Erdélyi Protestáns Lap

az erdélyi ev. ref. egyházkerület hivatalos lapja.

1906.

Felelős szerkesztő: Nagy Károly theologiai tanár.

IX-ik évfolyam.

KOLOZSVAR,
NYOMATOTT AZ „ELLENZÉK“ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1906.

TARTALOM:

I. Vezércikkek, tanulmányok, irányczikkek.

Lapszám

Apponyi Albert gróf: A kormány válasza a 48. XX. t.-cz. végrehajtásáról 215
Br. Bánffy Dezső Intelem a ker. gyüléshez 79
Válasz az Irsay ügybeni kérésre 351
Ujabb nyilatkozat a mellékfoglalkozásokról 397
Dr. Bartók György Vallás és élet 123 130 138 155 162 171 178 190 200 217 226
Püspöki intelem a kolozsvári zavargások ügyében 271
Püspöki jelentésből 383 391
Bartók György ifj. Németországi levelek II. III. IV V. 8 60 148 193
Paedagogiai kérdések 362 371
Baczó Lajos Vélemény erdélyi énekeskönyvünk módositására 15
Egymásnak terhét hordozzátok 336
Bitzius Albert: „Mi a megváltó Jézus halálában ?“ 87
„A mi megváltásunk Krisztus által.“ 105
Borbély Sándor: Énekeskönyvünkről 50
Bod Károly Nyilatkozat 232
Bartha Dezső Szociálizmusról és vallástanitásról 363
Czeglédi János Rétyi Antos János 410
Demes Péter: Válasz „Mezőségi“ kérdéseire 23
Dóczi Imre: Ref. tanáregyleti megnyitó 295
Az Orsz. Ref. Tanáregyesület felterjesztése a tanári fizetések kiegészitése ügyében 430
Farnos Dezső dr.: Kiadandó uj énekesk nyvünkről 39
Fogarasi Albert Egy pár megjegyzés 299
Még egy pár megjegyzés Vigilnek 321
A Bethlen koll. létszámapadásáról 340
Gidófalvy István dr. Az egyház támogatása a társadalmi munkában 3
Válasz az udvarhelyi javaslatra 203
Gergely Lajos: Az énekeskönyv ügyében 146
Herepei-Zsigmond Nyilt levél a kolozsvári hivekhez 263
Horváth István A ker. vallás két sarktétele stb. 312 320 328
Reform. papi kongresszus 345
Incze Lajos: Budai Elek dési ref. el. isk. igazgató 82
Jelentés a vallástanitásról 274
I. Irsay József: Ha Isten velünk, ki ellenünk 153
Kenessey Béla: A hivatásról 211
Karácsony 421
Kovács László Egyházi életünk bajairól 66 73
Kovács Dániel: Az uj érettségi vizsga 188 199
Király Bela: Egyházi énekeink 157
Gyakorlati kérdések. 429
Kusztos Gyula Beszámoló 406
Meggaszai Mihály Ovakodjunk a bibliaárusoktól 48
Egyházunk és a demokratizmus 107
Molnár Albert: Husvét 121
Molnár Imre: Kettőt egy csapásra 290
Egyházmegyei lelkészi társaságok 352
Nagy Károly: Zsinati beszámoló 14 21 30
Az uj miniszterium 122
Május 1. 145
Bocskay ünnepélyek 154
A kormányválasz hatása 223
Hazatért bujdosók 361
Kerületünk állapota 369
Memento 381
Osváth Lajos: Valami kis paedagogia 279
Nyilt levél Vajda Gy.-höz 330
Cheque az egyházban 405
Pap György: Az uj énekeskönyvhöz 147
Pap Lajos: Pénzalapjaink elhelyezéséről 421
Péchy Árpád: Konfirmációi emlék 134
Keresztyén szabadság 289
Titkári jelentés 275
Péter Antal: Szemlélődés a papképviselők cz. czikk felett 162
Raffay Sándor: A kovász 29
Ravasz László: Keresztyén szocializmus 32 40 50 59

Lapszám

Ravasz László Várnak reánk 93
Kelj föl és járj ! 99
A menny 167
Világnézetek harcza 172 181 192 203
Hartmann Ede 197
Régeni Ferencz: Az elemi népiskolai vallástanitásról 240 251
Sámuel Aladár Az egyházközségi pénztárak 56
Titkári jelentés 347 355
Seprődi János Felhivás az énekeskönyv ügyében 124
Simon Ferencz Az igazság érdekében 407
Szabó Miklós Az erzsébetvárosi egyh. községből 101
Szádeczky Lajos: Bocskay Istvánról 170
Szakács M. Albert: Cura pastoralis 43
A népiskolai vallástanitás 314
Lelkészi társaságok 373
Szalay József: Fogyás elleni orvosság 88
Szász János: Elvégeztetett 118
Dr. Szilády Zoltán Ref. tan. kép. igazg. kvalifikációja 346
Tamó Gyula Egyházi adónk leszállitásáról 257
Tárkányi György: Konfirmáció után 177
Külvárosi véreimhez 255
A ref. tanáreg let sárospataki gyülése után 299
Tóthfalusi József Egyháztársadalmi életünk belterjesebbé tétele 327 335 343
Trozner Lajos Az I Zsoltár tanitása 89
Vajda György Valami kis paedagogia 304
Veress Gábor: Rithmiziáljunk-e ? 132
Zsigmond Károly Kiss József 58

Név nélkül Helyzet — feladat (Spectator) 1
Hirszolgálat és meggyanusitás (Mezőségi) 6
A tiszta szivüek 13
Két jézusi szó (Ch. W.) 21
Énekeskönyvünk megujitásáról (Marosi) 31
A mi „Függelék“-ünk 47
Kerületi szervezetünk (—k —g.) 55
Igazgatótanácsi előterjesztés a Zsinati Törv. „Függelék“-e tárgyában 63 71
Rendkivüli egyh. ker. közgyülés 80
Válasz a „Magyar Szó“-nak (K. I.) 94
Egyházi nyomtatványainkról (Pásztor) 97
Kálvin-szövetség 106
A zsinat IV ülésszaka (Zsinati tag) 114
Tömeges távozás sz.-udvarhelyi kollégiumunkból 115
Mutatvány az udvarhelyi klerikális agitáció irodalmából 125
Országos közalap válsága 129
Papképviselők 137
Nők a curapastorális téren (Papleány) 156
1606—1906. 161
Tanitók és kántorok presbiteri tagsága 164
Az egyetem betegsége 187
A papok és tanitók társadalmi munkája 189
Társadalmi munka felelősség nélkül 198
Egyházunk állami dotációja 207
Nyugdijas tanárok sérelmei 208
Birósági jegyzőkönyvek (Cs.) 209
Zsinati felirat a törvények szentesitése ügyében 216 223
Indokolatlan idegesség (?!) 231
A kultusz-tárca tárgyalása 239
Őrállók 247
Az Irsay-ügy 348
A vallástanitásról 265
Ujabb mozgalom az 1849. XX. t. c. ügyében 272
Mentsünk amit leket (B. J.) 273
Szeretet vezérelje munkánkat (Tanár) 287
Timotheusaink 303
Rectorprofessori beszédek (Vigil) 306
Ref. papi kongresszus (Szamosmenti) 319
A statisztika beszél (Vigil) 332
A felekezeti tanárok fizetésrendezése 337
A pápai tanárok javaslata 356
A statisztika tovább beszél 340

Lapszám

Név nélkül: A pápai tanárok nyilatkozata 356
Adalék a mellékfoglalkozások kérdéséhez 389
Egy pap levelei I. 408
Az igazság érdekében“ 416

II. Tárca.

Csekme Ferenc: Erdős József és Bitai Sándor ajándéklevele 75
Szucsáki Ferenc és Kabos Klára alapitványai 102 110
Csia Pál: Bucsuszó 212
Dékáni Kálmán: Gyászos lapok a magyar prot. egyh. történetéből 367 375 385
I. Irsay József: Uj eget és uj földet várunk 18 25
Kakassi Márton: A nagyteremi templomépités története 243
Kertész József: A bukaresti ev. ref. iskola története 111 119
Páll Károly: A borszéki ev. ref. egyház 82 93
Ravasz László: Schoppenhauer személye 395 401 410 417 442
Török István dr.: A kolozsvári ev. ref. egyház történetéhez 268 277 292 307 316
Ujvári István: Ima 166
Vincze Gdön: Ima (vers) 10

III. Egyházi élet.

(Tudósitások az egyh. megyei-, kerületi-, konventi-, zsinati gyülésekről, értekezletekről és ünnepélyekről.)

Sepsi egyh. m. közgyülése 9. — M.-vásárhelyi kollegiumunk iskolai ünnepélye 9. — Vidéki élet (V. L.) 10. — Megujitott egyház, uj lelkész (Szilágyszentkirály) 44. — Egyházi értekezlet Marosvásárhelyt 44. — A kalotaszegi egyhm. egyh. értekezlet fiókkörei 84. — Vallási őrjöngés a názárénusoknál 85. — Az erd. egyh. ker. rendkivüli közgyülése 90, 101. — *Tankó* Béla: Németországi protestantizmus 109. — Zsinati ülések 117. — Kálvin-szövetség megalakulása 119. — Felekezetközi viszonyok Erdélyben 120. — Tyrell György jezsuita kilépése 150. — Iskola alapkőletételi ünnepély Bukarestben (Kertész József) 158. — Nyilt kérdés és válasz 165. — Prot. Orsz. Árvaház közgyülése 182. — Marosi egyh. megyéből 182. — Nagyenyedi egyh. m. Értekezlet Marosujvárt 183. — A mohai egyház ünnepe 204. — M. P. I. T. választmányi ülése 213. — A zsinat V. ülésszaka 219. — Papbeiktatás Sárdon 221. — Egyh. Értekezlet Kalotaszentkirályon (Paulay Viktor) 227. — Templomszentelés Nagyteremiben 235. — Jótékony alapitvány (Ady S.) 235. — Egyh. m. közgyülés Bonczhidán 235. — Lelkészi jubileum Türében 252. — Egyházi Értekezlet Mezőkövesden 281. — Toronyavatás Tasnádszántón (G. Diószeghy M.) 307. — Nagyenyedi egyh. m. közgyülése 831. — Vizsgálat Marosvásárhelyt 341. — Jancsó Lajos lelkész jubileuma 348. — Megkondult harang 349. — Szilágyi ehm. közgyülése 357. — Sepsi ehm. közgyülése 359. — Székely Gy. főgondnok bucsuja 360. — Papbeiktatás Jákótelkén 367. — Kézdii egyh. Értekezlet 368. — Dr. Teutsch Fridrik püspökké választása 378. — Udvarhelyi egyhm. fiókköri Értekezlet 379. — Körforgás 379. — Agyon adminisztrálnak 379. — Kezdődik az uj korszak 379. — Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása (Referens) 384. 393. — Marosi egyh.-megyéből 384. — Magyarbikal ünnepe 393. — Erdővidéki egyh. Értekezlet 394. — Az egyh.-ker. Értekezlet közgyülése 399. — Országos ev. ref. lelkészi értekezlet 403. — A zsinat VI. ülésszaka 413. 431.

IV. Tudósitások az Igazg. Tanács üléseiről.

7. 16. 34. 41. 65. 74. 81. 141. 173. 210. 323. 330. 356. 400. 431.

V. Irodalom.

Komenius-Stromp Világ utvesztője 17. (Dr. Kristóf Gy.) — *Rohoska J.*: A reformáció vallástörténeti jelentősége 24. — *Fejes Áron*: Magyar helyesirás szabályai 35. — Theologiai Szaklap 52. — *Bitzius—Nagy* Egyházi beszédek 67. — „Hol az igazság? !“ 76. Voltak-e Jézusnak testvérei (Masznyik) 82. — *Nánási Lajos*: A szakramentumi tan 92. — *Okker Blom M.* Doktor bácsinál falun 92. — *Hetesi Viktor*: Gyászbeszédek 111. — *Böhm Károly*: Az ember és világa III. k. 126. — Gróf Mikó Imre emlékezete 126. — *Csizmadia Lajos*: Van Isten 143. *Reinach—Lázár*: Müvészet kistükre 158. — Magyar Remekiróh IX. sorozata 166. *Könyves Tóth Kálmán*: A hit temploma. Uj folyam III. k. 220. — *Szabó Jenő*: Magyar szivvel 221. — *Radácsi Gy.* Emlékjelek. Bizonyságok 282. — *Pálinkás B.* Egyetemes pályamutató 301. — *Kapi Béla*: Örök evangelium 348. — *Molnár Albert*: Egyházi beszédek (Ravesz Lászlo) 376. — *Csiky Lajos*: Köznapi imádságok (Censor) 416. — Theologiai ujdonságaink 432. — Előfizetési felhivás 432. — Protestáns Zeneközlöny 433. — Előfizetési felhivás 433. — Uj könyvek.

VI. Iskola.

18. — Orsz. ref. tanáregylet választmánya 19. — Népiskolai tananyag naplók 92. — Ref. gimnáziumaink egy évi kormányzata 139. — Jelentés a „Bibliai Szemelvények“ pályázatáról 149. — Tanitónőképzői értesités 165. — Tájékoztató a Szeretetházról 194. — Nagyváradi ref. tanitónőkégző 211. — Értesités a theol. fakultásról 233. — Tájékoztató a kolozsvári ref. kollegiumról 234. — Értesités az udvarhelyi ref. kollegiumról 234 — Kollegiumaink ez évi értesitői (Vigil) 240 258 266 272 280 291 297 305. — Tájékoztató a Székely Mikó kollegiumról 242. — Tudnivalók a zilahi ref. kollégiumról 249. Nagyenyedi koll. értesitése 259. — Sárospataki értesitő 267. — Eperjesi tájékoztatás 268. — Orsz. ref. tanáregyleti közgyülés 301. — A Szeretetház Szabályzata 453 365 374 — Nagyenyedi diákok zarándok utja 388. — A tanuló ifjuság reformációi ünnepe Kolozsvárt 409. — Tanári fizetéspótlás szabályzat 415.

VII. Különfélék.

Minden számban. Fontosabbak Az érettségi vizsgák uj rendje 11. — Lelkészirodai ügyvitel 19. — Reform magyarok Amerikában 26. — Törvénytervezet az alapitványokról 67. — Calvineum ügye 103. — Bocskay ünnep az evangelikusoknál 103. — Uj zárdaiskola 112. — Bubics püspök esete 126. — Egy szocialdemokrata képviselőjelölt programmbeszéde 143. — Közmüvelődésnek 143. — Bocskay-ünnepély Kolozsvárt 159. — A reakció vizein 159. — Az uj kormány vallásügyi programmja 183. — Nyilt klerikalizmus 229 — Dr. Kádár János nyugalomban 229. — Lemondott lelkész 230. — Irsay-ügy 261 stb. — Nyugalomba vonult tanárok 283. — Scholtz Gusztáv püspökké választatása 301. — Torony-ünnepély Otordán 302. — Debreczeni egyetem és a lutheránusok 309. — Jezsuiták uj generalisa 309. — Theol. vizsgák 317. — Kendeffy emlékünnepély 317. — Baptista hitközségek feloszlatása 427. — Francia kulturharcz 434. — A zalatnai ev. ref. egyház 434. — Őszinte ajándék 434. — Nyilvános köszönet 434.

VIII. Gyászrovat.

Kiss József 53. — *Buday* Elek, *Csoma* Péter 77. — *Décsey* Károly, *Koncz* József 86. — *Kusztos* József 120. — *Tokaji* Aladár 127. — *Bachát* Dániel püspök 135. — *Páll* Balázs 222. — *Ortel* János 230. — *Bartha* Lajos 245. — *Tóró* Dénes 285. — *Nyerges* Zsigmond 302. — *Kaáli Nagy* Sándor 396. — *Herepei* Károly, Rétyi *Antos* János 403. — *Maksay* János 426.

XII. Hirdetések, szerkesztői és kiadóhivatali izenetek.

Kimutatás

az 1906. év folyamán megjelent általános érdekű igazgatótanácsi és püspöki rendeletekről.

Melyik szám-ban?	Hivatalos szám	Kelte	A rendelet tárgya	Oldal-szám
2	5597—1905	XII. 29	Az egyh. ker. *közigazgatási térképe* tárgyában	20
2	42—1906	I. 6	*Lelkészi irodai ügyviteli szabályok* tárgyában	20
3	183—1905	XII. 29	Szabályrendelet *az egyh. m. pénztárak kezelése* és ellenőrzése tárgyában	27
3	77—1906	I. 17	*Püspöki jelentés adatai* tárgyában	28
4	4007—1905	I. 6	Kimutatás *a körlelkészek működéséről* és utazási naplókról	38
5	181—1906	I. 18	*A hivatalos nyomtatványok kezelése* tárgyában	45
5	200—1906	I. 18	Az özvegy papnék káplántartási joga és kötelezettsége tárgyában	45
5	417—1906	I. 26	Jelentéstétel a miniszteriumba a lelkészek személyi változásairól	46
5	388—1906	I. 25	Az egyházi és iskolai gyüjtések tárgyában	46
6	259—1906	I. 18	A papi lakások jókarban tartásáról	53
7	223—1906	II. 5	A segédlelkészi állásokon való személyi változások bejelentéséről	62
8	3044—1906	I. 18	A dézmakárpótlási kötvények kisorsolásáról	68
9	21—1906	I. 18	Az érettségi vizsgálati Új-utasitásról	77
9	727—1906	II. 15	A tanitók nyugdijkérvényei ügyében	77
9	509—1906	II. 15	A zárdákban tanuló ref. növendékekről való jelentéstétel	78
10	747—1906	II. 26	A káplántartási kongruával kapcsolatos nyugták kezeléséről	86
11	851—1906	III. 6	»Az erd. ref. egyh. története« jutalomkönyvül ajánltatik	96
12	1210—1906	III. 14	Miniszteri utasitás a gyógyszerész-gyakornokok különbözeti vizsgáiról	104
16	1661—1906	IV. 9	Az egy. ker. ingatlanok eladása körüli eljárásról	135
16	1658—1906	IV. 10	Az iskolai dijhátralékok körüli eljárásról	136
16	1609—1906	IV. 7	Tanulók gyalogos kirándulásairól	136
17	1719—1906	IV 14	Az iskolaszolgák tankönyvárusitása ellen	144
17	1718—1906	IV. 14	A magyarországi iskolákból kitiltott könyvek és térképek jegyzéke 1868—1905	144
18	1941—1906	V. 1	Bocskay-ünnepélyek tárgyában	151
18	1542—1906	IV. 21	A vallás- és egyh. énektanitás nyilvántartása tárgyában	151
18	1697—1906	IV. 15	A misszíoi jelentések részletességéről és hitelesitéséről	152
18	1744—1906	IV. 21	Farkas Kálmán »Ó- és új szöv.-i kijelentés története« engedélyezése	152
19	1420—1906	IV. 21	A »Névkönyv« öt évenkénti eljárásával kapcsolatos eljárásokról	160
22	1993—1906	V. 17	Gyerkes Mihály »Tananyagbeosztási nyomtatványai« ajánltatnak	185
28	2915—1906	VI. 7	Kepeváltási alapok megadóztatása tárgyában	237
32	3165—1906	VIII. 1	Kiss Géza népiskolai nyomtatványai ajánltatnak	370
34	8450—1906	VIII. 20	Orsz. közalapi járulékok pontos befizetése tárgyában	285
35	3578—1906	VIII. 24	Földes Károly »A számolás gyakorlókönyve« ajánltatik	294
35	3452—1906	VIII. 20	Orsz. közalapi és gyámintézeti járulékok deczember 20-ig befizetendők	294
37	3679—1906	IX. 5	Az irattárak rendezése tárgyában	310
39	3704—1906	IX. 20	A politikai hirlapszerkesztői mellékfoglalkozás tárgyában	325
40	2810—1906	IX. 20	»Helységnévtár« megszerzése tárgyában	333
40	2878—1906	IX. 20	Legációi-szabályzat részletezése tárgyában	333
40	3448—1906	IX. 27	A kántori és tanitói fizetések szétválasztása tárgyában	333
43	3650—1906	IX. 20	Más vallásu hivők körüli funkciók az illetékes lelkésszel hivatalból közlendők	360
49	5076—1906	XI. 5	A központi nyomtatványok és árvák jegyzéke	412
50	5073—1906	XII. 12	Szabad liceumok rendezése tárgyában	420
51	5106—1906	XII. 11	A kántori és tanitói dijlevelek egyöntetü kiállitása tárgyában	428
51	5181—1906	XII. 10	A görgényi egyh. megyét érdeklő helységnevek változásairól	428

IX. Évfolyam. *1-ső szám.* *Kolozsvárt, 1906. január 4.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetési felhivás.

*Az „**Erdélyi Protestáns Lap**“ 1906. évi IX. évfolyamára hirdetünk, kérünk előfizetést.*

A lap programmja, hogy „tüköre legyen a hazai protestáns, közelebbről református egyház, legközelebbről pedig épen erdélyi ref. egyházkerületünk életének; visszhangja azoknak a törekvéseknek, melyek egyházunknak, egyházkerületünknek s ezek intézményei, szolgái és tagjai szellemi és anyagi előhaladását munkálják és szószólója azon magasrendü feladatoknak, melyek anyaszentegyházunknak, mint Isteen országa orgánumának, Urától és Fejétől elébe szabattak«: nem változik.

Ezekről a dolgokról, ha hiveink nagy része meg is elégszik annyival, mit hallomásból megtud, vagy a napi lapok felületes ismertetéseiből s népies lapjaink szükszavu tudósitásaiból olvashat: semmi esetre sem lehet ez elegendő azoknak, kiket a közbizalom olyan helyekre ültetett, a hol maguk közvetlenül, mint kormányzók, intézők, sőt törvényhozók szerepelnek.

***Egyházkerületi és egyházmegyei gondnokainknak és képviselőinknek szakszerüen** tájékozottaknak kellene lenniök minden olyan egyházi kérdésben, melynek intézése állásukkal járó lelkiismeretbeli kötelességük.*

Más egyházkerületekben gyakran fordul elő az az eset, hogy világi férfiak az egyházi ügyekben nemcsak a legteljesebb jártasságot tanusitják, hanem czikkeikkel irodalmilag is irányitják az egyházi közszellemet.

Minálunk, ahol szervezetünk a világi elemnek páratlanul nagy befolyást enged egyházi ügyeink intézésében, ez a helyes befolyás csak úgy lesz — a folyton növekvő ellenkező irányu törekvésekkel szemben — továbbra is fentartható, ha az illetők maguk, anyagi buzgóságuk mellett, szellemi rátermettségüknek is fénylő jeleit adják, mint régi nagy eleik.

*Erre való előkészületüknek nélkülözhetetlen eszköze lapunk, **egyházkerületünk hivatalos lapja,** a mely egyházi kérdéseink megbeszélése mellett az egyházkormányzat összes hivatalos rendeleteit is tartalmazva, minden oldalu teljes tájékozást nyujt olvasóinak.*

Ezért hivjuk fel gondnokaink, képviselőink stb. becses figyelmét lapunkra, melyből ez alkalommal mutatványszámot is küldünk, megrendeléseket kérve.

*A lap évi előfizetési dija tekintetében azok számára, kik a lapot hivatalból járatni nem kötelesek, az **egész évi dijnak egy összegben előre beküldése mellett** (1906. január 1-én kezdődő évtől kezdve) a következő **kedvezményeket** léptettük életbe:*

1. Gondnokoknak, egyházkerületi és egyházmegyei képviselőknek, I. és II. o. egyházak lelkészeinek..... évi 10 K-ért.

2. III. IV. o. egyházak lelkészeinek, tanitóknak és egyházi tisztséget nem viselő világi hiveinknek, egyházi egyesületeinknek . . . . . évi 8 K-ért.

3. Filiáknak, szórványoknak, theologusoknak és általában tanulóknak évi 5 K-ért fogjuk küldeni a lapot.

Öt ily előfizető gyüjtője s az egész évi előfizetési dijak egy összegben való beküldője ingyenpéldányt kap.

A feltétel be nem tartása a kedvezmény elvesztését vonja maga után.

Espereseinket és lelkészeinket kérjük, hogy e kedvezményeket minél szélesebb körben köztudomásra hozni sziveskedjenek.

A kiadóhivatal.

Helyzet — feladat.

A „helyzet“ szóra ma mindenki politikára gondol. Mi e helyen nem gondolhatunk arra. Mi a *mi* helyzetünkre: a prot. ker. vallás és egyház helyzetére és feladataira gondolunk. Jó lesz ugy időnként erre is gondolni. Jó lesz nem merülni el, a bár nem épen jelentéktelen mindennapias kérdésekben és munkákban teljesen, hanem olykor-olykor szemeinket a magasba emelni, egyetemesebb nézpontokat is érvényesiteni. Idvezitőnk is elhagyta néha a Genezareth partjait, a völgyeket s egy-egy hegyre ment föl. A hegyekről nemcsak a kilátás szélesebb, hanem mintha az Istenhez is közelebb volnánk. A Thábor-hegyén volt az Ur megdicsőülése is és arra az égi fényre, mely ott körülfogta őt a mennyből: nekünk is nagy szükségünk van. Az élet ilyen Thábor-hegyei az évfordulók; nézzünk hát körül, tisztázzuk helyzetünket, állapitsuk meg közelebbi feladatainkat!

Nem merek vállalkozni arra, hogy a lefolyt év történetében a Gondviselő Isten világkormányzó munkáját interpretálgassam. Hatalmas körvonalai e világvezető tervnek még sokkal közelebb esnek hozzánk, semhogy a mi szük látókörünk befoghatná s igy felismerhetné a részletek szerepét a nagy egész hármoniájában. Még az élesebben látó szemek előtt is csak most bontakoznak ki a homályból. Ám az már világosan megállapitható, hogy még a leganyagiasabbnak látszó irányzatok, törekvé-

sek is részben a mélyükön rejlő szellemi hatalmak által vezettetnek, részben ilyen czélok eszközeiként érvényesülnek s igy ideális tartalmuk és vonatkozásaik vannak. A hol pedig szellemi hatalmak vannak, a hol ideális tartalom vagy czél érvényesül, ott — láthatatlanul bár Isten van jelen és „az Urnak lelke“ lebeg a háborgó vizek felett.

Ott van az minden nagy világtörténelmi esemény megett, ha vérontó háboruk vagy vértelen diplomácziai csaták alakjában jelenik is meg: Mandzsuriában és az orosz forradalmi mozgalmakban ép' ugy, mint Francziaország és a Vatikán papiros-háborujában, vagy akár a magyar politikai válságban is.

A socializmust a leggyakrabban és legáltalánosabban anyagi érdekharcznak tekintik s mégis ki merné elvitatni, hogy benne ideális törekvések, szellemi hatalmak érvényesülnek?!

Az Isten lelke működési körének régen kizárólag az egyházat tekintették. Ha nem is kizárólagosan, ma is annak kell tekintenünk. S hogy állunk az egyházzal? Görög keleti alakja már régen elvesztette megelevenitő erejét az életre s csak mint az abszolut államhatalom eszköze szerepelt a népek igában tartására. Most, a mikor az abszolutizmus bordái recsegnek: ez az egyház is vagy osztozkodni fog állami ikertestvérének sorsában, vagy e sulyos krizis során ujjászüli az Ur az evangélium éltető lelke által, a melynek nyomai látszanak a Tolstoj-féle vallási mozgalmakban és a sok, eddig borzasztóan üldözött szektákban. Az egyház római alakulása is nagy válság felé közeledik. Irányát ennek a Francziaországi események mutatják: az állam és az egyház szétválasztása. Ott felismerték, hogy az egyház római formáját politikai világuralmi tendenciák vezetik, melyre csak eszköz a lelkek feletti absolut uralom, melynek anyagi fentartási eszközeit épen az állam szolgáltatta eddig. Most ez eszközöket megvonja. Nem szolgál többé saját vagyonával létérdekei elleni törekvéseket. Óriási fontosságu dolog ez Európában. A középkorban az egyház az államot mint saját hatalmi eszközét használta fel. A modern állam kialakulása után megalkudott Róma a világgal. Csak a lelkek feletti uralmat kivánta magának s ehhez többé nem fegyvert, csak pénzt — a modern élet e fegyverét — kivánta és kapta az államtól. Az állam költségén küzdött az állam ellen. Most az állam megvonta a támogatást. A lelkek felett tessék mondja — lelki hatalommal uralkodni. Róma pedig kesereg, hogy „legidősebb leánya“ megrabolta. S hogy a hasonló sorsot más államokban kikerülje, illetőleg megelőzze, mint bölcs diplomata, most a szocziálizmussal ölelkezik. Ezt akarja saját eszközéül megszerezni s lázas tevékenységet fejt ki a „keresztyén szocziálizmus“ propagálásában. Vagyonát, hatalmát épen a szocziálizmussal akarja megvédetni, melynek lényegében halálos ellensége. Bizik régi diplomácziája hagyományos sikerében. Megértette az idők jelét. Régi uralmi eszköze: a dogma, ma már nem elegendő; az új világküzdelemben újmódi „keresztes hadak“-ra van szüksége. Ezt toborozza most a tanulók és munkások közül. Keresztet az iskolába és keresztet a mühelyekbe! „Trón és oltár“ összefogott a „beati possidentes“ védelmére. A trón a fegyvert, Róma az utczát kivánja felhasználni; keresztes zászlók alatt hadd legyen belőlük egy hatalmas processio. Nem baj most már, ha a kereszt uralta zászló egyelőre nem a pápa szineivel lobog, hanem nemzeti szineket mutat is, csak az alatta harczolók „pápai áldásért“ könyörögjenek. El kell ismernünk Róma a vezetésben ma is a helyzet magaslatán áll s 12 ezer jezsuita vezetése alatt egyöntetüen foly az akczió az egész világon, folyton fokozódó élénkséggel és csak kevesek által felismert bámulatos sikerrel hazánkban is.

És a protestántizmus?! A hires hadi jelszónak: „getrennt marschieren, vereint schlagen!“ csak első felét követi. Szétváltan masirozik, de nem egyesülten üt az ellenségen. Mindenik a saját szakálára, saját tervei szerint folytatja a guerilla harczot, melyben nem egyszer a kis csapatok egymással kerülnek szembe, egymást gyengitve. A protestántizmusban még mindig az individualizmus az uralkodó elv s a menynyiben bizonyos associativ erő jelentkezik benne, az is legtöbbször a történelmi sociétás: a szervezett egyház rovására érvényesül. Sociális hivatásának és feladatainak még alig látszik, hogy tudatára ébredt volna, különösen hazánkban. Külföldön, főleg Angliában és Németországban már igen, sőt ott már eredményekre is hivatkozhatik. Nálunk legfennebb arra, a mit a szelleme által irányitott társadalom létrehoz. Legfennebb támogat, de nem vezet és irányit, holott első sorban ez volna hivatása. Nem azon irányban természetesen, hogy tömegvezetésre vállalkozzék ennek eszközeivel, mely csak a római egyházban van helyén, hanem az egyéni ráhatás által megszentelődött egyéniségek közös munkára való tömöritése által. Igaz, ez oly feladatokat ró az egyház szolgáira, melyet bámulva emlegetnek azok, a kik külföldön látják a lelkipásztorok munkásságát. A lelkigondozás munkája ez, egy egész ember összes erőinek és minden indejének felhasználásával. Ennek kell mind nagyobb mérvben megindulnia nálunk is. Csak az igy gondozott embereket lehet közös munkára irányitani és egyesiteni. Ennek pedig előfeltétele a kis gyülekezetek és a hivatásuk magaslatán álló lelkészek. Csak ezután következnének azok a konferencziák, melyeket sociális tevékenységük irányának lehető egyöntetüsége érdekében a különböző prot. egyházak és felekezetek testvéries érzülettel kellene, hogy

rendezzenek előbb szükebb, majd mind szélesebb és szélesebb körben.

Be kell látnunk, hogy ma a sociális kérdés uralja a világot s minden tényezőnek, mely a világ folyására irányitólag akar hatni, állást kell foglalnia ezzel szemben, mert különben az idő rohanó szekere keresztül gázol rajta, vagy az események félretolják s mint haszontalan elemet kidobják a társadalom orgánizmusából.

A protestántizmus csak akkor juthat e szomoru sorsra, ha azt a drága talentumot, melyet az evangéliumban Isten reá bizott, elásva, gyümölcsözetlenül hagyja és nem kamatoztatja.

A helyzet az, hogy az egész világ beteges forrongásban van. A feladat az, hogy meggyógyittassék. Az orvosság az evangélium, mint prot. ker. élet- és világnézet, az egyesek által elsajátitva és munkás életben érvényesitve. Az orvos a Krisztus és az ő elhivott szolgái. Az orvos tegye meg kötelességét. A beteg nem mehet hozzá: ő keresse hát fel a betegeket, gyógyirt vive magával. A többi az Isten dolga. Az ő lelke ott lebeg ma is a vizek felett és „táplálja a vizeket", hogy meg ne poshadjanak. Munkára! Ne féljünk!!!

Spectator.

Az egyház támogatása a társadalmi munkában.

B. u. é. k. lapokat küldenek ma egymásnak e kivánsággal a társadalom azon tagjai, kiknek ezen óhaj nélkül is több-kevesebb boldogságuk van. B. u. é. k. mondással nyujtja markát alamizsnára a szemérmetlen koldus s nem egy közülök ezen napon akkora összeget harácsol össze, hogy tisztességes munkával egy hónap alatt sem volna képes annyit megszerezni. Bolond volna, ha nem igy tenne.

Egy szóval a társadalom egyik eleme osztogatja a jókivánságokat, a másik eleme pedig a maga részére kamatoztatja azokat. De sem ebből, sem abból nem jut tulajdonképen annak, a kinek leginkább szüksége volna rá.

Hogy keseregnénk, hogy busulnánk, ha Magyarországról évenként 300.000 ökör s ugyanannyi sertés kerülne ki külföldre minden viszontszolgáltatás nélkül. A statisztikusok mindjárt kiszámitanák, hány száz millió korona a nemzet vesztesége és óvóintézkedéseket sürgetnének.

Az ember, az már más elbirálás alá esik. 1903-ban több mint 300.000 magyar honos hagyta itt hazáját. 1904-ben majdnem ugyanannyi. Ebben a most lejárt szomoru esztendőben pedig még sokkal több. Vannak vidékek, ahol elvesztette a magyar föld összes munkásait és elvesztette a magyar nemzet régi hű fiait, kiket az élet nehéz körülményei, a hibás közgazdasági politika és a közigazgatás részrehajló volta az imádott haza elhagyására kényszeritett.

Ha egy-egy kivándorolt embernek munkaerejét, mint tőkét számitjuk — hacsak gép által végzendő munkát veszünk is a számitás alapjául — nem becsüljük tulságos magasan, ha a magyar államra nézve azt 10.000 koronára tesszük.

Hogy mekkora ezen uton a magyar állam vesztesége, az egyszerü számtani müvelet. Egy kis gimnázista 10 perc alatt kiszámitja, de kimondani, leolvasni alig tudja.

Ez az egyik elem, a melyről az uj év alkalmával gondolkoznunk kell s meg kell találnunk a módját annak, hogy a magyar állam ezen óriási elszegényedés további folyamatától megmentessék.

A társadalom másik elemét, melyről szintén gondolkoznunk kell, az elhagyott gyermekek képezik. Bizonyára sokan lesznek olyanok, kik alig fogják elhinni, hogy az állami gyermekmenhelyekbe a mult esztendőben több mint 25.000 gyermeket kellett elhelyezni, kik valamennyien elhagyatottaknak voltak minősitve.

Ezekről sem gondoskodtunk eddig úgy, amint egy kulturállam tagjainak gondoskodnia kellene. Igaz ugyan, hogy az állam ma már majdnem három millió koronát áldoz évenként az elhagyott gyermekek megmentésére, de ezen összeg a gyermek életének megmentésére is alig elég. Azt elősegiteni, hogy a gyermekből munkás, később apa vagy anya lehessen, már a társadalom kötelessége.

Van még egy kategoriája az embereknek, kiknek pusztulásáról szomoru adatok állanak rendelkezésünkre. Ez már a gyermekhalálozás szomoru statisztikájának körébe vág. Magyarországon átlag minden 1000 elhalálozási eset közül 300—400 az öt éven alóli gyermekekre esik. Tehát olyanokra, akik magukról még gondoskodni nem tudnak, de akiknek jólétéről nemcsak az államnak, hanem a társadalomnak is gondoskodni kötelessége.

Nem okoz-e fájdalmat a nagy pusztulás, a gyenge virághullás? Hiszen, hogyan teremjen gyümölcs a fán, ha a virágok felét a dérrel lecsipetni engedjük?

Ezen szomoru körülmények sokkal inkább kötelességünkké teszik nekünk, mint másoknak, hogy a gyermekvédelem nagy problemáival alaposan foglalkozzunk.

Van-e nagyobb kincsünk a gyermeknél?

S mégis úton-útfélen, láthatunk rongyos, beteg, éhező, fázó, elhagyott gyermekeket.

Ennek nem a szülői szeretet hiánya az oka, hanem a nehéz megélhetési viszonyok s az, hogy a társadalom még mindig nem ismerte fel azt a kötelességét, hogy ott, a hol a szülő képtelen gyermekéről gondoskodni, a szülőt anyagilag, de sokkal inkább erkölcsileg támogassa. A társadalomnak kell gondoskodnia arról, hogy minden család megszerezhesse az emberi lét biztos feltételeit s hogy minden gyermekből olyan ember váljék, a ki lelki és fizikai erejével bátran beállhat az élet nagy forgatagába.

Az az ártatlan kis gyermek mit tehet arról

hogy apját munka közben baleset érte, anyja pedig fekvő beteg?

Nem szabad megengedni, hogy az ujszülöttek közül csak egyetlenegy is elpusztuljon az ápolás hiánya miatt. Nem szabad megengedni egyrészt saját gyermekei, másrészt pedig azon kis gyermekek érdekében, kik a jobblétben levő társadalmi osztályu apák és anyák féltett kincsei, mert a gyermekbetegségek egy jó része gyermekről-gyermekre ragad s ha a társadalom magasabb osztályaiba tartozók mulasztást követnek el az elhagyott gyermekekkel szemben, saját gyermekeik létét is kockáztatják.

A mulasztásokért sokszor sokkal nagyobb büntetés ér egyeseket, mint amit megérdemelnének; de ez intő példa arra nézve, hogy ne zárkózzék el a teendők elől s legalább felebaráti szeretettel segitse a gyermekvédelem mozgalmát.

Az lenne az ideális állapot, ha minden anya maga táplálná ujszülött gyermekét, hogy ne legyen senki arra kényszeritve, hogy mint dajka ama »fejős tehén« legyen, mely alá oda teszi az uri asszony a gyermekét, hogy ennek önmaga által való táplálásával ne rontsa bájait.

Arra kell törekednünk, hogy minden anya rákényszerittessék, hogy gyermekét maga táplálja. Arra kell törekednünk és a szegény szerencsétlen anyákat úgy kell ellátnunk, hogy senki se kapjon dajkát, hanem végezze mindenki a maga gyermekével szemben isteni s emberi kötelességeit.

A gyermekvédelem igazi nagy feladatai nem szoritkozhatnak a kisdedek, a csecsemők kisebb-nagyobb szenvedéseinek pillanatnyi enyhitésére. Arra kell törekednünk, hogy az okokat szüntessük meg, melyek a védelemre szorult gyermekek szomoru helyzetét előidézték és arra, hogy az állami gondozás alá vett gyermek jövőjét biztositsuk.

Gondoljunk csak azon csavargó gyermekekre, akikkel lépten-nyomon találkozunk s akiknek nevelésével nem törődik senki. Már kicsiny korukban az utcára dobva a szenvedés, a hideg és nagyon gyakran a velük született rossz hajlamok által hajtva, az erkölcsi züllés oly mély fokán állanak, hogy a vétségeknek és bünténeyknek minden fajára képesek. Mekkora veszedelem származik a társadalomra azokból, akik igy nőnek fel?

A társadalomnak éreznie kell, hogy magamagának helyzetét javitja, ha a gyermekvédelem ügyét előmozditja. Ha ezt megértette, nem lesz nehéz a szükséges összegek előteremtése sem, noha ma sokak előtt ez lehetetlennek látszik.

Ma is sokan, sokat áldoznak a gyermekvédelem oltárára, de azok az összegek nem helyes elvek szerint használtatnak fel. A célt csak ugy lehetne elérni, ha az összes gyermekvédelmi intézmények, egyesületek és egyesek egy közös kapcsolatba lépnének és egymást anyagilag és erkölcsileg támogatnák.

Szokatlan, — mert nálunk ezt még nem igen hangoztatták az emberre vonatkozólag, az állatra nézve azonban igen gyakran, — hogy a megmentett csecsemő nemcsak az államra, hanem a társadalomra nézve is egy pénzértékben is kifejezhető érték, úgy, hogy minden gyermekkel fejlődik, — még ha vagyona nincs is — az állam gazdagsága és életereje.

Ha nagy tömeget tudunk megmenteni, hatványozott lesz a gazdaság, de ha minden ezer gyermeknek fele elhal s a ráruházott költséget és szeretetet magával sírba viszi, sokkal nagyobb a kár, mintsem, hogy azt számokban kifejezni képesek lennénk.

A ki irodalommal, művészettel és tudománynyal foglalkozik, aki az iróknak, művészeknek és tudósoknak életrajzát figyelemmel olvassa, sokszor tapasztalhatja, hogy felebaráti segitség utján egy-egy száraz cipón és odaajándékozott ócska ruhában felnövekedett emberből sokszor sokkal különb tagja lett a társadalomnak, mint a jólétben és gazdagságban felnőttek közül akárhányból.

Könnyen lehetne az állami gyermekmenhelyekben elhelyezett kis leánykákat óvodákban ugy kiképezni, hogy a gyermekekkel játszó bonnok teendőit végezzék és ez által feleslegessé tegyék azt, hogy ilyenek a hasonló sorsu külföldi gyermekek közül toboroztassanak Magyarországra.

Költség nélkül meg lehetne azt is valósitani, hogy csereképen az állami gyermekmenhelyekből Németországba és Franciaországba s talán Angliába is küldetnének ki az idegen nyelvek elsajátitására, hogy azután velük az idegen nyelvü bonnok pótoltassanak. Mindez nagy utánjárással, de kis költséggel és kevés jóakarattal könnyen keresztülvihető volna.

Sok beszéd helyett egyszerüen elmondom Bernardónak, a nagy angol gyermekbarátnak életrajzát. Ebből megtudja mindenki, hogy mit lehet és mit kell ebben a kérdésben tennünk.

Az 1864-ik évben történt, hogy egy Bernardo nevü fiatal tanuló az orvosi és theologiai tudományok hallgatása végett Londonba ment, hogy előkészüljön arra a nehéz élethivatásra, mely Kinában a missionáriusokra vár. A kolera járvány alkalmával, midőn a fiatal orvos mint önkéntes működött a londoni kórházakban, alkalma nyilt Eastend rettenetes nyomorát a maga valóságában megismerni. A járvány elmultával 1866-ban összes szabadidejét arra forditotta, hogy a szegények legszegényebbjeit tanitsa, kiket a Stepneyben egy szamár istállóban hetenként kétszer összegyüjtött. A fiatal utcagyerekek egész serege vette körül, szavait a legnagyobb figyelemmel hallgatták. Ekkor olyan esemény történt vele, mely további életére és működésére döntő befolyást gyakorolt.

Midőn Bernardo egy csikorgó decemberi estén előadásait befejezte és a fiatal hallgatók az akolt elhagyták, egy apró gyerkőc semmi áron sem akart távozni. »Nos fiatal barátom menj már te is haza.« »Nincs otthonom«, volt a szomoru válasz. A fiatal tanár elcsodálkozott. »De mégis csak kell valahol otthonodnak lenni!« »Sem

apám, sem anyám nincs, hogy volna hát otthonom?« — válaszolt Jimm, a kályhamellé huzódva. »Kérem, könyörgöm, engedje, hogy itt töltsem az éjjelt, itt jó meleg van.« A fiatal orvos magával vitte a fiut s mód felett elcsodálkozott a Jimmtől hallottakon, hogy hasonló kegyetlen sorsban van védettjével egyidős sok, nagyon sok apátlan anyátlan árva.

Jimm Bernardót Houndsdeth közelében egy ódon, elhagyott épülethez vezette, hol tizenegy gyermeket találtak rongyosan, dideregve, kiknek testét nem takarta más, mint azok a ruhafoszlányok, miket napközben viseltek. Bernardo doctor emlékirataiban e rettenetes látványt a következő szavakkal festi: »Midőn a hold halvány világa a szegény gyermekek halvány arcára esett, teljesen világosan állt előttem a borzalmas valóság, hogy egynek sincs otthona, nincs senkije, ki védelmezze őket. A szomoru látványból megértettem, hogy óriási számu gyermek szenved hasonló sorsban. Olybá tünt fel előttem, mintha maga az Isten vonta volna fel előttem a nyomort fedő fátyolt, mely eddig szemem elől eltakarta a londoni utca gyerkőcök kimondhatatlan helyzetét. Mély szomoruság töltötte meg szivemet a sors igazságtalansága felett. Miért nincs e tizenegynek semmije! Miért van nekem és számtalan embertársamnak mindenünk, a mire szükségünk van. Nem voltam képes megérteni. Csak akkor nyugodott meg lelkem s csak akkor hagytam fel e tépelődéssel, midőn elhatároztam, hogy életem egyetlen czéljának ismerem azt, hogy e szegény ifjakat védelmembe fogadom.«

Pár héttel később az elbeszélt felfedezés után az agricultural Hall-ban tartatni szokott vasárnapi előadásokról hiányzott egy szónok; a gyülekezet elnöke a fiatal orvost kérte fel, hogy beszéljen. Ő elmondotta Jimm történetét. A hatás leirhatatlan volt. Lord Schaftesbury, a gyülekezet elnöke egyik szolgának meghagyta, hogy több ismert emberbarátot hivjon össze, kik előtt Barnardo szomoru tapasztalatait ismételte. Éjnek ídején az egész előkelő társaság Borough Market felé vette útját, de az egész nagy téren egy lelket sem találtak. Bernardo elveszettnek hitte ügyét; egy rendőr jött segélyére. «A gyerkőcöket óhajtják látni? Kiabáljanak csak, hogy mindnyájan egy fél pennyt kapnak, meglátják, egyszeriben itt lesznek.« A kiáltozásra ládák, pokrócok, hordók, zsákok alól hetvenhárom gyerkőc bujt elő, hogy az igért pénzdarabot megkapják. Az ügyet a parlamentben is előhozták; a lapok foglalkozni kezdtek a dologgal s rövid idő mulva, a nagy közönség is érdeklődött az árva gyermekek megmentésének eszméje iránt. Bernardo ily célból egyletet alapitott. Az első fizető tag, ki hat és háromnegyed pencet ajándékozott, egy cseléd volt *s* ezzel kezdte meg Bernardo doctor nagy müvét, melynek alaptőkéje ma már csupán tagsági dijjakból két millió font sterlingnél többre rug és évről-évre szaporodik.

Egyes kiváló adományokhoz följegyzésre méltó történetkék fűződnek. Történt, hogy egy szép napon egy előkelő hölgy látogatta meg Bernardót, a ki sok mindenről való beszélgetés után távozásakor három darab, egyenként ezer fontos bankjegyet adott át neki a következő szavakkal: »Azért adom ezt az összeget, hogy az ön intézetének kapuja soha se legyen a szegény gyermekek előtt bezárva.

Más alkalommal sétaközben egy indiai tiszt érintette meg vállát e kérdéssel: «Ön Dr. Bernardo?» »Az vagyok« — volt a válasz. «Akkor ime ötezer font sterling az Ön számára és azzal eltünt a tömegben.

Hatvanadik születés napjára tisztelői különös meglepetést készitettek számára. E napon «családja» céljaira százhuszezer font sterlinget juttattak kezeihez. A nagyszerü alapitványokból, melyeket tettek, megközelithető képet nyerhetünk áldásdúsmüködéséről.

Intézeteinek központja Stepneyben, a londoni szegénynegyed elővárosában van, a többi Londonban s a környékén. Ilynemü intézetek Illfortban az elhagyott gyermekek számára egy egész villacsoport; Hawkusthban egy gyermekkórház és egy gyermekotthon, nemkülönben az állandóan nyitvaálló gyermekmenhely és fiu árvaház; Jerseyben szintén gyermekmenhely 1—8 éves gyermekek befogadására, egy foglalkoztató ház ifjak számára, egy leányotthon és egy leányok számára állitott kézimunkaiskola, valamennyi saját házában; Burdetben egy üdülő tanya; Felixtownban a tenger mellett másik üdülőhely lábadozó betegek számára, továbbá olyan épületek, hol a gyermekek éjjeli szállásra lelnek; gyógyithatatlanok menhelye; vak és süketnéma intézet; nyomorékok otthona s még számtalan eléggé meg nem becsülhető oly intézmény, mely az elhagyott gyermekek ügyét szolgálja.

Bernardo doctornak összesen mintegy százhusz olyan intézet köszönhető, melyek pótolni akarják a kis elhagyottaknak azt, a mitől a balsors megfosztotta őket: az apát és anyát. A nagy gyermekbarát kárpótolni igyekezett mindkettőt.

Természetesen akadtak olyanok is, kik Bernardót a legképtelenebb vádakkal illették. Nagyobbrészt irigység (hisz melyik számottevő ember nem volna ily támadásnak kitéve?), részben vallási fanatizmus volt e támadások oka. Bernardo ugyanis védettjeit egy szálig protestans vallásban nevelte.

A különböző vádak és feljelentések tisztázása végett Bernardo vizsgálatot kért maga ellen és a negyven napig tartó vizsgálat, mely nyolcszáz font sterlingbe került, a vádak teljes alaptalanságát deritette ki s a Bernardo nemes eszméi hiveinek szaporodását eredményezte.

A növendékek kivándorlására szintén ráterelődött figyelme. A védettek, mihelyt az intézetben valamely mesterséget megtanultak, nagyrészt Kanadába vándoroltak, hol tárt karokkal fogadták őket. Ma huszezernél több volt növendéke van a gyarmatokon. A nevelés nagyszerüségét

mi sem bizonyitja jobban, mint az a körülmény, hogy a volt növendékeknek alig két százaléka vált bűntetésre méltóvá, s ezek is holmi apró-cseprő kihágások miatt. Ellenben például egy volt növendék, kit mint ujszülött csecsemőt, kétszersült dobozban tettek le az intézet kapujába, ma a kanadai parlament tagja, míg az a lányka, akit zsákba varrva félholtan leltek, mint csecsemőt, ma Montrealban egyik legtekintélyesebb kereskedő neje.

Feljegyzésre méltó a Bernardo intézet 1904. évi működéséről nehány adat: Az intézet átmenetileg kezelt százkilencvenkét ezer, felvett tizenkétezerszáznyolcvankét, hosszabb ideig ápolt tizezerkilencszázöt gyermeket s az ugyanaz évi december 31-iki létszám 7855, teljesen árva 2775, teljesen elhagyott 1062, gyógyithatatlan nyomorék 124, öt éven aluli 627, kitelepitett 1166; ingyenes étkezés 120239. A 38½ év alatt megmentett gyermekek száma 55,962.

Midőn Bernardo elhunytáról Stepneybe megjött a hir, a gyermekek véget nem érő jajveszékelésbe törtek ki, atyjuk elhunyta fölött. Mérhetetlen gyász uralkodott nemcsak a gyermekek között, hanem egész Anglia, sőt az egész világ mély részvéttel és megdöbbenéssel vette tudomásul legnemesebb fiai egyikének elhunytát.

Bernardo meghalt, de a mű, melyet életében alkotott, beláthatatlan időkre biztositva van. Még halálában is gondoskodott »családjáról«, a menynyiben az általa alapitott intézetekre 30,000 font sterlinget hagyott, mig nagy művét 120,000 egyleti tag épiti tovább.

A gyermekvédelemmel hapcsolatban áll a cselédügy is. A kivándorlás és — hála istennek — a már fejlődő gyáripar az embereknek nagy százalékát vonja el a különben sem kedvelt s még ma is absolut függéssel járó életpályától. Az erkölcsi szinvonalát a cselédeknek úgy a cselédszerzők, mint a lakásadók intézménye mai alakjában egyre mélyebben sülyeszti. Általában alig van a társadalom részéről csak kis arányu védelemben is részük. Erkölcsiségüket gyakran épen az a család veszélyezteti a legjobban, melynek szolgálatában állanak; tehát épen azok, a kiknek első sorban kötelességük lenne védelmükről gondoskodni.

A mai állapotokon segitenie kell a társadalomnak, mert ha nem segit, első sorban ő adja meg az árát.

Legkönnyebb módja a társadalmi segitségnek, a legkirivóbb visszaélések megszüntetése. Első kellék lenne a cselédszerzésnek társadalmi jellegü szervezése. A hivatásszerü cselédszerzőknek életérdeke, hogy mentől gyakrabban változtassa a gazda a cselédjét s a cseléd a gazdáját.

A cselédszerzésnek hatósági szervezése sem volna az utolsó. Pl. Lueger Bécsben kerületenkint az előljárósági épületekben és hatósági személyekkel eszközölteti a cselédközvetitést, mely a cselédre nézve díjtalan, a gazda pedig csak kis díjat fizet. Cselédnevelők és cselédotthon alapitása, a hol a helynélküli cseléd olcsó pénzért lakást és teljes ellátást nyerhetne, szükséges volna. Ezeken az utakon lehetne a cselédet a gyakran erkölcstelen üzelmeket folytató »kvártélyos« asszonyoktól megmenteni, függetleniteni.

A cselédiskolákban a romlatlan anyagot, a pár elemi iskolát végzett leányokat egyenesen ezen célra kellene nevelni. Becsületes, hazaszerető és tisztességtudó cselédosztály teremtésére kell törekednünk. Magyarországon még igazi cseléd-iskola nincs. Külföldön nagyon sok van.

A cselédügy társadalmi uton való rendezése által elejét vehetjük annak a veszedelemnek, hogy ők maguk más szervezetet ne keressenek, és ne találjanak. Ha idején sikerül őket saját érdekükben társadalmi vagy hatósági szervezet keretében egyesiteni s kellőleg felvilágositani, akkor ellenállanak minden csábnak s nemfognak a társadalom ellenségeiként alakuló különböző szervezetekben szerepet vállalni.

A cselédekre nézve az aggkor és baleset ellen való biztositás szervezése is szükséges volna. Ha a törvényhozás a cselédtartó gazdát arra kötelezné, hogy a cseléd havi fizetésének 2 %-át, mondjuk a mezőgazdasági munkások biztositása körébe való felvétel céljából lefizetné, az aggmenházakat is könnyen megmenthetnők a terhes és minden viszontszolgáltatás nélküli ellátásoktól.

Ezeket akarjuk előmozditani a gyermekvédelem országos szervezése utján.

Azért arra kérek mindenkit, kiből a felebaráti szeretet még nem halt ki egészen és hazánk sorsát szivén viseli, hogy nyujtson nekünk segédkezet, hogy a jövő évben ne csak egymásnak, hanem a legelhagyottabb elemnek is b. u. é. kivánhassunk.

Abban a reményben. hogy megértették ezt mindazok, kik e levelemet olvasták meg, főleg ref. egyházunk papjai és vezetői, kik e munka támogatása által ugy egyházunkat, mint a magyarságot erősithetik s a megmentés krisztusi munkáját végezni segitnek: őszinte, igaz szivvel kivánok egyházunk e munkásságához is boldog új évet.

Kolozsvár, 1906. január 1.

Dr. Gidófalvi István,
kir. közjegyző.

Hirszolgálat és — meggyanusitás.

Valami furcsa hang kezd most már a nyilvánosság előtt is érvényesülni, a mely eddig csak élőszóval suttyomban végezte romboló, sőt terrorizáló munkáját. Ez az a meggyanusitás, a melyet korábban is megjegyeztem magamnak egy paptársam czikkében, s a mely most ismétlődött e lap mult számai egyikében a Demes P. afia tudósitásának bevezetésében, mely az egyházi élet mozzanatairól való tudósitásokat valósággal „stréberkedés"-nek bélyegzi, sőt jónak látja a sorok közt ezzel gyanusitani meg az egyházi értekezlet munkásságát és munkásait is.

Előttem ez a hang és eljárás veszedelmesnek tünik fel egyházi életünkre. Hiszen ez az egyházi élet hirszolgálatát fogja megbénitani. Pedig ennek fontosságát, azt hiszem, Demes kollégám sem kicsinyli. Kik egymástól távol lakunk, csak igy hathatunk egymásra, támogathatjuk,

irányithatjuk egymást, főleg a mind nagyobb fontosságra emelkedő egyháztársadalmi munkában. Mily irányban foly a munka itt és amott, micsoda eszközök használtatnak, milyen eredménnyel, micsoda tanulság szürhető le belőle, mi a követendő, mi helytelenitendő? ezekről csak a hirszolgálat, a tudósitások utján értesülhetünk s alkothatunk véleményt.

Hálásak vagyunk Demes kollegának is, hogy tudósitása nem szoritkozott csak a „Nyilvános nyugtázás"-ra, hanem az estélyről s annak programmjáról is megemlékezett. Lehetnek ugyan hozzá hasonló gondolkozásu emberek, kik a programm gondos átnézése után megállapitják, hogy 8 pontból 4-ben a lelkész (Demes) szereplése gondosan ki van tüntetve, még az is, hogy ő osztotta ki a vallásos iratokat, ő vezette az énekkart, ő „solo"-zott harmonium kisérettel stb. s igy esetleg a „stréberkedést" reá nézve is hajlandók lesznek megállapitani; de viszont lesznek bizonyára olyanok is, kik ebben a lelkész, bár kötelességszerü, de elismerésre méltó buzgalmát fogják látni. Am ezeken tul lesznek, — s ilyenek legyenek legtöbben! — kik azt fogják nézni, hogy ime az első példa, hogy vallásos estélyt koncert formájában — habár hisszük, minden pontjában komoly tartalommal — templomban tartanak. Helyes-e ez? Helyes-e templomban „Kurucz-nóták"-at dalkaroztatni, melyek bizonyára nem „egyházi" énekek voltak, mert az „egybázi ének" jelleg az 5. pontban külön ki van tüntetve? Lesznek, a kik a részletek iránt érdeklődnek s a tudósitásból szomoruan kénytelenek nélkülözni, hogy decz. 10-én (vasárnap) mely időben tartatott ez estély? Esti órákban, világitás mellett vagy délutáni templomozás idején? Az első eset épp ugy gondolkozásra késztet sokakat, mint a második a helyesség szempontjából; esetleg eszmecsere is indul felette. Mások meg az iránt érdeklődhetnek: hogy vették a hivek? Helyeselték-e, vagy — bár kevesen — kifogásolták-e? s hogy járt el a lelkész? a presbyteriummal határoztatta e el, vagy saját felelősségére rendezte?

Ime egy csomó tanulságos kérdés, a melyek szempontjából lehet és kell az ilyen dolgokat s tudósitásokat nézni s ezeket az egyházi közéletből mind nélkülözni kell jen, mert némely alacsony gondolkozásu ember csak a lelkésztársa reklamirozása szempontjából tudja nézni?!

Nem, kedves Kollega urak! Önök nagyon is rossz szolgálatot tesznek az egyháznak, midőn ily alacsony szempontból nézik s plane itélik meg nyilvánosan az egyházi életről szóló tudósitásokat.

E sorokban ezt a rossz szolgálatot kivántam ellensulyozni s védekezni azon terrorizmus ellen, mely a csendes, zajtalan munka szerénységének álarcza alatt nem egyszer a tétlenség részéről tör a munka ellen, mely néma, de már létele által is annál sulyosabban mond itéletet a munkátlanság felett.

Azért hát, hadd szóljanak csak azok a tudósitások és pedig a lényeges momentumok kellő kiemelésével. Én e lapban megjelent ilyen tudósitásokban eddig sem láttam se jobbra, se balra személyi cultuszt: egyesek favorizálásának vádja ellen védeni a szerkesztőséget tehát feleslegesnek tartom.

Annál inkább szükségesnek tartom kérni lelkésztársaimat, hogy különösen az egyházi élet társadalmi tevékenységéről szóló tudósitásaikat adják közre, mert sokan kivánunk azokból tanulni, utmutatást szerezni mikor magunk is dolgozunk. S hogy tanulhatunk, eléggé mutatják — hogy sokat ne emlitsünk — a brassói, nagyenyedi. hosszufalusi, zágoni, sz.-udvarhelyi stb. stb. egyházi életről való tudósitások.

Kevesebb stréberkedést látok én e tudósitásokban, mint — őszintén kimondva — ezeknek gáncsolóiban.

Tehát csak hadd olvassuk azokat a tudósitásokat! *

Mezőségi.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. decz. 29.

Elnökölt br. Bánffy Dezső egyh. ker. főgondnok. Jelen voltak: dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, dr. Vályi Gábor, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferencz ig.-tanácsosok és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után elnöklő főgondnok aa. bejelenti, hogy Simó Lajos főgondnok aa. távirati értesitésében betegséggel menti kimaradását, mit ig.-tanácsunk sajnálattal vesz tudomásul.

Ezután Váró Ferencz előadó-tanácsos aa. referált mindhét kollégiumunk 1906. évi költségvetéséről, minek eredményében azok elintézést nyertek, és pedig a zilahi és kolozsvári kollégiumok költségvetése azon megjegyzéssel, hogy az észlelt hiányok elenyésztetése iránt intézkedések tétessenek; székelyudvarhelyi kollégiumunk a tanári lakbéreknek 500 k.-náról 600 koronára emelésével állitotta össze költségvetését, de mert erre külön előzetes engedélyt nem kért, a tétel kifogásoltatott; szászvárosi kollégiumunknak csak költségvetéséből látta az ig.-tanács, hogy Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részvényeit vásárlás utján szaporitotta, holott ez külön bejelentendő lett volna; sepsiszentgyörgyi kollégiumunk költségvetését egészen ujból átdolgozni kellett, miután a 3600 k.-nás tanári fizetési fokozat beállitására — a mit egyh. ker. számvevő aa. terjesztett elő — nem látta ig.-tanácsunk biztosnak a kimutatot fedezetet s a költségvetés ennek beállitásával készittetvén el, ez törlendő volt; marosvásárhelyi kollégiumunk pedig költségvetése rendjén a tanári özvegy-árvai alap jövedelmének folyositásáról is gondoskosdott, bár az alapitó-levelet még jóváhagyásra nem terjesztette be.

A fölsorolt hat kollégium költségvetése többkevesebb megjegyzéssel jóváhagyást nyert, a nagyenyedi Bethlen-kollégium költségvetésére azonban több rendbeli felvilágositás beszerzése válván szükségessé, egy hónapi indemniti megadásával költségvetésének tárgyalása felfüggesztetett.

Örvendetes tudomásul vette ig.-tanácsunk Nemes Mórnak a marosvásárhelyi kollégiumunk javára tett alapitványát, továbbá n. Lázár Ferencznek zilahi kollégiumunk javára tett hagyatékát, valamint ugyancsak a zilahi kollégiumunk javára az ottani kisdedóvóda feloszlása folytán tett alapitványt.

Kolozsvári kollegium bejelenti az öngyilkossá lett szolgája sikkasztása folytán ért 500 koronányi károsodását.

Beszterczei ehkben alakult ref. társadalmi egyesület bemutatott szabályzata tudomásul vétetett.

Marosludasi ehknek templomkibővitési segély iránti kérése ajánlattal terjesztetett a földmivelési miniszterhez. Magyarigeni egyháznak egy taksás ház megvásárlásáról szóló szerződése jóváhagyást nyert.

A baróthi kántor javadalmának emelésére 50 kor. államsegély kiutaltatott.

Szászvárosi kollegiumunk bemutatja pótlólag a délelőttes leczkerenszer beállitására vonatkozólag hozott korábbi határozatait; kivételesen a folyó tanévre annak beállitása tudomásul vétetett, a jövő tanévtől kezdve azonban az egész napos beosztás alkalmazandó.

A főt. zsinat 556. jkvi sz. határozata alapján az új törvénykönyvnek függelékét fogja képezni a 8. §-ban erdélyi ev. ref. egyházkerületünk biztositott különálló jogainak részletes ismertetése. E függelék kidolgozására br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok, esetleges akadályoztatása esetén a püspök elnöklete alatt egy bizottságot kért föl az igazgatótanács.

Ezek után egy nehány személyi ügy letárgyalásával Váró Ferencz aa. előadása véget érvén, dr. Sárkány Lajos tanügyi előadó aa. foglalta el az előadói széket.

Az elszórtan elő tankötelesek magyarnyelvü oktatása érdekében még a mult év nyarán a közoktatási kormányhoz terjesztett emlékiratra hivatkozással javaslatot tett igazgatótanácsunk a lehető gyors, gyakorlati keresztülvitel érdekében, reá mutatván egy-

* Készséggel adtuk közre e sorokat, melyeknek igazságát magunk is éreztük. Örvendünk, hogy alkalmunk nyilt álláspontunk nyilvánitására. Szerk.

Azóta Vásárhelyt is tartott egy müsoros előadást s az igy összegyüjtött pénzzel aztán megkezdette a jó szándék gyakorlását.

A karácsonyi szünidő előtt nehány nappal döntöttek a kiosztandó segélyek felett s e szerint a Bethlen Gábor-kör adott:

a kolozsvári Szeretetház áváinak karácsonyfájára 10 kor.; a 48-as honvédek karácsonyfájára 20 kor.; a tanári sirkő-alap javára, mely arra szolgál, hogy az elhunyt tanárok sirját jó rendbe tartsák 20 kor.; szegény egyházakban kiosztandó Koszorú füzetek vásárlására s egyuttal a prot. szellem erősitésére 40 kor.; végül az intézet jó igyekezetü szegény tanulóinak felruházására 122 koronát.

Ez összegből a kezdeményező tanár és Kobori János 12 teljes rend ruhát s négy párt czipőt vettek.

Megható szép ünnepély keretében osztották ki ez ajándékokat.

Kobori János vallástanár magas szárnyalásu imában adott hálát Istennek Paal Gusztáv tanár nemes törekvéseért s a czél szolgálatába állott ifjuság lelkes felbuzdulásáért.

Utána Csiky Lajos igazgató tartott gyönyörü beszédet. Találóan jelemezve pár szóval Bethlen Gábor alakját, az ő példájával lelkesitette az ifjuságot, hogy szeresse a tudományokat ,ragaszkodjék egyházához s gyakorolja magát a jó cselekedetekben. Beszéde után kiosztotta kinek-kinek a maga ajándékát.

Maradandó emléke lesz a szép jelenetnek s maradandó hatása a Bethlen Gábor-körnek, ha a megkezdett uton tovább halad. Mert valóban ritka szép munkásséghoz fogott.

Pleonasmus volna hosszasabban dicsérni nemes vállalkozását, azért csak pár szót füzünk az elmondottakhoz.

A kör derék elnöke és lelkes tagjai vigyék magukkal gazdag ajándékul ama boldogitó tudatot, hogy illő helyeken nagyon jót cselekedtek. E tudat adjon erőt Paal Gusztáv tanárnak a megkezdett munka folytatására, a lelkes ifjuság szivében pedig ápolja a komoly munka s emberszeretet felgyujtott mécsét, hogy legyen abból lobogó fáklya. Lobogó fáklyája a nemes törekvéseknek, magas ideáloknak s az erény gyakorlásának.

Különösen hangsulyozzuk ez igéket, mert ifjuságunk csak e jelszavak alatt munkálva veheti ki tisztességes szerepét az uj honfoglalásl ól, mely komoly, nehéz, de szép kötelesség gyanánt korunk gyermekeire hárul. Igen-igen ifjuságunknak e jelszavak alatt harczolva kell győznie. Előre tehát a megkezdett uton!

—

Vidéki élet.

Nagytiszteletü Szerkesztő úr!

Engedje meg, hogy levél alakba irjam meg az alább következendőket. Azt hiszem, igy közvetlenebbül tollamra jön, a miket szeretnék még a házak tetejéről is kihirdetni s amiknek Barabás S. ékesen irója vala. Aláirom: *„mentsünk, a mit lehet“*. De azon meggondolt széljegyzettel, hogy református iskoláink államivá változtatásával is ezt tettük és fogjuk ezután is tenni. Ha van hitünk államiságunkban, félelem nélkül is tehetjük. Az állami iskolák s azok hazafias s nagytöbbségében buzgó, vallásos s ilyen szellemben is müködő tanitói testületéről, itt Hunyadmegyében, csak az elismerés hangján lehet megemlékezni.

Imé, most is N.-Pestényben, az elmult év őszén az elhivott ifju lelkipásztor beiktatásakor is azt tapasztaltam, hogy az áll. tanitók, holott nem is vala mindenik református, buzgólkodtak leginkább abban, hogy az az őszinte öröm, mely ez egyházközséget elfogta, méltó kifejezést nyerjen. Ferenczi Gyula beiktatott paptársam a legkétségesebb utbaigazitót, a községébe belépésekor az ottani egyházunk ügyét évek óta önzetlenül szolgáló igazgató: Neumann Károlyba találta meg. S ezt igy, községről-községre menve folytathatnám.

S aztán ki segitsen rajtunk pl. az oly helyen, mint Klopotiva? Ez társegyháza N.-Pesténynek. Halydan anyaegyház. De a szükre szabott kongrua miatt mindezideig ketten tarthatnak egy papot. Papjának tanitani is kellett. Albert Imre, ki innen elment s ki itt is lakott, volt az utolsó ilyen mohikán. Mi az eredmény? A semminél alig valamivel több. Csaknem, mint Dobokán, ugy állunk. Érezzük, látjuk sajgó szivvel. Tudunk-é magunk segélni? A mi kis jövedelme volna az egyháznak, azt a papi fizetésbe kell adja. Tanitóra nem jut. Pedig napnál világosabb, hogy itt csak az iskola, a tanitó mentheti meg a végpusztulástól azt a nehány — nyelvét már elfelejtett — u, n. református nemest. Mit tegyünk, hogy megmentsük, a mit lehet. Elmondom most azt. Engem, mint heszolgáló lelkészt sokat foglalkoztatott ez a dolog. Volt időm tépelődni, a mig a 18 kilométernyi útat meg-megjárogattam. Egyszer, sőt kétszer is Wlassicshoz mentünk. Kértük „uram add meg Pesténynek is külön, Klopotivának is külön a papot, mert ez itt nemzeti ügy.“ Bedugott, süket fülek. Levertség. Még egyet. S igy csináltam most az ősszel a következőt. Egy rövid, velős, bizalmas felhivással a hátszegvidéki társadalomhoz fordultam azzal, hogy önkéntesen adjanak össze egy akkora összeget, hogy már az idén az iskola megnyilhassék. Ugy okoskodván, hogyha az ily uton müködő iskolát látja s arról gondoskodva is lesz, hogy lássa minden illetékes tényező, akkor a jövő tanévre ott megnyilik, meg kell nyiljék az állami iskola, református igazgató-tanitóval.

A jó istennek adassék érette hála, tervem eddig sikerült. Okt. 29-ikén Klopotiván nem csak Ferenczit, az új papot, hanem Rácz Pált, az ily módon idehozott új tanitót is beiktathattuk ünnepélyesen.

Hálás szivvel emlegetem fel, a kik lehetővé tették ezt. Ime: Kendeffy Gábor, a boldogfalvi egyház buzgó patronusa, Fay Viktor 100—100 kor. Bernád Béla, Mara László megyénk főispánja és egyházmegyénk főgondnoka, Pogány Béla alispán 50—50 kor. Bodor János 20 kor. Botha Sándor 5 kor. Jovián Viktor, özv. Zondáné 10—10 kor. Mendel Mór 30 kor. Berger Mór 5 kor. Schlezinger Adolf 2 kor. Dr. Nagy 10 kor. Ipar- és Keresk. Bank 100 kor. Dr. Székely Dezső, dr. Deák 5—5 kor. Stern József 3 kor. Hirsch Ignácz 2 kor. Pogány Károly főispán s egyházm. gondnokunk, Hunyadmegyei első takpt. 100—100 kor. Ezen az egy iven tehát összesen 757 kor. — Egy másik iven Fekete Károly algyógyi főbiró ur szives volt gyüjteni 18 kor. N.-Pestényben összegyült 100 kor., még várok két helyről mondjunk 50 koronát. Tehát 1000 kor. Ezek a nevek s ezek az adományok beszélnek. A kinek füle van a hallásra, meghallja e beszédet. Nem bánom én, akárki menti itt meg, a mit meg kell menteni. Mentse meg az Emke. Illenék neki. Mentse meg az állam. Kutya kötelessége neki. Mentse meg az anyaszentegyház. Ha tehetné?! Uraim, e lapnak minden rendü olvasói, tegyenek róla, hogy a mi itt ily csodamódra e tanévben megtörtént, meg is maradjon. Én bizom benne. Ugy lesz, mert úgy kell lennie.

(Öralya-Boldogfalva.) *V. L.*

TÁRCZA.

Ima.

(Irta és az 1905. decz. 13-án Zilahon tartott egyházmegyei értekezlet vallásos estélyén elmondta *Vincze Ödön* diósadi ev. ref. lelkész.)

Örök valóság, ég és föld ura!!
Téged keres vágyó tekintetünk!
Keresve fent az ég ragyogó boltján,
Keresve lent e szürke portekén:
Keblünk öröm, boldogság hatja által,
Ha müveidben,
Alkotásaidban,
E nagy világon: mindenütt fellelünk!

Testet nem ölt magára fénylő szellemed,
Közöttünk nem jársz látható alakban.
Hozzánk nem szólasz, mint az ember ajka,
Hő szivre szived meg nem dobban.
De szólsz nekünk,
Ha hozzád felkiáltunk!
Égi atyánk, jóságos Istenünk!!

A természet nagy munkás műhelyében
Az a szünetlen forgó gépezet!
A holdvilágos, csendes éjszaka,
Bibor derengés, vagy sötét borúlat

Mind rólad szól,
Beszélnek tégedet,
Örök valóság, égi szeretet!

A földi ember szint' ugy te műved,
Csodás valóság: lélek és anyag!!
Egy része por, elomló hitvány boriték
Más része szellem, hozzád hasonló,
Enyészni, melynek
Soha nem szabad,
Hogy hirdesse örök hatalmadat.

Igen! az ember testét lelked hatja által
Parányi szikra, a menny roppant tüzéből!
De izzó szenvedély, s értelem világa,
Varázszal vonja be a lomha göröngyöt;
Hogy minden, a mi él,
Rajtunk meglássa:
Tenképedet, világok dicső királya!

Nekünk szabad szólni, beszélni teveled,
Mert nemcsak Istenünk, atyánk vagy minekünk.
A jó gyermek keresi gondviselőjét,
Hogy elrebegje nála bánatát;
Vagy hozzáfordul
Örömének dalával,
Midőn repesve fel a nagy égig szárnyal!

Hozzád fordulunk most is jó Atyánk,
Törékeny gyermekid, az erős kőszálhoz!
Rebegő ajkaink buzgó imája,
Köröttünk, bennünk, fent, vagy idelent
Téged keres, szent lelkedet kivánja
A jó gyermek
Egyetlen kivánsága,
Hogy égi atyja szent hevületét meglássa!!

Hozzád szólunk hát s igéd megcsendül lelkünkben
„Bizzál fiam, bizzál leányom!“ Bizzatok!!!
A hit megőriz, a hit fölemel;
Erőt ad itt a földi nagy küzdelemben.
Vigasztal, bátorit, mindvégig, szüntelen!
Megáld, boldoggá tesz,
Üdvözit, százakat, ezreket
A lelkünkben élő, sziveket átható, isteni szeretet

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinkat tisztelettel kérjük, hogy a ***reklamációkkal*** *egyenest az* ***„Ellenzék nyomdá“****-hoz (Szentegyház-utcza) szíveskedjenek fordulni, a honnan a lapot expediálják. Ezzel a mi munkánkat nagyon megkönnyitik. A mult évi 15. számból további példányokkal nem rendelkezünk.*

Ujévi üdvözlés. Ó-esztendő estvéjén délutáni templomozás után, a régi jó szokáshoz hiven, a Kolozsvárt székelő ref. egyházi intézmények u. m.: az ig.-tanács, theol. fakultás, ref. kollégium és egyházközség nagyszámu képviselői felkerestés *dr. Bartók* György püspökünket, hogy neki s személyében egész egyházunknak kifejezzék jókivánataikat az évforduló alkalmából. A tisztelgők szónoka *Kenessey* Béla egyh. ker. főjegyző volt, ki a nála szokásos közvetlenséggel vázolta a tisztelgés czélját s bensőséggel kivánt folyton megujuló erőt a Főpásztornak a nyáj vezetése körüli nehéz és felelősségteljes munkájában, kötelességteljesitésében, boldog ujévet a munkában, a szeretetben: egyházban és családjában. — A Püspök ur látható meghatottsággal köszönte meg és viszonozta a jókivánatokat. Megemlékezve a nehéz viszonyokról, melyek közt küzd egyházunk hangsulyozta, hogy csak ugy állhatjuk meg helyünket, ha minden egyes tag lelkesült kötelességérzettel végzi el a munkakörébe eső dolgokat. A kolozsvári egyházi intézményeket ezen tul helyzetükből folyó az a nagy feladat is terheli, bogy mint „hegyen épitett város“ messze látszodjanak példát mutatva az egész kerületnek. Ez jövő feladatuk, melyre Istennek segedelmét kéri, boldog ujévet kivánva minden munkásnak a sikerben. Ezután a kolozsvári egyh. közs. üdvözölte *Herepei* Gergely esperes-lelkésszel élén *Incze* Gerő egyh. közs. főgondnokot, ki a maga őszinte nyiltságával a munkásokra több munkásság, a hivekre több áldozatkészség lelkét kérte Istentől a jövő esztendő ajándékául.

Szacsvay Sándor újéve. Kolozsvári kollegiumunk és dési egyházmegyénk általános tiszteletnek örvendő főgondnoka nemes szivét többrendbeli jótékony adománya és alapitványa hirdeti. Legújabb újévi üdvözlete az árváknak, nyomorékoknak és gyámoltalan szegényeknek szól. Szvacsina Géza kolozsvári polgármester kezéhez azzal az utasitással küldött újév napján 1000 koronát, hogy abból 500-at az ev. ref. Szeretetháznak 100—100 pedig a vakok, siketnémák, mentők, rongyos-egylet és népkonyha intézménynek juttasson. Boldog, ki boldogit. Szacsvay Sándor ő méltóságának még sok ily boldog újévet adjon a Kegyelem Istene, megtartva az ő nemes alakját hazai és egyházi közéletünk büszkeségére!

A „Szemelvényes Bibliá“-ra, mely tudvalevőleg az elemi és középiskolai alsóbb foku vallástanitás segédkönyvéül terveltetik, a konventi Tanügyi bizottság által hirdetett pályázatra — mint halljuk — *három* pályamunka adatott be s most foly birálatuk. A dolgot annyira fontosnak tartjuk — ugy a czél, mint a költségesség okán is hogy szükégesnek tartjuk felhivni a bizottság figyelmét arra, miszerint *jó lenne a 3 pályamű leirásszerü ismertetését az egyházi lapok utján a nyilvánossággal közölni,* hogy a véleményeket az érdeklődő hozzáértők előre elmondhassák s az indokoltakat a bizottság már a kinyomatás előtt értékesittethesse, nehogy a kinyomtás után kelljen elitélő kritikát mondani. Most még van ideje a javitásoknak — ezt az időt kell felhasználni.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. gyülekezet itt még eddig szokatlan nagy buzgósággal ünnepelte meg az év utolsó napját. Koréh Endre, a reformátusok fáradhatatlan vallásos buzgóságtól lelkesülő ifju papja év utolsó délutánján két istenitiszteletet tartott: 3 órakor és 6 órakor. A mindkét alkalommal, valláskülönbség nélkül, egybegyült hivek nagy seregét nem volt képes befogadni a várbeli nagy templom, ugy hogy igen sokan kénytelenek voltak vissza térni anélkül, hogy a templom ajtajához csak közel is juthattak volna. Ujév délelőttjén ismét csak azok juthattak be, a kik az istenitisztelet kezdete előtt már félórával elhelyezkedtek a templomban. Ez az örvendetes körülmény hangosan követeli, hogy az egyház vezetősége tegyen meg minden lehetőt arra nézve, hogy a czélba vett nagyobb új templom épitése mielőbb létesülhessen.

Az érettségi vizsgálatnak uj rendjét állapitotta meg a közoktatási miniszternek m. hó 18-án kelt rendeletével kiadott utasitás és pedig 1906 jan. 1-sején kezdődő alkalmazásal. Az uj utasitás szerint az irásbeli dolgozatok száma 3 ra száll (magyar, latin, menynyiségtan) tehát elmarad a régiekből 2 (német, görög). Egyetlen dolgozat elégtelen volta nem zárja el a jelöltet a szóbelire bocsátástól, mint eddig; az egy évre való visszavetés legalább két elégtelen dolgozat alapján történhetik. Leszállott a szóbeli tárgyak száma is 5-re: magyar nyelv és irodalom, magyar történelem kapcsolatban a világtörténelemmel, mathézis, fizika, latin (a görög vagy görögpótló irodalom itt is kimarad). E határozott könnyitésekkel szemben azonban emeli az utasitás a szóbeli vizsgálat mértékét s különösen a jelöltnek értelmi fejlettségi fokáról kiván biztos tudást szerezni. Ezért külön sza-

bályozza a kérdéseknél követendő eljárást is. Ez ellen csakugyan nem protestál senki; de mégis: egy pár tanár az érettségi szinvonala érdekében. Hanem nekünk az a véleményünk, hogy másként kell gondoskodni a „szinvonal“ emeléséről!

Lelkészeink szives figyelmébe. Pályázati felhivás. A siketnémák budapesti áll. intézetének első osztályaiba a következő tanévre 45 uj növendék fog felvétetni. Ezen kivül a felsőbb osztályokba felvételt nyernek oly siketnémák is, a kik eddig valamely vidéki intézetben tanultak ugyan, de a kiknek szülői időközben a székesfővárosba, vagy annak közelébe költöztek. A vidéki 6 osztályu intézeteket végzett siketnémák itt a VII. és VIII. osztályokban folytathatják tanulmányaikat. Végül a megfelelő felsőbb osztályokba felvétetnek olyan gyermekek is, a kik népiskolai tanulmányaik közben siketülvén meg, ott megtanulják a beszédnek szájról való leolvasását s ez uton elemi ismereteiket kiegészitik. A felvételek vallásra, nemre és nemzetiségre való tekintet nélkül a folyamodványok beérkezésének sorrendjében fognak eszközöltetni. Az érdeklődőknek részletes tájékoztatást és felvételi nyomtatványokat egyszerü levélbeli megkeresésre dijtalanul küld az intézet igazgatósága (VIII. Mosonyi-u. 8. sz.).

Az ó-tordai ev. ref. egyház hivei az ó-tordai torony-alap javára 1906. évi január hó 13-án, a városi Vigadó összes termeiben zártkörü református bált rendeznek. Védnökök: Gróf Bethlen Géza, Torda-Aranyosvármegye főispánja. Gróf Bethlen Sándor, orsz.-gyülési képviselő. Gróf Bethlen Bálint, nagybirtokos. Bálanya: Gróf Bethlen Bálintné, szül. gróf Béldi Berta. Bornemisza Gyula, elnök. Gróf Bethlen Gábor, alelnök. Dr. Gruber József, alelnök. Nagy Mózes, ellenőr. Magyarósi Dániel, pénztárnok. — A rendező-bizottság 60 tagból áll. Az „egyházi,“ „református“ bálokról nem fogjuk ismételni véleményünket. Hadd járja „divat“-ját s arassan, ha tudja, sikereit. A tordainak is kivánjuk, de a „zártkörü“-ségét furcsállanunk kell.

A kolozsvári Bethlen Gábor-kör Nagykőrösön fényes sikerü estélyt rendezett.

A vajnafalvai ifjuság 1905. évi deczember hó 30-án a vajnafalvai sétatéri vendéglőben a vajnafalvai templom-alap gyarapitására, műsoros „egyházi estélyt“ rendezett a következő műsorral: 1. Nyitány, a helybeli zenekar által. 2. Megnyitó beszédet mondott Ignácz László ref. lelkész. 3. énekelt a vajnafalvi ifjuság Kocsis István tanitó ur vezetése mellett. 4. Szavalt Butyka Rózsika. 5. Népdalokat játszott a helybeli zenekar. 6. Szavalt Gáspár Iduka. — Az estély igen látogatott volt és szép sikerrel végződött.

Szászsebesi magyar templom. Utolsó kérésünket küldjük széles e hazában szenvedélyesen szeretett magyar fajunk minden igaz fiához, minden hü leányához. És bátori emez utolsó kéréssnkre az a meleg rokonszenv, melylyel szent ügyünket a hazafias sajtó fogadta, az a ritka meleg érdeklődés, melylyel ügyünket a nagy magyar társadalom felkarolta. Biztat a remény, hogy az a hazafias társadalom, mely életre segitett, mellénk állott, hogy templomunk felépülhessen, parocciális épületeinket tető alá hozhassuk: kinyujtja még egyszer felénk kezét, hogy szent hivatásunk betöltését mint önálló egyház rendes lelkésszel mielőbb megkezdhessük kezünkben a szeretet evangéliumával, ajkunkon édes magyar nyelvünkkel, mely itt még bübájosabb nekünk, a nemzeti müveltséggel, a második honfoglalás e nagybecsü, hatalmas fegyvereivel. Jól tudjuk, hogy a magyar társadalom iránt érzett hálánk lerovása mindenekfelett ebben kell álljon. Kérjük szépen még künlévő gyüjtő-iveinket akármily csekély adomány kiséretében, vagy üresen is, hogy a végső elszámolást megejthessük. És kérve-kérjük azokat, a kik még nem küldték el adományaikat, jóllehet meleg, hazafias szivökben gondoltak szent ügyünkre: küldjék el kegyes adományaikat hozzánk. Bőséggel megfizet érte a magyarok Istene. A szászsebesi ev. ref. egyház megbizásából, az itt élő magyar kálvinisták, evangelikusok és unitáriusok temploma nevében: hazafias üdvözlettel, mély tisztelettel Benedek Károly, alvinczi ev. ref. lelkész, a szászsebesi egyház szervező lelkésze és adminisztrátora. Ujabban küldött kegyes adományok, melyeket nagy hálával nyugtázunk: gr. Majláth József Perbenyik 20 korona, Nádasmenti járás főszolgabirája ivén Bogártelke község, Darócz község 1—1 k., Makó község 2 k., (összesen 4 kor.), m. kir. p.-őri igazgatóság Balassa-Gyarmat Vágásy Gábor, Bán Richárd 2—2 k., Geiszler Ferencz, Erdélyi Berti, Heinrich János, Glos Géza, Morvay K., Szabó József, Ebeczky Imre, Szalai Pál, Mészáros János, Dankó K. 1—1 k., Esser Endre, 60 f., (összesen 14 kor. 60 f.). Benedek Károlin k. a. gyüjtése Maros-Vásárhelyt 21 k., Mosa vármegye törvényhatósága 20 k., Jámapáthy m. kir. csendőrörs 1 k, m. kir. Épitészeti hivatal Sopron 1 k. Rátz Győző ivén Tofej: Rátz Győző 2 k., Anhalczer Mátyás 30 f., Kontolt Samu, Varga Sándor, Szekeres János 20—20 f., Rátz Piroska 10 f. (összesen 3 kor.). Ferenczy Albert áll. főnök ivén Brassó: Hollanda Péter, S. R., Puskás Sándor, Aberle Ottó, Ferenczy Albert 1—1 k., Schmatzer Lajos, Barabás Sándor, Szász András, Indig Sándor, Szilágyi Miklós, Kiss Rezső. Joó Gábor 40—40 f., Szikszay Béla, Kulcsár, Toók Gábor, Szőcs Ferencz, Nagy Sándor, Joó Sámuei, Román Imre, Lászlóffy, N. N., Nagy N., Löw József, Monok József, Bech Sándor, Petri Béla 20—20 f., N. N. 30 f., Farkas Elek, Kiss András, B. B. 10—10 f., (összesen 11 k. 20 f.). M. kir. pénzügyőri biztosság Nagy-Atád 4 k. 70 f. M. kir. pénzügyőri biztosság Karánsebes 2 korona 60 fillér.

Karácsonyfa-ünnepély Nagyercsében. A második karácsonyfa Nagyercsében. Mért nem volt több? ne tudakoljátok! Lesz-é még? A jövő titka. Örömünnep volt ma Ercsében a karácsony-est. 20 szegény gyermek kapott egy-egy darab téli ruhát — aztán aranyos diót és almát. Az elnök felolvasott Karácsonyról; a növendékek szép verseket és énekeket zengtek. Örömtelt kebellel távozott az iskolából szüle és gyermek, nagy és kicsiny. Áldva azt a jóságos Istent, ki Jézussal a szeretetet küldé a földre. Az adományokkal beszámolni sokféle tekintetből kötelesség. Baráthosi Györgyné, Takács Mártonné 1—1 kor. Beregszászi Albertné 2 kor. Dénes Józsefné 1 kor. Supiter Jánosné 2 kor. Sárkány Farkas 1 kor. Beregszászi Albert 2 kor. Klein Adolf 4 kor. Takács Márton 1 kor. Méra Sándor 2 kor. Mózes András 40 f. Rehner János 1 kor. Csaloka Demeter, Rosenfeld Mózes 40—40 f. adományaikkal járultak azon kiadáshoz, melylyel az iskolaszéki elnökné, ha nyomort nem is enyhitett, de örömöt sokat szerzett. Fogadják hálás elismerésünket úgy az adakozók, mint a gyüjtésben fáradozó elnökné. Vajha sokszor, sokáig és minél nagyobb mértékben kimutathatnák áldozatkészségüket. Nagyercse, 1905. decz 24. Iskolaszék.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3—1906.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye lelkészi hivatalaihoz.

A méltóságos ig.-tanács 3535—1905. sz. a. e hivatalos lap 39. számában megjelent rendelet alapján felhivom a tiszteletes atyafiakat, hogy a parochiális könyvtárra fizetendő 10 koronát, mint állandó természetü szükségletet ez évben és minden ezután következőben a közfizetendőkkel együtt febr. 15-ig az egyházmegyei pénztároshoz terjesszék be, a ki azokat kimutatás mellett április 1-ig a magyar általános takarékpénztárba B.-Pestre köteles felterjeszteni.

A névkönyvi adatok a ft. mélt. Püspök ur 1510—1905. sz. a. a hivatalos lap 52. számában megjelent rendeletének szigoru szemelőtt tartásával jan. 8-ig terjesztendők be az esperesi hivatalhoz.

Az országos közalap 1906. évi bevallási ivei két példányban január 30-ig és az esperesi, valamint a püspöki jelentéshez szükséges adatok, előbbiek három, utóbbiak egy példányban a határidőhöz kötött teendők jegyzékének utmutatása értelmében kiállitva, február 28-ig terjesztendők be az esperesi hivatalhoz.

Marosujvár, 1906. január hó 2-án.

Jancsó Lajos, esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *2-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. január 11.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetési felhivás.

*Az „**Erdélyi Protestáns Lap**“ 1906. évi IX. évfolyamára hirdetünk, kérünk előfizetést.*

A lap programmja, hogy „tüköre legyen a hazai protestáns, közelebbről református egyház, legközelebbről pedig épen erdélyi ref. egyházkerületünk életének; visszhangja azoknak a törekvéseknek, melyek egyházunknak, egyházkerületünknek s ezek intézményei, szolgái és tagjai szellemi és anyagi előhaladását munkálják és szószólója azon magasrendü feladatoknak, melyek anyaszentegyházunknak, mint Isteen országa orgánumának, Urától és Fejétől elébe szabattak«: nem változik.

Ezekről a dolgokról, ha hiveink nagy része meg is elégszik annyival, mit hallomásból megtud, vagy a napi lapok felületes ismertetéseiből s népies lapjaink szükszavu tudósitásaiból olvashat: semmi esetre sem lehet ez elegendő azoknak, kiket a közbizalom olyan helyekre ültetett, a hol maguk közvetlenül, mint kormányzók, intézők, sőt törvényhozók szerepelnek.

***Egyházkerületi és egyházmegyei gondnokainknak és képviselőinknek szakszerüen** tájékozottaknak kellene lenniök minden olyan egyházi kérdésben, melynek intézése állásukkal járó lelkiismeretbeli kötelességük.*

Más egyházkerületekben gyakran fordul elő az az eset, hogy világi férfiak az egyházi ügyekben nemcsak a legteljesebb jártasságot tanusitják, hanem czikkeikkel irodalmilag is irányitják az egyházi közszellemet.

Minálunk, ahol szervezetünk a világi elemnek páratlanul nagy befolyást enged egyházi ügyeink intézésében, ez a helyes befolyás csak úgy lesz — a folyton növekvő ellenkező irányu törekvésekkel szemben — továbbra is fentartható, ha az illetők maguk, anyagi buzgóságuk mellett, szellemi rátermettségüknek is fénylő jeleit adják, mint régi nagy eleik.

*Erre való előkészületüknek nélkülözhetetlen eszköze lapunk, **egyházkerületünk hivatalos lapja,** a mely egyházi kérdéseink megbeszélése mellett az egyházkormányzat összes hivatalos rendeleteit is tartalmazva, minden oldalu teljes tájékozást nyujt olvasóinak.*

Ezért hivjuk fel gondnokaink, képviselőink stb. becses figyelmét lapunkra, melyből ez alkalommal mutatványszámot is küldünk, megrendeléseket kérve.

*A lap évi előfizetési dija tekintetében azok számára, kik a lapot hivatalból járatni nem kötelesek, az **egész évi dijnak egy összegben előre beküldése mellett** (1906. január 1-én kezdődő évtől kezdve) a következő **kedvezményeket** léptettük életbe:*

1. Gondnokoknak, egyházkerületi és egyházmegyei képviselőknek, I. és II. o. egyházak lelkészeinek..... évi 10 K-ért.

2. III. IV. o. egyházak lelkészeinek, tanitóknak és egyházi tisztséget nem viselő világi hiveinknek, egyházi egyesületeinknek .... évi 8 K-ért.

3. Filiáknak, szórványoknak, theologusoknak és általában tanulóknak évi 5 K-ért fogjuk küldeni a lapot.

Öt ily előfizető gyüjtője s az egész évi előfizetési dijak egy összegben való beküldője ingyenpéldányt kap.

A feltétel be nem tartása a kedvezmény elvesztését vonja maga után.

Espereseinket és lelkészeinket kérjük, hogy e kedvezményeket minél szélesebb körben köztudomásra hozni sziveskedjenek.

A kiadóhivatal.

A tiszta szivüek.

„Boldogok, a kiknek szivük tiszta, mert ők az Istent meglátják.“ (Máté 5. 8.) Valóban, ki ne vallaná szive mélyéről, hogy „boldog az, ki gyermeki tiszta lelkét büntől, vétektől megőrizte!“ Ám, valjon lehetséges-e tisztán megtartani a szivet, a lelket? Mert hisz a gyermeki ártatlanság még nem azonos a lelki tisztasággal s épen ez utóbbit kivánja Jézus a felnőttektől!

Fájdalom, már a gyermekek látnak s hallanak — sokszor anélkül, hogy akarnák, legtöbbször a nélkül, hogy megakadályozhatnák — rosz, csunya, piszkos dolgokat. Bár még soká ne kellett volna látniok, hallaniok! Mi haszna?! Egykor ugy is csak meg kell velük ismerkedniök. És ezzel már oda volna a sziv tisztasága, mint a levelek üde zöldje, ha a nyári szél porral rakja meg?

A büszke fehér hattyu sem akadályozhatja meg, hogy olykor zavaros, iszapos vizen ne kelljen usznia. Ám, mintha csak végig siklanék a szennyes habokon; szárnyai fénylők s fehérek: a szenny nem ülepedhetett meg rajtuk.

„Nem akadályozhatod meg — mondá Luther is egykor — hogy a madarak fejed felett át ne repüljenek, de azt igen, hogy fejedre fészket rakjanak!“

Por, szenny uszkál a levegőben is s leszáll minden tárgyra. Ezt senki meg nem akadályozhatja. De azt igen, hogy réteg rétegre ne rakodjék rajtuk, mig mázzal be nem fogja s fényét, diszét el nem oltja.

És mi által akadályozhatjuk meg, hogy a tisztátalan képzetek, parázna gondolatok és kicsapongó érzések meg ne ülepedjenek a szivben és be ne szenyezzék azt? Csak egy módja van: *ha szivünknek nemesebb tartalmat adunk.* A sziv nem lehet üres és tétlenül sem vesztegelhet soha. Nem testileg sem, de nem lelkileg is. A gondolatoknak, terveknek, vágyaknak és törekvéseknek, ösztönöknek és érzelmeknek, reményeknek és aggódásoknak ép' oly kiapadhatatlan forrása, mint testileg a vérkeringés munkájának. Csak arra vigyázzunk, hogy jófélék buzogjanak fel benne, a melyek felülemeljenek bennünket az életnek hiábavalóságain, érzéki szennyes árjain. Nem csoda, ha Göethe is igy int: „Nagy gondolatokat és tiszta szivet kell kérnünk az Istentől“, mert csak ezek tarthatnak meg. Csak nagy gondolatok — a melyek nagyobbak az érzéki önzésnél — biztosithatják és tarthatják meg a szivnek

tisztaságát; vagy tisztithatják meg ujra meg ujra attól a pórtól, szennytől, melyet az élet kavargó árja sokszor észrevétlenül is reá rak, sokszor magunk szedünk magunkra.

Nagy gondolatokat, nemes törekvéseket semmi sem ébreszt inkább, mint a vallás. Senki annyira mint az, ki ime azt hirdeti, hogy *a boldogságnak gyökere a tiszta szív:* Jézus.

Akarjuk, hogy magunknak s gyermekeinknek részünk legyen a tiszta szív boldogságában?! Legyünk magunk s tegyük őket is vallásosokká. Szerezzünk magunknak és adjunk nekiek mély és erőteljes vallásos benyomásokat, szent komolyságot, istenfélelmet és pihenni nem hagyó vágyat arra, hogy folyton növekedjünk a belső ember szerint.

Minél inkább látjuk és tapasztaljuk manapság, hogy az, a mi közönséges, illetlen, bünös, tisztátalan, vétkes, szemérmetlenül tolakodik előtérbe és foglal helyet magának nekünk, a kik tudjuk, érezzük, hogy ugy a magunk és gyermekeink boldogsága, mint egész népünk és nemzetünk jólléte és boldogsága a szív tisztaságán fordul meg, nekünk annál erélyesebben hogy úgy mondjam követőleg kell fellépnünk a vallás védelmében és érdekében s főleg a keresztyénségben rejlő erkölcsi élet- és nevelőerők érvényesitése mellett.

„Egész élteden át legyen szemed előtt s szivedben az Isten!“ s ne félj: tiszta maradsz testben, lélekben! Akkor nem árthatnak neked a tisztátalan dolgok, ha ismered is őket, mert a „tisztáknak minden tiszta“ Ám, csak a *valóban* tisztáknak, kiknek szivek tiszta s kik Istent látván, benne s általa látnak tisztának mindent!

„Teremts bennem tiszta szivet — Istenem! — s adj új lelket belém!“ kiált fel a kegyes lélek. „Nagy gondolatokat adj, hogy tiszta maradhasson szivem!“ szól a költő. A mindent befoglaló nagy gondolat pedig — Isten.

A farsang örömei között ne feledjük hirdetni, hogy „boldogok csak a tiszta szivüek!“

N.

Zsinati beszámoló.

(Folytatás.)

1. Ugy a rendes, mint a rendkivüli *egyházi adó kulcsának* megállapitási joga az egyes egyházközségeké s azt a saját autonom hatáskörükben, de természetesen az illetékes felsőbb hatóság jóváhagyása mellett ugy tarthatják vagy változtathatják, a mint jónak látják, ha *külsegélyt* igénybe venni nem akarnak. E joga az egyházközségnek csak a következőkben van korlátolva jövőre:

a) 20 éven alóli egyháztagokra vagy utánuk a családfőre egyházi adó ki nem vethető, kivéve azt az esetet, ha az illető házasságban él vagy önállóan él és külön vagyona van;

b) a más községbe illetékes egyháztag — ha ott rendes egyházi adót fizet — lakóhelyén különbeni adójának 50%-át tartozik fizetni;

c) egyedül az ingatlan vagyon czimén a különben ráeső adónak csak 25%-ával róható meg bárki is. A mely egyházközség, tagjai teljes megnyugvására alkalmazott bármely adókulcs mellett szükségeit fedezni tudja: autonómiájának ez irányu érvényesitésében senki sem zavarhatja. Csak ha szükségeit a gyakorlatban levő adózás mellett fedezni nem tudná: akkor utasittatik, szükség szerint kényszeritteti vagy méltányosabb és eredményesebb adókulcs alkalmazására vagy — ha adósegélyt akar igénybe venni — annak az adókulcsnak alkalmazására, mely az adósegély feltételéül állapittatott meg.

2. Az egyházi adósegély feltétele a következő adókulcs:

a) *Személyi adó,* melyet minden 20 éven felüli egyháztag fizetni köteles, ha külön vagyonnal vagy keresettel bir, vagy önálló háztartásban él. A személyi adó az illető állami egyenes adója után állapittatik meg és pedig a következőleg:

I.	A 0 állami adót fiz. szem. adója		2 K.
II.	1—10	K. áll. ad. fiz. szem. ad.	3
III.	10—20		4
IV	20—50		6
V	50—100		8
VI.	100—200		12
VII.	200—500		16
VIII.	500—1000	„ „ „ „ „	„ 20 „

IX. 1000 koronán tul minden 500 kor. után még 1 kor. személyi adó fizetendő.

b) *Vagyoni adó,* mely az állami egyenes adónak 10%, tekintet nélkül az állami adó magasságára.

Kétségtelen, hogy lassanként ez lesz a normális egyházi adókulcs, a melyen a későbbi zsinatok csak ott fognak változtatni, a mely pontokon az élet feltünő visszásságokat derit ki.

3. Azonban tüzön-vizen keresztül oktrojálni ezt az adókulcs-schémát sem akarta a zsinat; sőt annyira ment, hogy egyházi adósegélyre való igényét megállapitotta az olyan egyházközségnek is, „a mely az egyházmegye által jóváhagyott költségvetéssel és az egyházi adó egyénenkénti kivetésével igazolja, hogy hiveire más, de a szegényebb sorsu hivekre az ezen törvényszakasz a. és b. pontjában [lásd a 2. alatt] megállapitott adókulcsnál nem terhesebb adókulcs alapján legalább akkora egyházi adót vetett ki, a mely a pénz-, termény- és szolgálmánybeli járulékok beszámitásával megfelel az egyház hiveire a fenti adókulcs szerint kivetett személyi és vagyoni egyházi-adó együttes átalány-összegének. Ez összegbe beszámittatnak az egyházi közteher megváltására az egyháztagok külön megterhelésével létesitett alapok évi jövedelmei is.

4. Ezen adózás mellett megszüntetendő, a hol van, a ref. népiskolai külön tandij s összegébe beleszámitandó az országos közalapba befizetendő összeg is, mely jövőre nem külön adónem, hanem rendes adó s igy az egyesekre külön nem is vettetik ki, hanem csak az egyházközségekre és pedig reájuk, a legutóbbi népszámlálás hivatalos adatai szerint számitva, fejenként 8 fillérben.

5. Az adósegélyt az egyetemes konvent adja az e czélra kapandó állami hozzájárulásból és esetleg más forrásokból is létesitendő „egyetemes adóalap“-ból és pedig a költségvetés, az új adózás egyénenkénti alkalmazása, dijlevelek, 10 évi számadások alapján megállapitva a szükségelt segélyösszeget, mely 10 éven belül csak azon esetben módositható, ha az egyházközségnek rendes bevételei el nem

hárítható állandó természetü körülmények következtében lényegesen csökken.

Nem terjeszkedünk ki azokra a különböző törekvések ismertetésére, melyek a vita folyamán felmerültek. Ezekről a minden egyházmegye és koll. levéltárában található „Zsinati Napló“ részletes felvilágositásokat ad az érdeklődőknek. Megkivánom azonban állapitani, hogy az összes törvényczikkek között ezt találom a legszerencsésebbnek. Oly tapintatos, oly körültekintő, az egységes eljárást oly fokozatosan s a gyülekezeti autonomia hozzájárulásával fogja életbe léptetni, hogy e nagyjelentőségü lépés sikere iránt a legjobb reménységgel lehetünk.

Maga az, hogy az adózást nem változtatta át kizárólag pénzadózássá, továbbá, hogy a törvénybeiktatott adókulcs alkalmazását nem kényszeriti, hanem más módot is enged, csak ugyanaz az eredmény biztositva legyen, hogy a közalapok kamatait beszámitja, hogy az országos közalap külön fizetésével járó odiumot róla levette, hogy a ref. népiskolai oktatást ingyenessé teszi, mind oly fontos dolgok, melyeknek messze kiható jelentősége van. Ez utóbbié pl. az, hogy népiskola ügyünk ismét a kor szinvonalára lesz emelhető s gyülekezeteink nem fognak lemondani felekezeti iskoláikról, mikor azzal vagy anélkül is állami adójuk 10%-át fizetik egyháziadóba, ha pedig iskolájukat államositották, ezen felül fogják fizetni még az 5%-os iskolai pótadót.

Igy jutottak terhesebb helyzetbe azok a szegény gyülekezetek, melyek már államositották iskoláikat, mert az 5%-os iskolai pótadó rajtuk külön teher marad.

Hogy reánk, erdélyiekre minő hatása várható az egyháziadózás e reformjának: azt mindjárt meglátjuk.

(Folyt. köv.)

Vélemény erdélyi énekes könyvünk módositására vonatkozólag.

A mélt. Ig.-tanács 4358—1905. sz. körlevelében az egyházak tanácsait felhivja, hogy énekeskönyvünk egy ujabb kiadásánál eszközlendő módositásokra, meglevő, de kevésbé használt énekek kihagyása és és újak felvételére adjanak véleményt. Szükségesnek vélem, hogy ezen adandó vélemények közül egy-kettő a nyilvánosság előtt is megjelenjék, mert ez által bizonyos követhető irányelvek fognak az egyházak előtt állani. De szükségesnek vélem azért is, mert ha valahol, ugy itt, e téren legjobban dominál a konzervativizmus, mely bizonyos felállitott irányelv nélkül lehetetlenné tenné a tervbe vett és tagadhatatlanul szükséges módositás eszközlését.

Nem vagyok egyedül azzal a véleményemmel, hogy jelenleg használatban levő énekes könyvünk túl sok éneket tartalmaz és még sem eleget. Túl sokat, mert pl. vasárnapi énekünk, hozzá véve a katekizmusi énekeket is, összesen 70 van. De alkalmi énekeink már hiányosak. Reformácziói ünnepre irt énekünk pl. csupán egy van, hazafias ünnepi plane egy sincs, ha csak a „polgári társaság ünnepén“ vagy „országgyüléskor“ stb. énekeket ilyeneknek nem nevezzük. Temetési énekünk is szép számmal van, de a legtöbbnek kalapja ez: „maga nótáján.“ Honnan vegye elő már most egy kántor a „maga nótáját?“ Viszont vannak olyan alkalmi énekek, melyek csak a számot szaporitják, de különben fölöslegesek. Pl. árviz, csapás, tüzvész esetén, fejedelem születése, névnapja, végtisztessége alkalmával stb. Ezek bátran elhagyhatók, mert ha netalán az alkalomszerüség ilyen irányu énekek éneklését megkivánná, egy kántor, ki az énekes könyvnek alapos ismerője, a meglevő énekek, különösen a zsoltárok közt mindig kapni fog alkalmazhatót.

Az Igazgató-tanács megjelölte azokat az énekeket, melyek a módositott kiadásba okvetlen felveendők. Van ezek között egy pár, melynek felvételét fölöslegesnek tartom, részint a dallam, részint a szöveg csekély értéke miatt. Ilyenek a 80 dicséret és 30. zsoltár, melyekben dallamosság vajmi kevés van, a 241. dicséret, mely meglehetősen litánia izü és a 19. zsoltár, melynek dallama nehézkes és kevésbé is használatos. De felveendőnek vélem a 9. 17. 36. 38. 40. 78. 92. (arab számmal jelzett) 94. 105. 106. 115. 121. 169. (arab számmal jelzett), 217. 218. 219. 221. 233. 237. 242. dicséreteket, 50. 130. 135. zsoltárokat, továbbá „Szent hitünkről vallást tettünk“ kezdetü konfirmácziói éneket, részint dallamuk szépsége, szövegük tartalmas volta szempontjából, részint azon okból, hogy azon egyes alkalomra, melyekre ezek irva vannak, több jó énekünk legyen. Felveendőknek tartom továbbá az új énekeskönyv „próbakiadásából“ a 92. 101. 102. 103. 104. 107. 128. 137. 143. 197. 217. 237. 255. 290. 313. 314. 323. 336. számu énekeket, melyekkel együtt a módositott kiadásban — a jelenlegi énekeskönyv 277 énekével szemben — lenne 147 ének a temetési énekeken kivül.. Az 55. dicséret utolsó versszakának végső két sora nem rimel. Kijavitandó igy: „Kiket megváltál véreddel, Uristen! kérünk, ne hagyj el.“ A 66-ik dicséret dallamának végső sorában az utolsó két üteny igy javitandó: $^2/_4$ c, $^1/_4$ b és $^1/_4$ a összekötve $^2/_4$ g, $^2/_4$ szünjel, mert igy az ének ezen sora a zenei követelményeknek jobban meg fog felelni. A 73. dicséret élénk kifejezésü dallama és mélabús szövege nem fedezik egymást. Ezért ezen dallam helyett a „próbakiadás“ 103. énekének dallama volna teendő, mint a mely az alkalomnak jobban megfelel. Továbbá a 240. dicséret dallama hangjegyekben kifejezendő a „maga nótáján“ jelzés helyett.

Az énekeskönyv technikai beosztását a következőkép ajánlom eszközölni:

Vasárnapi énekek: 14. 15. 17. 1. 2. 4. 5. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 32. 33. 34. 35. 36. 38. 102. 107. 109. 114. 120. 121. 129. 146. dicséretek; 197 ének a „próba kiadás“-ból; 12. 13. 18. 20. dicséretek. (Természetesen a megfelelő sorszámmal ellátva és az alkalomszerüség: „kezdő ének“, „bemenetelkor“, „kijövetelkor“ stb. jelezve.)

Köznap reggeli: 217 ének a próba kiadásból; 7. 9. 39. 40. 41. 42. 45. 47. 50. dicséretek.

Köznapi estvéli: 237. ének a próbakiadásból; 10. 52. 53. 55. 57. dicséretek és 255. ének a próbakiadásból.

* Már 3 ily irányu czikk van szerkesztőségünkben, de közlését halasztottuk addig, mig — bár privatim — tájékozódhattunk arról, hogy az ismeretes zsinati határozat az Énekeskönyv ügyében nem változtatja-e meg kerületünk álláspontját is? Ugy értesültünk, hogy miután az egyetemes Énekeskönyv közhasználatnak való átadásába legjobb esetben is egy pár év beletelik, a mi erdélyi énekeskönyvünket pedig — példányai fogyatékán lévén — ujra kell nyomatni, a szükséges és czélszerü változtatásokat, a bekért vélemények alapján, eszközölni fogják. Erre való tekintettel most már készséggel adjuk idői sorrendben az ide vonatkozó czikkeket.
Szerk.

Bünbánati 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 105. 106. 115. dicséretek.

Ujévi 67. 68. 69. dicséretek.

Virágvasárnapi 92. ének a próbakiadásból; 70. 71. dicséretek.

Nagypénteki 73. 75. dicséretek; 101. 102. 103. énekek a próbakiadásból.

Nagyszombati: 104 ének a próbakiadásból.

Husvéti 107. ének a próbakiadásból: 82. 76. 77. 78. 79. dicséretek.

Áldozócsütörtöki: 83. 84. dicséretek.

Pünkösti 92. (arab számmal jelzett) 89. 90. 91. 92. (római számmal jelzett) dicséretek.

Adventi: 128. ének a próbakiadásból; 93. 94. 97. dicséretek és 137. ének a próbakiadásból.

Karácsoni 143. ének a próbakiadásból; 96. 98. 99. 101. dicséretek.

Urvacsora osztáskor: 156. 157. 160. 164. dicséretek; 280. ének a próaakiadásból; 165 dicséret.

Konfirmáczió: 166. 169. (arab számmal jelzett) dicséretek és „Szent hitünkről vallást tettünk."

Reform. ünnepi: 174. dics. 313. 314. énekek a próbakiadásból.

Hazafias ünnepi: 323. ének a próbakiadásból.

Tavaszi: 181. 184. dicséretek.

Nyári: 185. 186 187. 188. dicséretek.

Őszi: 190. 191. 192. dicséretek.

Téli: 193. dicséret.

Égi háboru esetén 210. dicséret.

Házasságkötéskor: 211. dicséret.

Tisztviselők ujitásakor; 217. dicséret.

Templomszenteléskor: 218. dicséret.

Pap beiktatáskor: 219. dicséret.

Uj orgona felállitáskor: 221. dicséret.

Év utolsó napján: 179. dicséret; 336. ének a próbakiadásból.

Zsoltárok: 5. 8. 23. 25. 33. 42. 50. 61. 65. 75. 77. 84. 86. 90. 105. 130. 135. 138. 146.

Temetési énekek: 223. 224. 230. 233. 235. 237. 238. 240. 242. 244. dicséretek.

Minthogy itt mindössze csak 10 temetési ének van, már pedig ilyenre 35—40-re is volna szükség, czélszerünek tartanám, hogy ezeknek száma szaporittassék, mert az énekeskönyv terjedelme ezzel együtt se lenne akkora, mint a jelenlegi. De másfelől az énekvezérek se lennének arra utalva, hogy kétes értékü, kántorról-kántorra maradt, sok módositáson átment, eredeti alakjából kivetköztetett kéziratgyüjteményt használjanak. Ezt pedig — tekintettel a konzervativizmusra — a következőkép gondolnám kivihetőnek. Irjon össze minden kántor több általa használt és kedvelt temetési éneket, szöveggel és dallammal, küldje be az espereshez. Ezekből egy bizottság válogasson össze 30—40-et és azt küldje be az Igazgató-tanácshoz. Az igy egybegyült anyagból aztán az Ig.-tanács készittessen egy kis gyüjteményt és ezt csatolja az énekeskönyvhöz. Igy lenne temetési énekes könyvünk is, a kántorok pedig és a nép az általa ismert és használt temetési énekek közül sokat felfedezhetne ezek közt.

Igaz, hogy ezen vélemény szerinti énekeskönyvben nem minden ember találná fel esetleg az ő kedves énekét (az általam pl. nagyon kedvelt 16 zsoltár is hiányzik), e tekintetben utalok a jeleni énekeskönyv előszavának eme kifejezésére: „a megszokottaknak előitéletes pártolói is feltalálják benne kedvelt énekeiket s ha némi részben kivánalmaikat kielégitve nem látandják is, megnyugosznak azon, hogy mindeniknek ebbeli teljes kielégitést szerezni épen lehetetlen."

Végül kivánatosnak tartom, hogy az énekeskönyv ára a minimumra szállittassék. Nem lenne czélszerütlen, sőt kivánatos volna az is, hogy a kántorok részére egy külön kiadás rendeztessék sajtó alá, melyben a dallam partiturázva legyen. E tekintetben Borsay Samu „Chorálkönyve" lehetne elfogadható (természetesen a szöveggel együtt készitve), mely szép és egyszerü letételénél fogva bármelyik kántor által könnyen használható.

Baczó Lajos,
betfalvi ev. ref. pap.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. decz.

(Folytatás és vége.)

Dr. Kádár János titkár aa. adta elő a kezén levő ügyeket s legelőbb is egy közigazgatási birói ügyet tárgyalt az ig. tanács, mint másodfoku közigazgatási bíróság. Ugyanis Incze Lajos volt sz.-somlyói lelkész megfelebbezte a szilágyszolnoki ehm. közig. bíróságának első foku itéletét, mely szerint ottani papi állomásán túlélvezett javadalom megtéritésére itéltetett. Beható tanácskozás után az elsőfoku itélet helyben hagyatott.

A folyó ügyek során első helyen ismertette titkár aa. néhai malomvizi Kendeffy Gyula mezőméhesi birtokosnak végrendeletét, melyben örökhagyó Mezőméhes községében az ev. ref. egyház létesitését kivánja és rendeli s e czélból templom s papi-ház telekről gondoskodik, a papi fizetésre 60,000 koronát, az egyházközség czéljaira 4 hold földet, templomépitésre 20,000 koronát, papilak épitésre 12,000 kor., emlék-istentisztelettartásra 6000 koronát, sirkert fentartására 10,000 koronát hagyományoz s ezeken kivül még az ottani két román egyháznak is 1000—1000 koronát adott. Igazgatótanácsunk örvendetes tudomást vesz b. e. Kendeffy Gyula nagy alapitványáról s a főt. ehker. közgyülésnek erről részletes jelentést tesz, fölkérvén mélt. gróf Bethlen Balázs ehmegyei gondnok, végrendeleti végrehajtót arra, hogy az egyház szervezés és épitkezésekben főhatóságunkkal egyetértőleg sziveskedjék majd eljárni.

Föltételesen jóváhagyatott zágoni ehközségünknek az egyház erdejéből a pap és kántor részére adott tüzifának készpénzzel történt megváltására vonatkozó része.

Helyesléssel vette igazgatótanácsunk a bodonkuti és magyarmacskási társegyházaknak különválási szándékát s az előkészitő lépésekre utasitást adott.

Zabolai ehközség felebbezése, melyben az eh. megyének a kántori állás megüresedését kimondó határozata ellen folyamodott, nem volt figyelembe vehető, mert bebizonyosodott, hogy kántora a szabadságidő alatt más községben állami tanitói állást foglalt el s arra fölesküdött.

A kálnoki ehközség kepeváltási szabályzata jóváhagyatott.

A kóbori papilak épités-terve és költségvetése 9926 korona maximális szükséglettel jóváhagyatott, melyre 6000 kor. fedezettel bir az egyházközség, a többit pedig kölcsön veszi a fogarasi ehktől.

Nyárádszentimrei ehközség papi állásának — a pályázat eredménytelensége szülte kényszerhelyzetre tekintettel — 1906. okt. 1-ig való üresen hagyása, illetve ez időre segédlelkész alkalmazása engedélyeztetett, mely ideig a papilak is renoválandó.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk fölvetett kérdése folytán elvi döntés képen kimondotta az igazgatótanács, hogy midőn valamely alapitólevél a leányárvák segélyezésének határidejéül azok férjhezmenetelét szabja meg, de a segélyezett leányárva valamely állami javadalommal s nyugdijigénynyel járó állomást nyer, ez esetben nem lehet irányadó az alapitólevél szószerinti értelme, mert elv szerint a nagy nélkülözésben levők segélyezendők, már pedig ilyeneknek,

az állandó alkalmazásban levők — ha nem is mennek férjhez — nem tekinthetők.

Az egyházmegyéktől beérkezett jelentések figyelembe vételével csatlakozott ig. tanácsunk is a tiszántuli egyházkerületnek a vásároknak vasárnapokról hétköznapokra áttételére vonatkozó inditványához s erről a Konventhez jelentést tett, figyelmen kivül hagyván némely egyházmegyétől ezzel kapcsolatban beérkezett külön tárgyu inditványt.

Kolozsi egyházközségünk id. Borsos Sándor 51 év óta szolgáló öreg lelkésze mellé 1400 kor. javadalommal segédlelkészt alkalmazván, a bemutatott dijlevél jóváhagyatott. Algyógyi egyházközségünknek a földmivelési miniszter által engedélyezett segédlelkészi lakás helyett 200 kor. készpénz-segély iránti kérése nem volt illetékes helyre fölterjeszthető.

Kolozsvári ehközség presbiteriumának ama kérése, hogy magyar-utczai és hidelvei lelkészeinek engedtessék meg a templomi szolgálatban való segédkezésre theologus ifjak alkalmazása, áttétetett ft. püspök aához, miután annak elintézése az ő hatáskörébe tartozik.

A zsoboki kántortanitói kepe megváltása engedélyeztetett, köteleztetvén a hivek a pénz- és gabonatőke esetleges kamatcsökkenésének beáltával a hiány pótlására.

Mezőszilvási leányegyházközségünk a mezőörményesi körlelkész javadalmához évi 100 koronával való hozzájárulását végre-valahára kimondván, a mezőörményesi lelkészi állás törvényes szervezése s illetve kongrua szempontjából annak elismerése iránt az intézkedések folyamatba tétettek.

Maroscsapói ehközségünk beszolgáló lelkészével a beszolgálás tárgyában egy szerződést kötött 1912. évig terjedőleg, de mert az 1905. évi ehkerületi közgyülés maroscsapói papi állásnak 1910. január 1-re rendes lelkésszel való betöltését rendelte el, a szerződés nem hagyatott jóvá.

Még több személyes vonatkozásu ügy letárgyalása után egyházkerületi számvevő aa. referált, előterjesztvén az egyházmegyei pénztárak kezelése tekintetében készült szabályzatot, mit az ig.-tanács elfogadott.

Ezután a kolozsvári kollégium 1904. évi számadása hagyatott jóvá a vizsgáló-bizottság s számvevő aa. észrevételivel. A kolozsvári ehmegye számadása kiigazitásra visszaküldetett. Tárgyaltatott a sepsiszentgyörgyi kollégium Mikó-alapjának elhelyezése.

Udvarhelyi egyházmegyénk 1904. évi számadása helyesnek találtatott számtételileg, de az egyházmegyék ujabb beosztása folytán a vizsgálati dijakban beállott apadással arányban az esperesi és számvevői fizetés is leszállitandó.

A Gecse-intézet ismételten beterjeszti 1905. évi költségvetését, de az most is csak a többször kifogásolt tételek kihagyásával hagyatott helyben. A sófalvi Ilyés Istvánné-alap 1906. évi költségvetése jóváhagyatott, azzal az utasitással, hogy az alapra kirótt tőkekamat adónak leirásáért az illetékes pénzügyigazgatósághoz kérelmezzenek, mert az 1875. évi XXII. t.-cz. 2. §-a értelmében mint nyilvános közoktatási czélt szolgáló alap tőkekamatadómentes.

Kolozsvári egyházmegyénk bejelentette, hogy az egyházmegyei pénzek kezelését a Közhasznu Szövetkezetre bizta s ismerteti a kötött egyezséget.

A Mátyás-alap 1906. évi költségvetése minden megjegyzés nélkül jóváhagyatott.

Ezzel a tárgysorozat kilévén meritve, elnöklő főgondnok aát püspök aa. a hanyatló év alkalmából meleg szavakban üdvözlé.

m. y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

— — —

„Világ utvesztője és sziv paradicsoma." *Komenius Amos János* után magyar nyelvre átdolgozta és kiadja *Stromp László* theol. tanár. Pozsony. Kiadó sajátja. 227 l. *Ára 2 kor.*

Komenius müködése, tanitása és tudománya, nemcsak nemzetéé, a cseheké, de az egész világé s részint épen a mi magyar ref. egyházunké is. S Komenius nem csupán korára hatott, de eleven erő ma is az ő eszmekészlete.

Ezért nagyon is érdekelhet minden papot, tanitót, sőt sociologust is a fenti munkája.

Ennek a munkának a tartalma két szakaszra oszlik czimének megfelelően.

Első része a világ utvesztője.

Nevezetesen maga az iró Komenius pályája kezdetén a Mindenlátó (a mindent megmutató) s Hitető (kinek az az elve, hogy minden ugy van jól, a hogy van) bejárja a széles világot, hogy mindent megtapasztalva s alaposan megismerve szabad elhatározással lépjen valamely életpályára. S igy szerzőnk elkezdi bujdosását a világ utvesztőjében. Először a család-élet, majd a kereskedelem, a tudomány mezejét járja be. Végig bujdokol az egyházi rendek között, a magistratus különböző fokain, végig nézi harczosok s nemesek rendének egész pályáját. De mindezekben csalódik. Önzés, részrehajlás, irigység, rövidlátás, lelkiismeret hiány: ezek azok a tulajdonságok a világban, melyek miatt szárnyaszegetten érzi magát. Nem elégiti ki lelkét a szerencse, nem maga a bölcseség királynéja se. Mert mindez csak hiábavalóság és a léleknek gyötrelme. A világban nem a lélek a fő, hanem a test, nem a megelégedés, hanem a kapzsiság. Maga a világi bölcseség is csupa nyerészkedő önzés. Kétségbeesetten szólt szerzőnk szájából a panasz a világ ellen s a maga nyomoru sorsáról s igy teljes elhagyottságban meghallja a Krisztus hivó szavát, ki őt az igazi boldogságról kioktatja s elméjében ujjá szüli. A bujdosó szerző erre magához tér.

S a második részben kimenekülve a világ utvesztőjéből, eljut Krisztussal és Krisztus által a sziv paradicsomába. Megismeri Krisztus igaz gyülekezetét, az értelem és hit világosságát; megérti, hogy az Istennek szentelt szivek szabadok, mert az Istent szabadságban kell szolgálni; megérti, hogy Isten parancsát tenni könnyü a kegyes hivőnek s ebből bátorság, békesség és öröm származnak; megérti, hogy ki Istenben élt, annak a halál is boldogság s igy szivben teljesen megujulva a bujdosó szerző, Isten népe közé jut.

Ez a tartalma röviden e münek. Formailag véve: rendkivül szemléltető és közvetlen az előadása. Nem tudja letenni az ember kezéből, ha egyszer olvasáshoz fogott. Azt a vonzó közvetlenséget annak is kell következményéül vennünk, hogy az egyes jelenségek, hibák, bünök, erények megszemélyesitve fordulnak elö. Pl. Bánomisén, Halogatás stb.

Tartalmilag véve pedig szemelőtt kell tartanunk a Komenius korát, a vallásharczok korát, a mikor a legtárgyiasabb szellem és magán hordja felekezete tulzó hajlamát, számba kell vennünk a reformátor, az agitátor álláspontját. Az agitátor, a reformátor a tényleg létezőben csak rosszat, csak kivetni valót, csak hibást lát, vagy csak a rosszat, a hibát látja. Igy vagyunk Komeniusszal is. Kétségkivül tuloz ő is. Tulzás az, hogy semmi, de semmi a világon nem jó. Az elhatározás, az akarat, a cselekedet, az emberi viszonyok mind bünösök. Igaz, hogy Komenius is ugy érti s ugy is van helyesen, hogy *Krisztus nélkül*. Igen Krisztus nélkül; de tán mégis csak van és volt az ő korában is valami olyan életjelenség, ha nemis

a nemzetekében, de az egyesekében, a hol ott volt a Krisztus! Az én vallási meggyőződésem szerint van bizony e világban sok utvesztő, de a Krisztus szavával még e világi életben feltalálhatjuk a szív paradicsomát. Kell, hogy az igaz keresztyén ezen a földgolyobison meglelje lelke megnyugvását. Ugy gondolom, hogy e tekintetben tulzott Komenius. De azt is gondolom, hogy ez csak a reformátor, az agitátor általános sajátsága, a melylyel a maga igazát megvilágitja.

Krisztus nélkül a világ utvesztő. Krisztust pedig a szivben lehet és kell megtalálni. A világ utvesztőin való *bolyongás előtt tehát szivünkbe kell néznünk s előbb annak tábláit megismernünk.* A mi a szivben van, az teszi a paradicsomot, a boldogságot. A világ lehet rossz, lehet ferdeségekkel telt. De ha szivünk az alfa, ha érzésünk nemessége vezérel: nincs miért szerte bolyongnunk a világban, mert szivünkben megnyugvást találunk. (Az érzés, az arravalóság a jó elsősorban, a tett; azután mondja később Kant.)

Komenius gondolata olyan becses, hogy lehetetlen nem örvendenünk e mü magyarra átdolgozásának. S a nagyszerü gondolat előadása, kifejtése, lépésről-lépésre való előbbvitele a legközvetlenebb és legérdekesebb.

S az előadás müvészieségében bizonynyal nagy része van Strompnak. Hogy az átdolgozás alatt azt kell-e értenünk, hogy az eredetiből kihagyott, vagy valamit másként mond el, mint Komenius, vagy tán épen toldott volna hozzá: nem tudom. S azt sem tudom, hogy az átdolgozás alatt szabad forditást kell-e érteni. De azt az egyet biztosan tudom, hogy a Stromp nyelve szépen hangzó magyar nyelv, fordulatos, választékos, eleven és szemléltető. Eredeti magyarsággal beszél Sztromp. S ez különösen érdemszámba megy ilyen tárgyu munkáknál. Azt hiszem, hogy minden vallásos kedélyt felmelegit a Komenius munkája, de különös haszonnal mégis elsősorban a gyülekezetek vezetői értékesithetik az ige hirdetése közben.

Dr. Kristóf György.

ISKOLA.

Értesités.

A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi kollegiumának *Jogakadémiáján* az 1905—6. tanév II-ik felére a beiratások 1906. január hó 9-től 19-éig eszközlendők; az előadások január 23-án veszi kezdetüket. Utólag felvételnek január 20—22. napjain dékáni-, azutáni pedig tanárikari engedélylyel lehet helye. A kik jogi tanulmányaikat csak most fogják kezdeni, azok az érettségi bizonyitványt, akik pedig az egyetemekről vagy más jogakadémiákról lépnek át, azok csupán eddigi leczkekönyvüket tartoznak a beiratkozásnál felmutatni. A félévi tandij 50 kor. Evangélikus lelkészek, tanárok és tanitók fiai — tekintet nélkül vagyoni viszonyaikra — minden további folyamodás nélkül a tandij felét fizetik. A vizsgálatok határideje jan. 5-től 15-ig terjed. A jogakadémiai hallgatók általában részesülhetnek a kollegium kebelében fennálló, e tanév elején ujonnan épitett s kényelmesen felszerelt tápintézet kedvezményeiben: ebéd- és vacsoráért a II. félévben — január 1—junius végéig — 90 K.; csak ebédért a II. félévben 50 K. fizetendő. Az arra érdemesek igényt tarthatnak a kollegium által évenkint kiosztatni szokott ösztöndijakra; valamint a szegénysorsuak tandijmentességre, tápintézeti-dij elengedésre s a jelentékeny alaptőkével rendelkező „Jogász-segélyegylet“ támogatására számithatnak. A jogakadémiai ifjusági, valamint a kollegiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére áll. — Mindennemü felvilágositásokkal, levélbeli megkeresésre is, szivesen szolgál a jogakadémia igazgatósága.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi ősi kollegiumának jogakadémiáján — a hazai ág. hitv. ev. vallásfelekezet ez egyetlen ilynemü tanintézetén, az 1905—6. tanév alatt a következő tanárok müködnek: dr. Mikler Károly dékán, dr. Flórián Károly, dr. Horovitz Simon, dr. E. Nagy Olivér, dr. Obetkó Dezső, dr. Raffay Ferencz, dr. Szlávik Mátyás (rendes tanárok), dr. Ereky István (rkiv. tanár), dr. Horovitz Imre, dr. Máriássy Béla, dr. Sztehlo János (magántanárok). Az I-ső félévben 27 tantárgy 96 heti órában; a II-ik félévben pedig 33 tantárgy 105 heti-órában adatik elő. A tanév első felében a jogakadémián összesen 224 hallgató volt beirva, úgy, hogy a hallgatóság létszáma tekintetében ez a tanintézet a hazai tiz jogakadémia között a legelsők közé emelkedett. Az I. félév végén 14 joghallgató nyert végbizonyitványt.

Több joghallgató részesült ösztöndijban, a segélyegylet támogatásában, tandij- és tápintézeti-dij elengedésében stb. Ezen a czimen a joghallgatók által élvezett kedvezmények összege a mult tanév alatt meghaladta a 8000 koronát. Az akadémiai ifjuság egyesületei: a jogász-testület, segélyegylet, turista-egylet és vivó-egylet, élénk működést fejtenek ki. A városban egészséges és nem drága lakások elegendő számmal állanak rendelkezésre s az ifjuság ellátása jutányos.

TÁRCZA.

„Új eget és új földet várunk.“

II. Péter III. 19. XXI. .)

(Az egyházk. Egyházi Ért. 1905. okt. 17-én tartott V. rendes közgyülésén, a sepsiszentgyörgyi nagytemplomban elmondotta *I. Ir. József* kolozsvári magyar-utczai pap.)

János pedig a Jelenések könyvében már látta ezt az új eget és új földet. Ugy pedig, hogy ez első ég és az első föld elmult volna, a tenger se vala többé, megnyilik az Istennek hajléka az emberek előtt s lesznek Istennek népe, az Isten pedig lesz az ő Istenök.. Szózat hallattszott mennyből: „És az Isten eltöröl minden könnyhullatást, halál nem lészen többé, sem keserüséggel való sirás, sem kiáltás, sem semmi fájdalom nem lészen többé, mert a régiek elmultak“. Aak! várjátok-e azt az „új eget és uj földet?!“ Szivesen igérem nektek... Pedig Jeremiás próféta kesergése is a lelkemben van IV. 19. stb. fájdalom van a szivemnek rekeszeiben, mert elvész a föld és elpusztittatnak az én sátorim egy szempillantás alatt... ha tekintem a földet ime hiábanvaló és puszta, ha tekintem az egeket ime semmi világosságok nincsen, ha tekintem a hegyeket, ime reszketnek és minden halmok ingadoznak, széttekintek magam körül és nem látok *embereket*, még az égi madarak is elmentek. Egy szóval a zsiros tartomány olyan, mint a puszta“.

— — Ha láttátok fennebb Jánosnál a mennyei Jeruzsálemet, nem láttok-e a Jeremiás siralmában valamit, ami mondaná lelketeknek: „új eget és új földet várunk“ . . De tán meg is vagytok ti szokva aak, hogy itt uj ég és uj föld várjon. Tudja már a gyermek, hogy e küszöbön belül *más világ van*.. Meg vannak jegyezve a napok és az órák, a mikor ide kell jönni. Fölveszi mindenki ünnepi ruháját. Látja a fiu apjától, a leány anyjától. Időszámitásunk kezdetétől mindig igy volt, mi is igy kaptuk, magunk is igy hagyjuk: illendő módon, nehogy méltatlanok legyenek a fiak és leányok a b. emlékezetü elődökhöz. S ha ilyen szép renddel és ékesen folynak mindenek, minek is hirdetni „uj eget és uj földet“

Mikor a májusi verőfényes nap hinti ragyogó sugarait, mikor a virágos mező szebb, mint Salamon. Igy jár a mi Erdélyi Kerületi Egyházi Értekezletünk is városról-városra, határról-határra, a mint most tihozzátok jött, ez ősi százados székely fővárosba. A szerencsénk több vagy kevesebb. Mi elvisszük min denüvé (amit az Isten adott) szivünk buzgóságát, lelkünk boldog lángolását, ha aztán ott is találnak, a hova megérkezünk, csak úgy dagad a keblünk a

kálvinista öntudattól. Ha pedig nem találnánk semmit, lehajtjuk fejünket, mint a káka: és úgy megyünk haza, mintha leforráztak volna. S titkon, visszafojtva vagy egymásközt beszélgetve, vagy néha hangosan az egész világ előtt kivánjuk azt az „uj eget!"

Nemkülömben vagytok ti is aak! A világ azt tudja, hogy a hol az ég, ott az Isten. A papok dolga aztán megtartani Isten előtt a világ népeit. Ügyeljenek ők az oda felvalókra; az ő hivatásuk. És ha nincs eredmény, ha méltatlankodás, zugolódás, panasz támad, mint sötét felleg mögül a fényes napot, mint nehéz nyomoruságból a szabadulást keresitek, várjátok azt az „*új eget.*" Hallok panaszokat nem egyszer, hogy a papok is egy héten csak $^1/_2$ napig papok, aztán elmerülnek ők is a világba. Emészti egyiket a kenyérnek gondja, másikat a gyerek, harmadikat a haza. A világ úgy, mint titeket. Nem tudom aztán panasz számba vegyem-é aak, ha szolgáitok olyanok lennének, mint ti magatok. Örökké lelkem előtt van ugyan néhai Nagy Péter püspökünknek egy papi kibocsátó beszéde, a mit ifju szolgatársaihoz intézett: „Fiuk, vigyázzatok! Inkább legyen valaki táncmester sánta lábbal, vagy énekmester rekedt hanggal, semmint kálvinista pap *hit nélkül.*" És nem is kell mondja egyikünk se dicsekedve, nekem *van* s bizongassa egyik lelkes missiójával, másik ékes praedikációval, bűbájos beszéddel és szivreható előadással. A beszéd csak beszéd, a szó csak szó. Külön kell meglássék rajtunk, ha van is, ha nincs is. Isten nem csúfoltatik meg. Ugy volt örökké. És most veszem számba ujra textusomat, hogy várjam tiveletek egybe amaz „új eget" Tele lesz a lelkem, erős maradok — várok.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Az orsz. ref. tanáregyesület választmányi üléséről, melyet decz. 29-én tartottak Debreczenben, a S. P. R. L. 1-sö számában olvasunk tudósitást. Ott olvassuk, hogy „Magyarország története" (VIII. o. számára) cz. tankönyvre a pályázat meddő maradt, hanem megbizás folytán megiratják egy állami főreáliskolai tanárral. A *magyar olvasó könyvek* készitő bizottságát felfrissitették *Gulyás* István elnöksége alatt; hátha igy gyorsabban menne a dolog. Sem a *történeti adattár* sem a *Tanulók ujságja* támogatására nem ád a M. P. I. T. semmit, anyagi ereje nem lévén elégséges s igy az első megoldható részét (a nyomtatott anyagok összegyüjtését) saját költségén fogja az egyesület kiadni, a másodikat pedig privát vállalkozásra bizza. Az *érettségi vizsga reformja* ügyében kiadott ujabb miniszteri rendeletet helyteleniti a választmány, mert leszállitja a szinvonalat s ellentétben áll nem egy orsz. törvénnyel is. Erre felhivja a kerületek figyelmét. — Végre a miniszter után a *Zsinat* idéztetett a választmány elebe, melyről sajnálattal látják, hogy „*a harmadik ülésszak is tovább haladt a tanárok iránti bizalmatlanságban s egyes jelszavak czime alatt a tanárok jogainak korlátozásában.* *Nagy* Sándor (Zilahról) az erdélyi tanárok nevében (megbizó levelét bizonyára nem kérték!) kijelentette, hogy „*sajnálják és szégyenlik, hogy egy erdélyi tanár volt az, a ki előmozditotta a tanári állás alászállitását.*" Egyebekre majd még visszatérünk.

Most csak a tanári állás „alászállitása" miatt kesergő, sőt „*szégyenkező*" Nagy Sándornak és társainak akarjuk figyelmükbe ajánlani, hogy ha már az indokolatlan előjogok megszüntetése alászállitotta állásukat, tessék tanári munkássággal ismét felemelni. S ha már szégyenkezni akar: azt tessék szégyenleni, hogy a hires ref. gimnáziumok tanárai „Magyarország történetét" egy *állami* és *reáliskolai* tanárral iratják meg.

Lelkészirodai ügyviteli utasitások czimen a széki egyházmegye egy 27 oldalra terjedő pompás kis füzetkét adott ki, a melyben foglalt utasitások szerinti eljárást az egyházmegye papjaira nézve 1906. jan. 1-től kezdve kötelezővé tette. A munkálatot *Sófalvy* Károly az egyh. m. esperese készitette gazdag adminisztrativ tapasztalatai felhasználásával. *Kilenez* szakaszban adja meg a szükséges utasitásokat: 1. Irattári szekrény. 2. Beadványok. 3. Iktatókönyv. 4. Kiadványos. 5. Levéltár rendezés. 6. Levéltár lajstromozás. 7. Levéltár további kezelése. 8. Költségelőirányzat. 9. Számadások. (A. Magtári és pénzalapi, B. Egyházközségi támadás.) A füzethez 8 drb. melléklet van a végén függesztve, a melyek példákkal illusztrálják az eljárást. Gratulálunk a széki e. megyének és előrelátó esperesének e munkáért. Megtörtént az első lépés ahhoz, hogy már most legalább egy egyházmegyében egyöntetü lesz az eljárás s nem megy épen minden „a maga nótáján." Mennyi haszna, mennyi előnye lesz a rend, átvétel, átadás stb. stb. szempontjából. Azonban mi szeretnők, ha az egyöntetüség kiterjeszthető volna az egész kerületre. És pedig ugy, hogy minden egyházmegye csinálja meg és küldje be az Ig.-tanácshoz a maga szabályrendelet-javaslatát s a „püspöki-szék" csinálja meg abból az egész kerületre kötelező egyöntetü Utasitást, a mit a ker. gyülés érvénybe léptet, megfelelőleg átalakittatván nyomtatványait. Az egészet kiadja egy füzetben kellő magyarázatokkal a papok kezébe s a gyakorlati theol. tanárával a theologusokat is bevezetteti annak ismeretébe és gyakorlatába. Tessék hozzászólani, hogy a *széki* munkálat mennyire volna erre alapul elfogadható — s meg kell inditni a mozgalmat.

Szives kérelem. A világ minden életteljes egyháza belterjileg: hivei, gyermekei és külterjileg: külső hóditás által nevekedik. Egyedül a magyar ref. egyház az, mely eddig külterjileg nem gyarapodott, ezért napról-napra összébb és összébb zsugorodik is. A más felekezetek, különösen a protestáns szekták kisebb igazságaikkal hóditanak és pedig sokszor ép' tőlünk. Ezért gondoltam én, hogy nekünk is hóditani kell az evangyélium hirdetése által. A legjobb hóditási tér ma a g. keleti román és szerb nép, kik elégedetlenek vallásukkal s elérkeztek arra az időpontra, midőn megértek a reformáczióra. Nekünk a g. keleti népek reformálását meg kell kezdeni s nem szabad e munkát tisztán a názárénusokra, baptistákra, methodistákra és szombatosokra bizni. Mi Nagybecskereken missiói munkába állottunk már és hirdetjük szerb, német és magyar nyelven az evangyéliomot. Hirdetjük a ref. paplakon vasárnap és csütörtökön este 7—8-ig. A Paukovféle szerb imateremben vasárnap d. u. 2—3-ig és 6—7-ig, továbbá szerdán d. u. 6—7-ig szerb nyelven. A gabonatéren e czélra bérelt bolthelyiségben vasárnap d. u. $2^1/_2$—$3^1/_2$-ig német nyelven. Kedden és pénteken este 7—8-ig szerb, magyar és német nyelven. Az evangyéliom hirdetését végzi Szalay lelkész magyar, Paukov Mita evangyelista bibliárius szerb, Lichtenberger Vilmos missionárius szerb- és németnyelven. 40—50 a jelenlevő hallgatókszáma. E missió fenntartása 200 koronába kerül a „Keresztyén nőegyletnek" mely ezt közadakozásból reméli fedezni. Szivesen vesz és kér e czélra áldozatot s az *Vastag* Endre gondnok urnak küldendő Nagybecskerekre.

Ujabb adományok az ev. ref. Szeretetház karácsonyfájára. Nagytiszt. *Molnár* Albertné 4 kor. és két doboz czukorka. Nt. *Herepei* G. esperesné 2 kor. *Szele* Márton kereskedő 5 koszoru füge, 3 pakk gyertya és 40 drb narancs. Mélt. *Szilvássy* Béláné 10 kor. Ntü *Kenessey* B. th. igazgató 10 kor. *Barabás* Samu Magyarlápos 5 kor. Özv. *Somkereki* Miklósné 10 kor. *Bethlen Gábor-kör* helyből 20 kor. *Papp* Mihály ezredes 4 koszoru füge. Gr. *Tholdalagi* Mihályné, báró *Wesselényi* Miklósné 20—20 kor. *Katona* Gergely újabban egy diós kifli, egy fonatos kalács. *Ignácz* Károly ref. pap Bánffyhunyad 8 kor. *Bertalan* József ref. pap Aranyospolyán, *Kovács* Gábor ref. pap Szentmargitta 1 kor. 68 f. *Kováts* István jegyző Egerbegy 5 kor. *Borbély* Samu Nagybacon 3 kor. Összes gyüjtésünk ez ideig 427 kor. 07 f., ehez jön az árváknak járuló alapból elnökileg kiutalt 99 kor. 20 f., mivel a bevétel tesz 526 kor. 27 f. Ruhaféle és könyvekben kiosztatott 407 kor. 64 f. Megmarad az alapnak 118 kor. 63 f. Ugy a szives adakozóknak, mint a közremüködőknek szives köszönetet mond az intézeti igazgatóság.

Köszönet. Holtmaros község birója, Bakos András és neje Kis Zsuzsánna 1905. évi karácsony ünnepe első napján a holtmarosi ev. ref. egyháznak négy darab, nagy gonddal és szépen kivarrott úrasztali teritőt ajándékoztak, 20 korona értékben. Habár tudom, hogy a szere-

tetből származó jó cselekedet önmagában hordozza jutalmát, mégis kötelességemnek ismerem itt az ujságban is hálásan megköszönni a szives ajándékot. Áldja meg az Isten az ajándékozókat minden áldásával és segitse meg, hogy Holtmarosnak derék népe előtt még hosszas ideig járhassanak jó példát adólag, jó egészséggel. Holtmaros, 1906. jan. 2. Kiss Ferencz, ref. pap.

GYÁSZROVAT.

Gáspár János, a perecseni ev. ref. egyháznak 46 éven át buzgón szolgált és nagy szeretetben állott papja, volt 48-as honvéd, a perecseni állami elemi népiskola gondnoksági tagja, munkás életének 76-ik, boldog házasságának 45-ik évében, sulyos szenvedés után, 1906. évi január hó 4-én jobblétre szenderült. Temetése f. hó 6-án délután 2 órakor volt a háznál és sirnál tartott gyászszertartás után. Legyen nyugalma csendes!

Özv. Lénárt Dánielné szül. Kovács Rózália, hosszas, keresztyénileg hordozott szenvedés után, mult év decz. 26-án, életének 83-ik, özvegységének 42-ik évében, az Urban csöndesen elpihent. Mint hitves, mint szerető, gondos édes- és nagyanya, mint övéiért élő, a sors nehéz látogatásaival hiven küzdő özvegy valóban szép, áldott és nemes pályát futott meg hosszu életében. Temetése decz. 29-én volt Marosvásárhelyt. Két gyermeke: *Lénárt* József magyarói pap és Lotti férj. Vajna Gáspárné, nyug. kir. t. biróné és 6 unokája állták körül ravatalát. Nyugodjék csendesen!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5597—1905.

KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Egyházkerületünk közigazgatási *térképét* szétküldöttük összes egyházaink és iskoláinknak. Példányonként az 5—5 kor. ár sürgősen beküldendő az egyházkerületi pénztárba.

A térkép régen érzett hiányt pótol, most már egyházunk minden egyes tagja szemlélet utján megismerkedhetik az egyházi közigazgatási beosztással s egyházaink és egyházmegyéink földrajzi viszonyaival. A térkép kifüggesztendő mindenik esperesi és lelkészi hivatalban és ref. iskolában s az egyházi és iskolai hatóságok gondoskodjanak arról, hogy a tanulók már az iskolában kellőleg megismerkedjenek a földrajz tanulása közben az egyházi beosztással is,

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. decz. hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

42—1906. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

A széki ev. ref. egyházmegye tanácsa, Sófalvy Károly esperes afia előterjesztésére, *„Lelkész-irodai ügyviteli szabályok“* czimén, könnyen áttekinthető és használható utasitást adott ki nyomtatásban.

Ezt az utasitást Igazgatótanácsunk felülvizsgálta és ugy találta, hogy abban a lelkész-irodai ügyvitel és számadás-készités egységesitésére és javitására szolgáló helyes irányelvek vannak kijelölve, melyeknek következetes alkalmazásával az ez idők szerint oly sok kivánni valót fennhagyó közigazgatási ügyvitel minden bizonnyal javulni fog.

Ajánljuk ezért az összes Esperes aainak, hogy a hivataluk részére szintén megküldött emez utasitást figyelemre méltatni és az egyházmegyei tanácsban elfogadásra és életbeléptetésre ajánlani szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1905. január hó 6.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 2435—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Az 1905. évi egyházkerületi közgyülés 23. jkvi számu határozatával megállapitott esperesi honoráriumok kifizetési módozatául az évnegyedi utólagos részletekben való felvétel van meghatározva.

Minthogy azonban a mult évben eszközölt első kifizetés alkalmával, a már akkor esedékessé vált több részletre tekintettel, évnegyedi előleges utalványozás történt, értesitjük összes esperes aait, tudomásvétel és ahhoz alkalmazkodás végett, arról, hogy a f. 1906. évtől kezdve szigoruan ragaszkodunk a kerületi közgyülés által kimondott évnegyedi utólagos kifizetéshez.

Kolozsvárt, 1906. január hó 2.

Dr. Bartók György, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 5846—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

A lelkészi állomásokon előforduló *személyváltozások* sürgős bejelentése tekintetében 2389—901. sz. a. kiadott körrendeletünk intézkédései az utóbbi időkben figyelmen kivül hagyatnak, a mennyiben a lelkészek elhalálozása, lemondása, avagy más állomásra való távozása oly későn jelenttetik be, hogy több esetben az 1898. évi XIV. t.-cz. 16. §-ában megállapitott 3 havi határidőből is kiesünk a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz intézendő bejelentésünkkel.

Minthogy e késedelmeskedésből kellemetlenségek és anyagi károk származnak: ismételten felhivjuk a nagytiszt. Esperes aait, hogy egyfelől szigoruan követeljék meg az előforduló személyváltozásoknak, Utasitásunk 177. §-a értelmében leendő haladéktalan bejelentését, másfelől pedig az Utasitás 179. §-ának és 1857—1901. sz. körrendeletünknek megfelelően szintén sürgősen eljárván, az előlidézett 2389—1901. sz. körrendeletünkben meghatározott jelentést a kitüzött határidőn belül, mulhatatlanul tegyék meg.

Kolozsvárt, 1906. január hó 5.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 21—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *bogdándi* ev. ref. egyházközség kántortanitói állására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma dijlevél szerint: két szoba, konyha, kamara és pinczéből álló szép lakás, kerttel és melléképületekkel. Készpénz 800 korona, évnegyedenként a negyed közepén fizetve; tandij minden tankötelestől 1 kor. 70 f., a mely czimen befolyó összeg a 200 koronát rendesen meghaladja, fizetve egyszerre november közepén. Haszonélvezete egy 5—6 szekér szénát termő rétnek és (a legujabb temető kivételével) az ó és új temető haszonélvezete, melynek szépen gondozott és kedvező évben igen szép jövedelmet hozó gyümölcsöse van. Az ó-temetőben egy második veteményes kert is a tanitót illeti. Az összes dijlevélileg megállapitott fizetés 1190 koronára van értékelve, a mi azonban a temetői gyümölcsös kert folyton emelkedő jövedelmének és a tandijból származó többletnek beszámitásával 1200 kor. biztosan meghalad. Előnye ezen állásnak, hogy a községen jóforgalmu csinált út vezet keresztül és van a községnek postája, körjegyzői hivatala és szövetkezeti boltja.

Kötelességei: az összes kántori és tanitói teendők végzése, énektanitás és a mindennapos tanköteleseknek vallástanitás is, a három sátoros ünnep második felén, minden urvacsora osztáskor délután, valamint lelkész akadályoztatása esetén az istentiszteletek végzése is.

Pályázati határidő 1906. február 20.

A szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Bartha Dezső esperes afiához küldendők Tasnádra (Szilágym.)

Kolozsvárt, 1906. jan. 7.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *3-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. január 18.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Két Jézusi szó.

Text. Máté 12. 30; Márk 9. 40.

Egyszer Jézus meggyógyitott egy ördöngöst. A farizeusok, kik ennek tanui voltak, háborogni és mormogni kezdtek erre, sőt végül nyiltan is kijelentették, hogy ez nem tiszta dolog, Jézusnak a sátánnal kell szövetségben lennie, mert ez különben nem történhetett volna. Jézus szent haraggal fordul ellenük s szemük előtt kimutatja, hogy mily balga és képtelen beszéd az övék s szavait igy végzi: *„A ki velem nincsen, ellenem van az!“* Azt akarta ezzel mondani: Tiveletek — farizeusok — tisztában vagyok. Ti nem akartok semmit tudni rólam, ellenségként állotok szembe velem, erőszakkal behunyjátok szemeiteket azon különben nyilvánvaló és szembeszökő áldásos hatások előtt, a melyeket én létrehozok. Sőt többet tesztek; hiveimet is megingatni, elidegenitni akarjátok, midőn azt az isteni erőt, melyet én embertársaim javára használok, úgy akarjátok feltüntetni, hogy az az ördögnek a munkája. El tőlem, nem akarlak ismerni titeket!

Ne igyekezzünk szeliditeni Jézus e szavainak komolyságát, sulyát és élességét. Jézus igenis *ellenségeinek* tekinti mindazokat, kik mindazt az áldást és életadó jót következetesen letagadják, a melyek századokon át s ma is tőle származnak mindeneket elárasztó bőségben, sőt őt rajongónak, fellengző ideálistának vagy tán épen magát is, másokat is csalódásban ringató embernek tekintik s e már előre megalkotott kicsinylő és elitélő véleményüket másokra is ráerőszakolni törekesznek. Az ilyeneket elkergeti tekintete elől; bár elképzelhető, hogy mily vérző szivvel teszi!

A másik nyilatkozatát is érdekes körülmények közt teszi. Tanitványai jelentik neki egyszer, hogy a közelebbi városban egy vándor orvos azzal gyógyitja a betegeket, főleg ördöngösöket, hogy mintegy varázsigeként mondja felettük a Jézus nevét. El kell tiltani tőle — hangzik a tanitványok egyhangu véleménye — hisz' erre neki semmi joga sincs, mivel sem nem követi a Jézust, sem az ő szövetségébe bekebelezve nincsen! Jézus ellenkezőleg, szól: Ne tiltsátok el őt! Mintha mondaná: hagyjátok a dolgot mentire; a ki velem egyszer kapcsolatba jött, viszonyba lépett, érdeklődni kezdett irántam, habár először még oly külsőleg és felületes módon is: annak — ne féljetek! — szükségszerüen muszáj hozzám közelebb jőnie; az ilyen annyi, mint hogy ha már is meg volna nyerve. — *A ki nincs ellenünk, velünk van az!*

E szavakban egyformán nyilatkozik az Ur szelidsége, előzékeny barátsága s főleg tiszta optimizmusa. E szavak azok, a melyek csodálatosan lelkünk mélyére hatnak; ezekre van — érezzük — igazi szükségünk. Nem vagyunk ugyan barátjai a gyárilag készült bünvallomásoknak, de attól a gondolattól — hisszük — mégis egyikünk sem menekülhet, hogy végtelenül távol vagyunk attól, a mit Jézus mitőlünk szavával és személyével egyformán oly komolyan követel: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes!“ Lángban kellene hogy égjen szivünk s egész lelkünket be kellene, hogy töltse a lelkesedés aziránt, hogy szolgáljunk Istennek s az ő akaratát cselekedjük! s a valóságban mily gyarlón, aluszékonyan, kelletlenül próbálgatjuk!

De még e miatt sem kell kétségbe esnünk. Jézus mondja: Nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek van szükségük orvosra! Boldogok, a kik éhezik és szomjuhozzák a megigazulást, mert ők megelégittetnek. A ki hozzám jön, nem fogom kiutasitani. Nem ugy hangzanak ezek, mintha egyenként mihozzánk volnának intézve? Mintha mondanák: Te, kedves atyámfia, ugy érezted eddig, hogy csak egyes szavaim és nyilatkozataim hatnak reád; a „hegyi beszéd“ s még egy pár hasonlat tudtak csak lekötni. Jó; egyelőre ez is elég. Lassanként majd megnyitom én mind jobban-jobban szemedet, szivedet, a miglen majd megértesz mindeneket, a miket neked mondani akarok. — És te, barátom ott a munkás ruhában, te is ugy-e engem eddig csak arról az oldalról ismertél, azért becsültél, hogy én lehajoltam a szegényekhez és nyomorultakhoz s őket magamhoz emeltem. Ez keltett viszhangot szivedben. Nós, én ezzel meg vagyok most elégedve; hogy mélyebbre is tekints, hogy egészen megismerj: megjön az is nemsokára. Csak a kisujjadat add ide: én megragadom az egész kezedet s átsegitlek a szakadékon magamhoz. Csak ajándékozz meg bizalmaddal! Még a legnyomorultabb vagy legelvetemültebb emberben is meglátja Jézus pislogni a hamu alatt az isteni szikrát és nem nyugszik, addig fújja, mig lángot vet és lobogva ég. Egy perzsa legenda, mai izlésünkhöz mérten ugyan egy kicsit durva formában, de igen helyesen rajzolja Jézusnak e vonását: Názárethben egy utczaszegleten egy döglött kutya volt. Az arrajárók megállva mellette, undorral tekintenek reá. Az egyik megmerevedett sovány lába felett gunyolódik, a másik kiálló oldalbordáira mond valami éretlen vicczet, a harmadik a kimult állatnak fején rug egyet. Jézus pedig, a mint megjelenik a csoportban, egy fájó, szelid pillantást vet az immár élettelen állatra és szól: „mily szép fogai vannak, fehérek, mint a gyöngy!“

Mily boldogság tudni, hogy a ki itélni fog elevenek és holtak felett — a Jézus Krisztus igy néz, igy itél!

Ch. W.-ből.

Zsinati beszámoló.

(Folytatás.)

Az egyháziadózás reformjának hatása nyilatkozni fog, hogy csak a legfőbbeket emlitsem:

1. A tulterhelt szegénység terheinek könnyitésében.

2. A teherviselés arányositásában, előbb csak az adósegélyes gyülekezetekben, később másokban is s igy az idők során — nagy átlagban szólva — országosan is.

3. A naturáliák (termények és szolgálmá-

nyok) rendre-rendre pénzzel való megváltásában.

4. Azonban legyünk elkészülve arra, hogy e jó hatásu végeredmények sokszorosan komplikált belső harczok és válságok utján fognak csak létrejöhetni az egyes gyülekezetekben.

Ha már most azt kérdezzük, hogy e hatásai hol fognak elsősorban jelentkezni nálunk? teljes biztossággal megállapithatjuk, hogy főleg csak *faluhelyeken* és legfőképen a *székelyföldön*.

Én, ki meglehetősen ismerem egész egyházkerületünk idevonatkozó viszonyait, merem állitani, hogy — bizonyos vonatkozásban — Brassót kivéve, városi gyülekezeteink tagjai sem tulterhelve nincsenek, sem adózási rendszerüknek nincsenek olyan mizériái, a melyek ott az adózási reformot — az adósegély megnyerése érdekében — sürgőssé tennék. Sőt megállapithatjuk, hogy a mi városi népünkön egyházi tekintetben is meglátszik a heretermészet. Két-három esetet kivéve, a legkisebb egyházi terhet épen városi gyülekezeteink tagjai hordozzák. Egy enyedi, kolozsvári tanár, marosvásárhelyi, kolozsvári tőkepénzes, vizaknai, sepsiszentgyörgyi, gyulafehérvári, szászvárosi iparos vagy földész felényi egyházi terhet sem hordoz, mint egy 3 holdas székely kisbirtokos. Meg is látszik a gyülekezetükön. Rendszerint anyagiakban is roskadozók, buzgóságban is ernyedtek; arról pedig, hogy egy modern városi egyház feladatai megoldására vállalkozzanak, beszélni sem lehet. A mi kicsi terhet hordoznak itt a hivek, meglehetős aránylagos kivetés alapján viselik. Az adóreform a mi városi gyülekezeteink baján tehát nem fog segiteni. Ezeken csak tagjaink belső megujhodása s ebből folyó megfelelő áldozatkészségük segithet. A közegyház támogatása pedig rájuk csak akkor válik szükségessé is, lesz lehetséges is, ha majd a modern kor egyházi feladatai megvalósitására a maguk erejét már megfeszitették.

Faluhelyen s főleg a székelyföldön azonban már nagy változásokat fog előidézni és pedig a czikkünk elején jelzett mindhárom irányban. Ha keresztül vitetik a reform, meg fog szünni, hogy némely ember évi brutto bevételének 25%-át legyen kénytelen egyházi adóba fizetni, de meg az is, hogy ugyanakkor ugyanabban a gyülekezetben a másik, tiszta jövedelmének $^1/_{100}$ vagy $^1/_{1000}$ részét fizesse. Kétségen kivül igazságos és helyes, hogy ez megszünjön, de főleg itt áll az, hogy ebből belső harczok és válságok származnak. Az itt közép- és nagyobb birtokosoknak nevezhető hiveink: a székelyföldön 50—100, a vármegyéken 200—1000 holdas birtokos hiveink egyh. adója egyszerre oly nagyon fel fog szökni az eddigihez képest, hogy ez valóságos veszedelemmé válhatik egyházunkra nézve. Félni lehet, hogy mig eddig szegény népünk volt tulságosan megterhelve: most ha ez a reform szigoruan keresztül vitetnék, középbirtokosságunkra hárulna oly nagy teher, a mely a folyton nehezedő gazdasági, munkás viszonyok s ez osztály emelkedő társadalmi igényei mellett alig lenne reá nézve elhordozható s mig eddig a nép, ezután ők fognának menekülni „a legdrágább vallás egyházából“ és pedig a legolcsóbba, mely nem a felekezetnélküliség!

E veszedelemre való gondolás szülte az adósegély feltételének azon „vagy“-lagos, alternátiv formáját, a melyet az E. P. L. ez évi folyama 14-ik lapján 2. és 3. pont alatt érintettünk. Nagy bölcsesség, az életviszonyokat tekintetbe vevő körültekintés nyilvánult abban, hogy a zsinat többsége ezt elfogadta. — Igy meg van adva a mód arra, hogy nemcsak a helyi viszonyokat lehessen tekintetbe venni, de akár az egyes egyének természetéhez való alkalmazkodás is érvényesülhessen. Ugy, hogy itt most már széles mező nyittatott meg a lelkész tapintatos előkészitésének és vezetésének s a hivek egymás iránt való atyafiságos indulatának. Ezeknek kell elháritaniok azt a veszedelmet, mely az új normál-adókulcs rideg s azonnali alkalmazásából könnyen keletkezhetnék. Hogy épen a székelyföldön, hol az ellentétek bizony élesek, mennyire fog érvényesülhetni e ker. erény? azt a jövő mutatja meg. Vajha kikerülhetők lennének a sulyosabb válságok!

A vagyonaránylagos adó mellett nagy nehézségekre fog vezetni a személyi adó alkalmazása is. Itt újra a legszegényebb emberekkel és középbirtokossággal fog meggyülni a rendező baja. A vagyontalan s egyben keresetképtelen emberek ugyan nem fizetnek; de már a napszámos, ki eddig legfennebb 60 fillért fizetett (féloszpora), most már 2 koronát kell hogy fizessen. Ez ugyan az első pillanatra nem látszik soknak s a multhoz képest mégis sok lesz. Ezek is szeliditendők a viszonyokhoz képest.

A reform azonban kihat az adózás eszközére is s a kik panaszkodtak a zsinatra, hogy a termény-fizetéseket nem törölte el, megnyugodhatnak: meg fog az magától szünni. Sőt — megjósoljuk — akkor meg sajnálni fogják a „belső emberek“, hogy megszünt. Megszünik pedig első helyen a kongruás egyházakban. Az adórendezés során ugyanis midőn a terményeket is értékükben lesznek számitandók, az adózó és adóelfogadó ellentétes becslési érdekeik kiegyenlitéseül természetesen fognak kinálkozni a lelkészi fizetés kiegészitésre vonatkozó hivatalos számitások és értékelések. Nem nehéz megjósolni, hogy az adózók szivesebsen fogják fizetni az értéklési összeget, mint a terményt s az egyház és hivatalnokai kénytelenek lesznek elfogadni, mert ilyen értéklésbe korábban maguk belenyugodtak. Hogy a pap és hivei közt majd ezek is surlódásokra

fognak alkalmat adni: fájdalom, több mint bizonyos. Szelid elintézésére és kiegyenlitésére nézetünk szerint csak az vezet, ha akár a termény, akár a pénzfizetés, de egyöntetüen és állandósággal lesz megállapitva, legalább a 10 éves reviziós cyklusok idejére megváltoztathatatlanul mindkét részről.

Mi a teendője már most a lelkészeknek a reform előkészitésében? Semmi esetre sem az, — mint némelyek gondolják — hogy a nép elől lehetőleg eltitkolandó a reform lehetősége és alapelvei. Ezt ugyis megtudják s ha saját eszük után indulnak: még nehezebben lesznek vezethetők később. Hanem az, hogy már jó előre meg kell őket ismertetni az elvekkel felolvasások alakjában s aztán a legméltányosabb kulcs alkalmazásának megnyerni. A termény váltsággal nem kell sietni, mert ennek hátrányai lehetnek. Meg kell azonban inditani a termény stb. váltság alapok megteremtését. Most van ideje a szorgalmi jövedelmek előállitásának megnyerni az embereket. A helyett, hogy az egyház földjei, rétjei olcsón bérbeadassanak: „kaláka“ munkával kell értékesiteni egyházi alapok megteremtésére. Most már egyformán arányos érdeke ez gazdagnak szegénynek. Ha a gazdag ekéi megszántják s a szegény napszámosok learatják: az egyh. adó váltságba is aránylagosan beszámitható lesz javukra, mert az a hivek külön megterhelésével gyüjtött alap lesz.

Vigyázni kell főleg arra, hogy az osztály ellentét szempontjai valahogy kikerültessenek. Népünknek — különösen a székelyek között — ugy is nagy hajlandósága van erre. Ezt kell leszoritani a magasabb ker. erények érvényesitése által.

Szép, de nehéz feladat lesz. Adja Isten, hogy gyülekezeteink vezetői méltók legyenek az országos zsinat törvényhozásában nyilvánult bölcseséghez!

(Folyt. köv.)

Válasz „Mezőségi“ kérdéseire.

Kérdéseidre, kedves kollega, sietek válaszolni. De nem akarom ez által szolgálni az egyházi életnyilvánulások hirlapi-térre hozásának egy másik kedvtelését, a mely szerint „válasz“, „viszont válasz“, „felelet a viszont válaszra“ stb. czimek alatt, végül csupán az a végeredmény tünik ki, hogy „dixi et salvavi“, pax nobis“ s még ha a legjobb czéllal indult is meg a vita s talán haszna is lett volna a közügynek: sajnálattal kell visszagondolni az elpazarolt időre, az ez alatt elmulasztott tenger munkára s az üres szalma cséplését s még inkább az elmérgesedett szenvedélyeket a nt. Szerkesztő úrnak „állásfoglalása“ kell hogy beszüntesse.

Én ugy veszem észre, hogy a mi vitánk ugy indult, hogy ebből haszna lesz a közügynek.

Én bemutattam magamat, nevem aláirásával, a nagy közönségnek. Még csak azt kivánom hangsulyozni, hogy már nem gyanusitás, de komoly valóság az, a mit felhoztam és felhozni akarok. És ezek a komoly valóságok bántják az én kedves „Mezőségi“ kollégámat is. Bántanak engemet is. Ezért irtam én is, ezért irt az én kedves kollégám is. És ez a komoly valóság: *papi közszellemünk betegsége.*

A komoly kritikus senki előtt sem gyülöletes. Te ugylátszik az vagy. Jer hát vitázzunk! Mutasd be magadat nyilvánosan, hogy harczoljunk nyiltan édes anyaszentegyházunk javáért.

Mert papi közszellemünk betegsége anyaszentegyházunknak is veszélye. Hiszen mi nem is vagyunk ellenségek. Mi egy uton vagyunk. Te is azért szólottál, a miért én. Te is arra a sebre keresed a gyógyirt, a melyikre én. Jer hát keressük. Csak egyet kérek csupán tőled. Vond vissza e kifejezésedet: „*stréberkedés.*“ Vitánk ne legyen szenvedélyes. Az első vádoló ugy látszik én, az első védelmező velem szemben te lettél. Ellentétesek vagyunk, de nem ellenségek.

„Oldjuk meg saruinkat, mert a hol állunk szent hely az.“ A szinvonalon álló vita, lehet hasznos, de a törik-szakad szóharcz nem kedves senkinek. Elveket és nem személyeket tárgyalunk. Az elvek harcza fönséges, legyen az a hangja is.

Ilyen irányzattal felelek csupán. A mikor a „gradus ad Parnassum“-ra fölhivtam a figyelmet, legkevésbé a gyanusitásra gondoltam. Fájt nekem már régóta, hogy papi közszellemünket mily nagy mértékben zavarja az az irányzat, a mely itt-ott felüti fejét, hogy létezését dokumentálja. Az az irányzat ugyanis, hogy némelyikünk — egészen helyesen — magát megvizsgálja, de az önvizsgálat arra az eredményre vezeti, hogy ő jobb, mint más. És „inter pares“ kiemelkedik egy-kettő s az elbizakodottság magaslatán lekicsinyli a „nemzet napszámosát.“ Be tudom bizonyitani, hogy egyik egyházi életről szóló tudósitásra, minden erőszak nélkül állapithatjuk meg — s többen meg is állapitották — azt a dominálo akkordot: engem kövessetek papok, ilyen vagyok én!

Ez az irányzat másfelől csüggedést kelt föl.

Ezzel az elbizakodottsággal kivántam szembe állitani Egyházkerületi Értekezletünk végét jósló csüggedés szavait.

Mert sokan vannak, akik a csüggedés nyomasztó érzése alatt, égre függesztett szemmel állanak, ajkukon azzal a töprengő kérdéssel: Mit cselekedjünk? És az elbizakodottság és a csüggedés, avagy ütött-e sebeket papi közszellemünkön?

Én azt hiszem, hogy mindkét irányzat oka annak, hogy itt is, ott is hangosan kiáltozzák: nem tartunk össze!

Egyesüljünk!

Nem gyanusitani akartam én; csupán észrevétetni az elbizakodottakkal, hogy: csak az Ur Jézussal dicsekedhetünk, a csüggedőknek pedig megmondani: Ne féljetek! Mit állotok itt, nézvén az égre! Nem az elbizakodottság, de nem is a csüggedés rugója inditott szólásra, hanem a vágy, hátha papi közszellemünk egészségére hozásáért munkálhatnék.

Ez alkalommal azonban csak megjegyzéseidre válaszolok. A következő alkalommal azonban — ha a nt. Szerkesztő úr állást nem foglal ellene, a mit szivesen kérek is s meg is hajlom előtte — szólani fogok más irányzatokról is, sőt a nt. Szerkesztő úr „állásfoglalására“ is bátor leszek kiterjeszkedni.

A mi a programpontokat illeti, őszintén megvallom, mikor leirtam, nekem is feltünt, hogy 8 pont közül fele én reám jutott. De az első vallásos estély volt ez ebben az évben. Nézetem szerint az estélyek megnyitását senki más nem végezheti, csak a lelkész. Ha vallásos iratokat osztanak ki, azt sem végezheti más. Ennek oka az én eljárásomban látszik körvonalozva. A „felolvasás“ programmpont alatt 4—5 darab koszorufüzetet választottam ki s tettem kezem ügyébe. A templom ajtónál osztottam ki a távozóknak. A kiválasztott füzeteket észrevétlenül, hogy

nem a következő füzetet kapta, nyujtottam át a kiválasztott egyénnek.

Régi egyházi énekeinknek előadása estélyeinket látogató közönsésünknek kifejezett óhajtása. E három pont tehát kötelességem volt. A kötelesség teljesitése nem dicsekedés.

A karvezetés egyéni tehetség. A kinek van valami tehetsége, ismét kötelessége a közügy javára előhozni. Ezt nem szégyenlettem. A mi a kurucz dalokat illeti, nem volt egy pillanatra sem aggodalmam, hogy a templom méltóságával ellenkeznek az előadott darabok.

„Nagy majtényi sikon letörött a zászló!“ (Lásd Ref. Zeneközlöny I. füz.) Sirva töpreng Rákóczi keserve: „Hallgassátok meg magyarim.... mitévő legyek“ s mig a reményvesztett kuruczoknak menekülésre int tanácsuk, a fővezér ahhoz menekül, aki „Győzhetetlen én kőszálom“ s imádkozik a hős vezér. És a szabaditó meghallgatta „*Rákóczy imáját*“, mert a harmónium utójátékában is visszhangzik a csatát nyert sereg hősi indulójának egyes akkordja a Rákóczy indulóból

E fajta kurucz nóták ép úgy illenek ma a templomhoz, mint egykor a hazáért vivott harcz diadala az Isten akaratához.

A templomba meg azért kell, hogy mi rendezzük az egyházi összejöveteleket, mert más hely nincs. A mult télen az „Emke Olvasókör“ helyiségébe tartottuk. E teremmel egy udvaron vendéglő van. Megtörtént, hogy a polg. isk. növendékeinek leánykarát megnyerni szerencsénk volt. Azonban egyik luth. kollegánk, ki gondn.-elnök és hittanitó a polg. leányiskolában, megtiltotta a luth. növendékek megjelenését. Nyomban reá a kath. lelkész is, azt adván okul mindkettő, hogy korcsmába nem engedheti a növendékeket.

Annyiban igazuk volt, hogy a vendéglővel egy udvaron levő helyiségbe volt az összejövetel. Most templomban tartjuk a presbyterium határozatából, minthogy az összejöveteleket is az határozta el és rendezi is.

Vasárnap d. u. előbb megtartjuk a rendes istentiszteletet 2—3 óráig. 1/24—1/25-ig tart a vallásos összejövetel. Templomunk annyira világos, hogy lámpavilágra szükségünk nem volt. És ha a felolvasónak esetleg szükség volna is világitásra, semmi különöst nem találhatok abban, ha egy lámpa helyeztetik a felolvasó asztalra. Estélyeinket látogató közönségünk legnagyobb részt intelligens közönség. A másik kisebb rész pedig iparos. Ez a körülmény magyarázza meg, hogy egyházi összejöveteleink programmján koncert iz érzik.

Más az eledele a hivőknek Koronkán és más Brassóban. Hogy pedig mi kifogása van hiveinknek a templomban tartott egyházi összejövetek ellen: semmi sem adhatna világosabb feleletet, mint az, hogy 600 lélekszám van a 10 körlelkészi községben elszórva és mégis templomunk szüknek bizonyult a résztvevők befogadására.

És most a viszontlátásra kedves kollega! a papi közszellem javitásának mezején.

Szives üdvözlettel

(Hosszufalu.) *Demes Péter*,
ref. lelkész.

EGYHÁZI ÉLET.

Kérelem az oláhujfalusi ev. ref. körlelkészi lakás építhetése érdekében.

Szeretett hitrokonaink!
Nemes presbyteriumok!

Fogarasvármegyében a fogarasi havasok alján Oláhujfalu központtal szervezett körlelkészségben 260 államvasuti és más hitsorsosunk él idegen ajku, más vallásu lakosság között, 30—40 kilométer távolságra a közelebbi ref. hitközségektől.

Ezen 110 lélekszámu exponált egyházközség a közelebbi években az épitéskor összeomlott templomát ujra épitette és ebbe most a harangok hivogató szavára a kitüzött időkben a 28 nemzetiségi községben szétszortan élő hitsorsosunk gyül össze az Istent lélekben és igazságban imádni, zengzetes magyar nyelvünkön.

A templomépitéssel az egyháztagok anyagi ereje egészen kimerült és már-már lakhatatlan lelkészi lakása helyett nem épithet ujat és igy a lelkészi állomás megszünik, a harangok elnémulnak nemzeti ügyünk és szent vallásunk kiszámithatatlan kárára.

Hogy ez be ne következzék és az egyházközséget a körlelkészség, anyaszentegyházunk, magyar nemzeti ügyünknek megtarthassuk: szeretett hitrokonainkhoz folyamodunk segitségért, anyagi támogatásért és ügyünk érdekében kérjük, méltóztassanak az épitendő lelkész-lakásra bármely csekély adományt az oláhujfalusi ev. ref. egyházközség presbyteriumának czimére Oláhujfaluba (u. p. Alsó-Árpás, Fogarasmegye) küldeni.

Kétszer ád, ki hamar ád. Hitrokoni szeretettel

Oláhujfalu, 1905. junius hó 23-án.

Bogdán József,
ev. ref. körlelkész.

Szabó József,
gondnok.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„A reformáció vallástörténeti jelentősége.“ Irta: *Rohoska József* sárospataki theol. tanár. *Ára 80 fillér.* Jövedelme az ottani theol.-egylet semináriumi könyvtáralapjára forditatik.

A 20 sürün nyomott oldalra terjedő csinos kiállitásu füzet, szerzőnek 1905. okt. 31-én a sárospataki kollégium reformáció-ünnepén tartott beszédét adja. A beszéd alapgondolata szerint a ker. vallás jézusi tisztaságában *morál*. Ezt igyekezett a reformáció ujra diadalra juttatni a rituálizmussal szemben. E feladat ma is áll. A reformációnak tehát folytonosan érvényesülnie kell és pedig nemcsak másokkal, de saját magával szemben is. „*Vissza a Krisztushoz!*“, de nem apró egyházi reformokkal, hanem a ker. vallás erkölcsi tartalmának érvényesitése által ugy az egyénekben, mint a közösségekben és missziókban!

A nagyszabásu alapgondolaton épülő beszédet ajánljuk olvasóink figyelmébe. Jó czélt is szolgálnak, ha megveszik.

—

Lélek az, ami megelevenit czimü könyvemről (23 egyházi beszéd) a kritika nagy elismeréssel szólott, s ez felbátorit, miszerint felhivjam lelkésztársaimat a könyv megszerzésére. Ára 2 kor. 50 fillér. A tiszta jövedelem fele a kalvineumé. Kapható nálam (Csabdi, u. p. Bicske, Fehér m.) Nagy Vincze ev. ref. lelkész.

—

Irodalmi jelentés. Keresztyén Evangyélista lapom 1906-ik évben is kiadom immár 15-ik évfolyamban. Hoz hitébresztő, hitérősitő czikkeket. Kül- és belmissiói ismertetést lehetőleg képpel. Hireket a világ keresztyén munkáiról. Apró s egyházi beszédekben jól beilleszthető érdekes vallástörténetkéket. Egy frissen elmondott szertartási vagy egyházi beszédet. Ára a kéthetenként megjelenő lapnak 2 kor.

Evangyéliumi Keresztyén Tanitások cz. művem 4-ik kötetét rendezem sajtó alá s azoknak ajánlom, kik előfizetnek reá. Előfizetni lehet reá február 1-ig. Örvendeni fogok, ha minél többen jelentkeznek. Ára 2 kor. A III-ik

kötetből is van nehány példány, abból is szolgáhatok még 2 koronáért.

„Szivmüvelő“ népies müvem, mely a ref. keresztyén vallás igazságait a földmives életéből vett képekkel világositja, szintén nálam rendelhető meg, 96 lap, 24 fillérért. Szalay J. nagybecskereki lelkész.

—

Révész János evang. és *Soltész* Elemér ref. lelkészek *Nagybányán* „Igehirdető“ cz. alatt az 1906. év februárban protestáns havi folyóiratot inditanak, melyben vasárnapi, ünnepi és alkalmi egyházi beszédeket adnak közre és pedig oly módon, hogy rendszerint a hónap második felében megjelenő füzet, tartalmazni fogja mindig a következő hónapban előforduló alkalmakra irt beszédeket.

A szerkesztők vállalatukat igy ismertetik:

Célunk e vállalattal elsősorban az, hogy közös munkálkodással egymásnak segitségére legyünk az igehirdetés üdvös és gyönyörüséges mezején; mert mennél inkább müvelődik az emberiség, annál lényegesebb, de egyszersmind annál nehezebb feladatot ró a szószéki szolgálat reánk, protestáns lelkészekre, kiknek főfegyverünk a küzdelemben: az igehirdetés.

Másrésztől mindnyájan tudjuk, hogy sok derék lelkésznek értékes munkája kallódik el a paróchiák iratai között, anélkül, hogy valami nagyobb hatást gyakorolt volna — őt esetleg megnem értő — hiveire. Mi ezeket megakarjuk menteni és örökiteni ugy a jelen, mint az utókor számára.

Tanulni óhajtunk egymástól, teret nyitni a megismert jó terjesztésére, főelvünk lévén, hogy csak ujat, a beérkezendő anyagnak szine-javát adjuk s a gyakorlati használhatóságra törekszünk.

A külföld irodalma elől nem zárkózunk el, az eredeti magyar beszédek mellett tehát szivesen közlünk forditásokat vagy átdolgozásokat is.

Előfizetőkül csak (ref. és ev.) lelkészeket fogadunk el s hazánk papsága köréből számitunk munkatársakra is. Lelkészek alatt természetesen a helyettes és segédlelkészeket is értjük.

Közleményeinkben a református és az evangélikus szempontok egyenlő érvényesülésére gondot forditunk.

A folyóirat tartalmára, irányelvére vonatkozólag mindig szivesen vesszük t. előfizetőink véleményét s a füzetek mellékletein vagy boritékán levelezést folytatunk. Általában arra törekszünk, hogy lelkésztestvéreinkkel szoros összeköttetést létesitsünk és tartsunk fenn.

Az általunk elfogadott és közlött beszédért 10 koronát fizetünk a szerzőnek tiszteletdijképen, de épp azért, mert dijazzuk a beszédeket, fenntartjuk magunknak a jogot a közlés szabadságára nézve s kéziratokat nemközlés esetén sem adunk vissza. A közlésre szánt beszédek 6—8 héttel előre beküldendők.

Az évfolyam legjobb beszédjének iróját év végén nagyobb jutalamban részesitjük, ugy, hogy a birálatot maguk t. előfizetőink fogják gyakorolni.

Az „Igehirdető“ előfizetési ára: Egész évre 12 kor. Félévre 6 kor. Negyedévre 3 kor. Egyes füzet ára 1 kor.

Az 1906-ik évi folyamnak, mely tiz füzetből áll, előfizetési ára 10 kor. Legczélszerübb az első négy hónapra 4 koronát aztán negyedévenként 3—3 koronát fizetni. A pénzek az „Igehirdető“ kiadóhivatalának czimezve Nagybánya (Szatmár m.), Hid-utcza 8. sz. alá küldendők.

Az első füzetet 1906. februárban mindazon lelkésztársainknak megküldjük, a kik ez iránt óhajukat kifejezik; a következő füzeteket azonban csak azoknak továbbitjuk, a kik folyóiratunkra 1906. márcz. 10-ig előfizettek,

Szivesen ajánljuk olvasóink figyelmébe e vállalkozást.

GYÁSZROVAT.

—

Özv. Tokaji Jánosné szül. Zilahi Kiss Eliza marosbogáti özvegy ref. lelkészné élete 73-ik évében, f. hó 11-én hosszas szenvedés után meghalt László fiánál Kolozsvárt. A halottas háznál való rövid ima után, melyet *Nagy* Károly th. tanár tartott, Marosbogátra vitték, hol férje mellé temetve piheni álmát. Öt derék gyermeke s nagyszámá tisztelők kisérték utján. Emléke áldott!

TÁRCZA.

„Új eget és új földet várunk.“ *

II. Péter III. 19. (XXI. v.)

(Az egyházk. Egyházi Ért. 1905. okt. 17-én tartott V. rendes közgyülésén, a sepsiszentgyörgyi nagytemplomban elmondotta *I. Irsay József* kolozsvári magyar-utczai pap.)

De „új földet“ is igértem ugy-e aak! Álljunk is meg itt, közelebb van hozzánk. Én sokszor megállok a mellett a textus mellett: „Beszélj a földdel és megtanit téged“ (Jób 12. r. 8. v.). Ugy szeretem. Aztán ez a mi áldott magyar földünk az egész világnak a bokrétája. Ilyen föld nincs több. „Szent nekünk itt minden lépés, minden pont!“ Száj ki nem mondhatja, mi mindenre tanit minket ez a lábunk alatti por. Volt-e valamelyitek a mult héten Hidvégen, hogy meghallgassa, mire tanit minket emlékezetben ez a föld? Menjetek el holnap ősi székely kollegiumotokba és tanuljatok ott emlékezni — apáitokra! Öregek vagy ifjak, tudtok-e vagy egy szép regét abból az időből, mikor a bujdosó Mikesnek „Zágon felé mutat egy halovány csillag?“ Lelketekben megvillan-é vagy egyszer annak emlékezete, kinek hirét egyszer a szelek a kézsmárki hegyek felől hozták dicső eleiteknek. Kinek hó takarta lába nyomát és szél fútta be a nyomdokát. Ki mikor a beszkidi hegyeken átment, környet ejtve mondá: „ha minden elhagyott, Isten el nem hagyott!!“ Vagy csak magatokról szólva, tudjátok-é mért mondta a nemzet lánglelkü költője a ti véretekről, hogy „minden kis cseppje drága gyöngyöt ér“?!. Ugy van-e most is, mint régen volt?! En nem tudom, mert először vagyok köztetek. Kolozsvártól Sepsiszentgyörgyig nem csináltam egyebet, csak beszéltem a földdel — az ablakon keresztül. Láttam a nagy kiterjedésü puszta „Mezőséget“, ott jöttünk el a Marosmentén valameddig, aztán a Küküllő és Olt völgyén, betekinték a „Barczaságra“ és úgy érkeztünk meg a ti „szép mezőtökre“. Nem is tudok tisztán számot adni, mire tanitott engem ez a föld. Csak úgy elmélkedtem magamban. Láttam a mezőségen a nagy földtáblákat, szalmás kunyhókkal, patics és vályogfallal, ritka magyar szóval. Láttam szép rendezett ősi városokat, cserepes házakkal rendezett utczákkal, gondozott marhával — idegen beszéddel.... Vártam aztán az „új földet“, a ti földeteket. Brassótól Kézdivásárhelyig, Sepsiszentgyörgytől a csiki havasokig előttem állott, mint egy kiteritett térkép. Utána gondoltam, hogy a mint jöttünk, mind keskenyebbek voltak a mezei parczellák. Erre felétek már olyan keskeny kertpászmákat láttunk, hogy tovább osztani nem lehet.... Elmélkedtem.... Olvasom sokszor, hogy hányan mennek a hegyeken át a szomszédba kenyeret keresni. Hányan szedik össze magukat és elmennek a nagy vizeken túl. Olvasok az itthon maradottakról, hogy vész össze egy barázda miatt apa fiával; s egyik halva marad az ősi rögön; hogy perli egyik testvér a másikat, a meddig egy darab földje és egy utolsó fillére van. De ti jobban tudjátok azt aak, mint én. „Székelyföld, mindig zöld. Oh, beh régen volt.... Jaj! régi szép magyar nép, Az ellenség téged mikép szaggat és tép! Fonnyadsz, mint a lép. Szegény magyar nép, drága székely nép!“

* Helyreigazitás. A 2-ik sz. 18. oldal 2-ik hasáb „Tárcza“ rovatunkban alulról 8-ik sorban „Salamon“ után e nehány szó közbeolvasandó: „király fényes palotája, mikor zeng a liget és csattog az erdő, akkor még csak hirdetjük az új eget és az új földet. De mikor a hegyek körös-körül tele vannak hóval, mikor uton-utfélen ott a kemény itélet „minden test olyan, mint a fü“, a hulló levélnek evangyéliuma nem alkalmatos ehhez az igéhez, „új eget és új földet várunk“.

Kivántok-e „új földet“ aai! Ha igen, én szivesen igérem nektek.

Álljunk meg aak! Biztattalak ez áldott órában, hogy várjunk „új eget és új földet“ Tudom azonban, hogy aki mind az eget nézi, megbotlik a kőbe, aki pedig mind a földet nézné, a szembejövőkbe ütközik. Ha nem látná valaki, hogy az ég és föld két ölelő kar, melylyel a gondviselő Isten tart minket az ég alatt, a föld szinén, annak a lelke csak olyan lehet, mint a por. Aki azt hinné, hogy mi — ti szolgáitok — papokul, amolyan elválasztott „ügyvivői“ vagyunk a Kegyelmes Istennek, elválasztott órában osztogatunk különleges idvességet és csak csöndes ünnepi órán keresitek lelketek békességét — amaz új eget — olyanok lennétek, mint az alvajáró.

20 esztendős pap vagyok aak! és a mai napig soha se voltam „disz szónok“ (most is elválasztott jeles szolgatársam véletlen szerencsétlensége állitott ide): érzem, hogy nem tudtam alkalmasan megválogatni a szavakat, összefűzni a mondatokat, méltó formába önteni a jeles alkalomhoz illendő beszédemet. És ti csalódva mentek el tőlem. De bizony mondom nektek, hogy a meddig végeztem a theologiát és eltöltöttem a hátam mögött levő 20 esztendőt, „hitet“ sohase tudtam könyvből tanulni meg. Azonban igenis voltam földalatti kunyhóban, féloldalt kellett az ajtón bemenjek, palástomat nem terjeszthettem ki, a hajlékban nem állhattam egyenesen, a nyomoruság miatt, — beteg aa. vigasztalására siettem. Voltam fényes palotákban, válogatott keleti szőnyegeken tapostunk — drágább volt a pénznél, volt ott fény, ragyogás; de nem volt egészség. 18 esztendőt ott szolgáltam aak, ahol Básta és „*darabontjai*“ 10 magyar kálvinista templomot perzseltek föl népével és papjaival együtt, a mikor újitgattuk a romokat, szekerekkel hordtuk a papok és hiveik barna csontjait a temetőkertbe: — ott régen volt lélek... Sokszor emlegetem, de különösen a lelkem előtt áll, mikor prédikálom az aaknak: „ti vagytok az élőkövek“

De kimegyünk mindjárt aak ! és ott egyebet hallotok. Egyik mondja én szelidlelkü ember vagyok, a vallásból nem csinálok semmit.. .A másik: igaza van a kálvinista kátének, hogy „az Istent egy ember sem látta“ s aztán mosolyog egyet. Harmadik szól: „felekezet“ micsoda hiábavaló gondolat a 20 ik században....minek folytassam azonban, ti is épen ugy halljátok, mint én. Bizony mondom azért aak jó lélekkel nektek „az Isten nem csufoltatik meg“, inkább akkor van jelen, mikor leginkább szeretnék az emberek, hogy ne legyen; és akkor teszen élő tanubizonyságot, mikor leginkább félnek tőle.

Ezt tartsátok meg, mint jó keresztyének!....

Azokról a mondottam barna csontokról pedig azt olvastam, hogy 400 esztendő óta a mi csapás, keserüség és nehéz megpróbáltatás érte a *magyart*, annak mind a kálvinisták testén és lelkén kellett keresztül menni. De erre is mondom azért aak, hogy a meddig a széles hazában egyetlen fatornyu kálvinista templom, benne szószék s rajta a fekete palástos szolga lesz, legyen bár könyhullatásunk mi nékünk kenyerünk éjjel-nappal és panaszunk nőjjen meg tul, az egeknek egein: 1000 esztendős Hazánknak, drága Nemzetünknek, és édes magyar Anyaszentegyházunknak ***élni kell!***

Ezt ne felejtsétek el, mint jó kálvinisták!..

Innen is köszönöm szives vendéglátástokat. Köszönöm, hogy meghallgattatok. Hogy szivesen nézitek, miként megyünk az aak után; ha nem jönnek a templomba, megyünk az utczára, ha ott se találjuk, megyünk a házukba, vagy elhijjuk a tanácsterembe, igyekezünk, hogy alkalmas, vagy alkalmatlan időben *hiveknek* találtassunk azokban, amire bizatánk.

Emlékezzetek biztató szómra: „Új eget és új földet várunk.“ Ne csak.... Hanem, jertek munkálkodjatok velünk, hogy legyen is „új ég és uj föld“. Ámen.

(Vége.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Igazgató-tanácsunk január havi ülését ma d. u. tartja br. *Bánffy* Dezső főgondnok ő nagyméltósága elnöklete alatt, ki országos politikai gondjai közt is mindig szakit időt egyházunk ügyei intézésére. A mai ülésnek, mint halljuk, igen fontos tárgyai vannak.

Dr. Vályi Gábor a kolozsvári tud. egyetemen a statisztikai-tudományok tanára január 1-évl nyugalomba vonult. Egyike volt az egyetem legrégibb tanárainak, azoknak szép traditioival, kik igen lelkiismeretesen vették ugy a tanitást, mint a vizsgáztatást s az egyetemet elsősorban a tudományok szentelt csarnokának s nem üzlethelyiségnek nézték. Egyházkerületünk kormányzatában is élénk részt vett mindmaig, valamint theol. fakultásunk főgondnoki székét is nagy buzgósággal tölti be. — Kivánjuk, hogy a tanári nyugalom napjait minél élénkebb közéleti tevékenységben töltse sokáig és jó egészségben!

Szeretetházunk igazgatásában ujra változás állott be. *Borbély* ideiglenes igazg. visszatért előbbi munkaköréhez, magával vive a kebli-tanács őszinte elismerését eddigi munkásságáért. A Szeretetház igazgatására pedig sikerült, bár egyelőre kisegitőként, megnyerni a régi derék *Horváth* János igazgatót, ki a vezetést már át is vette. Isten hozta régi munkakörébe ujult egészséggel s munkakedvvel.

Református magyarok Ámerikában, az egyházszervezet dolgában most már még alaposabban összegabalyodtak, pedig a békés egyeztetésre ép' most időzik künn köztük, konventi elnökségünk kiküldöttje, dr. Antal Géza pápai th. tanár személyéeen. Miután hazai egyházunk nagy áldozattal szervezte az amerikai magyar (voltaképen) missziói egyházmegyét, hogy a gyülekezeteket templomok mellett iskolákkal is ellássa, a melyek generációkon keresztül megtartsák hiveink magyar nemzetiségét s esetleg a visszavándorlás utját is egyengessék: most már csodás engedékenységet mutatnak ugy „az egyesült államokbeli Református egyház“-nak, mint a „Presbyteriánus egyház“-nak vezetői is. Ugy látszik, megengedték a védelmük és támogatásuk alatt alakult magyar gyülekezeteknek, hogy az ő szervezetükbe illeszkedve ugyan, de magyar egyházmegyét alkossanak. Megengedték sakkhuzásként a magyar reform. egyház amerikai egyházmegyéje ellen. Decz. 12-én aztán Pittsburgban meg is alakult „Az egyesült államokbeli ref. egyház magyar egyházmegyéje“, mely elnökéül (esperes) *Csutoros* Elek lelkészt választotta, hivatalos lapjává a *Kalassay* Sándor által szerkesztett *„Amerikai Magyar Reformátusok Lapja“*-tette. Az új egyh. megye a Pittsburgi egyházkerületbe tartozik. Hivatalos nyelve a magyar (t. i. az esperesen alól és a gyülekezetek egymás közti érintkezésében. De hát az iskolában?! Nem a „vasárnapi iskolákat“ értem!). Aztán van neki lelkészképzési, kibocsátási és beiktatási joga. Többé ő nem kér „a régi hazából“. De azt felhánytorgatja, hogy az ő diplomáikat mi itthon el nem ismerjük, nyugdij- és özvegy-árvai gyámintézetünkbe be nem vesszük őket. Némely hazai lapok örömmel regisztrálták ezeket; bizonyára a helyzet nem ismerése folytán. Mi ugyan nem örvendünk a szétszakadozásnak.

A kézdivásárhelyi egyházközség egy éve. Mikor ezen egyházközség presbiteriuma számba vette a mult 1905. év eseményeit, az anyagi téren való előrehaladásnak igen szép képét láthatta. Amellett, hogy a gondnokok példás buzgósága s becsületes kezelése mellett az egyház vagyona szépen növekedett, a hivek áldozatkészsége is gyönyörü példáját adta a munkás keresztyén hitnek. A jelzett egy év alatt a kepealapnak már több mint 160 ezer koronát érő vagyona 1700 korona alapitványi összeggel gyarapodott. Alapitványt tettek: *Szabó* Jenő lelkész, 100 koronát; ifj. Tóth István elhalt presbiter emlékére neje *Szabó* Róza 300 koronát; Benkő Dániel és neje emlékére ezeknek gyermekei: *Benkő* Sándor egyházfi és *Pap* Istvánné B. Teréz 100 koronát; az egyházi *Dalkör* 200 koronát; *Kapusi* Károly és neje szerencsétlenül elhalt két szép ifju lánya: Ilona és Erzsike emlékére

200 koronát; *Kakutsi* Ádám és Zaláni *Joó* Mária 200 koronát *Süközd* Károly és neje *Jancsó* Róza 200 koronát; özv. *Csereg* Jánosné, Zathureczky Emilia urnő őméltósága végrendeletében 400 koronát hagyott. Ennyi a készpénzben tett alapitvány. Ezeken kivül párt héttel ezelőtt elhalt özv. *Benkő* Istvánné urnő ugyancsak a kepeváltásialap gyarapitására hagyta a piaczon levő és 24 ezer korona értékü egyemeletes házát s igy a kepeváltásialap a lefolyt 1905. évben 25 ezer 700 korona értékü vagyonnal gyarapodott csak alapitás utján, nem számitva az alap természetes növekedését, mely szintén szép összegre rug. Legyen érette Istené a dicsőség! A kegyes alapitványokon maradjon Isten áldása! A kik közülök e földről elköltöztek, azoknak emlékét örök tiszteletben tartja az utókor.

A vajnafalvi iskolás növendékek Kocsis István tanitó ur vezetése mellett 1906. január 20-án a vajnafalvi sétatéri vendéglő nagytermében müsoros egyházi estélyt rendeznek. Müsor: 1. Nyitány. Előadja a helybeli zenekar. 2. Énekelnek az iskolás növendékek. 3. Szaval Rácz Jolánka. 4. Népdalokat játszik a zenekar. 5. Felolvasást tart Ignácz Lászlóné. 6. Énekelnek az iskolás növendékek. 7. Szaval Gáspár Gergely. Zene, táncz. Beléptidij tetszés szerint. A tisztajövedelem az ev. ref. templomalapra fordittatik.

A „Nagyenyedi Protestáns Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesülete“ folyó 1906. év jan. 14-én d. u. pontban 5 órakor a Bethlen-kollégium disztermében müsoros összejövetelt tartott a következő müsorral: 1. „Erős várunk...“ Veress Gábor zenetanár orgona kiséretével énekelte a tanitóképző ifjusága. 2. Felolvasott Fogarasi Albert tanár. 3. „Halelluja...“ (117. zsoltár) Dr. Farnos Dezső tanár vezetése mellett énekelte a Bethlen-főgimnázium vegyes kara. 4. Beethoven VI. symphonia adagioja. Előadták: Balla Béláné urnő (zongora) és dr. Farnos Dezső tanár (hegedü). 5. Szavalt Hegedüs Mariska k. a. önagysága. 6. Énekelt a ref. tanitóképző férfikara. Az estély — mint halljuk — igen szépen sikerült.

Egyházi hirek Sepsi-szent-györgyről. A templomalap javára rendezett müsoros estély ugy anyagilag, mint erkölcsileg szépen sikerült. A Pálmay Lenke igazgatóaő nagyhatásu, gyönyörü szavalata mellett az estély fénypontjait Király Béla paptársunk hegedü-játék számai vették. A tiszta jövedelem az alap javára 883 korona. — *A hatodik vallásos összejövetel* e télen január 20-án d. u. 6 órakor lesz a *templomban* a következő tárgysorozattal: 1. Ének. 2. Az angol egyházi életről felolvas Koréh Endre ref. lelkész. 3. Isten. (Rudnyászky Gyula költeménye). Szavalja: Ferencz Károly. 4. Ének. Előadja: Nagy József ref. énekvezér. 5. Bibliamagyarázat. Tartja: Biró Dezső ref. s.-lelkész. 6. Záróének. — Ily templomi vallásos összejövetelek tartatnak még február 17-én és márczius 17-én mindig szombaton és d. u. 6 órakor. Belépti dij nincs, de a világitás költségeire való adakozást, vagy perselypénzt köszönettel fogadják. Ezeket az ottani „református egyházi társaság“ rendezi.

Köszönetnyilvánitás. A mult 1905. év. október 25-én kajántói egyházközségünkben megtartott esperesi vizsgálat alkalmával nt. Herepei Gergely esperes ur felhivta az egyházközséget, hogy egy második urasztali helyhet és keresztelő kannát szerezzen be. Straub Domokos aa. édes anyja és a maga nevében megigérte ezek megszerzését, kedves igéretét be is váltotta: karácsony első napján kaptunk Straub Jánosné urasszonytól egy belül aranyozott, ezüst borosztó poharat, Straub Domokos ur és felesége: Friedmann Margit uraszonytól egy belül aranyozott, ezüst keresztelő kannát a hozzávaló ezüst medenczével együtt. A folyó 1906. év jan. 7-én özvegy Szabados Istvánné: Kudor Erzsébet egyházközségünket egy szép, szövet urasztali takaróval lepte meg. Mikor azt kivánom, hogy az Isten a jókedvü adakozókat sokáig éltesse és mindig áldja, hogy hitükhöz és egyházukhoz való ragaszkodásuknak máskor is, többször is ilyen nyilvánvaló tanujelét adhassák, egyházközségem nevében ezen a helyen is hálás köszönetemet nyilvánitom kegyes adományaikért. Kajántó, 1906. jan. 10. Daróci Ferenc ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. Sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyháznnk f. hó 6-án uj templom épités czéljára müsoros estélyt rendezett. Ennek legfényesebb pontjait *Király* Béla h. bodoni lelkész aa adta müvészi hegedüjátékával. A babérkoszoru, mellyel az őt ünneplő közönség megtisztelte, a müvésznek szólt. Most pedig egyházam nevébnn az önzetlen, buzgalmi, anyagi érdeket nem kereső lelkésztársnak fejezem ki leghálásabb köszönetemet, a ki messze földről is nagy törődéssel eljött, hogy egyházunknak javát munkálja. A jó Istennek áldása legyen rajta és szerettein s engedje meg, hogy fényes szellemi tehetségével, nemes müvészetével sokáig munkálkodhassék egyetemes egyházunk épitésére. Sepsiszentgyörgy, 1906. január 14. Koréh Endre ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

133—1905. sz.

SZABÁLYRENDELET
az egyházmegyei pénztárak kezelése és ellenőrzése tárgyában.

A Főtiszteletü egyházkerületi Közgyülés 1888. évi 37. jkvi sz. a. kelt határozatával az egyházmegyei pénztárak megalakitását szabályozván, ezen pénztárak kezelési és ellenőrzési módjára nézve nem intézkedett.

Ez okból Ig.-tanácsunknak, mint felügyelő és ellenőrző hatóságnak kötelességét képezi, hogy az ellenőrzés miként-jét rendeletileg szabályozza s ebből folyólag 1906. évi január hó 1-től kezdve a következő szabályzatot lépteti életbe:

1. §. Az egyházmegyei pénztárak szükségletét nemcsak a szigoru értelemben vett egyházmegyei közigazgatási költségek, hanem az egyházkerület pénztárába beszolgáltatandó mindennemü rovatalok is együttesen képezvén, az egyházmegye költsépelőirányzatába, bár az előbbiektől elkülönitett fejezet alatt, ezek is szintén felsorolandók.

2. §. Az egyházmegyei pénztárnok a számvevővel együttesen elkészitvén az egyházmegyei költségelőirányzat következő évi tervezetét, egyuttal a mutatkozó szükségletnek megfelelően elkészitik az egyházközségekre háritandó rovatalok kimutatását is, melyben az egyes egyházközségek névszerinti felsorolása mellet, az egyes egyházközségeket, azoknak lelkészeit s esetleg tanitóit terhelő mindennemü rovatal összege czimenként külön-külön és az utolsó rovatba együttesen is kitüntetendő.

3. §. Az előző §. rendelkezése szerint *két egyenlő példányban elkészitett költségelőirányzat* tervezetet, az azok kiegészitő részét képező *rovatal kimutatásokkal* együtt, az egyházmegyei számvevő, az őszi egyházmegyei közgyülést megelőző egyházmegyei tanácsülés elé terjeszti, melynek határozata alapján, a költségelőirányzat a rovatal kimutatással együtt, a közgyülést legalább 8 nappal megelőzőleg közszemlére teendő s ennek megtörténte után határozathozatal czéljából az egyházmegyei közgyülés elé s onnan végleges jóváhagyás végett *évenként nov. hó 15-ig* az egyházkerület ig.-tanácsához terjesztetik fel.

4. §. Az ig.-tanács által jóváhagyott költségelőirányzat és rovatal-kimutatás egyik példánya az ig.-tanács, másik példánya pedig az egyházmegye levéltárában megőrzendő, mely utóbbinak egy-egy hiteles másolata az esperes által az egyházmegyei számvevővel és pénztárnokkal közöltetik, tudomásvétel és megfelelő előirás végett.

5. §. Az egyházmegyei pénztárnok a megállapitott rovatal-kimutatás vonatkozó tételének közlése mellett az egyházközségeket, lelkészeket és tanitókat s egyszóval mindazokat, kis rovatalfizetésre köteleztettek, az illető lelkészek utján értesiti s felhivja a tartozásnak záros határidő alatt leendő befizetésére.

6. §. Az egyházközség gondnoka, illetve lelkésze a közölt kimutatásban foglalt rovatalokat összegyüjtvén, azokat a kimutatás részletezésének megfelelő kisérőirat kapcsában az egyházmegyei pénztárnokhoz befizeti s egyidejüleg ellenőrzés czéljából a megtörtént befizetésről az egyházmegyei számvevőt is hasonló részletezéssel ellátott jelentő iven értesiti.

7. §. Az egyházmegyei számvevő az egyházmegye pénztárát félévenként legalább egyszer váratlanul megvizsgálja s erről, valamint szerzett tapasztalatairól az esperesnek irásbeli jelentést tesz. Ezenkivül az egyházmegyei pénztár az esperes által, valahányszor annak szüksége mutatkozik, de évenként legalább egyszer rendszeresen megvizsgálandó. Ezen vizsgálatoknál az egyházmegyei számvevő, az esperes felhivására, szintén résztvenni tartozik.

8. §. Az egyházmegyei pénztárnok a bevételeket ellennyugtákkal, a kiadásokat pedig (amennyiben azok rendszeres illetményt képeznek, a költségvetésnek megfelelő összegekben és időben) nyugták alapján teljesiti. A nem rendszeresitett illetmények és járandóságok azonban csak az esperes, illetve az egyházmegyei tanács előleges utalványa alapján fizethetők ki.

10. §. A pénztárnok a bevételek és kiadások időrendi feljegyzésére, rendszeres pénztári naplót s a bevételezendők és kiadások nyilvántartására megfelelő rovatalokkal ellátandó számlakönyvet tartozik vezetni, mely utóbbiak bevételi és kiadási végeredményének a napló végeredményével teljesen egyeznie kell.

11. §. A számlakönyv czimenkénti végeredményének összesitése, a napló hiteles másolatával és a rovatalok ki-

mutatásával együtt képezi a számadást, melyhez ugy a bevételi, mint a kiadási tételeket igazoló mellékletek a napló megfelelő tételének jelzésével ellátva, csatolandók.

12. §. Az előbbi §. szerint (2 példányban) összeállitandó *számadás* az egyházmegyei számvevő vizsgálati észrevételeivel együtt, az egyházmegyei számvevő vizsgálati észrevételeivel együtt, az egyházmegyei tanács utján a közgyüléshez s onnan minden *év junius hó 1-ig az Igazgatótanácshoz* terjesztendő fel, jóváhagyás végett.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1905. decz. hó 29-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök — *Maksay János,* számvevő.

Sz. 5950—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü Esperesének, a ref. kollégiumok és a kvlozsvári theol. fakultás méltóságos t. Elüljáróságának.

A magyarországi reform. egyház egyetemes konventjének mult évi nov. hó 7—10-ig és decz. hó 7—9-ig tartott üléseiről szóló jegyzőkönyvek szétküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után darabonként 25 fillért számitva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb folyó évi junius hó 30-ig közpénztárunkba mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek. Megjegyezzük, hogy az egyházmegyék levéltárai részére is küldetett egy-egy ingyenes példány.

A jegyzőkönyvek a következőképen osztattak ki:

Hunyadi egyházmegyének 26—26 példány 13 korona, Gyulafehérvári e. m. 17—17 p. 8.50, Nagyenyedi e. m. 44—44 p. 22, Kalotaszegi e. m. 34—34 p. 17, Kolozsvári e. m. 24—24 p. 12, Szilágyszolnoki e. m. 64—64 p. 32, Dési e. m. 18—18 p. 9, Széki e. m. 30—30 p. 15, Nagysajói e. m. 17—17 p. 8.50, Görgényi e. m. 29—29 p. 14.50, Marosi e. m. 64—64 p. 32, Küküllői e. m. 31—31 p. 15.50, Nagyszebeni e. m. 16—16 p. 8, Udvarhelyi e. m. 43—43 p. 21.50, Erdővidéki e. m. 15—15 p. 7.50, Sepsii e. m. 38—38 p. 19, Orbai e. m. 11—11 p. 5.50, Kézdii e. m. 14—14 p. 7 kor., Romániai e. m. 1—1 p. 50 fill., Kolozsvári theol. fakultásnak 1—1 p. 50 f., Nagyenyedi kollegiumnak 1—1 p. 50 f., Kolozsvári koll.-nak 1—1 p. 50 f., Marosvásárhelyi koll.-nak 1—1 p. 50 f., Székelyudvarhelyi koll.-nak 1—1 p. 50 f., Szászvárosi koll.-nak 1—1 p. 50 f., Sepsiszentgyörgyi koll.-nak 1—1 p. 50 f., Zilahi koll.-nak 1—1 p. 50 f., összesen 554+554=1088 példány 277 kor. azaz kettőszázhetvenkettő korona értékben.

Kolozsvárt, 1906. január hó 3.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 150—1906.

ÉRTESITÉS.

a káplántartási kongrua kiutalása tárgyában.

Az egyetemes konvent kongrua-bizottsága az 1905. év IU-ik negyedére esedékes káplántartási kongruát az alábbi igényjogosultak részészére folyósitotta:

Péchy Árpád brassói lelkésznek 125 kor., Cseresznyés Ödön halázsfalvi l. 125, Pap István székelykocsárdi l. 125, Vas Ferencz magyarsülye—herepei l. 125, Miháicz Ákos magyarvalkói l. 125, Sebestyén Ferencz magyarfenesi l. 125, Ágoston György magyargyerővásárhelyi l. 125, Gáspár Sámuel magyarszováthi l. 125, Gáspár János perecseni l. özvegyének 125, Kemény István varsolczi l. 125, Kovács Ferencz tasnádszántói l. 125, Veres Márton felőri l. 125, Szabó Lajos koltókatalini l. 125, Kövendi Kálmán magyarnagyfülpösi l. 122.50, Soltész Sámuel cserefalvi l. 125, Kádár Dénes nagygalambfalvi l. 125, Csiszér Zsigmond parajdi l. 125, Biró Károly volt mocsolyai l. özvegyének 125, Kónya János volt vistai lelkész özvegyének 125 kor.

Miről tudomásul vétel végett az érdekelt esperes és lelkész aai ezennel értesittetnek.

Kolozsvárt, 1906. január hó 11.

Dr. Bartók György, elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 77—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi lelkészi hivatalnak.

Fölkérem a lelkészi hivatalokat, sziveskedjenek a püspöki jelentéshez szükséges adatokat e hó végéig az esperesi hivatalhoz beküldeni, az esperesi hivatalok pedig ezen adatokat a mult évi kerületi közgyülés jegyzőkönyvében látható formában összeállitván, sziveskedjenek azokat február 10-ig hozzám felküideni, *egyházközségenkint* tüntetvén ki:

a) az 1905-ik évben befolyt: I. *kegyadományokat* és *szorgalmi jövedelmeket.* II. *Alapitványokat.* III. *Épitkezéseket,* IV. a kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, alapitványok, épitkezések összesitett kimutatását és V. az egyházkerület népességi állapotát az 1905. év végén, kimutatván azt is, hogy melyik egyházközségből, számszerint hányan költöztek ki az 1905-ik évben? Ezek közül hányan mentek Romániába? hányan Amerikába?

b) A szegények, özvegyek és árvák ellátásáról, gondozásáról mely e. községben történt intézkedés. Van-e az e. községnek szegényalapja? Mekkora az összeg? Az 1905-ik évben mekkora összeg fordittatott a szegények gyámolitására?

c) Továbbá pontos és kimeritő jelentést, illetőleg névszerinti kimutatást kérek minden e. község lelkipásztorától afelől, hogy *névszerint kik és hányan szakadtak ki az 1905. év folyamán a református egyház kebeléből, melyik felekezetbe mentek át? hányan tértek át hozzánk és melyik felekezetből?*

Mennyi volt számszerint az összes házasságkötések száma? Ezek között hány házasságkötés volt vegyes vallásu?

Névszerint hány esetben és kik kötelezték el magukat, hogy gyermekeiket nem ref. vallásunkban nevelik? arra, hogy a református vallásunkban fogják neveltetni? Hányan nem adtak semmi kötelezettséget?

Kolozsvárt, 1906. jan. 17.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 19—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközség tiszt. lelkészeihez.

Felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy az 1905. évi egyházi élet statisztikai adatait, a központi Statisztikai Hivatal által a lelkészi hivatalokhoz küldött B. jegyü kérdőivek pontos kitöltésével — kellő időre — *közvetlenül* a központi Statisztikai Hivatalhoz haladéktalanul felküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1906. jan. 15.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 193—1905.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye összes egyházaihoz.

Egyházmegyei tanácsunk tárgyalás alá vévén a kolozsvári „Közhasznú Szövetkezet“ részvények vásárlása és betétek elhelyezése tárgyában hozzánk intézett átiratát, tanácsunk, a maga részéről készséggel ajánlja, ugy a részvények vásárlását — melyek után 5% jövedelem biztositttatik — mint betétek elhelyezését, melyek után szintén 5% kamat fizettetik, félévenként tőkésitve.

Részvényeket legczélszerübb, szabályszerü elismervény ellenében, deponálni a szövetkezetnél, hogy igy a szelvények minden év végén levághatók legyenek, a pénz aztán a betétszámlán tőkésittetvén az illető egyház javára. Ellenkező esetben a szelvények csak posta utján értékesithetők, vehetők fel készpénzben, vagy tőkésithetők.

Betétek a 9141. számu cheque-lapokkal portómentesen küldhetők fel Kolozsvárra, viszont az intézet a leadott (felmondott) betéteket portózva juttatja a tulajdonos egyházhoz.

Az intézet minden félév végén a tőkésitett kamatokról értesitést küld minden félnek, ugy, hogy a számadásokba a tőke és tőkésitett kamat pontosan beállitható lesz.

Jelen határozatunk indokául szolgált egyfelől azon körülmény, hogy nevezett intézett. czimének megfelelőleg „közhasznu“ érdekeinket szolgálja, másfelől az, hogy a mint tudva van, a szászrégeni bank, hol pénzeink legnagyobb része elhelyezve van, a kamatlábat 4½% -ra szállitotta le.

Ezen ajánló határozatunk mellett továbbra is fenmarad igen természetesen főhatóságunk azon rendelkezése, hogy betétek elhelyezésére nézve mindenkor a presbiterium névszerinti szavazással határoz.

A görgényi református egyházmegye tanácsának Sz.-régenben, 1905. decz. 14-én tartott gyüléséből.

Csekme Ferencz, esp., elnök. — *Kovács István,* jegyző.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *4-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. január 25.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kovász.

Mt. XIII. 33. Lk. XIII. 20—11.

A kovászról szóló ezen példázat Márknál hiányzik, de Máténál és Lukácsnál, a bekezdő mondattól eltekintve, nemcsak teljesen egyező formában, hanem ugyanazon helyen és összefüggésben, a mustármagról szóló példázat után, találjuk meg. Ez immár az ötödik példázat, a melyet Jézus Kapernaumban, a Genezáret partján, az összesereglett népnek a tanitványok kioktatása végett elmondott. Mutatja ezt a Máté bevezetését képező mondat is: *Másik példázatot mondott nekik,* a mely az előző sorozattal füzi össze e sorozatot. Lukács bevezetése: *Ismét mondá,* csak az előző történethez köti ezt a példázatot.

A eddigi példázatok kereteit mind a fölmives ember munkaköre képezte. A mostani a háziasszony munkakörébe tartozó teendők közt talál egy mindenkép alkalmas képet az Isten országa szemléltetésére. Jellemző azonban, hogy Lukács szerint itt is töpreng előbb Jézus, hogy *mihez hasonlitsam az Isten országát?* Ugyanaz a forma, a melyet az előző példázatnál is láttunk. Máté ezt a kitételt akkor sem használta, hanem csakis Márknál találjuk meg párhuzamos alakban. Lukács tehát ezzel a formával e két utolsó példázat között még szorosabbra füzi a kapcsolatot, ugy hogy mindeniket a maga előadásában véve szemügyre, nemcsak Lukácsnál, hanem Máténál is szorosan összetartozó példázat-párt találunk. S ez összetartózás nemcsak a külsőre, hanem a belsőre, a jelentésre is kiterjed.

Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, a melyet az asszony fogott-beggyurt három mércze lisztbe.

A kovásznak a mennyiségét nem mondja ugyan meg az Üdvezitő, de bizonyos, hogy nem lehetett sok. A kenyérsütés nagyjából ma is ugyanugy történik, mint Jézus idejében. S tudjuk, hogy a liszthez képest, a melyet a kovásznak át kell hatnia, kovászszá változtatnia, a poshasztáshoz vett kovász aránylag nagyon is kicsiny. A liszt mennyisége itt elég nagy. A három mércze épp egy efah, a mi 36 liternek felel meg. Ez az alapmérték, s a lisztnek, ugy látszik, egységmértéke. (I. Móz. XVIII. 6. I. Sám. I. 24. Bir. VI. 19.) A kovásznak lisztbe kerülése az első mozzanata ezen példázatnak. Mert ez a feltétele annak, hogy áthassa az egész tésztát. A lisztnek nagy mennyisége csak azt akarja jelezni, hogy a kovásznak a teendője nem csekélység. Egész tömeget kell nemcsak áthatnia, hanem átváltoztatnia is. És ez a fő. Mert a kovász hivatása az, hogy a lisztből kovászt, erjesztésre szintén alkalmas, uj anyagot alkosson. Ilyen értelemben a kovászról többször van szó az uj-szövetségben. Jézus maga is megemlékszik még Máté XVI. 6. 12-ben a szadduczeusok kovászáról, értvén ezen tőlük kiinduló helytelen felfogást és bünös szokásokat. Mk. VIII. 15-ben pedig a farizeusok és Herodes kovászáról van szó, a min a csudák után vágyó, a külsőségekhez tapadó, igaz tartalmat nélkülöző szellemet kell érteni. Pál apostol szintén használja ezt a kifejezést, hogy a kicsiny kovász az egész tésztát megkeleszti (I. Kor. V 6. és Gal. V. 9.), a mi azt mutatja, hogy ez a mondás akkor széltében használatos volt.

Az asszonynak csak az a teendője, hogy a kovászt a lisztbe gyurja be. Azután benne hagyja, mig az egészet át nem hatja, meg nem keleszti. A kelés a jele annak, hogy a kovász elvégezte a munkáját, a tészta kész, fel lehet használni.

De már erre nem tér ki Jézus. Neki csak két mozzanatra van szüksége. A kovásznak begyurásából és a nagy tömeg lisztnek a megkelesztéséből akar komoly tanulságokat levonni. Begyurta, megkelesztette. Ezeken fordul meg a példázat jelentése és jelentősége egyaránt. E mellett nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy a kovász jelentéktelen kicsinységnek látszik a liszt nagy mennyisége mellett.

Ha ezeket tekintetbe összük, könnyü belátnunk, hogy ez a példázat alapjában ugyanazt a szempontot emeli ki, a melyet a mustármagról szóló példázat. A mennyek országa a benne rejlő erőnél fogva a kicsiny kezdet daczára is nagy eredményeket ér el.

Mégis ez a példázat valamivel többet mond amannál. Mert mig a mustármagnál a kezdet kicsinysége s az eredmény meglepő nagysága a főgondolat, addig itt e mellett még az átalakitó képességre is nagy suly esik. A kovász nemcsak áthatja, hanem át is alakitja, mássá is változtatja a nagy tömeg lisztet. Ez az Isten országának utja és a hivatása is. Utja, hogy a kicsiny kezdetből nagy eredményekre jut. Hivatása pedig az emberiség átalakitása. Még pedig jó értelemben. A liszt ugyanis magában is felhasználható élelmi szer; de élvezhetővé csakis akkor válik, ha valamely módon átalakitják. Az ember és az emberiség is ilyen. Igazi értékét csak az adja meg, ha használhatóságát helyes irányba terelve értékesitik. Ennek eszköze az Isten országa, mely az embert és az egész emberiséget is átgyurja, élvezhetővé teszi.

Az Ur e példázattal azt akarja tanitványainak és az egész világnak is tudtára adni, hogy az Isten országának nagy és szent eszméje és annak minden boldogitó igazsága, ha egyszer belekerült az emberiségbe, legyen bár csekély, tekintélytelen a kezdete, hatni fog s átalakitja az egészet uj anyaggá. Jézus mostani munkássága a kovásznak a lisztbe való gyurásával azonos. S e tekintetben ez a példázat a magvetésről szólóval párhuzamos. Kicsiny a kezdet, de a fő, hogy megindult, a többit a benne rejlő erő magától végzi el. S e szempontból példázatunk megint a vetés kifejlődéséről szóló példázattal rokon. De abban egészen önálló és eredeti, hogy ujjá alkotja régit, élvezetessé teszi az élvezhetetlent. Ilyen az Isten országa, melyet Jézus most megalapitani törekszik. A Jézus körül csoportosuló kicsiny sereg az a kicsiny kovász, melyet belehelyez a nagy világba. És ez a tekintélytelen kis kovász az egészet át fogja hatni, meg fogja keleszteni, másra fogja változtatni. Ide vágnak Jézusnak ama mondásai, a melyekkel a tanitványoknak nemcsak önmagukban való értékét, hanem és különösen a világra való nagy jelentőségét szemlélteti: *Ti vagytok a földnek sava* (Mt. V. 13.), a mely annak izt, élvezhetőséget ád. *Ti vagytok a világ világossága* (Mt. V. 14.), a mely világosságnál látja az egész föld népe:

* Mutatvány a M. Prot. Irodalmi Társaság *„Házi Kincstár“* czimü kiadványainak VI-ik kötetéből: *„Jézus példázatai“*. Irta: *Raffay* Sándor.

honnét, hová? Ma még csak rejtett kincs e világ számára, hiszen csak most gyurja bele őket Jézus az emberiségbe, de már folyik az erjesztés, a kelesztés munkája.

A kelesztés a Jézus minden követőjének, összes tanitványának a feladata. Az evangéliom e világot boldogitani és üdvöziteni képes áldott igazsága még ma is csak rejtve él. Még ma sem hatotta át az emberek gondolatait, lelke világát, szive vágyait és törekvéseit. A három mércze liszt: a téves vallásos képzetek, az anyagiság és a testiség még eddig nem engedték kifejlődni. Pedig ki kell fejlenie. És nekünk, a kik szent örökségül vettük az Atyától az Ur igéjének nemcsak birtokát, hanem ismeretét és szeretetét is, nem lehet komolyabb, szentebb, üdvösségesebb kötelességünk, mint az evangéliumhoz hiveknek maradni, megmutatni az egész világnak, hogy *Istennek ereje az minden hivőnek üdvössége!* (Róm. I. 7.) Lehetünk kicsinyek, szegények, lenézettek, csak hütelenek ne legyünk soha, mert az Ur csak a hiveket jutalmazza (Jelenés II. 10.). Kisebbek, szegényebbek, lenézetebbek nem lehetünk, mint a Jézus körül csoportosuló kis sereg és mégis azok hóditották meg a világot. Mert bennük élt az Isten országa, a melynek van ereje arra, hogy az egész világot Isten számára élvezhető, jóizü eledellé változtassa át. Munkájának előmozditása mindenikünknek legszebb hivatása, legszentebb kötelessége.

Zsinati beszámoló.

(Folytatás.)

2. Országos közalap. Már az egyházi adózás során érintettük, hogy az országos közalap ügyében is nagy változás esett e zsinaton. Hivatalosan is megszüntettetett az a jellege, a mivel már régen nem birt: önkéntes adomány jellege s lett azzá, a mi a valóságban már volt: közadózás az egyetemes egyház czéljaira. Történt pedig ez azáltal, hogy a zsinat kimondotta, miszerint országos közalapra minden egyházközség évi költségvetésébe akkora összeget tartozik felvenni, a mekkora kijön, ha lélekszám után évi 8 fillér számittatik. Hogy az egyházközség ezt az összeget miként szerzi be: az tetszésére bizatik, csak az köttetvén ki, hogy más egyházi adóktól elkülönitett külön kivetés tárgyát nem képezheti. Az orsz. közalap feladata, czélja, munkásságának eszközei és módjai maradnak, mint eddig; azzal a különbséggel mégis, hogy új feladatul felvétetett a rászorult egyházakban a vallásoktatás ügyének támogatása s hogy alaptőkéje további gyarapitására évi jövedelmének nem 25%, hanem csak 20% fog fordittatni. A kirovás nyilvántartása és ellenőrzése alaposabbá tétetett az által, hogy az egyházmegye s kerület felülvizsgálatán tul a konventi közalap végrehajtó bizottsághoz is felmegy a kivetés.

A közalap ügyével kapcsolatosan Czike Lajos vetette fel azt a nagyfontosságu kérdést, a mely különben a megelőző zsinaton is vita tárgyát képezte, hogy az orsz. közalapnak azt a hátrányát, miszerint tőkéit a Földhitelintézet nagyon is alacsony kamatláb mellett gyümölcsözteti, a közegyház előnyére kellene forditani az által, hogy a tőkéből — de kellő biztositékok mellett — maguk az állandó beruházást eszközlő egyházak kapjanak ugyanazon kamatláb mellett kölcsönöket. Hogy ez inditványt, mely a közalap áldását legalább 20—25 %-al emelné, miért vetette el a zsinat többsége: annak magyarázata az a szomoru tény, hogy nem bizhatik egyh. községeink pontosságában. Ez idő szerint még el kellett vetni e javaslatot, a vele járó nagy kár daczára is, ha a 20 éven át gyüjtött közalapot szétszedetni nem akarta. Oka tehát, a mint Darányi főgondnok kifejezte, hogy „még nem bizhatunk saját magunkban“ Kölcsön dolgában nagyon is kiskoruak vagyunk.

Egyébként megállapithatjuk, hogy a zsinat az orsz. közalap megerősitése s biztosabb alapokra való fektetése tekintetében is fontos lépést tett előre. A közalap jövedelmének a kirovások be nem folyása következtében előállott nagymérvü hanyatlása az utóbbi időkben, a legjobb remény szerint, most már meg fog szünni s körülbelől évi 180 ezer korona ilyen bevétellel fogja folytathatni áldásos müködését. El kell ismernünk, hogy ez az intézményünk eddig a legderekasabban megállotta helyét; dicséret érte ugy vezető munkásainak, mint az érte áldozni kész hivek seregének. Még sok mindenben lesz ez útmutatónk a jövőben.

3. Egyházi törvénykezés. Régi egyházi törvénykönyvünknek egyetlen része ellen sem merült fel annyi panasz és sürgetés a változtatás iránt, mint az egyházi törvénykezési rész ellen. Erős a meggyőződésünk, hogy a kodifikácio szempontjából a mostani zsinati törvényhozásnak ez a legsikerültebb alkotása, a miből az érdem oroszlánrésze Dr. *Nagy* Dezsőt, ezt a kiváló jogászt illeti, ki a tervezet készitője és előadója is volt. A törvénykezésirészt a multhoz képest főleg a rendszeresség s ebből folyó könnyü kezelhetőség emeli ki; a mi — ha hozzá vesszük, hogy az egészhez a konvent még egységes ügyviteli szabályzatot, sőt ehhez még iratmintákat is szerkesztet — azt az előnyt biztositja, hogy a laikus birósági is — milyen az egyházi is — egészen pontosan fogja kezelhetni. A mi emlitésre méltó uj rendelkezései vannak a törvénykezési résznek, azok közt a legfontosabbak a *rendbüntetés* és *mellékbüntetések* felvétele. Egyházi adminisztrációnk nyomoruságos volta főleg annak köszönhető, hogy a kisebb mulasztások, hanyagságok büntetésére nem volt mód, hanem a büntetések csak a „fegyelmi“-vel kezdődtek, a mit pedig csak sulyosabb esetekben vezettek be. Most már maga az egyetemes egyház mutatott példát a rendbüntetések alkalmazására. Igaz, hogy csak félénk első lépést tett ez uton, de a többit — ha szükségét látják — ez alapon megtehetik szabályrendeletileg az alsóbb hatóságok. Mennyi fegyelmit fog ez megakadályozni! Ha a hibákról, hanyagságokról leszoknak az emberek, a bünök, vétkek fel sem burjánzanak. S a mellékbüntetések...?!—

immár anyagi sulyt is kölcsönöznek az olyan fegyelmi büntetéseknek, a melyekre eddig némelyek nem sokat adtak. Az aktiv és passiv választási jogtól való megfosztatás bizonyos időre — igen üdvös dolog az egyház erkölcsi felfogására is.

Az ily módon való büntetés — jogok felfüggesztése bizonyos időre — fog alkalmaztatni jövőre szükség esetén az egyháztagokkal szemben is. A sokat sürgetett egyházfegyelemnek akart ezzel eleget tenni a zsinat. Kevés biz' ez, de a mai felfogás mellett alig lehetett többre menni. Pedig legalább „az egyházkövetés“ még elfért volna, — sőt kellő cautélák mellett az excommunicatiot sem lett volna szabad elhagyni. Furcsa dolog ugyanis az, hogy ha valakinek épen tetszik megtehetné, hogy egyházunkat, ennek sákramentomait nyilvánosan gyalázhatná, istentagadásával közbotrányokat okozhatna stb. stb., de őt az egyházból kivetni nem lehetne. Egyházfogalmunkból nagyon kiveszett az a vonás, melyet az apostoli hitvallás „szentek egyezségé“-nek mond.

Fontos lépés még a bíróságok joghatóságának tekintetében az, hogy a tanárok közigazgatási birósági ügyei is első fokon az egyházmegyei bírósághoz fognak tartozni, sőt az egyházközségek és megyék által fenntartott intézetek tanárainak fegyelmi ügyei is. — Bizonyos, hogy visszás dolog az, hogy a tanárok egyrésze biróilag más helyzetben van, mint a másik s ez az életben is sok zavarnak lesz majd a forrása. De most már nem lehet rajta segiteni. A félmunka átka ez.

Egészében azonban el kell ismernünk, hogy a törvénykezési rész törvénytárunknak legkiválóbb része, melynek legtöbb állandóságra van kilátása. Adja Isten, hogy alkalmazására minél kevesebbszer kerüljön sor!

(Folytatása következik.)

Énekeskönyvünk megújitásáról.

— Véleményes javaslat a 4358—1905. sz. ig. tan. körlevélre. —

Igazgatótanácsunk e körlevelében helyes érzékkel eltalálta a módját annak, mikép lehet az énekeskönyvet megujitani úgy, hogy az minden rázkódtatás, a kegyeletnek minden megsértése nélkül történhessen meg; e mellett az egyetemes éneküygyi bizottságnak, a Próbaénekeskönyvben foglalt egyes *legszebb* énekei is megmentessenek a végenyészettől. Ennek, szerintünk is, leghelyesebb módja az, a mit Igazgatótanácsunk ajánl fentjelzett körlevelében; t. i. az ujonnan szerkesztendő énekeskönyvbe felvenni a régi énekekből — változtatás nélkül — mindazokat, melyeket a folytonos használat folytán megszokott s megszeretett népünk; de kihagyni azokat, a melyek soha és sehol nem használtatnak; az ilyenek helyett aztán a Próbaénekeskönyvből, esetleg máshonnan is, kiválogatva, bevenni a szebb énekeket.

Véleményadásra hivatván fel az iránt, hogy az új énekeskönyvbe a régiből, mely Dicséret és Zsoltárok volnának átveendők, az igazgatótanácsi körlevélben felsoroltakon kivül s mely új énekek a Próbaénekeskönyv legjavából: mielőtt a felveendő énekeket részletesen elősorolnók, általánosan megjegyezni kivánjuk, hogy a régi énekeskönyv beosztását, az énekek sorrendjét, nagyjában megtartandónak véljük az új énekeskönyvben is; csupán az u. n. *katechismusi énekek* csoportja, mint ilyen maradna ki, a jobb és használtabb énekek innen a vasárnapiakhoz csatoltatván. Lenne tehát a beosztás ez: 1. Invokációk. 2. Templomba bémenetelkor. 3. Kijövetelre. 4. Vasárnapiak. 5. Köznap reggeliek. 6. Köznap estéliek. 7. Bünbánatiak. 8. Ünnepiek. 9. Urvacsoraiak. 10. Az esztendő szakaszaira valók. 11. Különösebb alkalmakra. 12. Év utolsó napjára valók. 13. Temetési énekek. 14. Zsoltárok és végül 15. Könyörgések; ezek a próbaénekeskönyvből átvéve mind.

Az énekek számozására nézve ajánljuk, hogy a Dicséretek arab, a Zsoltárok római számokkal jelöltessenek.

Az igazgatótanácsi körlevélben felsoroltak közül kihagyandónak vélünk 7 olyan éneket, melyek kevéssé lehetnek használatban s melyeknél sokkal szebbeket ajánlunk felvételre.

Ez általános megjegyzések után bemutatjuk sorrendben a felveendő énekek számait, annyit jegyezvén még meg, hogy a *dűlt* számok a Próbaénekeskönyvből, illetve más, alább jelzendő gyüjteményből valók, mig a többi a régi énekeskönyvből.

1. Invokácziók. Vasárnap reggel: 1. 2. *154.*
Vasárnap délután: 4. 5.
Köznap reggel: 7. 8. 9. *215. 217.*
Köznap este: 10. *237. 238.*
Könyörgés és prédikáczió közt: 12. 13. Továbbá: Mennyben lakó én istenem.. és Világosság szent atyja....

2. Templomba menéskor: 14. 15. 16. 17.

3. Kijövetelre: 18. 20.

4. Vasárnapiak: 21, 22. *1—3. 10. 11.* versei; 23. 24. 26. 28. 29. 30. 32. helyett *181* 33. 34. 35. *1. 2. 10. 11.* vers; 102. *1. 2. 3. 9.* vers; 107. 109. 110. 111. 114. 120. 125. 126. 129. 133. 143. 146. 151. *168. 173. 174. 187. 189. 197. 198. 199. 201.*

5. Köznap reggeliek: 39. 40. 41. 42. 43. 44. *1. 2. 5. 8.* vers; 45. 48. 49. 50. *219. 225. 233.*

6. Köznap esteliek: 52. *1. 2. 3. 11.* vers; 53. 54. 55. 57. *242. 243. 244. 247. 251.*

7. Bünbánatiak: *256. 257.* 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. *1. 2. 4. 7. 8. 10.* vers 66. *268.*

8. Ünnepiek. Ujévi: 67. 68. 69. *92.*
Virágvasárnapi: 70. *94. 95.*
Nagyheti s nagypéntekiek: *96.* 73. 74. 75. *97. 98. 101. 102. 104.*
Husvéti: *105. 107.* 76. 77. 78. 79. 81. *112. 113.*
Áldozócsütörtöki: *114.* 83. 84. *115. 119.*
Pünkösti: *120.* 88. 89. 90. 92. *126.*
Adventiek: *128.* 93. 95. *132. 137. 138. 140.*
Karácsonyiak: *143.*96. 97. 98. 99. 100. 101. *145.*

9. Urvacsoraiak: *274.* 155. 156. 157. 160. 162. 164. 165.

10. Az esztendő szakaszaira. Tavasszal: 181. 183. 184. *1. 2. 10.* vers; *284.*
Nyárban: 185. 186. *1. 2. 7.* v. 187. 188. *285. 286. 289. 290. 291. 292. 294. 295.* 210.
Őszszel: 190. 191. 192. *296.*
Télben: 193. 194. *301. 302.*

11. Különösebb alkalmakra: *303. 304. 306. 309. 310. 313. 314. 315. 316. 317.* 166. *320. 323. 324. 325. 327. 328. 329. 330. 331. 332.*

12. Év végén: 178. *1. 2. 6. 7.* v. 179. *333. 334. 336.*

13. Temetéskor: 222. 223. 224. 225. 229. 230. 232. 233. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 244. *211.* Sz. Nagy J. és Oláh K. Templomi és temetési karénekek cz. 2 ik füzetéből a *7. 8. 12. 15. 16. 24.* sz. tem. énekek.

14. Zsoltárok: 5. *1. 2. 3. 6. 7* vers (7. zsolt.), *6.* (8.), *7.* (9.), 19. 23., *13.* (24.), 25. *1—4. 6.* v. *16.* (27.), *19.* (30.), *22.* (33.), *23.* (34.), *26.* (38.), 42., *30.* (46.), 50., *33.* (51.), *35.* (61.), 65. 66., *40.* (67.), *44.* (73.) *1. 8.* vers. 75. 77. *46.* (79.), *48.* (81.), 84. 86. 89. 90. *58.* (100.), *59.* (102.), 105. *69.* (122.), *73.* (130.), *74.* (134.), 138. *79.* (139.), 146. *86.* (150.)

Összegezve: A régi énekeskönyvből 130 dicséretet, 17 zsoltárt; ujénekekül 96 dicséretet, 23 zsoltárt; együtt: 226 dics. 40 zsoltárt, összesen 266 éneket javasolunk az uj énekeskönyvbe felvétetni. A régi énekeskönyvben volt 244 dics. és 31 zsoltár, összesen: 275 énekkel szemben az uj énekeskönyvben 9 énekkel lenne kevesebb. De e számbeli apadás mellett rövidülne az uj énekeskönyv még annak folytán is, hogy a kihagyott régi énekek legtöbbje sok versből áll, az ujakul felvétetni javasoltak között pedig sok csak egy versből, a többiek is többnyire 3—4 versből állanak. S e rövidülés, szerintünk, előnyére válnék az énekeskönyvnek, mert olcsóbb lehetne ezáltal.

A kiállitást tekintve, templomi használatra ajánljuk a Próbaénekeskönyv kiállitását minden tekintetben megtartani, tehát a kótázatban az ismétlő jegyek elhagyását, a kótanélküli verseknél pedig a versalakban leendő nyomtatást. Miután a 336 éneket tartalmazó Próbaénekeskönyvnél 70-nel kevesebb ének lenne ez uj énekeskönyvben, ugy hisszük, hogy darabonként legfeljebb 1 korona árért kiállitható lenne ez olyan — diszesnek mondható — alakban is, mint a Próbaénekeskönyv van.

A templomi, diszesebb kiadás mellett azonban mulhatatlanul szükségesnek tartunk egy egyszerübb, *iskolai tankönyv* kiadást is készittetni, mely legfeljebb 40—50 fillérért * lenne kapható s lehetőleg minden iskolás gyermekkel megszereztetendő. Véleményünk szerint ez a legnagyobb mértékben előmozditaná az énekeskönyv elterjedését, az énekek megtanulását s igy templomi éneklésünk fellendülését.

Nagyon kivánatosnak tartjuk végül az uj énekeskönyvnek mielőbbi megjelenését. Mert más egyházközségekben is lehet ugy a dolog, mint itt nálunk, hogy t. i. a régóta készülő uj énekeskönyvre várva, nem szerezhettünk az elhasznált templomi énekeskönyvek helyett másokat, s igy mindjárt kifogyunk belölük.

Periculum in mora.

Marosi.

Keresztyén szocziálizmus.

(Akadémikusok kirándulása Stettinbe.)

Ezt a czimet kellett adnom annak a beszámolónak, melyet háromnapos pomerániai tanulmányutunk tetemes anyagáról szándékozom irni, egyfelől azért, mert kerülni akartam a „német egyházi élet“ sokatmondó vignettáját — a melyet pedig minden külföldre került ifju atyánkfia életében legalább egyszer felhasznál — másfelől pedig azért, mert a tulajdonképen találószó „die christliche Leibestätigkeit der inneren Mission“, magyarra forditva *„belmissziót“* jelent, ilyen czim mellett pedig egész bizonyosan elért volna az a veszedelem, amely a nélkül csak fenyeget, hogy t. i. senki sem olvassa el jámbor szándéku soraimat.

Előre bevallom, hogy nem csupán az adatokat és tényeket fogom leirni, hogy azok a maguk impozáns nyelvén hirdessék ama örökkévaló igazságokat, melyeket reálizálnak, hanem bőbeszédü cicerone-képen elmondok egyetmást a szereplő *keresztyén* személyiségekről, hogy adathalmaz helyett egy mozaikkép táruljon olvasóim elé, mint a hogy a szines kavicsdarabokból formás ábrázolat válik, ha a kaleideszkop üvegén át nézzük.

A berlini egyetemnek van egy igen érdekes privát docense: *Lic. Freiherr von der Goltz*, a gyakorlati theologiának, vagy, amint ő mondja, az *alkalmazott* keresztyén ethikának a magántanára. Édes atyja sokáig volt a berlini egyetemen a dogmatika professzora, de nemrég *pappá* választatott s most, mint *Propst* és a Petrigemeinde lelkipásztora, félemberöltő theoretikus kincsét gyümölcsözteti hivei javára, s egyszersmind az Oberkirchenrat-nak alelnöke, tehát egész Poroszország második papja. Jóizüen jegyezte meg róla egyik kollégája: „amig professzor voltál, mindig papoltál, most, hogy pap lettél, iskolamestereskedsz a kathedrában is“. És ezzel igazat mondott. Professzor korában lelki atyja is volt tanitványainak, s mint pap, óriási intelligenciájával hiveinek szellemi vezére, kinek prédikációi mélységes hittől sugárzók, *élet*tapasztalatoktól drámai erejüek s nemcsak a kor szinvonalán állók, de annyiban fölibe emelkedők, hogy azt előbbre viszik. Felesége, az én professzoromnak az anyja, a szó nemes értelmében papné, sőt: papnő. Hatalmas intézmények hirdetik már az ő alapitói buzgalmát és dologtevését. Ez az egész család — századokon át — nemcsak Krisztusban élt, de *érte* élt. Egyik ősük a 18. században a königsbergi egyetemnek volt professzora s világtalan ember lévén, a vakok intézetéért nagyon sokat tett. Egy főnemesi család egész multja, egész történeti személyisége a keresztyén egyház munkálásában alakult ki: ez tradicziójuk, ez ambicziójuk is.

Lic. von Goltz a mostani félévben publicumot hirdetett e czimen: „Arbeiten den inneren Mission, mit Besichtigung Berliner Anstalten“ Teljesen gyakorlati szempontból fejtegeti a szocziális keresztyénség feladatait, munkáit és hallgatóit minden héten elvezeti egy-egy berlini intézménybe, ahol azután bemutatják az illető intézmény egész szervezetét, életmüködését és előadják történetét, fejlődését. Isten segedelmével a semester végén erről is óhajtanék egy szerény kis rajzot adni.

Karácsony előtt kihirdette volt, hogy kirándulást tervez Stettinbe, amely város arról nevezetes, hogy az egész provinczianak majdnem minden keresztyén intézménye benne összpontosul és igy kiválólag alkalmas arra, hogy egy helyen a belmisszió minden árnyalatu alkotása áttekinthető és összehasonlitható legyen. Hatalmas lábdobogással (amely a német tudományos világban olyan volapük, mint akár a latinnyelv) adtuk tudtára a szőke, örökösen mosolygó professzornak, hogy, megvagyunk vele elégedve. A jelentkezések hamar megtörténtek, s mikorra én kerestem fel, már minden hely betelt. De amikor megtudta, hogy Magyarországról jöttem, örömmel beirt a létszámon felül is; még pedig két okból — mint mondá először azért, mert katholikus, másodszor meg, mert cseh vagyok. Összes indogermán szókincsemet eltékozoltam, amig az ellenkezőjéről meggyőzhettem.

Január 5-én reggel ½6-kor indult vonatunk a stettini pályaudvarról. Az az időpont ez, mikor Berlin egy órára mély álomba szenderül; az éjjeli város már elpihent kifestett arczával, pálinkagőztől mámorosan, s a nappali még nem ébredt fel, hogy fáradtan hurczolja tovább igáját. Egymagamban tettem meg az órahosszat tartó utat, csupán lépéseim visszhangja volt egykedvü, monoton utitársam. Észak nagy Babylonja kihaltnak látszik; elszenderült a bün, a lelkiismeret, s a kétségbeesett, élet-halál harczban beköszöntött a pár órai Treuga Dei. De ez a béke a kimerült léleknek az önkivülete, s nem a termékeny, munkás erő, az Istenben való békesség. *Ezt a békét*

* Ez olcsó árban való kiállitást elérhetőnek véljük azáltal, hogy apróbb betüvel, és dallamok nélkül, melyeknek az elemi iskolában ugysem lehet hasznát venni, — csupán a szöveg nyomatnék ki.

kell adni az embereknek, a mely nem elkábulás, hanem *üdv*. A mennyei atyának karja óvja, védi ezt a várost is, angyalszárnyak lebegnek nagy éjszakája fölött, a melynek mélyén annyi a bün, annyi a kin. De ezeket a szárnyakat látni kell, a védő égi karra reá kell borulni. Meg kell hallani a szót: én az *én* békességemet adom tinéktek. És ime, mig alszik a város, az Ur hiv egy nehány gyönge embert: Jer és láss, tedd kezedet az *én* sebeimre. Én Uram és én Istenem, milyen óriási az a felelősség, a melyre te elkötelezel minket! Ime egyik felől az embermilliók, kiket keserülünk vala, másfelől Te. Uram gyöngék vagyunk.

Elég neked az én kegyelmem....

A vonat robogott velünk Stettin felé. Kétfelöl végtelen hómezők, melynek fehérségét a vaspálya mellett beszennyezte a gőzmozdony koromja. Amerre a kultura dohogó vasfutárjai elszaladnak, az útat szenny jelöli.

Stettinben már várt Lic pastor Thimm, a pomeraniai Provinzialverein lelkésze s a greifswaldi studentek, akik szintén kirándultak D. Dr. *Kunze*nak, a dogmatika professzorának vezérlete alatt, hogy együtt ejtsük meg a tanulmányútat.

D. Dr. Kunze egy 35—40 év körüli szép szőke ember. A positiv felé hajló theologiának egyik kiváló képviselője; sokáig Bécsben volt professzor s igy abban a véleményben van, hogy a magyar viszonyoknak alapos ismerője.

Mintegy 60 főre verődött össze a társaság, mire útnak indultunk a stettini állomásról. Ez érdekes seregben képviselve volt Németország majd minden provinciája, sőt 6 fekete svájczi legény dudorászott, mig haladtunk libasorban a zajló, jeges Odera partja mellett. A német student egy valóságos typus; óriási lábai mutatják, hogy nagyon megvetette magát e földön, csónak nagyságu czipői pedig symbolizálják Németország tengeri hatalmát. Bemutatkozásnál galvanikus rángással hajtja meg magát s szegletességben fölülmul egy gimnázista legátust.

Az állomástól egyenest a Soldaten-heimba mentünk. 4—5 teremből álló tágas helyiség ez, a melyben otthont talál a szolgálatban levő katona. Igen olcsóért ehetik; vallásos és másféle lapok járnak, azokkal lelkét táplálhatja s minden héten kétszer vallásos estélyt tartanak, a mikor épitő szabadelőadásokkal igyekeznek őket a hitben öregbiteni. A felügyelője egy pap, aki összeköttetésben van a tartomány lelkészi hivatalaival s ha akármely távoli falucskában valakit a stettini ezredhez soroznak, nem jő ismeretlen világba, mert várja már itt új lelkipásztora testvéri szóval s a kemény kaszárnyai kommandó mellett keresztyéni szeretet beszél hozzá. „Ha majd lelkipásztorok lesznek — mondá az intézet papja — sohase feledkezzenek meg a katonák lelki gondozásáról. Mert az a vallásos nevelés, melyben a tábori pap részesiti őket, alig ér valamit, hisz vezényszóra „vorschriftmässig“ megyen. — Igy nem lehet az evangeliumot hirdetni. Pedig e nélkül az egész militarizmus, mely a nyers erő elvén alapul, sohasem fog ethikai értéket nyerni s alkalmat ad az elvadulásra, mert éppen abban a korban él benne az ember, mikor az egyéniség durva vonásai legrikitóbbak.“ Ilyen cura pastoralis mellett lehetséges csak az az eset, a melyről Lahuson Oberkirchenrat beszélt egyik karácsonyi prédikációjában, hogy t. i. egy német katonának könyvében, ki a keletafrikai harcztéren elesett, ezt a pár sort találták beirva: „Hans Meier tulajdona, ki harczolt az Urért, mignem megtalálta.“ De erről nem is beszélek többet, mert nekünk, magyaroknak ugy is szokásunk „kikapcsolni a katonai kérdést.“ És nálunk tovább fogják hirdetni az evangéliumot — *napiparancsban*.

A Soldatemheim tőszomszédságában van a siketnémák intézete. Jellemző a német viszonyokra, hogy ez is *egyházi* intézmény és nem *állami*. Mert meg kell jegyeznem, hogy a németországi egyház tevékenysége átfogja a humanitárius szükségletek egész mezejét. Az erők végleges elhelyezkedésének megfelelő voltát mutatja, hogy minden organum megtalálta a maga tevékenységének körét az egészen belől. A társadalom támogatja az irodalmat, művészetet és lebonyolitja a gazdasági életműködést, az egyház a személyes hit mezején kivül az emberbaráti szeretet minden feladatát magáénak tekinti, mig az állam csupán az érvényesitő hatalom szerepét játsza. A mi államsegélyes világunkban pedig egy tüzoltózenekar nem tud megélni szubvenczió nélkül. A német egyházpolitikában a leghevesebb kulturharcz folyik, hogy az államtól teljesen elszakadjon az egyház s független „Volkskirche“ legyen, minket pedig az a veszély fenyeget, hogy létalapunkat ma-holnap nem önmagunkban, hanem külső segedelemben találjuk. A magyar állam *tartozik* nekünk s ezt a tartozását le kell rónia, de nehogy az legyen az eredmény, hogy konventünk kultuszminiszteri ügyosztállyá, zsinatunk közoktatásügyi anketté változzék.

De már fenn is vagyunk a siket-némák intézetében. Hatalmas épület, a hygienia minden követelményeit teljesitő berendezés. A növendékek 6 osztályra vannak osztva; mindenik teremben 10—12 tanuló, fiu, leány vegyest. Valami emberfölötti munka az, amit ezek a tanitók végeznek. Különösen, a mig a hangok kiejtését tanitják meg. A gyerekkel együtt tükör elé ülnek; s az megfogja egyik kezével a tanitó gégéjét, másikkal az önmagáét. A tanitó pedig hol a mellnek, karnak összeszoritását végzi, hol egy pálczikával a száj alakulását irányitja, mig megszületik az első hang. Akkor azt addig gyakoroltatja, mig az illető szervek mozgásának a képe bevésődik az emlékezetbe. A VI. osztályban már lehet a gyermekekkel beszélgetni s az előttük elmondott mesének tartalmát szépen leirják. Egyik leányka megható kis karácsonyi költeményt mondott el. Mély vallásos szellem lengi át a termeket, mely áthatja az egész nevelést s mig a tanitó hangtalanul, csupán szájmozgással beszél, hallani véljük a Jézus szavát: Effata!

Pihenőre vissza tértünk szállásainkra, mert ebéd után nagy munka várt reánk: a Bethanien, Diakonissen u. Krankenhaus megtekintése.

Az Evangelisches Vereinshaus-ban volt szállásom. Hatalmas háromemeletes épület ez, melynek egyik fele pompás szálloda, másik fele napközi otthon és háló helyek számára van berendezve. Az ilyen szállodába nyugodtan mehet bárki, keresztyén otthonban találja magát. Dorbézolásnak, zajnak nyoma sincs; komolyan járnak az emberek a folyósók puha szőnyegein s halkan köszöntik egymást, ha találkoznak. Minden szobában egy biblia és énekeskönyv a falon müvészi Krisztus-képek. És a nagyteremben mindennap istenitisztelet, imával, bibliamagyarázattal.

Ebéd alatt Kunze professzor föl akart engem, mint orosz embert, világositani a magyar válság felöl. Csak hallgattam nagy türelemmel, mert kiváncsi voltam a külföldi véleményre. Kunze aztán a következő pontokban állapitotta meg a diagnozist: 1. A magyar olyan inkultur nép, a melyet Ausztria fizet s most ennek ellenére is elakarna szakadni, ha tudna. 2. A magyarok többnyire zsidók. 3. A magyar protestánsoknak nem lehet hasznát venni, mert Kossuthpártiak. Kinos csend támadt az asztalnál, a mikor megmondottam, hogy magyar vagyok. Valami föllázitó a nagy népeknek az az olympusi gőgje, amellyel ignorálják a magyart. Ha helyzetünkben nem volna egy nagy világtörténeti igazság és egy jeremiási sarkantyuzás: végképen elkeseredném az ember. Kunze professzorral való beszélgetésünk megszakadt s én nagy türelem-

mel próbáltam elhitetni a svájczi fiukkal, hogy Magyarországon nem német az istentisztelet nyelve.

De pastor Thimm, a mindenütt jelenvaló kalauz bezörgetett, hogy indulni kell Neu-Torney felé, a Bethániát megnézni.

Berlin, 1906. január 10.

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1905. jan. 18.

Elnökölt báró Bánffy Dezső ehker. főgondnok. Jelen voltak: dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, Lészay Ferencz, Herczeg Lajos, Váró Ferencz, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula ig.-tanácsosok, dr. Deák Albert ehker. ügyvéd és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után Zeyk Dániel ehker. főgondnok, Becsek Lajos és Incze Gerő ig.-tanácsosok távolmaradása igazoltatván, tudomásul vétetett.

Br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok aa. egy néhány fontosabb s a f. évi április hó 24-én megnyiló konventi ülés elé terjesztendő tárgyra tekintettel, javaslatba hozza, hogy márczius hó folyamán rendkivüli egyházkerületi közgyülés tartassék, mihez ig.-tanácsunk hozzájárulván, a közgyülés márcz. hó 7-re fog összehivatni.

Ezután dr. Kádár János titkár aa. terjesztette elő a resortjába tartozó következő ügydarabokat:

Dr. Sebes Dénes zsinati képviselő a részére folyósitott zsinati utiköltség s napidijakból 200 koronát közhasznu részvényekben a theol. fakultásnak adományozván, örvendetes tudomásul vétetett.

A mult év deczember havában tartott egyetemes konvent 6. jkvi sz. határozatával tervbe vette, hogy Budapesten az ottani református egyházközség tulajdonát képező kálvin-téri telekre egy monumentális épület emeltessék, melyben elhelyezést találna egyetemes egyházunk minden intézménye is. A mintegy 1.000.000 koronát tevő költségeket, illetve a 65 éves amortizációs kölcsön annuitásait az egyetemes egyház, a dunamelléki kerület és a budapesti egyház a részesedés arányában viselnék. Az öt egyházkerületre mintegy évi 9600 korona, vagyis az erdélyire, mely közelebbről érdekelt cirka 2000—2500 korona esik. Igazgatótanácsunk örömmel fogadta a tervezetet s azt pártoló ajánlattal terjeszti az egyházkerület közgyülés elé.

Jóváhagyást nyert marosvásárhelyi kollégiumunk határozata, melyszerint Csontos Olivér rendes ügyvédje nagy elfoglaltságára tekintettel egy helyettest is választott.

Ugyancsak marosvásárhelyi kollégiumunknak a szászczegői egyházzal szemben még 1858-ban felvett kölcsön után fennálló kamatkövetelése leirása iránti határozat jóváhagyott.

Elhatározta ig. tanácsunk, hogy az egyházkerület levéltárában őrzött alapitó-levelek, végrendeletek kivonatát 800 példányban kinyomatja s összes egyházközségeinkkel s más érdekekkel közli oly célból, hogy a még ezelőtt 1—2—300 évvel keletkezett némely alapitványokra vonatkozólag esetleges észrevétel alapján a további kutatásokhoz utbaigazitások szereztessenek.

Szilágyszolnoki esperes aa. előterjesztette igazgatótanácsunkhoz egy zilahi lakósnak egyházi adója kivetése elleni felebbezését, miután a felebbező valami régebbi s a róm. katholikusoknál fennálló párbérre vonatkozó miniszteri döntvényre alapitotta indokolását; azonban igazgatótanácsunk a Zs. törvény rendelkezéseinek megfelelően annak érdemi tárgyalásába nem bocsátkozott, csupán arról tájékoztatta felebbezőt, hogy a református egyház által reá kivetett adó nem párbér, hanem keresetadószerü személyes szolgáltatás, melynek kivetésére szentesitett törvényünk jogot ad.

Kézdimártonfalvi lelkésznek a még ezelőtt kerek nyolcz esztendővel megszavazott, de azon állomásáról időközben, folyósitás előtt történt eltávozása folytán elvont s más részére kiadott 200 kor. államsegély iránti követelése, mint merőben alaptalan, ismételten elútasittatott azon megjegyzéssel, hogy igazgatótanácsunk határozata ellen nem az általa emlegetett kultuszminiszterhez, hanem törvényeink értelmében az ehker. közgyüléshez felebbezhet.

Szil[illegible]-szolnoki esperes aának egy fölmerült esetből kifolyólag tett kérdése alapján tájékoztatnak az érdekeltek, hogy a lelkész elhalálozásától a következő Szentgyörgy vagy Szentmihály napig terjedő *hagyatéki idő* alatt a kápláni állás fentartandó épen azon feltételekkel, mint a pap életében; az erre következő *kegyév első felében,* miután ez idő alatt az özvegy már csak kegyjárandóságot élvez, az mint ilyen meg nem terhelhető s csak az egyházközség költségére alkalmazható káplán; a kegyév II. felére már semmiképen sem alkalmazandó s. lelkész, mert a félfizetésre rendes lelkész választható, a kinek kápláni kongruára igénye van a félfizetés tartamáig.

Küküllői ehmegyénkben Hegyi Károly dicsőszentmártoni pap ehker. képviselővé választatván, igazoltatott.

Dedrádszéplaki egyházközségünk kepeváltási szabályzata, némi módositással, jóváhagyatott.

Szentistváni egyházközségünk majdnem egy évtized óta üresen álló papiállását a paplak hiánya miatt nem képes betölteni s igazgatótanácsunk többszöri sürgetésére most bemutat egy gazdag ekklézsiához illő költséges tervezetet s arra épitkezési tőkesegélyt kér, a mi azonban nem volt a konvent elé terjeszthető, mert nevezett egyház már élvez állandó természetü konventi segélyt, hanem utasittatott, hogy könyöradományok gyüjtésével — természetesen erre főhatósági engedély kérendő — országos közalapi segély kéréssel s minden lehető módon igyekezzék tőkét gyüjteni egy olcsóbb, egyszerübb papilak épitésére s addig is a lelkészlakról bérhelyiség utján gondoskodjék s a bérösszeg fedezését kérje a minisztertől, a mi a kongrua törvény alapján kellő indokolással megnyerhető.

Tárgyalás alá vette ig.-tanácsunk a kézdivásárhelyi egyházközségnek egy emeletes bérház, papilak és kántorilak épitési tervezetét s ezzel kapcsolatosan 100.000 korona 45 éves törlesztő kölcsön felvétele s a kepealapnak e célra befektetése iránti kérelmét. Bár ig.-tanácsunk jól tudja, hogy a kézdivásárhelyi egyházközségünk rendezett anyagi viszonyok között van s lehetőleg nem is kivánja szép törekvésében akadályozni, de most aggályai vannak aziránt, hogy háztartási egyensulyuk megzavartatik, a bemutatott határozatokat ujabb megfontolásra — jóváhagyás nélkül — visszaküldi.

A görgény üvegcsüri lévita részére 100 korona missziói segély rendszeresittetett.

Fölmerült esetből kifolyólag tárgyalás elé került az a kérdés, hogy ha a kántori teendőket végző áll. tanitó a részére kántori javadalomul adott lakásból kiköltözik, ki köteles a lakás karbantartásáról gondoskodni? Általános elvül mindenesetre fölállitják, hogy az egyközségek viseljék a karbantartási költségeket, mert a lakás szerződés szerint egy következő állami tanitónak fentartandó, a kiköltözött tanitó elveszti ahhoz való igényét, a mi különben presbiteriumi határozattal mondható csak ki; a fölmerült esetben azonban ig.-tanácsunk előbb az illetékes kir. tanfelügyelő utján tesz lépéseket.

Egyik egyházközségünk lelkésze arról panaszol, hogy a ref. vallásu halotthoz a szokásos virasztás alkalmával az ottani baptisták betolakodtak s egyházi szertartásukat végezték. Miután a családtagok — a kiknek jogában állott volna — ez ellen nem tiltakoztak; ref. egyházi szertartásunkat pedig nem akadályozták; további eljárásnak alapja nincs; mindenesetre azonban a cura pastorális intenziv gyakorlása által hasonló eset előállta megakadályozható.

Magyarsülyei ehknek megengedtetett, hogy 4000 korona Radák alapitványát, restitucio feltétele alatt, papilak épitésre felhasználhassa.

A bekért jelentésekből sajnálattal látja az ig.-tanács, hogy 6 anya és 8 anyásitást váró leányegyházközségben egyáltalában nincs papilakás, 101 egyházközségben pedig renoválást igényel s ebből 89 semmi fedezettel sem bir a javitásra, miért fölhivja esperes aait, hogy a papilakások rendbehozásának ügyét kiváló gondoskodásuk tárgyává tegyék.

Ezzel a titkár aa. kezén levő ügydarabok elintézést nyertek.

(Folyt. köv.)

m. y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Pályázat a kálvinizmus ismertetésére. A M. Prot. Irodalmi Társaság elhatározta, hogy 1909-re, Kálvin születésének 400-ik évfordulójára, pályázattal összekötött megbizás utján megiratja és kiadja a kálvinizmus ismertetését.

E végből pályázatot hirdet oly munkának a tervezetére, mely a kálvinizmusnak, mint vallás-erkölcsi (dogmatico-ethicai) elvnek, mint egyházi szervezetnek és közéleti (főleg kultárális és szocziális) tényezőnek a keletkezését, mivoltát, töténeti jelentőségét és hatását tudományosan ismertesse és érdemileg méltassa mindama népek körében, melyek a reformácziő kálvini irányát egészben vagy részben elfogadták és követik, különös tekintettel azonban a hazai viszonyokra.

A pályamű akként dolgozandó ki, hogy első részében főbb vonásaiban a Kálvin életét és müködését is ismertesse; főbb részét azonban a kálvinizmusnak olyan modorban való alapos és lehetőleg kimerítő ismertetése alkossa, a minőt Froude irt Skócziára vonatkozólag.

A teljesen kidolgozott pályamü jutalma 2000, kettő ezer kor., terjedelme 20—25 nyomtatott iv (a társulati monografiák alakjában). Egyelőre azonban a pályamünek csak a részletes tervét és valamelyik fontosabb fejezetének sajtókész szövegét kell benyujtani, hogy azok alapján a Társaság birálatot mondhasson és a legjobb tervezet készitőjét az egész mű kidolgozásával megbizhassa.

Az idegen kézzel irott és jeligés levélkével ellátott pályatervet 1906. decz. 31-ig a Társaság alólirott titkárához (Budapest, Kálvin-tér 7. sz.) kell beküldeni.

A választmány határozatából

Budapest, 1906. január havában.

Hegedüs Sándor, társulati elnök. — *Szőts Farkas*, társulati titkár.

—

Pályázat Koszoru-füzetekre. Koszoru czimü népszerü kiadvány sorozatának 1906. évi tiz füzetére pályázatot hirdet a M. Prot. Irodalmi Társaság.

Kivántatnak vallásos és erkölcsi elbeszélések, vallásos életrajzok, vallásos jellemképek és rajzok prózában vagy versben. Tekintettel a bécsi békekötés 300-ik évfordulójára, megirandó a Bocskay István élet- és jellemrajza is.

A füzetekre nézve tartalmilag az a föltétel, hogy az evangyéliom lelke buzogjon bennök és épitőleg, buzditólag hassanak; alaki tekintetben pedig a népszerü és tősgyökeres magyar nyelv. A füzetek terjedelme egy nyomtatott ivnél kisebb és másfélnél nagyobb nem lehet. — A közlésre elfogadott dolgozatok a Társaság tulajdonába mennek át és kis nyomtatott ivenként 50 koronával dijaztatnak.

A pályázat nyilt, bárki részt vehet benne; jeligés levélke nem szükséges. A kéziratok folyó évi junius 15-ig a Társaság alólirott titkárához (Budapest, Kálvin-tér 7. sz.) küldendők be.

A választmány megbizásából

Budapest, 1906. január havában.

Szőts Farkas, társulati titkár.

—

A magyar helyesirás szabályai. Irta *Fejes Áron*. Ára 60 fill.

A 94 oldalra terjedő füzet a Stompfel-féle „Tudományos zsebkönyvtár"-ban jelent meg, annak 173. füzetét képezve. Iró a müvelt közönség és tanuló ifjuság igényeit tartotta főleg szemelőtt. Az anyag könnyü áttekinthetőségére törekedett. A szabályok, melyeket vezérelvekül felállit, világosak és rövidek s megfelelő példákkal illusztráltak. Kiterjeszkedik az akadémiai és iskolai (miniszteriumi) helyesirási elvek különbségének ismertetésére. Ismerteti az irásjelek használatát, a szokottabb röviditéseket s függelékül helyesirási szójegyzéket is közöl. Az összes idevágó kérdésekben *biztos* és *gyors* felvilágositást ad a keresőnek.

Fejes koliegánk elismerésre méltó sikerrel oldotta meg, különösen a csoportositásban nem könnyü feladatát. Gratulálunk neki. A kis müvet pedig, a mely a „Révai-testvérek" könyvkiadó vállalatának ismert izlését mutatja, ajánljuk használatra. *N. K.*

—

Hetesy Viktor ó-moraviczai (Bácsmegye) lelkész *„Gyászbeszédek. Imák. Siribeszédek"* cz. munkája II-ik kötetére hirdet 3 koronával előfizetést. 40 éves papi munkássága emlékére adja ki. Hetesy neve nem ismeretlen lelkészeink előtt. Felesleges tehát ajánlgatnunk, csak azt jegyezzük meg, hogy e kötetben 40 orácio (textussal), 14 ima és 25 siri beszéd van.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk mai számának egy napi késedelmét az „Ellenzék"-nyomdában — hol lapunkat is nyomják — kiütött szedősztrájk okozta.

Rendkivüli ker. közgyülése lesz erdélyi egyh. kerületünknek és pedig az elnökség megállapodása szerint márcz. hó 7-én. E gyülést főleg az a zsinati határozat tette szükségessé, mely az erdélyi kerület specialis egyh. szervezetének az Egyházi törvények „Függeléke" képen való kinyomatását rendeli el. A közgyülés elébe terjesztendő javaslaton most egy bizottság dolgozik.

A lelkészi fizetések állami kiegészitési összege kiosztásának kerületünkben gyakorolt módja ellen — mint olvasóink még emlékezni fognak — sokan kifogásokat emeltek, késedelmes volta miatt s hivatkoztak különösen a tiszántuli kerület más gyakorlatára. Nós, most ott is kénytelenek arra felé térni, ahol mi járunk. Előbb közlik kinek-kinek a ker. számvevőség által revideált illetményét s csak az ezt tudató kimutatás alapján készült s kellőleg felszerelt nyugtákat fizetik ki ott is. Lám, lám, sokszor oknélkül szidjuk saját házunkat!

Szegény református gyermekek fölruházása a bukaresti református egyházban. Bukaresti egyházközségünk előljárósága, szegény tanulói fölruházására, gyüjtéssel egybekötött nagyszabásu karácsonyfa-estélyt rendezett. Az érdeklődő közönséggel a „Magyar Társulat" nagyterme zsufolásig megtelt. Az ünnepélyen résztvevők ugy az estély müsorában, valamint a 85 jó téli ruhával segélyezett gyermek hálás örömében maradandó gyönyörüséget szereztek lelküknek. Két szindarab, jól sikerült ének és szavalatok követték Ujváry István esperes szivhez szóló megnyitó beszédét. Az ének, szavalatok, szindarabok preciz előadása, a tanitók és tanitónők lelkiismeretes munkájának eredménye. A bukaresti Magyar Protestáns Nőegylet, valamint az egyházközség presbiteriumának minden egyes tagja kivette a részét a munkából. A szeretet által lelkesitett fáradozásnak, hogy milyen eredménye van, bizonyság e mellett az az 1100 korona összeg, a mely ez üdvös czélra befolyt. Ez összeg nagyobb része gyüjtésből került be. Itt is jó példával a missió lelkes esperese járt elől, ki egymaga 123 koronát gyüjtött. A keresztény szeretet tettekben mutatja hatalmát. A hol a

krisztusi könyörülő szeretet igy átjárja a sziveket, ott lehet karácsonyi öröm és boldogság.

A Bethlen-kollégium ifjusága 1906. febr. 4-én d. u. 3 órakor a koll. disztermében történelmi hangversenyt, este pedig a régi városháza nagytermében tánczmulatságot rendez Zeyk Dániel tb. koll. főgondnok, Gáspár János főgondnok, br. Bánffy Kázimir gondnok, Szász József alispán s dr. Varró László polgármester védnökzége és Molnár Károly tanár elnöklete mellett. A hangverseny műsora: A szabadságharcz dalaiból, Bodrogi János tanár előadása keretében, részint dr. Farnos Dezső, részint Veress Gábor vezetése mellett: 1. Klapka induló, előadja a koll. zenekar. 2. a) Széchenyi és Wesselényi dal. b) Kortes nóta. Előadja a gimn. vegyeskar. 3. a) Restautionális nóta. b) Zrinyi vére. Előadja a tanitóképző férfikara. 4. Talpra magyar! Előadja a tanitóképző férfikara. 5. a) Legyen ugy, mint régen volt. b) Nó kis honvéd. c) Kossuth-nóta. Előadja a gimn. vegyeskar. 6. Zöld asztalon ég a gyertya. b) Ráczok, ráczok, énekli Lázár Albert, harmoniumon kiséri Székely Lajos, tanitóképzői növendék. 7. Budavár ostroma, előadja a gimn. önképzőkör dalkara. 8. a) Kolduló honvéd. b) megállj német. c) Jön Kossuth. Előadja a tanitóképző férfikara. 9. a) Világos. b) Emigransok dala. Előadja a gim. önképzőkör dalkara. 10. Szózat. Előadja a koll. zenekar, a gimn. vegyeskar és a tanitóképző férfikara.

Nyilvános köszönet. Nagyságos Péchy Imre és neje Latinovics Emma, a nagymoni ev. ref. egyháznak egy szép és értékes harmoniumot ajándékoztak. Ezen nemes cselekedetökért ugy az egyház, mint magam nevében hálás köszönetem nyilvánitom. Nagymon, 1905. nov. hó 8-án. Ferenczi Endre, ev. ref. lelkész.

Hálás köszönet. Az oláhujfalui református körlelkészségben épitendő uj papilakásra eddigelé következő adományok folytak be, összesen 55 kor. 60 f. Nagymélt. br. Kemény Kálmán egyh. ker. főgondnok Maros-Vécs 10 kor. Medgyesi ref. egyh. 5 kor. Csiki József lelk. 1 kor. Dr. Hegyesi Győző kir. jbiró, Kogpándi Mihály 1—1 kor. Nagyenyedi ref. egyh. 5 kor. Holtmarosi ref. egyház, Magyarpéterlaki ref. egyház 2—2 kor. Keresztesi Gyula ref. lelk. 1 kor. Szilágyvarsolczi ref. egyház, Vajai ref. egyház, Magyarói ref. egyh. 2—2 kor. Harasztosi ref. egyház 6 kor. T. Horváth István gyüjtőivén Bürkös: Jezsenszki Sándor 20 f. Rácz János 30 f. Branstetter Ferencz, Takács András, Szöllősi Gyula, Kósa Gergely, ifj. Szöllősi Elek, ifj. Zoja Sándor, Földes Anikó, Barthes József 20—20 f. Kisgyörgy Lajos, Botos Károly, Császár István 40—40 f. Jerzsenszki Tamás 60 f. Zoja Sándor 1 kor. Mosztok Sándor, Szoboszlai Albert, Botos János 40—40 f. Motok Vilmos 50 f. Botos Ferencz 80 f, Szabó János 1 kor. Stadler Mátyás, Bernáe János, Szilágyi János, Bernád Ágnes, Szilágyi Ignácz, Jezsenszki András, Vida Ödön, Cseke Zsigmond 40 40 f. Giljén Lajos 2 kor. Horvát András, Sipos Gábor, id. Szöllősi Elek, Lőrinczi György 20—20 f. Fogarasi Ferencz, Bernad Miklós 10—10 f. Fogadják a nemesszivü adakozók kegyes adományaikért magam és egyházközségem nevében hálás köszönetemet. Azonban ezzel még czélunktól igen messze vagynnk s kérem azon nemes presbiteriumokat is, kikhez itt következő kérő szavunk még el nem jutott, de áldozni készek és képesek, hogy minket bármi adománnyal feltett czélunk kivitelében támogatni kegyeskedjenek, hogy ne „hiába törekedjünk a czél felé“ s „ne hiában vágjuk a levegő eget.“ Hitrokoni szeretettel Oláhujfalun, 1906. január 7-én. Bogdán József, ref. körlelkész.

Nyilvános nyugtázás. Gróf Bethlen Pál egyházmegyei főgondnok ur a kudai ev. ref. egyház anyagi szükségeinek némi részbeni enyhitésére 150 korona ujévi ajándékot adott. Fogadja a nemesszivü főur itt a nyilványosság terén is magam és egyházközségen forró háláját sok rendbeli kegyes jóságáért azon óhajtásunk mellett, hogy áldásos életét a kegyelem ura tegye gazdagon gyümölcsözővé, tegye mintaképpé hazánk, nemzetünk és egyházunk javára sok-sok időkig, mert a jószivü adakozó kedves az ur előtt. Kudu, 1906. jan. 10. Szathmáry Sándor, ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. Nagyságos dr. Agyagási Károly Maros-Tordavármegye tiszti főorvosától, néh. Agyagási Mihály (1823—1856-ig) somosdi ref. pap unokájától, f. évi január hó 3-án egyházam tulajdonába 100 korona (egyszáz) érkezett, melynek czéljából a csatolt alapitó levél igy szól: ezen összeg évi kamatjából, a kamat összeg erejéhez képest évenként egy vagy két darab valláserkölcsi vonatkozásu könyv szereztessék be és 1—2 olyan somosdi ref. vallásu nagykoru nőnek, illetőleg férfiának itéltessék a somosdi ref. elkész által oda, ki erkölcsös és vallásos magatartása által arra magat érdemesnek mutatta. Az alapitó-levél végén ez olvasható: „Ezen alapitvány tételére engem azon lélekemelő szép egyházi ünnepély inditott, mely 1905. évi nov. hó 12-én — a templom 100 éves jubileuma alkalmából — személyes jelenlétemben lefolyt. Kegyes alapitónak ezen a helyen is szivből fakadó hálás köszönetet mond egyháza nevében, Somosdon, 1906. jan. 9. Széll Jakab, ref. lelkész.

Szászsebesi ev. ref. egyház parochiális épületeire egyik nagybuzgóságu aa. alábbi szép összeget gyüjtött, melyért az egyház nevében hálás köszönetet mond *Benedek* Károly admisztrátor lelkész. *Kiss József egyh. gondnok gyüjtése,* Tömös: Kiss József, Kiss Józsefné 10—10 kor. Lárkovics József, Jancsó János, Kalló Ferencz 3—3 kor. Damokos Ferencz, Katona János, Gáspár Mihály, Miklós Márton, Fehér Ignácz, Karczag József, Asztalos Sándor, Ábrahám János, Vadász Miklós, Lukács János, P. Nagy Kálmánné, Gasparik János, Szabó György 2—2 kor. Vadász Miklós 2 kor. 50 f. Ráduly János, Sándor József, Takács János, Bancsi András, Ábrahám Ferencz, Bálint János, Nyárádi Mihály, Csatlós Mihály, Varga György, Szabó Albert, Nagy János, Opra Mihály, Buna János, Kelemen Géza Joó György, Török István, Fazakas András, Kozma János, Barabás György, Fazakas János, Babos Fülöp, Szabó János, Barcsai András, Makavé György, Barabás György, Fazakas Ferencz, Radics Sándor, Kocsis János, Takács István, Gergely István, Kelemen János. Liss András, Veres Domokos, Nagy Ferencz, Csiki József, Lázár András, Szász Róbert, Sarkadi Lajos, Ercse János, Zsigmond Géza, özv. Köti Antalné, Weinberger Izsó, Albu Benedek, Ehik Gyula, Szabó Sámunl, Somogyi Gusztáv, Bedő Pál, Takács János, Dádé János, Veres András, Gyurka István, Kulcsár József, Kádár János, Székely Ignácz, Molnár Ferencz, Miklós Márton, Bereczki András 1—1 kor. Ráth Kálmán, Ráth János, Kobsin Károly, Jeddy Domokos, Taag Ede, Rankász Ödön, Petu József, Csutak Ferencz 50—50 f. Összes gyűjtés 116 korona. A jóságos Isten gazdag áldása legyen gyüjtőn és adakozókon egyaránt.

HIVATALOS RÉSZ.

3382—1905. sz.

PÁLYÁZAT.

A erdélyi református egyházkerület Igazgatótanácsa pályázatot hirdet egy népszerü *konfirmácziói kis kátéra,* mely lehet egészen önálló mű, vagy a Nagy Péter-féle kis káté átdolgozása.

1. Terjedelem, beosztás, módszer tekintetében a szerző legjobb belátását követheti. Az egyházmegyei vélemények csoportositása csak lehető okulásra közöltetett az Erdélyi Protestáns Lap 1905. évi 7—9. számaiban.

2. A pályadij 1000 korona, a mely csak a biráló bizottság által kiadásra és általános használatra ajánlott és az Igazgatótanács által elfogadott mű szerzőjének adatik ki.

3. A nyertes mű a pályadij ellenében az egyházkerület tulajdonává lesz.

4. A pályázat titkos, tehát a teljesen kidolgozott munka más által leirva és a szerző nevét rejtő jeligés levélkével ellátva adandó be.

5. A pályázati határidő 1907. deczember hó 31-ike, a meddig a dolgozatok az erd. ref. egyházkerület Igazgatótanácsához beküldendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1905. szept. hó 14-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 253—1906.

PALYÁZAT

rendes tanári állásra.

Az államilag segélyezett sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium főgimnáziumánál üresedésben levő egyik rendes tanári szék a legközelebbről tartandó egyházkerületi közgyülésen választás utján fog betöltetni.

A tanszékre *a történelem és latinnyelv s irodalomból* képesitett ev. ref. vallásu pályázók folyamodhatnak.

A megválasztott rendes tanár javadalma évi 2400 K. törzsfizetés, mely az állami segélyezési szerződés értelmében fokozatosan 3200 koronáig emelkedhetik, 5 izben 200 korona szolgálati korpótlék és természetben való lakás vagy, a meddig lakás nem áll rendelkezése alatt, 500 K. szálláspénz.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat életkorukat, képesitettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt s az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgatótanácsához czimzett folyamodványukat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium előljáróságához 1906. febr. hó 15-ig nyujtsák be.

A megválasztott tanár jogos és kötelezett tagja az 1904. évi XXVII. t.-cz. értelmében létesitett nyugdijintézetnek.

A tanszék, a mennyiben arra más pályázó választat-

nék meg, mint a ki e tanszéket, mint helyettes tanár tölti be, a következő tanév elején foglalandó el.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1906. január hó 18-án.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

196—1906. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalnak és állami fizetéskiegészitést élvező lelkészi hivataloknak.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur *folyó hó 4-én 98,561—905. sz. a.* kelt leiratával az *1906. év I. felére* esedékes fizetéskiegészitési összeget utalványozván, az alább felsorolt lelkészek részére, a nevük után irt mennyiségben folyósittatott.

Felkérjük a nagytiszt. Esperes Urakat, hogy az egyházmegyéjükhöz tartozó lelkészektől a II. fokozatu bélyeggel ellátott és szabályszerüen átirt nyugtákat f. évi febr. 5-ig összegyüjtvén, kimutatás kiséretében legkésőbb február hó 10-ig felterjeszteni szíveskedjenek.

Ezuttal is megjegyezzük, hogy a fegyelmi vizsgálat hatálya alatt álló lelkészek részére az utalványozás függőben hagyatott.

Utalványozva vannak a következő összegek:

I. Hunyadi egyházmegye.

Botha Sándor 267.77, Lukács Antal 323.88, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 520.51, László Zsigmond 731.80, Mátyás János 323.49, Kiss Mózes 274.15, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrincz 417.92, Kósa Mihály 361.03. Juhász Izidor 473.04, Imre István 284.20, Kovács Sándor 393.82.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferenc 392.94, Tokos Jenő 148.72, Kovács Károly 324.42, Sebestyén Ferenc 207.92, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.73, Sáfrány Lajos 476.54, Valler József 473.04, Tokos Sándor 268.88, Kolumbán János 298.83.

III Nagyenyedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.95, Simon Antal 426.14, Vinczi Domokos 430.97, Elek Lajos 313.77, Fejér Pál 129.39, Veress Károly 12.21, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.55, ifj. Moóré Károly 494.15, Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Pásztohy Dénes 47.05, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferencz 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferenc 529.25, Tunyogi János 333.82, Kozma Imre 321.29, Barthalos Já-János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Király Gyula 356,86, Péter Antal 532.37, Nemes Elek 1905. évre 301.21, 1906. év I. felére 423.04, levonandó 480.82, Sándor János 126.45, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrincz 122.13. Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Pap István 205.13, Miklósi József 451.05, Benedek Ferenc 655.67.

IV Kalotaszegi egyházmegye.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.62, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Antal Géza 398.85, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferencz 556.64, Sebestyén Ferenc 456.04, Paulai Viktor 442.20, Agoston György 376.94, Takács József 513.46, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 288.25, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.13, Osváth Lajos 512.39, Székely Sándor 484.20, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Antal Domokos 167.35.

V Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.02, Belle Lajos 385.78, Bokor Sándor 96.42, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Daróczi Ferencz 612.46, Szabó József 483.78, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457.—, Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.22. Kovács József 565.50, Bácsi Gyula 546.35, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Magyari István 351.92, Tötös György 283.44, Mátéka József 480.71, Molnár Gyula 355.05, Diószeghy Mór 407.06, Török Ferencz 493.98, Ignácz Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.89, Sipos Károly 522.86, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.91, Tamás László 236.07, Szász Ferencz 351.10, Szilágyi János 464.43, Székely Sándor 82.84, Fejér Ferencz 600.42, Tóth Sándor 257,04, Patay Lajos 383.83, Rácz Péter 231.70, Székely Árpád 546.67, Ferenczi Endre 461.50, Nagy Lajos 414.90, Kusztós Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.36, Bod László 200.49, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Kiss Pál 477.96, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Józsa Károly 358.45, Kenderessy Lajos 139.58, Bedő Károly 189.65, Zöld Mihály 217.63, Ferenczi Gyula 380.43, Kovács Ferencz 416.10, Bartha Miklós 238.19, Kemény István 243.23, Kecskeméthy Kálmán 207.83, Barabás Lajos 586.72, Visky Pál 382.46, Veress Sándor 221.89.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferenc 368.40, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01, Gáspár János 488.70, Soós Károly 567.83, Nagy József 521.14, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.27, Csákány Miklós 489.52, Barabás Samu 387.12.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferenc 546.53, Csejdi Jenő 326.89, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, Veres Márton 248.91, Szathmáry Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.80, Fehér István 190.76, Farkas István 518.23, Jakabházy Dániel 591.46, Solymosy Miklós 460.11, Csürös Ferencz 212.72, C. Nagy Mihály 474.20, Kovács Ákos 39.87, Benedek Lajos 468.29, Fekete Gerő 309.11, Máthé Sámuel 217.90, Toró Dénes 441.29, Kovács Gábor 174.72, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 210.50, Jung Ferenc 564.77.

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.70, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.12, Dobay Lajos 710.—, Vályi Elek 678.78, Péterfi Károly 475.98, Polgári Károly 312.30, ifj. Musnai Károly 234.28, Menyhárd Elek 222.84, Musnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.62. Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János ifj. 283.74.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács István 371.31. Jánosi Béla 72.30, Papp Lajos 338.91, Böjthe Ödön 129.86, Csekme Ferenc 133.64, Székely Ferencz 406.77, Kiss Ferenc 1905. II. felére 251.15, 1906. évre 266.61, levonás 517.76, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.76. Kövendi Kálmán 152.27, Szász Márton 178.66, Sükösd Mihály 585.39, Beregszászi Albert 693.72, Pál Károly 444.25, Farkas Károly 210.71, Gergely Lajos 346.88, Dénes Gyula 402.92.

XI. Marosi egyházmegye.

Nagy Albert 544.46, Veress Károly 458.77, Kolozsváry József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.15, Soltész Sámuel 512.08, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferencz 437.41, Albert Miklós 524.82, Rákosi Lajos 583.60, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.56, Simon Imre 398.45, Szőcs Ákos 575.74, Magyari Árpád 330.55, Farkas József 362.99, Adorján János 563.42, Gönczi Sámuel 352.48, Málnási Ferencz 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Szabó Sándor 292.33, Sipos György 530.42, Benedek Dénes 123.17, Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.67, Székely Sándor 601.—, Bartos Gábor 475.14, Nemes Károly 205.87, Farkas Jenő 339.28, Derzsi Dénes 458.37, Boér Károly 1905. okt. 30-tól decz. 31-ig 9.16, 1906. I. felére 202.08, Musnai Pál 54.35, Jenei Sándor 385.41, Tóth László 452.28, Rákosi György 429.32, Ady Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570.42, Gáll Gábor 558.95, Madaras János 453.51, Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály id. 476.89, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312.05, Z. Kiss Sándor 570.04, Fazakas Sándor 625.53, Szabó Miklós 502.38, Bartha Lajos 514.28, Lakatos Áron 308.60, Gönczi Pál 438.19, Tollas József 627.43, Nagy Domokos 415.08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferencz 615.42, Farkas Károly 405.09, Nemes Árpád 509.06 levonás 225 fizetendő 284.06, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.65, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56,

Moóréh Domokos 235.95, Szakács Albert 451.07, Hegyi Sándor 380.27, Rákosi Dezső 490.54, Kádár Andor 623.44.

XIII. Nagyszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317.78, Benkő Ferencz 86.91, Bartha János 501.09, Horváth István 280.66, Kovács József 484.26, Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Gábos Sándor 380.07, Nagy József 47.57, Bogdán József 700.50, Balázs Imre 206.04, Ortel János 461.04.

XIV Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, Péter Károly 223.08, Kónya Kálmán 405.46, Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.43, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Aron 488.59, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.86, Bodor József 273.50, Menyhárt András 473 05, Jakab Albert 413.74, Fülöp Kálmán 557.75, Pál Balázs 491.08, Márton Arpád 521.77, Karácson Sándor 266.97, Mester János 501.99, Bedő Ödön 151.02, Kádár Dénes 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállay Ferenc 609.53, Csiszér Zsigmond 319.80, Hegyi Péter 12,73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Karácson István 39.47, Kertész Mózes 285.52, Demes Ferenc 471.61, Böjthe Sándor 480.86, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.59.

XV Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.62, Borsai László 560.15, Czell Ignácz 122.62, Karácson György 286.93, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.33, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.86.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.02, Havadtői Mihály 476.56, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferenc 349.23, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.81, Bálint Ferencz 578.44, Csulak Zsigmond 278 89, Kiss Lajos 432.75, Bartha Károly 512.56, Jakab József 401.26, Demes Péter 561.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.84, Bedeházi János 560.82, Antal Lajos 416.41, Tamó Gyula 481.02, Kiss Gyula 500.10, Péter Gerő 242.—, Menyi János 485.90, Czeglédi János 489.15, Bőjthe Géza 509.69, Kiss Albert 390.93, Pünkösti István 199.10, Dávid József 423.45.

XVII. Orbai egyházmegye.

Szeremlei Császár Lajos 479.03, Bartha János 394.65, Szász Mihály 197.03, Péter Károly 409.06, Mirtsche Ferenc 313.19.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.31, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignác 238.11, Bitay Béla 505.77, Zajzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.96, Ősz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 73.99, Vollonics Miklós 229.47, Kelemen Győző 173.03.

Kolozsvárt, 1906. január hó 22.

Dr. Bartók, elnök — *Maksay János,* számvevő.

Sz. 4007—1905.

KÖRLEVÉL

valamennyi tiszteletes körlelkész afiaihoz, egyházmegyei nyomtatványkezelőhöz s az érdekelt esperes afiaihoz.

Tudomásvétel és ahhoz alkalmazkodás végett értesitjük összes tiszteletes körlelkész aait, hogy a mult évi junius hóban tartott főtiszteletü egyetemes konvent 31. jkvi sz. határozatával a *körlelkészek müködéséről* táblás kimutatás s utazási napló bemutatását rendeli el.

Az e czélra szolgáló nyomtatványok az egyházmegyei nyomtatványkezelők utján Igazgatótanácsunktól szerzendők be és pedig „Körlelkészek utazási naplója“ 36. minta à 6 fillér és „Körlelkészek müködéséről táblás kimutatás“ 37. minta à 6 fillér árban.

Az adatok bevezetésére a nyomtatvány megfelelő utasitást is tartalmaz.

Kolozsvárt, 1906. január hó 22.

Dr. Bartók György, elnök. — *Kádár János,* titkár.

Sz. 109—1906.

PÁLYÁZAT

a széki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *apanagyfalui* ev. ref. egyház lelkészi állására.

Javadalom: 1. Kényelmes, szép berendezésü lakás 11 hold 12 □-öl kerttel. 2. 19 hold föld, javadalmi értéke 111 kor. 44 fillér. 3. Készpénz 485 kor. 40 fillér. 4 munka beszolgáltatások pénzértéke 12 kor. 20 fillér. 5. Stóla. Összesen 604 kor. 83 fillér a dijlevélben megállapitott javadalom, mely 595 kor. 17 fillér kongruával pótoltatik k 1600 koronára. Ezenkivül van 100 korona hitoktatási dij.

Kötelesség: a rendes lelkészi teendők ellátása.

Megjegyzés: A kimutatott javadalomból 1906. Szentgyörgynapjától 1907. Szentgyörgynapjáig az elhunyt lelkész özvegyét illeti 300 korona kegydij.

Megválasztandó lelkész állomását f. évi Szentgyörgynapjáig köteles elfoglalni.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázatok Sófalvy Károly espereshez, Retteg, Szolnok-Doboka megye f. év február hó 24-ig küldendők.

Kelt Kolozsvár, 1906. január 23.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 116—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyében kebelzett mezőpaniti III. oszt. lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, 201 □-öl kerttel. Földhaszonélvezet (16 h. 138 □-öl szántó, 3 h. 1549 □-öl rét) 168 kor. Készpénz az egyházpénztárából: 800 kor. Termény-jövedelem pénzértéke: 200 kor. 45 fill. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke: 83 kor. 34 fill. Stóla átlagos pénzértéke: (57 kor. 60 fillér) ebből beszámitás alá esik: 1 kor. 60 fillér. Meszeltetésért 36 kor. Összes jövedelem lakáson kivül 1289 kor. 39 fill. Ebből levonandó kiadás — adókra — 51 kor. 03 fill. Marad kiegészitendő 1238 kor. 36 fill., mely 361 kor. 64 fill. kongruával 1600 korona.

Kötelességek: A mezőpaniti egyházközségben az összes papiteendők elvégzése.

Pályázati határidő: 1906. febr. 20.

Minősitvénnyel s a pályázati hirdetés tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. jan.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 106—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Igazgatótanácsunk szives adományából, a mult évben szétküldöttem volt minden egyházunknak Deák Gerő „Buzgóság Lantját“, az egyházi énektanitás segédkönyvéül.

Kötelességszerüleg figyelemmel kell kisérjem, hogy egyes egyházainkban és iskoláinkban minő eredménnyel vezettetett be? Ezért, addig is, mig egyházvizsgálat alkalmával közvetlenül is meggyőződést szerezhetnék e felől, ez uton is felkérem lelkésztársaimat, sziveskedjenek jelen év február végéig tájékoztató jelentést küldeni, úgy az emlitett könyv használatba vételéről, mint általában a műének tanitásáról.

Nehány példányt szándékosan visszatartottam, hogy azokat oda adhassam, a hol leginkább igénylik és használják is. Kérem e tekintetben is a szives bejelentést.

Gernyeszeg, 1906. jan. 24.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

FELHIVÁS.

A kolozsvári egyházmegye egyházközségeit ezennel felhivom és utasitom, hogy miután egyházmegyei világi képviselőinek 3 éves mandátuma a mult 1905. év végével lejárt, az útasitás 16. §-ára tekintettel, azok uj választását a f. 1906. év márczius 15-éig tartó záros határidő alatt hajtsák végre.

Kolozsvárt, 1906. január 23-án

Herepei Gergely, esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *5-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. február 1.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Várnak reánk.

Róm. VIII. 19. Mert a teremtett állatok is nagy szorgalmatossággal várják az Isten fiainak dicsőségük megjelenését.

Pál apostol iratja levelét a rómabeli gyülekezethez. Sulyos gondolatok kelnek látó lelke mélyéből s ülnek meg a papirus tekercsen. A mennyei Atya kegyelmének óriási távlata megnyilik előtte s föltárul az a fenséges út, amelyen az Ő megváltó akarata végbe megy. De itt, az idézett soroknál, megforródik az apostol átihletett lelke s erejének lángja kicsap az egész mindenségre. Ép arról beszélt, hogy szenvedünk; szenvedjük elmulandó létünk bünös földi voltát. Szenvedünk, mert mivoltunk ehhez a világhoz van kötve, amely maga is elmulandó állapot vasvesszeje alatt jajgat s rothadandóságnak rabságában egyetemben fohászkodik, keseregvén mintegy a vajudás kinjai közt.

És ez a fájdalom azért ég oly szent hevületben, mivel *vágy* van benne, a kesergés azért oly megrázó, mert a *reménység* szólal belőle: mert minket nem a veszteség fulánkja bánt, hanem a sóvárgás ösztökéje sarkal. Szülési kin ez, melyet egy támadó új életért szenvedünk.

Kinok között eped az egész mindenség. Te érzed ezt a fájdalmat, hisz test szerint ennek a világnak vagy fájó atomja. Mint rész, az egésszel együtt te is az elmulás martaléka vagy, akár csak a természeti világ, mely avar levelek szemfedőjét boritja meghervadt arczára, ahonnét elszállt a sugár és elröppent a mosoly. Sőt a mindenség halálküzdelme tebenned válik égető érzéssé, a néma természet a te ajkaddal sikolt fel, halálitélete a *te* szíveden nyilallik át. A te zokogásodban nem csak egy megtörött emberi lélek, de az egész mindenség kiált fel szabaditásért. Sőt: ami ott csak elmulás, nálad már *bűn*.

Ez a fájdalom nem a „világ akaratja szerint van“ hanem *Istenért* történt. Istenben, az ő akaratában egység van, s az egész világot egy czélra rendezte be: hogy az ő dicsősége kitündököljék. A természeti világ az erkölcsi világrendben birja urát és czélját; az erkölcsi életnek minden problemája és minden küzdelme békét, kiengesztelődést az üdvországban nyer. Az üdvnek személye, kiben a világ czélját érte el, kiben Isten dicsősége megjelent: Jézus. Ime, az egész mindenségnek központja Ő, az Ige.

Az egész teremtett mindenség vár nagy sóhajtozások közt. Arra vár, hogy czélját elérje, hogy megvalósitsa a beléje adott czélgondolatot. Várja az istenfiak megjelenését, mert a teremtett világ nagy feladatát ezek oldják meg.

Lásd, az egész mindenségen átvonuló óriási törvény utolsó nyilvánulása az, mikor te oda borulsz a mennyei Atya kezére töredelmesen, de mondhatatlan hittel. Erre vár a világ, arra, hogy a te szived, mely por és hamu, mulandó földi test: találja meg az örökké való Istent. Ez az istenfiak megjelenése.

Istenfiak azok, kik a Lélektől születtek. Mert e pillanattól kezdve új ember vagy: az Ur akaratának hordozója. Az újjászületés nemcsak vége egy régi folyamatnak, hanem kezdete egy újnak. Most már cselekedned kell, amit vár tőled a világ; tenni, amiért sóhajtozott. Felemelkedtél egy új világba: már nem *rajtad*, de *általad* megy végbe a törvény.

Ez az istenfiak dicsősége. Lehet-e nagyobb méltóság, mint az Ur akaratát teljesiteni, lehet-e magasabb hivatal, mint végbevinni az ő parancsait. Van-e szentebb öröm, igazabb béke, mint munkatársa lenni az Urnak?

De ez nem csak dicsőség, méltóság, öröm, hanem *kötelesség* is. Nem mondhatod: Uram gyönge vagyok, bizd nálamnál nagyobbra, vagy: én félre állok, hadd végezzék el helyettem mások. Neked egy föladatod van Istentől, melyet csupán *te* oldhatsz meg. Az Ur tehozzád mérte a munkát: próbálj más ember lenni, mint ami vagy s csak ugy térhetnél ki előle.

Vár a világ. Maga a természeti világ kihasználatlan erőivel, felfedezetlen országaival. Minden, ami érzéki, földi, meg kell hogy szentelődjék, erkölcsivé kell hogy váljék — a te kezed által. Ne feledd; „Uralkodni az anyagi világ felett nem technika, hanem morál“. Vár az erkölcsi világ a maga czéljaival, küzdelmeivel, intézményeivel. Vár az anyaszentegyház, vár a haza, panaszos sóhajtás száll el szenvedő ajkaikról. S te nem hallod szavaikat, annyira kiabálod neveiket. A szivek vérző sebajkakkal sirnak teutánad, hány szenvedő sóhajt a *te* balzsamod után, mennyi könny csillog feléd némán könyörögve, hogy száritsd fel őket.

A mulandó, fájdalmas földi világ a *te* hited és a *te* szereteted karjaival öleli magához az örökkévalóságot. Ime, a te dicsőséged.

Pál átrendült lelke szelid reménységben pihen el és fény dereng a papirus tekercsen, amint iratja tovább: „A teremtett világ megszabadul rabságából az istenfiaknak dicsőséges megszabadulása napján.“

Berlin, 1906. január 26.

Ravasz László.

Kiadandó új énekeskönyvünkről.

A nagyenyedi ev. ref. egyházközség presbiteriumának bizottsága nevében jelennek meg az alábbi sorok; minthogy szükségesnek tartjuk, hogy minél több oldalról világositassék meg a kérdés és énekeskönyvünk megújitása minél inkább megfeleljen a fejlettebb művészi izlésnek is, meg a közhangulatnak is.

A bizottság beható tanácskozások után a következő dicséreteket és zsoltárokat ajánlja megtartatni az 1906-ki kiadás sorszáma szerint:

A) *Dicséretek* közül: 1, 2. 4—10, 12—16, 18, 20, 23—30, 32—36, 39—42, 45, 47, 50—53, 55, 57, 59—73, 75—80, 82—84, 89—93, 95, 96, 98, 99, 101, 102, 106—109, 114, 120, 126, 129, 146, 147, 153, 155—157, 160, 164—166. 169 (Áldást kérünk), 174, 179—182, 184—193, 210, 211, 217, 218 (Jézus, hitünk fejedelme), 220, 233, 235, 237, 238, 240, 241, 243.

B) *Zsoltárok* közül: 1, 5, 8, 16, 19, 23, 25, 30, 33, 42, 61, 65, 75, 77, 84, 86, 89, 90, 105, 138, 146.

C) A konvent által kiadott *Próbakiadásból* pedig a következőket kivánja fölvétetni a Próbakiadás sorszáma szerint:

1. *Zsoltárok* közé: 5, 31.
2. *Nagypéntekiek* közé: 101—104.
3. *Husvétiek* közé: 107, 111.
4. *Áldozócsütörtökiek* közé: 118.
5. *Pünkösdiek* közé: 124, 126.
6. *Adventiek* közé: 128, 137, 140.
7. *Karácsoniak* közé: 143, 149.
8. *Vasárnapiak* közé: 174, 179, 187, 195.
9. *Bünbánatiak* közé: 257, 268.
10. *Alkalmiak* közé: 297, 313, 314, 332.

D) Ezeken kivül textus-felvétel előtti alkalomra: „Megáll az Istennek igéje“, „Mennyben lakó én Istenem“ és a Szózat.

A bizottság kivánatosnak tartja, hogy a temetési énekek szövege *dallamaikkal* együtt közöltessék; hogy a fölösleges melizmák törültessenek s egy pár ének, mint pl. a 23., 42. és 90-ik zsoltár dallamát egy-két helyen való melizma meghagyásával a „Próbakiadás“ szerint nyomattassuk ki.

A bizottság előtt két czél lehető egyesitése lebegett irányadóul: az egyik konzervativ czél, hogy a már megszokott és általánosan megkedvelt dallamok és szövegek megmaradjanak, a másik a haladás czélja, hogy e megszokott dallamok és szövegek részben bár bizonyos, a fejlettebb izlésnek megfelelő módositáson menjenek keresztül, másfelől ujabbakkal szaporodjanak és pedig a konvent által kiadott, közösnek tervezett énekeskönyvből, hogy igy lassanként előkészittessék egy közös énekeskönyv életbeléptetésének lehetősége.

A bizottság nagyon czélszerünek tartaná épen a felsoroltak érdekében, hogyha az erdélyi ev. ref. egyházkerület egy olyan bizottságra bizná az új erdélyi énekeskönyv megszerkesztését, melynek munkájában a központban lakókon kivül a nevezetesebb vidéki központok szakértői is részt vehetnének. Nem az a kérdés, hogy ki vagy kik alkossák meg a tervezett énekeskönyvet, hanem hogy az minél inkább megfeleljen a jelen szükségletének és a jövő növekvő igényeinek.

Nagyenyed, 1906. január 22.

Dr. Farnos Dezső,
biz. tag.

Keresztyén szocziálizmus.

(Egyetemi kirándulás Stettinbe.)

(Folytatás.)

Útban vagyunk tehát Neu-Torney felé. Áthaladunk Stettin főterén, mely inkább park, mint piacz s az Allée-strassén át robog a villamos czélunk felé. A csatakos, csunya időben is meg lehet látni, hogy ez a hely, a hol járunk, nyáron nagyon szép lehet. Egy kis erdőcske az egész Neu-Torney; a fák száraz ágai mögül kikandikálnak a fehér oldalu erkélyes házak, melyeknek bizarr, ó német stilusa eszünkbe juttatja a germán mesevilág romántikáját.

Egyszer csak előttünk áll a Bethánia. Hatalmas háromemeletes épület szökken ki az erdővé sürüdött parkból, körülötte 4—5 hold területen elszórva kisebb-nagyobb épületek. A főépület orma toronnyá nőve, villogó arany keresztjével uralni látszik az egész vidéket. A lépcső fejénél egy kedves, mosolygós arczu öreg diakonisza vár: az Oberin. A lépcsőházban pálmák és délinövényekkel van körülvéve a két kis szökőkut, a melynek permetező vizében megtörik az angyalkezek tartotta mécsesek szines meleg sugara. Mintha symbolizálnák ez egész épület mivoltát, ahol könyzáporon törik meg az angyalkezek által nyujtott mennyei fény.

Két csoportra kellett oszlanunk s az egyiknek egy negyedórával előbb indulni el, hogy a látogatás könnyebben menjen. Nosza támadt nagy tusakodás, hogy melyik bocsássa előre a másikat. A lépcsőház zugott a danke schön! bitte sehr! szólamoktól s már aggódtam, hogy a németek tettlegességre vetemednek a nagy udvariasságtól. De hagyjuk őket; amig a két egyetemi professzor rájő arra, hogy a kérdés miként oldható meg a „praktische Vernunft“ nem kis dicsőségére; én elmondhatom röviden az intézet történetét.

1836-ban egy Fliedner nevezetü német óriási szervező képessége és hegyeket mozditó hite támasztotta az evangeliumi diakonissza intézményt Kaiserswerthben. A nő szervezett szolgálata a gyülekezetben, ez volt a czél, melyre törekedett s melyre való törekedtében óriási eredményeket ért el. A kaiserswerthi anyakaptár egymásután bocsátotta szárnyra a rajokat, melyek királynéjuk vezetése alatt új fészket raktak, új munkamezőt kerestek. Maga Fliedner bámulatos agitátori tehetségével mindenütt ott volt s mikor telepei behálózták már egész Németországot, egy összetartó, erősen centralisalt szövetséget alkotván, ő maga átment Franczia, majd Angolországba új feladatokat, új küzdelmeket keresni, új organumokat teremteni istenországa számára. A stettini bethania is a kaiserswerthinek volt filiája. 1866-ban Krüger Ernestin 4000 M. adott egy leánymenedékház épitésére, hogy ott a vidékről jövő szolgáló leányok otthont és oltalmat találjanak. Kegyelettel őrzik most is a büszke 3 emeletes palota mellett a kis házat, Ernestinehaust, ahol az intézmény bölcsője ringott. Alacsony fedelét már befutottn indáival a repkény. E menedékházzal egyszerre egy kisdedóvót is rendeztek be, hogy a leányok tanulják meg a gyermekápolást, amellett, hogy házi munkákban, mosásban, vasalásban, főzésben foglalatoskodnak.

Igy támadt egy Mägdebildungsschule s majd Wirthschaftspensionat (forditsa le, a ki tudja; olyan intézmények, a hol a szolgálókat, szobalányokat és pesztonkákat képezik ki), melynek vezetését egy kaiserswerthi Schwester: Linden Emma vette át.

Mennyire megörvendettem, mikor Stettinből hazatérve, megkapom az Erdélyi Protestáns Lap újévi számát, a melyben dr. Gidófalvy István, az igazi magyar protestáns szocziálista (s e szót tessék a maga valódi nemes értelmében venni) irányczikkében bátor szóval propagálja ugyanezeket az intézményeket. Én virágjában láttam a fát, melynek magvait odahaza csak most szórják az Ur magvető emberei. Magyarországon a legújabb időben a nemzetgazdasági érzék nagyon megerősödött, bár félő, hogy csak a jelszavaknál marad. Jól esik hallani az olyan embereket, akik hirdetik, hogy egy nemzet gazdagságát nem csak az *anyagi* javak bősége teszi, hanem az *erkölcsi* tőkék nagysága is. Erkölcsi tőke pedig csak a *keresztyén személyiségek belső értékéből* származik.

De e kis excursio után folytassuk a historiát.

1869-ben az intézet tulajdonképeni alapitója adott 20 Morgen nagyságu telket s emelte a már leirtam főépületet, a melynek egyik szárnyát a 400 hivőre számitott templom foglalja magában. Ugyanakkor épült a főépület mellett a szép papilak. 1873-ban megnyerte az intézmény a testületi jogokat, majd 1883-ban önálló parochiává alakult, melynek feje az első pap s a diakonisszák munkáját az Oberschwester vezeti. Ugy ők, mint a többi tisztviselők egy előljáróság által választatnak, mely az egész intézményt meglehetős autonomiával vezeti. Ez az előljáróság a Konsistorial-rat által neveztetik ki egyházi és világi férfiakból. Jelenleg egy kereskedő az elnöke; tagjai között van két General-superintendent,

2 excellenciás katona s Geheimrat annyi, hogy a budapesti neolog hitközségben sincs több.

Az új diakonissa ház első erőpróbáját a 70-es évek nagy háboruiban állta ki. Tehát már történelmi tradiciók fűződnek hozzá s elevenen él még az első hősnők emléke.

Belekerült a népköltészetbe is: egyik Schwester a tábori kórházban hivatásának áldozata lett. Békéről susogó fenyőlombok árnya borul a csöndes kis temetőre, ahová pihenni térnek, kiket az Úr szolgálattételükből hazahiv.

1882-ben egy új épületcsoporttal bővül az intézmény: az asszonyok és gyermekek kórháza, az el különitett kórház a fertőző betegek számára s a második férfi-barakk. 1891-ben 40 ezer Márkán egy gőzmosó intézetet rendeznek be, 1893-ban ugyanakkora összeg árán egy sebészeti klinikát. 1899 körül pedig épült egy „pihenő ház", az elöregedett és munkaképtelenné vált Schwesterek számára. Ugyanilyen tájt épült Heringsdorf-ban egy szép kicsi csöndes faluban a diakonisszák egyszerü nyaralója, ahol 4 heti szabadságidejük alatt kemény munkájuk fáradalmait pihenik ki.

Igy fejlődött ki az egyszerü kis Ernestinhausból az az intézmény, mely évenkint több ezer betegnek ad sebére olajat és lelkének élővizet; mely 300 diakonissza szorgos, jóságos kezével osztja áldásait a betegeknek, szükölködőknek, lelki szegényeknek; mely erőforrása a lelkipásztoroknak a gyülekezet gondozásában s hivatásuk betöltésében. Majdnem fél millió márka egy évi költségvetése s ebből szinte százezer márka önkéntes adakozásból foly be. A hivek áldozatkészsége biztos élőtőke, hogy a költségelőirányzatba teljes lelki nyugalommal veszik fel az utána eső kamatot.

De licenciát Goltz hatalmas heuréka kiáltása jelzi, hogy a csoportra szakadás kérdését megoldotta. A berliniek utánam, a greifswaldiak az Ober-kollega után! S mi, berliniek büszkén követtük vezérünket abban a tudatban, hogy a fő- és székváros praepon tenciája meg van mentve. Minket a jó öreg Oberin vezetett, ki pálczára támaszkodva bár, de mégis frissen járta a lépcsőket. Legelőször a beteg asszonyok szobáit néztük végig. Halavány arczok, melyeknek fehérsége elveszne a párnákban, ha a lázas szemek izzó fénye bele nem égetné lelkünkbe e szomoru képet. A nagy ablaküvegek előtt permetező ködfellegek gombolyogtak el s ugy éreztem egy pillanatig, mintha az egész szoba csöndesen uszna szürke vizek felett az örökkévalóság felé. Egyik-másik arczon már ott fénylett a halál angyalának csókja. Mélységes csöndben állottunk ott; a levegőt nyomottá tette sok elfojtott sohajtásunk.

Azután a férfi barakkba mentünk át. Marczona képü, torzonborz férfiak feküsznek a fehér ágyak hosszu sorában; némelyik már megvivta a hitnek harczát s lelki békessége gyermeki örömmel tölti el megkérgesedet szivét. Mások még hitetlenek; makacsul félre van dobva bibliájuk s gunynyal néznek bennünket végig, a „hit leendő egyedárusait". Az óriási terem közepén kicsi szökőkut van, melynek vize pálmalevelekre gyöngyözik s apró transparentekről fényirás csillog a beteg felé: ne félj, csak higyj; hivj segitségül engem a te nyomoruságodnak idején stb. Minden héten kétszer istenitiszteletet tartanak itt s a félhomályban elvesző, távoli betegágyakról sokszor zokogásba tör a pap után suttogott ima. Az a lángoló vallásos hit, mely itt a köveket áthatotta s a falakról sugárzik: át meg át járja a szenvedéstől megpróbált beteg ember lelkét. Mintha más világba tévedtünk volna; egy modern kórház, amely a lelki gondozás elvére van alapitva s a hol az utolsó szolgáló leány is igehirdető. Jöjjön ide a legfanatikusabb atheista és el kell ismernie, hogy e hatalmas suggestioban — mint ő nevezné — olyan áldás rejlik, minőt a „humanizmus" soha sem tud nyujtani

Ez nem egy kórház, ez egy gyülekezet, a betegek fekvő helye a Jabbók vize mellé van ágyalva, hogy ujjászületett emberekként kelhessenek fel. Minden ágyhelynek története van már s a beteg érzi egy nagy közösség áldását, mely őt is vonza a szenteknek egyességébe.

Gyorsan áthaladtunk az operáló termeken, pedig egy öreg diakonissza nagyon szerette volna nekünk megmagyarázni annak a sok villogó szerszámnak, csipesznek, kutasznak, fűrésznek, ragasznak, tapasznak mibenlétét és használati módját. Most lett volna alkalma egy szépen átgondolt szabadelőadást tartani s kétségbeesve látta, mint tolongunk kifelé, pedig jóformán még meg sem kezdette a „prinzipieller Teil"-t. Kapard meg a németet s megkapod a professzort.

Megjártuk hamarosan a melléképületeket (mosóintézet, gyógyszertár, virágház stb.) s visszatértünk a főépületbe. Végig vezettek a diakonisszák lakásán s mint megannyi kis kápolnában, ugy állottunk e tiszta, fehér, enyhe és szelid komolyságu szobákban. A falakon H. Hoffman Krisztus-képei; az ember hallani véli mélyen csendülő szavát. Az asztalon biblia, énekeskönyv s egy kis harmonium a szegletben. Semmi zárdai, semmi aszkétikus vonás; itt derült, harmonikus munkás lelkek laknak. A régimódi erdélyi papilakások „elsőszobájá"-ra emlékeztet minden, még a szekrény tetején sorba rakott befőttes üvegek is. Mintha az édes anyai kéz simitotta volna végig homlokunkat.

Csupán az elfogadó terem fényes és nagyuri, de ajándékba kapták a pompás butorzatot. Finom szőnyegek, chinai vázák, ünnepélyes, süppedő barokk butorok. A márvány kandallón Thorwaldsen gyönyörü Krisztusa. A karzatról virágcserepek csüngenek alá s eleven guirlandokkal hálózzák be a terem felső részét. Széles lépcső vezet a karzatra, amely a templomba nyilik. Oly meghitt, oly otthonias ez a templom, igazán: mely igen szerelmetesek a te hajlékaid, oh Zebaoth, Seregeknek Ura!

A német általában véve nem művészi nép, de mestere a Häuslichkeit-nak. A családiasság, az otthon meleg békéjét leheli ez a templom is. Jellemző a németek epigrapháló mániájára, hogy az orgonára hatalmas betükkel van ráfestve: Alles, was *Odem* hat, lobet den Herrn!

Csöngettek és begyültünk a nagy ebédlőbe. Várt az ozsonna, a mely aztán vacsorává nőtte ki magát. Egyszer csak szétválik a terem felső végénél a függöny s az emelvényen 8 öreg diakonissza sorakozik körbe. Fehér arczuk szelid vonásaihoz jól illett a hófehér gyolcsvélom, mely betakarja szürkülő fejüket s álluk alatt Luther-gallérban végződik. A sok részvét, az élet mély örvényeinek látása valami nemes bubánatot vont e jóságos arczokra. Mindenik föltette pápaszemét, elővette óriási kótáját s az Oberin, kezében karmesteri pálczával, megadta a hangot. Aztán csengett a meleg, érzelmes egyházi dal, a „jenseits"-nak ama megkapó költészete zsolozsmává forródott Heimweh. Úgy elnéztem ezt a képet. Egyfelől az egészségtől duzzadó diáksereg az életút elején, másfelől ezek a szelid öreg nénik, akik lelkileg annyit átéltek már. Mintha ezt a dallamot akarnák utánunk küldeni, kisérőképen számunkra, kik egy fölfelé tartó meredek pályának indulunk, foglalatául a legfőbb bölcsességnek, melyet ők haldokló emberek sohajaiból, betegek lázálmaiból, szenvedők nyögéseiből s újjászületett gyermekek boldog zokogásaiból gyüjtöttek össze. Szemükből nagy tapasztalások szent bizonyossága csillogott elő s e feketeruhás testvérek fején a fehér vélom mintha glória lett volna.

Azután elkezdett beszélni Pastor Brandt, az intézet vezető lelkésze. Saját lelkipásztori élményeiből

mondott el eseteket, hogy igazolja: az isteni kegyelem munkája kifürkészhetetlen. Beszélt a haldokló színészről, ki iszonyu lelki tusát vivott, mig egy mély, reszkető sohajban kibékült lelke visszaszállt az atyai házhoz. Zielowsky szoczialista agitátorról, az utcza fejedelméről, ki elragadó ékesszólással lázitotta a népet Isten ellen s egyszer épen a „képmutatás háza" Bethánia ellen izgatott. Fölemelt ököllel kiáltotta oda a „szent üzéreknek": „Hadd segitse őket Isten, bennünket saját ökleink fognak segiteni!" S ezt az embert egyszer szélütés éri az utczán. Mire föleszmél, a Bethánia meleg, világos kórházában van. Az a hatalmas ököl örökre bénán csüng alá, de a legyalázott diakonisszák egyike gyöngéd kézzel törli homlokáról a veritéket s ágya fejénél a kigúnyolt Üdvözitő képe néz szeliden reá. Mire felgyógyult s mint újjászületett keresztyén ember visszament társaihoz: azok kinevették s elzárkóztak előle. „Die Religion ist Privatsache", mondja a szoczialdemokraták programmja. Beszélt a kórház közelebbről elhalt főorvosáról, dr. Maske-ról, ki pácienseinek szinte lelkipásztora is volt. Felolvasott egy pár gondolatforgácsot orvosi rendelő könyvéből, melyet munkaközben jegyezgetett oda. „Feladatom, hogy az Úr gondolatát hivatásomban tükrözzem, a mennyiben az az én lelkem törékeny üveglapját éri." „Nem vagyok széltörte ág, egy közösséghez tartozom, mely Istentől megnyerte a legnagyobb kegyelmi ajándékot: dolgozhat másokért". „Betegeimet nem csak a tudomány világánál, de az Úr arczulatjának fényénél is nézem". „Az Úr a diagnozist nem jelenti ki, de kijelenti magát lelkem égő buzgóságában és izzó szeretetében."

Az intézmények magukban véve holt alkotások, elevenné csak a személyiségekben válnak. Nem hatnak mechanice, csak átnemesedett egyéniségek útján. Egyházi és szocziális életünk minden égető problemájának egy a megoldása: a lélek újjászületése. A próféták lázban várja már a világ, de a Keresztelő Jánosok a banketteken osztrigát esznek és a Jeremiások az anathóti telekkönyvekkel bajlódnak.

Én itt egy egyszerü szemlélője voltam egy intézménynek, a melyet nem csak láttam, de nagyon sok dolgot átéltem benne. Ha theoretikus kérdésekről lenne szó, pl. hogy az egyházzal ez organumok milyen viszonyban vannak, mi a jogi helyzetük az egyházszervezetben, mik a charakterisztikumai annak a viszonynak, amelyben a vallásos társadalommal szemben állanak, végül, miféle principiumok alapján támadtak életre és ez elvek milyen állást foglalnak el a keresztyén ember világnézetében: akkor a priori itéletek alapján pro vagy contra lehetne vitázni a kérdések fetett. Még bonyolultabb lenne a dolog, ha arról lenne szó: mennyiben valósithatók meg ezek a magyar Sion lábánál, mert akkor ezeket az intézményeket, mint a *német* vallásos szellem alkotását kellene nézni s mindjárt vezető szava lenne a nép psychologiának, a történelmi egyéniségnek, nem is szólva az a priori theoretikus itéletekről.

De itt egy közvetlen, személyes tapasztalásról van szó. Az Ur a maga evangeliumát nem csak a szent könyv két táblája közé iratta meg, de *azt* az evangeliumot kőbe kell épiteni, balzsammá, gyógyitószerré, kenyérré és munkává kell változtatni. Az evangélium nemcsak szó: néha a részvét könycseppje, máskor szeretet munkájának veritéke, olaj egy égő sebre, vagy a testvér vesszeje, mely jóutra térit. Az accumulatorokban felhalmozott villamos erőt szét kell vezetni, hogy fény, munka, meleg váljék belőle s áldásával áthassa az egész életet.

A lelki világban ilyen accumulatorok az evangeliumok.

De pastor Thimm csenget s mi búcsuzunk Bethániából.

Berlin, 1906. jan. 17. *Ravasz László.*

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. jan. 18.

(Vége.)

Maksay János számvevő aa. előadása:

A dési egyházmegye 1904. évi számadása jóváhagyatott. Nagyenyedi kollegiumnak a tanári lakások alatt levő földszinti részek kezelése és értékesitése tárgyában bemutatott szabályzata jóváhagyatott.

Küküllői esperes aa. beterjesztette a nagyteremi templomépitésről szóló számadást, mely szerint még 219. kor. fedezetlen. A számadás rendben találtatván, jóváhagyatik, köszönetet mondván ig. tanácsunk a kegyes adakozóknak s köztük különösen grófi Bethlen Gáborné őméltóságának, kik lehetővé tették a n.-teremi templom megépitését.

Kolozsvári egyházmegyénk számadása, némi kiigazitással jóváhagyatott. Theol. fakultásunk előljáróságának jelentéséből sajnálattal látja ig.-tanácsunk, hogy az ifjuság a konviktusi dijak fizetésében pontatlan s a hátrálékok összege több ezer koronát tesz ki, miért is szigorubb eljárás bevezetésére utasitotta az előljáróságot.

A Gecse-intézet igazgató-választmányának a kezelési szabályok módositása iránt tett előterjesztése nem volt figyelembe vehető. Tudomásul vétetett eh. ker. számvevőnek az épitkezési alap keletkezését s megszüntét ismertető jelentése, kimondatván egyuttal, hogy annak restituálása iránt 1907. évtől kezdve intézkedések tétetnek.

Ezután Váró Ferencz ig. tanácsos aa. referálta a következő ügydarabokat:

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk 1904—5. évi tápintézeti számadása, 110 kor. dijhátrálék törlésének engedélyezésével jóváhagyatott.

Zilahi kollegiumunknak a tanári lakásokra vonatkozó szabályzata, a korábban tett kifogások fentartásával, most sem volt megerősithető.

Görgényi esperes fölterjesztette a borszéki fürdőn épitendő templom s papi szanatorium tervezetét, a mi azonban felette költséges voltánál fogva csak a czél elérését nehezitené s ki tudja hány évre elodázná, mert ily nagy summa összegyüjtése sok időt vesz igénybe; miért is a beküldött tervezetet igazgatótanácsunk ez idők szerint nem helyesli, hanem javasolja, hogy egyelőre csak egy olcsóbbszerü fa imaház épitésével foglalkozzon az ehmegye, természetesen azért a nagyobbszabásu templom s paplak épitési tervének kivitelével is majd foglalkozhatunk.

Romániai egyházközségeink szervezeti szabályzata jóváhagyatott, azzal a megjegyzéssel, hogy annak alkalmazásában a román királyság törvényei s kormányának felügyeleti joga mindenben érintetlenül és tiszteletben tartassanak.

Tárgyaltatott a Marosvásárhelyt levő Teleki Sámuel-féle könyvtár kezelési ügye, úgyszintén a marosvásárhelyi és székelyudvarhelyi kollegiumok által a miniszteri megbizott látogatásáról felterjesztett jegyzőkönyvek.

Kolozsvári kollegiumunknak benlakási szabályzata, 1908. junius végéig terjedő hatálylyal, jóváhagyatott.

Nagyenyedi kollegiumunk 1906. évi költségvetése jóváhagyatott.

A vallás- és közoktatási miniszter által a módositott érettségi vizsgálati szabályzat megküldetvén, kiadatik a tanügyi bizottságnak átvizsgálás s életbeléptetése iránti javaslattétel végett.

A tanügyi előadó előadásában:

Az államositott vagy községi jellegüvé változtatott ref. népiskolák jellegének változtatását szabályozó szerződések másolatai, valamint az anyagi áldozatok adatai beszerzendők az esperesi s az igazgatótanácsi nyilvántartás számára.

A görgényi egyházmegyei tanács előterjesztésére kiadatik az egyházkerületi tanügyi bizottságnak tanulmányozásra az uj állami népiskolai tantervnek a ref. felekezeti iskolákban való alkalmazása kérdése.

A szárazajtai ref. iskola államositása iránti kérés kiegészitő adatok beterjesztéséig függőben marad.

A buni iskola államositása az egyházközség és egyházmegyei tanács ismételt ajánlására engedélyeztetett.

A magyardellői egyház papi lakás, iskola és tanitói lakás épitésére tervet és költségvetést készittetett, de az épitési költségek kellő fedezetének hiányában az épitést el kell halasztani addig, a mig összehozható lesz a fedezet.

A dévai lelkész halála után sürgősen gondoskodni kellett az ottani középiskolákban a ref. vallástanitás zavartalan folytatásáról. A sürgősen tett intézkedéseket maga az egyház sem tartja végleges és megnyugtató megoldásnak.

Felkéretett a főt. Püspök aa., hogy intézkedéseket tegyen a vallástanitásnak állandó biztositása érdekében.

Megerősitést nyert a kolozsvári kollégium előljáróságának az a határozata, melylyel Obrenovics Györgyöt a VI. osztályba magántanulónak felvette.

Egy tanuló panaszolt, hogy az enyedi kollégiumnál adósság miatt visszatartották a mult évi bizonyitványát s most nem folytathatja a tanulását. A kollégiumi igazgató eljárása szabályszerü volt a kollégiumi rendszabályok 107. §-a értelmében, de hogy jövőre ne legyenek kénytelenek a gimnáziumok igazgatói ezen legvégső orvosszert alkalmazni, a márczius 7-re összehivandó közgyülésen megteszi előterjesztését az ig.-tanács a rendszabályok 94. és 107. §§. megfelelő pótlására.

Ugyanazon közgyülés elé terjesztetik a sepsiszentgyörgyi kollégium előljáróságának az a kérése, hogy a történelem-latinnyelvi rendes tanári szék választás utján betöltessék. A pályázati hirdetés febr. 15-iki határidővel kiadatik.

Köszönettel fogadtatott Nagy Lajos kir. járásbiró úr adománya, melylyel a székelyudvarhelyi kollegium éremtárát 500 drb értékes éremmel gyarapitotta.

A nagyenyedi kollégium előljárósága által beterjesztett javaslat az iskolai tisztségek viselésének szabályozására; véleményezésre kiadatott a tanügyi bizottságnak.

A nagyenyedi kollegium előljáróságának azt a határozatát, hogy helyettes tanári szolgálati évek beszámitásánál a Széll—Wlassits-féle fizetésrendezési tervezet 17. §-a legyen irányadó, elvileg elfogadta, de a tényleges végrehajtás csak a kollegium többi állandó tanerői s állandó gazdasági alkalmazottjai fizetésrendezésével egyidejüleg lesz foganatositható.

A magyar földrajzi intézettel megejtetvén a végleges leszámolás az egyházkerületi térkép kiadási költségei tárgyában, pótlólag megrendeltetett a térképnek 100 olyan példánya, a melyen a hegyrajz hiányzik, hogy a többi adatok annál tisztábban olvashatók legyenek. Az új térképek szállitása után mérsékelt áron az ilyen példányok is áruba bocsáttatnak.

Ezzel az ülés véget ért.

m. y.

Cura pastoralis.

Socialis munkálkodásnak nevezték, de a szó legmélyebb értelmében cura pastoralis volt dr. Gidófalvy István kir. közjegyző és Pokoly József theol. tanár buzgolkodása, mely őket a nemzetiségek közé ékelt Sövényfalva maroknyi magyarságának felkeresésére inditotta.

Nem szándékszom sem alakilag, sem tartalmilag referálni ama szép estéről, melyet nekünk szereztek. Az alak elvegyült e két férfi népszeretetének közvetlenségében; a tartalmat megadja e két egymás mellé állitott eszme: cura pastoralis és socialismus.

Lesznek, a kik a legmagasztosabb papi hivatás profanisalását bosszusan látják, midőn mellé állitom a socialismus, ma már vörös posztóként szereplő eszméjét. Pedig: mig egyfelől nem hibás az eszme, hogy megvalósulásában itt-ott torz-alakká változtatta az emberi kéz; másfelől ép' oly megvalósulást követel, mint a cura pastoralis, illetve e munkásság által megvalósitandó vallás-erkölcs eszméi!

Sőt ha a contempláló ész behatolni egyekszik az eszmék, ideák, methaphisikai prototipusok képzelt világába; ott találja mindezeket testvéri együttélésben, mint az emberiség jólétének, nemes fejlődésének irányelveit.

A cura pastoralis szükebb értelemben a lelkészek, tágabb értelemben a jól és nemesen gondolkozók ama törekvését jelenti, hogy a reájok bizott, illetve szükebb avagy tágabb körükben élő embertársaik jólétét munkálják.

És a mint a jólét tartalmát a szellemi, vallás-erkölcsi oldal ki nem meriti, aképpen ezeket az anyagi jóléttől elválasztani csak az kisérti meg, aki e kettő kölcsönhatását nem ismeri.

De vajjon ki ne ismerné?

A cura pastoralis gyakorlására hivatottaknak mélyen kell érezniök ama kapocs szoritó erejét, melylyel az életkörülmények s azok változásai átszoritják, fogva tartják a hinni, remélni, erkölcsiséget megtestesiteni hivatott emberi lelket.

Igaz, hogy a cura pastoralis, a maga dogmaticus mivoltában, ama „nem e világból való ország" számára igyekszik megtartani a lelkeket, de való, hogy a lélek még az Istent dicsérő szent zsolozsma, ima, evangyélium zengése alatt is *„testben"* lakik az Ur házában.

E kettőt külön választva: megtartani a lelket s figyelembe nem venni a testet, meddő küzdelem volna. Az embert két külön egyéniséggé választani, egyiket a másik rovására boldogitani, a XX-ik században lehetetlen.

Az élet gyakorlati oldala oly állandó és szükségszerü viszonyokat tüntet fel, melyek körülfogják az ember egész lényét, boldogulásának alapját, fejlődésének lehetőségét hordozva magukban.

Világosabban szólva: az anyagi jólét, a szellemi, vallás-erkölcsi fejlődés alapvető munkájánál, nem mellőzhető!

A logika és tapasztalatok e mély, benső bizonyossága mily kötelességeket ir a cura pastoralist gyakorló elé?

Az ember szellemi és anyagi érdekeinek összeegyeztetését, e kettőnek együttes munkálását, a socialis munkálkodásnak a cura pastoralis körébe vonását.

Nem értem én a socialis törekvések alatt a socialismus egyik vagy másik kialakulását, mely specialis czélokat tüz maga elé.

Nem kivánom követni Marx Károly vagy Stammler társadalom-tudományi materialismusát, mely az emberi társadalom alapvető elemével, a gazdasági elemmel szemben az eszméknek alárendelt szerepet juttat. Sem a communismus utópisticus reménységeiben nem látom a socialis törekvések czélját, a socialismus ideájának megvalósulását.

A socialismus, mely minden téren, az emberi boldogulás szilárd alapját nyujtó positiv eredményekért küzd, nemes gondolkozást, érző szivet, lángoló lelkesedést tételez fel és nem egyebet parancsol, mint a Jézus által adott élet-törvény: „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat"!

Ez utóbbi parancsolat részletezését, paragraphusokra bontását feleslegesnek tartom azok előtt, kik ennek hirdetésére vannak hivatva, csak azt jegyzem meg, hogy e szeretet magához öleli embertársát az élet bármely viszonya között.

Ezen emberszeretet nem holmi érzelgősség, mely lehet, hogy esetenként könnyeket fakaszt, nem alamizsna, könyöradomány, hanem az ember legfontosabb culturmissiojának inditó, fentartó lelke.

Nem állit fel, nem tanit dogmákat, hanem az embertársak általános és időnként nyilvánuló legsajátosabb életszükségei felismerésében, azok irányitásában, a kielégités lehetővé tételében nyujt segédkezet.

A socialis szeretet, mint a gondviselés hatalmas eszköze, a legmagasabb életczél, a társadalom boldogulását tartva szem előtt; felveszi a kis emberek gondját, betekint azoknak létkérdést képező apró szükségleteibe és a jólét, általuk alkotott fogalmát igyekszik megtestesiteni.

Ezek voltak dr. Gidófalvy István és Pokoly József

munkálkodásának vezérlő eszméi; vajjon miben különbözznek ezektől a cura pastoralis feladatai?

Sövényfalva.

Szakács M. Albert,
ref. lelkész.

EGYHÁZI ÉLET.

Megujhodott egyház, új lelkész.

1874. november 1-én tartott egyházi gyülésben bucsuzik el a már csak néhai Farkas Károly, szilágyszentkirályi hiveitől.

A közgyülés tekintettel arra, hogy 500 frt adósság terhelte az egyházat, szintén adósság miatt per alatt állott, egyházi épületei használhatatlanná váltak, úgy határozott, hogy lelkészi állomását nem tölti be, hanem ideiglenesen társul Nagymonnal. A lelkészi fizetésnek feléből fizeti a beszolgáló lelkészt s a lévitát, a másik feléből törleszti adósságait s anyagi erősödésre forditja. 31 év telt el e határozat után.. Az egyház adósságait kifizette. Iskolahelyisége nem lévén, házas telket vásárolt, iskolát, tanitói lakást épittetett; majd melléképületekkel látta el.

1903-ban lelkészi lakot épitett, legnagyobb részben központban kezelt tőkéje felhasználásával.

1901-ben nagy utánjárással megnyeri a congruát.

Most már régi óhaját, hogy lelkészi állomását betöltse, közel hitte a megvalósuláshoz.

Kétszeri eredménytelen köröztetés után végre jelen év szeptemberében megtalálta az egyház ifju Timotheusát, tiszteletes Köpeczi Károly volt perecseni s. lelkész személyében, kit is nov. 6-án ritka szép egyetértéssel, közfelkiáltással lelkészéül meghivott. A meghivott új lelkész november 26-án köszöntött be s vette át az egyház vezetését.

Ime három évtized munkájának gyümölcse.

Hát biz ez nem valami nagy eredmény, ennyi idő alatt, mondhatják, kik a viszonyokkal nem ismerősök. De meg kell gondolni, hogy itt csak lassu tempóban lehetett haladni. Lassan siess, tovább érsz — példabeszéd szerint. Református hiveink csekély számmal, ezek is szegények. Föld nagyon kevés. A hiveink folytonosan kitéve az elhalászás veszélyének. Itt rovatallal terhelni őket, kész veszedelem lett volna (s még ma is az). Azonban fuvarozással, napszámmal örömest segitségül voltak az egyháznak. S végre ... az ige testté lett. Igen a régi ohaj teljesedésbe ment. A lelkészi állomás betöltve. A szentkirályi hivek öröme legyen sokáig tartó ... végnélküli!

Hálátlanság lenne azonban ezuttal megnem emlékezni ez egyház 2 derék munkásáról, kik alaposan kivették részüket az egyházépités nagy munkájából.

Az egyik hü munkás Tekintetes Viski Zsigmond, a szilágyszentkirályi egyház három évtizedet meghaladt főgondnoka, ki lelkesen vett részt az egyházi ügyekben, egészen a lelkészi lak felépitéséig. Ennek hivatalos átvétele alkalmával szerepelt utoljára a lelkes főgondnok. Azóta — fájdalom — nem vehetett részt tettlegesen az egyház ügyeiben, mert nehéz betegség ágyához szegezte. Hisszük, hogy lelke velünk örvendett az egyház megujhodásán.

A másik hü munkás Nagy György tanitó, nov. 26-ig lévita, ki egy negyed századon keresztül volt az adm. lelkészek jobb keze.

Éljen, erősödjék, virágozzék a szilágyszentkirályi egyház!! Legyen diszére egyházmegyénknek, egyházkerületünknek.

Legyen erős vára a magyarságnak, megvivhatatlan bástyája a protestántizmusnak!

KÜLÖNFÉLÉK.

Kun Bertalan, a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület érdemes püspöke, konventi és zsinati elnök m. hó 21-én lépett életének 90-ik esztendejébe. Ez alkalomból az ország minden részéből számosan üdvözölték. Mi is igaz tisztelettel köszöntjük s kérjük az isteni Gondviselést, hogy tartsa meg lelki-testi épségben még igen soká!

Magyarság pusztulása. *Levél Nagyszebenből* czimen s *„Biró"* aláirással a D. P. L. szomoru adatokat közöl a magyarság pusztulásáról Erdélyben, a mely ez esetben a reformátusság pusztulását is jelenti. Hogy ilyen szomoru esetek tényleg előfordulnak és nem is ritka kivételképen, sajnos, igaz. Mi is többször reá mutattunk erre, sőt Püspökünk tavalyi püspöki jelentésében is megemlekezett róla. Tény, hogy Erdély egyes helyein ma is foly az elolahosodás, daczára minden egyházi és társadalmi erőfeszitésnek, a megakadályozás iránt. Okából kijut a része ugy az egyházi gondozás hiányosságának, mint az állami nemtörődömségnek. Erdélyi egyházkerületünk Igazgatótanácsa a Püspök előterjesztése alapján feliratot is intézett a kultuszminiszteriumhoz, ismételten hathatós eszközöket ajánlva e baj megelőzésére. Eddig, fájdalom, eredmény nélkül hivta segitségül, sőt Püspökünk idevonatkozó zsinati beszédére sem indultak meg a lelkek — annál kevésbé — a segitő kezek. Visszatérünk még ez ügyre!

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület a debreczeni főiskola főgimnáziuma számára emelendő új épülethez pénzben és épitő anyagokban Debreczen városától 400,000 koronát kér. Reméljük, hogy a város meg fogja hallgatni az egyházkerület kérését annyival is inkább, mert annak idején a róm. kath. főgimn. épitésére 200,000 K-át adott.

Az új énekeskönyv ügyében a Ref. Zeneközlöny a következő kérelmet intézi a zsinati atyákhoz: „Teljes tisztelettel kérjük a zsinatot, méltóztassék utasitani a konventet 1. hogy az új énekeskönyvet a Próba-énekeskönyv felhasználásával két éven belől (1908-ig) készittesse el s adja ki. 2. Legvégső esetben, ha a Próba-énekeskönyv kiadásához elégtelen lenne, a mostani énekeskönyv a konvent által változatlanul adassék ki, ugy azonban, hogy abban a Zsoltárok után és a felálló énekek előtt „Uj énekek" czim alatt a Próba-énekeskönyvnek jónak és alkalmatosnak itélt új énekei együttesen helyt találjanak. 3. Utóbbi esetben utasittassék az egyetemes énekügyi bizottság, hogy munkálkodását ne szakitsa félbe, sőt azt ugy folytassa, hogy a jövő zsinat elé (1915.) végleges megerősités végett egy megfelelő és kifogástalan új énekeskönyvet terjeszthessen. Ez inditványt már most közleni kellene a zsinati énekügyi bizottsággal, annyi fontos dolog van benne.

A sárospataki református theologiai akadémia tanári kara, tekintettel azon nagy hátrányokra, melyeket lelkészképzésünk azáltal szenved, hogy theologusokat kénytelenek vagyunk kibocsátani lelkészi szolgálatra, legközelebb inditványt terjesztett a tiszáninneni egyházkerület elé, hogy amint az a régi rektóriáknál volt, a lelkészi szolgálatra kibocsátott theologusok, midőn az akadémiára visszajönnek, ott folytassák tanulmányaikat, ahol félbeszakitották. Érdekes inditvány, de a theologusok mai létszáma mellett a baj nemsokára magától megszünik.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ifjusága 1906. évi február hó 10-én Nagyenyeden, a theologus-segélyegylet javára, hangversenynyel egybekötött tánczestélyt rendez a következő műsorral: Mendelssohn: Török bordal, énekli az ifjusági énekkar. Váradi Antal—Kún Árpád: Petőfi a Hortobágyon. Melodráma, zongora és hegedü kisérettel előadja Kacsóh Lajos th. Felolvas Kenessey Béla th. igazgató. Hegedü quartett. Jaques—Heltai: A nagyon csinos leány, előadja Gebédi Lajos th. Borsay: Népdalegyveleg, énekli az ifj. énekkar.

„Voltak-e Jézusnak testvérei?" E kérdés felett igen érdekes és tanulságos vita indult meg a „Budapesti Hirlap" 1905. decz. 31. és 1906. jan. 6-iki számaiban. Minthogy azonban a vita a róm. kath. tudós tanárok czáfolatával oly széles mederbe terelődött, hogy annak szinteréről egy politikai napilap már nem szolgálhat, a nevezett, valamint más fővárosi s vidéki lapokban is sorompóba lépett róm. kath. theologus urak czáfolatára dr. Masznyik Endre evang. theol. akadémiai igazgató külön füzetben válaszol. Válasza, a mely a következő tartalommal: A botránykő (Előzetes tájékozás); I. Állásfoglalás; II. Támadás: III. Védelem, — e napokban már meg is jelen, megrendelhető 1 koronáért magánál a szerzőnél (Pozsony, Zrinyi-utcza 13.) Könyvkereskedői ára magasabb lesz. E füzetre a komoly tudományos vita iránt érdeklődők figyelmét előre is felhivjuk.

Egyházi értekezlet Marosvásárhelyt. A mezőségi és m.-vásárhelyi egyház-értekezleti fiók-körök egyesülése alkalmából tartott közgyülés, e hó 25-én folyt le

Marosvásárhelyt, a ref. leányiskola helyiségében. Ugy a tanusitott lelkes érdeklődés, mint a tanácskozások tárgya s azok szinvonala arra enged következtetni, hogy szép reménynyel nézhetünk az egyesült fiók-kör müködése elé. A gyülés a „Jövel Szentlélek Ur Isten“ elhangzása után Tóthfalusi József m.-vásárhelyi lelkész imájával kezdődött, mely után a két fiók-kör egyesülésére tett inditványt Vargha Ferencz cs.-szentiványi lelkész. Az egyesülésnek határozatilag történt kimondása után tisztujitás következett. Védnökökül felkérettek: gr. Toldalagi László, Deák Lajos és Csontos Olivér buzgó és áldozatkész aai. Világi elnökül Bedőházi János orsz. képviselő és gondnok, egyházi elnökül Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész választatott. Alelnökök lettek: Biró András, Tóth László, Viski Gyula lelkészek egyházi részről és Lakatos Samu tanár a világi részről. Világi titkár Paál Gusztáv tanár, egyházi titkárok: Kovács László koronkai és Boér Károly m.-kövesdi lelkész. Jegyzők: Farkas Jenő m.-felei lelkész és Jánossy Sámuel marosvásárhelyi polg. leányiskolai igazgató. Pénztárnok Nagy László. Végül 20 igazgató választmányi tag választatott meg felerészben a világi, felerészben az egyháziak sorából. A tisztujitás megtörténte után Boér Károly m.-kövesdi lelkész olvasott fel „Ujjászületés“ czimen egy igen tartalmas és mindeneket megkapó értekezést. Az ujjászületésnek, mely teljes megvalósulásában azonos az üdvözüléssel — forrása az Isten. Mikép Istentől van az első születés, ugy Istentől van az ujjászületés is. Utána Kovács László koronkai lelkész olvasott fel egy az életigazságaitól áthatott értekezést, rámutatván egyházi életünk hanyatlásának igazi okaira s rámutatván azokra a követelményekre, a melyek szemelőtt tartásával teremthetünk egészséges, egységes református közszellemet. Most nem méltathatjuk részletesebben az okos és főleg idő- és alkalomszerü felolvasást s az ahoz füzött inditványokat, de előre is felhivjuk a tigyelmet rá, mivel ugy a Boér Károly, mint Kovács L. afiai munkálatait az értekezlet, Deák Lajos, Csontos Olivér, gr. Toldalagi László, Gyulai Demeter Kálmán, Király Béla és Bedőházi János méltatásai után, egyhangulag elhatározta, hogy a „Vasárnap“ mellékletéül külön kinyomatja. A szépen sikerült közgyülés azzal a jó reménnyel oszlott szét, hogy munkáját becsülettel fogja folytatni. A legközelebbi közgyülés Mező-Bándon lesz. (Vasárnap,)

Zsinati jegyzőkönyv. Az 1904. nov. hó 10-én megnyilt második budapesti református zsinat 1905. nov. hó huszonkettedikétől decz. hó tizenharmadikáig (a harminczkettedik ülésétől az ötvenegyedikig) tartott harmadik ülésszakának jegyzőkönyve *Sass Béla* debreczeni ev. ref. theologiai akadémiai tanár és zsinati jegyző szerkesztésében, Debreczen sz. kir. városa könyvnyomdavállalatánál, 20 iven, 320 lapon, háromezer példányban megjelent s az egyházi hatóságoknak és zsinati tagoknak addig is rendelkezésökre áll, mig az illetékes püspöki hivatalok utján megkapnák. Az idevonatkozó megkeresések *Dávidházy Kálmán* könyvkötőhöz intézendők Debreczenbe (Füvészkert-utcza 9. sz.).

***Egyházkerületünk közigazgatási térképe** ügyében felkérjük lelkésztársainkat, hogy e térkép megjelenésére hivják fel a világi különböző közigazgatási hatóságok (körjegyzői, főszolgabirói, **tanfelügyelői** stb.) figyelmét. Ők is nagy hasznát vehetik.*

Szerkesztői üzenetek.

T. L. — M.-Vásárhely. Köszönöm. Az intenczió igen helyes s igy fel is használom. Az alkalomszerüségben is igazad van. Bár bevezetésül és befejezésül oda irtad volna kisérő leveled tartalmát. Igy volna jó. Hát ezt most már mi fogjuk megtenni.

P. I. — Nagykálló. Meginditottuk. A küldött összeg elég egy egész évi előfizetésnek. Szives üdvözlet.

R. L. — Berlin. Csak most indithattam. de rendes adagokban jön. Köszönöm. Levél is megy a napokban.

Mókos Gy. — Budapest. Az előfizetés — a kedvezményes árat számitva — 1906. decz. 30-ig terjed. Hiányzó számokat — mennyiben még vannak — kiadóhivatal küldi. Térkép, történeti kiadványok a lapban hirdetett árak beküldése mellett „az erd. ev. ref. egyh. ker. Mélt. Igazgató-tanácsa“-tól rendelhetők meg: Kolozsvár, Király-utcza. Szives üdvözlet.

B. J. Szászváros. Jőni fog. Irt ügyben levelet irok a jövő hét végén. Akkor jön haza, a kitől felvilágositásokat szerezhetek.

K. L. — Koronka. Igen köszönöm. Valóban ideje a köz érdekeiről is szólani. A dementi felesleges, de ha szükség, készséggel megteszem.

K. E. — S.-Szentgyörgy. Sort keritünk rá. Helyes, ezeket a dolgokat jó tisztázni.

P. K. — Toplicza. Az aktuális dolgok szoritották le, de itt van és sort keritünk reá.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 181—1906.

KÖRRENDELET

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü Esperesi hivatalának, az egyházmegyei nyomtatványok kezelőinek és az összes lelkészi hivataloknak.

Több idő óta tapasztalta Igazgatótanácsunk, hogy a központból kiszolgáltatott nyomtatványok helyett némely egyházközségek, sőt egyházmegyék szükségleteiket vagy maguk készittetik, vagy pedig egyházkerületünkkel semmi összeköttetésben nem álló papirkereskedőktől szerzik be s ez által, mig egyfelől az esetleges anyakönyvi hamisitások könnyebb felismerését nehezitik meg, másfelől egyházkerületünknek a nyomtatványokba fektetett összegek gyümölcsözetlen hevertetése által számbavehető anyagi kárt is okoznak; sőt az anyakönyvek és számadásoknak, mint közkincset képező okmányoknak, silány minőségü papiron való kiállitása által, azok hosszu időn át leendő fentartását teszik lehetetlenné.

Mindezen okoknál fogva indittatva érzi magát Igazgatótanácsunk arra, hogy *az egyházi czélokra szolgáló mindennemü nyomtatványoknak mástól, mint az erre hivatott egyházmegyei nyomtatványkezelőtől leendő beszerzését, a leghatározottabban és a zsinati törvények 301. §. 2-ik pontjára való figyelmeztetéssel eltiltsa.*

Egyuttal pedig — tekintettel a jobb minőségü papir és nyomdai munkák áremelkedésére — folyó év elejétől kezdve mindennemü anyakönyvi és családkönyvi rovatos ivek árát ivenként 10 fillérben, a számadási, leltári, költségelőirányzati és pénztári napló-iveket 8 fillérben, a kötelezvények és szerződések árát ivenként 6 fillérben, az iktatókönyvek árát ivenként szintén 6 fillérben állapitottuk meg. Másnemü nyomtatványok ára változatlan marad.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. jan. hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 200—1906.

KÖRLEVÉL

az özvegy papnék káplántartási joga és kötelezettsége tárgyában, az összes esperes urak figyelmébe.

A segédlelkészi kongrua rendszeresitése és fölhasználhatósága tekintetében kibocsátott 95722—1900. sz. miniszteri rendelet, valamint az ezzel kapcsolatos konventi határozat (Olvasható az 1901. évi áprilisi konventi jkv 188. és 189. lapjain) nem nyujtván kellő tájékoztatást a lelkészi özvegyek káplántartási joga és kötelezettsége felől, ig.-tanácsunk szükségesnek látta az e tekintetben fölmerülhető kérdésekre vonatkozólag körlevélileg megismertetni saját álláspontját.

A fennebb idézett miniszt. rendelet értelmében ugyanis kápláni kongruában részesithetők a lelkészi özvegyek által tartandó segédlelkészek is, minélfogva erdélyi egyházkerületünk gyakorlatában tényleg több olyan eset fordult elé, hogy a papi özvegyek, illetve özvegyek mellett szolgáló segédlelkészek tényleg élvezték a segédlelkészi kongruát a kegyév egész tartama alatt.

A gyakorlatban előfordult esetek azonban mindannyian szerződésszerü megállapodások alapján létesültek és igy ezekből nem vonhatunk le biztos feleletet arra a kérdésre, hogy:

1. a hagyatéki idő alatt köteles-e az özvegy megtartani a segédpapot, avagy csak jogositva van-e ezt tenni?

2. hogy a kegyév egész tartama alatt alkalmazható-e segédpap, s ha igen: köteles-e annak javadalmához az özvegy hozzájárulni, vagy nem?

Utasitásunk 201. §-a értelmében a pap halálától a legközelebb Szentgyörgy, illetve Szentmihály napig terjedő időre eső javadalom hagyatékot képez, melynek terhére,

gyakorlat szerint, kötelezhető az özvegy a lelkészi teendők ellátására.

Ez alapon tehát a hagyatéki idő alatt az özvegy kérelmére fentartható a segédlelkészi állás egészben azokkal a szerződésszerü feltételekkel, melyek a néhai pap életében fönnállottak, az özvegyre hárulván az elhalt lelkész elvállalt kötelezettségeinek terhe.

Szentgyörgynaptól Szentmihálynapig az egész papi fizetés az özvegyé, mint kegyjárandóság, mely az Utasitás 180. §-ának g) pontja értelmében meg nem terhelhető semmivel és igy a segédlelkész javadalmával sem. Erre az időre tehát csak abban az esetben engedélyezhető a káplántartás, ha azt az egyházközség kéri és a káplán javadalmazásáról maga az egyház gondoskodik.

Végül a kegyév első felének lejárta után azért nem alkalmazható segédlelkész, mert Utasitásunk 181. §-a értelmében ekkor már a rendes papi állás töltendő be, a rendes pap részére pedig, egy egész évre, megnyerhető a kápláni kongrua azon a czimen, hogy az özvegyi kegyév miatt az illető rendes pap csak félfizetést élvez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1906. január hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 417—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Tudomásvétel és ahhoz alkalmazkodás végett ezennel közöljük a m. kir. vallás- és közoktatásügyl miniszter ur 2065—1906. számu körlevelét, amint következik:

„A *lelkészi* állomásokon előforduló *személyváltozásokról* szóló felterjesztések tárgyalása alkalmával, utóbbi időben sürün tapasztalom, hogy a lelkészi pályán ujonnan alkalmazottak lelkészi képesitésének az 1898. évi XIV. t.-cz. szempontjából való igazolásánál az A. betüs minősitési táblázat az egyházi főhatóságok által egyáltalában nem állittatik ki s a személyi viszonyok igazolására szolgáló okmányok is igen gyakran csak hiányosan terjesztetnek fel. Hogy ezen, közigazgatási szempontból fontos s igy itt nélkülözhetlen okmányok pótlólagos beszerzésével járó közbevetett intézkedések lehetőleg elkerültessenek, van szerencsém méltóságodat felkérni, méltóztassék saját hatáskörében megfelelő módon intézkedni, hogy jövőben, valahányszor a lelkészi pályán ujonnan alkalmazott egyénről lesz szó, a rendes lelkészi alkalmazásról szóló választási jegyzőkönyv, továbbá a rendes lelkészi állás tényleges elfoglalásának napját igazoló esperesi bizonylat csatolása mellett, minden egyes alkalommal az 1898. évi XIV. t.-cz. végrehajtása tárgyában 4433—98. eln. sz. a. kibocsátott utasitás 16. §-ában előirt és a 9. §. szerint kiállitott és felszerelt A. betüvel jelzett rovatos iv is felterjesztessék."

Egyuttal megjegyezzük, hogy ilyen minősitési táblázati nyomtatványok irodánkban raktáron vannak, tehát innen beszerezhetők.

Kolozsvárt, 1906. január 26-án

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 388—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi Hivatalnak, a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságainak és az egyházközségek presbiteriumainak *az egyházi és iskolai czélokra eszközölt, vagy jövőben eszközlendő gyüjtések szabályozása és azok eredményének elszámolása tárgyában.*

Több alkalommal tapasztalta ig.-tanácsunk, hogy egyes egyházközségek és kollégiumok részben épitkezési, részben más egyházi czélokra, közigazgatási engedélylyel, vagy ennek hiányában s legtöbbször ig.-tanácsi engedély nélkül gyüjtőivek és kiküldöttek utján könyöradományokat gyüjtöttek és gyüjtenek a nélkül, hogy a gyüjtés eredményéről a felsőbb egyházi hatóságokhoz s különösen ig.-tanácsunkhoz a szabályszerü elszámolás előterjesztetnék. Ezen eljárás a mig egyfelől a gyüjtéssel megbizott személyek ellen felmerülhető gyanusitásokra adhat alkalmat, másfelől pedig a rend érdekéből szükséges egyházhatósági ellenőrzést teszi lehetetlenné, sőt magát a gyüjtés eredményét is befolyásolhatja, amennyiben az adakozó közönség nem lehetvén teljes megnyugvással az iránt, hogy adományai valóban a kitüzött czélra használtatnak fel, tartozkodó állást foglal el a gyüjtőkkel szemben.

Az előre bocsátott okokból szükségesnek találta ig.-tanácsunk, hogy a gyüjtések ügyét a következőleg szabályozza:

1. Mielőtt valamelyik, hatóságunk alá tartozó testület akár gyüjtőivek utján, akár pedig más módon könyöradományok gyüjtését venné foganatba, vagy annak engedélyezéséért a közigazgatási főhatósághoz folyamodnék, köteles a fenforgó okok és körülmények részletes felfejtése mellett, ahhoz ig.-tanácsunk előleges hozzájárulását közvetlen elüljárósága utján kikérni s az engedély megnyerése után a gyüjtők nevét a gyüjtőivek, vagy gyüjtőkönyvek darab számát haladéktalanul szintén bejelenteni.

2. A gyüjtőkönyvek lapszámokkal ellátva, s ellenőrző zsinórral átfüzendők s a közvetlen fölöttes hatóság által jó minőségü pecsétviasz használatával, hivatalos pecséttel a könyv első lapján lezárandók és az ig.-tanácsi engedély keltének és számának idézése mellett ugyanazon hatóság által ajánlattal ellátandók.

3. A gyüjtési engedély határidejének lejárta után legkésőbb 8 nap alatt a gyüjtés eredménye számbaveendő, a gyüjtőkönyvekre az eredmény reávezetendő és a gyüjtési engedélyt nyert testület Elüljárósága által hivatalos záradékkal ellátandó s az elszámolás megejtendő.

4. Az elszámoláshoz a gyüjtőivek, illetve gyüjtőkönyvek csatoltatván, azok az eredményt magábanfoglaló határozattal együtt *legkésőbb 30 napon belül* a közvetlen fölöttes hatóság utján ig.-tanácsunkhoz felterjesztendők.

5. *Ezen körlevelünknek hatálya az elszámolás eredményének bejelentése tekintetében kitüzött határidőre nézve mindazon gyüjtésekre kiterjed, melyek visszamenőleg 1902. év január 1-én innen már befejeztettek vagy jelenben is folyamatban vannak.* Jelen határozat végrehajtásáért elsősorban a nagytiszteletü Esperes Urakat és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságait tesszük felelőssé.

Kelt Kolozsvár, 1906. január 25.

Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 149—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegye területén fekvő *szamosujvári* kir. orsz. fegyintézeti ev. ref. papi állásra ujabb pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Évi 2000 (kétezer) korona kezdő és magasabb fizetési osztályba való előléptetés esetén évi 3200 (háromezerkétszáz) koronáig emelkedhető fizetés a magyar állam pénztárából. 2. Természetben való lakás, esetleg 420 kor. évi lakáspénz élvezete.

Pályázati határidő 1906. február 20.

Kellően felszerelt s a nagymélt. igazságügyi Miniszter urhoz intézett kérvénnyel ellátott folyamodványok határidőn belül, az ev. ref. püspöki hivatalhoz (Kolozsvár) küldendők be.

Kolozsvárt, 1906. január hó 31.

Dr. Bartók, püspök.

180—1906. sz.

ÉRTESITÉS és FELHIVÁS

a dési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz.

A számvevői állás lemondás következtében megüresedvén, egyházmegyei tanácsunk ezen állásra tiszt. Szakács Ferencz désaknai lelkész afiát helyettesként alkalmazta, mig választás utján betölthető lesz.

Midőn erről t. lelkész és gondnok afiait értesitem, egyidejüleg felhivom, hogy az 1905. évi leltárakat, számadásokat és az 1906. évi költségelőirányzatokat felülvizsgálás végett h. számvevő afiához haladéktalanul terjesszék be.

Mennyiben h. számvevő afia az orsz. közalap pénzek kezelője és az 1906. évi orsz. közalap bevallási iveket, e hó végéig beterjeszteni el ne mulasszák.

A dési ev. ref. egyházm. esperesi hivatalától.

S.-M.-Berkeszen, 1906. jan. 26.

Pap István, esperes.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *6-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. február 8.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

HIVATALOS RÉSZ.

325—1906. sz.

Meghivó.

Az erdélyi reform. egyházkerület Igazgatótanácsa, folyó évi január hó 18-án tartott ülésében, jelen szám alatt megállapitotta, hogy az április hó 24-ére összehivott egyetemes konventi üléseket megelőzőleg egyházkerületi közgyülés tartásának szüksége forog fenn.

Ennélfogva van szerencsém *az erdélyi református egyházkerület rendkivüli közgyülését, 1906. évi márczius hó 7-én délelőtt 10 órára,* Kolozsvárt a reform. theol. fakultás disztermébe — ezennel összehivni.

Igazgatótanácsunk kijelölése szerint e rendkivüli közgyülés tárgysorozata a következő:

A) Alakulás.

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó.
3. Segédjegyzők kinevezése.
4. Névsor fölolvasása.
5. Képviselők igazolása.
6. Egyházmegyei főjegyző felesketése.

B) Napirend.

1. Országos közalapi segélykérvények véleményezése.
2. Előterjesztés a sepsiszentgyörgyi főgimnázium történelem-latinnyelvi tanári székének betöltése tárgyában.
3. Előterjesztés a magyarországi református egyház központi helyisége (Calvineum) tárgyában.
4. Javaslat az egyetemes zsinat 556. jkvi számu határozatának végrehajtási módozatai felől. *(Az idézett határozat igy szól:* „Az erdélyi egyházkerületnek az egyházi törvényeinktől eltérő joga és alkotmányos szervezete, egyházi törvényeink hivatalos kiadásában — annak idejében — *függelékül* fognak közzététetni.“)
5. Javaslat a kollegiumi rendszabályok 64. és 107. §§-ainak pótlása tárgyában.
6. Előterjesztés a lelkészi özvegy-árvai kegyeleti idő szabályozása tárgyában.
7. Javaslat a központi kezelés alatt álló egyházi tőkék kiadási föltételeinek megállapitására nézve.
8. Előterjesztés az egyházkerületi ingatlan vagyon elidegenitési szabályainak megállapitására nézve.
9. Jelentés b. e. Malomvizi *Kendeffy Gyula,* nagy alapitónk hagyományai felől.
10. Javaslat az 1905. évi rendes közgyülés 58. jkvi számu határozatának módositása és értelmezése tárgyában.
11. Javaslat az 1905. évi rendes közgyülés 33. jkvi számu határozatának kiegészitése iránt.

Kolozsvárt, 1906. január hó 18-án.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

A mi „függelékünk“.*

Ismeretes, hogy a zsinat elrendelte, miszerint „a meghozandó egyházi törvények hivatalos kiadásában függelékül tétessék közzé az erdélyi egyházkerületnek egyházi törvényeinktől eltérő joga és alkotmányos szervezete, a mely az egyházi törvény 8. §. szerint érintetlenül marad.“

E §-al kapcsolatos beszédeket is olvasva, nyilvánvaló a vád kerületünk ellen, mely mintha nem akarna teljességgel az egyetemes egyház intenciójának megfelelni. Mintha maga a zsinat is elégnek tartana egy negyed századig való várakozást, mely alatt felhasználhattuk volna a nyert szabadságot, előzékenységet, hogy a multban lerakott alapokon is, közeledjünk a minél teljesebb unió megvalósitása felé. Be kell ismernünk, hogy közel 25 év alatt e tekintetben keveset tettünk. Egyes osztályok érthetetlen önzése minden kisérletet megakadályozott. Mos azonban úgy tetszik a 12-ik óra felé járunk. Igazgató

* Kiadtuk e czikket s kiadunk minden idevonatkozó komoly dolgozatot, ha talán lapunk álláspontjával nem egyezik is meg egészen; mert nem vagyunk pártorgánum, mely egy másikkal állana szemben. Egyedül vagyunk a kerületben, nagyobb részben közpénzen fentartva s igy természetes, hogy az eltérő véleményekkel szemben kizárólagosak sem jobbra, sem balra nem lehetünk. Szerk.

tanácsunk e tekintetben bizottságot küldött ki. Jövő hó elején meglesz e tárgyban a közgyülés is. Egyetemes egyházunk iránti tekintet, kerületünk, egyházaink jól felfogott érdekéből kell foglalkoznunk minél többen a függelékbe beveendő jogokkal és szervezettel. Több szem többet lát. Egy kialakult közvélemény könnyebben megbirkozhatik az esetleges és valószinü akadályokkal. Meg a bizottság s igazgatótanács is nehéz munkájában, a véleményekből támpontokat szerezhet.

Én kerületi alkotmányunkat jó részben megérettnek találom arra, hogy lomtárba helyezzük. A Kolozsvári Sándor által rajzolt régi érdemet és dicsőséget én is elismerem. Volt idő, mikor ez a rendszer valóban erősségünk volt. De ma már, ki nyilt szemmel és gyakorlati érzékkel nézi az életet, annak be kell ismernie, hogy alkotmányunkban van egyik oka gyengeségünknek. Mert kétségtelen, hogy a külső keretek mindig nagy befolyással vannak a belső lelki életre is. A demokrata kivánalmak, társadalmunkban, rohamosan lépnek előtérbe. Egyházunk nagy érdekét koczkáztatjuk, ha itt e régi szabadság klasszikus földjén, ezek elől elzárkozunk. Zsinatunk e tekintetben jelentős lépéseket tett előre. Lépjünk mi is nyomába a szent ügy iránti őszinte lelkesedéssel. Örömmel látom, hogy zsinati képviselőink többsége, élén szeretett, sokat támadott püspökünkkel, teljesen tisztában vannak a helyzettel. Csak legyen bátorságuk is, a tapintattal előkészitett elveikért sikra szállani és küzdeni. Szeretem hinni, hogy a demokratikus irányzat kerületünkben is győzni fog. Hiszen a világi elem, mikor megértette, hogy egyházunk igazi érdekéről van szó, mindig támogatott és a jó ügyet győzelemre segitette.

A mi speciálitásaink jóformán már csak az egyházalkotmányi részre vonatkozhatnak. Én az egyházközség régi szervezetét, a zsinat új határozataival kiegészitve, megtartanám. A presbiterium összealkotása tekintetében azonban a zsinat álláspontját fogadom el, azon hozzáadással, hogy az egyházközség kebelében levő ref. felsőbb iskolák tanárai közül is választandó egy presbiter, tekintet nélkül arra, ki tartja fenn. Főiskoláink igy is többet nyernének, mint a többi kerületek legtöbb intézete. Szerzett jogokról pedig, mikor egy magasabb érdekről van szó, a zsinati tárgyalások után, tán felesleges beszélni, mert közjogi téren ilyenek nincsenek.

Az egyházmegyénél kimondanám, a jelenlegi összealkotás érintetlen marad, de tisztujitás és halálozás, lemondás esetén a zsinati törvény alkalmazandó azon hozzáadással, hogy a kerületen levő ref. főiskolákból — tekintet nélkül a fentartóra — egy-egy tanárt választanak e presbiteriumok a közgyülésbe. Megtartanám ezután is az egyházmegyei tanácsot új emberekkel a régi főbb keretben, mert bebizonyosodott, hogy a jó rend és pontos adminisztrátio érdekéből kivánatos fentartása. Az egyházkerületi képviselők választását is meghagynám a presbiteriumok kezében, de nem a csoportonkénti szavazással, hanem azt tartanám helyesebbnek, ha a képviselőkre az összes presbiteriumok szavaznának. Ezen mostani rendszer inkább a barátság, mint az egyházi közérdek szolgálatában áll.

Hasonló módon járnék el a kerületi szervezetnél is. Ugy azonban, hogy ezen idő szerint a kollegiumok képviselőit négy gondnok és négy legidősebb tanárban állapitanám meg. A tanárválasztást az iskolák igazgatótanácsa 3-as jelölése alapján, időnként kisorsolt 24 közgyülési tagra biznám. Kik a megbizás után zárt terembe visszavonulva, a püspök elnöklete alatt titkos szavazással végeznék feladatukat. Megtartanám az igazgatótanácsot is azon indokból, melyet az egyházmegyei tanácsnál felhoztam, természetesen csak mint olyan tárgyat, mely adminisztrál és végrehajtó közeg. Volt alkalmam a többi kerületek kebeléből olyan nyilatkozatokat hallani, hogy a jó és pontos rendtartás érdekében még ott is kivánatosnak tartanák. Természetesen a kerületi tanácsbirák lennének akkor az igazgatótanácsosok.

Meg vagyok győződve, e rendszer megvalósitása nagyot lenditene egyházi életünkön. Püspök, gondnokok, esperesek, főbb kerületi és egyházmegyei hivatalnokok választása a nép bevonásával történvén, nem kellene sokszor fájdalmasan tapasztalni, hogy azok megválasztása semmi emléket nem kelt bennük; mint rájok nézve idegen dolgot tekintik, s legtöbbször püspökük nevét sem tudják, a főgondnokokat kérdezheted még iskolázott emberektől is. A mennyiben a papság befolyása megnyilatkoznék, — még az ellenség is el kell ismerje, — hogy ez nem szolgálhat az egyház kárára. A tanár és tanitók közül azok jutnának be e különböző testületekbe, kik nem egyoldalu irányt szolgálnának, hanem az egyház magasabb érdekét össze tudnák egyeztetni az iskolák nemes czéljával; világi embereink inkább kötelezve éreznék magukat, hogy az egyház fáját, ha arról gyümölcsöt akarnak szedni, a gyökeren öntözzék, ápolják, mert máskép üres beszéd marad, hogy anyaszentegyházunk erőssége az egyházközségekben van. Ma az emberek önként nem igen hajlanak a nemes munkára és cselekedetre. De ha a rendszer ráutalja, könnyebben megy. Én nem tudom, a mi kerületünk a jogok osztogatásában úgyszólva nem ismert határt, mégis alig tapasztalunk valami érdeklődést egyházunk iránt. A többi kerületekben a jogok meglehetősen megvannak szoritva. Ott mégis ugy látszik több a buzgóság, igazabb az érdeklődés. A baj egyik oka kétségtelenül a rendszerben van. Mert minden baj okát a papok buzgóság hiányában keresni tán tulzás lenne. Hisz mi is elkövetünk minden lehetőt, mint királyhágóntuli társaink, de mi okai nem vagyunk, ha lépten-nyomon szélmalom harczot kell folytatni, a rendszer miatt is.

Tegyük meg azért, a mai kor követelése szerint a szükséges lépéseket, akkor Isten és emberek előtt megfeleltünk felelősségteljes hivatásunknak.

Közgyülési tag.

Óvakodjunk a biblia árusoktól!

Szokatlan czim, különös felhivás. Protestáns ember ajkáról hangozva: indokolást vár.

Tudakozzátok az irásokat, mert örökéletnek beszéde van abban megirva, hangzik a biblia tanitása.

Mindeneket megvizsgáljatok és ami jó, azt kövessétek, hirdetjük az apostollal templomainkban.

És ha drága e könyv, akkor tisztelettel kell viseltetnünk azon vándor apostolokkal szemben is, kik nyárnak forróságát, télnek zord hidegét egyformán szenvedve, szétjárnak mindenfelé s csendes beszélgetéssel, szelid türelemmel vesznek rá sokakat, néha keményebbjeiből is, a szent könyv megvásárlására. Megérdemlik hát méltán a szeretetet a mi részünkről, s mint segitőtársainkat üdvözölhetjük őket nem valami könnyü munkálkodásukban. Megérdemlik a támogatást, mert bizony sok helyen szuró tekintet fogadja a belépő bibliaárust, néhol meg éppen nem valami barátságos módon ajtót is mutatnak, mert nekik van már bibliájuk (ha 32 levelü is az!) no meg a templomban is van egy, minek többet egy faluba; kell a pénz egyébre is, kenyérre és kepére".

Ilyen szeretetteljes fogadtatásban nem egyszer van részük szegény bibliaárusoknak és én mégis azt mondom: *óvakodjunk tőlük!*

Miért?

Negyvennyolcz éve már, hogy hazánkba bizonyos Meyer nevü „testvér" jóvoltából bekerült a *baptismus*.

Kisajátitotta hitelveinket s hogy némi különbség mégis csak legyen, oda ültette fölébe a gyermek-keresztség elvetését, melyet a biblia nyiltan nem rendel, de nem is tilt.

Százados tévelygés ugyan, de nálunk fiatal hajtás.

Köztünk is élősködni kezdett fagyöngy módjára.

Bujkált a sötétben, orozkodott nyájaink körül.

Kibocsátotta csápjait a nagy magyar alföldre, Királyhágón át Erdélybe, Kolozsvárra, Udvarhelymegyén át egész a Hargitáig.

A „receptio“ törvénye őket is felbátoritotta arra, hogy elismertetést követeljenek maguknak.

Azóta kormányok mentek és jöttek, de egyiknek sem volt esze ágában is ilyen dologba belemenni.

Ám a viszonyok változtak s ma a baptizmus elismert felekezet lett.

„Romboló sociálisták“ mellett elismertettek az „imádkozó sociálisták“ is.

Vigyáznunk kell tehát egyházunkra, mert most már fölkaptak a „próféták“ s nyiltan hirdetik baptista voltukat, szabad conventiculumokat tartanak és a halottas házakba is befurakodnak.

Védekeznünk kell, ugyan nem testi, de lelki fegyverekkel, nem haraggal, de szeretettel és békességes türéssel.

A biblia árusoktól pedig, kik mintegy „ex offo“ hirdetői és terjesztői a bapatizmusnak, lehetőleg izolálni kell népünket, a mit oly erővel megtesznek a katholikus lelkészek, távol is tartva maguktól eredményesen minden szektáskodási törekvést és mozgalmat.

Nem azt mondom, hogy a gyermeket kiöntsük a fürdővizzel, a bibliát is elzárjuk hiveinktől; de keressünk erre más módot, például az egyház maga gondoskodjék saját, megbizható emberei utján, a bibliatársulattól bizományképpen átvett szent könyvek terjesztése és árusitásáról.

Mert hogyan is állunk a mai, rendszerint idegen születésü és nyelvü, a mi érzés- és gondolat-világunktól távol álló biblia árusokkal?

A kegyeskedés leple alatt megjelennek az egyházközségekben. Ismeretséget kötnek, s kiszemelnek maguknak egy megfelelő „medium“-ot, melynek segitségével, avagy ha passiv közbenállásával is, rövidebb, vagy hosszabb idő mulva hozzáfognak a proselyta fogdosáshoz, vagy a mint ők mondják, „a Kedves Jézus táborába való térités“ munkájához.

Igy vetették meg lábukat a kálvinista Rómától elkezdve Háromszékmegye Baczon községéig, sőt ily módon tolakodtak be legujabban a kézdi egyházmegyébe is.

Az 1904. márcz. 6-án rendezett biblia-ünnepély hatása alatt nagy szeretettel fogadtam valami *Fricska* nevű tót bibliaárust, ki mult év deczemberéig gondosan elrejtve őrizte baptista érzelmeit; ekkor aztán nyilt merészséggel lépett föl, előzőleg nagyszámu baptista kalendáriumot hordozva szét, részint feleárban, a hol pedig pénzt nem adtak, ingyen és bérmentve.

A rokonszenves fogadtatás, a roppant nagy kelendőség, mit maga is csodálkozva emlegetett — gyakran idehozta — s ime most valóra akarja váltani a közmondást: ereszd be a tótot házadba és kiver onnan, természetesen, ha tud.

A védelmi intézkedéseket azonnal meg kellett tennem, ami nem egyébben áll, mint a már régebb idő óta amugy is gyakorolt *gyermekistentisztelet*, legfőképpen a *cura-pastoralis*, *vallásos iratok*, Koszoru stb. füzetek terjesztése és osztásának még buzgóbb folytatásában, továbbá a már régebben tervelt *vallásos estélyek* életbeléptetésében, magától értve, hogy korántsem a baptistákat hoztuk föl minderre indokul, sőt még csak nyilvános említést sem tettünk mindezideig ő róluk.

Általában a védekezés bizonyos tekintetben kényes dolog, mert csak némi idegességet is vegyenek észre a lelkész részéről, különösen faluhelyeken, hol a kepézés még fönnáll, azonnal bizonyos kárörvendezéssel összesugnak, ha nem sokan is, de nehányan: *„a pap megijedt, félti a kepéjét“*.

Kiváló tapintat, még nagyobb nyugodtság és megfontolás kivántatik ennek elkerülésére.

A védelmi intézkedések lokalizálták nálunk a tüzet s Isten segitségével teljesen kitépjük a felülről közénk plántált gazt.

Egyházunk őrállóit pedig legyen szabad szeretettel figyelmeztetni: a biblia árusokra vigyázzanak, nehogy a baptismus egyházközségeikbe becsempésztessék.

Félő ugyanis, hogy e szekta veszélyt rejthet méhében egyházunkra nézve.

A „nem kell kepe“ nagyon kedves jelszó az emberi füleknek; a téritők pedig ezt ugyancsak hangoztatják, nem emlegetve természetesen azt, hogy a biblia-társulattól szép összeg havi fizetést huznak. (Fönnebb emlitett Fricska pl. havi 160 koronát kap.)

A mi pedig a gyermek-keresztség mellőzését illeti, erre is ha sok nem, de nehány ember rávehető, a példa aztán terjed tovább. Hisz ma is fordulnak elő szórványosan esetek, hogy némely szülők nem igen akarnak ebbeli keresztyén kötelességüknek eleget tenni; hát még mikor egyfelől látják, hogy a házasságra lépésnél is mellőzhetik az egyházat; másfelől pedig hallják a baptista tanitást: a házasságtól származott gyermekeket sem kell megkeresztelni, vajjon e két dolog nem fog-e gondolkozóba ejteni sok, még hü és buzgó egyháztagot is, a könnyelmüeket pedig nem fogja-e majd egyenesen foglyul vinni!?

A vészfelhő borong, gyülekezik, de a villámháritó kezünkben van.

Védekezzünk, de ne a szószék magaslatáról, hanem a szemtől-szembe való keresztyéni beszélgetés közelségéből.

Ugy látom: a sokszor elfeledett, sokat emlegetett *biblia* nyujthat szikla-fundamentumot e védelemnél is.

Ugy látom: erre áhitoznak és szomjaznak az igazi keresztyén lelkek.

Be kell hoznunk a vasárnap délutáni biblia-*olvasást.*

Vissza kell térni teljes egészében ismét a régi biblia-alapra és használatra.

Theologusaink is igy készüljenek jövő harczaikra.

A kiknek vállaikra jelenleg nehezül a küzdelem terhe, azok gyakorolják keresztyéni türelemmel, önmegtagadással a cura pastoralist, mindenekfölött pedig vigyázzanak egyéni *magánéletükre*, ajkaik esetleges illetlen elszóllásaira, mert a baptista próféták kiválóan figyelmesek minden efféle iránt; a mire még elkerülhetlen szükséges a közfigyelem ráirányitása, az nem egyéb, mint az *énekeskönyv* ügyének lehetőleg leggyorsabb lebonyolitása, mivel a baptisták egyik erős s mondhatnám leghatalmasabb fegyvere a *biblia* mellett az áhitatot keltő, mély érzésü *ének*.

A czikkelyem élére irt czimet ismételem: *óvakodjunk a biblia árusoktól*. Ám ne ugy, mint a katholikus lelkészek, hogy egyuttal a biblia világosságától is elzárják hiveiket.

Óvjuk egyházunk tagjait a baptismustól, de ne az igazi lelki megtéréstől. Mutassuk meg nekik, hogy megtérni nálunk is lehet, lelkiszükségeiket kielégiteni mi is képesek vagyunk.

E végből pedig ragadjuk föl ismét a diadalmas, ősi fegyvert: *a szent bibliát,* hadd ujhodjanak meg petyhüdt tagjaink, hadd jőjjön el számunkra minél hamarabb „az uj ég és az uj föld“.

Megyaszai Mihály.

Keresztyén szocziálizmus.

(Akadémikusok kirándulása Stettinbe.)

(Folytatás.)

Öreg estve volt már, mikor utnak indultunk a *Seemannsheim,* a tengerész-otthon felé. Valami sürü, átható eső szitálta tele az egész várost, az ódon lámpák körül, a melyekbe ugyancsak takarékosan bocsátották a gázt, fénylő ködtömeggé sürüdött a temérdek permeteg s gyéren szürődött át rajta a világosság, pedig a hepehupás, istenesen kikövezett utczákra ugyancsak ráfért volna. Mikor kiérkeztünk az Odera partjára, egy lélek sem járt a széles quai-n, csupán a studensek csapatának sötét körvonala kigyózott végig a vaskorlát hosszában, mig lenn zugolódva hömpölygött az Odera árja, a zajló jégtáblákat neki-neki vágva a hid vassarkanytyujának. Nem sokára egy ódon két emeletes ház előtt állottunk meg, a köd, a hajó- és gyárkémények füstje egészen feketére fogta a falakat. Ez a tengerész-otthon. Egy nagy szobába vezettek fel, hol patkó alaku asztal körül elhelyezkedtünk. A petroleum-lámpák óriási munkát fejtettek ki a világosság intenzivitása végett, — egész beleizzadtak szegények — de azért csak megmaradt a félhomály, mert jól érezte magát a pipázó tengerészek között a kajüt-forma szobában. Olvasóimat nem untatom annak a két óriási szabadelőadásnak a kivonatolásával, a melyet mi ott majdnem éjfélig szürcsöltünk. Elég lesz csupán annyit mondnom, hogy a tengerész-misszió 1854 körül kezdődött, s ma már nincs olyan kikötője a világnak, legyen az Baltimore, Buenos-Ayres, Valparaiso Shanghai, Kalkutta, vagy Rangson, ahol nem volnának német tengerész-otthonok. Ez otthonokban pedig támogatást talál a tengerész; az megvédi őket a lelketlen kalóztársaságok kizsákmányolásától, visszatartja az erkölcsi zülléstől, mely pedig a parton veszteglő hajóslegényt leginkább fenyegeti; nyujt neki egy darab német földet, egy kis hazai levegőt az idegen világban, segitségére siet anyagi és családi ügyeiben s végül: testvérét látja benne, kinek lelkét az evangeliummal táplálja. „A német evangelikus tengerészmissziónak — mondja az alapszabály — kettős czélja van. Egyfelől, hogy a *földi hazát* amennyire csak lehet, pótolja azoknál, kik nem ritkán éveken keresztül a messzi tengeren élnek s igy megmentse őket attól, hogy hazátlanná váljanak. Másfelől az *égi haza* felé szegzi azoknak iránytüjét, kik sokszor egy egész életen át terv nélkül tévelyegnek az élet nagy tengerén s lelkükbe akarja vésni, hogy van egy atyai ház, ahová hüséges szeretettel várja őket az atyai szív.“ (Bericht des Komitees für deutsche ev. Seemannsmission, Berlin, 1905.) Egész évi bevétele 52 ezer márka, kiadás 51 ezer. Ezenkivül mindenik tengerész-otthonnak külön háztartása: jövedelemforrásai és kiadásai vannak. A birodalmi kormány tetemes összeggel segélyezi ez intézményt és külügyi szervei utján védőhatalmat gyakorol minden egyes Seemansheim fölött, a melyet olybá tekint, mint a nagy nemzeti államtestnek egyik távolba szakadt spóráját.

Éjfél is eltelt, mikor hazafelé indulhattunk. Engem fölfedezett stud. Niestle, a tübingai theol. professzornak a fia, aki maga egyházhistóriára készül, sőt jegyben is jár az egyetemi tanársággal és ismeretszerzési czélokra azonnal felhasznált. A magyar egyháztörténetet akarta rövid uton elsajátitani, de a studium mindjárt az első kérdésnél megakadt, mert azt akarta legelőbb is megtudni, ki volt a mi nagy nemzeti reformátorunk. Voltak vagy százan, feleltem reá. De olyan nagy, egyetemesebb szellem, mint nekünk Luther, Schweiznak Zwingli, a francziának Calvin, a skótnak Knox? A mi reformátoraink szegény papok, iskolamesterek, nyomdászok voltak. Nem kerülhettek egy nemzet szellemi életének élére, hisz akkor széttagolva gruppokban éltünk. Minden vidék külön, önállóan reformálódott, függetlenül a másiktól. Az egységet bennünk ezek az üldözött szegény emberek képviselték, kikről nem lehet tudni: mint próféták voltak-e nagyobbak, vagy mint vértanuk, mint tudósok, vagy mint missziónáriusok, melyik volt több: a cselekvésük, vagy a szenvedésük.

Azonban a két professzor mulatni akart. De Goltz nem hagyhatta el Niestle-t, mert a fiu reá volt bizva, Niestle pedig ugyancsak fogott engem. Igy aztán én is meghivást kaptam egy theára, ugyis, mint exoticum, ugyis, mint candidat. Természetesen, a két professzor beszélt s mi hallgattunk, legfönnebb a friss thea öntéséről gondoskodtunk. Goltz ép akkor irta előszavát egy uj munkájának. Valami ó-keresztyén elmefuttatást fedezett fel περὶ παρῦησίας s azt rengeteg szövegkritikával füszerezve föltalálni készült a német tudósok örökös symposionjára. Pár percz alatt a két professzor már összekoczczant. Goltz azt vitatta, hogy a keresztyén dogmafejlődés egy szerves egység, mely a különböző történelmi viszonyok közt a benne rejlő dispositiokat kifejlesztette. Belőlről kifele folyt le ez az életmüködés, a dogmarendszert az egyházhistória váltotta ki. Kunze pedig amellett erősködött, hogy a dogmafejlődés *apologetikai* indokokon nyugszik. A támadások és szekták ellen körvonalazta az egyház mindig a maga tanait, s a dogmák sziklavára védelmi szempontból épült, mert mindig a veszélyeztetett pontokat erősitették. Oly hévvel küzdött ki-ki a magáé mellett, szinte belepirultak; s én máig sem tudom, mi hát az a szörnyü ellentét a két felfogás közt. Igaza van Goltz-nak, igaza van Kunze-nak, s igazam van nekem is, mint a poseni csodarabbi adomájában.

Telt az idő s a czitromos thea mellett egyre őszintébbek kezdtek lenni a tanár urak. Mindenik előhozta, hogy hány női hallgatója van s nem nagy udvariassággal beszéltek a studentin-ekről. Goltz panaszolta, hogy sok baj van Berlinben az asszonyokkal. Nem elég, hogy a „Frauenbewegung“ egyfelől a politikai socialismushoz kapcsolódva, másfelől pedig az Ellen-Keyféle természettudományos moralizmus zászlajá alá szegődve, már szinte felbomlással fenyegeti a családon alapuló társadalmi rendet, de maga a keresztyén socialis tevékenység is ugyancsak a sarkára álljon, hogy valahogy kitérjen a vezetőszerepre vágyó nagynők ajánlatai elől, kik keresztyén szellemü szabadelőadásokkal és Versammlungokkal akarják ellensulyozni — theoretikus fegyverekkel, amint mondják — a socialis és materialis aufklärista nőmozgalmakat. Az ilyeneknek azt szokta Goltz tanácsolni, hogy legyen diakonissza, de erre egyik sem szokott ráállani, mert könnyebb „theoretikus fegyverekkel küzdeni“, mint betegeket ápolni s árva gyermekeket gondozni. A berlini egyetem pár száz női hallgatója (Salon des refusées) csöndes boycotte-ot kénytelen kiállani a studensek részéről (kikről nem látszik, hogy valaha a Frauendienst-re felesküdött Foggenburg-lovagok voltak az őseik) s mégis bámulatos kitartással szállják meg az egyetem százados csarnokát. Egy kavargó és forrongó társadalmi rend bizonyitéka ez a nagy buzgalom, a melyben a volt kereskedelemügyi miniszter huga érte el a rekordot, ki az esküvője után való nap reggel 7 órakor már ott ült Harnacknál az első padban s jegyzette a dogmahistóriát. A nőnevelés a maga ideális magaslatán!

Berlin, 1906. jan. 17. *Ravasz László.*

(Folyt. köv.)

Énekes könyvünkről.

Igazi örömmel fogadtam az igazgatótanácsi körlevelet s mivel e szerint az egyes egyházközségek tanácsai is meghallgatandók: kicsiny egyházam tag-

jaiból nem csak a presbitereket, hanem az énekelni tudó tagok közül is többeket hivtam össze a tárgy megbeszélésére. Nem végeztem oknélküli munkát s ha egyebet nem, elértem azt, hogy egyházunk tagjai között érdeklődést keltettem fel. Örvendetes jelenségnek kell tartanunk pedig, ha a szokottnál nagyobb érdeklődést kelthetünk hiveinkben, valamely egyházi ügy vagy kérdés iránt.

Az egyházi éneket, éneklési módot s az énekek használatát illetőleg különbséget kell tennünk a városi és falusi gyülekezetek, illetve egyháztagok között. S mivel református hiveink zömét a falusi gyülehezetek alkotják, az énekeskönyv ujabb kiadásánál most is azok igényeire kell tekintettel lennünk, mely nem zárja ki, hogy a városi gyülekezetek is feltalálják benne igényeiket.

Elég sajnos, de azt tapasztaltam, hogy városi gyülekezeteinkben, sőt faluhelyen is, intelligensebb hiveink vagy egyáltalában nem, vagy csak igen kevesen énekelnek. Nem ismerik énekeinket, nem tudják, könyveik nincsenek. Nem csak, de sőt ha nem művészileg előadott éneket hallanak a hivek többségétől nem is szeretik hallgatni. Unják és panaszkodnak a hosszas és nekik unalmas éneklés ellen. Ebből kifolyólag városi gyülekezeteinkben az ének vajmi kevés, mondhatni csak a minimumra leszállott részét képezi az istenitiszteletnek, sőt általános divattá kezd válni intelligensebb hiveinknél a nem éneklés. És nem is egészen a magasabb igények okai ennek. Azonban ennek fejtegetése e szerény czikk keretén kivül esik. Pedig anyaszentegyházunkra nézve nem ártana e felett is eszmecserét folytatni.

Egészen más a falusi egyházi élet s bizony bölcsen tette ig. tanácsunk, hogy az őket legjobban érintő kérdésben azokat is megakarta hallgatni, mielőtt ily fontos kérdést végrehajtott volna.

Mi protestánsok hiveinknek istenitiszteletünkben semmi cselekvő részt nem adhatunk és nem adunk, az urvacsoravételt kivéve, az éneklésen kivül. Mig a kath. egyház hivei a keresztvetés, szenteltviz hintés, térdeplések s nem tudom még minő cselekedetek által tevőleges részt vesznek, addig a mi hiveink csak az énekléssel járulnak, külsőképen az isteni tisztelet végrehajtásához. Igen fontos ennélfogva az énekügy bármily szempontból tekintve is.

Szinte láthatni az arczokon a megelégedést, ihletettséget, ha lelkük szerint kiénekelhetik magukat s még a kik olvasni nem tudnak is, egy-egy gyakrabban hallott vagy előmondás utáni éneket oly igaz lelkökből énekelnek. És ez igy van jól. Még akkor is, ha művészi tekintetben kifogás emelhető a templomi éneklés mikéntje ellen. Hadd készitse elő az ének a hivek lelkét az imádságra, az igére!

Ig. tanácsunk újabb kiadást határozott rendezni énekeskönyvünkből és pedig változtatással, egyes énekek kihagyásával és újak felvételével. Fontos tehát az, főként falusi gyülekezeteinkre, hogy mely énekek hagyassanak ki vagy vétessenek be.

A közel ötszáz egyházközségünk közül, ha csak fele szól is ezen kérdéshez, annyiféle óhajtást adhatnak elő. Ezért tartottam szükségesnek nyilvános hozzászólás tárgyává tenni a kérdést.

Ne legyen szerénytelenség, ha nehány általános elvet hozok javaslatba, egyházi énekeskönyvünket illetőleg, mielőtt rátérnék az egyes, kihagyhatóknak jelzett és ujon felveendő énekdarabok elősorolására.

Belső követelményül czélszerünek itélem, ha az urvacsora alatti és temetéseknél az uton énekelendő énekeket kivéve, egyetlen énekünk sem áll, a lehetőleg több, mint hégy, legfennebb öt versszakból. Egyetlen gyülekezetünkben sem énekelnek ennél többet, sőt a legtöbb s főként a városi gyülekezetekben egyet-kettőt. A többi teljesen felesleges. Ma nem képez énekeskönyvünk iskolai olvasmányt, mint régen, mikor úgyszólva a Zsoltár volt egyedüli olvasókönyv. Tehát az éneklésre bőven elégnek tartok 4—5 versszakot.

Igaz, hogy ezáltal némely, irodalmilag is műbecscsel biró énekdarabunk, a milyen pl. 33-ik dicséretünk: Tebenned bizni, oh áldott istenség....és még több egészen elvesztené a kihagyások által belső értékét, de az ilyenek vagy meghagyandók volnának, vagy tördelve, megszakitással vétethetnének fel, úgy, hogy bár egy egészet képezve, mégis külön énekelhetőkké válnának.

Az énekdaraboknak ily módon való megrövidítése által lehetővé válna az is, hogy újabb darabok vétessenek fel nagyobb számban a nélkül, hogy ez által az énekes könyv terjedelme és beszerzési ára tetemesen megnövekedne. Inkább kevesebb versszakból álló több éneket ohajtanék felvenni, mint megforditva.

Másik követelménynek tartom azt, hogy minden egy napos ünnepre legalább 3 és minden három napos ünnepre legalább 7—7 ünnepi ének legyen felvéve.

Faluhelyen ünnepeken szép számmal látogatják a templomot délután is. Vannak, kik csakis délután jöhetnek egy vagy más alkalommal, különböző okokból a templomba. Ekkor is üdvös, ha mindig ünnepi és nem más közvasárnapi énekek szólnak templomainkban. Már pedig eddig is minden ünnepre csak 6 énekünk volt, azok között is több egy ugyanazon dallamra. Adventi énekünk pedig csak három volt. Egyes egyházakban, sőt egész vidékeken szokás, hogy ünnepnapon valamely azon ünnepi éneket énekelnek bemenőnek, a mit nem tartok gáncsolhatónak. Ha van elég ünnepi énekünk, nem kell ugyanazon éneket többször is énekelni az ünnep folyama alatt.

Nem kicsinylendő azon körülmény, hogy időszaki és alkalmi, mint szárazság, hosszas esőzés, tűz, jég s más elemi csapások alkalmával énekelendő darabok is legyenek felvéve.

Nem akarok itt theologiai értekezésbe bocsátkozni afelől, hogy Isten a mi kéréseinkre megváltoztatja-e az idők járását, elforditja-e a ránk bocsátott csapást. De mivel a körlevélben az okvetlen meghagyandóknak jelzettek között egyetlen ilynemü ének sem foglaltatik, szükségesnek tartottam ezekre is kiterjeszkedni. Mert hiszen tagadhatatlan tapasztalatunk, hogy csapások idején vagy mostoha időjárások alkalmával fogékonyabbak a lelkek, mélyebb hatással van mind az ének, mind az ima és nem egy megindult arczot, könnyező szemet láthatni s talán lelki épülés is jár ennek nyomában.

A beltartalmon kivül első rendü követelmény, hogy jó papiron, nagybetüs nyomással és tartós, s lehetőleg két-háromféle kötéssel bocsáttassék az ujabb kiadás használatba.

Az eddigi kiadást öreg emberek nem olvashatták. Kötése, papirja a legsilányabb. Kevés használat után teljesen szétment az egész. Elvégre is a főczél a lelki épités mellett a használhatóság és nem az, hogy a könyvkereskedő hasznos üzletet csináljon vele. Ha megnézzük akár a Dunamelléki, akár a Dunántuli, vagy bármely más egyházkerület énekeskönyveit, örömmel szemléljük külső csinnal, tartós és olcsó kiadásait. Igen, mert ott az egyházkerület, ugy tudom, áldozatot hozott az előállitás tekintetében. Már pedig nekünk is arra kell törekednünk, hogy minden család, sőt több, minden családtag beszerezhesse az énekeskönyvet s ezt a külső csiny, tartós kötés olcsó ár és használhatóság által érhetni el.

Lássuk már most a körlevélben kihagyhatóknak itélt énekdarabokat, legalább általánosságban s szóljunk röviden ezekről.

Mendenek előtt elismerem, hogy sok éneket, különösen a katechismusiak közül, vagy nagyon rit-

kán és kevés helyen, vagy soha és sehol nem énekelnek. De én ezért azok közül többet nem tartok elvetendőnek. És hogy nincsenek használatban, abból nem azt a következtetést vonom le, hogy hagyassanak ki, hanem ellenkezőleg azt, hogy tanitsák az iskolákban és használják templomainkban. Altalában nagyobb suly fektetendő az énektanitásra ugy az elemi, mint középiskoláinkban a mostaninál.

Ott van pld. a zsoltárok között az 50-ik: Az erős Isten Uraknak ura. — Mind szövege, mind dallama megkapó, szép. Vagy a 62. zsoltár, a 141. zsoltár. Hova kell ennél szebb estéli ének kijövetelre, mint ez utóbbinak második versszaka:

Könyörgésem előtte menjen,
Mint jó illat füstölgése.
Kezeim fölemelése
Estvéli áldozatul légyen.

Vagy a többi versszaka nem elég vallásos érzést, bizalmat, szent várakozást kifejezők-é? És a dallam is egész lélekig ható. És ilyen van több e kihagyhatóknak itélt darabok között. Ha van olyan, melyek beltartalmilag szerkezeti szempontból nem ütik a mértéket, van a felvenni határozottak között is és ha csak ezt vesszük irányadónak, ugy nagyon kevés darabunkat itélhetnők kifogástalan, örökbecsüeknek.

Épen ezért az ig.-tanácsi körlevél értelmében bátor vagyok javasolni, hogy vétessenek fel az új kiadásba ismét a 3, 16, 21, 48, 54, 81, 87, 94, 97, 154, 155, 163, 164, 169, 183, 189, 194, 195, 197, 198, 200, 207, 218, 219, 221, 222, 223, 225, 226, 228, 231, 232, 236, 237. sz. dicséretek is. A zsoltárok közül a 16, 24, 50, 89, 141.

A Próbénekeskönyvből felveendőnek itélem a 95, 102, 124, 126, 137. és 146. sz. darabokat s ezenkivül még több ünnepi és alkalmi éneket a fentebb kifejtett elvek érvényesitésére.

Felveendő továbbá a Luther és a Gályarabok éneke a magyarországi szöveg és dallammal, vagy az előbbi az unitáriusoké szerint.

Kiegészitendő énekeskönyvünk több egyes egyházakban és egyes vidékeken használatban lévő temetési énekekkel. Énekeskönyvünk ezen része a leghiányosabb. S bár sok helyen a régi, minden belső érték nélküli, sokszor idétlen, bántó, sőt nevetséges bucsuztató énekek szólnak temetések alkalmával; vannak itt-ott nyomtatásban megjelent, felvehető, használatban lévő temetési énekeink. Ezeket épen azért tartom felveendőknek, hogy az előbbiek kiküszöböltessenek általuk a használatból.

És itt egy sokak által, talán merésznek látszó, kijelentést koczkáztatok meg. En sem templomainkban, sem temetéseinknél nem szivesen látom, főkép faluhelyen, a műénekeknek dalárdák által való használatát s azokat a legritkább esetekben tartom alkalmazandóknak. Ezek által csak a közönség éneklési vágyát és az alkalmat korlátozzuk. Hagyjuk ezeket különösebb alkalmakra s épen azért nem az ilyen temetési műénekek felvételét óhajtom.

Elősorolok nehány, a mi vidékünkön használatos s gondolom általánosabban is ismert temetési éneket, melyeket örömmel látnék szöveg és dallammal az énekeskönyvünkben s melyek, ha bevétetnek, az előmondások is sok helyen, ha későre is, elmaradnának.

Ezek a következők:

1. Virág koromban estem — Külön dallam.
2. Lerogytam siromnak — „
3. Kegyetlen halál ..... — „ „
4. A fájdalmak éles nyilai — Nosza istenfélők dallam.
5. Gyarló életemnek..... — Külön dallam.
6. Menj el immár nyugalmadba.. — Mint a szép hives patakra.
7. Elhagylak már téged világ.... — Külön dallam.
8. Életemnek végnapját elértem.. — 50-ik zsoltár.
9. Bucsut vennem .... — Külön dallam.
10. Isten háza gyakórlója (közének) — Szűkölködünk.
11. Krisztus az én életem..... — Külön dallam.
12. Mulandó az élet .....
13. Az élet csak füst és pára
14. A mennyei dicső város
15. Már indulok — Én „ istenem sok s nagy....
16. Már oda térek ..... — 23-ik zsoltár.
17. Hull a föld a koporsóra. — Seregeknek szent Istene....
18. Mi mindnyájan — Külön dallam.

És egy, a behantolás utáni, egy versszakból álló ének külön dallamra:

Nyugodjál, nyugodjál!
Béke lengjen sirodnál.
Megtértél hazádba vissza,
Boldog lelkek hajlékába.
Nyugodjál, nyugodjál!

Ezekben voltam bátor e b. lapokban szerény nézetemet előadni. Szóljanak hozzá mások, illetékesebbek, hogy legyen az új kiadás mindeneknek gyönyörüségére, lelki épületére. Nekünk papoknak és tanitóknak, mint a hivek nagy seregére.

Borbély Sándor,
ilosvai ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A Theologiai Szaklap (Pozsony) 4-dik évfolyamába lépett a folyó esztendővel. Szerkesztői: Raffay Sándor, Hornyánszky Aladár, Pokoly József és dr. Tüdős István a lefolyt három év alatt bizonyságát adták annak, hogy magyar nyelven is lehet és kell a tudományos theologia egyetemes és részleges nagykérdéseivel foglalkozni. A Theologiai Szaklap eddigi pályafutása csak a folytonos erősödést és mélyülést mutatja, s örömmel konstatálhatjuk, hogy mind több tanult és gondolkozó főt képes arra inditani, hogy kutatásai eredményeit s lelke kincseit irásban is feltárja mások okulására. A folyó évi első füzet szintén gazdag tartalommal jelent meg, Hornyánszky Aladár az ujabbkori asszíriai ásatások eredményeinek felhasználásával Ninivét, „a nagy várost“, annak történetét és pusztulását ismerteti. Pröhle Károly A főiskolai rendszeres theologiai szemináriumok feladata és módszere czim alatt közöl igen értékes és figyelemreméltó tanulmányt. Csiky Lajos a szorosabb értelemben vett egyházi beszéd, a gyakorlati bibliamagyarázat és homília természetét fejtegeti, mely dolgozat külön füzetben is megjelent. Mayer Endre, Harsányi Istvánnak felelve, a történeti kritikai irányt fejtegeti nagy alapossággal. Raffay Sándor Tamás apostolnak a Jézus gyermekségéről szóló apokrifus feljegyzéseinek egyik variációját mutatja be. A Lapszemle rovatban Miklós Géza és Daxer György ismertetnek külföldi folyóiratokat; a Könyvismertetés rovatban pedig a Biblische Zeit- und Streitfragen zur Aufklärung der Gebildeten cz. füzetes vállalat és Erős Lajos Apologetikája nyert ismertetést. — A folyóiratot, mely egész évre csak 6 korona, a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szabad Lyceum. A Bethlen-kollegiumban tartott legutóbbi szabad lyceumon *Pallos* István képezdei h. tanár, senior értekezett *Balassa* Bálintról. Végig kisérte

élvezetes előadásában a nagy magyar lyrikus életét a szülői háztól a költőre oly végzetes esztergomi csatáig, s az életrajz keretében gyöngéd figyelemmel adta hű tükörét a szerencsétlen sorsu költő irodalmunkban olyan jelentős szerepet játszó költészetének. Az előadást nagy közönség hallgatta végig.

A nagyenyedi Protestáns Nőegyesület febr. hó 11-én délután 5 órakor a Bethlen-kollegium disztermében műsoros összejövetelt rendez. Az összejövetel műsora: 1. „Salve Regina", Kloostól. Előadják: Veress István (hegedü), Habekost Alajos (zongora), Veress Gábor (harmonium). 2. „Isten dicsősége", előadja a kolozsvári ref. theol. ifjuság énekkara. 3. Felolvas Kenessey Béla th. tanár. 4. Énekel Lázár Malcsi őnga, harmoniumon kiséri Winkler Lia őnga. 5. Vonós négyes: Szabó Gyula (I. hegedü), Tankó József (II. hegedü), Györke János (viola), Lengyel Lajos (cello). 6. „Családi kép", Erdélyi János költeménye. Szavalja Kovács András tanárjelölt. 7. „Egy halk sohaj", előadja a kolozsvári ev. ref. theol. ifjuság énekkara.

Választások az amerikai magyar ref. egyházmegyében. A magyarországi anyaegyházhoz csatlakozott amerikai magyar ref. egyházmegye legközelebb ejtette meg néhány tisztségre a választást. Egyházmegyei gondnokká gróf Dégenfeld József tiszántuli egyházkerületi főgondnokot; lelkészi tanácsbirákká: Kozma József perthamboyi és Tegze László delrayi lelkészeket; világi tanácsbirákká Garan Mihály és Nagy Lajos egyházgondnokokat; világi aljegyzővé Jaczkó Árpádot; egyházmegyei és gyámintézeti pénztárnokká Komjáthi Ernő bridgeporti lelkészt választották meg.

Szamosujvári egyházközségünk javára szépen sikerült estélyt rendezett az egyház buzgó társadalma, fakultásunk kiránduló fiatalságával karöltve. A csinosan összeállitott műsor pontjai közül ki kell emelnünk Kovács András t. j. szavalatát, Tankó József és U. Szabó Gyula hegedüjátékát, Józsa Antal szóló énekét és Gebédi Lajos theologus vig szavalatát. A felolvasást Benedek Lajos szászmáthéi lelkész tartotta, ki a társadalmi életből meritett szép rajzával szerzett a közönségnek kellemes perczeket. — A szellemi siker mellett nem marad hátra az anyagi sem, mert a mulatság a szükölködő egyházközség javára 257 kor. 96 fillért jövedelmezett.

Köszönetnyilvánitás. Szamosujvári egyházközségünk javára rendezett estély sikeréhez felülfizetéseikkel hozzájárultak: Karácsonyi Sándor (Kékes) 20 K, Bodor Bertalan 10 K, Nagy Lajos főszb. és egyhm. tanácsos 10 K, Tódorffy Lukács polgm. 5 K, Pataki Dénes (Buza) 4 K, Benkő Albert (Szék) 3 K, Florián Jakab 5 K, Benedek Lajos (Szász-Máté) 4 K, Gönczy Mihály 3 K 30 f., Kántor Zsigmond 2 K, özv. Gönczy Mihályné 3 K, Moldován Gáborné 2 K, Todorán Endre 2 K, Mocsayné 40 f., Ájan Gerő 3 K. Bulbuk Bogdán 2 K, Bitai Gyuláné 80 f., Ajan Jenő 1 K, Király Ferencz 1 K 40 f., Dobos Rebi 40 f., Gabányi János 40 f., Kapronczai János 2 K, Szász Lajos 2 K, P. M. 40 f., Bocsánczy Valéria 1 K, Nagy Mózes 2 K, Deák Gyula 1 K, Molnár György 2 K, Vincze Imre 2 K 60 f., Némethi Kálmán 3 K, Almási Samu 40 f., N. N. 1 K 20 f., Marosán Tódor 40 f., Kék János 3 K, özv. Szász Ferenczné 1 K, Duha Kristóf 40 f., Marusán Gusztáv 40 f.. ifj. Zacharias József 80 f., Lázár Bogdánné 1 K, Halmos János 1 K, Reithoffer Rezső 1 K 40 f., Gebhárdt Károly 2 K, Urmánczi Gábor 1 K, Kenéz huszár hadnagy 40 f., Papp Antal 10 K, Máthé Sándor 2 K. — A szives közremüködőknek és a jótékonyczélra adakozóknak lapunk utján is hálás köszönetét fejezi ki az ev. ref. egyház elöljárósága.

GYÁSZROVAT.

Mélyen megrendülve vettük az alábbi gyászjelentést: *Kiss József* máv. pályafelvigyázó, egyházgondnok életének 56. évében, házasságának 5-ik hónapjában, 1906. febr. 4-én este 9 órakor váratlanul elhalt. Nincs már többé a gondos hű férj. Zokogó hitvesét, négy fogadott, de igazi apai szeretettel szeretett gyermekét özvegyen, ismét árván hagyta. Nincs már többé szerető, gyámolitó szava a hiv testvérnek, jó rokonnak övéihez. Elnémult szava örökre. Az igazán vallásos, áldozatkész, valódi protestáns apostol, a tömös-predeali ref. egyházgondnok nem gyüjtögeti többé össze a szétszórt hivőket, munkás példás élete többé már nem élő bizonysága annak, hogy mit tehet az, ki felöltözte egyszer a Krisztust. Ott van ő már annak szine előtt, ki kegyelemmel fogadja az ő szolgáját: Jól vagyon jámbor és hiv szolgám, kevesen hiv voltál többre bizlak azután. Földi maradványai Brassóban a kórházban 1906. február 6-án d. u. 3 órakor tartandó rövid gyászszertartás után Magyar-Bölkénybe fognak szállittatni, hol örök nyugvóhelyre fog tétetni. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott.

Szerkesztői üzenetek.

K. S. — *Vajdahunyad.* Kérem, a kérdés az, hogy kiadta-e a tiszántúli egyh. ker. elnöksége, illetőleg pénztára az általunk felemlitett rendelkezést: igen vagy nem? Ha igen — a minthogy igen — közeledett-e ezzel az erdélyi kerület gyakorlatához? Azt hiszem, ezt sem méltóztat kétségbe vonni. Mit „szivjunk vissza" tehát? Mert azt magunk sem állitottuk, hogy ezzel a mi eljárásunk gyorsabbá vált az övéknél. Azt azonban állitjuk, hogy a minden oldalról fenforgó érdekek s főleg felelősségek kielégitése, illetőleg hordozhatása mellett nálunk a kongrua kiosztási eljárás gyorsabb nem lehet, a mennyiben a hivatalnokokon fordul meg a dolog, mert ők minden fokon soron kivül intézik azonnal. Ne háborgassuk hát ujra ez eléggé megvitatott ügyet.

Ifj. B. Gy. — *Lipcse.* Megkaptam. Legközelebb jöni fog. Szives üdvözlet.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 403—1906.

KÖRLEVÉL

az összes ref. iskolai hatóságokhoz.

Tájékozódásul tudatjuk, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 1905. évi 4059. eln. sz. alatt kiadott értesitése szerint a szentiványi Csorba-tó és Tátralomnicz nyaraló telepeken levő szállodában e telepek jelenlegi bérlője, az idejekorán jelentkező ifjusági tanulmányi kirándulók részére az *elő- és utóidényben* a rendes árakból 50% kedvezményt hajlandó engedélyezni.

A megkeresések a „Magyarországi szálló- és fürdővállalat részvénytársaság" czimére (Budapest, Kossuth Lajos-utcza 6.) intézendők.

Kolozsvárt, 1906. jan. hó 29-én.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 504—1906.

KÖRLEVÉL

a tiszteletes Lelkész aaihoz.

„Bocskai István és a bécsi béke" czimü füzetnek az egyetemes református konvent kiküldött bizottsága által kiadott megrendelési ivét a Nagytiszteletü esperesi hivatalok utján szétküldöttük s ajánljuk a tiszteletes lelkész aai figyelmébe.

Kolozsvárt, 1906. jan. hó 31-én.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 259—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyénk nagytiszteletü Espereséhez.

Tájékozás szerzés czéljából bekértük volt a jelentéseket affelől, hogy egyházkerületünk összes egyházközségei közül melyikben nincsen egyáltalában papi lakás és melyikben igényel a paplak nagyobb mérvü renoválást a végből, hogy lakhatóvá és a kor követelményeinek megfelelővé tétessék?

A beérkezett jelentésekből sajnálattal konstatáltuk, hogy nyolcz anyaegyházközségünkben egyáltalában nincsen papilakás s ezek közül öt nem is képes azt saját erején megépiteni és hogy 101 egyházközségünkben nagyobb mérvü renoválást igényelnek a papilakások, de ezek között 89 egyházközség nincsen abban a helyzetben, hogy a szükséges javitást saját erején elvégezhesse.

Az egyes szükölködő egyházközségek még is jelölik a hiány összegét és ennek segélyképen leendő folyósitását az egyházkerületi segélyalapokból kérik, abban a vélelemben lévén, hogy a hiányok kimutatását főhatóságunk segélynyujtás czéljából kérte volt be.

Mindenek előtt tájékozzuk az összes egyházközségek presbiteriumait affelől, hogy egyházkerületi épitkezési alap

hiányában csakis az államsegély változó összegei állanak évenként Igazgatótanácsunk rendelkezésére, ezek pedig egyházkerületi közgyülésünk határozatai folytán, rendszeres segélyekre és az egyházak központi tartozásainak kamatozására és törlesztésére annyira le vannak kötve, hogy jelentékenyebb segélyösszegek folyósitására egyáltalában nincsen fedezet.

Ilyen körülmények között maguknak az egyházközségeknek kell első sorban minden erejöket kifejteniök a hiányzó fedezeti összeg megszerzésére s csak ha ezt megtették, folyamodhatnak az országos közalaphoz és pedig új épitkezéseknél tőkekamat segélyért, renoválásoknál egyszersmindenkori segélyösszegekért.

Fölhivjuk tehát összes esperes aait, hogy *a papi lakások felépitésének, illetve megfelelő helyreállitásának ügyét kiváló gondoskodásuk tárgyává tegyék: a legsürgősebb renoválások és ujraépitések tekintetében már a folyó évi egyházlátogatás alkalmával föltétlenül intézkedjenek* és a valóban elő nem állitható fedezeti hiány erejéig az ujraépitéseknél folyamodjanak tőkesegélyért, a renoválásoknál pedig egyszersmindenkori országos közalapi és államsegélyért.

Egyuttal arra is felhivjuk nagytiszteletü Esperes aait, hogy a papi lakások rendbehozásának ügyét állandóan nyilvántartván: *minden év végén tegyenek* Igazgatótanácsunkhoz *jelentést* a lefolyt évben történt változásokról.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. jan. hó 18-án tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 641—1906.

MEGHIVÓ.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság folyó évi február 14-én, szerdán d. u. 3 órakor, Kolozsvárt, az ig.-tanács nagytermében ülést tart, melyre a bizottság tagjait meghivjuk.

Tárgyak: 1. Az érettségi vizsgálati uj utasitás életbeléptetése.

2. Az ismétlő iskolások vallásoktatása.

3. A Bethlen-kollégium tanári tisztségek viselésének szabályzata.

4. Az állami népiskolák uj tantenterve s a ref. népiskolai tanterv.

Kolozsvárt, 1906. február 6-án

Bartók, elnök, *Dr. Sárkány Lajos,* biz. titkár.

167—1906. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi lelkipásztori hivatalhoz.

Felhivom összes lelkipásztor társaimat, hogy a gondozásuk alatt álló valamennyi egyházközség területén lakó *anabaptisták* számáról, a hol ilyenek is vannak, sürgös jelentéseiket a püspöki hivatalhoz czimzetten 8 napon belül okvetetlenül küldjék be, jelezvén, hogy *melyik községben, hány anabaptista* lakik.

Kolozsvárt, 1906. február 7.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 154—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett *zabolai* egyházközség énekvezéri állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: szép új lakás, melléképületekkel; 1 hold 1108 □ öl szántó, 3 h. erdő üzemterv szerinti használata, 2 szekérre való kaszáló: 850 kor., a vallás- és énektanitói fizetés alapból, évnegyedenkénti utólagos részletekben, 50 korona ötödéves korpótlék négy izben. Temetési stóla 50—60 kor.

Kötelességek: mindennemü énekvezéri teendők végzése; az állami iskolában a ref. növendékeknek egyházi énektanitás, az egyházközség presbiteri és közgyülési jegyzőkönyv vezetése; a lelkész akadályoztatása esetén az istenitisztelet végzése, dalárdavezetés. Előnyben részesülnek, kik fuvó-zenekar vezetésére is képesek, a miért külön tiszteletdijban részesittetnek.

Megjegyeztetik, hogy ha a megválasztott énekvezér az állami iskolához kineveztetnék tanitónak, akkor az egyházközségtől szállást és 600 korona évi fizetést kapna.

Pályázati határidő 1906. febr. 26.

Folyamodványok nt. Péter Károly esperes aához intézendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1906. január hó.

Dr. Bartók, püspök.

168—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett sepsimagyarósi lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületekkel, 5 h. 458 □ öl szántó, 87 □ öl rét, 6 h. 1124 □ öl erdő haszonélvezete 40 kor. Készpénz a hivektől 13 kor. 50 f. Terményjövedelem pénzértéke 519 kor. 47 f. Stóla átlagos pénzértéke 8 kor. Állami fizetés kiegészitési összeg 1052 kor. 75 f.

Pályázati határidő 1906. márczius 20.

Kellően felszerelt folyamodványok határidőn belől Nt. Józsa Sándor esperes aához Ilyefalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. február hó.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 162—1906.

FELHIVÁS.

a görgényi egyházmegye összes egyházaihoz.

Egyházmegyei gyakorlatunk szerint az országos közalapi segélykérvények, mindig a számadásokkal egyszerre adandók be a számvevőhöz, ki aztán azokat a számadásokkal való viszonylatban, azokkal mérlegelve terjeszti előbb az egyhm. tanács, majd közgyülés elé.

Kibocsáttatván az 1906. márczius 7-iki rendkivüli kerületi közgyülés programmja, annak első pontjában ott van az *országos közalapi segélykérvények véleményezése.*

Ugy de egyházmegyénkből a segélykérvények még nincsenek összeszedve. Ha kitalálunk maradni, éppen egy évi segélytől esünk el. Felkérem azért a folyamodni akaró egyházakat, hogy segélykérvényeiket ezuttal — a gyakorlattól eltérőleg — már most, e körlevél vétele után azonnal, közvetlenül adják be hozzám, hogy tárgyalásukról még kellő időben gondoskodhassam.

Gernyeszeg, 1906. február 5.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sz. 262—1906.

KÖRLEVÉL

a küküllői ev. ref. egyházmegye t. lelkipásztorai és a t. egyh. községek gondnokaihoz.

Egyházmegyénk mindenik ref. felekezeti iskolájának megküldtem egyházkerületünk térképét, melyekért 5—5 koronát küldjenek be azonnal a gondnok afiak e. m. pénztáros aához.

Felhivom az állami iskolával biró egyházak t. lelkipásztorait, hogy az iskolájuk államositására vonatkozó szerződéseket hiteles másolatban, 2 példányban, f. évi márczius 15-éig esperesi hivatalunkhoz terjesszék be. Ha levéltáraikban az ily szerződések feltalálhatók nem volnának, abban az esetben kérjék ki hivatalos másolatát a kir. tanfelügyelői hivataltól.

Tudomásom van róla, hogy több egyházközségeink tőkepénzeiket egyes kisebb rendü takarékpénztárakba 4 1/2%-ra helyezték el. Épen azért becses figyelmökbe ajánlom a t. egyházi elöljáróságoknak a jóhirü „Közhasznu Szövetkezet“ amaz ajánlatát, hogy ott 5%-al lehet elhelyezni tőkéinket. Ez által pedig még ref. felekezeti érdekeinket is gyámolitjuk.

Folyó év julius 1-éig mindenik egyházközségünk története készen kell hogy legyen. Mely határidőre fel is kell azokat terjesztenünk. Felkérem tehát a t. lelkész afiakat, hogy munkálkodjanak e tekintetben és május 1-ig egyházuk elkészült történetét ide terjesszék be, mert azokat még át kell vizsgálni és arra is idő kivántatik.

Kutyfalva, 1906. február 6.

Nagy Domokos, küküllői ev. ref. esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *7-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. február 15.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kerületi Szervezetünk.

Az *„Erdélyi Prot. Lap“* folyó évi 6-ik számában egy czikk jelent meg, mely a kerületi közgyülés Szervezeti kérdéseivel foglalkozik. Nézetét a mi kerületi gyülésünk Szervezetéről ezekben az eléggé érthető szavakban foglalja össze: *„kerületi alkotmányunkat jórészben megérettnek találom arra, hogy lomtárba helyezzük“*.

Kemény és lesujtó itélet, de igazságos. A református népek egyházában talán sehol sincs ehez hasonló Szervezet, mely 35 év óta van nálunk érvényben, de már születése perczében oly számosak voltak a gyengeségei, hogy az egyházkerület hivatott testülete már akkor hangsulyozta és hivatalosan is kifejezte a lehető leggyorsabb revisió szükségét. Az óhajtott és követelt revisió mégis elmaradt. Talán azért is, mert a nehéz harczok árán megalkotott Szervezet revisiójával nem akartak ismét uj harczokat felidézni és a még vérző sebeket ismét felszaggatni.

De most, 35 év mulva, midőn már háromszor zsinatoltunk, immár a 12-ik óra is ütött és a revisio többé el nem odázható. Követeli a haladó idő, *a zsinat*, s mindenek fölött és legelsősorban magának *egyházkerületünknek* nagy és egyetemes érdekei.

Ha egyetlen rövid pillantást vetünk kerületünk mai Szervezetére: azonnal megdöbbentő világosan áll előttünk, hogy ez a Szervezet a mai alakjában tarthatatlan. Legnagyobb hibája, hogy az *érdek* és *osztályképviselet* elvén épül föl, a mely elvet a protestáns egyházak, annál kevésbé a reformátusok a világon sehol sem ismernek. És a bajt, a betegséget még inkább növeli az a tény, hogy ez az érdekképviselet sincsen igazságosan keresztül vive. Az erdélyi egyházkerület közgyülése *világiakból* és *papokból*, *tanárokból* és *tanitókból*, *örökös* és *választott* tagokból, *kurátorokból* és *esperesekből* van összealkotva. De hogyan, milyen módon és milyen arányban?

Az arányra nézve a mult évi névkönyv adatai világosan megmondják a feleletet.

Az erdélyi egyházkerületben a gondnokok száma kerekszámban 100.

Mint ilyenek, a kerületi közgyülésnek hivatalból tagjai *mindannyian*, valamint a közép- és főiskolai ***tanárok*** is egyre-másra ugyanezen számban, tehát *100*-an hivatalból tagjai a közgyülésnek. Rajtok kivül 19 esperes és ugyanannyi jegyző, tehát *38*. ***Hivatalos tag tehát összesen 238.***

A szorosabb értelemben vett ***képviselők*** száma, kiket az egyházközségek presbyteriumán, vagy közgyülésén választanak meg, egyre-másra, szintén *100*. Ezek tetszés szerint választhatók akár *világiak*, akár *lelkészek* közül.

Mind a száz lehet *világi*, s lehet *lelkész* is. Egyformán helytelen mind a két eshetőség.

Tehát a mig a kerületi közgyülésen a tagsági hely *100* kurátornak és *100* tanárnak van biztositva avval, hogy ők a közgyülésnek hivatalból tagjai, addig a papságot csupán *38* állandó tag képviseli. Más szempontból nézve a kerületi gyülésnek *minden* rendes tanár tagja, ellenben ***öt és félszász lelkipásztor*** közül csak *38*, tehát mintegy 15-öd része.

Sehogysem megengedhető és el nem türhető *lekicsinylése* és *megaláztatása* a lelkipásstoroknak, az egyházi élet legelsőrangu tényezőinek és képviselőinek, kiknek buzgóságától, odaadó tevékenységétől függ gyülekezeti s evvel együtt egyetemes egyházi életünk fellendülése és megerősitése. És mégis mai Szervezetünk szerint egyházi életünk sorsa — csodálatos és érthetetlen módon — hét középiskola tanárai kezébe van letéve, holott a községi élet fejlesztésében és a községi élet által reánk rótt *gyülekezeti* avagy *egyházközségi* kötelességek hordozásában vajmi végtelenül kevés részt vesznek.

Hosszas fejtegetésekbe nem bocsátkozom, de hangsulyozom, hogy lelkipásztoraink számára az egyházi közélet terén, saját jól felfogott érdekünkben, más helyet kell kijelölnünk, nagyobbfoku részvételt és tevékenységet kell biztositanunk, mint eddig — az ügy érdeke ellenére — tevők.

Nem tartozom azok közé, kik *a paritás* merev álláspontjára helyezkedve azt követelik, hogy a kerületi gyülésen a kerületet felerészben *világiak*, felerészben *lelkészek* képviseljék, a mint ez a Duna- és Tiszamelléki kerületekben történik, sőt a mellett foglalok állást, hogy azt a különbségtételt, mely az anyaszentegyház hiveit két — sokszor — ellenséges táborra osztja, *„világiak és papok“* okvetetlenül ki kell irtani a reformátusok egyházi szótárából. Ez a különbségtétel egy uj találmány. Régen a világiakkal nem a papokat, hanem az *„egyháziakat“* állitották szemben s nevezték őket *„ecclesiastici“* névvel. Ekklesiastikusok voltak a *lelkipásztorok*, a *professorok* és *az iskolamesterek*. Ilyen megkülönböztetés mellett sem sürgetem a paritást, de azt épen az egyház jól felfogott érdekében föltétlenül kivánom, hogy a papság, a kiknek müködésén fordul meg a gyülekezeti és átalán az egyházi élet, a kerületi gyülésen más arányban vegyen részt, mint a hogyan most történik.

Ha a kollegiumok részéről 4—4 legidősebb tanár lesz a közgyülés tagja, tekintettel a jó békére, nincs kifogásom ellene, holott a presbyteri elv itt is egyebet követel.

Ez esetben a közgyülésen résztvevő tanárok száma 29 lenne.

Tehát a kuratorok számát, ha 100-ban vesszük föl, miután ők egyre-másra mind világiak, arról kell

gondoskodnunk, hogy a közgyülésen való részvételre jogosult *lelkipásztorok* és *tanárok együttes* száma szintén elérje, vagy legalább megközelitse a százat. Ez pedig nézetem szerint legkönnyebben ugy lenne megoldható, hogy azon egyházmegyék a melyekben a kerületi képviselők páratlan számban választandók, itt az egyháziak közül választandó képviselők száma *egygyel* mindenütt több legyen, mint a világiak közül választott képviselőké.

A *tanitói* képviselőkre vonatkozó eddigi eljárást fentartandónak vélem, de akképen, hogy az illető e. megye presbyteriumait és nem a tanitókat illeti meg a szavazati jog és csak tanitók választhatók meg ezen a czimen. A tanitók szintén az ekklesiastikusok közé számitandók.

Ekként kerületi gyülésünk tagjainak száma mintegy *kétszáz* lenne. Ez is nagy szám, de lényegesen javitana mégis a helyzeten, midőn 300-nál több a tagok száma.

Ha óhajtjuk az új életet: az új életnek megfelelő formát kell teremtenünk. Az új bor a régi tömlőt szétveti.

—*k.* —*g.*

Az egyházközségi pénztárak kezeléséről és ellenőrzéséről.

A milyen időszerü a mélt. Igazgatótanács 133—1906. sz. szabályrendelete az egyházmegyei pénztárak kezelése és ellenőrzése tárgyában, épen olyan sajnosan nélkülözzük az egyházközségi pénztárak kezelését és ellenőrzését szabályozó, összefoglaló utasitásokat.

Hogy több egyházközségben a vagyoni kezelés sok kivánni valót hagy fenn s annak ellenőrzéséről egyáltalán nincsen gondoskodva: annyira köztudomásu tény, hogy bizonyitásra nem szorul. Ezen fogyatkozások elenyésztetése végett szükséges, hogy a mélt. Igazgatótanács az egyházközségi pénztárak kezelése és ellenőrzése tekintetében is megfelelő szabályrendeletről gondoskodjék.

Ezen szabályrendeletben a következő elvek volnának érvényesitendők.

I. A vagyonkezelésről.

1. *Mindenféle egyházközségi pénz és értékpapir (kötelezvények, betéti könyvek stb.) a kétkulcsu ládában tartandó.*

Megszüntetendő egyfelől azon szabálytalanság, hogy a gondnok magánál tartsa az egyházközség pénzeit, mert az által azon gyanura adhat alkalmat, hogy azokat inkább a saját hasznára, mint az egyházközség javára gyümölcsözteti; másfelől meg nem engedhető azon gyámság jellegével biró eljárás, hogy némely egyházmegyében az esperes, illetve pénztáros egyes egyházközségek betéti könyveit kezelje, mert az által a lelkészek és gondnok, illetve presbiriumokkal szemben a vagyoni felelősség elve a törvényszabta módon nem érvényesülhet.

2. *Az egyházközség költségvetése a leggondosabban állitandó össze.*

A költségvetések beküldési határideje kitolandó január hó 15-ig, mert a jelenlegi határidő betartása miatt a pénztármaradék s a beveendő és kiadandó hátrálékok figyelmen kivül hagyatnak, már pedig azok igen sok helyen jelentékeny összeget képviselnek.

Ezuttal nem hallgathatom el azon meggyőződésemet, hogy a jelenlegi költségvetési ürlap teljesen megérett az átdolgozásra s mindenek felett összhangzásba hozandó a jelenleg használatos bevételi és kiadási főivvel. A „*Fedezet*“ nagyrészben alkalmazkodik ugyan a bevételi főivhez, de hiányoznak belőle a „Mult évi pénztármaradék“, „Künnlevő hátrálékokból“, „Befizetett alapitványban“ és „Eladott ingók árában“ cz. rovatok, már pedig e czimeken igen gyakran tekintélyes összegek szerepelnek. Továbbá a papi, tanitói kántori és harangozói fizetések kötelező elszámolása miatt, azok részére is megfelelő rovat nyitandó. A „*Szükséglet*“ a kiadási főivhez egyáltalán nem alkalmazkodik. Ezen kivül hiányoznak belőle a „Mult évi tartozások kifizetésére“, „Kegyességi kiadások“, „Ingatlanok vásárlására“ és „Bevett tőkéből kölcsön adatott“ cz. rovatok. Egy szóval ez a rész az, amely a leggondosabb átdolgozásra szorul.

3. *A fedezeti és szükségleti összegek, illetve tételek nyilvántartási könyvének vezetése a lelkész, illetve gondnok teendője.*

E végre az ujonnan készitendő költségvetési ürlap tételeinek megfelelő nyomtatvány bocsátandó ki.

Ez alkalommal azon meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy a költségvetési nyilvántartás vezetése 4000 koronán alul dolgozó egyházközségekben teljesen felesleges. A kötelező nyilvántartás, a mint a mélt. Igazgatótanács elrendelte, munkát bőségesen ad, de kézzel fogható haszna egyátalán nincsen.

4. *A lelkész, illetve gondnok felelősök azért, hogy az előirányzott összegek befolyjanak és a megállapitott szükségletekre forditassanak.*

A felelősség hangsulyozása azért kivánatos, mert véget kell vetni azon visszás helyzetnek, hogy a számadások tekintélyes összegü beveendő és kiadandó hátrálékokkal zárassanak le és indokolatlanul olyan terhek nehezedjenek az egyházközségekre, a melyeknek fedezete megvolt, de valamelyes okból nem gyüjtettek fel és nem szolgáltattak be az egyházközség pénztárába. Beveendő hátrálékok czimén különösen a kamatok és rovatalok, kiadandó hátrálékok czimén az adók és egyházmegyei járulékok szerepelnek, sokszor oly jelentékeny összegben, hogy az egyházközségek fejlödésére bénitólag hatnak.

*

Minthogy a bevételek és kiadások időrendi vezetésére a jelenleg használatos „Számadási napló“ nem alkalmas, mivel az egyik levél a bevételek, a másik levél a kiadások vezetésére van rendelve s igy az áttekintést indokolatlanul megnehezíti: szükséges, hogy czélszerü ürlap bocsáttassék ki. Én a következő mintázatot javaslom:

....egyházmegye. Pénztári napló 19..ra. ....egyházközség.

Folyó	Okmány	Év, hó, nap	Bevétel és kiadás megnevezése	Bevétel		Kiadás	
száma				kor.	f.	kor.	f.

Ezen mintázat közönséges iv alakban s a mostaninál tartósabb papirra volna nyomtatandó.

6. *Bevételeket és kiadásokat a gondnok csakis ellennyugta, illetve nyugta mellett teljesithet.*

Megszüntetendő azon rendellenesség, hogy a bevételek és kiadások vagy egyáltalán nem, vagy hiányosan okmányoltatnak. Utját kell vágni azon furcsa eljárásnak is, mely nem egy helyen divatoz, hogy az igazoló okmányokat a számadás összeállitása alkalmával gyüjtik össze.

7. *A különféle tőkepénzek és kamatok nyilvántartására tőkekönyv vezetendő a lelkész, illetve gondnok által, mely decz. 31-én lezárandó. A következő évre átmenő tőkék és kamatok — czimük szerint — új lapokra hozandók át.*

Az egyházkerület tőkekönyvi nyomtatványt nem bocsátott ki, pedig erre nagy szükség van. Mi a következő beosztásu tőkekönyvet használjuk:

Sorszám	Adós neve	Kötelezvény kelte	Mult évről átjött tőke		19.. évben tőkésittetett		Tőkék összege		Hátrálék kamat		Folyó évi kamat		Kamatok összege		19..ban bevétetett				Megy át 19..ra				Van-e szabályszerüen biztositva?
															tőke		kamat		tőke		kamat		
			kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	kor.	f.	

Ezen tőkekönyvi minta teljesen megfelelő s a legkényesebb igényeket is kielégiti.

A tőkék és kamatok kezelésére vonatkozólag némi egyöntetüségre kellene, hogy törekedjünk. És itt rá kell mutatnom a kezességi kötelezvények két fogyatkozására, a melyek elenyésztetésre várnak. Az egyik az, hogy a kamatfizetési határidő félévekben (jan. 1. és jul. 1.) állapittatik meg. Sokféle indok, a melyeket szükségtelen felsorolni, a mellett szól, hogy legjobb az év elején való (jan. 1.) kamatfizetés, illetve kamatszedés. A másik az, hogy a tőke visszafizetési határideje nincs meg benne, illetve annak beiktatására nincsen hely hagyva. Már pedig a tapasztalat azt bizonyitja, hogy jobb a tőkéket határidőre elhelyezni, mint bizonytalan időre kiadni, mert minden figyelem mellett is bekövetkezhetik azon idő, hogy az adós is, a kezesek is fizetésképtelenek lesznek s a 90 napi felmondási idő nem mentheti meg a veszendőnek indult tőkéket. Akkor csak egy ut marad fenn: a törlés. Ez pedig tudjuk, mit jelent.

A tőkék elhelyezése tekintetében továbbra is fentartandó azon igazgatótanácsi rendelkezés, hogy csak a presbiterium utalhatja ki névszerinti szavazás mellett.

Végül idejegyzem, hogy egy kamatszámitási táblázatnak sok hasznát vennék a lelkészi irodák.

8. *Az egyházközségi számadások minden év febr. 15-ig másodfoku megvizsgálás végett az egyházmegyei számvevőhöz két példányban összes mellékleteivel együtt beküldendők. Ezen határidő be nem tartása fegyelmi eljárást von maga után.*

Hogy a jelenlegi számadási ivek (bevételi és kiadási főivek) nem megfelelők, azt minden jólélek tudja. Nehézkes és két ivbe kell beirnunk azt, a mi egyen is kényelmesen elférhetne. Ez irányban javaslatot nem teszek. Az 1904. évi egyházmegyei közgyülés által elfogadott számadási mintám a mélt. ig.-tanácshoz felterjesztett, de figyelemben nem részesült. Miért, miért nem? nem kutatom. Annyi tény, hogy a számadási főivek egyszerüsitésének és czélszerü beosztásának az ideje immár elérkezett.

Vita tárgyát képezheti azon kérdés, hogy a külön rendeltetésü tőkékről készittessenek-e külön, önálló számadások, vagy nem? Véleményem az, hogy a különféle tőkék *egy számadásban* (közpénztári számadás czimen) számolandók el, kivételt képezvén ez alól az iskolai tőkék, melyek jövőre is iskolai számadás czimen vezetendők. Ezen eljárás által a pénztári napló vezetése könnyebb, a számadás pedig áttekinthetőbb. Ezt czélozza a mélt. ig.-tanács 892—1905. sz. rendelete is, midőn a rendes költségvetés keretében a papi, kántori és harangozói fizetések is felveendőknek nyilvánittattak.

Ki kell terjednem végezetre a számadások egyik mellékletére, a vagyonleltárra is. Hogy ennek mi szerepe van a számadásoknál, eddig nem tudtam megérteni s most, hogy számvevő vagyok, még kevésbé értem. Meg kell csinálni, tehát felül kell vizsgálnom. Kifogásaim ezek. Először a legtöbb egyházközségnek nemcsak vagyona van, hanem adóssága is. A vagyonleltárban pedig „adósság“ rovat nincs. Tehát az egyházközség valódi helyzetét nem ismerhetjük meg. Másodszor a vagyonleltár összeállitására szolgáló adatok nincsenek a számvevő kezénél, tehát egyáltalán nem döntheti el, hogy helyesen történt-e az összeállitás, vagy nem? Nézetem szerint a számadáshoz vagyonleltárt csatolni teljesen felesleges, mert a számvevőnek elég a tőkekönyv. Ha pedig a vagyonleltár évről-évre való vezetését az illetékes tényezők továbbra is szükségesnek tartják, akkor annak megvizsgálása legilletékesebb helyére, a *társasvizsgálat* hatáskörébe utalandó.

9. *A kiilönféle magtárak és bortárak kezelésére nézve a fenti elvek irányadók,*

Itt csak jelezni kivánom, hogy magtári és bortári naplók, valamint megfelelő számadási ivek készittetése mulhatatlanul szükséges.

II. A kezelés ellenőrzéséről.

10. *Minthogy a vagyoni kezelés ellenőrzése első fokon a presbiterium kötelessége, utasitandók az összes egyházközségek presbiteriumai, hogy válasszanak saját kebelükből egy 3—5 tagból álló pénztárvizsgáló bizottságot, melynek kötelessége az egyházközségi pénztárt havonként (esetleg negyedévenként) egyszer megvizsgálni s az eredményről a presbiteriumnak jelentést tenni, hogy az a netaláni fogyatkozások elenyésztetése tárgyában intézkedhessék.*

A pénztárvizsgálat intézményét felesleges ajánlgatni. Hármas haszonnal jár. Először megkivánja a pénzeknek a kétkulcsu ládákban való tartását, másodszor a pénztári napló rendes vezetését, harmadszor a bevételek és kiadások szabályszerü okmányolását.

11. *Az egyházközségi vagyon kezelésének ellenőrzése másodfokon az egyházmegyei számvevő kötelessége. A számvevő tartozik az egyházközségek pénztárát és számadási ügyviteli könyveit évenként legalább egyszer, szükség esetén többször is, megvizsgálni; az észlelt fogyatkozásokat elenyészteini; szükség esetén a számadásokat a helyszinén felülvizsgálni. Eljárásáról köteles az espereshez irásbeli jelentést tenni, mely további intézkedés czéljából az egyhm. Tanács elé terjesztendő. Nagyobb mérvü mulasztás esetén a mélt. Igazgatótanács elbirálása alá bocsátandó.*

A számvevő hatáskörének kitágitása, helyesebben megállapitása, a személyes ellenőrzés révén, egy olyan fontos szükség, melyet az egyházközségek létérdeke megkövetel. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy az esperesi hatáskörből bizonyos részlet kisajátittassék a számvevő részére. Nem! Csak azt akarom kifejezni, hogy a számvevőnek nemcsak a felülvizsgálási, hanem az ellenőrzési jog is adassék meg. Csakis ily módon viselhet felelősséget, a melyet törvényeink megszabnak.

Itt kell megemlékeznem arról is, hogy a szám-

vevői kiszállások költségbe kerülnek. Azt hiszem, hogy e bajon segitve leend. Mert ha a mélt. Igazgatótanács gondjaiba vette az espereseket, bizonyára nem fog megfelejtkezni a számvevőkről sem s érdeme szerint fogja honorálni azt a fontos munkát, melyet ez időszerint inkább a tisztességért, mint az alamizsnaszerü fizetésért végeznek.

Sámuel Aladár,
küküllői számvevő.

Kiss József.

(1850—1906.)

Mélységes fájdalommal irom le ezt a kedves nevet, oh, mert az, aki ezt viselte, már nincs többé. Január 29-én kaptam tőle egy hosszu, szép levelet, a mely az ő fenkölt gondolkozásának, mélyen érző, vallásos lelkének, szerető nemes szivének igaz megnyilvánulása volt. Ebben a levélben boldognak vallja magát, ezt irván: „habár Istennek végetlen szeretetében, kegyelmében soha sem kételkedtem, mégse' hittem volna, hogy e földön még ily boldog lehetek a nagy árvaság, a sulyos csapás után“ És egy hét mulva, a levél vétele után, febr. 5-én, villámszárnyakon jött a szomoru, a megrenditő hir: Kiss József meghalt.

De tudod-e, kedves olvasó, ki volt ez a Kiss József? A hosszufalusi missziói egyház tömösi és predeáli csoportjának gondnoka, vezéralakja, 7 éven keresztül munkatársam, a kinek bámulatra ragadó tevékenységét, anyaszentegyházunk, hazánk iránt táplált lángoló szeretetét ismerik egyházkerületünknek mindazon tagjai, akik az „Edélyi Protestáns Lap“-ot és a „Vasárnap“-ot olvassák. Nincs anyaszentegyházunknak az a papja, avagy világi tagja, a ki inkább szivén hordozná reformált egyházunk magasrendü érdekeit, fejlődését, mint ő szivén hordozta. Világi ember létére valóságos apostola volt ő ott a határszélen Krisztus igaz vallásának és a hazaszeretet evangyéliomának. Szétszórtan élő hiveinket összegyüjtötte, összetartotta; gondoskodott a nyájnak lelki táplálékáról, mint egy jó pásztor. Senki sem fejtett ki, egész Erdélyben, akkora buzgóságot a „Vasárnap“ terjesztésében, a biblia, káté s más népszerü vallásos iratok osztogatásában, mint ő. Igazán a föld sója, a világ világossága volt. Mint egyszerü pályafelvigyázó megmutatta, mit kellene tenni a lelkipásztoroknak és hiveknek egyaránt. Az ország határán 5 évvel ezelőtt épült predeáli állami iskola és az oláhországi magyar gyermekek számára 3 évvel ezelőtt felállitott internátus létesülésének ő volt egyik leglelkesebb munkása. A tömösi szorosban, az ország határán szétszórtan élő és a határon tul a romániai Azuga, Bustin, és Sinaia gyártelepein tartózkodó szegény honfitársainknak jóltevő édes atyja, mentő apostola volt. Hány kivándorlót téritett vissza az édes haza határán és adott nekik munkát. Hány szegény egyházunk számára gyüjtött tetemes segélyt! Hány kegyes adománya hirdeti igaz keresztyén voltát, halhatatlan nevét a *hosszufalusi* missziói egyházban és a hol a gyermekifju életét átélte, magyar-bölkényi egyházban! Mondhatni többet mutatott fel e kiváló ember egyedül az egyházépités, a honmentés mezején, mint akárhány egyesület. A legnemesebb eszményiség és a legegészségesebb gyakorlati érzék hármonikus összhangban egyesült Kiss Józsefben.

Kiss József Marostordamegyében (Magyarbölkényben) székely nemes családból született 1850-ben. Édes apját, aki magyarbölkényi ref. kántortanitó volt, korán elveszitvén, csak 4 gimn. osztályt végezhetett a marosvásárhelyi kollegiumban. 20 éves korában besoroztatván, sokáig katonáskodott. Katonai szolgálatát többnyire Bécsben és más külföldi városokban töltvén, nagyon sok ismerettel gazdagitotta csodálatosan fogékony lelkét. Anyanyelvén kivül 5 nyelvet beszélt. Olvasott természettudományi, bölcsészeti, theologiai, szépirodalmi müveket és különösen nagy szorgalommal olvasta az életkönyvét: a bibliát. Épitészeti, műszaki dolgokban olyan jártas volt, mint egy mérnök. Kitünő énekes és zenész volt. Vasszorgalmával, genialis tehetsége folytán annyira kiképezte magát, hogy a hol megfordult, mindenütt bámulatot keltett maga iránt. Nem egyszer hallottam müvelt emberek szájából róla ezt a nyilatkozatot: „ha egyetemet végezhetett volna, világhirü ember lett volna belőle.“ Eltekintve azonban bámulatosan sokoldalu ismereteitől, az ő egyéniségének főjellemvonása az erős hiten, öntudatos meggyőződésen nyugvó mély vallásosság volt. Szerette az Istent, szerette az embert, szerette hazáját, szerette egyházát oly igazán, oly mélyen, a mint csak egy Krisztus szellemétől megszentelt sziv szeretheti. Fényes bizonysága ennek az ő nemes munkásságban, áldozatokban, keresztyéni erényekben gazdag élete. Lángeszének krisztusi gondolataival világitott, forrón szerető szivének tüzével melegitett. Megjelenése, lelkes szava, egész lénye varázserővel hatott az emberekre. Ez a nyitja annak a fényes eredménynek, a melyet ő egyháztársadalmi téren felmutatott.

Élete feladatául tüzte ki, hogy Predeálon, édes hazánk határán, az iskola és internátus mellett a református templomot, melyet még ottlétem idejében terveztünk, fölépülve lássa. Mennyi áldást árasztott volna még hazánkra, anyaszentegyházunkra, ha az isteni bölcs gondviselés mintegy Ilyés prófétát, nagy hirtelenséggel föl nem ragadja nemes munkássága szinteréről.

Méltán sirathatjuk őt, mert ő szerte járt, mint az Idvezitő és mindenekkel jót tett. 55 éves volt: de oly ifjúi erővel, oly hatalmas szervezettel volt megáldva, hogy legalább is 30 évet lehetett jósolni még neki. Élni, nemesen, krisztusi módon élni; tenni, alkotni vágyott és mikor oly boldog volt és a mikor annyi áldást áraszthatott volna hazájára, egyházára, 5 hónappal ezelőtt alapitott második családjára.... meg kellett halni, váratlanul, hirtelen. Ti határszéli fenséges bérczek, örökzöld fenyvesek, Tömös vizének kristály habjai sohajtozzatok, zokogjatok, sirjatok, mert olyan embert, mint Kiss József, többé nem láttatok és ki tudja, láttok-e még valaha? Sirassad te is magyar református Sion és abban te hosszufalusi missziói egyház legjobb, legigazabb, legbuzgóbb, legtevékenyebb fiadat sirassad és dicső emlékét, krisztusi lélektől ragyogó arczát, daliás alakját mélyen szivedbe vésd; mert üres maradt az ő helye!

Váratlanul elhunyt kedves munkatársam, leghivebb barátom! te tudod, hogy mennyire szerettelek téged; hisz' lelkünk összeforrott a szent, az istenes munkában, a melyet 7 éven át együtt végezénk, mig az isteni gondviselés elszólitott engemet boldogitó körötökből. Ne fájjon a te dicsőült lelkednek, hogy az, a kit szerető nagy lelkednek drága kincseivel halmoztál el, nem mehetett el nemes, halhatatlan lelked porsátorának temetésére, hogy letegye az elismerésnek, a hálának, az igaz barátságnak könnyektől harmatozó koszoruját a te koporsódra. A nagy távolság, a gyengélkedés nem engedte, hogy tolmácsa legyek a nagy veszteségnek, a mely váratlan halálodban a hazát, az egyházat és a mi szerető szivünket érte! De te nem haltál meg, csak elköltöztél ama jobb hazába, elvenni nemes pályafutásodnak hervadhatlan koszoruját. Drága emléked azonban köztünk marad, szivünkben él; magasztos példád előttünk ragyog szüntelen. Azok a szegények, a kiknek testi és lelki javát munkáltad, dicső neved imába foglalják s emlékedet könnyek között áldják. Oh legyen is áldott, örökké áldott a te emléked! Pihenj

csendesen a magyarbölkényi „verőfényes temető"-ben első hű hitvesed mellett. A viszontlátásig Isten veled!

Sz.-Somlyó, 1906. február 7-én.

Zsigmond Károly.

Keresztyén szocziálizmus.

(Akadémikusok kirándulása Stettinbe.)

(Folytatás.)

Szombaton (jan. 6.) reggel már a vakok intézetében voltunk. Ez nem csak egy intézet: ez egy egész telep. Igen érdekes volt az a pár tanitási óra, amelyet végig néztünk. A számtani órán kisült, hogy a vendégek közül senki sem tud ugy számitani, mint egy jobb fejü vak gyerek. 24×32—312=? kérdi a tanitó, s mig mi papiron a számításhoz hozzá kezdettünk, a fiu már mondá: 456. Gyönyörü énekkaruk van a vakoknak s hatalmas orgona kisérettel énekli a 25—35 tagból álló vegyeskar: Oh Gott des ewigen Lichtes!

Azután következett a másik nagy és érdekes intézmény: a *Salem*. Ney-Torney egyik magasiatán emelkedik a hatalmas kétemeletes új épület, amelyben a leánygyermekek sálem-et, menedék helyet találnak. Az egész intézmény tevékenysége két oldalu: egyfelől a leánygyermekek nevelése, másfelől a diakonissza-képzés. A pedagogiai czélt igy formulázza az intézet szabályzata: A Sálem czélja, hogy a nevelésére szorult leánygyermekeknek menedékhelyet nyujtson, a mely az otthont és a szülői házat lehetőleg pótolja; növendékeit nem csupán praktikus szempontok szerint neveli az élet számára, hanem mindenek felett munkás szeretet és vallásos érzület által meg akarja nyerni az Üdvözitőnek, aki maga a szeretet." (Stift Salem, Bilder aus dem kirchlichen Leben u. der christlichen Liebestätigkeit, von Pastor Dux-Salem, Stettin, 1895.)

A leánynevelő intézet két részre oszlik: Mária- és Mártha-ház. A Mária-ház azokat a leányokat neveli, kik életpályául a szellemi foglalkozást választották s tanitónők, óvónők stb. akarnak lenni, vagy pusztán általános műveltségre törekszenek. Ezek a felsőbb-leányiskolát is elvégzik s ha specifikus pályára szánták magukat, bejárnak az illető stettini seminariumba. A Mártha-ház növendékei kizárólag gyakorlati oktatásban részesülnek, a háztartás művészetét: mosás, főzés, takaritás titkait sajátitják el s a jó gazdasszonyság minden csinját-binját kitanulják. Belőlük válnak a házvezetőnők, szobalányok stb. Ezeknél az elméleti tanulás kizárólag a konfirmáczióra való előkészités, a mely négy-öt évig tart. Nálunk ennyi idő alatt nagytiszteletü urrá facsarodik az ember.

Ez a megoszlás világért sem a kasztrendszer következménye, hanem eredménye annak a józan keresztyén gondolatnak, hogy mindenki a maga tehetsége szerint szolgálja az Urat. Akik nagyobb szellemi erővel vannak megáldva, azok elméleti pályára mennek, akik pedig nem, olyanok akarnak lenni, mint a Luther szolgáló leánya. Délutánonkint minden növendék együtt dolgozik a kertben, kiki a maga veteményes és virágágya körül; télen a konyha ad elég munkát. Németországban eddigelé ez volt az egyetlen intézet, ahol tornatermet nem láttam, de az óriási kertgazdaság az intézet legelső jövedelmi forrása. Az Oberin mosolyogva mondá: Salem will keine Blaustrümpfe, sondern tüchtige, fleissige, und häuslich praktische Frauen heranbilden. Épen csak a durvább munkára fogadnak idegen erőket; cseléd nincs a háznál s mindenki a maga szolgája. Átlag 60—70 növendéke van a Sálemnek, kik 18. életévükig az intézet gyermekei. 1876-tól kezdve diakonissza-ház is a Sálem, önmaga számára neveli a „nővéreket", s jelenleg 36 áll rendelkezésére, kik közül többet gyarmataiban foglalkoztat. A diakonissza-házak ismertetését a Bethaniáról irt rajzomban adtam, itt ismételni nem akarok. Csupán az egyes intézmények typikus felmutatása lehet a czélom, a speciesekkel nem bibelődhetünk.

Még valamit meg kell emlitenem. A Salem homlokán ez a mottó fénylik: „És valaki egy ilyen gyermeknek gondját felveszi az én nevemben, nékem veszi fel gondomat." A gyermek óriási értékének megbecsülése szól e szavakból. Németország egész socialis berendezkedésének központja és czélja a gyermek. Tehát a jövő. A gyermekben nem csak a gazdasági értéket látja, mint a székely, aki bornyút veszen, mert abban *nő* a pénz, hanem a testvért *szereti* benne s az istenképet akarja kiváltani belőle. Ha nálunk annyi gondot forditottak volna a gyermekvédelemre, mint a tanterv revizióra, vagy az egységes középiskolára, talán most jogosabban beszélhetnénk a didaktikai kérdésekről. A görögöt lehet pótolni, de a gyermeket nem.

Délután már robogott velünk a vonat Züllchow felé. Túl az Odera kikötőjén fekszik Züllchow, amelynek jókora részét a fiúnevelő-intézet foglalja el, mely a gyermekvédelem tipikus szerve és tanyája, egy Bruderhaussal lévén összekapcsolva.

A gyermekvédelemnek atyja Pestalozzi volt, aki a 18. század végén az elhagyatott sveiczi gyermekek részére, az első menedékházat épitette. Ma Németországban 400 menedékház 16—20 ezer gyermeket óv meg az erkölcsi elzülléstől. Ezek között egyike a legnagyobbaknak a züllchowi intézet, ahová azok a szerencsétlen gyermekek kerülnek, akik saját hibájuk folytán, vagy környezetük miatt erkölcsileg veszendőben vannak. Az intézetnek segitőtársa a Brüder anstalt. Ez egy népies seminarium forma intézmény, a melynek tagjai feddhetetlen erkölcsü ifju kézművesek vagy földmívelők, akikben elégséges szeretet és buzgóság van, hogy a belmisszió különböző területén hiven munkálkodhassanak. Az ifjak tehát az elméleti oktatás mellett mindjárt gyakorlati feladatok előtt állanak, amidőn az ilyen menedékház növendékei közt erejüket, tűrelmüket, képességeiket kipróbálják. 1850. óta 16-ra szaporodott az ilyen Brüderanstaltok száma.

A növendékek családokra vannak felosztva, s az ilyen családoknak a feje egy idősebb Bruder, akinek segitőtársa két próbaéves Bruder. Az egész felett van az Oberin, aki a betegszobának a felügyelője s maga is ápolónő. Azonkivül van 2 tanitó, egy hausvater és az egésznek az élén a pap, ki jelenleg pastor Jahn, fia Gustav Jahn hires német népköltőnek, akinek több verse van az énekeskönyvben, s még több forog közszájon. Az intézménnyel nagy állat- és mezőgazdaság van összekötve, s azonkivül terjedelmes kertészet: konyhakerti növények, disz plánták, faiskola stb. Kapcsolatban áll a menedékház a világhirü züllchowi „karácsonyi játékiparmühellyel", ahonnét árad a világra a sok elmés krampusz, pukkanó narancs, apportirozó fóka stb. szóval a karácsonyesti ajándéktárgyak végtelen tömege. 1887 óta van a züllchowi intézetnek egy filiája: a tőle félórányira fekvő Warsowban, ahol mintegy 100 növendék talál otthont egy mintaszerüen berendezett épületcsoportban.

Mire mindezeket megtudtuk, már vacsorához kellett ülnünk. Házigazdánk, pastor Jahn, az egyszerüsitett közigazgatás hive (vajjon nem volt a görgényi egyházmegyében? Szedőgyerek.), mert a hivatalos pohárköszöntőket blankettákra kinyomatva, előre oda tétette kinek-kinek a vajas kenyere mellé. Igy aztán szabadon humorizálhatott, óriási derültségben tartva az egész társaságot. Lic. pastor Thimm majd

belepusztult, hogy nem beszélhetett, mert minden tudnivaló ki volt már nyomtatva a blankettákra. Goltz egyszer csak szóhoz jutott s ilyenformán kezdett beszélni. Peabody a Berlinben vendégszereplő amerikai theol. professzor, mikor a dékán estélyt adott a tiszteletére, azt mondá, hogy Németország adós még a világnak egy uj Pontifex Maximussal, egy második Lutherrel, aki hidat tudjon verni a berlini dóm s a közelében levő muzeum között, át a Lustgarten-en, hogy a keresztyénség a mai mivelt ember szivéhez férkőzzék. De nemcsak a mivelt emberek szivét kell megnyerni, meg kell nyerni a szegény, a nyomorult, az erkölcsileg züllésnek indult nép szivét is. Ezt nem *egy* potifex maximus fogja megtenni, hanem sok, mert mindenki, aki egy feléje nyujtott kezet megragadott, aki egy szivet megmentett az Urnak: pontifex maximus, hisz a legfőbb méltóságot viseli....

Még csak azt mondom meg, hogy beszédje csattanójául 100 M. alapitványt tett. Jahn pastor melegen üdvözölte ezt az uj hemiletikai figurát.

A hangulat egyre jobb lett. Előkerültek a Commersbuchok s Kunze kezdette rendezni a salamandert és a kneipot. A német studens mulatása oly bonyolult rendszer alapján történik, hogy a systhematika theologia ahhoz képest dajkamese. A franczia négyes egyszerüség tekintetében kukoriczahántás ahhoz képest, amit a német diák elkövet, amig egy pohár sört megiszik.

Pastor Thimm harmadszor csengetett már, hogy azonnal menjünk, mert végképen lekésünk a vonatról, de azért künn az utczán, bokáig érő sárban, szakadó esőben megállitott, s a szurok sötétben beszélt még egy negyedórát, mint mondá — kiegészitésül.

Berlin.

Ravasz László.

(Vége köv.)

Németországi levelek.

III.

Leipzig, 1906. jan. 18.

Az elmult napok egyikén — dátumra biztosan nem emlékezem — az egyetemről lejövet, egy a kapu előtt ácsorgó alak valami nyomtatványt nyujt felém. En átveszem a felém nyujtott lapot s hazafelé menve, útközben hirtelen átfutottam. Felhivás volt az egyetem tanáraihoz és hallgatóihoz; szerzői s aláirói egyetemi polgárok voltak. Ezek az egyetemi hallgatók felhivásukban nem kivántak kevesebbet, mint hogy az egyetem professzorai — — kivéve a theologiai fakultás professzorait — és az egyetemi hallgatók — kivéve a theol. fakultás hallgatóit — hagyják oda vallásukat, lépjenek ki abból a felekezetből, a melybe eddig tartoztak és legyenek vallásnélküliek. Kivánják ezt pedig azért, mert — hitük szerint — a tudomány önzetlen szolgálata és a vallás egymással nem férnek össze. Ők maguk már „vallástalanok“ is lettek... s aláirva felhivásukat, mindenik odateszi neve mellé annak a felekezetnek nevét, a melyhez eddig tartozott. Van köztük minden felekezetből.

E tény napjaink szellemi életére rendkivül jellemző s bármint is itéljük meg, nem minden jelentőség nélkül való. Napról-napra nő azoknak száma, kik látva a tudományoknak folytonos előrehaladását, azt hiszik, hogy ez a vallás pusztulását sietteti. A természettudomány ma már hallani sem akar isteni gondvisélésről, mert hiszen minden anyag, melyet vagy az erő, vagy az energia mozgat. Haeckel pl. azt követeli, hogy a vallást, mint babonát dobjuk félre s e helyett aquariumokban zárt és jól táplált tengeri rákokban, harcsákban stb. gyönyörködjünk, mivel ez az igazi vallás. Majd mások, mint pl. Andresen, azt szeretnék, hogy a buddhismusból, a keresztyénség némely tanából, a Hartmann philosophiájából egy új vallást componáljunk, melynek központja Jézus lenne. Itt Leipzigban, a mult héten dr. Horneffer tartott nehány előadást a jövő vallásáról, melynek alapitója Nietzsche, Brémában pedig egy lutheránus lelkész, a genialis Kalthoff azt hirdeti, hogy új reformációra van szükségünk s e reformációnak vezetője Nietzsche, az a Nietzsche, a ki minden félelem nélkül hirdette a világnak: „Meghalt az Isten.“

Szóval a tudomány minden terén zavar és forrongás észlelhető s e zavarban és forrongásban minden a vallás ellen támad.

Vajjon megmagyarázható-é ez a vallásellenes hangulat, melylyel a müveltek körében oly sürün találkozunk?

Azt hiszem, e kérdésre egész bátran felelhetünk igennel. A természettudományok folytonosan előrehaladnak, a philosophiai kutatások új meg új igazságoknak törnek útat, a vallástörténelem mindig nagyobb és nagyobb területeket von be kutatása körébe, a történelem már kezd philosophiai szinezetet nyerni, sőt a mathematika is philosophiai problemákat fejteget. És ezzel szemben úgy tetszik nekem, hogy a theologia különösen nálunk Magyarországon, mind inkább és inkább elszigeteli magát a szellemi élet többi mezőitől és főleg a philosophiától. Kegyeskedünk, a nélkül, hogy felvilágositanánk, esküszünk a bibliára a nélkül, hogy kritizálnók és a nagy sürgés-forgás közepette végre odajutunk, hogy nem tudjuk, mit hiszünk. A vallásos érzést erősiteni akarjuk, pedig napjainkban inkább annak tisztitására és világositására kell törekednünk. Az emberek lelkéből a vallásos érzés soha sem hiányzik, *mert a vallás lélektani tény; ámde e mellett sociologiai tény is* s mint ilyen örökös kölcsönhatásban van a szellemi élet többi tényezőivel.

A vallás sociologiai tény s igy a maga formáját sokszor változtatja s éppen annyiszor, a hányszor arra szükség van. A vallás formájának változtatására szükségünk van ma is, mert mig a tudományok óriási haladást tettek, addig a vallásos igazságok formája ugyanaz maradt. Nem tehetem, hogy e helyen ne idézzem Naumann gyönyörü szavait: „oly állapotban találjuk nagyjainkban a keresztyénséget, mint azt a szőlőtőt, mely oly falra kapaszkodott fel, a melynek lebontása már el van határozva. Ez a régi fal az európai népek régi világképe. Minden szőlőágacska és minden szőlőkacs e régi falnak valamelyik kövéhez tapadt oda s úgy látszik, mintha a szőlőtő és a fal közös életet élnének. Ámde e régi fal most rendre-rendre új fal által helyettesittetik. Fürtöt fürt után kell lefejtenünk és a szőlőtőnek fele, elpusztitva fekszik a földön. De ezt túléli a szőlőtő, ha gyökerei erősek még. A gyökér pedig Jézus.“

Ennek az új falnak felépitői a természettudosok s a philosophusok, kik a régi fal haszontalan köveit félredobták s ezekből új falat okos ember nem is épit. És mégis akadnak theologusok és lelkipásztorok, kik ezeket az eldobott köveket vissza akarják szerezni, erejük fogytáig védelmezvén a világteremtésének, az első emberpárnak, a vizözönnek, Bileam szamara megszólalásának többé-kevésbé mythikus elbeszéléseit. Nem. A keresztyén vallásra nézve mindaz, a mi a zsidó kosmogoniával és kosmologiával összefügg, teljesen lényegtelen. Minden apologéta és minden prédikátor, a ki ezeket megvédelmezni akarja, a maguk szószerinti jelentésében, csak felesleges munkát fog végezni s ugy tünteti fel a dolgot, mintha a vallás lényege ezen fordulna meg. Ezért ne csodálkozzunk azon, ha a müveltek közül sokan a vallás ellen fordulnak vagy legalább is elfordulnak attól, mert ennek oka a vallás félreértése, a miben a theologusok egy nagy része csak elősegiti őket. Pedig a lelkipásztorok munkája e téren nem nagyon nehéz. Az új falat a természettudósok és philosophusok épitik; a lelkipásztornak csak arra kell vigyázni, hogy ne törjenek le a szőlőtő ágacskái s ne sérüljön meg a gyökér, mely Jézus.

A világkép változásával változni fog a predikáczió is, mely az istentiszteletben a vallás haladó elvét kell hogy képviselje. Mig u. i. a sakramentális istentisztelet az egyház megállapitott tanának kifejezője, addig az egyházi beszédben a folyton megújuló egyháznak kell kifejezést nyernie. *E feladatnak azonban a predikáció csak akkor tehet eleget, ha a maga tartalmát és formáját a kor uralkodó eszméi szerint ujból alakitja.* Ez ujból alakitásra napjainkban is igen nagy szükség van. Németországon *Baumgarten*, kieli egyetemi tanár, *Decos*, *Niebergall*, heidelbergi professzor, *Sonend;* nálunk, tudtom szerint, *Tankó* Béla e lapok tavalyi évfolyamában s a Nt. Szerkesztő úr valamelyik értekezleten sürgették a predikáczió reformját. Franciaországban pedig *Ménégoz*, *Réville* sürgetik az egész theologiai felfogásnak s ezzel együtt az egyházi beszédnek is reformációját. E reformot a leg-

több német lelkipásztor megvalósitani igyekszik a gyakorlatban. Ott van *Kirmss,* berlini predikátor, *Baumgarten,* egyetemi tanár, *Mehlhorn,* lipcsei református lelkész, *Naumann,* a „Gotteshilfe“ szerkesztője, *Ihmels,* lipcsei egyetemi tanár és az amerikaiak közül különösen *Peabody,* a Haward egyetem tanára reggeli és estéli elmélkedésével, melyeket a theologusok reggeli s estéli istentiszteletein tartott Cambrigeben.

A németek közül különösen Kirmss és Naumann érdemelnek figyelmet. Kirmssnek nehány elmélkedése e lapokban is megjelent s ha nem csalódom, ugyanitt olvastam Naumannak is egy elmélkedését. Ez elmélkedések természetesen nem kész predikációk, hanem csak olyan vázlatok, melyeket az egyházi beszéd irásánál haszonnal olvashatunk.

A lipcsei lelkészek közül hármat hallgattam meg. *Hartung* superintendens a halottak vasárnapján tartott igen szép beszédet, melynek textusa ez volt: „én élek és ti is éltek“. Már maga az ünnep hangulata azt kivánta, hogy a szónok subjectivitása a rendesnél nagyobb mértékben lépjen előtérbe. A szent Péter-templom egyik lelkésze, *Scherffig* pedig Jézus egyik paraboláját magyarázta.

Leginkább azonban dr. *Ihmels* egyetemi tanár predikációja lepett meg. Ihmelsnek már az alakja is leköti az ember figyelmét. Magas karcsu ember, beretvált arccal, frakkban, fehér nyakkendővel. Beszédjének textusa: „csak egy a szükséges“. Predikációja elején szépen rajzolja Mária és Márta jelenetét, melyet a békének fuvalma leng körül. Márta szorgoskodik, mig Mária a Mester lábai mellett ül s Isten országának dolgairól akar hallani. Mária a jobb részt választotta s ezért meg is dicséri Jézus, mert csak egy a szükséges. Korunkban még inkább kell figyelmeztetnünk az embereket, hogy csak egy a szükséges. Az emberek hitvány érdekek után futkosnak, keresik a vagyont, a pénzt, a hirt, a dicsőséget s csak egyről feledkeznek meg: hogy keressék az Istent! Pedig az Istent könnyen megtaláljuk: ott van a menydörgésben, a tavaszi szellőben, ott van az egész természetben és van egészben az Ur Jézus Krisztusban, ki Isten országa felé vezet minket. Ezután Isten országáról beszél Ihmels s beszéde végén, mint aki biztos a maga dolgáról, hatalmas hangon, minden affectáció nélkül kiáltja oda közönségének: „e pillanattól kezdve az a kérdés: felfelé akartok-é menni, az Istennek országába, vagy lefelé, a kárhozat birodalmába? Segitsen Isten, hogy az ő országa felé induljatok, mert csak egy a szükséges! Amen!“

Hanitzscht, a Tamás-templom fiatal lelkészét gyermekistentiszteleten hallottam; a gyermekistentisztelet leirását azonban a jövő alkalomra kell halasztanom, mivel levelem igy is hosszura nyult.

Ifj. Bartók György.

KÜLÖNFÉLÉK.

Prot. nőegylet estélye Nagyenyeden. „Nem voltak-e önök ugy, hogy társaságukba lépett egy kiváló ember, kinek arczára kiült lelke nemessége és mig közöttük volt, annyira összeszedték magukat, hogy nem tudtak, nem is akartak közönségesen gondolkodni; ajkaikról elmaradtak az esetleg otthonos útszéli kifejezések, társaságában megnemesedett a lelkük?“ Körülbelül ezeket mondotta Kenessey Béla, az erd. ev. ref. egyházkerület főjegyzője vasárnapi felolvasása egyik részletében, mely felolvasása a prot. nőegyesület szoaréjának igazi tartalma, értéke volt, a többi piész pedig mozaik keret az értékes tartalom körül. És felolvasásának, szereplésének s egyéniségének kritikáját e szókból irjuk mi meg. A kollegium disztermében szorongó zsufolt közönség közé valóban egy kiváló ember lépett, kiről lesugárzott lelke nemessége s midőn fejtegette, hogy „habemus regem“, a ki nem zsarnokunk, a ki kézenfogva vezet minket, hogy hozzá hasonlóvá tegyen, aki a hozzá közeledéstől nem félti a maga dicsőségét, mint földi királyok, hanem kegyelmét megsokasitani kivánja rajtunk, midőn megosztja köztünk; midőn a baráti, hitestársi és szülő-gyermeki viszonyt csak úgy állitá tartósnak, ha benne a felek egymás *lelkét* szeretik; midőn felhivott, hogy engedjük közel magunkhoz Jézust, vigyük be a család kis körébe, mert a környezet hatásának van az egyéniség alávetve, mert az ember a ráhatásoknak sokszoros tükörképéből áll, akkor valóban megszüntünk alantjáróan gondolkozni, agyunkból számüzte a mindennapiság közönséges eszméit s felemelt magához, megtisztult, földi salaktól mentes légkörbe. Hálás lelkünk egész tiszteletével köszönjük ezt neki. Az értékes kép keretének diszét alkották Lázár Málcsi k. a. gyönyörü alt hangon előadott fohásza, melyhez szépen simult Winkler Lia k. a. harmonium kisérete, továbbá Veress István művészi hegedűjátéka, Veress Gábor és Hábekoszt mérnök hármonium és zongorakiséretével, a keret masszája pedig a theologusok két énekszámából, vonós négyeséből és Kovács András tanárjelölt borongós szavalatából telt ki. A szoáré alkalmából az egyesület jótékony czéljai előmozditására önkénytes adományképen 118.34 kor. gyült be. Sok ily nemes élvezetben legyen Nagyenyed közönségének része! Sz. Ö.

Uj egyesület. A dési protestáns hivők február 4-én, vasárnap délután a városház nagytermében egy uj egyesületet alapitottak: a Konfirmáltak Egyesületét. Az alakuló közgyülésre a tagok oly nagy számban jelentek meg, hogy a termet zsufolásig megtöltötték. Az alakulás formaságait Veszprémi Ferencz segédlelkész imája előzte meg, áldást kérve Istentől az egyesület müködésére és magasztos czéljának megvalósitására. Azután a gyülekezet Vásárhelyi Boldizsár lelkész inditványára az alakuló gyülés elnökéül Tüzes Karácsonnét kérte fel. Vásárhelyi lelkész az egyesület czélját és a czél elérésére irányuló eszközöket ismertette. Az egyesület czélja a vallás-erkölcsi élet fentartása és ápolása s a krisztusi szeretet gyakorlása. E czél elérésére morális tartalmu müvek terjesztése, felolvasások és összejövetelek tartása s a szükölködők támogatása által törekszik az egyesület. Czéljául tüzte ki az egyesület a szocziális élet bajainak orvoslását is, erejéhez mérten; sőt a helyi viszonyokhoz képest szocziális intézmények (pl. cselédotthon) létesitését is. Az általános lelkesedéssel fogadott előterjesztés után Holstein Mari az alapszabálytervezetet olvasta fel, melyet a közgyülés minden pontjában elfogadott. Az alapszabályok szerint választotta meg a közgyülés az egyesület tisztikarát, a melynek tagjai lettek egyhangu szavazással: Nik Ferenczné elnök, dr. Parádi Ferenczné és Kenyeres László alelnökök, Holstein Mari titkár, Diószeghy Lajos pénztáros és Gombár Ferencz ellenőr. A választmány tagjai a tisztikar tagjain kivül a lelkész és az alapitótagok (számszerint 27), azonkivül a közgyülés által kiválasztott 20 nő és 20 férfi. Az egyesület, a melynek jelenleg 475 tagja van, a dési ref. egyház védelme alatt áll. Üdvös müködését azzal kezdte meg az egyesület, hogy gyüjtést inditott egy igen szegény városi polgár számára, kit a minapjában tüzvész tett hajléktalanná. A humánus gondolkozásnak igen szép példáját mutatja már az alakuló gyülésen befolyt adományok jelentékeny összege.

Alapitvány. Mint az udvarhelymegyei Kőrispatakról irják, ott egy öreg 86 éves székely földmives, névszerint *Szabó Elek* 1000 koronás alapitványt tett az egyháznak, melyet azonnal át is adott. Az alapitvány az egyház közszükségei fedezésére fog szolgálni az alapitó halála után, addig ő élvezi az 5 %-os kamatokat. Szabó Elek korábban már egy 200 kor. értékü földet is adott az egyháznak. A derék öreg székelynek példás buzgóságát a presbitérium élén öreg kortársa, az egyház agg lelkipásztora Pál Balázs köszönte meg. Boldog öregség, mely gyümölcsök felett örvendezhet, melyeket termett a hüséges munka! Isten áldja meg őket i

A zilahi ev. ref. Wesselényi-kollégium diák-ifjusága iskolájuk jótékony alapjainak gyarapitására 1906. febr. 3-án, a Vigadó helyiségében fényesen sikerült müsoros diák-estélyt rendezett Bajkó Viktor tanár-elnök vezetése mellett, a mely ugy anyagilag, mint erkölcsileg fényesen sikerült. Az estély rendje volt: 1. A tihanyi ekhóhoz. Szövegét szerzé Csokonai V. Mihály. Előadja az ifjusági énekkar. 2. Czinka Panna. Irta Farkas Imre. Előadja Kárászi Lajos VIII. o. t. 3. Szerenád a Tisza-ház előtt. (Az „Ocskai brigadéros“-ból.) Zenéjét szerzé Kún László. Előadják: Végh Dezső VIII. o., Debreczeny Márton, May Jenő és Nemessányi Gyula VII. o. tanulók. 4. Fohász. Irta Huber Károly. Előadja zenekisérettel az ifjusági énekkar. A solo részletet éneklik: Dobai Sándorné és Hampel Iluska. A zenekiséretben résztvesznek: Kádár Géza, Györffy Pál és Végh Dezső,

Nemessányi Gyula, Jeney Viktor, Debreczeny Márton, May Jenő, Benkő Béla tanulók. 5. A monolog ellen. Irta Ábrányi Emil. Előadja Elekes Károly VII. o. t. 6. Mes visions. Irta Yvon Ch. Előadja az ifjusági zenekar. 7. Hunyadi-induló. (A „Komáromi-induló“ szövegével.) Előadta az ifjusági énekkar.

Brassói hirek. A brassói egyház főgondnokát *Orbán Ferencz* felsőkereskedelmi iskola igazgatót, ujabb kitüntetés érte. Ugyanis, évekkel ezelőtt megkapta a Ferencz József rend lovagkeresztjét, a napokban pedig kir. tanácsosi czimmel és jelleggel lett kitüntetve. Az okmányt a közigazgatási bizottság gyülésében, megfelelő ünnepség mellett adta át a kitüntetettnek dr. Székely György főispán, kit azután a gyülés lelkes óváczióban részesitett. Majd lakásán az egyházközség nevében, az egyháztanács élén Péchy Árpád lelkész üdvözölte. Ezután jöttek a különböző tantestületek és egyesületek szerencsekivánataikkal. Orbán Ferencz brassói főgondnokunknak egész közpályáján a komoly munkának és az eszményiségnek állott szolgálatában, ki sokat tett Brassóban a tanügy és egyháza felvirágzása érdekében. Benne méltó embert ért a kitüntetés, ezért volt olyan általános, az örömteljes részvét megnyilatkozása is. Mi is kivánjuk, hogy Isten sokáig éltesse a magyar tanügy és egyházunk javára és szép családja boldogitására. — A brassói m. protestáns nőegylet márczius hó 3-án tartja ez évben első műsoros jótékonyczélu estélyét. Ez alkalommal Arany János „Toldiját“ és balladáit mutatja be élőképekben, korszerü kosztümökkel, 11 képben. A zenekiséretet a város hires polgári zenekara adja. A megfelelő költeményeket a város legjobb szavalói fogják előadni. E tanulságos és hazafias szép estély iránt városszerte, sőt a vidéken is igen élénk az érdeklődés. A siker érdekében Péchy Árpád védnök, Makoldy Józsefné és Halász Gyula főreáliskolai tanárok, ugyszintén a választmány agilis tagjai, nagy odaadással fáradoznak. Igy a protestáns jótékony nőegylet e komoly és felettébb szép estélye is előljáró helyet fog elfoglalni az idény más hasonczélu estélyei között.

Sepsiszentgyörgyön, 1906. febr. 2-án délután 5 órakor volt az ev. ref. Székely Mikó-kéllégium tornacsarnokában a hetedik vallásos összejövetel, melyet az ottani ref. egyházi társaság rendezett. Énekeltek az árvaházi növendékek; Bocskai Istvánról felolvasott Makkai Ernő koll. h. tanár; Angol egyházi énekeket énekelt magyar szöveggel Koréh Endre ref. lelkész; „Krisztus mindenütt“ cz. költeményt szavalta Ferenczy Lenke kép. növ. Záróéneket énekeltek az árvaházi növendékek. Az estély igen látogatott volt és szépen sikerült.

A kovásznai ev. ref. egyházközség templomjavitási és fütési alapjának gyarapitására 1906. évi február hó 17-én, a kaszinó-vendéglő nagytermében, műsoros fillér-estélyt rendez nagyszámu háziasszony és rendező közremüködésével.

„Krisztus visszajövetele.“ *Lukácsy* Imre diósviszlói lelkész ily cz. munkája elháríthatlan nyomdai akadályok miatt nem január végén — mint jelezve volt — hanem csak február végén küldhető szét az előfizetőknek. A munka február végéig szerzőnél megrendelhető. Ára kötve 3.80 kor. Bolti ára magasabb lesz.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 232—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes és t. Lelkész aaihoz.

Több izben tapasztalta Igazgatótanácsunk, hogy a *segédlelkészi állomásokon* előforduló változások vagy nagyon későn, vagy épen nem jelentetnek be.

Minthogy ezen késedelmes bejelentések által nem csak kellemetlenségek, de anyagi károk is származnak, ez okból felhivjuk összes esperes és lelkész aait, hogy a segédlelkészi állomásokon előforduló személyváltozásokat minden egyes alkalommal 8 napon belül jelentsék be Igazgatótanácsunkhoz, nyilvántartás végett.

Kolozsvárt, 1906. február 5-én.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János*, titkár.

181—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület szilágyszolnoki egyházmegyéjébe bekebelezett *szamosardói* egyházközség lelkészi állására pályázatot hirdetek.

Ezen lelkészi állás javadalma, dijlevél szerint: 1. Az 1901. évben ujon épült kényelmes lakás, 1 h. 560 □ öl kerttel és ugyancsak ujon épült gazdasági épületekkel. 2. 11 h. 969 □ öl szántó, 1 h. 400 □ öl rét és 1000 □ öl legelő, összesen 81 kor. bérértékben (a földek adóját az egyház fizeti, megmunkálásában pedig az egyháztagok részt vesznek). 3. A terményjövedelem 1/6-nyival kevesbitett pénzértéke 457.84 kor. 4. A munkabeli szolgáltatásoknak ugyancsak 1/6-nyival kevesbitett pénzértéke 16.67 kor. 5. Stóla átlagos pénzértéke 6 kor. (keresztelés esetenként 0.40 kor., esketés 1.60 kor. és temetés 1.60 kor. Anyakönyvi kiadványok az emegyei általános szabványok szerint). Összes javadalom 561.51 kor. Ennek ellenében kiadás: 1. állami és törvényhatósági adókra 11 kor. gyámintézeti járulékra 16.03 kor., együtt 27.03 kor. Az igy fenmaradó 534.48 kor. tiszta jövedelem az 1900—58,712. sz. min. leirat szerint 1067.52 koronával egészittetik ki 1600 koronára. Ezenfelül mellékjövedelemként az állami iskolától vallástanitási tiszteletdij évente 60 kor.

Ezen lelkészi állással járó kötelesség: a szamosardói anya-egyházközségben az összes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő: 1906. márczius 18.

A szabályszerüen felszerelt pályázati kérelmek ntiszt. Bartha Dezső szilágyszolnoki esperes urhoz küldendők Tasnádra u. p. helyben (Szilágymegye).

Kolozsvárt, 1906. február 9.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 168—1906.

FELHIVÁS

a görgényi egyházmegye tanitói karához.

Eltávozás folytán két egyházmegyei tanitói képviselőség üresedésben lévén, felkérem a Tekintetes kántortanitó atyafiakat, hogy szavazataikat — két képviselőre — lepecsételve, jelen év márczius 16-ig hivatalomhoz adják be. Megjegyzem, hogy a választandó képviselők mandátuma csak 1906. évre terjed, miután a rendes cyklus éppen ez évben lejár s a jövő évben az összes egyházmegyei képviselők új választás alá jőnek.

Gernyeszeg, 1906. február 8.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sz. 173—1906.

MEGHIVÓ

a görgényi egyházmegyének alábbi gyüléseire:

1. Febr. 22-én (huszonkettő) Sz.-Régenben a szokott helyen délelőtt 11 órakor *rendkivüli egyházmegyei közgyülés*. Tárgyak: Országos közalapi segélykérvények véleményezése. Borszéken épitendő templom és papi szanatórium. Időközben jöhető tárgyak.

2. Folytatólagosan *kebli özvegy-árvai gyámintézeti és temetkezési egyleti közgyülés*. Tárgyak: mult évi számadások, pénztárosi előterjesztések, folyó ügyek.

Lelkész atyafiakat kérem, hogy az 1. szám alatti közgyülésről a világi- és a községükben lakó tanitó-képviselőket értesiteni s ez értesités által meghivni sziveskedjenek.

Gernyeszeg, 1906. február 11.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

HELYREIGAZITÁS.

Az Erd. Prot. Lap folyó évi 4-ik számában a 38-ik oldalon Sz. 109—1906. alatt közölt *apanagyfalui* lelkészi állásra szóló pályázati hirdetés szövegébe két lényeges hiba csuszott be:

1-ör. A lakás melletti kert nem 11 h. 12 □ öl, hanem 1 hold 12 □ öl.

2-or. Az állami fizetéskiegészités pedig nem 595 kor. 17 fillér, hanem 995 kor. 17 fillér.

E helyreigazitást kérjük, hogy különösen a pályázók tudomásul venni sziveskedjenek.

Retteg, 1906. febr. 8.

Sófalvi Károly, esp.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *8-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. február 22.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

5901—1905. szám.

Igazgatótanácsi előterjesztés

az Erdélyi Ref. Egyházkerület Közgyüléséhez, az Országos Ref. Zsinat 1905. évi 556. jk. sz. határozatának teljesitése tárgyában.

Főtiszteletü Egyházkerületi Közgyülés!

A főtiszt. és mélt. Országos Zsinat 1905. évi november hó 24-én, az Egyházalkotmányról szóló törvényczikk 8. §-ának megállapitása alkalmával 556. jegyzőkönyvi sz. alatti határozatával elrendelte, „hogy a meghozandó Egyházi Törvények hivatalos kiadásában függelékül tétessék közzé az erdélyi egyházkerületnek az Egyházi Törvényeinktől eltérő joga és alkotmányos szervezete, mely az Egyházi (Egyházalkotmányi) törvény 8. §-a szerint érintetlenül marad".

Midőn ezen határozat teljesitésének módja iránt köteles javaslatunkat a főtiszt. egyházkerületi közgyülésnek ezennel megtesszük, előre kell bocsátnunk, hogy, miképen köztudomásu dolog, a mi Erdélyi Anyaszentegyházunknak, a mostani Erdélyi Egyházkerületnek, százados jogait és sajátos alkotmányos szervezetét sem gyüjteményes törvénytárba, sem rendszeres, önálló érvényü, teljes törvénykönyvbe foglaltan nem mutathatjuk be.

Törvényeink, rendszabályaink, utasitásaink, s azoknak minden változtatásai, a melyek az 1646. évi szatmár-németi zsinat meghagyásából Geleji Katona István erdélyi püspöktől szerkesztett, s az erdélyi Anyaszentegyházban ünnepélyesen helybenhagyott és elfogadott Canones Ecclesiastici óta a debreczeni országos zsinatig keletkeztek: csak mint generails synodusi és supremum consistoriumi végzések, illetőleg egyh. ker. közgyülési határozatok, az egykoru jegyzőkönyvekben, vagy levéltárilag őrzött egyes külön kiadványokban találhatók meg, összegyüjtetlenül; de lényegöket köztudatban tartotta és tartja a gyakorlat és két nagybecsü tudományos jogkönyv; egyik az egyházkerületi közgyülésnek, mint ilyennek, az 1871. évi erdélyi utolsó generalis synoduson történt szervezése előtti időből: Dósa Elektől: Az erdélyhoni evangeliko-reformátusok Egyházjogtana, (Pest, 1863. 8⁰. XII + 219 l.) másik, az 1871. évi utolsó generalis synodus utáni időben: dr. Kolozsvári Sándortól: Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Egyházjoga (Kolozsvár, 1877. 8⁰. 1—484 oldal).

Mindakét munka teljes tekintélylyel szolgálta, az utóbbi maig is szolgálja az erdélyi ref. egyház és iskolakormányzat jó rendjét és érdekeit. Hivatalos tárgyalásokban is, a hol a tételes törvények és szabályok régi szövege nehezen hozzáférhető, avagy egyáltalán nincs kézügyben: az azon tudományos rendszerü jogkönyvek szakaszaira és pontjaira való hivatkozás elfogadott szokássá vált.

Az 1881-iki debreczeni országos zsinat törvényhozása kimondván az erdélyi egyházkerületnek a négy egyházkerülettel való unióját, s ennek alapfeltételéül a törvény 9. (mostani 8.) §-át: ezen §. szem előtt tartásával, 1883. évi 25. közgy. jk. sz. alatt, elhatározta erdélyi egyházkerületünk, hogy az 1882. okt. hó 11-ikén legkegyelmesebben megerősitett Egyházi Törvényeknek az egyetemes konventre és tanügyi bizottságra, a zsinatra, az országos közalapra és a fegyelmi biráskodásra vonatkozó részeit beczikkelyezi, kihirdeti és életbe lépteti; egyszersmind az Egyházi Törvények többi részleteivel az egyházkerület összes saját törvényeinek összhangba hozatalára nézve szerves javaslatot készittet.

Ez a munkálat az erdélyi egyházkerületnek első rendszeres törvénykönyve kivánt lenni és 1883—88-ig, öt év alatt, az egyházi hatóságok véleményei s egyházkerületi közgyülések tárgyalásai alapján elkészülvén, hivatalosan kiadatott ily czimmel:

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi törvényeinek és szabályrendeleteinek Tára. I. kötet. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület törvényei. Hivatalos kiadás. (Kolozsvár, 1888. 8 X + 115 old. Tartalom 3 oldal.)

Ezeknek a viszonyitott erdélyi törvényeknek formája szigoruan azonos a debreczeni zsinat alkotta Egyházi Törvények formájával. Tartalmuk pedig: a) emez Egyházi Törvények mindazon §-ainak változatlan felvétele, beczikkelyezése, a mely §-okat az erdélyi egyházkerület önmagára nézve kötelezőknek és alkalmazhatóknak ismert; b) a zsinati Törvények azon szakaszainak, amelyek az erdélyi egyházkerületet nem kötelezhetik, az erdélyi külön jog, jogszokás, egyházalkotmány hagyományos értelmében történt módositása, átalakitása, kibővitése, kicserélése; c) egyes részletekre nézve olyan uj intézkedések is, a fennállott viszonyoknak olyan fejlesztései, a melyeket az erdélyi és a zsinati törvények között mutatkozó ellenmondások elenyésztése, általában a haladás és az unió értelmében való közeledés megkövetelt és a milyeneket a változott viszonyok egyházkerületünktől ujabban is, ma is, folyvást követelne.

Ez az erdélyi ref. egyházkerületi törvénykönyv azonban a tervezett Tár-nak első és egyetlen kötete maradt, s nem folytattatott a szabályrendeleteknek czélbavett kiadásával. Mert már az I. kötetnek csakhamar el kellett formájára nézve évülnie, azáltal, hogy a budapesti 1891—93. évi országos zsinat az egyetemes Egyházi törvényeket több tekintetben gyökeresen átdolgozta, megváltoztatta, egyszersmind ki is bővitette a köznevelés és közoktatás szervezetével.

Ennek következéseül pedig az erdélyi 1888-iki Törvényeket is félre kellett tenni, s helyökbe hasonló rendszerü uj munkálatot kellett volna készíteni.

A tapasztalás azonban már megmutatta, hogy a külön erdélyi egyházi Törvénykönyv, a beczikkelyezés, s a párhuzamos törvényrevizió rendszerével szerkesztve, felettébb hosszadalmas munkát kiván, ép ily hosszantartó átmeneti állapotokat teremt, s annyival rövidebb ideig tartó rendes állapotot biztosit; mert a zsinati törvényrevizió tiz évenként ismétlődvén: a törvényrevizióval majd egyetemes egyházi, majd külön erdélyi szempontból való foglalkozásnak Erdélyben alig lesz szünetelése, sőt alig lesz a törvényeknek tiszta zavartalan érvénye, zavarólag hatván egymásra a törvényalkotásról meg a törvény alkalmazásáról való fogalmak.

Ezért a budapesti zsinat alkotta Egyházi Törvényeknek a 8. §. szempontjai szerint való életbeléptetésére egyszerübb módot keresett az erdélyi egyházkerület közgyülése, midőn 1894. évi 41. jegyzőkönyvi határozatával kimondotta, hogy ezen, a magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezetére vonatkozó Törvényeket 1895. évi január hó 1-én s a következő fentartásokkal lépteti életbe és pedig:

„1. A törvényben irt „Egyházi alkotmány általános határozatai" erdélyi ev. ref. egyházkerületünkre is kötelezők.

2. A törvény Első rész I. fejezete, mely az egyházközségekről szól, akként való alkalmazással kötelező, hogy a törvény 8. §-a alapján, erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben az egyházközségek szervezetét, e szervezetben a presbiteriumokat, ezek tagjai számát, az egyházközségi köz-, illetve képviseleti közgyüléseket s ezeknek jog- és hatáskörét jövőre is érintetlenül fentartjuk, kijelentvén egyuttal, hogy a törvény 66. §-ának ama rendelkezése, mely szerint a zsinati képviselők az egyházközségek presbiteriumai által választandók, a törvény 8. §. b) pontja értelmében egyházkerületünkre nézve is feltétlenül kötelező lévén, a zsinati képviselők választása jövőre egyházkerületünkben is az egyházközségek presbiteriumainak teendői közé soroztatik.

„A törvény Első részének II. fejezete, mely az egyházmegyékről szól, akkint alkalmazandó, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben az egyházmegyék s ezek között a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek eddigi belszervezete s e szervezetben az egyházmegyei tanács, egyházmegyei közgyülés, egyházmegyei fegyelmi és házassági törvényszék, a jelenlegi jog- és hatáskörrel jövőre is fentartatik azzal a hozzáadással, hogy az egyházmegyei tanács a törvény Második rész 300. §-ában felsorolt s a közigazgatási biráskodás kebelébe utalt ügyekben a törvény Harmadik részének 307. 363. §§-aiban irt szabályok szerint köteles eljárni, ennek következtében egyházkerületünkben nem egy, hanem a közigazgatási ügyekben külön s a fegyelmi ügyekben hasonlóan külön bíróság fog eljárni.

„A törvény Első rész III. fejezete, mely az egyházkerületekről szól, akként alkalmazandó, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk eddigi szervezetében, teljes összealkotásában, jog- és hatáskörében, kerületi főgondnokaihoz és a püspökhöz való viszonyában, utóbbinak külön jog- és hatáskörében, az Igazgatótanács intézményével, ennek hatás- és működési körével egyetemben, jövőre is fentartatik, azzal a hozzáadással, hogy az Igazgatótanács a közigazgatási biráskodás keretébe utalt ügyekben, mint másod- és végső foku bíróság, a törvény Harmadik rész 307—363. §§-ban irt szabályok szerint köteles eljárni.

„A törvény Első részének az egyetemes konventről és zsinatról szóló IV. és V. fejezeteiben irt rendelkezések egyházkerületünkre nézve is kötelezők lévén, fentartás nélkül alkalmazandók.

„3. A törvény Második részének az egyházi tisztviselőkről és egyes egyháztagokról szóló I—VIII-ig terjedő fejezeteiben irt intézkedése az eddigi alkotmányos szervezetünk szerint, az irt tisztviselőket megillető jog- és hatáskör érintetlen hagyásával, feltétlenül kötelezők, mig ellenben a X-ik fejezet azzal, hogy egyházkerületünkben egyházmegyei ügyészek alatt az eddigi egyházmegyei közügyigazgatók (director) értendők, a XI-ik fejezet pedig oly értelmezéssel, hogy egyházkerületünkben egyházmegyei tanácsbiráknak az egyházmegyei tanács tagjai tekintendők s nevezendők el, s hogy ezek, illetve a tanácsbirák a közigazgatási ügyekben az eddigi szervezet és hatáskörben biráskodnak.

„A XII-ik fejezet oly fentartással alkalmazandó, hogy egyházmegyei gondnokok egyházkerületünk egyházmegyéiben jövőre is az eddigi számban és módozatok szerint választatnak.

„A XIII. és IX-ik fejezetek rendelkezései kötelezőleg alkalmazandók ugyan, de olyan fentartással, hogy egyházkerületünkben az egyházmegyéknek az eddigi szervezet értelmében csak egyházi és pedig egy fő- és egy aljegyzője leend s hogy az esperes, valamint a fő- és aljegyző választása az eddigi alkotmányos szervezet és módozat szerint gyakorlandó s hogy az egyházmegyei főjegyzők az egyházkerületi közgyülésnek hivatalból tagjai s hogy az egyházi főjegyző részére az eddigi szervezet szerinti jog- és hatáskör érintetlen hagyatik.

„A XIV-ik fejezet, mely az egyházkerületi jegyzőkről szól, oly fentartással alkalmazandó, hogy egyházkerületünkben, az eddigi szervezet és gyakorlat szerint, az egyházkerületi közgyüléseken a jegyzői tisztet az egyházkerületi közgyülés által választott egyházkerületi főjegyző s az Igazgatótanács titkára teljesitik, ugy azonban, hogy az egyházkerületi főjegyző részére, az eddigi szervezet szerinti főjegyzői jog- és hatáskör egyházkerületünkben jövőre is érintetlen hagyatik.

„A XV-ik fejezet oly értelmezéssel alkalmazandó, hogy az egyházkerületi ügyész alatt egyházkerületünkben az eddigi alkotmányos szervezetünk szerinti egyházkerületi közügyigazgató (generalis director) értendő, kinek az eddigi szervezetben foglalt jog- és hatásköre jövőre is érintetlenül fentartatik.

„A XVI-ik fejezet, mely az egyházkerületi tanácsbirákról szól, egyházkerületünkben akként alkalmazandó, hogy az egyházkerületi tanácsbirák alatt az Igazgatótanács tagjai értendők, kik mint ilyenek, jövőre is az eddigi szervezet szerint az egyházkerületi közgyülés által választatnak, s a közigazgatási ügyekben az eddigi jog- és hatáskörrel, ezen törvény szerint eljárva működnek.

„A XVII-ik fejezet, mely az egyházkerületi főgondnokokról szól, akként alkalmazandó, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünkben az egyházkerületi világi főgondnokok eddigi alkotmányos szervezet szerinti választási módja, jog- és hatásköre jövőre is fentartatik, azzal a hozzáadással, hogy az elnökség, konventi és zsinati gyülési tagság tekintetében, a menynyiben s meddig számuk egynél több, a részükre biztositott jog mindeniket megilleti ugyan, de ezt mindig csak egy és köztük a hivatalára nézve legidősebb gyakorolja, az egymás után következő sorrendben, betegség vagy más okból való akadályoztatás esetében.

„A XVIII-ik fejezet, mely a püspökökről szól, oly fentartással alkalmazandó, hogy egyházkerületünkben a püspöki jog- és hatáskör, valamint a megválasztásuk körüli eljárás eddigi szervezetében jövőre is érintetlen hagyatik.

„A felelősségről szóló XIX-ik fejezet egyházkerületünkben is, minden fentartás nélkül alkalmazandó.

„4. A törvény Harmadik része, mely a lelkészválasztásra vonatkozik, fentartás nélkül alkalmazandó.

„5. A törvény Negyedik és Ötödik részei, melyek az egyházi adókról és a magyar országos ref. közalapról intézkednek, egyházkerületünkben is kötelezőleg és minden fentartás nélkül alkalmazandók.

„6. Az Egyházi Törvénykezés első része, mely az egyházi bíróságok szervezete és hatásköréről szól, oly hozzáadással alkalmazandó, hogy egyházkerületünkben a törvényben megnevezett egyházközségi, egyházmegyei és egyházkerületi bíróságokon kivül, a házassági ügyekben eljáró egyházmegyei házassági törvényszékek s az egyházkerületi főtörvényszék az eddigi gyakorlat szerinti eljárás, jog- és hatáskörrel jövőre is fentartatnak. A törvénynek a fegyelmi biráskodásra vonatkozó része teljesen és kötelezőleg elfogadtatik, ugy azonban, hogy a fegyelmi bíróságok egyházkerületünkben is ugy az alsó, mint a másodfokon ezen törvény rendelkezései szerint lesznek átalakitandók.

„7. Az egyházi törvénykezés második része, mely a közigazgatási biráskodás eseteire, úgy a fegyelmi esetek és büntetésekre nézve intézkedik s a Harmadik rész, mely a birói eljárás általános határozatait, a birói illetékességet és képviseletet, valamint a közigazgatási és fegyelmi ügyekben való eljárást foglalja magában, egyházkerületünkben is kötelezőleg alkalmazandó.

„8. A törvénynek „A köznevelési és közoktatási szervezetet“ magában foglaló intézkedései teljesen alkalmazandók, oly kijelentéssel azonban, hogy egyházkerületünkben a magukat önerejükön fentartó és kormányzó kollegiumaink eddigi autonom önkormányzati szervezete és felettes hatóságaihoz való függési viszonya jövőre is érintetlenül fentartatik, egyidejüleg megbizatván az állandó Igazgatótanács, hogy az átmeneti intézkedéseket s az egyházi törvény végrehajtására vonatkozó utasitásokat az egyházmegyéknek s illetve egyházközségeknek megadja.“

(Folytatása következik.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. febr. 15.

Jelen voltak: br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok, elnök, Zeyk Dániel, Simó Lajos, dr. Bartók György, Kenessey Béla, br. Bánffy Ernő, dr. Vályi Gábor, Incze Gerő, Becsek Lajos, Herczeg Lajos, Váró Ferencz, dr. Sárkány Lajos és a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után tudomásul vétetett Deésy Gyula távolmaradásának igazolása.

Elnöki előterjesztés alapján kérdést intéz az ig.-tanács a sepsiszentgyörgyi kollégiumhoz a Mikó-alap elhelyezése tárgyában.

A Magyar leszámitoló bank s a Magyar Takarékpénztárak központi jelzálogbankjának számlakivonata tudomásul vétetett.

A makfalvi iskola-alap 1905. évi számadása s 1906. évi költségvetése jóváhagyattak, előbbi az ügyvédi költségelőlegek elszámolására vonatkozó megjegyzésekkel, utóbbi azzal az utasitással, hogy a mutatkozó fölösleg tőkésitendő.

A státusház villanyvilágitási fölszerelésére beérkezett ajánlatok közül a Hercz és társa czég ajánlata fogadtatott el.

Dr. Kádár János ehker. titkár aa. szembetegségére tekintettel kérte a folyó évi julius hó 1-től való nyugdijaztatását, a központi nyugdijkezelő bizottság megvizsgálván a kérelmet, annak teljesitését javasolta, minek alapján az ig.-tanács azt teljesitette. Vita tárgyát képezte az, hogy a nyugalmazás ideiglenes, vagy végleges jellegü legyen-e? de mert a bemutatott hatósági orvosi bizonyitvány e felette terhes és igen sok irásbeli teendővel járó tiszt viselését tiltja, a végleges nyugdijazást mondotta ki az ig.-tanács.

Buzásbessenyői ehk. felhivásra belelentette, hogy papi állomásának betöltését egyszer megkisérelte, de eredménytelenül; a központi kezelés alatt álló tőkéi utáni kamatok kiutalása tárgyában a számvevői javaslat fogadtatott el.

Az ehmegyék kikerekitése folytán az udvarhelyi esperesi javadalomban a vizitációnális költségek apadásával beállott csökkenés az államsegélyből pótoltatott

Módy György dési bérházak gondnokának elszámolása elfogadtatott.

A budapesti bérházakról dr. Sárkány Mór ügyvéd, házkezelő gondnok által beterjesztett számadás helyesnek találtatott s a számvevő kimutatása alapján konstatálja az ig. tanács, hogy a budapesti bérházak 4·7%-ot jövedelmeznek. Ezzel kapcsolatosan kiutaltatott a házkezelő gondnok 340 koronát tevő ügyvédi perköltsége, ugyszintén felhatalmazás adatott részére, hogy a dobutczai háznál egy kisebb sérüléssel járó balesetet szenvedett nő kártalanitása iránti ügyben eljárjon.

Fölhivásra beterjesztette a theol. fakultás az elmult évekről konviktusi dijakkal hátralékosok jegyzékét, a miből kitünik, hogy összesen majdnem 10 ezer koronát tevő hátralék követelés van künn theologus és tanárjelölt ifjaknál s illetve már az intézetből el is távozott fiatal papok s tanároknál. Az eredeti javaslat azt czélozta, hogy ezen nagy összegü hátrálék ügyvéd utján hajtassék föl, mert az egyházkerület deficites anyagi helyzetére tekintettel ez tovább igy nem mehet, de másfelől ifjaink erkölcsi nevelése szempontjából is káros, hogy az eladósodás veszedelmes lejtőjére lépjenek ily korán, holott a rendelkezésükre álló legációi jövedelmekből takaros beosztással fedezhetnék konviktusi költségüket, nem is számitva még azt, hogy erdélyi egyházkerületünk adja a legtöbb stipendiumot. Egyik kerületi főgondnok javaslatára azonban nem helyezkedett ig. tanácsunk a sok költséggel járó ügyvédi felhajtás álláspontjára, hanem kimondotta, hogy az előljáróság illetve igazgató felelősségének fentartásával a hátrálékok behajtását továbbra is a kezén hagyja s a hátrálékos theol. ifjak által időhaladék iránt az igazgatótanácshoz illetéktelenül beadott kéréseket is visszaútasitja, az érvényben álló szabályzat rendelkezései értelmében való ellátásra.

Marosvásárhelyi kollegiumunk bejelentette s jóváhagyást nyert ama határozata, hogy Ravasz László volt püspöki titkár, jelenleg a berlini egyetemen künn levő segédlelkész részére a Szotyori alapból 600 koronát utalványozott; nem volt azonban jóváhagyható a kollegiumnak egy másik határozata, mely szerint az interkalárét saját szükségleteire felhasználta, miért is azok visszahelyezése elrendeltetett.

A mezőörményesi körlelkészség kongrua javadalmának folyósitása, illetve megállapitása iránt előterjesztést tett az igazgatótanács a közoktatási kormányhoz.

Szentistváni egyházközségünknek a papi állás további betöltetlen hagyása, illetve s. lelkész kinevezése iránti kérésére felhivatott azon módozatok részletes ismertetésére, melyek szerint a papilak felépitését eszközöltetni véli, kérése esetleges kedvező ellátása esetén.

Iklandi egyházközségnek ugyancsak a papiállás betöltetlen hagyása iránti kérése visszaadatott az egyházmegyei tanácsnak a segédlelkészi javadalom ujabb szabályszerü megállapitása végett.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk 1905. évi számadása jóváhagyást nyert.

Tárgyaltatott három lelkésznek mellékfoglalkozása, kik közül kettőnek az engedélyeztetett, jobban mondva tudomásul vétetett, a harmadik mellékfoglalkozásától, a Zs. T. alapján eltiltatott.

Elfogadta ig. tanácsunk az érettségi vizsgálati utasitás életbeléptetésére vonatkozólag az egyházkerületi tanügyi bizottság által előterjesztett javaslatokat. Ennek tárgyalása rendjén kimondotta az ig. tanács azt, hogy az érettségi vizsgálatok alkalmával ifjaktól szedett dijak kérdését majd a Rendszabályok reviziója rendjén tárgyalás alá veszi.

A marosvásárhelyi kollegium épitési terveinek elkészitése tárgyában elfogadta az ig. tanács az előljáróság határozatát, miszerint a tervek elkészitését egy a miniszter által megjelölendő iskolai szaktervezőre kivánja bizni.

Az erdélyi egyházkerület különleges alkotmányáról szerkesztett függelék tárgyaltatott ezután s annak kinyomatását s a közgyülési tagok között szétosztását határozta el az ig. tanács, köszönetet mondván Váró Ferencz ig. tanácsos előadónak, a függelék megszerkesztésénél kifejtett nagyterjedelmü munkájáért.

(Folyt. köv.)

M. y.

Egyházi életünk bajairól.

(Felolvastatott Marosvásárhelyt, a köri egyházi értekezlet gyülésén, 1906. január hó 25-én.)

A fenti czim, tudjuk jól, nem új dolog. Együtt született és együtt fog megszünni az egyházzal. Mert az egyház, mint élő szervezet, szintén hódol az egyetemes törvénynek. T. i. vagy leküzdi az idők folyamán fölmerült akadályokat és bajokat s diadalmasan halad előre, vagy pedig gyáván meghátrál az akadályok előtt s lemond arról, hogy czéljához közelebb jusson. Az első esetben élet vár reá, a másodikban pedig halál. A kettő között van még egy állapot, az önvédelem állapota. A midőn erejének elégtelenségét hangoztatva, hogy jogosan-e vagy jogtalanul, azt most nem vitatom, teljesen a jövő esélyeitől teszi függővé, hogy megpróbálkozzék-e az akadályok és bajok elháritásával vagy pedig nem. Ez esetben is tehát csak el van odázva a „lenni vagy nem lenni" kérdése, de megoldva nincs. Egyetemes ref. egyházunk helyzete a felhozott esetek közül melyikkel azonos, azt most még csak azért nem mondom meg, mert felolvasásomnak czélja ép a „lenni" kérdésnek a tisztázása akar lenni. Már most vagy tisztázódik ez a kérdés, amennyire lehet, vagy nem. Ha némi világosságot tud árasztani a kérdésre, ha csak egyetlen egy nemes elhatározás hurját hozza rezgésbe, akkor felolvasásom már nem volt czéltalan, ellenkező esetben el is maradhatott volna.

Ugy tudom az egyetemes vélemény ez: egyházunk minden bajainak forrása az anyagiak hiánya. Gondoskodni kell tehát az egyházi tisztviselők tisztességes megélhetéséről. Jól van, ugy a hogy gondoskodtak. Könnyiteni kell az egyházi adózás terhén, mert ez az állapot elviselhetetlen, türhetetlen, sőt igazságtalan is. Ez is igaz. És igaza mellett állást foglalt az egyetemes egyház. Az anyagi szükség kérdése annyira reánehezedett egyházi életünkre, az innen eredő bajok annyira félre toltak minden más kérdést, hogy teljesen meg vagyunk nyugodva, hogy ha az állam az anyagiakban segitségünkre jönne, akkor minden baj magától megszünnék. Sőt a mi nem történt a 60-as évek óta, a midőn autonomiánk védelmében az ország alkotmányát is védtük, most a mi széthuzó kálvinista természetünk is megtagadta magát és a legnagyobbaktól a legkisebbekig egyetértünk, együtt remélünk s együtt hisszük, hogyha a mint már igérve volt. az 1848. XX. t.-cz. teljesedésbe menne, akkor a magyar református egyház ismét felvirágzana.

Én pedig, tisztelt köri értekezlet, elgondolkozom. Lelkemre a kérdések egész özöne szakad. Hát vajjon akkor, ha a remélt államsegély a segitségünkre jönne, megtörne-e az a közöny, mely ma megdermeszti egyházi életünket fennt és alant. Megszünnének-e az áttérések és a reversalisok. Azt a kétségbeejtő tájékozatlanságot, a mely hit dolgában hiveink lelkére borul, felváltaná-e a tiszta vallásos öntudat, a személyes élőhit; vajjon az anyagi megerősödés felvilágositaná-e hiveinket arról, hogy ők miért kálvinisták; képesitené-e arra, hogy 100 közül, ha nem is mindenik, de legalább 10 otthon megtudja keresni a felvett szent leczke szavait a bibliában; elsimulnának-e a hivek és a belső emberek közt gyakran előforduló békétlenségek; és ha rozoga templomaink megszépülnének, megtelnének-e ismét hivőkkel; ha hiveink vallairól a teher egy részét levehetnők, visszajönnének-e ismét hozzánk a názárénusok, a baptisták és felekezetnélküliek, a melyek közül a két előbbi minden szegénysége daczára, szervezkedik, templomot épit és költségbe veri magát. Szóval, az egyházellenes, az egyház iránt közönyös és az egyházunktól elszakadók érzülete megváltoznék-e, egy lelki ujjászületés remélhető lenne-e az anyagiak által. Én szerintem nem. Mert Jézus szerint: „Lélek az, a mi megelevenit, a test nem használ semmit." Azt hiszem, hogy ideiglenes megkönnyebbülést hozna, a végzet beteljesedésének katasztrófáját késleltetné, de a veszélyt fejünk felől el nem háritaná, mert a lelki betegséget, a lélek gyógyszereivel kell gyógyitani. Egyházi életünk bajainak forrása pedig a lelkiekben gyökeredzik.

Mik hát az okok?

Első sorban a mi igehirdetésünk. T. i. igehirdetésünknek nincs meg a láttatja, nem vonz, nem épit. A mig a katholikus egyház a maga érthetetlen miszticzizmusával bámulatos vonzó erőt gyakorol, nemcsak a saját hiveire, de még a mieinkre is; a mig a nazarenusok és baptisták tisztán az evangeliom erejével és a hit által megszentelt élet példaadásával nemcsak vonzanak, de rohamosan hóditanak is, addig a mi templomaink konganak az üresség tól; a kik megjelennek — szokásból vagy buzgóságból, azt nem vitatom — azoknak egy része békésen piheni ki az istentisztelet alatt hétköznapi fáradalmait; egy nagy része pedig — különösen városi hölgyeink — lelkesen látogatják a kis és nagymiséket. Mi ennek az oka? Eltekintve attól, hogy úgy a müveletlen, mint a müvelt osztály egy átlagos tömege semmit sem törődik vallásos kérdésekkel, affelől semmit sem gondolkozik, mégis el kell hogy ismerjük azt, hogy mi az igehirdetők nem tudjuk oda terelni őket, hogy a vallás kérdéseivel foglalkozzanak, mi nem tudunk adni nekik anyagot, hogy affelől gondolkozzanak. Egy szóval, nem tudjuk ellátni hiveinket megfelelő lelki táplálékkal.

Honnan ered ez a sikertelenség? Szerintem onnan, hogy a világ haladt, a mi igehirdetésünk pedig maradt. Maradt a régi, ósdi, avatag formájában. Nem a szerkezetre értem, azt megszabta annak idején Demosthenes és Cicero. Hanem értem igehirdetésünk tónusát, a bizonyitási anyagot, a tartalmat és mindenek felett azt az általánosságot, a melyben egyházi beszédeink mozognak. Vegyük csak kezünkbe és forgassuk végig a legujabban megjelent praedikációk köteteit; kivéve, ha különös alkalomra készültek, hol van azokban a kálvinizmusnak, a protestántizmus alapvető igazságainak a vitatása? sehol! Vagy miben különböznek a mult század elején készült egyházi beszédektől? Semmiben! Legfölebb annyiban, hogy megkurultak. De már arra nézve igazán zavarban

vagyok, hogy a század hatásának köszönhető-e ez a reform vagy pedig annak a historikumnak, hogy „Tiszteletes ur, aztán zárja be az ajtót, ha elvégzi a prédikációját.“

Tényleg a mult század elfutott szószékeink felett nyomtalanul, pedig az élet maga megváltozott. A XVII. és XVIII-ik század ideálizmusát felváltotta az empirizmus. Nemcsak névleg, hanem a valóságban is. Nem mint elv diadalmaskodott a tudomány határain belől, hanem mint gyakorlati szükség jelent meg az életben. Eredménye lőn pedig, hogy az ember leszállt a képzelet világából a földre, az általános eszmék világából a baczillusok és miasmák világába. Az egyetemes nem izgatja, nem foglalkoztatja; nem a távol, hanem a közel; nem az elérhetetlen, hanem az elérhető küzdelmeinek végső czélja. Egyén, társadalom és nemzet erejét mérlegeli; érvényesülni akar minden a maga módja és tehetsége szerint; természetesen érvényesülni akarnak mindazok az indulatok és szenvedélyek, melyek az embert jóra és roszra egyaránt ösztönzik. A gyakorlatiság elve, a mint kőzönségesen nevezni szoktuk, uralkodik.

Melyik a közelebbi ut, mik azok az eszközök, a melyekkel leghamarább czélhoz jutok; hogyan fejthetjük ki minden erőnket, érdekeink szolgálatában; egyesülni életre-halálra a saját czéljaink és törekvéseink érdekében; felhasználni mindenkit, a ki felhasználható; eldobni, kiküszöbölni, összetörni, ha máskép nem lehet, minden akadályt, minden régi lomot, amely utunkat állja, ime ilyen kérdésekkel viaskodik és tusakodik már ma az ember, a társadalom, a nemzet; ilyenekkel a különböző érdekszövetségek; ezekkel a kérdésekkel foglalkozik komolyan és nagy sikerrel a katholikus egyház; egyedül csak mi maradtunk, illetve a mi igehirdetésünk maradt a levegőben; minden ember, minden élni akaró szervezet vitatja a maga igazát, csak mi nem, magyar kálvinista igehirdetők. Mi még mindig az egész világnak, az egész emberiségnek a megjavitásán buzgólkodunk, de saját hiveink azért nem tudják megmondani miért kálvinisták. Egyetemes moralt hirdetünk, hiszen Jézus is azt tette, de vajjon hány hivünkel tudjuk elérni azt, hogy „a mit magadnak nem óhajtasz, másnak se cselekedd“ Lám a nazarenusok és baptisták megtudják tenni, pedig vezéreik nem hasogatják olyan mélyen a theologiai tudományokat mint mi. Az egész bünös világ megmentését hirdetjük a Jézus Krisztusban hetenként kétszer, vagy kétszer se s közben elveszitjük a saját hiveinket. A kinek egy csepp belátása van, annak nem kell bizonyitani, hogy a mi szószékünk és a mi hiveink lelki szüksége között egy mindinkább növekedő üresség támadt, a melyet nem lehet csak puszta szóval, üres lamentálással betölteni. Bekell lássuk és megkell értsük azt, hogy a szószék nem szinpad, a lelkipásztor nem szinész és az evangeliom nem szindarab, hanem maga az élet. No ha az élet és csakugyan életet akar támasztani, oda akkor nem elég a nagy hang, sem az élénk gestus, sem a még mindig a gályarabok érdemeiből táplálkozó papi tekintély, sem az élet siralmas volta felett támasztott és elhullott nehány könny, hanem lekell hozni az evangeliom kenyerét, az életet a hivek seregébe és viszont felkell vinni az életet a szószékekre; az evangeliomot kell hirdetni szóval és cselekedettel; a mit a szószékről hirdetünk, az ne álljon ellentétben azzal, a mit az életben teszünk; a kálvinista jellemnek és öntudatnak ki kell domborodni szószéken és künn az életben egyaránt; a pásztornak ismerni kell az ő nyáját, mert ha a nyáj ismeri, akkor figyel az ő szavára. Reá kell vetni magunkat az életre egészen; a hiveink érdeke legyen a mi érdekeink is; álljunk melléjök, tusakodjunk velök, mert akkor tapasztalni fogják mindenek, hogy „a templom küszöbe alól forrás fakad.. “

(Vége. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Irodalmi jelentés. Január végén jelent meg Sárospatakon egy kötet *Bitzius* Albert egyházi beszédéből, *Nagy* Béla fordításában. Bitzius schweici falusi ref. pap volt, később kormánytanácsos, Regirungrat Bernben) kortársa és munkatársa Lang Henriknek. Hátrahagyott egyházi beszédeiből eddig 7 kötet jelent meg, melyek a német predikáczió irodalom gyöngyei közé tartoznak. Bár majdnem egy emberöltő telt már el azóta, hogy Bitzius a papi hivatalt odahagyta, mind máig senkisem multa felül őt, mint egyházi szónokot; alig nehányan lehettek olyanok is, a kik utolérték volna. Egyházi beszédeit az egész világirodalomban csak az egy Robertson multa felül mélység tekintetében; de viszont Bitzius könyedebb, keresztyénisége derültebb. Nagy mestere annak, hogy kell a legnehezebb kérdéseket a legegyszerübb hallgatóság előtt is érthetőkké és érdekesekké tenni. Nehéz volna megállapitani, hogy mit csodáljunk inkább beszédeiben, a tiszta evangyéliomi szellemet-e, vagy a nagy élet- és emberismeretet, vagy pedig a világos, kedves és vonzó előadást? És Bitzius nem csak tanit, hanem fel is tud emelni, mint csak kevesen. B. e. Molnár Albert egyszer egy forditott predikációkból álló kötethez irott ajánló soraiban azt mondta, hogy a nagy szónokokat olvasnunk, tanulmányoznunk azért is jó, mert azok növelik a mi hitünket. A Bitzius beszédei bizonyára megütik ezt a kétségkivül legmagasabb mértéket. A kötet tartalma 25 e. beszéd lesz; ára 5 kor. A ki az összeget előre beküldi, annak bérmentve küldi meg a könyvet a forditó, Nagy Béla theol. rk. tanár Sárospatakon.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bocskay-ünnep. A közös protestáns ügyeket intéző bizottság Bocskay István fejedelem és a bécsi béke emlékét f. évi május hó 20-ára rendelte el megünnepelni.

Zsinati képviselőválasztás. A tiszáninneni egyházkerületben megüresedett rendes zsinati képviselőségre Dókus Gyulát választották meg. A Dókus Gyula megválasztásával megüresedett póttagsági helyre uj szavazás lesz Csoma József és Bornemissza László között.

Bibliarevizió. A brit és külföldi bibliaterjesztő társaság égise alatt dolgozó magyar prot. bibliarevideáló bizottság, mely mint már jeleztük, Petri Elek budapesti ref. lelkész elnöklete alatt Budapesten ülésezett, f. hó 10-én végezte be tanácskozásait. A bizottság tagjai közül jelenvoltak: Dicsőfi József debreczeni lelkész, dr. Erdős József debreczeni ref. theol. tanár, dr. Kecskeméthy István kolozsvári ref. theol. tanár, Márton Lajos b.-pesti ref. theol. tanár és dr. Masznyik Endre pozsonyi evang. theol. tanár. A bizottság örömmel vette tudomásul, hogy az ó-testamentom revideált kiadása dr. Kecskeméthy István felügyelete mellett elkészült, s hogy az uj-testamentom könyveit is revideálták a megbizottak. A bemutatott munkálatokat tárgyalás alá vették és superrevizióra a bizottság tagjai között kiosztották. Kérjük a bizottság tagjait az odaadó munkálkodásra, hogy a revidiált szentirást minél előbb kezünkbe vehessük.

Alapitvány. A kolozsvári református Szeretetház javára e napokban Nagyságos *Szacsvay* Sándor egyházmegyei főgondnok ur, a humánus ügyek s szegény egyházközségeink önzetlen patronusa *4000* korona alapitványt tett. Ezen örökidőkön át fenmaradó alapitvány soha el nem muló emlékoszlopa a szeretetnek; a kegyes alapitványttevő jó szivének, nemes cselekedetének önzetlen jóságát hirdeti; a segélyt élvező árvák hála és kegyelettel fogják emlékét örökidőkön át fentartani és megőrizni. Fogadja a kegyes alapitványttevő a Szeretetház kebli tanácsa hálás köszönetét.

Törvénytervezet az alapitványokról. Lukács György vallás- és közoktatásügyi miniszter törvénytervezetet dolgoztatott ki az alapitványok kezeléséről és biztositásáról. A tervezetet megküldte az egyházi főhatóságokhoz is, hogy véleményüket nyilvánithassák felőle. A tervezet felsorolja azokat az eseteket, a melyekben az alapitvány

elfogadásához miniszteri jóváhagyás szükseges, majd pedig az alapitványi vagyon kezelése, rendeltetésszerü felhasználtatása, az alapitványi czél megváltoztatása és a vagyonkezelés állami ellenőrzése felől intézkedik. Az egyházi főhatóságok maguk állapitják meg, hogy az alapitványi vagyon kezelésére mely szerveik tekintendők jogosultaknak. E megállapitás a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bejelentendő, a ki amaz egyházi szerv tekintetében, a mely nem a hivők autonómiáján alapszik és a melynél az autonómija tagjainak összesége az alapitványi vagyonért közadózás utján felelősségre nem vonható: az alapitványi vagyon kezelésére való jogosultság érvényesitésének módja tekintetében, a nem szorosan vett egyházi czélu alapitványokra nézve, az egyházi főhatóság meghallgatásával, különleges kikötéseket tehet. Minden alapitványi vagyon kezelését és hozadékának rendeltetésszerü fölhasználását a kormány — esetleg biztosai utján — megvizsgálhatja. Mindez ügyekre vonatkozólag számadások rendszeres bemutatását kivánhatja és az alapitványi ügyekre vonatkozólag bárki által tett intézkedést, avagy hozott határozatot felülvizsgálhatja és azt a törvény korlátai közt, az alapitó szándékának érdekéből, kármikor megsemmisitheti, esetleg megváltoztathatja. Szorosan egyházi föladatokat szolgáló czélokra rendelt alapitványok tekintetében a czélváltoztatás jogának gyakorlata — ha ennek a változásnak szükségességét az illető miniszter, vagy pedig az illető egyházi főhatóság megállapitotta — az illető egyházi főhatóságot illeti. Ha ezekben az esetekben a miniszter az egyházi hatóságtól eltérő állást foglalna el: megegyezésig a miniszter az alapitványi vagyon jövedelmének rendeltetésszerü fölhasználását fölfüggesztheti.

A parochiális köteléken kivül állók párbérkötelezettsége. A közigazgatási bíróság a párbérkötelezettség dolgában figyelemreméltó döntvényt állapitott meg, melyet a következőkben ismertetünk: A közigazgatási bíróság ugyanis teljes ülésében kimondotta: P. It. G. 93—1905. A királyi Kuria 31. számu döntvénye nem zárja ki, hogy az átvállalás és községi avertálás mint külön jogczimnél fogva a parochális köteléken kivül állóknak párbérteljesitési kötelezettsége megállapittassék, mert a község mint erkölcsi testület terheiben a község minden birtokosa résztvenni köteles.

Ajándék-orgona. Dobra (Szatmármegye) község ev. ref. temploma részére Tódor Sándor földbirtokos és neje, Országh Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros czégnél egy uj orgonát rendelt. Az orgona árát valamint az összes egyéb költségeket sajátjából fedezi. Ezen nagylelkü és nemes cselekedet méltatására minden ékesszólás csekély volna és igy meg sem kiséreljük azt. Ellenben őszinte örömmel üdvözöljük a nemeslelkü házaspárt, kivánva, hogy sokáig élvezzék a megrendelt és már f. évi márcz. 1-én a használatnak átadandó orgona nemes és szép hangját. Kivánatos lenne ha e nemes tett számtalan követőre akadna.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári Szeretetház javára adományoztak: Mészáros István felvinczi főszolgabiró 10 koronát, Gaál Elek egyházmegyei főgondnok 20 koronát, a Kolozsmegyei takarékpénztár r.-t. 40 koronát, a Kolozsvári Koronabank r.-t. 25 koronát, a Kolozsvári népbank r.-t. 10 koronát, a Mezőgazdasági bank r.-t. 40 koronát, a Közhasznu szövetkezet két drb. Közhasznu szövetkezeti üzletrészt 100 korona értékben, Babos és Társa czég 10 koronát, a Kolozsvári Iparbank r.-t. 20 koronát. Fogadják a kegyes adományozók a humánus czél támogatására hozott áldozataikért a Szeretetház kebli tanácsának hálás köszönetét.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. Az Izsnyétei (Beregmegye) tüzvész által templomát, tornyát, iskoláját, harangjait veszitett ev. ref. egyh. temploma ujjáépitésére az erdélyi ref. egyházkerület egyházaiból következő adakozások tétettek: Selyei ref. egyház 5 kor., Holtmarosi egyház 2 kor., Uzoni egyház 2 kor., Sajószentandrási egyház 2 kor., Szászvárosi egyház 5 kor., Lozsádi egyház 20 kor. Ezen egyházból Zudor József, Görög József 3 kor., Dési ref. egyház 10 kor., Dési ref. fitanoda 10 kor., Bögözi ref. egyház 5 kor., Magyar-Péterlaki ref. egyház 2 kor., Szilágyvarsolczi egyház 2 kor., Magyarói ref. egyház 2 kor., Viczei ref. egyház hivei 13 kor., Nagy-Sajói ref. egyház hivei 20 kor. Összesen 103 kor. Isten áldása legyen az adakozó szent gyülekezeteken s azok kegyes szivü tagjain bőmértékben. Izsnyéte, 1906. febr. 10. Mély tisztelettel Szentimrey József, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

852—1906. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évi márczius hó 7-re összehivott rendkivüli egyházkerületi közgyülésen választás utján lesz betöltendő a sepsiszentgyörgyi ref. főgimnáziumnál ürességben levő *történelem-latinnyelvi tanszék.* Felhivjuk mindenik kollegium méltóságos t. Előljáróságát, hogy a tanárválasztás előkészitésére a közgyülés folyama alatt alakitandó tanárjelölő bizottságban képviseltetésükről a rendszabályok 5. §-a értelmében gondoskodni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1906. febr. hó 18-án.

Dr. Bartók, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 3044—1906.

KÖRLEVÉL

a dézmakárpótlásban részesült egyházközségek, lelkészi hivatalok és a nagytiszt. Esperes urakhoz.

A főtiszteletü egyházkerületi közgyülés mult évi 43. jkvi szám alatt kelt határozata alapján Igazgatótanácsunk a még ki nem egyenlitett *kisorsolási összegeket* 1905. jul. 1-re leszámitolván, ennek eredményeképen ugy a kiegyenlitendő tőkét, valamint annak 1905. év végéig már lejárt, 4% kamatait megállapitotta s egyuttal elhatározta, hogy a lelkészi fizetéskiegészitésben nem részesülők részére úgy a már lejárt, valamint 1906. január 1-től lejáró 4% kamatokat félévi utólagos részletekben a jogosultaknak kifizeti, ellenben a fizetéskiegészitésben részesülők javára eső kamatokat a tőkéhez csatolva, mint az állomás javára eső tartalékot kezelteti.

A jogosultak nevét, a kiegyenlitendő tőkét és 1905. év végéig lejárt kamatokat magában foglaló kimutatást az alábbiakban közöljük:

Kimutatás

a dézmakárpótlás jogosultaknak 1905. év végéig javára irandó kisorsolási tőkékről és ugyanazon időig kifizetendő, illetve javukra irandó kamatokról.

			Tőke K	Tőke f.	Kam. K	Kam. f.
I.		*A hunyadi egyházmegyében.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Szászvárosi I-sö papi alap	2454	04	49	08
	2	Szászvárosi II-ik papi alap	2273	80	77	20
	3	Tordosi papi alap	2100	—	77	07
		b) *Tőkésitendők a kamatok:*				
	4	Vajdahunyadi papi alap	286	64	4	92
		I. Összesen	7114	48	208	27
II.		*Gyulafehérvári egyházmegyében.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok.*				
	1	Alvinczi papi alap	562	58	11	24
	2	Gyulafehérvári papi alap	669	56	13	38
	3	Gyulafehérvári egyház	583	31	11	66
	4	Magyarigeni papi alap	652	06	13	04
		b) *Tőkésitendől: a kamatok:*				
	5	Borbereki papi alap	399	69	7	98
	6	Krakkói papi alap	534	96	10	68
	7	Krakkói egyház	59	66	1	18
	8	Sárdi papi alap	243	67	4	86
	9	Marosszentimrei papi alap	128	11	2	46
	10	Marosszentimrei egyház	95		1	98
		II. Összege	3928	60	78	38
III.		*Nagyenyedi egyházmegye.*				
		Kifizetendők a kamatok:				
	1	Marosdécsei papi alap	328	45	16	97
	2	Nagyenyedi papi alap	228	72	4	56
	3	Ótordai papi alap	1239	62	26	78

			Tőke		Kam.	
		b) *Tökesitendők a kamatok:*				
	4	Felenyedi papi alap	207	86	4	14
	5	Lőrinczrévei papi alap	11	91	—	22
	6	Magyarlapádi papi alap	108	85	2	16
	7	Marosujvári papi alap	114	87	2	28
	8	Medvési papi alap	110	41	2	20
	9	Miriszlói papi alap	216	53	4	32
	10	Csombordi papi alap	117	79	2	34
		III. Összege	2685	01	65	97
IV		*Kalotai egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Gyalui papi alap	902	76	36	67
	2	Nagyalmási papi alap	526	52	10	52
	3	Szászlónai papi aláp	1271	49	33	66
		b) *Tökésitendők a kamatok:*				
	4	Daróczi papi alap	112	62	2	24
	5	Hidalmási papi alap	418	24	8	36
	6	Körösfői papi alap	208	08	4	16
	7	Magyarnagyzsombori papi alap	320	94	6	40
	8	Magyarnagyzsombori egyház	60	76	1	20
	9	Mákói papi alap	81	20	1	62
		IV. Összege	3902	61	104	83
V		*Kolozsvári egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Fejérdi papi alap	1200	80	24	—
		h) *Tökésitendők a samatok:*				
	2	Babucsi papi alap	302	37	6	04
	3	Borsai papi alap	315	48	6	30
	4	Magyarkályáni papi alap	106	12	2	12
	5	Magyarujfalusi egyház	5	52	—	10
		V. Összege	1930	29	38	56
VI.		*Szilágyszolnoki egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Bogdándi papi alap	900	56	34	87
	2	Diósadi papi alap	965	47	27	42
	3	Diósadi egyházközség	124	40	2	48
	4	Hadadi papi alap	1517	11	44	75
	5	Krasznaczégényi gapi alap	241	—	19	42
	6	Krasznaczégényi egyház	30	—	—	60
	7	Magyarbaksai papi alap	469	01	13	42
	8	Magyarbaksai egyház	224	28	4	48
	9	Menyői egyház	523	94	10	46
	10	Menyői papi alap	1107	18	44	32
	11	Nagydobai papi alap	581	88	11	62
	12	Nagydobai egyház	105	79	2	10
	13	Kisdobai egyház	156	13	3	12
	14	Kisdobai papi alap	511	02	12	22
	15	Szilágysomlyói papi alap	1047	35	39	60
	16	Szilágysomlyói egyház	120	02	2	40
	17	Tasnádi papi alap	592	01	13	84
		b) *Tökésitendők a kamatok:*				
	18	Désházi papi alap	103	24	2	06
	19	Désházi egyház	5		—	10
	20	Egrespataki papi alap	325	07	6	50
	21	Érszodorói papi alap	104	04	2	08
	22	Krasznamihályfalvi papi alap	108	24	2	16
	23	Kusalyi papi alap	263	77	5	26
	24	Kusalyi egyház	78	12	1	56
	25	Lelei papi alap	954	29	18	08
	26	Lelei egyház	235	73	4	70
	27	Nagymoni papi alapi	178	12	3	56
	28	Nagymoni egyház	68	80	1	36
	29	Pelekeszi papi alap	110	41	2	20
	30	Szilágycsehi papi alap	104	04	2	08
	31	Szilágyfőkereszturi papi alap	502	52	10	04
	32	Szilágyfőkereszturi egyház	174	76	3	48
	33	Szilágyszegi papi alap	444	73	8	88
	34	Szilagyszegi egyház	197	63	3	94
	35	Szilágyszentkirályi papi aļap	324	11	6	48
	36	Szilágyszentkirályi egyház	61	90	1	22
	37	Vérvölgyi papi alap	573	55	11	46
	38	Vérvölgyi egyház	180	89	3	60
		VI. összege	14316	11	387	92

			Tőke		Kam.	
VII.		*Dési egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Katona István alap	100	—	8	12
	2	Sárosmagyarberkeszi papi alap	406	79	12	34
		b) *Tökésitendők a kamatok:*				
	3	Felsőtööki papi alap	110	41	2	20
	4	Felsőorbói egyház	36	42	—	72
	5	Kendilónai papi alap	157	29	3	14
		VII. összege	810	91	26	52
VIII.		*Széki egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Rettegi papi alap	290	73	5	80
	2	Rettegi egyház	73	47	1	46
		b) *Tökésitendők a kamatok:*				
	3	Apanagyfalusi papi alap	114	87	2	28
	4	Bálványosváraljai	255	38	5	10
	5	Baczai	220	99	4	40
	6	Bethleni	318	71	6	36
	7	Buzai	139	43	2	78
	8	Borzási	320	15	6	40
	9	Málomi	114	87	2	28
	10	Nagydevecserl	110	41	2	20
	11	Kékesi	108	24	2	16
	12	Szászmátéi	112	62	2	24
	13	Szászujősi	220	86	4	40
	14	Fűzkúti	114	87	2	28
	15	Szászzsombori	114	87	2	28
	16	Szentmargitai	302	21	6	04
	17	Veresegyházi	284	28	5	68
	18	Viczei	4	41	—	08
		VIII. összege	3221	37	64	22
IX.		*Nagysajói egyházmegye.*				
		a) *Tökésitendők a kamatok:*				
	1	Alsóbalásfalvi papi alap	108	24	2	16
	2	Komlódi „	112	62	2	24
	3	Köbölkuti	242	77	4	84
	4	Mezőujlaki	97	16	1	94
	5	Sárvári	313	04	6	26
	6	Sófalvi	287	71	5	74
	7	Oroszfái	104	04	2	08
	8	Galaczi	331	35	6	62
	9	Tekei	59	—	1	18
	10	Magyarnemegyei	227	31	4	54
	11	Szászbrétei	6	—	—	12
	12	Kentelki	198	50	3	96
		IX. összege	2087	74	41	68
X.		*Görgényi egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Magyarói papi alap	99	—	13	47
	2	Magyarpéterlaki	550	95	13	—
	3	Vajdaszentiványi	376	96	7	52
	4	Vécsi	278	68	5	56
		b) *Tökésitendők a kamatok:*				
	5	Abafái papi alap	292	37	5	84
	6	Beresztelki	153	33	3	06
	7	Erdőcsinádi	288	35	5	76
	8	Magyarcsinádi	110	41	2	20
	9	Pókakeresztúri	21	23	—	42
	10	Szászludvégi	104	04	2	08
		X. összege	2275	32	58	91
XI.		*Küküllői egyházmegye.*				
		Tökésitendők a kamatok:				
	1	Küküllőszéplaki papi alap	279	38	5	58
	2	Szászcsávási	106	12	2	12
	3	Szászalmási	106	12	2	12
	4	Szancsali	151	52	3	02
		XI. összege	643	14	12	84

			Tőke		Kam.	
XII.		*Szebeni egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Fogarasi papi alap	355	07	13	11
	2	Kóbori	679	32	13	58
	3	Vizaknai	1375	52	40	12
		b) *Tőkésitendők a kamatok:*				
	4	Bürkösi papi alap	288	26	5	76
	5	Alsórákosi	110	41	2	20
		XII. összege	2808	58	74	77
XIII.		*Udvarhelyi egyházmegye.*				
		Tőkésitendők a kamatok:				
	1	Peteki papi alap	352	94	7	04
	2	Gyulai Lajos alap (Bögözi pap)	106	12	2	12
		XIII. összege	459	06	9	16
XIV.		*Sepsi egyházmegye.*				
		a) *Kifizetendők a kamatok:*				
	1	Árapataki papi alap	884	63	17	68
	2	Hidvégi papi alap	813	66	16	26
	3	Hidvégi egyház	82	50	1	64
		b) *Tőkésitendők a kamatok:*				
	4	Erősdi papi alap	361	34	7	22
		XIV. összege	2142	13	42	80
XV.		*Központi alapok.*				
	1	Özvegy árvai alap	107	—	2	14
	2	Püspöki fizetés alap	3703	12	88	34
		XV. összege	3810	12	90	48
		Főösszesítés.				
I.		Hunyadi egyházmegye	7114	48	208	27
II.		Gyulafehérvári	3928	60	78	38
III.		Nagyenyedi	2685	01	65	97
IV.		Kalotaszegi	3902	61	104	83
V.		Kolozsvári	1930	29	38	56
VI.		Szilágyszolnoki	14316	11	387	92
VII.		Dési	810	91	26	52
VIII.		Széki	3221	37	64	22
IX.		Nagysajói	2087	74	41	68
X.		Görgényi	2275	32	58	91
XI.		Küküllői	643	14	12	84
XII.		Szebeni	2808	58	74	77
XIII.		Udvarhelyi	459	06	9	16
XIV.		Sepsi	2142	13	42	80
XV.		Központi alapok	3810	12	90	48
		Főösszeg..	52135	47	1305	31

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. jan. hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Maksay János,* számvevő.

219—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *májai* egyházközség *kántor-tanitói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson, melléképületeken, kerten kivül 3 h. 1214 □ öl szántó és kaszáló tiszta jövedelme 9 kor., buza és zabkepe értéke 171 kor. 96 f., 3 öl tüzifa értéke 24 kor., munkatételek értéke 42 kor., tandij az egyházközség pénztárából havi előleges részletekben 120 kor., államsegély 434 kor., összesen 800 kor. 96 f.

Pályázati határidő *1906. márcz. 14.*

Oklevéllel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esp. aához küldeneők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. február 17.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 226—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett zágoni I-ső osztályu egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Szép lakás, gazdasági épületekkel. A kepeváltási alapból évnegyedi utólagos részletekben 2000 korona, mi 10 évi szolgálat után 200 koronával, 20 évi szolgálat után ismét 200 koronával emelkedik. Fakepeváltság és irodai átalány 380 kor. Szántó, kaszáló bérértéke 300 kor., erdőváltság 200 kor., stóla értéke 335 kor., az állami iskolábani vallástanitásért 600 kor., összesen 3815 korona.

Kötelességek: a zágoni anyaegyházban és a szórványokban a lelkészi teendők végzése és az állami iskolában a vallástanitás.

Pályázati határidő 1906. márczius 20.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Péter Károly esperes aához intézendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1906. február 18.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A császári és királyi közös hadügyminiszterium f. hó 5-én 697. sz. a. kelt megkeresése értelmében ezennel pályázatot nyitunk egy a megszállott tartományokban betöltendő másodosztályu ev. ref katonai gondnoki állásra.

Pályázhatnak olyan ev. református vallásu lelkészi jellegü egyének, a kik a következő kellékeknek birtokában vannak:

a) bizonyitvány a theologiai tanulmányok jó eredménnyel történt elvégzéséről;

b) még be nem töltött 40. életév;

c) feddhetetlen előélet;

d) magyar vagy osztrák állampolgárság;

e) egészséges testalkat;

f) a polgári lelkigondozás terén eltöltött legalább három esztendei tevékenység kimutatása;

g) a német és magyar (s lehetőleg egy szláv) nyelv ösmerete;

h) a lelki gondozás önálló teljesitésére való képesség;

i) nyilatkozat a megszabott szolgálati eskü letételére való készségről.

Ez állás a kilenczedik rangosztály tisztjei és katonai hivatalnokai számára megállapitott illetményekkel van összekapcsolva.

A pályázati kérvények Kun Bertalan püspök és konventi elnökhöz Miskolczra f. év május hó 10-ig nyujtandók be.

Kelt Miskolczon és Budapesten, 1906. február hó 11. az ev. ref. egyetemes konvent elnöksége.

Br. Bánffy Dezső, főgondnok, mint az egyet. a konvent világi elnöke.

Kun Bertalan, püspök, mint az egyet. konvent egyh. elnöke.

PÁLYAZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári Szeretetházánál megüresedett ápolónői állásra az intézet kebli tanácsa pályázatot hirdet. Fizetés havonként 24 korona és teljes ellátás. Kötelességei: a beteg növendékek odaadó ápolása, az intézet növendékei ruháinak varrása, ezért a női ruhavarrást és szabást tökéletesen kell értenie. Egyéb intézeti teendőkben való segédkezésnél — a mennyiben sem betegápolás, sem ruhavarrási munkával nem lenne elfoglalva — az intézet igazgatójának utasitásait tartozik követni.

Fedhetetlen életü, szerény igényekkel biró református vallásu hajadonok, vagy gyermektelen özvegyek keresztlevél, orvosi és erkölcsi bizonyitvánnyal felszerelt folyamodásukat a ref. Szeretetház igazgatóságához márczius hó 5-ig (Ferencz József-ut 55. sz.) küldjék be. A megválasztott az állást azonnal tartózik elfoglalni, személyesen megjelenők — ha a feltételeknek megfelelnek — előnyben részesülnek, de utiköltségre igényt nem tarthatnak.

Kolozsvárt, 1906. február hó.

A Szeretetház kebli tanácsa.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *9-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. márczius 1.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

5901—1905. szám.

Igazgatótanácsi előterjesztés

az Erdélyi Ref. Egyházkerület Közgyüléséhez, az Országos Ref. Zsinat 1905. évi 556. jk. sz. határozatának teljesitése tárgyában.

(Folytatás.)

Egyházkerületi Igazgatótanácsunk ezen megbizatását teljesitvén, az utasitásokat kidolgozta és kiadta egy füzetben ily czimmel:

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek a magyarországi ev. ref. Egyházi Törvények életbeléptetésére és végrehajtására vonatkozó *Utasitása.* Hivatalos kiadás. (Kolozsvárt, 1895. 8°. 92 oldal, és Tartalom 3 oldal.)

Ez az Utasitás az egyetemes Egyházi Törvény §-ainak egymásutánját követve, részletesen jelzette, hogy a Törvénynek mely szakaszai alkalmazandók minden változtatás nélkül. Minden változtatás nélkül kötelező szakaszok voltak: az 1—18. 23. 25. 27. (a 10. és 11-ik pontok kivételével) 29—34. 40. 42. 43. 51—93. 96—107. 110—143. 147—149. 160. 165. 181—273. 276—280. 283. 284. (alkalmazott értelmezéssel), 291—401. és a 405—498. (alkalmazott értelmezésü) §-ok, vagyis a 498 §. közül összesen 433 §. Részint ezen szakaszoknak szabályrendeletekkel való kiegészitései, részint a többieknek pótlásai vagy lényeges módositásai, részint az egyházkerületnek régibb és ujabb keletü saját intézkedései és részletes rendelkezései, egyszóval az egyházkerületi közgyülés fentidézett 1894. évi 41. jk. sz. határozatának a fentartásokra vonatkozó végrehajtása az Utasitás érdemleges tartalmát tevő 1—220 §-ban vannak szövegezve. Ugyhogy ezen Utasitás az 1893. évi deczember hó 29-én legkegyelmesebben megerősitett Egyházi Törvényeknek az erdélyi egyházkerület szempontjából ugyanolyan Függelékét képezheti, s az erdélyi egyházkerület használatában tényleg képezi is, a milyen Függelék adását a jövőben megerősitendő Egyházi Törvényekhez a főtiszt. és méltóságos országos zsinat 1905. évi 556. jk. sz. a. kimondott határozata rendelhetné.

Nyilvánvaló azonban, hogy szigoruan ily alaku és tartalmu Függeléket erdélyi egyházkerületünk csak akkor készithetne el, a mikor az uj Egyházi Törvények végleges szövegökben már meg is lesznek erősitve és ki is lesznek adva.

De mivel nem kétséges, hogy a főtiszt. és mélt. országos zsinat 556. jk. sz. határozata az uj Egyházi Törvények hivatalos első kiadását kivánja az erdélyi különleges egyházi jogra és szervezetre vonatkozó Függelékkel ellátni: ennek a kivánatnak csakis az elvekre szoritkozó fölfejtésekkel és kijelentésekkel lehet, de egyszersmind kötelessége is, egyházkerületünknek teljes érvényüleg, már most megfelelnie.

Ily szempontból nézve a kérdést, Igazg. tanácsunk annak minden oldalu körültekintő és beható tárgyalására szükségesnek tartotta egy egyházjogi szakbizottság alakitását. Br. Bánffy Dezső főgondnok, mint elnök, dr. Bartók György püspök, mint másodelnök, dr. Kolozsvári Sándor, Incze Gerő, Becsek Lajos, Pokoly József, Kádár János és Váró Ferencz, mint bizottsági előadó kérettek föl e bizottság tagjaiul. A bizottságnak kellően előkészitett s f. évi február hó 13. napján folyt beható tárgyalása és megállapitásai alapján s az 1878. októberi kgy. jk. 9. s az 1902. évi kgy. jk. 44. számai alatti határozatokat is szemelőtt tartva, van szerencsénk a főtiszteletü egyházkerületi közgyülésnek ezennel javaslatba hozni, hogy a főt. és mélt. országos zsinat 1905. évi 556. jk. számu, idézett határozatának a következő szövegü *Nyilatkozat* tételével méltóztassék megfelelni.

Az erdélyi ref. egyházkerületnek fentartott régi joga s külön alkotmányának sarkalatos pontjai.

I. Az 1871. esztendőben erdélyi ref. egyházkerületté szervezkedett egykori Erdélyi ref. Anyaszentegyház, a maga alkotmányos szervezetének és mindennemü belügyeinek autonom szabályozásában, törvényalkotó testületei által megszakitás nélkül gyakorolta a multban s közgyülése által jövőben is gyakorolja azt a jogot és szabadságot, amelyet az 1691. évi Leopoldinum diploma 3. pontjában inviolabili vigore megtartott 1653. évi Approbata Constitutiok I. része I. czimének III. articulusa az ecclésiai directiokban (és ritusokban) való reformálás és variálás iránt kifejezetten biztosit és a melyet az erdélyi 1791. évi II. és LIII. artikulusok, valamint az 1868. évi XLIII. orsz. törvényczikk 14. §-a is, beczikkelyeznek és megerősitenek.

Az ezen jognak és szabadságnak gyakorlása utján, a képviselet és a felelősség elvének befogadásával, de több százados hagyományainak kimélésével kialakult 1861—71. évi erdélyi ref. egyházalkotmányi szervezetet az egyetemes magyar református egyház Törvényei, az 1881. évi debreczeni uniókor kikötött feltételek mellett, érintetlenül hagyván: azt, azon feltételek korlátai között, egészében vagy részeiben változtatni, az országos zsinat tudomásul vételi jogának fentartásával, csakis magának az erdélyi egyházkerületnek közgyülése jogosuit,

Az országos zsinat tudomásul vételi joga a képviseleti rendszer szempontjaira és az Egyházalkotmányi Törvény 8. §-ában pontonkint felsorolt korlátok megtartására vonatkozik.

II. Megmaradt az erdélyi ref. egyházkerületnek negyedfélszázados gyakorlata a püspöknek választása módját s a megválasztott püspöknek fejedelmi megerősittetését illetőleg, miképen az Approbata Const. I. r. I. cz. IX. articulusába foglaltatott, hogy t. i. „az eleitől fogván observáltatott usus szerint, akik a püspökségre választatnak az ő közönséges egyházi gyülekezetöknek tetszésekből és végzésekből, azok a fejedelmektől konfirmáltassanak (non obstantibus tamen regni legibus ac usu roboratis consvetudinibus), melyek szerint mind a püspökök, mind esperesek a visitatiok állapotjában procedáljanak, kiki a maga inspectiója alá bizattatott és ez ideig observáltatott usus szerint."

Ezen usus pedig ugyanaz, a mely az Approbata Constitutióknak fejedelmi hatalommal történt megerősittetése idejében, a már négy évvel azelőtt többszörösen végigtárgyalt s ugyancsak II. Rákóczi György fejedelem hozzájárulásával megállapitott és közzétett Canonok (Geleji Katona Canonok) szerint vala érvényben s jelesen a 86—93. Canonokban van körülirva.

III. Fönmarad az egyház hivatalosainak a törvényekben meghatározott állásokra való megválasztását illetőleg az eleitől fogva fennállott s ujabban is megerősödött gyakorlat, mely szerint:

a) az egyházkerületi közgyülés maga választja, a püspökön kivül, az egyházkerületi főgondnokokat, az egyházkerületi közjegyzőt, közügyigazgatót, az állandó igazgatótanács választás alá eső tagjait és hivatalnokait; választja az egyházmegyék, kollégiumok és theol. fakultás négy-négy gondnokát, de az illető testületek hármas kijelölései alapján; megválasztja az egyházkerület által betöltendő tanszékekre a rendes tanárokat;

b) az egyházmegyei közgyülés maga választja az esperest, a jegyzőt, közügyigazgatót, számvevőt, tanügyi előadót, az egyházmegyei tanács választás alá eső tagjait;

c) a kollégiumi előljáróság maga választja az intézetnek a rendszabályokban megjelölt tisztviselőit s a tanárok közül a kebli tisztségek viselőit.

Az egyházközségben a lelkész, tanitó, énekvezér s valamennyi tisztviselők és alkalmazottak választására nézve az egyetemes Egyházi Törvény rendelkezései lesznek jövőben érvényesek.

IV. Fönmarad, mint történelmileg kifejlődött alkotmányos szerv, az erdélyi orthodoxus fejedelmek tanácsának vallásunkon levő főbbjei közül a kollégiumok és ekklésiák dolgaira a püspökkel együtt vigyázó főinspektorok és kurátorok mellé először 1709-ben rendszeresitett Supremum Consistorium permanens tanácsának jogutóda: az 1871. évben, az egyházkerületi közgyülés irányában tartozó felelősséggel, kormányzó testületül szervezett Állandó Igazgatótanács, a melynek tagjai az egyházkerületi főgondnokok s ezek sorában a püspök, az egyházkerületi lelkészi főtisztviselők, választott igazgatótanácsosok és tisztviselők.

Ezen Állandó Igazgatótanács képviseli és kormányozza az egyházkerületet rendes közgyüléstől közgyülésig, jelentéstétel s beszámolás kötelezettségével s felelősség mellett. Végrehajtja, hajtatja a jogérvényes törvényeket, rendszabályokat, határozatokat. Őrködik a fő-, közép- és népiskolák mindennemü vagyona és ügyei s az egyházközségek anyagi, erkölcsi s jogügyi állapota fölött, a fölterjesztett költségelőirányzatokat és számadásokat megvizsgáltatja és ellátja. Törvény-, rendszabálytervezeteket készit vagy más uton beterjesztetteket, az illetékes vélemények bekérésével, előkészit, fölmerült inditványokat s általában minden közgyülési döntés alá tartozó ügyet, kérelmet, felebbezést saját indokolt véleményével kisér az egyházkerületi közgyülésre.

V. Megmaradnak az 1709. óta fennálló rendszeres és törvényes gyakorlat szerint, a többtagu gondnoki karok.

Az egyházkerületi főgondnokok (supremi curatores ecclesiarum, collegiorum, scholarum et moderatores omnium rerum religiosarum) száma, a püspökkel együtt, hat.

Az egyes egyházmegyék és kollégiumok gondnokainak (inspectores particulares) száma négy-négy, közülök kettő-kettő főgondnok.

A gondnoki karok, a két évszázados gyakorlatnak megfelelően, egyházkerületi közgyülési választás utján egészittetnek ki.

VI. Megmaradnak, mint az önkormányzat különleges szervei, az állandó közigazgatási testületek, tanácsok jelesen:

a) az egyházkerületi állandó igazgatótanácson kivül, ennek felsőbbségi őrködése alatt;

b) a kollegiumi előljáróságok, melyek az egyetemes egyház Köznevelési és Közoktatási Törvénye értelmében szervezve s a tanári testület fölébe rendelve, a nevelés- és oktatásügyekben az azon Törvény szerint megszabott hatáskört töltik be, de egyszersmind a kollégiumok jog- és vagyonügyeinek az egyházkerületi rendszabályokban körülirt módon és felelősség mellett, közvetlen intézői;

c) az egyházmegyei tanács, mint állandó önkormányzati szerv, az egyházmegye egyházi és világi tisztviselőiből s két-két választott világi tanácsosból állván, igazgatja az egyházmegyét egyik közgyüléstől a másikig; ezek határozatait s az egyházi felsőbbség rendeleteit végrehajtja. Az egyházközségek vagyoni (költségvetési, számadási), épitkezési, jogi s minden sürgös ügyeit ellátja, illetőleg ellenőrzi; az egyházközségek világi képviselőinek választását igazolja. Müködéséről az egyházmegyei közgyülésnek jelentéstétellel s felelősséggel tartozik;

d) a jelzett szempontból tekintve, az egyetemes Egyházi Törvénynek megfelelően szervezett egyházközségi presbiterium is, az egyházközségi köz-, illetőleg képviselő gyüléshez való viszonyában, egyházkebli tanácsnak (domesticum consistoriumnak) neveztetik 1861. évi egyházközségi szervezeti törvényünkben.

Az egyházmegyei tanácsok és az állandó igazgatótanács, megfelelő fokon, az egyetemes Egyházi Törvény szerint járván el, a közigazgatási biróságok hatáskörét is, ez idő szerint még, betöltik.

VII. Fönmarad, miképen eleitől fogva gyakorlatban van, minden egyházi testület ülésein az egyes elnökség; elnök lévén:

a) az egyházkerületi közgyülésen a jelen levő egyházkerületi világi főgondnokok közül a szolgálata szerint legidősebb;

b) az állandó igazgatótanács ülésein az egyházkerületi főgondnokok egyike s ezek sorában a püspök is, hivatali idősbség rendjében;

c) a püspöki szék és az egyházkerületi tanügyi bizottság ülésein a püspök;

d) az egyházmegyei közgyülésen s egyházmegyei tanácsban az esperes;

e) a kollégiumi előljáróság ülésein a jelenlevő gondnokok közül a hivatalában legidősb;

f) az egyházközségi gyülésben és presbitériumban a lelkész; de az egykor püspöki vizsgálat alatt állott (Dés, Fogaras, Kézdivásárhely, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyenyed, Sepsiszentgyörgy, Szászváros, Székelyudvarhely) s az ezekkel egy sorba helyezett Ótorda, Zilah, Brassó és Újtorda egyházközségek presbiteri, illetőleg képviselő gyülésein az elnöklés jogát az egyházközségi főgondnok s az ügyvezető lelkész hivatali elsőbbség szerint gyakorolja, egyik a másikat akadalyoztatása esetén helyettesitvén is.

VIII. Emlékezetben marad, hogy századokon át megszakitatlanul gyakorolt joga még az erdélyi egyházkerületnek a házassági biráskodás, tractualis alsó és superintendentialis felső fokon, az esperesek, illetőleg a püspök elnöklése mellett.

Ez a joga azonban, az 1894. évi XXXI. országos törvényczikk hatályba lépte óta, ezen t.-cz. 136. és 137. §-ai értelmében megszakadt és szünetel.

A házassági főtörvényszék megszüntével, az első sorban ennek jövedelmi számadásait ellátó püspöki szék, a melynek tagjai a püspök elnöklése mellett az esperesek: jelenleg egyrészt a lelkészi özvegyárvai gyámintézeti számadások és segélyezési ügyek ellátására szoritkozik, másrészt fölmerülhető lelkészi szakkérdésekben vélemény és javaslat adására hivatott állandó bizottságképen működik.

IX. Fönmaradnak, de az egyet. Egyházi Adótörvény alapján ujra rendezendők a patronusi (pártfogói) jogok, melyeknek elvi elismeréséül a patronus, maga személyére nézve, ha máskülönben presbiterségre illetékes: jövőben is az illető egyházközségi presbitérium (domesticum consistorium) választás alá nem eső tagjának tekintetik.

X. Az erdélyi ref. egyházkerület ezekben följegyzett külön jogának állandó és egyházalkotmánya ezen intézményes sajátságainak lehető fentartása mellett, egyebekben az egyetemes Egyházalkotmányi Törvény rendelkezéseit, a képviseleti rendszer és a felelősség elvének megtartásával és következetes keresztülvitelével, saját alkotmányában is érvényesiteni fogja.

Főtiszteletü Közgyülés!

Midőn az Országos Zsinat határozatának megfelelő *Nyilatkozat* alakja és tartalma iránt, szakértőbizottság megfontolásával és gyakorlati szempontból is lehető körültekintéssel előkészitett Javaslatunknak elfogadását és határozattá emelését ajánljuk, egyszersmind tisztelettel inditványozzuk:

1. Mondja ki a közgyülés, hogy a Nyilatkozat tárgyában hozott határozatának az Egyetemes Konvent utján Országos Zsinatunkhoz, az Egyetemes Egyházi Törvények hivatalos kiadása függelékéül való fölterjesztését elrendeli.

2. Mondja ki a közgyülés, hogy a legkegyelmesebben megerősitendő egyetemes Egyházi Törvények életbeléptetésére vonatkozó Utasitás elkészitése iránt 1902. évi 44. jk. számu kgy. határozatával megtett rendelkezését azzal egésziti ki, mikép, ha az Utasitás szerkesztése rendén, akár elvileg, akár gyakorlati alkalmazás tekintetében, kétséges pontok merülnek fel: az Igazgatótanács a kétséges kérdésekre vonatkozólag az egyházmegyék, illetőleg kollégiumi előljáróságok véleményeit és nyilatkozatait eleve kérje be, megismerés, összeegyeztetés és figyelembe vétel végett.

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. február hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos.

Egyházi életünk bajairól.

(Felolvastatott Marosvásárhelyt, a kör egyházi értekezleti gyülésén, 1906. január hó 25-én.)

(Vége.)

Amit itt elmondék első ok gyanánt, az tulajdonkép következménye egy másik, sokkal nagyobb oknak, t. i. annak a végzetes hibának, hogy mi magyar kálvinisták lemondtunk a hóditásról, a terjeszkedésről. És lemondtunk pedig miért, a felekezeti békéért. A mit a magyar kálvinisták, a magyar nemzet szabadságának az oltárára áldozatul hoztak, az semmi sem ahoz képest, mint a mit a felekezeti béke oltárán elégettünk és elégetünk ma is. Mert a haza csak vérünket kivánta, de a felekezeti béke a mi élőhitünket, a mi kálvinista meggyőződésünket emésztette fel. A hazától kivánt áldozat csak a haza ellenségeivel állitott szembe, de ugyanakkor tömöritett is; a felekezeti béke pedig szembeállitott önmagunkkal, a mi vitális érdekeinkkel; meglazitotta bennünk az összetartozás érzetét; szembe állitott az evangeliommal, mert gyáván megtagadjuk azt, hogy még a házak tetejéről is hirdessük a megfeszitett és feltámadott Krisztust. Nézzünk csak szét jól, ha egy kálvinistákból álló társaságban vagy testületben csak egyetlen egy katholikus van, már mi nem merünk beszélni vallási dolgainkról és miért, azért, hogy ne sértsük a mások vallásos meggyőződését. Elhetetlenségünk és gyávaságunk a mi kálvinista érdekeink megvédésében közmondásba való. Tehetetlenségünkről arczpiritóan beszélnek azok az esetek, a mikor egyes állások betöltésénél mi kálvinisták, különösen pedig a mi kálvinista vezető embereink csak azért nem mozdulnak meg, nehogy azzal gyanusitsák őket, hogy ők kálvinisták és nem liberálisták. Tekintsünk vissza csak a legutóbbi évtizedek történeteire; az áttérésekre, a reversalisokra, a társadalmi mozgalmakra; és tekintsünk arra a szivósságra és sikerre, a melylyel a többi felekezetek védik a magok érdekeit. Hol van itt a kálvinista rugékonyság, mozgékonyság, a mely bizonyára az élet jele; hol az alkalmazkodó képesség, a mely az élet feltétele; hol az elszántság, az erő, a harczi kedv, mely a győzők arczán ragyog? Sehol! Pedig a körülmények és az eredmények ijesztők. Az olyan viztartó, melyből több viz foly ki, mint a mennyi bele ömlik, ha előbb, ha később, de ki fog ürülni. A mi magyar református egyházunk most folyton veszit. Veszit az áttérésekkel, veszit a reversalisokkal, veszit a felekezetnélküliekkel, a nazarénusok és baptisták hóditásával. Ezt a lefolyást a természetes uton, a születés által való szaporodás nem fogja pótolni soha. Mi vár reánk. Szégyen és pusztulás! Szégyen és pusztulás, mert elődeink drága örökét, a magyar szabadság végső menedékvárát, a magyar Siont veszni engedtük. Szégyen és pusztulás, mert feladtuk az evangeliom megalkuvást nem ismerő legegyszerübb törvényét: „elmenvén, tanitsatok meg minden népeket.“ Szinte megdöbben lelkem egy kérdésre, a mely itt hirtelen átvillan rajta. Vajjon mit tudnánk mi csinálni magyar kálvinista igehirdetők, ha most azt a missiót nyernők a Mestertől: menjetek el Amerika, Afrika és Keletázsia ős lakói közé és tanitsátok ott az én evangeliumomat; gyüjtsetek lakodalmi vendégeket a mennyei vendégségre, vessétek ki a hálót és halászszatok embereket a gondolat és lelkiismeretszabadság, a lelki tökéletesség és az örök üdvösség számára. Mit tudnánk mi csinálni magyar igehirdetők, mikor a saját hiveinket sem tudjuk meggyőzni, foglyul vinni és egybekötni. Vagy talán magunkat kellene először meggyőzni, foglyul vinni és egybekötni. Érzem csak, de nem mondom ki. Lelkem szédül, ha Jézusra, a halálig engedelmesre, az apostolokra, a megvetettekre; a magyar gályarabokra, a szegény számüzött bujdosókra gondolok. A mult és jövő beláthatatlan mezői nyilnak meg előttem. A mult, a magyar kálvinista egyház multja, telve van fénnyel, dicsőséggel, vérvirágokkal melynek gyökereit a gondolat és lelkiismeretszabadság, az evangeliumi hit és világosság védelmében kiállott szenvedések könnyüi táplálták. Ha a jövőre gondolok, elcsügged lelkem. Hol van a hóditásra kész tábor? Sehol! Hisz mi ilyet nem nevelünk. Hol van az élőhit, hol a dicsekedés a Jézus Krisztusban, a mely keresztül tör minden akadályon; hullámzásba hozza egyházi életünk tes-

pedt vizét; egy czél felé tereli és irányitja érzelmeink és törekvéseink egész világát; áthatja és megszenteli a földi életet egészen a velök megoszlásáig. Hol van az élőhit, hol van a dicsekedés? Nem tudom, mert nem nyilatkozik. A hol mégis mer nyilatkozni, ott félreismerés, gyanu és guny fogadja. Berozsdásodott az evangelium fegyvere kezeink között, kedves pályatársaim. Ezzel hóditó hadjáratot folytatni igy nem lehet. Azon kell gondolkozni, hogy az a fegyver ismét használható és méltó legyen a felövezésre. Hóditásra kell készitени a jövő nemzedéket, nem gyáva meghunyászkodásra. Hithüség, erős kálvinista meggyőződés, a mi hitünknek méltó cselekedetekkel való villogtatása evangeliomi alapon, ezek hiszem meg fogják menteni a mi drága Sionunkat a pusztulástól, de pusztán az anyagi segély, bármekkora is legyen az, a veszedelmet fejünk felől el nem háritja soha. Ez az én meggyőződésem.

Mivel pedig a mi tervbe vett egyházi értekezleteink ép a felmerült bajok orvoslását tüzték ki czélul; az a kérdés most, a felmutatott bajokkal szemben milyen eszközökkel és milyen módon tudunk segiteni.

Az elsőre t. i. igehirdetésünk elégtelenségének és hatástalanságának az ellensulyozására, mást nem tudok elgondolni, mint a mit fennebb is érintettem, hasznossá tenni magunkat a mi gyülekezeteinkben; érdeklődni a hivek minden erkölcsi és anyagi kérdései iránt, egész addig, a mig az a papi állás méltóságát nem sérti; kiérdemelni a hivek szeretetét és bizalmát, azután pedig vezetni; a szószéken pedig tanitani és magyarázni az evangeliumot, de nem abban a merev, ósdi formájában, hanem úgy, hogy vigyenek is haza valamit belőle; mindenekfelett pedig hangoztatni a mi kálvinista voltunkat; vitatni a mi igazainkat közvetlen közelről; meglátogatni és felkeresni a hiveket saját otthonukban, hogy a személyes ismeretség pótolja azt, a mit az igehirdetés véghez nem vihet: hiveinknek az egyház testéhez való kötöztetését. Ebben a munkában egyedül az igehirdető lelkiismerete az utmutató.

A második és legfőbb okra, a hóditás és terjeszkedésre, illetve az elfogyás ellen orvosságot nem tudok. A megelevenitő Szentlélek erejére, egy az egész magyar Siont egyesitő hangulatra, az újjászületésre volna szükségünk, hogy a hátrálókból, a kicsinyhitüekből előretörő, minden akadály felett diadalmaskodó tábor álljon elő. Lehet, hogy valami nagy veszedelem előérzete vagy maga a veszedelem fogja ezt előidézni; lehet, hogy a Szentlélek fuvalma viszi véghez majd az idők teljességében, midőn a lélek megutálja a port és szennyet s visszakivánkozik ismét az események tiszta világába. Mindenesetre ezt nem mi, hanem Istennek bennünk lakozó lelke fogja általunk végrehajtatni.

Gyülekezeteink tönkrejutásának megakadályozására azonban van néhány pozitiv határozati javaslatom is, a mely már az adminisztrácziо körébe vág.

1. Tekintettel arra, hogy ekklésiáink egy nagy része azért megy tönkre, mert azt a kilépő ifju lelkészek, némely esetben pedig magok a rendes lelkészek is, csak átmeneti állomásnak tekintik; ők magok abban a tudatban, hogy ugy sem maradnak ott, a gyülekezet épitésével nem törődnek, — tisztelet a kivételeknek — inditványozom tegyen a köri értekezlet illetékes helyen előterjesztést az iránt, hogy a lelkészek elpályázhatási ideje ne egy, hanem 5 esztendőben állapittassék meg. Kivételes elpályázhatási engedély az egyházmegyei tanács által adható, ha annak szükségét az egyház érdeke kivánja.

2. Tekintettel arra, hogy anyaszentegyházunknak végtelen nagy romlására van az, hogy a veszélyeztetett, exponált helyekre megfelelő embert állitani nem tudunk, vagyha véletlenül ilyent kaptunk, nincs módunk arra, hogy huzamosabb ottmaradásra birjuk, iditványozom, hogy tegyen előterjesztést a köri értekezlet illetékes helyen aziránt, hogy egyetemes egyházi főhatóságunk az ilyen állások iránt különös figyelemmel legyen s megfelelő korpótlékok rendszeresitésével, de személyhez kötve, igyekezzék biztositani egyházunk érdekeit.

3. Tekintettel arra, hogy a lelkészi minősités sokszor semmi összefüggésbe sincs a gyülekezet épülésével, ellenkezőleg annak kárára történik a minősités utján engedelyezett pályázhatás, inditványozom, hogy illetékes helyen tétessék előterjesztés aziránt, hogy a szolgálati bizonyitványok az egyházmegyei tanács által állitassanak ki, még pedig a határozott megjelölésével annak, hogy az illető lelkész müködése, mennyiben volt épülésére az egyházközségnek, a melyben szolgált.

4. Tekintettel arra, hogy sokhelyt a parochiák és a hozzájuk tartozó kertek és szőlők pusztán elhagyatva állanak, részint a már emlitett okok miatt, részint pedig mert az egyházközségnek nincs anyagi ereje, hogy arra is költsön; már pedig a 2×2-vel ki lehet mutatni, hogy mennyi jövedelemtől esnek el a mi hiveink csak azért, mert a faültetés és a szőlőtelepités nemes foglalkozását el nem sajátithatják, — nincs ki velök megkedveltesse — inditványozom, hogy illetékes helyen tétessék előterjesztés aziránt, azoknak a lelkészeknek és tanitóknak, a kik a saját költségeken gyümölcsöst vagy szőlőt állitottak, be 15 éven belül ha elköltöznének, kölcsönös megegyezés vagy pedig az egyházmegyei tanács által kiküldött becsü-bizottság által kártalanittassanak az egyház által.

Mélyen tisztelt köri értekezlet ilyenforma az én felfogásom a mi egyházunk jelenlegi állapotáról és ilyenformák az eszközök, a melyekkel a segitségére sietni szeretnék. Az elmondottakból azt hiszem kitetszik, de a magam megnyugtatására, kifejezetten is, hangsulyozom, hogy magamat sem érzem vádolás nélkül valónak, de magára vonatkozónak se tekintse senki az elmondottakat. Abból a szempontból tekintse ki-ki, a milyen szempontból én elmondtam. Inditványaimat a megvitatásra, esetleg elfogadásra ajánlva, felolvasásomat befejezem.

Kovács László,
koronkai ref. pap.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. febr. 15.

(Vége.)

Az egyházkerületi tanügyi bizottság javaslatára véleményt kér az ig.-tanács a tanitóképző intézeti tanári testülettől a népiskolai állami tantervnek a ref. népiskolákban leendő alkalmazását illetőleg s javaslatot az 1878-iki népiskolai tanterv és rendszabályok megujitására.

Ugyancsak a tanügyi bizottság jelentése alapján számba vették az egyházmegyékből beérkezett jelentések az ismétlő iskolások vallásos oktatását illetőleg, az eddig még be nem érkezett jelentések megsürgettetnek, jövőre pedig a központban nyomtatott haladási napló minta szerint kell nyilvántartani az eltanitott tananyagot ugy a népiskolában, mint az ismétlő iskolában.

A zárda-iskolában tanuló református vallásu növendékek nem egy esetben nem részesülnek református vallásoktatásban, mert a vallástanitó lelkésznek néha nincs is tudomása arról, hogy kik tanulnak a zárda-iskolában a saját hivei közül. Ezután a tanuló születési, illelőleg illetőségi helyének lelkésze kell, hogy nyilvántartsa az ilyen növendékeket.

A dobokai iskola államositását az egyháztanács által megállapitott feltételek mellett engedélyezte el-

vileg az ig.-tanács. Felmerült panaszok miatt utasitandók az illetékes hatóságok, hogy a tanitók nyugdijaztatása iránti kéréseket, kellőleg felszerelve, mindenkor legkésőbb április hó 15-ig terjesszék be az illetékes tanfelügyelőséghez, hogy a kérések szept. 1. előtt elintézhetők legyenek.

A karai fiókegyház kántora javadalmazásának kieszközlésére megtétettek a szükséges lépések a földmivelésügyi miniszteriumnál.

A Bethlen-kollégiumnál ürességbe jött Szotyoriánum beneficium élvezetére Krenrich János I. éves orvostanhallgatót nevezte ki az ig.-tanács.

A fogarasi állami főgimnáziumnál a vallástanitási tiszteletdij méltányos megállapitása érdekében kérés intézendő a közoktatásügyi miniszteriumhoz.

A Bethlen-kollégiumi tornatanitó fizetésrendezését illető kérés már korábban kedvező elintézést nyert azáltal, hogy az ig.-tanács a sürgősebben megoldanó kérdések közé sorolta.

A Bethlen-kollégiumi iskolai tisztségek viselésének kidolgozása alatt levő szabályzata megállapitásánál elfogadta az ig.-tanács a tanügyi bizottság javaslatát, melyszerint a szabályzat összhangzásba hozandó a közös tanáriszék s a rektor-professzori intézmény szabályzatával, s megállapitandó az egyes officiumok közti összeférhetetlenség kérdése.

A tanügyi bizottságnak a tanitó- és kántorképesitő vizsgálatokról előterjesztett jelentése, a tanitóképzőintézeti igazgatóság jelentésével együtt tudomásul vétetett.

A lecsméri ref. egyház megbizottainak kérése a parokhiális könyvtárdij fizetése tárgyában az egyházmegyei tanács hatáskörébe utaltatott.

A Franklin-társulat jelentésére, hogy az Erdélyi református egyház történetének második része kinyomatott, a szétküldés iránti intézkedések megtétettek.

A magyar földrajzi intézet megküldötte a ref. közigazgatási térképnek megrendelt, hegyrajz nélküli példányait, amelyeknek kedvezményes ára az egyházaknak s az egyház munkásainak 3 koronában, rendes bolti ára 5 koronában állapittatott meg.

Az egyházi Énekes Könyv uj kiadásának előmunkálataira beérkezett egyházmegyei vélemények feldolgozásra s javaslattételre bizottságnak adattak ki, melynek elnöke Váró Ferencz igazgatótanácsos, előadója Seprődi János tanár, tagjai: Veres Gábor, Benedek Árpád és Zsigmond Ferencz.

A bizottság felhatalmazást nyert arra, hogy a szükséghez képest kiegészithesse magát egy-két taggal.

A lelkészi özvegy-árvai kegyeleti idő egységes szabályozása iránt az egyházkerületi közgyüléshez előterjesztést tesz az Igazgatótanács, mely szerint javasolja, hogy a Zs. T. végrehajtására vonatkozó utasitás 200. 201. és 203. §§-ai odamódosittassanak, hogy az özv.-árvai kegyjavadalmi időt, a pap halálát követő polgári évnegyed (jan., ápril, jul., okt.) első napjától számitott félesztendő képezze, mely idő alatt az özvegy s illetve árvák a teljes papi javadalmat s lakást élvezik minden megterheltetés nélkül. Az elhalálozás és az évnegyed első napja közötti időre esedékes javadalom *hagyaték* czimén szintén az özvegyet s árvákat illeti, de ez idő alatt azonban a beszolgáló ellátásáról vagy az esetleg alkalmazva volt segédlelkész további ellátásáról a hagyatéki idő lejártáig gondoskodni kötelesek.

Gegesi egyházközség papi terménykepe megváltása engedélyeztetett.

Sepsi ehmegyénk előterjesztést tett a vasárnapi munkaszünetnek az állami hivatalokra való kiterjesztése tárgyában, minek alapján az ig. tanács fölterjesztést tett a konventhez.

Szilágyszolnoki egyházmegyénk határozata Viski Pál tiszteletbeli elnökké választatásáról, tudomásul vétetett.

Alsócsernátoni eközségnek megengedtetett, hogy egy ingatlannak árverésen való megvásárlásához hozzászóljon.

A kézdivásárhelyi ehközségnek papilak, kántorilak s bérházépitési terve engedélyeztetett, az ujabban fölhozott indokok alapján.

A szil. szolnoki eházmegye jelentést tett az eh. megyei aljegyző működési köréről, a minek tárgyalása rendjén kimondotta az igazgatótanács, hogy az Utasitás rendelkezései alapján nem engedélyezheti, hogy az ehmegyei jegyzői teendőket az aljegyzők rendszeresen végezzék, miután e teendők csakis a főjegyző akadályoztatása vagy a főjegyzői állás üressége alatt bizhatók az aljegyzőkre.

Lőrinczy Gábor m.-kályáni papnak a szászrégeni papi állás el nem foglalása miatt reá vonatkozólag a görgényi ehm. tanácsa által hozott elmarasztaló határozat elleni fellebbezése nem volt figyelembevehető, azonban a választási költségek mérsékeltettek.

A ki- és áttértek nyilvántartására vonatkozó eh. megyei vélemények áttétettek főt. püspök afiához, esetleg a püspöki szék véleményének kikérése végett.

Ehker. ügyvédnek a perek állásáról szóló évi jelentése tudomásul vétetett.

Nagyenyedi ehmegye tanácsa kérést adott be a központi nyomtatványáraknak visszaállitása, illetve leszállitása iránt, mely kérést az igazgatótanács nem teljesithette, mert az ujabb időben ugy a nyomdai munkák, mint a papirárak emelkedtek s alig fedezik a nyomtatványok a kezelési költségeket, különben is az átlagos áremelés alig tesz 25%-ot.

Jóváhagyta az igazgatótanács a nagyenyedi egyházközségnek a Beke Mihály-féle hagyaték tárgyában Beke Lászlóval kötött egyezségét.

Ezzel az ülés esti 8 óra után véget ért. A következő ülés márczius 6-án délelőtt 10 órakor fog megtartatni.

M. y.

TÁRCZA.

Erdő József ajándéklevele Nagyölyvesen.

(A görgényi egyházmegye levéltárából közli: *Csekme Ferencz.*)

— Ajándéklevél. —

(Másolat.) „Mely mellett alább irt N.-Ölyvesi birtokos Erdő József, itt a nagyölyvesi határon a kis Erdőben lévő azon két nyil erdő részemet, melyek közül az egyik a szőlőfőn lévő Csiszár táblába az ekklézsia erdője mellett van, s melynek telekkönyvi száma 1762. Területe 100 □ öl, tiszta jövdelme 4 kr., a másik ugyan a kis Erdőbe a Szőlőfőn a Balog táblába, ez is az ekklézsia erdője mellett. Telekkönyvi száma 1751. Területe 122 □ öl, tiszta jövedelme 5 kr. és a kis Erdő s a község közt lévő, ugynevezett Szőlőfőn lévő azon két rendbeli részemet, melyek közül az egyik a Csiszár táblába van és annak egy nyolczad részét teszi, telekkönyvi száma 1770a. Területe 14 □ öl, tiszta jövedelme —, a másik ugyan a Szőlőfőn a Balog táblába van, és a mely ezen táblabeli Erdő fele résznek felét teszi. Telekkönyvi száma 1771. Területe 115 □ öl, tiszta jövedelme 3 kr. Ajándékozom a nagyölyvesi Ns. Ev. Ecklának, visszahivhatatlanul azon kikötéssel, hogy ezen megnevezett helyek tulajdonosi joga tábláztassék a nagyölyvesi Eclára, de a használati jogot éltem hosszáig megtartom magamnak, s következőleg halálommal a birtoklási jog is azonnal az Ecclesiára fog át szállani.

A fennebbi módon átadott tulajdonosi jog nagyobb biztositása tekintekitetéből, ezennel abba is beleegyezem, hogy ezen kötlevél kihallgatásomon kivül is betábláztassék.

N.-Ölyves 1867 februárius 24.

A fenn irtt haszonvételi jogot feleségem haláláig is kiterjesztem. N. Ölyves a fenn irt időben.

Désy Sándor tanu. Erdő József ajándékozó.

Böjthe János tanu. Mohay Károly tanu.

Ezen másolat az eredetivel öszveolvastatván, azzal mindenekben megegyezőnek találtatott. N. Ölyvesen 1867 Febr. 24-én.

Benkő János Bőjte János
görgényi ref. egyházmegyei esperes.

Mohay Károly tanu.

—

Bitai Sándor alapitványa Nagyölyvesen.

(A görgényi egyházmegye levéltárából közli: *Csekme Ferenez.*)

— Alapitványlevél. —

— „Alólirott Bitai Sándor N.-Ölyvesi birtokos fájdalommal szemlélvén azt, hogy tiszteletes papunknak a leányegyházakbani szolgálattételei következtében sátoros innepeken egyházunkban az istenitisztelet folytatásában hiány van, ezen hiány pótlása eszközlésére ezennel 100 azaz egyszáz osztrák értékü forintot ajánlok a N.-Ölyvesi ev. ref. egyháznak, azon feltétellel, hogy ennek kamatja az ölyvesi ref. egyházba jártatandó innepi szónokló diákok dijazására fordittassék, reménylvén, hogy ezen mennyiséget más hitrokon atyafiak a kellő összegig kipótolandják.

Mivelhogy pedig ezen ajánlatomat mostan készpénzül kifizetni nem vagyok képes, kötelezem magamat, annak telyes befizetéséig, törvényes kamatját minden innepre 2 összesen 6=hat o. é. forinttal pontosan befizetni, mely kamatfizetésben, ha pontos nem lennék, feljogositom az ölyvesi egyházat, hogy magát a tőkét rajtam mint tiszta adósságot felvétethesse.

Ezen alapitványom, mint tiszta adóssági tartozás biztositására lekötöm minden javamat, illető egyház szabad választása szerint, utódaimat is lekötelezve.

Költ N.-Ölyvesen, 1864. febr. 27-én.

Bitai András Bitai Sándor
mint tanu.

Désy Sándor Benkő János
tanu. egyházmegyei jegyző előtt.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Hol az igazság? Ilyen czim alatt jelent meg a „Debr. Prot. Lap“ nyomdájában egy 4 ivre terjedő füzet, a melyben érdekes párbeszédben, népies nyelven elő van adva a kálvinista és pápista vallás közti különbség. Ez a kis füzet tanulságosan mutatja ki Jámbor Mátyás és Magyar Áron beszélgetése kapcsán a református keresztyénségnek a bibliával egyező és a római keresztyénségnek a bibliával ellenkező hittételeit. A füzetek a lapokban megjelent közlemények után a Téli Ujság volt szerkesztője, Budai János dolgozta át az ő izléses és magyaros tollával. A kis népies irat főbb részei: I. Ki a Krisztus igaz követője? II. A szent hagyományok. III. Az urvacsora. IV. A pápaság eredete. V. A pápai csalhatatlanság. VI. Bérmálás. VII. A szentek tisztelete. VIII. Mária imádása. IX. Bucsujárás. X. Képek tisztelete. XI. Fülbegyónás. XII. Hol hát az az igazság? A füzet nem csak hitvédelmi irat, hanem egyszersmind hittan is, mely kiválóan alkalmas arra, hogy a kálvinista öntudatot emelje. Megrendelhető Budai János ref. lelkésznél, Berek-Böszörményben (Biharm.). Egy füzet ára 24 fillér. Tömegesebb megrendelésnél 20 fillér. Ajánljuk terjesztését a lelkészek s tanitók figyelmébe. Általán felhivjuk reá lapunk minden olvasójának figyelmét, kérve, hogy rendeljék meg.

KÜLÖNFÉLÉK.

Zsinati ülés. Az 1904. november 10-én megnyilt második budapesti országos református zsinat negyedik ülésszakát főtiszteletü Kun Bertalan püspök és nagyméltóságu báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint a zsinat elnökei, Budapestre, az ügyvédi kamara Szemere-utczai épületébe, folyó évi márczius hó 22. (huszonkettedikének) d. e. 3/4 10 órájára hivták össze, a mit elnöki megbizásból addig is ezennel közzéteszek, mig az elnöki meghivók a püspöki hivatalok útján szétküldetnének. Kelt a magyarországi reformátusok debreczeni főiskolájában, 1906. február hó 22. *Sass Béla* s. k., ev. ref. hittanszaki akad. tanár, mint zsinati jegyző.

A marosvásárhelyi „Bethlen Kata-egylet“ közelebbi estélye. mely nagyrészben a marosvásárhelyi ref. leányiskola fentartási költségei pótlására rendeztetett, fényes erkölcsi és anyagi sikerrel végződött. Összes bevétel volt 1822 kor. Kiadás 670 kor. 58 fill. Tiszta jövedelem 1151 kor. 42 f. A szép siker főleg a buzgó választmányt, de legkivált gróf Toldaloghi Lászlóné elnököt és Páll Károlyné alelnököt illeti. Gratulálunk!

Tankönyv pályázat. A sárospataki irodalmi kör a következő népiskolai tankönyvekre hirdet pályázatot: 1. Olvasókönyv a II. osztály; a III—IV. osztály; 3. az V—VI. osztály számára. 4. Magyarország története a népiskolák V—VI. oszt. számára. 5. Egyháztörténelem a népiskola VI. osztálya számára. Irányadó a kidolgozásnál a Tiszántúli ev. ref. egyh. ker. 1895-iki Népiskolai tanterve és utasitása s az uj (1905.) népiskolai *állami* tanterv. Határidő: *1806. szept. 1.* Lehet pályázni nem csak kész munkával, hanem egy teljesen kidolgozott részlettel s a többinek szorosan körvonalozott tervezetével is, a mi, ha elfogadtatik, a pályázó megbizást kap a kidolgozásra. Az Olvasókönyvek lehetnek a mostani Dezső Lajos-félék átdolgozásai is, de ezek átdolgozási diját az irod. kör fogja megállapitni. Dijak: ivenként 40 kor. az első kiadásnál; a későbbieknél a tiszta jövedelem 15%-a, mely azonban ivenként 20 koronánál kevesebb és 40-nél több nem lehet. Szivesen buzditjuk a hivatottakat e munkában való részvételre. Fontos, hogy mily táplálékot kap a gyermek első tanulói korszakában. Mióta egy „Szent István-társulat“-i Olvasókönyvben (IV. o.) láttuk, hogy egy olvasmány a „Rózsafüzér“ czimü, miként tulajdonitja a világ, hazánk és nemzetünk, családunk és vagyonunk létét és fenmaradását, földi és mennyei üdvünket a csodatevő szent rózsafüzérnek: azóta kétszeresen szükségét érezzük erőteljes ref. szellemü népiskolai olvasókönyveknek. Adja Isten, hogy ilyeneket hozzon a pályázat is.

Közigazgatási birósági döntvény. A m. kir. közigazgatási biróság 15732—904. P. sz. a. hozott itéletével megsemmisitette a kaposvári m. kir. pénzügyigazgatóságnak azt az eljárását, melylyel a papi föld jövedelme után is rovott ki IV. o. kereseti adót, azzal az indokolással, „mert a föld jövedelmétől a földadó fizettetvén, ugyanezen jövedelemtől IV. o. kereseti adót még abban az esetben sem lehet követelni, ha ezt a földadót az egyházközség fizeti,“ Ezt jó lesz tudomásul venni és alkalmazni.

A biblia szeretete. Ö. Szabó Demeter böszörményi gazda a mult héten ezer koronát adományozott a ref. egyház részére azzal a kikötéssel, hogy az eddigi szokásos bibliamagyarázatok ideje nov. 1-től április 1-ig hosszabbittassék meg s az alapitvány kamatát az ezen szolgálatot teljesitő lelkészek élvezzék. Ime, hogy értékli a nép a bibliamagyarázatot!

A bánffyhunyadi műkedvelő zenekar 1906. évi márcz, hó 3-án, Bánffyhunyadon a „Tigris“-szálló emeleti nagytermében a *damosi* ref. egyház általi épitendő

papilak javára jótékonyczélu hangversenyt rendez. Szivünkből kivánunk minél teljesebb sikert, hogy valahogy megerősittessék e szegény egyházközségünk!

Bocskay-ünnepségek Hajduböszörményben. A protestáns irodalmi társaság titkára, Szőts Farkas theol. tanár Budapestről, a tiszántuli ev. ref. egyházkerületi ért. titkára, dr. Erdős József debreczeni theol. tanár, továbbá Dicsőfi József debreczeni lelkész, egyházkerületi főjegyző, az értesezlet választmányi tagja, a hajdumegyei Bocskay-szoborbizottság képviseletében pedig Veszprémy Zoltán alispánhelyettes és Czeglédi Mihály tb. ügyész febr. 24-én értekezletre gyültek össze Hajduböszörménybe, hogy megtárgyalják és tervezzék azon ünnepségeket, melyek ez év őszén Hajduböszörményben egyidőben folynak le; nevezetesen: Bocskay-szoborleleplezés, a tiszántuli egyházkerületi értekezlet és a protestáns irodalmi társaság ülése. A hajduböszörményi helyi bizottság tagjai is megjelentek ezen tanácskozáson Balthazár Dezső esperes és Somossy Béla polgármester meghivására és közös elnöklése mellett. Megállapodás a következő: Szept. 29-én alakuló gyülése ugy az egyházkerületi értekezletnek, mint a prot. irodalmi társaságnak, szept. 30-án reggel ünnepi istentisztelet a Kossuth-téri (régi) templomban, ahol az imát tartja a már felkért Dicsőfi József debreczeni lelkész, egyházkerületi főjegyző. Azt követőleg Hajduvármegyének Hajduböszörményben tartandó alkalmi közgyülése után jön a Bocskay-szobor leleplezése, melyben az ünnepi szónokokat a vármegye kéri fel. 30-án délután belmisszió-ülés. Október első napján a protestáns irodalmi társaság és az egyházkerületi értekezlet együttes ülést tartanak a Kálvin-téri (uj) templomban; megnyitja azt a protestáns irodalmi társaság elnöke, alkalmi előadást tart Balogh Ferencz debreczeni theol. tanár Bocskaynak, mint vallás-szabadsághősnek, — Dr. Körössy Kálmán Bocskaynak a politikai szabadsághősnek nagy multjáról. Az ünnepélyek a bécsi békekötés 300 esztendős jubileumi évében folyván le és pedig a Bocskay által letelepitett hajduság volt központján, természetes, hogy minden irányzat a nagyidők emléke iránti hála lerovás alkalmának tekinti a tervezett ünnepségeket.

Lelkésztársaink szives figyelmébe. *Egyházkerületünk közigazgatási térképe megjelent a hegyrajz kitüntetése nélkül is, ami a beosztást sokkal áttekinthetőbbé teszi. Ára felől az Ig. tan. körlevele tájékoztat; mi csak arra kérjük lelkésztársainkat, hogy hivják fel a világi közigazgatás figyelmét is rá s igyekezzenek terjesztése érdekében buzgólkodni.*

GYÁSZROVAT.

Budai Elek, dési egyházközségünk fiuiskolájának igazgatója, a koronás ezüst érdemkereszt tulajdonosa, Szolnokdoboka vm. törvhat. biz., Dés városa képviselő-testületi tagja; egyh. ker. képviselő, tanügyi biz. tag stb. stb. febr. 25-én, alig pár napi rohamos betegség után, 56 éves korában meghalt. Három gyászjelentés fekszik előttünk: a családé, testvérei által kiadva — mert maga családot nem alapitott — az egyházközségé és tanitói karé, melynek igazgatója volt. Mennyi igazi őszinte fájdalom ezekben. De mennyivel több könny hull utána közelben, távolban, hol őt közelről ismerték. Désen nincs senki, kit többen siratnának meg, mint *„Budai bácsit“*. Ez volt a neve. 32 évi közpályát futott meg, mely idő alatt mindig az első elemi osztályt vezette, ezen a réven lett „Budai bácsi“. Lesz alkalmunk bővebben emlékezni róla. Most — temetése órájában — fájdalmas szivvel tesszük egyházközségével a vallomást: *„Hű és igaz ember volt“*, méltó arra, hogy az elismerés és hála koszorit helyezzük sirjára. Emléke áldott!

A bánffyhunyadi ref. egyház buzgó énekvezére: *Csoma Péter*, 35 évi buzgó munkálkodás után, 63 éves korában f. évi február hó 23-án megszünt élni.

HIVATALOS RÉSZ.

21—1906. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium méltóságos t. Előljáróságához.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur 1905. évi deczember hó 18-án, 105500. sz. körendeletével a középiskolai érettségvizsgálatokra vonatkozólag uj Utasitást bocsátott ki.

Az Utasitás s a körrendelet két-két példányát folyó évi 20. számu leiratunkkal, idejekorán való megismerésre, a méltóságos t. Elüljáróságnak már megküldöttük.

Minthogy az uj Utasitás az 1883. évi XXX. t.-cz. 21—27. §-ainak mindenben megfelő: Igazgatótanácsunk, azt a mostanig érvényben levő 1884. évi Utasitás helyében, az erdélyi ref. egyházkerület főhatósága alatt álló nagyenyedi, kolozsvári, marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, szászvárosi, zilahi és sepsiszentgyörgyi ref. főgimnáziumokra nézve, a folyó 1905—6. iskolai év második felén kötelezőnek jelenti ki, s annak alkalmazását ezennel elrendeli.

Egyuttal az Utasitásnak Igazgatótanácsunkat közvetetlenül érdeklő 3. 5. 9. 38. és 39. §-ai tárgyában a következő elvi intézkedéseket tesszük.

A 3. §-hoz. Az érettségvizsgáló bizottság elnökéül Ig.-tanácsunk a Tanügyi Rendszabályok 129. §. 4. pontja értelmében esetről-esetre az illető kollégium egyik főgondnokát nevezi ki az Utasitásban körülirt teljes hatáskörrel; szükség és körülmények szerint, vagy az elüljáróság kivánatára kinevezhet még legfőlebb két bizottsági tagot: egyet a kollégium gondnokai közül, az elnök akadályoztatása esetében őt helyettesitő jogkörrel, egyet pedig, mint az illető elülüljáróságokon kivül álló bizalmi férfit.

Az 5. §-hoz. A szóbeli vizsgálatok idejének megállapitása, s annak a kormányhoz, a kormányképviselő kiküldése szempontjából való bejelentése tárgyában Igazgatótanácsunk az eddigi gyakorlatot tartja fenn.

A 9. §-hoz. Az irásbeli vizsgálat tartására használandó terem, illetőleg termek pontos alaprajzát, 1:50 méretben, ajtók, ablakok, állandó butorzat, s tanári emelvény helyének jelzésével és a kifogástalanul teljesitendő tanári őrködés szempontjából szükség esetén maximális számban czélszerüen elhelyezhető ifjak dolgozóhelyeinek egyen-egyen való megjelölésével, a dolgozás ideje alatt kibocsátott ifjak szabályos (Utasitás 12. §.) viselkedésének ellenőrzése módjára vonatkozó tájékoztató adatok kiséretében, az igazgató-tanár aa. folyó évi április hó 20-ig terjessze föl Igazgatótanácsunkhoz, az Utasitás 9. §-ának megfelelő rendelkezés végett; jövőre is, amennyiben az idén teendő rendelkezésnek módositása válnék szükségessé: a helyiségek iránti hasonló fölterjesztést az igazgatótanár mindig április hó második felében tegye meg.

A 38. §-hoz. Amennyiben akár a vizsgáló bizottsági elnök, akár, a középiskolai törvény 24. §-a értelmében, a kormány képviselője a vizsgáló bizottság eljárása ellen óvással, s a bizonyitványkiadás felfüggesztésének jogával élne: a kiküldött ig.-tanácsi biztosnak, mint érdekeletlen szakértőnek, ha pedig ilyen kiküldve nem volt, a főgimnázium igazgatójának kötelessége a felmerült esetről Ig.-tanácsunkhoz a maga kimeritő külön jelentését egyidejüleg megtenni.

A 39. §-hoz. A vizsgálati dijakat egyházkerületünk főgimnáziumban általánosan ugyanazon összegekben állapitjuk meg, a melyek a 39. §. szerint az állami intézeteknél érvényesek.

Az Érettségi Bizonyitvány az egyházkerület által kiadott hivatalos uj nyomtatványiven állitandó ki.

Kijelentjük végül, hogy az érettségvizsgálatra vonatkozó bármely elvi, avagy különleges kérdésben az igazgatók, s az elüljáróságok is, az államkormánynyal kizárólag Igazgatótanácsunk utján érintkezhetnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. jan. hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos

Sz. 727—1906.

KÖRLEVÉL

a ref. iskolaszékek tiszteletes Elnökségeihez.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur 1905. évi augusztus hó 20-án 70000. sz. alatt kelt rendeletével a kir, tanfelügyelők számára kiadott Utasitás 196. §-ában a *tanitók nyugdijazási kérvényeinek* ellátása iránt akként intézkedett, hogy a tanitók nyugdijazása, 1875. évi XXXII. t.-cz. 43. §-a értelmében — sürgős intézkedést szükséglő esetek kivételével — csakis a tanév végével és pedig miután a nagyszünidő még az iskolai évhez tartozik, mindig szept. hó 1-től eszközlendő.

Mindazonáltal a nyugdijazási kérvények lehetőleg már május hó folyamán terjesztendők fel, mert különben a tömegesen beérkező kérvények kellő időben el nem intézhetők.

Ezek szerint felkérjük a tiszt. iskolaszéki Elnökségeket, utasitsák a nyugdijaztatásukat kérő tanitókat, hogy szabályszerüleg felszerelt kérelmeiket mindenkor legkésőbb április hó 15-ig terjesszék be az illetékes kir. tanfelügyelőséghez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1906. február hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 509—1906.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes és tiszteletes Lelkész aaihoz.

Tanköteles korban levő ref. vallásu növendékeink közül némelyek nem részesülnek református vallásos oktatásban, mert zárdai intézetekben tanulnak, s a vallást tanitó ref. lelkésznek nincs tudomása vallásfelekezetükről. A tanköteles korban levő ref. növendékek tankötelezettségének nyilvántartása annak a ref. lelkésznek a kötelessége, akinek a lelkészi hatáskörébe esik az illető nevendék illetőségi helye. Felhivjuk a nagytiszteletü Esperes és tiszteletes Lelkész aait, hogy a felügyeletök alá tartozó tanköteles korban levő ref. növendékek közül azoknak a névsorát, a kik zárdaiskolákban tanulnak, a folyó iskolai évben jelentsék be április hó végéig Ig.-tanácsunkhoz az esperesi hivatalok utján, a következő iskolai években pedig mindig legkésőbb szeptember hó 15-ig.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. febr. hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 645—1906.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletü Espereseihez és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Az *erdélyi református egyház története* második részét, illetőleg az eddigi 3 kötetben kiadott és megküldött munka 4. es 5. köteteit a nyomtatással és kiadással megbizott Fraklin-társulat a napokban fogja megküldeni az egyházmegyei, illetőleg a kollégiumi hatósághoz, megfelelő számu példányban. Szives értesitést kérünk a munka kellő számu példányainak hiánytalan átvételéről.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1906. febr. hó 15-én tartott üléséből.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 256—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyszebeni egyházmegyébe kebelezett mohai III. osztályu lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás három szoba, konyha, kamara és pinczehelyiséggel; földhaszonélvezet értéke 14 kor. Az egyházközség pénztárából 76 kor. 50 fill. Tizedkárpótlás kamata 319 kor. 36 f. Terményfizetés pénzértéke 638 kor. 34 f. Stóla 6 kor. Kongrua 760 kor. 15 fill. A nagysinki szórványban lakó hivektől 30 kor. Kiadás 214 kor. 35 fill. Vallástanitásért a mohai állami iskolában 160 kor., a celinai állami iskolában 100 kor. a nagysinki állami iskolában 80 kor.

Kötelességek: a lelkészi teendők végzése az anya- és leányegyházban, valamint a szórványokban; továbbá a vallástanitás a fennjelzett iskolákban, megjegyzendő azonban, hogy a fuvardijt a lelkész tartozik fizetni, mikor a leányegyházban és a szórványban vallástanitásra megjelenik. A pályázat határideje 1906. márcz. 21.

Kellően fölszerelt folyamodvényok Nagy József esp. aához küldendők Nagyszebenbe.

Kolozsvárt, 1906. február 28.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 437—1906.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztorához.

A méltóságos ig. tanács 157—1906. sz. rendeletének megfelelően felhivom a tiszt. afiakat, hogy az egyházközség iskolája államositására vonatkozó azon jegyzőkönyveket, szerződéseket, melyekkel az iskola jellegváltoztatásának feltételei megállapittattak, a lelkész által hitelesitett másolati példányban április 20-ig hozzám beterjesszék. Az ilyen akár községivé, akár államivá változtatott iskolák, az egyháznak biztositott jogoknál fogva is közelebbi viszonyban vannak az egyházzal, mint más nem ref. felekezeti iskolák. Az ilyen iskolákról a következő kérdések szemelőtt tartásával kell a mélt. ig. tanácshoz junius 1-ig felterjesztenem kimutatást: egyh. neve, államositás vagy községesitès ideje, a szerződés kelte, száma, áll. v. közs. ideje; az átadott iskolatelek területe, értéke, iskolaépület, tanitói lakás, felszerelés, egyházi tőke, ingatlan birtok, iskolai alapitványi tőke területe, értéke, jövedelme. A vagyon tulajdonjogilag vagy haszonélvezetre adatott-e át. Ezen kérdésekre a feleleteket magukban foglaló szerződések az egyházak levéltáraiban megvannak s ha meg nem volnának, az illető tanfelügyelői hivataloktól beszerzendők és jelzett határidőre beterjesztendők. A nemleges jelentés is beterjesztendő.

Nemkülönben beterjesztendők márczius 16-ig az esp. hivatalhoz az orsz. közalap bevallási ivek, a szeretetházi járulékok és a vizsgálati feleletek; az egyházmegyei közszükségletek egyhm. pénztároshoz és az évi számadások a számvevőhöz. Azoknak szól ez a felhivás, akik e feladatukat még nem teljesitették, de azokat kérem is vegyék figyelembe. Atyafi szolgájuk

Marosujvár, 1906. február hó 27-én.

Jancsó Lajos, esperes.

Sz. 199—1906.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A kolozsvári „Közhasznu Szövetkezet" görgényi egyházmegyei népdalárdáink fejlesztésére 100 koronát volt szives folyósitani. Egyházmegyei tanácsunk ezen összeget pályázat utján kivánja az egyházi népdalárdák fejlesztésére felhasználni, a következő módozatok szerint: 50 kor. jutalmat az 1906. évi őszi egyházmegyei közgyülésen kiad azon énekvezérnek, ki egyházában ez ideig a legjobb népdalárdát létesitette; 50 koronát pedig az 1907. évi őszi egyházmegyei közgyülésen.

A jelen évi pályázatra szept. 30-ig sziveskedjenek a nemes versenyben részt venni óhajtó énekvezér atyafiak bejelenteni, hogy: 1. Mióta vezetnek egyházukban népdalárdát? 2. Mely énekeket tanitották be az utolsó két évben és hány szólamban? 3. Vallásos estélyen, templomban, temetésen, hangversenyen stb. mikor és mely darabokkal szerepeltek? 4. Hány tagból áll a dalkar?

Valahogyan annak is módját ejtjük, hogy aztán a pályázó dalkart, egy szakértő bizottság által is meghallgattatjuk.

A görgényi református egyházmegye tanácsának Szászrégenben 1906. február 22-én tartott gyüléséből.

Csekme Ferencz, elnök. *Ifj. Kiss Lajos,* jegyző.

Sz. 1383—1905.

HELYESBITÉS.

E lap mult évi 39-ik számában, a fenn kitett hivatalos számmal megjelent körlevélben, a folyó évi vasárnapok megjelölése hibás, amennyiben mindenik egy nappal előbbre van téve. Miért is a vasárnapokra czélzó kirendelések a maga idejére, tehát egy nappal tovább számitva érdendők.

Kutyfalva, 1906. febr. 21.

Nagy Domokos, küküllői esperes.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *10-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. márczius 8.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy Dezső egyh. ker. főgondnok intelme.

Abból az alkalomból, hogy a csak most végződött egyh.-ker. közgyülésen *Fogarassi* Albert tanár oly inditványt nyujtott be, mely az országos zsinat határozatának való megfelelést aziránt, hogy egyh.-kerületünknek a 8. §-ban fenntartott külön joga és alkotmányos szervezete bemutattatván, az egyházi törvények függelékeképen adassék ki, hosszu időre elhalasztotta volna, Br. Bánffy Dezső egyházkerületünk vezető főgondnoka, egy intelmet intézett a közgyüléshez, a mely egyházkerületünknek az unióhoz való viszonya tekintetében nemcsak olyan fontos tényeket erősitett meg, a melyeknek eddig — mások ajkáról hallva — sokan semmi hitelt sem akartak adni, hanem egyszersmind olyan bölcs tanácsot is foglalt magában, a mely egyházkerületünk ez irányu magatartását és munkásságát hosszu időre kell, hogy megszabja és irányitsa. A nagyfontosságu beszéd arra int, hogy szervezetünk s egész alkotmányunk e hazarészben életbevágó fontosságu részeinek megvédhetése és állandó biztositása érdekében a kevésbé fontos részekben időszerü bölcs reformok által igyekezzünk az egyetemes egyházi törvényekhez alkalmazkodni s az által a testvér-egyházkerületekkel való uniót külsőleg is fejlesztve, belsőleg is erősitsük, eltávoztatva minden dishármoniát a testvéri érzelmekből. Különösen ne koczkáztassuk a nagy anyagi és erkölcsi sikereket egyformán biztositó unió sulyát és értékét egyházi életünk egyes rétegeinek vagy osztályainak féltékenysége miatt.

A nagyfontosságu beszédet, mely igen komoly és mély benyomást gyakorolt közgyülésünk elfogulatlán tagjai lelkére — s csak kevesekből váltott ki csendesen zsörtölődő megjegyzéseket — fájdalom, nem épen a legsikerültebb gyorsirói feljegyzés után a következőkben van szerencsénk közölhetni:

Méltóságos és Főtiszteletü egyházkerületi közgyülés!

Mint az egyházkerületi közgyülés elnökének, a most beadott inditvány után, kötelességem egy nehány szót mondanom. Komolyan kivánok szólani, mert a helyzet maga is igen komoly. Ily helyzetben — ugy gondolom — hogy első sorban én vagyok jogosult arra, hogy a Mélt. és Főtiszteletü közgyülést figyelmeztessem, én, ki a véletlen szerencse vagy szerencsétlenség folytán (Éljenzés.) már 30 éve főgondnoka vagyok az egyházkerületnek s mig ennek a közgyülésnek világi elnöki székében ülök, az utóbbi időkben én töltöm be az egyetemes konvent és az országos zsinat bizalma folytán, ennek világi elnöki székét is. E helyzetemben én látom a legjobban, Mélt. és Főt. közgyülés, hogy miféle nehézségekkel kell küzdenünk nekünk, erdélyi képviselőknek ott azokban a testületekben, hol a bizalmatlanság velünk szemben állandó és alig enyhülő s főleg nekem valóságos tojástánczot kell járnom, hogy lehetőleg eleget tudjak tenni ugy itteni főgondnoki, mint ottani elnöki kötelességemnek. Nekem, mint az erdélyi egyházkerület legidősb főgondnokának, de egy személyben a zsinat és konvent világi elnökének ügyelnem kell arra, hogy a ma is érvényben levő törvény 8. §-ban biztositott szabadságai és ős időktől maradt jogai egyházkerületünknek érintetlenül maradjanak, de kell arra is, hogy egyh. kerületünk is eleget tegyen elvállalt kötelességének s ez által elejét vegye annak, hogy a folyton megnyilvánuló bizalmatlanság következtében jelentkező az a törekvés, a mely ezeknek korlátozására irányul, nagy erőt nyerjen. Méltóztassék elhinni azonban azt is, hogy ha kifelé ugy is látszik, hogy e tekintetben törekvésemet kellő siker kiséri: befelé igen nagy nehézségek vannak, a melyek könnyen a mi hátrányunkra válhatnak. Épen azért, bár joga van a Mélt. és Főt. egyházkerületi közgyülésnek ugy határozni, a mint tetszik, de én részemről igen szerencsétlennek tartanám, hogyha a közgyülés ezt a kérdést ad graecas calendas tolná el, annál is inkább, mert a zsinat körülbelül utolsó érdemleges ülését márcz. 22-én tartja s reméllem, hogy már ennek az évnek az őszén a szentesitett egyházi törvények kihirdetésére jöhet össze. Az pedig lehetetlenség, hogy az Igazgatótanács addig eleget tehessen azon módu eljárásnak, melyet ez inditvány kiván.

Méltóztassanak bölcs belátásuk szerint ha-

tározni, de nekem figyelmeztetnem kell a közgyülést arra, hogy ha ez inditvány elfogadásával lehetetlenné méltóztatnak tenni azt, hogy a Zsinat határozatának eleget tegyünk a kellő időre, akkor hitelünket veszitjük akaratunk komolysága iránt és könnyen kihivhatunk egy olyan fordulatot, megerősithetünk egy olyan irányzatot, a melynek következménye — a mitől Isten óvjon! — az lehet, hogy vagy egy teljes meghasonlás áll be, mely magának az uniónak áldásait fogja mindkét oldalra veszélyeztetni, vagy kerületünk eddig biztositott külön jogából kell érte s miatta drága árat fizetni.

Én nem akarom sem az egyiket, sem a másikat. Meg vagyok győződve arról, hogy történelmi fejlődésünk megőrzésére, megtartására, erre alapitott külön állásunk biztositására szükség van, de látom azt is, hogy feszitni a húrt nem lehet; és ott, a hol lehet, a hol nagy áldozatok nélkül megtehetjük, az egyetemes egyházi törvényekhez való közeledésnek is eleget kell tenni. A jog a Mélt. és Főt. egyh. ker. gyülésé határozni; a kötelesség azonban az enyém intő szómat felemelni; az enyém első sorban, a ki nem csak itt ülök, mint elnök, védve az itteni jogokat, hanem ülök a konventi és zsinati elnöki székekben, a hol — lehet — kénytelen leszek olyan határozatokat is kimondani, a melyek talán a mi jogaink röviditéśére irányulnak. Én szerintem lehetnek, sőt vannak ennek a javaslatnak pontjai, a melyek módosithatók és módositandók is. Vegyünk magunknak annyi időt, hogy ezt teljesitsük. Nem azért jöttünk ide, hogy holnap mindjárt haza is menjünk; nem azért, hogy a kérdés eltolásával ad graecas calendas meghiusitsuk a dolgok bölcs intézését, hanem azért, hogy egyházkerületünk nagy érdekeire való tekintettel tárgyaljunk és határozzunk lehető bölcs körültekintéssel. Én részemről őszintén mondom és tanácslom, hogy ne méltóztassanak alapot adni arra, hogy valaki azt mondhassa, hogy az erdélyi kerület szembe helyezkedik az országos zsinatttal. A zsinat az egyetemes egyházat közösen érdeklő kérdésekben az egész magyarországi református egyházat kötelező törvényhozó testület, a melynek törvényhozása tehát ránk nézve is kötelező. Ennek világos tudatában nem lesz czélszerü, hogy a mit eddig elkerültünk, vitássá engedjünk tétetni olyan kérdéseket, melyeket eddig a 8. §. védelme alá helyeztünk, mert ha vitássá lesz, bizonyos, hogy nem a mi javunkra fog eldőlni. Ez az én tanácsom, figyelmeztetésem. (Eljen, helyes!) A Méltgos. és Főtisz. Egyházkerület bölcseségétől fog függni, hogy megérti-e ezt, vagy fel akar venni egy harczot, a melyben egyházkerületünk érdekei megvédhetők nem lesznek. Egyes testületek, egyes osztályok féltékenységeért egyházkerületünk életbevágó nagy érdekeit koczkára tennünk nem szabad és sulyos könnyelmüség lenne ezt megtenni.

Ujra bocsánatot kérve, hogy innen az elnöki székből tettem e felelősségteljes kötelességemnek eleget, kérem a kerületi közgyülés bölcs határozatát.

Rendkivüli egyh. kerületi közgyülés.

Kolozsvár, 1906. márcz. 7—8.

Az erdélyi egyh. kerületben ritka dolog a rendkivüli közgyülés. Csak igen nagy jelentőségü dolgokért szokták összehivni. A mostani összehivásának okát is mindenki valami nagyfontosságunak tekintette. Ezért jöttek össze a közgyülési tagok is a 200-at meghaladó nagy számmal. Mindenki tudta, hogy az összehivás oka az országos zsinatnak azon határozata, mely elrendeli, hogy az uj egyházi törvények mellett függelékként az erdélyi egyházkerületnek a 9. §-ban biztositott „külön joga és alkotmányos szervezete“ is kinyomassék. Ezt kellett a zsinatnak rendelkezésére bocsátani.

Kerületünk „külön joga és alkotmányos szervezete“?! El kell ismernünk, hogy ez a kérés nagyon határozatlan. Az ember nem tudja, hogy a történeti jogalapra gondoljon-e, vagy a tényleges helyzetre, vagy arra az alkotmányos szervezetre, mely a most hozott zsinati törvények érvényének ideje alatt érvényes erdélyi „külön jog és alkotmányos szervezet“-re gondol egyebek mellett, főleg a gyakorlati czéllal. Meglátszott a szétküldött s lapunk előző két számában közlött igazgatótanácsi javaslaton is, hogy szerkesztése e három szempont által vezettetett. Hogy ily különböző szempontok együttes szolgálata egyiknek sem tehetett eleget tökéletesen s ezen felül nagyon komplikálttá tette magát a szerkezetet, elannyira, hogy annyiféle nehézséggel még oly kiváló stiliszta is, mint a javaslat készitője, csak nehezen birkózhatott meg — természetes. Vegyük ehhez azt a bizalmatlanságot, mellyel minálunk az igazgatótanácsi előterjesztésekkel szemben viseltetni, csaknem tradicionális szokás s azt a gyanut, hogy a kerület szervezetében tervelt változtatásokat, most akarják „suba alatt“ átcsenni: s mindezen okok együttvéve megmagyarázzák azt az izgatottságot, mellyel e javaslat tárgyalása elé néztek. Hozzájárult még a külső kép izgalmas jellegének kidomboritásához, hogy a tárgyalások előestvéjére a Püspök ur is összehivott egy előértekezletet s a tanárok is külön értekezletet tartottak. A Püspök úr összehivójából kitetszőleg arra czélzott, hogy az ügy tárgyalásának a menete s az esetleges vita medre, lehetőleg közmegegyezéssel megállapittassék, illetőleg közvéleményszerüleg szabályoztassék s ha netalán a kerület jövőbeli szervezetének irányáról és elveiről is lenne szó, arra nézve is megkiséreltessék a különböző álláspontok barátságos közelebb hozása egymáshoz.

E czélnak s a püspöki közjogi állás pártokon felüli méltóságának megfelelően az értekezletre minden pártárnyalatra való tekintet nélkül hivattak meg az egyházmegyék és kollégiumok vezető képviselői, s igen helyesen hangzott el, megszivlelendő intelmül, az értekezleti megnyitóban a Püspök ur ajkairól, hogy „itt nem párt-konferencziáról van szó, mert az egyházi élet természete állandó pártokat lényegileg nem ismerhet; osztályok szerint alakuló pártokat plane el sem türhet. Mi egymásnak nem lehetünk ellenségei. A kik ellenségként akarnak küzdeni: forduljanak a kivülről ránk törők ellen; de egymásközt csak testvéri érzülettel szabad, hogy folyjon a vita és döntés.“

Az értekezletnek az lett az eredménye, hogy

már meg lehetett jósolni, miszerint a másnapi tárgyaláson kerületünk szervezetének jövő átalakitásáról s annak mikéntjéről nem fog szó esni; hogy a zsinatnak felküldendő munkálat kerületünk alkotmányos szervezetének csak mostani *állapotrajzát* fogja adni, tekintettel a mult jogfejlődésére, de minden vonatkozás nélkül a jövő feladataira. Ezen elv érvényesülése előre megjósolta a másnapi gyülés nyugodt lefolyását, s ha a tanárok értekezlete is ily bölcsen határoz vala, még az a kis parázs izgalom is elmaradhatott volna, melyet másnap keltett a tanári értekezlet megbizásából Fogarassi Albert által benyujtott visszautasitó-halasztási inditvány. Ám, még ez sem veszett kárba, sőt igen jó gyümölcsöt termett. Ez adott ugyanis alkalmat egyh. kerületünk nagyérdemü elnöklő főgondnokának, br. Bánffy Dezső őnagyméltóságának, annak a bölcs intelemnek és figyelmeztetésnek elmondására, melyet mai lapunk élén vagyunk szerencsések megközelitő szószerinti hűségben adhatni. Ezen aranyszavak hatása alatt, a délelőtti vita eredményeként a javaslat általánosságban elfogadtatott, a mit némelyek éretlen kötekedése miatt névszerinti szavazással is kellett másodszor konstatálnia az elnöknek s a délutáni tárgyalás már csak az „állapotrajzi" vonások szigoru és következetes keresztülvitelére szoritkozott, bár itt-ott nem minden érdekesség nélkül való vita során, melyben a vezetőszerepet Váró Ferencz előadó és Pokoly József vitték. Estére szerencsésen le volt tárgyalva a fontos javaslat részleteiben is. A kebli szervezeti-reform körüli harcz előcsatározásai is szerencsésen elhalasztattak jobb időkre, az „Utasitás" készitéséig. Egyelőre újra felengedett a feszültség, eltünt az ideges izgalom s a második napi tárgyaláson majdnem hozzászólások nélkül fogadtatott el az Igazgatótanács többrendbeli javaslata, ugy, hogy már délelőtt véget ért a közgyülés. Szinte csodálkozni lehetett e nagy gyorsaságon s az Igazgatótanács iránti bizalmon, mely azonnal helyre állt, mihelyt személyes érdekekre nem vonatkoztak javaslatai.

A gyülés végének nagyjelentőséget szereztek br. Bánffy Dezső elnöklő főgondnok szavai. Dr. Bartók György püspök a szokott módon köszönetet mondott neki a közgyülés nevében azon fáradhatatlan tevékenységért, odaadó buzgóságért, melylyel egyházi ügyeinket országos gondjai közt is vezeti. A hatalmas éljenzésre Bánffy báró válaszában mindenek előtt köszönetét fejezte ki az elismerésért, mely a közélet munkásának a legfőbb jutalom. Nem tagadja azonban, hogy az egyesek részéről jelentkező bizalmatlanság rosszul esik neki, mert őt eljárásában más, mint az egyház érdeke, nem vezeti. Rang, hatalom, haszon, dicsőség, melyeket nem is keresek — mondja — nem jut nekem e tisztségből; fáradozásaim egyedüli jutalmát azon sikerben keresem, melylyel egyházam ügyeit s ezzel és ebben nagy nemzeti érdekeinket is előbbvihetem. Bizalmukért — a kiknél az van — fogadják köszönetemet; a kik pedig bizalmatlankodnak, azoknak őszintén mondhatom, hogy arra okuk és alapjuk nincsen.

Hatalmas éljenzés zugott végig e szavakra a termen, bizonyságául annak, hogy báró Bánffy Dezső személyét és szolgálatait egyházunk a régi nagyrabecsüléssel és elismeréssel övezi.

A részletes tudósitást lapunk jövő száma fogja hozni.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. márc. 6.

Jelen vannak: br. *Bánffy* Dezső ehker. főgondnok elnök, dr. *Bartók* György püspök, *Kenessey* Béla főjegyző, br. *Bánffy* Ernő, *Lészay* Ferencz, *Váró* Ferencz, dr. *Sárkány* Lajos, *Sándor* János igazgatótanácsosok és a hivatalnokok.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, a tárgyalás sorrendjét kitüzi.

A theol. fakultáson megüresedett állami ösztöndijas helyek betöltése iránt előterjesztés tétetett a közoktatási miniszterhez.

A lelkészirodai ügyviteli szabályzat tárgyában a nagyenyedi ehm. tanácsa által beadott inditvány áttétetett a püspöki székhez.

A kántori kötelességek meghatározása tárgyában a küküllői egyházmegye által beterjesztett javaslat áttétetik a tanügyi bizottsághoz.

A perecseni kápláni dijlevél jóváhagyatott.

Karácson György fülei lelkész mellé káplán alkalmazása engedélyeztetett.

Székelyudvarhelyi kollégiumunknak egyik miniszterileg kinevezett tanára közgyülési tagsága iránt tett előterjesztése a rendkivüli közgyülés elé nem volt terjeszthető, hanem ebbeli kérésüket ujitsák meg a rendes kerületi közgyülés előtt.

Magyardécsei buzgó lelkész aa. az általa szervezett dalkar közreműködésével s népesebb ehközségekben koncertek tartása utján templomépitési alap gyüjtését tervezi, a mihez az igazgatótanács egyházkerületünk területére megadta hozzájárulását, bár az eredményhez nem sok reményt fűz, miután a közreműködők útazása, ellátása sok költséggel is jár.

Sepsibessenyői, szotyori és szacsvai ehközségek interkaláris jövedelmének épitkezésekre fölhasználása engedélyeztetett.

A kolozsvári kollégium ajtoni birtokának eladási szerződése jóváhagyatott.

A theol. fakultás 1906. évi költségvetése némi megjegyzésekkel jóváhagyatott.

Fogarasi ehknek az egyik papi s a tanitói fizetések rendezése iránti határozata nem volt jóváhagyható, hanem útasittatott, hogy az összes tisztviselők javadalmát egyöntetüen igyekezzék rendezni.

A kolozsvári theol. fakultás épületének villanyvilágitással való berendezése, fedezet hiányában nem volt teljesithető.

A Mikó-alap elhelyezése tárgyában tett intézkedések tudomásul vétettek.

A Szeretetház 1905. évről beterjesztett három rendbeli számadása jóváhagyatott.

Az Erdélyi ref. egyházkerület történetének jutalomkönyvül való alkalmazása kollégiumaink figyelmébe ajánltatott, ugyszintén a theol. előljáróság is fölkéretik, hogy találja módját annak, hogy a theologus ifjak a négy év alatt e müvet megszerezzék s illetve egyházkerületünk történetét megismerjék.

Tudomásul vette az ig.-tanács, hogy a szászvárosi kollégium a Kisfaludi-társaság alapitó-tagjai sorába belépett, bár erre előleges engedélyt nem kért.

A fogarasi tanitói lak épitésére vonatkozó tervek közül a Szalay Ferencz ehmegyei műszaki előadó aa. által átdolgozott tervet fogadta el az igazg. tanács.

Szászvárosi kollégiumunk a délelőttes leczkerendszer megszüntetésére vonatkozó igazg.-tanácsi határozat elleni felebbezése a rendkivüli közgyülés tárgysorozatába nem volt felvehető.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunknak a magosabb fizetési fokozatok beállitása, székelyudvarhelyi kollégiumnak a tanári szálláspénzek felemelése tárgyában kelt kérései figyelembe vehetők nem voltak.

A szentistváni rendes papi állás üresen hagyása engedélyeztetett, a s.-lelkész kinevezése azonban főt. püspök aa. hatáskörébe tartozik.

A tanárjelölő bizottságba az igazgató-tanácsot Lészay Ferencz és Váró Ferencz képviselik.

Köszönettel vette tudomásul az ig.-tanács, hogy

Szacsvay Sándor főgondnok aa. a Szeretetház javára 4000 korona alapitványt tett.

Udvarhelyi egyházmegyénk két szegény egyházközségének 15—15 drb énekeskönyv adományoztatott.

A Szeretetház kebli bizottsága tárgyalás alá vette az épület nagyobb arányu kibővitését, a mi circa 60—62000 korona költséggel jár, bemutatván egyidejüleg egy kisebbszerü épités tervét is.

Hosszabb eszmecsere után az ig.-tanács a kisebbszerü épitkezéseket teljesen elegendőnek találta s ily irányban való további eljárásra a Szeretetház kebli tanácsának az engedélyt megadta.

Ezzel az ülés véget ért.

M...y.

Buday Elek dési ref. el. isk. igazgató.

Kinek fejezzem ki részvétemet nemes szived dobbanásának megszünése felett, drága jó barátom? Az egyszerü kálvinista parokhiában — azt hiszem — nincs már senkid; az Ur szolgája, a te jó atyád, tudom rég pihen már Szentegyeden, édes anyád is rég alussza siri álmát; testvéreid, kiket te gondoztál, neveltél szerény fizetésedből, szerteszét a hazában, előttem ismeretlen helyeken siratnak most; családod nem volt, nem maradt. Talán nincs is már senkid, pedig a tied volt mindenki, a kinek öröme vagy bánata volt, szegény és gazdag, nagy úr és koldus, a kiket csak láttál, a kinek nemes örömben osztozó bánatra, sorscsapásban résztvevő, igaz szivre volt szüksége.

Szolnokdobokában s azon tul is messze egy kis világ, de a mely egész világ volt, akkora, mekkorát rajtad kivül más, egy ember be nem tölt, mindenkié voltál. És mindazoknak keblében még most is ott ül a megdöbbenés hirtelen halálod felett. Messze szakadva onnan, nincs ki előtt elmondjuk szóval, téged tisztelő feleségemmel, azt a kibeszélhetetlen fájdalmat, mely keblünk megdöbbenése óta halálhired felett betölti szivünket.

Mindennap hull szemünk könnye; nincs óra, hogy panaszos szó ne keljen ajkunkon s még sem mulik szivünk keserüsége.

Nemcsak a jóbarátot siratjuk benned, mert hiszen barátot kaphatunk mindazok, kik benned azt is elveszitettük, de kibeszélhetetlenül fájlalom a nemes keresztyén ember kiszakadását egy kis világból, ezrek társaságából, hol Krisztus apostola volt, gondolat, szó és cselekedetben evangeliumi ember; e korban egyetlen, utol nem érhető, túl nem szárnyalható. De nem beszélek érdemeidről. Lelkem fájdalmas érzelmeit, mély bánattól borus hangulatát is csak azért mondtam el, hogy nagy szived példája vonzon másokat; mert oly igen nagy szüksége van a mi világunknak jó emberekre. Ugynevezett *nagy emberünk* van elég, *de talpig emberünk* kevés.

Mindkettő találó kifejezés reád; méltán mondta rólad az ilondai templomszentelésen egy jól értékelő tanárunk:

„Buday bácsi nem is egyén, hanem egy eszme, egy fogalom"; igen, a vallásosságnak, hazafiságnak, kötelességteljesités, önfeláldozás, áldozatkészség, részvételjes sziv s annyi más szép erény egyesitve. Te vagy „jó Buday Elek", Te „Buday bácsi."

Az Ur előtti viszontlátásig, ha érdemesit, hogy ott legyek, hova hitünk szerint te jutottál — Isten veled!

Vizakna, 1906. február 28.

Incze Lajos.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Voltak-e Jézusnak testvérei?" E czimen rendkivül érdekes vitairat jelent meg Masznyik Endre dr. pozsonyi egyetemes ev. theol. igazgató tanártól. A vitairat voltakép válasz Hanuy F., Boroviczényi S., Giesswein S., Huba Gy., Werdenich E., Kovács S. és több más róm. kath. theologiai doktornak és tanárnak a „Budapesti Hirlap" 1906. január 6-iki, továbbá a „Dunántuli Hirlap," a „Veszprémi Napló," a „Magyar Állam," a „Pressburger Tagblatt" s más fővárosi és vidéki lapokban ugyancsak január hóban megjelent s „Mária örök szüzességét" védelmező cikkeire. Masznyik Endre dr. a felvetett kérdéshez, mint történetiró, tudományos álláspontról igen komolyan és alaposan szól hozzá s terjedelmes (4 nyomtatott ivnyi) vitairatában a laikusok által is könnyen megérthető modorban, igen élénk és élvezetes előadásban tárgyalja ugy a főkérdést, mint az azzal összefüggő többi kérdéseket is, igy nevezetesen a Szent lélektől való fogantatásnak, a Jézus családfájának, a Jézus elsőszülöttségének és testvéreinek felette érdekfeszitő problemáit. Fejtegetései a kereszténység eredetére és őskorára sok tekintetben egészen uj világosságot vetnek s e részben különösen nálunk kétségkivül igen széles körben a legnagyobb feltünést fogják kelteni. S meg vagyunk arról győződve, hogy azt az igen szép és tanulságos vallási vitát, a melyhez hozzáfogható hazánkban még alig volt s a melynek a szóban forgó vitairat minden fázisát (az ellenfelek összes érveléseit is) szemünk elé tárja, a komoly érdeklődők szivesen követik és igaz lelki gyönyörüségüket találják abban az ékes tudományos fegyverzetben, a melylyel a vitatkozók egymás ellen felvonulnak. A vitairat Kókai Lajos budapesti könyvkereskedő kiadásában s igen szép kiállitásban jelent meg s 1 Kor. 20 fillérért minden könyvkereskedésben kapható, de megrendelhető magánál a szerzőnél is Pozsonyban.

TÁRCZA.

A borszéki ev. ref. egyház ismertetése.

A templomalap elszámolása.

Borszéken evang. reform. egyházról, abban az értelemben, a mit az egyház fogalma kifejez, beszélni nem lehet, mert ott állandó hiveink nincsenek, következőleg egyházunk sincs. Az egyház látható teste egy darab 300 □ öl templomhely, mire a mi hitünk templomát, a buzgó hivek adományából, a Mindenható Isten segedelmével megépiteni akarjuk. Állandó hiveink nincsenek, de azért a fürdőn, egy protestáns templom épitését, ugyszólva parancsolólag követeli, az évenként ott megjelenő protestáns fürdővendégek nagyszáma.

Az épités szükségének e kényszerét azonnal fölismerte b. e. *Szász* Domokos, midőn 1888-ban terhes munkája után párheti pihenőre, először jött a borszéki fürdőre. Pihenni jött, de a pihenés kényelmét nem élvezhette, mert alkotni vágyó lelke itt ismét egy ujtérre lépett, hol az áldások bőségében a Teremtő Istennek pazar keze tünt szemei elé, hol az erdők bámulatos gazdagsága — lent a völgy ölében — a föld belsejéből feltörő gyógyvizek bővsége, az ozondús levegő ujéletre keltő tisztasága s virágok illata, a madarak éneke, az erdők fáinak lassan zugó csendes beszéde, mind, mind az Istenre mutat; hozzá

emel és mégis az Ő szent fiának nincs hová fejét lehajtani.

Előtte a protestáns hitben élő fürdővendégek nagy száma, kik szomjuhozzák az örökéletnek vizét, de annak tiszta forrását itt nem találják. Teste pihenni akar, de folyton munkáló lelke küzd, dolgozik, gondolatok ostromolják, vágyak emelik a magasságba, lába alatt a föld szépsége, gazdagsága, de ő az égben jár, Istennel társalog, tőle kér segélyt a lelkében megszületett eszme megvalósitására; s ha áldásos eszméjét — kora halála miatt — még sem valósithatta meg egészen, megvetette a további munkálkodás alapját, megjelőlte az irányt, a melyen haladva a czélt elérhetjük.

De a régi intézményekhez ragaszkodó szokás, a nyugalom kényelmében tetszelgő önszeretet elébe állottak, s az igaz törekvés utjába akadályokat gördítettek, a miért meg kellett vivni itt is az igazságnak harczát. Azonban Szász Domokos — ki mindig az Isten ügyét szolgálta — nem rettent vissza soha az akadályoktól, sőt épen azok aczélozták erejét és segitették legszebb diadalaihoz.

Borszéken sem törődik a kicsinységékkel, nem latolgatja az akadályokat, hanem személyesen megy az igazgatósághoz, ő maga kér egy házhelyet az Istennek és pedig a Jókai-ut fölötti szikladomb előfokán. Az igazság ereje kitérést nem enged, a kérést nem utasithatják el, a kért helyet azonban nem adják, mert — szerintük — az a róm. kath. templom számára van kijelölve, hanem lent, egy mást, a Jókai-ut által körülkeritett helyet engedtek át.

Igy kapott Szász Domokos egy 300 □ öl területet tevő templomhelyet Borszéken, mi törvényszéki megerősitéssel a mi egyházunk tulajdona. A templomhely megszerzésével meglett téve az első lépés az egyház megalakitására, s az mint szórvány a csikszeredai körlelkészségbe osztatott be, oda is tartozott 1893. év végéig, mikor onnan elszakitva a közelebb fekvő topliczai körlelkészséghez csatoltatott.

A szervezkedés első idejében, sőt a Szász Domokos életében az istentiszteletek tartásának rendje — templom hiánya miatt — nem volt megállapitva, hanem évenként a fürdő egyik vagy másik helyén a püspöki titkárok, vagy valamelyik ott üdülő pap végezték a templomozást, a fürdővendégeknek nagymértékben megnyilatkozó érdeklődése mellett. — A rendes istenitiszteletek tartását a Szász Domokos halála évében 1899-ben a körlelkész vezette be, állandó helyül jelölvén ki a Kossuth-kut épületét; itt tartjuk ma is istenitiszteleteinket.

A templomhely megszerzése után azonnal hozzá fogott Szász Domokos az épitési alap gyüjtéséhez. Társadalmi uton inditotta meg a gyüjtést s annak keresztülvitele végett egy gyüjtőbizottságot alakitott. E bizottság elnöke volt b. e. id. Éltető Albert, pénztárnoka Katonay Gyula. A gyüjtés nagy terjedelemben, szép eredménynyel indult meg és folyt tovább, ugy, hogy az 1897-ik év elején 1741 forint 90 kr. volt.

Többször hallottam közvetlen a püspök ur szájából, hogy a nevezetesebb fürdőkön lévő egyházak templomépitési czéljára a conventtől 5000 frtot kért és kapott, miből 2000 frtot a topliczai, 500 frtot a gy.-szentmiklósi templom épitésére adott, 1000 frtot pedig a borszéki templom épitési alap gyarapitására a központban helyezett el. Ez az összeg, hogy tényleg megvolt-e, s ha megvolt, később mire fordittatott, hová lett, nem tudom? Ma nincs meg, sem a templomalap összegében, sem külön e czélra fenntartva, de sőt az alap számbavétele alkalmával tett azon jelentésemre, hogy 1000 frt a központban van elhelyezve, az igazgatótanács 5169—1900. sz. alatt csaknem dorgálólag utasit rendre, mondván: a körlelkész elfeledte az általa végzett ügyeket, mert Borszék javára egyáltalán sem gyüjtés nem eszközöltetett, sem pedig segély nem adatott, s igy a központban pénze nemcsak hogy nincs, de nem is volt. Ezzel kapcsolatosan a topliczai egyház 2000 forint segélyére azt mondja, hogy: „az a nyereségtöbbletből adatott.“

Itt megjegyzem, hogy a borszéki 1000 forint segélyre vonatkozólag sem jegyzőkönyvi határozatot, sem hivatalos leiratot nem láttam, nem kaptam, határozott tudomásom tehát arról nem volt, a mit tudtam, azt Szász Domokos püspöktől hallottam s arról mindig ilyen értelemben irtam, beszéltem.

De, hogy még is kellett lenni e czélra valahol — ha nem is konventi segély — bizonyos 1000 frt, azt igazolja azon tény, hogy Szász Domokos 1897. elején, a templomépités megkezdését sürgeti, a tulirottat pedig márczius 25-én az addig begyült összeg kimutatására, alkalmas épitész keresésére s azzal az épitésre vonatkozó szerződés megkötésére utasitja. Az épités megkezdésére minden intézkedés megtétetett, de a terv és költségvetés tulmagassága s az annak megvalósitására szükséges pénz hiánya miatt az épités mégis elmaradt.

A társadalmi uton gyüjtött összeg ekkor 1741 frt 90 kr volt. Ezzel pedig az épitésre még csak gondolni sem lehetett, ha nem állott rendelkezésre a kérdéses 1000 frt, mit megerősiteni látszik Molnár Lőrincz akkori püspöki titkárnak — a püspök ur megbizásából — 1897. junius 15-én alulirotthoz küldött levelezőlapja, melyben azt irja: „A mélt. püspök úr megbizásából arra kérem, hogy az általam elküldött borszéki templom tervrajzát és költségvetését sziveskedjék visszaküldeni; u. i. t. i. a terv keresztülvitelére nincs elég pénzünk, ezen esetben kisebbről kell gondoskodnunk, mely ugy 3500 frtnál ne kerüljön többe. A tervrajzot itt Kolozsvárt elkészittetjük.“ Miért beszél 3500 frtról, ha a gyüjtött összeg 1741 frt 90 kr; ezen kivül pedig semmi másnemü adomány vagy segély e czélra rendelkezésre nem áll? Ezek voltak azon inditó okok, melyeknek alapján, az alap számbavétele alkalmával azt jelentettem az igazgatótanácsnak, hogy az épités czéljára a társadalmi uton gyüjtött összegen kivül 1000 frt konventi segély a központban van elhelyezve. De ha akkor nem volt s ma sincs, most a kedvezőbb pénzviszonyok között tán nem lenne nehéz megszerezni.

A terv és költségvetés visszaküldetett, de egy kisebb, a czélnak megfelelő és a fönnebb jelzett összeggel megvalósitható ujabb terv készitése elmaradt s azzal elmaradt a templom épitése is. Ennek oka azonban nem csak a pénz hiánya volt, hanem igen nagy mértékben az is, hogy sokak véleménye szerint a templomhely a czélnak nem felel meg és pedig először azért, mert a fürdőtelepen kivül, annak az alsó végén van, másodszor azért, mert a talaj annyira laza, hogy czölöpözés nélkül rá keményebb épületet épiteni nem lehet.

Érezte ezt Szász Domokos is, meg is próbálta többször: ajándékozás, csere vagy vásár által a hely kicserélését, de soha sem sikerült.

Az igazgatóság, illetve a választmány a kicserélés elől mindig kitért, annak utját elzárta. Ajándékozás folytán sem sikerült, mert jóllehet, 1897-ben Lázár Gerőné fölajánlott egy alkalmasabb helyet — a mihez számot tartott — de nem volt az övé s igy az ajándékozás nem sikerült.

A következő évben gyergyóditrói gyógyszerész Szathmári János ajánlott föl egy ujabb helyet, a milléniumi emlék mellett, annak keleti oldalán, de ez a fürdővendégek közül igen soknak nem tetszett, mert véleményük szerint igen emelkedett pontnn fekszik, az oda kijárás igen nehéz és fárasztó.

Szász Domokosnak állandóan az volt a törekvése, hogy a templomot — ha csak lehet — a saját

villája mellett lévő puszta telekre épitsük föl, a villájában pedig egy szobát a szolgáló pap számára akart föntartani. A szomszéd telek azonban a gyergyóditrói körjegyzőé volt, ki a kérdéses időben (1898.) hajlandónak mutatkozott a meglévő templomhellyel kicserélni, 300 frt utánpótlás mellett. Az ügy keresztülvitelét odavaló buzgó hivünk, Szathmáry János vállalta magára, ki ugyanakkor azt az ajánlatot is tette, hogy ha sikerül a cserevásár, ő hajlandó 100 írton felül a többit sajátjából fedezni.

Fájdalom, hogy e cserevásárt a legjobb akarattal sem sikerült keresztül vinni.

A mult évben (1904.) a fürdő uj bérlője, a körlelkész kérésére azt igérte, hogy a róm. kath. egyház tervbe vett uj templomának rövid időn való felépitésével az általok eddig használt templom fölöslegessé válik s akkor azt átadja a mi egyházunknak. Azonban később belátta, hogy igérete hatáskörét tulhaladja s igy általa meg sem valósitható.

Igy hiusult meg eddig minden nemes törekvés, mi egy alkalmasabb templomhely szerzésére irányult.

Az épitésre vonatkozó buzgó igyekezet soha nem szunyadott, de megvalósitásának, az anyagi erő csekély volta mellett, igen nagy akadálya volt a templomhelyre nézve, éppen a vezető emberek között, máig fönnálló nézeteltérés. Most legujabban ismét némi kilátás mutatkozik a kicserélésre, de még eddig pozitiv eredménye nincs semmi.

Ezek a nehézségek állották utját s ezek akadályozták Szász Domokost egyik igen szép tervének, a borszéki templom épitésének keresztülvitelében. Kora halálával pedig (1899. január 8.) kiesett a munka kezéből, sőt egy bizonyos ideig az egész ügy — mint a kormány nélküli hajó — a munkások legjobb akarata mellett is alig tudott pár lépést előre haladni.

E bizonytalanságból ragadta ki az épités ügyét s vitte hatalmas lépéssel előre a czél felé dr. Bartók György erdélyi püspök 1901-ben.

Ez év nyarát egész családjával a borszéki fürdőn töltötte s megnyerő modorával, a nála megszokott ékesszólással és az igazság erejének hatalmas fegyverével, mint hajdan ama kettős tüzesnyelvek a tudatlanság sötétségéből, ugy rázta föl a tétlenség közönyéből a megzsibadt lelkeket s ragadta magával a buzgó tevékenység és áldásos munkásság terére.

Augusztus 4-én templomozást tartottunk, mikor a tettre buzdult keresztyénszeretet 81 kor. 05 fillért tett a perselybe, miből 20 kor.-át debreczeni gazdag polgár Nagy Bálint adott, ki ugyanakkor azt az igéretet tette, hogy a templom számára a saját költségén egy harangot fog venni.

A püspök ur kezdeményezésére és vezetése mellett aug. 13-án hangversenynyel egybekötött mulatságot rendeztünk, mi 1005 koronát hozott. Sőt 17-én a püspök maga prédikált, buzditva a hiveket a további munkára, s jelezve mintegy ezáltal azt, hogy ő, mint az egyháznak legelső munkása, annak minden ágában részt kiván venni.

A szép siker és a tettre buzdult áldozatkészség inditották dr. Bartók György püspököt arra, hogy ha kemény kőanyagból fedezet hiányában nem épithetünk templomot, a fürdővendégek lelki szükségei kielégitésére épitsünk sürgősen fából egy imaházat.

Ilyen értelemben — még Borszéken léte alatt — tervet és költségvetést készittetett, de a költségvetés igy is 7589 kor. 84 fillérre emelkedett.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk két napos késedelmét *a kerületi közgyülés okozta, melyről csak egy hét mulva emlékezhettünk volna meg, ha rendes időben megjelenik a lap. E késedelemmel megnyertünk annyit, hogy legalább általános képét már most adhatjuk közgyülésünk lefolyásának.*

Br. Bánffy Dezső egyházkerületünk főgondnoka, ki ma a politikai érdeklődés központja is, ujra példát mutatott a kötelességteljesitésben. Más négy világi főgondnok társát betegség vagy egyéb távol tartották közgyülésünktől; ő itt volt, mint katona őrhelyén s teljesitette a nála megszokott eréllyel, pontossággal és korrekt pártatlansággal elnöki tisztét. Annál nagyobb visszatetszést keltett az az izetlenség, mely egyik szavazásnál, a felállásból konstatált többség megállapitását az elnöknek, a pad alól ugyan, de hallhatólag kétségbe vonta. Az ezen eljárás felett méltán indulatba jött elnök erre névszerinti szavazást rendelt el s kitünt, hogy a többség 108, a kisebbség 54 szavazat. Az elnöknek persze meg volt a maga fényes elégtétele. Ez az eset volt alapja a némelyek bizalmatlansága feletti megjegyzésének. Mi nem csodáljuk, ha Bánffy kényes elnöki reputációjára; de azért ép' ez esetre való vonatkoztatással kérjük, ne tulajdonitson fontosságot a dolognak. Vannak emberek, a kiknek bizalmatlansága bántó nem lehet, főleg ha — mint e jelen esetben is — idegen forrásból ered.

Új rendes tanár. A most lezajlott rendkivüli egyházkerületi közgyülés sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó kollégiumunkhoz a történelem-latin tanszékre rendes tanárrá két jelölt közül *Csutak* Vilmost választotta meg 124 szavazatból 119-el. Csutak egykor kiváló növendéke, legutóbb pedig évek óta helyettes tanára volt annak a kollégiumnak, melynek most rendes tanárává választatott. — Kipróbált egyéniség és munkaerő, kitől csak jót várhat egyházunk tanügye. A bizalomnak majdnem egyhangu megnyilatkozása elismerés a multra, elkötelezés a jövőre nézve. Adja Isten, hogy teljesen beváltson minden hozzáfüződő reményt. Gratulálunk!

„De nobis sine nobis" czim alatt a M. Szó általa 5 napra jósolt s 1½ nap alatt bevégzett kerületi közgyülésünk alkalmából valami nagyon tájékozatlan pennából egy kis czikkecskét közöl, melyben az erdélyi egyház autonomiájának demokratikusabb alapokra való helyezését sürgeti. Ennek hiánya szülte — mondja — hogy az egyházkerületnek több mint egy millió forint szilárd értékpapirjait az „egyházkerület gondnoksága" addig csereberélte, mig a vagyon nagy része odalett. Bánffy főgondnok ugyan — mondja tovább — felszólitotta az igazgatótanács tagjait, hogy a spekulációért hordozzák a vagyoni felelősséget, de azok nem akarták s igy az egyh.-kerület egy millióval szegényebb lett. Ha most sem vonják felelősségre az „igazgatóságot" a millióért, — legalább csináljanak olyan autonomiát, hogy az egyházi közéletet annak nagyjai és kicsinyei egyformán ellenőrizhessék. Mert a vezetőség most mindent „az alsó papság" nélkül, de nobis, sine nobis végez. — E sorok, melyeket eléggé jellemeznek az idézett részek, bizonyára valami nagyon is „alsó pap" kezéből származhatlak. Hallotta, hogy harangoztak valahol, de azt sem tudja merre? Szomoru dolog, hogy ily tájékozatlan kezekből ad ki eféle sulyos dolgokat egy lap, mely maga folyton hangoztatja a tisztességes sajtó felelősségét azokért, a miket ir s bead a hiszékeny közönségnek!

A kalotaszegi egyházmegyei egyházi értekezlet fiókkörei. A kalotaszegi egyházmegye egyházi értekezlete a mult év tavaszán Nagyalmáson elhatározta, hogy az értekezleti élet és tevékenység fokozása czéljából fiókköröket létesit. Ezeknek a fiókköröknek a hivatása kicsinyben ugyanaz, a mi az egyházmegyei vagy egyházkerületi értekezleteké, de gyülései teljesen bizalmas természetüek; nem is gyülések, hanem összejövetelek. De éppen azért, mert bizalmasabb jellegüek, sokkal érzékenyebbek az egyházi élet jelenségei iránt s éppen ezért igen alkalmasok arra, hogy az egyházmegyei s tovább az egyházkerületi értekezletek számára anyagot szolgáltassanak. Kalotaszegen négy ilyen fiókkör fog alakulni. Ezek közül a nádasmenti, mely nyolcz ekklézsiát foglal magában, február hó 13-án tartotta alakuló összejövetelét Daróczon. Jelen volt ngos Lészai Ferencz ehm. gondnok s Lészai Ferenczné ő nga s a fiókkörhöz tartozó papok.

Elnökké választatott Biró András daróczbogártelki lelkész. A gyülés egyik tárgya volt annak megbeszélése, miként lehetne a „Vasárnap"-nak nagyobb elterjedést biztositani. A jelenvoltakat az értekezlet előfizetők gyüjtésére hivta fel; nagyon üdvösnek találná, ha papságunk népszerü dolgozatok irásával szellemileg is segitségére menne a „Vasárnap"-nak. De legérdekesebb eszmecsere indult meg a felett, hogy egyházunk hiveit mi módon lehetne nagyobb hüségre és érdeklődésre ébreszteni. Szinte egyhangu volt az a vélemény, hogy ezen a téren lelkészeink buzgó hite a Jézus Krisztusban lehet az egyedüli eszköz. A felekezeti öntudat emelésére, ébresztésére leghatalmasabb eszköz lenne, ha elmélyednének papjaink a nagy reformátorok: Kálvin, Zwingli, Luther *egyéniségének* ismeretében, azok eszmevilágába, gondolatmenetébe bele élnék magukat. A papnövendékek részére különösen üdvös dolog lenne, ha a reformátorok életét közvetlen adatok alapján megismerhetnék. E kettő: a Krisztusba vetett őszinte hit és a reformátorok egyéniségének feleleventése által a társadalmi élet terén otthonos, finom modoru papság ismét felfogja deriteni a magyar ref. Sion régi dicső korszakát. Éppen ezért a papnövendékek tudományos képzése mellett módot kellene találni arra is, hogy a társadalmi érintkezés minden formáját elsajátithassák. Ez volt a jelenvoltak véleménye ebben a fontos kérdésben. A fiókkör értekezleteinek eredményét közli a többi körökkel is s az egyházmegyei értekezlettel is, hogy az összeköttetés a lehető legélénkebb legyen. (E. L.)

Vallási őrjöngés a nazarénusok között. A názárénusok utóbbi időben messzemenő agitácziót fejtenek ki az Alföld lakossága között. A nazarénus hittéritők fanatizálják hiveiket és különösen az asszonyok fogékonyak a nazarénus tanok iránt. A nazarénus propaganda középpontjai Hódmezővásárhely, Nagykőrös és Kecskemét városok. Innen mennek a nazarénus apostolok faluról-falura és különböző eszközökkel sikerül az asszonyokat tanaiknak megnyerni. „A nagy testvérek" — igy nevezik papjaikat — ugyszólván hipnotizálják szerencsétlen áldozataikat, a kiket lelkileg teljesen tönkre tesznek. Néhány hónap óta a nazarénus propaganda középpontjain ismételten megtörtént, hogy „az egyedül igaz krisztusi tanok" követői vallási tébolyba estek. Mig ez csak szórványosan fordult elő, nem szenteltek neki figyelmet, utóbbi időben azonban szinte járványszerüleg lépett fel. A betegek a feltámadt Krisztust látják, behunyt szemmel órákon át imákat mormognak és irtóznak a profán emberekkel való érintkezéstől. Kecskeméten négy hét óta több mint két tuczat embert fogott el vallási őrjöngés és csak a legutóbbi vasárnapon öt asszony őrült meg hirtelen az utczán. Az emlitett asszonyoknál az őrjöngés az istentisztelet után tört ki, a melyet Gombár Lajos, a kecskeméti „nagy testvér" házában tartanak, a ki a polgári életben egyszerü szabómester. A rendőrség vizsgálatot inditott, a mely megállapitotta, hogy az istentiszteletek lefolyása nem oly egyszerü, mint azt általán hitték. A hivők órákig némán imádkoztak és szemeik szüntelenül a papon csüngtek, a ki ájtatos szavakat intézett hozzájuk, mialatt egy nyitott kemenczéből hatalmas füstfelhőt bocsátott ki. A „templom" egyszerü tágas szoba, a falakat bibliai mondások diszitik. A szerencsétlen öt asszony közül kettő menthetetlenül elveszett és egyelőre a kórházba vitték őket. Hódmezővásárhelyen és Nagykőrösön is járványszerüleg lépett fel a vallási őrjöngés, ugy, hogy a hatóságok az istenitiszteleteket és a vándorgyüléseket kénytelenek voltak betiltani. A názárénusok között nagy az elkeseredés és kijelentették, hogy sem börtön, sem üldözés nem lesz képes őket Krisztus hitétől eltériteni.

A pánczélcsehi ev. ref. egyházközség kérése. Fölemeljük szavunkat ti hozzátok, kik gazdagok vagytok a hitben és gazdagok vagytok a szent magyar haza és magyar nemzetünk szeretetében: hallgassátok esdő kérésünket! Távol az édes haza központjától, dobogó szivétől, Erdély északkeleti bérczei között, Szolnok-Dobokavármegyében, a csákigorbói járásban van kis községünk: *Páncsélcseh.* Járásunk 30,000 lélekszáma közül csak 1000 magyar és abból csak 500 református és abból csak 239 lélek lakik falunkban és alkotja a pánczélcsehi ev. ref. egyházközséget; a többi 260 lélek 10—15 községben szerteszórva él olyan nemzetiségek között, kik nem beszélik nyelvünket, nem értik nemzeti eszményeinket! Ha megszünik egyházközségünk fennállása: akkor vége vidékünkön a magyarságnak! De nem fog megszünni, nem engedjük, hogy megszünjék, mert lankadatlan buzgósággal, keresztyéni hittel és hazafiui lelkesedéssel munkálkodunk Istenünk gondviselésének ölelő karjai között és szeretetének védő szárnyai alatt, hogy egyházunk növekedjék és virágozzék! Most is csekély erőnkből új, diszes orgonát szereztünk, templomunkat ujra fedettük, uj kántori lakot kell épitenünk és fillért fillérre rakosgatva, saját erőnkből mintegy 100 korona értékü kő- és tégla-anyagot szereztünk, mely templomunk mellett halomban a munkást várja: *torngot* akarunk épiteni Isten dicsőségére, honnan szóljon az imára hivó harang, hogy a kik hallják szerteszét a vidéken, dicsérjék az Urat! Most már épitnénk, munkálkodnánk, de összehordott pénzünk még nem elég, saját erőforrásunk kiapadt, igyekezetünknek támaszra van szüksége: mert csak ugy épithetünk, ha a könyörülő szeretet segit rajtunk! Ezért fordulunk hozzátok keresztyén testvérek, magyar társadalom! alázatos kéréssel segélyért, gyámolitásért! Édes Jézusunknak, a szeretet és könyörület nagy mesterének biztató szavaival kopogtatunk be tihozzátok: „Kérjetek és megadatik nektek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyittatik nektek!" (Máté ev. VII. r. 7. v.) Hallgassátok meg esdő kérésünket, adjatok filléreitekből, kiknek az Isten adott; ne tagadjátok meg tőlünk a segélyt, mert kétszeresen kedves dolgot cselekesztek Isten előtt: épititek az Úrnak házát és szereztek lelketeknek gyönyörüséget! Adjatok ti, kik büszkén valljátok magatokat Árpád unokáinak és kik óhajtjátok, hogy zengzetes magyar nyelven imádhassák utódaink Istenünket! Istennek áldása és kegyelme legyen tirajtatok és ihlesse meg az Úr szent lelkével lelketeket, hogy esdő kérésünket halljátok meg és jöjjetek segitségünkre!! A pánczélcsehi ev. ref. egyházközség nevében és megbizásából: Pánczélcsehen, Bodor Károly, főgondnok. Gáspár János, ref. pap. Szőke Albert, jegyző. — E kérést ugy az esperes, mint az egyházkerület püspöke a hivek jóakaratu figyelmébe ajánlják. Magunk is a legmelegebben ajánljuk támgotásba. A kiknél pedig „Gyüjtőivek" vannak, bármily csekely adománynyal siessenek e hó végéig azokat a pánczélcsehi ref. papi hivatalnak beküldeni.

Hálás köszönet. Egy igen kedves és kellemes kötelességet teljesitek, mikor egyházközségem presbiteriumának megbizásából a nyilvánosság terén is hálás köszönetet mondok a kolozsvári „Közhasznu Szövetkezetnek" azon humánus és áldozatkész segélyéért, mellyel szegény egyházunkat 50 kor. betét segéllyel segélyezni kegyeskedett. Fogadja az igazgatóság ugy a magam, mint egyházam hálás köszönetét. Mezőnagycsán, 1906. február 26. Péter Antal, ref. pap.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A Szeődemeteren — Kölcsey Ferencz születése helyén — épitendő ref. templomra ujabban ismét a következő kegyes adományokat vettük: a henczidai, tabajdi és sárkereszturi 1—1 kor., a bácsfeketehegyi, aradi, kémeri, kabai, törökszentmiklósi, nyirbogáti, bethleni, mezőberényi, tiszakürti, b.-nagybajomi, döghei, lévai és magyarói 2—2 kor., b.-szentmihályi 3 kor., h.-hadházi, b.-udvarii, h.-szoboszlói, gyomai és szatmári 4—4 kor., szentesi és rákospalotai 5—5 kor., szalacsi, nagykőrösi és hmvásárhelyi 10—10 kor., a kecskeméti ev. ref. egyház pedig 20 kor. Ref. lelkészek gyüjtése: Németh Zsigmond Alsok-Sarkad 4.66, Mátéka József Bürgezd 6.30, Szász Ferencz Kusaly 7.30, Botka Károly N.-Doba 7.64, Patay Lajos M.-Goroszló 10.48, Nagy Zsigmond Balla 11.50, Bod László Peér 14.26, Tankó Béla Szászváros 18.28, Nagy Lajos N.-Paczal 19.80, Veress Imre Iriny 21.33 és Abaházy József Ó-Liszka 23.90 kor. Ev. ref. főgimn. tanári kara Pápa 3.60 kor. Ref. főgimn. ifjuság Zilah 10 kor. Közs. előljáróság N.-Léta 3.39 kor. N.-dobosi körjegyző 1 30, t.-szántói körjegyző 3.24 kor. Werséuyi Róza s.-bányai óvónő gyüjtése 14.10 kor. Péchy Imre zsibói főszb. biró gyüjtése 42.40 korona. Péchy Margit urnő, Sárközujlak, gyüjtése 102 kor. B.-Ujváros község 2 kor. Mezőberény közs. 3 kor. Gencs község 5 kor. Zilah város 10 kor. Kolozsvár város 50 kor. Lévay Lajos n.-kerekii, Kádár Lajos n.-kanizsai, Birtha József lévai és Zsigmond Ferencz ártándi ev. ref. lelk. 1—1. kor. Török Vincze t.-eszlári ref. lelkész 2 kor. Dicsőfy József debreczeni ref. lelkész s egyh. ker. főjegyző 3 kor. Petri Elek budapesti ref. lelk. 4 kor. Összesen 516.48 korona. Gyüjtésünk eddigi eredménye a már korábban nyugtázott adományokkal 1703.63 kor. Midőn az itt felsorolt kegyes adományokat is hálás szivünk egész melegével megköszönjük, egyszersmind a fájdalmas panasz hangját sem némithatjuk el azok irányában, kik gyüjtőivünket „ad acta", vagy éppen a papirkosárba helyezték. Közöttük sokan lehetnek, s vannak is, kiktől méltán remélhetné egyházunk, magyarságunk a maga erősitését anyagi téren is, ime hiába! Igy hát a mi templomépitési szándékunk is — kevés reményünk lévén a gyüjtés további eredményéhez — roskadozó imaházunk renoválására

fog pusztán szoritkozni. Hogy azonban ezt is megteheti immár, ezért a hálás elismerés azokat a jókedvü adakozókat illesse, kik szivöknek jó gyümölcséből e helyt lakó feleinknek is juttatni kegyesek voltak. Kelt Szeődemeteren, 1906. február 20. Kovács Zsigmond ref. körlelkész, Bikfalvy Elek egyh. gondn.

GYÁSZROVAT.

Décsey Károly. Ma vettük a nagyenyedi ev. ref. egyházközség keblitanácsának gyászjelentőjét, hogy *Décsey Károly nyug. ev. ref. theol. akad. tanár*, életének 84. évében, folyó évi márczius hó 7-én reggel 4 órakor jobblétre szenderült. Halálának hire csak kevesek lelkében ébreszti a személyes ismeretségen nyugvó élénkebb fájdalmat. Kevesen élnek, a kik még személyesen ismerték. Több mint 30 éve, hogy kathedráját odahagyva, nyugalomba s ezzel majdnem aszkéta elzárkozottságba vonult. De a mit hallottunk és tudunk róla, személyét rokonszenves világitásban mutatják. Szászbonyhán (Kisküllőm.) született. Kolozsvárt végzett theologiát. Majd nagyobb külföldi s keleti útat tett. Később 1860-ban, a Bethlen főiskola akkor Kolozsvárt települt theol. akadémiája tanára lett s majd követte az intézetet Enyedre haza, bár kolozsvári tanárbarátjaitól s főleg Sárkány Ferencztől nehezen vált meg. A héber és görög nyelveket s bibliai tudományokat tanitotta, mint mondják több tudással, mint sikerrel. 1875-ben tárgyai egyrészének előadására a nagytudományu Keresztes József alkalmaztatván, Décsey nemsokára lemondott tanári állásáról, lemondva minden nyugdijigényéről is. Mily más volt ebben, mint korunk! Nyugalma hosszu életet biztositott neki; tanszékén már 4 utódja költözött el előtte az örökkévalóságba. Nagyon zárkozott, visszavonuló lélek volt. Családot sem alkotott soha, tudományos munkálkodásának sem maradt — tudtunkkal — semmi nyoma, pedig voltak, kik tőle vártak egy új bibliafordiást. A görög nyelvet — mondják — ugy tudta, hogy egykor Athénben görögül prédikált. Aszkéta élete mellett tanárkorában megtakaritott tőkécskéje jövedelméből élt, sőt tovább növelte azt. Végrendelete azt mutatja, hogy egyháza s a magyar kultura érdekeit szivén viselte, ezeket tévén örököseivé. Végrendeletét e hó 7-én hirdették ki, a mely szerint az Emkének 10,000 kor., a nagyenyedi ev. ref. egyháznak 10,000 kor., a kolozsvári ev. ref. kollégiumnak 10,000 kor., a nagyenyedi ev. ref. főiskolának 10,000 kor. és Nagyenyed város részére 7900 kor. alapitványokat hagyományozott. Általános örökésévé s végrendelete végrehajtójává enyedi egyházunkat tette. Áldást hagy maga után; áldás emlékére!!

Nagysolymosi Koncz József, a marosvásárhelyi ev. ref. kollegium nyugalmazott tanára, a Kemény Zsigmond irodalmi társaság elnöke, a gróf Telekicsalád levéltárának őre, a Stefánia kisdedóvó intézet elnöke, 1848—49-iki honvéd, a marosszéki és marosvásárhelyi honvéd-egylet elnöke, ev. ref. egyházi tanácsos, életének 77., boldog házasságának 44., nyugalomba vonulásának 7-ik évében, f. hó 3-án d. e. 10 órakor csendesen elhunyt. Az élet nemes harczát megharczolta. Ifju korában küzdött karddal a csata mezején. Férfikora delét és alkonyát a nemzeti nevelésnek szentelte és forgatta a tollat — mig ki nem hullott reszkető kezeiből — az irodalom és tudományosság előbbvitelére. A nemes sziv megszünt dobogni, a mély elme kialudt, de emléke él sziveinkben, él szellemi örökösei: a tanitványok szivében. Temetése e hó 5-én d. u. 3 órakor volt. Haláláról a kellégium Előljárósága és Tanárkara külön gyászjelentést adott ki. Munkás életének, nemes egyéniségének rajzáról e lap olvasói számára gondoskodunk. Legyen emléke áldott, nyugalma csendes!

HIVATALOS RÉSZ.

747—1906. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes urhoz, a káplántartási kongrua-nyugták tárgyában.

A *káplántartási kongrua* elszámolása körül minden évnegyedben sok nehézséget okoz a nyugták késedelmes fölterjesztése, minek következtében a konvent kongruabizottsága részéről többszörös sürgetéseknek vagyunk kitéve.

Hogy ez a kellemetlenség jövőre elkerülhető legyen, fölhivjuk összes esperes aait, hogy a káplántartási kimutatások fölterjesztésével egyidejüleg, tehát minden évnegyed közepéig, mindenik igényjogosulttól a szabályszerü nyugtát is vegyék be s terjesszék föl Igazgatótanácsunkhoz, hogy a pénz leérkezése után a kifizetést azonnal eszközülhessük és a nyugtákkal elszámolhassunk. Önként érthető, hogy a nyugták keltezésének helye üresen hagyandó, mert a kiutalás napját előre tudnunk nem lehet.

Minthogy pedig a folyó 1906. év első negyedére esedékes káplántartási igények bejelentési kimutatásai legnagyobbrészt már beérkeztek, fölhivjuk nagytiszteletü Esperes aait, hogy a bejelentett igényjogosultaktól most azonnal kérjék be a szabályszerü nyugtákat s azokat 15 nap alatt küldjék fel.

Kolozsvárt, 1906. február 26-án.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 1004—1906.

ÉRTESITÉS

az egyetemes zsinat negyedik ülésszakára behivott zsinati képviselők részére.

Az egyetemes *zsinat* negyedik ülésszaka folyó évi márczius hó 22-ére összehivatott és erdélyi egyházkerületünk képviselőinek szét is küldöttük a *meghivóleveleket*.

Költségelőlegül mindenik behivott tag részére, jelen szám alatt 100—100 koronát tettünk folyóvá, mely összeg márczius hó 15-től kezdve — elismervényre — bármikor fölvehető.

Fölkérjük azokat a tisztelt tagokat, kik a megjelenésben akadályozva vannak, hogy azt hozzánk sürgősen bejelenteni sziveskedjenek, póttag behivatása czéljából.

Kolozsvárt, 1906. február 28-án.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

270—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett egrespataki egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson és gazdasági épületeken kivül, 8 h. 680 □ öl szántó haszonélvezete, melynek évi bérértéke 54.15 kor., 900 kor. tizedkárpótlási tőkekamat, 115 koronára értékelt, buzából és máléból álló terményjövedelem, munkabeli szolgáltatások czimén 25 kor., mig a stóla jövedelme 4 korona átlagos pénzértéket képvisel. Összes javadalom 1098.15 kor., melyből kiadásra leüttetvén 36.45 kor., 538.30 kor. az állami fizetéskiegészitési összeg s igy a tuiajdonképeni papi javadalom 1600 koronára rug, a mihez járul még az állami elemi iskolában végzendő vallástanitásért 100 korona tiszteletdij.

E javadalomért köteles a megválasztandó lelkész az egrespataki egyházban a rendes lelkészi teendőket ellátni és az állami elemi népiskolában vallást tanitani.

Pályázati határidő 1906. április 1.

A szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Bartha Dezső esperes afiához küldendők Tasnádra (u. p. helyben, Szilágymegye).

Kolozsvárt, 1906. márczius 2.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *11-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. márczius 15.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Mi a megváltó a Jézus halálában?

Alapige: Ján. XVIII. 11. . avagy nem kell-é meginnom a pohárt, melyet az Atya adott nékem?«

K. T.! Mindnyájan ismeritek ezt a mondást: Jézus halála váltsághalál. De vajjon ismeritek-e ennek a szónak a tartalmát is? S akik azt hiszik, hogy ismerik, vajjon helyesen ismerik-é?

K. T.! Ezzel a szóval, hogy váltsághalál, olyanformán vagyunk, mint a bünnel, kegyelemmel s még egynéhány fogalommal, melyekről a tél folyamán prédikálgattam előttetek. Ez is hasonló egy olyan érczpénzhez, amely a hosszu használat folytán megkopott, s mind többet és többet veszit értékéből, ha ugyan az eredeti értéke is hiányos nem volt.

Sajnos, nagyon sok keresztyén ember nem gondolkozik mélyebben a Krisztus haláláról, s csak ugy emlegeti a váltsághalált; megelégedéssel s kényelemmel gondol arra, hogy mily nagy biztonságot, nyugalmat is szerez az neki, hogy ő meg van mosva ama bárány vérében... Mintha csakugyan oly könnyü és kényelmes dolog volna keresztyén embernek lenni!

K. T.! Ennek a visszaélésnek, mondjuk tévedésnek, az az oka, hogy az egyház a multban sokkal nagyobb gondot forditott arra, hogy a Krisztusról tanitson, mint arra, hogy valóban a Krisztus vallását és az ő követését prédikálta volna. Meg kell vallanunk, hogy ezt a hibát nem egyedül a katholikus egyház követte el.

Ezek előre bocsátása után beszélek én ma és a jövő vasárnap a Krisztus váltsághaláláról.

A jelen alkalommal erre a kérdésre akarok megfelelni: mi a megváltó a Jézus halálában?

I.

K. T.! Nézzük először a Jézus halálának történeti hátterét. Nagyon egyszerü történet ez és gyermekségünktől fogva ismeretes előttünk ama végzetes páskah-ünnepnek a története, s még sem tudjuk azt soha meleg érdeklődés és felindulás nélkül olvasni vagy hallani. És csodálatos: két egymással teljesen ellenkező gondolat között hányódik lelkünk, mig ezzel a történettel foglalkozunk. Egyszer ugy tetszik nekünk, hogy mindennek ugy kellett történnie, amint történt. Aztán, alighogy ezt magunkban megállapitottuk, nyomban ez a másik gondolat támad lelkünkben: nem, nem ugy van, ha Jézus akarta volna, ha ezt a lépést megtette volna, ha azt a szót kimondta volna, akkor az egésznek más vége lett volna. — Csodálatos! Ugyanazon egy történet két ellenkező gondolatra vezet bennünket.

Mindennek ugy kellett történnie! Hiszen eleitől fogva valószinü volt, hogy Jézusnak erőszakos halállal kell meghalnia, mint a félelmet nem ismerő katonának, aki háboruba megy. Ő próféta és reformátor, ujitó volt. Felmegy Jeruzsálembe a nagy ünnepre. Itt a döntés el nem maradhatott. Annál kevésbé, mert most még olyanok is összeesküdtek Jézus ellen, akik különben halálos ellenségei voltak egymásnak: Róma gyülölője és Róma barátja, népvezér és a büszke nagy ur, a farizeus és a szadduceus. A nép, minthogy Jézushoz füzött reményeiben csalatkozott, elpártolt tőle. Tanitványai közé befészkelte magát a hütlenség. Rut árulás következtében ellenségei hatalmába kerül. A főtanácsban Jézus halála előre kicsinált dolog; ahhoz hogy elitéltessék, nem az ok hiányzott, hanem csak valami okos ürügy s ilyet is szolgáltatott Jézus leplezetlen nyiltsága. Ezzel aztán vége volt Jézusnak. Közötte és a halál között már csak Pilátus állott, ez pedig hideg lelkü gyáva ember volt. Mindennek igy kellett történnie!

Nem, ellenkezőleg! Mi kényszeritette Jézust arra, hogy most haljon meg és igy haljon meg? Mire való volt ez a szerencsétlen utazás Jeruzsálembe? Miért nem engedett barátai intésének, kérésének és a saját előérzetének? Miért ez a feltünő bevonulás? Miért az a kihivó szóváltás ellenségeivel a templom tornáczában? Aztán miért ment a Gecsemáné-kertbe, mikor az ő éles szemei előtt nem volt titok az árulónak szándéka? Miért nem hallgatott a főtanács előtt, s miért viselkedett olyan ridegen Pilátus előtt, aki nem volt iránta épen rosszakarattal? Miért mindez, mikor az ellenkező ép oly lehetséges lett volna Jézusra nézve?

K. T.! A Jézus halálának történetét az teszi hát oly érdekfeszitővé, hogy lépésről-lépésre egyenlő bizonyossággal lehet állitani azt is, hogy mindennek épen ugy kellett jönnie, mint azt, hogy ennek soha sem kellett volna ugy történnie. De melyik most már az igaz a két felfogás közül? Mindakettő csak nem lehet egyformán helyes?! És ha mégis ugy lenne? Ha a Jézus halálában a külső szükségesség és a benső szabadság oly bensőleg egyesültek volna egy történeti ténnyé, mint sehol egyebütt a világtörténetben? És tényleg ugy is áll a dolog. Jézus érzi ezt a szükséget; csakhogy ez rá nézve nem az emberekben, nem a viszonyokban fekszik. Jézus magasabbra néz; újból és újból kimondja: „azért történik ez, hogy az irás betöltessék; ez az atya akarata, ez az a kehely, a melyet az atya az én számomra rendelt.“ De Jézus nem némán, akarat nélkül veti magát alá Isten emez akaratának, mint olyan végzetnek, amely ellen minden ellenállás hasztalan: hanem önkéntes, szabad lelki küzdelem után létrejött erős elhatározásból: „avagy nem kell-e kiinnom kelyhet, a melyet az atya adott nekem?“ Sőt, ami több, mielőtt ama széditő magányos ösvényen ismét egy lépést tenne előre, előbb egészen bizonyos akar lenni, hogy ez az Isten akarata, a melyet ő betölt.

K. T.! Igy a Krisztus halála, pusztán külsőleg s történetileg tekintve, az az esemény, amelyben Isten akarata a legtisztábban s legtökéletesebben jutott kifejezésre; de egyuttal az az esemény is, amelyben az emberi szabadság minden végzetnek fölébe emelkedett, oly magasan, hogy azt emberek meg nem közelithetik, viszonyok meg nem hajlithatják. Jézus szabad volt bilincsei között; szabadon ment ő a maga utján.

II.

K. T.! Természetes dolog, hogy az emberek egy ilyen páratlan eseményt értelmezni, magyarázni igyekeztek. De

* Mutatvány „Egyházi beszédek Bitzius Alberttől, ford. Nagy Béla....“ czimü munkából. Szerk.

itt az emberek gondolatai, régibb és ujabb korban egyaránt, nagyon messze mentek egymástól. Miért kellett Krisztusnak igy meghalnia? Ez az a kérdés, amelyre mindenkinek meg kell felelnie, aki részesülni akar a Krisztus vére által szerzett újszövetségben. Korábban erre ez volt a szokott felelet: Krisztusnak ilyen halálára magának az Istennek volt szüksége. Isten igazságossága megsértetett az emberek büne által, s mig ennek a megsértett igazságosságnak elégtétel nem adatott, Isten nem tudta az embereket szeretni, nem bocsáthatott meg nékik, nem lehetett hozzájok kegyelmes. És Jézus azáltal, hogy ő magát engesztelő áldozatul odaadta, megadta Istennek ezt az elégtételt, azért az ő halála valami egészen sajátságos dolog: az Isten haragja egész terhének viselése, elszenvedése annak a büntetésnek, amelyet az egész emberiség érdemelt volna. De hála az Istennek, most már elvégeztetett; most már ki van Isten engesztelve, az ő átka az ő haragjának terhe, az ő büntetése le van véve rólunk. És aki Krisztusnak emez áldozatát hittel magáévá teszi; aki azt hiszi, hogy Krisztus vére ő érte is omlott, az meg van váltva, meg van mentve, ki van engesztelve Istennel, az gyermeke Istennek.

K. T.! Mondjuk ki kereken: a Krisztus halálának ez az értelmezése nem elégit ki többé bennünket! Mindenütt ellenmondások és lehetetlenségek merülnek fel a gondolkozó ember lelki szemei előtt. Hogyan — ezt kérdezzük — hát valóban azért volt szüksége Istennek a Jézus halálára, hogy haragja kiengeszteltessék? Ő addig nem tudta az embereket szeretni? De ki küldötte nekik Krisztust? Mindenesetre Isten. Miért? Bizonyára szeretetből. S csak most szereti őket? Micsoda szeretet az, amely legelőbb is vérrel vásárolja meg haragját? És hol áll magában az evangyéliomban csak egyetlen szócska is arról, hogy Krisztus a Gecsemáné-kertben és azután a kereszfán az emberiség büneit, Isten haragjának egész terhét viselte volna? Vagy Istennek büntetését? Hát ki viselheti a büntetést más, mint maga a bünös; más emberre nézve nem volna az már büntetés. Most, miután az áldozat meghozatott, ismét jól van minden s le van véve Isten büntetése a megváltottakról!? — Nem, nem ugy van a dolog; s hála Istennek, hogy nem ugy van. A büntetés a bünnek keserü gyümölcse, még mindig meg van és folyvást sujt minden embert; de mi egyéb ez is, mint Isten szeretete, az erős szeretet, amely az embert örök üdvösségének érdekében nem kiméli meg ideiglenes szenvedésektől. És végül az a mondás, hogy mi a Krisztus áldozati halálába vetett hit által lennénk megváltva. Nem, nem, igazán nem; mi egyéb volna az ilyen hit, mint a más érdemén való rest megpihenés, megszentelő erő nélkül?

Nem, K. T.! Krisztus halálának ama régi értelmezése lejárta már magát. Mi új értelmezésre törekszünk s evégre abból az általánosan elismert történeti igazságból indulunk ki, hogy a Jézus halálában Isten akarata és Jézus akarata egybeolvadtak. Ez az egy igazság magában foglalja azt, ami valóban megváltó a Jézus halálában.

Két dolog van ugyanis, amit mi a Jézus halálában és csakis ebben, egyesülve szemlélhetünk: az egyik az Isten szeretete, a másik az Isten gyermekének élete. Isten szeretete. Nézzétek, ennek leghűbb képét, legmélyebb bizonyságát találhatjátok a Krisztus halálában. Ebben jött el a minden emberek nagy pásztora, aki felkereste az eltévedteket és elárvultakat, küzdött az eltompult és kevély emberszivekért, mig ezek meg nem lágyultak s meg nem olvadtak ennek a meg nem érdemelt szeretetnek a sugaraiban. Ebben mutatta ő magát olyan szeretetnek, amely soha meg nem szünik, még akkor sem, ha minden egyébnek vége van, hanem megmarad, mint olyan szeretet, melyet az emberi bűn, gonoszság sem képes sem meghidegiteni, sem elkeseriteni; mely még ezt is legyőzi csendes imádsággal, szelidséggel s azáltal, hogy még a rosszat is jóval viszonozza. Azért, ha az embereknek Isten szeretetét meg akarjuk magyarázni, nem beszélünk sokat, hanem egyszerüen Krisztusra mutatunk és azt mondjuk: itt van az Isten szeretete, ő benne öltött az alakot; ő imádkozott még üldözőiért is s kitartott mindvégiglen. Nézz föl a keresztre, a Krisztus keresztjén át beláthatsz az Isten szivébe.

De Krisztus nem csupán Isten szeretetének kijelentője, hanem egyuttal Isten gyermeke is, aki ugy élt, ahogyan mi mindnyájan élni tartoznánk és élhetnénk is s aki minket ez által arra is megtanitott: milyen a tökéletes emberi élet? Halálában mutatta meg nekünk, hogy csak egy élet van, a mely ezt a nevet: boldog élet, megérdemli: az Istennek való, az ő szolgálatában való élet; az az élet, a melynek ez a három vezércsillaga van: engedelmesség Istennek, odaadás Isten iránt s hűség Istenhez. Ő mutatta meg nekünk: mily elveszithetetlen javak ezek nekünk s hogy aki ezeket kebelében hordja, arra nézve nincs olyan ut, amelyet ő végig ne járhatna; nincs olyan ut, legyen az bár a legnehezebb, tele fájdalommal és gyalázattal, amely fel ne vezetne Istenhez, amely a diadalnak és megdicsőülésnek utjává ne lehetne.

K. T.! A haldokló Jézus nyujtja nekem az Isten szeretetének bizonyosságát s vezet be engem az Isten gyermekeinek igazi életébe, az Istenért való életbe: ez a megváltó a Jézus halálában. Nincs itt semmi titok, amelyet csak ugy, gondolkozás nélkül el kellene fogadnom és hinnem: minden világos itt, mint a nap. Azonban ez a megváltás megkivánja tőlem, hogy én is belépjek az istennel való közösségbe cselekedetemmel, életemmel. Csak ugy fogom az Isten szeretetét mind erősebben, bensőbben érezni, ha folyvást inkább és inkább odaadom magamat Istennek; ha bennem is mindinkább eggyé lesz Isten akarata és a saját akaratom. És ha valaha eljőnne az a nap, mikor ez a kettő, miként Krisztusnál, bennem is tökéletesen eggyé lenne, akkor rám nézve vége lenne minden szolgaságnak, minden félelemnek; akkor nem félénk a világnak semmi hatalmától, Isten akarata lenne az én pánczélom, paizsom és gyámolom. Eddig mi, K. T., nem tudunk eljutni soha; de odáig eljuthatunk, hogy Istennek megbocsátó és türő szeretetét melegen érezzük szivünkben és mindinkább belátjuk, hogy a mi életünk boldogsága az Isten szolgálatában, az ő akaratának cselekvésében, az ő munkájának végzésében áll. — Ámen.

Fogyás elleni orvosság.

Igazi nagy lelki élvezettel olvastam el ujra meg ujra Kovács László lelkésztársam „Egyházi életünk bajairól“ irott czikkeit. Istennek hála — fohászkodtam az Urhoz — immár mind többen és többen vannak a lelkészek közül is, kik tisztán látnak bajainkat és azok orvosságát illetőleg. Mert, hogy baj van, az régi igazság, de, hogy mi a baj oka és hogy lehetne azt eltávolitani, azt még ma is — fájdalom — kevesen tudják. Kovács László lelkésztársunk tisztán lát e dologban, azért is olvastam czikkét nagy lelki örömmel.

A baj oka bennünk lelkészekben van első sorban. Kovács László ugyan félve mondja ki ez igazságot mikor igy szól: „Magunkat kellene először meggyőzni, foglyul vinni és egybekötni az Ur Jézussal.“ Érzem csak, de nem mondom ki. Azonban mégis kimondja és én örvendek. Egyházi életünkben a lelkészségtől függ minden. Ott lehetnek a nagy iskolák, tudós professzorok; ott az egyházi kormányzat, törvényhozás legjobb törvényeivel, határozataival; ott az állam segedelmével, szóval ott minden; de ha a lelkészi kar nincs helyén: annak az egyháznak megvan ásva a sirja.

A magyar református lelkészi kar pedig csak akkor és ugy van helyén, ha ő először magát adja oda az Urnak szövetségül. A keresztyénség ma uj erővel hatolt be a világba, melynek czélja a lelkek megváltoztatása, ujjászületése. Többé nem elég a tiszta tan, tiszta élet is kell hozzá. Ezt a tiszta életet pedig megteréssel lehet megnyerni. „Térjetek meg!“ Krisztus Urunk eme felhivása ma erősebben hangzik, mint bármikor s aztán a másik: „szükség nektek ujonnan születnetek!“* s ennek először is a lelkészeken kell megtörténni. Hivő szivvel oda kell menni a bibliához s azt naponta imádkozással olvasgatni kell s aztán hivő szivvel Jézushoz kell menni s őt mint isteni erőt felvenni lelkünkbe, hogy ő általa újjászülessünk: tökéletesedjünk és szentüljünk.

„A világnak nagy jó emberekre van szüksége“ — mondotta nem rég Vilmos császár. A nagy jó emberek pedig a megtért újjászületett emberek, lelki-

* Lényegében egy és ugyanaz. Szerk.

pásztorok. Ha a lelkészek igy megtérnek és átadják magukat az Urnak s lelki életet kezdenek élni, az maga után fogja vonni a másik két orvosságot: *prédikációink megváltozását* és a *missiói bátor lélek megkapását, felelevenedését.* Mert bajaink orvossága való ban aztán e kettő, mint *Kovács László* atyánkfia oly találóan jelzi.

„Szószékeink és a mi hiveink lelki szüksége között egy mindinkább növekedő üresség támadt, melyet nem lehet csak puszta szóval, üres lámentálással (én „declamalással"-t mondanék) betölteni — mondja Kovács László nagy igazán Valóban ugy van. Azok a „Predikátori tár"-i beszédek igazi nagy mestermüvek voltak, de nem voltak prédikációk. Rendkivüi magas, szép gondolatok, finoman kicsiszolt nyelv, mesteri alkotás; de nem eledel, lelki eledel a mi hiveinknek, hitsorsosainknak. Tudós elme megbámulhatta e genieket, de egyszerü embereknek a templomban csak zengő ércz és pengő czimbalom voltak s azok még mindig.

Ilyenek nagy részt a mi ujabban kiadott beszédeink is. Nekünk, ha személyünkben a Jézus Krisztushoz fordultunk: vissza kell térnünk tartalomban, formában is az Ur Jézus Krisztus, az apostolok és a reformátorok tanitási módjához. Evangyéliomot, isteni örömhirt, örömizenetet kell prédikálnunk egyszerü nyelven, egyszerü formában. „Inkább öt szót értelemmel, hogy másokat is tanitsunk, mint ötszázat értelem nélkül" — mondja Pál. A görgényi egyházmegyében jártomban mondotta nekem egy ottani kitünő lelkész, hogy Kenessey beszédeiből mondott el nehányat és egészen megelevenitette vele az egyházát. Miért? Mert Kenessey beszédeiben evangyeliomi tan hirdettetik egyszerü nyelven. Én is ebbe a szellemben irom prédikáczióimat, mit a „*Keresztyén Evangyélista*" lapom minden számában kiadott s ezenkivül külön is — eddig 4 kötetben (ára kötetenkint 2 korona) és mondhatom e beszédek benépesitették az én templomomat. Idejövetelemkor — 300 lélekből álló gyülekezetemben — csak mintegy 4—5 járt templomba, ma 100. S én még nagyobb dolgokat is remélek, mert e száz közt 40—50 nem református, a ki hallgat. Remélem azt, hogy én e beszédekkel nagy hóditást fogok tenni a nem-református hivek között is. Mert az evangyéliomi beszédeknek egyik sajátsága az, hogy azt minden vallásfelekezetü örömmel hallgatja, mert mindenki nyer általa épülést. S aztán ily szellemben prédikálni könnyü is, mert csak bibliásság kell hozzá s lelki élet. — Az ilyen prédikálás aztán *missiói bátor lelkeket nemz*, mire pedig *Kovács* László szerint megint nagy szükségünk van, mert igazán bántó most az a gyávaság, mivel egyházunk némely tagja egyházával szemben viselkedik, s itt, tapasztalatból mondhatom, hogy Erdély vezet. Az én egyházam itt 50 községben van, s e nagy területről kitérők is jelentkeznek s ezek legnagyobb része nálam legalább erdélyi. Erdélyi református — főleg ha az zsandár, finánez, szolgáló, szobalány, vendéglős, pinczér, gyári munkás és férjhez megy, vagy nősül, elhagyja a vallását. Hasztalan minden kérő, rábeszélő szavam, tanitásom. Igy adtam én már át 25 erdélyit itt a r. kath. egyháznak. Sajnálom, fájlalom, de nem tudok róla tenni. Elébb nem is mutatják nekem magukat, ugy, hogy hollétükről sem tudok, egyszer csak jelentik magukat, hogy kitérnek. Látszik, hog nagyon kevés egyház-szeretettel bir, főleg az ilyen vándorlósereg.

Ezért kell valamit tenni, hogy a missiói lélek erősebb legyen és mi is hóditó munkába álljunk. S ez evangyéliomi hittel és élettel lehetséges is.

Itt Nagybecskereken az evangyéliom kifejlesztette a missiói szellemet és lelket is. „*Keresztyén nőegyletünk*" tagjai tele vannak missiói lélekkel. Menjetek, tanitsatok! Velem együtt mennek és tanitanak. Hetenként három helyen hirdetjük az evangyéliomot, magyar, német és szerb nyelven. Minden egyes alkalommal 50—60 van jelen. E munkára a nőegylet 1000 koronát áldoz évente, 2000 koronát meg a férfiaktól alakult missiói bizottság szed össze. — Van a missiónak egy fizetett evangyélistája, egy önkéntes evangyélistája és több bibliaárusa. E missióra adakoznak itt is valláskülönbség nélkül. Legközelebb pedig két evangelikus nő 16 ezer forintos piacztéri házát hagyta e missióra. Vasárnap délelőtt pedig a missió hivei, tagjai jönnek mind a református templomba és velünk urvacsoráznak is, kik között van sok görögkeleti, szerb és róm. kath. német.

A missziói lélek igy dolgozik itt az evangyéliom által. Bátrak vagyunk. Isten segit. 3000 koronás költségvetéssel indultunk el mult év novemberben, s a jó Isten megadja ami kell. Tegyenek valamit e misszióra szeretett lelkésztársaim is, valamint a Keresztyén Evangyélista lapom elterjesztésére is. Mert e bátor, buzgó missziói lelket Isten után annak is köszönöm, hogy 15 éven át nem csak a templomban hirdetem az evangyéliomot, de lapommal az egyes családokban, házakban. is Csak munkára s ne üljünk „hallgatag ajakkal, száraz ágon csüggedt madarak" és megsegit az Ur Isten.

Nagybecskerek, 1906. márcz. 5.

Szalay József
lelkész,
a „Keresztyén Evangyélista"
szerkesztője.

Az első zsoltár tanitása.

— Tanulmány a vallás-tanitás módszertanához Rooper után angolból. —

(Idősebb gyermekek részére.)

A vallástanitásra forditott idő egy jó részét a biblia ismertetése foglalja el. Sokan, akik szivükön viselik a nevelés ügyét, aggódva nézik, hogy ezen tanulmányok által a gyermek nem gyakorolja eléggé eszének constructiv képességeit s az időnek nagy része az *elbeszélések* tanitásával telik el. Mialatt ugyanis a gyermek Izrael történetének vázlatát tanulja, elméje e processus alatt inkább receptiv, mint constructiv. Az tehát a kérdés, hogy nem lehetne-e a bibliai tanulmányokról is egy olyan tanmenetet készitenі, a mely által felkeltsük, mozgásba hozzuk a gyermek képzetét, képzelmét és itélőtehetségét s felhivjuk ugyszólva a gyermeket ezeknek gyakorlására.

A következő rövid értekezésben, mely az első zsoltárról szól, egy olyan módszert igyekszem bemutatni, mely a gyermek constructiv észbeli tehetségének a gyakorlására és fejlesztésére igen jó hatással és eredménnyel jár.

I. Leczke.

A boldogságról szóló zsoltárok.

„*Boldog az az ember, ki nem jár a hitetlenek tanácsán.*" Több zsoltár ugyanazon szavakkal kezdődik, mint az első zsoltár: „*Boldog az az ember*". Ezeket a boldogság zsoltárainak nevezhetjük, mivel emlékeztetnek a hegyi beszéd kezdő szavaira.

32. zsoltár: „Boldog, kinek hamissága megbocsáttatik."

41. zsoltár: „Boldog, ki könyörül a szegényen és szükölködőn."

91. zsoltár: „Boldog, ki lakózik a felséges Isten oltalmában."

112. zsoltár: „Boldog a férfi, ki féli az Urat."

128. zsoltár: „Boldog az az ember, ki tiszteli az Urat."

Ezen zsoltárok tanulmányozása után tisztábban és teljesebb világitásban tünik fel előttünk a hegyi beszéd tiz első verse, ezen régi példabeszéd szerint, mely igy hasonlitja össze a Régi és az Uj Testamentumot:

Ó-ban az Új benne rejlik,
Új az Ó-tól jobban fénylik.

Az első nap olvasni fogjuk ezen öt zsoltárt és a hegyi beszéd bevezető sorait. A legközelebbi öt nap mindenik gyermek találhat annyi szabad időt, hogy átolvassa magára még egy párszor az első zsoltárt s a következő leczke-órára leirja mindenik saját nyelvezetén, hogy mit gondol az első zsoltárról és azt az osztályban felolvassa.

II. Leczke.

A mult órán több zsoltárt olvastunk, melyek ezen zsavakkal kezdődtek: „Boldog az az ember" s ezeket összehasonlitottuk a hegyi beszéd kezdő szavaival. Ezen az órán tanulmányozzuk az első zsoltárt magára. A szent költő ezen szavakkal kezdi énekét: „Boldog az az ember" A költő ugy látszik, mintha az emberiség magaviselete és életmódja felett gondolkoznék, miközben ugy tünik fel előtte, hogy az emberek törekvéseiben, életcéljaiban nagy külömbség van. S a mint figyelemmel kiséri a néptömeg mozdulatát s a mint tanulmányozza az egyesek törekvését, látja, hogy ha különböznek is az emberek vágyai, reményei, törekvései, de a czél egy: *boldogság*. De ki a boldog? és mi a boldogság? Az-e, aki elérte, a mire vágyódott, a mire szüksége volt? Vagy az, aki semmit sem téve, semmivel sem törődve, él nyugodtan, háboritatlanul? Vagy az, kinek mindenre bőven van pénze?! A költő fájdalommal látja, hogy sokan ilyen haszontalan, muló s *érzéki* dolgokban keresik a boldogságot, s mert az érzékiség a bünök forrása, felkiált a költő: „Boldog az az ember, ki nem jár a *bünösök* tanácsán."

Azután a költő két fa alakjában egy képet tár elénk. Az egyik fa egy kietlen szikla tetején nőtt, a másik a folyóviz partján. Az előbbi napról-napra szárad, levelei összezsugorognak, mig az utóbbi üde leveleket hajt és gyümölcsöt hoz. E két fa a boldogtalan és a boldog ember jelképe. A következő versben ismét egy képet fest. Az emberek gabonát csépelnek egy szellős halom csucsán s a mint a rostában elválik a mag a hüvelytől vagy polyvától, ezt a szellő felkapja s viszi messze a végtelenbe. A gabona emlékeztet a boldog, a polyva meg a boldogtalan emberre. A költő még tovább vizsgálódik s mint egy próféta, összehasonlitja a két ember jövő sorsát. Isten a bünöket megbünteti. A bünös büntetése a szerencsétlenség, vagy a halál. A szerencsétlenség, vagy a halál nyomon követi a boldogtalan embert, mig a szerencse megáldja a boldogot, ki Isten törvényét választja utmutatóul minden cselekedetében. A boldog ember sorsa mindig Isten gondoskodása alatt áll, is meri az ösvényt, a melyen jár s nem felejtkezik el soha róla; mig a gonosz ösvénye a pusztába vezető ut, melyből nincs kiszabadulás.

III. Leczke.

A második órán kifejtjük az első zsoltárról való gondolatainkat. A harmadik órán olvasni fogjuk az angol költők zsoltár-fordításait. Igy olvastatnám először az első zsoltárt Milton, azután Sydney fordításában, s méltatnám, hogy költői tekintetben, melyik a tökéletesebb és szebb fordítás s némelyikkel, akinek kedve és tehetsége van a verseléshez, meg is próbáltatnám a következő órára e zsoltároknak versbe való kidolgozását.

IV. Leczke.

Az előbbi órán vizsgáltuk az angol költők zsoltárfordításait, ezen az órán pedig valamely idegen nyelvü fordítás képezné vizsgálódásunk tárgyát. Igy fordittatnám a német szöveget Luther fordításában és a Vulgatát; lehet fordittatni azonban más nyelvü szöveget is.

V. Leczke.

Az első zsoltár tanulmányozásával már sok időt töltöttünk el, egy dolgot azonban még sem mulaszthatunk el megtenni. A zsidó költők ugyanis, midőn költeményeiket megirták, bennök nemcsak az ember rendeltetéséről, sorsáról szóltak, nemcsak a természet szépségeit magasztalták, hanem mindezeket Istennel vonatkozásba is hozták. Énekeik nem csak szépek s remekei a költészetnek, hanem egyszersmind vallási zenedarabok. A mit csodálunk, hasonlók is törekszünk lenni ahhoz; a mit vágyva kivánunk, annak kifejezést is adhatunk könyörgéseinkben.

Igy Taylor püspök az első zsoltár alapján egy könyörgést irt. Felolvasom e könyörgést, melynek a mintájára más is készithet ilyet:

„Oh szent Jézus! boldogság forrása, az örökkévaló atya küldöttje, ki elvetetted a te igédnek jó magját a mi sziveinkbe és öntözöd azt szent lelked üditő harmatjával, add, hogy legyünk hasonlók a folyóviz mellé ültetett plántához, meghozván minden időben és évszakban a szent elmélkedés gyümölcseit. Add, hogy sohase járjunk a bünösök utján, a setétség fiainak ösvenyén, sőt inkább egész életünk folyásán lakozzunk az igazak társaságában s majd a siron túl is megállhassunk a te itélőszéked előtt, a te jutalmazottaid seregében. Oh boldog Idvezitőnk és megtartó Jézusunk." Amen.

Az első zsoltárral történt ezen kisérlet után folytatnám a tanitást ily módon a boldogságról szóló zsoltárok mindenikével, összehasonlitván több más zsoltárral s párhuzamba vagy ellentétbe állitanám az új Testamentom valamelyik versével, megvilágitva minden esetben az angol költők fordításaival s idegen nyelvü zsoltárfordításokkal. Ily módon a gyermek teljesen megismerkedik a szóban levő zsoltárral s serkentve lesz himnuszok és könyörgések készitésére az angol költők himnuszai s Taylor püspök könyörgése mintájára. *

Trózner Lajos.

Rendkivüli egyházkerületi közgyülés.

Közgyülésünk lefolyásáról részletes tudósitásunk a következő:

Pont 10 órakor az elnökség, éljenzéssel fogadva, a terembe lép, mely zsufolva volt tagokkal. Közének után

* Trózner barátunk e tanulmányt egy angol folyóiratból forditotta s mi — beküldetvén — kiadtuk, daczára annak, hogy látjuk, miszerint ez a tanulmány is csak megnagyolt vázlat s hogy a biblia-ismertetés azon a fokán, mely nálunk, a mi tantervünk szerint az I—II. gimn. osztályban foly, nem alkalmazható s eféléről csak akkor lehetne szó, ha az V—VI. gimn. osztályban ujra visszatérne a biblia ismertetése. De ezek daczára kiadtuk azért, mert a forditóval együtt mi is szükségét látjuk annak, hogy a közép- és magasabb foku vallástanitás módszertanának kérdései — lehetőleg minél több oldalról — gyakorlati megbeszélés tárgyát képezzék. Kivánatos ez főleg a vallástanitás óhajtott sikere érdekében. Vallástanáraink, a középfoku vallástanitás módszere tekintetében a multnak minden irányitó tradicziója hijján, maguk kénytelenek a tantervi utasitás irányitása mellett gyakorlati ösvényeket keresgélni és taposgatni. Annál inkább szükségét érezhetik annak, hogy tapasztalataikat egymással kicseréljék s a tapasztalatilag bevált eljárásokat egymással megismertessék. Mert nemcsak az kivánatos, hogy a vallástanitás sikerben gazdag legyen, hanem az is, hogy ehhez a legkönnyebben jussanak az ifjak. Nem szabad — hogy mint néhol — a vallás a legnehezebb tárgy legyen. Ezen csak az okos módszer segithet. Gimnáziumainkban már több-kevesebb gyakorlattal biró kiváló és buzgó vallástanáraink ily kérdések megbeszélése által jótékony befolyást gyakorolhatnak nevelés- és oktatásügyünk e fontos ágára. Szerk.

(Jövel Szentlélek ..) Püspök ur buzgó imában kérte Isten segedelmét, a bölcseségnek, tanácsnak lelkét tanácskozásainkra.

Br. Bánffy elnök szokásos rövidséggel, az összehivás okát jelezve s a megjelent tagokat köszöntve. megnyitja az ülést. Segédjegyzőkül ez ülésre felkéretnek Bodor Géza esperes, Imreh Sándor tanár és BöjtheKálmán vil. képviselő. Névsorolvasás kapcsán megállapittatik, hogy a határozatképességhez szükséges számon (50) jóval többen vannak jelen; 200 felé járt a jelenlevők száma. Az ujonnan választott képviselők igazoltattak; *Hegyi* Péter, az udvarhelyi egyházmegye ujonnan választott főjegyzője pedig feleskettetett. Távolmaradásuk okát többen jelentették, igazolását kérték, köztük betegséggel Zeyk Dániel és Simó Lajos egyh. ker. főgondnokok.

A tárgysorozati javaslat elfogadtatván, az érdemleges tárgyalás a közalapi segélykérvényekkel kezdődött. Hogy ezek közül a közgyülés részéről melyek terjesztessenek ajánlattal a konventhez: ennek vélemenyezésére a főjegyző elnöklete alatt az esperesekből álló bizottság küldetett ki, mely a másnapi ülés elé teszi meg javaslatát.

A sepsiszentgyörgyi gimn. történelem-latinnyelvi tanszéke betöltésének volt még egy előkészitő lépése a pályázatok bizottsági átvizsgálása és a jelölés, a melyek főgondnoki elnöklet alatt történnek. Bánffy br. elnök a jelölő ülést délután 4 órára, a délutáni ülés kezdetét ez okon 1/25 órára, a választást pedig másnap d. e. 8—10 órára tűzi ki. Hangok hallatszván, melyek szemrehányólag késleltetést emlegettek a zajongás közt, az elnök ideges erélylyel konstatálta, hogy egyik status-curator társa sem lévén a 4-ből jelen, egymagának kell a kötelességeket teljesitenie s mert sem egy időben két helyen nem elnökölhet, sem azt nem kivánhatják, hogy ebédelni se maradjon ideje, tessék csak megnyugodni terminusain. Az alapos felvilágositás nyomán a türelmetlenséget derültség váltotta fel s az elnök kiváló kötelességteljesitésének a tulkövetelőkkel szemben, hatalmas „éljen!“ adta meg a méltó elégtételt.

Tárgysorozat rendjén a Budapesten emelendő „Calvineum“ ügye s az egyetemes egyház szükségeire átbocsátandó localitásokért a kerületek s itt épen a mi kerületünk hozzájárulása kérdése jött napirendre. A „Calvineum“ ügyéről közelebbről bővebben is tájékoztatni fogjuk olvasóinkat; addig is rövidre foglalva a dolog lényege ez: az egyetemes egyház ugy gyüléseivel, mint intézményeivel vendégeskedő vándor-életet él. Levéltára a debreczeni kollegiumban, közalapi, országos lelkészi özv.-árvai intézete, könyvei kimutatásai stb. az épen azidőszerinti előadóknál, konventje rendszerint a Lónyai-utczai ref. gimn. nagytermében, zsinatja egy-egy előkelőbb testület lokálitásában vendégeskedik, hogy ne mondjuk élősködik. Hogy az egyetemes egyház oly központi épületről gondoskodjék, mely mindezek befogadására alkalmatos: régen érzett szükség. A konventnek van is egy bizottsága, mely báró Bánffy elnöklete és Dókus Ernő előadósága mellett tanulmányozta e kérdést. Ez ajánlotta azt, hogy összefogva az egyetemes egyház, a budapesti ref. egyházközség, a dunamelléki egyházkerület s ennek theol. akadémiája, Ráday könyvtára, épitsenek együtt a budapesti egyházközségnek a Kálvin-téren a ref. templom mellett három utczára néző ma kétemeletes épülettel beépitett szép telektömbjére egy oly hatalmas (talán 5 emeletes) monumentális épületet, melyben e testületek és intézmények szükségeit a modern igények szerint kielégitő helyiségek állanának rendelkezésre. E hatalmas épület volna a „Calvineum“. Ez az 1 millió koronát képviselő telken kivül más 1 millió koronába kerülne, melyet 65 évi törlesztésre felvett amortizációs kölcsönnel fedeznének. Az egyetemes egyház hozzájárulásaként ehhez 65 évig évi 9600 kor. kivánatnék, azontul csak a fentartáshoz való arányos hozzájárulás. E 9600 K-át az egyes kerületek azon arányban fizetnék, a mint ma az egyetemes egyház költségeiben repárciálnak; az erdélyi 22%-al. A kérdés ilyen megoldását a konvent s majd a zsinat is elfogadta. Most a kerületeken a sor, hogy az évi hozzájárulást megszavazzák, a miénk évi 2100 koronát. Az igazgatótanácsi előterjesztés ajánlja is ezt; azonban *Maksay* János számvevő azt inditványozza, hogy az évi szükséglethez a zsinati tagok számarányában járuljanak a kerületek, a mely esetben az erdélyi évi 1800 K-val járulna.

Mezey Albert az egyetemes czél szószólójaként az eredeti előterjesztés mellett emel szót; *Bánffy* Dezső br. is figyelmeztet arra, hogy eredeti számitásokat álterálná, ha változtatna a közgyülés a tervezeten, bár ez jogában áll.

Bartók dr. püspök a Maksay javaslata mellett szólal fel, különösen kerületünk anyagi helyzetére és szükségeire utalva. A közgyülés — miután az elnökségtől megkapta a felvilágositást a jogi vonatkozásokra nézve — 2 szó ellen az összes szavazatokkal a Maksay János inditványát fogadta el.

Következett most a legnagyobb érdeklődést felkeltett tárgy: a kerület „Nyilatkozat“-a a zsinatnak 556. jksz. határozatára „az erdélyi egyh. kerület külön joga és alkotmányos szervezete“ tárgyában. Az előterjesztés ki lévén nyomatva — lapunkban is közölve volt — felolvasottnak nyilvánittatott.

Először *Mezey* Albert kuriai biró, a szilágyszolnoki egyházmegye főgondnoka szólt a javaslathoz. Az unió létrejöttére s az erdélyi kerületnek a király-hágón tuliakhoz való nagymérvü közeledésének menetére vetett visszapillantás után, azt bizonyitja, hogy a zsinat kivánságának szószerint eleget tenni nem lehet, főként ha a tényleges gyakorlat alapjaira is vissza akarunk menni, mert akkor a szétszórt rendelkezéseknek, jogszokásoknak stb. gyüjteményét kellene össszeállitanunk. Ez lehet érdeke a jogtörténeti tanulmányozónak, de nem a tényleges törvényhozásnak. A mit most tőlünk a zsinat kiván, annak más módon eleget tenni nem lehet, mint azon methodus szerint, a melyet az ig-tanácsi munkálat követ: speciálitásaink sarkalatos elveinek s ezen nyugvó alkotmányos szervezetünk szerkezetének, jog- és hatáskörének nagy vonásokban való felmutatása által. Ennek a javaslat egészében szerencsésen megfelel: azért azt elfogadásra ajánlja.

Fogarassi Albert főleg a javaslat azon vonásaira hivja fel a figyelmet, a melyek nem csak jogtörténeti ujjmutatások, vagy a tényleges helyzet konstatálásai, hanem a melyekben a jövőben eszközlendő változtatásokra vonatkozó igéretek s ezek elvei jutnak kifejezésre. Ezek birálatában persze a sulyt főleg a kollégiumok és a kerületi közgyülés szervezetére fekteti s csak nyilvánvaló taktikai tendentiával fogta ide azt az állitását — ami azonban a valóságnak éppen semmiben sem felel meg — hogy a gondnokság és pátronátusság korlátozása is terveltetik. Hosszasan harczol az ellen, hogy kollegiumaink Előljáróságának szervezete megváltoztassék s e mellett még akkor is viaskodik, mikor több oldalról közbeszólásokkal felvilágositják, hogy ezt már bevégzett dologgá tette a zsinat határozata. Fenn kivánja tartani ugy az Előljáróságok, mint a kerületi közgyülés mai szervezetét főleg a tanárok jogaira való vonatkozásban, akikre nézve e testületekben való részvétel állandó nevelőhatással van. Miután — mondja — az előterjesztett javaslat complikált szerkezetébe a változtatási elvek ugy el vannak rejtve, hogy azok kihámozása, megbirálása stb. hosszabb tanulmányt igényel, melyre most kellő idő nem adatott: inditványozza, hogy a zsinati határozat kivánságának való elégtétel kötelezettségének elismerése mellett, e javaslat utasittassék vissza az ig.-tanácshoz, hogy ujra átdolgozva s az egyházmegyék és kollégiumok által véleményeztetve hozza majd a ker. közgyülés elébe.

E határozati javaslat benyujtására mondta el br. *Bánffy* Dezső elnöklő főgondnok őnagyméltósága azt a megszivlelendő intelmet, melyet lapunk mult számának homlokán közöltünk.

Jancsó Lajos esperes megérti, hogy a király-hágón tuli testvérek ismerni akarják a mi különállásunk részleteit. Ezt meg is fogjuk csinálni a mostani zsinati törvények végrehajtására vonatkozó utasitás során és abból majd részletes tájékozást szerezhetnek. Most csak sarkalatos elveinek ismertetéséről lehet szó. Azt e javaslattal egészen jól el lehet érni. Fogadjuk el hát tárgyalási alapul s a jövő reformok elveit beszéljük, vitassuk meg akkor, mikor azok kiviteléről is határozhatunk. Igy most a nagyobb elvi vitát megspóroljuk.

Pokoly József th. tanár elismeri, hogy a zsinat kivánságának megfelelően tennünk kell valamit s habár azt a formát, a melyben ezt most adjuk, nem a legszerencsésebbnek tartja, de elfogadhatónak itéli, főleg, ha a részletes tárgyalás során kihagyatnak a szövegből mindazok — különben könnyen kiválasztható részletek — a melyek által a javaslat több, mint a tényleges helyzet állapotrajza, hanem a jövőre nézve is igéretek foglaltatnak. A javaslat részleteiből mutogatja, hogy melyek az ily megváltozta-

tandó helyek. Nagy sulyt fektet ezekre, mert nem bizonyos afelől, hogy nincsenek-e rejtett intencziók. Igy a „megmaradt“ és a „megmarad“ vegyes használatában is később érvényesülendő törekvésekhez sejt jogalapot. Azon reményben, hogy a részletes tárgyalásnál sikerül ezeket a helyeket korrigálni — általánosságban elfogadja a javaslatot.

Sándor József főgondnok arra a nehézségre mutat rá, mely előáll akkor, ha a harczos mig a szemben álló ellenséggel küzd, hátba is megtámadtatik, mig a külső ellenséggel harczol, belső támadások is érik. Igy volt Kálvin az ő libertinusaival s igy vannak az erdélyi zsinati képviselők, kik, mig kifelé a 8. §. megtarthatásáért viaskodnsk, itthon támaszt egy frakczió olyan nehézséget, mely annak védelmét nagyon megneheziti nekik. Azért komolyan megszivlelendők azok az atyai tanácsok, a melyeket főgondnok elnökünk őnagyméltósága ajánlott a közgyülés figyelmébe. Mert az bizonyos, hogy a Fogarassi inditványának elfogadása csak olaj lenne a tűzre. Azért egyh. ker. különállásának barátjai nem tehetnek bölcsebbet, mintha elfogadják az Ig.-tanács javaslatát.

Bodor János végül annak az aggodalmának adva kifejezést, hogy a zsinat nem ilyen „Nyilatkozat“-ot vár tőlünk, hanem törvényszerü jogérvényes §§-okba foglalt feltüntetését különálló jogunk- és szervezetünknek, azt az inditványt teszi, hogy miután az uj törvények mellé, melyek még most nem is azok, csak a szentesités és kihirdetés után csinálhatnók meg az ily „Függelék“-et, most pedig más ilyen „törvény“-nyel nem rendelkezünk, mint az 1894-ben megállapitott „Utasitás“-sal: egyszerüen terjesszük ezt be a zsinatnak, mint felszólitásának való elégtételt; kifejezve egyszersmind, hogy a lehetőségig közeledni törekszünk.

Bánffy br. elnök azon megjegyzése után, hogy a Bodor János-féle inditvány anakhronizmus, mert azt beadtuk egyszer a zsinatnak, tudomásul is vette s mégis meghozta a „Függelék“ iránti határozatát, a *Fogarassi* és *Bodor* zárszavai után a közgyülés elfogadta a javaslatot az általános tárgyalás alapjául. Az elfogadás elnöki megállapitása során, két oly incidens fordult elő, mely az előidézőkre egyáltalán nem vet valami kedvező világot, még ha éretlen kötekedésnek minősitjük is. Az első az volt, hogy az elnök ellenpróbával kapcsolatos felállással szavaztatott s midőn konstatálandó volt, az elfogadók több ségét, némelyek a nyilvánvaló igazságnak az ellenkezőjét vitatták, mire az elnök névszerinti szavazást rendelt el, a minek végén kitünt, hogy csak 54-en ellenezték és 108 an elfogadták a javaslatot. Ennek a szavazásnak a során történt a második: az, hogy valaki egy távollevő helyett egy „nem“-et próbált leadni. Az elnök mindkettőre nyomban megtette a maga megjegyzéseit, ugy az elnöki tekintély, mint a gyülés méltósága érdekében. Még csak *Fogarassi* Albert utasitotta vissza azon felfogást, mely őket a libertinusokkal és hátulról támadókkal hozzák kapcsolatba s ezzel a délelőtti ülés véget ért.

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

Népiskolai Tananyagbeosztási naplók az uj Tanterv alapján.

A népiskolai tanügyi adminisztrácziő körébe vágó egy érdemes munka hagyta el e napokban a sajtót, mely méltán megérdemli, hogy a tanitói körök jóindulatát és figyelmét magára vonja. Ugyanis a 32.055—1901. vkm. számu Gondn. Utasitás 77. §. és a 44.246—1902. vkm. számu közs. isk. széki Utasitás 105. §-a kötelezőleg elrendeli minden állami és községi elemi népiskolára nézve az egész évi tananyagbeosztás, az 1868. évi 38. t.-cz. 52. §-ának szemmel tartásával megszerkesztendő órarend és a heti általános óratervnek hivatalos elkészitését, mely munkálatok a kir. tanfelügyelőségnek minden év junius hó végéig jóváhagyás végett bemutatandók. E munkálatokra eddig czélszerüen megállapitott, megfelelő szaknyomtatványok nem voltak, már pedig tekintetbe véve a Gondn. Utasit. 78. és a közs. isk. széki Utasitás 106. §§-ai értelmében megengedett különböző osztálykombinácziókat, főleg a tananyagbeosztás és órarendek elkészitésénél, ezeknek aktaszerü hivatalos felülbirálásánál és a kir. tanfelügyelők által eszközölt iskolalátogatások alkalmával ezeknek a pozitiv iskolai tanitás tananyagával való összemérésénél nagymérvü alaki nehézségek forogtak és forognak fenn. Ezen formai, de sok tekintetben meritorius nehézségeket is elháritani vagy legalább a minimumra szállitani, az összeállitás bonyodalmas és nehéz munkálatainál ugy a tanitói köröknek, mint a felülbirálások terhes és sok körültekintést igénylő munkájánál, a felsőbb hatóságoknak is egy általános érvényü, könnyen kezelhető és könnyen áttekinthető, megfelelő szaknyomtatványt kezeibe adni czélja azon munkának, melyet Gyerkes Mihály székelyudvarhelyi közs. elemi iskolai igazg.-tanitó sok gonddal, körültekintéssel, szaktudással és tárgyszeretettel „Tananyagbeosztás és órarend nyomtatványok“ czim alatt 15 különböző terjedelmü és jellegü füzetekben megszerkesztett s melyeket Becsek D. Fia székelyudvarhelyi nyomdája előkelő, izléses kivitelben kiállitott. Ezen füzetek alakilag felölelik az elemi népiskolák számára 2202—1905. eln. szám alatt kiadott uj miniszteri Tanterv és Utasitásban foglalt összes osztálykombinácziók tananyagbeosztását illető, továbbá az általános és gazdasági ismétlő iskola is hittanitás anyegának beosztását szolgáló diszpoziciókat. Az órarend lapok is a különböző osztály érdekeknek megfelelő czélszerüséggel szerkesztve, csinosan és kiválóan jó minőségü papiroson nyomva, már alakilag is is predesztinálva vannak arra, hogy az iskolában keretbe és üveg alá kerüljenek. Mindezek figyelembe vételével a Gyerkes Mihály igazgató-tanitó által megszerkesztett ezen népiskolai Tananyagbeosztási Naplókat és Órarendeket és a magam részéről a legjobb lélekkel ajánlom, az illetékes tanügyi körök jóindulatu figyelmébe, mert bennök jelentékenyen fedezve látom mindazon amisztrativ, didaktikai és methodikai érdekeket, melyek a nmélt. vallás- és közokt. ügyi m. kir. miniszterium és az illetékes felsőbb tanügyi hatóságok idevonatkozó direktivái és rendelkezései alapján ugy elméleti, mint gyakorlati szempontokból az ilyen irányu szakmunkánál kivánatosak. E népiskolai tananyagbeosztási füzetek kaphatók Z. Székely Dénes könyvkereskedésében Székelyudvarhelyt, ki a füzetek használatára és árjelzésére vonatkozó tájékoztatót kivánatra bárkinek is dijmentesen küldi meg. — Szivesen ajánluk az érdeklődők figyelmébe.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Nánássy Lajos: „*A sákramentumi tan fejlődése*“ czimü dogmatörténeti dolgozata a napokban hagyta el a sajtót. A könyv a következő fejezeteket tartalmazza: 1. A sákramentumokról általában. 2. A sákramentumok száma. 3. hatálya. 4. A keresztség. 5. Urvacsora. 6. Bérmálás 7. Bűnbánat. 8. Papszentelés. 9. Házasság. 10. Utolsó kenet. A könyv négy és féliv terjedelmü s Debreczenben a „Csokonai nyomdá“-ban készült. A könyv ára Magyarországon (portómentes küldéssel) 1 korona, Amerikában 50 cent Hazai megrendelők a fentemlitett nyomdába s az amerikaiak szerzőhöz (8506 Superior Ave Chicago III) küldjék a könyv árát.

Oker-Blom Miksa: „*Doktor bácsinál falun*“ Pár szó a szülőkhöz. Forditotta finnből *Pálfi* Márton. Kiadja a kolozsvári tanári kör. Ára 60 fillér. 31 lap.

Dr. Oker-Blom Miksa a helsingforsi egyetemen a physiologia magántanára egy rendkivüli nagyfontosságu, de borzasztóan nehéz kérdésben, a gyermekek, főleg a fiuk nevelésének a nemi életre vonatkozó részében kiván segitségül jönni a gyermekeik jövőjéért aggódó szülőknek. A természet idevágó titkaiba a mindennapi életből vett czéltudatos elbeszélések során kivánja a gyermeket szüleivel bevezettetni. A 8—10 elbeszélés 10—12 éves fiuk számára iratott, ugy, hogy a szülők olvassák fel s legyenek készen felelni a gyermekekek kérdéseire.

Nagyfontosságu s igen kényes kérdés, melyben segitségül kiván iró a szülőknek lenni. Bár minél többen, minél bölcsebben s főleg minél áldásosabb eredménnyel használhatnák. Mi melegen ajánljuk az érdekeltek szives figyelmébe.

TÁRCZA.

A borszéki ev. ref. egyház ismertetése.

(Folytatás és vége.)

A tervet az igazgatótanács — hová az egyhm.-tanács 219—901. sz. alatt fölterjesztette — műszaki felülvizsgálás után 4608—901. sz. a. visszautasitotta, mert a terv hézagos volta miatt nemcsak hogy keresztül nem vihető nem volt, de műszakilag alaposan megvizsgálhatónak sem találtatott. Az épités ügyét letette az egyházmegyéhez, az egyházat pedig utasitotta, hogy egy ujabb terv készitése végett forduljon nagyszebeni lakós Szalay Ferencz elismert templomterv készitő épitészhez.

Az épitésre nézve azt mondja: „bár a szilárd kőanyagból való templom épitését részünkről is czélravezetőbbnek ismerjük, mindazonáltal arra tekintettel, hogy a tűzmentes anyagból való épitkezés esetén szükséges 12—14 ezer korona tőke rendelkezésre nem áll és megszerezhetéséhez ez idők szerint reményünk sem lehet, de tekintve, hogy az épitkezésre felhasználható 5200 koronát a legnagyobb részben a borszéki fürdővendégek adták össze, azzal a határozott kivánsággal, hogy részökre ott a templom minél előbb fölépüljön, tekintettel végül arra, hogy az épitkezés megkezdése esetén ujabb adományok gyüjtésére inkább lehet kilátás, igazgatótanácsunk a faanyagból való épitkezéshez is készséggel hozzájárul, azzal a kikötéssel, hogy a fölhasználandó faanyag gombamentessége, előzetesen szakértőileg megállapittassék és a gombacsirák elpusztitása czéljából a behasználandó összes anyagok tisztitó szerekkel impregnáltassanak.

Figyelmébe ajánlja az egyházmegyei tanácsnak azon kérdés megoldását, hogy a rendelkezésre álló fedezet csekélységére tekintettel nem látná-e czélszerübbnek a templomot, a jelenlegi tervezetnél kisebb méretekben fölépiteni és nem tartaná-e szükségesnek egy harangozói lakást is épiteni ?

Az igazgatótanácsnak e leiratát 273—901. sz. a. az egyházmegyei tanács letette a körlelkészhez, hogy a borszéki viszonyokat ismerő id. Éltető Albert főgondnokkal érintkezve találjanak módot az épités ügyében a megfelelő eljárásra.

Véleményünket — a főgondnokkal való megállapodás után — 14—902. sz. a. beterjesztettem az egyhm. tanácsnak, melyben a borszéki zord téli időre való tekintettel, a kemény kőanyagból való épités mellett foglaltunk állást, de tettük ezt azért is, mert ha a beépitendő összes faanyag gombásodás ellen impregnálandó, annak költségei nem csak megközelitik, de véleményünk szerint tulhaladják a tűzmentes szilárd anyag árát.

A méreteket: hosszuság 12 mt., szélesség 6 1/2 mt., magasság 5 1/2 mtben javasoltuk, mindenütt belvilágot mérve, jeleztük egyuttal azt is, hogy a szélesség és magasságból az 1/2 mt. minden nagyobb baj nélkül el is maradhat. A torony szélessége 3 1/2 mt., falmagasság 15 mt., fedélmagasság 5 mt. Belfölszerelést — a költségre való tekintettel — egyszerüt, festett deszkamenyezetet és olyan ülőpadokat ajánlottunk.

Véleményünk szerint a templomépités, a meglévő pénzzel azonnal megkezdendő lett volna s a netalán fenmaradó hiányt pótoltuk volna ujabb adományok gyűjtésével.

E véleményünknek elvben való elfogadásával 1552—903. sz. a. azt mondja az igazgatótanács: „nincs ugyan kifogásunk a templomnak kisebb méretekben való fölépitése ellen sem, de épitési engedélyt csakis oly terv végrehajtásához adhatunk, melynek fedezete ki is mutattatik.“ Utasitja azért az egyházmegyei tanácsot, hogy az Éltető Pál-féle javaslatnak megfelelő tervet és költségvetést csináltasson s azt jóváhagyás végett terjessze föl. Ezzel mintegy kapcsolatosan 3697—902. sz. a. megrendeli az esperesnek, hogy a borszéki templom épitésére rendelkezés alatt álló fedezeti összeget pontosan vegye számba s részletes kimutatás kapcsán 25 nap alatt terjessze központi kezelés alá. Esperes a számbavételt megkezdi, arról 400—903. sz. a. jelentést tesz, mit az Ig.-tanács 1300—903. sz. a. tudomásul vesz. A számadás bevégzése és az összes alapok megvizsgálása után esperes 529—903. sz. a. jelentette az ig. tanácsnak, hogy a rendelkezésre álló fedezeti összeg 5955 kor. 51 f. Az ig. tanács azt 1915—903. sz. a. leiratában tudomásul veszi, valamint az egyhm. tanács azon határozatát is, hogy fedezeti összeg hiányában az épités ügyét egyelőre leveszi a napirendről.

De csakhamar ismét napirendre került és pedig szászrégeni lelkész Bod Károlynak 245—903. számu inditványa alapján. Bod Károly azt mondja: „mivel meggyőződésem szerint Borszéken a templom megépitése, vagy pedig e czélra egy alkalmas hely szerzése, sürgös kötelessége az anyaszentegyháznak, mondja ki az egyházmegyei közgyülés, hogy a meglévő összeg fölhasználásával, vagy néhai b. e. Szász Domokos, vagy a Bocz József temesvári tanár újon épitett, de eladóvá volt villáját, vagy a róm. kath. egyház által eddig használt templomot, a fürdő és teleptulajdonos községtől templomnak megveszi. — Ennek kimondása után az ügy keresztül vitele végett küldjön ki a helyszinére egy öttagu bizottságot.

Az egyházmegyei közgyülés az inditványt 1903. okt. 7-én tartott ülésében elvben elfogadták, s annak keresztül vitelére esperes, id. Éltető Albert, Bod Károly és Páll Károly személyökben bizottságot küldött ki. Ez a bizottság azonban a helyszinére soha ki nem szállott, s igy az inditvány tárgyára véleményt nem adhatott.

Papp Lajos dedrádszéplaki pap 1905. április 14-ről keltezve egy ujabb inditványt nyujtott be az egyh. megyei közgyüléshez, melyben inditványozza, hogy: „a borszéki templommal egy időben és mellett, egy több — az eléállitható fedezeti összegnek megfelelő — szobával ellátott épület is épittessék, papi, illetve papicsaládok számára. E czélból egy 3—5 tagu bizottság kiküldését javasolja.“ Az egyh.-megyei közgyülés a Papp Lajos indiványát elvben elfogadta s Gr. Teleky Arvéd elnöklete alatt egy kilencztagu bizottságot küldött ki. Alulirott szintén beadta e gyülésre, a templom és papi-szanatoriumra vonatkozó véleményét 23—1905. sz. alatt, de az a postán lekésett a gyülésről és igy nem tárgyaltatott.

A Gr. Teleky Arvéd elnöklete alatt kiküldött bizottság helyett Csekme Ferencz esperes, Páll Károly körlelkész és Pap Ferencz gödemesterházi tanitó, énekvezér jelentek meg Borszéken 1905. julius hó 30-án, mikor a templomozást nagyszámu intelligens publikum előtt Csekme Ferencz esperes végezte.

Templomozás végével esperes a hallgatóság férfi tagjait a templomépités ügyében tartandó értekezlet tartására hivta föl, a jegyzőkönyv vezetésével Pap Ferencz énekvezért bizta meg.

Az értekezlet megalakulásával esperes előadja, hogy több évvel ezelőtt b. e. Szász Domokos kezdeményezésére egy mozgalom indult meg, melynek czélja volt Borszék fürdőtelepen egy ev. ref. templom épitése. A terv megvalósitva máig sincs, de az épitésre ma már közel 7000 kor. áll rendelkezésre, tehát lehet remélni, hogy e mozgalom fölszinentartása és a gyüjtésnek ujrafölvétele s továbbfolytatása által a templomépités ügye a közeljövőben sikeresen megoldható lesz. Kéri azért jelenlévőket, hogy a templom-

épités sürgősségét és e czélra a gyüjtés továbbfolytatását mondják ki s annak végrehajtására küldjön ki egy bizottságot.

Kapcsolatosan Páll Károly körlelkész előadja az egyház keletkezését, az ügy fejlődését, a gyüjtés mozzanatait, eredményét és mibenlétét s kéri az értekezletet, hogy tegye magáévá a templom- s vele egy papiház épitésének ügyét és azoknak miből leendő keresztülvitele végett a gyüjtés megszokott fonalát vegye ismét kezébe.

Értekezlet az ügyet magáévá teszi, a templom- és papilak épitését, valamint e czélra a gyüjtés megindítását kimondja, s fölkéri esperes és lelkész aakat a gyüjtőivek kibocsátására, valamint arra is, hogy a gyüjtés eredményéről a jövő évben itt, az értekezlet helyén tegyenek jelentést. A templomhelyre nézve óhajtandónak tartja az értekezlet, hogy az egy keményebb talaju, alkalmasabb hellyel cseréltessék ki.

Jelenlévő Nagy Győző épitész-mérnök ajánlatot tesz arra nézve, hogy a tervet ingyen megkésziti. Kapcsolatosan Páll Károly lelkész már korábban hasonló ajánlatot tett.

Az értekezlet mindkét ajánlatot köszönettel elfogadja, mert igy alkalma lesz a jók közül a jobbat fogadni el, csupán azt köti ki, hogy a költségvetés 10.000 azaz tizezer koronán tul nem haladhat.

Istvánffy Gyula festőmüvész — mint mondá: pénzem nincs, de adok abból a mim van — 2 drb. általa festett képet ajánlott föl az épitési-alap javára leendő kisorsolás végett. Az értekezlet az ajánlatot köszönettel fogadta s a képek kisorsolására egy vegyes bizottság összehozásával Baka Béla marosvásárhelyi tanitót és hirlapirót bizta meg.

Értekezlet után a perselypénz megszámláltatván 45 kor. 20 fillér volt; miből 30 koronát Bilkei Kövesdy Imre debreczeni gazdag polgár adott.

A jegyzőkönyvet aláirták: az egyház képviselői és 17 fürdővendég, értekezletileg.

Az épitési alap elszámolása.

A társadalmi uton gyüjtött összegről Katonay Gyula pénztárnok és Tóthfalusy József lelkész, esperesi megbizott 1903. márcz. 25-én egy átvételi jegyzőkönyv alapján számolnak le.

A jegyzőkönyv szerint az alap a következő adományokból gyült be: 1. Borszéki működvelői előadásból 350 frt. 2. Br. Kemény Domokos 150 frt. 3. Kócsi Andor 10 frt. 4. Békésvármegye 33 frt 33 kr. 5. Budapest székváros 25 frt. 6. Páhány János Makóról 21 frt 80 kr. 7. Szolnokdobokavármegye 20 frt. 8. Székelyudvarhely 2 frt 05 kr. 9. Br. Bornemissza Ignáczné 100 frt. 10. Hints Miklós gyüjtéivén 101 frt. 11. Kolozsmegye 2 frt 10 kr. 12. Katonay Gyula 40 frt. 13. Ugron alispán Székelyudvarhelyről 6 frt 37 kr. 14. Lengyel Imre gyüjtőivén 5 frt 25 kr. 15. Sárosmegye 1 frt. 16. D. Deák József Kolozsvár 15 frt. 17. Dienesch Sámuel Szászrégen 128 frt 60 kr. 18. Tordai János 8 frt. 19. Székelyudvarhelyi alispán 2 frt 40 kr. 20. Tordamegye 50 kr. 21. Kolozsmegye 1 frt 90 kr. 22. Tordamegye 4 frt 70 kr. 23. Éltető Albert id. gy. ivén 500 frt. 24. Hevesmegye 2 frt 45 kr. 25. Pete Dani gy. ivén 50 frt. 26. Br. Bánffy Zoltánné 100 frt. 27. Csongrádmegye 50 kr. 28. Tölgyesről 9 frt 95 kr. 29. Borszéki vigalmi bizottságtól 50 frt. *Begyült adomány 1741 frt 90 kr.* 30. Betét után kamat 9 frt 68 kr. 31. Ujabb kamat 163 frt 63 kr. 32. A szászrégeni takarékpénztár 500 frt betét után kamat 85 frt 64 kr. 33. A borszéki vigalmi bizottság által beküldött 50 frt kamata 68 kr. 34. Készpénzben, mely mai napon ntiszt. Csekme Ferencz esperesnek elküldetett, néhai Szász Domokos ref. püspök és neje 50 frt. 35. Dr. ifj. Szász Károly 10 frt. 36. Tóthfalusy József lelkész 1 frt. 37. Kelemen Ádám gy. ivén 47 frt. Igy a begyült adomány betétekben és az esperesnek kiadott készpénzben 2109 frt 53 kr.

A kiadások összege tett .... 67 frt 81 kr.

Tiszta vagyon 2041 frt 72 kr.

Aláirva 1903. márcz. 25-én.

Tóthfalusi József. Katonay Gyula.

Fentirt elszámolást igazolom. M.-Régen, 1903. ápril 11-én

id. Éltető Albert.

1901. aug. 4-én tartott templomozás alkalmával perselypénz 81 kor. 05 f. Aug. 13-án tartott hangverseny jövedelme 1005 kor. Utánküldés Brener Vilmos 6 kor. Vitus Lajos 10 kor.

A 81 kor. 05 fillér perselypénzből 20 koronát debreczeni Nagy Bálint adott s ugyanakkor igért egy harangot is. 1902. jun. 23-án Szabó Józseftől Debreczenből 10 kor. Julius 28-án perselypénz 15 kor. 32 fill. 28-án perselypénz 16 kor. 32 fill. Aug. 7-én perselypénz 10 kor. 20 fill. November 20-án marosvásárhelyi házipénztártól 9 kor. 68 f.

E két évről bevétel volt 1163 kor. 57 f. Kiadás 266 kor. 38 f. Takarékpénztárba küldetett 892 kor. 68 f. Pénztári készlet 4 kor. 51 f.

1903. évi julius 19-én perselypénz 10 kor. 32 f. Aug. 9-én perselypénz 9 kor. 86 f. 1904. évi julius 10 én perselypénz 3 kor. 30 f. 24-én perselyp. 5 kor. 20 f. Aug. 7-én perselyp. 15 kor. 16 f. Ebből 10 koronát Bilkey Kövendi Imre debreczeni lakos adott. Pénztári készlet 1902. évre 4 kor. 51 f. A két evről 1903. és 1904. összes bevétel 48 kor. 35 f. Takarékpénztárba küldetett 43 kor. 78 f. Maradt pénztári készlet 4 kor. 57 f.

1905. julius 9-én perselypénz 2 kor. 66 f. 30-án perselyp. 45 kor. 20 f. Ebből 30 kor. Bilkei Kövendy Imre adott. Istvánffy Gyula festőművész által adott két darab kép kisorsolásából bejött 111 kor, 78 fill. Mult évi pénzkészlet 4 kor. 78 f. Összes bevétel 164 kor. 44 f. Takarékpénztárba tétetett 156 kor. 80 fill. Kiadás volt 2 kor. 77 f. Maradt pénztári készlet 5 kor. 87 f.

Időnként a takarékpénztárba helyezett összegek az időközi kamatok hozzáadásával szaporodtak.

Takarékpénztárban mai napig az összes pénzkészlet *6931 kor. 76 fillér.*

A Borszéken épitendő templom számára néhai b. e. Szász. Domokos végrendeletileg egy fishármoniumot hagyott, a hármonium a hagyatéki tárgyalás alkalmával, a templom fölépitéséig felügyelet végett a hagyományozó özvegyénél hagyatott s ott van ma is.

Toplicza.

Páll Károly,
ref. lelkész.

Válasz a „Magyar Szó“-nak.

A „Magyar Szó“ czimü ujság mostanában azzal dokumentálja a protestáns ügyek támogatására való készségét, hogy erdélyi egyházkerületünk vezetőségét és pedig ugy a püspöki hivatalt, mint az igazgatótanácsot, teljesen alaptalanul, sulyos vádakkal illeti.

A folyó hó 10-iki számban, Gyenge János, toroczkószentgyörgyi lelkész állami fizetéskiegészitési járandóságának ki nem utalása miatt, egyenesen mulasztással és hanyagsággal vádolja a püspöki hivatalt s ebből az alkalomból jogot vesz magának a

„*speciális erdélyi autonomia*“ lebirálására, mely szerinte: „*Egy pár pasának uraskodása és az igazán vezetésre hivatottak rablánczra fűzése* “

Nem követjük azonban az előttünk ismeretlen *rovatvezető* urat nagyhangu kijelentéseiben, csak épen azt kivánjuk kimutatni, hogy Gyenge János ügyének pártolásában — a mire különben fölkérve sem volt — *teljesen valótlanságot állit* és ez alapon mondja ki sulyos itéletét.

Mindenekelőtt tájékozzuk a rovatvezető urat, hogy erdélyi egyházkerületünkben a kongrua-ügyeket az igazgatótanács intézi el és nem a püspöki hivatal. Az igazgatótanács irattárában fekvő akták pedig világosan tanusitják, hogy Gyenge János ügyében a legcsekélyebb mulasztás, avagy késedelem nem terheli a főhatóságot.

Nevezett lelkész ugyanis 1905. október 30-án foglalta el toroczkószentgyörgyi papi állását, de a fizetéskiegészités folyósittatása czéljából szükséges okmányai, a minisztérium által időközben elrendelt pótlások beszerzése czéljából folytatott háromrendbeli levélváltás után, csak 1906. jan. 16-án ézkeztek be és már 17-én elláttatván, jan. 20-án a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz fölküldettek. Egy teljes hónap mulva, tehát február 16-án érkezett meg a miniszterium 9247—906. sz. intézkedése, mely megállapitván a szolgálati időre esedékes járandóság összegét, ezután szószerint a következő rendelkezést tartalmazza: „Felkérem Méltóságodat, hogy ezen összeget az időközi személyváltozások folytán *esetleg* rendelkezésre álló pénzmaradványból kifizetni s annak idején szabályszerüen elszámolni méltóztassék. A *netán* fedezetlenül maradó összeg folyósitása iránt az 1906. év II. időszakára szóló utalványozás során fogok intézkedni.“ Pénztármaradvány azonban nincs, sőt az egyházkerületi pénztárnak a kongrua-alapnál túlköltése van s igy nem tehetett egyebet az igazgatótanács, minthogy Gyenge Jánost és még öt társát — kik hasonló helyzetben vannak — egyszerüen értesitette a miniszter rendelkezéséről, mert a 6 lelkész részére megállapitott s körülbelől 4000 K-át tevő összeg előlegezésére fedezettel nem rendelkezett. Ez igy volt eddig is és igy lesz jövőre is, mert a miniszterium időközi utalványozást egyetlen egy esetben sem eszközölt s nem is jogositotta föl a főhatóságot soha arra, hogy a rendes félévi utalványozásokon kivül időközi folyósitásokat is kérelmezhessen.

Ezekből kétségtelen, hogy a rovatvezető ur személyes meggyőződése *téves* és *valótalan* az az állitása, hogy a miniszterium jelentéstételre utasitotta volna az egyházi főhatóságot.

Az időközi folyósitások különben is nagy mértékben zavarnák az elszámolás szabályzatszerü rendjét, sőt szükség sincsen reá, mert a már megtörtént miniszteri megállapitásra támaszkodva bármelyik lelkész könnyen kaphat előleget saját egyházközségétől, vagy az egyházmegyei pénztárakból. Gyenge János lelkész ur is könnyebben czélt ért volna, ha egyházi hatóságaihoz s nem a „Pesti Napló“-hoz fordul segitségért. Sajnos, hogy elragadta őt az ifjui hév és olyan térre vitte, hol az 1901. évi egyházker. közgyülés 58. jkvi számu határozatával jutott összeütközésbe, aminek pedig következményei lehetnek.

Épen ilyen tájékozatlanul foglalkozik a „Magyar Szó“ rovatvezetője egyházkerületünk egyéb ügyeivel is. Évekkel ezelőtt teljesen befejezett és közgyülési határozatokkal elintézett papirvásárlásokról beszél, annak indokolásául, hogy az erdélyi autonomia reformálásra szorul. Ezt a reformálást az „*alsó papság*“ ellenőrzési jogának konstituálásával óhajtaná végrehajtani. Nem tudjuk ugyan kivenni homályos és hézagos fejtegetéséből, hogy tulajdonképen mi a sérelme és hogy mit ért az „alsó papság“ kifejezése alatt, de ha a papi testület érdeke fekszik szivén, mely nem *felső* és *alsó*, hanem teljesen egyenlő, akkor megnyugtatjuk a „Magyar Szó“-t, hogy az egyházi főhatóságnak épen az a törekvése, hogy a most szőnyegen levő alkotmány-revizió rendjén lehetőleg kiegyenlittessenek azok a különbségek, melyek az egyházkerületi közgyülés szervezetében, az azt alkotó elemek számaránya tekintetében a papok hátrányára fennállanak

K. J.

KÜLÖNFÉLÉK.

Zsinati ülés elhalasztása. *E hó 12-én estve a következő sürgönyt kézbesitették lapunknak:*

„Sziveskedjék közölni zsinatnak márczius 22-ről márczius 27-re történt elhalasztását. — Báró Bánffy Dezső.“

Sietünk a felkérésnek eleget tenni s kérni a zsinati tagokat, hogy ez elhalasztást tudomásul venni sziveskedjenek.

Uj kultuszminiszter. O Felsége *Lukács* György eddigi kultuszminiszternek buzgó szolgálatai elismerése mellett való felmentésével egyidejüleg *Toszt* Gyula eddigi kultuszminiszteriumi tanácsost nevezte ki helyébe miniszternek. Lukács György dr. nem egészen kilencz hónapos működéséhez a rendeletek, tervezetek és kezdések egész sora fűződik, melyek között pl. a népoktatási, 1879. évi XVIII. t.-cz végrehajtásáról szóló rendelet korszakosnak mondható; az érettségi utasitás átdolgozása mindenfelé örömmel fogadtatott. Az egységes jogositásu középiskola ügyében tartott ankettek, valamint több törvénytervezete egy szerencsésebb utódnak majd sok értékes gondolatot adó előmunkálatok lesznek. Kár, hogy alkotásra nem lehetett tere.

Réthi Lajos kitüntetése. Réthi Lajos, Hunyadmegye kiváló tanfelügyelőjének mostani nyugalomba vonulása alkalmából a király a miniszteri osztálytanácsosi czimet adományozta. Réthi Lajosban igazi érdemet ért az elismerés. Adja Isten, hogy sokáig élvezhesse a megérdemelt kitüntetést. Hivatalos dolgaitól felmentve, bizonyára fokozottabb buzgalommal fogja szolgálni társadalmi és egyházi érdekeinket, melyeknek eddig is érdemes munkása volt.

A szilágymegyei Wesselényi-egylet zilahi kollégiumunk kiváló tanára, *Kincs* Gyula elnöklete mellett választmányi ülést tartott, melyen több kulturális ügy kapcsán az *égerháti ref. iskola* ügye is szerepelt, melynek gyengén fizetett tanitónője eltávozván, azzal a veszélylyel van fenyegetve, hogy az oláh többség iskolája felszivja. Az egylet ez ügyben az E. M. K. E.-hez fordult, kérve, hogy a Wesselényi-egylet által ott felállitandó iskola fentartásában segitségére legyen. Szomoru állapot, hogy a magyarságot a felekezeteknek kell e hazában védniök a magyar állam nemtörődömsége miatt.

A brassói magyar protestáns jótékony nőegylet 1906. évi márcz. hó 3-án a „Városi vigadó“ nagytermében „Arany János-estélyt“ rendezett, a melylyel a nemesebb élvezet mellett valóságos kulturmissziót is töltött be. A hatalmas müsor, melynek 12 fő- és több alpontja volt, főleg Arany János kiválóbb költeményeinek, s különösen balladáinak drámai élőképekben való szemléltetése által vált oly nagy jelentőségüvé, hogy a következő vasárnap az egészet, mint „Ifjusági előadást“ 20 kr. beléptidijjal megismételték, a melyen az összes magyar iskolák növendékei, de a nemzetiségi iskolákéi is nagy számmal jelentek meg, hódolni a magyar kultura géniusának. A

„Müsor“ különben — a szereplők neveinek elhagyásával, mely sok helyet foglalna el — a következő volt: a) Liszt Ferencz első rapszódiája. 1. Előhang, szavalta Koltay Alajos. b) Ábrányi-Krause: Az éj. 2. Fiamnak. Szavalta Dengel Géza. c) Borsay: Magyar ábránd. 3. Szondi két apródja. Szavalta Koós Ernő. d) Kurucz dalok. 4. Toldi trilogiájából három kép. Szavalta Salgó Imre. e) Goldmark: A tücsök. 5. Családi kör. Szavalta Jakab Edith. f) Bachó: Egyveleg. 6. Rákócziné. Szavalta Trébits Olga. g) Goldmark: Seba királynője. 7. Zách Klára. Szavalta Deák Etuska. b) Hubay: A cremonai hegedüs. 8. Gyermek és szivárvány. Daljáték. Rendezte Szekula Katinka. i) Erkel F.: Bánkbán fantázia. 9. A Walesi bárdok. Szavalta Binder Jenő. j) Hubay: Fantázia. 10. Mátyás anyja. Szavalta Sándor Lajos. k) Kehler: Magyar konczert. 11. Tetemre hivás. Szavalta Pilászy Mária. 12. Arany apotheosisa. Előkép. Az estély nemcsak gyönyörü anyagi sikerrel, de nagy erkölcsi hóditással is járt. A elnöknők, Krause, Binder tanárok és a fáradhatatlan lelkészek bőséges jutalmát kapták fáradozásaiknak. Gratulálunk a gyönyörü munkához.

Változások a kultuszminiszterium ügyosztályaiban. A kultuszminiteriumban a művészeti ügyosztály mintájára XIII. ügyosztály létesült a tudományos és irodalmi ügyek ellátására. Az ügyosztályok hatáskörébe tanintézeti ösztöndijadományozási ügyeket is soroztak. Az ügyosztály vezetését, ügyosztályfőnöki minőségben Szász Károly dr. miniszteri osztálytanácsosra ruházták, aki eddig az elnöki osztály élén állott. Az elnöki osztály vezetésével Schindler Artur miniszteri titkárt bizták meg. A közalapitványi gazdászati ügyosztály élére Boncz Ödön dr. miniszt. tanácsost, a középiskolai ügyosztály eddigi főnökét állitották, akinek helyét a középiskolai ügyosztály élén a közalapitványi gazdászati osztály eddigi vezetője, Barkóczy Sándor báró dr. min. tanácsos foglalta el.

„Kérő ivek . . . esdő szózatok“. czimen a P. E. I. L.-ban *Morvay* Ferencz sokoldalu argumentációval oda konkludál, hogy „munkáljon oda minden egyh. kerület, hogy segélygyüjtést az egyházmegye jól megokolt véleménye alapján az egyh. ker. pártolása mellett, csakis sürgős és igazi egyházi érdek által igazoltan, egyedül a konvent engedélyezhessen s más kérő-ívvel, mint a melyet a konvent elrendel, az egyházakat megkeresni, hogy ugy szóljak, terhelni ne lehessen. A közalap 25 éves fennállása s a 3-ik zsinat után ez a legkevesebb, a mit egyetemes egyházunk tekintélye és méltósága megkövetel.“ Meg kivánjuk jegyezni, hogy e kérdést már elég bölcsen rendezte a konvent.

A marosvásárhelyi ev. ref. leányiskola növendékei az iskola felszerelése és tanszerek beszerzése javára, az iskola disztermében f. hó 10-én, műsorral egybekötött tánczestélyt rendeztek a következő műsorral: 1. Sztojánovich Jenő: Részlet a „Csodaszarvas“-ról. 2. Prolog. 3. Liszt Ferencz: Vihar induló. 4. Mendelssohn: Téli dal. 5. Arany János: Családi kör, élőképekkel. 6. Erney: Népdalegyveleg. 7. Álom az erdőben. Szinmü 1 felvonásban. Az estély igen szépen sikerült s szép összeget hozott a nemes czélra.

Toronyalapra. A magyarnagyzsombori ev. ref. „Toronyalap“ s részben a „hidalmási kaszinó“ javára f. hó 10-én, müsorral egybekötött batyus tánczmulatságot rendeztek szép sikerrel.

Erdélyi egyházkerületünk közigazgatási térképe *hegyrajz nélküli s igy könnyebben áttekinthető alakban is elkészült s az Igazgatótanácsnál az egyház munkásai: papok, tanitók, tanárok, énekvezérek, gondnokok, presbyterek 3 (három) korona kedvezményes áron kaphatják meg ennek egy-egy példányát; mig a bolti ár 5 korona. Szivesen hivjuk fel az érdekeltek figyelmét e körülményre.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 851—1906.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium méltóságos t. Előljáróságához.

Pokoly Józsefnek, egyházkerületünk kiadásában megjelent munkája: *„Az erdélyi református egyház története“* 3 kötetben (bolti ára 10 kor.) és annak sajtó alatt levő további két kötete, mely az erdélyi református egyházi intézmények fejlődésének történetét tárgyalja (bolti ára 8 kor.) első sorban erdélyi ref. egyházunk hivatalosainak és minden rendü-rangu művelt tagjainak használatára szánt értékes kézikönyvek s nemcsak alkalmasak arra, hogy kollégiumaink serdült növendékeinek jutalomkönyvül adassanak, hanem kivánnunk is kell, hogy egyházunk multjának és intézményeinek megbecsülésére, a jövő nemzedék szinét-javát, már a gimnázium felső osztályaiban, a magyar történelmi és egyháztörténelmi leczkékkel kapcsolatban, érdekeljék.

Fölkérjük azért a mélt. t. Előljáróságot, hogy e könyveket a gimnáziumi felsőbb osztálybeli tanulóknak adandó jutalomkönyvek sorozatába rendszeresen fölvenni s évenként való osztogatásukról gondoskodni méltóztassék.

Az első munka példányait alkalmas kötésben 8 kor., a másodikéit 7 kor. kedvezményes áron bocsátjuk a mélt. t. Elüljáróság rendelkezésére.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. márczius hó 6-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Váró Ferencz*, előadó-tanácsos

Sz. 1001—1906.

KÖRLEVÉL

nagytiszteletü Esperes aaihoz.

A lelkészi könyvtárak ügyében 1905. évi 3535. szám alatt kelt körlevelünknek azon intézkedését, hogy esperes aai az egyházközségektől fölszedett 10—10 kor. könyvtárgyarapitási dijakat az illető egyházközségek és lelkészek neveinek kimutatásával kisérve, a *Maggar Általános Takarékpénztárnak* Budapestre küldjék be: felmerült nehézségek miatt *akkép módositjuk*, hogy esperes aai a dijakat is, az egyházközségek és lelkészek neveinek kimutatását is (évenként április hó 1-jére) *Igazgatótanácsunkhoz* küldjék be, további intézkedés végett.

Az egyházkerületi Igazgatótanácstól, Kolozsvárt, 1906. márczius hó 10-ék.

Dr. Bartók, elnök. — *Váró Ferencz*, előadó-tanácsos.

Sz. 284—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *iklandi* (Kaál leányegyházközséggel) egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson, kerten, gazdasági épületeken kivül 7 h. 1339 □ öl szántó és kaszáló, melyet a hivek szántanak, bevetnek, a rétről a terményt hazaszállitják s a melynek adóját az egyház fizeti, értéke 66 kor., készpénz az egyházközség pénztárából 7 kor. 22 f., kamarai jövedelem az egyházkerületi pénztárból 78 kor. 78 f., terményjövedelem értéke 354 kor. 17 f., összes jövedelem 506 kor. 17 f., kiadás 25 kor. 65 fillér, marad 480 kor. 52 f. Ehez járul 1119 kor. 48 f. állami kiegészités s igy az összes jövedelem 1600 kor.

Pályázati határidő 1906. április 4.

Folyamodványok, minősitvénnyel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten, nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. márczius 28.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *12-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. márczius 22.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kelj föl és járj.

Ap. csel. III. 1—9.

A sántát, ki az ő anyjának méhétől fogva nyomorék vala: mindennap oda viszik a templom *Ékes* kapuja elé. Megkapó ellentét. Az aranytól csillogó templom ragyogó lépcsőjén a kolduló nyomor alázatos képe. Odabenn, a pompás oszlopok mélyén, fölzúg a főpap áradó zsoltára, bőven gomolyog az illatos áldozatok füstje s tépett foszlányain el-elvetődik az áhitattá csittult örömének, egész a kapuig, hol egy nyomorult koldus panaszos kérése sir föl. Odabenn drága kövektől csillogó ruhában emeli áldásra kezét Izrael főembere: idekünn száraz kart nyujt alamizsna után a sánta.

Ez a kép örök symboluma egy folyvást megújuló, szomoru jelenetnek. Csillogó templomok tövében a kolduló nyomor sötét rongyai. Dúsgazdag egyház — jajgató szegénység. Emlékezz a korra, midőn egymásután nőttek ki a földből a templomok, megannyi márványba épitett hatalmas imádság, ormukon szinte égbe szökken az arany kereszt s az emberek földre roskadoznak az ők keresztjük sulya alatt. Ihletett lelkü művészek festik a mosolygó madonnák, örökifju szentek glóriás képeit és senki sem látja, hány könnyező emberarcz torzul el a kintól odakünn. Ah, *királynő* lehet ez az egyház, de nem *anya!*

S az örök sánta ott ül a templom küszöbén, „hogy kérne alamizsnát azoktól, akik bemennek vala a templomba.“ Hisz tolong a sok czifra ruhás ember az Urnak hajlékába, elaltatni lelkiismeretét, hogy egy hétig nyugodtan vétkezhessék tőle. Ezektől kér alamizsnát a koldus. Nem testvéri szót, nem résztvevő pillantást, egy pár fillért csupán, hogy tovább tengesse életét. Ki gondolna arra, hogy a szegénynek *szive* is van, szomjazó és égő vágyakkal tele, hisz a gyomor is sok néki. Pedig azt az óriási mélységet, mely a gazdagok és szegények közt tátong: nem lehet kitölteni az alamizsna filléreivel vagy kenyérmorzsáival, azt csak égő szeretettel összeforrt testvéri karok hidalhatják át.

De jő a két apostol: Péter és János, szegény fájdalmas emberek, ám szivükben ott ég az első pünkösti gyujtó ereje. A koldus azt hiszi, ezek is gazdagok s alamizsna után nyujtja a kezét, állitván, hogy valamit venne ő tőlük.

„Ezüstöm és aranyom nincsen nékem, amim pedig vagyon, azt adom néked: *a Názáretbeli Jézus Krisztusnak nevében, mondom, kelj föl és járj!*

És az felszökvén, jár vala.

E pár szóban egy küzdelmes ellentét villámos ereje csattan ki.

Ime, egyfelől a csillogó templom a maga káprázatos pompájában, tehetetlenül, vele szemben az Ur szegény apostolai diadalmas csodatévő erővel. Mit ér az egyház, mint intézmény, márvány templomaival, aranyba öltözött főpapjaival, káprázatos műkincseivel, ha az *Ur neve* hiányzik belőle? De a Názáreti Jézus hatalma örökkévaló erő, mely ha a miénk: meggyógyult betegek, gazdaggá lett koldusok áradó örömriadalma, mint egy fenséges hymnus eget zenditő vihara, tulharsogja a papok vontatott énekét s a zengő szerszámok betanult szavát.

De ne feledjük, hogy *minden* egyház, *minden* templom tehetetlenné válik, ha holt intézménynek tekintjük csupán s szelleme nem munkál áthatott személyiségek csodatévő kezével. Az egyház a Krisztus teste, tehát elevennek kell lennie, élnie kell tagjaiban. Vehetjük-e ajkainkra a feltámadás evangeliumát, ha elnézzük, hogy a Krisztus teste nem élő organum, eleven erővel lelkeket átható személy, hanem jogi alakzat csupán, kétezer éves mumia, melynek néma ajka elmulásról beszél? Ah, akkor hiába való a mi prédikálásunk és hiába való a ti hitetek.

Vallom, hogy a társadalmi harczok kiengesztelődése, a socialis bajok gyógyulása, az emberek és az emberiség megujhodása evangeliumi anyaszentegyházunktól várható. De *ez* az anyaszentegyház nem egy jogvidék, nem történelmi jelenség csupán, hanem szenvedelmes prófétai lelkeken látomássá izzó, apostoli ajkokon igévé csendülő, testvéri kezekben munkává változó *eleven közösség.*

Az anyaszentegyház elevenné a mi sziveinken át lesz.

„*Nézz mi reánk*“, mondja Péter a sántának. Lásd meg, hogy bennünk más, új erő van; egy szent szolgálat hatalma alatt állunk s az Ur parancsát hordozzuk. Raffael nagy szőnyegképén, mely e jelenetet ábrázolja, a két apostol arcza csupa sugár, csupa fény. Terajtad is lássék meg, hogy egy szent parancsolat hatalma alatt állasz. Nézz reám, mondhasd a sántáknak. Nézz reám bizalommal, szeretettel, lelked minden odaadásával. És homlokodon ott ülhet az élet minden nehéz gondja, saját fájdalmad minden sötét boruja: a részvét egyetlen könnycseppje fénybe vonja arczod.

Kelj föl és járj. De Péter nem csak *mondotta* ezt a szót, hanem *megfogván annak jobb kezét, felemelte őt.* A szó oly kevés; a kéznek az a megfogása, az a fölemelés — minden. Péter apostol drámai erejü mozdulatában az egész keresztyén életföladat symbolizálva van. Megfogni kezét embertársainknak és felemelni őket, képe a *lélek* megragadásának, a *szív* foglyulejtésének, hogy felemeljük egy magasabb világba, részesévé tegyük egy új életelvnek. Hadd gyógyuljon meg bénasága, legyen lelki kincs szegénysége, hadd járjon benső békességgel az istenfiak utján.

Végül: a *Jézus nevében.* De az ő nevében csak akkor szólhatunk, ha az *övéi* vagyunk, ha jogunk van reá az ő megbizásában járni, mert lelkünk mélyét átjárta az ő beszéde s szivünket megszentelte az ő forró szerelme.

Most már érzed, ugy-e, hogy: „Nem adatott más név megtartásunkra, mint az ő neve.“

A béna szökellve dicséri az Istent, s a két apostol arczán mennyei fény ömlik el, tükrözése képen az Ur helybenhagyó mosolyának.

Uram, újitsd meg ezt a képet *mivelünk!*

Berlin.

Ravasz László.

Egyházi nyomtatványainkról.

A mélt. Igazgatótanács 4727—1905. körlevelében véleményadásra hivja fel az egyházmegyéket, a szilágyszolnoki egyházmegyének az áttérések és kitérések nyilvántartására készitendő anyakönyv terve-

zete felől. Azt hiszem, hogy ilyen anyakönyv vezetésének szükséges és helyes voltát mindenki elismeri. Hisz a ki- és áttérések nyilvántartásában — ha ez egészen mellőzve nincs — szószerint az a közmondás érvényesül: „a hány ház annyi szokás." Láttam olyan gyakorlatot, hogy a keresztelési anyakönyvön jegyeztettek be, a hol következtek, vagy év végén utoljára a hozzánk tértek nevei (kitértekről hallgat az irás.). Általánosan pedig az anyakönyv táblájának belsején, vagy hátulsó lapjain jegyeztetnek fel a be- és kitérések. De vajmi kevés lehet azon egyházak száma, a melyekben legalább 50 évről volnának bármily formában feljegyzések. Már pedig erre nemcsak előfordulható vitás helyzet eldöntéséért, de egyház rendtartási külső formából is okvetlen szükség van.

Elvileg, azt hiszem, nagyon sokan viseltetünk ellenszenvvel a rubrikák folytonos termelésével, szaporitásával szemben. Utóbb létesitett anyakönyveink közül például részemről csaknem feleslegesnek tartom a konfirmáltak és a tankötelesek anyakönyvét. Véleményem szerint az első a születési anyakönyvön egyetlen rovattal — melyet a jelenlegi nyomtatványokon az észrevételek rovatából a megujitásig is könnyen le hetne egy vonallal kiszakitni — sokkal egyszerübben volna nyilvántartható és könnyebbé lenne annak ellenőrzése is, hogy valjon minden felserdült növendék konfirmálódott-e, mint most a születési és konfirmácziói anyakönyvek fáradságosabb és tán szükségesnek fel sem ismert összevetése által. A születési helyüktől távol konfirmálódókra nézve is tisztábbá, hozzáférhetőbbé tenné a nyilvántartást azon egyszerü utasitás, hogy minden konfirmáló lelkész köteles a születési anyakönyvében elő nem forduló konfirmáltakról az illető lelkésznek értesitést küldeni.

A tankötelesek figyelemmel tartását pedig — általában szólva — több sikerrel lehet eszközölni a hatósági összeirás alapján, mint a születési anyakönyvből és tán önként felötlő adatokból — csak hogy épen meglegyen — összeállitott névsorból. Bátorságot veszek magamnak, hogy felhivjam rá a figyelmet: nem volna-e czélszerü a jelölt pótló intézkedések mellett, e két nyomtatvány mellőzésével méltán „papiros korszaknak" nevezett korunk egyházi ügyvitelét egyszerüsitni? Különben egyházi közigazgatásunk is egészen elmerül a korszellembe, mely folyton kiáltozza az egyszerüsitést", de azért elveszettnek tekinti azt a napot, a mely valami ujabb formaságot nem termelt.

A szilágyszolnoki egyházmegye javaslatára térve vissza: ez oly hiány pótlását jelenti, a mit gyakorlatban levő anyakönyvvezetésünk kapcsán eszközölhetőnek csakugyan nem tartok. A nyomtatvány megszerkesztésénél azonban az *egyszerüségre* és kifogástalan anyakönyv mintáinkkal való összhangra nagy figyelem lenne forditandó. Irányadóul „születési anyakönyvünket" tekintvén, következő rovatok volnának alkalmazandók: „*Sorszám*" két rovat a be- és kitérők sorszámának külön vezetésére. Aztán „*Jelentkezési év, hó, nap*", „*Átvételi év, hó, nap*" (mint van a „*születési*" és „*Keresztelési év, hó és nap*". Tovább: „*Betérők-*", „*Kitérők neve, szül. és lakhelye, polg. állása*" (a születési anyakönyvön külön levő „fiuk" és „leányok" rovata helyett) „*Elhagyott vallás*", „*Felvett vallás*", „*Jelentkezési és átvételi tanuk*", „*Lelkész neve*", „*Észrevételek*". E szerint a javaslaton az idő szétrovatolása mellőztessék; a vallásváltoztatónak születési és lakhelye, polg. állása egy rovatba jőne a névvel, mint most a születési anyakönyvön a szülők bejegyzésénél. Születési ideje és szülők nevének bejegyzése mellőzhető volna, mert az illetőnek születési adatait szükség esetén mindig ker. levelével kell dokumentálnia; életkorának nyilvántartása pedig a „családkönyvön" eszközölhető.

Ily beosztás mellett a létesitendő anyakönyv feleslegest nem, de minden szükségest tartalmazna és összhangban lenne meglevő anyakönyveinkkel. Az anyakönyv bevezetésénél szinte önként értendőnek tartom, hogy minden egyházban, a legpontosabb utánjárással összegyüjthető, megbizható adatok a multról is bevezetendők.

A mint azonban már fentebbi kitérésemből is látszik, nem csupán a létesitendő uj anyakönyvi nyomtatvány, hanem egyszersmint — s tán inkább — használatban levő nyomtatványaink ügye késztet a felszólalásra. „Igtató" és „kézbesitő (posta) könyve" bizonyára minden egyháznak van, de hányféle és mily talányszerü beosztással! Néhol külön beadványi könyv is van az Igtató mellett, a legnagyobb határozatlansággal, hogy a „beadványi könyvbe" bejegyzendő darabok az igtatón is igtatandók-e, vagy hol van a határvonal, melyen innen valami az „igtatóba", túl a „beadványi könyvbe" vezetendő be?

Isten mentsen, hogy valami czeremóniás rubrikázat feltalálását akarjam provokálni; az azonban szükséges volna, hogy a sokféleség helyett minden egyházi „*be-* és *kiadványok*" nyilvántartására ssolgáló „*Igtató*" és „*kézbesitési* posta *könyv*" a lehető légegyszerübb formában általánosittassék és a *többszörös* vagy *szétosztó* beigtatás, a mely a nyilvántartást és expediálást egyaránt zavarossá teszi, teljesen törültessék el.

Hát „Leltár", „Költségvetés", „Számadás" és ujabb „dijlevél" nyomtatványaink (nem szólva a tanügyi stat. ivekről) nem képeznek-e valóságos kényszerzubbonyt. Felülvizsgáló egyházkerületi és egyházmegyei hatóságaink tehetnek bizonyságot a mellett, hogy nincs egyetlen egyházközség, a melynek adatai ezekbe a formai csinosság legelemibb követelményei szerint beilleszthetők volnának.

Az hagyján, hogy a minden eshetőségre kiterjeszkedni akaró részletesség miatt a megjelölések, czimletek 90%-a üresen marad; de azért mégis alig van olyan egyház, a melyik ne volna kénytelen beszurásokkal, a nyomtatott szöveg törlésével, irásos kiigazitásokkal keresni helyet a szükséges tételek bevezetésének. A felülvizsgáló hatóságok czifrábbnál czifrább dolgokat látnak, hogy miként vannak egy leltárba az adatok beguzsorgatva, holott araszos tereket kell áthuzogatni, kipontozgatni, mert a vonatkozó megnevezések az illető egyházban tárgytalanok.

Hisz ismerjük mindnyájan az ilyen megnevezések czélját. A nyomtatványoknak mindenütt használhatósága indokolja ezt. Minden lehetőt bevezetni a nyomtatványokba; aztán minden egyház oda jegyez be, a hová van mit; a hová nincs, az üresen marad. Amde épen az a baj, hogy a legnagyobb részletesség mellett, sokszor épen annak nincs helye, a minek szükség volna és igy ezt a sok felesleges nyomtatás közé legtöbbször izléstelenül kell beszoritni. Már pedig bizonyára nem állok magamban azon felfogásommal, hogy okmányainknak külső formáját sem szabad negligálnunk, holott tényleg a sok kihuzás, beszurás, ráirás miatt nem csak formailag, de tartalmilag is kuszáltak, zavarosok lesznek. Avagy hogy lehessen egy leltár nyomtatványba, melynek $^3/_4$ részét — mint azon egyházközségre nem illőt — üresen kell hagyni, csinosan beilleszteni egy egyházközség vagyoni adatait, melyek kursiv irva 6—8 nagy iv oldalt foglalnak el? Betét által mondják és gyakorolják szükségből sokan. De hát hogy talál be ez a „betét"? Lehet-e azt oda illeszteni minden czimlet végére? Nem kell-e utalásokkal, jegyzésekkel egészen más tárgyra szolgáló, de a specziális esetben felesleges helyekre vezetni a helyökről kiszorult adatokat? (Én megvallom, ugy segitettem magamon, hogy megkészitettem a nyomtatványba szorongatott „muszáj leltárt", aztán pontosan a nyom-

tatvány sorrendje szerint erős, nagy papirra, több oldalra terjedőleg egy valóságos leltárt.)

Nekem ugy tetszik, hogy a nyomtatványok szerkesztésénél, helyesbitésénél, a minden viszonyokra kiterjeszkedő, legteljesebb részletesség által keresték a hiányok orvoslását, holott ez épen az ellenkező irányban található fel. Véleményem szerint a „költségvetés“ és „számadás“ nyomtatványba csupán a főczimek volnának benyomandók, részletekül pedig minden egyház az ott előforduló adatokat vezetné be irva, huzogatások nélkül. Ily irányban — ha jól emlékszem, már 1889-ben — egy javaslatot terjesztettem volt a mélt. ig.-tanácshoz, melyért azon kijelentéssel részesittettem elismerésben, hogy mihelyt a készlet kifogy: helyesnek talált tervezetem szerint készittetnek nyomtatványok. (Ugy látszik, azóta a készlet nem fogyott ki!) Leltárban még a főczimek benyomását is mellőzendőnek tartom, mert a térkijelölés egyik czimtől a másikig ismét néhol tulságos hézagokat mutatna, néhol meg nem volnának az adatok beszorithatók a nyomtatványon. Ugy formailag, mint tartalmilag leghelyesebb volna csupán czimlappal ellátott rovatos iveket (esetleg kül- és beliveket) bocsátani ki, melyek mellett utasitásban volna megállapitandó a czimek sorrendje és hogy mely czimek alá miféle tételek vezetendők be? Az utasitás már a legmesszebbmenő részletességet mutathatná, mert ez már nagyon segitné, de semmi esetre sem zavarná az okmány formai rendes kiállitását.

Épen ily módon volnának kiállithatók a „Dijlevelek“ is (ha egyáltalán lényeges ezek nyomtatványszerü kiállitása. Egyöntetüség e nélkül is lehet.) Valóságos kuriozum, hogy mint néznek ki ujabb kiállitásu dijleveleink széles terek áthuzogatásával és szük terekre terjedelmes szövegezés beszoritásával. Pedig 4 egész oldalt töltenek be, holott a régi kursiv kiállitással egy, vagy másfél oldalon csinosan megfértek. Csak mellékesen emlitem fel azt, hogy a régi dijlevelekben itt-ott valami melegség vagy a komolyságban is vallásos szin érvényesült a szövegezésben, mig a mai formulás kiállitáson a legridegebb statisztikai hidegség ömlik el. Hisz jól tudom, hogy a fizetés felpereléséhez erre a szinre nincs semmi szükség, mint épen egy végrendelet jogérvényességében. De én mindig keserün emlékszem vissza, mikor egy nagyon szép czélu véghagyakozáshoz, a hagyakozóval szivének nemes felbuzdulását kifejező nehány bevezető szót óhajtottunk volna alkalmazni: a közjegyző gunymosolylyal huzta át a sorokat, megjegyezvén, hogy az átruházó hatóság nem törődik a lélek felbuzdulásával, hanem azt kérdi, hogy kétségtelen rendelkezési joga van-e az illetőnek s bevezető sorainkat ily formán helyettesité: „kétségbe vonhatatlan joggal birván vagyonom feletti rendelkezésre....“ (Persze, hogy a közjegyzőnek igaza volt — — és mégis tán az én felfogásomnak is volt volna valami jelentősége.)

De messze kalandoztam tán a merev rubrikás nyomtatványoktól. (Ne essék szerkesztői megrovás alá, ha én a merev vonalak közt is az egyházi életben valami melegséget vagy legalább a szemet nem bántó formát várok.) Befejezem igénytelen felszólalásomat azzal, hogy ha ez helyeslő viszhangot kelt: megfelelő javaslatomat készséggel teszem meg az érvényesites czéljából illetékes helyen is.

Pásztor.

Felhivás a „Calvin szövetség“ megalakitására.

A ref. egyetemes zsinat legutóbbi ülésszaka végén felmerült azon eszme, hogy a magyar kálvinista egyház hivei társadalmi uton is tömörittessenek s a hivatalos egyház keretén kivül, de azzal összemüködve egy oly szövetség létesittessék a magyar kálvinista egyház hivei között, amely alkalmas volna őket nem csak társadalmilag, való összmüködésre birni és a sociális érzéket fejlesztve a vallásosságot megerősiteni, hanem az egyház hiveinek kebelében előállott társadalmi bajokat felderiteni, orvosolni és ahol lehet megelőzni s ez által az utolsó izig eleven, lüktető egyházi életet teremteni.

Ezen eszme az összehivott értekezlet által nagy tetszéssel fogadtatott és a Bernát István hitrokonunk által kidolgozott tervezet el is fogadtatott. Egyuttal az értekezlet egy szükebb körü bizottságot küldött ki, amely hivatva lett a tervezetet részletesebben megvitatni és az alapszabály-tervezetet is kidolgozni.

Ezen bizottság, melynek tagjai közül a tanácskozásokon Petri Elek, dr. Szabó Aladár, Gonda Béla, Bernát István, Csürös István, dr. Székely József és dr. P. Horváth Zoltán voltak jelen, több ülést tartott s az alapszabály-tervezetet ki is dolgozta.

A létesitendő „Calvin szövetség“ s egyuttal az alapszabálytervezet indokolását az alábbiakban ismertetjük; jórészt a Bernát-féle tervezetből vévén át a szövetség létesitésének szükségességére vonatkozó indokokat.

A szövetség czélja és eszközei az alapszabálytervezet 3. és 4. szakaszában részletezve vannak, azokat tehát szószerint ide iktatjuk:

„3. §. A szövetség czélja a magyar Calvinista (református) egyház hiveit a szocziális érzék fejlesztése és a vallásosság megerősitése által — a társadalmi bajok felderitése, megelőzése és orvoslása végett — egyesiteni.

További czélja: ezen hiveket a társadalmi munkákra, az evangyelium s Calvin szellemében — a szeretet, a puritán egyszerüség s a felébresztett kötelességérzet segiségével — előkésziteni, kiképezni, nevelni és rábirni.

Végül czélja: a székhelyen kivül, Magyarország területén vidéki fiók-szövetségeket létesiteni, a székesfővárosban székelő szövetségi központ szervezetébe leendő beillesztéssel.

4. §. A szövetség czéljainak megvalósitására szolgálnak:

a) A szocziális kérdések, az egyház és társadalom közti érintkezés tudományos és gyakorlati megvilágitása hirlapokban, evangyeliumi szellemü folyóiratokban s mindenütt, a hol erre szóval vagy tollal alkalom nyilik.

b) Szövetségi lap vagy folyóirat létesitése s a már meglevő ev. szellemü és irányu folyóiratok támogatása és terjesztése.

c) Felolvasások, vándorgyülések és vallásos összejövetelek tartása, szocziális tanfolyamok rendezése és ilyeneknek kezdeményezése.

d) Szövetségi évkönyv s szocziális kérdésekről szóló és vallásos szellemü müvek kiadása, ilyen müvek kiadásának elősegitése s az idevágó irodalom fejlesztése, támogatása.

e) Az egyes református egyházközségek s az egész ev. ref. egyházban mutatkozó vallásos, társadalmi és gazdasági bajok felderitése s azok orvoslása és megelőzése czéljából ifjusági és más alkalmas vallásos irányu és szórakoztató körök és egyletek, továbbá mesterinasok, segédek, munkások, cselédek részére otthonok, szállók, foglalkoztató mühelyek, ezenkivül árvaházak, diakonissza-otthonok, az elhagyott gyermekek és elbukott leányok részére, ugyszintén a bünbe esett és büntetésüket kiállott hitsorsosok részére is menhelyek, foglalkozást közvetitő intézetek és egyéb, a 3. §-ban kitüzött czélt előmozditó egyletek, intézetek és körök, gazdasági- és hitelszövetkezetek stb. létesitése, előmozditása vagy ilyeneknek kezdeményezése. Hasonló irányu egyletekkel való összmüködés s azok támogatása.

f) A munkások bajainak tanulmányozása s a ref. vallásu munkásság vallásos és hazafias irányban való felvilágositása czéljából ezeknek szervezése, vezetése és támogatása.

g) A kivándorló hitsorsosok védelme, utbaigazitása és támogatása.

h) A községi és kerületi szövetségek szervezése."

A czél világos: a hivek egyesitése és társadalmi munkára birása s erre képzése, az egyházi és a társadalmi bajok orvoslása.

A czél elérése végett felhasználja a szövetség a szó, toll és nyomtatott betü hatalmát. Évi közgyülésein, rendezendő szocziális kurzusain tárgyalja a legégetőbb társadalmi problemákat s azokat igyekszik „Calvin szellemében a szeretet, a puritán egyszerüség és a felélesztett kötelességérzet segitségével" az egyházra, államra és az egyénre nézve legkedvezőbb uton megoldani. Működése tehát nemcsak tudományos és akadémikus jellegü! Éppen ellenkezőleg igyekszik a hivek napi életébe irányitólag nyulni be s ezt a nemes és tiszta ideálok beoltása és megerősitése által hiszi elérni.

Harczosokat nevel és képez a jó ügy javára, megtölti őket azzal az odaadó áldozatkészséggel, mely az élet czélját nem látja betöltöttnek a mindennapi anyagi szükségletek és élvezetek elérése által. Belecsepegteti tagjaiba azt a meggyőződést, hogy az élet nemesebb tartalom nélkül megszünt az élésre érdemes lenni.

Harczosokat igyekszik nevelni ennek az iránynak, a melynek diadalra jutásától, az alapitók felfogása szerint, társadalmunknak és nemzetünknek jobb jövője függ.

Politikai vitákba és a pártok küzdelmeibe nem avatkozik ugyan, azonban tőle telhetőleg odahat, hogy a társadalmak alapjait alkotó nagy erkölcsi és vallásos elvek sértetlenül kerüljenek ki a küzdelemből.

Mig egyrészt kéri és reméli az egyház támogatását és jóakaratát, másrészt könnyebbé és sikeresebbé teszi annak munkáját, tevékenységével az élő és alkotó egyház nagy fontosságát bizonyitva a köznapi életének minden eshetőségei között. Fejlődő, átalakulásban levő társadalmunkban megőrizni és továbbfejleszteni igyekszik a szabadságnak, felelősségérzetnek és alkotó keresztyénségnek nagy ideáljait!

Munkájának egyik legfontosabb része rámutatni arra az idáig nagyon is elhanyagolt körülményre, hogy az ugynevezett modern haladás minden fényével és dicsőségével, a reformátio nélkül valószinüleg sohasem jött volna létre. Ennek az igazságnak tárgyalása és naponként való kifejtése egymagában elég lehet a hanyatlásban levő protestáns öntudat és önérzet fellenditésére. A mai társadalmi viszonyok azonban korántsem kielégitők és nem egy tekintetben javitásra szorulnak. Epen ezért, ha a protestantismus részt kér magának a dicsőségben, kötelessége részt venni azon társadalmi bajok orvoslásában is, melyek a nem tökéletes alkotás hiányaiból erednek. Vallásunk megadja erre a lehetőséget, meg a fegyvereket, de ezek mit sem érnek, ha nincs aki őket kellően használni birja.

Ez elvekből folyólag a szövetségnek, illetőleg tagjainak gyakorlati iránya és feladatai tekintetében a következő részleteket kell kiemelni.

A socialis kérdések, az egyház és a társadalom közti érintkezés tudományos és gyakorlati megvilágitásán kivül, a szövetség és tagjainak feladata megfigyelni az egyes községek és az egész egyházban mutatkozó társadalmi bajokat. Felderiteni az okokat és javasolni gyógyitó szereket. E tekintetben igen jó szolgálatot tehetnek előkészités gyanánt a községi vallásos, társadalmi életről és gazdasági állapotokról szerkesztett monographiák.

Közre kell hatni a szövetkezetek létesitése és okos vezetése körül. Alkotni a mesterinasok és segédek részére otthonokat, szállókat, szórakoztató köröket. Ifjusági és egyéb a czélnak megfelelő egyleteket és köröket. Ahol ez keresztül nem vihető, odahatni, hogy a meglevő társaskörök a vallásos irányu folyóiratokra és müvekre figyelemmel legyenek.

A felekezetünkhöz tartozó munkásságnak szervezése és vezetése egy további, kétségkivül nem könnyü, de nagyon fontos feladat.

A községi élet ezernyi eseménye és törekvése közt minden fordulatnál érvényesitenünk kell saját kálvinista meggyőződésünket. Itt van a vasárnapi munkaszünet, az alkoholizmus, az elbukott leányok, az elhagyott gyermekek ügye. A főiskolai ifjuság vallásos és erkölcsi nevelése. Az idevágó irodalom fejlesztése vagy támogatása. A cselédotthonok, árvaházak, foglalkoztató mühelyek létesitése. A bünbeesett hitsorsosoknak, büntetésük kiállása után elhelyezése, részükre foglalkozás szerzés.

További feladat volna kivándorló hitsorsosaink részére olyanféle ügynökségek létesitése, mint a milyeneket a Szent Rafael-Egylet tart fenn katholikusok részére. Ezenkivül azonban nyilni fog számtalan más feladat, mert a fejlődő élet naponta ujakat szül. A fő az, hogy a Calvin szövetség vegye ki részét a társadalmi reformok nagy munkájából. Terjeszsze ki tevékenységét mindarra, ami a jelzett keretbe vágó. Fogjon komoly munkához, példát mutatva a felserdülő nemzedéknek abban, hogy a mindennapi kenyérért folytatott harczon kivül vannak fenköltebb czélok is és az ezek iránt való érzéketlenség nem ok a büszkeségre, mert tompult sziv és korlátolt értelem szomoru terméke.

Azt hisszük, az elősorolt eszközök alkalmasak lesznek az evangyeliumi élőhitet fokozni és egy egészségesebb egyházi életet is teremteni.

Egy ilyen szövetség keretébe azonban nem szoritható be az egész magyar kálvinistaság ugy, hogy az magában véve valóban hatásos müködést fejthessen ki. Ezért minél hamarább egy egész hálózatot kell teremteni! Az egyes községekben kell megalakitani a helyi-fiókszövetségeket, s mihelyt egy-egy vidéki centrum közül több ilyen községi-szövetség létesül, fel kell állitanunk a kerületi-szövetséget.

A kerületi szövetségek megannyi góczpontjai lesznek azon vidék vallás-társadalmi életének s mindezen községi és kerületi szövetségek szálai majdan a központi szövetség igazgató választmányának ölébe futnak össze.

Idővel reméljük, hogy ezen a Gonda Béla hitrokonunk által felvetett terv nemcsak valóra válik, hanem egy oly egészséges összmüködést fog előidézni az ország kálvinistaságában, amelyet jelenleg sajnosan nélkülöznünk s amelyet nem képesek pótolni sem ez egyházmegyei értekezletek, sem a megyei, kerületi, conventi, zsinati ülések és szervezetek, sem pedig az elszórtan alakitott különféle vallásos egyletek. Igy fog élővé válni az egyházi élet, melyet mármár megfojt az anyagiság s a világ után való hiu törekvés!

Méltán kérjük tehát mindazokat, a kik a czél iránt érdeklődnek és első sorban az egyetemes ref. zsinat nagyrabecsült és mélyen tisztelt tagjait, kegyeskedjenek a felhivás alapján a megnyitandó uj zsinati ülésszak alkalmával 1906. évi márcz. hó 27. napján d. u. 5 órakor a ref. főgimnázium üléstermében (Budapest, IV., Lónyay-utcza 4/c. II. emelet) az alakuló gyülésre, az alapszabályok megállapitása s a tisztikar és választmány megalakitása végett összejönni, a Calvin-Szövetség megalakitásában résztvenni s a szövetségnek mentől több hivőt és tagot szerezni!

Azért választottuk ezen időpontot, mert a Zsinat

alkalmából az ország kálvinistaságának szine-java együtt leend s ez a legalkalmasabb időpont egy az egész országra kiterjedő szövetség létrehozatalára!

Az alapszabálytervezetet és taggyűjtési iveket az alakuló ülés előtt az érdeklődőknek rendelkezésére bocsátjuk s a zsinat összeülése napján a zsinat üléstermében szét fogjuk osztani!

Adja az Ur, hogy tervbe vett szövetségünk létesüljön, virágozzék s áldást hozzon egyházunkra és szeretett Magyar hazánkra!

Budapest, 1906. márczius hó.

Petri Elek
ref. lelkész.

Gonda Béla
min. tanácsos.

dr. Szabó Aladár
ref. lelkész.

dr. Bernát István
közgazdasági iró.

dr. Székely József
ref. vallástanár.

pálóczi Horváth Zoltán dr.
ügyvéd.

Csürös István
ref. gimn. vallástanár.

Rendkivüli egyházkerületi közgyülés.

(Folyt. és vége.)

A délutáni ülést e javaslat részletes tárgyalása foglalta le. A javaslat I. pontja változatlanul; a II. a „Megmarad*t*“ t-betüjének mellőzésével; a III—V. is változatlanul fogadtatott el azzal a különbséggel, hogy a III. utolsó kikezdésének mellőzése folytán nem igérjük, hogy „az egyházközségben a lelkész, tanitó, énekvezér s valamennyi tisztviselő és alkalmazottak választására nézve az egyetemes Egyházi Törvény rendelkezései lesznek jövőben irányadók“

Legérdekesebb, de egyben legélesebb vita folyt a VI. pontnál, mely az állandó közigazgatási testületekről szól. Ennek a d) pontjából kihagyatni javasolt „az egyetemes Egyházi Törvénynek megfelelően szervezett“ jelzőt a presbyterium elől, valamint az utolsó kikezdésből az „ez idő szerint még“ kifejezést az előadó is hozzájárulván, ha már csakugyan még csak jelezni sem kivánjuk a tervezett változtatásokat, egyhangulag törölte a közgyülés. A b) pontjánál azonban, mely a Kollégiumi Előljáróságokról szól s melyről ugy szólt a javaslat, hogy „*melyek az egyetemes egyház Köznevelési és Közoktatási Törvénye értelmében szervezve*“ müködnek: élénk, sőt éles vita folyt.

Pokoly e pontnak törlését inditványozta, miután ez most nincsen igy s a jövőre is kérdés, hogy igy lesz-e? Mert hogy a Kollégiumok Előljáróságai szervezetén változtatni szükséges: ezt maga is valija; de, hogy e változtatás mikéntje felett már döntve volna: ezt tagadja.

Váró előadó ezzel szemben arra hivatkozik, hogy az erdélyi kerület számára a köznevelési ügyekben semmi külön állás elvileg fentarva nem volt. S ha a budapesti első zsinat Törvényei 185. §. i) pontja daczára is Erdélyben ezekre nézve még meg van az eltérés, ez csak a törvényellenes tényleges helyzetet, de nem a törvényes jogi állapotot is jelenti. Törvényesen ennek tényleg sem szabadna igy lenni. Ezt a törvényes rendelkezés végre nem hajtásából származott tényleges helyzetet akarta megbélyegezni a mostani törvényhozás, midőn a 8. §-ban most már expressis verbis kimondja, hogy jövőre ez is kötelező s még külön a 254. §-ban is. Ezzel számol a javaslat már most a kifogásolt kifejezésekben, melyek megtartását ugy a jogi helyzet, mint a zsinati törvényhozás iránti reverenczia egyformán megkivánja.

Pokoly a személyi élig menő replikájában azt vitatja, hogy nézete szerint — bár tudja, hogy sokan más véleményen vannak — a zsinat nem határozott, mert nem is határozhatott a 8. §. folytán az erdélyi Kollégiumok Előljáróságai szervezete felett a mostani zsinaton, annál kevésbé a megelőzőkben s igy a javasolt kihagyás iránti inditványát fentartja. A közgyülés többsége, mint a tényleges állapotnak meg nem felelőt, kihagyni határozta azt a részt, abban a bizonyos tudatban azonban, hogy a jövő állapot tekintetében igenis határozott már a zsinat s azt semmiféle praktikával megváltoztatni nem fog lehetséges lenni.

A VIII. pont a püspöki székre, a IX. az ujrarendezésre vonatkozó kifejezések mellőzésével, a X. egészen mellőzve fogadtatott el; a határozati javaslat 2. pontja pedig olyan módositással, hogy a jövő „Utasitás“ az ig.-tanács előkészitése után a közgyülés elébe terjesztés előtt az egyh. megyék és kollégiumok véleménye alá bocsátandó. Igy ért véget a nagy izgalmak közt megindult tárgyalás. A kerületi szervezet felett megvivandó nagy harczot közakarattal elodázták, hogy ne harczoljunk külön az elvekért s külön azok alkalmazásáért, hanem majd egyszerre essünk keresztül rajtuk. Mi tehát elvégeztük a dolgunkat. Lehet, hogy meg is vagyunk vele elégedve. De meg lesz-e a zsinat? s az inditványozó Berei kollega? Ha Bodor Jánosnak talál igaza lenni? Nós, hát egyszerüen az esetben meg fogjuk csinálni mihamarább az új „Utasitást“ s be fogjuk mutatni a zsinatnak, mely addig nem oszlatja fel magát, mig ezt meg nem kapta s „Függelék“-ül való kinyomatását el nem rendelte. Elvégre valószinü, hogy Berei kollega előtt gyakorlati czélok lebegtek s annak csak a §-os „Utasitás“ felelhet meg.

A kollégiumi rendszabályok megfelelő §-ai (64. és 107.) oly pótlást nyertek, melynek értelmében a tanulók bizonyitványai iskolai tartozásaikért vissza nem tarthatók

A lelkészi özvegy-árvai kegyeleti idő igen bölcs és körültekintő szabályozást nyert abban, hogy a lelkészi kegyeleti idő a halálra következő polgári negyedév első napjától egy félévig tart és a javadalom áll a lakásból és teljes fizetésből minden megterhelés nélkül. Innentől kezdve már az országos ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet segélyében részesül a jogosult, ugy azonban, hogy a már alkalmazásban levő lelkészek hátramaradottjainak ha az egyházközség által kiszolgáltatandó egy évi félfizetés, nagyobb mint a gyámintézeti illeték, a kettő közötti különbözetet az egyházközség utánpótolni tartozik.

A központi kezelés alatt álló tőkék kiadási feltételei közé bévetetett, hogy a mennyiben a kerület kiadhatja, ki fogja adni nemcsak földbirtok vásárlására, hanem első helyen való betáblázással kölcsönkép való elhelyezésre is.

Az egyházkerületi ingatlan vagyon elidegenitésének szabályzata elkészittetvén, kimondatott, hogy azt az ig.-tanács csak névszerinti szavazással, ⅔ többség hozzájárulásával eszközölheti, máskülönben közgyülés elébe kell hoznia.

Néh. b. e. *Malomvizi Kendeffy Gyula* nagy alapitó alapitványairól — melyeket olvasóink már ismernek jelentés tétetvén, az tudomásul vétetett, elfogadtatott és emléke jkvben megörökittetett.

A mult évi közgyülés két jksz. határozata kiigazittatott, illetőleg pótoltatott a tévedésből kimaradt rész.

A gyülés érdemi része ezzel véget ért. A Püspök ur a közgyülés nevében megköszönte kiváló elnöklő főgondnokunk fáradozásait, ki erre a mult számunkba közlött válasszal felelt s a közgyülési tagok az elnök éltetésével oszlottak szét.

Délután a jkv. hitelesitő ülés tartatott meg s ezzel befejeztetett a rendkivüli közgyülés.

Tudósitó.

Az erzsébetvárosi egyházközségből.

Erzsébetvárosi egyházunkban a közelmult vasárnap délután vallástársadalmi összejövetel tartatott az állami főgimnázium egyik termében.

Az ev. ref vallásu tanulók a XLII. zsoltárt énekelték el előbb, majd Szabó Miklós lelkész a vallás erkölcsi és társadalmi hatásáról tartott előadást. Vertán Sándor gimn. tanuló szavalta azután Szabolcska Mihály „Imádság“ költeményét. Dr. Máthé Lajos főgimn. tanár, presbiter mélységes hittel és alapos tudással készült „Utolsó itélet“ cz. munkája egy részéből tartott igen vonzó és lebilincselő előadást, mit Zilahy Lajos gimn. tanuló hatásos szavalata követett. A lelkész záró beszéde és imádság után a gyülekezet a XC. zsoltárt énekelte el.

Egy alig négyezer lakosu városban, hol az örménység, oláhság és szászság között a magyarság. örm. kath., róm. kath., gör. kath., gör. kel., ág. ev. és zsidó felekezetek között az ev. ref. egyház be-

ékeltsége nem üres szóllam csupán; nagy óvatosságot, körültekintést kell az egyház presbiteriumának kifejteni a vallástársadalmi összejöveteleket illetőleg; egyrészt azért, mert ez összejövetelek még ujság lévén, meg kell törnünk az idegenekkel szemben azon előitéletet, mintha az itt ismeretes felekezetközi békesség megrontását céloznák összejöveteleink, másrészt sok aggodalmat okoz, hogy nincs az egyháznak sem iskolája, sem alkalmas terme ily összejövetelek tartására.

És itt hálás köszönetet mondunk Laukó Albert főgimn. igazgatónak, ki szives készséggel adja ily czélu összejövetelekre rendelkezésünkre a főgimn. egy alkalmas termét.

E nélkül összejövetelek tartásáról szó sem lehetne.

Nem, mert templomunkban, hol az áhitatosság a Kr. tudományát hallgatja, nem vihető be józan, kálvinista felfogás szerint szavalat, felolvasás és a hallgatóság esetleges tetszésnyilvánitása.

A szegénységünkből eredő eme helységhiány, a jelzett körülmények mellett nagyobb gondot ad, mint a balitéletek elháritása. Igen, mert ez utóbbit, illetőleg a szépszámu közönség meggyőződést szerezhet róla, hogy ez összejövetel czélja, csak a régi nóta: egyházunk és hazánk erősitgetése. Költészet, ének, szavalat, felolvasás, igehirdetés, tudás és hit e czélban találkoznak itt.

Szokásos az ilyen egyházi élet jelenségeket és adományokat e lap hasábjain feljegyezni; ezért hát hódolok én is e szokásnak azokért, kik az anyagi és erkölcsi támogatásért méltók az emlékezésre, feljegyzésre.

A mult évben az egyház presbiteriuma a kántori alap javára városunk társadalma előkelőségének támogatásával egy jótékonyczélu műkedvelői előadás 200 koronás tiszta jövedelmével erősité a jelzett alap tőkéjét. E czélra csekélységem az egyház történetét összeállitva, Zajzon volt hivatali elődöm jegyzései után, azt saját költségemen nyomattam ki, hogy a füzetért bejövő fillérek szolgálják a kántori alap gyarapitását.

Laukó Albert főgimn. igazgató neje és leánya Göbl Alajosné tanárné mintegy 200 koronát érő teriték felszerelést ajándékoztak egyházunknak. Kovács Albert törvszéki elnök, főgondnok pedig egy gyűjtőiven 300 koronát hozott össze egy urvacsorai kehelyre.

Egyh. tanácsunk más uton is kifejezést adott hálás köszönetének azokkal szemben, kiket ez megillet.

Ha nincsenek széditően nagy numerusokba kifefejezve az élőhit nyilvánulásai, azért bizonyos ime, hogy nem veszett el az áldozatkészség, hanem egyesek ezrei váltattak fel itt sokak filléreire.

Mikor e sorok is a jókedvü munkásokról való megemlékezés akartak lenni, másfelől szolgálni véltem vele azok kivánságának, kik szeretik olvasni, tudni az egyetemesben az egyesek apró munkálkodását is.

Erzsébetváros, 1906. márczius hava.

M. Szabó Miklós,
ref. pap.

TÁRCZA.

Szutsáki Ferencz és Kabos Klára.

(Legnagyobb alapitók a görgényi egyházmegyében.)

Főhatóságunk intézkedése folytán összeirtuk — csak éppen a közelmultban — anyaszentegyházunk oltárára, a jó szivek által különböző időkben tett *kegyadományokat*, egyfelől azért, hogy az elveszéstől, elkallódástól megóvassanak; másfelől azért, hogy a kegyes alapitók nevei Aranykönyvünkben megőriztessenek.

Az összesitett adatok szerint az adományok (alapitványok) különböző természetüek, részben *pénz, gabona, föld* vagy *jogok* átadásában áll s rendeltetésük e czimek alá sorozhatók: *papi-tanitói fizetés-alap, templom-iskola-épités,* általános *egyházi* vagy *iskolai* czélt szolgálók.

A görgényi egyházmegyei alapitók között kimagaslana: özv. báró Kemény Zsigmondné szül. *Teleki Juliánna* grófnő, grófi *Teleki Sámuel* kancellár (Sáromberke) báró *Kemény Simon* (M.-Vécs), *Bajnóci István,* grófi *Teleki Domokos* és neje *Teleki Clementina* grófnő (Gernyeszeg), *Földvári Istvánné* szül. Nemes Judith (Kisfülpös), a báró *Bánffy-család* (Beresztelke), *Málnási László* (Gernyeszeg), *Kovács Mihályné* Szapellio Karolin (Sz.-Régen), *Szikszai Ferenczné* Precub Ilona (Mezőkirályfalva), *Benkő János* esperes, *Szabó Sámuel* abafájai lelkész.

És még hosszu sora a kegyes alapitóknak, kik fillért fillérre rakva, felépitették a mi anyaszentegyházunkat s talán sokszor névtelenül is maradtak — talán ők magunk is ugy akarták — de a czél, a melyért adakoztak, eléretett s templomaink, iskoláink, humánus intézeteink sirjaik felett, mint egy-egy kegyeletoszlop emelkednek ki.

Nem tudom eléggé ajánlani, hogy minden egyház szerezzen be *Aranykönyvet* s oda jegyezzen be minden szives adományt — sőt ha fáradsággal is — a mostani munkálatnál még gondosabban járjon utána a régi dolgoknak s azokat is örökitse meg; mert valljuk meg az igazat, elődeink nem voltak e tekintetben elég figyelmesek és kegyeletesek.

Némely régebbi adomány (alapitvány) ma már nem is mutatható fel *s elveszettnek* kellett jelezni. Ezt azonban nem kell szószerinti értelemben venni, mert valószinü, hogy olyan adományok ezek, melyek valamely kitüzött czélra *felhasználtattak* s évtizedekről, szinte századokról lévén szó, adatok hiányában, ennek megtörténte nem mutatható ki.

Meg aztán most nem is az alkalmi *adományokról,* hanem s meghatározott czélu *alapitványokról* volt szó, bár nem tagadhatni, főkép a régiekre nézve, hogy a kettő közötti határvonal, nem mindenütt volt elvonható.

Visszatérve kitüzött czélunkhoz *Szutsáki Ferencz* és *Kabos Klára* kegyeletes emléküket akarom e pár sorban felelevenitени, mint akik, az emlitettem alapitók között, a legnagyobb jóltevőink valának.

E kegyes alapitók, adományozók, jótéteményei fel vannak sorolva abban a halotti beszédben, mely Kabos Klára temetésekor mondatott el.

„Az életet bölcsen használó asszony, lerajzolva egy halotti beszédben, melyet néhai Méltóságos magyargyerőmonostori Kabos Klára asszonynak, erdőcsinádi néhai méltóságos Szutsáki Ferencz ur kegyes özvegyének utolsó tiszteletére irt és Erdő-Csinádon, a Reformátusoknak, az áldott emlékezetü asszony által épittetett Templomában 1811-dik Esztendőben, Novembernek 24-ik napján elmondott Antal János, a marosvásárhelyi reformatum Collegiumban régi nyelveket, közönséges és hazai historiát tanitó rendes Professor. Kolozsvárt. Nyomtattatott a Ref. kol. betüivel 1812.“

Ez emlékbeszéd adatai szerint: „A boldog emlékezetü asszony és néhai férje Méltóságos Szutsáki Ferencz Ur, mindketten az Ekklesiáknak, kollegiumoknak buzgó jóltevői voltanak; Templomok, Collegiumok épitésére bőven adakoztanak. Közakaratból kell utolsó rendelésökben is a *kolozsvári* s különösebben a *marosvásárhelyi* Collegiumnak, mint a melynek M. Szutsáki Ferencz ur curatora is volt; ugyszintén a

vásárhelyi, csinádi, felfalusi, gyerőmonostori, abafái, magyarrégeni, harrói és több ekklesiáknak is, részint templomaik, részint papjaik tartására feles summákat hagytanak.

Ezen szent végre tett intézeteket és hagyományokat pedig férje halála után az Özvegy Méltóságos Asszony, noha az utolsó Rendelés tartásánál fogva szabadságában lett volna: nem csak meg nem változtatta, hanem inkább szaporitotta. Az *erdőcsinádi* igen szép templomot fundamentumából maga költségén épittette; annak épségben való tartására fundust hagyott. A *vásárhelyi* várbeli templomban költséges orgonát készittetett. A papok fizetését szaporitotta. A *brassói* reformátusoknak is a templomépitésre gazdagon adakozott. A *marosvásárhelyi* Collegiumnak az Ebház-utczában egy tágas és kies telket vásárolt s ajándékozott.

Ami pedig legnevezetesebb: halála előtt mintegy 10 hónapokkal, jó pénzben háromezer magyar forintokat hagyott, melynek interesse esztendőnként a m.-vásárhelyi református *Professorok és papok özvegyeinek adattassék.*"

Ezen adatokat őrizte meg az emlitett halotti beszéd. Nem tudom, nem tudhatom, hogy ezen alapitványok meg vannak-e igy külön rendeltetésük czimén, de azt gondolom nem ártana a Szucsáki-alapitványokat külön-külön tartani fenn és kezelni. Az emlitett marosvásárhelyi Ebház-utczai Szucsákiné által adományozott telken vannak most a tanári szállások. Ez az Ebház-utcza azóta ujabb nevezetes nevet kapott (Kazinczy-utcza); talán megérdemelte volna ezt Szucsákiné is, ott a kollegyom torkolatánál! De hát ezt már késő csak emlegetni is.

(Vége. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A világon 70,000 külmisszionárius és vagy 200 ezer belmisszionárius működik, mely misszionáriusok működéséről olvasni magyar nyelven eddig nem volt alkalma, vagy csak nagyon ritkán a magyar közönségnek s köztük a magyar református lelkészi karnak. Már pedig sokan azt tartják, hogy lelkészeknek a biblia mellett szükségük van egy jó missziói lapra, hogy abból nyert tudományuk által érdekelhessék a hiveket. E hiányon akart Szalay lelkész segiteni, midőn „*Keresztyén Evangyelista*" lapját képes missioi lappá alakitotta át. Ez évben 6 számbon hozott ez a lap már képekkel illusztrált missioi közleményeket Uj-Zeelandból, Chinából, Kongó államból, Szibériából és Norvégiából. Ezenkivül e lapban jelennek meg az első magyar missziónárius nőnek, *Kunszt Irénnek* levelei és pedig eddigelé már 15. Ezenkivül hoz e lap minden száma egy evangyeliomi beszédet, mely eltérőleg az eddig szokott katedrai hangtól és tartalomtól, egyszerüen, könnyen felfoghatólag tárgyalja az evangyéliumi igazságokat, mely ma is Istennek ereje az emberek üdvözitésére. E lapra előfizethetni Szalay lelkész szerkesztőnél, Nagybecskereken; egész évre 2 kor. és $^3/_4$ évre 1 kor. 50 f.

—

Előfizetési felhivás. Abból a meleg fogadtatásból, melyben két évvel ezelőtt „Egyházi Beszédek Bersiertől" czimü dolgozatom I. kötete részesült s azokból a szives buzditásokból, melyeket ugy a szakkritikusok, mint egyesek, egyháziak és világiak intéztek hozzám, bizonyos mérvü elkötelezést olvastam ki magamra nézve aziránt, hogy tovább munkálkodjam.

Ime két évi fáradságos munkám eredménye gyanánt, a magyar Bersier II. kötetét sajtó alá adtam, melyre ezennel előfizetést hirdetek. Könyvem, mely valamivel nagyobb lesz, mint az első volt s tartalma inkább társadalmi kérdésekkel foglalkozó, május hó végén fog megjelenni, úgy, hogy előfizetőim az illető példányokat Pünköstre kézhez kapják.

Előfizetési ár 3 kor. 20 f. Jelentkezőknek, akik az előfizetési összeget május 1-ig hozzám juttatják, a könyvet bérmentes (nem ajánlott) küldéssel fogom szállitani, ellenkező esetben utánvét mellett.

Gyüjtőknek legalább 10 pld. után, egy tiszteletpéldánnyal szolgálok.

A mü bolti ára 4 korona lesz,

Tiszavalk (u. p. Borsodivánka), 1906. febr. 12.

Szalóczy Pál,
ev. ref. lelkész
egyházmegyei tanácsbiró.

—

Előfizetési felhivás. A bécsi béke 300 éves évfordulója alkalmából május hó 20-án tartandó emlékünnepi istenitiszteletre egy elő- és utóimával ellátott egyházi beszédet adok ki. Felkérem azokat, kik e müre előfizetni akarnak, hogy az előfizetési pénzt — portóval 35 fillér — április 1-ig alólirothoz Makóra (Csanád-m.) sziveskedjenek elküldeni. A mü április 15-én jelenik meg s előfizetésből befolyó jövedelmének egy része a makói ker. szövetség czéljaira fog fordittatni.

Tisztelettel

Benkő Viktor,
ev. ref. s. lelkipásztor
(Makón).

KÜLÖNFÉLÉK.

Calvineum ügye. Nagyban foglalkoztatja a Calvineum ügye az érdekelt köröket. Fejes István s.-ujhelyi lelkész a S. R. L. egyik megelőző számában arra való tekintettel, hogy egy egyházkerület vonakodása dugába ejtheti az egész mostani tervet, azzal a javaslattal állt elő, hogy a konventnek kellene megszavazni a kivánt összeget, akár a felemelt államsegély terhére, akár az országos közalap vagyonából visszahelyezés kötelezettségével. E tervet pártfogolja élénken *Hamar* István is a P. E. és I. L.-ban. Azonban *Dókus* Ernő az ügy konventi és zsinati előadója a S. P. L. legutóbbi számában állást foglal ez ellen a Fejes terve ellen, mert a közalapot ily czélra igénybevenni nem tartja megengedhetőnek. Az erdélyi kerület idevonatkozó határozata most már szükségessé teszi, hogy a zsinat ujra foglalkozzék a Calvineum kérdésével s hatalmazza fel a konventet, hogy — szükség szerint — ugy a megoldás, mint a költségek tekintetében a zsinat határozatától eltérhessen. Dókus legfennebb azt tartja megvitathatónak, hogy „a szükséges összeget a közalap kölcsönözze, melynek kamatai az egyházkerületek államsegély jutalékából tartatnának vissza, a jelenlegi hozzájárulási kulcs szerint s maga a kölcsön a felemelt államsegélyből térittetnék meg, mielőtt az más czélra leköttetnék". Mindenesetre — ugy látszik — a zsinatnak ujra foglalkoznia kell e kérdéssel.

Bocskai-ünnep az evangelikusoknál. A magyar protestánsok nagy lelkesedéssel készülnek megünnepelni a bécsi békekötés háromszázados évfordulóját. A jubileumi ünnepségekre nézve most az evangelikus püspökök hazafias hangu körlevelet intéztek a magyarhoni ágostai hitvallásu evangelikus gyülekezetekhez, melyben az esperesekkel és gyülekezetek lelkészeivel tudatják, hogy az egyetemes közgyülés a jubileum napjául május 20-át tűzte ki. E rendelet alapján kérik, hogy tegyék meg a kellő intézkedéseket minden gyülekezetben és tanintézetben a jubileumi ünnepnek méltóképen való megszentelésére. Ebből a czélból már husvét napján hivják fel az ünnepre a közönség figyelmét s már jó előre rendezzék a Bocskai-emlékalapitványra való gyüjtést. A jubileum napján minden gyülekezet istentisztelet után tartson közgyülést és ezen a hitszabadság első törvényes alapját biztositó bécsi békéről és nagynevü kivivójáról, Bocskai István erdélyi fejedelemről való megemlékezést jegyzőkönyvileg örökitsék meg. A közép- és felsőbb iskolák igazga-

tói, tanárai tartsanak emlékbeszédeket Bocskai küzdelmeinek nagy jelentőségéről.

A klerikálizmus a budapesti egyetemen lassan, de biztosan halad czélja felé. Az ugynevezett „kereszt“ mozgalom az idén is megjelent. Márcz. 17-én a keresztesek egy küldöttsége tisztelgett *Láng* Lajos rektornál, követelve, hogy a mult évi tanácsi határozatnak megfelelően, az aulában méltó helyen az arányok tekintetbe vételével ki kell függeszteni a feszületet még ez iskolai év folyamán. De követelik az egyetem szellemi átalakitását is, pl. keresztyén bölcseleti és paedagogiai tanszék, egyetemi hitszónoki állás betöltését stb., mert „képtelenség a filozófiát oly egyoldaluan rácionálisztikus irányban tanitani, mint ez nálunk mostanság történik.“ Persze, hogy a rector megnyugtató választ adott!

Néptanitók jutalmazása. A m. tud. akadémia márcz. 20-iki összes ülésében a néptanitóknak adandó *Wodiáner-jutalmat* 1000—1000 koronát *Sinka* Lajos krassói ref. tanitónak és Tomcsányi *Czukrász* Róza mátyusföldi áll. el. tanitónak itélte oda.

Székelyudvarhelyi ref. egyházunk leányiskolája javára f. hó 18-án este nagyszabásu s ugy anyagilag, mint erkölcsileg fényesen sikerült műsoros estélyt rendezett. Az estélynek két kolozsvári szereplője is volt. *Nagy* Károly theol. tanár és *Zsigmond* Ferencz ref. kántor. Az első a nőkérdés társedalmi fontosságát és megoldását tárgyalta élénk figyelem közt, a második énekszámokat adott elő a szokott nagy sikerrel. Ők végezték másnap (vasárnap) a templomi istentiszteletet, melyen nagyszámu közönség vett részt és nyert igazán mély lelki épülést.

A „Calvin-szövetség“ megalakulásának előkészitésével megbizott „Felhivás“-át mai számunkban közölve, felhivjuk rá az érgeklődők figyelmét. Jövő számunkban az Alapszabálytervezetet is közölni fogjuk. Az alakuló közgyülés napjául márcz. 27-ike van kitüzve. A zsinati tagok részletesebb tájékozást ott nyerhetnek. Más érdeklődők készséggel nyernek felvilágositást *Palóczi Horváth Zoltán dr. ügyvéd* urtól *Budapest, IV., Ferenczieк-tere 7. sz. II. lépcső*, ha ez iránt hozzá fordulnak.

A „Nagyenyedi Protestáns Nők Szegényeket és betegeket segélyező Egyesülete“ f. évi márczius hó 25-én d. u. 5 órakor a Bethlen-kollegium disztermében műsoros összejövetelt rendez a következő műsorral: 1. Orgonajáték és egyházi közének. 2. Előadást tart Jancsó Sándor ref. lelkész. 8. Szaval Kovács Zizi k. a. 4. Enekel a Bethlen főgimnáziumi vegyeskar. 5. Szaval Felméri Sándor Bethlen-kollégiumi gyakorlóiskolai tanitó. 6. Enekel a Betlen-kollégiumi tanitóképző férfikara. Belépő dij nem lesz. A kitett perselyekbe való adakozást a nemes czél érdekében köszönettel fogadja az Egyesület.

Magyar országos halotthhamvasztó egyesület. Az országos halotthamvasztó egyesület ma délben tisztelgett Kristóffy József belügyminiszternél. A küldöttség vezgtője lovag Ybl Lajos átnyujtotta az alapszabályokat és kérte azoknak jóváhagyását, továbbá egy krematórium (halotthamvasztó kemencze) épitésének engedélyezését, s végül a temetkezésre vonatkozó rendeletek módositását. Kristóffy belügyminiszter szivélyesen fogadta a küldöttséget és kettős örömmel üdvözölte a fontos mozgalmat. Elsősorban azért, mert közegészségügyi szempontból nagy vivmányt jelent, másodsorban pedig azért, mert e mozgalom a magyar társadalomnak a haladás iránti törekvését bizonyitja. Megigérte, hogy jóakarattal fog az ügygyel foglalkozni, s azt kedvezően intézi el.

***Erdélyi egyházkerületünk közigazgatási térképe** hegyrajz nélküli s igy könnyebben áttekinthető alakban is elkészült s az Igazgatótanácsnál az egyház munkásai: papok, tanitók, tanárok, énekvezérek, gondnokok, presbyterek 3 (három) korona kedvezményes áron kaphatják meg ennek egy-egy példányát; mig a bolti ár 5 korona. Szivesen hivjuk fel az érdekeltek figyelmét e körülményre.*

GYÁSZROVAT.

Lázár József f. hó 13-án 81 éves korában, Csurgón (Fehérmegyében) meghalt. A megboldogult a pákozdi ütközeten kezdve végigküzdötte a szabadságharczot. Egy évi bujdosás után elfogták s az olaszországi hadseregbe sorozták. Itt kilencz évet töltött s résztvett az 1859-iki hadjáratban. Nagy családjának mély bánata kiséri a fáradhatatlan tevékenységü családfőt sirjába. *Lázár* István Bethlen-kollégiumi tanártársunk édesatyját gyászolja a megboldogultban. Áldott legyen pihenése és emlékezete!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1210—1906.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Tudomásulvétel és alkalmazkodás czéljából a következőkben közöljük a vallás- és közoktatásügyi Miniszter urnak mult évi 99743. sz. a. kiadott rendeletét:

„Egy concrét eset kapcsán kétség merült fel aziránt, vajjon a tanitó- és tanitónőképző intézetek II. évfolyamát végzett növendékek csupán a gimnáziumok VI. osztályának megfelelő latinnyelvi kiegészitő vizsgálat alapján bocsáttatnak-e a gyógyszerészeti pályára, vagy nem, s illetőleg melyek azon középfoku tanintézetek, a melyek bizonyos számu osztályainak elvégzése és a gimnáziumok VI. osztályának megfelelő latinnyelvi kiegészitő vizsgálat alapján a gyógyszerészi pályára lépbetés mindkét nembeli ifjuságnak megengedhető.

Hogy az e tekintetben felmerült kételyeket eloszlassam, és a jövőben netán felmerülhető minden félreértésnek elejét vegyem, kijelentem, hogy a gyógyszerész-gyakornokok kiképzése tárgyában hivatali elődöm által 1892. évi 35985. sz. a. kiadott és Ő Felsége által jóváhagyott „Szabályzat“ 3. §-ának 2. pontja értelmében a gyógyszerészgyakornok jelölteknek felvételük czéljából arról kell bizonyitványt felmutatni, hogy 6 gimnáziumi, reál, vagy polgári iskolai osztályt jó eredménnyel végeztek. A reál-, vagy polgári iskolai 6 osztályt végzettektől megkivántatik ezenkivül, hogy a latinnyelvben olyan jártasságot tanusitsanak, a minő a gimnázium VI. osztályának megfelel.

Ez a szabályzat tehát a tanitó- és tanitónőképzőkről vagy másnemü intézetekről egyáltalában nem szól, miért is azoktól, kik az emlitett szabályzatban fel nem sorolt más intézeteknek a szabályzatban felsorolt középiskolák 6 osztályának megfelelő osztályát végezték, gyógyszerészgyakornokul való felvételükhöz a latinnyelvi kiegészitő vizsgálaton kivül az egyes osztályok között fennálló tantervi különbözeti vizsgálatot is megkivánom.“

Kolozsvárt, 1906. márczius 14.

Dr. Bartók. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 325—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *szászdánjáni* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás és gazdasági épületeken kivül: 4 h. 705 □ öl szántó és 474 □ öl szőlőterület, együtt 42 kor., 400 □ öl erdő évi haszonértéke 26 kor., kegyadományi kamat 8 kor. 40 f., tizednegyed és regale kamat 81 kor. 64 f., termény (kepe) jövedelem pénzértéke 104 kor. 67 f., stóla átlagos jövedelem 8 kor. A javadalom összesen 270 kor. 71 fillérre megy, melyből 13 kor. 76 fillér engedélyezett kiadást leszámitva, lesz kiegészitendő összeg 256 kor. 95 f. Állami fizetés kiegészités 1343 kor. 05 fillér. Ezeken kivül még az állami iskolában vallásoktatásért 100 korona tiszteletdij van megállapitva.

Kötelességek: az összes lelkészi teendők végzése és vallástanitás az állami iskolában.

Pályázati határidő 1906. április 10.

A kellően felszerelt folyamodványok nt. Nagy Domokos esp. aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1906. márczius 16.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *14-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. április 5.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elvégeztetett.

János XIX. 30.

Jézus hat kiáltása közül a keresztfán e szó a legrövidebb, de a legtartalmasabb, mert magában foglalja Krisztus életét, az egész emberiség élettörténetét, időt és örökkévalóságot. E szó kimerithetetlen. A ki megmagyarázni próbálná, úgy járna, mint Augustinus, a midőn az Isten lényegén gondolkozva, a tengerparton sétált és egy gyermeket látott, a mint a tenger vizét markával akarta kimeriteni.

Mi végeztetett el? Egy élet, melynek párja nincsen. Egy élet telve fáradsággal, nélkülözéssel, kisértéssel, telve száma nélküli szenvedéssel, élet, a milyent nem élt azelőtt és azóta ember soha. Egyetlen ember sem ismerte az emberi rendeltetés teljes nemességét, isteni dicsőségét ugy, mint Krisztus és egyetlen ember sem érezte annyira az ember leirhatatlan aljasságát és nem szenvedett miatta annyit, mint ő. Egész élete szánalom, mély szomoruság volt embertársai nyomorán. Az egész világ jajját, szenvedését csendesen hordozta keblében. A mily nagy volt a bűn tévelygése, embertársainak Isten előtt való elvetettsége, ép' oly nagy volt Krisztus szánalma, irgalma. Helyökre lépett, bűneiket akarta magára venni és elhordozni az itéletet helyettök és érettök, pedig tudta, hogy rettenetes ez az itélet. Az ő élete tiszta, nemes, felséges, szent volt, de mindenekfelett a szeretetnek, a könyörületnek, a megváltónak élete, melyet a szegényeknek, nyomorultaknak, elesetteknek, az elhagyottaknak és betegeknek szentelt. A test szükségeit megenyhiteni, a lélek gondját elvenni, a szomorkodóknak vigasztalást nyujtani, a siróknak könnyeit letörülni: ez volt életének czélja. És a jutalom? Az emberiség hálája? A gonosztevők halála a keresztfán. A mit a világ kitalálhat gyülöletben, üldözésben, gyalázatban, kinzásban, azt mind alkalmazta a Jézusra. Az angyalok örvendtek az ő születésén az emberiségért, ez pedig kiszegezte őt töviskoronával, megkoronázva a gyalázat fájára. És ő mégis tovább szerette az embert, haldokolva is bocsánatért könyörgött számára. Bizony a leirhatatlan isteni élet „elvégeztetett".

Ha a földön egy nagy ember, aki az emberiség vagy csak egy nemzet javára szentelte életét, szomoru véget ér, a gonoszság áldozata lesz: részvét, megindultság hatja át népek és nemzetek sorait. Itt pedig olyan emberről van szó, a ki a történelemben a legnagyobb; életről, a melynek minden ember testileg és lelkileg le van kötelezve; haláról a melynél szomorubb nem gondolható. És ime a legtöbb ember ezt az embert, ezt az életet, ezt a halált nem méltányolja. Igaz, hogy az Ur sok szeretetet, odaadást, hálát tapasztalt 19 század óta. De egy ily egyedülálló életnek mindig kiváló, általános és egyetemes érdeket kellene költenie minden ember lelkében.

„Elvégeztetett": egy világraszóló munka, egy istenemberi feladat, az elesett emberi nemzet megváltása. „Elvégeztetett": a tökéletes áldozat az egész emberiségért. „Elvégeztetett": az Isten törvényei iránt tökéletes engedelmesség. „Elvégeztetett": a mi istenfiuságunk! „Elvégeztetett"! E szónak alapján az isteni kegyelem járja be az egész világot. „Forduljatok hozzám és boldogok leszetek a világnak végezetéig, mert én vagyok az Isten és rajtam kivül több Isten nincsen. Az istentelen távozzék el utjától és térjen az Urhoz és irgalmaz néki, és térjen a mi Istenünkhöz, mert nála sok a kegyelem." Teljes szabad megváltást hirdet e szó minden embernek. És hangsulyoznunk kell, hogy a mi üdvözségünk kegyelemajándék, Istennek szabad kegyelmi ténye, hogy mi azt nem érdemeljük és nem érdemelhetjük ki. Sok ember szivében fészkelő tévedés az a hit, hogy a mi jóságunk nyitja meg az eget. Sok derék ember nem képes felfogni azt, hogy életünknek az üdvösség elnyerésére nincsen becse. Az emberek saját igazságosságukra hivatkoznak, ez kinozza őket s ezért nem találnak békét. 10 haldokló közül, akik boldog halált óhajtanak, átlag 9 megvallja a lelkésznek, hogy az üdvösséget azért reméli, mert derék, becsületes ember volt. Szeretetlenség volna ezeket a farizeusokhoz hasonlitani. Ez a tudatlanság nem annyira az ők hibájok, mint inkább tanitóiké, lelkészeiké, akik azt igy tanitották. Az evangeliumnak nagy alaptanitásait a bünről és kegyelemről kell komolyan és irgalommal hirdetni. Soha sem járt és nem fog járni soha ember e földön Krisztuson kivül, a ki saját cselekedetei alapján tarthatna számot a kegyelemre. Egyedül a Krisztus követése, tanitásainak megértése, megtartása biztositja az üdvösséget Isten kegyelméből. Szivünkben e meggyőződéssel hivnunk kell az eltévedteket és intenünk könyörülettel: Béküljetek meg Istennel! Ezzel az örömüzenettel kell a csüggedőket, a kishitüeket, a betegeket fölemelnünk, megerősitenünk: „Egyedül én törlöm el büneidet kegyelemből." Higyj az Ur Jézus Krisztusban és idvezülsz mind te, mind a te házad népe! Ha vérvörös a te bünöd, hófehér lesz mégis! Ti megmosattattak, megszenteltettek és igazak lettetek az Ur Jézus Krisztus nevéért, a mi Istenünk lelke által. Ti vagytok a kiválasztott nemzet, királyi papság, szent nép, a birtoklás népe, hogy hirdessétek erényeit, gyönyörü tulajdonságait annak, a ki elhivott titeket a sötétségből csodálatos világosságra." Elvégeztetett!

Természetes, hogy a mi Urunk szavában „elvégeztetett", ránk nézve valami egyéb is van, mint pusztán az emlitett vigasztalások és intések. Példánykép is az. „Elvégeztem a művet, melyet rám biztál, hogy elvégezzek. Nekünk is megvan feladatunk ebben a világban. A földmíves, a kertész nem ápolja a növényt, a fát czél nélkül. Az egyiktől gyümölcsöt vár, a másiktól virágot vagy legalább árnyékot remél. Hát vajjon az Isten birodalma bármely lényének életet adna, azt ápolná czél nélkül? Balgaság volna azt hinnünk, hogy csak a mi üdvösségünket akarná. Ezt akarja mindenekfelett, de nem czél nélkül. Minden embernek megvan tehetsége és e tehetség szerint feladata. E tehetséget, e feladatot Isten dicsőségére, saját és embertársainak hasznára, boldogitására fel kell használnia, ki kell művelnie, el kell végeznie, ha haszontalan szolga nem akar lenni. Hány ember nem is kérdi, mi legyen életének feladata és milyen kevés ember mondhatná el csak megközelitőleg is haldokolva: A harczot megharczoltam, pályafutásomat bevégeztem, életfeladatomat megoldottam. Ezt a feladatot felismerni, teljes hűséggel betölteni ad a szivnek megnyugvást, békét, vigasztalást, erőt, hogy az ember megtalálja önmagát.

„Elvégeztetett" Csodálatos szó ez! Minden embert a

legközönbösebbet, a leghitetlenebbet is gondolkozásra int. Abban a pillanatban, a melyben Jézus az ő életét halálra adja, felkiált: Elvégeztetett. Ellenségei a pillanatot a diadal pillanatának tartották. Azt hinné az ember, hogy ők kiáltották: Tervünk sikerült, munkánk elvégeztetett! Jézusnak pedig ezt kellett volna gondolnia: Minden elveszett! Mert ha az ember engedi, hogy őt megalázzák, elnyomják, megöljék: ez mindenütt az egész világon azt teszi, hogy elvesztette, nem azt, hogy megnyerte a csatát. Jézus pedig elvérzik nyugodtan és haldokolva ezt kiáltja: Elvégeztetett! Most már minden meg van nyerve, kiküzdve a nagy diadal! Még a bolond is be kell hogy vallja ma 19 század elmultával, hogy Krisztus haldokolva nagy győzedelmet aratott, hatalmas országot alapitott. Lehet őt ma is gyülölni, mint akkor gyülölték, de tagadni nem lehet, hogy országa, gyülekezete van minden nép közt, a hol őt szeretik, neki szolgálnak, benne békét, megváltást találnak. „A milyen magasan van az ég a földtől, olyan magasan vannak az én gondolataim a ti gondolataitoktól és az én utaim a ti utaitoktól.“ Az emberek azt hiszik, hogy igazságukat, jogaikat kell keresni, azért küzdeni, ellenségeiket leverni, mert különben minden elveszett. De hát kinek van több joga, mint Istennek és kivel történik több igazságtalanság, mint ő vele! Követi-e, keresi-e jogát, a mint tehetné? Megfizet-e a világnak annak gonoszsága szerint? Erőszakhoz nyul-e ellenségeivel szemben? És elvesztette-e valaha ügyét? Türelemmel hordozza az embereket és megtérni engedi a bünöst. Minden gonoszság a halál csiráját hordja magában és elvész; minden jó és igaz az Isten lelkének erejét rejti magában és győzni fog. „Azért türelemre van szükségetek, hogy tegyétek Isten akaratát és vegyétek az igéretet.“

A Golgothán ama fenséges pillanatban arról a nagy kérdésről volt szó, a mitől az emberiség élete vagy halála függött: Elvesztette-e az emberi nemzet teljesen és örökre az Istent és a mennyországot és elsülyedjen, elvesszen szerencsétlenségben és tisztátlanságban, tévelygésben és gonoszságban avagy le lehet még venni róla az ezeréves büntengert, hogy a sötétség és halál müveinek közepete épittessék az istenes életnek uj országa? Ez utóbbinak az elvégzését vette magára Jézus. A ki látja a Golgota keresztjét körülálló embereket, kétségbeeshetnék romlottságukon és azt hihetné, hogy minden elveszett, ilyen nemzedékkel nincs mit kezdeni. De: „Elvégeztetett!“ — kiáltja Jézus halálra válva. Es az ég és a föld visszhangozzák: „Elvégeztetett.“ Amen.

Szász János,
ref. lelkész.

A zsinat negyedik ülésszaka.

Rövid, de érdekességben nem szűkölködő volt ez a márcz. 27-én kezdődött s 30-án már bevégződött negyedik ülésszaka a zsinatnak. A sokak ajkán megismétlődött kérdésre, hogy igazában sürgető szükség hijján miért is hivták össze mostanra a zsinatot: az elnökség egyik tagjától azt a feleletet kaptuk, hogy igaz ugyan, hogy a harmadik ülésszak végén a zsinat arra utasitotta az elnökséget, hogy „a tavasz folyamán, alkalmas időben hivja össze“ a negyedik ülésszakot, de tekintettel arra, hogy husvét után egymást érik a konventi, kerületi és egyházmegyei gyülések: az elnökség ezt az időt tartotta legalkalmasabbnak.

A szó szorosabb értelmében vett törvényhozói munkásságot keveset s azt is csak formalisat végzett. Az I. VIII. és IX. törvényczikket fogadta el harmadik olvasásban; a melyek az egyházalkotmányt a külföldi magyar ref. hivek gondozásáról, s a zsinati törvényeknek Horvát - Szlavonország területén leendő végrehajtásáról szóló intézkedéseket foglalják magukba.

Azonban többi tárgyai közt is nem egy akadt igen-igen nagyfontosságu. Az állami egyetemeken szervezendő prot. theol. fakultások, a debreczeni egyetem, illetőleg egyelőre bölcsészeti fakultás és a diakonisszák képzésének dolga. Ezek a nagy kérdések olyan gyorsan, minden igazi mélyebb érdeklődés nélkül pergettettek le, hogy magunk is elcsodálkoztunk rajta. Hogyan? Mi ennek az oka? Hát valóban azoknak lenne igazuk, kik a zsinatot minduntalan azzal vádolják meg, hogy az anyagi érdekek elhomályositották a szellemiek iránti érzéket és érdeklődését?! Hogy csak a fizetések lehető emelése. a jogoknak lefoglalása s kötelességek szabad tetszésnek való kiszolgáltatása iránt volt érzék a tagokban?! Ezekről most nem vitatkozunk; de tény az, hogy az előbb emlitett kérdések fontosságukhoz méltó tárgyalásban nem részesültek. Ennek okát részben hajlandók vagyunk abban is keresni, hogy a tárgysorozat felől a tagok jóelőre nem voltak tájékozva; a tanügyi bizottság nagyfontosságu jelentése csak a tárgyalás reggelén került a tagok kezébe. De volt még egy másik oka is. A féltékenykedésből folyó taktikázás. Sok dolgunkat ez öli meg; sok helyes törekvést ez bénit meg. Szeparatisztikus érdekek nem engedik az egyetemlegesek megvalósulását. Az állami egyetemeken szervezkedő prot. theol. fakultások felállitásának komoly sürgetését — bár elismerjük a kérdés sokoldalu nehézségeit, de egyben valljuk, hogy nem absolut megoldhatatlanok — megbénitja pl. a debreczeni egyetem kérdése; a debreczeni egyetem kérdését pedig részben magának a dolognak óriási anyagi nehézségei, részben a két prot. felekezetnek egyet nem értése.

Nem tudjuk magunkat ezekben a kérdésekben immár komolyan, de véglegesen vagy jobbra, vagy balra elhatározni. E sorok irója ugyan a felekezeti tud. egyetemet anakhronizmusnak tartja, s a kerületek theol. szemináriumai hivatását csak a tud. egyetemek tudós theol képzésének gyakorlati betetőzésében látja: de azért bármely megoldásba szivesen menne bele, csakhogy az a helyzet javitására szolgáljon, mert abban meg tökéletesen igaza van Bartók püspök ur bátor szókimondásának, hogy a jelenlegi helyzet — nem a személyek, hanem a rendszer miatt — nem kielégitő. Aztán tovább nagy baj az, hogy rendesen hiányzik az őszinte álláspont is. Hát jól van; ha a magyar protestántizmus vagy akár csak a reformátusság is úgy itéli — de ezt aztán komolyan mérlegelje — hogy *legsürgősebb* teendője s *egyetemes* érdeke a felekezeti egyetem, vagy bár tanárképzés: akkor aztán vegye a zsinat a kezébe a dolgot s egyetemesen kötelező módon minden kerületre nézt oldja meg a kérdést; de úgy becsúsztatni „az egyetemes költség“ gondolatát, mint azt a Sulyok-féle

javaslat tette, csak természetesen hivta ki az oly egyenes jellemek rektifikációját, mint gr. Tisza István is s terelte a dolgot a lehetőséggel együtt a távoli jövő ködébe.

Hasonlóan vagyunk a diakonissza-képző intézet felállitása dolgával is. Ez is kellene, ez is sürgős szükség, de egy kerület vagy pláne egy egyházközség bőrén kivánnók megoldani. Nós hát világos dolog, hogy igy alig lesz a dologból valami.

Ime, itt e nagy szellemi érdekek szolgáltatásánál tünik ki igazán, hogy mily végtelen nagy baj az, hogy voltaképpen az *egységes* magyar református egyház nem létezik. Az unió igazában ma is alig több a §§-ok kényszerénél, de a kerületek féltékenysége, széthuzása, függetlenkedése lehetetlenné teszi az egységes akcziót. Szétforgácsolt erőkkel pedig nagyot alkotni nem lehet.

Legaktualisabb vita tárgya azonban a zsinati határozatok közül az, mely a hozott határozatoknak királyi jóváhagyásra való felterjesztését jobb időkre halasztotta el. Most foly felette a vita, hogy volt-e, van-e benne politika vagy nincs? A mint vesszük. Hogy a Darányi ideczélzó javaslata nem nélkülözött minden politikai motivumot s hogy sok ember olyan benső érzéssel szavazta meg a Tisza gr. szeliditett s a visszaszoritott politikát legalább tárgyi okokra fektető javaslatát is: ez kétségtelen. Mi a magunk részéről egyedül helyesnek a Bánffy br. azon felfogását tartjuk, hogy minden indokolás nélkül, az elnökségre kellett volna bizni, hogy ha a bizottság az egyeztető munkával elkészül, az elnökség alkalmas időben hivja össze a zsinatot a királyi jóváhagyás ügyében való intézkedésre. A czél: az elhalasztás igy is el lett volna érve s nem lehet azt állitani, hogy a közelebbi indokolás hiánya is ne birt volna sullyal. A hallgatás sokszor a legsulyosabb nyilatkozás. Egy előttünk is bizonyosnak látszik: az t. i. a törvény *végrehajtásának* előfeltételét képező megfelelő állami törvényhozás oknélkül tétetett *a királyi jóváhagyás* előfeltételévé. Sőt ebben bizonyos mérvü veszély is rejlik: autonom törvényhozásunk függővé tétele. Hisz' igy lehetséges, hogy ez a törvényczikkünk évtizedeken keresztül fog nemcsak végrehajtás, de megerősités nélkül maradni. S akkor vele a többi is?

Az kétséget nem szenved, hogyha a zsinat egyebet nem tartott volna szemelőtt, mint csupán az anyagi sikert: — szerény véleményünk szerint — azt ezzel a kormánnyal biztosithatta volna legkönnyebben és pedig nem csak ideiglenesen, hanem véglegesen, mert hogy ennek a kormánynak összes hagyatékát az első alkotmányos kormány mind át fogja venni: ez több, mint bizonyos, nemcsak a mult példájából, hanem a kormány jellegéből következtetve is. Itt van a magyarázata annak: miért hogy a M. Sz. a protestáns papság és nép lázitására használhatja ki e kérdést, a mit hűségesen meg is tesz. De — fájdalom — félő, hogy a mit Marjai Péter és társai politikai lelkesedésből kiáltottak oda, hogy „400 esztendeje várunk s igy még várhatunk egy kissé" valóban be fog következni; nem a magunk jószántából, hanem kényszerüségből s úgy, hogy a „kissé" nagyon hosszasan fog tartani Az bizonyos, hogy a kath. egyház minden politikai skrupulus nélkül elfogadja ügyeinek ezen kormány által való intézését s ennek előnyeit: mi azonban.. ., — de félek, hogy politizálásba megyek át, a mit pedig kerülnöm kell. Szóval — várunk.

Mi igazán elmondhatjuk az ülésszakra, hogy ez minden fontosabb kérdésben a *várakozás* álláspontjára helyezkedett s hogy a stilszerüséget ne zavarja, igy oldatott meg az énekeskönyv ügye is. Van-e ebben a sok várakozásban valami a Pató Pál-féléből is?! — Bár ne volna!

Zsinati tag.

A tömeges távozás székelyudvarhelyi kollegiumunkból.

Lapunk mult számában kifejeztük azon óhajtásunkat, hogy a különböző magyarázatokkal szemben, jó lenne a dolog felől objektiv tájékozást nyujtani az igazgatóságnak. Az „*Udvarhelyi Híradó*" márcz. 25-iki 13. számában *Gönczi Lajos* igazgató „a félrevezetett közönség megnyugtatására" 6 pontban adja meg tájékoztató felvilágositását. Az igazgató e felvilágositásaival mindenekben megegyezik a „*Székely Ujság*" márcz. 22-iki 12. számában név nélkül közreadott „Miért mentek el a fiuk?" cz. közleménye. Miután azonban ez utóbbi közlemény a dolog történeti genezisét követi s igy igen alkalmas arra, hogy ugy a tanárkar teljesen korrekt eljárását szemléltesse, mint az igazgató által is érintett „idegen jogosulatlan beavatkozás" felől is tájékoztasson ez utóbbi czikket közöljük, csekély rövidítéssel az alábbiakban:

„Február hó 24-ikén itt is tüntetés volt kossuthnótával, kurjontgatással, ablakbeveréssel... A diákok ebben való részvétel tilalmát megszegték. Nem egyenesen, nem nyiltan tették, a mint az ifju, ha hazafi heve elragadja, cselekedni szokott, hanem áluton, ravaszkodva, mintha máris prókátorok lennének. Összebeszélés folytán akként szöktek ki az internátusból, hogy elrontották a zárt.

Mikor vissza jöttek, a felügyelő tanár kérdőre vonta őket.

A fiuk először tagadtak. De hogy is rontották el ők a zárat! A kapu nyitva volt. Bátran kisétálhattak. Minthogy azonban a „legkerekebb tagadom" sem használt, kénytelenek voltak beismerni, hogy közös megállapodás szerint egyikük feltörte a kaput és tényleg részt vettek a tiltott tüntetésben. Azt azonban nem árulják el, hogy ki volt az ajtónyitó.

Ám a tanári kar két fontos okból szerette volna tudni, ki volt a tettes, tehát a hibásabb a kalandban. Először azért, hogy az illetőnek alkalmat adjon arra, hogy magyar fiuhoz illő nyilt, bátor jelleméről bizonyságot tegyen, másodszor meg azért, hogy a büntetés kiszabásánál a lehető legigazságosabb eljárásra tárgyi alapot kapjon.

A fiuk szolidaritása (minden ép erkölcsi érzékkel biró ember előtt erkölcsi alap nélkül való, tehát hamis szolidaritás) az ily irányban megejtett vizsgálatot

teljesen eredménytelenné tette. A tanári kar tehát kénytelen volt a büntetést egyformán szabni ki minden fiura.

És ki is szabta. Még pedig tekintettel ama, még eltévelyedésében is tiszteletreméltó motivumra, mely a fiuk vétségét okozta, a lehető legenyhébben. Még a terrorisztikus természetü szövetkezést, mely a vétség palástolására irányult, sem vette olyan sulyosbitó körülménynek, mely a meghozott határozatot, a mint különben kellett volna, jelentékenyen befolyásolta volna. A tanári kar február hó 27-én tartott ülésén törvényes hatáskörében a következő tartalmu határozatot hozta:

1. A kapu feltörésért, engedelem nélkül történt kimenetelért, mint az internátus nevelési rendje ellen elkövetett vétségért minden részesnek a magaviseletből kapott fokozata egy fokkal alább szállittatik és a nyerendő bizonyitványba beiratik.

2. A középiskola fegyelmi szabályai által tiltott politikai demonstrációban való részvétel büntetése: a részesek szabadságának megszoritása husvétig, ami egész világosan azt jelenti, hogy az „internáltak“ az igazgató engedélye nélkül az intézeten kivül szórakozásokban részt nem vehetnek. Azaz: a szabadsággal történt visszaélés után a szabadság megszorittatik.

3. Ezen büntetés sem most, sem a jövőben nem vonja maga után a jótétemények elvonását és nem befolyásolja azoknak adományozását, valamint a jövő tanévi felvételt sem.

Ezt a 3-ik pontot olyan komolyan vette a tanári kar, hogy ösztöndijat adományozott a büntetés kimondása után több, egyébként érdemes tettesnek.

Mielőtt egy lépéssel is tovább mennénk, meg kell kérdeznünk minden nevelőt, minden szülőt és minden igazságot szerető embert: tulszigoru volt-e ez az itélet; járhatott-e másként el — helyesen — a tanári kar, mint a hogy eljárt?

A fiuk a határozatot tulságosan szigorunak vélték. A kihirdetés után (febr. 28. d. e. 10—11.) a 4-ik órára már be nem mentek az osztályba, hanem magukkal ragadva osztályuknak a fegyelmi vétségben nem részes tanulóit is, az alsó udvaron tanakodtak, azaz sztrájkoltak.

Az igazgató közéjök ment. Ismét megmagyarázta nekik a dolgot. Az ő ismert jóságos atyai modorában intette, sőt kérte őket, hogy ne tetézzék vétségüket ujabb vétséggel, térjenek a kötelesség utjára; hajoljanak meg a tanári kar igazságos, egyben humánus határozata előtt.

Az igazgató e ténykedése közben az egyik tanuló olyan tiszteletlen magaviseletet tanusitott vele szemben, hogy ez megtámadott nevelői, vezetői tekintélyének köteles védelme érdekében kénytelen volt az illetőt az órák látogatásától ügyének elintézéséig eltiltani.

A fiuk márcz. 1-én, mintha megnyugodtak volna a tanári kar által rájuk mért büntetésben, ténylegbementek az osztályba és hallgatták a tanitást. De a tilalom ellenére bement kitiltott társuk is, a kit az igazgató — érvényt szerezvén tilalmának — kiutasitott.

A fiuk szolidaritása 23 tanuló sztrájkjában nyilvánult. 1-én délután már nem mentek iskolába. Táviratoztak Debreczenbe, Marosvásárhelyre, H.-Böszörménybe a „7-ik osztály“ aláirással. Kérdezösködtek a felvételök iránt azzal a megokolással, hogy itt nem maradhatnak, mert „hazafias tüntetésben történt részvételük miatt tulságos szigorral“ sujtja őket a tanári kar.

Ezen ellenszegülés, a büntetés kiállása helyett sztrájkba-lépés, az expiálás helyett dacz és elmeneteli szándék szükségessé tette a tanári szék másodszori összehivását ebben az ügybeu. A határozat ilyen tartalmu: Az igazgató ujból világositsa fel a fiukat a kimért büntetésről, figyelmeztesse őket a sztrájknak rájok nézve válságossá válható következményeire és adja tudtukra, hogy ha a tanári szék határozatát magukra nézve sérelmesnek találják, felfolyamodhatnak az ellen az iskola előljáróságához.

Ez történt márcz. 1-én d. u. A határozat kihirdetése megtörtént ugyanazon a napon az esti órákban s a fiuk kivétel nélkül megigérték, hogy másnap a tanitáson jelen lesznek az osztályban.

Az éj folyamán azonban mást gondoltak. A helyett, hogy munkába állottak volna adott szavuk szerint, vagy hogy felfolyamodtak volna a sérelmesnek vélt határozat ellen, egy 4 tagu deputácziót küldtek az igazgatóhoz, azzal a megbizással, hogy a Tanári Karhoz czimzett „Nyilatkozat“-ukat adja át. A 21 tanuló által aláirt nyilatkozat tartalma: a 7-ik osztály „volt“ növendékei arra kérik a tanári kart, hogy tekintse őket az intézetből kilépetteknek attól a percztől kezdve, hogy sztrájkba léptek addig is, mig a szülői beleegyező nyilatkozat megérkezik.

A tanári kar ugyanazon a napon 3-ik ülésre jött össze. Egyebet nem tehetvén, tudomásul vette a kilépési szándékot, azzal a kijelentéssel, hogy nem zárkózik el az elől, hogy a tanulók ügyét a szülék esetleges kérésére tárgyalás alá vegye az intézet előljárósága.

Ugyancsak márczius 2-án délután tárgyalta az ügyet az előljáróság. A tanári kar határozatát mindenben igazságosnak s a lehető leghumánusabbnak ismerte el és megerősitette.

Határozatának kihirdetése előtt megkérdezett minden kilépni szándékozót, mi a sérelme s miért ment sztrájkba? Eljárásukat megindokolni vagy nem tudtak, vagy nem akarták. Hallgattak. Arra a kérpésre azonban, hogy fentartják-e kilépési szándékukat, igennel feleltek.

Ezen feleletleadásra a fiuk dr. Válentsik Ferencz vármegyei tiszti főügyész ur házából jöttek, a hol ozsonnán voltak és észrevehető jó ellátásban részesültek.

Ezzel kapcsolatban ki kell emelnünk, hogy a fiuk erre a megvendégelésre nem voltak rászorulva, sem egyesek étel és egyéb adományára, mert az intézet őket ügyük végleges eldőltéig (vagyis a szülői beleegyező nyilatkozatok beérkeztéig) növendékeinek ismerte, tartotta s mint azelőtt, mindennel ellátta. A mártir-ellátásra tehát ráutalva nem voltak.

Az előljáróság ezen nyilatkozatok ellenére — a fiuk érdekében — felhatalmazta az igazgatót, hogy akár önkéntes, akár szüleik kérésére visszalépő tanulókat ideiglenesen fogadja vissza, a végleges visszavételt az előljáróság magának tartván fenn.

A távozni szándékozók közül visszavonták kilépésüket 5-en, maradtak a távozni akarók 16-on.

Márczius 3-án Válentsik Ferencz tárgyalt az igazgatóval a fiuk ügyéről, miként mondá a fiuk érdekében. Az ő befolyására-e a mult estéli ozsonna után nyilvánitott távozási szándék feltünő voltának palástolására, vagy önként, nem firtatjuk, a fiuk mind a 16-on a tanári karhoz czimzett kérést adnak be, melyben bocsánatot kérnek s visszavételüket kérik; 4-nek kivételével valamennyinek a szülői is támogatják a kérelmet. Az igazgató felveszi az előljáróság megerősitése reményében ideiglenesen valamennyit és márczius 12-ikén meg is jelenik az osztályban mindegyik.

Ugyanazon a napon délután, az előljáróság is ülést tartott a felvétel dolgában és véglegesen visszafogadta mindazokat a tanulókat, a kiknek szülei a visszavételt kérték, feltételesen és ideiglenesen azt a 4-et, a kiknek szülei a visszavétel iránt még nem kérelmeztek.

A kiszabott büntetés természetesen érvényben maradt, a sztrájk csak annyiban sulyosbitotta azt, a

mennyiben kimondatott, hogy az elsztrájkolt órák igazolatlanok, a nélkül azonban, hogy az igazolatlan mulasztásnak az intézet fegyelmi szabályaiban megállapitott következményeit maguk után vonnák.

Az előljáróság ezen határozatának kihirdetése függőben tartatott a jegyzőkönyv hitelesitéséig.

Márczius 13-án az összes tanulók megjelentek a tanitásokon, 14-én azonban már elmaradt az a 4 tanuló, akiknek a szülei a visszavételt még nem kérték.

A végleges visszavételről szóló előljárósági jegyzőkönyv hitelesittetett. 15-én a nemzeti ünnep miatt a tanitás szünetelt. Az előljárósági határozat kihirdetése márczius 16-ának d. e. 9 órájára volt kitűzve.

Ámde ezt megelőzőleg már 15-én este és 16-án reggel 8 óra előtt, régibb idő óta a zsebükben hordott, tehát ütőkártyának tartogatott szülői beleegyező nyilatkozatokkal ismét kilépési nyilatkozatot tesznek a fiuk s azt az előljárósági határozat kihirdetése után is fentartják.

E nyilatkozatok akkor is a zsebeikben voltak, a mikor visszavételüket kérték ők és szüleik!

A tanári testület ebben az ügyben márcz. 16-án tartotta utolsó ülését; kimondotta, hogy a fiuk kilépését véglegesen elfogadja. Rendezzék tartozásaikat 12 óráig és távozhatnak. Megtörtént. Márcz. 16-án déli 12 órakor 12 hetedosztályu tanuló megvált az intézettől.

Kaptak olyan iskolalátogatási bizonyitványt, a minőt igazság szerint, a nevelés követelése szerint és az ő jövendőjük szempontjából kapniok kellett. Az erkölcsi rend követelése, hogy vétségüket, bárhol vannak e magyar hazában, expiálják.

De az igazság is megköveteli a magáét. A nevelő intézet meg kell hogy adja. A fiuk azzal a hamissággal akartak innét távozni, hogy megvádolták tanáraikat a hazafiatlanság vádjával; maguknak meg mártirkoszorut fontak. Ezt a vádat a való tényállás megismertetésével az igazság érdekében vissza kellett utasitani, a hamis martirkoszorut le kellett tépni.

Végül a fiuk jövője érdekében van, hogy az életnek csaknem a küszöbén ne tapasztalják azt, hogy hamissággal czélt lehet érni, az igazságnak járó erkölcsi jót meg lehet kaparitani!

Ez a fiuk elmenetelének mindenben igaz, mindenben hű, mindenben becsületes története, melynek minden szaváért, minden forum előtt helyt áll az irója.

Érdekes és tanulságos kis történet. Igen érthetően beszél mindazok előtt, akik psychologus fülével hallják a tények beszédjét.

Szólaltassuk záradékul meg ezt a beszédet, ha csak egy szóra is.

Az előadott ténykörülmények lánczolatában rendkivül feltünő az, hogy az egyenességet, határozottságot elveinél és hagyományainál fogva érvényesitő „magyar hit“ neveltjeiben nincs semmi nyiltság, semmi őszinteség, semmi határozottság. Szánalmasan vacillálnak napról-napra, sőt óráról-órára. Ezek a fiuk vagy született jellemgyöngeségben szenvednek, vagy idegen befolyás alatt állanak! A jellem előbb emlitett degeneráltságát nem észlelte a tanári kar, nincs tehát más megoldása a rejtélynek, mint az, hogy idegen kezek rángatták őket ide-oda! Hazafi érzésüknek üstökét ragadták meg ezek a lelketlen kezek és rángatták a dolgokat még mérlegelni nem tudó ifjakat jobbra balra, mig végre kirántották őket a Székelyföldről, hogy aztán elsirathassák, mint mártirokat.

Ezért mentek el a fiuk!“

Idáig a czikk, az eset ismertetése. Irója becsületszavával, az igazgató hivatali reputációjával kezeskedik igazsága felől. Most már itélhet mindenki. Mi a magunk részéről konstatáljuk, hogy udvarhelyi kollegiumunk vezetősége most is méltó volt régi jó hiréhez. Atyai szivvel, de az erkölcsi igazságszolgáltatás sérelme nélkül nevelni az ifjuságot, ez a helyes.

Zsinati ülések.

E most lefolyt negyedik ülésszak márcz 27-én, kedden nyilt meg és pénteken már véget ért.

Kedden csak formális ülés volt s a szeredai napirend megállapitása.

A szerdai, 28-iki ülésen harmadik olvasásban elfogadták az I. VIII. IX. t.-czikkeket, a melyek az egyházalkotmányt, továbbá a külföldi magyar református hivek gondozásáról és a zsinati törvényeknek Horvát-Szlavonország területén leendő végrehajtásáról szóló intézkedéseket foglalják magukban.

Az iskolaügyi bizottság jelentését *Radácsi* György referálta. A theologiai és jogakadémiák fentartása s tanáraiknak az államiakkal egyenlő javadalmazása tárgyában, miután a közös protestáns bizottságnak e tárgyban az államkormányhoz intézett emlékiratát s az arra adott miniszteri választ a zsinat már előbb megnyugvással tudomásul vette s miután a közoktatási törvényczikkben a tanári fizetéseknek az állami tanárokéval való egyenlősitését elvben kimondotta, ezuttal újabb intézkedés szüksége nem forgott fenn s a zsinat „a netalán szükséges újabb lépések megtételét“ e tárgyban a konventre bizta.

Az állami egyetemeken szervezendő protestáns theol. fakultások ügyében a bizottság határozati javaslata ez volt: „mondja ki a zsinat, hogy az állami egyetemi theologiai fakultáshoz való törvényes jogunk elvi fentartása és hangsulyozása mellett a közös prot. theol. fakultás kérdésének minden irányu figyelemmel kisérését, szükségszerü és időszerü fejlesztését egyetemes konventünkre bizza, meghatalmazván azt, mint legfőbb közoktatási hatóságot s egyszersmind mint zsinatelőkészitő testületet is, hogy a kedvező viszonyok között netalán megérlelhető nagy kérdést döntő határozatra kész formában juttassa majd a zsinat elé.“

A kérdéshez — fontosságához mért komolysággal *dr. Bartók* püspök szólt hozzá. Kifogásolta, hogy oly bizonytalansággal s immel-ámmal kezeltetik. Pedig ennek megoldása érdek a tudomány-egyetemnek, az államnak és egyháznak egyaránt. Mai felekezeti papképzésünknek sem tudományos nivója nem elég magas, sem gyakorlati értéke nem megfelelő. Nem a személyekben, hanem a rendszerben van a hiba. 4—5 tanárral nem lehet megoldani azokat a feladatokat, melyek a theol. képzéshez füződnek. Ezt csak egyetemi theol. fakultások és gyakorló szemináriumok együtt oldhatják meg. Azért a bizottság határozati javaslata pótlásául inditványozza: „miért is utasittatik a konvent, hogy a theologiai fakultásoknak a tudomány-egyetemi fakultások sorába leendő felvétele iránt a konvent kebeléből és az egyházkerület szakférfiaiból összeállitandó bizottságtól vegyen be véleményt és e szerint tegye meg a további lépéseket.“

Gr. Dégenfeld József méltányolja ugyan a felhozott indokokat, de elégnek tartja a bizottság határozati javaslatát. (Persze, mert az itt fenmaradó határozatlanság szükséges a debreczeni egyetem forszirozásához, a melyen theol. fakultás is lévén, nem kell sürgetni az állami egyetemek mellettieket!)

Radácsi örömmel csatlakozik a Bartók felfogásához, főleg a felekezeti egyenjoguság kidomboritása érdekéből, de a biz. javaslata pótlását mellőzni kéri.

Sándor József dr. Bartók javaslatát támogatja, reá mutatva arra, hogy ha világosan és határozottan kértük volna, már régen megvolna a prot. theol. fakultás az egyetemen.

Fejes István végre nyiltan kitárta, hogy a dolog ily határozatlanságának oka részben a kerületek, részben a két prot. felekezet egymásra való féltékenykedése. Szomoru, hogy ez az igaz és a halasztás fő indoka. Azonban elég volt ez most is ahhoz, hogy a dr. Bartók püspök szelid javaslata kissebbségben maradjon.

A debreczeni prot. vagy ref. egyetem a minek érdekében fojtatik meg mindig az áll. egyetemeken alkotandó prot. theol. fakultások kérdése, hosszabb és élénkebb vitát keltett. A bizottság határozati javaslatában egy olyan passus volt, mely ily szólt: „az egyetem sürgös felállitásától elállva...., a bölcsészeti fakultás megvalósitására törekszik.. .“ Ezzel szemben *Sulyok* István, a mint gr. Dégenfeld később ki is mondta, a tiszántuli vezetőkkel egyetértve, oly határozati javaslatot terjesztett be, mely fentartja a teljes egyetemet, mint végczélt, de egyelőre meg elégszik a bölcsészeti fakultás felállitásával és pedig ennek az egyetemes egyház és kerületek kötelező anyagi hozzájárulásával. A bonyolult kérdésbe gróf Tisza felszólalása hozta meg őszinteségét. Nincs — mondja — nála nagyobb becsülője a prot. kulturának. Ebből oroszlán része volt mult fejlődésünknek. Am ma az állam által képviselt egyetemes és nemzeti kulturával kell felvenni a versenyt. Ide nagy anyagi erő kell, mert inferioris kulturalis intézményt alkotnunk nem szabad. Hol egy prot. egyetemre ma anyagi erőnk? Nincs és még soká nem lesz; egyszerre nem is lehet. Szabjuk tehát a legszükebbre az első lépést: a humán tárgyak tanárképzőjére. — Ezt lehet ma egyetemes prot. sürgös szükségnek mondani. De egyetemes hozzájárulást ennek felállitásához *kötelezőleg* kimondani nem lehet, legfennebb optative. Egyetemes alapunk a *közalap;* ennek fölöslegei nincsenek s e czélra fel sem volnának használhatók. A kerületekre ráparancsolni pedig anyagi tehervállalást ismét nem lehet. Miután előbb *Dóczi* Imre is hatalmason árgumentált a Sulyok javaslata mellett a ref. középiskolai tanárok egyházi szempontjából határozottan nem kielégitő szelleméből (a mi, ha más vonatkozásban mást mond, már kiáltják a „feszitsd meg“-et): a zsinat a Tisza gróf javaslatát fogadta el e szövegben: „Az egyetemes egyház, habár a magyarországi református, esetleg a két protestáns egyház végső törekvési czélját csak egy, Debreczenben felállitandó református vagy protestáns egyetem létesitése képezheti: mindannak daczára, a mai nehéz viszonyok és kedvezőtlen körülmények figyelembevételével, mivel az 1891 93-iki budapesti zsinat is a bölcsészeti fakultás létesitését jelölte meg az egyház elsőrendü sürgős szükséglete gyanánt: megbizza az egyetemes konventet, hogy a debreczeni bölcsészeti fakultás ügyét ujból vegye tárgyalás alá; vegye fontolóra, mely módon és mérvben volna az egyetemes egyház anyagi ereje ama nagy czél elérésénél igénybe vehető s a tiszántuli egyházkerülettel az eddig rendelkezésre álló alapokból, a nyert alapitványokból és adományokból, esetleg egyetemes egyházi segélyből s az 1848: XX. törvényczikk értelmében nyerhető államsegélyből teljes erővel törekedjék mielőbb olyan bölcsészeti fakultás felállitására, a mely, mint állami érvényességü tanárképző, szolgálja a református vagy akár a protestáns egyház magasabb érdekeit s elégitse ki a felekezeti tanárképzésnek több oldalról támasztott s egész egyházunkra nézve áldásosnak igérkező várakozásokat.“

A zsinati gazda (Dókus Ernő) számadásainak megvizsgálására s a konventnek jelentéstételre egy bizottság küldetett ki. Elnöke: gr. Dégenfeld József, előadója: Váró Ferencz, tagjai: Antal Gábor, Merczner Béla, Mády Lajos.

A csütörtöki ülésen a *diakonissza-ügyet Garzó* Gyula adta elő. Alaposan ismertette a diakonissaügy történetét Magyarországon, a konvent által 1903-ban kiküldött bizottság müködését, Debreczennel folytatott sikertelen tárgyalásait. Végül inditványt terjesztett be, hogy a kérdést ujból adják ki a konventnek. *Nagy* Károly, *Széll* Kálmán, *Dombi* Lajos felszólalásai után, a kik különösen azt hangsulyozták, hogy ha Debreczennel nem lehetne a kérdést gyorsan megoldani, nemes versenyt kell inditani s a többi vidéki nagyobb város figyelmét is fel kell hivni ez ügyre — a zsinat Garzó inditványát elfogadta.

A presbiteri szövetség keleti osztályának jelentése Londonból az elnök és titkár aláirásával ellátva jött a zsinathoz. *Nagy* Károly mutatta be ezt. A jelentés különféle dologról szól. Utal a franczia reform. egyház ujabb helyzetére s ebből eredő szigoru pénzügyi viszonyaira. Figyelembe ajánlja ezt. Elmondja, hogy a franczia prot. egyház ujabban három részre szakadt: az egyik szigoruan ragaszkodik a hitvalláshoz és a presbiteri szervezethez. Ezzel a szövetség fenn fogja tartani az összeköttetést. Örvend, hogy a magyar egyház is hivatalosan belépett a szövetségbe, mert ezáltal ők nyernek számban és reméli, hogy a magyarok nyerni fognak a szellemiekben. Prágában julius első hetében konferenciát tartanak. Kanadában a különböző hitvallásuak egyesülni törekesznek, most készitgetik a hitvallást. Az Egyesült-Államokban is igy! — Végül kéri a zsinatot, hogy rendelje el a nov. 27-én kezdődő külmissziói imahét megtartását a magyar gyülekezetben. *Nagy* Károly a kérvényi bizottság nevében ezt az inditványt terjesztette be: „A zsinat a jelentés részleteibe nem bocsátkozik, általánosságban azonban tudomásul veszi azt; hanem az utolsó pontban kért intézkedést, a mely külmissziói imahét megtartására vonatkozik, mint egyházunk egész jellemétől idegen, methodisztikus vonást mellőzi, annál inkább, mert meg van győződve a felől,, hogy az Istenországa külső és belső terjedése gyülekezeteinknek ugy egészükben, mint tagjaiban, mindennapi imáik és munkásságuk tárgya.“

Dr. Bartók György püspök e jelentés alapján konstatálja, hogy ebben olyan dolgok foglaltatnak, melyeket minden egyházi folyóirat szemléjéből ismerünk. Egyébként pedig az egészből oly idegen szellem árad ki, a mely miatt jobb lett volna velük továbbra is csak nem hivatalos összeköttetésben maradni s megtakaritani azt a pénzt, melyet hiába oda fizetünk.

Gróf Dégenfeld József elismeri, hogy ezeknek s általában az angoloknak némileg más szellemük van a vallásos élet megnyilatkozásaiban, mint nekünk, hanem ettől eltekinthetünk s mint egy testvér a nagy nyugati egyházi szervezettel igyekezzünk fentartani a testvéri érintkezést.

Egy pár apró ügy elintézése után s egy hosszabb bizalmas értekezlet után a felterjesztés ügyében, az Énekeskönyvi bizottság jelentése másnapra maradt. Ekkor *Balthazár* Dezső előadósága mellett kimondatott, hogy a további munkálkodás alapjául — mely hogy miben álljon, arról később tesznek javaslatot — a „*Próbaénekeskönyv*“ fogadtatott el, s mellőztetett Dégenfeld gróf azon inditványa, hogy addig e tekintetben se határozzon a Zsinat, mig a részletes javaslatot a bizottság meg nem teszi.

A törvényszakaszok utalásai elkészitésére az elnökség, jegyzői kar és előadókból egy bizottság küldetett ki; kimondatott, hogy az elkészült törvények királyi jóváhagyásának előfeltétele lévén a megfelelő állami törvényhozás az egyházi adó és segélyek rendezése tárgyában, a mire most nincs kilátás s ezért a felterjesztés ügyében határozni az elnökség a zsinatot *alkalmas* időben ujra összehivja.

Végül az elnökség nevében *br. Bánffy* Dezső elnök gyönyörüen méltató szavaival a zsinat megörökitette jkvében a nagy Bocskay István és a bécsi béke 300-ados emlékezetét s Kun Bertalan püspök egyh. elnök buzgó imájával s rövid jkönyvhitelesitő üléssel a gyülés s vele a negyedik ülésszak véget ért, miután az elnökségnek *Antal* Gábor püspök inditványára a zsinat köszönetét fejezte ki a bölcs vezetésért.

A zsinati tagok lelkükben azon forró vággyal oszlottak el. hogy adjon isten jobb napokat hazánknak és egyházunknak.

Tudósító.

TÁRCZA.

A bukaresti ev. ref. iskola története 1815-től 1905-ig.

— Irta: Kertész József, igazgató-tanitó. —

(Folyt. és vége.)

Mivel ez időben már — mint fentebb emlitém — két tanterem volt s a tanulók száma is folyton növekedett: a tanitók számának is szaporodnia kellett. A leánynövendékeknek már kézimunkát is tanitottak. Első tanitónő *Feller* Jozefina volt, ki a leánynövendékeknek a román nyelvet is tanitotta 1879-től 1880-ig. Ekkor helyére *Kosub* Natália tanitónő alkalmaztatott, ki 1880-tól 1882-ig volt állásában.

A Sükei által épitett templom 1865-ig állt fenn, ekkor az egyház nagyérdemü s fáradhatatlan munkásságu lelkészének, Koós Ferencznek mozgékonysága s a hivek áldozatkészsége által új templom létesült, mely a kivánalmaknak teljesen megfelelt. A presbiterium, illetőleg az egyházi felettes hatóság ettől kezdve úgy intézkedett, hogy a bukaresti ref. egyházban, a papi szolgálatok könnyebb végezhetésére, segédlelkészi állást is szervez, a segéd-papok kötelességévé tevén egyszersmind az iskolában való rendszeres tanitást is. Az első ilyen paptanitó *Balla* Károly, most fogarasi pap volt, ki 1880-tól 1881-ig működött Bukarestben. Utána *Kiss* György alkalmaztatott 1831—1884-ig, midőn állásáról önként lemondott. A kézimunka és románnyelv tanitásra Kosub Natália távozása után, miniszteri engedéllyel *Vlangel* Mária (1883—1884-ig), majd ujra *Kosub* Natália választatott meg.

A pap-tanitói állásra ezután a következő — ma nagyrészt az erdélyi egyházkerületünkben működő — lelkészek választattak meg, illetőleg neveztettek ki: *Beke* Rafael (1884—1886.), *Gönczi* István (1886—1888.), *Kovács* János (1888—1889.), *Jung* Ferencz (1889—1891.), *Kovács* Lajos (1891—1893.), *Solymossi* Miklós (1893-ban), *Nemes* Elek (1893—1896.), *Solymossi* Lajos (1896—1897.), *Dömötör* Lajos (1897—1898.). Ezen lelkészek népiskolai tanitóságra is képesittettek lévén: eredményesen működtek iskolánkban.

Az egyház és iskola fejlődésével a két tantermü iskola is szűknek bizonyult. Uj iskola létesitéséről kellett tehát gondoskodni. Igy épült fel 1889-ben a mostani Stirbey-Voda-utcza 9. szám alatti emeletes iskola-épület, 3 nagy tanteremmel és tanitói lakkal. A most már nagyobb szabásuvá tett iskolához több tanerő is kellett. A fiuk és leányok külön tanteremben tanultak. Az itt alkalmazott tanitók és tanitónők következők voltak: A Kosub N. távozása után a leányosztályokban kézi munka, román és németnyelv tanitásra *Bartalus* Jánosné, akkori esperes-lelkész neje alkalmaztatott. Osztálytanitóságra *Csomor* János (1887—1892.), *Németh* Gábor (1892—1893-ig ideiglenes minőségben), *Kertész* József (1893—1895.), *Seier* Szidónia (1895—1896.), Barabás Mariska (1896—1901.), *Kővári* Zoltán (1899—1904.) és *Diószegi* Erzsébet (1899—1901.) voltak megválasztva az egyházközség presbyteriuma által.

A román vallásügyi miniszterium rendelete szerint, külön románnyelv, földrajz és történelem tanitásra 1898—1904-ig Theodoru János egyetemi hallgató választatott meg. Teleki Mózes eltávozása után, az általa betöltött állásra 1901-ben *Kertész* József szászrégeni tanitót hivta meg az egyházi közgyülés. Megválasztattak továbbá: *Becski* Hedvig (1901—1902.), *Ferenczi* Sándor, *Vincze* István és *Kovács* Róza 1902-ben, kik jelenleg is állomásukon vannak.

1902-ben a vegyes iskola eddigi szellemi élete változáson ment át. Ugyanis a leánynövendékek részére, egyfelől a növendékek felszaporodtával a hely szűke miatt, másfelől a pedagogia követelményének megfelelően, külön iskola helyiségről kellett gondoskodni. Igy került a most már teljesen külön álló leányiskola 1902-től 1905. elejéig a Stirbey-voda-utcza 36. sz. a. bérházba. 1905. tavaszán felépült aztán a modern pedagogia követelményeinek minden tekintetben megfelelő leányiskola, melynek emeletes, diszes épületében öt szép és kényelmes tanterem, tanitónői lakások, irodahelyiség, felügyelői lakás stb. van, a Sfinti Voivodi 50. szám alatt. Ezen iskola nemes hivatásának jelen év május havában adatott át.

Az 1899-ben létesült iskola csupán a fiunövendékek befogadására szolgál jelenleg, de már a tanulók létszámának ez sem felel meg.

A most már teljesen külön álló leányiskola tanitónői *Kovács* Róza (igazgató 1902.), *Vadas* Anna (1904.) és *Holczer* Irén (1905.).

A román nyelv tanitója mindkét ref. iskolánál Dumitru *Constantinescu* bankhivatalnok.

Az alkalmazott tanitók mind oklevelesek s működhetésüket esetről-esetre a román közoktatásügyi miniszterium engedélyezte.

Az elősorolt tanerőkön kivül az egyház rendes papja tanitotta — s tanitja jelenleg is — a vallást, ki a vegyes iskola fennállásáig egyszersmind igazgató is volt.

Iskoláinkban ez évben összesen 325 tanuló részesül a magyar népnevelés áldásában, kiket 6 rendes tanitó, illetőleg tanitónő, a lelkész és román óraadó nevel.

Ez volna rövid története a fontos misszióra hivatott bukaresti ref. iskolának 1815-től 1905-ig. Majdnem egy hosszu évszázad telt el, mióta fennáll nemzeti mivoltunknak s hitfelekezetünknek eme végvára, hogy felrázza és ébren tartsa hozzánktartozandóságát azon honfitársainkban, kik idegenben élni kényszerültek.

A multak küzdelemteljes helyzete után az eredmény megnyugtató a jelenben. A jövő Isten kezében van.

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Kálvin-szövetség“ megalakulása tényleg megtörtént márcz. 27-én. A Lónyai-utczai ref. gimnázium nagytermében szép számu érdeklődő közönség — legnagyobb számmal a „Köztelek“ emberei és a theol. ifjuság, legkevesebben zsinati tagok — gyült össze ez alkalomból. A gyülés *Antal* Gábor püspök imájával kezdődött; ő elnökölt *Darányi* Ignácz főgondnokkal, ki bevezetésül arról szólt, hogy a gazdasági és socialis élet rendezését is be kell venni az egyháztársadalmi müködés keretébe. Az általános vita során három elvi vélemény domborodott ki. *Antal* Gábor püspök a szövetséget teljesen egyházi hatóság alatt állónak kivánta volna szervezni. *Novák* Lajos az egyház számára csak az Isten igéjével való irányitást követeli, de ha a kivitelre is az egyház vállalkozik „közgazdasági, üzlet egyház“ lesz belőle, ami elvonja czéljából. *Pokoly* József evangéliumi elvek által vezetett, de teljesen társadalmi s nem egyházi alakulást sürget. *Nagy* Károly afelett panaszol, hogy az egyházat ujabban ugy gyógyitgatják, hogy minden feladatára egy-egy az egyháztól független társulatot alakitanak s midőn igy elvonják tőle az életerőt, sopánkodnak afelett, hogy az egyház nem „élő“ s külön „élőkeresztyének“ társaságát alapitgatnak. Az egyházat, a történetileg kialakult formájában kell megelevenitени s minél fokozottabb munkára serkenteni, hisz' ép' a prot. egyház keretei elbirnak minél gazdagabb és sokol-

dalubb feladatokat, mint szellemi hatalmakat. A „vállalkozásokat“, a megoldásokat pedig a felekezetektől független „társadalmi“ egyesület által kell munkálni. A tervezett forma védelmére főleg Szabó Aladár és *Ligárt* János ny. százados szóltak, főleg azzal argumentálva, hogy midőn minden egyház mozog e téren, mi sem maradhatunk el. Az elvi vita azzal záródott, hogy ki-ki a részleteknél próbálja meg elveit érvényesiteni. Erre azonban a vezetők igen türelmetleneknek bizonyultak. Minden más álláspont elvettetett s elfogadtatott a tervezet alapszabálya, kimondatván, hogy felterjesztetik a belügyminiszteriumhoz megerösitésre. Ideiglenes tisztikar választatott: *Kovácsy* Sándor elnöknek, dr. Nemes Bertalan jegyzőnek. A végleges tisztikar egy későbbi közgyülésen fog megalakulni. A szövetséget a M. Sz. a reakcionárius szellem szüleményének bélyegezte s azóta is állandóan küzd ellene, mint a pápista „keresztyén socialismus“ protestáns utánzata és majmolása ellen. Perükben nem kivánunk állást foglalni egyelőre, de „Sarpedon“-nak azt a felfogását, hogy az államnak nem is kellene megengedni, hogy polgárai hitfelekezetük egyházain kivül még más vonatkozásokban is felekezeti alapon csoportosuljanak, mert minden destructiv klerikális tendenciának ezek a melegágyai: szóról-szóra aláirjuk, mert ez egyformán veszélyes az államra s a történeti egyházakra is. Különben várjuk a gyümölcsöt, hogy arról mondhassunk itéletet.

Felekezetközi viszonyok Erdélyben s különösen Székelyudvarhelyt. Nyiljék ki végre a szemük azoknak, kik még mindezideig azzal áltatták magukat, hogy Erdélyben a Majláth-tal beköltözködött jezsuitizmus csak a saját hivei hitéletének erősitésén buzgólkodik s nem „hóditás“-ra tör. Napról-napra szemérmetlenebbül és leplezetlenebbül mutatja ez agitáció igazi czélját. Az aknamunka állandóan foly a protestáns *magyar* felekezetek ellen, mig a balázsfalvi *román* érzékkel való csókos barátság abban jelentkezik, hogy kath. hiveit magyar kath. egyház hiján az oláh görög kath. egyházba és templomba utalja. A magyarok közt azonban mindenütt hintik a visszavonás magvát. Ha a hivek papjukkal összekülönböznek, mint pl. a baczkamadarasi reformátusok, azonnal megjelenik egy jóakeratu „patrona“, kezd a szegény szerencsétlenek lelke iránt érdeklődni, vallásos iratokat osztogatni s előbb-utóbb kész a „tömeges visszatérés az egyedül idvezitő egyház keblére“ A társadalmi és felekezeti béke teljes feldulására való törekvésnek egy másik syptomáját a „Közmüvelődés“ ez évi 13. száma mutatja. Ebben, nem valami obskurus szerzetes, de a püspöki aula szellemében müködő „hunyadkerületi főesperes“ *Jancsó* Ernő irja a „lindzsinai ünnepségek“ cz. tudósitásában, hogy az elolához hosodott székely családokat meg kell menteni.

„Az Emke kellene — folytatja — hogy felfogja ügyüket jobban, mert ez a *magát nemzetmentőnek nevező* már gazdag egyesület, *mert róm. kath. vallásuak* az illető családok, eddig nagyon *mostohán bánt el velük*; a legalázatosabb esedezés sem eredményezett semmit eddig, holott Barcsán, ahol helvét vallásuak vannak, ugyan az Emke még papi lakról is gondoskodott. Mit csudálni, hisz igy van ez minden vonalon: nem tekintik azt, hogy nyelvében él a nemzet, hanem *részrehajló felekezeti czélokat s magán érdekeket szolgál a nemzet filléreiből összejött hatalmas tőke!*“ Már több jelét láttuk, hogy az Emke szálka a gyulafehérváriak szemében s megkisértették már kikezdeni, de talán csak megőriz attól az Isten, hogy ezt is benyelje a klerikális Moloch és pokoli mérgével megrontsa a jezsuitizmus. — Az alávaló, hitvány eszközökkel folytatott aknamunkának legmegdöbbentőbb jeleivel azonban Székelyudvarhelyen találkozunk. E városban, melyben körülbelől egyenlő számarányban vannak protestánsok és katholikusok s éltek ott a legjobb egyetértésben a legutóbbi időkig, most a legélesebb megkülönbözésre van kilátás. „Luther és Kálvin“ czimmel itt jelent meg egy névtelen füzetke, mely a pápás történetirás összes idevonatkozó ördögi hazugságait feltálalja egy fiaival beszélgető apa szájába adva. S e füzetkéket — ugy beszélik — az iskolás gyermekeknek osztogatják. Hogy mily pestises szellem árad ez iratkából, megitélhetik olvasóink abból a „mutatvány“-ból, melyet jövő számunkban közlünk. Az „*Udvarhelyi Hiradó*“, de főleg a „*Székely Ujság*“ megérdemlett kárhoztatásban részesitik e szemtelen merényletet, mutatván, hogy — Istennek hála! — a vezető emberek és körök elitélik az ilyen hitványságot. Hát Majláth püspök ur vesz-e tudomást az ilyenekről. Mert hogy az ilyen tüneteket neki tulajdonitják, az természetes; hisz' neki módjában van — *ha akarja!* — az ily aljas eljárásoknak egyszersmindenkorra utját vágni. Ha tehát ez tovább is foly, ez azt fogja bizonyitani, hogy *nem akarja megakadályozni* vagy tán épen *akarja, hogy igy történjenek.* Megtudjuk nem sokára. Mi pedig előre figyelmeztetünk mindeneket: résen legyenek!

GYÁSZROVAT.

Nagybaczoni *Kusztós József*, a kibédi ev. ref. egyházközség énekvezére, márczius hó 30-án 76 éves korában, 54 évi hűséges szolgálat után, jobblétre szenderült.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1407—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi Hivatalnak, a kollégiumok és theol. fakultás t. Előljáróságainak és a Szeretetház kebli tanácsának.

Az egyházkerület 1906. évi névtára elkészülvén, tisztelettel felkérjük az elől czimzett hatóságokat, hogy ezek árában darabonként 2 kor. 60 fillért s igy az egyes testületek megnevezése után jelzett összegeket f. évi junius hó végéig befizetni sziveskedjenek és pedig:

Hunyadi egyházmegye 72 kor. 80 fillér, gyulafehérvári em. 44.20, nagyenyedi em. 122.20, kalotaszegi em. 88.40, kolozsvári em. 72.80, szilágyszolnoki em. 169.—, dési em. 46.80, széki em. 78.—, nagysajói em. 44.20, görgényi em. 75.40, marosi em. 174.20, küküllői em. 80.60, nagyszebeni em. 49.40, udvarhelyi em. 114.40, erdővidéki em. 39.—, sepsi em. 101.40, orbai em. 28.60, kézdi em. 41.60, romániai em. 15.60, theologiai fakultás 5.20, Szeretetház 2.60, nagyenyedi kollegium 7.80, kolozsvári kollegium 5.20, marosvásárhelyi koll. 5.20, székelyudvarhelyi koll. 5.20. zilahi koll. 5.20, szászvárosi koll. 5.20, sepsiszentgyörgyi kollegium 5 kor. 20 fillér.

Kolozsvárt, 1906. márcz. hó 26-án.

Kenessey Béla, elnök. *Maksay János*, számvevő.

368—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdély ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *buzásbesenyői* egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakás 1145 □-öl kerttel, értékelés nélkül, 4 hold szántó és 1½ hold rét 90 kor. 75 fill., készpénzül 142 kor., termény (kepe) 342 kor. 07 fill., munkabeli szolgáltatás értéke 31 kor. 67 fill., stóla 10 kor. Összes jövedelem 616 kor. 49 fillér. Engedélyezett kiadás 21 kor. 42 fill., mely után marad 595 kor. 07 fill. Állami fizetéskiegészités 1004 kor. 93 fill. s igy az összes jövedelem 1600 korona.

Ez egyházközség a m.-vásárhelyi országuttól 1 km.-re, a legközelebbi vasuti állomástól 3 km.-re fekszik.

Pályázati határidő április 25.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt kérvények nt. Nagy Domokos esperes aahoz Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. április 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 386—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aaihoz.

Felkérem a nagytiszteletü Esperes urakat, sziveskedjenek hivatalomhoz jelentést tenni arról, hogy egyházmegyéjükben van-e gyámintézet és ha van, a lelkész-özvegyeket, árvákat és a munkaképteleneket mekkora segélyben részesiti?

Kolozsvárt, 1906. április 4.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *15-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. április 12.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Husvét.

Ap. csel. 15.

Megjött ujból a husvéti ünnep. Homlokán fény, tavaszi sugár, ölében virág, ajkain az életnek éneke zeng. Fennt sugárzik a magasság; itt lent megdobban a földnek szive és körültünk megzendül a lég. Im! itt az élet! Templomba jövünk; itt a szabadulás éneke, itt a győzelem szózata, itt egy szent öröm evangeliuma. Lelkünkben megújul a hit, megújul a remény, megújul a szeretet, élet!

Mi történt e napon, hogy szivünk igy megtelik örömmel, élettel, diadallal? Mi történt? Megmondja ezt alapigénkben Péter apostol, ki szól Izrael fiaihoz: „*az életnek fejedelmét pedig megölétek, kit az Isten feltámasztott a halálból, mely dolognak mi vagyunk bizonyságai.*“ Im, ez a mai nap, ez a nagy történet. Krisztus feltámadott. Im, üres a sir, im ott a fényes angyal, im ott a szózat: Krisztus feltámadott!! A Golgotha sötét homloka megcsillan, fölragyog a husvéti hajnal sugaraival. Krisztus föltámadott és *föltámadott a tanitványokban a Jézusban való hit.* Oh, szent, világot meggyőző hit! Ez az ő vallástételük, ez az ő reményük, ez az ő lelkiismeretük, innen fakad lelkesedésük, innen minden cselekedetük.

Lelkem bámulva nézi kétezer évnek történetét, ama megnyilt sirtól a mai napig s képzeletem bejárja mától a jövendőt s a mi szép, szent, örök, ott mindenütt az élő Jézus alkotásait, szent műveit látom; értelmem nem tud tagadni, értelmem meghódol és szivem . oh, szivem ünnepel igazán, mert legdrágább sejtelmeim, vágyaim, reményeim újulnak meg, élednek föl. Én hiszek az élő Jézusban, hiszek, nem valami külső esemény miatt, de hiszek a Jézusban, mert igéje igazság, élete szentség, szive a tiszta szeretet, halála önfeláldozás műve, országa e földön legszentebb. A mi nekem hitet ad: az nekem életet ad. És a husvét hitet ad. Hitet a jónak, igazságnak, a léleknek diadalában. Ezért a Husvét a hitnek ünnepe. Ezért a Husvét az életnek ünnepe. Alapigénk szerint Isten Jézust föltámasztotta. Ez ige *egy bizonyság* előttünk s *egy felhivás* hozzánk; egy *bizonyságtételre való felhivás* mindnyájunkhoz.

I.

Mit bizonyit ez ige: Isten a Jézust föltámasztotta?! Oh azt, hogy van élő Isten!! Nagypénteken megrendültek a tanitványok, szivökben fájón rezgett a sóhajtás: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?!“ S ha Isten elhagyta Jézust, mit reméljen az ember? Hol van a ti Istenetek? kérdé gunnyal az ellenséges világ. Oh, hol van a mi Istenünk? sohajtott a hivők kicsiny serege. Hol az ő szeretete, jósága, ha igy elhagyja övéit? Hol az igazsága, hatalma, ha a gonoszok ülnek diadalt? De jött a husvéti reggel. Mint derülnek fel a borus arczok! Mint dobbannak meg bátran, magasan a szivek! Az alvófélben levő hit mint lobban ki ujra s mint ég, világit, hevit! Isten föltámasztotta Krisztust! Krisztus föltámadott! Van élő Isten Vannak idők a történelemben és saját életünkben is, midőn ajkaink remegve kérdik: hol van az Isten, a ki él? Zsarnokság, szolgaság, diadalittas gonoszok, bujdosó igazak, letiport országok, vérbe fullasztott nemzetek, égő máglyák, párolgó vérpadok .... hol van az Isten, a ki él? Vagy lássunk közelebbi képet. Bizalommal léptek az életbe, szerettek, lelkesültök; majd oda lesz bizalom, oda a szeretet, mert megismeritek itt-ott az emberek egy részét és elfog az utálat, a keserüség . hol van az Isten, aki él Gondok alatt görnyedezünk, nagy vesztések alatt roskadozunk, fájdalmaktól vérzik szivünk . hol van az Isten, a ki él? Ah, könnyeink egyszerre mint ragyognak föl husvéti reggeli sugártól: én szivem, mért volnál szomoru *Bizzál Istenben!* Ott a kiterjesztett erősség, a nap világit, kerengnek a csillagok: van élő Isten! Itt ébred a tavaszi természet, lombfakadás, virágnyilás, majd rengő kalászok, érett gyümölcsök: van élő Isten! Népek tünnek föl, enyésznek el, de az emberiség mind gazdagabb leszen igazságokban, jogban szabadságban, tudományban, jellemben: van élő Isten! Vesztek, megpróbáltatom, de van hitem; háborusággal illettetem, de van s lesz győzelme igazságnak és szeretetnek. Szenvedek: van vigaszom munkálok, küzdök: van erő, segedelem; lelkem vádja nyomaszt: van kegyelem, van élő Isten!!

II.

Isten a Jézust föltámasztotta s ez másodszor *egy fölhivás mihozzánk;* egy fölhivás — az életre! „En élek és ti is éltek“, mond az idvezitő. Igen, minekünk élnünk kell. Az örök élet nem csak a sirnál kezdődik; egy örökkévaló élet már a földön az Urban való élet. A husvét fölhivta a tanitványokat: gyüljetek Jézus köré, tartsatok össze az ellenséges világgal szemben, éljetek Jézusban, folytassátok szent művét tovább, örökké; menjetek szét a világba s vigyetek ebbe új életet! — Pál apostol a keresztyént *Krisztussal föltámadottnak* nevezi s magáról igy szól: „A Krisztus él én bennem!“ Helyet a mi szivünkben a Jézusnak! Ha ő benne élünk szeretni fogjuk őt! Ha ő mibennünk él, követni fogjuk őt; egy szent erő, egy élet árad tőle reánk! Szivünkben helyet a Jézusnak!

„Ki Istennek akaratját cselekszi, örökké él“, mond az apostol. Im, ez az élet, melyre a föltámadott Jézus minket elhivott. Im, az örök életnek titka ez: cselekedni Istennek akaratját. Imádd csak a világot: meghalsz; élj csak önző szenvedélyeidnek: meghalsz; némitsd el a lelkiismeretet: meghalsz; taposd meg az Ur parancsait: meghalsz. De higyj: a hit élet; szeress: a szeretet élet; remélj: a remény élet; gondolj szépet és légy igaz: a gondolat az igazság élet; tudj lelkesedni, szivednek e szent heve: élet; munkálj hiven; a hű munkásság élet. Im, az élet mily közel van hozzánk; szivünkben helyet, helyet az örökkévalóságnak!

Él a mi Istenünk, él a mi idvezitőnk és mi is élünk. Élnek még halottaink is. Van halottad, kiért gyászolsz, mint volt Máriának, mint volt a tanitványoknak. Kit siratsz? Éltednek gyámola, fejednek koronája hullott el, örömed, reményed, virágod hervadt a sirba! Kit siratsz? Szülőt,

* Mutatvány néh. Molnár Albert kolozsvári volt theol. tanár sajtó alatt levő egyházi beszédeiből. Lásd az „Irodalom“ rovatot! Szerk.

hitest, édes gyermeket Ne sirj! Jézus él — a halottak is élnek. A sirok felett ott lebeg a husvéti angyal az élet reményének angyala. Hitünk szerint a geniuszok nem forditják le fáklyájokat, mint régen, de lobog az a sir felett is. Hitünk szerint a hit, remény, szeretet fáklyái a sirok felett is fennen lobognak! Ime a husvéti esemény, a husvéti hit jelentősége!

III.

Még csak egy pillanatra figyelmeteket. „Az *életnek fejedelmét pedig megölétek, kit az Isten feltámasztott a halálból, mely dolognak mi vagyunk bizonyságai.* Mi vagyunk bizonyságai! oh, szép, lelkes, boldog vallástétel az apostol ajkain. Jézus él! mi vagyunk bizonyságai! Nézzétek a hitnek az egész világ felett győző hatalmát. Nagypénteken a tanitványok megrendülnek. Ugy tetszik, hogy egész világuk roskadozik. De szivökben a remény egy-egy sugára még dereng, még világit, még hevit. Nem lehet, hogy minden elvesszen! Emlékeznek, hogy Jézus átpillantott egy jövendőbe, mikor jőni fog az ég felhőin hatalommal. Majd a jéruzsálemi asszonyok hiradása. Aztán az angyalok, kik szólnak: ő él. Mind magasabb, magasabb a tanitványok reménye. Majd fölismerik őt az uton. Visszatérnek Jeruzsálembe, hol e hir fogadja: az ur valóban föltámadott és Simonnak megjelent. Im, a föltámadás hite kezdetben. És ez a hit mindent ujjá teremt. Ujjá lesz mult, jelen, jövendő. Ujjá, fényessé, diadalmassá. Lelkük megvilágosodik, szivök szent lángban ég. Krisztus él; ime halála nem gyalázatnak utja, de Istennek utja volt; út, mely nem lefelé, de fölfelé vezet. Ezeket kelle szenvednie, hogy dicsőségbe jusson. Engedelmessége tökéletes, szeretete meg nem tört, hite szégyent nem vallott, a halál el nem szakitotta őt Istentől; utolsó ellensége: a halál is legyőzve. Halál, hol a te fulánkod? Krisztus él velünk, közöttünk; országának zászlóját reánk bizta, nyomába kell lépnünk és szellemét ki kell vinnünk a világba. Mi csak egy kis sereg vagyunk, de nagy, de győzhetetlen a Jézus, az ő szent ügye, az ő szelleme, mely diadalt vesz a világon. Méltán mondja az apostol: „Jézusnak, az élőnek mi vagyunk bizonyságai."

Nézzünk csodálkozva, lelkesedve az apostolokra. Ők Jézus bizonyságai! Abban az időben, abban a világban, mely szegény, koldus volt hitben, szeretetben, mely remény nélkül tekintett a vigasztalan sötét jövendőbe. Ők voltak Jézus bizonyságai, mert előttük fénylett az igazság, őket hevité a szeretet, mert nekik volt hitök, bennük volt a lelkesedés; ők érezték, hogy ami örök igaz, örök jó, szent, az győzni fog a sötétség hatalmai felett.

De vannak még más bizonyságai is a föltámadt, az élő Krisztusnak. Bizonyság a csaknem kétezer esztendő, melynek legszebb, legmagasztosabb, legmaradandóbb müveit a Jézus szelleme alkotta. A felvilágosodás, az emberiség fejlődése, az igazság, a szeretet müvei, az embernek jogai, méltósága, szabadsága, a keresztyén család, a keresztyén iskola, a keresztyén állam — mind fennen hirdetik: „a Krisztus életének mi bizonyságai vagyunk" Ami a mai emberiségben szép, fenséges, igaz és jó: abban a Krisztus él. Jertek, legyetek bizonyságai e föltámadt Krisztusnak ti szenvedők, ti megterheltettek, ti sirók. Ismerjétek meg a részvétet, a könyörületet, a vigaszt. Jertek és legyetek bizonyságai a föltámadt Krisztusnak ti örvendezők, ti boldogok. Ismerjétek meg a jótékonyságot, az emberszeretet áldásait, járjatok körül, vigasztaljatok, segéljetek, töröljetek könnyeket, hálát a szivekben. A jótett boldogit, az áldozat gazdagit. Jertek és legyetek bizonyságai a föltámadt Jézusnak ti ifjak a nemes lelkesültséggel, ti öregek a bölcseséggel; ti férfiak az igazság szeretetével, ti nők az anyák és hitvesek gyöngéd, mély szivével, házias nagy, szent erényeivel, ti gyermekek az engedelmességgel, ti szülők a jó példaadással. Jer és légy bizonysága a feltámadt, az élő Krisztusnak, légy bizonysága te is, marosvásárhelyi református anyaszentegyház. Hiszen az egyház Krisztusnak teste, az egyház református volta Krisztus életének bizonysága. Tégy bizonyságot a lélekről, mely téged áthat, éltet; tégy bizonyságot az istenitisztelettel, mely ne legyen soha vakitó czeremonia. De lélek és igazság, mely szóljon az értelemhez és szivhez egyaránt; légy bizonyság buzgóságoddal, az evangelium iránti hüséggel, a szeretet, az egyetértés, a közügy iránt az önzetlen buzgóság indulatával!

Oh Isten, add nekünk az erőt, a kegyelmet, a hitet, hogy mindnyájan szólhassuk: „Isten Jézust föltámasztotta, mely dolognak mi mindnyájan bizonyságai vagyunk!"

*

A husvét a mi reményeinknek, hitünknek egy halhatatlan röptet ad. És ami nekünk hitet ad: az nekünk életet ad. Nem az a jó keresztyén, a ki nem bizik a jó ügy győzelmében; az a jó keresztyén, a ki hiszen, remél, lelkesedik, cselekszik. Oh! szállj, szállj, husvéti hajnali, tavaszi sugár, fakassz virágot hegyen, völgyekben, sirhalmokon; szállj, husvéti hajnali sugár a szivekbe, hogy legyen ott benn is fény, öröm, élet! Szállj, szállj, husvéti sugár, ragyogd be a hont, az egész földet; legyen mindenütt igazságnak, szeretetnek, életnek diadala örökké!! Amen!

Az uj miniszterium.

Az a sulyos, az a bénitó bizonytalanság, mely több, mint egy évig nehezedett közéletünk minden ágára, végre megszünt: a király az alkotmányosság elvei szerinti kormányt nevezett ki s ezzel az ország ügyeinek menete egyszerre a rendes kerékvágásba dörrenve vissza. Általános az öröm, hogy végre megszünik az az óriási erkölcsi és anyagi pusztulás, melyet az elmult helyzet okozott.

A lázas öröm közepette is — s minél inkább mulik ez, annál inkább — kezdik vizsgálni az állam életével szoros összeköttetésben álló közéleti ágak az uj kormány irányát, szellemét, programmját, hogy magukra nézve megállapithassák: mit várhatnak és mit kell tenniök?

Nekünk is számot kell vetnünk az uj helyzettel. Hiszen, ha még az u. n. „szabad egyház a szabad államban" elve alapján volna rendezve hazánkban a vallásügy, akkor sem lehetne közömbös az egyházakra a kormányok programmjának szellemi és erkölcsi vonatkozása. Jelen helyzetünkben pedig, hol minálunk az állam és egyházak annyi komplikált szállal vannak egymáshoz füzve, a kormánnyal való számvetés kikerülhetetlen kötelességünk.

A tagjainak úgy egyéni, mint politikai sulyánál fogva méltán hol „nagy"-nak, hol „erős"-nek nevezett kormánytól magától programmot még idáig nem hallottunk. A mit eddig tudunk róla, az az, hogy jellege ideiglenes, összetétele nem homogén elemekből való s feladata az államháztartás legszükségesebb feladatairól gondoskodva egy olyan választójogi reform keresztülvitele, a mely a választójogosultság nagyarányu liberális kiterjesztése alapján, a nemzet igazi közvéleményét kifejező parlamenti többség s ebből állandóbb kormány létrejöttét teszi lehetővé. Ennyit tudunk feladatáról, a mi mindenesetre liberális jelleget ad a kormánynak. A mennyiben pedig a protestántizmusnak, mint vallási és egyházi irányzatnak az állami élet vezetésében a liberálizmus felel meg: azt mondhatnók, hogy a protestántizmus megnyugvással fogadhatja az uj kormányt. Azaz fogadhatná, ha e programmpont valósággal az egész kabinet jellegét és irányát

kifejezné. Azonban köztudomásu, hogy egy részre ez csak rákényszeritett feladat.

A kabinettet a protestantizmus szempontjából főleg elnöke, kultusz és à latere minisztere szabják meg. Ezek itt: dr. Wekerle Sándor, gr. Apponyi Albert és gr. Zichy Aladár. Wekerlében kétségkivül megnyughatnánk, ha ő még mindig a 90-es évek politikusa volna. Ám ugy látszik, hogy ő is más most, mint volt akkor. Az a Wekerle, aki daczára annak, hogy a néppárt és segédhadai nyiltan elkeseredett küzdelmet vívtak az ő miniszterelnöksége ellen, *épen liberalis volta miatt*, mégis bevette kabinetjébe a néppárt vezérét: Zichy Aladárt és épen a legnagyobb mértékben bizalmi állást, az Őfelsége személye körüli tárczát adta neki, a helyett, hogy — a mint az alkalom kinálkozott — az egész néppárttól megszabadult volna: ez arra mutat, hogy Wekerlét is más szelek hajtják ma, mint ezelőtt 10 évvel.

Az egész kabinet iránt való bizalmatlanságot bennünk főleg a Zichy Aladár gr. politikai személye kelti. Mi lett a születésében úgy lekicsinyelt néppártból 10 év alatt?! Nemcsak annyira vitte, hogy nála nélkül miniszteriumot nem mertek alakitani, hanem hivatalos lapjában az „Alkotmány"-ban nyiltan — az összes lapoknak egy hangnyi tiltakozása nélkül — hirdette ki, hogy igenis „részt kér a koalicziò küzdelmeinek gyümölcséből és Wekerle iránti nem titkolt ellenszenve daczára is *bemegy a miniszteriumba, főleg épen azért, hogy kevésbé hangosan, de annál hatékonyabban ellensulyozhassa a liberálizmus próbálkozásait.*" Zichy Aladár, a néppárt az udvarnál a magyar kormány hivatalos képviseletében! Hogy mi lesz ennek a következménye a magyar liberális politikára és protestántizmusra: azt nem igen kell magyaráznunk.

Őszintén szólva, e sorok irója, a sokszor félelmeteseknek hirdetett klerikálisok közül leginkább az Apponyi Albert miniszterségében tud legjobban megnyugodni. Hiszen az bizonyos, hogy jezsuita neveltetésének hatását soha sem fogja teljesen levetkőzni, de egész államférfiui karaktere, multja, többszörös nyilatkozatai lehetetlenné teszik rá nézve, hogy másként kezelje a magyar protestántizmust és ennek egyházait, mint a hogy megérdemlik és a mint programmjában sokszorosan megigérte.

E pontnál magunk is emlékezetbe idézzük az 1848. XX. t.-cz. végrehajtására nézve tett nyilatkozatát, mely szerint ő a protestánsok igényeit „*alapitványszerü állami dotációval*" tartotta rendezendőnek. Mindenesetre, most már az országnak alkotmányos kormánya lévén, itt az ideje, hogy a zsinati törvények minél gyorsabban felterjesztessenek a királyi megerősitésre s ennek kapcsán törvényhozási intézkedés tétessék első sorban az egyházi adózás kérdése függő ügyének rendezésére s általában a 48. XX. t.-cz. alapján a protestánsok ügyeinek rendezésére.

Ezenkivül Apponyi Albert grófnak a hivei által oly rajongással magasztalt államférfiui qualitásaira épen kultuszminiszteri állásában egy oly feladat is vár, a melyet, ha sikeresen tudna megoldani, a legteljesebb elismerést érdemelné ki. S erre csakugyan talán épen az ő személye a legalkalmasabb. Értjük a feldult felekezetközi békének bár tűrhető állapotba való visszaállitását. Valóban annyi más égető nemzetiségi és szociális kérdés kopogtat és vár türelmetlenül megoldást, hogy a felekezeti villongások elmaradhatnának. S mert ez egyenesen a kath. féltől függ: ezért gondoljuk, hogy nagy tekintélyével talán ő mérsékelhetné a valóban elfajulni kezdő viszonyokat.

Egyébként az uj miniszteriumtól egy boldogabb uj korszak megnyitását várják. Adja Isten, hogy sikerüljön ez neki. Mi — fájdalom csak annyit látunk, hogy a komolyabb és mérsékeltebb polgári pártok vezető szerepe vége felé jár. Egy-két vegyes kisérlet még, melyekben látszólag a polgári pártok viszik a vezetőszerepet, de aztán gyors léptekkel jön a természetes kifejlődés s nemsokára nyiltan és saját zászlója alatt helyezkedik el a két komoly s a tömegek fanatizmusával harczolni kész ellenfél: a socialdemokrácia és a jézsuita klerikálizmus. Én látom jőni az időt, gyorsabban, mint sokan képzelik s látom, hogy a hazai protestántizmus két malomkő közé fog kerülni. De meg nem semmisül. Sőt mint a hamvaiból megelevenedő phönix: ujult alakban uj diadalra tör. S ha alakja hasonlatos a „Jáhvé szenvedő szolgájá"-éhoz: hivatása sem dicstelenebb: A mi sebeink által gyógyul meg a világ!

A passio hetében szemeinket a szenvedő, meg nem aló, de feltámadó Idvezitőre függesszük! A kik vele szenvednek, vele együtt meg is dicsőittetnek: az egyesek is, az intézmények is, a népek is!

Nekünk ez legyen vigasztalásunk!!

Nagy Károly.

Vallás és Élet.

Az ember szellemi világa és az eszmék.

A lelki világnak az *eszmék* s köztük legelső sorban *a vallás* képezik uralkodó hatalmait. Plátó szerint ez a világ is, a melyben élünk és küzdünk, az eszmék világának a lenyomata, másolata. A legfőbb eszme, a mely az egészet egységbe foglalja, a *jónak* (istennek) eszméje. Kant pedig az eszméket oly szellemi hatalmaknak tekinti, a melyek akár az ismertek mezején, akár a gyakorlati élet terén az emberi szellem tevékenységét megszabják és irányitják.

Eszmék, ideálok termékenyitik meg az emberi gondolatok világát, a lelkeket és az emberi élet minden körét, miként a tavaszi eső a földnek kebelét. Az eszmék a szellemi élet ama mértföldmutatói, a melyek a gondolatnak irányt jelőlnek; örökkévaló források, a melyekből a cselekvésben erőt meritünk.

Az eszmékben a szellemi élet egész tartalma nyer kifejezést s csak azok a gondolatok gyakorolhatnak hatást az emberi lélekre, a melyek értéküket az ideálok által nyerik.

Az ideálok vagy eszmék ugyanis mindig ugy jelennek meg és akként érvényesülnek, mint a *megítélés* és *cselekvés* őseredeti, absolut normái. Az eszmék a gondolatok világának szabályozó elvei és mindig arra irányulnak, a mire az ember, mint *érző* és *akaró* valóság a személyes *elismerés* és *becsülés* érdeklődésével kénytelen tekinteni; de végső célokat tűznek a megismerés számára is, és az ekként nyert ismeretek annál értékesebbek, mert folyton tisztulva és bővülve gazdag nézletekké szélesednek, *élet* és *világfelfogássá* alakulnak ki, a melyek a gondolkozó és cselekvő ember egész jellemét és élettevékenységét megszabják.

Az eszme, az ideál mindig a *tökéletesre* irányul és az ember még gondolni sem képes őket anélkül, hogy saját személyes életére nézve a legnagyobb értéküeknek ne itélje, érettük ne lelkesedjék, megvalósitásukra egész erővel ne törekedjék. Tulajdonképen csak egyetlen eszme van: „*a tökéletes*“ gondolata. A tökéletes gondolata, mint eszme az ismeret után sovárgó lélek előtt mint „*igaz*“, a tettrevágyó ember előtt mint „*jó*“, az érzelmek világába merülő ember előtt pedig mint a „*szép*“ jelenik meg.

A földi életben a *tökéletessel* sehol sem találkozunk. A tökéletes eszméje magának az emberi észnek, az intelligenciának a szüleménye és az ész élettevékenységének, a gondolkozásnak ép oly természetes és kimaradhatatlan következménye, mint a fa virágzása és gyümölcsözése.

Az ész, mint eszmetermelő intelligencia, nemcsak *az erkölcsivel* áll szoros és elválhatatlan kapcsolatban a „*jó*“ eszméje által, de magával *a vallásos hittel* is, épen a vallás eszméje által, a mely a *föltétlenre*, a *tökéletesre* vonatkozik.

A tökéletesnek eszméje — a mint már jeleztük — három egymástól különböző alakban: a *jónak*, a *szép*nek, az *igaz*nak formájában (ethika, művészet és ismeret) jelenik meg. Ez a megkülönböztetés azonban csak relativ természetü és merőben külön válva egyik sem létezik; a mi tökéletes: az szép is, jó is, igaz is egyszersmind. Ezt kell állitanunk főleg a „*jónak*“ és a tökéletesnek (vagy az Istennek) eszméjéről.

A jónak specifikus gondolata, mint absolut eszme épen ugy *a hit világába* tartozó gondolat, mint Istennek vallásos gondolata. És minden *igazi idealismus* alapjában nem lehet más, mint *erkölcsi idealismus*, ugy, hogy minden igazi idealizmusnak *központi* eszméjét a jónak ideálja képezi, *alapját* pedig, a melyen nyugoszik, az az *életteljes hit* alkotja, a mely az eszme *realitása* felől semmiben sem kételkedik. Ha hiszünk az erkölcsi jó reálitásában, akkor kénytelenek vagyunk a jónak bennünk élő eszméjét úgy fogni fel, mint az őseredeti jónak, vagy *istennek* viszfényét, kijelentését az emberben. Ezért mondja *Melankhthon* „*Magna igitur laus est philosophiae moralis, quod est pars legis divinae, et sapientia dei, etiamti non est evangelium*“.

Azok a gondolatok, a melyek sokszor egész elemi erővel ragadják meg a lelkeket, hogy összetörve a régit, egy *új világot* emeljenek föl a réginek romjain: minden időben egyik vagy másik eszme szolgálatában állanak, vagy legalább az *eszmék* zászlója alatt kivánják megvívni harczaikat, mert csak *az eszméknek van hatalma* uralkodni a lelkek világa fölött, csak az eszméknek van ereje kivivni a diadalmat. A gyarló ember elhull a küzdelemben, de az eszme tuléli a küzdő hősöket és új harczosokat teremt, megoldja a halál köteleit és felnyitja a sírokat, mert halhatatlan és örökéletü az *ige, az eszme*, mely foglyul ejti az *érzést*, a *gondolatot* és az *akaratot*, hogy az egyén egészen *áldozatul* adja magát.

—

Minden kornak megvannak a maga uralkodó eszméi, a melyek bélyegüket reá nyomják az egyesek és nemzetek életére és törekvéseire. Korunk gyermekeit szintén nagy eszmék és hatalmas gondolatok tartják nyugtalanságban és ingerlik lázas tevékenységre. A szocialis élet összes intézményeit, az évszázak és évezerek során létrehozott összes alkotásokat a létező dolgokkal és a dolgok régi rendjével elégületlen lelkek — új formákat keresve — kérlelhetetlen kritika alá vetik s a mig ezeket temetőtalpából lerombolni és a régi alapokat fenekestől felforgatni törekszik, addig ideges nyugtalansággal, lázas sietséggel keresi a jövevdő ködös homályába burkolt ama *bizonytalan formákat*, a melyekbe a modern ember a maga vágyainak és reményeinek, óhajtásainak és törekvéseinek, eszméinek és ideáljainak duzzadó, gazdag és új tartalmát öntheti; keresi azokat az örökkévaló alapokat, a melyeken a családot, a társadalmat, az államot, ezeknek jóllétét, boldogságát felépitheti, a nyomort, a szegénységet eltörölheti, a gazdagok és a szegények közt tátongó mély ürt, új intézményekkel betöltheti, a tőkének és a munkának egymás ellen vívott összes harczát beszüntetheti.

A lelkeken erőt vett a régivel való elégületlenség. És ez az elégületlenség az élet egész körére és minden viszonyára kiterjedve, nemcsak a családot és az államot, a socialis élet e legrégibb és legszentebb formáit akarja darabokra törni, hanem a népek és nemzetek összes szellemi és anyagi, kulturalis és gazdasági életet uj alapokra kivánja fektetni, az egész társadalmat uj eszmék és uj életelvek szerint berendezni. A mi van és a mi létezik, a mit az emberi nem legjobbjai, a szellemvilág legkiválóbb alakjai, nemes harczokat viva, az elmult évezerek folyamában hittel, szeretettel, a jónak nemes lelkesedésével megalkottak, a szellemi élet drága és megbecsülhetetlen kincsének ama végtelen sokasága, a melyeket *ész* és *tudomány*, *értelmi* és *erkölcsi* erő munkával és szorgalommal — főleg a keresztyénség óta, sokszor nagy áldozatok árán, gyüjtött össze halomra: — becsét és értékét mind elvesztette, mert egy *uj világ él a vágyódó lélekben* és az élet harczában kifáradt ember ennek képzelt kincseiről álmodik.

A *tudomány*, mely az *igazságot* keresi, a természeti élet mezején kétségtelenül messzi kiterjesztette a maga határait, de az élet és a halál rejtélyeit most is képtelen megközeliteni. És mégis az embereket hatalmába keritette a tudás önhittsége, a lelkek hitén erőt vett a kételkedés, hogy a tagadás és a kételkedés szelleme kevély lenézéssel megostromolja még a *hitet* és a *szeretetet* is és egyedül a *tudásnak* és az *okos önzés* rideg moraljának igér biztos jövőt, midőn a szeretet a szivekből kiköltözik és *a vallás elveszti évezredeken át gyakorolt hatalmát a lelki világ fölött, a különböző felekezetek és egyházak az uj idők viharában darabokra törve megsemmisülnek és örökre eltünnek.*

(Folyt. köv.)

Felhivás az énekeskönyv ügyében.

Köztudomásu, hogy az ig.-tanács 748—1906. sz. határozatával énekeskönyvünk valamelyes megujitása czéljából egy bizottságot állitott össze. Nekem, mint e bizottság előadójának, javaslatot kell tennem arra az anyagra vonatkozólag, melyet részint a régi énekeskönyvből meg kell tartanunk, részint máshonnan át kell vennünk. Javaslatom természet szerint csakis azokra az alapokra támaszkodhatik, melyeket e tekintetben elébe irnak azok a vélemények, melyek hiva-

talos uton az ig.-tanács 4358—1905. sz. felhivására beérkeztek.

Ugyde, e vélemények átnézéséből arról győződtem meg, hogy igen sokan félreértették az igazgató-tanács emlitett felhivásának a czélját s ebből kifolyólag hiányos vagy éppen egészen téves véleményt küldtek be. olyant, a melynek a bizottság nem sok hasznát látja.

Éppen azért, a bizottság elnökének hozzájárulásával, pontokba szedem itt azokat a hiányokat, melyeket tapasztaltam, abból a czélból, hogy az illetők esetleges pótlásaikat megtehessék.

1. Ugy ennek a felhivásnak, mint az ig.-tanácsénak az a czélja, hogy kiválassza azt a használható anyagot, melynek az ujba feltétlenül bele kell jönni. Minden olyan vélemény tehát, a mely minden egyébről beszél, csak erről nem, ez idő szerint tárgytalan.

2. Mi is, az ig.-tanács is, azt szeretnők tudni, hogy az egyházközségek, egyenként és összesen, mely régi énekekhez ragaszkodnak különösen, s melyek kihagyását nem szeretnék. Éppen azért hiányos eljárásnak kell tartanunk azt, a hol nem az egyházközségeket kérdezték meg, hanem egy u. n. éneküygyi bizottságot alakitottak s annak a véleményét terjesztették fel. Mi ezeket is figyelembe vesszük, de csak ugy, mint bizottsági vélemény és nem ugy, mintha e vélemény képviselni tudná az illető egyházmegye összes községeinek a véleményét. Mert hiszen e bizottsági jelentések közül az egyik maga megmondja, hogy az egyes egyházközségeknek anyagi és szellemi határoló körülmények miatt más és más a szükségletük. Mi éppen ezt szeretnők tudni!

3. Igen sok véleményen kelleténél jobban érzik annak a számsornak a hatása, melyet az ig.-tanács felhivásában közzétett. A számsor utmutató ugyan, de egyáltalában nem olyan, a mely a vélemények szabad nyilvánitását akár gátolni, akár csak befolyásolni is akarná. Mégis igen sok vélemény szinte feltünő némasággal fogadja el. Vannak azonban olyanok is, a kik e számsor hiányait akarták kiigazitani s több felveendő darabot ajánlnak, de nem azért, mert szépek vagy ők szeretik, hanem a mint soraikból kitetszik, csupán azért, mivel olyan alkalomra valók, a minőre az ig.-tanács számsorában nincs kellő mennyiségü példány felvéve. Mivel most csupán annyit szeretnőnk tudni, hogy mely énekek régi énekeskönyvünk legkedveltebb darabjai s mivel az esetleg hiányzó alkalmiak pótlásáról külön történik gondoskodás, az ilyen félreértéssel készült véleményeket sem vehetjük egész súlyokkal figyelembe.

4. Végül, ha összeszámláljuk a kellő módon beérkezett és teljességükben használható véleményeket; de különösen ha meggondoljuk, hogy több egyházmegyéből egyetlen vélemény sem érkezett be: azt kell mondanunk, hogy az énekeskönyv ügye sokkal nagyobb érdeklődést érdemel, mint a mekkorában részesül. Felhivunk tehát ujra mindenkit, hogy *az uj énekeskönyv anyagának összegyüjtésére* vonatkozó megjegyzéseit, esetleges adalékait, legkésőbb folyó április hó 30-ig akár alulirotthoz, akár a bizottság elnökéhez juttatni sziveskedjék. Különösen azokat kérjük, a kiknek birtokában kéziratos halotti énekeskönyvek vannak, mert régi énekeskönyvünk ebben a legszegényebb s a beérkezett vélemények mégis erről szinte egyértelmüleg hallgatnak.

Kolozsvárt, 1906. április 9.

Seprődi János.

Mutatvány

az udvarhelyi klerikális ágitáció irodalmából.

Lapunk mult számában emlitést tettünk a Székelyudvarhelyt megjelent „Luther és Kálvin“ cz. füzetkéről. Hogy olvasóink megbotránkoztató tartalmáról kellő fogalmat szerezhessenek, mutatványul ide iktatunk belőle egy pár szelidebb passust. Ime:

„Apa. Mindenesetre igen fontos egy dologról akarok nektek beszélni. A tizenhatodik században vagyunk, abban a hires században, amikor a protestáns név alatt a tévtanitóknak egész tömege lázadt fel a katholika Egyház ellen és megmérhetetlen károkat okozott annak. A protestáns felekezet magát reformált egyháznak szokta nevezni, mert e felekezet alapitói azt állitották, mintha a katholika Egyházat reformálták, vagyis helyreigazitották volna. E felekezet tagjai magukat reformátusoknak nevezik, szerzőik pedig a reformátor nevet használták,

Fiu. Ó hóbortosság! és kik voltak azok az emberek, akik merészkedtek Jézus Krisztus Egyházának reformálására vállalkozni?

Apa. Többen voltak ily hóbortos és vakmerő emberek. Mindezek feje Luther Márton volt, akinek nyomába egy másik tévtanitó: Kálvin János lépett.

Fiu. Oh jó atyánk. Már annyi sokszor hallottuk emlegetni Kálvint és Luthert; most hát légy oly jó és mond el nekünk az ő életüket, nagyon óhajtjuk azt ismerni.

Apa. Szivesen elbeszélem nektek ezen hires tévtanitók életét, hogy megismervén az ő gonosz életüket és az ő istentelen tanaikat, azoktól óvakodni és azokat kerülni tudjátok. De előbb elmondok egy pár körülményt, melyek mintegy anyagot és táplálékot szolgáltattak annak a borzasztó tűznek, amit reformácziónak csúfoltak el.

Fiu. Mond el hát, mik voltak azok a körülmények?

Apa. Az a körülmény, vagyis ok, ami a 16-ik században nagyszámu keresztényt a katholika Egyháztól való elszakadásra birt, nem volt más, mint a szabadabb és feslett élet vágya. Artatlan gyermekem! egy nagy igazságot ismétlek, ne feledjétek el azt. Mindazok közül, akik különböző időben a katholika egyháztól elszakadtak, egyetlen egy sem szakadt el azért, mintha erényesebb élet után vágyakozott volna, hanem csak azért, hogy rendetlen életet élhessenek és hogy oly erkölcsi törvény alatt éljenek, mely az emberi szenvedélyeket szabadjukra eressze.

*

„Fiu. Tehát a reformáció első oka a kevélység volt és az a vágy, hogy az emberek szeszélyük szerint éljenek. És mi volt a második ok?“

*

„Fiu. No végre Luther Mártonhoz jutottunk. Nagyon szeretnők ismerni ezen hirhedt tévtanitónak életét.

Atya. Ez minden tekintetben kicsapongó egy ember volt. Született Szászország Eisleben városában szegény szülőktől; már gyermekkorában oly gonosz természetünek mutatta magát, hogy sok iró nem habozott azt hinni, hogy ő az ördögnek fia.“

*

„Fiu. De hát Luther nem jár-e el jóhiszemüleg? Vagy legalább nem mutatta-e, hogy meg volt győződve arról, a mit másoknak tanitott?

Atya. Bizonyára nem! Luther az ő hitszakadása után — mint mondtam nektek — lábbal taposta az ünnepélyes fogalmakat és miután az ő büneinek nem szabott határt, átadta magát a legundokabb részegségnek, mely őt néha oly dühössé tette, hogy ördögnek látszott. Szentesitette, helybenhagyta a templomok kirablását és halálbüntetést szabott arra, aki az ő tervének ellenszegülni merészkedett. A fejedelmeket és népeket testvérgyilkosságra lázitotta és csupán 1535-ik évben, az őrjöngő reformátorok segélyével több mint százezer egyén lett leölve, hét védtelen város, nagyon sok templom, kastély és zárda lett

kirabolva, lerombolva vagy elhamvasztva. Ezt a vért — igy irt az állatias Luther egy pusztitó háboru után — én ontattam ki Isten rendeletéből.

*

„Atya. Én ezt a példabeszédet arra akarom alkalmazni, a miről most beszéltünk. Nem feledtétek el, hogy a szakadárság, vagyis a keresztyének egy részének elszakadása a katholika Egyháztól Görögországban kezdődött és onnét Luther által átáradt Németországba. Hát ez a konkoly, ez az eretnekség, ez a szakadás Németországból egy Kálvin nevezetü ördögi ember által átáradt Francziaországra, Spanyolországra, Olaszországra, Piemontra és sok más országra. (Fájdalom, elterjedt Magyarországban is.)“

*

„Atya. Kálvin atyja, miután rosszul viselte magát, többször el lett itélve, anyja pedig, mint tudjuk, rosszhirü asszony volt.

Kálvin nem nyerhetett szent nevelést, másrészt nyugtalan és vakmerő természete arra inditotta őt, hogy még alig tizennégy éves korában neki induljon a világnak. Rövid idő alatt megromlottak erkölcsei és az ő élete romlottságba és feslettségbe merült. Perbe fogták és bünösnek találták s elitélték egy undok bün miatt (amit szégyenlek meg is nevezni) és ennek folytán rásütötték a gyalázat bélyegét; ezt is csak a püspökök és tanácsosok különös kegyelméből, mert a bünténytre, a mit elkövetett, rendesen a kemenczében megégetés volt szabva. Komoly egykoru irók azt állitják, hogy őt erkölcsi romlottsága miatt számüzték hazájából.

*

Az infámis Kálvin — igy ir róla 1648-ban De Ruorai franczia miniszter Bernben — ez a piszkos ember, a ki szégyenbélyeggel lett megjelölve Francziaországban, ágyast tartva Strassburgban, lopáson érve Metzben, Szodomita bünön kapatva Baselben, eszelős és kegyetlen Genfben.. ez hirdette a vallás szabadságát és kiabált.

*

„Atya. E közben Kálvin gonoszsága a tetőpontra hágott és ezen állapotban meg kellett jelenni Isten itélőszéke előtt. Ekkor bátorságát vesztette. Majd Istenhez fordult imájával, majd borzasztó káromlásokban tört ki. Segitségül hivta az ördögöket, megátkozta életét, tanulmányait, iratait, mig végre testét sebek födték és undok férgek marták, a miért is nagyon büzlött, igy halt el nyomorultan 1563. évben 54 éves korában.“

*

„Fiu. Azt kell mondanunk, hogy a protestánsok, mikor elismerik a mi vallásunk igaz voltát, kénytelenek megvallani az ő tévedésüket a református vallásban, melyet a római katholikus Egyház, mint hamisitottat, mindig kárhoztatott.“

Ime ez a hitvány füzetke hangja, sőt ezek a szelidebb részletek. Persze a királyi ügyészség ugy látszik elfeledte, hogy neki a felekezeti izgatás ellen is kötelessége lenne fellépni.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Az ember és világa. Philosophiai kutatások. Irta: *Böhm Károly* egyetemi tanár III. Rész: *Axiologia vagy értéktan.* Kolozsvár, 1906. Ára 6 korona. Stein János bizománya.“

Csak most, ép az utóbbi napokban jelent meg a kolozsvári egyetem kiváló tanárának, kétségtelenül a legkomolyabb magyar bölcselő nagy munkájának III. kötete, egész bölcsészeti rendszerének harmadik része: az erkölcstan és aeszthetika metaphysikája. Böhm tanárnak sok hive és tanitványa van tanáraink és papjaink körében. Siettünk ezt az örömhirt minél hamarább tudomásukra hozni, hogy mihamarább ismét a nagy szellem társaságában lehessenek, vezetésére bizhassák magukat. Mi a munka ismertetését csak később hozhatjuk és méltathatjuk. Olvasóinknak addig is szives figyelmükbe ajánljuk.

—

Hidvégi gróf Mikó Imre emlékezete. Hidvégi gróf Mikó Imre születésének százados emlékét hálás kegyelettel ünnepelte meg a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó Kollégium.

Születésnapjának egyszázadik évfordulóján 1905. szept. 4-ikén a magyar társadalom hazafias támogatása mellett diszes márvány emléktáblával jelölte meg a nagy alapitó szülőházát, Mikes Ármin gróf zabolai kastélyát.

1905. okt. 18-án pedig iskolai emlékünnepély keretében ujitotta fel alapitójának áldott emlékezetét.

E kegyeletes ünnepélyek lefolyásának megörökitése czéljából a kollégium előljársága „Hidvégi gróf Mikó Imre emlékezete“ Sepsiszentgyörgy, 1906. 8-ad rét, 44 l. czim alatt diszes emlékkönyvet adott ki, melyben az ünnepélyek leirását következő képek diszitik: 1. Hidvégi gróf Mikó Imre. 2. Gróf Mikes Ármin kastélya Zabolán (gróf Mikó Imre szülőháza). 3. A zabolai Mikes-kastély nyugati oldala gróf Mikó Imre emléktáblájával. 4. Gróf Mikó Imre emléktáblája a zabolai Mikes-kastélyon. 5. Pillanat felvétel az emlékünnepélyről. 6. Az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium.

Az emlékfüzet, mely az ünnepélyek leirásán kivül az emléktáblára beérkezett adományokról szóló nyilvános elszámolást is magában foglalja, 50 fillér árban a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium igazgatóságánál rendelhető meg.

E kegyeletes és diszes emlékkönyvet a nagy közönségnek magunk részéről is szives figyelmébe ajánljuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szomoru, de jellemző eset. Szomoru, mert megtörtént. Jellemző, hogy a nagyközönség — azt hiszszük — még most sem tud róla, vagy legalább alig többet, minthogy Bubics Zsigmond kassai róm. kath. püspök valami bünszövetkezet által óriási összegekig megzsaroltatott és műkincseiből kifosztatott, amiért most az illetők — valami Hajnóczi és László — bünvádi kereset alatt állanak. Pedig a dolognak nem ebben van az igazi érdekessége és szenzációs volta, amint az eltussolás munkáját végző legtöbb — a klerikálizmussal jó lábon álló — politikai lap feltüntetni igyekszik. Az igazi érdekes és jellemző oldaláról a dolognak a szociáldemokrata „Népszava“ rántotta le a leplet. S hogy a sokszor meggyanusitott munkáslap a való igazat irja, keserü szemrehányások közt ismeri el Tóth Béla a „Pesti Hirlap“ „Esti levél“-einek irója is, ki maga is segitett Bubicsot „tudós“ és „szent életü“ püspökké felfujni. A hólyag most szétpattant és maradt . oh, nem „puszta lég“, hanem büzös sár. Kisült, hogy a „tudós“ püspök tudományos műveit, melyek neki akadémiai tagságot szereztek, a hazafias theologiai mélységü és vallásos kegyességtől csepegő „főpásztori körlevelek“-et, melyek „a legmagyarabb püspök“ epithetonját követelték idegen, rendszerint zsidó ujságirók készitették; és a midőn ugy itthon, mint Rómában a közvélemény hatalmason követelte, hogy a „tudós, hazafias és szentéletü“ Bubics legyen kalocsai érsek: ismét kisült, hogy a közvélemény ez orkánszerü hangja a bécsi nunciaturával szoros összeköttetésben levő félvilági hölgyek titkos s bizalmas enyelgéséből, suttogásából és sohajaiból táplálkozott. — Igy irja ezt a „Népszava“ s a többi lap — mélységesen hallgat. Főleg azok a klerikális orgánumok, élükön az „Alkotmány“-nyal, a melyek a boldogtalan Zsigmond Sándor esetéből az egész kálvinista papság erkölcsi nivójára oly szivesen következtettek. Nem több joggal tehetnők ezt mi most ?!

A „Luther és Kálvin“ cz. szennyiratot, melyből lapunk más helyén közlünk mutatványokat, mint a „Székelyudvarhely“ cz. lapban maguk kijelentik: *Orbán János vágási róm. kath. lelkész* nyomatta, a székelyudvarhelyi iskolás növendékek között és utján pedig *Szabó János ottani s. lelkész* terjesztette. Valóban hiszik, hogy „istenes dolgot“ cselekedtek ?! Az Isten fizessen meg ne-

kik az igazság szerint! Mi is megpróbálunk valamit tenni az ily szemérmetlen támadások ellen.

Tanitók Törvénye czim alatt adta ki a Magyarországi Tanitók Országos Bizottsága az egyetemes tanitógyülések határozatának alapján a népoktatásügy minden részét felölelő törvénytervezetet. A mü feloszlik 3 részre (törvénytervezet, indokolás és az egyetemes gyülések határozatai). Kimondja a tervezet, hogy minden népiskola hivatalos nyelve a magyar. Általában a magyar nyelv teljes érvényesülését kivánja. A tanitóképzést is reformálni kivánja: a középiskola teljes elvégzése után az egyetemen és az egyetemi jellegü intézetekben egy évi tanfolyam rendezendő s ennek bevégzése után pedagógiai vizsgálat sikeres letételével nyerhet oklevelet a jelölt. A vizsgálóbizottság állami. A tanitók fizetési minimuma 1400 K, mely 2800 K-ig emelkedhetik, melyet bármily jellegü legyen is az iskola, az adóhivatal fizet ki; e végből az iskolafentartó a tanitói járandóságot az adóhivatalhoz fizeti be. A kántori hivatalt a tanitó elvállalhatja, de erre nem kötelezhető. Minden tanitó esküt tesz a magyar alkotmányra a kir. tanfelügyelő kezébe. Kizárólag a kir. tanfelügyelő gyakorolja a tanulmányi felügyeletet minden iskolában. A megyei tanitóegyesületek szövetséget alkotnak. Az egyesületek kebelében fegyelmi bizottság alakitandó. Az 56 lapra terjedő munkát 1 kor. beküldése esetén (bélyegben is beküldhető) Hajós Mihály titkár (Budapest, I., Városmajor-u. 59.) bárkinek megküldi. Hogy a tanitóság ugy magának, mint az iskolának főleg az egyháztól való függetlenségét régen munkálja — tudjuk. Ez ujra hatalmas lépést jelentene azon az uton. E különben több oldalról igen érdekes tervezetet ajánljuk szakférfiaink szives figyelmébe.

Emlékünnepély. A budapesti ref. egyház tanácsa m. hó 25-én este kegyeletes ünnepélyt rendezett a kálvintéri templomban elhunyt nagynevü lelkipásztorai: Szász Károly és Papp Károly emlékezetének felujitására. A templomot zsufolásig megtöltötte a közönség, a melynek soraiban ott láttuk a gyülekezet előkelő hölgy- és férfitagjait igen nagy számban. Közének után Petri Elek lelkész nyitotta meg szép imádsággal az ünnepélyt. Utána a theologiai ifjusági énekkar adott elő szép sikerrel egy karéneket Krausz Gusztáv vezetése alatt. Ekkor dr. Szabó Aladár lelkész lépett az urasztala elé és felolvasta a két nagy lelkipásztorról szóló emlékezését. A szép ünnepélyt a közönség éneke rekesztette be.

A jelen tanév téli felében a német tudományegyetemeken, a prot. theol. hallgatók száma a következő volt: Berlinben 349, Lipcsében 332, Halle-Wittenbergben 313, Tübingában 274, Erlangenben 145, Marburgban 117, Göttingában 98, Bonnban 80, Giessenben 66, Königsbergben 62, Greifswaldban és Strassburgban 61, Heidelbergben 59, Boroszlóban 56, Rostockban 48, Jénában 39 és Kielben 24, vagyis mindössze 2186 hallgató. Az előző nyári félévben 2286 s a téliben 2136 volt a theol. hallgatók száma. A külföldiek száma 190, tisztán a német birodalmiaké 1996.

A konfirmácziói ünnep alkalmából mint igen alkalmas konfirmácziói ajándékot, a t. lelkész urak figyelmébe ajánljuk Komenius J.-nek Stromp L. által magyar nyelvre átdolgozott „Világ utvesztője és Sziv paradicsoma“ cz. könyvét, azon biztos paedagogikai meggyőződésben, hogy Komenius e müve épen a valláserkölcsi nevelés szempontjából elsőrangu segédkönyv s nála jobbat e szempontból ifjuságunk kezébe nem adhatunk. Ez okból, azon óhaj által vezettetve, hogy e könyv ev. prot. ifjuságunk között minél jobban elterjedjen, a szerző az előfizetési dijból, ily tömegesebb (legalább 5 példányra szóló) megrendelésnél 25% árleszállitást enged, tehát a 2 koronás példányokat 1 kor. 50 fillér. a 4 koronás példányokat 3 kor. áron szállitja, bérmentes küldéssel. Ezenkivül a t. lelkész uraknak szives fáradozásait is egy tiszteletpéldánnyal honorálja. A megrendelés — melyet szerkesztőségünk is szivesen közvetit — Srtomp László, theol. akad. tanárhoz intézendő. (Pozsony, theol. akadémia.)

Az orsz. prot. belmissziói egyesület választmánya márcz. 28-án ülést tartott Budapesten, Szilassy Aladár elnöklete alatt. Az ülésen örvendetesen vették tudomásul a titkári jelentésből, hogy az egyesületbe ujabban többen léptek be, különösen a gyülekezetek közül. A pénztári jelentés meghallgatása után azon intézkedések felett tanácskoztak, a melyek által az egyesület fejlődését előmozdithatnák. A két prot. egyház lelkészi és világi tagjai közül kerületenként s lehetőleg egyházmegyénként felkérnek egyeseket a belmisszió eszméjének terjesztésére s a folyó évben, habár csak ideiglenesen is, kisérletet tesznek az utazó titkár alkalmazásával is. Az egyesületi közlemények számára Szalay József nagybecskereki lelkész felajánlotta lapját, a Ker. evangelistát, a melyet az egyesület tagjai részére hajlandó egy évre 1 kor. kedvezményes áron küldeni. Elhatározták, hogy az Irodalmi Társaságnak Hajduböszörményben tartandó közgyülése alkalmával értekezletet rendeznek. Az évi közgyülést Pesten fogják megtartani, belmissziói kurzussal kapcsolatban. Elhatározták, hogy a vasárnap megszentelése, a hivatali munkaszünet és a korcsmák vasárnapi bezárása ügyében akcziót inditanak s e tárgyban a hivatalos egyházhatóságokhoz és a miniszteriumokhoz felterjesztéseket intéznek.

GYÁSZROVAT.

Tokaji Aladár a szászvárosi ev. ref. Kuun-kollégium vallástanára 44 éves korában e hó 8-án, tanárságának 22-ik, boldog családi életének első évében Kolozsvárt a belgyógyászati klinikán meghalt. Az edzett, erős férfiut gyomorbaj kinozta az utolso időkben. Bajával keveset törődve remélte, hogy szivós életereje legyőzi a kórt. Ezelőtt 10 nappal jött be csak az egyetemi klinikára magát gyógyittatni. Az orvos-professzorok mindent elkövettek, de nem tudták megmenteni. Tokaji tanári müködését egészen a szászvárosi kollégiumnál töltötte s a város, vármegye, egyháza és kollégiuma minden fontos ügyeiben résztvett nem szóval, mert nem volt szónok hanem csendes, de értékes munkálkodással, az anyagi és erkölcsi előhaladás érdekében. Az előljáróság jegyzőkönyvei sokat beszélnek az ő munkásságáról.

Temetésén *dr. Bartók* György püspök mondta a gyászbeszédet és imát a sirnál pedig a város, egyház és kollégium küldöttségei nevében *Csürös* Pál tanársársa bucsuzott el tőle megható beszédben. „Mig otthon — mondá — ép' ma van a gyászünnepély intézetünk kiváló gondnoka dr. gróf Kuun Géza főgondnok halála évfordulóján, te uj gyásszal tetted kétszeresen szomoru emléküvé iskolánk történetében e napot.“ Az egyetemi kör nevében is bucsuzott az egyetemi ifjuság, melynek egykor elnöke volt.

Ismerősei s tanártársai sorából nagy számu közönség kisérte örök nyugalomra a hü munkást, önzetlen közéleti férfit, jó barátot. Emléke legyen áldott! Özvegyen maradt ifju hitvesét, forron szerető testvéreit s rokonait az Ur vegye körül az ő vigasztalásával!

Telekfalvi Orbán Ferenczné szül. *Kassics Hedvig* életének 53-ik, boldog házasságának 33-ik évében Brassóban elhunyt e hó 9-én. Az áldott lelkü nőben Orbán Ferencz brassói keresk. akad. igazgató, ottani egyházunk főgondnoka hitvese dőlt sirba, magával vive egy ritka boldog családi élet boldogságát s hagyva maga után mérhetetlen gyászt. Az Ur adjon neki csendes pihenést, övéinek vigasztalódást!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1454—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü esperesi hivatalának (a nagyenyedi, sepsi, orbai és romániai kivételével).

A szeretetházi rovatalok kirovási tételeinek helyesbitése iránti előterjesztések határideje mult hó 30-án lejárván, felhivjuk a nagytiszteletü esperes urakat, hogy ez iránti kötelezettségeiknek haladék nélkül eleget tenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1906. április hó 3-án.

Bartók, elnök. *Maksay János*, számvevő.

382—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett *bodosi* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás és gazdasági épületeken kivül 5 h. 575 □öl szántó és 1129 □öl kaszáló, 76 kor. 80 f. értékben; legeltetési jog 10 korona ért., oszpora 36 kor. 80 f., fakepepénz 64 kor., terménykepe érték 438 kor. 84 f., stóla 4 kor., összesen 630 kor. 44 f., melyből 29 kor. 03 f. engedélyezett kiadást leszámitva, marad 601 kor. 41 f., a mit 998 kor. 59 f. állami fizetés egészit ki 1600 koronára. A vallástanitásért járó tiszteletdij ezután lesz kérelmezve.

Kötelességek: a rendes lelkészi teendők végzése és vallástanitás az állami iskolában. Pályázati határidő 1906. május 5.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Kövér András esperes aához küldendők Középajtára, u. p. Nagyajta.

Kolozsvárt, 1906. április 6.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 400—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *cserefalvi* lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson, melléképületeken kivül 4 h. kitünő, tagositott szántó, melynek adóját az egyház fizeti s a melyet a lelkész élelmezése mellett a hivek szántnak, bevetnek s róla a terményt behordják, értéke 71 kor. 07 f., készpénz az egyházközség pénztárából 4 kor. 80 f., terményjövedelem értéke 490 kor. 60 f., munkabeli szolgáltatás értéke 33 kor. 34 f., összesen 599 kor. 81 f., kiadás 23 kor. 98 f., marad tiszta jövedelem 575 kor. 83 f. Ehez járul 1024 kor. 17 f. állami kiegészités s igy összes jövedelem 1600 kor.

Pályázati határidő 1906. május 10.

Folyamodványok minősitvénnyel s a pályázati hirdetés tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. április 8.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 399—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sepsibesenyői* egyházközség lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületekkel; 5 h. 793 □ öl szántó bérértéke 80 kor., 4 h. erdő bérértéke 10 kor., tőkeképző segély 80 kor., terményjövedelem pénzértéke 333 kor. 90 f., stóla átlagos pénzértéke 8 kor., összes jövedelem 511 kor. 90 f. Engedélyezett kiadás 21 kor. 80 f. Marad tiszta jövedelem 490 kor. 10 f. Állami fizetéskiegészités 1109 kor. 90 f.

Pályázati határidő 1906. május 15.

Kellően felszerelt folyamodványok, határidőn belől, Józsa Sándor esperes aához Ilyefalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. április 8.

Dr. Bartók, püspök.

A magyarországi ref. gimnáziumok vagyoni állapotának kimutatása az 1904—5. isk. évben.

— Összeállitotta *Váró Ferencz*, az E. T. B. szakelőadója. —

Intézet	Vagyoni állapota	Jövedelme (kiadásai összege)	Kiadásai			
			Személyi illetmények	Dologi szükségletek	Átmenetiek	Ösztöndij és segély
Pápa	583,400	116,119	66,497	33,225	10,725	5,672
Csurgó ...	598,046	81,960	49,820	19,001	8,539	4,600
Kecskemét	597,651	102,666	56,709	19,658	1,657	24,642
Budapest	971,562	162,545	79.267	75,986	—	7,292
Nagy-Kőrös	709,652	77,076	47,923	25,104	16	4,033
Kiskun-Halas..	856,840	88,661	46,864	38,346	—	3,451
Kun-Szentmiklós	433,667	30,901	21,218	6,933	625	2,125
Gyönk	284,577	27,568	18,312	7,047	1,771	438
Miskolcz	883,397	100,566	56,974	34.336	3,000	6,256
Debreczen. .	1.797,966	152,208	86,928	38,850	1,811	24,619
Mármaros-Sziget	680,192	113,057	46,696	32,236	32,879	1,246
Hódmezővásárhely	684,364	104,570	56,553	35,349	6,588	6,080
Szatmár-Németi	656,079	134,324	60,409	24,370	44,898	4,647
Békés	426,249	56,103	38,540	14,844	2,270	449
Karczag.....	308,027	50,829	34,539	11,743	1,420	3,127
Kisujszállás	580,903	82,056	49,812	25,441	4,944	1,859
Mezőtur.. .	571,060	95,983	59,992	16,428	4.194	15,369
Hajdu-Böszörmény	231,456	53,731	36,675	14,440	428	2,208
Hajdu-Nánás..	484,033	55,766	31,984	6,761	14,653	2,368
Nagyenyed	4.839,128	279,610	76,471	101,132	79,365	22,642
Kolozsvár	1.698,027	117,714	60,257	48,451	—	9,006
Marosvásárhely	1.055,558	114,026	59,560	24,020	16,851	13,595
Sepsi-Szentgyörgy	997,157	145,142	52,761	74,647	10,252	7,477
Szászváros	1.112,124	143,928	57,933	20,563	21,600	43,832
Zilah	755,289	107,871	54,150	30,795	9,958	12,968
Székelyudvarhely.....	981,965	113,307	54,240	45,846	5,782	7,439

Megjegyzések. 1. A sárospataki ref. és a rimaszombati egyesült protestáns főgimnázium kimutatásait még nem kaphattam meg. — 2. A bevételek közé mindenütt be vannak számitva az államsegély-összegek; beszámitvák továbbá a konviktusi dijbevételek s egyéb átmeneti tételek is. — 3. Némely intézet a konviktusi dijbevételeknek megfelelő kiadásokat az „Átmenetiek" rovatába (helyesen) iktatja; másutt a konviktusi összes kiadásokat az „Ösztöndij és segély" rovatába irták. Innen vannak némely látszólagos aránytalanságok.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *16-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. április 19.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor
félévre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az „Országos Közalap“ válsága.

E czim bizonyára sokakat meglep, sőt megdöbbent. Hiszen az Országos Közalap az egyetemes egyház féltett kincse, büszkesége. Az öt egyházkerület uniójának hatása alatt alkotva, mindenki ennek fejlődésében, virágzásában és áldásos hatásának fokozott terjedésében látta mintegy jelképezve az unió anyagi és szellemi áldásait.

Mindig büszkék voltunk rá, mint a testvériség egyetemes nyilvánulására, a melyet önkéntes indulatból önerőnkön alkottunk s a mely hivatva volt arra, hogy bizonyságot tegyen arról, miszerint „ha a porszemekből szikla alakul, a fergeteg sem ingathatja meg.“ S a mily büszkék voltunk rá, ép' oly bizalommal számitottunk segedelmére minden bajunkban, nyomoruságunkban messzebb néző terveinkben. Ugy tartottuk, hogy az élő hit és buzgóság ezt az intézményünket teszi ama bibliai asszony olajos korsójává, a melyből szerényen ugyan, de kifogyhatatlanul foly az éltető, a gyógyitó, az erősitő olaj.

Azonban ezzel is tapasztalnunk kellett, hogy reményeink rendszerint meghaladják, nem mondom, hogy erőnket, de munkás cselekedeteink eredményeit. Igy történt, hogy a közalappal szemben támasztott igényekkel is nem tartott lépést annak támogatása, úgy, hogy működésének fokozását egyideig csak kombinált pénzügyi műveletek révén, később tekintélyes összegü államsegély utján lehetett eszközölni, de a messzibb látók előtt nem volt titok, hogy ha ez igy halad, a visszaesés kikerülhetetlen lesz. Ez a visszaesés most oly mérvben jelentkezik, hogy — a mint halljuk — a közalapi előadó az évi számadás eredményéhez képest nem tud a hosszabb idejü segélyezéseken túlmenő újabb segélyek kiadására javaslatot tenni, mert a közalap jövő évi költségvetése 10 ezer koronát meghaladó deficittel zárul.

Ezt az állapotot mondók a Közalap válságának. Nem vesztegetjük az időt és helyet annak felmutatásával, hogy mit jelentene ennek állandóvá létele. De minél inkább érezzük sulyát, annál gyorsabban kell felkutatni a baj okát s keresni az orvosszereket.

A baj okát nem nehéz felfedezni. Nem a vezetők előre látásának hiányában van, hanem az intézmény támogatásának ijesztő megcsappanásában. A közalapot kezelő bizottság és konvent, felelőssége tudatának élénk érzetében, az intézmény szilárdsága érdekét elég odaadással, ha nem is mindig kellő sikerrel, védte annak a közvéleménynek nyomásával szemben, a mely mindig nagylelkü és jószivü az adakozásban, lelkes a nagy czélok kitüzésében, de felette gyenge az anyagi eszközök előteremtésében. Az intézet támogatásának aggasztó mérvben való megcsappanását részint el nem hárithatta, részint nem volt elég erős megakadályozni.

E pontnál ki kell térnünk a mult évi konvent 11. jksz. alatt foglalt közalapi jelentésre, főleg azért, hogy erdélyi egyházkerületünk reputációján ejtett csorbát kiköszörüljük. E jelentésben ugyanis ez áll: „Meglepő, szinte megdöbbentő csökkenést mutat az erdélyi egyházkerület közalapadó kirovása, a midőn egyik évről a másikra (1905-ről 1906-ra) egyszerre 5386 kor. 80 fillérrel száll ez le.“ Fejes István a közalap érdekeinek buzgó védője, már kész volt erre majdnem represszáliákra gondolni az erdélyi kerülettel szemben s a régi nóta ujra erősebben hangzott arról, hogy Erdély csak a közalapi segélyek iránt érdeklődik, de nem a Közalap támogatása iránt. Persze kisült, — a mit Bartók püspök már akkor erős bizonysággal hangsulyozott — hogy a dologban tévedés van, a mit egy kis utánjárással már előre el is lehetett volna oszlatni; az t. i., hogy 3 egyházmegyének kirovása nem volt odaszámitva. Ennek kiigazitásával azonban az erdélyi kerület kirovása, nemhogy visszaesést, sőt bár szerény mérvü, de mégis emelkedést mutat. Miután pedig igy konstatáltuk, hogy erdélyi kerületünket a Közalap beállt válságáért kü-

lönös felelősség nem terheli: bátrak leszünk a Közalap kezelőség s főleg annak előadója figyelmét egy olyan jelenségre hivni fel, a melyben a szomoru válságnak közelebbi okát kereshetjük.

Nem vonjuk kétségbe — illetékes helyről hallottuk a példákat — hogy az egyházmegyék felszaporodott hátrálékainak nagy része van a szomoru helyzetben. Hogy vannak egyházmegyék — de nem Erdélyben! — hol a közalapi hátrálékok olykor meghaladják az évi kivetés 100%-ét. Ez azonban határozottan az egyházi adminisztráció gyarlóságára vall, sőt magyarázatát is legfőképpen ebben találja. Ezen s a sokat emlegetett általános elszegényedésen, valamint a tömeges kivándorláson tul — a melyek azonban együttvéve is csak kisebb részét magyarázzák a hanyatlásnak — a viszszaesés legnagyobb részét a nagyobb, főleg városi gyülekezetek okozzák. Ezek ugyanis majdnem kivétel nélkül jóval alatta maradnak nemcsak a régi, hanem a közben épen reájuk való tekintettel megállapitott és leszállitott kulcs (lélekszám utáni 10 fillér) szerint fizetendő összegnek. Ime egy pár példa az erdélyi püspök ur szivességéből kezünkhöz jutott adatokból:

1.	Budapest	évi	6731 K	hely. fiz.	3200 K
2.	Debreczen		5228		3200
3.	Hm.-vásárhely		3939		2400
4.	H.-böszörmény		2128		1400
5.	Mezőtur		2080		1592
6.	Nagykőrös		1815		1500
7.	Békés		2095		1442
8.	Czegléd		1504		1200
9.	Kecskemét		1420		1200
10.	Kisujszállás		1186		812
11.	Miskolcz		1198		800

Ime, csak a 10 tételnél évi 10.578 K-val kevesebb a kirovás mint kellene.

A példák tovább folytathatók:

12.	Gyoma	évi	911 K	hely. fiz.	467 K
13.	Komárom		448		420
14.	Kassa		267		200
15.	Kolozsvár		1689		1000
16.	Marosvásárhely	„	891		400
17.	Zilah	„	539	„ „ „	265 „

és igy tovább. Ritka kivétel Halas, Sepsiszentgyörgy, Nagyenyed, a kik valamicskével többet fizetnek, mint a lélekszám utáni 10 fillér.

De minek folytassuk. Ebből is csak az tünik ki, hogy nagy gyülekezeteink mostani helyzete adminisztrativ szempontból is tarthatatlan. Ez azonban a Közalap helyzetén legalább egyelőre nem változtat.

Tudvalevő, hogy a lefolyt zsinat a Közalapra nézve a lélekszám szerinti 8 fillér hozzájárulást állapitotta meg a gyülekezetekre nézve s ettől a kulcstól az eddigi állapotokhoz mérten javulást vár. Várhat-e eredménynyel? A mig a törvényt szigoruan végre nem hajtják — hiába. Mert ha bármely jogczimen a törvény alól kibuvást engedünk: ennek határa nem lesz s az eredmény: hanyatlás, bomlás, bukás.

Az Országos Közalap válságos helyzete is, ime, követeli, hogy zsinati törvényeink a királyi jóváhagyást megnyerve, teljes szigorral alkalmaztassanak, mert nem szabad megengednünk, hogy a bizalom megrendüljön e féltett intézményünkben.

A kerületekkel szemben pedig tessék csak — ugy a hátrálékokért, mint a kivetésbeli csökkenésekért — ugyanazzal a szigorral eljárni, a melyet Erdéllyel szemben oly készséggel hajlandók voltak alkalmazni.

Mi hálával ismerjük el a Közalap áldásait, melyeket tapasztaltunk is, de meg is hozzuk érette áldozatainkat. Jogunk van tehát érdekében szólani!

Vallás és Élet.

Az ember szellemi világa és az eszmék.

I.

A vallás erkölcsi hatalom s mint ilyen, az életnek vezére.

Hogy tévedésektől és félreértésektől annál könnyebben megóvjuk a tárgy iránt érdeklődőket, már jó előre figyelmeztetnünk kell arra a nagy *különbségre*, a mely *vallás* és *egyház* között létezik és a melynek figyelembe nem vétele eddig is annyi félreértésnek és zavarnak volt a kutfeje.

Vallás és egyház nem identikus fogalmak; a vallás még nem egyház és az egyház nem vallás. A vallás annyi, mint *élet;* az egyház annyi, mint *forma.* A vallás nem egyház, nem külső forma, a mely sokszor üres vagy hamis tartalommal van tele.

A *vallás* benső szellemi élet, az egész szellemi világot mozgató erő és hatalom; *a vallás az ember egész lelki világát átölelő* ***eszme,*** *a leghatalmasabb és a legátalánosabb mindazon eszmék között,* melyek a szellemi életet vezetik. Leghatalmasabb és legátalánosabb, mert befogadására a gazdag és a szegény, a tudatlan és a művelt egyformán képes s szavára hallgatni kénytelen; a vallás „Istennek ereje mindazok számára, a kik hisznek.“

A vallás a véges szellemnek a végtelennel való találkozása, ölelkezése és egyesülése a végetlen szellemmel; az embernek legbensőbb viszonya Istennel.

Az *egyház* egy társadalmi *organismus,* melyet a hivő lelkek egymással való érintkezésének, a részükbe jutott lelki kincsek, kegyelmi ajándékok egymással való közlésének *szüksége* teremt meg, hogy hirdessék, a mit *láttak* és *hallottak* és közöljék az ő hitök örömét és áldásait másokkal is. A vallás már létezett mielőtt a társadalom állammá alakult volna. Valamint az állam nem egyéb, mint *organizált* társadalom: azonképen az egyház, mint a vallás külső organizált formája, mint külső szerves egység, szükségképen az állammal, mint organizált társadalommal lép viszonyba. A vallás mint benső szellemi élet, a saját fejlődése processusában szüli az egyházat.

Az *állami* élet mellett mindenütt ott találjuk az *egyházi* életet is, mert a vallás átalános szellemi tünemény, a mellyel a kultura legalsó és legfelső fokán is mindenütt találkozunk. Aegyptom és Babylonia, Görögország és Róma, sőt a keresztyén népek kulturáját is a vallás teremtette meg és fejtette ki. A vallás egyetemes jelenség, az emberi szellemnek

örökkévaló ténye, de a *forma*, a melyben megjelenik, a kultura különböző fokozatain és a különböző népeknél nagyon *különböző*, sokszor *tévedésekkel* és *babonával* keverve, de ott van és ott él mindenütt az afrikai kafferek és busmannok életében ép ugy, mint a Schakespeare és a Göthe lelkében, hogy lelki életét mindeniknek megszabja, világfelfogására és erkölcsi nézetére bélyegét reá nyomja, a legmüveltebb nép is érezvén hatását a kultura egész területén mindenütt, a családban és az államban, a költészet és a művészet, a tudomány, az ipar és a kereskedelem mezején egyaránt, mint a hogy a müveltség legalsó fokán álló népek vallásában, pl. a számán, úgy jelenik meg, mint a kezdődő kultura legelső zászlóvivője. A pap egy személyben orvos, költő, tudós és művész: betegeket gyógyit, gondolatait, érzelmeit dalba önti, a dolgok titkait fürkészi, képeket fest, bálványokat farag.

A vallás nem egy embernek, vagy egyes kivált ságos lelkeknek a kincse, hanem az egész emberi nem *egyetemleges* tulajdona, a melyet a lelkekből kiirtani akarni ép oly vakmerő és balga vállalat, mintha nélkülözhetővé akarni tenni a levegőt. Levegő nél kül nincsen fizikai élet, a szellemi élet tápláló levegője *a vallás*. A vallás ellenségei darabokra törhetnek minden egyházat, de a kik a vallás ellen akarják felemelni fegyverük: az olyanok saját kezeikkel vetik meg a halál-ágyat, mert *vallás nélkül nincsen szellemi élet.*

A vallás egyik lényeges alkotó része az erkölcsi. A „*tökéletes*“ eszméjétől elválaszthatatlan a *jó* Az Idvezitő a vallást és az erkölcsit ebbe a két ismeretes parancsolatba foglalta össze: „*Szeresd az* ***Istent*** *teljes szivedből. Szeresd* ***embertársaidat,*** *mint tenmagadat*“, vagy egyetlen parancsban fejezve ki: „*Legyetek tökéletesek.*“

Szeretni az Istent: ez a vallás. Szeretni embertársainkat: ez az erkölcs. A czél, a mit el kell érnünk: *a tökéletesség,* a melyet magától senki el nem utasithat. A kettő: a vallás és az erkölcs egymástól elválhatatlan; egymást kölcsönösen áthatják, erősitik és megszabják. A kettő együtt alkotja a tökéletes szellemi életet, a valódi *eszményi* létet úgy, a mint az a Krisztusban *megvalósult,* mi magunk pedig *megvalósitani* tartozunk. Vallás nélkül kihal az erkölcsi is, mert hiányzik a talaj, melybe gyökerét elég mélyen verheti. Vallás nélkül a szellemi élet csak fattyuhajtásokat bocsájtana, a melyek nem teremnek nemes gyümölcsöket.

Hellasz és Róma kulturáját a vallás emelte magasra s midőn a hivő lélekből eltüntek az atyák istenei: erkölcsileg is aláhanyatlott és politikailag megsemmisült mind a kettő. Mert a socialis élet egészséges fejlődését, nemzetek emelkedését és fenmaradását nem az ész *tudása,* nem az értelmi erő, hanem a vallás által sankciót nyert *erkölcsi* erő biztositja. Az élet nagy és nehéz harczában a küzdő ember számára egyedül az erkölcsi képes biztositani a diadalt. A tudás egymagára elégtelen megfékezni az önző vágyat, a nemtelen szenvedélyt, ha hiányzik a lelkekből az erkölcsi tartalom. Az evangelium nem volt tudás, hanem isteni erő, mely erkölcsileg újjá szülte a népeket. Pál apostol nem csodás dialektikájának erejével, hanem a krisztusi szeretet hatalmával győzte le a pogány világot. A *tudás* nem képes egymagára lángra gyujtani érzelmeink világát, de az *eszme,* mint zúgó szélnek zendülése tölti be a lelket s mint tüzes nyelv csodás hangokon beszél nekünk. Korunk socialis kérdéseinek megoldását épen az teszi végtelenül nehézzé, mert a mit mi kulturának nevezünk, abban nagyon sok a *tudás,* de végtelenül kevés az *ethikai tartalom. A szeretet elvesztette uralkodó befolyását a lelkekre s helyét az okos önzés foglalta el, hogy ez uralkodjék tetteink fölött.*

Minél tökéletesebb valamely vallás: áldásos hatása annál nagyobb az erkölcsi életre is. Jézus vallása a legtökéletesebb. A mit tanitott, az nála valóságos benső élet vala. Egész földi élete pedig ennek a harmonikus benső életnek hű és fenséges kinyomata. Az ige testté lőn. Krisztus e világ itélő birájának vallotta magát és valóban az emberi tettek megitélésében ma is a Krisztus szelleme adja kezünkbe a mértéket. Összes cselekedeteinknek, egész valláserkölcsi tevékenységünknek csak olyan mértékben van becse és értéke, a minőben a Krisztus szelleme él és lakozik mi bennünk. Más szókkal: bármely vallás annál tisztább, valláserkölcsi hatása annál fokozottabb, minél teljesebb mértékben hatja át azt a *Szentlélek.* Ezt kell mondanunk a *természeti* vallásokról is, mert minden vallás annak a hatásnak köszöni lételét, melyet a *végetlen* szellem gyakorol a véges ember *lelkiösmeretére.* Ez az ismeret nem az *értelmi* képesség abstractiója, hanem láthatatlan erőknek az emberi lélekben végbemenő csodás működése, mely az isteni szellemnek az emberi lélekre áradásából, hatásából származott.

A társadalmi élet nem szakitható el a vallás által sankciót nyert erkölcsitől. Erkölcsi nélkül nincsen társadalom. Egy erkölcs nélküli társadalomban, még a legmagasabb *értelmi* fejlettség mellett is, az emberek egymást falnák fel, mint az éhes farkasok; a társadalom nem lenne egyéb, mint egynek az egész ellen és az egésznek egymás ellen vivott szüntelen harcza: Bellum omnium contra omnes. És mégis hányan vannak, a kik a *független* moralt hirdetik; az erkölcsiből ki akarnak irtani minden vallásos elemet. Óriási tévedés és e tévedés onnan származik, mert igen sokan vannak, a kik csak felszinen járva, a dolgok mélyét nem vizsgálva, *a vallást* összezavarják *az egyházzal.*

E zavarért legelső sorban maga az egyház felelős, a mely épen a vallással szereti magát identifikálni, holott a vallás, melynek lényege a szabadság, szabadokká teszi a lelkeket, az egyház pedig sokszor járomba hajtja a nemzeteket.

A moral független az egyháztól, de függ a vallástól. A vallás a végetlen szellemnek a véges emberi szellemre gyakorolt hatásából származik; ebből a hajtásból nő ki az *erkölcsi tudat, a jónak és rosznak megkülönböztetése, a kötelesség érzése, a lelkiösmeret és ennek kategorikus imperativusa: tenned kell a jót; kerülnöd kell a rosszat.*

Ugy a vallás, mint az erkölcsi az ember szellemi életének szükségképeni hajtása; a kik a vallást az erkölcsi élet fájáról lemetszeni akarják, azok a termőfa gyökereit metszik át s mégis gyümölcstermést várnak, holott életét oltották ki a termőfának.

Ha nincsen Isten: akkor nincs törvény, nincs kötelesség, nincs bűn, nincs büntetés. Az erkölcsi a vallással együtt áll vagy együtt bukik. Ha a vallás halni kénytelen: akkor a társadalom darabokra törik, megszünik a család és semmivé lesz az állam. Az erkölcsi élet sorsát a vallás pecsételi meg. A szociális élet fejlődésében a mozgató erő, az örökkévaló *energia* nem *a tudás,* hanem ***a vallás,*** mely állandólag egy magasabb élet felé irányitja a lelkeket és ellenállhatatlan erővel hajtja annak elérésére a népeket, sokkal nagyobb mértékben, mint bármiféle más erő. A szellemi hatalom mindig győzedelmeskedik a nyers erő fölött. A különböző szellemi hatalmak között pedig mindig a legelső sorban áll, mert a legnagyobb, *a vallás,* mely sankciónálja az erkölcsi élet törvényeit. *A társadalomnak nem lehet magasabb rangu feladata, mint gondoskodni róla, hogy a vallást a maga nyilvánulásaiban és hatásaiban tőle idegen érdekek be ne szennyezzék, meg ne bénitsák, hanem mindenütt a tökéletesnek álljon szolgálatában s vigye örök-*

kéváló czélja felé az emberi nemet, mint olyan hatalom, mely egyedül képes a földi élet muló formáiba erkölcsi, örökkévaló eszményi tartalmat önteni.

(Folyt. köv.)

Ritmizáljunk-é?

A próbaénekes kibocsátása után, 1904-ben Seprődi J. a Prot. Szemlében, egy Triumvirátus a Debreczeni Prot. Közlönyben megadván birálataikkal annak az igazán megérdemelt kegyelemdöfést, a konventnél az ügy megakadt. A zsinat azonban belátván egy, a mai kor igényeinek minden tekintetben megfelelő új énekes égető szükségét, új bizottságot küldött ki. Ebből az alkalomból Seprődi a Prot. Szemlében (1906. évi két első füzet) újabban hozzászól a kérdéshez s azt a próbaénekes mellőzésével s új programm alapján látja jónak megoldani olyan formán, hogy a presbitériumok szavaztassanak meg s ennek alapján soroztassanak be a szükségesnek látszó énekek, igy maradna az erdélyi egyházkerületnek is annyi régi éneke, hogy nem lenne hallgatásra itélve a hivők serege s mindkét oldalon az újnak feltünő régi énekek is könnyebben lelnének otthonra. Hogy a béke mielőbb létre jöjjön, lemondana minden újitásról s megelégedne egyelőre az unióval úgy, hogy a szöveg változatlan maradjon, legfennebb az egészen ósdi kifejezések cseréltessenek ki; a dallamokat khoral mérettel hagyná, de a ma használatos két hangnembe átültetve.

Hogy e programmból az új bizottság menynyit és mit lát helyesnek, majd munkájából látjuk meg.

Én a legalább részbeni újitást égető szükségnek tartom, de nem akarok új programmal állani elő, hanem azok tévelygését kivánom megvilágitani, kik újabb szóharczban a próbaénekesről zengenek dicshymnust s lándzsát törve mellette, azt halottaiból feltámasztani szeretnék. Szügyi J. a Ref. Zeneközlöny és Prot. Szemlében, Réz L. és Morvay F. a Sárospataki Ref. Lapokban mennek neki Seprődi új programmjának s mint mondám, czéljuk a próbaénekes megmentése. Rosz ügy szolgálatába szegődtek, a próbaénekes nem tetszhalott, halálos betegségben mult ki. Áldatlan és felesleges dolognak tartom e legújabb kirohanásokkal foglalkozni, mert minden sorukból az elfogultság olvasható ki.

A Szügyi irására röviden csak annyit jegyzek meg, hogy okvetlen modern akar lenni s mégis az ókorral marad; hagyjuk ezt a gregoriánusoknak. Irásából érzik, hogy tényleg „megbizásból" szól.

Morvay is nem azért szól, mert mondani valója van, hanem mert okvetlen beszélni akar.

Réz-zel se áll máskép a dolog, de ő az oka, hogy tollat fogtam, tehát hozzá szólok.

A szöveg revizióra ezt jelenti ki: „Már többször átolvastam, *átélveztem* a próbaénekeskönyvet. Az eredmény meglepő." Aztán ezt: „Az átdolgozások úgy nyelvi, mint verstani és tartalmi tekintetben sikerültek." Végül részletekbe bocsátkozva kisüti, hogy bizony van hiba benne. Van olyan szöveg, melyik lapos, szintelen, van kifejezés sok, ami avult; némelyik igen hosszu, másik rövid s ezen kell segiteni; van olyan, melyik bátran kihagyható, sőt kihagyandó; van végelgyengülésben szenvedő. A leglényegesebben, az egyezési hibán, átsiklik, előre bocsátva, hogy: „Nem állitom, hogy ez az egyezési hiba lényegtelen .... sok van különösen az átdolgozásokban (előbb pedig ezeket sikerültnek kiáltja ki).... de olyan hibák ezek, melyeken segiteni, legalább is a legnehezebb dolgok közé tartozik." Mintha ezt mondaná: miért járjak jó országuton, mikor az ugaron át jobban lehet döczögni, vagy miért ne lehessen úgy énekelni, hogy a szó közepén *csuklik* az ember egyet-egyet, vagy a dadogás is szónoki kellék? Nem úgy uram! Mi a szavalás? Ugye a legtökéletesebb értelmezése a gondolatnak a művészi szép követelményei alapján. S mi az éneklés? a legtökéletesebb szavallás!

A legnagyobb bakkot akkor lövi, mikor ezt mondja: „Alig tételezhető fel az énekügyi bizottságról, hogy ne lett volna tudomása e hibákról (egyezési hibák).... s jóhiszemüleg járt el." Bizony akkor annál inkább elitélendő, hogy ily munkával állott elő, a jóhiszemüség nem ok arra, hogy egy nagy tévedés ásitson ne csak ránk, de unokáinkra is évtizedeken keresztül. De nem folytatom tovább, még sok tyukszemére kellene lépjek s nekem is kellemetlen s aztán hiábavaló munka ott, hol az elfogultságból született tévedés akszioma. Rátérek arra, ami a tollat kezembe adta. Befejezésül összetett kezekkel igy szól: „Valahogy agyon ne ritmizálják a dallamot. A csárdás-menet nem templomba való."

*

Verseghi Ferencz, korának egyik kiváló alakja, igy ir 1791-ben Bécsben megjelent „Rövid értekezés a Muzsikáról" czimü művében: „Én az olyan muzsikabeli darabot, mely taktus nélkül szűkölködik, a minők *a mi falusi népünknek akár egyházi*, akár világi dudolásai.... semmihez jobban nem hasonlithatom, mint egy kótyagosnak járásához, aki minden rend nélkül ide s tova tántorog; kivéve, hogy minden második vagy harmadik lépés után caezura helyett megbotlik s megáll; ezután pedig minden negyedik vagy hatodik lépés után a falhoz ütvén magát, kádenciát csinál." (Ugy látszik Verseghi nem ismerte a városi egyházi éneklést, különben hozzá tette volna: s még Debreczenben, sőt Békésen is igy énekelnek.)

E kritika óta egy századnál több mult el s most is csak ott állunk. A czimül feltett kérdésre az idézett sorokban meg van a feleletem s le is tehetném a tollat. A Réz Lászlók azonban bővebb felvilágositást kivánnak, hogy a zenei részt is lássák a próbaéneklésben. Tehát figyeljenek!

Szótagokból szavak, szavakból mondatok, mondatokból verssorok, verssorokból versszakok lesznek ugyebár a kötött szóköltészetben. A dalköltészet ugyanez. A hangértékekből ütemek (taktus), az ütemekből tételek, a tételekből körök, a körökből szakaszok lesznek. Az ütem megfelel a metszetnek, a tétel a verssornak, a kör a mondatnak s a szakasz a versszaknak. Az egyes metszetek egyforma számu szótagokból állanak, minden metszet ugyanazon ritmikai képletet mutatja (a metszetek kombinálódhatnak s kettő-kettő mutatja ugyanazon hajlást: páratlan párossal, vagy két páratlan vagy két páros), az ütemek hangcsoportjai is igy alakulnak. Metszeteknél a szótag átvitel ki van zárva, mert döczög, sántit, darabos lesz, mivel a hangsuly mindig a metszet első tagjára esik (kombinált metszetnél lehet), a dallam hajlitásnál is igy van, annyi különbséggel, hogy a hangsuly még élesebb s igy a szövegben a szótag átvitel az ugyanazon metrum ütemeknél — sőt különbözőnél is — kirivóan bántó, laikus fülét is sértő. Ezt nevezik *egyezésnek*. Ezek után tessék elővenni a próbaénekest s az új dallamokat kivéve, tessék megtenni az egyezési összehasonlitást, hemzseg a sok hiba. De hogy még világosabb legyen, menjünk tovább. Ugyebár a vers előadásánál (szavallás) nem a metrum (skándálás) lüktet s hangsulyos verselésnél nem a rím érvényesül (nem a falusi elemi iskola irányadó), hanem az értelem, a mondat domborodik ki. Az éneklésnél is igy kell lenni, minden kör (6—8—10 stb. ütem) külön mondat, tehát a szöveggel egyeznie kell, különben szaggatott, értelmetlen lesz, a pont a mondat közepére esik, tessék megnézni, hány éneknél van igy s hogy még nagyobb legyen a döcczenés a tételek végén — melyek csak ritkán

felelnek meg az alárendelt mondatnak — éneklésünk szerint mindenüvé ugynevezett *közjáték* esik, vagyis értelem felfüggesztéssel a rim emelkedik ki. Egyeztessünk! különb dadogást elképzelni sem lehet.

Hát ez az a tökéletes, sikerült mű Réz Lászlók, melyben örömük telik, ez az a „kellemesen meglepő eredmény". Most nézzük a ritmizálást!

Az erdélyi énekes megelőző megújitásakor, ezelőtt 70 évvel, eleink ritmizálták énekeinket, az idegen dallamokat is a szöveg értelmének és metrumának egyeztetésével, felfogásuk szerint bizonyára olyan hittel, mint a minőt Szügyi érvül hoz fel a németek ritmizálása mellett, hitük szerint magyaros ritmussal, ott, a hol lehetett, a hol nem lehetett ott a khoral ritmust alkalmazták, de ők is abba a tévedesbe estek, mint az énekügyi bizottság, okvetlen ritmizáltak s nem ijedtek meg a felütéstől s a páratlan beosztástól sem. (A 90. Zsoltárból a Réz Lászlók szerint valzer lett.) E ledorongolt ritmizálás sok hibája mellett is áll ott, hol a próbaénekes, sőt előnye, hogy nem mindenütt soviniszta.

A 30 évig dolgozott énekügyi bizottság nagy sulyt helyezett a ritmizálásra elvül mondván ki, hogy minden dallam magyaros ritmust kapjon. Meg is cselekedték alaposan. Soha jobbat ! Egy képpel világitom meg munkájukat. Bizonyára forgatják olvasóim az élczlapokat s látták, hogy egyik-másik politikusunk pálforduláskor következőleg van megjelenitve: testének felén csárdás kalap árvalányhajjal, lobogós inguj, a kézben fokos, bő gatya és sarkantyus czizma; a másik felén czilinder, frakk, pantalló és lakk topán. Ugye maskara ?! Ide lyukadt ki 30 év munkássága. Hát ezt vigyük templomainkba vagy a csárdást ?!

Nem kell attól félni, hogy énekeink csárdásmenetet kapnak. Nem a kótafejektől függ, hogy valamely dallam csárdás, induló vagy gyászinduló vagy imádság legyen, hanem a dallam karakterének felfogásától előadásban. A hires Rákóczi-indulót ha temetési menet lépésre (tempo) adják elő, ép ugy bevállik gyászindulónak, mint az Erkel hymnusz csárdásnak vagy katonás indulónak. (Valamelyik kificzomodott eszü katona karmester ez utóbbit meg is cselekedte s be is vált.) De kinek jut eszébe rendes észjárással ilyet cselekedni. Kántoraink ma már oly képesitésben részesülnek, hogy róluk olyat képzelni, hogy imából csárdást csináljanak, legalább is furcsának találom. (Igaz ugyan, hogy Morvay azt irja, hogy feléjük meg lehet számlálni azon kántorokat, kik a dur és moll között különbséget tudnak tenni, de én ezt azokról, kik felekezeti képzőben nyertek képesitést — már pedig 80% onnan kerül ki — el nem tudom képzelni. Itt nálunk a gyengéje is tisztába van mesterségével. Bizonyára Debreczen és Kőrös is tudja mit csinál s Pápa és S.-Patak is — bár állami. Az öregekről nem szólok. Az állami képzőkben végzettekről azonban magam is furcsa tapasztalattal birok. Erre pedig az a megjegyzésem: ha más tekintetben tudnak a lelkészek basáskodni a kántor felett — mert ez nem is kivételes eset — ebben is cselekedjék meg. Ha megkövetelik, hogy a kántor papi teendőket végezzen, miért ne értsen a pap is a kántorizáláshoz. Igaz, hogy sok Réz és Morvay van, igy szólván: nem értünk hozzá. Hát segiteni kell rajta ! Két év alatt annyi tudást szerezhetni hármoniumon, hogy a tévelygőket jó utra lehet tériteni s ez nem is ideális, az alkalom meg van adva a theologián. Erről azonban a legközelebbi alkalommal szólok, most folytassuk csak a csárdásnál.

A metrumok ugy-e igy oszlanak meg: hosszu, rövid. Ugyanaz a ritmus kótával különbözőkép irható le igy:

(A kéziratban itt kótajegyek következnek. Miután a kézirat kótajegyeit nyomdánk nem tudta kiszedni, kénytelenek vagyunk az iró által feltüntetett 4-féle leirását ugyanazon ritmusnak a következőleg tüntetni fel.)

1. 2/8 Két 1/16 és 1 8 | 1/8 és két 1/16 ‖
2. 2/4 Két 1/8 és 1/4 | 1/4 és két 1/8 ‖
3. 2 2 Két 1/4 és 1/2 | 1/2 és két 1/4 ‖
4. 2/1 Két 1/2 és 1/1 | 1/1 és két 1/2 ‖

Mitől függ, hogy csárdás, induló, gyászinduló vagy ima legyen bármelyik szám alatti kótafejeket nézve ? — Az előadástól. Tessék megpróbálni! Egész sebes menettel adva elő: csárdás, valamivel lassabban: induló, lassu lépésre: gyászinduló, ugy a hogy most éneklünk templomainkban, tehát vontatottan, elnyujtva: ima. Világosan mutatja a fenti példa, hogy bármely dallam négyfélekép is irható.

A dallamozó bizottság ritmizálása a 3. sz. alatti hangjegyekkel van kifejezve, beosztás jegyül azonban 2/2 helyett 4/4 van véve. Ime tisztelt Réz Lászlók, a próbaénekes mindenik dallama csárdás. De a fenti példa korántsem kizárólag magyar ritmus, sőt dallamhajlitással sem tehetni azzá, ezzel a ritmizálással bármely nemzet magáénak mondhatja s letagadhatja, hogy csárdás volna. A magyar ritmus két egyforma metrum összetételének négyrészre osztásából áll elő olyanformán, hogy egyik oldalon egy, a másikon három rész van. Az igy előállott ritmus első fele hangsulyos, a második hangsulytalan. Az első rész lehet akár hosszu, akár rövid. Hangjegyekkel kifejezve igy lesz:

(Itt ismét kóták következnek, a melyek ezt jelentik.)

1. 2/8 Ponttal nyujtott 1/8 és 1/16 ‖
2. 1/4 és 1/8 ‖
3. 1/2 és 1/4 ‖
4. 1/1 és 1/2 ‖

Népdalaink az 1. és 2. alatti képlet szerint vannak irva. Ezt a ritmizálást megköveteli a magyar verselés, de rendesen nem türi meg az idegen. Ezzel vétette el munkáját a dallamozó bizottság s laikus is láthatja, hogy a próbaénekes egy nagy tévedés, ép az hiányzik belőle, ami magyarrá tenné. Előbb az egy dallamra eső verseket kellett volna ugy alakitani át, hogy a fenti képlet szerint lehessen ritmizálni, mert hangsulyos hosszu, de főkép hangsulyos rövid nélkül magyar ritmus nincs. Ezért kell ujra ritmizálni s csak igy ritmizálni vagy mint Seprődi ajánlja a khoral ritmus mellett maradni, mert azt mindenki a saját izlése szerint kurtithatja s nyujthatja ott, a hol neki jólesik.

Kell még szólnom a melizmáról is. Ezt a csodabogarat a dallamozó bizottság összetéveszti az egyszerü *kötéssel*. Mert mi a melizma (ékesités) ? Az, midőn egy szótagra két vagy több hang esik, de ugy, hogy abból csak az utolsó hangra esik hangzat, a többi hang ezt a hangot (főhang) ékesiti. Ugyde egyházi énekeinknél mindenik hangra más-más hangzat jön, tehát ki van zárva, hogy a két összekötött hangnál az első hang melizmának nevezhető lenne. Magyar énekeinknél csak zárlatnál fordul elő a melizma az ugynevezett bokázó képletnél vagy synkopánál, ilyenre eset egyházi énekeinknél nincs. E kötés ellen is harczolt a dallamozó bizottság s remekelt a Haydn-féle éneknél (erdélyi énekes 30. dicséret). Ettől is csak annyira féljen az uj bizottság, mint a ritmizálástól. Nézze meg Erkel hymnuszát, melynél magyarosabb ritmust képzelni sem lehet s imának is olyan, hogy keresni kell párját, pedig benne van a szószerinti magyar ritmus mellett a kötés is, kinek jut eszébe akár egyik, akár másikat kifogásolni.

Legyen tehát Erkel hymnusza a minta énekeink ritmizálásánál ugy külső, mint belső formájánál. A negyed és félhangjegy mellé vegyük oda a pontozott

negyedet az őt kiegészitő nyolczaddal, hogy a késő kor igényének is elég legyen téve.

Ha az uj dallamozó bizottság ezt az utat választja, Szügyi is meg lehet elégedve, hogy nem Seprődinek adott igazat, mivel ritmizálván, nem lett maradi és Seprődinek nem lesz alkalma ujabb „rombolásra". De csak ott legyen soviniszta, a hol lehet s ne öltöztesse magyaros maskarának az idegen izlésből születetteket, hogy ezzel meg Seprődinek legyen meg az igaza Szügyivel szemben.

Hiszem, hogy sikerült a laikusokat is meggyőznöm arról, hogy a próbaénekes azért nem állhatja meg a helyét, mert szöveg és dallam nagyon sok esetben nem egyezik s belátják, hogy a legsikerültebb vers is semmit ér, ha a dallam-születés szabályaival nem egyezik. Nagy különbség van a szavalható és énekelhető vers között.

A próbaénekest nem lehet birálni külön csak verstanilag. Ezért csodálkozom én a Réz és Morvayakon, hogy miért birálnak olyan dolgot, a mihez nem értenek.

Az uj bizottság is csak akkor fog sikeres munkát végezhetni, ha a szöveg revizor érti a dalköltészet szabályait, különben Seprődinek ujból kötelessége lesz „romboló munkát végezni". *

Veress Gábor.

Konfirmációi emlék.

Egyházkerületünkben is igen üdvös dolognak bizonyult az a szokás, hogy konfirmáló ifjuságunknak, a hitavatás napján emléklapokat adunk. Ezek egyfelől emlékeztetnek ama kiválóan fontos órára, melyen ifjaink egyházunknak önálló tagjai lettek, életokben először az uri szent vacsorával éltek és fogadalmat tettek arra, hogy anyaszentegyházunknak holtig hű és buzgó tagjai lesznek és a mi urunk Jézus Krisztusunk szeretetétől őket semmi el nem szakitja.

Azok a szép bibliai mondások pedig lelkük elé tárják, hogy kell egy igaz keresztyénnek élni, hogy kedves legyen élete Isten és az emberek előtt és e nemes életfolytatás által miként nyeri meg az ember a lélek nyugalmát, a legdrágább kincset a földi életben.

Magam is lelki gyönyörüséggel láttam, hogy konfirmált ifjaim mily nagy becsben tartják ez emléklapokat. Hiveim látogatása alkalmával a legtöbb házban berámázva találtam és kifüggesztve a lakás legelőkelőbb helyén a konfirmációi emléklapot.

A napokban is egy nehéz beteg leánynak adtam urvacsorát. Feje felett a falon függött az emléklap. És örömmel mondotta: sokszor olvasgatom e drága sorokat; ezek türelemre tanitanak és bizalmat öntenek sokszor elcsüggedt lelkembe.

A beteg leány erős hite könyeket csalt szemeimbe. És ott a beteg ágyánál még jobban megerősödtem a tudatban, hogy az élet kiváló nagy alkalmainak megszentelő hatását, az egyháznak buzgó támogatással erősiteni kell a lelkekben.

De mégis van konfirmációi emléklapunknak egy alaki nagy hibája, t. i. a keret alsó részére jó nagy öreg betükkel oda van nyomtatva: „Minden jog fentartva. Megrendelhető Gombos Ferencz könyvnyomdájában Kolozsvárt. Ára 4 fillér." Hát ezeknek az odavetett mondatoknak igen is üzletszerü szinezetük van. Ez közönséges reklam, a mi össze nem egyeztethető sehogy sem az emléklap czéljával, rendeltetésével.

Annak a fentebb emlitett beteg leánykának emléklapjáról is olyan visszatetszőleg tünt elő — a midőn nyilatkozott drága emléklapjáról — hogy ára csak 4 fillér.

Minek mindezeket oda kiirni? Ez a kiadónak sem áll érdekében. Hiszen e lapokat mi a papok rendeljük meg. Hivatalos lapunk közli, hogy ilyenek hol találhatók. Tehát az ily fajta reklamirozás egészen felesleges.

Azért irom e sorokat most a konfirmáció előkészités küszöbén, hogy legyen elég idő még arra, hogy ez évben ez alaki hibát elkerüljük. Hiszem is, hogy soraimnak meglesz kivánt eredménye.

Péchy Árpád,
ev. ref. lelkipásztor.

* E czikk, a mint olvasóink azonnal látni fogják, az új énekeskönyv ügyéhez *zenei* szempontból szól hozzá. Be kell vallanom, hogy a zenéhez *elméletileg* — fájdalom — semmit sem értek; gyakorlatilag is csak annyit, hogy a szép zenét igazi lélekkel élvezem. E czikket, melyben nagyenyedi ref. tanitóképzőnknek épen zenetanára — tehát a leghivatottabb — szól a dologhoz, készséggel adtam ki, tudván, hogy az irónak kell jótállania irásáért. Szerk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Igazgatótanácsunk legközelebbi ülését f. hó 19-én délután 4 órakor tartja meg, a mikor több fontos ügy kerül tárgyalás alá. Tudósitást róla jövő számunkban adunk.

Az Egyetemes tanügyi bizottság konvent-előkészitő ülését e hó 18-án tartotta Budapesten Antal Gábor püspök elnöklete alatt. A gazdag tárgysorozat tárgyalása d. e 9-től d. u. 1-ig és d. u. ½4—½8-ig tartott. Részletes ismertetést majd a konventi ülések, illetőleg jkv. ismertetése során adunk róla.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság f. évi április hó 23-án, hétfőn, este 7 órakor a Lónyay-utczai református főgimnázium disztermében (Lónyay-utcza 4c. szám II. emelet) néhai Szász Károly püspöknek, a Társaság első elnökének emlékére Emlékünnepélyt rendez, mely alkalommal *Kenessey Béla* kolozsvári theologiai igazgató tartja az emlékbeszédet Szász Károlyról. Az ünnepélyre a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivja a társaság elnöksége.

Gróf Apponyi Albert az új kultuszminiszter e hó 18-án fogadta a miniszteriuma tisztikarának tisztelgését. A *Molnár* Viktor államtitkár üdvözlésére mondott beszédben az új miniszter hangsulyozta, hogy „mint a politikai alap, a melyen most állanak, ugy kormányzásuk is ideiglenes, átmeneti természetü s ezt az ő hozzá fűzött igények mértékének megállapitásánál sem szabad figyelmen kivül hagyni. Feladatuk inkább a jövő állandóságának előkészitése egy nem átmeneti feladat, a választási reform megoldásával, melynek feladata: a nemzeti eszme és demokráczia frigyét állandóvá tenni. Ebbe tartalmat a kultura kell hogy adjon, mely hatalmát mélységében birja, mely nem kényszerit, de *vonz.*" Ebből két dolog világos: *a protestáns vegyes bizottság eddigi tárgyalásai s adóügyi előmunkálatok egyidőre szóba sem fognak jőni;* kutba estek az átmeneti idő tartamára, a mely pedig — félünk tőle — hosszabb lesz, mint sokan remélik. A másik: hogy a magyar nyelvnek és kulturának a nemzetiségekkel szemben ismét visszaáll az a régi szép feladata, hogy — *vonzzon.* A *taszitást* majd tovább is elvégzi az ő nemzetiségi kulturájuk s igy: marad minden a régiben. Különben talán még visszatérünk erre.

Az országos képviselőválasztásokra való előkészületek serényen folynak. Itt azt kivánjuk megörökiteni, hogy Erdélyben négy református pap komoly jelöltségéről irnak a lapok: *I. Irsay* József kolozsvári pap és *Bácsy* Gyula válaszuti pap, mindketten a gyalui, *Barabás* Sámuel m.-láposi pap a láposi, *Koréh* Endre sepsiszentgyörgyi pap az ugyanazon nevü választókerület képviselő jelöltjei. Mind a négyen függetlenségi és 48-as pártiak és Bácsy Gyula kivételével *hivatalos* jelöltek, a kiknek természetesen „több mint bizonyos" a megválasztatásuk. Az Irsay contra Bácsy ügyben már lefolyt egy megelőző papirháboru a kolozsvári ujságokban. A honatya jelöltek különben javakorbeli, sőt ifju erőtől duzzadó korban vannak,

kik birják a fokozottabb munkát s többoldalu tevékenységet, ha ugyan a fizikai körülmények megengedik.

A Szemelvényes-biblia pályázat eredménye a most lefolyt E. T. bizottságban dölt el. 3 derék munka közül az 1000 kor. pályadijat Murányi János előbb somogybálványosi, most péczeli lelkész nyerte el. Gratulálunk! A munkának pedig adjon Isten nagy sikert!

Főgimnázium Nagyszalontán. A nagyszalontai községi képviselő-testület, a ref. egyház és a kultuszminiszterium között kilátásban van a megegyezés arra nézve, hogy a nagyszalontai gimnázium államsegéllyel főgimnáziummá fejlesztessék.

A debreczeni református főgimnázium beruházási államsegélye. A kultuszminisztérium márcz. 9-én 13157. sz. alatt kelt rendeletével a debreczeni ref. főgimnázium részére 59.000 korona beruházási államsegélyt engedélyezett. Ezt az összeget az egyházkerületi és főiskolai főgondnok úr f. é. márcz. 24-én a debreczeni kir. adóhivatal pénztárából fel is vette és a Debreczeni Alföldi Takarékpénztárba a főgimnázium részére nyitott épitkezési folyó számlán elhelyezte. Most a konvent elnökségének a főgimnázium igazgatóságához intézett leirata szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszterium f. é. márcz. 29-én 27912. sz. a. ugyanarra a czélra ismét 7000 koronát utalványozott, azzal a megjegyzéssel, hogy a jelen törlesztés után még igényelhető beruházási államsegély 234.000 koronára száll alá. (Dr. Pr. L.)

Dr. Antal Géza pápai theol. tanár, a kit a konvent Amerikába szakadt magyar református véreink egyházi ügyeinek tanulmányozása s az amerikai magyar református egyházak egyesitése s a hazai reform. egyház egyetemével szoros kapcsolatba hozása czéljából küldött ki, mint az Amerikai Magyar Reformátusok Lapja f. évi márcz. 29-iki száma irja, befejezte müködését s április 7-én haza indul. Ugy az ő, valamint a gr. Dégenfeld József tiszántuli főgondnok előbbi látogatása nem vezetett az óhajtott eredményre, mert a mint a fennebb emlitett lap megelőző száma irja, a nem csatlakozott összes magyar református egyházak most is amellett szavaztak, hogy megmaradnak a mostani kötelékben. Ám azért dr. Antal Géza utja még sem volt eredménytelen, mert az ő jelentése alapján alkalmunk lesz belepillantani amerikai magyar véreink egyházi életébe, másfelől — az emlitett lap szerint — Antal Géza eszélyes körültekintő eljárásával kiegyenlitette azokat az ellentéteket, a melyek válaszfalakat emeltek az amerikai magyar reformátusok között.

Egy jótékony uri nő. Debreczenben a mult héten halt el özv. Kacskovics Ivánné ref. vallásu, uri nő, aki hosszabb ideig alelnöke volt az itteni nőegyletnek. Temetése e hó 5-én óriási részvét mellett történt. Az elhunyt uri nő végrendeletét e hó 6-án bontották fel. 400.000 koronát kitevő vagyonát jótékony czélra hagyta. A debreczeni jótékony nőegylet és a város öröklik a nagy vagyont. A piacz-utczai 160.000 korona értékü házát a nőegyletre hagyta, vagyonának többi részét, villáját, szőlőjét, földjeit Debreczen városára azzal a kikötéssel, hogy a jövedelemből arra érdemes embereknek bronz szobrot emeltessen a város. Ékszereit házvezetőnője örökölte, rokonainak csak a butorokat hagyományozta. Van a végrendeletnek egy különös rendelkezése is. Ugyanis meghagyta a nőegyletnek, hogy azt a szobát, mely az édesapja legkedvesebb tartózkodási helye volt, zárják el, pecsételjék le és csak 20 év mulva nyissák fel és akkor a szobában lévő összes butorokat égessék el.

Nagypénteki Református Társaság. Azon szerencsétlenség és nagy veszteség, amely Löw S. ékszerész urat — üzletének kirablása által — érte, a Nagyp. Ref. Társaságnak tényleges kárt nem okozott. A 10.000 kor. értékü főnyereményért — amely betörés esetére biztositva volt — Löw S. úr szavatol s ha az ékszer meg nem kerül, úgy Löw úr egész újat, amely formára, kivitelre és értékre nézve a régivel teljesen egyenlő lesz, bocsájt a társaságnak rendelkezésére. Kérjük tehát sorsjegyeink t. birtokosait és a még vásárolni szándékozókat, hogy legyenek minden aggodalom nélkül. *Az Elnökség.*

Egyházkerületi közgyülések. Ugy a tiszáninneni, mint a tiszántúli egyházkerület f. évi május 15-én tartja idei közgyülését.

Sokan érezzük a szükségét egy bibliai szótárnak, a mennyiben a Maklári-féle Egyezményes bibliai szótár példányai, a mely egynémely hiányossága mellett is jó szolgálatokat tett, annyira elfogytak, hogy csak egy-egy papi hagyatékban juthatni hozzájuk. A kik szükségét érzik egy ilyen kimeritő szótárnak, azoknak ajánljuk a következő német munkát: Biblische Hand-koncordanz, oder alfabetisches Wortregister der Heiligen Schrift. II. Auflage. Bremen. Verlag des Tractathauses. Ára 4 Márka 50 fillér.

Norvégia. A legújabb miniszterválság, amely a közoktatásügyi miniszternek, Knudsen lelkésznek lemondásával végződött, mutatja, mily szoros viszonyban áll ebben az országban a politika és a vallás. Ha a lapoknak hinni lehet, ez a miniszter Ording tanárnak a christianiai egyetem rendszeres theol. tanszékére való kinevezése miatt bukott meg. A túlzó lutheránusok tiltakoztak Dr. Ording jelöltetése ellen a gyermekkeresztelésre vonatkozó sajátszerű nézetei miatt; ő ugyanis azt tanitja, hogy a keresztvizre tartott gyermek hite latens, ellenfelei pedig azt állitják, hogy e hit implicita. Miután megegyezni nem sikerült s a miniszternek az a javaslata sem talált kedvező fogadtatásra, hogy Ording más tanszékre neveztessék ki, — Knudsen kénytelen volt beadni lemondását. (S. R. L.)

Hálás köszönet. Régóta hőn sovárgott szent czélu igyekezetünk, hogy templomunkat és papi telkünket immár bekeritve láthassuk, immár Isten s a nemeslelkü, hitbuzgó patronusok önzetlen, istenes szeretete folytán valósuland! Ugyanis római szentbirodalmi br. Blomberg Lajos ur ő méltósága e czélra 50 koronát, nagys. Meiszner József nagybérlő ur 160 koronát kegyeskedtek adományozni. Szegény egyházam csak a hála — őket megáldani kivánó — fohászaival felelhet ezen nemeslelkü uraknak egyházunk iránt tanusitott, mély vallásosságról tanuskodó szeretetükért! „A jókedvü adakozót szereti az Isten!“ (II. Kor. IX. 7.) Monó, 1906. április 12. Székely Árpád, ref. pap.

GYÁSZROVAT.

Bachát Dániel püspök halála. A testvér ágostai evangelikus egyházat nagy veszteség érte: husvét szombatján váratlan, hirtelen elhunyt a bányai ev. egyházkerület püspöke, *Bachát* Dániel. A 66 éves Bachátot tavaly, október 4-én ültette a közbizalom a Sárkány Sámuel lemondásával megüresedett bányakerületi püspöki székbe. Kiváló theologus és jeles szónok volt; nagy érdemet szerzett a kiválóbb magyar költők és irók tót nyelvre forditásával, a mely szolgálataiért a Kisfaludy Társaság tagjai sorába iktatta, Temetése ünnep második napján ment végbe Budapesten nagy részvét mellett.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1661—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi ref. egyházi hatósághoz.

Tudomásul vétel végett közöljük összes ref. egyházhatóságainkkal, hogy a folyó évi márcz. hó 7—8. napjain tartott rendkivüli egyházkerületi közgyülésünk az egyházkerületi birtokok eladásánál a módozatok jogi oldalát illetőleg követendő eljárás ügyében 26. jkvi szám alatt a következő határozatot hozta:

„Az egyházkerületi tulajdont, avagy az egyházkerület kezelése alatt álló alapok tulajdonát képező ingatlanok állagában szükségessé váló és teljesen indokoltnak mutatkozó változások felett az intézkedési jog, felelősség mellett, az egyházkerület ig.-tanácsát illeti, az egyházkerületi közgyülésnek való bejelentési kötelezettség mellett. A felelősség érvényesithetése czéljából azonban megállapittatik, hogy az ilyen határozatok az ig.-tanács ülésében névszerinti szavazással hozandók s csakis a tanács jelenlevő tagjainak $^2/_3$ rész szavazatával mondhatók ki, mig ellenkező esetben az ügy az egyházkerületi közgyülés döntése alá terjesztendő.“

Kolozsvárt, 1906. április 9-én.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 1660—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszt. Esperes urhoz és az egyházközségek Presbiteriumaihoz a központban kezelt tőkék kiadása tárgyában.

A főtiszteletü és méltóságos egyházkerületi közgyülés folyó évi márczius hó 8-án tartott közgyülésében 25. jkvi sz. a. kelt határozatával felhatalmazta ig.-tanácsunkat, hogy *„a mennyiben az esetleges alapitók intézkedései megengedik és az egyházkerületi pénztár készletei lehetővé teszik,* az egyházközségeknek esetenként beadandó kérelmére, kellő jelzálogi biztositék kimutatása mellett, központban kezelt tőkéiket, azoknak, kebli kezelés alá kiadhassa".

Ezen határozatról az elől czimzett Esperes urakat és presbiteriumokat a midőn tudomásvétel végett értesitjük, egyuttal arról is tudatjuk, hogy egyházkerületünk pénztári készlete ez idők szerint a központi tőkék kifizetését nem teszi lehetővé s épen ezért *ujabb értesités vételéig a kiadás iránti kérések nem terjesztendők,* s illetve nem intézendők *hozzánk.*

Kolozsvárt, 1906. április hó 11-én.

Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 1658—1906.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A folyó évi egyházkerületi közgyülés 23. szám alatt hozott határozatával a kollégiumi rendszabályok 64. és 107. §-ait kiegészitette, ezt a határozatot azzal hozzuk a méltóságos t. kollégiumi Elüljáróságok tudomására, hogy a pótlást az 1906/7. iskolai év elejétől alkalmazni méltóztassanak.

A jelzett közgyülési határozat a következő:

„Pótlás a 64. §-hoz:

„Ha a tandijfizetés határideje a karácsonyi szünet előtt lejárt, az a tanuló, a ki hátraléktartozását a januáriusi szorgalom időszak első napjáig sem törleszti le, ezen a napon kezdve az intézetből kilépettnek tekintetik: erről az igazgatóság egyidejüleg értesiti a tanuló szülőjét, vagy gyámját. Épen igy kilépettnek tekintetik a husvét vagy pünkösti utáni szorgalomidőszak első napjától kezdve az a tanuló, a ki az ünnep előtt lejárt dijfizetési határnapon tul hátralékban maradt s hátralékát még a szünet végéig sem törlesztette le. Az internátusi és konviktusi dijhátrálékokért a tanuló hasonlóképen fosztatik meg a megfelelő élvezményektől, de ha szorosan vett tandijhátraléka nincsen, az iskolának tagja maradhat"; a 107. §. pedig ezzel pótoltatik: „A bizonyitvány méltánytalannak vélt visszatartása miatt a kiskoru tanulónak szülője, vagy gyámja az intézet igazgatósága utján az ig.-tanácshoz folyamodhatik fel."

Kolozsvárt, 1906. április 10.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

1609—1906. sz.

KÖRLEVÉL

a fő- és középiskolák méltóságos t. Előljáróságainak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur mult évi 97249. sz. alatt a *tanulók gyalogos kirándulásai* alkalmával felmerülhető visszaélések tárgyában rendeletet intézett a tankerületi főigazgatóságokhoz, a melynek tartalma hasznos tájékoztatást nyujthat theologiánk, tanitóképző intézetünk s főgimnáziumaink igazgatóinak. Felkérjük tehát a méltóságos t. Előljáróságokat, hogy az alább közölt miniszteri rendeletről tudomást venni s azt az igazgatókkal, tájékozódásul közölni méltóztassanak.

„Komárom szab. kir. város közigazgatási bizottsága arról értesitett engem, hogy a legközelebb lefolyt nagy szünidőben ismételten jelentkeztek a nevezett város hatóságánál magukat középiskolai vagy más tanulóknak valló oly ifjak, kik ismeretszerző és tapasztalatgyüjtő gyalogos utazásuk közben pénz dolgában megszorultak és a város pénztárából rögtöni utazási segélyt kértek és kaptak.

Mivel az ilyen kéregetés homályt vet az illető iskola nevelési eredményére s rosz hirbe hozza a hazai tanuló ifjuságot és mivel ilyenképen a magában véve üdvös és a tanulók szellemi fejlődésére nézve nagyon is hasznos tanulmányi utazások és gyaloglások az erre könnyelmüen vállalkozóknak meggondolatlansága folytán közönséges csavargássá fajulhat: felhivom a főigazgatóságot, miszerint a tankerületéhez tartozó összes középiskolák igazgatóit a most jelzett visszásságra figyelmeztesse és egyben utasitsa, hogy a tanuló ifjuság erkölcsi önérzetére hatva, a vezetésükre és nevelésükre bizott tanulók a koldulás természetével biró kéregetésektől és az előre jól meggondolt utiterv és pénz nélkül való gyalogutazásoktól eltiltassanak.

Magától értetődik, hogy az egyes intézetek által eddig is támogatott és szokásban volt kiküldetésekre (supplikánsok) a fenti rendelkezés nem vonatkozik.

Figyelmeztesse továbbá a főigazgatóság az igazgatókat még arra is, hogy ajánló levelet csakis oly tanulóknak adjanak, kik teljesen komoly ifjaknak bizonyultak és akikről joggal feltehető, hogy intézetükre szégyent hozni nem fognak."

Kolozsvárt, 1906. április 7.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. ad. 1623—1906.

ÉRTESITÉS

a káplántartási kongrua kiutalása tárgyában.

Az egyetemes konvent kongrua-bizottsága az 1906. év I. negyedére esedékes *káplántartási kongruát* az alábbi igényjogosultak részére folyósitotta:

Péchy Árpád brassói lelkésznek 125 korona, Cseresznyés Ödön balázsfalvi l. 125, Sükösd Ferencz székelykocsárdi l. 125, Vas Ferencz magyarsülye—herepei l. 125, Kemény István varsolczi l. 125, Kovács Ferencz tasnádszántói l. 125, Szabó Lajos koltókatalini l. 125, Veres Márton felőri l. 125, Kövendi Kálmán magyarnagyfülpösi l. 122.50, Soltész Sámuel cserefalvi l. 20.55, Kádár Dénes nagygalambfalvi l. 125, Csiszér Zsigmond parajdi l. 125, Mihálcz Ákos magyarvalkói l. 125, Sebestyén Ferencz magyarfenesi l. 125, Agoston György magyargyerővásárhelyi l. 125, Gáspár Sámuel magyarszováti l. 125, Kónya János volt vistai lelk. özvegyének 125, Biró Károly volt mocsolyai lelk. özvegyének 125, Gáspár János volt perecseni lelkész özvegyének 125 korona.

Miről tudomásul vétel végett azzal értesitjük az érdekelt esperes és lelkész aait, hogy az igényjogosultak részére folyósitott összegek esperesi uton leendő kifizetése iránt intézkedtünk.

Kolozsvárt, 1906. április 9-én.

Dr. Bartók, elnök. *Kádár János,* titkár.

FELHIVÁS

az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Közelebbről a tiszt. lelkészi hivatalokhoz érkezett, vagy érkezendő nyugtákat egyházmegyei értekezletünk igazgatóválasztmánya legközelebbi ülésének határozata folytán, oly czélból küldöttem meg, hogy azok ellenében, a kitüntetett értekezleti tagdij hátralékokat tiszt. Lelkész aai. kitől-kitől átvenni, s az igy begyült összeget f. évi május hó végéig hozzám küldeni sziveskedjenek, esetleg a visszautasitás okát is jelezve.

A netalán visszautasitott nyugták, az elszámolhatás végett, visszaküldendők lesznek.

A mely egyházközségek részéről az uj, 1904—1910-ig terjedő cziklusra vonatkozó ért. taggyüjtő-ivek még nem küldettek be, azokra vonatkozólag tiszt. lelkész társaim sürgős intézkedését kérem. (Lásd az egyh. ker. ért. 1903. julius 1-én, Tordán tartott közgyülési jkv. 2-ik p.)

Óczfalva, 1906. április hó 10-én.

Kállai Ferencz, egyh. m. ért. pénztáros.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *17-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. április 26.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Pap-képviselők.

Minálunk Erdélyben eleddig — legalább az én tudomásomra — a közélet munkásainak ilyen kombinációja hiányzott. Egyáltalában nem emlékszünk, hogy itt pap országgyülési képviselővé választatott volna sem a róm. kath., sem görög katholikus avagy keleti, sem a három prot. egyház papjai közül. Még sikertelen kisérlet is elég ritkán akadt. A mi egyházunkban alig emlékszünk másra, mint a Nagy Péterére Kolozsvárt.

Ennek természetesen közös oka volt; a mit, nem tévedünk, ha abban keressük, hogy régen az országgyülési képviselőség nem volt hivatal — megélhetést biztositó fizetéssel — hanem olyan megbizatás, dignitas, a melyre anyagilag az illetőnek reá kellett fizetnie, hacsak „másként" értékesiteni nem tudta vagy nem akarta. Olyan papok pedig nálunk nem igen akadtak, a kik ily luxust megengedhettek volna maguknak. Aztán meg a régi jó világban azt is tartották, hogy a dolgokhoz az embereknek érteniök is kell, hogy jól végezhessék. Rendesen tehát megbizást sem adtak olyanoknak s a megbizást is nemcsak hogy nem keresték, de el sem is fogadták volna az olyanok, a kik nem értettek a dologhoz. A képviselőséghez pedig status-férfiui minőségüt kivántak.

Az újabb időben ezek tekintetében nagy változás következett be. Az országgyülési képviselőség nemcsak elég jól fizetett időhöz kötött hivatallá lett, hanem még felül is emeltetett minden külső vagy belső kvalifikáczión is; csupán egy kivántatván meg hozzá: a szavazó polgárok többségének bizalma, vagy legalább votuma.

Ily körülmények közt újabb időben a képviselőjelöltek száma nagyon megszaporodott s el kell ismernünk, hogy köztük érdem és rátermettség dolgában is nem utolsó helyen állanak a lelkészek, a kik mégis egyetemes müveltségük következtében joggal igényelnek szót olyan gyülekezetben, hol az emberi és polgári élet minden viszonyát érdeklő intézkedésekről határoznak.

Mégis, bármennyire elismerjük, hogy egy, müveltség dolgában a kor szinvonalán álló lelkész egyénileg az országgyülési képviselőségre joggal aspirálhat: az egyház és az illetőnek hivatali állása szempontjából joggal tehető kérdésbe, hogy a vele járó előnyök és hátrányok miként viszonylanak egymáshoz? Hogy áll az egyházra, a gyülekezetre s az illető papra nézve a nyereség-veszteség számlája?

Azt talán felesleges bizonyitgatnunk, hogy nem az anyagiakra gondolunk. Ily kérdésekben az anyagiak igen alárendelt szerepet kell hogy játszodjanak. Itt csak a nagy szellemi és erkölcsi érdekekről lehet szó.

Nos, mi előnnyel jár az egyházra s általa képviselt érdekekre nézve, ha egy pap egyszersmind orsz. képviselő is?!

Nem lehet tagadni, hogy a vallások, sőt a felekezetek is alapelveikben egy-egy külön világ- és életnézetnek képviselői, a melyek érvényesülni kivánnak az állami élet körében és vezetésében is. Bizonyos, hogy ezeket rendszeresebben, mélyreható jelentőségükben — legalább nálunk — alig ismeri más jobban, mint épen a pap, ha a tudományos képzettségnek kellő magaslatán tudta magát megtartani. Ennek felszólalójának lenni és pedig nemcsak nagyjában és elvi alakban, de a kérdések gyakorlati megoldásánál is, alapos és részletes tanulmányok alapján: ez az, a mit én a pap-képviselők működésében igazán értékesnek látok s a mihez képest elenyésző csekélységnek kell mondanunk azt, mit némelyek legtöbbre tartanak, hogy t. i. az illetők egyházuk és társaik anyagi érdekeit s érvényesülését munkálhatják. Nem egyszer halljuk emlittetni, hogy a képviselő papok öregbitik a megrongált papi tekintélyt is. Ez argumentáczióra én mindig csak szomoru mosollyal tudtam felelni. Ime, a mi ellen oly nagy hanggal tudunk deklamálni a kathedrákból, hogy

az ember értékét nem rang, hatalom, gazdagság, befolyás, hanem munkájának közhasznusága és hűséges volta szabja meg: mennyire másként itélünk arról magunk! Holott merem állitani, hogy sehol sem áll inkább, mint itt az Aesopusi „ignotos fallit, notis est derisui". Csak azok ártanak igazán a papi tekintélynek, kikről a hozzáértők azt állapitják meg, hogy ime, megint egy „stréber pap", ki gyakorlati életével meghazudtolja papi elméleteit. A mily nagy elismerést szerezhet az egész testületnek a képviselői téren is feladatai magaslatán álló pap: oly nagyot árthat az egésznek, ki alatta marad a kivánalomnak.

De tekintsünk el az illető személyes képviselői működésétől s lássuk, hogy miként áll gyülekezete vallás-erkölcsi érdekéhez viszonyitva. E téren merem mondani, hogy a mérleg határozottan a veszteség oldalára billen. Vallásának és egyetemes egyháza érdekeinek szolgálhat javára képviselősége; de gyülekezetének — soha. Eltekintek attól az esettől, a mikor a lelkész talán saját községének is képviselője s a mikor ennélfogva rendszerint gyülekezete tagjai egy részével is politikai ellentétbe jut, a mi — fájdalom — más téren is szokta éreztetni hatását. Eltekintek a jelöltség idején való kortesútaktól, azokkal járó kellemetlenségektől, inzultusoktól, a melyektől bizony az ellenfél a papi palástot sem kiméli s azoktól a hivatali kötelességek szükségszerü elhanyagolásától, melyek ez időre esnek, hisz' ezek ugyis rövid ideig tartanak. De mi lesz akkor, ha a jelöltből szerencsés választott lesz?!

Véleményem szerint itt kezdődik az igazi nehézség, hogy ne takargassam — kötelesség összeütközés. Mert ugy-e a képviselőnek Budapesten kell laknia az állandó tartózkodás miatt; a papnak pedig az Egyh. Törvények rendelik, hogy egyházközségében lakjon és maradjon s személyesen teljesitse a papi kötelességeket: az igehirdetésen túl, a vallástanitást, az alkalmi papi funkciókat és pásztorációt? Hogy tesz mind ennek eleget?! Ugy-e, hogy mindkét feladatának *személyesen* és *becsületesen* nem tud eleget tenni: ez fizikai lehetetlenség.

Nos most mi lesz? Vagy az, hogy elhanyagolja képviselői kötelességeit, melyekkel elvégre sok tanulmány stb. jár s akkor azon nyereséget sem tudja megszerezni, mit az egyetemes vallási érdeknek szerezhetne; vagy az, hogy papi teendőit kell másra biznia, árendába adnia. Persze itt van kisegitőül a káplán-rendszer. Tegyük fel, hogy gyülekezete bele egyezik, hogy magát káplánnal helyettesitse? De kell ehhez még a főhatóság beleegyezése is, a melynek sokszor oly érdekeket kell megvédnie, a melyeket a gyülekezet vagy észre sem vesz, vagy védeni sem akar? S mi lesz, ha a főhatóság nem egyezhetik bele, vagy ha nem adhat helyettesitő káplánt?

De tegyük, hogy ez mind rendbehozható. Itt jönnek az igazi erkölcsi veszteségek. A gyülekezet papja távol a gyülekezettől, melynek tagjaival nem tudja fenntartani a mindennapi érintkezésből növő lelki közösséget. Egymáséi jogszerint, de nem lelkileg. Pedig most már mindinkább arra felé haladunk, hogy a hivatalosságon tul lelki közösség kell a pap és hivei közt. Ennek pedig nem előnyére, de hátrányára van a képviselőség.

Summa summarum: papnak és képviselőnek is lenni egyszerre s mind a kettőnek egy paphoz illő lelkiismeretességgel eleget tenni: nem lehet.

Ha azonban oly egyetemes érdekek tennék szükségessé valakire nézve, hogy képviselő legyen, a melyek nagyon is közérdeküek: akkor papnak, gyülekezetnek és főhatóságnak együtt kellene megállapitaniok azt a szerfölött komplikált módozatot, mely mellett az illető pap képviselőséget vállalhasson. De egyszerüen ugy, hogy az illető káplánt fogad maga helyett: nem szabad a kérdést az egyházi érdekek hátrányára oldani meg.

Vallás és Élet.

A vallásos nevelés.

Nemcsak a természeti, de a szellemi élet is örökkévaló törvényeket követ és fejlődik. A vallás sem képez kivételt, sőt ha a természeti állapotban élő népek vallását, vagy ha a vallások ősalakját a Názárethi próféta vallásával összemérjük, csodálattal fogjuk szemlélni azt a végtelen távolságot, a mely amazokat ettől elválasztja. A teremtő Isten az ő kegyelmének ajándékait különböző mértékkel osztja ki az emberek között; az egyes emberek vallása is épen ezért nagyon különböző. De a kegyelem ajándékaival sáfárkodni tartozunk. Ha ezt nem tesszük, a kegyelemből is kiesünk. Mert a kinek van, annak adatik; a kinek nincs, a mije van, az is elvétetik. A nekünk adott erőket és tehetségeket ki kell fejtenünk, mert csak ez által lesznek azok valódi kincseink.

A *valláserkölcsi* élet fejlődésének eszköze: ***a tanitás*** és ***a példaadás***. A tanitó tudása, beszédei, eszméi és gondolatai, mind megannyi élő hatalmak, melyek mély nyomokat hagynak a lélekben, de a tanitónak főleg *élete, példás jelleme* és *egész egyénisége* épen olyan nélkülözhetetlen a valláserkölcsi nevelésben, mint a tiszta levegő és a mindennapi kenyér. Jézus méltán mondhatá: *„Én vagyok ama mennyei kenyér és a ki ebből eszik, az meg nem éhezik."* Halálát is nem ok nélkül hasonlitotta a kenyérhez, mert e halálban dicsőült meg az ő lelkének megváltó szerelme és ennek a szeretetnek bizonysága az ő saját élete. A vallás az Istennek benső bizonyságtétele a szivekben. És ha ez a bizonyságtétel kifejezést, életteljes megnyilatkozást nyer a gondolatokban és a beszédekben, ha testet ölt saját életünkben, jellemünk tisztaságában, cselekedetünk nemességében, példaadásunkban, az ilyen tanitás, az ilyen példányszerü élet áldásos hatását soha sem fogja eltéveszteni; egy magasabb élet fényével sugárolja körül saját lelki világunkat, vágyat és erőt nyerünk, hogy a mi igaz, a mi jó és a mi tökéletes, azt saját tevékenységünk által megvalósitsuk a földi életben is.

A társadalomnak, a családnak, és az államnak nem lehet tehát a szellemi élet szempontjából maga-

sabb rangu feladata, melyet betölteni kötelessége, mint megragadni minden eszközt, a mellyel ezt a czélt elérheti. Ha az erkölcsi a vallásból táplálkozik; ha a szocziális élet fejlődésének irányát a vallás szabja meg; ha a kultura egészséges fejlődését a vallás ereje és tisztasága biztositja, akkor *az állam nem lehet közömbös az iránt, hogy az embereknek milyen a vallása*, átalán van-e vagy nincsen vallása; hivők-e vagy hitetlenek, babona avagy rajongás foglalta-e el lelkükben a hitnek helyét; milyen a hit, a mely őket az élet utján vezeti; buta vak hit-e, a mely külső tekintélyeknek hódol és azokat mindenben követi vagy pedig egy magasabb benső életelv, a mely egész szellemvilágát áthatja és a mely Istennek saját szivében lakozó szentlelkén kivül semmi más tekintélyt nem ismer és az előtt meg nem hódol. *A vallásos nevelés, az erkölcsi jellemképzés úgy az egyes embernek, mint az államnak legfőbb érdeke.*

A valláserkölcsi nevelést már a *családi* életben meg kell kezdeni és megszakitani tulajdonképen a földi élet egyetlen pontján sem szabad. Midőn az édes anya gyügyögő gyermeke kezét összetéve imádkozni tanitja: egy nagy és szent kötelességet teljesit. Ha az édes apa a család tagjai, mindenek fölött gyermekei előtt életének tisztaságával, jellemének feddhetetlenségével tündököl, ha őrködik és harczot viv, hogy a gonosznak szelleme, a hazugság és a csalás daemonjai, a testi vágyak, a nemtelen szenvedélyek ördögei meg ne közelitsék és hatalmukba ne keritsék gyermekei ártatlan lelkét; ha saját életében és tetteiben a vallás és erkölcs örökkévaló erejét tárja gyermekei elé és az isteni törvények parancsait ismerteti meg: sokkal nagyobb és drágább kincsekkel ajándékozta meg őket, mintha a mulandó földi jóknak egész halmazát hagyta volna örökül; nagyobb szolgálatot tett a nemzetnek, mint azok, kik kezükben tartván a hatalmat, midőn a nemzetet nagy czélok felé vezetik, egyszersmind saját dicsőségüket is keresik és saját hatalmuk érdekeiért is küzdenek.

A társadalom erkölcsi életének alapja a család. A mi az emberi életben nemes és jó: mind annak a szülői szeretet melegágyában kell csirát verni, hogy aztán a társadalmi élet szabad levegőjében életerős hajtássá fejlődjék, virágot fakasszon, gyümölcsöt teremjen. A mit azonban a család elvégzett, azt tovább kell folytatni az *iskolának*. A szülők helyébe a *tanitó* lép. Az iskolának nem szabad megelégedni csupán az értelmi erő képzésével; az iskola nemcsak *ismereteket* közöl és ha mégis csupán ennyit tesz: rosz uton jár és feladatának nem tesz eleget. Az iskola első rangu feladata nem az *ismeretközlés*, hanem a *jellemképzés*, nem az értelmi igaznak, hanem az erkölcsi jónak megismertetése és megkedveltetése s nem az értelmi képzés, hanem az erkölcsi nevelés. Az erkölcsinek a valláson kivül nem lévén más szilárd alapja: az iskolában a valláserkölcsi nevelésnél, a jellemképzésnél kiváló figyelmet kell forditani, nagy sulyt kell helyezni *a vallásos nevelésre*. A tanitónak minden tudásával, összes erőinek felhasználásával, úgy tanitásával, mint példaadásával oda kell hatni, hogy a *tanitvány*, midőn elhagyja az iskola falait, vigyen magával az élet nagy iskolájába, mely a tanitó bevégzett munkáját tovább folytatja, megszilárdult vallásos hitet, erkölcsi meggyőződést, jellemet, karaktert, mert ezek *a nemzeti életnek regeneráló* és *konzerváló erőforrásai*.

Nem elég csak annyival megelégedni, hogy a valláserkölcsi nevelést arra hivatott és arra termett egyének végezzék. A többi tárgyak tanitásával megbizott tanitók és tanárok egyikének sem szabad feledni, hogy *az ember nemcsak kenyérből él:* históriából, földrajzból, fizikából, filozófiából, szóval az értelmi képzést elősegitő tudományokból; de szüksége van mindenek felett a lélek ama szellemi táplálékára is, a mely erkölcsi jót és tökéletest tárja fel és a melyet vallásnak nevezünk.

A vallásnak egy magasabb élet fényével kell behinteni azokat a regiókat is, a melyek az *ismeretszerzésnek* szorosabb értelemben vett mezőit alkotják. Mert a nevelés csak akkor éri czélját, midőn az értelem megvilágosodott, az érzelmek megtisztultak és az akarat megnemesedett. Ezeken fordul meg a lelkek harmoniája, a szellemi összhang. *A szocziális élet békéjét pedig egyedül ez a szellemi összhang biztosithatja.*

(Folyt. köv.)

Ref. gimnáziumaink egy évi kormányzata.

Az Egyetemes Tanügyi Bizottság gimnáziumügyi szakelőadója az öt egyházkerület 1905. évi jegyzőkönyvei alapján a következő előterjesztést tette ref. gimnáziumaink egyházkerületi kormányzatának egy évi jelenségeiről, folyásáról.

I. A *tiszántuli* egyházkerület májusban és októberben tartott közgyülést. A közgyülések rendszerint külön foglalkoznak az egyházkerület debreczeni saját, s külön a más fentartók gimnáziumával. Némely közgyülési tárgyalások azonban a kerület valamennyi gimnáziumát egyaránt érdeklik.

Ilyen az az óvó határozat a tanároknak évközben történhető állomás-változtatása ellen, mellyel a Konvent is már foglalkozott. (Konv. 1905. jun. jk. 47. sz.) Ilyen a gimnáziumi felügyelő hivatalos jelentése, általánosságban a tiz gimnázium állapotáról. E szerint a hajduböszörményi gimnázium is már nyolcz osztályuvá lett. A gimnáziumi tanulók létszáma, egyházkerületi főösszegében, 3·5%-al emelkedett, a ref. vallásu tanulók száma azonban 1%-al apadott. Hódmezővásárhelyen állandóan feltünő az igazolt óramulasztások nagy száma, melyet a betegség eseteinek száma nem magyaráz. A tanulmányi eredmények is legkedvezőtlenebbek Hódmezővásárhelyen. A fegyelmi esetek és igazolatlan óramulasztások száma általában kevesbedett. A rendes tanárok száma, a tanszékek végleges betöltése folytán, az egyházkerületben 6-tal növekedett. A tanitáshoz szükséges fölszerelések örvendetesen gyarapodtak. A segélyezési ügy is jól fejlődik: három internátusban már együttvéve 190 tanuló volt. A tiz gimnáziumnak vagyoni állapota egy év óta együttvéve 37.000 K-nyi gyarapodást mutat.

Egy határozat a VII. osztályok számára dr. Erdős Józseftől, a VIII. osztályok számára Balogh Ferencztől vallástani uj tankönyvek kiadása iránt rendelkezik, a mely rendelkezés később teljesittetett is.

Az egyházkerületi középiskolai tanügyi bizottságba a közgyülés maga részéről a 12 tagot megválasztotta.

Külön a debreczeni főgimnáziumot illető főbb határozatok a következők:

Megválasztották a tanárválasztó küldöttség tagjait.

Tudomásul vették, illetőleg jóváhagyták a főgimn. igazgatónak jelentését az iskolai év eltelt részének adatairól, s javaslatait az uj isk. évi tárgyfelosztás és tankönyvváltoztatások iránt.

A főgimnázium uj épületének kérdése, a külön telek megszerzése, épittető bizottság kiküldése ismételten foglalkoztatta a közgyüléseket.

A gimn. felügyelő birálatos jelentést tett a főgimnáziumban végzett hivatalos látogatásáról; főleg az anyakönyvtárnak a klasszikai filologiai szakban mutatkozó hézagosságáról tett észrevétele fontos s követelt megfelelő határozathozatalt. Birálatos jelentést tett a VIII. o. évzáró vizsgálatáról s jelentést tett a miniszteri megbizottnak a debreczeni főgimnáziumban teljesitett látogatásáról.

Egy jk. határozat „a kollégiumi ifjuság körében

elharapódzott iskolai ünnepélyek korlátozása" iránt intézkedik.

A debreczenin kivül a többi gimnáziumokat illető nevezetesebb közgyülési tárgyak a következők voltak:

Tankönyvváltoztatások tervezetének és tankönyvek ideiglenesen történt engedélyezésének jóváhagyása.

A békési és hajduböszörményi gimn. VII. és VIII. osztályok miniszterileg elismert nyilvánossági jogának tudomásul vétele.

Jelentés az államsegélyek legutóbb folyósitott összegeiről.

Uj tanerők alkalmazásának egyenkint tudomásul vétele, illetőleg megerősittetésök.

A gimnáziumi felügyelő birálatos jelentése a hivatalos látogatása alkalmával tett tapasztalatairól, a melyek az intézeteknek (köztük a debreczeni felsőbb leányiskolának) külső és belső viszonyaira, oktatási és nevelési állapotaira gondos részletességgel kiterjeszkednek. A közgyülésnek komolyabb rendelkezést a békési főgimnázium állapotainak javitására kellett tennie és a békési igazgatótanács felfolyamodását indokoltan elutasitania.

Az egyházkerületi gimn. felügyelő jelentése az állami felügyeletet teljesitett miniszteri megbizottak észrevételeiről s a hozzá beküldött bizalmas értekezleti jegyzőkönyvekről tudomásul vétetett.

Az egyházkerületnek két ösztöndijas tanárnövendéke van az Eötvös-kollégiumban. Előmenetelük jelzése tudomásul vétetett.

A mezőturi tanárkar s a fentartó egyház között a tanári fizetések rendezése iránt felmerült és felebbezett vitás kérdésben az egyházkerületi közigazgatási bíróság feloldó és uj itélet hozását elrendelő végzést hozott.

II. Az *erdélyi* egyházkerületnek májusban volt közgyülése. A gimnáziumokat rendszeresen a kerületi állandó ig.-tanács kormányozván: ez az eredményekről jelentést tesz a közgyülésnek.

Az állandó ig.-tanács, mint rendesen, ugy az 1904. évben is:

elláta mind a hét intézet költségvetéseit s évi számadásait; az államsegélyekről való elszámolásokat a kormányhoz fölterjesztette;

ideiglenes tanerők alkalmazását, kebli tanártisztviselők (igazgató, gazdasági felügyelő stb.) választását esetről-esetre jóváhagyta;

tanárok mellékfoglalkozását engedélyezte;

az intézetek épitkezési és jogi fontosabb ügyeit másodfokulag ellátta;

ellátta a tankönyvváltoztatási, érettségi, magán és javitóvizsgálati, stb. folyóügyeket, a helyi előljáróságoktól jött fellebbezéseket, kérvényeket, tanulók fegyelmi ügyeiben hozott kizáró itéleteket.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság előkészitő munkálatai s javaslatai alapján tárgyalta az igazgatótanács:

a nagyenyedi, kolozsvári és marosvásárhelyi kollégiumok internátusi és konviktusi szabályzatát;

a zilahi és sepsiszentgyörgyi kollégiumoknál a természetbeli tanári lakás-igények szabályzatát;

tanári tanulmányutak segélyezésének és hasznositásának kérdését;

a vallás- és énektanitási tan- és segédkönyvek biráltatásának szabályzatát;

a marosvásárhelyi kollégiumnak az egyházkerületi küldöttség által történt megvizsgálásáról szóló jelentést;

a főgimnáziumok állandó tanmeneteit;

a miniszteri megbizottak látogatásai alkalmával tartott bizalmas értekezlete jegyzőkönyveit;

az igazgatók évzáró jelentéseit, illetőleg a nyomtatott Értesitőket.

Csakis a bizalmas értekezletek jegyzőkönyveinek s az igazgatói jelentéseknek, illetőleg az Értesitőknek adatain alapul az ig.-tanács tanügyi előadójának az egyházkerületi közgyülés elébe terjesztett „tanügyi jelentése" a hét gimnáziumot illetőleg. Ez a jelentés az 1903—4. isk. évi tárgyfelosztásoknak s a tanterv végrehajtásának birálatán kivül az egyes intézetek egy évi életében felmerült érdekesebb és jellemző mozzanatoknak rövid tárgymutatóját foglalja magában; mellékletét képezi a hét intézet statisztikai adatainak táblázatos kimutatása.

A jelentést a közgyülés egy e végett kiküldött öt tagu bizottság véleményezése alapján, tudomásul vette.

Ugyanez a közgyülés életbe léptette a gimnáziumok évzáró vizsgálatára vonatkozó konventi uj szabályzatot.

Választott a közgyülés a székelyudvarhelyi kollégiumhoz egy fő- s egy algondnokot, szintugy a nagyenyedihez és a szászvárosihoz is. Választott az utóbbihoz egy rendes tanárt.

Ujra rendezte a közgyülés a nagyenyedi tanárok fizetését, oly módon, hogy 2600 kor. alapfizetés és természetben való lakás javadalma mellett részökre öt izben 600—600 koronás ötödévi fizetésemelést s igy nyugdijba beszámitandó maximális összegül 5600 kor. fizetést biztositott; de ennek ellenében a tanárok eddigi különböző mellékjavadalmai, tiszteletdijai, ezek közt az Egyh. Törvény 470. §-ában meghatározott igazgatói tiszteletdij is megszüntettettek.

III. A *dunamelléki* egyházkerületnek májusban rendkivüli, szeptemberben rendes közgyülése volt. Középiskolai ügyekkel, a maga kialakult rendszere szerint a következőkben foglalkozott:

Tudomásul vette, hogy az országos ref. tanáregyesület közgyülésére szóló meghivásnak a püspök megbizásából Petri Elek lelkész ur felelt meg.

A III—IV. és a VII. osztályok használatára vallástani kézikönyvek irása és kiadása iránt intézkedett az egyházkerület.

A kiskunhalasi tanároknak korpótlékuk megállapitása tárgyában benyujtott fellebbezését közigazgatási bírósághoz utasitotta a közgyülés.

Tudomásul vette a honvédelmi kormány leiratát, mely szerint a püspök a pécsi honvédhadapródiskola vallástani leczkéire bemenve, felügyeletet gyakorolhat.

A középiskolai tanügyi bizottság, amint látszik, az évi Értesitők, statisztikai kimutatások és igazgatói zárójelentések alapján rendszeres jelentést terjesztett be az egyházkerülethez tartozó gimnáziumok mindennemü viszonyaira, gondos részletességgel kiterjeszkedve s a másnemü középiskolákba járó református növendékek vallásoktatása ügyét is felölelve. A 48 nyomtatott oldalra terjedő összegező jelentés: 1. a tanulmányi ügyekről (tanterv végrehajtása, tanári személyzet, tanulók statisztikája); 2. az iskolák beléletét, szellemét érintő ügyekről (valláserkölcsi, hazafias és testi nevelés, jótékonyság, ifjusági egyletek, tanárok irodalmi és társadalmi tevékenysége); 3. az anyagi ügyekről (fentartási költségek, alapitványok és adományok); 4. a tanári testületben történt személyi változásokról; 5. szabályzatokról (érettségi utasitásterv, belrendszabályok, nyugdijtörvény) s ezek alkalmalmazásairól, végül 6. az idegen középiskolákban folyt ref. vallástanitás adatairól szól. A közgyülésnek e jelentés alapján hozott rendelkező határozatai:

A tanárok alkalmazkodjanak szigoruan a tantervhez s a végzett tananyagot az Értesitőben szabatosan részletezzék.

Gyönkön és Kunszentmiklóson a rendes tanárok létszáma a törvénynek megfelelően egészittessék ki.

A nagykőrösi igazgató tiszteletdiját törvény szerint egészitsék ki.

A tanárok az ifjusággal együtt járjanak a templomba.

A két tárgyból való javitásért folyamodók ügyét az igazgatók szabályosan intézzék.

Egy ujon alkalmazott rendes tanárt a közgyülés megerősit; egy igazgató választását s a helyettes tanárok alkalmazását tudomásul veszi.

IV. A *tiszáninneni* egyházkerületnek közgyülése volt májusban és szeptemberben. Középiskolai tanügyi bizottsága nincsen. Három főgimnáziumának ügyeivel közvetlenül foglalkozott a következőkben.

A három intézet tanárkarait fölhivja közös egyetértéssel állapodjanak meg abban, hogy a javitó és pótló érettségi vizsgálatok milyen váltakozással tartassanak a három helyen.

Külön a sárospataki főgimnáziumot érdeklő határozatok:

Egy ösztöndijas gyakorlótanári helyre, matézis-fizikai szakra hirdettek pályázatot, internátusi teljes ellátással és 400 kor. dijjal. A pályázat azonban — jelentik később — meddő maradt.

Egy helyettes tanárt rendes tanárul véglegesit a közgyülés. A tornatanárt, aki egyszersmind a helybeli állami képezdénél rendes tornatanár, fizetésemelésben — indokoltan — nem részesiti.

Az érettségvizsgálati elnök helyettesitéséről s a kormányképviselő kiküldetéséről a jelentéseket tudomásul veszi a közgyülés.

Az igazgató jelentést tesz a szeptemberi beiratások eredményéről.

A főiskolai új internátusba 7 ifjú között 5 gimnázista vétetett föl. Az internátus szervezeti szabályzata a közgyülési jegyzőkönyv Függelékéül közöltetik.

A miskolczi főgimnáziumot illetőleg, az intézet állapotáról általános jelentést terjeszt elő az igazgató. Érdekes kiemelnünk belőle, hogy a VIII. osztállyal megkezdték a czéllövés gyakorlását. A szeptemberi közgyülésen a beiratásokról s az új felszerelésekről, évkezdő intézkedésekről teszi meg jelentését az igazgató.

A rimaszombati igazgató májusi általános jelentésében egyik főpont a főgimnázium 290 ezer koronába került új épületének használatba vételéről szól. Szeptemberben az új isk. év megkezdésének adatait veszi tudomásul a közgyülés. Az intézetnek a fentartási államsegélyről benyujtott számadását a miniszter elfogadta.

Az idegen középiskolákba járó ref. növendékek vallástanitásáról, teljesen megnyugtató adatokkal, Czinke István, mint tanügyi előadó, részletes jelentést tett.

V. A *dunántuli* egyházkerület áprilisi és szeptemberi közgyülései érdemlegesen csak a pápai főgimnázium ügyeivel, állapotával foglalkoznak; a csurgóival — talán mert ennek nem maga az egyházkerület a fentartója — egyáltalában nem. A püspöki jelentésből arról a reménykedésről értesülünk, hogy Komáromban is esetleg egy ref. középiskola létesülhet. A közgyülés e tárgyban a további jelentést elvárja.

Magának a pápai főgimnáziumnak ügyeiről mindkét közgyülésen első helyen a püspök jelentése szól, aki az érettségvizsgálaton maga elnökölt. Az évzáró vizsgálatokról szólván, jelzi, hogy ámbár a tanitás menetét évközben két országos képviselőválasztás izgalmai is zavarták, a melyekbe némelyik tanár erősebben ment bele, mint a mennyire az intézet és a tanügy érdekeinek sérelme nélkül megengedhetőnek lehet tartani: az eredmény mégis kielégitő. Egyebek közt azt is jelzi, hogy a tanulóknak a rendkivüli tárgyakban való előmenetelét a jótéteményekosztásánál jövőre figyelembe fogják venni.

A főgimnázium új Iskolai Törvényeit megerősitette a közgyülés.

Foglalkoztak a gyakorló tanári dijazások kérdésével, de a határozást elhalasztották.

Bocskainak iskolai ünneplése napjául 1906. jun. 23-ikát állapitotta meg az áprilisi közgyülés.

Egyik érdemes tanár helyettes tanári éveinek korpótlék szempontjából való beszámitását a közgyülés, már elfoglalt elvi álláspontjához ragaszkodva, mellőzi; a helyett neki, a fizetések végleges rendezéséig, évi 200 kor. személyi pótlékot engedélyez.

A főgimn. igazgató, köztartási felügyelő, a főisk. képzőtársulat s a segitő egyesület számadásait, a fölmentés megadásával ellátták.

Az államsegély számadást a miniszter elfogadta. A tanárok nyugdijigényének emelkedését beszámitotta.

A tornatanitás állapota a kerületi tornaversenyen való részvételt nem engedi.

A tanári fizetések új rendezése iránti kérelmet a közgyülés pártolja.

Az alumneumi alapitványok tisztázása s az ókollegiumi épület bérbeadása tárgyában határozatokat hoz.

Folyó ügyekképen látja el a közgyülés a beiratások eredményét, a javitó érettségvizsgálatok eredményét, párhuzamos osztályok állitását ideiglenes tanerők alkalmazásával, a tanárkar szakvéleményét az érettségvizsgálati új útasitásterv tárgyában, egy tanárnak szabadságolás iránti, egynek a miniszter által szerződés értelmében leendő kineveztetése iránti kérelmét.

A kerület ugyanezen főgimnáziumáról szóló rendszeres évi jelentést pedig a főiskolai igazgatótanácsnak szeptemberi 46. jk. sz. a. tett előterjesztésébe foglalva találjuk, melyet a közgyülés örvendetes tudomásul vesz, egyszersmind Czike Lajos főisk. egyh. gondnoknak önfeláldozó buzgalmáért hálás köszönetet szavaz.

Hasonló évi jelentést jogosan keresne az érdeklődő a jegyzőkönyvben az egyházkerület hatósága alá tartozó csurgói főgimnázium állapotairól is. Ezt azonban nem találunk.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. április 19—21.

Elnökölt br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok; jelen voltak: dr. Bartók György püspök, dr. Vályi Gábor, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Váró Ferencz, Sándor János, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsosok és a hivatalnokok.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván bejelenti, hogy Simó Lajos főgondnok aa. távolmaradását igazolta, a minek tudomásul vétele után a tárgyalások sorrendjét állapitotta meg.

Első sorban az egyházmegyék folyó évi költségvetései tárgyaltattak s illetve ehker. számvevő aa. javaslatához képest jóváhagyattak, nevezetesen: a dési egyházmegyénél mutatkozó hiány az előre nem látott szükségletekre fölvett összeg törlésével megszünik; görgényi, küküllői és szilágyszolnoki ehmegyékben sok hátrálék van az egyházközségeknél, ezek fölhajtandók; orbai ehmegye nem vette föl költségvetésébe az ehkerületi rovatalokat.

Nagyenyedi kollegiumunknak a gazdasági tisztviselők s kezelő személyzet fizetésének rendezéséről szóló fölterjesztése áttétetett a már előzőleg kiküldött bizottsághoz.

Dési bérházak javitási szükségletének elbirálása s a gondnoki teendők ellátásáról való gondoskodás végett ehker. számvevő a helyszinére kiküldetett. A Fülep Péteralap 1906. évi költségvetése s 1905. évi számadása, az erdővidéki ehm. 1904. évi, görgényi ehm. 1905. évi, valamint a marosbogáti papilak épités és mezőzáhi templomépitésről szóló számadások jóváhagyattak és pedig ez utóbbi azzal a megjegyzéssel, hogy a mezőzáhi körlelkész missziói évi jelentésében a templomépités befejeztéről egy szót sem szól, holott az ilyen fontos mozzanatok megemlitésre érdemesek.

A Fonciére biztositó-intézet előterjesztésére, felelősségének hangsulyozása mellett figyelmeztetett a mátisfalvi ehközség, hogy tűz elleni biztositását igen kevés összegre vétette föl.

A kolozsvári bérházakhoz a villanyvilágitás bevezetése engedélyeztetett s a továbbiakkal házgondnok aa. bizatott meg.

A budapesti dobutczai bérháznál leszakadt lépcsők kijavitására vonatkozó terv és költségvetés jóváhagyatott.

A kulturmérnökséggel kötött bérszerződés jóváhagyatott.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek megkeresése a népnek a szocziál irányu áramlatok természete s jelentősége felől ref. lelkészeink utján való tájékoztatása tárgyában, kiadatik véleményezés végett a theol. fakultásnak. Vizaknai hiveink 8000 korona összeggel óhajtják egyházi adójukat megváltani, mely tervezetet az ig. tanács elfogadta s utasitotta a hiveket, hogy állitsanak ki ezen összegről egy szabályszerü alapitólevelet s azt mindazok, kik ez összeghez hozzájárultak, irják alá.

A bogdándi templom körülkeritési tervezete engedélyeztetett.

A theol. fakultáson üresedésben levő gyakorlati theologiai tanszék ideiglenesen csak rendkivüli tanárral (docens) fog betöltetni és pedig 2400 kor. évi javadalom s természetbeni lakással dotálva, ezen határozatot a fedezet szükössége, a tanári önképzés és a nyugdijalap érdeke indokolják, az E. T. pedig megengedi.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunknak a délelőttes leczkerendszer beszüntetésére vonatkozó határozat végrehajtására a jövő tanév elejéig kért haladék megadatott.

Szászvárosi kollégiumunknál a tanárok bejelentett mellékfoglalkozásai közül a lapszerkesztés és takarékpénztári igazg. tagság nem volt engedélyezhető, miért is annak viselésétől az illetők eltiltattak.

Nagysajói esperes utján Varró Miklós uzdiszentpéteri tanitó tájékoztatott, hogy a postamesterségtől őt eltiltó határozat föl nem függeszthető s az ellen csak birtokon kivül élhet esetleg sérelmi panasszal.

Zilahi kollégiumunknak az új helyiség épitésénél közreműködöttek megjutalmazására vonatkozó határozata, felebbezés folytán megsemmisittetett.

A beterjesztett iratokból konstatálja az igazgatótanács, hogy a székelyudvarhelyi kollegium előljárósága a sztrájkoló diákok ismert ügyében a fennálló törvények és szabályoknak megfelelően járt el.

A kolozsvári kollegium a min. megbizott látogatása alkalmával tartott bizalmas értekezletről szóló jkvet bemutatván, tudomásul vétetett.

Székelyudvarhelyi kollégiumunk 1905. évi számadása jóváhagyatott, felhivatván az előljáróság figyelme ismételten is a takarékpénztárba helyezett tőkék számadásba vétele tárgyában kelt 1904. évi rendelkezés pontos végrehajtására.

A marosvásárhelyi kollegium épitési tervvázlata áttétetett műszaki előadó aához s véleményes jelentése kapcsán fog a közoktatási Miniszter Ur ő Nagyméltóságához fölterjesztetni.

Megállapitotta volt az ig. tanács, hogy az ismétlő tankötelesek vallástanitásának nyilvántartására szolgáló haladási naplók vezetését s ellenőrzését kiterjeszti a mindennapi tankötelesek vallástanitására s énektanitására is. A bekért jelentésekből arról győződvén meg, hogy ilyen nyomtatvánnyal a legtöbb ehmegye ellátta magát, miért is azok nyomatását továbbra is hatáskörükben hagyja.

A berkenyesi, pócstelki, szárazajtai, uzdiszentpéteri és dobokai iskolák államositása engedélyeztetett.

Az olaszteleki énekvezéri állás megfelelő betöltése iránt előterjesztés tétetett a közoktatásügyi Miniszter ur ő Nagyméltóságához.

A jeddi egyház részére 10 drb ingyenes énekeskönyv kiadatott.

A nagyenyedi Bethlen-kollegiumnak, az érettségi vizsgálati utasitás életbeléptetése módozatai tárgyában tett felfolyamodása, részben figyelembe vétetett. Az idei érettségi vizsgálatokhoz egyházkerületi megbizottakat küld ki az ig. tanács Nagyenyed, Marosvásárhely, Szászváros és Székelyudvarhelyre.

A kerületi közgyülésnek Csutak Vilmos sepsiszentgyörgyi tanár megválasztására vonatkozó határozata kiadatik.

Váró Ferencz tanár aa. az 1862. évi enyedi ref. közgyülés határozatairól egy hü másolatot ad az egyházkerületi levéltárnak, melynek tárgyát a kollegiumok s főleg a gondnokok kötelességei képezik.

Sepsiszentgyörgyi kollegium javára Nagy Mózes 50 koronás, a sepsi ehmegye Vén Mihály esperes emlékére 200 koronás alapitványt tettek, köszönettel tudomásul vétetett.

A kollégiumok megvizsgálására kiküldött bizottság egyes tagjainak helyettesitése iránt intézkedés tétetett.

Don Boskó Luther és Kálvin czim alatt a protestántizmust sértő szennyiratot adott ki, mely sérelem orvoslása iránt előterjesztés tétetett az egyetemes Konventhez.

Szabó András kérése Vajda Károlylyal szemben elvállalt kezesség megosztása iránt, nem volt teljesithető.

A brassói s. lelkészi dijlevél jóváhagyatott.

A nagyborosnyói ehközs. pótépitkezésekre tulköltést eszközölvén, erről szóló jelentése indokoltnak találtatott.

A gyámintézeti dijak pontos ellenőrzése s a szabályzat reviziója iránt előterjesztés tétetett a Konventhez.

Felenyedi kántortanitói dijlevél jóváhagyatott.

Az agyagfalvi énekvezéri fizetés vitás ügyében az egyházmegyei tanács határozata helyesnek találtatott.

A szilágysomlyói papilakás elhelyezése tárgyában az egyházmegyei tanács határozata értelmében döntött az ig.-tanács.

Baló Bálintné részére 200 K államsegély szavaztatott meg.

Amaz elnöki intézkedés, melyszerint a kolozsvári ehm. esperes fizetése, a hátralékos ügyek elintézéséig betiltatott, tudomásul vétetett.

Körlevél adatott ki, hogy az évi missziói jelentések adatait esperesek vizsgálják felül s aláirásokkal hitelesitsék.

Simó Lajosné 500 K szeretetházi alapitványa köszönettel elfogadtatott.

Az enyedi ehm. inditványa a szeretetházi járulékoknak minden lelkész terhére egyenlő mértékben való kirovása iránt, közöltetik az ehmegyékkel véleményezés végett.

A kendilónai és buzai kepeváltás engedélyeztetett.

A koronkai, m.-hidegkuti, m.-bagói, somlyóujlaki, nyárádszentimrei, szásznyiresi n.-enyedi és fogarasi egyházközségek, valamint a kolozsvári kollégium ingatlan vásár szerződései jóváhagyattak.

Közalapi adók állásáról jelentés tétetett a Konventhez.

A tordosi taksás telkek eladása tárgyában beérkezett többrendbeli panasz alapján egy helyszini közigazgatási vizsgálat megtartása látszik szükségesnek s e czélból az ügyek megvizsgálására Váró Ferencz ig.-tanácsos és Benedek Károly alvinczi lelkész kiküldetnek.

Egy szászvárosi pénzintézetnek a tordosi földekre bekebelezett visszavásárlási jog töröltetése iránti kérése elutasittatott.

A küküllői egyházmegye tanácsának határozata, melyszerint a maroscsapói beszolgáló lelkész honoráriumát 400 koronára redukálta, a lelkész felebbezésének elutasitásával, helybenhagyatott.

A tasnádi ehk. határozata a III. tanitói állás beállitása tárgyában jóváhagyatott.

A főt. püspök ur inditványára elhatároztatott, hogy a Névtár csak minden ötödik évben fog kiadatni.

A bukaresti iskola tulajdonjogára vonatkozó okmányok pénztári őrzemény alá helyeztettek.

Dési ehközség konfirmáltak egyesületének szabályzata jóváhagyatott.

A m.-szováti öreg lelkész nyugalmazása elrendeltetett.

Gyenge János lelkész, kongruája kiadása tárgyában inditott hirlapi polemiától való tartózkodásra szigoruan figyelmeztetett.

Egerbegyi papi kepeváltás jóváhagyatott.

Kolozsvári egyházközségek kérése a desolata tőkékből való segélyezés iránt, kiegészitésre visszaküldetett.

Mezőkövesdi kölcsön-felvétel engedélyeztetett.

A kővár—hosszufalusi kántor javadalma az ehm. tanács határozata értelmében 400 kor.-ban állapittatott meg a kántor felebbezésének elutasitásával.

A vizsgálati kérdőpontok szőnyegen levő kibővitési kérdése közöltetik az ehmegyékkel véleményezésre.

A ki- és áttértek nyilvántartására tervezett nyomtatványok mintázatának elbirálására főtiszt. püspök aa. fölkéretett.

Székelyudvarhelyi kollégiumunk Sebesi Ákost tiszteletbeli főgondnokává választván, kerületi közgyülésnek bejelentetik.

Fonciere biztositó intézet panaszt ad be a marosvásárhelyi malmok bérbeadásánál a tüzbiztositásra vonatkozólag.

az intézet mellőzése ellen. Miután még a szerződések ide jóváhagyásra be nem érkeztek, idő előtti a panasz beadása, mindazonáltal az egyházközség figyelme a tüzbiztositási szerződéses viszonyra felhivatik.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

M...y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Van Isten ... E czim alatt korszerü és hézagpótló népszerü hitvédő munkát adott ki a M. Pr. Irod. Társaság. E munkának az a czélja, hogy segédkezet nyujtson a keresztyén világnézlet kialakitására és megszilárditására. Köztudomásu, hogy napjainkban nemcsak a tudományos körökben, hanem a nép szélesebb rétegeiben is, Istenről, világról sok oly elmélet van forgalomban, a melyek aggasztólag rombolják a hitet és megdöbbentőleg sorvasztják az erkölcsiséget. E káros hatások ellensulyozására iródott ez a hitvédő munka, mely bizonyitja, hogy Isten van és működik a világ, a történelem, a lélek minden jelenségében, nyilvánulásában. Sorra birálja a keresztyénellenes elméleteket s azok megczáfolásával gondosan összegyüjtögeti a keresztyén világnézlet épitő köveit. Olyan hitvédő vallásos munka, a melyet felekezeti különbség nélkül lelki épüléssel olvashat bármely keresztyén ember, segédkönyvül vallásos felolvasásoknál a lelkipásztor is használhat. Szerzője Hastings angol iró, forditója Csizmadia Lajos theol. tanár; ára 1 K 60 f., kapható Hornyánszky Viktor könyvkereskedésében (V., Akadémia-u. 4. sz.).

KÜLÖNFÉLÉK.

Kinevezés. A m. kir. igazságügyminiszter Kovács Károly buzásbocsárdi ev. ref. lelkészt a szamosujvári kir. orsz. fegyintézethez ev. ref. lelkésszé nevezte ki.

Az egyetemes Konvent ülései épen most folynak Budapesten. Kerületünkből a püspök és főgondnok uron kivül részt vesznek: Simó Lajos, Váró Ferencz, Deési Gyula rendes és Nagy Károly póttag. Az ülés lefolyásáról jövő számunkban tudósitunk.

György-napja. *Dr. Bartók György,* egyházkerületünk buzgó és munkás püspöke nevenapját majd minden évben Budapesten tölti a tavaszi konventi üléseken való részvétele következtében. Igy van most is. Jóbarátja, ismerősei és tisztelői azonban ott is felkeresik jókivánataikkal, a melyekhez mi is szivből csatlakozunk; kivánva, hogy a Gondviselés tartsa meg őt még hosszu éveken át, munkaerejének teljességében, hogy zajtalan, de annál hübb és puritánabb munkásságával szolgálhassa egyháza s általa magyar közéletünk magasrangu érdekeit; hogy álljon ott követendő példányképül az önfeláldozó, sipot-dobot kerülő, de az Isten előtti felelősség érzetében dolgozó zajtalan munkásoknak, a kikben korunk annyira szükölködik. Isten áldja meg és tartsa meg őt övéinek, egyházának s a köznek javára — sokáig!

Szász Károly püspök emlékezete. E hó 23-án d. u. 5 órakor Budapesten a Lónyai-utczai ref. gimnázium disztermében a Magyar Prot. Irod. Társaság újitotta meg első elnökének, Szász Károly néh. püspöknek emlékezetét. A prot. egyház előkelőségeinek jelenlétében *Kenessey* Béla theol. tanár tartotta felette az emlékbeszédet, mely egyike volt e nemben a legkiválóbb müveknek. A „belső ember“ rajza Szász Károlynál nagy, de hálás feladat volt, melyet Kenessey mesterien oldott meg. A beszédet a „Protestáns Szemle“ májusi füzete fogja hozni.

„Az erdélyi specialitások“ czim alatt legközelebbről a budapesti *„Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“* támad kerületünk ellen. Nem annyira szervezete s annak abnormitásai ellen, mint annak legértékesebb és legjellegzetesebb része: az állandó Igazgatótanács ellen. Ezt itélték felrobbantandónak sok oldalról, mint minden gonosznak forrását, mely ha megszüntettetik, minden „speciálitás“ magától meg fog szünni. Igy irja ezt ott „egy erdélyi pap“. Nós hát mi a józan kritikának nem vagyunk ellenségei. Mindennek javára szolgál az. Szivesen elismerjük, sőt magunk is közremüködünk majd — ha kell — azon, hogy szervezetünk középső tagozata, az egyházmegye erőteljesebbé teendő, ha kell az ig.-tanács hatáskörének szükebbre szoritásával is. De az ig.-tanács teljes megszüntetése — nem habozunk kimondani — az erdélyi kálvinizmus züllésére vezetne. Kérjük a P. E. és I. L.-ot, adja hirül annak az erdélyi papnak, hogy most is kisült a most folyó Konventen, hogy az erdélyi kerület adminisztrációja a legjobb s gondolja meg, hogy *„halasi eset“* minálunk lehetetlenség volna — mert van igazgatótanács.

Egy social-demokrata képviselőjelölt programmbeszéde. Kolozsvárt e hó 23-án tartotta programmbeszédét *Bokányi* Dezső az országos socialdemokrata párt központi vezetőségének tagja. Több intelligens barátjával végighallgatta lapunk szerkesztője is és bizonyságot tesznek arról, hogy az oly magas szinvonalon álló beszéd volt, a mely sok-sok más pártbeli képviselő programmbeszédét messze tulszárnyalta a helyzet létrejöttének és jövő alakulásainak találó kritikájával. Egész beszéde azon épült fel, hogy a sociálizmus törekvéseit kulturális törekvéseknek fogta fel. Hiányzott abból minden, a mi kivihetetlennek volna tekinthető; a sociálizmus utopisztikus törekvéseinek nyoma sem volt benne. Egy komoly politikus belátása, higgadtsága és mérséklete egyesült benne az elvei jövendőjében rajongva hivő ember fanatizmusával. Valóban nagy hiba, ha a gondolatok képviselőinek nem jut hely a magyar parlamentben. Joggal követelnek helyet ott!

A „Közmüvelődés“-nek. E lap, mely tudvalevőleg „az erdélyi római kath. irodalmi társulat Gyulafehérvárt megjelenő lapja, f. évi 15. számában „régi dal, régi gyülölségről“ czimen szóvá tette lapunk 14. számának azon megjegyzéseit, melyeket az ujabb jezsuita fondorkodásokról irtunk, s melyek a legnagyobb mértékben veszélyeztetik Erdélyben a felekezetközi békességet. Felemlegettük az udvarhelyszéki „Luther és Kálvin“ füzetet is, melyet „ördögi“-nek neveztünk. Akkor azt irta a „Közmüvelődés“, hogy „nem ismeri e füzetet, de annyi rosszat mond reá az „Erd. Prot. Lap“: akkor ugy gondoljuk, derék munka lehet az a füzetke“. Majd hátrább megjegyzi, hogy lapzárta után jutott kezükbe a füzetke s vele egy s más felvilágositások s jövő számunkban majd szólunk ezekről“. Tisztelt „Közmüvelődés“! Az önök 16. számát ma gondosan átforgattuk, de az igért megemlékezést nem tudtuk benne felfedezni. Pedig ezt tisztelettel reklamálnunk kell. Két okból is. Tudnunk kell, hogy „az erdélyi róm. kath. irod. társaság“ hogyan vélekedik erről a füzetről? mert ebből kell megtudnunk azt is, hogy Majláth püspök ő exellentiája hogyan vélekedik róla. Mi ugyanis ettől tettük függővé a Majláth püspök közéleti személyiségéről való itéletünket. Valóban magunk is „aljas“-nak itélnők — nem a támadást, mely azokban a sorainkban nem foglaltatik — hanem azt az álláspontot, mely nyilvánvalóvá lenne, ha az ott felállitott alternativánk második része állana meg. Erre pedig — érthető okokból — nagyon kiváncsiak vagyunk. Azért e dologról való megemlékezést a „Közmüvelődés“-nél tisztelettel reklamáljuk!

Bocskay-ünnep. Tudvalevő, hogy a bécsi békekötés 3 százados évfordulóját a prot. egyházak összes gyülekezetei és tanintézetei f. évi május 20-án ünneplik. A *nagyenyedi egyházmegye egyházi értekezlete* elhatározta, hogy ezt megelőzőleg május hó 13-án egyházmegyei nemzeti ünnepélyt rendez, még pedig a marosujvári egyházban. Az ünnepély sorrendje a következő: Május 13-án istenitisztelet az ev. ref. templomban. A könyörgést mondja Veress Károly gerendi lelkész, a templomi beszédet tartja Jancsó Sándor nagyenyedi lelkész. Alkalmi felolvasást tart Lovassy Andor Torda-Aranyos vármegye főjegyzője, a kitünő iró; végre alkalmi költeményt szaval Roska Sándor számtiszt. Délben hölgyek résztvételével társasebéd lesz. Igen helyes és követésreméltó gondolat a Bocskai-ünnepélyből társadalmi-ünnepet csinálni. *Nemzeti* ünnepélynek kellene bizony ennek lenni, de a politikai klerikális nacionálismusnak nincsen inyére s igy marad: párciális felekezeti-ünnep. Nemzeti ujjászületés felett ujjongó prot. politikusok! hát nem kellene nemzeti-ünnepet csinálni most ebből? Vagy most már ti kezelitek ama bizonyos „fátyolt“?!

A sárospataki főiskolában a magyar irodalmi tanszékre s a vele kapcsolatos főkönyvtárnoki állásra az igazgatóság április hó 15-iki határidővel palyázatot hirdetett. A kitüzött határidőig a következők küldötték be pályázati kérvényüket: 1. Dr. Kristóf György szászvárosi ev. ref. kollégiumi tanár. 2. Nagy Lajos sárospataki főgimn. tanár. 3. M. Szabó Miklós erzsébetvárosi ev. ref. lelkész, tanárjelölt. 4. Telegdy Bertalan máramarosszigeti főgimn. tanár. 5. Dr. Kiss István tanárjelölt, jelenleg önkentes Bécsben. 6. Dr. Gyöngyössy László beregszászi állami főgimn. tanár. 7. Dr. Horváth József csurgói ref. főgimn. tanár. 8. Ifj. Bartók György okleveles lelkész, alapvizsgázott tanárjelölt, jelenleg egyetemi hallgató Heidelbergben.

Ausztria. A bécsi ev. theol. facultáson most életbe vágó reformok létesülnek, végleg rendszeresitették a seminariumokat, még pedig ötöt: ó-testámentomi, új-testamentomi, egyháztörténeti, dogmatikai és praktikus seminariumot. Célja ez intézkedésnek a hallgatókat önálló tudományos munkálkodásra és itélkezésre nevelni. Minden seminarium élén egy nyilvános rendes tanár áll. A seminariumok számára 3000 K. évi dotatiót utalványoztak, a mely összegből 600 K. a hallgatók jutalmazására szolgál. A tannyelv német, de a tót ajkú hallgatóknak meg van engedve anyanyelvükön predikációkat tarthatni. A systematikai tanári tanszékre végre sikerült egy németországi professzort megnyerni, miután már kettő el nem fogadta a meghivást, most lyc. theol. dr. Beth berlini magántanár jő Bécsbe.

Szerkesztői üzenet.

G. L. lelkész — Radnótfája. Jelen számunkban helyszüke miatt nem közölhettük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1719—1906.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságainak.

Tájékozódásul és szükség esetében alkalmazkodás végett közöljük, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 25042. sz. alatt a következő körrendeletet adta ki a rendelkezése alatti középiskoláknak a főigazgatóságok utján:

„Mint mindinkább elharapózó baj és visszaélés jutott tudomásomra, hogy akadnak tanári testületek és tanintézetek, melyeknek tanárai, sőt sok esetben iskolaszolgái *tankönyvek elárusitásával* foglalkoznak, ami a hivatásos és jogositott könyvkereskedők feladata.

Mivel a jelzett visszaélés nemcsak könyvkiadókat és kereskedőket sujtja érzékenyen, hanem ferde szinben tüntetheti fel az illető iskola tanári testületét: felhivom a főigazgatóságot, utasitsa a tankerületében az igazgatókat, miszerint őrködjenek a felett, hogy intézeteiknél a jelölt visszaélések megszünjenek.“

Kolozsvárt, 1906. április 14.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

1718—1906. sz.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi 21,441. számu rendeletével kiadta *„A magyarországi iskolákból kitiltott könyvek és térképek jegyzékét, 1868—1905.“* czimü füzetet. E jegyzékből felsoroljuk az alább következőket, mint olyanokat, a melyek lehettek vagy talán még ma is lehetnek használatban némely iskola régi tanszerei között, de a melyek a használatból feltétlenül kiküszöbölendők:

1. Baur C. F. Neue Karte von Europa. A. Hartlebens Verlag. Wien u. Pest.
2. Baur C. F. Österreichung. Monarchie. Wien. Verlag von Ed. Hölzel.
3. Holle L. Schulwandkarte von Europa (Wolfenbüttel).
4. Kiepert H. Schulwandkarte von Europa. Berlin. D. Reimer.
5. Kozenn B. Wandkarte von Europa. Verl. v. E. Hölzel.
6. Kozzen Balázs. Európa fali abrosza. Bécs és Olmütz. Hölzel Ede sajátja.
7. Kozzen B. Österreichung. Monarchie. Wien u. Olmütz. Verl. v. E. Hölzel.
8. Prosvita társulat Lemberg. Az új súly- és mértékrendszerről való függelék a számtani könyvhöz. (1873.)
9. Ugyanaz. Függelék az új méterrendszerről. (1873.)
10. Ugyanaz. Számtani könyv, városi és elemi iskolák számára. (1873.)
11. Stülpnagel. Politische Ubersicht von Deutschland. Gotha. Justus Perthes.
12. Tóth A. J. F. Magyarország, szerb vajdaság és temesi bánság. Erdély, Horvát- és Tótország és határőrvidéknek térképe. Arad. Bettelheim testvérek tulajdona.
13. Traux Miksa és Fried Fr. Neuste General-Post- und Strassen-Karte der österreichischen Monarchie. Artaria és társa. Wien. 1852.

Kolozsvárt, 1906. április 14.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

437—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *gegesi* lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson, melléképületeken kivül 4 h. 581 □ öl szántó, 485 □ öl rét, 204 □ öl szőlő, melynek értéke 20 korona. Készpénz az egyházközség pénztárából 403 korona, hat (6) öl tűzifa, melyet az egyház erdejéből a hivek levágnak és beszállitanak, értéke 80 kor. Munkabeli szolgáltatás értéke 41 K 67 fillér, összes jövedelem 544 kor. 67 f., ebből levonva a kiadást 24 kor. 62 fillért, marad tiszta jövedelem 520 kor. 05 fill. Ehez járul állami fizetéskiegészités 1079 kor. 95 f., összes jövedelem 1600 korona.

Pályázati határidő 1906. május 16.

Folyamodványok minősitvénnyel s a pályázati hirdetés tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. április hó 17-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 75—1905.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület főhatósága alá tartozó romániai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *bukaresti* rendes lelkészi állomásra pályázatot hirdetek.

A) Javadalom. A mélt. Igazgatótanács által 5775—1905. sz. a. megerősitett dijlevél szerint: 1. Kényelmes első emeleti lakás (4 szoba, konyha, kamara és pincze). 2. Készpénz évi 3000 frank, az egyházközség pénztárából havi utólagos részletekben. 3. Stóla évi átlaga 6—800 frank.

Az összes javadalom értéke 3600—3800 frank (1 fr. helyi forgalmi értéke körülbelül 1 korona.)

B) Kötelessége a törvényben és szabályrendeletekben előirt összes lelkészi teendők és az ev. ref. fiu- és leányiskolában a hitoktatás teljesitése.

Minősitési fokozatra való tekintet nélkül, minden rendes uton képesitett lelkész pályázhatik.

Pályázati határidő 1906. május 25.

Az állomás 1906. szeptember 1-ig elfoglalandó.

Szabályszerüleg felszerelt folyamodványok az erdélyi ev. ref. püspöki hivatalhoz nyujtandók be.

A folyamodók közül püspök által kijelöltek próbaszónoklatot kötelesek tartani; az utazási költséget azonban a bukaresti egyház fedezi.

Kolozsvárt, 1906. április 22-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *18-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. május 3.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Május 1.

Május. Az üdeségének, bájainak, teremtőerejének teljességében pompázó természet ez. Az erőhöz jutott élet pezsgése, vidámsága: a búja tenyészet. Az életerő diadalmas előretörése, hóditása, a rejtett mélységekből. A pogány népek mythologiáiban az az idő, a mikor az ég nagy istene a föld anyaistennőjével nászát üli s az anyaföld méhéből egyszerre új, gazdag tenyészet, áldás tör elő. A világosságnak, az életnek, az ifjuságnak s a velük járó láthatatlan, titkos, de ellenállhatatlan erőknek, tenyészetnek, megújúlásnak képviselője. Azoknak a titkos, ellenállhatatlan erőknek, melyek, ha a tavasz lehelletére megpezsdültek, feltartóztathatatlanul fakasztják a lombot, füvet, virágot s bármily erős késői fagy csak hátráltathatja, kevesbitheti, de áldásainak kifejlődését meg nem akaszthatja. Május a teremtő természetnek, a gyümölcsözést előkészitő virágzásnak, az új élet erejének ünnepe.

Mily szivesen adtuk át magunkat régen e napon a természet csodáinak bámulatára, dobtuk magunkat önfeledten karjaiba, tele tüdővel sziván magunkba a friss, üde. megelevenitő, virágillattal terhes levegőt! Áhitattal álltunk meg fenséges csöndjében, mely lelkünkbe is átszállva, szelid békességgel tölté be szivünket s a természet Urának dicsőitésére szótlan imát fakasztott lelkünkben.

A mai május 1-én azonban a természet csendjét megzavarja a városokból kihangzó szokatlan zaj. Egy harczrahivó, az önérzet erejétől csapongó, a diadal reményétől ittasult riadónak hangjai hallatszanak. Népek százai, ezrei és százezrei járják be az utczákat s hirdetik a társadalmi átalakulás, megujulás rügyfakasztó tavaszát Szemükben a diadal hitének, bizonyosságának fénye, lángja; arczukon az uj idők hajnalhasadásának pirja. Hiszen igaz, van sötét tekintet is köztük; szemek, a melyeknek sötétjéből a gyülölség lángja haragosan lövel; öklökbe szoritott kezek, melyek sujtani készek s a forradalmi láz kitöréseitől tajtékzó szavak. De nincs-e a természet tavaszán is folyók áradása? A havasok szüzi havából képződő hullámokból nem lesznek-e szennyes habok is, melyek elöntik a réteket s lerakodó iszapjából nem származik-e mégis termékenység?

A mostani májusok első napjai figyelmünket arra a társadalmi jelenségre forditják, melyet szociálizmusnak nevezünk. Vagy 16 év óta kezdett általánossá lenni az egész müvelt világon, hogy a szocziálista munkások e napon félredobják szerszámaikat s tüntető körmenetekben ünnepélyesen demonstrálják azt a — tagadhatatlan — ellenállhatatlanul előretörő erőt, mely a mai társadalmi berendezkedést felforgatni törekszik s helyére új alapokra fektetett társadalmi rendet igyekszik épiteni.

E jelenséggel ma már komolyan kell foglalkozniok nemcsak az állami élet vezetésére hivatott politikusoknak és elméleti és gyakorlati szociologusoknak, hanem az egyházaknak s ezek munkásainak, a vallás szolgáinak a papoknak is. S az egyházak közül melyiknek inkább, mint épen a protestáns egyházaknak, a melyek maguk is ugyanazon alapelvek vallási érvényesitésére alakultak, a melyek a sociális törekvések ideális alapjait képezik?

A nagy kérdés azonban az, hogy minő módon s mely formában kell az egyházaknak a sociális kérdés és kérdések megoldásába befolyniok? Szándékosan mondók külön a sociális *kérdést* és *kérdéseket*. Sokan ezeket — mindkét oldalról — szivesen zavarják össze. A sociálisták hajlandók csak „*sociális kérdésről*“ beszélni azon értelemben, hogy az egész a „*tulajdon*“ kérdésétől függ s mihelyt a „magán tulajdon“ eltöröltetik s helyét a társadalmi köztulajdon foglalja el, meg van oldva az egész kérdés. Erre kell tehát egyenesen törekedni. A másik oldalon csak „*sociális kérdések*“-ről akarnak tudni; azaz, azt gondolják, hogy egyszerüen e mai társadalmi rend egyes kiáltóbb kinövéseit kell lenyesegetni, egyébként pedig a mai egész társadalmi rend alapjai fentartandók. Az egyházakat most már mindkét oldal-

ról intvitálják segitségre. Mit tegyenek? A róm. kath. egyház — legalább egyelőre — az utóbbiakhoz csatlakozik, sőt a midőn azt hirdeti, hogy e mostani társadalmi rend isteni rendelésen alapszik, a melynek elvei ellen törni istentelenség: a leghatározottabban szembeszáll azokkal, akik „sociális kérdés"-ről beszélnek, a „magántulajdon" eltörlése értelmében. E társaságba hivják, követelik, hogy beálljon a protestántizmus is. Hogy mig erejének teljes megfeszitésével segit megoldani a „sociális kérdések"-et: a „sociális kérdés"-re maga is üsse rá az *„istentelenség"* bélyegét.

Merem állitani, hogy ide nyulnak vissza a legmélyebb gyökerei annak a különbségnek, mely a hazai protestántizmus sociális feladatainak felfogása tekintetében minálunk a *„Kálvin szövetség"* kérdésében jut kifejezésre.

A „Kálvin szövetség megalkotói kétségkivül ugyanazt a szerepet várják a protestántizmustól is e téren, mint a mit a róm. kath. egyház visz. Az egyház humanitárius és kharitativ tevékenységének teljes kifejtésével kötözgetni, flastromozgatni a felfakadt társadalmi kelevényeket, de a belső, radikális kura gondolatának is távol tartásával. Ezzel szemben a tulsó oldalon ezt a szerepet, főleg ennek második felét — a mi pedig amazoknak épen a fődolog — az egyházhoz, főleg a protestántizmushoz méltatlannak itélik s mig az Omge és „Köztelek" a „Prot. Egyh. és Isk. Lap" gárdájával szövetkezve, egy „prot. „keresztény" sociálizmus" kharitativ tevékenységét sürgetik Balthazár Dezsőék a „Debr. Prot. Lap"-ban tiltakoznak az ellen, hogy jogosult társadalmi törekvések megakasztásának dicstelen s magára is veszélyes szerepére használtassék fel az egyház. Dr. Bernáth István, a gazda, azt kiáltja oda a papnak: szeretetet, anyagi és erkölcsi támogatást adjatok a népnek! Dr. Balthazár Dezső, a pap, azt kiáltja oda a gazdának: a szó és alamizsna nem segit a népen: földet a népnek, hogy legyen kenyere az éhezőnek, „tulajdon"-t a vagyontalannak!

Erdekes tünet. Méltó az elmélkedésre, hogy valjon nem a Bodóné örök esete ismétlődik-e itt; nem az Aesopus „átalvetője" van-e itt is az emberek nyakában?

Mi ugy látjuk, hogy a magyar protestántizmusnak nagy feladata nemcsak a „sociális kérdések" megoldásán közremunkálni, hanem a „sociális kérdés" megoldásának előkészitésén is; ez utóbbin, ha egyébbel nem, annyival mindenesetre, hogy a szabad gondolkozás, a tudományos vizsgálódás s a reformok lehetőségének utját nyitvatartsa. A protestántizmus nem vállalkozhatik a szellemi porkolábság szerepére, még a „tekintély" védelmének örve alatt sem; annál kevésbé pedig, mert hiszen a protestántizmus nem ismer más tekintélyt, mint az „igazság" tekintélyét, mint a jó Istent, ki az igazság fényével vezeti s szeretete karjaival támogatja sokszor tévelygő, bukdácsoló, de az atyai házat, az atyai szivet kereső gyermekeit.

Ám azzal, hogy a protestántizmusnak a „sociális kérdés" megoldását nyitva kell tartania — lévén a „tulajdon" kérdése nem vallási, hanem bölcseleti, jogi, sociális kérdés —: nem szabad, hogy felmentve érezze magát a „sociális kérdések" megoldásán való közremüködéstől. Mint egyház *a saját kebelében* alkalsoknak itélt eszközökkel; tagjai pedig, mint a társadalomnak is tagjai, a társadalomban alkalmasoknak itélt eszközökkel.

A békességet, a nyugodt fejlődést egyfelől a hatáskörök tiszteletben tartása, másfelől a hivatás teljes betöltése biztosithatják. Suum cuique!

Május 1-én csodálva szemlélem a természetben nyilvánuló erők hármonikus munkájának eredményét: a lassu, de biztos, leküzdhetetlen fejlődést, s hallván a társadalmi erők ádáz küzdelmének távolról morajló hangját: lelkemben mély megindulással sohajtom: Bocsásd ki Uram a te lelkedet! A te lelked igazság! A te lelked szeretet!

Nagy Károly.

Az énekeskönyv ügyében.

A Prot. Lap 15. számában Seprődi János ur felhivást közöl aziránt, hogy az erdélyi templomi énekeskönyv megujitásához szólani kivánók április végéig hozzá küldjék be észrevételeiket. A felhivás négy pontja alatt megjelöli: minő tekintetben kiván ő tájékoztatást az illetőktől. Minthogy e rövid czikkben én az ügy más oldalára is kiterjeszkedem, e lap utján kivánom elmondani nézetemet.

Legelőbb is az ujra kiadandó énekeskönyvbe felveendő dicséreteket és zsoltárokat jelölöm meg. A hangjegyekkel ellátott *dicséretek* közül az ujba felveendőnek gondolom az 1. 4. 7. 8. 10. 12. 13. 14. 15. 30. 34. 35. 42. 50. 63. 64. 67. 70. 81. 92. 99. 101. 164. 184. számu (római számokkal jelzett) dicséreteket, tehát számszerint 24-et. Kihagyandónak vélem az 5. 51. 66. 80. 91. 214. számu dicséreteket. A *zsoltárok* közül felveendők lennének az 5. 8. 23. 25. 33. 42. 61. 65. 75. 84. 90. 105. 138. 146. számuak; kihagyatnának az 1. 16. 19. 24. 30. 34. 50. 66. 89. 103. 119. 141. számu zsoltárok.

Templomi énekeinket ötven év óta ismerem, a hosszu idő alatt több egyház istenitiszteletén megfordultam, s azt tapasztaltam: a fenti számokkal jelzett énekeket leginkább kedveli a közönség. Természetesen, ama énekek is kimaradnának, melyeket a kihagyandó énekek dallama szerint énekelnek a gyülekezetek.

Tehát ki kell válogatni a gyülekezetek legkedvesebb énekeit, de a leggondosabb kiválogatás sem sokat ér, ha nem segitünk máskép a bajon. Tudjuk, a kedély nemesitésére semmi sincs nagyobb hatással, mint az összhangzatos szép ének. Meg kell vallanunk, hogy ama legfőbb kedélynemesitő eszköz, az összhangzatos ének, a kálvinista templomok nagyobb részében még ma is ismeretlen valami. Eseményszámban megy, ha itt-ott (inkább városi templomokba) harmonikus éneket hallunk, pedig a templom látogatására nagy befolyással van a szép ének.... Templomainkban divó egyhangu éneklés nagyon sérti a müvelt

ember fülét, s azért nem kiván sok ember odamenni! Ideje volna már kezdeni valamit.

Három, sőt négyszólamu rendezett dalkarokat alakitani faluhelyeken nem lehet oly egyénekkel, kiknek nem csak semmi elméleti énekismeretök, de még hallásuk sincs. Miután a hosszu mulasztást egyszerre helyrehozni nem lehet, kántor-tanitóink csináljanak annyit, mennyit az adott körülmények engednek csinálni, más szavakkal: az iskolában vessék meg a jövendő alapját!

Tudjuk, hogy a tanitó legfőbb elve ez: „a könnyebbről a nehezebbre kell rátérni a tanitónak". Kövessék ezen elvet az énektanitásban is.

Ismertem tanitót, ki az emlitett didaktikai elv szemmel tartása mellett, a könnyebb, az ugynevezett skálamenetü templomi énekeket és nehány gyermekdalt két szólamra hangjegyezett és mindkét szólamot (előbb az énekek ismeretes dallamait, azután azoknak lehető egyszerü, de helyes kiséretét) hallás utján megtanitotta énekelni az összes ifjuságnak. Miután tanitványai annyira begyakorolták az éneket, hogy mindkét hangot egész biztosan tudták énekelni, kijelentette: most már az éneket ki-ki azon hangon énekelheti, melyiken akarja. A primet, vagy szopránt a magasabb hangu ifjak, a másodhangot az alantabb hanguak énekelték, minden további utasitás nélkül. Ez a legkevesebb, mit a kántor-tanitótól kivánni lehet és ezt meg is teheti mindenik a maga iskolájában.

Az ily tanitásnál fődolog az ismétlés, nem háromszor, hatszor, vagy tizenhatszor, hanem száz, meg száz izben, mindaddig, mig hiba nélkül, bátran, biztosan megy az éneklés. Nincs tantárgy, mit annyiszor kellene ismételni és ismételtetni, mint az éneket. Elég eredmény az is, ha egy iskolai év alatt 5—6 éneket lehet igy begyakoroltatni. Lehet próbálni hármas hangban is 1—2 énekkel, az oktatás itt is az énekérzéken alapszik. A hangjegyek ismertetése, olvastatása és annak alapján a további képeztetés csakis a hármas gyakorlati oktatás után történhetik, mert valamint egyéb tárgynál, ugy az ének tanitásánál is a gyakorlat után következik az elméleti oktatás.

Az ifjak tanitása révén rendre és idővel ekép lesz a templomi éneklés széppé, izlésessé és olyanná, melyet a müveltebb érzésü ember is örömmel hallgat. Ezen czél elérése végett ajánlanám, hogy az ujra kiadandó énekeskönyvben a hangjegyekkel béveendő énekek mint két szólamra vétessenek fel. Nem lenne az fölösleges munka a Deák Gerő ur „Buzgóság Lantja" mellett.

A szintén készülőben levő *egyetemes* uj énekeskönyv próba-kiadásából egy darabot sem vennék át. Vannak nekünk anélkül is számos énekeink, mikből válogatni lehet. Jó volna, ha minél hamarább és minél olcsóbb árban láthatnók meg az ideiglenesen javitott énekeskönyvet!

Azt hiszem, a kinevezett mélyen tisztelt szakértő bizottság mindent elkövet, hogy az énekeskönyv nem csak *valamelyes* javitás alá jöjjön, hanem a lehető legjobb módon kijavitva jelenjék meg. Meg lesz a legczélszerübb kiválogatás, berendezés s minden oly kellék, mik ajánlatossá teszik a müvet. De mindez csak ugy hozza meg az örvendetes fellendülést, ha papjaink, tanitóink s más egyházias szakembereink az alkalmat fáradhatlan buzgóságaikkal felhasználják, lelkes és lankadatlan tanitgatásaik által életet adnak neki...

(Radnótfája.) *Gergely Lajos*,
ev. ref. lelkész.

Az uj énekeskönyvhöz.

Meg kell vallanom, hogy aggódva vártam a Próba Enekeskönyvre adott birálatok végét, mert attól tartottam, hogy elfogadás esetén: kötelezővé tétetik, ami pedig ilyen öreg 44 éves kántornál sok munkát adott volna. Legyünk őszinték; bizony, mi 44 évvel ezelőtt kikerült kántorok, nem hoztunk a képezdéből olyan széleskörü kóta- és zene-ismeretet, mint a mai fiatalság s ebből önként folyó következetesség az, hogy volt okunk aggódni, látva a Próba Énekeskönyv sok uj dallamu énekét, előttünk — az erdélyi egyházkerülethez tartozó kántorok előtt ismeretlen sok zsoltárt — ismeretlen dallamával. Tekintettel pedig arra, hogy a Próba Énekeskönyv uj átdolgozás alá került, nagy lelki örömmel vettük, hogy a Mtgos Ig.-Tanács egy uj énekeskönyv kiadását vette czélba, s örömünket nevelte azon intézkedése, hogy a szokatlan, sok helyen teljesen használaton kivül hagyott zsoltárokat kihagyni rendeli s tért enged az illetőknek hozzászólani és javaslatot tenni. A tiszteletes lelkész urak közül már eddig is — mint látszik nagy érdeklődéssel — többen hozzászóltak, megtették észrevételeiket, ajánlataikat, de a kántorok közül még senki, s midőn magam hozzászólok: teszem főként azért, mert sem az egyik, sem a másik javaslatban nem találom meg azt, a mit vártam; nem találtam meg a vasárnap délutáni énekeket, pedig őszintén elmondhatom, hogy 44 évi hivatalkodásom ideje alatt ezek adtak nékem több gondot. — A vasárnap reggeliek csak kikerültek részint a közönséges vasárnapiak közül, részint az évszakonkénti: téli, tavaszi, nyári vagy őszi énekekből s válogatva hozzá a zsoltárokból is, de nem ilyen könnyen a délutániak. Erre, rendelkezésünk alatt állottak ugyan a katechismusi énekek, de megválogatva — a szokatlanokat mellőzve — hamar végéhez értünk s elől kellett kezdeni, már pedig igen óhajtandó volna, hogy vasárnap reggeli és délutáni legyen annyi, hogy ne kelljen ismételni — egy év alatt. Az istenitiszteletet illetőleg — ugy tudom — különbözik a városi és falusi istentisztelet egymástól abban, hogy mig városhelyeken a kántor az istentiszteletet a „Te rólad zeng dicséretünk"-kel kezdi, addig faluhelyeken bemenőt is kell énekelni. Vannak faluhelyek, ahol a hivek csak a harangok elhagyása után, nagyon lassu léptekkel, ugyszólva ünnepies kényelemmel közelednek az istenházához: itt aztán teljesen indokolt a bemenő ének — két versének eléneklése. Az én egyházközségemben ugyan éppen ellenkezőleg van; nálunk a harang elhagyása a hiveknek nagy részét már a padba találja, de a többi is már a templom körül: és mégis szükségesnek látom a bemenő éneket, mert gyönyörködtető, lélekemelő a hatása, midőn sokan énekelnek; ezeket inkább tudják, bárha nincsen is Énekeskönyvük.

Ezért én a falusi gyakorlathoz alkalmazkodva az énekeket a következőleg csoportositanám:

Ünnepi és vasárnap reggeli bemenéskor 14. 16.
Ünnepi és vasárnap reggeli felálló 1. 2.
Ünnepi és vasárnap reggeli predikáczió előtti 12.

Rendes énekek: 17. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 32. 33. 34. 35. 146. Zsoltárból: 16. 19, 23. 25. 33. 50. 65. 77. 84. 138. Próba é. k.-ből: 163. 180. 188. 211. Ez utóbbit „Mint a szép hives patakra" dallamra. Az év utolsó vasárnap 90. zsolt. = 29.

Tavaszi: 181. 182. 184. Próba é. k. 284. Nyári 185. 186. Aratási 187. 188. 189. Őszi 190. Vetési 191. Szüreti 192. Téli 193. 194. Próba é. k. 301. = 15.

Adventi: Urvacsora vételkor 129. tovább 93. 95. Próba é. k. 130. Ujkenyér urvacsora 130. = 5. Ez eddig = 49. Vasárnapra esik Virágvasárnap. Husvét, Pünköst, konfirmáció és reformáció ünnep és kikerül az 52 hétre való.

Vasárnap délután: bemenő 15. 17. Felálló 4. 5. Prédikáció előtti 13. Rendes énekek lennének: 103. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 116. 120. 121. 124. 125. 126. 133. 147. 148. 149. 153. Zsoltárból: 3á. 42. 61. 75. 86. 105. 141. 146. Próba é. k.-ből: 37. 75. 205. 213. = 32.

Köznap reggeli: Felálló 7. 9. Rendes 39. 40. 41. 42. 44. 45. 47. 48. 50. Zsoltár 5. 8. Próba é. k. 233. 236. 13.

Köznap estéli: Felálló 10. Rendes 52. 53. 54. 55. 57. Próba é. k. 251. 255. dall. Mint a szép. 7.

Bünbánat heti: 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 105. 106. = 10.

Ujévi: 67. 68. 69. Próba é. kvből 90. Nagy Isten dallamra. = 4.

Nagypénteki: 72. 73. 75. Kezdő: Próba é. kvből 97. Nagy Isten dallamra. 4.

Husvéti: 82. 76. 77. 79. 80. Próba é. kvből 112. 5.

Áldozó csütörtök: Kezdő. Próba é. kvből 114. dallama: Dicsérünk téged. 83. 84. = 2.

Pünkösti: 92. 88. 89. 90. 91. 92. = 5.

Karácsoni Kezdő. Próba é. kvből 143. Dicséret 96. 98. 99, 101. = 4.

Urvacsora vétele előtt, mielőtt a pap kimegy az asztalhoz 155. 156. Vétel alatt 157. 160. = 4.

Urvacsora vétele kimenőre 164. Aznap délután 165. 2.

Kofirmációkor: 166. 169. „Áldást kérünk.“ Reformáczió 174. Próba é. kvből 313. 4.

Esztendő utolsó nap 179. Tartós szárazságban 195. Megnyert eső után 197. Tartós esőzéskor 198. Földerüléskor 200. Égiháboruban 210. Esketéskor 211. Templom felavatáskor 217. Uj pap beiktatáskor. 218. Uj orgona felavatásakor 220. = 10.

Ezen 165 ének nézetem szerint szaporitandó lenne vasárnap délutániakkal; köznapi reggeli és estéli énekekkel, tekintettel különösen azon egyházakra, hol ugy a reggeli, mint az estéli templomozás még gyakorlatban van, mint pld. — a mint tudom — a kalotai egyházmegyében. De kevés továbbá a karácsoni ének is. A Borbély Sándor tiszteletes ur által javasolt 7—7 éneket — minden ünnepre — nem lehetett kihozni. Ha új énekek is készülnek, azon esetre kivánatos volna, hogy a szerző urak tekintettel legyenek a Nagy Isten és Mindenható leborulva énekek szép dallamára, hogy ezekből több legyen.

A mi pedig tiszteletes Borbély Sándor ur temetési énekekre vonatkozó javaslatát illeti: nem tartanám okvetlen szükségesnek a temetési énekeknek az egyházi énekeskönyvben leendő kiadását, mert az csak terjedelmét és árát növelné. Ha a mi buzgó hallgatónk hóna alá fogva énekeskönyvét, templomba siet, miért vigyen temetési éneket is, s viszont ha temetésre megy, miért emelje az egész nagy zsoltárt. Hanem abban igenis egyet értek a tiszteletes urral, hogy a jelenlegi temetési énekeket — megválogatva — az általa ajánlott szép és megszokot temetési énekeket igen is ki kell adni, de egy külön füzetben; fel lehetne venni a dalárdák által használt szép gyászdalokat is, csakhogy aztán ne lenne drága. Valamint abban is egyetértek a tiszteletes urral, hogy a temetésen résztvenni kivánó jó énekes embereket a dalárda által nem zárnám el az énekléstől.

Nem soroztam be még mindeddig a 20. Dicséretet. Városhelyeken aligha használják, mert ott az a szokás, hogy pap Amene után azonnal tódul ki a gyülekezet s igy mire az utolsó vers-éneknek vége van, a templom is üres. De nem igy falun. Itt az utolsó vers-ének utolsó soránál kezdik a kiindulást és igy a kántornak igen sokat kellene az orgonán játszani mig a kimenés megtörténik. Én hát, ha látom, hogy sokan vannak: orgona nélkül kezdem el: „Hallók Uram szent igédnek...“ vagy a második versét: „Ird be uram mi szivünkbe“ és a gyülekezet is kimenve áhitatosan énekli s mire a versnek vége van, a gyülekezet is kint.

Nézetem szerint az itt felvett énekeket mind fel lehet venni s ha nem elég, biz akkor készíteni kell ujakat is, amint jeleztem: vasárnap délutáni és köznapiakat. A többi elég lesz, de nincs is már miből még tenni hozzá.

Adja Isten, hogy minél előbb kezünkben lássuk — annyi sok várakozás után!

Papp György.

Németországi levelek.

IV.

Berlin, 1906. márczius 21.

Szilárdul megvagyunk győződve, hogy a keresztyénség, ha szocziálizáló és ethizáló erejét megőrizni akarja, kénytelen a maga lényegét az idők szellemének megfelelő formába önteni. A vallásnak, mint a lelki élet egyik legközvetlenebb tényének, minden korhoz és minden emberhez a maga nyelvén kell szólania. Ez egyfelől történeti, másfelől lélektani igazság, a melyet azonban — úgy látszik — napjaink theologusai mind inkább és inkább tévesztenek szemeik elől.

Az emberiség fejlődése nagyjában hasonlitható az egyes ember fejlődéséhez: a miként más a gyermek, más az ifju, más az érett férfi és az agg ember világképe, azonképen más az emberiség gyermekkorának, ifjukorának, férfi- és aggkorának világképe is. Nő az idő, nő a tapasztalat és a tapasztalat növekedésével módosul a világkép. E világképben helyet követel magának a vallás is, ez kétségtelen.

A kérdés csak az, hogy milyen szerepe van e kép megalkotásában? A feleletet megadja a vallás és a művelődés-történet.

A történet és a kultura első idejében az emberek világképét kizárólag a vallás alkotta meg: *a vallás volt az egyetlen világkép-alkotó tényező.* Sehol sem mutatkozik ez világosabban, mint Babylonia, Assyria s egyáltalában Ázsia ó-keleti népeinél. Babylon népénél a vallás és tudomány egy s ugyanaz a fogalom; a khinai nép állami és társadalmi rendje teljesen a valláson alapul, sőt a görögök őskorában is a jog és erkölcs teljesen a vallásban olvad föl. Arra a kérdésre, hogy mi a világ és hogyan állott elé, mindenütt a vallás ad először feleletet. Természetes, hogy a vallás, ha a lelki élet többi nyilvánulásai felett ily nagy hatalommal uralkodik, döntő befolyást gyakorol a világkép kialakulására.

Több tapasztalatra és nagyobb természetismeretre volt szükség, hogy a vallás mellett a tudomány is, mint világkép-alkotó tényező szerepeljen. A mint az egyes lelki tehetségek — hogy úgy mondjam — jobban és jobban differentiálódtak, a vallás is mind inkább és inkább szorult az őt jogosan megillető helyre, tért engedvén a természettudományok és philosophia fejlődésének. E folyamat pedig leginkább szemlélhető a görögök kulturájának kialakulásában. Ez a zseniális nép, melynek az ismerés igazi élvezet volt, szellemi fejlődésének első korában istent teremtett a bölcsességnek, a vitézségnek, jókedvnek, szerelemnek, minden szép völgyét, dombját, folyóját kisebb istenekkel népesité be, azaz mindazokat a természeti és szellemi erőket, melyeket a kultura első idejében élő népek egy festett fára vagy különös állatra ruháztak át, megelevenitette s e tényben már találkozunk a reflexio első, bár bizonytalan nyomával. *A világképet még itt is túlnyomóan a vallás alakitja, ámde a vallás alakitására az ész nagyobb mértékben foly be.*

Ezek, a nagyobb részben még természeti istenek, rendre-rendre teljesen szellemivé változnak és a milyen mértékben növekszik ez a szellemiség, olyan mértékben nyer a tudás nagyobb befolyást a világkép alakitására és végre a görög philosophia kezdetének idejében a tudás már, mint világkép alkotó tényező, túlsulyban van a vallás felett. Az első

görög philosophusokon még látszik a vallás hatása, a mennyiben philosophiájuk nagy részben azzal a kérdéssel vesződik, hogy miként állott elé ez a világ, mi annak alkotó principiuma, szóval philosophiájuk lényegileg kosmogonia, tanaik központja nem az ἄνθρωπος, hanem a κόσμος, nem az ember, hanem a világ, jeléül annak, hogy a reflektáló ész még nem emelkedett teljesen az őt körülvevő természet fölé. Ámde a fejlődés folyamán mind nagyobb és nagyobb mértékben szabadul föl a philosophia a vallás hatása alól, mig végre egy Herakleitos és Xenophanes egészen ellene fordul. *A fejlődésnek ezen korszakában a philosophia a világkép-alkotó tényező és Platon, Aristoteles már nem a valláshoz szabják tanitásukat, hanem tanitásukhoz igyekeznek alkalmazni a vallást.*

*

Ha figyelmesen vizsgáljuk e fejlődés menetét, azt fogjuk találni, hogy a fejlődés növekedtével mind inkább növekedik a tudás világkép-alkotó szerepe s ezzel természetesen, kisebbedik a vallásé. A görög philosophia idejében már teljesen felcserélődtek a szerepek, mig a fejlődés elején a vallás alakitotta a világképet s a tudásnak ehez kellett magát alkalmaznia, addig itt a tudás és éppen a philosophia alkotja meg azt és a vallásnak ehez kell alkalmazkodnia. És a tudás megtartotta e szerepét évszázadokon át, mind e mai napig.

A keresztyénség kebelében ugyan nem ritkán találkozunk olyan törekvésekkel, melyek a világképet teljesen a vallás szerint akarják alakitani vagy hogy helyesebben mondjam, nem a vallás, hanem a tradició s az egyház tanai szerint. E törekvések azonban ideig-óráig ugyan érvényesültek, de végeredményükben mégis kudarczot vallottak. Különösen a scholasticizmus korában törekedett az egyház a tudást, a philosophiát tanainak szolgálójává tenni s aránylag elég hosszu időn át, nem kis sikerrel. Ámde az elért eredményeket aránylag még rövidebb idő alatt tönkre tette a renaissance, a humanismus és a reformáció. A mióta pedig Descartes a scholastikus jelszó helyett: „credo, ut intelligam“ teljes bizonyossággal állitá oda: „dubito, ut intelligam“, azóta a philosophia és a természettudományok világalkotó szerepe elvitathatatlan.

Napjaink világképét e szerint nem a vallás alakitja, hanem a tudás. Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy a vallásnak semmi része sincs e kép megalkotásában. A vallás mindig világkép-alkotó tényező fog lenni, de nem az alap tényező. A mint Kant örök időkre, végérvényesen megállapitotta: szemlélésünk adataiból fogalmakat alkot az értelem s e fogalmakból eszméket az ész. A világképet tehát a szemlélés adataiból megalkotja az értelem s hol már az értelem hatalma véget ér, ott átveszi a világkép-alkotás szerepét a vallás.

Az a kérdés már most, hogy e tényekből miféle tanulság háramlik a theologiára” A felelet egyszerü és világos: a theologia ne akarjon se a szentirás, se az egyház, se a hagyomány tekintélye alatt oly tanokat hirdetni, melyek a két világkép-alkotó tényező: a természettudomány és a philosophia tanitásával merőben ellenkeznek. Az, amit X. Pius pápa ezelőtt mintegy két évvel hirdetett, hogy t. i. ecclesiae mentem subjici necesse est — szükség az értelmet az egyháznak alávetni — erősen középkoriasan hangzik a modern időkben.

De éppen ily idegenül hangzik sok protestáns theologus ama követelése, hogy a tudást vessük alája a szentirás igazságainak. Ezek a theologusok vagy nem képesek vagy nem akarják észrevenni, hogy a theologia, ha a tudomány névre számot tart, kénytelen a modern idők tudományos álláspontjára helyezkedni s a modern idők tudományos eredményeihez alkalmazkodni. Philosophusoknak, egy Kantnak, Hegelnek, Schopenhauernek, Nietzschének, természettudósoknak, egy Darwinnak, Häckelnek kicsinylő lenézése ma már nem számittatik tudományos érdemnek.

A theologiának nem lehet az a feladata, hogy oly tudományokkal versengjen, a melyekhez nem ért és oly dolgokról tanitson, melyek nem az ő szakmájába vágnak.

A zsidók vallásos felfogása szerint pl. a világ Istennek „legyen“ szavára keletkezett; a természettudósok szerint azonban hosszu fejlődés eredménye az. A zsidók vallásos felfogása a bibliában van megirva, de ez még nem ok arra, hogy a természettudomány állitása igaz ne legyen. Ama tanitás, hogy Isten a világot hat nap alatt teremtette, a babyloni népek astralis kosmogoniájára vezethető vissza s ha e kosmogonia helytelen a tudomány mai álláspontján, nem tudom, miért kell a hat nap alatt való teremtés elbeszélését oly nagy apologétai hévvel és buzgalommal védelmezni? Kétségtelen dolog, hogy természettudományi kérdésekben a bibliával szemben mindig a természettudománynak lesz igaza s ezért kár is ily kérdésekben vele vitára kelni. Más a természettudomány mezeje és más a theologiáé; mindkettőnek pedig kötelessége egymás határait tiszteletben tartani.

Ugyanilyen a viszony a biblia és a történelem, a biblia és a philosophia között. Történelmi kérdésekben a történelemnek, philosophiai dolgokban a philosophiának lesz mindig döntő szava. A vita tehát e téren sem ajánlatos.

A biblia tekintélye csupán *vallásos* kérdésekben feltétlen s ezért a theologiának legelső feladata e vallásos elemnek kiválasztása abból a formából, melybe az akkori idők szelleme öntötte és e vallásos elemet, mely ment minden mellékiztől, oly formába önteni, mely napjaink szellemének megfelel. Ez pedig a szentirás vallásos tartalmának nem lesz hátrányára, mert az arany arany marad bármilyen formában.

Ifj. Bartók György.

A „Bibliai Szemelvények“ birálóbizottságának jelentése.

A Bizottságunk 1903. évi 9. jk. sz. alatt hirdetett Bibliai Szemelvény-pályázatra három munka érkezett.

I. sz. jeligéje: „A szentirás az életnek könyve.“

II. sz. jeligéje: „Prompte et sincere.“

III. sz. jeligéje: „Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus e Novo patet.“

A műveket az elnökség Farkas Kálmán (Dunamellék), Harsányi István (Tiszáninnen), Kiss József (Dunántúl), S. Szabó József (Tiszántul) és Váró Ferencz (Erdély) uraknak adta ki birálatra.

A irásban beadott birálatok egybevetésére s az eredmény végleges megállapitására a birálók (Harsányi István elkésve érkezvén) f. április hó 17-én Antal Gábor püspök elnöklése mellett egybegyültek s egyhangulag megállapitották, hogy:

Az I. sz. munka didaktikai szempontokat s négy alsó osztálybeli tanulókat látszik következetesen szem előtt tartani. Jól választott szemelvényeket *jelez* a szentirás mindenik könyvéből, de csak jelzi azokat; csupán János evangeliumából ád mutatványul teljesen kidolgozott szemelvényt. Ebből itélve az látszik, hogy a Károli fordität nagy gonddal, tetemesen, de igen nagy mértékben s nem mindenütt szerencsésen módositó szövegjavitást *fogna* végezni. E miatt a munkát a bizottság nem találja kellően elbirálhatónak.

A II. sz. munka nem a Biblia könyvei sorának

fonalán, hanem a vallástanitás négy alsó osztálybeli mai tantervének fonalán szerkesztetett — egyébiránt gondos munkával — egybe. Nem a Biblia ismertetése, hanem a Bibliából, illetőleg annak kiszemelt könyveiből meritendő ismeretek *rendszerbe foglalása* az elsőrendü czélja. Ehez mérten szerkeszti a pályázó két kötetes könyve négy részéhez a Bevezetéseket, illetőleg Előszókat, melygk azonban nem eléggé alkalmazkodnak a 10—14 éves tanuló felfogásához. Az első részhez adott Bevezető „A bibliáról" épen nem mondható sikerültnek. A szemelvényeket összekötő szövegek s a Jegyzetek szerencsésebbek, bár apróbb nyelvi javitgatások rájok férnek. A Károli forditás mai használatu szövegén a szerkesztő számbavehető változtatásokat nem tesz. E munkát alapterve miatt mellőzi a bizottság.

A III. sz. munka alapos beható tanulmánnyal készült. A didaktikai igények jogosult mértékét túlhaladó bőséggel ád szemelvényeket az egész Biblia minden könyvéből. Azokat átlátszó világossággal, jól kerekiti ki. Sulyt magára a szövegre helyez s ritkán csinál összevonásokat, szerkesztői kapcsolásokat. A bizottság ezt a munkát elfogadhatónak találta, egyszersmind részletesen is végig birálta, az irott birálatokban megjegyezvén mindazokat a véleményeket, a melyeket a bizottság egyhangulag magáévá tett s a melyeknek figyelembe vételére a pályázó, mielőtt műve kiadatnék, fölhivandó lesz.

Végleges megállapodásait e munkára nézve a bizottság a következő pontokba foglalta:

1. Az egyes birálatokban jelezve vannak czeruzával azok az észrevételek, a melyeket tüzetes megbeszélés alapján magáévá tett a bizottság. A többi észrevételt maga a pályázó belátása szerint mérlegelje és értékesitse.

2. A bizottság sok szép szemelvénynek, melyek költők, művészek képzeletét is gyakran ihlették, sőt az irodalmi frazeologiába is (pl. Potifárné) beleolvadtak, szorosan iskolai szempontból a kihagyását ajánlja. A pályázó azért ne ejtse el végkép a most említett irányelveit, hanem tartsa fenn magának azt, hogy az első kiadás gyakorlati példája után, új kiadásban, bővités képen, esetleg egyet és mást visszaillesztheSSen.

3. A mennyire csak lehet, az ószövetségi részben röviditsen; az ujtestamentomban ellenkezőleg még vegyen is föl, a mit lehet és kell.

4. Jézus élettörténeti adatait párhuzamosan is felveheti a synoptikusokból; csodatételeit és példázatait párhuzamosság nélkül.

5. A hol a kivánt kihagyásokat pótló áthajlásokról szólnak a birálók: ott az úgy értendő, hogy a szerkesztő, a saját jól alkalmazott módszere szerint, a mellőzendő részek mondataiból rója egybe az áthajtást.

6. A szakaszok czimzésében rövidségre és egyszerüségre törekedjék s kerülje az ige szenvedő alakját.

7. A kiadás egész soru lesz, nem hasábos. Fenn a részek, szélen a versek száma jelzendő.

8. Az iskolai helyesirás szabályai szigoruan szem előtt tartandók.

9. A javitások megtételére, esetleg a még közzé nem tett *revideált biblia-szöveghez* való hozzájuthatás időhatárára nézve a pályázó küldjön be nyilatkozatot az E. T. B. elnökének.

Határoztattak:

1. E. T. Bizottságunk ezen jelentés alapján s a benne foglaltak jóváhagyásával. a III. sz. („Novum Testamentum" stb. jeligéjü) művet a kitüzött 1000 kor. pályadijra érdemesnek jelenti ki.

2. A jeligés levélkét a Bizottság felbontatván, kihirdeti, hogy a munka szerzője *Murányi János* ref. lelkész, Somogybálványoson.

3. Az irott birálatok a szerzőnek, ezen jegyzőkönyvvel együtt, fölhasználásra kiadatnak.

4. A másik két munka szerzői az E. T. B, elnökénél jelentkezvén, munkáikat visszakapják.

5. A birálóknak a bizottság köszönetet mond s annak idején részökre tiszteletdij utalványozása iránt is javaslatot fog tenni; utiköltségeiket az illető egyházkerületek fognák viselni.

6. Az 1000 kor. pályadij összegnek, mely a kiadvány jövedelméből megtéritendő lesz, a dunántúli egyházkerület pénztárából előlegképen való, a javitások megtétele után leendő kiutalhatása iránt az elnök fölhatalmazását kéri a konventtől a Bizottság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk e száma a közbeesett május 1-seje munkás-ünnep miatt egy nappal később jelent meg.

A budapesti ref. theol. akadémián betöltésre váró filozófia-pedagógia tanszékre hárman adták be pályázatukat, u. m. dr. Pruzsinszky Pál budapesti ref. főgimnáziumi tanár. Ágoston Sándor kórógyi helyettes- és Juhász László rákospalotai segédlelkész.

A szatmári ref. tanitónőképezde ügyében a szatmári és a németi egyházak, mint az intézet fentartói elhatározták, hogy a jövő 1906/7-ik iskolai évben megnyitják a negyedik évfolyamot is és ezzel teljessé teszik az intézetet.

A nagykörösi lelkészválasztáshoz. A mint értesülünk, a nagykörösi ref. egyház tanácsa a Filó Lajos elhunyta folytán megürült lelkészi állásra Bakó József kenesei lelkész meghivását határozta el.

Tyrrell György jezsuita kilépése. Tyrrell a leghiresebb angol jezsuita volt, a kinek minapi kilépése okáról Rómából a következőket jelenti a Daily Chronikle: Tyrrellt még ellenségei is a legkitünőbb angol jezsuitának tartották a reformáczió óta, a ki már régebbtől fogva kifejezetten ahhoz kötötte a rendben való benmaradását, ha theologiai dolgokban adnak neki akkora szabadságot, a mennyire az ő speciális munkaköre számára szüksége van. Az ő munkaköre volt: segiteni a hozzáforduló müvelt katholikusokat arra, hogy tudományos meggyőződésüket az egyházi hittel és dogmákkal összhangban tarthassák. Az angol jezsuiták, saját érdekükben, sokaig türték Tyrrelnek — ugy látszik — e szabadságot eléggé igénybe vevő eljárását. Az utóbbi időben azonban a római inquisitionál „eretnekség" vádját emelték ellene egy bizalmas levele miatt, a melyet egy hires katholikus antropologustanárnak irt. E levélben ugyanis a professzor azon értesitésére, hogy őt az ő tudományos kutatásai arról győzték meg, hogy bizonyos kath. tanok tarthatatlanok s igy ki kell lépnie ezen egyházból, Tyrrell a „Tablet" ottani kath. ujság szerint a következőleg válaszolt: „A müvelt katholikusok közt rohamosan nő azok száma, a kik, mint Ön is, az emlitett okból, lelki nyugtalanságba esnek. Talán nagyitok, de — hála azon körülménynek, hogy ezeknek nagy része közvetve vagy közvetlenül hozzám fordult, mintha én valami titkos vallási megnyugtató eszköz birtokában volnék — mégis úgy érzem, hogy egészen jó lélekkel állithatom, hogy sokkal nagyobb azoknak a száma, a kik e nyugtalanságban vergődnek s csak kivételek azok, a kik meg vannak nyugodva." A továbbiakban pedig azt tanácsolta a professornak, hogy a hit kötelező erejét csak erkölcsi és evangéliumi értelemben fogadja el, egyébként pedig „a kath. dogmák egész épületét nyugodtan elhányhatja, mert az nem egyéb, mint gyarló és tévedhető emberek (theologusoknak neveztetnek) munkája, kik az isteni igazságok formulázásában olykor helyesen, de igen gyakran egészen helytelenül jártak el." (Ev. Kirch. zeutung.)

Magyarok külföldön. Szomoru statisztikai kimutatás beszél a két prot. egyház veszteségéről a „Protestanten-blatt"-ban a külföldnek. Néhány sor az egész tudósitás, száraz számok, de mégis leverőleg hatnak az olvasóra. A tudósitás ennyire szorítkozik: „Az ev. egyház vesztesége az 1905. esztendőben 473 lélek, nyeressége semmi; az ev. ref. egyház vesztesége 379 lélek, nyeressége 26 lélek." Ennyi az egész tudósitás „Ungarn"-ról. E kimutatás csupán a reverzálisos veszteségünket

tünteti fel, a kitérés folytán beállott veszteségünkről nem szól.

Tudomásul. A végrendelet értelmében az érdekeltek tudomására juttatom, hogy a székelyudvarhelyi ref. kollégium előljáróságának kezelése alatt levő *Gidófalvy Gábor*-féle alapitvány, melynek czélja rokon és más székely tanulók segélyezése, a felülvizsgált számadás szerint az 1905-ik évben tőkésités utján 2029 K 88 fillérrel gyarapodván, az alapitvány-tőke cselekvő állása 1905. decz. 31-én 60,319 K és 52 fillér. Székelyudvarhely, 1906. április 26-án. Gönczi Lajos, igazgató-tanár.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1941—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk tiszteletes t. Presbiteriumához és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Az 1906. évi április hó 24—27-én Budapesten tartott egyetemes konvent határozata folytán utasitást vettünk az elnökségtől, melyett nyomtatásban meg is küldöttünk mindenik egyházközségünk presbiteriumának és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságainak.

A főtiszteletü és méltóságos Konventi Elnökség emez utasitására ez uton is fölhivjuk a czimzett hatóságok figyelmét és egyuttal itt is közöljük a zsinati elnök ur őnagyméltóságának a zsinati jegyzőkönyv 1043. sz. a. közreadott s Bocskay István érdemeit méltató megemlékezését, melynek felolvastatását és jegyzőkönyvre vételét a konventi határozat elrendelte.

„Főtiszteletü és Méltóságos Zsinat!

Az egyetemes konvent kezdeményezésére a református és ágostai közös bizottság mult évi november hó hatodikán kimondotta, hogy a bécsi békekötés háromszázados évfordulóját a két egyház összes gyülekezetei és tanintézetei folyó évi május hó 20-án megünnepeljék. Miután bizonytalan, hogy zsinatunk a mondott időben éppen ülésezhetik-e, most kötelességünk, szivünkben a Gondviselő Isten iránt való hála érzetével megemlékeznünk ama szerencsés küzdelemről, mely 1604. október tizennegyedikén éjjel az álmosdi csatával megkezdődve s 1606. junius huszonharmadikán a bécsi békekötéssel véget érve, alapja lett alkatmányos és vallásos szabadságunk további fejlődésének; s kötelességünk megemlékezni ama férfiuról, kit válságos időben, midőn politikai és lelkiismereti szabadságunk forgott a koczkán, vezérül adott nekünk a Gondviselés. E férfiu Bocskay István, Magyarország és Erdély választott fejedelme, a kit méltán „a magyarok Mózesé"-nek neveztek kortársai; a ki a király iránti hüség és hazaszeretet egyforma érzelmével fogott fegyvert a fenyegetett alkotmány és vallásszabadság védelmére s a kinek saját feladata megoldásán kivül történelmünkben az a szerep jutott, hogy az utána következő szabadságharczosok mintája és kezdő utmutatója legyen, hozzázarándokolván minden utódja a szabadság szeretetében bölcseséget, a diadalban mérsékletet, mindenekben pedig hitet és fajszeretetet tanulni, Bethlentől kezdve Rákóczin át egész a haza bölcséig. A pogány félhold és a római szent birodalmi korona mesgyéin megállva, a legnehezebb helyzetben is ő ember, protestáns és független magyar maradt: a szorongattatásban el nem csüggedve, a győzelemben el nem bizakodva, ott erősnek és bátornak, itt okosnak és államférfiunak bizonyitotta magát. Önzés és hiuság nélkül, nemzetét a végkimerülésig nem fárasztotta: a magyar koronára nem vágyakozott, a törökнyujtotta koronát el nem fogadta; czélját érve, kibékült királyával, őt a török félholddal először ismertette el egyenrangu félnek, megmentette az adófizetéstől s a vallásszabadságot nemcsak saját egyházának, hanem a többi protestánsoknak is biztositotta. A zsarnokság és vallásüldözés korszakában ő megmutatta, hogy minden hazafias küzdelem alapjában a lelkek mélyében egyszersmind vallásos küzdelem is s hogy a hatalom a közszabadságokhoz hozzányulván, végeredményben az utolsó menedéket, a hit és meggyőződés mentsvárát döngeti. De rendesen épen innen az ébredés és az ujjászületés is. Bocskay István fejedelem nemcsak vallásos ember, a ki magát az Isten választottjának tartotta s valóban az is volt, hanem időrendileg az első magyar szabadsághős: nem csak nagy katona és a legbölcsebb politikus, hanem a legnagyobb magyarok egyike, a ki diplomácziai rangra emelte a honi nyelvet, a ki irásaiban még az idegen szó használatát is kerülte; sőt a hajduságnak a rendi sorompók közé tömeges felvételével egyszersmind az ujabbkori demokráczia uttörőjének is bizonyult. Háromszázéves küzdelmünknek ő az utmutatója, vallásszabadságunknak és alkotmányos életünknek atyamestere. Mind ezt pedig az Istenbe és az ő Megváltójába vetett hit által cselekedé.

Porait a gyulafehérvári sirbóltból elhordta a szél: de századokon át is hallszik buzditása, melyel minket végrendeletileg „a szép egyességre és atyafiui szeretetre", magyar és magyar közt összetartásra, törvényeink és szokásaink megtartására, Magyaroszág egységére s a király iránti hüség szent jelszavaira int: hallszik a szerencsi országgyülésről az alatta kiadott első magyar vezényszó: „Ha Isten velünk, ki ellenünk!" S az orgona zugása mellett felhangzó első magyar riadó: „Erős várunk nekünk az Isten!" Istenbe bizakodva, tőle remélve, állhatunk meg nemzetünk minden küzdelme között s e tanulság alatt javaslom, hogy a méltóságos és főtiszteletü zsinat jegyzőkönyvileg örökitse meg a nagy Bocskay István fejedelem emlékezetét s utasitsa a konventet, hogy nemzetünk utmutatójául hozzá méltó emlék állitásáról gondoskodjék."

A zsinat a világi elnök ünnepi emlékezését lelkesült örömmel fogadja, s midőn a nemzeti és vallási szabadság nagy hősének emlékezetét hálás tisztelettel s a késő századoknak szóló figyelmeztetéssel iktatja jegyzőkönyvbe, ugyanakkor felhivja a konventet a Bocskay István emlékezetének hozzá méltó emlék által való megörökitésére."

A folyó hó 20-án megtartandó Bocskay-ünnepély alkalmával rendezendő gyüjtéser edményessége érdekében gondos utánjárásra hivjuk fel lelkészeinket, mert óhajtandó, hogy az összegyüjtendő alap egyfelől a Bocskay István emlékéhez méltó, másfelől pedig a később meghatározandó fontos közérdek hathatós szolgálatára képes legyen.

A befolyandó összegek az egyházközségekből azonnal beküldendők az espereshez, az esperes urak pedig, kimutatás kapcsán, terjesszék azt fel hozzánk egy összegben, legkésőbben május hó 30-ig.

Kolozsvárt, 1906. május hó 1-én.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 1933—1906.

KÖRLEVÉL

a ref. népiskolák tanitóihoz.

A közoktatásügyi miniszterium 33805. sz. alatt a nyári szünidőre tanitói tovább képző tanfolyamok tartását rendelte el, a melyeken 30—30 jelentkező ellátásban és utiköltség segélyben is részesül. Jelentkezni lehet az illetékes tanfelügyelőségnél folyó hó 25-ig, ugyanott tájékozódást lehet nyerni a részletes feltételekről.

E tanfolyamokra való jelentkezést melegen ajánljuk a ref. tanitó aai figyelmébe.

Kolozsvárt, 1906. május 1.

Dr. Bartók. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 1542—1906.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

Igazgatótanácsunk folyó évi február hó 15-én tartott ülésében kelt határozatával az *ismétlő iskolai tankötelesek vallástanitási és egyházi énektanitási oktatásának nyilvántartására* 1904. évi 1860. számu körlevéllel életbeléptetett haladási napló vezetésének s beterjesztésének kötelezettségét kiterjesztette a népiskolai rendes tanulók vallás és egyházi énektanitására is s tervbe vette, hogy az összes egyházközségek részére egyöntetü haladási napló mintákat nyomat. A haladási napló alakját s rovatait illetőleg javaslatot kért be igazgatótanácsunk az összes egyházmegyék tanügyi előadóitól. A beérkezett véleményekből megállapitható volt, hogy a legtöbb egyházmegye már gondoskodott olyan haladási napló-minta nyomatásáról, a mely alkalmas ugy a rendes, mint az ismétlő tankötelesek vallás és énektanitásának nyilvántartására s nehány egyházmegye több évre ellátta magát ilyen nyomtatványokkal. Ez idő szerint tehát nem volna czélszerü a központból gondoskodni az egyes egyházakban netalán még hiányzó nyomtatványról hanem mindenik egyház-

megyei hatóság saját hatáskörében megteheti a szükséges intézkedéseket. Felhivjuk a nagytiszteletü esperes és a tiszteletes lelkész aait, hogy az 1904. évi 1860. szám alatt kiadott körlevelünkben kivánt jelentést az összes református tankötelesekre kiterjesztve, sziveskedjenek a megállapitott módon ugy beterjeszteni, hogy az egyházmegyei tanács augusztus hó 15-ig igazgatótanácsunk elé terjeszthesse. A haladási naplók azonban csak egy példányban vezetendők s ez az eredeti példány lesz az egyházmegyei tanács és igazgatótanács elé terjesztendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 1697—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aaihoz.

Az 1905. évről szóló körlelkészi jelentéseknek az egyetemes konvent elé terjesztett missziói jelentésbe való földolgozása rendjén több helyen jöttünk rá arra a tapasztalatra, hogy t. Körlelkész aai nem elég részletességgel és pontossággal állitják össze eme jelentéseket, sőt igen gyakran mellőznek fölemliteni oly fontos eseményeket is, melyekből a missziói egyház előhaladása, vagy hanyatlása tekintetében tanulságos következtetések lennének meritheték.

Az ily nemü hiányosságoknak jövőre való megszüntetése czéljából ezennel fölhivjuk az összes Esperes urakat arra, hogy a körlelkészek missziói jelentéseit mindenkor alapos vizsgálat alá vegyék s az azokban találandó hiányok kiegészitését föltétlenül eszközöltessék, az esperesi felülvizsgálat megtörténtének igazolásául pedig magát a jelentést és a rovatos kimutatást saját hitelesitő aláirásukkal is lássák el.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 15-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 1744—1906.

Tankönyv engedélyezés.

Szabályszerü elismerő birálat és egyházkerületi tanügyi bizottsági szakvélemények alapján gimnáziumi tankönyvül való használatra engedélyezzük a jövő iskolai évtől kezdve a következő munkát:

„Az ó- és újszövetségi kijelentés története. A középiskolák I. és II. osztálya számára. Pályanyertes mű. Irta Farkas Kálmán. A tiszántuli ev. ref. egyházkerület tulajdona. Debreczen. Ára 1 kor. 60 f.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 1671—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. egyházmegyénk méltóságos t. Közgyüléséhez.

Nagyenyedi egyházmegyénk méltóságos t. Tanácsa a következő javaslatot terjesztette Igazgatótanácsunk elé:

„Az egyházközségek *szeretetházi járulékának* és a lelkészek szeretetházi adójának megállapitása alkalmából egyházmegyei tanácsunk azzal az inditvánnyal járul a méltóságos igazgatótanácsunk elé, hogy a legközelebbi egyházkerületi közgyülésen minden lelkész szeretetházi járulékát, illetőleg adóját évi 10 koronában állapittassa meg. Ezen inditvány megtevésére nem csak az birt rá, hogy a szeretetház minden pap leányát egyforma kedvezményben részesiti, a mi egyforma teherviselést is feltételez, hanem az is, hogy most, miután a lelkészi fizetések 1600 koronára kiegészittettek: a lelkészi javadalmak közötti különbségek jó részben elenyésztek, s ha még tekintetbe vesszük, hogy a kongruás lelkészek állandó jellegü terheit a fizetéskiegészitésnél tekintetbe veszik, azokat pótolják: inditványunk ellen számba vehető érv nem hozható fel. Lelkésztársaink évi 2 kor. ujabb terhe elenyésző csekélység, de a Szeretetház háztartásában évi 6—800 K több jövedelmet biztosit.“

Ezt az inditványt magunk részéről is helyeselvén, ezennel letesszük az összes egyházmegyék méltóságos t. Közgyüléséhez, tárgyalás és véleményezés végett.

Az egyházmegyei esperes urakat pedig fölkérjük, hogy az iditvány közgyülési tárgyalását akként készitsék elő, hogy a megállapitandó véleményes javaslatok folyó évi október hó 1-ig hozzánk beérkezhessenek, a november hóban megtartandó egyházkerületi közgyülésen leendő tárgyalhatás czéljából.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1906. április hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János.* titkár.

Sz. 464—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *szászcsávási* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalym dijlevél szerint: kényelmes lakás, 1059 □ öl kerttel és gazdasági épületekkel, melyek nem értékeltetnek; ezeken kivül van: 1. 8 h. 15 □ öl szántó 120 k., 1 h. 1071 □ öl kaszáló 20 kor., 221 □ öl szöllő 10 kor. 2 h. 500 □ öl legelő 10 kor. 2. Dézmakárpótlás 461 kor. 04 fill. 3. Termény (kepe) értéke 418 kor. 34 f. 4. Munkabeli szolgáltatás 22 kor. 5. Stóla 16 kor. Állami fizetés kiegészités 573 kor. 45 f. Összes javadalom értéke 1600 kor. Engedélyezett kiadás 50 kor. 83 f.

Ez egyházközség a küküllővölgyi vasút mikefalvi állomásától 2 kilométerre fekszik.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok f. év május 25-ig nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 1.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 282—1906.

MEGHIVÓ.

A rikánbelőli ref. egyházmegyék özvegy-árva gyámintézetének t. tagjait van szerencsém f. évi május 14-én délelőtt 10 órakor Kézdivásárhelyt, a városi vigadó termében tartandó közgyülésre meghivni.

A közgyülés tárgyai: a mult évi számadás megvizsgálása, az özvegyek és árvák számbavétele, az évi segély megállapitása, kiutalása; jelentés a gróf Mikó Imre emlékére, születésének 100-ik évfordulója alkalmából létesitendő alapitványról; intézkedés gyámintézetünknek az albisi tagositáson képviseltetéséről s ezzel kapcsolatban a sepsiszentgyörgyi kollegium átiratának tárgyalása; előterjesztések, inditványok tárgyalása.

Illető tiszteletes atyafiakat fölkérem, hogy a községükben lakó, osztalékra jogosult özvegyeket és árvákat utasitsák, hogy özvegyi állapotukat és életben létüket igazoló nyugtáikat a jövő május hó 20-ig gyámintézeti pénztárnok, tiszteletes Földes György zabolai lelkész aához, osztalékuk fölvehetése érdekében terjesszék be.

Alsócsernátonban, 1906. április 26.

Bodor Géza, gyámintézeti elnök.

FELHIVÁS

a kolozsvári ref. egyházmegye alább nevezett egyházközségek tiszteletes lelkészeihez.

Tisztelettel hivom fel alább nevezett egyházak tiszt. lelkészeit, hogy a vezetésök alatt álló egyházak részéről a már lejárt s az egyházmegyei pénztár által kiváltott tüzkár-biztositási dijkötelezőjöket egyházaik után jegyzett összegben a Közhasznu Szövetkezethez *azonnal* fizettessék ki, s a kifizetést igazoló postai feladó vevény beküldésével a kezemközt levő dijkötelezőket vegyék át, mert a menynyiben a közhasznu szövetkezetnek e czimen kamat követelése támad, azt nevezett egyházak terhére leszek kénytelen irni, s félévi központi járandóságaikból levonásba venni. Dijkötelezőjöket nem váltották még ki:

Pata 25.58, Válaszut 21.40, Kolozsvár 5 darab 139.30, Kara 7.42, Kajántó 17.68, Kajántó 2.10, Boos 7.60, Kolozs-Borsa 41.38, Fráta 12.74, Kide 13.72, Gyula 2.96, Csomafája 7.08, Bádok 17.02, Légen 10.82, Keszü 30 kor. 78 fillér.

M.-Kályán, 1906. aprilis 19-én.

Lőrinczy Gábor, pénztári ellenőr.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *19-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. május 10.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Ha Isten velünk — ki ellenünk!?“

....Róm. VIII. 31.

Bocskay-ünnepünkön csak az igét hallgassuk, csak a zászlót nézzük. Benne van az elmult viharos három század minden nyomorusága, minden küzdelme, a sok balszerencse s a sok viszály: benne van sokkal inkább, mint bármelyik időszakban — egészen a magyar. Én nem egyszer mondom hasonló jeles alkalmakkor, hogy a kálvinista papnak két szentkönyve van: az *„Irás“* és *„Hazánk története“*. Most is, mig egyiket olvasom, a másik lelki szemeim előtt áll 896-tól maig; sőt ott áll a Turul madár útja, a mint „száll a madár ágról-ágra“, én hirdetem vezérigéimet s mint ama sebesen zugó szélnek zendülését — hallom, hogy „száll az ének szájról-szájra“. S ti, én kálvinista népem, vagy e magyar földnek minden magyar népe, mindenféle nemzetsége, mondjátok meg, nem az „Evangyeliummal“ egyenlő-é lelketekben minden szó, mely regél nektek *„daliás időkről.* Azokról az időkről, melyeknek emlékezete nem mulik el soha. Ha ma a „Magyarok Mózeséről“ esik szó a háromszázados évfordulón, mondjam-é el mind a bizonyságtételeket alapigénk mellett!? István, dicsőséges emlékezetü első királyunkról irva áll, hogy a mint felbérelt orgyilkosai fegyveröket ágya előtt elejték, a kőszivü emberek, kegyetlen büntetése helyett a szelidlelkü király szájából csak ez az alapige volt az „itélet“: „Ha Isten velünk, ki ellenünk!?“ ...Vegyem-é elő Bocskay Istvánon túl a bibliás Bethlen Gábornak s annak az európai 30 esztendőnek, I. Rákóczy Györgynek s az örökké élő fejedelmi hitvesnek, Lorántffy Zsuzsánnának stb. bizonyságtételét, hogy „velünk volt az Isten“. Hiszen jól tudjátok, hogy az Ur sohasem hagyta el övéit. Ez az ige lesz hát a multak alapköve, benne mindazzal, amiről apáink nagy busan szólának. De az ünnep melllett is tudjátok-é azt a köznapi evangyéliumot, hogy a ki kezét az ekeszarvára veti, nem szabad azokra nézzen, a melyek háta mögött vannak, hanem csak azokra, a melyek előtte állanak.

És ha megszivlelitek ezeket az igéket, a számvetésben nem találtok Bocskay népében felette sokat, akinek semmije sincs egyéb apái emlékezeténél. Nem is látja a mindennap fölkelő napot, nem is akar a holnapi napnak elébe nézni, csak mereng az elmult időken, mondjuk igazán: nem is él, csak álmodik. De ha hajdan szebb élet volt itt, vajjon unokáink nem kapják-é meg majd az üres lapokat Anyaszentegyházunk és Hazánk történetében a *„törpe utódokról!?“*

Mig Isten velünk, ne feledjük el addig a mult időknek emlékezetét: sőt meritsünk erőt, bátorságot, kitartást a jelen és jövendő időkre, mikor elleneink lesznek, azok ellen, akik *„ellenünk“* lesznek. Ha Bocskay népéhez szólok, az nem ismer *„ellent“*, annak kara, annak kardja, annak szive, annak lelke a pokol kapuiig meggyőzi e világot. Kebelében örökké él az az Isten, akinek parancsára, trombita szavára porba hulltak Jerikó falai. Csak tulajdon magát nem tudja meggyőzni. Tétovázás, kétség vagy hirtelen ellobbanó láng a mi útunk, nem egyszer Lánglelkü vezérekben nincs hiány, lelkes követők serege sokszor útnak indul, én esztendőkön át hallottam a sokatmondó jelszót: „szántsunk mélyebben“; de még maig se láttam az ekéket a mélyebb barázdákra igazitva. „Ki ellenünk?“... Tulajdon magunk, magunknak.

Gyönyörüséges eszmék, gondolatok, irányelvek a nemzeti és vallásszabadság. Az erdélyi fejedelmek dicső zászlaja „Istenért, Hazáért!“ Mennyi küzdelem, mennyi vér; mennyi élet, mennyi halál; mennyi máglya, mennyi börtön... Hol az eredmény?... Ha én kérdem tőletek, ti viszszakérditek tőlem; és nem lesz egy *„magyar“* se, a ki igazán felelhessen: „Kicsoda ellenünk?“ Csak a régi, csak mindig egy és változatlan — magunk magunknak!

Mint a sötét éjszakára a biztató reggel, úgy jött a nehéz idők után a reformáczió reményteljes hajnala. Ki számlálja meg pedig ma a hamis prófétákat, túlkegyesség szine alatt hány felekezetünk van, a szabadabbnál szabadabban gondolkozók legióit ki követhetné?!.. Lehet-é, hogy annyi sziv és oly szent akarat, hiába sorvadozzon a *„magyar átok“* alatt? Bocskay lelkétől kérdjük: „Kicsoda ellenünk?“ Csak aki régen volt és mindörökké lészen

Tudjátok a dicső Róma fénykorából, hogy szent tűznek elválasztott templomában, miként voltak ébren az őrizők még éjszaka is, hogy az a *„Szent tűz“* ki ne aludjék? Tudjátok, hogy a régi magyar tűzhelyeken még ma is gondosan betakarják az utolsó parázst, hogy melege másnapra is kitartson. Nem gondoljátok, hogy a *nemzeti-* és *vallásszabadság* oltára ma is megkivánja a mindennapi áldozatot: azon a tüzhelyen örökké kell lobogjon a láng és melegitsen a parázs. Vigye arra a tüzhelyre mindenki a maga áldozatát: a kicsinyek apró forgácsokat, a nagyok nagyobb hasábfákat; a szegények filléreket, a gazdagok aranyokat; mindenek szivet és lelket: akkor látnók, mit jelent az ige: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?!“. Vagy mit gondoltok Atyafiak! a Reformáczió csak egy világtörténelmi terminus. Nektek, magyaroknak, a nemzeti szabadság egy hangzatos *„jelszó“*. Bocskay István az erdélyi fejedelmek sorában „egy a mi népünkből!“ Ha igy lenne, akkor mi megtettük mind, „mivel csak tartozánk!“ Bocskay Istvánnak az ország szivében, székes Fővárosunkban — a 10 között — megvan a szobra. Torda város városházának falán pedig van egy szép millenáris képünk a *„vallásszabadságról.“* Akkor nincs is miért megállani e nap emlékénél...

De ha kell nektek élet és üdvösség; de ha megismeritek, hogy ha csak egyszer jönne föl a nap, örök éjszakában maradnánk; de ha tudjátok, hogy ha nem ápoljátok a tüzhely tüzét, rombadől a hajlék; de ha érzitek, hogy ha meg nem harczolja minden kor *„ama nemes harczot“*, elvész a nép. Álljatok meg akkor a Bocskay emlékénél és necsak a százados évfordulókon, hanem mindennap előttetek legyen az ige: „Ha Isten velünk, ki ellenünk.“ És most teljes szivvel énekeljétek a hivek seregében: „Erős várunk nekünk az Isten!“

Láttam egy szinjátékban egyszer, hogy egy édesapa 25 esztendőt aludt tündéri álomban, mikor ősz hajszálakkal fölébredve látta, hogy fia hozzá s leánya anyjához méltó; nyugodtan hajtá le fejét további siri álmára.

Bocskay népe! Magyarok!! Vigyázzatok, ha apáink fölkelnének, meg ne szégyenüljenek. Es emlékezzetek meg, hogy ha unokáink mi reánk néznek, — ne pironkodjanak. Ámen.

Kolozsvár, 1906. május 10. *Irsag.*

Bocskay-ünnepélyek.

Május 20-án, tehát vasárnaphoz egy hét lesznek a protestáns egyházak templomaiban és iskoláiban a Bocskay-ünnepélyek. Lesznek emlékezetére és hálaadó szivvel való emlegetésére a jó Isten azon csodálatos segedelmének, mellyel vallásunkat, egyházunkat s benne és vele magyar államiságunkat és szabadságunkat megvédeni kegyelmesen segitett ezelőtt 300 esztendővel s azóta annyiszor újra.

Hazánk egy szentegyház, népünk egy templomi gyülekezet kellene, hogy legyen e napon. Magyar protestáns népünk bizonyára az is leend. Buzgó imádsága szárnyain oda fog emelkedni, hol a mán tul belátni a multat és jövendőt s tapasztalni lehet, hogy Isten kezében van az időknek forgása, a történelem folyamának kormányrudja s az emberi szivek indulatja is. Isten igéje pedig fog beszélni neki arról a gondviselésről, mellyel Isten vezeti ugy a népek életét, mint az ő egyházát és lelki országát; fog szólani azokról a feltételekről, melyekhez Isten köti az életet, a haladást, boldogulást, üdvöt. Es a mi népünk ezzel tovább épittetik.

Azonban ugy vallásunk és egyházunk, valamint magyar hazánk és nemzetünk jövendője iránti kötelességünk ennél még tovább menni: *általánossá, a magyar nemzeti társadalom ünnepévé kell tennünk a Bocskay-ünnepet s valami maradandó alkotással állitni élő emléket neki.*

Bocskay ünnepét a magyar nemzeti társadalom ünnepévé kell tennünk. Mert Bocskay nemcsak a protestánsoknak biztositotta a vallásszabadságot, hanem a magyar nemzetnek alkotmányát is. Már a vallásszabadság sem felekezeti érdek, hanem állami követelmény, ki ezt biztositja: legfőképen az államnak tesz vele szolgálatot. Bocskay nemcsak egyik-másik s főleg a maga vallása hanem *minden* vallás számára követelte és biztositotta a lelkiismereti szabadságot. De ezen kivül egész hosszu sorozatát szerezte meg az alkotmány-biztositékoknak. Ez a korszak, ez a mostani politikai levegő, a melyben csak ugy röpkednek az „alkotmány-biztositékok“ szükségességét hangoztató jelszavak, csak megfogja érteni és méltányolni tudja Bocskayt! De nekünk rajta kell lennünk, hogy oly oldaláról is értékelje, melyre manapság a legnagyobb szükség kezd lenni. Valósággal megdöbbentő formában és gyorsasággal halad minálunk az az irányzat, mely egyfelől az állam legfontosabb érdekeit vallási szervezetek prédájául szolgáltatja ki, másfelől pedig a felekezeti vonatkozásokat és érdekeket oly módon engedi érvényesülni az állami élet vezetésében, a mi az uralkodó államegyház ismérveit kezdi mind jobban kidomboritani. Ezzel az irányzattal szemben a Bocskay-ünnepélynek feladatuk reá mutatni arra s a más felekezetü társadalmi rétegekbe is ápolandó nagy igazságra, hogy a protestántizmus mint a multban, a jövőben is a *népszabadság* védője gyanánt szerepel s ennek elnyomása egyben a nemzeti- és népszabadságok vesztének is utját készíti elő.

Soha sem volt több okunk ezt fennen hirdetni, mint épen napjainkban. Épen azért mindenütt fogjanak össze a társadalom prot. vezetői a szabad gondolkozásu nem protestánsokkal és igyekezzenek oly társadalmi ünnepélyeket is rendezni Bocskay és a bécsi béke emlékére, a melyen ily irányu méltatásai legyenek e mozgalomnak. Városaink: Maros- és Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Brassó, Enyed, Zilah stb. alkalmasok arra, hogy egymaguk megcsinálják; Kolozsvár, Budapest már meg is tették erre nézve a lépéseket. A vidéken pedig ott vannak *egyházi értekezleteink* s oldják meg ők e rájuk váró feladatokat, miként arra az enyedi egyházmegye igen jó példát mutat. Nem lehet eléggé hangoztatnunk, hogy a protestántizmusnak s egyházunknak minden alkalmat fel kell használnia arra, hogy mult szolgálata, jelen ereje s jövő hivatása tudatának nyilvánitása által dokumentálja óriási jelentőségét az állami életre. Ne csak az egyház képviselői legyenek szivesen politikusok, hanem egyházunk államalkotó, fentartó és fejlesztő hatalmait is érvényesitsük!

Ha az idő rövid arra, hogy már május 20-ára rendezhető legyen a városok ünnepe, hát akkor rendezzék később, bármikor az év folyamán; hiszen e szempontból az egész esztendő jubileumi évnek tekinthető.

A mi pedig a maradandó élő-emlék ügyét illeti, erre nézve most csak a gyüjtésre nézve történt intézkedés. Mindenesetre baj, hogy a czél már most nincsen határozottan kitüzve, mert az emberek nagyrésze a czélhoz szabja adakozását. Erre nézve azonban bizonyos tájékozással már most szolgálhatunk. Mi nagyon valószinünek tartjuk, hogy erre nézve a *Mezei* Albert kuriai biró eszméje fog győzni, mely szerint oly tőke gyüjtendő, melynek kamataiból minden évben az öt egyházkerületből egy-egy jeles theologus ifju küldessék külföldi akadémiákra. Erre legalább évi 5 ezer forint, illetőleg 100—120 ezer forint tőke kellene. Nem tesz annyit, mint az országos közalap egy évi járuléka. S nem tudnánk most ennyit gyüjteni újmódi Bocskay-hajduk toborzására, a kikből komolyan Bocskay „angyalai“ legyenek?! Szeretem hinni, hogy — igen.

Ha a perselypénzeken tul, a mire a figyelmet már a megelőző vasárnap fel kell hivni, s városokon esetleg a budapesti „Nagypénteki társaság“ mintájára rendezni gyüjtését (felkért hölgyekkel) a nagy czélok jelzésével személyenkint megtaláltatnak az emberek, lehetetlen, hogy be ne tudjuk hozni. Ha lélekszám után 10 fillért tudnánk gyüjteni, ez Er-

délyben 50.000 koronát tenne ki. És nem tudna pl. Kisborosnyó 53 koronát, Marosvásárhely 600, Kolozsvár 900 frtot gyüjteni ily czélra? S az elesett szegények hiányait nem tudnók pótolni egy-egy mulatság jövedelmével, itt is, ott is egyházmegyénként vagy azzal, hogy a gazdagabb hordozná a szegénynek terhét?! Csak akarni kell. Minden társadalmi adózások daczára, nekünk annyi áldozatkész emberünk, papi és gondnoki, tanári, tanitói karunk van, hogy én még csak nehéznek sem tartom a dolgot. Hozzávéve még ezekhez a Bocskay-képek és füzetek jövedelmét, (mely utóbbiakból elemi iskolai jutalomkönyvekül való alkalmazás folytán is igen szép összeg kerül össze) valóban nem kell ábrándnak tekintenünk 100—120 ezer forint összegyűjtését.

Tehát rajta. A vallásos lélek ihlete munkás cselekvésekben is nyilvánulni kiván: adjuk meg neki a cselekvés mezejét a társadalom gondolkozásának termékenyitése s egy élő emlékre való adakozás jócselekedeteinek eszközlésében. Hadd teremje meg most is a hit a maga jócselekedeteit! Egyesekben tudjuk, hatalmason fog megnyilatkozni, ha a lelkészek kellő gondot forditanak a dolog előkészitésére; de hadd nyilatkozzék egyetemlegesen is!

Legyünk egy tábor Bocskay zászlója alatt, megfogadván tanácsát, mellyel a lelkére köti a magyarnak „az szép egyességet“!

N. K.

Vallás és Élet.

II.

4. Egyház és állam.

(Folytatás.)

A családi életen alapszik és épül fel a társadalom és az állam. A nemzet egy megnőtt, számban megsokasodott család. Férj és nő alkotják a családot; a család megnő és lesz belőle a nemzetség. A nemzetségből keletkezik a törzs; a törzsből lesz a nemzet.

A nemzet egy nagy család, melyben a szülők helyét ***a hatóságok*** foglalják el, kiknek hatalma, ép úgy, mint a szülőké, Istentől vagyon. „*Mert nincs hatalmasság, hanem csak Istentől és a mely hatalmasságok vannak, az Istentől erednek*“, azt mondja az apostol. (Róm. 13: 1.) A khinaiak azt tartják, hogy a Császár az *Ég fia*, a nemzet története pedig az Ég akaratának megnyilatkozása.

A szülők hatalma a családban, a fejedelmek hatalma a népeken egyformán Istentől származik. Mindnyájan: a szülők is, a fejedelmek is arra vannak elhiva, hogy a kik hatalmuk alatt állanak, a gyermekeket, házuk népét, a polgárokat, a nemzetet, a hitben és az erkölcsben magasabbra emeljék, neveljék és erősitsék. Ha elhanyagolják: Istentől nyert hivatásukhoz lettek hűtelenek. Az egyháznak és az államnak egymástól való szétválasztását ezért kell *elvileg* helytelenitenünk.

Franczia országot azonban ezen elv megtagadására maga a róm. katholikus egyház kényszeritette.

Bár mekkorák legyenek a róm. katholikus egyház hittani tévedései, a római katholicizmus még sok és valóban becses vallásos elemet tartott meg magában, mondja Menegoz, a franczia protestánsok egyik kiváló theologusa; és ezt készséggel elismerjük magunk is. Elismerjük azokat a szolgálatokat is, melyeket a katholicizmus a haladó emberiség szellemi fejlődése érdekében kifejtett. A mi szemeink előtt azonban ezzel az alkalommal nem a róm. katholikusok *vallása*, mint benső életerő, hanem az a *szociális politikai organismus* lebeg, a melyet ***római katholikus egyház*** névvel neveznek.

Ez az organizmus és ennek képviselői, a *római hierarkhia*, merőben félre ismerik a viszonyt, a mely egyház és állam között létezik, az egyháznak az állammal szemben megengedhető és megengedendő *jogait* és mindkettőnek kölcsönös *kötelességeit*.

Jézus tanitásaiban a vallás merőben a saját területén marad; az állam jogaiba egyetlen ponton sem avatkozik. „*Adjátok meg a Császárnak, a mi a császáré, Istennek, a mi az Istené*“ Jézus e figyelmeztetése minden időben örök érvényü. Adjatok meg mindent a *Császárnak*, a mi *a külső*, polgári, társadalmi és politikai életre vonatkozik, a vagyon- és véradót sem véve ki. És adjatok meg mindent az *Istennek*, a mi a *lelki életre* tartozik: hitet, szeretetet, a sziv odaadását, a lelkiösmeret szabadságát, a lélek egész benső életét. *Az állam tartsa tiszteletben a polgárok hitét és vallásos meggyőződését. Az egyház ismerje el az egyházi intézmények külső szocziális szervezésével szemben az állam jogait.*

Az egyház *autonom* hatalom. De e hatalom köre csak a tanra, a kultus formáira és a belső fegyelemre terjed ki. Mint ilyen, saját szellemi, benső életére nem engedhet az államnak *beavatkozást*. De mint nyilvános intézmény, mint társadalmi organismus, az egyház is a polgári dolgok sorában foglal helyet; az állam védelmére van szüksége; közigazgatásába beavatkozni az állam jogosult, mert az államnak, mint organizált társadalomnak alája rendeltetett. *Az állam souveren hatalom.*

A hivő embereknek, mint polgároknak joguk van *az egyesülésre*. E tekintetben ugyanazokat a jogokat gyakorolják, mint az irók, a müvészek, a szabad gondolkozók, a kereskedők, iparosok stb. Igénybe vehetik a polgári hatóság védelmét és segélyét. *A vallás autonom*, de az egyház csak annyiban és ott, a hol az állami érdekekbe nem ütközik. Mihelyt a vallás, illetőleg annak hivei társasággá, községgé szervezkednek: az államnak azonnal megnyilik a joga, hogy megitélje: vajjon *a szervezet az állam érdekébe nem ütközik-e*. Az állam csak a saját jogát gyakorolja, ha *az egyháztól* megköveteli, hogy magát az állam ellenőrzésének alája vesse. Viszont az egyház is csak saját hivatásának tesz eleget, ha az államtól megkivánja, hogy a lelkiismeret szabadságát ne bántsa.

Az állam és egyház egysége egy magasztos ideál, a mely csak ilyen uton és módon megvalósitható, de meg is valósitandó, mind a kettő érdekében.

A megvalósitás utjában legnagyobb *akadály* maga az egyház, főleg épen a *római katholikus* egyház.

A róm. kath. egyház a Krisztus tanitását merőben félre ismerte és hamisan fogta fel. A mi tisztán vallásos egyesülés és a mi „*nem ebből a világból való*“, az elé a róm. kath. egyház *világi czélokat tüzött és önző politikai uralom eszközévé tette*; *a polgári hatalom* jogkörébe eső összes területeket bámulatos erővel és kitartással magához ragadta és uralmát azokban biztositotta. A föld összes souverain hatalmaitól, a kormányoktól és az államoktól, a fejedelmektől és a császároktól a saját tekintélye előtt való feltétlen meghódolást követelt azon a jogczimen, mert az egyház feje, *a római pápa: Péter apostolnak utóda, Krisztusnak e földön a helytartója, az isteni hatalomnak földi képviselője.*

E törekvéseiben legerősebb támasza a hivek mil-

lióinak *tudatlansága, vakhite* és *babonája.* Midőn hatalma aztán nagyra nőtt: államot alkotott az államban, a mi annál türhetetlenebbé vált, mert ennek az *egyházállamnak a feje egy idegenben élő, önző és idegen czélok szolgálatában álló idegen uralkodó vala, aki mint Isten földi helytartója, minden jogot és minden hatalmat magának követeli és a szolgaság bilincseibe vert minden szabadságot, minden életet.*

Ha a róm. katholikus egyház szempontjából fogjuk fel az egyház és állam viszonyát: okvetetlenül és önkénytelenül a tűzre és a vizre kell gondolnunk, a mely két elem együtt és egymás mellett meg nem maradhat. Semmi sem mutatja a kettő közötti tarthatatlan viszonyt élesebb világitásban, mint egyes pápák nyilatkozatai. VII-ik *Gergely* (1073—1085.) pápa szerint: „*a királyok és a fejedelmek azoktól veszik eredetüket, a kik Istent nem ismervén, kevélységgel, ragadozásokkal, hitszegéssel, gyilkossággal* és *mindenféle bűnökkel a világ fejedelmeinek, a Sátánnak igazgatásából az emberek fölött vak vágygyal és türhetetlen merészséggel uralkodni kivántak.*“ III-ik *Incze* (1198—1216) szerint, a ki magát egyenesen Isten helytartójának nevezte: „*az áldozó papság isteni rendelet,* a királyság *emberi erőszak eredménye.*“ VIII-ik *Bonifácz* (1294—1303) pedig azt tanitja, hogy „*a pápai hatalom magában foglalja mind a világi, mind a lelki fegyvert. A világi hatalmat — ha téved — a pápa itéli meg, de a pápát egyedül csak az Isten. A világi fegyver ugyan a királyok és a hadakozók kezében van, de ugy, hogy azt csak a pápa intésére és engedelmével használják.*“ Sőt a pápaság egyes hivei nem tartózkodtak egyenesen is kimondani, hogy a pápától nem lehet Istenhez felebbezni; mert *a pápa maga az Isten.*

E felfogással szemben legelső sorban a protestántizmus: *Zwingli, Luther* és *Kálvin* vívta meg a harczot. *Zwingli* az egyházat és államot egymástól nem szakitja szét, sőt arra törekszik, hogy a vallási reform az állami élet reformját vonja maga után; a vallásos élet sulypontját a zárdákból és a templomokból a polgárok hazafias működésébe helyezi át. *Luther* a németországi *parasztlázadást* elitéli, tiltakozik azon felfogás ellen, mintha a zavarok a reformácziónak volnának *természetes* szüleményei s nem helyesli, ha akár az egyház, akár az állam a másik dolgába avatkozik. *Kálvin* nemcsak az egyházi, de a polgári hatalmat is Istentől eredőnek vallja s szemben a római katholikus egyházzal ezt mondja: „*nem emberi gonoszságból lett az, hogy királyoknál s más fejedelmeknél legyen a földön* ***a főhatalom,*** *hanem isteni gondoskodás és szent rendelet által.*

A mit a reformátorok hirdettek, maga a protestántizmus szinte egy félezer éven át mindig ugyanazt vallotta. A nemzeti és állami élet érdekei ellen nemcsak nem vétett, hanem — a mint a magyar protestántizmus története is tanitja, — mindig ezek érdekeinek szolgálatába szegődött s azokért áldozott. Mert protestáns felfogás szerint: a vallás olyan, mint a kovász, melynek áthatni és megnemesiteni kell az egész életet, a családot, az államot, az irodalmat, a politikát, a művészetet. Szóval az élet összes nyilvánulásait.

(Folyt. köv.)

Nők a cura pastoralis terén.

„Cura pastoralis.“ Sokat gondolkozom ennek a szónak jelentőségén. Ha ez a szó az egyházi életben azt jelenti, hogy a papok őrködjenek hiveik lelki világa felett, keressék fel őket otthonukban, vigasztalják a betegeket, segitsenek a szegényeken, gyámolitsák az árvákat stb. stb., ez csakugyan nemes hivatás, magasztos feladat. De hát minderre valjon elég-e egy, — esetleg nagy gyülekezetben egy ember, ki anélkül is elvan foglalva a papi hivatalával járó administracioval és tanulmányokkal, vagy itt-ott a kényszerü gazdálkodással.

Hát még a kik egyh megyei hivatalt is viselnek, mint pld. esperes, főjegyző, számvevő, pénztáros? Ezek ugy elvannak foglalva, ugy levannak lánczolva az iróasztalhoz, hogy még a családjuk dolgairól is csak ebéd és vacsora közben vehetnek tudomást.

Az ilyen papok bizony nem gyakorolhatják kellőképpen a Cura pastoralist; az ilyen papok mellé segitség kell. És ezt a segitséget meg is találhatja minden pap. Nem ugyan segédlelkészben, hanem közvetlen közelében: feleségében, vagy felnőtt leányában.

Sok papi családnál megfordultam, sokkal voltam szoros összeköttetésben, sokat ismerek hirből, de megbizhatóan és sajnos, legtöbb helyen azt a szomoru tapasztalatot szereztem, hogy papnéink és papleányaink egy jó része csak a földi hiuságnak, hiábavalóságnak él. Bármennyi tudományt összegyüjtöttek is az intézetek falai között: azt mégsem tanulták meg, hogy mi az emberszeretet, részvét és könyörület. Hallottam saját füleimmel papnét igy nyilatkozni: „Nem tudok elmenni a falunkban lakó tanitónőhöz, mert valahányszor benyitok abba a szük egyszobás, szerény butorzatu lakásba, mindig elszorul a szivem, hogy valaki még igy is élhet. Magamhoz vettem volna lakásba, de nem tehetem, mert ő állásánál fogva mindenkivel kell, hogy érintkezzék: mig mi, csak uri embereket fogadunk!“ — Végighallgattam a sivár lélek e fennhéjázó beszédét s felsóhajtottam magamban: Uram Isten! bocsásd ki a te világosságodat, hogy világitsa be ennek az asszonynak sivár lelkét.

Máshol pedig elment egy szegény asszony a papnéjához valami segedelemért, de éppen vendégek voltak a papnénál s azt üzente ki a cselédleánytól a konyhában várakozó szegénynek Jöjjön máskor, most nem érek rá kimenni, hogy meghallgassam a baját.“ De hát a baj, a nyomoruság, a hirtelen betegség és társaik várnak-e? Lehet-e szegre akasztani ezeket, mint a tiszteletes asszony divatból kiment ruháit, hogy aztán akkor vegyük elő, amikor nincsen egyéb dolgunk?!

Sok papné a község asszonyai közt az első helyet az öltözködésével akarja magának biztositani, ugy, hogy nem egy faluban a czifra, drága és divatos dolgokkal való kérkedést e közmondásszerü formába öltöztetik:

„No, ilyen tudom még a papnénak sem lesz.“

Hát a mely papné a vidék „hirharangja,“ pletykaterjesztője?! Pedig — fájdalom — ilyen is akad. Ez nemhogy férje segitőtársa lenne a lelkigondozás nehéz munkájában, sőt egyenesen lerontja azt, mit férje épit.

Pedig, mily szép, ha egy papné méltó munkatársa férjének! Saját családjában is mennyi gyönyörü, de nehéz feladat! Neki mintaházának és családjának kell lenni. Testi és lelki tisztaságban, jóságban, szeretetben, könyörületben, egyszerüségben jelentkező nemességben neki és az ő gyermekeinek kell előljárniok. S a mint a férje a férfiaknak, ugy ő az asszonyoknak bizalmuk letéteményese kell, hogy legyen. Hozzá bátran kell, hogy folyamodhassék a szegény, a sebzett szivü, a csalódott, a bántott, a tudatlan, a segélyt igénylő. S ezeken segiteni nemcsak szóval, de tettel: mindennél sürgősebb teendője kell, hogy legyen. Hiszen vannak s ép' a női életkörben olyan dolgok, a melyeket a papnak nem s csak a papnénak mondhat el az asszony.

Készen kell lenni ily segedelemre mindig, mert az elszalasztott pillanat, sokszor soha vissza nem kerül. Készen arra is, hogy magunk vigyük a segélyt hiveinkhez. Főleg a betegekhez. Oh, ne res-

telljétek az alacsony, büzhödt levegőjü kunyhóba bemenni s ott a rongyaiba burkolt nehéz beteget meglátogatni. Itt kell az igazi segitség: anyagi támogatás is, lelki vigasz is. A meleg leveshez, meleg szivből jövő, élő hitből fakadó lelki vigasz a betegnek, friss levegő a szobának, tiszta ruha a gyermekeknek. A ki valaha haldoklót vigasztalt, árvát felruházott, beteget ápolt: az tudja, mily gyönyörüséges, lelket emelő munka ez. S hátha olyant vigasztalhatott meg, kinek lelkét nehéz teher nyomta?! Ha ezt a mennyei Atyával kibékülve látta boldogan, a bünbocsánat bizonyosságával hunyni le szemeit?!

A ki ily munkában forgolódik, az bizony szivesen vesz kevésbbé czifra ruhát és szivesen mulat kevesebbet. Az ilyennek férje is nyugodtabban foglalkozhatik iróasztalánál, tudván, hogy a nyáj akkor sem őrizetlen, ha tán ő könyveibe merül el.

Ti is papleány-társnőim legyetek hü segitőtársai az ilyen anyáknak! Ne ássátok el a drága kincset, mit Isten ingyen kegyelméből adott tinektek: szivetek jóságát. Merném mondani, hogy tőletek függ, hogy milyen legyen falutok ifjusága. A ti munkás, szorgalmas, szerény voltotok ilyenné teszi őket is, még puszta példaadástok által is: hátha még az érintkezés által lelkületeteket tudjátok beléjük átönteni!

Tanitsátok meg társaitokat munkaszeretetre, háziasságra, az otthon becsülésére, pletyka kerülésére, egymás becsülésére és támogatására, minden közügy lelkes felkarolására: s meglátjátok, hogy körültetek megelevenedik, megújul minden. Az életnek az érvényesülésért s kenyérért folytatott nehéz harczai a szeretet fegyvereivel víva, sokkal kevesebb sebet ejtenek és sokkal több áldást terjesztenek.

Az idők nehezek. Komor felhők borongnak a magyar társadalom, de főleg egyházunk felett. Az ellenségeinkkel való küzdelemben mindenkinek támogatására szüksége van egyházunknak. S kinek kell nagyobb lelkesedéssel állani e munkában, mint éppen nekünk, kik egyházunk javát munkálva, férjünk, atyánk, családunk és otthonunk javát munkáljuk egyszerre.

A jövő harczai nem fegyverrel, de munkával és épitéssel fognak megvívatni s e munkából nekünk is ki kell venni részünket. Hát vegyük ki!

Egy papleány.

Egyházi énekeink.

Uj egyházi énekeskönyvünk összeállitása ügyében figyelemreméltó czikk jelent meg e lap hasábjain Veres Gábor szakértő tollából. Az ügy fontossága engem is arra késztet, hogy szerény véleményemet én is elmondjam az énekeskönyv zenei részére vonatkozóleg.

Veres Gábornak nézetében én is osztozkodom. A régi énekes könyvben levő énekek többnyire hibásan vannak kottába szedve. Az ütembeosztás teljesen hibás alapon mozog. Nem felel meg az az eredeti énekek szellemének. De gyakorlati értékük se volt, mert ebben az alakban nem mentek át a népéletbe.

Eddigi egyházi működésem alatt azt tapasztaltam, hogy magyar népünk inkább hajlandó a korálszerü éneklésre, mint az ütemezett templomi dal betanulására.

Ennek meg van a maga néplélektani alapja. Az egyházi ének köztevékenység szemben a lelkész és tanitó egyéni működésével az istentiszteletben. Itt fejeződik ki az egyetemes közmunkásság, a melyben részt vehet mindenki, kicsiny és nagy, ifju és öreg egyaránt. Valóban csak az a protestáns istentisztelet kapja meg az embert, a melyben a gyülekezetnek teljes éneke is hallható.

Hogy a gyülekezetnek ez a közbe éneklési joga, illetve kötelessége minél szélesebb körben érvényesülhessen, szükséges, hogy az egyházi ének dallama minél egyszerübb legyen. Az utánéneklést pedig leginkább megkönnyiti a korálszerü félkottákban való kitartó éneklés. Itt alkalma van a népnek az együtténeklésre. A gyülekezet nem találja el olyan gyorsan a hangot egymásután, mint a hogy a régi énekeskönyv gyors ütembe szedett dallamai kivánják.

Ezért nem mentek át ezek a dallamok a nép vérébe úgy, a hogy azok a régi énekeskönyvbe le voltak kottázva.

De kántoraink se vezették a népet az énekes könyv nyomán, hanem vezették úgy, a hogy ők a tanintézetben megtanulták a használatos korálkönyv szerint.

E korálkönyvek közt legbecsesebbnek mondható a Borsai-féle egyházi énekgyüjtemény. Borsai nagyon helyesen a korálszerü csendes éneklésnek adott helyet. Ez könnyebb a gyülekezetre nézve, de egyuttal ünnepélyesebb is. E mellett pedig inkább emeli a közéneknek méltóságát, mint az a gyors tempóju egyházi éneklési mód, a mely már a jó izlés ellenére — sajnos — több gyülekezetben lábra kapott.

A Borsai-féle korálkönyv használata már azért is ajánlatos, mert benne a helyes összhang, a nem tulságosan egyhangu és nem tulságosan mesterkélt hármonizálás érvényesült. Meg van benne az arányos középút az összhang terén is, a mely olyan nagyon szükséges az egyszerübb dallamok zenei feldolgozásánál.

A leendő új énekeskönyv zenei részének megállapitásánál tehát feltétlen szükséges lesz Borsai korálkönyvét is felhasználni.

Egész énekeskönyvünkben egyetlen egy egyházi dal van, a melyben az ütemezés kellő sikerrel járt. „Nagy Isten téged imád“ czimü ének tér el korálszerü énekektől. Ennek ritmusa mesterileg van kidomboritva. De ez az egy is azért olyan szép gyorsitott ütemben is, mert már eredetileg igy volt az megszerkesztve. De a többi dallamoknál nincs ilyen hatással kidomboritva az ének üteme.

A 90-ik zsoltár, a melynek szövege és dallama egyaránt fenségesen kidolgozott mű, a régi énekes könyvben teljesen elrontva szerepel. A zenemű eredetileg korálszerüen négy negyedes taktusban iródott. Az átdolgozó ezt háromnegyed taktusra változtatta.

Ez az eljárás hasonlit ahoz, a mikor valaki polka zenére keringőt akar tánczolni. Az ütemet meglehet lassitani vagy meglehet gyorsitani, de a háromnegyedes ütemet négynegyedesre lehetetlen átváltoztatni. Mert az ilyen eljárás teljesen kiforgatja a dallamot eredetiségéből.

A korálszerü zenének legszebb mintája az énekeskönyvben a 34-ik dicséret: Mindenható leborulva. Ennek dallama megmaradt a maga egyszerüségében és igy a maga teljes szépségében is. Az egész ének fél kottákból áll. Csak a két véghangzat megy át egész kottára. Osszes énekeinket a 34-ik dicséret mintájára kellene újra ütemezni, ha azt akarjuk, hogy a gyülekezeti ének általános legyen és mindenki részt vehessen benne.

Ha pedig azt akarjuk, hogy csak az énekvezér egyedül énekeljen s mutogassa gyönyörüséges bariton vagy tenor hangját, akkor tartsa meg, a kinek kedve, azt a gyors ütemezést. De ebben az esetben a mi éneklésünk katholikus vagy zsidó jellegü lesz. Semmi esetre se mondható az olyan templomi ének protestánsnak, a melyből a gyülekezet a dallam nehézsége miatt ki van rekesztve.

Király Béla.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A bukaresti ref. fiuiskola új épületének alapkőletételi ünnepélye 1906. ápril 29-én.

A román fővárosban lakó protestáns magyarság legújabb közművelődési intézményének, az újonnan épülő fiuiskola alapkövének letételi ünnepélye volt ápril 16—29-én. Daczára a szakadó esőnek, nagyszámu közönség jelent meg az eseményszámba menő ünnepségen, hogy méltóképpen kifejezze érdeklődését — valláskülönbség nélkül — minden magyar, ki tudatában van az épülő iskola kulturális czéljának. Ott láttuk a minden magyar ügy iránt lelkesen érdeklődő főkonzulunkat, maglódi Wodianer Rezső úr őméltóságát, C. Gheorgescu újonnan kinevezett tanfelügyelőt, több helyi román lap tudósitóját — kik igen rokonszenvesen emlékeztek meg bő tudósitásaikban ünnepélyünkről — a magyar róm. kath. iskola képviseletét stb. stb.

Féltizenkét órakor kezdődött az ünnepély, a közönség által énekelt „Te benned biztunk eleitől fogva" (XC. zsoltár) bevezetésével, mely után a Bukaresti Magyar Dalárda énekelte Oláh K. „Fohász"-át, melyet a közönség áhitattal hallgatott végig. Erre *Ujváry* István esperes imája következett, melynek végeztével Soós Adolf segédlelkész felolvasta az alapkőbe helyezendő okiratot, melynek tartalma következő:

Emlékezetül az utókornak.

Motto: Ha az Ur nem épiti házát, hiába fáradnak az épitők, ha az Ur nem őrzi a várait, hiába vigyáznak az őrizők. CXXVII. zsolt. 1. v.

Minden bölcsességnek kezdete az Urnak félelme. Példabesz. I. 7.

Hazádnak rendületlenül légy hive oh magyar! Vörösmarty Mihály: Szózat.

Ezen épület Isten dicsőségére és a Magyarországból Romániába kivándorolt evangelium szerint reformált, ágostai evangelikus és unitárius vallásu, Bukarest fővárosban letelepült magyar lakosok fiugyermekeinek elemi népiskolai nevelésére, Isten kegyelméből és segedelmével épült az Urnak 1906-ik, I. Ferencz József Ő csász. és magyar apostoli királyi Felsége uralkodásának 56-ik, I. Károly Románia királya ő felsége uralkodásának 40-dik, dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspök hivataloskodásának 8-ik esztendejében, amikor is Magyarország miniszterelnöke dr. Wekerle Sándor, vallás- és közoktatásügyi minisztere gróf Apponyi Albert, Románia miniszterelnöke G. Gr. Cautamrino, vallás- és közoktatásügyi minisztere M. Vladescu, ő csász. és királyi Felségének romániai követe és megbizott minisztere őrgrőf Pallavicini János, főkonzula maglódi Wodianer Rezső, a romániai ev. ref. egyházmegye esperese és a bukaresti ev. ref. egyházközség administrator lelkésze Ujváry István, segédlelkésze Soós Adolf; a tanitótestület tagjai, a fiuiskolánál Kertész József, Ferenczi Sándor, Vincze István, a leányiskolánál Kovács Róza, Vadas Anna, Holczer Irén, román óraadó dr. Constantinescu voltak. Az egyházközség előljáróságának tagjai voltak: főgondnok Hajdu András, algondnok Köpe F. István, pénztárnok Szőcs Bálint, ellenőr Erdő Sándor, presbyterek: Antal Szász Szilárd, Borbély János, Fónagy József, Giró Sándor, Hajdu Sándor, Incze Béla, Kiss József, Kovács Mihály, László Albert, Molnár Károly, Nagy Károly, Serester Boldizsár, Tatár József, Tóth István, Zalányi György rendes, Simon Márton és Kosztapál András póttagok. Egyházfi, harangozó és fiuiskolai szolga Demeter Sándor. Az épületet tervezte és épitette Hartmann Frigyes épitészmérnök. Kelt Romániában, Bukarest fővárosban, az alapkőletételi ünnepély napján, az Urnak 1906-ik esztendejében, Szentgyörgy (április) hava 16—29-ik napján, Ujváry István esperes, Kertész József jegyző, Hajdu András főgondnok, Szőts Bálint pénztárnok, Erdő Sándor ellenőr. (P. H.)

Ezután az okirat egy üveg burába tétetett s kezdődtek az ugynevezett kalapácsütések. Az első téglát Ujváry István esperes tette le Isten nevének segitségül hivása s Magyarország és Románia királyainak éltetése mellett. A másodikat Soós Adolf segédlelkész tette le e szavakkal: Legyen ezen épület az Istenfélelem, hazafiság és emberszeretet hajléka. C. Gheorgescu a fővárosi elemi iskolák tanfelügyelője a következő beszéd kiséretében tette le a téglát: „Románia egy vendégszerető és a kultur törekvések iránt meleg érdeklődéssel biró állam, mely tiszteletben tartja és támogatja az idegenből ideszármazott lakások kultur törekvéseit is, melyek a fennálló szabályok keretében az ország közmüvelődésének elővitelére szolgálnak. Örömmel jöttem el azon tudatban, hogy az épülő új ref. iskola is ezen czélt van hivatva szolgálni s miután ennek épitése épen ő felsége Románia királya uralkodásának 40-ik jubileumi esztendejére esik, a kinek uralkodása alatt az ország a közmüvelődés terén rohamosan fejlődött s a kinek uralma alatt a külföldiek iskolái is szép fejlődésre jutottak, az alapot azon óhajtással helyezem el, hogy I. Károly Románia királya őfelsége, a felséges királyné, a fenséges trónörököspár és a legmagasabb királyi ház Istentől megáldva, sokáig éljen! Az alapkő elhelyezése után a fiuiskolai énekkar énekelte el a „Háromszinü zászló lobog" czimü hazafias dalt, mellyel az ünnepség műsora véget ért. Jóleső érzést keltett a jelenvoltak lelkében Deák Lajos kir. tanácsos, Marostordamegyei kir. tanfelügyelő és a Székelytársaságok szövetsége elnökének meleghangu távirata: „A szép kulturális ünnepélyre Istennek áldását kérve küldöm legmelegebb üdvözletemet.

Műsor végeztével áldomás következett, melyen Ujváry esperes Magyarország és Románia uralkodóinak életére üritette az első poharat.

Kertész József.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Nagyari József tábori prédikácziói 1681—1683." czimen *dr. Szádeczky* Béla kolozsvári egyet. könyvtártiszt az „Erdélyi Muzeum" 1906. márcz. 15-iki számában egy kisebb tanulmányt irt, mely azóta különlenyomat alakjában is megjelent. Egy kedves és alapos ismertetés foglaltatik ebben, Apaffy Mihály fejedelem hires udvari papjának a nagy Teleki Mihály uram kivánságára már sajtó alá is előkészitett predikációiról, a melyeket részben az 1681—3. alatti táborozásokban tartott, részben más alkalmakkor. A kiadásra kész kéziratos gyűjtemény az Erdélyi Muzeum könyvtárában két részre oszlik: az elsőben vannak a tábori beszédek a három táborozásból 9, 7, 15, összesen 31; a másodikban 19; tehát összesen 50 beszéd.

Dr. Szádeczky Béla most azon fáradozik, hogy ha valahogy e gyüjteményt ki tudná adni. Mutatványul közölte a „*Prot. Szemle*" 1900. évfolyamában egyik beszédét, a mellyel „dehortalta a statusokat, hogy a portának adott hiteket meg ne szegjék". E predikációk bizony nem elmondani valók; de tanulmányra felettébb alkalmasok.

Mi biztositathjuk *Szádeczky* Bélát, hogy a mi papságunk Királyhágón innen és túl kiveszi részét a kiadvány támogatásából. Csak mihamarább lássuk a kiadás feltételeit és módozatait!

A Művészet Kis Tűkre. Teljes műtörténet 600 képpel. Irta *Reinach Salamon.* Forditotta és magyar művészet adataival bővitette *dr. Lázár Béla.* Vászonkö-

tésben 5 kor. Diszes egészbőrkötésben 7 kor. — Kapható a kiadó Athenaeum R. T.-nál és minden könyvkereskedésben.

A hires franczia műtörténész e műve, bármily vázlatos is, hézagpótló a magyar irodalomban, 25 előadásban vonultatja el előttünk a művészet fejlődését a legrégibb kortól napjainkig és pedig nagyszámu illusztrációkkal világositván és támogatván az előadást, a legrégibb emlékektől a kolozsvári Mátyáskirály-szoborig. Az illusztrációk ugyan igen miniatur dolgok, a minthogy ily műben alig is várhatunk egyebet, de elég tiszták s alkalmasok arra, hogy az olvasó róluk megfelelő fogalmat alkosson, főleg mert elég tiszta és szép nyomásuak. A művészetekkel ma már minden müvelt embernek ismerősnek kell lennie. Lelkészeink figyelmébe készséggel ajánljuk a kis, de igen hézagpótló munkácskát. Művészet és vallás mindenha karöltve jártak egymással. A keresztyén vallás nagy tényei és igazságai ihlették a leghiresebb művészeket. Most nem egyszer nekünk kell e művekből vennünk ihletést. Papra a művészet tanulmányozása csak felemelőleg és nemesitőleg hathat. Szivesen és melegen ajánljuk szives figyelmükbe a jeles művet, mellyel az Athenaeum ujra jó szolgálatot tett a magyar irodalomnak és műveltségnek.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bocskay-ünnep Kolozsvárt. A kolozsvári ref. egyházközség e hó 8-án rendkivüli presbiteri ülésben foglalkozott a Bocskay-ünnep rendezésével. Kimondatott, hogy az összes iskolák ref. vallásu növendékei bevonásával ünnepélyes istentisztelet lesz mindenik templomban, melynek közelebbi részleteire nézve a köri-tanácsok intézkednek. 3000 Bocskay-füzetet hozat az egyház, melyet minden templom bejáratánál és lelkészi hivatalnál vásárolni lehet. 100 frt.-ra az egyházközség saját pénztára terhére hozat ily füzeteket, melyeket szegénysorsu iskolás tanulók révén juttat a szegényebb családok kezébe. A Bocskay-alapra való templomi gyüjtés mikéntjének megszabása is a köri tanácsokra bizatott, figyelmükbe ajánltatván a felkért hölgyek általi gyüjtés. A társadalmi ünnepély rendezésének előkészitésére egy bizottság küldetett Incze Gerő főgondnok elnöklete alatt, azzal az utasitással, hogy a luth. és unit. testvéregyházak képviseletét is keressék meg, hogy május 20-án, ünnepélyes istentisztelet keretében, maguk is emlékezzenek meg Bocskayról és müvéről, aztán pedig küldjenek ki maguk is egy-egy bizottságot, hogy ezek egyesülve s a városi hatósággal és más társadalmi tényezőkkel karöltve, templomozás után a főtéren egy fényes társadalmi ünnepélyt rendezzenek, melynek végeztével az egész közönség elvonulna a nagy fejedelem ez alkalomra diszbe vonandó születési háza előtt. A rendezés előmunkálatai most folynak és igen szép sikert igérnek.

Kollegium-látogatás. Az egyházkerületi tanügyi bizottságnak a kollegiumokat látogató egyik albizottsága, Dr. *Bartók* György püspök elnöklete alatt e hó 9-én szállott ki *Szászvárosra*, ottani kollegiumunk anyagi és szellemi ügyeinek megvizsgálására. Hisszük, hogy a hivatalos vizsgálatokon tul a személyes érintkezések tanárok és tanulókkal csak hasznára válnak azon magas érdekeknek, melyeket e nagyra hivatott intézetünknek e fontos ponton szolgálnia kell.

Negyven éves tanári jubileum. Balogh Ferencz debreczeni ref. theol. akad. tanár, az ismert egyháztörténetiró, ebben az évben töltötte el tanári működésének negyvenedik évét. Ebből az alkalomból a tiszántúli ref. egyházkerület, a kollégium és volt tanitványai szép ünnepet rendeznek tiszteletére május 15-én d. u. 5 órakor a kollégium disztermében. Az egyházkerületi elnökség, volt tanitványai közül egy esperes, egy tanártársa és egy jelenlegi tanitványa fogják üdvözölni az ünnepeltet, kinek diszes emléktárgyakat adnak át volt és mostani tanitványai ajándékaképen és nevének megörökitésére ugyancsak tanitványai gyüjtéséből alapitványt tesznek. Az ünnepélyre a rendező bizottság külön meghivókat nem bocsát ki, de mindazokat, kik a sokérdemü tanár ünneplésében részt kivánnak venni, szivesen látja.

Egyházkerületi bizottság száll ki — mint halljuk — *Tordosra* is, hol valami bonyolult birtok-ügy teszi szükségessé a vizsgálatot. A lelkiekben régen mostoha sorsban vergődő egyházközség anyagiakban még mindig igen jól állott a legutóbbi időkig. Most azonban e téren is gyors pusztulásnak indult. Az emiatt az egyházközség és egyházmegye vezetősége ellen tett panaszok előleges vizsgalata oly részleteket hozott napfényre, melyek a helyi vizsgálatra való kiszállást tették szükségessé. Ez ügyben valóban közérdek a dolgok gyors és alapos tisztázása, hogy a megvádoltak tisztázhassák magukat, az egyház vagyonából pedig megmentessék, a mi még megmenthető.

Az egyetemes konvent üléseiről az aktuálitás érdekében készülő többnyire hevenyészett tudósitás helyett, a Konvent által tárgyalt ügyekkel nemsokára megjelenő jegyzőkönyve alapján fogunk foglalkozni; több dologhoz ugyanis alaposabb hozzászólást tartunk szükségesnek. Az érdeklődés kiegészitésére most közöljük, hogy erdélyi kerületünkben mely egyházak és minő összegü segélyeket kaptak. *Tőkesegélyt* az idén nem kaphatott egy gyülekezet sem, miután a közalap költségvetése évi 5030 kor. deficittel záródott. *Egyszersmindenkori segélyt* kaptak: Sárpatak 1200, Felsőtök 1000, Ormány 600, Oláhdellő 500, Csóra 200, Istvánháza 80, Magyarbecze 50, Marosgombás 80, Magyardellő 100, Lecsmér 100, Vármező 40, Koltó-Katalin 40, Szentistván 200, Küsmöd 80, Magyarnagyzsombor 50, Szászludvég 200 koronát.

A Dunántuli ref. egyházkerület m. hó 20-án tartotta meg tavaszi közgyülését Székesfehérváron. Hegedüs Sándor főgondnok hosszabb beszédet mondott megnyitóul, a melyben örömét fejezte ki a politikai életben létrejött béke felett, annyival inkább, mivel a magyar alkotmány és a magyar prot. egyház élete és jóléte a legszorosabban össze vannak forrva. Ez a szoros viszony azonban épen nem jelenti az autonomia feladását; sőt egyenesen kötelességünkké teszi, hogy ahhoz még erősebben ragaszkodjunk. Megemlékezett még a Kálvineum ügyéről is. A püspöki jelentést Segesdy Ferencz ismertette; majd pedig a volt kultuszminiszternek az alapitványokra vonatkozó törvénytervezete került szőnyegre, szintén Segesdy Ferencz előadásában. Javaslata értelmében a gyülés a tervezetet, mint az autonomiára nézve sérelmest, még általánosságban sem fogadta el. A Kálvineum ügye tárgyalásánál Patay Károly esperes azt inditványozta, hogy az emelendő épületben hely adassék egy diakonssza-képző intézetnek és a belmissziói egyesületnek is. Hegedüs Sándor megnyugtató nyilatkozata után azonban a gyülés mellőzte az inditványt. Antal Lajos az épitési költség fedezése tekintetében a Fejes István által felvetett megoldást pártolta. A közgyülés az eredeti tervet fogadta el s kész magára vállalni 65 éven át a kerületre eső 1440 korona amortizációs összeget; de nem zárkózik el attól sem, hogy az évi 9600 kor. amortizációs összeg az évi államsegélyből szakittassék ki. A gyülés többi tárgyait belkörü adminisztrativ ügyek képezték, a melyekkel déli egy órára már végeztek is. A gyülés végeztével közebéd volt, a melyen Hegedüs Sándor legelsőbben a királyt köszöntötte fel.

A reakcio vizein evez közéletünk s állami életünk hajója s elég gyors tempóban halad előre. Ime: Pár évvel előbb még csak kisérlet volt, hogy egyik-másik főispán beiktatásának hivatalos programmjába bevétetett az „ünnepélyes misén“ való részvétel. Némely helyt sikerült, más helyt — mint Déván is — visszaveretett a klerikális fészkelődés. *Baranya* vármegyéjé a dicsőség, hogy most még tovább igyekszik a klerikálizmus. A most kiadott főispáni beiktatás „hivatalos“ programmjában, a mint „Az Ujság“ közli, az egyik pont: „*A főpap beveszi a főispántól a hivatalos esküt.*“ Mi ez? Micsoda uj „közjogi állás“ a vármegye szerkezetében a „főpap“? Hogy a pécsi róm. katholikus püspökről van szó — nem kétséges. Tehát: „a főpap veszi be (vagy ki?!) az esküt a főispántól.“ Tehát a világi, állami funkcionárius, megbizását a királytól és kormánytól kapja ugyan, de a funkcioi gyakorlására szükségesnek itélt esküt „a főpap“ veszi be tőle? S ha a „főpap“ nem venné be valami okért? . . No, no, ez igen-igen veszedelmes irányzat. Kiváncsiak vagyunk, hogy mit szólnak ehhez a baranyai protestánsok a vármegyén s lesz-e a diadalmas nemzeti irány képviselőházában egyetlenegy szál képviselő, a ki ez iránt a kormányt meginterpellálja? Mert kiváncsiak vagyunk a kormány válaszára is! Figyelemmel kisérjük tehát!

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete évi rendes közgyülését, illetve „Bocskay ünnepélyét“ Marosujváron f. év május 13-án tartja a következő tárgysorozattal: I. Istenitisztelet délelőtt 10 órakor. 1. Gyülekezet éneke. 2. „Szózat“, énekli a marosujvári férfi dalkar. 3. Imát mond Ferencz Samu m.-décsei

lelkész. 4. „Hymnusz“, énekli a marosujvári férfi dalkar. 5. Egyházi beszédet mond Jancsó Sándor nagyenyedi lelk. 6. Gyülekezet éneke: „Erős várunk nekünk az Isten.“ — II. Közgyülés. 1. Közgyülési megnyitót mond Veress Károly egyh. elnök. 2. Mult közgyülés jegyzőkönyvének felolvasása, hitelesitése. 3. Szaval Roska Sándor. 4. Énekel a marosujvári férfi dalkar. 5. Felolvas Lovassy Andor Tordaaranyosvármegye főjegyzője. 6. Szaval Sallak Lila k. a. 7. Inditványok. 8. Koszoru füzetek kiosztása. 9. Énekel a marosujvári férfi dalkar.

GYÁSZROVAT.

Péchujfalusi id. Péchy László gyalui birtokos. tb. főszolgabiró életének 70-ik évében, f. hó 2-án elhunyt. „Egy nemes élet végződik, mely hivatását kiváló értelemmel és hiv kötelességteljesitéssel töltötte be. melynek tovatüntén övéi gyászba borulnak és a közélet szelleme föléje sirva hajol,“ — mondja gyászjelentője. Egyházunknak is buzgó tagja és munkása volt. A kiterjedt rokonság közt nagybátyját gyászolja a boldogultban Péchy Árpád brassói paptársunk. Az Ur adjon vigasztalást a szomorkodóknak, csendes pihenést az elköltözöttnek.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1420—1906.

KÖRLEVÉL

összes egyházaink és tanintézeteink előljáróságaihoz.

A folyó 1906. évre összeállitott egyházkerületi *névtár* kiadásával kapcsolatosan főtiszteletü és méltóságos Püspök aa. azt a javaslatot terjesztette igazgatótanácsunk elé, hogy jövőre e névkönyv csak öt évenként egyszer adassék ki.

Igazgatótanácsunk e javaslatot el is fogadta, mert a névkönyvi adatokban évről-évre előforduló változások tényleg oly csekélyek, hogy ezek a terjedelmes és költséges munkálatnak minden évben való kinyomatását föltétlenül nem igénylik, minélfogva a névtár legközelebbi összeállitása és kiadása csakis az 1911. évben fog megtörténni.

Az évenkénti személyi változások nyilvántarthatása czéljából azonban hivatalos lapunk minden évi első számában közölni fogjuk a megelőző évben előfordult változásokat és ennek pontos eszközölhetés czéljából fölhivjuk összes espereseinket, valamint a kollégiumok (és theologia) igazgatóit, hogy minden évi deczember hó 31-ig kimaradhatatlanul terjesszék föl főtiszteletü Püspök aához az évközi változások részletes és pontos jegyzékét.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. ápril hó 21-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Kádár János,* titkár.

Sz. 2064—1906.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü Esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

„Bocskay István és a bécsi béke“ czimü népszerü füzet megrendelési ivét folyó évi január hónapban szétküldöttük. Felhivjuk a tiszteles lelkész aait, hogy az esperesi hivatalok utján e hó 20-ig jelentést tegyenek igazgatótanácsunkhoz, hogy egyházuk tagjai részére hány példányban rendelték meg a füzetet. Ha netalán nem történt volna meg a rendelés, sürgősen intézkedjenek, a megrendelési ivet az aláirásokkal haladáktalanul a „Dunántuli ref. egyházkerület püspöki hivatalához“ Komáromba küldve.

Kolozsvárt, 1906. május hó 8-án.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

515—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a dési egyházmegyébe kebelezett *kaczkói* körlelkészi állásra pályázat nyittatik.

Dijlevélileg megállapitott javadalom: 1. Tisztességes lakás 3 szoba, konyha, kamarával és gyümölcsös kerttel. 2. Földhaszonélvezet 8 h. 828 □-öl szántó, melynek bérértéke 126 kor. 44 fillér. 3. Házbér 12 kor., tüzifa értéke 50 kor. 4. Készpénz az egyház pénztárából félévi utólagos részletekben 894 kor. 56 fillér. 5. Stóla 14 korona. Állami kiegészités, tekintettel az adóra és fuvarköltségre, mely 473 kor. 28 f.-ben állapittatott meg 1600 kor.-ig 562 kor. 78 fillér lett megállapitva.

Megjegyzés. Az állami iskola pénztárából, hetenként 2 órán vallástanitásért, Kaczkón 40 kor. Nagyilondán 1 óra vallástanitásért 80 korona.

Kötelességei: A kaczkói annya-, szelecskei, galgói, nagyilondai leány- és blenkemezői fiók-egyházközségekben a lelkészi teendőknek beosztás szerinti végzése, a körlelkészség részére megállapitott részletes utasitás szerint.

Pályázati határidő 1906. junius hó 10.

Kellően felszerelt, minősitvénnyel ellátott kérvények fönti határnapon belül alólirotthoz küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 8.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik egy helyettes tanári állásra, mellyel a *mathematikai és kisebb óraszámban a rajzoló geometria* tanitása van egybekötve.

Javadalom: 1600 K fizetés havi előleges részletekben, külön szobából álló lakás fütéssel és világitással a bennlakásban s teljes koszt az intézeti konviktusban.

Kötelessége: a megszabott óraszámban való tanitáson kivül felügyelet a bennlakásban.

Pályázhatnak mathematikai és ábrázoló geometriából vagy mathematika és természettanból legalább szakvizsgát tett jelöltek.

Csak ev. ref. vallásuak folyamodványai vétetnek figyelembe.

Pályázók minősitvényeiket, eshetőleges eddigi szolgálataikat, katonakötelezettségi viszonyukat stb. feltüntető okmányokkal fölszerelt és az ev. ref. Kun-kollégium előljáróságához czimzett kérvényeiket küldjék május hó 31-ig alant irt igazgatósághoz.

Szászvároson, 1906. május 7-én.

A kollégiumi előljáróság megbizásából

Simon Ferencz s. k., igazgató.

PÁLYAZAT

helyettes tanári állásra.

A székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnáziumnál az 1906—1907-ik iskolai esztendőre a következő két helyettes tanári állás lesz betöltve: 1. egy *latin-görög vagy latin-magyar*, 2. egy *mértani és szabadkézi rajzi.* Mindkét h. tanár tartozik az internátusban lakni s a felügyeletet ugy ott, mint a konviktusban a szabályok értelmében gyakorolni.

Évi javadalom 1200 kor. havi részletekben, az internátusban lakás, fűtés, világitás és a konviktusban a tanulókkal közös ellátás. Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

A kellően fölszerelt folyamodványokat f. évi junius 10-ikéig be kell nyujtani az intézet igazgatóságához s az állást már augusztus végén elfoglalni.

Székelyudvarhely, 1906. május 5.

Előljárósági megbizásból:

Gönczi Lajos, igazgató-tanár.

Sz. 387—1906.

FELHIVÁS

a dési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz.

A Kovács Endre-féle alapitványtőke 1905. julius 1-től 1906. jun. hó 30-ig járó esedékessé válandó 4 % kamatait igényelhető lelkésztársaimat felhivom, hogy folyó évi máj. hó 31-ig folyamodványaikat hivatalomhoz terjesszék be.

A nagyobb családu, gyermekeiket iskoláztató, vagy valamelyes elemi csapással, betegséggel sujtott négy lelkésztársam folyamodványa fog figyelembe vétetni.

S.-m.-berkeszen, 1906. május 1-én.

Pap István, ev. ref. esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *20-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. május 17.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

1606 — 1906.

A magyar protestáns egyházak ünnepet ülnek május 20-án. Nemcsak; a merre a magyar géniusz uralkodik, a hol magyar szív dobog: mindenütt ünneplő lélekkel lesznek e napon. 300 esztendős évfordulóját ünnepeljük ugyanis annak, hogy a Bocskay István vezette szabadságharcz diadalmas véget ért a bécsi békekötéssel.

Csodás történet ez! Nem csoda, hogy a kortársak az ó-szövetség népe történetének legkiválóbb jeleneteihez hasonlitják. Szegény hazánkra ránehezedett a végtelen nyomor és szenvedés, melyet egy beteg lelkü uralkodó és sötét lelkü jézsuita tanácsosai idéztek reá. Nem volt elég, hogy teste politikailag szétszaggatva, vére gazdaságilag kiszipolyozva volt, hanem rátörtek alkotmányára és polgárai lelkiismereti szabadságára is. Ám az Ur nem hagyta el az ő népét. Feltámasztotta „magyarok Mózesét", Góliát ellen küldte Dávidot s szemeink előtt ma 300 esztendő távolában ott lobognak Bocskaynak diadalmas zászlói s hirdetik a hit- és polgári szabadság győzedelmét. Szivünk feldobog, lelkünket nemzeti büszkeség tölti el diadalmas nemzeti zászlóink láttára; de im, a győztes hadak ajkáról hangzik a csatadal: „Erős várunk nekünk az Isten . . . !" s mi is magunkat megalázván, az Ur kegyelmes Gondviselését magasztaljuk a segedelemért!

Ám a hálaadásban egyszersmind feleletet kell keresnünk egy, jövőnket is közelről érdeklő nagy kérdésre: mit akart és mit akar az Ur a protestántizmussal a magyarra nézve? Avagy hiába omlott volna érte annyi köny és annyi vér?! Soha, soha! Azt akarta általa, hogy hazánk Lengyelország sorsára ne jusson! Azt akarta, hogy a protestántizmus tiszta keresztyénsége által megtartassék hazánk és nemzetünk. Általa tartatott meg a multban és általa kell megtartatnia a jövőben is. Mert folyton tökélyesbülő ideál s az eszerint alakuló folytonos bátor reform nélkül nincsen élet csak tespedés s halál; holt tenger a nemzeti élet, melyből épen az élet hiányzik. Ez a megelevenitő élet pedig a protestáns keresztyénség. Mohács után új életideállal nemzetünket ez regenerálta; 300 esztendőn keresztül saját vérével alkotmányunkat és verejtékével műveltségünket ez tartotta fenn; előharczosa volt a mult század nemzetifjitó reformjának s csak a társadalmi átalakulás küszöbön álló munkájában ne lenne része? További hivatása ne volna?

S mind e nagy munkához honnan veszi az erőt? Honnan?! Ah, nem véletlen dolog, hogy Bocskay, Bethlen, Rákóczy újra meg újra ezt ismétlik: „Ha Isten velünk: kicsoda ellenünk?!" Istenben gyökeredzett, megszentelődött személyiségek nélkül, kik magukat „az Ő végzése szerint hivatalosoknak" éreznék, kik magukat „isteni küldötteknek" tudnák a reájuk bizottak elvégzésére: ilyen emberek nélkül nincsen sikeres munka, diadalmas harcz.

Azért a protestántizmusnak ilyen „isteni megbizásból és Isten előtt való felelősség alatt" dolgozó személyeket kell képeznie, ha feladatát nemzetünk iránt oly sikerrel akarja betölteni, mint tette azt a multban s a milyent Isten szánt neki.

Cselekedd — Gondviselő Istenünk! — hogy ez ünnepünk is legyen a „megelevenitő Lélek"-nek kitöltetése a te népedre, a te egyházadra!!!

Szemlélődés a „Pap-képviselők“ czikk felett.

Az Erdélyi Prot. Lap 17-ik számában a vezető helyen irt nagy tárgyilagosságu és mély gondolkozásra való „pap-képviselők“ czimü czikket olvasva, elmerengtem kissé a czikk olvasásának hatása alatt s önkéntelenül is szemlélődni kezdettem a papnak, mint egyházi tisztviselőnek és mint social társadalmi factornak állása és hivatása felett.

Az elv, amelynek alapján a „pap képviselők“ cikk irója áll, fenséges és igaz, ki magát a vallás-erkölcsi élet mezejének ápolására, az örök igazság keresésére és annak a hivők lelkébeni reálizálására vállalkozott, nem is állhat más princzipiumon s a specialis esetre felhozott argumentumai is mind igazak és ámenek s bárha a lényegben mindenben egyetértek az iróval s szeretem látni, mikor az emberiség vallás-erkölcsi életének hivatott mivelői, a papok világi ténykedései első sorban e magasztos princzipium alapján birálтatnak el, de mert ebben a felfogásban a protestáns szellem némi megkötöttségét látom, mely már egészen hivatalos jellegben is nyilvánul a gyakorlati élet jelenségeiben, legyen szabad megragadnom az alkalmat az „altera pers“ elvénél fogva, hogy szerényen némileg szemlélődhessem.

Az megdönthetetlen phisikai törvény, hogy egy test ugyanazon időben egyszerre két ürt nem tölthet be, de hiszen a vallás-erkölcsi élet mezejének munkálásánál nem is a testre, hanem a szellemre van szükség, ezt pedig idő és tér nem korlátozhatja. A protestáns szellem nem ismer béklyót, mindeneket vizsgál, még az Istennek titkait is, vizsgálódásait ki kell hogy terjessze a gyakorlati életre is, fel kell hogy kutassa azokat az eszközöket, meg kell, hogy keresse azokat az alkalmakat, a hol és a mi által önmagát érvényesitheti, erejét izmosithatja akár a szellem nyilt szárnyalásában, akár az individualis élet terén könynyebb megélhetésében. A protestáns szellemnek pedig kik lehetnének hivatottabb letéteményesei, mint maguk a prot. papok ugy az egyházi, mint a polgári közélet terén.

Ez utóbbi téren sokkal nehezebb a prot. pap helyzete, viszonyitva a többi felekezetek lelkészeinek társadalmi helyzetéhez. A nem protestáns paptól nem veszi rossz néven a társadalom, hogy egyháza dogmájának hódolva, abba bele burkolódzik; de a protestántizmusnak nem lévén megkötött dogmája, papjaitól is a társadalom nyiltságot, mozgékonyságot, tevékenységet, minden iránti érdeklődést vár, mert hiszen ezek a váradalmak feltalálhatók és önként következnek magából a prot. szellemből.

Am de ez a magában a prot. szellemben rejlő tevékenység magára a letéteményesre igen sokszor, sőt a legtöbbször nehéz terheket ró, a melyeknek elviselhetése czéljából kénytelen a letéteményes néha az önfentartás természeti törvényének engedve, ugynevezett „mellékfoglalkozások“ után is nézni, de ezek a mellékfoglalkozások az arra vállalkozó prot. pap valódi élethivatásával és annak a prot. szellemből folyó eszményi tartalmával sohasem ütközhetnek össze, mert nincsen olyan munkatér, legyen az akár bank, akár posta, akár hirlapirodalom, vagy akár képviselőség, a hol a keresztyén humanismust, a vallás-erkölcsi élet tisztaságát, a papi és felekezeti öntudat ébrentartását és ápolását munkálni és erősiteni ne lehetne.

Nincsen olyan czél, a mit eszközök nélkül lehetne elérni, nemtelen eszközökkel nemes czélt soha el nem ért senki, a papság czéljának nemességében pedig nem kételkedhetik senki, tehát az eszközök sem lehetnek nemtelenek kezében, ha azok által közvetlen vagy közvetve szolgálja a nemes czélt: a hazát, az Istent és az egyházat.

Minden munkatér meg kell, hogy találja a maga munkását. Igaz, hogy ma a mai szakrendszer csak szakembereket mivel, de a protestántizmus elvének és egyetemességének az soha sem lehet kárára, ha letéteményesei universalitás képességgel is birnak, sőt magából a protestántizmus szelleméből foly az universalis akár az egyház, akár a köztársadalom terén.

Ebből kifolyólag az én egyéni felfogásom a protestáns szabad szellemnek tulmegszoritását, magával a protestáns szellem jellegével össze nem férő természetellenes intézkedést lát az oly törekvésekben, a melyek a prot. papot csak kizárólag a vallás-erkölcsi életnek egyháztársadalmi terére szoritják. Az arravalóban hadd érvényesüljön a tehetség és munka, a gyertya azért gyertya, hogy világoljon is ha meggyujtják, hogy ne rejtsék véka alá s aztán hadd lehessen méltó a munkás az ő bérére.

Az emberiség vallás-erkölcsi élete a szellemi közösség alapjain épült fel, ez vezeti és irányitja a társadalmat is. A protestántizmus már természeténél fogva egészséges; miért ne lehetne hát abból bele vinni a letéteményesek által a társadalom olyan forumaira is, a hol létfeltétel az egészséges szellem. Nekünk, protestánsoknak a világosságtól nem félni, hanem annak terjedésén örülnünk kell.

Egyháztársadalmunk közszellemét még localis helyen is nem a pap állandó jelenléte teremti meg, hanem megteremti az az egyetemesség, az a protestántizmus szellemében rejlő erő, mely utat tör és eget kér magának, ezt a szellemet további helyes irányban vezetni csak szellemmel lehet, a test mind lehet állandó és helyhez kötött, ha nincs lélek, mert csak az elevenit meg mindeneket.

Summa-summárum az én szemlélődésem eredménye az, hogy én a protestántizmus szellemének természetével elvi ellentétet látok a protestáns papok és tanároknak a köztársadalmi tevékenység terérőli leszoritásával, a képviselőséget akár egyhangu, akár többségi bizalom által nyerje el a pap, nem tartom összeférhetetlennek és káros hatásunak az egyház valláserkölcsi társadalmára nézve, mert ily bizalmi állásra csak arra hivatott egyén vállalkozhatik, ki előtt útat zárni akár a köz, akár az egyéni érvényesülésre, bárhonnan is jönne az, nem felelne meg a protestántizmus szellemének.

Péter Antal,
m.-n.-csáni ev. ref. pap.

Vallás és Élet.

A református egyház és az állam.

(Folytatás.)

Egyre nő azok száma, a kik látván a klerikalismusnak az állami élet szabad fejlődését gátoló káros befolyásait: az államnak és egyháznak egymástól való *szétválasztását* követelik.

Ez a felfogás, az egyháznak az államtól való elválása, a kálvinismusból, annak elveiből *fejlődött* ki, de a kálvinismusnak lényegéhez nem tartozik.

A kálvinismus eredeti felfogását sehol sem találjuk határozottabban és világosabban kifejezve, mint az *egervölgyi* hitvallás ezen szavaiban: „az igaz (t. i. kálvinista) egyház *harczol* az Antikrisztussal, *hadat* folytat a bűnnel, a világgal, gonoszsággal és sátánnal. A kálvinismus lényege a harcz, de a harcz nem a kath. egyház harcza a világuralomért. Harczol, de nem azért, hogy hatalmat szerezzen, magának a világ fölött uralmat biztositson. A kálvinismus harczol *Isten országának* hatalmáért, harczol azért, hogy a *Krisztus törvénye* legyen az uralkodó. Krisztusnak törvénye a *szeretet*. A hol van a Krisztus, ott van a *szabadság*; és a szabadságnak egyedül a szeretet,

mint törvény vethet korlátokat. E felfogás nem újabb elméletek eredménye; ellenkezőleg oly régi, mint maga a kálvinismus és Kálvin óta több vagy kevesebb tudatossággal szüntelenül ott élt mind azok lelkében, a kik Kálvinnak és a Kálvin egyházának voltak a hivei.

A kálvinismus nem akar az államtól szétválni, sőt abban is a Krisztus törvényét, a szabadságot és a szeretetet akarja uralkodóvá tenni. Mert szerinte a Krisztus szellemének kell áthatni, a Krisztus törvényének kell alárendelni mindeneket, nemcsak az egyházban, de rajta kivül az államban, az egész társadalomban, az irodalomban, a művészetben, a politikában és a földi élet minden viszonyában. A keresztyénség egy magasabb élet. Egy eszményi világ. Ennek az eszménynek kell áthatni és megnemesiteni, felemelni és megszentelni az egész életet.

Az állam a reformátorok tanitása szerint sem lehet közönyös a vallás iránt; sőt -- a mint a Confessio Helvetica posterior tanitja: „*religiones curam imprimis pertinere ad magistratum sanctum*“, a gondoskodás kötelessége első sorban épen az *államot* illeti, mert a Confessio Galicana szerint, az állami felelősségnek a kard hatalmát a végre adta az Isten, hogy ne csak a 2-ik tábla, hanem az 1-ső tábla *törvényei* — tehát ne csak az *emberek*, de az *isten ellen* elkövetett bűnöket is — sujtsa.

Ez azonban nem azt jelenti, mintha egyház és állam egybeolvadna. Ellenkezőleg az egyház merőben különálló és az államtól független életkör; önálló organismus, a melynek *feje egyedül a Krisztus;* a melynek nem a világ és annak hatalmassága: hanem maga a Krisztus szab törvényeket, a melyek szerint működnek saját autonom hatóságai, a *presbyteriumok, zsinatok* és *tisztviselői*, a *papok, presbyterek* és *diakonusok:* törvénykezése is olyan, a melyet az állami törvénykezés fölöslegessé soha sem tehet és a melybe ennek semmiféle befolyása nem lehet, a mint emellett a Kálvin tiltakozása, küzdelme és győzelme a genfi tanáccsal szemben tanuskodik. A genfi konzisztoriumban igaz ott ültek a tanács tagjai és pedig a kistanácsból 2, a hatvanok tanácsából 4 és kétszázak tanácsából 6, a kik valamint az egész tanács is, az egyházközség ügyeinek intézésében jelentékeny részt vettek. Mindazáltal mindenben a Krisztus törvénye a fő, annyira, hogy a genfi egyházszervezet jellege egészen *theoratikus*.

A mi Kálvin előtt lebeg a református egyház szervezetében, az nem kevesebb, mint a mit e szóval fejezhetünk ki: „*Civitas Dei.*“ Kálvin nem akar *hierarkhiát*, papi uralmat; maga sem törekszik igy papi uralmat gyakorolni, de akarja a Krisztus uralmát és küzd érette komolyan és szivós kitartással. A közélet minden viszonyában a szentirás az irányadó. Nemcsak a *lelkipásztorok* és a *tanítók*, hanem a világi *hatóságok* és *tisztviselők* is a respublikai alapokon nyugvó theokrácia szolgáinak tekintik magukat. Ha Luther a maga reformátori működésében a *hitre* helyezte a sulyt, Kálvin a *hűséget* és *engedelmességet* állitja előtérbe, mert a szent könyv Isten törvényeinek az összesége s épen ezért az ószövetségi törvények is kötelezők, és Kálvin szemeiben Izrael kegyes királyai, Dávid és Józsué, mint uralkodói eszményképek jelennek meg, kiket mint mintaképet állit azon uralkodók szemei elé, a kikkel levelezik.

A *civitas dei*, mint eszménykép nemcsak a Kálvin lelkében élt, hanem ez eszményt hevitette követői lelkében is és a civitas dei e gondolatai nagy tettekre hevitette a skót Knox Jánost is, sőt áthatotta mindazokat az egyházakat, a melyeket Schweizban, Német- és Franciaországban, Németalföldön, Skóciában és Magyarországban a Kálvin szelleme hozott életre. A Kálvin hivei mindenütt nehéz harczokat vivtak, de e harczok mindenütt a legeszményibb szabadságnak voltak a harczai. Mert a hol a Krisztus szelleme él és működik, ott erőszak nem uralkodhatik, ott szolgaság nem lakozhatik, hanem még a politikai életnek is a Krisztus törvénye szerint kell alakulnia.

Kálvin és Zwingli nemcsak vallási, de *politikai* reformátorok is. A reformáczió szelleme a hol feltünt: az állami élet terén is nevezetes mozgalmakat idézett elé. A kálvinismus harcza egyszersmind a nemzeti élet szabadságának küzdelme vala. Az északamerikaiak szabadsága is kálvini elveken épült fel. Az olyan környezet, az olyan életviszonyok, a hol ezek az elvek érvényt nem szerezhetnek, a kálvinismus hiveire elviselhetetlenek s ha a szolgaság lánczait másként összetörni nem lehet, a kálvinismus mindig készen áll, vérrel pecsételt harczot is vívni érette. Ezért akarják a kálvinistát akárhányszor a *forradalmár* jelzővel megbélyegezni. A kálvinismus a zsarnokságot nemcsak nem tűri, sőt annak véget vetni szent kötelességének ismeri, mert *az isten iránti hüség nagyobb kötelesség, mint a világi hatóságok iránt való engedelmesség*. Luther megelégszik, ha az *ige szabadon* hirdethető és a *sakramentumok* zavartalanul kioszthatók. Kálvin és társai ennél sokkal többet követelnek: *szabadságot az élet minden vonalán,* mert a közéletnek egyetlen része sem lehet a Krisztus törvényének uralma nélkül: *egyház és állam egyformán a Krisztusnak vannak alávetve.* A hol a czél eléretik, ott egyház és állam egymással testvéri jobbot fogva haladnak; a hol nem: ott mint ellenfelek egymás ellen harczot vivnak s ha másként nem lehet, ***egyház és állam egymástól elválnak.***

Ha a *Khristokratia* vagy Krisztus uralma meg nem valósitható; ha elébe az állam gátakat vet: az egyháznak minden kapcsot szét kell törni, mely az államhoz fűzi, mert ellenkező esetben az állam gyakorolna a Krisztus országára meg nem engedhető befolyást, holott amaz e felett nem uralkodhatik. Ilyen esetben sokkal jobb az egyháznak magát az államtól egészen függetlenül berendezni, saját erejéből és saját törvényei szerint, nem követelvén az államtól egyebet, mint a mit minden polgár és minden corporacio megkövetelnek — *jogvédelmet.*

Most már egyház és állam nem karöltve haladnak, nem *egymásért* és *egymásban* vannak, hanem *egymás mellett*, mint egymás dolgai iránt *közömbös* hatalmak állanak. Mindenik halad a maga külön utján, s a másik dolgával nem törődik, vagy a mint mondani szoktuk, az állam csak azt nézi, a mi a „*jus circa sacra*“-t illeti, de a mi a „*jus in sacra*“-ra tartozik, annak intézését merőben az egyházi hatalomra bizza.

A „*szabad egyház*“ gondolata tehát csak a külső kényszer szüleménye, de a protestantizmus, helyesebben a *Calvinismus* lényegét alkotó törekvése az egyháznak nem a *szétválasztás,* hanem a szenteknek közössége a civitas dei, a melyben az állam összes tagjai és rendei, a felsőségek és az alattvalók ennek törvényei szerint élni és ennek dicsőségeért küzdeni elsőrendü kötelességüknek tartják.

A szabad egyház gondolata tehát csak kisegitő eszköz, midőn az egyház lemond arról, hogy az állami élet *egész* körét áthassa s megelégszik azzal, ha ennél jóval kisebb területen, a szabad egyház körében valósithatja meg a Krisztus országát. Miután a mai viszonyok és uralkodó eszmék teljességgel nem nyujtanak kedvező talajt a Calvinismus ama nézete számára, hogy a földi élet minden viszonyában a Krisztus uralmának kell helyet engedni: nem lehet rajta megütközni, ha az állam és egyház szétválasztásának gondolata, mint a modern kálvinismus egyházpolitikai programmja jelenik meg a történeti fejlődésben. A magyar protestáns egyházaktól azonban távol áll a szétválás gondolata; mert mind az

államnak, mind az egyháznak életszüksége a kölcsönös kapcsolat.

6. Az egyház és állam jogi fogalma.

a) *Az egyház* fogalmát a különböző felekezetek saját theologiájuk szempontjából határozzák meg. Katholikus felfogás szerint az egyház dogmatikai szempontból is külsőleg alakult, *látható* közösség. Protestáns szempontból az egyház az összes igaz hivők *láthatatlan* közössége, megkülönböztetve a *látható* egyháztól, mint a melynél már jogokról is beszélni lehet. De a protestánsoknál is akár a láthatatlan, akár a látható egyház fogalma nem a jog, hanem a hitvallások mezején mozog. Már pedig az egyház fogalmát ***jogi szempontból*** a különböző hitvallásoktól függetlenül kell megszabni.

Jogi szempontból az egyháznak csak egyetlen fogalma lehet, akár a római katholikusokra, akár a protestánsokra, akár bármiféle más felekezetre nézve. Az egyház jogi szempontból *testület, corporatio*. Az egyház *külsőleg organisalt testület*, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel *üdvességre* nevelje és vezesse a gyülekezet tagjait.

A testületek kétfélék lehetnek: *nyilvános* és *magán corporatiok*.

Az egyház *nyilvános* korporáció, olyan, a mely az elébe tűzött *erkölcsi* czélt tekintve, az állammal *egyenértékü* organismusnak tekintetik és a melyből az állam, mely maga is ethikai czélok szolgálatában áll, a maga *érdeklödését* és *támogatását* el nem vonhatja, befolyását fel nem adhatja.

Az állam a privát corporatiok belső életével nem törődik. Ellenben a nyilvános *korporációnak* nemcsak külső szervezete, de *belső élete* is kell hogy érdekelje az államot, mert az egyház az állammal állandó kapcsolatban álló korporáció: nyilvános testület. A mely egyháznak nincs meg a nyilvános testületi jellege, az nem egyház, hanem *szekta:* magán jellegü vallásos testület, melynek czélját az állam nem ismeri egyenértékünek a maga elé tüzött czélokkal.

b) Bármiféle egyesület és társulat lényegét a maga elé tűzött czél és feladat szabja meg. Ha megjelöltük a feladatot: meghatároztuk a fogalmat is. *Az állam* fogalmát is csak úgy vagyunk képesek meghatározni, ha megjelöltük *a feladatot*, melynek megoldása az állam czélja. A modern állam elé a feladatoknak egész sokasága van tűzve. Itt azonban nem *a lehető* feladatokról beszélünk, hanem arról a sehol sem mellőzhető feladatról szólunk, a mellyel, a hol állam van, mindenütt találkozunk, tehát az állam lényeges feladatáról. Ez a feladat ***a jogvédelem.***

Az állam a jogvédelem érdekében alkot törvényeket. A jogvédelem érdekében hozott állami törvények ethikai alapokon nyugosznak. Az ethikai törvények az akarat törvényei, melyek az *akarat*, az *ember* erkölcsi tökélyét czélozzák, megtörvén a bűn hatalmát.

Az erkölcsi törvény az emberi akaratnak Isten által kijelentett törvénye; *ethikai törvény*, mely önként foly abból a viszonyból, a mellyel a véges szellem a végetlennel viszonyban érzi magát.

A jogvédelem érdekében hozott állami törvényt az emberek alkotják; de ethikai törvények ezek is, a melyek szintén önként folynak abból a viszonyból, a melyben az ember az emberrel él.

Ez erkölcsi törvény az akaratra irányul és az ember egész lelki világát átöleli; az állami törvény a cselekedeteket szabályozza és az emberi élettevékenység egész körére kiterjed; megtorolja a törvény ellen vétőket, de az erkölcsi élet benső világára nem terjed ki büntető hatalma.

Az állam az a hatalom, mely a jogvédelem érdekében törvényt *alkot* és a törvényt *végrehajtja*.

Az állam *souverain hatalom*, a mely az összes hatalmi viszonyokat és azok jogkörét meghatározza és kiszabja. Az állam jogi intézmény; czélja a legfőbb hatalom kifejtése, hogy a saját területén a törvény előtt való meghódolásra kényszeritse az egyeseket és ezek összeségét s *kényszerités által lehetővé tegye az erkölcsi törvény előtt való szabad és önkéntes meghódolást. Az állam erkölcsi hatalom.*

A középkori állam kiválólag jogállam vala. A modern állam ellenben egész rakás feladatot ismer, a melyeket a középkori állam nem vallott *magáénak*. A középkori állam a nép kulturérdekeivel nem sokat törődött, a közoktatás és köznevelés ügyét egészen az egyházra és annak papjaira bizta. Főleg a városok egész rakás olyan feladatot végeztek, a melyeknek teljesitését most az állam vette kezébe. A modern állam nem csupán jogállam, hanem egyszersmind ***kultur-állam***. Nemcsak a jogot védi és a kihágásokat megtorolja, hanem egyszersmind a szellemi és erkölcsi fejlődés, ipari és kereskedelmi haladás föltételeiről is gondoskodik. Az állam legfőbb hatalom s mihelyt akár a kultura, akár a kereskedelem és ipar a legfőbb hatalom közbelépését szükségessé teszik: *az állam a közbelépést meg nem tagadhatja* az övé nemcsak *a jog*, de *a kötelesség* is. Ezért legfőbb ethikai hatalom.

(Folyt. köv.)

A tanitók és kántorok presbyteri tagsága.

Egy felmerült vitás eset alkalmából az igazgatótanács 953—1905. sz. a. kiadott rendeletében a zsinati törvények 21. §. és az utasításunk 2. §-ának magyarázatát adja és ahhoz alkalmazkodás végett közli az összes egyházközségekkel, hogy a presbyteriumnak hivatalból tagjai: „csakis a felekezeti iskolai tanitók, illetőleg kántortanitók lehetnek, de semmi esetre sem az olyan állami iskolai tanitók, kik külön szerződés alapján végzik az egyházközségben a kántori teendőket.“ Ez világos, könnyen érthető és azt teszi csakis azon kántor lehet hivatalánál fogva tagja a presbyteriumnak, a ki egyuttal az egyházközség *felekezeti* iskolájánál *tanitó* is. A nem felekezeti iskolai tanitó — tehát akár állami, akár községi vagy társulati — lehet bátran kántor, de ezen hivatala után presbyteri tag nem. Én legalább igy értem. Ezek szerint azok a volt felekezeti iskolai kántortanitók, akiket az iskola államositása alkalmával az egyházközségek átadtak, illetve az állam átvett, noha velök új vagy külön szerződést nem kötött az egyház, hanem mintegy hallgatagul az addig élvezett összes fizetésben meghagyott, a felekezeti iskola megszünésével, *elvesztették* presbyteri tagsági jogukat, igy ők sem tagjai hivataluk után a presbyteriumnak. Szinte szeretném tudni, hányan értelmezik igy a tisztelt kántor urak, sőt a lelkész urak is az igazgatótanács hivatkozott rendeletét? Nem hiszem, hogy a felmerült egy vitás eseten kivül akadjon egyetlen egy volt felekezeti kántortanitó, aki az iskola jellege megváltozása után is ne tekintené magát olyan presbyteri tagnak, mint azelőtt.

A lelkészek is mint egy kész szivvel hunynak szemet olyan jogok bitorlása felett, melyek felett nekik a legszigoruabban kellene őrködniök. A törvény törvény, azt tiszteletben kell tartani és rendelkezéseinek érvényt kell szerezni.

Azonban ezen elnéző törvénytelen eljárás abban leli magyarázatát, hogy a legtöbb egyházközségben a kántor mintegy hivatásos egyházi jegyző vezeti a jegyzőkönyveket, faluhelyen legalább ez az általános gyakorlat. Ezt a gyakorlat utján szokássá vált rendszert kellene törvény utján vagy rendelet által állandósitani.

A törvény 31. §. szerint a presbyterium vagy

saját kebeléből vagy az egyházközségnek más tagjai közül szabadon választja jegyzőjét. Ezt a rendelkezést találom módositandónak. Legyen a jegyzői tiszt végzése a kántori állással összekötve. (A filiákban alkalmazott olyan kántorokat, kik ezen tiszt betöltésére nem alkalmasok, ide nem értve.) És a miként az állami iskola tanitójának kötelességévé van téve, hogy a gondnoksági gyüléseknek előadója és jegyzője legyen, legyen egyházi jegyző a kántor is.

A presbyteri és egyházközségi gyülés jegyzői választás igen nehéz feladat. Még pedig azért, hogy ezzel vagy semmi vagy csak igen kevés dijazás jár együtt. Tapasztalatból állithatom, hogy sem falun, sem városon senki nem akar egyházi jegyző lenni. A városi presbyteri tagoknak — ha hivatalnokok — mintha derogálna, hogy ők ott, hol inkább rendelkezni szeretnének, irnokoskodjanak; egy más, kereskedő vagy iparos meg fél, szégyenkezik, hogy majd hibát ejtve, ki fogják nevetni. Faluhelyen szintén ez utóbbi ok miatt nem lehet arra való egyént még kötéllel sem fogni. Megengedem, hogy kivételek fordulnak elő, de az átlagot véve ez a helyzet. Ha a kántor vagy kántortanitó minden ok nélkül, csupán csak azért, mert nincs kedve rá, leteszi a pennát, magának az elnöknek kell a jegyzői tisztet is végeznie.

Az igazgatótanács mondja ki határozatilag és rendelje el, hogy az egyházközségek kántorai, kántortanitói *kötelesek az egyházi jegyzői tisztet végezni.* A dijazásul az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg az egyházközségenként megállapitott összeg fog szolgálni. Ha valamely egyházközségben semmi dijazással nincs ez egybekötve, ott kevés dij lenne megállapitva. Azonban ha semmi dijazás nélkül, az eddigi kántori fizetés élvezése mellett, emez újabb kötelesség teljesitével meglennének terhelve — nézetem szerint — úgy sem történnék semmi igazságtalanság, mivel (csakis a kántorokról szólok) a kántorok az iskola jellegének megváltozásával, a tanitói állással újabb fizetéshez jutottak, az egyházközségtől pedig csupán a kántori teendők végzéséért az azelőtti teljes fizetés (lakás, kanonika, kepe stb.) élvezetében meghagyattak. Igen sok helyen a nyugalmazott tanitó az egyházközségtől élvezett teljes fizetéssel (lakás, kepe stb.) mint tényleges kántor szerepel. Az ily kántorokon, ha kötelességükké lesz téve a jegyzői tiszt elvégzése — nézetem szerint — semmi igazságtalanság sem lesz elkövetve, mivel ők, már mint emlitettem, a tanitói terhétől megszabadultak az előbbi fizetésök élvezete mellett. Az új kántorok pedig az elődeik fizetésére lesznek megválasztva, így az ők kötelességeik teljesitésére is kötelezhetők; azoknak a kántoroknak pedig, kik mint állami, községi stb. tanitók külön szerződés által lettek alkalmazva, ezen kötelességük teljesitéséért mérsékelt dijazás lenne megállapitva és mindannyi dijlevél szerint lenne kötelezve a jegyzőségre.

Ezen czikk megirására is egy felmerült eset szolgáltatott okot, mikor is a kántor úr minden indokolás nélkül a gyülés folyama alatt letette a pennát és kijelentette, hogy ő többé nem jegyzősködik, de mint presbyteri tag megköveteli, hogy rendesen gyűlésbe hivják.

Egy falusi pap.

ISKOLA.

—

Értesités.

A nagyenyedi ev. ref. tanitóképző intézet I. osztályába az 1906—7. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vétetik fel. Felvételért azon ép és egészséges szervezetü tanulók folyamodhatnak, a kik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek s a közép- vagy polgári-iskola IV. osztályát sikeresen végezték.

A folyamodványok julius hó 20-ig nyujtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyitvánnyal, 2. újraoltási bizonyitvánnyal, 3. iskolai bizonyitvánnyal, 4. tiszti orvosi bizonyitvánnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanitói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyitvánnyal a szülők vagyoni állapotáról és a családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan czimzett (utolsó pósta, lakóhely, utcza és házszám) levélboriték vagy levelezőlap, hogy az értesités a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus 1-ig feltétlenül megtörténik.

Kelt Nagyenyeden, 1906. május 11.

Nagy Lajos,
igazgató-tanár.

Nyilt kérdés

az „Erdélyi Protestáns Lap" nagytiszteletü szerkesztőségéhez.

Nagytiszteletü szerkesztő Ur!

Becses lapja egyházkerületünknek hivatalos lapja lévén, legyen szabad ezen nyilt kérdést vetnem fel b. lapja hasábjain:

Miután az egyházi törvények 209. §-át igen különbözőképen hallottam értelmezni, teljes tisztelettel kérdem Nagytiszteletedet: megengedhetőnek tartja-e az idézett §. határozott ellenére azt, hogy üresség-ben levő s igy a pályázat előkészitésének stádiumában álló egyházközségben oda pályázni óhajtók, a pályázat kiirása előtt, de már ürességben létel alatt megjelenjenek s ott látogatásokat tegyenek?

Az egyházmegye területén lakó, onnan pályázni óhajtók megjelenhetnek-e esperesi rendeletre az ürességben létel alatt az egyházközségben predikálni? Avagy kötelesek volnának pályázási szándékuk bejelentésével a nagytiszteletü esperesi hivataltól felmentetést kérni?

Igen lekötelezi Nagytiszteleted becses nyilt válaszával

egy világi tisztelőjét.

*

Hivatalos választ a fölvetett kérdésre nem adhatunk, mert hiszen authentikus törvénymagyarázatra csakis maga a törvényhozó zsinat illetékes. Felkértük azonban egyik kiváló adminisztrátor munkatársunkat, kinek egyéni véleményét — melytől a miénk (jövő számunkban közöljük) részben eltér — szivesen közöljük. Munkatársunk véleménye az, hogy a 209. §. megszoritó intézkedése nem kiterjesztett értelemben szokott magyaráztatni s az — nézetünk szerint — helyes is, hanem korlátozott értelemben akként, hogy tényleg csak a *pályázók* vannak kizárva a választó egyházban való megjelenésből. Minthogy pedig a pályázat kiirása előtt tulajdonképeni pályázó nincs és nem is lehet: épen nem tartjuk megengedhetetlennek, hogy az üres egyházban olyan papok is látogatásokat tehessenek, kiknek pályázási szándéka van, vagy, hogy az illetékes esperes kirendelhessen oda olyan megyebeli papokat is szolgálattételre, kik szintén tervbe vették az illető üres papi állásra való pályázást.

Annál is inkább állunk e véleményünk mellett, mert a törvény szándéka nem az, hogy a gyülekezet és pap közötti érintkezést és megismerkedést teljesen kizárja, hanem csak az, hogy a pártoskodás lehetőségét kisebbitse, ha pedig az ilyen látogatás avagy kirendeltség alkalmával a törvényben tiltott korteskedés, vagy pláné vesztegetés előfordulna: a jogorvoslatok útja teljes biztositékot nyujt arra nézve, hogy az ilyen térre tévedt lelkész működését siker ne kisérje. *K. J.*

TÁRCZA.

Ima

a bukaresti ev. ref. iiuiskola alapkőletételi ünnepélyén, 1906. április 29-én, mondotta *E. Ujváry István* esperes.

Végtelen Isten! Örökkévaló mennyei Felség! neked nem vethet korlátokat a mérhetetlen ég, mert te uralkodol annak minden seregein; a te örök lényedet nem korlátolja és nem osztja részekre az idő, mert „te voltál és te vagy erős Isten és te megmaradsz minden időben"! Ez a föld pedig, melyen nekünk ideigvaló lakozást engedtél, a nagy mindenségben csak olyan, mint egy parányi porszem, mely végezvén bölcsességed és hatalmad által kimutatott pályafutását, mivelünk, véges valóságokkal együtt enyészetre siet. Innen e parányi földről emelkedik hozzád oh Végetlen Valóság! a mi lelkeinknek igaz ismeretedet tudakozó vallásos ahitata és értelmünknek a tökéletesség után epedő sovárgása, mert sziv és ész, érzelem és értelem egyaránt azt tanitják nekünk, hogy bár „az ég és föld elmulhat, de a te beszéded megmarad örökké"!

Mindenütt jelenvaló örök Isten! kinek jelenlétedet az egeknek egei be nem foghatják, ki nem lakozol emberkéz által csinált hajlékokban, mégis mindenütt, mindig mindenekben megjelented magadat, a ki jelenlétedet láttatod az égnek csillagsugáraiban szintugy, mint a földnek porszemeiben, a ki végetlen valóságod ismereteit kereső földi gyermekeidet megtanitottad, hogy örök kijelentésed tudakozására, bölcsességed megismerésére és mindenek felett való nagy neved imádására kezeiknek munkájával csinált hajlékokat épitsenek: téged keres és talál meg a mi lelkünk ime ezen ujonnan emelendő hajléknak ma még szétszórt köveiben, melyekből a buzgó áldozatkészség, az égő honszerelem és az élő vallásosság szegletkövet kiván formálni, hogy azon a te dicsőségednek hajlékot épitsen, melyben az egymást felváltó embernyomok ifju nemzedéke tudakozhassa utaidat, megtanulja ismeretedet, nevekedjék igaz vallásosságban, mely nem lélek nélkül való, szemkápráztató czeremoniákban, hanem nagy nevednek lélek és igazság szerint való imádásában áll, és nevekedjék itt a hazai földtől távol, idegen ég alatt is, lángoló hazaszeretetben!

Tudjuk mi oh nagy Isten! jó Atyánk! hogy emberé az akarat, de az előmenetel egyedül tőled vagyon, tudjuk, hogy emberé a munka, tied az áldás! Hozzád fohászkodunk azért a mi munkánknak kezdetén, hogy szenteld meg az emberi akaratot kegyelmeddel, midön munkára vetjük kezeinket, áld meg a munkát segedelmeddel és előmenetellel, hogy a népnevelésnek, az ismeretszerzésnek, a te nagy neved tudakozásának eme hajléka, melynek ma szegletkövet vetünk, emelkedjék fel gyönyörüséges hajlékává amaz igaz ismeretnek, melynek kezdete a te nevednek félelme! Áld meg az élettelen köveket, áld meg a munkás kezeket, hogy valamit elkezdettünk a te nevedben, el is végezhessük azt a te nevednek dicsőségére! Te légy oltalma és őrizője minden vészek ellen, a szegletkövön majdan felépült hajléknak! „Te benned biztunk eleitől fogva, Uram téged tartottunk hajlékunknak": hadd legyen ez a ház is hajléka a te igaz ismeretednek, a hitnek, a tudásnak és a hazaszeretetnek, az egymás nyomát felváltó megszámlálhatatlan nemzedékek között.

Te végezd el, oh Istenünk! Atyánk! hogy az élettelen kövekből formálandó hajlékban, élő kövekké formálódjanak, idegenben vándoruton járó népednek mindama sarjadékai, valakik átlépik e háznak kegyelmed által megszentelt küszöbét; te végezd el, hogy nevekedjenek előtted és az emberek előtt való kedvességben, igaz vallásosságban, lelkes hazaszeretetben élőkövekké, hogy mind egyetemben illő renddel egyberakattatván, épüljenek lelki házzá azon a fundamentomon, a melyen kivül más fundamentomot senki sem vethet és a mely a Jézus Krisztus!

Áldott Ur Jézus Krisztus! jövel te is, evangeliumodnak megelevenitő erejével e szegletkőhöz, térj be ide e hajlékba és lakozzál mindenkor a te kicsinyeid között és tedd reájuk nézve ezt a hajlékot a mennynek pitvarává, őket pedig szent országodnak örököseivé!

Jövel te is Istennek lelke, áldott Szentlélek! „jövel Szentlélek Uristen"! és szenteld meg, áld meg a csodálatos erőd által fundált Anyaszentegyháznak mindenkoron való csemetéit „mennyei szent ajándékkal, szivbeli szent buzgósággal", hogy annak szentséges ereje tartsa meg őket abban az igaz hitben, melyet vettünk az Ur Jézus Krisztus által és a mely minden emberi tudománynak és bölcsességnek felette vagyon!

Atya, Fiu, Szentlélek! teljes Szentháromság egy örök Isten! jövel és áld meg a szeretetnek és értelemnek lelkével mindenkoron azokat is, kiket tanitómestereknek, sáfároknak küldesz e hajlékba a kicsinyek közé, hogy valamit szólanak a gondjaikra bizott seregben, szólják a te nevedben és legyen az kedves és áldott előtted, hasznos és áldásos a te kicsinyeid előtt!

Jövel és áldd meg e gyülekezetnek népét, most, a midőn ünnepet szentelni jöttünk el a szegeletkőhöz és akkor is, midőn a szülői szeretet kézen fogva majdan ide hozza szeretett gyermekét, hogy a gyermekek nyerjenek kegyelmet előmenetelt a szegeletkövön épülő falak között, a szülői szivek pedig nyerjék meg magzataikhoz fűzött reményeik boldogitó valóságát!

Jövel és áldd meg a te nyájadnak Főpásztorát, kit magadnak választottál, kit Atyáinknak földén és itt az idegenben a testvérgyülekezetek gondviselőjévé tettél, hogy a reá bizott gazdag talentumok bőséggel gyümölcsözzenek a gondjaiba vett nyájnak üdvére, szentországod dicsőségére!

Jövel és áldd meg ezt a földet, a melyen állunk, a melyre Atyáinknak földéről útainkat vezérelted és a melynek vendéglátó népe közt számunkra békességes lakozást szerzettél, áldd meg ezt a földet, ennek népeit, koronás királyát, királyi házát és tanácsának választott férfiait, mindazon áldásaiddal, melyek ő nekik hasznosak és üdvösségesek!

Jövel és áldd meg a mi Atyáinknak földét, drága magyar hazánkat is, mely felé az idegenben is magyar szivünknek minden dobbanása van, áldd meg! oh áldd meg halmait és völgyeit, áldd meg minden göröngyeit bőséggel, népeit boldogulással, az ősi földhöz igaz hűséggel, egymás iránt testvéri szeretettel, áldd meg felkent királyát, felséges uralkodó házát, hogy ezer éves koronájának fénye mellett, népeihez való szerelme és népeinek a királyi házhoz való hűsége ragyogja be a második ezredévet is! Jövel és áldd meg azokat is, kiket tanácsadással királyi széke mellé állitottál, hogy a bölcs értelemnek lelkével elvezéreljék a szent koronának népeit amaz igéretföldére, melyen a királyi hűség és népszabadság, a jólét és dicsőség egymással ölelkezik.

Áldj meg Atyánk! Istenünk! mindnyájunkat, hogy legyünk és maradjunk a te néped, a te választottad, örökséged most és mindörökké Ámen!

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A Magyar Remekirók új sorozata.

A *Franklin-Társulat* nagyszabású remekirógyüjteménye, az öt esztendővel ezelőtt meginditott *Magyar Remekirók,* immár nemsokára teljes lesz. Most jelent meg a gyűjtemény *kilenczedik* ötkötetes sorozata s igy egy év mulva befejeződik az 55 kötetre tervezett hatalmas gyűjtemény, a mely a maga nemében páratlan kincsesháza irodalmunk remek alkotásainak.

Az új sorozat *Deák* Ferencz válogatott munkáinak első kötetét, *Petőfi* Sándor összes munkáinak első és második kötetét, *Mikes* Kelemen törökországi leveleit és a *Magyar Népdalok* egykötetes gyűjteményét foglalja magában.

A *Deák* Ferencz-kötet a haza bölcsének beszédeit tartalmazza időrendben 1829-től 1861-ig. Az első beszéd a kötetben egy védőbeszéde a 26 éves tiszti ügyésznek 1829. szeptember 10-én egy rablógyilkos mellett, a halálbüntetés ellen, az utolsó beszéd a haza vezérének első felirati javaslata és indokolása 1861. május 13-án. Ez a kötet magában foglalja tehát a nagy államférfi pályája első nagyobb részének minden jelentősebb mozzanatát, a melyeknek egy-egy beszéde felel meg. Pályafutása második felének, a kiegyezés előkészitésének és a kiegyezési korszak-

nak egy későbbi, második kötet lesz a hű tükre. Ez a két kötetes Deák, a melyet *Wlassics* Gyula rendezett sajtó alá és látott el csaknem ötíves gyönyörü élet- és jellemrajzi bevezetéssel, mintaszerü népies kiadás. Minden egyes beszéd előtt megvan a beszéd rövid előzménye úgy, hogy az olvasó teljes tájékozottsággal élvezheti a beszédeket s teljesen beleéli magát a multba, a mely a beszédek fonalán mintegy megelevenedik előtte.

Az új sorozat két kötete *Petőfi* munkáinak javarészét, a kisebb költeményeket foglalja magában betürendes tárgymutatóval, az eredeti kiadások alapján javitott pontos hü szöveggel, *Badics* Ferencz tartalmas bevezető tanulmányával együtt. A nagy költő egyéb munkáit további két kötet fogja beleilleszteni a gyüjteménybe.

A magyar próza egyik úttörő nagy mesterének legremekebb alkotását, *Mikes* Kelemen *Törökországi leveleit* kapjuk az új sorozat negyedik kötetében *Erődi* Béla magvas bevezető élet- és jellemrajzi tanulmányával és gondos jegyzeteivel. A bujdosó fejedelem leghivebb szolgája és iródeákja, irodalmunknak egyik legrokonszenvesebb alakjává lett, a kinek bámulatos frissesége túlélt immár közel két századot, bájával, zengzetességével, tőről metszett magyarságával állandóan megtermékenyitve irodalmunk legjelesebb új mestereit. A rodostói számüzetés hosszu éveinek krónikását ez a kiadás, a mely az egri lyceum könyvtárában őrzött eredeti kézirat nyomán készült, bizonyára még népszerübbé fogja tenni.

Az új sorozat utolsó kötete a *magyar népdalköltészet* jeles gyüjteménye. *Endrődi* Sándor, a kiváló lyrikus, rendezte sajtó alá és látta el bevezető tanulmánynyal, a melyben rövid áttekintését adja népdalgyüjteményeink keletkezésének is, a melyek szinejavát foglalja magában ez a nagy szakértelemmel és szeretettel összeválogatott értékes kötet. A gyüjtemény tárgykörök szerint van beosztva. (Szerelem rózsái; katona élet; pásztordalok; betyár nóták; bor mellett; vidám órák; vegyes dalok; ágról-ágra; ismert szerzőktől.) A kötet végén betürendes névjegyzéke van az összes népdaloknak.

Az új sorozatban lévő arczképek (Deák Ferencz, Petőfi Sándor, Mikes Kelemen), *R. Hirsch Nelli* művészi rajzónját dicsérik.

Az új öt kötet a gyüjtemény eredeti programmjához hiven az 55 kötetből a magyar irodalom különböző koru kincseit ragadta ki és sorozta egymás mellé e kilenczedik sorozat keretén belül. Az új kötetek beleillenek a maguk helyére a teljes gyüjteménybe, a mely időrendben foglalja majd egybe remekiróinkat.

Az új sorozat kiállitása a kiadó intézet hagyományához illő. Csupa diszszel ékesitett kötet, ugy, mint a gyüjtemény eddig megjelent többi kötete. Az 55 kötetes teljes gyüjtemény ára 220 korona, s az egész gyüjtemény, melyből immár 45 kötet megjelent, havi részletfizetésre is megrendelhető.

KÜLÖNFÉLÉK.

A Bocskay-ünnepély előkészületei Kolozsvárt. A f. hó 20-án megtartandó Bocskay-ünnepélynek előkészitésére Kolozsvárt, a ref. egyház presbiteriumának kezdeményezésére, a három protestáns egyház küldötteiből vegyes-bizottság alakult *Incze* Gerő ref. egyházközségi főgondnok elnöklete alatt. E bizottság — azon kivül, a mit mult számunkban jeleztünk — elhatározta, hogy mindenik prot. egyház a testvériség külső kifejezésére is — egy-egy küldöttséggel képviselteti magát, a másiknak templomi ünnepélyén. A társadalmi ünnepre nézve az a változás történt, hogy miután mozgalom indult meg arra, hogy az év folytán maga Kolozsvár, mint a nagy fejedelem szülővárosa, csináljon országos Bocskay-ünnepet: ez a most vasárnapi, egyháztársadalmi ünnepély lesz, melyre polgári hivatalok hivatalos meghivása nem lesz. Lefolyására nézve határoztatott: 1. A d. e. 11 órakor végződő templomozások után az összes prot. tanulóifjuság és templomi közönség — a tanuló ifjuság zászlói alatt — felvonul a *Mátyás-térre*. Itt: 2. Az összes dalkarok, ifjuság és közönség énekli a Hymnuszt. 3. Alkalmi beszédet mond *Szádeczky* Lajos egyet. tanár, egyházm. gondnok. 4. Alkalmi szavalatot mond *Kelemen* János unit. theologus. 5. Zárszót mond *Herepei* Gergely esperes. Innen az egész közönség a Mátyás király-utczán át elvonul Bocskay szülőháza előtt, melyet ez alkalomra mostani tulajdonosa „Reményik Lajos és fiai“ czég új emléktáblával is ellát és dekorál. Az emléktáblát beszéd kiséretében a helybeli luth. egyház főgondnoka báró *Mansberg* Sándor fogja megkoszoruzni; mire az ünnepély a közönségnek a ház előtt való elvonulásával véget ér. A rendezés és rendfentartás munkáját az egyetemi Bethlen Gábor-kör tagjai teljesitik.

Theologiai Fakultásunkon a félévi kollokviumok e hó 21-től junius 16-ig bezárólag fognak megtartatni. A félévi zárókollokviumok junius 18. 19. napjain, az ének- és zenevizsgálat május 19-én, az évzáró ünnepély junius hó 9-én d. u. 5 órakor az intézet disztermében.

Vincze Ödön diósadi lelkésztársunkat a *békési* gyülekezet lelkipásztorául választotta. Az ur kegyelme kisérje új állomáshelyére.

400,000 korona a debreczeni kollegiumnak. A debreczeni kollegium új főgimnáziumi épülete költségei fedezésére Debreczen város pénzügyi bizottsága 400,000 korona segélyt javasol a város részéről. Méltó áldozat a nemes czélhoz.

Hibaigazitás. Ezen lap 18. számában megjelent közleményben jeleztem a mi gyülekezeteink szokottabb templomi énekeit s kimutattam, hogy a dicséretek és zsoltárok közül mely énekek lennének felveendők az újból kiadandó énekeskönyvben. A zsoltárok közül sajtóhiba miatt kimaradt a 77. számu: „Az Istenhez az én szómat“ kezdetü ének, mely egyike a gyülekezetek legkedvesebb templomi énekeinek, tehát ezt is a felveendő énekek közé számitom. Radnótfája, 1906. május 6. Gergely Lajos ref. lelkész.

Tájékozásul. Hozzánk intézett kérdésre tudatjuk, 1. hogy a *Bocskay-füzetek Antal Gábor ref. püspök urnál Komárom* rendelendők meg; 2. hogy a presbiteri gyülés, melyen Bocskay érdeme az ünnepély lefolyásával együtt megörökittetik (lapunk mult számában közölte az ig.-tanács a jegyzőkönyvre veendő szöveget) tartható ünnepélyes formában templomozás után a templom a gyülekezet jelenlétében is; 3. a Bocskai-alapra való gyüjtés lehet perselyes gyüjtés is, de kivánatos, hogy az egyházközség minden egyes tagja személyesen megkerestessék a hozzájárulásra.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári református Szeretetház részére adományoztak: Lészay Ferencz Magyar-Gorbó 100 koronát, a Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete 30 kor., a Kolozsvári Takarékpénztár r.-t. 50 kor., Deák Lajos kir. tan. tanfelügyelő 10 kor., a Kolozsvári Kereskedelmi bank r.-t. 20 kor., a Szászvárosi Takarékpénztár r.-t. 30 kor., a disznajói ref. konfirmált ifjak 2 k. 08 fillért, beküldte Csiki Károly ref. lelkész, Tölgyes Mózesné ó-piski lakos, fia konfirmálása alkalmából 5 koronát, beküldte Botha Sándor bácsi ref. lelkész; a miriszlói konfirmált ifjak adománya 4 kor. 78 f., befizette és gyüjtötte Sándor János ref. esperes. Fogadják a nemesszivü adományozók kegyes adományaikért a Szeretetház kebli tanácsa hálás köszönetét.

Ügyünk nemesszivü emberbarátaihoz. Meleg szeretettel, hazafias magyar szivvel kérjük föl olvasóinkat, vegyék pártfogásukba a Nagypénteki Református Társaságnak, e buzgó testvérünknek ügyét. A Társaság valóban igaz keresztyéni szeretettel vett ügyébe egy nemes emberbaráti ügyet: az elzüllésnek induló gyermekek megmentését. Ezért a magasztos szép czélért fárad s ezért rendezi jótékonyczélu sorsjátékát. Elsősorban a református hitsorsosokra apellál. És lehetetlen, hogy reformált hitü felebarátaink és testvéreink a társaság szózatát ne teljesitsék. A Társaság jótékonczélu sorsjátékának huzása junius hó 9-én lesz. Kérjük olvasóinkat vegyék a szép czélt oltalmukba. Szép ügyet segitenek és maguknak hasznos dolgot

tesznek. A Társaság 28.000 korona összegü igen értékes nyereménytárgyakat sorsol ki, köztük a magyar gazdáknak érdekes nyereményeket: egy egész gazdasági felszerelést, fajállatokat és gépeket. A ki megnyeri, az háromezer koronára értékelt igen ügyesen felszerelt nyereményhez jut, de van tizezer koronás főnyeremény is, mely Löw Sándor fővárosi ékszerész kirakatában van kiállitva és állandóan nagy népséget csődit össze megcsodálására. A játéktervvel és a sorsjegyekkel szivesen szolgál az egyesület, Budapest, Ferencz-körut 36. Kérjük olvasóinkat, segitsék testvéreinket czéljuk elérésében, vegyék és terjesszék a sorsjegyeket. Hegedüs Sándor, Hajpál Benő.

HIVATALOS RÉSZ.

531—1906. sz.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerület széki egyházmegyéjébe kebelezett *szászmátéi* egyházközség lemondás folytán megüresedett lelkészi állomására.

Javadalom: 1. Jó lakás, 820 □ öl kerttel. 2. 11 hold 703 □ öl föld, értéke 100 kor. 3. Készpénz az egyháztól 27 kor. 78 f., dézma 304 kor. 66 f. 4. Terményjövedelem 178 kor. 34 f. 5. Munkabeli szolgáltatások értéke 68 kor. 09 f. 6. Stóla 15 kor. 7. Állami fizetéskiegészités 936 kor. 59 f. Engedélyezett kiadás 30 kor. 46 f.

Kötelességek: az anyaegyházban és a szórványokban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázatok f. évi junius hó 10-ig Sófalvy Károly esperes-hez Retteg (Szolnokdobokam.) küldendők.

Megválasztott lelkész állomását f. év okt. 1-én köteles elfoglalni.

Kolozsvárt, 1906. május 12.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 531—1906.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerület széki egyházmegyéjébe kebelezett *szászújős-fűzkúti* társegyházközség, lemondás folytán megüresedett lelkészi állomására.

Javadalom dijlevél szerint: 1. Lakás, 1 h. 300 □ öl kerttel. 2. 40 hold föld, értéke 351 kor. 02 f. (ebből mintegy 20 hold a szomszédos fűzkúti határon). 3. Készpénz: a) szászújősi egyháztól 693 kor. 33 f., b) fűzkúti dézma 296 kor. 84 f., együtt 990 kor. 17 f. 4. Stóla 20 kor. 5. Állami fizetéskiegészités 435 kor. 81 f. Engedélyezett kiadás 197 kor. Hitoktatási dijak mintegy 200 kor.

Kötelességek: az anyaegyházban a lelkészi teendők ellátásán kivül, a fűzkúti társegyházban minden 3-ik vasárnapon templomi szolgálat s a szórványok gondozása. Az állomás azonnal elfoglalandó.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázatok f. év junius hó 10-ig Sófalvy Károly esperes-hez Retteg (Szolnokdobokamegye) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 12-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 531—1906.

PALYAZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerület széki egyházmegyéjébe kebelezett *vereseggházai* egyházközség lemondás folytán megüresedett lelkészi állomására.

Javadalom: 1. Most épülő kényelmes és szép új lakás, 996 □ öl kerttel. 2. 7 h. 282 □ öl föld, értéke 96 kor. 3. Készpénz dézma 774 kor. 34 f. 4. Terményjövedelem 310 kor. 84 f. 5. Munkabeli szolgáltatások értéke 33 kor. 34 f. 6. Stóla 6 kor. 7. Állami fizetéskiegészités 421 kor. Engedélyezett kiadás 41 kor. 52 f.

Kötelességek: az anyaegyházban s a szórványban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Az állomás f. évi október 1-én foglalandó el.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázatok f. évi junius hó 10-ig Sófalvy Károly esperes-hez Retteg (Szolnokdobokam.) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 12.

Dr. Bartók, püspök.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén müködő amerikai magyar ref. egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stólával, a gyülekezet által biztositott 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztositott évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkivüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken istenitiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz őt illeti. A stóla keresztelésért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltség. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkivántatik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stólából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkivüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. junius 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyuttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismeretük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró, főgondnok, világi elnök. — *Kun Bertalan*, püspök, egyházi elnök.

Sz. 106—1906.

PALYÁZAT

helyettes tanári állásokra.

A sepsiszentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollégium főgimnáziumánál az 1906—7-ik isk. évre rendes tanárok nyugalomba vonulása miatt következő két helyettes tanári állás kerül betöltés alá:

1. *egy mennyiségtan-természettani*,
2. *egy magyar-latin vagy magyar-németnyelv és irodalmi*.

Évi javadalom 1600—1600 korona. Ha a megválasztott helyettes tanárok közül valamelyiket az előljáróság az internátusi és konviktusi felügyelőséggel is megbizná, azért az intézet külön szobájában lakást, fűtést, világitást és a konviktusban teljes élelmezést nyer.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium Előljáróságához *f. évi junius 10-ig* nyujtsák be.

Az alkalmazottak állásukat 1906. aug. hó 30-án kötelesek elfoglalni.

Az ev. ref. Székely Mikó-kollégium előljáróságának Sepsiszentgyörgyön, 1906. május 12-én tartott üléséből.

Dr. Bodor Tivadar, koll. főgondnok, elnök. — *Glass Ferencz*, koll. tanár, jegyző.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *21-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. május 24.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A menny.

(Áldozócsütörtökre.)

Luk. XXIV 50—52.

Husvét reggele óta negyven nap telt el. Ez idő alatt többször megjelent a Feltámadott tanitványainak s azok, térdre hulliván előtte, égő bizonyossággal csókolták ruhája szegélyére benne vetett hitük hő vallomásait.

Látták Jézust. E látásban benső tapasztalássá vált a Krisztus örök dicsősége, az Atya kegyelme. Hiába verték keresztre áldó két kezét, hiába zárták be kőkoporsóját: ime ott jár közöttük mégis a szivek királya s szomoru, árva, összetört lelküknek diadalmas bizonyosságot ád: „Én élek és ti is éltek!“

Kőszikla volt ez a széttépett lelkeknek, a kijelentések koronája. Tehát a Mester több volt, mint csupán egy bölcs és szelid rabbi, ki letörölt egy pár könyet, hogy azután nagyobb áradatban omoljon patakja, kinek vigasztaló szavai elaltatták a sziv háborgásait, hogy annál erősebb viharban ébredjen, ha elröppent a csitító beszéd, élete nem volt tovatünő ábránd, csalóka remény, a történelmen átsuhanó titokzatos sugár: nem, ő az Isten fia volt, ki meggyőzte a bünt, lebirta a halált, mert ime *él.* s egy összeroskadó régi világnak romjain diadalmas sugárözönben áll az ő alakja, hogy a Tamások ajkán is fölriad a szó: Én Uram és én Istenem!

Valóban. Galilea forró homokjából eltünt lábanyoma, de igéje ott ég a szivekben; ruhája suhogását elhordta a szél; de zeng azoknak hálaadása, kik meggyógyultak, mert hittel érintették; Jeruzsálem esendő volta felett siratott könnyei immár felszáradtak, de egy fénylő távlatban ragyogni látszanak az új Jeruzsálem ormai; kezéből kihullott az ostor, melyet a kufárok feje fölött suhogtatott, de új emberek szive tiszta templommá vált; a farizeusokra zuhanó hétszeres jaj vihara elzugott, de egy új világnak üde levegőjét szivják be a lelkek; a Golgotán fénytől sugárzik a gyalázat fája, a diadalmas kereszt; a hideg kősirban angyalsereg zengett győzedelmi zsoltárt: az *élő Jézus* itt jár közöttük, alakja fény, útja diadal, látása üdv és újjászületés, szava áldás, megszentelés...

„Kivivé pedig őket Bethániáig és felemelvén az ő kezeit, megáldá őket. És lőn mikor áldaná őket, ő tőlük elszakadván, oda felviteték a mennybe.“

Néznek utána a szálló, átdicsőült alaknak, mig eltünik szemük elől a fenséges látomás s még sokáig állanak ott, igézete alatt, mozdulatlanul. Visszatért tehát az Atyához, a kitől küldeték s elfoglalta királyi székét nem e világból való országa fölött. Mikor született: *mennyei* világosság támadt s csillag sugárzott; mig a földön élt, örökké a *mennyre* mutatott: „Keressétek az odafönn valókat!“; a *mennyei* Atyával élt belső közösségben s most fölment a *mennybe,* hogy az Atya jobbjára üljön. Tehát Jézus egész lelkünket a *mennyhez* köti.

De hol van a menny?!

Önkénytelenül is az égre nézünk s szemünk ott csüng a kiterjesztett erősségen, melyre millió fényes pontot szegzett az Alkotó keze. Gyermekkorunk édes emlékei mosolyganak felénk a titokzatos világból, melyet a kéklő boltozat fölött képzelénk.

De jön a természettudós s távcsövét vágyaink kéklő hazája felé szegezve szól: Egy végtelen űr az egész mindenség, melyben lenyügözött bolygók futják örök pályájukat. Hideg, sötét világ ez a miénk, az égi testek megannyi kietlen tömege, mely örök bolygásának átka alatt benső lázongástól kigyúl és fényt szór társaira. Mások előtt csalóka fényben égni, hogy ne látszodjék nyomorú voltuk: ez a csillagok és emberek törvénye. Hol van a menny és minden ő titka?!

Ah, a menny nem a térben van. Jézus nem szállt be előttünk egy fényes hajlék záros kapuján, melyet hiába ostromolnak a *földi élet* gyermekei lázadó ökéllel, vagy sáppadt reménnyel. A menny egy szellemi világ, istenországa, mely nem mértföldekből, hanem lélekből áll. Távcsövekkel soha meg nem kapod, de ha egy meleg könycseppen át az emberi szivbe nézel, minden titkát feltárja előtted.

Mert ez a világ, hegyeivel és völgyeivel, virágaival és csillagseregével még nem meriti ki Isten kijelentését. A fűszál nemcsak egy növény, de egy életigazság. A csillagsugár nemcsak egy tünemény, de egy kijelentés. Bérez és völgy változása nem természeti szeszély, hanem egy magasabb rend. A nagy mindenség több, mint látható világ: örök harmonia. Mindaz, a mi feltárul előtted, nemcsak adat, hanem — törvény.

Es a lélek világa. Ah, mi *látjuk,* hogy világit az igazság fénye, *halljuk* az erkölcsi parancsot, mely kötelez; *érezzük,* hogy elbűvöl a szép s *tapasztaljuk,* hogy egy felsőbb világ polgárai vagyunk, ahol békesség, megújulás a részünk.

Ez egy más világ s annak, aki abban lakozik, más életet kell élnie. Amott a testi világban, sötét felhők között zúg a káromkodás, ideát csattogtatja fénylő szárnyait a hit fehér galambja. Amott zuhan a gyilkos testvér botja, itt gyöngéd kezekkel kötöz fájó sebet az örök szerətet. Amott lenyűgöz a rabság vasbilincse, itt szárnyakat ád a mennyei szabadság. Amott tövistől vérzik homlokod s keserü könyet sajtol szemedből a kin; ittmennyei örömtől gyul ki az arczunk s szemünkből imádságok sugárzanak.

A menny a szivben van, ha a sziv Istenben van.

Ennek a mennynek a fejedelme Jézus.

Nem látod?! Hisz' előtted áll! Ha szeretet és hit szemeivel nézed: számodra élet, erő, igazság és tisztaság. Nem hallod felséges igéit, hogy cseng, hogy terjed szét szava a hegyről? Imádkozzál az ő nevében s melléd áll jóságosan, pártolón! Nehéz, magányos órákon, midőn a a multnak minden fájdalma, minden bűne lelkedre nehezül, midőn sötét végzés lebeg árva fejed fölött s a te elhanyatló lelked sóvárog a kiengesztelődés, a szabadulás után: egyszer csak érzed, hogy áldó keze ott pihen lecsüggedt fejeden...

Felemelé kezeit és megáldá tanitványait.

De légy a tanitványa, hogy megáldhasson. Tanitványai pedig akkor vagyunk, ha végig jártuk és végig szenvedtük Kálváriáját. Ha ott hagyjuk, mint Máté, a publikánus széket, melyhez ragadozás tapad, ha Zakeusként mindenünket a szegényeknek adjuk, nemcsak anyagi javainkat, de lelkünk minden kincsét embertársaink szolgálatára szenteljük; ha fölvesszük az ő keresztjét, ha egymást szeretjük. Ha úgy tudjuk követni egy szavára, mint a Zebe-

deusok, ha úgy tudjuk szeretni, mint János, úgy hiszünk benne, mint Péter, ha készek vagyunk meghalni érte, mint Tamás, ha ott imádkozunk vele Gecsemánéjában, ott vonaglunk keresztfája alatt s ott zokogunk a feltámadott lábainál.

Ők pedig imádván őtet, megtérének Jéruzsálembe nagy örömmel.

Ime ott kigyózik az út csöndes Bethániától a küzdő Jeruzsálemig. Az újjászületés kos világából indulunk az élet nagy forgatagába, nehéz harcterére. *Örömmel és imádva Őt:* vércseppjeinkből fény sugárzik, viaskodásunk diadalmenet, kezünkben munka, ajkunkon imádság, szivünkben — menny.

(Charlottenburg.) *Ravasz László.*

Bocskay Istvánról.

(Ünnepi beszéd a kolozsvári három protestáns egyháznak a bécsi béke 300-ados emlékünnepén 1906. május 20.)

Tisztelt ünneplő közönség!

Hozsánna zengéstől hangos az ország, templomainkban hálaimák szállnak a magyarok istenéhez, lelkesedésünk tulárad a templomok falain s összesereglettünk isten szabad ege alatt, hogy ünnepeljünk együttesen testvériesen.

Ünnepeljük nemzetünk egyik legdicsőbb hősét, egyik legbölcsebb fejedelmét, kinek szabadságharcza a nemzet megváltása, békeszerzése az ország jogainak s a lelkiismeret szabadságának biztositása volt.

Mi, kolozsváriak még ennél is többet ünneplünk: a nemzeti hősbe városunk szülöttét, büszkeségét. Mi nem csak a diadalmas zászlókra tekintünk honfi büszkeséggel, nem a fejedelmi trón köré sereglünk hódoló tisztelettel, hanem a bölcsőt melengetjük testvéri szeretettel.

Mert az első magyar szabadsághősnek is ott rengett bölcsője, hol az utolsó nagy nemzeti király (kinek érczszobra alatt állunk) a világra jött. A fejedelmeket szülő két ódon óvári ház egymás mellett daczolva az idők mulandóságával; a belőlük kipattant két isteni szikra mint ragyogó csillag egymás mellett tündökől a magyar dicsőség égboltozatán.

A mi a betlehemi jászol volt az emberiség üdvözitésére: az volt e két kolozsvári polgári ház a magyar nemzet dicsőségének és szabadságának megváltására.

Bocskay Istvánt mint megváltót tekintette kora és dicsőiti az utókor.

A vele egykoru kolozsvárvidéki költő zászlóbontásakor ugy üdvözli, mint a ki

Az szép szabadságra,
Magyarság javára
Törekedő jó urunk;
Uri dicsőségből,
Mint Krisztus menyekből
Alászállott gyámolunk...

Mint, a ki
Az ecclesiáért,
Igaz tudományért
O maga áll fel talpra:
— Mikor zászlótokkal,
Dobbal, trombitával
Mentek a kemény harczra...

Bocskay valóban megváltója volt nemzetének. Megváltotta azt a német zsarnokságtól, elnyomatástól; visszavivta az ország jogait, hit és lelkiismeret szabadságát.

*

Keserves időket élt 300 évvel ezelőtt a magyar nemzet. Két ádáz ellenség malomköve között őrlődött a három felé oszlott Magyarország.

Az ország Kanaánját, a Duna, Tisza vidékét a török bitorolta. Felső-Magyarország német iga alatt nyögött. Királya csak névleg volt, az országon kivül: a török találóan nevezte ugy, hogy „bécsi Király."

Erdély külön fejedelemséggé alakult s a két ellenség tengere közt, mint hullámverte sziget küzdött az elmerülés veszélyével

Az 1600-as évek elején a német áradat Erdélyt is elözönlötte. Császári zsoldos hadak sáskaserege árasztotta el a bérczes kis hazát. A „tündér" Erdélyországból koldus ország, leigázott tartomány lett.

A német zsarnokság épen a hazafias érzelmeiért gyülölt Kolozsvárra nehezedett a legsulyosabban. A várost megszállották, százezerekig megsarczolták, a polgárok házait, éléskamaráját, pinczéjét kifosztották, az előljárókat fogságra vetették, megkinozták, „patkószegeket vertek fejekben s iszonyu halállal rekkentették el" mondja az egykoru tudósitás.

A politikai üldözést betetőzte a vallásüldözés.

A császári politikának nyiltan bevallott czélja volt a protestáns vallás kiirtása. A tulnyomóan protestáns országban, mely Európában legelőször mondotta ki a vallásszabadságot, a templomokat erőszakkal elvették a protestánsoktól. Igy történt Kolozsvárt is, hol (1604. febr.) a piaczi nagytemplomot elvették az unitáriusoktól s átadták az idegenből behozott jezsuitáknak, a zsarnokság uszályhordozóinak.

Igy volt ez az anyaországban is, a királyi területen.

A testi és lelki szabadságnak elnyomatása csordultig tölté a keserüség poharát.

A végveszélyben vonagló nemzetnek ekkor állott élére Bocskay István.

Ha volt valaha jogosult forradalom, ugy a Bocskayé az volt. A nemzet önvédelmi harcza volt az, természetes, ősi jogaiért.

S az igaz ügyet megsegitette, a mi erős várunk, az Isten.

Bocskay hajdui kitakaritották a zsarnokság zsoldosait az országból s a magyar ismét feltalálta honját a hazában.

És ekkor kezdődött Bocskaynak, a diadalmas szabadsághősnek, nehezebb szerepe; a bölcs államférfi feladata: olyan békét kötni, a mely biztositsa az országnak a kivivott jogok megtartását a jövőre is.

Ennek a feladatnak okos megoldása: Bocskaynak a harczi dicsőségnél még nagyobb, örök dicsősége.

Nagyobb vitéz a ki önmagát legyőzi, mint a ki erős várakat foglal el — mondja a példabeszéd. — Bocskay önmérsékletével valóban legyőzte önmagát, lefegyverezte tulzó párthiveit s csak annyit követelt, a mihez a nemzetnek törvényes joga volt. A magyar fejedelemséghez, a mivé megválasztották, nem ragaszkodott, a királyi koronát, a mit a töröktől kapott, nem tette fejére, mert — ugymond — van az országnak koronás királya. Megelégedett az erdélyi fejedelemséggel, a minek fentartását szükségesnek tartotta, a magyar nemzet védelmére. Megadta a királynak a mi a királyé, de megkövetelte a nemzetnek is, a mi a nemzeté.

A bécsi békében biztositotta a vallás szabad gyakorlatát, helyreállitotta az ország régi alkotmányát, törvényes kormányzását. Biztositotta a nádori szék betöltését, hogy legyen az országnak a király távollétében kormányzója. Kivánta a hadseregben a magyarság érvényesülését, a végvárak kapitányságaira magyarok kinevezését, a közhivataloknak magyarokkal betöltését vallásküloönbség nélkül; magyar kincstartóságot, törvényes igazságszolgáltatást stb.

Szóval, hogy Magyarország legyen a magyaroké.

És mindezek biztositására kivánta az erdélyi fejedelemség fentartását.

—

Bocskay bécsi békéje a magyar alkotmánynak erős fundamentumává vált: ez lett alaptörvénye a nemzet és uralkodó jogviszonyának.

Bocskay politikájának követése tartotta fenn Magyarországot az azóta lefolyt 300 év alatt s az ő politikai eszméi lebegnek előttünk mintaképül korunkban is — az ujabbkor szelleméhez idomitva.

Lelkünk annál inkább fogékony ez eszmék iránt, mert csak másfél hónappal ezelőtt köttetett egy ujabb bécsi béke, mely felett szintén a Bocskay szelleme lebegett: a méltányos kiegyezés, a jogok és kötelességek összhangzásba hozásának szelleme.

Az első bécsi béke pontjait az azt követő 1608-iki pozsonyi országgyülés valósitotta meg, a legujabb bécsi békét a holnap megnyitandó országgyülés lesz hivatva végrehajtani.

Ihlesse meg a nemzet vezéreit a Bocskay szelleme: Isten áldása legyen munkájukon a haza üdvösségére.

Bucsuszavunk Kolozsvár szülöttének szól.

Kolozsvár nemcsak dajkálta a magyar szabadság megváltóját, nemcsak rajongó szeretettel vette körül az itt tartott országgyülésen 1605. aug. havában a fejedelmet, hanem szivből meg is siratta hű fiát, midőn holttestét 1607. február 17-én Kassáról ide hozatott.

Harmad napig pihentek a drága hamvak ravatalon ódon nagy templomunkban, melyet ő jogos tulajdonosainak visszaadott. Gyász istenitiszteletet tartottak a református papok felette s a szószékről felolvasták végrendeletét, melyben testvéri szeretetre inti honfitársait.

S midőn utolsó utjára Gyulafehérvárra (az erdélyi fejedelmek temetkezési helyére) elinditották: a város közönségének apraja-nagyja elkisérte a város határáig s ott sirva, zokogva, szép áldásokkal bucsuztak el a szeretett fejedelemtől.

A gyulafehérvári nagy templom sirboltjában a Hunyadiak, majd utódai és tanitványai Bethlen és I. Rákóczi György mellett pihentek hamvai.

De a kegyetlenség és vak fanatizmus nem becsülte meg eme hőseinket — mint a pogány török — Thököly, II. Rákóczi Ferencz és a bujdosók hamvait. Mi hiába zarándokolnánk Gyulafehérvárra, még a márvány emléktáblát sem találnók meg az egykori fejedelmi templomban. A helyett elzarándokolhatunk közeli óvárban álló szülőházába, a hol születését és nagytetteit dicsőitő 300-ados emléktáblákkal szemben uj emléktábla hirdeti mai kegyeletes ünnepélyünket s a muló időkkel soha el nem muló hálás kegyeletünket.

Bocskaynak, a magyar politikai és vallásszabadság hősének a nemzetet és államot fenntartó békeszerződés bölcs megalkotójának emléke legyen áldott közöttünk mindörökké!

Vallás és Élet.

7. Egyház és állam viszonyának jogi fogalma.

(Folytatás.)

A vallás az összes szellemi nyilvánulások közt a legfigyelemreméltóbb és a legátalánosabb jelenség, mely mint sociális vezető hatalom jelenik meg az emberiség szellemi fejlődésében. „Az emberi történelem sarkalatos kérdése, melynek értelmét eddig sem a tudomány, sem a bölcselet föl nem deritette, nyilván az a harcz, melyet az emberi társadalom fejlődése egész szakán végig saját eszének alárendelése végett folytatott. *E harczban a mozgató erőt* — azt mondja Kidd Benjamin — *kétségen kivül vallásos hite szolgáltatta,*“

*

Miként alakul a jövő? Vajjon fog-e sikerülni ama törekvés, hogy a jövő vallásából az ember *a természet* fölötti elemet kiküszöbölje? Vajjon az embernek minden időben szüksége lesz-e a vallásra? Ilyen és ezekhez hasonló kérdéseket immár nem egyszer vetettek föl. Mi lesz az egyházskkal: erre a kérdésre feleletet adni nem akarok, nem is tudok; de egy dolog egészen bizonyos. *Mindazon eszmék között, a melyek a szellem világa fölött uralkodnak, leghatalmasabb a vallás;* az emberiség lassu, de folyton haladó fejlődése tanit reá, hogy a vallás örökkévaló *szellemi hatalom.* Az ige, az eszme örökre él és folyton testté lesz; a mi pedig vele ellentétbe jő, a mi a tökéletesnek, a jónak, az igaznak, a szépnek szolgálatába nem áll, azt a szellem hatalma kiveti magából, a fölött átgázol az idő nagy kereke és haladó útjában megsemmisiti kérlelhetetlenül.

Voltaire a róm. kath. egyházra mutatva, a keserü gúny és harag megvetésével kiáltotta: „*zúzzátok szét a gyalázatost*“; és ime ma, a 20-ik század kezdetén Francziaországban, honnan az életet újjá szülő eszmék világhóditó útjokra kiindulni szoktak, Voltaire kivánsága beteljesült: Francziaország törvényhozó testülete a római egyház bilincseiből kiszabaditotta az államot, *szétválasztotta egymástól az egyházat és az államot, szétzúzta* a lánczokat, a melyekkel az egyház az államot kötve tartotta vala. Francziaország szakitott a katholikus egyházzal; egyetlen csapással megtörte Róma tűrhetetlen hatalmát, de a vallást nem bántotta.

A müveltek körében, a tudományosan képzett emberek sorában, a politikai vezérek között igen nagy azoknak a száma, a kik Francziaországgal az állam és egyház viszonyának kérdésében egy elvet vallanak, egy czél felé igyekeznek: az államot és az egyházat egymással szemben kölcsönösen ***szabaddá*** tenni, a kettő között minden kapcsolatot megszüntetni, hogy legyen ***„szabad egyház szabad államban.“***

Értem és nem tudom helyteleniteni, a mi Francziaországban a róm. katholikus egyházzal történt. De nem tudom helyeselni magát az *elvet* is, a melynek hódolva, nemcsak a róm. *katholikus*, hanem minden néven nevezendő *felekezetre* nézve meg kell szüntetni az állammal szemben mindenféle kapcsolatot, hogy felekezetek és állam között ne legyen semmi más viszony, mint a milyen viszony fennáll az *állam* és az állam területén működő bármiféle más *korporációk:* pénzintézetek, gazdasági egyletek vagy jótékonysági egyesületek s más hasonczélu testületek között.

Állam és egyház milyen viszonyban állanak egymással? Melyik van a másiknak alárendelve? Hol van a határ, a hol találkoznak és a melyet átlépni egyiknek sem szabad? Olyan kérdések, a melyekre megadni a feleletet objektive, mind az államnak, mind az egyháznak kiváló érdeke.

—

Az egyház organizált testület, tehát *testületi hatalommal* biró organizmus. Az egyház, czélját tekintve, üdvintézmény, tehát feladata e tekintetben az államétól különböző.

Az egyház nem az államért, hanem önmagáért létezik. Minden korporációnak megvan a maga testületi hatalma, az egyháznak is. E hatalmat nem az állam, hanem maga a testület gyakorolja. Az egyházi hatalomnak tehát nem lehet az állam a birtokosa. Az egyház *autonom* hatalom. Az egyházi kormányzat *testületi* és nem *állami* kormányzat.

De az egyház nyilvános korporáczió, *üdvintézmény*, a melynek feladata őrködni az üdvélet isteni rendje fölött. Az egyház Isten beszédét: az *erkölcsi törvényt* hirdeti, a bűntől való megváltást predikálja. Feladata: az embernek *tökéletesedése:* tehát e szempontból a feladat ugyanaz, a mi az államé; mert mind a kettő az emberi tökélyre törekszik; az állam a polgári, az egyház az erkölcsi törvények szolgálatában igyekszik ugyanazt a czélt elérni. Ethikai szem-

pontból tehát mind a kettőre, mind az egyházra, mind az államra egyformán szükség van; mind a kettő *egyenjogosult.* Ez az egyenjogosultság egyfelől az álllami *felügyeletben,* másfelől az állami *támogatásban* (privilegium) jut kifejezésre; az állam, az egyház *tisztviselőit* a nyilvános tisztviselőkkel egyenlő elbánásban részesiti, az általuk kiállitott *bizonyitványokat* hiteleseknek tekinti, az egyházi *tartozásokat* felhajtja, az egyház által hozott *itéletek érvényét* elismeri, felügyel a vallásoktatásra és arról gondoskodik, az egyetemeken *theologiai fakultásokat* állit s az egyházat, a hol rá szükség van, *anyagilag is segélyezni.*

Az egyház autonom hatalom, de e hatalom gyakorlatában az államnak is része van, mert a szoros viszonynál fogva, a melyben ethikai szempontból egymással állanak, az államra nézve nem lehet közönyös, hogy az egyház minő irányban halad. Az egyház hatalmi köre ez által *szükebbre szorul,* de viszont az állam által nyujtott privilégiumok által *kiszélesedik.*

Ez a viszony ád jogot az államnak arra is, hogy az összes felekezetek *lelkészképzésébe* beleavatkozzék. *A lelkipásztoroknak a kultura őrszlósai sorában kell állani; az államra nésve pedig nem lehet közömbös a kérdés, hogy a nemzeti élet kulturális feladatai milyen irányban nyernek megoldást.*

Az állam befolyása az egyházra határok közé van szoritva és csak arra való, hogy az egyház a maga tevékenységi körében ellenmondásba ne jöjjön azokkal az ethikai érdekekkel, a melyeknek legfőbb őre.

Ott, a hol az állam befolyása és támogatása megszünik, az egyház *a magán korporációk* szinvonalára sülyed alá. Az egyháznak az államtól való szétválasztása épen azt jelenti, hogy az egyház az állam szemében többé nem „*egyház*“, nem nyilvános korporáczió, hanem magán egyesület, a hol megszünik az állam részéről annak elismerése, hogy az egyház az állammal közös erkölcsi feladatoknak a szolgálatában áll.

A szétválás, akár az egyház részéről történik, mint Skóciában, akár az állam részéről, mint Franczíaországban, sem egyiknek, sem másiknak nem lehet javára, sőt olyan viszonyok közt, mint nálunk, Magyarországon, a legnagyobb veszedelmeknek lehetne forrása; mert állam és egyház közt más viszony nem képzelhető, mint vagy az *állammal való szoros kapcsolat,* midőn az egyházi automiát az állami élet érdekei sánczolják körül, vagy „*szabad egyház*“, midőn az egyház mint magán egyesület állami befolyás és állami támogatás nélkül szabadon intézi ügyeit.

A róm. katholikus egyház szabad egyház akar lenni. Az egyházi hatalmat az állami hatalomnak alárendelni nem csak nem akarja, ellenkezőleg törekvése arra irányul, hogy *az egyház hatalma fölébe kerekedjék az állami hatalomnak.* Miként VII. Gergely és VIII. Bonifacius idején, ugy a lelkiekben, mint a világiakban ő akar a legfőbb hatalom birtokosa lenni. Nemcsak *egyetemes egyház,* de ***egyetemes állam*** is akar lenni, elfeledvén, hogy az egyház *üdvintézmény,* nem pedig *hatalmi intézmény.*

Az egyházi hatalom nem czél, hanem csak eszköz a czél elérésére. Ellenben az államhatalom *önmagáért* létezik; arra való, hogy a socialis élet összes hatalmi körei fölött, mint *legfőbb hatalom,* örködjék. Az állami hatalomnak alája van rendelve minden *más* hatalom, tehát az egyház is. *Az állam souverain.* Az államhatalom nem lehet egyházi hatalom. Az egyházhatalom autonom, de nem lehet államhatalom is. Az egyház nem lehet status a statusban. Az egyház *testületi hatalom.* Az egyház is „*alattvaló*“ mondja Sohm, s a fölött, hogy az egyházat nyilvános, avagy magán korporaciónak tekintse-e, magának az államnak van joga dönteni, valamint őrködni afelett, hogy az egyház a részébe eső hatalmat miként gyakorolja. Ha pedig az egyház az államnak ellenszegül, ez az ellenszegülés az alattvalók lázadásával egy jelentésü: Mert az egyház és az állam, mint *ehtikai hatalmak* egymással ugyan egymértékük, de jogi tekintetben az egyház az államnak *alárendeltje.* És ha egyház és állam egymással harczba keverednek: a küzdelem épen azért oly elkeseredett és kérlelhetetlen, mert két *erkölcsi hatalom küzd egymás ellen és a küzdő felek az összes eszmények hatalmak közt a legmagasabban álló hatalomból, saját erkölcsi meggyőződésükből nyernek új ueg új erőt áldozatok árán is megvívni a harczot.*

(Folyt. köv.)

Világnézetek harcza.

I.

Világnézet alatt értem az embereknek azt az állandó gondolkodásmódját, a mellyel az élet összes jelenségeit bizonyos elvek alapján *megmagyarázni* és *értékelni* akarják. Tehát minden világnézetnek ikerága van: a magyarázat és az értékelés; amazt megértő, emezt érvényesitő iránynak nevezhetjük. A világnézet tárgya is két fő csoportra oszlik: egyik a *való* világ, másik a *kellő* világ. A világnézet megalkotása tehát értelmi munka, az intelligencia, a szellem életműködése. Azonban az intelligencia munkáját érzelmi mozzanatok kisérik, amelyek annak szinezetét, fényét, vagy árnyait adják, sőt nem egyszer tárgyilag is befolyásolják.

A való és kellő világról egységes képet ad nekünk a philosophia, még pedig úgy a statikai, mint a dynamikai positiv tudományok eredményeinek felhasználásával. Azonban minden tényét egy érzelmi mozzanat kiséri, mely igyekszik saját fényével besugározni a philosophiai igazságok gyémánt köveit, hogy előragyogjanak csodás szinei.

Mik ezek az érzelmi mozzanatok? Az öntétnek absolut hiányérzete, a melyet tapasztal akkor, midőn a világot megérteni s önmagát megvalósitani, azaz érvényesiteni akarja. A való világ magyarázata és a kellő világ megalkotására vonatkozó értékelések még nem meritik ki az ember egész világát, mert marad még valami hátra, egy erős hiányérzet, melyben az emberi szellem végessége nyilvánul: a *vallásos szükségérzet.* Ez a szükségérzet egy meggyőződésben elégül ki, melyet *vallásos élettapasztalatnak* nevezhetünk. (E kielégülés lefolyásának törvényeit most nincs időnk követni.) A vallásos meggyőződés tehát lelki világunk egy hatalmas, az egész világképet átölelő kategoriája, mely a világképnek mivoltát nem változtatja meg, csak új világitásba helyezi, a mikor az emberi élet minden jelenségeit egy új itéletnek alanyával kapcsolatba hozza. Esik az eső, mondja a tapasztalás. Az Ur esőt adott, sóhajt föl a vallásos lélek. („Pluit“ egy philosophiai itélet, „Jupiter pluit“ vallásos.)

Mikor a philosophia megállapitotta a való világ képét s annak törvényeit megmagyarázta, a vallásos tapasztalás ezt a világot, ennek a világnak törvényeit *tulajdonitja* Valakinek, hogy szükségérzete kielégüljön. A természettudós kifejezi egy képletben a nehézkedés törvényét, a vallásos lélek pedig *ugyanazt* a tárgyi igazságot akarván kifejezni, igy beszélteti az Urat Jóbhoz: „Nemde megtartóztathatod-e a Fiastyúknak gyönyörüségét, avagy a Kaszáscsillagnak köteleit megoldhatod-e? Előhozhatod-e az égen a tizenkét jegyeket idejük korán, avagy a Gönczölszekeret az ő fiaival fogadhatod, avagy az égnek végezett szokását birod-e? (Jób XXVIII. 31—33.) Továbbá a philosophia kideriti, hogy az ember *kellő* világát hogyan érvényesiti, „saját mivoltának szerény szálait mikép fonja bele a nagy mindenség örök szövetébe“,

megállapitja az erkölcsi parancs feltétlenül kötelező mivoltát, kimutatja, mikép támad az önfentartás ösztöneiből a jog egész világa, hogyan alakul az egyes emberi öntétek proiectioiból a társadalom kúsza szövedéke; a vallás e kellő világ fölött ott érez valakit, ki hiv, kötelez, parancsol: legyetek tökéletesek, szeressétek egymást.

Tehát a világképnek két oldala van: philosophiai és vallásos. Amabban a logikai igazság a fő, emebben a hitigazság, mint vallásos élettapasztalatból folyó meggyőződés. A philosophia és tudomány csupán a logikai igazságot tartja szemelőtt s mihelyt hitigazságokat szándékozik adni, megszünt philosophiának és tudománynak lenni. A vallás csupán hitigazságokat adhat, azt, hogy a mennyei Atya hatalmát, erejét tapasztalom, parancsszavát hallom s érzem kegyelmét, mellyel parancsainak teljesitésére erőt ad nekem; de hogy *mi* az ember, *mi* a világ, miért vannak tények és miért van ismeret, azt csak a philosophia fogja megoldani a többi tudományok segitségével, mert ha erre a kérdésekre akar válaszolni, mithologiát ad csupán, akár a Mózes könyvében legyenek azok megirva, akár Hesiodos theogoniájában. (Kétségtelenül, a mythosok vallásos értéke között óriási különbség van, de mint tudományos megoldási mód egykép hasznavehetetlenek.)

Világnézetünk anyagát tehát a tudományok hordják össze, a philosophia fogja megépiteni és rendezni, azonban a kész épületet a vallásos érzés fogja templommá avatni, az által, hogy ormára egy fénylő csillagot tűz, a *pietas*-t, amely hirdeti, hogy az Urnak van szentelve az egész épület. Az egyes tudományok előbányásszák a köveket, a philosophia kicsiszolja belőlük a bennük rejlő ősi formát, a kristály alakzatot és mozaikká rakja s akkor rája ömlik egy meleg fénylő sugár a magasból, hogy káprázatos, színes ragyogás támadjona hideg, fehér mozaik képen.

E felfogás mellett a hit és tudomány, vallás és philosophia közé az eddigi illuzórius treuga Dei helyett örök békesség költözik. A philosophia szabadon, szigoru logikai igazság szerint alkotja meg a világképet s a vallásos tapasztalás azt mondja rá: érzem, hogy mindez Istentől van.

Azonban a vallás maga is tárgya lesz a tudományos vizsgálódásnak s támad a theologia. A theologiának feladata vizsgálni a vallást a maga történeti megvalósulásának egész perspectivájában (vallástörténet), lélektani valóságában (vallásbölcsészet), végre megállapitani azokat a törvényeket, amely szerint a vallás, mint gyakorlati életirány, mint föladat, megvalósul. (Practica theologia.)

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. május 19.

Elnökölt br. Bánffy Dezső ehkerületi főgondnok; jelen voltak: Simó Lajos, Zeyk Dániel ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, dr. Vályi Gábor, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Sándor János, Váró Ferencz, dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsosok és a tisztviselők.

I. Elsősorban az állam- és Baldácsi-segély iránti kérések tárgyaltattak s a segély kiosztásra vonatkozólag elfogadtatott a bizottság javaslata.

Kilyén Sándor igtató-kiadó aa. lemondása a házgondnoki teendőkről, buzgó és lelkiismeretes szolgálatának elismerése mellett tudomásul vétetett, főtiszt. püspök aa. bizatván meg e tiszt betöltésére.

A szászvárosi első papilak terve és költségvetése kisebb módositásokkal jóváhagyatott, az épitési engedély azonban a fedezet kérdésének rendezése előtt nem adatik meg.

A szászvárosi ehknek az ottani kollégiummal egy darab föld megvásárlása felett kötött szerződése jóváhagyatott.

Székely Sándor szucsági pap felebbezése a baczai papi állomástól való visszalépése folytán a választási költségekben őt elmarasztaló ehmegyei tanácsi határozat ellen, elutasittatott.

Brassói ehközség jelentése a Koós Ferencz-féle hagyatékról, tudomásul vétetett, csupán annak egy pontját nem tehette magáévá az ig.-tanács, miután az a közszükségletekre szolgáló egyik segély-alapunkból adott összeg állandósitását czélozza, holott az efeletti rendelkezési jog az ehkerületet illeti s annak gyakorlásában nem korlátozható.

Demeter János m.-bagói lakós megfelebbezte az enyedi ehmegyei tanács határozatát egy taxás telek bérbeadása tárgyában; az ig.-tanács, tekintve, hogy felebbező magára vállalta atyjának egy 400 koronás tartozását, ugy döntött, hogy e kötelezettségének tegyen eleget s évi 10 koronáért 8 évig birhatja haszonbérbe a kérdéses telket.

Püspök aa. javaslata a szászrégeni és magyarrégeni egyházközségek egyesitése iránt; beküldetik az illető presbiteriumokban való tárgyalás végett.

Az ünnepi követek kihivása tárgyában több rendbeli szabálytalanságról tesz jelentést, felhivásra, a theol. fakultás igazgatója, melynek alapján a theol. előljáróságától javaslatot kér az ig.-tanács aziránt, hogy mi módon lehetne a legáció-ügyben fennálló szabályzatnak érvényt szerezni s a további szabálytalanságokat megakadályozni.

Nagydobai ehk. központi tőkéje iskola javitásra kiadatott.

A szilágysomlyói papilak elhelyezése tárgyában kelt korábbi határozat, illetve indoka nem volt módositható.

Vass Ferencz magyarsülyei lelkész mellé a káplani állás engedélyeztetett azon megjegyzéssel, hogy a káplán személyére vonatkozólag főt. püspök aa. jogos dönteni.

Benkő Sámuelné részére 50 kor. gyermeknevelési segély kiutaltatott.

A magyarói lelkész ellen beadott panasz alaptalannak találtatván, elutasittatott.

Tókos Sándor vajasdi és Bitai Mihály udvarfalvi papok mellé a kápláni állás szervezése engedélyeztetett.

A Szeretetház jelentése özv. Babó Bálintnénak felügyelőnővé választásáról, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Bethlen-kollégiumunknak a Bethlen-u. 19. számu telek eladásáról szóló szerződése megerősittetett.

Brunner Jakab a m.-n.-zsombori birtok vételárából fölhivás után is hátrálékos lévén, beperlése kimondatott.

Ehker. ügyvéd jelentése a kincstárral szemben inditott Zobácz-féle perben hozott elutasitó itéletről, tudomásul vétetik, miután a továbbiak iránt ügyvéd aának saját érdekében kell intézkednie.

II. A nagyenyedi és sajói ehm. 1906. évi számadása jóváhagyatott.

Az ehker. pénztárát kezelő Magyar Leszámitoló bank január—áprilisi számlakivonata, a márczius havára tévesen számitott őrzési dijak leirásával, tudomásul vétetik.

Az Első Magyar Szállitási Vállalatnak mult évi mérlege, az adott felvilágositások után, tudomásul vétetett.

Ehker. számvevő jelentése a dési bérházakról tudomásál vétetett s azok eladóvá tétele kimondatott.

A budapesti bérházakról szóló elszámolás rendben találtatott.

A szeretetházi járulékok az előadói javaslat alapján kirovatnak.

Egyik esperes aa. jelentést tett, hogy több eh. községből a rovatalokat nem képes behajtani s ezért erélyesebb intézkedésekre felhatalmazást kér, a mit azonban az ig.-tanács teljesen fölöslegesnek tart, mert a Zs. törvény e tekintetben ugy espereseinknek, mint a törvény feletti őrködésre hivatott többi egyházi hatóságainknak kellő hatáskört biztosit, a rovatalok hanyag kezeléséért a lelkészeket felelőssé teszi.

III. Bocskay István és a bécsi béke czim alatt kiadott füzetek szétküldettek s a május 20-án megtartandó ünnepek alkalmára gyülekezetek rendelkezésére állanak.

A szétszórtan lakó tankötelesek iskoláztatása érdekében a közoktatásügyi miniszterium elé terjesztett emlékiratunkban kifejtett kéréseinknek a miniszter fedezet hiányában nem tehet eleget, de az igazgatótanács közvetetlen tapasztalásból ismerve azt a nagy nemzeti és felekezeti veszedelmet, mely ezen réven fenyeget, az elutasitásba bele nem nyugszik, hanem szükebb korlátok közé szoritott s kevesebb költséget igénylő terv készitésére utasitván a tanügyi előadót, az új terv alapján újabb kéréssel járul a közoktatási kormányhoz. A közoktatásügyi miniszterium a fedezet hiányra s a tankötelesek csekély számára hivatkozva kijelentette, hogy a katonai ref. iskola államsegélyét tanitóváltozás esetén megvonja. E szomoru lehetőség bekövetkezésének megelőzésére az iskola fejlesztésére tette meg az igazgatótanács a kezdő lépéseket. A Gyerkes Mihály-féle tananyagbeosztási nyomtatványokat a népiskolákban alkalmazásra ajánlja az igazgatótanács. A könyvkiadók alkalmi egyesületének ajánlása alapján a beszerzendő adatok felhasználásával minél több népiskolánknak iskolai könyvtárral leendő felszerelésére államsegélyt kérünk. Egyidejüleg lépések tétettek egy népiskolai alkalmas vezérkönyv megbirálására s ajánlására.

A tanitóképző intézet tanári testülete nagy tanulmánnyal és körültekintéssel javaslatot készitett felkérésre, az 1878-iki népiskolai tanterv reviziójára. A javaslat megfelelő számu példányban kinyomatva, szét fog küldetni az egyházmegyékhez véleményezésre. A tanitóképző intézet igazgatójának és tanárainak köszönetet szavazott az igazgatótanács a nagy és érdemes munkáért.

A szilágyszolnoki egyházmegye tanácsa közgyülési határozat alapján az esperesi jelentésben foglalt több fontos inditványt terjesztett be a népoktatás ügyét illetőleg, a mely javaslatokat az igazgatótanács részletesen tárgyalta és részben határozattá emelte.

Tudomásul vétetett a közoktatásügyi miniszteriumnak az a rendelete, mellyel a népiskolákban külön napot kiván szenteltetni a madarak és a fák kultuszának s elhatározta az igazgatótanács, hogy figyelemmel kiséri a rendelkezés hatását s eredményeit, hogy a tapasztalatok felhasználhatók legyenek ref. népiskoláink érdekében is.

Jóváhagyólag tudomásul vétetett a szászvárosi kollégium előljáróságának az a bejelentése, hogy az Emkével egyetértőleg gyűjtést indit gróf Kún Kocsárd és gróf Kún Géza emlékszobraira, melyek a szászvárosi új kollégium előtti téren állittatnak fel.

Adott esetben kifogásolta a közoktatásügyi miniszterium, hogy egy régebben kiállitott anyakönyvi kivonat jegyzet rovatában később feljegyezte a ref. lelkész, hogy az illető áttért a református egyházba. Az igazgatótanács a kifogás alaposságát elismerve, intézkedéseket tett az ügy többi részleteinek megismerésére, hogy hasonló esetekre egyöntetü szabályszerü eljárás megállapitható legyen.

A gimnáziumi érettségi vizsgálati új útasitásnak megfelelőleg új érettségi bizonyitvány lapokat nyomatott az igazgatótanács, még pedig külön a görögpótló és külön a görögöt tartalmazó alakot és ismét külön az utóbbinak latin forditását, mindeniket az egyházkerület czimét mutató alapnyomással. E lapok megrendelhetők az igazgatótanácsi irodában, darabonként 20 fillérjével.

Az érettségi vizsgálat más nyomtatványain nem domborodik ki a felekezeti jelleg, tehát azok nyomatásáról nem történt gondoskodás, az államnyomdából bizonyosan olcsóbban megrendelhetők, mint a menynyibe itt kerülne a kiállitásuk. Egyidejüleg megállapittatott, hogy az érettségi vizsgálati elnökhelyettes, ha részt vett a vizsgálóbizottság működésében, de elnöki teendőket nem teljesitett, mint „vizsgálóbizottsági tag“ a bizonyitvány jobb oldalán a bizottsági tagok sorában a legelső helyen irja alá a bizonyitványt.

Tudomásul vétetett, hogy Koós Ferencz 2000 koronát hagyott végrendeletileg a marosvásárhelyi kollegiumnak mint alapitványt „szegény, de jó tanuló s jó erkölcsü gyermekek jutalmazására.“

Szabályzat állapittatott meg a középfoku iskolák VI. osztályából a tanitóképző intézet III. évfolyamára lépő tanulók tanterv különbözeti vizsgálatára.

IV. Zilahi kollegiumunk számadásai az előadó által javasolt észrevételekkel jóváhagyatott. Marosvásárhelyi kollegiumunknak az ottani várossal egy ujonnan nyitandó utczához szükséges terület eladása tárgyában kötött szerződése megerősittetett s két tanári lakás épitésére vonatkozó terve műszaki felülvizsgálat alá adatott.

A Mezőméhesen b. e. Kendeffy Gyula kegyes adományából szervezendő ref. egyházközség részére a papitelek megvásároltatván, az erről szóló szerződés megesősittetett.

Az oroszfájai kántor ellen újabb panasz adatván be, leküldetett ez is illetékes espereshez megvizsgálás végett.

Szécsi Ferencz felvinczi lelkésznek az ottani hitelszövetkezetnél elnökigazgatói állás viselése engedélyeztetett.

Az énekeskönyv átdolgozására kiküldött bizottság két vidéki tagjának utiköltségei folyósittattak. Ennek rendjén tájékoztatta a bizottság elnöke az igazgatótanácsot arról, hogy a bizottsági tárgyalás rendjén az az elv nyert elfogadást, hogy az énekeskönyv két részből álljon; az első lenne a régi, minden módositás nélkül; a második részből már több régi ének kihagyatnék s új énekekkel kibővitve alkalmas lenne az ifjuság s új nemzedéknek, fokozatosan, a kor követelményeinek megfelelőbb egyházi énekléshez való hozzászoktatására. Természetesen e tájékoztató jelentés érdemileg nem tárgyaltatott, mert a kérdés csak most van bizottsági kidolgozás alatt, a mi még igen sok munkát igényel.

M...y.

KÜLÖNFÉLÉK.

A zsinat V. ülésszakát — mint értesülünk — junius 20-ára hivja össze az elnökség az új egyházi törvények királyi megerősitésre való felterjesztésére.

Az egyházkerületi állandó igazgatótanács legközelebbi ülését junius hó 14-én tartja meg.

Lelkészválasztás. *Erdélyi* László *mákói* lelkésztársunkat a *mocsoládi* ref. gyülekezet lelkészéül választotta.

A 48. XX. t.-cz. végrehajtása ügyében — mint a napilapok irják — bizalmas tanácskozás volt a napokban *Appongi* Albert gróf kultuszminiszternél, melyen részt vettek még *Wekerle* Sándor miniszterelnök és pénzügyminiszter, *br. Bánffy* Dezső, *br. Prónay* Dezső, *Molnár* Viktor, *Sztehló* Kornél, *Tóth* János. Mit végeztek...? A lapok különbözőképen találgatják. Nemsokára ki kell derülnie. A zsinat V. ülésszakának összehivása is ezzel függ össze.

A tordosi egyházközségbe kiküldött egyházkerületi bizottság feladatáról szólott a minap egy rövid közleményünk. Az eredményről még nem értesültünk. Csak azt a megjegyzést vettük illetékes részről, hogy „az egyházközségnek az anyagik terén való pusztulásáról s a hivek háborgásáról több tekintetben félreértett hirek vannak forgalomban. A tordosi hiveknek az egyházközséghez való sajátszerü viszonya kétszáz esztendő óta olyan, hogy többnyire a jóból is rosz jött ki; most azonban a fölmerült roszból is jöhetne ki jó, ha Isten a beteg lelkész egészségét hamar helyreállitaná. — Ezen értesitésre a magunk részéről meg kell jegyeznünk, hogy magunknak is van többféle forgalomban levő hirről tudomásunk, de azok közlésétől annyival inkább tartózkodunk, mert arra várunk, hogy mindenben *hivatalos* adatok alapján lehessen megitélni a dolgot, a mi természetesen biróságra vár. Csak örvendeni fogunk, ha a megvádoltak igazolásáról adhatunk akkor hirt.

A speczifikáczió eltörlése. A tiszántúli egyházkerület *közgyülése* érdekes határozatot hozott a legácziót illetőleg. Kimondotta ugyanis, hogy tekintettel a theologusok nagy számára, felhivást intéz az egyházakhoz a legációk számának szaporitása érdekében, egyuttal az u. n. *„speczifikácziót“* végleg eltörli és fegyelmi uton bünteti azokat az egyházakat, melyek *„sub sur“* mégis vinnének ki diákot. E rendelete a kerületnek a jövő 1906—7. iskolai évtől kezdve érvényes. Ha korlátozza is a határozat az egyházközségek jogait, mindenesetre sok visszaélésnek veszi elejét.

A Bocskay-ünnepély Kolozsvárt a már jelzett programm szerint impozáns méretekben folyt le e hó 20-án. A 6 protestáns templom tele volt ünneplő közönséggel. Az evangelikusoknál *Grátz* Mór lelkész végezte az istentiszteletet nagy bensőséggel; az unitáriusoknál dr. *Boros* György th. dékán mondta az imát, költői szárnyalásu prédikácziót pedig *Csifó* Salamon lelkész mondott. A reformátusok templomaiban a parokhus lelkészek végezték az istentiszteletet, kivévén a farkasutczai templomot, hol dr. *Bartók* György püspök mondott magas szárnyalásu, remek egyházi beszédet. Mindenütt dalkarok is emelték az áhitatot. A templomozások végeztével a tanuló ifjuság és templomi közönség zászlók alatt vonultak fel a Mátyás-térre, hol a szobor előtt hatalmas emelvény s e körül ezerekre menő közönség helyezkedett el. Itt *Herepei* Gergely esperes megnyitója után dr. *Szádeczky* Lajos egyet. tanár tartott gyönyörü emlékbeszédet, melyet mai számunk egész terjedelmében hoz. A lelkes éljenzés csillapultával Kelemen István unit. theologus szavalta *Tarcsafalvy* Albertnek ez alkalomra irt ódáját, lendülettel és nagy hatással. Innen a közönség egy része — mert nagy része nem fért be a szük utczába — a Bocskay születési házához ment, melyen a mai ünnepélyt megörökitő emléktáblát lelkes beszéddel *Grátz* Mór evang. lelkész koszoruzta meg. A menethez az indulót a M. A. V. „Összhang“ zenekar szolgáltatta. A gyönyörüen sikerült ünnepély d. u. 1 órára ért véget.

A Bocskay ünnepélyek nagy lelkesedéssel tartattak meg széles e hazában mindenütt a protestánsok által. Egyházi sajtóink ünnepi számokkal emlékeztek meg a nagy évfordulóról; egyedül a Debr. Prot. Lap feledkezett meg róla teljesen. A nekünk küldött tudósitások szerint *Szászvároson* a templomban *Bodor* János lelkész tartott predikácziót; a kolleg. tornacsarnokában pedig dr. *Kristóf* György tanár az ünnepi beszédet; *Székelyudvarhelyt Vajda* Ferencz lelkész a prédikácziót, *Solymossy* Endre tanár az emlékbeszédet, az ifjuság zene- és énekszámokkal, szavalatokkal járult a lélekemelő ünnepélyhez. Kolozsvári kollegiumunkban elmaradt az ünnepély, miután kanyaró miatt vakácziót kellett adni; theol. ifjuságunk az egyházközséggel ünnepelt. — Szép társadalmi ünnepély volt e hó 13-án *Marosujváron*, melyről jövő számunk hoz részletes tudósitást. E hó 27-én meg *Gyalubán* rendeznek Bocskay-emlékünnepet, hol *Kecskeméthy* István lesz az ünnepi szónok. A *kalotaszegi* egyh. m. értekezlete Bocskay-ünnepe ügyében *Biró* András elnök fáradozik, mely *Kalotaszentkirályon* fog megtartatni *jun. 23-án* (a bécsi béke aláirása napján), hol a templomi szónok *Nagy* Károly lesz, emlékbeszédet pedig *Désy* Gyula esperes fog mondani. — Gyönyörü ünnepélyt tartottak e hó 20-án *Püspökladányban* is, melynek rendezésében főleg az ágilis lelkész, *Kiss* Ferencz buzgólkodott.

A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület e hó 15. és 16. napjain lefolyt közgyüléséről röviden az alábbiakban számolunk be. A gyülés első fontosabb tárgyát *Kun* Bertalan püspök évi jelentése képezte, melyből a kerület állapotát tárgyazó rész általános megelégedést keltett. Nem fogadta el azonban a közgyülés a püspök azon inditványát, hogy a káplánhiányon a kerület a stipendiumban részesült theologusok egyszerü kirendelésével segitsen. Ezután a főiskola mult évi számadását vette tudomásul és jövő évi költségvetését fogadta el a közgyülés. Szervezett egy levéltárnoki állást, melyre egyhangulag *Zsoldos* Benő főgimn. tanárt választotta meg. Végül letárgyalta a kultuszminiszteri leiratokat. A következő napon a missziói egyházak jelentései után a Baldácsi-alap jelentését tárgyalta a közgyülés. A Kálvineum ügyében a kerület hozzájárult a konvent leiratához. A személyi változások bejelentése végeztével a Gömöri egyházmegye azon inditványa tárgyaltatott, hogy a püspökök főrendiházi tagsága terjesztessék ki, továbbá a jezsuiták az országból tiltassanak ki. Hosszas vita után a gyülés az egyházmegye javaslatát a konventhez felterjeszteni határozta.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyülése ugyancsak május 15-én vette kezdetét Debreczenben. Az elnöki megnyitóban *Dégenfeld* József főgondnok kifejezést adott annak a véleményének, hogy mivel az abszolutizmus napjai elmultak, semmi sem áll utjában a zsinati törvényeknek királyi jóváhagyás végett való felterjesztését illetőleg. Kéri is a közgyülést, hogy e kérdésben foglaljon állást és sürgesse meg a zsinat egybehivását. A Kalvineum ügyében hosszas vita után a közgyülés kimondta, hogy a konvent tervét el nem fogadja ugyan, de ha alkalmas terv készittetik, annak idején teljes erejéből pártolni fogja. A legáció ügyében kimondotta a specifikáció teljes eltörlését. Majd tudomásul vette, hogy a debreczeni egyház a megajánlott 100.000 koronát azonnal folyósitja, de csak akkor, amikor, a filozófiai fakultás megkezdi müködését. Május 16-án az épittető pénztár kérdésében *Tisza* István halasztó inditványa értelmében határoz. A főiskola tisza-dadai földbirtokának eladása kérdésében magas szinvonalon álló és igen élénk vita után ugyancsak a gr. *Tisza* István inditványára a földbirtok megtartása mellett foglalt állást a közgyülés.

A nagyenyedi Bethlen-kollégium előljárósága és ifjusága a folyó tanév végén a következő ünnepélyeket és előadásokat rendezi, illetőleg részben már rendezte: I. A Bethlen-kollégium előljárósága és ifjusága május hó 20-dikán, vasárnap, délelőtt 11 órakor emlékünnepet *Bocskay és a bécsi béke* emlékezetére a következő műsorral: 1. A gyülekezet éneke (Tebenned biztunk). 2. Imát mondott Zayzon János koll. vallástanár. 3. A gimnáziumi vegyes kar éneke. 4. Szavalt Virágháti Viktor VII. o. tanuló. 5. Ünnepi beszédet mondott Bodrogi János koll. tanár. 6. A tanitóképző-intézet dalkarának éneke. 7. Szavalt Molnár Vilmos tanitónövendék. 8. Szózat. — II. A főgimnázium összes osztályainak *tornaünnepélye* május 24-én, áldozó csütörtökön délután 4 órakor tartatik. Kedvezőtlen idő esetén az ünnepély ez évben elmarad. — III. A főgimnázium Kemény Zsigmond önképzőköre évzáró ünnepély keretében máj. 27-én, vasárnap délelőtt 11 órakor *Szász Károly emlékünnepet* tart. Részletes müsor a helyszinén fog osztatni. — IV. A Bethlen-koll. főgimn.-nak és tanitóképzőjének dalkarai s az ifjusági zenekar máj. 27-én, vasárnap d. u. 4 órakor Bodrogi János tanár történelmi felolvasása keretében a szabadságharcz zeneköltészetéből *történelmi hangversenyt* rendez, mely alkalommal zongorán magyar dalokat ad elő Wesselényi Ferencz br. Részletes műsor a helyszinén fog osztatni. Belépti dij személyenként 1 kor., a polg. isk. és koll. tanulóknak 40 fill. A bevétel a nyári kirándulás céljaira fog fordittatni. — V. A főgimnáziumi tanárkar a Balaton—Fiume—Velencze—Trieszt—Adelsbergi barlang—Pécs—Szeged—Arad-utvonalon rendezendő *iskolai kirándulás előkészitése* czéljából 3 előadást tart. Jun. 11-én, hétfőn este 8 órakor az utvonalat ismerteti Fogarasi Béla. Jun. 14-én, csütörtök este 8 órakor Velencze művészetéről előadást tart Halmágyi Antal. Jun. 17-én, vasárnap este 8 órakor az utvonal természeti érdekességeit ismerteti Szilády Zoltán dr. A bejáratnál persely lesz kitéve. A bevétel a kirándulás czéljaira fog fordittatni. — VI. A tanitóképző Gáspár János önképzőköre jun. 17-én, vasárnap d. e. 11 órakor *záró ünnepélyt* tart. Részletes műsor a helyszinén fog osztatni. — VII. A tanitóképző s a gyakorló iskola

mindenik osztályának *Torna ünnepélye* jun. 17-én, a kollégium *évzáró ünnepélye* junius 24-én lesz megtartva.

HIVATALOS RÉSZ.

2290—1906. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium méltóságos t. Elöljáróságához.

A nagyméltóságu m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, folyó május hó 16-án, 40915. sz. alatt kelt leiratával „a folyó 1905/6. tanév végén tartandó *érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. XXX. t.-cz. 23. §-ból kifolyólag *kormány-képviselői* minőségben az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsa egyházi főhatósága alatt álló: kolozsvári ev. ref. főgimnáziumhoz dr. Csánki Dezső orsz. levéltárnokot, a Magy. Tud. Akad. rendes tagját; a marosvásárhelyi főgimnáziumhoz Szőts Farkas budapesti ref. theologiai tanárt; a nagyenyedi főgimnáziumhoz dr. Pap Tibort ev. ref. jogakadémiai igazgatót; a sepsiszentgyörgyi főgimnáziumhoz dr. Székely György sárospataki ev. ref. főiskolai igazgatót; a szászvárosi főgimnáziumhoz Erdélyi Pált, a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatóját; a székelyudvarhelyi főgimnáziumhoz dr. Kérészy Zoltán kassai kir. jogakadémiai tanárt; a zilahi ref. főgimnáziumhoz Kenessey Béla kolozsvári ev. ref. theologiai akadémiai igazgatót“ küldötte ki.

Igazgatótanácsunk e leiratot tudomásul vévén, azt, a méltóságos Elüljáróságok utján, a főgimn, érettségvizsgáló-bizottságok már kinevezett elnökeivel, tudomás és további szives eljárás végett, ezennel közli.

Kolozsvárt, 1906. május 23.

Dr. Bartók, elnök. — *Váró Ferencz*, előadó-tanácsos.

Sz. 555—1906.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperesi hivatalokhoz.

F. évi 167. sz. a. kelt körlevelemben felhivtam összes lelkipásztor társaimat, hogy egyházközségükben levő baptisták számáról sürgős jelentést tegyenek. Miután azonban e felhivásomnak kevés lelkész tett eleget, most a nagytiszteletü Esperes urakat hivom fel, hogy egyházmegyéjük területén levő összes egyházközségek lelkészeitől bekérve a jelentést oly helyről is, a hol baptisták nincsenek és azt egyházközségek szerint kimutatássá egybefoglalva, julius hó 1-ig hivatalomhoz terjesszék fel.

Kolozsvárt, 1906. május 19-én.

Dr. Bartók, püspök.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén müködő amerikai magyar ref. egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stólával, a gyülekezet által biztositott 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztositott évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkivüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken istenitiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz őt illeti. A stóla keresztelésért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltség. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkivántatik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stólából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkivüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. junius 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyuttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismeretük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró, főgondnok, világi elnök. — *Kun Bertalan*, püspök, egyházi elnök.

PÁLYAZATI HIRDETMÉNY.

A császári és királyi közös hadügyminiszteriumnak f. évi május hó 7. kelettel 3378. szám alatt ev. ref. egyetemes konventünk elnökségéhez intézett felhivása értelmében a *Kassán megüresedett ev. református másodosztálgu katonai gondnoki állásra ezennel pályázatot hirdetünk*, melynek föltételeire nézve annak a pályázati hirdetésnek a szövege mérvadó, a melyet ev. ref. egyetemes konventünk elnöksége a közös hadügyminiszterium f. évi február hó 5-én 697. szám alatt kelt felhivása értelmében nem régen, f. évi márczius tizediki lejárattal tett volt közzé egyházi lapjainkban.

A kellőleg fölszerelt pályázati kérvények Kun Bertalan püspökhöz, mint az ev. ref. egyetemes konvent egyházi elnökéhez f. évi junius hó tizedikéig nyujtandók be.

Kelt Miskolczon és Budapesten, 1906. évi május 18.

Az ev. ref. egyetemes konvent elnöksége.

Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok, mint az egyet. konvent világi elnöke. — *Kun Bertalan*, püspök, mint az egyet. konvent egyházi elnöke.

Sz. 357—1906.

MEGHIVÓ

a görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye hivatalos helyiségében, 1906. junius 15-én (tizenöt) d. e. 9 órától kezdődő *rendes tavaszi közgyülésére.*

Tárgysorozat: Imát mond ifj. Kiss Lajos főjegyző. 1. Elnöki megnyitó és előterjesztések. Emlékezés *Bocskay Istvánra.* 2. Megalakulás. Uj papok, tanitók bekebelezése, utóbbiak eskütételével. 3. Jelentés az egyhm. tanács müködéséről. 4. Jelentés az egyhm. tanács, mint közigazgatási bíróság müködéséről (ifj. Kiss Lajos főjegyző). 5. Jelentés az egyes egyházak 1906. évi költségvetéseiről (Dénes József számvevő). 6. Jelentés az egyházmegye 1905. évi számadásairól s az erre vonatkozó igazgató-tanácsi leiratról (Dénes József számvevő). 7. Jelentés a megejtett iskolavizsgálatokról (Kovács István tanügyi előadó). 8. Papi és tanitói könyvtárvizsgáló-bizottság jelentése (Könyvtárvizsgáló-bizottság tagjai: Kovács István, Szász Márton, Éltető Albert, Szabó Miklós és Sikó Gerő). 9. Pénztárosi előterjesztések (Papp Lajos pénztáros). 10. A nagyenyedi egyházmegye inditványa a szeretetházi járulékok felemelése tárgyában. (Előadó Papp Lajos.) 11. Stippendiumok kiosztása. Folyamodásokra nézve e helyen hivom fel a lelkész- és tanitó-szülők figyelmét. Jóváhagyott Szabályrendelet körözve volt, hogy minden tanuló az első félévi Értesitő hitelesitett másolatával — *husvét tájékán* — adja be folyamodását. E szabályrendelet feleslegessé tette az évenkénti pályázati hirdetést. Azért nem hirdettem ez évben ki. Folyamodások azonban nincsenek mind benn. Jelenesetben junius 10-ig még elfogadom. Elvárom, hogy ugy most, mint jövőben is, minden igényjogosult tanuló: sajátkezüleg irott folyamodást adjon be. 12. Választások: Egy világi fegyelmi törvényszéki biró; állandó könyvtárvizsgáló-bizottság; közalapi ellenőrző-bizottság; missziói-bizottság; tanügyi-bizottság választása. 13. Időközben jőhető, halaszthatatlan tárgyak. 14. Inditványok.

Uj lelkész és tanitó (tanitónő) atyafiakat kérem a bekekelezésre megjelenni.

Lelkész atyafiakat kérem, egyházuk világi képviselőivel ezen tárgysorozatot sziveskedjenek közölni, ugy a tanitó-képviselőkkel is. Tanitó-képviselők: Pataki Lajos, Ferencz Károly, Kiss József, Szabó Miklós, Adorjáni Károly.

Gernyeszeg, 1906. május 20.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *22-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. május 31.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Konfirmáczió után.

Üdvözöllek, szivem egész melegével, szeretetével üdvözöllek, új harczosai az evangeliumnak, új munkásai Isten országának, új hajtások az anyaszentegyház élőfáján. Örvendező szivvel köszöntlek sorainkban titeket, konfirmált ifjak, a kik a közelmult napokban tavaszi napfénytől beragyogott, virágdiszbe öltözött szent helyeinken az ifjuság üdeségével, bájával arczotokon, megilletődéssel, kibeszélhetetlen sejtelmekkel, édes álmokkal sziveitekben elrebegtétek:

A mit Jézussal vallunk,
Abban élünk és halunk;
Rátekintünk, máshova nem,
Isten úgy áldjon meg! Ámen!

Szerettem volna odamenni hozzátok, mindegyitekhez, szerettem volna mindeniteket egyenként a szivemhez szoritani és szólani egyenegyen mindenitekhez: barátom, testvérem, tudod-é, érted-é, mit fogadtál most? Ha érted, ha tudod, vagy ha csak sejted is azt, a mire fogadást tettél, tartsd meg azt, ne felejtsd el soha egy pillanatra sem; amint én szoritlak, úgy szoritsd a szivedhez és el ne engedd azt, a kinek nevére vallást tettél, az Ur Jézus Krisztust, a kinél jobb, hivebb barátot nem találhatsz, a ki egyedül vezethet el az óhajtott boldogsághoz itt a földön s az örök élet s idvességhez túl a földi élet határain. Tudd meg, hogy mi emberek, még a legjobbak és legtökéletesebbek is, tévedünk gyakran s könnyen tévútra vezethetünk, de ő nem tévedhet, mert ő az Igazság, a Szentség, ő az Ut, a ki nemcsak vezethet, de a kin és a ki által a mi mennyei jó Atyánkhoz juthatunk: azért legyen az ő igéje a te lábaidnak szövétneke. Tudd meg, hogy Jézus nemcsak életében áldotta meg — fejükre téve kezét — a gyermekeket és ifjakat, de ma is egyedül ő bir ezzel a hatalommal, egyedül ő képes megáldani, testi és lelki javakkal megajándékozni; azért tartsd készen mindig kezedet, hogy elfogadhasd ezeket az ajándékokat. Tudod-é, mi ez a kéz, a mivel Krisztus adományait elfogadhatjuk? A hit és pedig a Krisztusba vetett hit. A te ifju életed hasonlit a hegyről vidáman aláfutó, kristálytiszta vizü forráshoz: vigyázz, hogy nehogy a Jordánhoz legyen hasonló, a mely szintén igy kezdi pályáját a Nagy-Hermon hegységben, de a mely a minden életet megölő Holttengerben fejezi be. Az ifjukor a gyűjtés, szerzés ideje, az anyagiaké is, bár azok nagyon mulandók, de legkivált a lelki kincseké, amelyek maradandók s a melyeknek az a tulajdonsága, hogy minél több van belőlük, annál biztosabbak: igyekezz ilyen kincseket szerezni. Tudod, hogy mik ezek a kincsek: a tisztaság, jóság, őszinteség, igazság, hűség és legfőképen az alázatosság. Ne félj, hogy ha megszerezted, újra elveszithesd ezeket. Az anyag, a miből a harangot öntik, mindaddig, a mig cseppfolyó állapotban van, magába olvaszt minden nemes érczet, a mit beléje öntenek s ez a nemes ércz ad neki kellemes hangot. De ha egyszer kihült az anyag s megkeményedett, hiába minden csiszolás, nem lehet a hangján változtatni, ha csak szét nem törik s újra nem öntik. Ti a tavasza vagytok a mi egyházunk fájának: ha a tavasz nem hoz új vérkeringést a fába, akkor aztán hogy fakad azon virág, várható-é gyümölcs? Bizony nem való egyébre, hanem hogy kivágassék és a tűzre vettessék.

Szivemhez szoritva ezeket és ezekhez hasonlókat szerettem volna elmondani nektek: ezeket szerettem volna meghatottságtól fogékony lelketekbe önteni. De hiszem, meg vagyok győződve, hogy a kiknek a kezébe letettétek az ünnepélyes fogadalmat, a ti lelkipásztoraitok nem kisebb szeretettel, nem kisebb melegséggel és nem kisebb lelkesedéssel elmondották, lelketekre kötötték ezeket és ti hálás szivvel, erős elhatározással fogadtátok az atyai komoly, szeretetteljes intéseket, tanácsokat és kéréseket.

Hanem ha már hozzátok nem szólhattam, hadd szólok itt a ti lelkipásztoraitokhoz, az én szeretett munkatársaimhoz. Es kérdem: telje-

sen nyugodtak-é abban, hogy kellően előkészitették azokat, a kik előttük állanak, *konfirmálták-é* a hitben, a kik konfirmáczióra jelentkeztek? Azokat kérdezem, a kik 100—200 gyermeket konfirmálnak egyszerre. Volt-é idejük arra, hogy személyesen és személy szerint egyen-egyen mindenikkel annyit és úgy foglalkozzanak, hogy olyan kapcsolat, olyan viszony jöjjön létre közöttük és konfirmált növendékeik között, hogy ez azután is keresse az érintkezést velük, bizalommal viseltessék irántuk, a szó teljes értelmében lelki atyjukat lássák bennük?

Es azután kérdem: örvendező szivvel végig tekintve a konfirmálók ifju seregén, nem fogódott-é el a szivük, eszükbe jutva: vajjon hányan tartják meg azt a szent fogadalmat, a mit itt letettek, hányan maradnak hivek, oh nem csak egyházukhoz, de Krisztushoz, hányan lesznek igazán életükkel keresztyének?

Nem hiszem, hogy ne érezné minden konfirmáló lelkipásztor ezt az elfogódást, ezt az aggodalmat. Hiszen mindenkinek, a ki nyitott szemmel jár a világban, látni kell, hogy minden oldalról mennyi veszély fenyegeti épen a konfirmáczió után az ifjuságot. Es hol találjon oltalmat a veszély ellen? A szülői házban. De hány szülei hajlék levegője van áthatva a keresztyén szellem, keresztyén lélek által? Hány meg hány szülői hajlék van, amely maga mételyezi meg a romlatlan gyermek lelkét. Vagy az iskolában? De megvan-é ezekben mindenikben a keresztyén tartalom; a keresztyén szellem hatja-é át ezeket s a vallás-é a nevelés középpontja? Hiszen a vallás a mi iskoláink jórészében nem életelv, életerő, hanem tantárgy s azok között is a mellékes. Még a népiskolákban is inkább a száraz értelmi képzés az uralkodó s a felsőbb iskolákban vagy a materialistikus élet- és világnézet légkörében nőnek fel, vagy pedig egy a keresztyénnél jóval alacsonyabb fokú, klassikai világ levegőjét szivja be naponként, a hol a Biblia csudái egyenlő értékűeknek tekintetnek a görög és római mondákkal. Vagy a társaság? Ahol a műveltséget a külső fellépésben, magatartásban keresik és abban, hogy ismerje a társadalmi érintkezés sablonjait, hozzá tudjon szólani, a lapokból, a napi kérdésekhez? A hol születés, rang, állás, hivatal, foglalkozás és vagyon szerint csoportosulnak az emberek s rendesen ezek adnak értéket neki? A hol ez idő szerint még ellenkezik a jó modorral a vallás kérdéseivel foglalkozni, a hol a frivol szellemeskedő a társaság lelke?

Azt hiszem, nem szükség tovább szőnöm a kérdéseket. A kinek szeme van a látásra, láthatja, minő szánalmas, szomoru helyzetben van a mi ifjuságunk. Felnő hit nélkül, ideálok nélkül, kihalva szivéből a fogékonyság minden nemesebb iránt.

Mit tegyünk, hogy kiragadjuk ebből a siralmas helyzetéből? Várjunk jobb időkre? Nem! Ez nem keresztyéni dolog. Ha valahol, az egyházban nincs helye a laisser faire-nek. Nekünk kötelességünk minél hamarább a megmentő szeretet munkájához fogni. És ez: összegyüjteni és a családalapitásig együttartani a konfirmált ifjuságot, gondoskodni komoly, keresztyén szellemü szórakoztatásáról, müveléséről, ébrentartani benne az érdeklődést, szeretetet, a nemes munka, a kötelesség teljesitése iránt, fogékonnyá tenni a csendes családi élet örömei iránt, hogy érezze folyton, hogy neki az egyház igazi barátja bölcsőjétől a koporsóig s nemcsak fizető alanynak tekinti, hanem igazán fiának, leányának.

Ha tehát teljesiteni akarjuk kötelességeinket az ifjuság iránt, akkor a konfirmácziói ünnepélynek nem csak a konfirmáló ifuságra kell fogadalomnak lenni, hanem az egyházra is, hogy t. i. az egyház azokat, a kiket a hitben megerősitett, azokat megtartani is minden erejével törekedni fog. Különben pedig a konfirmáczió üres czeremónia, a miben van ugyan poézis, de a minek hatása hamarább elenyészik, mint a konfirmácziói virágok illata.

Üdvözöllek ismételten is, kedves konfirmált ifjuság, üdvözöllek titeket most, hogy a mieink lettetek. Legyetek is a mieink, mert ha ti a mieink vagytok, akkor és csak akkor miénk a jövendő.

Tárkányi György.

Vallás és Élet.

III.

Egyház és Iskola.

(Folytatás.)

Az állam nem csak politikai hatalom, hanem a nemzet közgazdasági, ipari, kereskedelmi s mindenek fölött kulturális életének is a vezére.

Az állam kötelessége gátat emelni minden elébe, a mi a nemzeti önérzetet és egészséges közszellemet megrontja és segitségére menni minden olyan tevékenységnek, a mi a faji önérzetet fokozza és emeli, a nép kulturális érdekeit, az irodalmat, a tudományt, a művészetet előbbre viszi.

Az állam feladata, hogy mint alkotó és szervező hatalom belenyuljon a nép külső és belső életműködésébe. E tekintetben az állam leghatalmasabb segitő társa mindenütt a protestáns egyház; ellenfele a katholicismus.

A vallás kulturális érdeket szolgál. A felekezetek *iskolákat* létesitenek, hogy az egyháznak hitben és buzgóságban erős és fáradhatatlan tagokat neveljenek. Ugyanezt teszi a társadalom és az állam is. Mindenik tisztában van vele, hogy az ifjuság *erkölcsi* és *értelmi* kimüvelése fontos *egyházi, társadalmi* és *nemzeti* érdek. Az iskolák tehát különbözők: *felekezeti* és *állami* meg *községi* iskolák. Lehetnek *magán* iskolák is. Melyiknek, az államnak vagy az egyháznak van-e joga igényelni, hogy a népnevelés nagy érdekeinek ő legyen a vezére, intézője és gondviselője; a közoktatás ügyét melyik vegye kezébe; állitson-e nép-, közép- és főiskolákat, egyetemeket és akadémiákat; melyik jelölje ki a tananyagot és szabja meg a tanitás módját és mértékét? E tekintetben tudvalevő dolog, hogy egyház és állam között még

folyik a harcz, holott az a nézet, hogy az iskola az egyházé, történetileg immár merőben tulhaladott álláspont. Az iskola az államé. Minél magasabbra fejlődik a nemzeti élet s minél nagyobbak lesznek az igények a köznevelésre nézve: e jogot és kötelességet is, az élet az állam részére annál ellenállhatatlanabb erővel követeli. És ha főleg a róm. katholikus egyház mégis igényt tart a vezető szerepre: részint világuralmi törekvéseiben, részint a közoktatás fejlődésének történetében leli magyarázatát. A népnevelés tulajdonképeni megteremtője maga a *keresztyénség*. A pogány világ a rendszeres népnevelés kérdésével nem foglalkozott. A nevelés a családra és a törzsre volt bizva. A Krisztus tudományát magában foglaló evangeliumok erkölcstana azonban oly erőt rejtett magában, a melytől rokonszenvét és érdeklődéséta néplélek meg nem tagadhatta. És ha a keresztyén vallás oly csodálatos hatással volt a népek hitéletére: e hatás sok tekintetben épen annak az életteljes erkölcsi erőnek vala köszönhető, mely a Jézus vallását kiválóan jellemezte. Ez által az erkölcsi által lett a keresztyén vallás az európai népek kulturájának *központja*, a mely központi helyet mind a mai napig megtartotta. Ezen erkölcsi erő és tartalom által győzte le Krisztus evangeliuma úgy a *zsidó irástudók* élettelen formalismusát, valamint a görögöknek, a szép eszméje által vezetett, egyoldalu *világias müveltségét*.

A keresztyénség, úgy a mint Jézus tanitotta, *az egyénre*, az egyes lelkekre fektette a súlyt. Itt nem lehetett válaszfalakat emelni az előkelők és a nyers tömeg, a műveltek és a tudatlanok között. A Krisztus vallásának egyetemes feladata vala: a lelkeket egy magasabb életre vezetni és annak kincseit mindenki részére biztositani. Az ó világ az embert az *értelmi* müveltség által akarta az érzéki világ fölébe emelni, a Krisztus vallása ellenben az *egyén belső életét* állitotta előtérbe és annak erkölcsi tartalmától tette az ember értékét függővé. A keresztyénségben *a jó* eszméje jutott diadalra s vonja hatalmi körébe a görög műveltségnek alapul szolgáló *szép* eszméjét. Amde a keresztyén *vallás* és a keresztyén *egyház* itt is szembe kerültek egymással. A keresztyén *vallás* és a keresztyén *hit* szabad teret enged a tudománynak s nem emel elébe korlátokat. A kulturának nem ellensége, a haladásnak nem gátja, sőt segitő társa és fentartója. Ellenben az *egyház* kijelölte a határt, a melyen a tudománynak belől kell maradnia és megkötözte a haladni vágyó szellem emelkedő szárnyait. Maga az egyház kényszeritette reá a tudományt, hogy elforduljon tőle s kebléről leszakitsa az iskolát, holott az iskola szülő anyja az egyház vala, a mely évszázakon át ápolta s nevelte.

Az egyház által létesitett iskolák legelső sorban a *leendő papok* kiképzésére szolgáltak s mint ilyenek *latin iskolák* voltak, a melyekben főczélul volt kitűzve a latin nyelv megtanitása, a latin irodalom, költők és történetirók megismertetése. Az alsóbb tanfolyam tárgyai: *grammatika*, *rhetorika*, *logika* (trivium); a képzés tehát tisztán formai, a melyet a quadrivium reál-tárgyai: *arithmetika*, *geometria*, *astronomia* és végül a *zene* egészitettek ki. Mind olyan tárgyak, a melyek megtanulását szorosan véve az *egyházi élet* tette szükségessé. Ezekre az iskolákra legelső sorban és főleg azoknak volt szüksége, a kik az egyházban, egyházi pályán kivántak szolgálni. A helyett tehát, hogy a műveltséget átalánositsák és a nép közkincsévé tegyék, az egyházi iskolák az *egyházi* és a *világi* rend kialakulását segitették elé. Nem az életre, hanem az egyház czéljaira neveltek.

Igy tartott ez az állapot egészen a keresztes hadjáratok ideéjig, midőn az átalakult, gazdasági, ipari és kereskedelmi fejlettebb viszonyok főleg az élénkebb forgalmu *városokban* olyan iskolák létesitését tették szükségessé, a melyekben a változott életviszonyok által szükségessé vált ismeretek megszerezhetők. Az egyházi iskolák mellett igy keletkeztek a *városi* iskolák, *világi intézmények*, nem az egyház, hanem a város patronatusa alatt. Ezen iskolák mellett keletkeztek csakhamar, szintén az egyház szolgálatában, a különböző Universitások, Ravennában, Páduában, Bolognában (jogi), Salernoban (orvosi) és Párisban. Ez utóbbinak mintájára az *angol* és a *német* egyetemek. Tehát vannak már *latiniskolák*, *városi iskolák*, *főiskolák*; de tulajdonképi *népiskolával* még nem találkozunk. Mindezekre pedig az egyház ütötte reá a saját szelemének bélyegét, csakhogy a főiskolák, bár papi vezetés alatt állanak, már kezdik érezni, hogy a tudomány önálló hatalom, a melynek a saját törvényét kell követni. (Reuchlin és Erasmus.)

—

Reuchlin és Erasmus megvetve a scholastikát a római és görög klasszikusokban megnyilatkozó szabadabb élet és világfelfogást akarták érvényre emelni. Tehát nálok is nem *nemzeti*, hanem *latin nemzetközi* müveltség volt a czél, melyet maguk elé tüztek, de a népélettől ép oly távol maradtak, mint a skolasztika, s igy sem a középkori egyházat, sem a középkori közoktatást reformálni nem voltak képesek.

E feladatot a ***reformáció*** végezte el. Luther 1524-ben a polgármesterek figyelmét iskolák alapitására hivja fel. 1530-ban a gyermekek iskoláztatására buzdit. *Az iskolaügy fentartása és rendezése a világi hatóság kötelessége és joga*, mondja Luther. A reformációval megindult az iskoláknak az egyházi békóból való felszabadulásának folyamata. Először az *Universitások*, azután a *latiniskolák* engedtek az uj idők követelményeinek, midőn immár a nemesség is keresi a tudományos kiképzést és eltörölni igyekszik a tudományos kiképzés ama különbségét, mely a világiakat és a papokat egymástól elválasztja. A római katholikus egyház még most is a régi irányban halad és a jezsuiták a világi elemet is nem az állam polgárainak, hanem az egyháznak, mint anyának, fiaivá igyekesznek nevelni.

A protestáns egyház fölénye a róm. katholikus egyházzal szemben a ***népiskolák*** létesitésében tünik ki és lesz valóvá. A protestántizmus nemzeti iránya és demokratikus jelleme a népiskolákban jut érvényre és teljes kifejlődésre. Az iskolaügy Németországon a reformációval mindinkább az állami feladatok sorában hódit tért magának és a 18. század végén s a 19. sz. elején az iskola már „*állami intézmény*“ „*Schulen und Universitäten sind Veranstaltugen der Staates*“, a melyeknek rendezését 1817 ben már egy külön miniszterium — a kultuszminiszterium — veszi kezébe. Az egyház befolyását az iskolaügyekre mindinkább elvesztette, már csak azért is, mert a megsokasodott feladatok az egyház erejét mindinkább tulhaladták. Németországban az iskolaügyeknek az állam lett intéző ura. Francziaországban és Angliában a fejlődés némi eltérést mutat.

Angliában egy kifejlett, anyagilag és szellemileg erős társadalom tartja kezében a közoktatás ügyét. Itt közoktatásügyi miniszterre sincs szükség. Amde ne is feledjük, hogy a mig a tudományos müveltség felsőbb rétegeiben Angliában a teljes virágzás jeleit látjuk, addig az alsóbb rétegekben sok a kivánni való. Ez az oka annak, hogy 1870 óta Angliában is megindult a mozgalom, a mely a közoktatás mezején az állam részére nagyobb szerepet akar biztositani, mint a milyen eddig részébe jutott; itt is érvényesülni kezd a gondolat, hogy az államnak közbe kell lépni, a hol az egyén és társadalom a magára vállalt de az államot is közvetlenül érdeklő kötelességet betölteni nem elég erős.

Francziaországban az iskolaügy a róm. katholikus egyház hatása alatt állott és fejlődött egészen 1789-ig. Az I. Napoleon lángesze e téren is megnyilatkozott.

Az egész köznevelési és közoktutási ügyet állami feladattá tette és annak egyöntetü intézése érdekében legmesszebbmenő központositást eszközölte, a mely minden szabadmozgást lehetetlenné tett. Az iskola egy nagy ideálnak állott a szolgálatában: *az ifjuságot az uj császárság intézményeinek szellemében és az uj dinasztia iránt való hüségben nevelni.*

Igaz ugyan, hogy az államhatalom a részébe eső joggal a közoktatás terén is visszaélhet; ámde ne feledjük, hogy e hajlamnak az ismeret és a tudomány nagy érdekei szolgálatában álló öntudatos *tanári kar* gátokat emelni soha sem fogja elmulasztani s meggátolni a tulkapásokat mindig elég erős leszen.

Ha van Erópában állam, ugy legelső sorban a magyar állam az, melynek a közoktatásügyet a felekezetileg és nemzetiségileg feltagolt társadalom kezéből ki kell venni, hogy a kulturát egységes alapra fektesse és egyetemes czélok szolgálatába vezesse.

Az iskola.

Az egyház és állam egymás közötti viszonyát érdeklő kérdések között egy sem annyira fontos és nevezetes, mint a köznevelés és közoktatás kérdése. Méltán mondja Zeller, a berlini egyetem nagy tudásu öreg bölcselője: „*Wer die Bildung des heranwachsenden Geschiechts in der Han hat dem gehöst die Zukunft.*“ Az ifjuság nevelése és szellemi kiképzése ugy az egyháznak, mint az államnak kiváló érdeke. És kétságen kivül mind a kettőnek joga van hozzászólni a kérdéshez s követelni, hogy a kérdés megoldásában mind a kettőnek része legyen.

A nevelés legelső sorban kétségen kivül a család joga. A gyermekek természetes nevelői: a szülők és ezek helyettesei. Nem csak a jog, de a kötelesség is őket illeti még akkor is, ha a család egy fejlettebb organismusnak, a törzsnek, a nemzetségnek tagjává lett. Azonban a mint az ifjuság nevelésére és szellemi képzésére vonatkozó igények nőnek és fokozódnak, a családokból összealakult *társadalom* legelső sorban a *család* vállaira nehezedő eme kötelességek terheinek hordozásában köteles maga is résztvenni, mert a gyermekek nevelése nem csupán családi kötelesség, hanem egyetemes, társadalmi érdek. Különben is egyedül a társadalom rendelkezhetik mind amaz anyagi feltételekkel, a melyek a köznevelés és közoktatás érdekeinek megfelelnek, azokat kielégithetik. Egyedül a társadalom, a családok összesége gondoskodhatik egy egységes vezetésről; ő alkothatja meg csupán a köznevelés és közoktatás egységes organismusát s biztosithatja annak életteljes müködését; egyedül a társadalom képes elháritani mindazokat az akadályokat, a melyeket a tudatlanság, a közöny, a szülők önző érdekei, a nyomor és a szegénység emelhetnek a köznevelés elé. A társadalom e ráváró kötelességet nem utasithatja el magától. Tartozik vele a gyermekeknek, a kik alkotják a jövőt és tartozik vele önmagának, mert előtte nem lehet közönyös, hogy miképen alakul a jövő. A mennyiben e feladatokat a *község* megoldani képes: őt illeti meg a *kötelesség;* ha nem képes, ha nincsen meg hozzá a kellő anyagi erő: magának az *államnak* kell segitő kezeit a munkára tenni. Az államnak kell törvénnyel szabályozni az egész iskolaügyet, ugy a tanitás kezdőpontját, mint mérvét és tartamát, neki kell kezében tartani a vezetést a köznevelés és közoktatás egész vonalán. Neki kell gondoskodni a szükséges tanárok kiképzéséről s mind amaz intézetek felállitásáról, a melyek nem csupán helyi érdekeket szolgálnak és a melyeknek fentartása az illető község anyagi erejét tulhaladó áldozatokat követel.

A köznevelés és közoktatás fejlődésének története azt mutatja, hogy minél magasabb fokra emelkedett a kultura, az állam annál nagyobb figyelmet forditott saját polgárai anyagi és szellemi jóllétének emelésére: a köznevelés és közoktatás kérdése is annál nagyobb erővel tolult előtérbe, mint *állami feladat.*

Az egyház ama hivatkozása, hogy az iskoláztatásnak ő a szülőanyja és szülői jogát tovább is gyakorolni akarja, élénkebb visszhangra a népek lelkében, a vezetők gondolatvilágában sehol sem talált. Azt is hangsulyozta, hogy a nevelésnek vallásos alapokon kell felépülnie és a tanitásnak csak e feltétel mellett lehet üdvös eredménye. Ezzel szemben az államnak készséggel el kell ismernie, hogy a vallásos nevelés és oktatás az egyház kezéből ki nem vehető, de a tanitás többi tárgyai a vallással, mondjuk a vallástannal, távolról sem állanak oly közeli kapcsolatban, hogy e miatt ezen tárgyak tanitásában is a vezető szerepet az egyházra kellene bizni. Az egyháznak meg kell elégedni annyival, ha saját felekezete a vallástanitás intézésében szabad kézzel birhat. Készséggel elismerjük azoknak a szolgálatoknak becsét, a melyet az egyház a kultura terén tett: de ez még nem teszi indokolttá a klerikalismusnak a népiskolákkal szemben támasztott igényét. Ha a gyermekből serdülő ifju lett: nincsen többé bölcsőre szüksége. Nem az a kérdés, hogy a *multban*, a letünt idők más viszonyai és más követelményei között mi szolgálta az egésznek közjavát, hanem ma, a modern idők változott körülményei között a nemzeti élet és kultura emelésére melyek a leghatékonyabb eszközök. A magasabb foku tudományos képzésnek az egyház többé nemcsak nem tüzhelye, sőt éles harczba keveredett vele. Kemény harczokat víva küzdötte ki azt a szabadságot, a mely a tudománynak éltető eleme. A kinek a *tudományról* fogalma van, az soha sem lesz kapható arra, hogy egyetemeinket, gimnáziumainkat és reáliskoláinkat egyházi hatóságok kényére és szabad tetszésére bizzuk. Egyházi gyámkodásra a népiskoláknak sincsen szüksége. A hittant kivéve, a többi tárgyak nem képezhetik felekezeti disciptinák anyagát. Még a tanitók erkölcsi hatása és befolyása sincsen felekezeti ágazathoz kötve, sőt a gyermekek vallásos nevelésénél a dogmatikai szempontokat merőben ki kellene küszöbölni, mert a dogmák, legtöbb esetben, csak a szellem lenyügözésére alkalmasok. Meg aztán szemelől azt sem kell téveszteni, hogy a népoktatás ügye, ha a felekezetekre bizatik: a nevelés és oktatás egységes vezetése válik lehetetlenné, sőt sokszor az állami életre veszélyes irányzatok kapnak lábra s mérgezik meg a serdülő nemzedéket. Az egységes vezetést ugy *paedagogiai*, mint *nemzeti* érdekek teszik elkerülhetetlenné nemcsak a népiskoláknál, hanem a köznevelés és közoktatás minden fokozatán. Az egységes vezetés hiánya főleg akkor válik türhetetlenné, ha a társadalom nem csak *felekezetileg*, de *nemzetiségileg* is fel van tagolva, s a különböző nemzetiségek a vallásban saját faji fennállások támaszát látván, a lelkiösmeret szabadságának leple alatt akadályozzák a nemzeti eszme kifejlődését, az állami élet megszilárdulását. Ilyen államokban csak a nembánomság, csak a politikai érzék teljes hiánya türheti a felekezeti iskolákat, a melyek separatistikus törekvéseikkel csak az állami élet ellenségeinek számát növelik. Csak egy futópillantás és állitásunk igazolást talál. Ha Magyarországnak főleg erdélyi részében a nemzetiségek és felekezetek egymásközti keveredését tekintjük: azt látjuk, hogy itt a nemzetiségek és felekezetek nem is *vidékenként* oszlanak meg, hanem csaknem egész Erdély területén ott találjuk őket minden községben; nem csak egy község található, a hol majd minden felekezetnek meg van a maga egyházközsége: *református, róm. katholikus, ágostai, unitárius*, gör. keleti, gör. katholikus, izraelita és a saját *felekezeti* iskolája. Boldog Isten! ki mondja meg, hogy itt az egységes nemzeti nevelés miként lehető.

Erdélyben a polgári községek rendesen kevés

lakost számlálnak. Még kevesebbet a község kebelében élő különböző felekezetek annyira, hogy népiskoláikat saját erejükön fentartani sem képesek: államsegélyre van szükségük, a mit az állam nem is tagad meg tőlük. Ha egy polgári községben 3—4 *felekezeti iskola* áll fenn, az állam mindenik tanitójának biztositja a *minimalis fizetést.* Annál rosszabb. A mi elé teljes erejével gátakat kellene emelni, ő maga segiti elé a nemzeti és állami élet kiszámithatatlan kárára. És ha nem igy volna is, nem könnyelmü pénz- és erőfecsérlés-e, ha oly községekben, hol 3—4, sőt tán öt felekezeti iskola is áll fenn, mindeniket állami segélyben részesiteni, a helyett, hogy az ekként kidobott költségen az állami és nemzeti élet czéljainak teljesen megfelelő *állami iskolát* létesitsen. Az államkormánynak többet kellene törődni Magyarország közoktatásügyével s nem kellene téveszteni szemei elől, hogy az élet realis viszonyai kényszeritő erővel fogják ráhajtani, mikép a népnevelést és közoktatást mint állami feladatot tűzve ki magának, útját vágja minden olyan törekvésnek, mely a közoktatás mezején separatistikus érdekeknek áll a szolgálatában.

Ugyanazok a magasrangu érdekek, melyek a népiskolákban a vallástanitásról való gondoskodást az állam kötelességévé teszik, a lelkipásztorok tudományos kiképzésére szükséges *theologiai fakultások* felállitását szintén az állami feladatok körébe utalják.

(Folyt. köv.)

Világnézetek harcza.

(Folytatás.)

A vallástörténet magában foglalja az összes vallások történetét összehasonlitó alapon; ide tartozik — a keresztyén vallást tekintve — az exegesis, biblica theologia, dogma- és egyháztörténet. A vallásbölcsészet a vallás két oldalát: statikáját és dynamikáját (dogmatika és ethika) adja; lehet kritikai, a midőn csak az általános törvényeket kutatja fel vagy systhematikus, amikor az egész hittartalmat felöleli és kifejezi. Végül a practica theologiába tartozik az érvényesités két ága: a nevelés (katechetika és cura pastoralis) és az épités: (liturgika és homilitika.)

Már most egy nehéz feladat előtt állunk. Milyen viszonyban van a theologia a philosophiával? Mert századok története bizonyitja, hogy a kettő között a legelkeseredettebb testvérháboru dühöng.

Vegyük rendre. Melyik theologia állhat szembe a philosophiával? A történeti nem, mert a tudomány szigoruan tárgyilagos eszközeivel keresi *adott tényekben* a törvényszerüséget. Hogy van buddhismus, volt görög vallás, az ép oly bizonyos, positiv tény, minthogy most is élnek indusok és éltek a görög kultura hordozói. Hogy az egyptomiaknak és assyroknak voltak szent könyveik, azt a tört. theologia az irodalomtörténettel együtt vallja s e szent könyveket a nyelvtudománnyal együtt igyekszik megérteni; az egyik philologiai, a másik theologiai czélból. — Keresztyén dogmahistoria nélkül soha Európa kulturtörténetét megirni nem lehet; az egyháztörténelem tudása nélkül a jog- és állameszme fejlődését sohasem fogjuk megérteni. Végül kinek lehet az ellen kifogása, ha a theologus rendszerbe foglalva fejezi ki a biblia theologiáját? föltéve, hogy tudományos eljárással cselekszi ezt.

Ezzel szemben a priori feltettük a vallástörténetről, hogy tudomány és hogy történet akar maradni, azaz: szabadon és tárgyilagosan vizsgálja anyagát, másfelől pedig egy történeti kifejezést nem tart örök időre szóló konfessziónak, a mely minden lelket, mig a világ, kötelezni fog.

A vallásbölcsészet vizsgálásánál már komolyabb nehézségekre akadunk. Ez maga is philosophia; philosophiai megállapitása a vallás lényegének. De ha megmarad — addig, amig szükséges — philosophiának, a nehézségek nagy része meg van oldva. A vallásbölcsész is tényekkel áll szemben; res et experimentum est pietas, mondotta Zwingli. A vallásos hiányérzet ép oly eltagadhatatlan tény, mint bármely más hiányérzet s e hiányérzet kielégülésének épúgy megvannak a maga örök törvényei, mint a többiének. A hiányérzet kielégülése pedig épugy tapasztalati bizonyosság, mint bármi más kielégülés s ezzel ott vagyunk a theologia középpontján: a vallásos élettapasztalatnál. És most a philosophia átadja helyét a hitvallomásnak.

Mert, a mint már mondottam, a vallásos élettapasztalat föllépésénél új fényben ragyog föl előttem a világ. Ugyanaz a világom most is s mégis, milyen más szinben látom. A természetbe eddig én adtam a magam szellemének törvényeit, most az Ur kezének alkotmányát látom benne. Eddig egy magára hagyatott, az egész világgal szemben álló, birkózó ember voltam, ki senkitől sem várhatott segitséget, most a mennyei Atya védő karja vezérli lépteim. Eddig az erkölcsi parancs a kötelesség rideg arczával meredt reám: most érzem az én Megváltóm biztató, szelid nézését. Eddig előttem, utánam örök mélység sötétlett, mely közt arasznyi tért szalad be a bölcsőtől a sirig tartó parányi ösvény: most fénylő ívként nyul bele a végtelenségbe halhatatlan lelkem örök pályája.

Mindezeket az átéléseket a vallásbölcsész — most már vallásos bölcsész — egy nagy képben irja meg s támad egy egyetemes vallásos világnézet, amelyben a hit világának minden mozzanata egységes tükörképben tünik elő, egy ragyogó vallomás, az egész mindenséget átölelő hiszekegy.

Azonban a hitigazságok concret kifejezése soha sem mondhat ellent a philosophia logikai igazságának. Ezt az alaptörvényt ki kell emelnünk, mielőtt tovább mennénk. A Mózes első könyvének első fejezetében egy hitigazság van: Istentől van a világ. Azonban ennek concretuma: a hatnapos teremtés, ellentmond a természettudománynak, a semmiből való teremtés pedig a philosophiai igazságnak. S ezáltal örökre ki van zárva a veszély, a mely a hit és logikai igazságokra való felosztást kisérleni szokta, hogy t. i. a hitigazság természetfeletti dolog és nem esik az általános logikai törvények alá.

Amig tehát a vallás-bölcsészetben tisztán a philosophia szerepel, mely a vallást, mint psychologiai tényt magyarázza, theologia és philosophia közötti ellentétről szó sem lehet. Mikor pedig a theologus eljutott a vallásos meggyőződésig, az élettapasztalatig s ezáltal teremti meg világnézetét, vallomását, a philosophiának csak egy feladata lehet: arra ügyelni, hogy az igy proiiciált világkép ellent ne mondjon a philosophiai igazságoknak. Ez az emberi szellem életösztönéből magyarázható, mert egy olyan hit, melynek az ész minden perczben ellenmond, óriási lelki meghasonlást, mély szakadékot jelent, melynek örvénye örökre elnyeli a szív békességét.

Következik ebből, hogy a vallás-bölcsészet csak subiectiv álláspontot lehetséges, az a dogmatika pedig, mely az egyháznak közérvényben levő hitét adja elő: történeti tudomány csupán s a dogmahistóriába tartozik, de hittan nem lehet.

A történeti theologia vizsgálódásának eredményeit oda nyujtja a vallás-bölcsészetnek, amely a vallás-psychologiai lényegének alapján megállapitja a történeti jelenség értékét s meginditja a mozgalmat, mely annak propagalására irányul. A keresztyénségnek absolut volta igy állapittatik meg, s hárul mindenekre, ki ezt a hitet osztja, a nagy feladat: menjetek el és tanitsatok minden népeket. Jézus személyi-

ségének páratlan, isteni jelentősége igy lesz *theologiai* igazság, s igy halljuk meg mindnyájan a szavát: „menj el az én atyámfiaihoz és mondd meg nekik“ (Ján. XX. 17.)

Mit és hogyan mondjuk? E kérdéssel a gyakorlati theologia tiszta, áldott levegőjében járunk. Itt már realizálunk, megvalósitunk, alkotunk. Kétféle uton: paedagogiai és oikodometikai uton. A nevelés Krisztushoz nevel, az épités Krisztusban épit. Eszköze az evangelium, az ige, ugy, amint az egy személyiség világnézetében tükröződik és céltudatos keresztyén munkásságában érvényesül. Tehát a Krisztustól áthatott személy a fordulópontja az egész gyakorlati keresztyén munkásságnak, illetve ennek a személynek szellemi exponense: világnézete. Igehirdetés annyi, mint világnézetek harcza. Lássuk most az ellentábort.

Charlottenburg (Berlin), 1906.

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

A Prot. Orsz. Árvaegylet közgyülése.

A Prot. országos Árvaegylet május hó 12-én tartotta 47-ik évi közgyülését, *Kovácsy* Sándor ny. min. tanácsos, a budapesti ref. egyház gondnokának elnöklete alatt, az egylet által fentartott szegényháztéri Protestáns Árvaházban. A közgyülés az árvák vallásos énekével és Kaczián János ev. lelkész imájával kezdődött. A jelentésből melyet *palóczi Horváth* Zoltán dr. titkár terjesztett elő, s melyet az árvaházra vonatkozó részben az igazgató, a számadásokra és az egyleti életre vonatkozó részben a tikár készitett, kiemeljük a következőket: Az egylet 125 árváinak lelki és testi ellátásáról gondoskodott, 101 növendéket tartott és nevelt budapesti árvaházban, 15-öt a rozsnyói ev. árvaházban, 9-et pedig vidéki protestáns családoknál; vallás szerint 63 ág. ev. és 62 ref. növendéket. Segélyezett 4500 koronával 41 árvát, ezek közül 13 volt növendéket a tovább tanulásra, ezen kivül 12 kilépő növendéknek adott elsősegitséget. — Az árvaházban a nagy érdemeket szerzett *Brocskó* Lajos igazgatón kivül 2 tanitó és 3 tanitónő müködik s a háztartást az árvaanya vezeti. Az egylet 6 osztályu népiskolát tart fenn s a kézügyesség fejlesztésére, a slöjd tanitására külön munkaterem van berendezve. *Az egylet vagyona* 1.041,835 korona. Bevétele volt 65,545 korona, kiadása pedig 64,709 korona. Adományok czimén 17,656 korona gyült be, melyből a dunamelléki ref. egyházkerület a Madas-alapból 10.000 korona segélylyel szerepel, a női választmány tagjai pedig a karácsony alkalmából 5006 koronát gyüjtöttek. A közgyülés köszönetet szavazott a dunamelléki ref. egyházkerületnek a segélyért s az ügybuzgó urnőknek a gyüjtésért, kik között *Dániel* Ernőné bárónő 1039, Kovácsy Sándorné pedig 1022 gyüjtéssel szerepelnek. Nagyob *adományt* Fábián Gyula tett, ki végrendeleti végrehajtói diját, 2000 koronát adott az egyletnek azért, hogy egy rokonát nevelte, a ki most a haditengerészetnél müszaki tiszt lett, a mi követésre méltó példája a hálás elismerésnek. Budapest székes főváros 800 kor. Az Egyesült budap. főv. tpénzt. és az Első m. bizt. t. 200—200 kor., a dunamelléki ref. egyházker. 139 k., a magyar orsz. közp. takarékpénztár és Beliczay Béla 100—100 koronát adományoztak. *Alapitványokat* tettek: Hutter Tivadar 400 kor., Liedenann Sámuelné 400 k., dr. Zsigmondy Jenő, Nagy Lajosné, a tiszáninneni ref. egyhker. 200—200 kor., Néh. Beregszászy Lajosné hagyatékából 100 k. és dr. Schulek Vilmos hagyatékából 3000 k. folyt be. *A Prot. Egyházi és isk. lapok* utján Hamar István ref. theol. igazgató 386 kor. gyüjtött. A gyüjtők között Koncz Imre vértesaljai ref. esperes 185, Dányi Gábor felsőbaranyai ref. esp. 105 k. gyüjtéssel szerepelnek. A Protestáns bál 1080 koronát jövedelmezett az egyletnek. A közgyülés a gyüjtőknek és adakozóknak hálás köszönetét fejezte ki. Ezután megalakitotta a közgyülés a választmányt 5 évre. Megválasztottak: Kovács Sándor, dr. Wágner Géza, dr. Ballagi Aladár, Beliczay Béla, Beniczky Lajos, Bodó Gusztáv, dr. Bókay János, dr. Csengey Gyula, Darányi Kálmán, Farkas József, Geduly Gyula, dr. Haberern Pál, Horváth Sándor, P. Horváth Zoltán dr., Hutter Tivadar, Kaczián János, Kenessey Béla, br. Kochmeister Frigyes, dr. Koller Gyula, Petri Elek, Stephany Lajos, Gelléri Szabó János, dr. Szedenics Zoltán, Szilassy Aladár, dr. Szontagh Félix, Szőts Farkas, gr. Teleky Tibor, dr. Zsogmondy Jenő; a női választmányba pedig: Haberern Jonathánné, Antal Gézáné Bálint Sándorné, Dániel Ernőné bárónő, Domonovszky Endréné, Geduly Elekné, Giergl Imréné, Gregersen Gubrandné, özv. Gyöngyély Jánosné, Hegedüs Sándorné, Hunfalvy Pálné, Huzella Elekné, Koch Jánosne, Mechwart Andrásné, Nagy Lajosné, br. Prónay Róza, Rik Gusztávné, Stendemann Rózália, Szilassy Aladárné, Tisza Istvánné, Végh Arthurné.

A közgyülés megemlékezett még nagy halottjairól, Bachát Dániel ev. püspök, id. Cséy Lajos és Bádossy Györgyről. Szász Károly ref. püspöknek pedig külön emlékezést szentelt.

A közgyülés után ugyanis *palóczi Horváth Zoltán* titkár olvasta fel az évi jelentésben is megjelenő emlékezést, Szász Károlyról, a dunamelléki ref. egyházkerület püspökéről, ki az egyletnek választmányi tagja volt. A felolvasáson nemcsak az egylet tagjai, hanem nagyszámu vendégsereg gyült össze. Jelen voltak az érdemes püspök családja, Vargha Gyuláné fiával, Szász Károly és Szász Béla is. Egy kis ünpélylyel fejeződött be a lélekemelő és látogatott közgyülés, Jakab Gizella, kereskedelmi iskolát végzett árva növendék szavalta el zongorakisérettel „Mi a haza“ czimü melodrámát s a növendékek vegyes kara még szép vallásos énekeket is adott elő. — Az ünnepély befejeztével az árvaházat tekintette meg a jelenlevő közönség s elismerését fejezte ki a példaszerü, de nem csillogásra törekvő berendezés felett, gyönyörködött az árvák jószinében, a kiknek az egylet egy kis vendégséget is szerzett. Sok ilyen intézetet kivánunk az országnak, ilyen példák nyomán az elzüllésnek kitett és elhagyott gyermekek felkarolásával megelőzhetnének sok társadalmi bajt és a társadalom és a haza elleni törekvést!

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A marosi egyházmegyéből.

„Bekecsalji“ egyházi értekezletünk mult év okt. hava 31-én Böőben tartott ülése, az elnökség ama szabálytalan eljárása miatt, hogy az ülést be nem zárva eltávozott, az elnökségnek bizalmatlanságot szavazott s egy szűkebb körü bizottságot jelölt ki válságos helyzetbe jutott értekezletünk ügyeinek megbeszélésére, vezetésére. Ez a szükebb körü bizottság, melynek tanácskozásaiban mint érdeklődők részt vettek, Petrovits Ferencz ny.-szeredai kir. járásbiró és Nagy József ny.-szeredai főszolgabiró, f. hó máj. 18-án jött össze *Sánta* Albert v. alelnök házánál Szentháromságon.

Ez alkalommal *Rákosi* György, értekezletünk eh. alelnöke tartalmas és szép beszédben ecsetelvén eh. értekezletünk fennállásának szükséges és hasznos voltát, rámutatott azokra a szellemi, anyagi és személyi okokra, melyek egyh. értekezletünk válságos helyzetbe juttatták s kéri a bizottságot, hogy tegye komoly megbeszélés tárgyává, miként lehetne a válságos helyzetből kimenteni eh. értekezletünket?

„Szükebb körü“ bizottságunk értekezletünk ügyeit szellemi, anyagi és személyi tekintetben is beható tanácskozás alá vévén, határozatilag kimondja, hogy ajánlani fogja a közgyülésnek elfogadásra a következőket:

1. A templomban a nép előtt mindig csak olyan ügyek tárgyaltassanak, melyekből a nép is tanul és okul, a személyes, illetve a kényesebb természetü ügyek mindig zárt ülésen intéztessenek el.

2. Minden tag, ha megjelenik a gyülésen, ha nem, köteles 2 (kettő) korona ellátási dijat fizetni.

Végül magáévá teszi a böői közgyülésnek ama határozatát, mellyel az elnökségnek bizalmatlanság szavaztatott s kifejezi abbeli óhaját, hogy ebből az elnökség magára nézve a konzekvenciákat levonja; az ügyek további vezetésével pedig az alelnökséget bizza meg.

Ezzel „szükebb körü“ bizottságunk befejezvén tanácskozásait, világi alelnökünk gazdagon megteritett asztalához ültünk, hol barátságos beszélgetések között fogyasztva az izletesebbnél izletesebb ételeket és italokat, ismét eszméket, gondolatokat cseréltünk értekezleti ügyeink tovább fejlesztése érdekében, majd gyönyörködtünk a házi kisasszony művészi zongorajátékában s aztán megköszönve világi alelnökünk és kedves családja szivességét: utrakeltünk egy barátságosan eltöltött napnak kedves emlékeit vivén magunkkal. *K. J.*

A naggengedi ev. ref. egyházmegye Egyházi Értekezlete Marosujváron 1906. május hó 13-án Bocskay-ünnepélylyel egybekötött évi rendes közgyülést tartott. A közgyülést megelőzőleg istenitisztelet volt a marosujvári reform. templomban. Az istenitiszteleten magasan szárnyaló, költői lélektől ihletett s lelkünket Istenhez emelő imát Ferencz Sámuel m.-décsei lelkész mondott; alkalmi egyházi beszédet pedig Jancsó Sándor nagyenyedi lelkész aa. tartott II. Mózes III. r. 7—8—10. v. alapján. Történeti vonatkozásaiban igaz, megkapó képekkel és prófétai lélekkel rajzolt multat szónoki fordulatokban gazdag művészi előadással állitotta a hallgatóság elé és tartotta fenn mindvégig az általános érdeklődést és figyelmet.

Istenitisztelet végeztével ugyanezen templomi közönség jelenlétében tartatott meg a közgyülés is. Veress Károly egyházi elnök aa megnyitó beszédében Bocskay érdemeiről megemlékezvén, örömét fejezi ki afelett, hogy ezen nagy ünnepélyes közgyülésen a szép számmal megjelent tagokat és ilyen diszes közönséget üdvözölhet. Nt. elnök, valamint Jancsó Lajos nt. esperes aa. inditványára elhatározza közgyülés, hogy úgy az elnöki megnyitó beszédet, valamint az istenitiszteleten elhangzott imát és egyházi beszédet egész terjedelmökben jegyzőkönyvre véteti és kinyomatja, hogy amennyiben lehet, azt az egyházmegye lelkészi hivatalai minél szélesebb körben elterjeszthessék. A begyülendő tiszta jövedelem az országos Bocskay-alapot fogja növelni.

A M.-Ludason 1905. nov. 5-én tartott egyházmegyei értekezlet jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése után Roska Sándor bányatiszt szavalta el Rácz Mihály „Munkára fel“ czimü költeményét. A nagy hatást ért szavalatot megérdemelt tapssal jutalmazta a közönség.

A m.-ujvári áll. el. iskola növendékeinek kedves éneke után Lovassy Andor Torda-Aranyosvármegye aranyos tollu főjegyzője olvasta fel „Bocskay és a hajdu“ czimü elbeszélését. Költői vonásokkal rajzolja meg „Bocskay angyalainak“ lelki világát és a „Hajduk királya“ elfedett magánéletének egy s más kedves epizódját. A multba vissza tekintő lélekkel borong el a letünt 300 esztendő megváltozott képén, a mely idő alatt Sárrét tereiről eltünt a kócsag s az ősi fringiából ekét és sarlót kovácsolt az uj idők gyermeke.

Hősi korról regél a 300 esztendő, regél Bocskay István hatalmas lelkéről. Kiegészitő része, betetőzője volt e kis felolvasás az egyházi beszéd alkotta képnek. Még fogva tartotta gondolatunkat az elhangzott felolvasás, a midőn Sallak Lila n.-enyedi áll. isk. tanitónő lépett fel az emelvényre, hogy elszavalja Váradi Antalnak „Az Ur itél“ cz. költeményét.

Az ünnepély sorrendje nem is lett volna teljes ezen szavalat nélkül. E költemény tartalma és tartalmának nyugodt, szép, müvészi előadás ugy oda illett abba a keretbe, a melyet nagy Bocskaynk emlékének épitett értekezkezletünk ezen az ünnepélyen. A dogmákon, a vak buzgóságon győzedelmeskedő krisztusi szeretet e költeményben igy elszavalva egy gyönyörü imádság. Az istenitisztelet alatt és a közgyülés tárgysorozatában megjelölt énekszámokkal Muzsik Jakab m.-ujvári derék karnagy vezetésével a dalkar szerzett felejthetetlen élvezetet a nagyközönségnek, a miért közgyülés elnök aa. inditványára, köszönetet szavaz.

Ülés végével elnök aa. koszorufüzeteket osztott ki a marosujvári hiveknek.

Délben közebédre gyültünk össze a m.-ujvári kincstári vendéglőbe. Az itt elhangzott pohárköszöntők végtelen sora tett tanubizonyságot arról, hogy Bocskay örökében nem vagyunk pogányok, mert a haza, a vallás, a lélek, a gondolat szabadság azon 300 éves fundamentuma, a melyet Bocskay István Magyar- és Erdélyország választott fejedelme megvetett, erősen áll és fogva tart minket. Az itt észlelt lelki és gondolatbéli közösség fényes tanujele annak, hogy egyházmegyei értekezletünk nem végez felesleges munkát, a midőn vándorgyüléseit egyes nagyobb egyházközségekben tartja azok meghivatása.

Egy szép nap emlékével távoztunk Marosujvárról az estéli vonattal és azon gazdag tapasztalattal, hogy ezen rohamos fejlődésnek indult város lakosai — bár több nyelv és elnevezés alatt tisztelik az urat — egy szivvel lélekkel hódolnak Bocskay szellemének, a mely szellem diadala a protestántizmus diadala, a protestántizmus diadala pedig az igazságé.

Tudósitó.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az új kormány programmjának vallásügyi része, melyet a miniszterelnök kedden mondott el, még a trónbeszéd által keltett szerény reményeket is alább szállitotta. Igy hangzik: „A vallásügyi politika terén törvényeinkben biztositott lelkiismereti szabadság és viszonosság alapján fentartani és erősiteni kivánjuk a vallási békét (Helyeslés.), hogy emeljük nemzetünknek a vallási intézményekre és egyházi szervezetekre való közrehatásában megnyilatkozó erkölcsi szinvonalát. (Éljenzés.) Haladéktalanul felvesszük azért azt a fonalat, a mely a kath. autonomia megoldáshoz vezet (Élénk helyeslés és taps.), azoknak a szempontoknak honorálásával, a melyek korábban is irányadók voltak, t. i. a magyar király főkegyuri jogának és az egyházi szervezetnek megóvásával... *Ugron* Gábor: A népszuverénitásnak megóvásával! *Wekerle* Sándor miniszterelnök: ... az egyházi hatóságok hozzájárulásával, a hivek megnyugvásával reméljük ezt a kérdést megoldásra juttatni és ezáltal közéletünknek egy ujabb hatalmas szervezetét megteremteni. (Élénk helyeslés és éljenzés.) A kongrua kérdésének előkészitése oly stádiumba jutott, hogy annak közelebbi megoldását helyezhetjük kilátásba. Foglalkoztunk ezenkivül az 1848: XX. t.-czikken alapuló kötelezettségek fokozatos kielégitésével és annak a legkiáltóbb bajnak, mely a protestáns egyházak elviselhetetlen adózási terheiben nyilvánul, segélyek utján való enyhitése iránt már közelebb megteendjük előterjesztéseinket. (Helyeslés)“ Erre most csak annyit jegyzünk meg, hogy érdemes volna kutatni, hogy mi az oka, hogy a protestánsoknak adóteherkönnyitésre ismét csak a szégyenletes és bizonytalan *segély* helyeztetik kilátásba. Félünk kimondani sejtelmünket, de ugy néz ki a dolog, hogy a 48. XX. „fokozatos kielégitését“ is a protestánsoknak, drágán kell, hogy megfizesse az ország a kath. autonomiában és kongruában. Hiszen, ha az az autonomia „a népszuverenitás megóvásával történnék!? Mi, protestánsok sem tartanánk semmit drága árnak érette igy. Hanem szegény Ugron Gábor! Pár év előtt a protestánsoknak ő adott leczkét Kolozsvárt egyházkormányzatuk jellegéről: a sajátjáról — ugy látszik — ő is kioktatásra szorul. Nó hát, azt hisszük, megtanitják rá, hogy a római egyház nem *nép*-egyház, hanem *püspök*-egyház s igy a szuverenitás is csak a püspököket, végső fokon a pápát illeti. Ecclaesia in episcopo est. A nép pedig „engedelmes nyáj“!

Az egyetem betegsége. Nem követjük a szenzációra dolgozó napilapokat, midőn mi is megemlékezünk a kolozsvári tud. egyetemen a napokban lefolyt szomoru esetről. Egy *Hauri* nevü miskolczi családos vasuti tiszt-

viselőt az ifju *Navratil* tanár az államtudományi doktorátusi vizsgán ez alkalommal negyedszer megbuktatott, mire a jelölt ott a teremben forgópisztolyával magára lőtt. Ez az eset, melynek további részleteiről csak annyit jegyzünk meg még, hogy a szerencsétlen öngyilkos-jelölt már szerencsésen tul van a veszélyen s hogy a tanár a jogászifjuság tüntetései miatt egyelőre szabadságot kért s most tovább nem vizsgáztat e félévben. Ez eset kapcsán a lapok nagy része bizonyára a részvét által is némileg megvesztegetett itélettel kiméletlen támadásokat intéz „a buktató, tejfeles száju, protekcziós egyetemi tanár" ellen; de alig egy-kettő kisérli meg fellebbenteni a takarót arról a sebről, mely egyetemeink testén tátong s a melyet egy szóval *gyáriasságnak* lehetne nevezni. Ebből származik az a tarthatatlan helyzet, mely hol az ifjuság, hol a tanárok oldalán mutatja botrányos eredményeit. A baj képéről s kivánatos orvosszeréről bővebben fogunk szólani.

A konfirmáció kolozsvári egyházunkban a mult vasárnap folyt le. A négy templomban körülbelül 350 ifju konfirmáltatott gyönyörü ünnepélyes istentiszteletek keretében. Az ifju egyháztagoknak adjon isten kegyelmet bőv mértékben!

Theologiai Fakultásunkról a m. kir. Ferencz József tud. egyetemen pályadijat nyertek az alábbi bölcsészetkari hallgatók: *Kónga* Sándor tanárjelölt a magyar irodalmi történetből, *Joó* Győző tj. a magyar nyelvészetből, *Varga* Zsigmond ref. theol. a classica-philologiából, *Szabó* Árpád tj. a természetrajzból. Midön ez aránylag szép eredményt konstatáljuk, gratulálunk a derék ifjak szorgalmának megérdemlett jutalmazásához.

Énekeskönyvünkről. Lapunk mult száma „Ig. tanácsunk üléséből" cz. rovatba tévesen került nyomda alá a tudósitásnak erre vonatkozó része, annak korrigálásával közöljük a bizottsági elnök jelentéséből az alábbiakat: „..a bizottság lényegileg a következő véleményes javaslatokat alkotta meg: 1. Az Énekeskönyv uj kiadása két részből álljon: a mai énekeskönyv *változatlanul megtartandó* darabjaiból és a *változtatott meg uj énekek* gyüjteményéből. 2. Az első részben megtartandók, jelenlegi sorszámozásuk érintetlen hagyásával a legkedveltebb és legnélkülözhetetlenebb énekek, melyeknek sorozatát a bizottság meg is állapitotta. 3. A második részbe lényegesen a Próbaénekeskönyv azon darabjai vétessenek föl, a melyek a jelenlegi énekeskönyv mellőzendő darabjainak pótlására alkalmasok és az iskolák is énektanitás utjan fokozatosan használatba véve, egy egész uj énekeskönyv használatba vételének utját mérsékelt átmenettel előkészitik. A Próbaénekes darabjain kivül fölveendők abba a részbe olyan más darabok is, melyeket bizottságunk a gyüjtemény gazdagabbá és érdekesebbé tételére — további munkálkodása eredményéül ajánlani fog."

Reform. esperes a román király jubileumán. I. Károly román király uralkodásának 40 éves évfordulója alkalmából f. hó 25-én Bukarestben nagy jubiláris ünnepség volt, mely alkalomból E. *Ujváry* István, ottani ref. egyházmegyénk derék esperese vezette a román király elé az ottani protestáns magyar egyházak küldöttségét. Ujváry korrekt román beszéde meglepte a román királyt s a királyné is, valamint Ferdinánd trónörökös és fia Károly, barátságos megszólitással tüntették ki Ujváryt. Eljövetelök után egy rendjeles küldöncz Ujváry beszédét elkérte. A következő nap, 26-án, a román miniszterelnök rendezett nagy bankettet a bukaresti nemzeti szinházban, a melyen a miniszterek, képviselők s diplomáciai testületeken kivül ref. egyházunk is, az esperes személyében, képviselve volt.

Pályázati hirdetés. A kolozsvári m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága az 1906—1907. tanévben betöltendő 7 állami alapitványi ösztöndijas (ingyenes helyre 348—906. sz. alatt pályázatot hirdet. Ezek a helyek a tanintézetben belépő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva és azokat az alapitvany értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben és a volt „kapcsolt részekben", azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok és Zaránd-megyékben és Kővárvidékén) született, iskolai tanulmányaikat jó sikerrel végzett, vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndij áll: teljes élelmi ellátásból és lakásból a tanintézeti konviktusban fütéssel és világitással, ágynemüekkel és ezek mosatásával és betegség esetén ingyenes gyógykezelésből. A bélyegmentes folyamodványhoz mellékelendő: 1. Iskolai bizonyitvány legalább 7 gimnáziumi, 7 reáliskolai osztály végzéséről vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyitványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek. 2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására. 3. Szegénységi bizonyitvány (melyet a főszolgabiró, illetőleg a városban a rendőrkapitány láttamoz). 4. Orvosi bizonyitvány az egészséges, ép testalkat és a himlő ellen való védoltás igazolására. 5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére a szükséges és az első félévben körülbelül 90 koronára menő összes dijakat lefizetik és a folyamodó egyéb szükségleteiről (taneszközökről, ruházatról, szükség esetén tüzoltó zubbonyról) kellőleg gondoskodnak. A folyamodványban felsorolandók még: a folyamodó illetőségi helye, szüleinek állása, tartózkodási helye, testvéreinek száma és kora, továbbá, hogy árva-e vagy nem. A folyamodványokat a földmivelésügyi magy. kir. Miniszter Ur Ő Nagyméltóságához czimezve, f. évi julius hó 15-ig, a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához — Kolozsvár — kell benyujtani. A tanintézetben felveendő hallgatók beiratkozási ideje október 1-től 8-ig tart. A tanintézeti „Ertesitőt" megküldi az igazgatóság. Kolozsvár, 1906. május hó 10-én. Dr. Szentkirályi Ákos igazgató.

E hirdetést ajánljuk lelkésztársaink b. figyelmébe!

GYÁSZROVAT.

Sebestyén Gyula theol. Fakultásunk III. éves növendéke hosszu szenvedés után e hó 28-án Nagyborosnyón elhunyt. Fiatalon, az élet tavaszán tört le, sok szép reményt vive magával. Temetésén a theologiai ifjuság elnökével képviseltette magát s koszorut helyezett koporsójára. Nyugodjék békével!

HIVATALOS RÉSZ.

1972—1906. sz.

ÉRTESITÉS

a f. évi államsegély és Baldácsy-segély kiosztásáról.

Alólirott napon tartott ülésünkben kiosztván a folyó 1906. évi államsegélyt és br. Baldácsy alapitványi segélyjutalékokat, az erről szóló kimutatásainkat az alábbiakban közöljük az összes érdekeltekkel.

Államsegélyek.

I. Hunyadi ehmegye. Rendszeres segélyek: Az esp. tiszteletdija 700. A főjegyző td. 100. Piskii ehközs. 631.98. Petrozsényi ehk. 144. Kisbarcsai ehk. 192. Marosilyei ehk. 150. Vajdahunyadi ehk. 300 kor. Id. rendszeresitve 3 évre.

II. Gyulafehérvári ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes tiszteletdija 629.60. A főjegyző td. 100. Szászsebesi ehk. 98.60. Balázsfalvi ehk. 200 kor. Ideigl. 3 évre rendszeresitve.

III. Nagyenyedi ehm. Rendszeres segélyek: Az esp. td. 862.80. A főjegyző td. 100. Sándor János tb. esperes 200. Marosludasi ehk. 510. Mezőnagycsáni ehk. 150 kor. Ideigl. rendszeresitve. Magyardellő ehk. 500 kor. Egyszersmindenkori.

IV Kalotaszegi ehm. Rendszeres segélyek: Az esp. td. 700. A főjegyző td. 100. Barabás Árpád m.-kereki pap 100. Kalotaszentkirály—zentelki ehk. 38.43. Magyarlétai ehk. 200 egyszersmindenkori. Magyargyerőmonostori ehk. 200 kor. egyszersmindenkori.

V. Kolozsvári ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 600. A főjegyző 100. Szamosfalvi ehk. 317. Szamosfalvi ehk. 500. Parokhialis épületek renoválására egyszersmindenkori. Szász Sándor énekvezér 50 korona egyszersmindenkori.

VI. Szilágyszolnoki ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 1000. A főjegyző td. 100. Ördögkuti ehk. 366 80. Bürgezdi ehk. 60. Szamosujlaki ehk. 100. Egyszersmindenkoriak: Kusztós Gyula körlelkész 50. Tasnádszarvadi ehk. 100. Szamosardói ehk. 200. Ilosvai ehk. 200. Szeődemeteri ehk. 100. Pelei ehk. 500. Magyargoroszlói ehk. 200. Vármezői ehk. 200. Görcsöni ehk. 200 kor.

VII. Dési ehm. Rendes segélyek: Az esperes td. 760. A főjegyző td. 100. Szinyei ehk. 250. Szinyei ehk. 134. Magyarköblösi ehk. 145 kor.

VIII. Széki ehm. Rendes segélyek: Az esperes td. 600. A főjegyző 100. Kékesi ehk. 170. Veressegyházi ehk.

140. Kudui ehk. 134. Szakács József lévita 200 r. s. utólsó részlete. Szamosujvári ehk. 400 kor. egyszersmindenkori.

IX. Nagysajói ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 810. A főjegyző td. 100. A nagysajói lelkészi állás 60. Óradnai kántor 200. Naszódi kántor 200. Pusztakamarási ehk. 500. Beszterczei ehk. 366.54 kor.

X. Görgényi ehm. Rendszeres segélyek: Az esperes td. 708.80. A főjegyző td. 100. Szászrégeni ehközs. 1278. Garda Márton ny. pap. 420. Errdőcsinádi ehk. 200 kor. egyszersmindenkorra.

XI. Marosi ehm. Rendes segélyek: Az esperes td. 1000. A főjegyző td. 100. Berei l. ehk. 105. Feketei l. ehk. 100. Mezőkövesdi ehk. 330. Egyszersmindenkoriak: Bedei ehk. 200. Szentháromsági ehk. 200. Nyárádgálfalvi ehk. 200. Nyárádszentimrei ehk. 300. Berekreeszturi ehk. 100. Koronkai ehk. 100. Mezőfelei ehk. 200. Csejdi ehk. 300. Mezőgalambodi ehk. 200. Szentistváni ehk. 1000 kor.

XII. Küküllői ehm. Rendes segélyek: Az esperes td. 600. A főjegyző td. 100. Ervzsébetvárosi ehk. 200. Erzsébetvárosi ehk. 835. Dicsőszentmártoni ehk. 1213.62. Egyszersmindenkoriak: Magyarpéterfalvi ehk. 200. Mikefalvi ehk. 200 kor.

XIII. Nagyszebeni ehm. Rendes segélyek: Az esp. td. 854. A főjegyző td. 100. Segesvári ehk. 1875.28. Fehéregyházi ehk. 170. Medgyesi ehk. 545. Mihályfalvi ehk. 90. Oláhujfalusi ehk. 80. Medgyesi énekvezér 100 ideiglenesen rendszeresitve. Celinai lévita 200 r. s. Kóbori ehk. 200 paplak épitésre, egyszersmindenkorra. Oláhujfalusi ehk. 200 kor. paplak épitésre, egyszersmindenkorra.

XIV. Udvarhelyi ehm. R. s.: Az esperes td. 825. A főjegyző td. 100. Menyhárt András esp. nyugdija 200. Dobói l. ehk. 45. Simonfalvi ehk. 300 egyszersmindenkori. Sükői ehk. 200 kor. egyszersmindenkori.

XV. Erdővidéki ehm. R. s.: Az esperes td. 447.60. A főjegyző td. 100 kor.

XVI. Sepsi ehm. R. s.: Brassói lelkész 360. Brassói s. lelkész 340. Hosszufalusi ehk. 1454. Brassói ehk. 1149. Az esperes td. 760.80. A főjegyző td. 100 kor.

XVII. Orbai ehm. R. s.: Az esperes td. 490.80. A főjegyző td. 100 kor.

XVIII. Kezdi ehm. R. s.: Az esperes td. 418.80. A főjegyző td. 100. Özv. Kiss Albertné 150. Csikszeredai körlelkész 50.20. Csikszeredai ehk. 627.98 korona.

Baldácsy-segélyek.

I. Kalotaszegi ehm. Bartha János, farnosi lév. 80 k. Özv. Kósa Károlyné papné 100 kor. egyszersmindenkor.

II. Szilágyszolnoki ehm. Biró Károly ördögkuti kántor 60 kor. egyszersmindenkorra.

III. Marosi ehm. Özv. Gecse Áronné 40 kor. egyszersmindenkorra. A mosoni ehk. kántora 160 kor. három évre rendszeresitve 1905. 1906. és 1907. évre.

IV. Küküllői ehm. Benedekfy Béla haranglábi tanitó 60 k. egyszersmindenkori.

V. Udvarhelyi ehm. Kákai László dobói lévita 50 k. egyszersmindenkori.

Fölhivjuk az összes segélyezetteket, hegy szabályszerüen bélyegelve kiállitandó és esperesileg láttamazandó nyugtatványaikat, *folyó évi julius hó 1-ig.* mulhatatlanul terjesszék föl, hogy a segélyösszegek kifizethetők, illetve elszámolhatók legyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. — *Kádár János*, titkár.

Sz. 2154—1906.

KÖRLEVÉL

az összes ref. iskolaszékekhez.

Egyházkerületi közgyülésünk határozata alapján néhány iskolánkat a Wesselényi Róza-alap terhére népiskolai könyvtárakkal láttuk el, a melyek úgy az iskolai tanitás és nevelés előmozditására igen jótékony hatással vannak, a közművelődés terjesztésére is hasznosak. Ez arra indit, hogy lépéseket tegyünk a többi iskoláinknak könyvtárakkal leendő ellátására is. Fedezet hiányában nem lehet arra számitani, hogy az iskolákat fentartó hozzájárulása nélkül megszerezhetők legyenek a könyvtárak, azért melegen ajánljuk, hogy minden iskolafentartó egyház hozza meg az erejétől telhető áldozatot, az évi járulék kiegészitésére illetékes helyen megtehessük a szükséges lépéseket. Felhivjuk a ref. iskolaszékek tiszteletes elnökeit, hogy junius hó közepéig tegyenek az esperesi hivatalokhoz jelentést, hogy a vezetésök alatti ref. iskola hány tanitóval, hány tanulóval működik s az iskolafentartó 6 éven át évenként mennyivel járulhat a népiskolai könyvtár beszerzéséhez.

A nagytiszt. esperes aai a beérkezett adatokat junius hó végéig terjesszék be igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 1993—1906.

KÖRLEVÉL

a református iskolaszékekhez.

Gyerkes Mihály székelyudvarhelyi igazgató-tanitó igen czélszerüen s a tervszerü rendes tanitás biztositására előnyösen használható „Tananyagbeosztási és órarend nyomtatványok"-at állitott össze, külön az egy, két, három s több tanerős iskolák, külön a gazdasági és általános ismétlő iskolák számára. E füzetek méltányos áron megrendelhetők a szerzőnél vagy Székely Dénes székelyudvarhelyi könyvkereskedőnél.

Melegen ajánljuk a füzetek megszerzését és alkalmazását a ref. iskolaszékek figyelmébe.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

Sz. 2142—1906.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi egyházmegye nagytiszteletü Esperesi hivatalának és a kollégiumok méltóságos t. előljáróságainak, a szeretetházi rovatalok megállapitása tárgyában.

A szeretetházi rovatalok összege a f. 1906. évre megállapittatván, igazgatótanácsunk az előlczimzett nagytiszteletü esperesi hivatalokat és a kollegiumok méltóságos t. előljáróságait erről azon felkéréssel értesiti, hogy az alább közlendő összegek beszolgáltatása iránt intézkedni sziveskedjenek.

A kirovásról szóló részletes ivek boritékban, postai uton fognak megküldetni.

A kivetett összegek főösszege a következő

Hunyadi ehm. ehk. vagy koll. évi járuléka 116 kor., lelk. v. tanár évi j. 186, össz. 302 kor. Gyulafehérvári em. ehk. v. koll. évi j. 69, l. v. tan. évi j. 144, össz. 213 kor. Nagyenyedi em. ehk. v. koll. évi j. 206, l. v. t. évi j. 374, össz. 580 kor. Kalotai em. ehk. v. koll. évi j. 136, l. v. t. évi j. 232, össz. 368. Kolozsvári em. ehk. v. koll. évi j. 104, l. v. t. évi j. 194, össz. 298. Szilágyi em. ehk. v. koll. évi j. 264, l. v. t. évi j. 488, össz. 752. Dési em. ehk. v. koll. évi j. 76, l. v. t. évi j. 124, össz. 200 kor. Széki em. ehk. v. koll. 120, l. v. t. évi j. 222, össz. 342 kor. Sajói em. ehk. v. koll. évi j. 88, l. v. t. 138, össz. 226 kor. Görgényi em. ehk. v. koll. évi j. 116, l. v. t. évi j. 244, össz. 360 kor. Marosi em. ehk. v. koll. évi j. 280, l. v. t. évi 480, össz. 760 kor. Küküllői em. ehk. v. koll. évi j. 124, l. v. t. évi j. 186, össz. 310 kor. Szebeni em. ehk. v. koll. évi j. 80, l. v. t. évi j. 142, össz. 222 kor. Udvarhelyi em. ehk. v. koll. évi j. 172, l. v. t. évi j. 318, össz. 490 kor. Erdővidéki em. ehk. v. koll. évi j. 60, l. v. t. évi j. 126, össz. 186 kor. Sepsi em. ehk. v. koll. évi j. 176, l. v. t. évi j. 290, össz. 466 kor. Orbai em. ehk. v. koll. évi j. 44, l. v. t. évi j. 88, össz. 132. Kézdi em. ehk. v. koll. évi j. 60, l. v. t. évi j. 128, össz 188. Romániai em. ehk. v. koll. évi j. 24, l. v. t. évi j. 22, össz. 46 kor. Theol. fakultás évi j. 20, l. v. t. évi j. 40, össz. 60 kor. Tanitóképző int. évi j. 16, l. v. t. évi j. 40, össz. 56 kor. Nagyenyedi koll. évi j. 56, l. v. t. évi j. 140, össz. 196. Kolozsvári koll. évi j. 56, l. v. t. évi j. 120, össz. 176 kor. Marosvásárhelyi koll. évi j. 48, l. v. t. évi j. 120, össz. 168 kor. Székelyudvarhelyi koll. évi j. 52, l. v. t. évi j. 100, össz. 152 k. Zilahi koll. évi j. 56, l. v. t. évi j. 120, össz. 176 kor. Szászvárosi koll. évi j. 52, l. v. t. évi j. 120, össz. 172 k. Sepsiszentgyörgyi koll. évi j. 52, l. v. t. évi j. 120, össz. 172 kor. Főösszeg: e közs. v. koll. évi jár 2723. l. v. t. évi j. 5046; együtt 7769 kor.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Maksay János*, számvevő.

Sz. 560—1906.

KÖRLEVÉL.

Hivatkozással f. évi 386. sz. alatt kelt körlevelemre, felhivom a kolozsvári, széki, nagysajói, marosi, nagyszebeni, erdővidéki, sepsi és kézdi egyházmegyék nagytiszteletü espereseit, hogy tegyenek azonnal jelentést arról, hogy van-e egyházmegyéjükben gyámintézet és ha van, *mennyi az alaptőke? mekkora segélyben részesiti* a lelkészözvegyeket, árvákat és munkaképteleneket? a hunyadi, küküllői, udvarhelyi és orbai egyházmegyék nagytiszteletü esperesei pedig arról tegyenek jelentést, hogy egyházmegyéjükben levő gyámintézeteknek mennyi *az alaptőkéje*, mivel ezt előbbi jelentéseikben nem jelezték?

Kolozsvárt, 1906. május 19-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 569—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagysajói egyházmegyébe kebelezett *pusztakamarási* lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Dijlevélileg megállapitott javadalom: 1. Kényelmes lakás, 3 szoba, konyha, kamarával és gyümölcsös kerttel, istálóval. 2. 64 hold 258 □ öl szántó, melynek adóját az egyház fizeti, hivat. bérértéke 400 kor., készpénz a (konventi) tőketörlesztő alapból 140 kor. 3. Terményjövedelem (a kepefizetőktől) pénzértéke 140 kor. 84 f. 4. Stóla átlagos pénzértéke 4 kor., összesen 684 kor. 84 f., engedélyezett kiadás 36 kor. 80 f. levonásával a tiszta jövedelem 648 kor. 4 f. Ehez járul 951 kor. 96 f. állami kiegészités és özv. br. Kemény Gyuláné tetszés szerinti patrociniuma.

Pályázati határidő 1906. junius hó 20-ika. Folyamodványok minősitvénnyel, szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve nt. Musnai Károly esperes aához küldendők Szász-Czegőbe (u. p. Kerlés.)

Kolozsvárt, 1906. május 26. *Dr. Bartók,* püspök.

571—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *marosbogáti* egyházközség lelkészi állására, melyhez az ig.-tanács 4490—1904. határozata értelmében csatolva van a m.-gezsei leányegyház is, pályázatot hirdetek.

Javadalom a 605—904. ig.-tanácsi sz. a. helybenhagyott és 64494—1900. minisz. sz. a. kiegészitett dijlevél értelmében: kényelmes lakás gazdasági épületekkel és 1050 □-öl kerttel; 41 hold 1481 □ szántó és kaszáló (ebben 6 hold legelő) haszonélvezete, az egyház tagjai közül a marhásgazdák tartoznak évenként 2 szekér trágyát kivinni a tagra a papi telekről; a földek adóját az egyház fizeti; készpénz 130; terményjövedelen pénzértéke 695 kor. 84 fillér; stólakeresztelés 40 fill., esketés tetszés szerint, temetés 2 kor., átlag 32 kor.; a gezsei bejárásért 200 kor. a missziói alapból. Összes jövedelem 1557 kor. 84 fillér. Engedélyezett kiadás 51.95; kiegészitendő 1505.89 kor.; kiegészités 94.11 kor. Összesen 1600 kor. Vallástanitásért 200 korona.

Kötelességek, a törvényben és szabályrendeletekben megállapitott teendők végzése: M.-Gezsére beszolgálás minden harmadik vasárnap és hatszori urvacsoraosztás.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok f. évi jun. hó 30-ig ntü Jancsó Lajos esperes aához Maros-Ujvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május hó 26-án.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 803—1906. esp.

FELHIVÁS

a szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegye lelkészi karához.

Hivatkozva a főtiszt. Püspök urnak idei 555. számu körleveli meghagyására, felkérem a tiszt. Lelkész urakat, sziveskedjenek hozzám *postafordultával* bejelenteni, hogy hány baptista lakik saját községük területén.

Tasnád, 1906. május 28.

Bartha Dezső, esperes.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén müködő amerikai magyar ref. egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stólával, a gyülekezet által biztositott 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztositott évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkivüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken istenitiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz őt illeti. A stóla keresztelésért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltség. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkivántatik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stólából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkivüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. junius 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyuttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismeretük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró, főgondnok, világi elnök. *Kun Bertalan,* püspök, egyházi elnök.

KÖRLEVEL

a kolozsvári egyházmegye tiszt. lelkészi hivatalaihoz.

A hivatalos lap 18—1904. számában 1860—904-ig tanácsi sz. alatt elrendelt s minden lelkészi hiv.-hoz a mult évben szétküldött „haladási napló“ a lelkész által lezárva és aláirva, 8 nappal a f. iskolai év vallástani és énektanitási vizsgálata után minden ref. iskola részéről — nemcsak, hanem minden egyházközség és szórvány részéről, tehát onnan is, hol állami vagy más felekezetünkhöz nem tartozó iskola van — beküldendő e. m. tanügyi előadó aához.

A „haladási naplók“ vezetését — a hiv. lap 18—1906. számában 1542—1906. sz. alatt közzétett „körlevél“ kiterjesztette nemcsak „az ismétlő iskolai tankötelesek vallástanitási és egyházi énektanitási oktatásának nyilvántartására, hanem a népiskolai *rendes tanulók* vallás és egyházi énektanitására is“ — tehát a beterjesztendő haladási naplók ilyen értelemben szerkesztendők egybe és csak egy példányban vezetendők a f. évtől kezdve, az 1542—1906. sz. körlevél szerint és ez az eredeti példány terjesztendő be az e. m. tanügyi előadó aához.

Julius 5-ig pedig szintén tanügyi előadó aához küldendők a hivatalos lap 27—1904. sz.-ban 2617—1904. ig. tan. sz. a. elrendelt „statisztikai ivek“ és pedig az A) minta azon egyházakból, hol felekezeti iskolánk van; a B) minta azon egyházak és szórványok részéről, a hol nincs saját iskolák. A statisztikai ivek 3—3 példányban látandók el s megrendelhetők tiszt. Bokor Sándor borsai lelkész, nyomtatványkezelő aánál, példányonként 6 fillérért.

Kolozsvárt, 1906. május hó 25-én.

Muzsnai Miklós, tanügyi előadó. *Herepei Gergely,* esperes.

159—1906. E. T. B. sz.

ÉRTESITÉS.

Az E. T. B. 1903. évi jkv. sz. alatt hirdetett „Bibliai szemelvény“ pályázatra három munka érkezett. A kitüzött 1000 kor. pályadijra a „Novum Testamentum“... jeligéjü találtatott méltónak. A másik két „Prompte et sincere“ és „A szentirás az életnek kenyere“ jeligéjü pályamunkák szerzői munkáikat hivatalomtól visszavehetik.

Komárom, 1906. május hó 23-án. *Antal Gábor* ref. püspök, az E. T. B. elnöke.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *23-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. junius 7.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyetem betegsége.

Mult számunkban megemlékeztünk a kolozsvári tudomány-egyetemen lefolyt szenzációs esetről. Azóta az öngyilkos-jelölt Haury a felgyógyulás utján van; mint hallszik, a szigorlata is elfogadtatott, Navratil tanár szabadságra ment s az egyetemen, főleg a jogász ifjuság, tolong a szigorlatokra, mert most alig bukik valaki és a hirlapok is elhallgattak, miután Navratil ellen kidühöngték magukat. A legtöbb lap ugyanis megelégedett azzal, hogy az egész eset odiumát reákente a Navratil személyére, a kinél erre elegendő támpontot is talált — tulnagyszámu buktatásaiban, tankönyv spekulácziőban és betegesen ideges természetében. Csak a kolozsvári „Ellenzék“ nézett egy kicsit mélyebben a dologba és tette szóvá a rendszernek egyik legvisszatetszőbb oldalát, a pénzkérdést: az egyetemi tanárok leczkepénzei s főleg vizsgadijai ügyét s követelt e téren indokolt reformokat. Már az a kép is, a mit a dolognak erről az oldaláról festett, indokolja a gyors reform szükségét. A tanárok évi jövedelme valósággal bőrzei árfolyam szerint jegyezhető. Az elég szép fix-fizetést 2—5 szörösen meghaladja a leczkepénzekből és vizsgadijakból befolyó mellékjövedelem. Hátha még az illető tisztséget is tölt be: dekán, prodekán vagy épen rektor?! Ugy hallottuk, hogy a közelebbi években egyik jogi dékán évi 30,000 korona vizsgadij után fizetett jövedelmi adót. Nós hát ily körülmények között nem lehet csodálkozni, hogy ha az egyetemen a Muzsákat azzal vádolják meg, hogy a Mammonnal kaczérkodnak és teljesen jogos az a kivánság, hogy az egyetemről számüzni kell a tanároknak a tanitványokkal való üzleti összeköttetéseit legyen ez akár leczkepénz, akár vizsgadij, akár tankönyv spekuláczió alatt rejtőző. A tanárnak a maga fix-fizetéséért kötelessége tanitani is és tanitványait kikérdezni is.

Azonban mi a bajt ezeknél mélyebben rejlőnek hisszük. Tudvalevőleg az egész tudomány-egyetem kérdése annak ugy hivatása, mint funkczionálása tekintetében beteges fejlődésü. A mai egyetem egy torzszülött Igényeiben tudomány-egyetem, funkczionálásában gyakorlati szak-főiskola. Csak természetes hogy egyiknek sem jó. És a régi czopf nem engedi, hogy ez a sziámi-iker-alakulat szétválasztassék. Pedig ebből a helyzetből foly az a baja egyetemeinknek, a mit mi *gyáriasság*-nak neveztünk. Az életpályák jó nagy részében az alkalmaztatást egyetemi végzettséghez (nem egyszersmind képzettséghez is!) kötöttük s mert az embereknek kenyér kell: tolulnak az egyetemre. Az egyetemen pedig s főleg a jogi karon uralkodóvá lesz a tömegélet minden félszegsége, lelkiismeretlensége sőt visszaélései. Felvesznek annyi hallgatót, hogy számukra nem tudnak megfelelő helyiséget adni. Ennélfogva az előadások látogatását meg sem követelhetik és mindennapos dolog, hogy tanár, ki 3—400 embertől rakta zsebre a leczkepénzt, 30—40 ember jelenlétében tartja előadásait egész féléven keresztül. De, hát a tanár előad: mit törödik ő azzal, hogy hallgatják-e tanitványai? Személyesen $^1/_{10}$ részét sem ismeri hallgatóinak, annál kevésbé tud arról, hogy az illető folytat-e és mely irányban komoly tanulmányt. Hallgatóival kétszer vált szót félévenként: az Index aláirásokkor; ha ugyan azt is nem más iratja alá. Ily körülmények között korán gyökeret ver az ifju szivekben a lelkiismeretlenség, kötelességek számba nem vétele, a schwindlikben való leleményesség, szóval minden, a mi a jellem képződésre épen nem jótékony hatásu. A vizsgákon a sorsra bizza magát. Hiszen az a negyed vagy félóra, mely alatt egy tárgyból kikérdeztetik nem elégséges, hogy az illető tudománykörben való jártassága meg legyen állapitható; vagy igen is elég arra, hogy a részletező szaktanár hamar megállapithassa az — elégtelent. A vizsgáló-bizottság többi tagjai pedig...?! — s ez az igazi demoralizáló az ifjakra nézve! — bekukkintván a terembe, zsebre rakják az őket illető 10 koronát s futnak oda, hol ugyanazon időben maguk kérdeznek és a jelölt, ki egyetlen-

egy ember, a kérdező szaktanár előtt vizsgázott, az eredmény kihirdetésénél hallja s a jegyzőkönyv tanusitja, hogy „szótöbbséggel“ elbukott vagy átment.

Lehet-e ily körülmények között csodálkozni, hogy az ifjak legnagyobb része komolyan nem is készül a vizsgálatára, hanem — miután 6 hét mulva ujra eléállhat — arról gondoskodik, hogy 2—3 próbára meglegyen a vizsgadij, mert az rendszerint nem fordul elő, hogy a harmadik próbálkozásnál is visszavettessék. S aztán akad egy Navratil, aki négyszer is megbuktatja?!

No hát ilyenek csak hevesvérü ifju gyerkőcz-tanárok lehetnek, a kiket ki kell szoritani az egyetemről, mert még komolyan veszik az egyetemen a tudományt.

A tömegtermelés igy ront meg tanárt s tanitványt s a tudás tiszta légkörét a gyakorlati mesterkedés szennyezi be. Pár évi vizsgai kérdezések alkalmával tett feljegyzések a tanár kérdéseiről és szája ize szerinti feleletekről, megteremti a vizsgára való előkészitő pár heti, de pár száz forintos cursusokat, melyeknek rendezői vállalják a garánciát, hogy az illető tanárnál „biztos sikerrel“ való vizsgára készitenek elő. S aztán csoda-e, hogy ezeknek több hallgatója van, mint a tanárnak az egyetemen?!

Ezeken az állapotokon — addig is, mig a magyar oktatásügy odajut, hogy a theoretikus tudományosságot s az életpályákra való gyakorlati előkészületet helyesebb viszonyba hozva egymással, a mai tudomány-egyetemeket két részre bontja fel — sürgősen segiteni kell. Ez már többé nem theoretikus követelmény, hanem a legégetőbb erkölcsi szükség. Az iskolának, a tudománynak, a közéletnek, nemzetünk ifjuságának erkölcsi javai forognak itt koczkán. A schwindli tömegtermelést a tudományok birodalmában tovább tűrni nem lehet.

Tanárt és tanitványt olyan helyzetbe kell hozni az egyetemi oktatás fokán is, hogy személyes, lelki, benső kapcsolat képződhessék közöttük. Hogy együtt munkálkodjanak, mert akkor más lesz nemcsak a tudásnak, nemcsak a vizsgáknak eredménye, hanem a jellemek képződése is.

Erre pedig csak időlegesen orvosság az, hogy minden tanszéknek többszörös képviselete legyen az egyetemeken, hogy az egyetemnek ama féltve őrzött autonomiáját, melynek ily fanyar gyümölcsei teremnek, meg kell szoritani s intézményes ellenőrzés alá fogva a visszaéléseket megtorolni és kiküszöbölni s a szentelt csarnokokat a kufároktól megtisztitani. Elodázhatatlan már ugy az, hogy új egyetem állittassék fel, mint az, hogy főleg a jogi oktatás régóta húzódó reformjával a jogakadémiák jobban értékeltessenek és kihasználtassanak.

Kell-e reá mutatnunk, hogy az államnak önmaga iránt való kötelessége, hogy az ily irányu mozgalmat teljes erejével támogassa?! A budapesti és kolozsvári egyetemek túlzsufoltságát meg kell szüntetni, felgyülemlett vizeit új medenczébe levezetni s hová inkább, mint Debreczenbe, a magyar alföld szivébe?!

A debreczeni egyetem mihamarább való megvalósitása, ime, sürgős állami szükséggé is lett: ez van dokumentálva a kolozsvári Haury—Navratil szomoru eset által. Hát meg kell csinálni!!! Apponyi gróf kultuszminiszternek nemes ambiciója lehet ez. Legyen is!

Az uj Érettségi vizsgálati Útasitás ismertetése és birálata.

— Irta: *Kovács* Dániel ref. koll. tanár. —

I.

Az ezelőtt érvényben volt Utasitás 53. §-a helyett az uj Utasitásban 40 §. van. Ezek közül azonban csak 4 §. egészen uj, mert az 5-ik uj ugy jött létre, hogy a régi 32-ik §-ból az ujban 2. §. lett.

Az egészen uj §§-ok a következők:

1. Az uj Utasitás 22-ik §-a, mely kimondja, hogy a görögnyelv és irodalomból, valamint a pótló tárgyakból érettségi vizsgálatnak nincs helye; csak oly tanulók tartoznak a görögből szóbeli érettségit tenni, kik kiegészitő érettségire jelentkeznek.

2. Az uj Utasitás 23-ik §-a, mely a szóbeli vizsgálaton a kérdések feltevésére tartalmaz értékes utasitást.

3. Az uj Utasitás 26-ik §-a, mely a miniszteri biztos kiküldésére vonatkozó rendelkezést tartalmazza.

4. Az uj Utasitás 32-ik §-a, mely az ismétlő szóbeli érettségi vizsgán egy tárgyból bukott tanuló sorsáról rendelkezik.

A többi §§-ok többé-kevésbé a régiek egyes intézkedéseikben módosultak.

II.

A módosult §§-ok közül lényeges módosulás történt mindjárt a 2-ik §-ban, melyben az érettségi vizsgálat czélja van kifejezve. Az uj, módositottan kifejezett czél véleményem szerint helyes. A régiben kettős czél volt kitüzve: egyik, eltekintve attól, hogy főiskolai tanulmányokra gondolna, csupán általános müveltséget kivánt a jelöltől; a másik azt a fokot kereste, mely szükséges a főiskolai tanulmányokra. Az uj Utasitásban csak ez utóbbi czél van kitüzve természetesen, mert ha csak általános ismeretet kivánnánk, talán kevesebbel is megelégedhetnénk, mintha arra gondolunk, hogy képes lesz-é a jelölt megállani helyét a főiskolai tanulmányok müvelésében. Már pedig az érettségi vizsgálaton nem helyes két mértékkel mérni, a mennyiben a kiadott bizonyitvány mindenkit egyforma jogosultsággal ruház fel. Megengedem, hogy a vizsgáló-bizottságok eddig sem mértek kétféle mértékkel, de a régi utasitás értelmében mérhettek volna, épen azért én ezen módositásban határozott haladást látok, mert az ingadozást a czél tekintetében megszüntette.

A 3-ik §-ban csak az a módositás történt, hogy a 3-ik kikezdés végére a vizsgálóbizottság tagjainak felsorolásánál „a törvény 23-ik §-a által megengedett bizottsági tagok is“ után az uj utasitásban ez a megszoritó intézkedés olvasható: „*kiknek száma azonban kettőnél több nem lehet*“ Ez nézetem szerint felesleges megszoritás, mert tudtommal a felekezeti főhatóság eddig még ilyen bizottsági tagokat az érettségi vizs-

gához valószinüleg költségkimélésből nem küldött ki, de valószinü az is, hogy ha él is ezzel a jogával, egynél többet nem fog kiküldeni. Azonban, ha jónak látták ezt a megszoritást, nem tartom ezt a tényt autonomikus jogaink megszoritásának olyan értelemben, hogy sikra kellene szállani vele szemben.

A 4-ik §. annyiban módosult, hogy az uj utasitásból kimaradt az az intézkedés, hogy a 8-ik osztály tanárainak az értekezlete a jelentkezés után a jelentkezők közül egyiknek-másiknak javasolja a visszalépést, de a vizsgálattól el nem tilthatja. Hogy ez az intézkedés milyen felesleges volt a régi utasitásban, bővebb indokolásra nem szorul s igy örvendhetünk, hogy az uj utasitásból kimaradt.

A 7-ik §. lényegesen módosult tétel. Az eddigi 5 irásbeli tételt a gimnáziumban és 4 tételt a reáliskolában az uj utasitás 3—3 tételre szállitja le. A gimnázium irásbelije közül törli a görögöt és németet, a reáléból a franciát.

Az irásbeli tételek leszállitását a miniszteri körrendelet igy indokolja: „Fel kellett szabaditanom a jelölteket a vizsgálati tárgyak sokaságában rejlő felesleges tehertől, mely tapasztalat szerint szellemi rugékonyságukat apasztotta és őket még a tulajdonképeni elbirálás előtt kifárasztotta. Az érettségi vizsgálat sulypontját annak szóbeli részére kellett helyeznem. Remélhető, hogy igy az irásbelieken mind nagyobb mértékben tapasztalt visszaélések lehetőségének köre is szükebbre fog szorulni.“

Megvallom, hogy sem a módositással, sem az indokolással nem vagyok megelégedve. Mert — ha elfogadjuk az indokolást — akkor nem 3-ra, hanem legfeljebb 2-re kellett volna leszállitni a tételeket; t. i. a magyar irodalom és mathematikára, vagy esetleg a reáliskolában, ha annak gyakorlati czélját is tekintjük, a mi vajmi kevés, még a németnyelvet fel lehetett volna venni. De hogy mi szükség van a latinra a gimnáziumi irásbeli tételek közt, ezt az indokolásból nem olvasom ki. Ha pedig csakugyan az a czél, hogy a szóbeli vizsgálat legyen a döntő, akkor az irásbelin elégnek tartom csupán csak a magyar dolgozatot, melynek tárgyát ugy választanám meg, hogy abból kitünjék, hogy az a jelölt csakugyan tud magyarul irni és gondolkozni; ennélfogva feltétlenül elbuktatnám és szóbelire sem engedném azt, a ki a helyesirás szabályai ellen tudatlanságból vét, vagy a ki gondolatait rendszeres mondatokba foglalni nem képes. A többi ismeretek elbirálását aztán mind a szóbelire hagynám. Ez következnék a miniszteri indokolásból.

Ugyde én az indokolással sem vagyok megelégedve. Mert mi történik a rendes eljárás szerint? A 8-ik osztály növendékei mindjárt a 8-ik osztály évzáró vizsgálata után irásbeli érettségit tesznek; tehát erre az irásbelire nem készülnek külön, mert nincs idejük, hanem legtöbbször a 8-ik osztályban megszerzett ismeretek alapján fognak dologhoz. Hogy tehát ez felesleges teher volna, vagy idő előtt kifárasztaná őket, vagy épen szellemi rugékonyságukat apasztaná, ezt az indokolást nem fogadhatom el. Hogy a visszaélések köre szűkebbre szorul, ez természetes, mert ezentúl nem 5 irásbelinél történik visszaélés, hanem csak 3-nál, de ha egyet tartanánk meg, akkor csak egynél történnék visszaélés; világos tehát, hogy ebből az indokból egyáltalában nem kellene irásbelit tartani, mert csak akkor szünnének meg teljesen a visszaélések.

Más tekintetben pedig határozottan károsnak és a középiskolai tanitás sikerét koczkáztatónak kell tartanom az irásbeli és szóbeli érettségi tárgyaknak mindenféle korlátozását. Mert nem lehetek egy véleményen az ung—beregvármegyei tanári kör derék elnökével, Schürger Ferenczczel s a kik az ő nézetét vallják, ki azt állitja, hogy a földrajzban és természetrajzban kiváló siker mutatkozik a tanitásban, pedig ezek nem érettségi tárgyak. Én épen azt tapasztalom, sajnos, hogy a földrajz és term.-rajz részesül abban a mostoha sorsban, hogy gimnáziumot s talán reáliskolát végzett növendékeink s igy a társadalomnak általános müveltséggel biró összes tagjai legkevesebbet tudnak belőle és ha alkalmuk nincs ezen ismeretekhez más uton hozzáférni, bizon kevésre mennek azzal, amit a középiskolából magukkal hoztak. És ez fog történni a gimnáziumban a göröggel és némettel s a reáliskolában a francziával is. Már pedig a gimnáziumban a görögre és németre egyenként 19 órát forditnak hetenként, mely az összes órák 8·6%-a; a reálban a francziára 24 órát, mely az összes órák 10%-a. Érdemes-é ennyi időt eltölteni azért, hogy a sikert koczkáztassuk?

De van egy másik dolog is, mely meggondolásra méltó. Szabad-é alkalmat adnunk arra, hogy a tanuló különbséget tegyen az egyes középiskolai tárgyak között a szerint, hogy az egyik fontos, a másik nem az? Pedig erre a megkülönböztetésre ilyen intézkedéssel önként rávezetjük a tanulót. Emlithetném azt a lélektani jelenséget is, hogy ezen mellőzött tárgyak tanárai lelkiismeretes buzgóságuknak megfelelően törekesznek oktatásukban minél több eredményre jutni és naponként fogják tapasztalni, hogy ezen törekvésük hajótörést szenved a tanulók non kuramuszságán: „hiszen úgy sem érettségi tárgy, minek kinlódjam vele!“ Milyen lelki gyötrelmekkel és mennyi kedvetlenséggel kell megküzdeni ennek a tanárnak!? Azt csak a tárgyilagosság kedvéért emlitem meg, de hinni nem akarom, hogy akadhat tanár, aki kötelességét e tárgyak tanitásában az érettségi kivánalmak mértékéhez szabja. Még egy másik esetet is fel kell emlitenem, a mit én majdnem a legfontosabbnak tartok, a miniszteri körrendelet indokolásával szemben. Es ez az, hogy nem megkönnyitni, de megnehezitni kell a főiskolai tanulmányokhoz jutását az ifjuságnak. A mai időben mindenki a főiskolákra rohan s ott remél és vár qualifikácziót. Az élet nagy versenyében tapasztaljuk, hogy a legtehetségesebb erők nem is közepes qualifikáczióval állás nélkül vannak s kénytelenek olyan foglalkozásra adni fejüket, a mihez sokkal kevesebb fáradsággal és költséggel hozzá juthattak volna; e mellett a gazdasági, ipari és kereskedelmi pálya szenved, mert kénytelen beérni olyan tényezőkkel, akik alig egy-két elemi iskolát, vagy legvérmesebb körülmények között a középiskola 4-ik osztályát végezték. Talán czélszerübb volna a jogositás ügyét másképen rendezni és ennek rendezése után alkotni meg az érettségi vizsgálati útasitást, de aztán úgy, hogy az ellen ilyen kifogások ne merülhessenek fel.

(Folyt. köv.)

A lelkipásztorok és tanitók társadalmi tevékenységéről.*

Arra a kérdésre kivánunk megfelelni, hogy a *papok* és *tanitók részt vehetnek-e a nép anyagi előhaladását érdeklő kérdések megoldásában és azok gyakorlati megvalósitásában?*

Véleményünk szerint a papok és tanitók a nép anyagi jóllétét és előhaladását érdeklő kérdések megvitatásában, azok gyakorlati megvalósitásában és az intézmények szervezésében *utmutatást* adhatnak és *részt is vehetnek* ugyan; de *óvakodjanak* bármiféle *pénzintézeti, gazdasági* vagy *szövetkezeti olyan aktiv szerepléstől* vagy *más mellékfoglalkozástól*, a melyek miatt a *biróságok* is *anyagi felelősségre* vonhatják. Tehát föl kell őket szabaditni az *anyagi* és *erkölcsi*

* Az udvarhelyi ref. egyházmegyei egyházi *Értekezlet* elé terjesztett véleményes javaslat.

felelősséggel járó szövetkezeti, gazdasági vagy más társadalmi ügyek közvetlen vezetése alól.

Ezen véleményünket a következőkben kívánjuk megokolni:

a) A kérdés mindenek előtt azon fordul meg, hogy vajjon a papi és tanitói (tanári) hivatal olyan természetü-e, amelynek betöltésére *egész* ember kell? Gondolatunk szerint olyan, mert a ki akár a felnőtteket, akár a tanuló ifjuságot oktatni, vezetni, irányitni akarja, annak minden testi és lelki erőit ezen magasztos hivatás betöltésére kell szentelni s a testi és lelki élet gondozásának, ápoló fejlesztésének magas szinvonaláról, az anyagi, a prózai élet porába elvegyülni vagy épen általa beszennyülni nem szabad.

Tehát a testi és lelki erők mellékfoglalkozásokkal való gyöngitése, elforgácsolása csak *káros hatásu* lehet és rosszat szülhet.

Papnak és tanitónak *egész én*-jét és *életét* kell hivatásáért feláldozni.

b) A másik kérdés az, hogy vajjon *Jézus Krisztus*, a mi *vezérünk* és *tanitómesterünk* adott-e nekünk példát, avagy tán tanitott-e arra, hogy a *pap* és *tanitó (tanár) ezermester* legyen? hogy mindenhez értsen? mindenbe belefogjon? hogy üzérkedjék, gazdaságot folytasson, politizáljon, korteskedjék, magyarán mondva, hogy „minden lében kanálkodjék“ Vajjon nem-e kiüzte a *kufárokat* és *galambárusokat* a jeruzsálemi templomból?!

Pap-, tanitó- és tanártársak! Akarunk-e hát a *Jézus* igaz követői lenni és maradni?

Ha *igen:* ám! akkor *„tagadjuk meg önmagunkat és vegyük fel az ő keresztjét“*

Ha pedig *nem:* akkor csak üzérkedjünk tovább és folytassuk a *régi életet!*

c) Egy harmadik kérdés, hogy van-e *szüksége* a *lelkipásztornak, tanárnak, tanitónak nyugalomra* is, ha munkáját jókedvvel, hiven, sikerrél akarja elvégezni és ha mindig hivatásának magaslatán akar maradnia?

Nézetünk szerint *van* és épen ezért óvakodjék a kimerüléstől, testi és lelki erőinek teljes elhasználásától és lehető szabad idejét forditsa inkább lelke és teste fölüditésére, kellemes szórakozásra, idegeinek pihentetésére, hogy igy mindig kész legyen ujult erővel végezni testet és lelket bágyasztó, nehéz és kényes természetü kötelességeit.

Legfőlebb — privát passzióból — kertészkedjék, állitson méhest, hogy igy a szabadtermészet ölén, tüdőjét, a melyre talán legnagyobb szüksége van, minél több tiszta levegővel telithesse.

d) A *papnak, tanitónak* (tanárnak) mielőtt pályájának igáját felveszi, meg kell vizsgálni önmagát és számot kell vetni azzal, hogy a *külső elhivatás, erő, tehetség* mellett *van-e igazi, benső hivatása is?*

Ha *nincs:* ne lépjen senki ezekre az életpályákra, a melyeken *kevés rózsa, sok tövis terem* és a melyek, már természetöknél fogva se fényes jövővel, se nagy anyagi előmenetellel nem kecsegtetnek, hanem válassza más olyan utját boldogulásának, a melyen elég, ha *hivatalos teendőit* nap-nap után, robotszerüen elvégezi és a rovatokat kitölti; de müködésébe lelkét is beleönteni nem szükséges.

Am! a *lelketlen lelkészi, tanitói-tanári* müködés már magában véve fogalmi képtelenség.

e) Azt se szabad elfeledni, hogy a *lelkipásztor* és *tanitó (tanár)* nem csak a *kathedrán*, hanem az *életben* is az önfeláldozó *szeretetnek*, a *békés egyetértésnek* és a *könyörületességnek* kell, hogy *hirdetői* legyenek.

Es vajjon lehetséges-e ez a fent jelzett mellékfoglalkozások üzése mellett? Nem jő-e kollizióba a *pap-tanitó (tanár)* gyakran önmagával, hiveivel, tanitványaival és nem kénytelen-e olykor *„vizet prédikálni és bort inni?“* Tegyék szivökre a kezöket és feleljenek rá azok a *pap-tanitó* társak, akik egyszersmind hitelszövetkezeti vagy takarékpénztári tisztviselők; akik üzérkedni, politizálni, sőt még korteskedni is szoktak.

Gondolatunk szerint a *csöndes szív* és *békesség* nem mindég lakik *ott,* ahol anyagi érdekek forognak koczkán! Aztán azt se szabad szemelől téveszteni, hogy némely *papi* és *tanitói* mellékfoglalkozás révén olyan képtelen helyzetek és ellentétek fejlődnek ki, a melyek miatt lehetetlenné válik a hivek és szülők között szükséges kontaktus fentartása.

Végül ne feledjük az irás azon szavait: „Jobb a száraz kenyérnek étele békességgel, mint hizott barmoknak sokasága, háborusággal.“

Igaz ugyan, hogy kivált a *fizetéses* mellékfoglalkozások megengedhetősége mellett is lehetne felhozni nyomósnak látszó érveket; de ez csak látszat. Igy például azt mondhatja valaki, hogy kevés a papi és még kevesebb a tanitói fizetés; nagy a drágaság, nehéz a megélhetés, kivált családos embernek.

Mind igaz, mind úgy van és ezen a bajon sürgősen segitni kell, kongrua fölemelés és tanitói fizetés javitás által.

Vagy föllehetne hozni, hogy a mellékfoglalkozással lelkész és tanitó igen sok hasznot szerez hiveinek, akikkel jót tesz és akik ezért hálásak lesznek.

Ez is igaz lehet, de van ennek ezer meg ezer másféle módja is. A jó példaadás se utolsó dolog s tehát papnak-tanitónak minden jóban elől kell járni. És mi mégis azt mondjuk, hogy az ő hivatáskörén kivül eső ügyekben való példaadást jobb ha másra bizza, aki talán inkább is ért azoknak elintézéséhez. Kövessük inkább Jézust, aki szeretett, szenvedett és meghalt; de feltámadott. *d.*

Vallás és Élet.

A papság.

(Folytatás.)

A vallásos életben, az istentiszteleti cselekvények végrehajtásában, az egyház ügyeinek intézésében és vezetésében minden időben jelntékeny helyet foglaltak el *a papok.* Sok esetben különvált rendet alkottak és ugy tüntették fel magukat, az üdvesség után sóvárgó hiszékeny lelkek előtt, mint a kik a szentség jellegét viselik magukon, közben állanak Isten és a közönséges halandó emberek között s lehetővé teszik, hogy Isten előtt a bűnös ember is meghallgatást találjon, kegyetmet nyerjen. Ők az egyház kiválasztott emberei, a *klerus*, szemben a laikusokkal; ők a *lelkészek*, szemben a világiakkal. Mint ilyenek nemcsak az egyházban, hanem a társadalomban is megkülönböztetett helyet, ***kiváltságot,*** *rangot* és *méltóságot* igényelnek magoknak: nem katonáskodnak, adót nem fizetnek, fölöttük a polgári törvény nem itélkezik. Az állam szerepe, hogy az itélet végrehajtásában, ha szükség, az egyháznak segitségére legyen. A klerus nemcsak az államélet testéről leszakadott és kizárólag az egyházhoz tartozó külön rend; a papnak szét kell tépni minden köteléket, a mely őt a földhöz és világhoz kötözi. Szét kell tépni még a családos élet szent kötelékét is s áldozatul vinni mindent *az egyház dicsőségéért.* Az új idők szelleme ezeket a kiváltságokat sem fogja sokáig megtűrni. Ideig-óráig még védelmezhetők lesznek, legalább részben, a lelkiismeret szabadságának jelszava alatt, de a *felvilágosodott szellem* szabadsága nem fog késni örökre, meginditani ellene a harczot. Az egyház táplálhat az ő szolgáiról és ezek hivataláról bármiféle fogalmat: az állammal való viszonyt nézve, ők is az állam összes többi polgáraival egyenlő tagok s nincs joguk reá, hogy velük az állam, mint külön renddel, bánjék el. Adót fizetni, katonáskodni, ugyanazon bíróság elé állani, alapjában véve úgy kötelesek, mint az állam többi polgárai. Az államnak

csak egy mértéke lehet; s ha egyes kérdésekben mégis megkülönböztető kiméletet tanusit, ez a kímélet nem ad jogot az egyháznak *a követelésre*. Az egyházi szolgálat, a lelkészi állás — a mint Zeller mondja — nem lehet a gyávák asyluma azok részére, a kik félnek a hazáért meghalni.

Valameddig az egyház nem akar csupán magán egyesület lenni, hanem magát nyilvános korporációnak kivánja tekintetni: mindaddig az államnak is fenmarad a joga, hogy a papokkai szemben is más igényeket formáljon és támasszon, mint a magán egyletek tisztviselőivel szemben. Hiszen az állam a védelmet és segélyt, mit az egyháznak nyujt, az állam egyetemes érdekét segitő *viszontszolgálat* fejében teszi. Az államnak tehát jogában áll megszabni még azt is, hogy az egyházak lelkészeinek az ismeret minő fokával kell okvetetlenül rendelkeznie, minő feltételek mellett kezdhetik meg lelkészi tevékenységüket és ez a tevékenység milyen széles körre terjedhet. Az állam nagy érdeke a kultura. Az egyház tagjai az állam *polgárai*. Az állam igen fontos érdeke, hogy az ő polgárai senki kezében *vak eszközök* ne legyenek. Az állam tehát nem engedheti, hogy bármelyik felekezet is a lelkek gondozását és nevelését olyan papokra bizza, a kiknek nincs megfelelő képességük vagy talán az állami és nemzeti élet iránt épen ellenséges indulatokat, érzéseket, nézeteket és felfogásokat hoztak ki magukkal az akadémiák, lelkészképző intézetek és seminariumok falai közül. Az állam ezen joga *a felügyeleti jog* természetében fekszik.

Ha az állam bármely egyházat vagy vallásos társulatot elismer, véd és oltalmába vesz, kétségtelenül azért cselekszi, mert saját államérdekei javalják. Amde egy olyan vallásos társulat, a melynek czéljai és eszközei nem nyilvánvalók, a mely mint elvet állitja fel, hogy a társulat összes tagjai épen úgy, amint ez a *jezsuitáknál* történik, saját akaratukról a fölebbvalókkal szemben lemondanak, *idegen akaratnak* engedelmeskednek — minden állam ellenére vagyon és az állam által, mely polgárait erkölcsi szabadságra óhajtja nevelni, semmiképen meg nem türhető, el nem ismerhető. Az állam souverain erkölcsi hatalom és saját kebelében *a rabszolgaságnak* semmiféle nemét és formáját meg nem türheti. Rabszolga pedig az állam is, ha polgárai fölött az állami élet körén kivül álló *idegen hatalom* gyakorol befolyást, sőt uralkodik. Ha vannak egyházi rendek és kongregációk, a melyeket meg nem tűrni az államnak elégséges oka van: *a jezsuita-rend* legelső sorban ide tartozik. Egyetlen állam sem tűrhet meg kebelében titkos *társulatokat;* saját létérdeke tiltakozik ez ellen. A jezsuita-rend czéljai, intézményei, tagjai és ezek tevékenysége a titkos társulatok leplébe vannak burkolva. A jezsuita vak eszköz az övéinek kezében. Ismét Zellert idézem, a ki ezt mondja: *Es ist doch weltkundig, und die Geschichte von drei Jahrhunderten stellt es ausser Zweifel, dass noch überall, wo Jesuiten gewirkt haben, der Friede der Konfessionen, die Ruhe und Selbständigkeit der Staaten, die sittliche Integrität des Volkes von den ernstesten Gefahren bedroht war.**

A mit a jezsuitákról mondottunk, kisebb nagyobb mértékben az összes egyházi rendekre alkalmazható. Ismeretesek azok a fogadalmak, a melyeket a rend tagjainak tenni kell. E fogadalmak mindenikében a rend tagjai olyan emberi egyetemes jogoktól fosztatnak meg, a melyeket az állam védeni köteles. Köteles megóvni az egyén azon jogát, hogy becsületes munkájával vagyont szerezzen, családot alapitson és tevékenysége mezejét saját legjobb belátása szerint jelölje meg. Azt természetesen nem lehet senkinek megtiltani, hogy szegénységben éljen, nőtelen maradjon, idegen akarat szolgálatába álljon. De ha ez az elhatározás formális fogadalomtétellel történik, az államnak nem csak joga van reá, de kötelessége is, hogy a fogadalom kötelező erejét el ne ismerje; mert a fogadalom a rend tagja természeti és el nem idegenithető emberi jogokat dob el magától. Tehát fenn kell számára tartani a jogot, hogy más belátásra jutván, a természetadta jogával ismét élhessen, *vagyont szerezzen, családot alkosson, saját akaratának* megfelelő tevékenységi körben éljen. A szerzetesi fogadalmak közt a legmegalázóbb s egyszersmind a legveszedelmesebb az engedelmességi fogadalom, mint olyan kötelék, a mely a papi és egyházi rendet a hierarkhia legfélelmetesebb és teljesen fegyelmezett hadseregévé teszi. E fegyelmezett seregben rejlik a klerikalismus ereje és hatalma, a mely harczot mer vivni minden ellen, a mi az ő önző érdekeivel ellenkezik. Miféle erő és hatalom kényszerithetné az államot, hogy olyan korporációkat, a melyek reá nézve ilyen veszedelmesek nemcsak lehetnek, hanem szükségesképen veszedelmesekké válnak, megtürjön, sőt védelmébe fogadjon. Avagy ezeket a veszedelmeket nem fenhangon hindeti-e az élet mindenütt, a hol a kolostorok otthonra találnak, a hol a klerikalis sereg nemzet- és állam-ellenes *agitációival* találkozunk? Különben is mi értelme van annak, hogy munkaképes emberek százával és ezerével forditsanak hátat a munkának, éljenek a mások véres verejtékkel szerzett mindennapi kenyeréből? Nem mondom, hogy az állam egyetlen kardcsapással törölje el őket, de legalább a jogvédelmet tagadja meg tőlük, vagy a szigor teljes erejével gyakorolja a felügyeletet felettök, Mert mégis nagy különbség van abban, hogy bármelyik rend is mint jogi védelem alatt álló és élő társaság épit-e iskolát, templomot, szerez-e vagyont s mint ilyen jelenik meg a hiszékeny nép előtt nyilvános összejöveteleken, istentiszteleti cselekvények idején, hogy mint elismert nyilvános korporació gyakoroljon hatást a népre, föllépésével kápráztasson, az iskolát, kathedrát, a gyóntatószéket kezébe játszodja, vagy kénytelen legyen visszavonulni tevékenységével a homályba, a honnan czéljait nem a testület szervei, hanem csak hiveinek egyes tagjai által szolgálhatja. Minden államkormánynak legelső feladata, hogy czélszerü törvények alkotása által a távolról fenyegető veszélyeket a nemzeti életről elháritsa; ha pedig ez lehetetlen, akkor legalább ezek káros hatását, a mennyire lehet, korlátolja.

* Zeller Edward: „Staat und Kirche.“ Lipcse 1873. p. 151.

Az állam és a klerikalismus.

A hol az igazságot számüzik, ott a szabadság helyébe a szolgaság költözik.

Francziaországban az egyház és állam között szükséges békét és egyetértést a róm. katholikus egyház uralmi vágya zavarta meg, nem történetesen és véletlenül, hanem minden időben vallott olyan elvek alapján, melyek az államot és az egyházat a polgári és politikai élet mezején mindig szembe állitották egymással, oly jogokat vindikálván az egyház számára, a melyek egyedül és kizárólag csak az állami hatalmat illetik meg és a melyekről saját életérdekeinek megtagadása nélkül le nem mondhat.

A róm. katholikus egyháznak, illetőleg a *pápai hatalomnak* e jogosulatlan térfoglalása a politikai élet mezején annyival vakmerőbb és türhetetlenebb, mert az egész egy történeti valótlanságon és a tudatlanság hiszékenységén épült fel: *a pápa Istennek a helytartója; az ő kezeibe tétetett le a kulcsok hatalma, hogy saját egyéni belátása szerint oldjon és kössön.*

E törekvést, mely a római katholicismus alapvonása és a mely arra irányul, hogy minden földi hatalmasság a pápai hatalomnak alája vettessék, mint egyedül souverain hatalomnak, e törekvésnek, mely az államokat mindenütt fenyegeti, ***klerikalismus*** a neve és megnyilatkozása, hatása, terjeszkedő ereje

annál teljesebb és veszélyesebb, minél nagyobb mérveket ölt a nép életében a *tudatlanság* és a *babona*.

A klerikalismus mindig a *tudatlanságban* és a *babonában* találja meg legerősebb és legszenvedélyesebb fegyvertársait, valamint a tudomány is a maga haladó utjában ezekkel az ellenségekkel mindenütt találkozik. A babona nem csak a *hitet* homályositja el, hanem mint sötét felhő a hegyek ormára, ránehezedik a tudományra is.

Gambette egyenesen a *klerikalismust* jelölte meg, mint Francziaország *ellenségét* A klerikalismus nem csak a franczia respublikának, de minden létező államformának engesztelhetetlen ellensége. A klerikalismus engesztelhetetlen ellensége *minden szabadságnak, minden nemzeti és állami önállási törekvésnek. Franczia országot a klerikalismus kényszeritette a szétválásra.* Magyarország is érzi a klerikálismus bénitó hatását; mint politikai tényezővel előbb-utóbb kénytelen lesz leszámolni.

A nemzeti és állami önállóság e hatalmas és kérlelhetetlen ellenségeivel szemben azonban *az állam* és *egyház szétválasztása* nem fog elég erősnek bizonyulni. A pörlekedő felek tovább is egy födél alatt maradnak és a gyülölet lángját még magasabb lángra csapja fel a szétválasztás által még inkább fokozott ellenséges indulat.

A klerikalismus egy hatalmas és veszedelmes szellemi irányzat. A szellemet pedig, legyen az akár a világosságnak, akár a sötétségnek, akár a jónak, akár a gonosznak szelleme, *tűzzel* és *vassal, börtönnel* és *kinpaddal* nem lehet elfojtani, sem kiirtani. Akár a *tudatlanság* és *babona,* akár a *klerikalismus* ellen egyedül a *szellemi fegyver* nyerhet diadalt. Ez a szellemi fegyver: *a tudomány*, a szabad kutatás, minden előitélettől ment, elfogulatlan vizsgálódás és a *kritika* bonczoló késének szakavatott alkalmazása a vallástudomány egész területén és a valláserkölcsi élet minden részeiben. Csak a szabadság éltető levegőjén megizmosodott és egyedül az igazság érdeke által vezérelt *tudományos theologia* döntheti meg a klerikalismusnak hamis alapokra épitett bástyáit, melyekkel a pápaság magát s egyházát körülövezte.

A nemzeti kultura kifejtésében az állam területén élő minden felekezetnek részt kell vennie. Az olyan felekezetnek, a mely erre nem képes, nincs létjogosultsága. Az olyan egyház, a melynek papjai tudatlanok, csak a babonának tehet szolgálatot. Egy tudományos, képzett és lelkileg kimüvelt pap nem vállalkozhatik a babona és tudatlanság terjesztésére. Az olyan pap, aki fölismerte az igazságot s lelkében gyökeret vert a nemzet és haza szent szerelme; aki megtanulta, hogy a szellemi szabadság mily drága kincs, az nem fog a klerikalismus táborába szegődni s a népek közszabadsága ellen harczot folytatni. *Megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká teszen titeket.*

A klerikalismussal szemben nem elég erős fegyver az állam és egykáz szétválasztása. A theologiai fakultások kizárása az egyetemekről az ügynek csak kárára van. Az egyetemek falai közt, a tudományok székhelyén lakozást nyert szabadság szellemének friss levegője a katholikus fakultások életére is csak üditő. lehet. Az igazság oly hatalom és oly drága kincs, hogy a ki egyszer fölismerte, az többé el nem szakad tőle, hanem Lutherrel együtt kiáltja: *ez igaz és én száz halált is szenvedek érette.*

A gondolat szabadsága, ha az egyetemeken táplálékot talált, megizmosodva száll harczra az életben és győzedelmesen vonul be még a zárdákba is. A róm. katholikus egyházban is vannak a tudásnak őszinte hivei, a kik őszinte odaadással keresik az igazságot. Ezeknek exegesise és kritikája, dogmatikai és ethikai felfogása, az egyháztól és az államtól, valamint a kettőnek egymáshoz való viszonyáról alkotott nézete és *historiai tudása* sokkal mélyebben behatol a *szemináriumokba* és az ifju papnövendékek fogékony lelkébe és sokkal erősebb csapásokat mér a klerikalismusra, mint a plebanusokkal és püspökökkel szemben használt bármiféle politikai fegyver és erőszak. A kornak szelleme, a protestantizmus eszméi, a tudományos vizsgálódások kétségbevonhatatlan eredményei, mint az éltető nap szétáradó és életet hozó fénysugarai még a zárdák kulcslyukain is beszürelemnek azok sötét falai közé. A szellem ereje a khinai falakat is áttöri. A sötétséget egyedül a világosság képes eloszlatni. A *babona* ellen a megtisztult hiten kivül nincs más gyógyitó erő. Az asztrologiát az asztronomia, az alkhemiát a khemia ölte meg, a sarlatanismust, a szemfényvesztést az orvosi tudományok tették semmivé. Az egyház tulkapásait és tévedéseit akár a tanban, akár a gyakorlatban szintén csak szellemi erőkkel lehet megfékezni és helyreigazitani. *A klerikalismust is csak a tudomány fegyverével lehet legyőzni, ha a katholikus theologiai fakultások, a tudományok tüzpontjában, az egyetemeken kénytelenek saját képzelt igazaik érdekében megvívni a harczot.*

(Folyt. köv.)

Világnézetek harcza.

II.

A különböző filozófiai rendszerek nem egyebek, mint egyöntetü tükrözése annak, hogy egy bizonyos ember, egy bizonyos korban, milyen képet alkotott magának a lét universalis problemájáról. A filozófia történetében e szerint szakadatlan változás uralkodik, egyik rendszer a másik romjain épül fel s nagy tülekedésük látása közben Zeus jut eszünkbe, ki atyját, Kronost detronizálja, hogy maga vegye kezébe a szellem birodalmának kormánypálczáját. Ugy, hogy felületesen nézve a dolgot, hajlandók vagyunk igazat adni annak a paradox mondásnak, hogy a filozófia története annyi, mint az emberi tévedések története. Azonban ez korántsem igy van. Az egyes filozófiai világnézetek *combinative* járnak el, bizonyos kevés számu alapigazság szálaiból akarják megfonni a clara imago mundi óriás szőnyegét. Bár ezerszinü ez a szövet s ábrázolatjai egy egész kis világ, mégis a müértő szem azonnal meglátja, hogy értékét nem a szivárványos keresztszálak, hanem az alapfonalak elhelyezése és gazdagsága adja. A filozófiai rendszerek értékét sem az adja meg, hogy az egyes, apró, concrét igazságok milyen kifejezésre jutnak benne, hanem az, hogy adott-e egy uj kategoriát, egy uj igazságot, melyet alapkőül lehet használni a világ megértésének épületében. S e tekintethen szakadatlan haladást mutat a filozófia.

Ezeket az igazságokat nem *ki*találja, hanem *meg*találja a filozófia. Idealiter és dynamice meg vannak az emberi szellemben a problemák és azok megoldási módja, mint egy logikai fő- és altételben a következtetés. A filozófia történelme nem más, mint az emberi szellem intelligibilis kincsének küzdelmes bányászása. Minél mélyebbre hatol a csákány, annál gazdagabban csillog felénk a nemes érczek ere. Erre alkalmazva a Schopenhauer egyik szép hasonlatát: örökös hajnalhasadásban a fény fokozatosan önti el először a legmagasabb csucsokat s a köd fátyola lassan száll el a földről, hogy tiszta sugárban ragyogjanak a kibontakozott tájék ormai. A mai korban már megaranyozta a tetőket, de még küzd a völgyek sötét páráival. A filozófia története az emberi szellemnek fönséges Odysseiája: nehéz ösvényen keresi önmagát. Ép ily végtelenbe vesző ut a vallástörténet is: az ember keresi Istent. Csak az utóbbinál meg van már a czélpont: egy kereszt a Golgotha dombján.

Azokat a filozófiai igazságokat tehát, mely korunk

világnézetének csontvázát teszik, röviden össze foglalhatjuk. A világnézet *magyarázó* hemispheráján két tengeráramlás fut egymással össze: egyik a dolgokban az egységet keresi s annak megtalálásáig nem nyugszik, tehát monisztikus irány; a másik a dolgok különbözőségét igyekszik kiemelni s a lét millió változásait — önmagukért — élesen elválasztani. A világnézet értékelő félgömbjén két földrészt találunk: eudaemonismus (az élv és haszon szerint való becslőt) és autonomismus (a nemesség szerint való értékelők) világát.

Még két elemet emlitsünk meg. Az egyik érzelmi, mert arra felel, milyennek *érzem* a világot? Ebből támad a két ellentétes irány: pessimismus és optimismus.

Másik annak a ténynek elismerése, hogy az *egész lét kérdése gyakorlati kérdés*, s az értékelő, a moralis, a cselekvő világ *teljes primátusát* követeli a magyarázó világ fölött. Mert ebből következik az, hogy a vallás a leggyakorlatibb kérdések egyike s az emberi *lét* fundamentális, örök követelménye.

Az itt végbevitt osztályozásnál és terminusoknál ne gondoljunk azoknak ilyen, vagy olyan *történeti* jelentkezésére; mi szálaira szedtük a mai világnézetek alkotó elemeit, mert a megoldásnál szükségünk van reá, hangsulyozván, hogy ezeknek históriai szövedéke egészen más és ezerféleképen változó képet nyujt.

Ezt egy pillantás alatt igaznak találjuk, ha a XIX. század filozófiai rendszereit szemügyre vesszük. A mult század egy szolid és szilárd örökséget vett át Kanttól, kinek páratlan érdeme volt, hogy a rationalismus és sensualismus harczát, mely két ellentétes irány egymást teljesen kizárni látszottak — amaz azt állitván, hogy az elme a logika örök törvényei szerint megismerheti az egész világot s az universum, mint logikailag rendezett egész, az emberi ismeretben tükröződhetik; emez pedig vitatta, hogy érzéki benyomásaink összes ismereti kincsünk, s ezentul semmi másra jogositva nem vagyunk, sőt az oktörvény is a tapasztalás utján szerzett általánositás, melynek semmi kriteriuma nincs, hogy ez az általánositás helyes — mondom, ezt a két irányt egy uj rendszerrel félretolta, kimutatván, hogy igenis, a tapasztalatra vagyunk utalva s azontul az ismerés ereje nem functionál, de ez a tapasztalat csak félig áll érzéki benyomásokból, mert e vak adatokba mi adjuk a priori a tért és időt, mint érzéki formát, az értelem a maga 12 kategoriáját s az igy nyert világképet az ész a maga hármas fogalma szerint egészében elrendezi.

Azonban Kantnak örökségét a XIX. század nem becsülte meg. A mélységekben járó, kemény érczfejtés bányamunkája helyett jobban tetszik a léghajózás uj mestersége és a spekulativ rendszerek léggömbjeit egyre-másra eregette be a végtelenségbe. Ez iránynak prototipusa Hegel. Mintha Kant sohasem élt volna, ujra visszatért a paekantianus racionalismusra s azt a végsőig fejlesztette. Az absolutumból, egy fogalomból, levezette az egész mindenséget. Fölvetette az egyet — mint a secessiós festő a palettájára egy darab szint reá dob s azt addig keni, a mig tájkép lesz belőle — s abból teremtett egy világot. Szó sem volt abban szkepszisről, ismeretelméletről; mindent megmagyarázni, mindent jobban tudni, ez volt a jelszó. „Tanitom az igazságot és vagyok az igazság, szólhatnék Krisztussal", — igy kezdi előadását 1820-ban, a nyári félévben.

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

Németországi levelek.

V.

Heidelberg, 1906. április 30.

A vallástörténet és vallásphilosophia a theologia tanulmányozásának alapja.

Mult alkalommal azt igyekeztük tisztába hozni, hogy a vallásnak minő szerepe van világképünk megalkotásánál. Ezuttal azt törekedünk kimutatni, hogy a theologia tanulmányozásának alapja a vallástörténet és vallásbölcsészet lehet csupán.

A vallás, mint általános szellemi tünemény, a különböző időkben és a különböző népeknél nagyon különböző formában jelentkezik. Ez a forma pedig mindig a kultura fejlettségétől függ. Teljesen igazat kell adnunk von Schroedernek, ki egyik dolgozatában igy nyilatkozik: „az emberiség fejlődésének történelme egyszersmind a vallás fejlődésének történelme". * Minél magasabb műveltségi fokra vergődött valamely nép, annál tisztultabb lesz a vallásról való felfogása és megforditva, minél müveletlenebb valamely nép, annál közelebb áll vallása a babonához.

A ki tehát a vallással alaposan akar megismerkedni, annak ismernie kell a vallás történetét. A ki *egy* vallást ismer, az *egy vallást sem* ismer, mondotta Müller Miksa, a kiváló nyelvész és vallástörténész. És első sorban épen a keresztyén theologusnak kötelessége megismerkedni a vallás phänomenologiájával. Honnan mondja a keresztyén theologus, hogy a maga vallása a legtökéletesebb, ha a többi vallást csak úgy hirből ismeri s csak úgy homályosan dereng az agyában a Viclipucli neve? A vallástörténetnek ezen nagyfontosságát igen korán felismerte Hollandia, hol az állam az eddigi naturalis theologiai tanszékeket történeti tanszékekké változtatta. De korán felismerte e fontosságot dr. Kovács Ödön is, kinek kezdeményezésére vétetett fel a vallástörténet és vallásphilosophia a theologiai akadémiák rendes tárgyai közé. Ebben a tekintetben határozottan megelőztük Németországot, hol sem a vallástörténet, sem a vallásphilosophia nem adatik kötelezően elő.

Hogy a vallás lényegének megismeréséhez szükséges ismernünk a többi vallásokat is, nemcsak a keresztyént, ezt a nagy angol philosophus, Locke hangsulyozza először, midőn a vallás lényegének vizsgálatánál, kutatása körébe vonta az idegen vallásokat is. Ez uton járt azután az angol psychologismus, a mely különösen a merev dogmatismus erejét igyekezett csökkenteni és annak egyeduralmát megtörni.

Nagyobb lendületet azonban a vallástörténet abban az időben vett, midőn a sanskrit nyelvnek behatóbb ismeretével az összehasonlító nyelvtudomány s ezzel együtt az összhasonlító mythologia is eddig nem sejtett magaslatra emelkedett. És itt ujból ki kell emelnünk egy magyar embernek, Körösi Csoma Sándornak, érdemét, melyet a sanskrit irodalom megismertetése körül szerzett. Még a dicséretben fukar Schopenhauer is ugy emlékezik meg róla, mint a „kitünő magyarról".

Közben az önálló tudománynyá fejlődött ethographia is mind több és több adatot nyujtott a vallástörténetnek, melynek kötelessége ez adatok értékének megállapitása a vallás szempontjából. Az ókori népek történelme és az archeologia az ókori népek vallásával ismertet meg s e tekintetben legyen elég Aelitzseh, Babel és Bibeljére emlékeztetnünk.

A *müvelődéstörténelem*, az *ethnographia* és *archeologia* szolgáltatja tehát azokat az adatokat, melyeket a vallástörténetnek kell feldolgoznia. Ez adatok feldolgozásánál különösen arra kell figyelmet forditani, hogy azok menynyiben birnak fontossággal a vallás megismerésére. Mert pld. nem minden mythos rejt magában vallásos tartalmat. *Azt mondhatnók, hogy a mythologia a régi népek tudománya volt:* a kosmologiának, kosmogoniának, a földrajznak, a történelemnek itt találkozunk első nyomával, sőt az okállitás is a mythosban találja első kifejezését. *Tehát a mythologia nem egyenlő a vallással, hanem a mythologiának vannak vallásos vonásai is.*

Ez adatok értékének megállapitása után, azt kell megvizsgálnia a vallás kutatójának, hogy mennyiben érezhető ez adatokon a *vallás fejlődése.* Mert, a mint már oly sokszor mondottuk, a vallás nem készen született, mint Minerva, hanem lassu fejlődés eredménye. Ezt a fejlődést nyomról-nyomra követni, a vallástörténésznek nehéz, de gyönyörü feladata. Mert az isteni kinyilatkoztatás nem Mózessel kezdődik, hanem az első ember szivében már ott találjuk a vallás csiráját, mely csira lassan, évezredeken át fejlődött ki igazi, tiszta és *erkölcsi vallássá.* Minél inkább előtérbe lépett az értelem, az intelligentia, annál

* Wesen u. Ursprung der Religion, ihre Wurzeln und deren Entfaltung.

nagyobb mértékben tisztult a vallás, mig a fejlődés számtalan fokán eljutott arra a magaslatra, melyen a keresztyén vallást találjuk. Minél több valamely vallásban az erkölcsi elem, annál tökéletesebb az a vallás. Mily végtelen nagy utat kellett megtennie a vallásnak, mig elérkezett attól a civilisálatlan négertől, ki felfalja tésztából gyúrt istenét, ha nem cselekszik az ő kedve szerint, ahoz a férfiuhoz, ki lelkének teljes meggyőződéséből és teljes erejével tanitja: πνεῦμα ὁ θεος — az Isten szellem! Es ennek a fejlődésnek vezetésében mindenütt ott látjuk Istennek kezét. Az Isten nem e világtól elvonult hatalom, hanem e világban munkálkodó és szerető Atya. Erre az ismeretre ugyan csak a keresztyén vallás jutott el, de ez nem azt jelenti, hogy Isten ezelőtt ne lett volna épen olyan szerető Atyja minden teremtménynek, mint a milyen szerető atyja most. Szóval ugy kell felfognunk a vallás fejlődését, mint felfogta azt Lessing az „Erziehung des Menschengeschlechts"-ben. Meg kell látnunk e fejlődésben a mindig müködő törvényeket, melyek alól nincs kivétel és nem is lehet soha. Miként a nagy ethikus magyar iró, Herczeg Eerencz mondja: „Isten nem jószivü ötletekkel, hanem örök törvényekkel kormányozza a világot... Százezer pap imája gyönge arra, hogy fájához kösse a hulló levelet." (Bizánc. I. felv. 25. jelenetben Giovanni szavai.)

*

Tehát a vallástörténet a theologia tanulmányozásának s különösen a keresztyén vallás megismerésének alapját képezi, midőn egyfelől megismertet azzal, hogy miként fejlődött lassan, fokról-fokra a vallás és másfelől megmutatja nekünk, hogy Isten örök törvények szerint kormányozza a világot és e törvényszerüség bevallása nem a gondviselés hatalmának csökkentése, hanem egyedüli elismerése.

A mig a vallástörténet a vallás jelentkezésének *formáival* ismertet meg, addig a vallásphilosophia a vallás *psychologiai tartalmát és metaphysikai alapjait* igyekezik felmutatni. *A vallástörténet és vallásphilosophia kiegészitik eggmást.*

Ha csak annyit tudunk kimutatni, hogy a vallással eddigelé még minden népnél találkozunk, ezzel ugyan megczáfoljuk Sir John Lubbock nézetét, mely szerint egy egész csomó nép van vallás nélkül, de semmi esetre sem czáfoltuk meg Comtenak ama tanát, hogy eljön az idő, mikor nem lesz szükség vallásra s ez idő a positivismus kora leend. *A theologusnak ki kell mutatnia, hogy a vallás az emberi tudatnak szükségszerü és örök alkotó része.* A vallás nem csupán az egyénektől, népektől s bizonyos müveltségi fokoktól függő valami, mely csak bizonyos ideig bir jogosultsággal. *A vallás a szellemi életnek egyik alkotó eleme s mig szellemi életről beszélünk, addig beszélnünk kell vallásról is.* Ezeket kell kimutatnia a vallásbölcsészetnek és ezért mondjuk, hogy a vallásphilosophia a theologiai tanulmányozás alapja. Mert ha a vallás csak bizonyos müveltségi fokig, Comte szerint a positivismus koráig, bir jogosultsággal, természetszerüleg ez esetben egészen más feladat vár a theologusra, mint abban az esetben, ha a vallás szükségszerü tényezője szellemi életünknek.

Ha kimutattuk a szükségszerüséget, ki kell mutatnunk azután a vallás metaphisikai alapjait is és meg kell értenünk a vallást ismeretelméletileg. A vallás psychologiai megértése u. i. még nem elegendő; meg kell azt vizsgálni ismeretelméletileg is, a mint erre már Kant reá mutatott. Ez a lélektani-ismeretelméleti szempont érvényesül különösen három kiváló vallásbölcsésznél: *Hegelnél, Schleiermachernél* és *Schellingnél*, kiket Troeltsch joggal nevez a vallásphilosophia klassikusainak. * Schleiermacher álláspontját talán legtisztábban képviseli a theologiában *Lipsius* és *Schweizer*. Hegel álláspontját a geniális *Baur* és a *tübingai iskola, Pfleiderer* és *Biedermann* képviselik. Mig Schelling harczát *Richárd Rothe* fogadta el s képezte tovább. Kant nyomain jár *Siebeck* és a franczia *Sabatier*, az ujabb theologusok közül pedig különösen *Troeltsch*, heidelbergi professzor.

Nem czélunk hosszasabban időzni e philosophusok tanainál; csak annyit kivánunk röviden megjegyezni, hogy e munkák a vallással szemben — a mi természetes is — a legszigorubb kritikai álláspontot foglalják el. Pedig Schleiermachernél, Richárd Rothnál, Sabatiernél mélyebb kedélyü philosophust és theologust ritkán találunk még az u. n. „hivő" theologusok táborában is.

Hogyan? *Hát a kritika nem öli meg a hitet?* E kérdést nagyon gyakran halljuk napjainkban is, és, meg kell vallanunk, sok theologus felel e kérdésre határozott igennel. A kritika megöli a hitet. A hit és tudás viszonyának félreértése valósággal klassikus kifejezést talált e mondatban: a kritika megöli a hitet.

Ha egy kicsit közelebbről nézzük ez állitást, úgy fogjuk találni, hogy ez a vallásra rendkivül veszedelmes állitás. A kritika megöli a hitet. Ha ez áll, akkor nem habozunk kimondani, hogy a hitnek nincs jogosultsága, hogy a hit egy felesleges czölönk a tudomány szakában. Ha a kritika megöli a hitet, akkor a kritika erősebb, mint ez a hit. Csak már most az a kérdés, hogy ez a *hit* megérdemli-é a hit nevet vagy csak olyan ártatlan *elhivés*. Ugy tetszik nekem, hogy csak az elhivést öli meg a kritika, de a hitet, a lélekben gyökerező hitet még a halál sem győzi le. Azt a hitet, mely hegyeket mozdit ki helyéből, a mely halottakat támaszt, azt a hitet semmiféle hatalom meg nem győzi soha. Nincs tehát mit félnünk a kritikától, sőt követelnünk kell azt. A kritikától való félelem mindig arra mutat, hogy nem elég szilárd a hit e kritika kiállására. Az Irás szavai szerint: „mindeneket megvizsgáljatok." E „mindenekben" pedig benne vagyon a hit is, az istenségnek mélysége is.

Ötödik németországi levelem *Kantnak* egy nyilatkozatával rekesztem be. Kant a *Kritik der reinen Vernun oft* első kiadásához irott előszavának egyik jegyzetében (Kantnak még a jegyzetei is fontosak!) ezeket mondja: „Korunk a kritikának tulajdonképpeni kora, a kritikának, melynek alá kell hogy vesse minden magát. A vallás, a maga szentsége által, a törvényhozás, a maga majestása által, ki akarják vonni magukat e kritika alól. Ámde ez által méltó gyanut ébresztenek maguk ellen és nem tarthatnak igényt amaz őszinte tiszteletre, melyet az ész csak annak ad meg, ami az ő szabad és nyilvános vizsgáját kiállani képes vala."

Ifj. Bartók György.

* Lásd: Die Phil. im Beginn des 20. Jahrh. cz. műben: Religions philosophie cz. czikkét.

ISKOLA.

Tájékoztató.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület internátussal kapcsolatos „Szeretetházába" az 1906—7. tanévre felvétetnek: 1. az erdélyi ev. ref. egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gimn. tanárok 10 évet betöltött leányárvái, a félárvák 100, az egész árvák 150 kor. évi nyugdij járulékok befizetésének kötelezettsége mellett; 2. ugyancsak az erdélyi egyházkerületből ev. ref. lelkészek és gimn. tanárok leányai 240 kor., más szülők leányai az ország bármely részéből ref. vallásuak évi 400 kor., más vallásuak évi 440 korona teljes ellátási dijért. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben működő okleveles kántorok, kántortanitók és léviták leányai is részesülhetnek a lelkészek és tanárok leányainak adott kedvezményben, ha az illetők egész életökre kötelezik magokat 10 kor. évi járulék megfizetésére, de egyszersmind az illető egyházközségek örök időkön át évi 4 kor. járulék megfizetésére kötelezettséget vállalnak kántoraik, kántortanitóik, vagy léviták után s erre vonatkozólag ugy az egyházközségek, mint az érdekeltek egyidejüleg a mélt. ig.-tanácshoz kötelező nyilatkozatot adnak be.

Az árvák bélyegmentes folyamodásához a gyám mellékelni tartozik: az árvák keresztlevelét, iskolai, orvosi, ujraoltási bizonyitványait, a családi értesitőt s végül a szülők elhalálozási bizonyitványát; az árvák az illetékes esperesi hivatal utján, a fizető növendékek közvetlenül a „Szeretetház kebli tanácsához" czimezve, az intézet igazgatóságának (Ferencz József-út 55. sz.) f. évi aug. 1-ig kell beküldjék.

Az intézetben alkalmazott okl. tanitónő a zongorából. német és franczia nyelvből magánórákat ad. Zongora magánórák dija havonként 6, német nyelv 4, franczianyelv 6 kor. A magánórák dija havonként, az ellátási dij négy részletben és pedig; szeptember

első felében, nov. 15-én, jan. hó 31-én és ápril hó 15-én előre fizetendő az intézet pénztárába.

A fennt jelzett ellátási dijon felül orvosi, gyógykezelési (gyógyszer nem), fölszerelési dij egész tanévre 20 korona, mely összeg a tanév elején egy összegben előre fizetendő. A magánórák nem kötelezők.

Az árvák tartoznak magokkal hozni: 6 inget, 3 lábravalót, 2 háló kabátot, 2 téli, 2 nyári szines alsó szoknyát, 10 zsebkendőt, 4 pár harisnyát, 2 pár czipőt (1 pár új legyen), 3 köténvt, 1 téli, 1 nyári kalapot, 1 őszi, 1 téli felsőt, 2 rend nyári, 2 rend téli ruhát.

A fizető növendékek magukkal hozandó ruha-, ágynemü és egyéb tárgyai a következők: 6 ing, 4 lábravaló, 4 hálókabát, 3 téli, 3 nyári szines alsószoknya, 12 zsebkendő, 6 pár harisnya, 3 asztalkendő, 4 törülköző, 6 kötény, 2 pohártörlő, 2 portörlő, 3 fejre való kendő, egy szennyes ruhazsák.

Ágynemüek: 1 mátrácz (ágy nagysága 180—80), 1 párna, 1 paplan 3—3 huzattal, 3 alsó lepedő; továbbá 2 pár czipő, 1 pár papucs, 1 esőernyő, 1 nagykendő, 1 téli felöltő és 1 kalap, 1 ünneplő szövetruha, 2 nyári mosó ruha, 2 iskolai viselő szövetruha, 1—1 pár téli-nyári keztyü (a téli ruhanemüek a hüvös idő beálltával is küldhetők), fog-, haj-, ruha- és czipőkefék, fogpor és mosdószappan, 2 üvegpohár, evőeszközök, ugymint: 1 kanál, 1 villa, 1 kés, 1 kávéskanál, melyek az illető nevének kezdőbetüivel legyenek megjegyezve. A ruhanemüek a tulajdonosnak egészen kiirt nevével jegyző tintával legyen megjegyezve s darabonként számozva.

A felsorolt tárgyak a bejövetelkor jegyzék mellet vétetnek át.

Egyebekben felvilágositással az intézet igazgatója készséggel szolgál, ha az illető megfelelő postabélyeget mellékel.

Kolozsvárt, 1906. junius 7-én.

Az igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr az E. M. K. E. hazafias kulturmissióját méltató szép levél kiséretében az egyesület alapitótagjai sorába lépett.

Az E. M. K. E. erdélyi hazarészünk ez a féltett gonddal ápolt kulturális társadalmi intézménye ez évi közgyülését junius 5-én tartotta Kolozsvárt a városháza nagy termében. Az egyesület e XXII. évi közgyülésére vidéki tagok is szép számmal jelentek meg. A magyar kultur egyletek e koronájának vagyona — Istennek hála! — már meghaladta a 3 millió koronát és 2 milliónál többet forditott már czéljai szolgálatára. Evi felhasználható jövedelme 171 ezer korona. A közgyülésen gr. *Béldy* Ákos elnök tartott szép megnyitót, melyben az egyesület munkásságának kritizálóit hivta meg, hogy az épitő munkában résztvegyenek. Az évi jelentést *Sándor* József t. alelnök-főtitkár szerkesztette azzal a rajongó szeretettel, mellyel ő csüng ez intézményen, melynek egesz életét áldozta s azzal a pedáns pontossággal, mely őt jellemzi. A közgyülés a jelentéseket jóváhagyó tudomásul, a költségvetést elfogadta s a választásokat megejtette. Két uj alelnököt is választott: gr. *Bethlen* Pál és *Fekete* Gábor tábl. elnök személyében. A gyülés két kimagasló pontja volt dr. *Csernátony* Gyula kir. tan., tanfelügyelő emlékbeszéde *Bartha* Miklós Emke alelnök felett és dr. *Kovács* Dezső ref. koll. tanár beszéde az Emke jutalomban részesitett tanitókhoz. 22 tanitó kapott 3000 kor. felüli jutalmat, köztük 4 ref. tanitó. A gyönyörü beszédre, mellyel a jutalom átodatott, Benedek József kolozsvári ref. tanitó válaszolt. A gyülés az elnökség éltetésével oszlott szét.

A theol. fakultás évzáró ünnepélye a f. évi május hó 7-én tartott tanárkari ülés határozatának megfelelően *junius hó 9-én* d. u. 5 órakor lesz a következő programmal: 1. XXV. zsoltár. Enekli az ifjuság. 2. Elnöki évzáró jelentések. Tartják: a) Kovács András „ifjusági-egyleti“, b) Csia Pál „theol. köri“, c) Régeni István „énekzene-egyleti“ elnök. 3. Evzáró beszéd. Tartja *Kenessey Béla* igazgató. 4. Szorgalom és pályadijak kiosztása. 5. Evzáró ima. 6. XC. zsoltár. Enekli az ifjuság. Folyó hó 11—16-ig lesznek a folytatólagos kollokviumok, 18. és 19-én pedig a félév záró-kollokviumok, 20-án az internátus bezárása.

Kérelem. Mindazon t. körlelkész társaimat, akik a belmissziói segélyalapból rendszeres segélyt élveznek s a konventi határozat alapján annak levonása, illetve kiegészitése iránt a mult év folyamán felfolyamodással éltek, atyafiságos szeretettel kérem, sziveskedjenek velem sürgösen közölni segélyük mennyiségét. Közlésük után igen fontos, mindnyájunkat érdeklő dolgot fogok tudomásukra hozni. Ördögkút, 1906. jun. 5. *Kusztós Gyula*, ref. körl.

Közvizsgálatok sorrendjét vettük kolozsvári és sz.-udvarhelyi kollégiumunk igazgatóságaitól. A *kolozsváriban* május 21-től junius 29-ig volt beosztva a vizsgálatok rendje, a mi azonban sokban módosul már most, miután ez intézetünk május 19-től junius 5-ig kanyaró járvány miatt zárva volt. Igy az összes vizsgálatok pünkösd utánra maradtak. Jun. 16—19-ig lesz az elemi osztályok, 18—22-ig a gimn. osztályok vizsgálata, 25-én d. e. 10 órakor az év ünnepélyes bezárása és 27—29-én az érettségi szóbeli vizsgálat. A *székelyudvarhelyiben* junius 15—27-ig járnak le a vizsgálatok. 17-én vasárnap lesz az évzáró-ünnepély s azután az egyes osztályok vizsgálata, a melyeket 23-án a magán vizsgálatok, 25—27-ig az érettségi zár be.

Vasuti kedvezményért küldöttség járt a mult hó 30-án Kossuth Ferencz kereskedelemügyi m. kir. miniszternél, hogy a nem állami iskolák tanárai is kaphassanak féláru vasuti jegy váltására jogositó arczképes igazolványt. A küldöttség az illető intézetek tanáraiból állott s szónoka Kis E. János budapesti közs. főreáliskolai igazgató volt. Kossuth Ferencz nagyon szivesen fogadta a küldöttséget, a maga részéről megigérte a támogatást; de mikor azt mondta, hogy az ügynek pénzügyi és elvi akadályai vannak, nem sok remény támasztott a küldöttség tagjaiban. Való igaz, hogy roppantul ki van már terjesztve a kedvezmény nálunk, boldog-boldogtalan féláru-jeggyel, sőt ingyen utazik. Ezeket kell redukálni, esetleg beszüntetni; de ha már meg vannak s ez rendszer, akkor a tanárok utazását minél nagyobb mértékben megkönnyiteni igazán elsőrangu kulturális szükség. Mert minél többet járnak, annál többet látnak s tudásban és tapasztalásban annál gazdagabban állanak a gondjaikra bizott ifjuság elé.

Megvételre keresem *az „Erdélyi Protestáns Közlöny“ és az „Erdélyi Protestáns Lap“ korábbi évfolyamait. Szives értesitések Tóthfalusi József ref. ügyvezető lelkész czimére küldendők Marosvásárhelgre.*

Nemesszivü emberbarátok figyelmébe. *Két árva fiuggermeknek árvaházba leendő elhelyezésére nemesszivü emberbarátok támogatását keresem és kérem. A gyermekek közül egyik 6¼, a másik 5 éves. Erőteljes, egészséges fejlődésü fiuk. Jóakaró támogatást kér Tóthfalusi József ref. lelkész Marosvásárhelyt, a ki a gyermekek sorsa és egyéb szükséges tudnivalók felől is kellő felvilágositást ad.*

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 586—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe kebelezett dévai egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: Kényelmes szép lakás, 23 □ öl kis kerttel és melléképületekkel, melyek nem értékeltetnek; ezeken kivül van: 1. 19 h. 979 □ öl szántó tagositva és 1165 □ öl szöllő, haszonbére 400 kor. 2. Az egyházközség pénztárából 1200 kor. havi előleges részletekben. 3. Kamarai járandóság a központból utólagos félévi részletekben 561 kor. 76 f. 4. Failletmény az egyház pénztárából minden év febr. és október havában fizetendő 200 kor. 5. A Pogány György-féle alapból félévi utólagos részletekben 130 kor. 6. Stóla értéke 360 kor.

Megjegyzés. A kanonika portió jelenben 500 korona haszonbérért van kiadva. Igy az összes jövedelem 2951 kor. 76 f. Az adót a földek után az egyház fizeti.

A lelkész köteles a főreál-, a polgári leányiskolában és a tanitóképzőben heti 11 órán át a vallást tanitani, melyért a dijazás ez időszerint 700 kor., a fentieken kivül.

Megjegyeztetik, hogy az első évben — özvegyi kegyév lévén — csak fél fizetést élvez a megválasztott lelkész; a vallástanitásért járót egészen.

Pályázati határidő julius 1. Szabályszerü pályázatok Jánó Albert helyettes esperes aához terjesztendők be Hátszegre (Hunyadmegye).

Kolozsvárt, 1906. junius hó 1-én.

Dr. Bartók, püspök.

583—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *gógánváraljai* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás, 764 □ öl kerttel és gazdasági épületekkel, melyeknek haszonélvezete a jövedelembe nem számittatik; ezeken kivül van: 7 h. 696 □ öl szántó, 1422 □ öl szőllő, 800 □ öl erdő, együtt 39 kor. ért.-ben; dézmakárpótlás 266 kor. 56 fill.; alapitványi kamat 6 kor. 38 f.; termény (kepe) 417 kor. 34 f., munkaszolgáltatás értéke 33 kor. 34 f., stóla 16 kor., állami fizetéskiegészités 855 kor. 83 f., engedélyezett kiadás 34 kor. 45 f., összes javadalom 1600 kor. Az állami iskolában vallásoktatásért 80 kor.

Az özvegyi kegyév 1907. ápril 24-én jár le, mely időig a jövedelem egy része az özvegygyel megosztandó.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok f. év junius 20-ig nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára (u. p. helyben) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. május 30-án.

Dr Bartók, püspök.

Sz. 589—1906.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *mezőfele—mezőménesi* lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: ujonnan épitett 4 szobás lakás, külön nyári konyha, gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel. Földhaszonélvezet: 15 h. 244 □ öl szántó, 4 h. 672 □ öl rét, 5 h. 757 □ öl legelő, ért. 162 kor.; terményjövedelem ért. 750 kor.; munkatétel ért. 91 kor. 67 f.; temetési stóla 6 kor., összes jövedelem 1009 kor. 67 f. Kiadás 88 kor. 24 f., marad 921 kor. 43 fillér, állami kiegészités 678 kor. 57 f., összesen 1600 kor.

Pályázati határidő *1906. jun. 27.*

Folyamodványok minősitéssel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten, nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. junius hó 1-én.

Dr. Bartók, püspök.

325—906. A. szám.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az északamerikai Egyesült Államok területén müködő amerikai magyar ref. egyházmegyében, melyhez 12 anya- és több leányegyház tartozik, jelenleg két lelkészi állás van üresedésben, melyeknek betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

A mount carmeli és vidéki lelkészi állás megfelelő lakással, stólával, a gyülekezet által biztositott 300 dollárból, a konvent elnöksége által biztositott évi 450 dollár rendes segélyből és évi 50 dollár rendkivüli segélyből álló, tehát összesen 800 dollárból álló fizetéssel van egybekötve. Ezen felül megengedtetik a lelkésznek, hogy minden hó egy vasárnapján a vidéki vagy távolabbi szórványokban, telepeken istenitiszteletet tarthasson, mely alkalmakkor befolyó (évente 100 dollárra becsülhető) perselypénz őt illeti. A stóla keresztelésért 2 dollár, esküvőért és temetésért 5—5 dollár, a vidéken ez összegek kétszerese és utiköltség. Ez állásnál a tótnyelv ismerete feltétlenül megkivántatik.

A woodbridgei—carteret—portreadingi lelkészi állás javadalma áll: lakásból Woodbridgen, stólából, azonfelül a két egyház által adandó évi 210—210 dollár fizetésből, a konvent elnöksége által adandó 450 dollár évi rendes segélyből és 30 dollár rendkivüli segélyből, összesen 900 dollár készpénzből. A stóla mindkét egyházban keresztelésért 3 dollár, temetésért és esküvőért 6—6 dollár, anyakönyvi kivonatért 1 dollár.

Felhivatnak mindazok, kik a fenti két lelkészi állás egyikét elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt pályázati kérvényüket az egyetemes konvent alulirt világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz. a.) 1906. junius 30-ig küldjék be.

Felhivatnak egyuttal mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében missiói lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat, személyes körülményeik, nyelvismeretük stb. ismertetése mellett ugyanott jelentsék be.

Budapest, 1906. május 11.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének elnöksége.

Bánffy Dezső báró, főgondnok, világi elnök. *Kun Bertalan,* püspök, egyházi elnök.

PALYAZAT

helyettes tanári állásra.

A debreczeni ev. ref. főgimnáziumban az 1906—907. iskolai évre egy helyettes tanári állás lesz betöltendő, a mellyel negyedévi részletekben előre kiszolgáltatandó 1600 (ezerhatszáz) korona évi fizetés van összekötve.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu oly tanárok vagy tanárjelöltek, akik a latin—német vagy latin—magyar szakcsoportból vannak képesitve, vagy legalább ezen tárgyakból a szakvizsgálatot már letették. Latin—magyar szakosok igazolni tartoznak, hogy alsóbb fokon a német nyelvet is tanitani képesek.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, a végzett tanulmányokat, a katonakötelezettségi viszonyt, esetleg a tanári képesitést és eddigi tanári szolgálatot igazoló okmányokkal és egészségi bizonyitvánnyal felszerelve, 1906. junius hó 25-ig a főgimnázium igazgatóságához küldendők.

Debreczen, 1906. junius 1.

Kiss Áron, püspök.

Sz. 388—1906.

KÖRLEVÉL

az erdélyi egyházkerület ntü lelkészjellegü tanáraihoz és lelkészeihez.

Eltávozás folytán, a topliczai lelkészi állomás üres lévén, a nyári időszakra, az idetartozó Borszék fürdőtelep is — hol hiveink az ország minden részéből szép számban szoktak nyaralni — lelkigondozás nélkül maradott.

Felkérem azon lelkész jellegü ntiszt. tanár és lelkész urakat, akik esetleg itt szándékoznak nyaralni: ki volna szives az itteni vasárnapi istentiszteletek végzését és éppen mely időre elvállalni?

Ha esetleg többen volnának szivesek jelentkezni, egyetértőleg ugy osztanók be a szolgálatot, hogy az lehetőleg az egész saisont betöltse.

Borszéken éppen templomépités előtt állunk, s szükséges volna, hogy az eltávozott lelkész aa. által igen üdvösön megfundált egyházi életet meg ne szakitsuk.

Atyafiságos tisztelettel kérem azért a szives ajánlkozásokat!

Gernyeszeg, 1906. junius 6.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

FELHIVÁS.

A kolozsvári áll. polgári és felső-leányiskolák annyira népesek, hogy már julius hóban a felvételre jelentkezőket az igazgatóságnak vissza kell utasitnia. Ezért felhivjuk azon ref. gimn. tanár- és lelkész-árvaleányok gyámjait, úgyszintén a gimn. tanár és lelkész urakat, kik leányaikat a ref. Szeretetházban óhajtják az 1906—7. tanévben elhelyezni, hogy a polgári- vagy felső-leányiskolák igazgatóságánál még e hó folyamán kérjék leányaik előjegyeztetését, jelezve, hogy hány osztályt, mily eredménnyel végzett, hány éves, hol született, mi a szülő foglalkozása. Az árvákat a Szeretetház Igazgatósága jegyezteti elő, tehát a gyámok az adatokat ide küldjék.

A Szeretetház igazgatósága.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *24-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. junius 14.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hartmann Ede.

Ma temetik el Hartmann Edét, a mult század második nagy pessimista philosophusát. Már régóta elvonultan él; nem a philosophiának, hanem — emlékeinek. A mult század nyolczvanas éveiben az egész világ vele foglalkozott, támadták, magasztalták, aljas rágalmakat vágtak arczába, vagy babérleveleket hintettek útjára. Izzó munkásságban és harczban élt, tanitványai körülrajongották, felesége a philosophiai irodalomban bámulatos erővel védelmezte férje tanát.

De egy idő óta elfeledték s azóta csöndes a charlottenburgi palota erkélye, csak egy-egy inkarnatus tisztelője keresi fel a nagy beteg embert. Túlélte önmagát. Látta rendszerét rombadőlni s saját fülével hallotta meg azt a földöntúli hangot, mikor a philosophia története itéletet mondott rendszere felett. Izolált jelenség volt, kivül állott a történelmi lánczolaton, mint másik két nagy társa: Schopenhauer és Nietzsche; s a háromé közül az ő rendszerét futotta be legelébb a feledés mohája.

Schopenhauer kevéssel halála előtt, midőn 40 évi teljes mellőzés és semmibe vevés után végre derengeni kezdett hire, resignáltan irja Petrarca szavait: Sie quis toto die currens pervenit ad vesperam, satis est; Hartmann férfi kora elején világhirnek örvend s öregségében látnia kell saját dicsőségének kihunyását. Schopenhauer keserü szarkazmusa öreg kora felé egyre enyhül s utolsó évében már alig látszik életén, hogy pesszimista volna. Hartmann a haladó évvel egyre betegebb, egyre több t szenved. Es amit férfikorában elméleti uton megállapitott, azt vénségében átéli. 40 éven át idézte a világ bajait, az élet démonait s mikor kinyilt a Paudora szelenczéje: őt kinozták meg leginkább az elszabadult hatalmak. Nem birlak, óriás, kiáltja Faust, midőn megjelenik a föld idézett szelleme.

Még érdekesebb Nietzschevel vetni össze Hartmannt. Egész életükben heves ellenségek voltak s mégis egymás rendszerére mély benyomást tettek. Nietzsche is, Hartmann is beteg ember. Hartmannt a fájdalom arra készteti, hogy semmisnek mondja az életet; Jób, aki egy kis köszvény miatt már átkozódik. Nietzschét minél inkább gyötri a halálos kin, annál inkább érzi az élet értékét; s mig emésztő korban sorvad el a teste, a lelke lázadó erővel, vad fanatizmussal hirdeti az élet evangeliumát, a hatalom, a gyönyör, a kényúri erő tanait. Legyetek kemények, mint az aczél, szilárdak, mint a kőszirt, erőtől izzók, mint a nap s vidámak, mint az égbolt.

Schopenhauer a pesszimizmus klasszikus bölcsésze. Kantnak elfogadja idealizmusát, de kijelenti, hogy a világ káprázat, délibáb, kinzó álom csupán. Fátyola mögött egy örök mélység ásit, egy széditő erő, mindent alkotó hatalom, az akarat. Az akarat élni akar, élete vagyunk mi és a mi világunk. Az akarat vak, otromba, vadul ront előre, valósitja meg és marczangolja szét magát a jelenség világban. Meg kell tehát szabadulnunk tőle, ha szenvedni nem akarunk. Pillanatnyira megszabadit a művészet, melynek szavára, mint mikor estharang csöndül a bagnoban, egy perczre megáll az élet kényszer munkája s nekünk örökös rabszolgáknak áhitat suhan át lelkünkön. De ez csak elröppenő béke. Meg kell tagadni az akaratot, a testet, az életet. Nem öngyilkosság, hanem az élet megvetése. Ez a szentség. Mivel mindnyájan szenvedők vagyunk, egy erkölcsi parancs lehet csupán: a részvét.

Hartmann a képzet és akarat világot egyesitette a tudattalanban, mely a kozmosz önmagát megvalósitó ösztöne. Az universzum életfolyamata ösztöni; ösztön pedig a czélszerü cselekvés a czél tudata nélkül. A tudattalan czélszerünek *éli* a világot, bár sejtelme sincs róla. Sötét mivolta az emberi értelemben megvilágosodik s akkor belátjuk, hogy egy űr, egy sötét x, ami felé megyünk. A Tudattalan egy olyan kigyó, melynek le van vágva a feje. Erkölcsi feladatunk tehát szemben állani a Tudattalannal, a vak erővel, az akarattal és meggyőzni azt saját tudatunkkal. Az emberiség czélja az önmegsemmisülés s a világ czélja is a sötét semmi. „A realis lét a maga egészében inkarnatiója az istenségnek (Tudattalan), a világfolyamat a testté lett isten passiója s egyszersmind a testben keresztre feszitettnek útja a megváltás felé: az erkölcsiség pedig közremunkálás e kálvária-út megröviditésében.“ (Phil. d. Unb.)

Ime, a XIX. század két pesszimistájának alapnézete. És a kor, mely megútálta már a speculatiót, mely kifáradt a materialismus tanainak — megélésében, mely csalódott legnagyobb reményeiben, kapott e philosophián. Minő éhesek lehettek a lelkek, mikor ilyen táplálékkal csillapitották éhüket! Kavarodás, zűrzavar támadt s az értékek megingottak. Mi lenne a gazdasági világból, ha egyszerre minden arany kavicscsá válna! Ez történt a XIX. században. Az értékek érczalapja, *az élet* hitvány kavicscsá vált.

Ekkor jött Nietzsche „átértékelni az értékeket“. Egy jó van a világon, az élet; egy erkölcs: akarat az élethez, az élet legfelsőbb fokához, a hatalomhoz. Az emberiség, a világ azért van, hogy *valaki éljen*. Ez a valaki az Übermensch, az Emberfölötti Ember, kiért mindnyájan vagyunk, ki czélunk. Eleterőnkből támad az ő ereje s ő milliók véréből, századok kincsével táplálkozik. A világot úgy kell berendezni, hogy minden az Emberfölötti Ember megszületését czélozza. Pokolba minden részvéttel, alázattal, könyörülettel, szeretettel: „Szemedben a sors végzetes ereje, kezed évezredekre, mint lágy viaszra nyomod rá és érzed az üdvöt, az emberiség akaratára vésni örök irást, mint valami érctáblára.“ Ez az új törvénytábla; a régit széttörte, a mig pörölylyel philosophált.

Nietzsche egy óriás czáfolat a pesszimizmusra. Az élet mindenekfelett való értéke, az individuum központi helye, a heroikus cselekvés fiatal, szent láza csak úgy sugárzik tanaiból. Az egészség, az erő, a munka dithyrambusa minden szava.

De Nietzsche óriás czáfolat önmagára. Mert nem elég ez értéket megkapni; az értékkel élni kell. Az élet maga nem czél, de egy mennyei czélnak legfőbb eszköze. Az erő, a munka uj értéket nyernek, ha látjuk, milyen szivből támadt. Az a szív pedig legyen szerető, testvéri szív. Az individium központja az életnek, de nem mint ur, hanem mint — szolga. A világot nem leigázni kell — le van az igázva ezerféle lánczczal — sőt felszabaditani, megszentelni.

Legyetek Emberfölötti Emberek, ezzel szemben egyetlen igazság: legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok. Az élet és a világ annyit ér, amennyi értéket mi adunk neki. Adni pedig csak az tud, aki maga is bir. A *te értéked* pedig abban van, hogy a mennyei Atya gyermeke vagy. Pessimimus és kényuri morál árjában ott magaslik az Igazság, aki a *Jézus*.

Charlottenburg. *Ravasz László.*

„Társadalmi munkánk anyagi és erkölcsi felelősség nélkül.“ (?)

Megtörtént. Bár ne történt volna meg. De ha már az udvarhelyi papi értekezlet elé terjesztették azt a javaslatot, hogy a pap és tanitó csak anyagi és erkölcsi felelősség nélkül müködhet közre a társadalmi kérdések intézésében, nekünk öreg, gyakorlatias lelkészeknek foglalkoznunk kell e különös javaslattal.

Csodálatos vakság vezethette azokat, kik e javaslatot tenni elég bátrak valának. Ugy látszik, azt hiszik, hogy a papnak és tanitónak a testi és lelki élet gondozásának magaslatáról a prózai életbe leszállani sohasem szabad és a békés egyetértésnek, a szeretetnek s a könyörületességnek csupán „*hirdetői*“ lehetnek. Azt mondják, hogy csak privát passzióból kertészkedhetnek és csakis annyira, hogy tüdőjüket egy kis tiszta levegővel teleszivhassák. Még talán a pap feleségét és leányát is eltiltanák a kertészkedéstől, nehogy több tiszta levegőt szippantsanak, mint ők.

Hallatlan vakmerőség azt kivánni, hogy a nép megfosztassék lelkes vezéreitől a közgazdasági, társadalmi és szövetkezeti téren. Talán az ige hirdetésének *elhanyagolását,* vagy a lelkésznek és tanitónak *meggyanusitását* féltik?

Ha a lelkész, vagy a tanitó üres óráiban munkászubbonyt vesz magára és a szövetkezetben a nép érdekeit szolgálja, vagy ha az adókivetési bizottságban ügyel arra, hogy hivei tulságosan meg ne terheltessenek, vagy ha ellenőrzi és vezeti a pénzintézeteket, hogy azok a kincsgyüjtést tul ne hajtsák, vagy ha a heti vásárok alkalmával a városba menve, hiveinek a hatóságoknál levő mindenféle ügyes-bajos dolgait tekintélyével, anyagi és erkölcsi felelősség mellett, fedezve ugy intézi el, hogy azokkal mindenütt emberségesen bánjanak — vajjon a pap palástján folt esik-e, vagy a tanitó léniája megrövidül-e?

Én azt hiszem, hogy a lelkésznek nem lehet csak a szószékben való igehirdetés, az egyházközségi ügyek elvégzése, a lelkészi javadalom felvevése és elköltése a feladata. A lelkészt és tanitót a nép iránt érzett szeretetük a *nép közzé* kell, hogy vezesse, ahol egész tudásukkal, tehetségüknek egész erejével, szivöknek egész melegével a nép javára szolgáló munkát kell teljesitniök. Ugy kell müködniök, hogy a nép lássa azt, hogy a szószéken, az iskolában, a hivatalos helyiségben, a magánosokkal való érintkezésük közben a nép vagyonosodásának előmozditása, jólétének fokozása és a szegénysorsban levők megélhetésének könnyitése vezérli. Mindezt a nép anyagi érdekeivel való foglalkozás nélkül elérni lehetetlenség.

Nem hiszem, hogy lelkésztársaim ne tapasztalták volna azt, hogy a falusi kisgazdák aránylag mily drága kölcsönöket kapnak és mily gyakran kerülnek az uzsorások kezébe. Nem hiszem, hogy ne látták volna azt, hogy ezen, látszólag kicsiny okok miatt, mily sokan vándorolnak idegen hazába, s mily sokan térnek át más vallásra, mert ott könnyebben vélik föltalálni boldogulásukat. Mit gondolnak, elsősorban kiknek feladata ennek meggátlása. Nem-e a papoknak és a tanitóknak, kiknek szocziális hivatásuk épen ebben domborodik ki. S amely munkára, minket, reformátusokat kivéve, minden más felekezet egyenesen neveli saját papjait, az állam pedig (az ujabb tanterv szerint) a tanitóit.

Gyakorlati munkát vár mindenki a papoktól és tanitóktól. Ők kell, hogy irányitsák a népjóléti intézményeket. Ezen irányitás pedig nem más, mint a társadalmi munkának *erkölcsi és anyagi felelősség mellett* való elvégzése.

A nép mindig vezetőkre szorul. A népnek mindig szüksége van olyanokra, a kik az általános fejtegetések és az iránymegjelölésén kivül a konkrét viszonyok ismerete alapján cselekszenek is. Az irott és nyomtatott betü és a szó sokat tehet, nemes érzéseket kelthet életre, de cselekedni nem bir. Nekünk pedig épen alkotó és cselekvő emberekre van szükségünk, a nép jólétének emelése érdekében. Széchenyi hatása azért volt nagy, mert nemcsak irt, hanem a munkából is kivette részét; Kossuth pedig azért lett bálványa nemzetünknek, mert nemcsak szóval és tollal harczolt, hanem a mikor elérkezett a cselekvés ideje, a szervezést is kezébe vette.

Ha a papok és a tanitók kivonják magukat a vezetés, a munkálkodás terhei alól, akkor népünk szakértő s képzett vezetők nélkül fog maradni, mert legtöbb faluban csak ők azok, kik nagyobb városokban nevelkedtek, felsőbb iskolákat végeztek, látókörük szélesebb és munkabirásuk erősebb.

Én egész életem folyamán az udvarhelyi javaslattal ellentétes munkásságot fejtettem ki s ennek nemcsak én látom hasznát, hanem a falu is, a melyben a palástot viseltem, mert jólét, szeretet, megelégedés és boldogság lakozik ott.

Tudom, hogy az udvarhelyiek a multban történtek miatt félnek az anyagi és az erkölcsi felelősség melletti munkától. De *az* csak néhány embernek volt a hibája, a kik vállalkoztak ugyan ilyen munkára, de az erkölcsi és anyagi felelősséget — tulságos jóhiszemüségük folytán, hibából — másra ruházták és a mikor ez

a *más* visszaélt bizalmukkal, akkor ébredtek öntudatra, de már ekkor késő volt.

Az Istenre kérem paptársaimat, nehogy felüljenek az udvarhelyi javaslatnak.

Egy öreg pap.

Az uj Érettségi vizsgálati Útasitás ismertetése és birálata.

— Irta: *Kovács* Dániel ref. koll. tanár. —

A 7. §. A) szakaszának a) pontja a régihez képest szintén hanyatlás. Megszorult a tárgykör és a czél is. Nem tartom helyesnek, hogy a magyar nyelvi értekezés csak a magyar irodalom köréből nyerje tárgyát. Eddig is elitéltem az olyan thémákat, melyek alkalmat szolgáltattak arra, hogy vagy mint egy jól megtanult leczkét foglalja irásba a jelölt a dolgot, vagy pedig egy bővebb terjedelmü irod. történeti könyvből puskázhasson. Nem tartom helyesnek azt sem, hogy a magyar dolgozat most sem szolgálja azt a czélt, a mit a régi utasitás kitüzött, hogy „*a jelölt alapos nyelvtani ismeretei kitünjenek*".

A b) pont alatt helyes, hogy a latinból forditandó szöveg terjedelme meg van határozva, de szerettem volna, ha az utasitásban ki lett volna fejezve, hogy ez a szöveg lehetőleg önálló egész legyen s ha a jelöltnek alkalom adatott volna arra is, hogy ezt a szöveget értelmi megjegyzéssel kisérje, a miből kitünt volna, hogy érti is azt, a mit forditott.

A c) pontban a „*két feladat*" meghatározás nem szabatos és félreértésre adhat okot. *Ehez egy pótló miniszteri nyilatkozat szükséges.*

A B) szakasz b) pontjában helyes a toldás, hogy a németből „*a két feladvány közül a tanuló szabadon választ*". Ez a régiben nincs meg.

A c) pont itt már szabatos és ez addig is, mig az A) szakasz c) pontjára a miniszteri döntés megérkezik, irányadó lehet.

A B) szakasz 5-ik és 6-ik kikezdésén megfelelő módosulások történtek, azonban a 6-ik kikezdésnek az az intézkdése, hogy a *főigazgató a nyelvekből egy-egy feladványt választ ki*, ellentétben látszik lenni a b) pont záradékával, mely szerint *a tanuló a németből a két feladvány közül szabadon választ. Ez is pótló miniszteri intézkedésre szorul.*

A B) szakasz 7 ik kikezdése, hogy „a vizsgálóbizottság elnöke és tagjai fegyelmi eljárás terhe alatt kötelesek az irásbeli feladványra kitüzött tételeket titokban tartani", a régi utasitásban nincs meg; nem felesleges.

A 8-ik §. az uj utasitásnak megfelelő módositást tartalmaz.

A 9-ik §. lényeges módositás, mert szükségessé teszi a vizsgára szolgáló teremnek méreteit. Ez talán egy kicsit tulságba vitt intézkedés, de csak az igazgató és intézők dolgát szaporitja.

A 12. § absurdumnak mondható modosulásáról az Országos középiskolai Tanáregyes. Közlöny f. évi 19-ik számában Argus elmondta a nézetét. Ehez nekem nincs több mondani valóm; ezen okvetlenül segitni kell s a régi utasitás idevonatkozó rendelkezését visszaállitani. U. ezen §. utolsó kikezdése, a mi nincs meg a régi utasitásban hasonló segitségre szorul.

A 16-ik §. c) pontja, mely arról intézkedik, hogy a sikeres irásbeli vizsgálat után visszalépő tanuló dolgozatainak érvényessége mely időpontig tartassék fenn, a régi utasitásban nincs meg, de szükség van rá. Hasonlóképen uj ezen §. 5-ik kikezdésének záradéka, mely szerint *a szaktanár meghallgatásával megállapitja az elnök azon irókat, illetőleg irodalmi müveket, melyek a szóbeli vizsgálaton forditás tárgyául fognak szolgálni.* Ez nem felesleges, sőt czélszerünek mondható. U. ezen §. 6-ik kikezdése annyiban módosult, hogy a régi utasitás csak *kivánatosnak* tartotta, de az *összes tanárok részvételét* az értekezleten, az uj pedig a 8-ik osztály összes tanárait *kötelezi* a részvételre. Helyesebb volna ugy, hogy az érettségi vizsgán érdekelt tanárok kötelesek résztvenni, a többiek részvétele pedig kivánatos.

A 17-ik §., mely egy elégtelen irásbelivel a jelöltet szóbelire engedi, helyesen módosult tétel; bár én hajlandó volnék azt a jelöltet, ki, a magyarnyelvi dolgozatban az elemi követelményeknek sem felel meg, véglegesen elbuktatni; vagy pedig aztán az irásbeliről mindenkit szóbelire engedni s érettségi eredményét az irásbeli és szóbeli vizsgálat eredményeként megállapitni.

A 18-ik §. 2 ik kikezdése a régi Utasitás 5-ik §-ban van, itt csak helycsere történt.

A 19-ik §., mely a szóbeli vizsgálatra több időt szán, előnyösen módosult tétel.

A 21-ik §. is előnyösen módosult azzal, hogy minden tárgynak a tartalmi köre röviden jelezve van, a mire a kérdések kiterjedhetnek.

A 22-ik §. *egészen uj.* Ez az a §., mely vérét veszi a görögnek és görögpótlónak. Csak az az érdekes, hogy azoknak, akik nem gimnázisták, ha olyan főiskolai szakokra akarnak jogosulást szerezni, mint a gimnázisták, *a görögből is szóbeli érettségit kell tenni.* Én ezt az intézkedést érteni látszom, de helyeselni nem tudom. Ebben az intézkedésben azt az aggodalmat látom, hogy ha az egy szinvonalon álló kétféle középiskola osztálybizonyitványa szorulna kiegészitésre, ez az eljárás mintegy alárendelné az egyik középiskolát a másiknak, vagy szelidebben szólva az egyik szinvonalát feljebb emelné a másiknál. Nem igazolható aggodalom ez; mert ez az aggodalom az érettségi bizonyitvány kiegészitésénél is megvan. Az anomaliát meg lehetne szüntetni ugy, hogy a jelölt tenne a görögből összevont magánvizsgálatot az V—VIII. osztályról s az itt elért eredmény melléklete lenne érettségi bizonyitványának, de abba nem iródnék bele. Ezen a § on is segitni kell.

A 23-ik §. a bevezető 3 soron kivül, mely a régi Utasitás 21-ik §-ának jegyzetében meg van, *egészen uj* és a legnagyobb elismeréssel adózom neki. Értékes és valódi paedagógiai érzékkel megalkotott §. ez, mely a kérdések feltevésének módjára s általában a szóbeli vizsgálat menetére ad figyelemreméltó és tanulságos utasitásokat. Kár volt, hogy eddig nélkülöztük.

A 24-ik §. a régi 22-nek módosult tétele, de a mellett, hogy némi ellenmondásban van a 16-ik §. utolsó kikezdésével, nem felel meg annak a nagyfontosságu jelenségnek, a mit az érettségi vizsgának nyujtani kell. Hiszen az érettségi vizsga egy intézet 8 évi fáradságos munkájának beszámolója. Hogy ebből a számadásból, a mi mindig a tényleges eredményt kell, hogy mutassa, kizárjuk épen azokat, a kik mint napszámosok hordták az anyagot évről-évre, azt hiszem, hogy épen olyan kicsinylő eljárás volna, mintha egy épitő a bokréta-ünnep alkalmával nem részesitné pallérait abban az örömben, hogy fáradságos munkájuk eredményében gyönyörködjenek. Okvetlen módositásra váró §. ez, még pedig olyan értelemben, hogy a szóbeli érettségi vizsga folyama alatt a tanitás szünetel, a tanárok pedig kivétel nélkül kötelesek a vizsgálaton jelen lenni.

A 26-ik § uj. Ez miniszteri biztos kiküldéséről intézkedik állami intézeteknél. Nézetem szerint a tanker. főigazgató, mint kormányképviselő, minden tekintetben gyakorolhatja az ellenőrzési jogot, de ha szükségesnek látja a miniszter még külön biztost is kiküldeni, ez ellen nem lehet kifogás, mindössze a költség szaporodik vele.

A 28-ik §. a régi 25-nek némi módositása; az utolsó kikezdés, mely megmondja, hogy a 8-ik osztályról nyert bizonyitvány érdemjegyei az érettségi érdemjegyek megállapitásakor számitásba nem vehetők, csak tájékozásul szolgálhatnak, új és nem felesleges.

A 29 ik §. a régi 26-nak megfelelően módositott szövegezése; a * alatti megjegyzés, mely a rajz érdemjegyének megállapitására vonatkozik, új és nem felesleges.

A 32-ik §. új. Ez az ismétlő érettségi szóbeli részén bukott jelöltek sorsáról intézkedik. Nem tartom egészen méltányosnak, megengedném, hogy a javitást még egyszer megkisérelhesse.

A 35-ik §-ba, mely a régi 31-nek felel meg, belejött ez a szó „*minden intézetben*" nagyon helyesen. Az utolsó kikezdésbe pedig belejött ez a szó „*helye*". Ez a módositás szükségessé teszi az új vizsgálat helyének előleges megállapitását, a mi pedig nem mindig czélszerü, bár nehézséggel nem jár.

A 36. és 37. §§ ok a régi 32-ik §. kétfelé osztásával jöttek létre; egyébként az új szabályzatnak megfelelően módosult tételek. Uj dolog benne a 36-ik §. 2-ik kikezdése, mely szerint a bizonyitvány forditása az eredeti magyarnyelvü bizonyitványhoz hozzáfüzendő és az összekötő zsineg az intézet pecsétjével lepecsételendő. Ez indokolt és helyes intézkedés.

A 39-ik §. a vizsgadijakról intézkedik; a részesedést illetőleg új dolog, hogy az elnököt nem zárja ki a részesedésből, de nem intézkedik a helyettes elnök honorálásáról, a mi ennélfogva szintén függő kérdés maradt.

Végül nincs §. arra, hogy a kiegészitő vizsgát hányszor lehet ismételni. Igaz, hogy az Utasitás 37. §. utolsó kikezdése igy hangzik: „Ezen kiegészitő vizsgálatnál az eljárás ugyanaz, mint a rendes érettségi vizsgálatnál"; továbbá a „Mellékletek" közt a 27-ik lapon a *B)* 3. alatt ez van: „Ha a kiegészitő vizsgálat nem sikerül, a bizonyitvány záradéka a 20, és 21-ik oldalon A) 2. alatt közölt minták szerint szövegezendő; mégis, mivel csak ilyen következtetések után lehet ez ügyre vonatkozólag tájékozást nyerni és csak a „Mellékletben", kivánatos, hogy magában szabályzatban is kifejezést nyerjen ez a dolog.

Összefoglalva most már ismertetésemet, a következő eredményt konstatálhatom:

1. Az új Utasitás a régihez képest általában, mint dolgozat, stilus és konceptió tekintetében haladásnak mondható.

2. Sok lényeges módositást tartalmaz, melyek részben előnyösek, részben aggodalomra adnak okot.

3. Teljesen új §§-ok a 22. 23. 26. és 22-ik §§-ok. Ezek közül a 23-ik kiváló értékes, a 22-ik aggodalmas, a 26-ik nem lényeges, a 32-ik szigoru.

4. Ujabb miniszteri felvilágositásra szorul az 5-ik, a 7-ik A. c. és a 7. B. 6-ik kikezdése.

5. Okvetlen módositásra szorulnak a 12. 22. 24 és 32-ik §§-ok.

6. A kiegészitő vizsgálat ismétlési ügyére vonatkozólag a 3-ik §-ban nyilatkozat teendő.

Ezen ismertetésem és birálatom a 105,500—1905. miniszteri sz. a. megjelent és 1906. január 1-től hatályba léptetett Érettségvizsgálati Utasitásra vonatkozik, melyhez mindaddig, mig érvényben lesz, tartozunk alkalmazkodni. Más kérdés az, hogy vajjon erre az új Utasitásra volt-e szükség s ha volt, ez az Utasitás megfelel-é a kivánalmaknak?

A mi ezeket a kérdéseket illeti, nézetem az, hogy bár érezzük az érettségi vizsgálatnak magának a reformálási szükségességét és igy új Utasitások után is vágyakozunk, de sajnálattal kell kifejeznem, hogy ezek az új Utasitások nem elégitik ki a várakozást, sőt nagyobb mértékben felkeltik a vágyat aziránt, hogy minél előbb egy újabb Utasitásnak örvendhessünk. Ezen újabb Utasitás azonban nem készülhet el elébb, mig tisztába nem hozzuk azt a kérdést, hogy mire való az érettségi vizsga és mire való a középiskola 8 osztályának elvégzése; vagyis elébb el kell döntenünk a jogositás kérdését, de minél hamarabb és akkor kell megalkotni egy új érettségi Utasitást nem ötletszerüen, mint a milyennek a mostani látszik, hanem az illetékes tényezők véleményének meghallgatásával és *kellő figyelembe vételével*.

Arra nézve, hogy ez az új Utasitás az érettségi vizsgálat szinvonalát emelte vagy szállitotta, most nem nyilatkozhatok; mert azzal, hogy a vizsgálat sulypontját a szóbelire helyezte, alkalmat adott a behatóbb elbirálásra, de azzal, hogy a vizsgálati tárgyakat apasztotta, szűkebbre szoritotta az ismeretkört, melyben a jelölt mozgása megfigyelhető.

Mindenesetre sok függ a vizsgáló-bizottság bölcsességétől, mely képes lesz az Utasitás hiányait tapintatos és megfelelő eljárással pótolni s a vizsgálatokat minden tekintetben megnyugtató eredménnyel lejáratni.

(Székelyudvarhely.)

(Vége.)

Vallás és Élet.

12. Tudományegyetemek és theologiai fakultások.

Az egyetem amint neve is mutatja — a tudományok összeségének szabad művelésére épitett templom. Az egyetemekről tehát azon tudományágakat sem szabad kizárni, a melyek a vallásra és az egyházra tartoznak. Ezek nélkül az egyetemek nem *universitások*, hanem *csonka* intézmények, organismus, a melynél egyike a legjelentékenyebb tevékenységet végző tagoknak hiányzik.

A theologiai fakultások az egyetemekről kizárva is végezhetnek közhasznú munkát és tehetnek a közéletnek, a kulturának, a haladásnak szoolgálatot; de hatásuk sokkal nagyobb és sokkal áldásosabb, ha a rájuk bizott munkát, a többi fakultásokkal fölvett nemes versenyben végezik. Az egyetemek köréből kiszakitott fakultások — az úgynevezett *akadémiák* — *a tudomány* szempontjából soha sem érhetik el az egyetem hasonló fakultásai által kimutatható eredményeket.

Az akadémiák *tanárai*, nem állván a többi tudományágak képviselőivel állandó és személyes kontaktusban, nem érezhetnek magukban vágyat nemes versenyre szállani s mivel nem érzik ezeknek személyes hatását, rendesen szűkebb látókörben is mozognak. Ez az észrevétel talán még inkább illik a a *tanitványokra*, mint a tanárokra. Ha pedig a theologiai tudományok mezején bármelyik felekezetnél, akár a tudomány, akár a gyakorlati élet érdekeivel ellentétes irányok kapnak lábra: e káros irányzatok az akadémiákon mindig korlátlanabbul uralkodhatnak, mint az egyetemeken, a hol minden tudományág a kutatás és vizsgálódás szabadságát igényli magának és a hol úgyszólva minden egyes tudományágnak a másikra ellenőrző hatása van.

Ha a protestáns theologiai tudományok szempontjából vizsgáljuk *a protestáns theologiai fakultások* viszonyát a tudomány-egyetemhez és ahoz való jogosultságát, hogy az egyetem fakultásai sorában a prot. theologiai fakultás is helyet foglaljon: az elfogulatlan vizsgálódás eredménye nem lehet egyéb, mint az a meggyőződés, hogy a protest. theologiai fakultásoknak a többi tudományágak bármelyik fakultásával egyenlő joga van az egyetemen a maga számára helyet követelni.

Valameddig a protestáns theologiai fakultás a

tudomány-egyetem organismusába szervesen be nem illeszkedhetik; nem csak az a fegyver fog hiányozni az államhatalom kezéből, melylyel a *klerikalismus* ellen a győzelem biztos reményével vívhatja harczait, hanem átalán a nemzeti kultura, a szocziális élet és az állami érdekek egyik legerősebb bástyáját fogja nélkülözni a magyar nemzeti állam.

A *német* tudomány-egyetemek száma meghaladja a tizenötöt. Közöttük egyetlen sincs, a melyen ne lenne prot. theologiai fakultás. *Berlin* (21 tanárral), *Lipcse* (17 t.), *Halle-Wittenberg* (15 t.), *Tübingen* (9 t.), *Erlangen*, *Marburg* (12 t.), *Göttingen* (13 t.), *Bonn* (10 t.), *Gieszen* (8 t.), *Königsberg* (12 t.), *Greiswald* (11 t.), *Strassburg*, *Heidelberg* (11 t.), *Boroszló* (10 t.), *Rostock*, *Jena* (9 t.), *Kiel* (11 t.). Francziaországban a párisi egyetem protestáns fakultásán az 1903—4. tanévben összesen 10 professzor adta elé a theol. fakultás tárgyait. A „*College de France*“-ben gondoskodva van *a vallások története* eléadásáról is a nagyhirű tudós és theologus, Réville személyében az „*Eeole Pratique des hautes Etudes*“ főiskolában az előadás tárgyai közt vannak a *vallásra tartozó tudományágak is (scienses religieuses)*, sulyt fektetve épen a különböző népek vallásainak a megismertetésére, mint a melyeknek ismeretét művelt emberek nem nélkülözhetik.

Magyarországon két egyetem van: a budapesti és a kolozsvári; a nemzetfentartó erő a protestáns egyházak gyülekezeteiben lüktet kiváltképen, de protestáns theologia fakultást felállitani, avagy csak egyetlen egyetemen is, nálunk eszébe sem jut senkinek, sem az államkormánynak, sem az egyetemi tanárok karainak. Pedig ha az államügyek vezetői komolyan eszükbe vennék a szellemi élet fegyverei között azokat is, a melyekkel a protestántizmus, a kultura és nemzeti lét érdekében négy évszáz óta vívja nálunk a maga harczát: bizonyára nem fogna késedelmeskedni mind a két egyetem arsenalját ezekkel a fegyverekkel is erősiteni és gazdagitani.

A vallás nem *magán ügy* (Privatsache) és nem csupán felekezeti érdek. A vallás az egész emberiség egyetemes ügye és minden állam elsőrangu érdeke.

A népeknek két drága kincse van, a melyeket évszázak harczainak árán szerzett meg és adott át az emberiség, nemzedékről-nemzedékre növelve és értékesebbé téve, a nyomába lépő unokáknak: ***a nyelv*** és ***a vallás***. Mind a kettő évezerek történetéről beszél, őrzi azok emlékeit s tanit szeretetre, bölcseségre, hitre és bizalomra. Nincs semmi, a mi az emberi nemet egyetemlegesebben érdekelné, nincs semmi, a mi a vele való tudományos foglalkozásra méltóbb és érdemesebb volna, mint épen a nyelv és a vallás. Mi nem vagyunk képesek megjelölni az időt, mióta az ember a maga gondolatait szavakban képes kifejezni, mióta jutott tudatára annak, hogy van egy *legfőbb hatalom*, a ki mindeneket teremtett és mindenekre gondot visel; táplálja az erdők vadait, a levegő madarait, öltözteti a mezők liliomait és kegyelmének karjain hordozza az emberek fiait; de a tudósok egyformán hirdetik, hogy a nyelv, a melyet ma beszélünk, a hit, a melyet ma vallunk, több *tizezer* esztendő küzdelmeinek, tapasztalatának és munkájának az eredménye. A nyelv és a vallás volt minden időben az ember szellemi életének ama kettős sarkpontja, a mely körül *egész lelki világa forog, fejlődik* és *halad*. És mégis, szinte érthetetlen, a mig az egyes népcsaládok különböző nyelveit s azok sajátságait egyes tudósok szorgalommal vizsgálják és tanulmányozzák, addig a vallásnak, ennek a nagy, még a nyelvnél is nagyobb kulturális hatalomnak nyilvánulási alakjaival és az életre minden időben gyakorolt hatásaival, úgyszólván, törődni is alig látszanak. Avagy nem mindenek fölött álló egyetemes kulturális érdek-e ismerni nemcsak a *görögök* és *rómaiak* vallását, hanem az összes népcsaládok, a *turáni*, az *indogermán* és a *sémi* népek mindama különböző vallásalakjait és vallásos eszméit, melyekben az *indogermán*, a *turáni* és *sémi népek* szelleme a maga jellemző sajátságaival megnyilatkozott és a melyek egy magasabb világ felé, egy szebb élet körébe emelték fel a lelkeket? Hát az vajjon csak felekezeti érdek-e, hogy mindannyian, akik a közélet terén, vagy szük hivatalos körben a nemzeti kultura érdekeit szolgálni vannak hivatva, megismerjék azt a szellemet, mely a *Nazarethi* prófétával lépett a történet szinpadára és hatalmával újjá szülte az életet? Hát az erkölcsi világ nagy problemáit és törvényeit kutatni nem egyetemes emberi érdek-e? Az embermilliók közt csak nehány papnak és még kevesebb philosophusnak állhat-e érdekében a fizikai és lelki világ muló jelenségein keresztül magához az *istenséghez* és *az örökkévalósághoz* jutni el? Fölösleges tovább kérdeznünk. *Az államnak nem lehet ignorálni az emberi szellem ama jelenségét, a melyet vallásnak nevezünk és — tekintet nélkül a felekezetek óhajtására avagy idegenkedésére — legalább annyit okvetetlenül meg kell tennie, hogy a vallások történetének tudománya előtt megnyissa az egyetem kapuit, sőt a theologiai fakultásoknak, mint tudománykarnak felállitásáról gondoskodjék.*

13. A theologia róm. katholikus és protestáns szempontból.

Egyetlen állam sem mondhat le a kötelességről, hogy saját létérdekeit minden lehető eszközzel megvédje. Francziaország midőn az egyházat az államtól elválasztotta: saját jogait követelte vissza a polgári és állami élet mezején. Összeütközött az egyházzal és az összeütközés kiméletlen nyilt harczban tört ki. Nem csupán a hatalomért, hanem magáért a létért folyt a küzdelem. A róm. kath. egyház lerombolni és összetörtni akarta a *respublikát*. A respublika viszont az egyház szertelen vágyainak és merész hatalmi törekvéseinek akarta elmetszeni megnőtt szárnyait. A kibékülés lehetetlen volt; a szétválás bekövetkezett. De vajjon a kérdés nyert-e végleges és minden irányban kielégitő megoldást? Aligha.

A perlekedő házasfelek, a férj és a nő, ha egymással élni nem tudnak — mondja *Menegoz** — szintén elválnak s ha egymást többé látni sem akarják, van módjuk reá; fel is út, le is út és széles a világ. De állam és egyház ugyanazon födél alatt kénytelenek élni a szétválás után is. A viszály folyton fog tartani, valameddig az egyház a maga jogosulatlan igényeihez ragaszkodik és azokat érvényesiteni törekszik, mert az állam nem térhet ki azon kötelesség elől, hogy a saját souverainitása ellen irányuló hatalmi törekvésekkel szemben gátakat emeljen.

Francziaországban a szétválasztás megtörtént. E szétválasztást kétségtelenül követni fogja a párisi egyetemen nemcsak *a római katholikus*, hanem a *protestáns theologiai fakultás* beszüntetése is.

A *katholikus* és a *protestáns* theologiai fakultások a tudomány szempontjából tekintve nem egyenlő értékü intézmények; a szocziális és állami életre nézve is nem ugyanazon jelentőségü dolgok. Ha az állam a párisi egyetemen nem akarja a római katholikus theologiai fakultást fentartani: könnyen érthető s bővebb magyarázatra nem is igen van szükség. A tudománynak minden téren legelső és el nem engedhető feltétele a kutatás, a vizsgálódás *függetlensége, szabadsága. A római katholikus theologiai fakultások* tudományos kutatásban nem függetlenek; a kutatás czélját, mint a skolasztika idejében, most is az egyház *dogmája* és *a hagyomány* szabja meg. Akár a

* „La religion et la vie sociale.“ Parizs 1905.

történet és exegesis, akár a bölcsészet és ethika mezején, Rómából állapitják meg és szabják ki az eredményt, a melyet a vizsgálódás rendjén el kell érniök. E fakultások tanárai nincsenek birtokában annak a szabadságnak, a mely a tudományos vizsgálódást lehetővé teszi; útjokban lépten-nyomon a dogmák tilalomfájába ütköznek bele, a melyeket kikerülni végtelenül nehéz. A legelső szabad lépésnél a haladni akarót azonnal visszatérésre kényszeritik.

A tudomány nem tűr lelkiszolgaságot; éltető levegője a szabadság. Az egyetem tehát a saját hivatásához marad hű, ha minden elemet, mely a szabadságtól idegen, magából kizár. A római katholikus theologiai fakultás szerencsétlen szerepet tölt be a vallásos gondolatok fejlesztésében, mert *tudományellenes*. Nem ütközünk meg tehát rajta, ha az állam valahol a tudományok egyeteméről a római katholikus theologiai fakultásokat és átalán minden fakultást, mely nem a tudomány érdekeit szolgálja — kizár és száműz.

Egészen más itéletet kell mondanunk *a protestáns theologiai fakultásokról*. A gondolat szabadságának a protestántizmus volt a szülő anyja; dajkája, védelmezője minden időben, bátor harczosa ma is. A protestántizmusban *hit* és *tudás* elvileg nem állanak egymással szemben, mint ellenséges felek, nem vívnak egymás ellen harczokat, sőt a hit a tudásból merit erőt és a tudásnak a hit kölcsönöz szárnyakat.

A protestáns theologia ugyanazon tudományos érdekeknek áll szolgálatában és czélját ugyanazon eszközökkel és módszerrel akarja elérni, mint a többi tudományok bármelyike.

A theologia körébe eső tudományok két nagy csoportra oszlanak. Az első csoportba tartoznak *a történeti tudományok*, mint alapvető tudományágak: *bibliamagyarázat, bibliai irodalom, bibliai theologia, vallástörténet, dogmatörténet* és *egyháztörténet*. A második csoportot alkotják a *systematika theologia* körébe eső disciplinák: *dogmatika, ethika*. Tehát *filozófiai* tudományok.

A protestantismus a vallást, a keresztyénséget is, mint történeti jelenséget fogja fel és itéli meg, szemelőtt tartva mindenütt a tudomány követelményeit, melyeket a vizsgálódó elé szab. A protestantizmus nem ismer sem hagyományt, sem dogmát, mely a theologiai ismeretek mezején a szabad kutatást gátolhatná vagy épen megakaszthatná. Jelszava: *Ecclesia semper reformari debet*. A soha meg nem szakadó reformnak e nagy munkáját, mely a szellemi világban oly kiváló fontosságu és mivel reformáczió nélkül nincs szellemi élet, maga a protestáns theologia és theologiai fakultások végzik el, midőn nemcsak az egyházban élő és működő vallásos szellem szabadsága fölött őrködik, hanem átalán a szellemi rabszolgaság lánczait mindenütt, a hová az eszme hatalma elér, teljes erejéből, nem fegyverrel, hanem az ige erejével, széttörni törekszik. Izrael egyházi és politikai életében a próféták voltak a nemzeti és lelkiösmereti szabadság hirnökei a protestantismus a profetismus szent örökségét vette át, hogy Isten és a nemzet szent ügyének legyen harczosa. Zwingli, Luther és Kálvin azokat a bilincseket törték össze, a melyekkel a középkor nyügözte le az evangeliumi szabad szellemet. De — nincs miért tagadni — a teljes szabadságot kiküzdeni, az evangeliumi igaz tudományt az egyházi hagyomány és az élettelen dogmák minden salakjától és terhétől megszabaeitani a reformátorok sem voltak képesek s az idők sem voltak alkalmasok reá.

Ecclesia semper reformari debet. A reformátorok által megkezdett munkát a protestantismusnak ezért kell folytatni tovább, kiküszöbölvén minden olyan elemet, a mely a Krisztus vallásától idegen vagy a haladó kor szellemével összeütközésbe keveredett. A protestantizmus útja örökre meg van jelölve; czélja változhatatlanul ki van tűzve. Nem mehet más irányba, csak ***előre*** és ***fölfelé***. A protestántizmus nem lehet más vallás, mint a melyet a *Názárethi próféta* a világnak hirdetett és a melyet a halálban megdicsőült életével megvalósulásra juttatott. Nem dogmákat akar reákényszeriteni a lelkekre, hanem a Krisztus éltető szellemét akarja beoltani az egyesek szivébe és a népek életébe, mert „*az Ur a szellem és a hol ez a szellem, ott van a szabadság*“.

A protestantismus a szellemszabadságnak végtelen birodalma s mint ilyen, a tudománynak nem ellensége, sőt küzdő társa s hogy küzdelmének czélját elérje, a tudománnyal kell felbonthatatlan frigyben élnie. E frigy a tudománytól csak egyet követel: beismerését annak, a mit Pál apostol mondott vala: „*a mi ismeretünk csak töredékes; az igazságot, mint egy tükör által csak homályosan látják a mi szemeink.*“ Hitnek és tudásnak az igazság keresésében egy perczre sem szabad meglankadni, valameddig a Krisztus szelleme mindeneket megvilágosit és megoldódnak az élet és a halál rejtélyei.

A reformáczió előtti időkben nem csak az életben, de a tudományban is *a theologiának* jutott a vezérlő szerep. A skolastika korában az egyetemeken a tudományok között a legelső helyet a theologia foglalta el; a többi tudományok mind alája voltak rendelve s a legnagyobb gondolkozó fők foglalkoztak vala vele. Midőn a skolasztika megjelent, a dogmaalkotás kora immár véget ért vala s a skolasztikának jutott a feladat, hogy ezeket a dogmákat megértse és megértesse, rendszerbe öntse és az értelem előtt igazolja.

A theologiai buvárkodás az egyházból az *iskolába* kölözött, azzal a dicséretreméltó feladattal, hogy a hitet és a tudást, a theologiát és a filozófiát, az észt és a kijelentést egymással összhangzásba hozza, egymással kibékitse. *Credo, ut intelligam*, mondotta Anselmus és a többi tudományok csak arra valók voltak, hogy a dogmák, mint minden kétséget kizáró *igazságok* megértésére segitsenek. *Ppilosophia est aneilla theologiae*. De minél nagyobb volt a theologia nyomása: az egyes tudományágak annál nagyobb erővel igyekeztek magukat emancipálni a szolgáság alól.

Az ut, melyen a Skolastika járt, szintén nem vezethetett egyébre, mint *szétválasztásra*. Az egyes tudományágak a theologiával szemben lassanként teljesen függetlenitették magukat és más utra térve, tejesen Urai lettek önmaguknak. Ma már nem a theologia fenyegeti a tudományok *függetlenségét*, hanem a tudomány intéz erős támadásokat, kétségbe vonván még azt is, ha vajjon a theologiának van-e jogosultsága a „*tudomány*“ czimre. És ez a kétségbevonás csakugyan jogosult valameddig a theologia a középkori skolastika utján halad. És mivel a theologiai tudományok mivelői közt talán még a protestánsoknál is vannak, a kik a skolaszticismus hatása alatt állanak, immár odajutottunk, hogy az a tudomány, mely egykor minden vala, ma a megsemmisülés veszélyének van kitéve. Egykor a theologia kovácsolta a lánczokat s verte békóha a tudomány szabadságát; ma ezeket a lánczokat ő maga viseli s a középkori békókból nem bir szabadulni.

A szellem birodalmában a theologia bizonyára nem *minden*, de annál kevésbé *semmi*. Tulkapásait a többi tudományok tartózkodás nélkül korlátok közé fogják szoritani, de azt az előkelő helyet, melyet a socalis életben betölteni a vallásnak s vele együtt a theologiának hivatása lön, a tudomány tőle el nem veheti, sőt a hivatás betöltésében segiteni tartozik. Ez az együttmüködés a tudománynak is, de az államnak is magas érdeke, mert a tudománynak leg-

főbb feladata *az igazsàg* keresése. Az igazság pedig a szellemi élet örökkévaló érdeke. „*Megismeritek az igazsàgot* és *az igazsàg szabadokkà teszen titeket.*“ (Ján. 8: 32.)

(Folyt. köv.)

Világnézetek harcza.

(Folytatás.)

Ettől csömörlött meg Schopenhauer, ki ép akkor próbálkozott Berlinben a docensséggel. S mig a Hegeli philosophia mámoros magabiztában s jókedvü optimizmusával diadalát ülte a világon: Schopenhauer rideg magányban, ismeretlenül, keserü lélekkel irja pessimista rendszerét s epébe mártott tollal persifilálja a hegelistákat.

Az ötvenes évek táján a hegeli phisophia megbukott. Minő esés volt ez! Majdnem oda veszett magának a philosophiának hitele is. A materialismus foglalta el trónját, mely a Kant kikerülésével a praekantianus sensualismus egyenes leszármazottja. A politikai és egyházi reakczió hiába csapja el az egyetemi tanszékekről a materialismus hirdetőit, tanukat hiába bélyegzi Schopenhauer borbély legény és patikás-inas-philosophiának, hiába csúfolódik velük, hogy tanuk „Spritzologia“, a materialismus diadalmasan halad előre. Francziaországban a Comte rendszere által igen szerencsés fogalmazást nyer s Angliában is Herbert Spenzer átviszi a materialismus rendszerét az egész társadalmi és moralis világra.

Egészitsük ki e képet azzal, hogy a hegeli iskola bukásával Schopenhauer philosophiájának napja felvirradt, rendszerének egyre több követője lett, sőt hiveiben meg volt a hajlandóság arra, hogy tanaiból kultuszt csináljanak s quasi vallásos közösséggé alakuljanak. Ez idétt kezd általánosan elterjedni az indusok ősrégi, szomoru bölcsessége s a modern embernek, kinek már keserü volt lelke az élvtől, jól esett belesüppednie a „szent lótusz virág“ illatába: affektált rezignáczióval a buddhismus táborába szegődni. Eképen izolált jelenség Hartmann, a tüzértisztből lett pessimista philosoph, egyike a legderültebb kedélyü, szellemes, jovialis professzoroknak, ki boldog családi élete idylli körében, Hegeli-alapon korrigálja Schopenhauert s újra kijelenti, hogy az élet nem érdemes arra, hogy éljünk.

A Hegeli irány egy absolut fogalomból vezette le a világot. Tehát az egyből haladt a sok felé. Fő jellemvonása mindig a monismus volt. Comte positivismusa a tényeket különiti el s csupán azoknak törvényét akarja megismerni. Az értékelő világban Hegel az absolut individualismushoz vezetett s Feuerbach-éknál az universum czélja, istene a genie. Comte szocziologiája a közösségi elv hangsulyozásában áll s innen származik a foederativ szocziálismus minden alakja. Schopenhauer az egész életet semmisnek nézi s a moralt az önmegtagadásban és a részvétben látja.

Azonban a Hegeli-iskola után a materialismusra is, mint philosophiai irányra elkövetkezett a lealkonyulás. Egy őszinte materialista megrázó profiteort bocsátott világgá: ignoramus et ignorabimus, materialista alapon egyetlen tényt sem tudunk megfejteni, mert még az oktörvény kulcsát sem birjuk. Lange kimutatja, hogy a materialismus egy veszedelmes metafizikai irány, mely a bölcsészet-történeten végesvégig huzódik. A górcsövek egyszerre hitelüket vesztették, mint philozópháló eszközök, mert rájöttek az emberek, hogy a tény és törvény között ott van még valami, egy hatalmas harmadik, mely az ősméhe mindkettőnek: az emberi agy. És újra kezdtek visszatérni Kanthoz, elfogadván annak megdönthetetlenül érvényes subjectiv álláspontját. Ez megtalálja a világban az egységet: ha az én képem a világ, akkor a világban egység és törvény van, melyet az én lelkem ad bele. De a millió adat mind elkülönithető az empirikus tudomány fegyverével, mert az én világom *való* világ. Az értékelésnek önértéket ad alapul ez a szellem, mely teremt mindent, kijelöli mindennek czélját. Az a szellem én vagyok s szabadon engedelmeskedem parancsának, mely az erkölcsi törvény; ime az autonomia. A szellem jelentkezése az öntét, egy ösztönökből álló complexum, centrummal biró határolt dymamis-jelenség. Ebből bontakozik ki az ember és világa az ösztönök kifejlése folytán, mely a hiány és kielégülés törvényei szerint megy végbe.

Az utolsó, legnagyobb, legegyetemesebb hiányérzet, mely nem egy ösztönt, hanem az egész öntétet a maga egész mezejében megrenditi a vallásos szükség érzése. És az erre következő fönséges proicetio: a vallás.

Böcklin-nek van egy képe: a Kentaurok harcza. Sötét hegyormon vad vihar dühöng s villámokat szóró fekete felhőben négy kentaur vívja a haláltusát. Mell mellnek feszül s egyik a másik husába harap, vagy óriás szikladarabot zuhint reá. Körös-körül háborgó szélvész, mintha végítélet folyna, de a kép alján egy felhőfoszlány félrelebbent s mi széditő mélységben, lenn, alkonyi fényben úszni látunk egy kis templomot, mely fölé platánfa árnya békét susogva borul, de össze-össze borong, ha az ide fönn dúló vihar elhaló szele megérinti lombját. A philosophiai világnézetek titán harczából mennyi hatott le a vallásos életbe s a mai ember általános mivoltát miképen befolyásolta — erről legközelebb.

(Charlottenburg.)

Ravasz László.

(Folyt. köv.)

Válasz

az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete elé terjesztett „a lelkipásztorok és tanitók társadalmi tevékenységéről“ szóló véleményes javaslatra.

Nem terjeszkedem ki az egész javaslatra, nem részletezem az abban foglaltakat, de az abban foglaltak czáfolatául egy negyedosztályu eklézsiának, a magyarláposinak lelkészéről, annak társadalmi működéséről s a hivek javára elért eredményeiről akarok beszámolni. Tanuságtételre pedig az erdélyrészi ev. ref. papságot akarom felhivni. Látogassák meg M.-Lápos községet, győződjenek meg személyesen arról, hogy tizenöt év alatt az egyházközség ügyei menynyire fejlődtek, a hivek vallásossága mennyire fokozódott, a magyarság hegemoniája menyire erősödött. Mindezt Barabás Samu ev. ref. lelkész tette, a ki közgazdasági intenziv tevékenységét összhangba tudta hozni a lelkiek kezelésével.

De ne szóljon az én szavam, a ki talán ilyen ügyekben sokak előtt elfogultnak tünhetnék fel, hanem idézem Magyarlápos járási főszolgabirájának: Szabó Gusztávnak egy beszédét, a melyből a kép tisztán látható és amelynek tartalmát Szolnok Dobokamegye 35 községének intelligenciája egyhangulag elfogadta és magáévá tette.

Ezen beszéd szószerinti szövege a következő: „Mélyen tisztelt közgyülés! Tiz éve, hogy Magyarláposon lakom s ezen évtized elég volt arra, hogy tapasztalatokat, meggyőződéseket szerezzek ezen nagyközség és vidék fejlődéséről, gazdasági téren történt előhaladásáról. Nagy a különbség, óriási az előhaladás a volt és a mai Magyarlápos között. Ezelőtt 10—11 évvel jobbágysághoz hasonló rendszer élt itt, sötétségben volt itt a földmivelő. Mindenki önző volt és saját anyagi jólétének biztositása czéljából nem törődött azzal a néppel, azokkal a munkásokkal, a

kik nélkül csatát nem nyert senki soha s amely népnek itteni jelenléte, erősbitése a mai nagy Magyarországnak védbástyáját képezi.

Igen tisztelt közgyülés! Tegyünk egy visszapillantást a multba. Ugy-e, hogy 10—11 évvel ezelőtt itt ugy egyházi, gazdasági, társadalmi téren, valamint más minden egyéb tekintetben egy teljesen elhanyagolt, szomoru helyzetet láttunk. Láttunk egy becsületes jó földmivelő népet, amely boldogulni sehogy sem volt képes. Nem volt, a ki vezesse, a ki a sötétségből kivigye. Ez a nép a jobblétnek világitó erejét teljesen nélkülözte. Mit látunk ma? Látjuk az 1894-ik esztendőben nagy fáradozás után megszületett hitelszövetkezetet, miáltal a nép olcsó pénzhez jutva, nincs kiszolgáltatva többé a 20—25 %-os kamatterhek viselésének. Látjuk a gazdakört, melynek utján a nép társas összejöveteleket rendezve, örvendetes módon közeledik a világosságfelé. Látjuk a mintagazdaság létesitését. Látjuk a mangán-bányák haló poraiból való föllendülését. Látjuk a hanyatlásnak indult ev. ref. egyháznak a kor kivánalmainak megfelelő ujjászületését, amit a templom és keretének diszes volta szemmel láthatólag igazolnak. Látjuk a gőzcséplőgépet és halljuk annak az itt még sohasem hallott gőzsipját. Látjuk az ifjusági egyletet, a gazdag népkönyvtárt, millenáris palotánkat, melyben most itt együtt vagyunk. Látjuk a szövetkezetünk áldásos müködését, amely az országban hetedik, Erdélyben pedig első helyen áll és a melynek egyik ivadéka a kápolnok-monostori szövetkezet. Látjuk továbbá a nagy utánjárás mellett, magas államsegéllyel és nagy apparatussal megteremtett tejszövetkezetet. És végül látjuk, hogy szeretett magyar hazánk ezen északkeleti részén a magyar nemzet él, fejlődik s a boldogulás utján haladva, kulturális szempontokból is teljesiti azon magyar nemzeti missziót, mely nélkül itt, a havasok alján, népünk nem is existálhatna.

Mit gondolnak tisztelt polgártársaim, kinek az érdeme mindez? Ki teremtette ezeket meg? Bizony ha jól meggondolja a dolgot, mindenki csak azt mondhatja én se, én se, hanem egyedül Barabás Samu református lelkész ur, az a férfiu, a ki bokros papiteendőitől eltekintve, fáradságot nem ismerő önzetlen odaadással s mindenkor, csakis a nép, az Istenadta nép jóléte előmozditásának szemelőtt tartásával, önfeláldozóan vette kezébe a dolgot, alkotott, teremtett s munkájának édes gyümölcsét nemcsak e nagyközség, de az egész vidék élvezi

Mindnyájan jól tudjuk, hogy Barabás Samu lelkész ur a szövetkezetek létesitése, fejlesztése körül oly tevékenységet fejtett ki, mely páratlanul áll Erdélyben. Hisz ki ne látta volna őt a papilakban egész éjjeleken át iróasztalánál dolgozni akkor, a midőn más pihent, vagy szorakozott. Ki ne látta volna azt a sok fáradozást, utazást, melyek anyagi áldozatot is követeltek tőle. Tette és teszi mindezt ma is azért, hogy a nép boldogulását fokozza és hogy erős vára legyen e község hazánknak....“ Mindezen áldásos tények, melyek Barabás Samu lelkész hazafias és szövetkezeti alapon kifejtett hervadhatlan ténykedéseinek eredményei megczáfolják az udvarhelyi értekezlet elé terjesztett véleményes javaslatban foglaltakat és gondolkozóba ejtenek, vajjon nem-e az nevelte az erdélyrészi lutheránus papok és tanitók tekintélyét és hatalmát oly magasra, ahova a mi lelkészi karunk talán sohasem fog eljutni, hogy már a betelepités óta folytonosan nem csak utmutatással szolgálnak hiveiknek a társadalmi tevékenység terén, hanem mint vezérmunkások, kezükben tartják a hivek összességét és szakértelemmel, tudással minden társadalmi mozgalom élére állanak. Ha kell, kapálnak, ha kell, vezetnek, ha kell, tanitanak, ha kell, agitálnak és viselik minden munkájukért az *anyagi és erkölcsi felelősséget*, mely alól az udvarhelyi értekezlet a papokat és tanitókat fel akarja menteni.

Ne tétovázzunk, mert elnyom az ár és akkor késő lesz megállapitani, hogy kit terhel a felelősség azért, hogy a téves felfogás miatt az erdélyi részekben kisiklott a társadalmi vezetés a református papok kezéből. Felelősség nélkül társadalmi tevékenységet végezni lehetetlenség. Utmutatást adni elvállalt pozicziő nélkül káros hatásu volna.

Igazuk van az udvarhelyieknek abban, hogy a papnak és a tanitónak egész énjét és életét kell hivatásáért feláldozni De nem merülhet ki a pap munkálkodása a templomban való prédikálásban és a tanitóé a gyermekek tanitásában, hanem minden irányban és minden téren falujában a pap és a tanitó legyen az első munkás.

Ne féljenek a papok a belterjes közgazdasági munkától, mert ez és a szövetkezeti munka igazi krisztusi munka.

A krisztusi eszmékkel három nagy gondolat emelkedik ki a bibliából: 1. Istennek egyetemes jelleme, 2. az emberiség egyetemes testvérisége és 3. az ember tökéletesedése, boldogsága erkölcsi alapon, közjóra irányuló munkásság utján. E három főgondolat körül forog a bibliának egész tartalma, e körül forog testünknek, lelkünknek összes tevékenysége és az emberi társadalom bármely irányu munkája. Mindaz, a mit Krisztus ezekről tanit, már valóban égi tudomány, de amellett oly reális, mint a kétszerkettő.

Valahányszor Krisztus a munkálkodásról szól, minden tanitásában az Isten lelkének hevitő lángja áramlik szét még ma is az érző sziveken. Tanitásaiból csak néhányat emlitek fel. Önmagát igy jellemzi egyik tanitványa: „A názárethi Jézus szertejárt mindenfelé *jót* tevén.“ Ő maga igy itélte el a henye kegyeskedést: „Az én atyám szüntelen munkálkodik, én is munkálkodom.“ „A ki nem dolgozik, az ne is egyék.“ Az irgalmas szamaritanusról, a gonosz szolgákról, a zugolódó szőlőmunkásokról, a tékozló fiuról szóló példabeszédei mindenki előtt ismeretesek. Legszebb mondása azonban az, hogy „a ki köztetek első akar lenni, szolgáljon mindnyájának“. Istennek mindenható nagysága is abban áll, hogy ő szolgál mindennek, ő éltet, ő tart fenn mindeneket.

A lelkésznek is, ha a krisztusi eszméket terjeszteni akarja, dolgoznia kell minden téren, különösen gazdasági téren, mert a gazdasági élet fejlődése a hitélet fokozottabb mérvü fejlődését vonja maga után. A mai gazdasági viszonyok mellett a sorsnak esélyei sokkal számosabbak, az élet változásai sokkal sürübbek és többfélék s ennél fogva sokkal inkább van szükségünk az élet utján a legbiztosabb támaszra: a vallásra és ennek szolgáira: a papra és a tanitóra.

Ha a jó Isten és Krisztus urunk csak tanitanának és nem dolgoznának és nem termékenyitenének meg mindeneket, már rég beállott volna a világra nézve a chaos, az üresség, mely az erdélyrészi protestántizmusra nézve biztosan be fog állani, ha az udvarhelyi javaslat általános lesz.

Isten óvja e csapástól szegény erdélyrészi magyar kálvinizmusunkat!

Dr. Gidófalvy István,
kir. közjegyző.

A mohai egyház ünnepe.

Hogy micsoda ünnepről akar szólani e czikkecske, azt az alábbiak mondják el. Nem egy közönséges vasárnapünnepléséről akar megemlékezni, hiszen — fájdalom — ma a vasárnapokon alig látszik meg az ünnepélyes hangulat. Nemcsak az istenitiszteleten megjelentek kevés száma, de az arczokon elterülő vonás, a mi a benső, lelki életnek visszsugara, oly halvány, oly bágyadt, olyan élet-

nélküli jelenség, a melyet a szó szoros értelmében véve, ünnepnek nevezni alig lehet. Egy-egy konfirmácziói ünnepély, egy papi beköszöntő hordja magán a lelki buzgóság azon jelét, a milyennek kellene lenni minden istenitiszteletnek.

Méltán nevezhető ünnepélynek május 27-ike, amelyen Simon Gábor püspöki titkár, meghivás folytán megválasztott ifju lelkész ünnepélyes beköszöntőjét tartá meg mohai egyházközségünkben.

Nevezetes volt az ünnep magára az egyházközségre nézve, mert egy uj munkást kapott istenországának a szivekben, a családokban és az egyházban való épitésre; egy olyan munkást, a ki nem szégyenli a munkát, tudván, hogy az nem leend hiában való a Jézus Krisztusban és a melynek jutalma van Istennél, hogy az ne tulajdonittassék ingyen, hanem adósságból. De nevezetes ünnep volt ez magára az ifju lelkészre nézve is, mert néhai édesatyja által végzett munka továbbfolytatására tette kezét. Mert azon helyen rengett bölcsője, s azon helyhez gyermekkori édes emlékek kötik; ott pattant ki lelkében a szunyadó értelem szikrája, ott lobbant lángra s lett égő zsarátnok magasratörő „szenvedelme".

A beiktatást Benkő Ferencz alsórákosi lelkész, egyházmegyei jegyző végezte. Beszéde bevezető részében az ünnepély érzelmi oldalának adott kifejezést. Azután reátérve beszéde valódi tárgyára, a lelkipásztori hivatás magasztos képét rajzolja, reámutatván egyszersmint azon nehézségekre is, a melyek e pályát nehézzé, tövisessé teszik. Festése árnyképei mellett nem feledkezik meg a fényről, főleg azon erőforrásról sem, mely a Krisztus evangéliomában van letéve. Felmutatja a megfeszitett Krisztust s az ő nyomdokain járó reformátorokat. Felhivja, hogy bármennyire változzék környezete, a Krisztus maradjon mindenha példányképe. Végül a gyülekezet szeretetébe ajánlva, buzgó imában kérve Isten kegyelmét ugy az ifju lelkészre, mint a gyülekezetre; felhivja beköszöntő beszéde megtartására s igy hivatala megkezdésére.

Ezen felhivás folytán ifju lelkész aa. az Apostoli Cselekedetekről irott könyv 10. rész 29. vers alapján igen szépen kidolgozott és az egész gyülekezet figyelmét mindvégig lekötő beszédben elmondja, hogy miért jött e helyre, s mint igyekszik teljesiteni a szolgálatot, a melyet vett a Krisztustól, ugy hogy nem csak beszéde, de mindenek felett élete legyen hü kifejezője tanitásainak.

Ezen beszéd érzelmi része, midőn gyermek- és ifjukorára, a templom mellett elterülő temetőben nyugvó édesatyjára volt hivatkozással: mindnyájunk szeméből érzékeny könnyeket csalt ki. Ezen beszéd ugy érzelmi, mint értelmi tekintetben oly fokon állott, hogy mindnyájunk szivét foglyul vitte ifju lelkész aának. Előadását teljes nyugodság, szónoki lendület nagyban emelték. Ezen gyarló méltatás nem szólam, nem nagy mondás akar lenni, hanem igaz elismerése az érdemnek. Édes remény táplálja lelkünket, hogy ifju lelkész teljesen meg fog felelni a hozzáfüzött váradalmaknak, s emelni fogja papságunk tekintélyét.

Ilyen volt nálam az első benyomás, melyet tett reám, kellő szerénységgel párosult fellépése. Vajha hivei kellőleg tudnák méltányolni!

Délután Berde Sándor beszolgáló lelkész és a keblitanács jelenlétében leltár mellett átadattak az egyház összes javai. Az ezekről felvett jegyzőkönyvek hitelesitése után azon kellemes benyomás mellett távoztunk el, hogy istenországa épületéhez mi is vittünk legalább egy porondszemet, s olyan munkást nyertünk, a ki nem fárad, nem küzd hiában, hanem Istennek ereje meg fog dicsőülni ő benne. Ugy legyen!

Egy jelenvolt.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az orsz. zsinat e hó 20-án kezdődő V-ik ülésszaka tárgysorozatáról czikkezik a S. R. L. megjegyezvén, hogy a törvények felterjesztésén kivül más tárgyai is vannak még pl. az éneküggyi bizottság jelentése; 48. XX. ügyében vett kormányválasz. Mi is felemlitünk egyet: az erdélyi kerület „Függelék" gyanánt közzéteendő eltérő-törvényei ügyében tett konventi jelentés is most fog tárgyaltatni. Könnyen megeshetik tehát, hogy egy napnál tovább tart a tárgyalás.

Theol. fakultásunk évzáró ünnepélye e hó 9-én volt. Ekkor osztattak ki a jutalmak is, a pályamunkákért. Az idei eredmény elég szép volt. Csak a Somossy és Tóth F. dogmatikai ismertetésére nem akadt vállalkozó. Jutalmat nyertek: Nagy Géza II., Tőkés Ernő III. th. (Biblika), Tőkés József III. th. (Egyh. tört.), Sárkány Lajos III., Varga Zsigmond II. th. (Bibliai exegézis), Kiss Mihály I. (Hébernyelv), Varga Zsigmond II., Weimann Péter II. (Pred. irás), Dávid Pál III. (Pred. ford.), Régeni István és Felszeghi István (Orgonázás), Felszeghi István (seminarium), Juhász Albert II. és Varcza János I. th. (Szorgalomdij). Ekkor történt az ifj. egyletek beszámolója is. Az ünnepély szük körben Kenessey igazgató beszédével és Felszeghi István pályanyertes évzáró imájával ért véget. Hátra vannak még a zárókollokviumok, melyek e hó 18—19-én tartatnak. Akkor lesz a dimissió is — a bucsuvétel — a szeptemberi viszontlátásra.

A két protestáns egyház közös bizottsága f. hó 19-én d. u. 5 órakor Budapesten, az ág. hitv. evangelikusok Deák-téri épületében együttes ülést tart. Tárgy: Az 1848. évi XX. t.-cz. tárgyalása érdekéből fölterjesztésünkre érkezett válasz.

Templomszentelés. Nagyteremiben az uj templom felszentelési ünnepélye julius hó 1-én lesz, melyen részvételét dr. Bartók György püspök ur is megigérte.

Székelyudvarhelyi Bocskay-ünnepély. Sz.-Udvarhely anyaváros és az egész vármegye hazafias közönsége, valláskülönbség nélkül, ünnepségre készül. Ugyanis ez év junius hó 24-én ünnepet akarnak szentelni az 1606. évi bécsi békekötés 300-ados évfordulója alkalmából *Bocskay István* dicső fejedelem emlékezetének is. Az ünnepély rendezés zászlóját az udvarhelyi református egyházmegye Menyhárt András tb. esperes elnöklete alatt még mindég elég szép sikerrel müködő egyházi *Értekezlete* bontotta ki. És a zászló jó kézben is van, mert habár a bécsi béke áldásai közösek e haza minden hü polgárával, mégis a *békeszerző Bocskay* a *protestánsok* hitsorsosa volt. Epen öt éve annak, hogy az erdélyi református egyházkerület egyházi *Értekezlete*, fennállásának és szép sikerrel biztató egyháztársadalmi munkásságának első évfordulója alkalmából, Székelyudvarhely városában tartotta volt közgyülését, midőn a dr. *Bartók* György püspök, mint védnök és már csak néhai b. e. dr. Kuun Géza gróf, mint elnök vezetésök alatt összegyült vendégeket a székely anyaváros egész közönsége szivesen fogadta és kedves emlékekkel beesájtotta volt el. És most, a második hároméves cziklus végén és az ez évi bécsi 2-ik uj békekötés kezdetén, az egyházmegye, az egyházközség, sőt az egész város és vármegye ismét ünnepre készül. Minthogy pedig a *Bocskay* dicső nemzeti fejedelem és hős harczosai által kivivott polgári és lelkiismereti szabadság *közös kincs:* az öröm és hálaadás magasztos ünnepe is *közös* leend mindazokkal, a kik szeretik a hazát és a kik előtt szent a szabadság. Jó alkalom lesz ez az ünnepség arra, hogy keretében a félreértések elsimulva, egyesüljünk a keresztyéni, a krisztusi szeretet által, a hazaszeretetben is. Az egyházmegyei *Értekezlet* választmánya, a közgyülést előkészitő bizottság javaslatának szemelőtt tartásával, istentisztelet (ünnepély) és estélyrendező albizottságokat küldött ki, rájok ruházván a részletes tervezetek elkészitését és a megvalósitást is. Vajha ezen a szép ünnepélyen minden álom és édes ábránd valóra válnék és az ige testet öltvén, szivünk össze dobbanna, lelkünk egygyé olvadna a haza és a szabadság szeretet izzó hevében! Vajha az ünneplés ne csak külső, szinleges, hanem benső, szivbeli is lenne.

GYÁSZROVAT.

Gönczi Kata férjezett Sámuel Aladárné, Sámuel Aladár balavásári lelkész felesége, életének 32-ik, házasságának 12-ik évében, rövid, de kinos szenvedés után e hó 6-án meghalt. Bánatos férjén kivül három kis gyermeke, kiterjedt családja, özvegy édes anyja és testvérei siratják. Mindannyian fogadják őszinte részvétünket.

— —

HIVATALOS RÉSZ.

2543—1906. sz.

ÉRTESITÉS.

Érettségvizsgálati kormányképviselőkül a közokt. miniszter, előbb tett intézkedésének megváltoztatásával marosvásárhelyi főgimnáziumunkhoz *B. Pap István*, budapesti theol. tanárt, zilahi főgimnáziumunkhoz *dr. György Tibor* budapesti tud. egyetemi magántanárt küldötte ki.

Kolozsvárt, 1906. junius 12.

Dr. Bartók, elnök. — *Váró Ferencz*, előadó-tanácsos.

Sz. 2142—1906.

KÖRÖZVÉNY *

valamennyi egyházmegye ntiszt. Esperesi Hivatalának és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságainak a szeretetházi rovatalok megállapitása tárgyában.

A szeretetházi rovatalok összege a folyó 1906-ik évre megállapittatván, igazgatótanácsunk az előlczimzett ntiszt. Esperesi Hivatalokat és a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságait erről azon felkéréssel értesiti, hogy az alább közlendő összegek beszolgáltatása iránt intézkedni szíveskedjenek.

A kirovásról szóló részletes ivek boritékban, postai uton fognak megküldetni.

A kivetett összegek főösszege a következő:

Összesitő bevallási ív

a kolozsvári szeretetház javára kirovandó járulékokra nézve.

Folyó szám	Az egyházközség, kollegium vagy intézet, illetőleg a lelkész vagy tanár neve	Fizetési osztály-zat	Egyház-község vagy kollegium évi járuléka kor.	f.	Lelkész vagy tanár évi járuléka kor.	f.	Összesen
I.	Hunyadi egyhm.		116	—	186	—	302
II	Gyulafehérvári		69		144	—	213
III.	Nagyenyedi		206		374	—	580
IV	Kalotaszegi		136	—	232	—	368
V.	Kolozsvári		104	—	194	—	298
VI.	Szilágyszolnoki		264		488	—	752
VII.	Dési		76	—	124	—	200
VIII.	Széki		120	—	222	—	342
IX.	Nagysajói		88	—	138	—	226
X.	Görgényi		116	—	244	—	360
XI.	Marosi		280	—	480	—	760
XII.	Küküllői		124	—	186	—	310
XIII.	Szebeni		80	—	142	—	222
XIV.	Udvarhelyi		172	—	318	—	490
XV.	Erdővidéki		60	—	126	—	186
XVI.	Sepsi		176	—	290	—	466
XVII.	Orbai		44		88	—	132
XVIII.	Kézdi		60	—	128	—	188
XIX.	Romániai		24	—	22	—	46
XX.	Theol. fakultás		20	—	40	—	60
XXI.	Tanitóképző intézet		16	—	40	—	56
XXII.	Nagyenyedi kolleg.		56	—	140	—	196
XXIII.	Kolozsvári „		56	—	120	—	176
XXIV.	Marosvásárhelyi „		48	—	120	—	168
XXV.	Székelyudvarhelyi „		52	—	100		152
XXVI.	Zilahi		56	—	120	—	176
XXVII.	Szászvárosi „		52	—	120	—	172
XXVIII.	Sepsiszentgyörgyi „		52	—	120	—	172
	Főösszeg		2723	—	5046	—	7769

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Maksay János*, számvevő.

* E körözvény lapunk 22. számában közöltetett; de mert akkor az idő rövidsége miatt a táblázatos szedést mellőzni kellett, a rovatfejek feliratainak rövidítései pedig — legalább is — nem elég világosak, most ismételten közöljük és pedig a könnyebb áttekintést nyujtó eredeti rovatos-iv alakjában.

Szerk.

2030—906. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü ref. esperes urakhoz, a ref. iskolaszékek tiszteletes Elnökeihez, a kollégiumok mélt. t. Előljáróságaihoz.

Ezelőtt 28 évvel megállapitott és kiadott *népiskolai tantervünk* s rendtartásunk újitást igényel. A tanitóképző intézet tanári testülete felkérésünkre elkészitette egyelőre a tanitás módositott tervét, a melyet életbeléptetése előtt véleményezés végett f. év 2536. sz. a. már megküldtünk a ref. iskolaszékeknek egy-egy példányban. Kérjük az iskolaszékek tiszt. elnökeit, hogy a tantervet vitassák meg az iskolaszék ülésében s az összesitett véleményt f. évi julius hó végéig terjesszék az esperesi hivatalhoz. A nagytiszteletü esperes aait pedig felhivjuk, hogy az egyes iskolaszékektől beérkező véleményeket az egyházmegyei tanácsülésben megvitatás alá bocsátva, az igy leszűrődő véleményt f. évi aug. hó közepéig terjesszék be igazgatótanácsunkhoz. A kollegiumok előljáróságai véleményét szintén ez utóbbi határidőig kérjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvart, 1906. május hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

Sz. 618—1906.

KÖRLEVÉL.

Felkérem a nagytiszteletü Esperes urakat, hogy egyházmegyéjük területén üresedésben levő lelkészi állásokat rövid időn belül velem tudassák, jelezvén azt is, hogy mennyi idő óta üresek és mily mértékben lenne szükséges segédlelkésszel való betöltetésük; e végből kérem a sürgősségi sorrend megállapitását is.

Kolozsvárt, 1906. junius 11-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 850—1906.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Felkérem tiszt. kartársaimat, hogy a vallás és egyh. énektanitásról szóló „Haladási napló"-t, valamint a ref. iskolákban a tanitók által vezetett „Munkanapló"-t, lezárva és hitelesitve, az évzáró vizsgálat után legkésőbb 8 nap alatt küldjék be tiszt. Lajos János t. ü. előadó aához.

Junius 25-ig szintén t. ü. előadó aához terjesztendők be 3—3 példányban a 2617—1904. sz. ig. tan. sz. alatt elrendelt „Statisztikai ivek" és pedig az A) mintáju ivek a felekezeti iskolával biró, a B) mintájuak a többi egyházközségek részéről. E stat. ivek példányonként 6 fillérért a nyomtatványkezelőnél kaphatók.

Junius 25-ig küldendők be t. ü. előadó aához azok az általános jelentések is, amelyek felekezeti iskoláink 1905/6. tanévi állapotát, azok fejlődését vagy a fejlődést akadályozó okokat tüntetik fel.

Alsósófalva, 1906. junius 10.

Ifj. Péter Károly, esperes.

163—1906. előlj.. sz.

PÁLYÁZAT.

A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium főgimnáziumánál az 1906—7. isk. évre két helyettes tanár alkalmaztatik 1600 kor. évi fizetés, az internátusban egy külön szobából álló lakás s a konviktuson teljes koszt javadalmazással.

A megválasztandó tanitási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles részt venni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgálatot sikerrel állott ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a mennyiségtan és a magyar-német tanitására jogosultak.

Gimnázium és egyetemi végzett tanulmányokról, szolgálatról és esetleg torna vagy más rendkivüli tárgy tanitására való képzettségről szóló okmányokkal kellően fölszerelt folyamodások a Bethlen-kollegium Előljáróságához Nagyenyedre f. évi julius 1-ig beküldendők.

Nagyenyed, 1906. jun. 9.

Bodrogi János, előlj. jegyző.

Szentpjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *25-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. junius 21.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházunk állami dotációja.

— junius 17.

Holnapután ül össze megint a két prot. egyház vegyes bizottsága, mely az államkormánnyal a protestáns egyházak állami dotációja ügyében a 48. XX. t.-cz. alapján tárgyalásokat folytat. Nagy várakozással tekintünk e nap elé. Reméllük ugyanis, hogy ekkor részletesebb tájékozódást szerezhetünk a kormány válaszából, egyházpolitikájának minket illető részéről. A Tisza-kormány álláspontjával meglehetősen tisztában voltunk. Ez a 48. XX. fokozatos végrehajtása; az egyházi adózásról szóló országos törvény alapján a prot. egyházak hivei adóterhének sürgős, sőt azonnali könnyebbitése, melyre Tisza hajlandó volt azonnal, tehát már 1906-ra 3.000,000 koronát felvenni a *k*öltségvetésbe.

Közben megtörtént a nagy politikai átalakulás. A Tisza-kormány letünt, de — örök érdeme gyanánt — előkészitette a 48. XX. végrehajtásának ügyét annyira, hogy ezt a kérdést többé valamelyes megoldás nélkül a napirendről már levenni lehetetlen. Ezt érezzük mindnyájan. De érezzük egyszersmind azt is, hogy a mi most fog történni a 48. XX. végrehajtása dolgában: az hosszu időre szóló lesz.

Ezért az az erőteljes hang, a mely megnyilatkozik a prot. közvéleményben — sajtóban és gyülésekben — s a mely most újra a kérdés gyökeresebb megoldását követeli. Fájdalom, a trónbeszédben megnyilatkozott kormány irányzat, semmivel sem igért többet ennek a kormánynak a részéről sem, mint a mit már Tisza kilátásba helyezett. A „fokozatos végrehajtás“ nagyon elasztikus kifejezés, melyet mi természetesen bőviteni, a kormány szűkiteni törekszik. Mi igyekszünk egyházi vezérembereinket szoritani, hogy minél többet igyekezzenek már most megvalósitani s ezekre — főleg ha még politikailag is tényezők — igyekszünk reájuk olvasni előbbi *többetigérő* álláspontjukat. *Apponyi* gróf kultuszminiszter, *Tóth* János a leendő államtitkára és *Nagy* Dezső egyformán aposztrofáltatnak az „*egyszersmindenkori alapitványszerü dotáció*“ ügyében, melyet Apponyi gróf és Nagy Dezső, amaz állami ez egyházi oldalról a kérdés egyedüli helyes megoldásának nyilvánitott.

Azonban el lehetünk készülve e téren is arra, mit most minden téren tapasztalunk, hogy a kormány koaliciós és átmeneti természetére való hivatkozással, megint csak részleges megoldást csinál. Ezt már előre jelezte is a „fokozatos végrehajtás“ bejelentésével. Hogy ez a „fokozatosság“ egyelőre a most beterjesztett 1906. évi állami költségvetésben a protestánsokra nézve körülbelül a 0-al egyenlő: ez szomoru ugyan, de egyelőre még érthető, kivált ha arra gondolunk, hogy adózási törvényünk, melynek alapján lesz szükségünk az e czélra szolgáló államsegélyre, még megerősitve nincs. Ambár a szerény jóakarat is megkaphatta volna a módját annak, hogy bár a kath. alsó papság kongruájának rendezésére emelkedőleg adott összeg arányában, mi is megkapjuk a megfelelő emelkedést az államsegélyben.

Azt azonban, mint a „fokozatos végrehajtás“ egy évre eső minimumát kell teljes erővel követelnünk, hogy egyházi törvényeink gyors megerősitése alapján a szükséges adóteherkönnyitési összeg már az 1907. évi állami költségvetésbe felvétessék.

Nem tudjuk, hogy a mostani kormány is a Tisza-kormány álláspontján áll-e az egyházi adózásnak országos állami törvénnyel való rendezése kérdésében. De azt tudjuk s ezennel bejelentjük, hogy a magyar protestáns egyházaknak nem szabad most már nyugodniok, mig az 1848. XX. t.-cz. teljes végrehajtása oly módon megoldva nem lesz, a mely az „*egyenlőség és viszonosság*“ alapján az egyház és államközti kérdések egész komplexumát felöleli s igy hatályon kivül helyezi azokat a minden egységes elvet nélkülöző részlet megoldásokat, a melyek eddig létrejöttek. A lelkészi fizetések

korszerü rendezése, alsó-, közép- és felsőiskoláink fentartásának és fejlesztésének s egyházi adminisztrációnk függő kérdéseinek mind az anyagi és szellemi „egyenlőség és viszonosság“ elvei szerint kell megoldatniok.

Nem tudjuk, ha vajjon a vegyes bizottság tárgyalásainak jelenlegi állapotáról kap-e tájékoztatást a szerdán ujra összeülő zsinat, de ugy érezzük, hogy a közvélemény megnyugtatása érdekében is, módját kell találni, hogy ez megtörténhessék. A gyanusitások ugyis olyan könnyen teremnek s annyira könnyen vernek gyökeret. Egyházi közéletünknek pedig épen nincs szüksége arra, hogy a vezetőiben való bizalom mind inkább és inkább megingattassék. Ha valaha, akkor most van legnagyobb szükségünk egységes prot. közvéleményre. Ennek megteremtésén müködjék közre minden hivatott tényező: a vezérek a dolgok őszinte és nyilt megismertetésével, a helyzetek és körülmények feltárásával, a nagyközönség s az érdekeltek pedig őszinte bizalommal, melylyel támogatják az érettük küzdő vezéreket.

Bizalommal reménljük, hogy e hét meghozza a találgatások helyett a megnyugtató bizonyosságot s a prot. közvélemény egységesen léphet fel jogai érvényesitésére.

A nyugdijban levő rendes tanárok sérelmei.

Tudjuk, hogy felszólalásunk nem időszerü most, amikor nálunk sokan óhajtanák a középiskolák tanárait az erdélyrészi református egyh. kerület közgyüléséből is, rövid uton, minél elébb kitessékelni

És mégis szellőztetjük a nyugalomba vonult tanárok ügyét, mert „néma gyermeknek anyja se érti szavát.“

Reméljük, hogy az intéző körök és érdeklődők jóakaratu figyelemre fogják méltatni a dolgot és a sérelmek orvoslásáról is gondoskodnak.

Kiindulásunk sarkpontja az a köztudomásu tény, hogy az 1894. évi 27-ik t.-cz. életbelépése óta napról-napra szaporodik azoknak a középiskolai tanároknak a száma, akik 30 évi *teljes* tanári szolgálat után már 54 éves korukban, csak azért vonulnak jól megérdemelt nyugalomba, mert pászmájukat kivitték; mert elakarják háritni magukról azt a vádat, mintha előre törtető iíju kartársaik haladásának utját vágnák és mert úgy vélik, hogy a tanerők arányos időközönként való fölújulása szükséges és hasznos.

Tehát nem únták meg a tanitás elég terhes, de gyönyörüséges igáját; nem is betegek; még nem is munkaképtelenek és igy meglévén teljes testi épségök, lelki rugékonyságuk, még nem váltak romlásnak indult, eldobni való kifacsart czitrommá.

Az erdélyi református kollégiumok ilyen nyugdijban levő rendes tanárainak sérelmeit a következőkben ismertetjük:

a) *Véleményünk szerint elsősorban is sérelem az, ha nem hivják meg őket az egyházkerületi közgyülésre*, illetve egyszerüen *törlik a tagok közül*, holott egyh. törvényeink *96. §-a* szerint a közgyülés tagjai: „*e) a kollégiumok rendes tanárai*“; a 257. §. szerint pedig: „*A rendes tanárokat az egyházkerületi közgyülés választja, élethossziglan.*“ Mig, ugyanezen szakasz szerint, „*az ideiglenes-, helyettes- vagy segédtanárt csak ideiglenesen, legfeljebb 2 évre lehet alkalmazni*“.

Tehát a kérdés azon fordul meg, hogy a *nyugdijban levő rendes tanár* elveszti-e *rendes tanári minőségét, czimét, jellegét* csak azért, mert *teljes* szolgálati idejét kitöltvén, törvény szerint, nyugdijba léphetett? Véleményünk szerint *nem* és igy „*élethossziglan*“ *rendes* tanár marad, csak nem tanit, nem fungál. Hiszen a *nyugdijbalépés állapot változása* nem foszthat meg senkit *czimétől, jellegétől* és *jogaitól*, mert a *rendes tanárság* és a *nyugdijbalépés fogalma*, egymást *nem zárván ki, egymás mellett szépen megállhat.*

Minthogy tehát az egyházkerület rendes tanárait és igy a nyugdijba lépetteket is az egyh. *kerületi közgyülés élethossziglan* választja, *rendes tanárok* pedig az egyh. *kerületi közgyülésnek* mind tagjai: ebből önként következik, hogy az egyh. kerületi közgyülésre a *nyugdijban levő rendes* tanárokat is meg kellene hivni, mert rájok nézve a törvénynek nincs külön intézkedése! Mégis miért nem hivják!?

b) Sérelem továbbá az, ha *nem* hivják meg a nyugdijban levő *rendes tanárt* a *tanári* és *előljárósági gyülésekbe*, amelynek pedig *rendes tanári minőségüknél fogva*, a már idézett 257. §. szerint, szintén *élethossziglan tagjai.*

Hogy a nyugdijban levő *rendes tanárok* az illető intézet kötelékébe tartoznak, ezt az előljáróságok is elismerik, amidőn az évi *Értesitőkben*, a tanári testület tagjai között ott vannak a nyugdijban levők is és mindössze csak az a különbség, hogy némelyik *Értesitőben* ezzel a jelzéssel: *A. B. rendes tanár, nyugdijban*; mig a másikban igy: A. B. nyugalmazott rendes tanár.

És ha mindez igy van, mért nem hivják mégis *tanári* és *előljárósági* gyülésekbe a *nyugdijban levő rendes tanárokat?*

Hiszen igaz, hogy *jog* és *kötelesség* elválaszthatlanok és igy mondhatná valaki, hogy a nyugdijban levő r. tanár *jogait* azért nem élvezheti, mert *kötelességeit* sem teljesiti; ámde ez csak látszat és álokoskodás, mert az a r. tanár, aki 30 évig hiven szolgált, ez által kötelességeit — a törvényszabta egész idő alatt — teljesitette és nyugdijba vonulását országos törvény (1894. évi 27. t.-cz.) engedi, biztositván részére teljes *fizetésének élvezését* és *szerzett jogainak* épségben tartását, *élethossziglan*; de a *tanitás kötelezettsége* alól az idézett országos törvény fölmenti.

Igy állván a dolog, a nyugdijba lépés *lényegében* nem más, mint a *hiven betöltött kötelesség* jól *megérdemelt jutalma*; de nem lehet egyszersmint *jogfosztás, jogkobzás* is, mert ebben az esetben többé *nem volna jutalom*, hanem csak drágán megfizetett ellenérték.

És elvégre is valjon az illető intézetek ügyvitelére, fejlődésére nézve káros volna e az, ha tapasztalt, nyugdijban levő tanárainak véleményét is olykor-olykor meghallgatnák?! Feleljenek az illetékesek.

Még csupán csak azt kivánjuk konstatálni, hogy *katonáéknál* is a nyugdijban levő *őrnagy* azért *őrnagy* marad és ha tetszik, viselheti a *tiszti egyenruhát*, a *kardbojtot* és élvezheti mindenütt a rangjával járó jogokat, kiváltságokat, sőt *fegyelmileg* is a tiszti kötelékben marad és csak abban az esetben viheti ügyét polgári biróság elé, ha erre katonai hatóságától engedélyt kér és nyer.

c) *De sérelem az is*, ha a nyugdijban levő *rendes tanárt* nem hivják meg a *presbyteri* gyülésekbe, holott a törvény e tekintetben is világosan intézkedik, amidőn a *20. §.* szerint a presbiterium tagjai: „*A helybeli református vallásu tanárok.*“

Ezt a czikket egyházkerületünk egyik tiszteletreméltó s éppen nem rokkant nyugalmazott tanárától kaptuk s kiadjuk — illusztrálására annak, hogy meddig megy manálunk bizonyos tanári körök jogkövetelése nó meg milyen az annak támogatására szolgáló logika. Szerk.

Tehát a nyugdijban levők is, sőt *nemcsak a rendes tanárok,* hanem a *többiek* is.

d) *Sérelem és indokolatlan* mellőzés még az is, ha a nyugdijban levő *felszentelt* és bekebelezett *rendes tanárt* nem hivják meg az *egyh. megyei* közgyülésekbe, mert a törvény *59. §-a* szerint az egy. megyei közgyülés tagjai: „Az egyházmegye területén levő fő- és középtanodák felszentelt és bekebelezett tanárai.“ Tehát a nyugdijban levők is, még ha nem rendes tanárok is. A törvény a nyugdijban levőkre nézve itt sem teszen kivételt.

e) *És végül mit szóljunk* az ig. tanácsnak, a *tanügyi bizottság* (!!) véleményes javaslata folytán hozott azon *4346—1904.* számu sérelmes, méltánytalan, sőt *megbélyegző* intézkedéséről, a mely szószerint igy hangzik: „Tekintettel arra, hogy a nyugalmazott tanárt nem kötelezi a tanári eskü (?!) a tanárok helyettesitésével sem hosszabb, sem rövidebb időre meg nem bizható. Ha sikerre vezetnek aziránt tett lépéseink, hogy a nyugalmazott tanár azon intézet fegyelmi hatósága alá soroztassék, a melyből nyugalomba lépett, akkor ezen elvi határozat érvénye megszüntethető.“ Eddig a *sérelmes* rendelet.

Igazán kiváncsiak vagyunk arra, hogy *hol, kinél, miért* és *mikor* akarnak lépést tenni abban az irányban, hogy a nyugdijban levő r. tanár az illető intézet fegyelmi hatósága alá soroztassék?.. Hát ki és mikor vonta el őket ez alól? Hát hol van kimondva, hogy a nyugdijban levő tanár nem tartozik az illető intézet, illetve az egyházkerület fegyelmi hatósága alá, ha ugyan egyáltalán lehet fegyelmi esete?

Mi ilyen törvényt nem ismerünk és igy ez nem lehet más, mint *kigondolt ok, légből kapott föltevés!* Éppen ezért erről talán legjobb nem is beszelni. Ellenben ismerjük egyh. törvényeinknek *260. §-át,* a mely szerint: „A tanárok fölött (tehát a nyugdijban levők fölött is, mert nincs különbség téve) első fokon az egyházkerületi, 2-ik fokon az egyetemes konventi bíróság itél.“

És ismerjük a *388. §-t* is, a mely szerint: „Az egyházkerületi bíróság, mint elsőfoku, itél a tanárok fegyelmi ügyében.“ Tehát a nyugdijban levők itt sem képeznek kivételt.

A szóban forgó ig. tanácsi intézkedésnek azonban az a *legszégyenletesebb* és a *leglealázóbb* része, a mely szerint *„a nyugalmazott tanár, a tanárok helyettesitésével se hosszabb, se rövidebb időre meg nem bizható,* mert *nem kötelezi a tanári eskü“.*

Tehát *csakugyan* nem kötelezi a tanári eskü? de hát *miért* és *mióta* nem? Hát *ki* oldozta fel az alól és mikor? És ha ugy volna is, hát *nem tehetne-e ujból esküt?* nincs-e erre *analog* eset a polgári életben is? És az egész dologban az a legérdekesebb, hogy mig a 30 év tapasztalataival rendelkező, kipróbált, esküttett és az alól senki által fel nem oldozott *nyugdijas tanárnak eltiltják* még azt is, hogy *bár rövidebb időre más tanárokat helyettesitsen:* addig ugyanazt *megengedik* azoknak a *22—23 éves* egyetemi hallgatóknak, a kik a tanári tanfolyamot talán még be se fejezték és pedig *eskütétel nélkül* engedik meg, mert hiszen — köztudomás szerint — az *ideiglenes* és *helyettes* tanárok eddig *soha se tettek* és — legjobb tudomásunk szerint — *most se tesznek esküt.*

Ime! igy néz ki ez a dolog, a maga mivoltában és ezt a *tanügyi bizottság* (.!!.) javaslatára az ig. tanács elhatározta.

Egyéb iránt konczédáljuk, hogy a *rendes tanár választás* módja is, a zsinati törvényekben biztositott erdélyi egyh. kerületi specialitás levén, *egészen találó analogiát* másutt hasztalan keresünk; de a törvényt talán mégis meg kellene tartani, amig meg nem változtatják.

Éppen ezért várjuk a sérelmek orvoslását és az elkobzott jogok visszaadását. *..d.*

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közfő-törvényszékének jegyzőkönyve.

Egyházkerületünk 1906. évi márczius 7—8-án Kolozsváron tartott rendkivüli közgyülésének jegyzőkönyvében igen nagyrészt — az 56 lapból 27—51. lapig, tehát szinte hason felét — a nevezett törvényszék jegyzőkönyve foglalja el. Kerestem a régi egyházkerületi jegyzőkönyvekben, mikor és miért lett ez elrendelve. Nem találtam rá. Többször gondolkoztam magamban, minémü nevezetes személyi vagy egyházi érdek szolgálhat indokul ezen a gyakorlat által szokássá vált eljárásnak, hogy a fegyelmi ügyek itéletei indokaikkal együtt egész terjedelmökben közölve legyenek az egyh. ker. közgyülésének jegyzőkönyvében. Erre sem találtam semmi elfogadható indokot, sőt merem állitani, ártalmára van ugy az egyeseknek, mint az egyháznak.

Mi haszna van akár az egyes egyházközségeknek, vagy akár az egyházkerületnek vagy magoknak az egyházi tisztviselőknek abból, ha minden egyházközség levéltárában meg van örökitvé, hogy Pál vagy Péter egyszer vagy kétszer megfeledkezve magáról, olyan tettet követett el, a melyet első sorban önmaga sajnál és szégyel leginkább és szeretne meg nem történtté tenni, a miért egyik-másik haragosa feljelentése folytán meg lett büntetve. Mi hasznára szolgál az elmarasztaltnak is az, hogy büntetése közölve van és meg van örökitve? Sőt inkább nem ártalmára van-e az, hogy az elmarasztaló itélet következtében örökidőkre meg lett bélyegezve és az közhirré lett téve. Nem ártalmára szolgál-e az egyháznak az, ha hivatalnokainak hibáit, vétkeit — mondjuk szennyeseit — közszemlére kiteritgetik. A szennyes mosással nem szoktak a piaczra kivonulni. Az itélet kinyomatása és közlése csakis mint sulyosbitott büntetés szerepel az igazságszolgáltatás terén. Lám, a mi egyházi bíróságaink ezen sulyosbitott büntetést kérlelhetetlenül alkalmazzák mindenkire. Tudtommal semmi más bíróság hozott itéleteit összegyűjtve ki nem nyomatja, csak a mi egyházi bíróságunk. Egyedüli látszólagos elfogadható indok csakis a nagy nyilvánosság lehet, hogy itéletei olyanok, hogy a nagyvilág birálatától sem fél. Azonban ez a nyilvánosság a tárgyaláson és különösen az itélet kihirdetésénél úgy is meg van és az olvasók magán megjegyzései úgy sem gyakorolhatnak semmi befolyást a már hetekkel ezelőtt meghozott itéletre.

Egyházi törvényeink sem emlitik egy szóval is, hogy a fegyelmi ügyek itéletei nyomtatásban közlendők. Egyházi törvényeinkben ez áll: „A bíróság a maga eljárásáról jegyzőkönyvet vezet. A bíróság az ügy érdemeit itélettel dönti el, melyet az elnök az érdekelt felek előtt szóval azonnal kihirdet. Az itéletet indokaival együtt a bíróság jegyzője irásba foglalja, melyet jogositva vannak a felek másolatban kivenni. A felebbezési bíróságok itéletei indokaikkal együtt, minden esetben a felekkel a szokásos módon *irásban* közöltetnek.“ De sehol sincs említés ezen jegyzőkönyvek kinyomatásáról. A felebbezési bíróságok kimondott itéleteinek, illetve indokainak utolsó szavai rendesen ezek: „Az itélet, az összes iratok csatolása mellett az N. N. egyházmegye fegyelmi bíróságával, továbbá vádlottal és panaszossal jegyzőkönyvi kivonatban közlendő.“ A kinyomatásról nincs szó. Az egyetemes konvent fegyelmi bírósága 1905. junius 15-én Olay Lajos orsz. gyül. képviselő kérésére, melyben a Begedy István fegyelmi ügyében az egyházkerületi bíróság itéletét kéri, határozottan kimondja: *„A kérelemnek hely nem adatik,* mert kérelmező a lefolyt fegyelmi eljárásba érdekelt fél nem lévén, abba beavatkozni és a teendő intézkedésre nézve befolyást gyakorolni nem jogosult.“ Valjon ha Olay Lajosnak a kezében lett volna az egyházkerü-

leti jegyzőkönyvben közölt itélet, fordult volna-e kéréssel e tárgyban a konventi birósághoz? Alig hiszem. Ezen eset is nem azt indokolja-e, hogy a fegyelmi biróságok itéleteinek közlése az egyházkerületi és konventi jegyzőkönyvekből maradjon ki végképen. *Cs.*

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. junius 14.

Jelen voltak: br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok elnök, gr. Bánffy György, Simó Lajos ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, dr. Vályi Gábor, Lészay Ferencz, Incze Gerő, Becsek Lajos, Deési Gyula, Sándor János, Váró Ferencz, dr. Sárkány Lajos igazg. tanácsosok, dr. Kádár János titkár, Maksay János számvevő és Módy Elek levéltáros, mint jegyző.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, a következő ügyek vétettek tárgyalás alá:

I.

Az elszórtan lakó tankötelesek iskoláztatása érdekében eddig tett lépésekről jelentést tévén a tanügyi előadó, az elnökség felhatalmazást nyert a kérdés további részletes tanulmányozása alapján szükségessé válandó lépések megtételére.

A görgény-üvegcsüri államositott ref. iskola államositási szerződésének másolatban leendő megküldésére a küzoktatási miniszter fölkéretett. A népiskolai tanterv s útasitásra vonatkozó javaslat kinyomatván, szétküldetvén, a kitüzött határidőben beérkező vélemények az ehker. tanügyi bizottság elébe lesznek terjesztendők.

A sárosmagyarberkeszi iskola bérszerződésének meghosszabbitására engedélyt adott az ig. tanács.

Felmerült eset alkalmából kimondotta az ig. tanács, hogy a református egyház kebelébe áttért hivek eredeti keresztlevelének jegyzet rovatába az átvevő lelkész nem jegyezheti be az áttérés tényét, hanem külön áttérési bizonyitványt állit ki s az eredeti keresztlevélre csak hátiratilag vagy az előlapon az eredeti anyakönyvi kivonatot kiállitó lelkész aláirása után szabad feljegyezni az átvételt.

Sajnálattal tudomásul vette az ig. tanács, hogy a sepsiszentgyörgyi kollegiumnál kanyaró járvány miatt megkellett hosszabbitani a pünkösti szünidőt.

Elfogadtatott a szászvárosi ref. kollegium előljáróságának az az előterjesztése, hogy a közelebbi egyházkerületi közgyülésen választás utján töltessék be két rendes tanári szék, u. m. egy történelem—földrajzi s egy latin—történelmi. Azonban a pályázati hirdetésből kihagyandó az a korlátozó pont, mely a pályázni kivánók közül nem egyet visszariaszthat s korlátozza a közgyülés választási szabadságát is, mely igy szól: „hogyha olyan választatnék meg a tanszékre, aki a választás idején a tanszéket, mint helyettes tölti be, azonnal rendes tanári minőségben foglalja el a tanszéket.“

Az Emke idei közgyülésére beterjesztett jelentés tanulmányozása alapján az igazgatótanács üdvözli az Emkét sikeres tevékenységéért s azon határozatáért, hogy ezután összes jövedelmei felhasználásával nagyobb összeget fordit iskolák épitésére.

II.

A bálványosváraljai templom kibővitésről szóló terv és költségvetés műszaki előadó aa. javaslata alapján jóváhagyatott, központi regale tőkéje kiutaltatott s 4000 kor. épitési kölcsön engedélyeztetett.

Józsa Gyula kongrua javadalma folyósittatott.

Nagyenyedi kollegiumunknak a Bogdán János és Turkon Gávrilla-féle vingárdi birtokok telekkönyvi kiigazitása ügyében felvett jegyzőkönyvei s birtokrendezésről szóló szerződései egy kivételével, jóváhagyattak.

Agyagfalvi hiveinknek, a kántori javadalom kiszolgáltatási módja tárgyában fölmerült vitás ügyben hozott határozatunk elleni felfolyamodása, elútasittatik, miután ez ügyben ig. tanácsunk harmadfokulag határozott s ez ellen felebbezésnek helye nincs; legfennebb panasszal élhetnek az ehkerületi közgyülés előtt.

Szászvárosi egyházközségünknek templomépitési alap létesitése s ezzel kapcsolatban egyéb intézkedéseket tartalmazó határozatai — miután azokhoz második lelkész aa. azon okon, mert szerzett jogait érintve látja, hozzá nem járult — nem voltak jóváhagyhatók.

Jáni Lajos kézdimártonfalvi lelkésznek br. Bánffy Dezső főgondnok úr önmga utján megismételt panaszai felett napirendre tér az ig. tanács, miután az abban fölhozott ügyek a fegyelmi bíróság döntése alatt állottak.

Özv. Zayzon Ferencznének segélykérése nem volt teljesitető, miután jó állásban levő gyermekei vannak.

Bethlen-kollegiumnak a Kiss Károly-féle ingatlan eladása felett kötött szerződése jóváhagyatik.

Szászvárosi egyházközségünknek az ág. ev. és róm. kath. egyházakkal közös malmának nyilvános árverésen való eladása engedélyeztetett.

Kolozsvári esperes aa. a kolozsvári ehközség alapitványairól szóló kimutatás beterjesztésére szept. 1-ig haladékot nyert.

Szebeni egyházmegyénk közgyülésének határozata, melyben az üres papi állások jövedelmének régebbi időben az eházmegyei özv.-árvai alapot illető részét, eházmegyei közigazgatási czélokra forditani mondotta ki; nem volt jóváhagyható, miután az eh. megyei özvegy-árvai gyámintézetek zárt intézetekké lettek s az interkalaris papi javadalmak elkölthetetlen papi fizetési alapként tőkésitendők, 2051—1902. sz. határozat értelmében.

Dévai egyhknek egy taxás telek eladása, valamint a vajdahunyadi egyházközségnek 130 □ öl szőlő megvásárlásáról szóló szerződése jóváhagyatott.

Rákosi György nyárádszentannai lelkész által a marosi ehmegyei tanács három rendbeli intézkedése ellen beadott panasza alaptalannak találtatván, elútasittatik azért is, mert a sérelmesnek vélt ehmegyei intézkedések ellen a rendes felebbezési út nyitva állott.

Az uzoni tanitók fegyelmi ügyében tett érdekeltségi bejelentés, mint alaptalan, elútasittatik s a fegyelmi ügy sürgős lejártatására illetékes esperes aa. utasittatik.

A papi lakások számbavételéből kifolyólag az ormányi ehközség részére kilátásba helyeztetik 500 koronáig terjedő segély, Doboka ügye az iskola államositásának eldőltéig függőben hagyatik; Domokos, Esztény, Pánczélcseh és S.-M.-Berkesz pedig útasittatnak épitkezési tervek stb. előkészitésére, hogy 1908-ra tőkekamat segély kérések a konvent elé terjeszthető legyen.

Kolozsvári esperes aa. javadalma, mely korábban fennállott hátrálékos irodai ügyeinek elintézéséig betiltatott, most ismét folyóvá tétetett.

A bürkösi református templomba az ottani lutheránusok a helyett, hogy az elromlott orgona kijavitásához hozzájárulnának, egy harmoniumot akartak elhelyezni, amit azonban a református egyház, valamint az egyházmegyei tanács nem engedett meg. Most az ig. tanács is foglalkozott ez ügygyel s az ehmegyei tanács határozatát jóváhagyta, a Rákóczi diplomába s a két egyház között létrejött Egyezségbe lefektetett azon elvek alapján, mely szerint a refor-

mátusok, mint tulajdonosok, nevezetes előjogokkal birnak s a lutheránusok templomhasználati joga a fentartási költségekhez való hozzájárulás kötelezettségétől függő feltételes jog.

Derzsi Sándor felenyedi kántornak az ehkerületi közgyüléshez, dijlevele meghatározása tárgyában hozott ig. tan. határozat elleni felebbezése visszautasittatik, miután ez ügyben az igazg. tanács harmadfokban határozott, tehát további felebbezésnek helye nincs.

Bethlen-kollegiumnak Löw Salamonnéval kötött birtokvásár szerződése jóváhagyatik s a szerződés felbontása iránt eladó által beadott kérés a kollegiumi előljáróság hatáskörébe utaltatik.

Szászvárosi ehközség az első papiház alapnak átadandó malomutczai Wesselényi-féle házastelek becsértékét 10,000 koronában állapitván meg, tudomásul vétetett s a papilak épitési engedélye kiadatott.

III.

Az egyházkerület 1905. évi számadását ismerteti ehker. számvevő aa. Pontosan, rendben vezetettnek találtatván, áttétetik az ehkerületi bizottsághoz azzal a megjegyzéssel, hogy a tőkeállományról részletes kimutatás fog összeállittatni s a kerületi közgyülés elé terjesztetni.

Magyarpéterfalvi egyházközségünknek a szancsali desolata egyház tőkéiről a kért felvilágositás megadatik s ehker. számvevő aa. utasittatik, hogy Magyarpéterfalvára szálljon ki — miután arra amugy is hivatalos utja van — s az egyház vagyon-ügyeit vizsgálja meg.

A gyulai ehközség esperesi kezelés alatt állott tőkéinek a takarékpénztárból a kolozsvári ehmegye kezelése alá adása czéljából történt felvételével felmerült költségek vitás kérdésében döntött az igazgatótanács.

Magyarnemegyei lelkész aának meghagyatott volt, hogy a lelkészi javadalomban beállott változást a kitüzött határidő alatt jelentse be, miután azonban ezt sürgetés daczára is megtagadta, utasittatott illetékes esperes, hogy a lelkész költségére szálljon ki s a szükséges adatok beszerzésével a változást ide jelentse be.

Tárgyaltatott kolozsvári kollégiumunknak a konviktusi vállalkozó részére adandó drágasági pótlék tárgyában hozott határozata s jóváhagyatott.

Orbai ehmegyénk mult évi számadása elfogadtatott.

Szászvárosi kollégiumunk előterjesztésére Kürthy Sándor énektanitó, mint nyugdijjogosultsággal nem biró fölmentetik, Firtos Ferencz nyugdijjogosultsággal biró tornatanár azonban köteleztetik a szeretetházi járulék fizetésére.

Felvinczi egyházközségünknek központi regale tőkéje kiadása iránti kérésére felvilágositás kéretik a kezelése alatt álló tőkéinek elhelyezéséről.

Ajánlat érkezett be egy budapesti ház megvásárlására, az ig. tanács azonban azt érdemi tárgyalás alá nem vette, miután ujabb házvásárlásba nem kiván ez idők szerint bocsátkozni.

IV.

A balázsfalvi presbiterium indokolt javaslata alapján az összes érdekelt tényezők nyilatkozatainak meghallgatása után előterjesztést tesz az ig. tanács a kerületi közgyüléshez aziránt, hogy a hosszuaszói l. egyház a balázsfalvi anyaegyháztól a mikeszászai anyaegyházhoz csatoltassék.

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunknak 1905. évi számadása felülvizsgáltatván, a szokásos fentartással jóváhagyatott, utasittatván az előljáróság, hogy jövőre mind számadását, mind költségvetését ugy állitsa össze, hogy az iskolaügyi meg a gazdasági tételek külön-külön fejezetekbe legyenek csoportositva, egyszersmind külön a főgimnáziumot s külön a tanitóképzőt illetők.

A marosvásárhelyi kollegium 1905. évi számadása jóváhagyatott ugyan, de az összesitő szamadás és vagyonmérleg egybeállitásánál észlelt fogyatékosságok pótlására, illetve a számadás eredményeinek a költségvetés tételeivel való összevetésére s a mutatkozó eltérések indokolására utasittatott az előljáróság.

A kolozsvári tudomány-egyetem meghivót küldvén az évzáró ünnepélyére, tudomásul vétetett. Ez alkalomból összes kollegiumaink felhivattak, hogy az iskolai ünnepségekről kiadandó meghivóikat, értesitéseiket, valamint a vizsgarendeket minden alkalommal ig. tanácsunknak is küldjék meg.

Mindegyre fölmerülő ujabb indokok alapján szükségét látja az ig. tanács annak, hogy az egyházak régiségeinek, műkincseinek kezelése, esetleges értékesitése tárgyában irányadó elvi rendelkezések tétessenek; e fontos kérdésnek tárgyalására s véleményes javaslattételére, püspök aa. elnöklete alatt Szadeczki, Pokoly, Török és Váró F. aaiból álló bizottság kéretett föl.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk 1905. évi számadása jóváhagyatott az előadó által javasolt észrevételekkel.

Szászvárosi kollégiumunk előljárósága előterjesztést tesz azon tanárok mellékfoglalkozása tárgyában, kiknek egyes mellékfoglalkozásaik nem engedélyeztetett. A fölhozott előljárósági ujabb indokok mérlegelése után is az ig. tanács fentartotta korában hozott eltiltó határozatát.

Kobori egyházközségünk papilak épitési terve és költségvetése még a mult évben jóváhagyatván, a vállalkozóval megkötött épitési szerződést most beterjesztette, a mit az ig. tanács szintén jóváhagyott a kölcsön felvételére vonatkozó némely kikötésekkel.

A szászvárosi kollégium uj épitkezéseire vonatkozó árlejtési hirdetmény tervezet s feltételek elvileg jóváhagyattak, utasittatván az előljáróság szakértő müvezető épitész és ellenőr alkalmazására, valamint szükebbkörü épitési bizottság választására.

Nagyenyedi esperes jelentése arról, hogy Tisza Ilona Tisza Istvánné, Tisza Etelka Zeyk Károlyné, Tisza Jolán gr. Bethlen Pálné és Tisza Anna Sándor Jánosné a m.-n.-csáni egyház javára 2000 koronás alapitványt tettek, köszönettel tudomásul vétetett.

Baróti ehközségünkben több iskolaköteles ref. növendék a róm. kath. hittanórára járván, ig. tanács részletes felvilágositások beszerzése után e vallásérelem orvoslása iránt intézkedéseket tesz, addig is kéreti a kir. tanfelügyelő figyelmét s rendelkezését aziránt, hogy a ref. tanulók részére a kath. lelkész által adott vallástani érdemjegyek az iskolai bizonyitvány szempontjából figyelembe ne vétessenek.

A püspöki szék ajánlotta volt egy közigazgatási kézikönyv kiadását; a mit az ig. tanács is elvileg helyesnek és szükségesnek lát s főtiszt. püspök aát kéri föl munkába vételének alapos előkészittetésére.

Berényi János zilahi tanárnak a kollégium épitése alkalmából kétszeri költözködésével fölmerült költségei, kárai megtéritése iránti kérése az előljáróság hatáskörébe utaltatik.

M...y.

ISKOLA.

Felvétel a nagyváradi ref. tanitónőképzőbe.

A nagyváradi ref. tanitónőképző intézet I. osztályába oly éptestü leányok vétetnek fel, akik 14-ik életévüket már betöltötték, de 18 évesnél nem idő-

sebbek és annyi előképzettséget igazolnak, amennyit a felső népiskola, polgári leányiskola, a felsőbb leányiskola és leánygimnázium alsó négy osztályának sikeres elvégzése nyujt. A felvételi kérvények az ig. tanácshoz intézendők s f. évi augusztus hó 1-ig az intézeti igazgatóhoz küldendők. A kérvényhez csatolandók: a keresztlevél vagy születési bizonyitvány, iskolai bizonyitvány a megelőző iskolai évről, himlőujraoltási és orvosi bizonyitvány arról, hogy a folyamodó alkalmas a tanitónői pályára s érzékszervei épek. Az egész évi tandij 77 korona, a járulékokkal együtt. Ebből a beiratáskor fizetendő 47 kor., febr. 1-én pedig 30 kor. Az internátusba elsősorban képzőintézeti növendékek, de a fentmaradó helyekre más intézetbe járó növendékek is felvétetnek. Ellátásidij az egész iskolai évre 500 kor. Kivétetnek a tiszántuli ref. egyházkerületben alkalmazásban levő vagy alkalmazva volt ref. lelkészeknek és tanitóknak gyermekei, akik 300 koronát fizetnek, továbbá protestáns szülőknek gyermekei, vegyes házasoknak bármilyen vallásu gyermekei, a kiknek évi ellátási dija 400 kor. A dijak évnegyedes részletben fizetendők. A képzőintézet növendékei az intézetbe való felvételi kérvényökben folyamodhatnak az internátusi ellátásért, egyéb iskolába járó növendék pedig az internátus igazgatónőjéhez küldi kérvényét aug. 1-ig.

Az igazgatóság.

TÁRCZA.

Búcsú szó.

— Sebestyén Gyula ref. theologus sirjánál, a kolozsvári ref. theol. ifjuság nevében mondotta Nagyborosnyón *Csia Pál* ref. theologus. —

Kolozsváron a református theologus ifjuság szive megdobbant, sohaja égbeszállt, búcsúszava megtestesült, melyet az isteni gondviselés általam teljesit.

*

Édes Gyula! kedves jó barátom! Lásd a téged utolsó útadra elkisérő szeretteid megbocsátanak nekem, hogy most nem hozzájuk szólok, hanem veled beszélek. Állj meg és hallgass meg minket!.... Itt ugyan csak ketten vagyunk, de a te lelki szemeid már látják, hogy ott az édes anyaiskolában, melynek három éven keresztül te is hűséges gyermeke voltál, pályatársaid százan és egynehányan beszélnek veled ott a lélek által, itt pedig én általam. Általam, ki által csak egy pár hónappal ezelőtt roncsolt testtel, fájó szivvel te vettél oly érzékeny búcsút mi tőlünk.

Emlékszel-e arra a pillanatra? Emlékszel-e szavaidra? Én jól emlékszem, minden szavad szivemre szállt.... Meghatott lélekkel mondottad: „*Boldogok vagytok, dolgozhattok*“.... Csak három szó s benne a te egész lelki világod, benne a mi egész élethivatásunk. Igen, mi boldogok vagyunk, mert dolgozunk, az Urnak virágos kertjében plántálunk. Megszomoritott eljöveteled s örökre való eltávozásodnak hire a mi lelkünket hatotta meg. Fáj nekünk, hogy a mi boldogságunkat többé nem élvezheted s csak az vigasztalgat minket, hogy a miben fáradunk és a mi után futunk, úgy mint nem bizonytalanra s amit mi lehet, hogy csak egy hosszú-hosszú élet után nyerhetünk el: az örök boldogságot, azt te már ily rövid élettel, kinos, de aránylag mégis csekély szenvedéssel elnyerted.

Aztán mondtad: „*Haza megyek*“....Milyen megvigasztalódva mondottad ezt! Ugy-e itthon levő édes anyádra s a jó Isten gondviselésére gondoltál? Fájt nekünk a te közülünk való távozásod akkor s menynyire fájt most! Hiszen szerető szivünkkel mi szivesen adtunk volna neked hazát miközöttünk. De hamarább eltávozott édesatyádra s a jó Istenre gondolunk s kezdünk megnyugodni az Ur akaratán s kezdjük belátni, hogy az Istennek szerelme győzött a mi szeretetünk felett.

És végül csaknem örömmel mondottad: „*Isten veletek, szeptemberben — az őszön — találkozunk.*“ És te onnan eljöttél és. .eltávoztál. Szemeinkből kiesett egy könycsepp.. .a tegnapelőtt a párja s utána a többi. Sirunk és zokogunk. De fájó lelkünket kedves övéid fájdalmában résztvevő szivünket megvigasztalják a te szavaid: „Találkozunk“. És ezzel édes jó anyádat, kedves testvéreidet mi is vigasztaljuk.

Találkozuk!. Es akkor nem is lesz muló ősz, levelek hullása, hanem örök tavasz, virágok nyilása. Es akkor nem lesz félelem a haláltól, bánat, avagy csak részszerinti öröm, hanem békesség az Urban és csak öröm és csak örvendezés!. .

Találkozunk!.. Isten veled!.. Találkozunk!..

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj államtitkárok. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium politikai államtitkárja, Zsilinszky Mihály utóda *Tóth* János orsz. képviselő, a hevesnagykunsági ref. egyházmegye gondnoka lesz. Ugyancsak az elmult héten *Deési* Zoltán orsz. képviselőt, marosvásárhelyi kollégiumunk főgondnokát a pénzügyminiszterium államtitkári állására hivta el őfelsége. Mindkét kinevezésnél egyházunknak is régi, kipróbált munkását érte a legfelsőbb bizalom.

Bocskay-ünnepélyek. A kalotaszegi egyházmegyei értekezlet 1906. jun. 23-ikán Kalotaszentkirályon tartandó „Bocskay“-gyülésének tárgysorozata: I. A templomban d. e. 10 órakor istentisztelet, melyen a XC-ik zsoltárt énekli a gyülekezet, imát mond Deési Gyula ref. esperes; Luther éneke, előadja a k.-szentkirályi dalkör; egyházi beszédet tart Nagy Károly theol. tanár; a „Derék emléke“, Mihályi Károlytól, előadja a k.-szentkirályi dalkör. II. Istentisztelet végeztével tartatik meg ugyancsak a templomban az ünnepi gyülés következő tárgysorozattal: 1. Elnöki megnyitó. 2. Bocskay emlékezete, Deési Gyula ref. esperes. 3. Szavalat. 4. 50 év a kalotaszentkirály—zentelki egyház életéből, Kovács József helybeli lelkész. 5. Magyar gályarabok emléke, ének. 6. Zárszó. 7. Ének. III. Tárgyaló Gyülés a papilakon: 1. Értekezés a vallástanitásról, tartja Régeni Ferencz m.-bikali ref. lelkész. 2. Lelkész afiak jelentése a káromkodás ellen megkezdett harczról, esetleg a Lészay-dij odaitélése. 3. Gyakorlati kérdések felvetése. 4. Inditványok. — *Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye Egyházi Értekezlete* és a székelyudvarhelyi evang. református egyházközség 1906. évi junius 24-én d. e. 10 órakor Székelyudvarhelyt Bocskay-ünnepélyt és annak végeztéve évi rendes közgyülést tart az alábbi müsorral, illetve tárgysorozattal: I. Istentisztelet. 1. Invocatio. Terólad zeng dicséretünk. I. Dics. 2. A gyülekezet éneke. Te benned biztunk XC. Solt. 1. vers. 3. Ima. Tartja Kádár Dénes, nagygalambfalvi ref. pap. 4. Ének. A helybeli Székely Dalkör által. 5. Ünnepi beszéd. Mondja dr. Kecskeméthy István kolozsvári ref. theol. tanár. II. Közgyülés. 1. Választmányi ülés d. e. 8—10 óráig az ev. ref. kollégium nagytermében. 2. Közgyülési megnyitó, délelőtt 11 órakor az ev. ref. templomban, tartja dr. Damokos Andor alispán, az Értekezlet világi elnöke. 3. Üdvözlő beszéd az ev. ref. egyházközség részéről, tartja dr. Solymossy Lajos presbiter, áll. főreáliskolai igazgató. 4. Az értekezlet részéről felel Menyhárt András egyházi elnök. 5. Szabadelőadás. Tartja Péter Károly esperes. 6. Jelentés az Értekezlet müködéséről. Lajos János titkár által. 7. Tárgyalása a választmány által előkészitett ügyeknek. 8. Tisztujitás. 9. A jövő évi közgyülés helyének és idejének megállapitása. 10. Inditványok tárgyalása, melyek 8 nappal a gyülés előtt irásban beadattak az elnökhöz. Közgyülés végével 1 órakor közös-ebéd. Jelentkezni lehet a székelyudvarhelyi ev. ref. papi hivatalnál. Délután 4 órakor nemzeti ünnep. Este 8 órakor a Sándor István vendéglőjében változatos müsorral estéli mulatság, a Bocskay-emlék javára. Belépti dij személyenként 50 fillér.

Tájékozásul. A „Prot. Lap“ idei 23-ik számában „A lelkipásztorok és tanitók társadalmi tevékenységéről“ czim alatt egy, az udvarhelyi ref. egyházmegyei egyházi Ertekezlet elé terjesztett *véleményes javaslat* jelent meg. Bár a * alatt tett megjegyzésből tisztán kivehető volt, hogy ez csupán javaslat: mégis a Prot. Lap 24. számában *Egy öreg pap* és dr. *Gidófalvy* István czikkeiből ugy tünik ki, mintha ama javaslatot az udvarhelyi egyházmegye papsága elfogadta volna és azzal teljesen egyetértene. Ez kérdés. A tényállás az, hogy ama javaslatot *Bod* Károly ny. tanár és pap csakugyan beadta az értekezlet választmányához. Hihetőleg előzetesen ő küldötte be a szerkesztőséghez is, de még sem a választmány, sem a közgyülés nem tárgyalta, igy tehát az udvarhelyi egyházmegye papsága azt magáévá sem tehette. Folyó hó 24-én lesz az Ertekezlet közgyülése. Az majd érdeme szerint meghozza rá a határozatát. Ezeket kivántuk tájékozásul fenti czikkiró uraknak elmondani. Hisszük, előzetesen is, hogy Ertekezletünk igazat ad mindkét czikkirónak. *Egy udvarhelymegyei pap.*

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság jun. 7-én *Hegedüs* Sándor elnöklete alatt s *Szőts* Farkas titkár, dr. *Ballagi* Géza, dr. *Dobrovics* Mátyás, *Farkas* József, *Hamar* István, dr. *Horváth* Ödön, dr. *Maszny ik* Endre, dr. *Nagy* Dezső, *Petri* Elek, *Szilassy* Aladár választmányi tagok, Bendl Henrik pénztárnok és Kovács Sándor társulati tag jelenlétében *választmányi ülést* tartott. Először a mult évi számadásokat vizsgálták meg s azokat minden tekintetben rendben találván, Bendl Henrik pénztárnoknak a felmentvény megadását javasolták. A Társaság jövedelme 17,881 kor. 33 fill., költsége 15,711 kor. 11 fill., alapszabályszerü tőkésitése 868 kor. 8 fill., pénztármaradványa 1302 kor., 14 fill. A népszerü iratok előállitására szolgáló Károli-alap bevétele volt 11,687 kor. 54 fill., kiadása 8174 kor. 79 fill., pénztármaradványa 3794 kor. 75 fill. A Társaság tőkevagyona 124,625 kor. 60 fill. Ezzel szemben a tagdijak hátráléka 15,912 kor. Ezután megállapitotta a választmány az 1907. évi költségvetést, mely 16,713 kor. bevételt. 16,305 kor. 69 fill. kiadást és 407 kor. 31 fill. fölösleget irányoz elő. Örömmel vette tudomásul a választmány, hogy a „Koszoru“ forgalma több, mint 5 %-al növekedett, a mi az elárulásban résztvevő lelkészek és tanitók fokozott buzgóságának köszönhető. A Koszoru-füzetek 1905. évi forgalma 33,068 példány, tiszta bevétele 1531 kor. 6 fill., költsége 1236 kor. 43 fill., jövedelme 294 kor. 73 fill. A Házi Kincstár kelendősége is emelkedett, mert a mult évben 1512 kötet kelt el belőle, mig az előző évben csak 623 kötet; de azért ez a kiadványsorozat még mindig nem képes a saját költségeit fedezni. A vegyes kiadványokból 477 kor. 72 fill. volt a bevétel. Nagy és jogos reményt füz a választmány ahhoz az egyességhez, melyet a M. P. I. T. vezetősége a Londoni Traktátus Társasággal kötött, s melynek értelmében ez a nagy tevékenységü társulat a M. P. I. T. kiadványainak tömeges terjesztésére vállalkozott, egyebek között arra is, hogy Amerikában lakó magyar hitfeleinket ellátja népszerü vallásos iratokkal. A választmány a kötött egyességet jóváhagyta és az ügyvivő elnöknek, a titkárnak és Webster J. lelkésznek az egyesség létesitése körül kifejtett tevékenységükért köszönetet szavazott. A május eleje óta életbe lépett egyesség alapán a Traktátus-Társulat már több, mint 20 ezer példány Koszorufüzetet vett át a M. P. I. T.-tól. Az idei hajduböszörményi nagygyülés idejét szeptember 29—30. és október 1-re a választmány véglegesen megállapitotta s a gyülés előkészitésére, a programm megállapitására az elnököt és titkárt fölhatalmazta s a programm bejelentett pontjait jóváhagyta. E szerint a nagygyülést a Társaság egyidejüleg és részben közösen tartja a tiszántúli egyházkerület egyházi értekezletével. Szept. 29-én érkezés Hajduböszörménybe s az esti órákban külön-külön adminisztrativ gyülést tart a M. P. I. Társaság és az egyházkerületi értekezlet. 30-án közös hálaadó istentisztelet lesz, a mely alkalommal Geduly Henrik nyiregyházi lelkész imádkozik és Dicsőfi József debreczeni lelkész predikál. Istentisztelet után a Bocskay-szobor ünnepélyes leleplezése tartatik, melyet a hajdumegyei és böszörményi Bocskay-szoborbizottság rendez. Ünnepély után közös ebéd. Másnap, okt. 1-én a M. P. I. T. és a tiszántúli értekezlet közös diszülése, melyet megnyit a M. P. I. T. elnöke, Hegedüs Sándor és berekeszt a tiszántúli értekezlet elnöke, gróf Dégenfeld József. A Bocskay egyházi érdemeit méltató ünnepi beszédet tartja Balogh Ferencz debreczeni theol. tanár, a Bocskai politikai-nemzeti nagyságát méltatja dr. Kőrössy Kálmán debreczeni ügyvéd. Október 1-én délután visszautazás. — Végül még nehány kisebb ügyet intézett el a választmány.

Kovács Albert siremlékének felavatása. A budapesti theologiai akadémia nagynevü gyakorlati tanárának két év óta pihenő hamvai felé méltó emléket emelt a tanitványi hála és a tisztelők kegyelete. A siremlék ünnepélyes felavatása e hó 10-én délben történt *Darányi* Ignácz főgondnok, *Szillassy* Aladár gondnok, *Molnár* Viktor államtitkár, az ifjuság és az elhunyt barátai jelenlétében. Az ifjuság zsoltáréneke után *Hamar* István theol. igazgató méltatta az elhunyt nagy érdemeit, szép beszéd keretében, melynek végeztével a theol. ifjuság énekkara énekelte a XC. zsoltárt. Az adományokból fenmaradt 1000 kor. összeget az elhunyt özvegyének akaratából a theologiai akadémia kapja alapitványképen.

Elhasznált távirdasodrony beszerzése. Az elhasznált távirdasodronyt méltányos áron a gazdák rendelkezésére bocsátják. A sodronyt szőlőmivelési, kertészeti, vagy más gazdasági czélra igénylő gazdák folyamodásaikat a földmivelésügyi miniszterhez intézzék. A folyamodásban meg kell irni, hogy mire akarják a sodronyt használni. A folyamodáshoz csatolandó a vármegyei gazdasági egyesületnek 1 koronás bélyeggel ellátott igazolványa arról, hogy a sodsony valóban gazdasági czélra szükséges. Az 5 milliméter átmérőjü ócska sodrony ára Budapesten a távirdaraktárban 14 korona, a 3 mm. átmérőjü pedig 20 korona métermázsánként. Az 5 mm. átmérőjüből 1 métermázsa 800 folyóméter, a 3 mm. átmérőjüből 1 métermázsa 2200 folyómétert ád. — Tudatjuk ezt, hogy az érdeklődő lelkészek hiveiknek is hozzák tudomására.

Hálás köszönet. Brassói ev. ref. templomunk ékességére, egyes buzgó vallásos lelkek közelebbről a következő felettébb becses ajándékokat nyujtották: 1. Gróf Nemes Jánosné sz. gr. Bethlen Polixéna őméltósága, boldogult fivére gr. Bethlen András emlékére, egy remek fehér selyem, arany himzéses felirattal és saját készitményü Point-Lace csipkével ellátott urasztal felső teritőt adományozott. 2. Virág Kristó Andrásné urnő és leánya Virág Kristó Gizella k. a. atyja, illetve nagyapja, Istenben boldogult Virág József kegyeletes emlékéül, házilag készitettek egy gyönyörü bordó selyem-plüs, arannyal, selyemmel gazdagon kivarrt és valódi aranyrójttai körzött urasztalteritőt. A teritő közepén és négy szélén urvacsora kelyhek vannak pompás kézi munkával arany pikkelyekből, olajágkoszoru körzetben kivarrva. A valóban müvészien szép kivitelü urasztal-teritő 500 korona értéket kitesz. Ugyancsak ők, ez alkalommal a papi széket és a vele átellenes padot hasonló szinü aranyrójtos plüss teritővel látták el. 3. A brassói református nők, egymás közt való gyüjtésből, egy igen értékes ezüst, fedéllel ellátott, urvacsora kelyhet vettek. A fenmaradó pénzből pedig, az eddig betegeknek használt értékes ezüst kelyhet kitisztittatták és kijavittatták, hogy a közegészségre való tekintetből, az urvacsoraosztásnál, minél több kehely álljon rendelkezésre. Igy most egyházunknak 5 gyönyörü ezüst urvacsora-osztó kelyhe van. A betegeknek pedig egy kisebbformáju, igen csinos kelyhet vettek, a mely belül gazdagon van aranyozva és ugy alakjánál, mint massájánál fogva igen könnyen tisztázható. Mindhárom adomány az urasztalt ékesiti. A nemes szivü adakozók Krisztus szeretetétől vezetve, az ő váltságot hirdető asztalát kivánták ékesiteni. A szent asztalt, a hova megszentelődni járulnak a hivek, a hol az élő hit ereje, az Atyával lelki közösségre vezeti, a Szentlélek után áhitozó lelkeket. Fogadják a nemes szivü adakozók, e keresztyéni lélekre való szép ajándékaikért, egész gyülekezetünk hálás köszönetét. Brassó, 1906. junius 9-én. Péchy Árpád ev. ref. lelkész.

Nyilvános köszönet és nyugtázás. A mezőkövesdi nők, felekezeti különbség nélkül, fényes jelét adták egyházuk iránti buzgóságuknak, szeretetüknek, midőn a szépen megrenovált, kimeszelt templomunk szószékét diszes takaróval felékesitették. A kegyes adakozók a következők: ngos özv. Czakó Józsefné 10 kor. Boér Károlyné 13 kor. 24 f. Lukács Józsefné, Adorján Istvánné, Lukács Jánosné, ifj. Lukács Jánosné 2—2 kor. Nagy Lászlóné, Farczádi Istvánné, Adorján Sándorné, Rusz Jánosné, Sztán Tódorné, Burkus Jánosné 1—1 kor. Tőkés Istvánné 64 f. Ifj. Bende Józsefné, ifj. Rusz Jánosné, Berki Tódorné, Szakács Istvánné 40—40 f. Timár Domokosné 56 fill. Id. Bende Józsefné, Bende Sándorné, Lukács Istvánné, Szabó

ajosné 20—20 f. Nagy Jánosné 2 k. Ifj. Lukács Istvánné 40 f. id. Nagy János, Adorján Ferenczné 1—1 kor. Ifj. Bende Istvánné 2 k r. Id. Adorján Istvánné 20 f. Adorján Pálné 1 kor. Bende Mihályné 60 f. Adorján Lászlóné 1 k. Berki Ferenczné 40 f. Adorján Lajosné 24 f. Nagy Dénesné, ifj. Tőkés Ferenczné, Pápai Dénesné 2—2 korona. Adorján Józsefné, Adorján Antalné, Maki Lőrinczné, Adorján Dánielné 1—1 kor. Ifj. Adorján Istvánné 40 f. Adorján Mártonné, Adorján Domokosné 20—20 f. Maki Eszter 10 f. Maki Sándorné 40 f. özv. Kis Jánosné, Barta Istvánné, Barta Jánosné, Vajda Istvánné 20—20 f. Kis Mihályné 10 f. Barta Gergelyné 12 f. Szentpáliné 1 kor. Pribák Tódorné 60 f. Ifj. Nagy Jánosné 1 kor. Nagy Lajosné 2 kor. Nagy Ferenczné 1 kor. Farczádi Józsefné 40 f. Nagy Istvánné 30 f. ifj. Burkus Jánosné 40 f. id. Farczádi Istvánné M., ifj. Farczádi József 20—20 f. Bende Gergelyné, id. Bende Istvánné 30—30 f. Margit Ferenczné 1 korona. Soós Istvánné 20 f. Vajda Jánosné 2 kor. Zöld Lajosné, Biró Ferenczné 1—1 kor. Bende Jánosné 60 f. Jánosi Péterné 40 f. Ötvös Péterné 20 f. Nagy Józsefné 60 f. Székely József legény 40 f. Demeter Jánosné, Timár Simonné 20—20 f. Roska Jánosné, Gáspár Józsefné 1—1 kor. Összesen 80 kor. 50 fillér. A kegyes adakozók fogadják hálás köszönetemet. Boér Károly ref. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Kassay F. Ignácz országos ügyvéd, 48-as honvéd főhadnagy, törvénybiró, volt országgyülési képviselő, Székelyudvarhely város ny. polgármestere, *az ev. ref. egyházközség főgondnoka*, az országos honvéd-egylet disztagja, törvényhatósági bizottsági-, városi képviselő testületi- és ev. ref. iskolaszéki tag, a Mária Valéria gyermekkert és a volt felsőleányiskola gondnokságának volt elnöke 79 éves korában, rövid szenvedés után f. évi junius hó 12-én reggel 7 órakor meghalt. A mult idők egyik nagy embere s vele együtt egy változatos és eredményekben gazdag élet szállott sirjába. Már, mint ifju, kezében karddal, az igaz hazafi lelkesedésével vett részt a magyar nemzet szabadság harczában. Mikor a csaták zaja elnémult, mint meglett férfi, értelmének fegyvével, akaratának erejével szolgálta hazáját, szülővárosát és anyaszentegyházát. Ebben a nemes és félszázadot meghaladó munkában örökitette meg nevét és emlékezetét, nemcsak szeretett családja körében, hanem a közélet terén is. Mint egy hü harczos, a jól elvégzett munka öntudatával tért pihenni. Hült tetemét f. hó 14-én d. u. 4 órakor, az ev. ref. templomban tartott szertartás után helyezték a ref. temetőkertben örök nyugalomra. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott!

HIVATALOS RÉSZ.

2579—906. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium méltóságos t. Előljáróságához.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr folyó évi 48695. sz. alatt körlevelet küldött szét mindenik gimnázium igazgatóságához, mely szerint julius 2-től 21-ig *tanfolyamot* rendez Budapesten *középiskolai természetrajzi tanárok részére.* Felhivjuk a méltóságos t. Előljáróságot, hogy e tanfolyamot s az arra leendő jelentkezést a természetrajz tanárának figyelmébe ajánlani sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1906. junius 15.

Dr. Bartók. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

630—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerület görgényi egyházmegyéjébe fekvő *nagyölgyesi körlelkészi* állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: a mult évben kijavitott szép ötszobás lakás 1 h. 315 □ öl kerttel, 35 h. kanonika 242 kor. 99 f. értékben. Az egyházközség pénztárából 56 kor. Konventi segély 200 kor. Kepe értéke (épen megváltás alatt) 262 kor. 50 f. Közmunka 110 kor. 98 f. Stóla 16 kor. Összesen 888 kor. 47 f. Ebből engedélyezett kiadás 233 kor. 20 f. Kongrua 944 kor. 77 f. Vallástanitásért 40 kor.

Kellőleg felszerelt folyamodványok 1906. évi julius hó 15-ig a püspöki hivatalhoz adandók be.

Kolozsvárt, 1906. junius 15-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 383. és 410—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye tiszt. lelkészi hivatalaihoz.

Tisztelettel kérem az alábbi felsőbb rendelkezések szives teljesitését:

1. Hivatalos lap idei 22. számában 2154—906. számu igazgatótanácsi rendelet (383. esp. sz.-hoz). Ennek a határideje lejárt s még csak egy pár érkezett be.

2. Hivataloslap idei 24. számában 2030—1906. sz. a. leadott rendelet. Ennek a határideje még nem telt el s igy csak felemlitem itt. (410. esp. sz.)

3. E helyen sürgetem meg a vallás- és énektanitási „Haladási naplónak", valamint a 2617—1904. sz. ig. tan. rendelettel bekért *„Statisztikai íveknek"* (A. minta a hol saját iskolánk van; B. minta, a hol nincs saját felekezeti iskolánk) 3—3 példányban tanügyi előadó aához leendő beküldését.

4. *Bocskai-perselypénzek,* a honnan még nem küldettek volna be, haladéktalanul beküldendők pénztáros aához.

5. Végül körözöm egyházmegyei tanácsunk 67—906. sz. azon végzését, mely szerint ezutánra a *lelkészi könyvtár* évi járulékai és a *hivatalos lap* előfizetése — mint rendes évi járulékok — *a rendes közrovatalok közé soroztattak* s az évenként megküldetni szokott számlába fognak beállittatni s igy a többi rovatalokkal egy masszában lesznek fizetendők; mig ellenben *Pokolg Egyháztörtének* és az *Erdélyi Egyházkerület közigazgatási térképének* árai — a rendes számlán kivül — külön-külön küldendők be, a kik még be nem küldötték volna, minél hamarább pénztáros aához.

Gernyeszeg, 1906. junius 18.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

PÁLYAZAT

ének-zene tanári állásra.

A sepsiszentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollégium főgimnáziumánál az ének-zene tanári állás az 1906—7. iskolai évre betöltés alá kerül.

Évi javadalom 1200 kor. rendes fizetés.

Kötelességek: Az ének tanitása a főgimnáziumban a magyarországi ev. ref. egyház gimnáziumi tanitásterve szerint, a gimnáziumi vegyes énekkar és vonós zenekar tanitása legalább heti két-két órán, a karoknak iskolai ünnepélyekre való előkészitése és az ünnepélyeken való vezetése. Továbbá köteles az önként vállalkozó tanulókat vonós hangszereken tanitani az előljáróság által évről-évre megállapitandó csoportokban és óraszámban, amiért évenként legalább 400 kor. külön dijban részesül. Ha a megválasztott tanár zongorát is tud tanitani, a jelentkezők számához képest ez uton is mellékjövegelemre tehet szert.

Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak. Előnyben részesülnek, akik képezdei vagy középiskolai ének-zene tanári képesitéssel rendelkeznek. A megválasztott tanár egy évi sikeres müködés után esetleg állandósittatni fog.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollégium előljáróságához f. évi julius hó 12-ig nyujtsák be.

Az ev. ref. Székely Mikó-kollégium előljáróságának Sepsiszentgyörgyön, 1906. jun. 16-án tartott üléséből.

Dr. Bodor Tivadar főgondnok, elnök. — *Glass Ferencz* r. tanár, jegyző.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *26-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. junius 28.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kormány válasza

az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában, a két protestáns egyház vegyes bizottságához.

48848. szám. A magyarországi ev. ref. és ág. hitv. egyházak közös bizottsága az 1904. év elején az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában emlékiratot nyujtott be az akkori kormányhoz.

A kormány ezen emlékiratot tárgyalás alá vette s ezen tárgyalás eredménye gyanánt jelentkezik az az iratváltás, mely az akkori miniszterelnök és a bizottság között az 1904. év második felében történt.

A memorandum az 1848. XX. t.-cz. 2. és 3. §-ával összefüggő kérdéseket két részben: „jogegyenlőség és viszonosság“ és „dotáczió“ czim alatt tárgyalja.

Miután pedig a kormánynak 1904. okt. hó 20-án 4972. M. E. szám alatt kelt leirata a bizottságot az emlékirat első részében felsorolt konkrét kérdésekre nézve elvi kijelentésével egyelőre megnyugtatta, az előző kormánnyal folyamatban volt tárgyalások fonalát az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtása ügyében a hivatott t.-cz. 3. §-ának rendelkezéseinél óhajtom ujból felvenni, mely szakasz szerint a vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedezendők.

Mig egyrészt ismeretesek előttem a magyarországi két protestáns egyház aránytalanul magas és az egyház hiveinek vállaira sulyosan nehezedő egyházi adózás és egyéb egyházi költségterhek, másrészt méltányolnom kell azt a tagadhatatlanul kiváló tényt, hogy a magyarországi két protestáns egyház a terhes egyházi adózási viszonyok közt, korlátoltabb anyagi helyzete daczára is a nemzeti közmüvelődés minden tényezőjével egy vonalban és egy irányban halad.

Mindezekre való figyelemmel és az eddigi tárgyalások anyagát alapul véve, hivatalba lépésem után egyik legfontosabb feladatomul tűztem ki azt, hogy az 1848. XX. t.-cz. végrehajtását e törvény szellemében állandó rendezéssel kezdeményezzem.

Ehhez képest a kérdésnek a magyarországi két protestáns felekezetet érdeklő részét illetőleg a bizottságnak 1904. évi decz. hó 6-án az akkori miniszterelnök urhoz beadott előterjesztésére, a jelenlegi miniszterelnök urral egyetértésben azt az elvi kijelentést tehetem, hogy hajlandó vagyok a kezdeményező lépések megtételére abban az irányban, hogy a magyarországi két protestáns egyház egyházi és iskolai szükségleteinek azon része, a melyet az egyházak hiveik túlterhelése nélkül fedezni nem képesek s a melynek állami segélyezés utján való fedezése a jelenlegi kultusz- és kulturális viszonyokhoz mérten az 1848. XX. t.-cz. szelleméből következik, a törvényhozás utján közálladalmi segéllyel fedeztessék.

Hajlandó vagyok tehát a magyarországi ev. ref. és ág. hitv. ev. egyházaknak az 1848. XX. t.-cz. 3. §-a értelmében leendő állami segélyezése fedezéseül, az emlékirat „dotáczió“ részében felsorolt czélok közül első sorban az egyházi adózás rendezésére, illetőleg a hivők fej- és vagyoni adózásban mutatkozó tulterheltségének megszüntetésére, az egyházi közigazgatás költségeire, az országos lelkészi nyugdijintézet segélyezésére tárczám költségvetésében az eddigi dotációkon felül évenként 3 millió kor. segélyt rendszeresiteni akkép (élénk éljenzés), hogy ebből 1 millió már az 1907. évi költségvetésbe vétessék fel, egy további millió az 1908. évibe, az 1909. évi költségvetésbe pedig már az egész 3 millió; ez az államsegély is utólag szabályszerüen elszámolandó lévén.

Hajlandó vagyok továbbá hozzájárulni ahhoz, hogy ez az újabb, összesen évenként 3 millió államsegély külön törvényben biztositassék a nevezett egyházak részére azzal, hogy arról, illetőleg az átmeneti években egy, illetőleg két, évenként folyósitott millió államsegély arányos összegéről, a segélyezett magyarországi két protestáns egyház a következő naptári év elején a kormánynak okmányoltan elszámolni tartozik; ugyanez a törvény azt is tartalmazná, hogy a nevezett egyházak számára az 1904. évi költségvetésbe, egyházak segélyezése czimén felvett tételek a törvényhozás által a jövőben leszállittatni nem fognak.

Ezek az intézkedések, melyek nem zárják ki az emlitett költségvetési tételeknek a szükséghez képest való emelését, lehetővé fogják tenni, hogy a protestáns egyházak az emlékiratban érintett egyéb kulturális szükségleteiket is, a mennyiben azok az 1848. XX. t.-cz. szándéka alá vonhatók, hiveik túlterhelése nélkül fedezhessék. A lelkészi kongrua emelésének, illetve a lelkészi korpótléknak kérdését pedig az állam csak általános új rendezés keretében karolhatná fel, melynek pénzügyi előfeltételei ez idő szerint hiányzanak.

Mielőtt azonban bármily irányban intézkedném, mindenesetre megkivánom a magyarországi két protestáns egyháztól, hogy már előre, számjelzetten közölje azt az összeget, a melyre a három (1907. 1908. 1909.) költségvetési évben külön-külön nyerendő egy, illetve két millió és azután az összesen három millió ezen újabb államsegélyből külön az ev. ref. és külön az ág. hitv. ev. egyház igényt tart.

Mindenekelőtt tehát arra kérem a bizottságot,

hogy erre vonatkozólag okmányolt adatok bemutatása mellett indokolt előterjesztést tenni méltóztassék.

Budapest, 1906. junius hó 9-én.

Apponyi, s. k.

A zsinat felirata

az egyházi törvények királyi szentesitése ügyében.

Császári és Apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Magyarországi református egyházunk a legmélyebb tisztelettel és hálával fogadta Császári és Apostoli Királyi Felségednek 1904. évi április hó 8-ikán Bécsben kelt s velünk a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter 1904. április 13-áról kelt 33.456. sz. leiratával közlött ama legfelsőbb elhatározását, mellyel legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy magyarországi református egyházunk országos zsinatát, az egyetemes konventnek ugyanazon évi február hó 9-én kelt legalázatosabb folyamodványában elsorolt tárgyak fölötti tanácskozás és határozás czéljából, 1904. évi nov. hó tizedikére Budapest fő- és székvárosba egybehivhassa és ott megtarthassa és pedig anélkül, hogy az 1790/1. XXVI. t.-cz. 4. §-a értelmében fentartott s királyi biztos kirendelésére vonatkozó jogát Felséges Urunk jelenleg érvényesiteni szükségesnek látta volna.

Egyházi törvényeink által tiz évre terjedő jog- és hatáskörrel felruházott országos zsinatunk tanácskozó üléseit Budapest fő- és székvárosban 1904. évi november hó 10-én tényleg megkezdette s eddigelé öt ülésszakban folytatta, tudniillik 1. 1904. évi nov. hó 10—22. napjain; 2. 1905. évi márczius hó 16-tól április hó 7-ig; 3. 1905. évi nov. hó 22-től deczember hó 13-ig; 4. 1906. évi márczius hó 27-től 30-ig és végül 5. 1906. junius hó 20—21. napjain. Országos zsinatunk működésének eddig maga elé tűzött törvényhozó részét befejezvén, az 1891. évi deczember hó ötödikétől 1893. évi november hó tizenötödikéig tartott első budapesti országos református zsinat által alkotott s Felséged legfelsőbb jóváhagyását és királyi megerősitését Bécsben 1893. évi deczember hó 29-én megnyert egyházi törvényeinket ismét átnézte — a haladó kor, anyaszentegyházunk fejlődő életviszonyai és folyvást gazdagodó föladatai által előnkbe tűzött követelményekhez képest módositotta, pótolta, kiegészitette — egyszersmind az eddigelé három főrészre osztott egységes anyagot (I. Egyházalkotmány. II. Egyházi törvénykezés. III. Köznevelési s közoktatási szervezet.) áttekinthetőség, könnyebb kezelhetés érdekéből s a részleteknél koronként szükségesekké válható módositásoknak az egész megbolygatása nélkül végrehajtható beillesztése s az esetleg később is változatlanul maradó törvényczikkek legfelsőbb megerősitésre leendő ismételt fölterjesztésének mellőzhetése végett kilencz külön törvényczikkre osztotta föl. Ez a kilencz törvényczikk, a melyek tehát magyar református egyházunk összes egyházi törvényeit magukban foglalják és kimeritik s a melyek közül a hetedik, nyolczadik és kilenczedik törvényczikk jelenlegi egyházi törvénytárunkhoz uj anyag gyanánt csatoltatott, a következő:

I. törvényczikk az egyházalkotmányról és szervezetről;

II. törvényczikk a lelkészválasztásról — missziói, katonai, fegyházi, fogházi lelkészek s általában állami, alapitványi és törvényhatósági közintézeteknél működő lelkészek, állandó vallástanitó lelkészek, segéd- és helyettes lelkészek alkalmazásáról és elhelyezéséről — a kegyeleti időről;

III. törvényczikk az egyházi adóról;

IV. törvényczikk a magyar országos református egyházi közalapról;

V törvényczikk az egyházi törvénykezésről;

VI. törvényczikk a köznevelési és közoktatási szervezetről;

VII. törvényczikk az országos református lelkészi nyugdij-, özvegy- és árva-gyámintézetről;

VIII. törvényczikk a külföldön levő magyar református hivek és egyházközségek gondozásáról;

IX. törvényczikk a magyar református egyházi törvényeknek a Magyar koronához tartozó Horvát- és Szlavonországok területén való végrehajtásáról.

Az egyházalkotmányról és szervezetről szóló I. törvényczikkünk anyagát a most érvényben levő s Felséged által Bécsben 1893. évi deczember hó 29-én jóváhagyott és megerősitett törvényünk 1—181. szakaszai képezik s ezen szakaszok beosztásától és rendelkezésétől annyiban tér el, hogy:

az egyháztagok illetőségéről, valamint jogairól és kötelességeiről az eddigi 14—17. s részint a 88. szakaszokban foglalt rendelkezések most a 105. és következő szakaszokba vannak elhelyezve.

A presbiterium teendői czim alatt az eddigi 27. szakaszba foglalt pontok most „Az egyházközség hatásköre“ (14. §.) czim alatt soroltatnak fel.

A tanitókra és tanárokra vonatkozó eddigi 101—104. s 108—109. szakaszok most a köznevelés és közoktatásügyről szóló VI. törvényczikk 18—23. 44. 45. és 75—82. szakaszaiba foglaltattak.

Az 1. §-ban „az evangyéliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház“ helyett „a magyarországi református egyház“ elnevezés állapittatott meg.

Az 5. §. az állam segédkezése és eljárása (jus advocatiae) eseteit szabatosan körülirja.

A 7. §. a fokozatos hatóságok szabályrendelet-alkotási jogát tüzetesebben állapitja meg.

A 10. §. a nagyobb egyházakat hiveik lelki gondozásának minél teljesebbé tétele czéljából parochiális körök szervezésére kötelezi s a missziói egyházközségek és a szórványok törvénybe iktatása mellett az egyházközségeket az eddiginél megfelelőbb módon osztályozza és irja körül.

A 13. §. gondoskodik a társ-, leány- és egyesült egyházközségeknek önálló egyházközséggé alakulása esetén a vagyonközösség megszüntetésének módozatairól.

A 15. §. d) pontja módot ad el nem halasztható kölcsön felvételére.

A 137 §-ban a rendes, helyettes és segédlelkészeken kivül a missziói, katonai, fegyházi, fogházi s az állami, alapitványi és törvényhatósági közintézeteknél működő és az állandó vallástanitó lelkészek törvénybe iktatásáról is gondoskodtunk.

Az egyházhatósági szervezet megállapitásánál az egyházközség hatáskörének, illetve jogainak gyakorlását és kötelességeinek végzését — az érvényben levő törvény 18. §. c) pontjában emlitett ügyek tekintetében az egyházkerületi szabályrendelet mellőzésével — most a 16. és köv. §-ok szabályozzák.

A 19—21. §-ok a választói névjegyzék készitéséről, illetve kiigazitásáról; a 30—37. §-ok a választásról tartalmaznak részletes intézkedéseket.

A 27. §. a presbiteriumban helyt ad az állandó vallástanitó lelkésznek, illetve, ha többen vannak, képviselőjüknek s a gimnázium képviselete mellett a főiskola, tanitóképző, kisdedóvóképző intézetek és felsőbb leányiskola képviseletének is.

Az 51. §. az egyházmegyei közgyülések szervezésénél helyt ad a missziói lelkészeknek s a középiskolák képviselete mellett a főiskolák, tanitó- és tanitónőképző intézetek, felsőbb leányiskolák képviseletének is. A tanitókat pedig az eddiginél nagyobb képviselettel ruházza fel s az egyházmegye terüle-

tén lakó állandó vallástanitó, katonai, fegyházi, fogházi, valamint az állami, alapitványi és törvényhatósági közintézeteknél működő lelkészek és a segédlelkészek javára tanácskozó jogot biztosit.

A 62. §. az egyházkerületi közgyüléseknél a theologiai, bölcsészeti és jogakadémiák javára különkülön s a főgimnáziumok, továbbá a tanitóképző-intézeteken kivül még a tanitónőképző-intézetek és a felsőbb leányiskolák javára is képviseletet ad s a tanitók részére négy tanitó képviselőt biztosit.

A 82. §. szerint a zsinatra a népiskolák tanitói közül egyházkerületenként egy-egy képviselő választandó. Ugy a zsinatra, mint az egyházkerületi és egyházmegyei közgyülésekre a tanárok és tanitók közül választandó képviselők megválasztására a zsinat-presbiteri elvek alapján kizárólag az anya-, társ- és missziói egyházközségek presbiteriumai jogositvák.

A 45. és 58. §§-ok a presbiterium és az egyházmegyei közgyülés határozatai, a 166. §. az esperes intézkedései elleni jogorvoslatot szabályozzák.

Az 50. §. c) pontja és 61. §. c) pontja az esperes és püspök joghatóságát iktatják törvénybe.

A 161. §. f) pontja, 165. §. f) pontja, 180. §. e) pontja és 185. §. h) pontja az egyházmegyei és egyházkerületi elnökséget rendbüntetés alkalmazása iránti joggal ruházzák fel.

A 152. és 174. §§-ok az egyházmegyei, illetve egyházkerületi ügyészek jog- és hatáskörét s a 186. §. az egyházi tisztviselők, alkalmazottak és az egyháztagok felelősségét irják körül.

A 114. §. a legkisebb lelkészi javadalom mértékét állapitja meg. Fájdalom, hogy anyagi erőink elégtelensége még ezen legkisebb mérték kielégitését sem teszi lehetővé, ugy hogy a fedezet alapjául kénytelenek voltunk utalni az 1848. évi XX. törvényczikkre, melynek miként való végrehajtása tárgyában Felséged magyar királyi kormányával ágostai hitvallásu evangélikus testvéreinkkel közös tárgyalásokat folytattunk.

A lelkészválasztásról szóló második törvényczikk jelenleg érvényben levő egyházi törvényeinktől két lényegesebb irányban tér el.

Először abban az irányban, hogy jelenlegi egyházi törvényeinknek az egyházközségek osztályozására és a lelkészek minősitésére vonatkozó 182—190. §-ai s velök együtt általában az osztályozás és a minősitési fokozatok is eltöröltetvén, a lelkészek és lelkészi jellegü egyének minősitése, választhatósága a törvény 1. §-ában a szabad lelkészválasztás elvének alapján egységesen szabályoztatott. Ezenkivül egyházi törvényhozásunk, egyházkerületeink közóhajára, jelenleg érvényben levő lelkészválasztási törvényeinknek néhány régóta élénken érzett fogyatkozását kivánta pótolni. Ugyanis a kegyeleti idő kérdését a 75—83. §-okban egységesen szabályoztuk. Ugyanezen törvény keretében, a közszükség érzetének hatása alatt, külön fejezetekben kellett rendelkeznünk a missziói lelkészek (második fejezet 48—59. §-ok) a katonai, fegyházi, fogházi lelkészek s általában állami, alapitványi és törvényhatósági közintézeteknél működő lelkészek (harmadik fejezet 60. §.) s az állandó vallástanitó lelkészek (katekhetàk) alkalmazásáról (negyedik fejezet 61. §.), valamint a segéd- és helyettes lelkészek alkalmazásáról és elhelyezéséről is (ötödik fejezet 6a—74. §-ok).

Különben e törvény első fejezetének (1—47. §§.) jelenlegi egyházi törvényeink 182—236. §-aitól való eltérései közül a következő részleteket emeljük ki:

A „választó egyházközség“ fogalmát a 4. §. a) pontjának a 35. §. 4-ik bekezdésére történt utalásával, valamint a 20. §. illető rendelkezésével szabatosabban meghatároztuk.

A csere utján történő lelkészváltozásoknál az 5. §-ban világosan kifejeztük — a mit jelenlegi egyházi törvényeink is önként értetődő feltételnek tekintenek — hogy „a csere érvényességéhez az illetékes egyházmegyei elnökség vagy közgyülés engedélye szükséges“

A 6—35. §-okban a határidők szabatosabb beillesztésével az egész lelkészválasztási eljárás törvényes lefolyásának időtartamát kétségtelen biztossággal megállapitottunk.

A meghivás utján történő lelkészválasztás eseteit és módozatait jelenlegi egyházi törvényeink 199. és 200. §-ainak bizonytalan rendelkezésével szemben a 9. és 12. §-okban szabatosabban körvonaloztuk.

A 16. §-ban a pályázati hirdetés tartalmát s a pályázati kérvény fölszerelésének kellékeit állapitottuk meg.

A 38. §-ban kifejezésre juttattuk, miként a megválasztott lelkész az általa elfogadott állomásról a kötelező „egy szolgálati évnek tényleges eltöltése előtt más állomásra nem is pályázhat“.

A szabályellenes választásoknál, a választást, mint érvénytelent megsemmisitő esetek közé a 44. §. d) pontjába azt is beiktattuk, ha a megválasztott lelkész „az őt fölkereső választókat megvendégelte, vagy megvendégeltette“.

A 46. §-ban — a visszaélések lehető korlátozása végett — törvénybe iktattuk, hogy a lelkészválasztás ellen elkésve beadott panaszok alapján, a mennyiben hivatalból üldözendő fegyelmi vétség foglaltatik bennök, a fegyelmi eljárást az ötödik törvényczikkben megállapitott elévülési határidőn belől meg kell inditani, ha szinte ezek a panaszok, mint a választás elleni felebbezések elutasitandók is.

Az egyházi adóról szóló III-ik törvényczikkben szabatosan meghatároztatott a rendes és a rendkivüli egyházi adó fogalma s a magyar országos református egyházi közalapi járulék a rendes egyházi adók körébe vonatott be.

Megállapittatott az évi számadások és költségvetések elkészitésének pontos ideje s intézkedés tétetett arra az esetre is, ha valamely egyházközség presbyteriuma, bármi okból, vonakodnék az anyagi ügyek kezelésében reá rótt és tüzetesen felsorolt kötelességeket teljesitent.

Kimondatott, hogy az egyházi tisztviselők is minden, az egyháztól élvezett javadalmuk után, tartoznak egyházi adót fizetni.

Uj intézkedése zsinatunknak, hogy ugy a rendes, mint a rendkivüli egyházi adók kivetésénél a több gyermekkel megáldott családfők adókedvezményben részesittetnek.

Intézkedés történt arra az esetre is, hogy szükség esetén az egyházmegyei hatóság utasithassa az egyházközséget az érvényben levő adókulcs megfelelő módositására.

(Vége következik.)

Vallás és Élet.

14. Állami és felekezeti közoktatás.

Nemcsak az ekklézsiáról kell mondanunk, hogy „*semper reformari debet*“. A társadalmi, az állami, sőt az egész emberi élet a maga egyetemes voltában egy *örökös reformáczió,* mind magasabb czélok felé, a mely czélok együttes megvalósulási processusát ***tökéletesedésnek*** nevezzük.

A szocziális élet legfejlettebb és legtökéletesebb organizált formája az *állam,* a melynek elsőrendü feladatai közé tartozik a szellemi élet fejlődésének, *a kulturának* összes szálait kezében tartani, eszközeiről gondoskodni, az egészseges fejlődés feltételeit biztositani, az utjába gördülő akadályokat elháritani s oly irányba vezetni, hogy az állami élet czéljainak

ártalmára ne legyen. A kulturának leghatalmasabb tényezői a *köznevelés* és *közoktatás*.

A magyarországi reformátusok törvénykönyvének meghatározása szerint a református felekezeti iskolák *„mindenestől az egyház testéhez tartoznak"*. Nem vonható kétségbe, hogy ezek az iskolák, mint az egyházi élet hatalmas szervei, nemcsak a református egyháznak tettek kiváló szolgálatot, de zászlóvivői voltak magának a kulturának is; minden középiskolája és főiskolája: *Nagyenyed, Debreczen, Sárospatak*, mind megannyi *védő bástyája* voltak a nemzeti élet szabadságának s mint ilyen, egyszersmind *világító torony* is, melynek szétáradó sugárai messze lövellték fényüket. Ugyancsak a protestántizmus hiszi és vallja, hogy az egyház veteményes kertje az iskola; *az iskola a kisdedek temploma, a templom a felnőttek iskolája*. E felfogás mellett tanu a történet is e felfogáson alapszik az a nagy anyagi áldozat, melyet a reformátusok iskoláik érdekében, saját hiveik erejének a legvégsőig menő megfeszitésével minden időben hoztak. A mi *gimnáziumaink*, bár felekezetiek, teljesen és merőben állami érdekeket szolgálnak s csupán az erdélyi részekben évenkint nem kevesebb mint ***tiz millió*** korona tőke kamatjának megfelelő összeget áldoznak. Az egyháznak és az iskolának ez eszményi felfogáson alapuló meghatározása teljesen igaz. Ebben nyer kifejezést a protestántizmusnak az a principialis gondolata, hogy az egyház mind templomaival, mind iskoláival a szellemi élet örökkévaló érdékeit, a kulturát, az államot szolgálni van hivatva. Az egyház autonom hatalom, de az államnak *segitő* társa.

15. A közoktatás mint állami feladat és az egyházak.

A nevelés és oktatás, alsó-, közép- és felsőiskolák, akadémiák és egyetemek fentartása az egyháznak, mint autonomikus organizmusnak kétségbevonhatatlan ***joga,*** de az államnak, mint a szellem kulturális érdekei legfőbb őrének és gondviselőjének elútasithatlan ***kötelessége***. Az államnak épen ez *a kötelesség* ád jogot megitélni, vajjon *a felekezetek* és más *testületek* iskolái olyanok e, a melyek a nemzeti kultura érdekeinek, az állami élet czéljainak *javára* vagy *kárára* szolgálnak. A felekezeti autonomia az állam souverain hatalmát meg nem csorbithatja.

A nagy és egységes német birodalmat az iskolák teremtették meg. Szedánnál a német iskolatanitók nyerték meg a csatát. Németországban — mintegy 9 millió tanulóval és *150,000* tanerővel — a népiskolák tulnyomólag *állami* és *községi* iskolák s fentartásuk évenként mintegy 500.000,000 koronába kerül. A magániskolák száma nagyon csekély, kivéve Bajorországot, a hol a népoktatást a katholikus felekezet tartja kezében. Itt a katholikus iskolák száma meghaladja az *ötezeret*, mig a protestánsoknak alig van 2000 iskolájuk. A községi iskolák száma alig 200.

Nálunk Magyarországon e tekintetben türhetetlenebbek a viszonyok. Magyarországon az 1902—1903-ik tanévben az összes tankötelesek száma körülbelől 3 millió volt és pedig felekezeti megoszlását nézve százalék szerint volt:

református .	13·9
róm. katholikus	49·7
gör. katholikus	11·2
gör. keleti	12·4
ágostai	7·2
unitárius	0·4
izraelita.	5·1
	99·9.

Az összes népiskolák száma 16,984. Ez iskolák mintegy harmadrésze = 5458 (32%) róm. katholikus; a református népiskolák száma 2071 (12%)

A református népiskolákban *a tannyelv* mindenütt *magyar*, de ha eszünkbe vesszük, hogy a 32%-ot tevő róm. katholikus iskolák egy jelentékeny részében a tannyelv nem a magyar: nagyon alá kell szállitanunk azon iskolák számát, a melyek a magyar nemzeti kultura érdekeit szolgálják.

Az iskolák egy tekintélyes része, nemzetiségi iskola lévén, *nemzetiségi* és a magyar állammal nem rokonszenvező *felekezeti* érdekek szolgálatában áll. *Nemzetiségi iskolákkal sem a magyar kultúrát elébb vinni, sem a magyar nemzeti államot megteremteni, nagygyá, erőssé és hatalmassá tenni nem lehet.*

A magyar állam, ha feladatát betölteni akarja, csak ugy éri czélját, ha a közoktatás ügyét bátran és eréllyel veszi kezébe és nem riadva vissza az áldozattól, a népiskolákat az egész vonalon *államositja: a hol magyar tannyelvü iskola nem létezik, mindenütt ilyennek a létesitéséről állami költségen gondoskodik.* A népnevelés és oktatás eminenter *állami feladat;* minden más kultur állam Európában e feladatot tán másra, felekezetre vagy községre, hárithatja; egyedül csak a magyar állam nem teheti, s nem lett volna szabad eddig sem tennie. Az állami közoktatás azonban nem vethet korlátot a felekezetek szabadsága elé. Minden felekezet, minden testület, sőt egyesek is tarthatnak fenn iskolát, de *ezek az iskolák* az *állami közoktatás által szolgált érdekkel ellentétbe semmiképen nem jöhetnek, mert a mi az állam területén van és létezik, minden intézménynek közvetve vagy közvetlenül az állam érdekeit kell szolgálni és az állam, mint souverain hatalom, semmit meg nem türhet, a mi e hatalmat megcsorbitani és megcsonkitani alkalmas lehet.*

IV.

16. Az állam és az egyházi vagyon.

A szellemi czélok elérésénél anyagi erőkre is szükség van. Az egyházra nézve már az államhoz való viszony szempontjából is különös figyelmet érdemel az a körülmény, hogy az egyház honnan nyeri a czéljai elérésére szükséges erőt, más szókkal: jövedelmi forrásai honnan erednek, minő természetü a birtokában levő vagyon. A gyülekezet tagjai viselik-e az egyházi terheket, vagy az állam gondoskodik a szükségek fedezéséről, avagy a gyülekezet hivei és az állam a terheket megosztva viselik.

Az egyházak jövedelme három forrásból eredhet s tehát a gyülekezeti vagyon is háromféle lehet: *egyházközségi vagyon, gyülekezeti adó, állami segély.*

Ha az állam az egyházi szükségek fedezésére segélyt nyujt: számára természetesen azonnal megnyilik a jog, számon kérni, hogy a nyujtott segélyt mire és hogyan használta fel a segélyezett. Az állam felügyeleti joga azonban itt nem ér véget, hanem kiterjed az egyház összes jövedelmeinek a felhasználására és átalán az egész egyházi vagyonkezelésre. Valameddig az államot illeti meg a jog engedélyt adni az egyházaknak, hogy a gyülekezet tagjaira adót vessenek, a stolaris dijakat stb. megszabják, valameddig az egyházi adók felhajtásában, ha szükség, az állam az egyháznak segitő kezet nyujt, mindaddig az államnak nemcsak jogában áll, de kötelességei közé is tartozik, a gyülekezet tagjainak, mint az állam polgárainak biztositékot nyujtani az iránt, hogy ezek az adók és dijak a megszabott mértéket túl nem haladják és a megjelölt czélokon kivül egyébre nem fordittatnak.

Ez a biztositék pedig nem lehet egyéb, mint *az állami felügyelet.* A felügyeletnek az egyházközség tulajdonát képező vagyonra is ki kell terjedni. Az egyházközségi vagyon nem magán tulajdon. Csak első tekintetre látszik ilyennek. A kettő között a valóságban igen nagy különbség vehető észre. Az egyes ember a saját vagyonát tetszés szerinti czélokra használhatja; ő nem kikötött feltételek mellett

birtokosa a saját vagyonának; neki nem kell a saját jövedelmeit mások által kijelölt célokra forditania. Ugyanez áll a magán társulatokra is, valameddig a a társulat tagjainak csupán magán érdekei forognak szóban; de mihelyt a társulati érdekek nyilvános közérdekekkel jőnek kapcsolatba, az állam kötelessége lesz a vagyonkezelés fölött felügyeletet gyakorolni, hogy a köznek érdeke esetleg kárt ne szenvedjen. Az egyházak az állam által nemcsak elismert, de egyszersmind *privilegizalt* társulatok is. A privilegiumokat azért nyerik, mert mint a valláserkölcsi élet ápolói, fontos állami közérdekeket szolgálnak. Az államnak kétségbevonhatatlan joga van megkövetelni, hogy az egyház ezt az érdeket, a valláserkölcsi élet nagy érdekeit szolgálja állandólag s összes jövedelmeit és anyagi erőit ezen érdekek szolgálatára használja.

Az egyházi vagyon *korlátolt tulajdon;* szorosan meg van jelölve a czél, mire a jövedelem forditható. Az egyházi vagyon jogi jellege: *alapitványszerii.* Az alapitványok jövedelme mindig az alapitó levélben megjelölt célokra használandó fel. Az alapitványok lehetnek a jogi alany természetével biró olyan tőkék vagy ingatlanok, a melyek nem képezik semmiféle testületnek a tulajdonát és lehetnek olyanok, a melyek testületi vagyont képeznek ugyan, de a testület köteles az alapitványi vagyont az alapitó levélben kikötött célokra felhasználni. Az egyház nemcsak az alapitványi, de bármi néven nevezendő összes vagyonának jövedelmét az egyházi élet körébe eső czélokra köteles felhasználni; az *egyházi vagyon* és e vagyon *jövedelme* az egyházi élet körén kivül eső idegen czélokra nem forditható és el nem idegenithető. Az egyházi vagyonnak maga a czél, mely az egyház előtt áll, vet korlátokat és szab határt. Megvédeni a korlátokat, őrködni a határ fölött, az állami felügyelet hatáskörébe esik.

A keresztyénséget megelőző időkben maguk az istenek voltak a templomok és templomi javak *tulajdonosai,* s a tulajdonnal együtt járó jogok birtokosai. A keresztyénség első idejében az isten mellé járultak még a szentek is. Mai jogi felfogásunk szerint *az érzéki világ körén kivül eső lényekkel semmiféle jogi viszonyba nem léphetünk,* mert azokra saját akaratunkból eredő hatást nem gyakorolhatunk, őket meg nem sérthetjük. A jogi alany természetével biró, vagy önálló és semmiféle testület tulajdonát nem képező alapitványoknak és ajándékoknak tehát az istenek és a szentek *tulajdonosai* sem lehetnek. Ugyanezt kell állitanunk az ilyen alapitványok *kezelésével* megbizott személyekről is. Ők csak kezelők és semmi egyebek. A kiknek javára az alapitvány tétetett: magukat tulajdonosoknak azok sem tekinthetik; ők csak *haszonélvezetre* jogositott személyek. Maguk az alapitvány tevők is tulajdonosoknak többé nem nézhetők, még ha életben vannak is, mert ők az alapitványi vagyont az alapitványi czél érdekében maguktól elidegenithették, róla lemondottak, ingyen *eladták.*

És mégis lenni kell valakinek, a ki az alapitványokkal együtt járó jogok *érvényesülése* és a hozzá kötött kötelességek *teljesitése* felől gondoskodni tartozik, mint illetékes személy. A hol jogról és kötelességről van szó: ott jogi alanynak is lenni kell. Tulajdonról, tulajdonos nélkül beszélni sem lehet; a mely vagyonnak nincs tulajdonosa, az uratlan jószág; az önálló alapitványok pedig uratlan jószágnak nem tekinthetők. Szoktak alapitványi jogokról és alapitványi kötelességekről beszélni, jogi személynek magát az alapitványt tekintvén. Ez azonban tulajdonképen csak azt jelenti, hogy az alapitványhoz kapcsolt jogokat és kötelességeket, valakinek, jelesen az alapitvány kezelésével megbizott személyeknek végre kell hajtani épen ugy, mintha valamely jogi személyt képező testület képviselői volnának. Amde ebből csak tévesen lehet azt a következtetést vonni, hogy önálló alapitványoknál maga az alapitvány a jogi személy. Jogokat mindig csak *személyek* birhatnak és gyakorolhatnak; kötelességeket csak *személyek* vállalhatnak és teljesithetnek, mert cselekvésre csak személyek lehetnek képesek. A jog és a kötelesség mindig cselekvő alanyokat tételez föl. A cselekvő alanyok és személyek pedig lehetnek *„egyének"* vagy *„testületek."* Az alapitványok mindig személytelen dolgok, célok szolgálatában álló eszközök és semmi egyebek, a melyeket semmiféle törvényhozási aktus személyekké nem formálhat, mert a mi a személyiség fő kelléke, *akaratot* azoknak nem adhat. Amde minden alapitványnak, mint nem uratlan jószágnak, lenni kell tulajdonosának. És ha az önálló alapitványok tulajdonosa nem lehet sem egyes ember, sem egyes testületek: akkor itt a tulajdonos nem lehet más, mint az egyeseket és az egyes testületeket is magában foglaló *összeség,* vagyis az ***állam.*** Az ilyen alapitványi vagyon *közvagyon* és a szorosabb értelemben vett többi államvagyontól csak abban különbözik, hogy az állam az alapitvány elfogadása által kifejezésre juttatta, hogy az alapitványi vagyonnak az alapitó levélben megjelölt és az alapitó akaratának megfelelő czélra való forditása elé az állam akadályt nem gördit; az állam akarata az alapitó akaratával megegyezik.

Egészen más az eset azokkal az alapitványokkal, a melyeknek egy meghatározott testület a tulajdonosa, egy község, egy kerület, egy klastrom stb. Itt maga a korporáció a tulajdonos, csakhogy a tulajdon nem szabad, hanem az alapitványi czél által korlátok közé szoritott tulajdon. Hogy pedig az alapitványi czél tiszteletben tartassék: a felől végső fokon az állam köteles gondoskodni, mert az alapitó halálával megszünt akarat helyébe az államnak az alapitó akaratával megfelelő akarata lépik. Alapitvány csak az állam jóváhagyásával jöhet létre s viszont az állam csak akkor adhatja valamely alapitványhoz jóváhagyását, ha az közhasznu czélokat szolgál. Az alapitványok kezelését az állam ügyeli fel, hogy lehetetlenné tegye az alapitványi czélok megsértését. Ha pedig az alapitványi czél megszünt vagy közhasznu jellegét elvesztette: az államtól nem lehet megtagadni a jogosultságot arra, hogy az ilyen alapitványt, melyet közhasznu volta miatt engedélyezett, vagy megvonhassa, vagy jövedelmeit más közhasznu czélokra forditatni rendelje.

(Folyt. köv.)

A zsinat V. ülésszaka.

Igazában csak formális ülésszak volt s mégis nagyfontosságu azon állásfoglalásnál fogva, melyet a kultuszminiszteri leirattal szemben — melyet lapunk más helyén közlünk — általánosságban elfoglalt a zsinat.

Általában nagy érdeklődés volt az ülés iránt, a mit mutat az, hogy a távoli erdélyi kerületet kivéve, a képviselők csaknem teljes számmal résztvettek.

Kun Bertalan püspök buzgó imája s az alakulás formaságai után az elnökség nevében Br. *Bánffy* Dezső főgondnok ismertette az elnökség álláspontját a zsinatösszehivás dolgában. A mult ülésszak utolsó napján ugy határozott volt a zsinat, hogy az elnökség akkor hivja össze a zsinatot a törvények királyi szentesitésre való felterjesztése ügyében, a midőn az egyházi törvények életbeléptetésének természetes előfeltételei bekövetkeznek. E „természetes előfeltételek" minimális része az államtól a 48. XX. t.-cz. alapján nyerendő dotáció az egyházi adózás és lelkészi nyugdijintézet czéljaira. Ezekre nézve a jelenlegi kultuszminisztertől 48848. sz. alatt, egy korábbi felterjesztésre adott, válasz érkezett az ezen ügyben tárgyaló két prot. egyház vegyes bizottságához. Röviden ismerteti, majd

szószerint is felolvastatja a miniszteri választ. Tudatja továbbá, hogy a vegyes bizottság a dotációnak a két egyház közti megosztásának kulcsául a mostani lélekszámot (2,558.000 ref. és 1,089.000 luth.) állapitotta meg. A 3 millióból — kerek számokban szólva 2,200.000 kor. keli adósegélyekre, 560.000 kor. a lelkészi nyugdijintézetre (400.000 a reformátusoknak); a fenmaradó 236.000 kor. marad egyházi adminisztrációra (160.000 kor. a reformátusoknak). Habár — mondja tovább — az 1848. XX. t.-cz. alapján támasztott igényeknek ez nem teljes kielégitése, mégis olyan kedvező haladás és előrelépés, a melyet elismeréssel kell fogadni s miután most már ismeri a zsinat a miniszteri választ: az elnökség kéri annak kimondását, hogy ennek alapján a törvények szentesités alá való terjesztésének ideje és lehetősége elérkezett.

Abban nem volt eltérő vélemény, talán egyetlen zsinati tag részéről sem, hogy ily körülmények között a törvények királyi szentesitésre felterjeszthetők. Mégis egymást érték a felszólalások, sőt sokan rendesen tárgysorozatra tüzve, a másnapi vita anyagává kivánták volna tétetni a miniszteri leiratot. Bánffy br. elnök hangsulyozta ugyan, hogy nem azért tartotta kötelességének a vegyes bizottsághoz érkezett leirat felolvastatását, hogy most annak részleteivel is foglalkozzék a zsinat, hanem csak azért, hogy megállapithassa a zsinat, hogy lát-e ebben elég alapot arra, hogy a hozott törvények keresztül is vihetők s igy királyi szentesitésre felterjeszthetők-e? Bár az elnökség mindenképen igyekezett a kérdés tárgyalását ezen korláton belül tartani, mégis minduntalan tul mentek azon a szónokok. És ez természetes is; hiszen a mint egy előkelő zsinati tag ugy suttyomban megjegyezte, mintha szántszándékkal elvonni igyekeztek volna a vezetők a 48. XX. t.-cz. végrehajtása kerdésének egész komplexumát a zsinati tárgyalás elől, mindig csak ugy mellékesen és oldalról lehetett hozzáférközni, hol a törvényjavaslat általános tárgyalásánál, hol a papi fizetéseknél, hol az adózásnál, hol a közalapnál leltek az emberek egy-egy kis rést, hogy e kérdésről szóljanak. A hol az egészről beszélni lehetett volna: a konventnek a vegyes bizottság memorandumáról tett jelentésénél, azzal az indokolással, hogy a kérdés ép' most van tárgyalás alatt, a behatóbb vita ismét mellőztetett s a *Fejes* István elfogadott határozati javaslatával (424. jksz.) utasittatott a konvent, hogy müködését az eddigi irányban tovább is folytassa és az ügy fejlődéséről a legközelebbi zsinati ülésszakon ismét jelentést tegyen." E mostani a harmadik ülésszak volt azóta, de a konvent semmit sem jelentett ez ügyben, nyilván, mert nem haladt az ügy.

A fejlődés ujabb lépése ez a gróf Apponyi-féle válasz. Erről azt a jelentést, melynek alapján részletesen tárgyalhatja a zsinat a 48. XX. t.-cz. végrehajtási fejlődését, csak a konventtől fogja kapni a zsinat s addig — igaza volt br. Bánffy elnök urnak — e kérdés egész komplexumáról a zsinat nem tárgyalhat. Azonban az is lehetetlenség volt, hogy arról a miniszteri válaszról, melyről ugyancsak incidentaliter értesült, nagy vonásokban ki ne fejezze véleményét. Erre irányult főleg a *Hegedüs* Sándor, *Miklós* Ödön és *Darányi* Ignácz felszólalása. Mindenik elismeri, hogy azok a kilátások, a melyeket a miniszter válasza nyujt, elég alapot adnak a törvények szentesitésre való terjesztéséhez; de a miniszternek e lépéséért való köszönetünk kifejezése mellett, hangoztatnunk kell, hogy e kezdeményezés távolról sem elégiti ki a 48. XX. t.-cz. alapján támasztható igényeinket; nemcsak, sőt ahhoz képest oly kevés, égető szükségeinket is annyira ki nem elégitő, hogy „hosszu időre el sem halaszthatja azoknak érvényesitését". Szárazon kell tartanunk a puskaport minden irányu további küzdelmeinkhez. Mert lesznek, kik ugy kivánják, majd feltüntetni a dolgot, hogy jogos igényeink ezzel ki vannak elégitve; vagy akik a további lépést messze elodázni törekesznek, vagy subjectiv okokból vagy esetleg más állami szükségek nyomása alatt. Vigyáznunk kell, hogy további igényünk az uj törvényben is kifejezésre jusson.

Darányi sem ellenzi annak kiemelését, hogy a 48. XX. t.-cz. 3. §. alapján igényeink további kielégitése s 2. §. alapján több közjogi kérdés megoldása további tárgyalást igényel; de a mi most megkapható, siessünk felhasználni.

Fejes István azt hangsulyozza, hogy az elnökség előterjesztése elfogadása mellett fentartandó, hogy a zsinat ezt az egész ügyet egész terjedelmében tárgyalhassa egyik közelebbi ülésszakában.

György Endre két dologra hivja fel a figyelmet. Ez egyfelől az a nehézség, hogy a mig a szentesitett törvény kötelez, az egyházat hiveivel szemben az adótehernek a leszállitására, a törvényben előirt módon és határig: a kormány nem ez alapon vállalva a kötelezettséget, kevesebbet ád s igy az egyház, egyelőre legalább, kielégithetetlen követeléseknek néz elébe. A másik az elszámolási kötelezettség, a mely a felülbirálás s igy autonomiánk sérelmét foglalná magában.

Br. Bánffy D. felvilágositásai után arra nézve, hogy a zsinat még határozhat az életbeléptetés mikéntjére nézve épen ugy, mint az elszámolásra nézve, melyből a „felülbirálat" kizárandó: a zsinat többsége megnyugodott.

Még csak *Radácsy* jelentette ki a többség helyeslése mellett, hogy e 3 milliónál többre tartja a XX. t.-cz. 2. §-ban kifejezett „egyenlőséget és viszonosságot", melyet tehát tovább kell sürgetnünk és *Bartalos* István kérte a vezetőket arra, hogy őrködjenek a dolog közjogi része felett s ne engedjék, hogy apró-cseprő évenkénti segélyekkel és törvényekkel elhomályositsák és kijátszodják a 48. XX. t.-cz. alapgondolatát. A lélkészi fizetések korszerü rendezésének további sürgetését Kiss József hangoztatva, megállapodott a zsinat abban, hogy e felszólalások elveit magában foglaló határozati javaslat fog másnap a plenum elébe terjesztetni a jegyzőkönyv határozati részében. Ez meg is történt, még pedig gr. *Tisza* István inditványára — ki az első nap nem volt jelen — a fentartások és igények ép' oly erős hangu hangsulyozása mellett, melegebb elismerés kifejezésével a kormány kezdeményezése iránt. Tisza e felszólalásán ugyan sokan csodálkoztak, de hát ő maga igaz utját járja. Kifejezte, hogy ő, ki ismeri ugy ez ügyet, mint az állam pénzügyi viszonyait: bizonyságot tesz, hogy a kormány jelenlegi igéretétől a jóakaratot megtagadni nem lehet.

Még csak a felirat szövege állapittatott meg és fogadtatott el, melyet különben *Baksa* Lajos szövegezett volt s ezzel a kétnapos ülésszak, Kun Bertalan püspök buzgó imájával — a jegyzőkönyv hitelesitése délutánra hagyatván — véget ért.

A miniszteri válasz felett pedig most már megindulhat a vita a sajtóban, előkészületül az új ülésszakra, melyen bizonyára a konvent jelentése alapján érdemi vita tárgyává fog tétetni. Nagyon fontos dolog. Méltó, hogy minél többen foglalkozzanak vele. Legjobb őrállóinkra különösen most lesz szükség!

Tudósító.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Könyves Tóth Kálmán debreczeni ref. lelkész az alábbi előjegyzési felhivást bocsátotta ki „A hit temploma" (uj folyam) III. czimü predikációs kötetére.

„E harmadik kötetet magam adom ki, egyenesen azért, hogy kedves lelkésztársaimnak tetszetősebb kiállitásu s gazdagabb tartalmu könyvet nyujthassak, (az eddigi 10 iv helyett 13 ivet.) Nem hivatkozom ugy az egyházi, mint a politikai lapokban megjelent kedvező birálatokra. Egyszerüen csak annyit jelzek, hogy a „Hit Temploma" régibb folyamának I. és II. kötete rövid idő alatt két kiadást ért meg s ez annyira elfogyott, hogy még antiquáriusi uton is csak elvétve szerezhető meg. S nyugodt lélekkel állithatom, hogy az ujabban kiállitott kötetek nem állanak az előbbiek háta mögött. Lehet, hogy áldozattal, de ezt a III. kötetet magam bocsátom utnak diszesebb alakban, de épen annyi árban, mint az előbbiek, meg akarván némileg hálálni lelkésztársaimnak müködésem iránt tanusitott méltányló elösmerését. Negyvenhárom éve, hogy az Ur szolgálatában forgolódva, ha nem gazdag kévéket is, de nehány kalászfejet nyujthattam s mutathattam be. Mutathatnék fel szép számmal elösmerő nyilatkozatokat. De azok csak hadd maradjanak az én kedves magánemlékeim. Nem

ösztönöz engem a kiadásra semmi más, mint az, hogy hirdessem az Igét s épitsem a „Hit Templom"-át, ugy, a mint azt az én jó Istenem tudnom adta. Ha lelkésztársaim segitségemre jőnek, velem együtt épitenek ők is s az Urnak teszünk kedves szolgálatot. Tájékozásul közlöm a III. kötet tartalmát, megjegyezvén, hogy e kötet nagyobbára eredeti beszédeket tartalmaz, sőt azok is, melyekhez a vázlatot idegen szerzőtől kölcsönöztem, annyira át vannak alakitva, hogy eredeti szerzőjök a szerzőséget ily alakban nem ösmerné el. Szem előtt tartottam folyvást a mi viszonyainkat, lelki szükségleteinket. Közlendő beszédeim névsorát igy állitottam egybe:

1. Ama Jézus. 2. Jézus zörget! 3. Az igazság bizonysága. (Karácsonyi.) 4. Keressük az Urat! (Ujévi.) 5. Leánynézőben. (Farsangi.) 6. Még egyszer leánynézőben. 7. Izsák lakodalma. (Farsangi.) 8. Jézus és Judás. (Bőjti.) 9. Judás és Jézus. 10. Az áruló sorsa. (Bőjti.) 11. Jézus siralmai. (Virágvasárnapi.) 12. Golgotha felé! (Nagypénteki.) 13. Az üres sir előtt. (Husvéti.) 14. A bezárt ajtó. (Husvét után.) 15. Az eltávozó Mester. (Áld. csütörtök.) 16. A véres hajnal. (Pünkösti.) 17. A második véres hajnal. (Pünk. ut.) 18. Az Ur házának plántái. (Tavaszi.) 19. A reménység alatt. (Szántás idején.) 20. Egy kosár nyári gyümölcs. (Nyáron.) 21. Nábót szőlője. 22. Három kölcsön kenyér. (Uj kenyérre.) 23. Az élet ama vize. 24. Az élet ama bora. 25. A vallás és a só. 26. A hüséges varrónő. 27. Az eltört mankó. 28. A legszebb nap. 29. A gyermek és az óriás. (Iskolai vizsga alkalmával.)

Ára a diszesen kiállitandó, körülbelől 13 ivre terjedő kötetnek 3 azaz három korona. Az előjegyző lelkésztársaim a művet bérmentes küldéssel f. évi szept. vége felé vehetik át. S csakis a mű kézhez vétele után kérem a három koronát beküldeni a nt. esperesi hivatal utján, a mennyiben az előjegyzési iveket is e hivatalhoz küldöm. Ha azonban jónak látja egyik-másik lelkésztársam: az előfizetési összeget előlegesen is beküldheti. (Debreczen, Vasutiposta.)

Minthogy pedig több oldalról föl lettem szólitva, hogy a „Hit Temploma" régibb folyamának teljesen elfogyott két első kötetét is adjam ki, erre is vállalkozom, ha kellő számu előjegyzés történik. Egy-egy kötet tartalmaz 39 beszédet 17 ivnyi terjedelemben. Ezt is 3 azaz három korona mérsékelt árban számitom kötetenként.

Áldozattal jár e kiadás, de attól sem riadok vissza, hogy egyházunk ügyének szolgálatot tehessek. Megjegyezni kivánom, hogy csakis annyi példányt nyomatok, a hány előfizető jelentkezik s műveim könyvárusi uton nem lesznek beszerezhetők."

K. Tóth Kálmánnak eddigi munkássága s predikációs kötetei kiváló papi talentumról tesznek tanubizonyságot. Predikációinak ezt az új kötetét is csak a legmelegebben ajánlhatjuk olvasóinknak.

—

Szabó Jenő k.-vásárhelyi lelkésztársunk „Magyar szivvel" czimü verskötetére, mely a neves magyar poéta költői munkásságának tiz évi gyümölcsét foglalja magában, már eleve felhivjuk olvasóink figyelmét. A kötet a „Kézdivásárhelyi könyvnyomda részvénytársaság" kiadásában jelenik meg. Előfizetési ára füzve 2 kor. diszkötésben 3 kor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lelkész beiktatás. Somlyó-Ujlak egyházközség új református papját, *Nyárády* Lászlót, f. hó 24-én iktatták be állásába.

A sárdi ref. egyházközség papbeiktató ünnepélyéről, mikor is *Gábos* Sándor az ujonnan megválasztott lelkipásztor elfoglalta hivatalát, utólag közöljük az alábbiakat: összesereglett az ünnepélyre az erdélyrészi Hegyalja összes szinmagyarsága, dokumentálva ezzel is, hogy az egész magyarságnak ünnepe volt. A beiktató szertartást dr. Elekes Viktor esperes végezte. Gábos Sándor hatalmas lendülettel és szónoki erővel szólott a lelkészi pálya fény- és árnyoldalairól, mélyen megindultan igérve aztán, hogy minden erejével egyházát és a magyarság ügyét fogja szolgálni. Mély hatást gyakorolt beköszöntőjével. *Sipos* Elek gy.-fehérvári kántor gyönyörü szép énekeivel emelte az istentisztelet magasztosságát. Istentisztelet végeztével a szokásos átadás történt meg, majd egyházmegyénk papsága, élén *Elekes* Viktor esperessel, több világi notabilitás csatlakozásával tisztelgett az ünnepélyre eljött *Szász* József alsófehérmegyei alispán és sárdi birtokosnál, aki nagy elfoglaltsága mellett is talál időt mindig, ha egyházának szolgálatára lehet. Majd gazdag lakomára gyültünk össze *Szöllősi* Károly sárdi tekintélyes birtokos és egyházgondnok vendégszerető házához. A gazdag lakomán, kitünőbbnél kitünőbb hegyaljai borok fogyasztása közben, szellemes pohárköszöntőkben sem volt hiány. Elekes Viktor az új papot, Benedek Károly Szász József alispánt, majd régi osztálytársát Gábos Sándort, dr. Elekes Koncz Albert és Vadady László birtokosokat, Bartók Dénes Elekes esperes és Benedek Károly főjgyzőt, Elekes esperes a derék egyházgondnokot és házigazdát Szöllősi Károlyt és feleségét köszöntötte fel, A sárdi egyház és új lelkésze sokáig örvendezzenek egymásnak. —e—

„A lelkipásztorok és tanitók társadalmi tevékenységéről" czimü, s lapunk 23-ik számában megjelent közleményünkre vonatkozólag az alábbi sorokat vettük: „Nagytiszteletü Szerkesztő ur! A félreértés elenyésztetése czéljából sziveskedjék b. lapjában közzétenni, hogy az „Erd. Prot. Lap" f. é. 23. számában „A lelkipásztorok és tanitók társadalmi tevékenységéről" cz. alatt megjelent javaslat ez ideig csak *eggéni véleméng*, egyik nagyérdemü értekezleti tagtársunk véleménye, a melyet az e. m. értekezlet közgyülése még nem tárgyalt s igy nem is tehetett magáévá. Nem tudom mit fog e tárgyban a f. hó 24-én tartandó ért. közgyülés határozni; magam részéről azonban kijelenthetem, hogy sok dologban czikkiró kollegával ellenkező véleményen vagyok. Alsósófalvi 1906. jun. 18. Ifj. Péter Károly esperes."

Theologiai pályakérdések. Theol. Fakultásunkon a jövő 1906—7. isk. évre az alábbi pályakérdések tüzettek ki. 1. *A bibliai tudományok köréből:* „Az újtestamentomi profetizmus beható ismertetése." 2. *A systhematika theologiából:* „A magyarnyelvü (eredeti és forditott) socialista irodalom vallásellenes iratainak ismertetése és birálata." 3. *Az egyháztörténelemből:* „Az articularis helyek története." 4. *A gyakorlati theologiából:* a) Egyházi beszéd szabadon választott textus felett. b) Egyházi beszéd Ján. XVI. 7—11. c) Predikáció müforditás. 5. *A bibliai nyelvekből:* A hat utolsó kis próféta és az apokalipsis.

A pályamunkák idegen kézzel irva, s jeligés levéllel ellátva, 1907. május 1-én déli 12 óráig adandók be a fakultás igazgatóságához.

A systematikai pályakérdésre vonatkozólag megjegyezzük, hogy a dolgozat értékét nagy mértékben emelné s annak gyakorlati jelentőséget kölcsönözne, ha a megfejtő vizsgálódásainak végeredményeit, egy, a socialista irodalom támadó hangu termékeivel szemben állástfoglaló védő iratba foglalná össze.

A kérdésre vonatkozó irodalmi termékek legczélszerübben a „Népszava könyvkereskedésében" szerezhetők be. Budapest, VI. Nyár-utcza 1.

Az Országos Református Tanáregyesület 1906. aug. 27. és 28. napjain Sárospatakon tartandó ötödik rendes közgyülésének programmja: *Augusztus 26-án, vasárnap.* Érkezés, elszállásolás. Este 7 óra 56 perczkor hivatalos fogadtatás a pályaudvaron. Este fél 9 órakor ismerkedés. *Aug. 27-én, hétfőn.* Reggel 8 órakor választmányi gyülés az ev. ref. főiskola tanácstermében, melyen a központi igazgatóság jelentései s esetleges inditványok kerülnek tárgyalás alá. 9 órakor gyülekezés a főiskola épületében s onnan testületi felvonulás a református templomba, ahol imádkozik: *Novák* Lajos főiskolai lelkész, theol. akad. rendes tanár. Istenitisztelet után közgyülés a főiskola imatermében. *Tárgysorozat:* 1. Elnöki megnyitó. 2. Üdvözlések. 3. A tanár egyénisége és a tantervi utasi-

tások. Felolvasás *Sinka* Sándor debreczeni főgimn. tanártól. 4. Régi diákélet Patakon. Felolvasás *Radácsi* György sárospataki theol. tanártól. Délután fél 2 órakor közebéd az iskolakerti főiskolai tornacsarnokban. Az ebédet adja a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület és a főiskola. Délután 5 órakor az iskola, a város és a Rákóczi-vár megtekintése. — *Aug. 28-án, kedden.* Délelőtt 9 órakor a közgyülés folytatása. *Tárgysorozat:* 1. Főjegyző évi jelentése, 2. A középiskolai reformtörekvések. Felolvasás *Marton* Sándor kecskeméti főgimn. tanártól. 3. A választmány jelentései. 4. Inditványok tárgyalása. 5. Közgyülés berekesztése. Délután fél 2 órakor közebéd a tornacsarnokban, adja a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület és a főiskola. Ebéd után kirándulás Sátoraljaujhelybe, Széphalomra és Borsiba. A kirándulás költsége mintegy 4 kor. — Jegyzet. A központi igazgatóság a közgyülésre szóló kedvezményes vasuti jegyek érdekében megtette a szükséges lépéseket. Kérjük azon tisztelt tagtársainkat, a kik a közgyülésen megjelenni szándékoznak, hogy vagy közvetlenül, vagy igazgatóságuk utján f. évi aug. hó 9-éig sziveskedjenek ebbeli szándékukat az elnökségnél okvetlenül bejelenteni, hogy a kedvezményes vasúti igazolványokat részükre kiállitva, idejében elküldhessük s elszállásolásukról a helyi rendezőség gondoskodhassék. A kirándulás költségeit a közgyülésen fizetik a résztvevők. Debreczen, 1906. junius 11. — *Az országos ref. tanáregyisület központi igazgatósága.*

Bocskay István szobrának a bécsi béke 300 esztendős évfordulója alkalmából, erdélyi fejedelemmé választása helyén Nyárádszeredában, 1906. évi junius hó 17-én tartott leleplezési ünnepélye az alábbi müsorral folyt le: Délelőtt 1/2 10 órakor hálaadó istenisztelet volt a ref. templomban. 1. XCII. Dicséret (Jövel szent lélek...). 2. Szózat. Előadta a Nyáárdszeredai Székely Közmüvelődési és Dal-Egylet. 3. Imát mondott Ravasz János ev. ref. esperes. 4. Székely vitézek éneke Bocska korából. Dallamát szerzé dr. Vajna Géza. Előadta a Nyárádszeredai Bocskay Kör énekkara. 5. Alkalmi egyházi beszédét tartott Ravasz János ev. ref. esperes. 6. Egyházi ének. 7. Nagy Isten téged imád... Előadta a Nyárádszeredai Onkéntes Tüzoltó Egylet zenekara. Délután 3 órakor a Marosvásárhely felől érkező vendégek fogadása után 1/2 4 órakor a Bocskay-téren: 1. Hymnusz. Előadta a Nyárádszeredai Székely Közmüvelődési és Dal-Egylet. 2. Imát mondott Fazekas Lajos unit. lelkész. 3. Megnyitó beszédet tartott Ravasz János ev. ref. esperes, a szobor-bizottság elnöke. 4. Ünnepi beszédet mondott dr. Szádeczky Lajos kolozsvári egyetemi tanár. 5. Szózat. Előadta a Nyárádszeredai Bocskay Kör énekkara. 6. Bocskay. Ünnepi óda. Irta és előadta Bedőházy János országgyülési képviselő. 7. Hiszünk óh hon jövődben. Szerzé Mihályi Károly. Előadta a Székely Közmüvelődési és Dal-Egylet. 8. Bocskay emlékezete. Irta Lámpérth Géza. Előadta Márton Árpád ev. ref. lelkész. 9. A szobor átadása a szoborbizottság elnöke által Nyárád-Szereda község közönségének. 10. Induló. Előadta az Önkéntes Tüzoltó Egylet zenekara.

A nagyteremii egyházközség ujonnan épült templomának felavatási ünnepélye julius hó 1-én az alábbi sorrenddel lesz megtartva: I. 1. Főtiszteletü és méltóságos dr. Bartók György püspök urat a maroscsapói vasuti állomáson julius 1-én d. e. fél 10 órakor a küküllői ev. ref. egyházmegye, a nyárádtői vasuti állomáson 10 órakor a marosi egyházmegye fogadja. 2. Megérkezés Nagyteremibe, ott fogadja a diszkapunál az egyházközség nevében Kakasi Márton lelkész. II. Templomfelavatási ünnepély 11 órakor. 1. XC. zsoltár 1. versét énekli a gyülekezet. 2. CCXVIII. dicséret 1. 2. versét énekli a gyülekezet. 3. Imát mond Nagy Domokos esperes. 4. „Erős várunk...“ énekli a nagyteremii—teremiujfalusi dalkar, Czirmay Árpád áll. tanitó vezetése alatt. 5. Templomfelavatási beszédet mond Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző. 6. Templomavatási karének, énekli a nagyteremii—teremiujfalusi dalkar. 7. Felavatási imát mond főtiszteletü és méltóságos püspök ur. 8. Solo ének orgonakisérettel: Kakasi Béla. 9. Keresztel Hegyi Károly dicsőszentmártoni lelkész. 10. Esket főtiszteletü püspök ur. 11. Rinck „Orgona hangversenyé“-ből orgonán játszik Dali István maroscsucsi lelkész. 12. Az uri szentvacsorát kiosztják: Nagy Károly theol. tanár és Szabó Miklós erzsébetvárosi lelkész. 13. A templomépités történetét előadja Kakasi Márton nagyteremii lelkész. 14. Himnusz. III. Templomavatás után a papilakban tisztelgések a főtiszt. és méltóságos püspök urnál. — Utólag értesültünk, hogy a méltóságos püspök ur akadályoztatása miatt, aligha vehet részt az ünnepségeken.

Nyilt kérelem. A Skót Egyesült Szabad Egyház azon bizottsága, mely a külföldi ösztöndijakat kiosztja felkért arra, hogy gyüjtenék adatokat azok felől, kik az edinburgi New College-ban tanultak, mint magyar theologus növendékek. Tisztelettel kérem azért szeretett Kollégáim közül azokat, kik valamikor ösztöndijat nyertek a Skót Egyesült Szabad Egyháztól, legyenek szivesek felelni a következő kérdésekre és az alábbi kérdések szerint adatokat közölni velem azokra vonatkozólag, kik velük egyidőben voltak külföldön, kiknek tartózkodási helyét nem tudom s kik közül már néhányan meg is haltak. 1. Melyik évben volt Skótországban? 2. Mennyi időt töltött ott? 3. Melyik magyar theologia növendéke volt? 4. Visszatérése óta hol és milyen állásban müködött? 5. Jelenleg hol és milyen állásban van? 6. Volt-e irodalmi müködése s ha igen, miféle? 7. Külföldi tanulmányainak és tapasztalatainak vette-e hasznát? 8. Kik voltak társai, kikkel együtt ment Skótországba és mit tud azokról? Becses válaszát junius 30-áig sziveskedjék czimemre megküldeni. Kérésem ismételve vagyok szives üdvözlettel Webster Jakab ref. lelkész Bpest, V., Hold-u. 17.

Adományok a zilahi ref. egyház javára. A zilahi reformátusok uj temploma immár belül is kezd kibontakozni és teljes valójában mutatkozni. Legközelebb már a főkupola alól is kiszedik az állványokat s lépésről-lépésre nyilvánvalóbb lesz, hogy a templomnak aligha akad még egy párja az egyházkerület modern templomai között. A monumentális épület természetesen tetemes áldozatokat követel a hivektől, de azok — ritka jelenség a mai világban — készek is az áldozatra s nemcsak hogy a hivatalból reájuk rótt terhek elől nem térnek ki, hanem önkéntesen is adóznak. Fölemlitettünk már e helyen néhány tekintélyes adományt az uj orgona költségeinek fedezésére, most ujabbakról adhatunk hirt. Széchenyi-utcza közönsége 10 év alatt fizetendő 1000 koronát, Király-utczáé 200 koronát, a fazekas ipartestület 10 koronát szavazott meg. A timár ipartestület pedig szintén 10 év alatt fizetendőleg 1700 koronát.

GYÁSZROVAT.

Páll Balázs, a kőrispataki ref. egyháznak 61 éven át páratlan buzgóságu és hü lelkipásztora, életének 91-ik, boldog házasságának 60-ik évében, egy heti kinos szenvedés után, végelgyengülésben elhunyt. Hült porait az erdélyi ref. egyházkerület egyik legrégibb papjának, junius 20-án d. e. 10 órakor kisérték ki a kőrispataki ref. temetőkertbe. Nyugalma legyen csendes!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 384—1906.

MEGHIVÓ

a kolozsvári ev. ref. egyházmegyének Bonczhidán, az ev. ref. templomban, esetleg az állami iskola nagyobb tantermében 1906. julius 6-án d. e. 9 órától kezdődő rendes közgyülésére.

Tárgysorozat: Imát mond Herepei Gergely esperes, prédikál Daróczi Ferencz kajántói lelkész. 1. Elnöki megnyitó. 2. Megalakulás. Uj papok és tanitók bekebelezése, utóbbiak eskü letételével. 3. Bizottságok kinevezése. 4. Leiratok tárgyalása. 5. Esperesi jelentés a megvizsgált egyházközségekről. 6. Jelentés az ehm. tanács működéséről. 7. Jelentés a megejtett iskola-vizsgálatokról. 8. Pénztári bizottság jelentése. 9. Kérelmi bizottság jelentése. 10. Az 1907. évi költségelőirányzat megállapitása. 11. Választás: aljegyzői állásra. 12. Inditványok.

Lelkész atyámfiait kérem, hogy egyházuk világi képviselőjökkel ezen meghivót sziveskedjenek közölni.

Kolozsvárt, 1906. junius hó 21-én.

Herepei Gergely, esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *27-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. julius 5.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kormány-válasz hatása.

Mult számunkban egész terjedelmében közöltük azt a nagyfontosságu válasziratot, melyet a Wekerle-kormány nevében annak kultuszminisztere, *Apponyi* Albert gróf adott a két protestáns egyház közös bizottságának az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása ügyében, már a megelőző kormányokkal folyamatba tett tárgyalások folytatásaként.

Mint a reformátusok országos zsinatánál, hol először publikáltatott a nagy nyilvánosság előtt, ugy országszerte a protestáns közvéleményben vegyes érzelmeket keltett ez irat.

Nem volnánk a közhangulatnak és igazságnak hű tolmácsolói, ha el nem ismernők, hogy az első időkben inkább az elismerés érzelme dominálta a közvéleményt. Ha nem is oly nagymértékben, mint ahogy azt *Tisza* István gróf a zsinaton — inkább a protestáns közvélemény vágyainak korlátozására s népünk kedélyének megnyugtatása érdekében — kifejezésre juttatta: de annyira mindenesetre, a mennyit a vegyesbizottság s annak világi elnöke *br. Bánffy* Dezső kifejezésre juttatott, hogy t. i. „ha azt a teljes sikert, a melyet mi óhajtunk, a melyet mi hangosan követelünk, elérni nem is lehetett: mégis e leirat olyan kedvező haladás és előrelépés, melyet elismeréssel kell fogadni.“ De, hogy sok jogosult várakozást csalódás ért, hogy sok tekintetben nemcsak anyagi érdekeink, de a törvényben kifejezett egyenlőség és viszonosság“ érvényesülése felől sem érezett a közvélemény a válaszból oly biztató és határozott hangot ki, mint a milyent szeretett volna: mutatta már a zsinaton az az élénk viszhang, a melyet *Hegedüs* Sándor, *György* Endre, *Kiss* József és *Radácsy* György felszólalásai — a melyek épen a leirat fogyatkozásaira mutattak rá — keltettek.

A hálás elismerés őszinte érzése tört fel sok kebelből. Nem a kilátásba helyezett évi 3 millióért — a melynek folyósitási módja is alkalmas arra, hogy sok belső bajt idézzen fel egyházunkban — hanem főleg azért, mert egyházunk állami támogatásánál ez az első eset, hogy a segély teherkönnyitést fog jelenteni s hogy nem egyes személyek látják hasznát, kiket korábban ilyen módon köteleztek le az államnak, hanem a nép és pedig annak legsulyosabb teher alatt nyögő rétege. Merem mondani, hogy egyházunknak rég nem volt oka ilyen nemes örömre és megelégedésre. S ez annak köszönhető, hogy egyfelől egyházi vezetőink feladatuknak magaslatára emelkedve állitották fel követelményeinket; másfelől annak, hogy Apponyi e vonatkozásban a gróf Tisza István örökségéhez tartotta magát s az egyházi adóügy rendezését ismerte el legsürgősebb szükségnek. E segély igazi értéke reánk nézve abban áll, hogy ama szocziális olajcseppet képviseli egyházunkban, a mely a méltányos progressiv teherviselésben példát adott nemcsak a többi felekezeteknek, hanem az államnak is.

Mi e lépésnek azért tudunk oly nagyon örvendeni, mert ez nem kevésbé fog hasznára válni a magyar nemzetnek, mint ref. egyházunknak.

Viszont hangsulyoznunk kell azt is, hogy a mi elégedetlenséget, nagy jelentőségü, komoly és mély elégedetlenséget támasztott a leirat: az is ilyen *magyar nemzeti és szociálpolitikai okokból foly*. Hiszen igaz és természetes, hogy nehezen esik, mikor azt kell látnunk, hogy jogosult érdekeink kielégitése s köztük oly elsőrangu fontosságuak, mint lelkészeink korszerü javadalmazása és humanitárius intézményeink érdekei — ki tudja mennyi időre?! — elodáztatnak. De hát elvégre, 400 esztendő óta, eléggé belegyakoroltak a koplalásba s ezt még csak türjük valahogy.

Azonban azt hazafiui mély szomoruságggal — hogy ne mondjam: aggodalommal — láttuk a leiratból, hogy a mikor a miniszter kijelenti, hogy „egyik legfontosabb feladatául tüzte ki az 1848. XX. t.-cz. végrehajtását e törvény szellemében állandó rendezéssel kezdeményezni“: akkor az *állandó rendezés* alap-

elvei felől teljes tájékozatlanságban hagy, vagy a mennyire mégis itt-ott ez állandó rendezés egyes vonásai sejtetni engedik az egésznek alapelveit, épen nem bizonyulnak alkalmasoknak arra, hogy lelkünkben megnyugvást keltsenek főleg épen állampolgári, magyar nemzeti és sociálpolitikai okokból.

Pedig hát mi az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásának sürgetésével nem egy pár millió koronáért tusakodtunk a ref. egyház javára: hanem főleg egy nagy államjogi elv minden vonalon való érvényesitéséért: „a teljes egyenlőségért és viszonosságért". Azért minket valóban bánt az, hogy a leirat a dolognak erről az oldaláról nem is beszél, hanem csak ugy kezeli a dolgot, mintha itt puszta pénzkérdésről volna szó s nem sokkal nagyobb és fontosabb dolgokról, a melyek igen alkalmasok épen nemzeti szempontból a magyarság megerősitésére és a mindjobban elmérgesedő sociális-helyzet javitására.

Nincs ugyanis a multból reánk maradt törvények közt egyetlen egy sem, melynek államférfiui belátástól vezetett bölcs végrehajtásával többet lehetne használni a jogegyenlőség és egyenlő teherviselés elveinek érvényesitése mellett a magyarságnak, mint épen az 1848. XX. t.-cz.

A „nemzeti kormány"-tól, Apponyi Albert államférfiui hire alapján joggal vártuk, hogy e törvény végrehajtását ily irányban fogja vezetni. Ugy tudjuk, hogy Tiszától ily irányban is maradt reá örökség: miért nem fogadta el azt is?!

Szomoru, de ugy néz ki, hogy az éhes protestántizmusnak oda dobtak egy 3 milliós konczot s ezzel el akarják terelni a figyelmet arról, hogy a 48. XX. t.-cz.-ben foglaltató s a magyar nemzeti állam kiépitésére alkalmas eszközöket elherdálják.

A magyar protestántizmus azonban nem szabad, hogy erre eszközül oda adja magát és az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása során önfeláldozással is meg kell mentenie e törvény intenczióiból annyit, a mennyi a magyar állam megerősitésére szolgál.

Ezt a törvényt nem szabad szétdarabolni engedni, hogy felekezetekként való külön alkuval lehessen kinullázni belőle mindent, ami a modern állam souverenitásának biztositására alkalmas.

Félre a mesterkedésekkel! Nagyszabásu egységes alapelveken nyugvó egyházpolitikát várunk, kérünk nemcsak a protestántizmus, hanem a magyar állam nevében is. Várjuk a kultusz-budgett tárgyalását, kérjük e politikának határozott vonásait!

N. K.

A zsinat felirata

az egyházi törvények királyi szentesitése ügyében.

(Folyt. és vége.)

Végül e törvény keretében a legmélyebbre ható és legnevezetesebb alkotás az egyházi adó-teher csökkentésére irányuló törekvés, a mely szerint kimondatott, hogy egyetemes egyházunk addig is, mig összes egyházi és iskolai szükségleteinek kielégithetése iránt a magyar állammal szemben támasztható és történelmi alapokon nyugvó igényei külön országos törvény által rendeztetnek, az e czélra nyerendő állami hozzájárulásból s esetleg más, az egyetemes egyház rendelkezésére álló segélyforrásokból, a konvent kezelése és rendelkezése alatt, egyetemes adóalapot létesit, a melynek rendeltetése az egyes egyháztagokon nyugvó, elviselhetetlenül sulyos adóteher könnyitése. Az e czélra szolgáló segélyt igénybe venni kivánó egyházközség tartozik a törvényczikkben megállapitott adókulcsot alkalmazni ugy a személyi, mint a vagyoni adót illetőleg, de e mellett a népiskolai tandij eltöröltetik. Ez intézkedés nagy fontosságát minden kétséget kizárólag bizonyitja az a körülmény, hogy eddig egyházközségeink igen jelentékeny részében az egyháztagok a tandijon kivül az állami egyenes adónak 50—200, sőt 300%-át fizették egyházi adóban, mig e rendezéssel egy átlagos 25%-ot fognak csak fizetni, a mi nemcsak az egyház, de egyenesen az állam szempontjából is nagy jelentőségü.

A magyar országos református egyházi közalapról szóló IV. törvényczikk érvényben álló törvényünkkel szemben azt az ujitást foglalja magában, hogy a közalap segélyezési czéljai közé utalja a vallásoktatás segélyezését az olyan egyházközségekben, a melyek felekezeti iskola hiányában a vallásoktatást az egyetemes egyházi czél érdekében a saját erejükön kifogástalanul ellátni képtelenek; továbbá, hogy a közalaphoz minden egyházközség az egyháztagok lélekszáma után fejenként és évenként 8 fillérrel tartozik hozzájárulni s ezt a járulékot a maga évi rendes költségvetésébe beilleszteni; végül hogy a közalap jövedelmének eddig évről-évre 25%-ban történt tőkésitése helyett a tőkésités e törvényczikk értelmében ezután 20% leend.

Az egyházi törvénykezésről szóló V. törvényczikk megállapitásánál követett irányelveket a következőkben emeljük ki:

A zsinatnak főtörekvését képezte, hogy ugy a közigazgatási, mint a fegyelmi biráskodásra vonatkozó részek az érvényben levő törvény elvi alapjának érintetlenül hagyása mellett teljesen átdolgoztassanak aképpen, hogy az egész törvénykezés terén az eljárás minél egyszerübb legyen.

A törvény szerkezetét illetőleg legfontosabb ujitás az, hogy a közigazgatási és fegyelmi biráskodást egységesen szabályozza és azon csekély eltéréseket, melyeket a két biráskodás sajátos természete szükségessé tesz, külön kiemeli az illető rendelkezéseknél.

Az egyházközségi fegyelmi biráskodás alól a presbyterek kivétettek és az egyházmegyei bíróság fegyelmi hatósága alá helyeztettek.

Az egyházközség, az egyházmegye vagy a pártfogóság részéről fentartott tanintézetek tanárainak fegyelmi ügyeire nézve is a törvény az egyházmegyei bíróság első foku illetékességét állapitja meg. (15. §.)

A konventi rendes bíróságra nézve kimondatott, hogy érvényes határozat hozatalához 5 birósági tag jelentése szükséges.

Az eddigitől eltérő szabályozást nyert a birósági üléseken való elnöklés kérdése. (9., 12., 14., 19. és 25. §§.)

Egészen uj intézkedést tartalmaz a 31. §., mely tárgyi összefüggés esetén a különböző foku birságok közül a felsőbb fokunak illetékességét állapitja meg.

A fegyelmi biráskodás esetei egészben ujból szövegeztettek.

Büntetés alkalmazásánál a fő- és mellékbüntetés rendszere hozatott be. (35—37. §-ok.)

Az intés, mint rendbüntetés tartatott fenn.

A 139. §. az egyház fegyelmi hatóságát a nyugalomba vonult egyházi tisztviselőkre is kiterjeszti.

A képviseletet illetőleg a magánpanasz és a közvád lényege és ezeknek egymáshoz való viszonya meghatároztatott.

A birói érdekeltség és biróküldés egészen uj intézkedések felvétele által részletesen szabályoztatott.

Az előkészitő eljárást illetőleg a békéltetés a közigazgatási birósági ügyekre is kiterjesztetett.

Részletesen szabályozza a törvény a birósági eljárás előkészitését, a vizsgálatot, továbbá a tárgyalás, határozathozatal és a határozatok közlésének s végrehajtásának módját, az egyházi birósági elnökség hatáskörét és teendőit az előkészitő eljárásban.

Az előkészitő eljárás egyszerüsittetett. (73. §.)

A 103. §. szerint fegyelmi ügyekben az államilag kiegészitett jövedelemmel biró lelkész ügyében hozott itélet az 1898: XIV. törvényczikk értelmében a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel is közlendő. Ezzel kapcsolatosan megemlitjük, hogy a 42. §. f) pontjában a fegyelmi eljárás megindítására vonatkozólag ugyanazon törvény 9. §-ának megfelelő intézkedés vétetett fel.

A felebbezési eljárást illetőleg a törvényczikk a most érvényben levő törvény álláspontján van. A 107. §-ban elvileg kimondja, hogy felebbezésnek csak itélet ellen van helye és a bíróság és elnökség végzései ellen csak oly esetekben, a melyekben a törvény azt kifejezetten megengedi.

A perujitást a törvény fegyelmi és közigazgatási birósági ügyekre egységesen szabályozza.

A 129. §. megadja a lehetőséget arra, hogy közigazgatási birósági ügyekben az elsőfoku bíróság az elsőfoku itéletnek a felebbezésre való tekintet nélkül leendő, egészben, vagy részben való végrehajtását rendelhesse el.

A 140. §. az elévülés idejét és kezdőpontját szabatosan állapitja meg és pedig ugy a fegyelmi, mint a közigazgatási birósági ügyekben.

A VI. törvényczikk a köznevelési és közoktatási szervezetet tartalmazza. Törvénykönyvünknek ezt a részletét mind szerkezetileg, mind tartalmilag módositottuk az idő folytán fölmerült szükség és megérlelődött nevelési és oktatási nézetek szerint.

Szerkezeti módositás rajta az, hogy a népnevelési és oktatási intézetek sorába felvettük az 1. §-ba a polgári fiu- és leányiskolákat (c. pont) s kivettük azok közül és a középiskolák közé helyeztük a felsőbb leánynevelő intézeteket s a középiskolák sorozatát kiegészitettük a reáliskolákkal s a keresztyén felebaráti nevelőintézetek sorrendjébe beiktattuk (a. pont) a gyermekmenedékházakat. Szerkezeti módositás az is, hogy — a mit már fentebb kiemeltünk — a ma érvényes törvénykönyvünk 101—104. és 108—109. §§-ait, tehát az egyházalkotmányi résznek a tanitókról és tanárokról szóló rendelkezéseit — némi változtatással — szintén ide helyeztük át (18—23., 44., 75—82. §§.), hogy itt a nevelés és oktatás összes tényezőire tartozó rendelkezések együtt és könnyen megtalálhatók legyenek.

Tartalmi módositásaink lényegesebb részei a tanitók, tanárok jogainak a tapasztalás és a tanügy igaz érdekei által javalt kiterjesztésére, kötelességeik pontosabb meghatározására, egyházunkkal való viszonyuk szorosabbra füzésére, fizetésüknek az állami tanitók és tanárok fizetésével való egyenlővé tételére, vagy a községekkel és magával az államval való szerződéses viszonyunk feltételeinek tisztázására vonatkoznak. (8., 9., 17., 21., 23., 30., 31., 32., 34., 35., 47., 55., 59., 61., 63., 64., 75., 85. 87. 90. 96. 98., 104., 108., 110., 115 c), 117. §§.)

A VII. törvényczikk a református lelkészek országos nyugdij- és özvegyárva-gyámintézetéről szól s a lelkészeknek 40 évi szolgálat, vagy 70 éves életkor betöltése után teljes beszámitható fizetésük erejéig nyugdijat (4000 korona erejéig) kiván biztositani, özvegyeiknek és árváiknak pedig évi járulékot, illetőleg neveltetési pótlékot. Az egész szabályozás az állami nyugdijintézetek általánosan elfogadott törvényeinek alapján történt s csak az özvegyek ellátását illetőleg van e törvényczikkben egyelőre minden özvegyre nézve egyenlő 500—500 korona megállapitva, tekintet nélkül az elhunyt férj szolgálati idejére, vagy fizetése mekkoraságára.

A lelkész-özvegy-árva-gyámintézet, mint külön intézmény, már az 1896. év óta folytatja áldásos működését, mostani törvényhozásunk azonban ez intézetet összekapcsolta maguknak a lelkészeknek nyugdijintézetével.

A VIII. törvényczikk indokolásául felemlitjük annak általánosan érzett szükségét, hogy külföldön levő magyar református hiveink lelki gondozásáról törvényhozás utján intézkedjünk.

Végül a IX. törvényczikkben gondoskodnunk kellett egyházi törvényeinknek Horvát- és Szlavonországok területén való végrehajtásáról is, — a mit a Horvát-Szlavon és Dalmát országgyülés által alkotott törvény tett szükségessé, a mely elösmeri, hogy horvát- és szlavonországi egyházközségeink egységes magyar református egyházunk alkotórészei s a melynek 1898. évi május hó hetedikén kelt legfelsőbb megerősitéséért jólesik Felséged legmagasabb szine előtt legmélyebb hálánkat tolmácsolnunk.

Császári és Apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Ezekben voltunk bátrak vázlatosan ismertetni a második budapesti országos református zsinatunk alkotta ama kilencz törvényczikket, melyeket Felségedhez legkegyelmesebb megerősités végett ezennel hódoló tisztelettel fölterjesztünk.

Törvényeinknek többrendü, alapvető rendelkezései csak ugy hajthatók végre, ha a megfelelő anyagi fedezetet — első sorban az 1848. évi XX. törvényczikk részleges végrehajtása utján biztosithatjuk.

Ez irányban Felséged magyar királyi kormányával ágostai hitvallásu evangelikus testvéreinkkel közös tárgyalásokat folytatunk.

Alattvalói hódolattal kérjük Felségednek ezen tárgyalások iránti legmagasabb Atyai figyelmét és jóindulatát.

Ezen alázatos előterjesztéseink után törvényeink legfelsőbb jóváhagyásáért és megerősitéséért esedezve s magyarországi református egyházunkat Felséged legkegyelmesebb jóakaratába ajánlva, a legmélyebb hódolattal öröklünk

Budapest, 1906. évi junius hónap 21. napján.

Császári és Apostoli Királyi Felségednek, Legkegyelmesebb Urunknak alázatos szolgái:

a magyarországi református egyház 1904. évi november hó tizedik napján megnyilt második budapesti országos zsinata és annak nevében:

Báró Bànffy Dezső
az erdélyi református egyházkerület főgondnoka, mint az országos zsinat világi elnöke.

Kun Bertalan
a tiszáninneni református egyházkerület püspöke, mint az országos zsinat egyházi elnöke.

Vallás és Élet.

17. Az állam jogai és kötelességei az egyházi vagyonnal szemben.

A hol az egyház állami intézmény, ott az egyházi vagyon az állami vagyonnak képezi egy részét és annak kezeléséről is az állam gondoskodik. Ezzel szemben az államot terheli a kötelezettség is, hogy a mennyiben a meglevő anyagi erő elégtelen, az egyház anyagi szükségeinek kielégitéséről is gondoskodjék. Ellenben, ha egyház és állam egymástól szétváltak, az államnak az egyházi vagyon kezelésébe nincs beleszólása, valamint ahoz sincs köze, hogy az egyházi élet fentartására szükséges eszközöket honnan szerzi be. Az egyházi vagyon ez esetben nem alapitvány természetü s annak megtartása iránt az állam nem intézkedhetik; de a kivetett adók és megszabott dijak behajtásához sem nyujt segitő kezet. Minél nagyobb értékü az a tevékenység, melyet az egyház a népélet s ezzel együtt az állami élet érdekében kifejt: az államnak is annál több oka van reá, hogy ne csak a vagyonszerzést és vagyonmegtartást tegye könnyüvé, hanem az egyházat, a mennyiben anyagi erői elégtelenek, támogassa, *segitse* is. Ez esetben joga és kötelessége is az adott segély felhasználásánál felügyeletet is gyakorolni, valamint ellenőrizni, hogy az összes egyházi jövedelmek egyházi célokra fordittassanak. E tekintetben az állami felügyeletnek három irányba kell kiterjednie, szem előtt tartván, hogy: *az egyházi jövedelmek miféle célokra* fordittatnak? *az egyházi vagyonszerzés milyen mérvü* és *milyen uton történik? és a szerzett vagyon megtartása minő érdeknek* szolgál?

1. Az első kérdésre a felelet az elmondottakban immár benne foglaltatik. Ha az állam az egyházi vagyonnak alapitványi jelleget adhat, ha jogot ád az egyháznak, hogy végrendeleteket meghatározott célokra elfogadjon: akkor azt a jogot sem nélkülözheti, hogy az egyházi jövedelmek felhasználása fölött őrködjék, felügyeletet gyakoroljon, tehát az egyházi autonom intézkedésnek korlátot szabjon. Az államnak joga van megkövetelni, hogy az államtól nyert vagy az állam segitségével megszerzett jövedelmeket az egyház *más célokra* ne forditsa, mint a melyre azok rendelve vannak; egyházi vagyon felhasználásával politikai agitációkat ne folytassanak, pártlapokat ne létesitsenek, nyerészkedési célokat ne üzzenek, börzejátékot ne folytassanak, vagyoni spekulációkkal az egyház jövedelmeit koczkára ne tegyék.

2. Egy magán ember vagy magán társaság tetszés szerint *növelheti* törvény által megengedett uton a saját vagyonát. A vagyonszerzés e szabadságában a közre nézve nincsen semmi veszély, sőt inkább a vagyonmegoszlás egészséges forgalmát mozditja elé. Másként áll az ugynevezett alapitványszerü vagy egyházi vagyonnal. Ez a vagyon ki van véve a szabad forgalomból; ez a vagyon *elidegenithetetlen*, kötött birtok. Ha az egyháznak jogában áll ezen birtokot állandólag és határ nélkül növelni és fokozni s ha a szerzett részek is elidegenithetetlenek: könnyen elkövetkezik a veszély, hogy a holt kéz vagyona az idők folyamán szertelenül megnövekedvén, a közre nézve károssá és veszedelmessé válik: megnövekedik és szertelenné fokozódik a klerus hatalma is, a népnek pedig osztályrészül a nyomor esik. Az egyház célja nem lehet a vagyonszerzés. Az egyháznak ideális erkölcsi céljai vannak és vagyona ezen célok megvalósitására használandó eszközül. Ha az állam az egyházvagyonnak alapitvány jelleget adott, ha azon privilegiummal ruházta fel az egyházat, hogy vagyonát a szabad forgalomból kivonni lehessen: az államnak kötelessége arról is gondoskodni, hogy az egyház kezébe, mint holt kézbe, ne gyüljön össze több vagyon, mint a mennyi az egyház elé tűzött ideális erkölcsi célok elérésére szükséges és elégséges. Ha az állam az egyháznak egyszersmindenkorra jogot ád, hogy alapitványokat és végrendeleteket vég nélkül fogadhasson el: akkor az egyházi vagyon szertelen megnövekedése elé nem lehet korlátot vetni. A korlátozás csak úgy lehető, hogy ha az alapitványok és végrendeletek érvénye minden egyes esetben az állami jóváhagyástól tétetik függővé, aki a jóváhagyást mindig a kimutatott szükség mértékének elbirálása után állapitaná meg.

Az államnak joga és kötelessége nem csak a vagyonszerzés *mértékét* korlátok közé szoritani, de a vagyonszerzés *módjára* is szigoru felügyeletet gyakorolni. Az egyház nem gazdasági egylet, hanem vallásos társulat; az egyház vallásos tevékenysége soha sem lehet földi javak szerzésének eszköze. Az egyház minden földi jónál többet érő kincseket igér az övéinek; kincseket, melyeket a moly és a rozsda meg nem emészt, a lopók ki nem ásnak és el nem lopnak. És ha az egyház azt hirdeti, hogy ezeket az örökkévaló jókat az egyház részére adott muló javak árán meg lehet szerezni, a földi jókat mennyei javakkal lehet kicserélni: ezen az uton, a mely immár nem is ösmeretlen, az egyház — főleg a betegek és haldoklók ágya mellett — bár saját ideális czéljaival ellenkező, de igen jól jövedelmező üzletet biztosithat magának, a melyből akár a Péter templomát is meg lehet épiteni.* A búcsújárások, az ereklyék és amulettek árulása, a csodatevő források, a bűnbocsájtó czédulák kétségen kivül nem az egyház ideális czéljait szolgálják. A belga törvény megszabja az időt, melynek a hagyományozó halálát meg kell előznie, hogy az egyház javára tett végrendelet érvényt nyerjen.

3. Az államnak jogkörébe tartozik nem csak az egyházi vagyonszerzés fölött őrködni, hanem felügyelni arra is, hogy a vagyon eredeti *rendeltetésének* és *jogos tulajdonosának* megtartassék. Az egyházi vagyonnak az állam törvénye ad alapitványi jelleget is; ha a vagyon eredeti rendeltetésétől elvonatik, ez elvonás az állam törvényét sérti meg. Ha tehát az egyházi vagyon bárhol is nem saját rendeltetése czéljaira használtatik: az államnak azonnal, panaszt nem várva, közbe kell lépni, a visszaélés megszüntetése végett.

Ámde figyelembe kell venni, hogy a változó körülmények valamely egyházi vagyon *rendeltetésének* és *tulajdonosának* megváltoztatását teszik szükségessé és elkerülhetetlenné, hasznossá és előnyössé. A reformáczió idejében a katholikus egyházi vagyon egy része tulajdonost cserélt, sőt rendeltetésétől is elvonatván, a kor szükségeinek inkább megfelelő czélok elérésére fordittatott. Az utókor nincs kötelezve, hogy a közvagyon fölötti rendelkezésében a mult idők szükségei, nézetei és törekvései által megkötve érezze magát. Az állam azért járult hozzá az alapitványozók rendelkezéseihez, mert a kitüzött czélokat az állam érdekében levőknek találta. De ha ezek a czélok, mint közérdekük megszüntek, vagy kivihetetlennek bizonyultak, sőt károsokká lettek, az állam köteles a megadott jóváhagyást visszavonni és a régi helyett uj czélt, uj rendeltetést kitüzni, mert nemcsak az egyházi vagyon függ az állam akaratától, hanem maga az egyház is, mint nyilvános korporáció, az állami akarat által nyerte lételét. A mi a multban jó és szükséges vala, az ma talán fölösleges és értéktelen, sőt káros és veszélyes. Épen ezért a fejlődő idők rendjén minden privilegium fölöslegessé, sőt károssá válhatik s tehát *visszavonható*. Minden korporáció, mely az állam beleegyezésével nyerte lételét, az állam akaratából meg is szüntethető, vagy további fenmaradása uj feltételekhez köthető. Az állam az egyháztól is reformokat követ elhet; joga ki-

* Zeller i. m. p. 179. 180.

vánni, hogy az egyház a saját szervezetéből minden olyan elemet kidobjon, a mely állami szempontból magának az egyháznak megszüntetését igazolná. E reformokhoz nemcsak az államnak, de magának az egyháznak is joga van, tanban és szervezetben egyaránt, természetesen az állam jóváhagyásának feltétele mellett. Ide tartoznak az egyházi vagyonra vonatkozó ujabb intézkedések is.

Az egyházi vagyon rendeltetésének szükségessé vált ujból való megállapitása, vagy *megváltoztatása* részben az állam, részben az egyház hatáskörébe esik; az utóbbi esetben az állam jóváhagyása is szükséges. Az állam által eszközlendő változtatásnak csak akkor van helye, hogy ha az egyházi vagyon jövedelmének az eddigi célokra való felhasználása a közérdeknek többé nem felel meg. Csakhogy ezt a változtatást az államnak nem a saját jó tetszése szerint, hanem az alapitvány eredeti céljának természetét tekintetbe véve, kell megtennie. Példát hozva fel, akár a katholikus, akár a protestáns egyháztól elvett iskolai vagyont az állam csak kulturális célokra használhatja maga is, sőt ha az egyház anyagi ereje a tisztán egyházi célok elérésére elégtelen, az állam pedig az iskolai terheket magára vette, az egyház birtokában levő iskolai alapitványok *főleg nem az állam, hanem egyesek által az egyháznál letett iskolai alapitványok az állam által nem bevonhatók*, tehát tulajdonost nem cserélhetnek, hanem rendeltetésük szenved változtatást, a mely változásról, állami jóváhagyás feltétele mellett, saját autonomikus jog- és hatáskörében, maga az egyház intézkedik. Ez történik minden olyan esetben, midőn valamely alapitvány vagy egyházi vagyon rendeltetésének megváltoztatását *egyházi érdekek* teszik szükségessé. Ilyen a *desolált* vagy nagy vagyonnal biró, de *elnéptelenedett* egyházak esete. Minden egyes esetben a változtatásnak nem szabad tullépni azokat a határokat, a melyeket a fenforgó tényleges viszonyok és szükségek, valamint a *rokon célok* megjelölnek.

18. Az egyházi vagyon tulajdonosa.

A változó körülmények az egyházi vagyonnál nemcsak a vagyon rendeltetésének, hanem a *tulajdonosnak* megváltoztatását is szükségessé tehetik. Itt a tulajdonos mindig valamely korporáczió, egyház község, lelkészi hivatal, egyházmegye, egyházkerület, püspöki hivatal, népiskola, közép- és felsőiskola, árvaház, szeretetház, gyám- és nyugdijintézet stb. A protestáns egyházban, a tagok összeségének akarata határoz, a róm. katholikus egyházban a parokhus képviseli a gyülekezetet, az apát a klastromot, a püspök a megyét, a pápa az összeségét. A kit a püspök az egyházból kirekeszt, vagy a ki az egyházból kilép, az a róm. katholikus egyházban az egyházi vagyonhoz minden jogát elveszti. A protestáns egyházban is vannak, a kik a felfogás felé hajlanak. A kérdés helyes megoldhatása szempontjából nem kell felednünk, hogy az egyházak bizonyos idealis erkölcsi célok megvalósitása érdekében alakult testületek. A vagyon tehát, a melynek rendeltetése e célokat szolgálni, az összeségnek tulajdona, közös vagyon, egyházközségi tulajdon, egyházmegyei vagyon, egyházkerületi vagyon, egyetemes vagyon. Ha tehát a vagyon jövedelmének hováforditása fölött kell dönteni, a döntés legelső sorban őket, mint tulajdonosokat illeti. Az egyházközségi autonomia legerősebb biztositékát épen az alkotja, hogy a gyülekezeti vagyonnak ő a tulajdonosa; valamint ekként válik lehetségessé az is, hogy *a gyülekezeti élet* vezetése és folyama elé a gyülekezeti élet körén kivül vagy felül eső hatalom nem vethet korlátokat, hanem a fejlődésnek egyedül a kor szelleme és a nép müveltségi fokozata szab irányt és határt.

Az egyházközség a gyülekezeti vagyon tulajdonosa. De mi történik akkor, ha az egyházközségben meghasonlás keletkezik? ha a gyülekezet tagjainak egy része, a kisebbség vagy talán épen a többség az egyházból kilépni kénytelen, sőt kilépésre *kényszerittetik?* Az egyes ember, akár önként lépett ki az egyházból, akár kizáratott belőle, nem birhat joggal követelni, hogy az egyházi vagyonból az őt megillető rész neki kiadassék, mert az egyházi vagyon nem az egyesek közös magánvagyona, a mit bármiféle czélra lehet forditani, hanem az összeségnek meghatározott czélra rendelt vagyona. Az egyházi vagyonnak csak azoknak az összesége lehet tulajdonosa, a kik egyházközséggé vagy vallásos testületté alakultak. Ezt a vallásos testületet illeti meg a jog, hogy e vagyon fölött rendelkezzék és annak jövedelmét vallásos szükségletek kielégitésére forditsa. Az egyházközség hitéletében, a tanban és a kultusformában történt esetleges *változások* ezen a jogon *nem változtatnak*. A gyülekezet egy másik konfesszió kebelébe térhet át és az eddiginek kötelékéből kiléphet, de az egyházi vagyont el nem vesztheti, valameddig e vagyont egyházi czélokra forditja; de ha maga az egyházközség részeire bomlik és mint ilyen megszünik, akkor az egyházi vagyon *uratlan* vagyonná lesz és fölötte azon felekezet rendelkezik, állami jóváhagyás mellett, a melynek kötelékébe a megszünt egyház tartozott. Ha azonban az egyházközség felbomlását az a körülmény idézte elé, hogy a gyülekezeti tagok egy része a felekezete kötelékéből kilépett: akkor méltányosnak látszik, hogy a felekezeti vagyon bizonyos része velük menjen, önként értetvén, hogy az ekként kiszakitott vagyon ismét egyházi czélokra fordittatik. Csakhogy itt egy rakás kérdés jöhet tekintetbe, a melyeket a megoldásnál nem szabad figyelmen kivül hagyni. Nincsenek olyan esetek, midőn a kilépettek az egyházi vagyonból való részesedésre teljességgel nem tarthatnak igényt? Felekezeti, politikai és szocziális izgatások, csábitások és anyagi előnyökkel való biztatások, vesztegetések. Mert kétségtelen, hogy a kilépés csak akkor jogosult, ha a gyülekezet tagjai a *meggyőződés* kényszerét követik s nem idegen érdekek befolyása alatt állanak. Az egyházközség teherhordozó tagjai hányad részének kell kilépni és a kilépésnek mekkora időközben kell megtörténni, mennyi idő alatt kell külön egyházközséggé szervezkedni, hogy az egyházi vagyon meghatározott részét vagy hányadát igényelhessék? Az eddigi felekezet kebeléből kilépett egyházközségi tagok egy másik meglevő felekezetbe lépnek-e át, vagy a kilépetteknek új egyházközséggé kell szervezkedniök? Az egyházból kilépettek az egyházi vagyonnak melyik részéből osztozkodhatnak? és a részesedésre minden tag kivétel nélkül tarthat-e igényt? Kétségtelenül sok és nehéz kérdések tolulnak a törvényhozó elé, a melyeket számba vévén, nagy körültekintéssel és bölcseséggel kell mérlegelni.

A kérdés megoldása az állami törvényhozás elé tartozik, de mielőtt kezét a munkára veti, *a különböző felekezetek közt a nemzeti és állami élet érdekében teljesitett kötelességekkel arányban álló* ***teljes egyenlőséget*** *meg kell valósitani.*

Dr. Bartók, püspök.

(Vége.)

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Egyházmegyei értekezlet Kalotaszentkirályon.

Az ősök egetvivó tényein elmerengeni, azokat emlékben tartani, azokért lelkesedni tudó magyar gyülekezet ült össze ünnepelni, imádkozni s aztán ujra küzdeni, mert ma ennek kell jelszónak lenni;

ma, amikor egy-egy odavetett hangzatos szó egyszeribe tömeghangulatot csinál s lelki kavarodást idéz elő. Háromszáz évnek csodálatot keltő s ma is buzditva intő ihlete szállta meg s tartotta fogva az egyházmegyei értekezlet Kalotaszentkirályon, 1906. jun. hó 23-án összeült gyülését.

Hogy is ne ünnepelt, hogy is ne csodálkozott volna a nép azért a korért, annak a kornak nagy bajvívója szelleméért, tényeiért hálatelten Isten iránt, a mikor valóvá vált a költő szava: „jött éve csodáknak"; a mikor az élet maga tért meg ahhoz az öreg, ahhoz az elfakult, de szent könyvhöz, abból meritvén a bekövetkezett dolgok fölött hangzó igazát: „akik megaláztatnak, fölmagasztaltatnak; a testet megölhetitek, a lelket nem; nem szégyenlem a Krisztus evangeliumát, mert Istennek hatalma az minden *hivőknek* idvességére!"

Hiszen e kor épen azokban a vonásokban, a melyek a teremtéskor a zürzavaros mindenségből előcsillámlanak a még bizonytalan világosság derengése mellett; a melyek a keresztyénség megalakulásakor a tüzes nyelv formáját veszik láthatás végett magukra; a mely a reformáczió megindultával ama szavakban röppen el teljes meggyőződéssel szerte a világba: itt állok, másként nem tehetek; a mely a föld hatalmasaival való nagy küzdelmében a fegyvertelen szenteknek a béke alakjában biztositja a lélek diadalát; e kor oly gazdag a testi nyomorgattatás, a szegénység mellett, hogy nem hiába fakad föl a lelkekből az ének, mert bizik, mert remél, mert hisz: Térj magadhoz drága Sion! Ezekkel a gondolatokkal tért be a gyülekezet a hálaadó s ünnepélyes istentiszteletre, a melyen az egyházmegye világi előkelő gondnokai, tagjai igen szép, mondhatni teljes számmal vettek részt, mig szinte bánkódással, szégyenkezés nem titkolható érzésével kellett látnunk, hogy épen ifjabb lelkésztársaink, a kiknek nemcsak jól állana, de talán kötelességük is volna ép ily alkalmakkor — elháritva minden akadályt — megjelenni, távol voltak. Hiszen avagy véka alá rejtett gyertyák volnának? Több indulatot, több érzést, mert igy oldott kévéknek láttatunk s könnyebben megejt az ármány, a titkon járó oroszlán. Pedig mily fölségesen zugott föl az a: Tebenned biztunk eleitől fogva; mily melegen, a szivnek teljességével, mint ábeli áldozat füstje szállott föl az esperes: *Deési* Gyula ajakán át a hála, az öröm, az emlékezés s az esdeklés eget megnyitó hangja, úgy, hogy ott ült az arczokon a hit bizonysága: oh Uram! szeretem én a te házadban való lakozást, mert jobb nekem egy nap a te pitvarodban, mintsem ezer nap egyebütt! S mint emelkedik a buzgóság, a mint a Kutas Károly k.-szentkirályi áll. isk. tanitó, énekkar vezető által nagy zenei érzékkel, kitünő betanitással előadott „Erős várunk nekünk az Isten" felhangzik.

A közfigyelem, buzgóság s szent hangulat mellett hallgatja meg a gyülekezet az ünnepi szónokot: *Nagy* Károly kolozsvári theol. tanár, Pál ap. Róm. 8. 31. alapján tartott klasszikus összeállitásu s óriási lelki hatással előadott szent beszédét. Oh, ha hallották volna, nem csak azok, akik ott voltak, hanem mások is, többen is, mindenki, kik az üldöztetett protestáns hivekkel egy földet laknak, kik magyaroknak nevezik magukat, bizony a magatartásuk fölött érzett komoly megbánás könnycseppjével borultak volna össze a magyar kálvinistákkal, hirdetvén Isten csodás hatalmát: Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Ekkor ujra a szentkirályi énekkar szereplése következett, a Mihályi Károly által szerzett „A derék emléke" cz. énekkel, mely után kezdetét vette a templomban a Bocskay ünnepély, az értekezleti gyülés második része.

Id. Gyarmathy Zsigmond mint világi elnök, Isten iránti hála kifejezés szavaival nyitja meg az ünnepi gyülést, reá mutatván az értekezlet czéljára s köszöntve a czélt szolgált s istentiszteletet tartottakat, felhiván a jegyzőkönyv vezetésére m.-gy.-monostori lelkész, *Paulai* Viktort.

Ezután egyházkerületünk ékesen szóló esperese, *Deési* Gyula áll föl s mondja el Bocskay emlékezéséről azokat, miket kivonatosan s főbb gondolataiban adunk csupán az alábbiakban.

„A költő szavát csenditi meg lelke — ugymond — a mikoron 300 évre szállunk vissza: „életünk rögös határain két géniusz vezet, remény s emlékezet". Igy van, bizonyára igy! Ezt igazolja a mult s erre kötelez a jövő. A honnan a remény biztató angyala elszáll, ott jön a lassu hervadás, a pusztulás, jön a halál. A mi nemzetünk könnyes, meg örömteljes emlékekben gazdag, de reményekben nem szegény! Lelkünk emelkedik, szivünk megaczélozódik ma is, a mikor a magyar polgári s vallási szabadság alapvetőjének emléknapján ünnepelünk. S tesszük ezt ama bizonyos büszkeséggel, ama meg nem rendülő tudattal, hogy nekünk nem csengő-bongó szavakra, frázisokra van szükségünk, hanem tetteket szülő hitre, reményt fakasztó magasztos érzésekre s szivet, gondolatot megkapó emlékekre. Oda a bölcsőhöz, oda menjünk, melyből 300 éves harcz árad Bécscsel szemben; mert attól az időtől fogva küzdelem volt a nemzet élete, mert gonoszul elszivták az élet levegőjét: a szabadságot. Többet tesz Bécs; nem elégszik meg a németesitéssel, nem teszi elég felfuvalkodottá a magyar szegénysége, hanem, hogy teljes legyen ördögi munkája, a lelkek utolsó kincsére teszi rá a kezét.

Hogyan! hiszen keservesen panaszolja a pápa követe szerencsétlen urának, hogy maholnap hire-hamva sem lesz a regnum marianum-ban a pápás vallásnak. És jól tudta az a magát földi isten gyanánt gerált porszem, a vaksággnak hamvadó üszke, hogy a polgári szabadság s vallás ikertestvér, mit igazol ma Eszakamerika, Hollandia, Svéd- s Norvégország, Anglia, Németország vallási, kulturális s gazdasági kifejlődöttsége, mellyel szemben kishitüséget, satnyulást, anarkhiát, pusztulást mutat Spanyol, Olaszország s bizony Francziaország is a gondviselésnek köszönheti, hogy megszabadul a szentek jármától. Ne csodálkozzunk azon, a mi volt; mert egy eszelős, zsarnok, gonosz indulatu császár vette el a szabadságot; az, a ki mig egyrészről gonosz tettetéssel a csillagok honát vizsgálgatta, másrészről kapzsi kezét a magyar birtokok értékére vette, hogy azzal töltse meg üres kincstárát. Ne csodálkozzunk, ha jöttek a pokoli antikrisztusok: a jezsuiták, Básta s zsoldos csapatai.

Bizony szomoru, bizony gyászos idők, a melyeket vértlázitó szemekkel igy rajzol meg annak a kornak egy irója: A mezőkön holtak hevertek, a lakósok holtak testéből táplálkoztak s ezekből madarak s férgek lakmároztak. Ily helyzetben lép föl Bocskay, kiben a királyhüség az utolsó perczig nem rendül meg; hiába tették üldözött vaddá, kinek kisirni magát nem volt szabad; türt, szenvedett s fellép a magyar nemzet életéért, szabadságáért, jogainak fentartásáért. Ő magára, személyére, vagyonára soha nem gondolt, a szabadság s hit volt mindene. Magyarország sérelme cz. munkáját ekkor irja meg, felfejtvén a nemzetre váró helyzetet. Erre indul a lakosság zászlaja alá, melyre „Isten s haza" volt irva, mely alatt a vezényszó nem német, hanem a biblia apostoli igazsága volt: ha Isten velünk, ki lehet ellenünk! A hajduk, székelyek viszik azt diadalra. A nemzet fellélekzik s hálát ad Istenének s vezérét megválasztja Erdély és Magyarország fejedelmének. A mint Dávidot pásztorfiuból tette nagy királlyá, ép igy hivta el Bocskayt az isteni gondviselés. Bécs ekkor elővette taktikáját, alkudozni kezdett s Bocskay a nemzetre nézve a jobb részt választotta s elfogadta a békejobbot. Hitt; hitte azt, hogy a nagy leczke jobb utra téríti a császárt. De csalódott; csalódott a későbbi jövőt illetőleg; hisz a szenvedés haladt előre; Zrinyi, Frangepán, Rákóczi, Kossuth, a 13 beszélnek a vad lélekről. 1606-ban meg lett ugyan a béke — papiron — de megtartva az osztrák császártól soha sem lett maig sem. És az a másik, a nagy lélek pihenni vágyott, haza Erdélybe — de az ádáz ellenség gondoskodott arról, hogy lelke elszálljon — hite harmatát hullatva a magyarra.

Megmérgeztették emberével, Kátai Mihállyal 1606. decz. 29-én. Utolsó perczében is azon hő kivánságának adott könnyek között kifejezést, hogy legyen a magyar testvér Erdéllyel. És a nemzet sirt holtteste mellett; és hamvát szétszorta a 300 év fuvalma, hogy igy legyen a magyarok

Mózese, mert az ő alkotásából merit ma is minden törpe utód. Hamvainak egy porszemét lelkünkre veté az idő s ugy érezzük, hogy az ő példája biztat azzal, hogy a magyar megél. Mert ha elpusztulnak is a harczos apák, el a gyermeknevelő anyák, akkor Erdély erdői fogják teremni a fiakat s a magyar róna virágai harmatcseppből fogják szülni a leányokat. Emlékezzünk azért Bocskayról s jelés vezényszavunk legyen: ha Isten velünk, ki ellenünk."

Oly jól esett ezután a „Magyar Gályarabok — sok szenvedést, hitet beszélő — énekét" hallani s a belső embernek az énekkarral együtt énekelni. Falusi, egyszerü emberektől ily előadást, buzgalmat látni, hallani, csak arra reá termett tanitó, karvezető dicséretet érdemlő nagy munkája alapján lehet.

Fénypontja volt a programmnak *Király* Ilona k. a keresetlen formában, a lélek és sziv teljességével előadott szavalata. Bocskay egyszerüségével összhangban állott lenségét szavaló nagy hatással festette meg előadásában. Szives köszönet neki. Majd *Kovács* József helybeli lelkész olvasott föl egyháza történetéből az utolsó 50 évből; élénk szinekkel, részletesen festi az igen érdekes történelmet, melyet az egész ünneplő közönség nagy figyelemmel hallgatott.

Végül id. *Gyarmathy* Zsigmond mond nehány zárószót, a mely után az istentisztelet bevégződik s a lelkészilakon kezdetét veszi a tárgyaló gyülés.

Itt *Régeni* Ferencz m.-bikali lelkész olvassa föl a vallástanitásról irott értekezését. Világosan s a szükségnek megfelelő módon gondolkozó főnek nagy méltánylást érdemlő kitünő munkája ez, a melyet, a mikor valódi örömmel üdvözlünk, részletesebben nem kivánunk ismertetni azon jóleső hitben, hogy a hivatalos világnak is alkalom nyujtatik, ha másként nem, a hivatalos lapban való megjelentetés utján elolvasni, megszivlelni s bevinni az abban levő életet, hitet biztositó igazságokat a tanügyi bizottság tárgyai keretébe. Mert, hogy jó tankönyv legyen, arra korszerü irányzatot kell annak az irónak maga előtt látni, a mely már nem egyéni, hanem a közegyház közvéleményét juttatja kifejezésre. És ebben a munkában igen helyesen vannak kijelölve az irányelvek. Tessék megragadni s ezzel együtt elfogadni a *Nagy* Károly gyakorlati értékü megjegyzését, melyet e felolvasáshoz való nagyszabásu hozzászólásában alaposan fejtegetett, hogy t. i. mig a vallásnézet világnézetté nem fejleszthető, maradjon naiv vallásosság a tulajdona gyermeknek s a vallástanitásnál a methodust kell követni, hogy megtörténjék a vallásos érzésnek jegeczesedése, amely aztán tudattá, nézetté lesz. Épen azért gyülés elfogadja *Biró* András azon inditványát, hogy közöltessék az értekezés a hivatalos lapban, de állandóan napirenden tartassék az értekezleti, sőt traktualis gyüléseken is.

Biró András felhivására *a káromkodás elleni harcz* eredményéről tesznek többen jelentést, a melynek alapján a *Lészay* Ferencz gondnok ur által jutalmazásra felajánlott diszes úrasztali teritőt *a m.-bikali egyház nyerte meg.*

Nem tudjuk ennek a kálvinista világi papnak csodálatraméltó mély lelkét eléggé bámulni; ime a hit. Nem is mondunk a fényeskedéssel előljáró nagy jó urunkra mást, mint a biblia szavát: Bizony igaz ember ő. Egyben a jövő évre is egy más emléktárgyat ajánl meg az értekezletnek, a melynek kapcsán azon tiszteletteljes kivánságot óhajtanók kifejezni, hogy ne csak az eredményről, hanem a módról is kivánatos volna a jelentéseket bekérni.

Nagy Károly th. tanár felemliti, hogy a Kálvinszövetség megalkottatott; czélul tüzvén ki az egyházi socialis tevékenykedést. Vegye az értekezlet is e munkát föl. Értekezlet kimondja az inditvány elfogadását.

Az id. *Gyarmathy* Zs. világi s *Biró* A. egyházi elnök zárszavai után, a melyekben a gyülekezetnek, annak lelkészének, a szereplőknek s résztvetteknek köszönetet mondanak, a gyülés bezárul. Itt végül emlitjük föl, hogy *Kovács* József helybeli lelkész a közebéd részvételi diját nemes egyházi czélra ajánlotta föl, felerészét a Bocskay-alapra, felerészét az értekezlet részére. A tett többet ér a szónál. Köszönet az adakozónak.

Paulai Viktor,
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Nyilt klerikálizmus. A ki a br. Barkóczy beszéde után is kételkedik még afelől, hogy az állami iskolákat Apponyi kultuszminisztersége alatt kiszolgáltatják a klerikálizmusnak: annak ime, szolgálunk egy közelebbi példával. Kolozsvárt van egy állami tanitó- és egy állami tanitónőképezde. Mióta csak fennállnak 5—5 igazgatótanácsosa volt mindakettőnek és pedig ezek közt soha sem volt pap, nyilván azért, hogy nehogy felekezeti féltékenység ébredjen, pedig Kolozsvár két püspöknek is székhelye. A napokban azonban a kultuszminiszter fogta magát és *Hirschler* József kolozsvári plebánost, Majláth püspök ismert protegáltját, mindkét intézethez igazgatótanácsosnak nevezte ki, jóllehet sem gondnoksági hely nem üresedett meg, sem — ugy tudjuk — az intéző-bizottságok nem kérték Hirschler kinevezését. Hát teljes tisztelettel kérdjük Apponyi miniszter urat: igy értelmezi a felekezeti egyenlőséget és viszonosságot?! Ferencz József unitárius, dr. Bartók György ref. püspökök, Kolozsvár székhelylyel, 40—50 éves közpályával csak nem kivánhatják, hogy az ½ év előtt még káplán Hirschlertől meglássa őket a magas kultuszminiszterium. Az Apponyi miniszter orrára ugy látszik Majláth rakja a — pápaszemet. Nos, mindezekhez mit szólnak a mi „új korszak"-ért rajongó embereink?!

Az Országos Középiskolai tanáregyesület most tartja 40-ik közgyülését Budapesten. E közgyülésnek különös jelentőséget adtak azok a beszédek, a melyek a megnyitás ünnepélyességei közt hangzottak el. *Beöthy* Zsolt elnök megnyitójában az iskola jellemnevelő feladatáról szólva, azt a nagy bajt emeli ki, hogy az élet az iskola ez irányu törekvéseit — fájdalom — nem támogatja, sőt folyton ellensulyozza. Legnagyobb feltünést a kultuszminisztert képviselő *br. Barkóczy* Sándor miniszteri tanácsos beszéde keltett, ki a nevelés legfontosabb részének a jellemképzést és akaratirányitást mondva, kijelentette, hogy „ez másként helyesen nem történhetik, mintha az egész társadalom és közoktatásügy valláserkölcsi alapra helyezkedik", a mi alatt „nem valami elvont bölcseleti vallást és erkölcstant, sem pedig valami tételes torzvallást ért, hanem egyedül az igaz és helyesen értelmezett kereszténységet, a melyben lefektette az isteni Mester mindazon tanokat, elveket, törvényeket és intézményeket, a melyek minden állás és hivatás számára megfelelő, eszményi tökéletességre törekvő munkásokat képesek nevelni." „Ez a legjobb a keresztyénségen kivül állókra is, mert ez fog biztositani számukra — tűrelmet." A felekezeti iskolák ezen nagy előnyét kell érvényesitni az állami iskolákban is. A tanárok nagy része klerikálisizünek találta a beszédet, melyet a miniszter képviselője mondott s hatását gyengiteni — mint irják a lapok — *Dóczy* Imre próbálta, ki az Orsz. ref. tanáregyesület nevében üdvözölte a testvér-egyletet. — Nó, ezekre még visszatérünk, mert hiszen itt minden „az igaz és helyesen értelmezett kereszténységen" fordul meg.

Nyugalomba lépés. *Dr. Kádár* János egyházkerületünk igazgatótanácsának titkára e hó 1-évei megvált az egyházkerület szolgálatából. Már mint egyetemihallgató jogász 1887—90-ig dolgozott az igazgatótanácsnál. 1891-ben a segédtitkári állás szerveztetett számára, Márkus János titkár mellett. 1899-ben rendes titkárrá lépett elő s e minőségben szolgálta egyházkerületünk kormányzatát mostani kilépéséig. Nehéz időkben, sokszor válságos napokban szolgálta odaadással a kerület ügyeit a vezetőférfiak intencziói és saját legjobb meggyőződése szerint. Nem volt zászlótartó, de azért mindig védte a zászló becsületét. Ám ha harczolni kellett is, a védelmi állásból nem szivesen ment át a támadásba senkivel szemben. Innen, hogy neki igazában sem ellenségei, sem haragosai nem voltak. Mint hivatalnokkal, igazán mindig a legkelle-

mesebb volt vele érintkezni; az információkat szivesen fogadta s készséggel honorálta a jogosult szempontokat. Egészségi és családi viszonyai ujabb időben más munkatér felé terelték. Nagyobbszabásu közgazdasági tevékenységbe fogott a „Közhasznu Szövetkezet“ megalapitásával. Évek óta megosztva magát ennek vezetése s a titkárság munkája közt, viselte a kettős terhet. Mostantól kezdve teljesen a közgazdasági életnek fog élni, melyen talán terhes családjának is biztosabb existentiát biztosithat s egyházának is tehet további szolgálatokat az anyagi gyámolitás terén. Igazában tehát nem is nyugalomba, csak nyugdijba megy a titkárságból, mert az élte delén is alig álló férfiu az új munkatéren még sokat alkothat. Adjon is erre neki Isten erőt! ezt kivánjuk búcsuzóul a titkárnak s köszöntésül a „Közhasznú“ vezérigazgatójának.

Lemondott lelkész. Lapunk zártakor vesszük a hirt, hogy I. *Irsay* József a kolozsvári egyházközség magyar-utczai parokhiájának papja s két év óta az egyházközség ügyvezető-lelkésze, lemondott itt viselt papi állomásáról s minden ezzel járó állásairól. A legközelebbi országos képviselőválasztás alkalmával a gyalui kerület orsz. képviselőjévé választatott s egyházközségével ép' most inditott vala tárgyalást aziránt, hogy képviselői elfoglaltsága mellett, hogyan lássa el segédlelkész igénybevételével lelkészi teendőit. Voltak, a kik elvileg ellenezték a megoldásnak ilyen formáját, hangoztatva, hogy a papság s főleg épen a szóbanforgó állomáson, egész embert kiván s az ekklézsiának „albérletbe adása“ meg nem engedhető. A presbyterium többsége azonban készséggel beleegyezett az Irsay magaszabta feltételekbe és módon való helyettesitésbe, ezzel is kifejezve iránta ragaszkodását. Tudván azonban, hogy ezzel a dolog még nincsen végleg elintézve, megindult a kolozsvári lapokban a pro és contra vitatás, mely alatt az egyéni érdekek is ugyancsak keresték a kielégitést. Irsay pedig hamarosan véget vetett a vitának: beadta papi állásáról való lemondását. Most persze ennek kutatják mélyebb okát minden lehető és lehetetlen formában. Mi a napilapokat nem követjük e térre; de őszintén kifejezzük sajnálkozásunkat afelett, hogy egy olyan talentum, mint Irsay, ezt az utat kell, hogy járja. Őszintén sajnáljuk, hogy Irsay egyházi téren nem válthatta be azon reményeket, a melyeket sokan joggal füztek hozzá, a jövőre is, hanem most, ugy látszik, egészen más munkamezőre adja magát. Pedig az aratni való gabona sok... Ezzel azonban nem számol a divatos „aratósztrájk“, melyet munkás és gazda egyformán remegve igyekeznek kikerülni, de a melybe annál biztosabban beleesnek. Végzetszerüen —: mondják talán némelyek resignációval. En pedig áldom az Istent, hogy a keresztyénség az erkölcsi világrend fényével elüzte a végzet homályát. Ezért tudok én ily szomoru esetnél is — jót remélni. (N.)

Papi jubileum. *Kovács* Ödön hidalmási ref. lelkész f. hó 28-án ülte papi működésének 20-ik évfordulóját. Ez alkalomból tisztelői — felekezeti különbség nélkül — meleg óvációkban részesitették közszeretetben álló érdemes lelkészüket s a tiszteletére rendezett társasvacsorán lelkes pohárköszöntőkben adtak kifejezést iránta érzett szeretetüknek és ragaszkodásuknak. (Cs. S.)

Köszönet. A f. évi junius 14-én tartott egyházlátogatás alkalmával szt.-margitai egyházközségünknek, két egyszerü és mondhatni szegény hivünk: *Székely* János és neje *Kovács* Kati, egy kivül-belül aranyozott ezüst kelyhet adományoztak, *170 kor. értékben.* Élő hitből származó cselekedet, mely nem várja emberek dicséretét. Áldjon meg titeket az Ur és őrizzen meg titeket, kedves hiveim! Szt.-Margita, 1906. jun. 29. Kovács Gábor, lelkész.

Nagybecsü ajándék. Ritka szerencsében részesült a medgyesi körlelkészség kötelékébe tartozó balázstelki fiókegyházunk. Ugyanis a mult hó folyamán Vargha Gyuláné sz. Szász Póla Budapestről, édesatyja néhai Szász Károly; özv. Szász Domokosné Kolozsvárról, néhai férje hagyatékából, egy-egy mintegy 50—50 kor. értékü urasztali ezüst pohárral ajándékozták meg a nevezett fiókegyházat. Két nagynevü püspökünk, különben is ragyogó emlékezete fog a két pohárral — a minőkkel kevés egyházunk dicsekedhetik, nemzedékről-nemzedékre átszállani. A nemesszivü adományozó urnőknek a lelkész levélben fejezte ki köszönetét.

GYÁSZROVAT.

Egy szükszavu szomorujelentés tudatja, hogy *Örtel János* vizaknai ev. ref. lelkész 64 éves korában 37 évi boldog házasélet, 38 évi áldásos papi munkálkodás után folyó hó 1-én d. e. 9 órakor meghalt. Temetése folyó hó 3-án délután 3 órakor volt. Örtel korábban luth. lelkész volt a Barczaságon egyik magyar luth. gyülekezetben. Hogy onnan megvált, lett református pappá és vizaknai második lelkésszé.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 704—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

A dési ref. egyház egy tanitói és két tanitónői állásra pályázatot hirdet.

Javadalom: 1. a tanitói állásnál 1100 kor. törzsfizetés és természetben lakás, esetleg 300 kor. lakpénz; 2. a tanitónői állásoknál: 800 kor. törzsfizetés és 200 kor. lakpénz.

Kötelesség: az egyházközség iskolaszéke által kijelölt egy-egy osztály vezetése.

Pályázati határidő: 1906. jul. 31. Az állások szept. 1-én foglalandók el.

Kellőleg felszerelt folyamodványok Pap István espereshez küldendők Sárosmagyarberkeszre (Szatmár m.) u. p. N.-Somkut.

Kolozsvárt, 1906. julius hó 3.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 450—1906.

MEGHIVÓ.

A görgényi egyházmegyei kántortanitó, tanitó, tanitónő, énekvezér, lévita, alkalmazott állami iskolai tanitó-énekvezér atyafiakat tisztelettel meghivjuk Szászrégenben, ehm. tanácstermünkben jelen év aug. hó kilenczedikén (9), d. e. 9 órától kezdődőleg megtartandó Értekezleti gyülésre.

Tárgyak: 1. *„Az erdélyi ref. Egyházkerület népiskoláinak Tanterve, utasitással“* czimü javaslat tárgyalása. (Előadó *Ferencz* Károly disznajói kántortanitó, egyhm. képviselő.) 2. A mult gyülés alkalmával félbenmaradt tárgyak folytatólagos tárgyalása. (Előadó *Imreh* Zsiga abafájai tanitó, értekezleti jegyző.)

Az első pontra vonatkozólag az iskolaszékek kötelesek véleményeiket julius végéig az esperesi hivatalhoz beterjeszteni. (Lásd hiv. lap 24—1906. szám, 2030—1906. sz. ig. tanácsi rendeletet.) Értekezletünk aztán — mint szaktestület — összesitett véleményes javaslatot terjeszt az egyhm. tanács elé, melynek ugyane tárgyban, az egyházmegyei közgyülés által kiküldött referens-bizottsága: Kovács István. Lénárt József és Ferencz Károly.

Gernyeszeg, 1906. junius 28.

Csekme Ferencz esperes, elnök. — *Kovács István,* tanügyi-előadó.

Sz. 90—1906.

KÖRLEVÉL

a kalotaszegi ref. egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Kérem tiszteletes lelkésztársaimat, hogy haladéktalanul sziveskedjenek elküldeni hozzám:

1. az iskoláiknak megfelelő (A. vagy B. mintáju) „Statisztikai“ iveket;

2. a gazdasági ismétlő-, valamint a mindennapi iskolában végzett vallás- és énektanitásról szóló „Haladási naplót“;

3. a ref. iskolákból, az összes elvégzett tananyagot magában foglaló „Munkanaplót“.

Az esetleg szükséges nyomtatványok az egyházmegyei nyomtatványkezelőtől szerzendők be.

Kalotaszentkirályon, 1906. jun. 27.

Kovács József, e. m. tan. előadó.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *28-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. julius 12.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Indokolatlan (?) idegesség.“

Annak a beszédnek, melyet br. Barkóczy Sándor kultuszminiszteri tanácsos tartott a középiskolai tanárok országos gyülésén a kultuszminiszterium képviseletében s a melyet lapunk mult számában épen legfontosabb mondatainak közlésével ismertettünk, folytatása volt az országgyülésen is. A sajtó egy része (és mily kevés a „zsidó“-nak mondott sajtóból!) szóvá tette a beszédet, úgy értelmezvén azt, mint a melyben határozott klerikális törekvések jelentkeznek. S mert e vádra, melylyel most már az egész kultuszminiszteriumot illették, annak feje semmiképen sem akart reagálni: *Halász* Lajos képviselő interpellálta a képviselőházban *Apponyi* gróf kultuszminisztert, hogy az ő nevében mondta-e Barkóczy beszédét és mi az álláspontja a miniszternek e kérdésben?

Az interpelláczió oly viharos jelenetek között történt s annyi szenvedélyt lobbantott fel. a „kereszténység“-nek oly dühös védői akadtak a *református* vallásu *Halász* Lajos azon törekvésével szemben, hogy valahogy bár szóval kinyilvánittassék illetékes helyről, hogy kereszténység nem annyi, mint róm. katholicizmus, hogy e jelenség a mélyebben pillantó embereket méltán megdöbbentette.

A néppárt oldaláról és az Ugron Gábor vezette 48-as néppárti segédcsapatok részéről majd hogy szét nem szedték az interpellálót, a midőn helyes érzékkel mutatott rá arra, hogy a mikor azt látja, miszerint Barkóczy és védői a „kereszténység“-et azonositják a római katolicizmussal, a „valami elvont bölcseleti vallás- és erkölcstan és tételes torzvallás“-sal szembeállitják azt „az egyedül igaz és helyesen alkalmazott kereszténységet“, a mely „nekünk, magyaroknak 900 éves nevelőnk“, mikor a nevelés valláserkölcsi alapjának hangoztatásánál, melyet maga is helyesel, nem a krisztusi *szellemet,* hanem „az isteni Mester *tanait*, ***törvényeit*** és ***intézményeit***“ hangsulyozzák: akkor — szólt — „lehetetlen, hogy ne tiltakozzam azon reakciónárius irányzatnak feltámadása ellen, melyet — akár tagadják, akár nem — felvonulni látunk az egész országban minden irányban“.

Az izzó és puskaporos levegőben *Apponyi* rögtön válaszolt. Kijelentette, hogy Barkóczyt a miniszteriuma képviseletére küldötte ki, de a mi nyilatkozatot ezentul tett, „tisztán az ő személyes felfogásait tolmácsolják“. Elismeri, hogy „az egész Európa s igy hazánk cziviliczációja is a kereszténységen alapszik“, de e történeti ténytől még messze van „a felekezetiesség kinövéseinek akár az életbe, akár az iskolába való bevitele.“. A kormány „a lelkiismereti szabadságnak azon alapelveit, melyek törvényeinkben le vannak fektetve, mindenkivel szemben érvényre fogja juttatni s semmi ezzel ellenkező tendenciát sehol, amennyire az ő hatásköre terjed, *elharapódzni* nem fog engedni. Különben „az igen kényes természetü kérdések megbeszélésében, ezen jelenségek méltatásában minden olyan *idegességtől* tartózkodni kell, a melyet a jelenlegi helyzetben egészen *indokolatlannak* kell kijelentenie“.

Halász a választ „azon reményben, hogy a kultuszminiszteri tárcza tárgyalásakor ezen nyilatkozat szellemének a jelenségeit is észlelni fogja“, tudomásul vette, s ezzel a dolog történetét el is mondtuk s most még csak magára a dologra kell egy pár megjegyzést tennünk.

Nem az Apponyi válaszát kivánjuk bonczolni, a melyről készséggel elismerjük, hogy az „igen kényes természetü kérdés“-t sikerült egyelőre azon politika érdekében hasznositani, a melynek czélja, hogy „azokban a helyzetekben, a melyek a mostani politikai megállapodásoknak ideiglenessége folytán még előállhatnak, olyan légkör ne fejlődjék, mely az ország összes polgárainak testvéri egyetértését megzavarhatná.“ Az *idegesség* tényleges fennállását azonban ő is elismeri s a kérdés csak az, hogy oly indokolatlan-e, mint azt ő állitja?

Ha nem csak szavak és szólamokból, hanem a tényekből itélünk: aligha találjuk oly indokolatlannak. Egész közéletünket a néppárt által képviselt türelmetlen praepotens ecclaesia militans terrorizmusa uralja. Ennek ugyan leghangosabb nyilvánulása a franczia naczionálizmus mintájára szitott antiszemitizmus, de ép' oly égő — bár egyelőre takargatott — antiprotestántizmus. Mindkettő csak negativ formája annak a rekatholizálási törekvésnek, mely nap-nap után élesebben bontakozik ki. Nemcsak a vehemensül megindult lélekhalászat mutatja ezt, hanem a jezsuitáknak törvény ellenére való beözönlése s most mindenfajta franczia apácza - zárdáknak engedély nélkül való betelepedése. Ezek bizonyára nem a felekezetközi béke ápolására jőnek; de Apponyi gróf a leikiismereti szabadsággal ellenkező tendencziák elharapódzását csak annyira nem engedi, „a mennyire az ő hatásköre terjed." A megyés püspökök, érsekek és primás hatáskörébe csak nem szólhat bele!

Indokolatlan idegesség! Ugyan?! De hát mikor elibénk merednek a következő tények: Pater Tomcsányit a jezsuitát kormányképviselőnek küldi ki a kultuszminiszterium Szolnokra, Egerben a br. Bánffy alatt felállitott állami leányiskolát megszünteti Apponyi, mert van ott elég *zárdai*-iskola a prot. leányok számára is, br. Barkóczy urat, ezt a „veszedelmes klerikális"-t, br. Bánffy alatt eldugták a kultuszminiszteriumban a nyugdijosztályba, most azonban a középiskolák élére kerül s ő találtatik méltónak, hogy képviselje Apponyi minisztert; Bonitz, a néppárti „Alkotmány" volt szerkesztője, mint sajtóirodai hatalmasság irányitja a belés külföldi sajtót a magyar ügyekben; Hirschler plebánus a kolozsvári áll. tanitóképzők spiritualisának neveztetik ki s az egész kultuszminiszteriumban a reverenda uralkodik a bevett felekezetek egyenlőségének és viszonosságának nagyobb dicsőségére. De azért az idegesség indokolatlan! — szavalja Apponyi gróf.

Valóban indokolatlan, mikor Halász szükségesnek látja, hogy épen az ő padjaikról (48-as Kossuth-párt), „a hol annyiszor hangoztatták a szabadság, egyenlőség és testvériség jelszavait, tiltakozzanak a minden irányban feltörő reakciós irányzat ellen" és ebből a hatalmas pártból alig akad 3—4 ember, ki nyiltan solidaritást merjen vele vállalni, mig Ugron Gáborék rögtön a zsidóság és szabadkömivesség vádjával terrorizálnak mindenkit s hajlandók ugy az igazi magyarság, mint a vallás igazsága mértékéül a régiséget állitni fel. Ugron Halásszal szemben, ki nem „új-magyar" voltát azzal bizonyitotta, hogy ősei 400 év előtt már küzdöttek a lelkiismereti szabadságért, azt kivánta, hogy még 500 évig kell itt élnie, hogy olyan magyar lehessen, mint ő. A tiszta magyar egyidős a magyar „keresztséggel": 900 esztendő a kanonikus kor, a melyhez természetesen jár majd a „tisztázott" nemeslevél.

S ilyen jelek mellett is indokolatlan az idegesség?! De hát csoda-e, hogy még menteni igyekszünk, a mit lehet, hogy a mikor majd az állandó berendezkedés jön, ne arra ébredjünk, hogy nincs mit menteni?!

Hát csak legyünk résen, mert a szép szavak mellett a tettek csakugyan nem megnyugtatók. Sajnos, de igy van.

Nyilatkozat.

Az „Erdélyi Prot. Lap" f. évi 24-ik számában dr. *Gidófalvy* István kir. közjegyző úr és *„Egy öreg pap"* is oly érzékenyen fakadtak ki *„a lelkipásztorok és tanitók társadalmi tevékenységéről"* szóló és az udvarhelyi ref. egyh. megye egyházi Ertekezlete elé terjesztett véleményes javaslat ellen, mint midőn az embernek fájó sebét érintik vagy éppen a tyukszemére lépnek.

Eppen ezért, némi megnyugtatásul, mindenekelőtt kinyilatkoztatom, hogy azt az *„Erd. Prot. Lap"* f. évi 23-ik számában közölt véleményes javaslatot, fölkérés folytán, én készitettem és igy az csak az *én egyéni szerény véleményem,* amelyet azonban, az ott fölsorolt inditó okokra támaszkodva, annyival inkább föntartok, mert meggyőződéssé vált hitemben még ezek az érzékeny kifakadások se ingattak meg.

Ugyanis, habár teljes elismeréssel viseltetem dr. Gidófalvy közjegyző ur közhasznu tevékenysége iránt és azt is tudom, hogy éppen a szövetkezetek szervezése terén elévülhetetlen érdemei vannak és habár jól tudom azt is, hogy az *idézet* és *példa* nemcsak illusztrál, világosit, hanem *bizonyit* is: mégis *azért* nem tartom döntő érvnek a magyarláposi főszolgabiró úr egyik lelkipásztor afiára vonatkozó elismerő beszéde egyrészének az idézését, mert én éppen úgy tudnék — talán a kir. közjegyző úr által is jól ismert — olyan példákra hivatkozni, a melyek *szomoruan* igazolják az *én egyéni véleményem* jogosultságát.

Elmondhatnám, hogy egyik különben derék lelkipásztor afiának, éppen a szövetkezeti ügyekbe való belegabajodás és az ebből keletkezett kollizió miatt, ott kellett hagyni parochiáját.

Egy másik b. e. lelkipásztor afia pedig golyót röpitett övéiért dobogó és hiveit is szerető nemes, jó szivébe, mert a kinálkozó alkalom kisértetbe vivén, foglyul ejtette! Sőt nem volna nehéz példákat hozni fel arra is, hogy a lelkipásztor és tanitó, a szüntelen való zaklatás, meghurczolás, gyanusitás és polgári törvény elé idézés miatt kénytelen volt saját hivatali kötelességeit elmulasztani és lelke nyugalmát föláldozni.

Hát a politizálás, a korteskedés és pártoskodás miatt hány lelkipásztort és tanitót üldöztek már és hányan itták és isszák ennek keserü levét?!

De nem folytatom, mert tudom, hogy az ilyen szomoru és elrettentő példákra való hivatkozás kellemetlen és mert tisztelem mindenkinek egyéni véleményét.

Aztán azt is tudom, hogy máson is erőt vehet elfogultság, éppen úgy, mint rajtam.

Hogy pedig a lelkész és tanitó ne munkálkodjék, azt nem mondtam, mert én is tudom, hogy *„a hit jó cselekedetek nélkül meghalt önmagában."* De van az *„Ur szőlőjében"* is elég irtani és gyomlálni való; bár azt győzzük!

Én csak azt akarnám, hogy lelkész és tanitó ne forgácsolják el és ne meritsék ki testi és lelki erői-

ket a hivatásuk körén kivül eső ügyek intézésében, mert elvégre talán mégis csak „*egy a szükséges dolog.*“

Ennyit gondoltam, mondtam és e mellett maradok most is.

Az „*Egy öreg pap*“ türelmetlen és szenvedélyes kifakadására csupán azt jegyzem meg, hogyha — a mint állitja — csakugyan „*egész élete folyamán az udvarhelyi javaslattal ellentétes munkásságot fejtett ki*“ és annak hasznát látta az egész falu: ez még csak egyéni sokoldalu kiválósága mellett teszen tanubizonyságot és ám csak folytassa hát a nemes munkát és haladjon a régi csapáson, hanem azért ne törjön pálczát könnyedén mások eltérő véleménye felett és oknélkül ne átkozódjék.

Tudom, hogy mindnyájan jót akarunk, de győzzön a jobb.

Béke velünk!

Bod Károly,
ny. r. tanár, lelkész.

ISKOLA.

—

Értesités

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1906—907. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1906—907-ik tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 6-án, vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének disztermében. A rendes előadások szeptember 17-én kezdődnek.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyitványnyal, illetőleg annak hitelesitett másolatával vagy leczkekönyvvel (index), hitelesitett adókönyvi kivonattal és családi értesitővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához czimzetten *folyó évi aug. hó 25-ig* küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe.

A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája.

A folyamodók a beadásra kitüzött határidő után 10 nap alatt értesittetnek folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A volt növendékeknek, a mennyiben nem jótevők, elég csak levélben jelentkezniök.

Az állami jótéteményes bölcsészethallgatóknak évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban jelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a Nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi Miniszter urhoz intézetten, a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök.

A ki azonban *augusztus 25-ig* nem jelentkezik, vagy nem folyamodik, eltávozottnak tekintve, helye mással töltetik be.

3. A Főtiszt. egyházkerületi közgyülés 32—1904. sz. jkvi határozatának alapján *a hittanhallgatók közül a stipendiumban részesülők csak a 200—100 korona dijfizetők közé vehetők fel*, továbbá *30 theologus fizet 200 koronát, 40 theologus 100 koronát és 10 theologus 50 koronát;* ujonnan jelentkezők általában csak 200 kor. dijfizetés mellett vehetők fel, kivéve a „*jeles*“ *(1)* érettségi bizonyitványnyal jelentkező ifjakat, akik a rendelkezésre álló helyhez képest már azonnal ösztöndijra is ajánlhatók.

Az ujonnan felveendő theologus ifjakért — a kötelező tárgyak után — az első félévben az egyetemi tandijat a fakultás fizeti, de a beiktatási dijat (10 kor) nem; a II. évesek közül azonban az egyetemi tandijat csak azokért fizeti a fakultás pénztára, a kiknek theologiai indexe általános jeles (1), vagy legalább jó (2) osztályzatot mutat. Az elégségesek (3) önmaguk tartoznak az egész tandijat fizetni.

A hittanhallgatók részére tizenöt 200—200 koronás és egy 180 koronás ösztöndij, továbbá a legáczió jótéteménye helyeztetik kilátásba.

4. *A bölcsészethallgatók* mind 400 koronát tartoznak fizetni, kivéve az állami jótéteményeseket. Az ellátási dijat három egyenlő részben (szeptember, január és április) kell fizetni.

A beiratás alkalmával a konviktusi és internátusi dijnak első harmada feltétlenül befizetendő s csak később, indokolt kérelemre engedélyezhet az igazgató havonkénti fizetést; de ekkor is csak ama feltétel mellett, *ha a dijak a hó öt első napján befizettetnek*, mert különben *a jótétemény a hátrálékosoktól elvonatik.*

Az előző tanévről konviktusi dijakkal esetleg hátralékban maradott ifjak csak abban az esetben vétetnek fel az internátusba, ha e hátrálékaikat előzőleg az igazgatónál befizetik.

5. A folyamodó theologus és tanári pályára készülő ifjak közül a fakultás Előljáróságának határozata értelmében az internátusba csak azok fognak véglegesen fölvétetni s a beiratkozáshoz bocsáttatni, *a kiket az intézeti orvos előzetes vizsgálat után teljesen egészségeseknek fog találni.* Ezért a beiratkozás előtt a beiratásra kitüzött napokon az akkor az intézetben tartozkodó orvos ur által tartozik magát minden jelentkező ifju megvizsgáltatni s tőle a fölvételt megengedő igazolványt hozni.

6. A beiratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 20 korona beiratkozási, felszerelési, könyvtári stb. dijat tartozik fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek sem adatik; végül pedig az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (40 fillér).

A hittanhallgatók ugyancsak a beiratáskor tartoznak megfizetni a theologus köri évi dijat (2 kor.) ugy, hogy a hittanhallgatók a beiratáskor összesen 22 koronát, az ujonnan jövők a törvény- és leczkekönyvvel együtt 23 koronát fizetnek.

7. Az internátusba az 1906—1907-ik tanévtől kezdve az egyházkerületi gyülés határozatából *összesen 120 ifju vétetik fel* és pedig *80 theologus és 40 tanárjelölt.* Az ifjak kettős és négyes szobákban nyernek elhelyezést s a megjelölt dijakért lakást (fütéssel) és reggeli, ebéd és vacsorából álló étkezést kapnak.

Az ágyak mátráczczal, fejvánkossal és pokróczczal fel vannak ugyan szerelve, de feltétlenül szükséges 1 vánkosnak és legalább 4 lepedőnek hozása, hogy az ágyak kellő tisztán tartathassanak. Ily felszerelés nélkül a beköltözés sem engedhető meg.

8. *A beiratások* a jövő tanévre szept. 10—11—12-ik napjain lesznek.

9. A benlakásra felvett ifjak *szeptember* 10-ikétől kezdve jöhetnek.

A tápintézetben a főzés szept. 13-án kezdődik. *Szeptember 10-ike előtt senki bennlakást és szept. 13-ika előtt senki kosztot az intézetben* nem kaphat, még külön kérelemre sem.

10. ***A theologiai alap- és lelkészképesitő vizsgák*** (kápláni és papi vizsgák) *szeptember* 13. 14. 15. *napjain* fognak megtartatni és pedig akként, hogy szept. 13—14-én az első és második lelkészképesitő, 15-én az alapvizsga.

E vizsgákra a jelöltek szeptember 12-én, illetőleg az alapvizsgát teendők szept. 14-én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaikat (indexeiket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyitványaikat) bemutatni és a képesitő vizsgák jelöltjei vizsgadij czimén személyenként 10—10 koronát s a kiállitandó bizonyitványért külön 5 koronát, összesen 15 koronát lefizetni.

11. *A javitó- és pótvizsgálatok* a beiratások ideje alatt, szept. 10—12. napjain lesznek. Az ezen napokon a szigorlatokat elmulasztók csak a tanári kartól külön kért és teljesen indokolt kérelemre nyert en-

gedély mellett tehetnek később szigorlatot; de a kik szigorlataikat az előző tanév végén indokolatlanul elmulasztották letenni, vagy pedig elégtelen osztályzatot nyertek, az uj tanév első felében semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

12. Esetleges tudakozódások a theologiai fakultás igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Emke-tér 1-sö szám).

A tanári karnak 1906. jun. 19-én tartott üléséből. Kolozsvárt, 1906. julius 4-én.

Kenessey Béla,
a theol. fakultás igazgatója.

—

Tájékoztató

a kolozsvári ev. ref. kollegium elemi iskolájába, főgimnáziumába s az ezekkel kapcsolatos benlakásba való felvételről.

1. *Beiratás.* A felvétel szept. 1. 3. 4-én lesz. Felvétetnek az 1-sö elemi osztályba 6—7 éves fiuk, a többi osztályba a megfelelő koruak felvételi vizsgálat vagy az előző osztályról kiállitott szabályszerü bizonyitvány alapján. Az I. gimn. osztályba felvehetők a 9—12 éves fiuk, ha az elemi iskola 4-ik osztályáról jó bizonyitványt mutatnak be vagy jó sikerrel tesznek felvételi vizsgálatot. A felvételi vizsgálat dija a gimnáziumban 20 kor., az elemiben 12 kor. Az igazgató az I. gimn. osztályba az első napon csak az elemi iskolát itt végzett tanulókat s az újak közül az ev. ref. vallásuakat veszi fel, ha jó bizonyitványuk van. A felsőbb osztályokba megfelelő életkoru tanulók vehetők fel a megelőző osztályról szóló jó bizonyitvány alapján. A polgári iskola valamelyik osztályából gimnáziumba átlépni kivánó tanulók felvételi vizsgálatot tesznek a latin nyelvből, magyar nyelvből, esetleg természetrajzból. A beiratáskor be kell adni a tanuló születési bizonyitványát és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az ujraoltási bizonyitványt. Azok a tanulók, kik eddig is ebben a kollegiumban tanultak, iskolai bizonyitvány helyett értesitőjüket hozzák magukkal.

2. *Vizsgálatok.* A felvételi-, pótló- és javitó-vizsgálatok szept hó 1—4. napjain lesznek. Javitó vizsgálatra állhatnak azok a tanulók, kik ebben a gimnáziumban egy vagy két tantárgyból elégtelen osztályzatot kaptak, ha engedélyt nyertek a javitó-vizsgálat letételére. A javitó vizsgálat engedélyezését irásban kell kérni julius 5-ig. A javitó vizsgálatot egy tárgyból a tanári kar, két tárgyból „Az erdélyi ev. ref. egyházkerület méltóságos Igazgatótanácsa“ engedélyezheti. Megfelelőleg kell czimezni a kérelmeket, de mindkét esetben a kollégium igazgatóságához kell beküldeni.

3. *Bennlakás.* Az elemi iskola 3. és 4. osztályába s a gimnáziumba felvett egészséges tanulók az intézetben lakást és élelmet, fűtést, világitást és takaritást kaphatnak. Az élelmezés: reggel 3 deciliter tejes kávé, 150 gramm fehér zsemlyével, délben 3 tál étel 200 gr. félfehér kenyérrel, este 1 tál étel, hetenként ötször sült, 200 gr. félfehér kenyérrel. — Az eddig is itt tanulók értesitőjüket, az újon jövők bizonyitványukat bemutatva levélben vagy személyesen jelentkezhetnek a bennlakásba felvételre *julius 1-ig.* Beköltözéskor mindenki hozzon magával 1 szalmazsákot, 1 párnát, 1 ágyteritőt, 2 alsó lepedőt, 3 paplanlepedőt, 3 párnahajat, ingeket, lábravalókat, harisnyákat, zsebkendőket, hálóingeket, 2 törülközőt, fésüt, kefét, téli és nyári öltözeteket, 1 széket, 1 pár tornaczipőt. A ruhanemübe a tulajdonos nevének kezdőbetüit be kell varrni.

4. *Dijak.* A tandij és lakásdij fizetése két részletben: szept. 1—4-én beiratáskor és február 1—4-én történik az elemi iskolai, illetőleg a gimnáziumi igazgatónál; az élelmezési díj fizetése a benlakás felügyelő-tanáránál 4 egyenlő részletben szept. 1—4-én, nov. 1-én, febr. 1-én és április 1-én.

A) *Tandij az elemi iskolában.* Rendes tandij I. részlet 16 kor., II. részl. 14 kor. Fél tandij I. részl. 8 kor., II. részl. 8 kor. Kedvezményes tandij I. részl. 2 kor., II. részl. 2 kor.

A főgimnáziumban. Rendes tandij I. r. 28 kor. 70 f., II. r. 20 kor. Fél tandij I. r. 20 kor., II. r. 12 kor. Kedvezményes tandij I. r. 6 kor. II. r. 4 kor. Franczia nyelv tandij I. r. 5 kor., II. r. 5 kor. Gyorsirás tandij I. r. 3 kor., II. r. 2 kor. Vivás tandij I. r. 10 kor., II. r. 10 kor.

B) *Lakás-dijak:* nagy ágygyal I. részlet 20 kor., II. részlet 20 kor.

Karikás ágygyal: Lakásdij I. részlet 16 Korona, II. részlet 16 Korona. Minden benlakó fizet 2 Koronát egész évre fürdés dijául.

C) *Élelmezési dijak:* 1. Rendes dij egész évre 240 Korona, egy részlet 60 Korona. 2. Mérsékelt dij egész évre 200 Kor., egy részlet 50 Kor. 3. Mérsékelt dij egész évre 160 Kor., egy részlet 40 Kor. 4. Fél dij egész évre 120 Kor., egy részlet 30 Kor.

Betölthető 110 egész dijas, tiz 200 koronás, tiz 160 koronás, tiz 120 koronás, tiz ingyenes hely.

Tandij-kedvezményben részesülhetnek jeles vagy jó osztályzatu, jó magaviseletü tanulók. Erre vonatkozó kéréseket, — értesitőt vagy bizonyitványt s szegénységi bizonyitványt mellékelve — a beiratás ideje előtt a coll. igazgatóság fogad el.

Az élelmezésben mérsékelt, féldijas vagy ingyenes helyre folyamodhatnak olyan szegénysorsú elemi iskolai és gymnasiumi tanulók, kik a megelőző iskolai évet ebben az intézetben végezték jeles vagy jó eredménynyel. A kéréseket a koll. előljárósághoz czimezve a jelentkezéskor kell beadni, mellékelve a megelőző évi értesitőt, szegénységi bizonyitványt, családi kimutatást és a családfő adókönyvét vagy ennek másolatát.

A bennlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni. A szünidőről visszatérő vidéki tanulók kötelesek orvosi bizonyitvánnyal igazolni, hogy sem családjukban, sem községükben nincs fertőző betegség. Évközben a gyengélkedőket a betegszobában helyezzük el, az ápolásra szoruló sulyosabb betegeket kórházba küldjük. Az iskolai év elején az iskola orvosa megvizsgálja az összes tanulókat.

Befizetett dijakat az intézet nem fizet vissza.

Kolozsvárt, 1906. junius.

Az igazgatóság.

—

Értesités.

A székelyudvarhelyi ev. ref. kollegiumba a beiratások szeptember hó 1-sö, 3-ik és 4-ik napjain d. e. 9—12-ig és d. u. 2—3-ig eszközölhetők. Szeptember 2-án reggel 8 órától kezdődőleg a pótló- és javitóvizsgálatok tartatnak meg. Az új tanév megnyitása szeptember 5-ikén d. e. 10 órakor lesz. A benlakás és élelmezés megnyerésére csak azok számithatnak biztosan, a kik f. évi *augusztus hó 1-sö napjáig* ez iránti kérelmöket, illetőleg jelentkezésöket *Szabó* András tanárhoz, mint a konviktus elnökéhez beküldik. Kedvezményes helyekért folyamodók kérvényei mellé a következő okmányok csatolandók: a) iskolai bizonyitvény (uj tanulóknál), vagy a szülei kis értesitő; b) szegénységi bizonyitvány; c) családi értesitő; d) községi, hitelesitett adókönyvi kivonat.

Székelyudvarhely, 1906. julius 9.

Az igazgatóság.

Templomszentelés Nagyteremiben.

Nagyteremiben a régi, valószinüleg a XII. században épült templom helyett kegyes adományokból, különösen *Bethlen* Gáborné grófnő őméltósága hathatós támogatása mellett uj templomot építtetett az ottani ev. ref. egyház.

Ennek a szép templomnak felszentelése f. hó 1-én, vasárnap volt, a mikor a gyengélkedő dr. Bartók György püspök ur ő méltóságát *Kenessey* Béla theologiai igazgató ur, egyházkerületünk generális nótáriusa helyettesitette, ki *Nagy* Károly theologiai tanár urral és nagy kisérettel indultak Teremibe.

Utközben a maroscsapói állomáson *Nagy* Domokos Küküllő egyházmegyei esperes ur, a megye világi kitünőségei és papsága élén üdvözölte, majd a nyárádtői állomáson *Ravasz* János marosi egyházmegyei esperes ur a marosi egyházmegye papságával fogadta az érkezőket. Innen egyházmegyénk szeretett főgondnoka, N.-Küküllőmegye főispánja, méltóságos *Apáthi* Péter ur gyönyörü négyes fogatán hosszu kocsisortól kisérve hajtattak Teremibe, hol a diadalkapunál *Csekme* Ferencz görgényi egyházmegyei esperes ur, a küküllői egyházmegye papjai csaknem teljes számban és a szomszédos egyházmegyékből is igen sok pap s az egész egyházközség fogadták. Itt üdvözölte az érkezőket *Kakasi* Márton helybeli pap. Majd — miután a papi lakban az összes vendégek megvillásreggeliztek és *Vitályos* Géza dr. radnóthi főszolgabiró ur elvégezte a Kakosi Márton pap bájos leányának, Jolánkának és *Jánosy* Samu marosvásárhelyi polg. leányisk. igazgatónak egybekelésénél a polgári törvény követelte funktiót, a hol tanukul szerepeltek *Deák* Lajos királyi tanácsos, tanfelügyelő és Csontos Olivér főgondnok — a jelenvoltak a templomba vonultak kezdetét vette az isteni tisztelet, melynek keretében *Nagy* Domokos esperes ur tartotta megható imáját, *Kenessey* Béla püspökhelyettes ur a maga egyszerüsége és természetessége mellett is magas szárnyalásu beszédét és templomfelszentelő imáját. Majd *Hegyi* Károly dicsőszentmártoni pap keresztelt, *Tótfalussy* József marosvásárhelyi pap esketett és végül nagyon jól esett a jelenlevő papságnak hallani az urvacsorai ágendát *Nagy* Károly th. tanártól, kinek az uri szent vacsora kiosztásánál *Szabó* Miklós erzsébetvárosi pap segédkezett.

Az isteni tisztelet végeztével az akkor hirtelen beállott zivataros idő miatt nem a szabadban, mint a hogy előre tervezve volt, hanem a szintén nem régen épült papi lakban volt az ebéd, melyen 120 vendégnél is több volt, ugy, hogy a tágas papi lak is szüknek bizonyult. Számos felköszöntőt mondtak az ebéd alatt, mely emelkedett hangulatban ért véget, s mely után Kenessey Béla püspökhelyettes ur és Nagy Károly theologiai tanár ur többek kiséretében lelkes éljenzés közepette hajtattak ki a nyárádtői állomásra, hogy még az esti vonattal visszaérkezhessenek Kolozsvárra.

Ezen templomfelszentelési ünnep tette fel koronáját annak a buzgó munkásságnak, melyet Kakasi Márton ottani pap már 37 év óta kifejtett, miáltal a veszendőbe menő szegény egyházat ugy szellemileg és erkölcsileg, valamint anyagilag igen kedvező helyzetbe hozta. A jó Isten áldása legyen az ő, valamint mindazon jóakarók és pártfogók munkásságán, kik Istennek tetsző munkát végeztek. *

(Sp. V.)

* A templomépités történetét jövő számunkban adjuk.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Jótékony alapitvány.

Mindig fölemelő érzés tölti el lelkemet s gyönyörüséggel veszem kezembe a tollat, midőn egyházközségeink életében tanujelét látom a tettekben nyilvánuló önzetlen áldozatkészségnek, a Krisztus egyháza iránti szeretetnek. Annak a régi szép korszaknak megelevenedését látom, a melyben a hitbuzgóság csodálatra méltó tettekben adott kifejezést a vallás iránti szeretetnek. A mi halhatatlan emlékü hitbuzgó őseink szelleme járja át ma is azokat a nemesen érző kebleket, a kik kész szivvel teszik le áldozataikat az Urnak oltárára, hogy szeretetök melegével járuljanak hozzá evangeliumi egyházunk anyagi megerősödéséhez.

Hogy a Krisztus szelleme nem vesztette el jótékony befolyását az emberi lelkekre, élénk jeléül szolgál ezen körülménynek az az örvendetes esemény, melyet ákosfalvi egyházunk folyó év junius 24-én tartott presbyteri gyülésében örökitett meg. Ezen a nevezetes gyülésen marosi egyházmegyénk köztiszteletben álló nagyérdemü esperese személyesen elnökölt, hogy lelki örömmel tolmácsolja az egyházmegye elismerését is azon férfiu iránt, ki szép tettével maradandó emléket állitott nevének a hálás utókor kegyeletében.

Dósa László ákosfalvi lakos birtokos aa. Kr. szellemétől áthatott jó lelke sugallatát követve ákosfalvi egyházunknak 600 korona alapitványt tett oly feltétellel, hogy ez összeg 30 évig kamatoztassék kamatos kamataival együtt s akkor az egyházközség presbiteriumának s közgyülésének véleményes javaslata alapján az egyházmegyei és egyházkerületi felettes hatóság jóváhagyásával az egyháznak akkor legszükségesebb egyházi vagy iskolai szükségleteire fordittassék.

Midőn ezen örvendetes eseményt nyilvánosságra hozom, kedves kötelességemnek tartom alapitványt tevő aának ezen jó lélekből származó alapitványáért egyházközségünk nevében hálás köszönetemet kifejezni, kérve az egek Urát, áldja meg a nemes gondolkozásu férfiut atyai kegyelmének és szeretetének gazdagságával, áldja meg őt családjában, egyházában s saját jó szivében!

Adjon a kegyelem istene egyházunknak sok ily nemesszivü, fenkölt lelkü jóakaró pártfogót, kik örömmel siessenek mindig magyar prot. Sionunk belső és külső megerősitése által anyaszentegyházunk felvirágzását előmozditani!

Ady Sàmuel,
ref. lelkész.

Egyházmegyei közgyülés Bonczhidán.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegye idei rendes közgyülését Bonczhidán tartotta meg a közgyülési tagok és a község lakóinak buzgó és meleg érdeklődése mellett. A közgyülésen a többek között jelen voltak: gróf Bánffy György egyh. ker. főgondnok úr ő excellenciája, dr. Bartók György püspök úr őméltósága, Zeyk Károly, Gál Elek, dr. Sárkány Lajos em. gondnokok.

Bonczhida Kolozsvármegye északi szélén fekszik, a Kisszamos jobb partján, 2200 lélekkel, kik közül a református magyar lelkek száma 700. Az itteni református egyházközség fejlődésére, úgy a multban, mint a jelenben a gróf Bánffy család mély vallásos buzgósága, egyházunk iránt való meleg szeretete jelentékeny hatással volt és van, ugyannyira, hogy ezen egyházközség már-már az egyházmegye egyik legvirágzóbb egyházközségévé fejlődött és az egy-

házmegye közgyülése megtarthatásának alkalmas helyévé bizonyosodott.

Folyó hó 6-án reggel 8 órakor az utczán robogó kocsik, fiákerek hirdették, hogy Bonczhidán valami nagy dolog, szokatlan ünnepélyes dolog készül. Nem sokára megkondultak a harangok, a püspök is érkezik negyedmagával, a világi és egyházi férfiak egymásután érkeznek és megállanak a parochia előtt. Minden ember a templom felé siet, hogy részt vehessen az ott történendő ünnepélyes aktuson. Már 9 órakor a két haranggal is behuzták. A helybeli tiszteletes ur is siet előre és megáll a templom ajtója előtt. Nemsokára érkeznek a közgyülés tagjai csoportosan. A helybeli tiszteletes ur leveszi kalapját, leereszti palástját és köszönti egyházközsége nevében és annak főgondnoka gróf Bánffy György úr ő nmélt. nevében a közgyülés tagjait, mondván: „Szivem őszinte örömével üdvözlöm szerény egyházközségemben, üdvözlöm ugy, mint anyaszentegyházunk, egyházkerületünk és legelső sorban egyházmegyénk elsőrangu munkásait, kiknek munkája boldogságot és életet ad, növel és nemesit. Üdvözlöm és köszöntöm úgy, mint várva-várt kedves vendégeinket. Legyen rövid ideig való ittlétök olyan, hogy kedves emlékekkel térhessenek vissza édes otthonukba. Még egyszer Isten hozta! Most már menjünk be e szent falak közé és ott imádkozva imádkozzunk és hallgassuk az Urnak igéit."

Ezután bementünk jókarban levő, tágas, tiszta, diszes és 1300 körül épült templomunkba. Kezdődik az istentisztelet, megszólal az orgona. Kelemen László helybeli állami tanitó-kántor szólaltatja meg szépen, művésziesen; a gyülekezet énekel; a „Te benned biztunk" első verse után felemelkedik a műremek értékkel biró diszes szószékre az esperes: nagytiszt. Herepei Gergely tisztes és tiszteletet keltő alakja, ki a lelkeket Istenhez emelőleg imádkozik. Utána Daróczi Ferencz kajántói ifj. lelkész mondja el a Csel. könyve XXI. 17—20. versei alapján irt és ezen alkalomra készitett klasszikus szépségü beszédét, hatással, úgyannyira, hogy egyházmegyénk egyik legjobb szónokának bizonyult.

Az istentisztelet végeztével megkezdődik a közgyülés. Az esperes megnyitja. A tagok számbavétetnek, az elmaradottak részben igazoltatnak s ezzel a gyülés megalakul.

A napirend szerint az új lelkészek, u. m.: Benedek Árpád kolozsvári, Bácsy Gyula válaszuti, Bokor Sándor borsai, Daróczi Ferencz kajántói lelkészek bekebeleztetnek; Nagy Kálmán kolozsvári kántortanitó az esküt leteszi. Bizottságok neveztetnek ki. Az esperes előadja részletes jelentését a megvizsgált és átvett egyházközségekről, mellyel kapcsolatosan vitatárgyát képezte Gáspár Sámuel m.-szováti tehetetlen és munkaképtelen öreg lelkész nyugalmaztatása, melyre vonatkozólag Benedek Arpád kolozsvári lelkész azon inditványa fogadtatott el, hogy az em közgyülés megbizza esperes atiát, hogy a mélt. ig. tanács utján Gáspár Sámuel m.-szováti lelkész tisztességes uton leendő nyugalomba vonulását kivételesen ugy oldja meg, hogy öregségében megélhessen.

Ezután Bartók Béla em. főjegyző olvassa fel részletes jelentését az em. tanács müködéséről, Muzsnai Miklós tanügyi-előadó pedig a tanügyi állapotokról. Az ehmegye 1905. évi havi számadásai nyertek jóváhagyást, valamint az em. tanács által már megvizsgált és elfogadott 1907. évi költségelőirányzat. A kirovás végrehajtására Bácsy Gyula válaszuti, Kiss Péter patai, Székely Miklós kidei lelkészek személyében bizottság alakittatott és küldetett ki, hogy méltányos alapon azt eszközöljék. Esperes-elnök jelenti, hogy Biró Sándor aljegyző eltávozásával az aljegyzői állás megüresedett, mely állás betöltését választás utján elrendeli. A közgyülés ez állásra Bácsy Gyula választi lelkész afiát választja meg egyhangulag. Végül egy pár inditvány feletti eszmecsere után d. u. ½2 órakor a gyülés véget ért, mikor a gyülés összes tagjai, valamint a bonczhidai intelligenczia tagjai Nm. gróf Bánffy György ur ő exellenciája szives vendégszerető meghivása folytán 60 teritékü gazdagon megteritett és feldiszitett közös asztal mellé ültek az állami iskola egyik tágas tantermében, hol a második fogás után megkezdődtek a pohárköszöntők. Az első poharat Herepei Gergely esperes emelte gróf Bánffy György ő exellenciájára és a püspök ur őméltóságára, a második poharat gr. Bánffy György az em. tanács tagjaira, a harmadikat a püspök ur őméltósága a bonczhidai egyházközségre és ennek főgondnokára, a negyediket Kolozsvári Antal az em. főgondnokaira s köztük Zeyk Károly őméltóságára, az ötödiket Kiss Péter az idegen felekezetek jelenlevő tagjaira, Bácsy Gyula pedig a bonczhidai egyház világi képviselőjére dr. gr. Bánffy Miklós főispán ur őméltóságára, ki elfoglaltatása miatt közgyülésünkön nem lehetett jelen. Poharat emeltek, illetőleg köszöntöttek még többen. Négy óra volt, mikor az ebédnek vége volt, mikor a vonaton utazók eloszlottak, s az itt maradottakat pedig feleségeikkel együtt u. m. a püspök ur őméltóságát, az esperes urat, Musznay Miklós szamosfalvi lelkészt és a helybeli lelkészt Önagyméltósága ozsonnára látta szivesen, honnan a bonczhidai várkastély megtekintése és rövid beszélgetés után ki-ki kocsijára ült és hazamentek kedves emléket vive magokkal. Igy folyt le a Bonczhidán tartott közgyülés. Szép nap volt ez, ugy az egyházmegyére, mint a bonczhidai egyházközségre nézve, melynek emléke ugy a szivekben, mint az egyházmegye és az egyházközség jegyzőkönyvében meg lesz örökitve.

Azonban nem tehetem, hogy e helyen is ugy egyházmegyém, mint eházközségem nevében őszinte hálás köszönetem ki ne fejezzem gr. Bánffy György ur önagyméltóságának, ki sohasem mulasztja el az egyházi élet mozzanataiban áldozatkészségével, tanácsadásával, tevékeny munkálkodásával résztvenni, s kinek jelenleg is elfelejthetetlen érdeme nyilvánult ezen nap széppé, dicsővé, kedves emléküvé tételében. S valóban ugy az egyházmegye, mint Bonczhida községe édesen büszke örömet érez, hogy Önagyméltóságát magáénak mondhatja, kinek fenkölt szelleme, alkotmányos érzülete, az elődöktől örökölt erős magyar kálvinistasága és egyházáért áldozni kész szive mindig ismeretes volt előtte. Adjon az Isten Önagyméltóságának esztendeihez még sok esztendőt, hogy hasznos élete folytán virágozzék a református magyar Sion!

Bartók Béla,
em. főjegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök ur, ki az utóbbi időkben ismételten gyengélkedett, családjával nehány heti üdülésre *Tusnád-fürdőre* (Csikmegye) utazik e hó 16-án. Szivből kivánjuk, hogy teljes egészségben térjen vissza.

„Vallás és élet; egyház és állam" czimen külön füzetben is megjelent dr. *Bartók* György püspök urnak lapunk 15—27. számaiban közölt nagyértékü tanulmánya. A füzet 84 oldalon finom papiron nyomva kerül könyvkereskedésbe. Ára 1.50 kor. Felhivjuk rá a figyelmet.

E. Ujvári István romániai esperesünket I. Károly román király a most alapitott jubileumi éremmel (Medalia Jubilara Carol I.) tüntette ki a kultura terén szerzett érdemei elismeréséül. Gratulálunk!

Lelkészválasztás. A bukaresti ref. egyházközség julius hó 6-án *Márton* Árpád küsmödi ref. lelkészt választotta példás rendben és lelkesedéssel papjává. Bokor Sándor sürgönyileg visszavonta pályázatát. Kivánjuk, hogy

egymással kölcsönösen megelégedve legyenek s épitsék a magyar Siont az idegen országban is.

A bányakerületi ág. ev. püspökválasztás. *Bachát* Dániel ág. ev. püspök elhalálozása folytán megüresedett bányakerületi püspökségre most folyt le a szavazás a kerületben. A beerkezett szavazatokat f. hó 10-én bontotta föl a kerületi gyülés által e czélra kiküldött bizottság Zsilinszky Mihály v. b. t. tanácsos, ker. felügyelő elnöklete alatt. A szavazatok összeadásánál kitünt, hogy egyik jelölt sem kapta meg a szükséges abszolut többséget s igy Scholtz Gusztáv budapesti esperes és Szeberényi Lajos Zsigmond békéscsabai lelkész között — mint a kik a legtöbb szavazatot kapták — pótválasztás lesz. Beérkezett összesen 357 szavazat. Ebből Scholtz Gusztávra esett 152, Szeberényire 108. Nagyobb számu szavazatot kaptak még: Veress József békési esperes, Petrovics József csongrádi esperes és Belohorszky Gábor váczi főesperes-püspökhelyettes. A pótválasztás aug. hó első felében lesz.

Tiz éves találkozó. Kolozsvári kollegiumunkban jul. 1-én baráti találkozóra gyültek össse, akik 1896-ban tettek érettségi vizsgálatot. 18-an jöttek össze az ország minden részéből a kollegium nagytermében. Seprődi János tanár harmonium kisérete mellett elénekelték a Te benned biztunk egy versszakát, azután volt tanáruk: Tárkányi György vallástanár imát mondott. Szabó Imre tanár, egyike az osztálytársaknak üdvözölte és számba vette a jelenlevőket s megemlékezett két elhunyt társukról. Üdvözölte továbbá jelenlevő volt tanáraikat, a kiknek nevében dr. Török István igazgató és Balogh Károly, az osztálynak 8 éven át vezetője intézett beszédet az összegyültekhez. Mindketten kifejezést adtak örömüknek, hogy az osztályból annyi számottevő, sőt kiváló tagja lett a társadalomnak. A kollegiumból testületileg kivonultak a temetőbe, a hol megkoszoruzták elhunyt tanáraiknak: Parádi Kálmánnak és Szabó Samunak a sirját. Délután volt tanáraikkal együtt lefényképeztették magukat s este barátságos vacsorát rendeztek, a melyre meghivták volt tanáraikat s a melyen barátságos beszélgetésben vidáman emlékeztek meg az együtt töltött évekről. A találkozón a következők voltak jelen: dr. Kálmán János, Szabó Imre kolozsvári, Vajna Gábor szászvárosi, Szőcs Mihály dési tanárok, dr. Bodor Antal bankhivatalnok, Bálint János ügyvédjelölt, Csoma Zsigmond rendőrkapitány Kolozsvárt, dr. Fabinyi Rudolf kórházi főorvos D.-Szentmárton, dr. Kolosvári Sándor járásorvos, Kocsondi Gyula hirlapiró, Krámer Gyula gépészmérnök, Máthé Gyula hirlapiró, dr. Németh János törv. jegyző, Nagy Miklós máv. fogalmazó, dr. Perl Alfréd ügyvéd, dr. Szilágyi György orvos, dr. Török István ügyvéd, dr. Végh Kálmán honv. miniszt. fogalmazó.

Vallásos estélyek és iskolai ünnepélyek szavalókönyve czim alatt vallásos estélyeken szavalásra alkalmas vallásos és hazafias költeményekből egy gyűjteményt szándékozom kiadni, ha vállalkozásom megfelelő pártolásra fog találni. A kötet számitásom szerint 10—15 ívre fog terjedni és a költeményekhez szavalási útasitásokat is óhajtok csatolni. Ára 3—4- korona lesz. A megrendelési szándékot még e hó folyamán kérem egy levelezőlapon jelenteni, hogy a kiadás lehetősége felől tájékozva lehessek. Körmend (Vas m.) 1906. jul. 3. Fülöp József, ref. lelkész.

Sztojkai Anna-bál. A régóta hires sztojkafürdői Anna-bált, melynek tisztajövedelme a magyarláposi református egyház javára fog fordittatni, *f. hó 22-én* fogják megtartani. A meghivókat a napokban szétküldik.

Köszönetnyilvánitás. A kolozsvári ref. Szeretetház részére adományoztak: a marosujvári konfirmált ifjak 10 kor., a disznajói konfirmált ifjak 1 kor. 30 fillért, az esztényi konfirmált ifjak 2 kor. 40 fillért, a zabolai konfirmált ifjak 5 kor., a vajai konfirmált ifjak 18 kor., a középajtai konfirmált ifjak és lelkész 2 kor., a vizaknai konfirmált ifjak adománya és perselypénz 7 kor. 11 fillér, a gerendkereszturi konfirmált ifjak 2 kor. 42 fillért; dr. Vályi Gáborné sz. Gidófalvy Matild urnő adománya eddig tett alapitványa gyarapitására 100 kor. Fogadják a nemesszivü adományozók kegyes adományaikért a Szeretetház kebli tanácsa hálás köszönetét.

Köszönet. Az ördögkereszturi körlelkészség szép és nemes tettekben kifogyhatatlan főgondnoka, Mélt. Szacsvay Sándor a kisesküllői leányegyházközség temploma részére egy 200 korona értékü harmoniumot ajándékozott. Fogadja a nemesszivü adományozó e helyen is a hasonló jóságos cselekedetekre rászorult hivek kicsiny seregének leghálásabb köszönetét.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2915—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi hivatalnak és az egyházközségek presbiteriumainak a kepeváltsági alapok megadóztatása tárgyában.

Egyik egyházmegyénk esperesi hivatala a kepeváltsági alapok jövedelmének megadóztatása ügyében a m. kir. közigazgatási bíróságnak egy elvi jelentőségü itéletét terjesztette ig. tanácsunk elé oly czélból, hogy más egyházközségek hasonló megadóztatása esetén az illetők tájékozást nyerhessenek eljárásukra nézve s illetve beadandó felebbezésük eredményéről előre felvilágositást szerezhessenek.

Az ügyállás az volt, hogy egyik egyházközség kepeváltsági alapja tőkekamatadó alá vonatott, daczára annak, hogy a kepeváltság tényleg életbe léptetve volt és annak jövedelmét az illető egyházközség lelkésze élvezte, a ki azonban egész jövedelme után (tehát a kepeváltságból járó jövedelme után is) negyedik osztályu kereseti adót fizetett.

Ez alapon a kepeváltsági alap terhére kivetett tőkekamatadó ellen felebbezés adatott be azon alapon, hogy ugyanazon jövedelmet nem lehet kétféle (t. i. tőkekamatadó és negyedik oszt. kereseti) adóval megadóztatni.

Az illetékes közigazgatási bizottság és a pénzügyi hatóság felebbezése folytán a m. kir. közigazgatási bíróság is a felebbezés indokait elfogadva, a tőkekamatadót törülni rendelte.

Megjegyezzük azonban, hogy a kepeváltsági alap megadóztatása oly esetekben, mikor annak kamatai a tőkéhez csatoltatnak, tehát, ha a kepeváltság tényleg nincs életbe léptetve, a pénzügyi hatóságok által jogosan eszközöltetik és ilyen körülmények közt alig lehet ez ellen a biztató kilátás reményével felebbezni; bár a közigazgatási bíróság szervezése előtt a m. kir. Pénzügyminiszterium szintén hozott volt egy elvi jelentőségü határozatot, a melyben a kepeváltsági alapokat a tőkekamatadó alól kiveendőknek jelentette volt ki.

Kolozsvárt, 1906. julius 7.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 744—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT

a széki ref. egyházmegyébe kebelezett *pulyoni körlelkészi* állásra.

Javadalom: 1. Lakás a pulyoni ref. egyházban, 1340 □ öl kerttel. 2. Földek: a) a szentgothárdi határon 17 h. 415 □ öl, adóját lelkész fizeti, b) az ombúzi határon 38 h. 766 □ öl, értékök 498 kor. 3. Készpénz 308 kor. 02 fill. 4. Munkabeli szolgáltatások értéke 10 kor. 5. Stóla 6 kor. 80 f. Dijlevél szerinti összes javadalom tehát 822 kor. 82 f., melyből engedélyezett kiadás 171 kor. 22 f. Marad 651 kor. 60 f., mely 948 kor. 40 f. kongruával egészittetik ki 1600 koronára.

Kötelességek: a pulyoni anya s a hozzácsatolt szentegyedi és szavai leányegyházakban és szórványokon az összes lelkészi teendők ellátása, a körlelkészi útasitások szerint.

Az állomás a választásnak jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal ellátott pályázati kérvények f. évi aug. hó 10-ig az erdélyi ref. egyházkerület püspöki hivatalához — Kolozsvár — küldendők.

Kolozsvárt, 1906. julius hó 10.

Dr. Bartók, püspök.

747—1906. sz. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *bánffyhunyadi* ref. egyházközség énekvezér-orgonista állásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: három szobából álló tisztességes lakás, konyha, pincze, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel. Fizetés: buza-kepe ért. 53 kor., borkepe ért. 445 kor., egyes bérfizetőktől 88 kor., az uriosztály részéről 80 kor. készpénz. Szántó és kaszáló jövedelme 130 kor., korcsma regálé kamat 324 kor., a község pénztárából 30 kor., stóla jövedelem mintegy 100 kor., a passió-éneklésért külön 4 kor. Az összes jövedelem 1754 kor.

Kötelességek: az énekvezér-orgonista teendők végzése a templomban és templomon kivül, az e. községben megállapitott szabályok szerént, az áll. iskolai növendékeknek az énektanitás a megállapitandó időben és óraszámok szerént.

Pályázati határidő 1906. aug. 10., folyamodványok nt. Deési Gyula esp. afiához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. julius 10-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 748—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozsvári egyházmegyébe kebelezett *kolozsvári* egyházközség hidelvei iskolájánál megüresedett kántor-tanitói állásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: Lakás természetben (e helyett jelenben 300 korona szálláspénz), 1000 azaz egyezer korona törzsfizetés havi előleges részletekben fizetve; törvényszabta ötödéves korpótlék. Kötelességei: az egyházközség területén levő valamelyik (jelenleg hidelvei) iskolánál a rendes tanitói teendők ellátása; bármelyik énekvezér akadályoztatása esetén — minden dij nélkül való — helyettesités. Ha pedig a szükség ugy kivánja, valamelyik templomban rendes kántori teendőket lesz köteles végezni, mely esetben nyerendő külön dijazását az egy ház annak idején fogja megállapitani.

Pályázati határidő 190[illegible]. augusztus 10. Kellően felszerelt folyamodványok (kántori oklevéllel) a fenti határidőig Nt. Herepei Gergely esperes aához Kolozsvár[illegible] intézendők.

A megválasztott kántor-tanitó állását 1906. szeptember 1-én elfoglalni köteles.

Kolozsvárt, 1906. julius 11.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 719—1906. püsp. hiv.

1906. szept. 15—1907. szept 15-ig kinevezett segédlelkészek.

1. Németh Sándor M.-Gy.-Vásárhely (kalotaszegi em.), 2. Demény Miklós Alpestes (hunyadi), 3. Kósa Béla Szászdányán (küküllői), 4. Fodor Béla Varsolcz (sz.-szolnoki), 5. Csutak István Kolozsvár (kolozsvári), 6. Pap József M.-Sülye (nagyenyedi), 7. Szathmári Gyula Damos (kalotaszegi), 8. Szabó Géza Méra (kalotaszegi), 9. Filep Árpád Tasnad (sz.-szolnoki), 10. Falka Károly Bacza (széki), 11. Szabó István Szászmáté (széki), 12. Balog Árpád (szászujfős), 13. Kovács Gyula N.-Ölyves (görgényi), 14. Dengel Géza Sárpatak (görgényi) 15. Pálfi Endre Ikland-Ka l (marosi), 16. Nagy Mihály Cserefalva (marosi), 17. Jancsó Albert Ny.-Sztent-Imre (marosi), 18. Biró Dezső Sztent-István (marosi), 19. Soos Adolf Egrestő (küküllői), 20. Fosztó Dénes Bodos (erdővidéki), 21. Koncz Ferencz Brailla (romániai), 22. Magyari Zoltán Egerbegy (nagyenyedi), 23. Szotyori Lajos Vista (kalotaszegi), 24. Székely János Kolozsvár (kolozsvári), 25. Török István Ördögkeresztur (kolozsvári), 26. Kónya Gyula Kolozs (kolozsvári), 27. Serester Tamás Mocsolya (sz.-szolnoki), 28. Muzsnai Ödön Perecsen (sz.-szolnoki), 29. Varga József Tasnádszántó (sz.-szolnoki), 30. Régeni István Koltó-Katalin (dési), 31. Veszprémi Ferencz Dés (dési), 32. Máthé Sándor Veresegyháza (széki), 33. Jakab György Szék (széki), 34. Gyárfás Sándor Szász-Régen (görgényi), 35. Deák Gábor Geges (marosi), 36. Gálfi Sándor Marosvásárhely (marosi), 37. Felszegi István Sz.-Udvarhely (udvarhelyi), 38. Imre Lajos Füle (erdővidéki), 39. Kis Endre Brassó (sepsi), 40. Csia Pál S.-Szt.-György (sepsi), 41. Jakab Lajos Szovát (kolozsvári).

Kolozsvárt, 1906. julius hó 3.

Dr. Bartók, püspök.

970—906. sz.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

1. Felkérem tiszt. kartársaimat, sziveskedjenek a kongruanyugtákat *f. hó 20-ig* beküldeni. A miniszteri kiutaló szám helye üresen hagyandó; azt én fogom az idevonatkozó ig. tanácsi körlevél közzététele után bejegyezni.

2. A lelkészek és tanitók mellékfoglalkozásáról szóló jelentések, a 2082/905 sz. ig. tanácsi körlevél (l. 1906. évi névtár II. r. 39. l.) értelmében *f. hó végéig* mulhatatlanul beterjesztendők. A jelentéseknek magokban kell foglalniok mindazt, a mit a jelzett ig. tanácsi rendelet megkiván.

3. A tanügyi előadói teendőket f. évi október végéig tiszt. Kállai Ferencz ocfalvi lelkész aa. fogja végezni; sziveskedjenek a munkanaplókat, a statisztikai iveket és az iskolaügyre vonatkozó jelentéseket hozzá küldeni.

4. A 3907—1905. sz. ig. tanácsi rendelet (l. 1906. évi Névtár II. r. 7. lap) értelmében minden felekezeti iskola 1905—6. tanévi állapotáról tüzetes jelentés teendő, mely tartalmazza az iskolaügy fejlődésének netáni akadályait, az azok elháritására tett intézkedéseket, vagy a szükségesnek talált javaslatokat. E jelentések legkésőbb *f. hó 20-ig* terjesztendők be.

5. A mélt. Ig. tanács 2154—1906. sz. rendeletének (hiv. lap 22. sz.) ezideig csak 3 iskolaszék tett eleget; felhivom a magyarosi, bikafalvi, kányádi, küsmödi, rugonfalvi, székelyudvarhelyi, szolokmai, telekfalvi és sándorfalvi ref. iskolaszékeket, hogy a hivatkozott rendeletben kivánt jelentést sürgősen küldjék be hozzám.

6. Az e. m. tanács határozata folytán az e. m. közpénztári járulékok *szept. 1-ig* okvetlenül befizetendők, ellenesetben végrehajtás utján fognak behajtatni.

7. Ismételten felkérem tiszt. lelkésztársaimat, hogy a hivatalos leveleket, akár egész, akár félivre irják, az iktatás megkönnyitése czéljából lássák el felzettel (hátirattal) ilyenformán:

„Székelyudvarhelyi lelkész
90—1906. VII. 5.
az iskolai könyvtár
ügyében.“

8. Végül legyen szabad ujólag figyelmeztetnem tiszt. kartársaimat, hogy a hivatalos lapban megjelenő püspöki és ig. tanácsi körleveleket olvassák el s minden sürgetés bevárása nélkül intézzék el.

Alsósófalva, 1906 jul. 5.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 969—1906.

FELHIVÁS

az udvarhelyi egyházmegye papi temetkezési egyletének tagjaihoz.

Felhivom a temetkezési egylet t. tagjait, hogy a tiszt. Pál Balázs kőrispataki lelkész aa. halála folytán esedékessévált 2 kor. tagdijat küldjék be hozzám. Ahol a lelkészi állás üres, a jelzett összeg az időközi papi javadalomból fizetendő be.

Alsósófalva, 1906. julius 5.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 1817—1906.

PÁLYÁZAT

a debreczeni ev. ref. tanitóképzőintézetben betöltendő helyettes tanári állomásra.

Tárgyai: a földrajz, természetrajz és számtan heti 20 órán.

Dijazása 1600 K azaz ezerhatszáz korona előleges évnegyedi részletekben.

A pályázati kérvények f. hó 25. napjáig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához küldendők.

Debreczen, 1906. jul. 2.

Püspökhelyettes:
Dicsőfi J.,
ehker. főjegyző.

Szupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *29-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. julius 19.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY**, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kultusz-tárcza költségvetésének tárgyalása.

Az állami élet minket, egyházi lapokat, csak egyházpolitikai vonatkozásaiban s magasabb social-ethikai tekintetben érdekel. Más vonatkozásaihoz — politikával nem foglalkozván — nem is szólhatunk. De ezeket nem mellőzhetjük. Csak természetes tehát, hogy az országgyülés ily irányú tárgyalásai iránt főleg az új korszak kezdetén fokozottabban érdeklődünk.

A kultusz-tárcza költségvetésének most lepergett tárgyalása lett volna alkalmas arra, hogy a kormány kultuszminisztere részletesebben kifejtse azokat az irányelveket, a melyek szerint e tárcza ügyeit vezetni kivánja s a melyek a miniszterelnöki programmban, valamint a trónbeszédben és feliratban csak halvány vonásokkal érintettek. Azonban, az a rendkivüli és sok tekintetben félszeg helyzet, melyben a nemzet mai képviselete van, az átmenetinek nevezett állapot és az államszükségletek kielégitésének sokszor hangoztatott sürgössége megfosztották Apponyi gróf minisztert attól, hogy a tőle méltán nagy érdeklődéssel várt nagyszabásu kulturpolitikai programmját részletesen kifejtse. Csak a mire főleg az ellenzéki felszólalások kényszeritették, azokra a kérdésekre precizirozta határozottabban álláspontját.

Mi sem foglalkozunk azért most sem magával a költségvetéssel, a melyről ugyis csak hiányos ismeretünk van a napilapokból; sem arra nem vállalkozunk, hogy az eddigi kormányténykedések részleteiből megkonstruáljuk az Apponyi gróf kultusz- és kulturprogrammját s elmondjuk arról egészében a magunk véleményét. Csak a lefolyt tárgyalás során felvetettek legfontosabbikára reflektálunk és ez: *az egyházak és iskoláik kulturpolitikai jelentősége a magyar államban.* Hogy ez a kérdés főleg *a magyar nemzeti állam* és *a nemzetiségi egyházakra* való vonatkozásban volt a vita tárgya: ezen senki sem csodálkozhatik, aki megfontolja, hogy az ezidei kormánynak igazában csak nemzetiségi ellenzéke van s mig a mélyen óriási jelentőségü sociálpolitikai evolucio forgatagai morajlanak: a felszinen a nemzetiségi kérdés hullámai tornyosulnak s kötik le a szemlélő figyelmét.

Ily szempontból tárgyalta az iskolaügyet a nemzetiségek részéről *Polit* Mihály, midőn a nemzetiségi egyházaknak autonomiájuk tiszteletben tartása és fejlesztése mellett hathatósabb segélyezését követelte s ily vonatkozásban követelte — arra e hazában a legkompetensebb ember — *br. Bánffy* Dezső, hogy valahára szüntesse meg már a magyar állam azt az anomáliát, hogy a nemzetiségi egyházak a magyar állam védelme alatt álló autonomiájuk várából a magyar állam pénzén és segélyezésén részint az iskolai vallásoktatás, részint az illető egyházak kizárólagos nemzetiségi kultusz- és adminisztrációnyelve révén több százezer tősgyökeres magyar embert kiforgassanak magyarságukból és pl. elolálhositsanak. Mert mégis csak irtózatos nemzeti öngyilkosság az, hogy 250 ezer magyar ember ne gyakorolhassa vallását anyanyelvén, hanem emiatt oláhvá, rácczá, szerbbé, orosszá kelljen lennie saját hazájában.

Apponyi miniszter nem reflektált a báró *Bánffy* felszólalására, de annál nagyobb beszédet mondott *Polit* és *Vajda* nemzetiségiek felszólalására.

El kell ismernünk, hogy Apponyi gr. mély történelmi pillantással állapitotta meg, hogy a magyar állam hivatásának a multban is *„csak az erők szigoru koncentrációja által“* tudott megfelelni s csak az által feleihet meg a jövőben is. Nem tért el attól az egyedül helyes állásponttól, hogy „Magyarország nem népfajok vegyüléke, hanem itt egy egységes politikai nemzet megfelelő egységes állami szervezettel létezik, kell, hogy létezzék, a melynek keretén belül minden *egyén* a maga *egyéni szabadságának*, tehát faji egyéniségének is kifejtésére fel van jogositva azokon a határokon belül, a melyeket az állami egység köve-

tel, *de a hol nemzetiségek és fajok, mint közjogi jogalanyok nem léteznek.*"

Ha Apponyi gróf ezt az itt kimondott egyedül helyes alapelvet következetesen érvényesiti s erre az alapra fekteti egész egyház- és kulturpolitikáját; ha amint a magyar állam fennállásához szükséges erők konczentrációjához odatartozónak ismerte el a nemzetiségi törvény első szakaszában megállapitott „magyar államnyelvet", úgy ezt érvényesitni is fogja minden téren: akkor magyar kulturpolitikája a legjobb uton halad. Azonban, ha már belátta azt, hogy „nem magyarajku polgártársainknak irányadó köreiben ezek az alapfeltételek nem mentek át az emberek vérébe", sőt a mikor tapasztalta, hogy *Polit* ezt egyenesen „tévedés"-nek nyilvánitotta: akkor be kell látnia azt is, hogy ezt a kérdést többé nem lehet és nem szabad csupán „a magyar nemzeti kultura vonzóerejére" bizni, hanem érdekében igénybe kell venni mindazt a politikai erőt, a mellyel egy állam természetszerüleg bir, a saját védelme és anyagi támogatásával élő nemzetiségileg szervezkedett egyházakra.

Semmi kétség, hogy az államnak főleg anyagi támogatása joggal köthető és kötendő azon feltételhez, a mely „az erők konczentrálizációja" nagy állami érdekét szolgálja az „államnyelv" ügyében is. Hogy e tekintetben miként járnak el a többi államok, eléggé ismeretes s maga a miniszter is hivatkozott e tekintetben épen Romániára. Mennyivel inkább volna ez lehetséges minálunk, hol épen ezek a magukat nemzetiséginek mondott egyházak is óriási állami dotációkban részesültek s most, mikor a nyomorgó protestánsok végre az 1848. XX. t.-cz. valamelyes részleges végrehajtását szenvedéseikkel kivivták, most velük együtt ujra kérik a részüket (!)

Lám, épen ez az a pont, a miért mi egyik előző számunkban kifogásoltuk azt a módot, a hogy Apponyi a 48. XX. t.-cz. végrehajtásának neki indult. Ez a törvény, a mely lényegében magában foglalja a felekezeti iskolai államsegélyeket, tanitói és papi fizetéspótlásokat stb. a legalkalmasabb volna ebben a gazdaságilag kormányozható világban arra, hogy a magyar állam érdekei iránt azokban is felkeltse a figyelmet és engedelmességet, a kiknek ma minden hatalmuk és befolyásuk ezen érdekek megtagadásából és kijátszásából táplálkozik.

Hogy hogyan?! — arról majd egy más alkalommal.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

I. A székelyudvarhelyi.

I. *Bocskay István* emlékét május 24-én megünnepelte az intézet. Erről az ünnepről és tárgyáról szól az Értesitő első közleménye, G. S.-től. Közleményébe helyes érzékkel mintegy beczikkelyezi, egész terjedelmében idézvén, az országos zsinat világi elnökének azt a tömör és nagyhatásu beszédét, a melylyel Bocskayt, mint protestánst és független magyart jellemezte. A tanulóknak szánt értékes olvasmány.

II. Előljáróság, tanári testület és segitségeik felsorolása következik, névszerint, a tanárok ez évi munkakörének, a tárgyfelosztásnak s egyéb teendőknek kimutatásával. A tárgyfelosztás czélszerü volt; egyes tanárok némi önmegtagadással is alárendelték saját jobb tetszésöket az osztályok jól fölismert érdekeinek; igy történt főleg az I. III. VII. és VIII. osztályokban, minélfogva ezen osztályokban az előmeneteli eredmény is, akár a jelesek és jók nagyobb számát, akár az elégtelenek kisebb számát nézve (l. a 108. lapon), a legkedvezőbb. Csak a II. osztályban nem sikerült elég jól a tárgykiosztás: s ez nagyon meglátszik az eredményen is: tiszta jeles tanuló egy sincs s 25%-a elégtelen.

Megjegyezzük, hogy a tanárok neveinél fölöslegesnek látszik fölsorolni azokat a viszonylatokat, a melyekhez egyszerü belépés és tagdij-fizetés utján jutnak (Emke, Tanáregyesületi, Paed. társ., Term. tud. társ. stb. tagság); ámbár valóban elismerésre méltó jelenség, hogy ily irányban is valamennyi tanár gyakorolja a buzgóságot s meghozza a maga anyagi áldozatait, együttvéve a megszokott közönséges mértéket jóval meghaladólag. E tekintetből való példaadásképen tehát mégis volna értéke a felsorolásnak. De már annak a jelzése minden egyes r. tanár neve után, hogy „egyházkerületi közgyülési tag" csakugyan szükségtelen jelző szaporitás.

III. Az osztályvizsgálatok, az évzáró ünnepély megtartása (jun. 17.) *után*, az uj szabályzat alkalmazásával, hat nap alatt folytak le; minden osztálynak két-két félnap jutott. Helyes gyakorlata ennek a kollégiumnak, hogy az ünnepélyeket előbb tartja meg, mint a vizsgálatokat; vizsgálatuk végeztével aztán a tanulókat azonnal hazabocsáthatja. Erkölcsi biztositék ez a tétlenül várakozó tanulóknak tömeges váslódása ellen; az évzáráskor kitüntetettekre sem rosz hatásu az, hogy a kitüntetés után még komoly kötelességek várnak reájok, azután pedig mindjárt az — otthon.

IV. A tanitás anyagának kimutatása kellő összhangban áll a tantervvel. Kivételt jegyzek meg a VII. osztály magyarnyelvi anyagánál; ugy látszik, a nyelv rendszerének áttekintésével a tanár nem látta — vagy nem tudta — szükségesnek foglalkozni. — Pontosan ki van mutatva az egyes tantárgyak egész évben megtartott leczkeóráinak a száma is; a miből megállapitható, hogy a szünetek s a vizsgálati napok leszámitásával, átlag 32 teljes hétnek felelt meg az évi szorgalomidő s igy, tekintvén a közbejött sokféle akadályt (egyházkerületi közgyülés márcziusban, tanárok szabadságolása, betegsége, esküdtszéki elfoglaltatása s egyéb akadályok miatt történt helyettesitések): a munkaidőt a tanárok nemcsak lelkiismeretesen, hanem erőfeszités árán is felhasználták.

V. A magyar irásbeli feladatoknál főleg az V. és a VIII. osztálybeliekre elismerő és helyeslő megjegyzéseink is volnának. Tulságosan az irodalomelméleti tanulmányokra támaszkodnak a VI. osztálybeli feladatok. Talán az érettségvizsgálati új utasitás befolyása alatt állunk már, a mely magyar irásbeli feladatul csak irodalmi kérdést rendel.

VI. A tankönyvekre nyilvánosan megbeszélni való észrevételünk nincs.

VII. Rendkivüli tárgyak. Fejes Áron franczia nyelvet tanitott három csoportban 20 növendéknek; Szabó András gyorsirást 4 csoportban 45 növendéknek; Paál Sándor műéneket 69-nek s a 14 tagu vonós zenekart vezette. Az Értesitő egybehangzó más adatai szerint is, mindenik irányban megvolt a kellő, sőt teljes siker.

VIII. Testi nevelés. Külön tornatanára az inté-

zetnek nincs; az összes növendékek, kellő körültekintéssel megalkotott négy csoportba osztva, Szabó Árpád és Szabó András r. tanárok vezetése mellett edzették magukat tornaórákon és játékdélutánokon. A VIII. osztály növendékein tett erőmérések a két előbbi évfolyamok adataira is kiterjeszkedő visszatekintéssel, rovatosan közöltetnek. E közlésnek tulajdonképen a hozzáadott érdekes és tanulságos kritika ád jelentőséget. Ebből idézni valónak találjuk a következő részletet:

„Erőpontok összegére nézve változás nem volt 5-nél, gyarapodás történt 10-nél, csökkenés 9-nél; az átlagos gyarapodás értékszáma 15·6, az átlagos csökkenésé 6·2. Amint láthatjuk, akár a tanulók számát, akár az átlagos értékszámokat tekintjük, a magasságtól eltekintve, amelynek gyarapodása egészen természetszerü, minden tételnél gyarapodást constatálhatunk a csökkenéssel szemben; egyedül *a testsuly eredménye nem lehet kielégitő*, minthogy a tanulók felerésze (12) az egészen természetszerü gyarapodás helyett fogyott. Ennek oka az egyébiránt normális fejlődés (magasság) és feljesztéssel szemben (testi erő), nézetünk szerint egyébben nem kereshető, mint abban az intensiv munkában, melyet kiváltképen a második félévben kifejtenek a tanulók; de valószinüleg nem tévedünk, ha feltételezzük nagyon is nyomatékos oknak a munka mellett azt a kellemetlen érzést és azt az izgalmas lelkiállapotot is, mely lassanként uralkodóvá lesz s nagy mértékben akadályozza, sőt visszalöki a különben fiatal szervezet fejlődését."

A tornavizsgálat és intézeti verseny eredményei nem igen éreztetik a rendes tornatanár hiányát.

IX. Ifjusági körök, egyesületek voltak: a Petőfi-önképzőkör; Ifjusági olvasó-egylet (az V—VIII. o. tagjaiból), a Gyorsiró-kör, mint a gyorsirástanulóknak felolvasásokkal is foglalkozó, s versenyeket rendező szak-önképzőköre; végül a Gyermekkönyvtár I—IV oszt.)

A Petőfi-önképzőkör a mult év óta nagy lépést tett abban az irányban, hogy az iskolai tanulmányoknak lehetőleg minden ágával szoros kapcsolatban álljon az ifjuság önkéntes tevékenysége. E tevékenységet egyébiránt a kitüzött s jobbadán sikeres pályázatok irányitották.

Az ifjusági körök, egyesületek, magoknak a vezetőtanároknak is ugyszólván folytonos és bizalmatkeltő együttmunkálkodásával az ifjuságnak érdekes külön társadalmi életet biztositanak.

X. Az internátusnak s konviktusnak 175—14=161 tagja volt az év végén. Teljes dijért (évi 180 kor.) kapott élelmezést 90 tanuló, a többi pedig 1, 2 és 3 negyedrész kedvezménnyel. Ebédjök két fogásos; de gondos házi kezelés mellett izletes lehet, hallottuk is, hogy az.

A konviktus számadásai még nincsenek lezárva; de a hus árának drágulása miatt, azt vélik, nem fognak kedvező eredménnyel záródni.

XI. A gyüjtemények gyarapodása a szükségeknek megfelelő. A könyvtár gyarapitására (az ajándékok értékét nem számitva) 800 K-nát adtak ki. Allománya 12 ezer munka 20,287 darabban. A régiségtárt Nagy Lajos járásbiró 500 darab régibb-ujabb éremmel gyarapitotta.

XII—XIII. A tanulók névsorát és érdemjegyeit a Statisztikai kimutatásokkal egybevetve azt találtuk, hogy a kimutatásba a „*minden tárgyból* jelesek számát" félreértéssel vezették be nagyobbnak, mint a mennyi az valósággal. Tanulók évvégi száma 265 volt; ebből református 204, nem ref. 61; helybeli és megyebeli 155, távolabbi 110; termelő szülők gyermeke 130, fogyasztóké 133. Előmenetel tekintetében jeles bizonyitványu tanuló 24 (9 %), jó 89 (33 %), elégséges 113 (43 %), elégtelen 22+10+7=39 (15 %). Minden tekintetben teljesen megnyugtató eredmény, mellyel az érettségvizsgálat eredményének számarányai is összhangzásban vannak. Szabályosnál magasabb életkoru növendékek száma 10.

XIV. Az érettségvizsgálat sikere ez: 29 közül érett 26, ebből 5 jelesen, 8 jól, tehát feleszámuk kitüntetéssel. Papi pályára készült 11, tanári pályára 3, tehát együtt több, mint felerészük.

XV. Iskolai javadalmak. A pályázatok és versenyek kimutatásának sorozata igazolja az igazgató jelentésének azon tételét, hogy „az ifjuság önszorgalmi munkássága.... minden jogosult várakozásnak megfelelt" A jutalmak, ösztöndijak, segélyek és egyéb javadalmak részletes sorozatát nem kisérik összegező kimutatással, s e sorok irója sem csinál magának külön dolgot az összeszámitással, csak azt jelezheti, hogy az intézet régibb és ujabb alapitványtevőinek áldozatait most is vannak, a kik megérdemeljék, idővel talán egyháznak, társadalomnak meg is hálálják.

XVI. Az év története, melyet az igazgató az évzáráskor felolvasott, a jelzett főbb adatokból való válogatás mellett részletesen emlékezik meg arról az áldatlan gyümölcsről, melyet a politikai izgalmak hullajtottak az intézetre azáltal, hogy a VII. osztály növendékeit hiu, fegyelmetlen és sztrájkos viselkedésre csábitották. Lapunk olvasói részletesen ismerik az eseményt, s tudják, hogy az előljáróság és tanárkar ugy az intézeti rendszabályoknak, mint az erkölcsi nevelés elveinek higgadt és tapintatos követésével s *magát az uralgó politikai izgalmak bármely irányban való befolyásolásától hivatása tudatában távoltartva*, járt el. Teljes önérzettel mondhatja az igazgató:

„Iskolai nevelésünknek a jellemfejlesztésre kell az ismeretek terjesztése mellett sulyt fektetnie, mert ameddig egy nemzet erkölcseiben tiszta, életmódjában egyszerű, gondolkodásában tisztességes, munkálkodásában szorgalmas s érzéseiben emberszerető, addig azt a nemzetet nem kell félteni. De ha a *komoly gondolkodást a hiuság, a szorgalmas munkát a könnyü szerrel boldogulás, a dőzsölés és fényüzés vágya, s az emberszeretetet az önzés váltja fel, akkor idők kérdése csak, hogy mikor dől egy nemzet önásta sirjába, ahogy bedőlt abba Hellász és a büszke Róma.* A tanitás csak az értelmet, a céltudatos nevelés pedig az összes lelki tehetségeket fejleszti a növendékben"

Az igazgatói visszatekintés egyéb különleges tárgyai: az érettségvizsgálati uj utasitás némely pontjainak méltatása; az iskolai ünnepélyekre (köztük az önképzőkör Kölcsey-ünnepére és Körösi Csoma- s Mikes-ünnepére) való visszaemlékezés; a tanárok társadalmi és irodalmi tevékenységének följegyzése; az állami felügyelet ez évi gyakorlásáról, az idei adományokról s alapitványügyekről való megemlékezés.

XVII. A jövő tanévre, mely szept. 5-én nyilik meg, a szükséges tudnivalókat közli az utolsó czikk.

Ennél a kollégiumunknál örömmel tapasztaljuk, hogy legjobb hagyományait szivósan őrzi, de az uj eszméknek s példáknak legjava iránt is — kellő megfontolással — mindig fogékonyságot tanusit.

Vigil.

Egy pár szó az elemi- és népiskolai vallástanitásról.

(Felolvastatott a kalotaszegi egyházmegye 1906. junius 23-án Kalota-Szentkirályon tartott értekezletén.)

Tisztelt Értekezlet!

Előre bocsátom, hogy a mit olvasandó vagyok, a legtávolabbról sem pályázik az értekezés tisztes czimére. A töprengő tudni akarásnak appellatiója ez csak a jobban értesültekhez. De bármilyen kis mécsest is kapjon, ki sötétben bukdácsol, hálával veszi;

s mert bizton számitok rá, hogy most én is kapok, egyike leszek a leghálásabbaknak.

Sohasem volt általánosabb a panasz, mint napjainkban, hogy a vallásosság nemcsak hanyatlóban, de ma-holnap a csőd szélén áll. Pedig az újabb időben a vallásos élet őrei és táplálói, a papok, szélesebb körü ismeretekkel lépnek az életbe, csaknem mindenütt kezökben a vallásoktatás s magasabb intézeteinkben mind hivatott és képesitett vallástanárok irányitják vagy végzik a vallástanitást. E szomoru tünetért persze hogy elsősorban a most működő papok nyakába akasztják a felelősséget s azért, ha ez a baj csakugyan megvan, leginkább nekik kötelességük orvoslásról gondoskodni, mert a felelősség a multakért ha nem is, de a jövőért bizonyára rájok háramlik.

Nézzünk szét egy kicsit magunk körül. Van-e csakugyan vallásos élet, olyan, a milyennek lennie kellene? Ha a templomok látogatottsága, az istenitisztelet gyakorlása elég fokmérője a vallásos életnek, akkor a legtöbb helyt, kivált falun, van. Sőt ha még ehez hozzávesszük, hogy rengeteg terhet hordanak helyenkint az egyházi hivatalosok fizetésével, rovatalok beszolgáltatásával, szorgalmi jövedelmek előállitásának teljesitésével, ajándékozások, adományok tételével, szinte hajlandó kihivólag kérdeni az ember: „honnan hát a panasz?!“ Csakhogy a kik mélyebben vizsgálódva panaszkodnak, az előbb emlitett ténykedéseik mellett látják hiveinket családi otthonukban és a társadalmi forgolódásukban is, hol csaknem minden második szájtátásuk szitokra, átokra, káromlásra nyilik; látják a szüléket bánattal illető, szófogadatlan gyermekeket; a sajátjokból kinézett, panaszos kenyerü, megaggott öregeket; a czéda hitestársakat. Hallják, hogy ügyesen hazudó-, csaló-, sőt valósággal lopókat: életrevalóknak dicsőitik; s a kik az állami és egyházi törvényeket büntetlenül meg tudják kerülni: lesznek közöttük legnagyobb tekintélyben sütkérezők. Nem is szólva arról, hogy a szocziálizmus fattyuhajtásainak öblös hangon kinált tanai mint mételyeznek. Egyetemi tudori czimet viselő, tekintélyes közhivatalt betöltő egyének a legtöbbször unalmasnak, szánalmas dolognak tartják vallásos életről csak szólni is, sőt közelebbről volt alkalmam egy ilyen kálvinista úri embertől egy nagy társaságban — hogy épen láttassék ő is hozzászólani a dologhoz — hallani ezt a fenomenalis kijelentést: akármennyit okoskodjanak, mégis legtisztább vallás az unitárius vallás! Hiszen ez az úr kálvinista kollegiumban nőtt, tanult, részesült vallásoktatásban, de vajjon jóban-e? Figyeljük meg, álljunk szóba földmívelő falusi hiveinkkel, hogy megismerjük vallásos ismereteiket, azokat, melyek át kellene hassák egész érzelmi világukat, a melyek kellene hogy irányitsák akaratukat, cselekedeteiket. Bizony a legtöbbnél semmi. Valami homályos emlékezés, valamelyes kétes kifejezésre.... De Jézusról, tanitásairól, valami olyas, a mi kitörülhetlenül bevésődött volna lelkébe, a mi állandóan fogva tartaná: semmi. Miért?

Megpróbálom megmagyarázni. S itt jutottam el oda, a hol, a mit mondani akarok, csak egyéni contemplatiom leszürődésének tekintendő, de a mit feltárok egész nyiltsággal, nem törődve azzal, hogy esetleg a legvastagabb tévedésben leledzem, hiszen azért gyültünk össze, hogy ha van valamink, a mi értékes, egymással kicseréljük, s a melyikünknek semmink sincs, gazdagodjunk a másokéval.

A protestántizmus születésében, fejlődésében dogmaticai kiigazitásra, tisztázódásra törekedett. A dogmák a hittudatot szegezik le. De hittudatra csak akkor van szükség, ha megelőzőleg van hit. Ontöző, gyomláló, nyesegető kertészre ott van szükség, hol van kert s abban virágok. A kert földjét meg kell forgatni, termőképessé tenni, magokkal, palántákkal berakni s azután jő a kertész kötelessége.

Ugy nézem — nem tudom jól látok-e? — hogy a vallásos oktatás kezdettől fogva a magyar kálvinista egyházban a kertész szerepét teljesitette, a legtöbbször puszta kertben. Oktatott, de nem igen nevelt. Tekintélyes egyházi emberektől halljuk ma is, hogy a népiskola első osztályában nincs helye a vallástanitásnak, vagy ha van is, ők azt sem nem végzik, sem nem végeztetik. Hiszen azok beszélni sem tudnak! Ez utóbbi állitás igaz! De hát a vallásoktatásnak legkevésbé feladata, hogy beszélni tanitson. A vallás nem beszéd. Ki ne emlékeznék rá — boldog ki viszszaemlékezhetik! — hogy ártatlan gyermekkorában gagyogó nyelvére aggatott, de akkor még nem értett imák minden estve elmondásától megiett korában sem tudott menekülni. S ki merné tagadni, hogy egy ágyában lefekvő, előbb imádkozó ártatlan gyermeknél felségesebb tüneménye nincs a családi életnek. Boldog, ki lelkületének, a körülményeknek s értelmének megfelelő emez első magvetésben részesül. Ki minden estve szeretettel és bizalommal emlékszik meg szüleiről, testvéreiről, szeretteiről s arról a jó Istenről, ki az ő gyerekes fogalmai szerint bár, de minden jót meg tud adni ezeknek s ki minden veszélytől meg tudja óvni. A derengő lelkivilág szükségletei közül csakis ez — a későbbi ember egész életirányát helyesen elhatározó — egyetlen maradjon kielégitetlenül? S mert a legtöbbnél ugy marad, vagy helytelenül, nem lelki fejlettségének megfelelően elégittetik ki: kell a népiskola első osztályában ezen kezdeni.

A virágos tavasz vallásóráján a vallásoktató ha növendékeivel a tavasz szép virágaiért, a madarak énekéért együtt mond köszönetet a jó Istennek; ha egy tanulótársuk halála alkalmával hálákat adnak, hogy őket itthagyta még szülőik, testvéreik, szeretteik között s kérhetik Istent, hogy kit közülök elvett, helyezze a szép angyalok közé, ha beteg tanitójuk, vagy valamelyik szülője felgyógyulása alkalmával imádságban adnak örömüknek kifejezést: nem a legszebb ker. templommá avatjuk-e az iskolát, a mely aligha nem többet tett, mint összes dogmaticai vagy morálprédikálásunk. Hiszen — ugy lehet — ezzel csirába szökkent a mag, nő a palánta, jöhet nemsokára a kertész. Reggeli, estvéli, ételelőtti, utáni imák, értelmüknek megfelelő, lelkületöket megkapó vallásos versikék tanitása, ezek által a vallásos érzés felköltése a népiskola első osztályában a vallásoktatás feladata. Felesleges is talán mondanom, hogy ugy itt, mint minden osztályban érezze a növendék, hogy a szeretet vallásának papja az, ki őt jóakarólag a legszentebbre oktatja. Mi baj az, ha nem tudja elmondani azt, mit visz haza az iskolából, csak érezze; hiszen egy jól sikerült óra után én sem tudom elmondani, mit érzek, de érzem, hogy boldog vagyok. Hát még később, talán egy nemzedékkel a családban is a boldogság érzete üli meg a család tagjait a ki csinyek egy ilyen megnyilatkozására.

(Vége. köv.)

ISKOLA.

—

Tájékoztató

a sepsiszentgyörgyi ev. ref. *Székely Mikó-kollégium* főgimnáziumába és az ezzel kapcsolatos bennlakásba (internátus) való felvételről.

(1906—7. iskolai év.)

1. A tanulók szabályszerü felvétele és beirása a következő sorrend szerint fog történni: szept. 1-én d. e. 8 órától 12-ig beirjuk a városi tanulókat, szept. 3. és 4-én d. e. 8 órától 12 óráig az I. osztályu és régi növendékeket, szept. 5-én d. e. a más vármegyéből jövő II—VIII. oszt. tanulókat.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el, a felvételt lehetőleg tanév végével legkésőbb aug. 1-ig az értesitő benyujtása mellett irásban vagy szóban mindenkinek kérnie kell az igazgatóságnál.

Az I. osztályu és ujonnan belépő növendékeknek a beiratkozás alkalmával személyesen kell megjelenniök.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 6-án d. e. 10 órakor leend.

2. *Felvétel a gimnáziumba.* Az első osztályba csak oly növendékek vétetnek fel, kik 9-ik évöket betöltötték, de a 12-ik évüket nem haladták tul és iskolai bizonyitvánnyal igazolják, hogy van oly mérvü képzettségük, minőt az elemi iskola alsó négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök. A kik pedig 12-ik évüket tulhaladták, azok felvételét rendkivüli esetben csak a tanári szék engedélyezheti.

3. *Javitó vizsgálatok.* Olyan tanuló, ki csak egy tantárgyból kapott elégtelen tanjegyet, a tanári testület engedélyével tehet javitó vizsgálatot. Oly tanulók, kik két tantárgyból nyertek elégtelen tanjegyet, csak az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának engedélyével állhatnak javitó vizsgálatra, s ennek letehetéséért a méltóságos ig. tanácshoz czimzett folyamodványukat értesitőjük mellékiésével aug. 1-ig adják be az ig. tanácshoz, mert az elkésett folyamodványok nem vétetnek figyelembe. A magán-, pótló- és felvételi vizsgálatok aug. 30-án délelőtt, a javitó-vizsgálatok pedig aug. 31-én d. e. 8 órától fognak megtartatni.

4. *Iskolai dijak.* I. Bennlakók részéről. a) I—IV. o. I. félév: egész dijfizető 40·10, lakásdijmentes 34.10, féldijmentes 26.10, dijmentes 14.10; II. félév: egész dijfizető 33.10, lakásdijmentes 27.10, féldijmentes 19.10, dijmentes 7.10 kor.

b) V—VIII. oszt. I. félév: egész dijfizető 42.10, lakásdijmentes 34.10, féldijmentes 26.10, dijmentes 13.10; II. félév: egész dijfizető 35.10, lakásdijmentes 27.10, féldijmentes 19.10, dijmentes 6.10 kor.

II. Künnlakók részéről. a) I—IV. o. I. félév: egész dijfizető 29.10, féldijmentes 19.10, dijmentes 10.10; II. félév: egész dijfizető 22.10, féldijmentes 12.10, dijmentes 3.10 K.

b) V—VI. o. I. félév: egész dijfizető 32.10, féldijmentes 21.10, dijmentes 12.10; II. félév: egész dijfizető 25.10, féldijmentes 14.10, dijmentes 5.10 kor.

c) VII—VIII. o. I. félév: egész dijfizető 33.10, féldijmentes 22.10, dijmentes 13.10; II. félév: egész dijfizető 26.10, féldijmentes 15.10, dijmentes 6.10 kor.

Az I. félévi dijak a beiratáskor, a II. félévi dijak febr. hónap 1—10 napjain fizetendők.

Az I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végén nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.

A kedvezményes helyekért a kérések legkésőbb aug. 1-ig az igazgatósághoz adandók be. Elkésett kérelmeket nem veszünk figyelembe.

A tanári karhoz czimzett kérvényekhez következő okmányokat kell csatolni: 1. értesitőt, 2. szegénységi bizonyitványt, 3. az illetékes lelkésztől családi kimutatást, 4. községileg hitelesitett adókönyvi kivonatot.

5. *Felvétel az internátusba.* Az internátusba csak oly tanulók vétetnek fel, kik magaviseletből jó vagy szabályszerü osztályzatot nyertek. Minden internátusi tagnak hoznia kell magával szalmazsákot, 1 párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágynemüt, 4 inget, 4 lábravalót, legalább 2 törülközőt, 4 pár harisnyát vagy kapczát, 2 hálóinget. Ágytakarót, széket és mosdótálat a kollegium ad.

Köteles továbbá minden tanuló a meghatározott mintáju és szabásu tornainggel magát szept. 20-ig ellátni.

Minthogy az internátusban és konviktusban csak 224 növendék helyezhető el, előljáróságunk határozatilag kimondotta, hogy első sorban a mult évben itt tanult s a Háromszékmegyéből jövő uj érdemes növendékeknek nyit helyet s csak azután gondoskodik a más megyei uj növendékek elhelyezéséről, miért is azok felvételére szept. 5-ét tüzte ki. A felvételt aug. 1-ig irásban vagy szóban mindenkinek kérni kell az igazgatóságnál.

Miután ruhatárakról, könyvszekrényekről a kollegium gondoskodik, ládát vagy ehez hasonló szekrényt senkinek sem szabad lakásába behozni.

Mivel a benlakó tanulók a konviktusban teljes ellátást kapnak, ételnemüt a tanulók számára behozni vagy postán küldeni tilos.

Szünidők alatt senki sem maradhat az internátusban.

6. *Felvétel a konviktusba.* Minden benlakó növendék a konviktusnak (együttétkezés) kötelezett tagja. Az együttétkezés dijai a következők:

1. részlet 20% féldij 16.80, háromnegyed dij 25.20, egész dij 33.60; 2. r. 30% féldij 25.20, háromn. dij 37.80, egész dij 50.40, 3. 30% féldij 25.20, háromn. dij 37.80, egész dij 50.40; 4. r. 20% féldij 15.80, háromn. dij 25.20, egész dij 33 kor. 60 f.

E mellett a konviktus minden tagja (a kedvezményeseket sem véve ki) a beiratkozás alkalmával 4 koronát fizet a teriték használatáért.

Az első részlet fizetendő a beiratkozás alkalmával, a 2-ik az őszi szünet után eső első napon, a 3-ik február 1—10. napjain és a 4-ik a husvéti szünet után eső első napon.

Az I. osztályu és ujon jött növendékek csak az I. félév végével nyert osztályzatuk alapján részesülhetnek kedvezményben.

A tandij és konviktusi kedvezmények egy folyamodványban kérendők legkésőbb aug. 1-ig. A ki folyamodványát kellő időben be nem nyujtja, a kedvezményre egyáltalában nem számithat.

A kedvezményes helyekért folyamodók a tanári karhoz czimzett kérvényük mellé a következő okmányokat tartoznak csatolni:

a) iskolai bizonyitványt vagy „Értesitőt“,

b) szegénységi bizonyitványt,

c) az illető lelkésztől „családi kimutatást“, melyben a családtagok száma és kora feltüntetendő,

d) községileg hitelesitett adókönyvi kivonatot.

Az év elején kiutalt kedvezményt megfelelő előmenetel és magaviselet mellett egész éven át megtarthatja a tanuló, de részben vagy egészben el is veszitheti, ha az I. félév végén nyert osztályzata nem felel meg az addig élvezett kedvezmény föltételeinek.

A fölvett tanuló csakis akkor vehet részt az étkezésben, ha az esedékes dijakat befizette. Három napi késés esetén a tápintézeti elnök által a szülők ezen körülményről értesittetnek, hét nap mulva pedig a késedelmes fizető helye megüresedettnek tekintetik.

Az egyszer befizetett dijból bárkinek is csak akkor térit vissza az intézet, ha hosszabb ideig állott kórházi gyógykezelés alatt s a visszatérítésért külön folyamodik.

Sulyos avagy járványos betegségben szenvedők ugyanis a szülők költségén a helybeli kórházban külön gyógykezeltetnek.

Az étkezés az iskolai év megnyitása napján délben kezdődik.

Sepsiszentgyörgy, 1906. julius 15.

Az igazgatóság.

TÁRCZA.

A nagyteremii templomépités története.

A legszebb, legmagasztosabb örömünnepet ültük ma Istennek ez új házában. A babyloni fogságból hazatérő Izrael fiainak lelkes újjongása viszhangzik ajkainkon: „Nevetéssel betelik a mi szánk és a mi nyelvünk vigassággal! Hatalmas dolgokat cselekedett az Ur mivelünk, azért vigadunk!“ Életünknek legszebb pillanata ez! Midőn annyi küzdelmek árán felépült diszes kis templomunk, Isten dicsőségére, szeretett Főpásztorunk által felavatva áll használatunkra.

Innen, e boldogságunk Nébo hegyéről tekintsünk vissza a küzdelmekre, melyek ezt létesitették: templomépitésünk történetére.

Ezen új templomunk a régi, talán ezredéves templom köveiből van összerakva. Ha ezek a kövek beszélni tudnának! Egy egész világtörténetet regélhetnének el nekünk. Elbeszélhetnék, hogy közülök egy rész Maros-Kereszturon a Maros partján létezett római kastrum hatalmas épületéből miként kerültek a Teremi templom alapjába. Felvilágositanának afelől, hogy a legrégibb meghatározatlan időben épült kis négyszögü templomhoz, mikor lett hozzátoldva azon sokszögüleg záródó rész, mely egy katholikus tem-

plom szentélyére vallott a rajta lévő egyenes záródásu szentségfülke és a befalazva volt sekrestye ajtó által. Ezek a kövek beszélhetnének a törökvilágról Magyarországon, a tatár pusztitásokról, melyeknek annyi gyászos nyomait láthattuk régi templomunkon. Oh mert ezekről az időkről, valamint a református egyház megalakulásáról semmi irott emlék nem maradt fenn. Csakis egy 1788. évi egyházmegyei protokollumban olvashatni: „Teremi már az 1564-ik évben derék eklézsia lehetett, mivel Hunyadi János első esperes is teremii pap volt. Az nyilvánvaló, hogy János Zsigmond idejében Teremit Sükösd György örökölte, ki 1631-ben, midőn a templom is renováltatott, meghalt; ki a templom alatti sirban, mint unitárius temettetett el, azon vandal kezek által összerombolt kőszobor tanusitása szerint, melyet mostanig kegyelettel őriztünk templomunkban s most legméltóbb helyére, az Erdélyi Muzeum Régiségtárába került, dr. Posta Béla tudós régiségtári igazgató által itt eszközölt ásatással kikerült letördelt részeivel kiegészitve, hirdetve az akkori hazai művészet előhaladottságát.

Mivel ma már kétségtelen, hogy a Sükösdök unitáriusok voltak, bizonyosan jobbágyaik is odatereltettek, annyival is inkább, mivel ezen időkorból a reformátusokról semmi emlékezet nincsen. Csak 1662. évben adományozta Apafi fejedelem e jószágokat Bethlen János kanczellárjának, ki jobbágyait is református vallásra téritve s nagyszerü adományaival a ref. egyházat biztositva halt meg 1678-ban. Maga Apafi fejedelem is pártolta a ref. egyházat, ki a többek között a tövisi Szüz Mária búcsújáró kápolnájának tornyában lévő harangot a teremi ref. egyháznak adományozta. Még arany betükkel vannak beirva egyházunk történetében a dicső Bethlenek nevei, többek közt Bethlen Ádám és neje Bánfi Zsuzsánna, kik alapitványaikkal biztositották a ref. egyház jövőjét.

1662. évben, az egyház újra alapitása idejében, Fogarasi Kis Tamás volt teremi pap. Innen kezdve időrendben még 12 papja van feljegyezve, de ezeknek idejéből — az akkor már ellenséges uradalommal folytatott barázda és dézma pereken kivül — semmi sincs megörökitve egészen 1870. évig, midőn már nekem jutott a nehéz feladat a Bethlen János örökségét lehetőleg megmenteni.

A történeti hüség megköveteli, hogy a teremi egyház 1870-iki sötét képét bemutassam, hogy lássuk a dicső Bethlen János müvét tökéletes romjaiban: Az uradalom marhalegelőjében minden keritès nélkül álló templomnak nem csak ajtóin, hanem hasadásain is lehető volt a ki- és bejárás, s az esőzések alkalmával az imádkozó gyülekezet onnan a szabadba volt kénytelen menekülni. A részben lantornás, részben soha ki nem nyitható ablakokkal, fakilincses ajtókkal, fürészvágást még nem ismerő durva fahalmazból — meglehet Bethlen János kora előtt — épült papilakot boldogult elődöm velem testvériesen megosztani volt kénytelen, a mi nem nehéz dolog volt, mert mindkettőnknek egy-egy szoba jutott; csak a nagy bogja kemenczével ellátott közből lévő ugynevezett pitvar volt közös a kemenczén lévő tüzelő hellyel, melyen, hogy a viszálkodás tüze soha ki ne aludjék, a két család hiven őrködött. Emellett a tüz mellett ettem 7 évig a félfizetés szükös kenyerét.

Az egyháznak Bethlen János által adományozott ugynevezett jobbágypénze egészen elveszve, a többi alapitványok is veszendőben, az egyház adóhátráléka több száz forintra felgyülve, s Bethlen János öröke a végpusztulás szélén egy anyanyelvét is csak ritkán használó teljesen vagyontalan szolganéppel.

Ezen sötét kép látása elcsüggesztett s menekülni késztetett; de szülőim, hiveim és különösen az Isten szólottak hozzám és én meghallgattam: itt maradtam.

Ekkor láttam igazán, hogy „a hol legnagyobb a szükség, ott van legközelebb az Istenség".

Bethlen János szelleme is a marosvásárhelyi várbeli templom sirboltjában megmozdult s az ő örökségét késői unokája özv. gróf Bethlen Gáborné szül. Bethlen Leopoldina által megmentette.

Bizony nem is a mi érdemünk, hanem Istené a dicsőség, hogy fent vázolt templomot és papilakot 1880. évben semmiből — legalább rövid időre — lakhatóvá tehettünk; a templomba orgonát állithattunk, mely uj templomunknak is diszére válik.

Mihelyt volt Istennek háza, Istennek velünk lakozása kimutatta magát, ki — mint hajdan a megtért Izráelt — minden lépésünkben megsegitett: az egyház adósságai törlesztése után elvettetett a kis mustármag — néhány véka szemes törökbuzából alakitott magtárban — a jövő számára, mely gondos ápolás mellett szépen növekedett.

Midőn 1900. évben régi templomunk gyökeres renovációt igényelt volna, felébredett a hivek régi vágya: a templomnak onnan közelebb, alkalmasabb helyre való költöztetése, melyet ép' akkor felmerült több körülmények is növeltek. Mely körülmény tudomására jutván kegyes pátronánknak is, fejedelmi adományával lehetővé is tette azt.

Most következett el a hivekre a megpróbáltatás ideje, midőn az ezredéves templom lebontására és elköltöztetésére került a sor. Most látszott meg, hogy erős hittel még a hegyek is megmozdithatók helyeikből. Amit az újabb kor technikai vívmánya dinamittal sem tudott ledönteni, ezen kis seregben lévő hit és buzgóság elvégezte azt.

Mint egy ember állott munkában az egész gyülekezet, csákánnyal kezökben, 14 napi szakadatlan titáni munkával sikerült ezeket a köveket kiszedni helyökből. A nagyobb állati erővel rendelkező oláh atyánkfiai is önként ajánlották fel segitségüket s közös erővel a kövek rövid idő alatt az új templom helyén garmadában állottak.

Az első kalapácsütést — Isten segedelméért imádkozva — ünnepélyesen én tettem 1904. április 15-én s már május végén a templomtest fedél alá jutott úgy, hogy már pünköst után az istenitiszteletet is itt végezhettük. A torony gombja is még ezen év őszén ünnepélyesen feltétetett, de a torony tökéletesen a korán beköszöntött tél miatt nem volt átadható a szerződés szerinti időben s igy az egész épitkezés csak 1905. junius 18-án vétethetett át, midőn nagyságos Kispál László mérnök, egyházmegyei müszaki előadó megvizsgálása és véleményezése alapján történt egy évi utólagos felülvizsgálás feltétele alatt.

Templomépitésünk koronáját ismét gróf Bethlen Gáborné kegyes patronánk tette fel, ki tornyunkba 1040 koronával egy toronyórát állitott be, mely az egész község mindennemü lakóinak közérdeke lévén, mindenek áldják érette.

Hogy itt áll ez a templom — a köveken és munkán kivül 14,000 kor. — s ma ebben öröm- és hálaünnepet szenteltünk, Isten után özv. gróf Bethlen Gáborné szül. gróf Bethlen Leopoldina Őméltóságának köszönhető, ki e czélra a toronyórával együtt adományozott 6040 koronát, már néhai idősebb báró Solymossy László Nagy-Lózsról 500 koronát, Tekintetes Tolvaly Sámuel ur 200 koronát, Kakasy Márton lelkész 400 koronát.

Ezekhez sorakozik templomunk urasztali készlettel ellátása is, melyet az Erdélyi Muzeum Régiségtár Igazgatója dr. Posta Béla ur néhány egészen használhatatlanná vált, elrongyollott, a régiségi csekély értéken kivül csaknem értéktelen urasztali készletért adott 890 kor. értékben, mely ma vétetett használatba.

Ezen templomépitésünk körül sokan cselekedtek

istenes dolgot: első helyen kell megemlitsem Főtiszt. dr. Bartók György püspök urnak azon tényét, melylyel legelső alapvetője lett ennek, midőn meghozta azt az áldozatot, hogy Kolozsvárról saját költségén ide utazott, hogy a templomhely megszerzését elősegitse s ez által a templom épitését biztositsa.

Nagy Domokos esperes ur az épités folyamán többször meglátogatott az épitést felülvizsgálni s minket buzditani és tanácsolni. Vitályos Géza Főszolgabiró ur az épitési engedélyt dij nélkül adta meg. Nagyságos Kispál László mérnök ur az épités felülvizsgálását dij nélkül teljesitette, még fuvardijt sem fogadva el. Megemlitem itt, hogy az unitárius egyház a templomépités folyamán megengedte az unitárius templomban végezni istenitiszteletünket.

Jól tudom én, hogy mindenki azon tudattal cselekedte ezeket, hogy istenes dolgot cselekszik, de engedjék meg nekem, hogy e pillanatban e helyen mindenkinek, ki segitett egy követ hozni e templomépitéshez, kifejezzem az egyház hálás köszönetét.

Ezek közé számitom helybeli oláh nemzetiségü atyánkfiait is, kik látván a magyarság ereje feletti munkáját, önként felszólitás nélkül jöttek segitségére. Fogadják köszönetünket! Isten tartsa meg ezt a szép testvéri viszonyt!

Most már — miután előbb ez egyháznak egy sötét képét mutattam volt fel — ez örömünnepen nem bocsáthatlak el titeket ezzel, ma más képet várhattok tőlem.

Inneplő gyülekezet! Kivánjátok-e látni ez egyház jelen képét?

Azt olvastam — ugy emlékszem — a Szent-Péter igen szép és müvészettel épült templomáról, melynek épitője oda van temetve a templom mellé; emlékköve nincsen, de a templom homlokzatán e felirás olvasható: „Ha emléket keressz annak, a ki itt nyugszik: *„Nézz fel!“*

Ha ti is ez egyház jelenlegi képét kéritek ama szomoru képpel szemben, én is azt mondom: „Nézzétek e templomot, papi lakot; nézzétek ama kis mustármagból növekedett terebélyes fát, melynek árnyékában az egyháznak magyar nemzetiségére, vallására most már büszke, anyagilag is előrehaladott, valásos, erkölcsös népe — a papi kepe terhétől megmenekedve — elégülten tekint egyháza biztos jövője elé.

Mindezekért én és az én népem ez ünnepélyes perczben leborulunk a Mindenható Isten előtt, kitől jő minden jó adomány és tökéletes ajándék.

Mindenütt jelenlevő Isten láthatatlan Atyánk, kinek segitségül hivásával kezdettük a munkát, szivben, lélekben meghatva, gyermeki háládatos érzésekkel borulunk le Neked szentelt templomunkban, hogy megsegitettél, hogy velünk voltál mindannyiszor, mikor rád szükségünk volt s minden akadályokon segitettél bevégezni s neked szentelni e hajlékot. Legyen neked ezért dicséret, dicsőség és magasztalás!

Legyen kedves áldozat Te előtted a buzgó hiveknek munkássága, a kik akárcsak egy marék poronddal, akár nagyobb áldozatokban segitették e templom felépitését!

Most még csak egy kérésünk van hozzád! Ha velünk voltál eddig, maradj velünk ezután is, s hogy lakhassunk a Te házadban életünknek minden idejében, s hogy látogathassuk a Te templomodat!

Amen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bartha Lajos tordosi ev. ref. lelkész, a vajdahunyadi egyházmegye esperese, egyházkerületünk generalis directora folyó hó 16-án reggel 63 éves korában, hosszas szenvedés után szivszélhüdésben meghalt és 17-én d. u. 4 órakor temették el a szászvárosi temetőben. Az utolsó perczben kaptuk a család gyászjelentőjét, mely magyarázatát adta az igazgatótanácsi épületen lengő gyászlobogónak, de bővebb értesülést az egyházmegyéből mindezideig nem vettünk s igy csak gyors emlékezetből jegyezhetjük fel a megboldogultról a következőket: Bartha Lajos mint papfiu — édesatyja a fotos-martonosi egyh. község papja volt — végezte a sz.-udvarhelyi kollégiumot s a theologiát Nagyenyeden. A Kolozsvárról visszakerült theologia Enyeden az ő osztályukkal kezdte meg működését. A diploma megszerzése után külföldet járt s az akkor divatos Jénában töltött egy évet. Hazakerülve a *dévai* egyház papjává, majd esperessé lett s mint ilyent választotta lelkészévé a nagyjavadalmu, de csekély számu hivekből álló *tordosi* egyházközség. Mit tett e dezolácziő felé hajlott egyházközség s részben elolához hosodásnak indult hivei megtartása érdekében: egyházkerületünk tárgyilagos történelme fogja megállapitani. Mint egyházközsége olyan veszedelemnek kitett volt a kormányzatára bizott egyházmegye is, mely nemcsak osztozott, de nagyobb részében maga viselte a hunyadmegyei magyarság szomoru történetét s ha itt-ott győrőrüséges, de — fájdalom — nem egy helyt sikertelen erőfeszitések sorozatában. Paptársai korán kezébe adták az egyházmegye kormányát, a melyet kollegiális érzülete s vialis patriarchalis modora mindvégig megtartott számára. A Nagy Lajos halálával megürült gen. direktori székbe, mint egyik legrégibb esperest őt ültette a ker. közgyülés többsége s egy tekintélyes kisebbségnek jelöltje volt előbb a ker. főjegyzői, majd a püspöki szék betöltésénél is. Munkásságát főleg a különböző foku egyházi adminisziráczionak s a vármegyei közéletnek szentelte s ebben van egyik magyarázata, hogy az utóbbi időben állandó lakását Szászvároson tartotta. Szivbajból keletkezett betegségének az egykor daliás, hatalmas fizikum soká ellenállt ugyan, de mi haszna, ha a küzdelemből csak szenvedések születtek, melyet a tudomány nem, csak a gyöngéd hitves szeretete s gyermekei ragaszkodása enyhithettek. A szenvedésektől megváltotta az Ur kegyelme, övéi szeretete pedig átkiséri az örökkévalóságba. Temetésén a közélet munkásának bizonyára megadták a méltó tisztességet munkatársai, melyet e szerény sorokban mi is azzal a fohásszal teszünk, hogy a Kegyelemnek Istene adjon fáradt testének nyugodalmat, lelkét pedig emelje fel magához!

Személyi hirek. *Dr. Bartók György* püspök ur Tusnádra menetelét a fegyelmi törvényszék e hó 19-iki ülése miatt f. hó 23-ára halasztotta. — *Kenesseg Béla* theol. igazgató pár heti üdülésre Balatonföldvárra utazott.

A kolozsvári egyházközség *hidelvei* temploma boltozatán javitások váltak volt szükségesekké. Az 1000 koronát meghaladott költségeket erre az egyház volt nagybuzgóságu gazdagondnoka *Kilyén* Sándor ig. tanácsi iktató gyüjtötte össze. Most, hogy pár heti munka után benne az istentiszteletek újra megkezdődnek, a jövő vasárnapon, e hó 22-én *dr. Bartók* György püspök ur fogja az alkalmi praedikácziót tartani. Nagy Károly theol. tanár előimát, Benedek Árpád utóimát mondanak, a kolozsvári és földészdalkarok énekelnek.

Uj miniszteri biztos egy tanitóképesitőn. Mint a nagyenyedi „Közérdek“-ből olvassuk, alsófehérvármegye kir. tanfelügyelője junius havi jelentéséből kitünt, hogy a balázsfalvi gör. kath. oláh tanitóképző intézet osztályvizsgáin résztvett ugyan, de már a képesitő vizsgálatokra az idén a kultuszminiszter nem őt küldötte ki miniszteri biztosul — mint korábban kivétel nélkül mindig — hanem dr. *Siegescu* budapesti áll. főgimnáziumi tanárt. Vajjon a felekezet iránti előzékenységből?!

Egyházak segélyezése czim alatt — mint a M. Sz. irta — az 1906. évi költségvetés részletezésében a következő egyházi érdekü tételek szerepelnek: A rendes kiadások közt: Az ág. hitv. ev. egyháznak 314,800 kor. (1904-ben 270,400). Az ev. ref. egyháznak 461,900 kor. (396,200). Az unitárius egyháznak 42,000 kor. (36,000). A protestáns egyházak kongrua-rendezésére 2.300,000 korona (1.950,000). A róm. katholikus alsó papság helyzetének javitására egy millió kor. (800,000). Az ág. hitv. ev. és ev. ref. egyházak alapjának a gyarapitására, ugymint 1904-ben, 300,000 kor. Az unitárius egyháznak 15,800 kor. irányoz elő a rendkivüli kiadások közt a költségvetés. Protestáns

czélokra, szemben az 1904-ben adott 2.652,600 koronával, igy 456,100 koronával többet, 3 millió 118,700 koronát juttat a költségvetés.

Zsinati jegyzkönyv. Az 1904. évi november hó tizedikén megnyilt második budapesti országos ref. zsinat folyó év junius hó 20. és 21. napjain tartott ötödik ülésszakának jegyzőkönyve Sass Béla debreczeni ref. theol. akad. tanár és zsinati jegyző szerkesztésében, Debreczen sz. kir. városa könyvnyomda-vállalatánál 2 és ½ iven, 37 lapon 3000 példányban megjelent s azoknak az egyházi hatóságoknak, amelyeknek sürgős szükségük van reá, addig is rendelkezésökre áll, mig az illető püspöki hivatalok utján megkaphatnák. Az ez iránti megkeresések Dávidházy Kálmán könyvkötőhöz intézendők Debreczenbe (Füvészkert-utcza 9. sz.)

Az érkávási ref. egyház jeles gondnoka *Kávássy* Sándor és lelkésze *Diószeghy* Mór fáradozásaival műsoros estélyt rendezett, mely 400 koronán felül jövedelmezett a szegény egyház javára.

A brassói ev. ref. egyházközség kebli tanácsa, f. hó 2-án tartott gyülésében elhatározta, hogy lelkész barátságos kérésére néhai Koós Ferencz kir. tanácsos által tett és e czélra szolgáló alapitványból, valamint két estély jövedelméből rendelkezésre álló összegből és ugyancsak fenti uton nyert 1119 kor. 96 f. összegből, nemkülönben nagys. dr. Gencsy Endre ny. főtörzsorvos és h. főgondnok 100 kor. felajánlott összegéből a nagyharangot beszerzi, illetve a templomot fűtésre és gázvilágitásra berendezteti. A templomnak eddig is 3 harangja volt, de mert kisebb szerkezetüek voltak, a nagykiterjedésü város távolabbi pontjaira nem hallszott el szavuk. A kérdés megoldásával Péchy Árpád lelkész elnöklete mellett Gencsy Endre dr., Hantz Mihály, dr. Kenessey Béla afiai bizattak meg. Lelkész már irt is három harangöntő czégnek. Eddig a bizottság azon megállapodásban van, hogy a mostani 228 kilós *cis* hangu nagyharangot és a 100 kilós *é* hangu másodikat megtartja. A harmadikat pedig, a 67 kilós fisz hangu kis harangot, a harangöntőnek rendelkezésére bocsátja és ennek vételértéke hozzászámitásával egy 672 kilós öreg fisz hangu harangot rendel és igy egy erőteljes harang-tercett fogja hivogatni rövid időn a brassói hiveket az urnak házába. A jelzett kis harang beszámitható értékén kivül, 2400 kor. áll az egyháznak rendelkezésére, a harangkérdés megoldása czéljára. Mindenesetre az ajánlatok beérkezése után, a bizottság jogkörébe fog állani, hogy a felkinált előnyöket, az egyház javára értékesitse. A templom fűtés- és világitás-kérdés pedig úgy áll, hogy a világitásra vonatkozó tervezet most készül, u. i. gázvilágitás lesz bevezetve, hogy az őszi és téli hónapokban, este 6 órakor tartassék köznapi alkalmakkor istentisztelet, a mikor a hivek városi munkakörük mellett ráérnek. A fűtés czéljára pedig két hatalmas vaskályha fog alkalmaztatni. A templomnak ilyen újabb felszerelése, az őszelőre készen lesz. Es ezzel nagyot fog ismét haladni a brassói egyház missziója utján. Ugy tudjuk, erdélyi részünkben még ez ideig egyetlen templom sincs világitásra berendezve.

GYÁSZROVAT.

Özv. Bartha Lajosné született Dáné Lina a maga és gyermekei: Bella, Muzsnay Béláné, ennek férje Muzsnay Béla és gyermekeik, dr. Bartha Dezső megyei szolgabiró, Vilma, Irma és férje dr. Kristóf György és kis leányuk, Béla, valamint számos közelebbi és távolabbi rokonok nevében mély fájdalommal tudatja szeretett férjének *Bartha Lajos* tordosi ev. ref. lelkész, a hunyadmegyei ev. ref. egyházmegye esperese és az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület generalis directorának folyó hó 16-án reggel 7 órakor, 63 éves korában hosszas szenvedés után, szivszélhüdésben történt gyászos halálát. A boldogult, mig testi és szellemi erői engedték, lankadást nem ismerő buzgósággal szolgálta egyháza és hazája javát, hű férj, szerető családapa és nemesszivü emberbarat volt, ki legnagyobb örömét abban találta, ha embertársai bajján segithetett. A bánatos özvegy önfeláldozó férjét, a gyermekek a legjobb édes atyát, az unokák a gyöngéden szerető nagyatyát, a két vő a derék apóst, hunyadmegye ev. ref. papsága 30 éven át atyai szeretettel kormányzó főnökét, a hunyadmegyei ev. ref. hivek tisztelettel és szeretettel karolt főpapjukat, rokonai és baratjai a legjobb embert vesztették el benne. A boldogult hült tetemeit folyó hó 17-én délután 4 órakor temették el a szászvárosi protestáns sirkertben. Legyen emléke áldott!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2876—1906. ig. tan.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Az érettségi vizsgálati utasitás 35. pontja értelmében az erdélyi református főgimnáziumok idei javitó érettségi vizsgálatai helyéül marosvásárhelyi református főgimnáziumunkat tüztük ki, ahol folyó évi szeptember hó 15-én, Deák Lajos, kollégium gondnok aa. elnöki és gróf Teleky Adám, kollégiumi gondnok aa. helyettes elnöki müködése mellett tartatnak meg a vizsgálatok.

Kolozsvárt, 1906. julius hó 9-én.

Dr. Bartók. elnök. — *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 754—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett *dálnoki* énekvezéri állásra pályázat nyittatik.

Dijlevélileg megállapitott javadalom: 1. Lakás, 684 □ öl kerttel. 2. Földhaszonélvezet, 2 h. 311 □ öl szántó, melynek bérértéke 50 kor.; 5 h. erdő üzemtervszerü használából 20 kor. 3. Készpénz az eh. község pénztárából 89 kor. 76 f. 4. Terményjövedelem 125 kal. ősz s ugyanannyi tavaszgabona, 42 tere vegyes tűzifa, melyeknek pénzértéke 648 kor. 5. Stóla 10 évi átlag szerint évi 12 kor. 40 f.

Az összes évi javadalom pénzértéke 820 (nyolczszázhusz) kor. 16 f.

Kötelességei: A rendes énekvezéri teendők, az állami elemi népiskolában az egyházi énekek tanitása, a lelkész akadályoztatása esetén a templomi szolgálat végzése.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok f. évi aug. hó 14-ig nt. Bodor Géza esp. aához Alsócsernátonba küldendők.

Kolozsvárt, 1906. julius 14-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 763—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *gegesi* lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson, kerten, melléképületeken kivül 4 h. 1270 □ öl szántó, kaszáló és szőlő ért. 20 kor. készpénz a kepeváltási alapból 403 kor. félévi utólagos részletekben kiszolgáltatva, tüzifa (6 öl kemény hasábfa) ért. 80 kor., munkabeli szolgáltatások ért. 41 kor. 67 f., összes jövedelem 544 kor. 67 f., kiadás 24 kor. 62 f., marad kiegészitendő 520 kor. 05 f., állami fizetéskiegészités 1079 kor. 95 f., összes jövedelem 1600 korona.

Pályázati határidő *1906. aug. 14.*

Folyamodványok minősitéssel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. julius 13.

Dr. Bartók, püspök.

PÁLYÁZAT.

A kolozsvári ref. Szeretetházhoz az *ápolónői* állásra pályázatot hirdetünk.

Fizetés havonként 24 kor. és teljes ellátás. Az ápolónő a női ruhavarrást és szabást teljesen kell hogy értse, mert a növendékek ruháinak elkészitése kötelességei közé tartozik.

Református vallásu gyermektelen özvegyek, vagy hajadon folyamodók keresztlevél, orvosi és erkölcsi bizonyitvánnyal felszerelt kérvényüket f. év aug. 5-ig a Szeretetház Igazgatóságához (Ferencz József-ut 55. szám) kell hogy beadják.

Kolozsvárt, 1906. julius hó.

A keblitanács elnöksége.

Szerepjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *30-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. julius 26.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Őrállók.

A napi események irányitják szemeinket. Nem tudunk egyszerre mindent egyenlő világossággal áttekinteni. A mit az élet forgataga felvet: oda tapad tekintetünk s élesebb világitásban látjuk ugy annyira, hogy küzdenünk kell magunkkal, hogy egyoldaluságba ne essék itéletünk.

A mult hét fegyelmi törvényszéki itéletei egyházunk közéletére s főleg közerkölcsiségére forditják tekintetünket. Előtérben ugyan az „őrállók“ állanak, de ki tagadná, hogy ők csak élesebb világitásban állanak, de egészen homogén az élesebb körvonalak nélküli háttér is — egész közéletünk.

Ismét két lelkésztársunkra sujtott le az egyházunk erkölcsi szinvonalát képviselni és védeni hivatott bíróságunk itélete. Fáj a lelkem s vérzik a szivem érettük. Az egyik beteg, az alhohol betege; alig üti meg a beszámithatóság mértékét. Legjobb helye a gyógyintézetben volna, a hová — azt hiszem — el is juttatja nemsokára a társadalom könyörülete. Ismertem ifjuságában a deli termetü, de már akkor szertelen mulatózásu diákot. Tekintély volt a magyar betyárkodó virtusban: ki a legény a csárdában?! Ma 45 életévvel — rom. S nem csak magát tette azzá, de feldulta szépen indult családi életét s tönkre tett — ki tudja mennyi időre? — egy pár ekklézsiát.

A másik — pár héttel ezelőtt még irigyelt magasságban tündöklött, a népszerüség fénye ragyogta körül s ma — ma csak a könyörülő szeretet hagyott fenn számára menedéket — a megtérésre. S a bíróság az ő vétkében is megállapitotta az alkohol szerepét.

Bizonyára tévedni, botlani, vétkezni, elesni — emberi s aki azt állitaná magáról, hogy ő mindezektől ment: nemcsak magát csalná meg, de képmutató is lenne. S a pap is ember; gyarló ember még akkor is, ha hivatalosan „angyali erényekkel“ ékesnek állittatik.

S mégis, a papot más mértékkel mérik s valljuk be — joggal. A régi „isten-emberé“-nek ő az utódja s arra vállalkozott, hogy az eszményi emberségnek nem csak szószólója, de életével is példányképe lesz. S bármenynyire leszállitja a kortudat az ember eszményét: azt megkivánja még ma is, hogy a pap annak, legalább botrányosan alatta ne maradjon. Őrállásra, pásztorságra vállalkozott s joggal kérdik, hogy ha nem vigyáz az őriző, ha nem éber a pásztor: mi lesz az őrzöttekkel, a nyájjal?!

Való igaz, hogy a kor, a faj általános jellemvonását kisebb-nagyobb mértékben osztja mindenki s igy a pap is. De az is igaz, hogy ők nem arra vannak hivatva, hogy az általános nivót még alább szállitsák, hanem arra, hogy annak erkölcsi szinvonalát emeljék. S a kiknek hivatásuk az, hogy ama láthatatlan hatalmak ellen, melyeket az Irás „testnek és vér“-nek nevez, ne csak szóval, de példával is küzdjenek: azoktól nem lehet elfogadni, hogy a legdurvább érzékiség posványában fenteregjenek.

Távol áll tőlünk, hogy őrállóink egészét, mint testületet, illetnénk azzal a váddal, hogy hivatásukon alul maradnak, De ugy-e nem hiányzanak egyesek, fájdalom, aránylag elég nagy számmal, a kikről ez saját bíróságaink által megállapitva van? S hányan vannak még olyanok, a kik a nyilvános birói itélkezést egy s más okon kikerülék, holott nem jobbak amazoknál?

Nem indokolatlan tehát nyilvánosan keresni a baj okát és orvosszereit.

A közös ok az *anyagiasság,* mely a vallásban a *hitetlenség* alakjában nyilvánul. És valljuk meg, hogy e betegségben az őrállók közül is sokan szenvednek. Itt nem az orthodoxiáról vagy modernségről van szó. Itt a formáktól eltekintve, azzal a szomoru jelenséggel állunk szemben, hogy az emberek nagy része a testen és annak javain kivül egyebet nem ismer. A testnek kivánságai s ennek kielégitésére szükséges anyagi javak megszerzése vezetik egész életükben. Élvezet és ennek eszköze — a vagyon. Csoda-e, hogy a kik ezekbe merülve

élnek, azokból hiányzik minden ideális törekvés s végeredményben ennek alapja — a hit. Czéljuk ez a föld s a papság sem másra való, mint ebből minél nagyobb részt szerezni meg maguknak. Nem élnek abban a bizonyosságban, hogy az élő Isten szemei rajtuk nyugosznak. Az Isten előtt való felelősség, az erkölcsi igazságszolgáltatásban való hit nem tölti be lelküket. Csak magukat, szabadságukat és önzésüket látják; de nem az Istent, az erkölcsi törvényt és idvességet. S mig gőgös elbizakodottságban épitik a saját terveik szerint világukat: meg kell érniök, hogy a mikor a betetőzésnél volnának, akkor dől romba az egész.

Tudjuk, hogy ennek orvosszere, az Irással szólva, az Ur lelkének kitöltése. De nem képzeljük ezt meseszerü világ-átváltozásnak. Ennek is meg van a maga törvénye. S e törvény, mint ama pünkösti nap megbizonyitotta, a közösség által való hatás.

Ha a corruptioban jelentkezik a bün solidaritása: hadd jelentkezzék immár a nemes törekvések, a jobb lelkek solidaritása is. Végre is, nem kétséges, hogy ezeknek adatott a győzelem igérete. Utolsó dolog, mikor a kóros részeket műtéttel kell eltávolitani; az egészséges organimus maga dobja ki magából a fertőzés anyagát.

Ha hiszünk a magunk világgyógyitó missziójában: akkor halljuk meg az intést: „Orvos, gyógyitsd meg magad!“

Az „Irsay-ügy.“

E lapok hasábjain nem szoktunk fegyelmi ügyekkel foglalkozni. Birósági ügyekbe nem avatkozunk. De most, minek dugnók fejünket a homokba, mikor Kolozsvárt nemcsak a napilapok, de az utczagyerekek is ezt kiabálják s mikor maga Irsay vitte oda a dolgot, hogy ez ügynek minden szennye a piaczra került s a melyet képtelennél képtelenebb sajtóközleményekkel ömaga tart napirenden, megtévesztve a könnyen hivőket s izgatva a kedélyeket. Ezekkel szemben kötelességünk megállapitani az igazságot annálinkább, mert Irsay nem átalja hol a felekezeti üldözés, hol a személyes bosszu, hol a politikai gyülölködés mártirjaként tüntetni fel magát s tudva állitani olyan valótlanságokat, a melyek alkalmasok a bíróság meggyanusitására s volt parokhiája egyszerü tagjai izgatására.

Irsay ellen még a mult év deczemberében — mikor az ő képviselőségéről még szó sem volt — megindult az eljárás Sz. L. alezredes panasza alapján, ki azzal vádolta, hogy nem egészen normális lelkiállapotu feleségével — ki előbb a ref. vallásról a róm. kath-ra, majd ismét Irsay előtt a ref. vallásra tért s ki azóta ideggyógyintézetben is volt — visszaélt s egyebek mellett anyagilag is megkárositotta. A kolozsvári egyh. megyei I. foku fegyelmi bíróság tárgyalásai közben Irsay előbb orsz. képviselővé választatott, majd tárgyalást kezdett egyházközségével káplántartás engedélyezésére nézve.

E tárgyalások a presbiteriummal — alig 5—6 tag ellenzése mellett — teljes sikerre vezettek s Irsaynak minden kérését megadta a presbiterium. Erre pár napra — miközben az I. foku fegyelmi bíróság, tiltott viszony folytatásának és egy nem normális asszony anyagi megkárositásának vétségében elmarasztalva, kolozsvári papi állásától való azonnali elmozditásra itélte — a káplántartás ügyében hozott presbiteri határozat nemegyhangu voltára való hivatkozással, lemondott papi állásáról s lemondó levelét az „Ellenzék“-ben közzétette. A lemondás közzétételének nyilvánvaló czélja, melyet az „Ellenzék“ — olykor a hóstátiak közt szétszórt ingyen példányokkal is — végig hiven szolgált, egy oly demonstrácziő előkészitése volt, mely suba alatt a felsőbb bíróság fülébe juttassa azt az intelmet, hogy Irsay eltávolitása Kolozsvárról csak az egyházközség teljes felforgatásával s nagyarányu aversióval fogna járni. Gondoskodva is volt arról, hogy a lemondás sorsa felett tartott bizalmas értekezleten, a lapokban, sőt a felsőbirósági tagoknál járt deputácziókban is ennek hangos kifejezés adassék az anarkhikus hangok egész skáláján, de azt már nem akadályozhatták meg, hogy az „Ellenzék“ antipodese az „Ujság“ a lemondás és mozgalom igazi okára, az I. foku fegyelmi itéletre reá ne mutasson. Közben a presbiteriumhoz beadott lemondás sorsa felett tanakodó bizalmas értekezlet egy 6 tagu bizalmi-tanácsot küldött ki a fegyelmi iratok betekintésére, hogy a presbiterium majd ezek tájékozása alapján határozhasson a lemondás el- vagy el nem fogadása kérdésében.

Azonban mielőtt ezek küldetésükben eljárhattak volna, Irsay felebbezése folytán — melyet ő egy saját neve alatt megjelent s mások fegyelmi eseteit és panaszait felkavaró közleményben letagadott — a II. foku (egyh. kerületi) bíróság összeült s a tárgyalás nyilvánosságát igénybe vett hallgatóság és ujságirók előtt kihirdetett itélettel az első bíróság itéletét indokainál fogva *egyhangulag* (az elnöklő püspök nem szavazott) helybenhagyta. A tárgyalás lefolyását s az itéletet az „Ujság“ ugy a saját álláspontja igazolására, mint a félrevezetett és felzuditott közvélemény megnyugtatására leközölte.

Mellőzve most az itélet nyomán napvilágot látott többé-kevésbé tájékozatlan ujságczikkeket az „Ellenzék“-ben, „Kolozsvári Friss Ujság“-ban, „Előre“-ben s egyik-másik fővárosi lapban, a melyek némelyike a szenzációkeresésen tul ellenőrizhetetlen mozgalmak és nyilatkozatok reprodukálásával ujabb szenzációs mozgalmakra utazott s a melyek között akadt olyan is, a melyik kétségbevonta ez ügyben az egyházi törvényszék illetékességét, főleg azt a nyilatkozatot kell megemlitenünk, melyet Irsay maga — meg nem czáfolta! — tett a „Magyar Hirlap“ munkatársa előtt s a mely a valótlanságok és misztifikációk egész lánczolata. Ebben azon korábbi védekezésének ismétlése mellett, hogy *„az azszony, ugyszólván reátukmálta a pénzét“*, azt állitja, hogy „a férj nem kivánta a vádat fentartani ellene“, „az itéletnél tanuit mellőzték és utszéli pletykára hallgattak“ „Hiveim — mondja tovább — az én pártomon vannak és ki is jelentették, hogy mig én élek, más embert nem bocsátanak helyembe vagy kilépnek az egyház kebeléből. Azt hiszem, hogy az itéletet meg fogják változtatni. Már egy 8 tagu bizottságot küldött ki a presbiterium, hogy a junius 2-án beadott lemondásokat megmásitsam..

....Még ma hazautazok, holnap prédikálni fogok a templomban, hétfőn találkozni fogok a bizottsággal, hogy megkezdtem velük a tárgyalást.“

Nem kivánunk e nyilatkozat minden részével foglalkozni; nem teszünk megjegyzést arra a „felhivás keringőre“ jellegü pontra sem, melyet Irsay hiveiről mond s a mely annyira jellemző ebben az egész ügyben való magatartására és eljárására. Csak azt jegyezzük meg, hogy ha a férj a vádat nem kivánta volna ellene fentartani: a pert folytatni sem lehetett volna, mert az egész magánpanaszra folyt s

az ügyész — szerintünk helytelenül — nem vette át a vád képviseletét. Az a vád a bírósággal szemben, hogy az ő tanuit mellőzték annál abszurdabb, mert egyetlen tanut sem jelentett be s a puszta állitáson túl semmit sem tett arra, hogy az eskü alatt ellene vallott tanuk vallomását „utszéli pletykának" bizonyitsa be. Az itélet megváltoztatása iránt kifejezett reményét hol a világi bíróságra való apellálásra, hol a perujitásra fekteti, holott tudnia kell, hogy a világi bíróság a *pap* felett kimondott fegyelmi itélet dolgába nem avatkozik és a perujitás csak extra dominium inditható meg — ha bizonyitékok lesznek — s mégis erre alapitja azt a megtévesztésre szánt állitást, hogy „tárgyalni fog azzal a 8 tagu bizottsággal, a mely arra küldetett ki, hogy lemondását megmásitsa." Holott ez a bizottság nem a „lemondás megmásitása" érdekében küldetett ki s a jogerős fegyelmi birósági itélet után immár minden bizottsági tárgyalás feleslegessé vált. Ez persze nem akadályozza az „Előre"-t abban, hogy e — feleslegesen — mégis megtörtént bizottsági tárgyalásról úgy ne tudósitson a hóstátiak remélt bolonditására, hogy „a bizottság tudomásul vette Irsay perujitó szándékát s az Irsay sorsáért nyugtalankodó hiveknek szintén igéretet tett, hogy az Irsay ügyben a megindult (!?) perujitási eljárást szigoruan ellenőrizni (!) fogja és pártatlanul igazságos itéletet fog provokálni."

Fájdalom, az is megtörtént, hogy Irsay a köztudomásu, de még nem kézbesitett itélet daczára igért prédikációját a mult vasárnap csakugyan megtartotta s a testvérei által kutbadobott József példájának magára alkalmazásával alkalmat szerzett a templomkertben egy olyan bucsuzásra, a hol a nyugalomraintés is csak olaj volt a tüzre, melynek füstjét bőven ontották a különböző egyházi hatóságokra s a tultengő önérzet mámorában csak fokozottban nyilvánultak a képtelen fenyegetődzések a különben nem nagyszámu felizgatott „hivek" részéről. A mint halljuk, az esperes — a mint kellett volna már az első foku itéletben — az itélet kézbesitéséig is felfüggesztette Irsayt állásától s teendői ellátására *Fosztó* Dénes monostori negyedbeli h. lelkészt rendelte ki ideiglenesen.

Ez az „Irsay-ügy" állásának és folyamának sine ira et studio leirása, a melynek az igazsághoz mindenben hü megállapitásával, lapunk jellegéből kifolyólag, tartoztunk egyházi közéletünknek, ha már egyszer ama szerencsétlen lemondás közreadása folytán maga Irsay a politikai sajtó terére vitte, a hol a tájékozatlanságból való tévedések — s még ezeket is helyre kellene igazitanunk! — az igazság eltorzulásának legmindennapibb s legenyhébb formája.

Reméljük, hogy ezzel — legalább egyelőre — lezáródnak ez ügy aktái a sajtó terén, a mi ha egyházi közérdekből kivánatos, nem kevésbé az épen az Irsay érdekében is.

Mi egyszer „Lemondott pap" cz. sorainkban kifejeztük őszinte sajnálatunkat afelett, hogy Irsay nem váltotta be a hozzáfüzött reményeket és sejttettük, hogy ennek erkölcsi okai vannak. Sok jeles tulajdonságát elismertük, melyek neki nagy népszerüséget is szereztek, de mihaszna, ha nem ama evangéliumi sziklára épitett! Eljött az árviz, eljöttek a szelek, beleütköztek a házba és....ime, a romlás nagy.

Lesze-e belőle okulása?! Adja Isten!!!

ISKOLA.

—

Tudnivalók 1906—7. iskolai évre.

A zilahi ref. Wesselényi-kollegiumban a pótló-, magán- és felvételi vizsgálatok aug. 30—31., a javitóvizsgálatok szept. 1—5 napjain lesznek s minden nap reggel 8 órakor kezdődnek.

Pótlóvizsgálat engedélyezéséért az illető tanulóknak hatóságilag megerősitett orvosi bizonyitvány mellékléséve kell folyamodniok a tanárkarhoz aug. 1-éig.

Javitó vizsgálat engedélyezéséért nem kell folyamodni egy elégtelennel, csak kettővel. Ez utóbbi esetben a folyamodványok „Az erdélyi református egyházkerület méltóságos Igazgató-Tanácsához — Kolozsvárra" czimzendők, de a főgimnázium igazgatójához nyujtandók be (Zilahon) az időszaki értesitővel felszerelve aug. hó 1-ig. Figyelmeztetem az érdekelteket, hogy az Igazgató-Tanács csak azoknak engedi meg a javitóvizsgálatot, akik kérésük támogatására fontos okokat tudnak felhozni.

Fölvételi vizsgálat engedélyezéséért aug. 29-ikéig kell az igazgatónál jelentkezni.

A tanulók szabályszerü felvétele és beirása szept. 1—5 napjain történik, még pedig, amennyiben az ujon jövő és osztályismétlő tanulók közül első sorban a református vallásuak vétetnek föl s csak azután a más felekezetüek, a következő renddel:

szept. hó 1. napján az I. osztályba lépő reformátusok;

szept. hó 2. napján, — amennyiben a törvényes létszám keretén belül számukra hely marad — a más felekezetüek s ezek között is első sorban a helybeli illetőségüek: ugyanezen napon vétetnek föl a többi osztályba is az újon jövők, tekintet nélkül vallásukra;

szept. 3—5. napjain történik az intézet eddigi tanulóinak beirása és pedig az év végén nyert időszaki értesitő okvetetlenül való bemutatása mellett, kivéve azt az esetet, ha a tanuló valamely folyamodványa mellékletéül már előzőleg beadta volna azt.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. hó 6-án lesz. A tanitás 7-én reggel 8 órakor kezdődik.

Az I. osztályba csak oly növendékek vétetnek föl, kik 9-ik életévöket betöltötték, de 12-ik évöket meg nem haladták és iskolai bizonyitvánnyal vagy szükség esetén felvételi vizsgálaton igazolják, hogy van oly mérvü képzettségük, minőt az elemi iskola négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök; akik pedig 12-ik évöket tulhaladták, azoknak felvételét rendkivüli esetekben csak a tanári szék engedélyezheti. A felvételkor a tanuló születési és himlőoltási, 12 éves korán túl újraoltási bizonyitványt tartozik felmutatni.

Idegen nyelven kiállitott okmányokat (kivéve a latinnyelvü keresztleveleket) nem fogadunk el, az ilyenek mellett közjegyzőileg hitelesitett magyarnyelvü forditásokat kérünk.

Minden új tanuló a felvételre személyesen és rendszerint atyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely külön megbizottja kiséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni.

Hogy az V. osztályba lépő tanulók a görögnyelvi, avagy a görögpótló irányt választják-e, annak kijelentése a beirás alkalmával a szülők, illetőleg törvényes gyámok által teendő szóbeli, távollétük esetén általuk kiállitandó irásbeli nyilatkozat utján történik.

Beiratáskor kivétel nélkül minden tanuló fizet: fölvételi dijban 4 kor., ifjusági könyvtárra 1 kor., a tanári orsz. nyugdij- és gyámintézet javára 6 kor., értesitőre 1 korona, butorzatra 4 korona. E dijak fizetése alól fölmentésnek helye nincs. Tandij egész évre — osztálykülönbség nélkül — református tanulóktól 40, más felekezetü tanulóktól 50 kor. Hatósági szegénységi bizonyitvány alapján s irásos folyamodásra a szegénysorsu „jó" tanulók egészben vagy részben tandijelengedésre számithatnak; de sem tandijelengedést, sem más jótéteményt nem nyerhet a gimnázium oly tanulója, aki ismétlő, kinek magaviseleti jegye a „jó"-nál gyengébb, vagy csak javitóvizsgálattal haladt feljebb. Az ilyennek folyamodása

el sem fogadtatik. A tandijmentességet kérő folyamodások csak a beiratáskor fogadtatnak el.

Az ösztöndijakra vonatkozólag az alábbi értesités szolgáljon tájékoztatóul:

I. A Balogh Pál-alapból kiadatik évi 1280 kor. összeg a tanuló érdemességéhez mérten 60, 90, 120, rendkivüli méltánylást érdemlő körülmények közt szinjeles tanulóknak 200 kor. ösztöndijakban havi utólagos részletekben.

Pályázhatnak magyar nemzetiségü, ev. ref. vallásu, jó magaviseletü, legalább jó általános osztályzatu szorgalmas és tehetséges tanulók.

Az ösztöndij mindig egy évre szavaztatik meg, de oly tanuló, kinek I. félévi értesitője nem felel meg a fentebbi mértéknek, a II. félévre elveszti azt.

II. A Rédiger Eszter-alapitványból kiadatik egy 160 koronás ösztöndij a következő feltételek szerint:

1. Ez ösztöndij elnyeréséért pályázhatnak: a) Zilahi Kiss László és Lajos családjából származó, V. osztályu vagy azon felül tanuló iíjak, amennyiben jó magaviseletüek s legalább általános elégséges eredménnyel tanulnak; e családok leszármazottjai más pályázók felett elsőbbséggel birnak; b) az V—VIII. o.-tályba járó, magyar nemes szülőktől származott, jó erkölcsü, kitünő szorgalmu, képességü s előmenetelü iíjak, megjegyezvén, hogy az utóbbira vonatkozólag legfönnebb két elégséges osztályzat türhető meg. A hasonló érdemüek közt a szegényebbek a vagyonosabbak felett, a volt középszolnokmegyei születésüek máshonnan származók felett előnnyel birnak.

2. Az ösztöndijat egyszer elnyerő 1. a) alatti tanuló annak élvezetében marad ez iskolában tanulása végeztéig, föltéve, hogy magaviselete és előmenetele az előző pont kivánalmainak teljesen megfelel. Meg nem felelő osztályzatu tanuló az ösztöndijat végleg elveszti s csak új pályázatra benyujtott folyamodvánnyal nyerheti esetleg vissza.

III. A Kincses János-féle alapból kiadatik egy 46 kor. 66 filléres ösztöndij. Pályázhatnak rá a családhoz tartozó vagy más, jó előmenetelü, szegény tanulók.

IV. A Sebess Mihályné-alapból az előbbi pont szerint kiadatik 9 kor. 33 fillér.

V. A Bydeskúty Helena özv. Bölönyi Imréné által tett alapból a „zilahi iskolában tanuló Bölönyi vagy Bydeskúty gyermekek segélésére kiadatik 84 korona.“ (Illetékes folyamodó hiányában a kamatokból jutalomkönyvek vásároltatnak.)

VI. A sz.-szegbenyői regale fölvételére jogosult közbirtokosság alapitványából (1500 korona) kiadatik 60 kor. Pályázhatnak rá az alapitványtevőknek nálunk tanuló gyermekei.

VII. A szilágyvármegyei millenniumi ösztöndijért folyamodhatnak szilágyvármegyebeli illetőségü szegény tanulók, vallás és nemzetiségi különbség nélkül, kiknek az előző iskolai évben legalább is általános jó osztályzatuk volt és jó magaviseletüek.

A kedvezményekért folyamodók kérvényei mellé okvetlenül csatolandó: a) szegénységi bizonyitvány;

b) családi értesitő;

c) községi hitelesitett adókönyvi kivonat;

d) új folyamodóknál iskolai bizonyitvány.

A II. számunál ez okmányokon kivül a nemesi származást, esetleg Z. Kiss László és Lajos családokhoz való tartozást, a III—IV. számunál a családhoz vagy az alapitókhoz való rokonság kimutatását is igazolni kell.

A szegénytanulók segélyalapjából mintegy 40—50 tanulót láthatunk el részben tankönyvekkel, esetleg tanszerekkel is. Az erre vonatkozó irásos, külön folyamodványok a beiratáskor nyujtandók be az igazgatóhoz, határozottan megjelölve a szükségletet, melynek fedezését folyamodó a szegénytanulók alapjából megnyerni óhajtja.

Internátusunkba és konviktusunkba 100—110 tanulót veszünk fel. Akik az internátusba felvétetnek, azok, ha csak az ellenkezőre fontos ok nincsen, a konviktusnak is kötelezett tagjai. Az internátusba és konviktusba való felvételért irásban kell folyamodni az igazgatósághoz aug. 15-ig.

Dijak a konviktusban: egész dij 200 kor., 1/4 kedvezményes hely dija 150 kor., 1/2 kedvezményes helyé 100 kor., 3/4 kedvezményes helyé 50 kor. egész iskolai évre, melyért a tanulók a közbeeső szünidők kivételével naponkint reggelit, ebédet és vacsorát kapnak.

a) Reggeli (7 órakor): váltogatva egyik nap 3/8 liter tehéntej, másnap köményleves, 100—120 grammos zsemlye.

b) Ebéd (12 1/4 órakor): húsleves, főtthús mártással és körzettel, tésztásétel, vagy csontleves főzelék sülttel, 150—200 gramm félfehér kenyér.

c) Vacsora (7 órakor): sült körzettel, 150—200 gramm félfehér kenyér.

Déli és esti húsadag külön-külön 135 gramm.

A konviktus minden tagja fizet felszerelés használatáért egy évre 4 koronát.

Ingyenes és kedvezményes helyeket, különös tekintetet érdemlő eseteken kivül csak jó magaviseletü és legalább jó előmenetelü tanulók nyerhetnek el.

Akár ingyenes, akár kedvezményes helyért folyamodók tartoznak kijelenteni, hogy kérelmük nem teljesitése esetén fizetés mellett is belépnek-e a konviktusba és internátusba, vagy nem.

Azok a vidéki tanulók, akik a „Szilágy vármegyei millenniumi“-, „Rédiger Eszter“-, „Balogh Pál“-, „Bydeskúty Helena“-, esetleg a „Zilahi Kisdedvédő-Egylet“ alapitványából ösztöndijat nyertek, az internátusnak és konviktusnak kötelezett tagjai s amennyiben emez ösztöndijuk nem lenne elég konviktusi és internátusi dijaik fedezésére, a különbözetet fedezni tartoznak.

Az internátusban, hol a felügyeletet 2—3 tanár gyakorolja, a fölveendő tanulók lakást, fütést és világitást kapnak. Dijak: egész évre 56 kor., illetőleg 46 kor.; amazért felső, emezért alsó (karikás) ágyat kap a tanuló. E dijakért a tanuló orvosi gondozásban is részesül, de a gyógyszerek árát a szülő fizetni tartozik; sulyos vagy ragályos betegség esetén azonban az internátusból a szülők költségén a kózházba vagy haza szállittatnak. A benlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni.

Ingyenes helyekre jó magaviseletü és legalább jó előmenetelü tanulók folyamodhatnak. 6 koronát azonban még az ingyenesek is tartoznak fizetni. A konviktusi és internátusi kedvezmény nem okvetetlenül kapcsolatos.

Minden internátusi tagnak kell hoznia egy párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágyhuzatot, 4 inget, 4 lábravalót, 2 törülközőt, 2 hálóinget, 4 pár harisnyát vagy kapczát. Ágytakarót, széket, szekrényt s mosdótálat, valamint szalmazsákot az intézet ad. Ez utóbbit később meghatározandó méltányos dijért. Ládák a lakószobákban nem tarthatók.

Az internátusba beköltözhetnek a tanulók szept. hó 1-től kezdve; a konviktus szept. 6-án, az iskolai év megnyitása napján, délben nyilik meg.

Iskolai dijak. I. Egész tandijat fizető református I. félévre 36 kor., II. félévre 20 kor. Egész tandijat fizető más vallásu I. félévre 41 kor., II. félévre 25 kor. Fél tandijat fizető református I. félévre 26 kor., II. félévre 10 kor. Fél tandijat fizető más vallásu I. félévre 29 kor., II. félévre 12 kor. Tandijmentes I. félévre 16 korona.

Ezek a dijak az igazgatónál fizetendők: az I. félévi a beiratáskor, a II. félévi legkésőbb febr. hóban.

II. Felső ágyas dija I. részlet 26 kor., II. részlet 15 kor., III. részlet 15 kor. Alsó ágyas dija I. részlet

21 kor., II. részlet 12·50 kor., III. részlet 12·50 kor. Ingyenes I. részlet 6 kor.

Ezek a dijak Nagy Sándor internátusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig: az I. részlet a beiratáskor, a II. részlet a karácsonyi, a III. részlet a husvéti szünetet követő első napon.

III. Egész dijat fizető I. részlet 104 kor., II. részlet 50 kor., III. részlet 50 kor. 1/4 kedvezményes I. részlet 74 kor., II. részlet 40 kor., III. részlet 40 kor. 1/2 kedvezményes I. részlet 54 kor., II. részlet 25 kor., III. részlet 25 kor. 3/4 kedvezményes I. részlet 30 kor., II. részlet 12 kor., III. részlet 12 kor. Ingyenes I. részlet 4 korona.

Ezek a dijak Bécser János konviktusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig: az 1. részlet a beiratáskor, a 2. részlet a karácsonyi, a 3. részlet a husvéti szünetet követő első napon.

Befizetett dijak nem adatnak vissza.

A konviktusi vezetőtanár méltánylást érdemlő esetekben megengedheti, hogy a dijak kisebb részletekben, pl. havonként fizettessenek.

Kérem a szülőket, gyámokat, hogy ha a dijakat postai utalványon küldik, 4 fillér kézbesitési dijat is küldjenek s külön-külön az illető tanárok nevére czimezzék.

A segélyt megnyerők névsorát legkésőbb aug. 23-ig közzéteszem a „Szilágy"-ban és a többi vármegyei ujságokban. Az internátusba és konviktusba folyamodók külön is értesittetnek.

A kérések egyszerüen az időszaki értesitő hátán sorolandók fel (külön kérvény nem kell). Uj tanuló azonban annyi külön kérvényt tartozik beadni, ahányféle jótéteményért, vagy ahányféle ügyben folyamodik.

Az igazgató.

Egy pár szó az elemi- és népiskolai vallástanitásról.

(Felolvastatott a kalotaszegi egyházmegye 1906. junius 23-án Kalota-Szentkirályon tartott értekezletén.)

(Folyt. és vége.)

A következő osztályokban is csak ez lehet a feladat. Kéznél fekvő tárgy a bibliai történetek. Kezdve az ó-testamentomiakon. Ezekben a történetekben oly gazdag kincses bányája van az Isten minden tökélyének, az ember rut és gyalázatos vonásainak, a vallásos érzés szülte élet cselekedeteinek felmutatására, hogy ki nem aknázható. Keresse ki az oktató a gyerekek lelkületének, értelmi fejlettségének legmegfelelőbbeket, rajta legyen, hogy az ismeretlen fogalmak — a mennyire lehet megismertessenek — mindenikben ugy tüntetni fel Isten jóságát, hatalmát, igazságosságát, gondviselését, mely észrevétlenül kapja meg a gyerek lelkületét, ugy, hogy érezze az erkölcsi világrend sérthetetlenségét. Lehet cronologiai rendben is. De sohase arra törekedjék az oktató, hogy a hallottakat a gyermek el tudja recitálni. Mert nem is tudhatja. Az ujabb iskolai tanterv szerint mesék mondatására nincs óra. Beszélni az a 7 éves gyerek hol és kitől tanult volna? Szülőik egész nap a mezőn, foglalatosságaik után. Társaik körében hanczuroznak, veszekednek, de értelmes elbeszélésre gyakorlatot és készséget nem szereznek. Én legalább a 4-ik osztályig értelmes elbeszéléshez nem tudok jutni. De ha kérdésemre Kain és Abel, Józsel és testvérei közt a különbséget meg tudja tenni s szeméből olvashatom, hogy nem csak mondja, de rokonszenvezik a jobbal: megelégszem. Ha Abrahám szófogadása, Izsák gyermeki engedelmessége s Isten utolsó pillanatban érkező szabaditása lelkét ugy ragadja meg, hogy feltétlenül meg van győződve, miszerint hasonló körülmények között ma sem lehet máskép, s ha némely dolgokban ma máskép látjuk történni, csak mi látjuk, de Isten akkor is jót akart, a melyet később mi is be fogunk látni: akkor e történeteket hasznosan értékesitettük czélunk érdekében. Hallania kell, de megingathatlan bizonyosságként kell leülepedjék meggyőződésébe, hogy Sámuel bár egy szegény asszony gyermeke, de mikor játszott eleget, Éli iskolájába viszik, ott a mit hall a tanitótól megtartja, mindig engedelmes, szófogadó, ezért később az Isten beszél vele s a kivel a jó Isten beszél, ha még oly szegény is, lehet az ország első embere s az ilyen akkor is Istennek szolgál a főpapi s birói székben egyaránt. Ezeket igy adva át, általa meg nem magyarázható sejtelmek, kijegeczesedett érzelmek gyökereket eresztenek szivébe, melyből csira, később palánta fejlődik, csak kertész kell majd hozzá, ki egészséges gyümölcsözésre segitse. Tankönyvet kezökbe nem adnék. Először, mert megfelelő nincs s ha volna is, félő, hogy magolásra vezetne s nem szöveg beszedésre, de érzelemfelköltésre törekszem. A tankönyvek beszerzésével terhelt szülők előtt is csak a siker elérését koczkáztatom ujabb megterheltetéssel. De vezérkönyvet — kivált ha van — mentől többet adnék, sőt erőszakolnék az oktató kezébe.

A 4-ik osztállyal az újtestamentomi történetekhez jutunk. Itt már némi elbeszélő készséget is találunk; de itt már eljutottunk oda, hol minden egyes történet, abban minden egyes kép, szó mentől mélyebben vésődjék lelkébe. Annak a jeruzsálemi templomban papokkal beszélgetni törekvő gyermeknek, később a gyermekeket megáldó, bünös asszonyt felmentő, nyomorultakon, betegeken segitő, könnyeket letörlő isteni mesternek gloriás képe rajzolódjék mentől elevenebb szinekkel lelkébe, a mely legyen neki vágyakozva keresett, vele beszédes, hozzá bizodalmas. Érezze meg a növendék, hogy az őszinteség, nyiltszivüség, alázatosság, ártatlanság milyen nagy kincsek, Jézus azokat dicséri, szereti. A képmutatás, ámitás, hazugság, gyülölködés, roszindulat látása ennek a fenséges isten-ember arczán is szomoru vonásokat mutatnak s ki a legnagyobb bünössel is megjobbulásra való törekvésében oly jóságos szelidséggel beszél, amazokkal szemben kiméletlen hangot használ.

Az 5-ik osztályban az újszövetségi történetekkel már innepeinkre s igy a váltság nagy munkájára emlékeztető elbeszélésekhez jutottunk. Nem tartom helyesnek, hogy dogmatikai vonatkozásaira helyezzük előadásunk fősulyát, sőt azt nem is érinteném. Elég, ha Jézust történetileg hiven ismertetjük, ha szemléltetjük a halál biztos tudatával szembe menő idvezitőt jósága és szeplőtlensége teljes fényében, körülötte az emberi gyűlölködés és gazság minden undokságával, legfennebb ama vonást világitjuk meg, hogy az igaznak ismerttől, még a bizonyos halál sem szabad elszakitson s akármilyen nehéznek lássék is, de erre megerősit és képessé tesz az Istennel való társalgás: a buzgó és igaz imádság.... A Krisztus érettünk szenvedett, halt meg, a mi megigazulásunkra; mind mélyebb dolgok, semhogy értelmi körükben megférnének s csak zavarólag hatnának ama törekvésünkre, hogy a szelid, szerető, ártatlanul szenvedő iránt felköltött szeretet, ragaszkodás lelkökben elevenen éljen s egy még értelmök előtt magát indokolni nem tudó érzés, a vallásos érzés bennök megrögződjék.

A 6-ik osztály tananyaga volna: az első keresztyének élete, a ker. egyház növekedése, rövid egyháztörténet s a hazai prot. egyh. történet. Röviden, nem ragaszkodni főleg az évszámokhoz, általuk alig kimondható nevekhez. Elég ha megértik, hogy a minek élet kellett volna legyen, emberi tudákossággá tették s a mi istenimádás volt, lett bálványimádás. Ezt reparálta a reformáczió.

Az ismétlő iskolában a Bibliáról röviden. De erősen hangsulyozva, hogy ez alapja minden igaz vallásosságnak, főleg az új testamentom a ker. vallásnak. A ker. felekezetek közti különbségek, egyenkint tárgyalva és igazolva a sacramentumok, kimutatva a pápista ceremoniák, sacramentumok, hitczikkek tarthatatlansága az új test.-ból. Itt 3 osztály tananyagáról külön beszélni nincs miért. Hiszen nagyon kevés idő jut az ismétlő iskola 3 évére s a mi itt tárgyalandó, nem baj, ha némelyik háromszor is ismétlődik, ha ugyan ismétlődik.

Szerencsétlen gondolatnak tartom azon rendelkezést, hogy vasárnap délután bármily vallásos oktatás tartassék. Az ifjak — főleg falusiak — egy heti szorgos munka után testben úgy is kimerülve, addigi idejöket is mulatozással, táncczal töltik s igy bárhova gyüjtessenek is egybe, egy unott állapotban találják magukat, a mellyel unottá lesz minden igyekezetünk s szakadatlan vagy költögetjük az elszenderülteket vagy azoknak beszélünk, kiknek lelkök az álom szárnyain más vidékeken kalandoz.

Az ismétlőknek órarendbe beosztott órájuk kell legyen. A nagyobbaknak legyen őszi és téli időszakban vallásos összejövetelük, hol észre sem veszik, hogy vallásos oktatásban részesültek, csak érzik, hogy sokat nem tettek jól s máskép kell élniök, ha keresztyének — sőt az sem baj, ha magyarok is — akarnak lenni.

Röviden összefoglalva az elmondottakat, a nép- és elemi-iskolai vallásos oktatás feladata, nem vallástudományt avagy csak ismeretet is adni, hanem vallásos érzést felkölteni, ápolni, erősiteni. Kik felsőbb iskolákba mennek, ott — kik a nép közt maradnak — a templomban és vallásos összejöveteleken nyernek ez érzésnek megfelelő táplálékot. De mentől kevesebb dogmatikait, hanem több fejlesztőt és erősitőt. Ugy vélem, hogy eddigi vallásos iskolázásunk a tudásba, tudása recitálásának vizébe ölte a gyermeket: a vallásos érzést. Megerősödött, igaz vallásos érzés könnyen és biztosan támaszkodik a kálvinista dogmákra — már a mennyire szükségét érzi — de aversiora sohasem gondol. Ez érzés képesit becsületes, munkás, istenfélő emberekké lenni, ez izmosit meg áldozatkészségre, hordozni keresztet is, mert a keresztviselésben is ama gyönyörüséges igát ismerjük meg.

Csak úgy futólag emlitem meg, hogy ne zavarjon senkit az, hogy újabban el van hivatalosan rendelve, miszerint minden osztály kapjon hetenkint egy órát vallásoktatásból, holott tantervünk kettőre kötelez s az állami tanterv is ennyit engedélyez. De adjunk bizony kettőt! sőt az állami iskoláknál követeljük is, a mennyiben az órarend megbirja, hogy a törvényben biztositott órákat megkapjuk s igyekezzünk hasznosan értékesiteni.

Még egyet! A vallásoktatás reviziója most van egyházkerületünkben is tervbe véve. Oda, ha helyesnek látnók is, hangunk, aligha eljut. De a készülő terv az egyházmegyéhez is le lesz küldve s jó, ha addig gondolkozunk róla. Nagy nálunk az utánzóképesség, a legtöbbször minden birálat nélkül. Nehogy valamiképen át legyen véve a vallásoktatásra nézve is az a rubrikás, egész évre elkészitett órarend, beosztott munkaprogrammjával, mely minden órára előre elkésziti, mit kell elvégezni. Eltekintve attól a körülménytől, hogy előre meg sem határozható, hány órát fogok tarthatni a következő évben, más hivatalos, de előre nem tudott teendők miatt, minden osztály nem egyenlő értelmi és ismeretkörrel kerül előnkbe. De aztán mint a tészta egyiknél hamarább megposhad, mert frissen őrölt a liszt, erősebb a kovász, ugy van ez a különböző iskoláknál növendékek és oktatásra nézve. Elég, ha főbb vonásaiban az osztály évi tárgya meg lesz jelölve, ott vannak a haladási naplók, melyek másolatban ugy is beterjesztendők s ezekből megitélhető, hogy a felhasznált órák mikép értékesittettek. Az a tekintélyes számu, buzgó és szakemberekből álló testület, mely e dolgot épen most készül iniciálni, vajha tenne sürgős előterjesztést jó vezérkönyvek iratására az oktató kezébe, főleg az egyháztörténelemből. Az egyházkerületnek nem szabad elzárkózni ez elől, még azon a czimen sem, hogy nincs pénz! Erre lenni kell. Sok egyéb van, a mi várhat.

Ha mind ezek úgy volnának, mint mondám, akkor szólani kellene a papképzésről is, a mely ma tudományt nagy mennyiséget igyekszik adni — úgy vélem sok éles műtőkést, de a kezet nem gyakorolja eléggé a sajgó testrész gyöngéd fogására, nagy és öblös edényt akaszt növendékeinek oldalára, melyből a csecsemőt czuczliztassák, de benne a mi van, nem az anyai tej az. De ez ugy sem idetartozik. Eligazitják kikre tartozik bizonyára jobban, mint mi. De igazitsák is.

Tisztelt Értekezlet! Most már láthatják, hol járok; kérem vigyenek nagyobb világosságra!

KÜLÖNFÉLÉK.

Mult vasárnapi templomozások Kolozsvárt. Mind a három nagyobb templomban volt valami különleges. A *hidelvei* templom ekkor adatott át a nagyobb mérvü renovácziő után ujra a közhasználatnak az előző számunkban már közlött sorrendü ünnepélyes istentisztelettel. Az új diszében gyönyörüséges kis templomot zsufolásig megtöltötte az ájtatos közönség s hallgatta püspöke ajkairól, hogy mikért kell a gyülekezetnek felépittetnie lelki házzá, élő kövekből, lelki áldozásra. Cselekedje a kegyelem Istene, hogy — felépittessenek! — A *magyarutczai* templomban Irsay lelkész tartotta utolsó predikácziját. — A belfarkas-utczai templomban pedig *Herepei* Gergely esperes gyengélkedése miatt az épen rokoni látogatásra itt időzött *Lukácsy* Imre *diósvaiszlói* lelkész predikált, kinek tartalmas és szépen előadott predikácziója egészen megnyerte a hivek tetszését.

Fegyelmi főtörvényszéki ülés tartatott e hó 19-ikén d. u. 4 órakor, melyen jelen voltak dr. Bartók György püspök elnökön kivül gróf *Bánffy* György és *Simó* Béla ker. főgondnokok, br. *Bánffy* Ernő koll. főgondnok, *Deési* Gyula, dr. *Elekes* Viktor, ifj. *Péter* Károly esperesek, *Balogh* Károly tanár, birák. A főtörvényszék 6 üggyel foglalkozott, melyek közül sulyosabb jellegü volt a *Tövissi* Pál és *Irsay* József lelkészeké. Az első papi jellegének elvesztésére, a második jelenlegi állomásáról való azonnali elmozditásra itéltetett.

Lelkészi jubileum. *Balázs* István türei ref. lelkész 70-ik életéve s 41-ik lelkészi szolgálati éve fordulója alkalmából családja és egyháza örömünnepet ül e hó 29-én. A hálaadó istentiszteleten imát *Biró* András főjegyző, alkalmi beszédet *Deési* Gyula esperes mond. A jubiláns nején *Soós* Márián és leányán *Idán* kivül jelen lesz még négy derék fia: *István* dr. budapesti áll. főgimn. r. tanár; *Endre* dr. budapesti gyakorló-, iskolai- és törvényszéki orvos; *Aladár* kataszteri becslőbiztos-gyakornok és *Béla* posta- és táviró-gyakornok s nagyszámu meghivott vendég. Ime a szegény kálvinista papi parokhiáról mennyi nemzeti áldás árad. Egy község atyai gondozása egy hosszu életen át és annyi nemes, lelkes munkása a nemzeti kulturának és életnek. S mondja valaki, hogy a római coelibatus nem nemzeti szerencsétlenség?! Isten áldja meg az ősz derék papot, családját és gyülekezetét minden javaival!

Megdézmált numizmatikai gyüjtemény. Kolozsvári kollégiumunk régi pénzgyüjteményét a napokban megdézmálva találták. Mikor történt a bizonyára álkulcscsal való feltörés, pontosan megállapitni sem lehet, mert az új épületben, hol elhelyezve van a gyüjtemény, csak egy szolga lakik a pinczelakásban, ki semmit sem vett észre. A betörő persze az aranyértékek iránt érdeklődött, melyeket magával is vitt. A rendőrség nyomoz.

300 éves évforduló. *Kolozsvári* kollégiumunk előljárósága elhatározta, hogy a jövő év szeptemberében meg fogja ünnepelni az iskola 300 éves fennállását és kapcsolatosan azzal *Apáczai* Cs. Jénos tanári székfoglalója 250 éves évfordulóját. Ez alkalomból meghivjuk az Orsz. Reform. Tanáregyesületet is közgyülésének itteni megtartására.

Szamosujvári ref. egyházunk közszükségletei fedezésére aug. 5-ikén nyári tánczmulatságot rendeznek Szamosujváron az egyház és társadalom előkelői buzgó pártfogásával. Sikert kivánunk.

A nagyenyedi ev. ref. egyház presbiteriuma elhatározta, hogy 6000 korona költséggel 14—15 métermázsás új harangot öntet. E czélra már 3161 kor. gyült be adományokból, melyből 1350 kor. néhai *Décsey* Károly theol. tanár hagyománya. A hivek a szép czélra igen szépen adakoznak s remélhető, hogy a szükséges összeg nemsokára együtt lesz.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2988—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalnak és állami fizetéskiegészitést élvező lelkészi hivataloknak.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur *folyó hó 3-án 52786—906. sz. a.* kelt leiratával az *1906. év II. felére* esedékes fizetéskiegészitési összeget utalványozván, az alább felsorolt lelkészek részére, a nevük után irt mennyiségben folyósittatott.

Felkérjük a nagytiszt. esperes urakat, hogy az egyházmegyéjükhöz tartozó lelkészektől a II. fokozatu bélyeggel ellátott és szabályszerüen átirt nyugtákat f. évi julius 31-ig összegyüjtvén, kimutatás kiséretében legkésőbb aug. hó 4-ig felterjeszteni sziveskedjenek.

Ezuttal is megjegyezzük, hogy a fegyelmi vizsgálat hatálya alatt álló lelkészek részére az utalványozás függőben hagyatott.

Utalványozva vannak a következő összegek:

I. Hunyadi egyházmegye.

Botha Sándor 267.78, Lukács Antal 323.89, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 520.52, László Zsigmond 731.80, Mátyás János 323.49, Pásztohi Dénes 274.91, Kovács Lajos 652.97, Kiss Mózes 274.15, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrinc 417.92, Kósa Mihály 361.04, Juhász Izidor 473.05, Imre István 284.20, Kovács Sándor 393.83, Ferenczi Gyula 361.43.

II. Gyulafehérvári egyházmegye.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferencz 392.94, Tokos Jenő 148.72, Kovács Károly 324.43, Sebestyén Ferenc 207.93, Gábos Sándor 302.73, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.74, Sáfrány Lajos 476.55, Valler József 473.05, Tokos Sándor 268.89, Kolumbán János 298.84.

III. Nagyenyedi egyházmegye.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.96, Vinczi Domokos 430.98, Elek Lajos 313.77, Fejér Pál 129.40, Veress Károly 12.22, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.56, ifj. Moóré Károly 494.16, Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferencz 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferencz 529.25, Tunyogi János 333.83, Dali István 356.89, Kozma Imre 321.30, Barthalos János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Király Gyula 356.87, Péter Antal 532.38, Nemes Elek 423.05, Sándor János 126.46, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrincz 122.14, Málnási Károly 180.63 Demeter Zsigmond 507.50, Papp István 205.13, Miklósi József 451.05, Gyenge János 433.04, Benedek Ferenc 655.67.

IV Kalotaszegi egyházmegye.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.63, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Antal Géza 398.86, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferencz 556.65, Szebestyén Ferencz 456.05, Paulai Viktor 442.20, Takács József 513.47, Pataki Gyula 373.85, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 288.25, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.14, Osváth Lajos 512.39, Székely Sándor 484.21, Tamó Gyula 201,03, Balázs István 242.36, Antal Domokos 167.35.

V Kolozsvári egyházmegye.

Gáspár Sámuel 605.03, Belle Lajos 385.79, Bokor Sándor 96.42, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Daróczi Ferencz 612.47, Szabó József 483,79, Székely Miklós 1011.53, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65. Albert Sándor 457, Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.23, Kovács József 565.50, Bácsi Gyula 546.35, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki egyházmegye.

Magyari István 351.93, Tötös György 283.44, Pócsik János 1121.31, Mátéka József 480.72, Molnár Gyula 355.05, Diószeghy Mór 407.06, Török Ferencz 493.99, Ignácz Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.90, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.92, Tamás László 236.07, Szász Ferencz 351.10, Szilágyi János 464.43, Székely Sándor 82.85, Fejér Ferencz 600.42, Tóth Sándor 257.04, Patay Lajos 383.84, Rácz Péter 231.70, Székely Arpád 546.68, Ferenczi Endre 461.50, Nagy Lajos 414.90, Kusztós Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.37, Bod László 200.49, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Kiss Pál 477.96, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Józsa Károly 358.46, Kenderessy Lajos 139.59, Bedő Károly 189.66, Zöld Mihály 217.64, Ferenczi Gyula 380.43, Kovács Ferencz 416.10, Bartha Miklós 238.20, Kemény István 243.24, Kecskeméthy Kálmán 207.84, Barabás Lajos 586.73, Visky Pál 382.47, Veress Sándor 221.90, Szondy György 487.38, Józsa Gyula 129.31, Köpeczi Károly 477.34.

VII. Dési egyházmegye.

Szakács Ferencz 368.41, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01. Gáspár János 488.71, Soós Károly 567.84, Nagy József 521.15, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.28, Csákány Miklós 489.53, Barabás Samu 387.13, Máthé Gyula 379.06.

VIII. Széki egyházmegye.

Nemes Ferencz 546.53, Csejdi Jenő 326.90, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, ifj. Nagy Domokos 941.58, Veres Márton 248.91, Szathmáry Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.80, Fehér István 190.76, Farkas István 518.24, Jakabházy Dániel 591.46, Solymosy Miklós 460.12, Csürös Ferencz 212.72, Kovács Ákos 39.87, Benedek Lajos 508.84, Fekete Gerő 309.12, Toró Dénes 441.30, Kovács Gábor 174.73, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 663.78, Jung Ferencz 564.78.

IX. Nagysajói egyházmegye.

Orbán Gábor 349.71, Horváth Ödön 274,21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tőkés József 395.13, Dobay Lajos 710.—, Vályi Elek 678.78, Polgári Károly 312.31, ifj. Musnai Károly 234.29, Menyhárd Elek 222.84, Musnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.63, Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János ifj. 283.74.

X. Görgényi egyházmegye.

Kovács István 371.31, Jánosi Béla 72.31, Papp Lajos 338.91, Böjthe Ödön 129.87, Csekme Ferencz 133.65, Székely Ferencz 406.77, Kiss Ferencz 266.61, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.77, Kövendi Kálmán 152.28, Szász Márton 178.67, Sükösd Mihály 585.40, Beregszászi Albert 693.72, Farkas Károly 210.72, Gergely Lajos 346.88, Dénes Gyula 402.93, Farkas Jenő 483.90.

XI. Marosi egyházmegye.

Nagy Albert 544.47, Veress Károly 458.78, Kolozsváry József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.16, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferencz 437.41, Albert Miklós 524.83, Páll Károly 470.69, Rákosi Lajos 583.61, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.57, Simon Imre 398.46, Szőcs Ákos 575.74, Magyari Árpád 330.55, Farkas József 363—, Adorján János 563.42, Gönczi Sámuel 352.48, Málnási Ferencz 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Szabó Sándor 292.33, Sipos György 530.43, Benedek Dénes 123.17, Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.68, Székely Sándor 601.—, Bartos Gábor 475.15, Nemes Károly 205.87, Derzsi Dénes 458.37, Boér Károly 202.09, Z. Kiss Sándor 180.82, Musnai

Pál 54.36, Jenei Sándor 385.42, Tóth László 452.29, Rákosi György 429.32, Ady Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570,43, Gáll Gábor 558.95, Juhász Elek 273.61, Madaras János 453.51. Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály id. 476.89, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői egyházmegye.

Sámuel Aladár 312.05, Hegyi Károly 565.86, Fazakas Sándor 625.54, Szabó Miklós 502.38, Bartha Lajos 514.29, Lakatos Áron 308.61, Gönczi Pál 438.19, Tollas József 627.44, Nagy Domokos 415.08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferencz 615.42, Farkas Károly 405.10, Nemes Árpád 509.06 levonás 225 fizetendő 284.06, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.66, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56, Moóréh Domokos 235.96, Szakács Albert 451.07, Hegyi Sándor 380.28, Rákosi Dezső 490.54, Kádár Andor 623.45.

XIII. Nagyszebeni egyházmegye.

Jakab Károly 317.79, Benkő Ferencz 86.92, Bartha János 501.10, Horváth István 280.66, Kovács József 484.27, Biró György 454.48, Csiky József 489.—, Putnoky Lajos 579.72, Nagy József 47.57, Bogdán József 700.51, Balázs Imre 206.04.

XIV Udvarhelyi egyházmegye.

Szász Károly 554.49, Péter Károly 223.09, Kónya Kálmán 405.46, Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.44, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Márk Mihály 556.99, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Áron 488.60, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.87, Bodor József 273.51, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.75, Fülöp Kálmán 557.76, Márton Árpád 521.78, Karácson Sándor 266.97, Bedő Ödön 151.03, Kádár Dénes 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállay Ferencz 609.54, Csiszér Zsigmond 319.80, Szabó Gyula 511.41, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Karácson István 39.47, Kertész Mózes 285.52, Demes Ferencz 471.62, Böjthe Sándor 480.87, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.60.

XV Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.63, Borsai László 560.15, Czell Ignácz 122.63, Karácson György 286.94, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.34, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.87.

XVI. Sepsi egyházmegye.

Bene István 304.03, Havadtői Mihály 476.57, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferencz 349.24, Pécsy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.82, Bálint Ferencz 578.44, Csulak Zsigmond 278.89, Kiss Lajos 432.75, Bartha Károly 512.56, Bagoly Lajos 569.75, Jakab József 401.26, Demes Péter 561.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.85, Bedeházi János 560.83, Antal Lajos 416.41, Tamó Gyula 481.02. Kiss Gyula 500.11, Péter Gerő 242.—, Menyi János 485.91, Czeglédi János 489.16, Bőjthe Géza 509.70, Kiss Albert 390.94, Szabó András 582.33, Pünkösti István 199.11, Dávid József 423.45.

XVII. Orbai egyházmegye.

Szeremlei Császár Lajos 479.03, Bartha János 394.65, Imreh József 401.38, Szász Mihály 197.04, Péter Károly 409.07, Mirtse Ferencz 313.20.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.32, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignácz 238.12, Bitay Béla 505.77, Zajzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.97, Ősz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 74.—, Volloncs Miklós 229.48, Kelemen Győző 183.04.

Kolozsvárt, 1906. julius 19-én.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 807—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *marosludasi* ref. egyházközség kántori állására pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Lakás a szükséges melléképületekkel és kerttel. 2. Készpénz az egyház pénztárából 360 kor. negyedévi előleges részletekben. 3. 8 h. szántó értéke 120 kor. 4. Stóla 40 kor.

Kötelességek: A templomban és templomon kivül mindennemü kántori teendő végzése és a ref. tanulóknak hetenként 2 órán egyházi énektanitás.

Megjegyeztetik, hogy a mig a lakás felépül, a kántor 240 kor lakbért kap az egyház pénztárából. Továbbá szintén megjegyzendő, hogy a kántor pár száz korona mellékjövedelemre is szert tehet.

Pályázati határidő 1906. aug. 31. Folyamodványok nt. Jancsó Lajos esp. aához küldendők M.-Ujvárra.

Kolozsvárt, 1906. julius 24.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 803—1906. püsp.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe bekebelezett *hátszegi* egyházközség kántortanitói állásra pályázat nyittatik.

Javadalma. 1. Az egyházközség pénztárából és negyedévi utólagos részletekben 940 kor., az egyh. kerületi pénztárból kamarai javadalom czimén utólagos félévi részletekben 280 kor. 88 f. Együtt 1200 kor. 88 f.

2. Tisztességes lakás és kert.

3. 2 h. 982 □ öl tagositott can. portió, melynek kat. tiszta jövedelme 58 kor. 52 f. s adója, melyet az egyházközség fizet 12 kor. 02 f. Együtt 70 kor. 54 f.

4. A segragatiókor kapott 3 h. erdő haszonélvezete az erdőtörvények értelmében. A vágatás idejét és menynyiségét a megyei főerdész jelöli ki.

5. A határőri erdőből az egyházközség részére eső 3 részletből 1 részlet minden évben, értéke 20 kor.

6. Temetéseknéli éneklésért 2 kor.

7. Minden iskolába járótól beiratás 2, fadij 4 és tandij kor., együtt 10 kor. Tiz évi átlagos számitás szerint 40 tanulótól 400 kor.

A ref. vallásu szegény tanulók a tandijfizetés alól felmentetnek.

Kötelességei: Az egyh. kerület által kiadott vagy kiadandó utasitások, rendszabályok olyszerint a tanitás pontos és lelkiismeretes teljesitésén kivül minden kántori teendők teljesitése. A növendékeknek vallásos énekek tanitása (esetleg 2 szólamban is) és a zord idők kivételével az istenitiszteleteken énekeltetése.

E fizetésből az 1. p. alattinak 1/3 része, a lakás, can. portio és a stóla kántori fizetésül veendő.

Pályázati határidő aug. 25. Kellően felszerelt folyamodványok Jánó Albert espereshelyetteshez küldendő Hátszegre (Hunyadmegye).

Kolozsvárt, 1906. julius hó 21.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1069—1906.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS.

Melynélfogva László Albert magyarhidegkuti lévita, a ki állomását mult évi október hó végén az E. T. 107. §-a ellenére minden hir és bejelentés nélkül odahagyta s aki ellen ezért fegyelmi eljárás indittatott — miután tartózkodási helye ismeretlen s a tárgyalásra való „Idézés“ nem volt kézbesithető — ez uton idéztetik fegyelmi ügyének az udvarhelyi ref. egyházmegye fegyelmi bírósága előtt 1906. augusztus 7-én délelőtt 9 órakor Székelyudvarhelyt a ref. kollegium nagytermében tartandó tárgyalására azzal a figyelmeztetéssel, hogy a mennyiben a tárgyaláson meg nem jelennék, a tárgyalás nélküle is meg fog tartatni s fegyelmi ügye el fog intéztetni. (E. T. 387. §.)

Alsósófalva, 1906. julius 17.

Ifj. Péter Károly, esperes, fegy. birósági elnök.

494—906. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

A tényleg életbeléptetett (folyósitott) kepeváltsági alapok kamatjövedelmének tőkekamatadó alól való mentességét (lásd hiv. lap idei 28. sz. 2915—1906. igazg. tan. sz.) a közigazgatási bíróság 1905. évi október 24-ről kelt 13139—1904. sz. itéletével mondotta ki, mit is nyilvántartás végett azért közlök, hogy hasonlóan megadóztatott egyházaink siessenek használ venni ezen itélkezésnek és folyamodjanak leirásért.

Gernyeszeg, 1906. julius 24.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *31-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. aug. 2.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Külvárosi véreimhez.

Külvárosi földmíves gazdák!

Szeretett testvéreim!

Magyarutczai kétágu templomunk, apáinkról ránk maradt szent örökségünk meg van szentségtelenitve, meg van gyalázva. Megszentségtelenitették, akik ott voltak közületek a mult vasárnapi szent napon, az Urnak 1906. esztendeje julius 29-ének délelőttjén.

Ott voltam az Ur házában ezen a gyászos napon. Vajha ne lettem volna ott; vajha ne láttam volna azt, a mit láttam! Mert most is sajog a szivem, most is háborog a lelkem, arczom most is ég a szégyentől miattatok, én megtévelyedett népem, megtévelyedésetekben is szeretett testvéreim.

Büszkeségünk, ékességünk, féltett kincsünk volt nekünk eddig ez a templom, a melyben oldott sarukkal állottunk meg mindannyiszor, mert nagyapáink, apáink verejtékes homlokkal, de szent lelkesedéssel, áldozatkészséggel hordták össze hozzá a köveket, hogy égbenyuló tornyai messze évszázadokra hirdessék a külvárosi kálvinista magyar, Bocskay hajduinak vágyakozását Istenéhez, ragaszkodását, buzgó szerelmét hitéhez, vallásához, egyházához, hogy legyen a mi apáinknak és maradékaiknak egy szent helye, ahol hálaadással áldozzanak az ő megtartó, megsegitő és megáldó Istenüknek, aki esőt, harmatot, napfényt és termő időt bocsát a verejtékes munkával felhasogatott barázdákra, aki áldással tölti meg pinczéjüket, gabonásukat, csüreiket; hogy legyen egy hely, ahol fárasztó, nehéz munkáik, törődéseik között nyugodalmat, békét, boldogságot találjanak gondok és aggodalmak között hánykodó lelküknek.

Külvárosi gazdák, szeretett testvéreim, a kik ott voltatok a mult vasárnap, ti ezt a szent helyet, apáinkról ránk maradt szent örökséget megszentségtelenitettétek, mert nem ájtatoskodni, Isten dicsőségét hirdetni jöttetek oda, hanem hogy háboruságnak szinhelyévé tegyétek. Nem hallottátok-é szivetekben zajongásaitok között a hatalmas Isten szavát: „*Vajjon latroknak barlangjává lett-é ez a ház ti előttetek, a mely az én nevemről neveztetik?*“ Ti gyalázattal illettétek a ti Teremtőtöket, Isteneteket, mert kijöttetek az ő szine elől, mielőtt az ő igéjét hallgattátok volna. Megrontottátok az Urnak napját, megbotránkoztattatok másokat, a kik ájtatoskodni, Isten igéjén épülni jöttek oda. Tudjátok-é, mit mond az Irás? „*Jaj a botránkozónak, de százszor inkább jaj a botránkoztatónak!*“

Bizony nem ismertem ott reátok, külvárosi gazdák, szeretett testvéreim, mert nem ilyennek ismertelek azelőtt.

Bizony megháborodott az én lelkem és háborog azóta szüntelen és szólok nagy keserüségemben az én szivemben: „*Elvész az én népem, mivelhogy tudomány nélkül való. Balgatag nemzetség, a kiknek szemök vagyon és nem látnak, fülök vagyon és nem hallanak. Ti azokat követitek és azoknak tanácsán jártok, a kik az itéletet keserüségre változtatják és az igazságot a földön hagyják heverni. Ti hisztek a hazug beszédeknek, hisztek azoknak, a kik hazugsággal gyógyitják a ti romlásaitokat, mondván: békesség, békesség, de ugyan nem lőn békesség. Hamis mértékhez szoktattátok szemeiteket: megszüritek a szunyogot és elnyelitek a tevét.*“

És mégis, az én nagy busulásomban, keserüségemben sem tudlak elitélni titeket. Nem, mert ismerlek, hiszen a ti véretekből való vér vagyok, közöttetek születtem, közöttetek nőttem fel és bár a Gondviselés a lelki élet mezején szántni, vetni, munkálni hivott el, köztetek érzem magamat most igazán otthon. Ismerlek titeket, tudom, hogy csak a kezetek kérges, de a szivetek puha, termékeny, fogékony, mint a jó termő talaj minden igazán jó iránt, tudom, hogy ti szeretitek a ti református vallásotokat, hű fiai vagytok egyházatoknak, de lelketlen, gonosz emberek megtévesztettek, félrevezettek, kihasználva a ti egyenes, becsületes lelketek hajlandóságát. És tudom azt is és hiszem, hogy ti nem vagytok megátalko-

dottak, hanem szivesen veszitek a jó akaratu, tiszta szivből származó beszédet, követitek a jó tanácsot. És ha megnyilnak szemeitek, ha megismeritek az igazságot, a ti becsületes jó lelketek nem is tántorodik el attól soha.

Külvárosi gazdák, testvéreim! Azt akarom, hogy lássátok tisztán, elferditès nélkül az igazságot: itéljetek azután a ti józan eszetek szerint.

Hallgassátok meg szavaimat: Isten előtt állok, a kinek szolgája vagyok, hogy az itt elmondandók elmondásában nem vezet sem harag, sem gyülölség, sem haszonlesés, vagy hogy embereknek akarnék ezzel tetszeni. És azt se gondoljátok, mintha én azért vállalkoztam volna ezeknek elmondására, hogy megnyerjem ezzel a ti hajlandóságotokat, mintha én vágyakoznám a kétágu templom katédrájára: mert az isteni jóságos gondviselés elfedezve az én gyarlóságaimat az ő végtelen irgalmából olyan szép munkakört jelölt ki számomra, hogy az én szivem hozzá forrott egészen és sehol nem érezném magam boldogabbnak. A mi engem a következendők elmondására vezet, az egyedül és csupán csak a szeretet, mert szeretlek titeket és szeretem, mindennél jobban szeretem az én annyi vérkeresztségen átment magyar kálvinista anyaszentegyházamat és egyformán óhajtom a ti és anyaszentegyházam javát, boldogságát. Hallgassátok meg tehát igaz szeretetből származó beszédemet. Nem megyek vele a napilapokhoz, mert ugy láttam, hogy ezek, fájdalom, ebben az ügyben nem az igazságot, nem egyházunk érdekét, hanem más különböző érdekeket szolgálnak.

Külvárosi gazdák, szeretett testvéreim! Ti fel vagytok háborodva, mert azt hiszitek — elhitették veletek — hogy igazságtalanság, jogtalanság történt a ti lelkipásztorotokkal, a kit megfosztottak állásától és igazságtalanság, jogtalanság esett rajtatok, a kiktől elvették papotakat, a kit szerettetek. Ebben van a ti tévedésetek. Sem rajtatok, sem az igazságon semmi sérelem nem esett. Ismerem az ügyet, már a mennyire gyarló embernek ismernie adatott, kötelességemnek tartottam megismerkedni vele és az ügy teljes ismeretével szólhatok hozzá.

Külvárosi gazdák, szeretett testvéreim! Ti szerettétek elmozditott lelkipásztorotokat és ugy látom, szeretitek most is. Nos hát én is szerettem őt és igaz szeretettel közeledtem hozzá különösen azért, mert azt láttam, hogy szeret titeket, az én testvéreimet, szivén hordozza sorsotokat, szeretettel munkál testi és lelki jólléteteken, előmeneteleteken, igaz szivvel osztozik örömötökben és bánatotokban, ugy láttam, igaz szolgája ama jó pásztornak, az Idvezitőnek, a ki az ő életét is kész volt odaadni az ő juhaiért; ugy láttam, hogy az a lélek lakozik benne, a mely lakozott a mi urunk Jézus Krisztusban, a ki igaz barátja volt a népnek, a ki szeretettel kereste fel a megfáradottakat, megterhelteket, a bün betegeit, az Isten után vágyakozókat. Nagyra becsültem és lelkesedtem érette, mert a kegyelemnek Istene felruházta az ékesenszólásnak akkora mértékével, hogy mintegy foglyul viheté a lelkeket az isteni igazságoknak. Szerettem őt és nagyrabecsültem, mert ugy láttam bátor, lelkes szószólója a honfiui nemes törekvéseknek és a neki adott gazdag talentumokkal méltó arra, hogy édes hazánk jóllétére, felvirágoztatására irányuló küzdelmekben a zászlóvivők között foglaljon helyett.

Ám a bölcs Istennek, a kinek utai nem a mi utaink, a kinek gondolatai nem a mi gondolataink, az örökké bölcs Istennek tetszett minket keserü csalódásra ébreszteni. Keserüen csalódtunk, testvéreim, és méltán fájhat szivünk a csalódás miatt. Mély megdöbbenéssel tapasztaltuk az Irás szavainak igazságát: „*Vagyon oly út, a mely láttatik igaznak lenni az emberek előtt, a melynek vége azonban a halálra menő útnak vége.*“ A kegyelem Istenének tetszett a mi lelkipásztorunkat próbára tenni és ő e próbát nem állotta ki. Megtántorodott, elhanyatlott, sulyosan vétkezett az Isten ellen és ti ellenetek. Nem tudott ellenállani a testi bünös kivánságoknak, a Sátán hálójába került, rabul esett, az anyagiak tulságos szeretetének rabjául s ez a tulságos szeretete az anyagiaknak művelte azt, hogy a mikor romba dőlt családi élete, nem tudott, nem akart a romok felett újat épiteni, hanem tilalmas utakon keresett vágyainak kielégitést. Testvéreim, barátaim! Tudjátok, tanultátok, hogy a mi evangelium szerint reformált anyaszentegyházunkban a Biblia a mi hit- és erkölcsi életünknek szabályozója. Hiszem, hogy ez a szent könyv megvan mindnyájatok házánál és olvassa szorgalmasan mindenki, aki jó reformátusnak vallja magát. Nós hát, vegyétek elé a Bibliátokat, nyissatok a szent Pál Timotheushoz irott első levele harmadik részére és olvassátok el, milyennek kell lenni a lelkipásztornak, mert itt a püspök alatt a lelkipásztor értendő, minthogy akkor ugy nevezték mind a lelkipásztorokat. A ti elmozditott lelkipásztorotok sulyosan vétett a Szentirás parancsai ellen. Azért anyaszentegyházunk őrállóinak, a kiket kiváló képességeik, buzgó vallásosságuk és anyaszentegyházunk ügyeinek munkálásában kifejtett szolgálataik emeltek állásukba, a kiknek kötelessége őrködni az igaz hit és a jó erkölcsök felett és a kik, jól jegyezzétek meg, *felelősek kötelességeik hü teljesitéséért Istennek és az anyaszentegyház egyetemének*, a melynek ti csak kicsiny része vagytok, az őrállóknak el kellett itélniök, bármennyire fájdalmasan is esett nekik, bármennyire fájdalmat okoztak nektek is, a megsértett igazságért, a jó rend, példaadás érdekében és a „kivülvalókért“ is, hogy nehogy egyházunk bünpártolással vádoltattassék.

Ne mondja pedig senki közületek, hogy

mások is voltak, a kik hasonló bünben találtattak és még sem esett bántódásuk. Azok gonosz idők is voltak és Isten óvja a mi anyaszentegyházunkat, hogy azok az idők visszajőjjenek. Azt se mondja senki, hogy ma is vannak hasonló bünnel terheltek: ha vannak, emeljetek panaszt ellenük és ők sem kerülik el méltó büntetésüket.

Az anyaszentegyház őrállói kegyelmesek voltak a ti elmozditott lelkipásztorotok iránt. Meghagyták neki az isteni szolgálat tisztét, meghagyták palástját, hogy alkalmat adjanak neki máshol, *ott, ahol az ő eltévedésének, büneinek nincsenek közvetlen tanui,* magába szállani, szánni-bánni botlásait és új irányát kezdeni életének. Azonban a ti elmozditott lelkipásztorotok nem nyugodott belé az itéletbe. Nem követi az Irás intését: „*az Ur szolgájának pedig nem kell háborogni, hanem engedelmesnek kell lenni.*“ Ellenkezőleg békétlenségnek, háboruságnak magvát hinti szét közöttetek, gonosz vádakkal illeti biráit, az anyaszentegyház vezetőit és a szakadásnak egyengeti az útját közöttetek. *És ebben az eszeveszett munkában készséggel nyujtanak neki segédkezet egyházunk ellenségei,* a kik minden oldalról leselkednek reánk, a kik örömmel látják egyházunk romlását, mert hasznot remélnek belőle, különösen azok, a kik idegenből hozott tanoknak nemzetrontó magvait hintik el a föld népe között, akik előtt nem szent sem Isten, sem vallás, sem haza, sem család.

Külvárosi gazdák, testvéreim! A nagy Isten nevére kérlek, a kihez imádkozni szoktatok, nyissátok fel szemeiteket és nézzetek körül. Nézzetek körül és lássátok meg az igazságot, lássátok meg az örvényt, a mely felé gonosz kezek vezetnek titeket. Ti megtehetitek, hogy ismét felkelvén, ott hagyjátok az Isten házát az ő igéjének meghallgatása nélkül, de bizony mondom, a ti lelketek fogja kárát vallani. Ti megtántorodhattok, elhagyhatjátok apáitok hitét, szent vallását, de tudjátok meg, hogy a mi egyházunk nem embereken épült fel, hanem a Krisztus evangeliumán, olyan erős fundamentomon, a melyen a poklok kapui sem vehetnek diadalmat. Tudjátok meg, hogy odahagyhatjátok a ti kétágu templomotokat, üresen hagyhatjátok padsorait, de az Isten a kövekből is támaszthat magának fiakat; azok a padsorok, a miket ti üresen hagytok, megtelnek ujra, megtelnek olyanokkal, a kik jobban szeretik az igazságot, mint az embereket. Közel négyszáz éves fennállása óta nem egy vihart állott ki a mi egyházunk, ennél nagyobb viharokat, de az isteni kegyelem és apáitok rendületlen hithüsége megtartotta és megmarad nálatok nélkül is az időknek végéig.

De én nem hiszem, hogy megtörténhessék, a mi a mult vasárnap megtörtént. És nem hiszem, hogy egy is megtántorodjék közületek. Hiszem, hogy az Ur megnyitja a ti szemeiteket és látni fogtok; megnyitja a ti sziveiteket és hallani fogjátok az ő intését: „*Térjetek meg én hozzám teljes szivvel, szakgassátok meg sziveiteket és veszitek az igazságot magatoknak. Jobbitsátok meg a ti utaitokat és cselekedeteiteket és igaz itéletet tegyetek. Térjetek meg és én meggyógyitom a ti engedetlenségeteket és szivem szerint való Pásztort adok nektek.*“

Külvárosi gazdák, szeretett testvéreim! Szeretném, ha az angyaloknak nyelvén tudnék szólani hozzátok, mondván: hallgassátok meg az Ur hivását! Adjatok hálát Istennek, hogy az ő lelke őrködik a ti lelketek üdvössége felett és nem engedi, hogy veszendőbe menjen egy is tiközületek. Ne legyen tiközöttetek, a ti sziveitekben háboruság, hanem legyen békesség, Istennek békessége.

Testvéreim! A mikor a legközelebbi vasárnap megkondul ti kétágu templomotoknak öreg harangja, dobbanjon meg a ti szivetek is és a mint szoktatok, szép renddel, ünnepi szent érzelmekkel gyüljetek egybe az Ur házában, álljatok meg az ő szent szine előtt, töredelmes szivvel és alázatos lélekkel mondván: „*Uram, vétkeztünk a te szent házad ellen, térits meg azért minket tehozzád. Adj békességet sziveinkbe, cselekedd, hogy egyetértés, békesség csókolgassák egymást falaink között!*“ Hadd hangozzék sziveitek mélyéből ismét ajkaitokon a régi édes, enyhületadó ének:

Im! bejöttünk nagy örömmel
Felséges Isten!
A te szentidnek gyülekezetébe, a te templomodba,
Felséges Atya Isten!

Kegyelem néktek és békesség az Istentől a mi Atyánktól és az úr Jézus Krisztustól.

Kolozsvárt, 1906. julius hó.

Szerető testvéretek

Tárkányi György,
ref. lelkész, kollegiumi vallástanár,
a kolozsvári egyház tanácsának
tagja.

Az egyházi adó leszállitásáról.

Valamely munka előállitásánál nemcsak az jön tekintetbe, hogy mit végzett valaki, hanem az is, hogy miképen végezte. „Quod“ és „quomodo“ együtt szoktak járni. Más a terv és más a kivitel. Egyik lehet eszménykép; a másik az elérhető valóság. Az utóbbi mindig értékesebb, mint az első. Szavajai Eugén soha nem vívta volna ki a török fölött az örökké emlékezetes „Zentai győzelmet“, ha a Bécsben székelő haditanács útasitásait követi vala. Galilei soha nem fedezte volna fel a föld forgását, ha a biblia-olvasók bibliai magyarázatához szabja vala magát. Mindenik járt a maga lábán. Mindeniket megakarták büntetni merész tettéért; de a birák belátva saját hibájukat, megszégyenülve vonultak vissza. S igy „győzött az igazság!“

Igy kell lenni ennek nálunk a progressziv vagy fokozatos egyházi adórendszer behozatalával is. Jó volt azt kimondani irányelvül a zsinati törvényben. Kétféle adónem lesz ezután: személyi adó, mely két koronánál kevesebb nem lehet s melyet fizetni köteles az egyszerü napszámos is. E személyi adó még

nőni fog a vagyonnal biró emberekre nézve, kik ezen felül még vagyoni adót is kötelesek fizetni és pedig állami adójuk 25 %-át. Ámde próbálnák ezt meg betüszerint keresztül vinni például az én egyházközségemben és az eredmény az lenne, hogy a mostani egyházi adónak (kepe és oszporának) több mint kétszerese folyna bé (300 korona helyett 600 korona a papi hivatal részére). Egy másik következménye pedig az lenne, hogy hiveinknek több mint fele vallást változtatna; átmenne a helybeli unitárius testvéregyházhoz, azt mondva, hogy ott olcsóbb az élet, mert ott kepeváltás van.

Ezenkivül még hitbeli megrövidülést ugy sem szenved semmit: mert a két egyház szertartása és hitvallása között alig van észrevehető különbség. Anyagi korban élünk, hol a vallást, sőt a hazafiságot is igen sok helyen a pénzegység szerint méri a nép.

A számok legvilágosabban bizonyitnak. Az én egyházamban (és Háromszékmegyének legtöbb egyháza ilyen) van 20 egész kepefizető évi 10 korona egyházi adóval, 32 félkepés ennek felével, van 40 oszporás, ki évi 40 fillérrel adózik a pap részére és 30 féloszporás, ki csak 20 fillért kellene adjon, de egy jó nagy része ezt is rendesen elfeledi megadni. Már most próbálja meg valaki ezen utóbbiakat évi 2 koronával róni meg, elképzelheti az eredményt; s viszont annak, kinek 10 kalongya buzája és 20 kalongya zabja terem, menjen ki a pap lóháton az itteni szokás szerint a presbiterekkel és szedje be a maga javára a tizedet, vagyis mindkét terményből válasszon ki magának két-két kalongyát (25 kévést) ez nemcsak uzsora és agyonnyomoritás, hanem e mellett izetlen is, szivtelenség is, hol a pap nem is mint végrehajtató, hanem mint maga a „végrehajtó“ szerepel. Régi idők megcsontosodott rendszere, mit a korszellem túlszárnyalt; és kimondta már régen: „el kell törölni“! Delendam esse! Itt egyiket lennebb kell szállitani, ezt mondja a törvény s ezt szivesen is veszik az érdekelt felek; a másikat fennebb kell emelni, mert ellenesetben nincs államsegély. Ugyde ez teljes lehetetlen, mert fellázadnak és avertálnak a hivek. Tehát itt nincs mit tenni, mint mindent a régiben hagyni és a kiutalt milliókból egy fillérig sem részesedni, a lehetetlen körülmények miatt.

Quid nunc! Mit tegyünk most. Van-e út, mód jót tenni itt most, a mire elhiva is vagyunk. Van, ha kivételt teszünk a törvény alól; van, ha a szellem vezet és nem a betü, a mely rendesen megöl. Ne az életet alkalmazzuk az emberek által irott törvényhez, hanem megforditva: a törvény alkalmazkodjék az élet szükségleteihez.

Ime egy újabb terv és egy újabb számitás. Tessék ezt megfigyelni és ha jó, életbe is léptetni.

A miniszteri terv szerint a két prot. egyháznak 1907. év január és julius havában ki fog utaltatni egy millió korona, 1908-ban jön a második, 1909-ben a harmadik millió is, ezentúl tehát évi három millió adatik, mind egyházi adókönnyebbités czéljából.

Ebből az első évben a lutheránus egyház kap a számarány szerint $^1/_3$-ot, vagyis 333 ezer koronát, a többit az öt ref. egyházkerület kapja, melyből az erdélyinek a részesedése 133,400 kor. Egyenlő mértékkel mérve itt is, mint a nyugdijilletékeknél, úgy a nagy, mint a kicsiny egyházaknál, mondjuk, hogy a 600 anyaegyháznál 100-nál kepeváltság van, mely semmi segélyre nem szorul. Az ötszáz anyaegyház mindenike kapjon az első évben kétszáz, a második évben négyszáz, a harmadik évben hatszáz korona állami segélyt, adóteher könnyités czéljából; ily módon három év alatt a teljes kepeváltást minden egyházban keresztül lehet vinni, mert a legnagyobb kepeérték az egyes egyházaknál 120 K-tól 800 K-ig terjed. A módosabb egyházaknak van némi saját kepe alapjuk is, melyek közreműködhetnek.

Ilyen számitás mellett fenmarad még az első évben 33 ezer, a másodikban 66 ezer, a 3-ik évben 99 ezer korona, mely fordithatő lesz hitoktatási dijakra, adminisztrácziő költségekre, domestikai illetékekre, stóla veszteségek pótlására stb.

Három év alatt teljes kepeváltás minden vonalon! Vajon nem volna-e ez ama „jobb kor, mely után buzgó imádság epedezett“ ugy a hivekre, mint az egyházi tisztviselőkre nézve?! És ha meggondoljuk, hogy ily módon sok szegény egyháznál, az összekuporgatott kepeváltó alap is visszamarad az egyház közszükségeire, nem volna-e ez „az igéret földje“ sok küzködve élő egyházra nézve is?!

Még csak annyit, hogy az emlitett összegek mindig közvetlenül az egyházaknak utaltatnak ki elszámolás kötelezettsége mellett. Vitás esetekben pedig az egyházmegyei tanács dönt.

E sorok irója ugy tudja, hogy az udvarhelyi és küküllői egyházmegyéket kivéve, minden lelkipásztor és ref. tanitó óhajtva óhajtja — érthető okokból — a kepeváltást; de némely egyháznak külsegély nélkül csak évtizedek mulva vagy pedig soha nincs kilátása reá.

Mindezeket egybevéve jelszavunk legyen e naptól kezdve: *adóteher könnyitése kepeváltással egybekötve, egyforma mértékkel mérve!*

(Kökös.) *Tamó Gyula.*

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

II. A sepsiszentgyörgyi.

Kimeritő bőséggel foglalja össze a 176 oldalnyi és képekkel is érdekessé tett füzet az intézet egész évi életének, ünnepi mozgalmainak és hétköznapi életének adatait. Kiemelkedő tárgya az intézet nagynevü alapitójának, gr. Mikó Imrének ünneplése születésének 100. évfordulója alkalmából.

I. A zabolai ünnepély szept. 4-én folyt le a nagy ember szülőházának (Mikes Ármin gróf kastélyának) emléktáblával való jelölésére. Bodor János lelkész emlékbeszéde egyházias szinezettel szépen méltatja a halhatatlant, aki „szolgált sokaknak“, akinek „legszebb jellemvonása volt a kitartás, a tűrelem“ s „erőforrása a munka és a hit volt mindig.“ Mintha a szónokkal összebeszélt volna az ódaköltő: tömör visszhangba foglalja a Bodor beszédében hangzott tények és eszmék velejét Szabó Jenő, a mindig lendületesen éneklő székely költő-pap. A kollégium előljáróin és ifjuságán kivül kik voltak még jelen, minő részt vettek az ünneplésben, hogy fogadták, vendégelték meg őket, üdvözletek, köszöntők, mind apróra krónikába vannak téve; az emléktáblára gyült 1177 korona összegü adományok érdekesen beszélő jegyzékével együtt.

II. Az intézet kebli Mikó-ünnepélye október 18-ikán „mintegy családi körben“ folyt le, Molnár Lőrincz tanár hangulatszülte emlékbeszéde lévén a programm főpontja. Egy VIII. o. tanuló a Szabó Jenő szép ódáját szavalta.

III. Időrendben előbb, szept. 6-án mondotta el évmegnyitó beszédét Péter Mózes igazgató-tanár. Ez is Mikó-emlékbeszéd, részben Mikóról és Mikótól vett értékes idézetek, szemelvények egybeállitásával. A beszéd bevezető része a református gimnáziumoknak a Konventi tantervben kitüzött czéljával foglalkozik: a „protestáns keresztyén alapon magyar nemzeti szellemü, magasabb általános müveltség eszméjével“, melynek „örök időkig példányképü ideálja“ — a nagy alapitó Mikó.

IV. Tartalmas Ünnepi beszédet olvasott fel máj. 20-án, a bécsi békekötés háromszázados évfordulóján Csutak Vilmos tanár. Jól szerkesztett beszéd, de inkább a vendégközönséget, mint a tanulóifjuságot te-

kinti hallgatóságának s befejező része kissé fárasztónak tetszik.

V. Elüljáróság. Tanárok s évi munkájuk felosztása. A tárgyfelosztás nagy ügyszeretetről tanuskodik, s főleg a II., V. és VII. osztályokban, s talán egészben is összes kollégiumaink ez évi tárgyfelosztásainál czélszerübb és sikerültebb.

VI. A tanitás anyagának kimutatása az állami tanterv követeléseinek megfelelő. A magyar irásbeli feladatok itt is, mint Székelyudvarhelyt, felettébb elméleti irányuak a VI. (költészettani) osztályban.

VII. Az évzáró vizsgálatok, az intézetek helyi viszonyait szabadelvüen méltányló új vizsgálati szabályzatunk szemelőtt tartásával, Sepsiszentgyörgyön akkép rendeztettek, hogy az osztályozás czéljából való kikérdezéseket bizottságok közreműködésével, az általános ismétlések leczkeóráin tartották meg; nyilvánosság előtt pedig mindenik (I—VII.) osztállyal bemutató vizsgálatokat tartottak. Volt-e érdeklődő és méltányló közönségük is? Föltételezzük, hogy az az élénk kölcsönhatás, mely a Mikó-kollegium s a helyi társadalom közt kifejlődött: a vizsgálatok alkalmából sem tagadta el magát.

VIII. A tanulók névsorát és érdemjegyeit áttekintvén: örömmel látjuk, hogy nincsenek agyontanitott osztályok; az eredmény kellően arányos; mindenik osztálynak meg vannak a magok jelesei, nem hiányzik tehát a szeretetteljes biztatás vezérlet s az igyekezetnek nevelő értékü méltánylása. Csak kötelességét szerető tanárnak vannak állandóan jó osztályai s ez a tétel mindenképen forgatva is igaz.

IX. Ifjusági egyesület kettő volt. Egyik a Kőrösi Csoma-önképzőkör; működése főleg irodalmi; lirai és epikai költemény-pályázatai, mint a mult évben, úgy az idén sem sikerültek (le is lehetne ebből okosan vonni a tanulságot); az irodalmi és történelmi tanulmány-pályázatok eredménye kedvező. A 36 taggal működött Gyorsirókör igen élénk önképzést folytatott.

X. Iskolai ünnepélyek — a már emlitett Mikó-ünnepélyeken s a Bocskay-ünnepen kivül — voltak: okt. 6-án, okt. 31-én, márcz. 15-én; ezekhez járul a febr. 4-én tartott ifjusági estély, hangversennyel, s az önképzőkör évzárója junius 4-én. Programmja általában mindeniknek komoly és tartalmas volt. Az „ünnepek elharapozásának" kérdése, mellyel egyik egyházkerületünk már szükségesnek látta foglalkozni is, hadd ne kerüljön itt vitatásra.

XI. Az intézeti tornaversenyről, az elért versenyeredmények méretek kimutatásával számolnak be az országos tornarversenyek selyem zászlóját őrző intézet részéről.

XII. Jutalmat az összes osztályokban együttvéve 111 tanuló nyert, némelyik kettőt—hatot is; ösztöndijat öszsesen 12 tanuló élvezett.

XIII. Molnár Lőrincz vallástanár évnyitó és évzáró imái s az igazgató évzáró beszéde, 10 oldalon. Ez utóbbiban a fennebbiek során nem érintett figyelemreméltó adalék az intézet állapotrajzához, 1—20. pontban felsorolva, a befolyt alapitványok és adományok bejelentése. A nem hosszu multu intézet volt növendékeinek méltó hálája is kezd már megnyilvánulni ez adományok sorozatában.

Más adat: a pünkösti szünetet kanyaró járvány miatt 8 nappal meg kellett hosszabbitani. (Ezt nézvén, az évnek már jun. 24-én megtörtént teljes befejezése, némi észrevétel alá eshetnék.)

XIV. Érettségivizsgálaton 6 ifju jeles, 5 jó, 12 kellő eredményt mutatott fel és egy sem bukott. Papi pályára készül 6.

XV. Könyvtáros és szertárok gyarapodása kellő arányu.

XVI. Statisztikai adatok. Vizsgálatot állott 296 tanuló; 199 református, 97 más vallásu; 149 termelő pályán élő, 147 értelmiségi foglalkozásu, illetőleg fogyasztó szülők gyermeke; 257 helybeli és háromszéki, 39 távolabbi illetőségü.

A tanulmányi eredmény statisztikailag jóval kedvezőtlenebb, mint a mult évben, sőt mint a közelebbi négy év akármelyikében volt. 15 %-ról egyszerre 20 %-on fölül ugrott az elégtelen bizonyitványu tanulók száma. Mi az oka? A tanárkar ép oly buzgón végezte, az adatok szerint, a dolgát, mint szokta. Azt hisszük, szigorubban sem igyekezett osztályozni, mint szokott. Miben volt hát különbség? Abban, hogy *kisérletképen* behozták a délelőttes leczkerendszert, a köteles tárgyak tanitásának kizárólag délelőttre szoritását. (Ez a rendszer több év óta folyt, engedély nélkül, Szászvároson és Marosvásárhelyen is, s az előmeneteli statisztika állandóan ennél a két kollégiumunknál mutatkozott legrosszabbnak.) A kisérleteket a statisztika érzékeny mérlege nem sikerültnek mutatja.

XVII. A jövő évet szept. 6-án nyitják meg. A konviktusi egész dij 168 K lett. Villásreggelit nem fognak adni.

XVIII. Függelékül a sepssiszengyörgyi meterologiai megfigyelő állomás 1904. és 1905. évi följegyzéseit állitja egybe László Ferencz tanár. A közlések rendszeres folytatása, idők multán, hasznavehető adattárt fog képezni. (Csak ha valahol, az ilyenben kell gondosan kiküszöbölni (az önmagukat nem ellenőrző) sajtóhibákat.)

Ennek az ifju főgimnáziumunknak a tanárkara is duzzadó ifjui erővel végzi kötelességeit; ha talán egyben-másban mintegy lázasnak is mondható is az igyekezete, de mivel az egész testület a maga szorosan vett hivatása terein keresi babérait: az intézet fejlődése még akkor is nyer a buzgóságuk által, a mikor ők magok, tapasztalataik növekvő garmadájában, egy-egy csalódással, kiábrándulással gazdagodnak.

Vigil.

ISKOLA.

Figyelmeztetés az 1906—7. iskolai évre.

I. Főgimnázium.

Év kezdete, tanulók felvétele. Az 1906—7. iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 5-én délután 3 órakor lesz.

A helybeli tanulók szept. 2-án, a vidékiek szept. 3—5. napjain iratnak be s rendeztetnek el; a tanitás kezdete szept. 6-án.

A felvétel czéljából az osztályukat sikerrel végzett, felsőbb osztályba lépő tanulók, Értesitőjüket otthon bemutatván és aláiratván, annak „Jelentés" és „Kérelem" rovatát kitöltik s augusztus 1-ére az Igazgatósághoz beküldik. A „Kérelem" rovatba beirandó dijmentesség, tápintézeti ellátás és benlakás iránti kérés. *

Hasonló módon s szintén aug. 1-éig folyamodnak fölvételért az osztályismétlésre utasitott visszajövendő tanulók is.

Az egy elégtelennel javitó vizsgálatra utasitott tanulók Értesitőjüket julius hó 10-ig küldjék be; kérelmükben jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javitás sikerül vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe és a benlakásra, jövő évre.

Ugyanezt teszik a két elégtelennel javitó vizsgálatra bocsátást kérő tanulók is, azzal a különbséggel, hogy Értesitőjükkel egyszerre a méltóságos Igazgatótanácshoz Kolozsvárra czimzett fölszerelt kérelmet is kell beküldeniök a gimn. igazgatósághoz; kérelmükben kimutatják, hogy tanulásbeli hátramaradásuk saját hibájukon kivül történt.

A javitóvizsgálatok — dijtalanul — szept. 1-én d. e. tartatnak.

A gimnázium I. osztályába lépő s felsőbb osztályokba más intézetekből jövő tanulók magyar nyelven irt vagy

* A kérvények ellátásáról a tanulók értesittetnek, ha kérelmükhöz megfelelő levélbélyeget mellékelnek.

közjegyzőileg hitelesitett magyar forditásu keresztelő levelet, ujraoltási bizonyitványt és az 1905—6. évről szóló magyar nyelven kiállitott iskolai bizonyitványt tartoznak hozni s ha szükségesnek látszik, felvételi vizsgálatot kell kiállaniok, melyért 20 kor. vizsgálati dij fizetendő. Az I. osztályba kilencz éves kort be nem töltött tanulók semmi esetre sem, tizenkét évet meghaladottak pedig rendszerint nem vehetők fel.

Az ujon jövő tanulóknak is érdekükben áll aug. 1-ig jelentkezniök; ha azonban hely marad számukra, szept. 2—4. napjain, előleges jelentkezés nélkül is fölvétetnek. A jelentkezettek közül első sorban az ev. ref. vallúson lévők vétetnek föl.

Iskolai dijak fizetésének szabályzata egész évre.

Benlakók: a) helydijt fizetők, nagy ágyért tandijjal 80 kor., tandij nélkül 48 kor., kis ágyért tandijjal 64 kor., tandij nélkül 32 kor.; b) pap- vagy tanitófiuk nagy v. kis ágyért tandijjal 64 kor., tandij nélkül 32 kor.; c) kedvezményesek 16 kor.

Künlakók: a) tandijfizetők 56 kor., b) tandijmentesek 16 kor.

Az iskolai dijak két egyenlő részletben, szeptember és febr. 1-én fizetendők.

A fenn kimutatott dijakon kivül a VII—VIII. g. oszt. tanulók még 4 kor. ifj. olvasóköri dijat és ujon jövő tanulók 4 kor. egyszersmindenkorra szóló beiratási dijat is fizetnek az első félévi dijak leróvása alkalmával.

Dijmentesség és élelmezési segély.

A tandijt (félévenként 16 kor.) évenként megújitott vagyoni bizonyitvánnyal fölszerelt kérelemre a tanárkar elengedheti s a szegénysorsu, de jó előmenetelü és kifogástalan magaviseletü tanulókat másnemü segélyezésben is részesitheti.

Elégtelen osztályzat miatt ismétlő, rosz vagy kevésbé szabályszerü magaviseletü tanuló a tanév alatt semmiféle kedvezményben és segélyben nem részesül.

Javitással haladó tanuló a tanév első felére eső összes dijakat megfizeti s az első félévben semmiféle segélyre és kedvezményre nem számithat.

Azok, akik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak vagy rosz, vagy kevésbé szabályszerü magaviseletet tanusitottak, azon időponton kezdve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint az ismétlők.

Ösztöndijért való folyamodás.

Az általános ösztöndijakra a tanárkar minden legalább általánosan jó (2) előmenetelü és magaviseletü tanulót folyamodónak tekint: aki pedig ösztöndijat nyert, ugyanazon tanulási fok mellett tarthatja meg.

A Bod Benedek, Cseh Zsigmond, Imre Lázár és neje Farkas Terézia, Kemény György br., Kölönte István, II. Kovács József, Márk István, Miske József, Szilágyi János, Szőke Zsuzsánna 1868-ban végzett theologusok és Veres Bálintné alapitványait első sorban családjuk sarjadékai vagy rokonai élvezik.

A Jablonczay-féle ösztöndijra a főgimn. első osztályának azon rendes növendékei illetékesek, akik „Alsófehérmegyeiek és csakis a nemesi, azaz a lovagi (equestris) rendből valók.“

A családi ösztöndijakra folyamodók tartoznak folyamodásuk mellé hiteles családi kimutatást csatolni; e nélkül folyamodásuk nem vehetők figyelembe.

Internátus.

Internátusba csakis 9 éves kort már betöltött, első sorban vidéki ev. ref. vallásu, magyar anyanyelvü tanulók vétetnek föl.

Minden benlakást kérő tanulónak évenként ujra kiállitott orvosi bizonyitvánnyal kell igazolni, hogy egészséges. Betegek az internátusba nem vétetnek föl.

Internátusi tanulók fölszerelése: legalább 4 rendbeli fehérnemü (ing, lábravaló, zsebkendő), 1 párna, 1 éji takaró, 1 ágytakaró, 1 szalmazsák, 2 párnahéj, 4 fehér lepedő, 2 törülköző kendő, fésü, ruha, csizmakefe stb., alkalmas ruházat és lábbeli, melynek javitásáról, valamint a fehérnemüek mosatásáról s ágybeliek tisztaságáról a szülők időszakonkint előre gondoskodni tartoznak. Az igazgatóság az olyan tanulót, kinek szülői a ruháról felszólitás daczára sem gondoskodnak, a felszólitástól számitott 2 hét mulva haza küldi.

Megjegyzés. E fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség pontosan számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az internátusba.

Az internátusi rendtartásról külön szabályzat intézkedik. E szabályzat nyomatott példányait a szülők vagy helyetteseik az igazgatóságtól megszerezhetik.

Hosszabb szüneteken (karácsony, husvét) senki sem maradhat az internátusban, rövidebb szüneteken (szüret, pünkösd) is csak azok, kiknek hazautazásuk többe kerülne itteni tartózkodásuknál. Az itt maradottak az ezen időre kijelölt szobákba költöznek s mindenben az iskolai törvények alatt állanak.

A tanulók csakis a szülőknek vagy helyettesüknek közvetlen az igazgatósághoz intézett kérésére bocsájthatók időközben haza.

Az internátusban lakó I. és II. g. o. tanulók szülei, vagy helyettesei, ezen kis tanulók szorosabb felügyeletéért kötelesek 10 (tiz) koronát évi felügyelői tiszteletdijat fizetni. Nagyobb tanuló mellé külön felügyelőt nem rendel az intézet vezetősége. E felügyelői dijért a tanulók 7-es csoportokban nagyobb tanuló felügyelete alá osztatnak. A felügyelők évi 10 korona diját a szülők kötelesek két részletben, decz. illetőleg május hó 1-ső napjáig a dijkezelő tanárhoz lefizetni.

Élelmezés.

Az internátusi tanulók élelmezéséről maga az intézet gondoskodik a konviktusban.

A konviktusnak tehát minden internátusi tanuló kötelezett tagja. Kivételt a tanárkar csak megokolt esetben tesz.

A konviktus tagjai teljes dijfizetők és egész vagy részkedvezményesek.

A teljes dijfizetők az egész iskolai évre felszerelési dijjal együtt 192 koronát fizetnek.

A dijtalanok a belépéskor csak a 2 korona fölszerelési dijat fizetik.

A részkedvezményesek következő fokozatok szerint fizetik a dijakat:

1. a 3/4 kedvezményesek egész évre 48 koronát.
2. az 1/2 „ 96 „
3. az 1/4 „ „ „ 144 „

A kedvezményes helyeket elnyerhetik a kifogástalan viseletü, ref. vallásu szegény tanulók, még pedig:

az első és második foku kedvezményt azok, akiknek nsztályzata általános elégséges mellett legalább felerészben jeles, illetőleg jó.

A ref. papok és kántortanitók fiai részére a dijakból kenyérpénz czimen, 20 kor. leszámittatik.

A dijakat 8 (nyolcz) egyenlő részben előre kell befizetni minden hónap öt első napján a dijkezelő tanárnál az igazgató-tanártól kapott fizetési bárczával, a mely egyszersmind nyugtatványul szolgál. A dijak nagyobb részletekben is fizethetők.

Ha a vidéki szülők az iskolai vagy konviktusi dijakat nem személyesen fizetik, az esedékes összegeket küldjék az igazgatóság czimére.

A ki dijának esedékes részét a megszabott időben be nem fizeti, a konviktust mindaddig nem élvezheti, a mig tartozását ki nem egyenliti, vagy az intern. felügyelő tanártól haladékot nem kap. A konviktusból az esedékes dijak be nem fizetése miatt kizárt tanulót a felszólitástól számitott 8 nap mulva az igazgatóság haza küldi. Befizetett dijak vissza nem adatnak.

Internátusi (benlakás, élelmezés) kedvezményért folyamodóknak auguszt. 1-ig kell beadniok folyamodásukat az igazgatósághoz s egyidejüleg vagyoni állapotukat évről-évre közigazgatásilag ujonnan kiállitott szegénységi, illetőleg vagyoni bizonyitvánnyal hitelesen igazolniok.

A kedvezmény egész évre szól ugyan, de évfolyamán az erkölcsi magaviselet vagy osztályzat csökkenése miatt lejebb száll vagy el is vész; ellenben az előmenetel fokozódása esetén emelkedhetik is. (Lásd „Dijmentesség és élelmezési segély“ czim alatt.)

A konviktus élvezete a szabályszerü szünetekre nem terjed ki.

Általában lelkükre kötjük a t. szülőknek, gyámoknak a dijak pontos befizetését mind a jó rend, mind gyermekeik, gyámoltjaik érdekében. Ilyen nagy intézmény csak az összes érdekeltek pontossága és lelkiismeretessége mellett valósithatja áldásos feladatát.

A szülők pontatlansága miatt a tanulókat a napi élelmezéstől eltiltani a felügyelő legkellemetlenebb kötelessége.

Nagyenyeden, 1906. junius 13. *Az igazgatóság.*

II. Tanitóképző-intézet és gyakorló iskola.

A tanitóképző-intézet I. osztályába az 1906—7. iskolai évre — az esetlegesen ismétlőkkel együtt — összesen 30 növendék vehető fel. A II. és IV. osztályba a tanulók nagy létszáma miatt uj felvételek nincsenek.

Felvételért az I. osztályba azon ép és egészséges szervezetü tanulók folyamodhatnak, a kik 14. életévüket betöltötték, de 17 évnél nem idősebbek s a középiskola vagy polgári iskola I—VI. osztályait sikeresen végezték.

A folyamodványok julius hó 20-ig nyujtandók be az igazgatósághoz, felszerelve a következő okmányokkal: 1. születési bizonyitvánnyal, 2. ujraoltási bizonyitvánnyal, 3. iskolai bizonyitvánnyal, 4. tisztiorvosi bizonyitvánnyal a folyamodó ép, egészséges szervezetéről, tanitói pályára alkalmas voltáról, 5. hiteles községi bizonyitvánnyal a szülők vagyoni állapotáról és családfő polgári állásáról.

A folyamodványhoz csatolandó egy pontosan czimzett (utolsó posta, lakóhely, utcza és házszám) levélboriték vagy levelező-lap, hogy az értesités a felvételről akadálytalanul eszközölhető legyen, a mi augusztus 1-éig feltétlenül megtörténik.

A beiratkozás ideje, iskolai év megnyitása, tanitás kezdete, mint a gimnáziumban.

Javitó vizsgálatra utasitottak Ertesitőjüket (igazolványukat) jul. 20-ig küldjék be; kérelmükben pedig jegyezzék meg, hogy azon esetben, ha a javitás sikerül vagy nem sikerül, kérik-e felvételüket az intézetbe, benlakásra, a jövő évre. A javitó vizsgálatok szept. 1—2. napjain d. e. tartatnak meg.

Internátusi dijak. A III—IV. osztály növendékei fizetnek beiratáskor egész évre 21.60 koronát, ha szobafelügyelők, 16.80 koronát; az I—II. osztály növendékei, ha nagy ágyuk van 12 koronát, ha kis ágyuk, 9 koronát.

Egyéb dijak. Az ujan jövő tanuló fizet 4 kor. beiratási-, minden képezdei növendék a képezdei önképzőkör segélypénztárába 3 kor. tagsági- és a ki konviktust élvez vagy vesz, 2 kor. felszerelési dijat.

A gyakorló iskola növendékei fizetnek az egész iskolai évre 2 kor. 30 fillért, az ujanjöttek ezen kivül, az egész tanfolyamra szóló, 1 kor. beiratási dijat,

Elelmezési segély. A II—IV. osztály haladó növendékei kapnak naponta pár czipót és előmenetelükhöz mérten mindennapi vagy másodnapi ingyenes ebédet; az I. osztályba kielégitő bizonyitvánnyal felvett növendékek pedig naponta szintén pár czipót és a felvettek közül 8 tanuló másodnapi ingyenes ebédet is.

Ismétlő tanuló a tanév alatt, javitással haladó az első félévben semmiféle segélyben nem részesül. Azok, kik az első félév végén elégtelen osztályzatot kapnak, azon időponton kezdve ugyanazon elbirálás alá esnek, mint az ismétlők.

Internátusi tanulók fölszerelése: mint a gimnáziumban. A fölszerelést az iskolai év elején a felügyelőség számba veszi és ennek teljessége nélkül senkit sem bocsát be az Internátusba.

Nagyenyed, 1906. junius 15.

Az igazgatóság.

KÜLÖNFÉLÉK.

Mai vezérczikkünk a kolozsvári ref. külvárosi földészekhez szól, melyet irója 300 példányban — külön lenyomatban — küldött meg „véreinek". *Tárkányi* György mióta csak az Irsay mozgalom tart a külvárosban, állandóan latba vetette minden befolyását, nemes egyéniségének s vérbeli összeköttetésének teljes sulyát, hogy a felbojgatott és megtévesztett népet csendesitse s a törvényes álláspontón és egyházunk iránti hűségben megtartsa. Fájdalom, a mit ő nappal vetett: a tiszta buza közé, az éj leple alatt járó sátán mindig beszórta a maga konkolyát; de azért a mozgalom mérséklésére eddig is sokban hozzájárult. Bárha e szép sorainak is lenne hatása!

Az „Irsay ügy" további menete. E szomoru üggyel kapcsolatosan — ugy látszik — még sokat kell irnunk, a törvényes következményeiről is, a törvényen kivüli társadalmiakról is. Most vegyük vegyesen, időrendben a mult számunk óta történtteket. Az esperes Irsayt felfüggesztvén, a hivatal átvételét és *Fosztó* Dénes h. lelkésznek való átadását dr. *Sárkány* Lajos e. m. gondnok eszközölte julius 24-én. Irsay ezt külvárosi „hiveinek" privát levelekben hozta tudomásukra, amint egy nyilvánosságra kerültből megállapitható, ilyen hangon: „tőlem az irodát *elvették*, a predikálástól *eltiltottak*" s kéri azokban embereit, hogy az alezredesné ellen adatokat gyüjtsenek. Aztán felutazott Budapestre, hol a „Magyar Hirlap"-ban egy interjut adott le, melyben egyéb gyanusitások mellett azzal vádolja meg a biróságot, hogy az alezredesnének a 12 ezer koronás bianco-váltókkal kapcsolatos s ezek házvásári jellegét bizonyitó leveleit a biróság fel sem olvasta. (E levelekről meg kell jegyeznünk, hogy igenis felolvastattak, továbbá, hogy ezekről a panasz azt állitja, hogy maga Irsay diktálta az asszonynak szószerint, hogy mily szövegü leveleket irjon hozzá. Miután a panasz ez állitása az alezredesné „elmebeli állapota" miatt tisztázható nem volt: a biróság a 12 ezer koronás váltókkal összefüggő házvételi ügyet az itélethozatalnál nem is vette tekintetbe, tehát Irsay terhére nem számitotta be.) Irsay e nyilatkozata *szombaton* megjelent az „Ellenzék"-ben is s vasárnap reggel Irsay szemeláttára osztogatták emberei a templomok előtt a nép bujtogatására, a magyarutczai templom előtt azon felhivással, hogy ne engedjenek más papot be a templomba. Ezt ugyan nem merték megtenni, hanem a helyett vagy 40 földész és 10—12 földészasszony tüntetőleg kivonult a templomból, mikor Fosztó a kathedrába felállt. Fosztó a benmaradt szép számu intelligens hallgatóság előtt rendben elvégezte a templomozását. A tüntetők pedig az utczai kiváncsiskodókkal vagy 150 főre növekedve, a püspöki lakásra vonultak Irsay visszahelyezését követelve. Itt a zavargók kivánságára dr. *Sárkány* Lajos elnökhelyettes vette jegyzőkönyvre kivánságukat. Innen a redoutba vonultak, hol Irsay a Hevesi-párt programmbeszédtartó gyülésén elnökölt, s tüntettek a „papjuk" mellett. Vasárnap délután gyüléseztek s egy bizottságot választottak, mely sürgönyözzön a püspöknek az Irsay visszahelyezése érdekében és vezesse az akciót az ügyben. Azóta folynak az ellenőrizhetetlen hirlelések a különböző fajta avertálásokra nézve, melynek fővonása az, hogy oda mennének, ahol Irsayt is papjokul elfogadnák. Eddig azonban semmi lépés nem történt ezirányban. A presbiterium jul. 30-iki ülésében köteles tisztelettel tudomásul vette a végrehajtásra megküldött itéletet, fentartotta továbbra is az esperesi intézkedést a helyettesitésre és a hivatal ellátására nézve, bizottságot küldött ki az elmozditott lelkésszel való leszámolásra, folyamatba inditani rendelte az állás betöltésére szükséges előkészitő lépéseket s csupán a pályázati hirdetés közzétételére nézve mondta ki, hogy azzal 3 hónapig vár, az Irsay perujitásában reménykedő hivek megnyugtatására s a kedélyek lecsillapitására. Fájdalom, a kolozsvári I. kerületben most folyamatban levő orsz. képviselőválasztási mozgalmak kedvező alkalmat nyujtanak a gyuanyag halmozásához s egyik-másik párt — ugy látszik — nem riad vissza attól sem, hogy az elégedetlenség szitását jelöltje érdekében fokozza. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy lelkiismeretlen sajtó-parasiták ellenőrizhetetlen hirlelések kiszinezett közlésével az anarkisztikus demagógia szarvát növelik: el kell ismernünk, hogy az egyház vezetőinek ezek ellensulyozásában oly nehéz feladata van, a melyet megoldani csak a legnagyobb erőfeszitéssel és atyai bölcsességgel párosult eréllyel oldhat meg kielégitőleg. Most volna igazán szükség egy egyházi sajtóirodára! Reméljük, hogy a csütörtökön ujra összeülő presbiterium tesz valami lépést ez irányban!

Házasság. *Váró* Ferencz Bethlen-kollegiumi ny. tanár és egyh. ker. ig. tanácsos jul. hó 26-án kelt egybe Fehértemplomban *Járossy* Bóra nagyenyedi polg. isk. tanitónővel az enyedi társadalom közkedveltségü tagjával. Az új párnak mi is szivből gratulálunk. Legyenek boldogok!

Dr. Kecskeméthy Istvánt, theol. fakultásunk közkedveltségü tanárát a kolozsvári I. kerület választóinak tekintélyes része orsz. gyülési képviselőjéül jelölte. Programmbeszédét e hó 29-én tartotta meg nagyszámu és lelkes közönség előtt. Mellette még öt jelölt tülekedik a mandátumért. Mind 48-as pártiak. Kecskeméthy évek óta elnöke a kolozsvári függetlenségi és 48-as pártnak. Benne egy tiszta jellemü, nemes lelkü, magasabb erkölcsi célokért küzdő ember kerülne be a képviselőházba.

Református istentisztelet Homoródfürdőn. Julius hó 29-én, vasárnap a fürdőző *protestáns* közönség

osztatlan részvétele és a más vallásuak tömeges megjelenése mellett, évek után most ismét megtartott református istentisztelet lefolyásáról a következőkben emlékezünk meg: délelőtt 10 órakor a 100-at meghaladó hivek a *nagyterembe* gyülekezvén, zenekiséret mellett előbb *invokációt* és azután a gályarabok *„Térj magadhoz drága Sion“* kezdetü szép régi dalát énekelték. Ezután *Bod* Károly ny. r. tanár-lelkész buzgó alkalmi imája és rá a *„Menyben lakó én Istenem“* kezdetü közének következett. Egyházi beszédet *Vajda* Ferencz székelyudvarhelyi lelkész mondott: *„Beszélj a földdel és az megtanit“* alapigék nyomán azt fejtegette, hogy a föld, a természet *istenimádásra, munkásságra* és *hazaszeretetre* tanit. Végül a *Himnus* első és utolsó versszakát énekelték. Az énekek előadásában kiváló részt vettek, azt vezették: Bod Etelka, Felméri Margit, Gönczi Ödön, özv. Ravasz Béláné, Ravasz Piroska, Szenner Margit és Vitályos József fürdőző vendégek. Nátyi Károly marosvásárhelyi jóhirü zenekara szivességből működött közre és kisérte az éneklést, amit köszönettel fogadtak. Akik évtizedek óta felszokták keresni ezt a kies üdülőhelyet, azok azt mondják, hogy Homoródfürdőn ilyen szép, magasztos és megható istentisztelet még nem volt.

HIVATALOS RÉSZ.

1703—1906. sz.

ÉRTESITÉS

valamennyi egyházmegye nagyt. Esperesének, az ev. ref. kollégiumok és a kolozsvári theol. fakultás méltóságos t. Elüljáróságának.

Egyházkerületünk 1906. évi márczius hó 7—8. napjain tartott rendkivüli közgyülésének jegyzőkönyve még április hóban szétküldetvén, felkérjük ennélfogva az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után darabonként 80 fillért számitva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb folyó évi deczember hó 15-ig, az 1903. évi 5762. sz. rendelkezésünk értelmében, központztárunkba befizetni sziveskedjenek, megjegyèztetvén, hogy az egyházmegyék, kollégiumok és a volt püspöki egyházak gondnokai számára is küldetett egy-egy példány és hogy az egyházmegyék levéltárai részére még ezen felül egy ingyenes példány is küldetett.

Kimutatás a közgyülési jegyzőkönyvek kiosztásáról. Hunyadi egyházmegyének 30 példány 24 kor. Gyulafehérvári em. 21 p. 16 kor. 80 fillér. Nagyenyedi em. 48 p. 38 kor. 40 fill. Kalotaszegi em. 38 p. 30 kor. 40 fill. Kolozsvári em. 26 p. 20 kor. 80 f. Szilágyszolnoki em. 68 p. 54 kor. 40 f. Desi em. 21 p. 16 kor. 80 f. Széki em. 34 p. 27 kor. 20 f. Nagysajói em. 21 p. 16 kor. 80 f. Görgényi em. 33 p. 26 kor. 40 f. Marosi em. 68 p. 54 kor. 40 fill. Küküllői em. 35 p. 28 kor. Nagyszebeni em. 19 p. 15 kor. 20 f. Udvarhelyi em. 47 p. 37 kor. 60 f. Erdővidéki em. 19 p. 15 kor. 20 f. Sepsi em. 42 p. 33 kor. 60 f. Orbai em. 15 p. 12 kor. Kézdi em. 17 p. 13 kor. 60 f. Romániai em. 2 p. 1 kor. 60 f. Theol. fakultas 2 p. 1 kor. 60 f. Nagyenyedi kollégium 4 p, 3 kor. 20 f. Kolozsvári kollégium 2 p. 1 kor. 60 f. Marosvásárhelyi kollégium 5 p. 4 korona. Székelyudvarhelyi kollégium 5 p. 4 kor. Zilahi kollégium 4 p. 3 kor. 20 f. Szászvarosi kollégium 5 p. 4 kor. Sepsiszentgyörgyi kollégium 5 p. 4 korona.

Kolozsvárt, 1906. julius hó 23-án.

Becsek Lajos, h. elnök. — *Maksay János*, számvevő.

Sz. 821—1906. püsp.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *ákosi* egyházközség kántortanitói állására pályázat nyittatik.

Javadalma: 1. Tisztességes lakás és házi kert. 2. Harminczhat hektó 90 liter (36 hk. 90 l.) elegybuza. 3. Fa, főzés és garaspénz czimén 160—180 korona azaz Egyszázhatvan—Egyszáznyolczvan kor., a bérfizető egyháztagok számától függőleg. 4. Minden 6—12 éves tanköteles gyermektől tandij 2 kor., 2 véka csős tengeri, 1 csirke. Tankötelesek száma 110—120 között váltakozik. A 13—15 éves ismétlő tankötelesektől 2 kor. 5. Egy tagban 9 kat. hold 418 □ öl területü szántó, melyből az egyház egy hold őszi, egy hold tavaszi, egy hold ugar földet s igy összesen 3 holdat megszántat és az adóját hordozza; a többi 6 hold 418 □ ölnek megmunkáltatasa és adója fizetése kántortanitót terheli. 6. Kegyhagymány után kamat 6 korona 72 fillér. 7. A vasuttársulat által földekért fizetett 30 koronának 8 % kamata. 8. Négy hold temető terület kaszálási joga s az ott levő gyümölcsfák termésének haszonélvezete. 9. Temetési stóla az egyházmegyei dijszabályzat szerint.

Kötelessége: A tanitói és kántori teendők végzése. Ünnep- és vasárnapokon a lelkész betegsége, vagy hivatalos távollétében, továbbá urvacsoraosztás délutánján a templomi szolgálatokban helyettesitése és az egyházi jegyzői teendők ellátása.

Megjegyzés. Az itt felsorolt fizetési összeget a megválasztandó kántortanitó csak addig élvezi, mig a tervbe vett második tanerő beállitása megtörténik, mely időtől kezdve csak a minimális 800 kor. tanitói fizetésre tarthat igényt, ugy azonban, hogy ezen 800 kor. tanitói fizetésen kivül mint kántor az egyházközség által annak idején megállapitandó külön dijazásban fog részesülni, melynek összege 240 koronánál kevesebb nem fog lenni.

Pályázati határidő szeptember 1.

A kellően felszerelt folyamodványok Nt. Bartha Dezső esperes urhoz küldendők Tasnádra (u. p. Helyben).

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 2.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 816—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *m.-gezsei* lévita-tanitói állásra pályázatot hirdetek.

Javadalom. Az ig. tanács által 3697—1899. sz. a. jóváhagyott dijlevél értelmében, az egyházkerületi pénztárban kezelt 6000 kor. egyházi 5% kamatjából évnegyedes utólagos részletekben évi 200 kor., tanitói teendőkért ugyanazon alapból és módon évi 100 kor., Emke-segély utólagos félévi részletekben évi 100 kor., tisztességes lakás melléképületekkel és kerttel; összes javadaiom 400 kor., állami kiegészités az 1893. évi XXIV. t.-cz. végrehajtására vonatkozó utasitás 17. és 23. §§. értelmében. Temetési stóla esetenként 1 kor.

Kötelességek. A ref. felekezeti iskolába járó tankötelesek rendszeres oktatása és a konfirmándusok előkészitése, az énekvezetői és egyházi teendők teljesitése, az ünnepi és köznapi istenitiszteletek önálló végzése minden alkalommal, kivéve azon alkalmakat, amikor tudniilik minden negyedik vasárnapon és a sátoros ünnepek másodnapjain a m.-bogáti lelkész végzi az istentiszteletet.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok f. évi aug. hó 31-ig nt. Jancsó Lajos esperes aához Marosujvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1906. aug. 2.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 818—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *égei* egyházközség *lelkészi* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: Tisztességes lakáson kivül földhaszonbér 32 kor., terménykepe értéke 525 kor., munkabeli szolgáltatás értéke 21 kor. 34 fillér; összesen 578 kor. 34 fillér; kiadások czimén levonás 32 kor. 45 f., kongrua 1054 kor 11 fillér.

Pályázati határidő 1906. aug. 25.

Kellőleg felszerelt kérvények nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. julius 27. *Dr. Bartók*, püspök.

Sz. 819—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *homoródszentmártoni* egyházközség *lelkészi* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: tisztességes lakáson kivül földhaszonbér 76 kor. 04 f., készpénz 57 kor. 60 f., terménykepe értéke 331 kor. 52 f., összesen 465 kor. 16 f., kiadás czimen levonás 174 kor. 62 f., kongrua 1309 kor. 46 f.

Pályázati határidő 1906. aug. 25.

Folyamodványok nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. julius hó 27.

Dr. Bartók, püspök.

Szentpjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *32-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. aug. 9.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kolozsvári egyházközség presbiteriumának nyilt levele az egyházközség hiveihez, különösen magyarutczai parokhiájának tagjaihoz.

Kedves Atyánkfiai!

Testvéreink az Ur Jézus Krisztusban!

Hetek óta dul a viszály köztetek. Az elégedetlenség, visszavonás a lelkek felizgatása folytán oly magasra emelkedett, hogy nemcsak becsületes kenyérkereső munkáitokban akadályoz, midőn az egymást érő gyülésezés elvonja az iparost mesterségétől, a földészt munkájától, hanem odáig ment, hogy némelyek nem átallották az élő Istennek szent templomát tüntetésekkel mocskolni be s egyházi felsőbb hatóságaink gyalázására, elvakult vezetők alatt, olyan utczai zavargásokat rendezni, a melyek szégyent hoztak nemcsak az iparos és földész névre, hanem az Isten anyaszentegyházára is.

Ezekkel a szégyenteljes zavargásoknak a hirével, az ujságok utján, immár tele van az ország s a régen széphirü hatalmas kolozsvári ev. ref. egyházközség jóhirneve oda van; kálvinista testvéreink országszerte szégyenkeznek miattunk, ellenségeink — kiknek száma pedig légio — gunyos kaczagással nézik vergődésünket s szövik a hálót, hogy a zavarosban halásszanak s megejtsék a gyengéket és esendőket. S ez a szégyen annál nagyobb, mert e zavargásokban — mint halljuk — részt vesznek némely presbiterek is, a kik pedig az »Egyházi törvények« 25. §-a alapján esküvel kötelezték magukat arra, hogy Országos Zsinatunk által hozott s ő Felsége, a magyar király által szentesített »Egyházi Törvény«-einket mind maguk megtartják, mind másokkal megtartatják s »egyházi felsőbb hatóságok jogérvényes határozatait végrehajtják« (E. T. 27. §. 8. p.); részt vesznek asszonyok is, a kikről pedig már Szent-Pál apostol megmondta, hogy »a gyülekezetekben hallgassanak« (Korinth. I. levél. 14. Rész, 34. v.) s a kiknek haragra kész szenvedélyes természete csak izgatottságot kelt ott, a hol a férfiui higgadtságnak, bölcsességnek és nyugodtságnak kellene hogy uralkodjék.

Ily körülmények között egyházközségünk presbiteriumának nem lehet, nem szabad várnia arra, hogy végre is a higgadt emberek többsége lecsendesiti a zavargókat, hanem magának is cselekednie kell. Cselekednie azt, a mire ünnepélyes esküvel vállalt kötelezettséget minden egyes tagja.

Az idevonatkozó kötelességeit az E. T. 27. §-a igy számlálja elő. (Itt a törvény szövege közlése után igy folytatja.)

Ime, Kedves Testvéreink, e törvényszabta kötelességek teljesitésére ti magatok választottatok meg minket és mi a ti akaratotokra, esküvel köteleztük magunkat ezek megtartására, mikor presbiterekké választottatok minket. Nekünk tehát kötelességünk Isten előtt való jólelkiismerettel megtenni, a mit reánk épen ti biztatok.

A törvényből szószerint közölt három első pont arra kötelez minket, hogy minden vallási és közerkölcsi rendetlenséget czélszerü egyházi eszközökkel meggátoljunk s a törvény értelmében az egyházfegyelmet gyakoroljuk.

Az egyházfegyelmi eseteknek és büntetéseknek a 301. 302. 303. §-ból való szószerinti közlése után igy szól tovább:

Nó már most, Kedves Testvéreink! ugy-e bár, hogyha a presbiteriumnak, illetőleg az egyházi bíróságnak a törvény szerint kellend eljárnia azokkal szemben, a kik akár a 4. és 6. pont szerint gyüléseken *ellenszegülnek* és *izgalnak* az egyházi törvények és határozatok ellen, akár a 7-ik pont szerint mint egyháztagok vagy éppen presbiterek *hivatalos kötelességeiket helytelenül teljesitik*, akár a 3-ik pont szerint a templomból való tüntető kivonulással és utczai tüntetéssel *közbotrányt* okoznak, akár az 5-ik pont szerint a püspöki udvaron vagy más helyiségben *nyilvánosan kigunyolják szóval az egyházi hatóságot és annak határozatait*, akár a 9-ik pont szerint, *közbüntényt* követnek el, midőn *vallás elleni kihágásra izgatják* a hiveket azzal, hogy a papot ne bocsássák be a templomba: ugy-e, hogy mindenik esetben vagy intésre, vagy feddésre, vagy pénzbüntetésre, vagy hivataltól való ideiglenes, vagy végleges elmozditásra kell őket itélni *s a vallás ellen izgatókat még a polgári bíróságnak is át kell adni, mely az ilyen vétkeket 2 esztendeig tartó fogházzal és 1000 koronáig menő pénzbirsággal is sujtja.*

Igy kell eljárni, ha arra kényszeritenek, hogy »az egyházfegyelmet a törvény értelmében gyakoroljuk.« (E. T. 27. §. 1. pont.)

Ám, a törvény azt is rendeli, hogy *czélszerü egyházi eszközökkel meggátoljuk* az ilyen vétkeket.

Mi volna czélszerübb egyházi eszköz, mint az, hogy ruháinkat megszakgatva, mély fájdalmunkban könnyeket ontsunk azért, hogy a nagy Isten titkos bölcsessége elvesztette azt, kinek oszlopként kellett volna előttünk világolnia? Mit kellene tennie az istenfélő népnek, mint azt, hogy meghajolván a bölcs Isten kikutathatatlan végzése előtt, buzgó könyörgésekkel esedezzék, hogy *»ne vigyen minket is a kisértetbe, sőt megszabaditson a gonosztól«* s kegyelmének nagy voltából igaz megtéréssel emelje fel újra az elesettet? Mi volna czélszerübb, mint ha hallgatnók Istennek szent igéjét, mely azt hirdeti, hogy *»Az Istent nem lehet megcsalni. Valamit ember vetend, azt aratja. A ki a testnek vet, a testből arat veszedelmet; a ki a*

léleknek vet, a lélekből arat örök életet.?« (Galacz. VI. 7—8.)

Mi volna jobb, mint hallgatni az Isten igéjének amaz igéretét, hogy *„térjetek meg szófogadatlan fiak és én az én szivem szerint való pásztorokat adok néktek"?* (Jer. III. 14—15.) De ti a helyett, hogy töredelmesen megvallanátok azt, hogy

»Uram, bűneink soksága,
Undosága
Érdemli haragodat;
Méltók vagyunk, hogy ellenünk
Szent Istenünk
Fölemeld ostorodat«

perbe szálltok az erős Istennel s gőgösen ott hagyva az ő szent házát, igy kiáltotok: *„Kicsoda az Isten, hogy engednénk néki"?*

Ti nem hallgatjátok meg sem az Isten igéjét, sem az ő most nektek rendelt szolgáját, *„saját utjaitokon jártok, a melyek nem az Isten utjai"*.

Jól van, hát házaitokban keresünk fel — mint a tévelygő bárányokat — e sorainkkal s igazság szavával próbáljuk kötözgetni a ti sebeiteket, melyeket mások hazugsággal borogatva még jobban elmérgesitenek.

Tudjuk, mi fáj nektek. Az, a mi mély szomorusággal tölt el minket is. Hogy el kellett veszteni egy olyan papot, a ki kiváló szónoki tehetséggel s hiveivel való érintkezésével annyiak szeretetét tudta megszerezni. Mily értékes ember lett volna, ha oly sulyos erkölcsi vétkekbe nem merül! De erről a szomoru véget ért papról *eskü alatt vallott tanuk* bizonyitása alapján, *eskü alatt itélkező birák,* két rendbeli per folyamán, *egyhangulag* megállapitották, hogy

1. Ördögkereszturi működése alatt vétkes volt az Egyh. Törv. 391. §. 2. 7. 9. pontjaiban.

2. Itt Kolozsvárt a 301. §. 3. és 10. pontjában. (Hogy miről szólanak a 301. §-nak e pontjai, fennebbi közlésünkben utána nézhettek.)

A biróság ezek alapján előbb 1080 kor. kár megtérítésére és 100 kor. pénzbirságra itélte, utóbb pedig kolozsvári papi állása elvesztésére.

Ne kivánjátok, hogy elmondjuk a részleteket, a melyek annyi piszkot tartalmaznak. Elég, ha a világi ujságirók tárgyalták. De vegyétek tudomásul, hogy itt az itéletben nem vezetett sem politikai üldözés — hiszen mikor a dolog megindult, Irsay képviselőségéről szó sem volt még — sem semmi más, mint csupán az, hogy ennyi botrányos vétekben leledző ember igazában pap sem lehetne, annál kevésbé épen Kolozsvárt, hol ezek egy részét — a legbotrányosabbakat — elkövette s a hol a különböző felekezetek versenyében egyházunkat erkölcsileg megbélyegzett ember nem képviselheti.

Azonban a biróság részben, hogy a megjavulás utját el ne zárja előle, részben gyermekeire való tekintettel — legalább még eddig — sem a hűtlen vagyonkezelésért nem jelentette fel a polgári biróságnál, sem papi jellegétől nem fosztotta meg. Nem igazságos, hanem kegyelmes volt vele szemben. S ő mégis, ennek daczára, papi állásáról való lemondásának az ujságokban való közzétételével alkalmat adott arra, hogy az összes szennyet a piaczra vigyék.

S ti mégis, a helyett, hogy mély bánattal és szomorusággal eltelve afelett, hogy az Isten bennünket ily sulyos csapással látogatott meg, a kegyelmes Istennél keresnétek menedéket: kiállotok a piaczra s nem nézve a bünre és annak méltó büntetésére, csak a sárt és a szennyet hurczoljátok magatok után, nem gondolva arra, hogy magatok is nyakig belekeveredtek abba. Nem gondoltok arra, hogy aki a bűn védelmére kel: maga is részese lesz a bűnnek.

Egyik kiváló költőnk beszéli, hogy egy hasonló esetben édes atyja is deputáczióba ment a szeretett papért a püspök urhoz. A püspök szeliden igy felelt: Hogy a szerencsétlen bünös embert most is szeretik, ezt — ha a megtérés jeleit látják nála — jól teszik. Krisztus Urunk is megbocsátott a *töredelmes* bűnösnek. De hát *a pap bűnét is szeretik?* — Erre már »nem«-mel kellett felelniök. Nos hát — mond a püspök — menjenek haza és imádkozzanak a bűnös ember megtéréséért és könyörögjenek, hogy az Isten az ő szive szerinti papot rendeljen maguknak. És ugy lőn; elmentek *békességgel.* Pedig lám, ezek is Bocskai István hajdui voltak, de nemcsak névvel, hanem Bocskai hitével is, ki a bűnt gyülölte és kerülte!

Ti pedig, kedves földész testvéreink! a »Bocskai hajdui« nevet viselitek, de vezettetni engeditek magatokat olyanok által, a kik a becsületes munkától irtóznak, a kik az ő munkakerülő sztrájkjukra ugy tanitanak meg titeket, hogy ti meg az »Istenházakerülők-sztrájkját« folytassátok, s a mint ők elzavarják a munkától társaikat: ti zavarjátok el az Isten házától az imádkozni akarókat.

Erre vállalkoztok ti? Az Isten és az ő Krisztusa a Megváltó ellen tusakodtok?! Bünben fogantatott bünpártolástokra, hogy várjátok az Isten áldását?!

Testvéreink! Ti kálvinistáknak nevezitek magatokat, az után a Kálvin után, ki a ledéreket, házasságtörőket Genfnek piaczán vesszőztette meg és az Isten anyaszentegyházából kirekesztette; az után a Kálvin után, ki a libertinus utczai zavargókat a tömlöczbe csukatta; az után a Kálvin után, a ki az Isten házában tüntetőktől megtagadta a szent Ur-vacsorát. Mit gondoltok, ha Kálvin most élne, eltürné a ti dolgaitokat?!

Ti Krisztus Urunkról keresztyéneknek nevezitek magatokat; arról a Krisztusról, ki a farizeusokat festett koporsóhoz hasonlitotta, a mely kivülről szép, de belül undok fekélyekkel van tele; ki azt mondotta, hogy szép-szép az a mit az irás-tudók mondanak, de az ő cselekedeteiknek gonosz utjaitól őrizkedjetek, mert az a kárhozatba visz; a ki ostort ragadott és kiüzte a kufárokat a templomból, ezt mondván: Az én Atyám háza imádságnak háza, ti pedig azt latroknak barlangjává tettétek!« — Mit gondoltok, ha most megjelenne köztetek, nem azt mondaná-é Szép-szép ez a ti mozgalmatok, melynek ti a szeretet czimét adjátok, de csak olyan szép, mint a festett koporsó, melyben belül undok férgek tanyáznak: erőszakoskodás, bünpártolás, népbolonditás és izgatás.

Megálljatok, Testvéreink! Nektek még számot kell adni mostani cselekedeteitekről is az élő Isten igaz itélőszéke előtt! Hogy fogtok megállani az ő szentsége fényétől tündöklő orczája előtt? Hiszitek, hogy a Krisztus közbenjárójuk lesz azoknak a bünösöknek, kik bünbánat nélkül szükölködnek, sőt megátalkodottak a maguk vétkeikben?!?

Tévelygéstekben is szeretett Testvéreink! Titeket azzal biztatnak, hogy a ti volt és elmozditott lelkészetek perujitással fog élni, abban bizva, hogy sikerül ártatlanságát bebizonyitania. Az Egyh. Törv. 394 §-a 90 nap alatt egyszeri perujitást enged, ha az illető »*oly* ***uj bizonyitékokat*** *hoz fel, melyek az előbbi eljárásban* ***nem használtathattak*** *s amelyek annak lényegére tartoznak*«. Ime a törvény gondoskodik — igen helyesen — arról, hogy ha valaki nem védekezhetett elég alaposan az első eljárásnál, ezt tehesse a a másodiknál. A presbiterium erre való tekintettel az állás betöltésére nézve ugy határozott, hogy az előkészitő lépéseket meg teszi, de a pályázatot három hónap előtt nem irja ki az esetleges perujitásra való tekintettel. Ime, tehát a maga részéről itt is megadta a tisztázás lehetőségét. De némely lapoknak az a hire hogy »Irsay ismét pap lesz« megint csak a ti izgatástokra van szánva, mert csak »*lehet*«, ha t. i. magát a biróság előtt tisztázza; de *nem lehet,* ha tisztázni nem tudja. A tisztázásban pedig őt a törvény szerint

csak eddig »nem használhatott uj bizonyitékok« segitik és nem a ti zavargástok és egyes lapok népbolonditási törekvése, a melyek előre izgatnak titeket arra az esetre, ha a bíróság őt fel nem mentené.

Megadatván a törvényes tisztázásnak a lehetősége, most már joggal azt lehetne várni tőletek, hogy annak végét csendességben, de azzal az elhatározással várjátok be, hogy bármi legyen a bíróság itélete a perujitás dolgában: abban megnyugodtok. Megvagyunk győződve, hogy igy is lenne, hogyha a ti becsületességhez szokott lelketek szerint *a saját lábatokon* járhatnátok; hogyha nem hallgatnátok azokra a naplopó izgatókra, a kik folytonosan hintegetik köztetek a konkolyt; hogyha nem hallgatnátok azokra a bujtogatásokra szánt ujságczikkekre, a melyekkel félrevezetik a ti könnyenhivő lelketeket s lelketlenül politikai czélokra is kihasználnak. Ha azok a becsületes, higgadt, nyugodt emberek, a kiket most magával kényszerit menni a fenyegetődző izgatás, megemberelik magukat s kijelentik, hogy jobban megbiznak országos nevü becsületes birák itéletében, melyet eskü alatt hoztak, mint sehonnai emberek és ficzkók hitvány mendemondájában, ha akad is oly lelkiismeretlen ujság, mely azokat kinyomatni nem szégyenli: akkor ez a mesterségesen szitott izgatás hamar véget érne.

Rajtatok áll tehát Testvéreink, hogy egyházunk békéje csendesen visszatérjen. A *maszlagot*, ha ingyen osztogatják se vegyétek be! Irja ki a nevét bátran, a ki hozzátok akar szólani, mint mi kiirjuk, mikor a presbiterium meghagyása szerint eljárunk. Névtelen uszitókra ne hallgassatok, mert a ki a névtelenség sötétjében bujkál: az — előre tudhatnátok! — nem jóban sántikál!

A *hitehagyásról* — mire lapok és emberek egyformán izgatnak, csábitnak titeket — nem sok mondani valónk van. A kinek hite van, szivébe, lelkébe gyökeredzett *élő, üdvözitő hite:* az azt nem tudja elhagyni, mert a hit Isten ajándéka. Hanem a kinek hite csak a szertartásokban áll: az a szertartásokat könnyen változtathatja. Kaphat külsőleg a miénkhez hasonlót, kaphat czifrábbat is, divatosabbat is, a minthogy ruhát is sokfélét szab a szabó. A ki az idvességét emberekre épiti, a kinek a Krisztusnál többet ér a papja s a ki a papban csak a szép szót keresi, a mézesmázos beszédet nézi, a melyről pedig már Pál apostol megmondta, hogy az becsületes lélek nélkül »zengő ércz és pengő czimbalom«: az olyant minek tartóztatnók?!

A ki azonban érzi, hogy az igaz vallásban, a szent Isten orczája előtt a bűn meg nem állhat, hanem csak a tiszta sziv és feddhetetlen élet; a ki tapasztalta, hogy nincs másban a bűnöknek bocsánata és idvesség, hanem csak a Jézus Krisztusban s nem is adatott nekünk más név, a mely által megtartassunk, hanem csak a Jézus Krisztusnak neve; a ki a szent keresztséget a bűn fürdőjének, a szent vacsorát az örök életre való táplálkatásnak tekinti; kinek Énekeskönyve, Bibliája és imádsága az útmutatója azon a »keskeny ösvényen, mely az örökéletre vezet«; akinek jólesik, hogy azon szent boltozatok alatt, melyekhez a porszemeket apáik és nagyapáik hordták, érezzék apáik és édesanyáik szellemcsókját homlokukon; a kiknek eszükbe hozza az a templom, hogy benne esküdték egykor azt a szent esküvést, hogy

»Sorsunk boldog vagy mostoha
Ez a szent hit lesz velünk:
.....
Isten úgy áldjon meg — Ámen«:

azokat nem kell marasztani, mert azok, ha kergetnék is, visszatérnének szólván: »Ki szakithat el minket az Isten szerelmétől, mely van a Jézus Krisztusban?!« Mi atyafiságos lélekkel öleljük keblünkre tovább is azokat, »a kik hivek lesznek mindhalálig« s csak imádkozni fogunk azokért, a kik Krisztustól elszakadván, elsodortatnak az élet árjától. A Krisztus igaz anyaszentegyháza azonban állani fog minden emberi mesterkedés daczára s annál inkább virágozni, minél kevesebb bünnek férge rágja fájának gyökerét!

Ám azt nem fogjuk tűrni, mig reánk lesz bizva annak őrizete Istentől és a hivők gyülekezetétől, hogy anyaszentegyházunk élőfáját épen azok rongálják, kik annak ápolására rendeltettek. Az egyházi és világi törvény teljes szigorával fogunk fellépni azok ellen — ha kényszeritenek rá — a kik vallás elleni, vagy egyházunk békéjét és törvényes rendjét veszélyeztető kihágást követnek el. Királyilag szentesitett egyházi és polgári törvényeink egyként biztositják nekünk ezekhez az államhatalom segédkezését.

Ezzel azonban csak a végső esetben élünk s reméljük, nem lesz rá szükség.

Mint őrállók, teljesitettük, azt a kötelességet, melyet az Ur Ezékielnél (33. rész 1—10. vers) előnkbe szabott. Megintettük a hitetlent, az ő utáról, hogy abból kitérjen. Ha ki nem tér: az ő álnokságáért meghal, — de mi a mi lelkünket megmentettük. (9. vers.)

Egyébiránt az Isten szabados Ur mindnyájunkkal. A kit elveszni rendelt: szolgálatába adta a Gonosznak, — és mi meg nem menthetjük sem a papot, sem a prófétát, sem az atyánkfiát.

Mert:

»Hitetlen ajkán az Isten neve
Mi végre, hogyha bünös a szive?
Mit ér, ha lelke nyereségre néz?
Mit ér, ha ajka rágalomra kész?
Azért az Isten, bár sokáig hallgat,
De a bünért majd végre megsanyargat.«
(50. Zsolt.)

Gondoljátok hát ezt meg Testvéreink és ha az Ur napja megint ránk virrad, ha hivogatnak a harangok ércz nyelvei az Isten házába, jertek bünbánó lélekkel énekelni:

»Én nem perlek és nem merlek
Igaz birám vádolni,
Ha elkezded
Itéleted
Énrajtam gyakorolni.«

Jertek, hallgassuk az Ur igéjét:

„Szántsatok magatoknak új ugart és ne vessetek a tövisekbe!" Jerem. IV. 3.

Az Ur pedig adjon a mi nemes czélu igyekezetűnknek előmenetelt szent nevének dicsőségére, szent országa terjedésére.

Legyen meg az ő akarata, mint a mennyekben, ugy itt alant, a földön is!!

A kolozsvári ev. ref. egyházközség presbiteriumának 1906. aug. hó 2-án tartott üléséből.

Atyafiságos üdvözlettel:

Herepei Gergely, a presbiterium elnöke. — *Zsigmond Ferencz,* a presbyterium jegyzője.

A vallástanitásról.

A hit, a vallás fontosságától, nagy horderejétől minden igazán gondolkozó át van hatva; mindnyájan tudjuk, kik az emberiség multját ismerjük s ebből a jövőre következtetünk, hogy a népek és nemzetek fönnállásának, haladásának, boldogulásának egyetlen, kipróbált, szilárd alapja az Istenbe vetett bizalom s épen ezért nem csak az egyházak, felekezetek, de

* E sorokat egyik állami leányiskola jeles tanárától vettük, ki épen az intézetben tapasztaltak alapján irta e sorokat, melyekben annyi megszivlelendő van. Szerk.

mi, világiak is folyton hangoztatjuk a vallástanitás szükségességét és intenzivvé tételét.

Daczára az állandó kivánalomnak, mégis nap-nap után azt tapasztaljuk, hogy terjed a hitetlenség, hogy mind többen lesznek olyanok, kik a pozitiv vallást megvetik, kik azt szeretik mondani, hogy nekik meg van a maguk vallása, vagyis, a kik felekezeten kivül állónak érzik magukat s lassanként mind jobban távolodnak a vallástól, az Istenbe vetett bizalomtól.

Ilyen emberek rendesen fönhangon hirdetik a maguk — szerintök felvilágosult — nézetét s rendkivüli kárt tesznek nem a felekezetnek, hanem azoknak, kik követni akarják nézeteiket, mert szakitván a pozitiv, megnyugtató és kielégitő vallással, oly térre jutnak, hol sem eligazodni, sem megnyugvást találni nem tudnak s életök az ingadozás bizonytalan kellemetlenségébe jut s a folytonos kétkedés gyötri.

Százan és ezeren vannak közöttünk ilyenek; a társadalmunk züllésének és felfordulásának is ez az oka, mert lerombolták a régi Istenképeket anélkül, hogy újakat, jobbakat ültettek volna a szivekben helyökbe s hogy elegendő bátorsággal birnának megvallani őszintén, fenhangon, hogy botor cselekedetüket megbánták s elmondanák belső, lelki gyötrődésüket.

Bármennyire hirdessék is az álfelvilágosodás hivei a vallás közömbösségét, azért a hit nem lényegtelen, az az ember alapja s ki a hitet bennünk megváltoztatja, az az embert, annak felfogását, botor életét változtatta meg, minek nyoma okvetlenül kivülről is, főleg a cselekedetekben, meg fog látszani.

Épen ezért, a kik a vallásosság örve alatt vallástalanságot szitanak, felelősek az emberi boldogulás utjára szórt tövisekért s ezzel egyféleképen cselekszik az is, ki nem a hitet, a szeretetet, a bizalmat, a lelki megnyugvást, hanem a felekezeti gyülöletet plántálja a zsenge szivekbe, előre megingatván azokat s megmételyezi, pedig hogy ez nálunk, főleg városunkban, igy van, az köztudomásu dolog.

Főleg a protestánsok azok, a kik a még mindig hatalmon levő, nagy vagyonu, elbizakodott s magát egyedül üdvözitőnek tartó római egyházbeliektől sokat ócsároltatnak s nem átalják a felekezeti gyülölséget annyira vinni, hogy 10—14 éves leánykáknak egyszerüen erkölcstelen s meg nem engedett, történetileg elferditett dolgokat tanitanak.

Lutherről többek között azt tanitják, hogy megszöktetett egy apáczát; Kálvinról, hogy egy asszonynyal élt s hogy Luther maga megvallotta, hogy megbánta tettét, hogy a római egyháztól elszakadt, s bevallotta, hogy az ördög szállotta meg, mikor e cselekedetét végrehajtotta.

A t. szülők és elsősorban az anyák, a kik leányaikat ártatlanságban nevelik s kerülnek minden szót, minden cselekedetet, minden oly helyet és olvasmányt, mely csak kétféleképen is érthető s a minek esetleg más magyarázata is lehet, nem veszik észre, avagy mint vallásban levő dolgot, másként birálják el, hogy gyermekeik a leányszöktetést, az asszonyokkal való együttélést s az ördögről szóló babonát tanulják, nyiltan, közönség előtt felelnek belőle a vizsgálaton, pedig ha leánytársaságban beszélne ilyenekről, mindenki megbotránkoznék s romlottnak tartaná.

Gondolkozzunk csak a dologról s rögtön tisztán látjuk, hogy ezek s az emlitetteknél czifrább reáfogások nem egyebek, mint a felekezeti gyülölség magvai, történeti elferditès; a babona, a sötétség terjesztése, fogás a protestánsok lekicsinylésére.

Ilyen és hasonló körülmények minden felekezetnek, az igazi vallásosságnak átkai s a nagy reformátoroknak lerántása a szürke mindennapiságba, sőt több, megbélyegzés, mert az erkölcs, a tisztaság hirdetői hitvány gazságok elkövetői lesznek.

Az iskolában, hol az ideális értelemben vett felvilágosodás és egyenlőség honol, az ilyen irányu és czélzatu hitoktatás nem állja meg a helyét, nem harmonizál annak feltételeivel, tehát meg sem türhető.

A középiskolai hitoktatásnak mindenütt és minden felekezet részéről csak az lehet a czélja és feladata, hogy a növendékek értelmi, de különösen erkölcsi jellemét erősitse, bennök a hitélet iránti Istentől nyert hajlandóságot fokozza, szivökben, lelkökben a hitbeli megnyugvást s az élet minden csapásai között szükséges bizalmat, szeretetet Isten minden rendelkezésével szemben szilárd, megingathatatlan alapra helyezze.

A hitvitáknak, felekezeti birálgatásnak helye a középiskolában nincsen, meg lehet s meg is kell ismertetni a növendéket a választanokkal ugy, hogy más felekezetet nem bántunk s az egyháztörténelemből, a mikor az egyház küzdelmeit festjük, nem a felekezeti gyülölséget kell eredményként levonnunk, hanem azt, hogy legyünk hivek az oly sok áldozatok árán fentartott egyházunkhoz.

Sok olyan dolog van a bibliában, a mi nem az iskolába s főleg nem a fejlődő leánykáknak való, ezeket okosan kerülni kell, mert nem szükséges minden ténnyel megismertetni a növendéket.

Nem a felekezetiesség, de a közérdek, az iskola czélja, a növendékek érdeke mondatta el velem a fentieket, nem fogok senkivel hitvitába elegyedni igazam felett, de ajánlom, hogy a kik érzik, hogy érintve vannak, lássák be az igazságot s ne tegye őket fanatikussá elfogultságuk.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

III. A kolozsvári.

Külső kiállitása haladást mutat, de még mindig nem elég haladást. Például ugy van füzve, hogy olvasásra fölnyitni kényelmesen nem lehet; kiszalad a kézből és összecsapódik, mintha titkok könyve szeretne lenni. Továbbá sok mellékes jelentőségü közleménye most is indokolatlanul nagy igényeket támaszt azáltal, hogy pazarul cicero betükkel nyomatott.

A füzetnek Függeléke: „A kolozsvári kollégium tanulóinak névsora“ 1737—1813-ig, 1—94. oldalon. Értékesebb, s hasznavehetőbb lett volna a névsornak a családnevek betürendjébe foglalása, utalással az eredeti névsor folyószámára, illetőleg a beiratás évére. Valami ilyes feldolgozás nélkül, mely az „egyháztörténeti és másnemü érdekesség“ könnyü megtalálására segitsen: az intézet, ha nem is ok nélkül, de nem is eléggé megfelelő haszonnal, áldozott a névsor kiadására. Az olvasó idejét megbecsülni, az érdeklődés kielégitését megkönnyitni — akarnunk s tudnunk kell: mondta és tanácsolta, épen az iskola-történeti közleményekre alkalmazva, igen helyesen, néhai Klamarik.

Van a névsorban egy pár családnév, a melyekre nézve kétesnek vélem, hogy vajjon a közlő helyesen olvasta-e; pl. a „Caurai“ nevet, igy látatlanban, „Cantai“-nak merném olvasni.

De nézzük a szorosan vett értesitői közleményeket.

I. Az iskolai év megnyitásakor, szeptember 5-én, Tárkányi György mondott lendületes imát, alkalmi beszédet pedig az igazgató. Mindaketten jeleit adják, akarják is adni annak, hogy az akkori politikai viszonyok hatása alatt állanak. Egyébként az igazgató beszédéből megtudjuk, hogy a ref. vallásu növendékek közül többen, mert nem jelentkeztek kellő időben a felvételre, tehát saját mulasztásuk miatt, kiszorultak, más vallásuakkal szemben, az iskolából. Helyesléssel vesszük tudomásul azt az elvet, hogy a növendékek hajlamait tőlük s szülőiktől puhatolni szokta az igazgatóság, avégett, hogy azokat különösebb

gonddal is ápolhassa, fejleszthesse. Helyeseljük azt is, hogy a növendékek nevelői gyámolitásában célul vallja az intézet, „hogy a serdülő ifjak minél hamarább szabaduljanak e gyámolitástól“ S a mód, melyen ezt az igazgató nyilvánosan kijelenti: tapintatos és jó hatásu.

II. Elüljáróság, tanárikar; az utóbbinak névsora az évi tárgyfelosztás közlésével. A tárgyfelosztásban a szakcsoportositás elve általában nagyon szegényesen, számbavehetőleg csakis az I. és IV. osztályban sikerült. A VII. és VIII. osztályban meg sem kisérlették; egyetemi tanszakrendszerhez hajlanak, elhiszszük, hogy nem ingyen hiuságból, de ki kell mondanunk, hogy nem is a középiskolai képzés kerekded teljességének a javara. Nem mérsékelt szakrendszer mellett, a legbuzgóbb és legkitünőbb tanárok sem fogják elérhetni a gimnáziumi képzés eszményi sikerét. Ugy tudjuk, ily véleményt nyilvánit, az állami főfelügyelet nevében, az idei miniszteri megbizott is.

III. Az állami főfelügyeletet, mint megbizott, Kuncz Elek kir. tanácsos főigazgató gyakorolta.

IV. A gimnázium. Az osztályok névsorait most is az érdemjegyek közlése nélkül nyomatják ki. E miatt a titkolózás miatt sok érdekes kérdésre nem kapunk feleletet. Igy nincs miből kiolvasnunk a nem kellően mérsékelt szakrendszer szerint folyó tanitásnak következményeit, amint azok az *egyes* tanulók előmeneteli jegyének tarkaságában szoktak mutatkozni. Pedig bizonyosan mutatkoznak. Nem látjuk, hogy az az elv, mely szerint a növendékek hajlamait puhatolni és fejleszteni szokták: a valóságban menynyit ér és mire vezet. Általában a tanulók seregének párját ritkitó gyönyörü magyar hangzásu névsora mögött nem látjuk az egyéneket, az intézet büszkeségeit, a szülők reményeit; nem látjuk azt, a miben jellemzés és itélet van kifejezve. Kár, hogy a kollégium igazgatósága — hihetőleg más szempontokból nézvén a dolgot — az elfogadott közszokáshoz alkalmazkodni még mindig nem akar.

A tanitás elvégzett anyagának kimutatása megfelel a tantervnek. A magyar irásbeli feladatok mindenik osztályban általában jól válogatottak, érdekesek is, tapintattal és belátással tüzettek ki. A VI. osztályban kitüzött feladatok sorozata a maga nemében a legsikerültebbek közé tartozik.

Rendkivüli tárgy volt a szabadkézi rajz, a melyet Deák István önállónak látszó s ezért szakemberek figyelmébe ajánlható módszerrel az összes osztályokból önként vállalkozott 69 tanulónak tanitott s kezére dolgozott a természetrajz tanárának is. — Franczianyelvet dr. Incze Bénitől 14-en tanultak, részint kezdők, részint haladók. A tanitás ugy látszik, nyelvtani fonalon haladott s nem a direkt módszer alkalmazásával, mely pedig kevés számu tanulóval nagyon háládatosan volna folytatható. Az ifjusági énekkart, melynek 98 tagja volt, Seprődi János tanár vezette; szép sikereit, ha nem is az Értesitő adataiból, de ismerjük s elismeréssel jelezzük; ép igy a 13 tagból állott ifjusági zenekaréit is, melynek gyakorlatait szintén Seprődi vezette. Vivást évi 20 kor. külön dijért, hetenkint két órán Varga Sándor tornatanár vezetése alatt 13-an tanultak az V—VII. osztályok tanulói közül. Gyorsirást kezdők és haladók összesen 26-an tanultak Kovács Dezsőtől.

A négy felső osztály tanulói közül 44-en testgyakorlókört alkottak s a tornavizsgálat keretében megtartott egyévi versenyeken a győztesek ezüst meg bronz-érmeket nyertek.

A Gyulai Pál-önképzőkörben négy felső osztálybeli rendes és rendkivüli tagok munkálkodtak kellő szorgalommal; hazafias ünnepeket rendeztek, intézeti általános ünnepeken közremüködtek; a kiválóbbak emlékbeszédért, irodalmi tanulmányokért, szavalatért, birálatért jutalmakat, pályadijakat nyertek.

Ifjusági olvasó-egyesület, ifjusági könyvtár s szegénysorsu tanulók könyvtára, czéljaiknak, az utóbbi a kölcsönös segélyezés érdekének is, kellően szolgáltak.

A benlakáson mintegy 168 tanuló volt, a kik közül a konviktuson 33-an összesen 4090 kor. kedvezményt élveztek. Felügyelőjök Kovács Dezső tanár. Kanyaró járvány miatt 6 napig rendkivülileg zárva volt a benlakás, a tanitás is szünetelvén.

V. A kollégiumi gyüjtemények közül csak a könyvtár gyarapodása nincs részletesen kimutatva; a Szabó Sámuel tanár örököseitől ajándékozott 2309 kötet kimutatása felettébb nagy tért foglalt volna el.

VI. Az elemi iskola. Igazgatója Balogh Károly tanár volt; négy okleveles tanitó müködött benne; a négy osztályba 21, 26, 40 és 40, összesen 127 tanuló járt év végéig.

VII. Az évzáró vizsgálatok, egy-egy osztálylyal két-három félnapon, junius 18—22-én tartattak meg; 23—24-én szabad napok, 25-én évzáró ünnep. Kérdésbe kell tennünk, hogy az évvégi szabad napok nem teszik-e tulságosan próbára a serdülő tanulók önkormányzó képességét.

VIII. Bocskay István emlékünnepélyre dr. Török István népszerü történelmi dolgozatot irt, s ezt az Értesitőben a tanulóknak vonzó emlékolvasmányul, közzéteszi.

IX. Nagy odaadással szolgálja az intézet egészségügyét dr. Konrádi Dániel iskolaorvos. Jelentésének egyik tanulságos része a statisztikai táblázat a tanulóknak magasságban és testsulyban való gyarapodásáról, az utóbbi rovatban a negativ eredmények jelzésével is.

A táblázatból kitünik, hogy a növendékeknél — a VIII. osztályt kivéve — általános fejlődés tapasztalható. Kitünik az is, hogy a benlakók nem maradtak a künlakók mögé, sőt egyes osztályokban (I., III., IV., V.) a benlakók átlagos sulygyarapodása nagyobb. A mindkét vizsgálatra jelentkezett 358 gymn. tanuló közül gyarapodott 301, nem gyarapodott 29, fogyott 28; az elemi 117 tanulója között gyarapodott 68, nem gyarapodott 32, fogyott 17.

Feltünő azonban a VIII. osztály testsuly csökkenése ugy a ben-, mint a künlakók között. A benlakók közül egyik sem gyarapodott, a künlakók közül is csak három. Az átlagos testsuly csökkenés a benlakóknál egy, a künlakóknál másfél kilogramm. Ime a VIII. osztály végén leteendő háromféle vizsgálat milyen hatással van az ifjura!

Vigil.

(Folyt. köv.)

ISKOLA.

—

Értesités. A sárospataki ev. ref. főiskolában a jövő 1906—7. iskolai év szeptember 1-én kezdődik.

A theologia- és jogakadémián az előadásokra való jelentkezés határideje szept. 8—9-ike. Az ujonnan belépők 1—8-ig, a katonaságtól jövők október 8-ig vétetnek fel. Az előadások szept. 11-én kezdődnek. Beiratási dij (uj tanulóknál) a theol. és a jogakadémián 8 kor. A theol. akadémián a tandij egész évre 18 kor. A jogakadémián a prot. vallásuak egész évre tandij és egyéb czimeken 64 kor., a nem protestánsok 86 K-t fizetnek.

A főgimnáziumban (melynek I. II. és III. osztálya párhuzamos) a javitó-, pótló- és magánvizsgák szept. 1. és 3. napján, a felvételek, beiratkozások szept. 1—5-ig mennek végbe és pedig 1—4-ig a protestánsokra, 5-én — amennyiben a létszám engedi — a más vallásuakra nézve. A tanitások 6-án kezdődnek. Beiratási dija az uj tanulóknak a főgimnáziumban 4 kor. Tandij és egyéb czimeken a gimn. tanulók közül a protestások egész évre 56 K-t, nem protestánsok 96 koronát fizetnek.

A VII. gimnáziumtól kezdve a főiskola protestáns vallásu növendékei az ünnepi követség (legatio) kedvezményét élvezik. Szegénysorsu joghallgatók és gimn. tanulók tandijelengedésben részesülhetnek s az erre vonatkozó, kellőleg fel-

szerelt kérvények aug. 15-ig a főiskolai igazgatósághoz nyujtandók be. Szorgalmas és jó előmenetelü tanulók szorgalmi dijakban és tápintézeti jótéteményben (ingyenes 40 és 80 koronás helyek) részesülhetnek. A tápintézeti egész évi teljes dij 140 kor. A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett helyeken szállás és élelmezés olcsón, átlag 30—40 K-ért kapható. A főiskolai internátusban gimn. tanulók és akadémiai hallgatók egyaránt évi 600 (hatszáz) K-ért kapnak teljes ellátást. Jelentkezés 1906—7-re aug. 15-ig. Az internátus szabályzatát kivánatra megküldi s tudakozódásokra készséggel ad felvilágositást az akadémiai, illetőleg a főgimnáziumi igazgató. Az új iskolai évben akadémiai és közigazgató dr. Meczner Sándor, főgimn. igazg. dr. Rácz Lajos. — A sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága.

—

Értesités. A tiszai ág. hitv. evang. eperjesi kollégiumának jogakadémiáján az 1906—7. tanév I. felére a beiratások 1906. szept. 1-től 12-ig eszközlendők; az előadások szept. 16-án veszik kezdetüket. Utólagos felvételnek szept. 13—15. napjain dékáni-, azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. A kik jogi tanulmányaikat csak most fogják kezdeni, azok az érettségi bizonyitványt, a kik pedig az egyetemekről, vagy más jogakadémiákról lépnek át, azok csupán eddigi leczkekönyvüket tartoznak a beiratkozásnál felmutatni. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szept. hó végén fejezik be, okt. 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szept. 1-től 15-ig terjed. A félévi tandij 50 kor. Evangelikus lelkészek, tanárok és tanitók fiai — tekintet nélkül vagyoni viszonyaikra minden további folyamodás nélkül a tandij felét fizetik. A jogakadémiai hallgatók általában részesülhetnek a kollégium kebelében fennálló, ujonnan épitett s kényelmesen felszerelt tápintézet kedvezményeiben; ebéd- és vacsoráért az első félévben szept. 1-től decz. végéig 60 kor., csak ebédért 34 kor. fizetendő. Az arra érdemesek igényt tarthatnak a kollégium által évenkint kiosztatni szokott ösztöndijakra; valamint a szegénysorsuak tandijmentességre, tápintézeti-dij elengedésre s a jelentékeny alaptőkével rendelkező „Jogász segély-egylet“ támogatására számithatnak. A jogakadémiai ifjusági-, valamint a kollégiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére áll. A szünidőben mindennemü felvilágositásokkal, levélbeli megkeresésre is, szivesen szolgál a jogakadémia igazgatósága.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi ősi kollégiumának jogakadémiáján — a hazai ág. hitv. ev. vallásfelekezet ez egyetlen ilynemü tanintézetén — az 1905—6. tanév alatt a következő tanárok müködtek: dr. Mikler Károly dékán, dr. Fiórián Károly, dr. Horovitz Simon, dr. E. Nagy Olivér, dr. Obetkó Dezső, dr. Raffay Ferencz, dr. Szlávik Mátyás (rendes tanárok), dr. Ereky István (rkiv. tanár), dr. Horovitz Imre, dr. Máriássy Béla, dr. Stehlo János (magántanárok). Az I-sö félévben 27 tantárgy 96 hetiórában; a II-ik félévben pedig 33 tantárgy 105 hetiórában adatott elö. Az 1905—6. tanévben a jogakadémián összesen 274 hallgató volt beirva, ugy, hogy a hallgatóság létszáma tekintetében ez a tanintézet a hazai tiz jogakadémia között a legelsők közé emelkedett. A hallgatók között volt I. éves 87, II. éves 67, III. éves 56, IV. éves 53, tanfolyam hallgatása nélkül miniszteri engedéllyel vizsgázó 11. A tanév alatt 33 joghallgató nyert végbizonyitványt. A tanév folyamán 74 első alapvizsgálat, 120 második alapvizsgálat, 16 államtudományi és 6 jogtudományi államvizsgálat tartatott. Kitüntetéssel tették az I. alapvizsgát Dede Lajos és Dorner Emil, a II. alapvizsgát Brájer Márton, Nehiba Jenő, Ondrejovics Kálmán, Sziklay Béla, Tóth Miklós és Weisz Károly; államtudományi és jogtudományi államvizsgát senki. Több joghallgató részesült ösztöndijban, a segélyegylet támogatásában, tandij és tápintézeti dij elengedésében stb. Ezen a czimen a joghallgatók által élvezett kedvezmények összege a mult tanév alatt meghaladta a 9000 koronát. Az akadémiai ifjuság egyesületei: a jogásztestület, segélyegylet, turista-egylet és vivóegylet, élénk müködést fejtettek ki. Mindezekről részletesebb adatok a kollégium „Értesitő“-jében olvashatók, melyet a jogakadémia igazgatósága 20 fill. levélbélyeg beküldése ellenében bárkinek készséggel megküld. A városban egészséges és nem drága lakások elegendő számmal állanak rendelkezésre s az ifjuság ellátása jutányos.

Eperjesen, 1906. junius havában,

a jogakadémia igazgatósága.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

Az kolozsvári reformata ecclesiának, a mi kegyelmes urunknak és a reformata igaz religión levő Méltóságos uraknak s Tekintetes főrendeknek ő kegyelmeknek Méltóságos consistoriuma elében adandó memorialéja:

1. Mivel idvezült Polyik János uram a tiburczi jószágát testamentum szerint collegiumunknak hadta, azon testamentumra a mi kegyelmes urunktől ő Nagyságától consensust impetralni és azon jószágnak a collegiumnál való megmaradását munkálódni méltóztassék Nagyságtoknak.

1. Ad 1-mum. Az jövendő országgyülésre differalódik. Differtur.

2. Az sóaknákról eddig járni szokott tizenhatszáz forintnak kiadatását, melynek terminusa volt a felső esztendőben elmult Szt. János napja (ugymint junius 24.) kegyelmes urunktól ő Nagyságától arra commissiót extrahalni méltóztassék Nagyságtok kegyelmetek. Hogyha lehetséges pénzül adják meg, mivel még a mult esztendőben adott só is, csak ott áll, ecclesiánk miatta nagy fogyatkozással vagyon.

Ez is difertur, mindazáltal sóul vegyék el, jovalljuk. Differt.

3. Mivel az kegyelmes urunk ő Nagysága komissiója és Nagyságtok kegyelmetek consensusa szerint Tiszteletes Pataki István uram eő kegyelme ideig vitetett ki a collegiumból, nagyobb szükséges dologra és maga is eő kegyelme ugy assecuralta ecclesiankat, collegiumunkat, ha mód leszen benne eő kegyelmét nagy kedvvel vészi ezután is az ecclesia ugy, hogy a második professor dolgát egészen bizza ecclesiánk Nagyságotokra kegyelmetekre, hogy Tiszteletes Pataki István uram eő kegyelmével conferálván Nagyságtok s kegyelmetek a szerént, a mint Tiszteletes Tolnai esperest uramnak Görgényben, a mult nyáron lött Méltóságos deputatió alkalmatosságával Ngtok kegyelmetek kiadta volt, a mint hasznosabbnak látja Ngtok kegyelmetek a szegény kollegiumnak, a szerint kormányozni a második professor dolgát méltóztassék Ngtok kegyelmetek. Hogy pedig a közelebb elmult fejérvári gyülés alkalmatosságával, második professort sollicitáló levél mint volt a deákok neve alatt boldog emlékezetü Tiszteletes püspök uramhoz Ngtoknak kegyelmeteknek alázatosan instal ecclesiánk, vétkül ne imputalja Ngtok kegyelmetek és reánk ne nehezteljen, mert abban a dologban hirünk nem lévén, semmit Ngtok kegyelmetek tanácsa akaratja nélkül cselekedni nem akartunk, ezután is nem cselekeszünk.

Határozat. Ez is halad akkorra. Az deputatioban vallásunkon levő uri s főrendüek igazitsák el.

4. Az ecclesia kevés jobbágyi mivel igen elromlottak, el is pusztultanak, azoknak rovataloknak leszállitását a mint ezelőtt Ngtok kegyelmetek igirte volt véghez vinni és vice tiszt uraimékra azon dologról commissiót extrahalni méltóztassék Ngtok kegyelmetek, mert különben tiszt uraimékat eő kegyelmeket azon dologra semmiképpen nem birhatjuk.

Határozat. Ne adjanak semmit az jövendő országgyülésig.....nélkül. Lett erről dispositio.

5. Mivel mind az malmok romolnak s pusztulnak, mind az ecclesia nagy kárban forog, a szokott vámnak ki nem adása miatt, mellyel az eő felsége vitézi számokra őröltetett buzából adni tartoztanak volna. Az elmult télen a mely portiobeli buzát őröltenek, abból semmi vámot nem adtanak s az előtt sem, a mint külön specificálva vagyon is, mennyi vámmal tartoztanak volna, melyet Ngtok kegyelmetek megtekinteni és ezután is a portióban adandó buzának őrlésétől semmi vámot adni nem akarván, a nemes ecclesiánknak contentatiot szerezni méltóztassék Ng.-tok, kegyelmetek és olyan dispositiot tenni, hogy ezután a szokott vám mindenkor kiszolgáltassék.

Határozat. Az jövendő országgyülésben megtanáljuk komornik uramat felőle. Több difficultások között erről is leszen gondviselés.

6. Mivel a számvétel, mind számvevő uraimeknak hol betegsége, hol egyéb distractioji, mind a számadó becsületes embereknek sok akadályok miatt

eddig haladott, annak naturálására ő kgyelmeket serkenteni méltóztassék Ngtok kegyelmetek.

Határozat. Mig püspök nem lesz, nem lehet elrendelni Eadem resolutio.

Ebesfal. 24. januar. 1690. (Ph.)

Iterata resolutio fuit die 5. Maji. 1690. Fogaras Extradatum ex congregatione Dominorum reformatae orthodoxae religionis

Per Mgm. Petrum Alvinci protonot.

A kolozsvári ref. ehközség ltárában. Fasc. 10. Lit. A. Nr. 5.

Közli: *Török István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Mai vezérczikkünk a kolozsvári egyházközség presbiteriumának a hivekhez intézett Nyilt levelét közli. Az esetet annyira kerületi közérdeknek tartjuk, hogy nem hisszük, hogy olvasóink érdeklődésére ne számithatna. Vajha az ilyen közléseket mihamarább beszüntethetnők!

Az Irsay-ügy további folyamáról a következőket kell időrendben regisztrálnunk: Julius 2-iki presbiteri ülés a zavargók felvilágositására 1500 példányban a lapunk elején közölt nyilt levelet adta ki és hordoztatta szét, melyről a fővárosi lapok is tudomást vettek. Ugyanaznap este az elégedetlenek is gyüléseztek a Csizmadia-szinben, melynek határczatából előbb sürgönyben, majd a vasárnapra elkészült s mint mondják 200 aláirással ellátott kérvényben fordultak a püspökhöz, hogy Irsayt már most a perújitás 3 hónapjára helyezze vissza állásába, mert addig ref. egyházi funkcziót igénybe nem vesznek, hanem — ha kényszerülnek — unitáriust. A Püspök ur a kérésnek megfelelő elintézhetése végett az esperestől kért tájékoztatást a helyzetről, ki az ügyet az aug. 9-iki presbiteri ülés elébe terjeszti. Ugyanez a presb. ülés — mint halljuk foglalkozni fog azzal, hogy minő további lépéseket tegyen a zavargások megszüntetésére, melynek fenyegetései közül sem az aversio, sem a funkciók igénybe nem vevése eddig be nem következett. Csak vasárnap ismétlődött meg — most már csekélyebb arányban, mint a mult vasárnap — hogy a zavargók 30—40 tagja tüntetőleg kivonult a templomból *Fosztó* lelkész szószékre álltakor. A közönségnek a templom előtti utczarészen az Irsay-képét tartalmazó „Előre"-vel kedveskedtek, mely a püspökhöz szóló kérvény szövegét tartalmazta s a melyhez itt is szerezték az aláirásokat. Maga Irsay a „Magyar Hirlap"-tól eltekintve kétszer irt czikket, perével és annak kritikájával foglalkozva. Mindkettőt egyszerre jelenttette meg az „Ellenzék"-ben és „Előre"-ben, legutóbb az aug. 6-iki, illetőleg 7-iki számban „Az Erd. Prot. Lapnak és Nagytiszteletü Felelős szerkesztőjének és Társainak" adresszálva. E czikkel bizonyára más forum előtt, azt hiszszük, többen fognak foglalkozni. Sajtóbeli tárgyalását — különösen lapunkban — némely okok mellett, a melyek különben is kizárnák, feleslegessé teszi az, hogy — tudomásunk szerint — gondoskodtak arról, hogy lapunk olvasóinak asztalára kerüljön.

Az érdekeltek közül eddig *Nagy* Károly theol. tanár jelentette ki az illető lapokban, hogy cselekedeteiért — más utra nem térve — készen áll illetékes birósága előtt megjelenni, de a meghurczoltatás, kötelességének teljesitésétől, el nem tériti. Érdekes epizódja a mozgalomnak dr. Deák Albert ügyvédnek és a kolozsvári I. kerület volt képviselőjelöltjének a lapokban közlött s a mozgalom javára kihasznált azon nyilatkozata, hogy „enyhén szólva, a per lefolyása törvénytelen", mert őt, mint a kerület ügyészét, meg sem hallgatták. Kilátásba helyezte, hogy beadványt intéz a püspökhöz arra nézve, hogy „az itélet jogilag meg nem állhat és az eljárás szabálytalan volt". E beadvány aug. 7-én érkezett a püspöki hivatal iktatójára, a honnan, mint a bíróság ügyébe való illetéktelen beavatkozás, az Igazgatótanács közigazgatási testületéhez kerül, a mely bizonyára módját ejti annak, hogy beadója hivatalosan is felvilágositassék arról, hogy a kerület „ügyésze" és „ügyvédje" közt nagy különbség van. Egyébként — mint irtuk — a továbbiakról a mai presbiterium fog határozni.

Dr. Kecskeméthy István theol. tanár a kolozsvári I. ker. orsz. képviselőjelöltje, mint társai közt a legtöbb szavazatot nyert *Böhm* Mihály vasuti tisztviselővel fog mérkőzni a pótválasztáson. A választási harcz felekezeti vonatkozásokban is sok érdekes vonást mutatott, de voltak más örvendetes tanulságai is.

A 48. XX. t.-cz. ügyében a *brassói* és *hegyaljai* evang. egyházmegyék alaposan indokolt határozatairól lapunk zártakor vettünk tudomást. Jövő számunkban bővebben foglalkozunk vele. Előre felhivjuk rá a figyelmet, ajánlva, hogy egyházi gyüléseink csatlakozzanak hozzá. A munka dr. *Zelenka* Lajos egyházfelügyelő tollából került ki, őt dicséri.

Tövissi Pál esztényi körlelkész annak közlésére kért fel, hogy őt a főtörvényszék nem lelkészi jellegének elvesztésére itélte, hanem csak jelen állásától mozditotta el, az itélet jogerőre emelkedése után egy fél év lejárta után. Midőn e téves értesülésünket — bocsánatot kérve érte — az igazságnak megfelelőleg készséggel helyreigazitjuk: szivünkből kivánjuk, hogy betegséggé vált fogyatkozásából segitse kilábbolni a jó Isten! Egyben a W *Gesenius* „Hebräische Gramatik 1813." cz. müért — a theol. fak. könyvtárának küldte — köszönetet mondunk.

Felhivás a volt nagyenyedi theol. akadémia 1895—96. tanévi hallgatóihoz. Kedves Barátaim! Tiz éve már annak, hogy az egyházkerületi közgyülés intézkedése következtében a nagyenyedi theol. akadémia, mely a papképzés ügyét oly hosszu időn át szép sikerrel szolgálta, megszünt létezni. Idő- és alkalomszerünek találnám, hogy mi, kik a theologia utolsó évében Nagyenyeden voltunk theologusok, most a 10 év mesgyéjénél baráti találkozásra gyüljünk össze, hogy felelevenitsük a multaknak kedves emlékeit. Én a találkozási ünnepély időpontjául szept. 5-ét ajánlanám, az ünnepély elnökévé pedig volt szeretett dékánunkat, nt. Jancsó Sándor nagyenyedi lelkész aát. Az ünnepély rendezésére és módozatainak megállapitására Tunyogi János, Papucs Dávid, Sebestyén Ferencz és Fehér Pál Nagyenyed vidékén lakó lelkésztársaimat vélném alkalmasoknak. Felkérlek azért kedves barátaim, szivesked-jetek ez ügyben szándékotokat, véleményeteket Tunyogi János magyarlapádi lelkészbarátunknak, ki bizonyára lesz szives közbenjárni, tudomására hozni, hogy a találkozási ünnepély a jelzett napon sikerülhessen.

Az 1895—96. évben theologusok voltunk: IV éven: Baczó Lajos betfalvi lelkész, Fülöp Kálmán kissolymosi l., Nagy Mihály középlaki l., Papucs Dávid magyarkapudi l., Sebestyén Ferencz krakkói l., Solymosi Lajos meghalt, Tunyogi János magyarlapádi l.; III. éven: Bocz József magyarhermányi l., Hegyi Péter peteki l., Molnár László adóhivatalnok, Szabó Lajos (állomáshelyét nem tudom); II. éven: Biró Sándor székelyudvarhelyi vallástanár, Kádár Andor szőkefalvi l., Kovács István abafájai l., Rhédey Ferencz, Szakács Ferencz désaknai l.; I. éven: Fehér Pál felenyedi l., Jósvai Dénes, Máthé Sámuel volt szászujfősi l. Abban a boldog reménységben, hogy ti épen ugy óhajtjátok e baráti találkozót szeptember 5-re, mint én, vagyok mindnyájatoknak Betfalván, 1906. aug. 6-án szerető testvéretek az Urban Baczó Lajos ev. ref. pap.

Vevőt keresek a következő nyomtatványokra: *„Debreczeni Protestáns Lap"* 1881-től 1905-ig terjedő 25 évfolyam. A 12 első évfolyam be van kötve puha fedéllel 12 darabban. Hiányzó számok: 1896-ról a 15-ik, 1897-ről az 52-ik, 1899-ről a 11. 27. és 28-ik, 1900-ról a 22., 23. és 39-ik, 1901-ről az 1-től 10. és 28-ik, 1902-ről a 49-ik, 1903-ról a 7-ik, 1905-ről a 47-ik. A 25 évről összesen 22 szám hiányzik. Tizenhét évfolyam teljes, ép példány.

II. *„Értesitők"* a debreczeni ref. főgimnáziumról, 1872—3-tól 1904—5-ig. Egyetlen évi hiányzik, az 1901—2-iki. A meglevő 32 évi folyam teljes, ép példány. A 23 első évi kötve van 3 vaskos kötetben, a többi fűzve.

III. *„A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület Évkönyvei* 1878—9-től 1901—2-ig. 18 évfolyam. A 13 első évfolyam kötve, 4 kötetben, az 5 utolsó évfolyam fűzve. Teljes, szép példány.

IV. *„Jegyzőkönyvek"* a tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyüléseiről, 1872-től 1901-ig. A 30 év folyamán tartott 64 közgyülés jegyzőkönyvei hiánytalanul megvannak egy különálló „Betürendes tárgymutató"-val. Az 1901. évi két közgyülés jegyzőkönyve fűzött példány, a többi be van kötve, 12 vaskos kötetben. Teljes, szép példány.

A mérsékelt vételárból befolyó összegek a *csombordi* kisded és szegény egyház templomépitési költségeinek fedezésére fognak fordittatni. Csombord (u. p. Nagyenyed), 1906. jul. 20. Elek Lajos, ref. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Nagyváradi *dr. Sólyom Fekete Ferencz* nyug. kir. törv. elnök, a hunyadmegyei Tört. és Régészeti Társulat megalapitója és örökös tiszteleti elnöke, Hunyadvármegye törv. hat. bizottságának és Déva város képviselőtestületének volt tagja, a „Bihar“ egykori felelős szerkesztője, az Emke hunyadvármegyei választmányának alelnöke, számos közmüvelődési, társadalmi és közgazdasági intézmény vezető tagja, a kiváló jogi és történelem iró stb. f. évi aug. hó 2-án éjtél után 1 ó. 30 p.-kor, hosszas szenvedés után, életének 67. és boldog házasságának 31-ik évében jobblétre szenderült. Temetése f. hó 3-án d. u. 5 órakor volt. A nagyszámu gyászoló rokonság közt van *Sándor* József egyh. m. gondnokunk is, kinek az elhunyt apósa volt.

Ozv. Székely Ferenczné szül. Szini Berta néh. Székely Ferencz Bethlen-koll. tanár özvegye, életének 58-ik, özvegységének 17-ik évében f. évi aug. 3-án, reggeli 4 órakor kinos szenvedés után jobblétre szenderült. Egy nagy család terhes gondját, kevés örömét, annál több aggodalmát, terhét sok megpróbáltatásoknak terhes keresztjét hordozta panasz nélkül gyenge vállain, melyet csak a jó Istenben való bizalom s anyai szeretetének ereje tartottak fenn mostanig. Egy élő „mater dolorosa“ volt mindig gyászruhájában. Egy kálvinista papleány szelidsége, szerénysége és munkássága ékesitették. Gyermekeit — mennyi gonddal! — felnevelve, mint a ki dolgait elintézte, kötelességét betöltötte, futását elvégezte, pihenni tért. Az édesanyaság mártirja és megdicsőült mintaképe szállt sirba benne. Legyen áldott emléke!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2256—1906.

PÁLYÁZAT

rendes tanári állásokra.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumánál pályázat hirdettetik 2 tanári tanszékre, melyeket a közelebbről tartandó egyházkerületi közgyülés választás által fog betölteni.

E tanszékek közül ugyikre a *történet- földrajzból*, másikra a *latinnyelvből és történetből* képesitett pályázók folyamodhatnak.

Mindkét tanszék javadalma évi 2400 kor. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben, vagy 600 kor. lakásbér évnegyedes előleges részletekben, továbbá 5 izben 200—200 korona ötödéves korpótlék és idősbségi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás fizetési fokozatokba.

Az ötödéves korpótlék megállapitásánál a hazai más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámittatnak.

Megválasztottaknak a 3-ik rendes tanári szolgálati év betöltéséig a 2400 koronás fizetési fokozatban kell maradniok.

A megválasztott rendes tanárok a nem állami tanárok nyugdijintézetének jogos és kötelezett tagjai.

A tanszékek a következő tanév elején foglalandók el.

Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesitettségüket, eddigi szolgálatukat, katonaköteles zettségi viszonyaikat igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegium előljáróságához czimzett folyamodványaikat a kollegium igazgatóságához 1906. szeptember 30-ig nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. junius hó 14-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Dr. Sárkány Lajos*, tan. előadó.

Sz. 3265—1906.

KÖRLEVÉL

a tiszteletes vallástanitó lelkész aaihoz és a református iskolaszékek tiszteletes elnökeihez.

Kiss Géza magyarláposi állami iskolai igazgató afia igen czélszerü és a mi református népiskolai oktatási viszonyainkat szemelőtt tartó füzeteket adott ki a következő czimeken:

1. Haladási napló az 190 . . tanévben végzett vallás és egyházi ének tanitásáról. (12 ives füzet.) Ára 1 kor.

2. A . . . elemi népiskola I—VI. mindennapi és I—III. ismétlő osztályainak Leczketerve ev. ref. hittanból és egyh. énekből az 190 . tanévre (6 ives füzet). Ára 80 f.

3. A elemi népiskola . .-ik osztályának leczketerve az 190 . tanévre. (6 ives füzet a közismereti tárgyak előirányzására.) Ára 80 fillér.

E felsorolt füzetek alkalmazását melegen ajánljuk a czimzettek figyelmébe.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 1.

Becsek Lajos, elnök h. — *Dr. Sárkány Lajos*, tanügyi előadó.

Sz. 830 1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *vistai* lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes lakás 679 □ öl kerttel, 4 h. 127 □ öl can. portio, bérértéke 24 k. 46 f.; a hivektől bejövendő terményjövedelem pénzértéke 600 k. 67 f.; dézmakárpótlási kamat 446 k. 21 f.; a hivektől kézspénz 47 k. 60 f.; stóla 48 k.; kongrua 484 k. 15 f. Az összes fizetés 1651 k. 09 f.

Megjegyzendő, hogy az állomás 1907. Szt.-György napjáig félfizetéssel töltetik be, amely a kongruával együtt 1067 k. és 62 f. értékü.

Kötelessége: a lelkészi teendők ellátása és a törvényszabta órákon az iskolás növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határidő aug. 28. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. aug. 6.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 826—1906. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozsvári egyházmegyébe kebelezett *gyürgyfalvi* lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom dijlevél szerint: 1. Tisztességes lakás, 4 szoba, konyha, kamara, 2 pincze, gazdasági épületekkel, 190 □ öl kerttel. 2. Földhaszonélvezet (4 hold 377 □ öl szántó, 5 h. 612 □ öl kaszáló) értéke 42 kor. 90 f., a földekért az állami adókat az egyház fizeti. 3. Készpénz a hivek által fizetve 996 kor. (a pénzfizetés két részletben történik, u. m. május és október hónapokban). 4. Állami kiegészités 587 kor. 37 f. Összes jövedelem 1626 kor. 27 fillér. A vallástanitásért az áll. isk. gondnoksági pénztárából 160 kor.

Pályázati határidő 1906. aug. 30.

Folyamodványok szabályszerüen felszerelve nagytiszt. Herepei Gergely esperes aához Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1906. aug. 6.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 829—1906. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *m.-gy.-vásárhelyi* egyházközség lelkészi állására pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes jó lakás kerttel. Fizetés 22 h. 672 □ öl can. portio, melynek bérértéke 98 k. 24 f. A hivektől fizetendő terményjövedelem értéke 553 k. 85 f.; munkatétel értéke 95 k.; stóla jövedelem 16 k.; készpénz 88 k. 14 f.; Kongrua 753 k. 89 f. Összes fizetés 1604 k. 23 f. Ehhez járul az áll. iskolai vallástanitásért jelenben 200 k. tiszteletdij.

Kötelesség: a lelkészi teendők ellátása és az áll. iskolában a törvényszabta órákon a vallástanitás.

Pályázati határidő aug. 28. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. aug. 6. *Dr. Bartók*, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *33-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. aug. 16.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Püspöki intelem

a kolozsvári mozgalom tárgyában.

Kegyelem és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az ő szent fiától, az Ur Jézus Krisztustól Amen.

A kolozsvári egyházközség magyar-utczai körének hivei által közvetlen hozzám intézett kérésből, melyet e hó 7-én vettem, valamint Fehér János aának, mint az „Irsay-ügy vezető elnökének“ leveléből nagy megütközéssel és mély fájdalommal látom, hogy a gyülekezetben a rend és fegyelem teljes mértékben felbomlott; mint a levéliró mondja, még saját személyem sem lehet Kolozsvárt biztonságban.

Őszintén óhajtom, hogy megértsük egymást, s ha vannak sebek, azokat orvosoljuk; de erre egyetlenegy mód van, ha a gyülekezet hivei a törvény által kijelölt utra térnek. Ki kell jelentenem, hogy a mostani bajok forrása sem lehet egyéb, mint a törvénynek nem ismerése, vagy számba sem vevése, az egyházi hivatalos vezető férfiak és hatóságok lekicsinylése, meggyanusitása, kisebbitése, megfenyegetése nem oly eszközök, melyek a kölcsönös megértést elésegitenék.

Anyaszentegyházunknak drága áron szerzett kincse a szabadság, melyet óvni és védeni szent kötelesség. De vajjon az egyház szabadsága érdekében cselekesznek azok, kik felforgatnak minden rendet s követelik, hogy a törvény őre, a püspök vagy akárki más szembe helyezze magát a törvénnyel.

A fegyelmi törvényszék beható vizsgálat után kimondotta Irsay lelkész fölött a vétkest s meghozta az egyhangu itéletet. A püspök, mint elnök, kötelességét teljesitette, midőn kihirdette az itéletet. Hát emiatt háborog-e a ti lelketek? E miatt van-e a nagy és éktelen harcz, mely a nagyközönség előtt a hirlapokban folyik? És ki vitte oda a harczot? Kicsoda lelkének lehet öröme, ha a piaczon mutogatjuk a mi sebeinket? Miért kellett meggyanusitani a birósagot és annak egyes tagjait?

A birósag tagjai saját legjobb meggyőződésök szerint itéltek és a ki az ő függetlenségüket kétségbe vonja, sulyos vádat emel, mely vizsgálatot követel. Ezt kérni joga lehet mindenkinek, de vakon gyanusitani nagy könnyelmüség.

A hozzám küldött kérvény is azt mutatja, hogy a gyülekezet tévedésben van. Hogy a magyar-utczai templomban a szolgálat kérdése minő megoldást nyerjen, legelső sorban a kolozsvári egyházközség presbyteriumának hatáskörébe tartozó dolog, mely a törvények által egyedül van feljogositva kormányozni az egyházat, intézni, vezetni annak ügyeit s kérni a püspököt, hogy igy vagy amugy intézkedjék.

Nem is tehettem hát egyebet, mint a hozzám küldött kérést letettem hozzá, kérvén, hogy ebben az ügyben intézkedjék.

És most én fordulok a gyülekezethez, kérve, intve, óva, hogy az eddig követett utról térjenek vissza s jobban válasszák meg az eszközöket, ha czélt érni akarnak. A gyülekezetnek saját nyugalmáról, jó hirnevéről, fontos érdekeiről van szó. Nekem is azt kell mondanom Pál apostollal: „Eddig szépen futottatok vala: kicsoda babonázott meg titeket?“ Miért gondoltok gonoszt én ellenem, holott miattatok van busulása az én lelkemnek?

Számomra a Krisztus anyaszentegyháza utat jelölt és én arról le nem térhetek. Ha ezt tenném, nektek kellene kárhoztatni engemet. Nagy öröme lenne az én lelkemnek, ha a törvény utján összetalálkoznánk, de én egyedül haladva is ezen az uton megyek tovább, mert nekem mind életemben, mind halálomban egyedüli nyereségem a Krisztus és az ő szerelmétől semmiféle hatalom el nem szakithat engemet.

Az az indulat lakozzék hát bennetek, mely a Krisztusban lakozott. Én is ezzel az indulattal maradok

Tusnádfürdő, 1906. aug. 8.

Dr. Bartók György s. k.,
püspök.

A brassói és hegyaljai ág. hitv. ehmegyék határozata az 1848. XX. t.-cz.-re nézve.

Az egyházmegyei közgyülés elismeréssel és megnyugvással veszi tudomásul Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak a magyarországi ág. hitv. és ev. ref. egyházak közös bizottsága által az 1848: XX. t.-cz. az 1904. év folyamán beadott „emlékirat"-ra, valamint ugyanazon bizottságnak az 1904. októberi kormányelnöki nyilatkozatra válaszolólag az 1904. év deczember hónap 6-án tett ujabb előterjesztésére vonatkozóan a m. kir. kormány nevében 1906. év junius hónap 9-én kelt átiratában foglalt azt a kijelentését, hogy a fenttisztelt kultuszminiszter ur egyik legfontosabb feladatául tüzte ki, hogy az 1848: XX. t.-czikknek végrehajtását az eddigi tárgyalások anyagának alapul vétele mellett a hivatkozott törvény szellemében „állandó rendelkezéssel" kezdeményezze; valamint, hogy ennek foganatositásaképen hajlandó hozzájárulni ahhoz, hogy a két evangelikus egyház emlékiratának „dotáczió" czime alatt foglalt részében felsorolt czélok közül 1. az egyházi adók rendezése; 2. az egyházak közigazgatási költségeire, valamint 3. az országos lelkészi nyugdijintézetek segélyezésére: az eddigi költségvetési dotációkon felül — és nevezetesen az 1904. évi állami költségvetésbe „egyházak segélyezése" czimén az érdekelt egyházak javára felvett tételekben foglalt összegek további — és pedig emelhető folyósitásának biztositása mellett — évi 3 millió korona segély az 1907., 1908. és 1909. évi költségvetésekbe successive emelkedő 1, 2, illetve 3 millió kor. összegben felveendő külön törvény által biztosittassék.

Tekintve azonban, hogy a szóban forgó kormánykijelentés az „emlékirat" első részében a „jogegyenlőség és viszonosság" czime alatt felhozottakra vonatkozólag Tisza István gróf miniszterelnök által az 1904. év október hónap 20-án adott nyilatkozatra, valamint a két evangélikus egyház közös bizottságának erre adott előterjesztésére utalással: Tisza István gróf miniszterelnöknek azt a kijelentését, hogy a kormányt kizárólag az a szempont vezeti, hogy a törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőség az egész vonalon érvényesüljön; — a jelenlegi kormány is kötelezően magáévá nem teszi — a volt kormányelnök által az emlékirat első részében felhozott sérelmes esetekre vonatkozóan pedig a volt kormány által folyamatba tett vizsgálatnak mibenlétét és eredményét, valamint a volt kormányelnöknek azt a kijelentését, hogy a szóbanforgó vizsgálatnak befejezése után a kormány a közös bizottsággal megállapitja „azon irányelveket, a melyek szerint hasonló esetek a jövőben elbirálandók lesznek" egyenesen hallgatással mellőzi; tekintve másrészt, hogy az „emlékirat" második részében „dotáczió" czime alatt a két evangélikus egyház „közös bizottsága által az egyházak legégetőbb szükségleteinek az állami pénzügyi viszonyaihoz mérten kiméletes mérsékléssel tett okadatolt számitása szerint a kormány-programmba ezidőszerint felvett 3 czim alatt s nevezetesen:

1. az elviselhetetlen egyházi adóteher csökkentésének, 2. az egyházak közigazgatási költségeinek, valamint 3. az országos lelkészi nyugdijintézeteknek évi segélyezésére kért 2 millió 100 ezer; 700 ezer 859 kor. 80 f., illetve 567 ezer 287 kor., a fenti három czimen tehát összesen 3 millió 368 ezer 146 K 80 f. egymagában véve is felülhaladja 368 ezer 146 kor 80 fillérrel a kormány által különben is csak successive igért 3 milliónak csekély összeget.

Miután továbbá a lelkészek korpótlékára, vallásoktatásra, valamint kulturális és humanitárius czélokra kért 1 millió 533 ezer 100, 250 ezer, illetve 620 ezer koronát kitevő fedezetlen szükségleteinek kielégitése ugyancsak elsőrangu szükségét képezi közegyházainknak; a lelkész- és tanárképzéssel s a lelkészek alapfizetéseinek és 40 évi szolgálatidő után teljes nyugdijuknak 2400 koronára történő felemelésével, illetve megállapitásával egyetemben; hogy továbbá egyházainknak alapitványszerü dotációja; a törvényesen bevett többi történelmi egyházaknak nagyrészt a magyar állam bőkezüségéből nyert fejedelmi alapitványai és alapjaival szemben: az állam jól felfogott érdekéből is felettébb kivánatos „egyensulya" által is indokolt.... más egyházakat érdeklő feladatoknak megvalósitásától teljesen független: és az állam mai pénzügyi viszonyaihoz mérten is: kellő jóakarat mellett a hozzávetőlegesen szükségelt 12 milliót véve alapul; 12 év folyamán successive nyilván megvalósitható jogos követelése; tekintve végül, hogy autonomiánk csorbitatlan fentartása a legutóbbi állami költségvetésben „egyházak segélyezése" czimén felvett összes tételeknek a külön törvény által biztositandó alapitványszerü állami dotációba leendő befoglalását feltétlenül igényeli evangélikus egyházaink autonómiájának sértetlen fentartása, még pedig a történelem bizonysága szerint oly kiváló nemzeti és állami érdek, melynek elismerése, fentartása, sőt ha kell, megóvása is kétség tárgyát nem is képezheti.

Mindezek alapján egyházmegyénk azzal a kérelemmel járul az egyházkerület utján közegyházunk egyetemes gyüléséhez, hogy a magas kormánynál sürgősen közbejárjon az „emlékirat" első részében megjelölt sérelmes esetekre vonatkozóan annak idején folyamatba tett vizsgálatnak eredményéről szerezzen tudomást és hasson oda, hogy a kormány az idevonatkozó „irányelveknek" megállapitása czéljából a „közös" bizottsággal a tárgyalások fonalát minél előbb vegye föl,

másrészt pedig, hogy az állami dotációkra vonatkozólag igért törvényjavaslat az 1848. évi XX. t.-cz. 2-ik szakaszában lefektetett alapelvekből folyó „tökéletes egyenlőség és viszonosságnak" kiemelése mellett egyuttal az anyagi kérdéseket illetően a fentebb kifejtettek értelmében szerkesztessék; — és már a legközelebbi ülésszak elején az országgyülés elé terjesztessék.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

III. A kolozsvári.

(Folytatás.)

Megfigyeléseit és vizsgálatait kiterjesztette természetesen az egész ifjuságra s megállapitotta a többek között a fogak állapotát az összes tanulóknál. Hogy mily szomoruak az adatok ebben a tekintetben, s hogy mily kevés gond fordittatik a száj és a fogak ápolására: kitünik abból, hogy az intézet 508 tanulója közül rossz fogu 348 vagyis 68·5%.

Az évközben többször megtartott szemvizsgálások alkalmával sem trachomást, sem arra gyanust nem talált.

Az általános orvosi vizsgálat alapján különböző, itt nem részletezhető okok miatt 44 tanulót teljesen, 96-ot részlegesen (szertorna) kellett a testgyakorlat alól fölmenteni.

X. Uj alapitványok, meglevőknek növelésére befolyt járulékok, jutalom- és pályadij-adományok fölsorolása nemcsak a gyarapodást mutatja, hanem a hálából és kegyeletből fakadó érdeklődéseket is tanusitja. Kolozsvármegye árvaszéke négy tanulót látott el téli ruhával.

XI. Irásos pályadolgozatokra kilencz dij volt kitűzve. Három pályázat meddő maradt, három kevésbé sikerült. Sikerült három: a népköltési termékek gyűjtésére vonatkozó, a németnyelvi és az egészségtani. Szünidői foglalkozásra a jövő évi pályakérdéseket, igen helyesen, már most kitüzik.

XII. Jutalmak, ösztöndijak és segélyek czimén (a konviktusi segélyekről fentebb volt szó) a gimnázium 102 növendéke, ha jól összegeztem, 6410 kor., az elemi iskola 29 növendéke 286 korona összeget nyert.

XIII. Az iskolai évet Tárkányi György hálaadó imája után az igazgató zárta be beszédével. Ebből ide jegyezzük azt az óhajtást, hogy a nagy gonddal teljesitett iskolaorvosi állás rendes tanári javadalommal dijaztassék. Ide jegyezzük a szükségkép mindig előforduló kisebb rendetlenségekről való megemlékezést. — — „Ezeknek megszüntetése vagy legalább korlátozása sürün foglalkoztatta a benlakás felügyelőit, az igazgatót, sőt a tanári kart is, több esetben sikerrel, a mennyiben némelyek megjavultak; de mások nem birták kiállani fegyelmezésünket, tehát kiléptek. A szülők, a társadalom, valamint az *évvégi és éveleji ujságirók,* hol keserü humorral, hol ostorozással, hol igazságtalanság vádjával sujtják a tanári testületek eljárását, abban a kifejezett meggyőződésben, hogy ők jobban eltudták volna intézni; mert szerintök csak csintalanságról lehet szó az ifjaknál. Kiegyezésről amiatt nem lehet szó a két fél között, mert ezzel szemben a tanári testületeknek elsőrendü feladata a keletkezőben levő hibákat elfojtani, hacsak nem akarják az elzüllés fertőjébe engedni az ifjuságot", mondja az igazgató. Végül örömmel jegyezzük ki azt is, hogy Kovács Dezső tanár saját költségén, tanulmányútat tett Olaszországba s hogy ő és négy tanártársa művészettani külön előadásokat tartottak a felsőbb osztályos tanulóknak.

XIV. Statisztikai adatok. A gimnáziumban, vizsgálat kiállásával, befejezte az évet 370 tanuló Köztük református 284, más vallásu 86. Helybeli és megyebeli 233, távolabbi illetőségü 137. Termelő szülők gyermeke 118, inkább fogyasztóké 252. Jómagaviseletü 308, szabályszerü 53, kevésbé szabályszerü 3. A jeles és jó előmenetelüek száma 78 (21 %); az elégtelen előmenetelüek száma azonban nagyobb annál s ijesztően nagyobb a mult évinél: összesen 112 (30·5 %); egyharmadrészök ismétlésre utasitva. [A mult évben 20% sem volt az elégtelen előmenetelüek száma.] Honnan ez a nagy ugrás? Az, aki ismeri a kalkulusadás meteorologiáját, könnyen megmagyarázhatja a dolgot. Évről-évre ismétlődött, rendkivüli szünetekkel évről-évre együtt járt az osztályozásnál lehetőleg enyhe mérték alkalmazása s leszállott a valóságos képzettség szinvonala. Ez nyilvánvalóvá lett a mult évi érettségvizsgálaton, a mikor is a növendékek 25%-a elbukott. Ezzel megkezdődik a viszszahatás; a tanárok ösztönszerüleg óvatosak lesznek, egyszerre letesznek a kiméletességről, szigoruan, sőt tulszigoruan osztályoznak, hogy a silányabb elemek ne kerülhessenek fel a VIII. osztályba. Ez igy szokott lenni. Örvendetes lesz azonban, ha a szigoru osztályozás mellett a tárgyfelosztás javitásával, a tanári munkák összhangzóbbá tételével s az időnek teljes kihasználásával is orvosolni fogják az időleges bajt.

XV. Az érettségvizsgálat idei eredménye teljesen megnyugtató, igaz, hogy a testsuly fogyatkozása árán: jelesen érett 26 ifju közül 3, jól 7; javitásra utasitva 1. Theologiai pályára készül 5, tanárnak 1.

XVI. A jövő évre szóló Tájékoztató nem mondja meg, hogy mely napon lesz az év megnyitása. Es nem világositja fel a két elégtelennel javitásért folyamodó tanulókat afelől, hogy a javitásrabocsátást csak indokolt esetben nyerhetik meg, mert ez a törvény. Ellenben a kivihetetlenségig csigázza az internátus egészségügyi követelését azzal, hogy „a szünidőről visszatérő vidéki tanulók kötelesek igazolni, hogy sem családjukban, sem községükben nincs fertőző betegség".

Hogy abban, a miben a viszonyok javitása szükségesnek látszik: a biráló észrevételek őszinte megtétele elől nem térünk ki, indoka az, hogy kollégiumaink némely dolgaiban sem a kebli, sem az egyházkerületi kormányzat nem tud segiteni, hacsak a jogosult nyilvános birálat s a sajtó nem siet a fölismert közérdéknek támogatására.

Vigil.

Mentsünk, amit lehet...

Ezen a czimen, e lap mult évi számaiban Barabás S. magyarláposi lelkész megszivlelésre és további gondolkodásra méltó módon értekezett. Tényköriilményeket emlit és sorol fel atekintetben, hogy az ev. ref. egyházak legtöbbjét veszély fenyegeti az állami iskolák révén. Nem biztositottak maguknak az egyházak elég jogot a szervezéskor stb. stb. Ugy gondolom, ez rövid foglalatja annak, ami ott részletesen van előadva és indokolva.

Nincs tudomásom, hogy e felszólalás talált-e visszhangra? Lett legyen azonban bárminő sorsa annak, érveimmel én is előállok, mert — nézetem szerint is — az ügy tárgyalása, tisztázása és a követendő teendők megbeszélése annyira időszerü és fontos, hogy azokat sem feledésbe menni, sem szó nélkül hagyni nem lehet.

Felületes vizsgálat, vagy futólagos gondolkozás és számitás szerint a veszély, ami fenyeget, nem oly nagy, mint a mily romboló és pusztitó tényeiben és következményeiben, ha tüzetesen foglalkozunk a kérdéssel.

Nem igényel bizonyitást, hisz köztudomásu tény, hogy az állami iskolák terjeszkedésének legelső biztos terei a ref. egyházak iskolái voltak.

Részint a kultura iránti lelkesültség, részint a szegénység vitte rá az egyházakat, hogy iskoláikat az állam fentartása alá bocsátották és sokszor semmi jog kikötésével és biztositásával.

Azon egyházközségek, melyek a kántori teendők teljesitését bekapcsolták a szerződésbe, még némi jogot megtartottak és biztositottak magoknak s igy szerencséseknek mondhatók, de a nagyobb egyházközségek még ennyit sem tettek. Örvendettek annak, ha megszabadulhattak a fentartás terheitől.

Közöny itt is, ott is.

Ha nem érkezett is el még a tizenkettedik óra, készen kell állni és védekezni kell a további veszélyek ellen. E czélból egyes eseteket kell ismernünk s azután meg kell állapitanunk a kellő óvszereket a baj, a veszély meggátlására.

Akár igy, akár ugy lesz a döntés, szemünk elől egy perczig sem szabad tévesztenünk e mondást: „az iskola az egyház veteményes kertje". De hogy legyen az, ha nem az egyházé, ha nem az övé, ha jogairól lemondott? Ha csak a vallástanitás terén van meg a törv. által biztositott rendelkezési jog s ez is csak megfelelő óraszámban és előre kijelölt időben? Sőt még ez is korlátozva van, mivel a vallástanitási dij fejében e téren is beleszólása van — joggal is — az államnak, ami hovatovább mind nagyobb és nagyobb lesz. Példa e tekintetben az, hogy azon egyházközségben is, hol 28—29 év óta fennálló állami iskola van, a vallásvizsga idejét eddig mindig a ref. lelkész állapitotta meg a vizsgálatok előtti hét vasárnapjára s meg is tartotta mindig a ref. templomba, a szülők és érdeklődők nagy csoportja előtt. Az idén sem a kitüzött időt, sem a helyet nem fogadta el az iskolai hatóság, hanem kiszabta ő és megtartotta a ref. lelkész ugy, amint az kivánta az iskolában csekély érdeklődő előtt gyors tempóban.

Senki sem tiltakozott ellene egy szóval sem. Engem nagyon bántott! 230—240 körüli ev. ref. növendék levizsgázott két óra alatt, 4 róm. kath. 1 óra alatt, 6 gör. kath. 1 óra alatt, hol itt az arány?

Ugy-e egy csekély pont, vagy tér elvesztése ez is?

A n. ..n....i iskola 30 évvel ezelőtt három tanerővel nyilt meg: két férfi, egy nővel. Egyik férfi a kántori teendőket is ellátta s fizetése nagy részét az egyház adta, csak a tanitásért volt előbb 200, később 300 frt fizetése.

Az egyház ezen kivül a fentartáshoz évi pénzsegéllyel is járult s ez alapon intézkedési és beleszólási jogot is tartott az iskolai ügyekbe.

Amint a községi iskola államivá lett, előbb elmaradt a segélyezés, a kántor halála után külön választatott a tanitói állás és megszünt a viszony, annyira, hogy teljesen két külön álló intézménnyel van dolgunk s előfordult a fent emlitett eset is. E tiszta ev. ref. vallásu községben fennáll most egy négy tanerővel biró állami iskola és egy óvóda. Az a szerencse, hogy az igazgató is, a tanitó is ev. ref. vallásu, de a tanitónők róm. kath.-ok férjeikkel és a gondnoksági elnökkel együtt.

Történjék most akár halálozás, akár áthelyezés utján egy változás, kerüljön ide egy róm. kath. vagy más vallásu igazgató vagy tanitó, mi lesz akkor az egyház javára? vagy mi lesz rovására? melyik lesz sulyosabb következményü?

Okvetlen biztositani kellett volna, vagy kellene — talán még most sem késő — azt a jogot, hogy a férfi tanerők legalább ev. ref. vallásuak legyenek s a kinevezés előtt legyen meg az egyháznak a 3-as jelölési joga.

Erről már többször volt figyelmeztetve az egyházi előljáróság, de elhangzott a pusztában.

N....N....i tulnyomólag ev. ref. vallásu, de róm. kath. egyházközséggel is biró állami elemi iskolánál a szervezéskor az igazgató ev. ref. vallásu volt, ma róm. kath. s neje, a tanitónő szintén az, ráadásul az iskola a róm. kath. egyház által adományozott telken van, az igazgató kántor is, de vallására is sokat ad.

Nem tért veszitett-e itt el az ev. ref. egyház? Nem fenyeget-e innen is veszély, látva és tudva azt is, hogy a gondnokság elnöke is, a tagok többsége is róm. kath.?

Hasonló eset elég van, de felsorolásától elállok, mivel elégnek találom e kettőt arra, hogy a figyelmet felhivjuk e térre s a gyors intézkedések megtételét ne halogassuk, mert minden percz kamatoskamatjával ragadja el tőlünk azt, a mit visszaszerezni többé nem lehet.

Még lenne észrevételem a tanitás menetére és tananyagára vonatkozólag, valamint a felügyeletre nézve is, de ezekről, a nt. Szerkesztő úr engedelmével, majd egy más alkalommal.

B. J.

Jelentés a vallástanitásról a nagyszebeni egyházmegyében 1905—6-ról.

Nagytiszteletü Egyházmegyei Tanács!

A vallástanitás egy jelentőségü a templomi igehirdetéssel, sőt ez maga is az evangelium predikálása; egyetlen érintkezési pontja az egyháznak az iskolával most, a mikor epyházmegyénk 16 anyaegyháza közül 13-ban nincs felekezeti iskola.

Egyházunkra nézve ma már életszükség a rendszeres vallástanitás, melyet teljes odaadással, lelkesedéssel, kitartással vive keresztül, új nemzedéket nevelhetünk; sőt a mai felekezetközi nehéz helyzetben: mondjuk szakadatlan, meg nem szünő harczban kétélü fegyver, mellyel mig diadalmasan vágunk a képzelt felvilágosodás és bigottság ellen: ugyanakkor evangeliumi világosságot és melegséget terjesztve, gyógyitjuk is az annyi sokféle betegségben szenvedő társadalmat, magunknak pedig megszerezzük azt a békességet, melyet az Ur igért az ő tanitványainak.

Mélységes örömmel üdvözlöm egyházi főhatóságunknak e fontos érdekben tett ujabb intézkedéseit. Ezek megerősitenek engemet abban, hogy helyesen jártam el, mikor 1897-ben az akkori Prot. Közlönyben uj tanitási utat mutattam fel, igazolják az egyházmegyei tanács elé 1904-ben terjesztett javaslatomat, hogy tanmenet és munkanapló készitendő. Ime, a Javaslat uj tanitási tervet igér s az 1904. végén elrendelt munkanapló már elrendeli a mit kértem.

A részben helyes, másfelől helyesbitendő utmutatások mellett remélem, hogy mi lelkipásztorok oly vezérek leszünk a vallástanitási harcztéren, kiknek trombitája nem bizonytalan zengést tészen, hanem e krisztusi parancsot hangoztatva *„tanitsatok minden népeket“* határozottan, biztosan indit, visz, ragad a harcztérre.

Ily fontos levén a czél, ily nagy jelentőségü az arravaló törekvés utja, módja, felteszem a kérdést: vajjon jól van-e megválasztva, beosztva a vallástanitás anyaga s helyesen munkálkodunk-e a tanitás mezején? mert ezektől függ, hogy megismerjék növendékeink s általuk idősebb hiveink is évről-évre ismét és ujból hallva Krisztust, ki nekünk út, élet, igazság s az evangeliumot, mely Istennek ereje minden hivőnek idvességére s ezeket megismerve, megismerjék evangeliumi, reformált szent hitünket, e Krisztuson felépült szentegyházat, mely az apostoli korszak egyszerü gyülekezete, az első keresztyének tiszta egyháza, felébresztve Luther, Zwingli és Kálvin által 15. százévi alvás után, megmosva az evangelium kristálytiszta vizében.

E megismerés feltétlenül szükséges, mert csak azt szerethetjük, a mit ismerünk, a mit nem ismerünk, nem szerethetjük. Vallásunk nem ismeréséből erednek az ilyen nyilatkozatok: *ez a vallás a legszebb, ama másik legtisztább mindenek között.* És ezt mondják ref. emberek is! de egyik kifejezést sem az evangeliumi reformált vallásra értve s igy Krisztus és az apostolok egyszerü vallásától tagadják meg az elismerést. Ugy járnak el az ilyenek, mint a rossz indulatu férj, ki hű, igaz, munkás felesége erényeit nem ismeri el, de dicséri minduntalan a felettébb bölcs vagy czifrálkodó asszonyokat, szidván földi javát, mennyei üdvösségét munkáló hitvestársát. És ez igazságtalan eljárás sulya alatt leroskad a hű és serény, mig a többiek könnyen élnek, uralkodnak, káprázatban tartják a lelkeket, mig a világ kiábrándul belőlük.

Ám a csillogás, káprázat, melyet némely tárgyak mutatnak, nem napfény; a villamos fény, rákéta sugárözön nem fakaszt rügyet, nem érlel gabonát. Napfény kell! Ez az evangeliumi reformált vallás, Krisztus igaz tudománya. Ezt meg kell ismerni. Erre kell hogy vezessen a vallástanitás.

Az 1878. évi vallástanitási tanterv akkor jó volt, az 1906-ban kiadott *Javaslat* keveset változtatott rajta, pedig 28 év alatt javulhattak az eszközök, melyek által a vallásos életet Krisztuson fel kell épitenünk.

Javultak is, mert azóta a lelkipásztoroknak kellett kezükbe venni a vallástanitást, a mi akkor csaknem mindenütt a tanitóknál volt. A lelkipásztor, ki a vallással kiváltképpen foglalkozik, tudja az igehirdetés terén szerzett tapasztalataiból, látja a papi gondviselés gyakorlása közben, érzi a konfirmácziói tanitás alkalmával, hogy mit és hogyan kellett volna s kellene ma is tanitani. 20 évi vallástanitásom s főleg 18 évi, mióta pap vagyok, e téren való több izbeni irogatásom, az ügy iránti szeretetem jogot adnak nekem is arra s az anyaszentegyház nagy érdeke kötelességemmé teszi, hogy felkérjem lelkésztársaimat: *foglaljanak állást a „népiskolai vallástanitás“*

czim alatt az Erdélyi Prot. Lap 1904. évi 49. 50. 51. 52. sz.-ban megjelent vallástanitási tervezet mellett; mert azzal a czélt jobban megközelitjük.

A *Javaslat* sem tudja magát kivonni e helyesebb irány némi hatása alól; mert az *I. osztályban* csaknem az én álláspontomra helyezkedett, félretéve az 1878-iki Utasitás sok ótestamentumi történetét, de csak a paradicsom történetét (bünbe esés) kellett volna megtartani, azonban fel kellett volna venni az új testamentumból Jézus születését (megváltás). A helyes az lett volna, hogy egészen átvegye az én tervemet; mert az első osztály számára annyi körültekintéssel s melegséggel van kidolgozva, hogy ezen, a gyakorlatban több paptársam által is kipróbált tervezetnél jobb ez idő szerint nálunk nincs, a *Javaslat* feltétlenül mögötte marad.

A *II-ik osztályban* a *Javaslat* is megtartja az Utasitás rendelkezését, de a zsoltárok mellé dicséreteket is vesz fel; ez azonban nem ér fel azzal, hogy én az ótestamentumi történetekhez mindenütt az oda éppen találó zsoltárt osztom be, hogy bibliai történetek és zsoltárok egy nyomon járjanak Isten dicsőségére.

A 3. 4. 5. osztálynak az újszövetségi történeteket szánt az *Utasitás*, hozzáadva az V-ikben a példázatokat; igy tesz a *Javaslat is*, de helyesebb az én tervem, mely a *3-ik osztályban* a bibliai történeteket (ujszövetségi), a *4-ikben* a példázatokat s hegyi beszédet tanitja; mindenütt megfelelő, találó dicséreteket is irva elő.

Itt a 3-ik és 4-ik osztályban ismerkedik meg a tanuló Krisztussal, kiről az I. oszt.-ban csak hallott, az ótestamentomi jövendölések alapján a II-ikban már sejtett valamit. E két osztályban kezdődik a *biblia olvasása*. Ezt kell visszaállitanunk. Az apostoli korban s az első keresztyének idejében volt az *irások* olvasásának virágzó szakasza; azután századokon át semmi gondot nem forditottak reá, mignem a reformáczió ismét kezébe adta az emberiségnek a bibliát. *Az evangelium szerint reformált egyház bibliás egyház volt.* Ismét az kell hogy legyen! De ezt csak a lehető szükre vont tananyag mellett lehet elérni az iskolában. Szász Károly *Kisbibliája* — tapasztalatomból tudom, összehasonlitottam az ismerttekkel — a *legalkalmasabb tankönyv* ez idő szerint a II. III. IV. elemi osztályban. Még ennek történeteit is röviditeni kell, amint ezt én is tettem tervezetemben, hogy annál több idő jusson a biblia olvasgatására.

Az *V-ik osztály anyaga* ugy az *Utasitás*, mint a Javaslatban Pál apostol élete és a példázatok egy része. Ezeket megismeri a tanuló az én tervemben a 3—4-ik osztályban s aztán a bibliai történeteket az *V-ik osztályban az egyháztörténelem követi*, melyen tovább evez az apostoli korban meginditott hajója az egyháznak. Erre alkalmas a Bocsor Lajos egyháztörténete.

A VI-ik osztályban betetőzi a népiskolai vallástanitást a *Káté* s a betetőzést, a koronát itt kell feltenni, nem az ismétlő iskolában; mert csak igy nyerhetnek a tanulók teljesen befejezett vallásoktatást otthon, szülőföldükön; mert a 6-ik osztály után iparos és más pályákra mennek s többé nem saját lelkipásztoruk építi Istennek élő templomaivá.

A népiskola 6. osztályában egy teljesen befejezett egész kell hogy legyen a vallástanitás, mint a középiskolában vagy a theologián; természetesen tejnek italával táplálva a még gyengéket.

Beosztásom egyszerü, világos, természetes; elől megy a *Bibliai* (vagy alapvető), aztán következik az *egyházi* s bezárja a mai kor hit- és erkölcsi tudatát kifejező *Káté*. Ez utóbbit nem szabad kiküszöbölni, hiszen ennek segitségével rendezi a tanuló a bibliai és egyháztörténelmi nagy anyagot s tud bármikor vallást tenni *hitéről és cselekedetéről*. Határozottan felemelem szavamat a *Káté* kihagyása ellen; erős kéréssel kérek minden tényezőt: hagyják meg a 6-ik osztályban a *Kátét;* ne engedjék félredobni a vallástanitás épületének tetejét; mert e nélkül az *alap* (biblia), a tovább *épités* (egyháztörténet) sem maradnak meg épségben.

A változtatás előtt álló vallástanitás érdekében szükségesnek láttam ezeket elmondani, mig nem késő és az egyházmegyei tanács előtt, melynek figyelmét el nem kerülheti, sőt teljes mértékben igényli e nevezetes kérdés. Minthogy sok időt vettem el, most nem terjeszkedem ki, mint korábbi évi jelentéseimben a vallástanitásra egyházközségenként, hiszen az csekély jelentőségü a nagy fontossággal biró *Javaslat* mellett.

Kérem az egyházmegyei tanácsot: tegye magáévá a népiskolai vallástanitásról irott kis füzetem tervét s kérje annak felhasználását, alkalmazását a „*Javaslatban*".

Vizakna, 1906. aug. 7.

Incze Lajos,
ehm. tanügyi-előadó.

Titkári jelentés.

(Felolvastatott a brassói m. protestáns jótékony nőegyletnek junius hó 30-án tartott általános közgyülésén.)

Mélyen tisztelt Közgyülés! A titkári állásban történt ujabb változás folytán, a helyzet parancsára, ez évben is én teszem meg, mint a hogy tettem volt nőegyletünknek a mult 1905 január hó 26-án tartott elszámoló közgyülésén, a titkári jelentést.

A mi nőegyletünk, mint ev. ref. egyházközségünknek egy élő orgánikus szerve, mélyen tisztelt közgyülés, nem hasonlitható azon más egyletekhez, a melyek ujabb időben, gyors egymásutánban létesülnek és azután csakhamar meg is semmisülnek, mert nem az élet követelményein alapuló komoly társadalmi sociologus alapon nyugosznak, hanem jó részben csak annak köszönhetik életüket, hogy egyesek szerepelni óhajtanak és igy komoly czéltudatosság nélkül egy egyletet alapitanak. A mi nőegyletünknek a krisztusi szeretet adott életet, ezért egyházunk kálvinista talajából nőtt ki és tagjai a mi vallásos lelkületü nőink, hogy lelkük ellentmondást nem türő belső parancs szavára: az özvegyek, árvák és tudatlanok ügyét felvegyék; ott sebeket kötözzenek, itt könnyeket törüljenek és mindenütt bizonyságot tegyenek arról, hogy mindeneknek kötelesek vagyunk a Krisztusért. Mi tehát a mi szegényeinket segélyezzük, a mi szegény tanulóinknak nyujtunk módot, kiket Krisztus által a kegyelem Istene reánk bizott, hogy megismerhessék az igazságot és majd szerzett ismereteik által édes magyar hazánknak, anyaszentegyházunknak hasznos tagjai, öntudatos hivei legyenek.

Igy tehát a nőegyletünk elé tüzött czél és ennek tettekre vezető inditó oka mélyen nyugszik a vallásos lelkület talajában, ezért nem hasonlitható azon egyletekhez, a melyek lesznek és azután el is tünnek, mint az árnyék. A mi jótékony nőegyletünk olyan, mint a bibliai mustármag, évről-évre Isten után növekedik és eljön az idő, midőn olyan terebélyes fához lesz hasonló, melynek árnyékában azután a mi szegényeink biztos menedéket találhatnak az élet marczangoló viharai között.

A keresztyén erkölcstan is azt tanitja, hogy a jó cselekvő, a midőn látja a megsegitő és megtartó keresztyén munkásságnak áldott gyümölcseit, ujabb jó cselekedetekre buzdul, mert a hasznosan folytatott élet tudata fokozza az emberi tetterőt a jóban. Mélyen tisztelt közgyülés, én egyletünk tagjainak buzgóságából meritem élő reménységemet, hogy ezután is megszünés nélkül fokozódó jó cselekedetek

által, minden mi szép terveink a könyörülő és megtartó szeretet mezején, gyülekezetünkben az áldott női kezek munkája által létesülni fog. Adja Isten!

Mert bizony a mi korunk nehéz feladatot kell megoldjon, a világosság és az igazság terjesztése mezején, ha a tömegek szivét igazán Istenhez akarja vezetni, a kitől száll alá minden áldás. És itt a protestántizmusé a vezető szerep, mert a mi örökségünk lett a tiszta, hamisitatlan evangélium, melynek parancsszava ez: elmenvén tanitsatok és jót cselekedjetek mindenekkel!

E nagy munka megoldásában, mint az élet minden vonatkozásában is, a férfi mellett kell hogy álljon a nő az egyházi életben is. És ha a mi kálvinista asszonyaink, mondjuk általánosságban a protestáns nők, a hit élet terein a férfiakkal egy czélra törekesznek, akkor a mi ügyünk győzni fog. Akkor én nem féltem protestáns anyaszentegyházunkat az aggasztó életkörülményektől, mert minden nyomások daczára, szegénységünk mellett is, az összetartás folytán uj erőforrások nyilnak meg az anyaszentegyháznak élő szervezetei által és ez Istentől megáldott erőforrások nagy tettekre vezetik a mi magyar evangeliumi népünket. Adja Isten!

Es most, becses engedelmükkel, csak rövid vonásokban jelezni kivánom a letünt másfél év történetét.

A letünt másfél év alatt tartott nőegyletünk 15 értekezletet, 7 választmányi és két közgyülést.

Rendezett két jótékonyczélu estélyt, egyet 1905 év márczius 28-án, a másikat 1906 év április hó 4-én. Mindkét estély, ugy az anyagiakban, mint erkölcsileg fényesen sikerültek. Kivált a folyó év márczius havi estély, mely alkalommal Arany János legszebb balladáit, mint élő képeket, több mint 110 szereplővel, korhű kosztümökben bemutattuk, szavallatok kiséretében, a mikor a városi hires polgári zenekar magyar classicus zenével kisérte az egyes felettébb szép jeleneteket; estélyünk oly magas szinvonalon állott, hogy az elnökséget és a választmányt nemcsak a nagyközönség, hanem a sajtó is kiváló elismerésben részesitette. Az erkölcsi sikert még fokozta a következő napon rendezett ifjusági előadás, a melyen legalább 1500 tanuló vett részt, nemzetiségi különbség nélkül, tanári karuk kiséretében. Mélyen tisztelt közgyülés, az ilyen sikerek tudom, sok fáradságba kerülnek, de mélyitik nőegyletünknek életgyökerét a társadalom talajában, a honnan kell gyüjtse czéljai megvalósitására az anyagi erőforrásokat.

A mult év november havában a szokásos estélyünk elmaradt volt, közbejött nehézségek miatt, de azért egyletünk ez által rövidséget nem szenvedett, mert választmányunk, élén az elnökséggel, oly erélyesen fáradozott a segélygyüjtésben, hogy karácsonykor gyüjtésből 513 korona 56 fillért tudott forditani a szegény tanulók és özvegyek felruházására, ide nem értve azon adományokat, a melyeket a kereskedők és magánosok ruhanemüekben, kelmékben, czipészek lábbeliekben és mások élelmi szerekben nyujtottak, mert ha ezeknek értékét is oda számitjuk, a karácsonyi segélyezés kitett több mint 900 korona értéket. Igy történhetett, hogy a nőegylet 90 árva és szegény tanulót, 30 özvegyet tudott segélyezni és 100-nál több egyénnek nyujtott karácsony ünnepére élelmi szereket. Nem hagyhatom itt említés nélkül nőegyletünk tagjainak azon szép tettét, hogy a női szegényeknek adományozott ruhákat házilag maguk varrták, vagy varratták meg. Mélyen tisztelt nőegyleti közgyülés, hidjék meg nekem, hogy minden egyes őltés, a melyet tettek azokon az egyszerü kelméken, közelebb hozta szivüket szegényeink lelkéhez és azok a meleg könnyek, a melyek a kiosztás ünnepélyén a szemekből alá peregtek, gyémántnál drágább jutalma a kegyedék fáradozásainak. Karácsonyfa-ünnepélyünk Isten házában mint hálaadó ünnepély kezdődött és mint méltóztatnak tudni, nagytermünkben mint jóleső, lelket emelő keresztyéni atyafiságos örömmondás folytatódott ének, zene, alkalmi beszéd és szavalatokkal fűszerezve.

A karácsonyi segélyen tul egyletünk rendes havi segélyt nyujtott 626 koronát és 78 korona rendkivüli segélyt. E szép arányu segélyezés annak bizonyitéka, hogy nőegyletünk hivatása magaslatán áll és itt e végvidéken a magyar ügynek ugy emberbaráti, mint kulturális szempontból nagy szolgálatokat teszen. Társadalmi érzékét egyletünk az által is igazolta, hogy egyik gyülésében közelebbről elhatározta, hogy a tüdőbajosok szanatóiumának 100 kor. alapitó dijjal pártoló tagja lesz. Ugyanez alkalommal kimondotta, hogy a magyar ipart minden lehető módon pártolja és tagjait ennek pártolására buzditja.

A nőegylet vagyoni áliaga, mint az előbb bemutatott zárszámadásból is látható, 15.000 korona 74 fillér volt, mult év deczember hó zártán. Ha hozzá számitjuk a Koós Ferencz-féle 1640 kor. 89 fillér hagyatékot, a Népbank 100 korona, a Közhasznu szövetkezet 50 kor., Leitinger bankigazgató 30 hor. adományát, a tavaszi estély 500 korona tiszta jövedelmét, Szterényi államtitkár ur 100 korona alapitványi diját, e tételek és az időközi kamatok összege együtt kitesznek 2420 korona 89 fillért. Tehát az összes vagyon ugy átlagba számitva 17—18 ezer korona. Ez összeg még a Khon emberbarát izraelita hagyatékából előreláthatólag 500 koronával ez évben gyarapodni fog.

Igy rövid időn meglesz egyletünknek 20.000 korona alaptőkéje, a mi szegény és árvaházunk eszméjét jóval előbb viszi a valósulás utján.

Az elnökségben a mult évben is több személyi változás történt. Ugyanis 1904 év szeptember hó 24-én elnöknőnek megválasztatott Weér Györgyné ő méltósága és sajnálatunkra, körülményeire való tekintetből, már 1906 év január hó 16-án állásától megvált. Ugyancsak 1905. év november hó 18-án Kupcsai Jánosné ő nagysága, mivel férje sulyos beteg lett és állandó ápolása idejét egészen leköté, lemondott alelnöki állásáról, helyébe Makoldy Józsefné ő nagysága választatott meg. A titkári állástól Márta Miklós a. f., hivatkozva felszaporodott hivatali elfoglaltságára, elválván, helyébe Végh János kulturmérnök ur választatott. A választmányi gyülés igy folyó év február havi gyülésében elhatározta, hogy az elnöki állást, mig egy ev. ref. vallásu illustris egyénnel betölthetné, az elnöki munkakört a két ügybuzgó és szakavatott alelnöknő között osztja meg, ugy hogy Kónya Julcsa ő nagysága a számvivői és ellenőri és Makoldi Józsefné ő nagysága az ügyvivői teendőket representálják. A mely czélirányos intézkedést a közgyülés örömmel tudomásul is vesz bizonynyal.

Egyletünk tagjainak száma: 47 alapitó, 78 részvényes és 17 pártoló. Összesen 142 tag. Mindenesetre elég szép szám, de azért ez uton is felhivom a közgyülést, hogy hasson oda egyénenként, hogy a tagok száma minél inkább szaporodjék, mert a tagság által fokozódik az egyének érdeklődése is humánus törekvéseinkkel szemben.

Mig munkálkodtunk és jót cselekedtünk, mélyen tisztelt közgyülés, addig a mult évben egy igazi jó embert a kérlelhetetlen halál elragadott soraink közül, Koós Ferencz kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő atyánkfiát, a ki hagyatékában 1640 koronával gyarapitotta nőegyletünk vagyonát. Áldott lélek volt az elköltözött, szerette és támogatta egyházunk minden intézményét az ő világos értelme fényével, lángoló szive melegével. Templomunkban felállitott ravatalára koszorut helyezett nőegyletünk is és választmányunk testületileg részt vett temetésén. Porsátora

ott pihen künn a temetőben, de lelke, szelleme közöttünk lebeg és mindnyájunkat tanit ama nagy igazságra, hogy a tiszta erkölcs és evangeliumi puritán életfolytatás az, a mi egyént, családot, felekezetet éltet. Kövessük az ő életpéldáját és ne a hiu látszatnak éltünk, a mi előbb vagy utóbb romlásra vezet, hanem törekedjünk hasznossá tenni életünket, mint tette az övét az Istenben boldogult Koós Ferencz. Legyen áldott mindörökké emlékezete az igaz embernek!

Még nem hagyhatom említés nélkül azt sem, hogy Kádár Gyula segélyezettünk, kit mint egész árvát négy év óta segélyez egyletünk, Isten segedelmével letette az érettségit és pár hét mulva már ki lesz nevezve a vámhivatalhoz mint gyakornok. Ismét egy árvát adtunk át benne az életnek, ki önsorsát már irányithatja, mert megvan előképzettsége arra, hogy hasznos tagja legyen társadalmunknak. Legyen áldott az Ur, aki megsegitett minket, hogy az árva már önmaga szerezheti meg kenyerét és majd ha telik tőle, tudni fogja ő is, hogy a mi kenyerünk akkor édes, ha megtörjük azt és megosztjuk azokkal, kiknek gondját a jó Isten ránk bizta.

Mélyen tisztelt közgyülés, ime egy év rövid története. Az eseményeket rövid szavakban hamar eltudtam mondani, de arra már nem vállalkozom, hogy a munkások fáradozásait érdem szerint méltassam, azt legjobban önkeblük érezi, mint öntudatot és az a jó Isten tudja, aki mindeneket lát!

Hogy a jövő is gazdag legyen szép eredményekben, vezessen munkánkban továbbra is az egyetértés lelke.

Péchy Árpàd,
ref. lelkész, egyl. védnök.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

Anno 1692. die 1. July.

Én Pataki István nem régen a kolozsvári reformatum collegiumnak egyik professora, mostan az méltóságos fejedelem ephorusa, fide mea mediante recognoscálom, hogy néhai tekintetes Teleki Mihály urtól nyervén ezer forintot praecise a schola számára, és azután együtt is másutt is magam szerezvén circiter nyolczszáz forintot, ezt a két summa pénzt a schola részirül adtam Asszonyfalva és két Füle kiváltására (ehhez adván néhai nemzetes Döbrösi Gáspár uram ezer forintot). Ismét néhai tekintetes Kendi János itélőmester pénzéből nyervén hetedfélszáz forintot azt a schola részirül forditottuk ismét az ecclesia több pénzével Apahida kiváltására. Ennyit adván két felé az schola számára, ugy alkuttunk meg együtt ecclesiástul, hogy egyébiránt is az ecclesia minden esztendőben buzát adván a schola tartására, ezután azon két részbeli summa pénzre nézve is adjon az ecclesia annuatim a schola tartására száz öreg köböl buzát, a mely usuáltatott is, ugy, hogy a patronusok collatiója bejövén, a meddig az deákság azzal érte, azzal élt azután az ecclesia adott ha annyi kivántatott, egész száz öreg köböl buzáig, ha mikor a patronusok collatiója bőven esett s annyi nem kivántatott az ecclesiától, akkor a curátorok az szükség szerint adtak, felmaradván mindazonáltal a száz köböl buzáig való jus. Ezt igy recognoscálom, a mint hogy magam forgottam benne és az szerint testálok bona fide et confidentia. Claudiopoli, die et anno supranotatis. Levéltári jegye: Fasc. 10. Lit. A. Nro 6.

Correcta per eundem.
Idem qui supra m. p.

Közli: *Török István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök ur Tusnádfürdőről, hová családjával üdülni ment volt, e hét végén érkezik haza székhelyére.

Lapunk mult száma sulyos nyomdai kalamitások miatt jelent meg késve és boriték nélkül s ez a szám is a szerdai kath. ünnepen tartott munkaszünet miatt jelenik meg egy nappal később.

Az Irsay-ügy mult heti fejleményének központjában a lapunk elején közölt püspöki levél áll, melyet a legtöbb lap komoly kommentárral kisérve ismertet és méltat s csak a „Kolozsvári Friss Ujság“ füzött hozzá olyan megjegyzéseket, melyekben még a püspök urat is „vádlott“-nak mondja s a melyért e lap ellen az egyházi tekintély érdekében meg kellene inditni a sajtópert. A levelet különben a presb. kinyomatva szétosztatta a hivek közt és megnyugtató hatását máris érezni lehet. Az ebben emlitett helyettes ügyében — kapcsolatban az Irsay helyettesként való kinevezésére vonatkozó s 376 névvel ellátott kérvénnyel, melynek aláirói legalább 1/3 részben kiskoru iskolás gyermekek — kimondta a presbiterium, hogy az esperes által eszközölt helyettesitést, mint az adott helyzetben legczélszerübbet, már helyesléssel tudomásul vette s ezt kivánja továbbra is fentartani, eltekintve attól, hogy az Irsay helyettesül való kinevezése a törvény szerint is, képtelenség. Választott továbbá egy sajtó-bizottságot, mely a presb. nevében a valótlan sajtóközleményeket helyreigazitsa s felkérte *Herepei* esperes urat, hogy vasárnap ő predikáljon a magyarutczai templomban. Ettől ugyan ő később visszalépett, de azért vasárnap *Fosztó* helyettes pap zsufolt templom előtt predikált és a nagyszámmal jelenlevő hóstátiak közül is csak kevesen, 15—20 ember ismételte meg a kivonulást. Az elégedetlenek csütörtökön és szombaton gyüléseztek, a mikor az ujságiró szóvivők után határozatba ment, hogy a presb. nyilt levele miatt sajtópert inditanak a szövegezők ellen. E határozatot szombaton felfüggesztették az esetre, ha a püspöktől kedvező választ kapnak. A helyettesités ügyében vasárnap *Herepei* lelkésznél rendkivüli presb. ülést sürgetett egy bizottságunk, de már elkésve, a mint a fennebbiekből kitünik. Egyébként a mozgalom az utóbbi napokban nagyon elcsendesült; az emberek megrökönyödtek, hogy az igért perujitás maig sincs beadva. Már nem biznak annyira az ártatlanságban s a birószágot is csak egyes ujságok támadják, melyek ellen — ujra hangsulyozzuk — a sajtóper meginditása egyházi közérdek. A továbbiakról jövő számunkban.

Hirek a Szilágyságból. *Zilahon* az új templomépités munkálatai befejezéshez közelegnek. Az impozáns templom felszentelését okt. végére tervezik, a reformáció emlékünnepére nagy ünnepségek keretében. A fölszentelésre *dr. Bartók* György püspököt kérik fel, de részt fog venni benne — hir szerint — *Antal* Gábor dunántuli ref. püspök is, kit az alkalmi predikáció tartására óhajtanak megnyerni s ki e hó első napjaiban zilahi főispáni-titkár fia látogatására egy pár napra ott időzött. — A *krasznaszentmiklósi* egyházban az új orgona avatására a zilahiak hires szép hangu kántorát, *Nagy* Mihályt hivták meg. — Az egyházmegyei kanonika-vizitáció — az idén a zilahi részben — müködését szept. hó 6-án kezdi meg.

Magyarókereki egyházközségünk e hó 19-én tartja új torony és orgona avatási ünnepélyét a szokásos szertartásokkal, melynek során imát mond *Biró* András e. m. főjegyző, beszédet *Csürös* József, felavatási imát *Deési* Gyula esperes, keresztel *Régeni* Ferencz, esket *Paulay* Viktor, urvacsorát oszt *Kovács* József, utóimát mond *Barabás* Árpád helybeli lelkész. Az ünnepélyt közebéd követi, melyre legalább négy nappal előbb kell jelentkezni. Legyen áldás a nemes gyülekezen!

Mikefalvi egyházközségünk javára aug. 11-én ifj. *Apáthy* Péter és neje *Micsky* Margit védnöksége alatt az állami iskolában müsoros tánczmulatságot rendezett a vidéken nyaraló ifjuság *Bartha* József lelkész elnöklete alatt. A rendezőbizottság 62 tagból áll, a müsor szereplői: Némethy Mariska, Ferencz, Albert és Mihály, Kakassy Béla, Bartha Zoltán és Ütő Lajos.

A marosujvári ev. ref. egyház gróf Teleki Ádámné szül. Zeyk Ágnes, id. gróf Bethlen Sándor, gróf

Teleki Adám és Szabó Albert főgondnok védnöksége alatt aug. hó 19-én templom-alapja javára zártkörü tánczestélyt rendez.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 850—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT

az erdélyi ev. ref. egyházkerületben. a görgényi egyházmegyébe kebelezett *szászrégeni* papi állomásra.

Dijlevél szerinti papi javadalom: 3 szoba, konyha és kamarából álló tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel és 238 □ öl kerttel, 10 h. 665 □ öl szántó, 5 h. 1152 □ öl rét, összesen 86 kor. 10 f. értékben. Készpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben 73 kor. 60 f. Kepejövedelem 916 kor. Stóla átiaga 31 kor. 60 f. Összesen 1107 kor. 30 f. Engedélyezett kiadás 53 kor. 68 f. Kongrua 546 kor. 38 f. Együtt 1600 k.

Kötelességek a törvényben vannak előirva.

Pályázati határidő f. évi szept. 6.

Minősitvénnyel és a pályázati hirdetés után keltezett szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt folyamodványok ntü Csekme Ferencz esperes aához küldendők Gernyeszegre (Marostordamegye).

Kolozsvárt, 1906. aug. 14. *Dr. Bartók*, püspök.

Sz. 846—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *damos—jákótelki* papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás 900 □ öl kerttel, gazdasági épületekkel, fizetés 3 h. 429 □ öl canonica portio, bérértéke 30 kor. készpénz az egyházközség pénztárából 97 kor. 60 f., a hivektől beveendő termény értéke 306 kor. 17 f., munkabeli szolgáltatások értéke 30 kor., stóla jövedelem 4 kor., kongrua 1160 kor. 99 f., összes jövedelem 1628 kor. 67 f.

Kötelesség: ugy Damoson, mint Jákótelkén az összes papi teendők elvégzése, a dijlevélben megállapitott időben és vallástanitás úgy a damosi állami, mint a jákótelkei felekezeti iskolában. A damosi vallástanitásért az állam jelenleg 80 kor. tiszteletdijat ad. Megjegyeztetik, hogy Damos és Jákótelke között alig egy negyedórai távolság van.

Pályázati határidő szept. 6. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 14.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 849—1906. püsp.

PÁLYÁZAT.

az erdélyi ev. ref. egyházkerület görgényi egyházmegyéjébe kebelezett, Marostordamegyében fekvő *toplicai körlelkészi* állásra.

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Kényelmes szép lakás a toplicai anyaegyházban, 2 h. 203 □ öl jó minőségü kerttel és jó karban levő melléképületekkel. 2. Földhaszonélvezet 12 kor. 98 f. értékben. 3. Készpénz: A) az egyházközség pénztárából félévi előleges részletekben 163 kor. B) Az egyházkerület pénztárából félévi utólagos részletekben: a) topliczai 5000 k.-ás alap után 250 kor., b) gödemesterházai 4000 kor.-ás alap után 200 kor., c) br. Bánffy család 500 kor.-ás alapitványa után 25 kor., e pénzjárulékok összege 638 kor. 4. Stóla esetenként: keresztelésért 40 f., esketésért 2 kor. Temetésért 2 kor., a temetési stóla évi összege a dijlevélben 8 kor-ra van értékelve. 5. Hivatalos kiadványok dija e. m. szabályrendelet szerint. 6. Konventi segély utólagos negyedévi részletekben 400 kor. Mind e jövedelmek összege 1058 kor. 98 f., melyből engedélyezett leszámitás 347 kor. 48 f., igy tehát az államilag kiegészitendő 711 kor. 50 f. jövedelmet 9816—902. sz. miniszteri leirattal megállapitottan évi 888 kor. 50 f. fizetéskiegészitési államsegély (kongrua) egészíti ki 1600 K-ra.

Kötelességek: a topliczai anya- és a hozzátartozó gödemesterházai, palotailvai leányegyházakban, valamint az év legkedvesebb szakában, a fürdőévad alatt Borszékfürdőn az összes lelkészi teendők végzése a körlelkészi utasitások szerint.

Az anyaegyháztól a leányegyházakba és Borszékfürdőre elsőrangu, kitünő állami út vezet; de e mellett Topliczán és filiáin átmenőleg a székely körvasútnak pár év alatti teljes kiépitésére is biztosan számithatni.

Az állomás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Szükséges okmányokkal és e pályázati hirdetés megjelenése után kelt szolgálati bizonyitvánnyal ellátott pályázati folyamodványok f. évi szeptember hó 6-ig az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 14-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 842—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *magyarósi* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: tisztességes lakáson. kerten kivül 11 h. 1252 □ öl szántó és kaszáló ért. 126 kor., terményjövedelem pénzértéke 870 kor. 34 f., munkabeli szolgáltatás pénzértéke 107 kor., összes jövedelem 1103 34 f., kiadás 46 kor. 57 f., marad tiszta jövedelem 1056 kor. 77 f., állami kiegészités 543 kor. 23 f., összes jövedelem 1600 kor.

Pályázati határidő *1906. szept. 5.*

Folyamodványok minősitéssel és a pályázati időtartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve, ntü Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. aug. 10-én.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 848—1906. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a hunyadi ref. egyházmegyébe kebelezett *alpestesi lelkészi állásra* pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás (3 szoba, konyha, kamara. pincze, melléképületek) 1 hold 200 □ öl kerttel. 2. 3 hold szántó, 7 hold kaszáló, értéke 254 kor. 3. Készpénz különböző alapokból 681 kor. 49 f. 4. Kongrua 773 kor. 5. Stóla 24 kor. Összesen 1632.49 kor. Levonásra engedélyezett kiadás 32.49 kor. Tiszta jövedelem 1600 kor. 6. Az áll. el. isk. vallástanitásért 100 kor. Kötelesség: Alpestes anya-, Felpestes és Keresztyénalmás fiók-egyházakban az összes lelkészi teendők ellátása.

A megválasztandó lelkész a választás jogerőre emelkedése után állását azonnal elfoglalni tartozik.

Pályázati határidő 1905. szept. 6. A kellően felszerelt pályázati kérvények Nagyt. Jánó Albert helyettes esperes aához küldendők Hátszegre (Hunyadm.).

Kolozsvárt, 1906. aug. 14.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 847—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *ketesdi* papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Szép lakás gazdasági épületekkel és 625 □ öl kerttel. Fizetés: 5 h. 1211 □ öl can. portio, melynek bérértéke 55 kor., az egyházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben összesen 866 kor. 40 fill., terményjövedelem értéke 66 kor. 67 f., munkabeli szolgáltatások értéke 16 kor. 89 f., stóla jövedelem 20 kor., kongrua 616 kor. 14 fillér. Összes jövedelem 1641 kor. 10 fillér.

Kötelesség: a ketesdi anya-egyházban és a hozzácsatolt szórványokban a papi teendők végzése és a vallás tanitása, a melyért az államtól tiszteletdijban részesül.

Pályázati határidő szept. 6. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. aug. 14.

Dr. Bartók, püspök.

Sztupjár István „Ellenzék" könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *34-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. aug. 23.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Valami kis paedagogia.

Lelkésztársaimtól — hol magán beszélgetés között, hol gyüléseinken — sok panaszt hallottam afelől, hogy legtöbb bajuk, gondjuk tanitójukkal van. A tanügyi sajtó pedig Kárpátoktól Adriáig, a hol valami kis nézeteltérést lát tanitó és pap között, az efezusi ötvösök makacsságával üti a papot, lett legyen akár palástos, akár reverendás, akár czingulus övezze a derekát.

Nem jól van ez igy, szeretett barátaim! Minket papokat sem ringattak tüzre való bölcsőben, „napszámos“ mivoltunk is érne valamicskét, és ha „Aufklärung“-unk nem terjed addig, mig a tanitótestvéreké, azért „feszitsd meg“-gel még nem vagyunk üdvözölhetők.

Lássák, önöket felnevelték, mikor annak a sokszor egyházi áldozatkészséggel emelt intézetnek falai között voltak, annak jótéteményeit élvezték, azzal a biztató intéssel, hogy önöknek fénylő csillagoknak kell lenniök népük előtt.

Ezért megtanitották arra, hogy ha oltásra van szüksége az önök *„társadalmában“* valakinek, hát beoltsák kis vadonczait, megtanitották méhészkedni, hogy az okszerüséggel, ugy a maguk kis fizetését is gyarapitsák, valamint példát adjanak a népnek, mert *„néptanitók“* Ujabban gazdálkodni is tanitják némelyiköket, hogy mintagazdaságokat vezessenek népük előtt. Megtanulták, — ki jól, ki jelesen, ki csak elégséges módra — hazánk történetét is. Hol jól, hol jeles lelkesedéssel aztán elő is adják önök. Nem felejtik el a költővel idézni a három halom és négy folyamra földrajz tanitás közben: „itt élned, halnod kell!“ Szépen elmondják hazánk történetéből I. Istvánt, keresztyén mivoltát. Bocskay, Bethlen, Rákóczy nagysága önöket is lelkesiti, tanulóik is megtanulják, hogy „nagyok“ voltak, de azt már önök sem tudják,— engedjenek meg a kifejezésért — hogy nagyságukat miben látjuk ma.

És erről önök nem tehetnek, nem tehet még tankönyvük irója sem, kevésbbé az önök tanárai, kik 2—4 órán hetenként tanterv szerint elmondják a magyarokat Attilától Deák Ferenczig, a rovarokat osztályozva mind, az alkotmánytant polgári jogaik és kötelességeik teljes feltárásával; a fizikát kisérleti alapon, a növénytant Linné rendszerével, a mathezist még betükkel is, a paedagogiát a hét görög bölcstől egészen Felmériig, az embertant a legújabb kutatások alapján, a lélektant Sokratestől Descartesig, a módszertant még Apáczai szerint is; és önök, ha e sok tudományhoz hozzáteszik a gyalulás, oltás, gazdálkodás ügyességeit, a zenei jártasságot elméletben és gyakorlatban, a *hittan* mellékes érdemjegyét és a kántorságra való képesitést, akkor önök a hivatalosan kiállitott, esetleg miniszteri kiküldött által is aláirt oklevél szerint tanitók.

És ezzel a sok tudománnyal 18—19 éves korban társadalmi tényezők akarnak önök lenni. Olyan korban, midőn még a gimnáziumban maradt társuk az egyetem falai közé kéri a bebocsáttatást, olyan időben, midőn polgárit végzett kollegájuk csak művezető gyakornok valamelyik gyárban: önök a sors intézkedése folytán ezzel a sok tudománnyal vezetői lesznek egy népnek.

Itt aztán vezetniök kell az iskolát. Persze úgy, a mint megtanulták. Mulasztási naplóval, anyakönyvvel, felvételi naplóval, haladási naplóval, tananyag beosztással a legtöbbször idegen helyen, idegen viszonyok között, tanácstalanul próbálgatják a tudományt alkalmazni.

És itt állanak önök szemben az élettel! A tanitás nehezebb annál, mint a milyennek gondolták, a 800—1000 korona sem oly végtelen summa, a gyermekek sem olyanok, mint a gyakorló iskola növendékei és a munka nem olyan, mint a leczketanulás, hogyha a tanár ma felszólitott, 2—3 órán nyugton lehetünk; az iskolafentartó pedig munkát követel, az átkos tanitói munka nehéz igáját: akkor egyszerre szembe kerülnek önök azzal a lelkivilággal, a miben eddig éltek. És itt már nincs megalkuvás! Az egyház — ha alkalmazta — elvárja munkásaitól érdeke szolgálatát, ez pedig államérdekei megsértésének határáig terjed.

Önök el vannak keseredve e világ ellen. Nem tetszik a sulyos teher, annak a mélyrelátásnak a megkövetelése, mivel koruknál fogva nem birhatnak; fiatalságuk sokszor nélkülözi a higgadtságot, egyházunk szervezetének nem ismerése a zaklatás látszatát kelti és ilyenkor lesz a jelszó: „üsd a papot!“

Igen, mert minket ér az a különös kegy, hogy felekezeti iskoláinknál, mint a fentartó hatóság képviselői, mi várjuk el a munkát önöktől. Szerencsétlenségünkre, alkalmasabb emberek hiján, az állam minket biz meg iskoláinál a gondnokság vezetésével. Es ha az ellenőrzés lelkiismeretes volta, a munka pontos megkövetelése az önök terhére beilleszti a mérleget, személyben keressük a hibát, holott az intézményben leledzik.

Mert higyjék meg, 18 éves koromban jobb szerettem elkószálni szabad időm a mezőn. Inkább vágytam kilabdázni magam pajtásaimmal; tanáraimnak a tanulás által való becsapása kedvesebb volt előttem a tanulásnál; és ha akkor lett volna kötelességem amaz ideálisan szép néptanitói hivatal, én is ugy mondom, amint hallottam: „igyekeznél, hogy minél több fizetésért minél kevesebbet kelljen végezni.“

Itt a bajok gyökere. *Tanitói pályára alkalmaznak; — a mostani rendszer szerint — már koruknál fogva is belátás nélkül való gyermekifjakat, kiknek sem gondolkozásuk, sem higgadtságuk nem engedi meg, hogy a nagy és egész embert igénylő munkájukat elláthassák.*

Ebből következik a bajok végtelen sorozata. Hallottam állami szolgálatban megérdemesült tanfelügyelőt panaszkodni, hogy az ifju tanitók kapkodása czél nélkül való tévelygése a tanitás mezein; mennyi sok dolgot ad neki.

Nos és mi papok, ha — ne legyen teljes a hasonlat — iskoláinknál nemcsak a felügyelet, hanem a mindennapi érintkezésben gyakoroljuk azt, a mit egy tanfelügyelő 1—2 alkalommal lát egy iskolánál egy tanévben; és ha irányitásunknak kötelességeinkhez hiven érvényt kivánunk szerezni egyházunk érdekében, akkor vagyunk ellenségei a tanitóknak, akkor kell nekünk a „feszitsd meg"-eket hallanunk Benedek Elektől Juhay Antalig.

Persze a vád: nem értünk hozzá, belekontárkodunk a tanitó dolgába. Nem akarok bőbeszédü lenni. A legtöbb ref. pap okmányai között ott a népiskolai tanitói oklevél. Es ha volt hatóság, a mely kiállitotta értés nélkül, magának állitott ki szegénységi bizonyitványt. Az ujabb papi nemzedék pedig az egyetem országos hirü tanárainak előadásait hallgatja és vizsgázik az előtt a tanár előtt, ki a papot leginkább ütő tanitó professorát, esetleg tanfelügyelőjét is tárgya tanitására felhatalmazta annak idején. Es hol itt a mérték? Hazudott a prelegáló professzor, midőn a papnak vizsgáját elfogadta? Nem! A rendszer a hibás!

Emlitém: 18—19 éves gyerekifju kerül a tanitói pályán tényleges önálló müködésre. Begyömöszölt tudománya nem ad neki megállapodott világnézetet. Egyes hangzatos jelszavak, mik oly kedvesen csengő zenéjüek, vezetik ideig-óráig nagy változatosságban. Es ha gyenge az alap, mit lehet reá épiteni?

Javaslom ennélfogva az érdekelt intézőköröknek, hogy a tanitói képzés teljessé tételével kapcsolatban a tanitóság fizetésének javitásával, oly intézkedések megtételét, melyek 24 éves kora előtt önálló tanitói állás elfoglalását senkinek lehetségessé ne tegyék.

Továbbá — és ez vág a felszólalásom keretébe! — hogy addig is, mig az állam intéző körei belátván ama nagyfontosságu kérdést, hogy éveinél fogva is nagykoru tanitó legyen csak alkalmazásban, azon tiszteletteljes inditvánnyal járulok ehkerületi tanügyi bizottságunk elé, hogy — tekintettel a zsinatnak már majdnem szétküldésre váró törvényeire — *méltóztasson elrendelni, hogy a nagyenyedi képezde III—IV. évfolyamán a vallás tanitása mellett külön órák adassanak, akár* ***egyházalkotmánytan*** *czimen is, a melyeken egyházunk szervezete törvényes,* a most kiadandó Zsinati törvények alapján tárgyaltassanak. Es kérem a kötelezettséget kiterjeszteni azon hitoktatókra is, kik a kerületünkben levő állami vagy más tanitóképző-intézetekben müködnek, mert hiszem, hogy ezzel, ha az ő kötelességük szaporodik is, de mérhetetlen nagy szolgálatot tesznek nekünk, kik a mindennapi életben oly sok kárát látjuk az efajta mulasztásnak.

A tanügyi sajtót pedig szives szeretettel kérem — ha első inditványom életrevalóságát átlátja — tessék mellette propagandát csinálni.

Osváth Lajos.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

IV. A nagyenyedi.

Az iskolai évet gr. Mikó Imre emlékezetének szentelt ünnep keretében nyitották meg. Mikó a Bethlen-kollégiumnak előbb növendéke, majd főkurátora, 1849. évi pusztulása után helyreállitója, a ki azonfelül a kollégiumot igen nagy becsü érem- és könyvgyüjteményekkel ajándékozta meg. Az intézet háláját ép ugy, mint az Erdély Széchenyije iránt méltón felujuló közkegyeletet tanulságosan s világos és lendületes szónoki előadással tolmácsolja Fogarasi Albert rector, emlékbeszédét évmegnyitó buzditással fejezvén be.

Egy, 1814-ben külföldre indult jeles diák albumából Antal János, Tompa János, Köteles Sámuel s Bolyai Farkas tanárok érdekes emléksorait közli Székely Ödön tanár.

„Középiskolai rovargyüjtemény-terv" czimmel dr. Szilády Zoltánnak a szaktanártársak figyelmébe jó lelkiismerettel ajánlható tanulmánya következik, könnyebb használat kedvéért csak bemellékelve, nem befüzve az Értesitőbe. A tanitás czéljaira szolgáló rovargyüjtemény czélszerü egybeállitásának kérdését konkrét alakban is megoldani törekszik ez az értekezés, melyet végül a Bethlen-koll. term. rajzi gyüjteményének cserepéldányai jegyzékével told meg a közlő.

Az Értesitőnek „A kollégiumról általában" szóló fejezetében az intézeti előljáróság fontosabb határozatainak, az 1905. évi pénztári számadásnak, a tanitótestület minősitő táblázatának, a tanintézeti és muzeális gyüjtemények (köztök az országos segélyt élvező könyvtár, régiségtár, néprajzi gyüjtemény és természetrajzi muzeum) gyarapodásának adatait, az intézet segélyezési kiadásairól (belső háztartás), valamint egészségügyéről szóló, nem kedvezőtlen tartalmu jelentését s az egész intézet népességének honossági statisztikáját találjuk.

A *főgimnázium (külön) Ertesitőjének* rovatai ezek:

I. Az iskolai év története. Figyelemreméltó kiválóbb pontja a kirándulásokról szóló; a tanulmányi kirándulások sorát f. augusztusban egy Budapest—Balaton — Zágráb — Fiume — Velencze — Trieszt felé teendő körutttal fejezik be. A Jótékonyságról szóló szakaszban elismeréssel jegyeztük meg Benedek Sámuel regálé-főbérlő nevét, a ki egy Természetrajzi Alaphoz ismételten hozzájárul értékes adományaival.

II. Kormányzat (Elüljárósági intézkedések tárgymutatója).

III. Tanárkar, munkaköre, s a tárgykiosztás. A tárgykiosztás, a kimutatás szerint, az egész vonalon czélszerünek, helyesnek mondható; különös mégis, hogy a helyes tárgykiosztásnak szokott következményei az előmeneteli statisztikában nem mindenütt, pl. a legkisebb népességü osztályban sem mutatkoznak. A tanárkarban két „gyakorló tanár" is volt; de ezen intézmény kellő feltételeinek biztositása, szabályos berendezése felől az Értesitőben tüzetesebb felvilágositást, beszámolást nem találunk. Kár volna pedig, ha az elvileg helyes kezdeményezés gyakorlatilag megmásulna s hitelét vesztené.

IV. A tanitás munkája a konventi tanterv szerint folyt. Az egész évi óraszám az egyes osztályokban $30^1/_2$—$32^1/_2$ teljes heti szorgalomidőnek felel meg. A magyar irásbeli feladatok a VI. osztályban, itt is, mértéken tul elméleti irányuak; a többi osztályokban sem mindenütt egészen megérlelt didaktikai elvek szerint alakultak a feladatsorozatok.

V. Tanulók önkéntes tevékenysége. Nem nagy kedv mutatkozott a franczia nyelv tanulásához, mely mereven nyelvtani fonalon haladott. Tanulták 8-an. Ellenben hegedüt, három csoportban, 34-en, szabadkézi rajzot az I—V. osztályokból 66-on tanultak. Vegyes dalkar 102 taggal; a kollegiumi zenekar, a tanitóképző növendékein kivül a gimnáziumból 16 tag közreműködésével fejtett ki tevékenységet.

A Kemény Zsigmond-önképzőkör zavartalanul folytatta hagyományos tevékenységét. A kör közreműködésével rendezett ünnepélyek tárgysorait részletesen közli az Értesitő; de jelentékeny hiányuk az,

hogy a szavalatokat jelző pontok csak azt mondják meg, hogy ki, de nem azt is, hogy mit szavalt? Pedig e nélkül a programm szelleme marad ismeretlenül.

A Tornakör két házi versenyt s befejezéséül tánczmulatságot is rendezett a velenczei kirándulás czéljára befolyó dijakkal.

A tanulók testi fejlődésének kimutatásából azt látjuk, hogy az V. osztályban minden s a VI. o.-ban egy hiján minden tanuló gyarapodott (legalább is nem csökkent) testsulyban; a VII. o.-ban 35 közül 7, a VIII.-ban 29 közül szintén 7 tanulónak az év végére többé-kevésbé csökkent a testsulya. Kedvezőbb adatok mégis, mint a milyenekkel két más kollegiumunknál találkoztunk. Kérdés különben, hogy az évvégi méréseket mely kollegiumban, mely terminuskor ejtették meg?

Kis tanulók magánfelügyelőiről, legatióról s a jutalmazásokról és pályázatokról szóló közlemények az ifjuság szine-javának igyekezetéről, viselkedéséről kedvező képet adnak.

VI. Belső anyagi ügyek. Az internátusban és konviktuson 218, illetőleg 200 növendék volt; konviktusi kedvezményt 10,500 kor. pénzértékben 86 tanuló élvezett. Pénzbeli ösztöndijakban 40 tanuló 3200 kor. összeget kapott; könyvjutalmat 1109 kor. értékben 93 tanuló nyert. A tanulóknak közel feleszámuk tandijmentes volt.

VII—VIII. Eredmények kimutatása és Statisztika. Az intézetnek tiszta jeles növendéke mostanában jóval kevesebb van, mint a mennyi a sok ösztönzés és segély s az erős kiválasztási processus mellett lehetne. Sajátságos, hogy egyetemi gradust „sub auspiciis regis“ minősitéssel enyedi kollegiumból került diák még soha egy se nyert. Mintha csak azt enyedi tanárok magok, talán elvből nem kivánnák. Különben az egész főgimnáziumban a jeles és jó előmenetelüek száma együtt körülbelül egyenlő az elégtelen előmenetelüek összes számával. Ez utóbbiak összege 88 (26%).

Az I. osztály párhuzamos volt. Az intézet növendékeinek száma év végén 338. Ezek közül református 239, más vallásu 99. Helybeli és megyebeli 162, távolabbi illetőségü 176. Termelő szülők gyermeke 153, nem termelőké 185.

*

A Tanitóképző-intézet értesitőjében:

I. Kormányzat czim alatt az intézeti elüljáróság jegyzőkönyvének a tanitóképző-intézetre vonatkozó tárgymutatóját közlik.

II. A tanárkarnak összesen 12 rendes, vagy ideiglenes, illetőleg bejáró óraadó tagja volt.

III. A tanitás munkáját a ref. tanitóképzők konventi tanterve szerint végezték.

IV. A növendékek, közülök való szobafőnökök alatt, majdnem mind benlakók voltak. A III. és IV. éves növendékek a három főünnepen többnyire mindnyájan legatióba bocsáttattak. A kollégiumi zenekar kétharmadrészben a képző-intézet növendékeiből állott. Az intézet III. és IV. évi növendékei szabályosan szervezett tüzoltó-csapatot alkottak, mely mint a városi önkéntes tözoltó-egyesületnek külön csapata szerepel. Az intézet Gáspár János-önképzőköre és Dalkara sikerrel müködött.

V. Eredmények. Év végén 107 növendék közül, előmenetel tekintetében kitünő 2, jeles 14, jó 38, elégséges 20, elégtelen 33. Képesitő vizsgálatra állott 25 jelölt; közülök 3 egy év mulva kiállandó uj vizsgálatra, 6 pedig egy-két tárgyból való javitásra utasittatott; 16 képesitett közül 4 jeles, 8 jó, 4 elégséges oklevelet nyert a tanitóságra; tizenkettejök kántorságra is képesittetett.

A Gyakorló-iskolának (szükségtelenül külön) Értesitőjéből megtudjuk, hogy ezen osztatlanul vezetett iskolának év végén 10+14+13+12+4=54 növendéke volt. Közülök reform. vallásu volt 36, más vallásu 19; helybeli 46, más 9. Előmenetele mindenkinek legalább is elégséges volt.

*

A Fogarasi Albert rector-professor évzáró beszédéből kiemeljük, hogy fegyelmi kihágásokkal egész évben csak három gyülésen kellett a tanárkarnak foglalkoznia, azok is „többnyire a benlakási szabályok *nem mindig sulyos* megsértésében vagy ifjui meggondolatlanság *könnyen gyógyuló* tévedéseiben nyilvánultak.“ Ezen az eszményitő körüliráson nem könnyü eligazodni, a kihágások jellegét s a hozott itéleteket illetőleg.

Két tanuló ifjunak elhalálozásáról mély érzéssel emlékezik meg az évzáró beszéd. Megemlékezik még Décsey Károly volt theol. professzor haláláról s a kollegium javára hagyott 10,000 kor. alapitványáról; szintugy Kovrig Tivadar kir. keresk. műszaki tanácsos haláláról, ki a Kovrig-alapitvány családi ellenőre volt.

Megülte az intézet a reformáczió „törvényszerü emlékünnepét“ s a Bocskay István szabadságharczának, meg a bécsi békének 300 éves évfordulóját.

Remény van, hogy a tervbe vett enyedi Bethlen-szobor 1913-ra, a Bethlen trónralépésének 300-ik évfordulójára, állani fog. Előbb azonban a várkastélybeli Bethlen-palotának múzeum-épületté való átalakitása van napirenden, pár év óta tárgyalások folyván eziránt, a múzeumok és könyvtárak országos felügyelőségével.

Azok, amiket a rektor-professor, beszéde második felében, mint diadalittas függetlenségi politikus hirdet, az iskolai hazafias nevelés uj igényei felől, az iskolai szószékből: nem épen tekinthetők abszolut értékü igazságoknak. Ezt maga is érezni látszik, midőn szükségét látja „valami régi felfogást“ emlegetni, s azt lehetőleg eltorzitani a végett, hogy „elavultnak, egészségtelennek“ bélyegezhesse. Pedig annak a régi felfogásnak ugyanaz a nagy ember, gr. Mikó Imre, volt egyik bölcs szószólója, a kit az év megnyitásakor maga a rektorprofessor nagyon szép és hatásos emlékbeszédben méltatott. Mikó Imre gróf kötötte 1862 ben lelkünkre azt a régi felfogásu tanácsot, hogy „*azoknak, a kik e kollégium sorsát intézik, s az ifjuságnak nevelésére befolynak, a tudást óvatossággal, a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot eszélyességgel kell mulhatatlanul párositaniok.*“ Ez a tanács (megbocsásson véleményünk függetlenségeért a nem alkuvó hazafiság) sem el nem avult, sem nem egészségtelen, ha mindjárt tegnapról-mára talán contemptusba jutott is.

A jövő iskolai év megnyitása szept. 5-én lesz.

Vigil.

Egyházi értekezlet Mezőkövesden.

Augusztus hó 11-én szép és megható ünnepélyesség keretében folyt le a marosvásárhelyi fiókkör egyh. értekezletének közgyülése Mezőkövesden.

A vendégek a meglepő szépen épitett uj paplakban gyülekeztek össze. Boér Károly lelkész és kedves családja fogadta a nem nagyszámu, de annál előkelőbb vendégeket. Gróf Toldalagi László buzgó református főurunk emelte első sorban megjelenésével a közgyülés szinvonalát, a melyet Bedőházi János orsz. gyülési képviselő elnöklete alatt nyitottak meg.

A megjelent vendégek sorában ott láttuk: dr. Sárkány Miklóst és egyházi életünk iránt buzgón

érdeklődő tanfelügyelőnket Deák Lajos kir. tanácsost, továbbá Petelei István hires székely irót.

Ezenkivül több tanár s tanitó csatlakozott lelkészi gyülésünkhöz.

Az értekezletet Tóthfalusi József m.-vásárhelyi ref. lelkész magasröptü és áhitatos imája nyitotta meg. Az egyházi beszédet Kiss Sándor mezőpaniti lelkész mondotta el. Az előadás hangja emelkedett volt, betöltötte az egész templomot s a hallgatóság szivét. Pál apostol munkásságát és hiterejét tárgyalta a beszéd. Kellemes felhünést keltett Kiss Sándor erőteljes organuma és előadása.

Azután Bedőházi János orsz. képviselő, világi elnök mondotta el megnyitó beszédét, a melyben határozott álláspontját fejezte ki a keresztyénségnek a közéletben való szereplési jogosultsága felett. A sajtó egy része szembetünő ellenszenvvel nézi azt, ha a keresztyénség megköveteli a maga jogát a nevelés és a közszellem vezetésében. De minket ne zavarjon ez, hanem álhatatosan haladjunk a Krisztus szellemében való munkásságban.

Általános tetszés kisérte a megnyitó beszédet, a mely után Tóth László nyárádkarácsonfalvi lelkész tartotta meg értekezését a „Megkondult harangok" czimen.

A felolvasó Rákosi Viktor „Elnémult harangok" czimü művéből indult ki, a mely a kálvinista papság régi küzdelmes életét rajzolja. Tóth László elementáris erővel hirdette az evangelium újjá alakitó, ujra megtermékenyitő hatását a Megkondult harangokban. Élénk szinekkel rajzolja egy kálvinista község feltámadását, a melyben a már-már berozsdásodott harangok ujra megkondultak, új életre ébresztették az evangeliumi hitet s a magyar hazafias szellemet.

Ez a felolvasás fénypontját képezte az ünnepélyességnek, az előadás megkapó hangja és kiszinezése magával ragadta a hallgató közönséget.

Gyulai D. Kálmán ev. ref. koll. tanár tartotta meg erre felolvasását a természettudományok haladásáról s a vallásos nevelésről. Köztetszés közt hangsulyozta a családi nevelés fontosságát, a melynek hiánya kipótolhatatlan űrt hagy maga után. A jó házi nevelésre élénk példákat hozott fel a székely népéletből.

Ezután Király Béla h.-bodoni ref. lelkész értekezett Kovács László koronkai ref. lelkész „Egyházi életünk bajai" czimü mult gyülési munkáját ismertetve. Egyuttal rámutatott azon gyógyszerekre is, a melyek által egyházi bajaink orvosolhatók. Király Béla nézete szerint az igehirdetés hiányait nagyban pótolná, ha az egyházkormányzat külföldi módszer szerint nálunk is ellenőrizné a lelkész igehirdetését, tudomást szerezvén arról, hogy mit prédikál a lelkész az ő hiveinek. E czélra a papnak rendes nyilvántartási naplót kellene vezetni, a melybe beleveznét az elmondott vasárnapi és ünnepnapi prédikáció vázlatát. E vázlatokat a felsőbb egyházi hatóság évenként áttekintené és utbaigazitást adna a lelkésznek a tapasztalt hiányokra nézve.

Továbbá hangsulyozta a lelki gondozás behatóbb gyakorlását, a lelkész magánéletének tisztaságát.

Király Béla értekezése nagyobb vitát idézett elő, a melyben élénk részt vett dr. Sárkány Miklós, Deák Lajos és Szentkirályi Sándor is.

A vitának gyakorlati eredménye is lett, a menynyiben dr. Sárkány Miklós ajánlatára a mezőmadarasi öreg lelkész mellé segédlelkészi állás szervezése sürgősen kimondatott. Az idős lelkész hajlott koránál fogva szükségét érzi a segédlelkészi állás szervezésének, nehogy fennakadás történjen a nagy mezőmadarasi egyházközség lelki gondozásában. Valóban meg is érdemli az öreg Szentkirályi Sándor, hogy fáradságos lelkészi hivatásában némi segitséget kapjon.

A gyülés után társas ebédre tértek, a hol a megtisztelő felköszöntések leginkább gr. Toldalagi László személyére irányultak, a ki megjelenésével s egyházi buzgóságával lelket adott s élénkséget kölcsönzött az egész ünnepélyességnek.

Tudósító.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Emlékjelek — Bizonyságok. Összegyüjtött dolgozatok. I. kötet. Irta *Radácsi György* sárospataki theol. tanár. *Ára 5 kor.* Sárospatak, 1906. Nyomtatta Radil Károly a ref. főiskola betüivel. Trocsányi B. könyvkeresk. bizománya Sárospatakon."

E 400 oldalos testes kötet ismertetésével, méltatásával régen adósok vagyunk olvasóközönségünknek ép' ugy, mint az illusztris szerző kollégának. Közel két hónapja, hogy asztalunkon fekszik, felvágva már az első napokon s azóta olvasgatva minden napon, a mint időnk jutott.

Nem teszünk szemrehányást magunknak, hogy gyorsabban nem jutottunk végére, bár olvasóink vesztettek vele, hogy pár héttel a rendesnél később jön részünkről a felhivás: *vedd és olvasd*, hadd töltse el lelkedet nemes büszkeség református nagyjaink arczképcsarnokában s eszméink harczosainak pantheonában! Hadd keljen lelkedben hála a Gondviselés iránt, lelkesedés egyházunkért dolgozni — áldozni!

Olyan ez, mint egy müvésznek képkiállitása, mely egyként bepillantást enged nemcsak a feldolgozott anyagba, hanem a müvész lelkébe is. A kettőt itt — mint minden értékes alkotásnál — közös jellemvonás kapcsolja össze. Az iró lelkét, ki egy szép életet szentelt magyar ref. egyházunknak s közelebbről a tiszáninneni egyházkerületnek és sárospataki főiskolájának, tudományban és közszolgálatokban, kora ugyanazon téren munkáló nagyjainak alakjai s az egyházunkat éltető vallásos és hazafias eszmék ihlették.

A kikkel pályafutása közelebbi ismeretségbe hozta egyházunk közjavának munkálása mezején; a kikben ugyanazon léleknek buzgását ismerte fel, mely őt magát is lelkesitette: azoknak általa állitott „*Emlékjeleit*", élet- és jellemrajzait gyüjtötte itt össze, egybekapcsolva azokkal a „*Bizonyságok*"-kal, melyekkel, az alkalmak szerint, vallást tett egyházunk és hitünk eszményeinek szolgálatáról.

„Emlékjelei" külön-külön egy-egy kép egyházunk nagyjairól és jellemző alakjairól főleg a mult század derekától kezdve, némelyikben egész a jelenig benyulva; együttvéve egy gyönyörüséges kulturkép, melynek egyes vonásait alkotják, hol az állami életben is vezető szerepet játszó világi főgondnokok (gr. Lónyay Menyhért, br. Vay Miklós, ifj. br. Vay Miklós), hol a hasonló jelentőségü püspökök (Török Pál, Nagy Péter, Kun Bertalan), hol a nagy papok (Lukács Ödön, Czelder Márton, Hegedüs László, Terhes Barnabás, Vajányi Lajos stb.), hol a theol. tanárok (dr. Ballagi Mór, dr. Heiszler József, Varga Lajos, Mitrovics Gyula stb.), hol a nagy alapitók és iskola gondozók (Mudrány András, dr. Rik Gusztáv), hol a tanárok (Felméri Lajos, Kun Pál, Emődi Dániel stb.) alakjai; összesen 30. A „Bizonyságok" 10 értekezést foglalnak magukban a tanári székfoglalótól (az ó-szövetségi magyar exegétikai irodalomról) hazafias, egyházi és iskolai emlékünnepélyeken tartott beszédekkel együtt a „Sárospataki Lapok" 15 éves történetéig.

Mennyi lelkesedés, személy, tárgy és ügyszeretet; a lelkek, eszmények és eszmék mélyéig ható pillantás ezekben. Sehol semmi háborgás; sem a gyászban lemondás, sem az örömben tobzódás. Min-

denütt a léleknek az a derüje, önérzete, bizodalma, mely csak az Istenben hivő, bizó, reménlő léleknek tulajdona. A sötét árnyak között is ott mindenütt „az életnek angyala“, kinek trombitája feltámadásról, halhatatlanságról, örök életről beszél s ennek munkálására hivja az élőket is.

Az egészből reánk mosolyog az iró, *Radácsi* György komoly, szelid, jóságos, bizalmas, szerető baráti tekintete, lelke, mely érzelemben mélyenjárva, a kötelességet evangeliumi hűséggel teljesitve, feltünést szóban és cselekedetekben kerülve, komoly, de ridegségtől ment méltósággal jár a munka utján, a hová hivták és állitották, legyen az akár a tanári kathedra, akár a kerületi, konventi és zsinati jegyzőség, akár a sárospataki főiskola gazdasági tanácsa, akár a „Sárospataki Lapok“ szerkesztősége.

Bizonyára vesztesége a magyar prot. theol. tudományos irodalomnak, hogy egész erejét nem szentelhette osztatlanul a tudós munkásságnak, de egész egyházi közéletünk nem mondhatja vesztesnek magát, mert a Radácsi egész lénye s nem közönséges munkaereje teljesen neki gyümölcsözött. Még a látszólagosan időszaki munkássága is — a hirlapok hasábjain. Ez a tartalmas, értékes kötet is az ilyeneknek gyümölcse, gyüjteménye. Bizonyság arra, hogy a ki lelke nemes ideálizmusával dolgozik, ki abban a tudatban munkál, hogy vele nemcsak a futó perczet szolgálja: annak még tükördarabjai is, egységbe foglalva, egy gyönyörüséges mozaikot adnak, melynek egysége, jelleme, hatása van.

Ilyen a Radácsi könyve, melyet igazán nem sablonból ajánlunk olvasóinknak. Mennyi nemes órát szerezhetnek vele maguknak az olvasók! Nemcsak élvezetest, de termékenyitőt is! S pedig ugy érezzük, hogy nagy jellemeink példáin lelkesedni most nagyobb szükségünk van, mint valaha!

A könyv kiállitása elegáns, betüi szépek, nyomása tiszta, a külső teljesen megfelel a belső tartalomnak.

Radácsinak pedig még egyszer köszönet az egyház nevében — ez uj cselekedetéért. Vajha anyagiakban se kellene a saját Mecaenásának lennie, hanem a pártolás lehetővé tenné — a folytatást, mit szivből kivánunk.

N. K.

—

A Sárospataki Lapok dr. Bartók György püspök könyvéről.

Vallás és Élet. Egyház és Állam. Irta dr. *Bartók* György püspök. Külön lenyomat az Erdélyi Prot. Lapból. Ára 1.50 kor. Kolozsvár, Sztupjár István könyvnyomdája. 1906. Ilyen czimmel jelent meg az erdélyi egyh. ker. tudós püspökének a nev. lapban közrebocsátott gondolatai, töprenkedései, nézetei, figyelmeztető, eszméltető tanácsai. Különösebb elismerést érdemel már maga az, hogy az egyházunk és iskolánk sorsa felett meleg szivvel őrködő vezérférfiu a sajtót is igénybe veszi eszméinek terjesztése végett s odaáll a naponként izzadó munkások közé s hinti a magot, ha egy része az útszélre vagy sziklás, tövises helyre hull is. Bölcs dolog volt, hogy elmélkedéseit az egyházunkat és iskolánkat, a vallást és az államot mélyen érdeklő s most felszinre jutott nagy kérdések felett, nem hagyta ott az Erd. Prot. Lap hasábjai közt, hanem összegyüjtvén, terjeszti azokat az egész országban, hogy mások is lássák az ő nemes lelkének nyughatatlankodásait, tünődjenek, tervezzenek s ha a lélek ugy parancsolja, gondoljanak nagyot, üdvöset egyházunk épitése végett. Akik hallották dr. Bartók püspököt a zsinaton, azok előtt már nem újak az ő összegyüjtött elmélkedései; alapjukban és lényegükben legalább nem; de azokra nézve is rendkivül tanulságosak és emlékeztetők. Dr. Bartók bizonyos irányt képviselt a zsinaton, férfiasan, nagy erővel. Sokan nem értették, sokan félreértették, de ő ment a maga utján s mire a zsinat végefelé jutott, az ő eszméi már kamatozó talentumokká lettek s tisztelőinek tábora megerősödött. Kivánatos, hogy igy legyen a művével is, amely 4 részre osztva, 18 czim alatt a következő tételeket fejtegeti: 1. Az ember szellemi világa és az eszmék. 2. A vallás. 3. A vallásos nevelés. 4. Egyház és állam. 5. A ref. egyház és az állam. 6. Az egyház és az állam jogi fogalma. 7. Egyház és állam viszonyainak jogi fogalma. 8. Egyház és iskola. 9. Az iskola. 10. A papság. 11. Az állam és a klerikálizmus. 12. Tudomány-egyetemek és theol. fakultások. 13. A theologia róm. katholikus és protestáns szempontból. 14. Állami és felekezeti közoktatás. 15. A közoktatás, mint állami feladat és az egyházak. 16. Az állam és egyházi vagyon. 17. Az állam jogai és kötelességei az egyházi vagyonnal szemben. 18. Az egyházi vagyon tulajdonosa. Magok e czimek hatalmas bizonyságok a dr. Bartók püspök vezérkari hivatottsága mellett, a szempontok pedig, a melyekből ő ezeket a kényes, nálunk ujra igen alkalmiakká lett kérdéseket tárgyalta, minden tiszteletre méltók. A nemes jogérzet és a szabadság és egyenlőség szent elveinek nagyrabecsülése sugárzik ki valamennyi elmélkedésből s nagyon kivánatos, hogy mennél többen olvassák, hányják-vessék az itt felvetett és méltatott kérdéseket — egyházunk javára és dicsőségére. Alkalmilag visszatérünk e műre, addig pedig tisztelettel üdvözöljük a szerzőt.

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Kecskeméthy Istvánt, theol. fakultásunk érdemes tanárát, a helybeli 48-as függetlenségi párt több éven keresztül vezető elnökét, Kolozsvár városa I. kerületében tegnap, heves küzdelem után a pótválasztáson 1 (egy) szótöbbséggel orsz. képviselővé választották, 721 szóval 720 ellen. Kecskeméthyben egy minden tekintetben széles látkörü, nemes szivü, tiszta jellemü s ezek mellett liberalis politikai gondolkozásu ember került be a magyar parlamentbe. Ellenfele a hasonlóan buzgó ref. vallásu, nemeslelkü derék, fiatal, ágilis *Böhm* Mihály vasuti tisztviselő volt, ki a város szülötte, tekintélyes rokoni és baráti összeköttetésekkel. Mégis a nemes küzdelmet, melyben elég fényes fegyver állott a küzdők rendelkezésére, némely „feketelelkü“ emberek a felekezeti szempontok perfid bedobásával mocskolták be, a mely azonban mindkét párt vezetőségétől — nem is szólva magukról a nemes versenytársakról — távol állt s a mi — hisszük — nemsokára ujra ki lesz eliminálva a kolozsvári közéleti küzdelmekből.

Nyugalomba vonult tanárok. A nagyenyedi Bethlen-kollegium két kiváló tanára megy nyugalomba az év szept. 1-én: *Nagy* Lajos a tanitóképezdének a néhai Gáspár János óta állandó igazgatója és paedagogiai tanára és *Váró* Ferencz a gimnáziumnak több mint 10 éven keresztül volt igazgatója, kit e téren szerzett érdemeiért az Előljáróság korábban „tiszteletbeli igazgató“ czimmel tüntetett ki. Mindkét férfiu neve össze van forrva az intézet utóbbi 25 éves történetével, a mely külső és belső harczokban és küzdelmekben egyiránt gazdag s a melynek eredménye az lett, hogy a Bethlen-főiskola elvesztette több százados theol. akadémiáját s tanitóképzője is tulnyomó államsegélyt volt kénytelen igénybe venni, hogy a kor szinvonalán rendezkedhessék be, mig a gimnázium minden államsegély nélkül oly fizetést ad tanárainak, melyhez fogható ma egész Magyarországban nincsen s melynek következtében tanárai 5600 kor. végző fizetéssel vonulnak 30 évi szolgálat után nyugalomba. Távol legyen, hogy e különben korszerü nyugdijat irigyeljük a gimn. érdemes munkásaitól; de mint mindig, mikor alkalmunk nyilik reá, most is reá kell mutatnunk arra a szerencsétlen politikára, a mely azt eredményezte, hogy a Bethlen Gábor-alapitvány épen a legszorosabb értelemben vett egyházi czélok — pap s tanitóképzés szolgálatától mentetett fel s midőn ezek terhét csaknem elhordozhatatlan

sullyal az egyházkerületre háritotta — az utóbbit az államsegély révén az államnak szolgáltatva ki — akkor az egykorl főiskolának épen azt a tagozatát tartotta látszólagos függetlenségben az államtól, a mely pedig a dolog természete szerint a legkevésbé lehet s mindig kevésbé lesz független.

A Bethlen-alapitvány e fél szekulárizációja, melyet vétkes gondatlansággal és előrelátás nélkül maga az egyházkerület eszközölt, anyagiakban legalább is évi 150 ezer korona kárát jelenti az egyházkerületnek, a melyet, ha — a mint egyedül természetesen kellett volna — a gimnázium számára veszik vala igénybe az államsegélyt, nagyrészben megtarthattak volna az egyháznak. A másik az uj fizetésrendezéssel kapcsolatos nagy szellemi veszteség az, hogy 30 évi szolgálat után a különben teljes munkaerőben levő s tapasztalatokban gazdag tanerők kénytelenek nyugalomba menni. *Váró* Ferencz alig 54 éves s talán még *Nagy* Lajos sincs 60 éves; mindkettő teljes munkaerőben, nagy paedagogiai és didaktikai tapasztalatok birtokában, a melyek legfennebb más téren gyümölcsözhetnek a köznek. Hanem ezeken a bajokon már alig lehet segiteni. De a jövőre intő példákul szolgálhatnak. A theologia fentartásának sulya alatt a kerület tovább roskadoz, a két derék tanár számára pedig az állam már kiutalta az 5600—5600 kor. nyugdijat — s Nagy Lajos számára nem 4600-at, mint a legtöbb lap tévedésből közölte — s nekünk nem marad hátra egyéb, mint azt kivánni a két derék tanárnak, hogy nyugdijukat minél tovább élvezzék s munkaerejüket, gazdag tapasztalataikat továbbra se vonják meg egyházunk érdekei szolgálatától.

Az Irsay-ügy további menete mult számunk óta nagyobb fordulatot nem vett. A város közérdeklődését a képviselőválasztási mozgalmak foglalták le. A külvárosi értelmesebb földészek hátraálltak a mozgalomtól, mióta biztos tudomást szereztek arról, hogy a hamarosan kilátásba helyezett perujitási kérvény még mai napig sincs beadva. Ezenkivül nagy visszatetszést szült a földészek között, hogy némely elvakult kisiparos s főleg valami városi vámczédula-ellenőr valóságos terrorizmussal igyekeznek fentartani a mozgalmat, a mely mindinkább az állandó foglalkozás nélküli elemek körére zsugorodik össze. A lelanyhult mozgalmat most maga Irsay igyekszik gálvánizálni egy pár faczér ujságiró és iparos támogaiásával, kik közt a leghangosabbak nem is reformátusok. A vezérkar, élén Irsayval, most már rendesen személyesen megjelenik és szónokol a „Csizmadia-szin"-beli vendéglőben. Most, hogy a püspök ur immár itthon van, alábbhagyott az ő személye ellen való izgatás és kifakadások is, ki a vasárnap nála járt deputációnak is újólag a törvényes jogorvoslat utján való maradást ajánlotta. Ekkor nyujtottak ugyanis át egy új kérvényt Irsay visszahelyezése ügyében „a százas bizottság" nevében, a melyet azonban már csak alig 30-an irtak alá. Most, hogy immár a képviselőválasztás lezajlott, a szenzáció-hajhászók megfogják ugyan kisérelni az Irsay-ügy parázsának élesztgetését, de viszont szabadkezet nyerve az eddig lekötve volt jobb elemek is, meg fogják akadályozni az új lángragyujtást. A nemezis különben megy a maga utján s a boszorkánykonyhából felidézett szellemek majd arra támadnak, ki felidézte őket. Máris jelentkeznek. Mi pedig várunk — csendben az események lezajlására.

Találkozás 25 év után. A székelyudvarhelyi ref. kollegiumban szép ünnepet ültek azok az iskolatársak, akik 1881-ben, érettségi bizonyitvánnyal bucsuztak volt el egymástól, tanáraiktól és az Alma-matertől is. A 15 tanulótárs közül *Nagy* Árpád és *Zsidó* Lajos azóta kidőltek a sorból; betegség vagy más baj miatt távol maradtak *Csia* Béla kir. jbiró Sepsiszentgyörgyön, *Hatházi* Ferencz ref. pap, *Somogyi* Lajos segesvári főerdész, *Deák* Géza zólyomi főerdész és *Zajzon* Lajos torjai ref. pap. Felsőboldogasszonyfalvi *Fülöp* Áron képviselőházi főpénztáros kezdeményezésére megjelentek: *Balázs* Ignácz köpeczi ref. pap, aki „Tebenned biztunk" elhangzása után buzgó, hálaadó és esdeklő imát mondott; *Bedő* József városfalvi földbirtokos, *Elekes* József dicsőszentmártoni p. ü. számvizsgáló, *Fülöp* Áron, a képviselőház főkönyvtárosa családostul, dr. *Lenggel* Árpád sz.-kereszturi orvos, *Pálló* Imre kolozsi földbirtokos, *Szentgyörgyi* Gerő volt ref. pap, most dévaványai földbirtokos családostul és *Roth* Ferencz pancsovai városi tanácsos. Megható látvány volt az iskolatársak egymással és régi tanáraikkal való találkozása, testvéri ölelkezése, a nevelő édes anya kebelén. Az akkor élt és működött öt rendes tanár közül még élnek és ott voltak: *Bod* Károly nyugdijban, aki Homoródfürdőről jött haza, továbbá *Gönczi* Lajos igazgató és *Félegyházi* Antal; mert *Kis* Ferencz, *Szakács* Mózes, *Tolvaly* Zsigmond és *Zajzon* Ferencz már rég pihennek a temetőben, ahol a jelenvoltak sirjaikat kegyelettel állották körül. A most működő tanárok közül is jelen voltak: *Kovács* Dániel és *Solymossi* Endre. Az összegyültek, a viszontlátás és az ujszövetségkötés maradandó jeléül 150 koronát gyüjtöttek és adtak át Gönczi igazgatónak a *konviktus* javára és ezenkivül a 20 tagból álló és együtt ebédelt társaság tagjait *Ferenczi* Lukács fényképben is megörökitette. Végül az iskolatársak még azt is elhatározták, hogy 10 év mulva ismét találkozni fognak. Ki tudja, hogy akkor hányan és kik jelenhetnek meg? Bár mind ott lennének!

A tiszántuli ref. egyházi értekezlet 1906. évi szeptember hó 29. 30. és október hó 1. napjain *Hajdu-Böszörményben* tartja közgyülését a Magy. Prot. Irod. Társasággal együtt. Az ünnepség és tanácskozás sorrendje: I. Szept. hó 29. napján este hat és fél órakor értekezleti közgyülés a főgimnázium disztermében a következő pontok szerint: 1. Kiss Áron püspök, értekezleti egyházi elnök a közgyülést megnyitja. 2. Az értekezleti közgyülés üdvözlése az alsószabolcsi ref. egyházmegye, a hajduböszörményi ref. egyház és Hajduböszörmény város részéről. Válaszol gróf Dégenfeld Schomberg József egyházkerületi főgondnok, értekezleti világi elnök. 3. „A lelkipásztorkodás ." czimü pályamunka birálatának előterjesztése a nagyválasztmány javaslatával kapcsolatban. 4. Az elhunyt nagyválasztmányi tagokról megemlékezés és helyeik betöltése. 5. A tagok létszámáról s a pénztár állásáról jelentés. 6. Inditványok, melyek nyolcz nappal a közgyülés ideje előtt irásba foglalva az elnökséghez benyujtandók. 7. Záróimádságot mond Széll Kálmán nagyszalontai lelkipásztor esperes, értekezleti egyházi alelnök. Estéli nyolcz órakor ismerkedési estély. — II. Szept. hó 30. napján d. e. fél kilenctől tiz óráig a Kossuth-téri templomban ünnepélyes istentisztelet, együtt tartva a Magy. Prot. Irod. Társ. és a tiszántuli ref. egyházi értekezlet által. Imádkozik Geduly Henrik nyiregyházai ág. h. ev. lelkipásztor. Alkalmi egyházi beszédet mond Dicsőfi József debreczeni ref. lelkipásztor, egyházkerületi főjegyző. Ezt követőleg azon napon délelőtt fél tizenegy órakor Bocskay-szobor leleplezés, Hajduvármegye Bocskay-szobor bizottságának programmja szerint. Délben egy órakor közebéd. Délután négy órakor a belmissziói egyesület gyülése a városháza disztermében. — III. Okt. hó első napján délelőtt kilencz órakor a M. P. I. T. és a tiszántuli ref. egyházi értekezlet közösen tartja diszközgyülését a Kálvin-téri templomban. E diszgyülést megnyitja Hegedüs Sándor a M. P. I. T. világi elnöke. Balogh Ferencz debreczeni ref. theol. tanár méltatja egyházi szempontból Bocskay Istvánt és szabadságharczát. Kőrössy Kálmán dr. debreczeni ügyvéd felolvasást tart „Bocskay István és szabadságharczának méltátása alkotmányjogi szempotból" czimen. Kozma Andor alkalmi ódát mond. A diszközgyülést berekeszti gr. Dégenfeld Schomberg József egyházi értekezleti világi elnök.

A szamosujvári ev. ref. egyház közszükségleteinek fedezésére f. évi aug. 5-én rendezett nyári tánczmulatság ugy erkölcsi, mint anyagi tekintetben fényesen sikerült. Tekintettel a jótékonyczélra, a jövedelem fokozására felülfizettek: Id. Bodor Bertalan 10 kor., Nagy Lajos t. b. gondnok, főszb. 8.40, özv. Nagy Istvánné 7.60, Tódorffy Lukács polgm. 5.—, Kántor Zsigmond 4.—, Pásztohy Aladár (Szt.-Margita) 4.—, Benkő Barna 2.40, Szász Lajos 2.—, Debreczeni Árpád 1.80, Madaras Imre 1.60, Rád őrmester 1.60, Czira Bálint —.60, Gaál főjegyző 1.60, Tomits Imre —.60, Flórián Jakab 2.—, Marosán Tódor 1.50, Fogarasi András 2.80, Szász Imre —.60, László János 4.—, N. N. —.80, Délczeg J. (Dés) —.80, Rád Márton (Dés) 1.—, Surányi Mihály —.40, Nimán Tódor —.60, Duha Kristóf —.80, Á. Ráva Jakab 4.—, Koroján Tivadar —.40, Ájan 2.80, Máthé Mihály —.40, Lázár Bogdánné —.40, Urbán huszárőrm. 2.—, Sitz Jenő —.20, Urmánczi Gábor 1.—, Kapronczai János 2.—, Nagy Lajos szemlész —.80, Pataky Dénes 2.—, Farkas Lajosné (Hódmezővásárhely) 2.— koronát. Mikor e felülfizetéseket nyilvánosan nyugtázzuk, a jótéteményért egyházközségünk nevében hálás köszönetünket nyilvánitjuk. Szamosujvár, 1906. aug. 8-án. A Rendezőség.

GYÁSZROVAT.

Toró Dénes szászzsombori ev. ref. lelkész folyó hó 17-én este 11 órakor, életének 46-ik évében hosszas szevedés után csendesen elhunyt. Egy külső és belső viharok által egyiránt hányatott élet nyert befejezést. A szenvedélyek, melyek kora ifjuságától emésztették, melyek feldulták családi életét is, élő anya mellett árvaságra juttatva gyermekeit, korán megemésztették im, őt magát is, végkép letörve a szegény özvegy édesanyának régen hervadozó reményeit. 5 gyermeke — két leány, három fiu — maradt utánna gyámol nélkül, mikor e hó 19-én eltemették az édesapát. Az Ur gondviselése óvja a szegény árvákat, a boldogultnak pedig adjon csendes pihenést a sir, lelkének szebb jövőt az Ur kegyelme!

Szerkesztői üzenetek.

Ő. p. Kérését szivesen teljesitem s a lapot küldetem. Szives üdvözlet.

Kérdezőnek — Déva. Ez már nem kérdéses. Az Egyh. Törvények *nyilván eltiltják a pályázót*, annál inkább a pályázottat az illető választó gyülekezetben való megjelenéstől. Tessék abban utánna nézni. Szives köszöntéssel!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 880—1906. püsp. hiv.

MEGHIVÓ.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásának folyó évi szeptember 13. 14. 15. napjain tartandó theologiai ***alap- és lelkészképesitő vizsgáira*** *a vizsgáló bizottság tagjait tisztelettel meghivom.*

Kolozsvárt, 1906. aug. hő 21.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 3450—1906.

KÖRRENDELET

valamennyi nagytiszteletü Esperesi hivatalnak, az országos közalap járulékok pontos beszolgáltatása tárgyában.

A folyó évi április havában tartott egyetemes konvent 8. jkvi sz. a. kelt határozatának 5. pontjában kimondotta, hogy az országos közalapi járulékok pontos beszolgáltatásának biztositása érdekéből az egyházmegyék kötelesek gondoskodni arról, hogy a mennyiben egyes egyházközségek járulékaikat a rendes időben be nem fizetnék, a be nem fizetett összeg addig is, a mig az behajtatnék, az egyházmegyei pénztárak által előlegeztessék.

A midőn az előbb jelzett határozatot tudomásvétel és annak végrehajtása iránt leendő intézkedés végett a nagytiszteletü Esperesi hivatalokkal közöljük, egyuttal felhivjuk, hogy a mai napról 3452. sz. a. kelt körrendeletünkben *a beszolgáltatásra kitüzött utolsó határidőig, azaz minden év deczember 20-ig tegyenek jelentést igazgatótanácsunkhoz arról, hogy a teljes évi járulék beszolgáltatott-e?*

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 20-án.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 2645—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszt. Esperesének, az ev. ref. kollegiumok és a kolozsvári theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságának.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének f. évi április hó 24—27. napjain tartott üléseiről szóló jegyzőkönyvek szétküldetvén, felkérjük az érdekelteket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok után darabonként 1 koronát számitva, az ott kitüntetett összegeket legkésőbb f. évi decz. hó 15-ig közpénztárunkba mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek.

Megjegyezzük, hogy az egyházmegyék levéltárai részére is küldetett egy-egy ingyenes példány.

Hunyadi egyházmegyének 26 példány 26 kor. Gyulafehérvári e. m. 17 p. 17 k. Nagyenyedi e. m. 44 p. 44 k. Kalotaszegi e. m. 34 p. 34 k. Kolozsvári e. m. 23 p. 23 k. Szilágyszolnoki e. m. 64 p. 64 k. Dési e. m. 18 p. 18 k. Széki e. m. 30 p. 30 k. Nagysajói e. m. 17 p. 17 k. Görgényi e. m. 29 p. 29 k. Marosi e. m. 64 p. 64 k. Küküllői e. m. 31 p. 31 k. Nagyszebeni e. m. 16 p. 16 k. Udvarhelyi e. m. 43 p. 43 k. Erdővidéki e. m. 15 p. 15 k. Sepsi e. m. 38 p. 38 k. Orbai e. m. 11 p. 11 k. Kézdi e. m. 13 p. 13 k. Romániai egyházmegyének 1 p. 1 k. Kolozsvári theol. fakultás 1 p. 1 k. Nagyenyedi kollégiumnak 1 p. 1 k. Kolozsvári koll. 1 p. 1 k. Marosvásárhelyi koll. 1 p. 1 k. Székelyudvarhelyi koll. 1 p. 1 k. Szászvárosi koll. 1 p. 1 k. Sepsiszentgyörgyi koll. 1 p. 1 k. Zilahi kolleg. 1 p. 1 kor.

Kolozsvárt, 1906. augusztus 15-én.

Váró Ferencz, elnök h. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 857—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a *szilágyszolnoki* egyházmegyébe kebelezett *szilágynagyfalusi* egyházközség ujonnan szervezett *kántor-orgonista-énekvezéri* állására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom egyházi főhatóságilag megállapitott dijlevél szerint: 1. Három szobából, konyhából és kamarából álló tisztességes lakás, kerttel és a most meglevő melléképületekkel. 2. Évi 800 azaz nyolczszáz korona készpénzfizetés az egyház pénztárából, havi előleges részletekben kiszolgáltatva. 3. Stóla: bucsuztatással végzett temetésért 2 kor., bucsuztatás nélkül 1 kor. 4. Egyházi jegyzőkönyvek vezetéséért és a jegyzői teendők ellátásáért évi 20 korona.

Kötelességek: 1. Vasár- és ünnepnapokon, valamint hétköznapokon reggel az istentiszteleteken és a temetések alkalmával végzendő szolgálat. 2. Az állami iskola mindennapos és ismétlő osztályaiban az egyházi ének tanitása előlegesen elkészitett terv és beosztás szerint, melyet az egyházi tanács előtt minden tanév elején, két példányban elkészitve, bemutatni tartozik, megerősités végett. 3. Egyházi dalárda szervezés és vezetés. Sikeres működés esetén a dalárda által rendezett ünnepélyek jövedelméből némi tiszteletdijra is lehet kilátása. 4. A felnőtt mindkét nemü ifjuságnak vasárnap templomozás után a templomban, esetleg más helyiségben ének tanitása. 5. Legátusoknak szállásadás. 6. Lelkész helyett távollét vagy akadályoztatás esetén az istenitisztelet végzése. 7. Jegyzőkönyvek vezetése és a jegyzői teendők pontos ellátása.

Megjegyeztetik, hogy *tanitói oklevéllel biró pályázók előnyben fognak részesülni.*

Pályázati határidő *szeptember 15.*

A szabályszerüen — oklevéllel és szolgálati bizonyitvánnyal — felszerelt pályázati kérvények ntiszt. *Bartha* Dezső esperes urhoz küldendők *Tasnádra* (Szilágym.)

Kolozsvárt, 1906. aug. 23.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 870—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sepsibesenyői* papi állásra pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületekkel, 363 □ öl kerttel, 5 h. 793 □ öl szántó és 4 h. erdő bérértéke 90 kor., tőkeképző segély 70 kor., hivek által fizetett terményjövedelem pénzértéke 333 kor. 90 f., stóla átlagos pénzértéke 8 kor., állami fizetéskiegészitési összeg 1109 kor. 90 f.

Kötelessége: a lelkészi teendők ellátása és a törvényszabta órákon a községi iskolában az iskolás növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határidő 1906. szept. 15.

Szabályszerüen felszerelt folyamodványok nt. Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1906. aug. 20-án.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 861—1906. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *mérai* lelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás gazdasági épületekkel, 1480 □ öl kerttel. Fizetés: 10 h. 908 □ öl can. portio, bérértéke 206 kor. 58 f. Terményjövedelem pénzértéke 686 k. Legeltetési jog értéke 20 k. Stólajövedelem 20 k. Kongrua 805 k. 73 fill.; ebből 100 k. magyarnádasi fuvarköltség. Összesen 1738 kor. 31 f. Ehhez járul a mérai áll. iskolai vallástanitásért jelenben 60 kor., a m.-nádasi áll. isk. vallástanitásért 80 korona.

Kötelesség: A mérai anya- és a m.-nádasi l. egyházban a rendes lelkészi teendők ellátása s mindkét helyt a növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határidő szept. 14. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. aug. 20.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 862—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

An erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *körösfői* papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás gazdasági épületekkel, 627 □ öl kerttel. Készpénzfizetés az egyházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben 940 kor. Dézmakárpótlás félévi utólagos részletekben 214 k. 80 f. Kongrua 441 k. 17 f. Stólajövedelem 10 k. Can. portio 7 h. 1197 □ öl bérértéke 38 k. 10 f. Összes jövedelem 1644 kor. 7 f. Ehhez járul az áll. iskolai vallástanitásért 120 kor. tiszteletdij.

Kötelesség: A körösfői anya-egyházban a rendes lelkészi teendők ellátása. Pályázati határidő szept. 14. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 20.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1160—1906.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

1. Felhivom tiszt. lelkésztársaimat, hogy a mennyiben egyházközségük számára közalapsegélyért akarnak folyamodni, az idevonatkozó kérvényt legkésőbb *szeptember 10-ig* küldjék be hozzám. A később (s plane az e. m. közgyülés napján) benyujtott kérvényeket nem fogom elfogadni.

2. Ismételten figyelmükbe ajánlom az e. m. tanács azon határozatát, melyszerint az egyházmegyei közpénztári járulékok *szept. 1-ig* okvetetlenül befizetendők.

3. Konv. jegyzőkönyvért 25 f., névtárért 2 kor. 60 f., egyh. ker. közgy. jkvért 80 fill. küldendő be minden egyházközségből.

4. A nem kongruás lelkészek orsz. gyámintézeti járulékaikat nov. 1-ig mulhatatlanul fizessék be Bedő András pénztáros aához.

Alsósófalva, 1906. aug. 16.

Ifj. Péter Károly, esperes,

551—906. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Egy felmerült eset alkalmából — tájékozás végett — leadom igazgatótanácsunknak az *illeték- és illeték-eggénértékre* vonatkozó alábbi közérdekü felvilágositásait:

Ha valamely illetékegyenérték-fizetés alá tartozó testület (tehát egyház, iskola, alapitvány stb.) árverésen vett ingatlant (értve ezalat a birói árverést) *vagyonátruházási illetéket nem tartozik fizetni*, hanem a szerzés napjától köteles az illetékegyenértéket fizetni.

Ezt rendeli az „Illetékdijszabás“ 95. tétel D. pontjának 3. jegyzete. Ugyanezen pont ugy rendelkezik, hogy ha két illetékegyenérték köteles fél közt (tehát iskola és egyház, vagy polgári község és egyház közt stb.) adásvételi ügy köttetik, *akkor sincs helye az átruházási-* (vásár-) *illetéknek.*

Ha pedig illetékegyenérték fizetésre kötelezett testület (nem árverésen, hanem szabadkézből) vesz magánféltől ingatlant, akkor az eladó a vásári illetéknek *felét tartozik fizetni*, a vásárló egyház, iskola stb. pedig vásári illetéket nem, hanem csak az illetékegyenértéket tartozik fizetni. Ha azonban a szerződésben az illetékfizetési kötelezettséget az egyház, iskola stb. *elvállalta*, akkor is csak azon fele illetéket köteles megfizetni, melyet (ha erre a szerződésben kötelezettséget nem vállalt volna) az eladó kellett volna, hogy fizessen. Ezt rendeli az „Illetékdijjegyzék“ 1. tételének B. pont 8-ik jegyzete, illetve az 1881. évi XXVI. t.-cz. 26. §-a.

Ha az illetékegyenérték köteles testület (egyház, iskola, alapitvány stb.) valamely magánfélnek ingatlant ad el, akkor a vásárló az átruházási (vásári) *illetéknek csak felét tartozik fizetni*, de ennek elmulasztásáért az illetékegyenérték köteles testület felelősséggel nem tartozik. Ezt rendeli a közigazgatási bíróság 4757—1897. számu elvi határozata.

Megjegyzendő azonban, hogy ha valamely ingatlan templomhely, papi, vagy tanitói lakás czéljára vásároltatik és ez a szerződésben is kifejezést nyer, akkor *még illetékegyenérték sem fizetendő*, mert ezek az Illetékdijjegyzék 95. tétel D. pont 1. jegyzetének, illetve az 1881. évi XXVI. t.-cz. 24. §-ának értelmében, illetékegyenértéket fizetni nem kötelesek.

Ha pedig valamelyik egyházközség, iskola stb. valamely ingatlant elad, azt az illetékes m. kir. Pénzügyigazgatóságnak azonnal jelentse be és kérje egyuttal az illetékegyenérték megfelelő összegének *törlését*, mivel kérelem nélkül azt le nem irják a legközelebbi illetékegyenérték kirovásának idejéig. (10 évenként rovatik ki általánosan.)

Nap-nap után fordulnak elő egyházainkban örökvásári ügyletek, azért tartottam szükségesnek ezen hasznos tudnivalókat közreadni. Kérem a „Rendeletek tárába“ beirni és ugy nyilvántartani.

Megjegyzem, hogy az „Egyenesadó törvények és szabályok“, valamint a „Bélyeg és illeték iránti törvények és szabályok“, az itt fel sem sorolhatott egyéb esetekre is kellő tájékozást nyujtanak.

Gernyeszeg, 1906. aug. 18.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

715—1906. sz.

PÁLYÁZAT

a szatmárnémeti ev. ref. főgimnáziumban a következő 1906—7. isk. év kezdetével elfoglalandó német—magyar-nyelvi helyettes tanári állomásra.

Javadalmazás évi 1600 kor., mely negyedévi részletekben előre fizettetik a főgimn. pénztárából.

Csak ev. ref. vallásu s legalább alapvizsgálatot tett tanárjelölt választatik meg.

Pályázni kivánók felhivatnak, hogy folyamodványukat keresztlevelükkel, végzett tanulmányaikról s ha alkalmazásban vannak, eddigi szolgálatukról, továbbá egészségi állapotukról és hadkötelezettségükről szóló bizonyitványaikkal együtt f. évi szept. hó 1-ig a főgimn. igazgatóságához küldjék be.

A választás szeptember 9-én fog történni, a megválasztott h. tanár állását legkésőbb szeptember 15-ig elfoglalni köteles.

Szatmár, 1906. aug. 15.

A főgimn. igazgatósága.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollégium elöljárósága a felügyelete alatt álló mezőmadarasi Pataki-Ágotha alapitványi elemi iskolánál egy tanitónői állásra pályázatot hirdet. Az állás javadalma 800 kor. készpénz havi előleges részletekben s 240 kor. szálláspénz negyedévi előleges részletekben. Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

A kellőleg felszerelt folyamodványok folyó év aug. 30-ig nyujtandók be a kollégium elöljáróságához.

Marosvásárhely, 1906. aug. hó 16-án.

Gulyás Károly,
h. jegyző.

Deák Lajos,
gondnok.

Sztupjár István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *35-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. aug. 30.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Szeretet vezérelje munkánkat!

(Gondolatok az új iskolai év küszöbén.)

A falu csendesülése s a város kezdődő zaja immár munkára szólit. A sárgulni kezdő és hulló falevelek jelzik az iskolai élet közeli megújulását. Alig döczögő szekerek, könnyebben gördülő kocsik s majdnem villámgyorsasággal repülő gőzgépek szállitják a tanuló ifjuságot, a szülőknek édes reményeit az „alma mater"-ek szent falai közé. Megélénkül ismét két hónapi pihenés és csend után az iskola képe; napbarnitotta gyermek- és ifjuarczok köszöntik egymást s egészséges, üde gyermekhangtól zajos a „curia"

Hányszor ismétlődött már és fog ismétlődni e kép! S mégis mindannyiszor új, megkapó és gondolkodásra, elmélkedésre inditja a közvetlen szemlélőt.

Igen, mert nem szabad felednünk, hogy ennek a szeptemberi képnek párja is jelentkezik az iskola életében, az évről-évre szintén ismétlődő junius-végi hangulat. Ezen sem lehet csak könnyed, futó pillantással áttekinteni, mert majdnem minden vonása érzelmeket fakaszt a lélekben, gondolatokat kelt az elmében.

A szeptemberi képet tehát sohasem szabad egymagában szemlélnünk, hanem, ha nincs is előttünk, vonjuk fel lelki szemünk elé a juniusi hangulatot megjelenitő vásznat is!

Az egyiken munkára kész, kipihent, friss erő, kitartásra, szorgalomra buzditó szülői csók, a szülői lélekben és szivben rejtőző aggodalmat mindenáron fedezni próbálgató reménység, az iskola és tanár nehéz munkáját méltányló elfogulatlanság tünnek föl élénkebb színekkel, mig *a másikon* a jól végzett munka után érzett nyugalom, az elért siker öröme s a szülői remény édes valóra válása mellett nem ritkán mondhatni kirí sötét szineivel a sikertelenség miatt való bú és önvád, a szülői szív reménységének szétfoszlása s mi több, felüti fejét a szülői érzékenység, elkeseredés és elfogultság, az iskola és tanár munkájának lekicsinylése, sőt az „alma mater" munkásainak megvádolása is.

Ilyen körülmények között nekünk, kiket sorsunk és hivatásunk a nevelés- és tanitásügy munkásainak állitott oda anyaszentegyházunk őrállói sorába, az iskola szeptemberi képének szemlélése közben nemde első sorban és nagyon is mélyen magunkba szállva kell gondolkoznunk a munka megkezdése előtt azon, hogy melyik az az út, mely leginkább czélunkhoz vezet, melyek azok a módok és eszközök, melyeknek czélszerü, okos felhasználásával bár kis részben is eltüntethetők a junius-végi kép sötét, sivár vonásai?

Mi is tulajdonképen a középiskola czélja? Közfelfogás és meghatározás szerint az *általános müveltség* átplántálása új és új nemzedékek elméjébe, lelkébe, szivébe; olyan útravaló nyujtása tehát, melylyel az élet küzdelmes hullámaira szállhat a reményteljes ifjú. Szerencsére túlhaladott álláspont immár az, hogy a középiskola csak az *ismereteknek* gazdag tárháza, melyből évenként bizonyos mennyiséget jól-rosszul mérve ki kell szolgáltatni; ma már a középiskola sem csak *tanitásra* hivatott intézmény, hanem első sorban *nevelő* szerve a társadalomnak s czélja az, hogy hitben erős, jellemben szilárd, szívben, lélekben müvelt munkásokat neveljen a hazának, társadalomnak, anyaszentegyháznak.

A *vallás-erkölcsi jellem* nevelése, képzése tehát az a magasztos czél, melyet a modern középiskola maga elébe tüzött. S ha e czéljának megfelelően óhajt munkálkodni, munkája előtt és munkája közben lépten-nyomon fel kell keresnie a vallás-erkölcsi nevelés melegágyát és első csiráit! S hol találhatja fel a nemes magvat és a fejlődésnek indult csirákat? A *családban,* mely minden társadalom ethikai életének fundamentuma. A *szülői szeretet* az a melegágy, melyből az *igaz, jó, szép* és *nemes* csirái fakadnak. S ha a *szeretet* az az ősforrás, melyből a családban a szülői nevelés minden ténykedése buzog, vajjon nekünk, nevelés- és tanitásügyünk munkásainak, kik a családi és szülői nevelés munkáját vagyunk hivatva tovább folytatni, nemde ehhez az ősforráshoz,

a *szeretethez* kell fordulnunk, ahhoz a szeretethez, mely a gondviselő Isten áldása az emberi szivekben s az egész emberi nem boldogulásának biztositéka; ahhoz a szeretethez, mely Krisztus szent vallásának is alapja; ahhoz a szeretethez, mely mindent eltür, mindent megbocsájt, mindent megnemesit és mindent megszentel? Nemde nekünk kell átvennünk az iskola falain belül az édes apának és édes anyának szerepét?

Igy nagyfontosságu, elsőrangu, irányitó szerepet kell juttatnunk középiskoláink munkájában is ennek a *szeretetnek*. S ha az iskola szeptemberi képe mellett nem felejtkezünk el arról a bizonyos juniusi képről sem, ha nem hirdetjük büszke öntudattal, hogy az iskola és tanár munkája tökéletes s nem keressük minden esetben az iskolán és tanárain kivül álló körülményekben a juniusi kép szomoru vonásainak okát, hanem az erős, de igazságos kritika bonczkése alá veszszük magunkat és iskoláinkat is, s nem zárkózunk el ridegen a „*külső*“ hangok elől sem, lehetetlen észre nem vennünk, hogy abban a harczban, mely — sajnos — mostanában: „*Kezdődik az emberbutitás*“ „*A középiskola csődje*“ stb. jelszavak hangoztatásával a társadalom részéről az iskola ellen megindult, „expressis verbis“, vagy sorok között mindegyre szó esik arról, hogy a magyar középiskola munkájából itt-ott épen ez az intenziv, önzetlen, érdek nélküli szeretet hiányzik. Avagy gondoljunk csak az iskola juniusi képére! Ott is a szülői érzékenység, elkeseredés hangja nem egyszer emelte s emeli a *szeretetlenségnek* vádját az iskola és munkásai ellen.

Nem kivánok czáfolgatni e czikk keretében való, vagy a valószinüség mezébe öltöztetett vádakat; e sorokkal csak arra kivánom felhivni most a munka megkezdése előtt a tanitás- és nevelésügy munkásainak figyelmét, hogy a *szeretet*, ez a minden igaznak, jónak, szépnek és nemesnek kiapadhatatlan kútforrása legyen talizmánunk az előttünk álló iskolai esztendőben is a nevelés és tanitás szép, de nehéz munkájában; fakadjon *ebből* minden nevelői ténykedésünk, mert meggyőződhetünk, hogy ha egy pillanatra sem engedjük kialudni, sőt még elhalványulni sem ennek a szeretetnek fáklyáját, munkálkodásunkat évről-évre nagyobb és nagyobb siker fogja koronázni s a közelgő iskolai év végén azon a bizonyos juniusi képen legalább egy-két komor vonást az öröm, a megelégedés, vagy legalább is a tiszta öntudat és nyugodt lelkiismeret derüje fog eltakarni. Avagy lehet-e nélkülöznünk a nevelés és tanitás munkájában a krisztusi szeretetet épen nekünk, protestáns felekezeti iskolák tanárainak, kiknek hivatásunknál fogva nagyobb súlyt kell fektetnünk a *vallásos* nevelésre is? Nekünk, akiknek első sorban kötelességünk hirdetni, hogy „a szocziális élet fejlődésében a mozgató erő, az örökké való energia a *vallás*“?

Nagy, igen nagy ereje van a szeretetnek a nevelés és tanitás mezején! A mi az édes anyának és édes apának szeretete a családban, az a tanitónak és tanárnak szeretete az iskolában. Ha hivatásunk magaslatára törekedve, tanitványaink iránt táplált meleg szeretetünk összetalálkozik a szülőknek gyermekeik iránti szeretetével, ez egyesülésből csak áldás fakadhat, a *család* és *iskola* óhajtott *harmoniája*, szocziális paedagogusaink vágyainak netovábbja. A tanár és tanitvány kölcsönös szeretetéből, a család és iskola harmoniájából pedig önként kinálkoznak a vallás-erkölcsi jellem képzésének közelebbi eszközei.

Nem is szólva részletesebben arról, hogy az *egyéniség, személyiség* elve egy téren sem gyakorol akkora befolyást, mint a tanitás és nevelés mezején s hogy ideális viszonyok mellett a tanárok egyénisége kellene hogy megszabja az iskolák valódi jellegét, kérdem, vajjon igazi szeretet nélkül hozzáférkőzhetnénk-e az egyes tanulók tiszta egyéniségéhez, amelynek felismerése pedig elengedhetetlen követelménye és alapfeltétele a különböző természetü egyénekből álló osztályok nevelésének és tanitásának?

És mikor lesz eredményes ez a nevelés és tanitás? Akkor, ha mindnyájunkat hivatásunk, iskolánk és tanitványaink iránt érzett meleg szeretet hat át; ha szeretettel távozunk otthonunkból, családunk köréből, mikor nevelői munkánkra indulunk; ha szeretetettel lépjük át az iskola kapuját, a tantermek küszöbét; ha meggondoljuk, hogy tanitványaink körében az édes apát és édes anyát kell helyettesitenünk s tanitványainkat úgy tekintjük, mintha saját gyermekeink volnának; ha az osztályok egyes családot alkotnak, melynek feje a szerető tanár, kinek szava, mint az édes anyáé, úgy hat a gyermek és ifjú lelkére s kinek gondos keze mindenüvé elér, mint az édes apáé gyermekei körében.

Ha igy fogjuk fel hivatásunkat, önmagunk czáfoljuk meg a régi közmondást: „*Quem di odere, paedagogum fecere.*“

Igen, mert még a *fegyelmezés* és *büntetés* nehéz óráiban is nagy segitségünkre van talizmánunk, a *szeretet;* az a szeretet, mely ellenállhatatlanul azt sugdossa bensőnkben, hogy a büntetés ne csak megtorlás legyen, hanem eszköz és mód a javitásra is; az a szeretet, mely szüntelenül arra ösztönöz, hogy mielőtt kimondanók a súlyos itéletet tanitványaink felett, vizsgáljuk meg ügyeiket sokszoros megfontolással s az itéletkimondás komoly pillanatában is helyezkedjünk a büntetés perczében is szerető apa vagy anya álláspontjára.

Igy tanitványaink is megnyugvással fogadják büntetéseiket is s érettebb észszel visszagondolva reá, elmondják majd a bibliai férfiú lelki megnyugvásával: „*Jó nekem, hogy megaláztál engemet, hogy megtanulnám a te parancsolataidat.*“

Hivatásunknak ily módon való felfogása s a *szeretet* nevében végzett működés után remélhetőleg évről-évre egy-egy komor, sötét vonás fog eltünedezni arról a juniusi képről, melyről iskoláink szeptemberi derűs képe és hangulata mellett sem szabad megfeledkeznünk. Csendesedni fog talán a társadalom harcza is az iskola ellen s a szülői érzékenység és elkeseredés más, bizonyára az iskolán és tanár munkáján kivül álló körülményekben fogja keresni a sikertelenség okait.

Föl tehát munkára a *szeretet* nevében s azzal a szent meggyőződéssel és elhatározással, hogy csak hazánk, nemzetünk, anyaszentegyházunk java s nemzeti kulturánk érdeke lebegjen szemünk előtt! *Tanár.*

A keresztyén szabadság.

(Elmondatott Brassóban, az egyháztanács új presbytereket felavató ülésén.)

Mélyen tisztelt Egyház-Tanács! Ez ünnepélyes alkalommal, midőn közgyülésünk által megválasztott új presbyter aait tisztes állásukba beavatandók vagyunk, engedjék meg nekem, hogy szóljak önök előtt a keresztyén szabadságról, amellyel való helyes éléstől függ ugy az egyénnek, mint a társadalomnak és közegyházunknak jóléte. Szólanom kell, mert szükség, hogy mi, egyházunknak őrállói, néha számba vegyük magunkat lelkiismeretünk törvényszéke előtt, hogy azután megismerve kötelességeinket, jó munkát végezzünk Isten országa épitésében, az atyafiak körül.

Az egyháztanácsok lelkiismeretes munkájára korunkban felettébb nagy szükség van, mert a szabadelvü életfelfogás nagy hullámokat vet fel és igenigen kezdi rongálni a hitélet szilárd alapjait. Hálásan ismerem ugyan el, hogy vannak sorainkban hitbuzgó és áldozatkész lelkek, de nekünk mégis arra kell, hogy törekedjünk, hogy ne legyen közöttünk senki olyan, a ki presbyteri hivatásának magaslatán ne állana, mert bizony a munka sok, de a munkás kevés Isten országa szőlőjében.

Nézzétek csak aai, miként lobogtatják zászlóikat az álszabadság sorompójába állott vitézek! Bár hangosan hirdetik, hogy ők keresztyének és a keresztyénség szellemét nagyra becsülik, de azután rögtön hozzáteszik, hogy a keresztyénség tulszigoru követelményeinek ellene mond — a korszelem. Igy azután a szabadelvüség nevében igen sokan lekicsinylik saját egyházukat és titkos pillantásokat váltanak a gonosszal és elnéző mosolygással fogadják az erkölcsiség sérelmét. Oh, bizony a libertinismus még ma sem veszett ki, csakhogy ma demagógia a neve.

A demagógia szülője azután ama szomoru közállapotnak, hogy ma már kihaló félben van a társadalmi rend komolysága, a mely eddig nagy lelkeket adott az emberiségnek, kik azután a bün testét nem takargatták, a visszaéléssel alkura nem léptek, hitüket és elveiket vásárra nem vitték; mert mélyen érezték, hogy „egy pontocska is el nem mulik a törvényből, mignem abban mindenek beteljesednek".

Köztársadalmunk, mélyen tisztelt egyh. tanács, nagy beteg. És a kórjelenség diagnozisa: a felületesség, az önzés és a szenvedély hatalma. Ma az emberek jó nagy része nem vesz fáradságot magának arra, hogy az igazságot alapjában megismerje, sőt a mennyiben véletlenül annak ismeretére jutott volna is, igen sokszor érdekeire való tekintetből eltakarja önzésének palástjával.

Sajátságos jelenség p. o. az is korunkban, hogy ma a szeretet elvét igen sokan ugy fogják fel, mint oltalom-levelet, mely a visszaélések képviselőinek a polgári és egyházi társadalomban jogot biztosit a jó rend és fegyelem müveinek feldulására. És igy ezek, a midőn a keresztyén szeretetre appellálnak, nem akarnak emlékezni arra, hogy Krisztus maga a szeretet fogalmát törvény alakjában bocsátotta ki, mondván: „Uj parancsolatot adok nektek, hogy egymást szeressétek." Tehát a szeretet maga is törvény.

Es nézzétek csak, miként bánik el a krisztusi elvvel önzésében találékony korunk! A szeretet törvényéből gondosan kitörli a parancs fogalmát és azután abból, a mi megmarad, oltalom-levelet hamisit, hogy azzal bátorságosan élhessen: a visszaélés, a bün és az ártalom!

Ilyen hamis elmélet mellett lett azután, a XX. század dicsőségére, a szeretet parancsából egy uj keletü bünbocsátó levél. Igy ma már a lekicsinyelt és különben is lenézett hatalmassághoz kiált nagy bátorsággal a leleplezett bün: jövel keresztyén szeretet, ne hagyj!

Azonban a mi krisztusi alapon álló kálvinista anyaszentegyházunk a táglelkiismeretü szabadelvüséget nem ismeri; mint a hogy nem is ismerheti, mert az evangelium arra tanit minket: Keressétek az igazságot és az igazság szabadokká tészen titeket!

A világ szabadelvüsége az ő hasznossági erkölcstanával homlokegyenest ellentétben áll a keresztyén szabadsággal. E szabadelvüség olyan elvhüség, mely most ugy jelenik meg, mint elv hüség nélkül, majd mint hüség elv nélkül. E szabadelvüségnek azután magától érő gyümölcsei: a jellemek elsorvadása, a szédelgés és a bukás. Azután, a történelemben arra van eset, hogy maroknyi nemzet hazája védelmében csodákat müvel a harczok mezején, de arra nincs példa, hogy valaha gyenge jellemek közül szabaditó akadt volna!

Mi, mint az egyháztanács tagjai, anyaszentegyházunk szentesitett törvényei és hitünknek zsinormértéke, a biblia tanitásai alapján egyenlő mértékkel kell, hogy mérjünk szegénynek és gazdagoknak.

És hogy igazságosak lehessünk, meg kell ismernünk egyházi törvényeinket és szorgos igyekezettel kell kutatnunk az irásokat. Nekünk tudnunk kell, hogy itt az egyháztanácsban az egyház érdeke kell, hogy mindig szemeink előtt lebegjen.

Nekünk tudnunk kell, hogy az igazságszolgáltatásban nincsen atyafiság, komaság, sógorság. Az igazi presbyter megbocsát a felebarátnak hetvenhétszer, de mégis soha fel nem áldozza a magasabb érdeket az egyéni bünök leplezése kedvéért. A törvényt: „légy hü mind halálig" mi azért először magunkon kell, hogy alkalmazzuk. Igen, mert a mi vallásunkban a közjó, a közerkölcs a vezérelv; a mi szép evangeliumi világunk nem határos az álszabadelvüség szemfényvesztő világával.

Hol van tehát a kálvinista szabadság? A törvény és a kötelességek hü teljesitésében. Az evangelium tanitása szerint szabad az az ember, a ki elég bölcs arra, hogy akaratát a maga üdvére tudja érvényesiteni. Minél bölcsebb az ember, annál több korlátot fogad el és minél több szabályt tart tiszteletben, annál nagyobb a szabadsága.

Példa is bizonyitja. A kis gyermek törvényt nem ismer, azért nincs is szabadsága, ezért mondjuk róla, hogy kiskoru.

A tanulatlan ember csak tilalmakat ismer, életrendjében nincsenek irányelvek, inkább a szükség és szokás kormányozzák életét.

Ellenben a valóban müvelt ember véleményét korlátozzák ismereteinek törvényei, hivatalának követelményei, vallásának, erkölcsi jellemének, hazafiui kötelességeinek vezérelvei. Ezek mellett egy müvelt embernek tiszteletben kell tartania a jó izlésnek és

illemnek követelményeit is. És mégis, ennyi korlát mellett is, ki merné állitani, hogy p. o. az utczasepregető, vagy egy havasi mócz szabadabb ember, mint egy törvénytudó, egy orvos, vagy egy pap; mivel annak szabad a jó izlés ellen véteni, mig ennek mindenben ékesen és illem szerint kell eljárnia?!

Bizonyára egyetlen jó izlésü ember sem óhajtja magának ama kezdetleges szabadságot, a mely ösztönei szerint cselekszik; minden igazán müvelt keresztyén lélek ma szivesen veszi fel azt a bilincset, a melyről azt mondotta Krisztus: „Az én terhem könnyü és az én igám gyönyörüséges."

A törvény, aai, eszerint az életnek lelke. A hol törvény nincs, ott az enyészet üli uralmát. Az evangélium is, a mint láttuk, törvény, de nem a bosszunak, nem is az elnézésnek, hanem az igazi isteni igazságos szeretetnek törvénye. Épen ezért a Krisztus szerinti törvénynek szerepe csak akkor jár le, a mikor abban mindenek beteljesednek. A mikor a törvény és a próféták egy igében foglaltatnak össze: szeresd felebarátodat! A törvény tehát az engedelmesség és a beteljesités által győzhető le.

Ember, gyülekezet, társadalom eszerint akkor jár közelebb a tökéletességhez, ha minél több törvényt tart tiszteletben. A kivétel ez alól, ugy az elméletben, mint a gyakorlatban, a gyarlóságot képviseli. Az, a mi az elméletben kivétel, az már a gyakorlati életben botlás, bün. Az ember pedig minél többet botlik, annál vétkesebb az erkölcsi világrend Istentől kijelentett törvényeivel szemben.

Midőn a természeti törvények érvényesülését valami rendellenes körülmény meggátolja, akkor a hegyek ropognak, mert a föld megrendül sarkaiban; de ha az erkölcsi törvények felfüggesztettnek: a romlás és kárhozat még ennél is nagyobb lészen.

E mi szépen fejlődő gyülekezetünknek szemei, mélyen tisztelt egyháztanács, rajtunk csüngenek; a mi példánk, a mi lelkesedésünk kihat a tagokra és a milyenek mi, vezérek, leszünk: olyan lesz a mi hitünknek serege is!

Tőlünk várja az anyaszentegyház, a mely sokat áldozott, hogy igy kiépülhessen brassói Sionunk, hogy itt minden igazság érvényesüljön, minden lelkivilág világoljon. Azért ti, új presbyter aai, és mi, régebbi őrállói e gyülekezetnek, ne takargassuk a gyarlóságot, a bünt, a fogyatkozásokat, hanem egyetértő szeretettel éljünk egyházunk törvényeivel és igazsággal érvényesitsük ezeket, hogy ugy élvén, mint Krisztus, jó bizonyságot tegyünk életünkkel az atyafiak előtt. Törekedjünk arra, hogy a mi gyülekezetünk a hithűségben, a törvénytiszteletben, az áldozatkészségben és az atyafiságos szeretetben meg ne fogyatkozzék. Ekkor lesz csak a mi gyülekezetünk igazán hegyen épitett város, melyben lakozni fog az igazi keresztyén szadadság.

Péchy Árpád,
ev. ref. lelkipásztor.

Kettőt egy csapásra.

Alig van nekünk többet vitatott, mégis mindig aktuális kérdésünk, mint a vallástanitás eredményesebbé tételének kérdése. Egyesek, egyházi értekezletek, tanügyi bizottságok állandóan felszinen tartják e kérdést évek óta. Mert mindenki érzi, akár elemi, akár középiskolai vallástanitással foglalkozzék is, hogy a legodaadóbb, a leglelkiismeretesebb munkálkodás mellett is az általános eredmény — mit nagy nehezen produkálni tud tanitványaival — csak épen hogy valamivel több a semminél s mert tudja, hogy a valláserkölcsi dekádenczia növekedésének és a hitbuzgóság, valamint áldozatkészség, egyháziasság hanyatlásának titka a mai kor anyagias gondolkozásán kivül első sorban a vallástanitás eredménytelenségében leledzik.

Az egyik okolta a rendszert, a másik a módszert; a harmadik az eltanitandó anyag nem épen ész- és czélszerü beosztását. Más kifogásolta a kézikönyveket; ismét más a vallásóráknak — főleg az állami iskolákban kicsikarható — kevés számát.

E sok kifogásolni valók közötti kutatásnak eredménye az az ujabb irány, illetve felfogás, mely az erdővidéki egyházmegye értekezletének mult év október 31-én tartott gyülése alkalmából került szőnyegre s mely a kalotai egyházmegye értekezletének közelebbi gyülésében is szóba jött, hogy t. i. minden néven nevezendő tankönyv maradjon el. Tankönyvet a gyermekek kezébe ne adjunk. Természetesen egyfelől azon indokolással, hogy jó tankönyvek nincsenek; másfelől pedig azzal, hogy a gyermeket az anyag beemlézésére ösztönzi kizárólag és igy tévesztve a vallástanitás czélja, mely tudvalevőleg nem annyira az értelemre, mint inkább az érzelmek felköltésére irányul.

És e kérdés nem kicsinylendő kérdés. Én már pár évvel ezelőtt foglalkoztam vele. S az elmult iskolai évben már az egy konfirmácziói kisebb kátén kivül egy tankönyvet sem adtam a gyermekek kezébe. Hanem adtam egyet mégis: a bibliát, melyben haladtam velök elavult tantervünk és utasitásunk szerint. És az eredmény minden tekintetben fölülmulta az előző évekét.

Ezen a réven jutottam aztán arra a megdöbbentő tapasztalatra, hogy kilencz és félszáz lélekszámmal, közel másfélszáz tankötelessel biró gyülekezetemben nem került elő 20—25 teljes biblia és ugyanannyi ujtestamentum. S gondoltam: ha a templomba se járnak úgy, a mint lehetne és kellene; ha otthon sem olvassa minden család a bibliát, lehet-é csodálkozni, ha nincs vérökben az Isten imádásának, az anyaszentegyház szeretetének, az erkölcs feddhetetlenségének szükségérzete; ha oly gyenge a hit; hiszen az hallásból és az irások tudakozásából van.

Hogy lehetne visszavarázsolni azt a régi időt, mely hihetetlen álomnak tünik föl a mai kor gyermeke előtt! A mikor a családi bibliából minden nap szólott az Isten az emberhez és viszont: általa az ember az Istenhez. Minden körülmények közt. Amint szépen irja az iró képzelete (Jókai „Csataképek") néhai való hős Gábor Áronról: miként kereste elő a szent könyvet — mielőtt ősi fegyverét oldalára kötötte volna — miként szólt istenéhez s miként szólt hozzá Isten az utmutatásnak, lelkesedésnek, hivatásáról való meggyőződésnek hangján. Hogy lehetne visszaidézni azt a csodás időt, amikor az egyház tagjaiban nagy volt a vallásos érzés; nagyobb az áldozatkészség s még nagyobb a biblia ismerete; hogy lehetne, hogy a népiskola neveljen hitért és vallásért lelkesülő tagokat az egyháznak; hogy visszatérjen a lelkekbe a szent könyv olvasásának mohó vágya?

Oda csak egy út vezet: be kell vinni a bibliát az iskolába, hogy a gyermekek révén bevitessék a családokba. Legyen az a kátén kivül az egyedüli tankönyv, mely mindig megállja helyét. Legyen minden vallásóra biblia-óra. Igy lesz biztositva a vallásosság, melyben a nép eszméje, igazi mivolta nyilatkozik meg; csak igy, ha az igét elvisszük már a gyermekek szivébe. A szentirás az az objektiv anyag, mellyel a subjektiv vallásosság leginkább táplálkozhatik (Molnár Albert). Igy, ha a vallás: élet, a gyermek a lehető legközvetlenebbül helyeztetik bele ennek az életnek árjába a biblia által; hol reá ömlik, körül lengi az a légáramlat, mely villámlásban és mennydörgésben fogamzva hömpölyög alá a Sinai kopár szikláiról; vagy a mely szelid esti szellőben lebben el a Kármel tetején; ott fodrozza a Genezáret tavát; vagy veri hullámokba a Bethezda vizét; hozza az olajfák hegyének illatát és tele van glóriát

éneklő angyalok örömmondó szavával (Kenessey Béla). A biblia fogja ellensulyozni ama nagy nyavalyát, hogy az iskolai tanitás ne rögződjék meg abban a kárhozatos szélsőségben, melyben most van, melyben minden egyebet tanit, mint vallásos ismeretet; melyben minden egyebet nevel, csak erkölcsös, vallásos, hitbuzgó, áldozatkész egyháztagokat nem. A bibliának az iskolába bevitele eljuttatja azt a családokba; ha ott van, feltétlenül kell hogy olvassák, a miben pedig most „faluhelyeken nagy a tudatlanság" (városi helyeken még nagyobb!), a mint megjegyzi egy régi egyházi vizitácziő (Pokoly: „Az erd. egyházker. tört.") a mai viszonyokra is találóan.

Melyik legyen az a biblia? A szemelvényes. Ebben a formájában kell is hogy bemenjen a családba. Lévén a teljesben sok olyan, mit az egyszerü ember el nem hordozhat. Ezt meg kell vétetni minden gyermekkel.

És hogy tanitsuk? Megmondja a Wohlfarth-féle magyarázat előszava: a fejezeteket vagy szakaszokat olvassák fel a gyermekek maguk, a tanitó kérdezze el a tartalmat, kisegitő kérdésekkel ismételten addig, mig tisztán tudja minden növendék; akkor jő annak megmagyarázása, alkalmazása és igy tovább. Minek ide bárki szerkesztette tankönyv? Lassu munka? Az. Keveset lehet adni? De vajjon jobb volt-e az eddigi sok, a mikor lóhalálában keresztül lovagoltunk a kevés vallásóra mellett az anyagon és távolról se tudtuk megközeliteni a czélt: a valláserkölcsi élet felköltését; hanem adtunk egy csomó ismeretet jól-rosszul. A penzumot el kellett végezni. Le kellett jártatni.

És igy hová lesz az erkölcstan stb.? Benne van a bibliában minden. (Pl. az erkölcsi kötelességeket a 10 parancsolat rendjén mind meg lehet ismertetni.) Abban megvannak irva, a mik „tartoznak mind az idvezitő hitre, mind az Isten előtt való kedves életnek igazán rendelésére." (Helv.-konf.)

Ismétlem, ha Komménius sárospataki beköszöntőjében az egyetemes művelődést szolgáló eszközök felsorolásánál mindjárt a negyedik helyen emliti a jó tankönyveket, úgy a vallástanitás egyedüli jó tankönyve a biblia. Ez által emelkedik a katekhizáczió szinvonala, a mi pedig a nép vallásról való tudásának szinvonala. Igy volt ez régen. Legyen igy ma is. Egy csapásra kettő.

A vallástanitóban, ki az a szó valódi értelmében, a szükségeltető kellékek: „a tiszta vallásosság, őszinte lelkesedés, költői érzék, az ifjuság iránt való szeretet, az ifju fejlődő szivének ismerete, kiváló pedagogiai ügyesség s mindenkor helyes tapintat" (Beipchlag után Bitay B.).

Kiben van ez mind meg? Senkiben. Sőt olyan is van, a ki egyet se mondhat a magáénak. Mivel pótolható? Jó tankönyvvel. Milyen jól esik olvasni a Mikó-kollegium idei értesitőjében: „tankönyv: a biblia." Csakis az.

Molnár Imre,
bardoczi lelkész.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

V. A marosvásárhelyi.

Jobb izléssel, takarosabban s takarékosabban nyomtatott füzet a tavalyinál; most tartalomjegyzéke is van: ennek fonalán ismertetjük a czikkeit, a mint következnek.

„*Schiller egyénisége*" a czime Paál Gusztáv tanár székfoglaló felolvasásának. Vázolni akarja azokat az elveket, a melyeket mint tanár, kötelességei teljesitésében, az ifjuság nevelésében követni fog. Ezeket az elveket pedig, melyek a boldogság s a tökéletesség kérdésére való feleletül is szolgálhatnak, Schillerben látja érvényesülve, „mint olyan férfiuban, ki folytonos haladással, lelkének müvelésével megközelitette az ideált, harmoniát teremtve test és lélek, a világ és Isten között" ezért Schiller egyéniségéről, az ő nevelési elveiről akar szólani. „Nem a német költőről, hanem ama helyes fejlődésnek klasszikus példájáról, melyen mindenki végig megy, ki a tiszta boldogságot, a lélek szerinti újjászületést keresi." Igy irja körül tárgyát maga a felolvasó s Schiller lirai költészetéből e nagy szellemnek tulajdonképen valláserkölcsi világnézletét állitja előtérbe magyarázatokban és idézetekben.

Évzáró beszéd, önként értendőleg az igazgatótól. Bár a honfoglaló és megvédő magyarok erkölcseinek rajzolásával, messziről, kezeli: folytatásul mai napjaink aggasztó tüneteit nézvén, osztja oktatásait az ifjuságnak. „Valljuk meg — mondja — őszintén, hogy . a hazaszeretet olykor szunnyadóban van s. ..azt véljük, hogy puszta jelszavak hangoztatásával eleget tettünk. .Sőt egyéni gyöngeségünk attól sem tart olykor vissza, hogy ha a hazaliság jelszava alatt önző czéljainkat elértük, magunkat komolyan jó hazafiaknak tartsuk. Nem jelszavak, hanem tettek kellenek, kedves ifju barátim. .." stb. Az ifjuság ez évi munkásságának eredményében az igazgató nem igen látja biztositva ama hangoztatott nemzeti ideálok sikerét. A tanuló ifjuság jó részében nem látja a komolyabb igyekezetet. Kórtünetnek látja a gimnáziumi tanulásnak erőszakolását s a reális életpályák, katonai pálya s a termelő foglalkozások felé kivánja irányitani a szülők és ifjuság figyelmét. Az ifjuság erkölcsi viselkedésének tartalmát is, mely a munkának kötelességszerü lelkiismeretes végzésében jut kifejezésre, hiányosnak tapasztalta s igy itéli meg az igazgató. Ezen s egyéb itéletei összhangzanak az ezen évi részletes statisztikai adatokkal. Befejezésül Koncz Józsefről, az intézetnek minap elhalt nyugalmazott tanáráról emlékezik meg, a ki „prototipusa volt azon igazi régi protestáns tanároknak, kik állásukat nem annyira a megélhetés feltételének, mint az azzal kapcsolatos kötelességek odaadó lelkiismeretes teljesitésének tekintették."

A kollégium kormányzata. Azt hiszem, a kormányzat berendezésének nem szabatos jelzése az, hogy a kollégium ügyeit az előljáróság „*és ennek kebelében*" a tanári kar intézi. A törvény szerinti viszony nem épen ez.

Tanár- és tanitótestület a gimnáziumban 18 tanár, az elemi iskolában 4 tanitó működött. A gimnáziumban a IV. és V. osztályt kivévén, a többiekben egy-egy tanár két-két, egy esetben három szaktárgyat csoportositva tanitott. Az előmenetel leggyengébb (mondhatni, hogy természetesen) a IV. és V. osztályban volt.

A tanitás elvégzett anyagának kimutatását az állami tantervvel egybevetvén, semmi megjegyezni valót nem találunk.

Rendkivüli tárgyak. A franczianyelv s a gyorsirás tanulóinak számát elfeledték jelezni, holott még teljes névsoruk közlése is indokolt volna, főleg az idén, a mikor amugyis oly kevés a dicsérni való. Egészségtant tanultak a VII. osztályosok. Az énekkarnak 120, a zenekarnak 24 tagja volt. Szabadkézi rajzot a II—VIII. osztályból 27-en gyakoroltak.

Irásbeli feladatok. A magyar feladatok a négy felső osztályban egyenként mind elég jók, csak nem épen mindegyik viseli magán a jelét annak, hogy melyik osztáy számára való igazán. A német feladatok az olvasmányokra alapitva, tudatosan és jó izléssel állittattak egybe.

A tankönyvek jegyzékére nincs észrevételünk.

A tanulók névsorát nézvén, a következőket jegyzettük meg. Az I. osztályba igen sok (100 között legalább 12) szabályosnál előhaladottabb koru tanulót

vettek fel; közülök csak egyetlenegy érdemelt az elégségesnél jobb általános osztályzatot. Helyes volna a tulkoros tanulók felvételénél a Rendszabályokat komolyan alkalmazni. Most is sok tanuló van, főleg a VII. osztályban, a ki „vizsgálatra nem állott“ Aighanem ez is a Rendszabályoknak valamiképen laza alkalmazásával függ össze. Mig a VII. osztálynak csaknem egyharmadrésze javitásra utasittatott: addig a VIII. osztálybeliek mind fölbocsáttattak az érettségi vizsgálatra. Két egymásutáni nemzedék ugyanazon iskolában ily nagyon nem szokott különbözni egymástól. Itt is (mint Kolozsvárt) az osztályozás meteorologiájának reakcziós tünetével találkozunk.

Érettségi vizsgálatok. A vizsgálatra állott 27 tanuló közül 9, tehát épen egy harmadrész bukott. Igy volt ez tavaly is. Igy lesz valószinüleg jövőre is. S csak az összes állapotoknak (melyeknek bajait itt-ott érintettük) rendszeres változtatásai segithetnek — még pedig nem is rögtönösen — rajta.

Statisztikai kimutatások. Vizsgálatot állott 424 tanuló (a „vizsgálatra nem állottak“ statisztikai numerusa sehogysem egyezik a névsorbeli adatokkal!). Ref. vallásu 297, más vallásu 127. Magyar anyanyelvü 389, nem az 35. Termelő szülők fia 200, nem az 224. Szabályosnál magasabb életkoru 79 (!). Helybeli és megyebeli 311, távolabbi 113. Jeles és jó előmenetelü 105 (25 %); egy, két s több tárgyból elégtelen 128 (30 %); ezt az utóbbi számot a vizsgálatra nem állottak tisztázatlan száma tovább sulyositja. A tanulók 12 %-ának „szabályszerü“ a magaviselete. Nehéz tantárgyaknak mutatkoznak az alsó osztályokban a latinnyelv, a földrajz s a mennyiségtan, azután a német, s az V. o.-ban a görög nyelv.

A nagyon gyarló előmeneteli eredményeknek, nézetünk szerint, világosan megállapitható *fő* okai: a) a tárgyfelosztás fogyatkozásai, illetőleg a szakrendszeres tanitás tultengése; b) a tehetségtelen tulkoros tanulók nagy számával való vesződség; c) a délelőttes leczkerendszer robotossága s a délutáni idővel való rossz gazdálkodás; d) tantermekben és lakószobákban levő alkalmatlan állapotok. Mihelyt ezen a négy főbajon segitnek, a többi apróbb bajok maguktól elenyészgetnek

Az elemi 4 osztályu iskoláról az Elvégzett tananyaggal, Névsorokkal és Statisztikai kimutatással számolnak be. Volt 26+18+21+38=103 tanuló; köztük református 73, más vallásu 30; helybeli s megyebeli 79, távolabbi 24. A tulkorosokat itt is dédelgetik.

Jutalmazások. A 100 koronás „erénydijt“ az idén is Láni Oszkár (VIII. o.) nyerte el. A sokféle apróbbnagyobb jótéteményeknek hosszu sorát zárja be a következő összegezés:

a) Jutalmakban, pályadijakban, ösztöndijakban	3060	kor.
b) Külső ösztöndijakban	240	
c) Családi alapitványokban	2899	
d) Konviktusi segélyben . .	4596	
e) 36 szegény t. konvikt. dijában	4356	
f) Tandij elengedésekben	4690	„
Összesen..	19841	kor.

Sőt ha hozzávesszük a privát-tandijakat, legációkból befolyt jövedelmeket, melyek mintegy 4400 koronát tesznek ki: az összes segélyezés 23,741 koronát tesz.

Pályadijak. Hét rendbeli irásos pályatétel közül négyre: a latinnyelvi, a számtani, a természettani s a természetrajzira pályamunka nem érkezett be; a földrajzira beérkezett egy munka, a dijra nem érdemes. Sikerült csupán a magyar irodalmi s a németnyelvi pályázat.

Ifjusági egyesületek: a Mentovich-önképzőkör; ennek tiz rendbeli pályázata többé-kevésbé mind sikerült. Az ifjusági olvasó-egyesületnek rendes tagjai a két felső osztály, rendkivüliek az V—VI. o. tanulói voltak; könyvtárát rendesen gyarapitotta, olvasó-asztalára 5 politikai napilapot, képes hetilapokat, becses folyóiratokat is járatott. A Bethlen Gábor ifjusági-kör az idén alakult először, protestáns művelődési, társadalmi s jótékonysági czéllal, érintkezésben kifelé a helybeli ref. egyházközség vallásos estélyeinek rendezőségével.

Felszerelés. A gyűjtemények gyarapodása meglehetősen mérsékelt arányokban történt. Az érem- és régiségtárnak ajándékozások utján való gyarapodása 155 darabbal a tanulók által közvetitett szaktanári buzgólkodás gyümölcse.

Vagyoni állapot. Uj alapitványok (ideiek) tőkeösszege 4063 kor. Tápintézeti alapok összege 55,543 kor., a kollegium egyéb vagyonának értékösszege 1.056,779 kor. Ezen kivül számittatik a Pataki Ágotha- és a Gecse-alapitvány.

Vegyes adatok. A szorgalomidő napjai, összeszámitva, 31½ hetet tesznek ki. Az iskolai nagyobb ünnepek száma hét volt. Tanulmányi kirándulást Marosujvárra tettek 86 tanulóval. Tornázás alól felmentett tanulók száma 30. A közegészségi állapot eléggé kedvező volt.

Tudomásul. A jövő iskolai évet szept. 6-án nyitjak meg. A két tárgyból javitó vizsgálatot kérő tanulóknak nincs eléggé világosan tudomásukra adva, hogy csak indokolt esetekben nyerhetik meg a javitásra az engedélyt; pedig hát ez is a tanulmányi általános szinvonal javitására szolgálna.

Uj rovat az Értesitőben a 25 éves találkozók ünnepélyének részletes leirása, egy iskolai nemzedék sorsára vonatkozó, érdekes retrospektiv tartalmával.

Vigil.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

Anno 1699. d. 13. mensis January.

A kolosvári reformata ecclesiának, az ott lévő consistorium által való igazgattatásának, bizonyos punctumokban foglaltatott rendi és módja, holmi gravaminákkal együtt.

I. Az egész consistorium áll huszonnégy secularis becsületes emberekből, kik az ecclesiában is elsőbbek, együtt lévén ő kegyelmekkel, t. praedikátor és professor uraimék ő kegyelmek is, a boldog emlékezetü méltóságos fejedelmek complanatiója szerint. De gyakorta megesik az, hogy sokan ő kegyelmek közül, jóllehet convocáltassanak, kivonják magokat hol egy s hol más praetextusra nézve, mely miatt sok dolgoknak eligazitásában nem mehet elő az ecclesia.

II. A consistoriumnak megegyező tetszéséből az ecclesiának jobb móddal való igazgatására választattak öt curatorok, egyik a belső rendből, ki most t. Szatmári János uram, négye pedig a becsületes secularis rendből, most nevezetesen nemzetes Vajda János, Rátz István, Stentzel András, Markó István uraimék, a végre, hogy communicatis consiliis a consistoriumot, ugy kivánván a dolog convocálják, az első ő kegyelmek közül a dolgot proponálja rövideden, hogy az iránt mitévők légyenek ő kegyelmek közönséges voxból menjen ki; és a terhes dolgokban mindenben a consistoriummal egyet értsenek, úgy mindazon által, hogy az aprólékos dolgoknak eligazitására, melyekre nem szükség mindenkor consistoriumot gyüjteni, sőt nem is lehet, authoritasok engedtetve légyen, tartozván ő kegyelmek a mit perczipiálnak s erogálnak, arról számot adni a consistorium előtt.

III. E mellett a consistorium adatainak s deliberatumainak a protocolumban való béirására s egyéb mindennemü literalis expeditiókra, ugyan a consistorium tetszéséből, szokott választatni t. professor uraimék közül egy notarius, a ki de praesenti t. Némethi Mihály uram.

IV. Az ecclesia béjövő s jöhető (kivévén a külső jószágot) percipialasára és minden itt benn az ecclesia házainál avagy a collegiumban való s megkivántató épittetésekre, curator uraimék után, vadnak két quartasok állittatva, kik közül az első az ecclesiának minden belső jövedelmét percipiálja, és curator uraimék kezekben administralván intacte, az ő kegyelmek akaratjából salarista uraiméknak, és az ecclesia egyéb szükségeire erogálja hűségesen, úgy, hogy esztendeje eltelvén, de perceptis et erogatis számot adni tartozzék. A második penig a malmoknak szükségére s jövedelmére visel gondot úgy, hogy számadás alatt ne légyen mindaddig, mig az első quartásnak succedalván, perceptorrá s erogatorrá nem lészen.

V. A külső jószágnak penig különös gondviselője vagyon, ki is esztendőnként mindenekről exactor uraiméknak számot adni tartozik, e most Sebesi János.

VI. Ezektől a becsületes emberektől való számvételre penig, ugyan a consistorium tagjai közül választattak négy bls. exactorok, nemzetes Sz. Jóbi György, Pokai Márton, Ujhellyi Ferencz, Veresedgyházi István uraimék, kik a feljebb megirt tisztektől esztendejek eltelvén, számot venni tartoznak. A ratioban való processust a consistorium avagy curator uraimék eleiben hozván, ha mi nehézségeket ő kegyelmek magok között el nem igazithatnának. De ebben ez a difficultas, hogy exator uraimék tisztekben elő nem mehetnek, mint hogy tiszt uraimék közül némelyek a számadást messze szokták halogatni, mint most is ketten vadnak ő kegyelmek közül, melyből a következik, hogy csak felejtődvén a dolog naponként, némelyek, a kik a dologban forgottanak s bizonyságok lehetnének kihalván, exaktor uramék a ratiókra difficultast nem tudnak keresni, az ecclesiának igen nagy kárával. Sőt a kik exactor uraimék által convincaltatnak, a megfizetést tovább-tovább huzzák s vonják. Mindezekről a nagyságtok erős assistentiáját alázatosan várjuk.

VII. T. Bátai György uramat Isten e világból kiszollitván, ő kegyelme helyett az ecclesia harmadik praedicator nélkül szűkölködik, nagy terek lévén e nagy ecclesiában t. praedikator uraimékon, kik két templomban csak ketten szolgálnak, nemcsak a tanitásban, hanem az ecclesiában eső dolgoknak igazgatásában.

VIII. Boldog emlékezetü fejedelmünk ő nagysága collatiójából, a harmadik praedikator tartására járó kétszázharmincz forintot nagyságtoktól alázatosan kéri és várja szegény ecclesiánk az ő felsége kegyelmes diplomája szerént a kolosvári harminczadról, mindazzal a restantiával együtt, a mitől fogva elfogodott. Idvezült Saarpataki uram ő kegyelme azon harminczadról járó fizetése is, nagyobb részént restantiában lévén két utolsó esztendejére.

IX. Az ecclesiának utolsó megfogyatkozásával és következendő romlásával a boldog emlékezetü méltóságos fejedelmektől conferált 1600 forint, mely minden esztendőben kiadattatván, fundamentoma volt az ecclesiában levő szolgáknak intertentiójának, már ab anno 1692. ki nem adatott, mind e jelenlevő esztendeig, hatezer kősón kivül.

X. A collegiumnak is nem lévén már sehonnan statum és fundamentumos subsidiuma, nem subsistálhat tovább, hanem ha a méltóságos urak ő nagyságok extraordinarie valahonnan succurrálnak. Az épületei is romló s pusztuló félben lévén, melyet ő nagyságok két izben is arra deputalt urak által oculaltattak.

XI. Ilyen szükségében az ecclesia bizonyos emberét akarná küldeni subsidiumért idegen országokban, a más keresztyén reformata ecclesiákhoz, hogy ha ő nagyságok annuálnak, és pro securitate ahhoz megkivántató salvus passusokkal muniálják.

XII. Egy szóval, minthogy mind a b. e. méltóságos fejedelmek ecclesiánkhoz való collatiója már sok időktől fogva intercidált, mind az Isten az áldást egy nehány esztendőkben földünkről elforditotta. Bizonyitunk Istennel, hogy szükségünk olyan vagyon, hogy sem a praedikatori és professori rend, sem a collegium fentartására nem elégséges az ecclesia. Ha kérünk csak nincsennel érnek meg bennünket, annyi is már a fizetésünk restantiája, hogy Isten tudja, mikor fizeti meg az ecclesia. Nagyságtokat azért kérjük az Istennek nevében, kinek dicsőségét minden keresztyén lélek, ugy hisszük, hogy nagyságtok is szereti, méltóztassék nagyságtok e pusztuló félben levő ecclesiának dolgait jó lélekkel felvenni és tovább való megmaradásáról provideálni, ne kénszerittessék az Istennek háza onnan számkivetésben menni, a hol lakása és maradása legszükségesebb volna ez időnek nehézsége miatt.

Ex consistorio Ecclesiae Reformatae Claudiopolitanae. Per Michaelem Sz. Némethi Notarium ms.*

Közli: *dr. Török István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Az országos ref. tanáregyesület augusztus 27. és 28-án tartja közgyülését Sárospatakon, ahol a hirneves kollegium és az egyházkerület látja vendégeiül az ország minden részéből összesereglett református tanárokat. A közgyülés gazdag programmja több igen fontos kérdését öleli fel felekezeti oktatásunknak. A többek között megvitatja még mindig vajudó kérdését egyházi énektanitásunknak is. Az erre vonatkozó inditványt *Seprődi* János, a kolozsvári kollegium jeles tanára teszi meg, aki ennek a kérdésnek előbbrevitele körül eddig is nagy érdemeket szerzett. Gyülés után kirándulnak a közgyülés tagjai Borsiba, a II. Rákóczi Ferencz szülőházához és Széphalomra, a Kazinczy Ferencz sirjához. A gyülés lefolyásáról jövő számunkban referálunk.

Müller Frigyes nyugalomba vonul. Müller Frigyest, az evangelikus szász egyház püspökét, főrendiházi tagot, aki 78 éves, saját kérelmére, aggkorára való hivatkozással, nyugdijazták. Müller Frigyes 1848. óta áll az evangelikus egyház szolgálatában. 1893-ban lett püspöke az ág. hitv. ev. szászoknak s 13 évig viselte ezen méltóságot. Egyháza érdekében igen nagy tevékenységet fejtett ki s ő kezdeményezte 1890-ben azt a szász nagygyülést is, a mely a szász politika magyarbarát fordulatát jelentette.

Az Irsay-ügyben nevezetesebb fordulat az elmult héten nem állott be. A helyi politikai lapokban megjelent a hiveknek a püspökhöz irt kérése, amelyben a régi okaik alapján szorgalmazzák a visszahelyezést. A templomi botránkoztatásoktól végleg elálloltak a hivek; ehelyett vasárnaponként a *Tárkányi* Ferencz uram csürében fognak összegyülni, ahol Irsay fogja az istentiszteletet tartani. Igy határozta ezt a csizmadia-szinben tartott gyülése az Irsay-hiveknek.

Elhunyt iró. *Thury* Zoltán iró Budapesten f. hó 27-én reggel ujabb irodalmunk nagy veszteségére elhunyt. A megboldogult a kolozsvári ref. kollégiumban kezdette tanulmányait, de müvészi hajlamai korán a szinészi pályára vonták. Sok hányatás és szenvedés után az irói pályára lépett. Egymás után aratta diadalait szociális irányzatu tárczáival és szindarabjaival, amelyek közül legnevezetesebb a „Katonák“ czimü drámája, amely pár évvel ezelőtt nagy sikert és feltünést ért el, amennyiben a fényes katonatiszti élet nyomoruságait rajzolta nagy költői erővel.

* Levéltári jegye: Fasc. 10. Lit. A. Nro 9.

Irásait mindig a sziv mélyéből fakadó emberszeretet jellemezte. A szegények és ügyefogyottak szószólója volt. Nyugodjék békével!

Egyházmegyei választások. Vajdahunyadi ehmegyénk e héten tartott közgyülésén *Bartha* Lajos elhunyt esperes afia helyébe *Jánó* Albert hátszegi lelkészt választotta meg esperesének, jegyzőnek *Juhász* Izidor piskii lelkészt, tanügyi-előadónak *Kállay* István hozsdáti lelkészt. A nemzetiségi tengerben veszélyeztetett magyar református egyházmegye biztos, erős kezekbe adta a vezetést. Működésük elébe nagy és jogos várakozással néz egyházunk.

A nagyecsedi ref. egyház a debreczeni református egyetem számára augusztus 22-én 2000 korona alapitványt küldött be az ottani kollegium pénztárához.

Érdekes jelölés. Minden kommentár nélkül adjuk az alábbi hirt. Hódmezővásárhelyen öt ref. iskolai tanitónői állásra hirdettek pályázatot. Az állást még be se töltötték s két pályázó máris megfelebbezte a választást. A mint a Debreczeni Prot. Lap irja, *Kovács* Mária és *Kovács* Juliánna ref. tanitónők ugyanis az egyháztanácshoz felszólalást adtak be, mert a jelölésnél azon a czimen, hogy leánytestvérük áttért a kath. hitre s igy az ő hitbeli hűségük is kétséges, a többi gyengébb pályázóval szemben őket nem jelölték. Testvérük különben katholikus emberhez ment nőül s innen az áttérése.

Sajtóhiba igazitás. Lapunk előbbi számában, a 281. oldalon, a nagyenyedi Ertesitő ismertetésének a végén, a *gr. Mikó Imre* 1862-diki főgondnoki beszédéből vett idézet, mely csonkán került ki a sajtóból, a kimaradt szavak betoldásával igy hangzik:

„Azoknak, a kik e kollegium sorsát intézik az ifjuságnak nevelésére befolynak, a hazafiságot mérséklettséggel, a tudást óvatossággal, a vallás é. nemzeti érdekek iránti fogékonyságot szélyességgel kell mulhatatlanul párositaniok.“

Szerkesztői üzenet.

K. J. — Dés. *Nagy* Károly, a felelős szerkesztő, családi ügyekben Nagy-Borosnyóra utazott. Ezt a számot *Kovács* Dezső ref. kollegiumi tanár szerkeszti. Ő felel a tartalomért.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3578—1906.

TANKÖNYVAJÁNLÁS

a ref. iskolaszékek tiszteletes lelkész-elnökeihez és a kollégiumok elemi iskoláinak igazgatóságaihoz.

Földes Károly: „A számolás gyakorlókönyve“ czimü népiskolai tankönyvet szakszerü birálat alapján elemi és népiskoláinkban tankönyvül való alkalmazásra ajánljuk.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 24.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 3452—1906.

KÖRRENDELET

valamennyi egyházmegye nagytiszt. Esperesi Hivatalának az országos közalapi és lelkészi gyámintézeti járulékoknak legkésőbb minden év deczember 20-ig a földhitelintézethez leendő beszolgaltatása iránt.

Már több izben ismételve előfordult, hogy az országos közalapi és lelkészi gyámintézeti járulékok az illető kezelők által több egyházmegyéből csak az év végének legutolsó napjaiban szolgáltattak be a Magyar Földhitelintézethez s e miatt a nevezett intézet az igy elkésett összegeket részben a munka-torlódás, részben pedig a közben eső vasárnapi munkaszünet miatt feldolgozni nem tudván, csak a következő év első napjaiban és a következő év javára könyvelte el s e miatt a jelentő ivek adatai a földhitelintézet számadásával összeegyeztethetők nehezen voltak, sőt a számadások egyes egyházmegyék részéről oly hátrálékokat tüntettek föl, melyek a valóságban fenn nem állottak. Minthogy pedig az országos közalap végrehajtó bizottsága, az elfogadott gyakorlat alapján a hátrálékos egyházakat segélyre sem ajánlja s e miatt már több izben olyan egyházközségek is maradtak ki a segélyezendők közül, a melyek valóságban nem, hanem csak a kezelők késedelmes eljárása miatt kerültek a hátrálékosok közé, hogy ezen visszás állapot megszüntessék, a főtiszteletü egyetemes konvent folyó évi április havában tartott ülésében 10. jkvi sz. alatt elrendelte, hogy ugy *a közalapi, valamint a gyámintézeti járulékok minden év decz. 20-ig a Magyar Földhitelintézethez föltétlenül beszolgáltassanak.*

Midőn ezen határozatot a nagytiszteletü Esperesi Hivataloknak külön is tudomására hozzuk, egyuttal előre kijelentjük, hogy a rendelet be nem tartása esetén, a mulasztókkal szemben a legszigorubb eljárást lesz igazgatótanácsunk kénytelen foganatba venni.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 20 án.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 895—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *kibédi* egyházközség kántori állomására pályázat nyittatik.

Díjlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás, megfelelő gazdasági épületekkel, 146 □ öl kerttel. Földhaszonélvezet 16 h. 420 □ öl szántó, rét, legelő, erdő értéke 80 kor. Készpénz az egyházközség pénztárából havi előleges részletekben 1010 kor., temetési stóla átlagos értéke 20 kor., összesen 1110 kor.

Kötelességei a kántornak: a rendes kántori teendőkön kivül, a lelkésznek a vallástanitásban segédkezni, az iskolában az egyházi éneket tanitni, lelkész helyett szükség esetén templomozni, dalkört szervezni és vezetni.

Pályázati határidő 1906. szept. 24.

Folyamodványok keresztlevéllel, képesitéssel és szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. aug. 26-án.

Dr. Bartók, püspök.

MEGHIVÓ

a marosi egyházmegyei Egyházi Értekezlet fiók-köri Elnökségeihez, a marosi egyházmegyébe kebelezett egyházközségek Lelkészeihez s az egyházmegyei ért. Választmány igen tisztelt tagjaihoz intézve.

Értesitjük a fentemlitett kedves atyafiakat arról, hogy *marosi egyházmegyénk egyh. értekezleti Választmánya* f. évi szept. hó 6-án reggel 9 órakor Marosvásárhelyt, az egyházmegye tanácstermében ülést tart.

Tárgyak: 1. Az egyházmegyei fiók-körök működésének számbavétele. (Előadó Tóth László ny.-karácsonfalvi lelkész.) 2. Az egyházmegyébe kebelezett anya-, társ-, leánystb. egyházközségekben teljesitett egyháztársadalmi munkásságról szóló lelkészi jelentések előterjesztése. (Előadó Tóthfalusi József m.-vásárhelyi lelkész.) 3. Pénztárnoki jelentés; ezzel kapcsolatban a mult évi számadások ellátása, jövő évi költségvetési előirányzat előkészitése, s a tagok számbavétele. (Előadó Molnár Lajos harasztkereki lelkész.) 4. Az őszi közgyülés idejének, helyének és tárgysorozatának megállapitása. (Előadó Csontos Olivér e. m. gondnok, világi elnök és Kovács László koronkai lelkész.) 5. Inditványok.

Felkérjük a *fiók-körök elnökségeit,* hogy körük működéséről szóló és lehető részletesen tájékozó jelentéseiket *Tóth* László ny.-karácsonyfalvi lelkész aához; lelkész aait pedig arra kérjük, hogy egyházközségeikben kifejtett munkásság eredményeit jelentésbe foglalva (vallásos felolvasások tartása, ev. ref. egyháztársadalmi intézmények u. m. temetkezési, női, ifjusági stb. egyesületek, gazda-körök szervezése) f. é. szept. 4-ig *Tóthfalusi* József m.-vásárhelyi lelkész aához, tapasztalataik, véleményeik kiséretében, részletes ismertetés kapcsán, beküldeni sziveskedjenek.

Marosvásárhelyt, 1906. aug. hó.

Tóthfalusi József, eh. alelnök. *Csontos Olivér,* vil. elnök.

Tóth László, eh. titkár.

Szabó István „Ellenzék“ könyvnyomdája Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *36-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. szept. 6.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Elnöki megnyitóbeszéd.

(Az Orsz. Ref. Tanáregyesület közgyülésén, Sárospatakon, 1906. aug. 27-én tartotta Dóczi Imre elnök.)

Mélyen tisztelt közgyülés!

Midőn az országos református tanáregyesület ötödik közgyülését van szerencsém megnyitni s midőn ez alkalomból a legszivesebb köszöntéssel s a kartársi szeretet melegével üdvözlöm az egyesület t. tagjait, — fölemelő érzelmekkel és gondolatokkal töltik el lelkemet azok a körülmények, melyek e közgyülésünknek a szokottnál is nagyobb jelentőséget kölcsönöznek. Közgyülésünk helye és ideje.

Nemzeti közmüveltségünk egyik legrégibb tüzhelyénél, református tanügyünk egyik legerősebb várában gyülekeztünk össze, hogy a magyar ref. iskola épitésén fáradozva, nemzeti müveltségünk emelésén munkálkodjunk. S itt, ez ős kollégium falai között, melynek minden kődarabja a magyar protestantismus történelmi küzdelmeiről és nagy szenvedéseiről beszél, ahol minden emlék a ref. tanügy egykori fényét és dicsőségét hirdeti, lehetetlen, hogy a magyar ref. tanárság szive meg ne dobbanjon s ne érezze, hogy szent a föld, amelyen járunk, megszentelte számunkra református őseink szenvedése, küzdelme, nagysága és dicsősége. Itt, hol az iskolai életet a Rákócziak lelke ápolta és erősitette meg, lehetetlen át nem éreznünk a magyar ref. iskola szellemét s e szellem nemzeti jelentőségét és hivatását. Hol a magyar nemzeti müveltségnek a nyugateurópai kulturával való közösségét egy Comenius müködése pecsételte meg, önkéntelenül alakulnak ki lelkünkben tanári hivatásunk és tanügyi fejlődésünk követelményei. És ahol olyan — a tanügy történetében szinte páratlan — kép tolul a multból lelki szemeink elé, hogy az iskola — tanár és tanitványok egybeforrva — a nemzeti elnyomatás és felekezeti üldözés szomoru korszakában kénytelen elhagyni ősi fészkét s penateseit magával vive, évtizedeken át bujdosik a hazában, mig a Rákócziak lelke, a nemzeti élek ismét vissza nem vezeti elhagyott otthonába: lehetetlen, hogy itt a multnak erőtől duzzadó képei fölemelő hatással ne legyenek a református tanügy munkásaira s hitet, bizodalmat és reményt ne költsenek bennünk nemzeti hivatásunk betöltésére. S ha ide való zarándokolásunknak pusztán e hitbeli megerősödés volna is az eredménye, a református iskola, miként a multban nem egyszer hatott kelesztő kovászként a hazai közoktatásügy fejlődésére, a mi munkánk által is élő és ható tényező lesz nemzeti közmüveltségünk emelésében.

Nem kevésbé fölemelő ránk nézve, hogy közgyülésünk ideje nemzeti és vallásszabadságunk nagy hősének, Bocskay Istvánnak épen tanáregyesületünk által kezdeményezett háromszázados emlékünnepei sorába illeszkedik be s igy egyesületünknek is alkalma nyilik hazai történelmünk eme kimagasló alakjának, a nemzeti önállóságunkat és ősi alkotmányunkat biztositó, protestáns egyházunk vallásszabadságát kivivó első szabadságharczunk vezérének, a bécsi béke halhatatlan szerzőjének emlékét a maga körében kegyelettel felújitani s akinek arczképét buzditó például tanuló ifjuságunk elé iskoláinkba helyeztük, tetteinek és alkotásainak képét a magunk lelkében is a nemzeti hála érzetével felidézni. Azok után a Bocskay-emlékünnepek után, melyeket pár hónappal ezelőtt összes prot. gyülekezeteink és iskoláink a nagy kálvinista hős és a nagy államférfiu emlékének szenteltek, nem lehet czélom ez alkalommal a Bocskay elévülhetetlen érdemeit fejtegetni, csak az áldó kegyelet érzésének akarok kifejezést adni s azokhoz a hálahymnusokhoz, melyek templomainkból és iskoláinkból a nemzetünk és prot. egyházunk sorsa fölött őrködő gondviseléshez emelkedtek, azt az imádságszerü óhajtást kivánom csatolni, vajha mind a vallásos türelem dolgában, mind a nemzeti önállóságunkért folytatott küzdelmeinkben a Bocskay szelleme ihletne meg minden magyar lelket s hatná át nemzeti társadalmunk minden rétegét! Ma, fájdalom, nincsen ugy. Sőt elég szomoruan jellemzi nemzeti közállapotainkat már az is, hogy a Bocskay emlékünnepek kizárólag a protestáns egyházak és iskolák körére szoritkoznak s a nemzet nagyrésze Bocskayban egyoldaluan kálvinista szabadsághőst, a prot. vallásszabadság diadalmas vezérét tekintve, nem látja benne a bölcs és magas látkörü államférfiut, a ki, midőn a hazánkat két ellenség, a török és német, a keleti és nyugati hatalom dúlja, a nemzet jövőjét a nyugattal való szövetségben keresi, de önállóságát és alkotmányát e szövetség kötelékében is törvényes intézményekkel biztositja s e politikával, melytől még a korona messze ragyogó fénye sem tántoritja el, évszázadokra megjelöli a magyar nemzeti politika irányát. Örök dicsősége Bocskaynak, hogy nemzeti önállóságunkkal protestáns vallásszabadságunkat is oly szent kapcsolatba hozta, hogy azok nemcsak a későbbi szabadságharczok küzdelmeiben, de maig is a legbensőbb egységbe forrottak össze. S a bölcs politikus ezzel is a magyar nemzeti állam alapjait szilárditotta. Bocskay nem alapitott iskolát, mint Bethlen Gábor; nem gondozta a tanügyet, mint I. Rákóczi György, de kiküzdötte az iskola éltető levegőjét, a szabadságot, melyben a ref. iskola a nemzeti nevelés melegágyává fejlődött. E szabadság biztositotta önkormányzati jogkör fejlesztette ki iskoláink egész egyéniségét, felvilágosultságát, szabad

elvüségét és nemzeti irányzatát, a melyeknek fentartása és ápolása nekünk a késő utódoknak is szent hagyományunk. A ref. iskolára és tanárságra, az elfogulatlan és hazafias történettanitásra vár a feladat, hogy a Bocskay alakját egész valójában feltüntetve s teljes világitásba helyezve, az utókor előtt történelmünk legnagyobb alakjai közé állitsa.

Ez alkalmi és a multnak szentelt gondolatok után engedje meg a t. közgyülés, hogy jelen tanügyi viszonyainkra is vessek egy pillantást s a mult közgyülésünk óta fölmerült vagy az emléket mozgató tanügyi kérdésekben e helyről is véleményt nyilvánitsak. Nincsen kor, mely teljesen meg volna elégedve a maga iskolájával s minden társadalom a maga képére szeretné növelni a jövő nemzedékét. A fejlődés természetében van az újitásra való törekvés, az iskola pedig a kipróbált tanrendszerhez és nevelési elvekhez ragaszkodva, conservativ jellemü s innen van a meg-megújuló összeütközés az iskola és a társadalom között. Ez az összeütközés alig volt valaha erősebb, mint napjainkban. Társadalmunk forrásban, átalakulásban van s a szocziális átalakulás egyik nagy akadályát az iskolában találván, reformot sürget a közoktatás egész vonalán s különösen a középiskolát ostromolja, mely klasszikus tanulmányaival, irodalmi képzésével ma is *régi szabásu* embert igyekszik nevelni. Ösmeretes azoknak az előadásoknak a sorozata, melyet a középiskolai kérdésben a *társadalomtudományi társaság* az egész mult év folyamán czélzatosan rendezett. Támadják a mai középiskola tantervét, tanitási és nevelési rendszerét, törölni kivánják idegrontó vizsgálatait, mindenek felett pedig a klasszikus tanulmányok ellen szórják nyilaikat. Egy társaságból, mely állami és társadalmi életünk átalakitását tűzi feladatául s melynek vezető tagjai a világpolgárság magaslatáról a haza, nemzet és család fogalmára is mint elavult fogalmakra tekintenek alá, mást alig várhatunk s különösen nem várhatjuk, hogy kimélettel érintse az iskola szentélyét, mely épen az ókori eszmék kultuszára van berendezve. De vészkiáltásaik félrevezetik a jelszavak után induló társadalmi közvéleményt s kárt tehetnek az iskolában, tehát védekeznünk kell ellenök. Védekeznünk: *nem iskolai reformmal, hanem tanitói és nevelői eljárásunkkal.* Forrongó társadalom mélyreható iskolai reformra nem alkalmas, reformeszmék bőven teremnek benne, de megértésökre a béke és nyugalom kora szükséges. Iskolai reformot pedig nem lehet máról holnapra szóló kisérlésként létesiteni, mely ha be nem válik, visszatérhetünk a régi rendszerhez; még a leghibásabb reform kipróbálására is tanulói nemzedékek kellenek, mialatt a tanügyi közvélemény is hozzá assimilálódik s a lejtőre vitt iskola csak lefelé haladhat. A középiskolai kérdésben a tél folyamán tartott miniszteri szakértekezletnek egyéb jelentősége sem volt, mint ez elvnek nyilt és bátor hangoztatása. A társadalmi követelményeket is tehát nem tantervi vagy szervezeti reformmal, hanem azzal némithatjuk el, ha *minél több életre szóló tartalmat viszünk be tanitásunkba, ha a túlterhelést igyekszünk tanitási módszerünkkel elenyésztetni s ha mindenek felett az iskolai zsúfoltság megszüntetésével, a tanulói létszám leszállitásával lehetővé válik, hogy nevelői eljárásunkat az egyéni nevelés szinvonaláig mélyitsük.*

De a társadalom részéről még nagyobb baj is fenyegeti az iskolát: *a könnyü és meglazult erkölcsi felfogásnak az iskolába való behatolása.* Soha annyi iskolai visszaélésről, annyi erkölcsi fogyatkozásról vagy gyöngeségről nem olvastunk az évzáró vizsgálatok, osztályozások és szigorlatok körül, mint a lefolyt iskolai évben. Egyik helyen a vizsgálat komolyságát igyekszik meghiusitani százféle módon a tanulói könnyelmüség, másutt tanára ellen fordul az elkeseredett bosszú, vagy az öngyilkosság karjaiba veti magát a kétségbeesett kislelküség. S volt hazai középiskola, melyben még érettségi vizsgálatot sem lehetett tartani, miután a visszaélés fölfedezésével a vizsgálattól minden tanuló visszalépett. Honnan e megdöbbentő jelenség, mely szinte a közélet kavargó piaczát állitja szemeink elé? Hiszen a régi iskolában is voltak diákcsinyek, a melyekről kollegiumaink hagyományai egész legendákat szőnek; de azok, még ha az iskolai rend kijátszására irányultak is, *erőtől duzzadtak,* mig a mai visszaélésekben csak *gyengeség nyilvánul.* Talán az ifjuság fizikai vagy szellemi gyöngeségét jelenti e tünemény? Talán — mint a költő mondja — nincs magasra vivó szenvedelme? Lehetetlen. Én nem hiszek a Rousseau-féle elméletben, hogy a müveltség haladásával az erkölcsi erő hanyatlása járna karöltve. A társadalomnak az a laza erkölcsi felfogása, mely mindenütt a könnyü boldogulást, a munkanélküli sikert keresi, mely nem ösmeri a munka és küzdelem gyönyörét, csak az elért siker gyümölcsét élvezi s mely a jogosulatlan ambiczió és erkölcsi alap nélküli kapaszkodást is czélra vezeti, ütött rést az iskola falán s a szülei ház és társadalmi érintkezés utján behatolt az iskolába is, hogy megingassa az ifjuság erkölcsi egyensulyát s a kötelességérzet helyett a könnyü boldogulás vágyát oltsa szivébe. Egy darab társadalmi kóranyag e jelenség az iskola testében, melyet ki kell irtanunk a nevelés minden eszközével. Az erkölcsi világrend követelményeit, hogy az erénynek meglegyen a jutalma, a kötelességmulasztásnak meglegyen a büntetése, meg kell óvnunk legalább az iskola eszményi világában, hogy ezáltal az életre is nemesitőleg hathassunk; különben az erkölcsi nevélés létjogosultságát veszitené el. A kötelességteljesitést kell az ifjuság lelkébe plántálnunk, hogy ez legyen irányitője az élet útjain, akaraterejét kell edzenünk, hogy legyőzze a ráváró feladatok nehézségeit, jellemét kell szilárditanunk, hogy a sors viharai alatt soha meg ne rendüljön. A régi kálvinista iskolák egyszerü és szigoru erkölcsei, melyekre nézve épen Sárospatakról és Debreczenből olyan megkapó képet fest „Holmijában Bessenyei, e tekintetben is sok tanulságot nyujtanak s a ref. tanárság csak ősei nyomdokában fog járni, ha legjobb igyekezetével munkálkodik az erkölcsi nevelésen.

Az év kimagasló tanügyi mozzanatai közé tartozik tanügyi kormányunk nehány intézkedése is. Mindjárt az iskolai év elején a hazai tanárság osztatlan örömével találkozott az általa évek óta sürgetett *gyakorlati tanárképzés berendezése.* Nagyon ideje volt. Huszonkét évig állott e tekintetben középiskolai törvényünk végrehajtatlanul, mialatt csak a budapesti tanárképző-intézet gyakorló iskolája vezetett be nehány tanárjelöltet évenként a tanitás munkájába, tanárjelölteink legnagyobb része pedig — anélkül, hogy saját egykori tanárainak módszerén kivül valaha mást látott volna — a főiskola padjairól lépett tanári kathedrájára. Elvégre most a 12 tankerületi főigazgatóság körében a gyakorlati tanárképzésnek ugyanannyi állomása rendeztetett be állami ösztöndijakkal a közvetlen állami vezetés alatt álló tanintézetekben. De hát miért csak épen ezekben? Hiszen azoknak a tanárjelölteknek jó része felekezeti iskolákba fog kerülni, melyeknek tanügyi szervezetével, eljárásával és egész szellemével megösmerkedniök fontos érdekökben állana. Avagy talán a felekezeti középiskolák nem állanak azon a szinvonalon, hogy a tanárjelölteket jövendő hivatásuk munkakörébe bevezethessék? Ellenkezőleg, nem egy felekezeti tanintézet jobban van berendezve paedagogiai könyvtárral és a tanitás szemléltető eszközeivel, mint némely állami iskola; emellett a nevelő és fegyelmező hatásu iskolai tradiczió évszázadokon át jobban megerősödött a felekezeti, mint az aránylag ifju állami intézetekben. Hazai

közoktatásunk egysége, az állami érdek azonossága pedig egyenesen megköveteli, hogy a gyakorlati tanárképzés a megkezdett szűk körből állami költséggel a felekezeti iskolákra is kiterjesztessék. S egyetemes konventünk nemcsak a református iskola emelését fogja munkálni, de nemzeti közoktatásügyünknek tesz vele szolgálatot, ha az államkormánytól e követelmény megvalósitását sürgeti. A református iskolai szellem van olyan erős hajtása a nemzeti életnek, hogy tanárképzésünkre is termékenyitőleg hathat.

Másnemü érzéssel, sok tekintetben visszatetszéssel fogadta tanárságunk a közokt. kormánynak egy másik nagyfontosságu rendelkezését, az *érettségi vizsgálati utasitást.* Ez utasitás, melynek nevezetességéhez tartozik az is, hogy a véleményadásra hivatott összes testületek javaslataitól eltérően az alkotmányos érzék hiányával bocsáttatott ki, tudvalevőleg több tanulmányi ágat törölvén az érettségi vizsgálat tárgyai közül, e vizsgálatot lényegesen megkönnyitette s ez által sok, tudományos életpályára nem való egyén előtt nyitott útat a főiskolai tanulmányokra. Az érettségi vizsgálatnak ilyetén megkönnyitését a nagyközönség természetesen tetszéssel fogadja, de sokunknak a nemzeti tudományosság érdekéből erős aggodalmaink vannak iránta. Alig fér ugyanis hozzá kétség, hogy a görög és német nyelvnek a gimnáziumi érettségi vizsgálatról való kiküszöbölése első renden e nyelvekben és irodalmakban való jártasságát fogja tanuló ifjuságunknak a mostani alacsony szinvonalnál is lejjebb szállitani; de visszahatással lehet közép- és főiskoláink általános tanulmányi szinvonalára is. A görög irodalmi tanulmányok hanyatlása általában a tudományos müveltség alapjait gyöngiti, mig a német nyelv iskolai elhanyagolása épen magyar fajunkat fogja mindjobban elzárni a szomszédos nyugati müveltség gazdag forrásaitól; mindkét tanulmányi ág szinvonalának alábbszállása pedig magyar nemzeti müveltségünket fogja tartalmilag szegényebbé tenni nemcsak a nyugateurópai, de még a hazánk határain élő szász nemzetiségi kulturával szemben is, holott a magyar faj assimiláló erejének czéljából épen nemzeti kulturánk tartalmi gazdagitására kellene törekednünk. Bizalommal várjuk is a nemzetünk magasabb kulturális érdekeit képviselő tanügyi kormánytól, hogy a mostani kétes értékü reform helyett a hivatott testületek véleményét követve, minél előbb mélyebbre fog szántani s minősitési törvényünk reviziójával kapcsolatban a gyakorlati életpályákat az érettségi vizsgálattól függetlenné téve, magát e vizsgálatot oly módon fogja rendezni, hogy általa a főiskolai tanulmányok és egész nemzeti tudományosságunk magasabb szinvonala is biztosittassék.

Van még a legközelebbi napoknak egy kiemelkedő eseménye, amelynek nagy jelentőségére rá kell mutatnunk. S ez törvényhozásunknak az a ténye, hogy a felekezeti középiskolai tanárság fizetésének az állami tanári javadalmazás mértékéig leendő kiegészitésére 300,000 koronát iktatott a f. évi állami költségvetésbe. E fölemelő tény anyagi értékénél csak erkölcsi jelentősége nagyobb. Amit idáig annyiszor hangoztattunk, hogy a felekezeti tanárság ugyanazt az állami feladatot teljesiti, ugyanazt a hivatást tölti be, mint állami szolgálatban levő kartársaik, képzésök, képesitésök és munkakörük teljesen azonos, amit elméletileg nem is vontak kétségbe, de gyakorlati alkalmazása csak óhajtás maradt, azt az elvet most a törvényhozás szentesiti, midőn módot nyujt arra, hogy a hazai középiskolai tanárság javadalmazása egyenlő szinvonalon rendeztessék. Régi törekvések, régi remények kezdenek valóra válni. Mennyi áldás fog e törvényből református iskoláinkra szállani, nem tudom. De a felekezeti iskola kulturális szolgálatainak mind jobban megnyilatkozó állami méltánylása biztató képet tár elém, hogy az elválasztó falak a felekezeti és állami tanárság közt lassanként leomlanak s akiket hivatás és munkakör összeköt, egyenlő elismerésben és méltánylásban részesülve, egyek lesznek a magyar kultura szolgálatában. E biztató reménységgel ismételten üdvözölve t. tagtársainkat, közgyülésünket ezennel megnyitom.

Dóczi Imre.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

VI. A szászvárosi.

Az intézet mult évi állapotával szemben ez az Értesitő nem kevés, de még mindig nem elég vigasztaló változásról tanuskodik, a melyeket a részletek rendjén jelezni fogunk.

I. Gróf Kuun Géza emlékezetét újitja meg Simon Ferencz ig.-tanárnak az április 10-iki emlékünnepen elmondott beszéde. Az európai nevü magyar tudósnak és csodálatosan széplelkü főurnak a hódoló kegyelet érzelmével immár sokak által méltóan rajzolt jellemképét szépen s kollégiumaink autonomiája szempontjából tanulságosan egészitik ki a Simon emlékezései. Gr. Kuun Géza 1878. óta főgondnoka volt az intézetnek s tisztét, mig egészsége birta, páratlan lelkiismeretességgel töltötte be s tudása, tekintélye és finom modora óriási sulyt adtak hatásának. Az intézet csekélyebb ügyeit is mindig odaadó készséggel s szigoruan mérlegelt törvényszerüséggel intézte. „Az évzáró vizsgálatokon elejétől végig jelen volt s tevékeny részt vett a növendékek kikérdezésében és érdemjegyeik megállapitásában.“ „A tanulókat mind személyesen ismerte és megelőző évi feleletükre visszaemlékezett.“ A vizsgálatok idején a szabad órákban is mindig társaságában volt a tanári testület nehány tagja, mint hallgatói az ő sok oldalu, gazdag és mély tartalmu tudományos beszélgetéseinek. Az érettségvizsgálatokat nemcsak vezette, mint elnök, hanem, főleg a nyelvészeti tárgyakból, mély tárgyismerettel maga kérdezgetett. Hatást gyakorolt azokra a szaktudósokra is, a kik mint kormányképviselők működtek közre. Az állami befolyással szemben ment volt minden felekezeti féltékenységtől s a segélyszerződés megkötését buzgalmával idejekorán elősegitette. Et haec meminisse invat.

II. Tokaji Aladárnak (1859—1906.†), az intézet 22 éven át müködött tanárának, rövid nekrologját, élet- és jellemrajzát közli S. F.

III. „A társadalom és a gimnázium“ czimen Kristóf György dr. tanár székfoglaló értekezése következik. Tulajdonkép a Társadalomtudományi Társaságnak „öt hétig tartó esküdtszéki tárgyalása“ rendén fölmerült vádak ellenébe védelmezi a gimnáziumot, mint oly iskolát, a melynek „nem is czélja, hogy a naponként való élet hullámzásával tartson“. A minősitési törvény az oka annak, hogy a gimnáziumba mindenféle oda nem való elemek tódulnak, s hogy a gimnáziumtól szakiskolák munkájának az elvégzését is követelik. A gimnáziumon — mondja — vannak ugyan még javitni valók; „a javitások keresztül vitele azonban az iskola konzervativ természete s a tanulóknak a gimnáziumba való özönlése miatt nagyon nehéz“. Nos, ez a théma inkább volna való egy tapasztalatokban gazdag tanári pálya végén történő számvetésnek, mint egy székfoglalónak. Mert semmi sem rosszabb, mint, gyakorló kérdésekben, tapasztalatok szerzése előtt, ünnepélyesen álláspontot foglalni el s igy mesterségesen hajtani a konzervativ malomra a vizet. A kérdés különben mindenkit csábit a hozzászólásra — minket is. Igazat adunk az értekezőnek abban, hogy „elvégre is kell lenni egy olyan iskolának, a hol nem a tartozik-követel rovat a fő, hanem az ember lelkében lakó nemes rugóknak általá-

nos kifejlődése". Azt azonban valljuk meg, hogy az ilyen iskola, kétszázötven példányban, háromezer tanárral, százezer diákkal, igen nagy áldás a magyar nemzetnek. Boldoggal-boldogtalannal *latin* iskolát járatni, az ősök nagylelkü alapitványaival, modern áldozatokkal, ösztöndijakkal, nagy segélyekkel, dijmentességekkel oda csábitani, ott dédelgetni a magyar nemzet gyermekeinek szellemi szinét-javát, ott őket mindenekfelett Róma nyelvének és eszményeinek arányos igájába görnyeszteni, a reális élet számára pedig átlag csak ugy övezni fel, hogy talán kész vagyonból, vagy protekciókkal is jól tartva megélhessenek ugyan, de magukra hagyatva kétségbeesésig élhetetlenek legyenek — ez sok. Nemzetgazdasági kár. Sőt a nemzeti erő rohamos gyengülésére vezet. Az egykori magyar birtokos osztály helyébe a magyar beamter osztály lép, megengedem, hogy lelkében a klasszikus nevelés utján kifejlesztett nemes rugókkal; de félő, hogy ezek a finom rugók nem lesznek oly erősek, mint voltak egykor a földbe fogózott nyers gyökerek. Persze, egy kezdő gimn. tanárnak, főleg klasszikus filologusnak, nem igen szabad *igy* látni a dolgokat, mert azt hihetné, hogy maga alatt vágja a fát.

IV. Az iskola kormányzata; tanárkar. A tanárok, helyes munkafelosztással, mindenik osztályban (kivéven a IV. és VII. o.-t.) egy-két pár tantárgyat csoportositva tanitottak.

V. A bevégzett tananyag. Sajtóhibákkal kezdődő, megbizhatatlannak látszó közlemény. Mert különben szeretném kérdésbe tenni, hogy az I. osztályban Magyarország földrajzának a tanitását igazán *végezni* szokták-e a délkeleti felfölddel? hogy a VII. osztályban a magyar nyelv rendszerének az áttekintését mellőzni szokták-e? Csak a magyar irásbeli feladatokra jegyzem meg, hogy az I. és II. osztályok nyelvtani gyakorlatai nemcsak sivárak, hanem ellentétben is állanak a konventi utasitásokkal. (Igaz, hogy ezek az utasitások tiszta-magyar iskolákat tartanak szem előtt.) A III. osztályban a helyesirási diktandóra lehet hogy különleges szükség volt s a nyelvtani gyagyakorlatok is talán az előző évek elvégzett munkájának a foltozgatásáért tüzettek ki. A IV—VIII. osztálybeli feladatok általában tapasztaltságról és izlésről tanuskodnak, köztük a VI. osztálybelieket az érdekelt szaktanárok közös figyelmébe is ajánlhatjuk. Rendkivüli tárgyak voltak: franczia nyelv 13, művészeti rajz 40, gyorsirás 28, műéneklés 90, zene 12, vivás 19 önkéntes tanulónak.

VI. Könyvtárak és szertárak gyarapodása, részletesen kimutatva, 1482 kor. értéket tesz ki. Ebből a könyvtár gyarapodására 600 kor. esik.

VII. Az év történetéből. A „Szászváros" czimü helyi (politikai) lapot az idén is szerkesztették s föntartották a tanárok. A tanévet azonban most a rendes szüneteken kivül semmisem röviditette csak a Tokaji s a Vajna Gábor helyettesitései adtak gondot s vetettek közbe akadályokat. Az ifjuság magaviselete jobb volt; de „két esetben több érettebb tanulónak az internátusból történt kiszökése és másnemü fegyelmi vétségek...." estek büntetés alá. „Többen közülök önként eltávoztak." Jövőre „a fölvételnél követendő szigoritott eljáráson kivül az internátus hatályosabb felügyeletétől" várnak kedvezőbb eredményt. Hozzátesszük részünkről, hogy a délelőttes leczkerendszer helyébe az egész napos leczkerendszer visszaállitásával, tehát a benlakóknak jobban beosztott foglalkoztatásával, vagyis a délutáni otiumok kiküszöbölésével legbiztosabban fognak segiteni a benlakó diákok társadalmában rendszeressé vált kórságos kollegitásnak tünetein; mert a régi időben ugy tudtuk, hogy „Otium pulvinar Satanes". Az ifjuság egészségi állapota kielégitő volt. Egy tanuló szivbajban elhalt, egy másik, IV. osztálybeli, iskolai viszonylataitól független okokból, öngyilkos lett. (Az „ideges érzékenység" ellen is jobbnak véljük az egész napra arányosan beosztott leczkerendszert, a leczkéknek délelőttre való zsufolásánál.) Élénk érdeklődés mellett a tanárkar egy „szülői értekezletet" tartott, mely az alsó osztályokban „az óraszám korlátozását" (biz' az jó volna!) óhajtja, „a mennyiben azonban ennek keresztülvitele akadályokba ütközik (pedig hát országosak az akadályai!) *óhajtandó a tárgyakat ugy dolgozni fel, hogy a tanulóknak órákon kivül lehető kevés dolguk legyen.*" (Igen helyes és erre vonatkozólag adott Rombauer miniszteri megbizott is „mély szakavatottságra való és az intézet iránti meleg szeretetről tanuskodó tanácsokat." Csakhogy egy folytában délelőttönkint öt-öt órán át az sem megy ám!) Ugyanazon szülői értekezlet azonban, föltett kérdés folytán „egyhangulag a délelőttes órabeosztás mellett döntött." (Természetes, mert a helyben lakó szülőknek ez, ha már hat év alatt megszokták, még akkor is kellemesebb, ha nem kinálnak vele nürnbergi új tölcsért; háztartási érdekek is szólhatnak mellette; az internátus érdekeit azonban, úgy látszik, nem beszélték meg ottan.) Iskolai nagyobb ünnepély 3, önképzőköri ünnep 4, ezenfölül 3 nagyobb ének-zenekari hangverseny (egyik Piskiben) tartatott. — Az évzáró osztályvizsgálatokat az uj szabályzat ellenére, egy heti időnél hosszabbra nyujtották. — A hivatalos látogatásokról és leiratokról részletesen számol be az értesitői rovat. — Tornamentes tanulók száma 25 volt. — A Kun Kocsárd-alapitványból 22 tanuló 1800 kor., más alapitványokból 16 tanuló 1600 kor. ösztöndijt élvezett. Jutalmakat pénzben, könyvekben 882 kor. értéküt osztottak ki; közvetlen és közvetett segélyül pedig 8506 kor.-t adtak. Az új épitkezést 1907. tavaszán kezdik meg.

VIII. Tanulók névsora és érdemjegyei. A mult évi osztályozásokban mutatkozott rendellenességeket, érthetetlenséget az idén egészen logikus jelenségek váltják fel. Elsőben is az elégtelen osztályzatu tanulók száma sok év óta most először áll 30 %-on alul s egyszersmind most először kedvezőbb, mint másutt, pl. mint Kolozsvárt és mint Marosvásárhelyt. Továbbá az elégtelen osztályzatuak tömegének sulypontja az idén a kezdő osztályokra esik, tehát az ujon jött és most először rostált elemekre. Végül, az idén valóban a magyar nyelvben való járatlansággal látszik összefüggeni a bukások nagyobb száma, mert összeszámlálásunk szerint a gör. kel. vall. tanulók 44 %-a, a gör. kath. t. 34 %-a, az izr. vall. t. 38 %-a, az ág. ev. t. 32 %-a, a röm. kath. t. 31 %-a, mig a tiszta magyar ev. ref. vall. tanulóknak csak 22 %-a bukott.

IX. Statisztikai adatok. Vizsgálatot állott 327 tanuló; köztük magyar 228, más nyelvü 99; ref. vallásu 127, más vallásu 200; helybeli és megyebeli 233, távolabbi 94; termelő szülők gyermeke 104, nem az 193. Előmenetel tekintetében jeles és jó 67 (20.3%); egy s több tárgyban elégtelen 95 (29.3%). — Szabályosnál magasabb életkoru tanulót az I. osztályba legalább 11-et vettek föl; túlkoros tanulók száma az egész intézetben legalább 63. Valamelyes javulás a tavalyi állapothoz képest ebben is mutatkozik, de a fölvételt még komolyabban venni üdvös lesz.

X. Érettségi vizsgálaton 22 jelentkezett közül kitüntetéssel érett 9, egyszerüen 7; visszalépett 1, bukott 5; elesett tehát 25%, s ez még mindig némileg vigasztalan állapot.

XI. Az új isk. év megnyitása szept. 4-én lesz; a konviktusi kedvezményekre előjegyzett tanulók névjegyzékét (igen helyesen) eleve, miheztartás végett közli az Értesitő; ugyszintén az új évben használandó tankönyvek jegyzékét is. (A Holzweiszig-féle elavult gyakorló latin könyvet a Dávid-félével váltják fel.)

Az elemi iskolában 4 tanitó 20+27+36+36=119 fiut tanitott. Ezek közt magyar 71, református 45

helybeli 83; a gimnázium szempontjából *túlkoros 42.* Az elemi iskola államositásának kérdése nem haladt előbbre, de nem is került le napirendről.

Vigil.

A református tanáregyesület sárospataki közgyülése után.

(Gondolattöredékek.)

Áldom a Gondviselést, hogy megláthattalak és annak találtalak, a hogyan képzeletemben éltél szép bodrogparti Athenae, erőssége, büszkesége magyar kálvinista egyházunknak, Sárospatak. Nehány napja már, hogy nehéz szivvel elbucsuztam vendégszerető falaid közül, de lelkem most is untalan vissza-vissza száll hozzád, hogy elborongjon a századok dicsősége és szenvedése által megszentelt helyeken. Felkeresi lelkem a környezetén komoly méltósággal uralkodó főiskolát, a melynek szövevényes folyósóit járva, homlokunkat érinti a mult idők lehellete és a folyósók fordulóinál nem lepne meg — hiszen az ő lelkét leheli itt ki minden kis porszem — ha szemben találnók magunkat a „nagyasszonnyal, Lórántfy Zsuzsánnával", a kiről méltán mondja Sárospatak neveltje, a költő-pap:

Fejdelmi nő, az volt bizonnyal
Világ szerint, lélek szerint
Több dísz nem nyert bibor s bársonnyal,
De ő hintett ezekre fényt.

Bejárja emlékezetem a tágas udvart, a melynek tamarisom fái nemzedékeket láttak felnőni és továmenni s melyeknek lombjai annyi édes ifjui álmodozásról suttognak az alkonyi szélben, a termékeny völgyet a Bodrog mentén és a nektárt csepegtető hegyoldalakat, melyeknek szellője Rákóczi Ferencz diadalmas zászlóit lobogtatta, a „mohos váromladékot", a melynek düledező falai tövében Bessenyei, Kazinczy, Tompa lelkükben az isteni szikrával szőtték álmaikat, borongtak a mult felett és várták egy jobb jövő hajnalát, a gyönyörü könyvtárt, melyeknek kincseket érő szent ereklyéi mellett ájtatos kegyelettel áll meg az ember.

Áldom a Gondviselést, hogy megláttalak szép bodrogparti Athenae. Boldogságtól dagad a szivem, látva, hogy a régi fényben ragyogsz, a régi dicsőség utjain haladsz. Falaid között éreztem magyar vallásom erejét, nagyságát, dicsőségét.

*

Megszólal a harang. Hivó szavára megtelnek a szentegyház padsorai. Ott látom a padokban az egész Magyarországot, Sepsiszentgyörgytől Pápáig; testvéri érzéssel ül egymás mellett az erdélyi fenyvesek aljának és a nagy magyar Alföldnek, az ország szivének és a kálvinista Rómának tanára és a mikor felbúg az orgona hangja, összedobbannak a szivek, egynek érezzük magukat mindnyájan, egy lélek hajt, hogy belevegyitsük hangunkat a „Jövel szentlélek uristen" dallamának hangjaiba az a lélek, a melyik életre hivta az ország északkeleti végén a magyarságnak ezt a megvíhatatlan védbástyáját és megtartotta évszázadok pusztuló viharai között is: a hithüségnek és a hazaszeretetnek lelke. Vajha megértve egymást, félretéve a féltékenykedést, munkálva az iskola — a honnan eredetét, táplálékát és erejét vette — az egyház javára és vajha az egyház ugy tudna gondoskodni az iskola munkásairól, hogy ne éreznék magukat mostoha gyermekeknek és ne lenne okuk zugolódásra fakadni untalan.

Ezek a gondolatok foglalkoztatják elmémet és felejtem a liturgia szokatlanságát, a mely elevenebbé, mozgalmasabbá akarván tenni istentiszteletünket, alkotó részeire bontja az imádságot, szétforgácsolja a figyelmet és czeremoniálissá teszi a mi egyszerü istentiszteletünket.

*

A tágas imaterem fogad azután falai közé. Mint az öreg harang cseng-bong méltóságosan a vezér szava. Typusa a régi kálvinista magyar tanárnak; telve lángoló lelkesedéssel, fajszeretettel, törhetlen hittel, mélységgel, tudással. Szava majd a mélybe visz, a hol a lélek drága kincsei tárulnak szemeink elé, majd a magasba szárnyal a nemes ideálismus minden földi salaktól megtisztult levegőjébe. Vajha sikerülne a maga képére és hasonlatosságára formálni az egyesületet, a melyet megteremtett, melynek ő a lelke, éltető, irányitó szelleme. A kezdethez méltónak törekszik lenni az egész tárgysorozat: magass, tartalmas előadások, magas szinvonalon álló tanácskozás, mintha Comenius szelleme hatná át a lelkeket és irányitná az elméket. Ilyen szellemben vezetve, igy munkálva, a magyar református tanárság meg fog felelni tradicziójának, nagy és nemes hivatásának és távol fog magától tartani minden stréberkedést, botrányhajhászást és egyéb divatos betegséget. A sárospataki közgyülés a legjobb reménységet nyujtott erre nézve.

*

Egy kis lap fekszik előttem iróasztalomon, a melyet Sárospatakon osztott szét meginditója és szerkesztője. Ifjusági hetilap, „Szövétnek" a czime. Czélja Isten, haza, tudomány jelszavak alatt tanitani, szórakoztatni és nemesiteni a protestáns iskolák ifjuságát. Örömmel és szeretettel fogadom a legcsekélyebbet is, a mi ifjuságunk vallásos szellemben való foglalkoztatását tüzi ki czélul, különös örömmel köszöntöm ezt a vállalatot, a mely szerkesztőjének kiváló képességei, fáradhatlan buzgalma és a református tanáregyesület erkölcsi támogatása mellett ifjuságunk nevelése körül missziót van hivatva teljesiteni. Vajha találna kedvező fogadtatásra az ifjuságnál és az ifjuság barátainál.

*

Isten veled, szép bodrogparti Athén, magyar kálvinista egyházunk büszke őrtornya, Sárospatak! Méltó vagy évszázados dicső multadhoz: élj, virulj évszázadokon át a régi fényben, munkálva magyar hazánk, kálvinista egyházunk nagyságát, dicsőségét!

Tárkányi György.

Egy pár megjegyzés

az enyedi kollegium ez évi Értesitőjéről irt biráló ismertetésre.

Megnyugvással látjuk, hogy egyházkerületünk hivatalos lapja meleg érdeklődést tanusit kollegiumaink élete és működése iránt. Ez egyik legszebb, leghálásabb föladata. Az a kérdés azonban, hogy feltétlenül magáénak vallja-e az álnevü ismertető és biráló (tavaly ez volt a neve) itéletét vagy ráháritja a felelősséget? Az ilyen itéletek nostrifikálása, azt hiszem, elég nagy felelősséggel jár. Az Értesitőket sokan olvashatják ugyan, de sokkal többen nem olvassák, mert nem is áll módjukban. Az utóbbiakat, ez idő szerint, egyedül „Vigil" látja el tájékoztatással. Kénytelen-kelletlen az ő itélete után kell fogalmat alkotniok az intézetek vezetéséről és irányáról.

Bocsánatot kérek, de ezt én nem tartom helyesnek. Bármily éles szemü legyen is az a valaki: könnyen tévedhet itéletében, különösen mikor száraz, vagy tévesen értelmezett adatokból perdöntő következtetéseket von az egész intézet vezetésére és irányára. Egy-egy ilyen odadobott itélet a közvélemény előtt nagyon sokat árthat az intézeteknek.

A jóhiszemüséget és a tárgyilagosság szándékát nem vitatjuk, de azért az ismertető sem merné magáról állitani, hogy teljesen ment a subjectivitástól. A tárgyilagosságnak már maga az álnév is nagy ellensége. Mi oka lehet az ismertetőnek, épen egyházi lapban, álnévbe burkolózni? Ha ráesküszik itéleteire, tegye a maga neve alatt. Álnévvel senki sem esküdhetik.

Engem személyesen is megtámad, sőt megleczkéztet rectori évzáró beszédemnek különösen második feléért. Ebbeli jogát sem akarom vitatni senkinek. Egészséges birálat csak hasznára válhatik az ügynek. Nem tehetek róla, de itt is csak azt mondhatom, hogy a támadásnak sokkal nagyobb az erkölcsi hitele, ha saját neve alatt teszi. Erre talán azt mondja: ne azt nézzük, hogy ki mondja, hanem azt, hogy mit mond. A helyzet kényszerit ennél a felfogásnál maradnom.

A támadás igy hangzik: „Azok, amiket a rektor-professzor beszéde második felében mint diadalittas függetlenségi politikus hirdet, az iskolai nevelés új igényei felől, nem épen tekinthetők absolut értékü igazságoknak. Ezt maga is érezni látszik, midőn szükségét érzi „valami régi felfogást“ emlegetni s azt lehetőleg eltorzitani a végett, hogy „elavultnak, egészségtelennek bélyegezhesse. Pedig annak a régi felfogásnak ugyanaz a nagy ember, gr. Mikó Imre volt egyik szószólója, a kit az év megnyitásakor maga a rektor-professzor.. .emlékbeszédben méltatott. Mikó Imre gróf kötötte 1862-ben lelkünkre, hogy „azoknak, a kik a kollegium sorsát intézik s az ifjuságnak nevelésére befolynak, a tudást óvatossággal, a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot eszélyességgel kell mulhatatlanul párositaniok.“ Ez a tanács (megbocsásson véleményünk függetlenségéért a nem alkuvó hazafiság) sem el nem avult, sem nem egészségtelen, ha mindjárt tegnapról mára talán contemptusba jutott is.“

Értem, de nem érzem a gunyos frázist az én függetlenségi politikai hitvallásomra. Ki is jelentem, hogy erre büszke vagyok és leszek mindhalálig. A guny mérgezett nyilai csak kilövőjüket sebezhetik, nem engem. Ennek a politikának az apját és apostolát, Kossuth Lajost minden magyar tanárnak lelkesedéssel kell prédikálnia kathedrájáról. Szomoru volna, ha ezt „az iskolai nevelés uj igényei“ közzé kellene soroznunk. Benne van ez épen a protestáns vallásnak eme szent jelszavában: „Megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká teszen titeket.“ Nem uj, hanem ősi igények ezek. Egy anyaméhből születtek a magyar nemzet szabadságszeretetével.

Sohasem hittem volna sem magamról, sem „Vigilről“, hogy mindig csak absolut értékü igazságokat mondanánk. Csak azt tudom, hogy amit mondottam, lélekből szakadt igaz meggyőződéssel mondottam. Akinek ideálokért lelkesedő, normális ifjusága volt, az megérti ezt öreg korában is, az bele tudja magát élni az ifjuság lelki világába, melynek megvannak a maga természetes, külön törvényei. Tudom, hogy a tanárnak kötelessége e törvénynek következményeit egyeztetni az okosság, az „eszélyesség“ törvényeivel. Beszédemben is ezt mondottam: „Az ifjuság vezetőinek kötelességük, hogy a sziv és értelem müködése között megteremtsék az egészséges hármoniát.“ Arra kérem az érdeklődőket, olvassák el a folytatását, hogy maguk mondhassanak itéletet. Ismerem a gr. Mikó intelmét is. Csakhogy, egybevetve, kölönösen az „Irányeszmék“-ben közölt gyönyörü fejtegetéseivel nem ugy értelmezem, mint „Vigil“. Azt hiszem, hogy inkább egy értelemre jutottam az ő felfogásával, mikor a reformáczió, Bocskay, Bethlen emlitésének kapcsán a „történeti alapok“-ra, a „nemzeti öntudat“-ra s a belőlük folyó kötelességekre hivatkoztam. Aki a nemzeti öntudatot ugy festi, mint ő (L. „Irányeszmék“ V. „A történeti alapok megőrzése“. Nem idézhetem, mert hosszabb, semhogy e megjegyzések keretében elférne), az nem tarthatná az ifjuság helyes nevelésébe ütközőknek azokat, a miket én mondottam.

Mi, magyar reformátusok a reformáczió, a Bocskay, Bethlen küzdelmeiben mindenütt a legteljesebb nemzeti öntudatot, a történeti alapok a lelkiismereti és a nemzeti szabadság elszánt védelmét, ősi elvét látjuk. A nemzeti öntudat nyilvánulását, a történeti alapok védelmét láttam a nem rég lefolyt küzdelemben is. Ezt tanitjuk, utasitás szerint is, benn az iskolában. Odaállitjuk tanitványaink elébe a világtörténet, de különösen hazai történetünk nagy alakjait (hiszen egész sort idézek közülök) követendő, lelkesitő példákul; oda a gazokat, árulókat is undoritó, elrettentő példákul. Nós hát, ha a jelen hasonló jelenségeket mutat, ha tanitványainknak alkalmuk nyilik érzelmekben, szavakban kifejezni, azt, amit tanáraiktól hallaniok kellett, ha egyik-másik vagy valamennyi tanár, illetőleg nevükben a rector-professor örömét fejezi ki nyiltan is, hogy tanitványaiknál a tanitás igéi nem hullottak terméketlen talajra, hogy az eléjükbe állitott példák után önmaguktól felismerik a hasonló jelenségeket; azért megrovást érdemlünk? Hát akkor miért engedjük, hogy az ifjuság a nemzeti ünnepeket megülje s azokon szabadon fejezze ki undorodását, megvetését nemzete megrontói, árulói iránt?!

Hiszen a nevelésnek alapja, sarkköve *a közelenség, őszinteség, következetesség.*

Ugyan mit mondhat az a tanuló tanárairól, ha őt egyébre intik, mint amire tanitották; ha óvatosan, eszélyesen kerülik a megrovását a jelenben annak, amitől, a történet tanitása rendjén, együtt undorodtak meg?

Vétett-e az eszélyesség ellen az a tanár, aki Vergiliusnak e szavait idézte:

„Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Imposuit, fixit leges pretio atque refixit.
Ausi omnes immane nefas, ausoque potiti“?

Hát legyünk óvatosak, eszélyesek! Állitsuk a tanuló elébe (amint állitjuk is) Socrátes példáját, ki hazája törvényeit, a fennálló rendet halála árán is tisztelte; de ne féljünk megbélyegezni azokat, akik épen ezeket sértették meg, akikre a Vergiliustól idézett és a tanitásban is megfordult példa minden szavában talál!

Évzáró beszédem inkriminált részének másik vezető gondolatát e szavak fejezik ki: „Örömmel iktathatom iskolai évünk történetébe, hogy a város és vidék romlatlan szivü magyar közönsége hiven osztozott ünnepeink örömében, lelkesedésében s mi láthattuk az iskola és társadalom kölcsönhatásának valósulását. Ők megértették az *iskola és az élet érintkezésének szükségét, nagy nevelési jelentőségét.*“ (L. tovább!)

Gondolom, ez sem esett az óvatosság vagy eszélyesség rovására.

Nyugodjanak meg „Vigil“ és felfogásában netalán osztozó társai, hogy mi az ifjuságban *„a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot“* egyeztetni tudjuk a nemzeti nevelés, sőt az intézet létérdekeivel is. Ugy tartjuk, hogy sokkal jobban *beoltjuk* a tévedések, káros tulzások ellen, ha velük együtt lelkesedünk, ha lelkünk lelkükkel egybeforr, mintha nevelési elveinket a reczeptszerü óvatosság és eszélyesség ostyájában adjuk be nekik. Itt feltétlenül jobb volna a homeopathikus, mint az allopathikus gyógyitás, ha szükség volna rá. De hát nincs szükség, mert (hála Istennek!) egészségesek, mint a makk. Adjon az Isten „Vigil“-nek is ilyen jó egészséget! Szivéből kivánja saját neve alatt:

Fogarasi Albert,
rector-professzor.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Most jelent meg az *Egyetemes Pályamutató*, 2 kötetben nagy 8⁰ alakban 16—16 iv, összesen 512 oldal terjedelemben. Az összes iskolák, tanintézetek, képzők, tanfolyamok stb. szervezeti és vizsgálati szabályzatai, az összes minősitő és szervező törvények, miniszteri rendeletek, utasitások, iskolai és tanintézeti rendszabályok alapján. Szerzője Pálinkás Béla. A midőn e mű megjelenéséről tisztelettel van szerencsém értesiteni, nem tudom eléggé hangsulyozni, mily ritka becsü gyarapodást jelent e mű a magyar irodalom könyvpiaczán, mert oly munkát nyujtok ezzel az egész magyar ifjuságnak, mely mindenkor megbizható utmutatója leend az életpálya megválasztásában. E mű részletesen tárgyalja az ország összes iskoláit a legalsótól a legfelsőbbig, részletesen ismerteti az összes életpályákat s tüzetesen ismerteti mindazon tudnivalókat, melyek akár az iskolákkal, akár a tanulmányokkal kapcsolatban vannak. Épen azért ezen munka nem hiányozhat egy tanintézet könyvtárából sem. Bolti ára 6 kor. Megrendelhető Kovács Gyula nagybányai könyvkereskedőnél, valamint minden hazai könyvkereskedésben.

KÜLÖNFÉLÉK.

Uj evangelikus püspök. Bachát Dániel megüresedett püspöki székét ma ujra betöltötték. Az uj püspök Scholcz Gusztáv budapesti esperes. A szavazatbontó bizottság ugyanis Zsilinszky Mihály egyházkerületi felügyelő elnöklésével ma délelőtt bontotta fel a pótválasztásra beérkezett szavazatokat. A pótválasztás azért volt szükséges, mert az első szavazás alkalmával egyik jelölt sem kapott abszolut többséget. A szükebb szavazás Scholtz Gusztáv és Szeberényi Lajos esperesekre folyt. Beérkezett az egyházaktól összesen 355 szavazat. Ezek közül Scholtz Gusztáv 217 szavazatot, Szeberényi Lajos 138 szavazatot kapott. Az uj püspök: Scholtz Gusztáv Adolf 1842. aug. 1-én születetett Eperjesen. Középiskoláit és a theologiát szülővárosának ősrégi kollegiumában végezte, a hol többek közt a hirneves Vandrák bölcsészeti előadásait hallgatta. Külföldön is megfordult és a jénai egyetemen Rückert, Hase, Fischer, Hilgenfeld előadásainak buzgó látogatója volt. 1886-ban dr. Székács József püspök lelkészszé szentelte, mire Sztehló András budai lelkész meghivta segédlelkészének. 1868—1873-ig a szepesmegyei gölniczbányai evangélikus egyházban müködött, 1873 óta pedig a budai evangelikus egyháznak lelkésze, 1894 óta bányakerületi egyházi főjegyző és 1905 óta budapesti esperes. Sok éven át Farkas József theologiai tanárral együtt a protestáns népkönyvtárt szerkesztette. Több egyházi beszéde és alkalmi szónoklata megjelent a Papp Károly által kiadott „Kalászok az életkenyeréhez“ czimü theologiai folyóiratban.

Az országos református tanáregyesület, mint mult számunkban jeleztük, aug. 27—28-án tartotta idei közgyülését 110 egyesületi tag résztvételével. A tagokat a főiskola és város fogadta igaz magyar vendégszeretettel. 27-én a közgyülés megnyitása előtt ünnepi és istentisztelet volt a városi templomban, a melyen Novák Lajos theol. tanár és főiskolai lelkész mondott magas szárnyalással, költői lendülettel imát, bemutatta egyszersmind azt a formáját a köznapi istentiszteletnek, a melyet a konventnek elfogadásra előterjesztett, de a melyet az nem talált elfogadhatónak. A tervezet bemutatása meggyőzött arról, hogy a konventnek alapos okai voltak, a mikor a javaslatot nem fogadta el. Istentisztelet után a kollégium imatermében megkezdődött a gyülés Dóczi Imre elnök klasszikus tömörségü megnyitójával, a melyet méltónak találtunk lapunk vezető helyén egész terjedelmében adni közre. Kommentárt nem füzünk hozzá, beszél az maga. A megnyitó végén üdvözölte a tiszáninneni egyházkerületet, a sárospataki iskolát, a megye előljáróságát és az országos középiskolai tanáregyesületet, a mire a kerület nevében Fejes István költőpap, a püspök helyettesse, a megye részéről Dókus Gyula alispán, egyszersmind a kollégium gondnoka, Négyessy László a középisk. tanáregylet főtitkára és a kollégium nevében dr. Meczner Sándor közigazgató válaszoltak, kifejezést adva az egyesület iránt érzett meleg érdeklődésüknek, szeretetüknek és örömüknek, hogy vendégül láthatjük az egyesületet. Szép levélben mentette ki távolmaradását a kerület ősz püspöke, Kun Bertalan. Az első nap két felolvasás volt. Az egyiket Sinka Sándor alelnök tartotta a tantervi utasitások és a tanárok egyéniségéről, a másikat Radácsi György a sárospataki régi diákéletről. Mindakét előadás szép, tanulságos és vonzó volt s méltán megérdemelték az elismerés tapsait. Délben fényes ebédet adott a kerület és az iskola, ebéd után pedig megtekintették a főiskola helyiségeit. Legnagyobb érdeklődés nyilvánult a könyvtár iránt, a melyben kincseket érő unikumokat őriznek. Majd a várat tekintették meg, melynek meghatva járták be omladékait s a melyről elragadó szép kilátás nyilik a vidékre. Másnap, 28-án Marton Sándor tartott felolvasást a középiskolai reform-törekvésekről. Inditványa felett hosszu vita indult meg, a mely azzal végződött, hogy a közgyülés megbizta előadót, javaslatát nyujtsa be az igazgatósághoz. A közgyülés tudomásul vette a titkári és pénztári jelentéseket. Elfogadta a közgyülés megbizásából dr. Gulyás István és ifj. Mitrovics Gyula által szerkesztett magyarnyelvi olvasókönyvet, kimondotta a Szövétnek ez ifj. hetilag erkölcsi támogatását. Az énektanitás ügyében ugy határozott, hogy megbizta a kiküldött bizottságot, hogy javaslata alapján kérje a konventtől az énektanitás tantervének módositását. Tudomásul vette a közgyülés a választmánynak a tanárok vasuti kedvezménye és a fizetésrendezése érdekében tett lépéseit és közlelkesedéssel az egyesület tiszteletbeli tagjainak választotta meg Kun Bertalan püspököt és Fejes István főjegyzőt. Végül a jövő évi közgyülés helyéül Kolozsvárt állapitották meg, a hova dr. Sárkány Lajos hivta meg a theol. fakultás és a kollégium nevében az egyesületet. Délután a tagok egy része kiránduit Széphalomra a Kazinczy mauzoleumának és sirjának megtekintésére, ez utóbbira koszorut helyezvén, majd onnan Borsiba ment II. Rákóczi Ferencz szülőházához. Általában véve a gyülés méltó volt a magyar kálvinista tanársághoz; életre való eszme volt az egyesület megteremtése s helyes irányba haladva munkássága csak üdvös, áldásos lehet a kálvinista tanügyre és ezzel együtt az egyházra. T.

Az Irsay-ügy. A mellék-epizódokról nem szólva, a következőkben ismertetjük a mozgalom további folyamát. A mult számunkban jelzett istentiszteletet egy külvárosi csürben tényleg megtartották. A szolgálatukra álló helyi lapokban *„Vallásos gyakorlat“* czim alatt tették közzé a meghivókat s a hangulat sajtóbeli előkészitéséül az *„Ellenzék“* egy hóstáti emberrel folytatott beszélgetést közölt a magyarutczai kör ujabb idejü vallásos fellendüléséről, az *„Előre“* pedig a *„Magyar Szó“*-ban legutóbb *„Világi“* aláirással megjelent azt a két czikket közölte le, mely a prot. hierárchia kifejlődésének veszedelmét látja abban, ha a paptól erkölcsi tisztaság dolgában többet követelnek, mint a világiaktól s ha az egyházi fegyelmi törvény nem elégszik meg a pap hivatalos ténykedései feletti ellenőrzéssel. A „vallásos gyakorlat“ lefolyásáról az „Ellenzék“, „Előre“ és „Kolozsvári Friss Ujság“ egy forrásból eredő tudósitásai ezeket irják: A csürt már kora reggel kivirágozták. Az összegyült nép 8 óra után felvonult Irsay lakása elé s ott felkérték, hogy nekik vallásos gyakorlatot tartson. Erre a menet, Irsayval élén, levonult a csürbe. Elől 24 fehérruhás leány hintette a diadalutra a virágokat. A megfelelő templomi énekek után Irsay imádkozott a hevenyészett emelvényről, majd kifejtve, hogy a templomon kivül is lehet Istent dicsérni, beszélt a békességről. A közönséget 200-tól 1000-ig taksálták a lapok, kiki hangulata szerint. A valóságban 250—60-an voltak. Nem hiányzott természetesen a fotográfus sem, ki a főbb jeleneteket megörökitse, sőt az „Ellenzék“ templomi statisztikusa, Benkő Sándor r. kath. riporter arra is vállalkozott, hogy vasárnap az összes ref. templomokat végig járva (?) megállapitsa, hogy a négy templomban 44—140-ig (?) való számban vettek részt a hivők; elenyésző csekélység a „vallásos gyakorlat“ közönségének számához képest. Este a rendes „Csizmadia szin“-i gyülés tartatott, melyen megindították az unitárius vallásra való áttérésre szóló kötelező nyilatkozat körözését s melyrea „K.F.U.“ szerint eddig már vagy 40—45 család irat-

kozott fel. A kulisszákat az „*Ujság*“ lebbentette meg s arról tudósit, hogy a „vallásos gyakorlat“ főrendezője *Szekeres* József magyarutczai róm. kath. plebános volt, ki az ő alelnöksége mellett működő „Kolozsvári Dalkör“-t is felszólitotta a „csür“-ben való szereplésre, de a titkár visszautasitotta „a ref. egyház belügyeibe való beavatkozást“. A lakása előtt elvonult diadalmenet éljenzéseiben azonban megkapta buzgólkodásának elismerését a plebánus-rendező. Ugy hirlik, hogy a jövő vasárn panem lesz „vallásos gyakorlat“, mert a Ntü ur Ördögkereszturon fog urvacsorát osztani, a miben ugyan mi kételkedünk; de mi nem lehetséges ma már ?! A mint látszik, a másodelőző számunkban megkoczkáztatott jóslatunk első fele várakozáson felül bekövetkezett s a különböző kolozsvári klikkek vezető embereinek hallgatólagos vagy tevőleges protekcziója mellett, a kik közt nem egy presbiterünk, sőt egyh. ker. képviselőnk is akad s a rendőrség passiv assistentiája mellett aratja sikereit. A második fele azonban csak késik — a jó rekcziója. Uralja a helyzetet — a mi látásunk szerint — nem annyira a nemtörődömség, mint a terrorizmus szülte félelem. S rosszabbitja a helyzetet annak a rágalmazási és becsületsértési pernek a kimenetele, a melyet Irsay Herepei Gergely esperes ellen inditott azon nyilatkozataiért melyekkel őt egy küldöttség előtt illette. Nincs ugyan megbizható értesülesünk a nyilvánosság kizárásával folyt tárgyalásról, de tény az, hogy az Irsay-párti lapok most ugy tüntetik föl a dolgot, hogy Herepei sajnálkozását fejezte ki a félreértés felett és Irsayt minden váddal szemben rehabilitálva, ez a panaszát visszavonta. Tény az, hogy a törvényes álláspont védelme s az egyházközségi élet rendje felett első sorban őrködni hivatott testület sem egészében, sem vezetőiben nem áll feladata magaslatán s főleg nélkülözi azt az erélyt, amely nélkül a folyton jobban elmérgesedő ügyet megoldani lehetetlen.

Torony-ünnepély. Szép és felemelő ünnepségben volt része az ótordai ev. ref. egyházközségnek aug. 19-én délelőtt, abból az alkalomból, hogy góth-stilü ódon temploma mellé emelt 65 méter magas tornyára ünnepélyesen föltették a gombot és csillagot. A közönség már 9 óra előtt nagy számmal lepte el a templom környékét, várva az ünnepélyes istentisztelet kezdetét. Pontban 9 órakor megnyiltak a templom kapui s nehány percz alatt megtelt a hatalmas templom és a mint elhelyezkedett az áhitatos közönség, fölzendült a tordai dalkör által előadott „Tebenned biztunk eleitől fogva“ kezdetü gyönyörü zsoltár. Ennek elhangzása után Nagy Mózes az ótordai ref. egyház kiváló szónoka, közszeretetben álló lelkésze, mondott egy mindenkit könyekig megható alkalmi imát, majd beszédet, szépen fejtegetvén benne a ref. egyház szimbolumait képező gömb és csillag jelentőségét, kiemelvén azon magasztos kapcsolatot, mely Isten és az ember között fennáll s mely viszonyt e szimbolumok jelképeznek. Miután felolvasta a gombba elhelyezett iratot, Isten áldását és fentartó gondoskodását kérte az épitményre és a templomon elhelyezett, szépen feldiszitett gombra. Majd hálákat adott azért, hogy az épités egész folyama alatt az Ur megoltalmazott minden munkást a szerencsétlenségtől s Isten áldását kérte továbbra is az épitőkre és az épületre. A mindenkire lélekemelőleg hatott ima elhangzása után a templomból kitóduló közönség egy pár ezerre menő tömeget talált az utczán, a templom terén, a mely szorongva várta a gombnak a magas torony tetejére leendő elhelyezését, a mi Isten segedelméből szerencsésen meg is történt. Visszafojtott lélekzettel várta a nagy néző közönség a merész vállalkozást, melyet ifj. Babos József és Tordai József többek segélyével szerencsésen is végzett. Közben a zeneegylet hazafias darabokat játszott s amely pillanatban a gomb helyén volt, dalkör, zeneegylet és az 5—6000 főre menő nagy közönségnek ajkán egyszerre zendült föl a Hymnus. Végül főgondnok Téglás István aa. szép beszéd kiséretében megjutalmazta nevezett ácspallért és 60 kor. összeg osztatott ki a segédkezők között. Vajha teljesülnének derék lelkészünknek az Urhoz felküldött hő fohászaiban kifejezett azon óhajtásai, hogy a nemsokára megérkező s a toronyban elhelyezkedő új nagy harangnak búgó hivó hangjai ébresztenének a hivők lelkében fokozottabb vallásos buzgóságot s nyomában terjedne az emberiséget boldogitó krisztusi szeretet! Ó-Tordán, 1906. aug. hó 28. Csetri Károly, zombori főgimn. tanár.

GYÁSZROVAT.

Dr. fiadfalvi Nyerges Zsigmond ügyvéd, Kolozsvármegye tiszti alügyésze, az ev. ref. kollégium és a „Közhasznu Szövetkezet“ jogtanácsosa, a monostori ev. ref. egyház gondnoka stb. f. évi szept. hó 2-án d. u. 5 órakor, életének 37-ik, boldog házasságának 10-ik évében hosszas szenvedés után meghalt. Egy páratlanul munkás, minden jóért, nemesért lelkesedni, dolgozni tudó, pontos, lelkiismeretes s a kevesekben is hü embert vesztett benne a köz és egyházunk. A monostori alakuló parokhiának a folyton változó h. lelkészek mellett ő volt az igazi gondozója, ügyeinek lelkiismeretes vezetője, hiveinek a templomjárásban, urvacsoravételben is példaadó társa. Jóságos ifju nején szül. *Virányi* Irén mellett gyönyörü 5 gyermeke, testvérbátyja és ennek fia s mindenki gyászolja, ki csak ismerte a ritka derék, törekvő ifju férfiut. Koporsójánál a monostori h. lelkész *Fosztó* Dénes mondott buzgó imát s *Nagy* Károly theol. tanár bucsuztatta el a sirnál. Legyen emléke áldott! Övéit pedig erősitse meg az Ur!

Özv. Bóka Györgyné szül. *Kovács Zsuzsánna* holtmarosi ev. ref. papné életének 52-ik, özvegysége 2-ik évében, két évig tartó kinos szenvedés után, augusztus 30-án csendesen elhunyt. Az igazi papné hamar követte szeretett férjét az örökkévalóságba. A gyászoló rokonok közt vannak testvére Kovács Albert sz.-nagyfalusi és sógora Koréh Endre paptársaink is. Legyen álma csendes, ébredése idvességes!

HIVATALOS RÉSZ.

3644—906. sz.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. év 71825. sz. a. tudatta, hogy a marosvásárhelyi ev. ref. főgimnáziumnál f. évi szept. hó 15-én megtartandó *pótló és javitó érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. évi XXX, t.-cz. 38. §-ából kifolyólag Szőts Farkas budapesti ev. ref. theologiai tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 30.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 931—1906. püsp. hiv.

FELHIVÁS.

Felhivom a Tiszteletes s. lelkész urakat, hogy f. hó 15-én vizsgáik letevése után s. lelkészi oklevelük átvétele végett nálam személyesen jelentkezzenek.

Kolozsvárt, 1906. szept. 4. *Dr. Bartók,* püspök.

Sz. 905—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *bánffyhunyadi* ref. egyházközség énekvezér-orgonista állásra ezennel másodizben pályázat nyittatik.

Javadalom: Három szobából álló tisztességes lakás, konyha, pincze, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel. Fizetés: Buza-kepe ért. 53 kor., bor-kepe ért. 445 kor., egyes bérfizetőktől 88 kor., az uriosztály részéről 80 kor. készpénz, szántó és kaszáló jövedelme 30 kor., stóla jövedelem mintegy 100 kor., a passzió éneklésért külön 4 kor. Az összes jövedelem 1754 korona.

Kötelességek: az énekvezér-orgonista teendők végzése a templomban és templomon kivül az egyházközségben megállapitott szabályok szerint, az áll. isk. növendékeknek az énektanitás a megállapitandó időben és óraszámok szerint.

Megjegyeztetik, hogy azoknak, kik az első köröztetés alkalmával folyamodtak s bizonyitványaikat kiegészités végett vissza nem kapták, most ujolag folyamodni szükségtelen.

Pályázati határidő szept. 29. Folyamodványok nt. Deési Gyula esp. aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. szept. 1.

Dr. Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *37-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. szept. 13.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Timotheusaink.

Egyéb intézetek közt megnyilnak újra theol. fakultásunknak kapui is. A nehány év előtti helyzet alapos megváltozásával, most már özönlik az ifjuság, mely az Ur oltára mellett kiván foglalatoskodni s az oltárról élni. A mult század elnyomatási éveitől eltekintve — a mikor ez volt az egyetlen hivatali pálya, melyen a hazafias szolgálat legkevesebb zaklatással történhetett — nem volt ilyen magas a theologusok létszáma az utóbbi időkben.

Szivesen köszöntjük az érkezőket: Áldott, aki jött az Ur nevében! Egyházunknak, mint Isten országa egyik és legjelentőségesebb munkamezejének szüksége van a derék munkásokra. Mert „az aratni való gabona“, a megoldandó feladat — sok, sőt folyton növekszik, szaporodik. Azok a vallás-erkölcsi feladatok, a melyeknek megoldása minden ethikai instituczió, de legfőképpen az egyház hivatása, újabban mind nagyobb jelentőséget nyernek. Nagy készséggel kicsinyelték le az erre vonatkozó munkát mindaddig, mig felületes elmék azt képzelték, hogy a törvény, a hatalom, az érdek megoldani s kielégiteni képes a lelkek vágyódásait s ezekből születő nagy szociális problémákat. A törvény, a hatalom, az érdek uralmuk tetőpontjára jutottak s mi az eredmény? A törvények tömkelegébe polyált igazság és jog fulladozik, annyi a törvény, hogy már senki sem is törekszik megtartani; a hatalom, erőszak alapjai ingadoznak, mert a tömeg hatalma és ereje tudatára ébredve, erőt szegez az erővel szemben s az érdek csak most mutatja immár igazi lényegét, midőn a bellum omnium contra omnes csataso-rait felállitotta s az emberek szemeiben égő vad gyülölet és szenvedély mutatja, hogy homo homini lupus est. A materiálizmusnak megértek a gyümölcsei: a panem et circenses, — kenyeret és élvet — kiáltások, mint egy eget-földet megrázó mennydörgés szava reszketteti meg a levegőt a munkamegvetők ajkairól.

Az egyenlőség és szabadság materialisztikusan értelmezett elveinek csődje előtt állunk s az emberek csak most kezdenek eszmélni, hogy a mit ezek mellett eddig csak értéktelen dekorácziónak tekintettek: — a testvériség nélkül összeomlik az egész alkotmány. Ezt megépiteni a lelkekben pedig a vallás hivatása, mondhatnám privilegiuma.

Innen az a becsülés, melyet az újabb idők szocziálpolitikusai az egyházakkal s a vallás munkásaival szemben tanusitanak. De ebből egyszersmind az egyházaknak és a vallás munkásainak is magasabb és nehezebb feladatai származnak. Régen kitünt s az újabb idők küzdelmeiben ismételten ki fog tünni, hogy a vallási materiálizmus — jelentkezzék az akár a rituálizmus formájában (görög és zsidó egyházak), akár a törvényszerü dogmatizmus vagy jogi orthodoxia formájában (római egyház és prot. orthodoxia) vagy bármely más materiában — a bajt orvosolni nem, legfennebb egyidőre s külső látszatra csak mérsékelni lesz képes s gyökeres gyógyulást csak a hamisitatlan krisztusi keresztyénség, a keresztyén szellem érvényesülése adhat. Az a keresztyénség, mely krisztusi érzülettel teli személyiségeket, élő hittel teli s igy feddhetetlen erkölcsi jellemeket szül. Személyeket, kiket istenfiusági tudatuk méltóságának érzete felül emel minden földi tekinteten s szabad urává tesz mindeneknek, de a kiket ép' ez a tudat a testvéri szolgálat munkájának alázatosságára is kényszerit, hogy a ki mindenek ura, mindenkinek szolgája legyen.

A mi egyházunk, midőn ennek a keresztyénségnek örököséül vallja magát, tudja, hogy a legnehezebb, de egyedül czélravezető feladat megoldására vállalkozik s ezt tudnia kell azoknak is, kik egyházunk szolgálatában akarják kivenni e munkából részüket. Ez magyarázza meg ugyanis azt, hogy e pályára való előkészületben folytonosan emelkednek az igények s mind nehezebb és nehezebb lesz a követelményeknek megfelelni. Lelkészképzésünk szinvonalát folyton emelnünk kell és pedig —

ezt hangsulyozni kivánjuk — főleg intenzivitás tekintetében. Féiemberek munkája nem felelhet meg a nagy feladatoknak. Erre kell néznie a theol. tanrendszer küszöbén álló reviziójának is. Az életre s annak szükségeire kell első sorban tekintenünk. Ez intenziv képzés: a ***papnevelés*** érdekében tartjuk fenn kerületünk erejének túlfeszitésével költséges internátusunkat.

Ifjuságunknak a theol. internátust nem szabad csak az anyagi szegénységben gyámolitást nyujtani hivatott humanitárius intézménynek tekintenie, hanem ugy kell néznie, mint a mely a maga családiasságra hivatott együttélésével — hol a tanárok is ott vannak — a papnevelés érdekeit van hivatva szolgálni. Igy kell tekintenie az intézet szabályait is, igy kell felhasználni a tanárokkal való együttlakás előnyeit a tanulmányok érdekében is.

Ifjuságunk a maga egészében soh'sem nélkülözte a nagyratörekvés nemes erényét. Már derék kollegiumainkból magukkal hozzák azt. Hadd fokozódjék az itt, hol a láthatár is szélesbül előttük s látóképességük és erejük is növekszik.

A nehéz, de gyönyörüséges munkában nem lesznek magukra. Tanáraik barátjaikul, segitőtársakul fognak mellettük állani. Egymás lelkesedésével csak sokszorozódni fognak az erők, melyek győzedelmeskednek az akadályokon.

Egyházunk, hazánk, nemzetünk s az egész társadalom érdeklődése kiséri törekvéseinket. Dolgozzunk a felelősség tudatában!

A kik hallják az égi szót, mely nevükön szólitva hivja őket mint az Ur egykor Sámuelt: feleljenek bátran: imhol vagyok Uram!

A kik az égi hangot követik minden akadályokon keresztül: azok czélhoz jutnak, jó véget érnek.

Ezt adja a jó Isten nekünk, mindnyájunknak!

Köszöntjük Timotheusainkat — a próféta iskola küszöbén!

„Valami kis paedagogia.“

E becses lapok f. évi 34-ik számában fenti czim alatt *Osváth* Lajos ref. lelkész úr felpanaszolja a tanitók és papok közti viszonyt olyformán, hogy a kellemetlenségek okát egész mértékben a tanitóságra háritja. Ha ezen áldatlan viszony következményei csak egyes személyeket érdeklő magánjellegüek volnának, ugy kár volna értük még a nyomdafesték is, de mivel e végzetes surlódások keserüjét rendszerint az iskola issza meg, * talán nem lesz érdektelen, ha a Nagytiszteletü Szerkesztő ur szives engedelmével megkisérlem e vitás ügyet más oldalról is megvilágitani.

Nem tartozom azok közé, kik a tanitói tekintélyt tűzzel-vassal igyekeznek megteremteni. Ez izléstelen munka. Azonban 22 évi tanitói pályámon figyelmesen szemléltem, hogy úgy a szakműködés, valamint a társadalom terén voltakép mi és mennyi az a tanitó? E figyelmességemnek annyi eredményét láttam, hogy nem barangoltam be az egész országot, hanem csupán két helyen működtem és pedig utóbb saját kérelmemre szülőfalumba kerültem, ahol az irás szavai szerint is terhes a próféta működése. És e 22 év alatt nem kevesebb mint hat lelkésszel szolgáltam, a kik részben gondnokságom elnökei és tagjai voltak s a kik mellett részben mint kántor is működtem és működöm.

És e lelkész urak iránt mindig a legjobb, sőt a leghálásabb emlékekkel vagyok. Nem hivalkodom el e lelkész urak nevével, de bizonyos vagyok felőle, hogy szükség esetén mindig készek volnának mellettem tanubizonyságot tenni. Ezekre azért valék bátor hivatkozni, hogy elfogulatlanságomat igazoljam, mert egy ilyen kérdést csak hosszas tapasztalatok után és csak az érdek nélküli józan felfogás világánál lehet erkölcsi haszonnal tárgyalni.

Czikkiró lelkész úr igyekszik — nagyon helyesen — a surlódások okát keresni; de, bocsánat, ezt nem a legmélyrehatóbb belátással cselekszi, a midőn a tanitói kar csak 18—20 éves elemeinek tapasztalatlanságáig megyen el. Kétségkivül sok baj származik innen is, azonban a vörös fonál valami ősibb forrásokra vezethető vissza. Próbáljunk csak visszanézni!

E becses lapok illusztris olvasói bizonyára jobban tudják, mert mi csak a hét görög bölcsig mehetünk, hogy ama legrégibb korszakokban mi volt az embernek, mint erkölcsi lénynek értéke s ennek megfelelőleg milyen lehetett a nevelés és tanitás fogalma és igy mi lehetett a tanitó? Tudják, hogy akkoriban a gyermekek ápolását, nevelését cselédek és rabszolgák látták el. Ime tehát a tanitó müvelődéstörténeti eredete! És jött a keresztyénség, elhangzottak az Idvezitő szavai: „Bocsássátok hozzám a kisdedeket.“ Emanczipálódott az emberi méltóság, megnőtt a kicsinyek értéke eladdig, hogy a nevelést és tanitást a leghatalmasabb kulturtényező, maga az egyház vette kezébe. Jó sokáig és meglehetős mértékben maga a papság nevelt és tanitott, fel egészen az egyetemig. És mi történik az idők további folyamán? Az egyház, ennek megszemélyesitőjeként talán tekinthető a papság, megosztja a munkát: a nevelést és tanitást másokra is bizza. A hivatott történész döntse el, hogy e munkát az egyház, mint *jelentéktelenebbet* engedi-e át, vagy pedig a maga terhes misszióját csak *megosztja* másokkal is. Mi, tanitók, nem szólhatunk a dolgok meritumához, mert mi csak a magyarok történetét tanultuk „Attilától Deák Ferenczig“ s ezt is csak „tanterv szerint“ mondták el nekünk. Mi legfőlebb csak a jelenben látjuk, hogy a mi reformált egyházközségeink azért adják át iskoláikat, hogy az *anyagi terhektől szabaduljanak*. No ezekkel nagyon tisztába kell lenni, mert ha az egyház, mint Krisztus értelmében és az ő utódaként hivatott nevelő és tanitó a nevelés és tanitás munkáját, mint *másodrendü* munkakört bizza másokra, akkor az egyháznak többé nem édes gyermeke az iskola; ha pedig a terhes munkát csak megosztani akarja, akkor a nevelés- és tanitással foglalkozó erőket a papság seraiból kell kiválasztania, vagy a papságéval egyenlő kiképzésben részesitenie. Ez volna a keresztyén kor tanitója. Ámde e korszak még mindig nem tisztázta a helyzetet, mert még a jó későbbi időkben is, a mig egy helyt maga a lelkész látta el a tanitást, addig sok más helyen jobb fajta kicsapott diákok, kiszolgált káplárok, munkakerülő vargák és kovácsok foglalkoztak tanitással. Ki volt hát a tanitó? Igazán mondva senki. Mi volt a tanitói állás? Igazán mondva: semmi. Itt vibrál a vörös fonál. Történelmi reminiscenciák mutatják, hogy mi volt a hányt-vetett tanitó a szellemi és erkölcsi téren

* De igen biz' azt a templom is, az egyházközség és polgári község is. Szerk.

jól gondozott papság mellett. És ha már most valljuk, hogy a templom a nagyok iskolája, az iskola pedig a kicsinyek temploma; és ha valljuk — amit igehirdető lelkészemtől hallottam — hogy az iskola az egyház veteményes kertje, szóval, ha a papi és tanitói állások és hivatások megkülönböztetését nem visszük a szőrszálhasogatásig: akkor az elmondottakból egy kis jóakarattal meg fogja érteni Osváth tiszteletes úr, hogy a surlódások okai régebbi keletüek és nem csak a jelen kor 18—20 éves gondatlan tanitóiban keresendők. És higyje el édes Tiszteletes úr, mi is elmennénk a tudomány ama magas csarnokaiba, a honnan — fájdalom — ez idő szerint még a mi tanáraink és tanfelügyelőink is csak a megbizatást kapják tárgyaik tanitására, csak aztán épen az egyház és az állam tudnák megfizetni az ilyen tanitókat. A legszivesebben hozzájárulok, hogy a 18—19 éves tanitónövendék 24 éves koráig tanuljon, érjék, de ez még jó sokáig csak jámbor kivánság marad. Addig kénytelenek vagyunk az adott viszonyokkal kibékülni. E kibékülés pedig Tiszteletednek is sikerülend, ha megkisérli, mint egykor az Ur Sodomában, a tanitók soraiban is legalább öt igaz embert találni. *

(Szelecske.) *Vajda György,*
áll. tanitó.

Kollegiumaink ez évi Értesitői.

VII. A zilahi.

Vastag papirosa és szeges fűzése miatt csak jó erős két kézzel forgatható füzet. De érdemes megbirkózni vele.

I. Kincs Gyula igazgató az évet érdekes, vonzó csevegéssel nyitotta meg. A régi internátus spártai viszonyaira emlékezik vissza, kiemelvén benne a kölcsönös és önsegély edző és jellemképző hatását. Örvendetes, üdvös a tisztaság, egészség, kényelem szempontjából a végbement új változás, átalakulás, de meg van ennek is a maga árnya, elég sötét árnya: az elkényesedés, az igények fölcsigázása, amit néha a szülők (nem nagy meggondoltsággal) magok is előmozditanak. Az elpuhulásnak, a pipogyaságra vezető hajlamoknak és szokásoknak igyekszik ellene dolgozni a tapasztalt és tapintatos igazgató s kétségtelenül sikeresen.

II. Fóris Miklós tanár székfoglaló beszéde Toldy Ferenczről 33 oldalra terjedő gondos, kerekded tanulmány, a dolgok helyes megitélésével s könnyen folyó, lendületes előadásban.

III. Kormányzat. Előljáróság: a gondnokok mellett a zilahi egyház, mint egykori alapitó képviseletében működő inspektorokkal kiegészitve. Tanári kar, melynek tagjai többnyire vármegyei és városi közigazgatási szerepkört is töltenek be s a társadalmi életben számottevő tényezők; heten részint a Középszolnok—zilahi Takarékpénztár, részint a Zilahi Ipar- és Gazdasági Bank dolgainak intézésében is részesek. Elvileg nem baj, csak az iskola dolgai ne szenvedjenek rövidséget. — A tárgyfelosztás elég jó volt, mindenik osztályban — a II. V. és VII. osztályban igen kedvező arányban is — találunk szakcsoportositást.

IV. Állami főfelügyelet gyakorlásával az idén is Kuncz Elek kolozsvári kir. tankerületi főigazgató volt megbizva.

V. A tanitás munkájáról helyes újitással, takarékos és instruktiv módon számol be az igazgatóság. A tanitás anyagát illetőleg általánosságban a tantervekre utal s csak a tárgyalt szemelvények, olvasmányok s a kitüzött irásbeli feladatok felsorolására és jelzésére szoritkozik. Elismeréssel emeljük ki a VI. osztályban jól választott magyar irásbeli feladatok sorozatát. És elismeréssel jelezzük, hogy az V. osztályban Kincs Gyula, mint szaktanár (erdélyi kollegiumainkban tudtunkkal ez az első kisérlet) a görög nyelv tanitását az epikus nyelvjárással, Homer Odysseájával kezdte. Őszintén örvendünk e rég óhajtott kisérletnek, mely „közönyösségünk“ hire ellen tanuskodik. — Az egész évi leczkeóraszámok kimutatása szerint a tanév mintegy 32 teljes hét volt. — Rendkivüli tárgyak voltak: műének, zene, vivás, gyorsirás, egészségtan. Franczianyelvet az idén nem tanitottak.

VI. A vizsgálatok rendje. Az évzáró vizsgálatok dandárja jun. 20—22-én, három napon volt. Egy üres nap közbevetésével zárták be ünnepélyesen az évet, 24-én. Ezután jött az érettségvizsgálat 25—30-án.

VII. Eredmény. Az érettségin 41 ifju közül 6 jeles, 8 jó; bukott 8 (19·5%); theologiára 6, tanári pályára 2 szándékozott. Az összes osztályokban az eredmény: 5·5% jeles, 16·8% jó, 60·3% kielégitő, 17·4% elégtelen. Igy tehát egészben véve meglehetősen kedvező. Nehéz tárgyak voltak az I—II. osztályban a latin és a rajzoló geometria; a III—IV. osztályban a latin és a német; az V—VIII. osztályban leginkább a mennyiségtan. A pályázatok az idén eredményesebbek voltak, mint a mult évben. A testgyakorlásban kiválókat — a mi izlésünknek is megfelelően — ezüst- és bronzérmekkel, meg okiratokkal tüntették ki, aprópénz jutalmak helyett.

VIII. A statisztikai táblák szerint vizsgálatot állott 345 tanuló; köztük református 213, más vallásu 132; helybeli és megyebeli 284, távolabbi 61; termelő szülők gyermeke 136, nem az 209. Tulkorosak alig vannak. Könnyü betegségi esetek és igazolt óramulasztások száma nem kevés, de kedvezőbb volt, mint a megelőző évben.

IX. Ifjusági egyesületek. Az önképzőkör munkássága is tartalmasabbnak látszik a mult évinél. Pályázatai, egy hiján, mind eredményesek. Nyilvánosság előtt négy ünnepélyen s az ifjusági estélyen lépett fel a kör; szavalással részt vett az intézeti Bocskay-ünnepen. A Zenekörnek csakis anyagi dolgairól olvasunk beszámolást. A Wesselényi-tornakörben a céllövés folytatólagos gyakorlása az államköltségvetési fedezet hiányában (az ex-lex miatt) az idénre fennakadt. Az ifjusági olvasókör (négy felső osztálybeli 132 taggal) 6 politikai lapot, 3 élczlapot, 4 szépirodalmi s szaklapot járatott.

X. Segélyezés. Ösztöndijak (évi össszeg 1875 kor.), tandijmentesség (3344 kor. elengedés), szegény tanulók könyvtára (60 tanulót segélyezett), konviktus (109 tanulót látott el s köztük 4920 kor. értékü kedvezménnyel), internátus (109 tanulót fogadott be, köztök 22-őt együtt 915 kor. dijkedvezménynyel), ruhasegély (60 kor.) és legácziók (500 kor. javadalom) czimein, együttvéve 11,614 jótéteményt nyujtott növendékeinek az idén a kollégium.

XI. Iskolai felszerelés. Butornemüekre 2500 koronát költöttek. A nagy könyvtár gyarapodása 101 mű 214 darabban (fele ajándékból); az ifjusági felső könyvtáré 308 mű 341 darabban. A tanszer gyüjtemények gyarapodása mintegy 220 kor. értékü volt.

XII. Adatok az év történetéhez. Egész évben a tanárok egymásnak 207 leczkeóráját helyettesitették, a közölt részletes kimutatás szerint. Az önképzőkör 4 ünnepén és egy estélyén kivül intézeti ünnep volt okt. 31-én és május 20-án (Bocskay-ünnep). Az inté-

* E kérdés jóakaratu tárgyalására szivesen nyitunk tért lapunkban, mert saját tapasztalatunkból tudjuk, a falusi élet vezértényezői: a pap, tanitó, jegyző közti jó vagy rosz viszony mennyi áldással, illetőleg mekkora romboló hatással van népünkre s ennek ugy egyéni, mint szocziális életére. A kérdés azonban sokkal mélyebb tanulmányt igényel, minthogy személyi vonatkozásokat megtürhetne. Ezeket ki kell hagyni a fejtegetésekből. Szerk.

zet uj épülete, uj berendezkedése, butorzata, részletesen fölszámitva 221,130 koronába került.

Ajándékokban, alapitványokban az intézet jóindulatu érdeklődőktől, az idén is részesült.

XII. A jövő isk. év szept. 6-án nyilik meg. A fölvétel és jótéteményekiránti kérések most egyszerüen az időszaki értesitő hátán sorolandók fel. Külön kérvényeket csak az ujon jövő tanulóknak kell benyujtaniok.

Vigil.

Rektor-professzori beszédek.

(Személyenyek.)

Az enyedi kollegium rektor-professzora, e Lap 36. számában, rossz néven veszi, bár inkább kiván egyebekről beszélni, mint arról, hogy az ő hivatalos évzáró beszédének *pártpolitikai izlésü részét* szembeállitottam a kollégium Statorának, a nagynevü gr. Mikó Imrének ezzel a bölcs kijelentésével:

„Azoknak, a kik e kollégium sorsát intézik s az ifjuságnak nevelésére befolynak, a hazafiságot *mérséklettséggel*, a tudást *óvatossággal*, a vallás és nemzeti érdekek iránti fogékonyságot *eszélyességgel* kell *mulhatatlanul* párositaniok."

Ezt a tanácsot Mikó 1862-ben a kollegiumra nézve rendkivül fontos okokból adta. Azóta negyven éven át nem is került vele ellentétbe sem a tanszéken, sem az iskola ünnepi szószékén senki azok közül, a kik eszünkbe jutnak: Mihályi Károly, Kasza Dániel, Hegedüs János, P. Szathmári Károly, Gáspár János, Gyarmathy Soma, Garda József, Elekes Károly, dr. Kovács Ödön, Makkai Domokos, Nagy Lajos..... Mindamellett jó hazafiakat neveltek.

Most azonban kontemptusba jutott a régi bölcs tanács; eltorzitják, hogy eldobhassák. Az Értesitő 201. lapján igy szól a rector:

„*Valami régi felfogás szerint* oktató és nevelő intézetek élete működése csak akkor zavartalan és sikeres, ha *minél távolabb marad* a társadalmi, de főleg az országos mozgalmaktól, minél kevésbé érzi hatásukat. (Igy értelmezi a mérséklettséget és óvatosságot! És ekkép folytatja): *Én ezt a felfogást elavultnak, egészségtelennek tartom*, mert az ifjuságot nem csak nem lehet, de nem is szabad kiszakitani a külső, a nagy nemzeti élet folyamából, elzárni a társadalom éltető hatásától."

A régi, egészségtelen felfogással ekképen leszámolván, következik az új, egészséges szellemben való beszámolás:

„Most záruló iskolai évünkben még akarattal sem mulaszthattuk volna el ezt az igazán legnemesebb *kötelességünket*. Avagy talán nekünk ne fájjon nemzetünk vérző sebe?! Annak az eszmélni tudó gyermeknek, serdülő ifjunak ne sajogjon a szive, ha úton-útfélen hallja, ha hirlapból olvassa, ha a szülői házban a családdal együtt érzi nemzetének romlását, a törvénytelenség, az erőszak, zsarnoki önkény, árulás, nemzetrontó üzelmeit?!"

Hiszen ez nem is épen új és még sem egészségtelen szellem. Csakhogy régente a kollegiumban egy-egy diák beszélt ily keseredetten, s a többiek rázúgták, hogy „Ad arma!" Rector-professzor uram pedig elejökbe állott s csititotta őket, hogy ne menjenek a fejökkel a falnak. Mert a nevelők erénye nem a mámor és szenvedély, hanem az okosság és mérséklettség volt. Nem árt s nem ártott soha ez a hazafiságnak sem. Sőt, ha minap győzött, tényleg ezzel győzött.

Azonban lehet, hogy a nevelés terén csakugyan megbuktak a régi elvek. Jövőre ugyanis mindenkép biztositva van „az iskolai hazafias nevelés gyakorlati értéke." Ime a rector-professzor ajkai jóslatra nyilnak:

„*Ezután* az ifjak, iskolai pályájuk bevégeztével, künn az életben is épen ugy esküdhetnek nemzeti ideáljaikra, mint az iskolában. Talán *örökre elmult* az a gyászos idő, mikor az ifjunak, ha boldogulni akart, meg kellett tagadnia (!?) azokat az ideálokat, kikre, mint követendő példákra tanitói, tanárai föleskették. *Ezután* a nemzeti, a történeti nevelés nem végződik az utolsó vizsgálattal s nem szorul az önképzőkörök szük határai közé. *Ezután* ifju és öreg urak szeme künn az életben is bátran (!) pihen meg nemcsak a világtörténet, hanem mindenelőtt a nemzet nagyjainak alakján"

— Tehát igy lesz „*ezután*". Hát „*eddig*", „*ezelőtt*" hogy volt? Eddig gyáva stréberek és elnémitott hősök nemzete voltunk-e? Ezutánra pedig épen ellenkezőleg lesz? És az a „bátran" megpihenés ezutáni örök üdvösségünk? Nem mámoros meggondolatlanság-e ilyen kérdés elő állitani egy főiskola rectori szószékéből az érettebb és éretlenebb ifjuság egész seregét, a szülőket, a diszes gyülekezetet? És helyrehozhatatlan hiba olyan tartalmatlan mámoros gondolatokat egy Bethlen-főiskola Értesitőjében (Mikó ünneplésének esztendejében) az utókor elébe is adni. De nem kellett volna kinyomatni a tavalyi évzáró beszédet sem, a melyben, az Értesitő 193. lapján, a rector-professzor, a gimnáziumi nevelésről, szóról-szóra igy okoskodik:

„A gimnáziumi nevelésnek, véleményem szerint az a feladata, hogy megadja a belőle kilépő ifjunak azt az *alapot*, melyen minden magasabb müveltséggel járó életpálya megállhat, felépülhet, *melynek tápláló anyagában* megtalálja a tovább fejlődéshez szükséges elemeket, amikor az élet szabadabb levegőjére kikerül, vagy ***kép nélkül szólva:*** legyenek meg benne a tudományok elemei, az általános emberi eszmék *csirái*, a sziv és ész harmoniájának *alapakkordjai;* egy szóval mindaz, a mi az embernek, az egyénnek, a hazafinak és a mindezt egyesitő jellemnek *megveti az ágyát, megadja alapját és keretét.* Vagy, ***hogy ismét képet használjak:*** legyen a gimnáziumi nevelés végeredménye olyan *tárház*, melyben minden magasabb életpályára induló ifju megtalálhassa a szükséges *utravalót* s egyesüljön lelkében nemzetének minden vágya, multja, jelene, jövőjében vetett szilárd hite; egy szóval, itt nálunk, legyen *száz perczentes* magyar."

A száz perczentes hazafiságtól eltekintve, az ilyen alapos, tápláló, csirás, akkordos, ágyvető, tárházas, *képes és képtelen beszéd sem* alkalmas arra, hogy a főiskola mostani szellemi szinvonaláról az utókornak méltó képet adjon. Arra sem alkalmas, hogy stilusmintául szolgáljon a diáknak, a ki a dolgozatára ilyen zavaros beszédért mulhatatlanul elégtelen érdemjegyet kapna.

Szép erény a hazafiság (főleg kérkedés nélküli). És azt nem pótolhatja semmi. Éltet és ápol. De nem tarthat el mindent. Legkevésbé az iskolában, a hol az ifju jellemét példaadással is ugy kellene fejleszteni, hogy „hivságos elme" ne kérkedjék benne. A ki ahhoz nem ért, az nem jó nevelő. Pedig hát mi a hivatásunk?

Vigil.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Toronyavatás Tasnádszántón.

A szilágyszolnoki egyházmegye érmelléki részének egy kicsiny egyházában, Tasnádszántón megható szép egyházi ünnepély keretében folyt le az egyház kiujitott templomának és egészen ujonnan

épitett tornyának felavatása szeptember 2-án. Jelentős volt ez ünnepély ugy egyházi, mint magyar-nemzeti szempontból is, mert a kis kálvinista egyház erős római kath. és számban még erősebb gör. kath. oláh egyházak közé van ékelve, tehát ugy hitbelileg, mint fajilag, folytonos küzdő téren áll. Olyan ponton tehát, ahol (különösen régebben) el is szoktak némulni a kálvinista tornyok harangjai.

A tasnádszántói egyház azonban mindezt a veszélyt kikerülte, mert hiszen a Radák és Mikó családok bőkezüsége, áldozatkészsége lehetővé teszik, hogy ilyen körülmények között is megállhasson mindezideig, sőt megállhasson a jövőben is. Meg is állott, meg is áll, mert hiszen a hivek ki nem alvó hitbuzgóságát mutatja a csinosan kiujitott templom és uj torony, melynek felavatási ünnepélye volt szeptember 2-án.

Ott volt az ünnepélyen a környékbeli papság, az egyházmegye nagytudásu és erőskezü esperesével, Bartha Dezső tasnádi lelkészszel az élén. Ott volt Kovács István egyik egyházmegyei gondnokunk, Kávásy Sándor és Kaizler Ignácz világi tanácsbirákkal. A járás főbirája, Bay Ferencz és a kerület orsz. képviselője dr. Kun Arpád, mindannyi társaink a hitben. Ott volt a vidék intelligenciája vallás különbség nélkül, mutatván a faji összetartozandóságot. Ott voltak hiveink apraja-nagyja, hogy a szentház falai be sem fogadhatták.

10 órakor fölzendült a helybeli széphangu kántor-tanitó vezetése mellett a gyülekezet éneke, majd iskolás gyermekek karéneke után szószékre lépett Nagy Lajos paczali lelkész és buzgó imában emelte lelkünket az ég felé. Egyházi beszédet tartott Gáspár László érszodorai lelkész, ki mélyen járó gondolatokban, nagy szónoki erővel fejtegette, hogy miért kell nekünk templomba járni és miképen szentelhessünk fel Istennek egy templomot. Magasan szárnyaló gondolatokban és kifejezésben egyaránt ragyogó imát tartott Bartha Dezső esperes. Lelki gyönyörüség igy beszélni az Istennel.

A hivek nagy számának osztottak urvacsorát — a megfelelő imák és beszédek keretében — Bod László pécsi és G. Diószeghy Mór érkávási lelkészek.

Igen megható volt a nyolcvan évet meghaladott, ám testi és szellemi erejének teljes birtokában lévő helybeli agg lelkésznek, ki több, mint ötven éve szolgál már az egyházban — bezáró imája. Ő is könnyezett, a hivek is. Bezárta az isteni tiszteletet a Hymnusz eléneklése. Nemzeti imádságunkat állva énekelte a hatalmas közönség. Az istentiszteletet a községházán rendezett közebéd, majd este fényesen sikerült bál követte.

Ugy a templom megujitása, a torony megépitése keresztül vitelében, mint az egész ünnepség rendezésében a főérdem az egyház főgondnoka: Kovácsy Miklósé, ki a nagy és nehéz munkában folyton elől járt. Legyen igazi lelki gyönyörüsége, munkájának szép sikerében.

G. Diószeghy Mór.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

A kolozsvári tiszteletes ref. consistorium áll a tiszt. ministeriumból, ugymint három pap s három professorból és 24 civisekből. Ezt igy állitották volt fel néhai boldog emlékezetü fejedelmek, a minthogy minden donatiókban ez ugy iratik beneficium antem hoc nolumus aeministrari, medio ipsorum civium, bonae famae et conditionis, ad id, per consistorium ibidem jam erectum, deputatorum, et quicunque hoc vel aliud nostrum beneficium ad profanos usus converterit deleatur e libroviventium.

És egész b. e. Apafi Mihály fejedelem idejéig az 24 civisek közzül volt két curator e senatoribus, a consistorialis házban lakott az első pap, de curatori titust nem viselt, hanem az két curator folytatta az eccelesia dolgát s collegiumét, azután a város megnemesittetvén a török gyakor irruptiója miatt, a városban kapitányság, hadnagyság állittatván fel sok tekintetes nemesek házat szerezvén ottan, a tekintetes nemességből is tétettetek consistorialis personák, mint Polyk uram, Balkó uram, Kecselei úr, Kabós uramék, Üljhéllyi uram, Vajda János uram etc. de ismét a város redeálván ad statum civilem, elelhalván s ki is származván ad comitatus, ismét redeált ad priora.

Azután hogy Apafi Mihály fejedelem holta után cessált a beneficium, a salaristák salariuma restantiában maradt, a ministerium panaszolkodni kezdett, a Curatorok mentek arra, hogy az első pap végyen curatori nevet, az egyik professor légyen notarius, hogy mindeneket lássanak, tudjanak s ne kételkedjenek a curatorokban és legelső papcurator volt t. Sárpataky Mihály uram, notarius t. Csepreghi Mihály uram, azután t. Szathmári János úram curator, t. Némethi Mihály uram notarius, azután t. Soos Ferencz uram curator, notarius Boczoni Máthe uram, most t. Baczoni uram curator, t. Verestói uram notarius.

A város megnemesittetésétől fogva mindenkor volt a méltóságos urak közül e gremio excelsi supremi consistorii, két kurator ur, az kiket a kolosvári ministerium és kuratéla ügyes bajos dolgaiban requiráltak és supremum consistorium előtt orvoslását azok által allaboráltatták, kivált a collegium dolgát, de az administratioban magokat nem implicálták, sem ratiók ventilálásában soha sem voltak, a mint hallottam néhai méltóságos b. e. Bánffi Dienes gróf, öreg és ifjabb Teleki Mihály uraimék, Vas György uram, öreg Rédei Pál uram, második Bánffi Dienes és Bánffi György urak, mostan közelebb gróf Bánffi György és gróf Teleki Pál uramék ilyen Curatorok voltak.

Hanem ante a. 1720. némely nyughatatlan elméjü emberek, a kolosvári curatela administratiojában hibát keresvén, kivált a praeceptorok, mensualisták fizetetlensége iránt, a Telekianum ezer forintnak nem fructificatioi iránt és valami 800 véka buzának annuatim ki nem adattatásáért, feles projectumokat a collégium részről adtak volt bé a méltóságos supremum consistoriumnak, a mely majd három esztendeig pro et contra ventiláltatván, és sok volna leirni, hanem mindazokat demonstrálja már A. 1720-ban tött complanatio, mely szerint a kolosvári consistorium ma áll ebben a szép rendben:

A parte excelsi supremi consistorii vagyon a méltóságos supremum consistorium comembrumi közül egy méltóságos inspector curator, a ki is elsőben volt tekintetes Rhédei Adám úr azután voto etiam supremi consistorii adatott hivatal Losonczi Báró Bánffi Farkas uramnak és juxta contenta complanationis mindenekben admittáljuk.

A parte ministerii praeses consistori az első pap, a ki is most T. Baczoni Máthé uram.

A parte collegii notarius, a ki is most T. Verestoi uram.

A parte civium e prioribus két curator, a ki is most nemzetes Pataki Pál uram, még néhai Erdélyi János ur helyébe más nem tétetett ob certas rationes.

Az exactoria penig áll ezekből. Az inspector méltóságos ur praesideál, a notarius a tiszteletes professor, e gremio consistorii, két senator, s két consistoriális arra érdemes személyek.

Rationisták ezek. A quartas mintegy generalis perceptor, a kinek kezén fordul meg, a kolosvári buza, bor dézma, az ispán administratumi és egyéb publicus fundusok, kik a collegiumot és ecclesiát in concreto concernálják ezen officiumban vagyon most D. Enyedi István uram.

Az ispán, ki az ecclesia és collegium jószágira visel gondot és azokban oeconomizál ez most Gyarmati Szabó János uram.

Az harangoztató gazda, ki az harangokra visel gondot és annak proventussából procurállja az collegium számára deputált három sütő házakat, ezen hivatalt most viseli Uljhellyi Sámuel uram.

Az exactorok penig most az inspector curator eő nagysága mellett t. Verestoi György uram, Pataky István, Rácz Abrahám, Némethi János és Balla Péter uramék.

Vagyon két egyházfi is, a kik által folytatnak az ecclesia minden szolgálatja és épittetési, a kik most Marjai Szabó Gergely és Malom János uramék, ezek ratio alatt nincsenek, mivel ezeknek attestatioi teneálnak az exactorián, kivált az épitések körül, és erre erős hittel obligáltattak.

Kivül Verestói irásával: Descriptio Administrationis ecclesiasticae quae Claudiopoli inter Reformatos obtinet (Levéltári jegye: Fasc. 10. Lit. B. Nro 21.)

—

Mi Bátai György, Vajda János, Rácz István, Stenczel András és Markó István a kolozsvári reformata ecclesianak ecclesiasticus és secularius curatori, recognosnaljuk per praesentes, hogy lévén ecclesiánknak az vizaknai kamarából Méltóságos thesaurárius gróf Apor István uram eő Méltósága commitsiojából kiadandó ötezer három száz idest numero 5300 kő sója. Mely számu sókat mi adtunk el. Nemes Grammatika Görögh György Deák uramnak ezerötszáz kilenczven, idest numero 1590 magyar forintokon, ugymint minden kő sót harminczharminc pénzben számlálván. Mely summa pénzben most előre adott meg nekünk Grammatika Görögh György Deák uram négy száz hetvenhét forintokat idest numero 477. Restálván eő kegyelménél ezen só árában ezerszáz tizenhárom idest numero 1113 forintok, melyeket igért eő kegyelme ez alább specificalandó terminusokon ekképpen megfizetni: ugymint háromszáz tizenhárom forintyát idest 313 az közelebb következő áldozó csütörtökre négyszáz forintját idest 400 az jövő Szt. Mihály napjára, viszont az más négyszáz idest 400 forintját az következendő 1699. esztendőben leendő Gergely pápa napjára, melyről való obligátinája nálunk exstálván megirt György Deák uramnak, azért predesentes becsülettel kérjük megirt vizaknai kamarai tiszt urakat eő kegyelmeket, hogy ezen 5300 számu kősavait ecclesiánknak, erogálják levelünk predestentaló megirt Grammatika Görögh György Deák uramnak és embereinek, ecclesiánk nevivel quietaltatván eő kegyelmétől. Más minden rendbeli becsületes uraink is ez iránt való vásárlását tőlünk e szerint értvén Grammatika György Deák uramnak, az megirt sónak elszállitásában és eladásában, hogy meg ne akadályoztassák, nagy becsülettel kérjük.

Datum in Kolosvár die ultima menus Aprilis, anno *1698*. Idem qui supra.

Curatores ecclesiae reformatae Claudiopolitanae. (A kolozsvári ref. egyházközség ltban Fasc. 5. Nro. 17. jegy alatt.)

Kivül: Grammatica Görögh György obligatoria, de flor. supra M.

—

A kolosvári reformata ecclesiának a méltóságos reformatum felső consistorium eleiben adandó punctumi, melyeket rövid summában foglalván, bizott tiszt. tudós Szatthmári P. János uramra, azon ecclesiának munkás és hasznos tanitójára s egyszersmind curatorára, hogy a mint a szükség kivánja, a hol és a mint illik élő szóval is megmondhassa és mutogathassa azokat bővebben is ő kegyelme.

I. Az aknákról conferalt 1600 forint, mely volt egészben fundamentuma a kolozsvári reformatum ministeriumnak, ab anno 1692. mind e mostani esztendőig ki nem szolgáltattatott, hatezer kősón kivül. Melyért méltán s alázatossan instálunk.

Ad 1-um. Valamig ő felségétől ujabb kegyelmes resolutio erről nem jő a thesaurariatusra és az benn levő commissióra, addig erről nem resolválhatunk, egyébaránt rajta vagyunk teljes tehetséggel s várjuk is Vas György uram által.

II. A collegiumnak semmi statum fundamentoma nem lévén e nagy hosszas fogyatkozás miatt, nem is remélhetvén az Istenes és ennekelőtte buzgó patronusoktól is extraordinarie csak mit is az időnek mivolta miatt, e felett épületi is romladozó félben lévén, félő, hogy el ne oszoljon rövid időn.

Ad 2.-dum. Erre is az a felső mutat utat nagy részént és azon leszünk, hogy az kolozsvári ecclesia jószágira jobb gondviselés légyen, mert ugyanabból több proventus jönne, ha jobb provisio leszen rolla.

III. Harmadik praedikátorunk a kolozsvári harmincadról járó fizetése intercipialtatva lévén már jó időtől fogva, annak kiszolgáltatását a mélt. uraktól alázatossan sollicitáljuk. És ebbeli bizodalomból adtunk hivatalt harmadik praedikatornak.

Ad 3-um. Ez is az elsőtől függ, harmadik praedikatorunk vocatióját penig illik mindaddig suspendálni, mig mind püspök Veszprémi urtól, ki most visitatióra vagyon, minc mi tőlünk tudósitást vésznek, ujolag.

IV. Az itt való szász reformata ecclesiának igen nagy baja lévén, az itt nem régen congregáltatott lutherana ecclesiától (mely minden uton-módon annak eloszlatására igyekezik) ebben is a méltóságos reformatus status assistentiáját alázatossan várjuk.

Ad 4-tum. Nagyobb gondunk vagyon nekünk erre, mint ő kegyelmeknek, melyet az ő idejében megértenek.

Extradatum ex consistorio reformatorum majori Albae Juliae 7-ma die februarij Anno 1700. (A kolozsvári ev. ref. ehközség ltban Fasc. 10. Lit. A. Nro 7.)

Ad mandatám consistorii Michael Sz. Némethi ms.

—

An. 1657. die 21. Martij.

Curator uraink a mennyire az ecclesiának mostani fogyatkozása engedi, Urunk kegyelmes resolutiójához is akarván ő kegyelmek magokat accommodalni, rendeltenek az jövendő hat classicus praeceptoroknak flo. 220.

Irtam ezeket a curator uraim akarattyokból. (A kolozsvári ref. ehközség ltban 8. sz. a. minden közelebbi meghatározás nélkül a lomok között.)

Veresmarthi Gáspár.

Közli: *dr. Török István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Új közoktatásügyi államtitkár. *Tóth* János orsz. képviselő, a hevesnagykunsági egyhm. gondnoka a a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumba politikai államtitkárrá neveztetett ki. A másik, adminisztrativ államtitkár tudvalevőleg *Molnár* Viktor, lutheránus ember. Munkakörüket a miniszter igy osztotta meg: Molnár Viktornak hagyta a római és görög katolikus egyház ügyeit, a mű-

vészeti, tudományos és irodalmi, egyetemi, középiskolai, felsőbb népoktatási és gyógypedagógiai ügyosztályokat, Tóth Jánosnak adta a törvénykészitési, az evangélikus, a református, unitárius, a görög keleti, az izraelita, a törvényesen elismert felekezeteken kivül állók, továbbá a népoktatási intézményekkel foglalkozó összes ügyosztályokat, ezek között a tanfelügyelők, tanitók, tanitóképzők ügyeit és a népoktatás ügykörének keretébe tartozó nyugdijalapokat is. Az alapitványi és gazdasági ügyosztályra nézve a miniszter még nem határozott.

Dr. Pap István kir. itélőtáblai biró, kolozsvári egyházmegyénk érdemes tanácsbirája, egyh. ker. képviselő kisegitő biróul a kuriához rendeltetett be s igy közelebbről Budapestre távozik. Őszintén sajnáljuk a kiváló férfiunak, mindennemü egyházi ügyeink buzgó munkásának körünkből való távozását, de csak örvendhetünk azon, hogy a kiváló jogász szép tehetségeinek mind szélesebb munkakör nyilik. Meg vagyunk győződve, hogy bárhová megy, egyházunk szeretete kiséri, fogadja mindenütt.

A református tanárok országos egyesülete jövő évi gyülését *Kolozsvárt* fogja megtartani. Az egyházkerület, a theol. fakultás és a református kollegium fogják kedves vendégeikül látni nemzeti és egyházi életünknek e kiváló harczosait. A gyülés idejét később határozzák meg, valószinüleg a pünkösti szünet napjaira.

A liturgia egységesitése a hazai luth. egyházban is napirendre került. A dunáninneni egyh. ker. papi értekezletén Pozsonyban *Hellerung* Károly értekezett a kérdésről. *Hörk* József pozsonyi th. tanár elitélte az egységesitési mozgalmat. Ily dolgot, mely különben is adiaphoron, csak az élet szabályozhat. Utal a reformátusok mozgalmának is csekély eredményére. A gyülés azonban mégis kimondta a kérdés tanulmányozásának szükségét, hogy a zsinatnak legyen tárgyalási alapja.

A debreczeni prot. egyetem és a lutheránusok czimen a S. R. L. a következőleg irnak: A dunáninneni ág. hitv. evang. egyházkerület augusztus hó 23—24. napjain Pozsonyban tartott gyülésén, mint az Evang. Őrálló 35. száma irja, tárgyalás alá került a debreczeni prot. egyetem ügye is, amelyet dr. Masznyik Endre pozsonyi theol. tanár ismertetett. Előadta, hogy a tiszántuli református egyházkerület átirt és szövetkezésre szólitotta fel az evang. egyházkerületeket az egyetem megteremtésére. Szerinte a czél nagy, a törekvés tiszteletreméltó. A csatlakozást azonban még sem tudja ajánlani, mert „Debreczen az evang. egyházi életnek egyáltalán nem központja, sőt azon a tájon fölötte gyér az evang. lakosság. Anyagi erőik is gyöngék: czélszerübbnek, könnyebben megvalósitónak tartja az állami facultások mellett ev. ref. lelkészi és tanári Seminariumok, Otthonok alapitását. A tudomány és mint ilyen nem lehet felekezeti, de a nevelés igen s nekik a mai viszonyok közt erre kell törekedniök.“ — Bizony szomoru dolog, hogy Magyarországon, ebben a klerikalizmus által oly igen szorongatott szegény országban nagy czélok kivitelére a protestánsok nem tudnak, vagy inkább nem akarnak tömörülni. Nem sikerült megalkotni az unitáriusokkal és lutheránusokkal közös országos protestáns tanáregyesületet s ime nem sikerül a protestáns egyetem megteremtése sem! Pedig az egyesülésben, a tömörülésben nagy erő lakozik. A közös ellenséggel, közös egyesült erővel mindjárt könnyebb lenne megbirkózni!

Az Irsay-ügy. Az elmult hét nagyjában csendesen folyt le. A hétfőn tartott presbiteri ülés elhatározta, hogy tovább folytatja az elégedetlenkedők békés felvilágositásának munkáját, a mely most ismét több sikerrel biztat. E végre egy bizottságot küldött ki a főgondnok Incze Gerő elnöklete alatt, hogy a személyes érintkezés utján a békés megnyugvást keressék s a törvényes álláspont és eljárás tiszteletét biztositsák. Megneheziti a dolgot a városi klikkek harcza, melyek most egyházunkat választották mérkőzésük, rombolásuk szinteréül. A jóakaratnak és igazságnak azonban — reménlhető — sikere lesz a taktikázás felett.

A jezsuiták új generálisa. A „fekete pápá“-t a napokban választották meg a jezsuiták *Wernz Xavér Ferencz* személyében. Az új generalis, kit a pápa azonnal megerősitett, német ember. Rothweinban született Würtenbergben 1842-ben s a kánonjog tanára volt a gregoriánusi egyetemen Rómában, hol tudományát 4 kötetes munkában irta meg. A jezsuiták e választással eltértek attól a hagyománytól, hogy nagyhatalom nemzetének fiát generálisul nem választják. Némelyek ebben is II. Vilmos német császár kezét látják s egy fricskát a franczia nemzetnek „az egyház legidősebb leányának“ hűtlenségéért. Persze, most megújul a remény, hogy a német birodalomban most már elfogják törülni teljesen a jezsuitákat kitiltó törvényt. Bizony, bizony félő, hogy úgy lesz, mert a vallási és egyházi kérdések Németországban már régen a politika játéklapdái.

Theol. fakultásunkon most folynak a beiratkozások. 13. 14. 15-én lesznek a papi vizsgálatok s 16 án a tanév ünnepélyes megnyitása, melyen imát Kecskeméthy István, megnyitó beszédet Kenessey Béla igazgató fog mondani. Az előadások 17-én kezdődnek meg.

„Szövétnek“ czimen, mint arról megemlékeztünk, Lic. *Rácz* Kálmán pápai vallástanár szept. elején egy ifjusági prot. lapot inditott meg. Jelszava: Isten, haza, tudomány. Közölni fog vallásos irányu elmélkedéseket versben és prózában, egyházunk és iskoláink multját felidézi, jelenét figyelemmel kiséri, különös gondot fordítván arra, hogy tanulóifjuságunk vallásos életének, melyek a kiemelkedő mozzanatai. Ápolni fogja édes magyar hazánk szeretetét történelmünk tanulmányozásával, a magyar föld egyes vidékeinek bemutatásával, szokásainak ismertetésével. Nem fog megfeledkezni a nemes szórakozásról sem. Művelni fogja a tudomány egyes ágait is. Evégből segitségül hivja a szépirodalmat versben is, prózában is. Fejtörő talányok által mulattatni s hasznos szórakozással akarja foglalkoztatni olvasóit. Pályakérdéseket is fog kitűzni s a legjobb munkát nemcsak jutalmazni, hanem közölni is fogja. A Szövétnek minden hó 1-én és 15-én jelenik meg másfél ivnyi nagyságban, képekkel; julius és augusztus hónapokban szünetel. Előfizetési ára egész évre 3 korona. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Los von Rom! Ausztriában a legutóbbi statisztikai kimutatások szerint az utóbbi 7 év alatt 36,433 lélek tért át a lutheránus és ref. egyház kebelébe. E számból 27,663 a katholikus egyház vesztesége. Ebből a mi veszteségeinket leszámitva, 7 év alatt a protestántizmus Ausztriában 29,486 lélekkel erősödött az áttérések utján.

Köszönetnyilvánitás. Alig 50 magyar református lelket számláló *szamosujlaki* ev. ref. leányegyházközségünk iskolaépülete rendkivül szük és kényelmetlen tanitói lakásul szolgáló részének kibővitésére helybeli nagybirtokos, báró Wesselényi Margit őméltósága 200 korona értékü épületfa-anyag s igy együtt 320 koronát kegyeskedett adományozni. „A jó tettek tudata boldogit.“ Ha e jelszó igaz — már pedig igaz — általában, akkor az ő nemes, vallásos szive különösen megérdemli a boldogságot, mert az ő egyházi és társadalmi téren gyakorolt jó tettei megszámlálhatlanok. Legnagyobb részük nyilvánosság elé sem jut. Mert az ő lelkének nemes intentiója a hallgatag, titkos jótékonyság. Hány egyház, iskola, társadalmi intézmény, különösen hány szegény, ki a mások könyörületes szivére szorul, tudna erről tanubizonyságot tenni. Elég, ha észreveszi a valódi szükséget, a bajt, a sebet, azonnal megnyilik a nemes, vallásos szív és teszi a jót észrevétlenül, titkon. Ez boldogitja őt. Mi nem akarjuk e boldogságot zavarni a nyugtázás konvencionális módjával. De ugy érezzük, nem térhetünk ki a hálás köszönetnyilvánitás kötelessége elől. Már csak azért sem, hogy a nemesszivü báróné jótékonyságát követésreméltó példa gyanánt állitsuk a nyilvánosság elé. Kérjük Istent, áldja meg nemes lelkét a titkon gyakorolt jótettek tudatából fakadó boldogsággal nyilván. Szamosujlak, 1906. aug. 31. Barabási Lajos, adm. ref. lelkész.

Szerkesztői üzenet.

I. L. — Vizakna. Vettem s a mint lehet megkezdjük közlését.

HIVATALOS RÉSZ.

3679—906. sz.

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletü esperes és tiszteletes lelkész aaihoz.

Az igazgatótanácshoz beérkező hivatalos beadványok felszerelése s elsőfoku elintézése arra a következtetésre vezet, hogy egyes egyházaink s némelyik egyházmegyénk irattára nincs kellőleg rendben. Az államositott és községi jellegüvé változtatott iskolák szerződéseinek számbavétele alkalmával pl. kitünt, hogy azok a szerződések, a melyek az iskolával átadott anyagi javak ellenében nevezetes jogokat biztositanak az egyháznak, igen sok egyházunk levéltárában nincsenek meg, mert elkallódtak vagy be sem szereztettek. Felhivjuk a nagytiszteletü Esperes és a tiszteletes lelkész aait, hogy az egyházmegyék, illetőleg az egyházak irattárait rendezzék, rendeztessék. Minden beérkezett és elhelyezett iratot ismertetni kell a betürendes tárgymutatóban s olyan jellel megjelölni, hogy a tárgymutató nyomán könnyen feltalálható legyen.

Az egyházat vagy egyházmegyét közelebbről érdeklő okmányok, szerződések, alapitólevelek, végrendeletek külön okmánytárban helyezendők el, külön leltárral és tárgymutatóval, a tüzveszélytől és elkallódástól különösen védett helyen. A nagytiszteletü esperes aai a közelebbi egyházlátogatás alkalmával különös gondot forditsanak az egyházi levéltár és okmánytár számbavételére s a hol a levéltár rendezés munkálatai még nincsenek befejezve, utasitásokat adjanak a rendezés czélszerü keresztülvitelére.

Kolozsvárt, 1906. szept. hó 5.

Dr. Bartók. elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 935—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nagyadorjáni* leányegyházközség levita-tanitói állomására pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakáson, melléképületeken, kerten kivül, 6 h. 22 □ öl szántó, kaszáló és legelő haszonélvezetének értéke 16 kor. 68 f. Készpénz az egyházközség pénztárából félévi utólagos részletekben kiszolgáltatva 50 kor. 20 f. Terményjövedelem pénzértéke 108 kor. 80 f. Munkabeli szolgáltatás pénzértéke 10 kor. Tandij a tankötelesektől 60 kor. Állami kiegészités 556 k. 68 f. Összes jövedelem 801 kor. 68 f.

Kötelességek: minden vasárnap és ünnepnapokon egyszer délelőtt, máskor délután az istenitiszteletnek egyedül való elvégzése és a nem konfirmáltaknak szintén egyedül való eltemetése.

Pályázati határidő *1906. szept. 30.*

Folyamodványok oklevéllel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. szept. 8.

Dr. Bartók, püspök.

MEGHIVÓ.

A küküllői ev. ref. egyházmegye évi rendes egyházi értekezletét Héderfáján, f. évi szept. hó 16-án délelőtt 9 órán kezdve tartja meg.

Tárgysorozat: 1. Invocatio. XCII. dics. 1. v., énekli a gyülekezet. 2. Közének. CLXXII. dics. 4. 6. v., énekli a gyülekezet. 3. Ima. Mondja Józsa Ferencz küküllővári lelk. 4. Ének. XIII. dics., énekli a gyülekezet. 5. Predikáczió. Mondja Farkas Károly m.-péterfalvi lelkész. 6. Karének. Előadja a héderfájai egyházi dalkar. 7. Elnöki megnyitó. Tartja Nagy Domokos esperes. 8. Titkári jelentés. Tartja Sámuel Aladár balavásári lelkész. 9. A nők hivatása. Felolvassa Hegyi Károlyné dicsőszentmártoni polg. isk. tanitónő. 10. Karének. Előadja a héderfájai egyházközségi dalkar. 11. A vasárnap megünnepléséről. Felolvassa Szabó Miklós erzsébetvárosi lelkész. 12. Eszmecsere időszerü egyházi kérdésekről. 13. Ének. XV. dics. 3. v., énekli a gyülekezet.

Kelt Kutyfalván, 1906. szept. 1.

K. Nagy Pál, em. főgondn., vil. elnök. *Nagy Domokos,* esp., egyházi elnök.

Sz. 1300—1906.

MEGHIVÓ.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye, folyó évi rendes közgyülését Ó-Tordában, a város gyülésternében f. év szeptember 24-én d. e. fél 9 órán kezdve tartja meg.

Tárgysorozat: 1. Megnyitó. 2. Névsorolvasás, megalakulás. 3. Bekebelezések. 4. Ujonnan választott lelkészeknek felavatásra ajánlása. 5. Ünnepélyes isteni tisztelet, tartja Csiki István kercsedi lelkész. 6. Esperesi jelentés tárgyalása, mely a főjegyzői, tanügyi előadói és számvevői jelentéseket is magában foglalja; nyomtatásban a közgyülés tagjainak előre megküldve. Esperesi inditványra határozat. 7. Felsőbb rendeletek ismertése. 8. Egyházmegyei központi, gyámintézeti, könyvtáralapi, országos gyámintézeti, közalapi számadások, esperesi pénznapló tárgyalása, költségelőirányzatok bemutatása a kiküldendő bizottság jelentése alapján. 9. Segélykérvények, hátralékos számadások s időközben beadott halasztást nem türő és előkészithető ügyek tárgyalása. 10. Lemondás folytán megürült egyházmegyei központi és egyhm. gyámintézeti pénztárosi állás betöltése választás utján. 11. Szintén lemondás folytán megürült egyházmegyei számvevői állás betöltése; és egyhm. tanácsos-választás. 12. Két egyházi és egy világi fegyelmi pótbiró választása. Inditványok.

Közgyülésen kötelesek a lelkészek palástosan jelenni meg.

A közgyülés bevégzése után egyházmegyei gyámintézeti közgyülés lesz.

Marosujvár, 1906. szeptember hó 4-én.

Jancsó Lajos, esperes.

690—1906. sz.

MEGHIVÓ.

A dési ev. ref. egyházmegye közgyülésének m. t. tagjait Désen, 1906. évi szept. hó 23 án, a városháza tanácstermében, délelőtt 9 órakor kezdődő rendes közgyülésre tisztelettel meghivom.

Tárgysorozata. 1. Ima. 2. Megnyitás. 3. Megalakulás. 4. Főjegyző afia jelentése az egyházmegyei tanács időközben végzett munkájáról. 5. Uj papok, tanitók, tanitónők bekebelezése, utóbbiaktól az eskü bevétele. 6. Bizottságok kinevezése. 7. Esperesi jelentés a megvizsgált, illetve az összes egyházközségek anyagi, valláserkölcsi állapotáról. 8. Felsőbb leiratok ismertetése s az 1671—1906. sz. körlevélre vélemény. 9. Az egyházmegye lemondás folytán megüresedett algondnoki állására jelölés. 10. Számvevői állás betöltése. 11. Tanügyi előadó afia jelentése. 12. Az egyházm. pénztár 1905. évi számadása és 1907. évi költségelőirányzatának, nemkülönben az 1905. évi orsz. közalap számadásának megvizsgálására kiküldött bizottságok jelentése. 13. Kellő időben beadott kérelmek. 14. Inditványok.

A közgyülés alkalmával tartandó ünnepélyes istenitiszteleten imádkozik és predikál t. Barabás Sámuel magyarláposi lelkész afia.

Előző nap 29-én délután 4 órakor az ev. ref. fiuiskola tanácstermében egyházm. tanácsülésre, ennek bevégződése után egyházm. értekezletre az illető tagokat tisztelettel meghivom.

Sárosmagyarberkeszen, 1906. aug. 28.

Pap István, esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *38-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. szept. 20.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A hivatásról.

— Tanévmegnyitó beszéd 1906. szept. 16. —

Tisztelt közönség!
Nemes ifjuság!

Itt állva egy új tanévnek a kezdetén s végig nézve az intézetünk falai közé felsereglett ifjuságon: mintegy önkénytelenül támad lelkemben a kérdés, hogy vajjon az igazi belső hivatás érzése hozta-e fel Önöket mindnyájukat? Érzik-e mindnyájan egy magasabb szellemi világ számára való eljegyeztetésüket és a midőn ezt a két, igazán eszményi pályát, a lelkészit és a tanárit választották, tényleg megérezték-e, hogy az Ur hivta el Önöket, hogy legyenek az övéi és majd szolgálnának „az Ur sátorának szolgálatjában, állanának a gyülekezetek előtt és szolgálnának nékik?“

Ez a lelkiismereti kérdés annyira fontos és a maga következményeiben annyira súlyos, hogy ez elől kitérni büntetlenül nem lehet. Benső vonzódás, igazi lelkesedés, őszinte szeretet hozott-e pályánkra; ezek az érzések döntötték-e el pályaválasztásunkat, avagy pedig csak külső anyagi érdekek, a megélhetésnek itt könnyebben kinálkozó eszközei, az a kicsinyes számitgatás, hogy ma még, különösen a lelkészi pályán hamar álláshoz és kenyérhez jut és sehol olyan olcsón ki nem tanul, mint ezen: ettől függ egész életünk boldogsága, megelégedettsége, belső ethikai értéke, kötelességeinknek miként leendő teljesitése és ettől függ, hogy bérért szolgáló nyomorult napszámosok, igát vonó hivatalnokok, vagy pedig szabad, mindig egy magasabb szellemvilág eszményi régióiban élő és a ránk bizott munkát a legnemesebb élvezetnek, felemelő szolgálatnak tekintő tisztviselők leszünk-e, a kik ugy érzik, hogy az Istennek munkatársai azokban a felséges célokban, a melyeket az egyesekkel és az emberiséggel ő el akar éretni.

Az ó-testamentumban van egy mélyen megrázó jelenet.

Kóré, az Iczhár fia és Dáthán és Abirám az Eliáb fiai, Mózes ellen fellázadva, követelik, hogy ép úgy végezhessenek főpapi szolgálatokat, mint Áron és nem akarják elismerni, hogy csak Áront hivta el maga az Ur és az elhivatásnál fogva csak neki van joga a főpapi tiszthez. Másnap a reggeli áldozathoz tényleg felöltik a főpapi ékességeket, kezükbe veszik a tömjénezőket; de „a föld megnyitá az ő száját és elnyelé őket és alászállának valamennyien elevenen a pokolra és befedezé őket a föld és elveszének a gyülekezet közül“ (IV Móz. XVI.)

Akár tetszik, akár nem, az Isten csak annak az áldozatát fogadja el, a kit Ő maga választott ki főpapjául, a kit Ő maga szentelt Lelkének erejével azzá, a kinek ajkát Ő maga érintette és tisztitotta meg égi oltárról vett eleven szénnel, kente fel homlokát szent olajjal és a kinek Ő maga erősitette meg karját az áldásra. A kinek azonban nincs égi megbizatása, a ki önmaga akarja magához ragadni a főpapi tisztet és a ki tisztátalan kezekkel lóbálja a tömjénezőt: azt elnyeli a föld.

A jelentés világos, egyszerüen csak alkalmazni kell. Elnyeli a föld a maga kicsinyes, önző érdekeivel, anyagiságával, szenvedélyeivel, röghöz kötöttségével, gyarlóságaival, vétkeivel, bűneivel és szolgaságával. Elnyeli a föld, mert az ilyen emberek csakis az anyagi értékjelzőkben hisznek és biznak és fogalmuk sincs arról, hogy tulajdonképpen pedig csupán a szellemi életnek van értéke s annak van örökkévalósága, mert porrá kell lennie annak, a mi porból vétetett. És ha már minden más pályán tönkreteszi, elsilányitja, elsekélyesiti az ember munkásságát a materialismus, ha rideggé, sivárrá, elégedetlenné teszi a tisztán csak az anyagi értékjelzőkben való hit: még ezerszeresen rombolóbban hat ez azokon a pályákon, a melyeknek már önmagukban feladatuk az emberiség legmagasabb szellemi érdekeinek a szolgálata. Ha egyszer a lelkészeket és a tanárokat is „elnyeli a föld“, kik szolgálják akkor ezeket a szellemi érdekeket? Ugy a lel-

készi, mint a tanári kathedráknak olyan magasan kell állaniok, hogy azokhoz fel ne érhessenek a köznapi élet hullámai és ezeknek egy magasabb szellemi világban és erkölcsi világrendben való olyan erős hiten és meggyőződésen kell alapulniok, hogy ezeket meg ne ingathassák a „föld“ koboldjai és körülöttük tülekedő rossz szellemei.

Nekünk lelkészeknek és tanároknak Istentől elválasztott és elhivott főpapoknak, prófétáknak, tanitómestereknek, Isten képében járó követeknek és tanubizonyság tevőknek kell lennünk.

„Ti vagytok a földnek savai, ti vagytok e világ világossága“ — ez a Jézusi nyilatkozat a maga teljességében soha sem érvényes a tömegre és egészében majd csak az időknek végén válik a tömegnek tulajdonságává. Ezt a tulajdonságot a tömegbe mindig csak az a kis, de tevékeny szellemi aristokráczia viszi be lassanként, a mely mint isteni kovász erjeszti, neki életet és növekvést kölcsönöz. Ezek az isteni erőközpontok és életenergiák mindig főpapi egyéniségek, akár van rajtuk palást, akár nincs, mert érzik és tudják, hogy közbenjárók Isten és emberek között; tudják és érzik, hogy Istentől vannak elhiva, megvilágositva, lelkétől ihletve és tudják és érzik, hogy őket az Isten szereti s mint ilyenek közvetitik az égi világosságot és adják tovább az isteni életerőket. Ők a keresztyén élet hordozói. És az kétségtelen tény, hogy a világnak, a mig csak a társadalom, a gyülekezet és a család nagykoruakra és kicsinyekre oszlik, mindig szüksége lesz ilyen főpapi egyéniségekre, mert szeretet, vezetés és szellemi tartalom után vágyakozik. Vagy Istennel — vagy Isten ellen, harmadik eset nincs. Ez a határozottság, ez ad nekik az egész világgal és az egyes lelkekkel szemben erőt. Az igazi főpapi szolgálat a szeretet szolgálata, az erősnek szeretete a gyengék iránt, a mely maga erőt kölcsönöz, a pásztornak szeretete, a ki életét adja az ő juhaiért. A főpapság tökéletes és absolut szeretet- és életközösség a főpap és gyülekezete között. És felelősség Istennel szemben, mert folyton tudnia és éreznie kell, hogy micsoda czél felé akarja maga az Isten vezetni az övéit.

Nekünk prófétáknak kell lennünk, a kik az emberek előtt az örökkévalóság távlatát tárjuk fel, a kik az egész életet és annak feladatait magunk is sub specie aeternitatis szemléljük s az embereknek is ezt a szempontot mutatjuk meg, hogy életüknek és kötelességeiknek igazi ethikai értéket kölcsönözzünk. Nyitott szemmel kell meglátnunk Istennek csodáit s feltárt szivvel befogadnunk Istennek parancsolatait. Az igazi szeretet főpapokká, az igazi hit prófétákká avat. És e világnak szüksége van prófétákra, a kik tekintetét oda irányitsák az örökkévalókra és az örökkévaló czélokra, prófétákra, a kik erővel ragadják meg az Istenországát és kinálják fel a királyi kegyelmet a megfáradottaknak és megterheltetetteknek.

Tanitómesterségünk feladata pedig az, hogy megtanitsuk az embereket igazán és természetesen érezni, öntudatosan gondolkozni és hogy mindent nézzenek meg elfogulatlanul, előitélet nélkül a maguk valóságában, őszinte tudásvágyból az igazság érdekében és vessenek el minden igazságtalant, mesterkéltet, természetellenest, hazugot és kendőzöttet.

Tanubizonyságtevő tisztünk összeesik az apostolsággal. Tanubizonyságot csak a mellett tehetünk, a mit magunk láttunk és tapasztaltunk. A vallási és tudományos igazságoknak feltétlenül át kell szűrődniök saját lelkünkön; azokat az igazságokat életelemünkké kell tennünk, hatásaikat át kell élnünk, hogy azok ne csak elméletek legyenek, de életelvek, a melyek bennünket magunkat is egy felsőbb szellemi világ erőivel megszentelve vezetnek. Akármilyen kételkedő és hitetlen legyen is ez a világ, mindig szüksége van olyanokra, a kik bizonyságot tegyenek neki, hogy a „régi Isten él még“ és sem tanácsát, sem éltető Lelkét nem vonta ki e világból. Szüksége van ama tanubizonyságtevőkre, a kik az Ur nevében mondják meg, hogy „hivj csak segitségül a te nyomoruságodnak idején és én megszabaditlak téged és te dicsőiteni fogsz engemet!“ Természetesen ezt a tanubizonyságot csak az teheti, a ki maga már tapasztalta, hogy az Ur csakugyan szabaddá tesz és ha a föld el akar nyelni, O erős karral és felemelt kézzel megingathatatlan szellemi piedestálra helyez.

A tanulságokat vonják le Önök, ifju barátaim! Szálljanak magukba s tegyék fel önmaguknak a legkomolyabb lelkiismereti kérdéseket Annak a szine előtt, a ki a sziveket és a veséket vizsgálja. Vigyázzanak, hogy el ne nyelje Önöket is a föld!

Az Ur kegyelmes vigyázása őrködjék Önök és intézetünk felett, hogy a szeretet és a békesség Lelke lakozván mi közöttünk, együtt egy akarattal végezhessük Isten dicsőségére a munkát, a mely kölcsönösen reánk bizatott!

Ezzel az 1906—7. tanévet ünnepélyesen megnyitottnak nyilvánitom.

Kenessey Béla.

A keresztyén vallás két sarktétele és azok társadalomfejlődési jelentősége.

— Felolvastatott a nagyszebeni ev. ref. egyházmegye szept. 8-án Vizaknán tartott egyházi értekezletén. —

A keresztyén vallásnak két jellegzetes sarktétele van: az *eset* és a *váltság*. Az *esetről tan* az állatember benső életének mélységeire, titkaira tette figyelmessé a keresztyént; feltárta annak undokságát, az önzést, az irigységet, a szenvedélyeket, kegyetlenséget, gonoszságot, ezeket az állatvilág tipusaival rokonvonásokat.

A theologia ezen állapotot *eredendő bünnek, jóra-*

való tehetetlenségnek, halálnak nevezi. Valamely napon ejéndesz annak a fának gyümölcséből, halálnak halálával halsz meg: kesereg ma is a paradicsom elvesztése miatti fájdalmában lesujtott, istenével meghasonlott ember.

A *váltságróli* tan ezzel szemben azt a szellemi, erkölcsi magasságot mutatja fel, a melyre mindenek hivatalosak, de csak azok a választottak jutnak el, kik a Jézus Krisztus által *újjá születnek, új életre ébrednek.*

A keresztyén vallásnak ez a két sarktétele egymást kiegészitve az *élet* és *halál* titokszerü problemájának, a folytonos fejlésnek, az örökéletnek megfejtésére irányult vallásos, de egyszersmind értelmi és erkölcsi szükséglet kielégitése.

Az *eset* és *váltság* tanát — az első és második Ádám, az érzéki és szellemi ember közötti éles ellentétet s ezek egymáshozi viszonyát — Pál apostol, ez a tudós, a zsidó és pogány bölcsek irásaiban jártas tanitvány fejtette ki részletesen. Irásaiban — főként a Róma városbeliekhez irott levelében — bámulatra méltó szabatossággal épiti fel Jézus Krisztusra, mint fundamentumra alapitott vallásbölcsészeti rendszerét. A nagy apostolt most a tudományok segitségével kezdjük helyesen érteni és magyarázni. Azt a nagy igazságot, melyet a nagy keresztyén bölcs az *eset* és *váltság* tanának felállitásával, mint vallásos sejtelmet az emberiségnek adott, a folytonos fejlődés törvénye, az evolutio elmélete erősiti meg. Talán közel járok az igazsághoz, ha megkoczkáztatom azt az állitást, hogy Pál apostol a természeti — szerves — és az a felett álló magasabb szellemi élet Isten országa között oly éles határvonalat állitott fel, az utóbbinak — hogy úgy szóljak — természetrajzát oly utólérhetetlen vonásokban rajzolja, hogy annak szépségeit, igazságait a természettudomány nem csak készségesen honorálja, hanem vallásos sejtelmeit kutatásaiban irányitó figyelmeztetésnek tekinti; a biologiának és szociologiának pedig épen kiegészitő része.

A pogány bölcsek és irástudók is sokat elmondottak a kozmoszról, a társadalomról, az emberről, de nem mindent. „Ismerd meg magadat", hirdette a delfoszi felirat: de azért a szív rejtekei ismeretlen tartományoknak maradtak. Sok szépet, okosat mondottak, követeltek; de az embert az ő mélységeiben és magasságaiban, undokságában és megdicsőülésében nem ismerték. Már pedig ezek ismerete nélkül a folytonos fejlődés menetére öntudatos hatást gyakorolni, azt vezetni, irányitani, a magasabb szellemi, erkölcsi életet benső tartalommal gazdagitani — teljes lehetetlenség. Az ő tudományuk nem tudta megoldani azt a feladatot, hogy az embert az állat tipussal azonos állapotból kiemelje, előtte magasabb czélt mutasson fel, a bűn iránt benne iszonyatot keltsen, fékezze a szenvedélyeket, tisztitsa a szivet és nemesitse az erkölcsöket. „Ismerd meg önmagadat" — adták a bölcs tanácsot: de nem számoltak azzal a nehézséggel, hogy az önismeret a legkedvezőbb esetben is felületes, gyarlóságokkal teljes, a legtöbbször szinte lehetetlen, mert az ember sokkal közelebb van magához, minthogy önmagáról helyes ismeretet szerezhetne, fellázad a *jóravaló tehetetlenség* azon keresztyén tanitás ellen, hogy mindez mi nyomorúságainknak a bűn az egyedüli okozója; megelégszik — ha ugyan hajlandó képzelt magasságából alászállani — tökéletlen és gyarló voltának mentségül hivásával. Már pedig — mondja Van Oosterzee — „ha én csak tökéletlen és gyarló, de nem megromlott és büntetésre méltó vagyok Isten előtt: akkor nincs szükségem nagyobb világosságra, mint a mekkorát az értelem és tapasztalat nyujtanak; méltányolhatom Krisztust, mint tanitót és példaképet, de mint megváltó egészen közönyös reám nézve; a tökéletesség felé akarok törekedni, de az *újjászületés* puszta szó lesz füleimben."

Egészen másként áll a dolog — folytatja tovább — „ha látjuk sziveinkben a fekete pontot s leszállunk a képzelt magasságból, a hová önmagunkat felemeltük; megtanuljuk, hogy vallásosság nincs megtérés nélkül; hogy kevesebbet gondoljunk önmagunkról, de annál többet Istennek kegyelméről a Krisztusban s egyuttal szelidebben itéljük meg embertársainkat, mivel hogy mi is meggörnyedve járunk saját bűnünk és nyomoruságunk tudatának súlya alatt."

Igy emelkedik — szinte észrevétlenül — utólérhetetlen jelentőségre a folytonos fejlés menetében az *eset* és *váltságróli* keresztyén tan. A vallásos kedély fönséges röptében, az istentől való elpártolást, a bűnt, a *halált* kivülről jövő csábitásnak, kisértésnek, a *váltságot,* az *életet* Isten ingyen kegyelmének tekinti. A kisértés, a környezet ma is hat az érzékiségre és kevélységre, melyek az állati természetből, az önzés gyökereiből táplálkoznak. A kisértés fáját a tudományok, felfedezések, kultura ezer meg ezer ágai nagyra növelték; a bűnnek, tisztátalanságnak, nyomoruságnak sötét éjszakája, maga a halál fenyeget a megsemmisülés rémeivel. A megsemmisülésnek, a nirvánába való beolvadásnak ellene mond a folytonos fejlés törvénye, az evolució elmélete, melyek a keresztyén vallás két sarktételét határozottan igazolják. Ezen állásponton az *esettel* jelzett állapot megfelel a szervetlen elemek tehetetlenségének, melyek csak az életerő hivására emelkednek a szervesek birodalmába; a *váltság* a megelevenitő élet közbelépésének, mely a holt anyagot életre szólitja.

Korunk erkölcsisége, világnézlete határozatlan ingadozásaival, nagy általánosságban, felületesen tekintve gravitál a pogányvilág értelmi, esztétikai, logikai, bölcsészeti s a társadalmi ember életviszonyaival teljesen kongruens világnézlete felé. Ez a pogányság — talán a maga nevén emlitjük, ha azt materializmusnak, naturalizmusnak, rationalizmusnak vagy ezekkel rokon más néven nevezzük — mondom ez a pogányság legmagasabb fokát a sztoicizmusban érte el, melyet ma a budhizmussal hajlandók némelyek helyettesiteni.

Ennek a kevély, meddő erkölcsiségnek volt ugyan némi homályos fogalma arról a kötelességről, mivel az Ur az ő rabszolgáinak tartozik; kegyesen le is ereszkedett olykor-olykor hozzájuk; egyiket, másikat fel is szabaditotta: de az ember belső értékét, becsét figyelmen kivül hagyta, hallgatott arról, hogy *mi az ember a természettől és mivé kell lennie a szellemi újjászületés által.*

E mozdulatlanságból csak egy oly vallás emelhette ki az emberiséget s szüntetheti meg a társadalmi ellentmondásokat, mely minden embert, mint egy mennyei atya gyermekeit egyenlővé tett; mely nem habozott kimondani, hogy mindnyájan vétkeztek az első Ádámban; átöröklés utján mindnyájan bűnnek, halálnak fiai. Ujjá születnek, új életre ébrednek, pedig mindnyájan a második Ádámban, Jézus Krisztusban és mint ilyenek az örökéletnek részesei.

Ez örökség megszerzése, mint a folytonos fejlődés magasabb fokára irányult törekvés a keresztyénségben — theologiai nyelven isten országában — nyer alakot és életszerveket. Erről az országról mondja Jézus, „hogy az nem e világból való, nem mondhatjuk arról, hogy ime itt van, ime amott van, mert az tibennetek vagyon. (Luk. 17. 21.) Tehát létezik, nem oly alakban ugyan, mint az ásványok, növények és állatok országa, de létezik. És a tudomány azt feleli, igenis létezik a szervetlen és szervesek országa felett egy magasabb fejlési fokon álló ország. Ha ennek létezését tagadjuk, akkor a folytonos fejlés törvénye, az evolució elmélete hazugság. Ezt a tudomány határozottan visszautasitja; sok mindenben tévedhet

de a hazugság vádját el nem fogadhatja. Elfogadja azonban Isten országának, mint magasabb fejlési fokozatnak szükségszerü létezését, mely olyan forma viszonyban van a természeti szerves világgal, mint ez a szervetlennel. Fokozatosan egymásra vannak utalva, egymásban sirják létezésük feltételeit.

Igy Isten országa létezésének is feltétele a természeti ember és társadalom létezése, az ők bonyolult szerveikkel és szervezetükkel. Itt megengedhető, de ott kivan zárva az arra irányult törekvés lehetősége, hogy az emberek külső, anyagi, földi viszonyaikban legyenek *egyenlők*, mert ez lehetetlen, hanem annál határozottabban van fellállitva azon követelés, hogy benső szellemi, vallás-erkölcsi értékük tudatában legyenek *olyanok*.

És már a keresztyén vallás épen az *eset* és *váltság* tana által világositotta fel az embert arrról, hogy ő az újjászületés által átalakult, a halálból életre ébredt, a fejlődés magasabb fokára lépett. Nemesebb természeténél fogva nagyobb, tiszteletreméltóbb, mint a földi hatalmasságok, nevezzék ezeket pápának, fejedelemnek, miniszternek, vagy akárminek. Az ember erkölcsi érzékének birtokában nagy és tiszteletreméltó a kunyhóban úgy, mint a palotában, a fejedelmi széken úgy, mint az eke mellett, a boltban, avagy a kovácsmühelyben. Nincs köztük külömbség, egyenlők, testvérek, egyformán nagykorusitott, örök életre hivott gyermekei Istennek.

Ebben az a nagy igazság van kimondva, hogy az emberi nemzetiségnek, mint élő szervezetnek fejlődése az emberi egyedek, individuumok, mind megannyi atomok, idegek erkölcsi, szellemi minőségétől függ. Azért fektet a protestantizmus oly nagy súlyt az individualizmusra, a benső emberre, mert tudja, hogy minden szerves élet és igy a társadalom fejlődése, növekedése is belölről kifelé történik, nem pedig külső reátapodás által, mint az ásványoknál, vagy folyó anyagoknál, melyek az edény alakját veszik fel. Innen a roppant külömbség a protestáns és róm. kath. theologia és a kétféle keresztyénség között. A mig ez a „forma dat *esse* rei“ principiumra helyezkedik; addig a protestáns theologus, Pál apostollal, az első protestánssal azt vizsgálja, hogy *pszüchikus* vagy *pneümatikus*, *testi* vagy *lelki*, e *világ* vagy *Isten* szerint való. Nem teszen egyebet, mint chemikus, vagy biologus kollegája, kiknek segitő kárdinalis kérdésük az, hogy *szervetlen* vagy *szerves*, *élő* vagy *halott*. És mikor Pál apostol az mondja, (Rom. 5. 12.) hogy: „Egy ember által jött a világra a bün és halál és a halál minden emberekre elhatott, kiben vétkezett“, azt a biologiai törvényt fejezi ki, hogy hasonló hansonlót nemz. A tövisről szőlőt, a bojtorjánról fügét szedni nem lehet. Lelkileg, szellemileg, erkölcsileg romlott, önző, érzéki embertől nemes cselekedetet nem várhatunk. „A mi testtől született, test az, a mi lélektől, lélek az“, modern átöröklési elmélet ez, melyet a polgári törvény előszeretettel alkalmaz.

Az emberek Jézus Krisztus előtt is társas életet éltek, rendezett állami viszonyokkal dicsekedhettek. Görögország hatalmas urai, tudósai, müvészei élvezték, dicsőitették a természet szépségeit, piaczon, szinházaikban, nemzeti ünnepélyeiken vidám, gondatlan életet éltek. Művészetük, költészetük, bölcsészetük bámulatraméltó, csaknem utólérthetetlen. Róma jogtudománya ma is mintaképül szolgál. Az emberiség egyik fejlési korból fokonként lépett a másikba anélkül, hogy pontosan kimutathatnák, hogy hol végződnek és hol kezdődnek a különböző fejlődési fokozatok.

Az *eset* és *váltság* tana nem ezt a fokozatos, észrevétlen fejlési folyamatot fejezi ki, hanem teljes szakitást a multtal. Valami hasonlót azon átalakuláshoz, melyen átmennek a szervetlen elemek, midőn az életerő felemeli őket a szerves élet birodalmába. Mint itt az életerő hivására megelevenedik — hogy úgy szóljak — *újjászületik* az élettelen, úgy ott a lélek, Istennek hivására *új*, *szellemi* életre születik a testi ember; a szerves világ birodalmából átlép a magasabb szellemi életnek, Isten országának birodalmába; az *állatember* átalakul *lelki emberré*. A természeti ember Isten országának olyan forma eleme, mint a nagy kozmoszban a szervetlen elemek a szerves életnek.

Egyes emberek összesége alkotja a társadalmat, mely egészen más, mint a fizikai, vagy a szerves élet birodalma. Nem ásvány, nem növény, nem állatország, hanem valami egyéb. Szoros viszonyban, kapcsolatban van ugyan ezekkel, de vannak oly változatlan törvényei, melyek csak az ő tartományában tárják fel sajátságaikat. Tagadhatatlan tény, hogy a a társadalomban is, mint a szervesek birodalmában — az evulucció folytatja szakadatlan munkáját. Valami ismeretlen erők megmásithatlan kényszerüséggel új egyedek, nemek, fajok, organumok és organizmusok kiválására kényszeritik a társadalmat. A mi napjainkban történik, csak a kezdetnek folytatása s mig a földön emberek élnek, nem lészen annak vége, mert az erők müködése s azok megjelenési módja végetlen s mig anyagot találnak a feldolgozásra, munkájuk meg nem szünik. Ezért a társadalmi kiválás és fejlődés folytonos. Szemünk előtt, saját közremüködésünkkel válnak ki a különböző érdek csoportok, a már ősidők óta létezők mellett az ipari, kereskedelmi, ügyvédi kamarák, gazdasági egyesületek, részvénytársaságok, papi, tanári, igazgatói, tanfelügyelői, birói, tiszitviselői s más megszámlálhatatlan testületek. Valami hasonló történik itt is ahoz, ami a szervesek birodalmában történik. Kiválnak a növények és állatok, a vizben és szárazon élők a csúszók és mászók, madarak és emlősök megszámlálhatatlan fajaikkal, nemeikkel, egyedeikkel és sajátságaikkal.

(Folyt. köv.)

A népiskolai vallástanitás.

E czimen Incze Lajos lelkész úr, a népiskolai vallástanitás reformjának kérdésében, utal az Erd. Prot. Lap 1904 évi 49. stb. számaiban megjelent vallástanitási tervezetére, mint a mely megfelelőbb lenne az 1906. évi „Javaslat“-nál.

Hogy a vallástanitás reformja a legevidensebb szükség, belátjuk mindnyájan, akár önmagunkat, mint vallástanitókat, akár a tanuló gyermekeket, igy az elért eredményt vizsgáljuk. Érezzük, hogy munkánk vontatott, kedvetlen, hiányos, az eredmény sok kivánni valót hagy fenn. Sok van, a mit kiszoritott tananyagunkból a hivatalos sablon, az talán még több, amit néha akaratunk ellenére, tanitanunk kell a régi formában.

Adhatunk a vallástanitásnak akármilyen keretet, beleszorithatjuk a régi anyagot uj tantervbe: nem fogja meghozni a kivánt eredményt, mint eddig sem a külső terv volt oka a tanitás eredménytelenségének.

A népiskolai vallástanitás, mai alakjában legkevésbé hitoktatás, hanem a bibliában előforduló, néha mesés történetkék bemagoltatása. Nem hámoz ki abból a hat évig padot faragó nebuló egyetlen hitigazságot sem.

Az elemi iskolában nyert ismeretek közül ép a vallásiak azok, melyeket az életben az önképzés eszközei gyanánt felhasználni nem tud, közlésük rendszertelensége miatt.

Kövessük Incze Lajos tantervét.

Az első osztály anyagáról nem szóllok, mert ott a beszéd-értelem gyakorlatok keretében végzett

előkészitő eljáráson kivül csak pár imának, énekszövegnek lehet helye, kisérve a hely és időszerinti alkalmazásra vonatkozó magyarázattól.

A második osztály tananyagába 33 ó-test. történetet vesz fel Incze Lajos tervezete.

Mindenesetre, mi hitoktatók tudjuk, hogy e történetek Izrael életének legfontosabb mozanatait tárgyalják, de a használatban levő kézikönyvek egyikében sem találjuk e történetek alkalmazásának ily tendenciáját.

Mi tudjuk, hogy e történetek egy nép politikai, szellemi, vallásos életének kimagasló jelenetei; vállpontjai a jahvizmus küzdelmeinek, de az iskolai kézikönyvek történeteiben nem találkozunk ily vonatkozással sehol. Mi tudjuk, hogy az ó-test. vallástörténeti és szerves összefüggésben van a kereszty énséggel, de eltekintve egy pár kiragadott messiási jóslattól, sehol sem találjuk meg azon vezéreszmét, hogy az ó-testamentum — nevelőmester a Krisztusra.

Megtanul a gyermek 33 bibliai történetet a nélkül, hogy összefüggésükben rejlő fontosságukat ismerné. Nem lát bennők egy vezér eszmét, melyet e történetek tanulásában követhetne, melynek változásai lekötnék figyelmét, mely körül a történetek egy kerekded egészet alkotnának.

E történetek, kiragadva a zsidó nép politikai vallási életének egységes történetéből; elveszitik anyagi igazságuknak látszatát is és a gyermek könnyen hajlandó alakjait a meseszerüség mezébe öltöztetni.

E történetek összeállitása nem követ czélt, nem szolgálja az ó-test. vallás megismertetésének feladatát. Az egyes történetekben elszórtan megjelenő vonásai a jahvizmus életének nem képesek a gyermek eszében oly képzeteket alkotni, melyeken a zsidók vallásának ismerete felépülhet.

Pedig végre is ez a czél, nem pedig, hogy hallgatólag beleegyezzünk, hogy a már gondolkozó gyermek e minden hittani principiumot nélkülöző történetekből hamis, mesés képzeteket alkosson magának.

Már az elemi hitoktatásnál sem szabad szemelől tévesztenünk, hogy hitoktatásunknak egy — tárgyi tekintetben — oly befejezett egészet kell alkotnia, melyhez eredményesen füzhessük hozzá templomi tanitásunkat, melyben már dogmaticai, biblica theologiai, összehasonlitó vallástörténeti, sőt társadalom bölcseleti elveknek, igazságoknak is érvényesülniök „kell".

Az ó-testamentomi vallásnak tárgyi jelentőségét látom veszélyeztetve, hogy annak egyes történeteiben jelentkező hittani elemeket szétforgácsolva, minden rendszer nélkül, összefüggésükből kiszakasztva, egy-egy frázisos „Tanulság"-ban adjuk be a gyermekeknek.

Az ó-testamentomi vallás tanitása a maga lényegi fontosságában feltétlenül anyaga hitoktatásunknak, de mint ilyennek, nem a második elemi osztályban van helye, más vonatkozásban semmiféle bibliai történet se képezze végre a protestáns hittan tárgyát.

A második elemi osztályban, alkalmazkodva a gyermek értelmi fejlettségéhez, igen kevés lehet az, mit a legelvontabb tudományból, a hittanból feladhatunk, mig a külső szemléltetést megkivánó gyermeki értelmet fogékonyabbnak vélem ünnepeink, kultuszunk, egyházi külső rendtartásunk ismertetése iránt, összekapcsolva mindenesetre imák, énekek tanitásával, erkölcsi érzékének fejlesztését előmozditó elbeszélések előadásával, de ilyenekül az ó-testamentom történetei semmi esetre sem alkalmazandók!

—

A harmadik elemi osztályba helyezném az ó-test. vallás tanitását. Nem az ó-test. bibliai történetek, hanem Izrael vallásának tanitását a maga valóságában.

Nem kezdeném a világ teremtésével, hanem előkészitő oktatást adnék, hogy miért kell a gyermeknek ép' Izrael vallásával megismerkednie a földek már akkor betöltő népek vallásai közül; és bevezetném Izrael történetét Ábrahámmal.

E ponttól kezdve — a biblica theologiai kutatások valódi és igazolt eredményeit tartva szem előtt — az ó-test. vallást, mint a fejlődés törvényeinek alávetett s azt tényleg követő vallást tárnám fel a maga fejlődési fokozataiban, kapcsolatban Izrael külső történetével, melytől az el nem választható.

A tárgy ily felvételét követeli subjective a hitoktató theologiai tanulmánya, melynek érvényesülnie kell; objective: a tárgy fontossága, mondjuk szentsége.

Azt hiszem, hogy ép' elég hosszú életü volt az ó-test. vallástanitásának eddig követett módszere; mely az ó-testamentum alakjainak szájára adott kegyes sóhajok emléztetésében kulminált. Felkereshetjük a külső burkok alatt levő igaz tartalmat, melyet a maga igazságában, helyes összefüggésében tanitva, csöppel sem tartok nehezebbnek, a gyermek értelmi fejlettségét meghaladónak, mint az eddigi rendszer anyagát.

Elismerve az ó-test. vallás kijelentett voltát; elismerve, hogy Isten üdvözitő tervének végrehajtására választott nép volt Izrael; nem lehet más czélunk, mint megtanitani, hogy miként valósitotta meg Izrael a maga feladatát; illetőleg: mert feladatának megfelelni nem tudott: miként siettette az idők teljességének eljövetelét. E czélból megismertetném a jahvismus életének minden igazolt fázisát, a pátriarchák vallását, a mosaismus, theokratia, profetismus és lévitizmus hittudatát, lényegét chronologiai egymásutánban.

Egy ily rövid felszóllalás keretében részletekbe bocsátkozni nem lehet; de az bizonyos, hogy a vallástanitás reformkérdésében első helyet a régóta háttérbe szoritott tárgyilagosság követel.

Egyedül ez lehet azon alap, melyen Izrael vallásának egységes, áttekinthető képét adhatjuk. Ezen alapon mutathatjuk ki szerves összefüggését az uj testamentummal és juthatunk el minden ugrás nélkül, mint okról okozatra, az uj szövetség kiadatásának szükségességéhez és tanitásához, melyet a 4-ik el. osztályba helyeznénk.

Ujabban egy pár inditvány tétetett arra vonatkozólag, hogy a népiskolában egyedül a biblia képezze a vall. tanitás kézikönyvét.

Mindenesetre helyes gondolat a bibliának kézbe adása, ismertetése; olvasásának megkedveltetése. De, hogy a biblia nem vallástanitási kézi könyvül iratott és mint ilyen nem használható a kivánt eredménynyel: ez, az elemi hitoktatás czéljából bizonyos.

A hitoktatás nem vallásos kedélynevelés, vagy hangulatkeltés vallásunk tényei iránt; hanem alapkőletétele azon szilárd meggyőződésnek, mely nélkül jó cselekedetekben munkás hitet nem tudtak elképzelni.

A biblia mindenesetre tartalmazza a tiszta meggyőződés minden szükséges eszközét; de ez eszközök kiválasztásában, nagyobb mesterek is, mint mi egyszerü papok — tévedhetnek.

Ama vezéreszme, mely hitoktatásunk anyagát maga köré gyüjti, itt sem lehet más, mint az ó-testamentum tanitásánál: t. i. Isten üdvözitő tervének megvalósulása.

És hogy ez eszme az új testamentumban miként valósult meg; az egyes könyvek és részek viszonylagos meggyőző erővel bizonyitják nekünk.

Hogy tehát miként használja valaki az új testamentum könyveit e célra, valamint, hogy a hitoktató

elsődlegesnek tartja-e e célt: nem közömbös a hitoktatás feladatának kérdésében.

A teljes bibliának kézikönyvül használata tehát nem helyes; de a vallástanitás céljaira felhasználandók mindazon helyek, melyek Isten üdvözitő tervének Jézus általi megvalósitását bizonyitják.

E helyek is csak bizonyos, következetes rendszerben alkothatják hitoktatásunk tárgyát, mely rendszer sulypontja Isten üdvtervének hangsulyozása.

—

A negyedik osztály tananyagát Jézusnak a történelem keretébe beillesztett élete képezné. A történelmi hüséget hangsulyoznom kell. Jézus életéhez tapadó minden misztikus, csodás elem csak ártana vallástanitásunknak. Nemcsak a történelem Jézusa, hanem a „hit" Krisztusa is szenvedne ez által. A gyermek esze különösen hajlandó arra, hogy a valóságnak általa megvont körét tullépő alakokat a legenda világába helyezze, mely lehet fenségesen ideális légkör, de legnagyobb kárára van czélunknak. Incze Lajos által a III. osztályra adott tervezet alkalmas e célra; de én hangsulyoznám Jézus életeseményeiben az illető időpontokat, gyakran figyelmeztetve az előző időkkel való kapcsolatra.

A felhozott csudatételeket csak megemliteném; mint Jézus emberszeretetének tényeit; de nem nevezném csudáknak azokat.

A szentföld ismertetése az eseményekkel kapcsolatban és alkalomszerüleg: szintén javára válik a tárgyilagosságnak.

Jézus tanitásait, Incze Lajos tervezete ellenében, én az V. oszt. anyagául használnám fel.

Példázatainak magyarázata és ezzel kapcsolatban a Pál leveleiben megnyilatkozó ker. hittartalom teljesen betölti ez évet.

Ez év anyagában jelen kell lennie a ker. hittannak, melyet tételenként Jézus közvetlen tanitásaihoz, vagy Pál leveleiben megnyilatkozó, hittudatához füznék; és nem nyitnék uj tanévet számára. Igy, mintegy közvetlen kapcsolatban látnák a tanulók az egyház formulázott hittanát Jézus tanitásaival.

Jézus evangyéliumából, mint előforrásból származottnak látnák mindazon hitczikkeket, melyek az üdvösségre szükségesek; melyek igaz világitásban mutatják az Ábrahám óta felvett isteni üdvterv életét a Krisztusbani megvalósulásig.

Igy gondoltam kerekded egészet alkotni a népisk. III—V. osztályának tananyagából, melyhez VI-ikben egyháztörténelem járulna, ismételve, hogy nem annyira a külső keretek, a módszer, hanem a régi tankönyvekbe felvett anyag helytelen tendenciája fedte el a biblia szellemét és tette meddővé vallástanitásunkat.

„A keresztyénséget, mint erkölcsi tényt fogni fel s annak a népek lelkiismeretében, eszében és akaratában új alapot szerezni: — ez a mi időnk egyházi faladata, — mondja Schenkel, ennek betöltését pedig csak Krisztus tudománya szabad szellemü ismeretétől várhatjuk.

(Sövényfalva.) *Szakács M. Albert,*
ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Lelkésztársaim figyelmébe. Mivel, mi lelkészek egyházkerületünkben többen, mint 300-an tanitjuk a vallást, ennek sikeres tanitását pedig jó vezérkönyv nélkül nem eszközölhetjük, becses figyelmüket felhivom a tiszántuli egyházkerület által pályadijban részesitett Kovács Lajos debreczeni tanitóképezdei igazgató vallástanitási vezérkönyvére. Az első füzet ára 1 kor. 60 fill., a második füzet ára 1 kor. 10 fillér. Kapható Debreczenben, Eperjessy István könyvkereskedésében. Én a vezérkönyv segélyével a mult iskolai évben igen szép előhaladást tettem, ennek segélyével nélkülözhetjük a tankönyvet a III-ik és IV-ik osztályokban is, az alsóbb osztályok, melyekben a gyermekek olvasni nem tudnak, e könyv segélyével a vallás elemeire könnyen megtanithatók. Egyes lelkésztársaim még nem tudták, hogy ily kitünő vezérkönyv létezik, ezért hivom fel ez iskolai év kezdetén kerületünk lelkészeit ez általános elismerésben részesült, II-ik kiadást ért Vezérkönyvre. Király Gy., lelkész Medvés.

TÁRCZA.

A kolozsvári egyházközség történetéhez.

Az amsterdami pénz ügyéhez.

Anno 1697. 14. Aprilis in consistorio politico ecclesiastico reformatorum supr. Claudiopoli super subsequ. conclusa sunt.

Ecclesiák és kollegiumok curatori hol és kik legyenek, igy következik.

Főcuratorok: Méltóságos grófi ur gubernator urunk ő Nga, vallásunkon levő Mélt. tanács uri rendekkel, püspökkel együtt.

Inspector curatorok. Az enyedi collegiumhoz: Matskási Boldisár uram, Kemény Boldisár uram, T. Bajtsi András praedicator uram, három b. professorokkal.

A fejérvári collegiumhoz: Bartsai Ábrahám uram, Inczédi Pál uram, T. püspök uram, professor uramék.

A kolozsvári collegiumhoz: Id. Vas György uram, Rédei Pál uram, T. három praedicatorok s professorok a consistorium b. tagjaival együtt.

A vásárhelyi iskolához: Bethlen Sámuel uram, Bagothai Ferencz uram, az ott való két b. praedicatorok.

Az udvarhelyi iskolához: Bethlen János uram, Borbély János uram, ott való b. praedicator és professor uraim.

A kézdivásárhelyi iskolához: Kálnoki Farkas uram, Bernáth János uram, ott való b. praedicator uram és azon tractusnak b. esperestje.

A leveleket transsumaltatni kelletik.

Az ecclesiák leveleinek párját T. püspök uram kezébe kell assignalni. A collegiumok leveleinek mását, kinek-kinek a specifikalt helyek szerint való professor uraiméknak és ő kegyelmek prospicialjanak rolla. Az original leveleket penig jó gondviseléssel, külső belső curatorok pecséti alatt, jó záros ládában, tutioris conservationis gratia Szebenben kell collocalni, melyhez egyik az másik nélkül, se egyszer, se másszor ne nyuljon.

Püspök uramék holnapi napon egyben gyülvén determináljanak arrul, hogy bizonyos helyre s terminusra, mikor, hova gyüljenek közönségesen.

Az ecclesia ládáját penig, mely most itélő mester Alvinczi Péter uramnál vagyon, pecsételjék le és az collegium boltjában tegyék le, melyet azon terminusra s helyre az hova gyülnek, vitessenek el akkor.

Az ecclesia amstelodami pénzét, mely Bethlen Miklós uramnál vagyon, megadván vox szerint determináltatott, bonis modis et conditionibus ha felveszi az universitasnak adják inkább másodszor, mintsem másnak.

Ex eodem consistorio extradat, per eosdem.

Ujabban anno eodem et die 16. Aprilis együtt lévén az Méltóságos és Tiszteletes consistorium.

Expedialtak Bethlen Miklós uramhoz Kalnoki Farkas és Nagy Pál uramékat, Tiszteletes enyedi professor Kolozsvári István és kolozsvári praedicator Csepregi Mihály uramékat megizenvén ő kegyelmek az eddig lett conclusuma szerint a consistoriumnak, hogy az amstelodami pénzt ő kglme adja kezében a curatoroknak, hogy az universitasnak kiadhassák interesre, melyre azt izente ő kegyelmek által, hogy már tegnap az captalanokkal azon dolgot elvégezte; nemes ember lévén, ha kinek mi dolga, procedaljon, senkinek számadó szolgája nem volt, nem tartozik számadással.

Azért ujabban discurálván ezen dologval a consistorium, tetszett közönségesen az egész consistoriumnak, belső és külső minden rendinek, mivel világosan constal annak az Amsterdamból lehozott pénznek parata pecunia Bethlen Miklós uram kezében való devenialása, az előbbi conclusumok szerint ad 15. Maji anni praesentis. Külső és belső rendekből álló curatorok Enyeden összegyülvén, akkor az egész summát azon becsületes curatoroknak adja be, minden tovább ide s tova való halogatás nélkül, melyet ha ő kglme nem cselekednék, valami haszna az ecclesianak azon pénzbül mind eddig jöhetett volna, vagy ezután is jöhetne, annál is inkább, ha kára következett volna, vagy következnék most utánna is. Mivel ha most megadta volna ő kegyelme, vagy arra a terminusra megadja, az ecclesia bátorságos helyre collocalja, meg nem adván pedig periclitálhat az egész summa is. Azért mint feljebb is megirtuk, egész minden kárát magán ő kegyelmén és maradékán praetendalja az ecclesia. Mely capitalis summa tészen 11,533 azaz tizenegyezerötszázharminczhárom forintokat.

A mit pedig ő kegyelme tüllünk oda küldött b. atyánkfiai által izente, hogy azon dolgot elvégezte a captalanokkal, azon ő kglme captalanba beadott munkáját a consistorium a captalanból kivétette s megolvastatván egészszen, az dolgokkal és a dolgoknak mostani folytatásával, sőt jó karban való állitásának igyekezetivel ellenkezőnek láttuk és találtuk, ugyannyira, hogy valamiket ő kglme ezen protestatiójában ezen consistoriumban levő becsületes belső, külső rendek nyakába akar háritani az ecclesiának következhető kára iránt és az dolgoknak jó rendben való nem vétethetések iránt, mindazoknak okai nem a consistorium, hanem az ő kglme maga megkeményitése a consistorium végzési ellen, melyrül a consistorium is protestatiót ad be a captalanba és ezen mostani utóbbi végzésivel is a consistorium mind most s mind jövendőre nézve Bethlen Miklós uram ő kglme captalanba beadott irásit és protestatioit cassalja, haszontalannak s méltatlannak pronuncialja.*

Oldaljegyzék: B. M. adósságáról való deliberatuma a Mltsgs főconsistoriumnak.

Közli: *dr. Török István.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Évmegnyitó a theologián. Theol. fakultásunkon a tanév ünnepélyes megnyitása szept. 16-án d. e. 11 órakor tartatott meg. A tanárkaron és ifjuságon kivül ott láttuk: dr. *Bartók* György püspököt, *Gidófalvi* István theol. gondnokot, dr. *Schneller* István egyetemi tanárt, dr. *Csernátoni* Gyula kir. tanfelügyelőt, dr. *Sárkány* Lajos, *Tárkányi* György tanárokat stb. A „Jövel Szentlélek...“ elhangzása után buzgó imát dr. *Kecskeméthy* István tanár mondott. Azután *Kenessey* Béla theol. igazgató mondta el gyönyörü évmegnyitó beszédét, melyet lapunk mai számában közlünk, úgy gondolkozván, hogy az abban foglaltató komoly intelem nemcsak a pálya kezdetén állóknak, hanem a már munkában izzadóknak is alkalmul szolgálhat komoly elmélkedésre.

Vizsgálatok theol. fakultásunkon. Az 1906. évi rendes vizsgálatok szept. 12—15. napjain folytak le theol. fakultásunkon. A kiken a vizsgálat letételének sora volt — igen kevés, betegség által igazolt, kivetellel — mind megjelentek a vizsgálatra. A vizsgázók száma oly nagy volt, hogy majdnem állandóan két vizsgáló-bizottság előtt kellett folytatni a kérdezést s igy is három napi kemény munkába került a kikérdezés. A *második lelkészképesitő* vizsgálatra 22 segédlelkész jelentkezett. Ezek közül egy nem bocsáttatott vizsgára, mert szolgálati bizonyitványa nem volt rendben. Egy elégtelen irásbeli alapján vettetett vissza. Kettő két-két tárgyból kapván elégtelen osztályzatot, egy év mulva letehető javitó vizsgálatra utasittatott. A többiek közül 2 jeles, 6 jó és 10 elégséges osztályzattal állotta ki a vizsgálatot. — Az *első lelkészképesitő vizsgálatra* 21 absolvált theologus jelentkezett volt. Ebből öten visszaléptek; egy három hónapra, egy egy évre javitó vizsgálatra, egy pedig az egész vizsgálatnak megismétlésére utasittatott. A többiek közzül 3 jeles, 2 jó és 8 elégséges eredménnyel állotta ki a vizsgálatot. — *A theol. alapvizsgára* 34 másodévet végzett theologus állott. Ezek közül négyen 3 hónap mulva letehető javitó vizsgálatra utasittattak; a többi közül 7 jeles, 9 jó és 14 elégséges eredménnyel tette le vizsgálatát. Egészben véve ugy a rend, mint az eredmény tekintetében megnyugtató számok. A vizsgáló bizottságban végig részt vettek: dr. *Bartók* György püspök elnöklete alatt *Sándor* János, *Deési* Gyula, dr. *Elekes* Viktor esperesek, *Bodor* János lelkész és theol. tanárok. *Szécsi* Ferencz lelkész családi körülményeivel mentette ki elmaradását.

Theol. fakultásunk népessége az 1906—7. isk. évben. Beiratkozott: a) *theologus* 26 a IV. évre; 33 a III. évre; 23 a II. évre; 46 az I. évre; összesen az I—IV. évre 128-an. Ezek között van 3 végzett tanárjelölt és 1 diplomás jogász; b) *tanárjelölt* 36. Igy az intézet tagjainak összes száma 164. A theologusok egy része természetesen künnlakó, mivel az internátusban nem kaptak helyet.

Az Irsay-ügy. Egy lépéssel — s ez eddig az egyetlen törvényes lépés az akcziot vezetők részéről — tovább haladt. A mult héten beadatott a *perújitási* kérés. Csakugyan akkor tárgyalt a zavargók megbizottaival a presbiterium által kiküldött bizottság, dr. *Csernátoni* Gyula kir. tan. tanfelügyelő elnöklete alatt a czélból, hogy a törvényes mederben maradásra birja őket. Minő eredménnyel? a jövő fogja megmutatni. A *„csüri-istentiszteletet“*, mint a lapok irják, a jövő vasárnapon meg fogják ismételni.

Kendeffy-emlékünnepély. A *mezőméhesi* ev. ref. egyházközség tagjai folyó hó 12-én, a néhai Kendeffy Gyula halála évfordulója napján, megható és kegyeletes gyász emlék-ünnepélynek voltak tanui és résztvevői. Az emlék-ünnepélyt *Kendeffy* Lajos mezőméhesi nagybirtokos rendezte az elhunyt iránti hálából, mely alkalommal a nagy örökhagyó és egyházalapitó végóhaja értelmében, a sirja fölé állitott emlék-oszlop is felavattatott. Az ünnepélyen résztvettek a Kendeffy-család tagjain kivül, gróf *Bethlen* Balázs végrendeleti végrehajtó, a mezőméhesi ev. ref. egyházközség presbiteriuma és az egyház tagjai szép számmal. A helyi gör. kel. és gör. kath. lelkészek s a község előljárósága. Az ünnepély délelőtt 11 órakor kezdődött, a családi sirkertben, a hol Csegezi Tamás és Pintér Lajos kántor-tanitók gyászdalt énekeltek, mely után a nagyenyedi egyházmegye esperese, *Jancsó* Lajos, szép és megható imát mondott, *Nemes* Elek mezőzáhi körlelkész pedig emlékbeszéd keretében emlékezett meg a Kendeffyék haza és egyház iránti szeretetükről s végül buzgó imában kért a sirkertben pihenőknek — az isteni gondviseléstől — továbbra is háborittatlan csendes álmot. — Az ünnepélyt két tanitó atyánkfia megható gyászdala zárta be. A gyász-ünnepélyen megjelenteket *Kendeffy* Lajos vendégelte meg, kinek családja körében is a jelenlevők hálás elismeréssel emlékeztünk meg a nagy Kendeffy Gyuláról, kinek emléke legyen örök s nagy tettekre lelkesitő haza és egyházunk iránti munkás szeretetben!

* A kolozsvári ehk. ltban Fasc. 10. L. B. Nro 10.

Székfoglalás. Székelyudvarhelyi ref. kollégiumunkban, az új iskolai évnek szeptember 5-én történt ünnepélyes megnyitásával kapcsolatban *Biró* Sándor vallás tanár székfoglaló beszédet olvasott. *„A vallás, Arany költészetében“* czimü értekezésnek szerencsésen megválasztott tárgya hálás és oly gazdag volt, hogy annak minden oldalu megvilágitására és teljes kimeritésére gondolni se lehetett, egy nem is annyira szakszerü, mint inkább csak a nagy közönségnek szánt rövid, mindössze félóráig tartott fejtegetés keretében. Hiszen dologhoz értők előtt fölösleges bizonyitogatni, hogy Arany Jánosnak úgy egyénisége, mint egész élete és költészete az erény, a becsület, az *igaz vallásosság,* az egészséges életbölcselet és a hazaszeretet inkarnácziója, megtestesülése volt. Éppen azért értekezőnek, igazában és igen helyesen nem is az lehetett a czélja, hogy Arany zamatos és tiszta szinmagyar költészetének vallásos szinvegyületét és bübáját a maga teljes egészében ölelje fel és minden izében tárja szemünk elé, hanem inkább csak az, hogy költészetéből, amelynek *zománczát* a *vallásos* érzület adta meg, a a magyarnemzetnek ebből a szép, himes, virágos és gazdagon gyümölcsöző kertjéből válogatva, egy csinos és illatos kis csokrot állitson össze és nyujtson hálás közönségének, hogy a sok nemes és érett gyümölcsből egy kis izletes gyűjteménnyel kedveskedjék. És *ezt* a nemes czélt el is érte, elismerésreméltó szép sikkerrel megvalósitotta; ezt a szép feladatot derekasan meg is oldotta, mert jó szándéka egységes és jó alakban öltött testet. Arany *„Enghülés“*, *„Gyermek és szivárvány“*, *„Rakhel siralma“*, *„Welsi bárdok“*, *„Árva fiu“* és a többi alanyi és tárgyi költeményeiből vett találó idézetekkel illusztrálta azt a kétségtelen tényt, hogy a legmagyarabb nagy költő egész lényét, teljes valóját az igaz vallásosság, a józan életbölcselet, a szivós faj- és hazaszeretet hatotta át és hogy e tekintetben még *Tompát*, a kálvinista papköltőt, a magyar népies triás ama másik kimagasló alakját is jóval túlszárnyalta. Értekezőnek szivből gratulálunk, úgy a szerencsés tárgyválasztásért, mint a tetsző formáért és az azok által elért szép sikerért is!

Tiz éves találkozás volt szeptember 9-én, a székelyudvarhelyi református kollégiumunkban. Ezuttal azok találkoztak, akik a milleniumi esztendőben tettek érettségi vizsgálatot és léptek ki onnan. A 20 iskolatárs közül ketten azóta már szebb hazába költöztek; a többi él és sok tisztes állást tölt be. Egy hónap alatt ez ott immár a második összejövetel!

A hajduböszörményi Bocskay-ünnepségeket rendező bizottság ez uton adja a Magyar. Prot. Irod. Társaság és a tiszántúli ref. egyházi értekezlet és belmissió egyesület tisztelt tagjainak előzetesen tudomásul, hogy szálloda Hajduböszörményben nincs. Akik mindenáron szállodában óhajtanak elszállásoltatni, méltóztassanak jelentkezni s akkor Debreczenben gondoskodunk szállodáról. A vonat-összeköttetés olyan, hogy fél 7 órára érkezik Debreczenből Hajduböszörménybe és este 10 órára érkezis Böszörményből Debreczenbe vonat. Az út háromnegyed órát vesz igénybe. Kéri a bizottság a jelentkező vendégeket, hogy érkezésük idejét mielőbb pontosan tudassák, mert különben a vonattól beszállítás iránt nem tud intézkedni, ami leginkább a vendégekre lesz kellemetlen és hogy lehetőleg szept. 29-én a délutáni 5 óra 45 perczes vonattal érkezzenek. A kedvezményes jegyek és az elszállásolási lista idejében meg fognak küldetni kinekkinek. Kedvezményes jegyet kiadni csak jogosított testületi tagoknak, vagy tag-egyesületek képviselőinek van a bizottság feljogosítva.

Köszönet. Folyó évi szeptember hó 13-án kolozsvári ref. egyházunk hidelvei gyülekezetét kedves meglepetésben részeltette dr. *Csernátony Gyuláné sz. Fehérváry Erzsébet* kir. tanácsostan-felügyelőné ő nagysága, midőn egy krémszinü ripsz-selyemből készitett s ugyanolyan szinü széles selyem-csipkével köritett diszes, szép urasztali kis teritőt küldött az Ur oltárára kedves ajándékul. Bár minden jó cselekedet önmagában hordja méltó jutalmát; kedves kötelességnek ismerem, hogy ugy magam, mint hidelvei gyülekezetem nevében itt a nyilvánosság előtt is őszinte szivből mondjak hálateljes köszönetet a nemesszivü urnőnek kegyes ajándékáért, mellyel kegyszereinket gazdagitani s urasztalunk diszét emelni szives vala. Isten áldása legyen a nemesszivü adakozón és kedves családján. Kolozsvárt, 1906. szept. 16-án. Benedek Arpád, hidelvei ref. lelkész.

Hálás köszönet. „Mert nékem mind életemben, mind halálomban nyereségem a Krisztus. (Fil. I. 21.) A szt.-margitai ev. ref egyházközségnek, Isten dicsőségére ajándékozták Pásztohy Jenő és neje, Nagy Anna 1906.“ E felirás ékesiti azt a nyolczszögletü, kemény, szintölgyfából készült művészi kivitelü Úrasztalt, melyet szt.-margitai egyházunk emlitett kegyes jóltevőktől nyert. Az ősök nyomdokán járva, cselekedtek. Adja Isten rájuk áldását nem mértékkel. Fogadják egyházközségem hálás köszönetét! Szt.-Margita, 1006. szept. 8. Kovács Gábor, lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

987—906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nagyernyei* egyházközség *kántor-tanitói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint: 1. Melléképületekkel ellátott tisztességes lakás 601 □ öl udvar és kerttel. 2. 7½ h. szántó 71 kor. 14 f. értékben. 3. Egyház pénztárából 293 kor. (Félévenként előre fizetve.) 4. Tandij az egyház pénztárából 12 kor. 60 f. 5. Stóla megváltás czimen 12 kor. 6. 8 öl vesszős-karós fa hazaszállitva 32 kor. értékben. 7. Szántás és aratás becsértéke 38 kor. 40 f. 8. Állami kiegészités évenként 342 kor. Összesen 801 kor. 14 f.

Kötelességei: A tankötelesek tanterv szerinti tanitása és mindennemü kántori teendők pontos végzése, egyházi gyülések jegyzői teendőinek ellátása. Dalárda szervezése és vezetése. Lelkész akadályoztatása esetén istentisztelet végzése.

Pályázati határidő 1906. okt. 10. Kellően felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához adandók be Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. szept. 18.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 979—1906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kükülloi egyházmegyébe kebelezett *haranglábi* lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Tisztességes lakás gazdasági melléképületekkel és 684 □ öl kerttel. 2. Földhaszonélvezet (5 h. 1096 □ öl) 60 kor. 3. Készpénz, különböző járandóságok 188 kor. 4. Termény (kepe) értéke 400 kor. 84 f. 5. Munkabeli szolgáltatások értéke 23 kor. 34 f. 6. Stóla 26 kor. Összes jövedelem 698 kor. 18 f., melyből 126 kor. 75 f. engedélyezett kiadás. Állami kiegészités 1028 kor. 57 f.

Kötelességek: az anyaegyházban teljesitendő rendes lelkészi teendőkön kivül, a désfalvi leányegyházban, minden harmadik vasárnap délelőtt istenitisztelet tartás és évenként hatszori urvacsora osztás.

Pályázati határidő 1906. okt. hó 10. Szabályszerüen felszerelt folyamodványok ntiszt. Nagy Domokos esperes aához küldendők Kutyfalvára.

Kolozsvárt, 1906. szept. 15. *Dr. Bartók,* püspök.

1245—1906. sz.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyi egyházmegye közgyülésének m. t. tagjait a f. hó 27-én d. e. 11 órakor Székelyudvarhelyt a ref. kollégium nagytermében tartandó rendkivüli *közgyülésre* tisztelettel meghivom.

A közgyülés egyetlen tárgya: Véleményadás az Igazgatótanácsnak a szeretetházi járulékok tárgyában 1671—1906. sz. a. közzétett körlevelére, illetve a nagyenyedi egyházmegye tanácsának idevonatkozó inditványára.

Tiszt. kartársaimat felkérem, sziveskedjenek a világi és tanitói képviselőket erre a közgyülésre meghivni.

A közgyülést megelőzőleg 9—11-ig e. m. tanácsülés tartatik, melyre a tagokat meghivom.

Alsósófalva, 1906 szept. 18.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *39-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. szept. 27.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Ref. papi kongresszus.

Egyes lapok s főleg a *„Magyar Szó“* hasábjain az utóbbi időkben újra kisért a ref. papi kongresszus eszméje.

Az eszme nem új. Évekkel ezelőtt, ha jól emlékszünk, a *felsőborsodi* egyházmegye ágilis papsága és értekezlete vetette volt fel. Akkor, annak a gyanunak hatása alatt, hogy ebben bizalmatlanság foglaltatik egyházunk hivatalos vezető testületei és egyénei iránt: — úgy emlékszünk — maguk a kezdeményezők állottak el a kiviteltől.

Most, hogy a *tiszáninneni* őszmelyi ünnepségekkel kapcsolatosan újra felmerült az idea s némely lelkes, buzgó paptársaink ugyancsak lelkesen agitálnak mellette, nem tartanók szerencsésnek, ha egyházi lapjaink hallgatással mellőznék e kérdést s ezzel előre, mint valami nyugtalan elmék éretlen kisérletét, discreditálni segitenének a mozgalmat.

Olyan világban élünk, a mikor minden téren arra törekszenek az emberek, hogy eszméiknek az associáczió utján súlyt és megvalósulást biztositsanak s a kormányzatra hivatottak is mindinkább belátják, hogy intézkedéseiknek, törvényeiknek csak az biztositja az érvényesülést és óhajtott sikert, ha az érdekeltek tömegének lelkében helyesléssel találkoznak, ha közóhajt elégitenek ki. Közszellemet teremteni s a közkivánalmat megismerni: érdeke úgy az egyeseknek, mint a vezetőknek s a mi erre vezet, annak jogosultságát el kell ismernünk. Viszont azonban csak az olyan megnyilatkozások jogosultságát lehet elismerni, a melyek az illető élet és munkakör egyeteme és egyetemes érdekei kifejezőjéül tekinthetők.

E szempontból kell megitélnünk a ref. papi kongresszus eszméjét is. És itt — megvalljuk — bizonyos nehézséggel állunk szemben. Nem látjuk világosan körvonalozva sem azt, hogy kikből álljon a kongresszus, sem azt, hogy mivel foglalkozzék. „Papi“-nak van nevezve s mégis egyik iró „a világiak bevonását“ is ajánlja. Tárgyai pedig még bizonytalanabbak. A ki tehát az eszmében valami életrevaló momentumot lát: annak első kötelessége a dolog tisztázásához hozzájárulni. A böszörményi ünnepségek egy havi halasztást szenvednek legújabb hiradás szerint. Ez idő jól felhasználva még elegendő arra, hogy több világosságot deritsünk a kérdésre s közremunkáljunk azon, hogy lehetőleg egészséges és életképes legyen az újszülött.

Erre nézve mi magunk részéről szives figyelembe ajánljuk az épen most lefolyt s évek óta nagyobb érdeklődést keltő Orsz. kath. nagygyülés oekonomiáját. Mért ne tanulhatnánk tőlük, mikor az agitácziónak ezt a formáját ők is voltaképen a külföldi protestáns testvéreinktől tanulták el?!

A mit pedig ezektől tanulhatunk, az első sorban az, hogy nem apró-cseprő egyházkormányzati dolgokkal foglalkoznak, hanem a vallást és egyházat érdeklő egyetemes nagy elvi kérdésekben foglalnak állást, hoznak oly elvi rezolucziót, melyeknek érvényesülést a közvélemény nyomása szerez. Elvi irányitás alá veszik itt mindazon egyháztársadalmi kérdéseket és tényezőket, a melyek már szükebb körökben autonomikusan müködnek s a melyeket nem bénitanak meg valami központi adminisztráczióval, hanem megelégesznek azzal, hogy közöttük létrehozzák a lélekben, irányban, törekvésekben való kapcsolatot. Nem felülről épitnek, nem a központnak csinálnak fiókokat, hanem a helyi szükségek szerint önállóan alakuló egyesületeket hozzák össze szabad szövetségben eszmék termelésére, gondolkozás megtermékenyitésére, további munkásságra való lelkesitésre. Nem zárják ki az anyagi ügyeket, de azokat is nagy elvi szempontok alá helyezik s nem engedik az érdekképviselet posványába süllyeszteni. A különböző szakosztályok úgy helyezkednek el az egészben, hogy mindenik önállóan, de mindenik a nagy közös czélra müködik össze.

Ilyen formán gondolom én a magyar protestánsok évenkénti nagygyüléseit is. A ma-

gyar protestánsokét és nem csupán a reformátusokét, vagy plané csak a papokét. Az az irányzat, mely a papokból akar érdekszövetséget alakitani a modern szocziálistaszervezetek mintájára s a mely nyiltan hierarchiai szervezetet sürget az „*Egyetértés*“ hasábjain, protestáns egyházaink jellemének megnem felel s oly természetes reakcziót hivna ki a világiak részéről, mely magának a papságnak is kárára válna. Azonkivül itt nagyobb dologról kell, hogy szó legyen, mint a papságnak, bármily fontos, de mégis csak részletkérdést képező anyagi és más érdekeiről. A magyar protestántizmus szellemi és szocziális érvényesüléséről a magyar közéletben. Vallásunk egyéni és szocziális megelevenitő erejének kifejtéséről s ennek eszközeiről. S ebben a magyar protestántizmusnak legalább két testvéregyháza karöltve kellene, hogy eljárjon. Nemcsak a számbeli erő miatt, de főleg azon sokoldaluság miatt, melyet együtt képviselnek s a melylyel egymásra jótékonyan s kiegészitőleg hathatnak. Továbbá egyháziaknak és világiaknak közösen, minden megkülönböztetés nélkül. A papság csak erjesztésre hivatott kovász, a kelesztendő tészta maga az egyház, sőt az egész társadalom egyeteme és pedig nemcsak passiv köre, de aktiv tevékenységre hivatott részese e munkának.

A mi ennek a protestáns nagygyülésnek a tárgyát képezné, az azt hiszem a Magyar Prot. Irod. Társaság körül szépen kiformálódhatnék. A mint már most is azzal kapcsolatosan, legalább egyidejüleg tartja közgyülését az u. n. belmissziói társaság, úgy tarthatnák a kerületek Egyházi, illetőleg papi értekezleteinek szövetsége, a charitativ tevékenységet folytató „Nagypénteki Ref. Társaság“, a Prot. Nőegyletek szövetsége, illetőleg küldöttei, a biblia, illetőleg vallásos iratokat terjesztő társaságok, a Kálvin-szövetség, az ifjusági egyesületek, Bethlen Gábor-kör stb. stb. természetük szerint egy-egy szakosztályt alkotva. Bizony-bizony lenne mit tanulni egymás életének közelebbi megismeréséből, munkáiból és czéljaiból. Ki lehetne ezeket azután egésziteni közjogi és vagyonügyi, iskolai, diakoniai kérdéseket tárgyaló osztályokkal is; szóval felölelni az egyházi élet minden mezejét.

Igy lenne ez egyetemes érdekeket szolgáló s minden buzgó prot. ember érdeklődését méltán igénylő „Protestanten-Tag“-gá, melynek rezolutiói irányt szabnának a tevékenység minden körének s a mely a vezetőket is tájékoztatná, ösztökélné s a tábort lelkes munkára inspirálná.

A kik a ref. papi-kongresszus ügyében buzgólkodnak, vegyék figyelembe ezeket s ilyen irányban próbálják kiszélesiteni és mélyiteni az agitácziót. Igy lehet belőle valami életrevaló, minden érdeklődést joggal igénylő akczió, mely lassan, de biztosan czélhoz vezet. Erre már az idén megtehetők a lépések s a jövő évben már hatalmas megnyilatkozást várhatunk, egyetemes érdekeink javára. *Szamosmenti.*

A keresztyén vallás két sarktétele és azok társadalomfejlődési jelentősége.

— Felolvastatott a nagyszebeni ev. ref. egyházmegye szept. 8-án Vizaknán tartott egyházi értekezletén. —

(Folytatás.)

A farkas legyilkol egy egész nyájat, jóllehet egy birkával is jól lakik. A macska az elfogott egeret nem öli meg azonnal, elereszti, futni engedi, játszik vele, gyönyörködik áldozatának halál vergődéseiben és csak ezen élvezet kielégitése után falja fel. Az állat typusoknak ilyen az erkölcse; ők nem érzik, nem ismerik állati mivoltuknak undokságát, nem is vágyódnak abból szabadulni, az ő helyzetükben nincs bün, nincs váltság.

Az emberben, mint szerves élet állatországához tartozó egyedben is megvannak az állattypust jellemző mindenféle sajátságok. A természeti ember elsősorban meleg vérü, gerinczes emlős állat. Mint ilyennek első létfeltétele állati ösztöneinek, szükségleteinek kielégitése, osztozik ezen typus minden közös tulajdonaival. „Teremtetett az első ember Adám, élő álattá, az utolsó Adám pedig elevenitő lélekké“ — mondja Pál. (I. kor. 15. 45.)

Ebből az állapotból kell neki Isten országában, mint a szervesek országa felett fokozati elkülönitésben létező regióban magasabb szellemi, erkölcsi életre emelkedni, fejlési fokának megfelelő organumokat és élő organizmust létrehozni. Ennek a magasabb szellemi életnek is meg van a maga külön, önálló typusa, melynek mintájára kell alakulni, a ki nem más, mint Jézus Krisztus. Rólla mondja az irás „kezdetben vala amaz ige és az az ige vala az Istennél és az az ige Isten vala“ (Ján. I. 1.) És már az *esetről* tan azt mondja meg, *ami vagy*; a *váltságról* pedig azt, *a mivé lenned kell.*

A tipus felvételének vagy elvetésének jogosultságát lehet vitatni, a felett is lehet veszekedni, hogy a társadalmi fejlődés különböző fokai a kultura eredményei-e vagy pedig egy öntudatos szellem örök, változatlan terveinek megvalósulásai-e: de azt aligha lehet komolyan állitani, hogy a valláserkölcsi élet tüneményei, azon erőknek hatásai, melyek a keresztyénségben jelentkeznek, kizárólag fizikai, chemiai, fiziologiai, szocziologiai törvények alkalmazásával felderithetők legyenek, mert a valláserkölcsi tüneményeknek, Isten országa életjelenségeinek is megvannak külön, önálló fejlődési törvényei, melyek ezen kötelékben tárják fel különleges sajátságaikat.

Lám a társadalomnak, mint Isten országa termő talajának, mint eszes, értelmes, vallásos egyedek összeségéből kialakult organizmusnak, a maga osztatlan egységében meg van — hogy úgy szóljak — önálló esze, szive, értelme, erkölcse, tud akarni, lelkesedni, gyűlölni, alkotni, rombolni. De a társadalomnak, esze, értelme, akarata, lelkesedése, világnézlete, erkölcse egészen más, mint az őt alkotó individuumok hasonló nemü sajátságai. Ha a tömeg szenvedélye lángra lobban, ha lelkesedése vagy boszuja kitör, magával ragadja a leghiggadtabb bölcset, a legjámborabb moralistát, a legobjektivebb tudóst, a legjelesebb államférfit is. Az egyéni meggyőződés, akarat háttérbe vonulnak, elvesznek az egyedek a tömegben, mert ennek akarata, szelleme törekszik érvényesülni. Az egyéni mindig ki van téve azon eshetőségnek, hogy a szokás, a divat, uralkodó korszellem hatása alatt elveszti saját eszét, hitét, vallását, erkölcsét, nem ura magának, tör, zúz, rombol,

a nélkül, hogy tudná miért. A tömegben szörnyeteg lesz a legszelidebb és meghunyászkodik a legvérengezőbb, a szerint, mint a tömeg esze, erkölcse, lelkiismerete vezeti. Gyakori azonban ennek ellenkezője is. Egyeseknek erős akarata, szelleme, jelleme vagy jellemtelensége, egyeseken elkövetett valódi vagy vélt méltatlanságok, igazságtalanságok, sokszor számba sem vehető csekélységek lángra lobbantják a tömeg szenvedélyét, mely azután hatást nem ismer a kielégitésben. Az ember társadalmi környezetének, a társadalom egyeseknek hatása alatt áll.

Bizonyos, hogy a társadalom, a tömegek, osztályok pszichologiája, vallása, erkölcse, akaratja nem az ezeket alkotó egyesek pszichologiája, vallása, erkölcse, akaratja, hanem valami egyéb. Ezek együtt működésének eredménye ugyan; de mégis különböző. Az állat-emberrel foglalkozó pszichologus megérti, hogy a szellemi, valláserkölcsi tünemények alapfeltétele a gyomor követelése, az éhség, melyet első sorban kell kielégiteni, mert különben nincs élő szervezet, nincs idegrendszer, nincs sziv, értelem, gondolat, akarat; azt is tudja, hogy a szerves élet kezdetén az észnek, értelemnek semmi nyoma. Idő kell, mig a szervek fejlődésével akkora tekintélyre emelkedhetnek, hogy a természeti ember azok vezetésére bizza magát.

Tagadhatatlan, hogy az észnek, értelemnek uralma a folytonos fejlésnek oly magas foka, melyre a teremtésnek csak oly fejlett organizmussal ellátott alkotása emelkedhetik, mint az ember; ez is kizárólag csak társadalmi környezetben. Ez az állapot azonban a folytonos fejlésnek nem bevégzett csúcspontja, mert az végtelen. Sokan úgy vélekednek, hogy az ész, az értelem, a kultura segélyével önmagától, saját erején, a folytonos fejlés törvényénél fogva emeli fel az embert állati helyzetéből egy magasabb fejlési fokozatra. De vannak mások — és ezek számát a természettudományok felfedezései rohamosan nevelik — kik Pál apostollal — bár ha őt közelebbről nem is ismerik — azt hirdetik, hogy az önző érzéki állatember valami felsőbb életelv, az apostol szerint *isteni kegyelem* nélkül, határolt állati sajátságaiból épen úgy nem szabadulhat, mint az oxygén, hidrogén, nitrogén, a szerves életnek ezen elemei saját erejükön nem alakulhatnak át élőszervekké, sejtekké, izmokká, idegekké, az érzelmek, gondolatok, akarat, mozgás szerveivé. Mint ezeket a szervetlen állapotból az életerő: úgy emeli fel az *isteni kegyelem* az elesett embert állati helyzetéből egy felsőbb regióba — Isten országába. „A törvény cselekedeteiből egy test is nem igazul meg Isten előtt, hanem megigazulunk ingyen, Isten kegyelméből, a Jézus Krisztusban lett váltság által“ (Rom III. 20. 24.) mondja Pál apostol.

(Vége. köv.)

Még egy pár megjegyzés Vigil biráló ismertetésére.

Lapunk idei 36. számában vakmerő lépésre vetemedtem: kétségbe vontam Vigil kritikájának abszolut értékét. Meg is kaptam érte. A következő számban „Rektor-professzori beszédek“ czimen rám zuditotta haragjának összes menyköveit.

Mit tegyek? Felfogom, de először konstatálom, hogy megjegyzéseimre érdemileg semmit sem válaszolt, azokból semmit sem czáfolt meg. Tehát valamennyit fenntartom teljes tartalmokban. Egyebekre itt a válaszom.

Azt már a multkor is mondottam, hogy ismerem Mikó intelmét; 62-ben mondott beszédének kézirata most is kezemben van. Mi volt akkor? Egyebeken kivül teljes abszolutizmus. Wohlgemuth, kormányzó tábornok rendelete még mindig kisérthetett. Mit tehetek én róla, ha „Vigil“ most is Wohlgemuthokat lát? ! Sapienti satis.

Rektor-professzori beszédeimből czélzatosan, az összefüggés elmetszésével, kiollózott idézetei egyenes lelkü embert nem bánthatnak. Előbbi megjegyzéseimben kiemeltem, hogy *a nevelés alapja és sarkköve a közvetlenség, egyenesség és őszinteség.* Amiket mondottam, ezeknek nyugodt, meggyőződésből fakadó meggondolásával mondottam. A „mámoros meggondolatlanságot“, ezekre csak az láthatja rá, aki az őszinteség szabad levegőjétől irtózik. Vagy talán ezt mondottam volna az ifjuságnak:

„Nekünk a jelent össze kell kötnünk a multtal, ennek tanulságait hasznunkra fordítanunk a jelenben, de azért óvakodnunk kell attól, hogy megrójuk, elitéljük a jelenben azt, amitől a történelem tanulásának rendén együtt iszonyodtunk meg?“ Szeretném én azt a szülőt látni, aki ilyen szellem mellett ide hozná gyermekét!

E helyett mondottam a többi között a következőket: „Az ifjuság vezetőinek kötelességök, hogy a sziv és értelem müködése között megteremtsék az egészséges harmoniát. Erre soha több és jobb alkalmunk nem volt, mint a mult iskolai évben. A nagy idők, nagy emberek emlékezete, épen a nyomasztó politikai viszonyuk sulya alatt, sokkal nagyobb erővel tört ki a multnak rárakodott rétegei alatt, mint 48—9 óta bármikor. A visszatért nagyok lelke megtermékenyitette az egész nemzetet, megnyitotta számára a történet iskolájának legfényesebb csarnokait.

Ebben az iskolában mindnyájan tanuló ifjusággá váltunk. Ezért volt könnyü megteremtenünk a hármoniát sziv és értelem között stb.“

Megbotránkozással idézi Vigil beszédemnek azt a helyét, melyben az életbe kilépő ifju szerencsétlen helyzetéről (a multban) szólottam a következőkben: „Talán örökre elmult az a gyászos idő, mikor az ifjunak, ha boldogulni akart, meg kellett tagadnia azokat az ideálokat, kikre, mint követendő példákra tanitói, tanárai föleskették.“

Bár ne kellett volna igy lennie! De ebben engem a multak szomoru tapasztalatai nagyon is megtartanak. Azt is tudom, hogy a nagyobb rész vérző szivvel cselekedte, de bizott a jobb jövőben. Azoké a szerencse és dicsőség, akik nem cselekedték. Hála Istennek, ilyenek sokkal többen voltak!

Hogy mennyire egyetért, együtt érez ifjuságunk tanáraival és a nagy közönséggel a nemzeti érdekek szolgálatában, védelmében, fényesen bizonyitja az az emlékiratba foglalt szent fogadása hogy a magyar ipar termékeit egész életében pártolni fogja s kerüli az idegen ipartermékek használatát. Ennek a fogadásnak korona tanuja a történelem tanácsa. Erre is czéloztam beszédem végén.

Vajjon ezt is a „mámoros meggondolatlanság“ számlájára irjuk-e?

Vége felé igy menydörög: „És helyrehozhatatlan hiba olyan tartalmatlan mámoros gondolatokat egy Bethlen-főiskola Értesitőjében (Mikó ünneplésének esztendejében) az utókor elébe is adni. De nem kellett volna kinyomatni a tavalyi évzáró beszédet sem, amelyben a rector-professzor, a gimnáziumi nevelésről, szóról-szóra igy okoskodik:“ (L. az idézezetet!) Azért nem ismétlem, mert lapunkban már kétszer is megfordult, először a tavaly az „Epilogus“ cimü czikksorozatom ellen intézett támadásban „Deák-vigil“ aláirással (mindig álnév!). Tehát Vigil és Deák-vigil egy személy.

Most következik a legjava. „A százperczentes hazafiságtól eltekintve (Milyen szép germanizmus! Alegesehen davon), az ilyen alapos, tápláló, csirás, akkordos, ágyvető, tárházas, képes és képtelen beszéd sem alkalmas arra, hogy a főiskola mostani

szellemi szinvonaláról az utókornak méltó képet adjon. Arra sem alkalmas, hogy stilusmintául szolgáljon a diáknak, aki dolgozatára ilyen zavaros beszédért mulhatatlanul elégtelen érdemjegyet kapna.“

Nós hát, kegyes olvasó, ez már csak elég egy lélekzetre. Szerencsére nincs törvénybe iktatva a Vigil itéletének csalhatatlansága. A másik szerencse az, hogy közönség és ifjuság azonnal kitalálja az igazi inditó okot. Igy csak izzó gyülöletbe markolt tollal lehet irni. Aki igy ir, az nem mondhat igazat. Amig az elvi szinezetet, az álnév daczára is, meg lehetett óvni: igyekeztem érdemben is válaszolni Vigilnek. Ámde idézett kirohanásaiban, álneve mögül, a legrutabb személyeskedés terére tévedett azzal szemben, aki nyilt homlokkal küzd. Sokkal inkább tisztelem az irodalmi illemet, az olvasó közönség jóizlését, semhogy hasonló, durvaságokkal felelnék. Érdemjegyet sem adok. Megadta ő saját magának.

Kedves, jó Vigil! Ön beteg. Gyógyulást kivánok! Ha egészséges szemmel nézné azt, amit leszól, nem találná zavarosnak, amint nem találta annak az Országos református tanár-egyesület pápai közgyülése. Ugyanis a gimnáziumi nevelés végeredményét összegező idézetet én is máshonnan, abból a felolvasásomból vettem, melyet az emlitett helyen és alkalommal „A gymnasium és az élet“ czimen mondottam el. Felolvasásom megjelent az egyesület évkönyvében. Hogy fagadták, mit mondottak róla: Ott megláthatő.

Befejezésül el akarja kobozni hazafiságomat, ne velői képességemet. (Nana! Favete linguis!) Megadja a receptet is, amiből azt kellene látnom, hogy nem jó a „százperczentes hazafiság“, de annál jobb az óvatos, a mérsékelt hazafiság. Ezt kellene beadni az ifjuságnak is, hogy „hivságos elme“ ne kérkedjék, benne. Ez a hivatásunk. Hát bizony e szerint a felfogás szerint sem Kossuthnak, sem Petőfinek nem volna helye az iskolai nevelésben. Azok nem ismerték a hazafiságnak ezt a meghatározását, tehát „hivságos elmék“ voltak. Már én csak maradok velök s követem a Deák Ferencz intelmét is: „A haza minden előtt“.

Szeretném viszonozni Vigilnek azt a szivességét is, hogy annyit idézett beszédeimből, de nem engedi az a makacs álnév. Igy hát csak egyetlen kis álneves mondatára szoritkozom, arra, amelyet a marosvásárhelyi Értesitő ismertetésében mondott: „Itt is (mint Kolozsvárt) az osztályozás meteorologiájának reakciós tüneteivel találkozunk“ (35. sz.) Ez is kép. Mi rejlik alatta? Gyanusitás, vagy megrovás? Nehéz megmondani. Ha kitalálják, annál rosszabb. Ne fáradjanak! Nehéz leszürni a tisztáját.

Ezzel a magam részéről, az álneves ellenféllel, befejeztem a vitát. *Fogarasi Albert.*

A statisztika beszél.

Beiratkoztak kollegiumaink főgimnáziumaiba az öt utóbbi (illetőleg a most kezdődő) iskolai évre:

	1902/3.	1903/4.	1904/5.	1905/6.	*1906/7.*
Nagyenyeden	414	402	391	370	*342*
Kolozsvárt	388	392	364	386	*383*
Marosvásárhelyt....	393	389	393	447	*461*
Székelyudvarhelyt	263	281	281	286	*289*
Zilahon.....	342	367	371	365	*338*
Szászváros on	324	370	378	373	*340*
Sepsiszentgyörgyön	308	299	300	307	*328*
Együtt....	2432	2500	2478	2534	*2481*

Kitünik ebből a statisztikából, hogy az összes kollégiumainkba beiratkozott tanulók száma öt év alatt hullámzott ugyan, de végeredményben 49-czel növekedett.

A mi az egyes kollégiumokat illeti:

1. *Marosvásárhelyt* állandóan növekedett a népesség, végeredményben 68-czal. Itt tehát a szülők bizalma s a tanulók ragaszkodása az intézethez folyvást és nyilvánvalóan fokozódott. Pedig az osztályzatok statisztikája egyszer sem tanuskodott enyhe mértékek alkalmazásáról.

2. *Székelyudvarhelyt* is évről-évre állandóan emelkedett a tanulók száma, öt év alatt, végeredményben 26-tal. Az okai is sejthetők. Meggondolt, puritán vezetés s a tanárok szeretetteljes együttmunkálkodása a tanulókkal fokozzák a bizalmat és ragaszkodást az intézethez még azután is, hogy konkolyhintő külső befolyások botránkoztató zavart keltettek az intézet nyugalmában.

3. *Sepsiszentgyörgyön* csekély hullámzással végeredményben 20-szal több ma a tanulók száma. A tanároknak kissé lázas, de tartalmas buzgósága s a testi nevelés terén épen országra szóló fényes siker határozottan vonzóvá és rokonszenvessé tették az utóbbi években ez intézeteket.

4. *Szászváros on* a négy év előtti létszámhoz képest növekedett ugyan, de a három közelebbihez képest 30-czal apadott a tanulók létszáma; ugy látszik azonban, hogy ez a csökkenés az intézet magyar és református jellegének előnyére történik, s igy az intézetnél mutatkozott kedvezőtlen viszonyoknak nem igen volt e változásra befolyásuk.

5. *Kolozsvárt* az évek folyamán a tanulók létszámának természetes hullámzását látjuk; az idei létszám a négy év előttinél történetesen 5-tel kevesebb.

6. *Zilahon* nagyobb volt a hullámzás; legtöbb (a mostaninál 33-mal több) tanuló iratkozott be az új épületbe való beköltözés évében. Könnyen érthető. Mert egy intézet fejlődésének nagy lépései mindig vonzani szokták a szülőket és tanulókat. Végeredményben Zilahon most történetesen 4-gyel kevesebb a tanulók száma, mint a négy év előtt.

7. *Nagyenyeden* mutat legkedvezőtienebb, sőt csakis itt mutat határozottan hanyatló állapotot a statisztika. Három év előtt még, a mint méltán kivánni és várni is lehet, a nagyenyedi kollégium volt valamennyi között a legnépesebb. De egy évvel azután elébe vágott a marosvásárhelyi. Második év múlva elébe vágott a kolozsvári és a szászvárosi is, tehát a nagyenyedi főgimnázium a létszámával negyedik helyre hanyatlott. Az apadás folytonos, majd rohamos; előbb 12, azután még 9; a *„képes és képtelen“* rektor-professzori beszéd elhangzása utáni szeptemberben már egyszerre még 21; az idén, a hazafias *nevelés elavult elveinek* félretételével kérkedő szabadelvü rektori beszéd után újból még 28-czal apad a népesség, vagyis négy év alatt összesen 62-vel, az egykorinak több, mint 15%-jével, majdnem egy hetedrészével. Miféle egyiptomi csapás apasztja rendszeresen az enyedi kollégium népességét? A szülők bizalma s a diákok ragaszkodása csappant-e meg? Vagy a hazafiatlan elemektől tisztul talán a kollégium? Caveant consules!

Nem tudom, nem láttam, nem is érdekel, hogy miképen magyarázza meg, most, két heti készülés után, az enyedi rektor-professzor az ő beszédeiből e lap 37. számában idézett szemelvényeket. Lehet, hogy magyarázgatja. De lehet, hogy most is, mint a minap, bölcsen és ékesen, mindenesetre pedig szivesebben beszél egyebekről, mint arról, a miről szó van.

Két évvel ezelőtt az enyedi kollégiumnak lemondani készülő (utóbb le is mondott) főgondnoka bizonyos jelenségekre mutatva, jósolta, hogy azok le fogják járatni egy időre a Bethlen-kollégiumot. Sajna, a jóslat teljesedik. Erről van szó. S ezt nem lehet sem kérkedéssel, sem politikus dagálylyal, sem személyi viták terére való provokálás léha kisérletével látatlanná tenni.

A kollégiumról van szó; vezetéséről s a látható, hallható jelenségekről.

A statisztika a legtárgyilagosabb vizsgálódás tapintó szerve. A csupasz tényeket tapintja. Ha e tények sebek — fájniok kell. S ha fájnak — meg kell orvosoltatniok. Meg kell orvosoltatniok azokkal együtt, a melyekre csupa „opportunitásból“ nem tapintunk rá. Meg kell orvosoltatniok idejekorán — „ne pars sincera trahatur“ *Vigil.*

*

Az az eszmecsere, mely *Vigil*-nek a kollégiumi értesitőkről adott ismertetése során tett megjegyzéseiből indult ki s amely a rektori beszédek kapcsán lényegileg a Bethlen-kollegium szellemi iránya és vezetése felett — különös tekintettel az aktiv politikának az iskolai neveléshez való viszonyára — kellene hogy folyjon, meglehetősen eltért a főtárgytól, a mely pedig valóban méltó volna komoly, higgadt, tárgyilagos érvelésre. Azonban a politika s tán még egyéb is, élesebbé kezdte tenni a hangot, mint a hogy azt a szőnyegen forgó kérdés kivánja s természete megengedi. A vitázó felek iránti teljes tiszteletünk kifejezése mellett, legyen szabad arra kérnünk, hogy vagy tartsák a vitát elvi magaslaton, vagy — zárják le. Szerk.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. szept. 20.

Elnök br. Bánffy Dezső egyhk. főgondnok. Jelen voltak: gr. Bánffy György, Zeyk Dániel, Simó Lajos egyhk. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla egyhk. főjegyző, Incze Gerő, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, Váró Ferenc, dr. Sárkány Lajos igazgató-tanácsosok. Maksay János számvevő és Módy Elek levéltáros, mint jegyzőkönyvvezető.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, javasolja, hogy a f. évi rendes egyhk. közgyülés november hó 10-én tartassék meg, a mihez az igazgatótanács is hozzájárult s tekintettel, hogy a fölszaporodott ülési tárgyak a mai igazgatótanácsi ülésben előreláthatólag le nem tárgyalhatók, az is kimondatott, hogy az elmaradó ügyek, valamint a közgyülési tárgyak e hó 27-én tartandó igazgatótanácsi ülésben fognak tárgyaltatni.

Ezután közigazgatási bírósággá alakulván, a következő ügyek tárgyaltattak:

A vajdaszentiváni papválasztást a görgényi egyházmegye tanácsa, mint I. foku közig. bíróság megsemmisitvén, az ellen a megválasztott lelkész felebbezést adott be, minek alapján az első birói itélet felülvizsgáltatván, feloldatott s új vizsgálat megejtése rendeltetett el, melyre a panaszlott és esetleges tanui is kihallgatás végett megidézendők.

A zágoni papválasztás tárgyában a sepsi egyhm. közig. bíróságának itélete beadott felebbezés folytán felülvizsgálat alá vétetvén, helybenhagyatik, minek következtében a papválasztók névsorának összeállitásánál elkövetett szabálytalanságok, visszaélések miatt, az egész eljárás megsemmisittetik. Antal Lajos ellen, a felebbezés rendjén fölhozott vádak tisztázása végett az iratok áttétetnek főt. püspök aához, mint az egyhk. fegyelmi bíróság elnökéhez.

Az udvarhelyi egyhm. közig. bíróságának Kónya Kálmán bágyi lelkész beszolgálási dija tárgyában kelt itélete helybenhagyatott.

Ezek után a sürgősebb természetü folyóügyek tárgyaltattak.

I.

Egyik kollégiumi tanár aának politikai lapnál főszerkesztői mellékfoglalkozás engedélyezése iránti kérésére elvi határozatképen kimondatott, hogy lelkészeknek, tanároknak, tanitóknak politikai lap szerkesztésében terhelő rendszeres részvétele nem engedélveztetik.

Kutyfalvi vallássérelmi ügyben a ref. temető használati módozatairól felvilágositás kéretik.

Baróti vallássérelmi ügyben a ref. növendékek hittani osztályozása tárgyában felvilágositás kéretett esperestől.

Az ág. ev. konsistorium kérésére ref. lelkészeink a vegyes házasságok körüli eljárásra körlevélileg utasittatnak.

A borszéki templom és papi sanatórium épitésére leendő gyűjtés engedélyeztetik, hangsulyozván, hogy első sorban a templom épités ügye képezze a sürgős gondoskodás főtárgyát.

Nagyenyedi kollégiumunknak az 1897-ben választott tanárok korpótlék ügyében kelt előterjesztése felett nem tárgyalt az igazgató-tanács, miután ennél sürgősebb természetü ügyek — nevezetesen a kollegiumi tisztviselők és alkalmazottak fizetésrendezése s az iskolai tisztségek viselésének szabályozása — még megoldást nem nyertek.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk, Csutak Vilmos r. tanári fizetésének folyósitása tárgyában kelt jelentésére tájékoztatott, hogy az 1893. évi egyhk. közgyülés 32. jkvi számu határozatával megállapitott korpótlék szabályzat 12. §-a értelmében nevezett tanár aa. javadalma máj. 1-től folyósitandó.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunk határozata Bodor Domokos tanár egy havi szabadságolásáról, jóváhagyatott, a helyettes tanárok alkalmazásáról szóló határozat megerősitése azonban függőben hagyatott.

Kovács Andrásné 800 koronás alapitványa a sepsiszentgyörgyi egyhk. javára, köszönettel tudomásul vétetett.

A kolozsvári nem református középfoku iskolákban a református hitoktatás másként nem dijazott leczkeóráinak ellátására főt. püspök aa. két hitoktatót nevezvén ki, azok dijazásának pótlására 502 kor. e tanévre ideiglenesen kiutaltatott.

A gimnáziumi tanitás felügyeletéről szóló konventi határozatra a kollégiumok véleménye bekéretett s ugyancsak a konventnek a tanárok gyakorlati képzése tárgyában kelt határozata kiadatott véleményezésre a Bethlen-kollégiumnak.

Tájékozza igazgatótanácsunk továbbá a főt. egyetemes konventet arról, hogy a nagyenyedi tanári fizetések rendezésénél az E. T. 470. §-ának az igazgatói tiszteletdijat illető rendelkezése figyelmen kivül nem maradt; előbb azonban a Bethlen-kollégium előljáróságával közöltetik az adandó felelet.

A szászvárosi papilak tervén eszközölt módositásról szóló jelentés tudomásul vétetett. A közoktatási miniszter urnak a felső nép- és polgári iskolai tanitók illetményeinek megállapitása tárgyában kelt leirata közöltetett marosvásárhelyi egyházközségünkkel.

Kolozsvári kollégiumunk számadására némi felvilágositások kérettek, a minek beérkezte után fölterjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Zilahi kollégiumunk a számadásra tett észrevételekre, feleletét beadván, tudomásul vétetett.

Dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsos aa. a tanügyi előadói teendők alól szembetegsége folytán felmentését kérvén, javadalmának beszüntetésével egy évre fölmentetett, f. évi október 1-től kezdődőleg s az ügyek ellátásáról ideiglenesen úgy gondoskodott az igazgatótanács, hogy Elek Lajos nyug. debreczeni tanár, csombordi lelkész aát kérte föl az egyházkormányzati s népiskolai ügyek ellátására évi 1600 kor. és 800 kor. lakáspénz javadalom mellett; a titkári ügykörből pedig a vagyonügyi természetü s kisebb jogi ügyek a számvevő hatáskörébe utaltatnak 1200 kor. külön munkadij mellett; a kollégiumi ügyek ülési előkészitésére Váró Ferencz ig. tanácsos aa. ajánlkozván az eddigi 1200 korona tiszteletdij mellett.

II.

A nagyenyedi kollégium előljárósága az igazgató-tanács felkérésére az életbeléptetendő uj népiskolai tantervhez alkalmas népiskolai tanszerek és tankönyvek kiválasztására és birálására Nagy Lajos aa. elnöklete alatt bizottságot alakitott a tanitóképző intézet tanáraiból, kiegészitve három önként vállalkozó gimnáziumi tanárral. Az igazgató-tanács előre is köszönetét fejezi ki az elnök és a tagok buzgó vállalkozásáért.

A buzásbessenyői állami iskola felállitásának ügye fennakadt, mert a polgári község nem vállalta el a reá háruló kötelezettségeket, de minthogy az állami iskola létesitése nevezetes nemzeti érdek, újabb lépések teendők létesitésére, addig is fenntartandó a református iskola úgy, a hogy lehetséges.

A Wesselényi-féle makfalvi székely nemzeti iskola üresség be jött tanitói állomására Dósa Albert tanitó választatott meg.

A szétszórtan lakó tankötelesek iskoláztatás ára felállitandó internátus vagy externátus létesitésére a nagyszebeni egyházmegye némely egyházközsége mutatkozik megfelelőnek s a kérdés további komoly tanulmányozás tárgyává teendő.

A farnosi református iskola államositásának feltételei közül némelyik aggályosnak mutatkozik az egyházra nézve s igy az államositás függőben marad az aggályok elenyésztéig.

A székelyudvarhelyi kollegiumnál erre az évre elkészitett helyi tanterv módositása tudomásul vétetett.

A Székely Mikó-kollegium magánvizsgálati jegyzőkönyve helybenhagyatott.

A kolozsvári kollegiumnál üresség ben levő Rhédey Adám-féle ösztöndijra Jakab Sándor I. o. tanuló neveztetett ki.

Felebbezés folytán hatályon kivül helyeztetett a Bethlen-kollegiumi előljáróságnak az a határozata, melyben kimondani czéloztatott, hogy a helyettes tanári székek jövőre csak minden évben megismétlendő pályázat utján tölthetők be.

A kollegiumok tanárai fizetésének az 1904. évi I. t.-cz. szerint leendő rendezése tárgyában majd annak idején a tanároknak a kollegiumok előljáróságai által is ajánlott kérései, a mennyiben elvi akadályokba nem ütköznek, soron kivül lesznek felterjesztendők.

Felméri Sándor aa. a tanitóképző-intézeti gyakorló tanitói állásában véglegesittetett.

A theologiánál üresség ben levő gyakorlati theologiai tanszék egyelőre 2400 kor. fizetés és lakás javadalommal két évi időtartamra, magántanárral fog betöltetni.

A legációkra való kihivásoknál és a legációk visszamondásánál gyakran mutatkozó szabályellenességek megszüntetésére intézkedések tétettek s a theologiai igazgatóság jelentései alapján az igazgató-tanács és az esperesek szigoruan fogják ellenőrizni a szabályszerü eljárást.

Az erdélyi ref. egyház történetének 355 példányát a tiszántúli eh. kerület összes egyházai lelkészi könyvtára részére megrendelte.

A helységnévtár legújabb kiadása, mely a községek egyházi hovatartozandóságát is tartalmazza, 6 kor. félárban megrendelhető s megszerzése ajánltatik is az összes egyházi és iskolai hatóságoknak.

III.

Az egyházkerület 1907. évi költségvetése eh. kerületi számvevő aa. által összeállittatván, áttétetik az ehkerületi bizottsághoz.

A magyar-u. 7. számu teleknek a templomfelőli keritésén levő kis ajtó bezárása elrendeltetett.

A Honvéd-u. 6. sz. házastelek eladására, esetleg bérbeadására az elnökség felhatalmaztatik.

Marosvásárhelyi egyházközségünk műmalmának bérleti szerződése oly feltétellel hagyatott jóvá, hogy a tűzbiztositás az ehkerülettel szerződéses viszonyban álló Fonciere intézetnél kötendő meg.

Az uzoni tanitónő lakásügyében hozott egyházmegyei tanácsi határozat, az ellene beadott fellebbezés alapján megsemmisittetett, miután ez ügy mint javadalmi vitás kérdés az egyházmegyei közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozik.

A Magyar-u. 1. sz. ház északi végénél a Szamosárkon egy kis hid vezet keresztül, a mi után a város évi 20 korona dijat rótt ki; minthogy e megterhelés sérelmes s az ellene beadott felebbezés eredményre nem vezetett, kimondotta az igazgatótanács, hogy a különben is szükségtelen hidat lebontatja s igy a terhelő illetékfizetés kötelezettsége megszünik.

A sepsi ehmegye esperese kérdést tett az iránt, hogy egyházi fegyelmi ügyekben világi ügyvédek részt vehetnek-e? Az igazgató-tanács e fontos ügyben megkérdezte a kebli jogügyi bizottság véleményét s annak elfogadásával kimondotta általánosságban, hogy az ügyvédi képviselet ott van kizárva, a hol a panaszlott *személyes* kihallgatása vagy a hozzá intézett kérdésre *direkt felelet adása* szükséges.

Fejéregyházi hiveink közül többen panaszt tettek az iránt, hogy nem részesülnek kellő mértékben lelkészi szolgálatokban. A beérkezett igazoló jelentésből azonban a panasz alaptalansága bebizonyosodván, a lelkész igazoló jelentése tudomásul vétetett.

Az idő előhaladottságára tekintettel az ülés bezáratott s a továbbiak tárgyalására e hó 27-ike tüzetett ki. *M. . y.*

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

A „Dunántúli Protestáns Lap“ *dr. Bartók püspökünk „Vallás és élet, Egyház és állam“ czimü könyvéről* a szerkesztő *Kiss* József tolláből bő ismertetést közöl a lap 37. számában, melyből átvesszük a következőket:

Nem hallgathatjuk el csodálkozásunkat afölött, hogy Bartók püspök úr gyülekezetének és egyházkerületének sok gondja, konventi és zsinati bokros elfoglaltatásai közepette is újabb meg újabb jelét adja elméleti téren való, a tudományt, az egyházi és állami közélet előhaladását derekasan szolgáló működésének. 1903-ban jelent meg Kálvin nagy munkája első kiadásának forditása, amelynek egyik revizióját ő végezte; 1904-ben adta ki a „Református egyházak presbiteriális szervezete“ cz. nagyobb terjedelmü és igen sok utánjárást kivánó munkáját. Ilyen arányu munkásságot a magyar református egyházban még azok közül is kevesen fejtenek ki, akiket nem nyugtalanit a mindennapi élet kisebb és nagyobb bajainak, kellemetlenségeinek akkora köre, mint az erdélyi református püspököt. Ezért méltán megilleti őt az elismerés.

Az egész füzet az egyháznak és államnak egymáshoz való viszonyával, annak helyes megállapitásával foglalkozik és kiterjeszkedik minden vonatkozásukra. Bevezetésül szól az ember szellemi világa és az eszmékről; a vallásról és a vallásos nevelésről.

A munka igen tanulságos; gazdag történelmi visszapillantásokban, a tanulságok levonásában; nyilt, bátor a jelen viszonyok való megállapitásában, leplezetlen bemutatásában és a teendőknek logikus megállapitásában. Természetes, hogy lesznek sokan a mi sorainkból is, akik itt-ott nem értenek egyet vele, sőt talán elámulnak azon, hogy egy református püspök

ilyen elveket vall; de a szigoru következetességet, az egységes magyar nemzeti s valóban keresztyén műveltségért való igaz lelkesedést senki se fogja elvitatni, avagy csak elvitatni akarni is tőle.

Majd az iskolákról, egyetemről, theol. fakultásról, egyházi vagyonról stb. való felfogása ismertetése után igy végzi:

Nagyon szivesen ajánljuk a tartalmas, teljességgel érdekes, semmiképen se álmos könyvet lelkésztársaink figyelmébe. De nagyon kivánatos lenne az is, hogy kivált országos képviselőink, nemkülönben ami protestáns világi férfiaink is mind alaposan átanulmányozzák.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az egyh. ker. Igazgatótanács a nyári szünet után a mult csütörtökön tartotta első teljes ülését. Az ülésen *br. Bánffy* Dezső főgondnok ő nagyméltósága elnökölt, ki, mint mindig, most is személyesen vett részt a sok fontos tárgykörüli tanácskozásban. A gazdag tárgysorozat egy részének tárgyalása egy későbbi ülésre halasztatott.

Egyházkerületünk ez évi rendes közgyülése idejét az Igazg. tanácscsal egyetértőleg az elnökség nov. 10. és köv. napjaira tüzte ki.

Dr. Sárkány Lajos tanügyi előadó egészségi okokból az állásától való felmentetését kérte. Az igazgatótanács méltányolva azon sokoldalu munkásságot, melyet e munkamezőn dr. Sárkány kifejtett azon reménység kifejezése mellett, hogy talán nem lesz kénytelen véglegesen nélkülözni az ő szakavatott munkásságát, egyelőre egy évi szabadságot adott neki.

Elek Lajos az egyházkerület szolgálatában. *Elek* Lajos a debreczeni koll. nyugalmazott tanára legutóbb csombordi ref. lelkész, mint halljuk, az egyházkerület szolgálatába lép s az igazgató-tanácsban az egyházi és elemi iskolai kormányzat előadója lesz. A vagyoni ügyek továbbra is *Maksai* János számvevő ügykörében maradnak, mig a gimn. ügyek előadásával *Váró* Ferencz ig.-tanácsos bizatott meg.

Lelkiismeretes hirlapirás. Az „Ellenzék“ f. hó 25-ik számában a kolozsvári ref. egyh. hétfői presbiteri üléséről a következőket irja: „Azután Katona András és Seprődy János inditványára Herepey Gergely ref. főesperes ellen, mivel Irsayt a végzés kézbesitése előtt telepitette ki parochiájából, Gombos Ferencz ellen, mert Irsay ügyével együtt a ref. egyházat is a nyilvánosság előtt meghurczolta, bevezették a fegyelmi vizsgálatot. Gombos Ferenczre nézve a presbiterium tagjai egyhangulag követelték, hogy a presbiteriumból töröltessék s jegyzőkönyvre véve, az egyházi hatóságnak föl is terjesztik.“ Utánna jártunk, hogy mi a való e képtelen hirből s *Incze* Gerő főgondnok-elnök kijelentette, hogy *„nem igaz ebből egy árva szó sem“*. Az „Ellenzék“ nemrég a valótlanságokat iró krajczáros lapokat *„a sajtó parazitáinak“* nevezte. Alkalmazza az elméletét — tovább.

A hajduböszörményi ünnepségek — a M. P. I. T. és a tiszántúli egyhk. Értekezlet közgyülése, — melyeket az ottan felállitani szándékolt *Bocskay-szobor* leleplezésével kapcsolatosan akartak megtartani, mint a fővárosi lapok hiradásaiból látjuk, elhalasztották, valószinüleg október második felére. A *Holló* Barnabás készitette, szobor érczbeöntésével ugyanis ugyanaz a baj történt, mint a Karczagi Kossuth-szoborral: egy része megolvadt s igy az újraöntés még egy pár heti munkát vesz igénybe. Hivatalos jelentést ugyan még nem kaptunk az elhalasztásról, de már a fővárosi tudósitások alapján fehivni kivánjuk az ünnepélyre menni szándékozottak figyelmét arra, hogy ez ügyben biztos értesülést szerezzenek.

Szerkesztői üzenet.

L. G. — M.-Kályán. Szives sorait mult számunkra már későn kaptuk. De nem helyezkedhetünk álláspontjára jövőre sem. Ez a dolog nem analog a feldolgozott példákkal. Sem politikai, sem nem társadalmi jelenség, hanem tisztán és kizárólag egyházi, a melyekre nézve elutasithatatlan kötelességei vannak az egyházi krónikásnak. Daczára ennek, nem foglalkoztunk volna vele — mint eddig hallgatással mellőztünk minden hasonló ügyet — ha a hivatalos és törvényes utról a hirlapokba és az utczára nem vitték volna. De igy? Mit érne az, ha fejünket a homokba dugnók?! Igy legalább annyi szolgálatot teszünk egyházunknak, hogy a tendencziózus hirlapi közleményekkel szemben fixirozzuk a tárgyias igazságot s arról az érdeklődőket s a majdani történetirást lelkiismeretesen tájékoztatjuk. S ebben is kötelességet vélünk teljesiteni. A nagy elődeinkre való hivatkozással megtisztel ugyan bennünket, de kifogásával szemben engedje meg, hogy épen az általuk kezelt Czelder-ügyre hivatkozhassunk. Higyje el, nekünk sem telik benne kedvünk s biztosithatjuk, hogy mihelyt akár elül a mozgalom, akár elhagyja egyházunk kereteit: reánk nézve azonnal megszünik jelentősége s egy szót sem fogunk reá vesztegetni. Addig teljesitjük kötelességünket, bármily kellemetlen legyen is.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3704—1906.

KÖRLEVÉL

a politikai hirlap szerkesztői mellékfoglalkozások tárgyában, lelkész, tanár és tanitó aaihoz.

A valóságos irói munkálkodás jogának minden korlátozása nélkül, csupán az egyház jól felfogott érdekeinek és méltóságának a köznapi küzdelmek hullámaitól való megvédése és biztositása végett, igazgatótanácsunk elvileg kijelenti, hogy lelkészeknek, tanároknak és tanitóknak politikai lap szerkesztésében felelősséggel terhelő rendszeres részvételét, illetőleg nevöknek szerkesztői, főmunkatársi s hasonló minőség-jelzőkkel való odaadását jóváhagyó tudomásul nem veszi, illetőleg nem engedélyezi.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept, hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos.

Sz. 3426—1906.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium méltóságos t. Előljáróságához a konvent 1906. évi 17. jk. sz. határozatának teljesitése tárgyában.

Az Egyetemes Konvent 1905. évi juniusi 25. s 1906. évi áprilisi 17. jk. sz. alatti tárgyalásaiban azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy egyházkerületeink mily mértékben tettek már eleget az Egyh. Törv. 483. §-a azon követelésének, mely szerint „Minden egyházkerület, a gimnáziumi oktatásra való felügyeletről belkörüleg intézkedik és ezen intézkedését tudomásul bejelenti az Egyetemes Konventnek.“

Megállapitotta a Konvent, hogy a törvény követelésének, még eddig csakis a tiszántúli egyházkerület tett kifogástalanul eleget; többi egyházkerületeink gimnáziumaiban pedig az oktatásra való felügyeletet nagyobb arányban és rendszeresebben gyakorolják állami szempontból a miniszteri megbizottak, mint az Egyházi Törvény 3. §-ában sarkalatos elvül hangsulyozott egyházi önfentartásunk érdekéből, az egyházkerületek hatóságai.

Ezért az Egyházi Törvény 58. §. k) pontja értelmében irányadó elvül kimondta a Konvent „annak a szükségességét, hogy mindenik egyházkerület, az Egyh. Törvény 483. §-ának kellő teljesitéseképen a kebelbeli gimnáziumoknál az oktatásra való közvetetlen felügyelet gyakorlásáról, rendszeres látogatásokról s ezek eredményének biztositásáról, saját viszonyai szerint, de legalább is oly mértékben gondoskodjék, mint a mily mértékben a miniszter, állami ellenőrzés szempontjából, gyakoroltatja évenkint a felügyeletet.“

A miniszter, mint tudva van, a rendszeres felügyeletet, törvény és gyakorlat szerint, két módon folytatja: évközben nehány napi és általán az intézet állapotát, de főleg az oktatás-nevelés menetének elbirálását czélzó szakértői látogatással és év végén az érettségvizsgálat folyásának és eredményeinek szintén szakember által való ellenőriztetésével.

És, mikép szintén tudva van, a tiszántúli egyházkerületnek azon gondoskodása az egyházhatósági saját felügyeletről, a melyet a Konvent kifogástalannak jelentett ki, abban áll, hogy a gimnáziumok költségén, illetőleg tanulóiktól szedett felügyeleti dijak terhére javadalmazva, gimnáziumi felügyelőt választ, a kinek jog- és kötelességkörébe tartozik az egyházkerület képviseletében a gimnáziumokat rendszeresen meglátogatni, tanácsaival az iskolák munkáját összhangzólag irányitani, az érettségvizsgálato-

kon minden évben három intézetnél felváltva a püspököt helyettesitőleg elnökölnie is: az állapotokat elbirálva, azokról jelentést tennie; a kormányzati folyó ügyeket haladéktalanul ellátnia, kisebb ügyekben, a hosszadalmasság és külsőségek mellőzésével, személyes felelőssség mellett intézkednie. (Lásd tiszántúli egyh. ker. 1894. évi 180. és 1895. évi 153. sz. határozatait.)

Erdélyi egyházkerületünk, gimnáziumai számával és önálló kulturális érdekeinek sulyával, mindjárt a tiszántuli mellé sorakozik. Indokoltnak látszik tehát az Egyh. Törv. 483. §-ának teljesitése iránt a tiszántúli egyházkerületben kipróbált gyakorlati sikerü intézménynek, a gimnáziumfelügyelői állásának rendszeresitése, illetőleg az egyházkerületi tanügyi előadói tisztnek azzá való átszervezése.

Minthogy azonban kétségtelenül másképen is ellehetne érni azt a czélt, hogy az oktatásra való közvetetlen felügyelet, az évenként való rendszeres látogatás és az érettségvizsgálatok egységes szellemben való vezetés utján az állami felügyelet és ellenőrzés mértékével legalább is egyértéküvé legyen: fölhivjuk a méltóságos t. Előljáróságot, sziveskedjék f. évi október hó 15-ig nyilatkozatot adni az iránt, hogy maga részéről *mily módon véli az Egyh. Törvény 483. §-ának a Konvent elvi határozata értelmében legczélszerübb teljesitését?*

Egyszersmind jelezzük, hogy ugyanazon 17. jk. sz. 2. pontjában „Fölhivja a Konvent az egyházkerületek figyelmét a tiszántúli egyházkerület által 1900. évi 319. jk. sz. határozattal a gimnáziumi igazgatóknak adott Utasitásra is és ajánlja, hogy azt mindenik kerület a saját viszonyaihoz alkalmazva átvenni és életbe léptetni annyival inkább törekedjék, mert az igazgatóknak adandó tüzetes utasitás készitésére a zsinat által már megalkotott köznevelési és közoktatási új törvény az egyházkerületeket kifejezetten kötelezni fogja."

Fölkérjük tehát a méltóságos t. Előljáróságot arra is, hogy az itt jelzett útasitást a jelzett teendők előkészitése szempontjából már most, alapos tanulmány tárgyává tétetni méltóztassék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept. hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos.

1000—906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *szentistváni* anya-, atosfalvi és csokfalvi leányegyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom dijlevél szerint (mig a lelkészi lakás felépül, a lelkész bérelt házban lakik): Szántó és kaszáló összesen 10 h. 314 □ öl, értéke 76 kor., készpénz a szentistváni egyházközség pénztárából 617 kor, 12 f., terményjövedelem értéke 450 kor., munkabeli szolgáltatás értéke 48 kor. 01 fillér, összes jövedelem 1191 kor. 13 f. Kiadás 39 kor. 77 fillér, marad kiegészitendő 1151 kor. 36 fill., állami kiegészités 448 kor. 64 f., összesen 1600 kor.

Kötelességek: az anya- és leányegyházközségekben a rendes lelkészi teendők ellátása s mindhárom egyházközségben a növendékek vallástanitása.

Pályázati határidő 1906. okt. 10.

Folyamodványok minősitéssel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. szept. 22.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1016—906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *szilágyszolnoki* egyházmegyébe kebelezett *hadadnádasdi* egyházközség *lelkészi* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom az egyházfőhatóságilag megerősitett dijlevél szerint: 1. Gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás, 1295 □ öl kerttel. 2. Földhaszonélvezet (10 h. 813 □ öl szántó, 6 h. 1176 □ öl rét és 365 □ öl szőllőföld) 151 kor. A földek munkáltatása lelkészt, adójának fizetése az egyházat terheli. 3. Készpénz a Wesselényi-alapból 46 kor., mely összeget a mindenkori hadadi lelkész tartozik kifizetni. ki ezen alapitvány kamatainak nagyobb részét élvezi. 4. Terményjövedelem pénzértéke 328 kor. 34 f. 5. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 73 kor. 34 fillér. 6. Stóla átlagos pénzértéke 6 kor. 7. A szilágykövesdi leányegyház adminisztrálásáért 80 kor. Összes jövedelem 684 kor. 68 f., melyből engedélyezett kiadás 130 kor. 40 f. Állami fizetéskiegészités 1045 kor 72 fill. Az állami iskolában heti 6 órán át teljesitendő vallástanitásért 120 kor. tiszteletdij.

Kötelességek: a hadadnádasdi anya- és a szilágykövesdi leányegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Megjegyzés. Azon esetre, ha a szilágykövesdi leányegyház óhajtásához képest, a sarmasági anyaegyházhoz fog csatoltatni, a 80 kor. administrationalis dij elvesztéséért a kongruának ugyanekkora összegü emelésével fog kárpótoltatni a megválasztandó lelkész.

Pályázati határidő 1906. okt. 20.

A szabályszerüen felszerelt pályázati kérelmek nt. Bartha Dezső esp. afiához küldendők Tasnádra (u. p. helyben, Szilágymegye).

Kolozsvárt, 1906. szept. 25.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 611—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye iskolaszékeihez.

Hivatkozással az 1878. évi „Rendszabályokra" és egyházmegyei tanácsunk idei 128. sz. határozatára, ezennel elrendelem, hogy összes iskoláinkba — már a jelen tanévtől kezdve — az u. n. általános (minden tantárgyra vonatkozó) *„Haladási munkanapló"* és a tanulóknak kiadandó félévi *Értesitő könyvecske* bevezettessék.

Mindenütt, a hol saját iskolánk van, a vallás és egyházi énektanitási haladási napló is befoglalandó az általános haladási naplóba *(tehát ezt nem kell külön vezetni,* hanem együtt, folytatólagosan a többi tantárgygyal); elkülönitett vezetésre, illetőleg az eredetiről hitelesitett másolat készitésére, csak a nem református (rendesen állami) iskoláknál van szükség. Azaz ilyen helyeken külön *vallás- és egyházi énektanitási haladási napló vezettetik.*

Haladási munkanapló-ívek kaphatók lesznek Scheber Vilmos szászrégeni könyvnyomdásznál, ki is az általunk szövegezett nyomtatványt fogja árusitani. Egy egész évre szükséges füzet (45 ív) 2 kor. 40 f.

Megjegyzem, hogy a mult évben beszereztük volt az udvarhelymegyei (egyházmegyei) vallás- és énektanitási haladási munkakönyvecskéket. Hogy ezek már kárba ne menjenek, a mig betelnek, a jelen tanévtől kezdve ezek használandók minden tantárgyra nézve, saját iskoláinkban; az állami iskolák mellett pedig továbbra is csak a vallás- és egyházi énektanitásra nézve. Ezek kaphatók nyomtatványkezelőnknél.

Iskolai Értesitöket Burghardt könyvkereskedőnél kaphatni, ki az állami nyomtatványt fogja raktáron tartani. Esetleg az államnyomdából közvetlen is megrendelhető.

Tanügyi előadó aa. iskolalátogatásai, magam egyházvizsgálatok alkalmával fogom ugy a munkanapló, mint az iskolai Értesitő vezetését ellenőrizni.

Gernyeszeg, 1906. aug. 29. *Csekme Ferencz,* görgényi esperes.

894—1906. sz.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye közgyülésének m. t. t. tagjait van szerencsém f. év október hó 5-én délelőtt 9 órán kezdődőleg Sepsiszentgyörgyön, a Székely Mikókollegiumban tartandó rendes egyházmegyei közgyülésre tisztelettel meghivni.

Tárgysorozat: 1. Ima, tartja tiszteletes Csulak Zsigmond erősdi lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Tagok számbavétele. 4. Jelentés az esperesi vizsgálatról. 5. Esperes választás. 6. Jelentések az egyházmegyei tanács müködéséről, tanügyről, pénztárról, országos özvegy-árva gyámintézetről, országos közalapról. 7. Az egyházmegye mult évi számadásainak felülvizsgálása. 8. Az egyházmegye jövő évi költségelőirányzatának megállapitása. 9. A mélt. ig. tanács 1671—1906. sz. körlevelének tárgyalása. 10. Segélykérvények tárgyalása. 11. Esetleges inditványok tárgyalása.

Lelkésztársaimat kérem, sziveskedjenek a közgyülés tagjait a gyülés tartásának idejéről előre értesiteni.

Ilyefalván, 1906. szept. 21-én.

Józsa Sándor, esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *40-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. okt. 4.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

MEGHIVÓ.

Az Erdélyi Református Egyházkerület Egyházi Értekezletének t. tagjait f. évi *november hó 11-én (vasárnap) d. u. 4 órakor* a theol. fakultás dísztermében tartandó évi

KÖZGYŰLÉSRE

tisztelettel meghivjuk.

TÁRGYAK:

1. Elnöki megnyitó.
2. Titkári jelentés.
3. Pénztárnok jelentése.
4. Jelentés a Vasárnapról és kiadványokról.
5. Jelentés az egyházmegyei egyh. értekezletek beérkezett javaslatairól az Egyházi Értekezlet munkásságának fokozása érdekében.
6. Inditványok.
7. Tisztújitás.

Kolozsvárt, 1906. október 4-én

NAGY KÁROLY,
Ért. e. alelnök.

TÁRKÁNYI GYÖRGY,
Ért. e. titkár.

Egyháztársadalmi életünk belterjesebbé tételéről.

— *Tótlfalusi József* m.-vásárhelyi lelkész. —

Abban a hatalmas, nagy küzdelemben, a melyet a magyar faj, nemzeti és állami létének megszilárditására folytatott ezer éven át s folytat jelenben, a melyben faji kiválóságát, életrevalóságát, teremtő erejét igyekszik érvényre juttatni s eljövendő évezrekre akarja biztositni fenmaradását nemzeti jellegének zászlója alatt: e küzdelemben nyilván látható ama nagy természeti törvény, az evolúczió, a fejlődés törvénye. És ha e küzdelemben, csupán a létért való durva harcz jeleneteit szemlélném, vagy ha még tovább menve, ezt, mint egyszerüen a szerves anyagon végbemenő, rejtélyes, de nem megfejthetetlen tünemények sorozatát fognám fel, ha e küzdelemben egyebet sem akarnék látni, mint a fizikai energiának más és más alakban való felhalmozódását vagy éppen kölcsönös átalakulását: akkor meg kellene állanom eme határon s úgy az egyéni, mint a faji létet kizárólag e természeti törvény nyilvánulásaképpen fogva fel, a nagy kérdést, ha nem is megoldottnak, de mint a gordiusi csomót, kettévágottnak kellene tekintenem.

E küzdelemben azonban, látok és látnom kell egyebet is, a mit nem mellőzhetek. Tüneményeket, a melyeknek okát hiába keresem az anyagban az élő fejérnyében, hordozóját az egyéni kiválásban és magyarázatát az evoluczióban. Látom, hogy az ember nemcsak önczél, a mi volna, ha őt csupán természeti jelenségnek tekinteném. Látom, hogy fölötte más czél lebeg: az eszményi. Látom, hogy ez a fenséges czél egyesben elhomályosulhat, az anyagiasság, a durva röghöz való tapadtság s a nyers önzés mellett; de a maga ragyogó, káprázta tó fényében tündöklik egy nemzet életében. — Látom, a kicsinyes fontolgatás s a csak mával töprengő ész és az anyagi jólét csábitó példái mellett is: ez eszményeknek gyümölcsbe érését, megdönthetetlen erejét. Látom azt, hogy a mi jó, a mi nemes, a mi magasztos érvényre jut, megnyilatkozik az emberben, mint egyénben, a mit az ihlettség teremt, a mit a szeretet ápol, a mi felett a lelkiismeret őrködik: az mind eszmények körül csoportosul. Érzem, hogy e nemzeti szellem nélkül egyéb se volnék, mint egy mozgó

automata; hogy ez adja meg lelkem alapját, rugója bennem mindannak, a mit szellemi életnek nevezünk.

Épen ezért vallom, hogy lehetetlen egy faj, egy nemzet létért való küzdelmeiben csupán csak egy természeti törvény uralmát keresnünk. Kell abban magasabb rugónak is szerepelni és lehetetlen meg nem ismernünk egy nemzet nagyratörekvésében, fejlődésében, emelkedésében, a faji kiválás természeti törvényénél egy felsőbb erkölcsi törvényt, egy isteni törvényt: az ember magasabb rendü elhivatását e földön.

Ez elhivatást, e magasabb elhivatást, hirtelen nem tudnám másképen kifejezni, mint hogy az ember Isten gyermeke; élete Istenországának épitése. Ez létünk megdicsőitése, életfeladataink megszentelése, fénnyel bevonása, vagyis közelebbről a szentirással szólván: az Istennel és Istenben való élet — vallás. Összefoglalása mindannak, a mi szépet, jót, nemest, magasztost az életben érzünk.

Tehát az eszményi felé törekvés a mi kötelességünk! És az a jó igyekezet, a mely a *mi* egyesületi életünk értékét emeli, szintén, az eszményi felé törekvés: *egyházi ismeretek terjesztése; az ev. ref. keresztyén vallás-erkölcsi öntudat s egyházi összetartozás érzésének ápolása, a református hit és egyházi élet erősitése, az egyházi és világi elemnek egyházunk hittani küldetéséből folyó feladatainak megoldhatása által követelt közös munkára tömöritése.*

Most, a mikor a hozzám intézett kitüntető felhivásnak engedve, egyháztársadalmi életünk belterjesebbé tételéről készülök szólani, nem kerülhetem el feltenni a következő kérdéseket: Mi volt szervezkedésünk czélja? A kitüzött czélnak volt-e kellő eredménye? Azután magam is keresni fogom azokat az útakat, a melyek végczélunkhoz elvezetnek vagy legalább annak megközelitésével biztatnak.

A kitüzött eszményi czél kezdeményező lépése Marosvásárhelyt, az 1894. évben vettetett fel, az akkori „egyházkerületi papi-értekezlet“ keretében, de csak 1900. évi junius 7-én tartott értekezleti közgyülésen vált valóra, mikoris Kolozsvárt, egyházkerületünk vezető férfiainak buzgólkodása s agitálása, megteremtette a most itt ünneplő „Egyházi Értekezlet“-et. Vezéreink sorban nyilatkoztak szervezkedésünk okairól. Br. *Bánffy* Dezső, egyházkerületünk rangidősb főgondnoka, emlékezetes beszédében egész lelkesedéssel szól, mondván: *Az utolsó évek alakulásai kettőzött kötelességünkké teszik komolyan és erélylyel munkálni a vallásos igazság, a szeretet, a szabadság elveinek érvényesülése érdekében. Szükség, hogy legyen minden akadályt legyőző életerős közszellemünk, melynek egy czélra sietö tevékenysége áldást hoz az egyházra, javára válik az a hazának s tanubizonyságot tesz arról, hogy mi nem oknélkül valljuk szellemi életünk egyedüli fejének a Krisztust.* — Dr. *Bartók* György püspök atyánkfia pedig a mozgalom hivatalos elismerésének bizonyságául örömének ad kifejezést, mert: *egy pillanatra sem volt kétségben a felől, hogy ez a mozgalom egyházi életünknek s ezzel együtt a protestáns szellemnek természetes és szükségszerü megnyilatkozása, azzal a kitüzött czéllal, hogy reformált egyházunkban az erőket egy nagy és nemes munkára tömöritse.* Néhai *Molnár* Albert theol. tanár az egész mozgalomnak szervező lelke, a maga ihletett idealizmusával mutat az egyesületté tömörülés okaira, feladataira. *Egyházkerületünk világi s egyházi tagjai óhajtanak a most szervezendő Egyházi Értekezletben, ez ujabb egyháztársadalmi organizmusban közös munkára egyesülni.* Egyesülni. De lehetséges-e százaknak, ezreknek egygyétömöritése, sok embernek mondhatni egy emberré egyesitése? Az egyes emberben a különböző tapasztalatok, hajlamok, gondolatok, érdekek, czélok, az adott és szerzett elemek egy végleges és egységes eredménybe: az egyénységbe tömörülnek. A különböző társadalmi osztályok, a különböző pályakörök képviselői, szóval a különböző egyének éppen igy tömörülnek, például nemzeti vagy egyházi egyéniséggé; mikoris a sokaság, mint egység jelenik meg. Csak valamely központi erő kell, mely körül csoportosuljunk, hogy vágyban, törekvésben egymással harmonikus egységbe jőjjük. Van-e nekünk ily egyesitő központunk? kérdi ő. Van; adja meg a feleletet. Egy ideális központ: Isten országa. De van nekünk egy reális központunk is. E reális központ: református egyházunk!

(Folyt. köv.)

A keresztyén vallás két sarktétele és azok társadalomfejlődési jelentősége.

— Felolvastatott a nagyszebeni ev. ref. egyházmegye szept. 8-án Vizaknán tartott egyházi értekezletén. —

(Folyt. és vége.)

Sokan úgy értelmezik a váltságot, hogy Krisztus váltságul adta magát az emberiség bűneiért; az ember nyugodt lehet, mert Krisztus egyszersmindenkorra absolválta őt a bün büntetése alól. Veszélyessé válható értelmezés a mi élvsóvár korunkban, hajlandók lévén bünt bünre halmozni azon reményben, hogy a Krisztus váltsága mentesit a bűn büntetésétől. Ennek Pál apostol ellent mond. Ez a keresztyén bölcs az eset által feltüntetett állapotot halálnak, bünnek nevezi és azt tanitja, hogy a ki bújaságban él, az olyan élvén halott, a testnek bölcsesége halál, a bűnnek zsoldja is halál; az Istennek pedig ajándéka az örökélet a mí Urunk Jézus Krisztusban (I. Tim. 5. 6. Rom. VI. 23.). Tehát nem a büntetésről beszél, hanem egy szomoru, kétségbeejtő állapotról, mely felett az Édenkert számkivetettjei szégyenkedve panaszkodnak. „A megromlott nemzettség elvesztette minden kiváló adományait, melyeket Istentől nyert és semmi mást nem tartott meg, mint nehány csekély maradékot, mely elégséges arra, hogy az embert megfossza ártatlanságától, mig a világosság, mely bennünk van, sötétséggé változott. A gyermeki kezek a tiltott gyümölcs után nyulnak, az ifju szivek tisztátalan vágytól égnek, a férfi erők Isten ellen való haszontalan küzdésben fecsérlődnek el, az öregek homlokukon viselik az itélet bélyegét“ — rajzolja azt az állapotot a Heidelbergi Káté tudós értelmezője, Van Ooszterzee.

Ez az állapot a *halálnak* állapota, melynek ellentéte *az élet.* Az *eset* és *váltságróli* tan e két állapotot állitja egymás mellé és világositja meg. A tudósok azt mondják, hogy az élet az organizmusnak a külső viszonyokhoz való alkalmazkodása, összhang a környezettel. Ha az organizmus nem alkalmazkodik a külső viszonyokhoz, ha a megszakadt összhang nem állittatik helyre s igy a régi környezettel való viszonyt nem tartja fenn, beáll a halál. Az *esetről* tan az ember és az Isten közötti *összhang megbomlását* fejezi ki; a *váltság* a megbomlott *összhang visszaállitását.* Első szülőink előbb örültek, ha az Isten hangját hallhatták, most reszketnek, ha az esti szél zúgásában Édenkert fáin keresztül az Isten jelenlétének jele közeledik. Előbb örömmel várták az atyát s mentek elébe; most mint egy ellentállhatlan hatalom által indittatva igyekeznek elrejtőzni a biró szemei elől. Előbb az Isten fönségének elégséges ismeretével rendelkeztek; most ismeretük ugy elhomályosult, hogy azt hiszik, a bozótok mögött kikerülhetik lángoló tekintetét. Előbb önzetlen szeretetben, egymással összekötve, most egymást vádolva igyekeznek önmagukat menteni. Az anyaság örömét fájdalommal kell megvásárolni; a kéz, mely az isteni fának gyü-

mölcsét akarta leszakitani, most a kemény földet kénytelen ásni. S végül mindezek után a halál, mely Ádámra nézve e pillanatban nem egyéb, mint szó, de borzasztóan ható szó s később rettenetes valóság. (U. o.)

És már Pál apostolnak azon tanitása, hogy a bünben és vétekben fetrengő ember halott, azt tartalmazza, hogy hiányzik közte és a szellemi környezet közötti összhang. A bűn Istentől való elpártolás.

De hát van-e az embernek lelki, szellemi környezete? Minden bizonynyal. Hiszen az igazságnak, a békességnek, a szeretetnek, a jóságnak, a szépségnek, a fönségesnek, a minden tökéletességnek lelke környékez — kit egyetlen szóval Istennek nevezünk — Ő tőle, ő általa vannak, élnek és mozognak mindenek. A tudomány maga is beszél az embernél felsőbb hatalmasságról, annak létezését nem tagadja. Az atheizmus, Isten tagadás, üres beszéd. Nem is az Isten létezését tagadják, hanem a vele való viszonyt tagadják, az összeköttetést nem ismerik. A magas kultura élvezetében kéjelgő ember nem igen hajlandó megérteni a nagy apostol ezen tantételét: „a lelki (pszüchikosz) ember meg nem foghatja azokat, melyek az Istennek lelkéi, mert ő neki bolondságnak tetszenek; meg sem tudhatja azokat, mert a léleknek ereje által itéltetnek meg. I. Kor. 2. 14. Pedig ebben az az igazság van kifejezve, hogy valamint az élőfa a madárdallal, a született vak a csillagos ég szépségeivel szemben érzéketlen, azt meg nem érti: azonképpen az a ki nem él összhangban Istennel, nem érti, „nem foghatja fel," magasabb szellemi, vallás-erkölcsi élet követeléseit. Es mikor korunk hangosan panaszkodik az erkölcsi élet hanyatlásáról, paragrafusok gyártásával, intézmények felállitásával igyekszik biztositani magát a bün, a gonoszság, az erkölcstelenség ezer meg ezer nemei ellen: ezzel csak azt bizonyitja, hogy korunk szülöttei nem élnek összhangban teljesen környezetükkel. Az anyagival lehet, hogy igen — legalább ugy viselkednek, hogy igen — de a szellemivel bizonyosan nem. Más szókkal, az emberekről nem lehet általában elmondani azt, hogy környezetüknek azon részével, melyet felsőbb szellemi, erkölcsi világnak neveznek, összeköttetésben volnának: már pedig a kik Istennel közösségben vannak, élnek, a kik pedig nincsenek, halottak — tanitja Pál apostol.

Az életnek és halálnak, az érzékinek és szelleminek, a bünnek és erkölcsnek, a gonoszságnak és erénynek, mint ellentétes tüneményekkel minden tudományág — a maga hatáskörében és módszere szerint foglalkozik. „Az a törvény — mondja Drummond — hogy az élet öszhang a környezettel, az öszhang hiánya pedig halál" — mindenütt érvényben van. Ezt a törvéryt mondotta ki — még a tudomány felfedezése előtt Pál apostol az *eset* és *váltság* tantételében. Szakitott az ember Istenével, kiesett a vele való közösségből, megszünt a közte és a teremtője közötti összhang, erkölcsileg halott, minden jóra tehetetlen; ujjá kell születnie és fel kell öltöznie amaz uj embert, ki Isten szerint teremtetett az igazságra és valóságos szent életre. Eféz. 4. 24.

Amaz uj ember, az eszményi, a szellemi ember pedig Jézus Krisztus, a második Ádám, kiben ujjá születtünk. Az elsőben meghaltunk, a másodkban új életre ébredtünk. Az első az állatember typussa, a természeti szerves élet közös vonásaival; a második az Isten szerint való ember nemes tulajdonságaival, magas erkölcsiségével. Az elsőről való származás által a szervesek országához — közelebbről az állatországhoz lánczolva; a második által egy magasabb regióba — Isten országába emelve, hogy részesse legyen az *örök életnek*. „Az örök élet pedig az, hogy egyedül téged ismerjünk igaz Istennek és a kit elbocsátottál a Jézus Krisztust. Ján. 17. 3.

Tehát van örök élet. A keresztyén vallás határozottan tanitja, a tudomány nem tagadja, feltéve oly organizmus létezését, mely környezetét teljesen ismeri s ennek minden részletével összhangban van. Ezen organizmus a keresztyénségben — mint a makkban a terebélyes tölgy — csak mint profecia létezik, mert a keresztyénség még nem lépte át az embrionális korszakot, ki tudná megmondani, hogy a folytonos fejlés folyamán mily organumokat és organizmust fog létesiteni, mely a tökéletes környezettel Istennel való összeköttetést megszakitás nélkül közvetitse? Bizonyosan senki, mint nem tudta megmondani azt, hogy a föld kihülése után, ezelőtt sok-sok ezeresztendővel először életre ébredt protoplazma mily organumokat és organizmusokat fog előállitani, hogy környezetével összhangban legyen és igy élete legyen.

A tudomány felfedezte, elfogadta a folytonos fejlés törvényét s ezzel átlépte az örök élet küszöbét. A törvényt megdönthetetlennek hirdeti és mégis, mintha kételkedne annak megbizhatóságában. „Ha a környezetben nem lenne más változás, mint a milyenhez az organizmus alkalmazkodhatik s az organizmus mindig megtalálná az alkalmazkodás helyes módját; akkor lehetővé válnék az *örök élet* és *örök bölcsesség*" — vélekedik Herbert Spencer.

Krisztus szerint az *örök élet:* Istennek ismerete. Istent ismerni annyi, mint Istennel összeköttetésben lenni. Istennel pedig összeköttetésben lenni, a tökéletes környezettel való összeköttetés. Es annak az organizmusnak, mely ide eljut, a dolog természete szerint örökké élni kell. Ez az *örök élet*, ez az *örök bölcsesség*" — állitja Drummond a kételkedőkkel szemben. Ha a tudomány a tökéletes élet feltételéül tökéletes összeköttetést keres — a theologia azt feleli: „nincs más tökéletes összeköttetés az emberre nézve, csak *Isten ismerete.*" Istent ismerni annyi, mint Istennel, az örökkévalóval összekötve lenni. Ezt a *sajátos, személyes viszonyból álló* összhangot fejezi ki a váltság tana.

Hiszen éppen az Istent nem ismerem, mert az megismerhetetlen — mondja a modern kultura mámorában kéjelgő ember. Igaza van: nem ismeri, mint a vak nem ismeri a csillagos eget, a zöldelő mezőket és ezek szépségeit; ki van szakitva környezetének egy részletéből. Ha emellett még süket is, helyzete már nyomorultabb, szerencsétlenebb. Es ez fokozódik szerveinek fogyatkozásaival. Az ilyen állapot visszaesés, degeneráczió. Hasonló az eset a lelki, szellemi bénasággal is. Lehet az embernek esze, értelme, müvészeti érzéke, gyakorlati ügyessége, minden tehetsége: de ha a lelki, a szellemi környezettel, Istennel nem érzi magát személyes viszonyban: magasabb élet fejlődésének leglényegesebb feltételeit nélkülözi. Ezért még nem bünös, nem gonosztevő, de lehet hasznos, munkás családtag, honpolgár: de minden perczben az elsatnyulás, a degeneráczió szeszélye fenyegeti; a változó divatnak, szokásnak, világnézletnek önállóság nélküli játékszere.

A folytonos fejlődés nem ismer megállapodást, folyton előre halad. Maga az emberi társadalom nagy átalakulás kezdetén van. Ez az átalakulás emberek közremüködésével történik ugyan: de nem emberi számitások, tervek szerint, hanem egy felsőbb hatalom megelevenitő, ujjászülő kegyelme által. Kicsiny, erőtelen, tehetetlen a csupán saját erejében bizakodó ember e nagy fejlési processusban. Erős, bátor, határozott az Istennel való szövetségben. Ezt az igazságot hirdeti az eset és váltságróli tan. Hirdeti pedig oly egyszerüen, világosan, hogy azt egyformán megértheti mindenki. Reformált egyházunknak csöndes, zajtalan, eredménydus ereje épen ezen két sarkalatos keresztyén tantételre támaszkodik. Szoros kapcsolatban van ezzel a predesztinácio, determinizmus zordon, sokszor megtámadott tantétele, theologiai

rendszere, egész egyház szervezete. Nagy előnyünk, hogy egyházunk sarktételei a tudományok fejlődésével ujabb meg ujabb bizonyitékokat, erősségeket nyernek s minden jel arra mutat, hogy a szociális kérdések megfejtése az ő hathatós közremüködését nem nélkülözheti.

Ebben a tudatban; a mult évi egyházkerületi egyházi értekezleten, Sepsiszentgyörgyön tett határozati javaslatomat azon módositással ajánlom a n. t. egyházmegyei értekezlet becses figyelmébe: méltóztassék oda hatni, hogy az egyházkerületi egyházi értekezlet választmánya, a theologiai, filozófiai és természettudományoknak megfelelőleg, tanárok, nemzetgazdászok, szociologusok, filozofusok, természettudósok és más jelesek közremüködésével, évenként legalább egyszer vitatéteket tüzzön ki, vitatkozásokat rendezzen, hogy igy a gyakorlati munkálkodás mellett és azzal párhuzamosan a tudományos nézetek is terjedjenek.

Horváth István,
bürkösi ev. ref. pap.

Nyilt levél Vajda György tanitó urhoz.

Édes bátyám uram!

Igaz lelki gyönyörüséggel olvastam sorait, melyekben az én csekélységem által felvetett dolgot tárgyalni szives volt, mert látom, hogy amiket felszinre dobtam, közérdekü dolog, sajgó seb egyházunk, tágabb értelemben nemzetünk testén is. Nem haragszom a sorai személyes éléért sem és nem is válaszolok reá. Csak csekély személyemet illetőleg az alól a vád alól igyekszem tisztázni magam, mintha én a tanitóság esküdt ellensége lennék.

Azt hiszem, emlékszik reá Bátyám uram, hogy augusztusban mult 12 éve valánk először egy társaságban. Arra is emlékszik talán, hogy ott valaki a porosz Schulmeistereket emlegetve, felköszöntötte épen talán Bátyám uramat. Hát én a tanitókat és a tanitóságot attól a valakitől tanultam meg becsülni és tisztelni, mert az illető apám volt.

Fáj az én lelkemnek, hogy viszályt látok — nem a magam személyéről esik szó — pap és tanitó között. És abban is igaza van, hogy Sodoma ez az állapot. Azért, itt nyiltan kérem, hogy 22 év gazdag tapasztalataival mutasson reá — a jóakaratu értelmezés szerint — a cselédsorjából kiemelkedett tanitó olyan utjára, hol még a pappal sem jut ellenkezésbe. Ezt annál is inkább megteheti, mert ellenkezése egyik pappal sem volt. Hálás leszek érte első sorban én, de háláját fogja érdemelni kerületünk és egész egyházunk papságának is.

Addig azonban, a miket irtam, fentartom. Mert a tanitójelöltet megtanitják arra, hogy milyen legyen egy *magyar* tanitó, de arra még nem tanitották meg, milyen legyen egy *református* tanitó. Magyarnak magyar kell hogy legyen, de reformátusnak is református. Es ha kerületünkben egyik hiányzik — joggal mondhatom — esik véle a másik feltétel is.

Végül, ha cselédnek nézné „a jól gondozott" református pap a tanitóját: azon sem csudálkoznám olyan erősen, mert hiszen a „*szolgálatban*" mindnyájan cselédek vagyunk, a püspök is, Bátyám uram is.

Hogy pedig a dolog megismétlésénél ama 10,000. sz. miniszteri rendelet és az azt megelőző törvény §-ainak 13 éves gyakorlata vezetett, az mutat arra, hogy sem jobbfajta kicsapott diákot, sem obsitos káplárt, legkevésbé pedig munkakerülő mesterlegényeket nem értettem a tanitók közé, nem csak azért, mert ezeket kollegának egyetlen tanitó sem fogadná.

Látom azért kettőnk között az ellentétet is.

Azt mondják, hogy a debreczeni czivis egy erdélyi református templomban sem tud énekelni, mert — szerintük — mi forgatjuk ki énekeinket rendes dallamukból; mi pedig e váddal a debreczenieket illetjük. Mit gondol Bátyám uram, ha — a miként szerette egy időben reméllni — most én vagyok a kaczkói pap: hogyan énekelnők Szelecskén a XC. zsoltárt?

Egyébként pedig kérem, azt hiszem, sokunk nevében a békesség ösvényének megrajzolását Bátyám szerint is, csak azért, hogy mi papok közös erővel, egy értelemmel használhassuk mindnyájunk javára.

A Nagytiszteletü szerkesztő urnak köszönetet mondva soraim közzétételéért. Bátyám Uramnak vagyok a régi, tanitóit szerető öccse:

Osváth Lajos.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. szept. 27.

Jelen voltak: br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok elnök, Zeyk Dániel ehker. főgondnok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Becsek Lajos, Incze Gerő, Váró Ferencz, dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsosok, Maksay János számvevő és Módy Elek levéltáros, mint jegyzőkönyvvezető.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, bejelenti, hogy Simó Lajos ehker. főgondnok aa. távolmaradását igazolta, minek tudomásul vétele után a következő ügyek vétettek tárgyalás alá:

I.

A tordosi taxás földek eladása s a visszavásárlási jog töröltetésénél elkövetett szabálytalanságok ügyét átlette az igazgatótanács a jogügyi bizottsághoz.

Pelekeszi tanitó segélykérése nem volt teljesithető.

Egyházkerületi közgyülési határozat alapján a theol. fakultás előljárósága egy szabályzatot terjesztett be a theologusok segélyezéséről s az ösztöndijak kiosztásáról, amit az ig. tanács azzal a módositással fogadott el, hogy általában az egyházkerület kötelékébe tartozó szülők gyermekei előnyben részesitendők s a nagyenyedi kollegium ösztöndijaiba mindaddig, mig erdélyi fiuk vannak, más ehkerület kötelékébe tartozók nem részesithetők, habár csak elégséges eredményt is tanusitanak amazok.

Az udvarhelyi ehmegye 1905. évi számadása jóváhagyatott azon figyelmeztetéssel, hogy a tetemes hátrálék rendezése iránt intézkedések teendők.

A szászludvégi templomépitésre a dézma tőke kamatai kiutaltattak.

A szebeni ehmegye a hivatalos kiküldöttek s ehmegyei tisztviselők utiköltség s napidijairól egy szabályzatot terjesztvén be, előterjesztés tétetett a kerületi közgyüléshez az iránt, hogy az érvényben levő ehkerületi szabályzat alkalmaztassék az egyöntetüség szempontjából mindenik ehmegyénknél.

Kolozsi egyházközségünk presbiteriumának ama határozatai, melyek szabálytalanul egy presbiter elnöklete alatt hozattak, megsemmisittettek s ugyanazon ügyek ujabbi szabályszerü tárgyalására utasittatott a presbiterium.

Nagyenyedi kollegiumunk szőlőinek rekonstruálása engedélyeztetett.

A kerületi pénztárt kezelő Leszámitoló bank számlája rendben találtatott, a kamatláb emelése folytán előzetes értesittetésünk nélkül terhünkre irt 607 korona kifogásolásával.

Bartha Lajos elhalálozása folytán előterjesztés tétetik az ehker. közgyüléshez az iránt, hogy az eh. ker. ügyészi állás ne is töltessék be, miután az uj Zsinati törvény értelmében ez állás fölöslegessé válik.

Ormányi ehközség reszére a korábban megsza-

vazott 400 kor. papiház épitési államsegély kiutaltatott.

A Berzeviczi-féle perből kifolyólag kirótt 2125 kor. illeték, mint veszteség leiratik.

Szilágykövesdi l. egyháznak Sarmasághoz csatolása iránti kérés ajánlattal terjesztetik a kerületi közgyülés elé.

A krasznai papi állásnak egy évig üresen hagyása, illetve ez időre helyettes pap alkalmazása engedélyeztetett.

Alsószováti lelkész kérésére azon feltétellel, hogy rendes adminisztratorról gondoskodik, megengedtetett, hogy nyugdijazási ügye felfüggesztessék.

Számvevői jelentés arról, hogy a folyó évben 99,487 kor. államsegély utaltatott ki ehkerületünk részére, tudomásul vétetett.

A szásznyiresi papi jövedelemben beállott emelkedés bejelentetett a közoktatási miniszternek.

Medvési ehknek az iskola államositásával elvállalt kötelezettségek alól felmentése iránti kérése ajánlattal terjesztetik a közoktatási miniszterhez.

Mezőörményesi ehközségünk részére torony befedés költségeire a 600 kor: konventi segély kiutaltatott.

Komollói ehközség papi állásának üresen hagyása 1907. szept. 1-ig engedélyeztetett s papilak épitési költségeire a Horváth Paula alapból 400 kor. segély szavaztatott meg.

A kántori és tanitói fizetések külön választásáról szóló konventi határozat a dijlevelek megerősitésénél jövőre figyelembevételik.

Szilágy.zolnoki eházmegyénk inditványa arról, hogy a nyomtatványok kezelésével vidéki kereskedők bizassanak meg, sem czélszerüne.., sem megengedhetőnek nem találtatott, miután több oly fontos okmányt képező nyomtatványunk van, melyeknek kellő ellenőrzés nélküli kezelése visszaélésekre adna alkalmat.

A kolozsvári két hitoktató tiszteletdija az eh. kerület pénztárából előlegeztetik, miután az állampénztár csak félévi utólagos részletekben adja ki azt.

A Mátyáskirály-u. 4. számu ház bérleti szerződése jóváhagyatott.

A Honvéd-utcza 6. sz. háznak 33,000 koronáért leendő eladásáról a szerződés megkötésére elnökség meghatalmaztatik.

Lőrinczi Á. theologus 20 kor. kórházi költsége kiutaltatik.

Theol. fakultás épületének közegészségi szempontokból némely hiányok pótlása s szept. 1-től április 1-ig még egy szolga alkalmazása engedélyeztetett.

Theol. fakultasunk Rendszabályainak némi módositása iránt előterjesztés tétetik a kerületi közgyüléshez.

Marosvécsi eházközségben a szavazati jogok szabályozása tárgyában kelt ehmegyei tanácsi határozat a beadott felebbezés folytán megsemmisittetik s ujabb elbirálás alá veendő az egész ügy a törvény §§-aihoz való szigoru alkalmazkodással s a régi gyakorlat figyelembe vételével.

Nagyszebeni ehmegye 1905. évi számadása jóváhagyatik a hátrálékok felhajtására való utasitással.

Főt. püspök aa. elszámolása a bocsárdi szőlők rekonstruálásáról, tudomásul vétetett.

Zilahi kollégiumunk kérésére, a tulajdonukba lévő „Magyar Szó“ részvénynek, mint értéktelennek számadásukból való törlése engedélyeztetett.

Magyarpéterlaki kepemegváltás szabályzata a hivek kötelezettségének esetleges további fentartásával megerősittetik.

Enyedi ehmegyénk több ehközségének megengedtetett, hogy közalapi adóját 5 évig átalányban fizesse.

Tasnádszántói ehközség kérésére iskolaépitésre a Radák-tőke kamatai, valamint 3000 korona tőke, visszahelyezés feltétele mellett kiutaltatott.

A kölcsönök revideálására kiküldött bizottság egyik tagsági helye dr. Kádár János titkár aa. nyugalmazásával megüresedvén, arra Maksay János számvevő aa. neveztetett ki.

A szeretetház átdolgozott szabályzata visszaadatik a közgyülésük által leendő tárgyaltatás végett.

Az igazgatótanácsi iroda helyiségek és püspöki lakás villanyfelszerelési költségei kiutaltattak.

Nagyenyedi kollégium tanitóképezdéjénél két tanári állásra a pályázat kihirdetése elhatároztatott.

Theol. fakultásunk épülete a házgondnok kezelése alá adatott.

Az igazgatótanácsi tisztviselők fizetésrendezés iránti kérésök áttétetik egy bizottsághoz.

II.

A közigazgatási s fegyelmi biráskodás egyesitése s közigazgatási ügyekben jogorvoslatoknak birósági uton való kereshetése tárgyában részletesen indokolt előterjesztést tesz az igazgatótanács az egyházkerületi közgyüléshez.

Fehéregyháza önállósitási kéréséhez csatolt okmányokban téves bejegyzés találtatván, visszaadatott kiigazitásra.

Kilyén Sándor igazgatótanácsi irodaigazgató aa. a rátoni egyházközség javára kepeváltás czéljaira 5000 koronát adományozván, köszönettel tudomásul vétetik, az ehkerületi közgyülésnek bejelentetik s az alapitólevél megerősittetik.

Szászvárosi kollégium két miniszterileg kinevezett tanárának a kerületi közgyülés tagjai sorába leendő felvétele iránti kérése, mint indokolatlan, visszaküldetik esetleges kiegészitésre.

Dési ehközségünk koniirmáltak egyesületének szabályzata megerősittetett s esperes aa. utasittatott, hogy annak müködését a vizitációk alkalmával kisérje figyelemmel.

A délelőttes leczkerendszer ellen az egyetemes konvent állást foglalván, e tárgyban előterjesztés tétetik a kerületi közgyüléshez.

Szászvárosi kollégium felebbezése a délelőttes leczkerendszer tárgyában kelt igazgatótanácsi határozat ellen, elutasitó javaslattal a kerületi közgyülés elé terjesztetett. Szászvárosi ref. kollégium beterjesztvén egy szabályzatot a fizetéselőlegekről, nem volt jóváhagyható.

Jáni Lajos volt kézdimártonfalvi lelkész perujitási kérése illetékesség hiányában érdemleges tárgyalás alá nem vétetett.

Fogarasi ehközségtől a két lelkészi állás fizetésrendezése tárgyában bekéretett a dijlevelek tervezete.

Kolozsvári theol. fakultásunk véleményes jelentése a theologiánál mutatkozó vagyoni hiány elenyésztetése s a vagyonügyek autonom kezelését illetőleg, áttétetett az e tárgyban kiküldött bizottsághoz.

Még egy pár személyi ügy letárgyalása után az ülés véget ért.

M..y.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

A nagyenyedi egyházmegye ez évi rendes közgyülését szeptember 24-én tartotta O-Tordán. A kedvezőtlen idő daczára is szép számban jelentek meg ugy az egyházi, mint világi tagok. Utóbbiak sorában ott láttuk gróf *Bethlen* Bálint fő- és gróf *Bethlen* Sándor algondnokot, kik egyházunk iránti ügybuzgóságuknak mindig elismerésre méltó tanujelét adják.

Jancsó Lajos esperes buzgó imája után a névsorolvasás is igazolván, hogy a tagok szép számban

vannak jelen: a közgyülést elnöklő esperes megalakultnak jelenti ki.

A mult közgyülés óta egyházmegyénk körébe jött lelkészek kebeleztettek be, nevezetesen *Csiki* István kercsedi, *Dali* István csucs-koppándi, *Elek* Lajos csombordi, *Gyenge* János toroczkószentgyörgyi és *Veress* Sándor harasztosi lelkész aak, kik közül Elek Lajos és Gyenge János az egyházmegyéből való eltávozásukat is bejelentették. Majd *Donáth* Mátyás ujtordai énekvezér és *Máthé* Jenő m.-szt.-királyi lévitatanitó eskületétellel lettek bekebelezve.

Ezalatt már szólottak az Úr házába hivó harangok és megindult a menet a piacztéren végig a templom felé. Ide érve önkénytelen is lekötötte figyelmünket a már-már bevégzéshez közeledő uj torony, mely, ha lételét oly magas számu ezreseknek köszöni, de aztán méltó büszkesége lesz az ó-tordai nagy népességü egyháznak.

Az istenitiszteletet Csiki István kecsedi lelkész végezte. Nem terjengős, de rövid, buzgósággal teljes imádkozásával áhitatra inditotta a nagyszámu közönséget. Gyönyörü folytatása volt ennek a Donáth Mátyás uj-tordai énekvezér soló közéneke, ki természet gazdag ajándékából nyert hangját iskolázottan mutatta be. Eléggé elő lettek készitve a vallásos kedélyek, hogy a Jel. 22. r. 20. v. alapján elmondott beszédet, azt megérdemlő figyelemmel hallgassák. Es hallgatták is, mert lehetetlen volt nem figyelemmel hallgatni a szép kidolgozásu beszédet.

Istenitisztelet végeztével visszasieténk a tanácskozó terembe, hol a már előzetesen nyomtatásban szétküldött különböző jelentések következtek tárgyalásra. Első volt az esperesi jelentés. Két hozzászólás volt *személyes ügyben.* De hát vajjon *irjam?.... ne irjam?....* Ha nem irom, nem vagyok hű krónikás! Ha irom, *személyes ügyről* kell referálnom s ekkor kiteszem magam annak, hogy figyelmit kérnek a referens ellen; sőt a perrendtartás nem tudom hányadik §-a alapján megczitáltatom s a polgári büntető törvény §-ai fejemhez vágatnak. Jobb hát, ha végét referálom ez ügynek, azt t. i., hogy egy több pontból álló inditvány egyhangulag nem lett elfogadva. Ellenben el lett fogadva amaz esperesi inditvány, hogy a kerületi közgyülés a konvent utján intézzen az államkormányhoz kérést, adna az a lelkészeknek is kedvezményes vasuti jegyet. Jó volna, ha lenne..

A többi jelentésekről kevés szó esett, elfogadták — specifikálás nélkül.

A felsőbb rendeletek ismertetése és tárgyalása során egyhangulag fogadta el a közgyülés az egyházmegyei tanács amaz inditványát, hogy minden lelkész 10 korona évi járulékot fizessen a „Szeretetház“ részére. A közgyülés hatáskörébe tartozó számadások és kezelési naplók megvizsgálására Ferencz Samu, Veress Károly és Boér Dénes személyében bizottság küldetvén ki, a segélykérvények tárgyalása következett. Sajnos, hogy sok a segélyre szorult, de az volt mindig; bár ezután ne lenne.

Barabás József 28 évig nagy lelkiismeretességgel kezelvén a pénztárt, most végleg lemondott. Az egyhangu bizalom Bartha Lajos gyéresi lelkészt választotta ki ezen állásra s végre sikerült engedelmességre birni a vonakodót. A számvevői állás is üresedésbe jött..hamar, 4 évi szolgálat után. Az egyhangu bizalom Veress Gábor gerendi lelkészt választotta meg — kapaczitálás nélkül. A két lemondott tisztviselőnek jegyzőkönyvi elismerés lett szavazva.

A kiküldött bizottság jelentését megadván, kezelőknek a felmentés megadatott. A fegyelmi bíróság kiegészitéséül pótbirónak világi részről dr. Bocz Vilmos tordai kir. törvényszéki biró, egyházi részről: Ferencz Samu és Nagy Mózes lettek megválasztva; Ferencz Samu egyszersmind egyházmegyei tanácsbirónak is. Ezzel a közgyülés véget ért hivatalosan.

Mintegy 50-en gyültek össze az ezután következő közebédre, hol a pohárköszöntők nem hiányoztak.

Aztán szétoszlottunk a viszontlátásra.

Referens.

KÜLÖNFÉLÉK.

Theologiai Faku.tásunkon *az Ifjuságí-Egylet* alakuló közgyülése e hó 22-én folyt le *Nagy* Károly theol. professzor jelenlétében. Elnök lett egyhangulag *Berde* Sándor IV. theol., alelnök Varga Zsigmond III., főtitkár Nagy Géza III., pénztáros Lőrinczi Arpád IV., főjegyző Nagy Béla III., főlapfelügyelő Miklós Pál III., főkönyvtáros Csog Sámuel IV., tekepálya felügyelő F. Nagy Lajos, játékterem felügyelő Sárkány Lajos IV., ellenőrök: Tőkés András IV., Nagy Elek I., alkönyvtáros Szabó Gyula III., aljegyzők Vánca János II., Farkas Albert I. Theol. nagykönyvtáros Berde Sándor IV., alkönyvtárosok: U. Szabó Gyula II. tj. és Muzsnai László I. theol. Választmányi tagok: Tőkés József IV., Péter Géza III., Dóczi Ferencz II., Elek István I. theologusok, Szegedi Géza, Égető Béla tanárjelöltek.

Az ének és zeneegyletben elnök *Bartha* Péter, jegyzőtitkár Dénes Dezső, pénztáros Gebédi Lajos, ellenőrök: Nagy Géza, U. Szabó Gyula, karnagy Vinczi Károly, választmányi tagok: Sebestyén Endre, Kacsó Lajos, Balogh Imre, Gergely Ferencz, Tankó József, szertáros Kovács György.

A Theologus kör elnöke *Tőkés* Ernő IV. éves theol., alelnök Puskás Kálmán, főtitkár Ilyés Géza, főjegyző Kovács György, pénztáros K. Nagy Lajos, titkár Tőkés András, ellenőrök: Kiss Károly, Dénes Dezső, jegyzők: Czirjék Mihály, Vásárhelyi István, vál. tagok: Varga Gyula, Farkas Imre, Kiss Mihály, Dóczy Ferencz.

Uj theologiai tanár. A dunamelléki ev. ref. egyházkerület a mult héten töltötte be a budapesti ev. ref. theol. akadémián üresedésben levő egyik r. tanári állást. 47 szavazat közül 45 szavazattal dr. *Prnzsinszky* Pál főgimn. tanárt választotta meg az állásra. Benne kiváló erőt nyert a budapesti theol. akadémia, ki tudományos képzettségével, vonzó, szép előadásával, buzgóságával méltó dicsekedése lesz az intézetnek. Már eddig is élénk tevékenységet fejtett ki az egyházi irodalom terén, bizton reméljük, hogy uj állásában nem egy derék munkával fogja azt gazdagitani, bár tudjuk róla, hogy munkássága sulypontját a kathedra képezi. Szivből köszöntjük uj állásában!

Az Irsay-ügy. Legutóbbi hiradásunk óta fejleménye a következő: Mután szept. 23-án is, *Katona* András presbiter-földész udvarán külön istentiszteletet tartott: Herepei esperes hivatalos iratban tiltotta meg Irsaynak ilyeneknek további tartását. Ez esperesi intézkedést némely lapok a vallás szabad gyakorlata elleni merényletként támadták. A perujitási kérvény felett e hó 2-án döntött a kolozsvári egyházmegye fegyelmi bírósága, melyen az esperes akadályoztatása miatt *Bartók* Béla egyh. m. főjegyző elnökölt. A bíróság a perujitásnak nem adott helyet, a mely végzése ellen kérelmező Irsay ügyvéde dr. Ötvös az egyh. ker. törvényszékhez felebbezett. A zavargók még aznap este nagygyülést tartottak a csizmadiaszinben, a hol — mint a K. F. U. irja — elhatározták, hogy „a királyhoz is adnak be kegyelmi kérvényt, a jövő vasárnap, a tilalom daczára, istentiszteletet tartanak Irsayval, megsürgetik a br. *Bánffy* Dezső főgondnokhoz beadott s közbenjárást sürgető kérvényük elintézését; a gyüléshez végül Irsay intézett beszédet, mely a Hymnusz és Szózat ének lésével fejeződött be.“

A kolozsvári „Bethlen Gábor-kör“ alakuló közgyülése szept. 29-én folyt le a theol. fakultás nagytermében. Elnök lett: ifj. *Bartók György.* Alelnök: Abrudbányai Ede és Benedek Márton, főpénztáros: Biró Lajos, főjegyző: Kovács Béla, főtitkár: K. Nagy Lajos, levéltáros: Tókos Károly. Az egylet első választmányi gyülését okt. 2-án tartotta. A Kör munkaprogrammjába fel lettek véve a felolvasó- és vitaestélyek is, melyek rendezését már e hóban megkezdi a választmány. Az estélyekről annak idején részletesebben meg fogunk emlékezni. Addig is sikert kivánunk a megkezdett munkához.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1059—906.

Körlevél valamennyi espereshez.

Felkérem az esperesi hivatalokat, hogy az 1906. évben megejtett e. megyei vizsgálatok jegyzőkönyvét sürgősen felterjeszteni szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1906. okt. 3.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 3810—1906.

KÖRLEVÉL

az egyházi és iskolai hatóságokhoz.

A központi statisztikai hivatal a Helységnévtárnak új kiadását bocsátja közre, mely sok tekintetben megfelelőbb lesz az utóbbi kiadásnál, reánk nézve különösen azért, mert a községek egyházi hovatartozását is tartalmazza. Az egyházi hatóságok a bolti árnak feléért, t. i. 6 kor. kedvezményes áron szerezhetik meg e munkát, ha ezt az összeget f. év október hó végéig postautalványon beküldik a központi statisztikai hivatalhoz Budapestre. Melegen ajánljuk a munka megrendelését.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept. hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tan. előadó.

Sz. 2878—1906.

KÖRLEVÉL

a theol. fakultás méltóságos t. Előljáróságához és valamennyi legátust fogadó református egyházközség tiszteletes t. Presbiteriumához.

Egyházkerületi közgyülésünk 1896. évi 59. számu határozatával megállapitotta s 1901. évi 41. és 1902. évi 51. sz. határozataival pedig módositotta a legáczió intézményének szabályzatát, de a megállapitott szabályzat rendelkezéseinek figyelmen kivül hagyása most is nem egy esetben visszaélésekre s rendetlenségre ad alkalmat, ugy hogy Igazgatótanácsunk szükségesnek látja az érdekeltek figyelmét ismételten felhivni a szabályzat szigoru alkalmazására. A szabálytalanságok legtöbb esetben két forrásra vezethetők vissza, egyik a kihivás (speczifikáczió), a másik a visszamondás, vagyis az az eljárás, hogy az egyházközség bejelenti, hogy valamelyik ünnepre nem kér legátust s a szabályzat által meg nem engedett uton fogad legátust.

Felhivjuk a legátust fogadó egyházközségek tiszteletes t. Presbiteriumait, hogy legáczióra való kihivásokat csakis a szabályzatnak szigoru szem előtt tartásával eszközöljenek, ha pedig a legációt egy-egy ünnepre kivételesen visszamondani kénytelenek, ennek indokolását is jelentsék be a theol. fakultás igazgatóságához, az illetékes espereshez pedig egyidejüleg jelentést tegyenek arról, hogy a legátumot mire forditja a presbiterium. Felhivjuk egyuttal a theologia méltóságos t. Előljáróságát, hogy a legációi szabályzatnak mindennemü, bármelyik részről történő mellőzéséről azonnal jelentést tegyen Igazgatótanácsunkhoz kellő adatokkal, hogy az ügyet megvizsgáltathassuk s orvoslatot szerezhessünk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szeptember hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Dr. Sárkány Lajos,* tanügyi előadó.

Sz. 1300—1906.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletü esperes urnak.

A f. évi nov. hó 10-re kitüzött egyházkerületi közgyülés tárgysorozatába az *ifju lelkészek felavatása* is felvétetvén, felkérjük nt. esperes aait, hogy az egyházmegyéjük területén levő uj lelkészek szabályszerü kéréseit mielőbb bevenni és legkésőbb f. évi nov. 1-ig Igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni szíveskedjék.

Már ezuttal is figyelmeztetni kivánjuk felavatandó lelkész aait, hogy felavatásukról szóló oklevelük kiállitási költségelt kiegyenlitve, Igazgatótanácsunk 2676—1904. sz. körlevele értelmében dijlevelük bemutatása mellett, jövedelmák 3 %-át Igazgatótanácsunkhoz a theologia részére befizetni és az erről nyerendő nyugtát a felavatást kérő folyamodáshoz csatolni el ne mulasszák, mivel ennek hiányában felavatásuk nem fog engedélyeztetni.

Kolozsvárt, 1906. zzept. hó 30-án.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 3448—906.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletü Esperes aához.

Egyetemes konventünk f. évi április hó 24—27. napjain tartott ülésében hozott 25. jkvi sz. határozatával, az érmelléki egyházmegye előterjesztése és az Egyetemes Tanügyi Bizottság 1906. április hó 18-án tartott ülésében hozott 5. jkvi sz. határozata alapján kimondotta, hogy az uj fizetéskiegészitési törvény életbeléptetését megelőzőleg minden kántortanitó fizetése választassék kétfelé oly módon, mint a hogy azt az 1891. évi XLIII. tc. 4. §-a kivánja, illetőleg a hogy azt a közoktatásügyi miniszterium 1903. évi 29751. sz. rendelete értelmében a közigazgatási hatóság megállapitotta.

Felhivjuk ennélfogva összes nagytiszteletü esperes aait, hogy utasitsák az egyházmegyéjök kötelékébe tartozó egyházközségeket, miszerint a kántortanitói fizetéseket esetről-esetre, a tanitóváltozások alkalmával, olyképen válasszák szét, hogy a dijlevél megfelelő tételei alá csak a tisztán tanitói javadalmat képező járandóságok vétessenek fel, mig a kántori javadalmak külön a tanitói fizetésbe be nem számitva, a dijlevél 7. pontja alá „Megjegyzés“ képen veendők fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept, hó 27-én tartott üléséből.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 332—1906. elölj. sz.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az ev. ref. Bethlen-kollégium előljárósága pályázatot a néptanitóképző pedagógiai tanszékére. Ez állás javadalma törzsfizetés 2600 kor. és 5 évenként 5 izben 600 kor. korpótlék, melyre nézve más, egyenlő rangu tanintézetnél (főgimnázium, tanitóképző) töltött rendes tanári szolgálati évek 10 év keretén belül beszámittatnak. 600 kor. szálláspénz, esetleg természetbeli lakás. A fizetés havi, a szálláspénz félévi előleges részletekben adatik ki.

Ez állás kötelességei: a nevelés és oktatástan és a kapcsolatos tárgyak tanitása hetenként 9 órán, a tanitásgyakorlatok vezetése hetenként 8 órán, a néptanitóképző s a kapcsolatos elemi és gyakorló iskola igazgatói teendőinek ellátása.

A megválasztott jogosult és kötelezett tagja a Bethlen-kollégium közös tanárkarának és előljáróságának, mindkét testület gyüléseiben a néptanitóképző tanitási ügyeinek állandó előadója.

A megválasztott jogosult és kötelezett tagja az 1894. évi XXVII. tc. által létesitett országos tanári nyugdijintézetnek.

A pályázóknak tudományegyetemi képzettséggel kell birniok, előnyben részesülnek azok, a kik theologiai tanfolyamot is végeztek.

A pályázók életkoruk, végzett tanulmányaik és megelőző szolgálataikról szóló okmányaikat az erdélyi ref. egyházkerület mélt. Igazgatótanácsához (Kolozsvárt) czimzett folyamodványuk kiséretében a Bethlen-kollégium előljáróságának (Nagyenyeden) október hó 20-ig nyujtsák be.

Az állás az erdélyi ev. ref. egyházkerület november 10-én kezdődő közgyülésén választás utján töltetik be és 1907. évi julius 1-én foglalandó el.

Az ev. ref. Bethlen-kollégium előljáróságának 1906. évi szeptember 29-én tartott gyüléséből.

Br. Bánffy Kazimir s. k., gondnok. *Bartha Zsigmond* s. k., jegyző.

Sz. 332—1906. előlj. sz.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az ev. ref. Bethlen-kollégium előljárósága pályázatot hirdet a *néptanitóképző földrajz-történelmi tanszékére.* Ez állás javadalma 2400 kor. törzsfizetés és öt évenként 5 izben 200—200 kor. korpótlék és 480 kor. szálláspénz. A fizetés havi, a szálláspénz félévi előleges részletekben adatik ki.

Ez állás kötelességei: a néptanitóképzőben a történelem és földrajzot s esetleg más rokon tárgyat tanitani: hetenként legfeljebb 20 órán.

A megválasztottnak a Betlen-kollégium kormányzó testületeihez való viszonyát az 1900. évi 39. számu közgyülési határozat szabályozza.

A megválasztott jogosult és kötelezett tagja az 1894. évi XXVII. tc. által létesitett országos nyugdijintézetnek.

A pályázók életkoruk, végzett tanulmányaik és megelőző szolgálataikról szóló okmányaikat az erdélyi ref. egyházkerület mélt. Igazgatótanácsához (Kolozsvárt) czimzett folyamodvány kiséretében az ev. ref. Bethlen-főiskola elnöjáróságához Nagyenyeden, nyujtsák be f. évi október 20-ig.

Az állás az erdélyi ref. egyházkerület f. évi november 10-én kezdődő közgyülésén választás utján töltetik be és 1907. évi szept. 1-én foglalandó el.

Az ev. ref. Bethlen-kollegium elnöjáróságának 1906. évi szept. 29-én tartott gyüléséből.

Br. Bánffy Kázmér s. k., gondnok. *Bartha Zsigmond* s. k., jegyző.

1033—906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nyárádszentimrei* anya- és seprődi leányegyházközség lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Dijlevélszerinti javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kivül, 11 hold 1474 □-öl szántó, rét, legelő és erdő földhaszonélvezetének értéke 58 K., terményjövedelem értéke 624 K. 84 fill., munkabeli szolgáltatás értéke 133 K 34 f., összesen 816 K 18 f., ebből levonva a kiadást, 30 K 70 fillért, marad tiszta jövedelem 785 K 48 f., állami kiegészités 814 K 52 f., összesen 1600 korona.

Pályázati határidő *1906. okt. 20.*

Folyamodványok minősitvénnyel és a pályázati hirdetés ideje alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten nt. Ravasz János esperes aához nyujtandók be Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. szept. 28.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 679—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Közeledvén ugy az egyházmegyei, mint az egyházkerületi közgyülés ideje, felhivom a segélyre szorult egyházakat, hogy *országos közalapi és egyéb segélykérvényeiket,* e körlevél vétele után azonnal küldjék be számvevő aához, ki azokat előbb egyházmegyei tanácsban, majd közgyülésünkön referálni fogja.

Fennálló szabályzatunk értelmében ezeket a segélykérvényeket már a számadásokkal egyszerre be kellett volna adni! És jövőre ennek a betartását igenis kérem, mert az igényjogosultság legméltányosabban a számadásokkal kapcsolatosan állapitható meg.

Gernyeszeg, 1906. szept. 27. *Csekme Ferencz,* görgényi esperes.

1439—1906. sz.

KÖRLEVÉL.

Tudomására hozom az egyházközségeknek, lelkipásztortársaimnak s ezek által az egyházmegyei gyámintézet javadalmasainak és adósainak, hogy egyházmegyei közgyülésünk Barabás József egyhm. pénztáros lemondása folytán egyházmegyei köz- és gyámintézeti pénztárossá 16. jkvi sz. a. Bartha Lajos ar.-gyéresi lelkészt választotta. Az egyházmegyei számvevői állásra pedig a szintén lemondott Ferencz Sámuel helyett Veres Károly gerendi lelkész lett 17. jkvi sz. a. megválasztva. Az oda utalt pénzek, nyugták, számadások hát ezentúl az újonnan választott pénztároshoz, illetőleg számvevőhöz küldendők.

Marosujvár, 1906. szept. 26.

Jancsó Lajos, esperes.

FELKÉRÉS.

Atyafiságos tisztelettel kérem a nemes presbiteriumokat és erdélyi ref. egyházkerületünk azon tisztelt lelkészeit, kikhez a 3170—1905. sz. alatt helyben hagyott oláhujfalui papilak épités végett könyöradomány gyüjtő iv érkezett, hogy azokat eredmény nélkül is ezen év október végéig hozzám visszaküldeni sziveskedjenek, hogy számadásomat rólok megtehessem.

Oláhujfalun, 1906. szept. 30.

Bogdán József, körlelk.

Sz. 115—1906.

FELHIVÁS

a nagyenyedi egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz.

A folyó évi szeptember 24-iki egyházmegyei közgyülés, úgy az egyházmegyei közpénztár, mint a gyámintézeti pénztár kezelésével engem bizván meg, tisztelettel kérem egyházmegyénk lelkipásztorait ezután a *közfizetendőket mindig részletezett ellennyugta* kiséretében hozzám küldeni be.

Továbbá tisztelettel kérem azon lelkipásztor atyámfiait, kiknek egyházközségükben egyházmegyénk gyámintézetéhez tartozó özvegyek és árvák vannak, kegyeskedjenek azokat figyelmeztetni, hogy *egyházmegyei özveggyi vagy árvai járandóságaikat* szabályszerüen láttamozott nyugtákkal ezután tőlem fogják fölvenni.

Ugy nyugták, valamint ellennyugták kiállitásánál, ugyszintén a határidők szabályszerü és pontos betartásánál szives figyelmet kérve, maradtam

Aranyos-Gyéresen, 1906. szept. 28-án.

Bartha Lajos, ref. lelkész, egyházmegyei köz- és gyámintézeti pénztáros.

MEGHIVÓ.

A marosi egyházmegye bekecsalyi köre őszi rendes egyházi értekezletét *Mosonban* tartja meg folyó évi október hó 31-én d. e.

Tárgysorozat: 1. Reggel ½10 órakor gyülekezés tekintetes *Szánthó* Elek pátronus ur házánál. Onnan pont 10 órakor testületileg a templomba vonulás. A fogatok az állami iskola udvarán helyezendők el. 2. Gyülekezeti ének után imát mond *Rákosi* György nyárádszentannai lelkész. 3. Közének után Bocskay-emlékbeszédet a reformácziói ünneppel kapcsolatosan tart *Adi* Sámuel nyárádszentbenedeki lelkész. 4. „Óda Bocskaihoz.“ Irta és szavalja *Staudner* Mátyás tompai lelkész. 5. Az értekezletet megnyitó elnöki beszéd. 6. Mult jegyzőkönyv felolvasása. 7. Néhai Orbán Károly magyarosi lelkész élet- és jellemrajzát felolvassa *Simon* Gábor sellyei lelkész. 8. Inditványok. 9. Zárt ülésben tisztujitás az áillami iskola nagy termében.

Az összes tagok megjelenését kérjük.

Kelt Nyárádszentannán, 1906. október 1-én.

Sántha Albert, világi alelnök. *Rákosi György,* egyházi alelnök.

Felhivás az egyházmegyei Egyházi Értekezletek nt. elnökeihez.

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk — a mult évi közgyülés határozata értelmében — a f. évben a kerületi közgyüléssel kapcsolatban Kolozsvárt tartja közgyülését és pedig november 11-én d. u. 4 órakor a theol. fakultás disztermében.

Tisztelettel kérjük az igen tisztelt elnök urakat, sziveskedjenek intézkedni, hogy a vezetésük alatt álló egyházmegye ez évi értekezleti munkásságáról szóló jelentést a kerületi Ért. titkára az évi jelentés összeállitása czéljából okt. 10-ig kezéhez kapja a tagok és az egyházmegyei értekezleti pénztár pontos kimutatásával.

Tisztelettel kérjük továbbá, sziveskedjenek értesiteni azokról a javaslatokról, illetőleg határozatokról, a melyeket egyházmegyéjük értekezletének közgyülése az értekezleti munkásság fokozása érdekében elfogadott és a melyeket a kerületi értekezleti közgyülés elé vinni határozott. Értekezletünk ez évi közgyülésének tárgya ugyanis a jelentéseken kivül egyedül az értekezleti munkásság elevenebbé tételére vonatkozó javaslatok tárgyalása lesz, a mire nézve szivesen kérjük minden egyhm. Értekezlet javaslatát.

Egyben kérjük a nt. Elnök urakat: sziveskedjenek a pénztárnokot értesiteni a begyült tagdijak beküldésére, illetőleg beszedésére, mivel központi pénztárunk nem tudja különben a fizetési kötelezettségeket teljesiteni. Szives üdvözlettel

Kolozsvárt, 1906. október hó.

Nagy Károly, ért e. alelnök. *Tárkányi György,* ért. e. titkár.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *41-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. okt. 11.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyháztársadalmi életünk belterjesebbé tételéről.

— *Tölhfalusi József* m.-vásárhelyi lelkész. —

(Folytatás.)

Ezek voltak vezéreink nyilatkozatai, a melyeknél hosszadalmasabb részletességgel igen, de szebben s meggyőzőbb, hogy úgy mondjuk, erőteljesebb apostoli buzgólkodással nem lehetne megadni a feleletet arra a kérdésre, hogy mi volt szervezkedésünk czélja?

És most következnek, hogy megfeleljek arra a kérdésre, miszerint vajjon meg volt-e szervezkedésünknek kellő eredménye? Megdönthetetlen véleményem, hogy — igen! Nem akarom ezzel azt mondani, hogy minden óhajtás betölt s minden remény kielégitést talált és minden követelmény éppen úgy reálizálódott, mint a mily magosra hirtelen felcsapott a lelkesedés lángja. Nem. Itt, amott éreznünk, látnunk, tapasztalnunk kellett, hogy értekezletünk eszméi, s az általa kifejezett közóhaj, sőt többet mondok, a korszellem intő szava által hangsulyozott feltételek és követelmények sorsa az volt, mint az evangéliumi magé, melyből némely esék az útfélre; és eljövének a madarak és elkapdosák azt. Némely pedig esék a köves helyre, a hol nem vala sok földe és hamar kikele, mivelhogy a földben nem vala mélyen. Mikor azonban a nap fölkelt, megüté a hő és mivel gyökere nem volt elszárada. Némely pedig esék a tövis közé és a tövisek felnövekedvén, megfojták azt. Némely pedig esék a jó földbe és gyümölcsöt terme, némely száz annyit, némely hatvan annyit, némely pedig harmincz annyit. Ugyde általában örömmel, elismeréssel kell és lehet tanuskodni a mellett, hogy közszellemünk ébredőben, ev. ref. öntudatunk, ha még nem is a tenger közepén kiemelkedő gránitszikla, a melynek oldalát hiába csapkodják romboló hullámok, de minden vihar és romlás közepette okos czéllal, megfontolt belátással, szilárdan épülő világitó torony, mely biztos révpartra juttatja egyháztársadalmi életünknek bár nehézkes járatu, de a kitűzött iránytól még el nem tért hajóját. Ne kicsinyeljük az eddigi eredményeket. Azok a sokszor jelentékteleneknek vallott egyházi felolvasások; egyházközségeink hivei között alakult, részben alakulófélben levő ifjusági, olvasó, nő-, temetkezési-egyletek — mind az élet jelei. Ezért nem sorakozom azok sorába, a kik felvont szemöldökkel birálják Értekezletünk hatását s az elért eredményt felszinesen csak a külső látszat s futólagos hangulatok alapján itélik és épen ezért, ha valami nem tetszik, azonnal készek az itéletre; sőt többet mondok: az elitélésre, amelylyel kérlelhetlenül sujtják ügyünk vezető férfiait, magát az ügyet és mint feleslleges, hiábavaló, csődöt mondott kérdés felett átsietnek mindazon, a mi ennek keretébe vonva volt.

Ne a »vég«-ről beszéljünk mi; sohase engedjünk erőt venni a tehetetlenség érzésének s az önbizalom hiányának. Hanem számot vetve minden kezdet nehézségeivel, tapasztalatokat gyüjtve, tartsuk szilárdan magunk előtt a kitüzött irányt; itt-ott megpihenve, új lélekzetet véve, új erőt meritve haladjunk előre. Csak erősen akarjunk, állhatatosan bizzunk a diadalban s meglesz az eredmény, a siker.

Ezen felfogással kerestem mindig egyháztársadalmi életünk fellenditésének módjait és alkalmait s ezzel vezéreltetem most, hogy annak belterjesebbé tételéről szólok.

Már fennebb emlitettem, hogy én sem látok csupa fényt; háttért is látok s ott hiányokat.

Legyen szabad első és igen nagy hiányunknak jeleznem, hogy az evangelium ereje még mindig nem eléggé vezéreszméje tevékenykedésünknek. Nem az ugynevezett »divatos« evangelizálás mellett akarok szólani; de úgy hiszem nem vétek senki egyéni felfogása ellen, ha nem elégszem meg azzal, hogy egy fényes távlatból nézzem, szemléljem az Ur Jézus Krisztus életét, cselekedeteit, hanem be akarom vinni az életbe; ott, vele és benne akarok élni s keresem, hogy megtaláljam őt, mint követendő példányképemet mindenben; őt, a ki által lett az evangelium Istennek erejévé, minden hivőnek üdvösségére. És nem kegyeskedő szemforgatás ez, a midőn ezt hangsulyozom. Csak azt akarom kifejezni, hogy *eljött* az óra s már itt vagyon, hogy az élet minden mozzanatát, minden nagy kérdését az evangelium szellemével világitsuk meg; de nemcsak hogy megvilágositsuk, hanem éppen áthassuk. Az evangelium, határozottan, nemcsak szellemi erő, hanem egyuttal a legnemesebb szocziális erő is és egyházunknak meggyőződése szerint, a napirenden levő nagy kérdésekkel is számolni kell, ha azt nem akarja, hogy azok rombolólag zugjanak el felette. Az életet megnemesiteni és irányitani hivatása az evangeliumnak, ezt pedig csak úgy teheti meg, ha magunk rásegitjük, hogy belenyulhasson az áramló élet kellő közepébe, hogy ott mint erő, élethivatásokban mutassa meg magát.

De erről a kérdésről nem akarok hosszasabban szólani, mert nem óhajtanék vitát provokálni abban, a mi felől lehetnek még eltérő nézetek, de nincsenek ellentétek.

Hiányainkat s egyháztársadalmi életünk belterjesebbé tételének utjait keresve, rámutatok arra, hogy a sok oldalról hangoztatott eredménytelenségnek egyik oka, hogy elhanyagoljuk a tömörülést; helyesebben tömörülésünk nem eléggé gyakorlati s kivitele nem

mindig alkalmazkodik a protestáns és magyar ember sajátossága szerint.*

A magyar ember nemzeti karakterénél fogva individualista; megkívánja tehát, hogy az egyéninek jogosultságát ismerjék el, ugy az egyesben, mint a társadalomban; ellensége a mindent nivelláló abszolutizmusnak. Igazi autonomista; ethicista, mert nemcsak a cselekedetet méltányolja, hanem a jóakaratot és érzületet is, de megköveteli, hogy benne is méltányolják. Mint progresszista pedig megkívánja a folytonos kölcsönhatást, kutatást, az ethizált egyéni irányzatnak érvényesitésével. Ha valamiben részt vesz, ott mint szerves rész akar müködni, nem vezetteti magát, hanem igyekszik érvényesülni. A magyar jellem e vonásait a protestántizmus nemhogy eltörölte volna, hanem még inkább mélyitette. Azért nekünk protestánsoknak és pedig első sorban a magyar protestánsoknak, minden tömörülésnél, minden egyesülésnél kétszeresen kell erre figyelnünk, ezzel számolnunk. Általánosan tudjuk és valljuk azt s mégis el kell ismerjük, hogy az elvet a gyakorlati életben nem eléggé reálizáltuk.

Mindezekre pedig bizonyságom az, a mire már rámutattam, a minek örvendeztem, de a mikben való hiányosságunkat is fel kell, hogy tárjam.

Abban a programmban, a melyet egyháztársadalmi életünknek reformációjául, sinormértékül lelke szépségével, tudásának és tapasztalatainak sokoldaluságával néhai elnökünk Molnár Albert elénkbe tárt, — ott egyes egyházközségeknek családatyai, női és ifjusági organizációja volt leghatásosabban hangsulyozva. Ehez fűzött reményeink beváltásában vagyunk a legadósabbak s a mire nézve a legkönnyebb és legközvetlenebb útat kellett volna válasszuk, azon voltunk a legtétlenebbek.

(Folyt. köv.)

„Egymásnak terhét hordozzátok."

(Gal. 6. 2.)

Érkezik a posta, jőnek a hivatalos levelek. Felnyitom a legelsőt és olvasom: „az x-i egyház kérő szózata". Segélyt kér a „jókedvü adakozók"-tól „vihartól megrongált temploma újra épitésére". Olvasom a másikat: „Felhivás adakozásra a roskadó félben levő m—i templom javára". És az indokolás mindenikben egy és ugyanaz: „a hivek szegénysége", az „erők gyengesége" stb. És ez igy megy esztendőkön át, csaknem a végtelenségig. Szegények kérnek a szegényektől, erőtelenek várnak támogatást az erőtelenektől. Aztán jön a végeredmény. Felhivás a lapokban a gyűjtőivek beküldésére (ha eredménytelenül is), sürgetés, felszólitás levelekben, levelezőlapokon. Szóval a segélyre szoruló egyház gyűjtőivek, sürgető levelekért elköl 40—50 koronát s a végén csak csalódást arat.

Tarisznyás emberek kopognak be ajtónkon, kezökben egy-egy vaskos könyvvel. Gyüjtenek az s—i templom javára. Beutazzák az egész országot, eltöltenek az utazással egy fél, egy egész esztendőt, összekoldulnak 5—600 koronát, a miből a segélyre szoruló egyháznak jut 2—300, a többit felemésztik a kéregetők. Sőt olykor egy-egy kevés panamázást is megengednek magoknak. (Erre is tudok példát.)

Nem jól van ez igy atyámfiai! Szegények vagyunk, az igaz. Rászorulunk a segélyre, az tény. Az országos közalapnak sem áll módjában, hogy minden szükséget kielégiteni tudjon, az kétségbevonhatatlan. Adakozni erkölcsi kötelesség az való igaz. És mégis én és velem együtt bizonyára többen nem vagyunk barátjai a gyüjtés sem ilyen, sem amolyan módjának. A gyüjtőiveket 100 ember közül 60—70 egyszerüen félreteszi, el sem olvassa, sürgetésre 10—20 üresen visszaküldi, a többi még azt se teszi meg. Egy nehány gyüjt jelentéktelen összeget. A kéregetők egy-egy ekklézsiában összegyüjtenek 6—7 koronát. Végtére is a hivek adománya nem érkezik teljes összegében a segélyt kérő egyház pénztárába, mert jelentékeny összeget emésztenek fel a gyüjtőivek, meg a kéregető atyafiak.

Nem jól van ez igy! Miért tegyünk fölösleges kiadásokat akkor, mikor magunk más segélyére szorulunk? Miért adjunk a gyüjtött összegből 40—50 %-ot egyes embereknek? Nem jobb volna-e, ha ez is megmaradhatna? Általánossá, sőt kötelezővé kell tenni az adakozást minden egyház, lelkipásztor, tanitó, énekvezér és levita részéről. Ha ezek mindnyájan csak egy-egy homokszemet raknak évenként össze, tekintélyes összeg gyül egybe, melyből 4—5 templom és ugyanannyi iskola részére tekintélyes összeg jut, anélkül, hogy bármely egyház vagy egyházi hivatalnok nagyobb megterheltetésével járna. Én legalább nem vagyok hajlandó elhinni, hogy akadna egyház vagy egyházi tisztviselő, a ki az általam ajánlandó megoldási kulcs szerinti összeget magára nézve terhelőnek találná akkor, a mikor évenként amugy is apránként többet kiad a gyűjtőivekre és kéregető embereknek.

A segélyezés könnyebb és czélszerübb módját a következőképen gondolom megvalósithatónak:

Töröltessék el a gyűjtőivekkel és a kéregető emberekkel való gyűjtés módja és foglalja el helyét az egyházkerületi segélyezés és pedig 10 templom és iskola czéljaira adjon be az egyházkerületi pénztárba évenként

minden leány- és fiókegyház 1—200 lélekig à 1.— K
„ „ „ 200 léleken felül à 2.50
III. osztályu anyaegyház à 5.—
II. à 10.—
I. . . . à 15.—
III. lelkipásztora à 2.50
II. à 5.—
I. „ „ à 7.50
tanitó, énekvezér és lévita . . . à 1.25
„ egyháztag január 1-én perselypénzt.

Ilyen formán begyülne az 1906. évi névtár adatai szerint:

leány- és fiókegyházak 1—200 lsz.	126	á 1.— K	=	126.— K
„ „ „ 200 lsz.	44	á 2.— „	=	88.— „
III. osztályu anyaegyház	463	á 5.—	=	2315.— „
II.	30	á 10.	=	300.—
I.	41	á 15.— „	=	615.— „
III. lelkipászt.	464	á 2.60 „	=	1160.— „
II.	30	á 5.—	=	150.— „
I. „ „ „	40	á 7.50	=	367.— „
tanitók, énekvezérek, léviták	833	á 1.25 „	=	1041.25 „
leány- és fiókegyh. perselypénze átlag		á 0.50 „	=	85.— „
anyaegyházak perselypénze átlag		á 2.— „	=	1068.— „
		Összesen	=	7315.25 K

Ezen összegből segélyezendő lenne:

1	templom	à 2000 K	=	2000 K.
2		à 1000	=	2000
3	„	à 500	=	1500
2	iskola	à 500	=	1000
2	„	ä 400 „	=	800 „
Összesen 6 templom és 4 iskola				7300 K.

A fenmaradó 15 kor. 25 f. tőkésittetnék. Önként értetődik, hogy az igy segélyezett egyházak közalap segélyre fel nem ajánltatnának. A mennyiben az iskolaépitési segélyek — mint ritkábban előfordulók — igénybe nem vétetnének, egész összegükben templomépitési segélyre lennének fordithatók. Igy lassankint egyházkerületünk roskadozó templomai és iskolái megújulnának, illetve kijavittatnának, magun-

* Erre vonatkozó kijelentésemet Paál Gusztáv marosvásárhelyi tanár atyánkfiának *Egyháztársadalmi életünk szervezetéről és szervezéséről* czimü és a marosi e. m. ért. közgyülése előtt tartott felolvasásából kölcsönöztem.

kat pedig megváltanók a kéregetők örökös kilincseléseitől.

Régi egyházi számadásokban látok ilyen kiadási tételeket: „külső oskolák és templomokra". Miért ne szerepelhetne az újabb számadásokban is egy ilyen tétel?

Ajánlom az illetékes körök figyelmébe.

Baczó Lajos,
betfalvi lelkipásztor.

A felekezeti középiskolai tanárok fizetésrendezése.

A sok panaszra, melyet a nem állami tanárok tettek, fizetésüknek az államiaké mögött való elmaradása miatt, most a kultuszminiszterium egy lépést tett ezek megszüntetésére. 300,000 koronát vett fel a költségvetésbe az egyenetlenség megszüntetésére. Ez összeg kiosztására nézve a miniszterium egy »szabályzat«-ot dolgozott ki s küldött meg véleményezésre a hatóságoknak. A mi egyh. hatóságunk most kérte be a kollégiumok véleményét idevonatkozólag. Addig is, amig azt jövő számunkban ismertethetnők, itt közöljük magát a »szabályzat«-tervezetet s reá a *pápai* ref. koll. tanárkarának véleményét, a melyben igen fontos szempontok érvényesülnek s a mely — a D. Pr. L. minden érthetetlen (?) támadása daczára is — megszivlelendő.

Ideiglenes szabályzat

a felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák igazgatóinak, tanárainak és tornatanitóinak engedélyezendő rendkivüli segélyről, illetőleg személyi pótlékról.

1. §. A felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolai rendes igazgatók, rendes tanárok és rendes tornatanitók jelenlegi fizetése személyi pótlékkal az állampénztárból oly összegre egészittetik ki, a minőt az állami középiskolai igazgatók, tanárok és tornatanitók az 1893. évi IV. és az 1904. évi I. t.-cz. alapján együttesen élveznek.

2. §. Ezen személyi pótlék fizetés természetével bir, és azok számára, kiknek iskolai főhatósága, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál a fenntartó hatóság folyamodványát ezen minszteriumhoz legkésőbb 1906. évi decz. hó 15-ig benyujtja: 1906. évi julius hó 1-től számitva fog folyósittatni.

Azon rendes igazgatók, rendes tanárok és rendes tornatanitók számára azonban, kiknek iskolai főhatósága, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál fenntartó hatósága a folyamodványt 1907. évi február hava után nyujtja be: a személyi pótlék csak a folyamodvány benyujtását követő hó elsejétől számitva fog folyósittatni.

3. §. A személyi pótlék egyénenként fog ugyan megállapittatni, azonban a felekezeti középiskoláknál az egyes egyházi főhatóságok, illetőleg szerzetesrendi főnökök kezeihez a hatóságuk alá tartozó összes középiskolákra nézve egy összegben, — a törvényhatósági és községi középiskolákra nézve pedig az iskolafenntartó kezeihez iskolánként egy összegben, naptári előleges félévi részletekben fog utalványoztatni.

4. §. Az, kinek kezeihez az összeg utalványoztatott, tartozik a személyi pótlékot előleges havi részletekben a jogosultaknak kiszolgáltatni.

Az egész félévi összegről szóló és a jogosultak szabályszerüen bélyegelt nyugtáival okmányolt számadások minden naptári félév végén — legkésőbb azonban a következő augusztus, illetőleg február hó végével — ezen miniszteriumnak bemutatandók.

5. §. *Egy* közös főhatóság alá tartozó tanszemélyzet, a személyi pótlék megállapitása szempontjából, *egy* státusnak fog tekintetni.

6. §. Az 5. §. szerinti egységes létszámokon belül, az állandóan alkalmazott rendes igazgatóknak fele a VII-ik, fele pedig a VIII-ik, — a rendes tanárok fele a VIII-ik, fele pedig a IX-ik fizetési osztálynak megfelelően részesülnek személyi pótlékban.

A magasab fizetési osztálynak megfelelő beosztásnál az illető minőségben megszakitás nélkül eltöltött szolgálati idő az irányadó.

A rendes tornatanitó a X-ik fizetési osztálynak megfelelő kiegészitésben részesül.

A nem állandóan alkalmazott igazgatók rendes tanári minőségük szerint részesülnek személyi pótlékban.

7. §. Valamely alacsonyabb fizetési osztály illetményeinek megfelelő személyi pótlék helyett a magasabb fizetési osztály illetményeinek megfelelő személyi pótlék ez utóbbival egybekapcsolt állás üresedésbe jövetele napját követő naptári félév (január vagy julius) első napjától kezdve lesz esedékes.

8. §. Szerzetes rendek által egészben vagy részben ellátott középiskoláknak a rendhez tartozó igazgatói és rendes tanárai után rendkivüli segély, illetőleg személyi pótlék gyanánt évi fixösszeg utalványoztatik, olykép, hogy a szerzetes-rendi tanároknak jelenlegi fizetése — a fizetési osztályoknak megfelelő beosztás mellőzésével — a IX. és VIII. fizetési osztályok 2-ik és 3-ik fokozatának megfelelő összegek átlagára egészittetik ki. A természetben birt teljes ellátás évi 1200 koronának tudandó be.

9. §. Arra nézve, hogy a személyi pótlék eltávozás, lemondás, nyugdijazás, halálozás, egy évnél tovább tartó szabadságolás, vagy más esetben mely nappal szüntetendő meg, továbbá a szolgálati idő beszámitása, annak megszakitása s egyéb e körül még felmerülhető kérdésekre nézve: az állami középiskolai tanárokra e részben fennálló szabályok analógiája irányadó.

Csak az egyfolytában eltöltött szolgálati idő számitható be.

10. §. Az iskolai főhatóságok, illetőleg fenntartók kötelesek a tanszemélyzetben és ennek fizetési viszonyaiban előforduló minden változást a miniszteriumnak, kellő okmányokkal fölszerelve, haladéktalanul bejelenteni, hogy a személyi pótlék ujabb megállapitása iránt intézkedés történhessék.

11. §. Minden első megállapitásnál a következő okmányok mutatandók be:

1. §. Az illető iskolai főhatóság, illetőleg fenntartó hatóság folyamodványa.

2. §. Születési bizonyitvány (keresztlevél).

3. §. Középiskolai tanári oklevél vagy az 1883. XXX. t.-cz. alapján nyert jogositás.

4. §. A megválasztást, illetőleg alkalmazást, annak időpontját és minőségét előtüntető okmány.

5. §. Pontos kimutatása és igazolása annak, hogy jelenleg minő illetményeket élvez és ezeket honnan kapja az illető.

12. §. Rendkivüli segélyben, illetőleg személyi pótlékban csak oly középiskola rendes igazgatója, rendes tanárai és rendes tornatanitója részesithetők, melynek iskolai főhatósága a jelen ideiglenes Szabályzatot magára nézve kötelezőnek elismeri. Nem szükséges, hogy ez kifejezetten megtörténjék, elegendő, ha a tanszemélyzetnek személyi pótlékban való részesitéséhez a maga részéről hozzájárul, illetőleg ezt elfogadja.

13. §. Azok, a kik az első megállapitást akár a beosztás, akár a pótlék magassága szempontjából vagy más tekintetben is sérelmesnek vélik: az ellen három hónapon belül ezen minisztériumhoz felfolyamodhatnak.

14. §. Az első megállapitáskor bűnfenyitő avagy

fegyelmi eljárás alatt álló igazgató, rendes tanár, vagy rendes tornatanitó, mig az eljárás befejezést nem nyer, személyi pótlékban nem részesithető.

A mennyiben a bűnfenyitő vagy fegyelmi eljárás az illető felmentésével végződik, személyi pótléka 1906. évi julius hó 1-től, illetőleg a 2. §. második bekezdésében megállapitott határnaptól kezdve fog folyósittatni. Ha azonban az itélet elmarasztaló, a 15. §. az irányadó.

15. §. Az igazgatók, tanárok s tornatanitók elleni bünfenyitő vagy fegyelmi eljárás esetében szükséges felfüggesztés, valamint az eljárás eredményét képező büntetés vagy felmentés, hatálya tekintetében, illetőleg ezen személyi pótlékra való következményei szempontjából, azonos az állami tanári személyzetre nézve fennálló törvényekkel és szabályokkal.

16. §. Nem részesülhet személyi pótlékban s ha részesült, elveszti, a ki államellenes magatartást tanusit s e miatt büntetőbirósági itélettel, vagy fegyelmi úton el lett marasztalva.

Mi tekintendő államellenesnek, azt az 1893: XXVI. t.-cz. 13. §-ának utolsó bekezdése határozza meg.

17. §. Ha személyi pótlékban részesülő igazgatót, tanárt vagy tornatanitót büntetőbirósági itélettel szabadságvesztésre itélték, vagy ha ellenük ezen minisztérium előtt állásukhoz nem méltó sulyos erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt alapos panasz emeltetik: ezen minisztérium az illetékes iskolai főhatóságot a fegyelmi eljárás megindítására, a vádirat másolatának megküldése mellett, felszólitja.

18. §. Ha az iskolai főhatóság fegyelmi határozata az illető igazgatót, tanárt vagy tornatanitót a panasz alapos volta daczára, felmenti: ezen minisztériumnak jogában áll a rendelkezésére álló adatok alapján az ügyet ezen minisztérium kebelében felállitott fegyelmi tanács elé terjeszteni és ennek javaslatára esetleg a személyi pótlékot megvonni.

A fegyelmi tanács javaslatára hozott határozat indokaival együtt az illető iskolai főhatósággal közöltetni fog és ennek, illetőleg az érdekeltnek jogában áll, kifogásainak előadása mellett, a miniszterhez három hónapon belül felfolyamodással élni, mely felfolyamodás ujabb tárgyalás alá vétetvén, az ügyben végérvényes határozat fog hozatni.

A végérvényes határozat az illető iskolai főhatósággal egész terjedelmében szintén közöltetni fog.

19. §. Ha azonban az iskolai főhatóság, a felszólitás daczára (17. §.) az illető igazgató, tanár vagy tornatanitó ellen a fegyelmi eljárást folyamatba nem tette, ezen minisztérium a felszólitás kézbesitésétől számitott 3 hónap elteltével, a 18. §-ban jelzett eljárás szerint, a személyi pótlék esetleges elvonása iránt határoz.

20. §. A jelen ideiglenes Szabályzat nem prejudikál az iskolafentartókkal a középiskoláknak az 1883: XXX. t.-cz. 47. §-a alapján való segélyezése, illetőleg ennek módja tekintetében történt megállapodásnak, vagy már megkötött és még megkötendő szerződések intézkedéseinek, illetőleg a már megkötött szerződések reviziójának, sem pedig az új szerződések vagy szerződési reviziók alkalmával ezen minisztériumnak fentartandó tanszékek számának.

21. §. Ezen ideiglenes Szabályzat értelmezése és végrehajtása körül felmerülő minden vitás kérdésben a végső döntést ezen minisztériumnak fentartom.

A pápai ev. ref. főgimnázium tanári karának Javaslata

az „Ideiglenes Szabályzat a felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák igazgatóinak, tanárainak és tornatanitóinak engedélyezendő rendkivüli segélyről, illetőleg személyi pótlékról" cz. munkálatra vonatkozólag.

A pápai ev. ref. főgimnázium tanári kara az ideiglenes szabályzatot jelen alakjában sérelmesnek találja s azon mindenesetre változtatásokat óhajt eszközöltetni. Általánosságban sem tartja elfogadhatónak.

1-ször cziménél fogva, mert ellenkezik az 1906. II. törvényczikkel, mely t.-cz. a felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák igazgatóinak, tanárainak s tornatanitónak részére már királyi szentesitéssel megállapitott rendes személyi pótlék czimén ad segélyt, igy a szabályzat többé nem szólhat a nevezetteknek engedélyezendő rendkivüli segélyről, mert ezt nem a közoktatásügyi miniszter engedélyezi, hanem a már megszavazott, rendes személyi pótléknak miként leendő kiosztásáról.

2-szor a 6. §-ban kifejezett elvénél fogva, mint a mely ellenkezik a középiskolai tanárságnak azzal az általános meggyőződésével, hogy a tanári fizetéseket igazságosan csak a szolgálati évek elve alapján lehet rendezni; ellenkezik egyházkerületünk s az egyetemes konvent határozatával, a mely szerint a tanári fizetéseket a szolgálati évek alapján óhajtják rendezni.

3-szor a 8. §. miatt. E §. olyan tanárokat is (szerzetes-tanárokat) személyi pótlékban akar részesiteni, akik az ideiglenes szabályzat alapját képező 1906. II. t.-cz. világos rendelkezése szerint erre igényt nem tarthatnak. Az emlitett t.-cz. értelmében ugyanis a személyi pótlék csak a felekezeti, törvényhatósági s községi középiskolák igazgatói, tanárai s tornatanitói fizetésének rendezésére szolgál, a szerzetes-tanárok pedig e kategoriák egyikéhez sem tartoznak, miről minden kétséget kizárólag intézkednek az 1883. XXX. t.-cz. 7., 8., 13., 15., 18., 19., 22., 23., 33, 34., 34., 38., 39., 46., 47., 48., 50., 72. §-ai, melyek világosan megmondják, hogy mely intézetek értendők felekezeti intézetek alatt s melyek nem.

Amint ezen §§-ok, éppen úgy az ezeken alapuló összes miniszteri leiratok, illetve rendeletek és utasitások kezdettől fogva mai napig egyedül az autonom felekezetek főhatóságát ismerték el és czimezték is hitfelekezeti középiskolai főhatóságnak, a szerzetesekét soha. Sőt az 1883. évi XXX. t.-cz. részint idézett, részint egyéb §§-ai és az összes miniszteri rendeletek, leiratok és utasitások még azt is kizárják, hogy egyetlenegy magyar szerzetes-iskolát is akár községi, akár társulati, akár törvényhatósági, akár egyesektől fenntartott középiskolák közé lehetne sorolni s kormányzatilag, szervezetileg e nevek egyikével illetni.

Az erdélyi kath. státus középiskolái is mind ki vannak véve törvényileg a hitfelekezeti (társulati, községi s egyesek által fentartott) középiskolák köréből, amennyiben róluk az 1883. évi XXX. t.-cz. 41. §-a külön intézkedik s ez alapon minden miniszteri leirat, utasitás és rendelet külön czimen jön le hozzájuk.

Hasonlóan intézkedik az 1894. XXVII. t.-cz. is, mely a felekezeti stb. középiskolák tanárainak nyugdijazásáról szól.

Mindezekből világos, hogy az 1906. II. t.-cz. midőn ezen czimen: felekezeti, törvényhatósági, községi középiskolai tanárok részére megállapitotta a személyi pótlékot, nem jöhet ellenkezésbe az 1883. XXX. t.-cz. idézett §§-aival s igy a 8. §-ban emlitett tanerőknek a szabályzatba való fölvétele törvényellenes s a szabályzatba törvényellenesen kontemplált személyi pótlékuk csupán azok rovására, anyagi károsodásával történhetnék, kiknek érdekében az idézett törvényt alkották. Azon iskolák száma ugyanis, melyeknek érdekében az 1906. II. t.-cz. létesült, 65; az ezekben működő tanárok — szám szerint 1149 — részére

éppen a közoktatási kormány számitása és javaslata alapján szavazott meg a törvényhozás személyi pótlék fizetéskiegészités czimén 600,000 kor., illetőleg félévre 300,000 koronát. A 8. §-ban emlitett tanárok 46 intézetben nyolczszázan vannak s a 8. §. szerint kontemplált módon pusztán ezek részére félévre 500,000 korona, illetőleg egy évre 1 millió korona kellene.

Részleteiben is sok kifogásolni valót talál a tanári kar az ideiglenes szabályzatban.

1. A szabályzat a felekezeti tanárokat főhatóság szerint való státusokba csoportositj oly módon, hogy az egy státusba tartozó tanároknak fele a VIII., fele pedig a IX. fizetési osztályba jutna. Nem emlitve, hogy a tanároknak osztályokba való sorozása már magában véve is helytelen, különösen sérelmes ez felekezeti intézetekben, mert mig az állami középiskolák tanárai a gyakorlat tanusága szerint minden öt évben magasabb fizetési osztályba jutnak s tiz év után bekerülnek a VIII. fizetési osztályba, a felekezeti intézetekben a legalsó fokban 10 évet, esetleg több évet szolgáló tanár is van, mert a kötött szám miatt nem mehet előbbre addig, mig előtte levő tanártársa el nem távozik vagy meg nem hal. Ez a helyzet még rosszabbadnék a 6. §. elfogadásával. A régi rendszer szerint az államsegélyes intézetek eddig egyenként alkottak ugyan külön státusokat, de oly módon, hogy az egy státusba tartozó tanároknak több mint kétharmad része (nálunk 13 közül 9) bir a VIII fizetési osztálynak megfelelő fizetéssel. A 6. §. elfogadása nem történhetnék ezen szerzett jogok sérelme nélkül, úgy, hogy a jelenleg már a VIII. osztálynak megfelelő fizetést élvező tanárokat a IX. osztályba kellene visszautasitani. Maga a §. szerzője is érezte e §. igazságtalanságát, mert ugyane §. második bekezdésében orvosolni akarja a sérelmet azzal, hogy kimondja: »A magasabb fizetési osztálynak megfelelő beosztásnál az illető minőségben megszakitás nélkül eltöltött szolgálati idő az irányadó.« Ha tehát itt a szolgálati időt veszi a sérelem orvoslására eszközül, miért nem alapitja az egész tervezetet a szolgálati időre?

Másrészt e §. elfogadásával a jelenleg is a IX. osztályban levő tanároknak a VIII. osztályba való jutása az eddigi előrehaladásnál is jobban meg lenne nehezitve, az újabb tanári nemzedékre nézve pedig a körülmények kedvezőtlen alakulása esetén teljesen ki lenne zárva. Igy e §. a felekezeti tanárokra nézve nem előrehaladást, hanem visszaesést jelent a multhoz képest, épen ezért sérelmes és tarthatatlan.

2. Nem tartjuk elfogadhatónak az ideigl. szabályzatot azért sem, mert mellőzi azt a fontos elvet, melyet a középiskolai tanárság összes hivatalos szervezetében mindennemü tanári fizetésrendezés legfőbb elvének ismert el s a fizetésrendezésre vonatkozó minden kérvényében hangsulyozott, t. i. a szolgálati idő elvét. Ezt az elvet a közokt. miniszterium hivatalosan is elfogadta akkor, amikor gyakorlatilag évről-évre megvalósitja; az állami tanárok ugyanis tiz évi szolgálat után bejutnak a VIII. fizetési osztályba. A felekezeti tanároknál ezen elvnek a mellőzése, mint emlitettük, még nagyobb visszásságokat idézne elő, mert oda vezetne, hogy egy emberöltőt is eltölthet valaki a IX. fizetési osztályban anélkül, hogy a VIII. osztályba bekerülne.

S érthetetlen, hogy miért vonakodik a miniszterium a felekezeti középiskolákkal szemben a szolgálati évek elvét elfogadni, mikor kétes esetekben mindig a szolgálati időt használja orvosszerül. A 9. §. is a szolgálati idő beszámitásáról beszél, melyre nézve az állami középiskolai tanárokra e részben fennálló szabályok analogiája az irányadó, tanári karunk is csak ezt az analogiát kéri. A mennyi fizetése van az államnál p. o. egy 12 éves szolgálattal rendelkező tanárnak, annyi legyen nálunk is, tekintet nélkül a fizetési fokozatokra, illetőleg azokat mellőzve.

A 8. §. a fizetéskiegészitésre szánt összeget a szerzeteseknek fix összegben adja ki, nem kötvén a kiosztást semmihez még a tanárok számához sem. Pedig vannak szerzetes iskolák, hol a tanároknak, épen a nagy tanári létszám miatt, heti 9, 12, 15 órájuk van. A 6. §. szerint pedig a felekezeti iskolák tanárai felerészben a VIII., felerészben pedig a IX. fizetési osztálynak megfelelően részesülnek személyi pótlékban.

3. Helytelen a szabályzat 5. §-a is. E §. a felekezeti viszonyok nem ismeréséből származott. Minden fentartó testület külön-külön kötött szerződést az állammal, mely szerződésekben az állam biztositotta a fentartó testület — s nem a közös főhatóság — részére a tanároknak a szerződésben megállapitott fizetési fokokba való beosztását; szerződésileg biztositotta a fentartó testületnek azon jogát, hogy választhat, sőt a miniszteriumnak ajánlhat is kinevezésre tanárt a VIII. fizetési osztálynak megfelelő fokra is. Az ideiglenes szabályzat 6. §-a ezt a jogot egyszerüen megszünteti s a miniszteriummal kötött szerződéseket figyelmen kivül hagyva, a különféle fentartó testületektől alkalmazott tanárokat egy főhatóság alá, egy státusba osztja, a szerzett jogok sérelmével. Ugyanezen §. nagyon mostohán bánik el épen a felekezeti, protestáns tanárokkal, mert hisz a 3. §. a törvényhatósági s községi középiskolákat meghagyja egymagukban fentartó hatóságuk alatt külön-külön státusoknak s nem csoportositja egy főhatóság alá. Miért kell épen a felekezeti iskolák fentartó hatóságát mellőzni s miért kell a felekezeti fentartó hatóság különböző intézeteit egy státusba egyesiteni?

Azon §§-ok, melyek fegyelmi esetekben való intézkedéseket tartalmaznak, részben ellenkeznek a szerződésekben biztositott autonom jogokkal s igy ezekkel összhangzásba kellene hozni.

Ezen előterjesztett észrevételek alapján a pápai ev. ref. főgimnázium tanári kara fölkéri főtiszt. és mélt. püspök urat, hogy a fentartó testületeknek szerződésben biztositott autonom jogai megvédése szempontjából is méltóztassék oda hatni, hogy az ideiglenes szabályzatot változtassák meg; továbbá, hogy az 1906. II. t.-cz.-nek mindenben érvény szereztessék s sérelmeink orvoslást nyerjenek. Méltóztassék oda hatni, hogy azon az alapon rendezzék, illetőleg egészitsék ki tanári fizetésünket, melyet a közokt. miniszteriumban 1904. április 14-én, kizárólag a felekezeti, törvényhatósági s községi intézetek képviselői, az orsz. és ref. tanáregyesületek elnöksége részvételével tartott anket elfogadott, mely minden igényt kielégit, minden sérelmet megszüntet s minden sérelemnek elejét veszi. Mondja ki tehát a szabályzat, hogy az alapfizetés legyen 2600 korona, mely alapfizetés

5 évi szolgálat után 2906, 10 évi szolgálat után 3600
15 » » 4000, 20 » » 4400

koronára emelkedjék, meghagyván természetesen mindenütt a lakáspénzt s a 200 kor. pótlékot ötizben.

A felekezeti, törvényhatósági s községi középiskolák tanárainak ily módon kontemplált fizetéskiegészitése bőven kikerül az 1906. II. t.-czikkben megállapitott összegből, sőt a szolgálati évek alapján való rendezés pénzügyileg hasznosabb az államra is, mert a IX. fizetési osztályban az 1906. szeptember 23-iki miniszterelnöki rendelet alapján egy tanár 30 év alatt 96.800 koronát, a VIII. fizetési osztályban ugyanazon idő alatt 120.000 koronát kap. Ennek középszáma, a mennyibe egy tanár 30 év alatt átlag kerülne, 111.409 kor., a szolgálati évek szerint pedig 109.500 kor. Igy a megtakaritás egyenként 1900 kor., 1149 tanárnál 30 év alatt 2,183.100 kor. A törvény czélja az, hogy a felekezeti, törvényhatósági s községi középiskolák tanárainak a fizetése egyenlő legyen az állami középiskolák tanárainak a fizetésével; ezen ideiglenes szabályzat elfogadásával azonban rosszabb helyzetben

leszünk, mint — hogy mást ne emlitsünk — a tanitóképezdei tanárok, kiknek, mint rendes tanároknak előmenetele a VIII. fizetési osztályba 10, sokszor 9 év után is okvetlenül megtörténik. Az ideiglenes szabályzatnak 3. §-át oly módon javasoljuk módositani, hogy a fizetéskiegészitésben a vallástanárok is részesülhessenek.

Amennyiben pedig a szerzetes tanárok, illetőleg főhatóságaik szükségesnek tartják a segélyt s azért folyamodnak, ám ők is részesüljenek segélyben; de történjék mindez alkotmányos uton, a mint ez az autonom középiskoláknál történt, a jelen szabályzattól függetlenül, külön törvényhozási intézkedéssel.

Mély tisztelettel kéri tanári kar főtiszteletü és méltóságos püspök urat, hogy az ügyben mielőbb intézkedni méltóztassék s a javaslatunkban kifejtett elvek lehető érvényesitése czéljából méltóztassék érintkezésbe lépni a többi egyházkerület vezetőivel.

Pápa, 1906. október hó 1-én.

Az ev. ref. főgimnázium tanári kara.

A Bethlen-koll. főgimnáziumában a létszám apadásának okai.

Az Erd. Prot. Lap idei 39. számában «A statisztika beszél» czimü közlemény 7-ik pontjában a Bethlen-koll. főgimnáziumáról az utóbbi öt iskolai év népességi hullámzására vonatkozóan oly megjegyzések jelentek meg, melyek alkalmasak lehetnek arra, hogy iskolánk iránt a nem tájékozottakban bizalmatlanságot, sőt gyanut keltsenek. Bár a Bethlen-koll. hire-neve jobb, semhogy ily megjegyzések ártalmára volnának, az olvasó közönség felvilágositására és a szülők tájékoztatására a létszám apadását, illetőleg a következő tárgyilagos nyilatkozatot tesszük:

A létszám apadására természetes befolyással volt a marosvásárhelyi konviktus rendezése, mi miatt a marostordamegyei illetőségü tanulóink száma az utóbbi öt év alatt 23-ról 2-re esett; az erzsébetvárosi állami konviktus beállitása, minek folytán a kisküküllőmegyeiek száma ez idő alatt 29-ről felényire esett. Apadóban van a tordaaranyosmegyei s különösen a tordai tanulók száma az ujan alakuló tordai gimn. létesülése miatt; egy pár magyarországi csonka ref. gimn.-nak teljessé tétele szintén csökkentette tanulóink létszámát, mivel ez intézetek sok tanulója nálunk végezte be gimn. tanulmányát s most otthon is elvégezheti.

A gimnáziumok, szakiskolák szaporodásával minden intézetnek s igy a mienknek is népességét az ő vidéke kell, hogy szolgáltassa; ha e tekintetben lényeges apadás volna konstatálható, az már komoly vizsgálódást követelhetne. Ebből a szempontból helybeli és alsófehérmegyei növendékünk volt 1902—3-ban 191, 1903—4-ben 179, 1904—5-ben 180, 1905—6-ban 181 és most 188; mint látjuk e szám állandó.

Ezek azok a természetes okok, a melyek intézetünk létszámát csökkentik, de azért aggodalomra egyáltalán ok nincsen; könnyen érthető, hogy Kolozsvárt és Marosvásárhelyen a lakosság rohamos szaporodása folytán a középiskolák létszáma is emelkedik.

A Bethlen-koll. előljáróságának megbizásából

Nagyenyed, 1906. okt. hó.

Fogarasi Béla
főgimn. igazgató-tanár.

A statisztika tovább beszél.

Minapi statisztikai megjegyzésemben (l. e lap 39. számában) — egy számjegy elnézéséből — némi számitási hiba esett. Azt jeleztem ugyanis, hogy a nagyenyedi főgimnázium népessége «négy év alatt összesen 62-vel, az egykorinak több mint 15%-jével, majdnem egy hetedrészével» csökkent. Ezt igy kell kiigazitanom: Az enyedi főgimnázium népessége négy év alatt *72-vel*, az egykorinak *17.3%-jével*, több mint *egy hatodrészével* csökkent.

Arról értesülök, hogy a Bethlen-kollégium előljárósága nyilatkozni szándékszik* a népesség azon, illetőleg ezen csökkenésének okairól. A nyerendő felvilágositásnak mindenesetre örvendenünk kell.

Csak ne igyekezzék az előljáróság olyan okokat keresni, a melyeket többi kollégiumaink statisztikája menten megczáfol.

Ne beszéljen az általános szegényedés hatásáról. Hiszen hét kollégiumunk népessége együttvéve tényleg emelkedett és csak azon belül az enyedié csökkent nagyon. Pedig az enyedi kollégium, olcsóságával és sokféle nagy jótéteményével — főleg a theologia megszünte óta — épen a szegénysorsu tanulók áldott anyja volna.

A tordai gimnáziumot (volt polgári iskolát) se hozzák fel, a petrozsényit sem, mint népesség elvonó *verseny*intézeteket. Az enyedi főgimnázium tordaaranyos- és hunyadmegyei illetőségü tanulóinak száma a szóbanforgó utóbbi négy év alatt csak hullámzott (Tordaaranyosból 48, 52, 62, 52; Hunyadmegyéből 10, 9, 7, 12), de egyetlenegygyel sem csökkent. Afféle verseny nem ártott neki, Gyulafehérvár, Erzsébetváros, Marosvásárhely pedig miért nem csökkentették az enyedi gimnáziumnak a népességét mostanig s miért kell csökkenteniök épen most? Hisz ez a kérdés lényege.

Az osztályozások szigorát sem lehet jóhiszemüleg okul hozni fel. Enyeden az elégtelen bizonyitványu tanulók 1900—5. évekbeli átlaga 22 3%. Ellenben ugyanazoknak átlaga *Marosvásárhelyt 31·8%*; mégis a marosvásárhelyi főgimnázium népessége ezen években majdnem ugyanannyival gyaropodott (68), a menynyivel a nagyenyedié csökkent (72).

Bizonyos azonban, hogy nem ismeri el az előljáróság az igazi okot, azt, a melyet Zeyk Dániel, az intézet elkedvetlenitett főgondnoka, két évvel ezelőtt már látott, megnevezett, Kasszandra-szóval kimondván, hogy az a kollégiumot egy időre le fogja járatni.

Az az ok: a kollégiumnak belemeritése a politikai mozgalmakba; az, hogy Szászkárolyosdit játszott valaki és hiuságának játékszereivé tett olyan dolgokat, a melyekkel nem kell játszani.

Az ilyestől akarta vala a kollégiumot mindenkorra óvni gr. Mikó Imre is azzal a (többször idéztem) bölcs tanácsával, a melyet az ő klasszikus edzettségü lelkéből bizony-bizony *nem* a Wohlgemuth nyomása sajtolt ki. A századok tapasztalása sugallta neki. Sapienti satis. Insipienti vano.

A hiú játék, a melybe a kollegiumot, balgán, belevonták, elidegeniti a szülők egy részét. A ki könnyen teheti és válogathat: az másutt tanittat.

Nem csak az a baj, hogy sokan hagyják el évről-évre az intézetet: nagyobb baj, hogy az I. osztályba mostanában nem jőnek a rendes szokott számmal magyar és református fiuk. *Négy s főleg* ***két év óta*** *a kollegium csemetés kertjének, az I. osztályoknak népessége mindinkább és rohamosan veszti református és magyar jellegét.*

Ime, az aggasztó statisztika adatai a kollégium 1903—6. évi Értesitőiből véve:

	1902—3.	1903—4.	1904—5.	1905—6.
Végezte az I. osztályt	73	80	84	73
Ezek között református volt	57	61	54	41
	78·0%	*76·2%*	*64·9%*	*56·2%*
Nem református volt	16	19	30	32
	22·0%	*23·8%*	*35·1%*	*43.8%*

A nyilatkozat az, a melyet fent közöltünk. Szerk.

Utóbbiak közt oláh anyanyelvü volt ..	3	2	8	11
	4·1%	*2·5%*	*9·4%*	*15·0%*

E szerint az intézet I. osztályaiban a reformátusok számaránya rohamosan apadt 78%-ról 56%-re, a szaporátlan létszámnak is majdnem felére; ellenben a nem reformátusok számaránya 22%-ról 43%-ra emelkedett.

És a nem reformátusok között az oláh anyanyelvüek számaránya az I. osztályokban egy pár %-ról 15%-re szökkent fel. Ez az egésznek több mint egy hetedrésze. *Van számukra már elhagyott* ***üres hely*** elég. Azt hiszem, az idénre még több is van.

Nekünk zörög, zúg a malom,
Más szedi a vámot azon.

Érzik-e ezen új, fogyó perczentes állapotnak jelentőségét a kollegium rektora s új főgondnoka, mint ilyenek?

S az egyházkerület látja-e fejedelmi »főiskolája« senyvedését, legalább öt más kollegiumának egészségével, sőt izmosodásával szemben? Látja-e, hogy az országos, református, színmagyar intézet mikép kezdett helyi érdeküvé, felekezetközivé, elegynyelvüvé silányulni?

Miért senyved és silányul?

Azért, mert *a politikai törtetés és az iskolakormányzás — inkompatibilis dolgok.*

Vigil.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

—

Egyházmegyei vizsgálat a marosvásárhelyi ev. ref. egyházmegyében.

Folyó év szept. 23-án és következő napjain folyt le az esperesi egyházvizsgálat Marosvásárhely városának népes, nagy ev. ref. egyházközségében. Az egyházvizsgálat ünnepélyes istentisztelettel kezdődött szept. 23-án d. e. ½10 órakor. A presbiterek s az ev. ref. kollegium tanárai valamennyien az ev. ref. leányiskola dísztermében gyülekezvén, a helyi lelkészekkel, főgondnokokkal és az egyházvizsgálati bizottsággal élükön ½10 órakor a Gecse Dániel-utczai templomba vonultak, melyet az ünneplő közönség zsufolásig megtöltött. A hivek áhitatát, buzgóságát fokozta az a gyönyörü, mély hitről tanuskodó imádság, mely Benedek Dénes e. m. főjegyző aa. ajkairól hangzott el; erőt, kitartást öntött, egy szebb jövőnek reményét keltette fel a hivek lelkében Ravasz János esperes aának megragadóan szép ünnepi beszéde.

Tudjuk azt, hogy a marosvásárhelyi ev. ref. egyházközség ősrégi őrhelye az evangeliumi tanoknak és ha más városokban hullámzásnak volt kitéve a protestántizmus ereje, itt e városban egyszer gyökeret vervén, folyton csak gyarapodott, fokozódott. A reformátusoknak várbeli „nagytemplom"-ához a lelkiismereti szabadságért folyó küzdelmeknek nem egy dicsőséges emléke fűződik, ennélfogva csak természetes, hogy ez az egyházközség egyházkerületünknek különösen is féltett drága kincse. Ezért kétszeres a mi örömünk, hogy a vizsgáló bizottság a legszigorubb, a legkörültekintőbb vizsgálat mellett is úgy találta, hogy egyházkerületünknek és protestáns hitünknek ez az erőssége jó kezekben van, bölcs vezetés alatt áll.

A meghatottságnak érzete vett erőt az emberen, mikor esperes aanak dicsérő, elismerő szavait hallotta; hiszen ő is ragyogó arczczal, boldogan adott kifejezést örömének a felett, hogy itten mindent jó és példás rendben talált. A hitélet — a felvett jegyzőkönyv tanuskodása szerint — nemcsak hogy nem tengődik, de igazán erővel lüktet és a buzgóságnak szép példáit mutatja. Fokozására a már több éven át tartott vallásos felolvasóestélyek szolgálnak, melyeknek rendezésében a lelkészek vezetése és irányitása mellett tevékeny részt vettek a különféle egyletek, u. m. a Bethlen-Kata-Egylet, az ev. ref. koll. ifj., Bethlen-Gábor-Kör, a Nőegylet és az ev. ref. Dalkör.

Az egyházközség vezetése alatt álló elemi-, polgári leány- és államilag seg. nőipariskolák a csekély anyagi eszközöknek és támogatásnak daczára is igen szépen fejlődnek. A vizsgálóbizottság örömmel győződött meg a tantermeknek szép tisztaságáról, a pontos kötelességteljesitésről és az igazgatói irodában a lelkiismeretes ügykezelésről.

A vagyoni ügyek — bár nem mondhatók fényesség nek — még sem adnak aggodalomra okot. A 260,000 kor. adósság, mely az egyházközséget terheli, elemi csapások folytán szükségessé vált és jövedelmező beruházások folytán keletkezett, de nem hütlen vagy hanyag sáfárkodás következtében. Az adóssággal szembn 935,345 kor. értékü vagyona van; és hogy a vagyoni ügyekben is haladás mutatkozik, igazolja az, hogy az évi 13,337 korona annuitás mellett is 3255 kor. értékü ingatlant vásárolt az egyházközség; évi számadásait pedig 4939 kor. vagyoni gyarapodással zárta le.

A vizsgálóbizottság elismeréséhez örömmel és lelki megnyugvással füzzük a miénket is, kivánva, hogy a jó Isten a bölcs és buzgó vezetőket, dr. Bernády György, főgondnok aát, Tóthfalussy József ügyvezető lelkész és Biró András lelkész-jegyző aait, sokaig éltesse.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szives kérelem-mel fordulunk az egyházmegyék Ntü espereseihez, hogy kegyeskedjenek gondoskodni róla, hogy az egyházmegyei és értekezleti közgyülések közérdekü határozatairól, bár rövid tudósitásokat kapjunk.

Az egyházkerületi közgyülésre az elnökség a következő meghivót bocsátotta ki: Az egyházkerületi *Utasitás* 54. §-ában megadott jogomnál fogva és egyetértve az egyházkerület állandó Igazgatótanácsával, a folyó *1906. évi egyházkerületi rendes közgyülést november 10-ikének d. e. 10 órájára*, Kolozsvárra, a ref. theol. fakultás disztermébe hivom össze. Igazgatótanácsunk kijelölése szerint a közgyülés fontosabb tárgyai a következők: 1. Püspöki és igazgatótanácsi évi jelentések. 2. Az ifju lelkészek fölavatása. 3. Az egyházkerület 1903. 1904. és 1905. évi számadásainak ellátása, valamint az 1907. évi költségvetés megállapitása. 4. Előterjesztés a titkári és tanügyi előadói teendők ideiglenes ellátása felől. 5. A közigazgatási s fegyelmi biráskodás egyesitése s közigazgatási ügyekben birósági uton való jogorvoslat kereshetése tárgyában előterjesztés. 6. Konventi tagok, Baldácsi-alap bizottsági tagok, egyházkerületi közügyigazgató, gondnokok s tanárok, bizottságok választása, tanügyi bizottság kiküldése. Kolozsvárt, 1906. szeptember 27. *Br. Bánffy* Dezső s. k. egyházkerületi főgondnok.

A kolozsvári ref. egyházközség kebelében folyó zavargásokról irja a K. F. U., hogy a mult vasárnap egyik külvárosi gazda udvarán az esperesi tilalom daczára is megtartották a szeparaciós istentiszteletet, melyen Irsay elmozditott lelkész tartotta a beszédet. Este pedig ujra gyüléseztek a „Csizmadia-szin" vendéglőben, hol elhatározták, hogy *Somodi* István ügyvéd vezetésével küldöttséget menesztenek *Kun* Bertalan püspökhöz és *br. Bánffy* Dezső főgondnokhoz, ügyük támogatását kérve; továbbá vasárnap, templomozás után bejelentik a Magyar-utczai kör helyettes-lelkészének, hogy a ref. egyházból kilépnek s egyben egyrészük a róm. kath., más részük az unitárius püspöknek, hogy az ő egyházukba lépnek át. Mi az igazság ezekben s mi fog valóra válni: a jövő mutatja meg. Mi nehezen hisszük, hogy a kártyakeverők stiklije nagy sikert arasson, a nagyobbrészint mégis csak józan gondolkozásu földészek körében, a kik bizonyára nem fogják engedni, hogy az orruknál fogva vezessék olyanok, a kik a kolozsvári földészek közé befurakodtak s most terrorizmussal akarnak rajtuk uralkodni. Reméljük azonban, hogy ezek után az egyházi hatóság is erélyesebb rendszabályokhoz nyul.

Emlékmű-templom helyreállitás. A marosvásárhelyi várbeli ev. ref. emlékmű-templom helyreállitási munkálata már javában folyik és befejezéshez közeledik. Ez alkalommal az orgona is át lesz alakitva és a másik koruson elhelyezve. Az orgona-mű átalakitásával Országh Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros czég bizatott meg.

Felhivás. Nemzetünk két nagy bujdosójának: *Thököli Imrének* és *II. Rákóczi Ferenczneк* koporsója közeledik igazi pihentető helye, a magyar föld felé. A közzétett tervezet szerint *október hó 28-án, a reformáczió ünnepéhez legközelebb eső vasár-*

nap érkezik a két koporsó a haza fővárosába, ahol az egyik ravatalt az evangelikus templomban állitják fel. Ha hivatalos intézkedés nem történt is, igaz kegyelet gyakorlása mellett önmagunkat tiszteljük meg, ha annak a férfiunak emlékét, kinek „vallása, evangelika religiója volt mindenekfelett a legelső“ és ama másikét, kinek karja templomaink egy részét ujra visszaadta és megnyitotta, *templomainkban éppen reformáczió ünnepén felujitjuk.* A nagy férfiak történeti jelentősége s a százados mult és jelen idő harmoniája iratta meg velem azt a ***reformácziói templomi szent-beszédet,*** melyben a reformáczió jelentőségének vázolása mellett *Thököli Imre* és *Rákóczi Ferencz* emlékét és érdemeit felújitom. Az imádsággal ellátott beszédet 50 fillér beküldése ellenében portómentesen megküldöm az érdeklődőknek. Körmend (Vasmegye), 1906. szept. 30. *Kapi Béla,* evang. lelkész.

Halálozás. Dr. *Zsindely* István a sárospataki főiskola jogakadémiájának kiváló tanára szept. hó 23-án reggel meghalt 37 éves korában. Hasonnevü atyja is a pataki gimn. tanára volt, mely a kiváló jogász-fiut már korán megtisztelte bizalmával. A jogbölcsészet és jogtörténet tanára volt s kivált ez utóbbi téren irodalmilag is szép sikerekkel munkált. Tüdőbaj oltotta ki ifju életét. Ifju neje s 3 leány-gyermeke siratja elhunytát, mely a pataki főiskolát ismét egyik dicsétől fosztotta meg. Legyen áldott emléke!

Helyesbités. Az Erd. Prot. Lap ez évi 37-ik számában megjelent *Köszönetnyilvánitás* czimü czikkecskében ez áll: „báró Wesselényi Margit őméltósága 200 korona értékü épületfaanyag s igy együtt 320 koronát kegyeskedett adományozni.“ Ezt az értelemzavaró hibát helyesbitem igy: „báró Wesselényi Margit őméltósága 200 korona készpénzt, 120 kor. értékü épületfa-anyagot s igy együtt 320 koronát kegyeskedett adományozni.“ Szamosujlak, 1906. szept. 20. Barabási Lajos adm. ref. lelkész.

GYÁSZROVAT.

Pataki Károly csapói állami elemi iskolai igazgató-tanitó, ev. ref. kántor, folyó évi október hó 7-én, életének 51-ik, házassága 27-ik évében, hosszas szenvedés után megszünt élni. Nyugodjék csendesen, legyen emléke áldott!

Szerkesztői üzenetek.

H. I. — Bürkös. A czikk jövő számunkbau egyszerre jön. Most, fájdalom, nem szorithattunk neki helyet.

S. A. — Balavásár. Jövő számunkban megkezdjük.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4216—1906.

KÖRLEVEL

valamennyi nagytiszteletü Esperes urhoz.

A folyó évi november 10-re összehivott egyházkerületi közgyülésen egyebek mellett *az országos ref. közalaptól segélyt kérő folyamodások is tárgyalandók.*

Minthogy eddigelé csupán egyetlen egyházmegyéből érkeztek be kérések, felkérjük a nagytiszteletü Esperes urakat, hogy *a jelzett kérelmeket f. hó végéig* igazgató-tanácsunkhoz annyival inkább *terjesszék fel,* mivel a később érkezendő kérelmek az idő rövidsége miatt tárgyalhatók nem lesznek.

Különös gond forditandó az alaki hibátlan kiállitásra is, nehogy e miatt a különben segélyre érdemes egyházak közül valamelyik visszautasittassék.

Kolozsvárt, 1906. október hó 10.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 1074—1906.

MEGHIVÓ.

F. év november hó 9-én d. e. 9 órakor Kolozsvárt, az Igazgató-tanács nagytermében *Püspöki-széki ülés* tartatik, melyre a Ntiszt. tag urakat tisztelettel meghivom.

Kolozsvárt, 1906. okt. 8.

Dr. Bartók, püspök, mint elnök.

1320—906. sz.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyi egyházmegye f. hó 24-én d. e. 9 órakor Székelyudvarhelyt a ref. kollegium nagytermében rendes közgyülést tart, melyre a közgyülési tagokat ezuton is meghivom. A közgyülés tárgyai: 1. Ima. 2. Elnöki megnyitó. 3. Uj egyházi hivatalnokok bekebelezése, illetve felesketése. 4. Bizottságok kiküldése. 5. A tárgysorozat megállapitása. 6. Tanügyi előadó lemondása s ennek elfogadása esetén. 7. Tanügyi előadóválasztás. 8. Felsőbb leiratok felolvasása. 9. Esperesi jelentés. 10. Főjegyző jelentése az e. m. tanács egy évi müködéséről. 11. Számvevő jelentése. 12. Tanügyi jelentés. 13. A mult évi közalapszámadás megvizsgálása. 14. Az e. m. közpénztár 1907. évi költségvetésének megállapitása. 15. Egyhker. képviselői dijak kiutalása. 16. Előterjesztés a határidőhöz kötött teendők és felsőbb rendeletek elintézése körüli mulasztások tárgyában. 17. Átiratok tárgyalása. 18. Kérelmek ellátása. 19. Segélykérvények elbirálása. 20. Inditványok.

Alsósófalva, 1906. okt. 8.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 505—906.

MEGHIVO.

Kézdi egyházmegyénk közgyülését van szerencsém f. hó 20-ra (szombat) d. e. 9 órára, Kézdivásárhelyre, a tanácsház termébe összehivni.

Tárgy: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az előző gyülés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. Az ujonnan választott énekvezérek bekebelezése. 5. A közgyülésen meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek felolvasása. 6. Inditványok, interpellácziók irásban beadása. 7. Esperes jelentése az egyházvizsgálatról. 8. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács időközi müködéséről. 9. Számvevői, pénztárnoki és bizottsági jelentések. 10. Az egyházmegye mult évi számadásának felülvizsgálása és a jövő 1907. évi költségelőirányzatának megállapitása, kapcsolatban az egyházközségek rendszeresitett fizetendőségeinek kirovásával. 11. Leiratok, kérelmek, beadványok tárgyalása. 12. Főgondnok jelölés. 13. Számvevő és aljegyző választás.

Megjegyzés: d. e. 11 órakor istentisztelet, melyre közgyülésünk tagjai testületileg vonulnak a tanácskozási teremből a templomba. D. u. 3 órakor köztörvényszéki-, folytatólag közigazgatási birósági ülés.

Alsócsernátonban, 1906. október 1.

Bodor Géza esperes.

Sz. 714—906.

MEGHIVÓ

a görgényi egyházmegyének Szászrégenben 1906. okt. hó 18-ikán (tizennyolcz) az egyházmegye hivatalos helyiségében, d. e. 10 órától kezdődő *rendes őszi közgyülésére.*

Tárgysorozat: Imát mond az esperes. 1. Elnöki megnyitó, és előterjesztések. 2. Megalakulás és ezzel kapcsolatban uj papok, tanitók bekebelezése, utóbbiak eskütételével. 3. Felsőbb leiratok felolvasása. 4. Esperesi jelentés a megejtett egyházvizsgálatokról és az egyes egyházak közállapotáról. 5. Főjegyzői jelentés az egyházmegyei tanács müködéséről. 6. Tanügyi előadói jelentés. 7. Számvevői jelentés az egyes egyházak 1905. évi számadásairól. 8. Pénztárosi előterjesztések. 9. Az egyházmegye 1907. évi szükségelőirányzata. 10. Papi- és tanitói könyvtárvizsgálóbizottság jelentése. (Előadó: Szász Márton). 11. A kolozsvári „Közhasznu-Szövetkezettől“ kapott 100 korona segélyből, ezuttal 50 koronának, a legjobb egyházi dalárdának a kiadása. (Lásd hivataloslap idei 9. számában megjelent pályázati hirdetés). 12. Segélykérvények. 13. Időközben jöhető halaszthatatlan ügyek. 14. Inditványok.

Megelőzőleg 9—10 óráig egyházmegyei tanácsülés, melynek főbb tárgya a segélykérő-ivek számbavétele és e tárgyban javaslat-készités a közgyüléshez.

Lelkész atyafiak kéretnek ezen tárgysorozatot irásban közölni egyházuk világi képviselőivel, a községükben lakó egyházmegyei gondnok és tanitóképviselő urakkal.

Ugyanez nap öste marosvásárhelyi kollegiumunk ifjusága, — ennek Bethlen-Gábor-köre, — a városi nagyvendéglő disztermében tánczestélyt rendez, melyre ezuton is felhivom ref. községünk különösebben pedig közgyülési tagjaink figyelmét.

Gernyeszeg, 1906. okt. 8.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *42-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. okt. 18.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyháztársadalmi életünk belterjesebbé tételéről.

— *Tölhfalusi József* m.-vásárhelyi lelkész. —

(Folyt. és vége.)

Igaz, hogy még mindig vannak a kik ezt hangsulyozzák, hogy ez az organizáczió a magyar ref. egyházban és első sorban *magyar* emberek között lehetetlen. Hogy menyire nem áll ez a ráfogás, bizonyitja a magyar róm. katholikus egyház, a mely hivei között egész seregével állitotta s állitja fel a különböző férfi, női és ifjusági egyesületeket. Pedig a róm. kath. egyház nem ismeri el az individuumot, saját akaratát érvényesiti mindenütt, hiveit laikusoknak nevezi s jótetszése szerint vezeti. A róm. kath. egyház és ezen eljárása, vajjon közelebb áll-e az individualista, autonomista magyar jellemhez?

Mennyivel sikeresebb volna ezen egyesületek munkálkodása a mi egyházunkban, melynek princzipiuma a szent nép és királyi papság s a mely a hiveket az egész társadalmi munkától nemhogy kizárná, hanem éppen serkenti, abba bevonja.

Egyházi értekezleti közgyülésünk előtt már volt tárgyalva az ifjuság organizálása. Tárkányi György tanár afia sürgette ezt, a mult év folyamán tartott gyülésünkön előadott alapos tanulmányában. Egyetértek intenczióival, de én legsürgősebbnek, legéletbevágóbb feladatnak, határozottan missziónak tekintem: *református nőink egyházi szervezetének megteremtését; soraikban a tömöritést s egyházi életünk magas czéljai szolgálatára egyesitésüket.*

Nem is tudom elképzelni czéljaink, kitűzött feladataink eltérését a nélkül, hogy ne felezzük meg a mi munkánkat, igyekezetünket azokkal, a kik életünket tartalmasabbá, a lelki életet nemesebbé s az erkölcsi életet virágzóbbá teszik. Ezek a nők!

És ha t. Értekezlet veszik azt a fáradtságot, hogy velem együtt elfogulatlanul és komoly gondolkodással egybevessék a nő és férfi élethivatását, be fogják látni, hogy állitásom nem oda vetett üres frázis, hanem megmásithatlan igazság.

A férfi részén az értelem találékonysága, a nő részén az elsajátitó erő erős. A férfi részén az önállólag kiformált jellem; a nő részén, a bizalom által megerősitett kedély viszi a főszerepet. A férfi részén, mint a plasztikusban a szilárd egység; a nő részén, mint a zenében, vagy az ideális énekkarban, a különbségek szelid összhangja a tulnyomó. A férfi részén az átgondolt törvény az uralkodó; a nő részén az átérzett erkölcs. Átérzett erkölcs! a miben benn van a testi, lelki tisztaság, ha szabad magam igy kifejezni — több és nagyobb kötelesség érzet. Átérzett erkölcs! Ez a nők fényes kiváltsága, gazdag ajándéka a minden tökéletes és jó adomány Adójától. Átérzett erkölcs! Ez a világnak örök vigasza, mely a nőkben megtestesülve, a nők által balzsamot hint és férfiütötte sebeket kötöz.

És ki tagadhatná, hogy nagy kérdéseink azok, a melyek legjobban a nők által oldhatók meg? Nem mondom én, hogy mi magunk is sokat nem tehetünk. Szervezeteket köthetünk, oldhatunk; elménkben forgathatjuk egyházi, társadalmi életünk összes égető kérdéseit, de ezért a legfontosabbak figyelmünkön kivül maradhatnak, mert ezekhez nem szervező tálentum, nem puszta ész kell; hanem érző sziv. Ily feladat p. o. ev. ref. leánynevelésünk, kisdedóvódák, árvaházak ügye, a ref. szegények kérdése..stb., a mely teendők mind fel vannak véve alakuló közgyülésünk által elfogadott munkakeretben, a nélkül azonban, hogy ezek megvalósitására komoly lépések tétettek volna. Ime, ezekre kell nőink szervezkedése, tömörülése; ezekre ha mi férfiak nem is vagyunk merőben képtelenek, de eléggé érzéketlenek. Egyedül a nők valók erre. Ők képezik a társadalom szivét. A mindenható szeretet, melynek hű leánya a jótékonyság, az ő kezükből áld és boldogit. A nő, ki megjárja a könyörület balzsamaival a feldult pusztaságokat s az inség áldozatait a női ajkon irgalommal köszönti, mert csak a nő tudja, mi a szenvedés; a nő, ki szenvedésre született maga is. Oh ne szégyeneljük bevallani, hogy ők tartják ébren bennünk is a hitet a jóban, a reményt az igazak diadalában; ők tanitják meg a föld küzdő gyermekét arra, hogy az önfeláldozó szeretet maga a végtelenség, maga az örökkévaló Isten!

Isten feltámaszthatja a halottakat, életre keltheti a köveket. A nők hasonlót cselekedhetnek az egyháziasság halottaival, mozdulatlan köveivel. Tekinteteik hatalmától megdöbbenve fog visszahanyatlani az erkölcsiség tolvaja s megtisztul a föld.... Nyomba követik az inséget s életre kelnek az elkinzott áldozatok..Egyházunk veteményes kertjeit, iskoláinkat, templomainkat veszik megtartó, őrző gondjaikba s ezzel egy erős, egy dicsőséges jövőre hivatott magyar nemzedék nevelésére, lelki épitésére nyujtanak kezet.

Egyháztársadalmi életünk belterjesebbé válhatásának feltétlenül, sürgető követelményként, elodázhatlannak tartom, egyházkerületünk ref. nőinek organizáczióját s fontosságát azzal pecsételem meg, hogy határozati javaslatot nyujtok be eziránt, kérve:

mondja ki egyházkerületi egyházi értekezletünk, miszerint: erdélyi egyházkerületünkben református a nőegyletek szervezését, illetőleg ezeknek munkáját legégetőbb szükségének ismeri el s létesitésük érdekében megbizza a választmányt, hogy jól megfontolt alapon oly időben tegye meg a szükséges lépéseket, hogy jövő

értekezleti közgyülésünk elé az eredményekről beszámoló jelentése beérkezhessék.

Elismerem, hogy nem csekélység, a mit kérek s a forma is más, a mit eddig szemünk előtt követendő példányképül állitottunk.

Ugyanis a boldog emlékü Molnár Albert-féle tervezetnek e kérdést felölelő része is egy felséges képzet, de hogy életté, cselekedetté válhasson, nem számol a realitás azon nagy követelményével, mely szerint: elébb minden épületnek fundamentumot kell épitnünk, s csak azután jön a fedélszerkezet, ha már a falak elég magasak arra, hogy a köztük lakozás édes otthonul szolgálhasson. Ő ugyanis alkotó szemei előtt folyton, egy *központi gyüjtő szervből* kiinduló oly ideghálózatban látja a nők szervezkedésének szükségét, a melyből egy nagyszabásu együvé tartozásnak, szolidaritásnak tudata, munkás alkotó ereje fog egyházkerületünk testén végig czirkulálni. Az én lelkem előtt is ez lebeg. De. ..kérem, ne mellőzzük, hogy individualisták vagyunk s az egyéni jogosultságát el kell ismerjük. Hadd fogamzék, fejlődjék, növekedjék, izmosodjék nőink hangulata előbb önmagukban s buzditó, kérő tanácsunk serkentse őket tömörülésre. Egyelőre ez is elég lesz. Aztán eljön az idő, el fog jőni mihamarább, mikor a külön érdekcsoportok, szféráik köréből kibontakozva, közös szövetségben tesznek tanubizonyságot arról, hogy az igazság és legnagyobb bölcsesség megtalálásának utjai bár elágazók, de a czél közös; Isten lelke pedig mindig elég diadalmas bennünk arra, hogy az Ő országának épitésére vezéreljen.

Mélyen tisztelt Értekezlet! Lelkem igaz indulata késztetett ezek elmondására, sürgetésére. Ne méltóztassanak rosz néven venni, ha az elmondottakban kevés újat találtak. De lássák be azt is, hogy csakugyan van okunk az ismétlésekre.. Van mindaddig, a mig mentséget keresünk a kötelességek teljesitésének elmulasztásában s a nemtörődömséget bibliai idézettel védjük meg, mondván egymásnak: *a lélek kész volt ugyan de a test erőtelen!..*

Hogy az egyháztársadalmi életnek kiváló tényezői a családatyai s ifjusági organizatió szintén égető szükség ugy hiszem, senki sincs köztünk, a ki eziránti meggyőződésemet kétségbe vonja. Az idő rövidsége s egy elég szűk keretü tanulmány rendeltetése elnézheti a fogyatékosságot, ha erről részletesen nem is szólok, annál inkább, mert a hátralevő időt, egyháztarsadalmi életünk belterjesebbé tételének egy eddig még nem emlitett módjáról ohajtom felhivni.

Mélyen tisztelt Értekezlet! Erős meggyőződésem s ezért ismétlem, hogy már eddig végzett munkánk elért eredménye is epokát jelent erdélyi református egyházunk életében. Egy magasabb eszményi világ szolgálatát. Forró, izzó lelkünk most szövögeti össze hangulatának szálait s hol fényből, hol árnyból látja a jövőt. Bizony mondom, hogy lesznek csalódásaink, keserü tapasztalataink, talán éppen könnyeink is. Lesznek. De mindig lesznek magasabb czéljaink, melyek minket bevilágitnak, felemelnek. Ily czélra akarok rámutatni. Ez is Istenországa.

Nem tagadhatjuk, hogy a szent nép és királyi papság elve még mindig lelkesitő jelszó. Több: elkötelezettség. És mégis mintha e pillanatban borongani érezném a látóhatárt. Egykor életteljes eszmék kiélve, egykor hasznavehető intézmények lejárva, elnyüve; uj életformákat keresünk. Igen helyesen. De nekem ugy tetszik, hogy elveink és cselekedeteink nem mindenekben fedezik egymást. Hadd legyen szabad egyházkerületünknek u. n. egyházpolitikai jelentésére utalnom, hogy lássuk, miszerint egyházi értekezletünk egyik főelve: az egészséges közszellem fejlesztése, ennek módja még nem eléggé foglalkoztatott bennünket. Rámutatok közelebbi egyházkerületi közgyüléseink lefolyására, ott szerzett benyomásaimra. Kevésbbé az elvek, mint az érdekek harczát láthattuk. Egyszer a tájékozatlanság, félrevezetettség nem eléggé körültekintő eljárása; máskor a szenvedélyesség izzó gőze égette le a szivünk békés indulatának tetőzeteit, magasabb érdekeink kimondhatatlan hátrányára s a laikus világ előtt botránykoztatásunkra. Boldog lennék, ha elmondhatnám, hogy csak *egy* valaki volt, a ki nem keserüséggel, lelkiismeretfurdalással eltelten tért vissza hivatása helyére, egyházkerületünknek tanácskozó termeiből, a honnan pedig a békesség drágaságai, a megelégedés áldásai kellett volna elkisérjenek biztatókul, utmutatókul.

Távol legyen tőlem minden hypokritaság s még gondolata is annak, hogy egyeseket tegyek felelőssé ezért, de fájó szivvel vallom, hogy szinte könnyekig hat, valahányszor ezeket a jelenségeket látom s egyházunknak szorosan vett világi, tanitói és egyházi elemei között felemelve azokat a menedélyeket és kiszélesitve azokat a mélységeket, a melyeken át még emlékeztetőül is alig hallhatik át ez ige: *békesség nektek!*

Rövid leszek, hogy nehogy sebeket szakgassak fel s szenvedélyeket szitsak. Éppen ezen indokból kérdem: ha szervezkedünk s egyháztársadalmi életünk érdekében, Istenországa épitésére és ha e szervezetnek különböző, az élet követelményei által igényelt formát keresünk és adtunk: vajjon nem érkezett el ideje: *egy egészséges egyházi közszellem organizálásának is?* Az egyéni felfogás alárendelésének, független megnyilatkozásának, érvényesülésének utjába, még egy homokszemet sem ohajtok; sőt ugy hiszem, hogy az igazság, szeretet, szabadság elveit juttatnók diadalra e szervezet megteremtése által. Keressük és találjuk meg módját ennek.

Felvetem e kérdést e határozati javaslat formájában:

mondja ki értekezleti közgyülésünk, miszerint: egy egészséges, szabad egyházi közszellem organizációjának kezdeményezését imminens követelménynek ismeri s e czélból utasitja a választmányt, hogy az a nevesebb egyházi közéletünk mezején különböző szempontokat, illetőleg elvi ellentéteket képviselő férfiaink bevonásával, külső és belső egyházpolitikai, egyháztársadalmi tárgyu oly vitatkozásokat rendez, a melyek komoly anyaga alkalmas lesz, egyfelől a közszellem fellenditésére, a közéaeklődés fenntartására és azoknak a surlódásoknak elenyésztetésére, a melyek éppen nem megnyugtató tünetei egyházi közéletünknek.

Nyiltan vallom, hogy a fenyegető diszharmonia elenyésztetését óhajtom elérni, azt kivánom, hogy világiak, tanárok, papok egymást kölcsönösen megértve; elvek és nem a hirtelen felcsapó szenvedélyek által vezettetve; nem legyőzve, hanem egymást meggyőzve, kölcsönösen elnéző és szeretetteljes munkában találjuk fel ujra Istenországa épitésének gyönyörüségeit. Önként kinálkozó nagy kérdéseink p. o. egyházalkotmányi helyzetünk; a zsinati törvények által követelt és elénk állitott uj viszonyok feletti számvetés; egyházkerületünk, egyházmegyéink, egyházközségeink, tanintézeteink szervezeteinek, tanáraink jogviszonyainak kérdései stb., a melyeknek megvitatása nemcsak hogy életet teremtene, de lelkesitne, ambiczionálna arra, hogy többet és nagyobb odaadással foglalkozzunk egyházi életünk jelenségeivel, tüneteivel és követelményeivel.

Igen tisztelt Értekezlet! Visszatérek oda, a honnan kiindultam, hogy abban a hatalmas, nagy küzdelemben, a mely körültünk folyik, nyilván látható az evoluczió, a fejlődés törvénye. Egyházi életünkben is. És egyuttal egy felsőbb erkölcsi törvény, egy isteni törvény: az ember magasabb rendü elhivatása e földön. Kérjük az Istent, hogy ennek hü betöltésére adjon nekünk erőt, szeretetet és egyetértést.

A reform. papi kongresszus.

Nagy nehezen megmozdult a reform. papság is. Kongresszusra készül.

Nehezen lehetett megmozditani. Talán meg sem mozdult volna, ha a társadalmi kiválások erre nem kényszeritik. A mint látjuk, ezek a társadalmi kiválások, érdekcsoportok szerint, azon vezérelv alapján történnek, hogy az egyén megélhetési feltételeit igy, ezen keretben mentől teljesebben biztosithassa. Szemünk előtt, a mi aktiv vagy passziv közreműködésünkkel bontakoznak ki, erősödnek ezek a keretek. Protestáns egyházunkban sem ismeretlenek. Van papi, esperesi, püspöki, tanitói, tanári, gondnoki stb. stb. testület. Széltében-hosszában használják »papi testületünk«, »esperesi karunk«, »püspöki, tanári, tanitói, gondnoki karunk«, a nélkül, hogy ezen kifejezések tartalmi jelentőségére gondolnánk, vagy figyelembe vennők, hogy azok elfogadott tartalmi jelentősége visszahatással van egyházi életünk külső alakulására is. Igy az egyetemes egyház is észrevétlenül bekerül azon világnézlet sodrába, hol az ember értékét, jelentőségét nem egyéni tartalma, értelmi, szellemi, vallás-erkölcsi személyisége határozza meg, hanem azon osztály, testület, társulat, egyesület érdeke, melynek keretébe társadalmi helyzeténél fogva tartozik. Igy a személyiségek, egyedek, mint a Maros, Tisza, Duna és a többi folyamok a tengerben, úgy semmisülnek meg az egyes társadalmi csoportokban; az államok a társadalomban; a társadalom az emberiségben.

Van ebben a kiválásban valami anakronizmus, ellentmondás, a mit nem értünk; félünk tőle, mert egyediségünket szünteti meg. És mégis szárnyai árnyékában keresünk menedéket, oltalmat, hogy vitalis érdekeinket biztosithassuk; látjuk, hogy az egyéni érdekek biztositására tömörült szövetkezet mily alkalmas eszköz, hogy a kapaszkodók szövetségeseik hátán magasra másszanak, saját önző, hatalmi érdekeiket a társulat fedezete alatt érvényre emeljék: és korunk mégis mintegy megrészegedve a kiválási proczesszus kábitó italától, karok, rendek, osztályok, testületek, egyesületek alapitásában elégiti ki lázongó szenvedélyét, ezen a csatornán vezeti le háborgó tulteltségét. Minden kivált osztály szemben áll szülő anyjával, közeli vagy távoli rokonával, szomszédjával, mert mindeniknek meg van a maga féltékenyen őrzött érdeke, terve, czélja, terjeszkedési törekvése. Az egyedek létfentartási gondozása az egyesület hatáskörébe ment át. Az ilyen jelenséget a természettudomány a *degeneráczió, élősdiség* elnevezés alatt ismeri; a szocziologus a *létfentartási szükséglet* és *fedezeti* (munka, kereseti) *erők mérkőzese* és *elhelyezkedési törekvésének* tekinti, a moralista elmélkedik és adja a jó tanácsokat; mi kálvinista papok az egyházkörén kivül és belől eső tényezők kényszeritő hatása alatt készülünk a papi kongresszusra, hogy ott keressük és találjuk meg érdekeink megvédésének hathatós támaszát. Helyzetünk, állásunk, hivatalunk, képzettségünk nem azonos, sőt még hasonló sem a más testületekével. Mi, a kik az örökéletnek vizével öntözgetünk, az evangyéliumnak szellemével tápláljuk a lelkeknek sokaságát, egyedenként és összeségünkben is a folytonos fejlődés ily irányu és tartalmu alakulásával ellentétben találjuk magunkat. Ha testületileg megmozdulunk, a többi társadalmi osztályok egyesült sulya nehezedik reánk és tör pozdorjává, mert mindenik osztály féltékeny érdekeire és pedig annyira féltékeny, hogy a magasabb szellemi, értelmi, valláserkölcsi közösséget, e mindeneket egyesitő életelvet sem tudja vagy nem akarja megismerni, legfölebb a látható, kézzelfogható anyagi haszon után méltányolja. Ha nem egyesülünk, egyenként, mint oldott kévék hullunk szét.

Igy állunk az egyház körén kivül álló osztályokkal, karokkal, kamarákkal, testületekkel szemben és olvassuk a bölcs utasitásokat, hogy a szocziálizmushoz, liberalizmushoz, konzervativizmushoz, vagy más irányhoz csatlakozzunk. Nem értem ezeket a beszédeket. Nem értem pedig azért, mert a protestáns keresztyénség mindenik irányzatból vett fel ugyan elemeket, de sem egyikkel, sem másikkal magát nem azonosithatja, sem egyikben, sem másikban fel nem olvadhat, sőt szövetséges fegyvertársul sem csatlakozhatik egyikhez sem. A protestáns keresztyénség önálló, független életelv, mely a különböző irányzatok elemeit a maga specziális lényegének sajátsága szerint asszimilálja, dolgozza fel és értékesiti.

Nem kevésbé érthetetlen helyzetünk saját egyházi szervezetünk s egyháztársadalmi életünk keretében is. Piszkáljuk meg a gondosan takargatott zsarátnokot, legyünk nyiltak és határozottak, mint illik a példabeszéddé vált kálvinista vastag koponyához s kálvinista bikanyakhoz. Ismerjük el őszintén, hogy a mi specziális kálvinista egyházunk körén belől is a papok kényszeritve vannak önállólag szervezkedni. És ez a legsúlyosabb vád a mi egyháztársadalmunk ellen, mert ebben az van kimondva, hogy mi papok és világiak, kiknek mindnyájan szent nép és királyi papságnak kellene lennünk — mint ellenfelek állunk egymással szemben. Igy van-e ez vagy nincs igy, nem vizsgálom; a látszat azt mutatja, hogy igy van. A mennyire figyelemmel kisérhettem az 5 ref. egyházkerület alsó és felső testületeinek nyilvánosságra hozott tárgyalásait, azokból a papi és világi elem, ezen szomoru viszony, hol élesebben, hol burkoltan ki-kipattan.

És ez természetes is, mert a társadalmi osztályok tagjai az egyháznak is tagjai, kik itt sem tudják személyi vagy osztályérdekeiket háttérbe szoritani. Igy történik meg az, hogy a papok értékét, munka- és hatáskörét a különböző politikai pártok, szövetkezetek, egyletek, testületek mértéke szerint itélik meg, magát az egyházat is hajlandók, sőt akárhányszor szinte erőszakolják, hogy pártczéljaikat szolgálja. A pap azt sem tudja, hogyan? és miért? ott találja magát a közös szapulókádban, forrázzák, sulykolják, facsarják, mert hát az egyháznak is van szennyese és az nem lehet más, mint a pap. A szent nép és királyi papság a maga egészében tiszta, csak annak egy piczinyke része, talán éppen a füle piszkosodott be — azt kell megszapulni. No szapulnak, mosdatnak, leczkéztetnek is eleget, hirlapokban, elnöki megnyitó beszédekben, tárgyalások folyama alatt, gyülésekben, pohárköszöntőkben. Bőven van részünk benne, megundorodtunk tőle.

Sebaj! de azért váltsunk nehány szót. Mi a szapuló kádból; a tiszták onnan, a hol vannak. Nagyon érdekel minket a világiakkal szemben gyakorlandó egyházfegyelem végrehajtásának módja, mert mi abba a dilemmába jutottunk, hogy azt a törvény értelmében végre kell hajtanunk: de ha esetleg azt a tiszták ellen alkalmazzuk, azonnal végrehajthatlannak bizonyul, mert annak végrehajtását ők maguk akadályozzák meg. Van mindenkit kötelező törvény: de a gyakorlatban csak az egyházi személyeken végrehajtható. Legyen szabad megkoczkáztatni azt a véleményt, hogy ezzel szemben semmit sem használ a kormányzó, fegyelmi, birósági stb. stb. közegek szaporitása, hatalmi körük tágitása, az ellenőrzés szigoritása, a rublikák, naplók, jelentések pontos követelése, a bürő kifogástalan működése, a hivatali fokozatok éles megjelölése nehogy, a pap vagy presbiterium az esperes kikerülésével a püspökkel érintkezhessék. Mindezek semmit sem használnak, ha a szent nép és királyi papság két alkotó eleme — az egyháziak és világiak — igy egymással szembe kerülnek; legfölebb azt bizonyitják, hogy az egyház beteg, nagyon beteg; eredményezik azt, hogy a papot egyenesen reá kényszeritik arra, hogy hazudjon, ámitson, alakoskodjék, mert szőrszálhasogató, teljesithetetlen, akárhányszor absurdum dolgok végre-

hajtását követelik. A hazugság pedig gyors lábakon szalad.

Az nem vigasztalás, nem mentség, nem is argumentum, hogy az állami, társadalmi élet más kivált szerveiben is hasonló tüneményeket látunk, csak azokhoz alkalmazkodunk. Köszönöm igen szépen, de nem kérek belőle. Az osztályok kiválási vonalán mindenütt a jövedelem szaporitás, a fizetésemelésre irányult törekvések uralják a helyzetet, a nélkül, hogy meggondolnák, hogy az emelkedés és sülyedés, a gazdagság és szegénység egyenes arányban vannak egymással. Mentől nagyobb egyfelől a gazdagság, annál nagyobb másfelől a szegénység; mentől fokozottabb mértékben emelik egy osztály fizetését, annál fokozottabb mértékben nehezitik meg a másiknak a kenyér megszerzését és készitik elő a különböző osztályok élethalál harczát. Ezért tarthatatlannak itélem azt a felfogást, mely azt vitatja, hogy a kongresszus megtartására az alapot az 1848. évi XX. t.-cz. szolgáltatja. Az irás nem azt mondja, hogy meg kell újulnotok a ti millióitoknak, fizetésemeléstéknek, a XX. t.-cz. mértéke szerint, hanem azt, hogy újjá kell születnetek a lélek ereje által.

A kath. egyház helyzete egészen más. Itt a lélek szerint való újjászületés teljesen ki van zárva. Ha keretében szó lehet a megújulásról, ez csak a vagyon, gazdagság, hatalom tekintély mértékére vonatkozhatik. A kath. egyházat a papi rend, a hierarchia alkotja; a világi elem a pásztorok gondozása alá rendelt birkanyáj, melyet legeltetnek, nyirnak, fejnek; vérét azonban nem ontják — ezt a kegyetlenséget a világi hatalomra bizzák, mely mindenekben az ő végrehajtó közegük. Nagyon kellemes helyzet azoknak, kik benne vannak; elnyerése kivánatos azoknak, kik még kivül állanak. Előkelő világiak, bárók, grófok, herczegek, vagyontalan, megbukott főnemesek lépnek a papi rendbe, helyezkednek el a gazdag egyházi javadalmakban, hogy főnemesi privilegiumaikat, élvezeteiket, hatalmukat, befolyásukat biztositsák — papi titulussal megmaradnak bárónak, grófoknak, herczegeknek. Protestáns főuraink között is vannak, kik igénybe veszik e nagy előnyöket, katholizálnak s a protestantizmus engesztelhetetlen üldözésével szereznek érdemeket.

Ilyen manipuláczió a mi prot. egyházunkban lehetetlen ugyan: de a helyett egy nem kevésbbé veszélyes jelenség tünetei gátolják fejlésében: az élesen szétválasztott világi és papi elem küzdelme. Papok, világiak, tanárok, tanitók testületileg szervezkedve állunk egymással szemben, összecsapásra készen. Nem értem a szent nép és királyi papságnak ezt a viselkedését; azokhoz pedig nem csatlakozom, kik küriárkizmus, klerikalizmus, hierarkizmus jelszavakkal handabandáznak.

Szükség van világosságra, hogy lássunk. A ref. papi kongresszus törekvése, szeretjük reményleni, hogy e szükséglet kielégitésére fog irányulni. És mégis — és épen ezért megdöbbenünk, gondolkozunk, aggódunk, mert az egész mozgalom körültekintő óvatosságra figyelmeztet. A hivatalos egyház — maradt volna az ismeretlenség örök sötétségében az a korcsszülött — az ő merev álláspontján, ugylátszik nem helyesli ezt a papi kongresszust, azt szakadásnak tekinti s ugy vélekedik, hogy az egyház minden sebeinek orvoslása, annak fejlesztése egészen és kizárólag az egyetemes egyház jogkörébe tartozik, annak beállitott organumai közvetitésével eszközölhető. A kalvinista egyetemes egyház a maga idealis álláspontján külön vált, önállólag szervezett, önmagába zárt, önczélu papi, tanári, tanitói és semmi néven nevezett testületet nem ismer; mint ilyeneknek az egyetemes egyháztól elkülönitett külön érdekeik nincsenek, az egyetemes egyházból, mint egy kiszakadva kongresszust nem tarthatnak. A mit tehetnek és tenni kötelességük, azt csak az egyetemes egyházkörében és ezzel együtt müködve tehetik. Az ezzel ellenkező eljárás és igy a ref. papi kongresszus tartása is egyházszakadásra vezet, nem egyéb, mint a papi uralom, a hierarchiára való törekvés bejelentése; bizalmatlanság az egyházi szervezet ereje, müködő képessége ellen. És igy tovább.

Elismerjük, hogy ebben sok igazság van. Sőt éppen ebben van a teljes igazság. De ha igy van, akkor honnan van? és mitől jó a papságnak ez a mozgalma? kérdezheti és jogosan kérdi a hivatalos egyház vagy ennek valamelyik hatalmas tagja. De hát honnan van? és mitől jó az — kérdezheti és jogosan kérdezi a kongresszista pap, hogy a hivatalos egyház egészen a papokra nehezedik, mindenért őket teszi felelőssé s igy készíti a talajt a pápistás egyház szellemében, mely a hivek üdvét, váltságát, vallás-erkölcsi életét nem az egyén személyes és felelőség teljes feladatának tekinti, hanem áthelyezi a papság munkakörébe s ettől teszi függővé. Honnan van? és mitől jó az, hogy az egyetemes egyház nem védekezhetik az ellen, hogy egyik vagy másik társadalmi osztály, avagy párt érdekei oda be ne tolakodjanak? kérdezhetjük tovább és sokat, nagyon sokat kérdezhetünk.

Halljuk azt a vádat is, hogy a papságot a saját hibája, mulasztása miatt porba hullott tekintélyének visszaszerzése, az 1848. évi XX. t.-cz. kierőszakolása, anyagi, hatalmi érdekei, önző vágyai és a világi dolgoknak tulságos szeretete vezeti a kongresszusra.

Ebben is van valami igazság; hasztalan védekezünk ellene. A kongresszus eszméjének feltünésével kapcsolatos és nem kapcsolatos, azt megelőző és követő tervek, elmefuttatások, javaslatok, melyek között nem a legnevetségesebbek az egyháztagok családi életének naplószerü feljegyzése, nyilvántartása. A toga kézcsókra inditó hatása, az elmondandó predikáczionak felülbirálat végett az espereshez való beterjesztése és számtalan sok-sok ezekhez hasonló még nevetségesebb sajtó termékek ellenünk tesznek tanubizonyságot. Ha rostába tesszük mindezeket, bizony kevés egészséges és termőképes mag fog kihullani azok közül.

A ref. papság — ugy a hogy — eljutott a kongresszus küszöbéig. Mielőtt belépik a tanácskozó terembe, éreznie kell a felelőség sulyát, melyet magára vett; el kell készülnie arra, hogy izoláltan, magára hagyatva csak saját erejére, eszére, lelkiismeretére és a mindeneket megvilágositó lélek erejére támaszkodhatik. Ha az ujjászülő lélek a kongresszusban nyilatkozik meg, akkor hóditani fog és mindeneket átalakit. Ezt óhajtjuk, várjuk és reméljük, hogy mindenek megujjulnak. A társadalom, az egyház, az állam az ujjászületés fájdalmaiban vergődik. A protestáns keresztyénség, a szent nép és királyi papság egyeteme hivatott arra, hogy az átalakulás e nagy processzusában aktiv, sőt vezető szerepet vigyen.

Azért kérjük a kongresszusra Istennek áldását, segedelmét.

Horváth István,
bürkösi ref. pap.

A református tanitóképző intézeti igazgató kvalifikácziója.

Az Erdélyi Protestáns Lap okt. 4-iki száma pályázati hirdetést hoz a nagyenyedi Bethlen-kollégiumi tanitóképző intézet igazgatótanári állására. A pályázat szabályszerüen megfelel az 1900. évi 39. jkv. sz. egyházkerületi határozatnak és e szerint kiköti, hogy a *pályázóknak tudományegyetemi képzettséggel kell birniok.*

A kvalifikáció ilyen értelmü felfogásának és az illető egyházkerületi határozatnak helytelen voltáról legyen szabad nehány szót szólanom.

Nem személyi és nem kollegiális szempontok vezetnek, mikor ezt teszem. Szólhatnék talán arról is, hogy ezzel a pályázathirdetéssel kizárták a priori azt a férfiut, a ki minden ismerős tiszteletét és elismerését kiérdemlő módon közel két évtizeden át volt valódi jobbkeze tanitásban és vezetésben egyaránt a most nyugalomba vonuló igazgatónak.

Szólhatnék arról, hogy ezzel a pályázathirdetéssel erkölcsi sérelem érte mindazokat, a kik állami gyakorlat szerint ilyen állás betöltésére kvalifikálva vannak és a kiket a magas egyetemi kvalifikáczió mellett számitásba sem veszünk.

De a mi szempontunkból talán még előbbrevaló szólani arról, hogy nem ütköznek-e így alkotott határozataink az állami gyakorlaton kivül még a józan ész és iskolánk érdekének követelményeibe is?

Az állással járó kötelességek a pályázat szerint ezek «a nevelés és oktatástan és a kapcsolatos tárgyak tanitása hetenként 9 órán, *a tanitásgyakorlatok vezetése hetenként 8 órán*, a néptanitóképző s a kapcsolatos elemi és gyakorló iskola igazgatói teendőinek ellátása.»

Hogy mit ért a pályázat «tudományegyetemi képzettség» alatt, azt nem tudom, de nézetem szerint abban az esetben, ha a nevelés és oktatástan előadásához megkivántató ismereteket kerestünk, *csakis a paedagógiából szakvizsgázottak jöhetnének számitásba.* Ennek elhallgatása a pályázati hirdetés hibája.

De vegyük a feladat másik felét: a tanitásgyakorlatok vesetését heti 8 órán. No már azt szeretnők látni, hogy hogyan fog tanitási gyakorlatot vezetni az az egyetemről kikerült bölcsész, a ki többnyire maga is gyakorlati vezetésre szorulna még a tanitás terén? Mert nagyon téves az a felfogás, hogy maga az egyetem képesitése és az ott összeszedett száraz ismerethalmaz mindenre alkalmassá tehet valakit. Hogy mennyire nem vezető pedagógusnak való a végzett bölcsész, azt tudja és érzi az egész pedagógus világ, a kik az utolsó években lázas sietséggel iparkodnak a *gyakorlati tanárképzés* kérdésének helyes megoldásán. Nálunk is épen szőnyegen van ez a kérdés. Hogy merjük hát mégis fontolatlanul azt állitani, hogy a gyakorlati tanitóképzésre csak az egyetem kvalifikál?

Nem fölösleges talán megemlitenünk, hogy van nekünk Isten segedelmével egy kiváló hirü országos paedagógiumunk Budapesten, a mely elismert szakférfiak vezetése alatt áll. Ez az az intézet, a melynek kiválóbb növendékeiből az állami tanitóképezdék tanárait és igazgatóit válogatják meg. Igaz, hogy a mult kormány tervbe vette már a tanitóképezdei tanári kvalifikáczió revizióját, de távolról sem a mi enyedi pályázati feltételeink szellemében.

Ez idő szerint pedig a Hivatalos Közlönyből is meggyőződhetünk arról, hogy pl. a losonczi képezdei igazgatói állásra csakis «tanitóképző intézeti tanárok» pályázhatnak. De ugyancsak a Hiv. Közl. okt. 1-ső napján kelt száma tudatja, hogy még magasabb szinvonalon is megfelel ez a képesités. Mert «az Erzsébet-nőiskola áll. *polgári iskolai* tanitónőképző intézetében megüresedett tanszékre» is egyaránt «pályázhatnak tanitóképző intézeti, vagy középiskolai tanári oklevéllel biró tanárok.»

De miért akadályozzuk meg a paedagógiumi képzettség érvényesülését ebben az egy igazgatói állásban, a mikor az állam azt az előttünk lenézett kvalifikációt még tanfelügyelői állás elnyerésére is elegendőnek veszi? Talán már törvényhozásunk tekintélye is azt kivánja, hogy az ilyen fonákságokon segitsünk. Még ránk olvassák a rossz nyelvek, hogy «nem lehet ám Abderában kisbiró, a ki Rómában konzulátust érdemel.»

A közelebbről összeülő egyházkerületi közgyülés becses figyelmét tehát felhivom, hogy mielőtt az enyedi pályázat kérdésében dönt, tegye megfontolás tárgyává ujból 1900. évi határozatát és módositsa azt uj pályázathirdetéssel oly módon, hogy elvei sem az állami gyakorlattal, sem a tanitóképző intézet komoly gyakorlati érdekeivel össze ne ütközzenek.*

Dr. Sziládi Zoltán.

Titkári jelentés.

— Felolvastatott a küküllői egyházmegye egyh. értekezletének 1906. szeptember 16-án tartott közgyülésén. —

Küküllői egyházmegyénkbe kebelezett egyházközségeink egyháztársadalmi munkásságáról, az 1905. évi szept. 17-től a mai napig terjedő időről, a következő jelentést van szerencsém megtenni.

1. *Balavásáron* a vallásos felolvasások az áll. iskolai tanterem használata felett támadt nézeteltérések miatt nem voltak megtarthatók. A községi népkönyvtár a községi képviselőtestület 1905. okt. 22-én kelt határozatával a tulajdonjog fentartása mellett az egyházközség, illetve a lelkész kezelése alá bocsáttatott. 116 kötetből áll. Azonban a 10 fillérben megállapitott használati dij miatt csak 32 olvasója akadt. Elterjesztetett 3 biblia, 3 imakönyv, 20 árvaházi naptár és 23 Bocskay-füzet. A Kis Tükör 2 példányban járt. A dalkar szervezése folyamatban van, a mennyiben az egyházközség egyfelől a hivek 139 K 54 fill. adományából, másfelől a márczius 15-iki ünnepély 117 K 37 f. jövedelméből egy 250 koronás harmoniumot beszerzett. Az egyházközségi temetkezési-egylet a lelkész vezetése alatt 109 taggal szerveztetett s három elhalt tagtárs után fejenként 21 K 40 f. segély utaltatott ki. Jelenben 106 tagja van. Az egyházközségi szegények száma 5, árva van 1, kiket a községi szegény-alap segélyez. Az egyházi szegény-alap 66 kor. A marosvásárhelyi m. kir. áll. gyermekmenhelyből 4 árva van elhelyezve ref. családoknál. Az állami iskolába járó szegény tanulók karácsonyfájára 18 ref. egyháztag 11 kor. 92 fillért adományozott.

2. *Bonyhán* a vallásos felolvasások a téli évszakban tartattak Hegyi Sándor lelkész vezetése alatt a hivek buzgó részvétele mellett. Az egyházközségi népkönyvtár hiányát az iskolai és ifjusági könyvtárak sikeresen pótolták, előbbi Nagy János állami tanitó, utóbbi Kurtus Sándor ref. egyháztag felügyelete alatt. Az iskolai könyvtár 105, az ifj. könyvtár 150 műből áll. Az előbbit 80-an, utóbbit 100-an olvasták. Imakönyvvel elláttatott 2 egyháztag, énekeskönyvvel 5 iskolás gyermek. A Vasárnap, Téli Ujság, Ker. Evangelista és Téli Esték 1—1 példányban állottak a hivek használatára. Az egyházközségi ifj. egyletet az állami iskolai ifj. egylet helyettesiti s ez év folyamán szépen sikerült szinielőadást és több felolvasást tartott Nagy János áll. tanitó vezetése alatt. A Bod Péter-féle 800 koronás alapitvány kamatjából 2 jó tanuló (1 fiu és 1 leány) fejenként 28 koronával jutalmaztatott.

3. *Buzásbesenyőn* a téli időszakban hetenként kétszer tartattak vallásos felolvasások lelkész és tanitó vezetése alatt. A hivek kellő számmal látogatták. Az egyházközségi dalkar Téglás Ferencz kántor-tanitó vezetése alatt 24 tagból áll s háromszor szerepelt meglehetős sikerrel.

4. *Dicsőszentmártonban* a vallásos felolvasások a tél folyamán hetenként egyszer tartattak Hegyi Ká-

* Kiadtuk e czikket, mert tényleg van benne egy megszivlelendő vonás az elemi iskolai gyakorlati tanitás vezetésére vonatkozólag. Azonban nem tartjuk sem szerencsésnek, sem megengedhetőnek, hogy fontos elvi kérdések ad hoc s talán épen személyi vonatkozásokra tekintettel tárgyaltassanak. Ezek mindig befolyásolják a tárgyi igazságot. Azt pedig, hogy a mi elveink az állami gyakorlathoz simuljanak: argumentunként el nem fogadhatjuk, sőt a felekezeti érdek védelmében meg sem engedhetjük. Aztán az sincs kizárva, hogy valaki *daczára* egyetemi kvalifikációjának, igen jó elemi iskolai paedagógus legyen akár gyakorlatban is. Példa rá Gönczi Pál, Gáspár János stb. Szerk.

roly lelkész vezetése alatt. Elterjesztetett 12 biblia, 20 imakönyv, 15 énekeskönyv, 20 drb. egyébféle vallásos irat. A jó tanuló gyermekek közt Koszoru füzetek osztattak ki. Az egyházközségnek nincsen dalköre, de ünnepélyes alkalmakra «ad hoc» dalkar szereztetik 14—18 éves ifjakból. Ez évben szép sikerrel négy izben működött. Egyházközségi szegény és árva nincsen. Szegény-alapja 14 korona. Nyolcz ref. családnál 14 veszélytelen őrült van kihelyezve.

5. *Erzsébetvároson* a vallásos felolvasások ez év téli hónapjaiban megkezdettek közepes érdeklődés mellett. Főleg az intelligentia érdeklédését nem sikerült megnyernyi. Olvastak fel tanárok, szavaltak diákok, tartott előadást Szabó Miklós lelkész is, ki vezetője ezen intézménynek. Az egyházközségi népkönyvtár, mely 40 kötet valláserkölcsi tartalmu müből áll, a lelkész vezetése és a presbiterium felügyelete alatt müködik. A raboknak és diákoknak vitték és osztották ki olvasás végett. Jó közepes kereslettel használták a szegénysorsu hivek is. A lelkész saját költségén 5 árvaházi naptárt, 5 Téli Ujságot és 1 Vasárnapot terjesztett el. Három érettségit tett ifju 1—1 bibliával láttatott el.

6. *Haranglábon* az egyházközségi népkönyvtár hiányát a községi népkönyvtár pótolta, mely 173 kötetével állandóan a hivek használatára állott. Husz tagból álló dalkara, Benedekfi Béla ktanitó vezetése alatt, 4 temetésen sikerrel müködött. Temetkezési egylete 15 tagból áll. Segély még nem adatott. Egyházközségi szegény van 2. Szegény-alapja 30 kor.

7. *Héderfáján* az egyházi dalkar Teleki Sándor vezetése alatt jó sikerrel müködött két alkalommal. Szegény van 2. Szegény-alapja 66 kor. Segélyezés még nem történt.

8. *Királyfalván* a kántortanitó vezetése alatt álló Emke-könyvtárt olvassák a hivek. Az Emke-dalkör szintén a ktanitó vezetése alatt 34 taggal müködött.

9. *Kutyfalván* a vallásos felolvasások a téli hónapokban tartattak, hetenként egyszer, Nagy Domokos esperes-lelkész vezetése alatt. A jelenvoltak száma legkevesebb 20, legtöbb 60 volt. A 90 kötetből álló nép-, illetve ifjusági könyvtárt a felnőttek közül 50-en, a növendékek közül 60-an olvasták. Elterjesztetett 10 Koszoru füzet, 10 árvaházi naptár; a Vasárnap 1 és a Téli Ujság 11 példányban járt. A Bocskay-füzetet 25 egyháztag szerezte meg. Az ifjusági egylet Kiss Lajos ktanitó vezetése alatt, 38 taggal, szép sikerrel müködik. Ötven kötetből álló könyvtára és az egyházközség orgona-alap javára két hangversenynyel egybekötött népmulatságot rendezett, melyeken az ifjusági dalkar is sikeresen közremüködött. Az egyházközségben van 12 árva és 1 szegény, kiket a polgári község gyámolit. Szegény-alapja 31 K 25 fill. Segélyezés, a tőke kicsinysége miatt nem történt.

(Vége. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Az örök evangelium." Reformácziói beszéd Rákóczy és Thököly hamveinak hazaszállitásakor. Irta *Kapi Béla* körmendi evang. lelkész. 1906. Kapható szerzőnél. Ára ?

A Jelenések könyve XIV. 6. v. alapján készült — luth. homiletikai szabályt követő — beszéd alapgondolata az, hogy *„a reformáczió áldása az örök evangélium"*, mely 1. a mi hitünknek alapja, 2. küzdelmünkben erősségünk, 3. a jövőben diadalt igérő reményünk. Lelkesen, mélyrehatóan és gazdag történeti vonatkozásokkal átszőve van megirva e 10 oldalra terjedő predikáczió és egyoldalos imádság. Evangeliumi mélység és hazafias szárnyalás együtt járnak benne. Hogy főleg a Luther alakja s a luth.-ok történelmi vonatkozásai vannak felhasználva, csak természetes. De a ki nagy ünnepi predikációhoz eszméket keres, támogatást igényel: nyugodtan fordulhat e kis füzethez, mely szerzőjének csak elismerést hozhat.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az Igazgatótanács október havi rendes ülését *br. Bánffy* Dezső főgondnok ur elnöklete alatt ma tartja, melyen igen sok, közgyülés elé terjesztendő ügy is kerül előkészités alá. A főgondnok ő kegyelmessége, mint mindig, ez alkalommal is személyesen vezeti a tárgyalásokat.

A Rákóczi-ünnepre vonatkozó igazgatótanácsi intézkedésekre, e helyen is felhivjuk olvasóink s főleg lelkésztársaink figyelmét.

Az Irsay-ügy további menetéről a következőket jelenthetjük: A perújitási kérvénynek az egyházmegyei bíróság által való elutasitása ellen felebbezés adatott be az egyh. ker. tötvényszékhez. Egy férfiakból és nőkből összealkotott vegyes bizottság tisztelgett ez ügyben *Kun* Bertalan püspöknél, mint a konventi bíróság egyh. és br. *Bánffy* Dezső főgondnoknal, mint vil. elnöknél. Az előbbi Ungvárott, az utóbbi Budapesten fogadta a küldöttséget s — mint a lapok irják — kifejezték sajnálkozásukat, hogy az ügyet a törvényes forumoktól a lapokba viték és zavargásokat idéztek fel s biztositották, hogy ha az ügy a konventi bíróság elébe kerül, törvény szerint fognak benne eljárni. A mi persze — természetes. A küldöttséget báró Bánffy elé Lengyel Zoltán és Nagy György orsz. képviselők vezették.

Lelkészi jubileum. *Jancsó* Lajos marosujvári ref. lelkész, enyedi egyh. m. esperesnek pepsága 25 éves évfordulóját e hó 14-én ünnepelte egyházközsége. Az ünnepélyről jövő számunkban bővebben tudósitunk, addig is gratulálunk a derék papnak és egyháznak.

Konviktusi kalamitás. Theol. fakultásunk ifjusága egészségi állapotáról a kolozsvári reklám-hajhász napilapok felette felfujt és szenzációsra kiszinezett tudósitást hoztak, aggodalomba ejtve ezzel a vidéken lakó szülőket. A „tömeges mérgezési eset"-ből annyi igaz, hogy az ifjak közül némelyek már hétfőn, tömegesebben kedden virraddólag gyomorgörcsökben megbetegedtek. Az intézet kiváló kégességü és lelkiismeretes orvosa, dr. Filep Gyula kezelés alá vette a betegeket, kiknek nagy része már szerdára jobban lett. A betegség okának tudakozásában az orvos arra a nézetre jött, hogy a vasárnap estve vacsorára feladott disznófősajtnak kellett hogy valami baja legyen s a vizsgálat azonnal be is vezettetett ez irányban a hust szállitó mészáros ellen. Az ifjak közül még csak ötön vannak orvosi kezelés alatt, kik ugy látszik nagyobb adagott vettek be a romlott husból. A konviktus vezetősége ez esetből kifolyólag be is szüntette a vasárnap esti hideg vacsorát. Igy áll a dolog, melyet az igazsághoz hiven közlünk az esetleg aggódó szülők megnyugtatására. Remélhető, hogy a még orvosi kezelés alatt állók is nemsokára elhagyhatják az ágyat. Hanem az eset csakugyan nem jó szinben tünteti fel Kolozsvár városa közegészségügyének kezelését.

40 évig tanitó. Lelkes ünneplésben volt része farnosi egyházunk derék levita-tanitója, Bartha Jánosnak e hó 2-án. E napra gyültek össze gyermekei, barátai, tisztelői, hogy a szinte félszázados tanitói munkássága után a még mindig friss erővel tanitó lelkes aát üdvözöljék. Az a keresetlenség, szivből jövő őszinteség, mely ünnepeltté tette a derék tanitót: bizonysága annak, hogy Bartha János tanitói müködésében egybeforrott teljesen azzal a ref. társadalommal, melynek szentelte egész életét. Ünneplésében részt vettek gyermekei: Pál kispesti tanitó, János máv. hivatalnok, Ilona Muradin Kristóf nagykereskedő neje is, a vidék intelligens közönsége. Ad multos annos!

Halálozás. Ismét elköltözött egy ama jeleseink közül, kikben a krisztusi mélységes szeretet az izzó fajszeretettel párosulva csodákat müvelt. Ismét kidőlt székely fajunk egyik erőssége, anyaszentegyházunk egyik oszlopa. Meghalt egy igazi nagyasszony: özv. Antal Zsigmondné. 1823-ban született s 83 évi hű sáfárkodás után f. hó 13-án adta vissza nemes lelkét Teremtőjének Maksán, hova férjének 1881-ben bekövetkezett halála után visszavonult. Néhai Antal Zsigmond, Háromszékvármegye árvaszéki el-

nökének s a Székely Mikó-kollegium pénztárosának özvegye volt s nevét ama nagy emberszeretetről tanuskodó végrendelettel tette halhatatlanná, melyben férjével egyetértőleg ugy intézkedett, hogy 30 ezer korona értékü ingó és ingatlan vagyona egy a Székely Mikó-kollegiummal kapcsolatos tápintézet létesitésére fordittassék, mely humánus protestáns intézetnek ekként ő lett az alapitója. A kollégium előljárósága nagy halottjának emlékezetét jegyzőkönyvileg megörökitve, a gyászoló családhoz részvétiratot intézett, a halálesetről gyászjelentést adott ki s temetésén, okt. 15-én d. u. dr. Bodor Tivadar főgondnok vezetése mellett testületileg megjelent. Itt a halottas háznál Molnár Lőrincz vallástanár gyönyörü imát mondott. A templomban Volloncs Miklós maksai ref. lelkész igazi evangeliumi szellemtől áthatott szép emlékbeszédben méltatta a nagy asszony érdemeit. Végül a sirnál Péter Mózes igazgató-tanár a kollégium előljárósága, tanári kara s tanuló ifjusága nevében bucsuzott el megható szavakban a nagy jótevőtől, mig a tanuló ifjuság 47 tagjából alkotott dalárda úgy a háznál, mint a temetőben szebbnélszebb énekeket adott elő. Szolgáljon nemes példája buzditásul a késő nemzedékeknek! Legyen emléke áldott!

Megkondult a harang. Maros-Tordavármegyében, a nagy mezőség szélén, van egy kicsiny oláh község: *Mojos.* Lakói a történelem tanubizonysága szerint 100 év előtt tulnyomólag magyarok voltak. Es ma alig van 5—6 magyar család: és ezek is már csak törik a magyar nyelvet. 100 év alatt e csendesen fogyatkozó magyar kálvinisták lelki életével senki sem törődött. *Farkas* Jenő Póka egyházközség ujonnan választott, lelkes ifju papja, gondolt először e maroknyi magyarság megmentésére; ügybuzgó szolgatársával: *Bud* Tibor k. tanitóval, vasárnap délutánonkint istentiszteleteket tartanak, egy kis „béres-ház“ e czélra berendezett egyik szobájában; mely alkalmakkor az oláh atyafiak is megjelennek, a „magyar templomban“ .. Eredmény idáig 3 áttérés. Nagy baj volt eddig az, hogy nem volt a kicsiny gyülekezetnek harangja. Most Dósa László m. kir. főmérnök és Ilyés Sándor födbirtokos urak áldozatkészsége, kik e szélra 100 koronát adtak, a harang beszerzését lehetővé tették. A 100 év előtt elnémult harang, folyó hó 14-én ujra megkondult. Farkas Jenő ifju lelkész afia avatta azt fel, meghatóan szép beszéddel; aztán átadta rendeltetésének. Istentisztelet után örömtől könyezve oszlott szét a maroknyi magyarság, egyre mondogatva „Csakhogy megkondult a harang“!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4281—906.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletü esperes urhoz.

Felkérjük azon nagytiszteletü Esperes aait, a kiknek egyházmegyéje területén *káplántartási államsegély élvezetére jogositott* lelkészi állások vannak, hogy sziveskedjenek a megfelelő kimutatásokat a f. év IV. negyedéről *sürgősen* kiállitani és azokat, a mennyiben az még nem történt volna meg, *a jogositottak által* II. fokozatu bélyegjeggyel *kiállitandó nyugtákkal* **legkésőbb f. hó végéig ide felterjeszteni.**

Kolozsvárt, 1906. okt. hó 14-én.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 4188—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperesi hivatalnak.

A folyó évben tartott püspöki szék, a vallásváltoztatások nyilvántartása czéljára, külön anyakönyvek beállitásának és vezetésének szükségességét elhatározván, a felhasználandó nyomtatvány beosztására nézve is megtette javaslatát.

Ez alapon Igazgatótanácsunk a szükséglendő mennyiségü nyomtatvány beszerzése iránt intézkedett és pedig oly számban, hogy úgy a tőlünk kitérők, valamint a hozzánk áttérők részére nyitandó külön anyakönyvekre anyaegyházközségenként legalább 10—10 ivből álló kötet beállitható legyen.

Midőn ezen körülményre felhivjuk a nagytiszteletü esperes urak figyelmét, egyuttal felkérjük, hogy szivesked jenek az egyházmegyei nyomtatványkezelő utján egyházmegyéjük egzházközségei számához mért mennyiségnek oly időben leendő megrendelését eszközölni, hogy az anyakönyvezés életbe léptetése 1907. január 1-vel minden egyházközségben tényleg foganatositassék.

A nyomtatványok ivenként 10 filérjével már november 1-től kezdve kaphatók.

Kolozsvárt, 1906. október hó 9.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 4309—1906.

KÖRRENDELET

valamennyi egyházközség lelkészi hivatalának és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságainak.

Igazgatótanácsunk mai napon tartott ülésében a hála és kegyelet legmélyebb érzésével emlékezvén meg II. Rákóczi Ferencz választott fejedelem és bujdosó társainak, valamint gróf Thököly Imrének és általában a 17-ik és 18-ik században élt azon jeleseinknek önfeláldozó harczaikról, melyekben hazánk és nemzetünk szabadságáért s egyuttal hitünk és vallásunk védelmezéséért vivott küzdelmeikben életüket, vagyonukat és szabadságukat hozták áldozatul

Ezen érzések által indittatva, elrendeli Igazgatótanácsunk, hogy a nagy fejedelem és bujdosó társai hamvainak hazai földben leendő pihenőre tétele alkalmából f. hó 27-én déli 12 órakor (mikor a menet Orsováról kiindul), valamint 29-én d. e. 10 órakor (midőn a fejedelmi hamvak Kassán pihenőre tétetnek) és 30-án d. e. 10 órakor (Thököly Imre hamvainak elhelyezése időpontjában), egyházkerületünk minden egyházközségében egy-egy negyedóráig az összes harangok megszólaltassanak.

Elrendeli továbbá Igazgatótanácsunk, hogy folyó hó 28-án, a mely nap különben is a reformáczió emlékének lesz szentelendő, lelkész aai különösen a 17-ik és 18-ik századnak küzdelmeit s a Kolonics érsek által egész meztelenségében feltárt osztrák törekvéseket méltatva, emeljék ki II. Rákóczi Ferencz fejedelemnek és tarsainak hazánk, nemzetünk és protestáns anyaszentegyházunk védelmében kifejtett küzdelmeiket és hozott áldozataikat, melyekben a hősök elbuktak ugyan, de a mai nemzedék annál mélyebb hálával kell, hogy viseltessék emlékeik iránt.

Hasonlóan elrendeli Igazgatótanácsunk, hogy iskoláinkban és kollégiumainkban f. hó 29-én iskolai ünnepélyek tartatván, a megfelelő hazafias énekek és szavalatok közben tanitó, illetve tanár aai a növendékek feifogásához mérten ismertessék az előljelzett korszak főbb eseményeit és személyeit s emlékük megőrzésére s hazánk nagyjai iránti hálára buzditsák őket.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. okt. hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Maksay János*, számvevő.

Sz. 495A—1906.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló s az Északamerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar református egyházmegyében több egyházközség lelkészi állása vár betöltésre. Felhivatnak mindazon lelkészek és lelkészjelöltek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat személyes körülményeik, nyelvismeretük (az üresedésben levő mount-carmeli egyházban, a tót nyelv ismerete is kivántatik) stb. ismertetése mellett a konvent alulirott világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó-u. 7. sz.) 1906. november 15-ig küldjék be.

Tájékoztatásul megjegyeztetik, hogy a lelkészi állások, szabadlakáson és stólán kivül, általában 900 dollár évi javadalommal vannak egybekötve s hogy a lelkészek amerikai szolgálatuk ideje alatt is tagjai maradnak a lelkészi nyugdij- és özvegy-árvai gyámintézetnek.

Budapest—Miskolcz, 1906. október 10-én.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének elnöksége:

Br. Bánffy Dezső, főgondnok, vil. elnök. *Kun Bertalan*, püspök, egyh. elnök.

Sz. 1125—1906.

KÖRLEVÉL

az összes nt. esperesi hivataloknak.

Fölkérem a nt. esperesi hivatalokat, sziveskedjenek az e. megyéjük területén lakó mind amaz lelkészi özvegyek és árvák jegyzékét, kik az egyházkerületi gyámintézet segélyére jogosultak, e. megyei tanácsi ülésben hivatalosan megállapitani és a püspöki hivatalhoz évről-évre a kerületi gyülés előtt beküldeni, valamint azok kérvényeit is, kik per gratiam nyerhetnek segélyt, e. tanácsi véleménnyel kisérve juttatni a püspöki hivatalhoz, oly időben, hogy a segélyezendők névsora kerületi közgyülésre elkészithető legyen.

Kolozsvárt, 1906. okt. 12.

Dr. Bartók, püspök.

1048—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *sóváradi* egyházközség III-ik tanitói állomására pályázat nyittatik.

Dijlevél szerinti javadalom: két szobából, kamarából álló lakáson kivül, két öl tüzifa és az egy évi ideiglenesség ideje alatt 660 kor. készpénz, mely összeghez járul a rendes tanitói minőségben szolgáló tanitó részére már kiutalt 800 koronáig való állami kiegészités, ha a miniszter azt a próbaév alatt folyósitja.

Pályázati határidő *1906. okt. 28.*

Folyamodványok oklevéllel és a pályázat tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. okt. 2.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1097—906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe kebelezett *dévai* ref. egyházközség énekvezér-orgonista állásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: két szobából álló tisztességes lakás, konyha kamara, fásszin és veteményes kerttel. Fizetés: a) 625 K 92 f. készpénz az egyházközség pénztárából havi utólagos részletekben pontosan; b) kamarai járandóság az e. kerületi pénztárból félévi utólagos részletekben 174 kor. 08 fill. *Összesen 800 kor.* Stóla értéke 40 kor. Vallástanitásért ez idő szerént 430 kor. Összes jövedelem 1270 kor.

Kötelességek: az énekvezér-orgonista teendők végzése a templomban és templomon kivül. Az állami fiu-, leány-elemi- és tanoncz-iskolákban a vallást heti 9 órán át tanitani, 3 órán át pedig különböző iskolákban egyházi énekeket.

Pályázati határidő deczember 1. Folyamodványok nt. Jánó Albert esp. aához küldendők Hátszegre (Hunyadm.).

Kolozsvárt, 1906. okt. 15.

Dr. Bartók, püspök,

Sz. 1130—1906. ref. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *rugonfalvi* egyházközség *énekvezér-tanitói* állására pályázat hirdettetik.

Javadalom a dijlevél szerint: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kivül földhaszonélvezet 11 kor. 30 f., terményjavadalom pénzértéke 382 korona 18 f., munkabeli szolgáltatások pénzértéke 12 kor. 80 f., tandij 50 korona, államsegély 340 kor., az összes jövedelem 800 kor.

Kötelességek: a mindennapi és ismétlő iskola vezetése, a faiskola kezelése, a kántori teendők s a lelkész akadályoztatása esetén az istentiszteletek végzése.

Pályázati határidő 1906. november 5.

Kellőleg felszerelt kérvények nt. ifj. Péter Károly esperes aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők.

Kolozsvár, 1906. okt. 17.

Dr. Bartók, püspök.

1120—906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küköllői egyházmegyébe kebelezett királyfalvi egyházközségben a kántor-tanitói állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: lakás, gazdasági épületek és 800 □ öl kert haszonélvezetén kivül 3 h. szántó 23 K 20 f., 1 h. 800 □ öl kaszáló 23 kor. 20 f., terményjövedelem (kepe) 264 kor. 80 f., mustpénz 264 kor. 80 f., stóla 4 kor., tandij 100 kor. fapénz 20 kor. összes jövedelem 700 kor.

Kötelességek: a tanitói és kántori teendők ellátása.

Az 1907. év őszén állami iskola létesitése van kilátásba helyezve.

Pályázati határidő f. évi november hó 5.

Kellőleg felszerelt folyamodások nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1906. okt. hó. *Dr. Bartók,* püspök.

Sz. 1122—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett *csikmegyei körlelkészi állásra* pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes lakás, 3 szoba, konyha, kamara, pincze és 272 □-öl kerttel. Készpénz, az egyházkerület pénztárából negyedévi utólagos részletekben, a „belmissziói" alapból 1000 (egyezer) kor., stóla 44 kor., összesen: 1044 kor. Ebből levonandó kiadásokra engedélyezett összeg 455 (négyszázötvenöt) kor. 54 fill. Tiszta jövedelem 588 (ötszáznyolczvannyolcz) kor. 46 fill., melynek 1600 koronára kiegészitéséhez 1011 (egyezertizenegy) kor. 54 fill. Ehez járulnak részben a különleges viszonyok, részben a körlelkészség rendkivül nagy kiterjedésére tekintettel: lakbér kárpótlás a papi illetményből átalakitott s az egyhk. által bérbe adott melléképületekért 200 kor., vallástanitásért a diasporákban, a „Gecse" alapból, az Igazgatótanács 5081—1902 sz. végzésével kiutalva 400 (négyszáz) kor., vallástanitásért a csikszeredai áll. el. iskola pénztárából 60 kor., a Tusnád-fürdőn végzendő istentiszteletek uti átalányára, az egyházkerület pénztárából 50 kor. 20 fill. Összes jövedelem: 2765 kor. 74 fill.

Kötelesség: A csikszeredai anya és gyergyószentmiklósi leány egyházakban, valamint az egész csikvármegye területén levő szorványokban (ez időszerint 41) a részletes utasitás szerint a lelkipásztori teendők végzése.

Pályázati határidő: 1906. november hó 15-ik napja. Folyamodványok püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1906. október 14.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1418—906.

MEGHIVÓ.

A nagyszebeni református egyházmegye f. 1906. okt. 25-én délelőtt 9 órakor, a segesvári egyházközségben, az állami iskola helyiségében, egyházmegyei közgyülést tart, amelyre a közgyülés tagjait kiváló tisztelettel meghivom.

A közgyülés tárgyai: 1. A közgyülés megalakulása. 2. Istentisztelet. 3. Esperesi jelentés. 4. Jegyzői jelentés. 5. Tanügyi előadói jelentés. 6. Az egyházmegye 1907. évi költségelőirányzatának megkészitése. 7. Közalap- és államsegélykérvények tárgyalása. 8. Leiratok és átiratok előterjesztése, 9. Inditványok.

A közgyülés befejezése után, a fegyelmi biróság ülésezik.

Nagyszeben, 1906. október 5-én.

Nagy József, esperes.

Kérés és felhivás

az egyházmegyei Értekezletek nt. elnökeihez.

Az Erd. Prot. Lap f. évi 40. számában közzétett felhivásunkra nehány egyházmegyei Értekezlettől nem kaptuk meg a kért jelentést. Tisztelettel kérjük ismételten is az Értekezletek nt. elnökeit, sziveskedjenek intézkedni, hogy e jelentéseket legkésőbb nov. 1-ig az Ért. titkára kézhez kapja.

Kolozsvár, 1906. okt. 15.

Tárkányi György, titkár.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *43-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. okt. 25.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Br. Bánffy Dezső válasza az Irsay-ügyben hozzá intézett kérvényre.

T. Fehér János úrnak és társainak, kolozsvári lakósoknak

Kolozsvárt.

A kolozsvári református egyház magyarutczai lelkészi körének tagjai által tartott gyülés képviseletében önök kétrendbeli kérést adtak be hozzám, mint az erdélyi református egyházkerület legidősebb főgondnokához s az egyetemes református konvent világi elnökéhez, kérve az egyházi bíróságok által jogerősen elmozditott lelkészük, Irsay József aának papi hivatalába leendő visszahelyezését.

Ha csupán a hivatalos eljárás szabályai szerint akarnék eljárni, kérvényükre — a törvényre való hivatkozással — röviden csak annyit felelhetnék, amit a küldöttség előtt szóval is kifejeztem, hogy Irsay József lelkész úr ügye az egyházi fegyelmi bíróság hatáskörébe tartozik, s a bíróságnak a törvény által biztositott jogkörébe sem egyeseknek, sem pedig semmiféle testületnek beleszólása nincs; és legfennebb azt a tanácsot adhatnám, hogy igazukat a törvényes egyházi bíróságok utján keressék, ahol bizonyosan megfogják találni törvényes igazságukat. De miután egyes hirlapok közleményeiből ismerem azt a teljesen szokatlan és érthetetlen mozgalmat, a mely egy hatalmas református gyülekezet hiveinek egy része körében már hónapok óta nyilvánul, s miután önök azok nevében is, akiktől erre megbizást kaptak, megtisztelő bizalommal fordultak hozzám, aki immár 30 évnél több időt töltöttem el anyaszentegyházunk közügyeinek szolgálatában, úgy érzem, hogy atyafiságos indulattal el kell mondanom nézeteimet ez ügyben s ezzel hozzá kell járulnom Isten segedelmével az ügynek törvényes mederbe való tereléséhez és az önök megnyugtatásához.

Bizonyára tudják önök, hogy a mi református egyházunk büszkeségét képező autonomiánk, melyre kérelmükben is ismételten hivatkoznak, nem azt jelenti, hogy egyháztagok, többen vagy kevesebben, saját tetszésök szerint járhatnak el egyházunk ügyeiben, hanem hogy magunk alkotjuk meg alkotmányos uton azokat a törvényeket, a melyek szerint egyházunkat kormányoztatni akarjuk és magunk választjuk meg hasonlólag alkotmányos uton azokat a fokozatos hatóságokat, a melyekre a saját magunk alkotta törvényeink alkalmazását, végrehajtását és felügyeletét bizzuk. De e drága jogunkból aztán az a szent kötelességünk is származik, hogy törvényeink iránt engedelmes tisztelettel viseltessünk s megbecsüljük azokat a hatóságainkat, amelyek törvényeink szerint járnak el.

Ezek a törvények igen természetesen gondoskodnak arról is, hogy ahol netalán hibák követtetnének el — mert hiszen tévedés nincs kizárva embereknél — ott jogorvoslattal lehessen élni; ahol pedig szándékos roszakarat vagy visszaélés fordulna elé, ott a megtorló büntetés alkalmaztassék. A törvények és egyházi hatóságok e tekintetben mindenkinek rendelkezésére állanak. Rendelkezésére állanak Irsay József lelkész urnak is, kinek, mint képzett lelkésznek, van annyi jártassága az egyházi törvényekben, hogy a maga igazát megvédelmezni tudja, vagy ha jogtalanság történik vele, törvény elébe állitsa azokat, akik vele szemben jogtalanságot követtek el. Erre neki mások támogatására nincs szüksége, mint az eskü alatt itélkező egyházi birák előtt kimutatott igazságára.

Az Irsay József lelkész úr fegyelmi ügyét én sem, önök sem ismerhetjük olyan részletességgel, mint az a két bíróság, amely ez ügyben itélkezett, mert az iratok nincsenek előttünk, de önök hozzám intézett kérelmeikben az egyházi törvényeknek kellő ismerete nélkül s a periratokban való tájékozatlansággal olyan sulyos vádakkal illetik a bíróság tagjait s törvényeink végrehajtásának hivatott őreit, hogy kifejezéseiket csak lelkészük iránti ragaszkodásból származó elkedvetlenedésnek tulajdonithatom, de a felhozott vádakat nem méltányolhatom, mert vélt sérelmeikért meg sem kisértették jogorvoslatot keresni az egyházi törvényekben biztositott módon.

Nem hagyhatom észrevétel nélkül kérelmeiknek azt a kijelentését, hogy a lelkész magánélete nem tartoznék az egyházi biráskodás itélkezése körébe. Figyelmükbe ajánlom egyházi törvényeink 135—143. §§-ait, ezek közül különösen a 139. §-t, a mellyel határozottan ellenkező tételt állitnak fel kérelmeikben.

Önök azt kérik az egyetemes Konventtől, illetőleg tőlem, hogy Irsay József lelkész urat hivatalába visszahelyezzük, mert különben készek tömegesen, családostól örökre kiválni egyházunk kötelékeiből. Kérésük teljesitése sem jogunkban, sem hatáskörünkben nincs: ebben csakis az illetékes egyházi bíróságok határozhatnak, esetleg legfelsőbb fokon a konventi bíróság.

Bármilyen tiszteletreméltó legyen is valamely gyülekezetnek ragaszkodása az ő lelkipásztorához, ez a ragaszkodás akkora sohasem lehet, hogy a lelkipásztorért megtagadjuk az egyházat és elszakadjunk a Krisztustól. A mi lelkünknek üdvössége nem a lelkipásztorban, hanem a Krisztusban vagyon és Krisztus az örökkévaló és egyedüli alap, a melyen a mi magyar Sionunk, anyaszentegyházunk nyugszik, melyet az atyák véren szereztek meg nekünk és nehéz harczok árán tartottak meg, hogy lenne a mi szabadságunknak erős oszlopa. Önök, a kik panasszal fordultak hozzám, készeknek vallják magukat, hogy elhagyják az evangélium szerint reformált egyházat, azt az

egyházat, a melynek épitésén eddig velünk együtt fáradoztak, a melyet az önök atyái is alkottak és a melyet, mint szent örökséget erőben, fényben, dicsőségben az atyák az unokákra hagytak. És készek elhagyni azért, mert az egyházi bíróságok itéletével nincsenek megelégedve. De hát önöket és családjaikat nem az ősöktől átvett hit, nem a benső lelki meggyőződés csatolja az egyházhoz? hanem egy lelkészhez való szeretet és ragaszkodás? Nem ilyennek ismerem a kolozsvári református egyház Magyar-utczai körének polgárságát, nem ilyennek tanultam ismerni 50 év óta.

Én ugy tudom s állandóan tapasztaltam, hogy Magyar-utczai hiveinket, mint elődeiket évszázadokon át, nem külsőségekhez, nem egy-egy emberhez való ragaszkodás, nem rokonszenv, vagy ellenszenv, hanem a Krisztus, a mi megváltónk iránti, soha el nem muló szeretet, az anyaszentegyházhoz való benső ragaszkodás, az élő hit füzi az egyházhoz. A vallás az ember benső világának legszentebb része és fel nem tehetem, hogy önöknek saját lelkiismeretök ilyen lépés ellen ne tiltakoznék. De ha csalódtam s e csalódás életem egyik ideáljától foszt meg, ha nem az önök óhajtása szerint nyerne megoldást az ügy s e miatt önök elhagynák őseik vallását, fájdalommal bár és keserüséggel s bánattal szivünkben, megkellene nyugodnunk az önök elhatározásában, a melyet bizonnyára többszörösen megfontolnának még a végrehajtás előtt. De ha önöknek ez az előre bejelentett elhatározása akármilyen irányban befolyásolhatná az egyházi bíróságok itéletét, akkor maga a bíróság adná bizonyitékát annak, hogy a birói meggyőződésre külső okokkal is lehet befolyást gyakorolni. Az egyházi bíróságok tagjait eskü kötelezi, hogy semmi más körülményre tekintettel ne legyenek, csak az előttük levő bizonyitékokból meritett birói meggyőződésre. Az önök bejelentett szándéka tehát befolyással nem lehet a per kimenetelére.

Mint egyháztagok kereshetik lelkük megnyugtatását más egyházakban, de azt kétlem, hogy valamely törvényesen bevett egyház, a mely multjánál fogva a magyar állam keretébe intézményeivel beilleszkedett s feladatához képest a külső jogrendnek erkölcsi tartalmát is tekinti és biztositékait óvja, az önök által felhozott indokból fakadó és tüntető, tömeges áttérőket a nagyon is kétes értékü, külső számbeli gyarapodásért kebelébe szivesen fogadná.

Nem hiszem, nem tudom feltenni, hogy önök ily komoly és lelkiismeretbe vágó lépésre határozzák el magukat, nem hiszem, hogy az igazságot, a törvény rendelkezéseit csak akkor kivánnák tiszteletben tartani, ha önöknek adnak igazat, hanem bizonyára az egyház iránt tanusitott buzgósággal, a törvények tiszteletével nyugodtan bevárják a bíróságnak már rövid idő mulva bekövetkező itéletét. Önmagunk és egyházunk iránti kötelességünk, hogy megnyugodjunk az esküt tett birák itéletében s a rendelkezésünkre álló jogorvoslatokban. Egyházkerületünk főtörvényszékének a közelebbi napokban alkalma lesz ebben az ügyben megnyilatkozni. Tudom, hogy egyházi bíróságunk független mindennemü külső befolyástól s az itéletben a tiszta birói meggyőződés nyilvánul meg. Bármi legyen is az itélet, hiszem, hogy mindnyájan meghajlunk anyaszentegyházunk törvényei előtt s ezután is, mint eddig, együtt s egyetértőleg dolgozhatunk, fáradozhatunk önökkel egyházunk és hazánk boldogságáért. Ugy legyen!

Irántam megnyilvánult bizalmukért köszönetemet ismételten kifejezve, mindnyájukra a kegyelem atyjának áldását kérem. Budapest, 1906. október 23.

Atyafiságos üdvözlettel:

Br. Bánffy Dezső s. k.
az egyetemes ref. konvent világi elnöke,
erdélyi ref. egyházkerületi főgondnok.

Egyházmegyei lelkészi társaságok.

Az egyházkerületi egyházi értekezlet tehát, a a mint a felhivásból látszik, f. évi gyülésével visszatért oda, a honnan elindult. Kolozsvárra. Mit tapasztalt ama hosszu uton, mely Kolozsvár és Kézdivásárhely között van?!.. Azt tapasztalta, hogy «elevenebb»-nek kellene lennie. Ez lesz a gyülés szocziális tárgya. Nem valami soknak látszik és mégis benne van mindaz, a mi szükséges arra, hogy az értekezlet olyan orgánum legyen, a melyről el lehessen mondani: respekt. Vajha ilyen lenne!....

Nem nagyon bizom benne. Horváth István sem. Mert a mint veszem észre, a nagyszebeni egyházmegye értekezleti gyülésén már jó előre pengeti a hurt, melyet Szentgyörgyön pengetett. A theologia, filozófia és természettudományok általános érvényü eredményeinek, vivmányainak összeszedése, feldolgozása, vitatételekben leendő megvitatása által óhajtja mélyiteni tartalmilag az értekezleti munkásságot. A tudományt, a tudást, mint elixirt akarja bevinni az értekezlet dermedt tagjaiba. Mindnyájan elismerjük, hogy olyan magasabb, széleskörü világnézlettel kevesen birnak közöttünk, mint Horváth István, de ugyis van valóban. Ő adott ismételten figyelmeztető hangot, hogy hol a baj. Keveset tudunk. Mondjuk: szinte semmit. Itt a baj. Valóban.

Több tudást! Mert sok a baj. S az értekezlet körutján nem birt vele. Ellankadt. Elevenednie kell. Első körutjára elindult sok mindennel felszerelten. Most hozzá veszi a tudást. Mert a «Vasárnap» is azt mondja a «kalocsai érsek orrá»-ról krónikázva, hogy a beözönlő ultramontán és klerikális mizériákkal szemben felveendő harczban eszünknek is helyén kell lenni.

....Nincs, a ki dolgozzék. Minek ujabb szakosztályok és bizottságok? A mik vannak, azok is csak papiron vannak. Ez volt a szomoru temetési énekféle az elismerés és őszinte köszönet mellett a nagy horderejü inditvány fölött. Ez volt a nagy szegénységi bizonyitvány. Egyháztársadalmi munkálkodásunk tartalmasabbá tétele — ez a kifejezett czél — ezuton utópisztikus gondolat?!.. Magam is annak tekintettem. Egyfelől azért, mert közönségünk kevés kivétellel nincs oda müvelődve, hogy a tudományok s pláne a theológiai, filozófiai és természeti tudományok eredményei, vivmányai iránt érdeklődjék és azt megérteni tudja. Utópisztikus gondolat másfelől azért, mert az a papi testület, mely kötelezett tagja az értekezletnek, melynek legelső sorban volna kötelessége tartalmilag mélyiteni az egyháztársadalmi munkálkodást: nagy részben ügyet sem vet az értekezletre; nem ismeri annak tendenciáját; gyülésein távollétével tüntet s mintegy kárörvendő mosolylyal kiséri ama kevesek emberfölötti munkálkodását, kik ez értekezlet élén állnak, nemes ambiczióval, idealis gondolatokkal és mindenki által respektálandó tudással. Kikre igen-igen találó Réty papjának szellemes hasonlata, a mikor közülök egyiket s másikat olyan tégelynek képzeli, melyből a patikus ad repülőzsirt, sárkányzsirt, inieresztő pópiumot.... szóval, a melyből minden kitelik. Igy van ez sok egyházmegyei értekezleti gyülésen is. Melyeken a szereplők évről-évre csaknem ugyanazok. Nincs, a ki dolgozzék....

Nincs. És ez nem is lehet másként. Ezen nem lehet csodálkozni. Sőt ellenkezőleg. A mig az egyik pap gazda, a másik vadász, a harmadik sportember, más kártyakompánista, ismét más politikus; a mig van, ki a hivatalos lapot is csak a kongrua közeledtére vágja fel, a ki nagyobb előszeretettel buvárolja egyik-másik bank zárszámadását, mint azokat, a miket kellene; a mig van, ki a parókhia megkapásakor végig hever babérain s összes ambicziója abban olvad fel, hogy a szószékben hibátlanul felolvassa vala-

kinek a prédikációját: addig ilyen testülettel nem tudná tartalmasabbá tenni Horváth István az egyháztársadalmi munkát, ha mindjárt az angol, franczia és német theológiai, filozófiai és természettudományi irodalom egyének minden ragyogó csillaga mellette állna is.

És mégis meg kell lennie. Többé nem rágódhatunk a szellemi tudományok amaz avarréteg maradványain, melyeket még a mult század első felében kergettek hozzánk az eszmék, nézetek és irányzatok áramlatai. A vesszővel operált puskákkal még 1866-ban sem lehetett szétverni az ellenséget; a ki ma hasonlót kisértene meg, egyenesen a Lipót-mezőre vinnék, a mikor még a hátultöltővel is megszalad a tenger muszka.

És miként volna lehetséges? Értekezleti uton. De nem a mai értekezleti tendenciával. Mert annak czélja igaz, hogy az «egyházi ismeretek terjesztése» első sorban; hanem mégis ex thesi gyakorlati, mert a népet akarja regenerálni a vallásos erkölcsi élet, egyházi öntudat stb. tekintetében.

Szükség van egy olyan testületi formára, a minő pl. a svájczi «lelkészek társasága.» Ez főleg az egyház tudományos czéljainak előmozditása végett alakult. Magas nivón álló értekezéseket olvasnak fel és vitatnak meg e társaság gyülésein a theológiai stb. szellemi és természeti tudományok keretéből. A társaság vezetősége választja meg a témákat, azok kidolgozóit és hivatalos birálóit. Dolgozni a lehetőleg mindenkinek kell. A gyülések zártkörüek

Efféle kell nekünk is. Maradjon meg az egyházi értekezlet a mai formájában fent és alant egyaránt. Mert feladatát tekintve mégis inkább missziói egyesület. A fentebb emlitett lelkészi társaság mellett is van efféle Svájczban elég. Tisztán gyakorlati czélzattal. Melyekben a papok és tanárok, miként a mi értekezletünkben a néppel, a népért dolgoznak. És szépen megférnek egymás mellett.

Egyházmegyénként alakitsunk ilyen társaságot (Pl.: erdővidéki ref. lelkészek társasága). Zárt körrel. Válassza meg az értekezések témáit a vezetőség. Dolgozni legyen köteles minden lelkész. Ha ifju, ha öreg. Évenkint tartassék bár három gyülés.

Nem föltétlen szükség oda sem angol, se franczia, se német nyelvismeret. Ezek nélkül is meglehet ismertetni az épitő irodalom termékeit, (mert előbb alant kezdendő a munka.) Aztán jöve a biblia. Ebből előbb szükebb körü, majd terjedelmesebb kérdések. Ide sem okvetlen kell nyelvtudás. Állitsuk rá egymást az abban levő nagy üdvtörténeti tényekre. Ismertessük meg egymással abból, hogy mi a keresztyénség, mi a keresztyén elv. Okoskodjunk, alkossunk valamit abból. Ezt mindenki, illetve minden pap megteheti. S egy kis alkotás többet ér a romboló kritikus egész cserebogár életénél. Legyen egy kifejlett bibliai világnézletünk előbb. Ha ez megvan, azután jöhetnek egyes dogmatikai tantételek, theológiai, filozófiai, természettudományi kérdések. Mindezekhez nem kell német tudósok támogatása. Ugyis meg tudhatjuk. A mint Eötvös K. humorosan irja a magyar zenéről értekezve: német tudós nem irta meg, honnan tudná hát a tudományegyetem?

Igy a Horváth-féle inditványok nem lesznek utópiák. Igy olvasottságra, szélesebbkörü ismeretek megszerzésére törekszünk. Lázas tevékenységgel ragadunk meg minden alkalmat, mely e tekintetben bár egy lépéssel előbb haladni segit. Nem kicsinyeljük a törekvést, az igyekezetet egyik a másban. Nem hagyjuk figyelmen kivül a derekas theológiai s más irodalmi termékeket. Még egy-egy prédikáczió megirására is rávetemedünk. És képesek leszünk egyeseket a keresztyénség tornáczába elvezetni. Igy, csak igy hidaljuk át a jelenkor világzás öntudata és az egyházi élet között fennálló ürt, hogy az egyház tagjai ismét örömmel szenteltessék magukat Isten örök birodalmának s Jézus egyházának. (Láng H.) Igy lesz tartalmasabb egyháztársadalmi munkánk.

Molnár Imre
bardoczi lelkész.

Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári szeretetházának szabályzata.

I.

1. §. *Az intézet czime:* Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári szeretetháza.

2. §. *Az intézet czélja*: a) Református lelkészek és gimnáziumi tanárok 10 éves kort betöltött református vallásu árva leányainak gondozása, ellátása, valláserkölcsi nevelése és hajlamaiknak, tehetségüknek megfelelő életpályára való kiképeztetése.

b) A kolozsvári tanintézetekben tanuló leánygyermekek számára internátus fentartása első sorban lelkészek és az erdélyi református egyházkerület kebelébe tartozó tanintézetek tanárai és esetleg más szülők leányai részére is, ha a felvett árvákon jogositottakon kivül még ilyenek számára marad hely.

3. §. *Az intézet fentartója* az erdélyi református egyházkerület lelkész és tanár tagjainak az egyeteme, leviták, kántorok és kántortanitók közül azok, kik az 1904. évi egyházkerületi közgyülés 21. sz. határozata értelmében a szeretetházi járulék fizetésére magukat kötelezték és végül az egyh. ker. mint hivatalos hatóság.

a) Alapitó tag az, ki az intézet czéljaira egyszersmindenkorra legalább 500 korona alapitványt tesz vagy biztosit. Alapitvány tehető az intézet internátusába felvett szegénysorsu, jómagaviseletü és jó tanuló ref. vallásu növendékek segélyezésére is. Ágyalapitvány legalább 6000 korona.

b) Pártfogó tag az, ki élete fogytáig évi 10 kor. tagsági dij fizetésére kötelezi magát. Az évenként fizetendő 10 korona pártfogói tagdij 200 korona tőke lefizetésével egyszersmindenkorra megváltható.

c) Pártoló tag az, ki 5 éven át évenkint 5 kor. dijat fizet, mely összeg egyszerre 20 kor. lefizetésével megváltható.

4. §. *Az intézet fentartási költségei.* Az intézet fentartására szolgálnak:

Az intézet czéljaira tett és teendő alapitványok kamatjai.

b) A felvett árváknak az orsz. gyám-, illetve nyugdijintezettől nyert segélye. (Teljes árváktól jelenben 150 kor., apátlan árváktól évi 100 kor.)

c) Az erd. ref. egyh. ker. lelkészei, tanárai, az 1904. évi egyházkerületi közgyülés 21. jkv. sz. a. kelt határozata alapján jogot nyert leviták, kántorok, kántortanitók, egyházközségek, fő- és középiskolák által fizetett és az egyházkerületi közgyülés által megállapitott (1899. nov. ker. közgyülés 16. jk. sz. 7. pont és az 1904. májusi ker. közgyülés 21. jk. sz.) évi járulékok.

d) Pártfogók dijai.

e) Pártoló tagok dijai.

f) Az egyh. ker. közgyülés által rendelt állandó segélyek. (1899. nov. ker. közgyülés 16. jk. sz. 8. p.)

g) Bárhonnan jöhető és az intézet czéljaival és jellegével megegyező állandó segélyek, egyszersmindenkori adományok.

5. §. *Az inzézet igazgatása.* Az intézet fölött a legfőbb felügyeletet és ellenőrzést az erd. ref. egyh. ker. közgyülése és állandó igazgatótanácsa gyakorolja. A közvetlen rendelkezés illetve vezetés pedig:

a) a képviselőtestületi közgyülést, b) a kebli tanácsot, c) az igazgatóságot illeti.

II.

6. §. *Képviselő-testület.* A képviselő-testület áll 34 választott tagból, kik közül egy, az egyházkerületi közgyülés által életfogytiglan választott elnök, egy az intézet igazgatója, ki egyszersmind a képviselőtestület jegyzője is. A többi 32 tagból: 16 lelkész, 8 tanár, 8 világi egyén az alapitók és az intézet iránt kiváló érdeklődést tanusitó közgyülési tagok közül.

A képviselőtestületnek élethossziglan tagjai azok is, kik a szeretetház czéljaira legalább 6000 korona ágyalapitványt tettek a 3. §. a) pontban meghatározott czéllal.

7. §. A képviselőtestület 32 tagját az egyházkerület közgyülési tagsággal biró lelkészek, tanárok, alapitok és pártfogó jogi személyek képviselői választják 6 évre. A választott tagok fele 3 évenként kilép, de a kilépettek ujra megválaszthatók.

8. §. A képviselőtestület tagjai az intézet fentartói közül választandók.

9. §. A képviselőtestület határozatképes, ha az elnökön kivül legalább 6 tag jelen van.

10. §. *A képviselőtestület jog- és hatásköre.*

a) A képviselőtestület az intézet vagyonának őre, kezelője és mindennemü szellemi és anyagi ügyeinek igazgatója.

b) Az intézet évi költségvetését megállapitja és jóváhagyás végett az igazgatótanácshoz beterjeszti.

c) Az intézet szervezetében szükségesnek mutatkozó változások iránt javaslatot terjeszt az igazgatótanács utján az egyházkerületi közgyülés elé.

d) Nagyobb épitkezések, birtokvásárlás, birtokeladás, kölcsönfelvétel ügyében határoz, de idevonatkozó határozatai csak az igazgatótanács jóváhagyása mellett hajthatók végre.

e) Az intézet szellemi és anyagi állapotáról évenkint jelentést terjeszt az igazgatótanács utján az egyh. ker. közgyülés elé.

f) Évenkint legalább egyszer, az egyházkerületi közgyülés alkalmával gyülést tart, gyüléseiről jegyzőkönyvet vezet.

g) Az intézet állandó igazgatása és felügyelete végett egy 8 tagu bizottságot választ (kebli tanács) a maga kebeléből, mely 8 tag közül 3 lelkész, 3 tanár, 2 világi egyén.

A keblitanács tagjai a képviselőtestületnek lehetőleg Kolozsvárt lakó tagjai közül választandók.

III.

11. §. *A kebli tanács.* A kebli tanács elnöke a képviselőtestület elnöke is, jegyzője és előadója az intézet igazgatója. A kebli tanács alelnököt választ, az elnök akadályoztatása esetén őt helyettesitő hatáskörrel. A kebli tanácsnak az intézet orvosa is tagja tanácskozási joggal.

12. §. *A kebli tanács jog- és hatásköre.*

a) Mind a jogi és vagyoni, mind a szervezeti és rendtartási ügyekben képviseli és képviselteti az intézetet az egyházi és világi hatóságokkal, valamint a szülők, illetőleg gyámokkal szemben.

b) A képviselőtestület jog- és hatáskörébe tartozó ügyekben az összes előmunkálatokat, javaslatokat és véleményeket előkésziti és határozathozatalra előterjeszti.

c) Az intézet folyó bevételeit számon tartja, kezeli, a szükségletek fedezéséről a költségvetés keretén belül gondoskodik. Az igazgató számadásait időnként, de legalább félévenkint átvizsgálja. A vagyon kezelésre vonatkozó évi számadást összeállitja és megvizsgálás végett az igazgatótanácshoz terjeszti.

d) A szállitási és nagyobb bevásárlásokkal összefüggő szerződéseket megköti.

e) Úgy az árvák, mint az internátusba bejutni óhajtó növendékeknek felvétele felett határoz. A felvétel módozatait és feltételeit hirlapi úton idejében közzéteszi.

f) A felügyelet és ellenőrzés teljesebbé tétele végett a kebli tanács tagjai havonkint felváltva az intézetet többször meglátogatják és szerzett tapasztalataikról a tanács gyülésén jelentést tesznek.

g) A kebli tanács havonként egyszer gyülést tart. A gyülés határozatképes, ha az elnökön kivül legalább 3 tag jelen van.

h) A nevelő-személyzet fegyelmi ügyeiben, mint elsőfoku bíróság itél.

i) Az intézet tanitói nyugdijra jogosult nevelő- és kezelő-személyzetét 2 évi próbaidő mellett, nyugdijra nem jogosultakat szerződésszerüleg ideiglenes minőségben alkalmazza, javadalmukat megállapitja, működésüket ellenőrzi és a jogosultak állandósitása iránt az igazgatótanácshoz javaslatot tesz.

j) Megállapitja, hogy az intézet tőkéi minő módon gyümölcsöztessenek.

k) Megállapitja a kebli tanács útján az igazgatótanács az intézet belső rendtartási szabályait, házirendjét és napirendjét.

IV.

13. §. *Női választmány.* A kebli tanács az intézet iránti érdeklődés fokozására és a fentartásra és fejlesztésre vonatkozó gyakorlati tanácsadás czéljából női választmányt szervez.

V.

Vagyonkezelés.

14. §. A szeretetház jövedelmi forrásai:

Tőkék, alapitványok kamatai; a lelkészek és tanárok, egyházak, leviták, kántorok, kántortanitók évi járulékai; pártfogók és pártolók tags. dijai; évi járulékok, adományok, ellátási, magánóra és felszerelési dijak; az árvák nyugdij járulékai és vegyes bevételek.

15. §. A szeretetház törzsvagyonát, nevezetesen: tőkéit, alapitványait, pártfogók és pártolók tags. dijait; lelkészek, tanárok, egyházak gymnasiumok, leviták, kántorok, kántortanitók évi járulékait; bárhonnan eredő másjellegü állandó járulékokat az egyh. ker. pénztára kezeli külön a szeretetház czimén vezetett számlákon. A szeretetháznak az egyh. ker. pénztárában kezelt vagyona felett az ellenőrzést az igazgató tanács gyakorolja, illetve teljesiti.

16. §. A növendékek ellátási, magánórák és felszerelési dijai, továbbá az árvák nyugdijjárulékai az intézet pénztárába fizettetnek és ezekből első sorban a költségvetésben megállapitott fentartási folyó kiadások nyernek fedezetet. A mennyiben ezen bevételekből az évi költségvetésben megállapitott kiadások nem fedezhetők, az intézet évi kamat jövedelmei, évi járulékok és határozottan e czélra rendelt alapitványok kamatai, segélyek is felhasználhatók.

17. §. a) Pénzintézetek és magánosoktól befolyt, nem rendszeres, kisebb adományokat a szeretetház pénztára, mint tőkét kezeli a 16. §.-ban felsorolt bevételektől elkülönitve, külön pénztári könyvben könyveli. Az érkezett adományokat a pénztáros esetről-esetre azonnal a kebli tanács által megnevezett takarékpénztárba helyezi. Minden év deczember hó 31-ig az igy összegyült tőkét a következő év január havában az egyh. ker. pénztárába befizeti, hol — mint a szeretetház tőkéje kezelendő. E tőkének a szeretetház kezelésében egy év alatt hozott kamatja az árvák tőkealapjához csatolandó.

b) Ugyancsak az intézet házi pénztára kezeli az árvák «Tőke alapját» a 16. és 17. § a) pontja alatt felsorolt számadásoktól teljesen elkülönitve.

18. §. Az intézet házi pénztárát és a 17. §-ban felsorolt adományokból gyült tőke alapot rendszerint

az igazgató kezeli, azonban a kezeléssel a kebli tanács bármely tagját megbizhatja.

19. §. A kebli tanács ellenőrzése alatt házi kezelésben levő pénztári számadás felett a kebli tanács egy tagja által gyakorolja az ellenőrzést, ki legalább félévenkint, sőt többször is a pénztárt megvizsgálja és az eredményről a tanács ülésein jelentést tesz. Az igazgató, illetve a kezelő pénztáros által készitett évi zárszámadást megvizsgálja és a kebli tanács gyülése elé terjeszti. Az igy felülvizsgált és a tanács által is helyesnek talált zárszámadásokat jóváhagyás végett az igazgatótanácshoz terjeszti fel.

20. §. Az egyh. ker. pénztára a szeretetház kebli tanácsának felkérésére minden év január hó 31-ig az intézet vagyoni állapotáról részletes és hiteles kimutatást köteles készíteni és ezt a szokott hivatalos uton a tanács rendelkezésére bocsátja.

21. §. A folyó szükségletek fedezésére szolgáló összegeket az egyh. ker. pénztárából a kebli tanács idevonatkozó jkvi határozatából az elnök által láttamozott nyugtára az igazgató, illetve pénztár kezeléssel megbizott pénztáros veszi fel.

E czélra szolgáló jövedelmi források a 16. §-ban vannak felsorolva.

22. §. Az intézet jövedelmeiből nevezetesen: tőkék, alapitványok, adományok kamatai; évjáradékok, értékpapirok jövedelmei; pártfogók, pártolók tags. dijai és egyéb jövedelmi forrásokból származó bevételek a mennyiben az intézet fentartási szükségeire fel nem használtatnának, mint pénztári felesleget köteles az egyh. ker. pénztára azon év deczember 31-én a tőkéhez csatolni és a következő év január 1-től az egyh. ker. által megállapitott kamatláb mellett, mint tőkét kezelni és kamatoztatni.

A kamatláb nagyságát, illetve elszámolását tekintve kivételt képeznek azon alapitványok, melyek az alapitók alapitólevélben kifejezett rendelkezése szerint valamely megjelölt pénzintézetben kezeltetnek. Ez esetekben az illető pénzintézet által adott, illetve számitott fel nem használt kamat az alapitványi tőkéhez csatolandó.

Az értékpapirok után nyert jövedelem is teljes egészében a szeretetház javára irandó.

23. §. Az igazgató, illetve pénztáros által készitett számadásnak nem csupán a házi szükségletek fedezésére szolgáló bevételek és kiadások tételeit kell tartalmaznia, hanem azt is, hogy a költségvetési szükséglet egyes czimeire és tételeire mekkora összeget forditott és havonkint ki legyen mutatva, hogy az előirányzat nincs-e tullépve s hogy év végéig beosztható-e vagy nem. Az év végén czimek szerint összesitett kimutatás csatolandó a számadáshoz.

(Folyt. köv.)

Titkári jelentés.

— Felolvastatott a küküllői egyházmegye egyh. értekezletének 1906. szeptember 16-án tartott közgyülésén. —

(Folytatás és vége.)

10. *Kükullővároη* formaszerü vallásos felolvasások nem voltak. A kik az ilyen összejövetelre megnyerhetők volnának, mind távol vannak a hazától. Az itthon levő idősebb férfiak a téli időszakban hetenként 1—2 este összejönnek a lelkésznél, Józsa Ferencznél beszélgetni, a világ folyásáról tudomást szerezni. Az ilyen beszélgetéseket használja fel a lelkész az egyházias érzés ápolgatására, a hithüség erősitésére. Az egyházközségi népkönyvtárt pótolta az iskolai Emke és a községi népkönyvtár, melyeket főleg az ifjabb hivek, elég szorgalmasan vettek igénybe. Elterjesztetett 20 drb. uj szövetség és 12 drb. Bocskay-füzet.

11. *Magyarpéterfalván* a vallásos felolvasások nov.—márcziusig tartattak Farkas Károly lelkész vezetése alatt, változó érdeklődés mellett. Az egyházközség népkönyvtár hiányát alkalmasan pótolta az iskolai könyvtár A lelkész birtokában levő Koszoru és Luther-Társaság füzetei iránt elég nagy az érdeklődés. A hivek számára 17 drb. Bocskay-füzet rendeltetett Egyházközségi ifj. egylet szervezése, a lelkész és presbiterium felügyelete alatt, folyamatban van. A szegényeket tél idején az egyház a maga erdejéből 40—60 kor. értékü fával készen beszállitva segélyezi. A szegény-alap a f. évben létesittetett Gáspár István 20 kor. adományával, melyet 33 évi gondnoksága emlékére ajánlott fel a nemes czélra.

12. *Marosugrán* a vallásos felolvasások a téli időszakban Nemes Árpád lelkész vezetése alatt szoktak tartatni s az egyháztagok buzgón és nagy számmal látogatják. Az egyházi népkönyvtárt, dalkart és ifj. egyletet czélszerüen pótolták a községi nép- és iskolai könyvtárak, az ifj. dalkar és az ált. ifj. egylet. Az ifj. egylet elnöke a lelkész s az igazgatóság 12 tagja közül 11 hitsorsosunk. Elterjesztetett 30 énekeskönyv és 15 árvaházi naptár. Árva csak 1 van; a feles számu szegényeket a község gyámolitja. Az egyházi szegény-alap 6 véka szemes törökbuza.

13. *Maroscsapón* rendes lelkész nem léte s a kántor tartós betegsége miatt a vallásos élet fellendítése tekintetében említésre méltó mozgalom nem történt.

14. *Mikefalván* kétszer tartatott vallásos felolvasás Bartha József lelkész vezetése alatt. Az egyházközségi népkönyvtárt az Emke-könyvtár helyettesiti. Elterjesztetett 2 biblia, 1 ima és 6 énekeskönyv. Egyházközségi dalkarát Bagothai Andor áll. tanitó-kántor vezeti s ez évben főleg az egyházi énekek betanitásán buzgólkodott. Az általános ifj. egyletnek tagja az összes ifjuság. Temetkezési egylete a nem fizetés miatt feloszlott. Szegény-alapja 3 kor. Egy szegény fenntartásáról a hivek gondoskodnak.

15. *Mikeszászán* Rákosi József lelkész két vallásos néplap terjesztésére szoritkozott.

16. *Nagykenden* az egyházi dalkar Dali József ktanitó vezetése alatt 30 taggal müködik, főként ünnepélyek alkalmával. Az egyházközségben van 2 temetkezési egylet s fejenként 20—30 kor. segélyt nyujt. Két árvát és egy szegényt a község gyámolit.

17. *Nagyteremiben* Kakasi Márton lelkész a mult télen három nagyobb felolvasást tartott. Az olvasni szerető hivek használatára állott az áll. iskolai Emke-könyvtár. Elterjesztetett 4 vallásos néplap. Az egyházközségi dalkar az állami iskolával van összeköttetésben s Czirmai Zoltán áll. tanitó vezetése alatt áll 40 taggal. Legutóbb a templomszentelésnél szerepelt szép sikerrel. Jó tanuló gyermekek jutalmazását egyesek kegyes adománya fedezi pénzben, ruhában és könyvekben. Az egyházközségi szegények gyámolitására özv. gróf Bethlen Gáborné 40 koronát áldozott.

18. *Radnóthon* az egyháztagok közönyösek, részvétlenek az egyháztársadalmi mozgalmak iránt. Szegény-alapja 27 K 20 f., melyből 13 árva gyermek gyámolitására semmit sem fordithatott.

19. *Sövényfalván* a vallásos felolvasások hetenként egyszer tartattak, Szakács Albert lelkész vezetése alatt, mérsékelt látogatottság mellett. Az egyházközségi Emke-könyvtár a lelkész vezetése alatt állott s megnyugtató keresletnek örvendett. A hiveknek 4 vallásos néplap járt. A 24 tagu egyházi Emke-dalkart szintén a lelkész vezeti s négyszer jó sikerrel müködött nyilvánosan. A temetkezési egylet, a lelkész kezdeményezésére, alakulóban van. Református családoknál 6 veszélytelen őrült van gondozásra kiadva.

20. *Szászcsávás*on elterjesztetett 10 árvaházi naptár, 10 Koszoru-füzet, 6 Luther-Társaság-féle kiadvány és 1 vallásos néplap.

21. *Szászkisalmáson* 2 vallásos néplap állott a hivek használatára.

22. *Bethlenszentmiklóson* lelkész nem léte miatt semmiféle mozgalom nem történt.

23. *Szőkefalván* vallásos felolvasások háromszor tartattak, diszes közönség jelenlétében. Elterjesztetett 10 árvaházi naptár, 50 drb Koszorú-füzet. Az egyházi dalkar Gyárfás Gyula kántor-tanitó vezetése alatt felolvasások és temetések alkalmával jó eredménnyel működött. Jó tanuló gyermekek jutalmazására br. Rottenthal Henrikné adott 20 kor. készpénzt és 10 drb könyvet, dr. Szentmiklósi László 18 drb könyvet. A szegény tanulók karácsonyfájára Kádár Andor lelkész 100 koronát gyüjtött. Az egyházközségi Emke könyvtár megnyugtató használatnak örvend.

24. *Gógánban* és *Gógánvárallyán* említésreméltó társadalmi mozgalom nem történt.

Ezekben ismertettem meg az egyházközségeinkben folyó egyháztársadalmi munkásságot. Örömmel állapitom meg, hogy a felsorolt egyházközségekben, egy pár kivételével, megnyugtató s a helyi körülmények szerint kivihető egyháztársadalmi munkásság folyik. Azonban sajnálattal kell feljegyeznem, hogy 6 egyházközség, névszerint: Egrestő, Kiskend, Koródszentmárton, Küküllőszéplak, Szászdányán és Vámosgálfalván jelentést nem küldöttek be.

Ezzel jelentésemet bezárva, kérem tudomásul venni.

Sámuel Aladár,
ért. titkár.

Nyilatkozat.

A »Debreczeni Prot. Lap« f. évi okt. 6-iki számában *S. Sz. J.* (kétségkivül Szabó József, az Orsz. református tanáregyesület főjegyzője) tollából egy kis közlemény látott napvilágot, mely a pápai ev. ref. főgimn. tanári kart megtámadja azért, mert e tanári kar a közoktatásügyi miniszterium által a felekezeti stb. tanárok fizetési kiegészitéséről szóló ideiglenes szabályzatot megbirálván, kifogásolta, hogy a szabály zatban nem érvényesül az antiennitás elve és az 1906. IX., valamint az 1883. t.-czikkek ellenére a szabályzat a szerzetes tanárok fizetési pótlékáról is gondoskodni kiván. Szemére veti még tanári karunknak azt is, hogy épen ők helytelenitik e szabályzatot, kik Appouyi minisztert annak idején »egyenesen és különösen« üdvözölni kivánták. Minthogy e közlemény alkalmas arra, hogy a tanári kar eljárását hamis szinben tüntesse fel, de arra is, hogy a prot. tanárság közvéleménye e létünket érdeklő fontos ügyben *megtévessze,* tanári karunk tartozó kötelességének ismeri a támadásokra a következőkben válaszolni.

Apponyi grófot, midőn a közoktatási miniszterszéket elfoglalta, tanári karunk igenis üdvözölni kivánta, megtisztelni akarván ezzel a nemzeti eszme harczosát. Helytelenitette azonban az üdvözlésnek azt a módját, melyet a ref. tanáregyesület vezetősége eszelt ki s mely tényleg meg is történt, hogy t. i. üdvözölték az új minisztert és *ugyanezen* alkalommal fizetésjavitást is kértek! Ha volt tanári karunkban bátorság az üdvözlésnek e meglehetős izléstelen módjával szembe szállani akkor, van bátorság tanári karunkban ma is, amikor a miniszteriumi szabályzatról prot. őszinteséggel megmondja véleményét.

Ne a mi részünkön keresse tehát a tanáregyesület főjegyzője a következetlenséget, hanem keresse azok részén, a kik, — mint a ref. tanárság bizalmának letéteményesei — ellentétbe helyezkednek mindazzal, a mit eddig a reform. tanáregyesület közgyülése s ennek kérelmére a fentartó testületnek és az egyetemes konvent a tanári fizetések dolgában egyedül helyesnek és üdvösnek találtak. Mind e forumok az *anciennitást* fogadták el a fizetésrendezés alapelvéül, régi sérelmeket, ezzel akartak gyógyitani, új visszásságoknak ezzel akarták utját vágni. S ime megértük azt, hogy az egyesület főjegyzője gunyolódni mer azokon, akik nemcsak a küzdelemben voltak állhatatosak, de a kivivott siker gyakorlati értékesitésében is megvalósittatni akarják az anciennitásnak a tanáregyesület vezetőségétől annyiszor magasztalt elvét. Ha mi és annyira szeretnők, mint a hogy Debreczenben szeretik, a germán idiomát, bizony mi mondhatnánk el, hogy »Welche Wendung!« Mi igenis küzdöttünk a fizetés rendezésért, nem magunkért, hanem *közérdekből*, a mai és a jövendő tanári nemzedék jóvoltáért. Ám ha küzdelmünk ma némi eredménnyel kecsegtet, azért nem vagyunk hajlandók *elveink cserben hagyásával* biztositani magunknak anyagi előnyöket.

Nem mi vagyunk következetlenek, hanem a ref. tanáregyesület és az ő *félhivatalos sajtóinformációitól*, megtévesztettek a következetlenek, kik ugyanakkor, amikor a katholicizmus előrenyomulása, a szerzetesrendek térfoglalása (l. Debr. Prot. Lap 1906. X. 6. 642 old. és más lapokat is) miatt keseregnek, ugyanakkor szemet hunynak a felett, hogy a szabályzat a szerzetesrendekről minden törvényes alap nélkül gondoskodni kiván. Nem irigykedünk mi a szerzetesekre, mint a hogy ellenségeink mondják az »Alkotmány«-ban, de az végre is nem lehet közömbös reánk nézve, hogy a mi részünkre megszavazott segélyből részesüljenek ők is. Ám tárgyalja az ő pótléküguket is az országgyülés, mint azt köriratunkban is mondtuk; mérlegeije a tőlük végzett munkát, életkörülményeiket, hivatásukat és anyagi helyzetüket (l. a rimaszombati prot. főgimn. erre vonatkozó köriratát is!). Ugyanezt kellett volna tenni az apáczákkal is, kik a tegnapi (okt. 11.) hivatalos lap szerint szintén részesülnek, bár számukra még nem szavaztatott meg fizetési pótlékban.

Nem mi vagyunk következetlenek, hanem a ref. tanáregyesület és főjegyző és elvtársai azok, kik az autonomiát csak az ajkakon hordják és liberálisnak mondanak egy olyan szabályzatot, mely igaz ugyan, hogy szerződés nélkül, *de megadja a miniszterium számára a fegyelmi beavatkozás jogát minden prot. tanárra nézve.* Holott eddig a szerződéses intézetekkel szemben is, csak az volt kikötve, hogy a kinevezett tanárok fegyelmi itéletei *felterjesztettek* a miniszteriumhoz.

Ennyit tartottunk szükségesnek elmondani. Döljön el bármiként a dolog, *minket* nem vádolhat soha senki azzal, hogy kötelességünket ugy autonomiánk, mint a prot. tanársággal szemben becsületesen nem teljesitettük volna.

Pápa, 1906. október 12.

A pápai ev. ref. főgimn.
tanári kara.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. okt. 18.

Jelen volt: Br. Bánffy Dezső elnök, gr. Bánffy György, Simó Lajos ehker. főgondnokok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, Lészay Ferencz, Becsek Lajos, Incze Gerő, Váró Ferencz, Sándor János, dr. Sárkány Lajos, Herczeg Lajos, Deésy Gyula igazgatótanácsosok, Maksay János számvevő, Elek Lajos előadó, dr. Deák Albert ügyvéd és Módy Elek levéltáros, mint jegyző.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván bemutatja az igazgatótanács tagjainak Elek Lajos aát.

I.

Váró Ferencz igazgatótanácsos aa. által szerkesz-

tett s két tanévről szóló tanügyi jelentés a közgyülés elé terjesztetik.

Szászvárosi kollegium kérésére dr. Nagy Sándor és Nagy Ödön miniszterileg kinevezett tanárok közgyülési tagokul való elismerésének kérdése az ehker. közgyülés elé terjesztetik.

Az ehkerületi tanügyi bizottság mandátuma lejárván, előterjesztés tétetik annak választása iránt és pedig 6 taggal több választása kéretik.

A székelyudvarhelyi kir. törvényszék mint büntető bíróság a székely egyleti takarék csődbe jutásával a székelyudvarhelyi kollegium négy tanárát illető fizetésletiltás feloldozására vonatkozó végzést megküldvén, tudomásul vétetik s az egyházi alkalmazottak üzleti mellékfoglalkozásainak egyrészt egyházszolgálati, másrészt szocziális érdekek szerint való mérlegelése tárgyában előterjesztés tétetik a közgyüléshez.

A f. évi konvent határozata alapján a gimnáziumi oktatásra való felügyelet tárgyában a kollegiumainktól bekért vélemények kiadatnak a f. évi ehkerületi közgyülés által megválasztandó tanügyi bizottságnak.

A gimnáziumi tanárok állami fizetés kiegészitése tárgyában a miniszter által küldött szabálytervezetre kollegiumaink észrevétele bekéretvén s azok alapján az ig. tanács is megtévén kifogásait a miniszter előtt, ezekről most jelentés tétetik az egyhker. közgyüléshez. elvi határozat kéretvén az enyedi tanárok fizetéskérdése tárgyában, mert a nagyenyedi tanárok fizetései is csak a szolgálat első- s utolsó-tiz esztendejében versenyeznek már az állami tanárokéval, a középső tiz esztendőben méltányos kipótlásuk igényelendő.

A nagyenyedi Bethlen-kollegiumnak az 1897-ben választott gimnáziumi tanárok korpótlék ügyében kelt ig. tanácsi határozat ellen a közgyüléshez intézett felfolyamodásának elutasitása javasoltatik.

Simon Ferencz és dr. Nagy Sándor szászvárosi tanárok sérelmi panasza mellékfoglalkozásuk eltiltása miatt, elutasitó javaslattal terjesztetik a közgyülés elé.

Kovács Sándor vajdahunyadi lelkész előterjesztése, melyben elvi határozatot kér az iránt, hogy joga van-e az igazgatótanácsnak a papválasztásra kitüzött terminust — *az illető érdekelt egyházközség kérésére* — elhalasztani; elutasitó javaslattal terjesztetik a közgyülés elé. — miután a dévai papválasztás ellen — mint a hol indokolt kérésre halasztatott el a választás — senki által sem adatott be panasz s az elhalasztásból senki sem szenvedett sérelmet.

A kolozsvári theol. tanároknak fizetésök rendezése iránti kérésök, kiadatik a theol. vagyonügyek konsolidálására kiküldött bizottságnak.

II.

Nagykendi lelkész aa. mellé a kápláni állás beállitása engedélyeztetik.

Székelyudvarhelyi egyházközségünk hosszas vita után fölhatalmaztatott leányiskolája államositása iránt a tárgyalások folyamatba tételére.

Székelyudvarhelyi kollegiumunk előterjesztése folytán Sebesi Ákos tiszteletbeli kollegiumi gondnokká választása ajánltatik a közgyülésnek.

Mezőménesi ehk. iskolájának államositása iránti tárgyalások folyamatba tételére felhatalmaztatott.

Főt. püspök aa. előterjesztése folytán a mátisfalvi papválasztásra vonatkozó összes iratok betekintésre bekérettek, miután a megválasztott lelkész aa. kellő minősültsége tekintetében aggályok forognak fenn.

Az igazgatótanács a tanárjelölő bizottságban való képviseltetésére Kenessey Béla és Váró Ferencz aait bizta meg s útasitotta a kollegiumokat is, hogy megbizottaik részére a megbizó leveleket állitsák ki.

III.

A folyó évről szóló ügyforgalmi kimutatás tudomásul vétetett.

II. Rákóczy Ferencz választott fejedelem és bujdosó társai, valamint gróf Thököly Imre hamvainak hazaszállitása alkalmából tartandó országos ünnepségeken egyházkerületünk képviseletében való megjelenésre br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok aa. elnöklete alatt dr. Bartók György püspök, Mezey Albert és Papp István kuriai birók aaiból álló küldöttség kéretett föl; úgyszintén elrendeltetett, hogy f. hó 27-én déli 12 órakor, mikor a menet Orsováról kiindul, 29-én d. e. 10 órakor, midőn a fejedelmi hamvak Kassán pihenőre tétetnek és 30-án d. e. 10 órakor, gróf Thököly Imre hamvainak elhelyezésekor összes harangjaink szóljanak; 28-án a reformácziói emlékünnep kapcsán hazánk s anyaszentegyházunk nagy hőseiről megemlékezés tétessék, valamint hogy 29-én iskolai ünnepségek tartassanak.

Az 1905. májusi közgyüléstől máig terjedő fontosabb mozzanatokról szóló közigazgatási jelentés a kerületi közgyülés elé terjesztetik.

A Honvéd-u. 6. sz. ház eladásáról szóló szerződés megerősittetett.

A magyarnagyzsombori egyháznak papilakás renoválására 100 K, Diószegi Mór és Tóth Sándor lelkész aainak 150—150 K államsegély megszavaztatott.

A magyarherepei papi s lévitai kepeváltás szabályzata jóváhagyatott.

Medgyesi ehközség kérése 4000 K központi tartozásának elengedése iránt, elútasittatott.

Kutyfalvi ehközségünk utasittatott, hogy temetőjének használatára vonatkozólag készitsen szabályzatot.

A szászdányáni papválasztásnál fölmerült költségek viselésére a szabálytalanságot elkövető kötelezte tett.

Kolozsvári kollegium ügyvédi állására ifj. dr. Török István választatván, tudomásul vétetett.

A magyarnemegyei lelkész aa. többszöri felhivásra is elmulasztván, sőt utóbb egyenesen megtagadván a papi jövedelmében beállott emelkedést szabályszerüen bejelenteni, áttétetnek az összes iratok főt. püspök aához, mint az ehker. fegyelmi törvényszék elnökéhez.

Kisfülpösi egyház 7000 K 50 éves törlesztő kölcsönéről szóló kötelezvénye jóváhagyatott.

Magyarósi István mellé a segédlelkészi állás fentartása továbbra engedélyeztetett.

A tordai Korona-szálló bérlője némely javitások iránti kérésével a szerződés alapján részben elutasittatott, a jégverem épités költségének fele azonban részére kiadatott.

Az ujonnan választott kerületi képviselők igazoltattak.

Simon Gábor mohai lelkész felavatásának elhalasztása iránti kérésével elutasittatott.

Nagyenyedi kollegium beterjesztvén a Décsey Károly-féle alapitványról szóló alapitólevelet; némi módositás végett visszaadatott.

Az egyházkerületi értekezlet a tüzbiztositásoknak szövetkezeti alapon való rendezése kérdésében bemutatván dr. Sárkány Lajos aa. munkálatát, kiadatik Simó Lajos főgondnok aa. elnöklete alatt egy bizottságnak.

Végül ehker. számvevő aa. ismerteti az 1904. és 1905. évi számadásokra, valamint az 1907. évi költségvetésre vonatkozólag az ehkerületi bizottság előzetes jelentését.

Ezzel az ülés véget ért. A következő ülés nov. 9-én reggel 9 órakor fog megtartatni.

M..y.

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

I.

A szilágyszolnoki egyházmegye e hó 10. és 11. napjain tartotta rendes évi közgyülését. A gyülést Bartha

Dezső esperes áhitatra keltő imával, utána a figyelmet lebilincselő beszéddel nyitotta meg, mely beszédben a jelent jól ismerő s a jövőre helyesen következtető eszmékben a klerikálizmussal foglalkozott, kimutatva annak a tiszta liberalizmussal s igy a protestántizmussal is ellenkező czélját, feltüntetve jelen közéletünk egyes eseményeiből, tüneteiből kidomborodó s mind nagyobb és nagyobb tért és uralmat foglaló munkáját, melyet közönyösen tovább nem nézhetünk, hanem ellene teljes erővel harczba kell szállanunk, ha őrállói és zászlótartói akarunk maradni liberalizmusnak és protestantizmusnak egyaránt.

Bár Bartha Dezső mint esperes most még csak másodszor elnökölt egyházmegyénk közgyülésében, mégis azt kell mondanunk, hogy megszoktuk s nem is várunk tőle, csak szép és bölcs beszédet. Megnyitójához hasonló volt az egyházmegye szellemi és anyagi életéről szóló esperesi jelentése is. Nem chablon volt ez, az összegyüjtött számok és adatok halmaza, hanem élet és világosság, melyről igazán találóan mondta a jelentés vizsgálására Botka Károly elnök, Veress Sándor előadó és Kádár Géza tagokból kiküldött bizottság, hogy nemcsak azon vágyunk nyert megvalósulást benne és általa, mely szerint magasabban szárnyaló eszmékkel helyes irányitást lássunk és halljunk s eképen kivánkozzunk is egyházmegyei gyüléseinken megjelenni, hanem e jelentésből megismertük magunkat is, de esperesünket is, amint egy évi munkának feltüntetett eredményéből arról győződtünk meg, hogy egyházmegyénk szellemi és anyagi élete a fejlődésnek kivánt utján halad, a hiány, fogyatkozás mind kevesebb, a munkások munkája mind kielégitőbb, hátralékok — kevés anyaginak a kivételével — nincsenek, a hitből származó jócselekedetek mértéke után a hitélet teljesebb. Ha ez dicséret reánk, az ur szöllőjének munkásaira, ebből az oroszlánrész esperesünket illeti, ki bámulatos munkaerejével, bölcseségével, szeretetével és tapintatosságával ez eredmény elérésére bennünket segitett s igy esperesi jelentéséből az ő kiváló egyénisége is kidomborodik.

Irányitó eszmékről szólván, ki kell emelnem az esperesi jelentés két kimagasló pontját. Egyik, mely a szoczializmusról szól. Egész kis tanulmány, mely a szocziálizmust a maga igazságaiban és tévedéseiben, üdvös és romboló munkájában ugy tünteti fel, mint újabb életünk olyan mozgató erejét, eszméjét, mely rohamosan s mint minden világot a mozgató eszme, zavarosan terjedvén, vele az egyházi élet terén is szembe kell nézni, hogy munkája ne a rombolás, hanem az épités munkája legyen. Másik, mely a vallás eredményesebb tanitásáról szól ama leszürt igazsággal mely szerint ne betüt, ne dogmát tanitsunk, hanem a zsenge gyermek szivébe az isten ismeretét, tiszteletét és szeretetét igyekezzünk beoltani, a vallás és erkölcs törvényeivel kapcsolatosan. Mindkettőre nézve határoztatott, hogy szélesebb ismertetés és tanulmányozás czéljából esperes külön körlevélbe foglalva, küldje meg azt ugy az egyházaknak, mint az egyházmegyei közgyülés összes tagjainak.

Az esperesi jelentés tárgyalása után jöttek a többi jelentések az egyházlátogatásról, az e. m. tanács működéséről, tanügyről, a köz- és vele kapcsolatos többi pénztár állásáról, a számvevői jelentés, melyek egybevágóan tanuskodnak az esperesi jelentésben foglaltak igazságáról. Mindezek az esperesi jelentéssel együtt örvendetesen és elismeréssel vétettek tudomásul.

Ezeket követte az uj papok, tanitók, illetve tanitónők bemutatása és bekebelezése. Ennek megtörténte után a választások ejtettek meg. Aljegyzővé Kovács Zsigmond, levéltárossá Kádár Géza és nyomtatványkezelővé Farkas Sándor választattak meg. Elintéztettek egyesek és egyházak különböző kérelmei a különböző alapokhoz, az egyházmegyei levéltár ügye s az inditványok. Ezek között nevezetesebb azon inditvány elfogadása, mely az egyházmegye 1907. évi költségelőirányzatával együtt tárgyaltatott s mely szerint az egyházmegye az egyházkerülethez ir fel, hogy a kormány által kilátásba helyezett s a költségvetésbe és az egyházi közigazgatás czéljaira felvett államsegélyből egyházmegyénk is részesittessék e czimen, mert az egyházak, illetve ezek adózó hivei már tovább nem birják a mindig növekedő terheket. Ugyancsak elfogadtatott az egyházmegyei értekezlet nevében annak titkára által benyujtott amaz inditvány, hogy közgyülésünk intézzen feliratot a ker. közgyüléshez az 1848. évi XX. t.-czikknek minél előbbi s olyan módon és mértékben való végrehajtása tárgyában, hogy a lelkészi fizetés, korpótlék és nyugdijintézet ügyei a kivánt módon megoldhatók legyenek. Nagyon is időszerü lépés ez. A naponkint dráguló megélhetés e nehéz idejében, mikor a legalsóbb rendü állami alkalmazottak is fizetésjavitást, drágasági pótlékot kapnak, csak nekünk kell nyomorogni s az eladósodás tengerébe mind mélyebben elmerülni. Helyesen határoztatott tehát, hogy a társegyházmegyék is kerestessenek meg ilyen szellemü feliratok megtétele tárgyában. Ellenben nem fogadtatott el az az inditvány, hogy közgyüléseink állandóan Zilahon, legnagyobb egyházunkban s egyuttal a megye székhelyén tartassanak, hanem fentartatott a régi szokás, mely szerint a gyülések felváltva Zilahon, Szilágy-Somlyón, Tasnádon, esetleg Sz.-Csehben tartassanak.

De bezárom már hosszabbra nyult értesitésemet azzal, a mit előbb kellett volna emlitenem, hogy az esperesi jelentésben foglalt inditványok elfogadtatván, az adományozások és ajándékozásokért közgyülésünk jegyzőkönyvi köszönetet mond a kegyes adakozóknak, Kilyén Sándor ig. tan. irodaigazgató urnak pedig, ki — mint az esperesi jelentés oly szépen mondja — elvesztett gyermekei helyébe egy egész gyülekezetet fogadott szivébe s a krasznahorváti egyháznak 500 koronás alapitványt tett, olyképen fejezi ki mély háláját és köszönetét, hogy a közelebbi ker. közgyülés alkalmából egyházmegyénknek Kolozsvárt megjelenő képviselői esperes elnöklete alatt, mint küldöttség fogja őt felkeresni, hogy ünnepélyesen és élőszóval tolmácsolja az egyházmegye köszönetét a nagylelkü alapitványért.

Adjon Isten sok ilyen nemesszivü és buzgólelkü fiat édes anyaszentegyházunknak!

Spectator.

II.

Negyedszázados lelkipásztori jubileum Marosujvárt.

Az elanyagiasodott világérdek hálózatai által uralt kornak is vannak egy-egy ihletett perczei, mikor a magasztos eszmény gloriával övedzett fénykoszoruval köriti körül az ő hiv munkásait s a környezetre, de legfőképen magára a fénykoszoruzottra, akkor igazi ez az elismerés, ha az nem kierőszakolva, nem nagy hangos reclammal, hanem spuritán, az érző szivek őszinte megnyilatkozásában nyilvánul meg.

Egy igazi magvető, az Isten országát eszményi czélokkal szolgáló lelkipásztori müködésnek 25 éves multját ünnepelte meg a marosujvári ref. egyházközség október 14-én, távol minden hivatalos szinezettől, őszintén benső melegséggel adott hálákat az Egek urának, hogy Jancsó Lajost 25 évvel ezelőtt Jozsuéjukká tette.

Az ünnepély megható szintere az a diszes templom kényelmes, édes otthont adó parochia volt, mely ércnél, gránitnál fényesebben hirdeti az Isten dicsőségét s Jancsó Lajos lankadatlan munkásságának megnyugtató, példás érdemét.

A hivogató harangok elkongásával diszes gyülekezettől lett népes a templom, az invokácziót a gyülekezettel együtt az egyházmegye területéről összesereglett 22 pap énekelte, majd felhangzott a m.-ujvári dalkar „Erős várunk"-ja mialatt Veress Károly gerendi lelkész szállott fel a szószékre, hogy imádkozzék és imádkozott is keresetlenül, a sziv igaz érzésével, kötött alaku, összecsengő rimeiből magasztos gondolatra, áhitatra keltő eszmék vitték foglyul a sziveket az Ég és Föld urához, ki előtt 25 év egy szempillantás. Majd Szécsi Ferencz felvinczi lelk. tartott a 118 zsoltár 24 verse alapján egy könnyekig megható tartalmas, tanulságos beszédet, felhiva a gyülekezetet, hogy az alap ige alapján jövőre még méltóbbá tegye magát az örvendezésre. Végül a jubiláns Jancsó Lajos lépett a szószékre, hogy az Ur hatalma előtt buzgó imájában öntse ki kicsinysége érzetét s köszönje meg, hogy kicsinységében is negyedszázadon keresztül megsegitette őt. Azon ivadékának buzgó imája vala ez, mely sokak szeméből könnyeket facsart.

A Hymnus eléneklése után véget ért az ünneplésnek egyik része, hogy következzék a diszes papilakban a másik, mikor gr. Bethlen Sándor egyházmegyei főgondnok a barátság közvetlen szavaival mutatta be az egyházmegyei papság ragaszkodó szeretetét Jancsó Lajos ugy is mint pályatárs, ugy is mint esperes iránt. Majd Szabó Albert h. bányanagy, egyházmegyei müszaki tanácsos egyházközségi főgondnok élén a presbiterium és egyházközség képviseletének, hol látható vala a fő patronus

gr. Teleki Ádám is, tartalmas, igaz ragaszkodást és tiszteletet sugárzó beszédben emlékezett meg a szeretett lelkipásztor 25 éves multjáról, s hogy ennek az ünnepélynek maradandó emléke is legyen, ragaszkodásuk és nagyrabecsülésük jeléül egy értékes arany órát nyujt át lánczczal és függővel. A jubiláns alig talált szavakat meghatottságában a szeretet ily meglepő megnyilatkozásának megköszönésére; hálás szavakkal emlékezik meg a presbiterium hü segitségéről, melylyel őt 25 év fárasztó munkájában segitette, a templom, parochia megépitésében otthonát kényelmessé s ez által boldogságát növelte, igérte, hogy mint a kapott óra mutatója pontos kimértséggel mutatja a tova pergő időt: életének még hátra levő idejét azzal a pontossággal fogja továbbra is egyháza és hazája javára szentelni.

Végül az államiskola népes és diszes testülete jött Jóvián Antal igazgató vezetésével, hogy 25 évnek áldásos együttmüködéséért az elismerés pálmáját nyujtsa át a nemes és nagy nemzeti munkában mindig oly hiven segitő, többször vezető, irányitó lelkipásztornak. Felemelő volt látni azt a benső vonzalmat, melyet egyház és iskola, pap és tanitó nyilatkozataikkal kisugároztak, ily viszony épiti igazán nagygyá Istennek országát.

Közebédre a nagy vendéglő tágas étterme várt, hol a már felteritett száz teriték nem volt elég a résztvevők befogadására. Alig jöttek müködésbe a párolgó levessel telt kanalak, egyszerre csak feltünik Ujtorda papjának kimagasló alakja s egy tőle megszokott szép beszéd kiséretében egy müvészies kivitelü, ezüst serleget nyujt át „az ujtordai ev. ref. egyház szeretett esperesének“ felirással, a mit az ünnepelt hálás szivvel vesz át s megtöltvén borral, abból először is az édes magyar haza nagyságáért iszik.

Megeredt aztán a felköszöntők árja, Szabó Albert, Szilágyi Farkas, Szécsi Ferencz, gr. Bethlen Sándor, Szilágyi Bálint, Ferencz Sámuel, Péter Antal, Lőrinczi Dénes ótordai unitárius lelkész, Láng János gr. keleti felekezetbeli, Kozma Imre, dr. Nagy Samu, Veress Károly, Tunyogi János, Nagy Mózes, Juvián Antal stb. a ragaszkodás és szeretet igaz hangján tolmácsolták az ünnepelt iránti tiszteletüket. Majd az üdvözlő levelek, sürgönyök olvastattak fel Zicsy Máli, Sebestyén Sándor, Sándor János, Gáspás János, Derzsi Lőrincz, Stiger Zsiga, m.-vásárhelyi ref. kollegium igazgatósága, Szász József alispán, Nemes Elek, Koos Ferencz, Elekesné, Bertalan József, Antal, Asztalos, Kovács József, Jancsó Sándor, Szabó István Székesfehérvárról, Füzi Sándor, Fogarasi József, Balog Sándor megemlékezőktől, valamennyi a szeretetnek egy-egy csokra az elismerés koszorujául, melyek közül kimagaslik a Szabó István versben irt és Jancsó Sándor kritikai levele, hol a testvér szól a testvérhez egy negyedszázados eredmény felől.

Végül az ünnepelt nyugalmas otthona lett népes a kollegák, az intimebb barátok sokaságától, ujból, hogy élvezze és gyönyörködjék az ünnepelt kedves családjának szives vendégszeretetében tovább. Itt a boldog családi a szükebb baráti körben ujból megeredtek a nyelvek, még egy házi nóta is került elé, Egerházi Lajos szellemes virtuozitással kezelt hegedüje mellet megszólalt a Rákóczi tárogatója, meg a Tityi-mutyi nóta, mig egyszer csak jelentik, hogy a kocsik elé álltak.

Elváltunk, szétoszoltunk, magunkkal hoztuk egy tanulságos szép nap emlékét és azon óhajt, hogy az egek ura tartsa meg a Jancsó Lajos munkaerejét egyházának, hazájának, családjának javára még soká-soká.

Egy jelen volt.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kuruczkori bujdosók vezéreinek hamvait végre haza kozza és hazai földben helyezi pihenőre a honfiui kegyelet. Az országos bizottság *Thaly* Kálmán vezetésével most jár Törökországban s veszi át a drága hamvakat, hogy II. Rákóczi Ferencz, anyja a hőslelkü Zrinyi Ilona és Bercsényi maradványait a kassai róm. kath. székesegygyházban, a *Thököly* Imréét pedig a késmárki luth. templom kriptájában helyezzék örök nyugalomra. Az országos ünnepek napokon keresztül tartanak és e hó 29-én, a kassai temetés napján lesznek legáltalánosabbak. Az orsz. ünnepből minden egyház kiveszi a maga részét természetének és jellegének megfelelően. Vajha testi poraikkal szellemük is haza térne: az egységes nemzeti élet ereje, az őszinte és önfeláldozó hazaszeretet! Legyenek áldottak a drága hamvak a hazai földben!

Irodalmi ujdonság. Addig is, mig részletesebben szólhatnánk róla, sietünk tudatni az érdeklődőkkel, hogy *néh. Molnár Albert* egyh. dolgozataiból *„Egyházi beszédek, orácziók és imák“* czim alatt egy kötet jelent meg Kókay Lajos kiadásában. A kötet ára 3 korona és kapható minden könyvkereskedés utján, de főként a kiadónál: *Budapest, IV ker. Károly-utcza 4. szám.* — Tudjuk, hogy nagy örömet szerez e hir mindenfelé, azért siettünk vele.

10 éves találkozó. Szeptember 1-én 10 éve mult, hogy megkezdődött a nagyenyedi theologia silentiuma. Hallgatói széjjelmentek, uj hazát kerestek Kolozsvárt, Patakon és Debreczenben. Egyetlen rendes tanára, elfoglalta a felajánlott nagyenyedi egyik papi állást. A nagy Bethlennek nincsenek többé alumunusai, igazi édes gyermekei, theologus diákjai. A kik az akadémiának hallgatói voltak az utolsó esztendőben, f. hó 10-én találkozót rendeztek Baczó Lajos betfalvi pap kezdeményezésére. Megjelentek *Fülöp* Kálmán kissolymosi, *Nagy* Mihály középlaki, *Papucs* Dávid kapudi, *Tungogi* Cs. János magyarlapádi, *Heggi* Péter peteki lelkész és egyházmegyei főjegyző, *Biró* Sándor székelyudvarhelyi vallástanár, *Fejér* Pál felenyedi lelkész és *Molnár* László, kilenczen elmaradtak, kettő sirba költözött. Jelen voltak a találkozón az akadémia akkori tanárai közál *Jancsó* Sándor volt dékán, *Nagy* Lajos, *Szilágyi* Farkas és a Bethlen-kollegium jelenlegi tanárai közül *Elekes* Károly, *Fogarasi* Albert rector professzor, *Székely* Ödön, *Molnár* Károly, *Hegedüs* Zsigmond, *Málnási* Károly és több tanuló. E találkozó nemcsak baráti összejövetel volt, nem csupán a kegyelet megnyilatkozása az alma mater iránt; ezeken felül *manifestatiója* volt annak a szellemnek, a mely uralkodott Bethlen örökében. Az egybegyült egykori növendékek egy akarattal, egy lélekkel ünnepélyesen tettek bizonyságot, hogy a szellem, melyet innen vittek, az igazi kálvinista szellem, az igazi magyar szellem: egyedül ez felel meg a mi népünk jellemének, gondolkozásának és érzületének. Es ha czélt akarunk érni, e szellemet ápolni szent kötelességünk. E gondolatok hangoztatása után a megjelentek elbeszélték a 10 év történetét, a mi nem szükölködött egészséges humorban. A főtisztelelü Püspök urat, mint volt tanárunkat táviratilag üdvözöltük. Egy kedves nap emlékével távoztunk s nagyon sajnáltuk, hogy többen nem siettek velünk együtt hirdetni, hogy az enyedi theologiának hálával tartozunk, Bethlen szellemét nem elfeledni, de annak hódolni szent kötelességünk. *Jelenvolt.*

Egyházmegyei közgyülés. A sepsi egyházmegye október 5-iki rendes közgyülését a XC. zsoltár eléneklése és Csulak Zsigmond erősdi lelkész imája után Józsa Sándor esperes hosszabb beszéddel nyitotta meg. Megnyitójában — a többek között — rámutatott a politikai életben a közel multban beállott örvendetes változásra, melynek természetesen egyházi életünkre való hatása sem maradhat el; megemlékezett továbbá az ujabb alapitványokról, valamint az egyházmegyében beállott változásokról stb. A tagok számbavétele következett ezután, mikor is fájdalommal láttuk azt, hogy az egyházmegye világi vezetői nem tanusitanak akkora érdeklődést az egyház ügyei iránt, mint a mekkorát tőlük méltán elvárhatnánk. Lehet ugyan, hogy elfogadható okok tartották távol a hiányzókat a közgyüléstől és ezt kétségbe nem vonom és nagyon akarom hinni, mindazonáltal meg kell emlitenem, hogy a négy gondnok közül ritkán van szerencsénk legalább hármat együtt láthatni. Az esperesi vizsgálatról szóló jelentésben semmi különösebben kiemelkedő megjegyezni való nincs. Valamivel kedvezőbb képét mutatja az egyházmegyének, mint a mult évi, valamelyes haladás látszik, de bizony nagyon messze vagyunk még attól, hogy teljesen panaszmentes esperesi jelentésben gyönyörködhessünk. Következő pontja a tárgysorozatnak az esperes-választás volt. Örömmel láttam a bizalomnak és ragaszkodásnak amaz egyhangu és őszinte nyilvánulását, mely a mandátuma megszüntével lemondott esperest körülvette. A közgyülés egyhangu lelkesedéssel választotta meg ismételten esperesének Józsa Sándor ilyefalvi papot és eddigi esperest, hogy gazdag tudásával, páratlan buzgóságával és ügyszeretetével s eddig is tapasztalt oda-

adásával vezérelje ügyeit annak az egyházmegyének, melynek bizalmát, ragaszkodását és őszinte szeretetét eddigi munkálkodásával oly nagy mértékben megnyerte. Józsa esperes a közgyülés élénk éljenzésétől kisérve foglalta el ismét az elnöki széket ama sokat kifejező igérettel, hogy az lesz a jövőben is, a kinek a multban ismertük. A mindenható Istennek áldó kegyelme és megsegitő ereje kisérje és tegye áldásossá munkálkodását! A külömböző jelentések letárgyalása, a mult évi számadás felülvizsgálása és a jövő évi költségvetés megállapitása után elfogadta a közgyülés a nagyenyedi ehm. tanácsnak a lelkészek szeretetházi adójának megállapitása tárgyában a mélt. ig. tanácshoz benyujtott inditványát. Végül a segélykérvények és egy beérkezett inditvány letárgyalása után a közgyülés véget ért. —s.

Egy főgondnok bucsuja gyülekezetétől. A midőn ő felsége saját kérdelmére, érdemeinek méltatása mellett dr. Székely György Brassóvármegye főispánját állásától felmentette és a vármegye köztiszteletétől kisérve visszavonul kilyéni birtokára a közpálya teréről, brassói egyházunk tanácsától az alábbi mély vallásos érzéstől áthatott szavakkal bucsuzik Péchy Árpád ev. ref. lelkészhez intézett levelében: Egyházkerületünk kitüntető bizalmából, mint egyházmegyei főgondnok, ugyan jövőre is szerves összeköttetésben állhatok brassói egyházunkkal, miután azonban körükből távozom és jövőben nem vehetek gyakran részt egyházi ügyeink intézésében: elismerésem jeléül azon tapintatos és czéltudatos vezetésért, melyet itten tapasztaltam, csatlakozásul hiveink buzgalmához, mely meggyőződésem szerint, nemcsak a jelenben, de a jövőre is biztositja egyházközségünk fennmaradását, fejlődését, 25 koronát oly kéréssel juttatok Nagytiszteletü ur kezéhez, hogy ezt a vallásos élet fejlesztése és főleg az igazi emberszeretet iránti nemes érzék kifejlődése érdekében, legjobb belátása szerint felhasználni sziveskedjék. Vajha a becsületes kálvinista-szellem puritán egyszerüsége, mindég képessé tudna tenni minket arra, hogy vallásunk nagy alapitóihoz méltóan, önmegtagadással, mellékczélokra tekintés nélkül, mindég az igazság egyenes, leggyakrabban göröngyös utjain, habozás nélkül haladhassunk. Fogadja Nagytiszteleted kiváló tiszteletem őszinte kifejezését. Brassó, 1906. okt. 11-én. Székely György e. m. főgondnok.

A kiváló egyházi férfiu távozása felett gyülekezetünk minden öntudatos, hithü tagja a legmélyebb fájdalmának ad kifejezést és az általános hangulat presbyteriumunkban oda irányul, hogy tiszteletünk minden módunkba eső jeleivel csatoljuk őt jövőre is gyülekezetünkhöz. Én pedig, mint a gyülekezet lelkipásztora, ki három év óta oly sok alkalommal éreztem a távozónak szive melegét; tapasztaltam egyházunk, anyaszentegyházunk iránt megnyilatkozó szeretetét, hallgattam emberbaráti érzésektől áthatott bölcs életfelfogását, nem tehetem, hogy e szép és tanulságos levelét ne közöljem lapunkban, mert az ilyen sorok a mai közönyös, haszonleső világban, uj erőt öntenek még a csüggedő lelkekbe is. Sok seb sajog bizony, szegény anyaszentegyházunk testén, de ha hű papok mellett ilyen kiváló főgondnokokat ad nekünk az isteni gondviselés, mint dr. Székely György, akkor ha tusakodunk is, mégis el nem esünk, mert a nagy jellemek munkássága által legyőzzük az akadályokat és duzzadt vitorlákkal halad a végén is egyházunk hajója a czél felé, hogy Krisztussal meggyőzze a világ hiábavalóságait. És a midőn a jövőbe vetett biztos reménnyel nézem egyházunknak hajója haladását most, a változandóság tengerén, kérem a jó Istent, hogy több jeles egyházi vezéreink között, éltesse soká: hazánk, anyaszentegyházunk javára és családja boldogitására, a mi szeretett távozó főgondnokunkat. Brassó, 1906. okt. 14. Péchy Árpád ref. lelkész.

Számadás az 1906. évi augusztus hó 11-én Pákéban tartott műsoros estélyre vonatkozólag. Az estély összes bevétele 200 korona; kiadása 112 korona volt. A jótékonyczélra megmaradt 88 korona. Az estélyen fölülfizetni kegyeskedtek: Nsgos Zakariás János dr. orsz. képviselő Brassó, ngos Maurer Emilné urasszony Debreczen, ntü Menyhárt András esp. Kecsed 10—10 kor. Tiszt. Incze József lelk. Páké, tiszt. özv. Jancsó Elekné urasszony Feketehalom, özv. Csutak Ferenczné urasszony Kovászna 4—4 kor. Bakk Mózes ny. ellenőr Páké 3 kor. Jáni Albert közs. biró Páké, Kovács Gyula tanitó Páké, Márk Imre tanár Páké, Szonda László Barátos, ngos Zerisz Mária urasszony Brassó 2—2 kor. Ngos Csörög Rózália urasszony Páké, Váradi Salamon kereskedő Barátos 1—1 kor. összesen 57 koronát. Fogadják az igen tisztelt felülfizetők ez uton is a rendezőség köszönetét. Köszönettel adózunk azoknak is, kik az estélyen szerepelni szivesek voltak. Végül fogadják köszönetünket egyrészt, a kik az estély érdekében bármiféle tekintetben fáradtak, másrészt pedig mindazok, a kik az estélyen megjelenni szivesek voltak. Benedek Antal, orvostanhallgató.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3650—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi lelkész aához.

Lelkész aait felhivjuk és kötelezzük, hogy valahányszor más felekezetü egyházak hiveinek kivánatára ezek családjában esketési, keresztelési s temetési szolgálatokat végeznek: a cselekvény anyakönyvi bejegyzéséről a más felekezetü egyház illetékes lelkészét az anyakönyvi kivonatnak hivatalból való közlésével minden esetben értesitsék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. szept. hó 20-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos.

Sz. 4349—906.

KÖRLEVEL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A f. é. november 10. és következő napjain tartandó egyházkerületi közgyülésen négy tanszék fog betöltetni választás utján, u. m. a nagyenyedi Bethlen-kollegiumban a tanitóképző intézetnél: 1. a paedagogiai, 2. a földrajz-történelmi tanszék.

A szászvárosi Kun-kollegiumban a gimnáziumnál: 3. a történelem-földrajz, 4. a történelem-latin tanszéke.

Felhivjuk a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságait, hogy a tanárjelölő bizottságban az illető szabályzat értelmében leendő képviseltetésükről gondoskodni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. okt. hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. *Elek,* titkár helyettes előadó.

Sz. 1074—1906.

ÉRTESITÉS.

Értesitem a Püspöki-szék Nagytiszteletü tagjait, hogy a november hó 9-én tartandó Püspöki-széki ülés nem 9, hanem 11 órakor fog megtartatni.

Kolozsvárt, 1906. okt. 22.

Dr. Bartók, püspök.

1144—1906. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett *alsójárai* papi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás gazdasági épületekkel, 34 hold 1190 □ öl tagositott can. portió, bérértéke 176 kor. Az egyh. község pénztárából félévi utólagos részletekben 182 kor. Regalé kamat felévi utólagos részletekben 120 kor. Termény jövedelem 16 kor. Legeltetési jog 12 kor. Stóla jövedelem 4 kor. Kongrua 1108 kor. 85 fill. Összesen 1600 kor. Ehez járul az állam iskolai vallástanitási tiszteletdij 100 kor.

Kötelességek: Az alsójárai anya- és a kisbányai, érczpataki fiók-egyházakban a rendes lelkészi teendők ellátása.

Pályázati határidő okt. 30. Folyamodványok nt. Deési Gyula esp. aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvár, 1906. okt. 20.

Dr. Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *44-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. nov. 1.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hazatért bujdosók.

Csitt!....csendesen!! — Megjöttek a bujdosók. Messzi idegenből, koporsókban jöttek — haza. Menynyei ihlet szálljon a lelkünkre: ma van a temetés napja! Koporsóik talán épen e pillanatban szállanak le örök pihenésre, a mindig sovárgott hazai, édes anyaföldbe. A halottak árnyai tán' éppen most ölelik át egymást. A »kurucz király« előtt s a »szövetséges magyar rendek vezérlő fejedelme« előtt most hajtja meg újra lobogóját a kurucz tábor 100 ezer vitéze. Hazánk most egy nagy temetőkert; benne a gyászoló család — az egész magyar nemzet.

Csodás temetés! Mikor átlépték a honi határt: örömkönnyet sirt az ég is. Örömkönye van itt a gyásznak; diadalmas öröme, szent lelkesedése a sóhajtásnak. Harangjaink hangja nem a nagypénteki zokogó siralom, de a husvéti diadalmas öröm. Gyászlobogónk ma nemzeti szinben ragyog s temetőkertünkben a feltámadás angyalának ébresztő harsonája zeng.

Bocskayt »magyarok Mózesé«-nek, Rákóczit a »magyarok Messiásá«-nak nevezte korának vallásos-hazafias kegyelete. Rákóczi nagypénteken hunyt el (1735.) — mint a Megváltó. Husvéti feltámadása 1848-ban volt. Ma van mennybemenetelének, megdicsőülésének napja. 200 esztendő kellett idáig! De ma őt is, őket is fényes felhő fogja körül s felemeli a magasságba, hogy lássa meg minden ember e hazában az alföld rónáin ép' úgy, mint Erdély bérczei közül: — megdicsőült honszerelmét a szabad, független Magyarországnak.

E felhő 200 esztendeig hullatott könyeinkből támadt. Fényét a csillagoktól kapta. Ah, a könyező szemek is csillagok! Virrasztanak a bánat éjszakáján; — a nemzeti bánatéban is.

Ma nincseriek könnyeink, csak ihlet és felmagasztosulás. A multak keserve, tenger vére, szenvedése elfeledve, — nem; elfeledve soha! de.... megbocsátva. Dicsősége ma közös kincse nemzetnek és királynak: — a hazának dicsősége.

E dicsőség fényében fürdik ma Magyarország. E fény mennyei áldás s a nemzet térden állva, imádkozva, szent áhitattal fogadja azt.

S mikor az egész nemzet megdicsőülve áll a honszerelem gloriás fényében: maradhat-e el az ifjuság és a müvészet? — Ifjuság és müvészet összetartoznak. Ők közvetitik a multból a jövendőt. Ők ujitják meg az időket; mert ők termelik *ideáljainkat.*

Ideálokat mondok és nem illusiókat. Az illusió betegség; az ideál — élet. Az illusió álmadozó munkátlanság, ködbe vesző ábránd; az ideál erő, reform, munka forrása. A mór lovagokat illatozó, virágos bokrok alatt álmadozva lepte meg és ejtette el az ellenség. A magyar ifjuságnak nem szabad illusiókban élnie; de kell ideálokat termelnie, követnie. A hazatért bujdosók maguk egy nagy, történelmi tiltakozás az illusiók ellen. A béke áldásai között azt hinni, hogy ez a maroknyi magyar nemzet, külső és belső ellenségtől tépve is, diadallal szállhat szembe az egész világgal: illusió; de e nemzetet békében nemzeti munkával, veszélyben hazafias önfeláldozással a nagy nemzetek sorába emelni: ez nemzeti ideál. Jövőnket véletlen fordulatokra hagyni, vagy külső segitségre bizni — szomoru tapasztalatok bizonyitják! — illusió; erőinket kifejteni, erényeinket fokozni, hibáinkat levetkezni s igy tenni önmagában erőssé a nemzetet: ideál.

II. Rákóczi Ferencz mindenha ideálja marad az önfeláldozó hazaszeretetnek; a magyar ifju megtanulhatja tőle, hogy a hazaszeretet mértéke nem az, hogy mennyit ád nekünk a hon, hanem az, hogy mennyit adunk mi a hazának. Zrinyi Ilona, a fejedelmi nagyasszony mindenha megmutatja a magyar honleánynak, hogy miként válik a nő, a férfi oldalán, annak nemtőjévé, hogy kell megállani könyben, vérben, ágyudörejében; hogy kell a gyermeket tanitani imádkozni, — imádkozni a hazáért.

Lelkünk előtt megelevenednek a «daliás idők» küzdelmeikkel, szenvedéseikkel, hőseivel, vértanuival és — árulóival. Visszhangzik lelkünkben a Rákóczi-induló, a kuruczok csatadala, kesergője, bujdosó nótája. «Daliás idők», csodás napok, melyekről elmondhatjuk, mint szabadságharczunk legujabb korszakáról: «Mindig nyilt benne a virág, habár gyakran vérből volt a rózsa; mindig sütött a dicsőség napja, ha nem is mindig a szerencse napja» (Molnár Albert.) Dohától Majtényig — innen Rodostóig — és.... a mai napig látunk. A müvészet jelenné teszi a multat.

Nemcsak; a müvészet épiti a jövendőt. Ki hozta haza Rákóczit és bujdosó társait?! Ah, tudom bizonynyal, mily része van benne történelmünk lelkes kutatóinak, iskoláinknak s annak az államférfiunak, kinek ma a nevét sem merik kiejteni. De mi tette a lelkekben ellenállhatatlan nemzeti kivánalommá, a néplélekeget-

Bevezető beszéd, melyet az orsz. tanáregyesület kolozsvári köre által okt. 29-én rendezett „ifjusági szinielőadáson" tartott *Nagy* Károly th. tanár. Előadatott: *Herczeg* Ferencz „Szinházavatás"-a, az „Ocskay brigadéros" első felvonása és „II. Rákóczi Ferencz fogsága" utolsó felvonása.

vivó szenvedelmévé? A tárogató, a kuruczdalok, a kuruczkorban játszó szindarabok: — a nemzeti ideálokat szolgáló müvészet.

Nemzeti ideálokat. Nemcsak a multét, hanem a jövendőit is. Mert nemcsak a csaták hősei az ideálok; a békés munkának is vannak hősei — ideáljai. S a magyar ifjuság e hősöket is meg fogja érteni. Avagy a magyar ifjuság nem tudna és nem akarna a munka hőse lenni? Hol van az megirva, hogy a magyar diák magyarsága csak a betyárkodó virtus lehet? Van, bizonyára van virtus a pennában is, a szerszámban is, az eke szarvában is. És a magyar nőnek csak multunk felett kesergő könnyei volnának kiapadhatatlanok s nem egyszersmind jövőnkért való lelkesedése, hite, imádsága is?! Ah, bizonyára, a magyar nőnek keze nemcsak sebeket tud kötözgetni, de tud épitni boldog családi otthont is. A magyar nőnek nemcsak a vérző, de a verejtékező homlokra is van — cserkoszoruja, csókja!

Hadd jőjjenek hát a Muzsák papjai és szóljanak: »Erősnek lenni magyar kötelesség! Erősnek hitben, hazaszeretetben, becsületes jellemben, mert e nélkül nincsen nemzet.« És papnői, hirdetve, hogy itt »a szépség varázskertje«, »az igazság csodakutja«, »az anyanyelv szent kohója«, »a magyarság fellegvára.« (Herczeg: »Szinházavatás«.)

És jöjjenek a kurucz-világ csataképei; hősök szikrázó szemekkel, villogó kardokkal, vérző homlokkal, hazát és szabadságot áldó halálhörgésben, győzedelmesen lengő lobogókkal a meghóditott várfokán!

A magyar ifjuság megérti a hazaszeretet kötelességét s legyen bár vasa kard vagy ekevas, Rákóczi lelkével készül.... — készülj magyar ifjuság! — egy uj honfoglalásra!!

Nagy Károly.

Pädagogiai kérdések.

1.

(A figyelem természete és szerepe szellemi életünkben. — A figyelem kifáradása. — A csak délelőtti órák veszélye.)

A figyelem szellemi tevékenységünknek nélkülözhetetlen feltétele, ezért nem lesz érdektelen vizsgálnunk annak természetét.

A figyelem a mi énünknek tevékenysége, mely által az egyes képeket magával mintegy szembesiti és azokat szembesitvén, megismerni törekszik. Az egyes képek u. i., melyeket a külvilág tárgyairól birunk, örökösen változnak, eltünnek, majd ismét jelentkeznek, ezért Ribot, a hires franczia lélekbúvár, a figyelem lélektanáról irott munkájában azt állitja, hogy normalis állapot az, mikor számos kép áll az én előtt s ezt az állapotot polyideismusnak nevezi. A figyelemnek már most az a feladata, hogy e képek közül azokat, melyeket az én tüzetesebben akar ismerni, utjokban megállitsa, vagy, a miként Böhm Károly mondja, a képeket egy pontban szegezze. Ezt az állapotot Ribot, monoideismusnak nevezi, azaz egyképiségnek, mivel ilyenkor egy kép áll az én-nel szemben. Ribot a monoideismust, tehát a figyelmet kivételes állapotnak mondja, mivel az teljességgel ellentétben áll a lelki élet alapfeltételével: a változással. **

A képeknek ezen szegzése bizonyos erőfeszitéssel jár, a mely erőfeszités visszatükröződik az emberi arczon. A figyelő embernek változást szenved izomzata, vérkeringése, sőt — mint Wundt iskolájának kisérletei igazolják — az ember lélegzése is.*** Az izmoknak elváltozása okozza a homlok összeránczolását, a fogak összeszoritását, az egész törzsnek előrehajlását, a mit különösen a lesben álló vadászon lehet megfigyelnünk.

A figyelem eme szegző természetétől következik, hogy a figyelem a képeket kiemeli, szétválasztja és ez által megválasztja azokat. Ha a képek, melyeket a külvilágról birunk s a melyek ismeretünknek tárgyait alkotják, a figyelem által meg nem világittatnak, megismerésről szó sem lehet, mivel a képek mintegy elvágtatnak a tudat előtt, anélkül, hogy pillanatnyira is szegeztetnének. A figyelem tehát az ismerés alapfeltétele, figyelem nélkül nincs tudás. Azt a tárgyat, melynek képét figyelmünk által szegezni képesek nem vagyunk, megismerni soha sem fogjuk.

Azt a teret, melyben a figyelem által a képek elhelyeztetnek, tudattérnek nevezzük, ennek középpontját pedig nevezzük a figyelem szegző pontjának. E tudattért a figyelem mintegy megvilágitja, még pedig olyan formán, hogy a világosság legnagyobb lesz a tudattér középpontjában, innen kezdve pedig folyton gyengül, mig a tudattéren kivül már teljes sötétség uralkodik. Azokat a képeket, a melyeket megismerni akarunk, e tudattérben kell elhelyeznünk, hogy figyelmünk által megvilágittassanak. A tudatteren kivül eső képeket megismerni nem tudjuk. A psychophysikai kisérletek bizonysága szerint a tudattérben 12 kép foglalhat helyet egyszerre, mig a figyelem szegző pontjában csak 3 kép, tehát a tudattérben 4 annyi kép fér el, mint a figyelem szegző pontjában, a mint a psychologusok kifejezni szokták: a tudattér capacitása négyszer nagyobb, mint a figyelemé.

Ha a figyelemnek ilyen nagyfontossága van a mi szellemi életünkben, természetes dolog, hogy a paedagogusnak is kötelessége megismerkednie annak természetével, feltételeivel, ugy lélektani, mint phisiologiai feltételeivel.

Ha a figyelemnek az ismerésben való szerepét közelebbről vizsgáljuk, első sorban az ötlik szemünkbe, hogy a kis gyermek, ki éppen most kezdi tanulni a külvilág tárgyait, figyelmét minden dologra egyforma élénkséggel forditja: szeretne mindent megismerni, mindent megnéz, meghallgat stb. Ez a figyelem önkénytelen s egyformán fordul minden benyomás felé. A nevelőnek itt már most az a feladata, hogy e figyelmet önkényessé tévén, ugy vezesse azt, hogy ne forduljon az a külvilág minden ingere felé egyforma élénkséggel, hanem igyekezzék a reá nézve fontosabb képek szegzésére és megvilágitására.

Hogy a figyelemnek ily módon való nevelése a gyermeknek nagy erőfeszitésébe kerül, az kétségtelen. Ez az erőfeszités szüli azután a fáradságot, mely eléáll minden hosszabban tartó figyelés után.

A figyelés maga ugyanis több egymásután következő aktusnak sorozata. Minden ilyen aktus nem egyéb, mint egy-egy képnek a szegzése a figyelés, tehát voltaképpen nem is összefüggő folyamat, hanem összetett processzus. A szegzés már most a szerint, mint az illető egyén szellemi fejlettsége alsóbb vagy magasabb fokon áll s a mint a kép, melyet szegezni akarunk, többé vagy kevésbé bonyolult, a szerint kiván a szegzés több vagy kevesebb erőfeszitést. Innen magyarázhatjuk meg azt a tüneményt, melyet a psychologusok a figyelem oscikatiója név alatt ismernek.

Hogy miben áll a tünemény, legkönnyebben megmagyarázza a következő egyszerü kisérlet. Vegyünk elő egy zsebórát és hallgassuk annak ketyegését figyelemmel. Azt fogjuk tapasztalni, hogy a ketyegés pár percz mulva gyengülni kezd s azután ugy tetszik, mintha meg is szünt volna. Pár másodpercz után azonban ismét hallani fogjuk a ketyegést, minek okát abban kell keresnünk, hogy a figyelem ismét megerősödött, illetve az agy kipihente magát. E tény

* Lásd Ribot: Psychologie de la'attention. Paris. Alcan. 1889.

** Lásd Lélektan. 2. kiad. 28. s köv. lapokon.

*** Erre nézve lásd a Wundt által szerkesztett „Philosophische Studien“ köteteiben különösen a Lange és Lehmann czikkeit.

alapján James, a hires angol psychológus egyenesen azt állitotta, hogy a figyelem szigorubb értelemben véve, egy másodpercznél tovább nem is tarthat. Az itt emlitett esetben tehát nem a hallási ideg — a nervus acustius — fáradt el, hanem maga az agy.

Ujabb időben a figyelemnek ez elfáradását experimentalis uton tették vizsgálat tárgyává és kimutatták, hogy a figyelem függ nem csupán a szellemi munka tartamától, hanem annak idejétől is.*

A figyelem fáradásának vizsgálatában különösen *Kraepelin*, német tudósnak vannak nagy érdemei. Kraepelin kisérleti uton kimutatta, hogy a felnőtt embernél egy félórai munkaidő után az első félóra után elegendő ugyan egy félórás pihenés arra, hogy a szellemi egyensuly ismét teljesen helyre álljon; ámde a 2-ik, harmadik stb. félóra után már sokkal több pihenésre van szükségünk, mivel a szellemi energia folytonosan és rohamosan hanyatlik. E tényt különben jól ismerte Kant is és ezért, ha hosszabb ideig irta munkáját, közben-közben más könnyebb természetü dolgot olvasott, hogy ezalatt agya pihenjen.

Ugyancsak kisérleti uton lehet megállapitanunk azt a tényt is, hogy a figyelem, ha folytonosan egy tárgyra vagy ugyanolyan qualitásu tárgyra vonatkozik, sokkal hamarabb elfárad, mintha különböző természetü és qualitásu tárgyakra irányozzuk. Igy pld. sokkal hamarabb beáll a fáradság érzése, ha egész délelőtt mathematikával foglalkozunk, mint akkor, ha mathematika tanulásunkat meg-meg szakitjuk és ezen idő alatt más könnyebb tárggyal foglalkozunk. Grienbach, német tudós kisérletei szerint a mennyiségtan tanulása körülbelül 3-szor inkább elfárasztja az embert, mint a vallás tanulása. A lelkiismeretes latin tanulás körülbelül éppen annyira fáraszt, mint a mathematika tanulása. A természettan pedig jobban fáraszt, mint akár a mathematika, akár a latin. **

»E tényeknek ismerete rendkivül fontos a pädagogikában, mivel csakis ez által vagyunk képesek az iskolai óráknak rationális beosztására és a munkamennyiségének kimérésére« — mondja Jodl idézett müvének 85. oldalán. Ha tehát az órák rendjét a gyermek szellemi egészségének szemmeltartásával akarjuk megállapitani, a következő tényeket kell szemünk előtt tartanunk: 1. A szellemi fejlődés alsóbb fokán állóknak figyelme hamarabb fárad, mint azoké, a kik a szellemi fejlődésnek magasabb fokára emelkedtek. 2. Bizonyos tárgyak sokkal hamarább kifárasztják figyelmünket és szellemi energiánknak nagyobb quantumát fogyasztják el, mint a könnyebb természetü tárgyak. 3. A nap bizonyos szakaiban figyelmünk hamarább fárad és merül ki.

A mint fennebb láttuk, Kraepelin szerint, a felnőtt embernek egy félórai munka után, egy félórai pihenésre van szüksége, hogy a fáradságnak az érzése teljesen eltünjék és a szellemi egyensuly teljesen helyreálljon. És ezzel szemben már most mit találunk iskoláinkban országszerte? A tanóra 50 perczben van megállapitva ugy a nép-, mint a középiskolákban. Kivételt természetesen e tekintetben is csak az egyetem alkot, hol a 20 perczes akadémiai szünet kitartatik. A népiskolában és a középiskolában azonban a 16 és 17 éves fiuknak éppenugy 50 percznyire van megszabva a tanóra, mint az elemi iskola 6—10 éves tanulóinak. Már pedig az elemi iskola és a gimnázium felsőbb osztályai tanulóinak szellemi fejlettsége között óriási különbség van. Egy észszerüen s a szellemi hygienia követelményeinek megfelelőleg összeállitott tanrendben e különbségre tekintettel kellene lenni. Ámde nemcsak nálunk, de Német- és Francziaországban is, a pädagogusoknak a gyermeki lélektan terén való járatlanságuk meglepő. Nálunk az egy Ranschburg Pálon kivül, kinek neve Németországban is ismeretes, alig van valaki, a ki a gyermeklélektan tanulmányozására szentelné életét. Már pedig teljes mértékben igazat kell adnunk Laisant-nak, a párisi psychophysiologiai intézet tagjának, ki »L'education fondée sur la science« cz. munkájában a következőket mondja: »Ha tovább is megmarad a pädagogusoknak a gyermeklélektanban való monstruosus járatlanságuk, ugy a nevelők szerepe egy őrizö szerepére csökken s a gyermekek azért záratnak iskolába, hogy ne csattongoljanak az utczán; de az ilyen iskolában nem lesz sem tanitás, sem nevelés.« (100. lapon.) Ugyanezt mondja, ha más szavakkal is, a hires franczia természettudós Gustave Le Bon is a nevelés lélektanáról irott kitünő munkájában.

Szükséges tehát tekintettel lennünk a tanóra tartamának megállapitásánál a tanuló szellemi fejlettségére.

Ifj. Bartók György.

(Folyt. köv.)

* Lásd: f. Jodl Lehrbuch der Psychologie 2. aufl. 2 kötet 83 s köv. lapokon.

* Grienbach kisérleteire nézve lásd *dr. Salgó*nak, a lipótmezei elmegyógyintézet főorvosának „A szellemi élet hygieniája“ cz. munkáját. Budapest 1905.

A szocziálizmusról és vallástanitásról.

(Részletek *Bartha Dezső* szilágyszolnoki esperesnek a folyó év október 10-én tartott egyházmegyei közgyülésen bemutatott esperesi jelentéséből.)

Mielőtt a hitéletre vonatkozó jelentésemet befejezném, meg kell emlékeznem még egy másik fenyegető jelenségről is, a mely saját állami életünkben is hatalmas erővel kezd fellépni és a melynek viselkedése az egyházzal szemben valami barátságosnak épen nem mondható. Igaz ugyan, hogy barátságtalan magatartása egyházi értelemben ez idők szerint még inkább csak a kötött természetü, földi javakkal gazdagon megáldott róm. kath. egyház ellen irányul. De a mennyiben nem tesz különbséget egyház és egyház között, ugy vagyunk és ezután még inkább úgy leszünk ezzel is, mint a zsidóüldözéssel, mely a zsidón kezdődik ugyan, de rendesen az intelligentiát képviselő, kaputos osztályon szokott végződni. Mi is szervezett egyház vagyunk és bárha a krisztusi szegénység aranyos igája alatt nyögünk, a róm. kath. egyház ellen irányuló, ezen ellenszenvéből már is kivesszük és később még inkább ki fogjuk venni részünket.

Értem e jelenség alatt a szocziálizmust.

A szocziálizmus maga egy hatalmas, forradalmi törekvés, a munka és a tőke nagy harcza, melynek czélja a mostani osztályuralom megszüntetése és a jelenlegi állami és társadalmi rend gyökeres átalakitásával a munkásosztály — az ugynevezett proletáriátus — uralomra juttatása. Legmélyebb lényegét az a kérdés képezi, hogy mi adja meg közgazdasági élet különböző termékeinek a maga igazi értékét. És e kérdésre a szocziálizmus ekként felel: a munka. Ugyde a szocziálizmus szerint a mai gazdasági rend nem a munkát, hanem annak képviselőjét, a munkást fizeti meg, akit — mint piaczi áruvá törpült, eleven munkaerőt, sokkal olcsóbban vásárol meg, mint amennyit ér az általa végzett munka. A munkaerő ára és a munka igazi értéke között mutatkozó különbség, az ugynevezett értéktöbblet, mint haszon, a termelő javára esik és annak tőkéjét gyarapitja, ezért a termelő arra törekszik, hogy a munkaidő meghosszabbitásával minél jobban kihasználja a munkást; másfelől pedig arra, hogy a gépek tökéletesitésével minél magasabbra fokozza a munkások által végzett munka értékét.

A szocziálizmus szerint ez a mai gazdasági rend életfolyása.

Azonban a tőke ezen rohamos szaporodásával nagy veszélyek járnak karöltve. Ugyanis a kis üzemek

nemsokára el fognak pusztulni; a kézi és házi ipar lassanként megszünik; az iparosok elszegényednek, minek következtében a munkásosztály tagjainak száma ijesztően nagyra nő; a kisebb gyárak a nagyobb vállalatokba fognak beolvadni és végül a termelés mind kevesebb-kevesebb kézben összpontosul. A gazdasági élet ezen fejlődésmenetének betetőződése egy irtózatos kataklizma, az ugynevezett gazdasági összeomlás lesz, amit siettetni minden munkásnak kötelessége; és a minek bekövetkezése egy uj világrendet fog magával hozni, a mely valóra fogja váltani a proletariatus összes álmait: a termelési eszközök államositását, a termelésnek egy szoczialisztikus társaság által történő szabályozását és a jelenlegi nyomornak a közjólétbe való felolvadását.

Ime az ugynevezett tulajdonképeni vagy ipari szocziálizmusnak lényege, czélja és törekvése: Ennek egyik hajtása az agrárszocziálizmus, a melynek éle a földbirtokos osztály ellen irányul és végczélja a földnek — mint termelési eszköznek — az államositása és gazdasági szövetkezetek által való hasznositása a mezőgazdasági munkások nyomorának megszüntetése czéljából.

A szoczializmus ezen jellemzéséből látható, hogy törekvése valóban forradalmi, mert a maga legsajátosabb czélját a meglevő állami és társadalmi rend gyökeres átalakitásával akarja elérni. De másfelől egy rideg materialistikus világnézlet is, a mely — mint ilyen — kizárólag a gyomron keresztül nézi a világot és irtó háborut üzen minden idealizmusnak. És épen ez a jellemvonása az, a mely minket — mint egyházat — közelebbről érdekel és én épen erről az oldaláról kivánok vele röviden foglalkozni.

Az egyház a legfenségesebb idealizmus szolgálatában áll és a szoczializmus még sem tud benne egyebet látni egy népbutitó intézménynél, megfeledkezve arról, hogy az egyház mindenha egyik legnagyobb jóltevője volt az emberiségnek, mert az emberi lélek legmélyebb szükségérzetét — a vallásos érzés kivánalmait — akarta és akarja kielégiteni; és saját egyházunkkal szemben, a mely méltán mondható a világosság egyházának, elkövette azt az égbekiáltó igazságtalanságot, hogy itéletében minden megkülönböztetés nélkül, egy kalap alá vonja azt azokkal az egyházakkal, a melyek hatalmi törekvésektől vezéreltetve, talán nem egészen menthetők fel a népbutitás vádja alól. És tovább menve, a szoczializmus szerint az erkölcs egy megvetendő hagyomány, a történelemben minden fenségesnek látszó törekvésnek egyedüli rugója a jól elrejtett önzés, a szabad szerelem, vagy a határidőre kötött házasság egy elengedhetetlen társadalmi postulatum. Költészetében a rhytmikus elemet a gyomor korgása és a testi, vagy érzéki vágyaktól felkorbácsolt vér lázongó lüktetése képezi a szépségnek minden bája és elbüvölő varázsa nélkül.

Az idealizmussal szemben tanusitott, ez az ellenséges magatartása és velünk szemben elkövetett igazságtalansága — megvallom őszintén, — egy cseppet sem teszi előttem rokonszenvessé a szoczializmust; noha azt is kénytelen vagyok elismerni, hogy közgazdasági törekvéseiben sok olyan igazság is van, a melyek előbb-utóbb meg fognak valósulni. Meg fognak valósulni, de nem ugy, mint a hogy azt a szoczializmus képzeli; hanem ugy, hogy az állam humanus intézkedések életbeléptetésével és okos közgazdasági politika követésével orvosolni fogja a lehetőség határain belől a munkásosztály valóban szomoru helyzetét. Azonban a termelési eszközök államositásáról — mint végczélról — le kell mondania a szoczializmusnak. Ez szerintem soha sem fog bekövetkezni; de bekövetkezését nem is tartom kivánatosnak, mert a kollektivizmus kiölvén a lélekből a szerzési vágyat, azzal együtt teljes elsorvadásra kényszeritené az emberi lélek legbecsesebb tulajdonságát, a folytonos előhaladási törekvést. És mindennek szomoru végkövetkezményeképen a fejlődés szellemi téren előbb-utóbb teljesen holt pontra jutna, — anyagi téren pedig az egész társadalom az állam által kitartott, renyhe testületté sülyedne alá.

Ez az én, nagyon is egyéni véleményem a szoczializmusról.

De legyünk bármilyen véleménnyel is ezen irányról, mint uralkodó koráramlattal mégis számolnunk kell vele egyházi értelemben is. Épen azért rólunk való, igazságtalan itélete daczára sem szabad anyagi téren mozgó, igazságos törekvéseinek megvalósulása elé akadályokat gördítenünk, hogy e tekintetben bennünk ne ellenségét, hanem segitő munkatársát láthassa; de másfelől az idealizmus, vagyis az élet eszményi felfogása ellen intézett, durva támadását a leghatározottabban vissza kell utasitanunk.

Az előbbi czélt elérjük azzal, ha — mint egyház — tulajdonképeni rendeltetésünk határai között élére állunk minden olyan mozgalomnak, mely a köznyomort enyhiteni, a közjóllétet előmozditani van hivatva. Az utóbbit pedig azzal, ha mint eddig, ugy ezután is, a világosság szellemében nevelve gyermekeinket, kiváló gondot forditunk a vallásos nevelésre és a felserdült ifjuság vallás-erkölcsi továbbképzésére, mélyen bevésve a fogékony gyermeki és ifju lélekbe azt a krisztusi igazságot, a mely nem tagadva meg a physikai élet természetes szükségeinek kielégitését, a test és vágyaival szemben a léleknek és az élet idealis felfogásának elsőbbségét hirdeti ezen örökbecsü igékben: «Eredj el tőlem Sátán, mert meg vagyon irva, nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével!«

Ezt kell tennünk, mert álmok, remények és eszmények nélkül az élet minden bája és szépsége elvész, — az akaraterő elveszíti legfőbb mozgató erejét, — az eszmények szeretetéből táplálkozó lelkesedést és az élet hasonló lesz egy végtelen homoksivataghoz, a melynek unalmas egyhanguságа reménytelen kétségbeeséssel tölti el a lelket. Én legalább a magam részéről mindig csak áldó kegyelettel tudok visszagondolni még őszülő fürtökkel is azokra, a kik ebben az igazságban neveltek fel engem, mert ha az élet sokat is elvett tőlem azokból az eszményekből, a melyekkel a szülői hajlék, az iskola lelkemet megtöltötték, még mindig eleget hagyott meg nekem arra, hogy minden kérdést, minden jelenséget egy ideális világ magasabb nézőpontjáról szemlélve, meg tudjak elégedni a magam egyszerü sorsával és ne tekintsek fel irigykedve azokra, a kik anyagi tekintetben végtelenül fölöttem állanak.

Az ilyen irányu vallásos nevelésnek ezen kivül még az a nagy haszna is meg lesz, hogy a vallásosan felnevelt ifju az érett korban is meg fogja őrizni minden ujitással, minden ujabb mozgalommal szemben azt az egészséges tartózkodást, a mely nem engedi őt vakon futni minden lidérczfény után, hanem arra kötelezi, hogy csak akkor hajoljék meg e mozgalmakban megnyilatkozó törekvések ereje előtt, ha azok igazságát belátva, egyuttal arról is meggyőződött, hogy e törekvések valóban a köznek tesznek elvitázhatatlanul jó szolgálatot.

Ezzel végzem is mondanivalóimat a szocziálizmusról. De midőn az utolsó szavakat akarom papirra vetni, tekintetem önkéntelenül is a szomszéd gyümölcsös kert terebélyes diófájára táved, a mely hatalmas törzsével és égbetörő lombjavesztett koronájával ugy tünik fel előttem, mintha a mennyboltozaton átfutó villámokat akarná önmaga ellen harczra hivni... Körülötte meggyérült a gyümölcsfák sora.... Árnyékában csupán apró cserjék huzódnak meg.... E kép láttára önmaguktól sietnek ajkaimra ezek a kérdések: Vajjon az a hatalmas diófa nem azt hirdeti-e nekem, hogy az élet nagy harczában mindig az erőseké a

diadal? És vajjon azok a diófa árnyékában meghuzódó, apró cserjék nem azt suttogják-e elhervadt lombjaik zizegő hullásában, hogy a mióta a világ megvan, mindig voltak és a mig a világ fennáll, mindig lesznek szegény emberek?! Vajjon e megragadó természeti kép nem a láthatatlan Istennek a jövendőre irányzott újjmutatása-e, mely a gazdagot arra inti, hogy erejével ne éljen vissza a szegény rovására, hanem szeretettel és a szeretet által tegye annak sorsát elviselhetővé; a szegényt pedig arra kötelezi, hogy a saját sorsával kibékülve, zugolódás nélkül vonja meg magát természetes oltalmazójának — a gazdagnak, mint erősebbnek — védő szárnyai alatt?!

Kérdések ezek, a melyekre tapogatózó sejtések alakjában — ugyszólva — már meg is adtam a feleleteket. Vajjon ez lesz-e a jövő felelete is a szocziálizmus nagy kérdésére?.. Nem tudom. De — mint vallásosan érző és gondolkozó ember — mélyen megvagyok győződve arról, hogy a nyomor és a gazdaság ijesztő ellentéte között tátongó feneketlen ürt — mint szivárvány az egyszerre siró és mosolygó égboltozatot — egyedül csak a krisztusi szeretet lesz képes áthidalni.

Szeretet az emberek között, otthon, a társadalomban és az államban! — ez legyen a régi és az uj világnézletnek egymással folytatott, nagy harczában a küzdő felek jelszava és akkor bármelyik fél kerüljön is ki a harczból diadalmasan: a legyőzött ellenfél sorsával kibékülve, megnyugvással fogja tudomásul venni a végzet perdöntő itéletét.

E hitem és meggyőződésem hangoztatásával ki is meritettem e tárgyra vonatkozó gondolataim fejtegetését.

*

Jelentésem során a vallástanitásról lévén szó, legyen szabad egy pár gondolatot közölnöm lelkész- és tanitótársaimmal a tanitás formájára nézve.

Részemről mindig azt tartottam vallástani kézi könyveink és ez alapon vallástanitói müködésünk egyik legnagyobb hibájának, hogy a vallás tanitását tulságosan értelmi cselekménnyé tettük és e közben elmulasztottuk a gyermeki sziv foglyul ejtését a magasságos gondolatok számára, a gyermeki lélek gondos előkészitését egyelőre annak megsejtésére, később öntudatos és hitvallásszerü elismerésére, hogy a bölcsőtől a sirig egy láthatatlan hatalom szent akarata és végtelen atyai szeretete vezérli lépteinket és igazgatja sorsunkat, akinek lélekben és igazságban való imádása elengedhetetlen kötelesség és valóságos lelki szükség reánk nézve. Épen azért ugy gondolom, hogy a mi vallástanitásunk csak akkor lesz sikeres és gyümölcsöző, valódi czélját csak akkor fogja elérni, ha ezen egyoldaluságtól megszabadulva, első sorban a vallásos érzés ápolására és fejlesztésére fogja fektetni a fősulyt és a vallásos igazságok értelmi elsajátitását a fejlődés későbbi éveire halasztja, amikor azok a sejtelmek világából kiemelkedve, mint az értelem által megfejtett, vagy legalább megvilágitott, szent titok a gondolat tiszta fényében fognak megjelenni és tovább élni a serdültebb korba lépett, ifju nemzedék lelkében.

Meglehet, hogy a vallástanitás ezen módjának alkalmazása mellett nem fogunk jól bemagolt, de bizonyára meg nem értett feleleteket kapni a vallás köréből vett kérdésekre; s talán az is meg fog történni, hogy a feleletadásra felszólitott gyermek nem lesz képes vallásosan érző lelke gondolatait szavakba önteni. De az bizonyos, hogy a vallást egy olyan kincs gyanánt fogja magával az iskolából az életbe kivinni, a melyet — a szentirás szavai szerint — »a rozsda és a moly soha meg nem emésztenek, a lopók el nem lopnak és ki nem ásnak«. És ugy hiszem, hogy ez kivánatosabb eredmény lesz, mint a vallás tananyagának gépies elsajátittatása, mely a szivet érintetlenül hagyva és az értelem által fel nem dolgozva, a gyors elfelejtésnek lesz természetes áldozata.

Nem tudom, hogy vajjon lelkész- és tanitótársaim is igy gondolkoznak-e; de azt tudom, hogy a vallástanitás mostani módja mellett elért csaknem meddő eredményre támaszkodva, szükségét éreztem ezek elmondásának. És ha e kérdés felett gondolkozásra és megfelelő cselekvésre tudtam volna sarkalni a vallástanitással foglalkozó lelkészeket és tanitókat, felszólalásomat akkor is olybá tekinteném, mint a mely nem hiában hangzott el.

Az esperesi jelentésből kiadta a közgyülés határozatából:

Tasnádon, 1906. október 12-én.

Bartha Dezső,
ev. ref. esperes.

Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári szeretetházának szabályzata.

(Folytatás.)

VI.

Nevelő személyzet.

24. §. *Igazgató.* Az igazgató az intézet szellemi ügyeinek és háztartásának közvetlen vezetője, az intézeti rend és fegyelem őre.

25. §. Az igazgatónak az intézet vezetéséből folyó jog- és hatásköre:

a) Vezeti az intézet háztartását anyagi felelősséggel.

b) A szükségletek fedezésére kezeihez utalt pénzeket átveszi és rendes számadás mellett kezeli. Számadásait legalább félévenkint a kebli-tanács elé terjeszti.

c) Minden bevásárlást és fizetést nyugta, vagy számla ellenében teljesit. Piaczi bevásárlás esetében a bevásárló által jegyzék állitandó ki.

d) Az intézet árvanövendékeiről rendes törzskönyvet vezet, melybe az árva neve, kora, születési helye, ideje, az intézetbe belépése napja, végzett tanulmánya, az iskola, hová tanulásának folytatására beiratott, szorgalma, magaviselete; a szülők neve, elhalálozásuk ideje, a halált okozó betegség neme, az életben levő szülő vagy törvényes gyám neve, orsz. gyámintézeti járuléka; a »jegyzet« rovatba az évenkinti előmenetel, a kibocsátás ideje az int. kebeléből, végzett tanulmánya, hova, kihez távozott, pontosan, időrendben bejegyzendő.

e) Az intézet ingó és ingatlan vagyonáról, felszereléseiről stb. leltárt vezet és minden év végén a leltári változásokat kimutatja.

f) Az internátus növendékeiről az ellátási dijakat, valamint az árvák neveltetési járulékait és egyéb dijakat átveszi. Hasonlókép jár el minden hozzáérkezett és az intézet czéljaira szolgáló pénzzel is. Az átvett pénzekről nyugták, illetve ellennyugtákkal számol.

g) Takarékpénztárban kezeli az árvák javára adományozott pénzt »Tőkealap« czimen (17. §. b), mely alapból fedeztetik az árvák karácsonyfa-ünnepélye *és a szükséghez képest segélyt nyujt az intézetből végleg kibocsátott árváknak.* A takarékpénztári könyvet megőrzi. A pénztár állapotáról a kebli-tanácshoz jelentést terjeszt.

h) Az intézeti nevelés és rendtartás körében házilag intézkedik, utasitásainak az intézet kötelékébe tartozók engedelmeskedni tartoznak.

i) A nevelő és segédszemélyzet működését ellenőrzi, szükség esetén kötelességeik teljesitésére figyelmezteti.

j) A nevelő testület tagjainak indokolt esetekben 1 napi szabadságot adhat.

k) A cselédséget fölfogadja, elbocsátja és azokkal rendelkezik.

l) Hivatalból tagja a képviselőtestületnek és keblitanácsnak, hol jegyzői és előadói tisztet tölt be.

Árvaanya.

25. §. a) Árvaanyának oly fedhetetlen életü református hajadon, vagy gyermektelen özvegy nő alkalmazható, ki képességei és arravalósága alapján ily állás betöltésére alkalmasnak látszik; tökéletesen birja a német nyelvet, esetleg a franczia nyelvet legalább tanitási képességgel; a zongorában annyi elméleti és gyakorlati jártassággal bir, hogy nemcsak a kezdőket, hanem a haladókat is képes eredménnyel oktatni és a növendékek énekkarát több szólamban vezetni tudja.

b) Az árvaanya évi, a kebli-tanács által megállapitandó fizetésén kivül részesül teljes ellátás (élelmezés, fütés, világitás, butorozott szoba [ágynemü nem]), orvosi gyógykezelésben az intézet orvosa által.

c) Az árvaanyát a szeretetház kebli-tanácsa az igazgatótanács jóváhagyása mellett két évi próbaidőre alkalmazza és ha feladatának mindenben megfelelt, két év elteltével a kebli-tanács előterjesztésére az igazgatótanács állandósitja.

26. §. Fegyelmi tekintetben az erdélyi református egyh. ker. tanitói és tanitónőire vonatkozó törvények, eljárások alá tartozik.

27. §. Teendői:

a) Az intézetben benlakó és az igazgatónál magánórák tanulására jelentkező növendékeket, illetve szülőik szóbeli vagy irásbeli nyilatkozatára, a zongorában, a franczia és német nyelvben köteles oktatni a jelentkezők száma szerint hetenkint legalább 24 órán.

A tanitási órákat, ugyszintén a zongora gyakorlati órákat az igazgatóval egyetértve osztja be, az órarendeket két példányban szept. 15-ig elkészíti, 1—1 példányt a zongorák közelében falra függeszt, 1—1 példányt az igazgatónak ad át. Tanitási óráit az óratervben megállapitott időben tartozik pontosan kitartani és a mennyiben ideje engedi, a növendékek gyakorlati órái kitartását ellenőrzi.

b) Az összes énekeseket több szólamu énekekre oktatja, kiváló gondot fordit az egyházi énekek tanitására.

c) A növendékeket vasárnap és ünnepnapokon és a mennyiben a körülmények engedik, hétköznapokon is templomba kiséri.

d) Időnkint a szeretetház mellett levő templomban a növendékek énekkarával énekeltet.

e) A vallásos érzés ápolására, erősbitésére kiváló gondot fordit.

f) Jegyzék mellett a tanév elején a növendékek beérkezésekor a vezetése, felügyelete alá rendelt csoport, vagy csoportokba tartozók ruhanemüit és egyéb tárgyait számba veszi; a növendékek fiókjait, szekrényeit hetenkint többször is átvizsgálja, ruházatuk, tan könyveik, irószereik rendben és jókarban tartását ellenőrzi.

g) A mennyiben ideje engedi a gyengébb tanulóktól leczkéjüket kikérdezi, a hanyagokat szorgalomra, munkásságra serkenti és jó magaviseletre inti.

h) Gondoskodik, hogy a növendékek elfeslett, elszakadt ruhanemüiket megvarrják.

i) Az igazgató által megjelölt csoportjába tartozó növendékei lefekvésénél, felkelésénél jelen van, felügyel, hogy este, reggel mindenik növendék megmosdjék, megfésülködjék, czipőit megtakaritsa, ágyát rendbehozza és este, ha mindenik növendéke lefeküdt, a lámpákat eloltja és csak azután távozhatik a hálóból. Lefekvés után is köteles utána nézni, hogy minden növendéke saját ágyában van-e. Csoportjába tartozó mindenik növendéke tisztaságáról, rendességéről felelős.

j) Esetről-esetre a növendékek közt előfordult fontosabb és más, az intézet érdekeit érintő ügyekről az igazgatónak jelentést tesz.

k) Ha az intézetben a varró és háztartási iskola szerveztetnék, a kebli-tanács által megállapitott tárgyak tanitását is végezni köteles.

l) Az intézeten kivül levő tanulóknak órákat nem adhat, semminemü magánfoglalkozást nem vállalhat a kebli-tanács, illetve az igazgatótanács engedélye nélkül.

m) Szabad idejében az igazgatónak irodai munkákban segédkezni tartozik, ha erre felszólitja.

n) Felügyel arra, hogy ugyanazon iskolába járó növendékek egy időben, párosával sorban menjenek iskolába és a reggeli menetel alkalmával egy csoportot elkisér az iskoláig.

o) Az intézet zongoráinak megkimélésére, tisztántartására különös gondot fordit.

p) A csoportjához tartozó növendékek közül heteseket jelöl ki, kik a munka- és zongorateremben a port napközben letörlik és rendet tartanak.

q) A növendékek asztalteritése és elbontásánál a felügyelőnővel felváltva, illetve az igazgató által beosztott sorrendben és időben hetesek.

28. §. A nyári szünidőben a kebli-tanács engedélyével megállapitott időre távozhatik az intézetből. Tanév közben hetenkint $^1/_2$ napi szabadságot vehet igénybe és pedig egyik héten a délelőtti, másik héten a délutáni időben. A délutáni félnapi szabadság este 7 órán tul nem terjedhet. A kimenetel mindig az igazgató tudta és beleegyezésével történhetik.

Indokolt esetekben tanév közben az igazgató 1 napra terjedő szabadságot adhat, több napra terjedőt a kebli tanács elnöke.

29. §. Ha az intézettől végleg megválni óhajt, ebbeli szándékát irásban tartozik bejelenteni a kebli tanács elnökének eltávozása előtt 3 hónappal.

Felügyelőnő.

30. §. Felügyelőnőnek református vallásu, fedhetetlen erkölcsü hajadon, vagy gyermektelen özvegy alkalmazható, ki a német nyelvet tökéletesen birja, előnyben részesithető, ki a franczia nyelvet bár tanitási képességgel birja és a zongoratanitásban legalább annyi elméleti és gyakorlati jártassággal bir, hogy a kezdőket tanitani képes.

Egyik legfontosabb feltétel, hogy annyi ismerettel, tudással birjon, hogy a polgári iskolába járó növendékeknek leczkéik megmagyarázására, felkérdezésére képes legyen.

31. §. A felügyelőnő alkalmazása 6 heti kölcsönös felmondás mellett szerződésszerüleg történik, a mi azonban nem zárja ki azt, ha feladatát jó eredménynyel és megelégedésre teljesiti, hogy éveken át az intézet kötelékében müködhessék.

32. §. Fizetése a kebli-tanács által megállapitandó havi dijazáson felül teljes ellátás, élelmezés, fütés, világitás, orvosi gyógykezelés az intézet orvosa által. A növendékekre való felügyelet czéljából a növendékekkel egy hálóteremben, elkeritett fülkében alszik.

Teendői:

33. §. A felügyelőnő kötelességei:

a) A házvezetőnőt szükség esetén teendőiben helyettesiti.

b) Segédkezik a növendékek szennyes alsó ruháinak beszedésénél és a tiszta ruhák kiosztását végzi.

c) A növendékek egy vagy több csoportjának fürdését naponkint ellenőrzi és erről naplót vezet.

d) Kezeli felelőség terhe alatt az árvák alsó és felső ruhanemüit és erről két példányban leltárt vezet.

e) Egyebekben a 27. §. a, c, é, f, g, h, i, j, l, m, n, p, q pontokban és a 28. §-ban felsorolt szabályok a felügyelőnőnek is kötelességeit képezik.

Házvezetőnő.

34. §. Házvezetőnőnek ref. vallásu, fedhetetlen erkölcsü hajadon, vagy magánosan álló özvegy, esetleg az igazgató neje választható meg, ki a háztartás vezetésében a konyha és virágkertészetben teljesen jártas, a háztartás vezetése körül kitartó szorgalmu és takarékos.

35. Fizetése a kebli-tanács által megállapitandó havi dijazáson felül teljes ellátás (élelmezés, fütés, világitás, mosatás), orvosi gyógykezelés az intézet orvosa által.

(Vége köv.)

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Papbeiktatás.

Megható szép ünnepségnek voltak részesei a *damosjákótelki* ev. ref. egyház hivei okt. 21-én. E napon iktattatott be *Szathmáry* Gyula rendes lelkész papi állomásába. E nap volt hivatva 3 évtized sanyaruságainak s szenvedéseinek véget vetni. Igen, mert e kettős egyházközség majdnem 3 évtized óta volt kénytelen nélkülözni az őrizö pásztort s ezen idő alatt az egykor virágzó s jólétnek örvendő egyházközség a megpróbáltatások egész lánczolatát szenvedte át, a mi teljes anyagi romlását vonta maga után. A nyáj szétoszlott, idegen próféták férkőztek a szivekhez s az egyetértő hivők serege megbomlott. Ámde az isteni gondviselés kegyelme áldó tekintetével e nyomorgó egyház felé fordult s egy munkabiró, tetterős, nemes tradicziók közt nevekedett ifjut adott neki pásztorul.

A hivők érezték a nap nagy jelentőségét, érezték, hogy vallásos életükre nézve egy egészen új, jobb és szebb jövő integet feléjük, mert vallásos ihlettel teljesedett meg szivük, szent öröm ömlött végig arczukon, mikor a harangok hivogató szava megszólalt s csakhamar szorongásig töltötték meg a templomot. Majd az orgona búgása ujabb lendület adott a lelkek szárnyalásának s mikor az új pap alakja megjelent a szószéken, a magasztosultság és meghatottság drága gyöngye csillogott meg a szemekben. Az a beszéd, melyet az új lelkész aa. Pál apostol I. Tim. I. 12. felvett igék alapján tartott, kitörülhetetlen nyomokat hagyott a hivők lelkében; nemkülönben Paulai Viktor beiktatást eszközlő lelkész magas szárnyalásu záró beszéde is.

A mily epekedve sóvárogtak a hivők egy rendes pap után, ép' oly határtalan szeretettel köszöntötték is az új lelkészt, kire bizony nehéz feladatok megoldása várakozik. De bizunk abban, hogy aki egy Sándor János (ny. esperes) környezetében nevekedett, az magával is hozta azokat a nagy és nemes erények csiráit, amelyek azok megoldását feltételezik.

Adja Isten, hogy minél fényesebben töltse be hivatását s minél sikeresebben munkálkodjék az Ur szőlőjében.

M—y.

TÁRCZA.

Gyászos lapok a magyar protestáns egyház történetéből.

1674—76. Magyar papok gályarabsága.

— Irta: *dr. Dékáni Kálmán* marosvásárhelyi ref. koll. tanár. —

Midőn mi magyarok elmegyünk Nápolyba, meglátni a szép Itália legszebb városát, nem igen jut egyikünknek sem eszébe, hogy ez a festő ecsetével alig utánozható hely, az ő örökké mosolygó, derült kék egével, ismeretlen, bűbájos hangokon suttogó cziprusaival, kékszinü tengerével, a magyar történelemben is szerepelt már. És különös. Minden szereplése csak sötét, gyászos emlékeket ébreszt fel bennünk!.. Közelében, Aversa mellett esik áldozatul Endre, a daliás magyar királyfi, felesége ármánykodásainak. Szerencsétlen halálával kényszeriti bátyját, a magyarok királyát, hogy bosszut álljon az alattomos gyilkosokon. S a vitéz magyarok fegyvere megvillant a füstölgő Vesuv aljában és bűnét bánva, eltagadva borult az olasz városok minden polgára, a lovagias magyar király lábai elé. A hol ekkor a magyar seregek diadalmas harczi zaja hangzott s a merre a magyar czimerekkel diszitett hajók usztak büszkén a tenger hullámain, ott 330 év mulva magyar rab prédikátorok keserves fohászát hallhatták a cziprusok sötétzöld lombjai, s ugyanazon tengeren, a messze Magyarországból idehurczolt papok vonták tovább evezőikkel a nehéz gályákat!..

Régi könyvek között találtam egy ismeretlen és valószinüleg csak ebben az egy kéziratban létező magyar történeti munkát. Szerzője Babotsay Izsák, czime »Idők bizonysága«; irták 1700 körül. Ebben a munkában, melynek a stilusa kissé nehézkes és az akkori idők szokása szerint latin kifejezésekkel van még nehézkesebbé téve, az 1674. esztendőről következőket találtam:

»Ugyanezen praememoralt Esztendőben Felső és Alsó Magyar Országbul citáltattanak fel Pozsonyban, a' Catholicus Clerusnak ákkori Fejei által sub praetextu praetensae intentatae duplicis Rebellionis; de bizonnyal a' Jesus Christus Evangeliumi igaz Tudományának exterminatiojáért (ha onnan felyül engedtetett volna) az Augastana és Helvetica valláson levő keresztyén Magyaroknak Lelki Pásztori feles számmal: A' kik sok szines és Practicas mesterségek által az Embereknek nadgyaitul, ante latam sententiam sok izben megh késértetvén három rendbeli képtelen dologra erős Reversalisnak magokrul való adása és subscibálása alat adigaltattanak. Elsőben is: Evangeliumi confessiojok szerint valo igaz vallásokat ejuralvan, amplectallyák a' Pápa vallását s uralkodását. Ha azt nem tselekednék; Másodszor kötelezzék magokat, magok szabad jóakarattyok szerint Magyar Országbúl szomorú számkivetésre való kimenetelre. Azt sem tselekedvén; Harmadszor obligallyak arra magokat erős kötés alat, hogy Praedikatori kötelességektűl végh butsut vevén, soha többé azon Szent Tisztekett és functiojokat nem gyakorollyák, hanem mint privatus emberek más hivatalra applicallyak magokat. Igy es nem külömben maradhatnak megh a Hazában.

Mely képtelen kivánságnak egyikére is szegények (egy nehány Lutheranus Tanitó Atyafiakon kivül) hiteknek holtig való szoros kötelessége szerint, lelkiismereteknek örök gyötrelmével semmiképpen nem léphetvén; midőn azon Posonyi Conciliumban öszve gyült méltóságos Praelatusi rendek és Pap Urak látnák az Evangeliumnak tiszta Tudománya mellett való erős állhatatosságokat, mond akkori Ersek a' Székibűl: perditio ex te Israel; A' több Conciliumos Assessorok penigh edgyül egyik mind ellenkező indulattal és akarattal levén, ki sokféle irtóztató halálnak nemeivel; ki viszont a' Siciliai tengerre való halálnál keservesebb küldetetéssel rettenti és fenyegeti őket; kire szegények mint az ártatlan Bárányok, tsak vállal vonitottanak. Azomban ugyanakkor megh sententiaztatván, némellyek közzülök mindgyárt a' Sententia után, kinzó irgalmatlan idegen vitézeknek kezekben adattattanak és nagy vasakban verettetvén, sok keserves, sőt közzülök némelyeknek halált nemző kinos hurczoltatás után, azon Siciliai tengeren levő Neapolys Gállyákra egy nehány száz mértföldeken a nagy vasakban gyalogh menni kényszerittettek. Némellyek ismét Komáromba és Leopold várában iszonyu büdös, mindenféle ártalmas férgekkel tellyes mélly tömlöczökben nyakra fűre vettettenek; A' kik edgyütt is másutt is ártatlanul minémü gyötrelmes kinokkal tsigáztattanak és naponként mortificaltattanak; nevezetesen emlitett Leopold várában amaz könyörületlen szivü Kellio nevü mérges Jesuitának ellenek praeconcipiált furóval való kegyetlenkedése által: azt senkinek is pennája lerajzolni, annál inkább nyelve kibeszélleni nem tudhatná! Kirül a' ki nem sajnallya bővebben olvashat Tiszteletes Pigurni Professor Hejdegger hét periodusok szerint irta Historiájába, ismét Otrokocsi Ferencz Quinta tubajában. E buzgó és nagy készséggel való Intentiónak illendő jutalmául, megküldetik Rómából

akkori méltóságos Esztergomi Érseknek Szeleptsényi Györgynek a' Cardinalisi veres bársony palást, ahoz való Fűpapi veres süveggel edgyütt az üdőbeli Tizedik Kelemen nevü Szentséges Pápa által.«

Ime ezeket olvassuk Babotsay Isák uramnál; a maga módja és tudása szerint irja le a szegény prédikátorok történetét, nem ir élvezetesen, tévedései is vannak, de nagyon jellemzi saját korát is az ő felfogása, melyet feljegyzett arról az évről, mely a sokat szenvedett, üldözött és sanyargatott protestáns egyházunk nehéz küzdelmekkel annyira telt történetének is leggyászosabb lapját foglalja el.

És ekkor is, mint mindig, a magyar protestantizmus egyszersmind a magyar nemzetet, annak elnyomása a magyar nemzet elnyomását jelentette.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A bujdosók hamvainak hazaszállitása s itthon való örök nyugalomra tétele országos ünnepségek keretében folyt le. A nemzet részvetele impozáns és megható volt Orsovától — Budapesten át Kassáig — Késmárkig. Lapunk szűk tere nem engedi, hogy részletesebben emlékezzünk meg lefolyásáról, de elrebegjük imánkat: Legyen hazánk hasonlatos a hellén Kolonoszhoz, melynek egy sirhelyért áldás igértetett!

Reformácziói emlékünnepek. Egyházaink legnagyobb része, követve a zsinat határozatát, a ref. emlékünnepét gyülekezeti közistentisztelet formájában a mult sárnap tartotta meg. Ekkor emlékeztek meg a „hazatért jdosókról“ is s az efelett érzett nemzeti örömről, hálat szivvel. Kedvező alkalom volt reámutatni arra, hogy a prot. vallásosság az egyéni és társadalmi élet megszentelésének, a szabadság szeretetének igazi forrása. Még Rákóczin is megérzik a bibliás-keresztyénség hatása. Iskoláink és templomaink e napon ismét gazdagon árasztották vallásos hit- és hazaszeretet fényét, áldásait. Gyümölczenek gazdagon egyházunk és hazánk javára!

Az iskolás növendékek reformácziói emlékünnepe. A ki figyelemmel kisérte a zsinat tárgyalásait a reformáczió-emlékünnep idejéről, emlékezni fog még arra, hogy a többség tisztán azon gyakorlati szempontból tette az emlékünnep idejéül okt. utolsó vasárnapját, hogy látogatottsága biztositva legyen. De kimondotta egyben, hogy e rendelkezése nem érinti az ifjuság számára okt. 31-én tartandó ref. emlékünnepet, a melyen való részvételt minden prot. tanulónak egy kultuszminiszteri rendelet biztositja. Szomoruan tapasztaljuk azonban s fájdalom, épen itt Kolozsvárt, hogy a vezetők e kinálkozó alkalmat az ifjuság prot. öntudatának emelésére nemcsak hogy fel nem használják, sőt az államtól nyert előnyt is koczkáztatják. Oly fejetlenség van erre nézve épen a kolozsvári ref. egyház vezetésében, hogy ezt már szó nélkül nem hagyhatjuk. Évek óta az volt a nagy nehezen megteremtett gyakorlat, hogy okt. 31-én az összes ref. iskolás növendékek számára a nagytemplomban ifjusági istentisztelet tartatott, melyen 1000-et jóval meghaladó ifjuság, tanitók és szülők vettek részt. Hogy, hogy nem, ez az idén elmaradt. A legutolsó pillanatban való intézkedéssel a gyermek-sereg egy kis töredéke a mult vasárnap délutánra gyüjtetett össze a reformáczió emlékünnepére. Persze, a kikre legnagyobb szükség lett volna, épen a más felekezetü és állami iskolákba járó növendékek nem voltak ott. S a következménye? Nemcsak az, hogy ezek igy elhanyagoltattak, hanem az is, hogy most már ezen iskolák igazgatói igen természetesen okt. 31-én a református növendékeket is iskolába rendelték, nem akarván közremüködni abban, hogy ezek a gyermekek tekergéssel ünnepeljenek. Nagy lelki szomorusággal vesszük ezt tudomásul s kérjük főleg nagyobb gyülekezeteinket, ne vegyenek Kolozsvárról példát. De kiváncsiak vagyunk arra is, hogy ki rendezte ezt igy Kolozsvárt: iskolaszék, presbiterium vagy ki? S ki ügyel fel általában a tanuló ifjuság istentiszteleteire, templomba járására? Itt tapasztaljuk ugyanis azt a furcsa esetet is, hogy mig a milleniumi áll. iskolás gyermekeket minden vasárnap ott látjuk a Magyar-utczai templomban: a saját Magyar-utczai ref. iskolánk növendékei egész őszön távolmaradásukkal tündökölnek. Hát miért tartunk mi fenn reform. iskolákat.

A kézdi ref. egyházmegye Egyházi Értekezlete Kézdivásárhelyt, a ref. templomban, 1906. okt. 31-én d. e. 10 órakor reformácziói emlékünnepélyt és értekezleti közgyülést tartott. Az ünnepélyes istentiszteleten imát mondott *Zayzon* Lajos feltorjai lelkész, ünnepi beszédet pedig *Bodor* Géza esperes. Az értekezleti közgyülésen elnöki megnyitó után felolvasott *Megyaszai* Mihály felsőcsernátoni lelkész. Volt tisztujitás is. Délután fél 3 órakor a templomban ifjusági istentisztelet tartatott imával és egyházi beszéddel, *Vollancs* Miklós maksai lelkész által. Lám, ezek megértik az idők jeleit s aképpen cselekednek. Helyesen. Koronázza siker fáradozásaikat!

Kollegiumaink reformáczió ünnepélyei. Okt. 31-én iskolai ünnepélyek keretében megemlékeztek e nagy napról, a melyekről tudomást szereztünk:

Theol. fakultásunk, hol imát mond *Vásárhelyi* János theol., emlékbeszédet tart *Kenessey* Béla tanár, szaval *Benedek* Márton theológus.

Nagyenyedi Bethlen-kollégiumunk az idén is tartja mintául vehető jó szokását, hogy az ünnepi beszédet nem a vallástanár tartja, ki az imát mondja, hanem *Bartha* Zsigmond tanár. A gazdag programmban az ifjuság több szép énekszámmal és szavalással szerepel.

Zilahi Wesselényi-kollégiumunkban igen helyesen két részből áll az ünneplés: templomiból, hol *Kádár* Géza lelkész és *Kerekes* András vallástanár fungálnak és iskolaiból, hol az emlékbeszédet *Bajkó* Viktor tanár, az imát pedig *Kovács* Ferencz tanar tartja. Tehát imádkozni is hall az ifjuság más tanárt is, nemcsak a vallástanárt.

Sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégiumunkban az ifjuságon kivül csak *Molnár* Lőrincz vallástanár, az aktiv szereplő.

Kolozsvárt a vallástanár szerepel egy imával, emlékbeszédet dr. *Imreh* Sándor tanár tart, az ifjuságnak jut ének és szavallatok.

„A nagyenyedi protestáns nők szegényeket és betegeket Segélyező Egyesülete“ saját alapja javára 1906. évi nov. 3-án tánccal egybekötött műsoros estélyt rendez, énekkel, zenével és egy szavalattal. Müsor: 1. Énekel az iparos önképzőkör énekkara. 2. Vonós négyes. Előadják: Veress István, Weinrich Frigyes úr (hegedü), dr. Szilády Zoltánné urnő (viola) és dr. Farnos Árpád ur (cello). 3. Beethoven „Ah perfido“ áriáját énekli Pataky Lászlóné urnő, zongorán kiséri Fülöp Judit k. a. 4. Monolog. Előadja Hegedüs Mariska k. a. 5. Énekel Zsigmond Ferencz úr. Műsor után adományozott tárgyak kisorsolása. Egy sorsjegy ára 20 fillér.

Nyilvános köszönet. Ó-Tordai Weress Sándorné sz. *Sófalvi* Ilyés Olga aranyos gyéresi egyházunknak egy remek munkáju ezüst keresztelő antik kannát és tálczát adományozott az Aranyos-Gyéresen töltött tiz év emlékéül. A községünkben töltött tiz év alatt sokszor és sokakban láttuk a vallásos buzgóságu jóságos asszony ő nagyságának igaz református lelkét. Minden nemes jó dolgaiban támogatója volt egyházunknak, gyakorlója templomunknak, hitünknek. Midőn magam és egyházam nemében a nyilvános helyen is köszönetet mondok ő nagyságának a gyakorolt támogatásért és a bucsuképen tett gyönyörüséges adományért, engedje ohajtanom, hogy az uj otthonban is, hol uj bástyákat kell emelnünk magyar református egyházunk támogatására, hasonló buzgósággal fog fáradozni az Ur oltára körül. Istennek segedelme és áldása kisérje minden nemes munkájában! Aranyos-Gyéresen, 1906. okt. 21-én. Bartha Lajos ref. lelkipásztor.

GYÁSZROVAT.

Sükösd Ferencz sz.-kocsárdi nyug. ev. ref. lelkipásztor, 48-as honvéd, életének 76-ik évében, folyó hó 22-én hosszas szenvedés után jóbblétre szenderült. Egyházában 28 évig hirdette az igét alkalmas és alkalmatlan időben, buzgósággal munkált annak erkölcsi és anyagi fejlődésén. Nagy, megfeszitett munkásság folytán beállott betegeskedés ezelőtt 19 évvel nyugalomba vonulni kényszeritette és azóta csendes visszavonultságban élt kedves emlékeinek. Legyen nyugalma csendes!

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt.

IX. Évfolyam. *45-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. nov. 8.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kerületünk állapota.

— Az egyh. ker. közgyülés elé terjesztett s előre kiadott hivatalos jelentések alapján. —

Előttünk vannak: 1. a püspöki jelentés melléklete, illetőleg adattára. 2. az Igazgatótanácsnak a) közigazgatási-, b) vagyonügyi-, c) tanügyi jelentései. Gazdag anyag, melyből a figyelmes tanulmányozó véleményt alkothat egyházkerületünk belső és külső, szellemi és anyagi állapotáról. Ez állapot nemcsak egyházi szempontból fontos, hanem nemzeti szempontból is. Az erdélyi református egyh. kerület ma is e hazarész magyarságának csaknem felét magában foglalja s igy ezek egyházi állapota méltán érdekel mindenkit, ki az erdélyi magyarság kulturális életének fontossága iránt érzékkel bir.

Elmondjuk ez állapotról saját véleményünket. Nem kivánunk senkit befolyásolni [illegible] saját véleménye megalkotásában, sőt azon örvendenénk legjobban, ha mindenki a maga alkotta véleménye szerint járna el; de gondolatokat ébreszthetünk, szempontokat érvényesithetünk, melyek az itéletet többoldaluvá teszik s igy alaposságra segitik.

De tartozunk e munkásság komoly méltatásával azoknak is, kik ez óriási munkásságot csendben, zajtalanul, de annál nagyobb hüséggel teljesitik: egyházkerületünk legmagasabb dignitariusaitól br. Bánffy Dezsőtől és Püspökünktől — a kötelességteljesités e megtestesült mintaképeitől — le a legkissebb gyülekezet papjáig és curátoráig. Ebben az egyoldaluan kritikára hajló világban, mely mindig csak a hiányokat látja, igyekszünk reámutatni azokra, a mik tényleg vannak s a melyekbe mindnyájunk munkája beleolvad. S ha szemünket a hiányok előtt sem hunyjuk be, azzal a tudattal tesszük, hogy ezzel is a köznek leszünk hasznára.

1. Szellemi életünknek szorosabban a spirituálékra tartozó részről a *püspöki jelentés* van hivatva képet adni, a mely ugy a tárgy, mint a személy iránti tiszteletből a közgyülés szinén olvastatik fel. Vegyesen lesznek benne bizonyára fényes, sőt tündöklő vonások mellett árnyalatos, sőt sötét vonások is. Mert hát ilyen az élet, a valóság. De egészben a kép derült, sőt felemelő kell, hogy legyen. Papságunk azt a kevéssé méltányolt, de végtelen fontos feladatát, mely közel ½ millió ember lelkigondozásában, magyarsága és hite megtartásában félezernél több gyülekezet és iskola anyagi és szellemi ügyeinek vezetésében s majdnem ugyanannyi szórvány gondozásában a vállaira nehezedik, egészében derekul, tiszteletet parancsolólag betölti. Lélekszámunk ha nem is a megszokott mérvben, de nehéz viszonyok közt is, gyarapszik a születések által, (+ 5097) csodálatosan éppen egyensulyt tart — de ez már rosszabbodás — a ki- és betértek számában (+313—313), a házassági reversalisok száma immár javunkra billent (+ 75—49). A mult évihez képest kedvezőbb a meg nem keresztelt szülöttek (98, 1904-ben 203), pap nélkül temetettek (16, 1904-ben 65) és egyházilag meg nem esküdöttek (96, 1904-ben 110) száma, a miben a legnagyobb részt részint a romániai elszórtak, részint a szoczializmus által legjobban kikezdett szilágyszolnoki egyh. megye adnak. Szomoru számok a törvénytelen szülöttekre (1232, 788-al több, mint 1904-ben), kivándorlókra (1053) és anabaptistákra (555) vonatkozólag. Az elsőben megdöbbentő számmal a székelyek (sepsi, udvarhelyi, marosi) és szilágyszolnoki vezetnek, a másodikban az udvarhelyi, nagyszebeni és küküllői, az utóbbiban a kalotaszegi és szilágyszolnoki egyh. megyék. Nemcsak a tradicziók, de a lelkészek müködése javára is irandók az egyházi adakozásnak és buzgóságnak azon szép, csaknem hihetetlen magas összeget kitevő, eredményei, melyeket a kegyadományok (89,053), szorgalmi jövedelmek (47,072), alapitványok iskoláknak (60,928) és egyházaknak (180,455) tesznek ki az 1905. év folyamán s a melyek összege ide számitva a Kendeffy (108,000), Décsei (20,000), Hegyi Mihályné (20 000), Koós Ferencz (10,000) alapitványokat megközeliti a 400,000 koronát. Ha még ehez hozzávesszük az épitkezésekre u. m. templom-, torony (101,413); iskola, tanitói-lak (43,113) és papi-, kántori-lak (118,484) ez a legmagasabb összeg, melyre az ig. tanács meg is teszi egy pár szórványos esetre hivatkozva a maga megjegyzését „a modern élet tultengő igényére") és javitások (75,135 kor.)-ra forditott, eggyütt 338,150 koronát kitevő összeget, melyet apróbb segélyektől (2011 kor.) eltekintve legnagyobb részben a mi derék, jó népünk izzadott ki, a mely legtöbb helyt a sulyos kepefizetést is hordozza: akkor valóban van okunk büszkélkedni népünk és hiveink áldozatkészségével, főleg ha tekintetbe vesszük a szomoru kereseti viszonyokat.

Valóban ezt a mi derék, jó népünket gondozni, vezetni, az anyagi és erkölcsi jóllét minél magasabb fokára emelni, nemes ambiciója kell hogy legyen a mi papságunknak. Bizonyságot teszünk róla, hogy az is. Egy pár kirivóbb sajnos eset, melyről az Ig.-tanácsi jelentés megemlékezik s a hol visszaéltek a nép bizalmával és ragaszkodásával, ezen nem változtat, ha egyelőre még oly sajnálatos következményei lennének is. Tudjuk, látjuk, hogy megindult a belső hitélet regenerálásának nagy munkája is s ha ez még feltünőbb eredményekre nem mutathat is: számba kell vennünk, hogy mennyi destructiv törekvéssel szemben kell harczolni s hogy épen ez a munka nem máról-holnapra termi gyümölcseit.

2. *Az Igazgatótanács közigazgatási jelentése* szo-

kásos keretekben mozog. A zsinat s konvent mükö-désének rövid ismertetése vezeti be, melyből mi kü-lönösen a lelkészi özv.-árvai gyámintézet áldásaira kivánunk reámutatni, hogy támogatását ajánlhassuk. A káplántartási segély tételénél annak a szükségnek kivánunk tolmácsolói lenni, hogy az elaggott lelké-szeken tul az esperesek mellé is kellene káplánokról gondoskodnunk, mert az ő munkájuk immár felette megsokasodott s mellettük a gyakorlati képzés is legeredményesebb lenne az ifju lelkészjelöltekre nézve. Itt emlitjük meg azt is, hogy a káplánok elhelyezé-sénél az évek óta üresen álló s veszélyeztetett egy-házakat semmi szin alatt sem kellene lelkész nélkül hagyni. Szacsva, Doboka, Alsójára, Dombos, Sükő stb. nem birhatják sokáig — vagy megszokják — a papnélküliséget. S ha nehéz is a helyzet: ki viselheti legalább egyideig könnyebben, mint a családtalan fiatal ember? A jelentés további része magának az Ig.-tanácsi ügykezelésnek és személyi változásoknak ismertetésével folytatódik *uj rendezés* szükségét han-goztatva, a melynek elveivel ugyan — mint beismeri — most a vezetők sincsenek tisztába, csak szükségét jelzik. Nó hát nekünk itt az az álláspontunk, hogy a végleges rendezéssel várni kellene az uj zsinati tör-vények alapján revidiálandó „Utasitás“ elkészültéig, mert a központi kormányzatnak majd az abban ér-vényre jutó elvekhez kell alkalmazkodnia.

Határozottan megkapó e jelentésnek azon pas-susa, melyben az ellen védekezik, hogy némely eseteknél eljárásait tulszigorunak vagy épen a köz-szabadságot veszélyeztetőnek tekintik az avatatlanok, holott indokaik mindenütt a köz java.

Nagyon örvendünk a jelentés e passusának, bár-mily szomoruak azok az esetek, melyekhez füzte, mert ebből kitünik, hogy az Ig.-tanács nem ringatja illusiókban magát arra nézve, hogy müködését az emberek jó nagy része hogyan itéli meg. Tudván, hogy mitől kell őrizkednie: tán sikeresebben fogja korlátozni önmagát; de viszont, a hol szükségét látja: nyiltabban és őszintébben fog eljárni és hordozni a felelősséget. Őszintén megvalljuk, hogy nekünk min-dig fájdalmasan esett, hogy az igazgatótanácsnak és minden tiszteletet érdemlő derék tagjainak annyi önzetlen munkája és buzgalma oly állandóan félre-ismertetik, meggyanusittatik s elismerés helyett folyton vesszőfutás a jutalmuk, a melyben különös elő-szeretettel épen a vezetőkre vadásznak, nem tekintvén arra, hogy bennük voltaképen magunkat hurczoljuk. Sohasem tudtam ennek kielégitő magyarázatát találni a személyes motivumokban, bár el kell ismerni, hogy ezek nálunk betegesen tultengenek. Most azt látom, hogy ennek mélyebb magyarázata abban van, hogy maga az Igazgatótanács azokat az indokokat, a me-lyek bizonyos intézkedésekre kényszeritik — sokszor épen gyöngédségből s kerületünk reputációjának ki-felé való védelméből — részben elhallgatja, részben általános elvekbe burkolja s igy maga ad alkalmat arra, hogy a minden kormányzattal szemben árgus-szemekkel őrködő szabadság nevében meggyanusit-sák. Növeli a bajt, hogy maguk az igazgatótanácsi tagok sem szállanak javaslataik védelmére és indo-kolására azzal a határozottsággal, a melyet az ügyek alaposabb ismerete ad meg nekiek, hanem ráhagyva a védelmet a referensre, rendszerint mindenütt a Püspököt kényszeritik a harcz tüzvonalába, a mi ál-tal a dolog olyan szinezetet nyer, mintha a Püspök mellett vagy ellen folyna a küzdelem. Erre a hamis látszatra pedig a püspöki állás tisztességének épen nincs szüksége. Jól tenné tehát az Igazgatótanács, ha épen a legkényesebb dolgokat nem tartaná vissza a kerületi közgyülés elől, hanem teljes őszinteséggel összes aktáival a közgyülés rendelkezésére bocsátaná. Hadd lássák a dolgokat teljes meztelenségükben. Mennyi ódiumot vesz magára nálunk az Ig.-tanács egy-egy olyan fajta esetből, mint pl. a dunamelléki egyházkerület halasi gimnáziumának ügye? Ott azon-ban viszik a közgyülés elébe, hadd lássa mindenki s hadd intézkedjék maga a közgyülés. Ez a nagyobb nyilvánosság és leplezetlenebb őszinteség csak elő-nyére válna a közbékének és nyugalomnak, mig most az Ig.-tanács jószándéku leplezgetései csak a sanda gyanut táplálják.

Ezt kell hangoztatnunk az Igazgatótanács *vagyon-ügyi jelentésére* is, a mely csak az 1905. évi *zárszám-adás* és az 1907. évi *költségvetés* rideg számadataiban áll előttünk, *egyetlen magyarázó vagy felvilágositó szó nélkül*. Pedig azt igen jól tudja az Igazgatótanács, hogy részben a mult vagyonügyi óriási harczai s az a tény, hogy a legutóbbi közgyülés nem fogadta el az akkor előterjesztett zárszámadásokat, sok kétséget hagyott az emberek lelkében vagyonügyeink solidi-tása tekintetében. Sem ezekre, sem a követendő gazdasági politika elveire nézve nem nyerünk szóbeli tájékoztatást, pedig a költségvetésen ugyan valahogy még csak eligazodik az ember, de a kettős-könyv-vitelü zárszámadáson, vagyon-mérlegen és veszteség-nyereség számlán, főként a megfelelő évre szóló költségelőirányzattal való összevetés tekintetében, ál-litjuk, hogy nincs oly halandó, ki eligazodni tudjon; annál kevésbé pedig, mert a nyereség-veszteség számla czimletei nem azonosok a költségvetés czim-leteivel. Pl. dézmakárpótlási kamatok czimen az 1905-iki költségvetés 120,596·27 K-t vesz fel szükségletnek, de részletezett veszteség-nyereség számlának ilyen czimlete nincs. Hol számolták hát el? A 16. tételszám alatt szereplő „Betétkamat“-ban mely 198,877·11 K-t mutat? Igen, de e czimen a költségvetés — a dézma-kárpótlási kamatokat is oda számitva — 206,439.88 K-t irányzott elő? Hogy történhetik már most, hogy kevesebbet fizettünk ki, vagy többet irányoztunk elő, mikor itt fix %-okról van szó? Vagy valaki nem vette fel az illetményét? Hol van az kimutatva „Fel nem vett kamatok“ czimén?! — Vagy egy más példa: 1905-ik évi költségelőirányzatunk végtételei voltak: Szükséglet = 966,959 K; Fedezet = 956,426 K; Hiány = 10,533 K. 1905. évi zárszámadásunk veszteség-nye-reség számlája 938,110 K bevétel; 934,227 K kiadás és 3773 K nyereséget mutat. Miből állt elő már most az előirányzott és tényleges bevétel közt a 18,316 K, az előirányzott és tényleges kiadás közt pedig a 32,722 K különbség? Ezekre nézve egy szó felvilá-gositást sem kapunk; pedig azzal nem elégedhetünk meg, hogy eltünt a 10 ezer koronás hiány, sőt közel 4 ezer koronás nyereségünk volt. Szeretnők tudni, hogy honnan és hogyan? Mert a helyesen és jól gazdálkodó megérdemli ám az elismerést! — Továbbá: mi a magyarázata annak, hogy mig a 905-iki zár-számadásban az értékpapir számla 2.252,320, az in-gatlan számla 4.481,962 K: addig az 1907. évi költ-ségvetésben az első tétel 200,000, az utóbbi 2000 K-val magasabb, a nyugdijalap tőkéje pedig 90,118 K-ról 82,708 K-ra esett alá? Sejtem: sejtjük; de ha-tározott felvilágositást is adhatnánk.

Nem folytatjuk. Csak arra mutatunk reá, hogy ha a ker. gyülésen a vagyonügyek tárgyalása oly hallgatagon csuszik át, mint tavaly is: annak ma-gyarázata főleg a tájékozatlanságban van. Csak arra utalunk, hogy vagyonügyi politikánknak egyszer már őszintén fel kell táratnia a kerület előtt s ennek megállapitása után oly áttekinthető és kellő felvilá-gositásokkal kisért számadásokat kell adni, melyből mindenki világosan megláthassa, hogy a politika a maga végczélja felé évenként mennyivel haladt előre. Kiváncsiak vagyunk, hogy a tavaly kiküldött nagy bizottságnak mi érdemleges jelentése lesz ezekre nézve?! Mert feladatunk nem merülhet ki a gáncso-lásokban, de kell, hogy a dolgok szanálásán pozitive is közremunkáljunk!

Mi a magunk szük tudomásával is már most megállapithatónak véljük azt a tényt, hogy arra a nagy ügyletre, a mely a különböző alapoknak a kerület által való kölcsönvétele és gyümölcsöztetésében indult meg s a melyek miatt jutott oda az ig. tanács, hogy ma 32 ezer koronás központi apparátussal dolgozik: a kerület a leszállitott kematláb mellett is és annak daczára is, hogy az egyh. ker. tulajdonát képező, három még mindig pozitivumként szerepeltetett s 433 ezer koronában vezetett alap semmi kamatoztatással sem szerepel, mondjuk ezeknek daczára is a kerület ez ügyletre a költségelőirányzat szerint évi 18 ezer koronát *reáfizet* s a kerület voltaképen segélyekből, rovatalakból és alapitványok kamataiból él és pótolja azt a tetemes hiányt, melyet a nagy ügylet eredményezett. Ez ügyletek tetemes indirect jövedelmei ugyanis — fájdalom — nem a kerület hiányainak pótlására folynak be s igy nem segitenek azon, hogy másnemü jövedelmeink fel ne emésztessenek az itt előálló hiányok pótlására. Ezek szivják fel ugyanis nagyrészt az utóbbi években tetemesen felemelt államsegély nagy részét s a Gecse és Radák alapitványoknak csak az utóbbi években megindult évi 17 ezer koronányi jövedelmének nagy részét. Pénzügyi politikánknak csak azt az egyetlen határozottan jelentkező vonását tudtuk kihámozni a számok tömkelegéből, hogy a haladó kor követelményeinek nagymérvü visszaszoritásával, minden igyekezet arra irányul, hogy a pénzügyi egyensuly valahogy fenntartathassék s a szerencsétlen ügyletek hiányai pótoltassanak. A kényszerü szükség előtt meghajolva vesszük tudomásul, hogy a felemelt államsegély legnagyobb része azoknak az épitkezési amortizációs kölcsönöknek évi kamataiba fizettetnek, a melyeket oly készséggel vettek annak idején az egyházak épitkezésekre igénybe, de a melyeknek törlesztési hiányait ma már vagy nem tudják, vagy nem akarják fizetni. Hiszen ebben elvégre sem történik egyébb, mint az, hogy az örökös fizeti az örökhagyónak adósságait, de a vagyon a család kezén marad. Igy történik az, hogy a sok uj pénzügyi források alig juttathattak egyébre, mint egy csekélyke összeget az egyh. megyei adminisztrácziő költségeire, nő meg egy kis „gyermekneveltetési segélyt", a mi — mellesleg legyen mondva — a legszimpatikusabb vonás a sok számadat között.

De már elég is a vagyonügyekről, a melyek tekintetében — ujra hangsulyozzuk — több világosságot kérünk, mert hisz' elvégre legalább az erkölcsi felelősséget mégis csak a ker. közgyülés viseli.

A tanügyi jelentéseket Váró Ferencz avatott tolla készitette s mintha csak a tavalyi több-követelésnek is eleget akart volna tenni, igazán nagy részletességgel, bár inkább mozaik-szerüleg, mint egyetemes szempontok szerint csoportositva. Külön van szó benne a theol. fakultásról, gimnáziumainkról, tanitóképzőnkről, szeretetházunkról és elemi népoktatásunkról két tanév eredményeinek feldolgozásával és gazdag statisztikai adattárral, melyből a hozzáértők sok tanulságot hámozhatnak ki.

Legnagyobb rész, szokás szerint, gimnáziumainknak jut belőle s legszegényebb az elemi népoktatásunkról szóló, mig a vallásoktatásról szóló teljesen hiányzik, a mit jövőre jó lesz egészen önálló tárgyalás alapjául venni, főként a nem felekezetünkhöz tartozó iskolák vallástanitására való tekintettel. Az *egyházi* tanügyi jelentés tán hiányos is lenne e nélkül.

A theol. fakultásnál fájdalommal nélkülözzük a vagyoni consolidaczióra kiküldött bizottság jelentését, mely a kérdés megoldását a tanintézetnek és internátusnak külön való rendezésén volna hivatva a kérdést helyes mederbe terelni.

A gimnáziumainkról szóló rész főként a „bizadalmas értekezletek" jegyzőkönyveinek felhasználásával a paedagogiai és didaktikai vonatkozásokban gazdag. Kérdésbe lehet ugyan tenni, hogy e „bizalmas" megbeszélések anyaga nyilvánosan felhasználható-e?; de azt nem lehet tagadni, hogy magukban s annál inkább az itt-ott azokhoz füzött talpraesett reflexiókban — gazdag (15., 16., 18., 19., 23., 39., lapok). Magunk csak még a „magyar irásbeli feladatokra"-ra kivánnánk annyi megjegyzést tenni, hogy czéltudatosan nagyon alkalmasok volnának a vallás-erkölcsi és egyházi vonatkozásu kérdések feletti önálló elmélkedésekre való nevelés eszközeiül, ha nem is oly kirivó módon, mint némely kath. vagy épen jezsuita vezetés alatt álló iskolákban történik. Örömmel látjuk, hogy egyházunk abból kifolyólag, hogy a Püspök úr maga nem igen vehet részt személyesen az érettségi vizsgálatokon, egyházi férfiak kiküldéséről gondoskodott azokra, ha nem is mindenüvé, a mit jövőre pótolni lehet.

Enyedi tanitóképzőnknél még hiányos az intézet teljes berendezése, a melyen azonban részben már a jelen kerületi gyülés segit.

Elemi népiskolánkról alig ad egyebet a jelentés, mint a szokásos statisztikai táblázatot. Ujabb bizonyságául annak, hogy kerületünk tanügyének ez a legelhagyatottabb ága. Ehhez a kérdéshez ideje immár alaposan és biztos terv szerint hozzányulni a ker. közgyülésnek. Eddig is sok helyt megbosszulta magát az elhanyagolás, vagy kapkodás. Gyülekezeteink felénél jóval többen nincs már felekezeti iskolánk, a mi nem egy helyen károsan hat vissza az egyházi életre. De még van vagy 230 iskolánk. Ezek sorsáról komolyan kell gondoskodnunk. Tantervünk reviziója s új végrehajtási utasitásunk készül: készüljön el immár tanügy politikánk idevonatkozó része is. A törzskönyvi adatgyüjtés Sárkány Lajos irányitásával megtörtént; ne késsék már soká a feldolgozás és ez alapon való irányitás se. 55 sőt az ismétlőkkel együtt 78 ezer tankötelesünk megérdemli ez ügygyel való komoly foglalkozást.

Kerületünk állapotáról ezekben voltunk bátrak elmondani megjegyzéseinket a hivatalos jelentések alapján. Hogy nem teljes — tudjuk. Nem is koczkáztatunk itéletet, bár jó lélekkel meg lehet állapitani, hogy — hála a mindenfoku vezetők és munkások buzgalmának! — haladunk, ha nem is nehézségek nélkül egyházunk s általa hazánk és nemzetünk szolgálatában. Mi a magunk részéről annyival is megelégszünk, ha gondolatokat ébreszthettünk — elmélkedésre indithattunk s igy az előhaladást szolgálhattuk.

Nekünk ez a kötelességünk!

Nagy Károly.

Pädagogiai kérdések.

2.

Ama psychophisikai kisérletek alapján, a melyek a szellemi kifáradást és a figyelem ingadozásának megállapitását tüzték ki czéljokul, a kisérletek alapján azt kell állitanunk, hogy ha a magasabb szellemi képzettségü tanulók 45 perczig tartó tanóra alatt kifáradnak, akkor a kevesebb szellemi energiával biró tanulókra nézve egy 45 perczig tartó tanóra határozottan káros.

Hogy a külömböző tanulók felfogási képessége között mily nagy külömbségek vannak, különösen mutatták ama kisérletek, melyeket Ranschburg Pál, a budapesti psychophysikai laboratorium vezetője végzett, külömböző tehetségü gyermekeken. E kisérleteket Ranschburg az általa feltalált u. n. mnemométer segitségével végezte. Kisérletet tett oly jobb tehetségü népiskolai tanulókon, kik az első

osztályt éppen most végezték és olyan gyenge tehetségü tanulókon, kik a kisegitő osztályban tanittattak. A jobb tehetségü tanulók a három betüből álló egytagu szókat, ha azok 1/2 mperczig esponáltattak, 95—100 százalékban olvasták le, tehát majdnem hiba nélkül. Ezzel szemben a megvizsgált 15 gyengébb tehetségü tanuló közül 12, ötven exponált szó közül egyetlen egyet sem volt képes hibátlanul kiolvasni és kimondani. Ennek egyik okát Ranschburg a figyelem korlátozott conczentráltságában találta.* Ha egykoru gyermekek elmebeli fejlődése között ily óriási különbség van, mennyivel nagyobb e különbség pl. a 10 éves és a 16 éves gyermek szellemi fejlődése között!

Ugyanilyen eredményre jutott Sikorsky is, ki az oroszországi iskolákban végezett e czélból 1500 kisérletet. A kisérlet egyszerü volt: tollba mondott bizonyos szavakat 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 és 17 éves tanulóknak, kik 6 különböző osztályba jártak. Tollbamondás történt naponkint kétszer egynegyed óráig és pedig reggel, a tanitás megkezdése előtt és délután a tanitás bevégezte után. A kisérlet eredményeinek megállapitásául csak a figyelem elfáradásából keletkező hibákat vette figyelembe. Az eredmény a következő volt:

Az I. osztályban ejtett hibák száma tanitás előtt	123·5	különbség + 33·2
Az I. osztályban ejtett hibák száma tanitás után	156·7	
A II. osztályban ejtett hibák száma tanitás előtt	121·5	különbség + 23·8
A II. osztályban ejtett hibák száma tanitás után	145·3	
A III. osztályban ejtett hibák száma tanitás előtt	72·4	különbség + 30·4
A III. osztályban ejtett hibák száma tanitás után	102·8	
A IV. osztályban ejtett hibák száma tanitás előtt	66·5	különbség + 27·7
A IV. osztályban ejtett hibák száma tanitás után	94·2	
Az V. osztályban ejtett hibák száma tanitás előtt	61·4	különbség + 19·6
Az V. osztályban ejtett hibák száma tanitás után	81	

Látható e kimutatásból, hogy minél idősebb a tanuló, annál lassabban fárad ki figyelme s következőleg annál kevesebb hibát ejt; de látható 2-szor az is, hogy a figyelem sokkal éberebb a tanitás megkezdése előtt, mint a tanitás után, mivel az elme nincs annyira kifáradva.**

Kisérletek bizonyitják továbbá, hogy a figyelem a nap bizonyos részeiben hamarább fárad ki. Különösen tanulságosak erre nézve Friedrich kisérletei. Vizsgálatait Friedrich 51, átlag 10 éves tanulón végezte. Kisérleteinek eredménye a következő:

Hibák száma tanitás előtt, délelőtt		45
1 órai tanitás után		70
2	szünettel	120-an felül
2	„ szünet nélkül	160
3	„ 2 szünettel	120-an alul
3	„ 1 „	170
3 „ „	„ szünet nélkül	180-an felül
tanitás előtt, délután		65
után, 1 órai torna		145
2	tanitás szünettel	105
„ 2	szünet nélk.	185

Világos tehát, hogy e 10 éves tanulók 3 tanóra után már teljesen ki voltak fáradva annyira, hogy a délutáni dictatumban, a tanitás előtt, már 20 hibával ejtettek többet, mint délelőtt; a mi világosan mutatja, hogy elméjük még nem pihente ki magát teljesen. Érdekes még megjegyeznünk, hogy a hibák száma tornaóra után hirtelen 80-al emelkedett, bizonyságául annak, hogy a tornaóra jobban kifárasztotta a tanulókat, mintha valamely más tantárgygyal foglalkoztak volna.

Hogy a figyelem kifáradására mily nagy hatással van a tantárgy nehézsége, arról már szólottunk. Itt még csak röviden akarjuk megemliteni, hogy a kisérletek általános eredménye szerint, leginkább csökken a figyelem d. e. 11 óra és d. u. 2 óra között; a legfrissebb figyelem reggel 1/2 9 tájban. A nyári hónapokon (márcziustól juliusig) a figyelem általában csökken, de feltünőleg növekszik az izomerő.

*

A psychophysikai méréseknek ez eredményeit a pädagogia, a legujabb időkig teljesen mellőzte. Németországban, épenugy, mint Francziaországban. Nálunk pedig mellőzi mind e mai napig.

Németországban pl. és éppen Hessenben, az általános óraidőt 45 perczre redukálták. Bajorországban pedig 10 és 20 perczes szünetek vannak. Poroszországban a német császár rendeletére a tanitási idő 1/6 része szünet.*

Ha észszerüen akarjuk beosztani a tanórákat, szükség figyelemmel lennünk arra a körülményre, hogy a mathematika pl. jobban fáraszt, mint a vallás, a fizika jobban, mint a latin és eszerint adni a szünetet. Nehezebb tárgy után több szünet, könnyebb tárgy után kevesebb szünet!

A tanitással foglalkozók részéről olykor-olykor halljuk az ellenvetést, hogy ha a kézmüves tud dolgozni 4 órán át egymás után, miért ne tudjon a tanuló is. Ki azonban azt hiszi, hogy a 20 éves kézmüves és a 14 éves tanuló munkája között párhuzamot lehet vonni, az nem ismeri a szellemi munka természetét. A szellemi erő, a szellemi energia épenugy elfogy, miként elfogy az izomerő, a testi energia. Ha Angolország, Francziaország, Amerika eltiltják a 12 évnél fiatalabb gyermekeket a nagyobb testi munkától, miért kellessen az iskolának ugy tulterhelni őket szellemileg, hogy a lipótmezei gyógyintézet 32 évi forgalmának bizonysága szerint, sehol a világon annyi paralytikus beteg nincs, mint Magyarországon?!

Az órarend megállapitásánál tehát figyelembe kell venni az illető osztály tanulóinak szellemi fejlettségét és eszerint kell az órákat és a tantárgyakat beosztani.

A figyelem ereje függ továbbá, amint láttuk, a nap szakától is. Ez a második szempont, melyet a tanrend megállapitásánál szemelőtt kell tartanunk. A figyelem szegzőereje legkisebb délelőtt 11 órától d. u. 3 óráig. Ugy kell tehát az órákat beosztani, hogy a délelőtti és a délutáni idő egyformán használtassék fel. Dr. Salgó idegorvos nézete szerint öt órai munka egyfolytában a középiskolában határozottan ártalmas. Ezért azt ajánlja, hogy a délelőtti órákat ugy kell elosztani, hogy idő maradjon a gyermeknek agya pihentetésére. Tartson a tanitás d. e. 8—11 óráig, d. u. pedig 2—4-ig, hogy ezáltal közbül teljes 3 óra maradjon pihenésre. Sőt az első két osztályban kielégitőnek tartja a napi 4 órát. Ennek megfelelőleg a tanitás a 10. életévig 3 óránál tovább semmi esetre se tartson.

A szellemi élet hygieniajának a legnagyobb mértékben ártalmára van ezek szerint az olyan tanrend, a mely az órákat délelőttre halmozza fel s hogy ugy fejezzem ki magam, a tanulót még szuszogni sem engedik. Igen sokszor kénytelen a tanár a szünet alatt a gyermekeket szinte kergetni, hogy játszani menjenek. Mi az oka ennek? Az, hogy a gyermek annyira ki van fáradva, hogy a munka által elhasznált erők restituálására kell felhasználja minden idejét. Már pedig az elfáradt szellemet nem izommunka által erősithetjük meg, hanem teljes pihenés által. A szellemi func-

* Ranschburg ezen kisérleteire nézve lásd: *„A gyermeki elme fejlődése és működése"* cz. munkáját. Bpest Athaeneum. 1905.

** E kisérletre nézve lásd *dr. Salgónak* már emlitett munkáját.

* Lásd dr. Salgó könyvét.

tiok annyira hozzá vannak kötve a testiekhez, hogy e kettőt egymástól elválasztani lehetetlenség.

A délelőtti tanrend hivei rendesen azt hozzák fel érvül, hogy a gyermeknek, ha csak délelőtt van órája, egy egész délutánja szabad marad s e szabad idő alatt azután tornászhatik, testét gyakorolhatja. Éppen ezért a tornaórákat teszik délutánra, azt hivén, hogy ez által a gyermek „pihen". Végzetes csalódás! Friedrich kisérlete szerint a tornaórák után végzett dictatum leirásában a hibák száma 80-al emelkedett, ily nagy emelkedés pedig rendes körülmények között csak két órai folytonos munka után szokott beálliani *A szellemi élet egészsége azt kivánja, hogy a szünet is, a munka is egyenletesen osztassék be, mert minél többet dolgozunk egyfolytában, annyival több szünetre van szükségünk.* Vagy ha csak délelőtt tartjuk az órákat akkor ne követeljük a tanulótól, hogy a következő napi munkára elkészüljön; akkor legyen a délután teljesen a szünet ideje.

A tanár maga teljesen kifárad, ha egyfolytában 4 órát tart; miért kivánjuk tehát a gyermektől, hogy 5 órán át figyeljen s tegye az által rendre-rendre idegzetét és szellemét tönkre?! Ily rendszer mellett igazán nem csodálkozhatunk azon, hogy ha a Társadalomtudományi Társaság emberei, a legkiméletlenebbül támadják nevelési rendszerünket.

Nem akarok a magam tapasztalatára hivatkozni, habár erősen megvagyok győződve arról, hogy a délelőtti 4 óra éppen ugy az ördögé, mint a hogy az egy $^3/_4$ órás predikátiónak a 3-ik része. De hivatkozom olyan idegorvosoknak tapasztalatára, mint Ranschburg és Salgó doktorok, kiknek fejtegetéseit ajánlom mindazoknak figyelmébe, kik igazán szivükön viselik a jövendő generatioknak testi és szellemi épségét.

Hogy mi árt a tanuló szellemi és testi egészségének, azt nem a paedagogus itéli meg, hanem a psychologus és phipyologus. A pädagogusnak kötelessége ezeknek utmutatását szem előtt tartva épiteni fel a maga nevelési rendszerét.

Ifj. Barlók György.

Lelkészi társaságok.

Életrevaló inditványt tett Molnár Imre e czimen az egyháztársadalmi munka tartalmasabbá, belterjesebbé tétele czéljából. Ez, s hasonló irányu inditványok, kisérletek legmeggyőzőbb bizonyitékot szolgáltatnak arra, hogy egyházi életünk a tűrhetetlenség állapota felé közelg, ha ugyan ott nincs már.

Nem feledi el egyik inditványozó sem keresni e helyzet okát, a mi, eltekintve attól, hogy áldatlan mesterség, mélyen sértő a legtöbb esetben, a mire legkevesebb szükség ép' most van.

Én nem hibáztatok sem gazdálkodó, sem vadászó, sem kártyázó vagy politizáló papot.

Az egyházias érzés, cselekvés fellenditését czélul tüző kisérletek, s igy az egyházi értekezletek csalódásai önmagukban hordozzák okaikat. Rámutatott Molnár Imre elég világosan — felesleges volna ismételni. Azt az egyet tagadom, hogy ne volna munkaerő, munkakedv, de pl. az egyházi értekezlet által ujonnan kijelölt irány nem kedvez e tényezők munkáinak. Legyen bizonyitéka állitásomnak a küküllői egyházi értekezlet legenyhébben tappintatlanságnak minősithető azon eljárása, mellyel a „vallásos szabadgondolkozók" ismertetését és különösen Reville Jean felfogását kritikailag tárgyaló felolvasásomat nyilvánosan „letárgyalta" és jövőre hasonló tartalmu bölcseleti vagy tudományos felolvasásokat kizárt az egyházi értekezletek köréből.

Ily körülmények között nem csodálkozom, ha paptársaim el mennek vadászni; én is jobban tettem volna azt.

De kell, égető szükség a cselekvés terére lépni: vallásos érdeklődést ébreszteni és fentartani azt minden czélra vezető eszközzel.

A Molnár által ajánlott „lelkészi társaság" hatalmas eszköze lehetne a vallásos megujhodásnak. Alapténvezője, melyen uj realis alapokon nyugvó, a modern tudományossággal lépést tartó, egyh. társadalmi élet fejlődne ki.

A „lelkészi társaságok" czélja lenne a legujabb kor bölcsészeti, társadalom és természettudományi kutatásainak eredményeit összhangba hozni a vallás tételeivel. Harmoniát teremteni a hit és tudomány, lélek és értelem között, amennyiben ezeknek külön müködési kört tételezünk fel. A mint Molnár Imre mondja: megismertetni a papságot a haladott tudomány mai álláspontjával.

Helyesebb gondolat alig volna található, mely egyházi feladataink teljesitésében sikerre adna reményt.

De mielőtt e térre lépnénk, számot kell vetnünk önmagunkkal. Számot kell vetnünk, mert oly helyzeteket fog teremteni e tudományos vizsgálódás, hogy gyakran ellentétbe kerülünk az egyház évszázados dogmáival.

Számot kell vetnünk, mert találkozunk a tudományok mezején tételekkel, melyek a tudomány mai álláspontját jelzik, melyeket a szigoru, következetes logika igazol, a lelkiismeret tudománymentes, független bizonyitékai támogatnak; de az egyház mai álláspontján elfogadhatlanok.

Nem szabad felednünk, hogy a „vallásos szabadgondolkozók", bibliával a kezükben vetik az egyház szemére a mult és jelen szellemi zsarnokságát. Számolnunk kell a szellemi és lelkiismereti szabadság nevében hangoztatott oly követelményekkel, melyektől ma még a protestáns egyház is irtózik. Számolnunk kell a papság subjectivitásával, melynek érvényre jutását megakadályozni nem lehet, nem szabad.

E czélzott vita-gyüléseknek nem lehet feladata mesterkélt egységet proclamálni a vallás és tudomány között; nem lehet feladata a vallás és tudomány kiegyeztetése; hanem azoknak legteljesebb egybeforrasztása. A vallásnak élnie kell, de nem a tudomány ellenére, hanem azáltal támogatva.

Hogy ez lehetséges, bizonyitéka az Aristoteles bölcseletétől kezdve, minden komoly bölcselő rendszere.

És ha e munkában ellentétbe jönnék az egyház tanitásával, miben találom meg véleményem szabadságának garancziáját? Talán utalva lesz a lelkészi társaság az egyház álláspontján tenni birálás tárgyává a tudományos kutatások eredményeit és a nathema alá venni a nem tetsző tételeket?

Nagyon szánandó képet adna egy ily vitagyülés; jobb nem is bolygatni akkor e dolgot, semhogy nyiltan meghazudtoljuk Szent könyvünk vezérelvét: „mindeneket megvizsgáljatok és a mi jó, azt megtartsátok."

Pedig Molnár Imre nagyon helyesen sejti, hogy e munkának kiszámithatlan gyakorlati haszna lenne.

Fölösleges volna uj czimet adni a papság eme törekvésének, keresni reform. intelligentiánk góczpontját; vonzaná a tárgy hiveinket Seprődre is és telve volna a gyülésterem.

Mert tévedés volna azt hinni, hogy hiveink közül kihalt a vallásos érdeklődés. A társadalom minden rétegében, a palotákban épugy, mint a malom alatt politizáló bácsik körében állandó kérdés az Isten lét, halhatatlanság, emberi rendeltetés, végczél kérdése. A dolgok lényegének ismeretére vágyik mindenki, de logikáját a realis és trauscendentalisra szigoruan alkalmazza.

A modern ember egyetemesen gondolkozik, nem ismeri az emberi élet ama dualistikus felfogását, a mit az egyházak vallanak. Világnézlete tárgyilagosságot követve anélkül, hogy hitét elfojtaná az ismeretek tömkelegében.

A vallás alanyi érzelmeit a tárgyi észszerüség és igazsággal óhajtja egybefüzni és a mely dogmában nem találja meg ezt; — elveszett annak méltósága és becse előtte.

Ne keressük hát a papságban az egyházi élet tengődésének egyedüli okát, mélyebben fekvő okok indokolják a mai egyháziatlanság, mely legkevésbé vallástalanság; csak a vallásos gondolkozás és érzés sajátos alakulata. A vallásos érzés és gondolkozás ezen sajátos alakulásainak szabjon irányt a tervbe vett „lelkészi társaság“ az által, hogy: az exact tudományok, bölcseleti rendszerek és keresztyén hittartalom egybeforrasztása által bölcseletileg megczáfolhatlan, a vallásos érzelmeket kielégitő, az ismeretek mai magas fokán és megálló hittételeket teremtsen és főleg valósitsa meg amaz elvet: „megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket.“

Sövényfalva.

Szakács M. Albert
ref. lelkész.

Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári szeretetházának szabályzata.

(Folytatás és vége.)

Alkalmazása tekintetében:

31. §-ban foglaltak irányadók.

36. §. Teendői:

a) Az igazgató utasitásai szerint felügyel az intézet tisztántartására, felelősség mellett vezeti a háztartást, az intézeti cselédségre közvetlenül felügyel, ezek felfogadását és elbocsátását az igazgató beleegyezésével végzi.

b) Köteles gondozni az ebédlő, konyha, mosó-, vasaló-, hálószobák, éléskamarák felszereléseit, leltári tárgyait és a felsoroltakért anyagilag felelős. Ezeket két példányban kiállitott leltári jegyzék mellett veszi át az igazgatótól és ugyan ugy adja számba.

c) Semminemü bevásárlást, vagy megrendelést az intézet részére az igazgató tudta és beleegyezése nélkül nem tehet, de a bevásárlásoknál az igazgatónak segédkezik.

d) Két hetenkint egyszer a növendékek ágyneműit, ágyhuzatait tisztával kicserélteti.

e) Gondoskodik, hogy az étkezés pontos időben a napi rendben megállapitott időben történjék.

f) A növendékek lefekvésénél, felkelésénél a menynyiben a házvezetés munkái engedik jelen van és felügyel.

g) A növendékek szennyes ruháit a felügyelőnő segédkezésével minden vasárnap jegyzék mellett beszedi.

h) A mosatásra, vasalásra felügyel.

i) A következő heti étlapot minden vasárnap átadja az igazgatónak és a mennyiben helyben hagyta, betartani köteles.

j) Különös gondot fordit arra, hogy a szakácsné izletesen főzzön, a konyha és evőeszközök tiszták legyenek.

k) A szükséges élelmi czikkek beszerzésére 2—3 nappal előbb felkéri az igazgatót, mielőtt azokra szükség lenne.

l) Az igazgató által megrendelt és beszállitott hust, kenyeret, tejet, füszerféléket és egyéb háztartási czikkeket számba veszi, lemérlegeli, a megrendelt minőségünek vagy sulyunak meg nem felelőt az igazgatónak bemutatja és beleegyezésével visszautasitja.

m) A naponkint rendelt és beszállitott hus, kenyér, kifli, tej mennyiségéről naplót vezet és ezt az igazgatónak naponkint bemutatja. Ezen felsorolt fogyasztási czikkek következő napi megrendelését a bevásárlási könyvbe az igazgató jegyzi be rendesen, csak ha távol, illetve itthon nem lenne, jegyezheti a házvezetőnő.

Orvos:

37. §. Az orvost a kebli tanács választja 3 évre. Állása tiszteletbeli. A választást az igazgatótanács hagyja jóvá. Évi tiszteletdiját a kebli tanács állapitja meg.

A kebli tanácsnak tanácskozási joggal tagja és mint ilyen egészségi ügyekben tanácsadója.

A növendékeket bejövetelük alkalmával megvizsgálja és ha azt tapasztalná, hogy valamely növendék oly betegség vagy szervi bajban szenved, mely ragályos vagy káros hatással lehet növendéktársaira; gyógyitása sok utánjárást igényelne, a kebli tanácshoz véleményes jelentést tesz.

A betegeket hetenkint többször, sőt szükség esetén minden nap meglátogatja, illetve megvizsgálja, az ápolónőnek a gyógykezelésben utasitásokat ad és általában az egészségi viszonyokra felügyel.

A nevelő, segédszemélyzetet és cselédséget is gyógykezeli a kebli tanács által megállapitott évi tiszteletdij fejében.

Ápolónő.

38. §. Ápolónőnek ref. vallásu, feddhetetlen erkölcsü, jóindulatu, türelmes természetü hajadon, vagy magános özvegy alkalmazható, ki a női ruhavarrást és szabást teljesen érti, hogy a növendékek ruháit izléses, csinos kiállitásban elkészitse oly időben, mikor a betegápolás nem köti le.

Fizetése a kebli tanács által megállapitandó dijazáson felül teljes ellátás (élelmezés, fütés, világitás), orvosi gyógykezelés az intézet orvosa által.

Alkalmazására vonatkozólag lásd a 31. §-t.

A betegek ápolására nézve az orvos utasitásainak, egyéb, az intézet bárminemü ügyeiben az igazgató utasitásainak tartozik engedelmeskedni.

VII.

30. §. *A növendékek felvétele, ellátási, magánóra dijak, az árvák nevelési járulékainak fizetése. Az árvák tanittatása, ruházása és kibocsátása.*

a) A szeretetház növendékei: az erdélyi református egyh. kerület lelkészei és tanárainak árvaleányai; 6000—6000 koronás ágyalapitványra felvett árvaleányok.

b) A felvétel sorrendje a következő: 1. A 39. §. a) pontjában felsorolt árvák; 2. Az erd. ref. egyh. kerületben müködő ref. lelkészek és gimnáziumi tanárok, jogosultsággal biró (§.) leviták, kántorok és kántortanitók leányai; 3. Más társadalmi állásu szülők leányai.

c) A szeretetházban az erdélyi ref. egyh. ker.-ben szolgált ref. lelkészek és gimnáziumi tanárok 10 évet betöltött és lehetőleg 4 elemi osztályt elvégzett árvái vétetnek fel, ha az illető lelkész, vagy tanár halála előtt is e minőségben müködött.

A lelkészi vagy tanári pályától fegyelmi uton, vagy saját elhatározásukból megvált egyének árvái, a felvételre jogosultsággal nem birnak.

Öregség, vagy gyógyithatatlan betegség miatt nyugalmazott és ezen állapotban elhalt lelkészek és tanárok árva leányai is felvételre jogosultak.

Ha a családfentartó lelkész vagy tanár gyógyithatatlan betegségben szenved, mit orvosi bizonyitványnyal és az illetékes esperesi hivatal, illetve gimnaziumi előljáróság utján igazol; ezek mellett szegénység és terhes (sulyos) családi körülmények (állapot) is terhelik; kivételes esetekben ilyenek leányai is felvétetnek az árváknak nyujtott előnyök és kedvezmények ideiglenes biztositása mellett.

d) 10 évnél kisebb, de 6 évnél nagyobb teljesen árva, lelkész és tanár leányokat, ha a teljes elhagyatottság, vagy az erkölcsi és anyagi viszonyok kivánják (indokolják), a kebli tanács az illetékes esperes előterjesztésére papi családoknál igyekszik elhelyezni 10 éves korukig, 10 éves koron tul ezeket is a szeretetház rendes növendékei közé veszi fel. A családoknál elhelyezett árvák a szeretetház növendékei és mint ilyeneket az igazgató az árvák törzskönyvében nyilván tartja.

Ha oly jószivü család nem akadna, ki az ily szegény árva gyámolitását és tanittatását 10 éves koráig ingyen elvállalná, akkor az árva tartása és tanittatásával járó kiadásokat kölcsönös megegyezés szerint a szeretetház hordozza.

e) Előfordulhatnak esetek, midőn apa és anya rövid időközben elhalnak és 6 évesnél kisebb árvák maradnak gyámol és gondozó nélkül. Az ilyen eseteket az illetékes esperesi hivatal azonnal tartozik a kebli tanácsnak bejelenteni és egyszersmind javaslatot tenni az árva elhelyezése iránt.

f) Az árvák folyamodásukat a szeretetház kebli tanácsához czimezve: keresztlevél, családi értesitő, iskolai, orvosi, ujraoltási és a szülők elhalálozási bizonyitványával felszerelve az illetékes esperesi hivatal, illetve gimnáziumi előljáróság utján adhatják be az egyh. ker. hivatalos lapjában közölt határidőre.

g) Félárvák évi 100, az egész árvák 150 korona orsz. gyámintézeti segélyét az illetékes esperesi hivatal minden levonás nélkül tartozik a kiutalás alkalmával az intézet pénztárába befizetni, ha azonban az esperes tévedésből a gyámnak kiutalná, a gyám tartozik a befizetést teljesiteni. A fizetés az orsz. gyámintézet által kiutalt részletekben és időben történik és mindaddig fizetendő, mig az árva a szeretetház kötelékében marad.

h) Ha a felvett árva, illetőleg anyja kegyéve még nem járt le és járuléka az orsz. gyámintézettől nem esedékes, akkor a kegyév jövedelméből tartozik a 39. §. g) pontban meghatározott járulékot fizetni.

i) Az ágy-alapitványokra az ig. tanács által jóváhagyott alapitó levelek értelmében történik a felvétel. Az igazgatótanácstól jóváhagyást nyert s legalább 6000 koronát tevő ágy-alapitványra felvett árvák is a lelkészek és tanárok árváival egyenlő kedvezményt élveznek.

j) A felvett árvák mindennemü ruházatát az intézet adja, ellátja taneszközökkel, fizeti érettök a beiratási dijat. A belépéskor magukkal hozandó ruhanemüekről a felvételi értesités nyujt tájékozást. Ha valamely gyám a felvételkor ugy nyilatkozik, hogy árváját maga óhajtja ruházni, ezt irásban tartozik bejelenteni és a kebli tanács határoz. Oly árvák, kik gyenge tanulók és ezen okból az illető iskola igazgatósága az évi tandijat nem engedheti el, a kebli tanács az árva tanittatását legalább a polg. iskola 4. osztályának bevégzéséig ugy engedélyezi, ha a gyám a tandij megfizetését teljesiti.

k) Az intézetből az árvák csak akkor bocsáttatnak el, ha valami élet (kenyérkereseti) pályát elvégeztek, de végkép ekkor sem veszi le gondoskodását róluk, figyelme kiterjed megélhetésökre, magaviseletökre; a szeretetház és árva között, mint volt nevelője, gondozója között elválaszthatatlan kapcsot kiván fentartani.

l) Oly árvák, kik a 18. életévöket betöltötték; vagy ha már valami kenyérkereseti pályát elvégeztek, vagy tanultak, nem vehetők fel.

m) Midőn az intézet az árvát kebeléből kibocsátotta, mindennemü ruhanemüekkel, sőt kevés pénzzel e czélra gyüjtött alapból a szükséghez képest igyekszik ellátni. Az adandó ruhanemüeket és pénzbeli segélyösszegét a kebli tanács határozza meg az igazgató előterjesztésére.

n) A fizető növendékek felvételökért minden iskolai év előtt a lapokban közölt határidőig kell folyamodjanak.

o) A benlakó növendékek fizetés szerint 3 osztályba osztatnak.

Az erd. ref. egyh. kerületből ref. lelkészek és gimn. tanárok és erre §. szerint jogot nyert leviták, kántorok, kántortanitók ref. vallásu leányaikért egy tanévre 240 koronát, más társadalmi állásu ref. szülők 420 korona, más vallásuak 440 korona ellátási dijat fizetnek egy tanévre és ettől eltérnie a kebli tanácsnak jogában nem áll. Minden fizető növendék felszerelési, orvosi gyógykezelési járuléka (gyógyszer nem) egy tanévre 20 korona az ellátási dijon felül, mely összeg a tanév elején —(szept. 1—5-ig) — egy össszegben fizetendő.

p) Az ellátási dijat a szeretetház pénztárába kell 4 egyenlő részletben előre fizessék, u. m.: szept. 1—5-ig, november 15-én, február 1-én és ápril. 15-én.

q) A befizetett ellátási dij csakis a növendék halálesetében fizettetik vissza, vagy ha eltávozását sulyos betegség, vagy családi okok, pl. a szülők halála, esetleg vagyoni bukás okozták, egyéb okokból levonásnak helye nincs. Az ellátási dijból elengedésnek helye nincs, még akkor sem, ha valamely növendék pl. a tanitónő képezdében, vagy más helyen ebédet vagy vacsorát ingyen kapna.

r) Azon fizető növendék, ki egy negyedéven át, a fizetési negyedév ($2^1/_2$ hó) kezdetétől (39. §. p. pont) az intézettől bármi okból távol volt és ezen időre ellátási diját nem fizette meg, az intézetből kimaradottnak tekintetik, azonban ujabb folyamodásra ismét fölvehető.

s) A zongora, franczia és német magánórák dija havonként előre az intézet pénztárába fizetendők. $^1/_2$ hóra fizetni nem lehet, a növendék a hónap bármely napján kezdte a tanulást, egész hóra tartozik fizetni. A ki szeptemberben iratkozott fel, legalább 9 hóig tartozik tanulni és fizetni. Zongora és franczia nyelv tanitási dija havonkint 6—6 korona, német nyelv 4 korona.

A szülő vagy gyám akár szóval, akár irásban a növendék bármely tárgyban való tanitását az igazgatónál kell bejelentse.

f) Minden fizető növendék szülője vagy gyámja kötelező nyilatkozatot tartozik aláirni arravonatkozólag, hogy a növendékért (leányáért) járó dijakat a 39. §. p) pontjában meghatározott időkben pontosan fogja fizetni.

Kongruával biró lelkészek felhatalmazást adnak arra, ha a leányaikért járó dijakat pontosan nem fizethetnék, a kebli tanács fizetésök állami kiegészitéséből részletekben vagy egy összegben is levonhatja.

A szeretetház kebli tanácsa f. év augusztus hó 4-én tartott gyülésében tárgyalta és elfogadta.

Kolozsvárt, 1906. aug. hó 4.

Lévay keb. tan. elnök. — *Horváth István* keb. tan. jegyző.

TÁRCZA.

Gyászos lapok a magyar protestáns egyház történetéből.

1674—76. Magyar papok gályarabsága.

— Irta: *dr. Dékáni Kálmán* marosvásárhelyi ref. koll. tanár. —

(Folytatás.)

A Vesselényi összeesküvés véres elfojtása után két év mulva Ampringen Gáspár kormányzóságával a legdurvább önkény, a legkegyetlenebb vérengzések sötét korszaka köszönt be hazánk történetében. Kol-

lonics püspöknek, miután már rabbá és koldussá tette az országot, még csak katholikussá kellett tennie, hogy elérje hármas célját. Szelepcsényi érsek pedig, mint királyi helytartó, 1673-ban már Kollonics nyomdokába lépett. Még ebben az évben, három vármegye 32 prot. papját idézte meg Pozsonyba, lázadással s a kath. vallás megsértésével vádolván őket. A sulyos fenyegetések következtében a papok legnagyobb része vagy elhagyta vallását, vagy kénytelen-kelletlen, ártatlanul is beismerte, hogy igaz, a mivel vádolják; ezért kegyelmet kaptak ugyan, de vagy ki kellett vándorolniok az országból, vagy lemondani papi hivatásukról.

Szelepcsényi e fényes sikertől felbuzdulva, most már 1674. jan. 6-án megidézte nemcsak az összes királyi területeken lakó prot. papokat, hanem még azokat is, a kik a török hódoltságban éltek. A megidézettek száma 730-ra rugott. De a ki tehette elmenekült és csak 336-ról van biztos tudomásunk, hogy meg is jelent a pozsonyi vértörvényszék előtt. Őket is ugyanazon vádakkal illették, mint az egy évvel azelőtt megidézetteket. Április 4-én már ki is mondták mindnyájukra a halálos itéletet, mely büntetés némelyeknél tagcsonkitással, máglyával vagy megkövezéssel lett volna szigoritva. Ez az itélet, a folytonos fenyegetések, csábitás és kisértés némelyekre annyira hatott, hogy a 336 közül 236 részben reverzálist adott arról, hogy bűnös és kész kivándorolni, részben áttért a kath. vallásra, 7-et betegség miatt elbocsátottak s a többi 93, többnyire reformátusok, mindvégig állhatatos maradt igaz vallásához és tiszta lelkiismeretéhez.

Ezt a 93 elitéltet Komáromba, Sárvárra, Berencsre, Lipótvárra, nehányat közülük Kapuvárra és Eberhardra vittek a börtönbe. Még mindig azt gondolván, hogy a folytonos szenvedésektől megtört testtel a lelket is megtörhetik, mindenütt a legembertelenebb kinzásokkal és sanyargatásokkal gyötörték őket. Egy részük nem is tudta kiállani a folytonos kegyetlenkedéseket, éheztetést, testi bántalmakat, a mindegyre megújuló téritési kisérleteket s inkább aláirta a reverzálist, melyben beismerte el nem követett bűneit; hanem az erősebb lelküek s ez a nagyobb rész volt, mindvégig vértanui megadással szenvedtek hitükért.

Legborzasztóbb volt a Lipótvárra került lelkészek sorsa; egyikük, Kocsi Csergő Bálint »Kősziklán épült ház ostroma« cz. eredetileg latin nyelven készült munkájában meghatóan irja le szenvedéseiket. Mindnyájukat vasra verték. Kelio Miklós nevü jezsuita, az ő segédjével, Bene János nevü iskolamesterrel, a legembertelenebb dolgokat találta fel kinzásukra.

Utczákról utczákra az nagy hévségben
Hurczolnak bennünket német köntösben;
Csak meg nem halunk az mészkeverésben
Belincsben vetnek estve az tömlöczben.

Ott is az tömlöczben nincs nyugodalmunk,
Nem jün az nagy bűzben szemünkre álmunk,
Az sok raboktúl való szorultságunk,
Sokan éjtszaka csak mind talpon állunk.

Másnapra virradva az oficérek
Visznek — kezeinken az vasbilincsek;
Hosszu napestig sok pálczaütések
Esnek hátunkon keserves verések.

Igy panaszolja egyik közülök keserves sorsukat. És a szegény elcsigázott papok szt. Dávid zsoltárait énekelve söpörték az utczákat, ásták a vársánczokat, nehéz lánczaiktól alig birva mozogni, hordták fel a magas töltésekre a földet, ásták mélyebbre és tágasabbra saját tömlöczüregeiket, hol a legnagyobb szennyben és piszokban, a férgek, békák és más utálatos állatok társaságában annyira összevoltak zsufolva, hogy sokan e miatt halálra betegedtek. Télen pedig, ha a szabadban kellett lenniök, egymásra bujtak vagy a szemét közé feküdtek, hogy meg ne fagyjanak. S élelmezésük viz és száraz kenyér volt; ez is a legkisebb mennyiségben. Ha pedig valamely szegény jóakarójuk hagymát, vajat vagy kenyeret dobott be nekik a tömlöcz ablakán, azt az őrök szószerint véve, az illető szájából rángatták ki, hogy el ne költhesse és helyette ütlegekkel fizettek meg. Azért is sokat kellett szenvedniök, mert nem akartak a jezsuiták templomába járni; rendesen ütlegeléssel, erőszakkal hurczolták őket az oltár elé. Midőn egy izben a pap a havat seprő predikátorok előtt haladt el a szentséggel és ők nem akartak térdre borulni, Bene János egy katonával rendre verte szegényeket. A 70 esztendős Illyés Gergelynek a fejét törte be, Paulovitznak fél karját nyomoritotta meg. Más alkalommal Harsányi Istvánt és Alistali Györgyöt kivont karddal vágták össze, Kocsit tüzes fáklyával verték, Harsányit addig kardlapozták, mig a kard összetört és ő több mint két óráig feküdt vérében eszméletlenül. Minden pénzüktől és vagyonuktól, ruháiktól megfosztották őket és azt is megtiltották, hogy senki idegennel vagy rokonnal se beszélhessenek. Majdnem egy évig tartott folytonos kinzatásuk és szenvedésük. 1675-ben azután felváltotta ezt egy még nagyobb szenvedés, a melyből rendesen csak a halál váltotta meg az embereket — a gályarabság.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Molnár Albert könyve.

Egyházi beszédek, orácziók, imák, irta: *Molnár* Albert mezősámsondi, majd marosvásárhelyi lelkész, végül a gyakorlati theologiai nyilv. rend. tanára a kolozsvári ref. theol. fakultáson. — Összegyüjtötte és sajtó alá rendezte *Nagy* Károly theol. tanár XVI + 166 o. 8⁰, Budapest, 1907., *Kókai* Lajos kiadása. **Ára 3 korona.**

»A jó prédikáczió egy darab élet; a jó prédikáczió egy egész könyvtár«, — ez volt a Molnár Albert utolsó tanitása hozzám, mikor halála előtt 2—3 héttel utóljára beszélgettem vele. Azóta majdnem hat év telt el s ennek a hat évnek minden tanusága bizonyitja előttem ezt a kis homiletikai axiomát. Most pedig megjelentek az ő beszédei, — nagyrészt »de domini funere rapta« — és ez a 36 dolgozat már nemcsak egy *darab* élet, de egy *egész* élet, nemcsak egy könyvtár, de majdnem egy egész irodalom.

Ez az utóbbi ötlet emphasisnak látszik. Hiszen az egész magyar literaturában nincs egyetlenegy műfaj sem — beleértve a pornographikus regényeket is — mely olyannyira szapora volna, mint a magyar prédikáczió irodalom. Nemcsak, hogy halomszámra omlanak a sok irástudó prédikátor tolláből a rosszabnál-rosszabb prédikációk, de egy-két termékenyebb szentlélek-esztergályozó összeáll s trustöt alakitva: valóban nagyiparrá emeli ezt a kis házi foglalkozást. Arról meg épen ne is szóljunk, hogy sokan feltalálták a kormányozható apokalipsist: közelgő alkalmakra *előre* megirják és előre *eláruljdk* beszédeiket, — ami igazán megérdemelné ama bizonyos virágvasárnapi ostor megsuhogtatását.

Azonban ez a könyvgyártás *nem* a magyar prédikáczió-irodalom. Ez a könyvgyártás hasonló az evangeliumi disznó csordához*, melybe a hiuság és tudatlanság ördöge bujt, hogy szomoru pályafutás után beleugráljon a feledés tengerébe s örökre elmerüljön benne. Az igazi magyar predikáczió-irodalma Molnár Albert s még egy pár társának beszédes könyve: nehány kötet az egész, de elég; amelyik irodalomnak 5—6 kötetre való szépsége és igazsága van: gazdagnak magasztalhatja magát.

Bizony, a Molnár Albert beszédei egy egész élet. Tehát vallásos lyra. És itt kapjuk meg a Molnár Albert beszédeinek egyik fő aesthetikai és homiletikai értékét: *subiectivismusát.*

Ezek a beszédek a *megszentelődés* evangeliumát hirdetik s

* Máté VIII. 28—34.

a természeti állapot nem csatázik benne az új élet erejével, hanem csak mint sötét emlék suhan át rajtok a Jabboknál megvivott halálos tusának gondolata — Molnár Albert egész prédikátori egyénisége is ezt testesítette meg. Napba, sugárba öltözött ember, kinek sugara: »a leviharzott ég mosolygása« volt. Ezek a beszédek a jánosi keresztyénség paraírásisai: szerzőjük prédikátori élete is az volt. Azt pedig szépen és igazán mondja Baumgarten Ottó*, hogy a bibliai keresztyénség 3 fő typusa közül a synoptikus inkább epikai, a páli theologia főként drámai, a jánosi pedig lyrai jellemü. Valóban, a synoptikusok naiv epikával beszélik el a Mester életének és halálának nagy hősköltemenyét, fenséges küzdelmét egy szembeálló világgal: az emlékezés egyszerü, közvetlen hangján. Pálnál a keresztyénség belső életének nagy drámája csomóvá bonyolul, melyből kifejlődik a megváltás négy fő actusa: az Istenben, a választott népben, a Krisztusban és a mi bennünk lett változás. János nem ismeri már a harczot: egész igehirdetésén egységes, harmoniás alaphangulat árad. A synoptikusok az eszmeharcz *előtt* állanak, Pál az eszmeharcz kellős *közepében*, János *utána*. Természeti képpel: a synoptikusok délibáb, a páli theologia zivatar, a jánosi szivárvány, melyet felhő alapra fénysugárból szőttek. A bibliai keresztyénség nagy symphoniájában a synoptikusok adják a thémát, a páli theologia a kontrapontot, János evangeliuma pedig a kibékülést.

Ennek a theologiának és ennek az evangéliumnak prédikátora Molnár Albert. Ha időrendben nézzük prédikációit, ez a szines mozaik kép nem csak egyre tisztul, de egyre világosodik, mint a Leibniz monasai. Az újjászületés fájdalmas harczai, sötét vonásai egyre inkább hiányzanak a beszédekből s a megszentelő kegyelem hinti mennyei fényét az emberi élet minden viszonyára, — halotti beszédeiben pedig mint egy fényes iv vész bele a végtelenségbe a megdicsőülés utja.

A »*Lélek szomja*« Molnár Albert pályafutásán az első klaszszikus mű, márványba vésett mérföldmutató, mely az indulást jelzi, — még csupa küzdelem. A gondolatok oly drámai erővel zajlanak benne, hogy a conceptió egységét csak élesebb szem látja meg. Azonkivül ez a beszéd tele van apologiával. A gondolatok előbb tagadnak valamit s csak azután állitanak. De már az »*Élet*«, melyben M. A. világnézetének alapjai vetvék meg: csupa positivum. Minden gondolat ragad fölfele. Eszméi itt már szeráfok, melyek az Úr trónja körül szállnak s nem lángpallósu cherubok, melyek földön jártukban viaskodnak a porral.

Csúcspontját ez az irány »*Az én országom nem e világból való*« cz. beszédben éri el, mely világirodalmi magaslaton áll. Nemcsak maga egy fenséges óda, de minden gondolata egy-egy epigramma. A magyar lapidaris stilusnak páratlan remeke: mintha minden sorát nem is tollal, de vésővel irták volna, s nem egy alkalomra, de az örökkévalóság számára készült volna. Amellett a keresztyénség lényegét, annak értékét és dynamikáját, absolut voltát és megvalósulásának módját aligha fejezték igazabban, mint M. A két szóban: *ideál és reform*. Valahányszor olvastam, ugy tetszik, mintha nem is egy embernek, de egy egész epochának volna az alkotása s nem egy theologus gondolkodásának, de egy egész theologiai iránynak volna symbolikus erejü kifejezése. Erre igazán talál, amit Nietzsche mond a Götzen dämmerung elején: »egy pár sorban annyit mondok el, mint a mennyit mások 10—12 kötetben mondanak el, mint a mennyit mások 10—12 kötetben *nem* mondanak el.«

Mivel pedig subiektivek ezek a prédikációk: mindenik darab egy-egy hitvallás. M. A. világnézetét összze lehet állitani e beszédek alapján. Hadd adjak egy pár fényes szálat ebből az ezerszinü szőnyegből. Ez a föld, a nagy mindenség, a maga kozmikus törvényeivel, ez a rend, ez a harmonia, sőt maga az élet: egy nagy jó cselekedet Istentől, egy nagy áldás mi reánk. Ezért mi *tartozunk* Istennek: kötelességünk megszentelni, megdicsőiteni ezt a világot. Még pedig ugy, hogy a természeti világrend fölött levő eszmevilágot megvalósitjuk a földön. *A transcendens idea világot immanenssé tesszük, szivünkbe való befogadás és életfolytatásunkba való beledolgozás által.* Nehéz, de gyönyörü feladat, felséges szolgálat és mennyei méltóság; jutalma, itélete, elégtétele, diadalma e harcznak önmagában van: aki értéket valósit meg, az maga is értékes, akiben pedig ez a mennyei érték van, az elérte lényege megvalósulásának entelechejáját, más boldogság nem gondolható.

Ez az ideavilág pedig nem gondolati eutitások összesége, költészet, vagy ábránd, hanem realis erkölcsi értékek világa. Realis annyiban, amennyiben a Jézus történeti személyiségében eleven életté vált, amely tény nem csak példa, zálog, de egyenest erő forrás és kezesség ránk nézve. Ő általa az idea megvalósitás nem kemény, sivár munka, hanem örömteljes szolgálat: üdvélet, tehát ami eddig az Isten részéről *parancs*, a mi részünkről *kötelesség* volt: *együttmunkálás* lesz istenfiúság, mert Isten: Atya.

Ez a M. A. világnézetének alapgondolata. Egy *magasabb* világ, mely *benső* világgá válik; felülről jövő fénysugarak özöne, mely bearanyozza az egész élet mezőt. M. A.-ben még az is jánosi, hogy ennek az ideavilágnak symboluma, képe, a *fény*, s M. A.-nél a világosság, a fény a legtöbbször előforduló, legtöbbet beszélő metaphora. A fény mindenütt megjelenik, ahol az idea megvalósult: egyszer csak ott sugárzik a bánat felhőjén, gondoktól sötét homlokon, az édesanyák fájdalmas arczán, öregek hófehér hajának glóriáján, a könnyben, a vércseppben, a veriték özönben, a koporsókon, s végül az Urban elhunytak arczán tulvilági derengéssel. E fénynek foglalata Jézus. »A nap fenn, az örök magasban ég, de fénylő koronát tűz a bérczek homlokára és sugaraiban, mint gyöngyök fénylenek a lebegő porszemek; egy egész hajnalt tért a tenger végtelen tükrére és apró csillagokká varázsolja a fűszálon a harmatcsöppeket. Az eszménytől bevilágitva, áthevitve, igy lesz szentté az egész emberi élet« (p. 37.)

Világos már most, hogy M. A. a *saját hitét* prédikálta. És ebben a kijelentésben megadtuk az ő egész homiletikai jellemzését. A nemesebb gyakorlati theologusok közül van Oosterzee az, aki legélesebb hangsulylyal követeli, hogy a nap ne *magát*, hanem a Krisztust prédikálja. Ebben egy psychologiai paralogismus van, melybe Oosterzee-ék az igazhitüség kedvéért estek bele. Mit prédikáljunk? A Krisztust, hangzik az egyértelmü felelet. De melyiket? Azt-e, akit egyházi dogmáink határoztak meg és fejeztek ki, vagy azt, aki közvetlenül él az irásban? Utóbbi esetben is más a synoptikus Jézus, mint a Pál szellemi Krisztusa, más a János Logosa, mint a Jelenések könyvének Báránya. Akár az egyház ódon tantételeit, akár a bibliai keresztyénség egyik-másik concret alakját prédikáljam: idegen hitet beszélek s nem a sziv teljességéből szólok, hanem azt dadogom el, amit kölcsön vettem. Csak a magam hitét prédikálhatom, csak az *én* Jézusomat hirdethetem. Sokféle Jézusunk lesz igy? Nem baj, csak Jézus legyen mindenik; mert amugy egy se lenne. Az én hitem az én lelkemnek proiectiója: olyan valami, amiért a vajudás ezer kinját *én* szenvedtem el, tehát lelkemből lelkedzett drága kincs. Ezt a közvetlen, átlátszó igazságot egyre többen hirdetik már. A meglehetősen konzervativ *Achelis* marburgi tanár igy szól: »Nem látod az Urat a saját szemeddel? Akkor egyáltalán nem látod őt. Nem hirdeted evangeliumát a magad hangján és a saját nyelveden? Akkor egyáltalán nem hirdeted«.* A prédikációnak is törvénye, mint a dalnak, hogy a szerző szivének egy darabja legyen. A *más* igazságát, a *más* meggyőződését, a *más* ihletett látásait én nem prédikálhatom, csak a magamét. Nem hiszem, hogy lenne még egyház, melyben a papok kevésbé a maguk prédikációit prédikálnák, mint nálunk. Angolországban ép oly csunya plagizálásnak tartják a más beszédét elmondani, mint kiadni.

Molnár Albertnek ezen az ő személyes élettapasztalatból támadt hitén és épült világnézetén alapszik modernsége és igazsága. Ezért van páratlan jelentősége M. A.-nek a mi irodalmunkban. És az ő páratlanságát nemcsak egyéni meggyőződése, személyes eleven hite és saját világnézete teszi, de az is, hogy ő az egyetlen prédikátorunk, aki *müvész genie*. Költői tehetségü prédikátorunk van bőven; Tompát, Szász Gerőt, Szász Károlyt emlitve az elköltözöttek közül. Költészetük be is vonja a beszédeiket bizonyos csillogó zománczczal s lelkünk rá feledkezik hol nyelvük zenéjére, hol a képeik szinére, hol a képzeletük röptét követik lelki szemeink. De ez a költészet csak dekorativ képesség. Ám a M. A.-né constitutiv erő, müvészete nem szinez, hanem teremt. A M. A. beszéde szemléletből van épitve: látások drámája. Paradoxonnal élve, gondolatok helyett szineket

Predigtprobleme, Tübingen, 1903. p. 76.

* Lehrbuch der Praktischen Theologie Leipzig, 1898. I. Ed. p.

(actus, kép) kapcsol a logikája. Ha igazságot mond, azt nem teszi elvontan, hanem kivetiti s egy plasztikus képpel — symbolizálja. M. A.-nek ebből a szemlélő erejéből, (melyről aesthetikailag igen sok tanuságot lehetne mondani) következik az a közvetlen könnyüség, mely szinte bámulatos nála. Mintha büvész-pálcza volna kezében s ő ugy varázsolná egy-kettőre elénkbe a helyzeteket, majd a képeket, melyek szárnyas angyal seregként suhannak fölfelé. Ebben rejlik az ő szemléltető ereje. »Oh, a mi anyaszentegyházunk! Próféta ez, hős ez, vértanu ez. És anya ez. Örvendő és szomoru, mint minden anya, fájdalmas és boldogságos, mint minden szeretet. Homloka fénylik és vérzik, mint minden igazság. Oh, a mi anyaszentegyházunk! Sokszor a szenvedő Messiás képét tükrözi vissza. Mindig szolgaalak, melybe az isteni lélek öltözött; szolgaalak, melyben a Jézus Krisztus jár ma is a világban. A mi dicsőségünk a szolgálat. Az igazság is szolgál, a szeretet is szolgál. Az éjszakai setétség uralkodik a föld felett, a nappali világosság szolgál a földnek .« stb. (p. 146.)

Ezeket a látásokat, plátoi szemléleteket pedig M. A. egy metaphorában szokta kifejezni. S igy válik a benső: a látás, külsőleg egy epigrammává, axiomává vagy paradoxonná. Mert a M. A. stylusa nem kölső csin, nem is behizelgő euphonia, vagy jellemző erő, mint a Nagy Péteré, hanem költeménnyé fagyott hév látás. Vegyük még hozzá, hogy ezekben az epigrammákká kristályosult látásokban a jelentés mindig egy teljes idea; az anyag pedig egy concret eset, vagy helyzet. Emerson azt mondja Platóról, hogy stilusa olyan, mintha millió kristályból volna összerakva. M. A. is kristályokból: gyémántból rakja össze stilusát; az a káprázatos szinpompa a gyémánt szikrázása, az az igazság, az a jelentés a gyémánt értéke. Tehát nemcsak azért volt müvész M. A. mert epigrammákból ódákat, vagy rapsodiákat csinált, hanem azért, mert *látott*. Dürer is azzal végezte itáliai utjáról vezetett naplóját: »Az embernek minden kincse között pedig a látás a legdrágább.«

Ennyit M. A.-ről; talán máskor többet. Most csak köszönő szavunk van hátra a néhai nagy férfiu özvegyéhez, hogy a kiadást elhatározta s Nagy Károlyhoz, hogy a kiadást végezte. A M. A.-ről irt szép és igaz jellemzés hü paraírázisa a könyvhöz csatolt arczképnek, s a rendezésen ott látszik mindenütt a baráti kéz tudása és kegyelete. Magam részéről irodalom történeti szempontból helyesebbnek tartottam volna *idői* sorrend szerint közölni a beszédeket, s mindenik alá lehetőleg oda jegyezni keletkezésének évszámát. Bár az előszó ad utbaigazitást, de a fejlődés menete nem vonul el szemünk előtt. Pld. a 12. és 13. beszéd között szinte két évtized ásit. A Nagy Károly csoportositása mellett szól a systhematika. Előbb a közönséges beszédek lehetőleg az egyházi év szerint, majd a causalis beszédek. Ezt követik egy uj csoportban az orácziók, — talán itt legnagyobb M. A. — végül az imák. Függelékül egy márcz. 15-iki ünnepi beszéd, melyet halála előtt alig 10 nappal tartott. Sajtóhiba kevés van a könyvben, de meg kell emlitenem, hogy a 72 lapon, alulról a 4 és 5 sorban levő mondat eredetiben igy hangzik: «Vallom, hogy az uralkodás az anyagi világ fölött nemcsak *technika*, hanem *morál*. (»mesterség« és »erkölcsiség is« helyett.)

A könyvet Kókai Lajos Budapest IV. Károly-utcza 1. szám adta ki szép nyomással, elég jó papiron. Ára *bámulatosan olcsó*: csak *3 korona*.

M. A. élete derekán tört le, tehát a jövőben kell élnie. Ez a könyv is a látások és a prófécziák könyve, talál tehát reá az apokalipsis szava: »Boldog, aki olvassa és boldogok, akik hallgatják e jövendő mondásnak beszédit.«*

Molnár Albertnek minden tanitványa és minden barátja — már pedig ki ne volna tanitványa, vagy barátja, ha csak ismerte őt — ugy fogja venni ezt a könyvet, mint egy drága ajándékot és szent örökséget.

Ravasz László.

„Az erdélyi ev. ref. egyházkerület okmánytárában őrzött **Végrendeletek és Alapitványlevelek** *kivonáta. Hivatalos kiadvány. Az egyh. ker. megbizásából összeállitotta* **Maksai János** *e. ker. számvevő.“*

A 71 oldalt tartalmazó folió alaku kiadvány első részében 62 oldalon 217 alapitónak, illetőleg végrendelkezőnek alapitványát, illetőleg hagyományát ismerteti a kelet, az ösz-szeg, a czél és feltételek rövid, de kimeritő leirásával. A „Tárgymutató“ felirata második részben 9 oldalon rovatos kimutatásban van feltüntetve „Az alapitványt élvező“, „Az alapitó neve“, „Az alapitvány czélja“ és a füzet lapszáma, melyen a részletesebb tájékoztatás feltalálható.

A füzetben, mint czime is mutatja, csak az olyan alapitványokról van szó, melyeknek okmányait az egyházkerület levéltárában őrzik. De mennyi oly alapitvány van egyházkerületünkben, egyháziak és iskolaiak, amelyekről az alapitó okmányok más testületeknél — kollégiumok, egyházmegyék, egyházközségek — őriztetnek. Nemcsak egyházkerületünk kulturtörténetének, de a gyakorlati életnek is, sőt az adakozási kedv fokozásának is javára válna, ha ezek is bár rövid ismertetésben s összefoglaló kimutatásban kiadatnának. Ugyis megtehetősen elterjedt felfogás, hogy az alapitványok gyakran elvonatnak czéljaiktól. Ily módon bizonyságot tehetnénk arról, hogy egyházkerületünk féltékeny gonddal őrködik a fölött, hogy a gondozására bizott alapitványok az alapitók intenczióju szerint használtassanak fel. Evégre természetesen revizió alá kellene venni kerületi közgyülési határozattal az összes oly alapitványokat, amelyek az alapitók kifejezett czélzatait a változott helyzetek miatt talán szószerinti értelemben nem szolgálhatják. Mert ilyenek is vannak s ez természetes. A fejlődő élet változatlanságot nem ismer. De az alapitványoknak az élethez való alkalmazása főhatósági jogkör. Ilyenek már e most kiadott füzetben is találhatók. Figyelemmel vizsgáltuk át pld. a theologus alumnus diákokra és theologiai és akadémiai tanulmányokra, jutalmakra vonatkozó alapitványokat s úgy találtuk, hogy egy pár tizezer koronát meghalad az az összeg, mi e czimen oly kollégiumaink birtokában vannak, amelyek most theologus képzéssel nem foglalkoznak. A theologiai fakultás vagyonügyi konsolidáczijára kiküldött bizottság munkálatai idején helyén valónak találjuk erre reámutatni, mikor arról van szó, hogy a theologiai internátus költségvetése a theologiai fakultásétől, mint tanintézetétől különválasztassék és az internátus költségeit az alapitványokból nyerhető segélyeken túl maguk a bentlakó növendékek fedezzék. Az a sok különben jóravaló, de szegény theologus ifjú, ki ilyenmódon sulyosabb tanulási viszonyok közé kerül, joggal elvárhatja, — de ez kerületünk egyetemének érdeke is — hogy az ilyen alapitványok az ő javukra gyümölcsözzenek. Más szemmel nézve, mások hasonló változtatások szükségét ismerhetik fel, mi csak reá akartunk mutatni az ilyen alapitványok revizijának szükségességére. Ajánljuk ez ügyet az egyházkerületi közgyülés szives figyelmébe.

A kimutatás összeállitásának nagy és pontos munkája Maksai János egyházkerületi számvevőt dicséri.

N. K.

* Jel. I. 3.

KÜLÖNFÉLÉK.

Püspökválasztás. Az erdélyi ág. ev. (szász) egyház okt. 31-én tartott közgyülésében választotta meg a nyugalomba vonult *Müller* püspök utódát *D. Dr. Teutsch* Fridrik nagyszebeni lelkész és püspökhelyettes személyében. Az uj püspök legidősebb fia másodelőd-püspök atyjának Teutsch Györgynek, kinek egyháza körül tett nagy szolgálatait azzal ismerték el hivei, hogy a szebeni nagy templom előtti téren szobrot állltottak neki. Fia az uj püspök — ki a választásnál egy hijján az összes szavazatokat megkapta — 1852-ben született Segesvárt s igy igy most 54 éves. 1876 óta hivatalosa egyházának, melyet szolgált előbb, mint tanitóképzői tanár és igazgató, majd mint nagycsűri és nagyszebeni lelkész. Magas miveltségü, nagytudományú férfi és körültekintő kormányzó. Ugymondják ugyan, hogy az erdélyi szász körök azon zárkózottabb fajához tartozik, a mely még magyarul sem tanul meg; de mi azért szivesen fejezzük ki azon reményünket, hogy a hazai protestántizmus érdekeit a hol csak lehet, vállvetett kölcsönös támogatással fogjuk szolgálni. Midőn a megérdemelt szép kitüntetéshez szivből gratulálunk neki: Isten áldását kérjük reá és a testvéregyházra!

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság ezidei közgyülését f. hó 8-án d. u. 5 órakor tartja Budapesten a ref. főgymnázium nagytermében (Lónyai-utcza 4. c. II. em.) A közgyülésnek kizárólag administrativ ügyek vannak tárgysorozatán: számadások, költségvetés, kiadványok ügyei, választások. A h.-böszörményi gyülésre kapott kedvezményes vasuti-jegyek nem érvényesek. S ujak? — ugy látszik nincsenek.

Az orsz. ref. papi-kongresszus, — mint a „M. Sz.“-ban olvassuk — mégis csak megtartatik. A „M. Sz.“ nov. 22-re hivta össze és elvállalta az előkészitését. Sajnáljuk, hogy ily formában indul, melynek külső és belső kudarczát igy nem nehéz megjósolni. De hát, ugy látszik,

a vezetőknek ez is a czélja. Ezt mutatja a „M. P. I. T.“ ellen intézett alaptalan gyanusitás s a végén is arra fog szolgálni, hogy a hivatalos egyház vezetőit vádolják meg. Hát erre van nekünk szükségünk s nem arra, hogy egyértelmü, lelkes manifesztációt teremtsünk? És a türelmetlenség mindent elront. És esszük egymást! Ezt akarjuk? Ha nem; miért nem tudunk várni alkalmas időre?!

Fiókköri értekezleti közgyülés. Lélekemelő ünepélynek volt szintere f. évi október 31-én az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyében fekvő *betfalvi* egyházközség. A székelykereszturi fiókköri egyházi értekezlet itt tartotta őszi közgyülését. Ügyvivő-elnök gondosságára vall, hogy felhasználta ezuttal is a kettős jó alkalmat, melyet egyfelől a helybeli templom fennállásának százéves évfordulója, másfelől a reformáczió-ünnepély szolgáltattak. Nevezett napon 1/2 11 órakor kezdődött az istentisztelet, melyet nagyszámu helybeli közönség előtt *Jakab* Albert egyházi elnök és *Márk* Mihály csekefalvi lelkész végeztek. Előbbi megható imában adott hálát a kegyelem Istenének hit és nemzeti szabadságunk megtartásáért; utóbbi Jakab I. r. 18. v. alapján tartott lelkes előadással szép alkalmi egyházi beszédet. „Örömmel hallgattam az ifju szónokot — mondá egyik öreg atyafi — mert *feltudta melegiteni a sziveket.*“ És ez az egyszerü birálat sokat beszélt. Templom előtt egyházi elnök üdvözölte a helybeli hiveket és elismeréssel emlékezett meg ama nagy áldozatkészségről, mely, a többek közt, a diszes uj papilak és a még diszesebb uj iskola gyors felépitésében nyilvánult. Igaz, hogy az uj iskola felépitésénél a polgári községet a magyar állam is ritka jóindulattal támogatta, de a legnagyoab erő e mellett a *hitbuzgóságban* rejlett. Vajha nagyobb népességü hit- és polgári községeinkre nézve buzditó példa lehetne e kis község sokra igyekvő derék munkája! Mert akkor nem kellene az udvarhelymegyei közgyülésen is afelett szomorkodnunk, hogy a hegyen épült *Bágy* községnek iskolai épületének falain az őszi szél átsivit és az állami tanitó apró gyermekei sokat dideregnek e miatt. A közgyülés az uj iskola egyik termében folyt le, hová a helybeli hivek meglepő szép száma követett. Köri tagok ugy a lelkes elnöki megnyitót, mint a titkári jelentést élénk figyelemmel kisérték. De legnagyobb érdeklődés nyilvánult az egyházközség története iránt, mit *Baczó* Lajos lelkész mindenre kiterjedő részletességgel tárt fel. Az ujabb időkből hosszu névsorát olvasta fel az önbuzgó hiveknek, kik a templom felékesitésére vagy vagy más egyéb egyházi közszükségletekre szives ajándékozással szolgáltak. Figyelmesen hallgattuk *Sándor* Lajos állami tanitó felolvasását is, aki a *család* és *iskola* együttes müködésének szükségét fejtegette, mert csak igy lehet a megromlott erkölcsi életet fokozatosan javitani s nyomunkban hiterős és jellemes nemzedéket hátra hagyni. Ezután tisztujitás következett. Nagy részben a régiek választattak meg ismét egyhanguiag. Világi alelnökség és egyéb egyházi jegyzőség uj emberekre ráháztatott. Negyven éves papságát csak a közelmultban jubiláló egyházi elnök még egy kis fennakadáson segitett, midőn a jövő értekezleti közgyülés helyéül egyházközségét, Kis-Galambfalvát, jelöltette. A hosszszura nyult gyülés bezáratván, barátságos ebédre a papilakba vonultunk s innen nemsokára, sziveinkben egy szép nap emlékivel, oszoltunk szét. *Mester János.*

Körforgás. Az „Egyetértés“ nov. 4-iki vasárnapi számában az „Egyházak“ rovatban megemlékezve a *tiszáninneni* egyh. ker. csak most lefolyt közgyüléséről s egyik egyházi lapnak azon megjegyzéséről, hogy „ez a közgyülés is csak olyan *adminisztracionalis* gyülés volt, a mely kerékvágásból már valahára ki kellene zökkenteni a ker. közgyüléseket,“ azt az inditványt teszi, hogy, miután a ker. közgyülések a maguk nagy tömegével, gyorsan változó tagjaival s époly megbizhatatlanul változó többségeikkel, csakugyan nem alkalmasok személyes felelősség mellett eszközlendő demonstrációra, — melynek egyik főkelléke épen a gyorsaság és felelősség teljesen hiányzik a közgyülési administrációban, — kormányzó-testületeket kell alakitani ugy az egyházmegyén, mint a kerületeken, amott az *„egyházmeggei tanács“*-ot itt az „igazgatótanács“-ot, amott az esperes, itt a püspök elnöklete alatt, a közgyüléseken mindkét fokon csak a felebbezett ügyeket kell vinni. — Lám, lám! Hát már ugyüldözik a királyhágón tul az erdélyi speciálitásokat, hogy — vágyakoznak utánuk. Ajánljuk e jelenségeket szives figyelmükbe azoknak, kiknek itthon legmagasabb vágyuk: az igazgatótanács „felrobbantása.“

„Agyon administrálnak!“ halljuk a panaszt nem egyszer egyházi embereink szájából. A „P. E. és I. L.“ is szomorkodik, hogy az udvarhelyi egyházmegye közgyülése *rendbirságot* állapitott meg a hanyag papokkal szemben. Nós, hát mi nem vonjuk kétségbe, hogy itt-ott bizony jogosult az „agyonadministrálás“ ellen való panasz, s hogy szomoru, hogy vannak — hanyagok. De lám a máramaros-ugocsai ref. egyházmegye közgyülésén — épen az idézett lap tudósitása szerint — mig *György* Endre gondnok „bensőségteljesebb egyházi és hitéletet sürget a nagyrészt adminisztráló egyházban“: az esperes arról tesz jelentést, hogy *„a gyülekezetek administrációja rendetlen, nincs rendben a levéltár, hiángosak a jegyzőkönyvek, nem eléggé pedáns az anyakönyvvezetés, a számadásokban nincs egyformaság és pontosság, kilencz egyházban még az egyházi ingatlanoksincsenek telekkönyvezve, némely gyülekezetek egészen el vannak adósodva* stb. stb.“ — Nem állitjuk ugyan, hogy a mi erdélyi administrációnk mellett nem lenne semmi hiányosság; de — nálunk melyik esperes türné el az ilyeneket? Lám, csak egy kicsit tekintsünk át a más portájára s mindjárt becsüni kezdjük a magunkét. Hanem a György Endre intelme; — az, egyetemes érvényü és bizony megszivelendő!

Kezdődik — az új korszak. A „D. P. L.“ irja az idő és hely megnevezése nélkül, hogy volt egy ember, ki a Fejérváry-kormány idején alispán lett, a miért később — természetesen! — állását vesztette. Nem volt kenyere, de igen nagy családja — és őseitől öröklött ref. hite. Ezt azonban felcserélte a róm. hath. egyházéval és lett állása s nagy darab kenyere: a közalapitványi uradalmaknál, — melyek a m. kir. kultuszminiszterium felügyelete és kezelése alatt állanak. Laptársunk felkiált: „Minő fordulat? Az ember igazán alig hisz önmagának!...“ S laptársunk meg van lepetve?! Mi nem. Ám az összes egyházi lapjaink között csak nekünk van jogunk. Szomoru jog. De megjövendőljük: — nagyobb meglepetésekre is van kilátásuk.

Felvilágositásul. E lapok f. évi 43-ik számában egyházkerületünk igazgató-tanácsának üléséről közzétett referádájában személyemre vonatkozólag egy, a valódi tényállásnak meg nem felelő tudósitás jelent meg. Nevezetesen, hogy én a fizetésemben beállott emelkedést (?) szabályszerüen bejelenteni elmulasztottam, sőt azt egyenesen megtagadtam. Ezzel szemben a tényállás ez: Fizetésemben az *emelkedés* nem állott be, hanem történt ebben *változás* anynyiban, a mennyiben a papi fizetés alapját képezett dézmakárpótlási tőke földbirtokba fektettetett. Ezen változás igazolására felsőbb egyházi hatóságom utasitására f. évi julius hó 28-án, 53. sz. alatt, egyházmegyém esperesi hivatalához beterjesztem a papi fizetési alap pénztőkéjéből vásárolt kőfarki birtok 11 darab telekjegyzőkönyvi kivonatát, a kataszteri birtokiveket s a birtok jövedelmezőségét tanusitó, Kőfarka község előljárósága által 1030—1906. sz. alatt kiállitott s a bethleni járás szolgabirósága által láttamozott, bizonyitványt. Ezek az okmányok voltak tőlem bekérve, s jóllehet ezeket négy heten át tartó küldözgetés, több rendbeli levélirás után tudtam beszerezni s igy kötelességemnek eleget tenni, mégis kötelességmulasztással vádoltattam. M.-Nemegye, 1906, okt. 30-án, kiváló tisztelettel: *Köblös István,* m.-nemegyei lelkész.

Szives értesités. Tisztelettel értesitem a Nagytiszteletü lelkész urakat, vallás és egyházi énektanitókat, hogy a Méltóságos Igazgató-Tanács által 3265—906. sz. alatt engedélyezett és alkalmazás végett figyelmökbe melegen ajánlott „Leczketerv“ és „Haladási napló“ nyomtatványfüzeteim már megjelentek. „Haladási napló“ ára 1 kor. „Leczketerv“ ára 80 fill. Postára bérmentes küldéshez 30 fill. melléklendő. Szives megrendelésüket kérem. Magyarlápos, 1906. év okt. hó. Kiváló tisztelettel *Kiss Géza* áll. igazg.

Kassai kiállitás orgonája. Országh Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros által a kassai kiállitáson kiállitott remek szép és kellemes hangu orgonát a *héjjasfalvi* ev. ref. egyház temploma részére megszerezte. Az orgona már el is van szállitva rendeltetési helyére és annak felállitása a napokban fog megtörténni. Gratulálunk az egyháznak ezen előnyös és jó vételhez, viszont a czégnek is, hogy kitünő müve által az ország ezen határ részét is sikerült üzleti körének megszerezni. Ugyan ezen czég készitette a zilahi ev. ref. temptom uj orgonáját is, mely most lett befejezve és ugy a szakértők, mint laikusok teljes elismerését érdemelte ki.

Szerkesztői üzenetek.

S. G. — *Selye.* Csak a jövő számban adhatom, ha fér az egyh. ker. közgyülési dolgoktól.

V. B. — *Dés,* **A.** — *Nagyenyed.* Most lehetetlen volt. Jövő számban. Köszönet.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1198—906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület görgényi egyházmegyéjébe kebelezett *topliczai körlelkészi állásra,* a megválasztott lelkész szomoru családi körülménye miatti kényszerült visszalépése folytán, ujólag pályázat hirdettetik.

Dijlevélileg megállapitott javadalom: 1. Kényelmes, szép, nyolcz osztályu lakház a topliczai anyaegyházban, 2 hold 203 □ öl első osztályu kerttel és jó karban levő minden szükséges melléképületekkel. 2. Földhaszonélvezet: 12 kor. 98 fill. értékben. 3. Készpénz A) az egyházközség pénztárából félévi előleges részletekben 163 kor.; B) az egyházkerület pénztárából félévi utólagos részletekben: a) topliczai 5000 kor.-ás alap után 250 kor.; b) gődemesterházai 4000 kor.-ás alap után 200 kor.; c) br. Bánffy család 500 kor.-ás alapitványa után 25 kor.; e pénz járulékok összege: 638 kor. 4. Stóla esetenként kereszteléséért: 40 fill.; esketésért 2 kor.; temetésért 2 kor.; a temetési stóla évi összege dijlevélileg 8 kor.-ra van átlagolva. 5. Kiadványok dija e. m. szabályrendelet szerint. 6. Conventi segély utólagos negyedévi részletekben: 400 kor. E jövedelmek összege 1058 kor. 98 fill.; melyből engedélyezett leszámitás, a fuvardijjal együtt: 347 kor. 48 fil.; tehát az államilag kiegészitendő 711 kor. 50 fill. jövedelmet 9816—902 sz. miniszteri leirattal megállapitva, évi 888 kor. 50 fill. fizetéskiegészitési államsegély congrua egészíti ki 1600 koronára.

Kötelességek: A toplicai anya, gődemesterházai, palotailvai leányegyházakban, valamint az év legkedvesebb szakában a fürdő évad alatt Borszékfürdőn a lelkészi teendők végzése a körlelkészi utasitások szerint. Az anyaegyháztól a leányegyházakba és Borszékfürdőre elsőrangu állami ut vezet; ez előny mellett, Topliczán és filiáin átmenőleg a székely körvasut 2 év alatt teljesen kiépülvén, filiáikba vonaton lehetvén eljutni, a fuvardijnak csaknem teljes megtakarithatásával a jövedelem tetemesen emelkedik.

E körlelkészi állás, congruás lévén, hivatalosan a III. osztályuak közé van sorozva. Az állomás, a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Szükséges okmányokkal és e pályázati hirdetés megjelenése után kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelt pályázati folyamodványok 1906. évi november 28-ig az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához (Kolozsvár) küldendők.

Kolozsvárt, 1906. okt. 31.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1176—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *toroczkószentgyörgyi* papi állásra pályázatot nyitok. Javadalom: Lakás 4 szoba, konyha, kamara, pincze, melléképületek és 784 □-öl kerttel, földhaszonélvezet 10 h. 623 □ öl szántó, 8 h. 739 □ öl rét, 226.21 haszonélvezeti értékkel számitva, a földeket a lelkész mivelteti, adóját az egyház fizeti: készpénz gróf Thoroczkai pátroczinium 309.92 K, famegváltás ugyanonnan 60 kor., munkabeli szolgáltatások 39.50 K, stola átlaga 10.80 K, fairatás jog 6 kor., belmissi segély 80 kor. A miniszter által megállapitott tiszta jövedelem 768 kor. 43 f., engedélyezett kiadás 34.50 K, marad kiegészitendő 733.93, állami fizetés kiegészités 60608—1900 min. sz. a. megállapitva 866. sz. összes javadalom 1600. Vallás tanitásért 80 kor. Dijlevél helybehagyva 3753—1903 ig. tan. sz. a.

Kötelességek: a törvényben megállapitott teendők végzése.

Pályázati határidő november 25-ike. Folyamodványok minősitvénnyel és szolgálati bizonyitvánnyal ellátva nt. Jancsó Lajos esperes urhoz küldendők Maros-Ujvárra.

Kolozsvár, 1906. okt. 31.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 538. A—1906.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló és az Északamerikai Egyesült Államok területén müködő amerikai magyar református egyházmegyében több egyházközség az 1907—1908. tanév kezdetétől rendes mindennapos elemi iskolát fog fentartani.

E tanitói állások általában évi 500 Dl. előleges havi részletekben esedékes javadalommal vannak egybekötve s a megválasztott tanitó amerikai müködése alatt is a hazai tanitói nyugdijintézetnek tagja marad. A kiutazásnak, melynek költségeire a konvent elnöksége 600 koronát előzetesen utalványoz, legkésőbben 1907. augusztus havában kell megtörténnie.

Felhivatnak mindazon magyarországi református vallásu tanitók, kik az amerikai magyar református egyházmegyében tanitói állást vállalni hajlandók, hogy ezen szándékukat személyes körülményeik, nyelvismeretük stb. ismertetése mellett, okmányokkal felszerelt kérvényben a konvent alulirott világi elnökének (l. Budapest, II. Bimbóutcza 7.) 1906. deczember 15-ig jelentsék be.

Budapest, 1906. október 30.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének elnöksége:

Báró Bánffy Dezső főgondnok, világi elnök. — *Kun Bertalan* püspök, egyházi elnök.

Sz. 816—1906.

KÖRLEVÉL

a dési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz és t. gondnokaihoz.

Tudomására hozom lelkipásztor társaimnak és gondnok afiainak, hogy a mult hóban tartott közgyülés az ürességben volt egyházmegyei számvevői állásra Barabás Sámuel m.-láposi lelkész aát választotta meg.

Egyidejüleg felhivom, hogy a folyó évről kiállitandó leltárokat és 1907. évi költségelőirányzatokat, szabályszerüen kiállitva, november hó 15-ig számvevő aához beterjeszteni ismerjék kötelességüknek.

Az országos közalap f. évi járulékait minden egyházközség részéről november hóban Szakács Ferencz désaknai lelkész közalapkezelő aához fizessék be, hogy a jövő évre semmi hátralék át ne vitessék.

Sárosmagyarberkeszen, 1906. október hó 28-án.

Pap István, esperes.

Sz. 1565—1906.

KÖRLEVÉL

a nagyenyedi egyházmegye tiszteletes lelkipásztori hivatalaihoz.

Az ide vonatkozó és a hivatalos lapban látható igazgató-tanácsi rendeleteknek megfelelően felhivom lelkész atyafiakat, hogy: *a)* Az országos közalap megállapitott járulékait és a reformáczió emlékünnepi perselypénzeket legkésőbb f. é. deczember 5-ig mulhatatlanul szolgáltassák be az esperesi hivatalhoz. *b)* Az iskolákban vegyék használatba a Kis Géza-féle haladási naplót, mely kapható 1 kor. árban szerzőnél Magyar-Láposon, ez a füzet lesz beterjesztendő tanév végén a tanügyi előadóhoz. *c)* Az át- és kitértek anyakönyvét 1907. január 1-én állitsák be, nyomtatványok főjegyzőnél kaphatók. *d)* Költségelőirányzatok legkésőbb november 25-ig Veres Károly számvevő urhoz beterjesztendők.

Marosujvár, 1906. nov. 4.

Jancsó Lajos, esperes.

FELHIVÁS

a kolozsvári ref. egyhm. tiszteletes lelkészi hivatalaihoz.

Tisztelettel felhivom 1907. évi nyomtatványszükségleteiknek f. hó 15-ig hozzám való bejelentésére, mert a pénztár csak bejelentett mennyiséget rendelhet.

Az át- és kitértek nyilvántartása végett a 10—10 iv nyomtatványt minden lelkészi hivatalnak még e hó 20-ig bekötve fogom megküldeni s ugyanakkor a fent jelzett határnapig bejelentett nyomtatvány szükségletet is.

M.-Kályán, 1906. nov. 3.

Lőrinczy, pénztárnok.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *46-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. nov. 15.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor. félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Memento!

Br. Bánffy Dezső főgondnok intelme.

Kolozsvár, 1906. nov. 12.

A mai nap egyházunkban egy történelmi datum. Azzá tette br. Bánffy Dezsőnek egy apropos beszéde, melyet erdélyi egyh. kerületünk közgyülésének elnöklő főgondnoki székéből mondott el. A szó néha — *cselekedet.* Az övé *most* egy *nagy* cselekedet volt. Cselekedet, melyhez jelentőségre nagyobbat nem ismer magyar egyházunk ujabb története. Azzá tette az, *a ki* mondta és az, *a mit* mondott.

Ugy történt, hogy az egyházkerület Igazgatótanácsa, melynek kezében futnak össze az egész kerület kormányzatának szálai, évek óta tapasztalta azt a szomoru jelenséget, hogy az egyházi alkalmazottak mindig növekvő száma rendes hivatala mellett olyan mellékfoglalkozásokat folytat, a melyek fő hivatásuk betöltésében akadályozzák, vagy legalább is lehetetlenné teszik, hogy azt egész emberként töltsék be. E szomoru helyzeten segitendő, ismételten megkisérlett az Igazgatótanács azt, hogy a kerületi közgyülés szabályrendelettel adjon directivát a kormányzó Igazgatótanácsnak arra, hogy milyen mellékfoglalkozások folytatását vegye tudomásul, és milyenekét ne.

A kerületi gyülés 1905-ben azt az álláspontot foglalta el, hogy miután az Egyházi Törvények (141. §.) csak általánosságban mondják ki, hogy „a lelkészek az olyan foglalkozásoktól, melyek a tanulmányozásban, hivatalos teendőik végzésében akadályul szolgálhatnak, hallgatóikkal való viszonyukat megzavarhatják, szorosan óvakodjanak“: a mellékfoglalkozásokat szabályozni nem kivánja, hanem azokkal kapcsolatosan felmerülő bajokat a hatóságok fegyelmi eljárások utján torolják meg.

Az Igazg.-tanács ujabb szomoru esetekre s főleg a sz.-udvarhelyi bankbukással kapcsolatosan 6 tanárunk ellen folytatott bünügyi tárgyalásokra való hivatkozással s annak tudatában és tapasztalatában, hogy ha a mellékfoglalkozások nem rendeztetnek a fegyelmi esetek száma nagyon felszaporodik, a mi sok herce-hurcával és költséggel jár, az idei közgyülés elébe egy olyan szabálytervezetet terjesztett ez ügyben, a mely a legmesszebbmenő körültekintéssel minden mellékfoglalkozást megengedett volna, a mi a nép sociális java és mumanitárius szempontból igazolt és csak az ethikai alappal nem birókat tiltotta volna el. (A javaslatot jövő számunkban egész terjedelmében közölni fogjuk.) Ám „az egyéni szabadság védelmének és az egyházi „rendőrködés“-től való „félelem“ örve alatt a kerületi gyülésnek nagyobbrészt érdekelt többsége Pokoly József tanár inditványára leszavazta a bölcs javaslatot s az 1904. évi határozatot ujitotta meg.

Bánffy Dezső báró elnök a diadalmas többség „éljenzései“ közepette hirdette ki a határozatot. Azonban miután kihirdette, a megindultságtól remegő hangon egy oly intelmet mondott, a mely egész egyházunkban méltó érdeklődésre és méltatásra kell hogy találjon. Fájdalom, nem volt jelen gyorsiró, ki a remek beszédet szószerint lejegyezhette volna s igy mi is csak töredezett részletekben ismertethetjük a következőkben:

„A határozatot — mondá — elnöki kötelességemhez hiven kihirdettem. De engedje meg t. közgyülés, hogy egy pár megjegyzést füzhessek hozzá. (Halljuk! halljuk!!) Pirulva hirdettem ki e határozatot, a mely ujabb bizonysága annak, hogy egyházunk és alkalmazottai az anyagi érdektől elvakitva oly veszedelmes lejtőre jutott, a melyen ha az eddigi lépésekben halad tovább a züllésnek és a bukásnak néz elébe. Mint az Igazgató-tanácsnak és közgyülésnek elnöke, évek óta lelkem mélyén szomoru megdöbbenéssel nézem azt a dekadenciát, mely egyházunkban végbe megy és s mely abban nyilvánul, hogy a §-okkal nem szabályozható hitéletápolása, a cura pastorális szokatlan mértékben elhanyagoltatik, maga a rendes hivatás válik mellékfoglalkozássá.

Személyesen meggyőződtem arról, hogy papok és tanárok, semhogy a kötelességteljesitésükre kiszabott időn tul odahaza tanulmányaikat folytatnák, alig várják, hogy a pénzintézetekbe s más mellékfoglalkozási helyeikre menjenek. S mikor sok ilyen dolgot láttam, sajnálattal kell most látnom, hogy a közgyülés többsége ellene van, leszavazza azt az inditványt, mely ezeket az egyház s a tanügy rovására menő viszszaéléseket korlátok közé akarja szoritani. A multban, a nyomoruságos viszonyok közt, a fizetések rendezéséhez én is készséggel hozzájárultam. S ime most, midőn elveket s ideálokat kellene keresnünk és szolgálnunk, a vélemények odacsucsosodnak, hogy a mellékjövedelmet tartják előbbrevalónak. Nincs jogom változtatni a határozaton, de arra van, hogy aggályaimat elmondjam, szeretett egyházam érdekében. Az az egyedüli ideális álláspont, amit az a tanitó javasolt* és én, bárhány feljelentés jön, ha jön a tanár vagy tiszteletes urak mellékfoglalkozást illetően, fegyelmi ténynek fogom minősiteni s a legszigorubb fegyelmi vizsgálatot javaslom s vezettetem be ellene. A végső elkeseredésre vezet ez az állapot. Harminc esztendeje, hogy ülök ezen a széken, mint igazgatótanácsi tag és egyházkerületi elnök s most gondolkodni kezdek azon, hogy mi köt engem ehez a székhez, a rang, vagy az anyagi érdek, vagy pedig egyházam szeretete? Miért ülök itt az elnöki széken, hogy én, a ki életemnek minden percét egyházamnak szenteltem, mégis most azt lássam, hogy az igazgatótanács állandó gyanusitásoknak van kitéve?!

Amit elmondottam, lehet, hogy nem helyes s főleg, hogy épen innen az elnöki székből mondom. De nem tehetem, hogy ki ne mondjam, hogy ha igy megyünk tovább, züllésbe viszszük egyházunkat. Én látom a veszélyt. És érezni fogják majd a papok és tanárok is. Kérem, szüntessük meg az állandó harcot. A különböző osztályok nem egyházi érdekeket, hanem zsebet néznek. A multban ami atyáink gályára mentek az egyház érdekeiért, ma a nagyobb jövedelem kérdését tartják szem előtt. Ma lépten-nyomon fenyeget egyfelől az ultramontán klerikálizmus, másfelől a nazarénusok és különféle szekták hóditása s maholnap arra jövök rá, hogy hóditásuk indokolt. Mert azok beszélnek és dolgoznak a hit érdekében, mi pedig a zsebről. Akkor, mikor terjed a baptista hit, nazarénus és a különböző hitfelekezetek s midőn hitoktatóik a Jézus Krisztus tanitásait és az emberszeretet tanitják, elkövetkezik nálunk ezekkel a törekvő vallásfelekezetekkel szemben, hogy nem lesz, hogy a tanár urak és a tiszteletes urak kinek prédikáljanak, tanitsanak és igy nem lesz sem papi, sem tanári fizetés s akkor elmehetnek postamesternek, bankigazgatónak és üzleti vállalkozónak. Ezeket voltam kénytelen kijelenteni és most a tárgyalást délután 4 óráig félbeszakitom"

Ez volt nagyjában az a beszéd, mely a lelkek mélyéig hatott, a melyet az egyik rész pironkodva, a másik pedig fellelkesült éljenzéssel fogadott és a gyülés percekig ünnepelte Bánffyt.

Olyan volt ez, mint az Idvezető ostorsuhogtatása a jeruzsálemi templomban. Nem személyeknek, hanem valami láthatatlan romboló szellemnek szólt ez, mely egyházunk élőfájának gyökerét támadta meg. A materiálizmus férge ellen volt irányozva, mely régen kikezdte, most pedig sorvasztja egyházunkat.

Hivatott egyházi férfiak ajkairól szelid intelem formájában már régen hangzik ez ellen az intelem; a megdöbbentő és a lelkek mélyéig ható most az volt, hogy egy *világi* ember figyelmeztet erre minket. A br. Bánffy beszéde azért hatott oly elemi erővel, mert leplezetlen őszinteséggel mondott meg olyan igazságot nyiltan, a melyet magunk közt titkon mindnyájan bevallunk.

Tudjuk, — ő maga is érezte s ki is fejezte — hogy bizonyos oldalról ezért támadásoknak lesz kitéve. Kihasználják ellene politikailag, egyházilag és társadalmilag. De mi bizonyságot teszünk az Isten előtt, hogy br. Bánffy ezzel csak a rövidlátó s ismét csak puszta anyagi érdekeket nézők szerint ártott az egyház helytelenül értelmezett külső tekintélynek és anyagi érdekeinek; de valójában egy oly nagy cselekedetet müvelt, mely őt egyházunk apostolai közé emelte.

Egyházunk nemzeti és kulturális szolgálatainak értéke van akkora, hogy annak ne árthasson az az ideális törekvés, mely ezt a szolgálatot és ennek értékét csak fokozni kivánja azzal, hogy megtisztitani óhajtja minden idegen és bomlasztó elemtől.

Br. Bánffy pedig ezt a szolgálatot tette beszédével egyházunknak.

30 esztendős hü és nagy áldozatokkal járó önzetlen szolgálatainak ez volt koronája. A keserü orvosság beadására ebben volt elvitázhatatlan jogcime. Egyházunk szeretetéből folyt atyai dorgálását ezért fogadtuk harag nélkül, sőt köszönettel. A bölcs patriárcha intelmét — hálával.

Az Isten áldja meg érette!

Áldja meg azzal is, hogy mi megértettük őt és intelme nem lesz pusztában elhangzó szó.

„Térj magadhoz drága Sion!"
Emlékezzél meg, hogy honnan estél ki!
Memento!

Nagy Károly.

---

* *Gyerkes* Mihály udvarhelyi tanitó javaslata ugyanis az volt, hogy kizárólag a népjóllétre irányuló sociális irányu mellékfoglalkozás engedélyeztessék.

Részletek dr. Bartók György püspök ur évi jelentéséből.

Főtiszteletü kerületi Gyülés!

Mielőtt egyházkerületünk tevékenységéről megtenném jelentésemet: engedje meg a Főtiszteletü közgyülés, hogy azokról a változásokról számoljak be, a melyek a mult évről egyházkerületünk népességi viszonyaiban eléállottak.

I.

Egyházkerületünk népessége a mult év végén 437,349 volt; 5,097-tel több, mint a megelőzö évi kimutatásban.

Született 14,808. Ezek közt törvénytelen 1232; több, mint a megelőző esztendőben 788-al. Meghalt 10,526. Házasságkötések száma 3,516. Egyházi áldást nem vettek igénybe 96 esetben. Kereszteletlenül maradt 98. Egyházi szertartás nélkül temettek 16 esetben.

Ha a házasságkötésekre forditjuk tekintetünket: a vegyes házasságok vonják magukra figyelmünket. 351 esetben ref. vallásu férfiu más felekezethez tartozó nővel kötött házasságot, tulnyomólag római kath. nővel. Mózesvallásu zsidónővel csak 4 esetben.

Viszont 446 eset fordult elé, midőn ref. vallásu nő más felekezethez tartozó férfiuval kötött házasságot; — legtöbb esetben róm. kath. férfiuval; — Mózes vallásu férfiuval csak 3 esetben.

A ref. vallásu férfiak görög kath. vagy görög keleti vallásu nőt vettek el 76 esetben; 46 esetben unitárius vallásu nőt.

Ref. vallásu nők gör. kath., vagy görög keleti vallásu férfiuhoz mentek 85 esetben; unitárius férfiu hoz mentek 85 esetben; unitárius férfiuhoz 54 esetben.

A lutheránusokkal kötött házasságok ritkábbak; mint az unitáriusokkal. A vegyesházasságok száma legnagyobb kolozsvári eh.-megyénkben: 172; mig a szomszédos kalotaszegi e.-megyében csak 22.

A házasfelek gyermekeik vallására nézve elkötelezték magukat 75 esetben javunkra, 49 esetben kárunkra. Áttérés történt 313, kitérés szintén 313. Az áttértekről és a kitértekről külön kerületi anyakönyvet vezetek, a hová az áttérőket és a kitérőket is névszerint bevezetem.

Itt kell megemlitenem, hogy most, midőn az államkormány a baptistákat elismerte, szükségesnek tartottam az eh.-kerületünk területén lakó baptisták számbavételét is. A számbevételt azért is meg kellett tennem, mert ennek az évnek első havában Igazg.-tanácsunkhoz jelentés érkezett, hogy Felső-Csernátonban baptista-mozgalom indult meg, a mit meggátolni, a mint a felterjesztés szól, csak „felülről lehet.“ A mlgos Igazgató-tanács az ügyet elintézés végett hozzám tette át (394—1906. sz.). Felhivásomra azonban Felső-Csernátonból sem lelkész, sem espéres nem jelentett be senkit.

A baptismus elismert felekezet. Nem adhatok más tanácsot lelkésztársaimnak, mint a mit Pál apostol adott az efézusi véneknek: viseljetek gondot az egész nyájra. Ha lelkipásztoraink nemcsak beszédeikkel, hanem egész életükkel tesznek tanubizonyságot a Krisztus mellett: a nyáj követni fogja pásztorát. Ezért nem tudom helyeselni, ha a pásztor elhagyván nyáját, a politikai élet hullámai közé veti magát. Két Urnak szolgálni nem lehet. Az élet egész embereket kiván mindenütt. Mennyivel inkább istenországa, a hol a ki az örök életet elnyerni akarja, miként a gazdag ifjunak, mindent fel kell áldoznia. A ki a világi dicsőség után szalad: nem alkalmas istenországa munkálására. A baptisták összes száma 555, ideértve a Felvinczen és Miriszlón lakó nazarénusokat is.

Az áttérések száma legnagyobb kalotaszegi (43) és udvarhelyi e.-megyénkben (44). A kitérések tekintetében Szilágyszolnok áll elől 101; Kalotaszegi 51.

A felekezeti alakulás reánk nézve nem mondható kedvezőtlennek, de annál kellemetlenebb érzéssel kell megállapitanom, hogy Erdélyben is érezteti hatását az egyre növekedő áramlat, amely nemzetünknek sokszor a megélhetés nehéz viszonyaival küzködő, de sokszor talán a könnyü meggazdagodás vágya által vezetett gyermekeit Amerikába és Romániába hajtja s a haza földjétől végkép elszakitja, hogy gyermekkori örömeinek vidám tanyáját, ifjukori reményeinek édes bölcsőjét, többet soha meg ne lássa. Az esperesi jelentések szerint Amerikába 779-en, Romániába 274-en költöztek ki a mi hiveink közül. Miféle erő üzi őket, hogy széttépve még a legszentebb kötelékeket is, melyek a családban, a társadalomban egymáshoz füzik szorosan az embereket, örökre elhagyják azt a hazát, a melyen minden mező, minden patak és folyó, minden völgy és sziklahegy hozzánk beszél? A hazaszeretetnek, a nemzeti együttérzésnek sincsen e immár ereje visszatartani azokat, akiket talán nem is a nyomor, hanem csak az önzés hajt az idegenbe vivő hosszu utra. A fák megsárgult leveleinek lehullása is fájdalmas érzéseket kelt, de mit tegyünk?

A nemzet élőfája hullatja leveleit! Audax omnia perpeti Genus humanum ruit. Kérve kérem lelkipásztortársaimat: teljesitsék itt is őrállói tisztüket és értessék meg népünkkel, hogy mit veszitenek emitt és mit nyernek amott. Elveszitik azt, minek neve a haza s amelyet nem találnak meg többé sehol. Az ég egy kincset át minden hazának s a nemzet hiven őrzi birtokát! Aki e birtokból kiesett, olyan, mint a kitagadott gyermek: nem érzi többé az atyai ház tüzhelyének éltető melegét. A nagy idegenben el kell pusztulnia. „Az a föld, amelyen te állasz, szent föld. II. Móz. 3: 5. Intsétek tehát a népet a zsoltáriróval: „Lakozzatok ezen a földön és éljetek a hit által. (37. Zs.)

II.

Áttértek a gyülekezeti életre és a gyülekezetek által a lefolyt évben kifejtett munkásságra.

A protestáns egyház, mint külső szervezet, a gyülekezeti életen nyugszik. Minden intézkedése a gyülekezeti életből indul ki és ebbe tér vissza megint. A gyülekezeti élet a mustármag, amely hatalmas és terebélyes élőfává növekedik. A gyülekezetek élő hitéből és odaadó buzgóságából állanak elé a templomok, iskolák, lelkészi és tanitói lakások. A gyülekezetek életminősége szabja meg az egésznek társadalmi és valláserkölcsi életét. Itt dől el a lelkipásztori szolgálat szociális és valláserkölcsi fontossága, ethikai értéke. A lelkipásztor a gyülekezet anyagi és szellemi életének vezetője, mint első presbiter, a szolgálat által. A Krisztus igaz hiveiből alakult gyülekezetben minden egyes tag tesz, alkot és épiti Isten országát; mindenkinek könnyü a teher és gyönyörüséges az iga, melyet hordoz és emel.

Ami szemeink is állandóan a gyülekezeti életen függenek s nekem, kit az isteni kegyelem, a szolgálatban e helyre állitott, jól esik, ha gyülekezeteink tevékenységének elért eredményeiről a Főtiszteletü Közgyülés szine előtt minden esztendőben számot adhatok és asaját szolgálatomról is beszámolhatok azok előtt, akik a végzett munka fölött itéletet mondani hivatalosok.

A méltóságos Igazgatótanács, mint kerületünk legfőbb közigazgatási hatósága, külön közigazgatási, tanügyi és gazdasági jelentéseiben számol be mult évi rendes kerületi gyülés óta kifejtett tevékenységeiről. Nagyméltóságu br. Bánffy Dezső kerületi főgondnokunk akaratereje, ügybuzgósága, bölcsesége,

ha egyéb bizonyságtételünk nem volna is, elégséges biztositéka lehet annak, hogy mindnyájan erőink teljes ráforditásával dolgoztunk, egyházkerületünk anyagi és szellemi érdekeit legjobb tudásunkkal és lelkiismeretesen szolgáltunk.

Jövőben talán terhesebb lesz a munka. Nemcsak a titkári állás áll üresen, hanem dr. Sárkány Lajos tanügyi előadót is kénytelen volt igazgatótanácsunk egy évre szabadságolni. Tudása, ügybuzgósága, egész egyénisége nekem nemcsak könnyüvé, de kellemessé is tették az együttmunkálkodást.

(Folyt. köv.)

Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása.

Folyó hó 10-ére összehivott egyházkerületi közgyülésre az illetékes tagok nagy számmal jelentek meg és élénk óvációval fogadták a pont 10 órakor a püspök és főgondnok társaival a közgyülési terembe lépő br. Bánffy Dezső elnöklő főgondnokot. A zsufolásig megtelt közgyülési teremben nemsokára felhangzott a „Jövel szentlélek Uristen“ lelket emelő hangja. Majd ennek végeztével dr. Bartók György püspök mondott magas szárnyalásu imát, kérvén a kegyelem atyjától a bölcsességnek, tanácsnak és szeretetnek lelkét a tanácskozásokra, hogy azok egyházunk épületére s ezáltal Isten országa terjesztésére szolgálhassanak.

Br. Bánffy Dezső szokásos módon pár üdvözlő szóval megnyitván a közgyülést, az alakulás formaságai következtek. Miután a névsor olvasása során konstatáltatott, hogy a gyülés határozatképes, segédjegyzőkül kiküldettek: Bodor Géza esperes, dr. Imre Sándor tanár és dr. Kolozsvári Bálint képviselő. Majd az uj tagok igazolása következett. Ezek során tárgyaltatott a szászvárosi kollégium 2 — miniszterileg kinevezett — tanárára vonatkozó azon kérés, hogy egyházias buzgalmuk elismeréséül, a közgyülés rendes tagsági joggal ruházza fel őket. Az egyházias buzgalom indokolásául felhozottak (pl.: buzgó templomjáró, egyházi énekeket nagy buzgósággal tanitó s hasonlók) sok ajkra mosolygást csaltak. Az Igazgatótanács Nagy Ödönre nézve a tagsági jog megadását, Nagy Sándorra nézve azonban annak — ezidő szerint való — megtagadását javasolta, miután ez utóbbinak sérelmi panasza fekszik a közgyülés előtt, melynek elintézéséhez visszás volna, hogy maga is szavazatjogot kapna. Mint rendesen, e személyi kérdés felett is bizonyára hosszas vita indult volna meg, ha br. Bánffy Dezső a szabályok szigoru alkalmazásával be nem vágja ennek utját. Igy azonban minden vita nélkül való szavazással az Igazgatótanács javaslata emeltetett határozottá.

Az Igazgatótanács által kibocsátott tárgysorozat rendjén következett ezután a napirend megállapitása. A közgyülés vita nélkül teszi magáévá az Igazgatótanács erre vonatkozó javaslatát. Ennek megfelelően mindenekelőtt a bizottságokat küldik ki; majd konventi és más bizottsági tagok választása iránt intézkedett az elnök. Ezután az Igazgatótanács tett előterjesztést Jánó Albert hátszegi ev. ref. lelkész, a hunyadi egyházmegye uj esperese és Juhász Izidor piskii lelkész, az egyházmegye uj főjegyzője, eskütétele tárgyában, kik is a hivatalos esküt a gyülés szine előtt ünnepélyesen letették. Tárgysorozat rendjén az Igazgatótanács előterjesztése következik a Bartha Lajos elhalálozásával megüresedett közügyigazgatói állás betöltése tárgyában. Közgyülés tekintettel arra, hogy a most szentesités alatt levő egyházi törvényeink a közügyigazgatói állásnak változtatását teszik szükségessé, az állás ez alkalommal való betöltését mellőzi. Az Igazgatótanács a megüresedett gondnoki és tanári állások betöltésére vonatkozó javaslatai és *Sebesi* Akos aa.-nak a székelyudvarhelyi kollégium tiszteletbeli főgondnokává történt választása után a püspöki jelentés következett, melyet lapunk más részén bő kivonatban közlünk. A jelentés, mint rendesen, most is részletesen foglalkozik a kerület egy évi életével; különösen a hivek áldozatkészsége az, amely leginkább leköti figyelmünket. A jelentés különös sulylyal mutat rá a lelkészek cura pastoralis müködésének fontosságára; viszont óva inti a lelkészeket a nagy politika hullámaiba való merüléstől. A jelentés méltatása során dr. *Boér* Elek gondnok azt kivánja hangsulyozni, hogy a lelkészeknek főleg korunk szociális törekvéseiben kell nagy részt venniök, amire dr. *Bartók* püspök azt jegyzi meg, hogy a lelkészek nem jó uton járnának, hogyha pro vagy contra a politikailag érvényesülni kivánó sociálizmus szerint csoportosulnának; sőt müködésük akkor lesz e szempontból is áldásos a társadalomra, ha saját hivatásuk gyakorlata által keresik az orvoslást. A közgyülés a legnagyobb figyelemmel hallgatta végig a jelentést és *Sándor* József inditványára jegyzőkönyvi köszönetet mondott a püspök urnak. Ezzel a gyülés véget is ért. Délután 4 órakor mindenek előtt az Igazgatótanács különböző jelentései átvizsgálására küldettek ki a bizottságok.

A 1903–5. évi zárszámadások és 1907. évi költségelőirányzat tárgyalásának kapcsán egyhangulag elfogadta a közgyülés *Nagy* Károly th. tanár azon inditványát, mely utasitja az Igazgatótanácsot, hogy jövőre a zárszámadást és költségelőirányzatot teljesen azonos cimletek szerint csoportositsa s a tételeknél előforduló s különösen a költségelőirányzattól eltérő változásokat felvilágositó és indokoló magyarázatokkal lássa el, külön állitsa össze és terjessze elő a kerület önálló intézményeinek (theol. fakultás, Szeretetház) évi számadását és költségvetését s általában részletesen ismertesse gazgasági programmját. Hosszabb, bár kevéssé indokolt vita folyt az igazgatótanácsi tisztviselők és munkakörük beosztása körüli változások s ideiglenes rendezésekről adott jelentés körül. A vita vége az lett, hogy *Pokoly* József th. tanár inditványa folytán élesebben kidomborittatott az uj rendezés ideiglenes volta s az ideiglenes titkárhelyettesnek, egy nyugalmazott tanárnak és lelkésznek nem adatott meg a ker. közgyülési tagság joga. A választások eredményének kihirdetése után a szombati gyülés véget is ért.

Nóvember 11-én *vasárnap* délelőtt a felszentelendő ifju lelkészek számbavétele és kibocsátása képezte a gyülés egyetlen tárgyát.

30 ifju lelkész felszentelését kérte egyházközsége. A felszentelendőkhöz Bartók György püspök ur intézett buzditó beszédet, mely után a közgyülés tagjai a főgondnokok vezetése alatt a farkas-utcai templomban vonultak. Itt Deésy Gyula ájtatos imája után a felszentelő beszédet az Ap. Csel. XX. részének 28. verse alapján Bartók György püspök ur tartotta; majd a felszentelési szertartás következett. Az istentiszteletet a hivek éneke zárta be.

(Folyt. köv.)

A marosi egyházmegyéből.

A marosi egyházmegye f. é. október 24-én tartotta rendes közgyülését Maros-Vásárhelyt, ugy az egyházi, mint a világi tagok nagy részvéte mellett. Már d. e. 9 órakor népes lett a ref. felsőbb leányiskola udvara, szinte látszott az összegyülekezett tagok arcairól a nagy érdeklődés, melyet a közgyülés egyik tárgya, a tisztikar megujitása keltett fel. A d. e. 10 órakor kezdődő közgyülést Ravasz János közszeretetben álló esperesünk lélekemelő, buzgó és közvetlensége által sziveinket Istenhez emelő, ma-

gas szárnyalásu imája nyitotta meg, megemlékezvén ebben a nagy Rákóczi és bujdosó társai hamvainak magyar földbe leendő elhelyezéséről, illetve hazahozataláról, kérve Istentől poraiknak a hontalanság után zavartalan nyugalmat.

A gyülés megnyitása, névsorolvasás és megalakulás után következett a tárgysorozat megállapitása. A módositott tárgysorozat rendjén az esperesi jelentés következett, mely hü képét adta az egyházmegye iskolai, valláserkölcsi, anyagi és szellemi ügyeinek. Valóban lelkigyönyörüséggel hallgattuk végig az áldozatkészség, a hitbuzgóság, az egyházunk iránti ragaszkodás sok szép példáját föltáró terjedelmes esperesi jelentést, melyben nem késik a hüséges munkásnak elismerést, mig a rést szolgának feddését nyilvánitani. Jóleső öröm töltötte el keblünket, midőn általánosságban visszapillantást láttunk 10 évi esperesi müködése alatt történtekről, melyből a buzgó és nemes cselekedetről bizonyságot tevő kálvinista hithüség számos példáját hallottuk megemliteni. Esperesi jelentése megtétele után — mivel 10 éves esperesi megbizatása lejárt — lemond az espezesi állásról, melyre percekig tartó lelkesedés, éljenrés és tapsvihar hirdeti a további bizalom és ragaszkodás megnyilatkozását szeretett esperesünk, Ravasz János aa. személye iránt. Egyházmegyei közgyülésünk esperes aa. beszámoló jelentését örömmel, lelkesedéssel vette tudomásul s buzgó, fáradhatlan munkálkodásáért jegyzőkönyvi köszönettel adózott.

Esperes aa. jelentése után uj tanitók, illetve tanitónők eskütétele, uj papok és tanitók egyházmegyénkbe való bekebelezése következvén, bekebeleztettek egyházmegyénkbe: Páll Károly fintaházi, Z. Kiss Sándor paniti, Péterfi Károly abodi, Szabó Sándor lukailencfalvi, Juhász Elek szentsimoni és Dengel Géza magyarósi lelkészek. Ugy a lelkészekhez, mint a tanitókhoz tartalomban gazdag, szivreható szavakat intézett esperess aa. az egyházmegye nevében. Részben kezdők az Isten országa épitésében, részben kipróbált régi harcosok. Mindnyájoknak egyházmegyénkben leendő munkásságunkon legyen Istennek áldása, hogy éljen és virágozzék általuk a protestáns Sion sokáig.

Azután Benedek Dénes aa. tette meg főjegyzői jelentését az egyházmegyei tanács és közigazgatási bíróság müködéséről; majd Tóth László és Kócsi Dániel számvevő aa.-i referáltak a beküldött számadások és költségelőirányzatok felülvizsgálása alapján az egyházak vagyonkezelési és felügyeleti ügyeiről. Nagy József tanügyi előadó aa. statisztikai adatai a felekezeti iskolákról, tanulókról, a mult tanévben elért eredményekről; Molnár Lajos pénztárnok aa. jelentése az egyházmegyei alapok és gyámintézeti pénztár, valamint az államsegély állapotát mind a valóságnak megfelelőleg tüntetik fel. E helyen megjegyzem, hogy Molnár Lajos aa. pénztárnoki jelentése kapcsán visszavonhatlanul lemondván pénztárnoki állásáról, a közgyülés ugy neki, mint a tisztikar többi tagjainak hüséges, fáradhatatlan, pontos kötelességteljesitésükért jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki. Végül a levéltárrendezési munkálatról tett jelentést Kovács László aa., kinek fáradságos levéltárrendezési munkálkodása 200 koronával honoráltatott. Az egyházmegyei tanács előterjesztéseinek tárgyalása után — melylyel a tisztviselők illetményei a mai kor igényeinek némileg megfelelőleg emeltettek fel — a segélykérvények tárgyalása következett, melynek rendjén 18 egyház kérvénye terjesztetett fel a közalapból nyerendő segélyezés végett pártoló ajánlattal. Tótfalusi József aa. tette meg ezután véleménynyilvánitását az ig.-tanács 1671—1906. sz. leiratára való hivatkozással a papok és tanitók, illetve kántorok által fizetendő szeretetházi járulékokra vonatkozólag s elfogadtatott azon inditványa, hogy a lelkészek évi 10 koronával, mig a tanitók, illetve kántorok az egyháztól nyerendő fizetésük félszázalékával járuljanak. Ezután következett a közgyülés egyik legfontosabb tárgya, a tisztikar tagjainak a következő 10 évre leendő megválasztása. Közfelkiáltás utján történt egyhangu lelkesedéssel esperes lett a régi kipróbált harcos, Ravasz János aa., főjegyző Benedek Dénes, aljegyző és levéltáros Viski Gyula, számvevők Kócsi Dániel és Tóth László, tanügyi előadó Kovács László, egyházmegyei pénztáros Nagy József, ügyész Biró András, helyettes-ügyész Boér Károly, tanácsbirák világi részről Bodó Sándor, Páll Károly, Hints Miklós, egyh. részről Tótfalusi József és Molnár Lajos, köztörvényszéki birák Madaras János, Szántó Elek, Rozsnyay István és dr. Sebess Jenő. Még csak egy fontosabb tárgya volt a közgyülésnek az inditványok tárgyalása rendjén, a Rákóczi és bujdosó társai hamvainak Magyarországba való hazahozatalában kifejezésre juttatott kegyelete emlékének jegyzőkönyvben való megörökitése, minek egyhangu lelkesedéssel történt elhatározása után a gyülés azzal a jóleső tudattal ért véget, hogy az egyházmegye ügye a tevékeny, ügybuzgó vezetők bölcsesége által szép és ékes rendben többről-többre halad. Már d. u. 2 óra felé járt az idő, midőn asztalhoz telepedtünk, hol a szebbnél-szebb szellemes pohárköszöntőkben nem volt hiány. Végül erősödve a Krisztusi és kollegiális szeretetben, a nap édes emlékeivel tértünk haza.

Selye, 1906, október 31-én.

Simon Gábor,
ref. lelkész.

TÁRCZA.

Gyászos lapok a magyar protestáns egyház történetéből.

1674—76. Magyar papok gályarabsága.

— Irta: *dr. Dékáni Kálmán* marosvásárhelyi ref. koll. tanár. —

(Folyt. és vége.)

A XIV. században jött divatba, hogy a legmegrögzöttebb gonosztevőket a gályákra küldték és azóta ez a legmegalázóbb, kegyetlenebb és legsulyosabb büntetés mód maradt egészen a mult század elejéig, a mikor eltörölték. IX. Károly franczia király, a ki szent Bertalan éjén a menekülő hugenottákra lövöldözött ablakából, 1562-ben egy Orleansban kiadott rendeletével a czigányokat, ha el nem hagyják az országot, gályára küldetni parancsolta. XIV. Lajos idejében a gályarabság rendesen örökös, egész életre szóló büntetés volt, annyival inkább, mert kevesen birták ki tovább 5—6 évnél. Minden gályarabnak jobb vállára a G A L (galerien) betüket sütötték, hogy az illető szökés esetén felismerhető legyen. Ez a megbélyegzés a vele járó megkorbácsoltatással együtt időközönkint ismételve végrehajtatott ugyanazon rabon is. A gályarabok között kevés magyar akadt egészen a II. Rákóczi György szerencsétlen lengyel hadjáratáig, a mikor 1657-ben a tatárok a fogságba került erdélyiek egy részét gályarabnak adták el:

»Nyolczszázat hajtottak az Vöröstengerre,
Mint ártatlanokat az veszedelemre«

mondja egy régi vers...

Most 20 év mulva csak 41-et vittek a Földközitengerre, de ez a 41 ártatlanabb volt amannál a 800-nál s mégis elvitték őket könyörtelenül; nem a vad tatárok, hanem saját keresztyén testvéreik, saját honfitársaik!..

Ugy, a hogy voltak, nehéz lánczokkal megterhelve, elsoványodva, betegesedve és kiéhezve 1675 márcz. 11-én éjjel inditották őket katonai fedezettel Lipótvárról a hosszu utra; Bécs mellett hozzájuk csatlakozott a Berencsről elhozott öt társuk is és innen már gyalogszerrel folytatták tovább keserves utjokat Lajbachon át Triesztbe. Utküzben is, ha valamelyik közülök elcsigázva a fáradalmaktól, a nehéz lánczok sulya alatt nem birta tovább a menést, a legkegyetlenebb veréseket kellett eltürnie. Otrokocsinak és Masárinak a fejét törte be az egyik katona dühös kegyetlenkedésével.

Triesztben levágták hajukat, leborotválták szakálukat és bajuszukat s minden még eddig el nem rabolt pénzüket, élelmiszereket, vagy még használható ruhadarabjaikat elvették tőlük. Innen Pescaraba hajóztak, majd Chieti városába értek. Itt már hatan a 41 közül annyira elgyöngültek, hogy hátra kellett hagyni őket; köztük Miskolczinak lábait a bilincsek és a folytonos gyalogolás annyira megviselték, hogy felbomlásnak indultak!

A többi 35-öt hajtották tovább Nápoly felé. Az öreg Ilyés Gergely nem birta már tovább a gyalogolást, akárhogy verték is; adtak alája egy szamarat, de már ezen sem tudta fentartani magát, lebukott és meghalt. Góts Mihályt is szekérre kellett tenni s midőn igy is nemsokára kiszenvedett, a katonák az utszélére dobták holttestét s ott hagyták temetetlenül. Háromnak a nagy őrizet mellett is sikerült utközben elszökni és igy már csak 30-an érkeztek meg Nápolyba. De milyen állapotban! Az egyik tiszt, a kire egy részüket bizták, hogy átvegye őket, igy kiáltott fel: »Mit csináljunk mi ezekkel? hiszen csak a bőrük, meg a csontjuk!. Pedig az evezőt vonni, erős emberekre volt szükség. Május 8-án szétosztották őket a gályákra; következő napon megbélyegezték, neveiket beirták a rabok lajstromába és leláncolták őket a gályapadokhoz.

A gályarabokat rendszerint 6—6-jával láncolták az evezőpadokhoz. 4—5 vonta a sulyos »dalevezőt« s néha 15 óránál is több ideig eveznek, vagy a mint a krónikás mondja: »dalladzanak«. S ezalatt a hajó kapitánya az argousin, vagy mint a magyarok hivták, a »hóhérlópallér«, rendre verte a rabok meztelen hátát véresre. Arról is gondoskodtak, hogy ne tudjanak jajgatni: fa-, vagy vaspecekkel kipeckelték a szájukat. Evéskor aztán ezt kivették és vagy ecetes kétszersültet nyomtak szájukba, vagy ha nagyobb pihenésük volt, az előttük levő vályukba öntötték a korpából, kásából álló »ételt«. Ne csodálkozzunk ezen a sovány koszton, hiszen Colbert, XIV. Lajos nagy minisztere szerint: »semmi sem ront meg egy-egy rabszolgát jobban, mint a kövérség és a nagy has«....

Szerencsétlen atyánkfiai közül heten soroltattak az evezővonás keserü munkájába. Egy hadigálya többi evezősei között mentek el a franciák ellen Siciliába. Közülök kettő bele is halt a szenvedésekbe....

A többinek a hajógyárban kellett dolgozni vagy a tengerparton gályaköteleket sodorni. Természetesen folytonos verés, a legkegyetlenebb bánásmód volt a részük s négyen közülök ujra kidőltek a nehéz munkában. Egyetlen vigaszuk és reménységük egy odavaló Weltz György nevü polgárnak jóakarata, részvéte és könyörületes segélyezése volt. Az ő utján kereshették fel leveleikkel a hollandi követet, Nápolyban élő hitrokonaikat és a Velencében lakó nagy emberbarátot, Zaft Miklóst, aki azután a protestáns egyetemekhez irott leveleiben feltárta a magyar prot. papok szomoru sorsát. Ennek hire, mindenütt a legnagyobb részvétet keltve, elterjedt az egész Európában s különösen Angol- és Németországban gyüjtések is indultak meg fölsegélyezésükre. A szerencsétlenek ezalatt Weltz közvetitésével Nápoly alkirályához, Alvarez Péterhez is benyujtották kegyelmet kérő folyamodásukat. De sem ő, sem utóda, Don Ferdinánd Gioachimus nem könyörültek rajtuk. Egyelőre bele kellett nyugodni sorsukba s várni, mig valahonnan segedelmükre nem küld valakit az Isten....

A Chietiben, vagy amint még nevezik, Teatéban maradt hat társuknak hasonló nehéz volt a sorsa. Közülök kettőt, Miskolci Mihályt és Kórodi Jánost csakhamar megváltott a halál szenvedéseitől. A gonosztevőkkel, gyilkosokkal, rablókkal egy helyre zárták a prédikátorokat és börtönükben a legkeservesebb éhezésnek voltak kitéve; éhségük annyira kinozta őket, hogy a többi rablótársaiktól eldobott csontokon, kenyérdarabokon élősködtek, mignem Weltz, a nápolyi hitsorsosok gyámolitója, számukra is küldött némi segélyt. A mikor aztán annyira megerősödtek a könyörületesség morzsáiból, hogy gyalogolni tudtak, elvitték őket is Nápolyba a gályákra, többi társaikhoz.

A következő 1676. év végre meghozta mindnyájukra a szabadulást. A 41 magyar predikátor közül ekkor már csak 23 volt itt együtt; a többiek halálra kinoztattak; a gályán is elvittek hetet, semmit sem lehetett tudni róluk. Ekkor történt, hogy XIV. Lajos francia király Hollandia elleni háboruja alatt, Sicilia szigete föllázadt a spanyolok ellen és a franciák mellé állott. Ezen lázadás leverésére Hollandia, mint Spanyolország szövetségese, hajóhadat küldött Siciliába. Ruyter, a hollandiai hajóhad admiralisa, Vesthovius nevü lelkésze által itt értesült a magyar prot. papok szerencsétlen sorsáról és az ő közbenjárására a siciliai alkirály ujra megvizsgáltatta ügyüket. A törvényszék előtt csakhamar kiderült ártatlanságuk és itéletében elrendelte mindnyájuknak szabadonbocsáttatását. 1676. febr. 11-ének estéjén hagyta oda az életben maradt 23 a gályákat. A következő nap még hárman kerültek elő: egyik a kórházból, a másik kettő a börtönből. A 41-ből 26! Három elmenekült, a többit a halál megváltotta szenvedéseiktől! S a megmaradtak is, a legszánandóbb állapotban érkeztek Ruyter hajójára, ruhájuk, ami megmaradt, leszakadozva, testük sebekkel telve, mindnyájan idő előtt megvénülve, összeaszva!

A megszabadultak Velencébe hajóztak és minthogy a hazájukba való visszatérés nem volt megengedve nekik, a protestáns országokban oszlottak szét; Hollandia, Németország, Anglia, Svájc, a legszivesebben fogadta a hontalanokat . . Végre az 1681-iki soproni országgyülés megengedte nekik a hazatérést és elfoglalhatták ujra lelkészi állásaikat. A midőn 1675-ben még azt irták bucsuzó versükben, hogy:

»Panaszalkodhatunk, bizony méltán sirunk,
Most utolsó vált nemzetünknek irunk,
Mert oly szentenciát kértek mi ellenünk,
Mely ellen már tovább nem vitézkedhetünk.«

nem remélték, »hosszu rabság után valaha, idővel« hogy még megláthatják édes hazájukat, árván maradt nyájaikat és elvesztésüket keservesen sirató családjaikat!

Egy képet láttam valahol. A háttérben füstölgő tüzhányóhegy kupja emelkedik. Előttünk hatalmas hajó árbocai nyulnak a magasba. Elrongyollott, sártól, vértől bepiszkitott papi tógákba burkolt, szenvedéstől feldult arcu férfiak közelednek a hajó felé; felsebzett lábaik sulyos bilincsekbe vannak szoritva és egymáshoz láncolva. Mellettük osztrák zsoldos katonák haladnak; némelyik puskája agyával ütlegeli a megkötözött férfiakat . . . A menet egy jezsuita szerzetes felé tart, aki mint a bosszuállás démona várja a közelgőket. Tőle balra a part mellett gálya látszik, benne két összeroskadt félig ruhátlan alak; a harmadikat most hajtja maga előtt egy poroszló, korbácsával vért fakasztó ütéseket mér az előtte haladó födetlen fejére és vállaira. S az egész jelenet fölött, a hajó árbocán zászlót lenget a szél, messzire látszik rajta a kereszt jele. Azok a szerencsétlen emberek, magyar prédikátorok, a szeretett vallását hirdették, az a bosszuálló

démon is az Isten szolgája, ő is a szeretet vallását van hivatva tanítani. S a zászlón a jelvény, ennek a vallásnak a jelvénye a szeretet vallásáé!

Az 1675. esztendőben az emberek egy része igy fogta fel Krisztus vallásának igéit! Szomoru idők voltak ezek a magyar prot. egyházra, adjunk hálát Istennek, hogy elmultak. Elmulásuk jól esik lelkünknek s mégis, elszorult kebellel is szivesen emlékezünk rájok. A martyrium dicsfénye nemcsak a kereszténység első századainak homályát ragyogja be; átvilágitja a középkor sötétségét is és protestáns egyházunk története is átélte e korokat, neki is meg voltak a vértanui, kiknek szenvedésekkel szerzett dicsősége annál ragyogóbbá teszi a történelem lapjait. Ezekből a lapokból tanultuk meg azt, hogy az elnyomatás korszakát nemcsak a népek, hanem a vallások történetében is, a virágzás, erősödés boldog századai váltják fel!

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Protestáns Zeneközlöny." Szerkeszti *Fövenyecsy* Bertalan. Sárospatak.

A korábban *„Református Zeneközlöny"* c. alatt szerepelt, komoly hézagpótló zenemüfolyóirat ujabban a luth. testvérek zeneügyét is programmjába vévén, ehhezképest cimét is megváltoztatta. Legujabb száma II. évf. 20. sz. 1906. okt. 15-ről egy komoly és hosszabb tanulmányt közöl *„Magyar ritmus szövegben és dallamban"* cimen. Majd *Apáthy* Miklós folytatja tanulmányát *„A próbaénekeskönyvről"*. Melléklete (65—72. lapokon) adja: a XVI. Zsolt. orgona letétét *Varga* József (ref.) és több luth. énekét; továbbá Luther énekét („Erős várunk . . .") vegyes karra átirva *Szüggi* Józseftől; egy gyászdalt férfikarra; a „Magyar gályarabok énekét" (Oh Sion, légy csödességben . . .") kettős gyermekkarra és végül még egy lutheránus éneket karra irva.

A derék folyóiratot ajánljuk egyh. zenekedvelőink s főleg kántoraink szives figyelmébe és támogatásába. Egész évi előfizetési dija a melléklettel együtt 12 kor. Megrendelhető a szerkesztőnél, ki egyszersmind kiadó is, Sárospatakon. A mi kerületünkből állandó munkatársai: Deák Gerő, Nagy László, Szabó, György, Seprődi János, Zsigmond Ferenc.

—

„Háromszék felkelése a Rákóci szabadságharc elején. Tanári székfoglaló értekezés. Irta: *Csutak* Vilmos ref. koll. tanár. Sepsiszentgyörgy."

A 30 oldalra terjedő elegáns kiállitásu és nyomásu tanulmány aktuális füzetke, akár ha irója pályáját, akár ha a napi eseményeket tekintjük. Gazdag kor- és kulturtörténeti adatok felhasználásával készült munka, mely becsületére válik jeles szerzőjének s egyben foglalóul vehető arra nézve, hogy tehetséges és szorgalmas irója sok szépet és értékeset fog produkálni a hazai s főleg a székelység története feldolgozása terén. Gratulálunk ugy az irónak, mint a derék kollégiumnak. Legyen rajtuk s munkájukon Isten áldása!

—

„Emlékirat a magyar zene ügyében. A kolozsvári m. kir. zenekonzervatorium igazg.-választmánya megbizásából készitette *Seprődi* János. Budapest, 1906."

A „magyar zene" körül régi vita és harc folyik nemcsak a „nemzeti" és „internacionálisták" tábora közt a jogosultság tekintetében, hanem az előbbiek táborában is a magyar zene rythmusára s egész jellemére nézve. Lényegében az e tekintetben való eltérő felfogások magyarázzák azt a sokszor szenvedélyes harcot is, ami többek közt a mi reform. „Próba énekes könyvünk" körül is még mindig tart. E harcban *Seprődi* János kolozsvári kollegiumunk tanára komoly részt vett ki magának; mondhatni — lelke igazi vágyának megfelelőleg — ez irányban dolgozott legtöbbet. Kétségkivül autodidakta e téren, de ugy a gyakorlat, mint az elmélet terén oly magas fokra képezte magát e mezőn, hogy szava ma már komolyan számba jön a zenei irodalomban. Lapunk tere nem engedi, hogy zenei ügyekben szakszerü fejtegetéseknek tért nyithassunk. De kész örömest hivjuk fel az érdeklődők figyelmét ez 54 oldalos füzetre, mely eredetileg a „Budapesti Szemle"-ben jelent meg. Hogy hol? és hogyan juthatni hozzá? talán a szerző adhat erre nézve részletesebb felvilágositást az érdeklődőknek.

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházkerületi közgyülésünk szombattól kedden estig tartva, négy napi folytonos tanácskozás után véget ért. Azokról a gazdag tanulságokról, melyeket lefolyása alatt szerezhettünk ily röviden nem tudunk és nem is akarunk beszámolni. Fontosabbak azok, semhogy csak igy hamarosan szabad volna velük végezni. De visszatérünk reájuk. Most csak a hálának akarunk kifejezést adni, melyet páratlan szeretettel övezett legidősb', elnöklő főgondnokunk *br. Bánffy* Dezső iránt érezünk, ki majdnem megszakitás nélkül vezette ismert bölcsességével, tapintatával és ügybuzgóságával tanácskozásainkat, főgondnok társainak élén. Az Isten áldja meg őt és tartsa meg nekünk gondnoktársaival együtt — sokáig!

Egyházkerületi választások. A lefolyt egyházkerületi közgyülésen a következő választásokat ejtették meg:

a) Eggetemes konventi tagokká választották, egyházi részről: Deésy Gyulát, Kenessey Bélát és Lénárd Józsefet; *világi részről:* Simó Lajost, Mezei Albertet és Fogarassy Albertet; *póttagokul egyházi részről:* Bodor Jánost, Nagy Károlyt és ifj. Péter Károlyt; *világi részről:* Bedőházi Jánost, Kincs Gyulát és Papp Istvánt; *b) Baldácsi-alap kezelő bizottságba:* br. Bánffy Dezsőt, dr. Bartók Györgyöt és *póttagul:* Mezei Albertet, *c) tanárjelölő bizottságba:* dr. Csernátony Gyulát, Deák Lajost, id. Péter Károlyt és Ravasz Jánost; *d) országos közalap bizottságba:* dr. Bartók Györgyöt és Mezei Albertet; *e) igazgató-tanács ügykezelésének megvizsgálására:* Biró Andrást, Csiszár Gyulát és Somodi Istvánt; *f) egyházkerületi pénzkezelés megvizsgálására:* Balogh Károlyt, Bartha Dezsőt, Gáspár Jánost, Imre Sándort, Jancsó Lajost, Nagy Károlyt, Pataky Józsefet, Szathmári Ákost, Szécsi Ferencet, Tauszig Hugót és Török Istvánt; *g) algondnokká a dési egyházmegyénél* Ferenczi Andrást, *a széki egyházmegyénél* Barcsai Tamást, *a nagyszebeni egyházmegyénél* Szalánczy Jenőt és *a kézdi egyházmegyénél* dr. Török Andort. A megválasztott egyének eddigi munkássága megnyugtat afelől hogy a jövőben is — miként a multban — nemes hivatásuknak hiven megfognak felelni.

Papszentelés. A közgyülés igen nevezetes mozzanatát képezte az uj papoknak felszentelése. A felszentelés a farkas-utcai templomban ment végbe, hol Deési Gyula esperes fenkölt imája után dr. Bartók György pöspök mondott hatásos felszentelő beszédet, melynek textusa Ap. Csel. XX. 28. v. képezte alapgondolatát „Gondot viseljetek magatokról és a nyájról, melyben a Szentlélek gondviselőkké tett titeket!". A következő uj lelkészek tették le az esküt: Bagoly Lajos, Bálint Ferenc, Biró Dezső, Csiky István, Csutak István, Dali István, Daróczi Ferenc, Farkas Jenő, Farkas Károly, Ferenczi Gyula, Imre József, Juhász Elek, Kádár Béla, Kósa Béla, Köpeczy Károly, Márk Mihály, Márton Árpád, Máthé Gyula, Megyaszai Mihály, Nagy Domokos, Nyárádi László, Pataky Gyula, Simó Gábor, Szabó András, Szabó Géza, Szabó Gyula, Szabó Sándor, Szathmári Gyula, Szolga József és Zöld Márton. Az Ur adja az ő kegyelmét, hogy az uj lelkészek minél nagyobb buzgósággal munkáljanak Isten országa épitésében.

Az Irsay-ügy az e hó 13-án tartott főtörvényszéki határozattal egy lépéssel elő, illetőleg vissza haladt. A főtörvényszék egyhangu határozattal feloldotta az egyházmegyei biróságnak a perujitásra vonatkozó határozatát s uj tárgyalásra utalta az egyh. megyei törvényszéket.

Lelkész beiktatás Magyaróson. Lélekemelő, magasztos ünnepe volt a magyarósi egyházközségnek f. é. okt. 21-én, mert ekkor iktatta marosi egyházmegyénk fáradhatatlan esperese, Ravasz János aa. hivatalába az egyház ujonnan választott lelkésze, Dengel Géza aát. Már d. e.

9 órakor élénk érdeklődéssel sereglett össze a hivek nagy része a templom melletti térre, hol öröme külső jeléül virágok özönétől bevont diszkapu volt felállitva. Fél 10 órakor harangzugás közt érkezett meg érdemekben gazdag esperesünk, jobbján az uj lelkész. A község nevében Iszlai Ferenc községi biró tolmácsolta a magyarósi közönség istenhozottját, mire a fehérbe öltözött leánykáktól s a nagy néptömegtől körülvett esperesünk válaszolt ékesszólásának megragadó szavaival. Majd az ifju lelkész emelkedett fel, köszöntve az egyház apraja-nagyját krisztusi szeretettől áthatott kebellel, mire két ifju leány talpraesett dikció kiséretében virágcsokrott nyujtott az üdvözlötteknek. A rezesbanda végső akkordjai elnémulásával a lelkészi lakás elé ért a menet; pár perc mulva már zugtak a harangok, szólitva az Ur házába, melyet zsufolásig betöltött a helybeli és vidékről összegyült áhitatos hivek nagy tömege. A 90. zsoltár elhangzása után Ravasz János esperes aa. mondott keblének fenkölt érzelmével, ünnepélyes beiktató imát, kérve egyház és uj lelkész közösen végzendő munkálkodására Istennek áldását, kegyelmét, segedelmét, mire szép beszéd kiséretében az Atyának, Fiunak, Szentléleknek nevében az uj lelkészt beiktatta hivatalába. Ifju lelkész aa. lépett ezután a szószékre, imájában Istentől munkájához erőt kérve, megtartotta II. Tim. IV. 5. alapján tartalomban és kidolgozásban egyaránt gazdag magasszárnyalásu és szónoki hévvel előadott beköszöntő beszédét. A templom-előtti téren az öreg Farkas Károly aa. — kinek bibliai ismerete mindnyájunkat meghatott — tolmácsolta keble érzelmeit az esperes és uj lelkész aai iránt. Istentisztelet után e sorok irója adta át uj lelkésznek az egyház ingó javait, minek megtörténte után uj lelkész aa. vendégszerető házához gyültünk össze a fehér asztalhoz, hol az öröm és lelkesedés szellemes pohárköszöntőkben nyert élénk kifejezést. Vajha a hazafiság és hithüség e védbástyája boldog és megelégedett lakozást adna ifju lelkész aának, hol munkálkodása gazdag aratást eredményezne! Övezze hallgatóinak szeretete. Selye, 1906. okt. 31-én. *Simon Gábor*, ref. lelkész.

Tanár-választások. A most lefolyt kerületi közgyülés alkalmából a következő választások történtek a kerületünkben megüresedett tanári állásokra. A nagyenyedi ref. tanitóképezdénél a Nagy Lajos nyugalmaztatásával megüresedett paedagogiai tanszékre, mely egyuttal az igazgatói tisztséggel is egybe van kapcsolva, székelyudvarhelyi collegiumunk kiváló tanárát *Fejes* Áront választották meg, kinek paedagogiai tudása, lelkészi képzettsége a legszebb reménységgel biztat s egyetlen tanitóképzőnk jövője ugy gondoljuk az övéiben a legjobb kezekre van bizva. Ugyancsak a nagyenyedi tanitóképezdéhez a történelem-földrajzi tanszékre az eddig ott helyettes tanárkodó *Elekes* Viktort választották meg, kiben ismét egy fiatal képzett munkaerőt nyert az intézet. A szászvárosi latin-történelmi tanszéket dr. *Görög* Ferenc, a történelem-földrajzit *Orbán* Gyula nyerte el. Az ők munkálkodásuk elé is bizalommal és reménységgel nézünk. Isten áldása legyen mindnyájuk munkáján.

A nagyenyedi diákok zarándokutja. Amit a katholikus tanuló ifjuság felváltva, évenként megtesz, hogy Rómába zarándokol a pontifex maximushoz, azt tette az enyedi kollégium ifjusága Budapestre és Kassára a princeps maximushoz, Rákóczihoz s a vele hazatért Thököly hamvaihoz. Utjok zarándoklás számba ment, tudva, hogy III-ik osztályu rázós kocsiban, fapadokon, három rossz éjszaka, nélkülözesek és mintegy 1500 kilométer ut árán láthatták meg a szent hamvakat. Az egész tanárkar, három kivételével, kik az itthonmaradottak felügyeletét vállalták, kisérte a 26 válogatott diákot, kik Bethlen Gábor ifjusága képviseletében hódoltak a fejedelmek ravatalánál. Vállalkozásuk annál értékesebb, mert a fővárosi intézeteket és a sárospataki főiskolát ide nem számitva, az ország összes iskolái közt, az ő karaványuk volt a legnépesebb. Meg is becsülték őket mindenütt. A legjobb néző helyre állitották Budapesten, Kassán is. Könnyen jutottak be oda, hová mások életveszélyes tolongás vagy nagy protekció árán jutottak be. Amit Thaly Kálmán mondott kassai beszédében, hogy a temetkezési helyek a magyar ifjuság zarándoklási helyei lesznek, valóra váltották. Ők már, első az országban, elzarándokoltak a szent helyekhez, a kálvinista kegyhelyekhez. Budapesten a bezerédi-utcai iskolában szállottak meg, a Metropol-szállóban étkeztek s a Rákóczi-uton a Rókus-kórház mellett állottak sorfalat s ugy csatlakoztak a küldöttségekhez. Bejutottak a Bazilikába is, a Deák-téri templomban is a hamvakhoz. Kassán az Andrássy-palota előtt állottak első sorban itt is s a dómba az elsők közt nyertek bebocsátást. Itt a kaszinó helyiségében étkeztek s éjjelre a sárospatki testvér-intézet vendégeiül szállással s jó magyaros vacsorával fogadta őket. Mint zárt társaságot, külön kocsi szállitotta a csapatot. Budapesten is, Kassán is látták a hamvak megérkezését. Fejér selyem két hattyus zászlóik s Bethlen cimeres, nemzeti szinü karszalagjaik előtt rendőrök, csendőrök vonultak félre, adtak tisztelegve utat. Ennek a kirándálásnak nevelési jelentőséget az ad, hogy mig az a haza szent szerelmének ápolására, fokozására örök hatásu leszen, láthatták vidéki ifjaink, kik közül némelyik Kocsárdon tul sem járt, a haza fővárosát ünnepi diszben, a felvidék szivét pompás fényben s a magyart Budapesten oly pazar fényben, mire csak a Rákóczi rajongás képesiti. Felelevenedett előttünk Kassán a kuruc-kor külsőleg a diszmenetben, bensőleg az ünnepély vezérlő eszméiben. Kortörténelmi és etnographiai tanulmány volt a kirándulás, melyet soha sem felednek, melyről unokáiknak is regélnek s melyre, hogy vállalkoztak tartoztak véle Bethlen Gábor szellemének.

Elszámolás. Szász Ludvig az ev. ref. egyház templomának épitésére az 1902—1905. években begyült adományokról: Éltető Dániel 1 hold erdő értéke 180 kor., Kolozsmegyében eszközölt gyüjtés 300 kor. 89 fill., Szőcs Ferencz gyüjtése 34 kor., Nagy György gyüjtése 12 kor., 50 fill., Tekei takarék 30 kor., gr. Bánffy György 100 kor., Magyaró egyház 10 kor., Lénárt József 2 korona, Gruzda Ferenc 1 kor., Erdélyi Béla lelkész gyüjtése 8 kor. 68 fill., Bőjthe József 2 kor., Szalma Lajos 2 kor., Szalma Lajosné 1 kor., Szatmári Ádám 1 kor., Héjja Albert 1 kor., Veres Árpád 1 kor., Viski Ferencz 1 korona, Kapcza József 1 kor., Nagy Lajos 1 kor., Farkas Gyula 2 kor., Máté Albert tanitó gyüjtése 7 kor., Vadasdi Márton 1 kor., Korondi János 2 kor., Blosz Sándor 1 kor., Felfalva egyház 5 kor., Kiss Lajos 2 kor., Pataki Dénes tanitó gyüjtése 25 kor. 17 fill., Ravasz Béla 1 kor. 40 fill., Pataki Dénes 2 kor., Deák Lajos 2 kor., Szabó Lajos 1 kor., Jenei Mihály 1 kor., Szász Márton 2 kor., Maksay József 1 kor., Pataki Mihály 2 kor., Szász Béla 1 kor., N. N. 20 fill., Dedrád község 10 kor., Kövendi Kálmán 1 kor., Vajdaszentiván hitelszövetkezet 5 kor., Pataki János 1 kor., Szendrey Gábor 1 kor., Vajdaszentiváni egyház 5 kor., Benedek Árpád 3 kor., bál jövedelem 64 kor., országos gyüjtésből 406 kor. 20 fill., Közhasznu szüvetkezettől 50 kor., Szabó Béla 2 kor., Illyés József 1 kor., Gál N. 2 kor., Papp Sándor 1 kor., Mojzer N. 1 kor., K. L. 25 fill., Urmánczy János 10 korona, Urmanczy Nándor 4 kor., Horváth József 1 kor., Schmidt Ödön 1 kor., Gergelyfi Sándor 1 kor., dr. Ferenczi István 1 kor., dr. Drotlef Béla 1 kor., Bodó Béla 1 kor., Drotlef N. 1 kor.. N. N. 1 kor., Vinkler Bernát 5 kor., Farkas Imre 2 kor., Teplánszki Emil 2 kor., Éltető Dániel 20 kor., Weisz Áron 2 kor., Vinkler Andor 2 kor., Belics N. 2 kor., Kápálb Ferenc 1 kor., Gorfinger 5 kor., N. N. 2 kor., Mannheim János 2 kor., Hauszler Benjámin 2 kor., Münich Adám 2 kor., id. Vinkler Mihály 2 kor., Deutsch Béla 2 korona, Tarján Béla 1 kor., Jánosi N. 1 kor., Fuchs N. 1 kor., Rozer S. 1 kor., Heimann N. 5 kor., Ágoston Ágost 2 kor.. László Albert 1 kor., Dienes N. 2 kor., Keinczel N. 2 kor., N. N., 2 kor., N. N. 1 kor., Mélik Bogdán 3 kor. Összesen 1420 kor. 35 fill. Az egyház nevében hálás köszönetet mond: D.-Széplak, 1906. okt. 30. *Papp* Lajos, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 158—1906.

FELHIVÁS.

A nagyszebeni egyházmegye tiszteletes lelkész atiait felhivom, hogy 1907. évre összes nyomtatvány szükségleteiket azonnal jelentsék be, hogy a megrendelést megtehessem.

Héviz, 1906. november hó 6-án.

Biró György,
ref. lelkész.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *47-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. nov. 22.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Adalék az egyházi alkalmazottak üzleti mellékfoglalkozásainak kérdéséhez.

Az a nagy vita s kerületi közgyülésünk többségének azon állásfoglalása, mely alkalmat adott br. Bánffy Dezső főgondnokunknak ismeretes beszéde elmondására s amelynek jelentősége ma egész egyházi közéletünket uralja: kötelességünkké teszi, hogy e kérdést, főleg egyházkerületünk szempontjából közelebbről megvilágitsuk s igy alaposabb tájékozást nyujtsunk ezekre vonatkozólag azoknak, kik a közgyülésen jelen nem lehetvén, kellő tájékozódást nem szerezhettek, vagy talán épen egyoldalu és felületes értesülésekre vannak utalva.

Hogy vetődött fel e kérdés? Mi volt története? Mit tett az Igazgatótanács és mit a ker. közgyülés? S hogy állunk e kérdésben most? E kérdésekre kivánunk lehető objektiv feleleteket adni, hogy kimutathassuk, miszerint mostani ker. közgyülésünk e kérdésben elfoglalt álláspontjával s az Igazgatótanács javaslatának visszautasitásával épen nem szolgálta egyházunk érdekeit.

Érvényben levő Egyházi Törvényeink az egyházi alkalmazottak (tanitók, tanárok, lelkészek) nem hivatali foglalkozásairól különbözőképen intézkednek.

1. A *tanitókra* nézve a 439. §. ezt mondja:

„A tanitó vármegyei, városi, községi és egyházi képviselő, valamint esküdtszéki tag is lehet, a kántori és orgonista teendőket teljesitheti, temetéseken segédkezhetik; de a tanitóság mellett semminemü hivatalt nem viselhet egyházi hatóságainak engedélye nélkül.“

2. A *tanárokról* a „Gimnáziumok“ feliratu részben — s igy talán csak gimnáziumi tanárokra értendőleg — a 469. §. utolsó bekezdése következőleg intézkedik.

„A tanárok, az iskola felsőbbségének engedélye nélkül sem más intézetben nem tanithatnak, sem az intézet növendékeinek magánórákat nem adhatnak és hivatásuk betöltésében akadályul szolgáló tisztséget, vagy megbizatást el nem fogadhatnak.“

3. A *lelkészekről* a 141. §. szól igy:

„A lelkészek az olyan foglalkozásoktól, melyek a tanulmányozásban, hivatalos teendőik végzésében akadályul szolgálhatnak, hallgatóikkal való viszonyukat megzavarhatják, szorosan óvakodjanak.“

A nélkül, hogy a törvénymagyarázat utvesztőjébe bővebben belemennénk, csak azt kivánjuk megállapitani, hogy egyházkerületünk Igazgatótanácsa, mint az egyházkerület „közigazgatási felelős főhatósága“, mely „kormányozza az egyházkerületet egyik közgyüléstől a másikig“ és „őrködik a fő-, közép- és népiskolák mindennemü vagyona és ügyei felett“, több oldalu tapasztalattól indittatva, pár évvel ezelőtt számba vette az egyházi alkalmazottak mellékfoglalkozásait, hogy összevethesse a törvény idevonatkozó rendelkezéseivel.

E számbavétel során kitünt, hogy a mellékfoglalkozások egy része olyan, hogy azoknak tudomásulvételét, illetőleg engedélyezését az Igazgatótanács saját felelősségére nem vállalhatja.

Az 1904. évi kerületi közgyüléshez azért olyan előterjesztéssel élt, hogy a kerület, élvén az E. T. ben neki biztositott „Szabályrendelet“-alkotási jogával, hozzon a mellékfoglalkozások tekintetében egy oly szabályrendeletet, a mihez a tudomásulvétel, illetőleg engedélyezés tekintetében az Igazgatótanács tarthassa magát. Utasitást, direktivát kért tehát a ker. közgyüléstől a törvény alkalmazására nézve s egyben előterjesztett és elfogadásra ajánlott egy ily Szabályrendelet-tervezetet.

A kerületi közgyülés azonban akkor Pokoly József th. tanár inditványára 23. jksz. alatt kimondotta, hogy:

„az Igazgató-Tanácsnak a lelkészi, tanári és tanitói mellékfoglalkozások szabályozása tárgyában beadott javaslata felett napirendre tér, mert az Egyh. Törv. 141., 439. és 469. §§.-aiban egyházunk érdekeit kellőleg biztositva és ugyancsak az Egyh. Törv. 301. §-ban megvédelmezve látja. Ennélfogva elegendőnek tartja, hogy az Igazgató-Tanács amennyiben a lelkészek, tanárok, tanitók az Egyh. Törv. 141., 439., 469. §.-ával ellenkező eljárást, viselkedést tanusitanak, avagy foglalkozást folytatnának, ezek ellen a 301. §. alapján a fegyelmi biráskodás rendes utján járjon el.“

Kerületi közgyülésünk e határozata épen nem szolgált előnyére a felelősség tudata élénkitésének. Nem a kerületi közgyülésének, mely ilyen módon kitért ez ügy célszerü rendezésének felelőssége elől s a valamelyes rendezésnek odiumát, vagy a rendezetlenségből folyó hátrányokért, károkért, mulasztásokért való felelősséget az alsóbb foku közigazgatási hatóságok, illetőleg ezek fejeinek nyakába varrta. És nem szolgált az érdekeltek felelőssége emelésére sem; sőt alkalmat adott némelyeknek arra, hogy e határozatra való hivatkozással most már — mint maguk mondják: „jóhiszemü tévedéssel“ — a törvényszabta kötelesség alól is emancipálják magukat. A fegyelmi eljárás egyedül fennmaradó utjának hátrányairól később szólunk.

Az Igazgató-Tanács $1^1/_2$ év alatt bőségesen tapasztalván e határozat hátrányait, most már, bár a legkirivóbb bajok forrásának: az *üzleti* mellékfoglalkozásoknak szabályozását kérte a mostani 1906-iki ker. közgyüléstől. Kérte pedig egy oly indokolt, körültekintő és egyházunk szociál-ethikai magasrendü hivatását szem előtt tartó előterjesztésben, amely valósággal mintája lehet az efajta munkálatoknak.

Miután még ezzel az előterjesztéssel szemben is oly rideg, elutasitó álláspontra helyezkedett a ker.

közgyülés többsége s miután többfelől nem helyes világitásban tüntetik fel azt: közöljük egész terjedelmében az alábbiakban:

3130—1906. szám.

Főtiszteletü Egyházkerületi Közgyülés!

Fontosságánál fogva évi általános jelentésünk keretéből ki kell emelnünk, s külön előterjesztés tárgyává kell tennünk egy kérdést, amely több tekintetből napról-napra gyarapszik jelentőségében.

Ez a lelkészek, tanárok, tanitók üzleti mellékfoglalkozásainak, s ezek szociális vonatkozásainak kérdése.

Időnként fölmerült nagyon válságos esetek, legutóbb egyik kollégiumunk szempontjából több, mint három éven át sulyos aggodalmat okozott, s befejezésre most a székelyudvarhelyi kir. törvényszék 1767—1906. sz. Végzésével jutott büntetőbirósági ügy, mely igazgatótanácsunkat is, valamint fegyelmi törvényszékünk elnökét, a büntető birósági megkeresésekkel szemben felelősségteljes helyzetekbe hozta, azt követelik, hogy belőlük két főirányban levonjuk a tanulságos következtetéseket.

Egyik következtetés az, hogy az üzleti mellékfoglalkozások a valóságban sokkal terhesebbek, mint a milyeneknek a bejelentési rovatok szerint szoktak feltünni. Sőt néha nagyon sulyosak is. Pénzintézeti, illetőleg kereskedelmi mellékfoglalkozások az illető egyházi tisztviselőknek munkaerejét nem csupán a bejelentett napokon és órákban kötik le, hanem általán olyan felelősséggel terhelik őket, amelynek viseléséhez szükséges jogi és kereskedelmi szakképzettséget sok idő és gond ráforditásával, végkép tehát hivatalos egyházi szolgálatuk számlája terhére szerezhetik meg: sőt ha azt megszerezniök igy sem eléggé sikerült, igyekezeteik jóhiszemüsége sem menti meg őket a hátrányos következményektől, izgalmaktól és zaklatásoktól, a melyek aztán hivatalos szolgálatukra is károsan hatnak vissza.

A másik következtetés az, hogy az üzleti intézmények nem mind egyaránt méltók azon erkölcsi támogatásra, a melyet egyházunk szolgálati kötelékébe tartozó munkaerők közremüködése által nyernek. A tisztán üzleti nyereségekre és osztalékok emelésére törekvő pénzintézetek, még ha jótékony célokra alamizsnát nyujtanak is, de ha a kis existentiák és a munkás néposztályok javát rendszeresen elősegitő, biztositó üzletágakat és müveleteket nem folytatnak: egyházunk erkölcsi feladatai és társadalomépitő földi hivatása szempontjából nem méltathatók arra, hogy egyházi szolgáink munkaerejét, gondját bérbevéve, megfizetve, részben maguknak köthessék le.

Bizonyos azonban, hogy bármely fennálló, régibb és ujabb üzleti intézmény, korunk uralkodó törekvéseire figyelvén, ezekhez lényegesen alkalmazkodhatik s könnyen tehet a feltétlenül előtérbe került szociális érdekeknek becsületes nagy szolgálatokat.

A szociális fejlődés eszméjét ma már a hazafias felekezetek egyházai, mondhatni versenyezve karolják fel, s ezzel földi hivatásuk nemes betöltésén sem helytelenül munkálkodnak. Egyházkerületünkhöz nem méltatlan, ha inkább cselekedve, mint beszélve és beszéltetve, lenditeni igyekszik az eszme fejlődésén s ezt az üzleti mellékfoglalkozások kérdésének kapcsán nem mulasztja el.

Szakembereknek széles körben ismeretes tanulmányai alapján azt a véleményt alkothattuk, hogy a gyámolitást igénylő néprétegek, a köznép anyagi és erkölcsi javának, nemzeti társadalomnak komolyan számbavehető jó szolgálatokat leginkább az olyan akár fennálló, akár át-, vagy ujan alakulandó üzleti intézmény tehet,

1. amelynek a jelzáloghitel kielégitésére záloglevél üzletága van, vagy ezen üzletág létesitésére más pénzintézetekkel már szövetkezett;

2. amelynek üzlet- és müveletkörébe az ingatlan birtokszerzés, parcellázás és telepités beletartozik és folyamatban van;

3. amelynél a személyi hitel átlagos kamatlába nem haladja meg a takarékbetétek átlagos kamatlábának másfélszeresét;

4. amellyel valamely más pénzintézet kölcsönben szavatosságot vállalt a takarékbetéteknek legalább fele összegükig való biztonságáért;

5. amely ipari vállalatot tart fenn, vagy ipari közmühelyt létesitett, avagy munkáslak-épitési szövetkezetet segitett létre;

6. amely a tagok hiteligényeinek kielégitésére, szövetkezeti alapon áll fenn;

7. amely iparosoknak, vagy —

8. amely kisgazdáknak termelő és értékesitő szövetkezetéül létesült;

9. szövetkezet, amely a tagok fogyasztásának előnyös kielégitésére alakult.

Csak amely intézmény ezen, avagy szociális érdekek szempontjából ezekhez hasonló föltételek valamelyikének. vagy többnek is megfelel: tekintendő erkölcsi alapon arra jogosultnak, hogy egyházi tisztviselőknek munkaerejét, mint mellékfoglalkozást, egyházi hatóságaink jóváhagyásával, illetőleg engedélyével igénybe vehesse.

Ezek előrebocsátása után a következő javaslatokat tesszük:

1. Mondja ki a főtiszteletü Közgyülés, hogy egyházkerületünk a szociális fejlődés eszméjét és társadalomszervezés munkáját a rendelkezésére álló erkölcsi, egyházkormányzati és anyagi eszközökkel általában és rendszeresen támogatni kész.

2. Mondja ki, hogy a szociális érdekeknek protestáns erkölcsi alapon való beható megértését az egyházi értekezletek fokozott mértékben lesznek hivatva minden lehető alkalommal terjeszteni.

3. Mondja ki, s az egyházi hatóságoknak adja utasitásul, hogy hatáskörükben egyházunk szolgáinak csak olyan üzleti intézményeknél vállalandó mellékfoglalkozásait méltányolják, amely üzleti intézmények müködése a köznép anyagi és erkölcsi javának előmozditására irányul, vagy sorsának könnyitéséhez lényegesen hozzájárul.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. okt. hó 18-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Váró Ferencz*, előadó-tanácsos.

Sorsát tudjuk. A közgyülés Pokoly tanár inditványára ezt is visszautasitotta s felujitotta 1904. évi határozatát, főleg — mint az inditványozó indokolásából kitetszik — azért, mert „*nem akart az egyházi rendőrködés*“-nek tért nyitani. Dr. Bartók püspök ugyan e vonatkozásban rejlő diffámáló invektivát élesen visszautasitotta, figyelmeztetve arra a köteles tiszteletre, melylyel épen egy lelkészképző tanár a fennnálló hatóságok iránt viseltetni tartozik.

A javaslat azonban — a sok oldalról érdekeltek szavazataival is — visszautasittatott s alkalmat adott br. Bánffy Dezső főgondnoknak már ismertetett és méltatott beszéde elmondására.

S most immár számba vehetjük, hogy mit is tett a ker. közgyülés e javaslat visszautasitásával?

1. Mindenekelőtt — s ez a legnagyobb, a morális veszteség — megfosztotta kerületünket attól, hogy egyházunk szociál-ethikai hivatásának tudatát s azt a készségét, hogy ezt minden rendelkezésére álló eszközzel szolgálni kivánja, erőteljesen kifejezze és hangsulyozza. Amely tekintetben való elmaradottságunkért, nap-nap után élesebb szemrehányást kell elszenvednünk a társadalom minden osztálya részéről, hogy a szociális bajok orvoslásában nem veszünk részt, mint egyház azzal a tudatossággal, melyet épen tőlünk joggal várhatni: ezt mostantól kezdve még több igazsággal vághatják szemünkbe. Hogy a pénznek, üzletnek uzsorává való elfajulása ellen nemcsak nem küzdünk, de magunk is beállunk azok sorába, kiknek elve: pecunia non olet. Ezt szereztük meg magunknak e határozattal. Kiszámithatatlan morális veszteséget!

2. Teremtettünk vele oly helyzetet, melynek anyagilag és erkölcsileg nemcsak a köz-, hanem az egyesek is nagyon megadhatják az árát. Mert ne feledjük, hogy az üzleti mellékfoglalkozások szabályozása nemcsak a felülről való „rendőrködés“, hanem a kifelé és lefelé való „védelem“ szempontjából is szükséges lett volna.

A rendőrködés ugyanis, ha e szót diffámáló mellékjelentésétől megtisztitjuk, egyenesen komoly és nemes kötelesség, melyet a különböző egyházi

hatóságoknak maga a törvény előir. Nem más ez lényegében, mint a rend fentartása és a bajok preventiv megelőzése. Ugy tudjuk pedig, hogy a jó közigazgatásnak ez épen egyik főfeladata és mérhetetlenül több áldás van rajta, mint az utólagos „megtorló“ büntetéseken, melyekkel már a kárt orvosolni a legtöbb esetben nem lehet. A szociális élet rendje érdekében az egyéni korlátlan szabadságból — ez ál-liberálizmusból — mindig áldozatot kell hozni, melynek áldásai különben magára az egyénre is visszahatnak. Ezt a bölcs „önkorlátozás“-t kérte az Igazgatótanács a kerület autonóm határozatától. A törvényt megvető egyéni szabadság nevében e kérés visszautasittatott és a hatóságok a „fegyelmi megtorlásra“ utaltattak. Nos, mi lesz már most azokkal az egyházi alkalmazottakkal, akik ellen akár nemes, akár nemtelen indokokból származó panasszal élnek, hogy hivatali kötelességeiket a mellékfoglalkozás miatt elhanyagolják? S mi főleg akkor, ha az emberek tudatában igen helyesen mindinkább tért hódit az az igazság, hogy a pap, tanár, tanitó nem végezte el még hivatalos kötelességét a templomozás, a tanóra kitartásával? Mi ha a pap hivatali kötelességei közé számlálják a betegek meglátogatását, szegények gondozását stb. s mindezt rendszeresen? Ugy-e folyton nőni fog a fegyelmi panaszok száma? Ugy-e, hogy minden panaszt legalább is fegyelmi elővizsgálat tárgyává kell tenni? S mit gondolunk, hány ilyenre lesz szükség akár csak azon a cimen is, hogy olyan mellékfoglalkozásokat üz az illető, a melyek „hallgatóival való viszonyát *megszavarhatják*?“ Mert a törvény lám, nem arról szól, hogy „*megszavarták*“, hanem arról, hogy „*megszavarhatják*“. Még eddig hivatkozni lehetett — nem a mulasztás jogára, — de ilyennek hiányában a panasz jogosulatlanságára a felsőbb hatóság engedélyére jövőre minden panaszt vizsgálat tárgyává kell tenni. Mi időbe, mi pénzbe, minő hercze-hurczába s minő erkölcsi károkba fog ez kerüini: ki tudja ezt előre megmondani?!

3. Végre — a mi az egyházi béke, kollegiálitás, és hatósági tisztelet rovására megy, ez a határozat a közérdek védelméért vagy ennek bármi okon való elmulasztásával járó károkért a felelősség egész terhét a felsőbb közigazgatási hatóságokra, illetőleg ezek hivatali fejeire, végeredményében az esperesekre, Igazgató-tanácsra, illetőleg a püspök és főgondnok személyére háritja. Ha valakinek az lett volna a célja, hogy ezeket tegye ki az uton-utfélen való jogosult vagy jogosulatlan, de mindig ellenőrizhetetlen birálatoknak s ezek folytán tekintélyüket ássa alá: jobb eszközt nem választhatott volna, mint e határozatot. Mert ha lelkiismeretes az illető és a köz érdekét nézi: egymásután halomszámra indulnak a fegyelmi vizsgálatok és a levegő megtelik vádlópanasszal: „soha annyi fegyelmi vizsgálat, mint mostanság!“ „Minő lelketlen kezelése a törvénynek és rublikáknak!“ Ha pedig gyengébb személyes felelősségérzettel őrködnek: ott hangzik a másik: „züllik az egyházi közélet, mert gyenge kézben van az egyházkormányzat gyeplőszára!“ Az intézkedésekben való felelősség alól kibujni, hogy azt egészen az egyének nyakába varrjuk, hogy azután mint „független közvélemény“ magunk üljünk felettük birói széket: ez a taktika eddig ismeretlen volt a mi egyházkerületünkben. Hatása meg is fog látszani. S ha az elmult évben 25 pap, tanár és tanitó ellen folyt fegyelmi vizsgálat s keletkezett gyülölködés, visszavonás, vád és gyanusitás, anyagi és erkölcsi romlás: ez bizonyára csak növekedni fog a jövőben az uj határozat következtében. Pedig a legtöbb „intés“, „feddés“ büntetésével végződik, mikor már sokszor helyrehozhatatlan károk fakadtak az eljárások nyomán. Hát ha ezeket megtudtuk volna előzni egy kis „rendőrködés“-sel, atyai gondoskodással, önkorlátozással, autonom törvény-adással: nem érdemelte volna meg?!

De tul vagyunk most rajta. Ám bizunk két dologban. Részint abban, hogy maguk az érdekelt egyházi alkalmazottak fognak mellékfoglalkozásaik megválasztásában több kritikával járni el; részint abban, mit Püspökünk fejezett ki, hogy majd maga a kerület bölcsessége fogja megtalálni a célra nem vezető határozatok reparációját.

Addig azonban a következményekért azok tartoznak viselni a felelősséget, kik e határozatot meghozták s főleg a kik a meghozatalban vezető szerepet vittek szóval és agitációval. *Szemlélő.*

Részletek dr. Bartók György püspök ur évi jelentéséből.

(Folytatás és vége.)

1. Kerületünk egyházközségeinek gyülekezeti életét nézve, főleg azon jelentésekre irányitom a figyelmet, melyek a valláserkölcsi élet megitélésénél is alapul tekinthetők; a gyülekezetek anyagi erőgyüjtésére, adományokra, szorgalmi jövedelmekre, egyesek által tett alapitványokra, épitkezésekre és szegények segélyezésére.

Örömmel kell ebben az évben is idejegyeznem, hogy egyházközségeinkben a lefolyt esztendőben is kellő buzgósággal és sok helyt nagy odaadással és áldozó kedvvel folyt a munka. A protestantismus el nem engedhető létfeltétele minden időben, bármiként változó körülmények között: az áldozatkészség. A protestáns egyház csak akkor szabad, ha anyagilag is független. Az anyagi függés kisebb-nagyobb mértékben mindig lenyügözi a szellemet. Anyagi megerősödésünk: szellemi haladásunk, sőt fenmaradásunk főfeltétele. Olyan egyház, amely önmagából nem képes a kellő anyagi erőt kifejteni s kénytelen magát kivül eső vagy felette álló hatalom kegyeire bizni, sohasem lesz képes átalakitani az életet, sőt ő maga alakul át a világ ábrázatjára.

A keresztyénség nem kegyes elmerülés a láthatatlan, az örökkévaló szemléletébe, hanem ethikai erő, akarat, tett, élet; mi magunk munkatársai Istnnek és munkásai az ő örökkévaló országának itt ezen a földön. E földön is az örökkévalókat keressük; a szellemi célok küzdelmében anyagi erőkre támaszkodunk, a melyek csak akkor biztos eszközök, ha önmagunkból fejtettük ki azokat.

Hol a gyülekezet tagjainak lelkét élő hit hatja át és szeretet kötözi egybe a közös hit és a közös szeretet által a gyengék is erősökké lesznek az isten országa épitésében. Ennek a közös hitnek, mely a szeretet által munkálkodik az emberekben, nincsen dicséretesebb és ékesebben szóló bizonyságtétele, mint azok a kegyes adományok, melyeket az elmult esztendőben is, az élőhit rakott le, vagy a kik magukra gyengék valának, azoknak egyesült erejéből — mint szorgalmi jövedelmet — hordott össze a hitbuzgóság az urnak oltárára, a melyen az áldozat lángja mindig magasra csap, ha jőnek a nagy áldozók, kik alapitványokat tesznek, templomokat, iskolákat, papi lakásokat épitenek, sőt egész egyházközségeket teremtenek.

Az elmult esztendőben begyült kegyadományok, szorgalmi jövedelmek és alapitványok, valamint épitkezések és az egyházközségek által a szegények részére adott segélyezések a következő eredményeket mutatják.

Az összes gyülekezetekben befolyt:

1.	Kegyadomány	89,053
2.	Szorgalmi jövedelem	47,072
3.	Alapitvány	70,354
	Összesen:....	406,479 K.

Az összes gyülekezetben épitkezésekre és szegények segélyezésére kiadatott:

1.	Templomok épitésére.....	101,413
2.	Iskolák, tanitói lakokra.....	43,118
3.	Papi és kántori lakokra.....	118,484
4.	Vegyesekre	75,135
5.	Szegények segélyezésére....	2,011
	Összesen:....	340.161 K.

Egyesek kegyadományaival legelől áll a szilágyszolnoki egyházmegye, a hol e cimen 10,000 korona gyült össze, a szorgalmi jövedelem is itt a legnagyobb 9,077 korona. A marosi egyházmegyében, a mely népesség tekintetében a szilágyszolnokival együtt legelől áll, a kegyadományok összege csak 5,000; kevesebb, mint a görgényi egyházmegyében; a a szorgalmi jövedelem pedig 8,000. Nagyon kevés szorgalmi jövedelmet mutatott fel a kolozsvári egyházmegye: 310 koronát.

Templomépitésre legtöbbet költött a szilágyszolnoki egyházmegye 29,529 koronát és küküllői egyházmegye 14,943 koronával. Iskolaépitésre legtöbbet adott ki a dézsi egyházmegye: 24,874 koronát, mig a kolozsvári egyházmegye csak 10 koronát. A vegyes épitkezésekkel a marosi egyházmegye áll legelől 16,001 koronával.

A segély, mit egyházközségeink a saját szegényeiknek a múlt évben nyujtott, alig haladta meg a 2000 koronát.

Ismerem a szegénységet, melylyel egyházközségeinknek kell küzdeni. És mégis kérni kell lelkipásztortársaimat, hogy a szegények ügyére kiváló gondot forditsanak. „Szegények mindig lesznek közöttetek“, mondotta az Idvezitő. Tehát a könyörülő, a másik terhét hordozni segitő szeretetnek sem szabad meglankadnia. A keresztyénség a szeretet vallása és a hol a szeretet nyomait meg nem találjuk: ott nincs keresztyénség.

Az első századok keresztyénsége ezen a téren felemelő példát adott; nekünk ezt a példát követnünk kellene. — Kezdje meg minden egyházközség a munkát s erősen hiszem, hogy rövid idő alatt fényes eredményekkel dicsekedhetünk. A szeretet sebeket kötöz, könyeket töröl, hogy ne legyen jajszó és némuljon a panasz.

Az adományozók közt legelől álló özvegy gróf Degenfeld Gusztávné, Karacsay Melania grófnő egy urvacsora osztó készletet (egy aranyozott ezüst kanna, pohár és két tányér) ajándékozott még az 1905. évi január 30-án a kolozsvári egyházközségnek. Ez adományt, amelynek értéke 20.000 koronára tehető, a kolozsvári lelkészi hivatal még nem jelentette be ugyan s igy e jelentés mellékletében sem foglal helyet, de tudomásom lévén róla, eljöttnek láttam az időt, jelentésemet e helyen is megtenni róla. Az adomány a belfarkas-utcai templomnak szól. A Grófnő egyenesen hozzám küldte ezen nagyértékü adományt egy levél kiséretében, kifejezvén, hogy az anyaszentegyházhoz való igaz ragaszkodás és szép szülei, B. Bánffy László s neje gr. Bethlen Borbála és az adományozó Grófnő édes anyja, báró Wesselényi Johanna, férjezett gróf Karacsay Sándorné emléki iránti kegyelet érzésétől vezettetve küldi a kolozsvári egyházközség farkas-utcai temploma részére e kegyszereket, amelyeket elidegenithetetlennek kiván tekinteni.

Ezzel a kegyadománynyal, mely ujabb fényes bizonyitéka főrangu hölgyeink vallásos buzgóságának, hithüségének és az atyák egyháza iránti erős ragaszkodásnak, jelentékeny gyarapodást nyertek a kolozsvári farkas-utcai templom kegyszerei, melyek közt szép számmal vannak értékes, meg nem becsülhető kannák, kelyhek, poharak (Rákóczi-pohár, keresztelő medence), teritők, takarók, (Lorántfy Zsuzsánna, gr. Bethlen Károlina). Az egésznek értéke meghaladja a kétszázezer koronát.

A lelkipásztorok személyi változásai a fegyelmi ügyekre, a hivek teherkönnyitésére, az állami segélyezésekre vonatkozó részletes jelentés után igy folytatja:

Ezen szükségletek mind sürgősen igénylik a segélyt, de kétségtelenül a teherkönnyités, a közigazgatás és a lelkészi korpótlék állanak legelől.

A lelkészek kongruával kiegészitett, mai fizetése csak létminimum, a mely okvetlenül emelendő, ha azt akarjuk, hogy lelkipásztoraink magukat egészen és egyedül a szolgálatnak szenteljék, melyre őket a Krisztus elhivta.

Egyházmegyei közigazgatásunkat erőteljesebbé, összhangzóbbá tennünk magas rangu és egyetemes érdek.

Egész egyházi belső és külső közéletünk a lelkipásztorok tevékenységén, erkölcsi életén és az egyházmegyei adminisztráczión, az esperesek, jegyzők, tanügyi előadók lelkiismeretes tevékenységén fordul meg. A jó adminisztrácziához pedig az első kellék a közigazgatási tisztviselők, (esperesek, jegyzők, egyházmegyei tanügyi előadók) munkájának tisztességes honorálása.

De épen ilyen fontosnak, sőt még elsőbb rangunak kell tekintenem, a lelkipásztori képzést, tehát theologiai akadémiáinknak, ha már minden áron fenn akarják tartani, ujból szervezését, kellő számu, képzettségü és megfelelő fizetéssel ellátott tanárokkal való ellátását és a debreczeni egyetem, helyesebban egyelőre philosophiai fakultás beállitását, hogy legyen legalább egy intézete felekezetünknek, a hol a magasabbra törő theologus ifjaink előtt az akadémiánál szélesebb látókör nyilik meg, élet- és világnézetüket a tudomány itélőszéke előtt is vizsgálat alá vethetik. A tudomány hatalom, melylyel a hitnek szövetségében kell élni. Nélküle a hit babonává vagy üres kegyességé sülyed.

A két protestáns egyház fedezetlen szükséglete mintegy 5 millió koronában lévén megállapitva a közös bizottság által: a magyar királyi kormány nem zárkózik el a dotáczió elől. Erről győz meg az 1907. évi állami költségvetés. A miniszter maga is elismeri, hogy a két protestáns egyházban aránytalanul magas az egyházi adózás s átalán az egyházi közteher s hogy egyházunk korlátolt anyagi helyzetében is a nemzeti kultura tényezőivel egy vonalban halad. Hajlandó tehát az 1848. 20. t.-c. végrehajtását a törvény szellemében állandó rendezéssel kezdeményezni s első sorban „az egyházi adózás rendezésére, az egyház közigazgatás költségeire, az országos lelkészi nyugdijintézet segélyezésére“ a költségvetésbe az eddigi javadalmazásokon felül 3.000.000 K segélyt előirányozni oly formán, hogy az 1907-ik évi költségvetésbe egy millió, azután két millió, az 1909. évi költségvetésbe pedig mind a három millió felvétetik és ezen három millió segélyt külön törvényben fogja intézményesen biztositani; a törvény magában foglalja azt a biztositást is, hogy ezen három millió korona megadásával a nevezett egyházak számára 1905. évi költségvetésbe „Egyházak segélyezése“ czimen felvett rendes kiadási tételek a törvényhozás által a jövőben leszállitani nem fognak.

A magyar királyi kormány az elismerésre méltó kezdeményezését, melynek gyökérszállai a gr. Tisza István kormányelnöksége idejére nyulnak vissza, egész egyetemes egyházunk örömmel üdvözölheti. Örömünk még fokozódik, ha eszünkben vesszük, hogy a közoktatási miniszter ugyancsak az 1907. évi költségvetésbe 150.000 koronát vesz fel uj állami népiskolák felállitására. Nem nagy összeg, de mégis jelentékeny lépés a czél felé. A hol a községek vagy felekezetek képesek a nemzet és a népmivelődési érdekeknek megfelelő iskolákat létesiteni,

ott a kormány községeket és a felekezeteket a hazafias és kulturális feladatok teljesitésében ezután is kész anyagilag is támogatni; de a hol a hitfelekezetek és községek akár az anyagi erők elégtelensége akár egyébb okok miatt az állam érdekeinek megfelelő iskolát létesiteni vagy nem képesek, vagy nem akarnak: olyan helyeken a kormány az 1893. 26. t.-cz.-ben adott jogánál fogva maga állit népiskolát, még pedig a hol szükséges: „tisztán állami költségen.“ A központi statisztikai hivatal gondos tanulmánynyal készíti immár 32 vármegye népoktatás-ügyének rendezésére vonatkozó tervezetét. Nincsen kétségem az iránt, hogy a 32 vármegye között az erdélyrészi nemzetiségi területre eső vármegyék legelől fognak állani, annyival inkább, mert igazgatótanácsunk a nemzetiségi területen élő magyar ajku tankötelesek oktatására és nevelésére már évekkel ezelőtt nyomatékosan felhivta a magyar kormány figyelmét s kérte a veszélyeztetett nemzeti érdek sürgős felkarolását. Ha a dicséretes kezdetet kisérni fogja megfelelő folytatás: akkor egygyel kevesebb lesz a mi aggodalmaink száma is, akik őrt állván gyötrő fájdalommal látjuk a veszélyt, de nincs erőnk: ujabb bástyákkal erősiteni a várat, mely évszázadokon át az üldözött szabadság, a jog és az igazság, az igaz hit és a hazaszeretet menedékhelye vala. — Adja Isten, hogy sebünk gyógyulván, a Sionban uj élet támadjon!

Egyházkerületi közgyülésünk lefolyása.

(Folyt. és vége.)

Nov. 12-én, hétfőn a tárgysorozat a Theol. fakultás „Törvényei és Rendtartási Szabályzata“ 170. §-ának azon módositásával kezdődött, mely szerint az intézet jövőre növendékei után az Orsz. kórházi ápolás dijait nem fogja fizetni. Ez alkalomból kimondatott, hogy az intézetbe való felvételt orvosi vizsgálat előzendi meg és csak olyanok vehetők fel, kik testileg-lelkileg teljesen egészségesek. — *Kilyén* Sándor és *Mody* Elek igazg.-tanácsi kezelési hivatalnokok fizetése évi 1600—1600 kor.-ra emeltettek s ez után fog számittatni nyugdij igényük is. — Megállapittatott továbbá a hivatalos kiküldöttek napdij- és utiköltség-szabályzata, általánossá tétetvén azon szabályzat, mely eddig az Igazgató-tanács részére volt érvényben; egyben a vita során tisztáztatott az is, hogy az esperesi vizsgálaton résztvevők nem esnek a szabályzat rendelkezései alá.

Egyik legnagyobb jelentőségü határozata volt a közgyülésnek az, hogy a közigazgatási biráskodást ujólag szabályozta s megszüntetve azt az anomáliát, hogy közigazgatási hatóságaink egyben közigazgatási biráskodást is teljesitettek, ez utóbbi funkció teljesitését is bíróságra bizta és pedig mindenik fokon a most müködő fegyelmi bíróságokra. Nagy jelentőségü dolog ez, mely egyfelől a közigazgatási ügyekben való jogorvoslat birói kézbe való tétele folytán emeli a közigazgatásunk iránti bizalmat, másfelől levezető csatornává lesz sok olyan személyi vonatkozásu ügyre nézve, melyek eddig a közigazgatási hatóságaink tanácskozásait annyira, s rendszerint nem előnyösen, igénybe vették. Azonban már itt ki kell fejeznünk, hogy az eljárásra vonatkozólag valami életbeléptetési tájékozásra és utasitásra szükség lesz, mert a dolog uj és az eljárás egyöntetüsége most biztositható leginkább. — Az üzleti mellékfoglalkozások kérdéséről lapunk más helyén részletesen tárgyalunk, itt csak annyit emlitve meg, hogy a kérdés igazi objektiv szempontból nem is mérlegeltetett s inkább személyes motivumok s az Ig.-tanács elleni ellenzékeskedés nyilvánult a határozatban. Ha az Ig.-tanács előre közzé tette volna a mellékfoglalkozások kimutatását s az érdekeltek tartózkodtak volna a szavazástól: bizony más eredménye lett volna. — Jáni Lajos kézdimártonfalvi két rendbeli sérelmi panasza, mint alaptalan, visszautasittatott. — Hosszuaszó Balázsfalvától Mikeszászához, Szilágykövesd Hadadnádastól Sarmasághoz csatoltatott. — A gimn. tanárok állami fizetéskiegészitésére vonatkozó miniszteri szabályzatra tett Ig.-tanácsi felterjesztés tudomásul vétetett. — A Szeretetházi járulékok évi 10 kor.-ban egyenlősitettek.

Az iskolai ügyek során tudomásul vétetett a konvent határozata a délelőttes leckerendszer tárgyában; de azért egy két órás nagy vitát kellett végig hallgatni a szászvárosi csak délelőttes tanitás ügyében, bőséges „szakértekezések“-kel. A vége, — hogy nem engedélyeztetett. — Az enyedi kollégium tanárai tavalyi fizetésrendezésének epilogusaként személyi pótlékok engedélyeztettek a tanárok egy részének, be nem számitott segédtanári éveik szerint. — Simon Ferenc és dr. Nagy Sándor sérelmi panaszaik elutasittattak; de a Kun-kollégium előljáróságának tanárai mellékfoglalkozásai tekintetében kimondatott, hogy a lapszerkesztői mellékfoglalkozás a nemzetiségi viszonyokra való tekintettel, különlegesen meltányolható. Kovács Sándor v.-hunyadi lelkész kérvénye a dévai papválasztás ügyében — nem teljesittetett. — A kolozsvári theol. fakultás gyakorl. theol. tanszékének rendes tanárral való betöltése elhatároztatott. — Szabályzat alkottatott a theol. fakultás növendékei közti ösztöndijak kiosztása ügyében, melynek érdekes pontja, hogy minden itt végzett theológus, ha a kerületben legalább hét évig rendes lelkészi szolgálatot nem teljesit: kedvezményei értékét visszafizetni tartozik. — Az 1848. XX. t.-c. végrehajtása tárgyában a szilágyi és orbai egyh. megyék feliratai tudomásul. vétettek azzal, hogy a két prot. bizottság ily irányban tárgyal a kormánynyal.

A bizottsági jelentések során: az Igazgató-tanács ügykezelése példás rendben találtatott, az ügyek gyors elintézést nyertek. A tordosi eset — az egyház vagyonának elidegenitése — ügyében *Zeyk* Dániel főgondnok elnöklete alatt egy egyh. ker. vizsgáló-bizottság küldetett ki. — A tanügyi jelentés során a referensnek — Imreh Sándor javaslata elvetésével — elismerő köszönet szavaztatott. — A testvéregyházkerületek jegyzőkönyveiről való jelentéstétel kapcsán tett javaslatok egyrésze elfogadtatott. — Végre az inditványok során *Szádeczky* Lajos gondnok inditványa az egyházi mükincsek kezelése tárgyában az Igazgató-tanácsnak javaslattételre kiadatott.

A gyülés az elnökség éltetésével kedden délután ért véget.

Referens.

Magyarbikal ünnepe.

Október 31-én a magyarbikali református egyh.-község kettős ünnepet ült meg. Reggel a reformátió emlékünnepét tartották meg, délfelé pedig Lészay Ferencz és felesége diszes szószék takaróját adták át az egyházközségnek *Deésy* Gyula esperes és *Biró* András főjegyző egyházm. ért. elnök. Ott voltak még *Ravasz* László, *Régeni* István s. lelkészek, *Berde* Sándor theologus az egyházközség előljárósága s a hivek szép számban. Deésy esperes szép, tartalmas beszéd kiséretében adta át a szószéktakarót, intve hiveket, hogy a megkezdett uton haladjanak, épitsék az Isten országát. Meghatva köszönte meg Régeni Ferenc lelkész egyházközsége nevében az ajándékot s igérte, hogy igyekezni fognak , hogy azt megérdemeljék. Ugyszintén az egyházközség gondnoka is megköszönte. A szószéktakaró bordószinü plüs, ne-

héz arany rojttal és gazdag arany himzéssel, értéke 300—400 korona körülbelől. A kedves ajándékról a presbiteri jegyzőkönyvbe a következő bejegyzés tétetett: „Nagyságos Lészay Ferenc magyargorbói nagybirtokos, kalotaszegi ev. ref. egyházmegyei gondnok ur és neje szül. Bokros Ilona urnő őnagysága által készitett és a magyarbikali evangyelium szerint reformált egyháznak ajándékozott templomi szószéktakaró okmánya. A kalotaszegi ev. ref. egyházmegyei értekezletnek 1905. év junius hó 28-ik napján Nagyalmáson tartott összejövetelén Nagyságos Lészay Ferenc egyházmegyei gondnok ur az értekezlet tagjait magyar református népünk egyik nagy bünének, erkölcsi betegségének, a káromkodásnak kiirtására, orvoslására hivta fel. Forrón szeretett nemzete és anyaszentegyháza érdekében áldozatkészségének külső jelét is adta, mikor annak az egyháznak, melyiknek kebelében a káromkodás büne ellen való harc ez év leforgása alatt a legtöbb eseményt mutatná fel: értékes egyházi vonatkozásu emléktárgyat ajánlottak fel. Az emléktárgy odaitélésének jogát az egyházmegyei értekezletre ruházta. A kalotaszegi ev. ref. egyházmegyei értekezlet 1906. évi junius 23-án Kalotaszentkirályon tartott gyülésében a Nagyságos Lészay Ferenc egyházmegyei gondnok ur által felajánlott diszes szószéktakarót e felirással ellátva: „*Az Urnak nevét hiába fel ne vedd!*“ a magyarbikali evangyelium szerint reformált egyháznak itélte oda, mint a melynek kebelében lelkész és énekvezértanitó atyafiak odaadó, buzgó munkássága erős harcot inditott meg a káromkodás büne ellen. Isten neve nem elröppenő hang, nem puszta szó csupán, hanem templom, melyet az emberi nyelv épitett neki és a melyben ő maga lakozik. Ez a név a legnagyobb és legszentebb hatalmat, segedelmünket és üdvösségünket, életben és halálban reménységünket, vigaszainkat rejti magában. Fel ne vedd hát keresztyén lélek az Urnak nevét hiában, hanem áldjad, dicsérjed, imádjad most és midörökké, hogy téged is megáldjon az Ur, életedben, halálodban, a földön és a mennyben. Amen. Kelt Magyarbikalon, 1906. okt. 31-én. Deésy Gyula e. m. ért. elnök. Biró András, ért. alelnök. Csürös József, e. m. ért. titkár.“

Az egyházközség a következő sorokkal köszönte meg a drága ajándékot a kegyes adományozóknak. Nagyságos Gondnok Ur! Nagyságos jó Asszonyunk!

Ez év október hó 31-én érte egyházunkat ama kitüntető szerencse, hogy egyházmegyénk Nt. esperese és főjegyzője egyházunkban megjelenvén, elhozták nekünk ama drága ajándékot, melyet Nagyságtok istenországáért lángoló szive tett le az Ur oltárára azzal a szándékkal, hogy a kalotaszegi református magyar egyházközségek lakói szivöket és szájukat megtisztitván, Istennek szent nevével csak imádságra nyiljanak ajkaik. Az egyházmegyei értekezlet nem az eredményt, de jóindulatu törekvéseinket nézve csupán, egyházközségünk templomának szószékét ékesitette a drága ajándékkal. A mai napon megfelelő beszéddel papunk, — fogadalommal a mi részünkről tétetett fel a valóban értékes ajándék — mostantól kezdve mindig fülünkbe csendülő felirásának intelmével V. Móz. V, 11. kathedránkra.

Ki nem fejezhető hálával és köszönettel vesszük a meg nem érdemlett ajándékot méltatlanságunk eleven érzetében. De boldogok vagyunk annak biztos tudatában, hogy jóindulatu szent törekvésünkben erőnk elégtelenségének támogatására jött Nagyságtok szerető szivének ajándéka. Mert ha a mi szavunk erőtelen is, lehetetlen, hogy szószéktakarónk aranyhimzésü betüiben az intelem meg ne illetné a most már szent munkára elkötelezett sziveket, mert Nagyságtoknak egyházunkért szeretettel munkálni akaró parancsából himeztettek azok. Az ilyen szeretetnek cselekedete pedig: Istennek beszéde.

Legyenek azért Nagyságtok házokban s egész életökben Istentől áldottak! s örvendezve láthassák hova-tovább; hogy magyar kálvinista népünk Istennek szent nevét csak imádkozni vagy áldást mondani veszi ajkára!

A magyarbikali ref. egyházközség, 1906. nov. 4-én tartott presbyteri üléséből

alázatos szolgájuk:

Régeni Ferenc, ref. pap, elnök. — *Bene Lajos*, jegyző.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

Az erdővidéki egyházmegye Egyházi Értekezlete.

Nov. 1-én Bardóc egyházközségben tartotta ez évi rendes közgyülését az erdővidéki egyházmegye Egyházi Értekezlete. A gyülés megnyitása előtt istenitisztelet volt, melyen buzgó alkalmi imát mondott Borsay László bibarcfalvi lelkész; reformációi ünnepi beszédet tartott Ersek Elek szárazajtai lelkész, Csel. 17. 15—20. alapján, melyben igen sikerülten festette meg s állitotta egymás mellé Pál apostol és a reformáció korának s végül korunknak képét, kiemelve a reformáció nagy jelentőségét, átalakitó hatását, hangoztatva annak szükségességét, folytonosságát. Az istenitiszteleten közremüködtek az erdővidéki papok és tanitók dalkara, összhangzatos szép énekléssel s Hegedüs Lajos magyarhermányi áll, tanitó, ref. énekvezér egy solo éneknek mély hatást keltett előadásával. Balázs Ignác egyh. ügyvivő-elnök megnyitó beszéde s a mult gyülés jegyzőkönyvének hitelesitése után Érsek Elekné, szárazajtai paptársunk neje lépett a felolvasó asztalhoz, hogy nehány kedves percet szerezzen a nagyszámu ünneplő közönségnek „Asszonyok az egyházban és társadalomban“ cimü tartalmas és közérdekü felolvasásával, Ezután Kovács Sándor baróti lelkész értekezett a gyermekek vallásos neveléséről és oktatásáról, a családban és az iskolában. Rámutatott arra, miként kell a szülőnek előkészitenie gyermekét az iskolára s miként kell a vallástanitónak az iskolában megkezdeni és folytatni a vallástanitást, hogy kellő eredményt lehessen elérni. Molnár Imre bardóci lelkész: „Mit köszönhet a prot. anyaszentegyház II. Rákóczi Ferencnek“ cimü alkalmi felolvasásában felmutatja a prot. egyház állapotát Rákóczi előtt és a szabadságharc ideje alatt, kiemelve Rákóczi küzdelmeinek hatását a szatmári békekötésnek a prot. egyházakat érdeklő pontjaira. Inditványok során felmerült az 1848. évi XX. t.-c. megvalósitásanak még mindig elódázott ügye s Lőrincz Gyula kisbaconi lelkész, egyházmegyei főjegyző inditványára az értekezlet az egyházmegye nt. elnökségét felkéri: szólaljon fel a legközelebbi egyh. kerületi közgyülésen abból a célból, hogy az emlitett t.-c. végrehajtása érdekében tétessék sürgető lépés a kormánynál. Még csak az értekezlet tisztikarában megüresedett helyek betöltése maradt hátra s ezzel a tárgysorozat véget is ért. Egyházi alelnök és pénztáros lett Molnár Imre, világi titkár Hegedüs Lajos. Miután a jövő évi ért. közgyülés helyéül Füle egyházközség lett kijelölve, ügyvivő-elnökünk a gyülést bezárta, sok köszöntéssel és jókivánatokkal bocsátva el az értekezlet tagjait s az egész ünneplő, hallgató közönséget, mi pedig szétoszoltunk azzal a jóleső tudattal, hogy szükebb mederben folyó munkálkodásunk, ha nem is mutathat fel oly országraszóló eredményeket, milyenekkel másutt igen gyakran kérkednek, mégis nem volt hiában való; szétoszoltunk azzal a meggyőződéssel, hogy az egyh. értekezletekre szükség van, azokat mindenáron fenn kell tartani, mert bármily csekély munkát

végezzenek is, azoknak áldásos hatása meglátszik, meg fog még jobban látszani egyházainkon s azoknak népén.

— *Tudósító.*

A dési konfirmáltak egyesülete október hó 28-án a Rákóczi-estélyt megelőzőleg, tagjainak és a nagy, diszes közönségnek élénk érdeklődése mellett tartotta közgyülését a vármegyeház nagytermében. A közgyülés imával kezdődött. *Vásárhelyi* Boldizsár lelkész buzgó imát mondott s kérte istentől a szeretet munkáira a kegyelmet és áldást. Aztán *Nik* Ferencné elnök megnyitotta az ülést s inditványára a közgyülés elhatározta, hogy dicső emlékü Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelmünk és törhetetlenül hü övéinek hamvai idegenből hazahozatala s itthon fejedelmi pompával örök nyugalomra tétele alkalmából örömének jegyzőkönyvileg ad kifejezést azzal, hogy a későbbi nemzedéknél a nőknek nagyasszonyunk Zrinyi Ilona, a férfiaknak pedig a bujdosó fejedelem, II. Rákóczi Ferenc lesz mindig az igaz vallásosságban és hazaszeretetben példányképe. Majd *Holstein* Mari titkár terjesztette elő nagy gonddal, ügyszeretettel egybeállitott terjedelmes jelentését. A jelentésből kiemeljük, hogy az egyesület nagy gondot forditott egyfelől a protestáns öntudat erősitésére, vegyeskar alakitása, énekgyakorlatok tartása s ujabban kezdett felolvasások rendezése által, másfelől pedig a szeretett munkáira. Naponta 14 szegény gimn. és elemi iskolai tanulót lát el ebéddel olyformán, hogy 35 családhoz öt felsőbb osztályos tanuló jár ebédelni, a többinek 38 családtól küldik a ref. elemi iskola egyik tanitójához az ebédet, hol *Veress* Dániel tanitó felügyelete alatt étkeznek. A tanulók közül 1 izr., 3 kath. vallásu, a többi protestáns. Inségben levőknek kisebb-nagyobb összegekben 182 kor. segitséget juttatott. Ezenkivül most télire felruház 14 árva iskolás leánygyermeket olyformán, hogy egyesület beszerzi a ruhákhoz valót, az egyesületi tagok pedig minden csütörtökön d. u. 5—7 óra között tartott, énekléssel, felolvasással, szavalattal összekötött munka-estélyeken elkészitik a ruhákat. A titkári jelentés után *Diószeghy* Lajos pénztárnok mutatta be *Gombár* Ferenc ellenőr által felülvizsgált számadását. A számadásból felemlitjük, hogy 600 korona alapitványi tőkéje s mintegy 240 kor. segélyekre forditható vagyona van az egyesületnek. *Debreczeni* István inditványát, hogy az elnökségnek és tisztikarnak fáradhatatlan munkásságáért elismerés szavaztassék, örömmel fogadta el a közgyülés. A jegyzőkönyv hitelesitésére *Tüzes* Karácsonnét és *Vékony* Ferencet kérte fel az elnök, aztán a közgyülést berekesztette s kezdetét vette a Rákóczi-estély. Valóban szép emberbaráti müködést fejt ki az egyesület, érdemes a támogatásra. Az egyesület által rendezett Rákóczi-estély is minden pontjával lebilincselte a közönség figyelmét. A *Szabó* György ref. fiuiskolai igazgató által ez alkalomra egybeállitott kurucdalok gyüjteményét *Nagy* Kálmán tanitó harmonium kiséretével nagy hatással énekelte a konfirmáltak hatalmas vegyeskara. Aztán dr. *Lukinich* Imre történettudósunk „Rákóczi Rodostóban“ cimü festői rajza bilincselte le a közönség figyelmét. Majd *Némethy* Anna kisasszony solo éneke gyönyörködtetett s készitette elő a közönség hangulatát *Szvoboda* Gizella k. a. szavalatára. Szávai Gyulának alkalmi költeményét: „Vitézi ének Rákóczi Ferencről“, szavalta el müvésziesen. Az estélyt Liszt Ferenc — magyar rapsodia — Rákóczi indulója zárta be. A nehéz zenei müvet *Hann* Vilmos és *Szentesy* Gizella k. a. játszták kiváló képzettséggel, tudással. Örömmel jelenthetjük, hogy a diszes, nagy közönségben a dési társadalmi életnek minden rétege képviselve volt s egészen együtt érzett és örült a szépen sikerült, családias estélyen.

TÁRCZA.

Schopenhauer személye.*)

Irta: *Ravasz László.*

Schopenhauer a nagy meghasonlottak sorába tartozik, kiknek belső világuk örökös harctér szembenálló küzdelmes erők számára. Az ellentétek embere ő, kinek élete folyása látszólag nyugodt, de az élesebb szemü látja, hogy „mélyén lüktet forradalmas árja“. Intellektusa és cselekvése, philosophiája és életfolytatása között ugyanaz a szakadék ásit, mint rendszerében a képzet és akarat világa között. Mintha müvében lelkének nemcsak ereje, de ábrázata is tükröződnék. De nemcsak önmagával: környezetével, életének történelmi viszonyaival is örökösen szemben állott. Élete könyvében a „követel“ és „tartozik“ lap sohasem fedezte egymást.

1819-ben azt irja róla Goethe naplójában: „nagyobbára félreismert, de nehezen is megismerhető érdemes fiatal ember“. (Gwinner Schopenhauer's Leben Leipzig 1878. p. 154.) 1853-ban, mikor még hire alig derengett, a Westminster Rewiew áprilisi számában John Oxenford, egyike első apostolainak, Schopenhauert a Frankfurtban élő „titokzatos lénynek“ nevezi. Élete vége felé azt kérdezte tőle valaki: kicsoda ő, mire Sch. igy felelt: ha *ön* azt nekem megtudná mondani! (Kuno Fischer Schopenhauer's Leben, Werke u. Lehre Heidelberg 1898. p. 127.) Végül, ha vesszük azt, hogy különböző életirói mily ellentétes képet rajzolnak róla, tisztában lehetünk feladatunk nehézségével, melynek célja: Schopenhauer személyét pár vonással megrajzolni.

Főmüvének II. kötetében (Die Welt als Wille und Vorstellung, Grisebach,**) Reclam II. 607—623. l.) azt fejtegeti, hogy a tulajdonságok átöröklésénél erkölcsi természetünket, mint az akarat területét, atyai részről kapjuk, mig intellektuális képességünk anyai örökség. Ez az elmélet ugyan módfelett önkényes és metaphysikai priusból következő, azonban itt nagy hasznát vesszük, mert ha nem is általános igazság, de — vallomás. Schopenhauer ezt a szabályt legelső sorban önmagáról mintázta.

Atyja Sch. Henrik Flóris holland származásu, danzigi nagykereskedő. Büszke arisztokratikus, hajthatatlan ember, ki a szabadságot mindenek fölött becsülte s miveltsége, meg pénze révén kinőtt a patriotizmus szük keretéből s világpolgárnak érezte magát. Széles látkörü, rajongóan liberális és mint ahogy felesége irta róla: der vorurteilfreieste Mann, den ich je gekannt habe. (Gw. 10.) Családjában sokszor előfordultak örökletesnek látszó lelki betegség esetei, amelyre maga is, hirtelen haragu, nehéz természete mellett nem kis mértékben hajlandó vala. Igazi férfias jellem, vasakaratu, kérlelhetetlen, szinte diktátori, aki ahhoz van szokva, hogy az élet és a sors engedjen szavának. Keménysége és ridegsége mellett is gyöngéd, udvarias; egyaránt kényezteti feleségét és gyermekeit, bár ha egyszer elöntötte a harag, nem tudott magán uralkodni. „Ilyenkor a háznép kutyástól, macskástól pusztult előle“. Gwinner Schopenhauer's Leben, Leipzig 1878. p. 8.

Felesége, Trosiener Johanna irónő, 20 évvel fiatalabb nála. Nem szerelemből ment a csunya, rideg, komoly emberhez, ő, a gyermekleány, kinek a lelke csupa játék és képzelet, hanem azért, mert könnyelmü, élni vágyó lelke szórakozásnak látta az életet és e célt a gazdag, udvarias tőzsér oldalán vélte legkönnyebben elérhetőnek. Testestől-lelkestől bohém temperamentum: fantáziájának szines képeit tartja az élet legfőbb értékének, amelyért mindent feláldoz, vagy mindent — elfogad.

Ime az ellentétek kiinduló pontja: a vasból faragott pénzfejedelem, a tetőtől-talpig reális akaratember, a gyakorlati cselekvésnek, az üzletnek mestere — és felesége, a könnyüvérü, lirai önzéssel teljes teli bohémasszony, az „intellectualis hedonizmus“-ban egészen elmerült müvészlélek. Mikor Scho-

*) Mutatvány a szerzőnek „Schopenhauer aesthetikája“ cimmel karácsonyra szánt könyvéből.

**) Akinek mintaszerü Schopenhauer kiadását (Schopenhauer's Werke I—VI. Bände és Schopenhauer's Nachlass I—IV. Bde Reclam, Leipzig) idézem, az előbbinél csupán római számmal, az utóbbinál H. és római számmal jelezve a köteteket.

penhauer Arthur 1788 február 22-én, péntek napon, Danzig városában megszületett: utlevélbe két ellentétes irányt irt be a Nemesis; egyik az akaratnak érzéki javak közt kigyózó utja, másik az intellektuális pálya, mely az idea világ fénylő birodalmán sugaras ivként száll tova.

Az atyja határozottságát, aktiv erejét meggyöngitette benne az anyja lirai természete, müvészi érzékenysége. Anyja érzéki temperamentumát annak könynyelmüsége nélkül örökölte, sőt atyjának szigoru felelősségérzete és mély morálitása sulyosbitották ezt a nehéz örökrészt, mely miatt annyit szenvedett. Az apa akaratának férfias lendülete, mely alkotott és uralkodott: a fiában tehetetlen akarássá lett. Hires volt határozatlanságáról az az ember, kinek indulatai mindegyre vulkanikus erővel törtek ki. És ezt a belső háborgást sohasem hagyta elpihenni rendkivüli fogékonysága az inger iránt, sőt az örökös izgatás miatt megkeseritette, epével itatta át.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Kaáli Nagy Sándor az 1848—49-iki szabadságharc bajnoka, sokáig üldözöttje, nagyidők tanuja, ki egykor „karddal a harcmezőn", majdnem három évtizeden „szóval a szószéken" szolgálta hazáját, nemzetét, küzdelmekben gazdag, tevékeny életének 78-ik s második házasságának 55-ik évében tartós, hosszas szenvedés után megszünt élni. Temetése 1906. évi nov. 9-én délután volt Kaálban. *Kaáli Nagy Elek* bogdándi pap, szilágyi egyh. m. főjegyző édes atyját gyászolja az elhunyban, kinek emléke legyen áldott!

Bogdán József Oláhfalusi ref. lelkész leánya *Emma*, a család egyedüli gondozója, vezetőszelleme, élte virágkorában váratlanul elhunyt. Isten magához szólitotta egy jobb hazába, az angyalok közé. Legyen nyugalma csendes édes anyja hamvai mellett. Együtt álmodják örök álmukat! Szomoru családnak pedig adjon a jó Isten vigasztalást!

KÜLÖNFÉLÉK.

Zsinati ülés. Főtiszteletü és méltóságos *Kun* Bertalan püspök és nagyméltóságu br. *Bánffy* Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint a második budapesti országos református zsinat elnökei, *a zsinat hatodik ülésszakát*, amelynek semmi egyéb tárgya nem lesz, mint a legfelsőbb jóváhagyás és megerősités alá fölterjesztett egyházi törvényeinkre leérkezett miniszteri megjegyzéseknek, illetőleg ezek kapcsában, néhány törvényszakasznak (ujabb) tárgyalása, Budapesten, az ügyvédi kamara szemere-utcai épületében, *folyó évi dec. hó 4-én (kedden)* d. e. 3/4 10 órakor fogják megnyitni.

50 éves szolgálati jubileum és aranylakodalom. *Tóth* Tamás a kolozsvári ref. egyházközség érdemes kántora ülte ezt a szép évfordulót f. hó 18-án. Az egyházközség ez alkalomból szeretett szolgáját igazán bensőséggel tele ünneplésben részesitette. A földész dalkar szombaton estve szerenáddal tisztelte meg megalapitóját és maig vezető karnagyát. Másnap pedig ünnepi istentisztelet volt a magyar-utcai templomban, melynek kántora. Imát *Veszprémi* Ferenc h. lelkész, egyházi beszédet *Herepei* Gergely esperes tartottak, mindkettőben szép vonatkozásokkal az ünnepeltre. Ezután dr. *Bartók* György püspök áldotta meg szép beszéd kiséretében a galambősz pár 50 éves frigyét. A gyönyörü ünnepély, melyen a földészek is szép számmal vettek részt, az ünnepeltek házánál való tisztelgéssel ért véget, hol az egyház részéről *Incze* Gerő főgondnok, a Hitelszövetkezet részéről *Pokoly* József elnök tolmácsolta a jókivánatokat. Isten áldja meg hosszu élettel, jó egészséggel az ő hüséges szolgáját!

Theol. fakultásunk ének- és zene-egylete 1906. november 25-én, vasárnap d. u. 5 órakor az intézet disztermében jótékonycélu *hangversenyt* rendez a következő müsorral: 1. Nicolai: Nyitány Windsori vignők dalmühöz, előadja a kolozsvári VI. honvédkerületi zenekar; vezeti Borsai Samu. 2. Mendelssohn: Madarak búcsuja. Őszi dal, zenekar kisérettel előadja a prot. női énekkar. 3. Szaval: Aczél Ilona k. a. a kol. orsz. Nemzeti Szinház művésznője. 4. Király Béla: Rákóczi-emlék, Petőfi ábránd, hegedün játsza Király Béla ev. ref. pap, zongorán kiséri Sült József jogszigorló. 5. Felolvas: Erdélyi Pál dr. e. m. tanár. 6. Erkel: Bánk Bán-ból a Tiszaparti jelenet, zenekarkisérettel énekli Biró Lili k. a. a kol. orsz. Nemz. Szinh. művésznője. 7. Farkas Imre — Farkas Lajos: A vén cigány, melodráma, előadja Kacsó Lajos theologus, zongorán kiséri Sült József jogszigorló. 8. Borsay Samu: Barcarolla, zenekarkisérettel, előadja a prot. vegyes énekkar, a solo részletet énekli Biró Lili k. a. 9. Vigszavalat: tartja Gebédy Lajos theolog. 10. Taksonyi J. Hoppe R.: Magyar dalegyveleg, előadja az ev. ref. theol. fakultás énekkara. 11. Linka: Rákóczi emlék, induló, előadja a kol. VI. honvédkerületi zenekar, vezeti Borsay Samu. A 2. 6. 8. pontoknál a zenekarkiséretet a kol. VI. honv.-kerületi zenekar szolgáltatja; vezeti Borsay Samu.

Kántorválasztás. Még most sincs a Bánffyhunyadi református egyházközségének kántora. Október 31-ére volt kitüzve a választás, de nem választottak. Időközben a pályázók közül visszaléptek. Ezért a hivek a jelenlevő esperest arra kérték, hogy a választást ne ejtsék meg, hanem hirdessenek ismét pályázatot és necsak az egyházkerület hivatalos lapjában, hanem más lapokban is, hogy mentől többen jussanak tudomására s pályázhassanak. Az esperes hozzájárult a hivek kéréséhez s a választást nem ejtették meg, hanem ujból pályázatot hirdetnek, minél előbb gondoskodnak, hogy szélesebb rétegekben vehessenek arról tudomást.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1249—906. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a *szilágyszolnoki* egyházmegyébe kebelezett *borzási* papi állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom egyházfőhatóságilag megerősitett dijlevél szerint: 1. Lakás gazdasági épületekkel és 965 □ öl kerttel. Az épületek és keritések fentartásáról az egyházközség köteles gondoskodni. 2. Földhaszonélvezet: 6 hold 1440 □ öl szántó, melynek bérértéke 119.06 kor. 3. Készpénz az egyházközség pénztárából 794 kor. 4. Stóla 6 kor. átlagos értékben. Osszes jövedelem 919.06 korona, melyből leütve 35.97 kor. kiadást, az állami fizetéskiegészitési összeg 1600 koronáig 716.91 korona.

Kötelességek: a borzási anyaegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása és az iskola államositásának keresztülvitele után a ref. vallásu, mindennapos és ismétlő tankötelesek vallásos oktatása az állam által meghatározandó tiszteletdij mellett.

Pályázati határidő december 20.

A szolgálati bizonyitvánnyal és minősitvénnyel felszerelt pályázati kérelmek nt. Bartha Dezső esperes aához küldendők Tasnádra (u. p. helyben, Szilágymegye).

Kolozsvárt, 1906. nov. 19.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 152—1906.

FELHIVÁS.

A szilágyszolnoki egzházmegye tiszteletes lelkész urait felhivom, hogy az 1907. év első felére szükséges hivatalos nyomtatványok megrendelését nálam 10 nap lefolyása alatt megtenni sziveskedjenek.

Megjegyzem itt, hogy a ki- és áttértek anyakönyvi nyomtatványaiból mindenik lelkész aa. *föltétlenül 10—10 ivet* köteles megrendelni, valamint azt is, hogy ez ivek ára nem tiz, de *tizenkét* fillér.

Sarmaság, 1906. nov. 18.

Farkas Sándov.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *48-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. nov. 29.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Báró Bánffy Dezső ujabb nyilatkozata a mellékfoglalkozások kérdésében.

Egyházkerületi közgyülésünk állásfoglalása, az egyházi alkalmazottak üzleti mellékfoglalkozásai kérdésében, tudvalevőleg országos hirre vergődött. Nem annyira a dolog belső fontossága miatt, mint a szenzáció-éhes és Bánffy-ellenes lapok azon hiradása folytán, hogy *„Bánffy könyezett."*

Ez inditotta arra a *„Budapesti Hirlap"* egyik munkatársát is, hogy személyesen megtudakolja a kiváló férfiutól azt, hogy mi inditotta meg annyira a dologban? Bánffy báró azonban alkalmat vett magának arra, hogy az éretlen szenzációt megcáfolva, elmondja a dolgot abban az elvi jelentőségében, amely e kérdésnek fontosságát képezi s igy általános érdeklődés tárgyává teszi.

A nagyjelentőségü nyilatkozat egész terjedelmében igy hangzik:

— Röviden, a valódi tényállásnak megfelelően, azt kellene mondanom, hogy nem könyeztem. Nem könyeztem, mert ez nem szokásom, pedig bizony azt a kérdést, amely fölött az erdélyi református egyházkerület 1904-ben hozott határozatát föntartva, napirendre tért, elég komolynak kell tartanom és az egyszerü napirendre térést elég elszomoritónak arra, hogy lelkem egész keserüségével érezzem lehangoló voltát ama fölfogásnak, mely a nagy és fontos kérdés mérlegelése nélkül, talán legnagyobb részben nem is ismerve a kérdés lényegét: az igazgatótanács határozati javaslatát az egyházi alkalmazottak mellékfoglalkozása tárgyában, elvetette.

Mit javasolt az igazgató-tanács:

1. Mondja ki a főtiszteletü közgyülés, hogy egyházkerületünk a szociális fejlődés eszméjét és társadalomszervezés munkáját a rendelkezésére álló erkölcsi-, egyházkormányzati- és anyagi eszközökkel általában és rendszeresen támogatni kész.

2. Mondja ki, hogy a szociális érdekeknek, protestáns erkölcsi alapon való beható megértését az egyházi értekezletek fokozott mértékben lesznek hivatva, minden lehető alkalommal, terjeszteni.

3. Mondja ki s az egyházi hatóságoknak adja utasitásul, hogy hatáskörükben egyházunk szolgáinak csak olyan üzleti intézményeknél vállalandó mellékfoglalkozásait méltányolják, amely üzleti intézmények müködése a köznép anyagi és erkölcsi javának előmozditására irányul, vagy sorsának könnyitéséhez lényegesen hozzájárul.

Ime, ezt a javaslatot mellőzte az egyházkerületi közgyülés, habár nem is nagy többséggel; jónak látta e fölött napirendre térni. *Pokoly* József tanár inditványára föntartotta az 1904-ben hozott határozatot, amelylyel már akkor is kijelentette, hogy a mellékfoglalkozások kérdését szabályokkal rendezni nem kivánja. Pokoly József tanár inditványa alapján, mellőztetett az igazgató-tanács javaslata, annak a Pokoly Józsefnek inditványa alapján, aki az erdélyi egyházkerület alkalmazottjai között egyike a legérdemesebbeknek, aki tanári teendőinek szorgalmas és kötelességtudó elvégzése után nem keres mellékfoglalkozást a politikai sajtó kétes sikerei körében, aki nagy tudását, rendkivüli munkaerejét, fáradhatatlan szorgalmát iróasztala mellett szakmája s általában a tudomány fejlesztésének, régi okmányok kutatásával a református egyház régi története, hitbeli küzdelmei és a nemzeti állam kiépitése érdekében elszenvedett fájdalmai megismertetésére és beigazolására szenteli. Az inditványtevő kétségtelenül csakis a talán általa nem helyeselt *tulkormányzás* törekvése ellen akarta szavát fölemelni, és alig hiszem, hogy a hozott határozattal abban az értelmezésben egyet tudna érteni azokkal akik mellékfoglalkozások korlátozása tekintetében maguknak teljesen szabadkezet óhajtanak biztositani.

Mert hát sajnos, e dolognak hosszu időre visszaható előzményei vannak. Szinte aggódom, vajjon a *Budapesti Hirlap* szives előzékenységével nem élek-e vissza, ha e kérdést, illetőleg a részletekbe is belemegyek, de azon jóakaratu és az ügy érdemével igen alaposan és tárgyilagosan foglalkozó hozzászólás, mely a lap vasárnapi számában jelent meg, talán följogosit engem arra, hogy e csak részben s csak némely vonatkozásaiban református ügyhöz én is hozzászóljak és érintsem a kérdésnek ugy szociálpolitikai, mint a nemzeti állam szempontjából is fontos részleteit is, amelyek kétségtelenül általánosan országos érdekűek.

Az 1848. évet megelőzőleg, egészen más volt a papok helyzete különösen más az erdélyi református papoké. Az akkori patriárkális viszony, mely a földesur és a pap, a pap és a hivek között fönnállott, tekintetbe véve az akkori megélhetési viszonyok és igények teljesen másmilyen voltát, de általában a közgazdasági és szociális kérdések primitiv jelentőségét, mindezek szinte kizárták, hogy a pap egyéb lehessen, mint a földesur udvari lelkésze s a jobbágy lelkiekbeni gondozója. Az 1849-re következő gyászos korszak ezt a patriárkális viszonyt gyökerében alakitotta át; a földesur és a volt jobbágyok közötti viszony meglazult, az általános elszegényedés és az igények növekedése a nép és a pap, a pap és a földesur közé nem egy helyt éles ellentéteket vetett, — az akkori nemzetellenes kormányzat a minden vonatkozásában magyar református egyháznak nem kedvezett, sőt az 1867-ben helyreállott alkotmányos élet sem javitott a helyzeten sokat; az igények mind

növekedtek, a javadalmak inkább apadó irányzatot mutattak s ekkor természetes volt, hogy az erdélyi református egyházkerület akkori főhatósága lelkészeivel, tanáraival s tanitóival szemben elnéző volt, ha megélhetésük érdekében mellékfoglalkozásokat vállaltak. A felekezetek közötti ellentétek sem parancsolták a mellékfoglalkozások mérsékelt korlátozását, hisz a felekezetek sem egymással versenyben, hanem együtt és egyértelmüen, vállvetetten a jogtipró alkotmányellenes kormánynyal szemben látták szükségét a védekezésnek. Azóta a viszonyok sokképen megváltoztak. A liberális, ultramontán, vagy klerikális jelszavak az ujabb idők jelentkezései, — a szabadgondolkozók, a hazátlan és vallást sem ismerni akaró nemzetközi hangok és az uj szekták vakbuzgó mozgalma ma már a történelmi egyházak régi és sok tekintetben avuló bástyáit is támadják. De változott a helyzet anyagiakban is. A belső szervezkedés és az állam segitő keze lehetővé tette, (és e tekintetben a legujabb idők nem kedvezőtlen, sőt előzékeny tüneteit is volt már alkalmam észlelni), hogy a megélhetési viszonyok javultak és habár még az ideális és joggal követett állapot be nem is következett, még sincsenek már 300 forinttal javadalmazott papjaink, 800 forinttal javadalmazott tanáraink és 100 forinton nyomorgó tanitóink — és ezért joggal követelheti meg az egyház a maga alkalmazottjaitól, hogy mint egész ember álljanak meg azon a helyen, a melyre vállalkoztak és mint egész ember küzdjék meg a harcot, a melyet a mai nehéz napokban meg kell küzdeniök. A mai időkben, a mikor társadalmi ellentétek élesen állanak egymással szemben, a mikor felekezetek közötti régi bizalom sok kivánni valót hagy fönn, a mikor szociális szervezkedések és nemzetközi szabadgondolkodás szárnypróbálgatásai épen a vallásfelekezetek belső élete, hitelvei, sőt talán a haza és a nemzet érdekei ellen vezetnek félre sokakat, a kik vagy nem látnak, vagy nem értenek tisztán, vagy tisztán látni és érteni nem akarnak, — egész emberre van ma szükség minden állomáson, egész papra, egész tanárra, egész tanitóra, a ki hivatásának él, ki midőn kötelességszerüen elvégezte időhöz kötött kötelességét, továbbra is hivatásának él, a pap hiveinek minden órájában, mint hivei lelki apja, buzgón gyakorolván a cura pastoralist, a tanár s tanitó tanitványainak és szaktudományainak tanulva magát képezve tovább, hogy többet s jobban tanithasson.

Az erdélyi református egyházkerület igazgató-tanácsa, midőn a mellékfoglalkozások kérdésében kerületi közgyülés elé javaslatát megszerkesztette, kétségtelenül az általam fönnebb elmondottak eszmeköréből indult ki. A változott viszonyokra, tekintettel az Egyház alkalmazottjait, az Egyház számára akarta megtartani és korlátozni kivánta a beteges állapotokat, a melyek az utóbbi években elharapództak. Papok és tanárok politikai lapok szerkesztői, főmunkatársai s kiadóiként vállalkoztak, elmenve addig, hogy a politikai lap biztositékát is közpénzből tették le; nem a szakmájoknak megfelelő tudomány fejlesztésére használták szabad idejöket, de alig várva a hivatalos órából való szabadulást, országos politikát akartak csinálni, mint vezető tényezők, nem egyszer hiveikkel jőve ellentétbe, vagy feszélyezve a tanár és tanitónak a tanitvány s a tanitványok szülői között elengedhetetlenül szükséges békés összhangot. És hogy állunk a pénzintézetekkel?... A régi időben a vidéken — mert hiszen majdnem kivétel nélkül vidéki esetekről van szó, — kisebb pénzintézetek alakultak, könnyen lehetett elnézni, hogy a pap, a tanár, a tanitó valamelyes állást vállaljon azok keretében; azok a kis pénzintézetek hetenkint egy-két hivatalos napot tartva, pár órai mellékfoglalkozásról volt csak szó, — ma a közgazdasági viszonyok alakulása folytán, a vidéki pénzintézet is már tényező s hivatalos ügykörére oly tág, hogy alkalmazottjait a hét minden napján, s állandóan veszi igénybe. Lehetséges-e ily körülmények közt elnézni, — a mint csakugyan ilyen a helyzet nem egy esetben, — hogy a tiszteletes, tanár s a tanitó állandó alkalmazottja legyen a pénzintézetnek és akárhányszor nagyobb javadalmazással, mint a mekkora hivatalos állásával járó fizetése?... Nem egy esetben postamesterségről van szó. Mi volt ez régebben? A hét két-három napján egy kis órai munka, — ma állandó irodához kötött hivatal. Ha a hivatalban van lekötve a pap, a tanitó, miként folyhat a tanitás, mi lesz a cura pastoralissal? Egész állami életünk, társadalmi viszonyaink, az életről való felfogásaink alapjukban változtak meg, a mi lehető s megengedhető volt a multban, az lehetetlen, meg nem engedhető volt a jelenben, halad az idő, az idő más, mások az emberek, a fölfogások is változtak. A mi anyagiakban gyönge református egyházunk, ha visszamaradni nem akar, ha változott viszonyokat figyelembe kell vennie, akkor birnia kell azzal a bátorsággal, hogy szembeszálljon a rövidlátók, vagy önzők áramlatával. Igy állhat meg az ellentétes küzdelmek harcában, igy teljesitheti nagy hivatását Krisztus evangéliuma és a szerető hit hirdetésében és ama nemzeti érdekek szolgálatában, a melyeknek előharcosa volt mult századok nagy küzdelmei korszakában.

Midőn mindezeket elmondottam, távolról sincs célomban a papot, a tanárt, a tanitót általában eltiltani a közéletben való résztvevéstől. Mint a Budapesti Hirlap helyesen irta vasárnap — én is azt akarom, azt kivánom, hogy a pap első sorban csak pap s a tanitó csak tanitó akarjon maradni. Első legyen a templom és az iskola s csak azután következzék az Egyesület, a Szövetkezet, vagy a helyi társadalmi, vagy gazdasági élet középpontját alkotó gyülekezeti helyiség. Természetesen a papnak, tanitónak, ha a templomban s iskolában becsületesen elvégezte dolgát, hazafias kötelessége résztvenni a maga községének és vidékének társadalmi, erkölcsi, közmüvelődési, sőt gazdasági mozgalmaiban is. Nem egy helyt erre föltétlenül szükség van, csak arra kell vigyázni és pedig becsületesen, hogy a papból, tanitóból és tanárból kizárólagos társadalmi szereplő, vagy üzletember ne legyen. Hiszen egyebet nem akart az igazgatótanács sem; midőn előterjesztését megtette, szeme előtt lebegett az udvarhelyi gyászos takarékpénztári eset, mely három éven át az ottani református középiskola nem egy tanárának feje fölött lebegtette a büntetőtörvénykönyv szakaszainak Demoklesz-kardját. Meggondolta az igazgató-tanács előterjesztése szerkesztésénél a görgényi egyházmegye esperesének gyászos öngyilkossággal végződő szomoru pénzügyi müködését. És ezekből s hasonló esetekből két következtetést vont le az igazgató-tanács:

Egyik következtetés az, hogy az üzleti mellékfoglalkozások a valóságban sokkal terhesebbek, mint a milyeneknek a bejelentési rovatok szerint szoktak föltünni. Sőt néha nagyon sulyosak is. Pénzintézeti, illetőleg kereskedelmi mellékfoglalkozások az illető egyházi tisztviselőknek munkaerejét nem csupán a bejelentett napokon és órákon kötik le, hanem általán olyan felelősséggel terhelik őket, a melynek viseléséhez szükséges jogi és kereskedelmi szakképzettséget sok idő és gond ráforditásával, végképp, tehát hivatalos egyházi szolgálatuk számlája terhére szerezhetik meg; sőt ha azt megszerezniök igy sem eléggé sikerült, igyekezetük jóhiszemüsége sem menti meg őket a hátrányos következményektől, izgalmaktól és zaklatásoktól, a melyek aztán hivatalos szolgálatukra is károsan hatnak vissza.

A másik következtetés az, hogy az üzleti intézmények nem mind egyaránt méltók azon erkölcsi támo-

gatásra, a melyet egyházunk szolgálati kötelékébe tartozó munkaerők közremüködése által nyernek. A tisztán üzleti nyereségekre és osztalékok emelésére törekvő pénzintézetek, még ha jótékony célokra alamizsnákat nyujtanak is, de ha a kis exisztenciák és a munkás néposztályok javát rendszeresen elősegitő biztositó üzletágakat és müveleteket nem folytatnak: egyházunk erkölcsi föladatai és társadalomépitő földi hivatása szempontjából nem méltathatók arra, hogy egyházi szolgáink munkaerejét, gondját bérbevéve, megfizetve, részben maguknak köthessék le.

Bizonyos azonban, hogy bármely fönnálló, régibb és ujabb üzleti intézmény, korunk uralkodó törekvéseire figyelvén, ezekhez lényegesen alkalmazkodhatik s könnyen tehet a föltétlenül előtérbe került szociális érdekeknek becsületes, nagy szolgálatokat.

A szociális fejlődés eszméjét ma már a hazafias felekezetek egyházai, mondhatni versenyezve karolják föl s ezzel földi hivatásuk nemes betöltésén nem helytelenül munkálkodnak. Egyházkerületünkhöz sem méltatlan, ha inkább cselekedve, mint beszélve és beszéltetve, lenditeni igyekszik az eszme fejlődésén s ezt az üzleti mellékfoglalkozások kérdésének kapcsán sem mulasztja el.

Szakembereknek széles körben ismeretes tanulmányai alapján azt a véleményt alkothattuk, hogy a gyámolitást igénylő néprétegek, a köznép anyagi és erkölcsi javának, nemzeti társadalomnak komolyan számbavehető jó szolgálatokat leginkább az olyan akár fönnálló, akár át-, vagy ujonnan alakulandó üzleti intézmény tehet:

1. a melynek a jelzáloghitel kielégitésére záloglevél üzletága van, vagy ezen üzletág létesitésére más pénzintézeteknél már szövetkezett; 2. a melynek üzlet- és müveletkörébe az ingatlan birtokszerzés, parcellázás és telepités beletartozik és folyamatban van; 3. a melynél a személyi hitel átlagos kamatlába nem haladja meg a takarékbetétek átlagos kamatlábának másfélszeresét; 4. a melylyel valamely más pénzintézet kölcsönben szavatosságot vállalt a takarékbetéteknek legalább fele összegükig való biztonságáért; 5. a mely ipari vállalatot tart fönn, vagy ipari közmühelyt létesitett, avagy munkáslak-épitési szövetkezetet segitett létre; 6. a mely a tagok hiteligényeinek kielégitésére, szövetkezeti alapon áll fönn; 7. a mely iparosoknak, vagy 8. a mely kisgazdáknak termelő és értékesitő szövetkezetéül létesült; 9. szövetkezet, a mely a tagok fogyasztásának előnyös kielégitésére alakult.

Csak a mely üzleti intézmény ennek, avagy szociális érdekek szempontjából ezekhez hasonló föltételek valamelyikének, vagy többnek is megfelel: tekintendő erkölcsi alapon arra jogosultnak, hogy egyházi tisztviselőknek munkaerejét, mint mellékfoglalkozást, egyházi hatóságának jóváhagyásával, illetőleg engedélyével igénybe vehesse.

Lehet, hogy az igazgató-tanács itt fölsorolt korlátozó intézkedései részben talán kifogásolhatók. Lehet, hogy még több korlátot is lehetne fölállitani. Lehet, hogy e korlátozások igen messzemenők. De kétségtelen, hogy korlátozásra szükség van, s tullépés vádja az igazgató-tanácsot nem érheti akkor, midőn nem kivánt jogot, hogy minden egyes mellékfoglalkozás esetében önkényesen döntsön, hanem az illetékes legfőbb hatósággal, a kerületi közgyüléssel kivánta a dolgot szabályoztatni.

Apáthy István dr., a szabadelvüen, hazafiasan és fenkölten gondolkozó kolozsvári egyetemi tanár mondja: „Kár, hogy a református egyházkerületi közgyülés a vita hevében s a félreértések keserüségében nem találta meg az igazgató-tanács javaslatához azt a formát, mely eloszlatta volna némelyek jogos aggodalmait, s mely lehetetlenné tette volna, hogy a javaslat egyesek ellen a méltatlan üldözésnek és a rendőri felügyeletnek eszközévé váljék.“ Az igazgatótanács a maga javaslatával éppen azt kereste, hogy a mellékfoglalkozások tekintetében az elvek megállapittatván, a kérdések eldöntésével egyesek ellen a méltatlan üldözés lehetősége kizárassék. Sajnos, éppen a hozott határozat hagyta a kérdést a maga elvi vonatkozásában eldöntetlenül és igy nem találta meg azt a formát, amely az egyházi alkalmazottak mellékfoglalkozásának ellenőrzésében az én komoly aggodalmaimat eloszlatta volna. Bármily megtisztelő reám nézve az, hogy általam nagyrabecsült tanár úr szerint „a magyar nemzeti politikában mindnyájuk vezére és mintaképe“, talán érdemetlenül, én vagyok, — azért mégis sajnálom, hogy különben majdnem minden vonatkozásában az Erdélyi Hiradó november tizenegyediki számában megjelent, általam helyeselt cikkében, nem találtam meg azt a középutat, a melyet a mellékfoglalkozások tekintetében ő is keresendőnek ismert el, a nélkül, hogy azt megjelölte volna...

Az igen tisztelt munkatárs úr rövid kérdésére talán tulságos hosszan is feleltem. De ki kellett e részletekre terjeszkednem, a midőn igazolni akarom, hogy ha nem is sirtam, de bizony könyezhettem volna.

Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyülése.

Az idei egyházkerületi közgyülés alkalmával tartotta közgyülését az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet is. A közgyülés Kolozsvárt s a kerületi közgyüléssel kapcsolatban tartásával az volt a cél, hogy biztositva legyen a vezetők és tagok résztvétele s legyen kellő idő a jelentéseken kivül a gyülés egyetlen tárgya, az értekezleti munkásság belterjesebbé tételére vonatkozó javaslatok megvitatására. Az Értekezlet közgyülése 11-én d. u. kezdődött elég tekintélyes számu részvételével a közgyülési tagoknak. Elnökölt Gróf Bethlen Pál vil. elnök. Jelen voltak: dr. Bartók György védnök, Lészay Ferenc, Sándor József, Nagy Károly alelnökök, Tárkányi György titkár, Tóthfalusi József a Vasárnap szerkesztője, Bodor Géza jegyző, Müller Béla pénztárnok; továbbá a tagok közül Incze Gerő, Somogyi István, Bedőházi János, dr. Sárkány Lajos, Vásárhelyi Boldizsár, Biró Andás, Nagy Domos esperes, Egerházi Lajos, Péter Mór, dr. László Ferenc, dr. Elekes Viktor esperes, Szilágyi Farkas, Nagy József esperes, Gyárfás Albert, Tóth László, Lécfi Ferenc, Kovács Dezső, dr. Kálmán János, Kovács László, Sámuel Aladár stb.

Bethlen Pál elnök meleg szavakkal üdvözli a megjelent tagokat, kifejti az okokat, amelyek a közgyülés ilyen módon tartását szükségessé tették s kifejezést ad azon reményének, hogy a közgyülés bölcsessége megfogja találni azokat a módokat, a melyekkel Értekezletünk munkássága ügye előbbre vihető lesz. A lelkes éljenzéssel fogadott elnöki megnyitó beszéd után Bodor Géza olvasta fel a mult közgyülés jegyzőkönyvét.

Majd Tárkányi György titkár olvasta fel jelentését az Értekezlet mult évi munkásságáról. A titkári jelentés amig egyfelől nem egy elkedvetlenitő momentumán mutatott rá az Értekezlet állapotának, mint pld. az anyagi erő, az érdeklődés, támogatás, munkakedv hiánya, addig másfelől több megnyugtató, biztató jelenséget is konstatált. Igy örvendetes jelenség, hogy a perifériákon lankadatlan, sőt több helyen fokozott buzgósággal foly a megkezdett egyháztársadalmi munkásság. Egyik-másik helyen már tul vannak a kisérletezés, tapogatódzás stádiumán s öntudatos, határozott irányban foly a munka. Különösen dicséretre méltó munkásságot fejt ki az udvarhelyi küküllői, marosi és kalotaszegi egyházmegye s élénk,

eleven élet foly a nagyobb városok közül Brassóban, Udvarhelyen, Marosvásárhelyt, Nagyenyeden. Titkár azon jelentését, hogy az idei Évkönyv többféle akadályozó okokból nem volt kiadható, közgyülés tudomásul vette s utasitotta a titkárt, hogy az 1905—1906. évi Évkönyvet egy füzetben adja ki. A titkár jelentése különben tudomásul vétetett s egész terjedelmében az Évkönyvben kiadni határoztatott.

Tóthfalusi József a Vasárnap szerkesztője terjesztette elő jelentését a lapról. Az előfizetők száma 800-ra tehető e jelentés szerint s igy még mindig kivánni valót hagy fenn lelkésztársaink buzgósága a lap terjesztése körül. Tudatja továbbá a szerkesztő, hogy az év deficit nélkül fog zárulni, kivánatosnak tartaná s ajánlja is, hogy az Ertekezlet több példányra fizessen elő s több példányban küldje szét ingyen. A közgyülés szerkesztő jelentését tudomásul veszi s az Ertekezlet pénztárából 50 példány megrendelését határozza el az eddigi 40 példány helyett. Egyszersmind a közgyülés tudomásul veszi annak a bejelentését, hogy a Vasárnap régebbi kiadója Becsek D. nyomdánál fennálló hátralékok fejében 824 koronát az Értekezlet pénztára kifizetett. Általában óriási teher volt eddig a Vasárnap kiadása az Értekezleten s vagyona tekintélyes részét a Vasárnap állandó nagy deficitjének kiegyenlitése emésztette fel, épen azért szükségesnek látta a közgyülés, hogy hivassanak fel az egyházmegyei Értekezletek is, hogy hajtsák végre az 1904. évi közgyülés azon határozatát, hogy a tagdijak náluk maradó 25%-ából 2—3 példányban rendeljék meg a Vasárnapot. Továbbá hivassanak fel ismét a lelkészek, hogy terjesszék nagyobb mértékben. A Vasárnap szerkesztőinek, Tóthfalusi Józsefnek és Paál Gusztávnak lelkiismeretes, buzgó fáradozásaikért köszönetet mondott a közgyülés. A Vasárnapról szóló jelentés után Nagy Károly alelnök bejelentette, hogy lépéseket tett az Ertekezlet megbizásából Rauwenhoff Egyháztörténetének a parochiális könyvtárak számára megszerezendő könyvek sorába való felvétele iránt s ha sikerül a bevétele, hozzáfogunk a nyomásához. A forditás revidiálására Csürös József vagy Zayzon János fognak felkéretni.

A jelentések elvégzése után rátért a közgyülés az Értekezlet müködésének intenzivebbé tétele kérdésének megvitatásához. Bár az elnökség felhivta az egyházmegyei Értekezletet, hogy erre vonatkozólag küldjék be javaslataikat, azonban egy sem érkezett. Annál szélesebb mederben indult meg azóta, amelynek során több figyelemreméltó dolgot hallottunk, de nagyon sok elmaradhatott volna, mert nem volt benne semmi a dolog érdemére vonatkozó. Három inditványt fogadott el a közgyülés; az egyik, amely szerint megbizatik az igazgató-választmány, hogy a központi ügyek intézése elősegitése céljából tegyen kezdeményező lépést megfelelő iroda szervezése iránt, továbbá, hogy kéressék fel az egyházkerület, illetőleg az ig.-tanács, hogy a szegény egyházak és hivek részére rendeljen évenként 50 példány Vasárnapot, végül hajtassék végre sürgősen a vallásos költemények összegyüjtése iránt hozott határozata a közgyülésnek.

A discussióval eltelvén az idő, az elnök a gyülés folytatását másnap d. e. 1/29 órára tüzte ki, amelyen meghallgatták a pénztárnok jelentését s megállapitotta a közgyülés a jövő évi költségvetést. A közgyülés pontjainak letárgyalása után a tisztujitásra került a sor. Tóthfalusi József inditványára közfelkiáltással egyhangulag megválasztatott a régi tisztikar azzal a módositással, hogy a titkár mellé segédtitkár választatott Fosztó Dénes kolozsvári hitoktató személyében és világi titkárul megválasztatott dr. Kádár János, világi jegyzőül dr. Kálmán János. Adja az Ur az ő megsegitő erejét a megujitott tisztikarnak és egyházkerületünk e nagy misszió betöltésére hivatott egyesületének.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. nov. 22.

Elnökölt br. Bánffy Dezső egyházker. főgondnok. Jelen voltak: dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehker. főjegyző, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferenc, Becsek Lajos, Incze Gerő, Váró Ferenc, dr. Sárkány Lajos, Deési Gyula, Sándor János igazgatótanácsosok és a tisztviselők.

I.

Az ülés megnyitása után elsősorban tárgyalás alá vétettek a lelkészek, tanitók mellékfoglalkozásáról egyházmegyéinkből beérkezett jelentések és kérések. A beterjesztett kimutatások érdekes statisztikai adatot nyujtanak, mely szerint 178 mellékfoglalkozási kérdés került tárgyalás alá, csak a 16 egyházmegyéből; miután a sepsi és orbai egyházmegyékből — bár a határidő szept. 15-én lejárt — jelentés még nem érkezett be. E 178 esetből 85 hitelszövetkezeti, 28 takarékpénztári és zálogházi, 16 fogyasztási szövetkezeti, 7 postakezelői stb. mellékfoglalkozás.

Az egyes kérések elbirálásánál fősulyt helyezett az ig.-tanács arra, vajjon az esperesi vizitációi jelentések szerint kifogástalan rendben vannak-e az illető egyházközségek, iskolák ügyei? A hitelszövetkezetnél való közremüködés elvileg nem kifogástaltatott, illetve az Egyh. Törv. 141. §-ának megfelelőn jóváhagyó tudomásul vétetett az 1907. évre; a takarékpénztári mellékfoglalkozások azonban oly föltétellel, hogy az illető takarékpénztárakról felvilágositás kivántatik be az irányban, hogy melyik minő nyilvánvaló szolgálatot teszen a közsorsu néposztály jóllétének, anyagi és erkölcsi emelkedésének?

Egyik körlelkész aának mellékfoglalkozás iránti kérésére kijelentette az ig.-tanács, hogy — miután az 1887. évi kerületi közgyülés 81. jkvi sz. határozatával a körlelkészekre vonatkozólag megállapitott szabályzat 4. pontjában foglaltak szerint, abból az intencióból kiindulva, hogy saját körlelkészi teendőik amugy is sokoldaluak, még administráns lelkészül sem rendelhetők ki — pénzintézeti mellékfoglalkozása elvileg ez alapon is összeférhetetlen s jövőre nem hagyatik jóvá.

Nem engedélyezett továbbá az ig.-tanács semmi nemü mellékfoglalkozást azoknak, kiknek még véglegesen le nem járt fegyelmi ügyük van.

A közoktatási miniszter értesitése a folyó tanévre kollégiumainkhoz miniszteri megbizottak kiküldéséről, tudomásul vétetett.

Boér Jenő theologusnak a zsidó- és a görögnyelv tanulása aluli fölmentés nem engedélyeztetett, nincs kizárva azonban az, hogy mint rendkivüli hallgatónak engedélyt adjon a theol. előljáróság arra, hogy csakis a saját tanulmányi igényeinek megfelelő előadásokat hallgathassa.

Sepsiszentgyörgyi kollégiumunknak 1905—6. évi tápintézeti számadása jóváhagyatott azon figyelmeztetéssel, hogy jövőre a számadási füzeteket átfüző zsinór végei lepecsételendők, miután ez a hitelesség szempontjából mulhatatlanul megkivánt formai kellék.

Nagy Béla sárospataki r. kivüli theol. tanárnak megengedtetett, hogy a dogmatikából és dogmatörténelemből theologiai magántanári vizsgálatot állhasson.

A szentferencrendiek nagyszebeni tanitónőképzőjében tanult Baranyai Margit IV. éves ref. vallásu növendék a róm. kath. vallásra tanittatott, mely vallássérelmi ügy még a mult év elején a közoktatási miniszteriumhoz bejelentetett s dacára azóta hat izben tett s az ügy elintézését sürgető fölterjesztésekre még csak válasz sem érkezett; miért is most az ig.-tanács a miniszterium eljárását panasz tárgyává tette, közvetlen a közoktatási miniszter előtt.

II.

Nagyenyedi kollégium henningfalvi birtokának bérleti szerződése jóváhagyatott.

Marosvásárhelyi egyházközségünknek megengedtetett, hogy országos közalapi adóját kivételesen még ez évre 400 kor. átlagban fizesse.

Botka Károly nagydobai lelkész aának méltánylást érdemlő indokai alapján megengedtetett, hogy a vallástanitást az ottani elemi lskolában egyik buzgó tanitóval végeztesse, a konfirmációra való előkészités és ellenőrzés kötelességének fentartásával.

Antal Barnabás kérése magánvizsgálatának rendkivüli időben való engedélyezése iránt nem volt teljesithető.

A magyarósi papi állás betöltésénél szabálytalanságok követtettek el: az összes választási iratok bekérettek.

A theol. fakultás disztermének használatára egy szabályzat készitését elrendelte az ig.-tanács.

Kiskapusi szórványnak Mihályfalvától Medgyesház csatolása engedélyeztetett.

Theol. fakultásunk előljáróságának előterjesztésére négy theologusnak megengedtetett, hogy lelkészképesitő vizsgáikat december hóban letegyék, az ötödik folyamodó kérése indokolatlannak találtatván, elutasittatott.

III.

A Gecse-alap 1907. évi költségvetése visszautasittatott, a szabályoknak megfelelően leendő ujbóli összeállitás végett.

Az enyedi, erdővidéki, dési ehmegyék 1907. évi költségvetései jóváhagyattak; ellenben a szebeni ehmegye költségvetése visszautasittatott, miután a még nem is folyósitott közigazgatási államsegély terhére egyes tételeket állitott be és pedig oly magas összeg erejéig, amilyen fedezetet még akkor sem nyerhet, ha a közig. államsegély most kilátásba helyezett teljes összege is folyósitva lesz.

Marosi, gyulafehérvári, erdővidéki, dési és széki ehmegyék 1905. évi számadása, küküllői ehmegye 1904. és 1905. évi számadása, az előadó által javasolt észrevételekkel jóváhagyatott, ugyszintén a Pataky Ágotaalap 1905. évi számadása is azzal a figyelmeztetéssel, hogy a haszonbér hátrálékok felhajtása iránt intézkedések teendők.

Csekme Ferenc görgényi esperes afia a megirandó közigazgatási kézikönyv vázlatához adatokat mutatván be, köszönettel tudomásul vétetett.

Felvinci ehknek nem engedte meg az ig.-tanács, hogy az egyik vidéki pénzintézet részvényeiből vásároljon, miután azok nem befektetési papirok.

Nagy Elek theologus 60 korona kórházi költsége kiutaltatott, miután ez még a Rendszabály módositása előtti időből származik.

Dési ehmegye közgyülésének határozata, melyben Nagy József ehmegyei buzgó számvevő aa. részére rendkivüli munkálataiért 500 kor. honoráriumot állapitott meg s arra a fedezetet is kijelölte, jóváhagyatott.

A csombord—bagói papi állásnak egy évig üresen hagyása engedélyeztetett.

Kézdivásárhelyi egyházközségünknek telekrendezésre 9000 koronát meghaladó póthitel; s a papikántori lak és bérház épités költségeire 20.000 kor, ujabb kölcsön felvétele engedélyeztetett.

Fölmerült eset alkalmából kimondotta az igazg.-tanács, hogy azok az ifjú lelkészek, kik rendes lelkészekké minősitvényük teljességének hiánya miatt csak püspöki engedéllyel választattak meg, illetve a pályázat eredménytelensége miatt hivattak meg valamely papi állásra, innen — addig mig a különben is kötelező egy évi szolgálatot le nem töltik — el nem távozhatnak, egy év után is azonban csak ujabb engedély alapján hivhatók meg más egyházba.

Bonyhai ehközség bemutatta a Décsey Károlyféle 2000 koronás alapitványról szóló alapitó-levelet; jóváhagyatott.

Végül határozott az ig.-tanács Füleháza és Mező-Gereben népes szórványok hovatartozása felett s felhivni határozta a kolozsvári esperest Kardosfalva szórványnak valamelyik anyaegyházhoz csatolására s beosztására.

Ezzel az ülés véget ért. *M . . y.*

TÁRCZA.

Schopenhauer személye.

Irta: *Ravasz László.*

(Folytatás.)

Azonkivül atyai részről bizonyos hajlandóságot örökölt a rögeszmék iránt. Egész életén át sulyos hypochondriában szenvedett, nem csak a betegség és halál rémei kisértették, de kellemetlen emlékek hazajáró lelkei is kinozták, ugy, hogy sokszor felkiáltott az utcán és sarkon fordulva másirányt vett, csakhogy kiverje agyából a sötét vendéget. Gwinner i. m. p. 530. Pedig ezek az emlékek nem morális büntudat, hanem csak hiuságát sértő, megnagyitott képek volnának, vagy meg nem érdemelt szemrehányások, mellyel önmagát illette. (III. 580. s köv. V. 623.) Babonás volt, hitt a spiritismusban, ágya mellett töltött revolverek állottak, legjobb embereire is gyanakodott, hogy meglopják, s élete vége felé szentül meg volt győződve róla, hogy a philosophia professzorok titkos ligába léptek ellene s egy nagy összeesküvés hálójával nyügözik le. A zaj iránt betegesen érzékeny volt: deresre akarta huzatni a kocsisokat, kik ostorukkal cserditenek s egyenest ostoba embernek tartotta, aki a lármát ki tudja állani. Rejtegető ösztöne szinte lelki betegséggé fajult; költségjegyzékét angolul vezette, értékpapirjait vagy iróasztalának hasadékaiban, vagy könyvei között tartogatta.

Volt két elem Schopenhauer lelkében, egyik apai, másik anyai örökrész, melyek nem állottak egymással szemben, sőt egymást éppen fokozva, megdöbbentő és végzetszerü erővel birták a lelkét. Az apa uralkodó ereje, parancsoló akarata, párosult benne az anyja müvészi önzésével, s támadt Schopenhauerben az a beteges önérzet, mely egyfelől a legszertelenebb hiuságig, másfelől pedig a legkövetelőbb kényuri dölyfig fokozódott. Azonban ezzel a szenvedélyes önérzettel egész életsorsa kegyetlen ellentétben állott; ő a világtól hódolatot, tömjént, bálványozást várt— s egy hosszu éven át tökéletes mellőzés volt a része. Hányszor álmodta magát a világbölcs főpapi palástjában, s évtizedeken át viselnie kellett a semmibe vevés tüzes Nessus-ingét.

A gyöngéd, méltányos, jóindulatu apának és a rendkivül fogékony, sensitiv anyának gyermeke érzékeny, résztvevő lélekkel volt megáldva. Mások fájdalma szive mélyéig megrenditte s a szenvedést ugy tudta érteni, ugy tudta méltányolni. Szegénysorsu tanuló társai előtt (Bunsen előtt a többek közt) szive, háza, tárcája mindig nyitva állott. Az állatvédelem philosophiáját ő irta meg először, s fogékony lelke mély részvéttel osztozott minden létező fájdalmában, mely a levés örök kinját szenvedi.

Ezek az alapszinek a Schopenhauer arcképéhez. De mutassuk ki életének mozzanataiban, hogyan helyezkedtek el e fény- és árnypontok, hogy az egész kép elevenné váljék előttünk.

Gyermekségének első évei napsugarasok, de hideg. Szülőinek villája bübájos szépségü helyen van; egyfelől az örökzaju tenger távolbavesző hullámve-

rése, melyen a végtelenség rhythmusa kél, másfelől a mély csöndü fenyvesek, melyeknek titkos árnyában lakózik a magány. A kastély parkja minden pompával tele van, a kastély taván uszó archangeli gondolát hófehér hattyuk uszályként követik s a viz ezüst barázdáiból aranyhalak pikkelye csillog elő. A zöld pázsiton takaros angol báránykák selymes gyapja fehérlik s a nyakukba kötött ezüst csengő tiszta oktávban csilingeli föl a bokrok árnyas csöndjét. Kivilágitott termekben vendégsereg zajong s észak fehér éjszakáit, melyeken csak tréfából buvik el pár órára a nap, hangos jókedvvel mulatják végig.

S mégis, e szines képből hiányzik valami: a tüzhely áldott melege. Az apa keveset van otthon: csak minden vasárnap, s akkor is vendégséget laknak. Az anya müvésznői ábrándjainak él; a falakról rá néző festmények s a megszólaló márványképek egy csodálatos, titkos világról beszélnek neki s benne az irónői sejtelmek, a belesprit álmai egyre mélyebb gyökeret vernek. A bölcső, a tüzhely, a növekvő gyermek nem töltik be egész lelki világát: anya és fiu szive nem forrott össze.

Schopenhauer memoriája a gyermekemlékek szép világát megtartotta ugyan, mint valami csillogó csecsebecséket, de lelkét sohasem szőtték át erkölcsi értékek és jelentésekképen.

Kilenc éves korában elviszik Havreba egy francia kereskedő családhoz, s a gyermek lelke annyira nem fáj haza, hogy az idegenben töltött 2 évet longe iucundissimam partem pueritiae nevezi (VI. 249.), s dicsekedve teszi hozzá: vemaculam autem adeo dedidiceram, ut, quae mihi dicebantur, non nisi maxima difficultate intelligerem. E fölött aztán: mirum in modo lactebatur bonuspater. (U. o.)

Azután magánintézetekben tanul, rendszertelenül olvas össze-vissza német, francia és angol költőket. Mindenáron tovább akar tanulni, de atyta, ki kereskedőnek szánta, egy hosszu utazás igéretével rábirja, hogy mondjon le tervéről. A gyermek egy tál lencséért eladta intellectualis örökségét, s ők utra kelnek.

Végre olvashatott a világ nagy könyvéből, a melyben őt csak a szomoru jelenetek, sötét lapok érdekelték. A Westminster templomában megüli lelkét a mulandóság igézete, komor, egy nagy halotthamvasztó ez a boltozat, mely alatt hatalmas királyok hiu dicsőségét emészti porrá az örök idő; a siketnémák párisi intézetében meglepetten nézi, mily szelid az arcuk ezeknek a szegény gyermekeknek; — igen, ők csak látnak, de a hallás, melyen át az emberi lelkek egymáshoz érnek, nem adatott meg nekik, tehát nincs, ami megégesse őket. A touloni bagnoban a világ ősképét látja: lelánczolva kinos munkához, s mi több: olyan szomszéd mellé, kit nem szeretünk: ez az emberi sors. Legmélyebb benyomást rá mégis az Alpok tették s a hegyek gigásza, a Montblanc. Felhőbe vesző büszke homlokáról néha lehull a fátyol s a nap szerelmes csókjától fehér hava kigyul, földöntuli sugarak özönében izzva, symbolumaképen a lángész mosolygó bánatának: in tristitia, in hilaritate tristis. (II. 451.)

Már itt látszik Schopenhauer jellemző vonása: a közvetlen és folytonos szemlélés. Nem elvont fogalmakból és itéletekből, a logikai miveletek állványain épiti rendszerét, hanem a fájdalmas látás sötéten omló adataiból. Hasonlatos a fekete fjordok fehér madarához, mely saját kebeléből tépi a tollat, hogy a sziklafalra lakást épithessek. (Ibsen.)

Mikor hazaérnek, szavának kell állania s belépni egy hamburgi nagy kereskedő üzletébe. Az első ellenmondás, amelybe ugy beleütközött, hogy szinte összetörte magát. Lelke egyre komorabbá, zordonabbá válik; ifjui dorbézolásokban keres enyhülést, de a kiivott serlegnek annál inkább érzi keserü alját. Édesatyja hirtelen meghal; valószinüleg elméje pillanatnyi elborultában öngyilkossá lőn. „Et hoc luctu moestitia mea jamades crevit, ut a vera melancholia jam parum abesset.“ (VI. 253.) Sophokles egyik tragediája alapján megvillan agyában, hogy minden időileg nyilvánuló rosznak oka valami ősősroszban kell hogy legyen. (Gwinner 74.) „Teljes pesszimista valék minden tudós iskola nélkül, szemlélet utján, mint Buddha.“ (H. IV. 350.)

Heves zokogásban tör ki, mikor édesanyja Weimarból azt irja, hogy még semmi sem késő, jőjjön haza, mert a góthai gimnáziumba fogja adni. — Bámulatos szorgalommal és eredménynyel tanul: 2 év alatt érettségi bizonyitványt szerez. Majd a göttingai egyetemre iratkozik orvos hallgatónak (1809.), de Schulze tanácsára Plátót és Kantot alaposan áttanulja. Ez idő alatt mindenféle kellemetlenségek érték összeférhetetlen modora miatt. Gothában mint tanuló egyik professzorára gunyverseket ir s e miatt pusztulnia kell, Weimarban anyja fél tőle s idegen helyt fogad neki lakást. Az egyetemen „die Manie, Recht zu haben“ (Gw. 85) sok kellemetlen órájába és elveszitett palack borába kerül. Később Berlinbe kerül, ahol már annyira önálló, hogy fogcsikorgatva hallgatja Fichte szofistáskodásait, a Wissenschaftsleer, Schleiermacher vénasszonyos tereferejét, sőt egyszer vitába is bocsátkozik velük. Mikor kiüt 1813. szabadságharc, ő ugyan fölfegyverez egy-két szegény fiut a barátai közül, de maga be nem áll a sorba. „Nem arra hivatott, hogy ököllel szolgálja az emberiséget, hanem hogy fejjel.“ E harcokban egy hatalmas személy ragadta meg figyelmét: Napoleon, ki megtestesülése az élethez való akaratnak. (Frauenstädt Memorabilien p. 304.) Majd 1814-ben a jenai egyetemen in absentia doktorrá promovealtatja magát „Az elégséges ok elvének négyágu gyökeréről“ szóló éleselméjü dolgozatával, mely a schopenhaueri filozófia nagy zenedrámájának szerényhangu, de sokatigérő praeludiuma.

Itt álljunk meg addig, mig elbeszélem anyjával való szakadását és Goethével való viszonyát.

„Mi ketten kétfélék vagyunk“ mondogatta Schopenhauer anyjának, s igaza volt. A felületes, optimista asszony, kinek legfőbb érték az, amit a társaság nyujt: vele szemben az élesszemü pesszimista, ki átlát a társadalmi kendőzésen s a dolgokat a maguk sivár meztelenségében szemléli. Hosszu leveleket irogatnak egymáshoz: pedig csak egy fal válassza el őket — no meg egy egész világ. Az anya ezt irja fiának: „Nem vagy rossz ember, szellemesség és müveltség sem hibázik nálad, mindened van, ami a társaság diszévé tehetne, amellett ismerem kedélyedet, és tudom, hogy alig van jobb fiu nálad s mégis kiállhatatlan, nehéz természetü vagy; sulyos próbának tartom veled együtt élni. Fő-fő okosságod minden jó tulajdonságodat elhomályositja s téged a világ számára haszonvehetetlenné tesz, csupán azért, mert te nem tudsz uralkodni abbeli szenvedélyeden, hogy mindent *jobban tudj*“. „Senkisem türi el neked, kinek annyi hibád van s ki még oly jelentéktelen személyecske vagy, hogy folyvást ócsárold, s még hozzá a te lenéző módorodban, mely mint egy orákulum, nyilatkoztatja ki: ez igy és igy van, s a további ellenvetésnek még gondolata is kizárandó, „Egy olyanforma lábon járó irodalmi szemle, mint amilyen te akarsz lenni, unalmas és csunya valami.“ (Gwinner 67—69.)

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Herepei Károly, a nagyenyedi Bethlen-kollégium nyugalomba vonult derék tanára, 90 éves korában, házassága 44-ik, tanársága 52-ik, nyugalmaztatása 11-ik évében, f. hó 18-án elhunyt. A boldogult egyike volt azoknak a nagyemlékü embereknek, a kik az

1849-diki romlásból uj életre keltették a hires főiskolát. Selymeczen erdész- és bányászakadémiát végbett. A szabadságharcban mint hadnagy szolgált. A zujdosás éveit nevelőségben töltve, 1854-ben került Enyedre tanárnak. A fejedelmi iskola szomoru romokban állott akkor. A Benkő-féle gyüjtemény kincseit vandál kezek hordták szét; az égett falak kopáran, reménytelenül meredtek a legyilkolt város üres utcasorain. Itt kezdődött Herepey teremtő munkája, életének legdicsőségesebb korszaka. Tanártársaival összegyüjtötte az elszéledt diákcsapatot és uj munkát kezdettek a romok között. Herepey vegytant, menynyiségtant és természetrajzot tanitott. Demonstráló eszközöket és tárgyakat maga gyüjtött. Tanitványaival vagy egyedül bejárta Erdély minden zugát, összegyüjtötte minden ásványát, kőzetét, kövületét. Nyolcezer darabból álló gyüjtemény hirdeti ma is az ő szorgalmát. Mind rendszeresen feldolgozva, tudományosan meghatározva és felállitva saját kezeirásával. A geologiai kutatások közben a felbukkanó régiségek is megragadták figyelmét és ásatásai a legnagyobb szerencsével jártak. Ezeknek eredménye lett a kollégium régiség-gyüjteménye, a mely értékében vetekedik a geologiaival és megbecsülhetetlen unikumai nem egy külföldi buvárt vonzottak már Nagyenyedre. Irodalmi munkásságából csak egyetlen kötetet bocsátott sajtó alá: Alsófehér vármegye geologiai leirását, a megyének saját kiadásu monografiájában. Folytonosan forditott, tanult és olvasgatott utolsó napjáig. Kedves tudománya legujabb felfedezéseit is lázas érdeklődéssel figyelte mindvégig. Érdemei külső elismertetését a jó öreg nem érte meg soha; de ő nem is vágyódott erre. Az a sok száz meg száz tanitvány, a kik az ő lelkes előadásából ismerték meg a természet titkait és szépségeit s a kiket az ő atyai szeretete ölelt körül, hálásan őrzik lelkükben az ő emlékezetét.

Rétyi Antos János, a kecskeméti reform. egyházmegye gondnoka, 1848—49-diki honvéd vezérkari alezredes, élete 88-ik évében, folyó hó 20-án, hosszas szenvedés után elhunyt Abonyban. A boldogult rétyi egyházközségünket, hol született és birtokos volt állandó támogatásban részesitette, felesége br. Radák leány volt s igy a derék családot egészen Erdély adta a dunamelléki egyházkerületnek.

Nyugodjanak békén! Legyen áldott emlékezetük!

KÜLÖNFÉLÉK.

„A magyarországi ev. ref. lelkészegyesület előkészitő értekezlete“: ezt a cimet adta magának az a Budapesten 1906. nov. 22-én összegyült körülbelül 50 pap, akik a *„Magyar Szó“* agitációjára az „orsz. ref. papi kongresszusra“ összegyültek. Ugy látszik, maguk is meggyőződtek arról, hogy egy „kongresszus“ kiáltással nem lehet a dolgok rendjét egyszerre megváltoztatni s igy rátértek a hosszabb utra: a közvélemény előkészitésének utjára egy országos ref. papi egyesület megalkotása utján. Az értekezlet dr. *Székely* József szentmárton—kátai lelkész inditványára kimondta, hogy „egy országos református lelkészi egyesület megalakitását szükségesnek tartja, evégből egy 12 tagu bizottságot küld ki az egyesület alapszabályainak s majdan az alakuló gyülésnek előkészitésére. E bizottságnak az irányelveket a következőkben szabja meg: 1. az egyesület célja a lelkészeknek egy szerves testületté egyesitése által az egyháznak valláserkölcsi és anyagi felvirágozását munkálni az egyháztársadalmi munka felkarolásával; 2. a lelkészek különös érdekei védelmezése s ezzel kapcsolatosan az 1848: XX. t.-c. alkalmas módon való végrehajtására törekedni; 3. az egyesület céljainak munkálásában az egyházi hatóságok támogatását tartja szem előtt s azokkal karöltve halad; 4. a lelkész-egylet évenként összejövetelt, konrgesszust tart s karöltve fontosabb esetekben együtt halad a többi lelkészegyesületekkel.“ Majd a 2. ponthoz közelebbi utasitásul adta Birtha József lévai lelkész inditványára a következőket: „a lelkészek korpótlékára, vallásoktatásra, valamint kulturális és humanitárius célokra kért 1 millió 533 ezer 100, 250 ezer; illetve 620 ezer koronát kitevő fedezetlen szükségleteinek kielégitése ugyancsak elsőrangu szükségét képezi közegyházainknak a lelkész- és tanárképzéssel s a lelkészek alapfizetéseinek és 40 évi szolgálatidő után teljes nyugdijuknak 2400 koronára történő fölemelésével, illetve megállapitásával egyetemben: hogy továbbá egyházainknak alapitványszerü dotációja, a törvényesen bevett többi történelmi egyházaknak nagyrészt a magyar állam bőkezüségéből nyert fejedelml alapitványai- és alapjaival szemben az állam jól felfogott érdekéből is felettébb kivánatos „egyensuly“ által is indokolt más egyházakat érdeklő feladatoknak megvalósitásától teljesen független, és az állam mai pénzügyi viszonyaihoz mérten is kellő jóakarat mellett a hozzávetőlegesen szükségelt 12 milliót véve alapul, 12 év folyamán succesive nyilván megvalósitható jogos követelése; tekintve végül, hogy autonomiánk csorbitatlan fentartása a legutóbbi állami költségvetésben egyházak segélyezése cimén felvett tételeknek a külön törvény által biztositandó alapitványszerü állami dotációba leendő befoglalását feltétlenül igényli evangélikus egyházaink autonómiájának sértetlen fentartása, mely pedig a történelem bizonysága szerint oly kiváló nemzeti és állami érdek, melynek elismerése, fentartása, sőt ha kell, megóvása is kétség tárgyát nem képezheti: Mindezek alapján az értekezlet a következő kivánalmát fejezi ki: A magyar kormány által az állami dotációkra vonatkozólag a protestáns egyházaknak megigért törvényjavaslat az 1848. évi XX. t.-c. 2-ik szakaszában lefektetett alapelvekből folyó „tökéletes egyenlőség és viszonosságnak“ kiemelése mellett, az anyagi kérdéseket illetően a fentebb kifejtettek értelmében szerkesztessék; — és már a legközelebbi ülésszak elején az országgyülés elé terjesztessék.“ A 12 tagu végrehajtó bizottság tagjai a következők lettek: (Tiszáninnen): Kazai Sándor, Kerekes János; (Dunamellék): Hamar István, Morvay Ferenc, dr. Székely József; (Dunántul): Seregély Dezső, Birtha József, Barsi Sándor; (Tiszántul): Juhász László, Nagy Lajos; (Erdély): Csia Kálmán, Benedek Pál. Az értekezlet még kimondta, hogy a megválasztott bizottság önmagát rögtön megválasztatása után alakitsa meg. Ezt a bizottságot megbizta az értekezlet azzal, hogy az alapszabálytervezet elkészitése után hivja össze a lelkészi kongresszust és pedig Budapestre. — Erdélyből más nem volt jelen, mint *Csia* Kálmán etédi lelkész, ki a ref. és luth. egyházak 1917-re való egyesitése szószólója volt és *Benedek* Pál küküllő-széplaki lelkész, ki azonnal tárgyalni szeretett volna a miniszteriummal a 48. XX. végrehajtásáról.

Szilágysági hirek. *Zilahon* e hó 18-án az uj ref. templom hatalmas orgonáján 40 filléres belépti dijjal gyönyörü *orgonahangversenyt* tartottak, melyen közreműködtek *Lukácsy* L. Mátyás, *Balázs* Árpád, dr. K *Tompa* Arthur, *Varga* József (nagykőrösi zenetanár) és *Dobai* Sándorné. Az orgona remek, a közreműködők müvészi dolgokat nyujtottak, a megelégedés általános volt. — Csakugyan *Zilahon* a napokban temették el Hochsingerné *Faragó* Laurát, ki az ottani egyháznak 1000, a kollégiumnak 1000, a nőegyletnek is 1000 koronát hagyományozott. („Szilágy.“)

Egy szép ajándék. Kellemesen örvendeztette meg a kutyfalvi ev. ref egyházat tekint. Bedőházi Pál ur a gróf Dégenfeld Lajos uradalom kezelője, midőn ezelőtt pár héttel egy 170 korona értékü, dusan aranyozott ezüst urasztali poharat ajándékozott az urvacsorázó nők számára. E szép adományért fogadja a jó lelkü adakozó egyházközségünk hálás köszönetét és jótettének jutalmául: az Urnak kegyelme aranyozza meg életének napjait lelki és testi áldásainak sokaságával. Kutyfalva, 1906. nov. 26-án. *Nagy Domokos* ref. pap és esperes.

HIVATALOS RÉSZ.

655—1906.

Az 1907. év folyamán tartandó alap- és lelkészképesitő vizsgák irásbeli dolgozatainak tételei.

I. alapvizsgára.

1. *Bibliai bevezetéstanból.* A pásztor-levelek (I. és II. Tim. és Tit.) egymáshoz és a páli négy nagy levélhez való viszonya.

2. *Egyháztörténetből.* A kolduló szerzet-rendek keletkezésének okai s müködésének jelentősége.

3. *Vallásbölcsészetből.* A vallásos hit; ennek jogosultsága és nyilvánulásai.

II. Első lelkészképesitő vizsgára.

Biblica theologiából. Az u. n. katholikus levelek tartalma.

2. *Hittanból.* Az üdvország rendje, illusztrálva a Jézus Krisztus nyilatkozataival, főleg paraboláival.

3. *Erkölcstanból.* A feminizmus törekvései és jogosultságának határai.

4. *Egyh. beszéd alapigéi.* Ésaiás 48:17—18; Máté 9:36—38; Rom. 6:3—6.

III. Második lelkészképesitő vizsgára.

Magyar prot. egyháztörténetből. A budai zsinat (1791) története.

2. *Magyar prot. egyházjogból.* Az interconfessionális állam s annak egyházpolitikai elvei.

3. *Bibliamagyarázati textusok.* És. 58:1—10; Jerem. 9:23—24; Zsolt. 95:6—11; Példab. 30:8—9; Jerem. 17:5—13; 5. Móz. 6:12—19; Zsolt. 34:12—23; Példab. 1:8—16; Dán. 7:13—18; Jerem. Siralm. 3:37—44; Zsolt. 1; I. Móz. 32:24—31; I. Ján. 4:16—21; I. Pét. 5:6—11; Rom. 8:18—23; I. Kor. 10:6—13; Gal. 3:15—22; Lukács 6:20—31; Mát. 13:44—50; Mát. 10:16—22; Lukács 17:11—19; Ap. Csel. 19:1—11; Jak. 1:9—12; II. Kor. 13:5—13; Ján. 9:1—12.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitüzött 3—3 tétol közül egyet szabadon választ és azt irásban kidolgozza; az első és második lelkészképesitő vizsgára azonban az értekezésen kivül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg gyakorlati bibliamagyarázatot is kell készitenie a megjelölt alapigék valamelyike alapján.

A dolgozatok *1907 május 15-ig* adandók be a fakultás igazgatójánál. E határidőnél később dolgozatok csak abban az esetben fogadtatnak el, ha a késedelmet orvosilag is bizonyitott és igazolt betegség okozta.

Kiadatott a tanári karnak 1906 nov. 21-én tartott üléséből.

Jóváhagyom:

Dr. Bartók György, püspök. — *Kenessey Béla,* theol. igazgató.

Sz. 4804—906.

KÖRLEVEL

a kollegiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. é. 94467. sz. intézvényével tudatja főhatóságunkkal, hogy a kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi és zilahi főgimnáziumokhoz *Kuncz* Elek kolozsvári tanker. kir. főigazgatót, a sepsiszentgyörgyi főgimnáziumhoz dr. *Schneller* István kolozsvári egyetemi ny. rend. tanárt, a szászvárosi főgimnáziumhoz pedig dr. *Kiss* Áron budapesti paedagogiumi igazgatót küldötte ki miniszteri megbizottakul, azzal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat az 1906—7. tanév folyamán látogassák meg, nevében az állami főfelügyeletet gyakorolják, s a fennálló utasitások szerint járjanak el.

Erről a méltóságos t. előljáróságokat tudomás és alkalmazkodás végett van szerencsénk ezennel értesiteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. nov. hó 22-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Váró Ferencz,* előadó-tanácsos.

Sz. 4530—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalnak és valamennyi ref. egyházközség tiszteletes t. Presbiteriumának.

Néhai Bartha Lajos hunnyadmegyei esperes és zsinati képviselő aa elhalálozásával egy zsinati egyházi rendes tag helye megüresedvén, a zsinati elnökség ezen hely betöltését elrendelte.

Ez alapon felhivjuk a nagytiszteletü esperes urakat és az egyházközségek tiszteletes t. presbiteriumait, hogy a folyamatban levő zsinattartás hátralevő idejére terjedő megbizatással egy rendes zsinati egyházi képviselő megválasztása iránt az 1904. évi 2675. sz. a. kelt körlevélben és ahhoz csatolt szabályzatban foglaltak szigoru szem előtt tartásával ugy intézkedjenek, hogy a választás f. évi *december 15—25.* napjai közti időben föltétlenül végrehajtassanak és a választási jegyzőkönyvek *december hó 31-ig* igazgatótanácsunkhoz okvetlenül felterjesztessenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1906. nov. hó 9-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső, elnök. — *Maksay János,* számvevő.

Sz. 808—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Egyházmegyei világi és tanitói képviselőink 3 éves mandátuma lejárván, az egyháztörvényekhez kiadott „Utasitás“ 5. §. e) pontja, illetve a 16. §. alapján felkérem összes egyházakat és tanitó atyafiakat, hogy az 1907—1909. ciklusra képviselőiket, az idézett törvények szerint, jelen év december 30-adikán válasszák meg s a választási jegyzőkönyv másolatát pecsét alatt, 8 nap alatt a választás megejtése után, hozzám küldjék he.

Tanitó atyafiak egy listán 5 képviselőre szavaznak, s lezárt szavazatukat szintén december 30-tól számitott 8 nap alatt küldik be hivatalomhoz. (Lásd „Utasitás“ 34. §.).

Gernyeszeg, 1906 november 26.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sz. 654—1906. theol. igazg.

ÉRTESITÉS.

Az egyházkerületi lelkészképesitő vizsgáló bizottság elnöke, főtiszt. és méltóságos püspök ur a *rendkivüli vizsgák* idejéül f. é. *december hó 18. és 19. napjait* tüzte ki, a miről azzal értesitem az érdekelteket, hogy 17-én d. u. 3 órakor már alulirottnál leckekönyveikkel és szolgálati, illetőleg első lelkészképesitési és szolgálati bizonyitványaikkal jelentkezzenek, a vizsgadijat — személyenként 60 (hatvan) korona — és esetleges egyéb intézeti tartozásaikat fizessék be, mert a mélt. igazgatótanács 4589—1906. sz. rendelete a vizsgára állhatást csakis a tartozások előleges befizetésének feltétele alatt engedte meg a kérvényezőknek.

A méltóságos igazgatótanácstól a rendkivüli vizsgákra engedélyt nyertek: *Grazda* János, *Koncz* Ferenc, *Kovács* Sándor, *Deák* Gábor, *Istók* Sándor, *Székely* János, *Gámán* Sándor, *Jakab* Lajos, *Kovács* Gyula, *Rácz* Gábor, *Csulak* Károly (alapvizsgára), *Pálffy* Endre, *Serester* Tamás, *Sebestyén* Kálmán, *Benkő* Viktor (a mennyiben a debreceni theol. akadémiától elbocsátást nyer) és *Magyari* Domokos (alapvizsgára).

Kolozsvárt, 1906. nov. 27.

Kenessey Béla, a theol. fakultás igazgatója.

Sz. 207—1906.

SZIVES KÉRELEM.

Fölkérem mindazokat a nagyt. esperes és tiszteletes lelkész urakat, kik a magyar-fodorházai ev. ref. leányegyházközség templomépitési gyüjtőivét kapták, hogy azokat a legcsekélyebb adománnyal vagy a nélkül is, felsőbb helyen leendő elszámolás és hivatalos nyugtázás végett, hozzám legkésőbb 1906 dec. 31-ig visszajuttatni kegyeskedjenek.

Ördög-Keresztur, 1906 nov. 20.

Máthé Sándor, ev. ref. s.-lelkész.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *49-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. dec. 5.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre **12 kor.**
félévre **6 kor.**

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Cheque az egyházban.

Megérkezik a posta. Elhozza a leveleket, sürgetéseket, — ez utóbbiakat a boritékban is, tapintásunkkal kiválogatjuk — és végül a postás gyermek mosolygó arccal adja tudtunkra: Tiszteltetni a postamester ur a tiszteletes urat és kéreti szépen, tessék ma délután a postára fáradni. — Alig is várjuk a délutánt. — A napi posta feldolgozása ugy megy, mintha a tatár ülne hátunk mellett és nem a „meghagyom". Végre a feleség megjegyzése szerint hátunk megett tudjuk az ebédet is és felkészülődvén, a kiürült bankó tárcát, aprópénz tárcát, a megfelelő zsebekbe csusztatván — elmegyünk a postára, hiszen a postamester izenete azt jelentette: megérkezett a kongrua!

A postán aztán megkapjuk a hivatalos értesitést is. Az elsőt, ha aláirjuk, elismerjük, hogy a kor. fill.-ről szóló postautalványt a postaintézettől átvettük (a személyes ismeretség fölment a községi biró által való igazolás szükségétől), a második aláirás a postahivatal vevényének szól és harmadikra előkerül maga az utalvány. Itt első sorban azt nézzük, mennyi a levonás? A levonások természetrajzát leirni meddő dolog volna, csak azt az ágát szeretném leirni, a mely minden utaláson ott ékeskedik és a melynek summája ez: két portó = 1 kor. 20 fill., avagy jobb esetben 2 kor., esetleg 80 fill.

Hát hogy történik a kongrua utalás? — A kerülethez leérkezett pénzt a kerületi pénztár elküldi 18 drb. pénzes levélben a 18 espereshez. A tizennyolc pénzeslevél portója egyszerüsités kedveért a 1 kor. 50 fill. — kiteszen 27 kor.-át. A tizennyolc esperes aztán utalványokon küldi szét a periferiákra. — Az utalványdijak kitesznek (utalványlap ára nélkül) egy kongrua osztáskor az egyes egyházmegyékben:

1. Vajdahunyadi	10	K.	60 fill.
2. Gyulafehérvári	6	„	80
3. Enyedi	17		30
4. Kalotaszegi	11		80
5. Kolozsvári	11		70
6. Szilágyszolnoki	26		60
7. Dési	6		60
8. Széki	10		80
9. Nagysajói	8		40
10. Görgényi	8		60
11. Marosi	27	„	20
12. Küküllői	14	„	80
13. Szebeni	6	„	40
14. Udvarhelyi	23	„	10
15. Sepsi	16	„	60
16. Erdővidéki	5	„	—
17. Orbai	3	„	40
18. Kézdi	5	„	— „
Összesen	210	K.	50 fillérrel

fizetjük meg azt, hogy a kongruánk az espereseink kezéből mi hozzánk kerül minden egyes alkalommal. (Arról nem szólok, hogy egyes ehmékben az espereskényelemből egyszerüen duplán vonja le a portót minden egyes pap kongruája után.) És ha ehhez hozzávesszük az esperesekig szóló 27 kor.-át kétszázharminchét korona 50 fillér a kongruánk portója — minden félévben.

Ehhez még hozzávenném a dézmakárpótlások dupla portóját, hozzá a papi özvegyeket terhelő kettős postadijakat is, továbbá a missió, konventi, Gecse alapi szóval minden egyházkerületi kézen keresztül menő pénzek viteldijait és ha a hozzávetőleges számitásom nem csal: nyugodtan kimondhatom, hogy kerületünk a jelen pénzkezelés mellett félévenkint 400 koronát fizet alkalmazottjai terhére a postai viteldijakban.

Ez a pénzösszeg portója igen magas. Évenként 800 kor. kiadás hasonlit a pénzügyi hatóságok által kiállitott elfüstölt milliók statisztikájához. Pedig igen könnyen nagy összeget lehetne megkimélni egyfelől a közegyház, másfelől az alkalmazottak zsebére is! Ha az anyagiakban oly kiváló korunk gondolkozása, miért ne lehetne nekünk papoknak e korszellemnek bár a minimális kamatait egyházunk javára kamatoztatni? Célunk ez esetben szent — eszközeink is tisztességesek, a jezsuita morál lólábját senki sem fedezheti fel, abban a szerény véleményben, a mit ez ügyben előadandó leszek.

Ez pedig a cheque számlanyitás kerületünk összes fizetéseinek lebonyolitására.

Az ajánlható eljárás a következő: A cheque és clearing forgalmat szabályozó 3314—1895. elnöki szám alatt kelt rendelet 10. §-a szerint az egyházkerület pénztári hivatala a 104. sz. nyomtatványon kérné a pénztári hivatal részére a cheque számlanyitását, befizetve 2 koronát egy cheque könyvecskéért. Ha engedélyt kapna a 105-ös számu nyomtatványon beterjeszteni a chequek kiállitására jogosult személyek aláirását. (Pénztárnok számvevő). És befizetne a P. z. 9032. rendelet és a 12. §. értelmében 100 koronát. Ezt később valószinüleg emelni kellene, de lenne reá fedezet.

Ime a 102 korona 12 fillér megadná a chequeszámlán való utalás lehetőségét, holott ez fele sincsen a portónknak, a mit csak kongruánk alkalmával egyszer elfizetünk.

És most jön a kongruák utalása körül való eljárás. Az egyházkerületi pénztár egy befizetési lapon = 2 fillér befizetné a kongrua teljes összegét a postatakarék-pénztárnak. Ugyanakkor minden espereshez elküldene portómentesen annyi aláirt chequet, a hány nyugta beérkezett az egyes esperesekhez. Az esperesek azután a fennidézett szabályzat 28. §-ának

értelmében kiállitják az egyes cheque lapokat és a 2 filléres ürlapokat 1 filléres, e célra készült boritékba tévén, beküldik a m. kir. postatakarékpénztárnak (még cimezni sem kellene!) És a postatakarék pénztár az ilyen lapok alapján a 111. sz. nyomtatványon mindenik papnak kiutalná a pénzét 3 nap leforgása alatt.

Ez az üzlet belekerülne:

1. Befizetési lap	=	0.02 kor.
2. 500 cheque	=	10.—
3. 500 kezelési dij	=	20.—
4. 1/4 promille	=	60.— „
5. 500 boriték	=	5.— „
		95 kor. 02 fillér.

azaz 95 korona 02 fillérért kapnók meg ugyanazt, a mit most 237 kor. 50 fillérért kapunk utalványozás utján.

Igy belekerülne a beállitás, számlanyitás az első kongrua szétküldéssel együtt = 197 kor. 14 fillérbe, tehát 40 kor. 26 fillérrel kevesebbe, mintha a régi uton utalvánnyal kezeltetnék.

Most számitsuk ki az előnyöket.

1. Előny az, hogy a kerületi pénztár 18 egyszerü levelet küld 18 pénzes levél helyett.

2. Előny, hogy maguk az esperesek nincsenek kitéve a kettős portó unalmas elosztása és levonásának.

3. Előny, hogy, a vidéki posták kis ellátmányai gyakran megnehezitvén a nagyobb pénzösszegek felváltását, akadály nélkül érkezik az oly sokszor várvavárt küldemény.

4. Előny, hogy a kongruák szétküldését az egyes papoknak — a központ ellenörizheti a számlakivonatok utján.

5. Előny a központnak is, mert a számlakivonatok utján meggyőződik kis utánjárással bármely papjának anyagi helyzetéről a levonásokból és nem esetleg részrehajló információk állitják előtérbe akár segélyezéseknél, akár más tekinteteknél az egyes embereket.

6. Előny még az, hogy az esetleg levonásba jövő egyházi illetmények után nem kell portót fizetni, hanem az esperes egy chequevel, vagy befizetési lappal a fenn vázolt módon küldi az ehmegyei, esetleg kerületi pénztárnak 1000 kor.-ig 28 fill. költséggel. És kinek lenne több munkája? Ez a mi a kérdést elfogadhatóvá, vagy elfogadhatlanná teszi. Több munkája lenne az espereseknek az, hogy a cheque kitöltésével 3 helyen kellene az összeget leirni, 3-szor kellene cimezni és az ellenőrző számokat kivágni. Ezzel szemben elesne a külső cimzés. Többlet munka lenne a levonások értesitése, egy hivatalos levelező lapon.

A központi kezelés többlete volna: Egy az utalványozó hivatalnok nevével ellátott bélyegző beszerzése és évenként kétszer az 500—500 cheque lebélyegzése, továbbá a számlakivonatok átvizsgálása az esetleges panaszok esetén. Oly csekélység, hogy az Igazgatótanács mai hivatali beosztása mellett, a hivatalszolgának 1—1 órai munkája lenne az első, a másik pedig egy rovattal gyarapitaná a könyvelést, egy számlával az évi számadást.

Mindez a nehézség a felsorolt előnyöket tekintve gondolom, hogy csekélység, hiszen kerületünk egy uj alapitványának lehet a magja inditványom megvalósulása esetén.

Ez inditvány a következő:

Mondassék ki, hogy az egyházkerület az összes pénzbeli járandóságok kiutalására, a mostani állami fizetéskiegészités egy alkalommal való postai viteldijának felhasználásával cheque számlát nyit és feljogositatik, hogy minden egyes 100 koronán felüli pénzküldemény után 40 fillért hozzon levonásba, a melynek a cheque kezelés költségein felül megmaradó része egy uj alapnak, a papfiuk és leányok tanulási segély alapjának javára fordittassék és évenként a számlalebonyolitásakor takarékpenztárba helyezve gyümölcsözőleg kezeltessék.

Igy (miként a cheque költségszámitásánál kerekszám 500 papot véve) lenne minden kongrua utaláskor a portólevonás 200 kor. (237 kor. 50 fillérrel szemben) és a 95 kor. 02 fillér kezelést levonva 104 kor. 98 tiszta jövedelme az esetleg állitandó alapunknak, a mely 10 évi tőkésités után, tisztán csak kamatjaiból egyikünk gyermekének konviktusát fedezhetné, vagy esetleg 25 év után már mint derekas alap tenne számot akár küzködő theol. fakultásunknál, akár szeretetházunknál.

Es mi kellene hozzá? Vagy 200 koronányi előleg az egyházkerületi pénztárból (van még rosszabb helyen is ennyi pénz), amit aztán, kamataival együtt, esetleg 2 részletben vonnának le a mi portóink feleslegéből.

Tisztelettel kérem paptársaimat, hogy ez ügyet — egyházmegyei közgyüléseiken szóvátéve — hassunk oda, hogy a mi pénzünkből, a mi előnyünkre, minden egyházmegye javaslatom elfogadtatását kérje a jövő kerületi gyülésen.

Hiszen csekélység az egész, a jegyző urnak 12 sorral többet, az esperes egy határozattal többet enunciál — az iktatóban, egygyel több lesz a hivatalos szám és megszületik az alap, mely a mi gyermekeinknek teszi lehetővé a boldogulást.

Sztána.

Osváth Lajos.

Beszámolás.

(A missiói segélyt élvező körlelkészeknek tudomásvétel végett.)

A körlelkészek missiói segélyének levonása, illetve kiegészitése iránt tett lépésének eredményéről kivánok rövidesen beszámolni. Folyó hó 7-én fogadta a magyar kormány 11-nek igérkező, de 5-re apadt küldöttségünket. A küldöttség vezetője és szószólója dr. Sebess Dénes kir. tábl. biró volt. Ugy gróf Apponyi Albert miniszter ur őnagyméltósága, mint Tóth János államtitkár ur őméltósága a küldöttséget kegyesen fogadta és a kérés teljesitését igérte az esetre, ha a küldöttség kérése törvényes alapon nyugszik. Miután a törvényes alap hiányzik, — mert a konventnek erre vonatkozó határozata annak nem tekinthető —, a küldöttség azon utasitással bocsáttatott el, hogy kérje a most közelebbről összeülendő pótzsinattól ezen konventi határozatnak törvénybeiktatását. Ez utasitás szerint a küldöttség intézkedni is fog.

Ezuttal is kérem a t. kartársakat, hogy az igért %-ot a küldöttség már megtett költségeinek, valamint még felmerülő költségek némi fedezésére, siveskedjenek cimemre minél előbb elküldeni, annyival inkább, mert remélhető, hogy nem végeztünk meddő munkát.

A küldöttség memoranduma, mely két példányban lett benyujtva, szól eképen:

Nagyméltóságu Miniszter Ur!
Kegyelmes Urunk!

A magyarországi ev. ref. anyaszentegyház egyetemes konventje Budapesten, 1905. junius hó 14—16. napjain tartott ülésein többek között a 31. jkvsz. a. a következő határozatot hozta:

„Kimondja, hogy az anyaszentegyházak lelkészeinek adott missiói segély azok rendes lelkészi fizetésébe be nem számitható, miután az az anyaszentegyházhoz gondozás végett csatolt nagy területen fekvő szórványok gyakori felkereséséért s azok

lelki szükségei kielégitése céljából, tehát az anyaegyház teendőitől egészen különálló teendők végzéséért adatik. Ugyanazért utasitja azon egyházak lelkészeit, melyekben ezen segélyek *tévesen az anyaegyház lelkészi fizetésébe beszámittattak,* hogy illető esperesük és püspökjük utján folyamodjanak a vall. és közokt. miniszteriumhoz lelkészi dijlevelök helyesbitése és kiegészitése érdekében."

Ezen konventi határozat alapján, a nagyobbrészt missiói segélyt élvező körlelkészek a mult 1905. év folyamán, illetékes egyházi főhatóságuk utján folyamodványaikat a nagymélt. miniszteriumhoz be is nyujtották. Ezen folyamodványok azonban elintézve nem lettek, mert azokra főhatóságainkhoz eddig még érdemleges leirat nem érkezett.

Ennek okát leginkább abban véljük feltalálni, hogy a folyamodványok kérése a segélyek mely időtől számitandó levonása, illetve kiegészitése tekintetében egymástól eltérő volt, mert a felső hatóságoktól erre nézve kérelmezők utasitást nem vettek s igy saját belátásuk szerint kérték folyamodványaikban a kiegészitési határidő megállapitását.

Nem akarjuk hinni, hogy Nagyméltóságod előtt ezen törvényes alapon nyugvó, jogos kérésünk kedvező elintézhetésének más okok is lehetnének akadályai, épen ezért e kérelmek egyöntetüségére is tekintettel, alattirtak, az összes folyamodott ev. ref. körlelkész megbizása és nevében azon alázatos kéréssel járulunk Nagyméltóságod kegyes szine elé, miszerint:

méltoztassék a jövő 1907. évi állami költségvetés keretén kivül is főhatóságaink utján, a mult év folyamán felterjesztett missiói segélyekre vonatkozó kérelmeket oly értelemben intézni el, hogy a segélyek dijleveleinkből való leszámitása és az állam által tett kiegészitése, — amennyiben az már a congrua-törvény alapján, annak életbelépte 1898 óta kellett volna, hogy részünkre érvényesüljön és csakis egyházi főhatóságaink figyelmét elkerülve, téves kihagyás folytán jutott számitáson kivül: az összes missiói segélyek, melyeknek évi összege a felterjesztett kérelmekből a legvilágosabban tünik ki, s körülbelől 50—60 ezer koronára tehető — visszamenőleg, a congrua-törvény életbelépte 1898-tól kezdődőleg, ha nem is egy egész összegben, de az államkincstár nagyobb megterheltetése nélkül, a jövő 1907. évtől kezdve, fokozatosan 3 év alatt s azután az évi rendes járulék évről-évre a congrua segélyekkel egy időben és nyugtára utaltassanak ki.

Nagyméltóságu Miniszter Ur!

Kegyelmes Urunk!

Alázatos kérésünk teljesitése a ref. körlelkészek egyetemének egy régi, méltányos és jogos óhaját valósitja meg. Mert amellett, hogy az egyet. konventnek 1896 évi 23-ik jksz. a. hozott azon határozata, melyszerint a missiói segélyeket nem tekinti papi fizetésnek, vagyis olyan javadalomnak, a melyre az orsz. gyámintézeti vagy egyéb járulékok százalékai kivethetők lennének, szintén kérésünk jogos volta mellett szól: sokkal erősebbek az erkölcsi és anyagi indokok, melyek aanak kedvező elintézésére nézve Nagyméltóságod előtt, döntő sulylyal kell hogy birjanak.

Kegyelmes Urunk!

Hitbuzgóságtól, lángoló haszaszeretettől hevülő nagyjaink voltak azok, kiknek lelkében ezelőtt egy negyed századdal a körlelkészség áldásos csemetéje megfogant. És akiknek szilárd, hatalmas akarat- és tetterejök — anyagi erőnket tulhaladó áldozatok árán — tették ez eszmét valósággá szerte-széjjel e hazában olyan helyeken, ahol a magyarfaj és édes anyanyelvünk már-már kihalóban volt, de a hol most e fényes valóságok ezrek és ezreket tartottak s tartanak meg jövőben is nemzetünknek, fennen hirdetve itt is, ott is: e haza földjén a magyarnak supremátióját. Az elfogulatlan biráló, legyen bármely hitetvalló, el kell ismerje azt, hogy a ref. körlelkészségek első sorban nemzeti érdekeket szolgálnak, nemcsak szellemi és erkölcsi tekintetben, de a magyarfaj számát, kulturális erejét fokozó nemzetgazdasági szempontjból is. És hogy müködésük üdvös, hasznos eredménye különösen jó erőben lévő iskolával karöltve, kiszámithatatlan.

És most minő kötelességteljesités háramlik azokra, kiket ilyen helyekre hivott el végzetük Isten és a haza szolgálatára? Nehéz lenne mindazt felsorolni. Elég, ha mondjuk: bármely nagy anyaegyház lelkészi szolgálata csak kényelem a mienkhez mérten; járatlan utak járása; vad, zord időkben is, egészségünk kockáratételével, távoli helyeken a szolgálatok végzése; a faji öntudat és érzés ébrentartása; a mindig ragadozni akaró idegen elemektől megtántoritottak védelme, erősitése; a szétszórtan élőknek hü és éber őrzés által összetartása; szóval mindenben és mindenütt: nemzeti érdekünknek szemelőttartása, érvényesitése: ez — általánosságban kifejezve — hivatásunk, küzdelmünk, életünk. Es mi érte a jutalom? A honnan elismerést érdemelnénk: kicsinyléssel, a honnan anyagi támogatást várhatnánk: csak üres szavakkal találkozunk. Igaz, hogy fizetéseink 1600 koronára ki lettek egészitve. De ez: szalmaszál a már-már vizben fuldoklónak. Későn jött s késve is marad, ha nem emeltetik. Mert manapság, terhes családdal, állásunkhoz mérten tisztességesen élni nem, csak nyomor között meghalni s eltemetkezni lehet vele.

Kegyelmes Urunk!

Tiszta hazafiságunk, drága hazánknak eleink s általunk tett s teendő sok és hasznos szolgálataink, Nagyméltóságod előtt nem lehetnek ismeretlenek s fenkölt, hazafias lelkületére nézve hatástalanok.

Épenazért merjük remélni s esedezünk is kegyes szine előtt, hogy sokak nevében tett kérésünk találjon Nagyméltóságod kegyelmes akaratából meghallgatást, teljes méltánylást és elintézést, különösen most, amikor szánandó anyagi helyzetünket, a folyton fokozodó világ és élet drágasága is napról-napra gondterhesebbé, elviselhetetlenebbé teszi.

Alázatos kérésünket ismételve, vagyunk Nagyméltóságodnak mély és hódoló tiszteletünk kifejezése mellett,

az egyet. ev. ref. körlelkészek nevében és megbizásából

Budapest, 1906. nov. 7.

alázatos szolgái:

Kusztós Gyula, Kovács Ákos, Balázs Imre, Csiki József, Kovács Lajos.

Ördögkut, 1906. nov. 14.

Kusztós Gyula.

Az igazság érdekében.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium előljáróságának egy a f. évi egyházkerületi közgyüléshez intézett beadványában a többek között az az indokolás is foglaltatik, hogy gimnáziumunk az elégtelen osztályzatuak arányszámát tekintve az 1905—6. tanévben kollegiumaink között nem áll utolsó helyen, mint a megelőző évben, mert Maros-Vásárhelyen és Nagyenyeden a vizsgálatot tett tanulóknak 30·2%-a elégtelen osztályzatu, mig Szászvároson ez arányszám 29·0%-ot teszen.

Az előljáróság korántsem azért hozta fel ezen adatokat, mintha azokra különös sulyt fektetne, mert hiszen a tanitás csak egyik tényezője az osztályzati eredménynek, s ezenkivül sok más tényező, igy pl. a tanuló ifjuság nagyon is változó kvalitása, a helyi viszonyok, a társadal-

mon áthullámzó eszmeáramlatok stb. szintén befolyással vannak arra. Az általunk fölhozott adat csak kényszerü védekezés volt a mélt. igazgató tanács által egy korábbi leiratban fölhozott azon állitásra, hogy Szászvároson a tanitási eredmények kollegiumaink között a legkedvezőtlenebbek.

Váró Ferencz h. tanügyi előadó ur előljáróságunknak ezen fölterjesztését egész terjedelmében fölolvasta a közgyülés előtt s ezen adatra azt mondotta a gyülés szine előtt, hogy az *nem igaz.*

Mivel a kérdésben érdekelt félnek tekintettem, s igy szólni nem volt jogom, de másfelől *számadatokra* ilyen kategorikus lecáfolás után bajos dolog is ujabb számitás nélkül rögtönösen válaszolni, hiszen errare humanum est: a dolog a közgyülés előtt annyiban maradt.

Itthon azonban mégis furta a dolog az oldalamat s még egyszer utána számitottam, meggyőződni, hogy mi lehetett az oka tévedésünknek.

A vonatkozó adatok ugy az értesitők, valamint a mélt. igazgatótanács nyomtatásban kiadott jelentése szerint mind a 7 kollegiumunkra nézve következők: A mult 1905—6. tanévben osztályoztatott a *marosvásárhelyi* kollegiumban 424 tanuló, kik közül elégtelen osztályzatot nyert 128, azaz 30·2%; *Kolozsvárt* 370 tanuló, kik közül elégtelen osztályzatot nyert 112, azaz 30·2%; *Szászvároson* 327 tanuló, kik közül elégtelen osztályzatu 95, azaz 29·0%; *Nagyenyeden* 338 tanuló, kik közül elégtelen osztályzatot nyert 88, azaz 26·0%; *Sepsiszentgyörgyön* 296 tanuló, kik közül elégtelen osztályzatot nyert 60, azaz 20·2%; *Zilahon* 348 (a tanügyi jelentésben levő számok 345-öt adnak összegül, ami nyilván sajtóhibából származik, lám tehát, a hivatalos toll is hibázhatik néha!) kik közül elégtelen osztályzatot nyert 60, azaz 16·9%; (ha a 345-öt vesszük alapul 17·3%); *Székelyudvarhelyen* 265 tanuló, kik közül elégtelen osztályzatot nyert 39, azaz 14·7%.

Szándékosan közöltem mind a 7 kollegiumunkra vonatkozó adatokat, hogy igy a kérdés teljesen tiszta világitásba legyen helyezve.

Mint látható, fölterjesztésünkben ugyanazon adatok foglaltattak, melyeket föntebb említék, csupán azon tollhiba csuszott be, hogy „Kolozsvár és Maros-Vásárhely“ helyett „Nagyenyed és Maros-Vásárhely“ emlittetett, s ez elég volt a t. tanügyi előadó urnak, hogy az „egészre ott a gyülés szine előtt reá vágja, hogy *ez nem igaz,* holott a tanügyi jelentés elkészitése végett bőségesen volt alkalma foglalkozni mind a 7 kollegium statisztikájával, s tisztán láthatta, hogy itt nyilvánvaló névcseréről van szó. E nyilvánvaló tollhiba kijavitása helyett tehát, melyet neki jól kellett ismernie, egyszerüen lecáfolni az előljáróság egész statisztikai adatát, lehet az előadói széken kényelmes, de nézetem szerint annál kevésbbé méltányos eljárás, mivel ha Nagyenyedre nézve a Kolozsvárral való fölcserélés folytán nem is, de Maros-Vásárhelyre nézve föltétlenül igaz volt a fölterjesztésben foglalt állitás.

Ennyit az igazság érdekében szükségesnek láttam elmondani.

Szászváros on, 1906. november 26.

Simon Ferenc,
ig. tanár.

Egy pap levelei.

Kedves Barátom!

Azt irod, hogy a közelebbi egyházkerületi közgyülésen te is a bankdirektor papokkal tartottál s te is segitettél az igazgatótanács leszavazásában.

Rosszul tetted, kedves barátom.

Ha e kijelentésem után leszel kegyes levelemet végig olvasni, az alábbiakban azt is megmondom, hogy miért tetted rosszul.

Én az igazgatótanácsnak a mellékfoglalkozások szabályozására irányuló javaslatát — nem lévén tagja a kerületi közgyülésnek — nem ismertem. De hittem, s most miután közzététetett látom, hogy nem akarta az egyházi tisztviselőt általában minden mellékfoglalkozástól eltiltani, hanem csak egy határvonalat kivánt meghuzni, s az által megállapitani, hogy meddig tartja az egyházi tisztviselőre nézve megengedhetőnek, bizonyos magasabb érdekek veszélyeztetése nélkül, az idegen mezőkön való foglalatosságot.

Es ugy vagyok meggyőződve, hogy ezt a javaslatot megtenni kötelessége is volt. És a közgyülésnek is, a mely sem nem szabadkőmüves páholy, sem nem szociális szakszervezet, hanem legeslegelső sorban az egyházi érdekek előmozditására és védelmezésére hivatott testület, szintén kötelessége lett volna e javaslathoz hozzájárulni és azt határozattá emelni, még akkor is, ha tán ezáltal némi szociális és egyéni jogokat korlátozott volna is. Mert egy státus igazgatását, fennállását és virágzását tekintve, nem az a lényeges és elsőrendü szempont, hogy én magam, annak kebelében torkig legyek szabadsággal; hanem az, hogy abban a státusban ugy történjék minden, a hogyan történnie kell. Vagy tartunk fenn státust, vagy nem tartunk. Ha nem tartunk, akkor az egyénre nézve nem létezik semmiféle korlát, akkor mindenféle elvek szabadon diadalmaskodhatnak; de ha tartani akarunk, akkor a személyes érdekeket önkéntes függésbe és alárendeltségbe kell hoznunk a státus érdekeihez és ezeket az érdekeket nem szabad elvekre való hivatkozással agyonütnünk.

Hát hiszen igaz, az egyházi tisztviselőnek, vagy mondjuk különösebben: a papnak, le kell olykorolykor szállania az ő kathedrájából. El lehet, sőt kell is vegyülnie az élet nyüzsgésében. De sohasem azért, hogy a Mammon lábaihoz üljön, hanem azért, hogy e kathedrák levegőjét belevigye a társadalomba.

Ha leszáll a kathedrájából, nagyon kell vigyáznia, hogy hova lép. És én hiszem, hogy az igazgatótanács az egyház érdekeire való tekintetből és felelősségének érzetében csak ezeket a lépéseket akarta szabályozni.

És ti leszavaztátok.

Eszerint ti megengedhetőnek tartjátok, hogy a pap legyen reggeltől estig minden, csak éppen pap ne. Megengedhetőnek tartjátok, hogy olyan utakon járjon, a melyeken minden lépésében beleütközik azokba, a kiknek szeretetről, békességről, önzetlenségről, lemondásról, a világ javainak megvetéséről, az ideálok kultuszáról beszél. Megengedhetőnek tartjátok, hogy mint politikus belevesse magát a szenvedélyek küzdelmeibe. s kitegye személyét, palástját a sárral való hajigálásnak. Megengedhetőnek tartjátok, hogy vasárnap prédikáljon a hivatali hűségről, egész héten át pedig ne legyen otthon azoknak, kik egyházi ügyben felkeresik, mert vagy postát kell inditania, vagy szövetkezeti gyülésen kell jelen lennie, vagy pártértekezleten kell szónokolnia. Megengedhetőnek tartjátok, hogy reggel beszéljen a könyörületről, délután pedig váltót óvatoltasson; reggel beszéljen a szegények gyámolitásáról, a nyomorultak felsegitéséről, délután pedig zsebre vágja a takarékpénztári osztalékot, vagy igazgatói honoráriumot, melynek minden filléréhez a nyomor gyermekeinek véres verejtéke tapad és a mely akárhány esetben egy-egy elesett szegény ember utolsó kis vagyonkájának elárvereztetése utján folyt be.

Hát csak előre kedves barátom! De aztán ne jajgassatok és ne beszéljetek az egyház zülléséről, ha az igét ti hazudtoljátok meg első sorban. És főleg ne takargassátok zsebetek önzését holmi szociális elvekkel, s az egyház érdekeivel való nem törődéseteket holmi emberi jogok érvényesülésének hangoztatásával. Ez mind hazugság! Az igazság csak az, hogy nem láttok tul a zsebeteken és hogy inkább akartok gazdagon ebédelő tekintetes urak lenni, mint az Úr Jézus Krisztusnak s az ő Anyaszentegyházának alázatos, szegény, de hűséges szolgái.

Jól tudom, kedves barátom, hogy levelemet türelmetlenül olvasod, de mégis engedd meg, hogy még egy megjegyzést tegyek.

Említést teszesz hozzám irott leveledben arról is, hogy egy közgyülési tag az emberi és szociális jogok védelmére tartott tüzes beszédében ilyenforma

kijelentést tett volna: *„nem türünk egyházi rendőrködést.“*

Nos hát, kedves barátom, ha ti véletlenül ennek a kijelentésnek is tapsoltatok, akkor egész nyugodt lelkiismerettel nevezlek benneteket forradalmároknak és anarkistáknak, akik azt tartjátok, hogy a „rend“ a státusban egészen felesleges valami; vagy pedig együgyü utópistáknak, akik azt képzelitek, hogy a „rend“ magától is meg lesz.

Hát hiszen gyönyörüséges dolog a szabadság. De azt helyesen értelmezni még gyönyörüségesebb.

Mert ime Münster városában sem történt egyéb, csak épen annyi, hogy az atyafiak önkényesen magyarázták Márton doktornak a keresztyén szabadságról irott könyvét. Es hogy ez a knipperdollingoskodás és leidenijánoskodás hová vezetett, arról szomoruan beszélnek Münster városának ánnálesei.

Egyebekben pedig béke veled!

1906 november 20.

Gy. pap.

A tanuló-ifjuság reformáció-ünnepe Kolozsvárt.

Lapunk 44-ik számában megemlékeztünk arról, hogy az idén ez ünneplés, a több éves gyakorlattól eltérően, hevenyészetten s idő tekintetében is célszerütlenül rendeztetett. S ezzel kapcsolatban több megjegyzést kockáztattunk a kolozsvári viszonyokra.

E cikkünkre most két helyről is kaptunk rektifikációt kérő iratot. Leadjuk *szószerint* mindakettőt, hogy a szólásszabadság megakadályozásával ne vádolhassanak. Ime:

Szám: 135—1906.

Az *„Erdélyi Protestáns Lap“* szerkesztőségének, nagytiszteletü *Nagy Károly* ref. theol. tanár — szerkesztő urnak

Kolozsvár.

Nagytiszteletü Szerkesztő Úr!

Iskolaszékünk 87—1906 számu jegyzőkönyvi határozata értelmében hivatalos tisztelettel van szerencsém Nagytiszteletednek megküldeni az alább következendőkben foglalt jegyzőkönyvi határozatot.

„Iskolaszékünk komoly megbeszélés tárgyává téve az egyházi hivatalos lapunk 44-ik számában — a különfélék rovatában megjelent s iskolaszékünket is érintő közleményt s ugy a Magyar-utcai iskolánk tanitótestületének erre vonatkozólag irásban beadott nyilatkozata, mint a jelenlévő Herepei Gergely esperes és többek hozzászólása alapján meggyőződést szerezvén arról, hogy ez ügyben sem iskolaszékünket, sem annak elnökét hanyagság vagy mulasztás nem terheli, mert a Magyar-utcai iskolánk növendékei 2 vasárnap kivételével (mikor is figyelemreméltó ok miatt maradtak távol a templomból) egész ősz folyamán jártak templomba; s a szokásos reformáció emlékünnep is az eddigi gyakorlat szerint október hó utolsó vasárnapján délután megtartatott s az ott jelenlévő iskolaszéki tagok állitása szerint is — a belfarkas-utcai nagy templomot megtöltötte az egybesereglett gyermek sereg s nem csak azoknak töredéke: kimondja, hogy a szóban forgó hirlapi közlemény nem felel meg a való ténynek s megbizza elnökséget, hogy kérje fel az egyházi hivatalos lap szerkesztőjét a jelzett 44-ik számban megjelent tudósitás rektifikálására.

Egyben azt is kimondja iskolaszékünk, hogy tekintettel az okt. 31-nek nagy jelentőségére, maga is helyesebbnek látván a reformáció emlékünnepélyét ifjuságunk lelki épülésére ezen az évfordulati napon s nem az azt megelőző vasárnapon megtartani —: jövőben egész lélekkel arra törekedik, hogy ez ünnepnap prot. ref. ifjuságunk által méltó módon megünnepeltessék s az előkészületeket a presbyteriummal egyetértve, azzal együttesen fogja megtenni, hogy okt. 31-ke a lehető legillendőbb módon és kellő ünnepélyes szinezettel szenteltessék maradandó becsü nagy ünneppé.“

Midőn e határozatot Nagytiszteleteddel közölni van szerencsém — ehez sem hozzá nem adva, sem el nem véve semmit — atyafiságos szeretettel arra kérem, hogy a lehetőség körében mielőbb az iskolaszék által óhajtott rektifikációt egyházi hivatalos lapunkban e határozatunk alapján és értelmében megtenni méltóztassék.

A kolozsvári ev. ref. egyház iskolaszéke nevében:

Kolozsvárt, 1906. évi november hó 27-én.

Szives üdvözlettel:

Benedek Árpád,
iskolaszéki elnök.

A Prot. Lap nagytiszteletü Szerkesztőjének.

A Nagytiszteleted által szerkesztett Protestáns Lap 44. száma „Különfélék“ rovatában *„Az iskolás növendékek reformációs emlékünnepe“* cimen egy közlemény jelent meg.

E közleményben, téves információ alapján megróvásban részesitik a kolozsvári egyházközség vezetőségét, hogy az idén nem október 31-én, hanem az ezt megelőző vasárnap délutánján vezette a templomba az iskolás növendékeket. A közlemény szerint „évek óta az volt a nagy nehezen megteremtett gyakorlat, hogy október 31-én az összes ref. iskolás növendékek számára a nagy templomban ifjusági istentisztelet tartatott, melyen 1000-et jóval meghaladó ifjuság, tanitók és szülők vettek részt. Hogy hogy nem: az idén ez elmaradt. A legutolsó pillanatban a gyermeksereg egy kis töredéke gyüjtetett össze a mult vasárnap délutánra a reformácio ünnepére stb. stb.“

Hát nt. szerkesztő ur, bizony mondom téves információ után irta különfélék rovatvezetője e megrovást.

Hogy évek óta az volt a gyakorlat, hogy az összes ref. isk. növedékekek számára *október 31-én* tartatott meg a nagytemplomban az ifjusági isteni tisztelet. Hát ez téves. Bár igy lehetett volna. De hát nem igy volt. Hanem egy pár esetet kivéve, mindig okt. 31-ike előtt eső vasárnap délutánján.

És pedig azért ekkor, mert az egyh. község presbytériumában e felett folytatott diskussziók után igy határozták el. És pedig azért, mivel Kolozsvárt október 31-én a legnagyobb országos vásári mozgalmak miatt az iskolákban szünidő van és a nagyon is hétköznapias körülmények miatt nem tartották tanácsosnak ezen nagyjelentőségü ünnepünket illuzoriussá tenni.

Ezért tartatott az ünnep a hiveknek vasárnap délelőtt is az iskolás gyermekeknek az nap délutánján (egy pár eset kivételével) mindig.

Egy alkalommal október 31-ike épen vasárnapra esett. Tavaly pedig épen a Nagytiszteletü ur lelkes szónoklatával tartatott meg október 31-én. De bizony ekkor nem volt jelen minden iskola ref. növendéke!

Hogy pedig az idén nemcsak „a gyermeksereg egy kis töredéke vett részt“ e lélekemelő ünnepén: erről velem együtt polgártársaim, a kik jelen voltunk, jó lélekkel tehetünk tanubizonyságot, s állitjuk, hogy a nagytemplom egészen és annyira megtelt, hogy többen állva hallgatták végig Veszprémi, Magyar-utcai lelkipásztor a.-nak hangulatos és a növendékek értelmi felfogásához alkalmazott szép beszédét.

A közelebb tartott iskolaszékünk ülésében különben ez ügy tárgyaltatván, elhatároztatott, hogy az iskolaszék az egyházi vezetőséggel együtt lehetőleg mindent elkövet, hogy október 31-én tartassék meg ezután ez ünnepély.

Kolozsvárt, 1906. november 27.

Herepei Gergely,
ref. pap.

Megjegyzéseink a következők:

a) Az iskolaszéknek:

A magyar-utcai iskolánk növendékei templombajárásával nem kivánok *most* bővebben foglalkozni. Ismerik a „beavatottak“ azokat a „figyelemre méltó“ okokat. Ha belekényszeritenek, mi is szólunk róluk. Most még hallgatunk. — A „szokásos ref. emlékünnep is *az eddigi gyakorlat szerint* okt. utolsó vasárnapján délután megtartatott“ — mondják. Nó hát kérem azt vitatjuk, hogy 5 év óta *nem az a gyakorlat.* Csak a kikre mi emlékszünk Molnár Albert kétszer, Kecskeméthy István egyszer, Nagy Károly egyszer *okt. 31-én* prédikáltak az ifjuság előtt. *Még sem felel meg a hirlapi közlemény a való tényeknek?!* — Az sem felel meg a valóságnak, hogy „a legutolsó pillanatban való intézkedéssel gyüjtettek össze a növendékek“ ?

Tessék megkérdezni az összes igazgatókat; mikor kapták a felszólitást a növendékek templomba vitelére? Megadjuk a választ: szombaton, sőt némelyik vasárnap. S mégsem, csak „töredék" volt jelen? Ki vette számba és vezette el a róm. kath. és állami iskolákba járó növendékeket? — Tehát „sem az iskolaszéket, sem annak elnökét hanyagság vagy mulasztást nem terheli": állitja ki magáról a szép bizonyitványt az érdekelt. Hát mi ezt nem is mondottuk; bár most már mondhatnók, mert ezekről *előre* intézkedni — mint a multban — az idén is az iskolaszék kötelessége lett volna, a minthogy lám, — felszólalásunk folytán — most már *jövőre* intézkedik is. A mi kötelesség a jövőre, nem volt kötelesség a jelenben?

b) *Herepei Gergely esperes-lelkész urnak*:

A „*téves információ*", melynek helyreigazitását méltóztat kérni, ime, az előbb előadottak szerint *nem téves*. Az az „egy pár kivételes eset, a mikor okt. 31-én tartatott az ifj. reform. emlékünnepély" s a mit Ntü ur is elismer, a mi tudomásunk szerint pár éves *állandó* gyakorlat.

Tehát jövőre okt. 31-én fognak tartatni. Tudomásul vesszük s most szidhatnak minket ha jól esik: a célt legalább jövőre elértük. S ezzel kötelességünket megtettük. *Szerk.*

Rétyi Antos János meghalt.

Meghalt Réty községének jóltevője, rétyi ref. egyházunk felsegitője, örökös főgondnoka. Bizony szivfájdalommal mondok el f. hó 25-én Jeremiással: „Jaj minékünk! Elesett a mi fejünknek koronája".

Hogy ki volt id. Antos János, mint 48—49. évi szabadságharcunk egyik hőse, azt megirta és még elmondja a történetiró. Hogy milyen mély vallásos érzésü, nagy ember volt, azt igen szép szavakban domboritotta ki a dunamelléki ékes szavu püspök. Hogy lakóhelyén, Abony városában és főképen ref. egyházában mennyi jót tett, azt elmondta az abonyi ref. pap. Hogy 40 éven át milyen vezére, utmutatója volt a kecskeméti egyh. megyének, azt csaknem siró hangon adta elé a kecskeméti esperes, mint 25 éves elnöktársa. És azután nekem adtak egy pár percet, hogy szülötte földjétől Réty közönségétől, ref. egyházától, ez a kettő csaknem egy, bucsuztassam el. Koporsója mellé állva eszembe jöttek a kicsinyek, a szegények, a szerencsétlen tüzkárosultak és egyházam, hogy mily nagy adományokban részesültek. Nem tudtam elé sorolni, mert láttam, hogy gyermekei és a résztvevők könnyeznek s én is azt cselekedtem. Csak épen bucsuztam.

Itt, e megirt sorokban szeretném, ha sikerülne egy mély vallásos, valódi kalvinista főgondnok képét adni!

Édes papom! Igy szólott hozzám 18 évvel ezelőtt 540 [illegible]-öl kora helyen pap és mester együtt nem lakhatik, csináljunk valamit...

Az Ur asztala milyen puszta, ékesitsük. Gábor Áron elvitte egyik haragunkat; pótoljuk.

Jön a millenium: Készüljünk, fákat küldök. Hát az a templom és torony milyen kopott, ezt is restaurálni kellene. *Hát édes papom ezeket ketten kell, hogy elvégezzük.*

Nos hát elvégeztük eddig ilyetén formán: vettünk uj papi lakot, ehhez hozzájárult 540 korona. Az Ur asztalán ezüst kanna, tányér, pohár és teritő, összes értéke 1000, azaz egyezer korona értéken felül.

Gábor Áron által ágyuba öntött harangunk helyett ujat és a régiek átalakitási költségei 1000 azaz egyezer korona.

Adám fia emlékén, Béla fia emlékére 300—200 korona. Áldott emlékü neje emlékére 1000, azaz egy ezer korona és a *mig él* tőkésitve a kamatját 5% fizetve a nagy lélek. Urasztalára kenyér és bor; Legatusi alap 600 korona és még több apróbb alapitványok.

Hát még a családi kriptát is nekünk hagyta, mellette 100 azaz egyszáz koronát jövedelmező földet és hisszük, hogy hagyni fog ott még a *saját emlékére is*, vagy az utódai.

Bizony nagy református főur volt a mi főgondnokunk! Ilyeneket adjon nekünk a jó Isten!

Hiszen hogy bánt velem?

Csaknem minden évben bejött Rétyre. Első dolga volt, levelet irt feleségének. Ekkor jött a papi lakba, onnan a templomhoz. Nos, nos édes papom csináljunk valami jót. És addig el nem ment, mig valami jót ki nem gondolt. De ki nem mondta, mig haza nem ment Abonyba és az ő imádásig szeretett neje az ő br. *Radák* Katájának, a mély vallásos kalvinista nejének el nem mondta, mit akar?

Ekkor levelet irt a rétyi egyház iránti jó akaratáról.

Én megköszöntem. Presbyteri gyülésbe terjesztettem. Erről jk. kivonat és levélben értesitettem.

És a mikor ujból bejött: a Presbyterium élén, palásttal a hátamon, ujból, élőszóval megköszöntem. Láttam jól esett. Hát mindég ismételtem. Négyszer, ötször otthonában meglátogattam 800 klméter távolságban Abonyban és ez neki igen jól esett. Igy szerettük egymást az én öreg jó Patronusommal.

Adjon Isten még ilyen jó kálvinista főurat a kihalófélben levő br. *Radák* és *Antos* családok után!

Réty, 1906. nov. 26-án.

Czeglédi János,
ev. ref. lelkész.

TÁRCZA.

Schopenhauer személye.

Irta: *Ravasz László.*

(Folytatás.)

Nem engedi, hogy fia nála lakjék, mert megrontja „derült humorát". Ebédre, theára megjelenhetik nála, de a házi dolgokba bele ne szóljon és jourjai kellemes derüjét ne zavarja sötét arcával és órakulumszerü nyilatkozataival. Hagyjon fel a világ nyomorult volta és az emberek butasága fölött folytatott örökös lamentálásával, mert ez neki mindig rossz éjszakát és kellemetlen álmokat okoz, ő pedig szeret jól aludni. Mikor Schopenhauer 1813-ban átnyujtotta anyjának doktori értekezése egy példányát, az elégséges ok elvének négyágu gyökeréről, az anyja gunyosan jegyzi meg: talán valami patikásnak való tudomány ez? A fiu sértődötten vág vissza: az én irásaimat akkor is fogják olvasni, mikor a tiedből egy példány sem lesz! Az anya replikáz: Igen, a tiedből az egész kiadás kapható lesz. (Gw. 117.) — Még csak az kellett, hogy ez a két hiu teremtés féltékeny legyen egymásra!

Aztán látja, hogy anyja, ki a Goethe pleiadjához tartozott, stilszerünek találja kétes viszonyba lépni valami weimari „széplélek"-kel. Schopenhauert ez rendkivül bántotta; hamleti gerjedelemmel, de hamleti méltóság nélkül lázad föl, aminek a vége az lett, hogy anya és fiu örökre elváltak egymástól. Évtizedek mulva, mikor anyja és testvére már rég a sirban vannak, tudósitja Freuenstädt Schopenhauert, hogy Anselm Feuerbach posthumus kiadott naplójában a philosophus anyjáról mily sértőleg nyilatkozik. Schopenhauer *megköszöni* s azt feleli: „A jellemzés találó, uram bocsá', nevetnem kellett." (K. Fischer 131. l.)

Később testvérével is összetűz, mikor a danzigi kereskedő-cég bukása miatt vagyonukat veszély fenyegette. A cég 30% kiegyezést ajánlott, ha a

betevők mind elfogadják ezt a feltételt. Schopenhauer anyja és testvére kaptak rajta, csak Schopenhauer utasitotta vissza. Megvárta, mig 30% kiegyezők pénzüket megkapták s mikor a bankház igy kiheverte a bajt: egyre-másra mondotta föl váltóit s igy egész vagyonát, kamatostól együtt, megmentette, mig az anyjáé és testvéréé nagyrészt oda veszett. Hja, „az ember lehet bátran philosophus, a nélkül, hogy azért bolondnak kellene lennie", irja a sarokba szoritott bankárnak. Mikor a kiegyezésről volt szó, mely az egyhangu elfogadáshoz volt kötve, Adél rá akarta beszélni bátyját, hogy ő is járuljon hozzá az egyezséghez, s ekkor gyanusitotta meg finom lelkü, magas gondolkozásu hugát azzal, hogy megvan vesztegetve. (Az egész ügyet lásd: Gwinner 200—220.)

Ime, a Schopenhauer ifjusága. Családi érzés semmi sem volt benne s ő széttépte azt a köteléket, a mely anyjához és testvéréhez fűzte. Mindezt kicsinyeskedő nagyzásból cselekedte, pörpatvar volt az egész küzdelem. Anyjával való szakadásban nincs semmi tragikai erő: könnyü volt összeveszniök és könnyü elválniok. Schopenhauer egész életét társtalanul élte le, szeretetben sohasem volt része, s ő maga igazán sohasem szeretett. Akkor hát nem csoda, ha pesszimista volt és semmit érőnek mondta a világot, de ebben nem egészen a világ volt hibás.

Goethével való ismeretsége még fokozta önérzetét. A szinelméletben találkoztak: a Goethe divinativ intuitiója akkor pillantotta meg a szinek polaritásának és skálájának törvényeit. Schopenhauer ezt a kanti subiectivismus philosophemáival igazolni akarta, de Goethének az elmélet iránt s különösen Kant phaenomen gondolata iránt nem igen volt hajlandósága. Schopenhauer felhevülve magyarázza, hogy minden az én képem; ha én nem nézném, nem létezne a nap, mire Goethe ráveti átható, kéklő tekintetét: „inkább ön nem lenne, ha a nap nem nézné!" Sokáig leveleznek, s Goethe a Schopenhauer könyvét oly buzgón olvassa, mint még senkiét. Goethe, a szellemi világ padisahja, meglátja és becsüli Schopenhauert, a fiatal doktort, kinek nevét senki sem ismeri, holott Schillert hire delelőjén alig akarta számba venni! (v. Stein.) Goethe volt az egyetlen ember, akit Schopenhauer mindig csodált és sohasem kisebbitett; pedig ő ilyesmit Kanttal, sőt Buddhával is megtett. A Goethe társaságában szokott hozzá ahhoz a titáni fejtartáshoz, melyről akkor sem tett le, mikor Frankfurtban ismeretlenül élt s a járókelők meg-megcsodálták a „bolondos öreg urat". Schopenhauer emlékkönyvében egyetlenegy lap volt, a Goethe soraival:

Willst du dich deines Wertes freuen,
So musst der Welt du Werth verleiben.

A Goethe közellétében átjárta lelkét a művészet örökkévaló melege, mely a költő-fejedelemből delejes erővel sugárzott.

Anyjával való összetűzése után Dresdába megy, s ott irja meg fő művét. A műélvezet és műalkotás kettős gyönyöre közt ideje van ismerősei körében pőröllyel philosophálni, akik Jupiter tonans-nak nevezik el a kiméletlen, souveraine önbizalmu itéletmondót.

A szép Elba város tájai, gazdag műkincsei állandóan táplálják lelkét s a képtárban a renaissance és holland festészet ezer csodája szól kijelentést. Az ősi dóm titokzatos boltjai alatt mystikus zeneművek beszélnek tulvilági igazságokat, s ragadják fölfele a lelket, mint megannyi szeráf. Az emberek művészi benyomásoknak élnek: szállong a levegőben a romanticismus tömjén illata, s a lelkek mélyén bontogatja szárnyait az a nagy rajongás. Az emberek most *érzik*, hogy a művészet életszükség. Gyakorlativá vált a kanti igazság: „az aesthetikai problemák az élet legvégső szálaival fonódnak össze, s éppen ebben rejlik a jog arra, hogy e problemákat, mint az életkérdés uj megoldásának hordozóit nézzük." (Simmel, Kant, Leipzig. 1905. p. 169.)

Schopenhauer egyéni természete még fokozta a kor adta általános benyomás erejét. „Le père et la mère de Schopenhauer — mondja Th. Ribot (La philosophie de Sch. Paris, 1874 p. 165) — devait naitre un artist." És a korban, melyben Sch. főműve megjelent: l'art régnait en maitre; il était devenu une religion; et Sch. si hostile qu'il fût a la philosophie de son temps, ne pouvait se sonstraire à certaines idées dominantes, vers lesquelles sa nature eût suffi à l'incliner (Ibid.)

A klasszicismus átlátszó, fénylő világa után elkövetkezett a romanticismus ködös, sejtelmes ege. Az olympusi derü sugárkévéjét megunva vágynak az emberek a félhomály, a claire obscure után. A tiszta forma, a bevégzett külső tökély helyett az érzelmek határozatlan kavargását, tuláradását látjuk. A klasszicismus nyugodt tárgyilagossága oda lett, beteges ingerlékenység fogja el a lelkeket, s az általános liraiság idején a sziv annyira érzékeny, hogy dobognia is fáj. Ez ideges, tulontul feszült korban, midőn az érzelemvilág egész örvénylő gazdagsága feltárul: mindenki fájdalmas, melancholikus; az élvezet is szenvedéssé lesz és a szenvedés — élvezetté.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Theol. fakultásunk első dr. növendéke. *Ifj. Bartók György*, püspökünk fia, ki két év előtt kitünő eredménnyel tette le theol. fakultásunkon a papi vizsgálatokat s azóta a kolozsvári, lipcsei és heidelbergi egyetemeket látogatta s most kolozsvári kollegiumunknál gyakorló-tanár, nov. 29-én tette le a kolozsvári tud. egyetemen a doktorátust a philosophiából, aesthetikából és paedagogiából. A kiváló képzettségü ifju tudori értekezése „*Az akaratszabadság problemája*"-ról szól, melyet a birálók „*summa cum laude*" fogadtak el s mely egy hasoncimü könyv alakjában meg is jelent. Ismertetésére reátérünk. Az ünnepélyes doktorráavatása decz. 1-én volt, diszes közönség jelenlétében, kik őszinte szivvel gratuláltak a kiváló ifju dr.-nak, boldog apának és családjának. Ifj. dr. Bartók György az első kolozsvári theol. fakultásunk papnövendékei közt, aki doktorátust tett; egyben az első doktor, aki a bölcsészetből dr. Böhm Károly kiváló bölcsészettanártól kapta a tudorságot. — Mi is szivből gratulálunk az ifju doktornak s elismeréssel nyugtázzuk azt a dicsőséget, melyet theol. fakultásunknak is szerzett. Reméllük, hogy e szép kezdetet hasonló folytatás követi s fakultásunk gyümölcsét is szedheti jeles növendéke szép tehetségének.

A kolozsvári ev. ref. theol. facultás Ifjusági Ének és Zeneegylete szép sikerü hangversenyt rendezett november 25-én az intézet disztermében. Az estély müsora első pontjaként Nicolai: Nyitányát a Windsori vignők cimü dalmühöz adta elő a kol. VI. honvédkerületi zenekar teljes precizitással. Majd a prot. női énekkar éneklé Mendelssohn: Madarak bucsuja, őszi dalát szép sikerrel. Most az estély egyik fénypontja *Király* Béla ref. lelkész hegedüszólója következett, ki bámulatos művészi érzékkel játszott egy pár dalt. A szokásos felolvasást *Erdélyi* Pál az egyemi könyvtár tudós őre tartotta az „Olvasni valóról", s egy kellemes csevegés végén a Bibliát jelenté ki a legjobb, de a legkedveltebb olvasni valónak. Alig hangzott el a felolvasás *Biró* Lili a nemzeti szinház müvésznője lépett a pódiumra s Erkel Bánk Bánjából a tiszaparti jelenetet énekelte el, magával ragadva az egész közönséget. *Farkas* Imre—*Farkas* Lajos: A vén cigány c. melodrámáját *Kacsoh* Lajos szavalta igen finom előadásban, a zongorakiséret *Sült* József jogszigorló talentumát dicséri. *Acél* Ilonka a nemzeti szinház müvésznőjének szavalata után ki az Arany: Méh Románc-át adta elő elbájoló kedvességgel *Borsay* Samu, Barcarolla cimü darabját élveztük a honvédzenekar kiséretével s *Biró* Lili szóló énekével a protestáns női énekkar pompás előadásában. *Gebédi* Lajos kissé tulzott vigszavalata után a theol.

fakultás énekkara énekelt egy pár magyar dalt s az estélyt a honvéd zenekar zárta be *Liszka* Rákóczi emlékével. Az estély, melyen szépszámu közönség vett részt a theol. fakultás ifjuságának nemes ámbicióján kivül *Borsay* Samu karmester és *Bartha* Péter elnök fáradhatatlan buzgalmáról tesz tanuságot.

Brassói hirek. A brassói egyházközség életében két emlitésreméltó mozzanat folyt le a mult héten. Felállitották és felavatták a néh. *Koós* Ferencz hagyományából készitett negyedik legnagyobb harangjukat, melyet átlyukasztott rendszerrel *Novotny* temesvári gyáros készitett és beiktatták a nőegylet uj elnöknőjét. E célra a Nőegylet nov. hó 27-én népes közgyülést tartott. Makoldy Józsefné alelnöknő bejelentette, hogy a kiküldött bizottságnak sikerült az üresedésben volt elnöki állásra *gróf Mikes Zsigmondné* ő méltóságát az uj főispán nejét megnyerni. E bejelentést a gyülés örömmel vette tudomásul és felkérte Kónya Julcsa alelnöknőt és Ábrahám Istvánné gazdát, hogy kérjék fel gróf Mikes Zsigmondné ő méltóságát a gyülésen való megjelenésre. Rövid idő mulva a kiküldöttek visszatértek az uj elnöknővel, kinek Makoldy Józsefné átadta rövid beszéd kiséretében az elnöki széket. Gróf Mikes Zsigmondné elfoglalván helyét, szép beszédben kifejtette programmját és kérte a nőegylet támogatását programmja megvalósitásához. Ezután *Péchy* Árpád lelkész, egyleti védnök üdvözölte az elnöknőt, kifejtette a nőegyletek magas hivatását a vallástársadalmi élet regenerálásában és melegen emlékezett meg az elnöknő családjának közismert hazafiságáról és jótékonyságáról, s biztositotta őt az odaadó és ügybuzgó támogatásról. Beszédét lelkes éljenzéssel fogadták. Ezután áttért a gyülés a napirend tárgyalására, melynek folyamán bejelentetett, hogy az október havi estély jövedelméből 100 korona, a megállapodás szerint a tüdőbajosok sanatoriuma javára alapitó tagdij cimen kiutaltatott. Intézkedés történt Pap Éva elaggott nőnek a városi sinylőházba való elhelyezése iránt. Péchy Árpád védnök bejelentette, hogy néhai Kohn József brassói lakos 500 koronát hagyományozott nőegyletünknek; ugyancsak elhatároztatott, hogy e nemes szivü emberbarát emléke jegyzőkönyvileg megörökittessék. Ezután megállapittatott a karácsonyfa ünnepély ideje, amelyet templomi istenitisztelet vezet be, az ünnepély pedig a gyülekezet nagytermében tartatik. Karácsonyi segélyben a történt intézkedések szerint 86 tanuló és 40 szegény asszszony részesülnek, mindenik kap meleg ruhát és az ünnepekre élelmet. A megüresedett két választmányi helyre Péchy Lajosné müszaki tanácsosné és Szépréthy Béláné főreál isk. igazgatóné választattak meg. A gyülés végén, lelkész uj elnöknőnek bemutatta a közgyülés tagjait, kik élénk óvátióban részesitették őt. A tagok ezután ünnepélyes hangulatban és tettre kész elhatározással oszoltak el az ünnepélyes szép gyülés szinhelyéről.

Elszámolás és köszönet. Kolozsvári református egyházközségünk hidelvei temploma az utóbbi években meghasadozott. Egyháztanácsunk Kilyén Sándor presbiter atyánkfiát bizta meg a renoválásra szükséges összeg egybegyüjtésével s a javitások keresztülvitelével. A nyár folyamán szép kis templomunk 1700 korona költséggel teljesen kijavitva, kitakaritva rendeltetése céljára készen áll. A kegyes célra adakoztak: Szacsvay Sándor 300 kor., br. Jósika Sámuelné, br. Wesselényi Istvánné, br. Wesselényi Miklós, gr. Teleki Károly 100—100 kor., gr. Teleki Mihály, gr. Wass Albert, Szalay Lipót, Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete 50—50 kor., dr. Gidófalvy István, Lendvay Emil, † dr. Pisztóry Mór, gr. Bánffy György, br. Bánffy Ernő, Nagy Gábor, gr. Nemes Jánosné, gr. Nemes Pólika és Sarolta, Rucska János, Szekula Ákos, Deák József, gr. Eszterházy Jánosné özv. Pál Andrásné, özv. Biró Mihályné, dr. Vályi Gábor, id. Rucska Lajos, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Incze Gerő, Hóry Béla, Kilyén Sándorné, Kilyén Sándor 20—20 kor., özv. Aubin Károlyné, Tordai Sámuel, Sándor József, Tóth Zsigmond, Schilling Lajos, dr. Török Imre orvos, Pap Mihály ezredes, Szele Márton, Horváth Kálmán, Horváth Kálmánné, Régeni György, Kolláth Vilma, Nagy Pál 10—10 kor., Pozsoni Antal 6 kor., Tókos Zsigmond, dr. Kecskeméthy István, Pünkösti Pál 5—5 kor., Rucska Mihály, Püspöki Miklós 2—2 kor., Kocsis János 3 kor., gróf Bethlen Karolina 40 kor. A kegyes adakozók egyházunk nevében fogadják hálásköszönetünket. *Incze Gerő* főgondnok, *Herepei Gergely* ref. esperes.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 4961—1906.

ÉRTESITÉS.

A *parochiális könyvtár-bizottság* elnökségétől nyert értesités alapján tudatjuk a nt. lelkész urakkal, hogy a parochiális könyvtár első évi illetménye (Varga Lajos: Ker. egyháztörténet I—II. kötet) megjelent s szétküldése a napokban kezdetét veszi. A szétküldést bérmentes postai csomagokban Trocsányi Bertalan sárospataki könyvkereskedő eszközli. Felhivjuk a nt. lelkészi hivatalokat, hogy az érkező csomagot átvéve, a könyveket a parochiális könyvtárak szabályzata értelmében kezeljék.

Kolozsvárt, 1906 nov. 26.

Bartók, elnök. — *Elek* titkár-helyettes, előadó.

Sz. 5076—1906.

KÖRLEVÉL

a központi nyomtatványok tárgyában.

Hivatkozással f. évi 181. sz. rendeletünkre, melyben kizárólag a központi nyomtatványok használata kötelezévé tétetett, tájékozzuk az összes érdekelteket arról, hogy az idők szerint a következő nyomtatványok állanak raktárunkon az alábbi árak mellett:

1. minta. Keresztelési anyakönyv 10 fillér, 2. minta. Házassági anyakönyv. 10 f., 3. minta. Halottas anyakönyv 10 f., 4. minta. Családkönyvi iv 10 f., 5. minta. Konfirmáltak anyakönyve 10 f., 6. minta. Keresztelési anyakönyvi kivonat 8 f., 7. minta. Esketési anyakönyvi kivonat 8 f., 8. minta. Halottas anyakönyvi kivonat 8 f., 9. minta. Népiskolai törzskönyv 10 f., 10. minta. Népiskolai statiszt. A. ref. felekezeti isk. 6 f., 11. minta. Népiskolai statiszt. B. nem felekezeti isk. 6 f., 12. minta. Tankötelesek nyilvántartása 6 f., 13. Bevételi számadás 8 f., 14. minta. Bevételi számadáshoz beliv 8 f., 15. minta. Kiadási számadás 8. f., 16. minta. Számadási napló 8 f., 17. Költségelőirányzat 8 f., 18. minta. Vagyonleltár 8 f., 19. minta. Vagyonleltárhoz beliv 8 f., 20. minta. Nyugta központi fizetéshez 4 f., 21. minta. Nyugta kongruához 4 f., 22. minta. Kimutatás illetményekről, esperesek részére 12 f., 23. minta. Fizetési iv darabonként 6 f., 24. minta. Körlelkészek jelentőive 10 f., 25. minta. Szerződés egyházközs. mint eladó 6 f., 26. minta. Szerződés egyházközs. mint vásárló 6 f., 27. minta. Kötelezvény betáblázásra 6 f., 28. minta. Kötelezvény kezessel 6 f., 29. minta. Dijlevél lelkészek részére 10 f., 30. minta. Dijlevél tanitók, kántorok, léviták részére 10 f., 31. minta. Kérvényiv egyházközségek részére 4 f., 32. Kérvényiv lelkészek részére 4 f.. 33. minta. Iktatókönyv 6 f., 34. minta, Posta- és kézbesitőknyv 4 f., 35. minta. Iratjegyzék levéltárak részére 6 f., 36. minta. Körlelkészek utazási naplója 6 f., 37 minta. Körlelkészek működéséről táblás kimutatás 6 f., 38. minta. Áttértek anyakönyve 10 f,, 39. minta. Kitértek anyakönyve 10 f., 40. minta. Tőkekönyv, küliv, 10 f., 41. minta. Tőkekönyv, beliv 10 f., 42. minta. Érettségi bizonyitvány ürlapok 20 f.

Kolozsvárt, 1906 nov. hó 5.

Kenessey Béla, elnök. — *Maksay János,* számvevő.

Sz. 1672—1906.

KÖRLEVÉL

A méltóságos igazgatótanács 4530—1906. a hivatalos lap 48. számában megjelent rendelete alapján felhivom egyházmegyénk tiszteletes aait és presbitériumait, hogy a zsinati egy képviselőt f. é. december 15., vagy 16. napján mindenik egyházközségben megválasszák. Utmutatásul szolgál az 1000—1904 sz. a. junius 24-én általam minden egyházközségbe megküldött utasitás és szabályrendelet.

A jegyzőkönyvek a szavazó lapokkal együtt 20-ig az esperesi hivatalhoz beterjesztendők.

Az országos közalap járulékokat minden egyház terjessze be 12-ig ellenkező esetben az egyhm. pénztárból fizettetem ki, hová kamatot lesz köteles fizetni az egyházközség.

M.-Ujvár, 1906 dec. 1-én.

Jancsó Lajos, esperes.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *50-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. dec. 13.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A Zsinat VI. ülésszaka.

I.

Tisztelgés a Király Ő Felségénél.

B. Bánffy Dezső üdvözlő beszédje a királyhoz és a király válasza.

Felséges Király! Nekünk legkegyelmesebb Urunk!

A magyarországi református egyház, mely ki terjed a magyar koronához tartozó országok összes református hiveire, Felségednek legkegyesebb engedelmével 1904. november hó 10-én országos zsinatra gyült egybe. Hosszu időn keresztül elszenvedett üldöztetések és küzdelmek után Felséged nagynevü elődje, II. Lipót király 1790. évi decretumának 26. cikke végre biztositotta a protestánsoknak vallásuk szabad gyakorlatát és szabályozta már előbb is a bécsi és linzi békekötésekkel és ezek alapján alkotott törvényekkel biztositott jogait. Ezen decretum hivatkozott 26. cikkének 4. pontja biztositotta a protestánsok részére a zsinatok tartásának jogát is. Ezen törvénynyel biztositott jog alapján tartotta meg most a magyar református egyház Felségednek bölcs uralkodásának idejében, már harmadik zsinatát, megalkotva és a változott viszonyok szerint szükségesnek mutatkozóan átalakitva egyházi törvényeit. Az 1904. évi november hó 10-én összeült zsinat müködésének végéhez közeledik; már legközelebb abban a helyzetben leszünk, hogy az ujra szerkesztett törvényeket az 1848. évi III. t.-c. 6. §-a értelmében a felelős magyar kormány utján Felséged legmagasabb szine elé terjeszthetjük, alattvalói hüséggel és tisztelettel kérve azoknak legkegyelmesebb megerősitését. Midőn ezen kérelmünk szóbeli kifejezésére is itt Felséged legmagasabb szine előtt megjelentünk, egyszersmind alattvalói hálánkat és köszönetünket fejezzük ki, hogy zsinatunk megtartására az engedélyt megadni Felséged kegyeskedett. De kegyes volt Felséged belénk helyezett bizalmának azzal is kifejezést adni, hogy — mint azt különben az 1790. évi decretum 26. cikkének 4. pontja előirja — ellenőrzésünkre „királyi ember“ kiküldésétől eltekinteni kegyes volt. A magyar református egyház, mint a multakban, ugy ma is alattvalói hüséggel ragaszkodik Felségedhez és Felséged házához. Mint a multakban, ugy ma is egyeztetni tudja őseinek hitéhez való szivós ragaszkodását, erős, hü ernyedetlen nemzeti érzését, a szabadsághoz és szabadelvüséghez való törhetetlen kitartását a trón iránti hüséggel és alattvalói hódolattal.

Fogadja Felséged a magyar ref. egyház hálás, legőszintébb jókivánságait, melyeket itt, Felséged magas szine előtt a ref. zsinat tagjainak sorai élén a zsinat nevében kifejezni alattvalói hódolattal szerencsém van.

Az Isten éltesse, tartsa Felségedet, népeinek javára, az egész magyar haza, az egységes magyar nemzet boldogitására. Éljen a király. (Lelkes éljenzés).

A zsinati elnök beszéde után a *király* a következőképen válaszolt:

„Két évvel ezelőtt örömmel adtam meg az engedélyt országos zsinatuk megtartására s most, midőn a zsinat hódolatát köszönettel fogadom, egyszersmind elvárom, hogy a zsinat az általa alkotott törvényjavaslatokat legfelsőbb jóváhagyás és megerősités alá mielőbb felterjeszti.“ (Lelkes éljenzés.)

II.

A kormány leirata.

A magyarországi református egyház 1904. évi november 10-én megnyilt budapesti országos zsinatja főtiszteletü és nagyméltóságu elnökségének.

Magy. kir. Miniszterelnök. 5241. M. E. I.

Főtiszteletü és nagyméltóságu elnökség!

A magyarországi református egyház 1904. évi november hó 10 én megnyilt budapesti országos zsinatja által alkotott kilenc törvénycikknek folyó évi julius hó 1-én 144. sz. a. felterjesztett példányait az Ő Felségéhez intézett hódolatteljes felirattal együtt volt szerencsém kézhez venni.

Mielőtt azokat Ő Felsége legmagasabb jóváhagyása és megerősitése alá terjesztettem volna, ezen zsinati törvényeket az érdekelt minister urakkal és a horvát-szlavon-dalmátországi bán urral tárgyalás alá vettem, amelynek során a kérdéses törvényekre vonatkozólag egyes észrevételek merültek fel.

Ezen észrevételek a következők:

Az I. törvénycikknél.

Az 1. §-ban és más helyeken is (pl. 105. §) „a magyar koronához tartozó országok és tartományok“-ról tétetik emlités.

Javasoltatik ezen kifejezés átszövegezése, mert közjogunk a magyar szent koronához tartozó „tartományokat“ nem ismeri.

Az 5. § a) pontja helyett ajánltatik a következő szöveg: „az egyházi biróságok oly jogerős itéleteivel kiszabott marasztalási összegek és pénzbüntetések biztositása és behajtása céljából, melyeket az egyházi biróságok törvényes hatáskörükben hoztak.“

c) pontja helyett meghagyandó volna a régi törvény rendelkezése, a mely általánosságban az állam hatóságairól szól; mert az ujabb szöveg félreértésre adhat okot abban a tekintetben, hogy még a hatáskör szempontjából se birálható el a megkeresések jogossága.

A § utolsó bekezdésének alábbirt módositása javasoltatik: „. . meg nem tagadhatják, kötelesek azt teljesiteni: az egyházi határozatok és itéletek érdemi részét nem vizsgálhatják felül, csak abból a szempontból, vajjon az az ügy, amelyre a határozatok és itéletek vonatkoznak, nem a világi hatóság ügykörébe tartozik-e ?

A 15. §. e) pontja megfelelően módositandó volna, mert a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetes hozzájárulása nélkül a lelkészi állások javadalma congrua-kiegészités esetén az 1898.: XIV. t.-c. 14. §-a értelmében és a tanitók javadalma államsegély esetén az 1893.: XXVI. t.-c. 10. §-a értelmében le nem szállitható.

Az 56. § g) pontját illetőleg önként értetődik ugyan, mégis a szabatosság érdekében ajánltatik annak bevétele, hogy a congruás lelkészü egyházközségek affiliatiója csak az 1898.: XIV. t.-c. 14. stb. §-ainak korlátai között foglalhat helyet.

Az 67. § n) pontjának intézkedése szintén csak 1898.: XIV. t.-c. korlátai között lehetséges.

A 114. § a) pontjának ujabb szövegezése ajánltatik; mert a mostani szöveg félreértésekre szolgálhat, amennyiben a rendes lelkésznek évi törzsjavadalmazását *stólán kivül* évi 1600 korona, illetve 2400 koronában határozza meg, holott az 1600 korona fizetési *minimumban*, legalább azon lelkészségekre nézve, amelyek az államkincstárból jövedelem kiegészitésben részesülnek a stólajövedelem (az esketési és keresztelési stóla kivételével) az 1898.: XIV. t.-c. 11. § I. 5. alatt foglalt határozott rendelkezés értelmében a tiszta jövedelembe beszámittatott.

A 183. § utolsó bekezdéséhez a következő javasolt toldás képezhetné megfontolás tárgyát: „A gyermekeknek az ev. ref. vallásban való nevelésére vonatkozó kötelesség azonban nem állhat ellentétben az állami törvényeknek a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó rendelkezéseivel. Ezen szakasz rendelkezése nem vonatkozik azokra az egyházi alkalmazottakra, akik azzal már a jelen törvény hatályba lépte előtt jutottak ellentétbe.“

A legutóbb irt bekezdés kijelentésére nézve javasoltatik, hogy azon §-oknál is alkalmaztassék, amelyek a tanárokra és tanitókra vonatkoznak.

A 137. §. d) pontjának alábbi ujabb szövegezése javasoltatik: „Letartóztatási és javitó intézeteknél s általában az állami, alapitványi, törvényhatósági vagy községi közintézeteknél müködő lelkészek, azok, akik a nevezett közintézeteknél alkalmaztatnak s egyházi és vallási ténykedésükben azon egyházmegye főhatósága alatt állanak, amelyhez az a polgári község tartozik, ahol az illető közintézet van, érintetlenül maradván természetesen azok a jogok, amelyek az őket alkalmazó világi hatóságokat a szolgálati viszonyból megilletik.“

A 143. § C) c) pontjánál a világos rendelkezés érdekében ajánltatik annak a kitétele, hogy nemcsak az egyházi anyakönyvek vezetése kötelessége a lelkésznek, hanem az állami anyakönyvek életbelépte előtt vezetett felekezeti anyakönyvek kezelése és ezekből közhitelességü kivonatoknak kiállitása is, amiről az 1894.: XXXIII. t. c. 94. §-a rendelkezik.

A II. törvénycikknél.

A 60. §-nak alábbi szövegezése ajánltatik:

Katonai lelkészek . . . püspök elnökének meghallgatásával neveztetnek ki.

Letartóztatási és javitóintézeti . . . lelkészek . . . . azon egyházkerület püspökének meghallgatásával neveztetnek ki, fekszik.

A III. törvénycikknél.

A 10. § 6-ik bekezdése, mely a katonatisztek s általában a katonák megadóztatásáról szól, teljesen kihagyandónak javasoltatik, miután a ref. egyház a hivei között adózás tekintetében, foglalkozásra nézve nem tesz különbséget.

A többi hivatalos foglalkozások sincsenek különkülön felemlitve, tehát félreértések kikerülése végett kihagyandó.

A 12. §-ból kihagyásra ajánltatik az „összes“ szó, mert ez a szó sem az állami törvényben (1848.: XX. t.-c.) nincs meg, sem pedig a törvény intentiójának meg nem felel.

A 23. §-nál az utolsó sorban „. közigazgatási birói eljárásnak van helye“ elé az „egyházi“ szó beszurása javasoltatik, hogy minden félreértés elkerültessék.

A § végén pedig célszerü és alkalmas, ha mint a régi törvényben is, zárjel közt a vonatkozó rendelkezés idéztetik pl. (V. t.-c. 33. § 10. pont.)

A IV. törvénycikknél.

A 2. § e) pontjából törlésre ajánltatik az a kifejezés, hogy „vagy azon tul fekvő államokban“, miután a nem magyar állam területén levő hitfelek ügyeinek intézéséről a zsinat VIII. t.-c. rendelkezik.

Az V. törvénycikknél.

A 15. § b) pontjának értelmezése gyanánt javasoltatik a szakasznak azzal a kijelentéssel leendő bővitése, hogy: „letertóztatási és javitóintézeti lelkészeknek csupán egyházi és vallásos ténykedéseire terjed ki az egyházmegyei biróságok hatásköre.“

A § eredeti szövege már azért is hiányos, mert az I. t.-c. 137. § d) pontja fogházi lelkészekről is szól.

A „fegyházi és fogházi“ kifejezés helyett már az I. t.-c. 137. § d) pontjánál és a II. t.-c. 60. §-ánál ujabb szövegezés ajánltatván, a helyesbités e helyen is indokolt.

A VI. törvénycikknél.

A 8. § rendelkezéseinek teljes átszövegezése javasoltatik, mert a felekezeteknek az 1868.: XXXVIII. és 1891.: XV. t.-cikkek megadják ugyan a jogot iskola, illetve óvoda állithatására és fentartására, de ha a felekezet ezzel a joggal nem tud vagy nem akar élni, nincs joga a felhivott törvényekben megállapitott községi kötelezettségek érvényesülése körül kikötéseket tenni.

Az emlitett kötelezettség alapján létesülő, t. i. községi intézettel szemben adózó felekezeti mivolta az 1868.: XXXVIII. t.-c. 36. §-a értelmében csak akkor és annyiban igényel tekintetbe vételt, amennyiben saját felekezeti iskolájának fentartásához is hozzájárul.

Más az, ha a felekezet mint a § folytatólag emliti, meglevő iskoláját adja át a községnek. Ekkor helye van a szerződésszerü megállapodásnak.

Mindezekhez képest ajánltatik, hogy a § tervező része elhagyassék, mert a felhivott törvények rendelkezéseivel szemben hatályt nem nyert. E helyett az alábbi szöveg javasoltatik:

„Ha az egyházközség iskoláját a községnek vagy állami kezelésbe“ stb.

A § b) pontja pedig pótlásra szorul azzal, hogy az ingatlanok haszonélvezeti jogának az állami iskola javára való telekkönyvi biztositását is megengedheti az egyházközség.

A 22. § ama rendelkezése, mely szerint „akik valamely felsőbb tanintézetben két évig tanultak“ polgári iskolai tanképesitő vizsgálatra is bocsáthatók, megfelelő módositás végett különösen felhivatik a figyelem: mert az ilyenek az érvényben levő szabályok szerint polgári iskolai tanképesitő vizsgálatra nem bocsáttatnak.

A 34. § rendelkezéseire nézve figyelembevétel végett a következők ajánltatnak:

Az egy, vagy két évre alkalmazott ideiglenes tanitónak nem fizetés, hanem csak dijazás volna

megállapitandó; fizetés csupán csak a szervezett és állandó állásokkal szokott egybekötve lenni.

A § a) pontját illetőleg figyelemre ajánltatik az, hogy az 1893.: XXVI. t.-c. keretében s az annak alapján nyert hitelből csak 800 koronáig adható fizezetéskiegészitésül államsegély. Ha tehát e § rendelkezése, mely szerint a tanitóknak alapfizetése rendkivüli személyi pótlékként 1000 koronára kiegészittetik, meg nem toldatnék azzal, hogy „ezen személyi pótlék", a mely t. i. 800 koronától 1000 koronáig az iskolafentartó által adatik „nyugdijba beszámitható járulékot nem képez", nemcsak a keletkező uj állásokhoz nem fog a kormány fizetéskiegészitési államsegélyt adhatni, de a már engedélyezett segélyeket is megfelelő mérvben redukálni lesz kénytelen. Más az, — természetesen — ha uj novelláris törvény az egész vonalon felemelné a fizetéskiegészités lehetőségét.

Az 58. §. tekintetben különösen megfontolásra és figyelemre ajánltatik éppen az ev. ref. egyház intézményeinek magas szinvonala érdekében az, hogy a tanitó- és tanitónőképző intézetekben a mai igényekkel szemben nem kellően képesitett és képzett egyének ne alkalmaztassanak, ami annál könynyebben is keresztülvihető, mert az állásnélküli képesitett tanerők száma ugyis nagy . .

A 35. § legvégén az alábbi pótlás javasoltatik:

Amely intézet évi fentartási állami segélyben részesül s ez iránt szerződés köttetett, a tanári személyzet illetményeire nézve a szerződés intézkedései irányadók."

Végül a IX-ik törvénycikk oly módon lenne kiegészitendő, hogy Horvát-Szlavonországok területén az egyházi törvények végrehajtása nemcsak az 1898. évi május hó 7-én kelt törvény, hanem általában ezen országok autonom törvényeinek figyelembevételével eszközlendő. E szerint ezen utolsó törvénycikk vége következőkép hangzanék:

„ . . . . végrehajtása Horvát-Szlavonországnak e tárgyban hozott 1898. évi május hó 7-én kelt törvényének értelmében, valamint általában Horvát-Szlavonországok autonom törvényeinek és azon közjogi helyzetnek teljes figyelembe vétele mellett . . "

Miután ezek az észrevételek abban lelik indokukat, hogy a zsinati törvények köztörvényeink rendelkezéseivel mindenben helyes összhangban álljanak, tisztelettel kérem a Főtiszteletü és Nagyméltóságu Elnökséget, hogy a zsinati törvénytervezeteknek ily irányu módositása s illetőleg kiegészitése iránt a zsinat elhatározását kikérni méltóztassék, hogy azok a kormány által legfelső szentesités alá legyenek terjeszthetők.

Budapesten, 1906. évi november hó 17-én.

Wekerle Sándor.

Szabályzat

a felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolák igazgatóinak, tanárainak és tornatanitóinak engedélyezendő rendkivüli segélyről, illetőleg személyi pótlékról.

1 §. A felekezeti, törvényhatósági és községi középiskolai rendes igazgatók, rendes tanárok és rendes tornatanitók jelenlegi fizetése személyi pótlékkal az állampénztárból az államköltségvetésben e célra felvett összeg keretén belül fokozatosan oly összegre egészittetik ki, aminőt az állami középiskolai igazgatók, tanárok és tornatanitók az 1893. évi IV. és az 1904. évi I. t.-cz. alapján élveznek.

2. §. Ezen személyi pótlék fizetés természetével bir és azok számára, kiknek iskolai főhatósága, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál a fenntartó hatóság folyamodványát a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez legkésőbb 1906. évi december hó végéig benyujtja: 1906. évi julius hó 1-től számitva fog folyósittatni.

Azon rendes igazgatók, rendes tanárok és rendes tornatanitók számára azonban, kiknek iskolai főhatósága, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál fenntartó hatósága a folyamodványt 1906. évi december hava után nyujtja be: a személyi pótlék csak a folyamodvány benyujtását követő hó elsejétől számitva fog folyósittatni.

3. §. A személyi pótlék egyénenként fog ugyan megállapittatni, azonban a felekezeti középiskoláknál az egyes egyházi főhatóságok, a törvényhatósági és községi középiskolákra nézve pedig az iskolafenntartó kezeihez egy összegben, naptári előleges félévi részletekben fog utalványoztatni.

4. §. Az, kinek kezeihez az összeg utalványoztatott, tartozik a pótlékot előleges havi részletekben a jogosultaknak kiszolgáltatni.

Az egész félévi összegről szóló és a jogosultak szabályszerüen bé.yegelt nyugtáival okmányolt számadások minden naptári félév végén — legkésőbb azonban a következő augusztus, illetőleg február hó végével — a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bemutatandók.

5. §. Minden középiskola tanári személyzete a személyi pótlék megállapitása szempontjából külön státusnak fog tekintetni, melyben a rendes tanárok fele a VIII., fele pedig a IX. fizetési osztálynak megfelelően részesül személyi pótlékban.

Az összes állandóan alkalmazott igazgatók fele a VII., fele pedig a VIII. fizetési osztálynak megfelelő kiegészitésben részesül, mely beosztásnál a szolgálati idő irányadó.

A nem állandóan alkalmazott igazgatók a személyi pótlék megállapitásánál rendes tanároknak tekintetnek.

Minden magasabb fizetési osztálynak megfelelő beosztásnál csak az illető minőségben megszakitás nélkül eltöltött szolgálati idő vehető figyelembe.

A rendes tornatanitó a X. fizetési osztálynak megfelelő kiegészitést nyer.

6. §. Valamely alacsonyabb fizetési osztály illetményeinek megfelelő személyi pótlék helyett a magasabb fizetési osztály illetményeinek megfelelő személyi pótlék, ez utóbbival egybekapcsolt állás üresedésbe jövetele napját követő naptári félév (január, vagy julius) első napjától kezdve lesz esedékes.

7. §. Arra nézve, hogy a személyi pótlék eltávozás, lemondás, nyugdijazás, halálozás, egy évnél tovább tartó szabadságolás, vagy más esetben, mely nappal szüntetendő meg, továbbá a szolgálati idő beszámitása, annak megszakitása s egyéb e körül még felmerülhető kérdésre nézve: az állami középiskolai tanárokra e részben fennálló szabályok analógiája irányadó.

Csak az egyfolytában eltöltött szolgálati idő számitható be.

8. §. Az iskolai főhatóságok, illetőleg fenntartók kötelesek a tanszemélyzetben és ennek fizetési viszonyaiban előforduló minden változást a miniszternek kellő okmányokkal fölszerelve, haladéktalanul bejelenteni, hogy a személyi pótlék ujabb megállapitása iránt intézkedés történhessék.

9. §. Minden első megállapitásnál a következő okmányok mutatandók be:

1. Az illető iskolai főhatóság, illetőleg községi és törvényhatósági középiskoláknál a fenntartó hatóság folyamodványa.

2. Születési bizonyitvány (keresztlevél).

3. Középiskolai tanári oklevél, vagy az 1883: XXX. t.-c. alapján nyert jogositás, illetőleg hittanári képesités.

4. A megválasztást, illetőleg alkalmazást, annak időpontját és minőségét előtüntető okmány.

5. Pontos kimutatása és igazolása annak, hogy jelenleg minő illetményeket élvez és ezeket honnan kapja az illető.

Ezen okmányok a községi és törvényhatósági középiskoláktól az illetékes tankerületi kir. főigazgatóság, a többi középiskoláktól pedig egyházi főhatóságuk utján nyujtandók be a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

10. §. Rendkivüli segélyben, illetőleg személyi pótlékban csak oly középiskola rendes igazgatója, rendes tanárai és rendes tornatanitója részesithetők, melynek iskolai főhatósága a jelen Szabályzatot magára nézve kötelezőnek elismeri. Nem szükséges, hogy ez kifejezetten megtörténjék, elegendő, ha a tanszemélyzetnek személyi pótlékban való részesitéséhez a maga részéről hozzájárul, illetőleg ezt elfogadja.

11. §. Azok, a kik az első megállapitást akár a beosztás, akár a pótlék magassága szempontjából, vagy más tekintetben is sérelmesnek vélik: az ellen három hónapon belül a miniszterhez folyamodhatnak.

12. §. Uj tanári állás szervezése esetében személyi pótlék engedélyezése tárgyában, az állás szükségessége és az iskolafenntartó által biztositott illetmények elengedőségének mérlegelésével, a miniszter esetről-esetre határoz.

13. §. Az első megállapitáskor bünfenyitő, avagy fegyelmi eljárás alatt álló igazgató, rendes tanár, vagy rendes tornatanitó, mig az eljárás befejezést nem nyer, személyi pótlékban nem részesithető.

Amennyiben a bünfenyitő, vagy fegyelmi eljárás az illető felmentésével végződik, személyi pótléka 1906. évi julius hó 1-től, illetőleg a 2. §. második bekezdésében megállapitott határnaptól kezdve fog folyósittatni. Ha azonban az itélet elmarasztaló, a 14. §. az irányadó.

14. §. Az igazgatók, tanárok s tornatanitók elleni bünfenyitő, vagy fegyelmi eljárás esetében szükséges felfüggesztés, valamint az eljárás eredményét képező büntetés, vagy felmentés, hatálya tekinteteben, illetőleg ezen személyi pótlékra való következményei szempontjából, azonos az állami tanári személyzetre nézve fennálló törvényekkel és szabályokkal.

15. §. Nem részesülhet személyi pótlékban, s ha részesült, elvesziti aki államellenes magatartást tanusit s e miatt büntetőbirósági itélettel vagy fegyelmi uton el lett marasztalva.

Mi tekintendő államellenesnek, azt az 1893 : XXVI. t.-c. 13. §-ának utolsó bekezdése határozza meg.

16. §. Ha személyi pótlékban részesülő igazgatót, tanárt, vagy tornatanitót büntetőbirósági itélettel szabadságvesztésre itéltek, vagy ha ellenük a miniszter előtt állásukhoz nem méltó sulyos erkölcsi vétség, vagy államellenes magatartás miatt alapos panasz emeltetik a miniszter az illetékes iskolai főhatóságot a fegyelmi eljárás megindítására, a vádirat másolatának megküldése mellett felszólitja.

17. §. Ha az iskolai főhatóság fegyelmi határozata az illető igazgatót, tanári, vagy tornatanitót a panasz alapos volta dacára felmenti: a miniszter a személyi pótlék esetleges megvonása iránt a rendelkezésre álló adatok alapján is határozhat.

Ezen határozata azonban indokaival együtt az illető iskolai főhatósággal közöltetni fog és ennek, illetőleg az érdekeltnek jogában áll, kifogásainak előadása mellett, a miniszterhez három hónapon belül felfolyamodással élni, mely felfolyamodás ujabb tárgyalás alá vétetvén, az ügyben végérvényes határozat fog hozatni

A végérvényes határozat az illető iskolai főhatósággal egész terjedelmében szintén közöltetni fog.

18. §. Ha azonban az iskolai főhatóság, a felszólitás dacára, (16. §.) az illető igazgató, tanár vagy tornatanitó ellen a fegyelmi eljárást folyamatba nem tette, a miniszter a felszólitás kézbesitésétől számitott 3 hónap elteltével, a 17. §-ban jelzett eljárás szerint, a személyi pótlék esetleges elvonása iránt határoz.

19. §. A szerzetes-rendek által egészen vagy részben ellátott középiskoláknál a rendhez tartozó igazgatók és rendes tanárok után járó rendkivüli segély megállapitása, utalványozása és elszámolása a jogegyenlőség elve alapján és a szerzetesrendek különleges szervezetének figyelembe vétele mellett történik.

A természetben nyert teljes ellátásnak megfelelő összeg levonásba fog hozatni.

20. §. A 9. §-ban előrolt okmányok felterjesztése alkalmával a szerzetes-rendi főnökök által a szerzetes tanárok természetbeni ellátásának egyenértéke is kimutatandó.

21. §. A jelen szabályzat nem prejudikál az iskolafenntartókkal a középiskoláknak az 1883 : XXX. t.-c. 47. §-a alapján való segélyezése, illetőleg ennek módja tekintetében történt megállapodásnak, a már megkötött és még megkötendő szerződések intézkedéseinek, illetőleg a megkötött szerződések revizijának, sem pedig az uj szerződések vagy szerződési reviziók alkalmával a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek fenntartandó tanszékek számának.

22. §. Ezen Szabályzat értelmezése és végrehajtása körül felmerülő minden vitás kérdésben a végső döntés a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztert illeti.

Budapest, 1906 november 7 én.

»Az igazság érdekében.«

E cimmel lapunk 49. számában Simon Ferencz ig. tanártól vett közleményünkhez, illetékes forrásból a következő felvilágositásokat kaptuk:

1. A szászvárosi kollégium előljáróságának az egyházkerületi közgyülésen, az ottani tanárok mellékfoglalkozásainak tárgyalása rendjén felolvasott 361. sz. a. kelt beadványában ez a mondat áll: „Gimnáziumunkban (t. i. Szászvároson) az elégtelen osztályzatu tanulók száma 29%, mig *Naggenyeden* és Marosvásárhelyen *30·2%*.“ Ezt Váró Ferencz h. tanügyi előadó jogosultan vonta kétségbe, mert Nagyenyeden az elégtelen bizonyitványuak száma csak 26%.

2. Hogy Simon Ferencznek „furta az oldalát“ a „lecáfolás“ és otthon utána számitván, azt találta, hogy a beadványba „*tollhiba* csuszott be“ „*névcsere*“ történt, s „*Naggenyed*“ helyett „*Kolozsvárt*“ kellett volna irni: ez helyes; de nem helyes a tanügyi előadót megvádolni, hogy miért nem javitotta ki a „tollhibát“? A referensnek nincs joga, nem is szabad, javitgatnia a beadványoknak sem tollhibáit, sem másféle hibáit. (Még a tanitványok dolgozataiban is csak megjelöljük a hibákat.) A javitás annak a dolga, a ki a hibát ejtette.

3. Általában a hibajavitás körül, még nem hivatalos tollal is, csinyján és lelkiismeretesen kell eljárni. Simon Ferencz maga felületesen kisérel meg egy hibajavitást, midőn közleménye 6. bekezdésében igy ir: „elégtelen osztályzatot nyert... Zilahon *348* (a tanügyi jelentésben levő számok *345*-öt adnak összegül, a mi nyilván sajtóhibából származik, lám tehát a hivatalos toll is hibázhatik néha!) A valóság az, hogy a tanügyi jelentésben ezen számot illetőleg nincs sem sajtóhiba, sem tollhiba, a „*345*“ szám a Kincs Gyula igazgató s. k. aláirásával hitelesitett statisztikai ivből van véve, ugyanaz a szám áll a zilahi Értesitőben is, az osztály létszámok összegezéséből is ugyanaz a szám jön ki. És igy itten nem helyesnek bizonyul Simon Ferencznek gunyos megjegyzése, hogy „*lám tehát*, a hivatalos toll is hibázhatik néha!“

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Köznapi imádságok. Irta *Csiky* Lajos debreceni ev. ref. theol. akad. tanár. *Ára kötve 8 korona.* Debrecen, 1906. Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala.“

Ha mi a prédikációkra vonatkozólag is azt valljuk, hogy azok igazában csak tanulmányra valók, hogy a pré-

dikátor egyénisége gazdagodjék általuk, de nem arra, hogy egyszerüen betanulva egy másik pap által elmondassék: mennyivel áll ez az imádságokról. Imakönyvek, amelyek arra szánvák és arra használtatnak, hogy egyszerüen valamely gyülekezetben felolvastassanak az előimádkozó liturgus által: kiszámithatatlan kárt okoznak a prot. élő vallásosságra s azt a papságot, mely használja, valósággal degenerálja. Betanult kész imádságot mondani: csak gyermekeknek való. Mert ha a prédikációtól is megvárjuk, hogy az mindig alkalomszerü legyen, azaz, olyan mely a predikátornak és gyülekezetének lelkét uraló kérdésekre vonatkozzék: mennyivel inkább meg kell követelnünk azt az imádságot, amely a világon a legsubjectivebb dolog! Csak imádságos érzésektől tultelt lélekből fakadhat olyan igazi imádság, mely ezt az érzést a helyzet és lélek közössége alapján másokban is felkelteni képes, hogy együttimádkozók lehessenek. Csak az a pap mondhat jó gyülekezeti imádságokat, akinek lelke együtt dobog gyülekezetével; akinek lelkében mintegy gyüjtőpontban összefutnak mindazok az érzések, aggodalmak, vágyak, remények, hálaadások, amelyeket gyülekezete érez, azzal a közvetlenséggel, azzal a bensőséggel, melyet csak az együttélés s a lelkek tartalmának kölcsönös kicserélése adhat meg.

Ezért mi mindig tartózkodással fogadjuk a templomi használatra szánt imádságos könyveket. Mert vagy igazi az imádság s akkor annyira hü kifejezése az imádkozó lelkének, hogy azt más időben, más viszonyok közt élők alig mondhatják maguké gyanánt, vagy „csinált" az az imádság, azaz elképzelt helyzetekre, viszonyokra vonatkozó s akkor nagy általánosságokon, bibliai és vallásos szólamokon alig emelkedik tul, ami pedig nem lesz képes az utánmondó egész lelkét megindítani, hanem csak érzelmei tavának felszinét fogja gyengén fodrozni.

Imádságot igazában csak azok számára kell irni, a kik vagy imádkozó lelkület nélkül vannak s igy ezt kivánjuk bennük létre hozni, felkölteni, vagy nem képesek érzéseiket szavakba önteni s igy maguk vagy mások számára közvetiteni. Papok számára, nyilvános istentiszteletek céljaira irt imádságok tehát vagy az egyik, vagy a másik, vagy mindakét feltételen épülnek. Ami a papságra nézve nem valami megtisztelő felvétel. Tovább megyünk s igazolni kivánjuk, hogy azokat, a kik használják — s ez által az előbbi felvételeket magukra nézve igazolják — még tovább rontja — degenerálja. A pap, a ki a kész imádságra — pláne, mint sok helyt, annak egyszerü felolvasására — bizza magát, imádkozó érzések nélkül lépi át a templom küszöbét s csak visszhangja lesz — minden eredetiség nélkül — egy általánosságokban szétfolyó imádságnak, mely mint maga is visszhang, fokozottabban gyengébb visszhangot ébreszt a hivők lelkében, a mely nélkülöz minden egyéniséget, erőt, szint s legfeljebb a csinált virág illatának illusióját kelti. Nincs benne semmi, a mi specifikuson az övék, saját tulajdonuk volna. Csak izentek az Istennek, de nem beszéltek vele, hogy válaszát is közvetlenül vehessék. Igy senyved, pusztul az *élő* összeköttetés az Isten és az ő gyermekei között, mely folytonosan nagyobb elhidegedésnek ad helyet. A gyermeki szó varázsának hijját a tolmács most *ékes beszéddel* próbálja meg pótolni. Igy születik a bombaszt, szóvirág; őszinte egyszerüség helyett mesterkélt cicoma, mely annál bántóbb, ha még ez is kölcsönzött.

De legyen elég ennyi az elvi álláspont jelzésére s igazolására annak, hogy mily uton jut oda a protestáns pap és nép, hogy az élő Istennel való közvetlen összeköttetés és élő kapcsolat magaslatáról lesülyed oda, ahol lényegileg a római egyház kegyessége áll, annak aeszthetikai és magikus — miszteriozus ceremoniai hatása nélkül; t. i. hogy a papból gépies lithurgus lesz, — kit a modern élet még megkisért majd az olcsóbb phonográffal helyettesitni, — a népből pedig laikus tömeg, mely rituálizmusba sülyed.

Ami magát a *Csiky* Lajos imádságos könyvét illeti, természetes, hogy az imádságos könyvek általános, eredendő gyengeségei alól ez sem kivétel. Az irótól nem lehet ugyan megtagadni az imádkozó érzéseket és hangulatot, de ez annyira általános, szintelen alakban jelenik meg, hogy az egyéni hit erejét, változatosságát, életteljességét, lüktető vérkeringését kifejezésre juttatni nem képes. És ez természetes is, mikor arra kell törekedni, hogy minden pap szájába találjon. Ebből kifolyólag az alkalmi imádságai tulságosan a külső helyzetek által befolyásoltak; az általánosoknak meg egységét az által igyekszik biztositani, hogy vagy egy-egy bibliai locust parafrazisos elmélkedéssé szélesit ki, vagy valamely kultusz-rész, vagy lelki jó magasztalásában és kérésében merül el. Az előbbieknek példái: 44—47, 91—94, 83—86, 129—132 stb. Az utóbbiaké: 13—16 (akaraterőért), 17—21 (dalért-énekért), 21—24 (imádkozó lélekért) stb. Az *évszaki* 40 imádságnak fő jellemvonása a természeti élet és munka (itt-ott banalitásig menő) jelenségeinek a lelki élet analogiái szerinti felhasználása, mely kiterjed egész a „szántás" részletezéseig, a „szántott föld szinének megegyenesitéséig", tehát a „boronálás"-ig, (245 l.), sőt a „munkaeszközök előkészitéséig" (210 l.)

A stilusa különben egészen emelkedett és nemes. Jellegzetesen feltünő azonban a bibliai szóllamoknak, sok helyt a tul-reális képek („te mérted meg araszszal az eget") keresése. Ritka a helytelen mondatszerkesztés olyan hibája, mint pl: „adj erőt munknak ugy végzésére" (7 l.), vagy zavaros képzetek alkalmazása, mint: „benned bizva végezik kezeid munkáját" (246 l.), vagy: „vizeit tápláljad halakkal" (462 l.), „olvassza fel kegyelmed napja a gonosz indulatok jégvirágait" (356 l.).

A választékosságra és ékességre és plasztícitásra nagyon törekszik az iró, a mi itt-ott tulvilágosságot, keresett jelzők tulhalmozását érzékies képzetek zsufoltságát eredményezi: „Add fel mireánk a kiengesztelődés szelid érzelmének fehérlő ruháját" (464 l.); „ragyogjon fel körülöttünk, emelkedjék fényre mibennünk a csillagok derüje, melyek a te kegyelmed napjának felderültét prédikálják nekünk" (357 l.), „a te irgalmasságod tengerének mély vizein eljuthatunk ama kies földnek partjaira, hol a te mennyei országodnak hajlékait helyezted el, hol cedrusok illatában járunk s a boldog idvezülteknek és a te szenteidnek örvendező társaságában vidám hallelujákat énekelünk neked . . ."

Még csak egyet. Imáinknak szokásos és dogmatikailag csaknem nélkülözhetetlen, keresztyén protestáns jellegét annyira kifejező végző formuláját „a Jézus Krisztus nevében" mintha tudatosan kerülné szerző. Nem tudjuk mi légyen ennek a magyarázata, — de mert tudatosnak látszik, kérdésbe tesszük: miért?! — Mert tudatos és következetes mellőzését nem helyeselhetjük.

Egyébként irón meglátszik a Révész iskolája: a szelíd elandalodásra való törekvés a kegyesség karjain. A gondolategységre törekvésben modernebb mint Révész, a bibliasságban régieskedőbb. A bibliasság Révészben lelkén átszürödött jellemző hangulat; Csikynél inkább forma, styl-utánzat és dekoráció.

Az egész mű különben 122 imádságot tartalmaz. Négy hét reggeli és esteli imákat, mindeniknél elő- és utófohászszal; 40 (10—10) négy évszaki adventi, bűnbánati, káros időjáráskori, nagy emléknapokra és betegekért mondandó imádságokat. A 482 lapot tartalmazó testes kötet öreg cicero-betükkel nyomva meritett papiroson készült, egyszerü diszes, de nem valami tartós kötésben. Ára elég tekintélyes: 8 korona. — Megjelent a prot. theol. irodalom kiadásában már is nagy érdemeket szerzett „*Hegedüs és Sándor*" debreceni cégnél.

Az érdeklődők figyelmébe szivesen ajánljuk.

Censor.

TÁRCZA.

Schopenhauer személye.

Irta: *Ravasz László.*

(Folytatás.)

Az emberek önkénytelenül is a multban időznek, a középkor celláiban, melyeket annyi rajongó látomás és elragadtatott hallomás szentelt meg, lelkük pedig mohón issza be a vértanuságok, askesisek nagy emlékezéseit. A mysticismus süppedő árnyaiba vezet a költészet, a vallás, a philosophia hármas utja s ebben a titokzatos, ellenőrizhetetlen világban összeolvadnak. Meister Eckhardt, Jacob Böhme világa ez, mely a festészetben Giotto, Eyck és Boticelli nagy neveihez tapad. „A klastromban, mint egy alvó ligetben megőrzött lélek békéje, a szeplőtlen tisztaság, a bánatos szendeség, az igazi vallásos nő végtelen engedelmessége, ki rajongásba merülve él, kinek tágra nyilt szemei néznek, anélkül hogy látnának"

Taine, Német alföldi művészet bölcselete. Bpest, 1888 Olcsókönyvtár, 76 l. — ime kor művészi tárgyai. Ezek az ecsettel irt zsolozsmák ujra elragadják a lelket s a műélvezet vallássá, üdvvé válik. „Menekülni e világból", lőn az egyetemes jelszó, s a végtelenben uszó paradicsomkert, ahová pihenni szálltak a megtépett lelkek, a — művészet.

Schopenhauer lelke nagyon sokban hajlott ez egyetemes irányhoz. Erős művészi disposicioja, mysticismus felé hajló kedélye, állandó melancholiája, irónikus kedve mély metaphysikai szükségérzete őt is romantikussá tették. De ő közvetlen a Goethe oldala mellől jött, ki betegségnek tartott minden romanticismust. Ott állott az uj Musagetes mellett és nézte, mint szedegeti a „Hesperidak kertjének aranyalmáit". Tehát a romanticismus szétfolyó ködéből szeme előtt plasztikus igazságok váltak ki, s öltöztek szilárd, logikai páncélba. Azonkivül Schopenhauer a Kant tanitványa. Mesterének „fénylő szárazsága", metsző analysise, józan, rideg kritikája megóvták őt a romanticismus elfajulásaitól. Végül a Schopenhauer lelkét a görög szellem s a római poézis egészen átitatta: tehát él, a lelkének dynamikája romantikus, statikája klasszikus. Hajlamai a romanticismus felé vonzzák, miveltsége, nevelése, klasszicismust parancsol reá. — Ime egy ujabb ellentét Schopenhauer személyében, melyet fontosnak tartottunk kiemelni, annál is inkább, mert eddig elkerülte a figyelmet.

Ily körülmények közt született meg főműve: Die Welt, als Wille und Vorstellung. Leipzig, 1818. Mint valami embryo, ugy növekedett, fejlődött, alakult ki benne a pompás rendszer, mely egy genialis ötletből fogant. A lángész mámoros gyönyörével élvezte az alkotás szent pillanatait, s művének első csodálója önmaga volt. Mint hajnali ködből egy csodaszép tájkép, ugy bontakoztak ki előtte hatalmas rendszerének egyes részei. — 1818-ban kikerül a sajtó alól főműve. Egy olyan gondolatot dolgoz rendszerré, benne „amilyen még soha senkinek eszébe nem jutott". (Nyomtatás alatt halálosan összevész kiadójával.)

Indul pihenni Italia sugaras ege alá, hogy majd hazajöttekor a dicsőség fényében folytassa a sütkörészést. Lelke belevész a művészet és élet szépségeibe; Velencében a boldog szerelem hint rózsát a világgyülölőnek homlokára, sőt kedvesét méltónak tartaná arra is, hogy feleségül vegye, de *elvi* kifogásai vannak a házasság intézménye ellen. Lord Byronhoz Goethétől ajánló levele van, de „Dulcineája" egyszer rajta felejti szemét a mellettük ellovagló „poeta inglese"-n, s emiatt Schopenhauer ugy meggyűlöli pesszimista társát, hogy fel sem keresi (VI. 192.) Élete vége felé felemlegette, hogy akkor egyszerre Itáliában volt a világ három legnagyobb pesszimistája: Byron, Leopardi, és — ő. Itália beszélő kövei megigézik lelkét s ő, a romantikus, egészen benne él a klasszicismus tiszta, meleg, fénylő világában. „Sancto quidem horrore reputans me jam in eo pavimento figere gradum, quod forsitan ipsissimi Platonis solo tritum fuerat" (VI. 261.)

De most hirtelen egymást érik a kellemetlenségek. A bankház romlása, az akademiai pályán vallott kudarca. Magántanárrá habilitaltatja magát Berlinben és summa philosophia cimen 6 órás kollegiumot hirdet. Disputatiojában Hegelt az egyetem büszkeségét sophistának nevezi, aki megkisérli ugyan, hogy neki opponáljon, de csak a Hegel tudatlansága sült ki. Azonban hiába biztositotta az egyetem senatusát, hogy a szóbeli előadás egyik legerősebb oldala, hiába követett el mindent: hallgatói csak nem szaporodnak. Nem is lehetett máskép, mert óráit szántszándékkal ép' akkor tartotta, amikor Hegelhez tolongott az ifjuság.

Keserüen összetűz Benekével, majd ujra 4 éves utazásra indul. Angolul beszél, angol szokásoknak hódol, szégyenli, hogy német, s hangsulyozza hollandus származását. Abban a korban, mely a nemzeti eszme bölcsője volt, mikor a patriotismustól forró volt a levegő s a megifjodott Németországban a hazafiság és vallás szövétneke félelmes lánggal lobogott, Schopenhauer igy nyilatkozott a németekről: „Legostobább náció a világon, csupán egy előnye van: legkevésbé keresztyén." Tehát letért már a korszellem mesgyejéről — nem csoda, ha sokáig kellett bolyongania az ismeretlenség rengetegében. Művei nem kelnek; a philosophiai közvéleményt Hegel uralja s az ellenmondó hangokat föl se veszik rajongó tanitványai. Romantikusnak nem volt elég sentimentalis, ideálistának nem volt elég vakmerő a Schopenhauer philosophiája. Szembe állott a divat árjával, de az átzugott rajta. Ekkor történik, hogy szobájából kidob egy öregrendü varrónét, aki sulyos testi sértés miatt bepereli. Sokáig huzódik a pör, végre is Schopenhauert elmarasztalják 15 tallér évi fizetségben, melyet az öreg asszony haláláig köteles fizetni. 20 év mulva, mikor meghal az asszony, megkönnyülten irja Schopenhauer a hivatalos gyászjelentésre egyik legjobb szójátékát: obit anus, abit onus.

Schopenhauer 40 éves. Egyedül, társtalanul áll a világban, szomoru vigasztalása a byroni szó: solitude of kings. Az élet egyetlenegy vágyát sem teljesitette — pedig mennyi vágya volt! Férfikora delelőjét sivár pusztaságban élte át. Szomjazott a hir után olyan égő ajkkal, ahogy még senki — s egy kortyot ihatott csak, izlelitőül. Egy babér erdő kevés lett volna néki, s ő csak egy pár megtépett levelet kapott. Vagyonának tetemes része elveszett, akadémiai pályafutása, melyre egyedül érzett hivatást, kudarcot vallott, műveit senki sem olvassa, — s neki hallania kell a megvetett szofisták egetverő dicséretit.

Szomoruan zug föl mélységes panasza:

„Sie sind mir alle fremd, die mich umgeben,
Die Welt ist öde, und das Leben lang. (V. 695.)

S még ezt nevezi K. Fischer „Glücklicher Lebenslauf"-nak! (J. m. 132.)

Álmában megjelenik atyja s egyik elhunyt barátja. Schopenhauer ezt arra magyarázza, hogy a halál les reá; menekül Berlinből, ahol megsuhintotta rend döntő kaszáját az 1830-iki cholera.

Frankfurtba költözik s végkép sátort üt a Majna partján, szemben azzal a házzal, ahol állitólag Jacob Böhme, a Theologia Germanica szerzője lakott. Buddha, a Frankfurti, és én, — szokta mondogatni. Szobáját, földi vándorlásának „zsellér-tanyáját" (547 Gw.) stilszerüen rendezi be. A falakon hires-neves uszkárkutyák képei — számszerint 16 — mert a kutyák nélkül végtelen sokat vesztene az élet értékéből. Szobájában csak egyetlen lény sátorozhatik az ő engedelmével: a pudli, akit Atma-nak, világléleknek nevezett el, ős indus bölcseség napnyugati prófétája. Világlélek ott bóbiskolt a hagyományos medvebőrön, s ha valami neveletlenséget követett el, gazdája komolyan rápiritott: ne tégy ugy, mint egy *ember*! (Witte Schopenhauer's charakter, Zeitschrift für Philosophie u. Philosophische Kritik. 1884. évf. 214—248.) A falakon Descartes, Kant és Mathias Claudius képei, mert ezek becsületes pesszimisták voltak, optimista „zsidókat", vagy Bierwirtschaft physiognomiákat (Hegel, V. 676), nem aggat a falára. Goethenek olajba festett képe ott függött a kerevet fölött. A sarokban Kant mellszobra, melyet magával Rauchhal mintáztatott, egyenest azt adván utasitásul, hogy a szobor Kant trónjának egyetlen igazi örököse számára készüljön! Asztalán az Oupnek hat latin kiadása nyitva hevert, lefekvés előtt ezzel táplálgatta lelkét. Mivel az emberek ugy hasonlitanak az ember ideájához, mint a vad gesztenye a szelidhez: burnótos

szelencéjére vadgesztenyét véset, „hadd legyen még tubákolása is pesszimistikus.“

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Kovács János, a debreczeni ref. főiskola főgimnáziumának nyugalmazott tanára a főiskolában töltött 40 éves érdemes tanári szolgálat után, nyugalomba vonulásának 11-ik, életének 91-ik évében, folyó évi december hó 7-én Szalacson elhunyt. Temetése ugyanott folyó hó 10-én délelőtt 10 órakor volt. A hü munkás nyugodjék csendesen!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az orsz. ref. zsinat VI. ülésszaka dec. 7-én befejezte tanácskozásait. Mig tudósitásunk során részletesen beszámolunk róla, már most jelezzük, hogy két kiemelkedő mozzanata volt csupán: az Ő Felsége előtti hódolatnyilvánitás és a kormánynak a zsinati törvényekre tett megjegyzéseinek tárgyalása. — Mai számunk már közli azt a beszédet, melyet — a gyengélkedő egyházi elnök helyet — Br. *Bánffy* Dezső világi elnök tartott Ő Felsége előtt és a Király válaszát erre. A kormány megjegyzéseinek ez alapon való zsinati tárgyalásnak ismertetése, helyszüke miatt jövő számunkban nyer folytatást. Most csak annyit jegyzünk meg, hogy a Zsinat a 114 § a) pontja ujra szövegezésével egy nagy jelentőségü lépést tett. *Kimondta, hogy a missziói segélyek a lelkészek rendes fizetésébe s igy államilag kiegészitendő fizetéseikbe be nem számithatók.* Az illetékes kormányférfiaknak ehhez való hozzájárulását megbizható személyes értesülés alapján dr. *Sebess* Dénes egyházkerületünk agilis zsinati képviselője jelentette be, ki a missziói lelkészek ide vonatkozó mozgalmának is lelkes felkarolója volt s kinek e helyen is kifejezzük köszönetünket a siker kivivásában való fáradozásaiért. Részletes tudósitást jövő számunkban adunk.

Az Irsay fegyelmi ügyében a kolozsvári egyh. megyei bíróság dec. 12-én uj lépést tett. A perujitási kérvényt elutasitó végzését a kerületi főtörvényszék ujabb kiegészitésre visszatette volt főleg arra nézve, hogy a koronatanuként felajánlott asszony kihallgatására nézve döntsön. Az egyh. megyei bíróság, miután az asszony jogerős birói határozattal mai nap is *gondnokság alatt* van, tanuként való kihallgatását mellőzendőnek mondta ki, s igy fentartotta a perujitási kérvény elutasitását kimondó végzését. A végzés, természetesen, most már hivatalból felterjesztetik az egyh. ker. főtörvényszékhez.

Zsigmond Ferenc a hires szépénekü kolozsvári ref. kántort a miniszter zenetanárrá nevezte ki a kolozsvári áll. tanitóképző-intézethez. Gratulálunk a megérdemelt kinevezéshez, de reméllük, hogy egyházunk nem veszti el őt teljesen.

A kolozsvári református szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: Ujváry István esperes (Bukarest) 5 koronát, Papp István esperes 5 koronát, Török Sándor 2 koronát, Demeter Zsigmondné sz. Magyari Mária (Székely-Földvár) 4 koronát, Berde Amál tanitónő (Kisszelmecz) az intézet volt árva növendéke 2 koronát, a bánffyhunyadi ref. egyházközség perselyes gyüjtése 20 korona. Fogadják a kegyes adományozók a szeretetház kebli tanácsa hálás köszönetét.

A kolozsvári Bethlen Gábor Kör folyó hó 12-én (szerdán) d. u. 5 órakor az ev. ref. theologia disztermében felolvasó estélyt tartott a következő müsorral: 1. Gálya rabok éneke, ének szoló. Előadta *Zsigmond* Ferencz ev. ref. énekvezér. Harmoniumon kisérte *Benedek* Árpád ev. ref. lelkész. 2. „Bod Kata öröksége.“ (Irodalom történeti rajz.) Felolvasta *Váró* Ferencz ny. tanár. 3. Szavalt *Maksay* Ferencz orvostanhallgató. 4. Ének szoló. Előadta *Tóth* Zsiga orvostanhallgató.

Papválasztás. Görgényi egyházmegyei szászrégeni egyházunk december 2-án egyhangu határozattal *Radits* István temesvári segédlelkészt hivta meg lelkipásztorául. Gratulálunk!

Hálás köszönet. Egyházam szép templomának augusztus 19-iki felszentelése alkalmával Ngs özv. Telegdy Károlyné szül. Végh Irma törvényszéki biróné és helybeli birtokos urnő, bár nem a mi hitünknek cseléde, mégis jóságos és vallásos szivének egyházunk iránti mély szeretetéből indittatva egy gyönyörü szép kivitelü, aranyrojtos, selyembársony 120 korona értékü papiszószék teritőt, Ngs dr. Albrecht Lajosné szül. Bonis Irén urnő a férfiak 1759. évben készült. de használhatatlanná vált ezüst urasztali kelyhét kijavittatta 20 korona értékben, Ngs dr. Tutsek Sándor orsz. képviselő ur az egyház közszükségei fedezésére 20 koronát ajándékoztak. A nemes szivü adakozók fogadják nagybecsü adományaikért magam és egyházam leghálásabb köszönetét. Magyarókereken 1906 nov. 19. Barabás Árpád ev. ref. lelkipásztor.

Nyugtázás és köszönet. Póka és vidéke intelligens ifjusága f. évi nov. hó 3-án, a ref. templom-alap javára tánccal egybekötött szinielőadást rendezett. Ezen alkalomból a „Gyimesi vadvirág“ került szinre meglepően jó előadásban, a jelenlevő nagyszámu közönség teljes megelégedésére. Felülfizettek a jótékony célra: Gróf Teleki Károly 20 kor., Gellért Mózes 5 kor., Albisi Károlyné 5 kor., Jeney Attila 50 fill., Kacsó Béla 3 kor., Frenkel Izsák 3 kor., Egyed Jánosné 1 kor., Farkas Károly 2 kor., Vásárhelyi Jenő 1 kor., Gábor Miklós 1 kor., Gábor József 1 kor., Tavaszi Károly 4 kor., Madaras Árpád 1 kor., Gócz Elek 1 kor., Csekme Ferenc 1 kor. 50 fill., Farkas Jenő 2 kor. 50 fill., Filep Árpád 50 fill.. Adorjáni Károly 2 kor., Gyalsi Ferenc 2 kor., Kiss Anna 3 kor., Tolvaly Benedek 2 kor. 50 fill., Kelemen István 2 kor., Farkas Károlyné és Gámán Margit urhölgyek tésztából és gyümölcsből 7 kor. 76 fill., Bod Tibor 2 kor., Moldován Viktor 2 kor. Tiszta jövedelem, mely a ref. templom-alap javára fordittatik 58 korona. Midőn ezt nyugtázom, egyben hálás köszönetet mondok a szives szereplőknek és a tisztelt felülfizetőknek. Póka 1906. nov. 5. Farkas Jenő ref. lelkipásztor.

Hálás köszönet. Ozv. Péchy Mihályné szül. gr. Degenfeld Mária őméltósága, a fenkölt lelkületéről általánosan tisztelt főrangu urnő, magasztos lelkületének áldásos jóságát szegény egyházamra is kiterjeszteni kegyeskedett. Ugyanis a most folyó papi, illetőleg cinterem-telek bekerithetésének hamarabb megvalósulása céljából 50 korona értékü fát kegyeskedett erdejéből egyházam részére utalványozni. A fenkölt lelkü grófnőnek mivel fizessünk eme végtelen jóságáért? Czikó-Sülelmed társegyházunk főpatronája a szomszéd egyház sorsa iránt is — magasztos lelkületéből kifolyólag — érdeklődni kegyes volt. Mivel fizessünk ezért? A jó Isten az áldott lelkü grófnő életét nyujtsa a legmesszibbre, hogy nemes lelke — még életében — gyönyörködhessék önzetlen, jó szivének alkotásaiban! „Ő valóban gazdag jó cselekedetekkel és alamizsnákkal“! Monóban 1906. november 20. Székely Árpád ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1312—1906. ref. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett ketesdi papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: szép lakás, gazdasági épületekkel. Fizetés kanonica portio 6 hold, 211 négyszögöl bérértéke 55 korona, készpénzfizetés negyedévi előleges részletekben 843 K. 40 fillér. Regale-kamat félévi utólagos részletekben 23 K. 80 köbméter tüzifa értéke 66 korona 67 fillér. Közmunkatétel értéke 16 korona 89 fillér, stólajövedelem 20 korona, Kongrua 616 korona 14 fillér. Összesen 1641 korona 10 fillér, a melyből 41 korona 10 fillér a miniszter által engedélyezett levonás. Ezenkivül az állam iskolai vallástanitásért bizonyos tiszteletdijra számithat a lelkész.

Kötelessége az anyaegyházban minden lelkészi teendő végzése, valamint a szórványokban is felmerülhető esetekben.

Pályázati határidő december 25. A folyamodványok nt. Deési Gyula esperes atyafihoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1906. dec. 8.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1311—1906. ref. püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kalotaszegi egyházmegyébe kebelezett bánffy-hunyadi egyházközség énekvezéri állására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel, gazdasági épületekkel. Fizetés, buzakepe értéke 553 kor., borkepe 445 K, garaspénz 88 kor., korcsma-regálekamat 324 kor., a község pénztárából 30 kor., szántó, kaszáló jövedelme 130 kor., stóla, a passzio éneklésével együtt, 104 korona. Összes jövedelem 1754 korona.

Kötelesség, a rendes templomi és templomon kivüli énekvezéri teendőkön kivül, az állami iskolai ref. felekezeti növendékének tanitása, a meghatározott óraszámba.

Folyamodási határidő december 25. A kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok nagytiszteletü Deési Gyula ref. esperes atyafihoz küldendők, Gyaluba.

Kolozsvár, 1906. dec. 8.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1319—1906. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. egyházkerületben a sepsi egyházmegyébe kebelezett szacsvai papi állomásra pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: lakás, gazdasági épületekkel és 290 négyszögöl kerttel. Földhaszonélvezet: 8 hold 774 négyszögöl szántó, 749 négyszögöl rét és 4 hold 424 négyszögöl erdő, melynek bérértéke 52 kor. 86 fillér. Készpénz az egyházközség pénztárából 143 kor. 75 fillér. Konsistoriale 8 kor. Terményjövedelem pénzértéke 215 K. 55 fill. Stóla átlagos pénzértéke 8 kor. Összes jövedelem 428 kor. 16 fill., melyből leütve 21 kor. 70 fill. kiadást, az állami fizetéskiegészitési összeg 1600 koronáig 1193 K. 54 fillér.

Kötelességek: Szacsva anyaegyházban a rendes lelkészi teendők ellátása. A községi iskolában a ref. vallásu növendékek vallásos oktatása.

Pályázati határidő 1907 január 1.

A szolgálati bizonyitványnyal és minősitvénynyel felszerelt pályázati kérelmek nt. Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvár, 1906. dec. 10.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1325—1906. ref. püspök.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett *zágoni* I-sö osztályu egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Szép lakás, gazdasági épületekkel. A kepeváltási alapból évnegyedi utólagos részletekben 2000 K, ami 10 évi szolgálat után 200 koronával, 20 évi szolgálat után ismét 200 koronával emelkedik. Fakepeváltság és irodai átalány 380 kor. Szántó, kaszáló bérértéke 300 kor., erdőváltság 200 korona, stóla értéke 335 kor., az állami iskolábani vallástanitásért 600 korona. Összesen 3815 K.

Kötelességek: a zágoni egyházban és a szórványokban minden papi teendők elvégzése és az állami iskola minden osztályában, ugy az ismétlő iskolában a vallástanitás.

Pályázati határidő 1907 január 15.

Kellően felszerelt folyamodványok nt. Péter Károly esperes aához intézendők, Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1906. dec. 11.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 5073—1906.

KÖRLEVÉL

szabad liceumi tanfolyamok rendezése tárgyában mindenik kollegium méltóságos t. Előljáróságához.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur idei 103800 sz. intézvényével mozgalmat kiván megindítani az iránt, hogy a vidéki városokban „a helyi társadalom megfelelő tényezőivel — az alkalmas egyéniségekkel, irodalmi, tudományos, müvészeti, közmüvelődési és társadalmi egyesületekkel karöltve, azokat az akcióba egyrészt belevonva, másrészt őket adandó alkalmakkal támogatva — tartsanak a tanárok felolvasásokat s vegyenek részt a tudomány, irodalom és müvészet köreibe vágó előadások rendezésében, tudásukat értékesitsék a nagyközönség köreiben is, használják ki az iskoláknak most ugyszólván üresen álló, évente alig egyszer-kétszer igénybe vett disztermeit, az intézeti gyüjteményeket, könyvtárt, szertárakat, az azokon fekvő nagy kultárális kincs kamatoztatásával, használják fel az iskola falai közül már kikerültek tudásának felfrissitésére, tudásuk hiányainak pótlására, müveltségük emelésére, vegyék igénybe a modern müvelődés egyik legjobbnak bizonyult, leghatalmasabb fegyverét, az oly szép eredményekkel biztató demonstratiu előadások eszközét: a vetitő gépet, s mindezek nyomán közmüveltségünk szinvonala rövid időn bizonyára észrevehetőleg emelkedni fog.“

Részünkről kollégiumainknál ily irányu hagyományos törekvéseket eddig is örömmel tapasztaltunk. És, mint az egyházkerületi közgyülés elébe terjesztett legutóbbi Tanügyi jelentésünkben (23. lap.) is kifejeztük: „a tanári hivatással szoros kapcsolatban álló ily mellékfoglalkozások minden más felett méltánylást érdemelnek.“

Azért nem is tartjuk szükségesnek a miniszteri intézvényt indokolásával együtt egész terjedelmében közzé tenni. Csupán gyakorlati érdekből való tájékoztatásul iktatjuk ide a miniszter következő kijelentését:

„A mi magokat a felolvasásokat, előadasokat illeti, azokat, nézetem szerint, bizonyos tervszerüségnek kell jellemeznie. Vagy ciklusos előadásokat kell tartani, egy-egy tudománykörből, vagy egymást kiegészitőket, a tudás különböző ágazataiból.

Egyelőre egy tanévben 6—10, de legfeljebb 12 előadásból álló felolvasás ciklus tartandó. Eleve hangsulyozom, hogy attól a tanártól, a ki ennek a meggyőződésem szerint szent ügynek apostolává szegődik, nemcsak elismerésemet nem fogom megtagadni, de, habár különösen eleinte, fedezeti nehézségek miatt csak csekély mérvben, tiszteletdijjal is jutalmazni igyekezem munkásságukat, fáradozásaikat. Egy előadás dijazására husz koronát helyezek kilátásba.“

A méltóságos előljáróság támogatása mellett a kollégiumban, „a helyi társadalom megfelelő tényezőivel karöltve“ rendezendő ily *felolvasások, előadások tervezetét jóváhagyás és a tiszteletdijak engedélyezése végett* a miniszterhez megfelelő ajánlással fogjuk fölterjeszteni.

Kolozsvárt, 1906 december hó 12.

Dr. Bartók György, elnök. *Váró Ferencz,* előadó tanácsos.

Sz. 821—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyében.

Hivatkozással igazgatótanácsunknak a hivatalos lap idei 48-dik számában 4530—1906. sz. a. kiadott körlevelére, az egy rendes egyházi zsinati képviselő megválasztásának határidejéül, az 1896. évi kerületi közgyülés 58., illetve az 1890. évi közgyülés 48. jegyzőkönyvi határozatával megállapitott „Szabályrendelet“ 6-dik, illetve 10-dik §. alapján jelen év és hó december 23-dikát tüzöm ki, s az idézett „Szabályrendelet“ 9-dik §-a alapján a presbiteriumi választási jegyzőkönyvek másolatai, a lepecsételt szavazólapokkal együtt, 3 nap alatt hozzám beküldendők.

Gernyeszeg, 1906 december 10.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

Sz. 1484—906.

KÖRLEVEL

az udvarhelyi egyházmegye t. presbiteriumaihoz.

A mélt. Igazgatótanácsnak 4530—1906. sz. alatt a hivatalos lap 48. számában megjelent körrendelete alapján felhivom a t. presbiteriumokat, hogy a zsinati egyházi rendes képviselőt *f. hó 23. napján* válasszák meg s a választásról felvett jegyzőkönyvet a tiszt. lelkész aai. a lepecsételt boritékba zárt szavazó lapokkal együtt legkésőbb f. hó 26-ig küldjék be hozzám.

A választásnál és a jegyzőkönyv szerkesztésénél az idevonatkozó szabályzat, mely annak idején minden egyházközségnek megküldetett, tartandó szem előtt.

Alsósófalva, 1906 dec. 9.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *51-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. dec. 20.*

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő:** NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Karácsony.

A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme legyen a ti lelketekkel!

A természet világa pihen. Téli álmát aluszsza, hogy uj erőt gyüjtsön uj tavaszra, uj életre, uj feltámadásra. Hosszu éjszakák sötétsége borit be mindent. Ködön szürődik át a rövid nappalok napsugára is. Még a verőfénynek sincs melege s a mint a nyugvó nap visszapillant az ég pereméről, nem lát egyebet, mint élet és virág nélkül való pusztaságot, száraz, zörgő ágakat, a melyek között kisértetiesen suhog a fagyasztó északi szél.

De a kegyelem, de az üdvösség világában nincs pihenés; nincs álom; nincs hosszu éjszaka, dermesztő fagy; nincs pusztaság és nincs nyomasztó köd. A kegyelem napja szüntelen szórja fényének sugárkévéit, ontja életet adó melegét és vonja örök világosságba még a legszegényebb, legelhagyatottabb lelkeket is.

A kegyelem világa angyalok lépteitől, suhogó szárnyaiktól zajos. Angyalok énekétől hangos. Békesség és jóakarat égi harmatjától csillogó és üde. Mennyei fény árjában uszik s benne az örökéletnek hervadást nem ismerő és a boldogság virágainak pompájában ragyogó örök tavasza honol.

Bethlehem égi követei, a mióta először hirdettek örömöt a jászolbölcső felett, nem szüntek meg mind e mái napig örömüzenetet hozni a mennyből ennek a szegény, folyton aggódó, folyton elégedetlenkedő, kételkedő és kétségek között hánykodó emberi léleknek... de vajjon meghallják-e örömmondó szavukat?

Azóta, hogy az isteni dicsőségnek első fénysugara kilövelt Efratának kicsiny Bethleheméből, szüntelen árad onnét az égi fény... de vajjon azokban a folyton tépelődő, szenvedélyektől elhomályositott, önző törekvések, sőt bünök sötétségében bolyongó lelkekben támad-e világosság?

És a mióta megcsendült a szeretetnek első szava a világot Megváltónak születésénél az angyalok énekében, azóta ez a hang soha el nem némult, cseng és zug az ég és föld között hiv szünetlenül Ahhoz, a ki maga akar nyugasztalni bennünket de vajjon visszhangra talál-e az égi hang a fásult, közönyös, földi zajtól eltompult szivekben?

Amaz első szent Karácsony óta hány nemzedék tünt el! Népek, nemzetek, birodalmak, hatalmasságok, királyságok és uraságok emésztettek meg a mindent megörlő idő által, csak az Isai törzsökéből hajtott vesszőszál és az ő gyökereiből növekedett virágszál nő mind magasabbra, hogy legyen az Urnak nevére örökkévaló jegyül. Mennyi vihar tombolt át azóta ezen a világon és mennyi mindent elsodort magával: csak azt a Jákóbból származott csillagot, csak annak az örök fényét nem homályosithatta el és csak Azt nem dönthette meg, a kinek ama „Régi idejü“ adott hatalmat és dicsőséget és országot, hogy minden népek, nemzetek és nyelvek néki szolgáljanak.

Vigyen karácsonyi örömizenetet az Atyafiaknak ifju tanitványunk, a kit követségbe bocsátottunk, hogy az igét hirdetvén, legyen mindeneknek épülésére és hogy vigye meg a gyülekezet minden egyes tagjának legszivesebb köszentésünket és áldás kivánatunkat. Találjon kedvességet a hivek előtt. Az atyafiaknak pedig adjon az Ur békességes és üdvösséges ünnepeket!

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás tanári kara s annak nevében

Kenessey Béla,
igazgató.

Pénzalapjaink elhelyezéséről.

A sokat emlegetett protestáns szegénység mellett ma már ezen kérdésről: pénzalapjaink, felszaporodott pénzkészleteink mikénti elhelyezéséről is beszéltünk. Az utóbbi pár évtized alatt főleg kepeváltási alapjaink mutatnak tetemes emelkedést. Hány lelkész egy egész küzdelmes élete munkájának eredménye, gyümölcse ez, mellette a keserüségek emlékének egész láncolata, melyek megértésére egyedül csak az képes, aki saját tapasztalatából ismeri, aki átélte az ezeket létrehozó szorgalmi jövedelem munkálatának vezetését, avagy magtárt kezelt. A gör-

gényi egyházmegyében 5—600 ezer korona van csak a két helyi takarékpénztárban elhelyezve és azt hiszem más egyházmegyében is aránylag hasonlóan áll az eset. A legkényelmesebb pénzkezelésnek általában a pénz takarékpénztári kezelését tartják, szemben a földbirtokba fektetéssel és a sok kellemetlenséggel járó, egyeseknek 8% kamatozással kiadott betáblázó kölcsönöknél. Innen van, hogy betéteink jó részével egyes vidéki, olyan 8—10%-al dolgozó érdekcsoportok pénzintézetei szolgálatában állunk, melyek csak osztalékra dolgoznak, nemzeti, egyházi, kulturális célokra alig áldoznak valamit; vezetőik pedig hozzá nem értő laikusok. Veszteségek bennünket még nem értek, de a takarékpénztári bukások szórványosan előfordulnak, legalább az elég rövid időközötti csabai, soproni, m.-szigeti, sz.-udvarhelyi stb. esetek azt mutatják és arra intenek bennünket, hogy pénzeink elhelyezésénél gondos körültekintéssel legyünk, uj, biztos elhelyezési módokról is gondoskodjunk, hasonlóan más betéti összegekkel rendelkező testületek eljárásához. A sulyos erkölcsi, lelkiismeretbeli felelősség alul nem ment fel senkit ama tudat, hogy nem a mi hibánkból történt, tehát felelősök nem vagyunk. Az Igazgatótanácsot szintén hasonló gondolatok vezérelték, mikor egyházi testületeinknek a betéteknek több olyan pénzintézetek közötti megosztását rendeli el, melyeknek benyujtott és felülvizsgált mérleg- és nyereményszámlájok a pénzintézet szilárdságát illetőleg semmi kételyt nem hagynak fenn.

Utóbbi időben több pénzintézet a betéti kamatot 4½%-ra szállitotta le és sokan vannak, a kik beérik még ezzel is, ha pénzeik biztos elhelyezésének tudata nyugtatja meg őket. A betéti kamat ilyen foku leszállása mellett az Igazgatótanács rendeletének is megfelelő, de kevésbé elterjedt, nálunk a köztudatba még át nem ment eszmét, az értékpapirok, kibocsátott pénzintézeti kötvények vásárlásának, mint stabilis tőkék egyik legjobb elhelyezésének eszméjét vetem fel és ajánlom melegen az érdekeltek komoly megfontolására. A jó értékpapir és kötvény biztositási értéke közvetlenül a földbirtok után következik, miért is kibocsátáskor nagy gyorsan kelnek el a pénzpiacon és vándorolnak tőlünk nagyobbrészt külföldi, nekünk hitelező bankok kezei közé. Mondják, hogy pl. magyar aranyjáradékot nálunk csak nagy nehezen és ritkán lehet kapni, mert külföldön van a legnagyobb része. A róm. kath. egyházi pénzvagyonnak tetemes része ilyen kisebb kamatot hajtó, de biztos értékpapirokban van elhelyezve.

Egy ilyen nagyobb, kötvényeket kibocsátó, pénzügyi müvelet hazánkban most van folyamatban, mely teljes mértékben alkalmas arra, hogy figyelmünket magára vonja és mi is foglalkozzunk vele. Az Országos Központi Hitelszövetkezet most bocsátotta ki felhivását 20 millió korona értékü, egyenként 100 kor. névértékü, 4½%-ot kamatozó kötvényei vásárlására. Felkérés folytán a legnagyobb készséggel azon tudatban vállalkozom az alábbiakban ezen kötvények és csak igen röviden az Országos Központi Hitelszövetkezet ismertetésére, hogy ez által hasznos szolgálatot teszek, értékpapirokat, pénzintézeti kötvényeket vásárló és erre ösztönt kapó egyházi testületeinknek.

A kibocsátott felhivás értelmében ezen kötvények az 1897. évi XXXII. t.-cikk és az 1898. évi XXIII. t.-cikk alapján bélyegmentesek. Kibocsátott kötvények biztositékát képezik: a központ kötelékébe tartozó összes szövetkezeteknek a központban elhelyezett összesen 29, 436, 152 korona értékü kötvényei — az egyes szövetkezeti tagok adóslevelei — és igy a biztositék kiterjed a központ és az összes szövetkezetek összes vagyonára és biztositva vannak ezen kötvények a szövetkezeti adós hitelképességével. Biztositva vannak továbbá ezen kötvények állampapirokba fektetett körülbelől 4 millió korona értékü különbiztositéki alappal, az állam által külön ezen kibocsátandó kötvények biztositására adott 3 millió koronával. Az Országos Központi Hitelszövetkezet a lehető legnagyobb, a pénzintézetek között páratlanul álló ellenőrzés alatt van. Elnökét a király ő Felsége, alelnökei egyikét a földmivelésügyi, másikát a pénzügyminiszter nevezi ki, az intézet állandó felügyeletére pedig külön kormánybiztos van kirendelve.

Az itt felsorolt biztositékok minden kételyt eloszlatnak arra nézve, mintha ezen kötvények bevásárlása a legkisebb kockázattal is járna, miért is egyházi testületeink figyelmébe — pénzelhelyezésre — nem lehet eléggé ajánlani. A róm. katholikusok már addig is nagy előjegyzéseket tettek, mert a vall. és közoktatásügyi miniszter a kibocsátási felhivásra rendeletet adott ki, mely szerint a kath. egyházi törzsvagyonok ezen kötvényekben is elhelyezhetők.

Ezek után nem felesleges, ha mi is megfontolás tárgyává tesszük ez ügyet, mert tekintve a kötvények feltétlen szilárd alapját, azon egyházi testületeink, melyek megelégesznek 4½% biztos és változatlan kamatozással, ezzel a legjobb, legszilárdabb alapu tőkeelhelyezést teljes megnyugvással eszközölhetik.

Az Országos Központi Hitelszövetkezet rövid 7 évi müködése alatt elért hatása ma már annyira belevág nemzetünk főleg anyagi, közgazdasági, de erkölcsi életébe is, melynek mozgató, nemesitő ereje egyházi életünkben is több helyt érezhető. És ha tekintjük ennek rohamos fejlődését, erősödését, nemzeti életünk mezején gyorsan terjeszkedő térfoglalását és tovább menve, ha egy kis körültekintéssel a nyugati államokban elért magas nivót, nemzet fentartó erejét tekintjük; tisztában lehetünk vele, hogy ezt a hatást mind fokozottabb mértékben fogjuk érezni. Az 1905. év végén 1814 szövetkezetével 5867 községben 125 millió koronát forgatott, 60,246,566 korona betét és befizetett üzletrészszel rendelkezett. Jelzálog kölcsönei és ujabban a kisbirtokosok földhitelintézetével közösen csak szövetkezeti tagok részére kibocsátott földkölcsönei, a legolcsóbb törlesztő kölcsönök az országban, melyből egyházainknak is készséggel nyujt kölcsönt az igazgatóság.

Mindez távol sem elég anyagi erő azokhoz a hazafias feladatok betöltéséhez, mely az Orsz. Központi Hitelszövetkezetre várakozik. Akkor áll előttünk a kirívóan feltűnő távolság, ha az összehasonlitást egy más állammal teszszük meg. Pl. Csehországban csak a cseh szövetkezeti központ az 1903. évben 558 hitelszövetkezettel 501,183,985 korona kölcsönt forgatott és 536,639,873 korona betétekkel rendelkezett. A nemzeti összetartó erő ott nem üres szólamokban, hanem eme horribilis számokban csucsosodik ki. A több irányu, cseh nemzeti müködése közül, a térszüke miatt, csak azt emlitem fel, melylyel az eladásra jövő német birtokot vásárolják meg, épen ugy, csak nagyobb erővel, mint nálunk a szövetkezeti oláh pénzintézetek teszik ellenünk. Ami tehetetlen viszonyaink és az ottani viszonyok jellemzéséül egy igen érdekes összehasonlitó példát hozok fel. Ezelőtt nehány évvel Sziléziában egy több millió forint értékü (talán Lichstenstein) hercegi birtokot megvásárolt a cseh szövetkezeti központ. A birtokot cseh földmivelők között felparcellázta és a négy millió forint értékü müvészi kastélyba állandó néprajzi, müvészi, történelmi kiállitást rendezett be. Nálunk szintén csak pár évvel ezelőtt Kolozsvár mellett eladóvá lett téve a nehány százezer forint értékü zsuki birtok. Magyar vevő nem jelentkezett, de az Albina ügynöke 23-szor kereste fel eladó tulajdonost megvétel céljából. És ha nincs az a köztisztelet ben álló, derék özvegy mágnásnő, aki aztán meg-

vásárolta; Kolozsvár mellett, a hol pedig a köztereken, a sajtóban annyi tettre buzditó, hangos hazafias beszéd hangzik el, megesik velünk az a szégyen, hogy egy nagy magyar birtok megy oláh kézre. Időszerü, sőt hazafias dolgok ezek, mert főleg a gazdasági lapokban mindennapi a feljajdulás, mikor egy-egy nagy ősi birtok megy idegen kézre. A vészharang kongásai ezek, de az ezen bajon segitő akció nem mozdult meg sehol. A külföldi példák mutatják, hogy ez is az Országos Központi Hitelszövetkezet feladata fog lenni.

Finnország köztudomás szerint a cári hatalom ellen folytatott nemzeti küzdelmében a győzedelmes eredményt elsősorban jól szervezett, erős szövetkezeteinek köszönhette.

Jellemző ami viszonyainkra egy jó barátom következő előttem tett nyilatkozata: hitelszövetkezetet állitottam fel, a Mezőségen egyedül álló reform, népem megerősitésére; a szövetkezet szépen virágzik, hanem a környéken elveszitettem minden jó barátomat, az intelligens elem ellenségem lett.

Azon meggyőződéssel zárom, hogy ezek elmondásával egyházainknak, egyházi férfiainknak nem tettem rossz szolgálatot.

D.-Széplak, 1906. dec. 8.

Papp Lajos,
ev. ref. lelkész.

A zsinat VI. ülésszaka.

III.

A tanácskozás lefolyása.

December hó 4-én d. e. 10 órakor kezdődött a tanácskozás Kun Bertalan püspök áhitatos imájával, melyet a tagok számbavétele (80-nál többen voltak jelen), az igazoló bizottság jelentése s br. Bánffy Dezső elnök rövid megnyitója követett.

Jelentette az elnökség nevében, hogy ez ülésszakot az elnökség kizárólag abból a célból hivta össze, hogy a zsinati törvények a kormány leiratához mérten szentesités alá végleg előkészitessenek. Semmi esetre sem akarja az elnökség ezzel háttérbe szoritani azon kötelességet, hogy a többi zsinati tárgyak is letárgyaltassanak, de annak letárgyalási idejére nézve főleg — miután egyes bizottságok munkálataikkal még maig sem készültek el — később tesz javaslatot. A mostani ülésszak beosztására nézve javasolja, hogy a kormány leiratának alapján készült és kinyomott előadói tervezetek a megfelelő szakbizottságoknak a mai nap folyamán való letárgyalásra kiadassanak, jelentéseiket a holnap délután megtartandó ülésen terjesztvén elő. Javasolja továbbá, hogy holnap, szerdán délelőtt 11 órakor a zsinat, elnökségének vezetése alatt, a budai királyi várpalotában Ő Felsége előtt hódoló tisztelgésre megjelenjen, ugyanaz nap d. u. 4 órakor tartassék rendes tárgyaló ülés. Egyben bemutatja a missió lelkészeknek a zsinathoz intézett ama kérvényét, melyben az iránt folyamodnak, hogy a missiói segélyek a rendes lelkészi fizetésbe be ne számittassanak. Kiadatik a kérvényi bizottságnak javaslattételre.

Elnökség nevében br. Bánffy Dezső világi elnök jelentést tesz az elnökség azon eljárásáról, melyben a zsinati végzésekkel megállapitott egyházi törvényeket a kormány utján királyi megerősitésre felterjesztette. Jelenti, hogy — eltérőleg az eddigi gyakorlattól — a kormány az Ő Felségével való közlés nélkül maga tette meg a zsinat határozataira megjegyzéseit s kéri a zsinatot ezek tekintetbe vételével tárgyalás alá venni a kifogásolt szakaszokat, hogy a megfelelő módositások után minden megjegyzés nélkül ajánlhassa O Felségének szentesitésre. Az elnökség maga is világos tudatával bir annak, hogy ez az eljárása a kormánynak bizonyos mértékig eltérő a mult gyakorlatától; de tekintettel különösen az 1848-iki III. törvénycikkre s az alkotmányos kormánynak ebben körvonalozott felelőségére, e változtatásban egyházunkra nézve semmi hátrányt nem lát, közjogilag pedig még helyesebbnek is látja a mult gyakorlatánál s igy minden megjegyzés nélkül tudomásul vételre s a zsinat tárgyalasai alapjául való elfogadásra ajánlja.

Az elnöki javaslattal szemben *Sass* Béla zsinati jegyző fejezte ki aggodalmát az eddigi gyakorlattól való eltérés miatt. Aggályosnak tartja nem annyira a jelen, mint a bekövetkezhető rosszabb jövendő szempontjából, hogy egyházunk zsinatának végzései kérésünknek megfelelőleg nem terjesztettek O Felsége elé, hanem a kormány tárgyal a zsinattal. Ebben olyan precedenst teremthetnek, melyben esetleg a kormány nehezitheti, sőt megakadályozhatja zsinatunknak Ő Felségével való érintkezését. Ez egyházunkat a „bevett" vallások közjogi állásáról könnyen az „elismert" vallások nivójára sülyesztheti. A *Sass* Béla által kifejtett komoly aggodalmak eloszlatására s a mostan inaugurált gyakorlat igazolására *Nagy* Dezső, *Baksa* Lajos és *Hegedüs* Sándor vállalkoztak S bár a zsinat nagy többsége elfogadta az elnökség álláspontját s igy belenyugodott az uj eljárásba, sokaknak lelkében megmaradt az aggodalom a változtatás miatt. Annyi bizonyosnak látszik, hogy ez uj gyakorlatból egyházunknak semmi előnye nem származik, de hátrányai származhatnak s most legfennebb arra jó, hogy a kormány ezt is „alkotmánybiztositék"-nak tüntethesse fel a hiszékenyekkel szemben. Mindegy; a zsinat többsége elfogadta s ez alapon mellőzte *Sass* Béla azon inditványát, hogy a kormányleirat tisztelettel félretétessék s O Felsége válasza kéressék ki a zsinat végzésére.

Ezzel az első napi ülés, a tárgysorozat megállapitva lévén, el is végződött.

Az Ő Felsége előtt való hódoló tisztelgésen elmondott elnöki beszéd és Ő Felségének erre adott válasza lapunk mult számában közöltetett. Bővebb reflexiókat ez alkalommal nem kivánunk hozzá csatolni, bár a királyi válasz hangja mindenesetre melegebb lehetett volna egy oly egyházzal szemben, mely a nemzeti élet fejlesztése tekintetében annyi áldozatot hozott és hoz ma is, mint a magyarországi református egyház. Ez a szelid megjegyzésünk természetesen a királyi szóért felelősséget viselő kormányra vonatkozik. S van okunk e megjegyzésre, mert a cercle alkalmával is feltünt nekünk s az összes jelenlevőknek egy olyan dolog, mely arra mutat, hogy Ő Felsége a magyar ref. egyház viszonyai és igényei felől aligha van egyházunk érdekeinek megfelelően tájékoztatva. Amidőn ugyanis br. Bánffy Dezső elnök a megszólitás során arról szólt, hogy egyházi adóval tulterhelt hiveink állapotán valamit segiteni fog a 3 millió korona állami segély, melyet Ő Felsége kegyes hozzájárulásával a törvényhozás az 1848-iki XX. tc. egyelőre részleges végrehajtása cimén egyházunknak kilátásba helyezett: Ő Felsége közbevetve kérdésbe tette, hogy „Egyelőre ?!" „Részleges ?!" Br. Bánffy Dezső azonnal alkalmat is vett magának arra nézve, hogy teljesen hangsulyozza, hogy igenis csak „egyelőre" és „részleges", mert a protestánsok igényei a többi felekezetekhez viszonyitva legalább is évi 16 millió koronát tennének ki. Csak jelezni kivántuk ezzel is, hogy egyházunknak oka van, hogy — nagyobb bizalmatlanság nélkül is — jogai védelme felett abban a tudatban őrködjön, hogy az állam mostani képviselőiben is jogainkat szélesbiteni nem tartja feladatának. Sapienti sat.

A szerdán d. u. 4 órakor tartott zsinat ülésén mindenekelőtt az elnökség bejelentése formájában megörökittetett a zsinatnak Ő Felsége előtt való hódoló tisztelgése az ott elhangzott beszédekkel egyetemben. Majd tárgyalás alá vétettek a zsinati törvények azon szakaszai, a melyekre vonatkozólag a kormány leirata megjegyzéseket tett.

Nagyjában, azt mondhatjuk, minden ponton telen a kormány kivánságának megfelelően tette meg a zsinat a módositást. Szerintünk különösen kirivó az a módositás, amely a tanárok, tanitók, énekvezérek, lelkészek gyermekeinek a ref. vallásban való nevelési kötelezettségére vonatkoznak. Ezeken mindig meg fog látszani, hogy ezt nem spontán, de rádiktálás következtében alkottuk. Bár az iskolaügyi bizottság javaslata értelmében tettük volna a módositást! Ez ugyanis azt ajánlotta: „A gyermekeknek a református vallásban való nevelésére vonatkozó kötelesség az államtörvényeknek a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó rendelkezéseivel *összhangzó módon* teljesitendő". — De nem, hanem igy iktatták be: „. . . kötelesség azonban nem állhat ellentétben az állami törvényeknek a gyermekek vallásos nevelésére vonatkozó rendelkezéseivel". S azonfelül mi szükség volt még hozzátenni, hogy „ez a rendelkezés nem terjed ki azokra, akik ezzel már a törvény hatályba lépte előtt jutottak ellentétbe"? Hiszen természetes, hogy a törvényeknek, ha expressis verbis ki nem fejeztetett, visszaható ereje nincs. A reversalisokat kifejezetten elismertették velünk nemcsak állami, de egyházi vonatkozásában is. Ezt tartjuk egyik szomoru eredménynek. A többiek kisebb jelentőségü dolgok. De még sem. Van még egy: a horvátországi egyházközségekre vonatkozólag. Ezek teljesen kiszolgáltattak az elhorvátositásnak, mikor kimondatott a IX. t.-c.-ben, hogy a törvények végrehajtása a Horvát-Szlavon országok területén „ezen országok autonom törvényeinek és azon közjogi helyzetnek teljes figyelembe vétele mellett eszközölendők, amelyet ezen országok a magyar korona országainak keretében elfoglalnak."

Egyetlen értékes eredmény, hogy a 114. §. a) pontjához toldásul elfogadtatott a kérvényi bizottság előadója Nagy Károly által tett azon toldási inditvány, hogy *„a missziói segélyek a lelkészek rendes fizetésébe be nem számithatók"*. Ezzel valamivel több igényüvé és több sikerüvé vált lelkészeink missziói müködése és szabadabb egyházunk egyetemének a misszió irányában kifejtendő müködése.

A módositások tárgyalása még ugyanazon ülés folyamán véget is ért s más napra csak a jegyzőkönyv hitelesitése s a jövő ülésszakra vonatkozó intézkedések maradtak. Ezekre vonatkozólag az utolsó ülésen megállapittatott, hogy felszólittatnak az összes bizottságok, hogy 1907. január végéig minden hozzájuk utalt ügyet ellássanak, ugy hogy a február végén vagy március elején tartandó utolsó ülésszakban — amikorra remélhetőleg a szentesitett törvények kihirdetése is megtörténhetik — minden még hátralevő kérdés véglegesen letárgyalható legyen.

A zsinat Kun Bertalan püspök, elnök buzgó imájával s az elnökség éltetésével ért véget.

Tudósitó.

TÁRCZA.

Schopenhauer személye.

Irta: *Ravasz László.*

(Folytatás.)

A főhelyen pedig Buddhának, a Tökéletesnek, egyenest Tibertől való bronzszobra, „orthodox ábrázolva, ajakán a hires szelid mosoly"; s a szögletet, hol a Magasztos szobra állott: „szent csarnok"-nak nevezte el. Mikor vakbuzgó katolikus szolgálójával a Buddhának szánt takaros oltárt ékesen s jómóddal elkészitették, vigyorogva jelenti ki a cseléd: „ni, úgy ül ott, mint egy szabó!" „Paraszt, horkan fel gazdája, igy mer beszélni a Győzedelmesről? Mikor bántottam én a maga Uristenét?" (Gwinner 547.)

A genieben mindig van valami a gyermekből, hirdette maga a Schopenhauer (II. 465.) S benne nagyon sok a gyermekes vonás. Senkije se volt, akit szeretett; szerette önmagát s játszott magával. „A világ én vagyok", e szavakban nemssak philosophiáját, de egész természetét össze lehet foglalni.

Frankfurti remeteségében egymás után rohantak el az évek öregedő feje fölött. A napok oly egyformák; ugyanaz a munka, ugyanaz a szórakozás. Szigoru életrendet követ s betegség nem is látogatja. E mellett egyre jobban elmélyed az élet szemléletében s az emberiség szellemi termékeinek buvárlásában. Ebben segiti óriási nyelvtudása. Angolra akarja forditani Kantot, a francia második anyanyelve, az olasznak még tájszólásait is beszéli, spanyolból remek műforditást csinál, latin stylusa tömör, elegáns, Senecara valló, a görög nyelv is teljesen hatalmában van. Föltárult hát lelke előtt az emberi szellem ezer gazdagsága, a maga közvetlen voltában. De ő mindenből csak a pesszimista tanokat használta föl s ezért van, hogy Schopenhauer philosophiája az emberi szellem pesszimismusának essentiáját nyujtja.

Életében csupán egy-egy uj könyv kiadása megy eseményszámba. Napvilágot látnak: Über den Wille in der Natur, Frankfurt 1836, „philosophia Schopenhaueriana in nuce". Megnyeri a norvég tudós társaság pályadiját az akarat szabadságáról irott művével s a társaság tagjává nevezik ki; (1839) *nem* nyeri meg a dán tudós társaság diját az „erkölcstan alapja" cimü dolgozatával s a birálók szemére hányják, hogy a summus philosophusokról (Hegel etc.) méltatlanul beszél; mind a kettőt kiadja „Die beiden Grundprobleme der Ethik" cimen (Frankfurt 1841). Főmüvének első kötete második, második kötetének (mely, szerzője szavai szerint, gondolatokban leggazdagabb az egész német literaturában) első kiadása megjelenik, a melyért a kiadótól már nem kap honoráriumot (Leipzig 1844). Utolsó műve, Parerga und Paralipomena, elhagyja a sajtót (1851), alig-alig, hogy akadt kiadója.

E művek fokozatos sikertelensége a praefatiok egyre keserübb szavaiból is kiolvasható. „Minden pórusomból ömlik az indignatio", irja doktori értekezése második kiadásához. Féktelenül támad neki kortársainak, a „tisztelt német publicumnak", a közvéleménynek. Majd nemes resignatióval irja: „Nem honfitársaimnak, vagy kortársaimnak, az emberiségnek adom át immár véghez vitt művemet" (II. előszó), s e szavakból maga a történelem beszél.

De mindegyre elönti az epe, valahányszor mellőzött voltára gondol. Ilyenkor aztán van drága dolguk a philosophia-professzoroknak, kiket egyedül tart ludasoknak a rajta esett vérlázitó iniuriában. Elnevezi őket csizmadiáknak, félbolondoknak, komédiásoknak, iparosoknak, akik kenyérért az állam füttyére táncolnak és szükség esetén az ördögöt és nagyanyját is a priori deducalják, vagy intellectualiter szemlélik (III. 206). Majd a materialisták és természettudományos bölcselkedők felé forditja figyelmét s inti őket, hogy a kotyvasztás révén csak patikus lehet az ember, de nem philosophus. Az ő tudományuk a spritzologia, maradjanak meg a mellett, gyógyszerésztanonc- és borbélylegény-philosophiájukkal ne tolakodjanak okos emberek közé. Tudhatja valaki egy szuszra mind a 16 majom-species nevét, ismerheti a tégelyek, piócák és irrigatorok virtusait, ha ezenkivül csak a kis kátéig terjed min-

den tudománya: tökfilkó marad egész életében. A cselédszobában még megbámulják az ilyen embert, mint a hogy bámulják most őt (t. i. Hegelt.) És igy tovább.

A dán tudós társaságot Midashoz hasonlitja, ki Apollóval szemben Marsyasnak adta a pálmát s ezért jutott ama fatalos symbolumokhoz. Hiába titkolgatja a dán tudós társaság cimeres diszét, a nád már susog, a nád már susog!

Lassankint az a rögeszme ver fészket lelkében, hogy a philosophia-professzorok összeesküdtek ellene. Ismerik jól őt, reszketnek, ha eszükbe jut, éjszaka felriadnak álmukból, mert őt látják szakállas farkas képében, de kétségbeesett önvédelemmel folytatják az agyonhallgatást. Ugy vannak vele, mint a mágus, ki fogvacogva szorongatja az üveget, melybe Asmódi ördög van bezárva és didergi: „tudom, hogy ha kijősz, rögtön elviszesz engem"! Egész nap rá gondolnak, meg-meglapulva szepegnek, mint a szentgalleni apát, ki zöldet, kéket látott „óh drága Bendix Jancsi"! (K. Fischer i. m. 95.)

De kezd egy pár hivő csatlakozni hozzá. Köztük első Fraenständt, a főevangelista, ki Schopenhauer nevét galádul kihasználta. Reá is talál, amit Schopenhauer általában mondott: „mindannak absolut hiánya, amit a latin verecundia szó alatt fejez ki." Előbb Schellingnél próbált szerencsét, de ez könyvét „koldulás-szerü piszkos könyvgyárthatnámság produktumának" nevezi. Ösztönszerü szimatja Schopenhauerhez vitte, kinek nevében aranybánya rejlett, csak vállalkozó kellett hozzá. Émelygős módon kezd irni róla, csinálja neki a reklamot, házi szellemének szegődik, aki csodálja és szolgálja urát. Eltür neki mindent, pedig gazdája kezében sokszor korbács suhog. A vállalat nagy haszonnal járt. Neve belekerült a philosophia történetébe, bár egyike ott a legszomorubb statisztáknak. Művei tulajdonjogát Schopenhauer ráhagyta, s Kéfás apostol e műveket ugy rendezte sajtó alá, hogy minél több hasznot lásson utána, de a kiadás minél rosszabb legyen. Reclamnak használta a Schopenhauer nevét Asher, ki fölfele való furakodtában Schopenhauert hol Faust magyarázónak, hol Avicebron középkori talmudista követőjének tünteti föl. Egyébként ez irásokban tudatlanságának ragyogó tanujelét adja. (K. Fischer 110 l.) Tanitványai seregében jól esik látnunk Gvinnert, a komoly, őszinte embert, s még inkább Bähr-t, a mély gondolkozásu, derék leipzigi jogászt.

Schopenhauer, kit egyik ismertetője, „der Scharfsinnigste der Scharfsinnigen" nevezett, a naivságig rosz emberismerő volt. „Immer zugeknöpft" volt a jelszava a bipedesekkel, a természet eme gyári iparcikkeivel szemben; de ha valaki magasztalta, vagy csodálta, két kézzel szórta bizalmát. Apostol serege közt igen soknál hiányzott az, amit ő intellectualis becsületnek nevezett: az igazságnak önérdek nélkül való szolgálata. Ő, aki minden idők legnagyobb antisemitája volt s a zsidóságot rövidesen βδέλυγμα-nak, förtelemnek nevezte: három legbizalmasabb emberénél ezt a „charakter hibát" föl sem veszi. Lávás gyülölettel beszélt a papság ellen s hogy egy ó-katholikus pap méltatja műveit, megbocsátja neki a „félneműséget". Protestantizmus és vizfejüség nála egyet jelent: s Gwinner, testamentumának végrehajtója, evangelikus egyháztanácsos.

Végre tehát Schopenhauer fölött derengeni kezdett. Őrszemek álltak a hegyormán, hogy a dicsőség legelső sugaraiból egyet se veszitsen el a fennvirasztó philosoph.

Csakugyan virradott. A Parerga és Paralipomena már feltünést kelt s az emberek figyelme Frankfurt fele fordul, hol a „titokzatos lény" a postkantianus rendszereket porrá törve, uj philosophiát ir. Hegel s az idealismus büszke rendszerei megbuktak, egyfelől a materialismus, másfelől a romantikus irány spiritismus felé hajlandó mysticismusa adja meg a kor szinét. Az irodalomban és művészetben tobzódó érzékiség, vagy émelygős sentimentalismus váltogatja egymást. A politikában teljes ur a reakció, melyet a rendőrállam és az exarchatus iker ideája vezet. E kor főmotivuma, mint Kuno Fischer irja: „Oh, du lieber Augustin, alles ist hin!" (I. m. 101.)

Most veszik észre, hogy él a Majna partján egy ismeretlen bölcs, aki emberöltővel ezelőtt már a speculativ idealismusnak halálos ellensége volt; ki a kor divatos természettudományos kérdéseinek metaphysikai alapot ad; amellett tanitja, hogy a világ lényege valami ismeretlen, igézetes, egyetemes erő, mely sötét mélységekből a látható universumot megvalósitja; aki a spiritizmust tudományos lehetőségnek tartja s egyik ilyen spiritiszta albumában bizonyitványt ir „tisztán és franciául"; ki rendszeres világnézetté emeli a kor általános hangulatát. Maga is reakcionarius, amennyiben a népet gyógyithatatlan kiskoruságban szenvedő souverainenek tartja s az államot csupán mint a közbiztonság és rend érdekéből támadt szükséges rosszat ismeri el. Amellett egyéniségében van valami mágikus vonás uj evangeliumot predikál diabolikus hévvel.

De ne legyünk igazságtalanok. Ezek csak külső találkozások. Schopenhauer nem ennek a kiábrándult, megcsömörlött lustrumnak a philosophusa: Schopenhauer az emberiségé. Sokszor történik, hogy akik századok számára születnek, életük folytában hirnevük még csak a gyermekkort éli, s haláluk után indul szellemük a végtelenbe vesző pályának. A társadalom még nem a történelem; amaz örökös jelen, emez mult és jövő.

Halhatatlanok birája az idő.
Csak akkor tudjátok meg, ki ő,
Ha elvonultak hosszu századok,
S hozzá hasonlót még nem láttatok.

Vajda János.

Schopenhauer dicsősége élete alkonyán hajnalott föl. Csöndes resignatióval idézi Petrarca szavait: si quis toto die currens pervenit ad vesparam, satis est. Elég, ha valaki naphosszat szaladván, estefelé czélt ér. A Goethe leánya 1860-ban köszönti őt, mert elérte czélját: a XIX. század philosophusa lőn. Megirja hattyúdalát:

Finale.

Fáradtan állok itt a pálya végén.
Öreg főmnek nehéz már a babér.
De műveimre büszkén vissza nézvén:
Föl sem veszem, mit a világ beszél!
(V. 696.)

De bizony fölvette. Beteges szomjúsággal szürcsölte a dicsőség borát, életében az egyetlen kelyhet, mely nem volt keserü. Elhalmozzák virágokkal, ajándékokkal, lefestik, szoborba mintázzák, törik magukat látása, kezeirása után. Művei gyorsan kelnek, második, majd harmadik kiadást kell sajtó alá rendeznie. Szeme előtt fényes perspectiva tárul föl: a philosophia fejedelmének, világbölcsnek, vallásalapitónak érzi magát és ehhez illendő méltósággal jár. Mikor meg tudja, hogy egyik tisztelője az ő arczképe számára külön kápolnát akar épiteni, igy kiált föl: „A kultusz kezdete! — És anno 2100?" Egyik rajongó látogatója kezet csókol neki; először förriad a meglepetéstől, de azután hamar megszokja, ezt „az ő császári méltóságát úgy megillető czeremoniát." Könyvének egy példányát valamelyik bataviai tisztelője megrendeli s ő felkiált: „Végre Ázsiába!"

„Az öregkor rózsákat hozott, de fehér rózsákat", mondogatta. És az agg pesszimista, ki a világ hivságos voltát az élet értéktelenségével egyben oly élesen látta mosolyogva játszik a rózsalevelekkel.

Szinte kedve volna amnesztiát adni a világnak és az embereknek. Egy franczia szobrász leány sokáig van mellette, gondozza, jár utána, cseveg és hizeleg neki, a női kedély szelid fényével árasztja körül a sötét bölcseség háborgó emberét: és ime, a tizenhárompróbás asszonygyülölő, ki a nőket szellemi myopsoknak nevezte s a benareszi szent majmokhoz hasonlitgatta (V. 565.), valósággal szépeleg a fiatal művésznőnek. „Ney a legaranyosabb leány, akivel csak valaha találkoztam" irja róla. A lelke fölüdült, megifjodott s a világ is mintha szebbé vált volna előtte. Hányszor hasonlitgatta magát a Montblanchoz, és a naphoz: ime a Montblanc teljes sugárban ragyog s a Nap, bucsuzófélben végig pillant még egyszer egész birodalmán, mely az alkonyi fényben minden szépségét kitárja előtte

s mire elér szeme a tulsó határra,
leesik fejéről véres koronája.

1860 szeptember 21-én reggel halva találták kereveten. Halála könnyü volt és fájdalom nélkül való, amint illett ez a szenvedések philosophusához. Sirkövére csak ennyit vésetett: Schopenhauer Artur, „Ugy is rátalálnak"

—

Bármennyire ismerjük is a szálakat, melyekből a személyi jellem fonódik: azt a mintát, azt a titkos gondolatot, mely e szálak szövetében megvalósul, sohasem fogjuk külső tényezőkből levezetni. Schopenhauer mély pillantással látta ezt az igazságot, midőn beszél intelligibilis charakterről, mely az akaratnak szabad, kifürkészhetetlen ténye és metaphysikai erővel uralja az egész életfolytatást. Nemcsak embereknek, de egyéniségeknek is születünk.

Igy született Schopenhauer pesszimistának. Előbb volt pesszimista, s csak azután philosophus.

A pesszimizmus pedig alapjában értékitélet. Alapja az egyetemes fájdalom, valami olyan szükségérzet, melyet nem lehet kielégiteni, akár nélkülözésből, akár fölöslegből származzék. Igy válik a pesszimista *érzület* dogmává, amelyre aztán az egész világnézet fölépül. Schopenhauer nem mindig érezte ezt a fájdalmat, de addig, amig kardinális dogmáját megkovácsolta: szenvednie kellett. Mikor ez az absolut biztosságu, archimedesi pont megvolt nyugodtan épithette tovább rendszerét tárgyilagosan, szigoru logikával, az alkotás gyönyöre mellett.

A pesszimismus nem más, mint a becsületesen végig gondolt eudaemonistikus értékelés eredménye. A világtól boldogságot várunk, azt pedig nem ád, mert teljességgel nem arra van berendezve. Az élvezés nem lehet célja az embernek; ez a fölfogás Tantalussá tesz mindenkit, a ki hiszen benne. „Ha csak gyönyör keliett, miért nem maradtunk örökre gyermekeknek?" (Böhm Károly: Az értékelmélet feladata és alapproblemája, Budapest, 1900. p. 86.) A mig önértéket el nem ismerünk: vagy csalódásban élünk, vagy a kiábrándulás keserü kinjai között.

A világ nagy pesszimistái mind eudaemonisták, sőt hedonisták voltak. A Kohelet fanyar resignatióját nem hiába adják a Bölcs Salamon ajkaira, ki a mulandóságról prédikál, mikor élvező képességben szinte fölülmulta az emberi határt. Hegesias meg a forró vérü Aristippos iskolájából jöve hirdette, hogy egyetlen megoldás, ha az ember felakasztja magát. A nagy pesszimista költők is óriási élvező ösztönnel voltak megáldva; gondoljuk Byron velencei orgiáira s Leopardi forró sóhajtásaira, melyeknek olthatatlan vágya átokban ful el. S aztán ott van az anachoreták, szentek és szerzetesek hosszu sora, kik a tobzódó szerelem rózsa koszoruját az askesis töviseivel cserélték fel.

Schopenhauer is hedonistának született, kinek Kanttól kellett moralphilosophiát tanulnia. Gwinner közli azokat az anthropologiai következtetéseket. (I. m. p. 624—635.) a melyeket Schopenhauer koponyájának alkatából vontak. Az alsó, állati érzékek megdöbbentően fejlettek voltak, a melyek mellé a szerzés és rombolás ösztönei járultak. Schopenhauer praedestinálva volt a gyönyörre, tehát a fájdalomra. Penetrans intelligentiája élesen látta, hogy a boldogság nem érhető el: tehát az élet semmit érő, — hangzott a conclusio. Ez a Schopenhauer philosophiájának alfája és omegája.

Ha egyszer az értékitélet megvan, a rendszer épül rajta tovább. A világ egyformán nyujt anyagot optimismushoz és peszszimismushoz, mert a világ magában sem nem jó, sem nem rosz, csupán én itélem valamilyennek. Innen van, hogy Schopenhauer a szemléletben, a régi nagy szellemek irásaiban annyi bizonyitékot tudott találni rendszere mellett. Alaptételből logikai uton fejlődvén bölcsészete: rendszerének eredménye és saját élete sohasem fedezte egymást. Az élet sokkal inkább enged az ösztönök kényének, mint a logika követelményeinek. Rossz az élet? — Szabadulj meg tőle. És Schopenhauer betegesen félt a haláltól, teljes erejéből élni, élni akart. Fáj az akarás? Nem kell akarni. És Schopenhauer akarása sokszor titáni erejüvé nő.

Ime a művészi elem Schopenhauerben. Ő azt irta meg, azt dolgozta rendszerré, a mi *hiányzott neki*. „Moraljában *vágyait* fejezi ki, mint egy catalogus desideratorum-ban." (Paulsen: Schopenhauer, Hamlet, Mephistopheles Berlin, 1901. p. 62.)

Rembrandt megfestette a hazatérő tékozló fiu tragédiájának minden igazságát, egész evangeliumi mélységet — akkor, a mikor koldus módra élt egy sötét oduban, az alkohol gyógyithatlan betegeképen. Nietzsche eget ostromló erővel zengette az élet, a munka, a hatalom láztól izzó dithyrambusát, mikor gyöngéd, nőies mivolta emésztő kórban sorban sorvadott el.

Az ilyen emberek művészek, nem praktikus geniek, vallásalapitók, vagy próféták, kiknek beszédjük a tett, rendszerük a példaadás s egész philosophiájuk ez a szó kövess engemet. Rembrandt vörösre dagadt szeme a büntanya gőzében mennyei igéretek fölcsillogását látta s hazatérésről álmodott ő, ki örökre elveszett. Nietzsche haldoklott, költeményt mondott az életről. Schopenhauernek fájt az akarás: bölcsességet irt a lemondásról.

Schopenhauer személyéhez az aesthetikai szempont adja a kulcsot. Művész genie volt: ez az ő titka, átka és — örök dicsősége.

(Vége.)

GYÁSZROVAT.

Borsos Benő a szathmári ref. főgimn. igazgató f. hó 7-én 47 éves korában elhunyt. A derék férfi, kiváló tanügyi munkás elhunyta mély gyászba boritotta *Borsos* László kolozsi paptársunkat, ki az elhunytban fiát gyászolja. A jó Isten adjon agg szolgájának vigasztalást, az elhunytnak csendes nyugodalmat. Emléke áldott!

KÜLÖNFÉLÉK.

Boldog karácsonyi ünnepeket kivánunk olvasóinknak, gyülekezeteinknek s az egész anyaszentegyházunknak. Legyen idvösséges mindnyájunkra nézve az Ur születésének szent ünnepe!

Maksay János. Lapunk zártakor értesültünk a a megdöbbentő hirről, hogy *Maksay* János egyházkerületünk számvevője f. hó 19-én reggel ½4 órakor alig egy félórai haláltusa után szivszélhüdésben elhunyt. Az előző estvén még vidáman töltötte idejét boldog családi körében s a közeli katasztrófának minden jele nélkül tért pihenni.

Reggeli 3 órakor rosszullétről panaszolt s mire az orvos megérkezett, kiszenvedett, özvegyen hagyva nejét s árván derék három gyermekét. *Maksay* János immár 23 éve állt egyházkerületünk szolgálatában. A háromszéki Maksán született. Tanult a sepsiszentgyörgyi és székelyudvarhelyi kollégiumokban. Déván tanitóképzőt végzett. Brádon való rövid s-tanitóság után, miután a rendes kinevezésnél mellöztetett, ott hagyva a tanitói pályát, a pénzügyigazgatósághoz lépett át s igy került Kolozsvárra, majd az egyházkerülethez bejáró kisegitő hivatalnoknak. *Szász* Domokos püspöksége alatt az igazgatótanács uj szervezetében rendes hivatalnok, majd egyre emelkedve, a ker. számvevője lett. Kiváló munkása volt a központi közigazgatásnak, ritka példája annak, hogy önképzés utján szakdolgokban is mennyire viheti valaki. A hol saját felelősségére dolgozott, nagy körültekintéssel és pontossággal végezte munkáját s gazdasági, pénzügyi, sőt jogi dolgokban is tekintély számban ment adminisztrációnk terén. Kerületünk utolsó 15 éves történetében az anyagi ügyek vezetésében előkelő szerep jutott neki s nem rajta mult, ha itt-ott e vezetésben kifogásolni valók is voltak. Anyagi ügyeink consolidásában is sok bölcs tanácscsal és buzgó közreműködéssel dolgozott. A központi kormányzatnak ő volt az utóbbi időkben legrégibb és oszlopos munkása. Temetése holnap lesz a postakert-utcai gyászházból. Székely eréllyel és kitartással dolgozott sokat s érdemes munkát. Gyermekeire jó nevet hagyott örökségül s takarékossága folytán — egy kis vagyont is. Gondos, pontos munkásságának hiányát bizonyára nagyon megérzi kerületünk központi közigazgatása. Az Ur adjon vigasztalást őveinek s küldjön uj munkást a fontos munkamezőre — hasonlót az elköltözötthöz, — kinek szomoruan tesszük le ravatalára a hü munkások jutalmát: az elismerés koszoruját Nyudalma legyen csendes!

Igazgatótanácsi rendes havi ülés lesz e hó 20-án Br. *Bánffy* Dezső főgondnok elnöklete alatt, amely a folyó ügyeken kivül intézkedni fog bizonyára a *Maksay* János hirtelen halálával gazdátlanul maradt számvevői teendők ideiglenes ellátásáról is.

A javitó és rendkivüli lelkészképesitő vizsgálatok a kolozsvári ref. theol. fakultáson folyó hó 18—19. napjain tartattak dr. *Bartók* György püspök elnöklete alatt, a melyen a tanárkaron kivül még *Sándor* János t. esperes és *Szécsi* Ferenc vizsg. biztosok vettek részt. — *Első lelkészképesitő vizsgára* 9-en állottak. Ezek közül javitó vizsgára 2; teljes vizsgára 7. A javitás mindkettőnek sikerült. A más 7 közül *elégséges* eredménnyel vizsgázott 3; két-két tárgyból elégtelen osztályzatot kapott 3 s igy ezek egy év mulva letehető javitóvizsvgálatra utasittattak. Egy jelölt két tárgynál többől kapván elégtelen osztályzatot egy év mulva az egész vizsgálat megismétlésére utasittatott. — *Második lelkészképesitő* vizsgálatra állott 4 segédlelkész; 1 javitóra, 3 pedig teljes vizsgálatra. Ezek mindannyian képesittettek és pedig: egy *jó* eredményü általános osztályzattal; kettő pedig *elégséges* osztályzattal. — *T heol. alapvizsgára* 5-ön állottak: 3 javitóra, 2 teljes vizsgálatra. A javitások sikerültek, a teljes vizsgák is, mindkettő elégséges eredménnyel. — *Lévitai vizsgára* két felekezeti tanitónk állott: Bányai Sándor mezőmadaras—feketei és Kátó András kőröspataki tanitó. Jelzett leányegyházunk, illetve szórványunk gondozására mindkettő megkapta a felhatalmazáshoz szükséges bizonyitványt. — A vizsgálat eredménye bizony igen gyengének mondható. Azonban itt is van már az ideje, hogy a vizsgálatok komolysága meggyőzze az ifjakat arról, hogy kellő tudományos előkészültség nélkül papi hivatalra ki nem bocsáttatnak.

Az országos ref. tanáregyesület igazgatóságának gyülése. Az orsz. ref. tanáregyesület központi igazgatósága e hó 9-én *Dóczi Imre* elnöklete alatt gyülést tartott. Napirend előtt az elnök kivánt szólni s előadta, hogy a zsinat utóbbi ülésszaka alkalmával *Sinka Sándor* és *dr. Antal Géza* alelnökökkel együtt fölkeresték *Tóth János* és *Molnár Viktor* közokt. államtitkárokat, hogy tájékozást kérjenek tőlük a ref. felekezeti középisk. tanárok fizetéskiegészitésére nézve s egyszersmind a tanárság némely aggodalmainak és elégületlenségének is hangot adjanak az utóbb megjelent miniszteri rendelet egyes rendelkezéseivel szemben. E látogatás eredményeképpen az igazgatóság a tanáregyesület nevében, most még az utolsó órában, egy fölterjesztést tett a miniszteriumhoz. Egyébként a sok mindenféle, riasztó hirrel ellentétben a küldöttség arról értesült a miniszteriumban, hogy a fizetéskiegészitésre nézve még teljes hitelt érdemlő számitások nincsenek s a tiszta kép e tekintetben január közepe előtt nem igen látható. Addig tehát mindennemü hirlelés korai és alaptalan. Több intézet autonomikus aggodalmak miatt föl sem küldte még e miniszteriumtól kért adatokat. Szóval a dolog nem megy gyorsan és könnyen. Sok részben megnyugtató az az értesités, mely szerint a szerzetesrendi tanárok fizetésének kiegészitésére, miután a bencések és prémontreiek a segélyt nem veszik igénybe, hozzávetőleges számitással mintegy 30—40 ezer korona szükséges, amit egyelőre még póthitel utján is lehet fedezni. — Az elnök jelentése után az igazgatóság rátért a tárgysorozatra s ennek tárgyalása közben kimondotta, hogy a *választmány 1907. febr. 2-ikára hivassék össze* Debrecenbe. Ez elé kerül majd többek között a jövő évi kolozsvári közgyülés idejének, lefolyásának a megállapitása s a meginditandó egyesületi közlöny ügye. E tekintetben az igazgatóságban két vélemény van egymással szemben. Az egyik magas szinvonalon álló, tudományos folyóiratot kiván, a másik kisebb terjedelmü s nem tudományos jellegü egyesületi értesitőt. Amaz nagyobb áldozattal, jóformán csak a tagsági dijak fölemelésével létesithető, emez körülbelől fedezetet talál a jelenlegi jövedelem keretében. A Kiss Lajos VIII. o. *oknyomozó magyar történelmi tankönyvének* megbirálására az igazgatóság *Géresi Kálmán, Kulcsár Endre, Csontos József* és *Bodrogi János* tagokat kérte fel. A mű a jövő 1907—8 tanévre már tankönyvül ajánlható és bevezethető lesz. Szintugy a II. o. számára való *Magyar olvasókönyv*. Az egyesület uj pályatételének szövegéül az igazgatóság ezt fogadta el: *Kálvin nézetei és müködése a nevelés tanitás terén.* Végül fájdalmas részvéttel vette tudomásul az igazgatóság a ref. tanárság Nesztorának, a 90 éves *Kovács Jánosnak* és a kiváló igazgató-tanárnak, az egyesület választmányi tagjának, *Borsos Benőnek* elhunytát.

Zsinati jegyzőkönyv. Az 1904. évi november hó tizedikén megnyit második budapesti országos ref. zsinat f. évi december hó 4—6. napjain (az 58. üléstől a 60-ig) tartott ülésszakának jegyzőkönyve *Sass Béla* debreceni ref. theologiai akad. tanár és zsinati jegyző szerkesztésében, Debreczen sz. kir. városa könyvnyomdavállalatánál 3 iven 48 lapon, 3000 példányban megjelent s azoknak az egyházi hatóságoknak, a melyeknek sürgős szükségök van rá, addig is rendelkezésökre áll, mig az illető püspöki hivatalok útján megkaphatnák. Az ez iránti megkeresések *Dávidházy Kálmán* könyvkötőhöz intézendők Debreczenbe (Füvészkert-utcza 9. sz.)

Esküvő. *Ravasz* Árpád budapesti ref. gimn. tanár Ravasz János esperes derék fia december hó 18-án vette feleségül *Kassay* Paula kisasszonyt Székelyudvarhelyt. Gratulálunk a derék ifju párnak és örömszülőknek. Az egyházi esketést a vőlegény unokatestvére *Ravasz* László végezte gyönyörü beszéddel.

Pályázati helyreigazitás. Lapunk folyó évi 50. számában 1311. Püsp. szám alatt közzétett *bánffyhunyadi ref. énekvezéri állás* javadalmazásának részletezéséből egy tétel: „*Az uri osztály részéről: 80 kor.*“ kimaradt. Ennek beszámitásával lesz a fizetés végösszege 1754 kor. a mint az a pályázati hirdetésben is feltüntetve van s a mit a bánffyhunyadi papi hivatal felkérésére készséggel hozunk az érdekeltek tudomására.

— **A baptista hitközségek föloszlatása.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter a hivatalos ujságban kiadott rendeletével föloszlatja a baptisták központi szervezetét. A baptisták vallása a mult év óta a vallás szabad gyakorlatáról való törvény alapján törvényesen elismert vallásfelekezet. Hitfelekezeti szervezetöket a Fejérváry-kormány kultuszminisztere rendeletben szabályozta. De mivel a szabályzatban megkivánt minősitést, iskolai képzettséget az alsóbb néposztályból kikerülő uj hit apostolai kimutatni nem tudják, Apponyi Albert gróf miniszter kénytelen volt föloszlatni a hajduböszörményi, nagyváradi, kolozsvári, bihari, ócsai és békési baptista hitközségeket és a baptisták középponti szervezetét: a szövetkezett bizottságot. A miniszter a rendeletben kijelenti, hogy a szövetkezeti bizottság megalakitását az 1905. XLIII. törvényczikk 16. szakasza alapján nem veszi tudomásul, mert a szövetkezeti bizottságot s annak tagjait csak oly baptista hitközségek választhatják meg, melyeknek megalakulását a törvény alapján az illetékes törvényhatóságok első tiszt-

viselője elismeri s másrészt a bizottság elnökévé, másodelnökévé és tikárává csak olyan egyéneket választhatnak meg, akik az előirt képzettséggel birnak. Mivel azonban e képzettséget kimutatni nem tudják, ennélfogva a hajdúböszörményi, nagyváradi, kolozsvári, bihari és békési baptista gyülekezeteket szabályszerüen megalakult baptista hitközségeknek el nem ismerheti: az ezek megalakulásának elismerésére vonatkozó alispáni, illetve polgármesteri határozatokat hatályon kivül helyezi. E rendelkezést a miniszter a szövetkezeti bizottsággal és a fönnebb elősorolt gyülekezetek érdekelt törvényhatóságaival oly figyelmeztetéssel közli, hogy ezidő szerint csak a budapesti baptista hitközség tekinthető törvényszerüen megalakultnak, vagyis olyannak, melynek megalakulása az érdekelt törvényhatóság által törvényszerüen elismerhető volt. Ezek következtében csupán azokat a baptista vallásfelekezetbe történt áttéréseket és belépéseket ismerheti el jogérvényeseknek, melyek csak a törvényszerüen megalakult budapesti baptista hitközség elöljárója előtt történtek.

HIVATALOS RÉSZ.

5237—906. szám.

KÖRLEVEL

valamennyi Nagytiszteletü Esperesi hivatalnak (a sepsi kivételével).

Folyó évi 250. szám alatt kelt Körlevelünkben felkértük volt a Nagytiszteletü Esperes urakat, hogy az egyházmegyéjük területén levő és javitásra vagy ujraépitésre váró lelkészi lakások ügyében tett intézkedések eredményét minden év végével jelentsék be igazgatótanácsunkhoz.

Minthogy ezideig a bekivánt jelentést csupán a sepsi és szilágyi egyházmegyék részéről kaptuk meg, felkérjük a Nagytiszteletü Esperes urakat, hogy ezen kötelezettségeiknek a f. év végéig okvetlen eleget tenni szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1806. deczember 16-án.

Bartók, elnök. *Maksai János,* számvevő.

Sz. 5106—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü Esperes urnak.

A kántori, tanitói dijlevelek egyöntetü kiállitása céljából még 1905. augusztus 31-én, 3947. sz. körlevelünkben értesitettük valamennyi nagytiszteletü Esperes aát, hogy hogy a bekért vélemények alapján a dijlevél-nyomtatványt elkészitettük és az megrendelhető.

Ez alkalommal megjegyeztük azt is, hogy a dijlevelek négy egyenlő példányban lesznek kiállitandók.

A dijlevelek csekély számban ki is állittattak és jóváhagyásra bemutattattak, azonban egyik egyházmegyéből sem érkeztek föl mind a dijlevelek, sőt némely egyházmegyéből mind a mai napig egy sem terjesztetett fel.

Felhivjuk ennélfogva valamennyi érdekelt esperes aát, szíveskedjenek mindazon egyházközségeinket, melyekben a névkönyv adatai szerint kántori, tanitói, lévitai állások vannak, szigoruan utasitani, hogy azon esetben, ha a kántori stb. dijlevelek mind ez ideig ki nem állittattak és jóváhagyás végett Igazgatótanácsunkhoz be nem mutattattak, azokat az 1893. évi XXVI. t.-c. kivánalmainak, a dijlevélre nyomott utasitás rendelkezéseinek és az alább részletesen közölt utasitásainknak szigoru betartása mellett állitsák ki sürgősen, négy egyenlő példányban és terjesszék föl *30 nap alatt,* megfelelő uton, Igazgatótanácsunkhoz jóváhagyás végett.

A dijlevelek kiállitásánál szigoruan szem előtt tartandók, hogy azon esetben:

1. ha valamelyik egyházközségben a terménykepe megváltatott, a dijlevél megfelelő rovatában ezen körülmény bejegyzendő, hogy a megváltást a főhatóság mely évben és mely szám alatt engedélyezte;

2. ha a kántori, lévitai teendőket állami, vagy községi tanitó végzi, minden alkalommal Megjegyzés alakjában kitüntetendő, hogy az illető az állammal kötött szerződés alapján, vagy külön egyezség alapján végzi-e teendőit? Határozottan kitüntetendő továbbá az is, hogy a kántori teendőket végző egyén képesitett-e?

3. ha a kántor lévitai teendőket is végez, kitüntetendő, hogy minő jogon van ezen teendők végzésére kötelezve?

4. ha az illető kántor-tanitó megfelelő képesitéssel nem bir, részére dijlevél nem adható, csak jegyzőkönyvi megbizás. De ezen körülmény igazgatótanácsunkhoz bejelentendő.

Meg kivánjuk jegyezni, hogy a tanitói és kántori javadalmak az Egyetemes Konvent 1906. évi áprilisi ülésében hozott 25. jkvi sz. határozat alapján elkülönitendők egymástól olyképen, mint azt a f. évi Protestáns Lap október 4-iki 40-ik számában közölt 3448. sz. körlevelünkben meghatároztuk.

Ezen követelményeknek megfelelően kiállitott uj dijlevelek minden alkalommal okvetlen felszerelendők összeegyeztetés végett az eddigi, érvényben volt dijlevelekkel, ezek hiányában a tárgyalási jegyzőkönyvekkel, az állammal kötött szerződésekkel, illetve a fizetést részletesen megállapitó közgyülési határozatokkal.

Kolozsvárt, 1906. december hó 11.

Dr. Bartók, elnök. *Maksay János,* számvevő.

Sz. 5181—906.

ÉRTESITÉS

a görgényi ev. ref. egyházmegyében beállott névtári változások tárgyában.

I. *Helységnevek változása* az 1898. évi IV-dik törvénycikk alapján:

1. Disznajó szórványa Oláhliget lett: Marosliget.
2. Felfalu anyaegyház lett: Marosfelfalu.
3. Görgényszentimre szórványa G.-Libánfalva lett: Libánfalva.
4. Görgényszentimre szórványa Görgényhodák lett: Maroslaka.
5. Körtefája anyaegyház lett: Körtvélyfája.
6. Magyarbölkény anyaegyház lett: Alsóbölkény.
7. Magyarbölkény szórványa Kakucs lett: Görgény-Kakucs.
8. Magyarpéterlaka szórványa Oláhtelek lett: Marostelek.
9. Póka szórványa Majos lett: Mezőmajos.
10. Sárpatak anyaegyház lett: Marossárpatak.
11. Oláhtoplicza anyaegyház lett: Maroshéviz.

II. Postaváltozások.

1. Gernyeszeg eddigi u. p. Sáromberke helyett: Gernyeszeg.
2. Holtmaros eddigi u. p. Disznajó helyett: Magyaró.
3. Magyaró eddigi u. p. Disznajó helyet: Magyaró.
4. Magyarpéterlaka eddigi u. p. Szászrégen helyett: Gernyeszeg.
5. Vajdaszentiván eddigi u. p. Szászrégen helyett: Vajdaszentiván.

Felhivjuk az illetékes egyházi hatóságok figyelmét az itt jelzett változásokra.

Kolozsvár, 1906. dec. 10.

Bartók, elnök. *Elek* titkárhelyettes, előadó.

Sz.: 893—1906.

FELHIVÁS

a dési ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz és tanitóihoz.

Az egyházmegyei világi és tanitói képviselőknek 3 éves mandátuma 1906. év végével lejárván, felhivom lelkipásztor és tanitó atyafiakat, hogy az Egyházi Törvényekhez csatolt „Utasitás“ 16. és 34. §-ainak szemelőtt tartásával 1907—9. évi cyklusra az egyházak világi és tanitói képviselőit 1907. évi január hó 10—20-ig választassák, illetve válasszák meg s a választási jegyzőkönyveket zárt boritékban janáár hó 25-ig hivatalomhoz terjesszék be.

Az ev. ref. esperesi hivataltól.

S.-magyarberkeszen, 1906. december 13-án.

Pap István, esperes.

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.

IX. Évfolyam. *52-ik szám.* *Kolozsvárt, 1906. dec. 27.*

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gyakorlati kérdések.

A történelmi multtal biró felekezetek közül egyiknek sem jutott oly nagy szerep a gyakorlati élet kérdéseinek megoldásában, mint református egyházunknak. — Az egyik kezünkben az ekevast vagy a bibliát tartottuk, a másikkal pedig szüntelen a kardot kellett forgatnunk, hogy megvédelmezhessük a másik kézben tartott kincset, hitünknek drága gyön gyét és kézi munkánknak fáradságos szerzeményét. Nem csoda tehát, hogy az élet gyakorlati kérdései iránt mindig nagyobb fogékonyságunk volt, mint más felekezeteknek.

Ezt a gyakorlati érzéket ezután is ápolnunk kell, — ha azt akarjuk, hogy református egyházunk ezután is virágozzék. — Nehány ilyen gyakorlati kérdést szándékszom most ujra felszinre hozni. — Minthogy ezek a cura pastoralis körébe esnek, reménylem, hogy lelkésztársaim figyelmét e gyakorlati kérdések iránt felébreszthetem. — Ilyen tárgyak a kivándorlás leküzdése, a vadházasságok csökkentése, a betegek látogatása s a mellékfoglalkozások korlátozása.

Vegyük ezeket egyenként elő s foglalkozzunk velök komoly szeretettel A lelkész nagyon sokat tehet a kivándorlás ellen. — Többet, mint akármelyik közigazgatási hivatalnok. Mivel birja a nép bizalmát, könnyebben le tudja beszélni szándékukról a kivándorlásra készülőket.

A kivándorlás erkölcsi hiba, moralis baj, a mely az egész országot sujtja, — ez ellen tehát első sorban a lelkésznek kell sikra szállni. — Hiszen mi lelkészek a szószéken is küzdünk az elégedetlenség, a kapzsiság, a nagyravágyás, a hazátlanság ellen. — Pedig mindezek egyszersmind a kivándorlásnak is legfőbb inditó okait képezik.

Egyetlen európai állam sem dicsekszik az ő kivándorlóival. Mindenik igyekszik azt korlátozni, mert a legjobb, legerősebb és legegészségesebb munkás-elemtől fosztja meg az az államot. Azzal az óriási erkölcsi veszteséggel, a mi legjobb erőink elvonása által keletkezik, nem ér fel az a kevés lát szólagos anyagi haszon, a mi a kivándorlást némileg indokolná.

Az erdélyi székelység és magyarság kivándorlásával ev. ref. egyházunk is érdekelve van, mert nemcsak számbeli fogyatkozást jelent ez ránk nézve, hanem más erkölcsi és anyagi veszteséget is. — Utóbbi időben ugyanis a legszorgalmasabb, legértelmesebb földmivesek is rá adják magukat az Amerikába való vándorlásra. Sok jóravaló egyháztag válik el tőlünk egy jobb jövő reményében. — Mi lehet a lelkésznek ide vágó teendője?

Ezt a következőkben foglaljuk össze. Igyekezzék az amerikai viszonyokat lehetőleg legsötétebb oldaláról feltárni hivei előtt, hogy ezáltal ellensulyozza az ügynökök csábitásait. — Rajzolja le élénken azt a sok veszedelmet, a mely a gyári életből keletkezik, hajó-, vasuti-, időjárási, bánya-szerencsétlenségeket, a melyeknek napról-napra ki vannak téve a kivándorlók. — Hányan lesznek nyomorékok? Az a pár száz forint megérdemli-e azt, hogy érette szemünk világát, kezünket vagy lábunkat elveszitsük? Ilyen kérdések gondolkozóba ejtik a kivándorolni készülődőt.

Ha pedig nem sikerült a lelkésznek a kivándorlás megakadályozása, — kisérje figyelemmel a kivándorlónak külföldi életmódját. — Jegyezze fel magának czimét s keresse meg levélben is távollevő hivét. Azt biztosan állitom, hogy szivesen fogadják az otthonból jövő leveleket. A lelkésznek szavát is jobban megszivlelik a távolban, mint itthon. — E levelekkel el lehet érni azt, hogy ujra haza jöhet a tékozló fiu — a hazai hajlékba.

Legyünk mi lelkészek a visszautaztató ügynökök. — Ennek a visszahivogatásnak van legalább erkölcsi alapja. Kevés fáradsággal jár; — csak egy pár levél megirása szükséges. E levelekben leirnók a nevezetesebb eseményeket, a melyek itthon történtek, — azután rátérünk a hazahivogatásra. Leirjuk a megváltozott hazai viszonyok előnyeit, a jobb napszámot, a kevesebb terhet, az egyházi adó megkönnyebbülését, amire — az államsegély utján — ugyis kilátásunk van. — Tehát szükséges az, hogy a lelkész érdeklődjék a kivándorlott sorsa iránt s annak külföldi lakásáról tudomást szerezzen magának az otthon maradt rokonok vagy jóbarátok utján is, ha másképpen nem lehet. — A visszatérést előmozdithatja a közállapotok megjavulása, a mit a lelkész buzgó fáradozása is előbbre vihet. — A helyi viszonyok javulását, bár kis mértékben, a lelkész és tanitó is előmozdithatja a sociális tevékenységnek jól ismert és eddig is eléggé hangsulyozott utján.

Más alkalommal bővebben foglalkozom majd e lap hasábjain a kivándorlás leküzdésére irányuló lelki gondozással. Most áttérek a másik gyakorlati kérdés fejtegetésére, a vadházasságok megszüntetésére.

A mióta az egyházpolitikai törvények életbe léptek, láthatóan szünetel a református lelkészeknek a házassági ügykörben való szereplése. — Nem köthetnek törvényesen házasságot, — ezt a jogot elvette az állami törvény.

Az esketés és a házasság felbontása hajdan teljesen kezükben volt. Most a döntő hatalmat elveszitvén, az a vélemény van a lelkészek közt elterjedve, hogy a hivek házassági élete nem tartozik a lelkészi gondozás körébe. — Élhetnek ők perpatvarban egymás közt, — elválhatnak egymástól, — csinálhatnak

botrányt, a mennyit tetszik, — mi lelkészek nem tehetünk semmit, a hatalmat elvették kezünkből, — eredménnyel tehát ugysem tehetünk semmit a helyzet javulására nézve.

Ez a felfogás csak látszólagos értékkel bir, — alapjában véve pedig a logikával szemben ellentmond. — Mert az állam csak a külső hatalmat vette el tőlünk, de a bensőt, a lelki fegyvert érintetlenül hagyta meg kezünkben. — Kötelességünk tehát régi befolyásunkat megtartani s mint erkölcsi őrállók a családi élet tisztaságát folyton kell hangsulyoznunk hiveink előtt. — Minden jó és rossz cselekedetnek forrását a családi életre lehet vissza vinni. Innen indul ki a nemes és szép tett, a közjóra irányuló tevékenység, de innen származhatik a legnagyobb szerencsétlenség is és a sociális veszedelmeknek alapköve itt rakodhatik le. — A liberális gondolkozásu, emelkedett lelkületü református lelkész okvetlen tanulmány és gondolkozás tárgyává teszi a házasélet s a családi életviszonyok fejlődését saját községében.

Közerkölcsi állapotaink e téren olyan tüneteket mutatnak fel, mintha e téren még nem bontakoztunk volna ki a kezdetlegesség állapotából.

Mi az oka annak, hogy népünk körében annyira lábra kapott a vadházasság? Talán itt is utánozzák a városi szokást s az értelmiség vadházasságban élő urait? A rosz példának is meg van a maga vonzó hatása. — De a fő okot másban kell keresnünk.

A nép nagy része fogyatékos erkölcsi érzékénél fogva nem tesz különbséget a tisztességes és vadházasság közt. Roppant közömbös a rendes élet akadályainak elháritásában. — Nem törődik a szégyenletes állapottal, a melyben van, nem törődik gyermekeinek jövő becsületével és jóhirnevével.

Gyakran olyan lényegtelen oka van a vadházasságnak, a mit csekély megerőltetéssel és kis áldozattal el lehetne háritani. A lelkész teendője körébe esik az, hogy felhivja hiveinek figyelmét a szerencsétlen állapotra. Rajzolja, kiszinezi előttük a rendes házasság csendességét, nyugodalmát és boldogságát. A presbiterium s a befolyásosabb egyháztagok segitségével oda hat, hogy a meglevő közös háztartás törvényesitve legyen. — Hibás dolog volna karhatalommal szétválasztani őket. Erre nincs is hatalma a lelkésznek. Még ha volna is, akkor sem kellene igénybe vennie. — Csak azt kell hangoztatni előttük, hogy milyen boldog, milyen jótékony hatásu a törvényes házasság a házastársakra és az utódokra nézve egyaránt.

A szükséges tapintatosság feltétlenül megkövetelendő az ilyen irányu lelki gondozásban, mert e nélkül eredménytelen, sőt káros hatásu lenne a közbelépés.

Némelyek az egyéni szabadság megsértését látnák e tevékenységben, még többen tolakodásnak tekintenék azt, mert jogtalanul avatkozik a családi ügyekbe az, a ki arra felhatalmazva nincs. — Fiatal lelkész nem is kezdhet ilyen dologhoz, de idősebb lelkipásztortól, a ki atyai szeretettel viseli gondját hiveinek, eltüri, sőt jó néven veszi a nép, ha belsőbb ügyeibe is beleavatkozik. Különösen akkor tetszik ez a népnek, ha látja a gondos lelkész munkájában a szivet, a szeretetet, a mely üzi, hajtja, ösztönzi a lelkészt hivei érdekében való munkálkodásra.

Socialis jótékonyságot gyakorol az a lelkipászlor, a ki közreműködik a vadházasságok törvényesitésében. — Hiszen már anyagilag is emelkedik a hitele annak a házaspárnak, a mely rendes viszonyok közt él. — Nagyobb a munkakedv a közös szerzésre és még nagyobb az ambiczió az utódok felnevelésében.

Érdeklődjünk tehát ne csak a vallás elvont tárgyai iránt, hanem az erkölcsi élet gyakorlati nyilvánulása iránt is. — A változott viszonyok követelik egyházunktól az ilyen irányu müködést, ha csak hivek akarunk maradni ősi, hazafias hagyományainkhoz. — Ezért a másik két tárgyat, a betegápolást, beteglátogatást s a mellékfoglalkozások korlátozására vonatkozó törekvést egy következő czikkben teszem birálat tárgyává a lelki gondozás szempontjából. Bár találnának némi viszhangra őszinte és jóindulatu soraim.

Király Béla.

Az Orsz. Ref. Tanáregyesület felterjesztése a tanári fizetések kiegészitése ügyében.

Nagyméltóságu Miniszter ur!

Kegyelmes urunk!

A felekezeti, törvényhatósági és középiskolák tanári fizetésének állami kiegészitése — régi törekvések hosszas küzdelme után — végre megoldásra kerül s a hazai középiskolai tanárság javadalmazása egyenlő szinvonalon és közös elvek alapján rendeztetvén, régi, bántó különbség enyészik el az állami és a többi középiskolai tanárság anyagi helyzete közt, hogy hazai közoktatásügyünk egy hivatásu munkásai, a választó falak elháritásával, összeforrhassanak nemzeti közmüveltségünk szolgálatában. S midőn e nagy jelentőségü tanügypolitikai esemény fölött csak a közmegnyugvásból és megelégedésből fakadó hála szavainak kellene Nagyméltóságod előtt megnyilatkozniok, fájdalommal látjuk, hogy a felekezeti tanárság fizetésének állami kiegészitése tárgyában Nagyméltóságod által *egy hónappal ezelőtt kibocsátott Szabályzat* országszerte nagy elégületlenséget és aggodalmat támasztott a prot felekezeti tanárság körében. Tanárságunknak e közhangulata s e közhangulatnak egyházi és tanügyi lapjainkban folytonos megnyilatkozása késztet bennünket a felett érzett őszinte sajnálatunk kifejezésére, hogy a Szabályzat kibocsátása körül a felekezeti tanárságnak nem nyujtatott alkalom véleményének és kivánalmainak nyilvánitására, mint ahogy ez ügyben régebben, az 1904-ben tartott enquête alkalmával történt.

Igaz ugyan, hogy a Szabályzat, hivatalos kibocsátása előtt, mint „*Ideiglenes Szabályzat*“ megküldetett egyházi főhatóságainknak véleményezés végett; de ha az egyházi főhatóságaink által Nagyméltóságodhoz fölterjesztett véleményekben egyik-másik tanári testületünk óhajtása kifejezésre jutott is, a hivatalosan kibocsátott Szabályzat az „Ideiglenes Szabályzat“-tól oly lényeges eltéréseket mutat föl, amelyek alig nyugodhatnak egyházi főhatóságaink véleményén s annál kevésbbé felelhetnek meg a felekezeti tanárság közóhajtásának. A végleges Szabályzat egyes pontjai oly mértékben veszélyeztetik a protestáns tanárság érdekeit, hogy e tanárság jelentéseny contingense: az országos református tanáregyesület nevében bátorságot veszünk magunknak, az ügy előrehaladt stadiumában is, e körülményre tisztelettel felhivni Nagyméltóságod nagybecsü figyelmét s mély tisztelettel kérjük, hogy a Szabályzat végrehajtása alkalmával alábbi észrevételeinket és javaslatainkat kegyesen figyelembe venni méltóztassék.

I. Rendkivül meglepte tanárságunkat s nagy csalódást okozott első renden az a változás, hogy mig a véleményezés végett leküldött „Ideiglenes Szabályzat“ minden föltétel nélkül, mint alapelvet mondta ki, hogy „*a felekezeti középiskolai tanárok fizetése személypótlékkal az állampénztárból oly összegre egészittetik ki, aminőt az állami középiskolai tanárok élveznek*“, a végleges Szabályzat szerint a kiegészités csak „*az állami költségvetésben e célra felvett összeg keretén belől* **fokozatosan**“ történik. Mi okozta a Szabályzat alapelvének ilyetén megváltozását, nem tudjuk; amenv-

nyiben a Szabályzat kétszeri kibocsátása között hazánknak sem pénzügyi, sem politikai viszonyaiban semmi olyan fordulat nem állott be, ami e gyökeres változtatást indokolná. Sőt feltünik előttünk, hogy bár az ősz folyamán egymás után jelentek meg a polgári, felsőbb leányiskolai és kereskedelmi iskolai tanárok fizetésének állami kiegészitésére vonatkozó rendeletek és szabályzatok, e tanerőkre nézve a kiegészitést egyik sem korlátozza s fokozatos végrehajtásról e szabályzatok egyike sem szól; csak a középiskolai tanárság részesül abban a mostoha elbánásban, hogy a fokozatos kiegészités rendszere mellett, az ügy hosszas előkészitése után is, évekig kell várnia reményei megvalósulására. Növelik a felekezeti tanárság aggodalmait a Nagyméltóságod vezetése alatt álló minisztnriumból kiszivárgó hirek is, amelyek szerint a rendelkezésre álló anyagi erőhöz képest első renden a kisebb javadalmazásu s az egyes fizetési osztályok alsóbb fokozataiba sorozandó tanárok fizetésének kiegészitése van célba véve, azok pedig, kiknek szolgálati éveik alapján a felsőbb fokozatoknak megfelelő személypótlékra volna igényök, ez idő szerint semmi fizetéskiegészitésben sem részesülnek. Bármily méltánylással viseltetünk is a fiatalabb és kisebb javadalmazásu tanári generázió szükségleitnek kielégitése iránt, a legnagyobb méltánytalanságnak tartanók, ha e kielégités éppen azon idősebb tanárok rovására történnék, kik fiatalabb korukban a felekezeti iskolának sokkal sanyarubb viszonyai között küzdötték át tanári pályájokat, mint a hivatalát mai napság kezdő nemzedék s ha a személypótlékot illetőleg éppen azok volnának várakozásra utalva, kik már életök javarészét a közoktatásügynek szentelték, kiknek nagyobb családjok folytán életszükségletök is nagyobb s akik már nyugdijaztatásukhoz is közel állva, közülök sokan a nélkül volnának kénytelenek nyugdijba menni, hogy a megpillantott „igéret földjére“ lábokat betehették volna.

Mély tisztelettel kérjük azért Nagyméltóságodat, *méltóztassék a felekezeti középiskolai tanárság személypótlékait az állami tanárokra vonatkozólag f. évi szept. hóban megjelent miniszteri rendelet értelmebee a IX. és VIII. fizetési osztály mindenik fokozatának megfelelően teljes összegökben folyósitani*, ugy, amint a véleményezés végett leküldött „Ideiglenes Szabályzat“ biztositotta s amint az a másnemü felekeseti intézetek tanárainál is történik. *Ha másképen nem lehet, a törvényhozástól kikérendő póthitel utján is*, amennyiben ily póthitelt egy országos érdekü kulturális feladat megoldására, hitünk szerint, törvényhozásunk készséggel megadna. De ha ez, a dolog előrehaladt álláspontján, kivihető egyáltalán nem volna, arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy egyfelől a következő állami költségvetésekben való gondoskodás utján *méltóztassék a Szabályzatban hangoztatott fokozatos kiegészitést a legrövidebb időre korlátozni*, másfelől pedig, *a IX. és VIII. fizetési osztály mindenik fokozatának betöltése mellett, megállapitván a felekezeti tanároknak az állami tanárok fizetése mértékéig tamasztható teljes jogigényeit, méltóztassék ez igényeket — mig teljesen kielégithetők nem volnának — a rendelkezésre álló anyagi erőhöz képest mindenkire nézve az egész vonalon percentben kielégiteni*, hogy méltánytalanságot, vagy éppen sérelmet senki se szenvedjen. E kérdésnél még csak arra bátorkodunk Nagyméltóságod becses figyelmét felhivni, hogy — mivel a Szabályzat 9. §-a és a Szabályzattal egyidejüleg közrebocsátott rovatos ivek csak a jelenlegi tanári fizetésre vannak tekintettel, tanáraink közül pedig sokan már régebben voltak a jelenleginél ugyan kisebb, de azért magasabb fizetési osztálynak, vagy fokozatnak megfelelő fizetés élvezetében, — a fizetési osztályokba s az osztályok egyes fokozataiba való besorozásnál méltóztassék a régebbi fizetésviszonyokra is figyelmet fordittatni.

2. Nem kevésbbé aggodalmas a Szabályzatnak az a módositása, mely a fizetési osztályokba való sorozás módozatára vonatkozólag történt. Mig ugyanis az „Ideiglenes Szabályzat“ szerint a közös főhatóság alá tartozó tanszemélyzet a fizetési osztályokba való sorozás és a személypótlékok megállapitása szempontjából egy statusnak lett volna tekintendő, *a végleges Szabályzat minden középiskola tanári személyzetét külön statusnak veszi* s külön-külön kivánja felét a VIII., felét a IX. fizetési osztályba beosztani. Hogy az „Ideiglenes Szabályzat“ e tekintetben magasabb nézőpontra helyezkedett, mint az esetleges helyi érdekeknek kedvező végleges Szabályzat álláspontja: nem szükség hosszasan bizonyitgatnunk; mert minél nagyobb létszámu testületet osztunk be a szolgálati évek alapján két fizetési osztályba, a méltánytalanságok annál inkább elenyésznek s a különbségek annál jobban kiegyenlitődnek. De arra lehetetlen rá nem mutatnunk, hogy a végleges Szabályzat szigoru alkalmazásából a legnagyobb visszásságok és anomaliák következnének be. Ugyanis akárhány olyan, fejlődésben levő s fiatal tanárokkal ellátott felekezeti középiskolánk van, amelynek, ha tanári testülete megfeleztetik, az öt-hat éves tanárok is a VIII. fizetési osztályba jutnának, mig éppen az ősi, nagy tanintézetek tanárai régóta megszilárdult testületök következtében 13—14 éves rendes tanári szolgálat mellett is csak a IX. fizetési osztálynak megfelelő személypótlékra számithatnának. Ez pedig az osztó igazsággal egyáltalán össze nem egyeztethető; mert amily képtelenség volna valakinek előnyéül beszámitani azt a körülményt, hogy oly tanintézetnél működik, melyben a fiatal tanárok vannak többségben, éppen oly lehetetlen másnak hátrányul betudni azt a helyzetét, hogy idősebb tanárok oldala mellett szolgálja a nemzeti közoktatás ügyét; első esetben a magasabb személypótlékra való igény jogosulatlan, az utóbbiban pedig a jogos igény háttérbe szoritása méltánytalanság volna. E mellett a tanintézetenként való beosztás a kedvező helyzetben levő tanintézetekre nézve is csak ideiglenes előnyt rejt magában, mert egy 12—14 tagu testületnél az első beosztás annyira megszilárdul, hogy egész tanári generációra minden előmenetelt jóformán lehetetlenné tesz, mig a nagy létszámu testület körében évenként olyan fluktuáció történik, amely mellett az egyes tanárok folytonos előmenetele is biztositva van, miként ezt az állami tanárságnak és általában az állami tisztviselőknek fizetési osztályokba való közös beosztása eléggé mutatja.

(Folyt. köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1906. dec. 20.

Elnök br. Bánffy Dezső ehkerületi főgondnok. Jelen vannak: Zeyk Dániel ehker. főgondnok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla ehkerületi főjegyző, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferenc, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferenc, Sándor János igazgatótanácsosok, Elek Lajos titkárhelyettes-előadó, Pünkösti Pál ellenőr, Módy Elek levéltáros, mint jegyzőkönyvvezető.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, bejelenti Maksay János ehkerületünk buzgó tisztviselőjének elhunytát, szomoru tudásul vétetett. Simó Lajos ehker. főgondnok aa. távolmaradása igazoltatott.

Első sorban tárgyalás alá vette az ig. tanács a középiskolai tanárok állami segélye, illetőleg személyi pótléka tárgyában kollégiumainktól beérkezett okmányokat s tekintettel a szabályzatban foglalt sürgető, kényszeritő körülményekre és feltételekre, a tanári személyzetnek személyi pótlékban való részesitéséhez az ig. tanács hozzájárul, kötelességének tartja azonban

megjegyezni, hogy a miniszter által megállapitott szabályzat nemcsak, hogy el nem oszlatta azokat az aggodalmakat, melyeket a szabályzattervezetre kinyilatkoztatott, de sőt sulyosbitotta és tanárainknak a törvényhozás által méltányosnak elismert váradalmait, jórészben tárgytalanná tette; s mig amaz ujonnan fölvett intézkedéssel, hogy minden egyes intézet tanári személyzetét külön státusnak tekinti, ujtát vágja annak, hogy a javadalmak előállható egyenlőtlenségei s aránytalanságai egy nagyobb statuson belül elenyésztessenek; másfelől utját nyitja meg a már is kórosan mutatkozó s a tanügyre káros „nyugdijba taszigatás« rendszerének. Ezek fölfejtése mellett kéri az ig. tanács a kultuszminisztert, hogy tekintse a szabályzatot csak ideiglenesnek s a ref. gimnáziumainkat érdeklő rendelkezések megállapitására az egyetemes konventet megkérdezni kegyeskedjék.

Tudomásul vette az Ig.-tanács székelyudvarhelyi kollegiumunk határozatát, melyben Fejes Áron tanár részére — ki az enyedi képezde igazgatójává választatott — tanulmány céljából szabadságot adott.

A szeretetház kiválóan buzgó igazgatójának tiszteletdija 1000 koronára emeltetvén, jóváhagyatott.

Nagyenyedi kollegiumunk 1907. évi költségvetése többrendbeli kiegészitésre visszaadatott.

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunk előljáróságának előterjesztésére haladékot adott az ig.-tanács a tanitójelöltek gyakorlati kiképzése tárgyában kért vélemény beadására addig, mig az uj képezdei igazgató állását elfoglalja.

Zilahi kollegium jelentésére két tanárának társadalmi hetilap szerkesztői és tanügyi munkakörbe tartozó mellékfoglalkozása az 1907. évre engedélyeztetett; azon pénzintézeti és üzleti mellékfoglalkozások azonban, melyeket ottani tanáraink közül többen engedélyezés nélkül folytattak, eltiltattak; megjegyezvén, hogy az esetleges jogsérelem orvoslásáért az egyházkerületi birósághoz való folyamodás áll nyitva.

Marosvásárhelyi, sepsiszentgyörgyi, szászvárosi, székelyudvarhelyi és kolozsvári kollegiumunk 1907. évi költségvetése az előadó által javasolt módositásokkal jóváhagyatott.

Sepsiszentgyörgyi kollegium kérése, melyben Bodor Domokos tanári nyugdijának 1906. október 1-től való folyósitását kéri, a minden indokolás nélkül megállapitott 1907. január 1-je helyett — fölterjesztetett a miniszterhez.

A marosvásárhelyi kollegium 1901—1905. évi számadásait a közoktatásügyi miniszter jóváhagyván, erről a tankerületi főigazgató átján értesit; miután az igazgatótanács eddig is mint főhatóság közvetlenül érintkezett a közoktatási miniszterrel, fölterjesztést tesz a szokásjog fentartása iránt.

A küküllői ehmegye közgyülésének határozata, melyben az ehmegyei tisztviselők választását kimondotta, megsemmisittetett, miután az 1901-ben megejtett tisztujitás 1911-ig érvényes.

A szászdányáni hivek panaszos ügyére vonatkozó iratok áttétetnek a fegyelmi főtörvényszékhez.

Az udvarhelyi egyházmegye által bemutatott rendbirságolási szabályzat jóváhagyása az uj zsinati törvény életbeléptéig függőben hagyatik, miután esetleg maga a kerület alkothat ily irányu egyöntetü szabályzatot.

A budapesti házak aug.—októberi negyedéről szóló számadás, tudomásul vétetett.

Kolozsvári kollegium egyik ajtoni kisbirtoka eladásáról szóló szerződés jóváhagyatott.

A közoktatási kormány még ezelőtt évekkel kilátásba helyezte az anyásitandó egyházak ügyeinek tárgyalását, a mi eddig meg nem történvén, ez irányban a miniszterhez kérés intéztetett.

A kolozsvári szeretetház szervezeti szabályzata valamint 1907. évi költségvetése jóváhagyatott.

Sepsiszentgyörgyi kollegium jelentése a Petrás György panaszára vonatkozólag az ottani konviktusban tett intézkedéseiről, megnyugtató tudomásul vétetett.

A kolozsvári egyházközség mükincseinek megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése köszönettel tudásul vétetett s elrendeltetett, hogy a mükincsek külön záróhelyiségbe tartassanak.

Az algyógyi papi állásnak egy évig azaz 1907. okt. 1-ig betöltetlen hagyása engedélyeztetett.

A beszolgáló lelkész betegségére tekintettel kivételesen megengedte az igazgatótanács, hogy a hosszuasszói ref. tanulókat egy óvónő részesitse vallásoktatásban megfelelő felügyelet alatt.

Hadadi özvegy kántorné kegyjavadalom folyósitása iránti kérése nem volt teljesithető, miután férje után, ki állami tanitó volt, rendes nyugdijban részesül s a kántori teendőket nem mint egyházi hivatalnok, hanem csak mint szerződtetett végezte.

Kolozsvári egyházközségünk felszólittatott, hogy a helybeli polgári iskolai hitoktatót honorálja.

Néhai Tokay Aladár szászvárosi tanár emlékére mintegy 300 koronás alapitvány gyüjtetvén, az erről szóló alapitó-levél jóváhagyatott.

Nagyidai fiókegyházközség ismételten engedélyt kért könyöradományok gyüjtésére, amit az igazgatótanács meg nem adott, hanem utasitotta az esperest, hogy a már több izben eszközölt gyüjtésről ejtse meg a részletes vizsgálatot.

Felméri Sándor nagyenyedi képezdei tanitót megillető ötödéves korpótlék, folyósittatott.

Szilágyszolnoki esperes aa. fölvetett kérdésére kimondatott kötelező szabályként, hogy róm. kath. vallásu egyénre a ref. vallástanitás reá nem bizható.

A nagyszebeni kir. tankerületi főigazgató beadványai, melyekben ref. kollegiumainkról több rendbeli adatot kér, irattárra tétetni határoztatott, miután azon adatok a maga idejében fölterjesztettek, ugy most mint eddig is mindig közvetlen a közoktatási miniszterhez.

Maksay János ehker. számvevő elhalálozása folytán elnökileg tett intézkedések tudomásul vétettek s néhainak a budapesti házak jövedelmeztetése körül kifejtett érdemeire tekintettel 400 K. fennálló fizetéselőleg tartozásából leiratik, ugyszintén a 840 K. özvegyi és 560 korona nevelési járulék 1907. január hó 1-től folyósittatik s a 360 Kor. temetési járulék utalványoztatik.

A számvevői teendők ellátására szükséges intézkedések megtételére az elnökség fölkéretett.

Mátyás János kristyori lelkész aa. részére 150 K. államsegély adatott.

Egy kolozsvári s egy dési bérház eladása engedélyeztetett.

Somlyóujlaki egyházközségünk kérésére, a jogügyi bizottság véleményének meghallgatásával egyik telke bérleti ügyében a perlési engedély megadatott.

Nehány személyi természetü ügy letárgyalása után elnöklő főgondnok aa. őnagyméltóságának éltetésével az ülés véget ért.

M y.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlitünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, birálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Teologial ujdonságaink közül különösen a következő 3 emelkedik ki: *Molnár Albert.* Egyházi beszédek, orációk és imák. Összegyüjtötte és sajtó alá rendezte Nagy Károly theol. tanár. 35 beszéd és ima. Budapest, 1906. Ára Kor. 3.— *Benkő István.* Agenda, azaz szertartási beszédek és imák. A magyar keresztyén egyház rendtartása szerint. Budapest, 1906. Ára fekete vászonkötésben Kor. 5.— *Bersier.* Egyházi beszédek, II-ik

kötet. Jogositott magyar kiadás. Franciából forditotta Szalóczy Pál ev. ref. lelkész. 21 beszéd. Ára: Kor. 4.— Mind a három megjelent és kapható *Kókai Lajosnál*, Budapest, IV. Károly-utca 1.

—

Előfizetési felhivás.

„*Jegygyürü*“ cim alatt egy kötet prédikációt szándékozom kiadni. Ha valamely jótékony magasabb hatalom megengedné nekünk, hogy életünk folyását másképen kezdjük el, de másképen is kezdenők el sokan! Hány házasság bomlanék fel. Földi mennyország a családi otthon, de kinos pokol is nem egyszer. Több keserü könyü nem hull másutt talán sehol, mint az otthon titkos falai között.

E keservek milliómod részén óhajt enyhiteni őszinte jótanácsokkal e beszéd-sorozat. A broocklini protestáns egyház lánglelkü szónoka Talmage irta őket. 13 beszédben felöleli a házas élet főbb kérdéseit. Tartalma ez: 1. Feleség választás. 2. Férj választás. 3. Titkos házasság. 4. Egyetértés és perlekedés a házasságban. 5. Férji kötelességek. 6. Divat és erkölcs. 7. A nő kötelességei férje iránt. 8. Vendéglő és otthon. 9. A családi kör. 10. Növérek és fivérek. 11. A gyermekek öröksége. 12. Anyaság. 13. A háztartás gondjai. E 13 beszédet *Bokor* Sándor kolozsborsai ev. ref. lelkész magyarra forditotta s előfizetést hirdet rá. Előfizetési ára 3 koronára van tervezve. Ha azonban az előfizetők száma annyira nő, hogy a kiadás költségei fedezve lesznek, alább száll az ár. Az előfizetési ajánlatok a fordítóhoz küleendők *Kolozs-Borsa*, p. helyben.

—

Protestáns naptárak.

Eddig 2 prot. naptárt küldöttek hozzánk. Az egyiknek cime: Prot. uj képes naptár, szerkeszti, mint családi örökséget, legifjabb Szász Károly. LVII. évfolyam.

Mint minden évben, ugy ebben is gazdag tartalommal jelent meg. A naptári részen kivül foglalkozik ez év történetével, továbbá jeles egyházi férfiak tollából elbeszéléseket és vallásos verseket közöl. Ára 80 fillér.

A másiknak cime: Protestáns árvaházi naptár, szerkeszti Kenessey Béla, a régóta általánosan elismert szerkesztő. XXIII. évf. E naptár tartalomban még gazdagabb, mint az első s dacára ennek, ára mégis olcsóbb. Ajánljuk ez utóbit lelkészeink figyelmébe már csak azért is, mivel a befolyó összeg egy bizonyos része a Szeretetház javára fordittatik, s igy kettős célt szolgál. Ára 60 fillér.

—

Protestáns Zeneközlöny.

Legutóbbi száma e derék folyóiratnak a következő tartalommal jelent meg: *Magyar ritmus szövegben és dallamban, Szüggi* Józseftől.

Zenei része a következő énekeket tartalmazza CXXXVIII. zsoltár, orgonára átirta *Molnár* Imre; elő- és utójátékok orgonára átirva *Lányi* Ernőtől, *Szüggi* Józseftől, *Keviczky* Sándortól

A ref. próbaénekeskönyvből a LXXXVI. ének, férfikarra átirta *Mácsai* Sándor.

Gyászének: Hatvani Lajostól, *Keviczky* Sándortól.

Eredeti magyar dalok, Lányi Ernőtől. — Temetésre szól az ének, Sz. *Nagy* Józseftől. — *Vizednél oh Babilon! Keviczky* Sándortól. — Krisztus ki vagy nap és világ, ifj Fövenyessy B.-tól. — *Akármerre járok* Szabó Györgytől.

Ajánljuk egyházi férfiaink szives figyelmébe.

GYÁSZROVAT.

Péter Albertről, ez év nov. 4-én elhunyt *nagyrápolti* paptársunkról — Botha Sándor kollegánk — az alábbi megemlékezést küldte be: Péter Albert nagyrápolti ref. lelkész, az áronita Péter-családnak egyik tagja — id. Péter Károly orbai esperesnek s a nemrég elhunyt Péter Antal apanagyfalusi papnak testvére — tanulmányait a székelyudvarhelyi és kolozsvári kollegiumban végezte, hol elvégezvén a theologiát a nagyrápolti kicsiny, az 1848-ban teljesen feldult egyháznak lett papja, melyben 41 évig a kevés számu hiveknek valóban lelkiatyja s minden dolgaikban vezére volt.

Zajtalan, de áldásos papi müködésének volt jutalma az a sok őszinte szeretettől fakadó köny, mely a f. évi november hó 4-én 69 éves korában hosszas szenvedés után bekövetkezett halála alkalmával hiveinek szemében fakadt; az a zokogás, mely a nov. 6-án történt temetése alkalmával Nagy-Rápolt községnek nemcsak magyar, hanem román lakosainak kebléből felszakadva hangosan adott kifejezést a hiv lelkipásztor, a nemes szivü emberbarát elvesztése felett érzett fájdalomnak.

Az ur szöllőjének fáradt munkása özvegyet és két felnőtt gyermeket hagyott hátra, kik a szerető férj és gondos jó apa felett hullatták könyeiket, mig négy unokája a szerető kedves nagyapát siratja benne.

F. évi november 6-án helyeztük örök nyugalomra a szeretö szolgatársat, a háznál Botha Sándor bucsu imát, a templomban Juhász Izidor piskii pap beszédet, s a temetőben Kováts Sándor vajdahunyadi ref pap tartván bucsu beszédet felette. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott.*)

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak boldog új esztendőt kivánunk.

Lapunk mai számához mellékletül veszik olvasóink az Ig.-tanácsi és püspöki hivatalok ez évi körrendeleteit összegyüjtve hivatalos használatra könnyebb kezelhetés végett; továbbá a lap ez évi tartalomjegyzékét s a „Hivatalos rész“-ben a változott évkönyvi adatokat, a melyek szerint helyesbitendő az 1905. évben kiadott „Névkönyv“ E sok melléklet okozta s a torlódott nyomdai munka és összegyült ünnepek lapunk megjelenésében is a késedelmet.

Hegedüs Sándor v. b. t. t., volt kereskedelmi miniszter, a dunántuli egyh. kerület főgondnoka, egyházi életünk agilis vezérférfia — mint részvettel értesülünk — sulyos betegen fekszik. Agyvérzés következtében ünnepszombatján hüdés érte s eleinte a Réczei-szanatoriumban ápolták. Ismételt érvágás következtében valamivel könnyebben lett ugyan, ugy, hogy most Hunyadi-téri lakásán övéi ápolják, de a veszély még nem mult el teljesen. Sőt lapunk zártakor arról értesülünk, hogy pénteken d. e. 10 órakor a nagy beteg kiszenvedett. Igaz fájdalom érzetével áll egyházunk koporsója mellett.

A „Szabad Liceum“ Nagyenyeden. Apponyi gróf közoktatásügyi miniszter célba vette a vidéki városokban téli előadásfolyamok, szabad liceumok rendezését. Egyházkerületünk igazgatótanácsa is, azzal a körlevéllel, amely lapunk 50. számában olvasható, támogatja ezt a törekvést, amely azonban ami kollégiumunknál nem is mondható ujnak. Igy Nagyenyeden harmadik éve már, hogy az intézet természetrajzi tantermében, a téli évszakban, a hétnek egyik napján, a termet mindig megtöltő, immár állandónak mondható hallgatóság előtt, melynek mintegy háromnegyed részét nők teszik, rendszeresen folynak főleg természettudományok, teknikai haladások, de társadalomtudományok s az irodalom köréből is érdekes és tanulságos népszerü előadások, amelyekről egy párszor alkalmunk volt lapunkban is megemlékezni. 1904—905-ben tizenkét, 1905—906-ban tizennyolc estén müködtek közre előadásaikkal Bartha Zsigmond, Csaplár Aladár, Lázár István, Pallós István, dr. Szilády Zoltán és Váró Ferenc kollégiumi tanárokon kivül Bogdándy Sándor pénzügyőri főbiztos, Róka József kir. pénzügyigazgató és dr. Szilády Zoltánné. Ugy a kezdeményezés, mint a kitartó rendezés s a többféle nehézség legyőzése a Szilády

*) E sorokhoz — mellékletül — bizonyos szelid szemrehányást tartalmazó levélben fejezi ki a beküldő méltatlankodását a felett, hogy lapunk a boldogult haláláról idejében meg nem emlékezett. De hát kérdjük: honnan, ha kollégái közül senki sem vette akkor magának a fáradságot, hogy bár gyászjelentőjét beküldje lapunknak? Mert — fájdalom — lapunk anyagi ereje eddig sem engedte meg s jövőre a sokban drágult nyomdai viszonyok miatt még kevésbé engedi meg, hogy dijazott tudósitókat kérhessünk fel az egyházmegyékből. S ha a kollégák nem érzik szükségét, hogy egyházi életünk mozgalmairól bár röviden értesitsenek: mi ennek hiányát pótolni nem tudjuk. Szükségesnek tartottuk ezt elmondani nem csak a mult igazolására, de a jövőre való tájékoztatásul is. Szerk.

tanár érdeme. Az idén a harmadik (1906—7.) évfolyamot dec. 13-án nyitották meg, s benne eddig a következő előadások (12) vannak programmba véve: *Bartha* Zsigmond tanáré a fénytan köréből, kisérletekkel. *Göllner* Árpád főmérnöktől közérdekü tudnivalók a vasutépitésről. *Lázár* István tanártól fejezetek a tüz történetéből. *Róka* József kir. pénzügyigazgatótól az éggömb mozgásairól, eredeti szemléltető készülék bemutatásával. *Szabó* Árpád gyakorlótanártól: 1. a penészről, mikroskopi készitmények vetitett bemutatásával; 2. a mütrágyázásról, gazdasági és növénytani szempontból. Dr. *Szilády* Zoltántól: 1. a föld története, őslénytani tárgyak bemutatásával; 2. az idegrendszer életéről és szerkezetéről, Apáthy felfedezései szerint, eredeti rajzok és mikroskopi készitmények bemutatásával 3. a házi tüzhely ősalakjai, néprajzi tárgyak bemutatásával. *Váró* Ferenc nyug. tanártol: 1. a protestántizmus és a magyar irodalom; 2. milyen a remekmü képzőmüvészetben, költészetben, tudományban? Dr. *Winkler* Albert városi főorvostól a ragályos betegségekről. — Ezt a tervezetet, az igazgatótanács körlevele nyomán, dr. Szilády tanár, mint rendező, a miniszterhez való juttatás végett az előljáróság ujján bejelentette. Ez alkalommal, amint halljuk, azt a lehetetlenséget követelték valamely gyülésen tőle, hogy a tervezetét „*vonja vissza*“ s adjon helyet afölött a hivatalos tanácskozásoknak és rendelkezéseknek, mivelhogy az egész tanárikarnak joga és kötelessége a szabad liceumot szervezni. Ugyan kinek és mily okból, mily célból érdeke a tényleg folyamatban levő becsületes és három év óta sikeres munkásság megakasztása és ama „visszavonás“? Igaz, hogy a miniszter ezt a kijelentést tette: „. attól a tanártól, aki ennek a meggyőződésem szerint szent ügynek apostolává szegődik, nemcsak elismerésemet nem fogom megtagadni, de, habár különösen eleinte, fedezeti nehézségek miatt csak csekély mérvben, tiszteletdijjal is jutalmazni igyekszem munkásságukat, fáradozásaikat.“ Hanem ebből még nem következik, hogy szükség legyen a „visszavonásra.“ Akiben munkakedv és ügyszeretet van, csatlakozzék a már reggel óta fáradozókhoz. *Miért állotok itt napestig hivalkodván? Menjetek el ti is a szőlőbe és ami igaz leend elveszitek.* (Máté XX. r. 6. 7. w.) Erre a beküldött, helyi vonatkozásu tudósitásra meg kell jegyeznünk, hogy lapunk a „szabad liceium“ dolgaival csak elvi vonatkozásaiban foglalkozhatik s a kivitel helyi megoldásába alig szólhat bele. Mindenesetre itt nem annyira „jog“-ról, mint „kötelesség“-ről van szó s szomoru jele az időknek, hogy mihelyt a kötelességteljesitéssel jutalom van kapcsolatban, azonnal joggá változik a kötelesség. S hogy ez mindjárt épen Enyeden jelentkezik! — Anélkül, hogy a jogokról beszélnénk, el kell ismernünk, hogy a dolog *egyetemes* müvelődési érdekéből s főleg az *egyoldaluság* kikerülése szempontjából kivánatos, hogy a ciklus-tervek ugy készüljenek, hogy azokban helyet találjon a müvelődés minden ága. A különböző müvelődési ágak hivatott képviselői pedig a szaktanárok lévén, ezeknek bevonása mindenesetre kivánatos, sőt a cél harmonikus szolgálata érdekében szükséges. Többet mondunk: szükséges, hogy egy öntudatos ref. tanárkar vezetése és irányitása alatt álló ilyen felolvasás-ciklások a prot. ker. müvelődésnek álljanak szolgálatában. Nem a kicsinyes felekezetieskedés, de a magasabb szellem által. Némileg hivatalos szinezetet kell nyernie a liceum-ügy intézésének már csak amiatt is, mert a helyiségek, gyüjtemények stb. felett az Előljáróság rendelkezik s a vetitőpépek s azokhoz szüksékes képek beszerzése is tervszerüen kell, hogy minden tudományágat összhangzóan szolgáljon. Ami épen az enyedi-ügyet illeti, az ismét természetes és méltányos, hogy a rendezésben az uttörők tapasztalatai megfelelő érvényhez jussanak. Ezt érvényesiteni a kollegiálitásnak nem is nehéz s reméljük Enyeden is meg fogja oldani.

A tanitók fizetésrendezésének terve. A tanitók is kaptak karácsonyi ajándékot egy — reményt. A tanitóság hivatalos közlönye, a Néptanitók Lapja szerint a készülőben levő tervezet egyenlővé teszi az összes — állami és nem állami — tanitók kezdő fizetését és lehetővé kivánja tenni azt is, hogy ez egyenlőség, állami kiegészitéssel, később is megmaradjon. Az állami tanitók 3 fizetési fokozatba osztatnának be 1200, 1100 és 1000 K. kezdő fizetéssel, akként, hogy a most első és második lakbérosztályba sorozott községekben e tanitói fizetés első fokozata, a harmadik lakbérosztályu községekben a második s a többi községekben a harmadik fokozat alkalmaztattatnék. Nőne aztán e fizetés 5—5 évenként ugy, hogy 30 évi szolgálat után 2600, 2500 és 2400 K lenne megfelelőleg a fizetés legnagyobb értéke. Ezzel szemben megszünik mindennemü személyi- és korpótlék, de megmarad vagy a természetben való szállás, vagy a X-dik, illetve XI-dik fizetési osztálynak megfelelő lakbér. Az igazgatók külön tiszteletdija 3—6 tanitós iskolánál 200 K, 7—10 tanitósnál 300 K s több mint 10 tanitós iskolánál évi 400 K. Életbe lép e fizetési rendszer az összes állami (és kincstári) iskoláknál töltött szolgálati évek teljes beszámitásával 1907. julius 1-sején. (Arról, hogy az előbb nem állami iskoláknál szolgált tanitóknak megelőző szolgálati ideje hogyan, milyen mértékben számittatik be, nincs tájékoztató.) — Addig is segitene a miniszter az állami tanitók helyzetén, nyomban az 1907. évi költségvetés szentesitése után akként, hogy a 800, 1000, 1200 és 1400 koronás alapfizetési fokok között fennálló nagy aránytalanságokat enyhiteni óhajtván, azokat a tanitókat, kik e státus-rendezés következtében magasabb fizetésbe való előléptetésre igényjogosultsággal birnak, előlépteti. — A nem állami tanitók kezdő fizetése ugyancsak 1200, 1100 és 1000 korona, van aztán 5 éves emelkedés itt is, de 30 évi szolgálat után csak 2200, 2100 és 2000 koronáig juthat a tanitó. És itt megjegyzendő, hogy a fizetési fokozatokra való igényjogosultság az 1893. évi XXVI. t.-c. életbeléptétől, vagyis pontosan 1893. évi október 1-sejétől megszakitás nélkül eltöltött szolgálati évek beszámitásával állapittatik meg. Ugy látszik különben, hogy a közvetlenül érdekelt tanitóság nem lelkesül a javaslatért, a mire, szerintünk is, nem nagy oka van, bár maga a fizetések összege elég tekintélyes, mert jóval meghaladja a lelkészek fizetésének minimumát, melynek emeléséről pedig nem igen ad hirt a kultusz-miniszterium hircsöve. Hogy mikor lesz vége és hová vezet e fizetésemelési akció, az egyes társadalmi osztályok tülekedése s vele kapcsolatos lappangó osztályharc: ki tudná megmondani? Jóslatként csak annyit mondunk, hogy addig nem, mig az összes társadalmi osztályok arányos fizetésrendezése egyszerre és egyöntetüen keresztül nem vitetik. Mert a mig az utolsó is megkapja a maga morzsáját, az első már ujra megéhezett s ez igy megy vég nélkül — félünk rajta — *az állam csődjéig*. Hej, nem jól megy ez igy!

A francia kulturharc. Franciaországban ez év december 11-én tényleg kitört az ellenségeskedés, sőt összeütközés a pápaság és a souverenitását védő állam között. 1881. óta foly az a küzdelem, amelyet a köztársasági állam a lételét veszélyeztető pápaság hatalma ellen folytat. Messze vinne e küzdelem menetét most részletesen fejtegetni. Olvasóink tudják, hogy a francia köztársaság meghozta a Napoleon idejében megalkotott concordatum felmondásával az egyház és állam szétválasztását kimondó törvényt, mely szerint a katholikus egyház teljesen az egyesületi törvény határozatai szerint kezeltetik s amennyiben a kultusz-egyesületeket megalkotják s törvényszabta módon előlegesen bejelentik, még mindig egyházi épületek, kultuszszerek stb. átengedésével gyámolitotta volna a katholicismust. X. Pius pápa azonban megtiltotta a püspököknek és papoknak, hogy a gyülekezési törvényben megkövetelt bejelentéseket megtegyék. A francia kormány e tényt ugy itélte meg, hogy a pápa a francia állampolgárokat a francia törvények ellen való szegülésre hivta fel, ennek következtében erélyes lépésekre határozta el magát. — A párisi nunciaturának még ott időzött hivatalnokait az országból kiutasitotta, a templomokat, parochiákat stb. államtulajdonába vette át, a növendék papságot katonai szolgálatra behivni elhatározta s további megtorló lépéseket helyezett kilátásba a kamara december 9-iki ülésében Briand kultuszminiszter. Kétséget nem szenved, hogy a papság harca a francia köztársasággal a souveren állam és a pápaság világi hatalma közti összeütközésből fakadt. — A siker, mint minden ilyen esetben, kétséges. Az emberek ha vallásukban érzik magukat megsértettnek, fanatikusok. — A francia kormány férfiainak igazi bölcs mérsékletre van szükségük, hogy e harcot diadalmasan megvivhassák. Vajha sikerülne nekik!

Őszinte ajándék. A patakfalvi ev. ref. egyházközségnek folyó évi nov. 26-án Tek. Ferencz József ny. csendőrszázados 50 koronát ajándékozott egy urasztali teritő készitésére, amiért az egyházközség nevében hálás köszönetem fejezem ki. Az őszinte adakozónak pedig adjon az Ur ezerannyit testi, lelki áldásaiból. Patakfalva, 1906. dec. 4. *Szabó Gyula*, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

I. Hivatalos személyek és bizottságok.

1. Egyházkerületi főgondnokok.

Dr. Bánffy Dezső orsz.-gyül. képviselő, v. b. t. t., hiv. é. 22. L. Budapest. (Bimbó-u. 7. sz.)

Br. Kemény Kálmán, a magyar főrendiház alelnöke, hiv. év. 11. L. Maros-Vécs és Budapest (VII., Nagy János-u. 18.)

Simó Lajos, hiv. é. 11. L. Blenkemező. (Up. Galgó.)

Zeyk Dániel, ny. főispán, hiv. é. 8. L. Nagy-Enyed.

Gr. Bánffy György, m. kir. főajtónálló-mester, v. b. t. t., cs. és kir. kamarás, hiv. é. 8. L. Bonczhida és Budapest. (VIII., József-u, 7.)

Dr. Bartók György, püspök. L. Kolozsvár.

2. Egyházkerületi főhivatalnokok:

Püspök: dr. Bartók György, hiv. é. 8.

Közjegyző: Kenessey Béla, hiv. é. 8. L. Kolozsvár.

Közügyigazgatói állás üres.

3. Igazgatótanács:

A) Hivatalból tagjai: az egyházkerületi főgondnokok és főhivatalnokok.

B) Választott igazgatótanácsosok: (32—1902. jkv. sz. alatt 6 évre 1903—1909. választva) dr. Vályi Gábor, br. Bánffy Ernő, Herczeg Lajos műszaki előadó, Incze Gerő és Sándor János. — (27—1905. jkvsz. alatt 6 évre 1906—1912. választva) Becsek Lajos, Lészay Ferenc, Deésy Gyula, dr Sárkány Lajos és Váró Ferencz.

C) Igazgatótanácsi tisztviselők Titkár-helyettes: Elek Lajos nyug. tanár. Számvevői állás üres. Ellenőr és könyvvezető: Pünkösti Pál. Ügyvéd: dr. Deák Albert. Iktató-kiadó és irodavezető: Kilyén Sándor. Levéltáros: Módy Elek.

Püspöki titkár: Biró Lajos, s. lp. Kolozsvárt.

4. Egyházkerületi fegyelmi bíróság:

A) Hivatalból br. Bánffy Dezső, br. Kemény Kálmán, Simó Lajos, Zeyk Dániel és gr. Bánffy György egyházkerületi főgondnokok, dr. Bartók György püspök, mint egyházkerületi főhivatalnok és Kenessey Béla ehker.-i közjegyző.

B) Választás folytán (6 évre, 1902—1908-ra) a) a gondnoki karból: dr. Vályi Gábor, br. Bánffy Ernő, Hory Béla; b) az esperesi karból: Péter Károly, dr. Elekes Viktor, Deésy Gyula; c) a tanári karból Simon Ferencz szászvárosi, Balogh Károly kolozsvári kollegiumi tanár. Póttagok Szádeczky Lajos gondnok, Csekme Ferencz esperes, Kovács Dezső tanár. A tanári karból rendes tagul választatott, 1908. év végéig terjedő megbizatással (l. 34—1906. jkvsz.): dr. Sárkány Lajos kolozsvári tanár.

5. *Gimn. tanárjelölő bizottság.* (34—1906. jksz. határozattal 3 évre, 1907—1909-re választva) Ravasz János, id. Péter Károly, Deák Lajos, dr. Csernátoni Gyula.

6. *Lelkészképesitő és docensi vizsgáló bizottság tagjai.* (27—1905. jksz. a. 6 évre, 1906—1912.) Sándor János, Deésy Gyula, dr. Elekes Viktor, Bodor János, Szécsy Ferencz.

7. *Egyházkerületi tanügyi bizottság.* 17—1906. jksz. Megbizatás; 1907—1909-re): A) Hivatalból tagok: Elnök: dr. Bartók György. Titkár: A t.-ü. előadó. B) Választott tagok: 1. Az ig.-tanács kebeléből: Deésy Gyula, Kenessey Béla, Sándor János, Váró Ferencz. 2. Az ehker. kötelékébe tartozó szakférfiak közül: Deák Lajos, Elek Lajos, Gönczi Lajos, Kincs Gyula, Nagy Lajos nyug. képezdei igazgató, Félegyházi Antal, Gáspár János, Nagy Károly, Sándor János gondnok és Váró Benő. 3. Póttagok: Balogh Károly, Bodor János, dr. Csernátoni Gyula, Csiky Lajos, Fejes Áron, Fogarassi Béla, dr. Imre Sándor, dr. Kálmán János, Lajos János, Péter Mózes, Tótfalusi József és dr. Török István.

8. *Egyházkerületi pénztárt és számadást vizsgáló bizottság.* (34—1906. jksz. a. 1 évre) dr. Pap István, Szatmáry Ákos, Gáspár János, Vásárhelyi Boldizsár, Szécsi Ferencz, dr. Imre Sándor, dr. Török István, Pokoly József, Bartha Zsigmond, Nagy Pál, Tauszig B. Hugó, Balogh Károly és Jancsó Lajos.

9. *Az egyházkerületi igazgató-tanácsi ügykezelését megvizsgáló bizottság.* (34—1906. jksz. 1 évre) Biró András, Csiszár Gyula és Somodi István.

10. *Központi nyugdijkezelő bizottság tagjai* 1902-től kezdődő 6 évi mandátummal, (l. 1901. kgy. jgyzkv. 25. sz.) Kenessey Béla, dr. Sárkány Lajos, Pokoly József.

II. Egyetemes egyházi bizottságok.

1. *Egyetemes konventi tagok.* Hivatalból: br. Bánffy Dezső, dr. Bartók György; a) Egyházi rendes: Kenessey Béla, Deésy Gyula, Lénárt József; b) egyházi póttagok: Bodor János, Nagy Károly, ifj. Péter Károly; 2. a) Világ rendes: Simó Lajos, Mezey Albert és Fogarassi Albert; b) világi póttagok: dr. Pap István, Bedőházi János és Kincs Gyula (34—906. jkvsz. 3 évre — 1907—1909-re).

2. *Br. Baldácsy alapitvány-kezelö bizottság tagjai.* Rendes tagok: Br. Bánffy Dezső és dr. Bartók György. Póttag: Mezey Albert. (34—906. jksz. 3 évre, 1907—1909-re.)

3. *A konventi rendes fegyelmi bíróság tagjai.* 3 évre, 1904—1906-ra választva, lásd: az 1904. juniusi konvent 15. a. s az 1904. okt. konvent 9. jkvi számát.) Elnök: Br. Bánffy Dezső. Rendes tagok: dr. Bartók György, Mezey Albert.

4. *Konventi rendkivüli bíróság tagjai.* (1904. juniusi konvent 15. jkvsz. alatt 1904—1906-ra, 3 évi cyklusra választva.) Dr. Bartók György, Simó Lajos, Mezey Albert, Deésy Gyula, Kenessey Béla.

5 *Közigazgatási bíróság.* (1904 juniusi konvent 17. jkvsz. alatt, 1904—1906-ra, 3 évi cyklusra választva.) Elnöke: dr. Bartók György. Tagjai Mezey Albert, Lénárt József, Deésy Gyula.

6. *Közjogi bizottság.* (1904 juniusi konvent 17. jkvsz. a., 1904—1906 ra, 3 évi cyklusra választva.) Tagja: Mezey Albert.

7. *Iskolaügyi biz.* (1904 juniusi konvent 17 jkvsz. a., 1904—1906-ra, 3 évi cyklusra választva.) Tagok: Váró F., dr. Bartók György, Deésy Gyula.

8. *Missióügyi biz.* (1904 juniusi konvent 17. jkvsz. a., 1904—1906-ra, 3 évi cyklusra választva.) Tagok: dr. Bartók György, Lénárt József.

9. *Tőkesegélyosztó-biz.* (1904 juniusi konvent 17. jkvsz. a., 1904—1906-ra. 3 évi cyklusra választva: Tagok: dr. Bartók György, Lénárt József.

10. *Egyetemes tanügyi bizottság tagjai.* 3 évre választva. (Lásd 1904 juniusi konvent 18. jkvsz. 1904—1906.) Dr. Bartók György, Váró Ferenc, Kenessey Béla, dr. Sárkány Lajos rendes tagok; Bodor János, Nagy Károly póttag.

11. *A két protestáns egyház közös bizottsága.* 3 évre választva. (Lásd 1904 juniusi konvent 18. jkvsz. 1904—1906.) Dr. Bartók György, br. Bánffy Dezső, Simó Lajos.

12. *Közalap végrehajtó bizottság.* (3 év, 1907—1909-re választva. A II. 1907 évre szóló megbizatással. 34—1906. jkvsz.) Tagok: dr. Bartók György, rendes tag; Mezey Albert póttag.

13. *A kongruabizottság tagjai.* (1904 juniusi konvent 10 jkvsz. a. 1904—1906.) Dr. Bartók György rendes tag; Simó Lajos póttag.

14. *Parochiális könyvtár-biz.* (1904 oktoberi konvent 31 jkvsz. b) pontja és 42. jkvsz. 1904—1906.) Kenessey Béla, Nagy Károly.

III. Az 1906-ban választott hivatalnokok.

1. Lelkészek.

Hunyadi ehm. Körösbánya. Lelkész: Szolga József.

Lozsárd. Lelkész: Pásztohy Dénes.

Gyulafehérvári ehm. Magyarsárd. Lelkész: Gábos Sándor.

Kalotaszegi ehm. Damos. Lelkész: Szathmári Gyula. Méra. Lelkész: Szabó Géza. Aljára. Lelkész: Megyaszay Gusztáv Gyula.

Szilágyszolnoki ehm. Ardó. Lelkész: Kósa Béla. Egrespatak. Lelkész: Kádár Imre. Somlyóujlak Lelkész: Nyárády László.

Széki ehm. Apanagyfalu. Lelkész: Pünkösdi Lajos. Bácza. Lelkész: Falka Károly. Feketelak. Lelkész: Nagy Domokos. Nyárlókékes. Lelkész: Benedek Lajos. Szászmáté. Lelkész: Szabó István. Szászujősfüzkut. Lelkész: Balogh Árpád.

Görgényi ehm. Nagyölyves. Lelkész: Soós Adolf. Póka. Lelkész: Farkas Jenő.

Marosi ehm. Abod. Lelkész: Péterffy Károly. Fintaháza. Lelkész: Páll Károly. Magyarós. Lelkész: Dengel Géza. Mezőpanit. Lelkész: Z. Kiss Sándor. Szentistván. Lelkész: Kovács Áron. Geges. Lelkész: Marosi János.

Nagyszebeni ehm. Moha. Lelkész. Simon Gábor.

Udvarhelyi ehm. Homoródszentmárton. Lelkész: Biró Dezső. Mátisfalva. Lelkész: Csutak István. Szederjes. Lelkész Mester János.

Sepsi ehm. Bessenyő. Lelkész: Nagy Mihály. Sepsimagyarós. Lelkész: Bartha Lajos.

Romániai ehm. Bukarest. II. lelkész: Márton Árpád.

2. Tanitók.

Hunyadi ehm. Hátszeg. Tanitó: Magyari Albert.

Dési ehm. Magyarderzse. Tanitó: Vásárhelyi Sándor.

Marosi ehm. Erdőszentgyörgy. Tanitó: Benkő Miklós. Mája. Tanitó: Székely Sámuel. Száltelek. Tanitó: Fekete Gyula.

Udvarhelyi ehm. Szolokma. Tanitó: Áros János.

Orbai ehm. Zabola. Tanitó Pakucs Ferenc.

Romániai ehm. Bukarest. Uj tanerők: Szász István és Makkai Irma.

3. Egyházmegyei és ehker. tisztviselők.

Hunyadi ehm. Bartha Lajos elhalt esperes helyébe *Jánó* Albert hátszegi pap választatott, hiv. é. 29.

Főjegyző *Juhász* Izidor piskii pap, hiv. é. 21.

A dési ehm. lemondott algondnoka, Simó Béla helyére *Ferenczy* Endre aa. választatott meg.

A széki ehm. lemondott algondnoka, báró Bánffy Ferenc helyére *Barcsay* Tamás nagybirtokos választatott meg.

A nagyszebeni ehm. üresedésben volt algondnoki állására *Szalánczy* Jenő választatott.

A kézdi ehm. üresedésben volt főgondnoki állására dr. *Török* Andor választatott.

IV. Ürességben levő állások:

1. Lelkészi üres állások:

Hunyadi ehm. Algyógy, beszolgál: Juhász Izidor piskii lelkész, Alpestes, s. lp.: Demény Miklós, Déva, beszolgál: Kiss Mózes m.-némethi lelkész. Tordos.

Nagyenyedi ehm. Csombord-Bagó, Csucskoppánd, Marosbogát, Toroczkószentgyörgy.

Kalotaszegi ehm. Ketesd, beszolgál: Régeni Ferenc m.-bikali lelkész, Magyargyerővásárhely. Vista, s. lp.: Szotyori Lajos.

Kolozsvári ehm. Bodonkut, beszolgál: Daróczy Ferenc kajántói lelkész. Györgyfalva, beszolgál: Kiss Péter patai lelkész. Magyarmacskás, beszolgál: Bokor Sándor k.-borsai lelkész. Ördögkeresztur, s. lp. Máthé Sándor.

Szilágyszolnoki ehm. Hadadnádasd. Kraszna, s. lp.: Kovács István. Mocsolya s. lp.: Serester Tamás. Perecsen.

Dési ehm. Doboka, beszolgál: Nagy Imre kendilónai lelkész. Szinye.

Széki ehm. Putyon, beszolgál: Nagy Domokos feketelaki lelkész. Szászzsombor, beszolgál: Pataki Dénes buzai lelkész. Veresegyháza, s. lp. Török István.

Nagysajói ehm. Pusztakamarás, s. lp. Istók Sándor.

Görgényi ehm. Oláh-Toplicza. Sárpatak, s. lp.: Filep Árpád. Szászrégen.

Marosi ehm. Cserefalva, s. lp.: Farkas János. Ikland-Kaál. Mezőfele, beszolgál: Derzsi Dénes m.-kölpényi lelkész. Nyárádszentimre, s. lp.: Jancsó Albert.

Küküllői ehm. Bethlenszentmiklós, beszolgál: Kádár Andor szőkefalvi lelkész. Egrestő. Gogánváralja, beszolgál: Fazakas Sándor gogáni lelkész. Harangláb. Királyfalva, s. lp. Kovács Sándor. Szászcsávás, s. lp.: Magyari Zoltán. Szászdányán.

Nagyszebeni ehm. Dombos, beszolgál: Berde Sándor kóbori lelkész. Vizakna II. papi.

Udvarhelyi ehm. Ege. Körispatak. Küsmöd. Sükő. beszolgál: Lőrincz Áron farcádi lelkész.

Erdővidéki ehm. Bodos, s. lp.: Kertész Lajos.

Sepsi ehm. Komolló. Szacsva, beszolgál: Bitai Géza egerpataki lelkész.

Orbai ehm. Zágon, beszolgál Bartha János körösi lelkész.

2 Tanitói üres állások:

Kolozsvári ehm. Kisesküllő.

Sz.-szolnoki ehm. Szilágyborzás.

Marosi ehm. Bere, Cserefalva, Nagyadorján, Nagyernye, Sóvárad.

Udvarhelyi ehm. Rugonfalva.

Sepsi ehm. Kilyén, Réty.

Romániai ehm. Bukarest: kántori állás.

Sz. 1348—1906.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *májai* kántortanitói állomásra pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakás, kert és melléképületeken kivül 9 hold szántó és kaszáló értéke 9 kor., tandij cimen 120 kor., terményjövedelem pénzértéke 171 kor. 96 fill., munkabeli szolgáltatások értéke 44 kor., 3 öl tüzifa értéke 24 kor., állami fizetéskiegészités 434 kor., összesen 802 kor. 96 fillér.

Pályázati határidő: 1907 január 19.

Folyamodványok oklevéllel s a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelten Nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1906. dec. 20.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1369—1906. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nyárádszentannai* kántor-tanitói állomásra pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalom: tisztességes lakáson, melléképületeken és kerten kivül, tandijkepe és földhaszonváltság az egyházközség pénztárából 142 korona havi utólagos részletekben kiszolgáltatva, államsegély 658 kor. összesen 800 kor.

Kötelességek: hat osztályu népiskolában, valamint az ismétlőben, minden tantárgy tanitása, ideértve vallást is.

Kántori teendők s lelkész távollétében az istentiszteletnek önállóan való végzése.

A dalkör vezetéséért külön dijazásban részesül.

Pályázati határidő *1907 január 16.*

Folyamodványok oklevéllel és a pályázati idő tartama alatt kelt szolgálati bizonyitvánnyal felszerelve nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1906. dec. 20.

Dr. Bartók, püspök.

Sz. 1372—1906.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletü esperesi hivatalhoz.

Felkérem a nagytiszteletü esperes urakat, hogy a lefolyt évben megejtett esperesi vizsgálatokról szóló jegyzőkönyveket mindig ugyanazon év december 31-ig, tehát a folyó 1906-ik év folyamán végzett esperesi vizsgálatok jegyzőkönyvét a folyó évi december 31-ig sziveskedjenek beterjeszteni. Az esperesi kérdőpontokra adott feleletek csak azon egyházközségekről csatolandók, melyekben esperesi vizsgálat tartatott. A nt. esperes urak által meg nem vizsgált egyházközségek lelkipásztorainak a kérdőpontok alapján adott jelentésére nincs szükségem, mert tényeket csak esperesi vizsgálat után állapithatók meg.

Kolozsvárt, 1906. dec. 21.

Dr. Bartók, püspök.

Nyom. az „Ellenzék" könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utcza 22. szám.